

Opp. n. d. 569-576
infantis
Y. 1. 1. 1.

MONUMENTA
GERMANIAE
HISTORICA.

SCRIPTORVM
TOMVS XXXII.

~~1949~~
4. OKT. 1949
Opp. n. d.

MONVMENTA
GERMANIAE
HISTORICA

INDE AB ANNO CHRISTI QVINGENTESIMO
VSQVE AD ANNV M LLESIMVM
ET QVINGENTESIMVM

EDDIT

SOCIETAS APERIENDIS FONTIBVS
RERV GERMANICARVM MEDII AEVI.

SCRIPTORVM

TOMVS XXXII.

HANNOVERAE ET LIPSAE.
IMPENSIS BIBLIOPOLII HAHNIANI.
MDCCCV — MDCCCXIII.

CRONICA
FRATRIS
SALIMBENE DE ADAM
ORDINIS MINORUM

EDIDIT

OSWALDUS HOLDER-EGGER.

HANNOVERAE ET LIPSIAE
IMPENSIS BIBLIOPOLII HAHNIANI
MDCCCXV — MDCCCXIII.

HOC TOMO CONTINENTUR:

	Pagg.
Praefatio tomi	V
Praefatio Cronicae fratris Salimbene de Adam ordinis Minorum. Scipsit B. Schmeidler	VII-XXXII
Cronica fratris Salimbene de Adam ordinis Minorum. Ed. O. Holder- Egger	1-652
Appendices:	
Catalogus generalium ministrorum ordinis fratrum Minorum. Ed. O. Holder-Egger	653-674
Series generalium ministrorum ordinis fratrum Minorum Flo- rentina. Ed. O. Holder-Egger	675-677
Philippi de Perusio Epistola de cardinalibus protectoribus or- dinis fratrum Minorum. Ed. O. Holder-Egger	678-684
De exaltatione corporis Mariae Magdalенаe. Ed. O. Holder- Egger	685
Tabula comparativa editionum Cronicae fratris Salimbene	686-691
Addenda et corrigenda	692-696
Index nominum propriorum et rerum. Scipsit O. Holder- Egger	697-741
Index biblicus. Scipsit O. Holder-Egger	742-745
Glossarium. Scipsit O. Holder-Egger	746-755
Tabulae I-VI.	

HANNOVERAE, TYPIS CULEMANNORUM.

Ad edendam Cronicam fratris Salimbene de Adam Oswaldus Holder-Egger, quem societati nostrae et litteris immatura morte ereptum esse lugemus semperque lugebimus, inde ab anno 1884, quo primum Romae codicem autographum bibliothecae Vaticanae evoluit, animum attendit et anno 1908. magnum opus, diligentiae indefessae, doctrinae amplissimae, summi acuminis monumentum aere perennius, fere absolvit. Solam praefationem, quam ultimo vitae tempore assidue praeparabat, quominus perficeret, mors impedivit; scripsit eam, quam operi nunc praemittimus, socius noster B. Schmeidler, magna ex parte etiam ipse eis usus, quae v. cl. b. m. Holder-Egger ad vitam auctoris enarrandam atque ad Cronicam recte interpretandam et critice diiudicandam in dissertationibus quibusdam singularibus, quae infra p. VII, n. 1 enumerantur, et in annotationibus Cronicae additis congesserat et explicaverat.

Dabam Argentorati kal. decembr. 1912.

H. BRESSLAU.

PRAEFATIO.

Oswaldus Holder-Egger V. Cl. b. m. huius tomi editor cum nimis immaturam mortem obiisset, viri clarissimi, qui Monumentis Germaniae edendis praesunt, mihi imposuerunt, ut Cronicae fratris Salimbene de Adam ordinis Minorum infra editae praefationem, qua carebat, scriberem. Quod illa facere institui, ut ex scriptis editoris¹ et notis editioni adiectis, ex aliis libris² vel etiam investigationibus propriis fultus ea praesertim colligerem atque componerem, quae ad vitam scriptoris, ad tempora et loca, quibus Cronicam scripserit, ad alia eiusdem scripta deperdita, ad speciem codicis servati pertinerent.

§ 1. De vita fratris Salimbene.

10 Domino³ Guidoni de Adam⁴ civi Parmensi et uxori eius alteri Imeldae gentis illorum de Cassio civium Parmensium natus est tertius⁵ filius legitimus die⁶ nono mensis Octobris anni 1221, qui dictus est Omne-bonum. Dominus Balianus de Sydone, magnus baro ex Francia, eum e sacra fonte levavit, ipso mense Octobri a. 1221, ut coniciendum est, unde puer a quibusdam Balianus de Sagitta, id est de Sydone, dicebatur⁷. Puerulus⁸ 15 octo annorum a. 1229, multas machinas bellicas, quae manganellae dicebantur, in platea Veteri civitatis Parmae prope domum⁹ patris vidit¹⁰, quas Parmenses in proelio Caecariensi Mutinensibus et Cremonensibus sociati Bononiensibus eripuerant. Puer grammaticam¹¹ ex more temporis didicit, primam septem artium quas dicunt liberales. A. 1233.

1) O. Holder-Egger, 'Über die verlorene grössere Chronik Sicards von Cremona', 'N. Archiv' XXIX, p. 177—245; 'Zur Doppelchronik von Reggio', 'Nachrichten von der Königl. Gesellschaft der Wissenschaften zu Göttingen, Philolog.-histor. Kl.' 1901, p. 272—305; 'Salimbene und Albert Milioli', 'Historische Aufsätze Karl Zeumer zum sechzigsten Geburtstag als Festgabe dargebracht von Freunden und Schülern, Weimar' 1910, p. 451—482; 'Zur Lebensgeschichte des Bruders Salimbene de Adam' I, 'N. Archiv' XXXVII, p. 163—218; II, ibidem in tomo 25 proxime edendo XXXVIII. 2) E quibus hic laudo A.—Dove, 'Die Doppelchronik von Reggio und die Quellen Salimbenes, Leipzig' 1873; L. Clédat, 'De fratre Salimbene et de eius Chronicae auctoritate, Parisiis 1878; E. Michael S. I., 'Salimbene und seine Chronik, Innsbruck' 1889. De reliquis libris et dissertationibus vide infra § 5. 3) Quae sequuntur fere omnia ex dissertatione Oswaldi Holder-Egger laudata, 'N. Archiv' XXXVII, p. 163—218. 30 hausta sunt. 4) Stemmata gentis vide apud E. Michael l. l. sub finem libri et Holder-Egger l. l. ad p. 218. 5) Primus filius domini Guidonis dictus Guido ex priore eius coniuge natus erat. 6) F. 221^b, p. 34; f. 223^b, p. 38; f. 223^c, p. 39. 7) F. 223^b, p. 38. 8) Quae mater ei de terrae motu anni 1222. narravit, habes f. 221^a, p. 34. 9) Quam domum filius postea, nescimus quando, domino Iacobo de Enzola vendidit, f. 463^d, 35 p. 609. 10) F. 232^d, p. 60; cf. de proelio f. 222^{c-d}, p. 36 sq. 11) F. 326^a, p. 277; cf. f. 223^b, p. 38.

tempore magni motus, qui Alleluia dicebatur, fratres Benedictum¹ de Cornetta vel Cornetum, Bartholomeum de Vincentia² ordinis fratrum Praedicatorum, Gerardum de Mutina³ ordinis Minorum, in saeculo dictum Maletta, cui Parmenses hoc tempore dominicam civitatis suae concesserunt, vidit et audivit. Hac occasione dominum Guidonem de Adam, fratrem maiorem natu pueri Omne-bonum, ordinem Minorum intravisse verisimile est⁴; eum et fratrem eius minorem natu cum Gerardo de Mutina familiaritatem quandam iam tunc habuisse comici potest⁵. Annis 1233—1238. adolescens pauca vidit, quorum senex recordatus est; scilicet a. 1235. elefantem et alia animalia rara Friderici imperatoris in Lombardiam missa, Parmam transeuntia⁶; et a. 1236. advocatum communis Parmae Mutina oriundum, qui per burgum Sanctae Christinae equitabat et Parmenses rogabat, ut Mutinensibus bello oppressis succurrerent⁷.

Non mirum est, quod Sal. pauca de his annis narravit, qui ad vitam eius nihil fere contulerunt. Maximus enim ei dies fuit dies 4. mensis Februarii a. 1238, quippe qui omnem futuram eius vitam mutaverit, quo domo patris clam relicta cum Alberto Cyemonella⁸ amico in conventum fratrum Minorum Parmensem se contulit petens, ut ambo novitii reciperentur; quorum precibus minister generalis frater Elias tunc in itinere, quod Roma a papa ad imperatorem missus faciebat. Parmae moratus rogante fratre Gerardo de Mutina, de quo iam supra diximus, libenter annuit. Fortasse ipse frater Gerardus, fortasse ipsius Omne-bonum frater maior natu Guido de Adam⁹ iuvenem persuaserant, ut in ordinem intraret et parentes unico filio legitimo, qui eis relictus erat, privaret. Quod ut irritum faceret, pater diu frustra nisus est. Quare cum imperatorem Parmae moratum¹⁰ supplicem adisset, litteras¹¹ ab eo impetravit¹², quibus minister generalis Elias admonitus est, ut, 'si caram haberet gratiam suam', iuvenem patri redderet. Novitius inierat¹³, ne facti sui suadente patre vel aliis familiaribus hortantibus eum paeniteret, in conventum Fanensem¹⁴ missus erat, ubi frater eius Guido aut iam antea debebat aut tunc fratrem comitatus degere coepit. Quo pater litteris ministri generalis ad fratres Fanenses datis, quas Assisii impetraverat, fretus se contulit, sed filius ne in domum patris rediret, omnino recusavit¹⁵; quod optime et laudabiliter egisse sibi visus est. Qua de re certior factus minister generalis Elias novitio concessit¹⁶, ut quam provinciam ordinis inhabitare vellet ipse eligeret; qui suadentibus fratre Vitali de Vulterris et fratre Mansueto de Castilione Aretino Tusciae provinciam Tusciae elegit, attamen non statim eo missus est. Nam ut insidias a patre Fani ei paratas evaderet, cum per quadragesimum anni 1239¹⁷, mensibus Februario et Martio, in conventu Iesino habitasset,

1) F. 237^{a-c}, p. 70 sqq. 2) F. 238^b, p. 73 sq. 3) F. 238^d, p. 75; cf. de eo f. 250^d, 251^a, p. 105 sq.; f. 278^{a-b}, p. 162. 4) O. Holder-Egger l. l. p. 179—181. 5) Sane frater Gerardus a. 1238. fratrem Eliam de Cortona, ministrum generalem ordinis Minorum, rogavit, ut Omne-bonum iuvenem in ordinem reciperet. 6) F. 245^a, p. 92 sq. 7) F. 246^{a-b}, p. 95. 8) F. 400^{b-c}, p. 457. 9) Dominus Guido de Adam pater horum dixit filio Omne-bonum: Comendo te mille demonibus, maledicte fili, et fratrem tuum . . . qui etiam te decepit, f. 224^b, p. 40. 10) Ubi a. 1238. a mense Novembri ad mensem 40 Ianuarium a. 1239. fuit. 11) Reg. Imp. V, 1, nr. 2409. 12) F. 223^c, p. 39; f. 355^a, p. 349. 13) Non dicit quando neque cur; sed omnia ita evenisse, ut supra relata sunt, probabilis Oswaldi Holder-Egger (l. l. p. 186 sq.) coniectura est. 14) F. 223^d—224^a, p. 39—41; cf. f. 251^c, p. 107. 15) Mira sunt verba fratris Sal. de militibus, qui cum patre Fanum venerant: (facti sunt) . . . ipsi michi causa salutis, f. 233^d, p. 39, l. 32. Haud scio an dicere voluerit se spectantem laudem vel etiam contemptum illorum militum patri contra dixisse. 16) F. 224^d, 225^a, p. 42. 17) Anno 1239. tempus quadragesimae a die 9. m. Februarii initium cepit.

post pascha demum (Mart. 27) iussu ministri generalis¹ Lucam in civitatem Tusciae missus est, iam antea mense Februario anni 1239. post novitatus annum impletum professione facta in ordinem receptus², quod quo die³ et loco factum sit non dicit.

Cum a civitate Iesina Lucam, quo Guidonem fratrem eum comitatum esse probabiliter conici potest⁴, iter faceret, per civitatem Castellanam⁵ transit, ubi in conventu fratrum Minorum quidam nobilis senex⁶, quem ipse sanctus Franciscus ultimum in ordinem receperat, ei pro nomine Omne-bonum aptius nomen Salimbene invenit, quo postea semper usus est. Lucae duobus fere annis permansit, ab anno scilicet 1239. mense Aprili usque ad annum 1241; sed quo mense ab illa urbe recesserit, nescimus. Ibi die 3. mensis Iunii a. 1239. eclipsi solis⁷ cum omni populo Lucae maxime perterritus est, et (fortasse mense Decembri a. 1239) Fridericum⁸ imperatorem vidit⁹. Anno 1241. Senas missus usque ad a. 1243. ibi moratus¹⁰ fratre Rainaldo de Arelio, postea (a. 1249—1252) episcopo Reatino, curante subdiaconus consecratus est¹¹, a Bonfilio episcopo Senensi, ut conicere licet. Fratrem Hugonem de Digma tunc primum vidit et audivit¹², atque se ipsum tunc temporis (annis¹³ 1241—1243) pluries captum fuisse et excogitasse scribere litteras diversis modis sub cautela narrat, quod cur et quomodo factum sit nescimus. Non magni momenti sunt alia, quae Sal. Senis vidit et hic illic narrat¹⁴. Anno 1243. ante mensem Septembrem Pisas venit¹⁵, ubi tunc naves¹⁶ ab imperatore Pisanis contra Iamenses auxilio missas vidit. Custos eius Pisanus frater Lotharius fuit, quem iterum a. 1265/66. Verniae vidit¹⁷, minister provincialis Petrus de Cora, quem acriter reprehendit¹⁸. Frater eius Guido ibi cum eo vixit¹⁹, atque de aliis etiam fratribus²⁰ conventus Pisani²¹ Sal. quaedam narrat²². Neque tunc paler

1) F. 225^c, p. 44; f. 225^a, p. 42. 2) Holder-Egger l. l. p. 192 sq. 3) Forsitan die 2. m. Februarii. Nam cum Sal. de anno 1239. loquens tempus ita computet, ac si die 2. m. Febr. a. 1238. in ordinem intravisset. quid re vera die 4. m. Febr. eius anni factum est, hic error forsitan inde ortus est, quod Sal. se die 2. m. Febr. a. 1239. professionem fecisse tunc recordatus est; f. 279^a, p. 164, l. 8—10. 4) Holder-Egger l. l. p. 194. 5) Hodie Città di Castello. 6) F. 223^{b-c}, p. 38 sq. 7) F. 225^c, p. 44; f. 276^d, p. 159; f. 279^a, p. 164, ubi plurima dicta sunt; f. 286^a, p. 183; f. 452^d, p. 583. 8) Holder-Egger l. l. p. 197 sq. 9) De aliis, quae ibi viderit, de hominibus, quibuscum vixerit, lege f. 286^{c-d}, p. 183; f. 369^b, p. 384 (de fratre Vita caudore); f. 235^d, 236^a, p. 67 (de domino Nazaro Ghirardino Lucensi et uxore eius domina Flos-olivae). 10) F. 225^c, p. 44; f. 248^b, p. 99. 11) F. 346^c, p. 329; cf. f. 344^d, p. 325. 12) F. 307^b, p. 234. 13) F. 282^d, p. 174. Fortasse de tempore paululum erravit: Holder-Egger l. l. p. 203, n. 1. 14) Fratrem Bernardum Quintavalle vidit, quem primum b. Franciscus in ordinem recepit, f. 223^c, p. 30. 15) De fratre Heinricho Pisano, custodi Senensi, lege f. 286^a, p. 181—184; f. 257^{a-b}, p. 184 sq. f. 369^b, p. 384. De Iohannetto guardiano f. 251^{c-d}, p. 107 sq. De fratribus laicis, quibuscum disputaverit, f. 249^d, p. 102 sq. Frater Illuminatus tunc litteras imperatoris pro ipso fratre Sal. ad ministrum generalem Eliam datas ei monstravit, supra p. VIII, n. 11. 12. 15) F. 225^c, p. 44; f. 248^b, p. 100; f. 329^c, p. 286; f. 432^c, p. 535; f. 438^c, p. 549. 16) F. 432^c, p. 535. 17) F. 411^b, p. 556. 18) F. 450^a, p. 577. 19) F. 439^d, p. 552. 20) De fratre Rodulfo in Saxonia nato f. 308^b, p. 236; de fratribus Benedicto de Colle et Gerardo de Prato f. 297^c, p. 210; f. 339^c, p. 311; de fratre Boncompagno de Prato f. 329^{c-d}, p. 286. De fratre Claro Florentino, qui a. 1243. mense Decembri ex Pisis fuit, vide f. 438^c, p. 549. Frater Ricardus Anglicus ei de diaboto quaedam narravit, f. 447^{a-c}, p. 569. Etiam fratrem Benedictum de Cornetta Pisis vidit, f. 237^b, p. 71. 21) Triginta fratres laici in conventu vivebant, vide f. 248^b, p. 100; cf. f. 250^a, p. 103 sq. 22) Fridericum imperatorem saepius Pisis (et Orenonae?) vidit, p. 349, n. 2. Miram historiuclam de pueris et puellis cantantibus et ravis animalibus a se et quodam fratre laico visis narrat f. 225^d, p. 44 sq.

eius destitit, quin filium ordini eripere conaretur; saepe enim homines Parmenses¹, histriones et milites, 'qui dicebantur de curia', a domino Guidone et uxore eius missi serio sed frustra iuvenem adhortabantur et rogitabant, ut vel tunc ordine relicto domum reverteretur. Dominus enim Guido sperabat fore, ut papa Innocentius quartus² quodam sibi affinitate³ conunctus, apud quem nepotes multum valebant, sibi concederet, ut filius ordinem relinqueret⁴; sed inter annos 1243. et 1247. morte praeventus⁵ pater infelix hoc aggredi vel efficere non potuit. Filius vero tunc Pisis primum doctrinam abbatis Ioachim edoctus est a quodam abbate vetulo monasterii cuiusdam, quod inter Pisas et Lucam situm erat, qui omnes libros abbatis Ioachim in conventu Pisano deposuerat⁶ timens, ne Fridericus imperator monasterium suum destrueret. Cui doctrinae Sal. postea diu adhaesit neque, quando *Cronicam* suam scripsit, prorsus eam reiecit⁷. Pisis in ecclesia maiore S. Mariae frater Salimbene a Vitali archiepiscopo diaconus ordinatus est⁸ post diem nonum mensis Octobris anni 1246, diebus 19—22. m. Decembris a. 1246. vel 20—23. m. Februarii a. 1247, ut coniecit licet⁹.

Anno 1247. ante mensem Iunium frater Sal. Pisis Cremonam¹⁰ missus est¹¹, ubi die 16. m. Iunii a. 1247. erat¹², quo patria eius civitas Parma superatis fautoribus imperatoris a parte adversa capta est, et die insequenti, quo rex Encius consilio cum Cremonensibus habito cum exercitu Parmam profectus est¹³. Mense Iunio vel Iulio quinque milites de Marchia, qui Cremonae captivi vel obsides custodiebantur, iussu imperatoris, qui eos proditoris arguebat, suspendi iudicium¹⁴. Cum vero omnes fratres Minores, qui cum ecclesia sentiebant, hoc tempore ex conventu Cremonensi expellerentur¹⁵, ipse eiecit esse non videtur: dicit enim¹⁶: Et tunc veni (sive sponte venisse videtur) et habitavi¹⁷ in civi-

1) De quodam sua sponte loquente, et quae tunc Sal. responderit et in somnio videtur, lege f. 225^a—226^a, p. 45—47 (l. 15?). 2) Quid missus quidam sibi dixerit et ipse responderit, narrat Sal. f. 229^c, p. 53. 3) Electus a. 1243, die m. Iunii 25; qui antea canonicus Parmensis fuit, f. 233^a, p. 61; f. 283^a, p. 175. 4) Maria filia domini Guidonis uxor fuit domini Azonis de Sancto Vitale, cuius frater (consanguineus germanus Sal. p. 61, l. 19 sq.) Guarinus dominam Margaretam de Flisco, sororem papae, uxorem duxerat; f. 233^a, p. 61; f. 283^c, p. 176. Cf. Holder-Egger l. l. p. 209. 5) Hoc Albertus electus episcopus Parmensis fratri Sal. narravit, f. 233^a, p. 61. 6) Holder-Egger l. l. p. 210. 7) F. 308^b, p. 236. 8) Quamquam Sal. f. 336^c, p. 302 sq. se inducat dicentem: Sed postquam mortuus est Fridericus, qui imperator iam fuit, et annus millesimus ducentesimus sexagesimus est elapsus, dimisi totaliter istam doctrinam et dispo non credere nisi que videro, eum etiam tunc, cum *Cronicam* scriberet, abbatem Ioachim permagna fecisse nemo non videt. Prae aliis locis lege, quod de Apostolis Gerardi Segalelli dicit, qui ei ex eo suspecti sunt, quod abbas Ioachim nihil de eis praedixit, quia, si ex Deo fuissent, abbas Ioachim nequaquam eos sub silentio preterisset, f. 332^c, p. 293. Alios locos maiores lege p. 174, l. 6—14; p. 238—252; p. 288, l. 39 sq.; p. 446, l. 23—26; p. 495, l. 23 sq.; p. 512, l. 18—22 et sequentia; p. 532, l. 13—15. Cf. etiam p. 638, l. 9—11. 9) F. 286^b, p. 182. 10) Holder-Egger l. l. p. 211. 11) In quo itinere Pistoriam venisse videtur, de quo qua urbe narrat f. 249^b, p. 102. Quae frater Gabriel de Cremona Cremonae ei dixerit, lege f. 300^d, p. 217 sq. 12) Non dicit a quo. 13) F. 290^d, p. 193. De Parma capta loquitur f. 288^b—290^a, p. 188—191; f. 342^d, p. 319; f. 352^c, p. 342. De duce partis ecclesiae vide Holder-Egger l. l. p. 212, n. 2. Sed Sal. f. 342^d, p. 319, l. 20 sq. dicit de Bernardo Rotandi de Rubens de Parma: Ipse enim fuit, qui abstulit sibi Parmam; cf. p. 201, l. 34. 14) F. 290^d, p. 193; cf. f. 229^c, p. 53. 15) F. 292^c, p. 197 sq. 16) F. 347^b, p. 331. 17) F. 229^d, p. 53. 18) Similiter dicit p. 256, l. 11 sqq.: Cum enim in ordine fratrum Minorum habitarem in Parmensi conventu (de anno 1260?). Quae quodammodo contradicunt verbis f. 458^d, p. 597, l. 3—5 scriptis: Et ideo ego frater Salimbene de Parma XLVIII°

tate Parmensi. Fortasse cum Cremona Parmam iter faceret, Casalmaggiore villam ad Padum fluvium sitam a Mantuanis comburi oculis suis vidit¹, circa dies² m. Iulii 20—31. Parmae cotidie pugnas inter exercitum imperatoris et Parmenses vidit³; mensae Gregorii de Monte-longo legati papae assedit⁴, cum ille dolo quodam callide excogitato mentes Parmensium iam murmurantium nec labores belli diutius ferre volentium sedavit. Tunc etiam matri reconciliatus est⁵, quae ut in ordinem beatæ Clarae reciperetur, paucis mensibus post a papa impetravit⁶, cum frater Guido iam antea⁷ idem rogavisset. Ex paterna hereditate domum⁸ in civitate Parmensi et multa bona in villa Gainago⁹ sita accepit.

Postea¹⁰ frater Salimbene per plures annos magna itinera fecit, de quibus multa narravit. Mense Septembri vel Octobri in. cum socio fratre Johannino de Ollis iussu fratris Rufini Gurgonis, ministri provincialis provinciae Bononiae, Parma in Franciam profectus est¹¹, ubi litterarum studiis se daret; fortasse etiam litteras legati ad papam afferre fratres iussi sunt. Qui cum per villam Fontanam-lalam transirent, cum domino Gerardo de Canale Parmensi collocuti sunt¹², quem apud imperatorem non sine iusta causa in prodicionis suspitione fuisse ex verbis a Sal. relatis apparet. Die 1. Novembris cum fratres Lugdunum¹³ venissent, eodem die frater Sal. ad papam Innocentium quartum¹⁴ vocalus est¹⁵, qui, quomodo res Parmenses se haberent, certior ab eo factus gratum se praebuit, matri eius quae iam supra memoravimus¹⁶, filio remissionem peccatorum et ius in ecclesiis concionandi¹⁷ concedens. Etiam cum cardinali Guilielmo de Elisco Lugduni colloquium habuit¹⁸, cui cum iterum res Parmenses exposuisset, de aliis rebus sententiam rogatus libere et audacter respondit. Paucis diebus post cum fratres Salimbene idemque socius Johanninus de Ollis in Franciam proficiscerentur, Villae-Francae in primo fratrum Minorum conventu, ad quem Lugduno relicto perreverunt, fratrem Johannem de Plano-Carpi a Talaris, ad quos a papa missus erat, reversum obviam habuerunt¹⁹. Huius ex libro de Tataris scripto frater Sal. etiam tempore posteriore²⁰ complura legi audivit et aliquando epistolam²¹ domini Tatarorum ad papam Innocentium IV. datum descripsit. Die postero iter inceptum persecuti duo fratres mense Novembri exeunte Trevas venerunt²². Ubi cum quindecim dies (febr. usque ad diem 11. m. Decembris) et postea Praxini a festo sanctae Luciae (Dec. 13) usque ad purificationem b. Mariae

(1248, Febr. 2) morati essent, hoc(?) die Parisinam urbem advenerunt, in qua quod annis fui in ordine fratrum Minorum et nunquam volui cum Parmensibus habitare propter indevotionem eorum, quam etc. 1) F. 292^b, p. 197. 2) Cf. Ann. Placent. Gib., SS. XVIII, p. 495, l. 30 sq., et Holder-Egger l. l. p. 215 (n. 3) sq. (P. 216, l. 4. lege: '25. Iuni'). 3) F. 292^b, p. 196. 4) F. 371^a, 372^a, p. 389 sq. 5) Holder-Egger l. l. p. 217. 6) F. 230^c, p. 55. 7) alia vice Sal. l. l.; cf. Holder-Egger 'N. Archiv' XXXVIII. 8) Cf. supra p. VII, n. 9. 9) F. 421^c, p. 508; f. 425^d, p. 519. 10) Haec omnia ex Oscaldi Holder-Egger dissertationis parte altera, 'Wanderjahre', hausta sunt, 'N. Archiv' XXXVIII. 11) F. 343^d, p. 322; cf. f. 341^a, p. 315; f. 348^c, p. 333. 12) F. 292^d, 293^a, p. 198 sq. 13) F. 229^d, p. 53; f. 284^a, p. 178; f. 293^a, p. 198; f. 295^d, p. 206; f. 342^c, p. 318. Quid aliquando tempore incerto — ter enim ibi fuit — ibi viderit, lege f. 235^c, p. 67; cf. ibi n. 1. 14) Praeter locos modo (n. 13) allatos cf. f. 233^b, p. 61; f. 334^b, p. 297. 15) Frater Simon de-Monte-sarculo, qui erat ordinis procurator in curia domni pape (p. 315, l. 14), cum ad papam introduxit, sed colloquio eorum non interfuit; f. 342^c, p. 318, l. 29. et p. 178, l. 27. 16) Supra l. 6. 17) Quo iure tamen non usus est, antequam examine probatus, ut moris erat, a generali ministro iterum accepisset; cf. infra p. XIII, l. 7. 18) F. 369^c, p. 384 sq. 19) F. 295^d, 296^a, p. 206 sq. 20) Vide infra p. XII, l. 12 sq. 21) F. 296^b, p. 208. 22) Haec et sequentia lege f. 298^b, p. 212. Tunc Cluniaci fuisse potest (f. 298^c, p. 213, l. 19), cum Lugduno Trevas iret, vel etiam a. 1248. mense Iunio exeunte. Vide infra p. 213, n. 3.

octo dierum moram fecerunt (Feb. 2—9), urbis visendae causa factum esse videtur. Primum cum essent, duo alii fratres Minores Italici¹ fratri Sal. doctrinam abbatis Ioachim persuadere conati sunt, multa mala in instanti itinere Aegyptiaco regis Franciae futura esse praedicentes²; quae cum postea evenissent, fratrem Sal. moverunt, ut diligentius in hanc doctrinam inquireret. Parisius frater Salimbene sociusque eius die 9. m. Februarii Senones profecti sunt³, quo in itinere Corbolum⁴ transisse videntur. Senonibus⁵ frater Sal. morbo quodam affectus⁶ de Victoria civitate, quam Fridericus imperator in obsidione Parmae construxerat, a Parmensibus capta et exercitu eius turpiter fugato certior factus est, cum fratres conventus Senonensis litteras Parmensium ad papam de hac magna victoria scriptas et monstrarent, quod circa mensem Martium in factum esse potest⁷. Cum Sal. convalesceret, frater Iohannes de Plano-Carpi, legatus papae ad Ludovicum regem missus⁸, iam a rege reversus Senones venit, ubi iterum⁹ liber, quem de Tataris scripserat, lectus et explicatus est. Senonibus demum frater Sal. cum socio Altisiodorum profectus est, quo minister Franciae eos studii causa se conferre iusserat¹⁰; sed mox hac urbe relicta cum quodam fratre, qui populum concionando hortabatur, ut cruce assumpta Ludovicum regem in itinere Aegyptiaco sequerentur, episcopatum Altisiodorensium circumivit¹¹. Ubi cum ragaretur, frater Sal. magnam vini copiam¹², qua regio illa abundabat, valde miratus est, de cuius qualitate et commercio in Cronica verba facit. Postea iterum conventum egressus cum alio fratre in Coena Domini (Apr. 16) in quodam Cisterciensium coenobio¹³ hospitatus est, ubi frater ille coram monachis orationem in ecclesia dixit; die paschali (Apr. 19) a quadam comitissa (Matildam Nivernensem fuisse veri simile est) ad prandium invitati sunt. Tertio cum fratre Stephano ex conventu Altisiodorensi egressus multa vidit et didicit, quae non narrat¹⁴. Post pentecosten (1248, Iun. 7) frater Sal. cum socio Iohannino de Ollis¹⁵ Senones ad capitulum provinciale profectus est, quo etiam rex Franciae iter ad liberandam Terram Sanctam ingressurus advenit, quare de eo et fratribus eius Cronica multa narrat¹⁶. Minister generalis frater Iohannes de Parma capitulo praefuit, quo dimisso fratrem Sal. et socium in Provinciam misit¹⁷. Regem semper secuti cum Altisiodorum, Vergiliacum¹⁸ (die 20. m. Iun.), Lugdunum transissent, per Rhodanum fluvium ad civitatem Arrelatensem directi sunt, ubi die 29. m. Iunii advenierunt. Inde mari Massiliam¹⁹, inde Arvas profecti sunt, ubi frater Sal. pluries fratrem Hugonem de Digu de doctrina abbatis Ioachim²⁰

1) De altero, fratre Bartholomeo Guiscalo Parmensi, cf. etiam f. 301^c, p. 220.
 2) F. 308^{b-d}, p. 236 sq. 3) Vide p. XI, n. 22. 4) O. Holder-Egger, 'Salimbene und Albert Milioti', 'Histor. Aufsätze Karl Zeamers dargebracht' p. 456. 5) Ubi etiam frater Bartholomeus Guiscalus et frater Girardinus de Burgo Sancti Domini iterum cum eo fuerunt vel fuisse videntur, f. 308^d, p. 237; f. 399^d, p. 456. 6) F. 298^{b-c}, p. 212 sq. 7) Quia res a Parmensibus gestae sunt die 18. m. Februarii. 8) F. 298^c, p. 213; cf. f. 297^d, p. 211. 9) Cf. supra p. XI, l. 25 sq. 10) F. 298^d, p. 213 sq. 11) F. 300^d, p. 218. 12) F. 300^d, 301^{a-d}, p. 217—221. 13) Rignaco (Rigny) fortasse: Holder-Egger, 'N. Archiv' XXXVIII. Nam Bonum radium (Bowas) infra p. 218, n. 2. minus recte se dixisse ibi putabat. 14) Altisiodori saepe in domo magistri Guilielmi fuit, qui libros famosos scripsit, mortui a. 1230; de quo ei sacerdotes episcopatus narraverunt, f. 299^a, p. 214. — Hac usque omnia ex dissertationibus Oswaldi Holder-Egger saepius laudatis selegi et transudi; sequentia cum ipse ex Cronica fratris Salimbene iam paene omnia collegissem, inveni in schedis ab O. Holder-Egger relictis notas de vita scriptoris posteriore compositas; postea etiam alias schedas inter libros eius inventas accepi. Quibus perlectis pauca addidi. 15) Cf. f. 333^a, p. 294; f. 334^b, p. 297; f. 339^c, p. 311; f. 340^b—341^a, p. 313 sqq. 16) F. 301^d—303^d, p. 221—225; cf. f. 337^b, p. 305. 17) F. 303^b, p. 225. 18) De hac urbe loquitur etiam f. 426^b, p. 520. 19) F. 303^d, p. 226; cf. f. 342^c, p. 319. 20) F. 308^b, p. 236; f. 309^{a-c}, p. 238 sqq.; f. 315^{c-d}, p. 253.

collocutum audivit. Circa diem 20. m. Iulii¹ ad civitatem Aquensem iter fecerunt², ubi usque ad mensem Septembrem morati expositionem abbatis Joachim super quatuor evangelistas pro generali ministro Iohanne de Parma scripserunt. Die fere 14. mensis Septembris³ frater Raimundus minister Provinciae fratrem Sal. cum socio et fratrem Hugonem de Digna⁴ ministro generali obviam misit, quocum Tarasconi fuerunt, deinde Belicadri, postea in civitate Arelatensi⁵ diebus 28. et 29. m. Septembris, ubi fratri Sal., postquam iubente generali ministro examine probatus est, tunc re vera⁶ in ecclesiis concionandi ius et officium concessa sunt. Inde a generali ministro, ut Ianuam⁷ proficiscentur, iussi frater Sal. et Iohanninus de Ollis cum mari Massiliam, Areas⁸, ubi a die 5. m. Octobris usque ad diem 5. m. Novembris⁹ manserunt, Niciam, ubi die 6. m. Novembris advenierunt¹⁰, transissent, die 8. m. Novembris in conventum Ianuensem fratrum Minorum recepti sunt, ubi inter alios Stephanum Anglicum lectorem invenerunt. Frater Sal. fratri Guilielmo de Pedemontis, qui eum missam cantare doceret, traditus¹¹ ab episcopo quodam Corsicae, cuius nomen ignoramus, anno 1248. inter dies 16. et 19. m. Decembris¹² sacerdos consecratus est. Archiepiscopum Ianuensem, Iohannem de Cucirno, quem fratribus Minoribus non satis benignum fuisse veri simile est, propter avaritiam vituperat¹³. Die 24. m. Februarii anni 1249. Sal., quem in hoc itinere Guilielmus Blancardus Ianuensis¹⁴ comitatus est, Ianuam reliquit, a ministro suo fratre Nantelmo ob negotia provinciae Ianuensis ad generalem ministrum Iohannem de Parma missus, quem, cum die 27. m. Februarii Areas iterum transisset, ubi cum fratre Hugone de Digna collocutus est, Arinione¹⁵ invenit. Ille enim minister generalis per huiusmodi in Hispania moratus iussu papae Innocentii quarti tunc revertebatur profecturus in Graeciam, ubi de uniendo cum ecclesia Romana Graecis ageret. Quem frater Sal. et socius mense Martio ad curiam papae Lugdunum¹⁶ secuti sunt¹⁷, ubi fratrem Rufinum Gurgonem, ministrum provinciae Bononiensis¹⁸, invenerunt: qui cum satis argere ferret, quod frater Sal. a se in Franciam studendi causa missus Ianuae habitaret, cur ille de mandato generalis ministri¹⁹ tacuerit, mirum est. Quo inscio minister Rufinus cum et socium Iohanninum de Ollis ad provinciam Bononiae revocavit. Navem igitur ingressi frater Sal. et socius huius itineris Guilielmus Blancardus fere mense Aprili²⁰ iterum

¹ Procul dubio in hoc itinere una nocte immediate post festum ipsius Mariae Magdaleneae (Iul. 22) frater Sal. in huius sanctae spelunca, quae per XV miliaria a Massilia distat, dormivit, f. 426^a, p. 521. ² F. 333^a, p. 294, vide n. 4; f. 340^a, p. 313, l. 31-32; f. 426^b, p. 520. Tunc fortasse civitatem Massiliam transierunt, f. 333^a, p. 294. ³ F. 333^b-^d, p. 295 sq. ⁴ Ibi et f. 307^a, p. 234; cf. f. 339^a, p. 311; f. 340^b, p. 313. ⁵ F. 334^a-^b, p. 297. ⁶ Cf. supra p. XI, l. 19. ⁷ Inde vel tunc vel postero anno frater Sal. pluribus vicibus Clavaram evasisse potest, f. 448^a, p. 572. ⁸ F. 340^a-^b, p. 312 sq. ⁹ F. 340^c, p. 313, l. 16: usque ad festum omnium sanctorum (scil. remansimus cum fratre Hugone). Sed die demum 6. m. Novembris navem ingressi sunt, f. 341^a, p. 315, l. 12; cf. ibi n. 2. Hi duo loci quodammodo sibi contradicunt. ¹⁰ Cum fratribus Poncio guardiano conventus in civitate Niciae siti et Simone Apulo de Monte-sarculo, f. 340^c, p. 313; f. 341^a-^b, p. 315; f. 342^b-^c, p. 318. ¹¹ F. 341^c, p. 316, l. 6 sq. ¹² P. 316, n. 4. ¹³ F. 341^d, 342^a, p. 316 sq. ¹⁴ F. 344^b, p. 323. Sed 'socius' eius in ordine Minorum tunc et postea — usque quo Bononiam venerunt — Iohanninus de Ollis erat. ¹⁵ In qua civitate Sal. diversis temporibus pluries fuit, f. 343^a, p. 321, n. 6. ¹⁶ F. 343^c, p. 321; cf. f. 307^a, p. 233; cf. etiam f. 428^a, p. 525 sq. ¹⁷ Transcentes Viennam, p. 321, l. 21; cf. f. 307^a, p. 233, unde patet eum ca. diem 25. m. Martii ibi fuisse. ¹⁸ F. 343^d, p. 322. Et frater Bonaventura de Foro-Livii aderat, qui fortasse tunc fratri Sal. de se et ministro generali Elia narravit, f. 278^a, p. 161. ¹⁹ Vide supra p. XII, l. 27 sq. ²⁰ Die 2. mensis Aprilis (in Parasceve)

Viennam¹ advenerunt, tum per civitatem Gratianopolim et vallem Sabaudiae² ad civitatem Ebreunensem, inde Segusiam profecti sunt. Qui cum Alexandriam³ in civitatem Lombardiae venissent, Guilielmus Blancardus Novariam reversus est, unde minister Ianuensis cum assumpserat, frater Sal. autem cum duobus fratribus Ianuensibus Alexandriae inventis iter coeptum pergens transita Terdona ante diem 13. mensis Maii⁴ Ianuam venit. Hoc enim die ibi fratrem Rainaldum ordinis b. Francisci nuper Lugduni a papa episcopum Reatinum consecratum publice concionantem audivit⁵; quem, cum ad episcopatum suum reverteretur, die inaequenti fratres conventus Ianuensis usque ad monasterium quoddam Cisterciensis ordinis prope urbem situm prosecuti sunt, ubi frater Sal. in colloquio cum Ugutione quondam episcopo Taurinensi, qui sponte episcopatu se abdicaverat, habito magnam se partem egisse⁶ narrat. De Encio filio Friderici imperatoris die 26. mensis Maii capto Sal. Ianuae certior factus est, die dominica post pentecosten fortasse, non ipso die pentecosten, ut dicit⁷. Post diem 13. mensis Iunii Sal. et socius eius Iohanninus de Ollis mandato ministri Rufini obtemperantes in provinciam Bononiensem profecti sunt⁸, quo in itinere post Bobium Parmam⁹ transierunt, ubi minister generalis Iohannes eos vidit, cum interea Iannae mandatum ministri Rufini comperisset. Postea ambo fratres socii aliquot menses Bononiae morati sunt, ubi cardinalis Octavianus¹⁰ legatus curiae Romanae saepius fratrem Sal. ad prandium invitavit: quod mensibus Iulio vel Augusto vel etiam mense Octobri anni 1249. factum esse videtur¹¹. Cum deinde minister generalis Bononiam venisset, minister provincialis Rufinus fratrem Salimbene Ferrariam misit¹², ubi septem annis continuis¹³ habitavit, ab anno scilicet 1249. (nescitur a quo mense) ad annum 1256. Paucissima sunt pro numero annorum, quae ibi evenisse narrat. De sermone ab Innocentio papa die fere 4. mensis Octobris a. 1251. ad populum Ferrariae habito quater¹⁴ loquitur, quo papa inter cetera, cum Fridericum imperatorem mortuum pronuntiaret, fratrem Sal. non mediocriter movit, qui adhuc seductus libris Pseudo-Ioachim et similium prophetarum verbis hoc credere noluerat¹⁵. A. 1254. mense Septembris¹⁶ minister generalis Iohannes de Parma¹⁷ Ferrariae fuit, cuius benevolentia frater Sal. utebatur. Die 29. mensis Decembris eiusdem anni fratres in conventu Ferrariensi congregati Alexandrum IV. papam electum esse compererunt¹⁸, qui die 12. eius mensis creatus erat. A. 1256. mense Maio frater Sal. Philippum archiepiscopum Ravennatem, cum ad crucem contra Ezzelinum de Romano assumendam populum exhortaretur, audivit¹⁹. Amicus eius in conventu Ferrariensi erat frater Thomas de Papia²⁰, qui praeter alia opera magnam Cronicam²¹ composuit. Ipso tempore, quo Ferrariae versabatur²², Azzoni marchioni Estensi librum Pseudo-Ioachim: De oneribus prophetarum²³

Sal. Lugduni Guilielmum cardinalem episcopum Sabinensem publice concionantem audivit, f. 237^d, 35 p. 72; f. 336^d, p. 309. 1) F. 307^a, p. 233, l. 23 sq.; f. 344^a, p. 323. 2) F. 344^a, p. 323; f. 343^a, p. 320. 3) F. 344^{b-c}, p. 323 sq. 4) Circa diem 8, infra p. 314, n. 2; cf.: Post paucos dies, p. 324, l. 21. 5) F. 344^{c-d}, 345^a, p. 324 sq.; de monasterio supra l. 8 sq. dicto vide p. 325, n. 2. 6) F. 345^{b-c}, p. 326. 7) F. 346^d, p. 329; vide ibi n. 4. 8) F. 348^{a-c}, p. 332 sq. 9) Fortasse frater Sal. tunc, cum Parma Mutinam iret tempore magni belli inter Fridericum imperatorem et ecclesiam gesti, fratrem Iacobinum de Regio socium itineris habuit, f. 237^d, p. 73. 10) F. 369^d, p. 385. 11) P. 385, n. 2. 12) F. 348^c, p. 333; cf. f. 442^b, p. 559. 13) F. 279^c, p. 165; f. 337^d, p. 306; f. 348^c, p. 333; f. 366^d, p. 377. 14) F. 279^c, p. 165; f. 282^c, p. 174; f. 360^a, p. 363; f. 395^d, 396^a, p. 446. 15) De Opizone Estensi Ferrariam adducto v. p. 167, n. 16; p. 363, n. 8. 16) Vide litteras a Sal. descriptas, f. 334^d, 335^a, p. 298. 17) F. 337^d, 338^a, p. 306 sq. 18) F. 398^d, p. 453 (cum n. 7); f. 403^a, p. 463. 19) F. 375^a, p. 394. 20) F. 389^d, p. 429 sq. 21) Ex parte editam in SS. XXII. 22) De Trevisanis res suas Ferrariae vendentibus lege f. 360^b, p. 364. 23) Ed. O. Holder-Egger, 'N. Archiv' XXXIII, p. 129—187.

cum legisse¹ veri simile est. Quo modo fieri poterit, ut frater Sal. a. 1255. vel 1256. arbitri discordiae, quae inter Bononienses et Reginos erat, eligendi auctoritatem haberet²; non bene apparet; etiam tunc vigatus esse videtur³. Anno etiam 1253. Ferraria relicta Parmae fuisse videtur, ubi (die m. Maii 20) partem imperatoris in urbem redeuntem se vidisse tradit⁴. Fortasse fratri nostro vita in conventu Ferrariensi non adeo grata⁵ fuit; ministrum provinciae Bononiensis, fratrem Alderandum ex oppido Planiani ortum, sub quo tunc Ferrariae et in conventibus Mutinae, Burgi S. Dommini, altis erat⁶, nec reveritus esse neque amasse videtur.

Abhinc ex Cronica fratris Salimbene de eius vita nihil fere nisi fragmenta colligi possunt, quae in verum ordinem redigere difficile est. A. 1258. mense Augusto ex. vel Septembri in Mutinae habitabat⁷, ubi cum fratre Ghirardino de Burgo Sancti Dommini de abbate Iacchim et doctrina eius disputavit. Fortasse a. 1258. vel etiam a. 1257. die 14. mensis Augusti Parmae⁸ quingentos armatos dominum Ghibertum de Gente assequentes vidit; fortasse tunc⁹ dominus ille a fratre nostro petivit, ut pro civitate Mutinae sibi subicienda laboraret, quod hoc facere denegavit. Quando vero frater hominem illum, cum potentia, qua claruerat, privatus esset, hortatus sit¹⁰, ut ordinem fratrum Minorum intraret, definiri non potest; in villa Campiginis factum est, fortasse¹¹ inter annos 1259. et 1261. vel potius a. 1236. Utrum eodem an alio tempore Sal. a domino Ghiberto parvas gratias petiderit, cum 'pro magno servitio suo' eum in villa Campiginis convenisset¹², dubium esse potest. A. 1259. frater Sal. in urbe Burgi Sancti Dommini habitavit¹³, 'uno anno'; ibi 'alium librum Tediorem ad similitudinem Patecelli' qui deperditus est, scripsit. Sed postea Mutinam reversus est. Nam a. 1260. mense Octobri ex. cum magnus ille nobis hominum se ipsos verberantium coepisset, hominibus, qui Saccolum¹⁴ inhabitabant, a quardiano fratrum Minorum Mutinensium, permissum est, ut fratrem nostrum Mutina Sacolum, deinde Regium, tum Parmam ducerent. Ibi tunc vidisse videtur, quae de fratre Ghirardino Segarello ordinis Apostolorum fundatore narrat¹⁵. Iterum Mutinam reversus¹⁶ a. 1261. mense Martio c. frater Alderandum quondam in provincia Bononiensi ministrum suum, tunc lectorem Mutinensem, et duos alios fratres Mutina Ferrariam comitatus est¹⁷, qui iussu Bonagratiac ministri provinciae Bononiensis Ravennam ad synodum proficiscebantur, quae, quomodo ab occidente Tatarum cohiberentur, consuluit. Quae cum dimissa esset, frater Sal. Mutina Bononiam iter fecit¹⁸, in quo tres archipresbyteros sibi familiares a synodo reversos obrios habuit; quod Alexandro IV. papa superstitite ante diem 25. m. Maii a. 1261. factum est¹⁹. Sed quid Sal. Bononiae²⁰ gesserit et quanto tempore ibi remanserit, nescimus. Quinque annos Ravennae se habitasse Sal. sae-

1) F. 366^c, p. 377. 2) F. 224^a, p. 41 sq. 3) P. 41, n. 3. 4) F. 364^b, p. 371 sq. Sed narratio non satis dilucida est, qua res multis annis interiectis divisae uno eodemque tenore describuntur. Cf. f. 455^d, p. 590. 5) F. 300^b, p. 217. narrat se in conventu Ferrariensi a qualiam Cronica incepta scribenda destitisse, quia ita eram pauper, quod defectum cartarum sive pergameni habebam. Aliquando frater Sal. in hoc conventu infirmus fuit. f. 239^b, p. 76. 6) F. 266^b, p. 137, n. 1. 7) F. 399^d, 400^{a-d}, p. 456 sq.; ubi videas, quae de Alberto Cremonella monacho Cisterciensi in monasterio Fontana viva morante narrat, quomdam amico suo, quocum ordinem fratrum Minorum intraverat. 8) F. 397^d, p. 450 sq. Vir tunc Parmae fratres Cartusienses in festo assumptionis beate virginis (Aug. 15) vidit, f. 458^c, p. 596, l. 26 — 30. Hoc enim alio anno multo posteriore tempore factum esse putabis. 9) P. 451, n. 3. 10) F. 397^d, 398^b, p. 451. 11) P. 451, n. 6. 12) F. 396^d, p. 448, et ibi n. 4. 13) F. 364^d, p. 373; f. 403^d, p. 464; cf. f. 367^b, p. 379. 14) F. 404^{a-c}, p. 465 sq. 15) F. 316^c — 318^b, p. 256, l. 11 — p. 260, l. 11. 16) F. 378^d, p. 404, l. 13: In diebus illis habitabam in Mutina. 17) F. 378^b, p. 402 sq. 18) F. 378^d, 379^a, p. 404, et sequentia ad f. 386^c, p. 420 sq. 19) F. 382^c, p. 412. 20) Fortasse tunc fratrem

p^{ius} dicit, neque vero per quinque annos continuos ibi fuit, sed complurium annorum partibus coniunctis hunc numerum effectum esse credamus oportet. Qui vero anni fuerint, ignoramus, et hoc tantum constat fratrem nostrum annis 1264.² 1268.³ et 1269.⁴, fortasse etiam a. 1265. vel potius a. 1266.⁵ Ravennae moratum esse⁶. A. 1264. Salimbene in villa Argenta, quo noviter venerat de Ravenna, Philippo archiepiscopo Ravennati nuntium de Urbano IV. papa (die 2. m. Octobris) mortuo attulit; tunc Ferrariam ivit⁷. A. 1265. Faventiae habitavit⁸, ubi die 24. m. Ianuarii cum eodem archiepiscopo Philippo fuit⁹. Postea a. 1265. Sal. Perusii¹⁰ fuit, ut videtur, cum Assisio¹¹, quo devotionis causa¹² ierat, Alverniam¹³ iter faceret¹³. Paulo ante diem 25. m. Decembris eius anni legalum quendam papae Faventiae in camera Faventini episcopi loquentem audivit¹⁴, et eo die milites Francogallicos Karoli comitis Provinciae contra Manfredum in Apuliam profectos ad pontem S. Proculi prope Faventiam vidit¹⁵. A. 1266. Sal. Parmae habitavit¹⁶, eodem anno, ut videtur, et annis 1268. et 1269, ut supra¹⁷ dictum est, Ravennae.

Inter annos 1270. et 1282, quo anno eum Regi habitasse primum certe probari potest, Sal. diversis locis moratus est, de quibus paucissima tradit. Generaliter dicit f. 268^a, p. 141: ut vidi oculis meis apud Ravennam et apud Faventiam et apud Furlivium, quando guerra erat ibi validior, et f. 269^d, p. 191: Et habitavi V annis in Faventia et V in Imola et V in Ravenna et in aliis locis Romagnote pluribus annis et in Bagnacavallo uno anno et in loco Montis-regii uno anno. Quid de singulis his locis et annis statuendum sit, iam videamus. A. 1270, mense Septembri in Imolae habitabat, ubi Philippum archiepiscopum, de quo saepius commemoravimus, in Tusciam proficiscentem mox moriturum vidit¹⁸. A. 1273. mense Maio cum Bononiensibus in obsidione Fori Livii fuit¹⁹. Circa mensem Augustum eius anni Ravennae²⁰ habitabat, unde Faventiam²¹ iam saepius inhabitatam ivit: ibi a. 1273. mense Decembri²²

Bonaventurae ministrum generalem (1257—1274) Bononiae de daemonibus sermonem facientem²³ audivit, f. 449^d, p. 576. 1) F. 279^d, p. 166; f. 289^d, p. 191; f. 389^b, p. 428. 2) F. 390^c, p. 433; f. 391^{b-c}, p. 434 sq. (quod ibi narratur, a. 1263. vel 1264. factum esse potest). 3) F. 410^c, p. 480 sq. 4) F. 343^b, p. 320, n. 4. 5) F. 281^{c-d}, p. 172, et ibi n. 4. 6) Singula quae Ravennae viderit, quae ad certos annos referre non possumus, lege f. 268^a, p. 141; f. 279^d, p. 166; f. 280^d, p. 169 cum n. 6; f. 321^c, p. 267; f. 336^{b-c}, p. 302 sq.; f. 376^d, p. 398; f. 410^d, p. 481, l. 26; f. 447^c, p. 570; f. 481^a, p. 625. 'Pontificale Ravennae', quendam scilicet codicem, qui Agnelli et aliorum opera continebat, frequenter evolvit, f. 272^c, p. 150; f. 279^d, p. 166; f. 364^a, p. 371; f. 426^b, p. 521. 7) F. 301^b, p. 433. 8) Quia initio et versus finem anni ibi fuit, per totum annum ibi habitasse videtur, excepto eo tempore, quo Alverniam iter fecit, cf. p. 260, n. 1. et p. 556, n. 4. Omnino quinque annos frater Sal. Faventiae habitavit, f. 289^d, p. 191, non continuos, sed diversis temporibus. Singula quae ibi viderit, quae ad certa tempora referre non possumus, lege f. 289^d, p. 191; f. 318^b — 320^b, p. 260 — 264; f. 335^d, p. 300; f. 386^{c-d}, p. 421. 9) F. 377^b — 378^b, p. 400 — 402. 10) F. 464^c, p. 610. 11) De Mulino castro, Urbino, Callio urbibus, per quas Sal. ivisse potest, cum Faventia Assisium proficisceretur, narrat f. 338^c, p. 308; vide ibi n. 2. 12) F. 441^b, p. 556; cf. f. 251^c, p. 107, l. 15. 13) Cf. p. 556, l. 20. 21) Postea venimus Meldulam, postea Furlivium, postea Faventiam, ubi habitabamus. 14) F. 392^a, p. 436. 15) 'bidem et f. 406^{b-c}, p. 470; die 27. m. Dec. ad pontem S. Proculi publice concionaturus erat. 16) F. 364^b, p. 372; f. 366^d, 367^a, p. 378, et ibi n. 2. 17) Supra n. 3. 4. 18) F. 389^c, p. 429; cf. f. 400^d, p. 457 sq. 19) F. 289^d, 290^a, p. 191. 20) F. 410^{b-c}, p. 480, n. 5; f. 389^c, p. 428 sq.; p. 428, n. 5; cf. p. 172, n. 9. 21) De Faventia annis 1273. et 1274. a fratre Sal. inhabitata vide f. 318^c, p. 260, n. 1; f. 319^{a-b}, p. 261 sq. (de colloquio cum Guidone Putagio a. 1274. habito); f. 362^c, p. 369 sq.; f. 386^{c-d}, p. 421; f. 420^c, p. 506; cf. etiam f. 335^d, p. 300. 22) F. 389^a, p. 427.

fuit et a. 1274. usque ad mensem Septembrem¹ quod scimus, vel potius ad mensem Octobrem², ut videtur, et fortasse diutius. A. 1276/77. fratrem nostrum in provincia Bononiensi habitasse certum est; ibi procul dubio fratres Minores a Tataris reversos vidit³, sed quo loco huius provinciae tunc fuerit, minime apparet. Quando vero in Bagnacavallo⁴ uno anno et in loco Montis-regii uno anno moratus sit, omnino dici non potest.

Iam paululum diligentius in ultimos annos fratris Salimbene inquirendum est, quibus Cronicam suam conscripsit⁵. Quae f. 418^{b-c}, p. 500, l. 27 — p. 501, l. 4 (vel 5) ad annum 1279; de terrae motu et rebus in marchia Anconitana vel in Romaniola gestis narrat, ipse tunc in his regionibus versatus vidisse videtur⁶. Postea medio vel exeunte anno 1279. cum Regium ivisse⁷ putari potest. In hac urbe se fuisse a. 1283. die 29. mensis Augusti⁸ et 1. m. Novembris⁹, a. 1284. post diem 7. m. Augusti¹⁰ et eiusdem anni tempore, quod non certo definiti potest¹¹, quinque locis ipse dicit. Certe ibi vidit, quae f. 422^a, p. 512. ad diem 21. m. Octobris a. 1282. f. 423^a, p. 512. l. 12—15. ad diem 25. eius mensis, f. 423^{b-c}, p. 513. ad dies 12. et 13. m. Februarii a. 1283, f. 423^d. 424^a, p. 514 sq. ad dies 25. et 26. m. Aprilis huius anni et ad diem 25. m. Aprilis a. 1284 (p. 515, l. 13—15) narrat; et veri simile est ibi eum vidisse, quae f. 421^b. p. 507, l. 25. ad mensem Maium a. 1282. tradit. Ergo ab hoc mense ad mensem Augustum a. 1284. cum in civitate Regii vixisse haud dubie constat. Et cum credere licet eum ab anno medio vel exeunte 1279. ad mensem Augustum a. 1284. et postea a mense Decembri exeunte¹² a. 1284. ad mensem Augustum ineuntem anni 1285. ibi fuisse, hoc modo fore efficiuntur hi sex anni¹³, de quibus ipse f. 483^a, p. 631. dicit: Siquidem sex annis habitaveram in civitate Regina. Sed anno 1284. inter menses Augustum et Decembrem fratrem Regii¹⁴ non fuisse apud me constat. Nam hominem, qui scripsit f. 413^a, p. 486, l. 14: in civitate Regina, ubi habitabam, quando . . . f. 424^b, p. 515, l. 22. 23: Audivi ab ore ipsius haec eadem apud Regium; f. 428^a, p. 526, l. 10. 11: cum habitarem in conventu Regino; f. 429^d, p. 528, l. 39: quia in conventu Regino habitabam tunc temporis, ipso tempore, quo haec scripsit, Regii habitasse mihi persuadere nullo modo possum¹⁵. F. 382^a, p. 412. die 23. m. Iunii a. 1284. scriptum est; f. 429^a.

1) F. 319^{a-b}, p. 261 sq. 2) Vide f. 414^d. 415^a, p. 489 sq. de obsidione Faventiae. et f. 415^c, p. 491. de hac obsidione die m. Octobris 3. soluta. 3) F. 297^b, p. 210: vide l. 27 sqq., l. 34: ut ab eis audivi auribus meis. 4) *Lege*, quae de colloquio cum comite Rogerio urbis Bagnacavallo habito narrat, f. 411^{a-b}, p. 482. 5) In sequentibus a. V. (Cl. O. Holder-Egger, qui de his rebus 'Salimbene und Albert Milioli', 'Festgabe für K. Zeumer' p. 475—482. disserat, paululum discedo. 6) Quae f. 419^d, p. 504, l. 28—31. narrat, non talia sunt, quin ex auditione tantum scribere potuerit. 7) Hoc mihi etsi non certo certius, tamen satis probabile esse videtur. 8) F. 425^{b-c}, p. 517 sq. 9) F. 428^a, p. 526, l. 10 sq. 10) F. 429^d, p. 528, l. 39. 11) F. 413^a, p. 486, l. 14; f. 458^a, p. 595, l. 32. 12) Vide infra p. XVIII, l. 4, n. 2. 13) Iam a. 1260. Sal. Regii fuit, supra p. XV, l. 22—25. A. 1255. vel 1256. arbitrum quandam de lite inter Regienses et Bononienses contracta elegit, supra p. XV, l. 1 sqq. 14) Nota fratrem Sal. in Cronica sua nihil referre, quod Regii inter mensem Augustum 1284. et Februarium 1285. factum sit et ad res urbis interiores pertineat. Nota eum p. 487, l. 6. verbis Alberti Milioli: fratres Minores addidisse: de Regio, et similia huiusmodi. 15) Magnus quidem scrupulus residet, eo quod, cum p. 486, l. 14 (in civitate Regina, ubi habitabam, quando) Regii scripta esse non possit, tamen ab auctore ibi et usque ad p. 506, l. 25. Liber de Temporibus Alberti Milioli magnam partem excerptus est. Quod tribus modis explicare poteris. Aut frater Sal. Regii ultimam partem Libri de Tempo-

p. 527. die 14. m. Septembris eiusdem anni. Inter hos igitur dies et post diem 7 m. Augusti (vide p. 528, l. 39) fratrem Salimbene Regio recessisse persuasum mihi est. Difficile dictu est, quo tunc ierit; conicio Parmam¹ per plures menses eum moratum esse. A. 1284. in vigilia natiuitatis Domini² (Dec. 24), a. 1285. mense Februario³ et mense Maio⁴ denno eum Regii habitasse certum esse videtur. Ipse narrat f. 454^d, p. (587). 588. se fratrem Petrum de Culicido Parmensem lectorem Mutinensem, qui Mutina Parmam ibat et Parma Saxolum et Mutinam redibat, comitatum⁵ esse eundo Saxolum ad domnum Manfredinum et rogando tam ipsum quam alios maiores exterioris partis, ut — pacem non recusarent. Tunc illis diebus Carpum iuit, ut faceret ibi festum beati Francisci (Oct. 4). Mensibus sequentibus (Novembri vel Decembri) fortasse aliquando Regii⁶ fuit, fortasse aliquando Mutinae⁷. Tunc cum iam in loco Montis falconis habitasse credamus oportet⁸. Quae potest, a quo loco frater Sal. mense Septembri exeunte fratrem Petrum de Culicido comitatus sit eundo Saxolum etc. Hic frater Parma veniens fratrem Sal. Regii comitem accepisse potest. Sed equidem potius crediderim fratrem Sal. tunc Parmae moratum et ab hac urbe fratrem Petrum secutum esse. Quod ut credam ea, quae in foliis 448^b—454^a leguntur, me moerent. Quae Sal. f. 453^{a-c},

ribus in schedis notavit, alibi (Parmae) in fermam, Cronicae nostrae redegit; aut ultimam partem illius libri Regio (Parmam) secum tulit, paulo post remisit; aut f. 413 (cum 416, cui cohaeret) prius Regii scripsit, post alibi rescripsit et tunc domini verba illa p. 486, l. 14. addidit. De folio 445^{a-b}, p. 564. eodem modo rescripto cf. quae exposuit O. Holder-Egger infra p. 581, n. 1. Quo modo rectius scrupulus tollatur, nescio. Sed equidem non abnuerim, si quis credat, iam fol. 409^c (inde a p. 478, l. 4) et sequentia Parmae scripta esse. 1) In prioribus Cronicae partibus Sal. plurima narrat, quae iuvenis, quae a. 1247, quae alio tempore ipse Parmae vidit, sed paucissima, quae ipso absente ibi gesta sunt; talia, quae aliis referentibus accepit, non inuenio nisi f. 236^d, p. 69. de ponte dominae Egidiar de Palude; f. 365^d, p. 375, ubi de societatibus Parmensium se absente factis non recte narravit; f. 367^c, p. 379, l. 27 sq.; f. 409^c—410^b, p. 478 sq. de diversis rebus Parmae vel a Parmensibus gestis quaedam, quae partim a fratribus Minoribus accepit, sed fortasse iam Parmae in urbe ipsa. Certe inde a f. 413^a, p. 486, l. 8—10, ad f. 433^b, p. 537, l. 11. per multa Parmae annis 1272—1284. facta narrat, quae vis: alibi audivit. Lege f. 413^c, p. 487, l. 21—31; f. 418^{c-d}, 419^{a-c}, p. 501 sqq.; f. 420^d, p. 506, l. 28—30; f. 421^{a-b}, p. 507, l. 18—25; f. 421^{b-c}, p. 508, l. 9—20, cf. etiam sequentia; f. 422^d, p. 511, l. 31—34; f. 423^a, p. 512, l. 16—31; f. 423^c, p. 513, l. 28. 29; f. 425^c—426^a, p. 518 sq., ubi (p. 519, l. 15—17; vide n. 5) Annales breves Parmenses deperditos adhibuit; f. 428^{c-d}, p. 526, l. 18—27; f. 429^a, p. 527, l. 14—16, quae notatu dignissima sunt; f. 429^b—430^b (p. 530, l. 19), quae partim Regii vidit et audivit (p. 528, l. 39), partim vero Parmae, ut videtur (cf. p. 530, l. 6—15); f. 431^{a-b}, p. 532, l. 6—20. 2) F. 438^b, p. 548, l. 35: quando dicebamus matutinum. Frater Sal. haec Regii fere mense Julio ex. a. 1285. scripsit (cf. infra p. XXI, l. 13—18). Ergo conicies fratres Minores conventus Regii esse hos, quibuscum cantasse se dicit. 3) Lege quae narrat f. 454^{a-b}, p. 586 sq. 4) F. 452^c, p. 582 sq. 5) Quod mense Septembri ex. factum est. Cf. l. 9 sq. 6) Nam dominum Burigardum, quando Regii fuit (mensibus Octobri vel Novembri) fratribus Minoribus unum magnam dupleriam ad illuminandum etc. misisse scit; p. 588, l. 36—39, p. 589, l. 17—19. Quod dicit: ut vidi oculis meis (p. 589, l. 16), loco et tempore aliis, non tunc Regii eum vidisse putaverim. 7) F. 455^{c-d}, p. 589. narrat dominum Matheum de Corigia a Mutinensibus terribiliter iratum recessisse, et fratrem eius dominum Guidonem similiter, et addit: Et recordatus sum Moysi et Aaron, de quibus dicitur, quod a Pharaone recesserunt irati. 8) Hoc demonstravit O. Holder-Egger, 'Salimbene und Albert Miloti', 'Festgabe . . . Karl Zeumer . . . dargebracht' p. 477.

p. 583, l. 35 — p. 585, l. 11. describit, vix ita comperta habuisset¹, nisi aliquo tempore anni 1285. Parmae vixisset. *Annales Parmenses* f. 453^c—454^a, p. 585, l. 12—p. 586, l. 15 (vel l. 17) descriptos nisi Parmae non exipilare potuisse² et ea, quae f. 448^b, p. 572. narrat, in ipsa urbe Parmensi accepisse videtur. Cum f. 451^d, p. 581, l. 12 sq. die 6. m. Augusti a. 1285. scriptum sit, concludes fratrem Sal. fere a mense (Iulio exeunte vel) Augusto ineunte usque ad finem mensis Septembris Parmae moratum esse.

En habes fratrem Salimbene inde ab aestate anni 1285. saepe vagantem, quem Regio relicto Parmae duos fere menses egisse veri simile est, ultimis diebus mensis Septembris Saxolum, deinde Carpum ivisse constat. Postea in loco Montis-falconis habitavit, unde Regium et Mutinam venisse videtur. Minime dicit, cur ita vagatus sit, quae fecerit; pacem inter cives Mutinenses, qui inter se discordabant, ut conciliaret, studuisse videtur, sed nimis parca de se ipso in his rebus narrandis locutus est.

In loco Montis-falconis ultimis mensibus anni 1285, toto anno³ 1286. et anno⁴ 1287. saltem ad diem 8. m. Septembris⁵ habitavit. Sed eum postea ibi diu et usque ad mortem remansisse vix crediderim; nam tempore, quo scripsit folio 462^d, p. 606, l. 35. Et habitabam tunc temporis ibi, scilicet in loco Montis-falconis, et f. 483^b, p. 630, l. 36 sq.: Et ego habitabam in loco fratrum Minorum de Monte-falconis, ibi habitasse vix potest. Cum enim ultra diem 8. m. Septembris anni 1287. ibi fuisse certo demonstrari nequeat, inde fortasse anno 1287. exeunte vel 1288. ineunte recessit. Sed nescimus quo ierit⁶, et quando vel ubi mortuus sit, penitus ignoramus.

Non pauca a fratre Sal. de vita sua relata ad certos annos vel etiam ad certa loca referre non possumus, quae ex serie narrationis hic colligimus. Dominum Martinum de Fano Arimini visitasse⁷ putandus est post⁸ annum 1265. et tempore quodam, quo Ravennae vel in aliquo loco Romanioiae habitabat. Quando locum magne predicationis a. 1233. inter Calernum et Sanctum Hylarium in episcopatu Parmensi factae transierit et de hac re audivit⁹, quando et ubi socius fratris Gerardi de Mutina in itinere fuerit¹⁰, quo tempore Castrum Leonis transierit¹¹ vel Medesanae fuerit¹² (a. 1247. vel 1259?), omnino incertum est. Neque quando et ubi quaedam a fratribus

1) Cf. p. XVIII, n. 1, l. 22—24. 2) Quos etiam a. 1284. Parmae moratus p. 519, l. 15—17 (cf. supra p. XVIII, l. 33 sq.) adhibuit. Sed f. 222^d, p. 37, l. 22 sq.; quod Regii scripsit, ubi eadem narrat atque fol. 453^c, p. 585, l. 13 sq., his Annalibus non usus est. 3) Procul dubio ibi diebus Aprilis 5. et 6. vidit, quod f. 466^{b-d}, p. 614 sq. narrat. Anno—1286. vel 1287. aliquando ante castrum de Gyppo fuit, f. 486^a, p. 637, l. 31 sq. 4) De die 9. m. Aprilis vide f. 483^b, p. 630, l. 36 sqq., supra l. 17. Sal. tum pergit: et illa die ivi Regium. 5) Cf. f. 483^b—484^b, p. 630—633. Mense Maio vidit, quod f. 488^b, p. 643. narrat. De die m. Iunii 17. lege f. 486^a, p. 639, l. 30—35; de die m. Iunii 24. f. 489^d, p. 647: cum cantarem missam in Bibianello. 6) F. 490¹, p. 650: octavo die Septembris ... ut vidi oculis meis. 7) Fortasse Parmam? Sane de multis loquitur, quae ibi annis 1286. et 1287. sed etiam priore tempore gesta sunt. Legé imprimis f. 484^{c-d}, p. 634, l. 9—26 (l. 11. 12: Et debet facere aliam), f. 491^{a-b}, p. 650, l. 27—35, p. 651, l. 6—9. Tum f. 461^b—462^b, p. 603, l. 21—p. 605, l. 31; f. 462^c—463^b, p. 606, l. 21—p. 608, l. 8, passim; f. 463^{c-d}, p. 608, l. 23—p. 609, l. 11. et sequentia; f. 465^{a-d}, p. 611—613, f. 473^a, p. 620, l. 17—22; f. 481^a, p. 625, l. 27—31; f. 485^c, p. 636, l. 14—23; f. 486^c, p. 639, l. 10—12; f. 488^a, p. 642, l. 32—p. 643, l. 5; f. 491^b, p. 651, l. 10—16. et sequentia ad l. 20; f. 491^d, p. 652, l. 14—20. 8) F. 224^d, p. 42, l. 7 sqq. 9) Cf. p. 42, l. 3. et l. 7. 8; cum n. 4. 10) F. 238^{a-b}, p. 73. 11) F. 239^a, p. 75. 12) F. 246^a, p. 95. 12) F. 279^b, p. 164, n. 5.

Messane civitatis, qui eius amici valde fuerunt, cencies audiverit et didicerit¹, nullo modo divinare possumus. Quando in campo Sancti Georgii de Verona fuerit², quando (ante a. 1270) reliquias beati Helisci a Philippo archiepiscopo Ravennae acceperit³ vel cum domino Ugolino archipresbytero Trèbli fuerit (f. 379^a, p. 404, l. 17 sq.), penitus ignoratur. De tempore, quo Clavarae et Gypsi fuisse potest, vide supra p. XIII, n. 7 et p. XIX, n. 3⁴.

§ 2. De Cronica fratris Salimbene.

Frater Salimbene saepius dicit, quae folia Cronicae suae quo tempore scripserit, quod etiam ad vitam eius cognoscendam non nihil facit. Partem libri, quae in initio perit, folia 1—207, fortasse a. 1282. et a. 1283. currente scripsisse putandus est. Nam f. 220^b, p. 31. die 21. mensis Iulii et f. 236^a, p. 67. die 10. m. Augusti a. 1283. scripsit; f. 250^a, p. 104. die 9. m. Septembris illius anni; f. 287^b, p. 185. et f. 288^a, p. 187. iam currente anno 1284. Die 4. m. Februarii a. 1284. scripsit f. 326^a, p. 277. immediate post diem 9. m. Maii f. 339^b, p. 311. die 23. m. Iunii f. 382^c, p. 412. Eo usque omnia Regii, vir per longius spatium temporis interrupto labore, scripta sunt, quae sequuntur, diversis locis diversis temporibus. In his Cronicae partibus posterioribus, qui singulas narrationes inspiciens, quando folium quodque scriptum sit, investigare studet, diligenter et caute ad quaedam, quae iam explicaturi sumus, animum intendat, ne seriem rerum et foliorum et modum dicendi inter se discrepare putet. Aliquando enim frater Sal. tempora futura quasi prospiciens et lectorem futuram respiciens⁵ ita scripsit, ac si quaedam nondum gesta, quae quandoque necessario futura esse prospicere poterat, re vera iam gesta essent. Ita nonnumquam de hominibus suo tempore vivis⁶ quasi iam mortuis locutus est, stilum historiographi usurpans. Fieri potuisse, ut saepius ita loqueretur⁷, ne umquam lector obliviscatur, moneo. Sed et hoc negligendum non est, quod iam supra⁸ attigimus, quaedam folia prius suo loco et tempore scripta post deleta et rescripta esse. Hoc de folio 445 (p. 564) coniciendum esse⁹ O. Holder-Egger p. 581, n. 1. exposuit; ideo de folio 454. quod folio 445. cohaeret, idem statuendum est. Vix aliter cogitare poteris de folio 459 (cum f. 464. cui cohaeret), ubi hoc, quod hodie ibi legitur, demum post fol. 484. scriptum esse potest. Nam f. 484^c (p. 634, l. 11—13) Sal. de quadam campana 'pro matrice ecclesia' (Parmensi),

1) F. 356^a, p. 351. 2) F. 361^d, p. 367; cf. f. 291^c, p. 195. 3) F. 377^b, p. 400.

4) Quaedam minima et minima, quae viderit vel legerit vel quae aliquo modo ad ipsum pertineant, lege f. 216^a, p. 22, l. 45; f. 236^d, p. 69, l. 31—p. 70, l. 6; f. 243^b, p. 88, l. 29 sq.; f. 283^d, p. 176, l. 24 sq.; f. 284^d, p. 178, l. 34—36, ubi certe visa describit; f. 316^b, p. 254, l. 37—p. 255, l. 4; f. 336^d, p. 303, l. 32 sqq.; f. 344^c, p. 324, l. 22 sq.; f. 349^{a, b}, p. 335, l. 13 sq.; f. 353^c, p. 345, l. 11—15; f. 395^d, p. 446, l. 9. 5) Cf. ex. gr. f. 298^d, p. 213, l. 24. Et cognosce tu, qui legis. 6) De domina Adelasia de Adam et filia eius Agnete, f. 223^a, p. 38, l. 10 sq. De domino Opizone episcopo Parmensi dicit Sal. f. 223^{b, c}, p. 62, l. 11—24: fuit homo quasi militaris . . . Fuit cum clericis clericus etc., quamquam ipse dicit: modo est Parmensis episcopus. Suspiciaberis fieri potuisse, ut Sal. de vivo loquens dixerit: Fuit, neque addiderit, eum adhuc vivere. 7) Sed attendas rogo quemvis locum secundum diversitatem rerum et verborum diligenter pensandum esse neque ex omnibus eadem concludi posse. Ex. gr., quin homines, qui auctoris tempore superstites erant, aliquando morerentur, dubium esse non poterat; fratres Praedicatorum, qui Parma secesserant, mox reversuros esse veri simile vel certum erat; ideo de his scribere potuit, ac si iam gesta essent. Sed se Regio vel Monte-falconis recessurum esse, quando ibi habitabat, praescire non potuit. Ideo ex verbis: quando habitabam in civitate Regina et similibus necessario concludas oportet, fratrem re vera tunc, quando haec scripsit, Regii etc. non habitasse. 8) P. XVIII, l. 18—21. 9) O. Holder-Egger, 'N. Archiv'

'cuius expensas assignavit dominus cardinalis' (*Gerardus Albus*), 'qui est de Gainaco dicit: 'Et debet facere aliam'. Sed f. 459^a, p. 597, l. 22—24. de eodem cardinali: Item centum libras imperialium dedit matri ecclesiae de Parma . . . pro una bona campana ad honorem eius fienda, que facta fuit bona et optima et sonora. Nisi putabis cardinalem ad duas campanas diversas eidem ecclesiae donandas, quas Sal. non distinxerit, sumptus dedisse, necessario concludes f. 459^a post 484^e rescriptum esse.

Harum difficultatum omniumque indiciorum, quae ex genere dicendi et videntur, ratione diligenter habita non de omni folio inde a f. 383: certissime statuere poteris, quando et ubi scriptum sit. Haec mihi vera vel veri similia esse videntur, quae iam exponam.

Cum frater Sal. post diem 7. m. Augusti ante diem 14. m. Septembris anni 1284. Regio discederet¹, omnia folia usque ad (409^e? vel) 412^d vel fortasse² ad f. 420^d, p. 506, l. 25. scripserat. Alio loco (*Parmae*) f. 413. et f. 420^d—433^b, p. 506, l. 26—p. 537, l. 11. scripsit, f. 429^a, p. 527. die 14. m. Septembris. Regium a. 1284. exeunte reversus ibique usque ad mensem Iulium exeuntem vel Augustum ineuntem anni 1285. moratus sequentia certe ad f. 438^b. scripsit³, fortasse⁴ ad f. 448^b, quod, statui non potest. Sane f. 483^b, p. 537, l. 10 sq. 'in fine . . . millesimi ducentissimi octogesimi quarti anni' scripsit, sed p. 537, l. 12 sqq. demum post medium mensem Iulium⁵ (mense fere exeunte), f. 451^d, p. 581. die 6. m. Augusti a. 1285. Quod f. 453^b, p. 584, l. 22 sqq.⁶, quod secundum seriem foliorum inter diem 6. m. Augusti et 'parum ante nativitatem Christi' (f. 455^d, p. 590, l. 8. 9) anni 1285. scriptum esse credamus oportet, de fratribus Praedicatoribus Parmam reversis quasi iam reversis agit, duobus modis explicari potest: aut folium rescriptum est, postquam fratres re vera a. 1287, die 22. m. Februarii reversi sunt, aut Sal. ante hoc tempus (anno 1285) ita scripsit, quia non dubitabat nec dubium esse poterat, quin mox recederentur. F. 453^e. 454^a. Annales Parmenses continentia Parmae scripta esse videntur, mensibus Augusto vel Septembris a. 1285. F. 455^d, p. 590, l. 8/9. Sal. ipse dicit: Talia sunt hodie parum ante nativitatem Christi (anni 1285), finis ignoratur istorum. F. 457^e, p. 594, l. 26 sq.⁷ post mortem domini. Guidonis de Canossa, qui die 5. m. Aprilis a. 1286. interfectus est, scriptum esse non potest. Quod Sal. f. 458^d, p. 597, l. 3 sq. dicit: Et ideo ego frater Salubene de Parma XLVIII° annis fui in ordine fratrum Minorum, post diem 4. m. Februarii a. 1286. scriptum esse cuncti possunt, quamquam hoc valde dubium est. F. 459^a, p. 597, l. 25—28. de fratribus Praedicatoribus Parmam reversis agens, quod ecclesiam 'post reditum Babilonicè captivitatis edificavit, id est postquam cum Parmensibus reconciliati sunt', demum post diem 22. m. Februarii a. 1287. et fere vere vel aestate⁸ a. 1287. scriptum esse potest. Sed cum hoc folium rescriptum esse iam supra¹⁰ alia ratione demonstraverimus, omnino incertum est, quando id Sal. primum scripserit. F. 462^d (p. 606, l. 35) post diem 8. mensis Septembris a. 1287. scriptum esse videtur, post quem diem

X, p. 223 sq., utrum codex prima forma an exemplar nitidius descriptum operis esset, in medio reliquit. In hoc inquirens multa coniecit, sed via alia probare poteris, ac quae supra exposita sunt. 1) Cf. supra p. XVIII, l. 1 sq. 2) Sed hoc minus veri simile est. Cf. supra p. XVIII, n. 1, l. 28—30. 3) Hoc folium ultimum est, quod Albertus Milioti exscripsit, SS. XXXI, p. 570 sq. 4) Narrationem de daemone f. 448^b. c. p. 572, l. 7—26. relatum iam Parmae scriptum esse credere possis. 5) P. 537, n. 6. 6) In loco autem fratrum Predicatorum apud Parmam non habitabant tunc temporis nisi III^{or} fratres . . . Recesserant enim de Parma fratres Predicatores . . . nec reversi erant adhuc. 7) P. 594, n. 9. 8) P. 597, n. 1. 9) Cf. Ann. Parmenses maiores ad a. 1287, SS. XVIII, p. 702, l. 24—26: Et incontinenti (post diem reversionis, Febr. 22) fratres inceperunt facere fornacem, et alia preparaverunt fortiter laborare pro dicta sua ecclesia facienda et construenda. 10) P. XX, l. 27 sqq.

Sal. a loco Montis-falconis recessit¹. F. 381^a, p. 625, l. 23—26, demum post diem 14. m. Maii a. 1288. scripta sunt², f. 486^a, p. 638, l. 32/33, post mensem Iunium eius anni³.

Paucis locis auctor ipse dicit, quae in foliis hodie deperditis scripta fuerint. De interpretibus translatoribus 'sub Adriano imperatore' egit⁴; folio centesimo dixerat⁵, ad quid valeat cronica; alio loco scripserat⁶ de Gregorio septimo papa et Hugone episcopo s. Ebrudunensi, Iacobi de Varagine Legendam auream vel Librum de Temporibus c. 64. seculus, alicubi de Barattis gente Parmensi dixerat, f. 231^a, p. 56, n. (7) 8. Alia, quae in partibus Cronicae nobis servatis non commemorantur, invenis in Alberti Milioli Libro de Temporibus, marginibus post adscripta⁷, quae omnia O. Holder-Egger ex Cronica fratris Minoris exscripta esse coniecit vel demonstravit⁸. De ultimâ parte Cronicae¹⁰ aequè hodie deperdita hoc tantum scimus usque ad f. 526. fratrem Sal. opus perduxisse⁹.

Non multis fontibus frater Salimbene in amplo opere conscribendo usus est; nam permulta ex suo ingenio scripsit, quae vel de rebus suo tempore gestis viderat et audierat vel quae ad historiam omnino non pertinebant, vel sermones, carmina, similia alia. Fundamento operis conficiendi primum, quod scimus, Cronicae Sicardi episcopi Cremo-¹⁵ nensis usus est, et servata et deperdita cum continuatione deperdita, quas in unum codicem compactas¹⁰ fortasse habuit. Tum simili modo Alberti Milioli notarii Regni Librum de Temporibus excepit, cuius opus rude et minus Latine scriptum correxit et valde ampliavit. Ipse librum Alberti usque ad annum 1280, infra p. 506, l. 25. ex-²⁰ scripsit; inde ab a. 1281. Albertus fratris Salimbene Cronicam expilavit, non multa ipse²⁰ addens¹¹. Quibusdam locis Sal. verba Alberti et Martini Oppaviensis unxit¹², cuius Cronica aliis locis etiam sola¹³ usus est. Praeter hos libros saepius Iacobi de Varagine

1) Cf. supra p. XIX. Quod Sal. f. 461^b—463^a, p. 603—607, de Pinotto de Gente et infortunio eius loquens maximum infortunium eius non commemoravit, quod die 17. m. Maii a. 1287. interfectus est, diversis modis coniciendo explicare neque taken certe statuere poteris, ²⁵ quo modo re vera factum sit, ut auctor ita scriberet. 2) P. 625, n. 4. 3) P. 638, n. 9. 4) F. 300^b, p. 216, l. 41 sq. 5) F. 287^a, p. 185, l. 4 sq. 6) F. 344^b, p. 323, l. 22—24. 7) Sunt fere haec: SS. XXXI, p. 384, l. 11 sqq., vide n. 1; p. 386, l. 2 sqq., n. 1; p. 390, l. 7 sqq., n. 2; p. 391, l. 29 sqq., n. 5; p. 392, l. 13 sqq., n. 1. 2; p. 393, l. 21 sq. et p. 394, l. 34 sqq., n. 1; p. 401, l. 27 sqq., n. 2; p. 429, l. 15 sqq., n. 7; p. 434, ³⁰ l. 7—15, n. 2. Cf. p. 416, l. 46 sqq., n. 2; p. 418, l. 27 sqq., n. 2; p. 420, l. 13 sq., n. 3; p. 424, l. 8 sqq., n. 1. 8) Qui etiam (hac in re cum A. Dove, 'Doppelchronik von Reggio' p. 97—100. conveniens) Cronicam imperatorum ab Alberto Milioli scriptam esse censuit. A. Corlini, 'Fra Salimbene e le cronache attribuite ad Alberto Milioli', (Archivio Muratoriano) I, p. 383—409. diligenti investigatione in litterarum formas habita Cronicam imperatorum et ³⁵ plerasque notas Libri de Temporibus non ab Alberto Milioli scriptas esse iudicavit. Quicumque Cronicam imperatorum scripsit, eum Cronica fratris Salimbene usum esse certo certius constat; cf. 'N. Archiv' XXIX, p. 189—193. Unde etiam ex Cronica imperatorum partes deperditae Cronicae fratris Sal. cognosci possunt. Cf. SS. XXXI, p. 581, l. 48, n. 1; p. 582, l. 19 sq., n. 2; p. 583, l. 14 sqq., n. 1; p. 584, l. 41, n. 1; p. 586, l. 32 sq., n. 2; p. 587, l. 18 sq., ⁴⁰ n. 1; p. 588, l. 15, n. 1; p. 591—596, cap. X—XIII, p. 591, n. 1; p. 597, l. 35, n. 3; p. 600, l. 32 sq., n. 9; p. 606, l. 4 sq., n. 1; p. 614, l. 21, n. 6; l. 26, n. 9; p. 621, l. 43 sqq., n. 4; p. 622, l. 22 sq., n. 2; p. 625, l. 9/10, n. 2; p. 627, l. 1, n. 1; l. 30, n. 8; p. 632, l. 1 sq., n. 2; p. 640, l. 36, n. 9; p. 641, l. 34, n. 4; l. 35 sq., n. 5. 9) Hoc ipse dixit f. 486^b, p. 638. in inscriptione columnae. Alio loco, f. 456^a, p. 590, in inscriptione columnae ⁴⁵ folii 506. mentionem facit. 10) SS. XXXI, p. 349, l. 36 sq. 11) Scilicet in textu annorum 1281—1284, SS. XXXI, p. 557—571. De notis marginibus foliorum priorum post adscriptis vide supra n. 7. 8. 12) Cf. ex. gr. p. 469. 474 (vide n. a. b). 476. 483. 488. 489. 13) P. 53. 174. 300. 455 etc.

*Legendam auream et Cronicam huic insertam*¹, *Petri Comestoris Historiam scholasticam adhibuit; tum Pauli diaconi Historiam Langobardorum*², *Donizonis librum de Vita comitissae Mathildis*³, *Annales quosdam Parmenses nunc deperditos*⁴. *Quidam liber, in quo de Friderico I. imperatore, Heinrico VI. et uxore eius Constantia agebatur*, p. 243, l. 19 sqq. *exscriptus est; idem fortasse p. 359, l. 15 sq. (vide n. 5). Documenta sui temporis litteras*⁵ *domini Tatarorum ad papam Innocentium IV, fratris Iohannis ministri generalis ordinis Minorum*⁶, *Philippi archiepiscopi Ravennatis*⁷, *David Iohannis regis Tatarorum*⁸, *Rudolfi regis Germaniae*⁹, *Gesta Karuli*¹⁰, *regis Ierusalem et Siciliae*, *bullam*¹¹ *Innocentii IV. papae inseruit*¹². *Vitis sanctorum vel aliis scriptis ad historiam ecclesiasticam pertinentibus usus est fere his Actis Chrysanthi et Dariae*¹³, *Vita b. Francisci auctore Thoma de Celano secunda*¹⁴, *Vita Francisci auctore Bonaventura*¹⁵, *fortasse etiam Miraculis*¹⁶ *S. Francisci*¹⁷, *tum Gregorii Dialogorum libris quatuor*¹⁸, *Passione Iohannis et Pauli*¹⁹, *Vita Nicolai Myrensis*²⁰, *Vita Pauli auctore Hieronymo*²¹, *Gestis Secundi*²² *servatis in Vincentii Bellovac. Speculo hist. X, 70. 71, Gestis Silvestri*²³, *Thomae Cantuariensis*²⁴ *Passione II, libro qui inscribitur Vitae patrum*²⁵. *Praeter haec omnia Decretum Gratiani*²⁶, *Decretales Gregorii IX. papae*²⁷, *Codex Iustiniani*²⁸ *a fratre Salimbene adhibita sunt*²⁹. *Poetarum antiquorum et scriptorum pedestrium paucissimos aut nullos novit; versus Iuvenalis*³⁰, *Horatii*³¹, *Martialis vel potius Godefridi Wintoniensi*³², *quos affert, in florilegiis vel apud mediæ aevi poetas non legit, non in ipsis operibus antiquorum*³³. *Nullius antiqui poetae nisi Ovidii nomen*

1) *Est capitulum CLXXXI totius libri.* 2) P. 49. 210. 221, n. 2. Verba ex Eutropio vel Pauli historia Romana assumpta vide p. 390; l. 33 sq. Quaedam Cronica, in qua Pauli historia Romana exscripta erat, p. 209, l. 9 sq., n. 3. adhibita est. 3) P. 355 sq. 4) P. 519, vide n. 5; p. 585 sq. Idem Ann. breves in Ann. Parmensibus maioribus, SS. XVIII, p. 665 sq. exscripti sunt. Pauca verba ex aliis Ann. brevibus deperditis assumpta lege p. 88, l. 26 sq., n. 4. 5) P. 208. 6) P. 298. 7) P. 393. 8) P. 580. 9) P. 622 sq. 10) P. 523 sqq. 11) P. 191, n. 5; p. 336, n. 2; p. 344, n. 4. 12) *Litterae Urbani IV. papae p. 318, l. 6 sqq. allatae ab ipso Sal. confectae sunt, vide ibi n. 1.* 13) P. 270, l. 33 sqq., n. 7. 14) P. 82, n. 3; p. 122, n. 4; p. 150, n. 2; p. 301, n. 1; p. 571, n. 3; p. 576, n. 1. 15) P. 21, n. 3; p. 35, n. 2. 3; p. 68, n. 3; p. 100, n. 4; p. 197, n. 5; p. 289, n. 2. 3; p. 556, n. 1; p. 573, n. 5; p. 576, n. 1; cf. p. 157, n. 5. 16) P. 68, n. 4. 17) *Legendam trium sociorum et Speculum perfectionis legis non videtur.* p. 176, n. 8. 18) P. 48, n. 2. 3. 9; p. 114, n. 1. 2; p. 115, n. 1; p. 145, n. 2; p. 147, n. 2; p. 215, n. 5; p. 216, n. 2; p. 263, n. 1; p. 339, n. 4; p. 382, n. 1; p. 493, n. 10. 19) P. 592, n. 3. 20) P. 115, n. 3. 21) P. 48, n. 1. 22) P. 80, n. 4. 23) P. 228, n. 2; p. 592, n. 2. 24) P. 91, n. 3. — 25) P. 48, n. 10; p. 142, n. 2; p. 148, n. 2. 3; p. 386, n. 1; p. 567, n. 3; p. 574, n. 2; p. 575, n. 1. 3; p. 627, n. 1; p. 633, n. 1. *Sal. fortasse non libro nobis sercato (edito a I. Migne, P. L. t. LXXXIII) usus est, ut V. Cl. H. Bresslau censet, quia res pleraeque ab ipso ex hoc opere allatae aut non eo modo, quo ipse eas narrat, aut omnino non in illo libro inveniuntur.* 26) P. 138, n. 3; p. 139, n. 5; p. 220, n. 1; p. 621, n. 1. 27) P. 22, n. 2; p. 101, n. 4; p. 238, n. 4. 5; p. 326, n. 1—3; p. 407, n. 1. 28) P. 192, n. 2. 29) *De aliis libris ignotis, quos Sal. adhibuisse videtur, lege p. 20, n. 3; p. 93, n. 2; p. 120, n. 1; p. 217, n. 3.* 30) P. 144, n. 2. 31) P. 183, n. 4; p. 276, n. 2; p. 418, n. 3; p. 542, n. 1; p. 567, n. 2; p. 605, n. 1; p. 628, n. 2; p. 651, n. 6. 32) P. 317, n. 3; p. 621, n. 3. — *De Vergilio cf. p. 516, n. 9. Versus, qui a Vergilio dicuntur compositi in Vita eius ampliata, lege p. 122. 248.* 33) *Versus ex opere, quod inscribitur Disticha Catonis, lege p. 31. 147. 149. 178. 198. 202. 397. 437. 574. 590; Claudiani in Eutropium p. 66. 106. 646; Prosperi Aquitani p. 107. 455.*

et librum *Metamorphoseon*¹ nominatim commemorat, *Tristium*² et *Ex Ponto*³ quosdam versus sine nomine poetae recitat. *Vegegium* (lege *Vegetium*) de re militari . . . in libris suis, quos omnes vidi et legi p. 389. dicit: *Cicronis Laelii de amicitia quondam sententiam affert* p. 469. ² *De Tyto Livio et Horosio* p. 186. iudicium fert, quos auctores in dictamine valde obscuros esse dicit. *De Iosepho civitatem Iotapatam defendente* in libro ignoto legisse videtur, non in ipsius libro de bello Iudaeico: vide p. 389, l. 20—25. cum n. 1. Nam alibi de eo semper *Petri Comestoris Historiam* scholasticam secutus loquitur, vide locos in *Indice* sub voce *Iosephus* collectos. *Historia Alexandri filii Philippi* p. 94, l. 29 sq. dicta quae sit, nescio. Sed innumeros locos parvos et maiores ex sermonibus et scriptis patrum, *Augustini*, *Hieronymi*, *Gregorii*, *Bernardi Claraevallensis*,¹⁰ aliorum allatos, proverbialia, versus et poemata poetarum medi aevi hic colligere supersedi.

Opus amplum et vastum, quod neque *Cronica universalis* nec regionis cuiusdam vel episcopatus neque historia est nec tractatus moralis, sed mixtum quodammodo et compositum ex horum omnium characteribus esse videtur. quid continent, paucis absolute non potest; sed quaedam magnae partes diversi generis distingui possunt, quarum seriem hic notare non inutile fore speramus. F. 208^a—219^b, p. 1—29. fere solis libris *Sicardi* immituntur, paucis aliis intermixtis. F. 219^b—288^a, p. 29—187. de annis 1212—1247. agit: historiae universali, quam ex *Libro de Temporibus* describit, auctor praeter alia narrationes de iuventute sua et *Librum de Praelato* (f. 246^c—278^d) intermiscet. F. 288^a—315^b, p. 187—254. ea praecipue continent, quae *Sal.* annis 1247. et 1248. in magnis itineribus per *Franciam* et *Italiam* factis vidit et audivit. Inde a f. 316^a, sequitur tractatus de *Gerardo Segalello Parmensi* et congregatione illorum, qui se dicunt apostolos esse et non sunt, usque ad f. 333^a, p. 254—294. continuatus. Tum de itineribus suis annorum 1248. et 1249. variis aliis intermixtis, *Sal.* prosequitur. Magnam partem *Cronicae* occupat annus 1250, quo *Fridericus* imperator mortuus est, scilicet f. 348^c—395^a, p. 333—444. Primum *Sal.* de variis infortuniis et superstitionibus *Friderici* agit. f. 352^a—357^b, p. 341—354, scripta prophetarum sui temporis de futuris eventibus addens, f. 359^a—362, p. 359—362: deinde de tyrannicis urbes Italiae opprimentibus, f. 359^d—368^a, p. 362—381; tum paucis interiectis de legatis Romanae curiae, qui diebus auctoris fuerunt, f. 369^a—392^d, p. 383—438. Praesertim de *Philippo* archiepiscopo *Ravennate* narrat f. 373^c—378^b, p. 393—402. et f. 389^c—391^a, p. 429—433; cum f. 378^b—389^c, p. 402—429. longas disputationes de clericis saecularibus et fratribus *Minoribus* praebant. Demum haec concludit de principibus *Friderici* (p. 438 sq.), de abbate *Ioachim* et de quibusdam aliis agens, p. 439—444. Post hunc annum, cuius historiae plurimas res inseruit, quae quomodo se haberent exponere multum ipsius intererat, annos 1251—1280. breviter absolute foliis 395^a—420^d, p. 444—506. plerumque *Librum de Temporibus* secutus, non multa sibi ipsi visa vel comperta interserens. Alius denique generis est narratio annorum 1281—1287. usque ad finem operis, plerumque res in *Lombardia*, praecipue *Regii*, *Parmar*, *Mutinae* gestas optime illustrans: cuius ultimam partem deperditam esse valde dolendum est.¹⁰

Frater *Salimbene* facile perspicis scriptorem verbosum et loquacem, incompositum, cui tamen raro fidem denegabis. Hominem vanum et nimis sibi placentem semper libere et fideliter de se ipso narravisse non putabis⁵, etsi eum scientem non vera dixisse pro-

1) P. 547. 2) P. 63. 202. 3) P. 305. 4) Hic quaelum ad fidem et diligentiam scriptoris spectantia ex notis *Oswaldi Holder-Egger* collegi, fusius de omnibus rebus huc pertinentibus tractare in animo non habui. Confer dissertationes editoris saepius dictas 'N. Archiv' XXXIX (praesertim p. 216 sq.), XXXVII, XXXVIII. passim; 'Zeumerfestschrift' p. 468, cum nota 1; p. 471 sq. Cf. etiam *E. Michael*, 'Salimbene und seine Chronik' p. 66—84. 5) Cf. ex. gr. p. 40, n. 3; p. 45, n. 1.

bare non poteris. Quod se ipsum et alios magnas orationes habentes inducit, quae ita habitae esse non possunt¹, non magno crimini ei dabis; forma narrandi haec est, quae veritas rerum vix depravatur. Sed, quod nunquam negligendum est, cum frater ordinis Minorum² tum Ioachita³ fuit. Unde de Friderico imperatore⁴ et gente eius quaedam falsissima⁵ tradit, quae vera esse vix ipse putavit⁶. Tamen studuit, ut iustus index esset. Debet enim historiarum scriptor communis esse persona, ita quod nec tantum omnia mala describat unius et omnia bona subiceat⁷. Unde etiam de Friderico imperatore aliquando benevolenter locutus est⁸. Aliquando etiam de arte discernendi scripserit vel erraverit, facile ignoscas scriptori, qui tot et tantas res scitu dignissimas solus nobis servaverit. Sane quae de cotidiana et familiari vita, de mente et moribus hominum sui temporis narrat, nobis gratissimo animo acceptanda sunt, cum vix sit alius scriptor saeculi XIII, qui de his rebus tam pene et perspicue egerit.

§ 3. De reliquis operibus fratris Salimbene.

Præter Cronicam nobis servatam, alia opera se iam prius scripsisse frater Salimbene saepius dicit, de paucis accuratiora narrans. Saepè commemorat Cronicam, in qua duodecim scelera Friderici imperatoris descripsit⁹. Hanc etiam appellat f. 456^a, p. 592, l. 16 sq. aliam cronicam breviorē; itaque haec eadem potest fuisse illa cronica brevior¹¹, in qua de magistro Petro Lombardo et abbate Ioachim Decretales Gregorii IX. secutus scripsit, quam hoc loco appellat¹² cronicam de similitudine et exemplis, de signis et figuris et de misteriis veteris et novi Testamenti. Alia fuit¹³ 'cronica, quae sic incipit: Octavianus Cesar Augustus et cetera, quae a. 1250. feci in conventu Ferrariensi . . . et usque ad Longobardorum perduxit hystoriam'. Alio loco¹⁴ commemorat præter hanc Cronicam, quae nobis servata est, aliam et tertiam et quartam et tractatum de Heliseo, quem fortasse separatim scripsit, reliquis huius sancti a Philippo archiepiscopo Ravennate acceptis. Sed tractatus pape Gregorii decimi¹⁵ pars Cronicae cuiusdam fuisse potest, sicut Liber de Praetato et Tractatus de Apostolis partes Cronicae servatae sunt. A. 1259. in Burgo Sancti Domini habitans librum Teditorum ad similitudinem Patecelli scripsit¹⁶. Ubi vero de beato Francisco, cui

1) P. 53, n. 1; p. 230, n. 7; p. 231, n. 2; p. 232, n. 2; p. 301, n. 5; p. 385, n. 7; p. 404, n. 1. 2) Huius rei paene in unaquaque pagina exempla invenies, quae non colligo. 3) Saepius contemnit se a 'prophetis' sui temporis quendam audivisse, antequam evenirent; quod raro credi potest. Cf. ex. gr. p. 492, n. 3; p. 512, l. 22—24; lege etiam p. 532, l. 7—13. Cf. supra p. X, n. 8. 4) Cf. infra p. 175, n. 5. 5) P. 316, vide n. 4; p. 444, n. 6; p. 486, n. 5. Fortasse etiam ea, quae de Uberto Pellavicino f. 409^a—^a narrat, huc pertinent; cf. p. 478, n. 6. 6) Gravius ferēs, quod Sal. epistolam Urbani IV. papae ipse confecit, quod dubium esse vix potest; cf. infra p. 318, n. 1. 7) F. 407^a, p. 472. 8) Ex. gr. p. 348 sq. 9) P. 332, l. 30 sqq. de una de ydriis Domini, in qua Dominus ex aqua vinum fecit in nuptiis. Dicitur enim esse una ex illis. Si est, Deus novit, cui nota sunt omnia, aperta et nuda. P. 521, l. 4 5. de corpore Mariae Magdalanae: Manifestum est autem, quod in tribus locis idem mulieris corpus esse non potest. 10) F. 295^b, p. 204; f. 353^b, p. 344; f. 456^b, p. 592. Ad hanc etiam referenda esse videntur, quae dicit de alia cronica f. 295^r, p. 205; f. 297^d, p. 211; f. 356^d, p. 353. 11) F. 309^b, p. 238 sq. 12) 'De similitudine' etc. videtur titulus operis esse, ut etiam O. Holder-Egger in Indice (s. v. Salimbene) cogitavit. 13) F. 300^b, p. 217. 14) F. 322^a, p. 293. 15) F. 407^a, p. 472, l. 12. 16) F. 403^d, p. 464. Librum Patecelli, quem Sal. imitatus est, edidit F. Norati, 'Girardo Pateg e le sue 'Noie', testo inedito del primo dugento'. 'Rendiconto del R. Istituto Lombardo' XXIX (1896), p. 279—288. et p. 500—516.

similis fuerit Christo, scripserit¹, nescimus. Cronica theologi Parmensis ordinis Minorum, quam Flavius Blondus in libro suo: *Historiarum Decades*, descripsit, fratris Salimbene Cronicam de duodecim sceleribus Friderici fuisse? iure conici potest.

§ 4. De codice autographo. Descriptio tabularum.

Codex Vaticanus nr. 7260. constat hodie 272 foliis², quae in sexternionibus³ plerumque composita sunt. Praefixa sunt 7 folia, primum cartaceum, alia membranacea, in quibus inter alia, quae nullius momenti sunt, haec scripta sunt: fol. 2^r (membr.): Cum Amplissimus Card. Iacobus Sabellius⁵ s^ml Dn. Papae Vicarius ac summus Inquisitor librum hunc Chronicorum F. Salimbene de Adam Parmensis Ordinis Fratrum Minorum apud se haberet, illum Paulo Sanuitali utriusque Signaturae⁶ Referendario, sibi in muneribus publicis tam sanctissimae Inquisitionis, quam Vicariatus officii, et intima familiaritate coniunctissimo, Dono dedit III. Idus Februarii Anni MDLXXXVII. Folio 5 recto et verso homo quidam saec. XIV. in indicem Cronicae binis columnis scriptam composuit, res foliorum⁷ 331—426. continentem⁸. Postiore tempore (saec. XIV. vel XV.) alius quidam novum indicem f. 6^r. scribere coepit, sed paucissima tantum de foliis 216—243. scripsit. Deinde incipit codex vetus, cuius omnes paginae binis columnis scriptae, omnia folia manu ipsius, qui textum conscripsit, numerata sunt. Post fol. 416. sequitur perperam iterum fol. 416, folia 1—207, 363. 374.⁹ 436. 468—472. 475—479. perierunt, item ultima pars codicis. Exstant igitur folia 208—362. 364—373. 375—435 (cum f. 416. et 416¹⁰). 437—467. 473—474. 480—491.

1) F. 291^d, p. 195, l. 28. 2) P. Scheffer-Boichorst, 'Salimbene und Biondo'. *Zur Geschichte des XII. und XIII. Jahrhunderts*. Berlin 1897, p. 284—289. quendam Cronicam fratris Sal. deperditam a Flavio Blondo exscriptam esse recte exposuit: cf. infra p. 194, n. 9. De Cronica 'de duodecim sceleribus Friderici' cogitat p. 287, et vere hanc illi scriptori ad manus²⁵ fuisse facile conicies lectis locis a me supra p. XXV, l. 17 sqq. et n. 10. collectis. De Cronica quadam fratris Sal. deperdita a Sigonio, *Historia de regno Italiae*, adhibita (Scheffer-Boichorst l. l. p. 289, n. 5) nihil invenis apud A. Hessel, *De regno Italiae libri viginti von Carlo Sigonio* . . . *Historische Studien von Ebering*, Heft 13, Berlin 1900. . . 3) Non 273, ut F. Novati, 'Giornale' etc. I, p. 383. et L. Clédat, 'Annuaire' etc. Fasc. 1, nr. 3, p. 203, et E. Michael²⁰ l. l. p. 86. contendunt. Recenti tempore, cum iam omnia folia, quae nunc desiderantur, amissa essent, praemisissa sex folia membranacea et omnia folia codicis numeris arabicis plumbo scriptis numerata sunt. 4) F. 208—217. 232—241. 364—373 (vide infra n. 8). 399—408. quiniones sunt.³ Folia 219—230. sexternio sunt, cui folia 218. et 231. quae inter se cohaerere vel cohaesisse videntur, circumposita sunt, quae neque ad quinionem praecedentem (208—217) neque ad sequentem (232—241) pertinent. Fol. 242. singulum folium est. Folia 468—479. sexternio fuerunt, item folia 480—491, ut conici potest. Sed prioris sexternionis tantum folia 473. et 474. servata sunt; alterius primum et ultimum folium, 480. et 491, quae olim inter se cohaerebant, divisa et post f. 490. codici affixa sunt. . . 5) Cf. de eo G. Moroni, 'Dizionario di erudizione storico-ecclesiastica' vol. LXI, p. 306 sq. 6) Quae in indice de⁴⁰ foliis hodie deperditis 363. 374. dicuntur, lege p. 371, n. *, p. 394, n. *. 7) L. Clédat, 'Annuaire' etc. fasc. 1, nr. 3, p. 204. recte exposuit et fratrem Salimbene et eos, qui indices composuerunt, folia non eodem modo numeravisse quo nos, qui paginam rectam et versam eiusdem folii eodem numero insignimus; illi paginam versam folii praecedentis et paginam rectam folii sequentis eodem numero notaverunt. Hoc modo loci infra p. 619, l. 32. et p. 620,⁴⁵ l. 27. et p. 634, l. 26. explicandi sunt. Cf. etiam B. Bretholz, 'Lateinische Paläographie' ('Grundriss d. Geschichtswissenschaft hg. von A. Meister' I²) p. 23. 8) Haec duo folia inter se cohaeserunt, primum et ultimum folium unius sexternionis fuerunt.

Codex totus quin manu ipsius auctoris fratris Sal. scriptus sit, dubitari non potest¹. Multa eadem manu, quae textum scripsit, marginibus adscripta sunt, non prius omiſsa, quae librarius in originali non vidisset, sed post adiecta, ad res in textu narratas pertinentia, quae auctor postero tempore comperta habuit. Saepius in his notis adpersis frater Sal. de se ipſo loquitur², prima persona loquens eodemque scripturae genere, quod in textu apparet, usus; ergo nemo nisi auctor solum codicem perfecit. Quem qui diligenter inspexerit, in omnibus paene foliis quaedam inueniet, quae docent auctorem ea postea revidisse et relegisse, multa addidisse, pauca correxisse³, nonnulla⁴ deleuisse⁵. Praesertim ultimae partes codicis non per omnia perfectae sunt, numeros versuum Bibliorum et similia auctor hic illic omisit nec postea supplevit⁶. Frater Sal. prius textum scripsit, deinde, fortasse eodem tempore, folia numeravit, tum⁷ inscriptiones columnarum adiecit; unde haec inscriptiones ubique ita scriptae sunt, ut loca numeris iam occupata evitentur⁸; unde etiam aliquando Sal. errores in textu commissos in inscriptionibus correxit vel ibi quaedam nova addidit⁹.

Quo modo frater Sal. codicem hunc scripserit, multis indiciis minoribus cognosci potest. Quando¹⁰ penam mutaverit, infra saepe adnotatum est; sed saepius dubitare potes, utrum penam mutaverit¹¹ scriptor necne; hic illic etiam paginae adeo detritae sunt, ut nihil de hac re statui possit. Spatium rubricis C minio pingendis ubique relictum erat, quas Sal. ab initio pingere voluit; rubricas et litteras initiales nigras minio illuminatas postea inseruit, quae, ubi in initio linearum inveniuntur, semper in loco raso pictae sunt; litteras initiales in mediis lineis prius scriptas postea non mutavit, sed in margine tunc maiores litteras initiales minio pinxit. Haec omnia postea fecit, ut partes narrationis melius distingueret. Notae et narrationes marginibus adscriptae diversis atramenti diversis temporibus a fratre Sal. scriptae sunt, sed quae quibus temporibus non ita certo definiri potuit et, ut accuratius statueretur, longa disquisitione egeret. Hoc unum dici potest omnia, quae atramento subfusco scripta sunt, ultimum addita esse; hoc atramento nulla pagina codicis scripta est.

Librum fratris Sal. paulo post mortem eius saepius lectum esse indices memorati, notae textui adscriptae¹² et ipse textus quibusdam locis mutatus¹³ monstrant. Idem

1) Nullo iure contradicit F. Novati, 'Giornale' etc. I, p. 381 sqq. 2) F. 281^a, p. 172, n. d; f. 300^{a-b}, p. 238, n. i; f. 341^b, p. 315, n. c; f. 344^a, p. 323, n. c; f. 353^{a-b}, p. 344, n. c; cf. ad haec p. 346, l. 7; f. 377^{a-b}, p. 400, n. e. 3) Primam personam in inscriptionibus columnarum habes f. 236^c, p. 68; f. 246^c, p. 96; f. 307^b, p. 233; f. 316^b, p. 254; f. 323^c, p. 271; f. 340^c, p. 313; f. 341^a, p. 314; f. 341^d, p. 316; f. 377^b, p. 400; f. 387^a, p. 421; f. 387^b, p. 422; f. 398^a, p. 451; f. 400^a, p. 456; f. 400^b, p. 457; f. 403^a, p. 464. 4) Cf. ex. gr. p. 37, n. a. b. 5) F. 338^{a-d}, p. 307, l. 13 — p. 308, l. 31; f. 375^c, p. 396, l. 9—17 sq., ibi n. b; f. 430^a, p. 529, n. d. e. *. 6) Medicina superlita quidam loci delati sunt; ex. gr. p. 114, n. a; p. 168, n. e. h; p. 170, n. f; p. 199, n. c. 7) Ex. gr. p. 613, n. l — n; n. 2. 8) Iterum alio, posteriore tempore ab ipso fratre inscriptiones quaedam auctae et additae sunt; f. 239^b, p. 70, n. a; f. 240^c, p. 79, n. a; f. 285^b, p. 180, n. b; f. 323^c, p. 271, n. a; f. 331^b, p. 289, n. a; f. 344^a, p. 322, n. a; f. 346^d, p. 329, n. a; f. 370^b, p. 386, n. a; f. 449^c, p. 575, n. a; f. 485^c, p. 636, n. a. Cf. f. 253^a, p. 110, n. e. 9) Sed inde a f. 404. numeri plerique, non omnes, fere prope lineam primam columnae secundae (b) folii cuiusque positi sunt, ut locus inscriptionibus scribendis relinqueretur. 10) Cf. p. 480, n. 1. 5; p. 526, n. 7. Cf. etiam p. 638, n. 2. 11) Haec (l. 16—27) ex notis ab editore in schedis scriptis collegi et transtuli. 12) Hoc plerumque etiam clariore colore atramenti cognosci potest. 13) F. 215^d, p. 21, n. * et **; f. 232^a, p. 58, n. a; f. 403^c, p. 464, n. *. Reliquas vide p. XXVIII, n. 1. 14) F. 280^b, p. 167, n. d; p. 168, n. a. d;

fortasse vir, qui indicem priorem, maiorem composuit, magnam partem harum notarum¹ adiecit, idem fortasse textum p. 167 sq. et p. 363. mutavit, ad marchiones-Bistenses spectantem². Alia³, quae homo quidam saec. XV. adnotavit, nullius momenti et infra varo⁴ expressa sunt.

Tabulae huic tomo additae⁵ eo consilio selectae et compositae sunt, ut eis, quae modo de specie codicis dixi, illustrandis aptae sint.

Tabula prima f. 326^{a-b}. 429^{a-b} (p. 277 sq. 527 sq.) exhibens duo folia certo tempore scripta praebet, f. 326. die 4. m. Februarii a. 1284. f. 429. die 14. m. Septembris eiusdem anni. Cum scriptura folii 326. paulo minor, acutior, folii 429. paulo maior, grossior, sed forma litterarum ubique eadem sit, quomodo scriptura in universum¹⁰ sibi constans tantum in magnitudine variet, vides. Col. 326^a. magnam litteram I monstrat, quam scriptor postea in margine atramento nigro et minio pinxit, ut initium novae narrationis, quam maioris momenti esse putabat (de fratre Sal. agitur), melius insigniret. Col. 326^b. nota verba margini superiori sub signo X et col. 326^{a-b}. verba margini inferiori sub signo X adscripta, quae novae res ad ea, quae auctor in textu dixerat, illustranda utiles afferunt. Cum verba supra columnam 326^b. suppleta et praesertim¹⁵ cor expulsi cum signo X ita scripta sint, ut linea ultima huius inscriptionis (scorpionis — expulsi) lineis praecedentibus brevior sit, iam hic cognoscis, quod melius etiam col. 487^b. (tabula 4a) inspecta perspicias, prius numerus foliorum, tum inscriptiones columnarum scripta esse. Tam ex hoc folio suspicari possis auctorem operis eundem esse²⁰ ac scriptorem codicis.

Tabula secunda foliis 368^{c-d}. 369^{a-b} (p. 381 sqq.). monstrat apud Cronicae tum demum compositum esse, cum codex noster scriberetur. Nam scriptor f. 368^c. in scribenda columna 368^c. coepit, tum carmen inseruit, cuius lineae columnis solitis latioris erant. Ideo cum carmine finito f. 369^{a-b}. reliquum solito modo dualis columnis²⁵ descripsisset, postea spatium columnarum 368^d. 369^b. vacuum relictum quodam loco ex Gregorii libris Dialogorum assumpto explevit et signis † et ∴ monstravit, quo modo verba sibi succederent. Cum haec omnia scripsisset, supra verba: Ideo de ista materia etc. inscriptionem columnae 368^c. posuit. Etsi non omnino negari possit fieri potuisse, ut librarius quidam ex codice quodam archetypo haec omnia eodem modo descrip-³⁰sisset, quo ibi invenisset, nullo veri similis est ipsum auctorem, cum opus componeret, ita egisse.

Tabula tertia f. 246^{c-d} et 309^{a-b} (p. 95 sqq. 237 sqq.). exhibens haec clarius monstrat auctorem operis eundem esse ac scriptorem codicis. Nam ea, quae f. 309^{a-b}. in margine inferiore eadem manu, quae textum conscripsit, addita sunt, et³⁵ uberius de rebus iam in textu narratis tradunt et continent verba: Sed hanc materiam plenius descripsi etc. et: In qua similiter posui etc. Ergo is, qui hic de se loquitur, et auctor operis et scriptor codicis est, ipse scilicet frater Salimbene. Ad hoc

f. 288^c, p. 188, n. a. d. f. f. 360^a, p. 363, n. a; f. 394^b, p. 441, n. p; f. 464^d, p. 611, n. d; f. 481^a, p. 625, n. d. 1) Hoc O. Holder-Egger ipse de loco f. 330^c, p. 287, n. *⁴⁰ expresso dixit. Equidem coniecerim illum virum etiam scripsisse f. 210^d, p. 8, n. a; f. 216^a, p. 21, n. **; f. 280^b, p. 167, n. d; p. 168, n. a. d; f. 281^c, p. 171, n. *; f. 351^d, p. 340, n. *; f. 360^b, p. 363, n. * a. 2) Vide tabulam quintam. 3) De eo, qui verba p. 255, n. d notata scripsit, vide p. XXIX, l. 26—35. 4) Ex. gr. f. 236^d, p. 69, n. a; f. 245^a, p. 92, n. *; f. 247^d, p. 98, n. *; f. 430^a, p. 529, n. k. 5) Cum ipse columnas et paginas codicis,⁴⁵ quae in tabulis huic volumini addendis exprimerentur, elegissem, specimine quodam phototypico codicis usus, V. Cl. H. Bresslau Romae moratus adiuvante socio nostro E. Perels tabulas exprimerendas curavit.

demonstrandum facit etiam f. 246^{c-d}. Nam in margine col. 246^c. scriptor maximam litteram I pinxit, ubi de se ipso ordinem fratrum Minorum intrante loquitur. Et cum primum haec et sequentia omnia uno tenore et sine stili mutatione scripsisset, postea demum ei in mentem venit, ut proprium tractatum componeret, quem 'Liber de Prelato' appellavit, qui a verbis: Item in supra dicto millesimo inciperet. Hoc in inscriptione columnae dixit, quam demum post f. 278^d. scripsisse potest.

Tabula quarta. a) Col. 487^b (p. 640 sq.); inscriptio columnae demum addita est, postquam numerus folii iam scriptus erat; nota numerus XV. 24. in lineis prima et nona columnae postea alio atramento a fratre Sal. suppleta esse. b—d) Reliqua pars huius tabulae et tabulae sequentes manus alienas exhibent, quae ad Cronicam fratris Sal. quaedam addiderunt, vel etiam in textu mutaverunt. b) Foliorum praemis-
 10 sorum quinti columnam tertiam (c) vides, partem indicis ab homine quodam saec. XIV. in compositi exhibentem. c) d) Eundem virum inscriptionem col. 210^d (p. 8 sq.). et notam ad col. 281^c (p. 171 sq.): falsum est quod ibi ponit autor scripsisse puto. Nota
 15 praesertim litteram r, litteram Q (Quod) in indice et col. 210^d, formam signorum compendi e, i et totum ductum litterarum.

Tabulae quintae partes a). b). (f. 280^b, p. 167 sq.; f. 360^{a-b}, p. 362 sqq.) quaedam ab eodem viro, ut censeo, mutata vel addita exhibent. In numero columnae 280^b (p. 167 sq.) nota signum O, quo Sal. pro numero arabico 0 tantum hae loco et
 20 f. CCC80. et f. CCCCS0. usus est¹. In lineis loco raso alia manu scriptis confer litteram M in verbo Marchionis cum litteris M in indice (tab. 4b) in verbis Magno terremotu (f. 418), Magna multifudine (f. 421): tum litteras R in verbis Rainaldo, Rainaldum cum multis litteris R in indice, ex. gr. in duobus verbis Rego (f. 405).
 25 litteras A. f. 280^b. in verbis Apulia, Azonis cum litteris A in indice, scilicet in margine sinistra prope f. 416, in verbis Antonium, Armanum (f. 419), Azo (f. 423).
 Tabulae quintae pars c) (col. 342^{a-2}, p. 317) et

Tabula sexta (col. 428^a. 308^a. 316^{c-d}, p. 524 sq. 235 sq. 255 sq.) quondam manum antiquam monstrant, de qua, cuius sit, dubitare possis. Quae col. 342^a. 428^a.
 30 marginibus sub signo O adscripta sunt, procul dubio a fratre Sal. scripta sunt. Quod col. 308^a. sub signo f. adscriptum est, a fratre Sal. additum esse O. Holder-Egger p. 235, n. c. censuit. Quae f. 316^{c-d}. eodem, ut videtur, atramento, quod col. 308^a. adhibita est, manu simillima addita sunt, eis, quae in textu referuntur et quae frater Sal. se ipsum audivisse dicit, adeo repugnant, ut difficile sit credere, fratrem Sal. haec scripsisse. Hanc locum, cum solus sit in toto codice, de quo dubitare possis, propterea
 35 omittere nolui. Nota inde a f. 316. tractatum de eis, qui se dicunt apostolos esse et non sunt, initium capere, quem auctor eodem modo quo Librum de Prelato postea demum distinguit et composuit, cum iam magnam partem foliorum sequentium scripsisset. Cognoscis hoc ex magna littera I postea in margine picta et ex inscriptione col. 316^d. demum post f. 333^a. scripta.

40 Quae fata⁵ codex post mortem auctoris usque ad saeculum XV. habuerit, nescimus. Illo sacculo Carolus Sigomius⁴ eum describendum curavit, saec. XVI. Iacobus Sabellius cardinalis eum possedit, ut Franciscus Pegna⁵ his verbis tradit: Cum nuper in biblio-

1) P. 166, n. a. 2) Hanc cum ipse elegissem, quae phototypice exprimeretur, postea in schedis Oswaldi Holder-Egger inveni etiam cum de hac exhibenda cogitasse. 3) Haec
 45 fere omnia E. Michael l. l. p. 87 sqq. collegit. 4) Cf. infra p. XXX, l. 15 sq. Flavius Blondus, quem Cronicam fratris Sal. servatam P. Buchholz, 'Die Quellen der Historiarum Decades des Flavius Blondus' p. 93 sq. exscripsisse putavit, non hac Cronica, sed deperdita quadam usus est; cf. supra p. XXVI, l. 1—3. 5) Apud Eymericum, Directorium inquisitorum p. 2, q. 12,

theca Illustrissimi et Reverendissimi Iacobi Sabelli Cardinalis, inquisitoris supremi in universa christiana republica, repertus esset liber manu scriptus, qui res gestas in multis Italiae urbibus superioribus continebat, inter cetera eius libri auctor fr. Salimbenus de Adam Parmensis ordinis Minorum s. Francisci initia, progressus et incrementa huius Segarelli describit. Die 11. m. Februarii a. 1587. idem cardinalis Romae existens codicem Paulo Sanvitali dono dedit, ut supra p. XXVI, l. 8—13. relatum est. Sed unde cardinalis ille eum acceperit, non constat. Tunc librum Romae mansisse veri simile est. Nam saeculo XVIII. in P. Torribia inter libros decem Politani e gente nobilium Comitum (Conti) Romanorum eum invenit¹. Inter² annos 1785. et 1787. Caietanus Marinus, custos bibliothecae Vaticanae et L. V. Savioli et Girolamo Tiraboschi viri docti de Cronica edenda cogitaverunt, qua de re cum abbate Reggi, cuius curae libri nobilium aliorum tunc commissi erant, egerunt; sed antequam id perficere potuissent, codex 'per pochi seudi' ad bibliothecam Vaticanam venditus et delatus demum liberalitate Leonis XIII P. M. usui virorum doctorum redditus est.

Praeter codicem autographum infra uno loco³ apographum Sigonianum adhibitum est, codex F 4 archivi 'Piombino-Buoncampagni' Romani, quem F. Gütterbock inspexit.

Nullius pretii est codex Parisiensis Bibliothecae nationalis, 'Collection du Theil' R 4, saeculi XVIII. ex codice Romano negligenter, multis mutatis, descriptus.

Codex Vaticanus Latinus nr. 9532. miscellaneus quondam Angeli Mai cardinalis f. 159—186. excerpta ex Cronica fratris Salimbene manu ipsius cardinalis scripta res annorum 1221—1235. continentia praebet.

Saeculo XVIII. exeunte Caietanus Marinus, quem iam supra memoravimus, codicem Romanum petente duce Sermonetae per abbatem Amati describendum curavit, sed apographum hoc nullis locis mutilum et mentosum est. Quod ubi nunc sit, nescio. Ante a. 1857. V. Cl. Iohannes Franciscus de Rubcis hoc apographum viro docto A. Pezzana Parmensi concessit, quo uti anno illo viri docti Antonio Bertoni, Amadio Rouchini, Luigi Barbieri, codice autographo non inspecto, Cronicam fratris Salimbene prelo dederunt. Unde factum est, ut editio haec fere tertiam partem Cronicae originalis omitteret et multas falsas lectiones praebet: sed et omnibus notis carens ad res

ed. Venet. 1607, p. 271. Hunc librum ipse non vidi, verba supra allata ex libro Aemilii 30 Michael l. l. p. 88. excerpti. 1) P. F. Ehrle, 'Zeitschr. f. kathol. Theologie' t. VII (1883), p. 768. 2) Quae sequuntur de fatis codicis, vide apud Affò-Pezzana, 'Memorie degli scrittori e letterati Parmigiani. Tomo sesto, parte seconda' (Parmae 1827), p. 56—58, p. 57, n. 1, ubi verba ex epistolis virorum doctorum allata sunt. 3) F. 293^b, p. 197, n. c—g. Codex Ashburnham. saec. XV, nr. 1111, de quo G. Waitz, 'N. Archiv' IV, p. 611. dixit, non Cronicam fratris Salimbene continet, sed librum quendam: 'Novella di Salimbene'. Cf. 'Eight Report of the Royal Commission on Historical Manuscripts. Appendix (Part III). London' 1881, p. 58. Opus cuiusdam poetae, vel Benucii Salimbene, vel Nicolai Salimbene, hanc 'Novellam' esse conicio; vide Chevalier, 'Bio-Bibliographie' col. 2027. 4) Cf. F. Gütterbock, 'N. Archiv' XXV, p. 39 sq. O. Holder-Egger, 'N. Archiv' XXXI, p. 5. 5) E. Michael l. l. p. 90: 'Die Abschrift des Salimbene, welche A. Archiv Bd. 12, 415 verzeichnet ist und sich gegenwärtig in Privatbesitz befindet', cum n. 4: 'Durch einen glücklichen Zufall kam sie mir in Wien zu Gesicht'. 6) Monumenta Historica ad Provincias Parmensem et Placentinam pertinentia. Parmae. Ex officina Piaccadori. MDCCLVII. (vol. III). Chronica Fr. Salimbene Parmensis ordinis Minorum ex codice Bibliothecae Vaticanae nunc primum edita. XV, 424—paginae. 7) Multa eo consilio omissa vel ad arbitrium editorum (an Caietani Marini?) mutata sunt, ne curia Romana vel cardinales offenderentur. Cf. quae de editione Parmensi O. Holder-Egger dixit, 'N. Archiv' X, p. 233.

in Cronica narratas diiudicandas vel ad fontes, quibus frater Sal. usus est, cognoscendos nihil attulit.

Primam partem codicis, folia 208—219^b, ab editoribus Parmensibus omissam L. Clédat, De fratre Salimbene et de eius Chronicae auctoritate, p. 67—116. publici iuris fecit, alias partes Cronicae alii¹ alibi prelo dederunt.

Versionem Italicam a. 1882. C. Cantarelli² eadē, cui opus non bene cessit. (E. G. Coulton, 'From St. Francis to Dante' (London' 1906³) magnam partem Cronicae in linguam Britannicam transtulit et commentario intermixto illustravit. Versio Germanica ab A. Dören parata inter tomos operis 'Geschichtschreiber der Deutschen Vorzeit' mox proditura est.

§ 5. Qui de fratre Salimbene egerint.

Præter dissertationes editoris supra p. VII. dictas vide quae exposuerunt⁴

Affò-Pezzana, 'Memorie degli scrittori e letterati Parmigiani. Tomo sesto, parte seconda. Parma' 1827, p. 56—58, qui de fatis codicis quaedam⁵ exposuit.

Höfler, 'Über den Wert und den Inhalt der grossen handschriftlichen Chronik Salimbene d'Adams von Parma'. 'Gelehrte Anzeigen hg. von Mitgliedern der K. bayr. Akad. der Wissenschaften. München' 1842, col. 673—696.

I. Barbieri in praefatione ad Chronica Parmensia a sec. XI. ad exitum sec. XIV. Monumenta historica ad provincias Parmensem et Placentinam pertinentia. Tomus IV, p. VI—XIX. de fontibus fratris Sal. egit, sed rem minime absolvit.

M. Tabarrini, 'Della Cronaca di fra Salimbene'. 'Archivio storico Italiano. Nuova serie'. Vol. XVI, 1 (1862), p. 25—69; vol. XVIII, 2 (1863), p. 42—89. de vita auctoris et rebus ab eo narratis retulit.

A. Dove, 'Die Doppelchronik von Reggio und die Quellen Salimbenes. Leipzig' 1873. primum docte et acute, qua ratione opera Alberti Milioli et fratris Salimbene inter se cohaerent, explicavit.

L. Clédat, De fratre Salimbene et de eius Chronicae auctoritate. Parisiis 1878. inter alia⁶ codicem Vaticanum ab ipso fratre Sal. scriptum esse exposuit⁷. Cui contradixit

F. Novati, 'La Cronaca di Salimbene'. 'Giornale storico della letteratura Italiana' I (1883), p. 381—423. Contra hunc

L. Clédat, 'La Chronique de Salimbene'. 'Annuaire de la Faculté des Lettres de Lyon. Fasc. 1 (Paris 1883), nr. 3, p. 201—214; 'Fasc. 3 (1885), p. 161—192. et

1) M. Sarti-Fattorini, De claris archigymnasi Bononiensis professoribus. Tom. I, pars 2 (Bononiae 1772). Appendix nr. XIII, p. 208—214. Alios enumeravit E. Michael l. l. p. 93.

2) 'Cronaca di Fra Salimbene Parmigiano dell' ordine dei Minori. Vulgarizzata da Carlo Cantarelli. Parma' vol. I, II, 1882. 3) Iterum liber prodit 'London' 1907 ('Dahlmann-Waitz' ed. 8, nr. 5129).

4) Quae sequuntur fere omnia E. Michael l. l. p. 2 sqq. collegit, qui etiam alios libros commemoravit, quorum auctores opus fratris Sal. hic illic adhibuerunt, quos omitto.

5) Cf. supra p. XXX, l. 9 sqq. 6) P. 676. Aicit: 'Das Manuscript, offenbar Autograph des Verfassers'. 7) Idem fecit Mussafia, 'Aus der Chronik von Fra Salimbene'. 'Jahrbuch f. Romanische und Englische Literatur. Bd.' 6, 'Leipzig' 1865, p. 222—226.

8) Cf. supra l. 3—5. 9) Clerici, 'Von der Chronik des Bruders Salimbene von Parma'. 'Philolog. Wochenschrift hg. von W. Hirschfelder' I ('Berlin' 1881), col. 143—145; 175—182.

10) dissertationem eo consilio scripsit, ut virorum doctorum animos ad translationem Italicam, de qua supra l. 6. diximus, adverteret.

sententiam suam defendit¹ et quasdam partes Cronicae edidit vel editionem Parmensem cum codice Vaticano contulit.

De codice autographo O. Holder-Egger, 'Reise nach Rom 1884', 'N. Archiv' X, p. 222—224.² egit.

F. Michael S. I., 'Salimbene und seine Chronik. Eine Studie zur Geschichte der Beschreibung des dreizehnten Jahrhunderts. Innsbruck' 1889. de vita et Cronica fratris Sal. magna cum diligentia multa collegit.

De factis, animo et indole fratris Salimbene plures egerunt: Émile Gebhart³, 'Tra Salimbene. Franciscain du treizième siècle'; A. Dove, 'Erinnerungen eines Bettelmönchs'. 'Ausgewählte Schriftchen' ('Leipzig' 1898), p. 36—53; G. G. Coulton in translatione Cronicae, quam iam supra⁴ memoravimus; U. Balzani, 'Le cronache Italiane nel medio evo', ed. 3, p. 262—268; ego ipse in libro: 'Italienische Geschichtschreiber des XII. und XIII. Jahrhunderts'. ('Leipzig' 1909), p. 52—55.

Qui de hac editione et de editore bene meruerunt, ipse editor, si superstes fuisset, grato animo dixisset. Mihi hic commemorare liceat praeceteris V. Cl. P. F. Elvle S. I., praefectum bibliothecae apostolicae Vaticanae, de hac editione optime meritum⁵; tum viros clarissimos P. M. Bihl, Al. Cartellieri, G. G. Coulton, A. Dove, qui litteris ad editorem datis quaedam cum eo communicaverunt⁶. P. M. Bihl, 'Études' Franciscaines. XVI, p. 520—532, et 'Literarische Rundschau für das kathol. Deutschland. 33. Jahrgang' 1907, col. 461—463, de priorie parte huius tomi⁸ etiam publice disseruit.

Restat, ut gratias agram quam maximas V. Cl. H. Bresslau, qui me in hac praefatione scribenda non paulum adiecit et plagulas mecum correxit, et Adolfo Hofmeister, qui etiam plagulas mecum perlegit.

Dabam Lipsiae a. d. III. Kal. Decembris a. 1912.

B. SCHMEIDLER.

- 1) Cf. etiam L. Clédal, 'Revue historique' t. XXIV ('Paris' 1884), p. 224—227.
 2) Cf. ibidem XI, p. 255. 3) In libro: 'La renaissance Italienne et la philosophie de l'histoire', ('Études meridionales'). Paris' 1887; vide p. 107—132. 4) P. XXXI, l. 7 sq.
 5) Cf. O. Holder-Egger, 'N. Archiv' XXXI, p. 5. 6) Vide Addenda et Corrigenda, infra p. 692—696. 7) Hunc librum ipse non vidi. Cf. 'N. Archiv' XXXII, p. 532, n. 63.
 8) P. 1—360.

CORRIGENDA.

P. VIII, ad lineas 7—11. adde fratrem Sal. procul dubio ipsum vidisse, quae f. 366°, p. 377. de domina Mabilia Markesopoli filia domino Azoni marchioni in matrimonium data narrat; factum est; cum adhuc essem in seculo, id est antequam intrarem ordinem fratrum Minorum anno Domini M^oCC^oXXX^oVIII^o.

P. 253, l. 27. lege dicenda festino (pro dicendo).

P. 597, l. 8. lege dicuntur (pro dicunter).

P. 645, l. 31. cognoscatur — l. 32. instum est, ut delenda sunt, quae in codice non exstant.

F. CCVIII^a. Quod Manuel imperator Constantinopolitanus^a maximam^b Venetorum multitudinem^c cepit.
Quod Lombardi contra imperatorem novam civitatem edificaverunt, quam ab Alexandro papa Alexandriam vocaverunt.
De obsidione^d Anchone.

[Eodem^d anno¹ imperator Manuel Constantinopolitanus maximam^e Venetorum multitudinem per totam Greciam dispersorum in unius diei spatia^f cepit, sicut aves ab absconso^g venatorio laqueo capiuntur², eo quod inter ceteros Latinos in imperatoris gratiam^h constitutos³ insultum zelo invidie fecerunt et plagis affectos reliquerat⁴ semivivos. Quocirca Veneti cum multitudine magna vivorum^k et centum galeis Romanie insulas intrantes quasdam ceperunt. Sed apud Chio yemantes¹¹⁷² peste fere omnes mortui sunt. Qui autem superstites redierunt, ducem proprium⁴ occiderunt.

15 Anno Domini M^oCLXVIII^o, ut adimpleretur¹ quod in proverbis dicitur: 'Non erit illa^m, cui casibus accidit una⁵', Lombardi contra imperatorem coloniam, id est novam colonorum habitationem, facientes eam ab Alexandro papa Alexandriam vocaverunt. Alii Civitatem novam, Papienses vero Paleam usque in hodiernum diem appellant. Eodem quoque anno Romani vires resumentes Albanum expugnaverunt et expoliantes bonis omnibus incenderunt.

Anno Domini M^oCLXXI^o. Beatus Thomas Cantuariensis archiepiscopus sub Artaldo⁶ rege Anglorum subiit passionem in provincia Anglie ante altare in festivitate Innocentium a militibus regis.

a) constan c. b) imam et mul medicina olim superlita deleta sunt in c. c) sidione au medicina deleta. d) unis inclusa ex Cronica imperatorum Alberti Milioli, in qua ad a. 1212. sequentia omnia fere descripta sunt SS. XXXI, p. 642 sqq., supplevi, cuius codicem autographum littera C infra signavi; cf. inscriptionem columnae 208^a. e) litterae im evanere in c. f) sic c.; lege spatia; spatia C. g) asconso Sal. post corr. absconso c.; asconso C. h) sic (graj) c. et C; lega gratia i) sic c. et C; lege reliquerant. k) sic c. et C; lege virorum. l) adimpleatur Sic. m) sola, quod Sic. habet, omisit Sal., deest et C, quod si addis, habes hoc loco fere hexametrum leoninum vitiosum:

1) Non a. 1167, cuius anni locus e Cronica Sicardi, SS. XXXI, p. 166 sqq., descriptus in Cronica imp. Alberti Milioli c. 153. praecedat, qui pro eo annum 1164. falso scripsit, sed a. 1171. 1172. sequentia gesta sunt. Cf. Ann. Venet. breves et Hist. ducum Venet. c. 6. 7, SS. XIV, p. 72. 78—80. 2) Cf. Eccl. 9, 12: sicut pisces capiuntur hamo, et sicut aves laqueo comprehenduntur, sic capiuntur homines. 3) Ianuenses scilicet. 4) Vitalem Michael II. 5) Male Sal. haec (ut — una) hoc loco inseruit, quae apud Sicardum p. 167. ad praecedentia, a Sal. omitta, pertinent. 6) Artaldum Sal. etiam infra f. 264^a, ubi Iacobi Legendae Aureae c. 11. exscripsit, Heinricum II. regem vocavit. Quod nomen nescio an inde exortum sit, quod in dicto capite Legendae Aureae, ed. Grässe p. 67, ubi verba a rege artatus leguntur, nec nomen regis invenitur, hoc verbum codicis a Sal. lecti corruptum fuerit.

F. 208^b. Quod M^oCLXXI^o beatus Thomas Cantuariensis sub Artaldo rege Anglie subiit passionem.

Quod marchio Montis-ferrati accepit filiam regis Ierusalem in uxorem.

Quod exercitus imperatoris vincitur a Lombardis.

F. 208^c. Quod imperator reconciliatus est ecclesie et cum papa Alexandro pacem fecit.

Quod Christiani Saracenos debellaverunt et ceperunt.

Quod Manuel imperator filio marchionis Montis-ferrati filiam dedit uxorem et regem Thessalonie fecit.

1173. Anno Domini M^oCLXXII^o Christianus archicancellarius, qui erat archiepiscopus Magontinus, Anchonam cum Vénétis obsedit et in tantum obsessos artavit, ut^a immundas carnes et coria condita ceteraque illicita vel immunda comederent et caput asini centum quadraginta denarios^b venderent. Et tamen invicti viriliter resisterunt, et refocillatos a Manuele Constantiⁿopolitano pecunie thesauris de manibus persecutoris liberavit eos Dominus.

1174. Anno Domini M^oCLXXIII^o rediens imperator in Ytaliam Segusiam^c destruxit, Paleam obsedit, nec messuit nec quicquam utile in horrea reportavit.

1175. Anno Domini M^oCLXXV^o, cum Lombardi contra imperatorem apud Castejium congregati fuissent, eos redditis gladiis subiugavit et in deditione^d imperio digna recepit.

1176. Circa hec tempora victoriis gloriosis magnificus, quamvis leprosus, Balduinus rex Ierosolimitanus Guilielmo primogenito^e marchionis Guilielmi de Monte-ferrato filio sororem suam Sybillam tradidit in uxorem^f. Erat enim spetie decorus, vir militaris, miles strenuus virtutibusque armatus, viribus approbatus. Cui cum rex infirmus et elephantiosus coronam vellet imponere, Guilielmus renuit, Iopensem tenens iure successorio comitatum. Sed in custodia regnum tenuit universum, et filium genuit elegantem nomine Balduinum. Qui avunculo rege patrêque defunctis^g in regni postmodum coronatus est, licet etate minor. Qui quamdiu in tutela fuit Templariorum, ad regni tutelam Raymundus comes Tripolitânus a baronibus vocatus est.

1176. Anno Domini M^oCLXXVI^o apud Lagnianum dimicans exercitus imperatoris a Lombardis vincitur. O rota fortune, que nunc humiliat, nunc exaltat! Immo non fortuna, sed Dominus est, qui mortificat et vivificat, deducit ad inferos et reducit. Dominus pauperem facit et ditat, humiliat et sublimat^h.

1177. Anno Domini M^oCLXXVII^o videns imperator, quia non in fortitudine sua roborabitur, videns, quia Deus exaltat humiles et deponit potentes, considerans, quod ecclesiam suam fundavit supra firmam petram, et porte inferi non prevalebunt adversus eam, humiliavit se sub potenti manu Dei et pacem composuit apud Venecias cum Alexandro pontifice; et cum segregatus fuisset a gremio matris ecclesie, reconciliatus est ecclesie universali; ubi et cum Lombardis ad sex annos et cum rege Siculo ad XV annos treugamⁱ fecit. Et tunc fames in Ytalia fuit³. Quo anno Christiani cum Saracenis ultra mare

a) penna mutata. b) sic c. et C; lege denariis. c) Segusiam Sic.; Secusiam C. d) sic 40 c. et C. e) non progenito, ut Chizat dixit, sed pigenito recte habet c. f) sic c. et codd. 2°—^o Sicardi et C; vide SS. XXXI, p. 167, n. f; sublevat Sic. g) treugam Sic.

1) Vide quae Sicardus de filiis Guilielmi III. marchionis Montis-ferrati et de Balduino IV. rege in Cronica maiore deperdita scripserat et Sal. ex ea descripserat in Cron. imp. Alberti Milioli c. 139. 143, p. 639 sq. 2) Balduinus IV. rex obiit a. 1184, Guilielmus pater eius a. 1177. Balduinus V. iam a. 1183. Nov. 20. rex coronatus est. 3) Cf. Alb. Mil. Lib. de temp. c. 182. 183. ad a. 1177. 1178, SS. XXXI, p. 449, et ibid. n. 5. 6.

F. 208^d. Quod papa Alexander universale concilium celebravit.

De Andronico et de malitiis eius.

Quod imperator pacem cum Lombardis fecit apud Constantiam civitatem.

De nuptiis^a regis Henrici, que Mediolani celebrate fuerunt.

5 pugnauerunt et obtinuerunt, quia septem milia Christianorum XXX duo milia Sara- 1177.
cenorum fugaverunt et superaverunt¹ iuxta promissionem, quam Dominus Sic.
facit Levit. XXVI¹: *Si in preceptis meis ambulaveritis^b et mandata mea custodieritis^c e, 3, 7, 8.*
et feceritis ea, persequemini inimicos vestros, et convenerunt coram vobis. Persequentur X
de vestris centum alienos, et centum ex vobis decem milia. Cadent inimici vestri in
10 conspectu vestro gladio². Imperator igitur in Almania^e rediit, et apostolicus Romam Sic.
adiit^d. Circa tempora ista Constantinopolitanus imperator marchioni Guilielmo Sic.
de Monte ferrato mandavit, ut unum de filiis suis Constantinopolim mitteret, cui 1178.
filiam in matrimonio copularet. Tunc temporis Conradus et Bonifacius uxores Sic.
habebant, Fridericus clericali cingulo militabat, qui postmodum fuit Albensis^{e, s}
15 episcopus; quem^f magnanimo³ effecit prosapia generis, quam ordo exigeret
episcopalis. Misit ergo Constantinopolim etate minorem⁴, adolescentem⁵ specie
decorum et aspectu venustum. Cui Manuel filiam Kyramarium in uxorem tradidit, 1179.
eumque in regem Thessalonie^h diademate coronavit⁵.

Anno Domini M^oCLXXXIX^o Alexander papa universale¹ concilium celebravit, in Sic.
20 quo canones statuit et promulgavit. ^{f. 208^d.}

Anno Domini M^oCLXXXI^o Lucius papa creatur; pro^k Tusculano Romanos acriter 1181.
impugnavit. Successit Manuelli Constantinopolitano puer Alexius, filius eius, 1180.
qui¹ post Almaton⁶ de principis filia genuit Antiocheni⁷. Hunc, cum duobus⁸
regnavit annis, occidit Andronicus et regnavit tribus⁹ annis. Qui quoque ini- 1183.
25 ciata iniquitate et imperatricem, matrem pueri, et Raynerium imperatoris generum
cum uxore occidit: Denique multos Grecos nobiles interfecit, sed et plurimos excecavit.

Anno Domini M^oCLXXXIII^o imperator Fridericus cum Lombardis pacem com- Sic.
posuit et fecit apud Constantiam in curia sollempni VII° Kal. Iulii. ^{L. temp. c. 186.}

Anno Domini M^oCLXXXVIII^o Lucius papa Veronam venit, imperante Friderico. Et Sic.
30 obiit predictus papa Verone. ^{1184.}

Anno Domini M^oCLXXXIII^o imperator in Ytaliam veniens⁸ Cremam in odium Sic.
Cremonensium reedificavit. Eodem anno Urbanus papa creatur. Eodem anno ^{L. temp. c. 185.}

a) nuptiis regis Hen ~~deleta legi nequeunt in c.~~ b) ambul. a Sal. in marg. suppl. c. c) Al-
maniam Sic. et C. d) rediit Sic. e) Gallensis Sic. et C. f) quem a Sal. in marg. suppl. quod C. deest.
25 g) adoloscentem c. h) Thesalonice C; Thesalonica Sicardus alius locis scripsit p. 178 sq.; cf. infra p. 4,
l. 6. i) rsale. conc legi nequit in c.; cf. supra l. 1. k) qui pro Sic. et C; creatur pro tusculano
romanos c. l) sic (q) e.; lege quem, ut C habet. m) MCLXXXV. Sic. et C. n) rediens Sic.

1) Nota Albertum Milioti in Cron. imp. c. 160. hoc loco habere lectionem Sicardi p. 168,
quam Salimbene mutavit. 2) Versus Levitici a Salimbene additi sunt; 'N. Archiv' XXIX,
40 p. 193 sq. 3) Sal. hoc falso mutavit. Fridericus non fuit episcopus de Alba; cf. F. Savio,
'Gli antichi vescovi d'Italia' I, p. 60. 4) Raynerium. 5) Mutata et ampliata sunt hoc
loco a Sicardo ea, quae ipse in Cronica p. 173. scripserat. Priorem partem loci de marchio-
nibus Montis-ferrati ibi scripti vide a Sicardo mutata in Cron. imp. Alberti Milioti c. 139,
p. 639. 6) Si Sicardus dicere voluit Almaton fuisse filium Manuelis ex priore uxore Irena,
45 falsum dixit, nam ex hac Manuel tantum filiam genuerat. Manuel habuit filium illegitimum
Alexium. 7) Maria filia Raimundi principis. 8) Potius tribus annis, 1180—1183.
9) Duobus annis potius, 1183—1185.

F. CCIX^a. Quod M^oCLXXXVII^o Ierusalem a Saladino in mense Iulio capta est et terra Domini ab infidelibus occupata.

Quod Conradus marchio Montis-ferrati factus est princeps in Tyro et viriliter contra Saladinum defensavit Christicolos.

1185. ^{Sic. dep.} terremotus non modicus fuit in Ytalia. Et exercitus Guilielmi regis Siculi contra nequitiam Andronici se armavit et Duratium et Thessalonicam cepit. Sed recepti^a capti sunt vel redierunt confusi. Eodem anno nuptie Henrici et Constantie Rogerii condam Siculi regis filie Mediolani celebrate fuere^b.¹
1186. ^{L. temp. s. 187.} Eodem anno dominus Prendiparte potestas Bononie misit milites ad imperatorem Fridericum apud Cremam. Eodem anno obsesa^c fuit Faventia a Bertoldo cancellario imperatoris Friderici.¹⁰
1187. ^{Sic. f. CCIX^a.} Anno Domini M^oCLXXXVI^o imperator Fridericus quoddam castrum Cremonensium, quod^d Manfredi nomine vocabatur, omnino destruxit. Eodem anno Andronicum ignominiosa morte Ysachius interfecit. Qui regni obtinuit principatum, et sororem suam Hermem^e.² Conrado sepe dicti marchionis³ filio in matrimonio copulavit. Qui imperatoris et imperialis urbis Vrana^f impugnatori caput monomachus⁴ amputavit et ab hoste illo Greciam liberavit. Sed tamen invidiam et odium multorum incurrat. Quocirca, ut Grecorum versutias evitaret, navem ascendens⁵ sepulcrum Domini visitare proposuit⁶.
1187. ^{Sic. Hist. peregr. (Sic. dep.)} Anno Domini M^oCLXXXVII^o Ierusalem a Saladino^h in mense Iulio^g capta est, et terra Domini ab infidelibus occupata. Causa⁷ huius invasionis fuit iniquitas Christianorum. Cum enim inter Saladinum et Ierosolimitanum regem pax firmata fuisset, eam Christiani iussu Rainaldi principis Montis-regalis et domini vallis Hebron camuanas¹.⁸ Saracenum capientes nequiter violaverunt^k. Alia causa fuit discordia regis Guidonis et Raimundi comitis Tripolitani^k. Causa vero discordie fuit invidia vel indignatio, quia Sibilla regina defuncto marito⁹ Guidoni Pictaviensi nupsit et defuncto filio¹⁰ coronam dederat peregrino preter ipsius comitis assensum et aliorum baronum. Modus occupationis hic fuit: Saladinus terram ingrediens primo Tabariam vel Tyberiadem obsedit. Rex Guido in Marscalia^l castrametatur. Audi presagium vicine cladis indica-

a) sic c. et C, corruptum a Sal.; non dubito, quin decepti legendum sit, ut habent Ann. Cecean., SS. XIX, p. 287. b) hoc loco tantum C minus scriptum, non novus versus inceptus. c) sic c. d) quod omisum est in codd. Sicardi. e) sic c.; procul dubio Herinem (i. e. Irenem) legendum est, ut C habere videtur. f) urana c. et C. g) sic C; ascendens c. h) Salatino Sic. i) sic c.; lege caravannas; camuanus C. k) sequitur C minus scriptum. l) Marscalcia Hist. peregr.

1) Sicardus has nuptias a. 1186. Ian. 27. celebratas ad a. 1185. adscripsit, quia anni initium a die Mart. 25. coepit. 2) Theodoram dictam a Niceta. Reliqui, qui de ea a Conrado in matrimonium ducta referunt (Robert. Antiss., SS. XXVI, p. 250; Gesta Henr. II, SS. XXVII, p. 101; Roger. de Hoveden, ib. p. 145; Regni Hierosol. Hist., SS. XVIII, p. 55) nomen eius non habent. 3) Wilhelmi III. de Monte-ferrato. 4) I. e. ipse solus pugnans cum Alexio Brana. 5) Cf. de hoc loco Ilgen, 'Markgraf Conrad von Montferrat' (Marburg 1880) p. 69—74. 6) in mense Iulio non ex Cronica Sicardi deperdita exscripta esse videntur, sed haec Sal. procul dubio scripsit pro quinto Kal. Iulii, quo die sepulcrum Domini captum esse Alb. Mil., Lib. de temp. c. 189, p. 451. falso dicit. 7) Sequentia minoribus litteris expressa ex Historia peregrinorum a Sicardo excerpta sunt. 8) Hist. peregr. c. 1: congregationes negotiatorum Saladini, quas vulgariter caravannas (rarauennas codex) vocant. 9) Wilhelmo de Monte-ferrato († 1177). Vide supra a. 1175. 10) Balduino V. rege, qui a. 1186. obiit.

F. 209^b. Quod Saladinus multas Christianorum terras occupavit et cepit.

F. 209^c. Quod Christiani ultramarini vindicaverunt se de inimicis suis.

Quod Saladinus multa mala intulit Christianis.

Quod sub Heraclio crux fuit recuperata, et sub alio¹ Eraclio fuit postea Ierusalem a Machometinis invasa.

tivum^a: Cum ea nocte Heraclio patriarche sub tentorio in matutinis^b lectio legeretur, locus occurrit de archa fedéris, que olim capta fuit a Philisteis. — Mane facto pugnant. Comes Tripolitánus aufúgit. Rex^c et sancta crux et sepe dictus marchio Guilielmus senior de Monte-ferrato, qui causa peregrinationis et pro nepotis supradicti custodia Terram Sanctam adierat, ceterique barones unanimiter et populus capiuntur; Christianorum acies superantur. Deinde Tabaria capitur. Rainaldus predictus, actor^e sceleris, Saladini gladio decollatur. Sed et multi alii capite detrunctantur. Ad hec et Achon, Sydon et Beritus et Biblium capiuntur. Interea nutu Dei marchio de Monte-ferrato Conradus a Constantinopolim^d sepulcrum Domini visitaturus advenit. Et cognoscens Achon ab infidelibus occupatum secundo vento apud Tyrum applicuit. Quem cives velut acéphali gratanter excepiunt, se et civitatem eius moderamini supponentes. Saladinus itaque de Beritho Tyrum accedens marchionem Guilielmum^e, Conradi patrem, quem bello ceperat, secum adduxit, ut pro redemptione patris redditionem filii pariter haberet et urbis; et per patrem filio significavit, ut pro ipsius et aliorum quorundam liberatione redderet civitatem^f. Cui Conradus respondit, quod nec unum lapidem civitatis. Apropians^f igitur Saladinus minatus est patrem spiculis transfigendum, et Conradus se primum sagittam in patrem missurum respondet. O felix impietas, que pro Christianorum salute patrem telis barbarorum expositum, filiali omíssa reverentia, se iactitat transfixurum! Sed o memora^g pia impietas, que amori patris amorem Dei iudicat preferendam! Sed et eiusdem patris hortatu patrem reputat contemptibilem et quasi senem nullo pretio redimendum. Tyro itaque septem diebus obsessa rediit. Saladinus Achonem. Indequé subiugatis Neapolim^h et Nazareth, Caypha et Cesarea, Palestina, Iopen^h et Azoto, Gaza simul et Ascalone aliisque locis Ierusalem agregatisⁱ, eam deditione^f tributaria subiugavit; templum Domini, prius a Christianis irreverenter prophanatum, suo more sanctificans et sanctificatum custodiens, sepulcrum Domini et in Bethleem presepium custodie Surianorum commisit^h. Ad hec plus centum Christianorum milia subiugata Tyrensibus ante portas ostendit, fecitque illos per vim usque Tripolimⁱ perduci. Sed a Tripolitanis et Antiochenis expoliati penitus et abiecti Armeniam intraverunt et usque ad Yconium dispersi fame, frigore et nuditate iusto Dei iudicio ad nichillum redacti sunt, luentes penas propter eam, quam polluerunt, Dei hereditatem. Et vide, quod per Eraclium imperatorem crux fuit recuperata^j, sed sub Eraclio eodem^k fuit postea Ierusalem a Machometinis invasa^l, et tunc sub patriarcha Eraclio

a) sequitur C minio scriptum. b) matutinis c., prius t expunctum videtur. c) i. e. auctor. d) sic (constantinopoli) c.; constantinopolitani C. e) sequitur C atramento nigro scriptum. f) sic c. et C. g) sic c. et C; lege memoranda, ut habet Hist. peregr. c. 5. h) sic c.; iopen C. i) corruptum videtur; agregatus C; forte aggrediens emendandum. k) sic C; ed vel ede (vel odē?) c., quod non satis certo legitur.

1) Aliter infra l. 38. 39 (cf. n. k). 2) Reinerum eum falso vocat Hist. peregr. c. 5. 3) Cf. Sicard. p. 145. 4) Cf. Ab. Milili Cron. imp. c. 104, p. 631, ubi Sicardus verba Sigeberti exscripsit.

F. 269^d. De probitatibus Conradi marchionis Montis-ferrati, propter quas Saladinus ab obsidione Tyri recessit confusus, et caudam equo proprio, quem equitabat, fecit abscondi, volens suos ad vindicandam iniuriam animare.

F. CCX^{a, b}. Quod imperator F[ridericus] cruce signatus est volens cum suis Domino 5 militare. Et quod eodem anno Saladinus Tripolim accedens in Antiochenum principatum convertit habenas, ubi multas Christianorum terras subiugavit, et in Galilea similia est patrat⁶. Tunc imperator comitem Henricum ad Saladinum direxit monens et monitans, ut terram desereret, quam invaserat, Iesu Christi. 10

1187. Sic. dep. rursus amissa; preterea sub Urbano papa recuperata, nunc sub Urbano per eosdem barbaros est subiugata¹. Interea magnanimus de Monte-ferrato Conradus, Tyrensis dominus, navali bello bis victoriam obtinuerat, et galeas et naves nonnullas, etiam de Achonensi portu Pisanorum auxilio viriliter eductas et viriliter obtentas, et victualia sufficienter civibus conquisierat. Sed et barbacanum^b fortius 15 construxerat, expectans victoriosi impetus inimici. Igitur in mense Novembrio Saladinus ad Tyri obsidionem secundam accessit. Sed nocte prevenienti murorum barbacane XL cubiti corruere; memores atque^c Tyrii Iericho plurimum timuerunt. Sed Marchio non dormitans, viris ac mulieribus arenam ac lapides in gremiis etiam asportantibus, die proxima per cementarios restauravit. Saladinus arcatores 20 premisit^d. Marchio Pisanos Achonem direxit^e, faciens mulieres in specie virorum muros ascendere, ut civitas plena populo videretur. Redierunt Pisani cum victoria, duas naves deducentes onustas^d. Impugnavit itaque Saladinus urbem terra marique, presertim, cum crederet marchionem velle pariter et Pisanos aufugere², custodiam galeis indixit; ex quibus V captis, viris nobilibus et piratis, armis et 25 victualibus onustis, Saladinus dolore commotus terrestri bello barbacanam invadit, impugnans eam petrauris et manganis, gattis, spiculis, sagittis et telis. Cumque nimium marchio gravaretur, suis a navali victoria revocatis, terrestri prelio dimicavit, afficiens Saracenos multiplici damno sine detrimento suorum^{d, 3}. Videns itaque Saladinus, quod navali bello nequaquam proficeret, iussit IX galeas deduci 30 Berithum. Quas Christiani viriliter prosequentes usque adeo coartarunt, quod octo ex illis igne proprio Saladinus comburi fecit agresti, nona litore Sydoniensi confracta. Ergo stolio Saladini destructo, cernens, quod in obsidione proficere non valeret, machinis universis combustis, pridie Kal. Januarii⁴ ab obsidione recessit. Et in signum meroris caudam equo proprio, quem equitabat, fecit ab- 35 scendi, ut sic suos ad vindicandum iniuriam incitaret.

Eodem^f anno Gregorius apud Ferrariam^g papa creatur. Hic fuit vir religiosissimus, cuius mundus in maligno positus non fuit presentia dignus. Et ideo, cum sedisset vix

a) sic c. pro patrat. b) sic h. l. c. et C; lege barbacanam, ut infra l. 18. 26. c) sic c. et C; itaque correxit Murat. d) sequitur C initio scriptum. e) Nota in marg. f) hoc loco non versus 40 novus coeptus, sed tantum C initio scriptum precedit. g) Ferrariam Sic.

1) Eadem fere multi auctores habent, ut Rogerus de Hoveden, SS. XXVII, p. 148 sq.; Robert. Antissiod., SS. XXVI, p. 252. 2) Cf. quae in 'L'Estoire de Eracles', 'Recueil des hist. des croisades, Hist. occid.' II, p. 107 = 'Chronique d'Ernouf' ed. de Mas Latrie p. 240. narratur. 3) Haec in Hist. peregr. c. 5. alio modo et ex parte plenius narrata 46 sunt. 4) Hoc die Saladinus navali et terrestri certamine victus est. Obsidionem die Jan. 12. solvit. Cf. epist. Conradi marchionis et reliquorum procerum Tyrum defendentium apud Ilgen, 'Conrad v. Montferrat' p. 136.

duobus mensibus, subtulit eum Deus. Hic hortabatur plurimum Christianos^a crucis^b signum assumere^a et ad recuperandum civitatem sanctam Ierusalem^b et sepulcrum Domini festinare. Imperator igitur victoriosus Italiam sibi et inter se pacatam relinquens in Aamariam rediit, et zelo Dei accensus^c cruci^c se et suos, ut Domino militaret^d, signaculo communit. Tunc temporis Gregorio Clemens in papatu successit. Obiit Rome^e.

Anno Domini M^oCLXXXVIII^o, cum Tyrenses lignatum vel herbulatum exire^f Saracenis occurrentibus non auderent, fame valida coartati, iussu marchionis stolio navali, cui preerat Hugo Tyberiadis^g, Aqotum^h invadunt; ubi admirandum, qui regem Guidonem ceperat, capiuntⁱ, Christianos XL de carcere liberantes et quingentos captivos milites et sergentes cum immensa pecunia Tyrum et copiam victualium adducentes. Per huius admirandi commutationem recuperavit marchio patrem. Ad hæc naves peregrinorum adventare ceperunt. Sed et Margaritus^j regis Siculi admiratus Tyro applicuit cum stolio suo^k. Cuius cum Tyrios pyrate^l male tractarent, Tyrum exire compulsi Tripolim applicuerunt, ubi fame pereuntes penas pro meritis receperunt. Eodem anno Saladinus Tripolim accedens videns que se nil proficere posse in Antiochenum principatum vertit habenas, subiciens Gabulum et Landiciam, Suonam et Guardiam, Trapessacum et Guascónum et alia plura. Postea reversus in Galileam Belvedere castrum munitissimum, quod fines Iordanis custodiebat, vias Tyberiadis, Neapolim et Nazareth angustabat; per^m inediāⁿ compulit ad adedictionem^o. Ad hec duo comites Guilielmi Siculi regis cum quingentis militibus et quinquaginta galéis Tyrum applicuerunt. Advenerunt et alii multi siquidem peregrini cum venerabili G[erardo] archipresule Ravennate, Romane sedis legato. Cum [his^p] itaque marchio Saracenorum Sydonis multitudinem forti manu prostravit. Eodem anno comitem Henricum de Dēti^q magnanimus imperator consuetudine imperiali ad Saladinum^r direxit, monens et mōnitans^s, ut terram desereret, quam invaserat, Iesu Christi. Mos enim est imperii, ut inimicis bellum indicat, quia nullum occulte bello consuevit invadere^t. Nos autem rogatu civium nostrorum in Theonicam^u ivimus, ut ab imperatore castrum Manfredi reddificandi licentiam impetraremus. Sed spe cassata redeuntes illo anno Castrum Leonis inchoavimus. [Verba^v sunt Sycardi Cremonensis episcopi].

Anno Domini M^oCLXXXIX^o Ubaldus Pisanus archiepiscopus, similiter apostolice sedis legatus, et de omni fere occidentali provincia peregrini Tyrum applicuere Sic.

a) sumere Sic. b) crucem, quod Sal. omisit, e Sic. restitutum est in C. c) sic c. et C; lege crucis. d) dominus supplendum videtur esse. e) sic c. et C; interpretare pyrate Tyrios. f) mediam c. et C. g) sic c. et C. h) sic C; his om. c. i) Saladinum Sic. j) munitans Sic. l) Teutonicam Sic.; Theonicam C. m) Verba — episcopi manu Sal. post inserta sunt, partim in columna, partim in marg.

1) Zelo Dei accensus dicit Sicardus p. 165, l. 10. 11. etiam de Conrado III. rege cruce signato. 2) crucis — militaret huius loci omisa sunt in codicibus Sicardi p. 168. Cf. 'N. Archiv' XXIX, p. 230. 3) Obiit Rome unde Salimbene assumpserit, non patet, certo non e Cronica Sicardi ampliata. Simili modo Albertus Milioli in Libro de temp. de obitu pontificum referre consuevit, sed hic Clementem in illo libro omisit. 4) I. e. Arsaf. Hist. peregr. c. 5. narrat hanc expeditionem factam esse, antequam Tyrus obsidione solveretur, (anno 1187. Dec.), quod et ex ipsius Sicardi narratione patet. 5) Hist. peregr. c. 5: capto etiam admiraldo, qui prefato oppido presidebat. 6) Cf. Chron. Siciliae, Huillard-Bréholles, 'Hist. dipl. de Frédéric II.' I, 2, p. 890 sq. 7) Cf. Hist. peregr. c. 12: Ab Henrico vero comite de Diech (Dietz) rogatu imperatoris suscipitur hec ad Saladinum legatio deferenda. 8) Cf. Ricardi Londin. Itin. peregr. I. 18, SS. XXVII, p. 197.

F. 210^a. [Quod^a felix imperator Fridericus primus cum maximo exercitu adiit partes orientis, in festo sancti Georgii arripuit iter contra Saladinum].

1189. cuerunt. Et cum eos Tyrus capere non valeret, inter diversos diversa^b fuere, usque adeo quod de introitu regis Guidonis a Tripoli venientis in urbem et prohibitione marchionis seditio peperit scandalum et civile bellum. Inter peregrinorum multiplicia vota Achon eligitur obsidenda. Invadunt igitur eam in mense Aug. (27). Augusti et obsident. Sed et ipsi a Saladino similiter obsidentur et adeo impugnantur, quod nulla erat eis spes evadendi. Sed ex insperato XL exacte^{c.1} applicuerunt et preter eos^d innumeri milites et barones. Saladinus itaque Christianos die noctique sine intermissione affligebat; propterea marchio et archiepiscopus (Sept.) Rayennás, qui nec ad obsidionem venerant nec adveniendum approbaverant, ab obsessis suppliciter per Nenorensem^e episcopum² et Turingie langravium³, ut ad eorum succursum veniant, invitantur. Venerunt, sed invito marchione, qui Turchorum versutias cognoscebat. Francigene de se presumentes ad pugnam approbant exeundum. Pugnatur, et Templarii et peregrinorum circiter VII milia pro (Oct. 4). sternuntur. Sequenti die Saladinus fecit corpora eviscerari et in fluvium⁴ ad dolum^f exaggerandum et ad corruptionem aeris et aque demergi. Post hec Lombardi marchiones et comites et plures quingentis milites applicuerunt. Inter quos buza Cremonensis applicuit, que Cremona fuit fabricata et ultra mare pro Terre Sancte subventionem personis et rebus missa onerata⁵. Ad hec peregrini consilia inierunt, ut Saracenis prohiberent civitatis ingressum pariter et egressum, qui libere a monte Muscardo patebat. Et cum non invenirentur qui vellent illic castrametari, marchio ad omnia promptus et audax ibi castrametatus est. Ideoque et a Saladino acrius impugnatus. Scopulos itaque iussit incidi marinos, ut portus ibi fieret vasa Tyrensia recepturus; qui usque in hodiernum diem portus dicitur Marchionis. Muniunt se peregrini fossatis abintus in circuito et foris effossis, ut in medio constituti se ab alterutris⁶ facilius tuerentur ineurisibus. Duces etiam sive rectores, ut omnis amoveretur controversia, prefecerunt, ut Francigene suis et qui de imperio imperialibus obedi⁷rent^h. Et ecce XLV galee, que veniunt Dec. 26. ex Egypto, in festo sancti Stephani in portu applicant Achonensi. Stupefacti ergo peregrini terra marive conclusi elegerunt pugnando potius mori quam sine 1. Mach. 4.7. certamine subingari. Quos marchio ad prelia doctus exánimes factos sermonibus animat universos¹, asserens, quod galéas Saracenorum penitus conculcaret^h. Adiit itaque Tyrum in modico galeone, quamvis illa nocte centies ad mortem cruciata ventorum afflictus. Cum itaque Tyriis necessitates exercitus apperuisset^k et eos ad 33

a) uncis inclusa alia manu saec. XIV. addita sunt. b) vota supplendum esse videtur; cf. infra a. 1192, p. 17, l. 34. c) exacte C. d) sic c. et C. e) sic c. et C; lege Veronensem. f) sane dolorem Sicardus scripsisse videtur; dolem C. g) ulterutrus c. et C. h) sequitur C minus scriptum. i) universis asserens C. k) sic c.

1) Vox procul dubio corrupta, qua navium species quaedam dicta videtur esse. Nescio an emendare possis excaute = escaude, de qua voce vide Ducange-Henschel s. v. 2) Adalardum Veronensem episcopum et cardinalem presbyterum S. Marcelli. 3) Ludovicum III, qui mense Sept. ad Tyrum applicuerat. A langravio Conradus, ut ad Acconem obsidendam veniret, motus esse dicitur etiam a Ricardo Londin. I, 29, SS. XXVII, p. 207. Cf. etiam carmen quod inscribitur 'Des Landgrafen Ludwigs des Frommen Kreuzfahrt' v. 2510 sqq., ed. 45 v. d. Hagen p. 84—86. 4) Belum. 5) Cf. Sicard, p. 169.

armandum galeas animasset, dixerunt: Parati sumus tecum vivere et in mortem ire¹. Et ecce marchio in exitu Februarii² cum stolio viriliter in porta exitit Achonensi, exonerans Saracenorum vasa victualibus onusta pacifice in facie eorumdem. Ad hec, cum civitas castellis capienda procul dubio speraretur, econtrario castella igne a Saracenis conburuntur agresti. Sed et due Saracenorum galee navali certamine capiuntur.

Eodem anno felix^a imperator V habens filios, Henricum inter ceteros primogenitum^b, quem fecerat cesarem, Fridericum^c Suevorum ducem, Octonem^d comitem, Conradum^e et Phylippum, ducem^f athletam Christo, sed cetera^g cum regno et regalibus cesari commendavit, et occidentale relinquens imperium pacatissimum et ordinatum, partes his comitibus et hoc ordine et hoc, ut scribimus, omine^h adiit orientis. In³ festo sancti Georgii arripuit iter. Et exiens de Alamannia¹, a Ratispona descendit navigio ad^k partes Austrie, exercitu per terram cum equis et curribus comitante. Deinde per Pannoniam⁴, hospitali pro pauperibus et infirmis instituto, et hospitalariis et necessariis assignatis, introivit Ungariam¹, ubi dicitur habuisse nonaginta milia pugnatorum. In quibus erant XII milia militum. Et a Bella Ungaro rege apud Frigonium^m honorifice receptus Ungariam pertransiit. Premisitque ad imperatorem Ysachium Constantinopolitanum episcopum Monasteriensem et comitem Robertum de Nasliu; qui eos detinuit et tres exercitus ad introitum Bulgariæⁿ, ut transitum impedirent, premisit. Erat autem ibi nomus itineris III° dierum, cuius viam artissimam^o preses Bulgariæ^p dissipavit^q, et in exitu nemoris munitionem faciens preparavit se cum exercitibus cesarem impugnare. Sed nemore magno cum labore et difficultate^r pertransito dux Suevorum^t, qui exercitum precedebat, munitionem destruxit et magnam illorum multitudinem interfecit; cum Nisam civitatem apinquaret^u, comites Servie^v grantanter subici affectarent^w. Sed serenissimus imperator pacem affectans eos suscipere recusavit. Deinde nono Kal. Septembris civitatem que Philippis dicitur impugnantem eam ceperunt. Est autem hec civitas metropolis Macedonie. Alius^x nobis innotuit⁵, quod non Phylippis, sed Phylippolim^u adierunt. Ibi certificatus est imperator de nuntiorum captione suorum. Ibi que misit imperator Ysachus litteras imperatori fastu et arrogantia plenas, dicens: Ysachus a Deo

a) felicissimus Sic. b) sic recte (pogenitum), non progenitum, ut Clédat dixit, habet c. c) Fridericum semper Sic. et C. d) Ottonem Sic. et C. e) Conradum Sic. f) distinctum in cod. et Phylippum ducem. athletam, ut et Sicardi codd. et C habent. g) ceteros Sic; ceteris(?) C. h) ordine Sicardi codices omnes iterum. i) ia a Ratispo in c. legi nequit, sed C sic habet et a Ratispona etiam Hist. peregr.; Alamania semper Sic. et C. k) ad partes Au in c. legi nequit, sed C et Hist. peregr. sic habent. l) in Ung. Sic. m) sic c.; Strigonium C et Hist. peregr., ut legas. n) Burgarie Sic. o) aptissimam vel apertissimam Sicardi codd. omnes; cf. 'N. Archie' XXXIX, p. 229 sq. p) pr. Bulg. male omisum est in omnibus codd. Sicardi; pr. Burgarie C h. l. q) sic c.; dissipavit C et Sic. r) sic C; exercitibus c. s) difficulte, ia a Sal. superscripto, corr. difficultate e. t) in syllaba 2, qua versus notus inceptus, penam mutata. u) sic c. et C. v) imperatori supplementum, quod et C deest. w) sic c.; lege affectarunt; affectarem C. x) sic (Al?) c. et C; Murat. correxit Alias.

1) Cf. 1. Mach. 4, 35: quod parati sunt aut vivere aut mori fortiter. 2) Mart. 4. cum Aconem advenisse tradunt versus de obsidione Aconis v. 875 sqq., 'Forschungen z. Deutschen Gesch.' XXI, p. 481. 3) Quae abhinc in relatione Sicardi ex Gestis Federici I. imperatoris in expeditione sacra exscripta mediis litteris expressa leguntur, ex Historia peregrinorum a Sicardo excerpta sunt in Cronica Sicardi maiore deperdita, quae minimis litteris expressa sunt, ex Sicardo ex Gestis Federici I. imp. in expeditione sacra iam in Cronica exstante exscriptis. 4) Hist. peregr. c. 15: ingressus est fines Ungarie, et Pannonie partes transiens pervenit Strigonium. Sicardus Pannoniam et Ungariam diversas terras fuisse opinatus est. 5) Hist. peregr. c. 22. nempe civitatem Philippopolim recte nominat, quae in Gestis Federici Philippus vel Philippensis vocatur.

1189. *constitutus imperator sanctissimus^a, excellentissimus, potentissimus, sublimis^b; Romanorum moder-*
ator augustus^c, heres corone Magni Constantini, dilecto fratri, imperii sui maximo principi
Alamanni, gratiam suam et fraternam et puram dilectionem. Tunc erat continentia litte-
rarum indignatio de presumptuoso imperatoris adventu in Greciam. Deinde Grecus
imperator maximum Greecorum et Turcorum exercitum contra Romanum imperatorem direxit. Contra
quos Suevorum dux, filius eius, acriter dimicans, eos superavit et fugavit et intra quedam menia se
recipientes maxima vi cepit et omnes occidit. Duodecim vero Turchos^d in quadam munitione, ubi se
recepterant, viriliter resistentes igne cremavit. Postmodum Andrinopolim^e venientes, que civitas
a virilitate^f vel a fundatore nomen accepit, eam obtinuerunt. Sicque factum est, quod
quedam oppida manu forti ceperunt et quasdam civitates in redditione receperunt, ut
10 Temóthicon^g, Archadiópolis^h et confines. Interea Kalopetrusⁱ dominus Blacorum^j
ab imperatore nostro sibi diadema rogavit imponi. Cui serenissimus imperator amicabile
15 dedit responsum. Ad hec Grecus imperator ad Romanum imperatorem misit honorabiles nuntios,
cancellarios^k et alios, numero sedecim, promittens^l securum transitum et indemnem. Ad hec
magnanimus imperator presentibus nuntiis Grecum redarguit imperatorem, quod tam
arroganter scripserat ei, asserens se suosque predecessores a quadringentis annis Roma-
189. nann tenuisse imperium; unde non se Romanorum, sed Romani eorum^m debueruntⁿ
dicere imperatorem. Soldani quoque nuntii et Melich filii eius Andrinópolis vene-
20 runt^o, verba quidem pacis^p, sed dolo plena portantes. Licet igitur invictissimus^q
1190. imperator in vindictam predictorum, que nequiter Grecus commiserat, operatur, vellet Constantinopolim^r
impugnare, victus tamen consilio principum suadentium, ut ad Terram Sanctam ad Christianorum
festinaret auxilium, obsides petiit et obtinuit; qui eum Galíopolim^s perducetes transitum navigio
25 procuraverunt. Transivit igitur exercitus V diebus, dux prior, pater posterior. Cumque pertrans-
issent, post multos labores et ardua multa urbem Tyachitum^t et urbem Licie, scilicet
Egeam^u, ubi Cosmas et Damíanus fuere martyrio coronati, deinde Sardis pervenerunt.
30 Venerunt et postea Phyladélfiam^v. Dux autem Phyladélfie forum negans se ad pugandum arripuit.
Sed demum videns non posse resistere, promisit forum et imperatori cum paucis concessit civitatis in-
troitum. Postmodum, dum propter caritatem contentio fit inter Grecos et Theotonicos^w, bellum initur,
et absque imperatoris voluntate per duos dies et noctes continuo decertatur. Demum victi Greci se in
civitatis munitionibus^x recipientes pactum inierant et forum tolerabile concesserant, commercia cum
30

a) sacratissimus *Hist. peregr.* b) *haec vox ex parte attrita est in c., sed legi potest, et sic habet C et Hist. peregr.* c) angulus totius orbis *Hist. peregr.* d) Turcos *Sic.* e) Dimothicon *Hist. peregr.* f) litterae ka attritae tamen legi possunt, ut etiam C et *Hist. peregr.* habent. g) a corum in loco versus penna mutata. h) permittens *Sic.* i) sic c. et C; lege Romanorum, ut *Hist. peregr.* habet. k) appellare debuit imp. C; legendum est debuisset cum *Hist. peregr.*; erunt dicere in marg. *Sic.* scripsit, cum in sequente versu imperat. sequatur. l) sic c. et *Hist. peregr.*; ad- voverunt C. m) pacifica C, quod Albertus in codice Sicardi legisse videtur, cum *1. Mach.* 1, 31. legatur: locutus est ad eos verba pacifica in dolo; cf. *1. Mach.* 7, 10: verbis pacificis in dolo; *ib.* c. 27: verbis pacificis cum dolo. n) Galipolim C et *Sic.* o) sic c. et C. p) cf. *SS. XXXI, p. 648, n. o.* q) Theotonicos *Sic.* r) cf. *SS. XXXI, p. 170, n. g.*

1) Hanc nominis formam habent *Gesta Fed. in expedit. sacra p. 82; Hist. peregr. c. 25. 26. recte eam Adrianopolim vocat.* 2) Sicardus aliquanto tempore Constantinopoli moratus scire potuit ἄνδρες esse viros, et quid sit ἄνδρα. 3) *Hist. peregr. c. 23:* cancellarium quoque et alios quatuor Greecorum principes. Perperam Sicardus quae *Hist. peregr. de hac priore legatione tradit cum iis coniunxit, quae Gesta Fed. de posteriore legatione, qua pax icta est, narrant.* 4) magnanimus habet *Cronica Sicardi, quae exstat, p. 169. In Cronica maiore Sicardus invictissimus scripsit, quia iam supra l. 15. et saepius imperatorem magnanimum dixerat.* 5) Tyathiram *Hist. peregr. c. 33.* 6) *Hist. peregr. l. 1.:* ad urbem dictam Agyos; pro qua civitate Egea posita est, quia in hac urbe Ciliciae (quae rectius Aegeae vocatur) Cosmas et Damianus in actis ipsorum habitasse dicuntur. Quam urbem in Lycia sitam esse falso hoc loco dicitur, quod in tribus, quae editae sunt, Vitis Cosmae et Damiani, *Acta SS. Sept. VII, p. 441—447, non legitur.*

fimbriis in sportis porrigentes et eodem modo pretium recipientes. Ad hec cum imperator Phyladelfinam civitatem exiret, dux ei nuntium pro ducatu concessit, qui exercitum per devia et invia montana et nemorosa deduxit, ubi victualia per duos dies nullatenus invenerunt. Pertransitur quoque [per] Ierapolim civitatem, ubi passus est beatus Phylippus. In exitu vero memoris Greci quidam et Armeni forum eis pro posse pacifice tribuerunt. Ad hec Turcomanni de Betia, qui et Debeduni vocantur, homines agrestes, qui nullius domantur imperio, qui non in menibus vel in municipiis, sed morantur in agris, infinitum et innumerabilem exercitum, plusquam centum milia, congregantes exercitum Christianum die noctaque per III^{or} ebdomadas impugnarunt, ita quod Christianus exercitus semper incedebat armatus. Sed tamen eorum multitudinem interfecit cum quodam admirando, militie sup. magistro. Restans vero dominus illorum cum magno exercitu in strictura montium transitum prohibebat dicens, quod non transiret, nisi daret ei centum somarios auro et argento oneratos. Imperator autem respondit se libenter dare, sed non nisi menolatum unum. Interim nuntii soldani, qui fraudulenter ducebant eum, aiebant, quod cito intraret terram soldani, in qua gens illa ulterius sibi non noceret. Tunc, quia Deus non dimittit sperantes in se, quidam admiratus celesti gratia inspiratus, aut quia forte in nostrorum manus inciderat, metu mortis imperatorem adit, fraudem detexit et prelium mane futurum predixit, cumque faciem planiciem, in qua tradi ceperat, devitare, eum per montana deduxit. Occurritur in montanis, hinc inde pugnatur. Sed cum relictis sarcinis et alimentis dux viriliter descendisset, descendit et imperator. Victiose hostes impugnant et Dei superant inimicos. In qua pugna dux petra percussus duos dentes amisit. Abhinc ductores a soldano delegati fugerunt timentes, ne detecte fraudis imperator faceret ultionem; Christianus vero exercitus confusus in Domino, qui deduxit Israel per desertum, XV diebus per quandam planiciem progressus carnes comedere equinas. Agrestes vero Turchi, de quibus preliximus, eos fame defecisse penitus existimantes, rursus ad bellum insurgunt prope civitatem Phylomenam magna manu militum peditanve caterva, quos invictissimus imperator devicit. Et cum maxima multitudo se in quadam clausura coacta recepisset, combusserunt Theutonici universos. Et ex tunc agrestes illi Turcomanni non fuerunt exercitum ulterius persecuti, sed defecerunt a facie imperatoris sicut palris, quem proicit ventus a facie terre.

Anno Domini M^oCXC^o Melicinus soldani filius venit obviam cum exercitu quingentorum milium equorum et ad imperatorem misit nuntios dicens: 'Revertere! Quid enim facere putas, cum habeam plura vexilla quam tu milites?' Et cum pervenisset imperator ad quandam pontem, Turchi fuerunt ante et retro. Sed dux anteriores devicit, et imperator posteriores in parte maxima interfecit; et sic pontem exercitus pertransiit universus. Deinde maxima et infinita multitudo Turchorum exercitus Christianorum ex omni parte circumivit, ita quod cundo per III^{or} ebdomadas die noctaque acriter impugabant, et Christianis proter carnes equinas victualia deficiebant. Cumque non invenissent aquam per diem et noctem, Turcho quodam capto docente aquam salsam sitibundi et famelici repererunt. Altera vero die castrametati sunt in viridiis Yconii, civitatis Ysaurie. Unde soldano imperator mandavit querens, si forum tribueret an non. Soldanus respondit se daturum; sed [cum?] nimis carum offerret, Christiani se ad pugnandum armarunt. Et cum sexta feria III^{or} temporum

a) pretia Sic.; precio C. b) Phyladelphiam Sic.; Phyladelfiniam C. c) per alio atram. a Sal. superser.; deest C. d) Turclimanni Sic. semper. e) sic. c. et C. f) in deest Sic. et C. g) Restagnus Sic. h) summaris Sic. i) honoratos Sic. et C. k) ista Sic. l) cf. SS. XXXI, p. 170, n. g. m) faciens om. c. et C.; faciensque eum Sic. n) de monte Sicardi omissa in c. et C. o) Qui vict. Sic. p) pena mutata. q) carnes equinas comederunt Sic.; comedebat C. r) Turcli Sic. semper. s) coacti recepissent Sic. t) Theutonici Sic. semper. u) agr. Turcli Sic. v) cf. SS. XXXI, p. 170, n. b (l. 55). w) sic c. et C.; exercitum Sic. x) sic c.; viridaris Sic.; viridii C. y) soldanus imperatori mandaverat, quod male intraverat terram suam. Imperator autem remisit querens Sic.; soldan' C. ubi reliqua cum Sal. conveniunt. z) sic Sic.; cum om. b. et C. a) offerrent C et Sic. b) feria in archetypo Cronice Sicardi omisum fuisse videtur; cf. SS. XXXI, p. 171, n. o.

1) Bedewini Hist. peregr. c. 34. 2) Hist. peregr. c. 37: unus ex hostibus, qui nuper in manus nostrorum inciderat, vinctus adducitur, cui imperator mortem minatus esse dicitur, nisi exercitum e locis periculosos educeret. Voces aut et forte adunxit Sicardus, cum haec, quae Hist. peregr. de itineris duce tradit, discrepant ab iis, quae ex Gestis Fed. transcripserat. 3) Hist. peregr. c. 42: Melich cum D milibus equitum.

1190. immineret, Gothfredus Herbipolensis episcopus asseverans se vidisse beatum Georgium contra hostes
^{816.} pro Christianis fortiter propugnantes, indicta penitentia et carum edendarum data licentia, processerunt ad bellum. Et dux quidem civitatem expugnans eam viriliter obtinuit et ferro^a omnes rebelles occidit. Imperator quoque in filium soldani post terga pugnantem, victrices aquilas dirigens predicta milia Turchorum et Turchomannorum exterminavit et innumerabilem ex eis multitudinem interfecit. Urbe capta potenter soldanus se in munitionem fortissimam, que erat in urbe, recipiens misit ad imperatorem, dicens se velle forum dare et quicquid vellet recipere. Imperator obsides petiit, et propter fetorem cadaverum — erant enim domus et vie cadaveribus plene — ab urbe discedens in pomeriis castrametatus est^b. Dedit itaque soldanus obsides, dedit et forum^c victualium et eorum. Sed [quoniam^d] equos permium caros vendere satagebant, equum pro centum marchis videlicet offerentes, a Theonicis econtra dolum dolo compensantibus pro marcha fertorem recipiebant. Quod audiens soldanus misit ad imperatorem conquerens, quod sui pretio deciperentur. Cui respondit imperator, quod^e, si bonum forum darent, bonam marcham acciperent. Constituti sunt igitur hinc inde iustitiarum taxatores. Ad hec procedens Christianus exercitus a quibusdam agrestibus Turchomannis, qui non sunt de potestate soldani, molestias multas pertulit, quosque ad Laurendam^f civitatem, que dividit Armeniam a Lychania^g, et ad Armenie montana pervenit; ubi noctis conticinio auditus^h ex improvise armorum strepitus et tumultus; qui cum nullus fuisset in reⁱ, coniecturatum est vicini augurium infortunii. In montibus autem Armenie Grecos et Armenos invenit forum alacriter exhibentes. Cum ad aures Saladini hee victorie pervenissent, expavit. Et die sancto pentecostes Saladinus cum tanta suorum multitudine, montes et colles et planiciem operiente, quanta nusquam^k creditur apparuisse, Christianos potenter invasit^l, sperans omnia tentoria^m usurpare et Christianos miseris captivare. Sed evanuit cogitatio eius, quia Christiani viriliter resistentes eiⁿ lesionem per balistas non modicam intulerunt. Cedens itaque Saladinus magnam sui exercitus partem ad resistendum imperatori transmisit. Sed heu! paucis diebus elapsis et mors imperatoris innotuit, et rumor superveniens de morte Siculi regis^o exercitum Christianum plurimum conturbavit. De montibus imperator descendens Salephy^p flumen reperit, per cuius ripam duobus diebus progressus, tertia luce pausavit in locis amenis. Et cum esset estus magnus valde, imperator descendit in flumen cum duobus militibus secum cupiens balneare. Cumque natate cepisset, impingens in scopulum natandi vires amisit. A militibus igitur apprehensus ad ripam semivivus ducitur. Et accepta penitentia et corpore Domini, eo die mortuus est^q, [die^r sabati, VIII. mensis Iulii^s]. Pro dolor! humidum suffocavit elementum, quem ignea bella vincere nequiverunt. Invictus duritia ferri, fluidi mollicie vincitur elementi. Adimpleta est eo die propheta in turri circa flumen constructa Chaldaicis litteris exarata, scilicet: *Melior hominibus et potentior omnibus in aquis Salphicis suffocabitur*^t. Propter quam Manuel imperator Constantinopolitanus inde transiturus fecit inibi pontem edificari. Portantes igitur eum ad civitatem Salephym aromatibus condierunt; et duce super exercitu domino constituto, pervenerunt

a) fere *Gesta Fed. et Sic. ex tis.* b) sequitur ζ minio scriptum. c) forum deest in omnibus codicibus Sicardi. d) quoniam Sicardi om. c.; quorum C. e) quod deest Sic. et C. f) Laren-
 40 dam Hist. peregr. g) sic. c. et C; Lichaonia Hist. peregr. h) suppl. est, quod et C deest.
 i) fuisset, inde coniect. C, quae lectio magis arriadet quam haec. k) simul add. C. l) tentoria
 recenti manu corr. teptoria c., ut C semper habet. m) Kalephy Sic. n) die — Iulii manu coaeva
 (non fratris Sal., ut videtur) in marg. suppl., quae Alb. MH. in C nondum transscripsit.

1) Cf. Haymarus de expugnata Acceme str. 55, ed. Riant p. 84; Elegia v. 1105 sqq., 46
 'Forschungen z. Deutschen Gesch.' XXI, p. 487. 2) Wilhelmi II, qui a. 1189. Nov. 18.
 obiit. 3) Gesta Federici I. imp. in exped. sacra p. 96: Eodem die mortuus est. Quae
 verba Sicardum in secunda recensione Cronicae ex hoc libello in prima recensione
 repetisse mihi persuasum est. Cf. 'N. Archiv' XXIX, p. 224 sq. de hoc loco. 4) Potius
 die dominica 10. Iunii mensis. Dies Iul. 8. etiam dominica fuit a. 1190. 5) Ricard. 50
 Londin. I, 24, SS. XXVII, p. 205, similia tradit.

Tharsum^a Cilicie civitatem, ubi et imperatoris carnem condiderunt^d. Deinde^{1190.}
 Levoni^b de Montanis obviantes ab eo magnifice recepti et cum triumpho magno ad
 civitatem Mamistiam^c sunt deducti, ubi fluvius defluit, qui Geon² ab incolis appel-
 latur. Cuius fons aut potius scaturigo [in⁴] quadragesima^o dumtaxat tanta per
 singulos annos repletur piscium multitudine, quod ea die religiosi sufficienter
 reficiantur Armeni, pisces ulterius in quadragesima^o non comessuri. Ubi cum^{7. 2124.}
 dux infirmaretur, visitavit eum catholicus Arminiensis^f. Quo proinde Antiochiam
 navigio perveniente⁴, Christianus exercitus per Portellam⁶, ubi Darius dicitur esse
 sepultus et thesaurus Alexandri abscondus, deinde per quandam porte stricturam
 pervenit ad castrum quod Guascónum^{8. 9} ab incolis nominatur. Quod cum a Saladino
 detineretur, Christianus exercitus a sagittariis impeditus est. Demum patriarcha et
 princeps et populus Antiochenus ducem et exercitum cum triumpho Antiochiam de-
 duxerunt, et carnem imperatoris honorifice sepelierunt. Ubi de consilio principis et
 patriarche moram fecit, quousque^h marchionem de Monte-ferrato ad se vocaret, qui
 tunc in Athonensi erat obsidione. Qua vocatore audita marchio, baronum communicato
 consilio, Antiochiam festinus adivit. In cuius absentia cum pedites exercitus Acho-
 nensis a nullo refrenarentur, in festo sancti Iacobi vagantium plusquam octoⁱ
 Saracenorum impetu occiduntur⁷. Marchio vero transiens per Tyrum^k comitem
 Henricum de Campania tunc applicentem maximo suscepit honore. Qui ad exercitum
 veniens dux est ab omnibus approbatus: Transiensque marchio per Tripolim videns
 et orphanos et nobiles auro et argento suffocavit^l egenos. Deinde applicuit ad

a) Turso Sic. b) Leoni Sic. c) sic C; muustiam c.; Malmestianu Sic. d) in a *Sid. alio atram. superser.*, deest C; in *marq. manu saec. XIV. adnotatum*: vide si debet dici ante XI.^m
 e) XI.^a c. f) Armeniensis Sic. g) Gastorium Sic. h) Corradum Sicardi omissum. i) in
 codice Sicardi VIII (VIII millia) vel rectius VM scriptum fuisse videtur. k) Sur Sic. l) sic e. et C;
 lege sustentavit, ut Sic. habet.

1) Non carnem, sed viscera imperatoris ibi sepelierunt. Carnem Antiochia sepultam esse
 infra l. 13. Sicardus recte dixit. Cf. 'N. Archiv' XXIX, p. 222 sqq. de hoc et sequente loco.
 2) Quo nomine (Dschihnu) haecque vocatur, a Graecis olim Pyramus dictus. 3) Sicardus
 scripsisse videtur aut ult. nisi in quadr. aut ult. preter quadragesimam. Cf. SS. XXXI,
 p. 42. n. 7. 4) Hoc Sicardus hoc demum loco scripsit, cum in Cronica dixisset ducem cum
 exercitu per terram Antiochiam icisse. Illud quin verum sit, non dubito. Cf. 'N. Archiv'
 XXIX, p. 237 sq. 5) De qua dicit Wilbrandus de Oldenbury I, 18, Laurent; Peregrina-
 tores medi aevi quatuor p. 175: venimus ad Portellam. Hoc est casale bonum, prope se
 habens portam, a qua ipsum denominatur. Hec sola sita est in strata publica, in ripa
 maris . . . ; in cuius summitate, ut dicitur, ossa Alexandri-prenominati requiescunt.
 De cuius situ vide K. Ritter, 'Erdkunde' XVII, 2, p. 1805. 1828 sq. 1844. Portellam esse
 porte stricturam l. 9. dictam, quam Sicardus in Cronica minore commemoraverat, mihi per-
 suasum est. Cf. 'N. Archiv' XXIX, p. 224. 6) De hoc castro Wilbrandus I, 15, l. 1.
 p. 174: venimus Gastan (Gastim Laurent). Hoc est castrum quoddam fortissimum, tres
 habens muros circa se fortissimos et turritos, situm in extremis montibus Hormenic,
 illius terre introitus et semitas diligenter observans. Eo enim tempore, quo Wilbrandus
 hoc iter fecit, Leo rex Armeniae Templaris hoc castrum eripuerat. 7) Cum his modo nota-
 bili conveniunt quae Haymarus dicit str. 89, l. 1. p. 91:

Eius in absentia nobis accidere
 Plurima, quae postea inulta steterunt,
 Nam in festo Iacobi nostri exiere
 Pedites et hostium castra irruere.

Sed str. 91: Plusquam quinque millia morti dant ferientes.

1190. portum Sancti Symeonis, qui quoque Soldinus ab incolis appellatur. Injta quem
Stc. dep. est montana Nigra, quam multitudo inhabitat heremitarum diversis linguis et
 moribus Deum laudantium. Unde [a^a] patriarcha, principe et duce magno cum
 triumpho receptus, ad civitatem usque deductus, ingressus est. Cui se et exercitum
 *p. CCXIII. dux omnino commisit, ei ut paternis asseverans se obedire velle preceptis. Audiens
 Saladinus hec misit exercitum sub Tachahadino^b fratre et Mirahalmo^c filio militantem,
 ut districtum occuparet Byriti^d. Quod dux et marchio percipientes, cum ab An-
 tiochia usque Tripolim pervenissent, a Saracenis Laudocras^e et aliis multipliciter
(Sept. 16.) infestati, a Tripoli Tyrum ravigio pervenerunt, ubi ossa imperatoris archie tumulo
Sept. commendarunt. Et in Septembrio mense in campo Achonis Theotonici castra
 metati sunt². Tuncque archiepiscopus Cantuariensis³ applicuit. Deinde Christiani
(Nor. 12.) castra exeuntes dimicare disposuerunt et Saladinum more Lombardorum vexillum
 in carrocia^f deducentem usque Saphoram et Recortanam, ubi Achonis fluvius
 oritur, insecuti sunt, cum de loco ad eorum insecutionem castra mutaverit; post-
(Nor. 15.) modum ad campum illesi reversi sunt. Adveniente Novembrio mense⁴ valida
 fames Christianos invasit, ut carnes equinas carissimis emptas commerciis [com-
 dere^h] artarentur. Sicque per totam yemem fame, frigore, gladio macerantur.
 Tuncque Ysabella condam regis Aymerici filia, regni hereditatem, sorore⁴ de-
 functa, iure successorio petens, a Sighifredo⁵ Turonensi, cui nupsit, episcoporum
(Nor. 24.) sententia separata est. Quam barones marchioni⁶ matrimonio copulantes, eum in
 regem et dominum elegerunt. Hic igitur, ut largus et magnanimus, et galeas in
 mari tenuit et exercitum frumento et ordeo refocillavit⁷. Adveniente quadra-
 gesima¹ navibus cum commerciis applicantibus modius^k una die a centum bisan-
 ciis ad octo descendit et in contiguo declinavit usque ad annum^{1, 2}.

1191. Anno Domini M^oCXCI^o Phylippus comes Flandrie^m et postea rex Francorum⁹,
 dux Burgundie¹⁰, comesⁿ de Nivers¹¹ et comes de Baro¹² venerant. Rex igitur
 ante turrim Maledictam castra regalia fixit et palacium lapideum fabricavit, et^o
 Malivicinum rationabiliter^p appellatum, ut Maledicta turris mala vicinitate palatii
 lapidum ictibus verum sui nominis sortiretur effectum. Mangana erigi, gattos et
 cletas apparari^q et propter ignem agrestem laminis^r plumbeis operiri. Comite
(Jul. 1.) vero Frandiarum^s in brevi defuncto rex, a Frandensibus^t fidelitate recepta, turri
 Maledicte frequentius manganis maledixit et civitatem Acriam acrius impugnavit.
 Nam instrumentis eius combustis omnibus, ad iussum regis vehementer irati pere-
 grini scalis appositis ascendunt muros. Sed ab^u angustia caloribus et fumi denique

a) a om. c. et C. b) Thachadino Sic.; Rachahadino-C. c) Mirahalino Sic.; Mirahalino-C. 55
 d) Baracci Sic.; Burity C. e) zaudocras C. f) sic c.; carocia C. g) penna mutata. h) comed.
 om. c. et C. i) XL^a c. k) frumenti supplementum esse videtur. l) sic c. et C; unum procul dubio
 emendandum. m) Flandie C. n) comers, r expunct. c. o) et, quod et C habet, delendum.
 p) rationaliter Sal. covr. rationaliliter c. q) supple iussit vel fecit cum Murat. r) laminis, c
 expunct. c.; lamineis C. s) Flandiarum C. t) sic c. et C. u) ab om. C. 40

1) Laudicemis vel Laudiciis legendum esse videtur. Cf. Riezler in 'Forsch. z. Deutschen
 Gesch.' X, p. 82. 2) Demum Oct. 7. ducentum Acconem venisse tradit Bahaeddin. Cf.
 Riezler l. l. p. 82, n. 7. 3) Balduinus. 4) Sibylla († 1190. Sept. — Oct.).
 5) Hunfrido potius de Torov. 6) Conrado de Monte-ferrato. 7) Testes virati a. 1213.
 dixerunt ideo barones Conrado Isabellam uxorem dedisse, ut hic victualia exercitui fame periculi
 tanti procuraret, Baluze, Epist. Innoc. III. II, p. 842 sq. 8) Cf. Haymarus str. 179—182,
 l. l. p. 109. 9) Philippus II. 10) Hugo III. 11) Petrus de Cortiniaco.
 12) Henricus I.

depelluntur^a. Albericus autem marescalcus regalis intra menia urbana descendens^{1191.}
sicut les rugiens seviebat. Et cum bipenni, que et acia nominatur, plurimos unus^{Sic. dep.}
 plures^b occidens et moriens^c occisus est. Cuius capud a Saracenis ad collegas^{Esch. 29, 25}
 mangano pro saxo trabicitur. Muro perforato duo^d Saraceni civitatem egressi
 postularunt in Christi nomine baptizari. Qui renati fideles in operibus inventi
 sunt. Mangana marchione preside reparantur; qui regi tradidit Tyrum, observans
 quod promiserat, se scilicet coronato primitus venienti de ultra mare omnifarie^e
 redditurum^f. Rex autem suis hominibus communivit. Interea Ricardus rex
 Anglorum sibi Cyprum insulam subiugavit, Ysachium, qui se imperatorem nomi-^{(Mato),}
 nabat, capiens et immensas divitias et victualia et animalia deducens. Qui a
 Cypro pelago sulcans navem Saracenorum a Beritho proficiscentem et Achonem^(An. 7.)
 properantem invenit. In qua erant septinginti^g viri ad bella fortissimi cum suffi-^{cf. 216.}
 cientia stipendorum et omni genere armorum et igne agresti et serpentibus et
 cocodrillis^h interentioni nequiter deputatis. Hanc igitur cum XXIII galeis, cum
 quibus in retroguardia suarum navium accedebat, impugnavit ter et quater cum
 magno detrimento suorum. Post hec regis improperiis et blandimentis, minis et
 premiis promissis armantur^k et navem impugnaudo perforant et submergunt,
 duobus e naufragio tantum superstites reservatis; quorum unum cum venisset^(An. 8.)
 in campum, ad Saladinum, alterum misit in urbem^l. Ad hec rex Francorum,
 licet rege Anglie dissetiente, pugnam indixit. Pugnatur, et muri securi inci-^(An. 7.)
 duntur, Saracenis Saladino amactantibusⁱ, ut in eorum studeat acellerare^k suc-
 cursum. Adveniente nocte marchioni custodia denegatur^l; a quo Mostabus^m
 consensu regis Francie de colloquio dataⁿ securitatem accepit. Adveniente die^(An. 8.)
 coram regibus aliisque baronibus colloquium celebratur. In quo Mostabus civi-
 tatem reddere cum omnibus rebus, dummodo persone abire permitterentur illese,
 promisit. Christiani vero sanctam crucem, captivos omnes et regnum repetunt
 universum. Mostabus Saladinum asserit consulendum. Obsidibus ergo datis con-
 sulitur. Qui promisit crucem reddere pariter et Achonem, mille quingentos
 Christianos et centum milites et ducenta milia bicantiorum^l. Dum hec age-
 rentur, rex Anglie murum agreditur^o; per deditionem^p civitas obtinetur quarto^(An. 11.)

a) sequitur C nullo scriptum. b) sic (pl'es) e. et C. c) sic e. et C; posses considere plurimos
 unus occidens et plures vulneraus a Sicardo scriptum fuisse. d) du: littera erasa e. e) omni
 facie C. f) reddita cor: redditum e. g) sic e. et C. h) sic e. et C; fortasse animantur (aantur)
 corrigendum est; cf. supra p. 8; l. 33. p. 9, l. 1. i) sic e. et C; ambasciantibus legendum esse videtur.
 k) sic e.; accellerare C. l) sic e. et C; delegatur legendum, ut Clélat correxit. m) sic e. et C;
 datam recte correxit Murat.; dato comieit Clélat. n) sic e.

1) Haymarus str. 199, p. 113:

Milites appositis scalis ascendebant,
 Sed hos igne liquido Turci perfundebant.

2) Aconem. Cf. de hac nave capta locos quos attulit R. Röhricht, 'Gesch. d. Königreichs Jeru-
 salem' p. 551, n. 4. 5. p. 552, n. 1-4. 3) Saif ed-din el-Maschtub praefectus civitatis
 Aconensis. Conradum marchionem de civitate tradenda tractasse dicit etiam Haymarus str. 206.
 207, p. 114. 4) Haymarus str. 209. 210, p. 115:

Saladinus insuper ad vota nostrorum
 Dans electos milites centum, aliorum
 Captivorum corpora mille quingentorum
 Cum ducentis millibus spondet aureorum,
 Signum quoque reddere pretiosae crucis
 Lignum.

1191. Idus Iulii anno Domini M^oCXCI^o. Positisque a regibus in portis custodibus, Jul. 12. solis Francigenis et Anglicis patebat ingressus, ceteris sive de Romano imperio sive aliunde, licet per biennium^a laborassent, obprobriose reiectis. Nam intrare volentibus^b, colaphys^c et verberibus cedebantur. Sed et tredecim ex Polinis^d pede truncati sunt. Cum igitur posse^e quingenta milia hominum preter mulieres^f et parvulos et armorum multitudinem, que vix numerari poterant^g, et ampullas ignis agrestis V et galeas cum salandris et galeonibus LXX^h et ceteras divitias, quarum non est numerus, reges in suis manibus habuissent, inter se tantum omnia diviserunt. Iudicet ecclesia et secutura posteritas, si, que sanguine ceterorum et yemalibus fuerant parta laboribus, decuerit culmen regalis honoris ad suas manus omnino devolvere, quas non erubescere vix tribus mensibus insudasse. Non enim sibi victoriam, sed Domino ascribere debuerunt. Sed et cum sibi ascribere presumpsissentⁱ, reminisci debuerant aliorum, quorum ossa campus sanctus incinerat, vel presens vita libera tolerabat. Nam archiepiscopus Ravennas, langravius Toringie, Fridericus dux Suevorum et multi de imperio comites et barones in Domino mortui fuerunt, sed et universitatis defunctorum numerus, peste, fame, gladio pereuntium, est incertus; aut tantum dubium est, quod in obsidione ferme preter principes ducenta milia de hoc seculo ingraverunt. Ad hec rex Francie conabatur marchionem in regem promovere, rex Anglie Guidonem restitueret. Demum interposita pactione Tyrus, Sydon et Baruth marchioni cum medietate Ascalonis et Ioppe^j iure successorio provenerunt, preterea medietas Achonis et totius regni acquisiti et acquirendi, alia Guidonis. Sic tamen, quod nenter in vita alterius dyademate uteretur^k. Post hec rex Francie, asoldatis^l pro se quingentis militibus, et armis, que sibi obvenerant, Templo et Hospitali et marchioni distributis, repatriavit cum obprobrio tam immenso, ubique sibi in faciem acclamato: 'Vah, qui fugis et terram Domini derelinquis!'^m Rex autem Anglie, cum pecunia promissa non solveretur, captivos omnes contra fas et licitum interfecit — qui debuerant potius servari et in servitatem redigi — preter Mostobiumⁿ et Caracosam^o et quosdam alios milites, quos pro pecunia relaxavit. Verumtamen Saladinus Christianis captivis malum pro malo non reddidit. Rex Anglie exinde terra marique recuperat Caypham et Cesaream. Et cum accessisset^p Azotum^q, Iacobus de Avena occiditur. Deinde Ioppem proficiscentes, in Ramá, 1192. Lydda, Turone militum et Bethenubilo yemantes, Ascalonem accedunt. Et videntes muros diruptos flevit super illam, muros et turres in brevi reedificantes. Interim inter regem Anglie et duces Burgundie ceterosque barones Francie discordia vehemens orta est, eo quod vilipendit eos. Redeant ergo Tyrum, progredientes ad marchionem, et cum eis quingenti electi milites, cum quibus Saracenorum casalia cursitando plurimum proficiebat.

a) biennium corr. bienium e. b) sic e. et C; Sicardus volentes scripsisse videtur. c) sic e. et C. d) sic e. et C; prope Murat.; plus emendandum esse conicio. e) penna mutata. f) sic e. et C; lege haud (ut correxit Murat.) tamen dubium. g) tamen correxit Murat. h) Carcosam C. i) sequitur C atram, nigro scriptum. k) sic e. l) m) sic e. et C; sic e. et C; lege haud (ut correxit Murat.) tamen dubium. n) sic e. et C; sic e. et C; lege haud (ut correxit Murat.) tamen dubium. o) sic e. et C; sic e. et C; lege haud (ut correxit Murat.) tamen dubium. p) sic e. et C; sic e. et C; lege haud (ut correxit Murat.) tamen dubium. q) sic e. et C; sic e. et C; lege haud (ut correxit Murat.) tamen dubium.

1) Polini sunt Pallini, nati ex occidentalibus et Syriacis Christianis. Haymarus str. 155, p. 104; dicit de Polino proditore. 2) Cf. R. Röhricht, 'Gesch. d. Königreichs Jerusalem' p. 568; Th. Ilgen, 'Markgraf Conrad v. Montferrat' p. 22 sq. 3) Sicardus imitatus est versus Matth. 27, 40. et Marc. 15, 29: Vah qui destruis templum Dei. 4) Hic est Mostubus supra p. 15, l. 22—27. dictus; cf. Röhricht l. l. p. 575, n. 3. 616, n. 6. 5) Hic est Bahu ed-din Karakusch. 6) I. e. Arsuf, quod et ab aliis Azotum vocatur.

F. 214°. De captione urbis Constantinopolitane.

Quod procurante rege Anglie marchio Montis-ferrati ab Asaxinis occiditur.

De Saladino qui obsedit Ioppem.

5 Eodem anno, videlicet anno Domini M^oCXCI^o 1, Henricus Friderici primi filius 1191.
regnavit apud Romanos annis VIII². Hunc Celestinus papa, qui Clementi successerat, Sic. dep.
unxit et imperiali dyademate coronavit. Et tunc imperator apostolico dedit Tuscu- (Apr. 16)
lanum, et apostolicis Romanis, Romani vero civitatem destruxerunt et arcem, Tuscu-
lanos^a excecantes et alias^b deformiter mutilantes. Indeque imperator cum augusta^c f. 214°
10 nomine Constantia, filia condam Rogerii Siculi regis et soror³ Guilielmi regis, in
Apuliam descendit, ut regnum, quod sibi iure successorio, fratre^d defuncto, debebatur,
obtineret. Sed Tancredus iam substitutus apud Panormum fuerat coronatus⁴.
Cum itaque Salernum adierit imperatrix, eam Salernitani cives nequiter capientes
Messanam ad Tancredum regem miserunt; qui eam in Panormitano palatio hone-
15 state^e augusta dignissima conservavit. Imperator vero Neapolim cum obsederit,
pene suis omnibus pestilenti morte peremptis, spe sua propositove cassatus est.
Eodem anno fuit infortuniu, quod malmorcha^f a Cremonensibus appellatur, eodem⁵ (Jul. 7.)
apud Civitatem Pergamensium castrum contra Brixenses cum Pergamensibus congregati,
divino iudicio in se ruentes aut in flumine Olei precipitantes, multi quidem capti,
20 multique mortui sunt. Sed captos rediens de Apulia imperator e carcere liberavit, et
eisdem Cremonensibus Cremam concessit et privilegio confirmavit^h.⁴. Ad haec in (Nov. 25.)
Alamanniam rediit. Cui Tancredus augustam remisit.

Inⁱ millesimo C^oCXII^o 5 et tempore imperatoris Henrici tante pluvie cum tonitruis et L. temp. c. 194.
fulminibus et tempestatibus facte^k sunt, quanta^l nulla memorat^m hominum antiquitas. Lapides vero (Jac. de Var.)
25 ad quantitatem ovorum quadranguli cum pluvia de celo cadentes arbores et vineas et segetes destruxerunt
et multos homines occiderunt. Corvi quoque et quam plures aves per aera in hac tempestate
volantes visi sunt carbones vivos in rostro portare et domos incendere. Circaⁿ Romanam ecclesiam f. 214°
semper tyrannidem^o Henricus exercuit. Et ideo eo mortuo Innocentius tertius, ne frater eius Phylippus
promoveretur, se opposuit et Octoni filio ducis Saxonie adhesit, et cum Aquisgrani in regem Alamannie
30 coronari fecit. Eo tempore, dum plures barones Francie pro liberatione Terre Sancte ultra mare
pergerent, Constantinopolim ceperunt.

Anno Domini M^oCXCII^o 9 rex Anglie apud Ascalonem de reditu suo et 1192.
regimine terre sollicitus ab universo quesivit exercitu, qui terram committeret Sic. dep.
conquisitam securius et conquiendam. Post vota diversa — quidam namque
35 Guidonem inunctum, quidam marchionem invictum, quidam comitem Campanie
preferebant — marchio rex eligitur et in facie exercitus approbatur. Igitur a

a) Tuscolanos Sic. b) alios Sicardi codd. 1. 2. c) sic e. et C; lege sorore. d) uxoris vel
coniugis supplendum esse videtur. e) honesta Sicardi codices omnes. f) lege malmorchi; mala-
morthia C; malmorthe Sic. g) sic e. et C; eo quod Sic. h) sequitur C minio scriptum. i) hoc
40 loco non versus novus coeptus, sed tantum C minio scriptum praecedit. k) sic Iac.; facta Alb. Mil.
l) sic e. et Alb. Mil.; quantas Iac. m) sic e. et Alb. Mil.; meminuit Iac.; cf. SS. XXXI, p. 452, n. 2.
n) sic e. et Alb. Mil.; Contra Iac. o) hanc rocem ab Alb. Mil. omissam Sal. aut ex Legenda Aurea
aut e conjectura supplendi; cf. infra p. 22, l. 21.

1) Sicardus p. 173. sequentia ad a. 1190. habet, sed a. 1191. Henricum imperatorem
45 coronatum esse recte dixit. 2) Cf. SS. XXXI, p. 73; 'N. Archiv' XXIX, p. 181.
3) A. 1190. Ian. 4) Cf. de his locis Sicardi hoc loco retractatis 'N. Archiv' XXIX,
p. 204—207. 5) Salimbene haec ad a. 1192. posuit, quia quae in Libro de temp. c. 194.
praecedunt a. 1192. facta esse dicuntur.

F. 214^d. Quod rex Anglie, qui marchionem interfici fecerat, in quadam coquina fuit deprehensus et captus, dum in habitu scutiferi¹ assaret gallinas.

1192.
Apr. 28. rege citatur, ut properet regales infulas accepturus et scepra. Quarto Kal. Maii
Sic. dep. littere presentantur. Eodem die ab^a Asaxinis occiditur clamantibus: 'Non eris
marchio, non eris rex!' quorum unus combustus est. Alius, cum decoriaretur, con-
fessus est se a Sene domino suo transmissum hoc fecisse imperio regis Anglie^{b, c}.
Apr. 30. Tertia die³ comiti Henrico⁴ illuc venienti uxor⁵ gravis copulatur invita^b. Redit
festinus Achon, civitatem obtinuit et ingressum Guidoni prohibuit. Itaque rex
Guidoni Cyprium tradidit regnum, viginti bicentiorum milibus emptum. Post
(Int. 29). hec Ioppem^c obsidet Saladinus; in qua patriarcha Rodulfus electus⁶ trenguas^d 10
obtinuit a Saladino, quod, si usque ad biduum non haberet succursum, redderet
municipium. Et cum alium non haberet, seipsum pro ovibus obsidem dedit. Duobus
(Aug. 1). diebus transactis rex navigio cum Pisanis applicuit et Saracenos castrum expugnantes
viriliter exterminavit. Cui equus^e a castellano paratur. Hunc solum militem
pedites committantur^f, et extra civitatem in Turchorum faciem^g castrametantur. 15
Stupent Turchi unius militis incursione fugati. Adducti Christiani tentoria^h figunt.
Timuerunt plurimum Turchi, ne rex tam ferus invadere velit Egyptum. Quid
(Sept. 2). igitur? Utrouque exercitu fugato, ad triennium treugue pro desideris componuntur,
Ascalone destruenda et a parte neutra possidenda. Sed in hoc rex peccavit, quia
patriarcham obsidem comeditum non liberavit. Adeunt igitur Christiani sepul-
crum et inveniunt ibi Ethiopem nudum in Christianorum ignominiam oblationem
libaminaⁱ colligentem. Rex autem sub manu perfidi constitutum sepulcrum acce-
(Oct.). dere noluit adoratum, sed festinavit ad reditum. Cumque de morte marchionis
suspectus haberetur, sub habitu ministri Templariorum et Hospitaliariorum usque in
Austriam, suis aliunde remissis, pervenit incolumis. Ubi dum gallinas assaret⁷, 20
(Dec. 21). deprehenditur, capitur et duci Austrie^k presentatur. Audiens igitur imperator
regem Anglie servili¹ habitu redeuntem a duce Austrie captum, eum detinuit in custodia,
eo quod contra eum presumpsisse quedam in regno Sicilie videretur et necem Conradi
1194. marchionis credebatur nequiter machinatus. Denique ipsum pactione sibi placita
relaxavit.

Anno Domini M^oC^oXCIII^o imperator Henricus in Ytaliam rediit et ad inferiora
descendens Apuliam et Calabriam et Siciliam subiugavit, et omnia potenter obtinens,

a) penno mutata. b) sequitur C minio scriptum. c) Iopem C. d) treguas Sal. corr. tre-
guas c.; treguas C. e) eq² c. f) gmitantur c. g) sic c. et C. h) te: toria, littera p erasa c.
i) libana corr. libamina c. k) astrie Sal. corr. austrie c. l) SS. XXXI, p. 653. delo n. b. 35

1) in habitu scutiferi, quae verba in textu Cronicae non leguntur, pro sub habitu ministri etc. scripta esse videntur. 2) Cf. Th. Ilgen l. l. p. 122—124, 127—135.
3) Eodem die hoc factum esse dicit et 'L'Estoire de Eracles', 'Recueil des hist. des croisades, Hist. occid.' II, p. 194 sq. = 'Chronique d'Ernouf' p. 291: car li marquis (Conradus) fu ocis le mardi (Apr. 28), et il (Ricardus rex) fist esposer sa fomez le juesdi (Apr. 30) a son neveu (Henrico comiti). Quod quidem Ricardus non fecit. Denum die Maii 5. nuptias factas esse falso, ut videtur, dicit Radulfus de Diceto, Ymag. hist., Opera ed. W. Stubbs (Rever. Britann. medii aevi SS.) II, p. 104. 4) II. Campania. 5) Isabella; cf. supra f. 213^a, p. 14. 6) Ierosolymitanus. 7) Praeter auctores, quos attulit Th. Töche, 'Jahrb. Heinrich VI.' p. 562 sq., alii idem tradunt, ut Phil. Mouskes v. 19921 sq., Anon. Rem. § 65, 45 SS. XXVI, p. 741. 527. 8) Liutpoldo V.

- F. CCXV^a. De abbate Ioachym, qui futura predixit.
De morte imperatoris Henrici sexti et de subrogatione Octonis quarti.
F. 215^b. De papa Innocentio III° et de multis commendationibus eius.
De ordinibus fratrum Minorum et Predicatorum et de multis figuris,
in quibus pfefigurati fuerunt.

bona terre in Alamanniam thesaurosque regni portavit; reginam¹ et filium eius², qui patri successerat, et quos voluit captivavit³. O quam digna retributio Dei que nullum malum preterit impunitum⁴ Primates, qui sederant in insidiis cum divitibus in occultis, mensura qua mensi fuerant metiuntur et iudicio quo iudicaverant iudicantur. Philippus autem frater imperatoris filiam⁵ Ysachii imperatoris Constantinopolitani, que Rogerio Tancredi filio nupserat primogenito, viduam viro defuncto, in Panormitano invenit palatio et inventam sibi coniugio copulavit legitimo. Sed eundem Ysachium imperatorem Alexius frater excécans et Alexium filium eiusdem incárcerans, imperium usurpavit.

Anno Domini M^oC^oXCVII^o rursus^a imperator in Ytaliám rediens, in Sicilia^b mortuus est et sepultus. His temporibus quidam exiit Ioachym Apulus abbas, qui spiritum habuit prophetandi, et prophetavit de morte imperatoris Henrici et futura desolatione Siculi regni et de defectu Romani imperii. Quod manifestissime declaratum est. Nam regnum Sicilie multipliciter^d est perturbatum et imperium propter^e scisma divisum.

Anno Domini M^oC^oXCVIII^o obiit imperator Henricus, filius condam Friderici [primi] imperatoris, in festivitate sancti Michaelis in regno Sicilie. Et facta est in regno de imperatoris electione sedicio. Nam imperator Henricus pupillum de augusta relinquens a principibus obtinuerat, quod pupillum eligerent. Etiamve pupillo quidam fecere fidelitatem. Inter Philippum quoque Friderici filium, Henrici fratrem patruumque pupilli, necnon et Octonem ducis condam Henrici Saxonie filium^g, ad imperium aspirantes in Theutonica^h regione certatur; nam et uterque a principibus electus est. His temporibus Innocentius papa creatur, qui, ut pupillo esset adiutor et ecclesie iura defenderet, adversus quendam Marcoaldumⁱ, qui se quoque pupilli iura tueri, nescio quo spiritu, fatur, utroque gladio di^micans eum viribus debilitavit. Apulia, Calabria et Sicilia vario voto vacillarunt^j. In Alamannia quoque varietas fuit^k votorum, sed concertantium nec equa iustitia^l nec equa potestas^m.

Iste supradictus Innocentius papa tercius fuit vir probus et fortis, dicens se habere utrumque gladium, scilicet spirituale et temporale; et defendit Fridericum puerum, regem Apulie et Sicilie. Et primo consecravít Octonemⁿ et eum postea deposuit^o propter eius malitiam et superbiam, et Fridericum pupillum imperatorem fecit, quem filium nominavit ecclesie. Et Grecos subiugavit cum Constantinopolitana ecclesia. Et hereses et hereticos destruxit cum H. abbate Cystrense^p et hominibus cruce signatis, adiutorio^q regis Francie et comitis Montis-fortis. Sane iste Innocentius fuit iuris professor et totum ius, tam canonicum quam civile, sub compendio emendavit^r in voluminibus ter-

40 a) reversus Sic. b) Siciliam Sic.; Sycciliam C. c) de om. Sic. d) multo tempore Sic. e) per Sic. f) primi a Sal. in marg. suppl. c., deest C. g) Theutonica Sic. h) Marcoaldum Sic. et C. i) vacillant Sic. k) est Sic. l) iustia c. persaepe. m) sequitur C minio scriptum, non versus novus coeptus. n) Octonem Alb. Mil. semper. o) et falso ab Alb. Mil. additum omisit Sal., quod et Ioh. de Deo non habet. p) sic (Cistrense) et Ioh. de Deo; Cistertense Alb. Mil. q) cum adiut. Alb. Mil.; cf. SS. XXXI, p. 324, n. e. r) emendavit Alb. Mil.

1) Sibyllam. 2) Wilhelmum. 3) Cf. de hoc loco 'N. Archiv' XXIX, p. 208. 4) qui nullum malum preterit impunitum Sicardus in Cronica p. 166. etiam scripsit. 5) Irenen. 6) Henrici — filium in omnibus codicibus Sicardi omisum est; cf. 'N. Archiv' XXIX, p. 228 sq.

L. temp. c. 196. (Ioh. de Deo.)
 (Iac. de Var.)
 *f. 215.
 Ioh. 20, 1.
 Act. 3, 6.
 Mat. 26, 18.
 Luc. 22, 11.
 *f. 215a.
 Act. 3, 6.

tiarum et quartarum Decretalium. Iste excitavit omnes Christianos ad servitium Terre Sancte. Iste fuit potens in opere et sermone in tantum^a, si viveret magis per decennium, totum mundum subiugasset, et tota mundi natio fieret una fides. Sub isto autem imperator et Grecorum et Romanorum amici facti sunt propter unum caput, scilicet Romanum pontificem, cui serviunt in fide catholica. Nam Romanus pontifex habet utrumque gladium, quia tenet locum Dei viventis, a quo utraque potestas data est. His temporibus duo ordines orti sunt, scilicet Fratrum Minorum et Fratrum Predicatorum. De quibus abbas Ioachym sub multis figuris predixerat¹, que tam in veteri Testamento quam in novo evidentissime continentur, ut in corvo et columba, quia et ille totus niger, et illa tota varia. In duobus angelis vespere missis Sodomam subvertendam, in^b Esau et Iacob², in Ioseph et Benjamin, in Manasse et Efraim, in Moysae et Aaron, in Caleph et Iosue, in duobus exploratoribus Iericho missis a Iosue, in Helya et Helyseo, in Iohanne Baptista et homine Christo Iesu, in duobus euntibus in Emaus, in Petro et Iohanne euntibus ad monumentum, de quibus dicitur, quod *corrobant duo simul*. Item in eisdem ascendentibus in templum ad horam orationis nonam, quorum unus dixit: *Argentum et aurum non est michi*, quod verbum multum notat abbas Ioachym, quare scilicet Petrus posuit dativum in singulari et non in plurali, cum similiter Iohannes nec argentum haberet nec aurum, quia ex illis erat, quibus Dominus dixerat Mat. X: *Nolite possidere aurum neque argentum*. Hec³ questio duobus modis solvitur. Primo secundum Epyphanium sic: quia Iohannes ex precepto Christi, sepulto Zebedeo patre suo, emit domum illam, in qua Christus celebravit pascha cum discipulis suis. In qua post resurrectionem suam et discipulis^d suis apparuit et Tomam credere fecit. In ea etiam clausi morabantur discipuli^d propter metum Iudeorum. In ea electus est Mathyas, ut esset de duodecim. In ea missus est spiritus sanctus. In ea comedit Christus cum discipulis^d in die ascensionis. Hec domus erat in eminentiori parte Ierusalem. Cuius medietatem custodiebat ille, de quo Dominus dixit: *Ite ad quendam et dicite ei: Ubi est diversorium, ubi pascha cum discipulis^d meis manducem?* Porro aliam partem domus locaverat Cayphe, propter quam causam dicitur, quod discipulus^d ille erat notus pontifici. Et ubi communiter dicitur de matre Domini, quod ex illa hora accepit eam discipulus in suam, Epyphanus neutraliter ponit in sua, hoc est in sancta Syon. Abbas vero Ioachym figuratum in Petro consideravit, quia ordo Predicatorum, qui prefigurabatur in Petro, omnia vult sibi ascribere; et ideo non dixit Petrus argentum et aurum non est nobis, sed non est michi, vel quia magis expropriatus, vel quia prefigurabat ordinem illum, qui omnia que ad laudem pertinent vult sibi ascribere, vel tertio modo, quia Petrus

a) quod ex Ioh. de Deo supplendum omisit et Alb. Mil. b) In hoc et sequentibus locis c. c) M saepissime c. d) di. c. e) sequitur C minus scriptum.

1) Pseudo-Ioachim Interpret. in Ierem. (Coloniae 1577. 8°) c. 4, p. 76: In puero quidem et ignobili notantur duo ordines affuturi, quemadmodum in Caleph et Iosue, in Manasse et Ephraim, in Moysae et Aaron, in Iohanne Baptista et Christo, in Helya et Heliseo, in Paulo et Barnaba, in duobus exploratoribus Hierico, et in duobus qui missi sunt ad solvendam asinam alligatam, ecclesiam in peccatis, et in duobus euntibus in Emaus, in Petro nihilominus et Iohanne, in duobus etiam angelis missis ad Sodomam subvertendam; ib. c. 8, p. 123: (Duo ordines) designati in Moysae et Iosue, in Paulo et Iohanne evangelista, imo in Iohanne Baptista et Christo, in Ioseph et Benjamin, in Manasse et Efraim, in corvo et columba pariter; cf. ibid. c. 4. 14. 16, p. 79 sq. 177. 239. 2) Ibid. c. 13, p. 165. 3) Sequentia — sancta Syon (l. 31) Sal. procul dubio ex alio libro descripsit, neque enim stilo neque indole eius scripta sunt. Frustra vero quaesivi, in quo libro haec legantur. Petrus Comestor Epiphanius aliquoties citavit.

tamquam princeps apostolorum iam utebatur auctoritate pontificali, et ideo^a semper erat qui prius loquebatur, iuxta illud Eccli. 32^a: *Loquere, maior natus decet enim te.* Illud^b etiam multum notavit abbas Ioachym, ubi loquitur de Esau et Iacob¹, quod ordo, qui prefiguratus fuit in Esau, ibit ad filias Eth, id est ad scientias seculares, ut Aristotilis et aliorum philosophorum. Hic est ordo fratrum Predicatorum, prefiguratus in corvo, non quantum ad peccati nigredinem, sed quantum ad habitum. *Iacob autem, vir simplex, habitabat in tabernaculis.* Hic fuit ordo fratrum Minorum, qui in principio sue apparitionis in mundo dedit se orationi et devotioni contemplationis. Illud etiam non vacat a misterio, quod dicitur *Is. XX^a: Currebant duo simul*, id est: eodem tempore et sub eodem papa Innocentio III° inchoatus est ordo uterque. Nam anno pontificatus Innocentii tertii decimo, corrente MCCVII^o inchoavit beatus Franciscus ordinem fratrum Minorum. Et quod dicitur, quod *ille alius discipulus precurrit citius Petro et venit prius ad monumentum, non tamen introiit*, hoc est dicere, quia ordo Minorum prius apparuit mundo millesimo supraposito^d. Beatus autem Dominicus ordinem fratrum Predicatorum inchoavit anno M^oCCXVI^o*, sub Honorio papa III° 2°, primo anno pontificatus ipsius, et vixit in eo V annis et dimidio. Dilata est autem canonizatio ipsius XII annis. Bononie, ubi est corpus, venerationi habetur. Beatus vero Franciscus vixit in ordine suo XX annis completis et Assisii, ubi est corpus, venerationi habetur. Obit autem M^oCCXXVI^o quarto Nonas Octobris, die sab-
 20 bati sero et sepultus fuit die dominico. Canonizatio vero beati Francisci facta fuit a papa Gregorio nono anno Domini M^oCCXXVIII^o XVII° Kal. Augusti. Translatio eius M^oCCXXX^o VIII° Kal. Iunii². Item beatus Dominicus obiit M^oCCXXI^o, sub Honorio papa tertio, octavo Idus Augusti. Item de duobus ordinibus, scilicet Minorum et Predicatorum, dicit abbas Ioachym, quod adhuc prefigurati fuerunt in Barnaba et Paulo³ et in duobus testibus Apocalipsis XI. Et multa talia dicit. Auctoritatem etiam Iere. XVI^a, exponit de duobus ordi-
 25 bus⁴, scilicet: *Ecce ego mittam piscatores multos, dicit Dominus, et piscabuntur eos. Et post hec mittam eis multos venatores, et venabuntur eos de omni monte et de omni colle et de cavernis petrarum, quia oculi mei super omnes vias eorum.* [Auctoritatem vero Zacharie XIII^a non nisi de ordine fratrum Minorum intelligere potuit et propter precedentia et propter subsequentia, scilicet: *Et convertam manum meam ad parvulos, et erunt in omni terra, dicit Dominus, et cetera.*]⁵

^a) In marg. infer. alia manu saec. XIV. post add.: nota, quod millesimo CCVII. beatus Franciscus ordinem fratrum Minorum inchoavit. Beatus autem Dominicus MCCXVI. inchoavit.

^{**}) Alia manu saec. XIV. in marg. super. post add.: nota etiam de hac materia supra ad c. 331.

a) *to c. saepissime.* b) *penna mutata.* c) *introiit c.* d) *sequitur C minio scriptum.* e) *s-v,* quod ubique est autem in cod. Sal., hoc vero loco an[no] legi posset. f) *unicis inclusa a Sal. in marg. superiore suppl.* g) *sic c. pro infra.*

1) *Pseud. Ioachim, Interpret. in Ierem. c. 13, ed. Colon. p. 167:* Sed ibit Esau ad filias Heth, scolasticas, scilicet animalem et secularem prudentiam [scientiam cod. Bruxell.] exquirentes; cf. infra f. 331^a. 2) *Supra l. 10 sq. Salimbene dicit utrumque ordinem sub Innocentio III. papa inchoatum esse.* 3) Obit autem --- Iunii exscripta sunt e Vita Francisci auctore Bonaventura c. 15, 5—7. Eadem fere vide infra f. 221^a. 4) Cf. supra p. 20, n. 1. et Interpret. in Ierem. c. 22, p. 307. 5) Interpret. in Ieremiam p. 221 sqq.

Porro^a Innocentius tertius legatos ad Phylippum regem Francorum misit, ut terram Albigen-
 sium invaderet et hereticos^b deleteret. Qui omnes capti concremari fecit. Hic M^oCCXV^o, ponti-
 ficatus sui XVIII°, sollemne concilium congregavit, in quo de toto mundo inter-
 fuerunt prelati. Et ego sermonem suum, quem ibi fecit, vidi, qui tale habuit
 thema: *Desiderio desideravi hoc pascha* et cet.¹ et omnia que ibi ordinata sunt legi.
 Inter que statuit papa, quod decetero nulla religio mendicans consurgeret.² Sed
 ista constitutio propter prelatorum negligentiam servata non fuit. Immo quicum-
 que vult imponit sibi caputium et mendicat et gloriatur se religionem novam
 fecisse. Et ex hoc fit in mundo confusio, quia seculares inde gravantur, et his
 qui laborant in verbo et doctrina, quos statuit Dominus de evangelio vivere, he-
 mosine^c non sufficient. Nam tantum relinquunt in testamento rudes seculares,
 qui non habent scientiam discernendi, uni muliercule in heremitorio commoranti,
 quantum uni collegio, in quo sunt XXX sacerdotes, qui quasi cotidie pro vivis et
 mortuis celebrant. Videat Dominus et quod non bene fit mutet in melius. Cetera
 que ibi ordinata fuerunt non scribe propter tedium et propter^d prolixitatem vitandam.
 Denique Innocentius M^oCCIX^o³ Octonem quartum in imperatorem coronavit et, ut
 iura ecclesie salvaret, ab eo sacramentum exegit. Qui statim ipso die contra iuramentum venit necnon
 et Romipetas spoliari fecit. Unde papa eum excommunicavit et ab imperio deposuit. Octone de-
 posito Fridericus Henrici filius^e eligitur et ad honorem imperii⁴ coronatur. Leges optimas pro liber-
 tate ecclesie et contra hereticos edidit. Hic super omnes divitiis^e et gloria abundavit, sed eis in^f 20
 superbia abusus fuit. Nam tyrannidem contra ecclesiam exercuit. Duos vinculavit cardinales, prelatos
 quoque, quos Gregorius nonus ad concilium convocaverat, capi fecit. Et ab ipso ideo excommuni-
 catur. Denique Gregorio multis tribulationibus presso et defuncto Innocentius quartus, natione lan-
 censis, concilium apud Lugdunum convocans ipsum imperatorem deposuit. Quo deposito et defuncto
 sedes imperii usque hodie vacat. Considera, quod verba supraposita de Friderico et 25
 papa Gregorio et Innocentio quarto per anticipationem dicta sunt et quasi sub
 epylogo⁵.

Que secuntur verba sunt Sicardi episcopi [Cremonensis^b]. Eodem tempore
 fuit quidam Cremona vir simplex, fidelis plurimum et devotus, nomine Homobonus; ad
 cuius obitum et ad cuius intercessionem et merita Dominus huic mundo¹ multa decla-
 ravit miracula. Eapropter Romam peregre proficiscens eodem anno, scilicet M^oCXCIX^o⁶,
 presentiam summi pontificis⁷ adiit, et ut in cathalogo sanctorum adnumeraretur auctori-
 tate ecclesiastica, per divinam misericordiam feliciter impetravit⁸.

Et eo anno⁸ iverunt Bononienses Cesenam contra Marcoalidum¹. Et post mortem Henrici dictus
 Philippus^m, frater eius, factus est rex, et stetit in discordia cum Octone, et mortuus est gladio.
 Anno Domini M^oCXCIX^o iverunt Regini cum exercitu suo contra Mediolanenses et Placen-
 tinos in servitio Parmensium et Cremonensium apud Burgum Sancti Domini, et fuit magnum prelium
 inter eos; et captum est castrum Puliani.

a) penna mutata. b) eos, in marg. a Sal. hereti suppl. c. c) hefe c. d) pp h. l. e.
 e) sic Iac.; divicias Alb. Mil. f) sic Iac.; in om. Alb. Mil. g) sequitur C minio scriptum, et 40
 versus novus coeptus est. h) cremon, in marg. post a Sal. suppl.; post episcopi sequitur in c. C minio
 scriptum. i) mundo in omnibus codd. Cronice Sicardi omisum est. k) sequitur C minio scriptum,
 non versus novus coeptus. l) Marcoalidum Alb. Mil. m) Filipus Alb. Mil.

1) Mansi, Concilia XXII, col. 968 sqq. 2) Decretal. Gregorii IX. l. III, tit. 36,
 c. 9. 3) Numerum anni Sal. inseruit ex Libro de temp. c. 207, p. 457. 4) Sic etiam 45
 Alb. Mil., cuius lectionem Sal. plerumque hoc loco sequitur; et ab Honorio Iacob. 5) Cf.
 N. Archiv' XXIX, p. 217. 6) Potius 1198. Haec verba magnis litteris expressa a Salim-
 bene addita esse censeo. 7) Cf. N. Archiv' XXIX, p. 202 sqq. 8) 1198, scilicet, qui
 supra p. 19, l. 21.

Anno Domini M^oCC^o Romani Viterbienses^a in forti brachio subiugaverunt^b, per-
sonas et opes ad Urbem triumphali gloria transferentes. Sic. dep.
1200.

Anno Domini M^oCC^o cives Constantinopolitani, habentes Alexium tyrannum ex-
osum, quendam Iohannem improvide coronarunt. Sed ab eisdem in palatio destitutus
est. Unde et nocte proxima ab Alexii Guarangis^c occisus est. In quo conflictu puer
Ysachii filius e^d carcere liberatur. Eodem anno octavo die exeunte mense Septembris de-
victi et capti fuerunt et fugati Mutinenses a Regina in villa que vocatur Formigina. Et fuerunt
fugati a Regina usque in pratium Tenokise. Et ceperunt domnum Albricum¹ de Leudenaria²
potestatem Mutinensium et fere omnes Mutinenses g. Sic. dep.
1201.
L. temp.
c. 199.
Sept. 28.

Anno Domini M^oCCII^o, quo quasi iubeleo^h fero tota¹ Lombardia treugue vinculatur
in lustro. Merito dixerim iubeleo, quo et in remissione peccatorum maxima Ieru-
salem tendentium peregrinorum accingitur multitudo. Inter quos fuere precipui Bal-
duinus^k comes Frandensis, Lodoyeus comes Blesensis necnon et Bonifatius marchio
Montis-ferrati. Eodem anno fuit terremotus magnus in Syria, quo civitates et Sic. dep.
1202.
(Mun. 20).

oppida utaverunt. Etiam ipsa Tyrus fere corruit universa². Etiam stellarum
visa est in eadem provincia maxima dimicantium pugna, quarum septentrionales
de orientibus victoriam detinebant. Quod non est ambiguum futuri excidii pre-
sagium extitisse. Nam predicti peregrini apud Venetias congregati, cum Venetis arri-
pientes iter, primo Zadari, municipium Dalmatie munitissimum, in sinu Adriatico
situm, Venetis nimis infestum, auctorante venerabili viro Henrico Dandalo duce et Sic. dep.
1203.

stolo Venetorum invadunt; quod non diu obsessum Veneti destruxerunt³. Interea
filius imperatoris Ysachii predictus puer Alexius de carcere liberatus Phylippum cogna-
tum suum adiit, Alamannie regem, supplicans, ut sibi auxilium impertiret. Eodem
anno in mense Iunii venerunt Mutinenses et Veronenses cum carrocio et Ferarienses cum carrocio et
exercitibus suis et obsederunt castrum Herberie cum manganis et prederis, nec fecerunt aliquid malum
dicto castro. Eodem anno tempore domni Gerardi Rolandini potestatis Regii, concessa
fuit aqua Situle communi Regino per arbitros, scilicet per domnum Guidonem Iapum marchionem,
civem et potestatem Parme, et per Guariconem de Michara et Aymericum Dodhomi potestatem Cra-
none⁴, ut in^m registro communis Regini continetur. L. temp.
c. 200.

Anno Domini M^oCCIII^o tanta fuit locustarum in Syria multitudo, quod ger-
minantia lederent universa. Eodem anno predictus dux ceterique barones ad-
lescentem unanimiter assumentes, Adriatico mari decurso, ad Illiricum pervenerunt.
Et primo Duratium puero subiugatur. Ceterisque maritimis subiugatis Constantinopolim
per Elespontiacum pervenerunt. Interea in Venetos ceterosque Latinos Constantino-
polimⁿ commorantes Grecorum et Guarangorum^o deseivit atrocitas, eos impugnans, capi-
ens et occidens. Cumque cives commoniti legitimum dominum recipere et tyrannum⁴ ex-
cludere recusarent, irruentes Latini virum in urbem, catenas portas fregerunt, naves
submerserunt^p. Et cum Blacherne palatium obsiderent, Odighitria, id est beate
virginis ycona ab evangelista Luca virgini conformata, ad confusionem hostium Sic. dep.
1203.
7. CCXVII.

menibus superponitur, sed a Latinis reverentius adoratur. Deinde Basilographya.
(Ann. 24).

a) Bitervienses Sic. b) subiugarunt Sic. c) Warangis Alexii Sic.; Guarangis *Alb. Mil. ad Lib. de temp. c. 199.* d) de Sic.; e om. *Alb. Mil.* e) Tentionis *Alb. Mil.* f) sic e. g) mutin e.
h) iubeleo *C. h. l. et l. 11* et Sic. i) in tota Lomb. tr. vinculantur Sic. k) Balduinus e. Flan-
densis et Sic. l) sic *Liber de temp.*; in cod. legi nequit, ubi quinque fere litterae (ereoc). m) in a
45 *Sal. superser.* n) sic e. et Sic. et C. o) sic e. et C.; Waraneorum Sic. p) sic e.; submergerunt C.

1) *Potius Albertum de Leudenaro, ut Alb. Mil. recte habet.* 2) *Cf. Robert. Antissiod., SS. XXVI, p. 261, et reliquos auctores, quos attulit R. Röhricht, 'Gesch. des Königreichs Jeru-
salem' p. 684, n. 3.* 3) *Multo brevius haec in codicibus Cronicae Sicardi p. 177. referuntur.*
4) *Alexium III.*

1203. id est regalis scriptura cuiusdam prophete Danielis Achivi, qui de imperatorum Constantinopolitanorum successione enigmata scripsit, producit in medio. Ubi cum legeretur, quod natio flava cesarie ventura esset urbis excidio urbemque gravi expugnatura prelio, tamen ad ultimum — quod in ipsos deciderat! — peritura¹, hoc facto confisi Achivi repente irruunt in Latinos. Deum urbe terra marique viriliter impugnata et ex magna parte combusta tyrannus aufugit. Ad hec Ysachius destituitur², et Alexius adolescens in mense Iulio in ecclesia sancte Sophye magnifice coronatur. Postea cum Greci Latinos publice iniuriis multis afficerent et privatim occiderent, Latini arma sumentes rursus urbem combusserunt et predam maximam exportarunt³. Ad hec cum se tyrannus Andrinopoli⁴ recepisset, imperator iuvenis eum⁵ collecto exercitu cum baronibus effugavit et sibi Traciam subingavit. Sed cum peregrini magnis remunerandi promissis instarent, malo Grecorum consilio usus, beneficiorum ingratus, clam et palam beneficiis⁶ adversatur. Igitur inter eum et Latinos zicanis seminatis Greci, habentes eum exosum, quendam Constantinum imperatorem efficiunt, populus autem Alexium Murçuffium coronavit. In qua contentione prepotens fuit Alexius⁷ ille Murçuffius. Adolescens vero Alexius, cum vix regnasset sex⁸ mensibus, suffocatur; pater Ysachius moritur. Murçuffius tyrannus a peregrinis de solutione pecunie impeditus solvere diffitetur. Quocirca Venedi pariter et peregrini civitatem unanimiter adoriuntur et universam regionem in circuitu depopulantur et Murçuffium⁹, dum die quadam in nemorosis lateret insidiis, effugarunt et¹⁰ fratrem eius et vexillum et yconam regiam capientes. Econtra de suis Greci viribus presumentes, lingue potius contumelias armati quam viribus corporis vel audacia, cordibus¹¹ rebellant. Eodem anno rex Armenie¹² Antiochiam obsedit, et licet eam cum exercitu introierit, non tamen obtinuit¹³. Eodem anno magister Petrus cardinalis¹⁴, apostolice sedis legatus, apud Siciliam¹⁵ Cilicie municipium Armeno catholico¹⁶, XIII suis episcopis mitras et baculum, mo¹⁷ presente, in presentia regis Armeni tribuit pastorem, recipiens ab eo debitam sancte Romane ecclesie fidelitatem.
1204. Anno Domini M^oCCIII^o fuit maxima copia panis et vini: pro XII imperial. sext.¹ frumenti¹⁸, et pro III° imperial. sext.¹ spelte et melice, et pro VIII° imperial. sext. fabe. Et fuit maxima mortalitas et pestilentia boum et porcorum; et pascha fuit in festo sancti Marchi¹⁹.
- Eodem anno Grecorum verbis contumeliosis superbia increbrescente Venedi ad bellum cum baronibus accinguntur et urbem aggressi soloque viritum excertant; machinis, telis et spiculis a Grecis resistitur. Sed fatiscensibus eis, a militibus impetuose itur in urbem. Murçuffius in fugam vertitur. Alius ad imperium, scilicet Ascari, a civibus infatuatis²⁰ eligitur. Sed ad veniente luce a Latinis Blacherna et Buccaleonum²¹ palatia occupantur. Quid plura? Grecorum strage data mul-

a) restituitur Sic. et C(?) recte. b) exportaverunt Sic. c) Andrenopolim Sic. d) sic e. et C et Sicardi codices pro beneficiis. e) VII Sic. f) Murçuffium corr. Murçuffium e. g) et delendum, quod deest Sic. h) sic e. (audacia / cordibus rebellant) et C; lege audacia cordis. i) Sycliam C; Seleuciam legendum esse censuit Dove p. 95; cf. SS. XXXI, p. 40. k) pallium supplendum esse conicio; et supplevit Murat. l) sic h. l. c. m) sic C; fra. c. n) VIII Alb. M. o) sequitur C minio scriptum, non versus novus abhinc coeptus. p) fatuis Sic. q) Buccaleonum Sic.

1) Quod non legitur inter Visiones Danielis editas ab A. Vassiliev. *Anecdota Graeco-Byzantina* (Mosquae 1893) I, p. 33—47. 2) Leo II, qui principatum Antiochenum aggressus est, ut neptis suae filium Rupinum contra patrum eius Boemundum comitem Tripolitanum, principatu potitum, defenderet. Cf. 'N. Archiv' XXIX, p. 196 sq. 3) Cf. ipsius regis epist. ad papam, *Gesta Innoc. III.* c. 117, Muratori, SS. III, p. 555, col. 1: intra muros Antiochie manu forti intravimus etc., et quae SS. XXXI, p. 41, n. 3. attuli. 4) Presbyter tit. S. Marcelli. 5) Iohanni VII, cui Petrus mandato papae pallium dedit. Cf. epist. ipsius Iohannis et Leonis regis, *Gesta Innoc.* c. 117. 118, l. l. p. 554, col. 2. 556, col. 2. 6) Sicardo episcopo Cremonensi.

torum, gens illa, spiritu cōsiliū¹ destituta, condam prudentie filia, nunc sine prudentia, sicut pulvis disperit, sicut fumus evanuit, sicut fenum exaruit²; et Latinorum gens urbem Constantinianam in mense Aprili victorioso obtinuit. Ad hec barones^a Balduinum Flandrie comitem in imperatorem dyadēmate coronarunt, votis cōmunibus^b imperium sortientes. Nam quarta imperatorie maiestati, triumve^c quartarum medietas cessit Vēnetis, et cetera peregrinis. Bonifacius vero marchio, qui Margaritam imperatricem, condam Ysachii^d, sororem Aimerici regis Ungari, sibi in matrimonio copulavit, Thesalonicam vendicavit. Murçuffius autem Alexium tyrannum adiens et intendens eum blanditiis et alicuius spei seducere verbis lumine privatus est. Rediens^e que ad urbem a Latinis misericordiam impetravit. Sed cum rursus proditiōnis moliretur insidias, de columna Tauri per sententiam precipitatus est, ut, sicut presumpserat *ascendens in altum*, sic de alto rueret in precipitium. Aschari^o quoque trans Eleospontum fugato Latini victoriosi fere^f monarchiam Grecorum obtinebant. Adimpleta est itaque prophētia, quam mathematicus quidam predixit Achivus^g: *Gaudete, septem montes, sed non mille annos*. Nondum enim a Constantino millesimus advenerat annus, quando Septemsolium, id est Constantinopolis, a summo gaudio tristicie ruit in yma. Eodem anno comēta magnus Aeriam illustravit. Eodem anno venerabiles viri domnus Sostfredus^h et magister Petrus, presbiteri cardinales, apostolice sedis legati, de Syria Constantinopolim adierunt, ubi ab imperatore civibusque Latinis et Grecis apud Sanctam Sophyam honorifice recepti fuerunt. Qui ibidem spiritualia negotia tam inter Grecos quam Latinos diffinierunt et divina officia me³ assistente sollemniter celebrarunt. Nam et ego⁴ ad mandatū predicti cardinalis magistri Petri in sabbato IIII^{or} temporum ante nativitatem Domini in templo sancte Sophye sollemniter ordines celebravi. Qui et ipse pro amore Domini crucifixi peregrinans in Syria, sicut prius, ut ei assisterem in Armenia, sic et post in Grecia fueram comitatus eundem. Eodem anno Greci quasi excitati se, Latinis expulsis, in Andrinopoli¹ receperunt.

Anno Domini M^oCCV^o Balduinus^k imperator Constantinopolitānus Grecos in Andrinopoli¹ congregatos obsedit. Sed a Blaccis^m forinsecus aggregatisⁿ et Cūmanis cum quibusdam ex^o baronibus suis vel occisis vel captis pariter et captus est et consequenter occisus. Ideoque recedens ab obsidione confusus Latinorum exercitus, *7. cccviii.* tamen rediit in urbem Constantinianam illesus. Cui frater imperatoris, Henrico Venetorum duce defuncto, p̄fuit Henricus nomine, vir audax et exercitio militaris. Marchio quoque Bonifacius, qui Thessalonie regnum cum circumquaque provinciis subiugaverat, Grecis et Blaccis^m adversantibus multa perpeesus est. Fuit igitur hoc anno Grecis arridens et blanda, sed Latinis adversa fortuna. Quod mathematici predixerunt Achivi. Veruntamen invictus marchio⁵ vinctum, quem ceperat, Alexium condam imperatorem cum uxore⁶ misit in Lombardiam, ut in custodia servaretur et a tyrannide, quam semper exercuerat, arceretur. Eodem anno venerabilis Innocentius papa binos patriarchas ordinavit, Albertum Vercellensem episcopum heu! solo nomine Ierosolimitanum — *facta est enim vidua domina gentium et prin-*

a) penna mutata. — Baldoinum Sic. b) conviventibus Sicardi codices et C. c) trium Sic. d) suppl. uxorem. e) sic h. l. c.; Ascuri Sic. et C. f) totam Sicardī om; c. et C. g) SS. XXXI, p. 655. dele n. p. h) Sostfredus C. i) Andrenopolim Sic.; Anūrinopolim C. k) Baldoinus Sic. l) Andrenopoli Sic. m) Blaccis Sic.; Bactis C. n) congregatis Sic. o) ex om; Sic.

1) Cf. Is. 11, 2: spiritus consilii. 2) Ps. 101, 12: sicut fenum arui. 3) Sicardo. 4) Sicardus. Cf. 'N. Archiv' XXIX, p. 197 sq. 5) Bonifacius. 6) Euphrosyna.

F. 218^a. De Uguitione Ferariensi episcopo.
De domno Nicholao Regino episcopo.

1205. *Sic. dep.* *ceps provinciarum posita a sub tributo* — et Thomam, Vénetum natione, quem Constantinopolitane prefecit ecclesie¹.
1206. *Sic.* Anno Domini M^oCCVI^o in orientali et occidentali quidem imperio et apud Antiochiam predictis ex causis et^b inter predictos certatur illustres.
1207. *L. temp. c. 208. Sic.* Anno Domini M^oCCVII^o Azo marchio^o fuit expulsus de Verona, et pro illo facto fuit destructa Verona. Eodem anno marchio Bonifacius in prelio^d Montis-ferrati occiditur, filios derelinquens Guilielmum^o in Ytalia et Demetrium apud Thessalonicam^f successores.
1208. *Sic. dep.* Anno Domini M^oCCVIII^o sopita est seditio regum de occidentis imperio concertantium. Nam Phylippo in thalamo nequiter occiso successit feliciter Octo^g quartus. De quo noctu quidam previderat visionem, se esse^h Dei gratiam dicentem et futura his^{*p. 218^a} versibus prophetantem, scilicet:
- Sufflo. da terre. rexer.ⁱ Octo. xer. Errat. Adolfus^h.*
Xer dolor. Octo tibi, suspice: finit ibi.
- Huius paranigmatis hoc anno sententia declaratur sic: *Sufflo: inspiro. Da terre: dic terrenis. Quod rex Octo. xer: ratione dolet, et quod errat Adolfus, electus Coloniensis². Xer dolor Octo tibi* expositio est clausule precedentis. *Suspice: finit ibi.* Ostendit enim visio previsorii temporis determinationem: hunc annum in pariete pictum, litteris annotatum¹.
- L. temp. c. 208.* Hoc eodem anno fuerunt carocia de Parma et de Bononia in servitio communis Regii in obsidione Sugarie, quam fecerant Mantuani et marchio Estensis et Ferarienses et Veronenses³ et Mutinenses et Cremonenses et multi alii cum eis circa Sugariam cum manganis et prederis et aliis instrumentis ad capiendum castrum Sugarie, et omnes fugerunt timore Reginorum et suorum amicorum. Et fuit eo anno maxima abundantia panis et vini.
1209. *ib. c. 207. Oct. 11. Sic. dep.* Anno Domini M^oCCIX^o Octo imperator hospitatus est super Renum — quidam torrens est in episcopatu Regino — et ad Salvam-terram similiter hospitatus fuit. Et fuit coronatus a papa Innocentio III° die XI° intrante Octobri. Et in eodem anno Salin guerra cepit Ferariam, quam Azo marchio detinebat, et eum expulit. Coronatus autem predictus Octo contra patrem, coronatorem suum, contra matrem ecclesiam, que eum generat, multis nisibus properat, et contra regem Sicilie pupillum, cui preter ecclesiam non erat adiutor, sese confestim armavit; propterea sequenti anno, scilicet
1210. *Sic. dep. *p. 218^a* Anno Domini M^oCCX^o, venerabilis pater Innocentius, *potens in opere et sermone⁴*, iam dictum imperatorem excommunicavit Octonem. Ipse nichilominus exercitum, cui

a) facta Vulg. b) et delentum, quod Sic. non habet. c) esten alia manu s. XIV. in marg. suppl. 85
d) Montis-ferr. in prelio Sic. recte. e) Wilielmum Sic. f) Thesalonicam Sic.; Thesalonicam C.
g) Otto Sic. et C semper. h) esse Dei gratiam in omnibus codd. Sicardi omisum; cf. 'N. Archiv' XXIX, p. 236. i) rex Sic., ut et infra l. 17. k) erat adosus Sicardi codices; cf. SS. XXXI, p. 179, n. k. l) sequitur C minio scriptum, non versus novus abhinc coeptus. m) penna mutata.

1) Cf. Potthast nr. 2418, 2466; Gesta Innoc. III. c. 89. 98. Haec etiam e Sicardi 40 Cronicae deperdita recensione descripta esse ostendi 'N. Archiv' XXIX, p. 215 sq. Quae Alb. Milioli ex Cronica fratris Salimbene ad c. 203. Libri de temp. p. 456. adscripsit. 2) Iam a. 1194. Adolfus archiepiscopus consecratus est; cf. 'N. Archiv' XXIX, p. 233 sq. 3) Veronenses in hac obsidione adfuisse dicit etiam Tolosanus c. 129, ed. Borsieri p. 688, quod omnino verum esse patet, cum Azo marchio Estensis tunc et Mantuanorum et Veronensium potestas fuerit. 45
4) Verba potens — sermone Iohannis de Deo iam supra p. 20, l. 2. ex Libro de temp. exscripta aut hoc loco repetit Sal., aut Sicardus ipse inseruit, qui p. 165, l. 3, de Eugenio III. papa scripsit: quia potens erat in opere et sermone.

Aço Hestensis marchio preerat, in Apuliam misit. Posteaque per Apuliam^a transiens, collecto magno exercitu quedam loca per vim, quedam per deditionem obtinuit, Viterbio penitus repugnante, Perusio et Urbe-vetere^b et aliis paucis^c. Deinde properans in Capua hyemavit.

[Ugutio^c, natione Tuscus, civis Pisanus, episcopus Ferariensis fuit; librum Derivationum composuit²; viriliter et honeste episcopatum rexit et laudabiliter vitam suam finivit. Et alia quedam opuscula composuit, que sunt utilia et habentur a pluribus; que etiam vidi et legi non semel neque bis, Anno Domini M^oCCX^o ultimo die Aprilis migravit ad Christum. Et stetit in episcopatu XXⁱⁱ annis minus uno die³].

Anno Domini M^oCCXI^o dominus Nicolaus Reginus episcopus positus fuit in cathedra die prima Junii. Hic fuit nominatus episcopus et quasi vir militaris. Gratiam^d habuit imperatoris Friderici et Romane curie. Paduanus fuit, nobili genere ortus de Maltraversis^e, pulcher homo, largus, curialis et liberalis^f. Maius palatium episcopi Regini fieri fecit. Fratres Minores in tantum dilexit, quod matricem ecclesiam, scilicet episcopalem, voluit eis dare ad inhabitandum; et consentiebant canonici, qui erant tunc temporis, et amore fratrum volebant ire et habitare per capellas civitatis Regine. Sed fratres Minores ex humilitate sua non talia passi sunt, sed recusaverunt omnino. Huic episcopo accusatus fuit canavarius suus, quod fratribus Minoribus subtraheret helemosinam^g panis, quam ipse statuerat. Et ideo vocavit eum ad se et valde dure reprehendit eum dicens: 'Nonne Ecclesiasticus IIII.^h dicit: *Filiⁱ, helemosinam^o pauperis ne defraudes?*' Sed cognoscens episcopus, Salomone testante Prover. XXIXⁱ, quod *servus verbis erudiri non potest, quia quod dicit intelligit et respondere contemnit*, posuit eum in artissimo carcere et obscuro et sustentavit eum pane tribulationis et aqua angustie; postmodum expulit eum a se. Benedicatur ipse! Sciebat enim, quod *genus servorum nisi cum supplicio non emendatur*, sicut dixit quidam tyrannusⁱ nutritoribus sancti Ypo^oliti. *Benedicatur*, dicit Patteclus^j, *marchio Montis-ferrati, qui omnibus pepercit nisi scutiferis*. Miserrimi homines, qui, postquam exaltati et honorati sunt in curiis magnorum, efficiuntur avari, ut ostendant se bonos conservatores et custodes rerum dominorum suorum, et subtrahunt pauperibus et viris iustis, quod postea suis dant meretricibus; et interdum in aliquibus partibus dominorum uxores et filie ser-

a) sic c., ap in loco raso; Tusciam Sic. recte; cf. 'N. Archiv' XXIX, p. 234, n. 1, et SS. XXXI, p. 457, n. k. b) veteri Alb. Mil. ad Libri de temp. c. 208. c) uncis inclusa in infer. marg. f. 218^a.^h manu Sal. suppleta sunt, hoc loco signo /^o posito, quo indicatur hic ea inserenda esse. d) penna mutata. e) hel'am c. f) Fili in marg. a Sal. suppl.

1) Cf. 'N. Archiv' XXIX, p. 234 sq. 2) Cf. Tolomei Luc. Hist. eccl. XXI, 18, Muratori, SS. XI, col. 1128; Hugucio Pisanus . . . tempore Innocentii, qui copiose glossavit Decretum (Gratiani) et in grammatica regulas tradidit derivationum; Riccobaldi Ferrar. Pomerium, Muratori, SS. IX, col. 126; Ugutio episcopus Ferrariensis, qui librum Derivationum composuit. 3) Sedit igitur ab a. 1190. Maii 1. 4) de Maltraversis habet Alb. Mil., Lib. de temp. c. 209, p. 457. 5) Boncompagnus, Rhetorica novissima, Prol., ed. Gaudenzi, Bibl. iuridica II (Bononiae 1892), p. 251. dicit de eo: venerabilis pater Nicolaus episcopus Reginus, qui nobilis est genere, nobilior moribus, curialis ad omnes, in cotidianis usibus liberalis, reformator pacis et in conspectu principum gratosus. 6) Valerianus in Passione Hippolyti, Iacobi Leg. Aurea c. CXVIII (113), 1, ed. Grisse p. 502. 7) In libro Taediorum, ut videtur, quem Sal. infra multis locis laudat. Cuius verba Italica hoc loco in Latinum vertisse videtur.

vorum et canavariorum et gastaldorum efficiuntur amasie, eo quod de rebus domus nichil nisi per manus talium habere possint omnino^a. Miserrimi tales domini, qui plus diligunt res temporales quam honorem proprium et corpus uxorum et filiarum. Heec omnia vidit oculus meus et probavit singula. Igitur dominus Nicholaus Reginus episcopus valens homo fuit et in multis expertus¹. Erat enim cum clericis clericus, cum reigiosis religiosus, cum militibus miles, cum baronibus baro^b.

Sic. dep. Eodem anno progrediens imperator Octo per Apuliam civitates et loca per dedicationem accepit usque Polycomi^c. Dum hec agerentur, principes Alamannie Fredericum regem Sicilie, condam impetitoris Henrici filium, de quo prediximus, in imperatorem elegerunt, citantes eum, ut in Alamanniam^d properaret. Quo audito festinans 1212. imperator, qui apud Laudam curiam quasi celebravit inanem, — Hestensis episcopi marchionem cum Papiensibus et Cremonensibus et Veronensibus consensu summi pontificis fedus inierat^e contradictionis^f — inglorius in Alamanniam introivit^g.

Sic. dep. Anno Domini M^oCCXII^o predictus rex Sicilie Romam veniens a summo pontifice et a Romanis magnifice receptus est. Deinde navigio Iannam attingens per eorum manus^h et marchionis Guilielmiⁱ Montis-ferrati usque Papiam deductus est et gloriose receptus, *f. ccxix.* et per eos ad Lambrum usque deducitur. Cui Cremonenses ad Lambrum alacriter occurrentes eum Cremonam cum tripudjo et hastiludio deduxerunt. Sed ex Papiensibus militibus, dum revertentur, multi a Mediolanensibus capti sunt. Rex vero Mantuam et Veronam atque Tridentum felicissime transiens in singulis civitatibus extitit gloriosus. Exinde per Curiam introivit^j in Alamanniam, et a principibus de die in diem fidelitates^k accipiens, apud Magentiam^l coronatur; postmodum apud Ratisbonam *(Int. 29.)* sollemnem curiam celebrans a rege Boemie et ab aliis multis principibus fidelitates accepit^m. Et eodem anno, primo die intrante Augusto iverunt Regini cum exercitu suo peditumⁿ et militum in servitio Bononiensium ad montem Sambuganum contra Pistorienses^o.

(Int. 30.) Item^p eodem anno Almiramolinus^q rex Mauritanie veniens in Hispaniam^r cum infinita multitudo Saracenorum minitabatur non solum Yspanias^s, sed etiam^t Romam, immo Europam capere universam. Sed Innocentius papa Christianorum signaculum^u insignitorum fecit contra illos multitudinem congregari, qui prima fatie Malagon^v castrum ceperunt, deinde Colatronam^w, Alarcos, Benaventum, Petrabonam occupantes, ad Portum Muradal fixere tentoria. Portus autem artus erat, ut ducenti homines quasi toti mundo transitum prohiberent^x. Nostris igitur hesitantibus, *(Int. 31.)* ecce duo Christicole sub specie venatorum; quibus precedentibus ex alio montis^y latere contra spem Saracenorum totus montem pertransiit Christianorum exercitus, die sabbati non longe a castris inimicorum Christi tentoria^z figens. Die Lune

a) sequitur C minio scriptum. b) sequitur C minio scriptum, non versas nurus abhinc ceptus. c) usque Policornu suscepit Sic.; Polyconii C. d) Alamanniam semper Sic. et C. e) inierant Sic. f) sic e.; contradictionis Sic. et C. g) intravit Sic. h) Guilelmi march. Sic. i) intravit Sic. k) fidel. — Ratisbonam in omnibus codicibus Sicardi omissum est. l) Magonciam C. m) C Item ¶ C Eodem e. n) Almiramolin Sic. et C! o) Yspaniam Sic. p) sic (7) Sal., ut videtur; et Sic. et C! q) sic e., ubi manu recentis litterae reoratae sunt: signaculo C recte! r) sic e.; tego Colatram, ut C habet (et epist. laudata). s) penna mutata.

1) Innocentius III. papa iam a. 1213, cum ei etiam ecclesiam Vincentinam regendam committeret, de eo scripsit, *Epist. XVI, 15, ed. St. Baluzius II, p. 743*: qui prudentia et honestate . . . viget et est in partibus illis potens. 2) De hoc loco cf. *N. Archiv' XXIX, p. 234 sqq.* 3) Cf. *Aldephonsi regis epistola ad Innocentium papam, Epist. Inn. III, XV, 182, ed. St. Baluzius II, p. 687*: Talis quippe (transitus) erat, quod mille homines possent defendere omnibus hominibus qui sub coelo sunt. Cum qua epistola haec relatio bene convenit, nec tamen ex ea exscripta est.

diluulo dispositis aciebus in campo. XVII° Kal. Augusti congressi sunt Christiani et inimici Christi. Et per gratiam saluatoris christianissimis regibus Aragónum¹ et Navarre² et Castelle³ trucidantibus hostes terga verterunt; quorum infinita milia Christicolarum gladius devoravit. Nam per Y leucas⁴ fugati sine numero corruerunt. Deinde nostri habita victoria procedentes Ubedam⁵ civitatem viriliter occuparunt. In qua sexaginta milia utriusque sexus gentilium occiderunt⁶. Demum Christianus exercitus ad propria remeavit, agens gratias saluatori. Cui est honor et gloria in secula seculorum. Amen.

Hic^d verba Sichardi episcopi deseruerunt^e.

A[bbine iam]^g incurrimus verba ineulta et rudia et grossa et superflua^h, que etiam in multis locis gramaticam non observant, sed ordinem ystorie habent congruum. Et ideo oportebit nos amodo ordinare et meliorare et addere et demere et gramaticam bonam ponere, cum fuerit oportunitas, sicut etiam supra in hac eadem cronica manifestum est nos fecisse in multis locis, in quibus multas falsitates et ruditates reperimus, quarum aliquae a scriptoribus sunt introducte, qui multa falsificant, aliquae vero a primis dictatoribus fuerunt posite. Qui vero post ipsos aliquid addiderunt, simplici fide secuti sunt ipsos nec consideraverunt, utrum bene dixerint neene. Et hoc ideo fecerunt, vel propter laborem vitandum, vel forte quia ystoriarum periciam non habebant. Et tamenⁱ melius fuit, quod aliquid scriberent, quamvis simpliciter^j, quam quod omnino dimitterent, quia saltem^k millesimum annorum incarnationis dominice, sub quo hec vel illa facta fuerunt, habemus ab eis et aliquam veritatem ystorie et rerum gestarum^l et negotiorum accidentium, quam forte non haberemus, nisi Deus revelare vellet, sicut revelavit Moysi et Esdre et Iohanni in Apocalipsi et Methodio martyri in carcere existenti et multis aliis, quibus revelata fuerunt futura et secreta celestia. Ideo dicit beatus Ieronimus, quod in tabernaculo^m Domini offert unusquisque quod potest. Alii aurum et argentum et lapides preciosos, alii hyssum et purpuram et coccum offerunt et iacinctum. Nobiscum bene agiturⁿ, si obtulimus pelles et caprarum pilos. Et tamen apostolus contemptibilia nostra magis necessaria iudicat. Unde et tota illa tabernaculi pulcritudo et per singulas species ecclesie presentis futureque distinctio pellibus tegitur et ciliis, ardoremque solis et incuriam ymbrium ea que ciliata sunt prohibent. Similia fecimus in multis aliis cronicis, que a nobis et scripte et edite et emendate fuerunt.

a) longas C. b) sic e. et C; lege Ubedam, ut epist. laudata habet. c) ceciderunt C. d) non constat, num Hic an Hec scriptum sit in e., sed illud verisimilius e reliquis litterae videtur. e) deseruit: scriptum est in e. (certe non defecerunt, ut Clidai echilet), legendum igitur deserunt vel potius deseruerunt, nam deseruere scriptum fuisse conicio. f) linea rubra hoc loco ducta est in e. g) unciis incl. legi non possunt in e.; Amodo et. Parm., sed plures litterae hoc loco scriptas fuisse putet. h) tamen certo legi nequit: haec enim nimis crasse, ex parte recenti tempore atramento superlito renovata sunt. i) simplic. certo legi nequit. k) saltem certo legi nequit. l) gest. in marg. a Sal. suppl. m) templo Dei Hieron. n) agitur e.; agitur Hieron.

1) Petro II. 2) Sancione VII. 3) Alfonso IX. (III). 4) Arnoldi archiep. Narbonneusis epist., Ughelli-Coleti, Italia sacra I, col. 166; Insecuti sunt autem eos per quatuor leugas. 5) Epist. Adolphonsi p. 688: et bene perierunt ibi sexaginta milia Sarracenorum, quorum quosdam interfecimus, quosdam captivos duximus. 6) Alberti Milioli videlicet in Libro de temp.; cf. 'N. Archie' XXIX, p. 203 sq. 7) In prologo galeato ad Bibliine versionem.

L. temp. c. 196. (Ioh. de Deo). Porro anno et millesimo supraposito rex Francie cum comite Montis-fortis cruce-signatus fuit et preparatus cum aliis hominibus cruce-signatis pro prelio et exercitu, qui fuit in Yspania, quando apud Muradal^a imperator Saracenorum devictus fuit, qui quinquaginta reges habebat, a tribus regibus Yspanis, scilicet Castelle, Navarre, Aragonie^b, cum adiutorio Portuga-lensium; de quibus XI milia prima acie mortui fuerunt.

1212. Sic. Cont. dep. f. 219. Eodem anno, scilicet M^oCCXII^o, trium puerorum quasi^c duodennium, qui se visionem vidisse dicebant, crucis signaculum assumptum in partibus Colonie per-suasu multitudo innumera pauperum utriusque sexus et puerorum de Theo^otonia^d peregrinantium in Ytalia cruce-signatorum accessit, unanimi corde et una voce dicentium se per siccam maria^e transituros et terram sanctam Ierusalem in Dei potentia recuperaturos; sed demum quasi evanuit universa^f. Eodem anno fuit fames adeo valida, precipue in Apulia et Sicilia, ut matres etiam pueros de-vorarent^g.

1213. Sic. Cont. dep. Ion. 2. Act. 2. 2. Anno Domini M^oCCXIII^o die pascha^h sancto pentecostes, quodⁱ fuit in festo sancto-rum martyrum Marcellini et Petri, videlicet secundo die intrantis Iunii, Cremonenses in auxilio Papiensium, quorum multi, ut prediximus^j, a Mediolanensibus in transitu regis de Papia Cremonam^k capti fuerunt^l, apud Castrum Leonis unanimiter cum carrocio convenerunt, non habentes in auxilio nisi trecentos milites Brixenses. Et ecce factus est repente sonus^m, Mediolanensibus cum suo carrocio sicut sagitte volan-tibus et sicut fulgura festinantibusⁿ. In quorum auxilio convenerant Placentini^o milites et arcarii¹, Laudenses et Cremonenses^m milites et pedites, Novarienses et Cumani milites et de Brixiansibus totidem aut plures, quot in Cremonensium auxilium prediximus advenisse. Hi omnes unanimiter uno clamore et furore, uno spiritu et impetu Cremonenses ceterosque milites forinsecos impetunt et impugnant, fugant, capiunt et expugnant. Sed Cremonenses habuerunt victoriam de dictis Mediola-nensibus et de eorum exercitu et conduxerunt carrocium supradictorum Mediola-nensium per vim cum magna victoria et letitia in civitatem Cremonae^o. Et eodem anno die XII° Junii⁷ promisit commune Bononie et iuravit facere guerram Mutinen-sibus pro communi Regno et servire communi Regno nec facere pacem cum predictis Mutinen-sibus sine voluntate communis Regni.

1214. Ib. c. 212. Anno Domini M^oCCXIII^o iverunt milites Regni^o in servitium Cremonensium^o et Par-

a) sic Ioh. de Deo; Muradal Alb. Mil.; Amuralal C. b) Aragonensium Ioh. de Deo; Arago-nense Alb. Mil. c) sic C; q. potius legi posset pro qi in c. d) puer. Theothonie C. e) sic c. et C. f) qui Sic. Cont. et C. g) ad Crem. Sic. Cont. h) fuerant Sic. Cont. i) sic c. et C et Vulg.; sonitus Sic. Cont. k) festinantium C ut Sic. Cont. l) sagittarii Sic. Cont.; milites. et arcarii 35 Laudenses distinctum in c. m) sic c. et C cum Sicardi cod. 2^a perperam; Cremonenses Sic. Cont. n) sic habet codex Alberti Mil. pro Regni. o) Cremona codex Alberti Mil.

1) Vehementer erravit Sal., ad bellum Hispanicum trahens et e conjectura amplians, quae in Libro de temp. c. 196, p. 453. de bello Albigensium ex Cronica Iohannis de Deo relata sunt. Ad a. 1212. haec recte posuit, quia e Sicardi Cronica p. 180. hoc anno hoc proelium commissum esse didicit, ut supra f. 219^a. retulit. 2) Haec ex Continuatione Sicardi ampliata deper-dita descripta esse videntur, quia in codicibus nostris Sicardi similia leguntur SS. XXXI, p. 181; cf. 'N. Archiv' XXIX, p. 241, n. 3. 3) Cf. Ryccard. de S. Germano, SS. XLIX, p. 335; Ioh. Codagnelli Ann. p. 40. 4) Hanc vocem Sal. ex Libro de temp. c. 211. inse-ruisse videtur. 5) Sub a. 1212, f. 219^a. 6) Cf. de hoc loco 'N. Archiv' XXIX, p. 238 sqq. 45 7) Non die 13, sed die 10. Junii a. 1203. (non 1213) data est tabula, ex qua Albertus Milioli haec excerptis. Cum Salimbene Albertum aliquando in palatio civitatis Reginae moratum visi-taret, hanc tabulam in Libro grosso Regino f. 49. legisse videtur ac falso explicasse verba Millesimo ducentesimo tertio, decimo die intrante mense Junii, legens tertio decimo die. Cf. 'Nachrichten der K. Ges. d. Wiss. zu Göttingen, Philol.-hist. Kl.' 1901. p. 294 sqq. 50

mensium in episcopatum Placentie ad dēystandū bona Placentinorum, et hospitati-
sunt prope Columbā, quod est monasterium Cysteriensis ordinis.

Anno Domini M^oCCXV^o Innocentius papa tertius apud Lateranum sollempne concilium cele-
bravit. Hic etiam officium ecclesiasticum in melius correxerat et ordinavit et de suo
addidit et de alieno dempsit; nec adhuc est bene ordinatum secundum appetitum
multorum et etiam secundum rei veritatem, quia multa sunt superflua, que magis
tedium quam devotionem faciunt tam audientibus quam dicentibus illud, ut prima
dominicalis, quando sacerdotes debent dicere missas suas, et populus eas expectat,
nec est qui celebret, occupatus in prima^a. Item dicere XVIII psalmos^b in domini-
cali et nocturnali officio ante *Te Deum laudamus*, et ita estivo tempore, quando
palices molestant, et noctes sunt breves et calor intensus, ut yemali, non nisi tedium
provocat. Sunt^c adhuc multa in ecclesiastico officio, que possent mutari in melius,
et dignum esset, quia plena sunt ruditatibus, quamvis non cognoscantur ab omnibus.

Anno Domini M^oCCXVI^o obiit Innocentius papa tertius apud Ferusium mense Iulii, et in
episcopali ecclesia^d iacet sepultus. Floruit et vixit ecclesia suo tempore reti-
nens principatum super imperium Romanum et super cunctos reges et principes
universe terre. Verumtamen principium maledictionis et dissensionis inter Roma-
num imperium et ecclesiam ipse fuit cum suis imperatoribus Octone quarto et
Friderico secundo, quem exaltavit et filium nominavit ecclesie. Ipse vero Fri-
dericus fuit homo pestifer et maledictus, scismaticus, hereticus et epycurus, cor-
rumpens universam terram^e, quia in civitatibus Ytalie semen divisionis et discordie
seminavit, quod usque hodie durat, ita ut de patribus filii iuxta illud propheticum
Eze. 18. conquei possint: *Patres^d comederunt uvam acerbam, et dentes filiorum ob-*

stupescunt. [Et^e iterum Iere. in Trenis ultimo: *Patres nostri peccaverunt et non sumus,*
et nos iniquitates eorum portavimus]. Ideo verificatum videtur in Friderico verbum
abbatis Ioachym, quod dixit Henrico imperatori, patri eius, querenti de filio suo,
cumi adhuc esset puer, qualis esset futurus, respondit^f: *Perversus puer tuus,*
nequam filius et heres tuus, o princeps. *Hu Deus! turbabit terram et sanctos*

altissimi conteret^g. Ideo convenit Friderico quod de Assur sive de Senacherib dixit
Dominus per Ysaia X: *Ad conterendum erit cor eius et ad interuersionem^h gentium*
non paucarum. Omnia ista in Friderico impleta fuerunt, ut vidimus oculis
nostrisⁱ, qui nunc sumus in M^oCCLXXXIII^o, quo hec scribimus, in vigilia Magda-
lene. Verumtamen excusari potest Innocentius papa, quia bona intentione Octonem
deposuit et Fridericum exaltavit, iuxta illud Ps.: *Hunc humiliat et hunc exaltat.* Et

nota, quod Innocentius papa fuit audax homo et magni cordis. Nam aliquando
mensuravit sibi tunicam Domini inconsutilem^j, et visum fuit sibi, quod Dominus
parve fuisset stature; quam cum induisset, apparuit grandior ipso. Et sic timuit
et veneratus est illum, ut decens fuit. Item solitus erat aliquando librum tenere
coram se, cum populo predicabat. Cumque quererent capellani, cur homo sapiens
et litteratus talia faceret, respondebat dicens: *Propter vos facio, ut exemplum dem-*

vobis, quia vos nescitis et erubescitis discere. Item homo fuit, qui *interponebat*
suis *interdum gaudia curis^k*; unde^l cum quadam die quidam ioculator de marchia
Anconitana salutasset eum dicens:

a) sequitur c̄ minio scriptum. b) ps. c. c) penia mutata. d) sequitur nostri (ari) ex-
punctum, quod non legitur in versu Ezechielis. e) unciis inclusa in marg. super: a Sal. suppl.
f) sic c. g) manus hanc digito demonstrans in marg. picta.

1) S. Laurentii. 2) Cf. Ier. 51, 25: mons pestifer . . . qui corrumpis universam
terram. 3) Eadem fere leguntur in expositione Pseudoioachitica omerum Isaiae, de qua vide
'N. Archiv', XV, p. 151 sq. 174, et Interpret. in Ierem. p. 289. 4) In Laterano servatam.
5) Haec sunt verba Catonis, Dist. III, 7, quem versum Sal. infra f. 270^a. affert.

1214.
L. temp.
c. 212.
Nic. Cont.
cont. 2.
L. temp.
c. 213.

Nic. Cont.
cont. 2.
1214.
L. temp.
c. 213.

Dom. 7, 25.

1283.

fol. 21.

Ps. 74, 8.

f. 210.

cf. Job. 13, 15.

*Papa Innocentium,
doctoris omnis gentium,
salutat te Scatutius
et habet te pro dominis,*

respondit ei: 'Et unde est Scatutius?' Cui dixit:

*De castro Recanato,
et ibi fui nato.*

Cui papa:

*Si veneris Romam,
habebis multam honam,*

id est bene faciam tibi. Fecit papa quod grammaticus docet: *Per quemcumque casum fil interrogatio, per eundem debet fieri responsio*¹. Quia enim malam grammat-
icam fecit ioculator, malam grammatice audivit a papa. Hic dum quadam die
populo predicaret, consideravit quendam scolarem verba sua deridentem. Et finita
predicatione habuit eum seorsum secreto in camera sua et quesivit ab eo, cur de
verbis divinis risisset, cum sint animabus salvandis utilia. Et respondit scolaris:
quod verba, que dixerat, verba erant; ipse vero opera demonstrare sciebat, ut
mortuos suscitare et demonibus imperare². Et cognovit papa eo manifestante,
quod nigromanticus esset, et quod Toleti studuerat³, et rogavit eum, quod quendam
suum amicum defunctum ei resuscitare deberet, ut cum eo haberet familiare collo-
quium et de statu anime sue ab eo posset inquirere. Et elegerunt locum de-
sertum et secretum in Roma; ad quem papa quasi sub occasione spatiandi ac-
cessit, et precepit sociis, ut ab eo divertentes et expectarent, quousque iret ad eos.
Et crediderunt, quod descenderet *ad requisita nature*, et fecerunt ut dixerat. Susci-
tavit igitur ei Besmantie archiepiscopum⁴ sub illa pompa et vana gloria, qua solitus
erat venire ad curiam. Nam primo veniebant pueri, qui hospicia prepararent,
postea somarii in magna copia cum thesauris, deinde domicelli ad ministrandum
docti, demum milites, subsequenter ipse⁵ cum capellanis multis. Cumque ab eo
quereret nigromanticus, quo tenderet, dixit, quod ad curiam ibat ad papam Inno-
centium, amicum suum, qui eum videre volebat. Cui scolaris ait: 'Hic est Inno-
centius amicus tuus, qui a te vult cognoscere, qualiter tibi sit'. Cui ille dixit:
'Male michi est, quia damnatus sum propter pompam et vanam gloriam meam et
alia, que commisi, peccata, nec penitentiam feci, et ideo cum demonibus sum
deputatus et cum his qui ad infernum descendunt'. Finitis igitur hinc inde collo-
quiis mutuis, disparuit visio, et papa ad socios est reversus. Innocentio suc-
cessit Honorius tertius.

Ann'o Domini M^oCCXVI^o, qui fuit millesimus suprapositus, iverunt milites et archa-
tores in servitio Bononiensium circa Sanctam Archangelum contra Ariminenses^d et obsederunt illud
castrum, et ibi steterunt per longum tempus, ita quod pax facta est, et omnes illi de Cesena, qui

a) haec vox certe legi nequit. Sequitur C minus scriptum. b) ipse a Sal. in marg. suppl.
c) sequitur C atramento nigro scriptum. d) Riminenses Ab. Mil.

1) Idem infra f. 317^d. 2) Toleti enim scientiam necromantiae doceri medio aevo cre-
debatur; cf. infra f. 373^{c-d}; ideo Gerbertum hanc artem Toleti didicisse fabulabantur (cf.
Will. Malmesb. Gesta regum Angl. 167, SS. X, p. 461). Cf. Will. Brito, Phil. X, 551 sq.,
SS. XXVI, p. 359: prestigiorum, que solet Hispanis presaga Tholeta docere, et ib. n. 10;
Matheus Paris., Cron. Mai. a. 1251, SS. XXVIII, p. 326, etc. Innumeros enim locos
afferre posses. 3) Nescio an dixerit Gerardum de Sesso episcopum Novariensem et electum
archiepiscopum Mediolanensem et electum cardinalem Albanensem († 1211. Dec. 16), quem de
castro Besmantua appellaverit.

erant in carceribus illorum de Arimino^a, fuerant dimissi, erant enim septingenti^b. Et illa yeme fuit maxima nix et gelu valde intensum, ita quod vinee sunt destructe, et Padus^c congelatus, super quem et mulieres, faciebant choreas, et milites in hastiludio discurrebant. Sed et rustici cum plaustris, birotis et traçis Padum^e transibant. Et duravit predictum gelu per^d duos menses. Et tunc dabatur^e sextarius frumenti pro IX imperialibus in cursu, et sextarius spelte pro IIIe imperial. Et domina regina, uxor Frederici imperatoris, filii cõsdam imperatoris Henrici, venit Regium veniendo de Apulia et eunçio in Alamanniam ad dictum virum suum. Et commune Regium fecit eidem domine, donec ibi stetit, expensas.

Anno Domini M^oCCXVII^o factus fuit papa Honorius III; qui fecit concilium, in quo statuit, quod ipso iure sint excommunicati qui faciunt constitutionem quamlibet contra libertatem ecclesie; et quod nullus sacerdos vel prelatus audeat leges, nec Parisius legantur. Et deposuit episcopum, qui Donatum non legerat. Et ordinavit, quod lumen semper precedat eucharistiam, et quod sacerdos eam portet^f ante pectus ad infirmum.

Anno Domini M^oCCXVIII^o in mense Iunii ierunt Regni cum suo exercitu in servitio Cremonensium et Parmensium contra Mediolanenses et suam partem apud Cibellum; et fuit maximum prelium inter eos quadam die Iovis inter temporales. Et multi ex utraque parte mortui fuerunt, et plures capti. Et fuit iurata societas inter Regium et Parmam; et dominus Guido de Regio erat potestas Parme. Et eodem anno obsessa fuit Dalmiata a peregrinis Christianis.

[Anno dominice incarnationis M^oCCXVIII^o, indictione VI^a, obsessa fuit civitas Dalmiata in medio mensis Maii, Christiani omnes in navibus ascenderunt et in sequenti ebdomada quadam die Martis terram Egypti intraverunt et castrametati sunt apud civitatem Dalmiate, et ibi steterunt per totam estatem et hyemem; et in sequenti anno M^oCCXIX^o, indictione VII^a, quinto die intrante mense Novembris, in vigilia sancti Leonardi, festo veniente, ad honorem domini nostri Iesu Christi capta fuit Dalmiata a peregrinis Christianis, regnante Iohanne Ierosolimitano rege, qui rex vir egregius, nobilis, prudens, magne fidei et discretionis fuit^g, atque Ierosolimitano patriarcha, scientia et bonis moribus adornato, et aliis nobilibus multis, qui in historia numerantur captivis illius^h.]

Anno Domini M^oCCXIX^o capta fuit Dalmiataⁱ per Christianos.

Anno Domini M^oCCXX^o Fredericus filius imperatoris Henrici coronatus fuit a papa Honorio III in festivitate sancte Cecilie virginis et martyris Rome in ecclesia beati Petri^j, et uxor eius regina Constantia in imperatricem cum omni pace Romanorum; quod vix unquam auditum est de aliquo imperatore; et imperavit XXX annis et diebus XI; et eodem festo, quo fuit coronatus, obiit^k in Apulia in parva civitate, que appellatur Florentinum, prope Nuceriam Saracenorum. Item millesimo supraposito obsessum fuit castrum Gonçage a Reginis, Parmensibus et Cremonensibus, quod detinebatur a Mantuanis et a comite Alberto de Casalodo^l de episcopatu Brixie. Et in eodem anno incepta et cavata fuit taleata, id est incisa, et positus fuit Padus^m in eaⁿ. Et captum fuit castrum Bondeni a Mantuanis, Veronensibus, Ferariensibus et Mutinensibus die Martis XV° exeunte Iunio. Et eodem anno, sub eodem millesimo, die X. intrante Augusto, in festo sancti Laurentii fuerunt superati, fugati et capti Mantuani ab hominibus de Bedullo, qui venerant de Fabricis et de Campagnola ad Bedullum conburendum et depredandum.

a) Rimine *Alb. Mil.* b) sic a.; M^oVII^o *Alb. Mil.* c) Padum *Alb. Mil.* d) sic index cap. 215. *Libri de temp.* p. 363; per deest in ipso cap. e) penna mutata. f) uncis inclusa in infer. marg. f. 221. a *Sal. suppleta sunt.* g) fuit a *Sal. superscr.* h) Dalmiata h. l. *Alb. Mil.* i) Casalodo *Alb. Mil.* k) Padus *Alb. Mil.*

1) Vide quae ad *Lib. de temp.* c. 214, p. 459, n. 4, adnotavi. 2) Videlicet in *Gestis obsidionis Dalmiatae*, quae in *Libro de temp.* c. 220. descripta sunt. Ex quorum initio et fine, p. 462. 502. *Sal.* haec supplevit, cum perpauca, quae ex iisdem antea descriperat, ipsi haud sufficerent. 3) Rome — Petri *Sal.* ex codice suo *Cronicae Sicardi* addidisse videtur. Cf. *'N. Archie'* XXIX, p. 232. 4) Imperator obiit die s. Luciae (Dec. 13), sed eum die s. Caeciliae mortuum esse dicit Albertus *Mil. Lib. de temp.* c. 254, p. 521. Eodem die Fredericum coronatum et mortuum esse scribit etiam Rolandus. *Patav. VI*, 10, SS. XIX, p. 92, sed hic II, 1, p. 48. die s. Luciae eum coronatum esse falso dicit. *Sal.* non vidit hoc repugnare iis quae modo dixit, Fredericum annis 30 et diebus 11 imperasse. Cf. *infra* f. 354^b. 5) Vide quae *Sal.* *infra* f. 411^b. de hac taleata dicit.

1221. Anno Domini M^oCCXXI^o obiit beatus Dominicus octavo Ydus Augusti¹. Et
 Aug. 6. ego frater Salimbene de Adam de civitate Parmensi hoc eodem anno natus sum
 mense Octobri, VII° Ydus Octobris, in festo sanctorum Dyonisii et Donini². Et
 Oct. 9. dominus Balianus de Sydone, magnus baro ex Francia, qui venerat de ultramarinis
 partibus ad imperatorem Fridericum secundum, me de sacro fonte levavit in baptisterio
 Parmensi³, quod erat iuxta domum meam, sicut referebant michi mei⁴. Sed
 et frater Andreas ultramarinus de civitate Achon ex ordine fratrum Minorum, qui
 erat cum predicto domno et de familia sua et itineris socius, qui vidit et recorda-
 batur, hoc idem dixit michi.

*f. 221.
 L. temp.
 c. 223.
 Ib. c. 224.
 1222.
 Dec. 25. Anno Domini M^oCCXXII^o destructe fuerunt fovee civitatis Imole a Bononiensibus et Faven-
 tinis, et porte eiusdem civitatis portate fuerunt in civitatem Bononie⁵. Et in eodem
 anno⁶ in nativitate domini nostri Iesu Christi fuit maximus terremotus in civitate Regina, predicante
 domno, Nicholao Regino episcopo in maiori ecclesia sancte Marie. Et fuit iste terremotus
 per totam Lombardiam et Tusciam. Et appellatus fuit terremotus Brixie specialiter,
 quia plus vigit ibi, ita quod egressi Brixienenses de civitate morabantur extra in
 papilionibus, ne edificia caderent super eos. Et plures domus, turres et castra Brixien-
 sium corruerunt ex illo terremotu. Et ita erant Brixienenses assuefacti ex illo terre-
 motu, quod, quando cadebat pynaculum alicuius turris vel domus, aspiciebant et
 cum clamore ridebant. Unde quidam versibus ita dixit:

Sic. ant. copul. 2.	Mille ducentis atque ^b viginti, Christe, duobus,	Versus.	20
	Postquam sumpsisti carnem, currentibus annis		
	Talia fecisti miracula, rex benedictus:		
Aug. ex.	Stella comis variis Augusti fine refulsit,		
Sept.	Septembris pluvia vites submersit et uvas		
	Destruitque domos fluvii de more rapacis,		25
	Lunaque passa fuit eclypsim mense Novembris.		
Dec. 25.	Christe ^c natalis media quasi luce diei		
	Terra dedit gemitus rugiens tremiteque frequenter;		
	Tecta cadunt, urbes quasantur ^d , templa ruerunt,		
	Examines dominos fecerunt menia multos,		30
	Brixia precipue pressit ruinoso colonos;		
	Flumina nutarunt ^e cursum repentina ^f fontes.		

*f. 221v. Solita erat mater mea^g michi referre, quod tempore istius magni terremotus
 iacebam in cunabulis, et ipsa accepit duas sorores meas, sub qualibet ascella
 unam — erant enim parvule —, et me in cuna dimisso cucurrit ad domum patris⁷
 et matris⁸ et fratrum suorum. Timebat enim, ut dicebat, ne baptisterium super
 eam caderet, quia ibi iuxta erat domus mea. Et ex hoc non ita clare^h diligebam
 eam, quia plus debebat curare de me masculino quam de filiabus. Sed ipsa dicebat,
 quod aptiores erant sibi ad portandum, cum essent grandiuscule.

a) sequitur C minio scriptum. b) atque linea perducta deletum. c) sic c. et C (SS. XXXI, 40 p. 504. dele n. V); Christi Sicardi addit. d) Sal. emendavit hoc verbum; cassantur Sicardi addit. e) sic c.; nutarunt Sicardi addit. et Alb. Mil., Lib. de temp. p. 504. f) sic c. et Alb. Mil.; repetentia Sicardi addit. g) sic c., non chare (vel care), ut ed. Parm. habet.

1) Eadem vide supra f. 216^a, p. 21. 2) Cf. infra f. 223^a, p. 39. 3) Cf. infra f. 223^b, p. 38. 4) Idem legitur in Tolosani Chron. c. 172, ed. Borsieri p. 713; Ann. 45 Bonon., Calogeri, 'Nuova Raccolta d'opuscoli scientifici' IV, p. 125; 'Cron. di Bologna', Muratori, SS. XVIII, col. 253; in Matthaei de Griffonibus Memoriali, Muratori, SS. ed. 2. (edd. L. Frati et A. Sorbelli) XVIII, 2, p. 8. (Matthaeus idem etiam habet ad a. 1154, ibid. p. 5); Spicil. hist. Rav., Muratori, SS. I, 2, p. 578. 5) Ad a. 1222. Sal. haec adscripsit, quae Albertus Milioli ad a. 1223. habet, quia in sequentibus versibus a. 1222. terrae motus factus esse dicitur. 6) Imelda de Cassio; v. infra f. 230^b, c. 232^b. 7) Gerardi de Cassio. 8) Mariae.

[Anno^a Domini M^oCCXXIII^o in Kalendis Maii Mantuani ceperunt Cremonenses cum sardonibus fere centum sale oneratis et devastaverunt eos, ita quod in fundo Bondeni demersi sunt].

Anno^b Domini M^oCCXXXIII^o venerunt Mantuani cum navibus et obsederunt stratam Regi-
 5 nam^c in paludibus et supra faleatam, et fecerunt ceparias ad comburendum pontes^d et naves,
 que erant in ranfreda. Et tunc mortuus fuit dominus Iacobus de Palude, et pro eo fuit maxima
 discordia inter illos, de Palude et illos de Foliano.

Anno Domini M^oCCXXV^o facta fuit treugua inter Reginos et Mantuanos, quam fecit
 fieri dominus Ravaninus de Bellotitis^e de Cremona potestas Reginus.

Anno^g Domini M^oCCXXVI^o quarto Nonas Octobris transit beatus Franciscus, ordinis fra-
 10 trum Minorum institutor et dux, ex huius mundi naufragio ad celestia regna die sabbati
 sero, et sepultus est die dominico in civitate Asisii, ornatus stigmatibus Iesu Christi, et
 completis XX annis a sue conversionis principio^h. Inchoavit enim M^oCCVII^o sub
 Innocentio papa III°. De quo cantaturⁱ:

*Cepit sub Innocentio
 cursumque sub Honorio
 perfecit gloriosum.
 Succedens hinc Gregorius
 magnificavit amplius
 miraculis famosum.*

Item millesimo supraposito mortui fuerunt dominus Ugolinus de Foliano et dominus Guido
 de Baysio in contrata Canussie^f.

Anno Domini M^oCCXXVII^o fuit maxima caristia bladi et rerum victualium, ita quod
 sextarius frumenti vendebatur in cursum XII sold. imperial. et XV sol. imperial., et sext.
 20 spelte V sol. imperial. et VI^g. Et sext. milice VIII sol. imperial., et libra carnis porcine
 XII imperi.

Anno Domini M^oCCXXXVIII^o venerunt Bononienses cum carragio suo circa castrum Baçani,
 et contra eos ierunt Mutinenses, Parmenses et Cremonenses et combusserunt terras Bononie et fue-
 runt usque in aquam fluminis Remi et ibi dederunt bibere equis suis. Et cum^h remeabant per
 30 stratam, Bononienses obviaverunt eis in contrata Sancte Marie in Strata, et fuit maximum prelium
 inter eos, et quam plures mortui fuerunt ex utraque parte^g. Et in eodem anno, dum starent
 Bononienses circa Baçanum, Mutinenses, Parmenses et Cremonenses ceperunt castrum Plumatum
 et combusserunt illud. Et eo anno in festivitate sancti Christofori cepit venire nix magna; et
 usque ad illum diem fuerat ita pulcrum tempus, et yeinsⁱ fuerat ita calida, quod pulverulente
 35 erant vie. Et eo anno fuit prima missa celebrata in ecclesia sancte Trinitatis de Campagnola a
 domno Ugolino⁷ cardinali, qui erat ordinis fratrum Minorum gubernator, protector et

a) unci⁹ inclusa in infer. marg. f. 221^a, b) a Sal. suppl. b) penna mutata. c) Reg. c. ut
 Alb. Mil. d) pontem Alb. Mil. e) Belotus Alb. Mil. f) Canussie Alb. Mil. g) combureunt
 Alb. Mil. h) cum in marg. a Sal. suppl. i) hyems Alb. Mil.

40 1) Haec Sal. supplavit, quia vidit se nihil de hoc anno retulisse. Quod factum est, quia
 ipse ad a. 1222. recte narravit, quae in Libro de temp. c. 224. de terraemotu ad a. 1223.
 relata erant. Haec etiam in Libro de temp. p. 504. post suppleta sunt, ubi vide n. 3.
 2) Haec ex Bonaventurae Vita Francisci c. 15, 5, Bonav. Opera ed. Peltier XIV, p. 344.
 descripta sunt. 3) Haec quoque Sal. ex Vita Franc. c. 14. 15. assumpsit, sed Bonaventura
 45 dicit Franciscum 20. anno conversionis obiisse, non 20 annis completis. Eadem vide iam supra
 f. 215^a. 216^a, p. 21. 4) In officio festivitatis eius composito a Iuliano Spirensi, J. E.
 Weis, 'Die Chorale Julian's von Speier' (München 1901) p. 35; A. Lechner, 'Mittelalterliche
 Kirchenfeste u. Kalendarien in Bayern' (Freiburg 1891) p. 98. 5) et VI Sal. tantum ex
 verbis sequentibus Libri de temp. et sext., quae et ipse repetivit, addidisse videtur. 6) De hoc
 50 proelio Sal. quaedam narrat infra f. 222°. sub a. 1229. et f. 233^a. 7) Ugone Liber de
 temp.; vide quae ibi adnotari p. 507, n. 3.

1227. corrector et in Lombardia legationis fugebatur officio. Et obiit Honorius¹, et
 eodem anno electus fuit in papan predictus dominus² Ugo cardinalis, et vocatus fuit
 Gregorius papa nonus, et fuit de civitate Anagnina. Iste Gregorius destruxit³ V volumina de-
 cretalium et inde fecit unum volumen. Iste etiam longo tempore fuit in discordia et pugnavit
 cum imperatore Friderico secundo, qui multa mala fecit ecclesie Dei, que cum nutrit et coro-
 navit, ita quod pene navis Petri sub predicto⁴ papa occidit in profundum. Hoc est quod
 abbas Ioachym⁵ de Romanis pontificibus dixit, videlicet quod *aliqui conabuntur in*
principes, aliqui ducent pacificos suos dies. Nam Alexander tertius et Innocentius
 tertius et Gregorius nonus et Innocentius quartus multa cum principibus rei
 publice habuerunt litigia. Honorius vero tertius pacifice vixit et Alexander quartus
 et Clemens quartus. Item patrimonium beati Petri fere⁶ a predicto imperatore Friderico
 fuit occupatum; et per predictum imperatorem multi prelati tam in mari quam in terra periclitati
 sunt, etiam cardinales. Eodem anno⁷ Yspani recuperaverunt Emeritam metropolim, providit,
 suscitavit⁸ et Pacensem civitatem et castrum Equina et Clavigana in Malgarde⁹, scilicet Elbas et
 Rumenia et Alcast¹⁰ et Serpam et Mauram et Corduben et Valentiam et regnum Maioricarum et
 1241. alias terras quam plures. Eodem anno¹¹ etiam Ungaria a Cumanis et Tartaris valde destructa
 fuit. Iste etiam papa excommunicavit Grecos, eo quod male sentiunt¹² de processu spiritus sancti,
 et quia nolunt obedire capiti suo, scilicet Romane ecclesie. Et eodem anno XVII. Kal.
 1228. Augusti beatus Franciscus in cathalogo sanctorum ascriptus et canonicatus fuit
 per supradictum papam¹³. Ipse etiam canonicavit beatam Elysabeth¹⁴, que fuit
 filia regis Ungarie et uxor langravii Thuringie; que inter alia innumera miracula XVI mortuos susci-
 tavit et cecum natum illuminavit. De cuius corpore usque hodie oleum effluere videtur¹⁵. Ista
 sancta post mortem viri sui¹⁶ vixit sub obedientia fratrum Minorum¹⁷ et eorum
 semper devota fuit.

1229. Anno Domini M^oCCXXIX^o Bononienses obsederunt in mense Augusti castrum Sancti Cesarii¹⁸
 et ipsum ceperunt videntibus Mutinensibus, Parmensibus et Cremonensibus, qui ibi erant cum exer-
 citibus suis. Siquidem Bononienses fecerant sibi clausuram, ita quod isti qui erant
 ex adversa parte ad eos accedere non valebant. Et fuit maximum prelium quadam nocte
 inter eos et Bononienses. Et Bononienses habebant manganellas in plastris, quod erat tunc
 inusitatum genus bellandi, et iaciebant lapides versus carrocium Parme et homines illius
 partis. Et remansit carrocium Parmensium denudatum, ita quod nullus remansit
 super illud nisi dominus Iacobus de Boveriis; cui cum diceretur a suis, quod
 descenderet, ne occideretur, gloriabatur et dicebat se libenter velle mori ad
 honorem communis Parme. [Sed¹⁹ dicitur in Ecclesiaste VII: *Noli esse stultus, ne*
moriaris in tempore non tuo. Nam prudenter timetur quicquid potest accidere, dicit
 Ieronimus²⁰. Non²¹ tamen fuit ibi mortuus]. Sed cito carrocium Parmen-

a) Annania Alb. Mil. b) sic et Alb. Mil. c) totum omisit Sal. d) Algarbe Alb. Mil. e) alcust,
 patene legere posses alcuff c.; alcust Alb. Mil. f) sentiunt Alb. Mil. g) unicus inclusa in marg. super
 a Sal. suppl. h) Non — mortuus alio atramento posterius a Sal. suppleta sunt quam precedencia.

1) Honorio iam a. 1227. Mart. 18. defuncto, sequente die Gregorius electus est. Liber de temp. c. 229. secutus hunc errorem Sal. commisit. 2) Liber de temp. c. 230, p. 507: a domno Ugone cardinali, qui postea factus fuit papa, et vocabatur Gregorius nonus. 3) Supradicto papa Yspani recuperaverunt (infra l. 13) Liber de temp. c. 229, p. 506. 4) Pseudo-Ioachim, Interpret. in Ieremiam c. 24 (Coloniae 1577), p. 331. 5) Perperam Sal. Eodem anno addidit (vide n. 3). 6) Vide quae ad Liberum de temp. c. 229, p. 506, 45 n. g. adnotavi. 7) Iterum male Eodem anno, ubi Liber de temp. Sub eo recte habet. 8) Haec ex Bonaventurae Leg. Francisci c. 15, 6, l. 1, p. 345. assumpta sunt. 9) Cf. Martin. Oppav., SS. XXII, p. 439. 10) Eadem ex Iacobi de Varagine Chron. (Leg. Aurea c. 181) excerpta habet Liber de temp. c. 196, p. 453, quibusdam verbis cum hoc loco convenientibus, quae a Iacobi textu differunt. 11) Ludovici IV. langravii. 12) Cf. K. Wenck 50 in 'Histor. Zeitschrift' LXIX, p. 225 sq. 228. 13) Nescio an hoc dictum, quod Sal. decies

sium habuit succursum a Cremonensibus¹, diligebant enim se tunc temporis Parmenses et Cremonenses intime. Nam in alio prelio, quando apud Sanctam Mariam in Strata congressi sunt², statim fuerunt prostrati a Bononiensibus Cremonenses, quia primo Bononiensibus obviaverunt, quando redibant a fluvio Reni, sed cito habuerunt succursum a Parmensibus, qui similiter redibant a fluvio Reni. In isto bello fuerunt pedites, sed milites tantum apud Sanctam Mariam in Stratadio. In bello Cesariensi³ mortuus fuit dominus Bernardus Oliverii de Adam de civitate Parmensi⁴, famosus iudex⁴ et probus in armis. Et portatum fuit corpus eius et positum in baptisterio Parme, quod erat iuxta domum suam, et iacuit ibi in feretro, quousque propinqui et amici congregati fuerunt. Postea positum fuit corpus in monumento suo, quod est ante hostium ecclesie sancte Agathe, que est capella maioris ecclesie civitatis Parme et ei adheret versus meridianam partem. Hic fuit germanus consanguineus patris mei. Fuerunt enim filii duorum fratrum⁵.

Fuit autem dictus pater meus Guido de Adam, pulcher homo et fortis, qui aliquando transfretavit pro Terre Sancte succursu tempore Balduini comitis Flandrie, de quo passagio supra descripsi⁶; et ego necdum natus eram. Et audivi a patre meo, quod, cum alii Lombardi in ultramarinis partibus inquirerent a divinis de statu domorum suarum, pater meus ab eis inquirere noluit; et cum rediit, omnia in domo sua invenit consolatoria et pacata, alii vero tristia, ut a divinis acceperant. Item audivi ab eo, quod de pulchritudine et bonitate commendatus fuit dextrarius patris mei, quem secum ad Terram Sanctam duxit, super omnes qui de sua societate fuerunt. Item audivi a patre meo, quod, quando fundabatur baptisterium Parmense, posuit lapides in fundamento in recordationis signum⁶; et quod, ubi edificatum est baptisterium, fuerunt domus propinquorum meorum, qui post destructionem domorum suarum iverunt Bononiam et facti sunt cives ibi, et appellantur illi de Cocca. Porro illi de casali meo antiquitus appellabantur Grenones, ut repperi in veteribus cartis, postea dicti sunt de Adam. Fuerunt alii Grelones in civitate Parmensi, qui scribuntur per l, qui habitabant in capite pontis in strata que vadit ad Burgum Sancti Domnini; quorum ulmus ante hostium fuit famosus⁷ et dicebatur ulmus Iohannis Grelonis. Cum ergo dicitur, quod Oliverius de Grenonibus fecit consortium Sancte Marie de Parma, fuit Oliverius de Adam, pater iudicis supradicti⁷. Nam Adam de Grenonibus duos filios habuit, quorum unus dictus est Oliverius de Adam, alter vero Iohannes de Adam. De Oliverio de Adam nati sunt duo filii, scilicet Bernardus Oliverii supranominatus iudex et Rolandus Oliverii⁸. Porro de Bernardo Oliverii natus est Leonardus, Emblavatus, Bonifacius et Oliverius, III^{or} filii, et III^{or} filie, scilicet domina

a) post haec littera (h = hoc?) erasa. b) cesariensi in marg. a Sal. suppl. c) sequitur ☐ minio scriptum; non versus novus hinc coeptus. d) sic e.

fere affert, ortum sat ex hoc Hieronymi, Epist. 123, Opera ed. Vallarsius I, col. 905: mali, quod accidere potest et timendum est. 1) Cf. Ioh. Codagnelli Ann. Placent. p. 96 sq. et quae ibi adnotat, quibus optime confirmantur quae Sal. narrat. De hoc proelio Sal. infra f. 232^a. 233^a. iterum partim eadem, partim alia narrat. 2) Cf. supra sub a. 1228, f. 222^a. 3) Qui fuit consobrinus Guidonis de Adam, patris fratris Salimbene. Cf. infra f. 223^a, p. 38, f. 230^a. 4) Eten a. 1219. munere notarii pro potestate Parmensi Pontio de Amatis functum esse dicit Iren. Affò, 'Memorie degli scrittori e letterati Parmigiani' I, p. 71. 5) F. 216^c—218^a, p. 23 sqq. 6) A. 1196; cf. infra f. 453^c. 7) Bernardi Oliverii de Adam, l. 7. 8) De his eorumque parentibus et liberis vide iterum infra f. 230^c.^d

Aica, que est monacha Sancti Pauli, et domina Ricca et domina Romagna, que est soror Bononie in monasterio sancte Clare, et Mabilia, que obiit virgo. De Rolando Oliverii nati sunt sex filii, scilicet Bartholomeus, Franciscus, Oliverius, Guido, Pinus et Rolandinus^a. Et filie due, scilicet Mabilia et Alberta. Porro de Iohanne de Adam nati sunt^b duo filii, scilicet Adaminus, qui fuit valens homo, curialis et liberalis; et obiit sine filiis; et Guido de Adam, qui IIII^{or} habuit filios, quorum primus frater Guido de Adam, qui fuit in ordine fratrum Minorum usque^c ad finem vite sue. Hic habuit uxorem nobilem dominam Adelaxiam nomine, filiam domni Gerardi de Barattis, ex qua unam tantum habuit filiam, que dicta est soror Agnes. Ambe, tam mater quam filia, in monasterio Parmensi^d ordinis sancte Clare vitam suam laudabiliter finierunt^e. Frater vero Guido, ^{7. 229.} maritus et pater, in seculo iudex fuit et in ordine fratrum Minorum sacerdos et predicator. Isti Baratti gloriantur se esse de parentela comitisse Matildis^f, et quod in servitio communis Parme de casali suo XL milites vadunt ad bellum. Secundus filius Guidonis Ade^g Nicholaus fuit vocatus, et obiit puer iuxta illud: ^{1a. 38, 12.} *Dum adhuc ordiret, succidit me.* Tertius^h filius ego frater Salimbene, qui, quando perveni ad bivium pythagorice littere, id est finitis tribus lustris, que tria lustra complent cyclum indictionumⁱ, ordinem fratrum Minorum intravi, in quo multis annis vixi sacerdos et predicator existens, et multa vidi et in multis provinciis habitavi et multa didici. Et in seculo dicebar ab aliquibus Balianus de Sagitta — ²⁰ id est de Sydone volebant dicere — occasione supradicti domini^j, qui me de sacro fonte levavit. A sociis vero et a familia dicebar Omne-bonum. Quo nomine pro- ^{1238.} batus fui in ordine per totum integrum annum^k. Cumque de marchia Anconitana ^{1239.} irem ad habitandum in Tusciam^l et transirem per Civitatem de Castello, inve- ²⁵ ni in heremo quendam nobilem fratrem antiquum et plenum dierum^m et meritis bonis, ²⁵ qui IIII^{or} filios milites habebat in seculo. Hic fuit ultimus frater, quem beatus Franciscus et induit et recepit ad ordinem, ut retulit michiⁿ. Hic audiens, quod ^{Luc. 18, 19.} vocabar Omne-bonum, obstupuit et dixit michi: *Fili, nemo bonus nisi solus Deus.*

a) sequitur C minio scriptum. b) sunt a Sal. superscr. c) usque ad in loco raso. d) recens manus nomen corruptit in adam. e) hoc loco in marg. singulare signum N (Nota) ornatum a Sal. pictum. 30

1) Sal. haec negligentius scripsit, nam Agnes neptis eius non defuncta erat, cum haec scribebat, immo infra f. 230^a, 231^a, 288^a. de ea viva loquitur. 2) Ut Donizo I, 1, SS. XII, p. 354 sq., narrat, Sigefredus I. Lucensis filios habuit Sigefredum II. et Attonem II. (vel Adalbertum), qui fuit avatus Bonifacii marchionis, patris Mathildis comitissae, et Gerardum. Sigefredus II. et Gerardus auctores fuerunt Baratiniae et Guibertinae gentium Parmensium. ³⁵ Scribit enim Donizo v. 110—116:

Cum maior nimium Sigefredus hic esset opimus,
Istud more patrum seclum dimisit amarum.
Ipsius nuti, locupletati, falerati,
Divisi prorsus caeperunt stare seorsum. ⁴⁰
Fiunt Parmenses duo fratres, ambo potentes,
Dat Guibertinam minimus, primus Baratinam,
Progenies ambae grandes et honore micantes.

Cf. H. Bresslau, 'Jahrb.', Konrad II. I, p. 431 sqq. 3) Sed annos 16 et 4 fere menses natus, non annos 15, Sal. in ordinem receptus est, natus videlicet a. 1221. Oct. 9, in ordinem ⁴⁵ receptus a. 1238. Febr. 4. 4) Vide a. 1221, f. 221^b, p. 34. 5) A. 1238. Febr. 4 — 1239. Febr. 6) A. 1239. Apr. in., cum de conventu Esii Lucam iret; cf. infra f. 225^{a-c}, p. 42. 44. 7) Gen. 25, 8: provectaque aetatis et plenus dierum.

Decetero nomen tuum sit frater Salimbene, quia tu bene salisti bonam religionem intrando. Et gavisus fui cognoscens, quod rationabiliter movebatur, et videns, quod a tam sancto viro michi nomen imponebatur^a. Verumtamen nomen, quod michi amabile erat, non habui. Volebam enim, ut nomen^b michi esset Dyonisius, non solum propter reverentiam illius doctoris eximii, qui fuit discipulus apostoli Pauli, verum etiam quia in suo festo natus sum mundo⁴. Et ita vidi ultimum fratrem, quem beatus Franciscus recepit ad ordinem; post quem nullum recepit nec induit. Vidi etiam et primum, scilicet fratrem Bernardum de Quintavalle, cum quo in conventu Senensi una yeme habitavi²; et fuit intimus meus amicus et michi et aliis iuvenibus de beato Francisco multa magnalia referebat, et multa bona ab eo audivi et didici. Toto tempore vite sue doluit pater meus de meo ingressu in ordinem fratrum Minorum nec consolationem accepit, eo quod filium non habebat, qui ei in hereditate succederet. Et conquestus est imperatori, qui tunc temporis venerat Parmam³, quod fratres Minores sibi filium abstulissent. Tunc scripsit imperator fratri Helye generali ministro ordinis fratrum Minorum, quod, si caram habebat gratiam suam, sic exaudiret eum, ut me redderet patri meo. Receperat enim me frater Helias, quando ad imperatorem ibat Cremonam missus a Gregorio papa nono anno Domini M^oCCXXXVIII¹. Tunc pater meus ivit Asisium, ubi erat frater Helyas, et imperatoris litteras⁵ in manu posuit generalis. Quarum exordium tale fuit: *Ad Guidonis de Adam fidelis nostri suspiria mitiganda et cet.* Frater Illuminatus, qui tunc temporis erat dictator et scriptor fratris Helye, qui etiam omnes pulcras litteras, que mittebantur a principibus mundi generali ministro, seorsum in quaterno scribebat, hanc epistolam michi ostendit, cum processu temporis in conventu Senensi habitarem cum eo⁶. Qui etiam frater Illuminatus postea fuit minister in provincia sancti Francisci, postmodum vero episcopus Asisinus factus⁷ ultimum diem clausit ibidem⁸. Lectis igitur imperialibus litteris statim scripsit frater Helyas fratribus de conventu Fanensi, ubi habitabam⁹, quod, si de voluntate mea procedebat, me sine mora per obedientiam redderent patri meo, alioquin, si cum patre meo ire volebam, me karum custodirent sicut pupillam oculi sui¹⁰. Venerunt itaque plures milites cum patre meo ad locum fratrum de civitate Fanensi, ut finem negotii mei viderent; quibus factus fui spectaculum¹¹, et ipsi michi causa salutis¹². Congregatis igitur fratribus cum secularibus in capitulo et dictis multis verbis hinc inde pro-

a) sequitur C minus scriptum. b) n (nomen) u. Sal. in marg. suppl.

1) Cf. supra f. 221^b, sub a. 1221, p. 34. 2) Wadding, *Ann. Minorum* ed. 2. III, p. 52. contigit Bernardum a. 1241 (Ind. 10) obiisse, sed cum Sal. Senis a. 1241—1243. moratus sit, haec coniectura falsa videtur, coniciendum potius cum hieme a. 1241/2. cum Bernardo ibidem habitasse, etiamsi concedendum est fieri potuisse, ut Sal. iam a. 1241, inveni-
 35 Senas venisset, et mensibus Ian. — Mart. eiusdem anni Bernardum ibidem vidisset, qui ante
 40 a. 1246. defunctus est; cf. *Analecta Franciscana* III, p. 252, n. 2. 3) A. 1238. Nov., ubi moratus est usque in mensem Ian. 1239; *Reg. Imp. V*, 1, p. 482 sq. 4) Febr. 4; cf. infra f. 246. Cf. *Reg. Imp. V*, 1, nr. 2343^b. — 5) Quae non existit; *Reg. Imp. V*, 1, nr. 2409. Cf. infra f. 355^a. 6) A. 1241—1243. 7) A. 1274. Ind. 23; vide *Pothast* nr. 20865. 8) A. 1281. 9) A. 1238. Febr. — 1239. Febr. Circa Febr. 9. huius anni
 45 de Esium ivit. Haec igitur a. 1238. Nov. — 1239. Ian. facta sunt. 10) Cf. Ps. 16, 8: custodi me ut pupillam oculi. 11) Cf. 1. Cor. 4, 9: quia spectaculum facti sumus mundo. 12) Hebr. 5, 9: factus est omnibus . . . causa salutis aeternae.

1238/9. tulit pater meus litteras generalis ministri ac fratribus demonstravit. Quibus lectis frater Ieremias custos audientibus omnibus patri meo respondit: 'Domne Guido, dolori vestro compatimur et parati sumus obedire litteris patris nostri. Veruntamen hic est filius vester, *etatem habet, ipse de se loquatur*. Queratis ab eo, si vult venire vobiscum, veniat in nomine Domini. Sin autem, vim ei, ut vobiscum veniat, inferre non possumus'. Quesivit ergo pater meus, utrum vellem ire cum eo. necne. Cui ego respondi: 'Non, quia Dominus dicit Luc. IX: *Nemo mitens manum suam ad aratrum et aspiciens retro aptus est regno Dei*'. Et ait michi pater: 'Tu non curas de patre tuo et de matre tua, qui pro te variis doloribus affliguntur'. Cui respondi: 'Vere non curo, quia Dominus dicit Mat. X: *Qui amat patrem aut matrem plusquam me, non est me dignus*. De te quoque dicit: *Qui amat filium aut filiam super me, non est me dignus*. Debes ergo curare, pater, de illo qui pro nobis pependit in ligno, ut nobis vitam donaret eternam. Nam ipse est qui dicit Mat. X: *Veni enim^a separare hominem adversus patrem suum et filiam adversus matrem suam et nurum adversus socrum suam. Et inimici hominis domestici eius*. 15
 Omnis ergo qui *confitebitur me coram hominibus, confitebor et ego eum coram patre meo, qui est in celis. Qui autem negaverit me coram hominibus, negabo et ego eum coram patre meo, qui in celis est*'. Et mirabantur fratres et gaudebant, quod talia patri meo dicebam. Et tunc dixit fratribus pater meus: 'Vos percantastis filium meum et decepistis, ut michi non acquiescat. Conquerar iterum imperatori de vobis necnon et generali ministro. Veruntamen permittite me loqui seorsum sine vobis cum filio meo, et videbitis, quod me sine mora sequetur'. Permiserunt itaque fratres, ut sine eis loquerer patri meo, quia propter verba mea^b iam dicta de me aliquantulum confidebant. Veruntamen post parietem ascultabant^c, qualia diceremus. Tremebant enim sicut iuncus in aqua^d, ne pater meus suis blanditiis meum animum immutaret; et non solum timebant pro salute anime mee, sed etiam, ne recessus meus occasionem daret aliis ordinem non intransi. Dixit igitur michi pater meus: 'Fili dilecte, non credas istis pissintunicis' — id est qui in tunicis mingunt —, 'qui te deceperunt, sed^e veni mecum, et omnia mea tibi dabo'.²
 Et respondi et dixi patri meo: 'Vade, vade, pater! Sapiens in Proverbiis dicit III: *Noli prohibere bene facere eum qui potest; si vales, et ipse bene fac*'. Et respondit pater meus cum lacrimis et dixit michi: 'Quid igitur, fili, matri tue dicam, que se incessanter pro te affligit?' Et aio ad eum: 'Dices ei ex parte mea: Sic dicit filius tuus: *Pater meus et mater mea dereliquerunt me, Dominus autem assumpsit me*. Qui etiam dicit Iere. III: *Patrem vocabis me, et post me ingredi non cessabis*. Nam ²⁵
 bonum est viro, cum portaverit iugum ab adolescentia sua³. Audiens haec omnia pater meus et de egressu meo desperans prostravit se in terram coram fratribus et secularibus, qui cum eo venerant, et dixit: 'Comendo⁴ te mille demonibus, maledicte fili; et fratrem tuum⁴, qui hic tecum est, qui etiam te decepit. Mea maledictio vobiscum sit perpetuo, que vos infernalibus commendet⁵ spiritibus'. Et ⁴⁰
 recessit ultra modum turbatus. Nos autem remansimus valde consolati, gratias agentes Deo nostro et dicentes sibi: *Maledicent illi, et tu benedices*. Nam qui ⁴⁵
 dictus est super terram, benedicetur⁶ in Deo. Amen'. Recesserunt itaque seculares

a) enim a Sal. superscr. b) m̄a c. s̄eipissime. c) sic c. d) sed veni mecum in marg. super. a Sal. suppl. e) gmendet h. l. c. f) bndicetur c. sine nota compendii.

1) Persaepa Sal. hoc dictum usurpavit. 2) Diabolus dixit ad Iesum Matth. 4, 9: Haec omnia tibi dabo. 3) Nemo credet Salimbene vere haec patri dixisse, quae supra et hoc loco dixisse se scribit. 4) Guidonem; vide supra f. 223^a, p. 38.

valde edificati de constantia mea. Sed et fratres valde gavisii fuerunt, eo quod 1238/9.
viriliter egerat Dominus per me puerulum suum, et cognoverunt, quod vera sunt
verba Domini, que dicit Luc. 21¹: *Ponite in cordibus vestris non premeditari, quem-*
admodum respondeatis. Ego enim dabo vobis os et sapientiam, cui non poterunt resi-
stere et contradicere omnes adversarii vestri. Sequenti vero nocte remuneravit me
virgo beata. Videbatur enim michi, quod coram altari ad orationem iacerem pro-
stratus, ut soliti sunt fratres, quando^a surgunt ad matutinum. Et audivi vocem
beate virginis me vocantis. Et elevata facie vidi beatam virginem super altare
sedentem in eo loco, in quo hostia locatur et calix; habebatque puerulum suum
in gremio, quem porrigebat michi dicens: *Accede secure et osculare filium meum,*
quem heri coram hominibus confessus fuisti. Cumque timerem, vidi, quod pue-
rulus aperuit brachia alacriter me expectans. Confidens itaque de alacritate et
innocentia pueri necnon et de matris ipsius liberalitate tam larga accessi et am-
plexatus et osculatus sum eum. Et mater benigna per magnam moram eum
michi dimisit. Cumque de eo satiari non possem, benedixit michi virgo beata et
dixit: *Vade, fili dilecte, et quiesce, ne fratres, qui surgunt ad matutinum, inve-*
niant te hic nobiscum. Acquievi, et disparuit visio. Sed in corde meo tanta
dulcedo remansit, quod non possem sermone referre. Fateor vere, quod nunquam
in seculo tantam dulcedinem habui. Et tunc cognovi, quod vera est scriptura¹,
que dicit, quod gustato spiritu desipit omnis caro.

Tempore^b illo, cum adhuc essem in civitate Fanensi, vidi per somnium, quod 1238/9.
filius domni Thomasi de Armariis de civitate Parmensi unum monachum occi-
debat, et recitavi somnium fratri meo. Et post paucos dies transibat per civi-
tatem Fanensem Amico de Amicis, qui ibat in Apuliam, ut inde aurum sumeret,
et venit ad locum fratrum, ut videret nos, quia notus et amicus noster erat
[atque^c vicinus]. Et quasi aliunde incipientes inquisivimus, quid esset de tali —
vocabatur enim^d Gerardus de Senzanisii —, et dixit nobis: *Male est de eo, quia*
altera die unum monachum interfecit. Et cognovimus, quod aliquando vera sunt
somnia. Item tempore^e illo, quando primo transivit pater meus per civitatem
Fanensem cundo Assisium, absconderunt me fratres cum fratre meo per plures
dies in domo domni Martini de Fano, qui erat dominus legum²; et palatium suum
erat iuxta mare; et interdum veniebat ad nos et loquebatur nobiscum de Deo et
de divina scriptura, et mater sua ministrabat nobis. Ego autem processu tem-
poris, tempore scilicet potestarie domni Iacobi de Pennacis de Regio et de Sesso³, 1255/6.
cum haberem auctoritatem eligendi unum sapientem de quacumque parte vellem,
qui de quodam negotio cum Bononiensibus concordaret Reginos, recordatus bene-
ficii domni Martini ipsum elegi. De quo Regini optime consolati fuerunt; et ipse

a) ^h scriptum in c. b) Tempore in loco raso. c) atque vic. a Sal. in marg. suppl. d) enim a Sal. superscr. e) ^c Item ^c Tempore c., ut saepe Sal. scripsit.

1) Bernardi Clarevall. Epist. 111, Opera ed. Mabillon I, col. 120: Gustato spiritu
necesse est desipere carnem. 2) De quo cf. (Sarti), De claris archigymnasiis Bonon.
professoribus I, 1 (Bononiae 1769), p. 132—136, edd. C. Albicinus et C. Malagola (Bononiae
1888—1896) I, p. 146—151; F. C. de Savigny, Geschichte des Römischen Rechts im
Mittelalter ed. 2, V, p. 487—495. 3) A. 1255. a Febr. vel Mart. et a. 1256; cf. infra
f. 402^d. 403^b, a. 1256; Liber de temp. c. 260. 262, p. 524 sq. Sal. tunc in conventu Fer-
rariensis erat, sed tunc etiam vagatus, esse videtur.

postea¹ a Mutinensibus salarium habuit, ut Mutine scolaribus legeret. Postmodum, elapsis forte duobus annis Ianienses elegerunt eum, ut esset eorum potestas². Qua potestaria finita ordinem fratrum Predicatorum intravit, in quo laudabiliter vitam suam complevit³. Erat enim tunc temporis in terra sua valida guerra. Sed et dum adhuc in ordine Predicatorum viveret, quidam elegerunt eum in sue civitatis episcopum⁴. Sed Predicatores non permiserunt, quod ipse episcopatum acciperet, nolentes eum amittere. Hunc visitavi Arimini in domo fratrum Predicatorum et congratulans et sibi congaudens dixi: Fecistis nunc quod patriarcha Iacob aliquando dixisse cognoscitur, scilicet: *Iustum est, ut aliquando provideam etiam domui mee*⁵. Et multum placuit sibi ista auctoritas, et voluit eam habere. Hic ordinem fratrum Minorum intrasset, nisi dissuasisset sibi frater Thadeus de Bono-comite, qui erat in ordine⁶ nostro. Molestabatur enim a fratribus, ut male ablata restitueret, si vellet ad obedientiam recipi. Et dixit domno Martino: Sic facient tibi, si intraveris ordinem. Et sic domnus Martinus timens ordinem Predicatorum intravit. Et forte melius fuit pro se et pro nobis⁷.

1239. Item tempore illo audiens frater Helyas, quod viriliter feceram stando in ordine, mittebat michi salutem et gratiam suam significando, quod, si volebam ire ad habitandum in aliqua provincia ordinis, significarem sibi, et ipse statim obedientiam mitteret, per quam possem ire quo vellem. Et significavi sibi, quod de provincia Tuscie esse volebam. Erant⁸ autem tunc temporis ibi necum in conventu Fanensi duo fratres de Tuscia, de quorum consilio ista dicebam, scilicet frater Vitalis de Vulterris, qui erat repetitor fratris Humilis de Mediolano⁹, nostri lectoris, et frater Mansuetus de Castilione Aretino¹⁰, qui postea fuerunt lectores et homines magni valoris in ordine. Et quia locus fratrum Minorum de Fano erat extra civitatem et iuxta mare, et pater meus ordinaverat, ut pyrante Anchonitani me raperent, si per litus spatiando ivissem, vel illi de familia potestatis Fanensis, qui de Cremona advenerant illuc¹¹, a patre¹² meo promissa pecunia: ut has insidias devitarem, ivi et per unam quadragesimam¹³ habitavi in conventu de Hesio, quousque post pascha littere generalis ministri portate fuerunt. Est autem Esium civitas, in qua Fridericus imperator natus fuit. Et divulgatum fuit de eo, quod esset filius cuiusdam beccarii¹⁴ de civitate Esina¹⁵, pro eo quod domina Constantia imperatrix multorum erat dierum et multum annosa, quando desponsavit eam imperator Henricus, nec filium nec filiam preter istum unquam¹⁶ dicitur

a) in ord. nostro a Sal. in marg. suppl. b) sequitur ☩ atramento nigro scriptum, non versus notus coeptus. c) Erant autem in loco raso. d) ill' c. e) patre c. f) XL c. g) esina a Sal. in marg. suppl. h) sic h. l. c.

1) Iam a. 1255. eum Mutinae fuisse patet e tabula, quam Tiraboschi, 'Bibl. Modenese' I, p. 51, attulit. Data est enim a. 1255. Sept. 6. presente domino Martino de Fano iuris professore. Sed etiam ipso anno 1255. Martinus Aretii a magistris rector electus est a festo omnium sanctorum (Nov. 1) usque ad Kal. Ian.; Guazzesi, 'Dell' antico dominio del vescovo di Arezzo' p. 107 sq. 2) A. 1260. et iterum a. 1262. a die Iun. 1; cf. Ann. Iam., SS. XVIII, p. 241, 244. 3) Post a. 1270. et 1272, quo tempore in conventu Bononiensi erat, ante a. 1283. Iul., quo tempore Sal. haec scripsit, obiit. 4) Quod a. 1265. factum videtur esse, quo anno Morandus frater ordinis Predicatorum episcopus Calliensis ad ecclesiam Fanensem translatus est. Ante quem haec ecclesia aliquanto tempore vacavit; Cappelletti, 'Le chiese d'Italia' VII, p. 383. 5) De quo vide infra f. 250^a. 326^a. 382^b. 6) De hoc vide infra f. 399^a. 7) Quae a. 1239. fuit Febr. 9 — Mart. 26. 8) Ital. beccajo, lanus.

habuisse; quapropter dictum fuit, quod accepit istum a patre, cum prius se gravidam simulasset, et supposuit sibi, ut ex se genitus crederetur^{a.1}. Ad quod credendum inducunt nos tria^a. Primum quia bene consueverunt talia facere mulieres, ut pluries reperisse me recolo^a. Secundum quia Merlinus² ita scripsit de eo: *Secundus Fridericus insperati et mirabilis ortus*^b. Tertium quia rex Iohannes, qui fuit rex Ierosolimitanus et socer imperatoris, quadam die irato animo et fronte rugosa in Gallico suo appellavit imperatorem beccarii filium, pro eo quod Gnauterottum^{c.3} consanguineum suum volebat occidere. Et quia cum veneno non poterat, cum gladio debebat fieri^d, quando cum imperatore ad ludum scacchorum sederet. Timebat enim imperator, ne quando aliquo casu regnum Ierosolimitanum⁴ devolveretur ad istum. Quod regem Iohannem non latuit. Qui ivit et accepit nepotem per brachium, qui cum imperatore ludebat, et amovit eum a ludo et acriter imperatorem redarguit dicendo in Gallico suo: 'Fi de becer diabele!' Et timuit imperator, nec ausus fuit dicere quicquam. Erat enim rex Iohannes magnus et grossus et longus statura, robustus et fortis et doctus ad prelium⁵, ita ut alter Karolus Pipini filius crederetur. Et quando in bello cum clava ferrea percutiebat hinc inde⁶, ita fugiebant Saraceni a facie eius, sicut si vidissent^e diabolum vel leonem paratum ad devorandum eos⁶. Revera non fuit tempore suo, ut dicebatur, miles in mundo melior eo. Unde et de eo et de magistro Alexandro⁷, qui erat melior clericus de mundo et erat de ordine fratrum Minorum et legebat Parisius, facta fuit ad laudem eorum quedam cantio partim in Gallico, partim in Latino, quam cantavi^f multotiens. Que sic inchoat:

*Avent lutt mantenenet
nostris florent^g temporibus.*

Iste rex Iohannes, quando armabatur a suis iturus ad bellum, tremebat sicut iuncus in aqua⁸. Cumque interrogaretur a suis, qua de causa sic tremeret, cum in bello contra hostes robustus et validus esset pugnator, respondebat, quod de corpore sibi cure non erat, sed timebat, ne anima sua bene ordinata esset cum Deo. Hoc est quod dicit sapiens in Prover. 28⁹: *Beatus homo qui semper est pavidus; qui vero mentis est dure, corruct in malum.* Unde Ecclesiasticus XVIII¹⁰: *Homo sapiens in omnibus metuit*^h. Ieronimus quoque dicit⁹: *Prudenter timetur quicquid potest accidere.* Sed peccatores timent ubi non est timor; ubi vero timendum est — scilicet ne offendatur Deus —, non timent, sicut timebat Iob, qui de se ipso dicit Iob 31¹¹: *Semper enim quasi tumentes super me fluctus timui Deum, et pondus eius ferre non potui.* Talis fuit rex Iohannes. Ideo evenit ei quod dicit Ecclesiasticus 33¹²: *Timenti Deum non occurrunt mala, sed in temptatione Deus illum conservabit et libe-*

a) sequitur C minio scriptum. b) sequitur C atram, nigra scriptum. c) quator, corr. gnauter, ut videtur, non satis perspicue c. d) fieri certe legi nequit. e) sicut si vid, alio atram, a Sal. in marg. suppl. f) mult. cant. corr. cant. mult. c. g) vs verbi uris non certe, florent omnino non legi potest, quod coniecti, cum spatium et forma litterarum vocis illegibilis cum hac satis bene conveniant. h) metuet Vulg.

1) Cf. Winkelmann, 'Jahrb. Philipp v. Schwaben' p. 498 sq., ubi adde Cron. Reinhardtsbrunn., SS. XXX, p. 584; Cron. priac. Saxoniae, SS. XXV, p. 474, etc. 2) 'N. Archiv' XV, p. 176, ubi hanc prophetiam edidi, quae etiam infra f. 359^{a.1} integra exstat. 3) Filium Waltheri I. comitis de Brena. 4) Regnum Siciliae potius, quia Waltherus II. filius Alberine filiae Tancredi regis Siciliae erat. Cf. Winkelmann, 'Jahrb., Friedrich II.' I, p. 244 sq. 5) Cf. 1. Mach. 4, 7: hi docti ad proelium. 6) Iohannem regem cum clava quandam Sarra- cenam fortem interfecisse tradit Liber duelli Christiani c. 3, SS. XXXI, p. 679. 7) De Hales. 8) Cf. supra p. 40, n. 1. 9) Cf. supra f. 222^c, p. 36, n. 13.

1237. *rabit a malis*. Revera sic fuit. Factus est enim frater Minor¹, et toto tempore vite sue perseverasset in ordine, si Deus prolongasset ei vitam. Receptit enim eum et induit minister Grecie^a, scilicet frater Benedictus de Aretio², qui fuit sanctus homo³. Iste rex Iohannes fuit avus maternus regis Conradi, filii imperatoris Frederici. [Alteram^b vero^c filiam^d regis Iohannis habuit uxorem Balduinus imperator Constantinopolitanus; quo mortuo rex Iohannes baiulus illius remansit imperii pro parvulo suo, nepote^e. Hic rex Iohannes] quando ingrediebatur bellum et calefiebat pugnando, nullus audebat ante faciem suam stare, sed divertebant ab eo videntes, quod validus et fortis esset pugnator. Cui congruit quod de Iuda Machabeo legimus scriptum I. Macha. III^f: *Similis factus est leoni in operibus suis, et sicut catulus leonis rugiens in venatione sua*.

1239. Receptis igitur litteris fratris Helyc generalis ministri^g et habitavi in Tuscia VIII° annis, duobus in civitate Lucensi⁷ et duobus in Senensi⁸ et IIII° in Pisana⁹. Porro illo primo anno, quo cepi habitare in civitate Lucana, absolutus fuit frater Helyas a generali ministerio¹⁰, et factus¹¹ frater Albertus Pisanus; et sol obscenatus est, ut^d vidi oculis meis, M^oCCXXXIX^o in sexta feria, in hora none, mense Iunii, tertio die intrante¹². Cum autem in civitate Pisana habitarem,

1243—47. eram iuenculus, et duxit me quadam vice pro pane quidam frater layeus et spurius et habens cor vanum¹³, et erat natione Pisanus, quem processu temporis, cum habitaret in loco de Fixeelo, fratres extraxerunt de puteo, in quem seipsum precipitaverat, nescio qua stulticia vel desperatione temptatus. Et postmodum paucis elapsis diebus ita disparuit, quod in aliqua parte mundi non potuit reperiri ab aliquo. Quapropter suspicati sunt fratres, quod eum diabolus asportasset. Ipse viderit! Igitur cum essem cum eo in civitate Pisana, et cum sportis nostris panem mendicando iremus, occurrit nobis quedam curtis, quam ambo pariter sumus ingressi. In qua erat vitis frondosa desuper extensa per totum, cuius viriditas delectabilis ad videndum, et umbra nichilominus ad quiescendum suavis. Ibi erant leopardi et alie bestie ultramarine quam plures, quas libenter aspeximus longo intuitu, quia libenter inusitata et pulchra videntur. Erant etiam ibi puelle et pueri in etate ydonea, quarum pulchritudo vestium et facierum speciositas multipliciter decorabat et faciebat amabiles. Et habebant in manibus tam femine quam masculi viellas et cytharas et alia genera musicorum diversa, in quibus modulos faciebant dulcissimos, et gestus representabant ydoneos. Nullus tumultus erat ibi, nec aliquis loquebatur, sed omnes in silentio ascultabant^f. Et cantio, quam cantabant, inusitata erat et pulchra et quantum^g ad verba et quantum

a) grecie .f. (scilicet) in marg. a Sal. suppl. b) uicis inclusa in marg. super. a Sal. suppl. in columna eraso qui. c) vero a Sal. superser. d) ut a Sal. in marg. suppl. e) sic e., ut videtur. f) sic e.; cf. supra p. 40, l. 24. g) quantum a Sal. in marg. suppl.

1) Moriturus a. 1237; cf. Chron. XXIV generalium ministrorum, Analecta Franciscana III, p. 4 sq., ex Bernardi de Bessa libello de laudibus Francisci. 2) Fratrem Angelum, confessorum suum, ad hoc advocasse Iohannem, tradit Chron. XXIV gener. ministr. 3) De quo cf. Chron. XXIV gener. ministr. l. l. p. 224 sq. 286. 4) Mariam. 5) Minime pro nepote, sed pro genero Balduino praedicto, qui multo tempore († 1275) post Iohannem († 1237) vixit. 6) A. 1239. post pascha (Mart. 27) Esii (supra f. 225^a, p. 42). Unde Sal. per Civitatem de Castello (supra f. 223^b, p. 38) Lucam vit. 7) A. 1239. Apr. — 1241. 8) A. 1241—1243. 9) A. 1243—1247, ante m. Iunium. 10) In capitulo Romano circa pentecosten (Maii 15) celebrato; cf. infra f. 253^b, 276^{c-d}, 279^a. 11) Scil. minister generalis. 12) Cf. infra f. 279^a. 13) Cf. Ps. 5, 10: cor eorum vanum est.

ad vocum varietatem et modum cantandi usque adeo, ut cor iocundum^a redde- 1243-47.
retur supra modum. Nichil nobis dixerunt, sed et nos nichil diximus eis. Can-
tare^b non cessaverunt, quousque fuimus ibi, tam voce quam musicis instrumentis.
Et contraximus^c ibi longam moram et vix scivimus recedere inde. Nescio, novit
5 Deus, unde^d tante letitiae talis apparatus occurrerit, quia nec antea illum^e vide-
ramus vel similem nec postea videre potuimus. Cum autem egressi fuimus inde,
occurrit michi quidam homo, quem non cognoscebam, et dixit se esse Parmensem;
et cepit me tenere et acriter increpare et vilipendere dure et dicere: 'Vade,
miser, vade! Multi mercenarii in domo patris tui panibus abundant et carnibus,
10 et tu vadis hostiatim mendicando panem ab his qui non habent, cum posses tu
multis pauperibus abundanter tribuere. Deberes modo cum dextrario per Parmam
discurrere et cum hastiludio tristes letos efficere, ut esses dominabus spectaculum
et ystrionibus consolatio. Nam et pater tuus dolore consumitur, et mater tua
amore tui, quem videre non potest, quasi de Deo desperat.' Cui respondi: 'Vade
15 tu, miser, vade! [Non enim scis que Dei sunt, sed que carnalium hominum,
Nam ista, que dicis, caro et sanguis revelavit tibi, non pater celestis]. Revera, ex
eo quod talia persuades, credis te bene dicere et nescis, quia tu es miser et misera-
bilis et pauper et cecus et nudus. Nam de peccatoribus huius mundi dicit divina
scriptura, quod ambulaverunt post vanitatem et vani facti sunt*. Vanitas vanitatum,
20 dicit sapiens, et omnia vanitas. Et iterum: Defecerunt in vanitate dies eorum et anni
eorum cum festinatione. Et iterum: Subito defecerunt, perierunt propter iniquitatem
suam. Et iterum alia scriptura dicit Iob XXI: Tenent tympanum et cytharam et
gaudent ad sonitum organi. Ducunt in bonis dies suos, et in puncto ad inferna descen-
dunt^h. Sed quia animalis homo non percipit ea que sunt spiritus Dei; stultitia est
25 enim illi, et non potest intelligere'. His auditis, que a me dicebantur, recessit con-
fusus, ignorans, quid respondere posset. Completa itaque circa nostra cepi ego
illo sero omnia que videram et audieram in mente mea revolvere et cogitare, quia,
si vixero quinquaginta annis in ordine taliter mendicando, non solum grandis erit
michi viaⁱ, verum etiam labor erubescibilis et intolerabilis ultra vires. Cumque
30 talibus cogitationibus quasi totam noctem duxissem insomnem, sicut Deo placuit,
accidit michi modicus somnus, in quo^j visionem michi Deus ostendit puleherri-
mum, que consolationem contulit anime mee et iocunditatem atque dulcedinem
inauditam. Et tunc cognovi, quod necesse est divinum adesse auxilium, ubi cessat
humanum^k. Videbatur siquidem michi, quod irem panem hostiatim mendicando,
35 sicut soliti sunt facere fratres, et ibam per contratam Sancti Michaelis de Pisis^l
ex parte Vicecomitum, quia ex alia mercatores Parmenses domum habebant ad
hospitandum, quam Pisani fundicum appellant, et illam partem vitabam et propter

a) haec omnia difficillime leguntur in c. b) autem add. ed. Parm., sed a, ut autem plerumque
scribitur, non existat in c. c) Et con non certo certius legere potui. d) novit et unde iam legi ne-
40 queunt. e) um certe legi nequit. f) unctis inclusa in marg. super. a Sal. suppl. g) sunt a Sal. superser.
h) sequitur C minus scriptum. i) quo a Sal. in marg. suppl.

1) Quae Sal. sane tunc non dixit. 2) Cf. 3. Reg. 19, 7: grandis enim tibi restat via.
3) Quiaque Sal. hoc dictum affert, quod legitur in Eusebii Hist. eccl. interpr. Rufino II, 5,
(Parisiis 1541: fol.) p. 28: Necesse est adesse divinum, ubi humanum cessat auxilium.
4) Cf. etiam Pseudo-Ambrosii Comment. in Epist. ad Corinth. II, 12, Opera Ambrosii ed. Maur.
15 (Parisiis 1690) II, App. col. 204: cum Dei suffragium tunc sit necessarium, si humanum
auxilium deficiat. 4) Quae ecclesia hucusque existat dicta San Michele in Borgo, via cui
adiacet vocatur Via del Borgo.

F. 226^d. Quod duplici de causa vult Deus, quod amici sui mendicent, ut qui dant premientur, et qui accipiunt orationem rependant.

1243—47
Ecc. 7, 19. erubescitiam, quia necdum eram bene fortificatus in Christo — quia qui Deum timet, nihil negligit —, et quia timebam, ne forte audirem ab eis verba ex parte patris mei, que cor meum concutere possent; semper enim persecutus fuit me pater meus et semper insidiatus michi, ut me de ordine sancti Francisci extraheret, quousque ultimum diem clausit, nec unquam reconciliatus est michi in duritia perseverans. Cum autem ex parte Arni per burgum Sancti Michaelis descendere, ecce subito prospexi et vidi, quod filius Dei veniebat ab una domo et portabat panem et ponebat in sporta. Idem faciebat beata virgo, et idem Ioseph, nutritius pueri, cui beata virgo fuerat desponsata. Et sic fecerunt, quousque et circa completa et sporta impleta fuit. Est autem consuetudo in partibus illis, quod sporta ponitur inferius panno cooperta, et frater ascendit domos, ut panem petat et portet et ponat in sporta. Postquam autem fuit et circa completa et sporta impleta, dixit michi filius Dei: 'Ego sum redemptor tuus, et ista est mater mea, et iste tertius Ioseph, qui dictus est pater meus; ego sum, qui pro salute humani generis reliqui domum meam, dimisi hereditatem meam, dedi dilectam animam meam in manum inimicorum eius. Ego sum, de quo apostolus meus Paulus scripsit II^a Cor. VIII: *Scitis gratiam domini nostri Iesu Christi, quoniam propter vos egenus factus est, cum esset dives, ut illius inopia vos divites essetis.* Non erubescas ergo, fili, amore meo mendicare, ut vere quod scriptum est dicere possis: *Ego autem mendicus sum et pauper; Dominus sollicitus est mei.*' Et aio ad eum: 'Domine, de te scriptum est verbum illud an de membris tuis?' Et Dominus ait: 'Et de me scriptum est, quia vere mendicus fui et pauper, et de quolibet qui meo amore mendicat. Et modo experimento probasti, quod tui sollicitus fui iuvando te in circa tua et tibi sportam implendo. Recordare ergo, fili, [paupertatis^a et transgressionis mee, abscinthii et fellis. Recordare etiam], quod scripsit pater tuus Franciscus, amicus et dilectus meus, in regula fratrum Minorum¹: *Fratres tanquam peregrini et advene in hoc seculo in paupertate et humilitate Domino famulantes vadant pro elemosina confidenter. Nec oportet eos recircundari^b, quod Dominus pro nobis se fecit pauperem in hoc mundo. Hec est illa celsitudo altissime paupertatis, quae vos karissimos fratres meos heredes et reges regni celorum instituit, pauperis rebus fecit, virtutibus sublimavit. Hec sit portio vestra, que perducit in terram viventium. Cui, dilectissimi fratres, totaliter inherentes nihil aliud pro nomine domini nostri Iesu Christi in perpetuum sub celo habere velitis.* — Et respondi et dixi domino Iesu Christo: 'Domine, cum dicat sapiens in Proverbiis X: *Non affliget Dominus famem animam iusti*, quare non das abundanter servis et amicis tuis, qui te laudant et benedicunt, ne cum tanto labore [et rubore^c] mendicare cogantur?' Et respondit Dominus: 'Volo, ut hi qui dant mereantur dando amore meo, sicut hi qui accipiunt amore meo mendicando merentur^d. Nam Iohannes apostolus lapillos, quos mutavit in gemmas, et virgas, quas convertit in aurum², non dispersit et dedit pauperibus, sed revocavit ad materiam primitivam, eo quod nullus ibi merebatur in dando. Volo autem nunc, ut hi qui divitias

a) uncis inclusa in marg. super. a Sal. suppl. b) recircundari c. c) et rub. in marg. a Sal. suppl. d) merentur in loco raso.

1) Regula secunda c. 6, Wadding, Ann. Min. ed. 2. II, p. 66; B. Francisci Opuscula (Antverpiae 1623) p. 173, et multis aliis locis haec regula edita est. 2) Quod Sal. in Jacobi Leg. Aurea c. IX, 3. 4, ed. Grässe p. 58 sq., legit.

F. CCXXVII^a. De bonis que contulit Deus Iudaico populo in terra deserta et in via et in aquosa.

F. 227^b. Quod non affligat Dominus fame animam iusti, probatur multis exemplis.

5 habent amore meo dent non habentibus, ut in die iudicii a me commendentur et pre- 1243-47.
 6 mientur in regno. Nam ego sum qui in lege Moysi populo precepi Iudaico Deutero. XV°.
 7 Non deerant pauperes in terra habitationis tue. Idcirco ego precipio tibi, ut aperias manum
 8 fratri tuo egeno et pauperi, qui tecum versatur in terra. Ideo Ecclesiasticus XXIX° dixit:
 9 Propter mandatum assume pauperem, et propter inopiam eius ne dimittas eum vacuum. Hinc
 10 sapiens mulier^a commendatur Prover. XXXI°: Manum suam aperuit inopi et palmas
 11 suas extendit ad pauperem. Quod autem dixisti, quod possum, quando volo, abundanter
 12 tribuere, verum dixisti et a scriptura hoc didicisti. Ait enim sapiens Sap. XII°: Subest
 13 enim tibi, cum volueris, posse. Unde Ysaïas scripsit LIX°: Ecce non est abbreviata^b manus
 14 Domini, ut salvare nequeat, neque aggravata est auris eius, ut non exaudiat. Probavit hoc
 15 Iudaicus^c populus, de quo dicitur: Petierunt, et venit coturnix, et pane celi saturavit eos^d. Ps. 104, 40.
 16 De hoc habetur Numeri XI°, quando Moyses Domino esum carniū Iudaico populo pro-
 17 mittenti admirative dixit: 'Sexceata milia pedum sunt, et tu dicis: Dabo eis esum carniū
 18 mense integro? Numquid ovium et bovm multitudo cedetur, ut possit sufficere ad cibum, vel
 19 omnes pisces maris in unum congregabuntur, ut eos satient?' Cui respondit Dominus: 'Num-
 20 quid manus Domini invalida est? Iam nunc videbis, utrum meus sermo opere compleatur'. Item
 21 probavit hoc Iudaicus populus, qui XL^{ta} annis manna in deserto comedit. De quo Moyses
 22 ait Deutero. VIII°: Dedit tibi cibum manna, quod ignorabas tu et patres tui, ut ostenderet
 23 tibi, quod non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo, quod egreditur ex ore Domini.
 24 Vestimentum, quo operiebaris, nequaquam vetustate defecit, et pes tuus non est subtritus; en
 25 quadragesimus annus est. Et infra XXIX°: Adduxit vos XL annis per desertum. Non sunt
 26 attrita vestimenta vestra, nec callimenta pedum vestrorum vetustate consumpta sunt. Panem
 27 non comedistis, vinum et siceram non bibistis, ut sciretis, quia ipse est dominus Deus vester.
 28 Et venistis ad locum hunc. Item Iosue V^o: Defecit manna, postquam comederunt de fructibus
 29 terre, nec usi sunt ultra illo cibo filii Israel, sed comederunt de fructibus presentis anni terre
 30 Chanani^b. Ut verum appareat quod consuevit dici²: Necessè est divinum adesse auxilium,
 31 ubi cessat humanum. Item de hac materia dixit propheta in psalmo¹: Mandavit nubibus
 32 desuper et ianuas celi aperuit. Et pluit illis manna ad manducandum et panem celi dedit eis.
 33 Panem angelorum manducavit homo, cibaria misit eis in abundantia. Transtulit austrum de
 34 celo et induxit in virtute sua affricum. Et pluit super eos sicut pulverem carnes et sicut
 35 arenam maris volatilia pennata. Et ceciderunt in medio castrorum eorum circa tabernacula
 36 eorum. Et manducaverunt et saturati sunt nimis; et desiderium eorum attulit eis Dominus,
 37 non sunt fraudati a desiderio suo. Hoc est de quo Iudei coram Christo domino gloriantur
 38 Io. VI°: Patres nostri manducaverunt manna in deserto, sicut scriptum est: 'Panem de celo
 39 dedit eis manducare'. Item utrum affligat Dominus fame animam iusti necne, multipli-
 40 citer^d probavit Helyas. Primo, quia corvi deferebant ei panem et carnes mane, similiter
 41 panem et carnes vespere, ut habetur III. Reg. XVII°. Secundo, quia paupercula vidua
 42 pavit eum, etiam ex eo quod vidue dedit Helyas, ut habetur supradicto capitulo. Ideo
 43 potuit dicere Helye vidua ista cum filio quod I. 6 Paral. ultimo^e rex David Domino dixit:
 44

a) mlr e. b) sic e. c) iudaicus e. d) multipl. u Sal. in marg. suppl. e) II. radendo corr. I. e.

45 1) Non satis patet, ubi Iesu oratio desinat, ea fratris Sal. incipiat; quod nec ipse Sal. indicare potuisset. 2) Cf. supra f. 225^b, p. 45, n. 3.

F. 227^c. Quod Deus multiplicet victualia servis suis, probatur hic multis exemplis.

Tua sunt omnia, et que de manu tua accepimus dedimus tibi. Tertio, quando in deserto angelus Domini posuit ad caput eius vas aque et subcinericium panem, ut habetur 3. Reg. XIX.^a Item liberalitatem Domini, utrum scilicet affligat Dominus fame animam iusti, Paulus primus heremita fuit expertus, cui, ut narrat Ieronimus¹, per LX annos⁵ qualibet die dimidium panem mittebat per corvum; et quando ad eum videndum ivit Antonius, illa die Dominus duplicavit ananam^a, misit enim totum integrum panem. Item probavit hoc beatus Benedictus, ut in secundo libro Dialogorum² narrat Gregorius, qui, quando oleo indiguit, oratione ad Deum fusa dolium oleo plenum miraculose invenit. Altera vice³, tempore valide famis, cum monachi sui de panis inopia murmurarent iuxta 10 Ps. 58, 16. illud: *Si vero non fuerint saturati, et murmurabunt*, virtute orationum suarum et divina clementia faciente ad ianuam monasterii nocte quadam ducentos modios farine invenit^{r. 3} in saccis. Hoc ideo factum est, ne de beato Benedicto dici possit illud Ys. IX^a: *Multiplicasti gentem, sed non magnificasti letitiam*; et ut verum appareat verbum illud⁴: *Necessitas est divinum adesse auxilium, ubi cessat humanum*. Ut verum etiam appareat illud Prover. X^a: 15^{r. 3}. *Non affliget Dominus fame animam iusti*. Unde super illo loco Mat. VI^a: *Ne solliciti sitis anime vestre, quid manducetis, neque corpori vestro, quid induamini*, dicit beatus Ieronimus⁵:
Ieronimus. *Sit homo quod esse debet, et presto erant omnia*; et de servis Dei dicit propheta: *Non confundentur in tempore malo, et in diebus famis saturabuntur, quia peccatores peribunt*. Ideo merito dicitur eis: *Time Domini, omnes sancti eius, quoniam non est inopia timentibus eum. Divites egerunt et esurierunt, inquirentes autem Dominum non minuentur omni bono*. Item probavit hoc Helyseus, quando mulieri vidue, que creditur uxor Abdie prophete fuisse⁶, oleum multiplicavit, ut habetur III. Reg. III, et quando panes multiplicavit tempore famis, de quibus ministro suo dixit: *Da populo, ut comedat. Hec enim dicit Dominus: Comedent, et supererit; posuit itaque coram eis. Qui comederunt, et superavit* 25^{r. 43, 44} iuxta verbum Domini, 4. Reg. III^a^b. Item quando multiplicavit farinam tempore obsidionis Samarie, de qua dixit 4. Reg. VII^a: *Audite verbum Domini! Hec dicit Dominus: In tempore hoc cras modius simile uno statere erit, et duo modii ordei statere uno in porta Samarie*. Item beatus Gregorius in primo Dialogorum⁷ dicit, quod Nonnosus monachus in monasterio suo oleum suis meritis et orationibus multiplicavit; et in eodem primo 30 libro⁸ de Bonifatio Ferentine civitatis episcopo narrat, quod adhuc puer existens in horreo matris sue multiplicavit frumentum et in cellario suo vinum et XII denarios grossos ex auro quasi noviter productos ex fabrica impetravit a Domino, quia totidem pauperibus dederat. Item presbiter Sanctulus, amicus Gregorii, oleum multiplicavit et panem⁹. Item quidam sanctus pater, de quo in Vitis patrum¹⁰ legitur, cum ad faciendum cum eo 35 festum dominice resurrectionis alii patres in sabbato sancto ivissent, orationem fudit^c ad Deum pro cibariis habendis. Et ecce subito angeli missi a Deo detulerunt ei^d panes pulcherrimos, quibus similes in tota Egypti provincia nunquam visi fuerunt; portaverunt etiam dactylos, ficus recentes et uvas et multa alia utilia et victui necessaria et coram istis sanctis patribus posuerunt. Quorum copia usque ad festum pentecostes abundavit. 40

a) sic e. b) sequitur ¶ minio scriptum. c) fudi corr. fudit e. d) ei a Sal. superscr.

1) Vita Pauli c. 10, Opera ed. Vallarsius II, col. 9. 2) Cap. 29. 3) Dial. II, 21.
 4) Cf. supra f. 225^b, p. 45, n. 3; f. 227^a, p. 47, l. 30. 5) Neque in Commentariis in Mattheum neque alibi, quod sciam, Hieronymus haec dixit. 6) Uxorem Abdiae eam dicit Petrus Com., Hist. scolast., Regum IV. c. 5. 7) Cap. 7. 8) Cap. 9. 9) Dial. 45 III, 37. 10) In libro qui inscribitur Vitae patrum hanc fabulam non inveni.

F. CCXXVIII^a. Exemplum cuiusdam regis, qui libenter amore Christi elemosinas faciebat, cui Deus dedit thesauros absconditos. Simile exemplum habetur in Longobardorum historia, tertio libro, XXXIII° capitulo, circa finem libri.

Et mirati sunt valde gratias agentes omnium bonorum largitori, qui aperit manum suam et implet omne animal benedictione. Item adhuc aliis modis dat Deus servis suis^a, quando indigent; unde sapiens in Eccle. II: *Homini uno in conspectu suo dedit sapientiam et scientiam et letitiam; peccatori autem dedit afflictionem et curam spernitam, ut addat et congreget et tradat ei qui placuit Deo.* Item Prover. XXVIII: *Qui conservat divitias usuris et fenore liberali, in pauperes congregat eas.*

Exemplum^c cuiusdam regis, qui elemosinas faciebat.

Fuit quidam rex, qui volens facere secundum consilium Domini, quo Exemplum dicit Mat. VI: *Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra, ubi erugo et tinea demolitur, et ubi fures effodiunt et furantur. Thesaurizate autem vobis thesauros in celo, ubi neque erugo neque tinea demolitur, et ubi fures non effodiunt nec furantur,* cepit elemosinas largas facere et thesaurum suum cotidie pauperibus larga manu tribuere^d. [Quod^e etiam Ecclesiasticus docet XXIX: *Perde pauciam propter fratrem et amicum, et non abscondas illum subter lapidem in perditionem. Pone thesaurum tuum in preceptis altissimi, et proderit tibi magis quam aurum.* Cumque hoc faceret], ceperunt^f pauperes ex diversis partibus supervenire, et thesaurus deficere, quia, ut dicit sapiens Eccle. V: *Ubi multe sunt opes, multi et qui comedunt eas, et Prover. XIII: Substantia festinata minuetur; que autem paulatim colligitur manu multiplicabitur.* Cepit igitur rex cogitare et sollicitus esse, quid post hec daret pauperibus, non solum pro honore suo conservando, verum etiam pro pauperum inopia sublevanda. Et dum talibus cogitationibus sollicitaretur cor suum, quadam die dixit militi secretario suo: *Egrediamur nos duo tantum ad aliquem locum, ubi spaciemur.* Cumque essent in nemore iuxta fontem, cepit rex cum milite suo de hac materia habere sermonem iuxta illud Prover. XXV: *Causam tuam tracta cum amico tuo, et secretum tunc franco non revelas.* Post hec accidit regi modicus somnus, et volens aliquantulum dormire rogavit militem, ut diligenter custodiret eum, donec dormiret. Et dum dormiret rex, prospexit miles et vidit, quod bestiola quedam pulcherrima valde ex ore regis exhibat, que totum corpus regium cum osculata fuisset, rivum fontis conabatur transire, sed non poterat. Quod attendens miles posuit super rivulum spatam^h evaginatam, et transivit bestiola et ivit ad quendam montem, qui prope nemus erat, et tetigit in aliquibus locis, et postea venit ad rivulum fontis volens transire. Sed miles removerat ensem, et au- gustiabatur bestiola. Considerans hoc miles posuit spatam, et transivit bestiola et per os ingressa est regium corpus, unde fuerat prius egressa; et excitatus est rex et somnium suum, quod viderat, cepit narrare: *Visum fuit michi*, ait, *quod, cum dormirem, anima mea exiret de corpore, et cum vellet quendam fluvium transire et non posset,*

a) suis in marg. a Sal. suppl. b) penna madata. c) inscriptio haec alio atram. a Sal. post sup-
40 pleta est, linea rubra subducta. d) unctis inclusa in marg. super, a Sal. suppl. e) sequitur littera (a
autem? il vero?) erasa. f) ne Edg. g) sequitur C minus scriptum. h) sequitur u (non) erasum c.

1) Primus sequentem fabulam narravit Paulus, *Hist. Langob. III, 34, quem locum Sal. in inscriptione capitis laudavit. Sal. cum e memoria repetens admiscuit ei quaedam ex fabula de Tiberio II. imperatore relata a Gregorio Turon., Hist. Franc. V, 19, SS. Merov. I, p. 216 sq., quam repetivit Paulus, Hist. Langob. III, 11, 12, ubi et versus Matthaei 6, 20, laudatus est.*
Scriptores XXXII. 7

F. 225^b. Quod in quadam visione filius Dei loquebatur cum quodam fratre de pulchra materia et cum auctoritatibus sacre scripture.

quia pons non erat ibi, cepit angustiari. Et ecce subito quidam miles de spata sua pontem fecit, et transivit anima mea et ivit ad quendam montem, in quo invenit magnum thesaurum argenti et auri et lapidum pretiosorum, et postea rediit, ut flumen transiret, et angustiabatur iterum, quia pons erat inde amotus^a. Et miles sua benignitate et curialitate iterum fecit de spata pontem, et transivit anima mea et ingressa est corpus meum, et statim fui excitatus^b. Audiens hec miles cepit regi referre^c, quomodo oculata fide hec omnia viderat^d. Miserunt igitur et habuerunt multa plastra et multos homines, qui fodèrent, et invenerunt thesauros copiosos in argento et auro et lapidibus pretiosis, quos rex et pauperibus dedit et sibi retinuit. Adimpletum est isti regi quod Dominus promittit Ys. XLV: *Dabo tibi thesauros absconditos et archana secretorum, ut scias, quia ego Dominus.* Multa alia exempla scio de hac materia, sed quantum ad presens sufficit hoc dixisse.

Igitur¹ in visione mea Domino meo dixi: 'Quid est, Domine, quod apostolus Paulus in prima ad Cor. III. dicit: *Usque in hanc horam et esurimus et sitimus et nudi sumus,* et in secunda dicit XI: *quod fuit in fame et siti, in ieiuniis multis, in frigore et nuditate;* apostoli autem tui tempore passionis a te requisiti: *Quando misi vos sine saculo et pera et calciamentis, numquid aliquid defuit vobis,* responderunt et dixerunt: *'Nichil?'* Luc. XXII. Et respondit Dominus et ait: 'Quod dixit Paulus apostolus, verum dixit. Quod autem dixerunt discipuli mei in cena, similiter verum dixerunt; non quin aliquando penuriam sustinuerint, presertim cum de me scriptum sit Io. III: *Iesus autem fatigatus ex itinere sedebat sic super fontem. Hora autem erat quasi sexta. Discipuli enim eius abierant in civitatem, ut cilios emerent;* sed pro tanto verificatur verbum eorum, cum dixerunt "nichil", quia auctoritatem habebant victualia accipiendi et potestatem miracula faciendi². De primo dicit apostolus prima ad Cor. IX, quod Dominus ordinavit his qui evangelium annuntiant de evangelio vivere. Item supra eodem capitulo: *Si nos vobis spiritualia seminamus, non est magnum, si carnalia vestra metamus.* Unde propheta: *Sumite psalium et date tympanum.* Ubi dicit glosa: *Sumite spiritualia et date temporalia.* [Item apostolus ad Ro. XV: *Si spiritualium eorum participes facti sunt gentiles, debent et in carnalibus ministrare eis.* Item Mar. VI. habetur, quod, quando Dominus misit XII. ad predicandum, precepit eis, ne quid tollerent in via nisi virgam tantum; que ponitur pro auctoritate sumendi victualia³. De secundo habetur Io. XIII: *Amen, amen dico vobis, qui credit in me, opera, que ego facio, et ipse faciet, et maiora horum faciet, quia ego ad patrem vado et cet.* Tertio modo verificatur verbum discipulorum, cum dixerunt, quod nichil defuit eis, quia Christum habendo habebant omnia: Unde apostolus in secunda ad Cor. VI: *Tamquam nichil habentes et omnia possidentes,* et ad Phil. III: *Habeo omnia et abundo.*

a) motus corr. amotus c. b) sequitur C minio scriptum. c) syllaba re incipit col. 225^b. penna mutata. d) viderant, n expunct. c.; sequitur C minio scriptum. e) hoc loco recte signum interrogationis in c. f) sequitur C atram. nigro scriptum. g) non deest V. l. h) uncis inclusa in marg. infer. a Sal. suppl.

1) Post digressionem ~~non~~ redit ad ea quae f. 226^a, p. 46. narraverat. 2) Iterum non patet, ubi oratio Christi desinat. 3) Haec ex Petri Comest. Hist. scolast., Evang. c. 50: que pro potestate accipiendi necessaria ponitur.

Ideo dicit sapiens Prover. XIII: *Est quasi dives, cum nichil habeat; et est quasi pauper, cum in multis divitiis sit.* Hinc poeta ait¹:

Nobilitat viles frons generosa dapes.

Versus.

Vere igitur discipuli habendo Christum habebant omnia, quia Christus Deus est, et de Deo dicit apostolus I. Cor. XV, quod erit *omnia in omnibus*. Hinc dicturi sunt dam-
 5 nandi in die iudicii conquerendo, quod sua culpa Deum perdidit, Tobie X: *Omnia simul in te uno habentes, te non debemus dimittere a nobis.* Item in visione mea iterum dixi domino meo Iesu Christo: *Domine, Iudei, qui inter Christianos degunt, gramaticam nostram et Latinam scripturam adiscunt^a, non ut te diligant et in te credant, sed ut tibi detrahant et nobis Christianis insultent, qui te adoramus crucifixum pro nobis, et dicunt illud Ys. XLV: Nescierunt qui levant signum^b sculpture sue, et rogant Deum non salventem^c.* Item opponunt nobis hoc modo: *Aut Christus vester iustus fuit aut iniustus. Quod autem iniustus fuerit, patet ex verbis patrum nostrorum, qui Pylato dixerunt Io. XVIII: Si non esset hic malefactor, non tibi tradidissemus eum. Deus autem noster in lege, quam dedit nobis, sic precepit Iudaico populo Exo. XXII: Maleficos non patieris vivere^e.* Igitur dicunt ipsi: *Si filius Marie mortuus est ex culpa sua, sibi imputetur. Et quod ex culpa sua mortuus sit, patet ex hoc, quod parentes nostri Pylato dixerunt Luc. XXIII: Hanc invenimus subvertentem gentem nostram et prohibentem tributa dari Cesari et dicentem se christum regem esse^e.* Item^d quod non fuerit iustus, adhuc ostendimus ex eo quod dicit propheta: *Ionior fui, etenim senui, et non vidi iustum derelictum nec semen eius querens panem.* Christus autem vester, cum moreretur in cruce, clamavit se derelictum, dicens Mat. XXVII: *Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquisti me.* Vos autem semen Christi estis, qui a Christo dicimini Christiani, et cotidie mendicatis. Igitur aut propheta verum dixit, aut Christus vester non fuit iustus, qui clamavit se derelictum. Respondit Dominus et dixit michi: *Fili dilecte, Iudei non diligunt me, sed semper michi et amicis meis insidiantur et inimicantur, ut impetatur sermo, qui in lege eorum scriptus est, quia odio habuerunt me gratis, Io. XV.* De Iudeis autem multum possum conqueri, quia multa opprobria dixerunt michi, iuxta verbum quod scriptum est: *Opprobria exprobrantium tibi ceciderunt super me.* Ideo de eis dicit propheta: *Veniat mors super illos, et descendant in infernum viventes, Quoniam non intellexerunt opera Domini: et in opera manuum eius destrues illos et non edificabis eos. Quare? Quia oblii sunt Deum, qui salvavit eos, qui fecit magna in Egypto, mirabilia in terra Cham, terribilia in mari Rubra. Non sunt recordati manus eius, qui redemit eos de manu tribulantis.* Ideo, dilecte fili, de Iudeis optime dixit apostolus meus Paulus in prima ad Thessal. II, quod Iudei dominum occiderunt Iesum et prophetas et nos persecuti sunt, et Deo non placent et omnibus hominibus adversantur, prohibentes nos gentibus loqui, ut salvi fiant, ut impleant peccata sua semper. Pervenit enim ira Dei super illos usque in finem. Quod autem Iudei querunt de me, utrum iustus sim necne, satis legerunt. Unde Iero. XII: *Iustus quidem tu es, Domine.* Et propheta: *Iustus Dominus et iustitiam dilexit; equitatem vidit vultus eius.* Et iterum: *Iustus es, Domine, et rectum iudicium tuum.* Et respondi et dixi: *Domine, istas auctoritates intelligunt Iudei de Deo, qui legem Moysi dedit, et non de filio Marie, quem occiderunt suspendentes in ligno.* Et Dominus dixit: *Et tu non legisti a me dictum: Ego et pater unum sumus, Ioh. 10, 30. et omnia que habet pater mea sunt?* Et respondi et dixi: *Domine, legi et bene legi,*

a) sic e. b) sic e.; lignum Vulg. c) sequitur C minio scriptum. d) penna mutata. e) hoc loco non interrogationis signum in e. f) suspend. corr. suspend. e.

1) Hic versus legitur in carmine edito a W. Wattenbach, 'Anzeiger f. Kunde d. Deutschen Vorzeit' 1871. col. 266. 2) Verba et omnia — sunt male addidit, non leguntur in Biblia.

F. 229^b. Quod duc sunt genera paupertatis.F. 229^c. Positio magistri Guillelmi^a de Sancto Amore contra religiosos mendicantes.

sed Iudei nolunt credere tibi. Dic ergo apertius, ut vincerentur et confundantur. De te enim scriptum est: *Iustificeris, Domine, in sermonibus tuis, et vincas, cum iudicaris*^b. Et^c ait Dominus: *Ysaïas de me scripsit LVII: Iustus perit, et nemo est qui recogitet in corde suo; et viri misericordie colliguntur, quia non est qui intelligat. A facie enim malicie collectus est iustus. Centurio quoque de me dixit Luc. XXIII: Vere hic homo iustus erat. Et Jacobus ait ultimo: In die occisionis adducistis^d et occidistis iustum, et non restitit vobis. Unde sapiens in Proverbiis ait XI: Si iustus in terra recipit, quanto magis impius et peccator? A me quoque dictum est Luc. XXIII: Si in viridi ligno hec faciunt, in arido quid fiet^e. Quod autem dicunt Iudei, quod clamavi me derelictum, verum dicunt, quia dereliquit me pater, ut ab eis occiderer. Unde Iob dicit XVI: Concluserunt me Deus apud iniquam — scilicet Pylatum — et manibus impiorum me tradidit, scilicet Iudeorum. Et Lucas in Actibus dicit III: Concenerunt enim vere in civitate ista adversus sanctum puerum Iesum, quem unxisti, Herodes et Pontius Pylatus cum gentibus et populis Israel facere que manus tua et consilium tuum deeraverunt fieri^f. Quod autem non dereliquerit me pater, testatur propheta, qui in persona mea loquens ait: Quoniam non derelinques animam meam in inferno nec dabis sanctum tuum videre corruptionem. Ysaïas quoque ait LIII: Ad punctum in modico dereliqui te, et in miserationibus magnis congregabo te. In momento indignationis abscondi faciem meam parumper a te, et in misericordia sempiterna misertus sum tui, dicit redemptor tuus Dominus^g. Fui itaque derelictus a patre ad tempus, quia manibus impiorum, scilicet Iudeorum, traditus, ut me pro salute mundi occiderent, et non fui derelictus, quia tertia die me resuscitavit a mortuis. Et ita verbum propheticum verum manet, quia non vidit David iustum derelictum. Nec etiam vidit semen eius querens panem, secundum suum intellectum. Duo enim sunt genera paupertatis: unum est voluntarium, et hoc est perfectorum, qui suis divitiis venditis et datis pauperibus nichil in hoc mundo possidere volunt, cognoscentes verum esse quod dicit apostolus I. Timo. VI: Nichil intulimus in hunc mundum: haud dubium, quia nec auferre^h quid possumus. Habentes ergo alimenta et quibus tegamur, his contenti simus. Non enim habemus hic manentem civitatem, sed futuram inquirimus, Hebre. ultimo. Isti sunt pauperes qui a me commendati fueruntⁱ Mat. V: Beati pauperes spiritu — id est humiles et voluntarie mendicantes —, quoniam ipsorum est regnum celorum. Isti sunt pauperes, de quibus dixit Ys. XXIX: Pauperes homines in sancto Israel exultabunt. Vere isti sunt semen Christi, de quo propheta ait: Potens in terra erit semen eius, generatio rectorum benedictur. De istis Ys. ait LXI: Omnes qui viderint eos cognoscent eos, quia isti sunt semen, cui benedixit Dominus. In quo qui benedictus est super terram, benedictetur in Deo. Amen^j. Porro secundum genus paupertatis est illorum, qui habent paupertatem necessariam et inevitabilem, qui velint nolint, eos mendicare oportet ex defectu^k, quem habent, temporalium rerum. Isti sunt pauperes mundi, de quibus Dominus dixit Mat. 26: Semper pauperes habebitis vobiscum, me autem non semper habebitis. De istorum paupertate locutus fuit Dominus ad Hely I. Reg. II: Futurum est autem, ut, quicumque remanserit in domo tua, veniat, ut oretur pro eo, et offerat nummum argenteum et tortam panis, dicatque: Dimitte me, obsecro, ad unam partem sacerdo-*

a) Guill'i c. b) sequitur C minio scriptum. c) penna mutata. d) sic c.; Adixistis Vulg. e) hac manus in marg. picta demonstrat. f) au in loco raso. g) defleu c.

1) Neque hoc loco Sal. indicavit orationem Iesu finitam esse, infra tamen l. 39. eam Dominum dicit, iam non loquentem.

F. 229^d. Quo anno Parma rebellavit imperio, que M^oCC^oXLVII^o ab imperatore recessit.

talem, ut comedam buccellam panis. Item hanc paupertatem mundanam et non voluntariam imprecatur David Ioab II. Reg. 3°: *Non deficiat de domo Ioab flocum seminis sustinens et leprosus, tenens^a fusum et cadens gladio et indigens pane.* Et sic Indeorum questio plenarie est soluta, et eius occasione multa bona dicta.

Visio^b igitur, quam supra posuimus, vera fuit, non habens aliquam falsitatem; sed aliqua verba¹ addidimus ad eandem materiam pertinentia occasione magistri Guillelmi^c Je Sancto Amore, qui fecit libellum², quem papa Alexander quartus destruxit et reprobavit, quia in eo dicebat, quod omnes religiosi et verbum Dei predicantes de elemosinis vivendo salvari non possent. Postquam ergo predictam habui visionem, usque adeo fui confortatus in Christo, ut, cum veniebant ad me a patre meo^d missi ystriones vel milites qui dicuntur de curia, ut cor meum removerent^e a Deo, tantum curabam de verbis eorum quantum de quinta rota planstri³. Quodam die⁴ venit ad me quidam et dixit michi: *Salutat vos pater vester, et hoc dicit mater vestra: Una die vult vos videre, altera si moritur, de morte parum curat.* Et credidit se dixisse verbum valde motivum, ut cor meum perverteret. Cui cum ira dixi: *Discede a me, miser! quia plus te non audiam. Pater meus Amorreus, mater mea Cathaca.* Et recessit confusus, et ultra non comparuit.

Finitis igitur octo annis in Tuscia⁵ veni ad provinciam Bononiensem, in qua receptus fueram, et factus sum ex ea. Cumque habitarem in conventu Cremonae, et imperator Fridericus iam ab imperio depositus esset Taurini, ut iret Lugdunum ad capiendum papam cum cardinalibus⁶, prout credebatur, et filius eius rex Henricus cum Cremonensibus esset in obsidione Quinçani⁷ Brixienis castri, civitas mea Parma, id est ex qua natus eram, rebellavit imperio et fuit totaliter^f cum ecclesia anno Domini M^oCC^oXLVII^o die dominico XVI° intrante mense Iunii. Et tunc veni et habitavi in civitate Parmensi, in qua erat Gregorius de Monte-longo legatus⁸, qui postea multis annis Aquilegiensem rexit ecclesiam. Et eodem anno, cum esset obsessa civitas mea^h a Friderico deposito, ivi Lugdunum et in festo omnium sanctorum perveni illuc; et statim papa misit pro me et familiariter locutus est necum in camera sua. Siquidem a recessu meo de Parma usque ad illum diem nec nuntium viderat nec litteras receperat aliquas. Et multas gratias contulit michi, id est petitiones meas exaudivit, quia curialis homo erat valde et liberalis.

a) leprosus tenens signo distinctionis non interposito c.: et tenens *Vulg.* b) *penna mutata.*
 35 c) Guilli c. d) meo a *Sal. in marg. suppl.* e) *removerent, in marg. ut a Sal. suppleto corr. renoueret c.* f) total. in *marg. a Sal. suppl.* g) *sequitur C initio scriptum.* h) mea in *marg. a Sal. suppl.*

1) *Omnia verba potius, totum scilicet colloquium. Nemo enim credit talia fratrem Sal. somniasse ac memoria tenuisse.* 2) *Qui inscribitur De periculis nequissimorum temporum, editus inter opera Guillelmi Constantiae 1632. 4°, p. 17—72. Quem Sal. non legisse videtur, quia ex Martini Oppav. Chronico, SS. XXII, p. 440, vel potius ex Libro de temp. c. 261, p. 524, descripsit quae de eo refert. Vide hac de re infra f. 335^a—^d, 399^b—^c.* 3) *Septies vel saepius Sal. hoc dictum usurpavit.* 4) *Cum Sal. Pisis moraretur a. 1243—1247 (ante Iun.).* 5) *Vide supra f. 225^c, p. 44.* 6) *Eadem fere infra f. 288^d.* 7) *Haec verba (rex — Quinçani) ex Libro de temp. c. 251, p. 519, assumpta sunt.* 8) *Qui die Iun. 25. Parmam venisse videtur. Cf. infra f. 291^b.* 9) *Haec eadem et quas gratias papa ipsi contulerit, refert Sal. infra f. 230^c, 233^b, 284^c, 295^d, 334^b.*

Nunc^a de parentela mea quod superest prosequamur¹. Quartus patris mei filius, natus ex concubina Rechelda, magister Iohannes est dictus. Hic fuit pulcher homo et magnus bellator. Hic volutarie exivit de Parma² et parti imperatoris adhesit. Sed penitentia ductus ivit ad Sanctum Iacobum. Cumque inde rediret, volutarie remansit Tolose. Et factus ibi civis accepit uxorem, ex qua filios et filias genuit. Post hec *decidit in lectum* et mortuus est, cum fratribus confessus et in loco fratrum Minorum de Tholosa^b sepultus. Hic in tantum curialis fuit et liberalis, ut omnibus Ytalieis liberter subveniret. Ducebat enim eos ad domum suam et optime pascibat, maxime autem pauperes, notos et peregrinos. Qui cum redibant, hec michi referebant. Porro pater meus tres genuit filias, pulchras dominas et nobiliter maritatas^{c, 3}. Quarum prima fuit domina Maria. Secunda domina Karacosa. Hec post mortem viri sui⁴ intravit monasterium Parmense ordinis sancte Clare, et post plures annos assumpsit aliquas sorores Parmensis monasterii et^d duxit eas ad civitatem Reginam⁵, in qua prius non erant sorores ordinis sancte Clare, et fuit earum priorissa. Postea fecit se absolvi et rediit ad monasterium Parmense, in quo laudabiliter vitam suam finivit. Hec fuit amabilis domina, sapiens, honesta et gratiosa tam Deo quam hominibus. Cuius anima requiescat in pace! Tertia soror mea fuit domina Egidia, ex qua nati sunt filii IIIIe, quos mors de mundo tulit preter primum, qui dictus est Andreas de Paulesio et fuit magnus legista. Mater patris mei, que fuit avia mea⁶, domina Emmengarda est dicta. Hec fuit sapiens domina, et centum annos habebat, quando ultimum diem clausit. Cum ea habitavi XV annis⁷ in domo patris mei. Quociens docuit me, ut vitarem malam societatem et bonam assumerem, et quod essem sapiens et morigeratus et bonus, tociens benedicatur ipsa a Deo! Fecit enim hoc frequenter. In sepulchro supra memorato⁸ sepulta fuit. Erat enim commune nobis et illis de casali nostro. Porro pater meus proprium habuit monumentum et novum, in quo nondum quisquam positus fuerat, in platea Veteri ante baptisterii ianuam, eo quod primum monumentum totaliter plenum erat. Soror patris mei domina Ghisla fuit; ex qua maritata nate sunt due filie, Grisópola et Vilaha, optime cantatrices. Pater istarum domnus⁹ Martinus Octolini de Stephanis fuit solatiosus homo, suavis et iocundus, libenter bibens⁹ vinum, maximus cantator cum instrumentis musicis, non tamen ioculator. Hic aliquando in Cremona trufavit et decepit magistrum Girardum Pateclum⁹, qui fecit librum de Tediis; sed bene fuit dignus, promeruerat enim, ut sibi sic accideret. Mater fratris Guidonis, fratris mei, domina Ghisla de Marsiliis fuit, qui fuerunt antiquitus nobiles homines et potentes in civitate Parmensi, et habitant in inferiori parte

a) hoc loco magna littera initialis N nigra minio ornata. b) sic h. l. c. c) sequitur C minio scriptum. d) et a Sal. superscr. e) do⁹ post a Sal. suppl. f) fuit a Sal. superscr. g) bibens in marg. a Sal. suppl.

1) Iam resonit Sal. filium f. 223^b, p. 38, abruptum, ut de se ipso referret. 2) A. 1247. Jan. 16. procul dubio. 3) Vide infra f. 233^b, 236^d, quibus nupserint. 4) Manfredi de Gente (vide f. 236^d). 5) A. 1256. aut aliquanto tempore ante hunc annum; cf. infra f. 403^b; Tiraboschi, 'Memorie storiche Modenesi' IV, p. 22 sq. 6) Uxor igitur Iohannis de Adam; vide supra f. 223^a, p. 37 sq. 7) Patius plus 16 annis, ut videtur; vide supra f. 223^b, p. 38, n. 3. 8) Ante ianuam capellae S. Agathae; vide supra f. 222^a, p. 37. 9) Qui, fuit Cremonae notarius; cf. tabulam datam a. 1253. Oct. 13, Astegiano, 'Codice diplom. Cremonese' I, p. 288, nr. 625. Etiam tabulae datae Cremonae a. 1228. Iul. 23. Gerardus Pateclus de Cremona testis adfuit, Iren. Aff^o, 'Storia della città di Parma' III, p. 356, nr. 52.

platee Veteris iuxta palatium episcopi; quorum maximam multitudinem vidi; et induebantur scarulaticis indumentis aliqui eorum, maxime autem iudices. Attinebant autem etiam michi ex parte matris mee, que fuit filia domni Gerardi de Cassio, qui fuit pulcher senex et^a, ut puto, centenarius obiit, sepultus in ecclesia sancti Petri^b. Et habuit tres filios, scilicet domnum Gerardum, qui fecit librum de dictamine. Fuit enim magnus dictator nobilioris stili; et domnum Bernardum, qui fuit homo illiteratus^c et simplex et purus; et domnum Hugonem, qui fuit litteratus^c homo, iudex et assessor, homo magni solatii, et qui semper ibat cum potestatibus, ut esset advocatus eorum. Hic habuit filium, qui in ordine fratrum Minorum fuit sacerdos et predicator et litteratus^c homo, honestus, morigeratus et bonus religiosus; dictus est frater Iacobus de Cassio. In Sicilia obiit, ut puto, in civitate Messana. Porro mater mea dicta est domina Imelda, humilis domina et Deo devota, multum ieiunans et libenter pauperibus elemosinas faciens. Nunquam fuit visa irata, nunquam aliquam suam famulam manu sua percussit. Semper volebat tenere in yeme amore Dei aliquam pauperculam mulierem de montanis, ut yemaret secum, cui victum et vestimenta prebebat, et nichilominus habebat pedissequas, que faciebant servitia domus^d. Pro hac papa Innocentius dedit michi litteras^e apud Lugdunum, ut esset ordinis sancte Clare; dedit et alia vice fratri Guidoni, fratri meo, quando a Parmensibus fuit missus ad papam. Ad monasterium illarum dominarum ordinis sancte Clare iacet sepulta. Cuius anima per misericordiam Dei requiescat in pace! Amen. Avia mea materna, scilicet mater matris mee, dicta est domina Maria, pulchra domina et carnosa, soror domni Aicardi^f, Hugonis^g, Aimerici, qui fuerunt in Parma iudices, homines^c divites et potentes. Et iuxta ecclesiam sancti Georgii habitant.

Ut autem ad superiora redeam², Bernardus Oliverii et Rolandus Oliverii de Adam, qui fuerunt duo germani fratres, quorum mater fuit domina Vitella, quam centenariam vidi, duas sorores habuerunt, pulchras dominas et sapientes, ut vidi oculis meis; quarum una dicta est domina Iacoba, quam dominus Guido de Pecorariis uxorem habuit, sed filii ex ea nati non sunt. Altera dicta est domina Karacosa, quam dominus Naimerius de Panicariis uxorem habuit, et genuit ex ea filium Gerardum, qui multos filios et filias habuit. Quorum primus frater Iacobus Ultramarinus, pro eo quod in ultramarinis partibus stetit multis annis. Hic fuit filius consobrini mei et in ordine fratrum Minorum fuit valens homo, sacerdos et predicator et litteratus valde. Optime scivit Arabicum, [id^f est Saracenicum], et optime Gallicam linguam. In regimine prelationis valens homo fuit, honestus et bonus et sanctus; Mutine obiit, in loco fratrum Minorum sepultus. Alter frater istius Bernardus est dictus. De aliis non curo. Soror istorum prima domina Avança, pulcherrima domina, ex qua nata est filia, que in ordine sancte Clare Parmensis monasterii soror Karacosa² vocatur, honesta domina et Deo devota. Secunda soror supradictorum fratrum domina Cisa fuit, duabus vicibus maritata, ex qua filie et filii nati sunt. Tertia soror supradictorum fratrum soror Maria est dicta, pulchra domina, sapiens et honesta, que in monasterio Inmolensi ordinis sancte Clare ultimum diem clausit. Porro de casali meo in monasterio sancti

a) et a Sal, superser. b) sequitur C atram, nigro scriptum. c) sic h. l. e. d) nullum punctum positum inter haec nomina propria in c. e) sequitur littera (2 = et?) erasa. f) i. i. (id est) Sar. in marg. a Sal. suppl. g) penna mutata.

1) A. 1249. Nov. Quae non constant. 2) Ad ea quae f. 223^a, p. 37 sq. narravit.

Benedicti inter Padum et Larionem, in quo comitissa Matildis est sepulta¹, et est in episcopatu Mantuano, fuit domnus Villanus, sacerdos et sanctus homo et persona sollempnis. In monasterio vero de Bersello fuit domnus Conradus, filius domni Bernardi, filii domni Leonardi, filii domni Bernardi iudicis, a quo inchoavimus, qui mortuus est in bello². Cuius uxor pulcherrima domina Karacosa, prudentissima et sagacissima valde, que optime rexit domum suam post mortem viri sui. Hec nata fuit de Capironibus. Porro ego frater Salimbene et frater Guido de Adam domum nostram destruximus in masculis et feminis religionem intrando, ut eam in celis edificare possemus. Quod nobis prestare dignetur qui eum patre et spiritu sancto vivit et regnat in secula seculorum! Amen.

Ecce genealogiam parentele mee preter intentionem meam descripsi, et multos dimisi et multas causa brevitatis tam antiquos quam modernos, quos non descripsi. Ex quo autem inchoaveram eam, visum fuit michi eam congruum esse perficere propter quinque³. Primo, quia soror Agnes, neptis mea⁴, que est in monasterio Parmensi ordinis sancte Clare, in quo se amore Christi reclusit, dum adhuc parvula esset, rogavit me, ut eam describerem occasione avie sue paterne⁵, cuius notitiam habere non poterat, quatinus ex hac genealogia docta cognoscat tam ex parte patris quam ex parte matris, ex quibus parentibus genita sit. Et iam habet ex genealogia descripta, quod ex parte patris processit ex parentela illorum qui dicti sunt de Adam, qui antiquitus Grenones dicebantur⁶. Ex parte vero matris⁷ ex Barrattis⁸ processit, qui in duo casalia dividuntur. Nam sunt Baratti⁹ qui dicuntur Nigri, et isti partem imperialem tenuerunt. Et sunt Baratti qui Rubei appellantur, et isti partem ecclesie semper tenuerunt, ex quibus soror Agnes processit, ut superius demonstravi¹⁰. Omnes isti Baratti, tam Nigri quam Rubei, ex uno cippo sive ex una radice progeniti sunt ex duabus dominabus, quarum una dicta est Baratina, alia Ghibertina, de quibus abundantius supra posuimus¹¹. Porro¹² secunda ratio genealogie descripte fuit, ut cognoscat soror Agnes, pro quibus debeat Deum rogare¹³, quia apostolus in prima epistola ad Timotheum dicit V. capitulo: *Si quis autem suorum et maxime domesticorum curam non habet, fidem negavit et est infideli deterior*. Et apostolus Iacobus dicit V: *Orate pro invicem, ut salvemini. Multum enim valet deprecatio iusti assidua*. Tertia ratio fuit antiquorum consuetudo, qui genealogias suas describebant. Unde dicitur in libro Neemie VII. de quibusdam, quod *eieci sunt de sacerdotio*, eo quod scripturam genealogie sue invenire non possent. Quarta ratio fuit, quia occasione istius genealogie, quam descripsi, aliqua bona et utilia dixi, que non dixissem. Quinta et ultima ratio

a) rationes aut. ed. Parm., quod non exstat in c. b) sic h. l. c. c) Porro c) Secunda e. d) manus ad hunc locum in marg. picta. e) neem in loco raso.

1) Ut dicit Sicardus, SS. XXXI, p. 162, et Alb. Milioli, Lib. de temp. c. 165, ib. p. 444.
2) Apud castrum S. Cesarii commisso a. 1229. Sept. 5; cf. supra f. 222^a, p. 37. 3) Filia Guidonis de Adam, fratris auctoris; vide supra f. 223^a, p. 38. 4) Ghislæ de Marsillis prioris uxoris Guidonis de Adam, patris auctoris; cf. supra f. 230^b, p. 54. 5) Cf. supra f. 222^a, 223^a, p. 37. 6) Adelaxiae; vide supra f. 223^a, p. 38. 7) Supra f. 223^a. nequiquam demonstravit eam ex Barattis Rubeis ortam esse, sed solum eius matrem filiam fuisse Gerardi de Barattis. 8) In ea parte libri quae perit, ubi descripsit ea, quae Alb. Milioli, Lib. de temp. c. 156, p. 431, male e versibus Donizonis effecerat: Primus frater, scilicet Sigifredus, habuit in uxorem Baratinam, et minimus, scilicet Gerardus, habuit in uxorem Ghibertinam, falsissima igitur. Cf. supra p. 38, n. 2.

fuit, ut ostendatur verbum apostoli Iacobi verum esse. Dicit enim Iacobi III¹: *Que est enim vita cæstrâ? Vapor est ad modicum parens, et deinceps exterminabitur.* Quod demonstrari potest in multis, quos diebus nostris mors de medio tulit. Nam infra spatium LX^{ta} annorum omnes, quos in genealogia parentele mee posui, vidi preter eorum paucos^b. Non enim vidi Adam de Grenonibus, qui fuit pater avi mei paterni, nec vidi duos filios eius, scilicet Oliverium^c et Iohannem de Adam, qui avus meus fuit, nec Adaminum filium eius, qui fuit frater patris mei et vir militaris, sicut et Enblavatus^d et Rolundus Oliverii^e; nec vidi monachum^f Sancti Benedicti. Omnes alios, quos nominavi, et alias vidi, et recesserunt a nobis et in mundo non sunt^g. Et impleri videmus^h cotidie verbum illius sapientissime mulieris, que locuta est cum David, quando patrem cum filio pacificare volebat, in figura mulieris illius, scilicet beate virginis, que mulier sapientissima fuit, que dedit illum, per quem reconciliati sumus Deo per mortem filii eius, ut dicit apostolus ad Ro. V¹. Ait enim mulier illa loquens ad David II. Reg. XIII¹: *Omnes morimur et quasi aque dilabimur in terram, que non revertentur, nec vult Deus perire animum.* Ideo faciendum est quod Ecclesiasticus docet XIII¹: *Ante obitum tuum operare iustitiam, quoniam non est apud inferos invenire cibum. Omnis caro sicut fenum veterascet et sicut folium fructificans in arbore viridi. Alia generantur, et alia deiciuntur: sic generatio cornis et sanguinis omnino finitur, et alia nascitur.* Item Eccl. I¹: *Generatio preterit et generatio advent, terra vero in eternum stat.* Item Iob XIII¹: *Breves dies hominis sunt, numerus mensium eius apud te est. Constituisti terminos eius, qui preteriri non poterunt.* Item Iob XVI¹: *Ece enim breves anni transeunt, et semitum, per quam non revertar, ambulo.* Item Iob XIII¹: *Homo natus de muliere brevi vivens tempore, repletus multis miseris. Qui quasi flos egreditur et conteritur, et fugit velut umbra et nunquam in eodem statu permanet.* Item primo Paralipo. ultimo dixit David, cum presente Deo loqueretur: *Dies nostri quasi umbra super terram, et nulla est mora.* Quocirca faciendum est quod docet scriptura. Ait enim apostolus ad Gala. VI¹: *Ergo, dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes, maxime autem ad domesticos fidei.* Hinc dicitur primo Macha. XII¹, quod, quando Ionathas vidit, quod tempus eum iuvat, fecit facta sua. Et hoc quidem sapienter, quia, sicut dicitur Apoc. X¹, angelus, quem vidit Iohannes stare supra mare et supra terram, levavit manum suam ad celum et iuravit per viventem in secula seculorum, qui creavit celum et ea que in illo sunt et terram et que in ea sunt et mare et que in eo sunt: *quia tempus amplius non erit.* Ergo faciendum est quod docet sapiens Eccl. IX¹: *Quodcumque potest facere manus tua, instanter operare; quia nec opus nec ratio nec scientia nec sapientia erunt apud inferos, quo tu properas.* Sed quidam multum stultizant dicentes, quod tempus iuventutis volunt habere sibi, ut illud in vanitatibus suis expendant, tempus autem senectutis volunt dare Deo, cum dicat scriptura Iob XXXII¹: *Nescio, quamdiu subsistam, et si post modicum tollat me factor meus.* Dicit enim Ecclesiastes IX¹: *Nemo est qui semper vivat et qui huius rei habeat fiduciam.* Ideo utile consilium dat Ecclesiastes XII¹, dicens: *Memento creatoris tui in diebus iuventutis tue, antequam veniat tempus afflictionis, et apropinquent anni, de quibus dicitur: Non michi placent. Quare in diebus iuventutis tue? Quia bonum est viro, cum portaverit iugum ab adolescentia sua.* Iero. in Trenis III¹. Item quia que in iuventute tua non congregasti, quomodo invenies in senectate tua? [Eccl. XXV].

a) manus ad hunc locum in marg. picta. b) sequitur in minio scriptum. c) oliueneriu e. d) alia Vulg. e) sic e. pro XIII. f) repletur Vulg. g) super d'alg. h) quia post a Sal. suppl. i) sic e. k) eccl. XXV. a Sal. in marg. suppl.

1) Filius Bernardi Oliverii de Adam; vide supra f. 223^a, p. 37. 2) Scil. viri militares fuerunt suppl. 3) Villanum; supra f. 230^d, p. 56. 4) Cf. Ioh. 17, 11: et iam non sum in mundo.

F. CCXXXII^a. [Quod^a quandoque tota casalia destrununtur].

*r. 6. Ideo docet Ecclesiastes XI°: *Mane semina semen tuum, et vespere ne cesset manus tua, quia nescis, quod magis oriatur, hoc aut illud; et si utrumque simul, melius erit.* Item aliqui
 *r. 2914. sunt, qui totum tempus vite sue, tam senectutis quam iuventutis, expendant in vani-
 *r. 74 75. tatibus suis. Que est magna stultitia, cum Zacharias dicat Luc. I^o: *Servianus illi, scilicet Deo, in sanctitate et iustitia coram ipso omnibus diebus nostris.* Unde sapiens docet
 *r. 11. Prover. XII°: *Qui operatur terram suam, satiabitur panibus; qui autem sectatur ocium, stultissimus est.* Item Prover. XX°: *Propter frigus piger arare noluit, mendicabit ergo estate, et non dabitur ei.* Tempus frigoris appellat sapiens tempus presentis vite, tempus ostatis
 tempus iocunditatis eterne. 10

Quantum autem ad materiam supradictam, notandum est, quod aliquando tota una domus propter peccatum deleta est de casali suo, ut patet in Achor sive Achan, qui fuit de tribu Iuda, qui propter peccatum furti lapidatus fuit cum tota familia sua, ut
 *r. 84. habetur Iosue VII. Unde sapiens in Prover. XIII°: *Miseros facit peccatum.* Ideo
 *r. 28. dicit apostolus ad Ephes. III°: *Qui furabatur, iam non furetur, magis autem laboret operando manibus suis quod bonum est, ut habeat unde tribuat necessitatem patienti.* Item
 Aliquando totum unum casale propter peccatum deletum fuit de progenie sua, ut patet in Chaym^o, qui Abel fratrem suum interfecit, cuius generatio tota perit in diluvio.
 *r. 11. Ideo dicit Iudas canonicus II°: *Veh illis qui^d via Caym^o abierunt.* Patet etiam hoc ipsum in tribus regibus Israel, quibus comminatus est Dominus, quod deleteret omnem domum
 3. Reg. 17, 10. eorum propter peccatum ydolatrie usque ad *mingentem ad parietem.* Quorum^e primus fuit Ieroboam filius Nabath, qui peccare fecit Israel. De quo habetur III. Reg. XIII. et XV. Et de quo Ecclesiasticus dicit XLVII°. Secundus fuit Baasa, qui similia operatus est et similia passus. De quo habetur III. Reg. XVI°. Tertius fuit Ahab, cuius Iezabel fuit uxor. De quo habetur III. Reg. XXI. In isto impleta est scriptura
 *r. 3. Eccli. XIX°, qui dicit: *Extolletur in exemplum manus, et tolletur de numero anima eius;* quia ad Baasan solummodo dictum fuit: *Faciam domum tuam sicut domum Ieroboam filii Nabath,* III. Reg. XVI°. Ad istum autem dictum fuit: *Dabo domum tuam sicut domum Ieroboam^e filii Nabath et sicut domum Baasa filii Ahiä,* III. Reg. XXI°. Peccatum ydolatrie fuit peccatum istorum trium regum. Ideo dicit beatus Iohannes prima canonica ultimo: *Filii, custodite vos a simulacris.* Ieremias etiam in epistola sua sic ait:
 *r. 22. *Scientes itaque, quia non sunt dii, ne timueritis eos.* Item Iere. X^o: *Sic ergo aicetis eis: Di, qui celos et terram non fecerunt, pereant de terra et de his que sub celis sunt.* Item Iere. in fine epistole sue: *Melior est homo iustus, qui non habet simulacra, nam erit longe ab opprobriis.* Quod patet in tribus sociis Danielis, de quibus habetur Dan. III°: *Et^f erumpens Nabuchodonosor^g ait: Benedictus Deus eorum, Sydrach videlicet^h, Misach et Abdenago, qui misit angelum suum et eruit servos suos, quia crediderunt in eum et verbum regis immutaverunt et tradiderunt corpora sua, ne servirent et ne adorarent omnem deum excepto Deo suo. A me ergo positum est hoc decretum, ut omnis populus, tribus et lingua, quecumque locuta fuerit blasphemiam contra Deum Sydrach, Misach et Abdenago, disperdat, et domus eius vastetur. Neque enim est deus alius, qui ita possit salvare.* Audi, quomodo est verum verbum^h sancti

a) hæc inscriptio manu sæc. XIV. post suppleta est. b) ¶ Item ¶ Aliquando e. c) sic. h. l. e. d) quia in Vulg. e) sequitur ¶ minio scriptum. f) penna mutata. g) nabuch e. h) verbum a Sal. in marg. suppl.

1) Ut ait Petrus Comestor, Hist. scolast., Gen. c. 30. 2) Iudæ epistola unum 45 caput habet.

Basili¹⁾, scilicet quod *inimicorum testimonia dignissima fide sunt*. Aliquando^a non totum casale destruitur, sed remanet aliquis ad cumulum maioris tristitie, ut patet in Hely, cui comminatus est Dominus I. Reg. II²⁾, quod *pars magna domus eius moretur, cum ad virilem etatem venerit*. Quod impletum fuit, quando Saul fecit interfici sacerdotes Domini in Nobé a Doech Yduméo. Qui fuerunt LXXXV viri vestiti ephoth líneo. De quibus habetur I. Reg. XXII³⁾. Quod autem dixit Dominus loquens de Hely I. Reg. III⁴⁾: *Incipiam et complebo*, verum dixit. Incépit enim, quando duo filii Hely uno die mortui sunt in bello, ut habetur I. Reg. 4⁵⁾. Sed complevit, quando Salomon amovit Abyathar a sacerdotio et posuit Sadoch pro eo⁶⁾, ut habetur III. Reg. II⁷⁾. Hoc autem accidit Hely sacerdoti magno, *ei quod nocerat indigne agere filios suos et non corripuit eos*, ut habetur I. Reg. III⁸⁾. Anfat igitur Deus iustitiam, amat correctionem, quia *iustus Dominus, iustitiam dilexit*. Hinc est, quod, quia principes Israel populum sibi commissum non correxerunt, *iratus Dominus ait ad Moysen: 'Tolle cunctos principes populi et suspende eos contra solem in patibulis, ut avertatur furor meus ab Israel'*, Numeri XXV⁹⁾. Item^{b)}: Aliquando removetur potior de casali propter offensam et culpam, quam in Deum commisit. Ut patet in Iechonia, de quo ait Dominus Iere. XXII¹⁰⁾: *Vivo ego, dicit Dominus, quia, si fuerit Iechonias filius Ioachym regis Iuda annus in manu dextera mea, inde evellam eum*. Et infra in fine capituli: *Terra, terra, terra, audi sermonem Domini! Hec dicit Dominus: Scribe virum istum sterilem, virum qui in diebus suis non prosperabitur. Nec enim erit de semine eius vir, qui sedeat super solium David et potestatem habeat ultra in Iuda*. Hinc Hely ait I. Reg. II¹¹⁾: *Si peccaverit vir in virum, placari ei potest Deus. Si autem in Deum peccaverit vir, quis orabit pro eo?*

Aperiamus, cur ista premisimus. Vidi diebus meis multa casalia destructa in diversis partibus mundi. Et ne longe petatur exemplum, in civitate Parmensi casale illorum de Cassio, ex quibus mater mea³⁾ processit, quantum ad masculos totaliter est deletum. Casale illorum de Pagánis, quos vidi nobiles homines, divites et potentes, totaliter est destructum^{c)}. Similiter casale illorum de Stéphanis, quos in magna multitudine vidi divites homines et potentes, totaliter avolvit. Quorum^a exemplo tria nobis consideranda occurrunt. Primum, quod scriptura impletur que dicit Iob XXXIII¹²⁾: *Conteret multos et innumerabiles et stare faciet alios pro eis*. Item Baruch III¹³⁾: *Exterminati sunt et ad inferos descenderunt, et alii loco eorum surrexerunt*. Item Iob XII¹⁴⁾: *Multiplicat gentes et perdit eas, et subversas in integrum restituit*. Quod accidit beato Iob, qui habuit multiplicatos VII filios et tres filias, sed perdidit eos diabolo procurante et Deo permittente, ut habetur Iob I¹⁵⁾. Sed subversas istas gentes in integrum restituit, quando fuerunt ei VII filii et filie tres, ut habetur Iob ultimo¹⁶⁾. Secundum quod nobis considerandum occurrit est, quia potius nos ibimus ad defunctos, quam ipsi revertantur ad nos, sicut dixit David II. Reg. XII¹⁷⁾, cum de mortuo filio loqueretur: *Ego vadam magis ad eum, ille vero non revertetur ad me*. Item Iob VII¹⁸⁾: *Sicut consumitur nubes et pertransit, sic qui descenderit ad inferos: non ascendet nec revertetur ultra in domum suam, neque cognoscet cum amplius locus eius*. Ideo dicit Iere. XXII¹⁹⁾: *Plangite eum qui egreditur, quia non revertetur ultra nec videbit terram nativitatis sue*. Ideo dicit Iob XIII²⁰⁾: *Homo, cum dormierit, non resurget. Donec atteratur celum, non erigilabit neque consurgat de somno suo*. Tertium quod nobis considerandum

a) penna mutata. b) Item c) Aliquando e. c) sequitur c) minio scriptum.

1) Nescio, ubi hoc dictum legatur. 2) Cf. Petri Comest. Hist. scolast., Regum I, 4. 3) Imelda; cf. supra f. 230^{b, c}, p. 55.

F. CCXXXIII^a. [De^a casali illorum de Sancto Vitale].

occurrit est, ut, dum tempus habemus, circa salutem nostram solliciti simus, ne nobis contingat dicere quod dicturi^b sunt illi, de quibus habetur Iere. VIII: *Transiit messis, finita est aestas, et nos salvati non sumus*. De qua materia supra sufficienter posuimus. Nunc ad ordinem et cursum hystorie et narrationis nostre redeamus et ubi dimisimus inchoemus. Diximus enim supra¹, quod

1229. Anno dominice incarnationis M^oCCXXXIX^o Bononienses obsederunt in mense Augusti. ^{Ann.} castrum Sancti Cesarii et ipsum ceperunt videntibus Mutinensibus, Parmensibus et Cremonensibus, ^{L. temp. c. 231.} qui ibi erant cum exercitibus suis. Et fuit maximum prelium quadam nocte inter eos et Bononienses, et manganelle fuerunt Bononiensibus violenter ablato; quarum magnam multitudinem, cum adhuc essem puerulus, vidi in platea Veteri civitatis Parme iuxta baptisterium et episcopium et maioris ecclesie frontispicium². Et pugnatum est acriter in illo bello, et fuit mortalitas maxima hominum, pedum et militum ex utraque parte³. Et ingravatatum est bellum contra Bononienses. Et Bononienses affecti labore et tedio hostibus terga dederunt et fugerunt, carrocium suam et omnia que habebant dimittentes in campo⁴. Et Mutinenses voluerunt carrocium Bononiensium tollere et secum in Mutinam ducere, sed Parmenses non permisierunt⁵ dicentes, quod non erat bonum facere inimicis suis quicquid mali poterant, et quod istud esset opprobrium indelebile et ad multa mala provocativum⁶. Et crediderunt Parmensibus Mutinenses tanquam amicis et coadiutoribus suis et dimiserunt illud in Plumatio⁷. [Bononiensium⁸ castro], et reversi sunt omnes ad civitates suas. [Sciendum⁹ autem, quod cum Bononiensibus in isto exercitu et conflictu, quem cum Mutinensibus et Parmensibus et Cremonensibus habuerunt, fuerunt Mediolanenses, Placentini et Brixienses et tota Romagnola]. Sane in isto exercitu dominus Paganus Alberti Egydii de Paganis de Parma, [qui⁹ erat potestas Mutine⁹], fecit Henricum^h filium suum militem et dixit ei: *Vade, agredere¹ hostes et pugna viriliter!* Fecit quod dixit, et statim fuit lancea perforatus. Et egrediebatur sanguis de corpore suo sicut mustum de dolio remota clausura, et post paululum expiravit. ^{F. CCXXXIII.} Audivit pater suus et dixit: *Non curo, ex quo filius meus factus est miles, et ex quo viriliter pugnando occubuit*. ³⁵ Audivi hec omnia ab eo qui vidit. In prelio etiam supradicto [scilicet^f Sancte Marie in Strata⁹] mortuus

a) haec inscriptio f. 233^a, alia coarcta manu suppleta est (non à Sal.). b) dicuri corr. dicturi c. c) sequitur C minio scriptum. d) plumatio in loco raso. e) Bonon. castro in marg. infer. a Sal. suppl. f) uncis inclusa in marg. super. a Sal. suppl. g) uncis inclusa partim in loco raso; partim in marg. a Sal. suppleta. h) henricum in loco raso. i) sic c. 35-

1) F. 222^c, p. 36. 2) Tolosanus c. 191, ed. Borsieri p. 725, etiam dicit: habuere triumphum videntibus Mutinensibus, Parmensibus, Cremonensibus, qui apud castrum Spilamberti venerant. 3) Cf. Ann. Parm. mai., SS. XVIII, p. 668. 4) ex parte Bononiensium Liber de temp. p. 508. 5) Liber de temp.: dando terga inimicis omnia, quemcumque habebant, dimiserunt. 6) Eadem fere verba Ann. Parm. mai. l. l.: et quod Mutinenses ducere voluerunt Mutinam, sed Parmenses noluerunt, immo prohibuerunt. 7) Ita, ut Sal. post correxit (Bononiam antea fortasse scripserat), habet Joh. Codagnellus, Ann. Placent. p. 98. 8) Ille a. 1228, non 1229, potestas Mutinensis fuit; Cronache Modenesi p. 35. Et cum meo de proelio apud S. Mariam in Strata a. 1228. Oct. 23. commisso dicatur, nescio an in hac pugna Henricus de Paganis occisus sit. 9) Supra de proelio apud S. Cesarium a. 1229. Sept. 5. commisso relatatum est; sed vide n. 8. Cf. supra p. 35. 37.

fuit dominus Çangarus de Sancto Vitale de Parma, qui fuit famosus et nominatus 1228
 miles et fortis bellator. Mortuus est etiam in Cesariensi^a prelio dominus Gua- 1229
 rinus^b de eodem casali, qui fuit similis Çangaro, miles fortis et doctus ad bellum^b.
 (Sept. 6.)
 Hic fuit cognatus pape domni Innocentii quarti. Habuit enim sororem^c pape
 uxorem, ex qua genuit sex filios et filiam unam, quos omnes vidi, et fuerunt pul-
 chri homines, fortes, carnosi et pingues. Quorum^d primus dictus est dominus
 Hugo de Sancto Vitale^e. Secundus dominus Albertus canonicus maioris ecclesie
 multis annis, postea dictus est electus Parmensis multis annis^f. Nunquam per-
 venit ad sacerdotium, quia noluit, sed diaconus mortuus est, nec fuit in episcopum
 conseratus^g. In ala maioris ecclesie, ubi carotium stare consueverat, post cho-
 rum canonicorum, ex parte loci fratrum Minorum sepultus est^h. Et dominus Opiço
 de Lavania, qui fuit Parmensis episcopusⁱ et barbarus Innocentii pape quarti,
 inferius est sepultus. Porro iste dominus Albertus electus Parmensis pulcher homo
 fuit et parum litteratus, sed honesta persona. Notus meus fuit et familiaris, et
 dixit michi, quod pater meus sperabat procurare egressum meum de ordine fra-
 trum Minorum cum Innocentio papa, sed morte preventus^j non potuit. Cognoscebat
 enim papa Innocentius patrem meum, quia canonicus fuerat Parmensis ecclesie, et
 homo erat magne memorie, et pater meus prope maiorem ecclesiam habitabat.
 Insuper filiam suam domnam [Mariam:]^k maritaverat in domno Açone, consanguineo
 germano domni Guarini^l, cognati pape, et ideo sperabat cum nepotibus pape et
 cum familiaritate, quam cum eo habebat, quod papa me redderet patri meo, pre-
 sertim cum alium filiam non haberet. Quod papa non fecisset, ut puto. Forte
 ad solatium patris mei michi episcopatum dedisset vel aliquam dignitatem. Nam
 liberalis homo fuit valde, ut patet in regula fratrum Minorum, quam declaravit^m,
 et in aliis multis. Fratres Minores semper tenebat secum in magna quantitate,
 quibus etiam pulchrumⁿ locum fecit et pulchrumⁿ ecclesiam, in qua apud Lava-
 niam, que terra sua fuit, XXV fratres Minores semper tenere volebat, quibus pro-
 videre volebat tam in libris quam in aliis necessariis. Sed fratres Minores nolue-
 runt suscipere. Et sic papa aliis religiosis dedit. Hic apud Lugdunum in
 camera sua michi officium predicationis dedit et me ab omnibus peccatis meis ab- 1247.
 solvit et plures alias gratias contulit anno dominice incarnationis M^oCCXLVII^o.
 Hic abstulit episcopatum Parmensem fratri Bernardo de Vicio^o qui fuit de 1243.
 Scotis^o et fecit ordinem fratrum de Martorano^o; quem episcopatum habebat a

a) cesa in loco raso, riensi in marg. suppl. Antea Sal. certe hoc vel illo vel predicto scripserat,
 quod mutavit, postquam precedenti verba sc. S. Marie in Strata inseruit. b) sequitur C minus scriptum.
 c) Mariam in marg. a Sal. suppl. d) sic h. l. c.

1) Affò, 'Storia della città di Parma' III, p. 87, n. c. hunc Guarinum fratrem præ-
 dicti Zangari fuisse censuit, quia in tabula ab eo edita ib. p. 329 sq. nr. 33, Guarinus et
 Zangarius filii Anselmi de Sancto Vitale et Imildae dicuntur, et sane non dubium est, quin hic
 Guarinus filius Anselmi fuerit, sed mirum, quod Sal. eum non fratrem Zangari dixerit, si
 vere fuit. 2) Margaretam de Flisco de Lavania, filiam Hugonis comitis. Cf. infra f. 283.
 3) A. 1243—1257. 4) A. 1194—1224. 5) Guido de Adam a. 1247° præcal. dubio
 iam mortuus erat. 6) De Sancto Vitale. 7) Litteris datis a. 1245, Nov. 14, Polthast
 nr. 11962. 8) Cf. supra f. 229°, p. 53; eadem fere vide infra f. 284°, 295°. 9) Cf.
 Innocentii IV. epistolae datas a. 1243, Jul. 7, Nov. 30, Dec. 1, Affò, 'Storia della città di
 Parma' III, p. 375 sqq., nr. 67, 69, 70 (et ibid. nr. 68); Polthast nr. 11080, 11185, 11186.
 10) Gente Parmensi. 11) Canonicorum regularium S. Augustini, qui locum suum habebant
 in capite pontis Parmæ prope ecclesiam S. Mariæ Novæ.

F. 233^d. De domina Cecilia abbatissa monasterii Clavarensis ordinis sancte Clare, que malo fine obiit a Deo percussa.

1243. Gregorio de Monte-longo Lombardie legato¹ — et dedit isti Alberto nepoti suo. Multum enim dilexit propinquos suos² papa Innocentius quartus³. Et habuit tres sorores maritatas in Parma⁴, ex quibus multi sunt nati nepotes, quos optime prehendavit, et iuxta propheticum dictum: *Syon in sanguinibus edificavit*. Porro tertius filius domni Guarini Anselmus fuit, pulcher homo, sed quantum ad arma valde ineptus, utpote qui in Romana curia cum cardinalibus erat nutritus, a quibus sacerdotum ocia et mores didicerat. Quartus fuit Guilielmus, qui erat, ut puto, XX annorum, quando obiit. Juvenis multum conscientiat⁵, volebat enim saltem semel in ebdomada confiteri. Quintus fuit dominus Opizo, qui modo est Parmensis episcopus⁶, sed olim multis annis fuit Tripolitanus⁷. Hic fuit homo quasi militaris. Et sic potest describi, sicut supra⁸ descripsimus dominum Nicholaum Reginum episcopum. Fuit enim cum clericis clericus, cum religiosis religiosus, cum laicis⁹ laicus⁹, cum militibus miles, cum baronibus baro, magnus baratator, magnus dispensator, largus, liberalis et^d curialis. Multas terras et possessiones episcopatus baratavit in principio et quibusdam truffatoribus dedit; quapropter accusatus fuit Urbano pape⁶ a Ghiberto de Gente, quod baratator et dissipator et alienator erat episcopatum rerum; sed procedente tempore recuperavit terras, quas dederat, et multa bona fecit in episcopio. Hic fuit litteratus homo, maxime in iure canonico et in ecclesiastico officio valde expertus; et de ludo scaccorum noverat, et clericos seculares multum tenebat sub baculo. Et plebes⁷ et ecclesias dabat illis qui bene sibi facerent. Religiosos dilexit et specialiter fratres Minores⁸. Unam magnam rusticitatem fecit, quia cum haberet Tripolitani episcopatum, dimisit illum et cum adiutorio domni Octoboni cardinalis, qui postea⁸ Adrianus papa est dictus, abstulit episcopatum Parmensem magistro Iohanni de Domina-Rifidha, qui erat archipresbiter maioris ecclesie et in utroque iure peritus, tam ecclesiastico quam civili, et multis annis docuerat in utroque, et erat honesta persona et bona, et bene cantabat et bene predicabat, insuper et magister suus fuerat in iure canonico; et canonicè et bene electus fuerat a canonicis aliis in Parmensem episcopum post mortem domni Alberti⁹, fratris ipsius¹⁰. Et si modicum fermenti totam massam corrumpit, quanto magis multum? Nam, ut dicit Ecclesiasticus VI¹: *Est amicus qui convertitur ad inimicitiam, et est amicus qui odium et rixam et convitia denudabit*: qualis est, de quo dicit Ecce-

a) sequitur C minio pictum. b) gscatus c. c) sic h. l. c. d) et a. Sal. superser.

1) In epistola data Dec. 1 (nr. 70), supra p. 61, n. 9. dicta, Innocentius papa scripsit: ex eo presertim, quod dilectus filius G[regorius] de Montelongo, subdiaconus et notarius noster, apostolice sedis legatus, infra tempus indultum ad eligendum cathedralium ecclesiarum capitulis de facto, cum de iure non posset, contra formam canonum de predicto B[ernardo] ecclesie prefate providit. 2) Cf. infra f. 430^a. 3) A. 1258—1295. 4) C. a. 1249—1258. 5) F. 218^c, p. 28, ubi eadem verba. Erat enim — b[er]no. 6) IV. a. 1261—1264. 7) Ecclesias parochiales, Ital. pieve. 8) A. 1276. 9) Albertus obiit a. 1257. Maii 16. 10) Opizonis scilicet, sed electus fuerat dictum est de Iohanne de Domina-Rifidha; vide infra f. 236^c, ubi eadem fere verba. Infra f. 397^d. Sal. dicit Giberthum de Gente studuisse, ut fratrem suum Guilielmum abbatem de Leno in episcopum Parmensem promoveret, quod non nisi tunc (a. 1257/8) factum esse potest.

F. CCXXXIII^a. De sorore antiqua monasterii Ianuensis ordinis sancte Clare, cui Deus locutus est et revelavit futura, scilicet mortem abbatisse.

siasticus XI: *Bona enim in mala convertens insidiatur et in electis imponit maculam.* *c. 33.
 Item sapiens in Proverbiis dicit XVII^a: *Occasiones querit qui vult recedere ab* *18. 1.
 amico, *omni tempore erit exprobrabilis.* Sed II. Reg. XVI. dixit Absalon Chusi Ara- *c. 17.
 chite, amico David: *Hec est, inquit, gratia ad amicum tuum?* Hinc Ecclesiasticus
 ait XXIX: *Possidebit illum inimicum gratis, et convitia et maledicta reddet illi, et* *c. 8. 9.
pro honore et beneficio reddet illi contumeliam. Porro^b sextus filius et ultimus
 domni Guarini, supradicti cognati pape Innocentii quarti, fuit dominus Tedhisius,
 grossus et pinguis et fortis. Soror vero istorum domina Cecilia fuit, que multis
 annis stetit in monasterio Parmensi ordinis sancte Clare, postea inde assumpta
 posita fuit abbatisa in monasterio Clavarensi, quod suis expensis dominus Guilliel-
 mus cardinalis¹, nepos pape Innocentii, fecit edificari prope Lavanium terram suam,
 et est ditissimum monasterium, in quo et fratres Minores et sorores inhabitant.
 Hec abbatisa domina Cecilia malo fine periit, a Deo percussa propter rusticitatem
 et avaritiam suam, hoc modo: Frater Bonifatius ex ordine Minorum, visitator pro-
 vincie Lombardie monasteriorum ordinis sancte Clare, habebat aliquas dominas
 per monasteria collocare, eo quod apud Taurinum civitatem Lombardie propter^c
 guerrarum abundantiam minime stare possent. Cumque omnes alias preter^d duas
 per diversa monasteria collocasset, cum illis duabus Ianuam venit et unam posuit
 in monasterio Ianuensi, consentientibus dominabus et abbatisa, aliam in mona-
 stero Clavarensi, sola abbatisa dissentiente. Et ecce subito, dum visitator come-
 deret in domo fratrum qui ibi habitant, abbatisa irato animo et rugosa fronte
 contra novam hospitem insurrexit, dicens et precipiens sororibus, quod eam expel-
 lerent, quia nullo modo volebat, quod in suo monasterio moraretur. Cum autem
 sorores pro nova hospita apud abbatisam preces et lacrimas effudissent, respondit
 eis abbatisa: *Há vilissime mulieres! Creditis, quod nesciam, quare hoc facio?*
Pro bono vestro sic facio et pro bono monasterii nostri. Et apprehensa manu
 eius expulit eam, implens poeticum illud²:

Turpius cicitur quam non admittitur hospes. Versus.

Venit igitur soror expulsa et stetit coram visitatore, qui in domo fratrum qui ibi
 habitant comedebat, et cum multis lacrimis retulit ei que sibi dixerat et fecerat
 abbatisa. Audiens hec visitator surrexit a mensa turbatus et veniens excommuni-
 cavit abbatisam, eo quod in sua duricia perseverans sorori sue necessitatem habenti
 viscera pietatis clauderat³. Et assumens tribulatam sororem consolatus est eam.
 Reducensque eam secum rogavit abbatisam et sorores monasterii Ianuensis, ut
 amore Dei et sui et istam reciperent, revelata eis prius abbatisse Clavarensis
 malitia et duritia, avaritia et stultitia. Audientes itaque talia sorores monasterii
 Ianuensis, commota sunt viscera⁴ earum ad compatiendum sorori sue, et sic rece-
 perunt eam gratanter. Erat autem in illo monasterio soror una antiqua et Deo
 devota et magni meriti apud Deum, cui multum displicuit quod fecerat abbatisa,
 que sororem expulerat tribulatam et etiam iam locatam. Cum ergo esset sero

a) sic c. pro XVIII. b) penna mutata. c) pp h, l. c. d) sequitur littera erasa c.

1) De Flisco vel de Lavania, card. diaconus S. Eustachii. 2) Ovid. Trist. V, 6, 13.

3) Cf. infra p. 64, l. 20. 4) Cf. 3. Reg. 3, 26: Commota sunt quippe viscera eius super filio eius; Gen. 43, 30: commota fuerunt viscera eius super fratre suo.

F. 234^d. Quod V genera hominum sunt, quorum dominium turpe est et crudele¹.

die illo, et alie sorores in lectisterniis se locassent, ista coram altari se prostravit et cum multis lacrimis totam se contulit ad rogandum Deum, et tanquam Deo presente sic cepit orare et cum Deo etiam disputare: *Iustus quidem tu es, Domine; et si disputem tecum, veritatem iusta loquar ad te*, Iere. XII.¹ *Quare non respicis super iniqua agentes et laces devorante impio iustiore se?* Abacuch I.¹ *Nonne tu, Domine, hospitalitatem commendasti dicens Mat. XXV: Hospes eram, et collegistis me?* Apostolus etiam tuus eam precipit et commendat dicens ad Ro. XII: *Hospitalitatem sectantes*. Item ad Hebre. XIII: dicit: *Caritas fraternitatis maneat in vobis, et hospitalitatem nolite oblivisci. Per hanc enim placuerunt quidam, angelis hospitio receptis*. Item apostolus Petrus dicit I. Petri III: *Hospitales invicem sine mutatione*^b. Nonne tu dixisti discipulis tuis Mat. X: *Qui recipit vos, me recipit. Et qui me recipit, recipit eum qui me misit?* Nonne apostolus tuus ad Ro. dicit XV: *Suscipite invicem, sicut et Christus suscepit nos in honorem Dei?* Tu etiam dixisti Io. VI: *Eam qui venit ad me non eiciam foras*^b. Quare ergo abbatisa Clavarensis foras eiecit sororem suam? Nonne apostolus dicit ad Colo. III: *Induite vos sicut electi Dei, sancti et dilecti, viscera misericordie?* Ubi ergo curialitas, ubi caritas, ubi pietas, ubi misericordie viscera? Nam Iohannes dicit prima cano[n]ica VII: *Qui habuerit substantiam huius mundi et viderit fratrem suam necessitatem habere et clausit viscera sua ab eo, quomodo caritas Dei manet in eo? Filii mei, non diligamus verbo neque lingua, sed opere et veritate*. Item beatus Iacobus dicit II: *Si autem frater aut soror nudi sint et indigeant victu cotidiano, dicat autem aliquis de vobis illis: "Ite in pace! calefacimini et saturamini"; non dederitis autem eis que necessaria sunt corpori, quid proderit eis?* Si abbatisa de Clavara ista considerasset, sorori sue miserta fuisset. Domine Deus meus, de te scriptum est Eccli. XXXV: *Non accipiet Dominus personam in pauperem et deprecationem lesi exaudiet. Non despiciet preces pupilli nec viduam, si effundat loquelam gemitus. Nonne lacrimae vidue ad maxillam descendunt, et exclamatio eius super deducentem eas? A maxilla enim ascendunt usque ad celum, et Dominus exauditor suorum delectabitur in illis. De te, Domine, scriptum est, quoniam tu dixisti, Ro. XII: *Michi vindictam, et ego retribuam, dicit Dominus*. Deutero. XXXII: *Meca est ultio, et ego retribuam*. Et iterum Eccli. XXVIII: *Qui vindicari vult, a Domino inveniet vindictam. Numquid super his continebis te, Domine, tacebis et affliges nos vehementer?* Ys. LXIII. Item Abacuch I: *Usquequo, Domine, clamabo, et non exaudies, rocifera bor ad te vim patiens, et non salvabis?*^b Factum est autem, eum ista soror sic perorasset et coram Deo preces multiplicasset, accidit ei modicus somnus, et aliquantulum obdormivit; et quia ultra se non poterat Dominus continere, quin exaudiret famulam de facienda iustitia deprecantem, cepit loqui cum ea dicens Ys. XLVII: *Ullionem capiam, et non resistet michi homo*. Et excitata est soror et vigilando intelligibiliter audivit a Christo: *Audivi orationem tuam et vidi lacrimas tuas et exaudivi te. Et de abbatisa, que viscera pietatis clausit sorori sue, noveris, quod convertetur dolor eius in caput eius, et in verticem ipsius iniquitas eius descendet*. Ecce percussi eam plaga crudeli et insanabili², et amplius abbatisa non erit, sed cognoscet, quod*

a) enim a Sal. superser. b) sequitur C minio scriptum. c) vos Vulg. d) sic e. pro III. e) de te post a Sal. suppl. f) penna mutata. g) non post linea perducta delet., sicut etiam alii 45 codices Vulgatae addunt, alii omittunt. h) Usq; (Usquequo) c.

1) Haec inscriptio potius ad f. 235^{a-b}, scribi debuisset. 2) Cf. 2. Mach. 9, 5: percussit eum insanabili et invisibili plaga; Is. 14, 6: caedentem populos . . . plaga insanabili.

dicit scriptura Iacobi II: *Iudicium sine misericordia illi qui non fecit misericordiam.* *c. 13.
 Et iterum Iob XX: *Luct que fecit omnia, nec tamen consumuntur.* Et iterum *c. 18.
 Iob XXIII: *Deus inultum abire non patitur.* Cito, ait Dominus, *auditura es.* *c. 12.
 quid illi accidit abbatisse; que crudelis et sine misericordia est inventa^b. Venit
 5 igitur soror ista finitis verbis, quibus cum Domino loquebatur, et abbatisse sue et
 visitatori et sororibus, retulit universa^b. Visitator autem statim Clávarum misit
 nuntium velocissimum, ut cognosceret, illi abbatisse qualia accidissent. Qui in-
 venit eam mortuam, maledictam et excommunicatam et non absolutam^b. In illo
 autem intervallo, quo nuntius mittebatur, cepit domina Cecilia Clavarensis abba-
 10 tissa graviter infirmari et ex langore deficere. Cumque variis doloribus laboraret,
decubuit in lectum et ad extrema deducitur. Clamat: *En inior! sorores Accurrite,* 1. Mach. 6, 8.
auxilium date, prebete remedium! Adveniunt sorores continuo, abbatisse sue com-
 patiuntur, ut decet. De salute anime nulla fit mentio, nulla de confessione lo-
 15 quela, ut cognoscas impletum quod scriptura testatur Ecclesiastes VII: *Considera* *c. 11.
opera Dei, quod nemo possit corrigere, quem ille despexerit. Clauditur guttur eius, et
 vix poterat respirare. Et ut cognovit, quia moriebatur, sororibus congregatis
 dicebat: *Ite et recipite dominam illam! Ite et recipite dominam illam! Ite et*
recipite dominam illam! Propter illam percussit me Deus! Propter illam per-
 20 *cussit me Deus! Propter illam percussit me Deus!* Et talia dicens spiritum
 emisit; sed non rediit ad Deum, qui dedit illum, iuxta verbum quod scriptum est
 Eccl. ultimo: *Revertatur pulvis in terram suam, unde erat, et spiritus redeat ad eum* *c. 12, 7.
qui dedit illum. Quare hoc? Ut scriptura impleatur que dicit Ecclesiastes XI: *Si ceci-* 37. CCXXXV.
derit lignum ad austram aut ad aquilonem, in quocumque loco ceciderit, ibi erit. Quod est
 dicere: Ubi te invenero, ibi te iudicabo. Et ideo nemo debet eo statu vivere, in quo
 25 nollet mori. [Ideo dicit Ps.: *Intelligite hec qui obliviscimini Deum, ne quando rapiat, et* *c. 12, 22.
non sit qui eripiat]. Longe melius fuisset isti abbatisse, quod vixisset persona privata
 in monasterio Parmensi ordinis sancte Clare, quam quod divitias et dominium habuisset.
 De primo dicitur Eccl. V: *Dicite conserveate in iudum domini sui; pereunt enim in afflic-* *c. 12, 13.
tione pessima. Hebuit enim divitias, ex quibus et rustica et avara fuit. De secundo
 30 dicitur Eccl. VIII: *Interdum dominatur homo homini in malum suum.* Quod duobus modis
 intelligi potest, scilicet vel ex parte illius qui dominatur, vel ex parte illius super quem
 fit dominium. De primo dicitur Eccl. XX: *Qui potestatem sibi assumit iniuste, odietur.* *c. 8.
 Quod patuit in Abymelech filio Gedeonis, Iudicum IX, et in Absalon, qui assumpsit sibi
 regnum et expulit patrem de regno, postea suspendio periit et lanceis perforatus fuit,
 35 II. Reg. XV, et in Adonia, de quo habetur III. Reg. I, quod *elevabatur dicens: Ego* *c. 3.
regnabo, et postea Salomon fecit eum interfici. De secundo habetur Ys. III, ubi *c. 15.
conqueritur Dominus: Quare atteritis populum meum et facies pauperum commolitis, dicit
dominus Deus exercituum? Item Eze. XXXIII: Cum austeritate imperabatis eis et cum *c. 4.
potentia.

40 Notandum autem, quod V genera hominum sunt, quorum dominium crudele est
 valde et turpe. Primum genus est mulierum, de quorum^g dominio habetur Eccl. XXV: *c. 30.
Mulier, si primatum habeat, contraria est viro suo. Item ibidem: *A muliere initium factum* *c. 33.
est peccati, et per illam omnes morimur. Et ideo iudicatum est de ea et dictum Gen. III: *c. 16.
Sub viri potestate eris, et ipse dominabitur tui. Sed libenter mulier, quando potest, *c. 23.
 45 assumit sibi dominium; quod patet in Semiramis^g, que bracas invenit hominibus; que, ut

a) penna mutata. b) sequitur C minio scriptum. c) uncis inclusa in marg. super. a Sal.
 suppl. d) XX... c., tribus punctis post numerum positus. e) inte in loco raso. f) hoc loco
 signum interrogacionis in c. g) sic c.

F. 235. Quod monasterium Burdegalense ordinis sancte Clare supradictam dominam in abbatissam elegit, et papa eam liberaliter concessit.

posset regnare post mortem viri sui, proprio filio suo, quem de Nino susceperat, nupsit¹. Patet etiam hoc in Athalia, que, ut posset regnare, omne semen regum interfecit, et VII annis regnavit et postea fuit gladio interfecta, ut habetur III. Reg. XI. et II. Paralipo. XXIII. In Ystoriis² quoque dicitur, quod letatus est populus terre, quia abstulerat Dominus opprobrium^a, ne mulier regnaret super eos. [Item^b de dominio mulierum Dominus dicit Ys. III: *Populum meum exatores sui spoliaverunt, et mulieres dominate sunt eius*]. Secundum genus est servorum, de quorum dominio dicitur Prover. XIX: *Non decent stultum delitie nec servum dominari principibus*. Item Prover. XXX: *Per tria movetur terra, et quartum, quod non potest sustinere: Per servum, cum regnaverit et cet.* Item Eccl. X: *Vidi servos in equis et principes ambulantes quasi servos super terram*. Item Iero. in oratione sua post Trenos: *Servi dominati sunt nostri, non fuit qui redimeret de manu eorum*. [Ideo^c quidam³ ait: *Asperius nichil est humili, cum surgit in altum: Cuncta ferit, dum cuncta timet, desecit in omnes, Ut se posse putet; nec belua^d servior ulla est Quam servi rabies in libera terga furensi*].

Tertium genus est stultorum. De quorum dominio dicitur Eccl. X: *Est madum, quod videt sub sole, quasi per errorem egrediens a facie principis: positum stultum in dignitate sublimi et divites sedere dorsum*. Item Prover. XXVI: *Quomodo nix estate et pluvie in messe, sic indecens est stulto gloria*. Item ibidem infra: *Sicut qui mittit lapidem in accervum mercarii, ita qui tribuit insipienti honorem*. Item Eccl. XLII: *Finem habuit Salomon cum patribus suis et dereliquit post se de scanne suo gentis stultitiam et imminutum^e a sua prudentia Roboam, qui avertit gentem consilio suo*. Hoc est quod timuit Salomon, ne scilicet filium stultum haberet, qui post se haberet dominium regni sui. Ideo dixit Eccl. II: *Detestatus sum omnem industriam meam, qua sub sole studiosissime laboravi, habiturus heredem post me, quem ignoro, utrum sapiens an stultus futurus sit, et dominabitur in laboribus meis, quibus desudavi et sollicitus fui*. Ideo posset dicere Salomon quod dixit Iob III: *Timor quem timebam evenit michi, et quod credebatur accidit*. Et quando dixit Prover. XXX, quod terra movetur per servum, cum regnaverit, verum dixit, quia servus suus^f regnavit post ipsum, et terra mota est et commota, quando congressi sunt simul Ieroboam et Abias cum exercitibus suis, ut habetur II. Paralipo. XIII. Sed consolatur valde afflictos a stultorum dominio quod promittit Ys. XXXII: *Non vocabitur ultra is qui insipiens est princeps, neque fraudulentus appellabitur maior*. Quartum genus est puerorum. De quorum dominio dicit Dominus per Ysaia¹ III: *Dabo pueros principes eorum, et effeminati dominabuntur eis*. Ideo dicit Ecclesiastes X: *Ve tibi terra, cuius rex puer est, et cuius principes mane comedant^g*. Quintum et ultimum genus est inimicorum. De quorum dominio dicitur in psalmo: *Dominati sunt eorum qui oderunt eos*. Ideo Dominus dicit Ys. LII: *Dominatores eius — scilicet populi Dei — inique agunt, dicit Dominus, et ingerit tota die nomen meum blasphematur*. Benedictus Deus, qui me de hac materia expedivit!

a) opprobrium corr. opprobrium e. b) unis inclusa in marg. super a Sal. suppl. c) unis inclusa in marg. laterali et infer. a Sal. suppl. d) bellua radendo corr. belua e. e) qui in marg. a Sal. suppl. f) minutum corr. minutum e. g) suus in marg. a Sal. suppl. h) sequitur c. minio scriptum. i) ys. e. k) hinc cersus nocus coeptus, sed tantum sequitur c. minio scriptum sine maiore littera initiali.

1) Hæc ex Petri Comest. Hist. scolast., Gen. c. 36. 2) Petri Comest., Regum IV. c. 16. 3) Claudianus in Eutrapium I, c. 181—184.

F. 235^a. Quod dominus Naçarius^a cum uxore sua multa bona fecit fratribus Minoribus de Luca seditionis tempore.

F. CCXXXVI^b. De abbatisa Gatharole ordinis sancte Clare, que totam civitatem Lucensem provocavit contra fratres Minores ponendo *maculam* Esri. 11. 33. *in electis*.

Recordor^b, quod, cum essem Lugduni^c, et dominus papa Innocentius quartus 1248 9. esset ibi, venerunt fratres Minores de Burdegalis ad papam dicentes, quod sorores ordinis sancte Clare monasterii Burdegalensis elegerant dominam Ceciliam, nepem suam, in suam abbatissam. Et dedit eis papa litteras confirmationis et dixit, quod irent^c Parmam, pro ea. Sed dominus electus Parmensis^d, nepos pape et frater predictae domine, cum esset Lugduni et intellexisset hoc, ivit ad papam et fecit, quod totum illud negotium retractavit. Et forte, si ivisset illuc, melius se habuisset inter extraneos quam se habuerit inter propinquos et notos. Nunc ad cursum nostre hystorie redeamus et ubi dimisimus^e inchoemus.

Anno siquidem dominice incarnationis M^oCCXXXIX^o, quem etiam supra posuimus, dominus Nazarus^f Ghirardini de Luca potestas Regius fuit, qui fecit fieri pontem et portam de porta Bernone. Et tunc primo civitas Regii cepit murari. Et fecit murari centum brachia a dicta porta inferius versus portam Sancti Stephani. Et sic successive alii potestates annuatim faciebant murari ducenta brachia^g, quousque civitas murata est tota. Verumtamen propter guerrarum abundantiam aliquando civitas habuit intervallum murandi. Iste^h dominus Nazarus habet ymaginem lapideam super portam Bernonis, quam fecit fieri, et sedet ibi super equum lapideum in civitate Regiiⁱ. Pulcher miles fuit et dives valde, notus meus et amicus, quando habitabam in civitate Lucana^j in ordine fratrum Minorum. Domina Flos-olive, uxor sua, fuit pulchra domina, pinguis et carnosae et michi familiaris et devota. De Tridento fuit, uxor cuiusdam notarii, ex quo habuit duas filias, pulcherrimas dominas. Dominus vero Nazarus abstulit eam viro suo, quando Tridenti fuit potestas, et duxit eam consentientem ad civitatem Lucanam; suam vero uxorem, que adhuc vivebat, misit ad quoddam suum castrum, et stetit ibi, quousque obiit. Mortuus est sine filiis dominus Nazarus. Multas divitias isti domine dedit, que processu temporis in civitate Regina maritata fuit pariter et decepta, ut michi dixit. Et habuit eam in uxorem Henricus filius Antonii de Musso; et adhuc vivit in anno Domini M^oCCXXXIII^o, quo scribimus ista in festo sancti Laurentii, die Martis. Ambo isti, scilicet dominus Nazarus et domina Flos-olive, multa bona fecerunt fratribus Minoribus de Luca, quando abbatisa Gatharole ordinis sancte Clare totam civitatem Lucanam provocavit et concitavit [contra] fratres, ponens *maculam in electis*, eo quod frater Iacobus de Yseo volebat ipsam absolvere, quia non bene in illo officio se habebat. Erat enim filia cuiusdam fornariae Januensis, et valde turpe et crudele erat suum dominium ac pariter inhonestum, et violenter dominium tenere volebat, ut semper existeret abbatissa. Quod ut melius tenere posset,

a) sic h. l. c. (narius, ç a Sal. superscripta corr. naçarius), cum in textu semper Nazarus scriptum sit.
b) Recordor cum simplici littera R in columna scriptum, tunc in marg. picta littera initialis maior nigra R minio ornata. c) ivent in marg. a Sal. suppl. d) penna mutata. e) contra fratres in marg. a Sal. suppl.

1) Ter fuit Sal. Lugduni a. 1247. Nov. in., 1248. Jan. ex., 1249. Mart. ex. et Apr.
2) Albertus. 3) F. 233^a, p. 61. 4) Lazarus Liber de temp. p. 508, quod Sal. correxit, cum hunc viram Lucae viderit. 5) Ut sub quoque anno in Libro de temp. adnotatum est.
6) Cf. SS. XXXI, p. 508, n. 1. 7) A. 1239. Apr. — 1241.

f. 236^v. De translatione beati Francisci, et de miraculis ibi factis.

De transitu beati Antonii Paduani.

Quod marchio Cavalcabó a Bonacurso de Palude fuit superatus atque fugatus apud Mancasale.

f. 236^r. De episcopis Parmensis ecclesie qui diebus meis fuerunt.

munuscula et exenia largiebatur iuvenibus et viris et secularibus dominabus, maxime autem eis qui de parentela sua in monasterio suo aliquas propinquas habebant. Quibus etiam ipsa dicebat: 'Ideo fratres Minores me absolvere volunt, quia non permitto eos fornicari cum filiabus et sororibus vestris', et sic, ut dictum est, ponebat *maculam in electis*. Mentiebatur enim ore aperto. Et nichilominus fuit absoluta, et fratres recuperaverunt honorem et famam suam, et civitas a perturbatione quievit¹. Satis igitur ostensum est, quam turpe sit dominium feminarum; quod etiam in hominibus non laudatur. Non enim dixit Deus primis parentibus, quod dominarentur hominibus, sed *dominamini*, ait, *piscibus maris^a et volatilibus^c celi et bestis univere terre*. Hinc beatus Bernardus dicit²: *Quotiens hominibus preesse desidero, totiens Deum meum preire contendo*. De ipso namque scriptum est, quod *renit Nazareth et erat subditus illis*, nulli dubium, quin Ioseph et Marie, qui parentes dicebantur ipsius, Luc. II.

1230. Anno dominice incarnationis M^oCCXXX^o generale capitulum fratrum Minorum Assisii est celebratum. In quo corporis beati Francisci [VIII. Kal. Iunii] translatio facta fuit³; et frater Iacobus de Yseo, qui in locis inguinaribus et membris genitalibus totaliter erat contractus, integraliter fuit redditus sanitati⁴. Multa etiam alia miracula fecit eadem die Deus per servum et amicum suum⁵ Franciscum digna relatu, pro quibus ad legendam suam poteris habere recursum.

1231. Anno dominice incarnationis M^oCCXXXI^o, indictione quarta, XIII° die mensis Iunii, feria VI^a, beatissimus pater ac frater Antonius, natione Hyspanus, in civitate Padua, in qua per eum nomen suum magnificavit altissimus, apud celum⁶ in loco fratrum viam universe carnis ingressus ad celestium spirituum mansiones feliciter transmigravit. Hic fuit ex ordine fratrum Minorum et socius beati Francisci. De quo in alio loco, si fuerit vita comes, abundantius disseremus et copiosius perorabimus⁷.

1232. Anno dominice incarnationis M^oCCXXXII^o die sabbati XVI° exeunte Octobri superatus et fugatus fuit marchio Cavalcabó a Bonacurso de Palude et ab illis de Sesso apud Mancasale.

1233. Anno Domini M^oCCXXXIII^o murabatur palatium Parmensis^f episcopi, quod est ante frontispitium maioris ecclesie; et tunc episcopus Gratia de Florentia Parmensem gubernabat ecclesiam⁸, et in pluribus locis episcopatus plura fecit edificari palatia. Et ideo a Parmensibus bonus episcopus habebatur. Siquidem

a) maris in marg. a Sal. suppl. b) B^o c. c) volatilibus c. d) VIII. Kal. Iunii *alio atramento a Sal. in marg. suppl.* e) suum in marg. a Sal. suppl. f) episc. parm. corr. parm. episc. c.

1) Cf. Osea 7, 4: quievit paululum civitas a commistione fermenti. 2) Non reperi hoc dictum in operibus Bernardi Clarevallensis. 3) Haec ex Bonaventurae Leg. Francisci c. 15, 7, Boniv. Opera ed. Peltier XIV, p. 345. 4) Cf. Mirac. S. Francisci c. 8, 2, *ibid.* p. 359. 5) A. 1231. fuit dies Iun. 14. sabbatum, non feria sexta, Antonius vero die Iun. 13, feria sexta, mortuus est, ut dicitur in Vita eius c. 3, § 31, Acta SS. Iun. II, p. 708. 6) *Eetra urbem Patavinam sitam.* 7) Quod in parte libri, quae superest, non executus est. 8) Potius de Arezio; cf. Allodi, 'Serie cronologica dei vescovi di Parma' I, p. 370. 9) A. 1224—1236.

E. 236^d. De parentela domni Ghiberti de Gente^a.

non fuit rerum episcopaliū dissipator, sed potius agregator^b et conservator^c. Hic fuit patris mei amicus, scilicet domni Guidonis Ade^c, et de palatio suo loquebatur cum eo, cum esset ad fenestram domus sue^d, et exenia sibi mittebat, ut vidi frequenter oculis meis. Fratrem meum Guidonem dilexit, sed postquam ordinem fratrum Minorum intravit, non curavit de ipso. Ante istum episcopum fuit domnus Opiço de Lavania Januensi^e, qui fuit pulcher homo et honesta persona, ut dicunt, et barbānus fuit domni Innocentii pape quarti, quem non recolo me vidisse^f. Post episcopum Gratiam fuit quidam Gregorius Romanus, qui parvo tempore vixit^g et 1236/7. mortuus est Mantue hereticus et maledictus. Quando enim in infirmitate sua portaverunt ei corpus Domini, noluit illud sumere, dicens, quod nichil credebat de tali fide. Cum autem interrogatus fuisset, quare episcopatum receperat, dixit, quod propter divitias et honores; et sic obiit et non communicavit. Post istum fuit episcopus magister Martinus^h, de Colurnio oriundus, ex genere non satis claro. Post quem Bernardus de Vifioⁱ, de quo supra^b memini me dixisse, sicut et de subsequentibus^d. Post Bernardum fuit domnus Albertus de Sancto Vitale, nepos pape Innocentii quarti^j. Postea canonice et concorditer et bene fuit electus magister Iohannes de Domina Riūdha, archipresbiter maioris ecclesie; et supervenit domnus Opiço Tripolitanus episcopus, similiter nepos pape predicti et frater superioris Alberti, et abstulit sibi^k; et adhuc vivit et tenet^l, *ut qui tenet nunc tenet, donec de medio fiat*. Et sumus hodie in anno M^oCC^oLXXXIII^o, quo ista scribimus, in festo sancti Lauren^otii, in die Martis. Quid amodo futurum sit de Parmensibus episcopis, Deus novit^m.

Igitur millesimo supraposito, scilicet CC^oXXXIII^o, domnus Giliolus Domine-Agnetis de Parma potestas fuit Regius; quo anno primo incepta fuit moneta Regii; et domnus Nicolaus Reginus episcopus vivebat adhuc. Istum domnum Egidiolum vidi, quia de eadem civitate eramus. Et quantum ad cognomen, binomius fuit. Dicitur est enim de Domina Agnēte vel a matre vel ab uxore, eo quod valens domina fuerit, sicut quidam pons, qui est Parme, appellatus fuit et dictus pons domine Egidie de Palūde, eo quod fecerit eum fieri; quem modo Parmenses melius faciunt, ut sit de muro et non de lignamineⁿ. Item dicitur est de Gente, pro eo quod, cum

a) Quare dicantur de Gente descendentes a domno Giliolo Domine-Agnetis. Item de ponte domine Egidie de Palude *postiore manu sœc. XI. in marg. inferiore suppl. c.* b) sic e. c) *recenti manu corruptum in ad c.* d) subsequē e. e) *sequitur tantum in versu novo c. initio scriptum sine maiore littera initiali.*

1) *Acciter cum reprehendit Gregorius IX. papa epist. data a. 1233. Ian. 12. Affò, 'Storia della città di Parma' III, p. 362 sqq., nr. 56; Potthast nr. 9071.* 2) *Hodieque palatium archiepiscopale prope baptisterium situm est, cui domus Guidonis de Adam vicina erat: cf. supra f. 221^d, 222^d, p. 34, 37.* 3) *A. 1194—1224; de quo vide supra f. 233^a, p. 61.* 4) *Trium annorum erat Sal., cum ille obiit.* 5) *Inter a. 1236. Oct. et 1237. Mart. Praeter hunc locum de eo nihil invenitur; cf. Alodi l. l. I, p. 394.* 6) *A. 1237—1243.* 7) *A. 1243.* 8) *F. 233^b, p. 61 sq.* 9) *A. 1243—1257. De quo vide supra f. 233^{a-c}, p. 61 sq.* 10) *Suppl. episcopatum; cf. supra f. 233^c, p. 62.* 11) *A. 1258—1295, quo anno in archiepiscopatum Ravennatem translatus est.* 12) *Scil. a. 1283. Qui a. 1284. perfectus est. Cf. infra f. 428^{c-d}.* 46) *Ann. Parm. mai., SS. XVIII, p. 698.*

F. CCXXXVII^a. De tempore Alleluie.F. 237^b. De fratre Benedicto, qui inchoavit devotionem, que fuit tempore Alleluie.

esset in ultramarinis partibus, quando fiebat mentio de exercitibus in familiari colloquio, hoc verbum frequenter dicebat: 'Gens nostra ita fecit'. Audivi hoc a domino Ghirardo Rangone de Mutina, qui fuit frater Minor. Porro dominus Giliolus de Gente habuit duos fratres¹. Quorum primus fuit dominus Tedhaldus, quem vidi puerulus valde vetustum, senem et antiquum dierum; et habuit VII filios, quorum unus, scilicet dominus Manfredus, sororem meam uxorem habuit dominam Caracosam; que post mortem viri sui in monasterio Parmensi ordinis sancte Clare laudabiliter vitam finivit¹. Secundus² fuit dominus Beretta, pulcher miles et fortis bellator et validus, qui staturam habuit ita longam, quod mulieres et homines mirabantur. Porro dominus Giliolus fuit pater domni Ghiberti de Gente, de quo suo loco dicemus³. Et quando dominus Giliolus millesimo supposito erat potestas Reginus, inchoatum^b est Alleluia. Fuit autem Alleluia quoddam tempus, quod sic in posterum dictum fuit, scilicet tempus quietis et pacis, quoad arma bellica [omnino^c remota]; iocunditatis et letitie, gaudii et exultationis, laudis et iubilationis. Et cantilenas cantabant et laudes divinas milites et pedites, cives et rurales, *iuvenes et virgines, senes cum iunioribus*. In omnibus civitatibus Ytalie ista devotio fuit. Et vidi, quod in civitate mea Parmensi quilibet vicinia volebat habere vexillum suum occasione processionum, que fiebant, et in vexillo suo genus martyrii sancti sui. Ut verbi gratia, quomodo decoriebatur^d beatus Bartholomeus, erat in vexillo illius vicinie, in qua erat eius ecclesia. Et sic de aliis. Sic etiam veniebant de villis ad civitatem cum vexillis et societatibus magnis viri et mulieres, pueri et puelle, ut predicationes audirent et Deum laudarent; et cantabant *Dei voces et non hominis*, et ambulabant homines in salvatione, ita ut videretur propheticum illud impletum: *Reminiscentur et convertentur ad Dominum universi fines terre. Et adorabunt in conspectu eius univ[er]se familie gentium*. Et habebant ramos arborum et candelas accensas. Et fiebant predicationes vespere et mane et meridie iuxta illud propheticum: *Vespere, mane et meridie narrabo et annuntiabo, et exaudiet vocem meam. Redimet in pace^e animam meam ab his qui appropinquant^d michi, quoniam inter multos erat necem*. Et fiebant stationes in ecclesiis et in plateis, et levabant manus ad Deum ad ipsum laudandum et benedicendum in secula; et a divinis laudibus cessare non poterant, ita erant inebriati amore divino. Et beatus qui plus poterat bene facere et Deum laudare. Nulla ira in eis, nulla perturbatio, nulla disceptatio, nullus rancor. Omnia paci^fice et benigne fiebant ab eis, ita ut illud propheticum dicere possent Ys. LXV: *Quia obliuioni tradite sunt angustie priores, et quia abscondite sunt ab oculis nostris. Nec mirum. Biberant enim de vino dulcedinis spiritus Dei, quo gustato desipit omnis caro⁴*. Ideo precipitur predicatoribus Prover. XXXI: *Date sicram merentibus et vinum his qui amaro sunt animo. Bibant et obliviscantur egritatis sue, et doloris non*

a) sequitur C. minio scriptum. b) penna mutata. c) omni, remota in marg. a Sal. suppl. d) sic c. e) pace in marg. a Sal. suppl. f) paci^ficie^r.

1) Cf. supra f. 230^a, p. 54. 2) Frater scilicet Gilioli de Gente. 3) Quod saepe infra fecit, praesertim f. 396^b—398^d. 4) Hoc dictum Bernardi Clarevall. vide iam supra f. 224^a, p. 41, n. 1.

F. 237^o. De sollempnibus predicatoribus, qui tempore Alleluie famosi fuerunt, et primo de his qui de ordine fratrum Predicatorum extiterunt.

recorderentur amplius. Ad predicta facit quod Ieremias dicit in Trenis III°: *Serventur vias nostras et queramus et revertamur ad Dominum^a. Levemus corda nostra cum manibus ad Dominum in celos.* Revera ita faciebant, ut vidi oculis meis, et illud quod apostolus precipit adimplebant, I. Timothei II°: *Volo viros orare in omni loco, levantes puras manus sine ira et disceptatione^b.* Et quia sapiens in Proverbiis dicit XI°, quod, *ubi non est gubernator, populus corruet*, ne credas eos sine duce fore, dicamus de ducibus congregationum istarum. Nam primo venit Parmam frater Benedictus, qui dicebatur frater de Cornetta¹, homo simplex et illiteratus et bone innocentie et honeste vite, quem vidi et familiariter cognovi Parme et postmodum Pisis. Erat enim vel de valle Spoletana vel de partibus Romanis. Non erat alicuius religionis quantum ad congregationem, sibi ipsi vivebat et soli Deo placere studebat; amicus valde erat fratrum Minorum. Quasi alter Iohannes Baptista videbatur, qui preceperet ante Dominum et *puraret Domino plebem perfectam*. Hic habebat in capite capellam² Armenicam et barbam longam et nigram et tubam eneam [sive^c de oricálc] parrulam, eum qua bucinabat, et terribiliter reboabat tuba sua nec non^d et^e dulciter; zona pellicea erat accinctus³; habitus eius niger erat ut saccus cilicinus et longus usque ad pedes; toga erat ad modum guascapi⁴ factus^f, et in anteriori parte et in posteriori crucem habebat magnam et latam et longam et rubeam, descendens⁵ a collo usque ad pedes, sicut in planetis sacerdotalibus fieri solet. Taliter iste indutus ibat cum tuba sua et in ecclesiis et in plateis predicabat et Deum laudabat, quem sequobatur maxima puerorum multitudo, frequenter eum ramis arborum et candelis accensis⁶. Sed et ego super murum palatii episcopi, quod tunc temporis edificabatur⁷, vidi ipsum pluries predicantem et Deum laudantem. Et inchoabat laudes suas hoc modo et in vulgari dicebat: *Laudato et benedicto et glorificato sia lo patre!* Et pueri alta voce quod dixerat repetebant^g. Et postea eadem verba repetebat addendo: *sia lo fijo!* Et pueri resumebant et eadem verba cantabant^h. Postea tercio eadem verba repetebat addendo: *sia lo spiritu sancto!* Et postea Alleluia, Alleluia, Alleluia. Deinde bucinabat et postea predicabat dicendo aliqua bona

a) d e., ut saepe Sal. scripsit, d pro domino, d pro domini etc. b) sequitur c minus scriptum. c) sive de oric. in marg. a Sal. suppl. d) non in marg. a Sal. suppl. e) 7 (etiam) radendo corr. 7 (et) e. f) sic (fcs) e. g) sic e. pro descendenteu. h) sic cum j longo e.

1) Cornelus vocatur Ann. Parvi. mai., SS. XVIII, p. 668. Sic dictus procul dubio a tuba, qua sonabat, ut recte dixit Winkelmann, 'Jahrb., Friedrich II.' II, p. 440, n. 1. 2) Est capellus, Italice cappello. 3) Cf. 4. Reg. 1, 8: zona pellicea accinctus renibus. Et de Iohanne Bapt. dicitur Matth. 3, 4: et zonam pelliceam circa lumbos suos; Marc. 1, 6: et zona pellicea circa lumbos eius. 4) Vide Gloss. mediae et inf. Lat. s. v. guascapus. 5) Eadem verba in Ann. Parm. mai. l. l. omnes ibant post eum com ramis alborum et candelis accensis clamando: 'Benedictus sit pater, benedictus sit filius, benedictus sit spiritus sanctus'. 6) Cf. supra f. 236^b c., p. 68. 7) Eadem verba Italica apud Ryccard. de S. Germano, SS. XIX, p. 370, qui fratrem quendam I. apud Sanctum Germanum mense Iunio eadem clamasse dicit. Alterum ab altero haec didicisse apparet, non fratrem Benedictum ipsum ad Sanctum Germanum ivisse, ut C. Satter, 'Johann v. Vicenza' p. 31, opinatus est; cf. Winkelmann, 'Jahrb., Friedrich II.' II, p. 440, n. 1.

1233. verba ad laudem Dei. Et postmodum in fine predicationis beatam virginem salutabat hoc modo¹:

*Ave Maria clemens et pia,
Gratia plena, virgo serena!* 5
Dominus tecum, et tu manè mecum!
*Benedicta tu in mulieribus,
que peperisti pacem hominibus
et angelis gloriam!*
*Et benedictus fructus ventris tui,
qui, coheredes ut essemus sui,
nos fecit per gratiam et cet.* 10

Nunc de sollemnibus predicatoribus, qui tempore illius devotionis famosi fuerunt, dicamus, et primo de duobus Predicatorum ordinis, scilicet de fratre Iohanne de Bononia, qui quantum ad originem de Vincentia erat, et de fratre Iacobino de Regio, qui de Parma oriundus erat. Nam beatus Dominicus necdum canonizatus erat, sed sub terra latebat, sicut in prosa cantatur:

*Iacet granum occultatum,
sydus latet obumbratum,
sed plasmator omnium* 20
*Ossa Ioseph pululare,
sydus iubet radiare
in salutem gentium.*

Et invenitur, quod sanctus Dominicus XII annis latuit sub terra; nec erat sue sanctitatis aliqua mentio, sed^a procuratore istius fratris Iohannis supradicti, qui in Bononia tempore illius devotionis habebat gratiam predicandi, eius canonizatio facta fuit^{b, 2}. Huic canonizationi adiutorium dedit episcopus Mutinensis, qui postea cardinalis Guilielmus est dictus, et fuit de Pedemontis; quem predicantem et officium facientem in parasceue vidi in ecclesia fratrum Minorum apud Lugdunum³, quando papa Innocentius et curia erat ibi^b. Iste ergo, quia amicus Predicatorum erat, sollicitavit eos dicens: 'Ex quo fratres Minores habent unum sanctum, faciatis et vos, ut alium habeatis, etiam si deberetis ipsum de paleis fabricare'. Porro frater Iohannes iste parve litterature erat⁵ et intromittebat se de miraculis faciendis. Magnam predicationem inter Castrum Leonem et Castrum Francum tempore illo fecit. Frater vero Iacobinus de Regio, qui de Parma oriundus,

1249.
Apr. 2.

1233.
L. temp.
c. 235.

a) et a Sal. corr. sicut c. b) sequitur in initio scriptum.

1) Hoc carmen, cuius versus 1. et 2. aliquanto immutati et aucti sunt hoc loco, saepe citatum est: In appendice carminum Adami de S. Victore ed. Gautier (Paris 1859) II, p. 485 sq., ed. D. S. Wrangham III, p. 222, nr. 6; inter Hymnos et Sequentias ed. G. Mitschack (Hatis Sax. 1886) I, p. 210, nr. CCXXXIII; Mangeart, 'Catalogue des mss. de la bibl. de Valenciennes' p. 17. Reliquas editiones vide U. Chevalier, Repertorium hymnologicum nr. 1879 (I, p. 111). 2) A. 1233. Maii 24. facta est translatio corporis a fratre Iohanne, a. 1234. Jul. 13. Gregorius IX. papa eum canonizatum esse promulgavit; Potthast nr. 9489. 3) A. 1244. ab Innocentio IV. papa card. episcopus Sabinensis creatus est. 4) Quod a. 1249. factum est, quo Sal. hebdomada paschali Lugduni fuit; cf. infra f. 338^a, ubi idem relatam est. 5) Cf. Winkelmann l. I, II, p. 448, n. 3.

F. CC38^a. De fratre Iacobino de Parma, qui de Regio dictus est, et de operibus eius.
 F. 238^a. Quod frater Gharardus de Mutina apparuit post mortem suam fratri
 Iacobino de Parma.
 De fratre Bartholomeo de Vincentia.

5 fuerat¹, litteratus homo fuit et lector in theologia, facundus, copiosus et graciosus
 in predicationibus; homo alacer, benignus, caritativus, familiaris, curialis, liberalis
 et largus; et aliquando fuimus socii itineris simul die noctuque a Parma usque 1240?
 ad Mutinam tempore magnae guerre², et nichilominus ego habebam socium meum,
 et ipse suum. Hic tempore illius devotionis, de qua supra diximus, multam habuit 1233.
 gratiam predicandi et multa bona fecit. Nam millesimo supraposito inchoata est
 ecclesia Iesu Christi fratrum Predicatorum in civitate Regina, et in festo sancti Iacobi
 primus lapis positus fuit, consecratus per dominum episcopum Nicolaum. Et ad predictum opus
 faciendum veniebant homines et mulieres Regii, tam parvi quam magni, tam milites quam pedites,
 tam rustici quam cives, et ferebant lapides, sabulum et calcinam supra dorsa sua in pellibus variis
 15 et sandalibus; et beatus ille qui plus poterat portare³. Et fecerunt omnia fundamenta domorum et
 ecclesie et partem muraverunt, et in tertio anno compleverunt totum laborerium suum⁴. 1235.
 Et tunc frater Iacobinus superstabat ad laboreria bene facienda. Iste frater Iacobinus fecit
 magnam predicationem inter Calernum et Sanctum Hylarium in episcopatu Parmen-
 20 nensi in inferiori parte strate⁴. In qua predicatione fuit maxima multitudo homi-
 num et mulierum, puerorum et puellarum de Parma et de Regio et de montibus
 et de vallibus sive campestribus et de diversis villis. Et quedam mulier pauper-
 cula pregnans peperit ibi masculum. Tunc precibus et rogatu fratris Iacobini illi
 paupercule mulieri multi multa dederunt. Nam una mulier dabat sibi subtellares,
 alia camisiam, alia vestem, alia bindam. Et sic habuit unum asinum operatum,
 25 insuper et⁵ ab hominibus centum solidos imperialium. Et qui interfuit et vidit
 retulit michi omnia ista post longum tempus, cum per eundem locum cum eo
 transirem. Insuper et hec eadem cognovi ab aliis. Huic fratri Iacobino infirmo
 30 existenti⁶ in conventu Bononie et in infirmitorio fratrum Predicatorum circa meri-
 diem sedenti et vigilanti apparuit frater Girardus de Mutina⁵ ex ordine fratrum
 Minorum ea die, qua⁴ obierat, et familiariter cum eo locutus est dicens: 'In gloria
 Dei sum, ad⁶ quam cito vocabit te Christus, ut ab eo laboris tui mercedem plenam
 recipias, et cum eo semper habitabis, cui devote servisti'. His dictis disparuit
 frater Girardus. Frater vero Iacobinus quod viderat retulit fratribus suis, et gavisi
 sunt. Et accedit fratri Iacobino, sicut frater Girardus dixerat, quia post paucos
 35 dies obdormivit in Domino. Cuius corpus Mantue fuit sepultum. Frater vero
 Iohannes de Vincentia, cuius supra fecimus mentionem, in Apulia ultimum diem
 clausit⁶.

Habuerunt etiam fratres Predicatores apud Parmam tempore illius devotionis,
 quod dictum fuit Alleluia, fratrem Bartholomeum de Vincentia, qui multa bona

40 a) deportare, de expunction, c.; sequitur C minus scriptum. b) et a Sal. superser. c) existi-
 stenti — Bononie in loco raso, quo alia plura scripta erant, quarum extrema [mortuus est adhuc legi
 possunt. d) ea die qua in loco raso. e) ad qu in loco raso.

1) Cf. infra f. 458^a. 2) Nescio non a. 1249. Jul. — Aug., cum Sal. cum Iohanne
 de Ollis Parma Bononiam iret (infra f. 348^b), an alio tempore. 3) Haec verba ex Libro
 45 de temp. c. 237, p. 511, ad a. 1235: [pietatis] fecit compleri totum laborerium fratrum
 Predicatorum. 4) Viae Aemiliae. 5) De quo vide infra f. 238^a, 239^a, b, c. 246^a, 250^a,
 251^a, 278^a, b, 458^a. 6) Cf. Sutter, 'Johann von Vicenza' p. 160 sq.

F. 238^c. De predicatoribus ordinis fratrum Minorum, et primo de fratre Leone, cui dominus cuiusdam hospitalis post mortem apparuit.

F. 238^d. De quodam predatore, qui erat de Padua, et predixit quandam turrim cadendam, et ita evenit.

De alio, qui similia dixit, et similia evenerunt.

fecit, ut vidi oculis meis; et fuit bonus homo, discretus et honestus¹. Et post multa tempora factus fuit episcopus terre sue², et fecit ibi pulchrum locum fratrum suorum, qui prius ibi non habitabant. Fratres vero Minores habuerunt fratrem Leonem Mediolanensem, qui fuit famosus et sollempnis predicator et magnus persecutor hereticorum et confutator et superator. Hic multis annis in ordine fratrum Minorum minister provincialis fuit et postea archiepiscopus Mediolanensis³. Hic tam magnifici cordis fuit et tante audacie, quod aliquando solus cum vexillo precessit exercitum Mediolanensium, qui contra imperatorem veniebat, et transito ponte et fluvio per longam moram stetit solus vexillum in manibus tenens⁴; nec tamen Mediolanenses post eum transibant, quia videbant exercitum imperatoris preparatum ad bellum. Iste frater Leo audivit confessionem domini cuiusdam hospitalis Mediolanensis, qui erat magni nominis et magne sanctitatis reputabatur. Et cum laboraret in extremis, fecit sibi promitti, quod post obitum suum rediret ad eum, ut de statu suo posset cognoscere. Et promisit grater. Divulgatur decessus eius circa vespertas per civitatem; rogat frater Leo duos fratres, socios speciales, quos habebat cum adhuc provincialis minister existeret, ut in angulo orti in cella ortolani illo sero secum vigilare deberent. Cumque tres simul vigilarent, accidit fratri Leoni modicus somnus^a, et volens dormire rogavit socios, quod, si aliquid sentirent, excitarent eum. Et ecce subito audiunt venientem cum multis doloribus eiulando et viderunt eum tanquam globum igneum vel asub^b de celo cadentem; deciditque super cacumen celle, veluti cum accipiter ad anatem capiendam descendit. Ad cuius sonitum et ad impulsum fratrum frater Leo evigilavit a somno. Cum autem ille querelando frequentaret 'Heu, heu!' quesivit ab eo frater Leo, qualiter sibi esset. Qui respondit dicens, quod damnatus erat, eo quod pueros ex occulto concubitu genitos et ad hospitale proiectos ex quadam indignatione sine baptismo^c mori permiserit, quia videbat hospitale ex tali expositione in labores et expensas incurrere. Cumque diceret ei frater Leo, quare istud peccatum confessus non fuerat, respondit, vel quia tradidit oblivioni, vel quia confitendum non credidit. Dixit ergo ei frater Leo: 'Quia nichil habes facere nobiscum, recede a nobis et vade viam tuam!' Ille igitur eiulando et clamando recessit. Iste itaque frater Leo tempore illius devotionis, quod in posterum

a) somnus a *Sal. in marg. suppl.* b) sic c. c) baptismo, altero s. *expulso, c.*

1) Non dubitari poterit, quoniam hic Bartholomeus de Vincentia idem fuerit, qui a. 1231. arbiter inter civitates Iannam et Alexandriam constitutus tabulas interpolavit et adulteravit, ut G. Caro exposuit, 'N. Archiv' XXII, p. 419—441 (vide ib. p. 440, n. 2). Quod si verum est, minime honestus homo fuit iste Bartholomeus. 2) Scil. Vincentinus a. 1255—1270. Cf. *infra* f. 405^a, 457^a, 458^a. 3) A. 1244—1263. 4) Hoc a. 1237, mense Nov. factum esse videtur, cum imperator ad fl. Oglio staret, Mediolanensibus tunc contra eum venientibus, sed flumen non transeuntibus; cf. *Reg. Imp. V*, 1, p. 459 sq., nr. 2289^a. Pagna apud Curtem novam a. 1237. Nov. 27. victi Mediolanenses hunc Leonem ad imperatorem miserunt, ut pacem impetraret; *Ann. Placent. Gib.*, SS. XVIII, p. 478.

F. CC39^a. Quod Parmenses tempore devotionis fecerunt fratrem Ghirardum de Mutina suum potestatem dando ei plenum dominium Parme.

dictum est Alleluia, multa operatus est et multa bona fecit. Fuit quidam alius 1233.
frater Minor de Padua, qui tempore illius devotionis multa bona fecit. Hic dum
in quodam festo Cumis predicaret, et quidam usurarius turrim suam murari
5 faceret, impeditus frater a clamore laborantium, astanti populo dixit frater^a: 'Pre-
dico vobis, quod usque ad tale tempus turris illa funditus corruet et destruetur'.
Accidit, ut frater predixerat, et reputatum fuit grande miraculum. Hinc Ecce-
siasticus^b ait XXXVII¹: *Anima viri sancti evanescit aliquando vera, quam VII cir-*
10 *cinspectores^c sedentes in excelsum ad speculandum.* Item Prover. XVII¹: *Qui altam*
facit domum suam, querit ruinam. Item exemplum illius qui divinavit de turre
cadenda et de filio grille et de tribus cucurbitis et de mure in cucurbita. Et
omnia casu dicebat et fortuito, et ex hoc appellatus fuit divinus. Fuit et frater
Girardus de Mutina ex ordine fratrum Minorum tempore devotionis predictae^d, qui
15 fuit mirabilem patrat^e operum et multa bona fecit, ut vidi oculis meis. Hic,
cum adhuc secularis existeret, dicebatur Girardus Maletta. Ex potentibus et divi-
tibus parentibus natus est, scilicet de Buccabadhatis. Hic fuit de primitivis fra-
tribus unus, scilicet ordinis fratrum Minorum, non tamen de XII². Amicus et
intimus fuit beati Francisci et aliquando socius. Curialis homo fuit valde, libe-
20 ralis et largus, religiosus et honestus^e et valde morigeratus, temperatus in verbis
et in omnibus operibus suis. Parve litterature fuit, magnus concionator, optimus
et graciosus predicator. Totum mundum circuire volebat. Hic pro me rogavit 1238.
fratrem Helyam generalem ministrum ordinis fratrum Minorum, ut ad ordinem
me reciperet, et exaudivit^f eum apud Parmam anno Domini M^oCC^oXXX^oVIII^o.
25 Huius sotius aliquando in itinere fui. Huic tempore illius devotionis predictae 1233.
Parmenses totaliter dominium Parme dederunt, ut eorum esset potestas et con-
cordaret eos qui guerras^g habebant ad pacem^h. Et sic fecit, quia multos dis-
cordes ad pacem reduxit. Veruntamen in quadam compositione cuiusdam pacis
calumniam incurrit et perturbavit dominum Bernardum Rolandi Rugi, cognatum
30 pape domni Innocentii quarti, pro eo quod non bene satisfecit quibusdam amicis
suis. Erat enim frater Gerardusⁱ imperialis multum. Et nichilominus *in pace et*
in equitate ambulavit cum Deo et multos avertit ab iniquitate, ut dicit Malachias II³.
Nota exemplum illorum trium sociorum, quorum unus elegit vacare sibi et sibi
soli vivere et solitariam vitam ducere, alius servire infirmis, tertius concordare
35 discordantes. De primo dicit beatus Ieronimus⁴: *Sancta rusticitas Ieronimus,*
solum sibi prodest, et quantum edificat ex vite merito ecclesiam Christi, tantum nocet,

a) sic iterum e., quod delendum. b) penam mutata. c) circinspectores e. d) alterum r e corr. in loco raso. e) sic h. l. c.

1) De pace Mutinae ab eo facta vide 'Cronache Modenesi' p. 38. 2) Scil. non de
40 XII primis, quas Franciscus collegit, antequam ab Innocentio III. papa impetraret, ut regula
eorum confirmaretur; quorum nomina enumerantur in Speculo s. Francisci (Venetiis 1504) f. 87.
et Analecta Franciscana III, p. 640 sq. etc. 3) Scil. Helyas. Cf. infra f. 246°. 4) Cf.
Ann. Parm. nat., SS. XVIII, p. 668, et vide permuta ab eo a. 1233. statuta; Statuta
45 communis Parmae I, 1, p. 3. 5. 10. 42 sq. 49. 198—200. 271. 290. 292 sqq. 301 sqq.
312—314. 320. 5) Epist. 53. ad Paulinum, Bibliae ex more praemisissa, Opera ed. Val-
larsius I, col. 270.

- F. 239^b. De^a tribus sociis, qui diversimode elegerunt Deo servire.
De quodam, qui serviebat infirmo, ex cuius servitio promeruit, quod
beata virgo sibi apparuit.
Quod isti solemnes^b predicatorum congregabantur interdum in aliquo loco
et ordinabant de predicationibus suis.
- F. 239^c. De trufatoribus et illusoribus qui tempore Alleluie fuerunt.

si destruentibus non resistat. Ideo nota de sancto Sydonio, cui precepit angelus Domini, quod iret ad predicandum contra hereticos. De beato Francisco etiam^c scriptum est¹, quod non sibi soli vivere, sed aliis proficere vult Dei zelo ductus.

*F. 239^b.
r. 30.
*r. 1.
*r. 1.
*r. 14. De secundo Dominus dicit Mat. XXV^t: *Infirmus fui, et visitastis me.* Item ad 10
Ro. XIII^t: *Infirmum autem in fide assumite.* Et infra XV^t: *Debemus autem nos
firmiores imbecillitates infirmorum sustinere et non nobis placere.* Item prima ad
Thessa. V^t: *Suscipite infirmos, patientes^b estote ad omnes.* Valde enim impatientes^b
sunt infirmi et cito indignantur. Nota exemplum illius qui serviebat infirmo,
cui beata virgo apparuit et familiariter loquebatur cum eo. Cumque infirmus 15
clamaret, dimisit virginem et ad infirmum cucurrit. Rediens denuo virginem^d ex-
pectantem invenit, que dixit sibi: *Quia erga infirmum caritatem ostendisti, ideo
te expectavi. Alioquin recessissem, si ad infirmum non ivisses.* De tertio
*r. 8. dicitur Eccl. VII^t: *Calumniā conturbat sapientem et perdet robur cordis eius.* Multas
enim calumnias patiuntur qui discordantes volunt ad pacem reducere. Ideo dicit 20
*r. 17. Prover. XXVI^t: *Sicut qui apprehendit auribus canem, sic qui transit et impatiens con-
miscbitur rixe alterius.* Rogandus est autem Deus sicut propheta: *Redime
me a calumniis hominum, ut custodiam mandata tua.* Cum reduco ad memoriam
*r. 21. fratrem Ghirardum^b de Mutina, semper illius auctoritatis recordeo Eccl. XIX^t:
*Melior est homo qui minuitur sapientia et deficiens sensu in timore, quam qui abundat 25
sensu et transgreditur legem altissimi.* Cum fratre Ghirardo fui infirmus apud Fera-
riam² infirmitate, de qua mortuus est; et veniens ipse Mutinam circa annum novum
ultimum diem clausit. Sepultus est in ecclesia fratrum Minorum in sepulchro la-
pideo, et multa miracula Deus per eum operari dignatus est. Que quia alibi
scribi possunt, ideo causa brevitatis hic omittuntur a nobis. Unum vero preter- 30
eundum non est, quia tempore devotionis pre-dicte isti solemnes predicatorum con-
gregabantur interdum in aliquo loco et ordinabant de predicationibus suis, scilicet
de loco, de die, de hora et de themate; et dicebat unus alteri: *Teneas quod
ordinavimus firmum.* Et sic infallibiliter fiebat, sicut condixerant sibi. Stabat
ergo frater Ghirardus, ut vidi oculis meis, in platea communis Parme vel alibi, 35
ubi volebat, super gradum ligneum, quem fecerat ad loquendum, et populo ex-
pectante a predicatione cessabat et profundabat caputium super caput, quasi ali-
quid meditaretur de Deo. Deinde post longam moram miranti populo, remoto
*r. 10. caputio, loquebatur. Quasi diceret Apoc. I^t: *Fui in spiritu in dominica die et ascen-
tavi^e dilectum fratrem nostrum Iohannem de Vincentia, qui predicat apud Bono-
niam in glarea fluminis Reni, et habet magnum populum coram se, et tale fuit*

a) inscriptiones huius columnae alio atramento subfusco scriptae sunt ac reliquae, sed manu fra-
tris Sal. b) sic h. l. c. c) 7 (etiam) a Sal. superser. d) u (uir) in loco raso... — e) sic e.; cf.
supra p. 40, l. 24. et p. 44, l. 34.

1) A Giuliano Spirensi in officio s. Francisci, Weis, 'Die Choräle Julians v. Speier' 45
p. XVI. 2) Ubi Sal. a. 1249—1256. moratus est.

F. 289^d. De magistro Boncompagno Florentino.

predicationis eius initium¹: *Beata gens, cuius est dominus Deus eius, populus, quem elegit in hereditatem sibi*^a. Idem dicebat de fratre Iacobino, idem illi de isto: Mirabantur astantes et curiositate ducti nuntios mittebant non nulli, ut istorum que dicebantur cognoscerent veritatem. Cumque veraciter hec omnia repperissent, indicibiliter mirabantur, et secularia negotia deserentes ordinem fratrum Minorum et fratrum Predicatorum multi ingressi sunt; et diversimode et in multis partibus mundi multa bona facta sunt tempore devotionis illius, ut vidi oculis meis.

Fuerunt^b etiam tempore illo truffatores et illusores quam plures^c, qui *maculam in electis* libenter imponere conabantur^d. Ex quibus unus fuit Boncompagnus Florentinus^e, qui magnus magister in gramatica in civitate Bononie fuit et libros de dictamine scripsit. Hic cum more Florentinorum truffator maximus esset, quandam rithmum fecit in derisionem fratris Iohannis de Vincentia, cuius nec principii reminiscor nec finis, quia multa tempora sunt, quod non legi ipsum, et quando

¹⁵ a) sequitur C minio scriptum. b) primo C Fuerunt cum simplici littera F in columna scriptum, penna mutata hoc loco, deinceps in marg. littera maior initialis F atram. nigro scripta et minio ornata.

1) Quod scivit, quia de initio, id est de themate, inter se praedicatores convenerant, ut Sal. supra dixit. Truffavit igitur, ut nostri verbo utar, fr. Girardus populum, ut ipse vir sanctus haberetur. 2) Inter quos maxime Guido Bonatus, de quo Sal. infra f. 278^d quaedam dicit. 3) Salse cavillatur Iohannem de Vincentia et Iacobinum de Regio carmen quoddam (a Petro de Vineis compositum?), Eddestand du Ménil, 'Poésies pop. lat. du moyen âge' (Paris 1847) p. 170:

Et omnes audivimus aquam factam vinum,
per Iohannem scilicet et per Iacobinum,
quod gustatum fuerat per architriclinum;
sic fecisse legimus beatum Martinum.
Loquebatur Dominus eis, cum volebant,
et ad eos angeli boni descendebant,
et mali similiter eis apparebant,
qui suis per omnia mandatis favebant.
His nunquam apostoli fecerunt maiora,
sed nec his similia, nam quaecumque hora
invocabant Dominum fratres, sine mora
fiebant miracula laude digniora.
Visiones aliquas per raptum viderunt,
sed non licet homini loqui que fuerunt;
de futuris etiam plura predixerunt,
que, sicut predixerant, ita contigerunt.
Signa quidem plurima sunt ab eis facta,
que fuissent omnia hoc scripto redacta;
sed, cum vellem scribere, penna fuit fracta,
et bissexti numerus crevit in epacta.

²⁵ ³⁰ ³⁵ ⁴⁰ ⁴⁵ ⁵⁰ ⁵⁵ ⁶⁰ ⁶⁵ ⁷⁰ ⁷⁵ ⁸⁰ ⁸⁵ ⁹⁰ ⁹⁵ ¹⁰⁰ ¹⁰⁵ ¹¹⁰ ¹¹⁵ ¹²⁰ ¹²⁵ ¹³⁰ ¹³⁵ ¹⁴⁰ ¹⁴⁵ ¹⁵⁰ ¹⁵⁵ ¹⁶⁰ ¹⁶⁵ ¹⁷⁰ ¹⁷⁵ ¹⁸⁰ ¹⁸⁵ ¹⁹⁰ ¹⁹⁵ ²⁰⁰ ²⁰⁵ ²¹⁰ ²¹⁵ ²²⁰ ²²⁵ ²³⁰ ²³⁵ ²⁴⁰ ²⁴⁵ ²⁵⁰ ²⁵⁵ ²⁶⁰ ²⁶⁵ ²⁷⁰ ²⁷⁵ ²⁸⁰ ²⁸⁵ ²⁹⁰ ²⁹⁵ ³⁰⁰ ³⁰⁵ ³¹⁰ ³¹⁵ ³²⁰ ³²⁵ ³³⁰ ³³⁵ ³⁴⁰ ³⁴⁵ ³⁵⁰ ³⁵⁵ ³⁶⁰ ³⁶⁵ ³⁷⁰ ³⁷⁵ ³⁸⁰ ³⁸⁵ ³⁹⁰ ³⁹⁵ ⁴⁰⁰ ⁴⁰⁵ ⁴¹⁰ ⁴¹⁵ ⁴²⁰ ⁴²⁵ ⁴³⁰ ⁴³⁵ ⁴⁴⁰ ⁴⁴⁵ ⁴⁵⁰ ⁴⁵⁵ ⁴⁶⁰ ⁴⁶⁵ ⁴⁷⁰ ⁴⁷⁵ ⁴⁸⁰ ⁴⁸⁵ ⁴⁹⁰ ⁴⁹⁵ ⁵⁰⁰ ⁵⁰⁵ ⁵¹⁰ ⁵¹⁵ ⁵²⁰ ⁵²⁵ ⁵³⁰ ⁵³⁵ ⁵⁴⁰ ⁵⁴⁵ ⁵⁵⁰ ⁵⁵⁵ ⁵⁶⁰ ⁵⁶⁵ ⁵⁷⁰ ⁵⁷⁵ ⁵⁸⁰ ⁵⁸⁵ ⁵⁹⁰ ⁵⁹⁵ ⁶⁰⁰ ⁶⁰⁵ ⁶¹⁰ ⁶¹⁵ ⁶²⁰ ⁶²⁵ ⁶³⁰ ⁶³⁵ ⁶⁴⁰ ⁶⁴⁵ ⁶⁵⁰ ⁶⁵⁵ ⁶⁶⁰ ⁶⁶⁵ ⁶⁷⁰ ⁶⁷⁵ ⁶⁸⁰ ⁶⁸⁵ ⁶⁹⁰ ⁶⁹⁵ ⁷⁰⁰ ⁷⁰⁵ ⁷¹⁰ ⁷¹⁵ ⁷²⁰ ⁷²⁵ ⁷³⁰ ⁷³⁵ ⁷⁴⁰ ⁷⁴⁵ ⁷⁵⁰ ⁷⁵⁵ ⁷⁶⁰ ⁷⁶⁵ ⁷⁷⁰ ⁷⁷⁵ ⁷⁸⁰ ⁷⁸⁵ ⁷⁹⁰ ⁷⁹⁵ ⁸⁰⁰ ⁸⁰⁵ ⁸¹⁰ ⁸¹⁵ ⁸²⁰ ⁸²⁵ ⁸³⁰ ⁸³⁵ ⁸⁴⁰ ⁸⁴⁵ ⁸⁵⁰ ⁸⁵⁵ ⁸⁶⁰ ⁸⁶⁵ ⁸⁷⁰ ⁸⁷⁵ ⁸⁸⁰ ⁸⁸⁵ ⁸⁹⁰ ⁸⁹⁵ ⁹⁰⁰ ⁹⁰⁵ ⁹¹⁰ ⁹¹⁵ ⁹²⁰ ⁹²⁵ ⁹³⁰ ⁹³⁵ ⁹⁴⁰ ⁹⁴⁵ ⁹⁵⁰ ⁹⁵⁵ ⁹⁶⁰ ⁹⁶⁵ ⁹⁷⁰ ⁹⁷⁵ ⁹⁸⁰ ⁹⁸⁵ ⁹⁹⁰ ⁹⁹⁵ ¹⁰⁰⁰ ¹⁰⁰⁵ ¹⁰¹⁰ ¹⁰¹⁵ ¹⁰²⁰ ¹⁰²⁵ ¹⁰³⁰ ¹⁰³⁵ ¹⁰⁴⁰ ¹⁰⁴⁵ ¹⁰⁵⁰ ¹⁰⁵⁵ ¹⁰⁶⁰ ¹⁰⁶⁵ ¹⁰⁷⁰ ¹⁰⁷⁵ ¹⁰⁸⁰ ¹⁰⁸⁵ ¹⁰⁹⁰ ¹⁰⁹⁵ ¹¹⁰⁰ ¹¹⁰⁵ ¹¹¹⁰ ¹¹¹⁵ ¹¹²⁰ ¹¹²⁵ ¹¹³⁰ ¹¹³⁵ ¹¹⁴⁰ ¹¹⁴⁵ ¹¹⁵⁰ ¹¹⁵⁵ ¹¹⁶⁰ ¹¹⁶⁵ ¹¹⁷⁰ ¹¹⁷⁵ ¹¹⁸⁰ ¹¹⁸⁵ ¹¹⁹⁰ ¹¹⁹⁵ ¹²⁰⁰ ¹²⁰⁵ ¹²¹⁰ ¹²¹⁵ ¹²²⁰ ¹²²⁵ ¹²³⁰ ¹²³⁵ ¹²⁴⁰ ¹²⁴⁵ ¹²⁵⁰ ¹²⁵⁵ ¹²⁶⁰ ¹²⁶⁵ ¹²⁷⁰ ¹²⁷⁵ ¹²⁸⁰ ¹²⁸⁵ ¹²⁹⁰ ¹²⁹⁵ ¹³⁰⁰ ¹³⁰⁵ ¹³¹⁰ ¹³¹⁵ ¹³²⁰ ¹³²⁵ ¹³³⁰ ¹³³⁵ ¹³⁴⁰ ¹³⁴⁵ ¹³⁵⁰ ¹³⁵⁵ ¹³⁶⁰ ¹³⁶⁵ ¹³⁷⁰ ¹³⁷⁵ ¹³⁸⁰ ¹³⁸⁵ ¹³⁹⁰ ¹³⁹⁵ ¹⁴⁰⁰ ¹⁴⁰⁵ ¹⁴¹⁰ ¹⁴¹⁵ ¹⁴²⁰ ¹⁴²⁵ ¹⁴³⁰ ¹⁴³⁵ ¹⁴⁴⁰ ¹⁴⁴⁵ ¹⁴⁵⁰ ¹⁴⁵⁵ ¹⁴⁶⁰ ¹⁴⁶⁵ ¹⁴⁷⁰ ¹⁴⁷⁵ ¹⁴⁸⁰ ¹⁴⁸⁵ ¹⁴⁹⁰ ¹⁴⁹⁵ ¹⁵⁰⁰ ¹⁵⁰⁵ ¹⁵¹⁰ ¹⁵¹⁵ ¹⁵²⁰ ¹⁵²⁵ ¹⁵³⁰ ¹⁵³⁵ ¹⁵⁴⁰ ¹⁵⁴⁵ ¹⁵⁵⁰ ¹⁵⁵⁵ ¹⁵⁶⁰ ¹⁵⁶⁵ ¹⁵⁷⁰ ¹⁵⁷⁵ ¹⁵⁸⁰ ¹⁵⁸⁵ ¹⁵⁹⁰ ¹⁵⁹⁵ ¹⁶⁰⁰ ¹⁶⁰⁵ ¹⁶¹⁰ ¹⁶¹⁵ ¹⁶²⁰ ¹⁶²⁵ ¹⁶³⁰ ¹⁶³⁵ ¹⁶⁴⁰ ¹⁶⁴⁵ ¹⁶⁵⁰ ¹⁶⁵⁵ ¹⁶⁶⁰ ¹⁶⁶⁵ ¹⁶⁷⁰ ¹⁶⁷⁵ ¹⁶⁸⁰ ¹⁶⁸⁵ ¹⁶⁹⁰ ¹⁶⁹⁵ ¹⁷⁰⁰ ¹⁷⁰⁵ ¹⁷¹⁰ ¹⁷¹⁵ ¹⁷²⁰ ¹⁷²⁵ ¹⁷³⁰ ¹⁷³⁵ ¹⁷⁴⁰ ¹⁷⁴⁵ ¹⁷⁵⁰ ¹⁷⁵⁵ ¹⁷⁶⁰ ¹⁷⁶⁵ ¹⁷⁷⁰ ¹⁷⁷⁵ ¹⁷⁸⁰ ¹⁷⁸⁵ ¹⁷⁹⁰ ¹⁷⁹⁵ ¹⁸⁰⁰ ¹⁸⁰⁵ ¹⁸¹⁰ ¹⁸¹⁵ ¹⁸²⁰ ¹⁸²⁵ ¹⁸³⁰ ¹⁸³⁵ ¹⁸⁴⁰ ¹⁸⁴⁵ ¹⁸⁵⁰ ¹⁸⁵⁵ ¹⁸⁶⁰ ¹⁸⁶⁵ ¹⁸⁷⁰ ¹⁸⁷⁵ ¹⁸⁸⁰ ¹⁸⁸⁵ ¹⁸⁹⁰ ¹⁸⁹⁵ ¹⁹⁰⁰ ¹⁹⁰⁵ ¹⁹¹⁰ ¹⁹¹⁵ ¹⁹²⁰ ¹⁹²⁵ ¹⁹³⁰ ¹⁹³⁵ ¹⁹⁴⁰ ¹⁹⁴⁵ ¹⁹⁵⁰ ¹⁹⁵⁵ ¹⁹⁶⁰ ¹⁹⁶⁵ ¹⁹⁷⁰ ¹⁹⁷⁵ ¹⁹⁸⁰ ¹⁹⁸⁵ ¹⁹⁹⁰ ¹⁹⁹⁵ ²⁰⁰⁰ ²⁰⁰⁵ ²⁰¹⁰ ²⁰¹⁵ ²⁰²⁰ ²⁰²⁵ ²⁰³⁰ ²⁰³⁵ ²⁰⁴⁰ ²⁰⁴⁵ ²⁰⁵⁰ ²⁰⁵⁵ ²⁰⁶⁰ ²⁰⁶⁵ ²⁰⁷⁰ ²⁰⁷⁵ ²⁰⁸⁰ ²⁰⁸⁵ ²⁰⁹⁰ ²⁰⁹⁵ ²¹⁰⁰ ²¹⁰⁵ ²¹¹⁰ ²¹¹⁵ ²¹²⁰ ²¹²⁵ ²¹³⁰ ²¹³⁵ ²¹⁴⁰ ²¹⁴⁵ ²¹⁵⁰ ²¹⁵⁵ ²¹⁶⁰ ²¹⁶⁵ ²¹⁷⁰ ²¹⁷⁵ ²¹⁸⁰ ²¹⁸⁵ ²¹⁹⁰ ²¹⁹⁵ ²²⁰⁰ ²²⁰⁵ ²²¹⁰ ²²¹⁵ ²²²⁰ ²²²⁵ ²²³⁰ ²²³⁵ ²²⁴⁰ ²²⁴⁵ ²²⁵⁰ ²²⁵⁵ ²²⁶⁰ ²²⁶⁵ ²²⁷⁰ ²²⁷⁵ ²²⁸⁰ ²²⁸⁵ ²²⁹⁰ ²²⁹⁵ ²³⁰⁰ ²³⁰⁵ ²³¹⁰ ²³¹⁵ ²³²⁰ ²³²⁵ ²³³⁰ ²³³⁵ ²³⁴⁰ ²³⁴⁵ ²³⁵⁰ ²³⁵⁵ ²³⁶⁰ ²³⁶⁵ ²³⁷⁰ ²³⁷⁵ ²³⁸⁰ ²³⁸⁵ ²³⁹⁰ ²³⁹⁵ ²⁴⁰⁰ ²⁴⁰⁵ ²⁴¹⁰ ²⁴¹⁵ ²⁴²⁰ ²⁴²⁵ ²⁴³⁰ ²⁴³⁵ ²⁴⁴⁰ ²⁴⁴⁵ ²⁴⁵⁰ ²⁴⁵⁵ ²⁴⁶⁰ ²⁴⁶⁵ ²⁴⁷⁰ ²⁴⁷⁵ ²⁴⁸⁰ ²⁴⁸⁵ ²⁴⁹⁰ ²⁴⁹⁵ ²⁵⁰⁰ ²⁵⁰⁵ ²⁵¹⁰ ²⁵¹⁵ ²⁵²⁰ ²⁵²⁵ ²⁵³⁰ ²⁵³⁵ ²⁵⁴⁰ ²⁵⁴⁵ ²⁵⁵⁰ ²⁵⁵⁵ ²⁵⁶⁰ ²⁵⁶⁵ ²⁵⁷⁰ ²⁵⁷⁵ ²⁵⁸⁰ ²⁵⁸⁵ ²⁵⁹⁰ ²⁵⁹⁵ ²⁶⁰⁰ ²⁶⁰⁵ ²⁶¹⁰ ²⁶¹⁵ ²⁶²⁰ ²⁶²⁵ ²⁶³⁰ ²⁶³⁵ ²⁶⁴⁰ ²⁶⁴⁵ ²⁶⁵⁰ ²⁶⁵⁵ ²⁶⁶⁰ ²⁶⁶⁵ ²⁶⁷⁰ ²⁶⁷⁵ ²⁶⁸⁰ ²⁶⁸⁵ ²⁶⁹⁰ ²⁶⁹⁵ ²⁷⁰⁰ ²⁷⁰⁵ ²⁷¹⁰ ²⁷¹⁵ ²⁷²⁰ ²⁷²⁵ ²⁷³⁰ ²⁷³⁵ ²⁷⁴⁰ ²⁷⁴⁵ ²⁷⁵⁰ ²⁷⁵⁵ ²⁷⁶⁰ ²⁷⁶⁵ ²⁷⁷⁰ ²⁷⁷⁵ ²⁷⁸⁰ ²⁷⁸⁵ ²⁷⁹⁰ ²⁷⁹⁵ ²⁸⁰⁰ ²⁸⁰⁵ ²⁸¹⁰ ²⁸¹⁵ ²⁸²⁰ ²⁸²⁵ ²⁸³⁰ ²⁸³⁵ ²⁸⁴⁰ ²⁸⁴⁵ ²⁸⁵⁰ ²⁸⁵⁵ ²⁸⁶⁰ ²⁸⁶⁵ ²⁸⁷⁰ ²⁸⁷⁵ ²⁸⁸⁰ ²⁸⁸⁵ ²⁸⁹⁰ ²⁸⁹⁵ ²⁹⁰⁰ ²⁹⁰⁵ ²⁹¹⁰ ²⁹¹⁵ ²⁹²⁰ ²⁹²⁵ ²⁹³⁰ ²⁹³⁵ ²⁹⁴⁰ ²⁹⁴⁵ ²⁹⁵⁰ ²⁹⁵⁵ ²⁹⁶⁰ ²⁹⁶⁵ ²⁹⁷⁰ ²⁹⁷⁵ ²⁹⁸⁰ ²⁹⁸⁵ ²⁹⁹⁰ ²⁹⁹⁵ ³⁰⁰⁰ ³⁰⁰⁵ ³⁰¹⁰ ³⁰¹⁵ ³⁰²⁰ ³⁰²⁵ ³⁰³⁰ ³⁰³⁵ ³⁰⁴⁰ ³⁰⁴⁵ ³⁰⁵⁰ ³⁰⁵⁵ ³⁰⁶⁰ ³⁰⁶⁵ ³⁰⁷⁰ ³⁰⁷⁵ ³⁰⁸⁰ ³⁰⁸⁵ ³⁰⁹⁰ ³⁰⁹⁵ ³¹⁰⁰ ³¹⁰⁵ ³¹¹⁰ ³¹¹⁵ ³¹²⁰ ³¹²⁵ ³¹³⁰ ³¹³⁵ ³¹⁴⁰ ³¹⁴⁵ ³¹⁵⁰ ³¹⁵⁵ ³¹⁶⁰ ³¹⁶⁵ ³¹⁷⁰ ³¹⁷⁵ ³¹⁸⁰ ³¹⁸⁵ ³¹⁹⁰ ³¹⁹⁵ ³²⁰⁰ ³²⁰⁵ ³²¹⁰ ³²¹⁵ ³²²⁰ ³²²⁵ ³²³⁰ ³²³⁵ ³²⁴⁰ ³²⁴⁵ ³²⁵⁰ ³²⁵⁵ ³²⁶⁰ ³²⁶⁵ ³²⁷⁰ ³²⁷⁵ ³²⁸⁰ ³²⁸⁵ ³²⁹⁰ ³²⁹⁵ ³³⁰⁰ ³³⁰⁵ ³³¹⁰ ³³¹⁵ ³³²⁰ ³³²⁵ ³³³⁰ ³³³⁵ ³³⁴⁰ ³³⁴⁵ ³³⁵⁰ ³³⁵⁵ ³³⁶⁰ ³³⁶⁵ ³³⁷⁰ ³³⁷⁵ ³³⁸⁰ ³³⁸⁵ ³³⁹⁰ ³³⁹⁵ ³⁴⁰⁰ ³⁴⁰⁵ ³⁴¹⁰ ³⁴¹⁵ ³⁴²⁰ ³⁴²⁵ ³⁴³⁰ ³⁴³⁵ ³⁴⁴⁰ ³⁴⁴⁵ ³⁴⁵⁰ ³⁴⁵⁵ ³⁴⁶⁰ ³⁴⁶⁵ ³⁴⁷⁰ ³⁴⁷⁵ ³⁴⁸⁰ ³⁴⁸⁵ ³⁴⁹⁰ ³⁴⁹⁵ ³⁵⁰⁰ ³⁵⁰⁵ ³⁵¹⁰ ³⁵¹⁵ ³⁵²⁰ ³⁵²⁵ ³⁵³⁰ ³⁵³⁵ ³⁵⁴⁰ ³⁵⁴⁵ ³⁵⁵⁰ ³⁵⁵⁵ ³⁵⁶⁰ ³⁵⁶⁵ ³⁵⁷⁰ ³⁵⁷⁵ ³⁵⁸⁰ ³⁵⁸⁵ ³⁵⁹⁰ ³⁵⁹⁵ ³⁶⁰⁰ ³⁶⁰⁵ ³⁶¹⁰ ³⁶¹⁵ ³⁶²⁰ ³⁶²⁵ ³⁶³⁰ ³⁶³⁵ ³⁶⁴⁰ ³⁶⁴⁵ ³⁶⁵⁰ ³⁶⁵⁵ ³⁶⁶⁰ ³⁶⁶⁵ ³⁶⁷⁰ ³⁶⁷⁵ ³⁶⁸⁰ ³⁶⁸⁵ ³⁶⁹⁰ ³⁶⁹⁵ ³⁷⁰⁰ ³⁷⁰⁵ ³⁷¹⁰ ³⁷¹⁵ ³⁷²⁰ ³⁷²⁵ ³⁷³⁰ ³⁷³⁵ ³⁷⁴⁰ ³⁷⁴⁵ ³⁷⁵⁰ ³⁷⁵⁵ ³⁷⁶⁰ ³⁷⁶⁵ ³⁷⁷⁰ ³⁷⁷⁵ ³⁷⁸⁰ ³⁷⁸⁵ ³⁷⁹⁰ ³⁷⁹⁵ ³⁸⁰⁰ ³⁸⁰⁵ ³⁸¹⁰ ³⁸¹⁵ ³⁸²⁰ ³⁸²⁵ ³⁸³⁰ ³⁸³⁵ ³⁸⁴⁰ ³⁸⁴⁵ ³⁸⁵⁰ ³⁸⁵⁵ ³⁸⁶⁰ ³⁸⁶⁵ ³⁸⁷⁰ ³⁸⁷⁵ ³⁸⁸⁰ ³⁸⁸⁵ ³⁸⁹⁰ ³⁸⁹⁵ ³⁹⁰⁰ ³⁹⁰⁵ ³⁹¹⁰ ³⁹¹⁵ ³⁹²⁰ ³⁹²⁵ ³⁹³⁰ ³⁹³⁵ ³⁹⁴⁰ ³⁹⁴⁵ ³⁹⁵⁰ ³⁹⁵⁵ ³⁹⁶⁰ ³⁹⁶⁵ ³⁹⁷⁰ ³⁹⁷⁵ ³⁹⁸⁰ ³⁹⁸⁵ ³⁹⁹⁰ ³⁹⁹⁵ ⁴⁰⁰⁰ ⁴⁰⁰⁵ ⁴⁰¹⁰ ⁴⁰¹⁵ ⁴⁰²⁰ ⁴⁰²⁵ ⁴⁰³⁰ ⁴⁰³⁵ ⁴⁰⁴⁰ ⁴⁰⁴⁵ ⁴⁰⁵⁰ ⁴⁰⁵⁵ ⁴⁰⁶⁰ ⁴⁰⁶⁵ ⁴⁰⁷⁰ ⁴⁰⁷⁵ ⁴⁰⁸⁰ ⁴⁰⁸⁵ ⁴⁰⁹⁰ ⁴⁰⁹⁵ ⁴¹⁰⁰ ⁴¹⁰⁵ ⁴¹¹⁰ ⁴¹¹⁵ ⁴¹²⁰ ⁴¹²⁵ ⁴¹³⁰ ⁴¹³⁵ ⁴¹⁴⁰ ⁴¹⁴⁵ ⁴¹⁵⁰ ⁴¹⁵⁵ ⁴¹⁶⁰ ⁴¹⁶⁵ ⁴¹⁷⁰ ⁴¹⁷⁵ ⁴¹⁸⁰ ⁴¹⁸⁵ ⁴¹⁹⁰ ⁴¹⁹⁵ ⁴²⁰⁰ ⁴²⁰⁵ ⁴²¹⁰ ⁴²¹⁵ ⁴²²⁰ ⁴²²⁵ ⁴²³⁰ ⁴²³⁵ ⁴²⁴⁰ ⁴²⁴⁵ ⁴²⁵⁰ ⁴²⁵⁵ ⁴²⁶⁰ ⁴²⁶⁵ ⁴²⁷⁰ ⁴²⁷⁵ ⁴²⁸⁰ ⁴²⁸⁵ ⁴²⁹⁰ ⁴²⁹⁵ ⁴³⁰⁰ ⁴³⁰⁵ ⁴³¹⁰ ⁴³¹⁵ ⁴³²⁰ ⁴³²⁵ ⁴³³⁰ ⁴³³⁵ ⁴³⁴⁰ ⁴³⁴⁵ ⁴³⁵⁰ ⁴³⁵⁵ ⁴³⁶⁰ ⁴³⁶⁵ ⁴³⁷⁰ ⁴³⁷⁵ ⁴³⁸⁰ ⁴³⁸⁵ ⁴³⁹⁰ ⁴³⁹⁵ ⁴⁴⁰⁰ ⁴⁴⁰⁵ ⁴⁴¹⁰ ⁴⁴¹⁵ ⁴⁴²⁰ ⁴⁴²⁵ ⁴⁴³⁰ ⁴⁴³⁵ ⁴⁴⁴⁰ ⁴⁴⁴⁵ ⁴⁴⁵⁰ ⁴⁴⁵⁵ ⁴⁴⁶⁰ ⁴⁴⁶⁵ ⁴⁴⁷⁰ ⁴⁴⁷⁵ ⁴⁴⁸⁰ ⁴⁴⁸⁵ ⁴⁴⁹⁰ ⁴⁴⁹⁵ ⁴⁵⁰⁰ ⁴⁵⁰⁵ ⁴⁵¹⁰ ⁴⁵¹⁵ ⁴⁵²⁰ ⁴⁵²⁵ ⁴⁵³⁰ ⁴⁵³⁵ ⁴⁵⁴⁰ ⁴⁵⁴⁵ ⁴⁵⁵⁰ ⁴⁵⁵⁵ ⁴⁵⁶⁰ ⁴⁵⁶⁵ ⁴⁵⁷⁰ ⁴⁵⁷⁵ ⁴⁵⁸⁰ ⁴⁵⁸⁵ ⁴⁵⁹⁰ ⁴⁵⁹⁵ ⁴⁶⁰⁰ ⁴⁶⁰⁵ ⁴⁶¹⁰ ⁴⁶¹⁵ ⁴⁶²⁰ ⁴⁶²⁵ ⁴⁶³⁰ ⁴⁶³⁵ ⁴⁶⁴⁰ ⁴⁶⁴⁵ ⁴⁶⁵⁰ ⁴⁶⁵⁵ ⁴⁶⁶⁰ ⁴⁶⁶⁵ ⁴⁶⁷⁰ ⁴⁶⁷⁵ ⁴⁶⁸⁰ ⁴⁶⁸⁵ ⁴⁶⁹⁰ ⁴⁶⁹⁵ ⁴⁷⁰⁰ ⁴⁷⁰⁵ ⁴⁷¹⁰ ⁴⁷¹⁵ ⁴⁷²⁰ ⁴⁷²⁵ ⁴⁷³⁰ ⁴⁷³⁵ ⁴⁷⁴⁰ ⁴⁷⁴⁵ ⁴⁷⁵⁰ ⁴⁷⁵⁵ ⁴⁷⁶⁰ ⁴⁷⁶⁵ ⁴⁷⁷⁰ ⁴⁷⁷⁵ ⁴⁷⁸⁰ ⁴⁷⁸⁵ ⁴⁷⁹⁰ ⁴⁷⁹⁵ ⁴⁸⁰⁰ ⁴⁸⁰⁵ ⁴⁸¹⁰ ⁴⁸¹⁵ ⁴⁸²⁰ ⁴⁸²⁵ ⁴⁸³⁰ ⁴⁸³⁵ ⁴⁸⁴⁰ ⁴⁸⁴⁵ ⁴⁸⁵⁰ ⁴⁸⁵⁵ ⁴⁸⁶⁰ ⁴⁸⁶⁵ ⁴⁸⁷⁰ ⁴⁸⁷⁵ ⁴⁸⁸⁰ ⁴⁸⁸⁵ ⁴⁸⁹⁰ ⁴⁸⁹⁵ ⁴⁹⁰⁰ ⁴⁹⁰⁵ ⁴⁹¹⁰ ⁴⁹¹⁵ ⁴⁹²⁰ ⁴⁹²⁵ ⁴⁹³⁰ ⁴⁹³⁵ ⁴⁹⁴⁰ ⁴⁹⁴⁵ ⁴⁹⁵⁰ ⁴⁹⁵⁵ ⁴⁹⁶⁰ ⁴⁹⁶⁵ ⁴⁹⁷⁰ ⁴⁹⁷⁵ ⁴⁹⁸⁰ ⁴⁹⁸⁵ ⁴⁹⁹⁰ ⁴⁹⁹⁵ ⁵⁰⁰⁰ ⁵⁰⁰⁵ ⁵⁰¹⁰ ⁵⁰¹⁵ ⁵⁰²⁰ ⁵⁰²⁵ ⁵⁰³⁰ ⁵⁰³⁵ ⁵⁰⁴⁰ ⁵⁰⁴⁵ ⁵⁰⁵⁰ ⁵⁰⁵⁵ ⁵⁰⁶⁰ ⁵⁰⁶⁵ ⁵⁰⁷⁰ ⁵⁰⁷⁵ ⁵⁰⁸⁰ ⁵⁰⁸⁵ ⁵⁰⁹⁰ ⁵⁰⁹⁵ ⁵¹⁰⁰ ⁵¹⁰⁵ ⁵¹¹⁰ ⁵¹¹⁵ ⁵¹²⁰ ⁵¹²⁵ ⁵¹³⁰ ⁵¹³⁵ ⁵¹⁴⁰ ⁵¹⁴⁵ ⁵¹⁵⁰ ⁵¹⁵⁵ ⁵¹⁶⁰ ⁵¹⁶⁵ ⁵¹⁷⁰ ⁵¹⁷⁵ ⁵¹⁸⁰ ⁵¹⁸⁵ ⁵¹⁹⁰ ⁵¹⁹⁵ ⁵²⁰⁰ ⁵²⁰⁵ ⁵²¹⁰ ⁵²¹⁵ ⁵²²⁰ ⁵²²⁵ ⁵²³⁰ ⁵²³⁵ ⁵²⁴⁰ ⁵²⁴⁵ ⁵²⁵⁰ ⁵²⁵⁵ ⁵²⁶⁰ ⁵²⁶⁵ ⁵²⁷⁰ ⁵²⁷⁵ ⁵²⁸⁰ ⁵²⁸⁵ ⁵²⁹⁰ ⁵²⁹⁵ ⁵³⁰⁰ ⁵³⁰⁵ ⁵³¹⁰ ⁵³¹⁵ ⁵³²⁰ ⁵³²⁵ ⁵³³⁰ ⁵³³⁵ ⁵³⁴⁰ ⁵³⁴⁵ ⁵³⁵⁰ ⁵³⁵⁵ ⁵³⁶⁰ ⁵³⁶⁵ ⁵³⁷⁰ ⁵³⁷⁵ ⁵³⁸⁰ ⁵³⁸⁵ ⁵³⁹⁰ ⁵³⁹⁵ ⁵⁴⁰⁰ ⁵⁴⁰⁵ ⁵⁴¹⁰ ⁵⁴¹⁵ ⁵⁴²⁰ ⁵⁴²⁵ ⁵⁴³⁰ ⁵⁴³⁵ ⁵⁴⁴⁰ ⁵⁴⁴⁵ ⁵⁴⁵⁰ ⁵⁴⁵⁵ ⁵⁴⁶⁰ ⁵⁴⁶⁵ ⁵⁴⁷⁰ ⁵⁴⁷⁵ ⁵⁴⁸⁰ ⁵⁴⁸⁵ ⁵⁴⁹⁰ ⁵⁴⁹⁵ ⁵⁵⁰⁰ ⁵⁵⁰⁵ ⁵⁵¹⁰ ⁵⁵¹⁵ ⁵⁵²⁰ ⁵⁵²⁵ ⁵⁵³⁰ ⁵⁵³⁵ ⁵⁵⁴⁰ ⁵⁵⁴⁵ ⁵⁵⁵⁰ ⁵⁵⁵⁵ ⁵⁵⁶⁰ ⁵⁵⁶⁵ ⁵⁵⁷⁰ ⁵⁵⁷⁵ ⁵⁵⁸⁰ ⁵⁵⁸⁵ ⁵⁵⁹⁰ ⁵⁵⁹⁵ ⁵⁶⁰⁰ ⁵⁶⁰⁵ ⁵⁶¹⁰ ⁵⁶¹⁵ ⁵⁶²⁰ ⁵⁶²⁵ ⁵⁶³⁰ ⁵⁶³⁵ ⁵⁶⁴⁰ ⁵⁶⁴⁵ ⁵⁶⁵⁰ ⁵⁶⁵⁵ ⁵⁶⁶⁰ ⁵⁶⁶⁵ ⁵⁶⁷⁰ ⁵⁶⁷⁵ ⁵⁶⁸⁰ ⁵⁶⁸⁵ ⁵⁶⁹⁰ ⁵⁶⁹⁵ ⁵⁷⁰⁰ ⁵⁷⁰⁵ ⁵⁷¹⁰ ⁵⁷¹⁵ ⁵⁷²⁰ ⁵⁷²⁵ ⁵⁷³⁰

F. CXXL^a. De^a fatuitatibus fratris Iohannis de Vincentia, qui erat de ordine fratrum Predicatorum.

De truffis fratris Detesalve de Florentia, qui erat ex ordine fratrum Minorum.

legi, non bene commendavi memorie, quia nec multum curabam. Erant autem sibi verba ista, prout memorie occurrunt:

*Et Iohannes iohannicat
et saltando choreizat.
Modo salta, modo salta,
qui celorum petis alta!
Saltat iste, saltat ille,
resaltant cohortes mille,
Saltat chorus dominarum,
saltat dux Venetiarum et cet.*

Item iste magister Boncompagnus videns, quod frater Iohannes intronittebat se de miraculis faciendis, voluit et ipse se intronittere et predixit Bononiensibus, quod videntibus eis volare volebat. Quid plura? Divulgatum est per Bononiam. Venit dies statuta, congregata est tota civitas a viro usque ad mulierem, a puero usque ad senem, ad radicem montis qui appellatur Sancta Maria in Monte¹. Fecerat sibi duas alas et stabat in cacumine montis aspiciens eos. Cumque se diu mutuo aspexissent, protulit istud verbum: 'Ite cum benedictione divina, et sufficiat vobis vidisse faciem Boncompagni'. Et recesserunt cognoscentes se derisos². Iste magister Boncompagnus, cum esset sollempnis dictator, ex consilio amicorum suorum ad curiam Romanam accessit volens experiri, si forte ex dictamine suo Romane curie posset gratiam invenire³. Quam cum non invenisset, recedens inde, factus iam senex ad tantam devenit inopiam, quod oportuit eum apud Florentiam in quodam hospitali vitam finire. Hinc sapiens in Eccl. IX. dicit: *Vidi sub sole nec velocinum esse cursum nec fortium bellum nec sapientium panem nec doctorum divitias⁴ nec artificum gratiam, sed tempus casumque in omnibus.* Item Eccl. XXVI: *In duobus contristatum est cor meum, et in tertio iracundia⁵ michi adveniit: Vir bellator deficiens per inopiam, et vir sensatus contemptus, et qui transgreditur a iustitia ad peccatum, Deus paravit eum ad rumpendam.* Porro⁶ frater Iohannes de Vincentia, de quo supra fecimus mentionem, ad tantam dementiam devenerat propter honorem sibi impensum, et quia habebat gratiam predicandi, ut crederet etiam sine Deo se veraciter miracula posse facere⁷. Que maxima stultitia erat, cum Dominus

a) inscriptiones huius columnae eodem subfuso atramento atque eae f. 239^b, scriptae sunt. b) iuti in loco raso. c) iracundia e. d) penna mutata.

1) Monte della Guardia cum ecclesia dicta Madonna di San Luca. 2) Similem dolorem Boncompagni vide Saller l. l. p. 99 sqq. 3) Cf. ibid. p. 125. 4) Vide quae Guido Bonatus Fortivensis, *Collineus decem tractatus astronomicos (Augustae Vindelic. 1491. 4°)* tract. V, f. 99, de eo dicit inter alia: Fuit similiter quidam frater de ordine Predicatorum nomine Iohannes, natione Vicentinus, . . . qui reputabatur sanctus quasi ab omnibus Italis qui confitebantur ecclesiam Romanam. Michi autem videbatur, quod esset ypocrita. Qui devenit ad tantam sublimitatem, quod dicebatur suscitasse XVIII mortuos, quorum nullus potuit ab aliquo videri; et dicebatur curare omnem infirmitatem, fugare demones. Ego tamen non potui videre aliquem liberatum, licet studuerim multum, ut viderem, nec aliquem, qui diceret firmiter se vidisse aliquod de suis miraculis. Et vide-

F. 240^a. Quod^a inhonesta locutio sit vitanda, octo rationibus demonstratur.

dicat Io. XV°: *Sine me nichil potestis facere*. Item Prover. XXVI°: *Sicut qui mittit lapidem in acervum mercurii, ita qui tribuit insipienti honorem*. Cum autem^b reprehenderetur frater Iohannes a fratribus suis de multis fatuitatibus, quas faciebat, respondebat eis dicens: Ego exaltavi Dominicum vestrum, quem XII annis sub terra tenuistis absconsum, et nisi quieveritis, vilificabo sanctum vestrum et facta vestra publicabo. Talia itaque audientes sustinebant ipsum, quousque mortuus est, non invenientes, qualiter contra eum insurgerent. Hic cum quadam die venisset ad domum fratrum Minorum, et barbitonsor ei barbam rasisset, valde habuit pro malo, eo quod fratres pilos barbe sue non collegerant, ut pro reliquiis reservarent. Sed frater Deus te salvet de Florentia ex ordine Minorum, qui more Florentinorum magnus truffator erat, optime respondit stulto iuxta stultitiam suam, *ne sibi sapiens esse videretur*, Prover. XXVI°. Nam cum quadam die ad domum Predicatorum ivisset, et illi invitassent eum ad prandium, dixit, quod nullo modo ibi staret, nisi ei darent de tunica fratris Iohannis, qui in domo illa erat, ut pro reliquiis reservaret. Promiserunt et magnam petiam de tunica sibi dederunt, cum qua post prandium pugato ventre posteriora terxit^c, et petiam deiecit in stercora. Postmodum accipiens perticam stercora revolvebat, clamans et dicens: Heu, heu! succurrite, fratres, quia reliquias sancti requiro, quas peridi in latrina! Cumque vultus suos inclinassent ad orificia camerarum, cum pertica stercora revolvebat valenter, ut stercorum fetorem sentirent. Infecti itaque tali odoramento eruberunt confusi, cognoscentes se a tali truffatore delusos. Huic fratri Detesalve aliquando data fuit obedientia, ut ad provinciam Pennensem, que est in Apulia, iret ad habitandam. Ipse vero ivit ad infirmitorium et denudavit se, et aperiens quandam culeidram^d tota die in ea latuit acendo in pennis. Cum autem requireretur a fratribus, invenerunt eum ibi dicentem, quod obedientiam suam iam compleverat. Et ideo occasione istius truffe obedientia fuit sibi remissa, et non ivit illuc. Cum autem quadam die tempore yemali per civitatem Florentie ambularet, contigit, ut ex lapsu glaciei totaliter caderet. Videntes hoc Florentini, qui truffatores maximi sunt, ridere ceperunt. Quorum unus quesivit a fratre qui ceciderat, utrum plus vellet habere sub se. Cui frater respondit, quod sic, scilicet interrogantis uxorem. Audientes hoc Florentini non habuerunt malum exemplum, sed commendaverunt fratrem dicentes: *Benedicatur ipse, quia de nostris est*. Aliqui^e dixerunt, quod alius Florentinus fuit, qui dixit hoc verbum, qui vocabatur frater Paulus Mille-musee ex ordine Minorum. Sed querendum nobis est, utrum frater bene responderit neene. Et dicimus, quod male respondit, multiplici ratione. Primo, quia contra scripturam fecit que dicit Prover. XXVI°: *Ne respondeas stulto iuxta stultitiam suam, ne efficiaris ei similis*. Secundo, quia inhonesta fuit responsio, quia religiosus debet loqui ut religiosum decet. Unde Iacobus I^o: *Si quis putat se religiosum esse, non refrenans linguam suam, sed seducens cor suum, huius vana est religio*. Item

a) inscriptio huius columnae estem subfuso atramento atque eae f. 239^b. scripta est. b) a (autem) superer. c) sic e. d) voluebat corr. revolvebat e. e) unciis inclusa in super. marg. a Sal. suppl.

batür quasi totus mundus ruere post ipsum, et reputabatur beatus qui poterat habere aliquod filunculum cappe ipsius, et reservabatur pro reliquiis sanctis. . . . Et dicebat ipsemet palam in suis predicationibus, quod loquebatur cum Ihesu Christo et cum beata virgine, similiter et cum angelis quandocumque volebat etc.

- * r. 11. Ieronimus.^a prima Petri III: *Si quis loquitur, quasi sermones Dei.* Ieronimus^{a-1}: *Beata^b*
 * r. 20. *lingua, que nunquam nisi^c de Deo^d novit proferre sermonem.* Item ad Ephesios III: *Omnis sermo malus ex ore vestro non procedat; sed si quis bonus est ad edificationem fidei, ut det*
 * r. e. *gratiam audientibus.* Item ad Colo. III: *Sermo vester semper in gratia sale sit conditus, ut sciatis, quomodo oporteat vos uniusque respondere.* Tertio, quia verbum ociosum dixit; 5
 * r. 25. de quo Dominus dicit Mat. XII: *Dico autem vobis, quoniam omne verbum ociosum, quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die iudicii.* Est autem verbum ociosum,
 * r. 37. quod nec dicenti nec audienti utilitatem confert. Ideo Dominus subdit Mat. XII: *Ex*
 * r. 33. *verbis enim tuis iustificaberis et ex verbis tuis damnaberis.* Ideo dicit Ecclesiasticus XXII: *Quis dabit ori meo custodiam et super labia mea signaculum certum, ut non cadam ab ipsis,* 10
 * r. 14. *et lingua mea perdat me?* Quarto, quia qui inhoneste loquitur ostendit se cor vanum habere, insuper dat aliis exemplum peccandi. Unde dicit apostolus prima ad Cor. XV:
 * r. 20. 21. *Corrumpunt mores bonos colloquia mala.* Sed audi remedium sive vindictam Ys. XXIX: *Succisi sunt omnes qui vigilabant super iniquitatem, qui peccare faciebant homines in verbo et*
 * r. 24. *arguentem in porta supplantabant et declinaverunt frustra a iusto.* De corde vano dici potest quod de oculo dicitur. Sicut enim impudicus oculus impudici cordis est nuntius², sic verbum
 * r. 23. vanum cor vanum ostendit. Ideo dicit sapiens Prover. III: *Omni custodia serva cor*
 * r. 8. *hum, quia^e ex ipso vita procedit.* Item Prover. XXX: *Vanitatem et verba mendacia longe*
 * r. 28. *fue a me.* Quinto, quia silentium commendatur et precipitur. Ieremias in Trevis. III:
 * r. 15. *Sedebit solitarius et tacebit, quia levavit se super se.* Item Ys. XXX: *In silentio et in spe* 20
 * r. 14. *erit fortitudo vestra.* Item Exo. XVIII: *Dominus iugnabit pro vobis, et vos tacebitis.* Ps.: *Letati sunt, quia siluerunt.* Legitur³, quod abbas Agatho per triennium tenuit lapillum
 * r. 19. in ore, ut taciturnitatem adisceret⁴. Sexto, quia multiloquium prohibetur Prover. X:
 * r. 5. *In multiloquio non deerit peccatum; qui autem moderatur labia sua, prudentissimus est.* [Ideo^h
 * r. 8. Eccli. XIX: *Qui odit loquacitatem, extinguit malitiam.* Item Eccli. XX: *Qui multis utitur*
 * r. 22. *verbis, ledit animam suam.* Item Eccli. XXVIII: *Multi ceciderunt in ore gladii, sed non sic*
 * r. 23. *quasi qui interierunt per linguam suam.* Item Prover. XXI: *Qui custodit os suum et linguam*
 * r. 11. *suam, custodit ab angustiis animam suam.* Item Eccli. XXV: *Beatus qui lingua sua non est*
 * r. 23. *lapsus, et qui non servicit indignis se.* Item Eccli. XXVIII: *Beatus qui lectus est a lingua*
 * r. 2. *nequam, et qui in iracundiam¹ illius non transiit, et cetera que secuntur.* Item Iacobi III: 30
 * r. 34. 35. *In multis enim offendimus omnes. Si quis in verbo non offendit, hic perfectus est vir.* Nota exemplum de Secundo philosopho, ex cuius verbo obiit mater eius. Et penitentia ductus usque ad diem mortis sue silentium tenuit¹. Cui vere potest dici: *Si tacuisses, philosophus fuisses².* Item apostolus prima ad Cor. XIII. precipit, quod mulieres in ecclesiis taceant. *Non enim permittitur eis loqui, sed subtilitas esse, sicut et lex dicit. Si quid autem voluit* 35

a) Ieronimus in loco raso. b) Beata in loco raso. c) nunquam in loco raso, nisi in marg. a Sal. suppl. d) deo in loco raso, quo plures litterae scriptae fuerant. e) sequitur ¶ minio scriptum. f) e curr. (valendo) e. g) sic e. h) uncis inclusa in marg. super. a Sal. suppl. i) iragdia e.

1) Apud Hieronymum, Epist. 130, Opera ed. Vallarsius I, col. 991, haec quidem leguntur: Nihil aliud noverit lingua nisi Christum, nihil possit sonare nisi quod sanctum est. Sed ipse Sal. dubitasse videtur, num haec sententia Hieronymi sit, cum primo aliud nomen scripsisse videtur. 2) Ut ait Augustinus, Regula ad servos Dei § 6. et Epist. 211, Opera ed. Maur. (1731) I, col. 791. II, col. 784 = Gratiani Decr. II, C. XXXII, q. 5, c. 12; qui locus infra f. 322^a cum Augustini nomine laudato allatus est. 3) In Iacobi Leg. Aurra c. CLXXIX (174), ed. Grisse p. 809. 4) Haec ex Gestis Secundi servatis in Vincentii Bellocac. Speculo 45 hist. X, 70. 71. 5) Hoc proverbium eortum videtur esse ex Boetii Phil. cons. II, 7: 'Intellexeram', inquit (te esse philosophum), 'si tacuisses'. Cf. etiam Odonis de Ceritonia fab. 82, Hervicac, 'Les fabulistes Latins' II, p. 654: Si tacuisses, (philosophus) esses.

F. 241^b. Quod^a frater qui verbum iocosum dixit tribus rationibus excusatur, est enim qui labitur lingua sua, sed non ex animo, ut Ecclesiasticus dicit XIX^a.

*n. 16.

discere, domi viros suos interrogent. Turpe est mulieri loqui in ecclesia. Multum enim locuntur in ecclesia mulieres. Ideo quidam dicunt, quod apostolus non prohibuit mulieribus loquelam utilem et necessariam, ut quando Deum laudant vel quando peccata sua sacerdotibus confitentur, sed prohibuit, ne predicare presumerent, quod officium proprie ad viros noscitur pertinere. Quod patet, quia de officio predicandi tunc apostolus loquebatur. Augustinus tamen dicit¹, quod ideo precipitur mulieri non loqui, quia, dum semel cum serpente locuta fuit, totum mundum confudit. Ideo Ecclesiasticus XXV^a dicit: *A muliere initium factum est peccati, et per illam omnes morimur.* Hinc apostolus ait prima ad Timotheum II: *Mulier in silentio discat cum omni subiectione. Docere autem mulieri non permitto neque dominari in vobis, sed esse in silentio. Adam enim primus formatus est, deinde Eva. Adam non est seductus, mulier autem seducta in prevaricatione fuit. Salvabitur autem per filiorum generationem, si permanserit in fide et dilectione et sanctificatione cum sobrietate.* Septimo, quia

qui non assuescit bonis moribus, dum iuvenescit,
a vitiis nescit recedere, quando senescit².

Hinc sapiens dicit Prover. XXII^a: *Proverbium est: Adolescens iuxta viam suam, etiam cum senuerit, non recedet ab ea.* Hinc Ecclesiasticus dicit XXIII^a: *Homo assuetus in verbis improperii in omnibus diebus vite suae non erudietur.* Ideo optimam medicinam dat ipse Ecclesiasticus XXIII^a: *Indisciplinate loquere non assuescas os tuum, est enim in illa verbum peccati.* Octavo et ultimo, quia qui turpia loquitur et inutilia et vana et inhonesta verba accusari debet et puniri in ordine fratrum Minorum de facto, si vidit, de verbo, si audivit³. Et hoc digne fit, quia eloquia Domini eloquia casta. Et in regula fratrum Minorum dicitur⁴, quod sint examinata et casta eorum eloquia ad utilitatem et edificationem populi et cet. Item Ys. XLIII^a: *Ne meminieritis priorum et antiqua ne intueamini. Ecce ego facio nova, et nunc orientur, utique cognoscetis ea.* Item apostolus II^a ad Cor. V^a: *Si qua igitur in Christo nova creatura, vetera transierunt, et ecce omnia facta sunt nova.* Ideo illa sancta mulier dixit I. Reg. II^a: *Recedant vetera de ore vestro, quia Deus scientiarum Dominus est, et ipsi preparantur cogitationes.* Hinc Petrus ait prima canonica III^a: *Si quis loquitur, quasi sermones Dei.* Hinc ad Ephesios dicit apostolus III^a: *Deponite vos veterem hominem secundum pristinam conversationem, qui corrumpitur secundum desideria erroris. Renovamini autem spiritu mentis vestre et induite novum hominem, qui secundum Deum creatus est in iustitia*

a) inscriptiones huius columnae eodem subfusco atramento atque eae f. 239^b scriptae sunt.
b) diebus suis Vulg. c) canonica, non a Sal. superscripto corr. canonica c.

1) Nescio ubi hoc dixerit. 2) In Raimundi de Biterris Libro Kalilae et Dimnae, Hervieux, 'Les fabulistes Latins' V. p. 314, et in codice archivi publici Lucensis signato 988. f. 90. et in Dialogo creaturarum 73, Th. Grässe, 'Fabelbücher des Mittelalters, Bibl. des litterar. Vereins in Stuttgart' CXLVIII, p. 217, leguntur versus (neglecta varia lectione):

Qui non assuescit virtutibus, dum iuvenescit,
a vitiis nescit discedere, quando senescit.

In codice olim Marchianensi, nunc Ducensi nr. 39 ('Catalogue des mss. des départ.' VI, p. 237) legitur versus:

Quod prius assuescit iuvenis, dimittere nescit.

3) Haec ex constitutionibus ordinis Minorum descripta esse videntur, quae inter editas non reperi.

4) Regula secunda c. 9.

Scriptores XXXII.

F. 241^b. Quod^a ducere mulieres secum apud Hebreos inhonestum non erat, sed apud Grecos inhonestum fuisset, et ideo apostolus eas non duxit.

F. 241^d. De^a tribus archiepiscopis Ravennatibus.

Quod Florentini sunt valde solatioi homines.

- *r. 30. et sanctitate veritatis. Ad materiam supradictam facit quod Ecclesiasticus dicit XXVIII¹: 5
Attende, ne forte labaris in lingua tua^b et cadas in conspectu inimicorum insidiantium tibi, et
 *r. 31. *sit casus tuus insanabilis in mortem.* Item Eccli. XI¹: *Non omnem hominem inducas in domum*
 *r. 21. 22. *tuam, multe enim sunt insidie dolosi.* Item Eccli. VIII¹: *Coram extraneo ne facias consilium,*
nescis enim, quid pariat. Non omni homini cor tuum manifestes, ne forte inferat tibi gratiam
falsam et convicietur tibi. Multa autem alia reperiuntur de lingua in divina scriptura, 10
 que faciunt ad materiam supradictam, maxime autem in Biblia; sed nunc ista suffi-
 ciant. Frater vero Deus-te-salvet, cuius occasione ista posuimus, excusari potest
 *r. 11. dicatur ab aliquo, quia sapiens in Proverbiis dicit XXVI¹: *Sicut canis qui revertitur ad*
vomitum suum, sic imprudens qui iterat stultitiam suam. Est autem prima ratio excusa- 15
 *r. 241^c. tionis ipsius, quia respondit *stulto iuxta stultitiam suam, ne sibi sapiens esse videretur,*
 *r. 6. Prover. XXVI¹. Secunda, quia non intendebat tantum dicere, quantum verbum
 *r. 16. 17. sonat, cum homo solatioi esset. Ideo dicit Ecclesiasticus XIX¹: *Est qui labitur*
lingua sua^c, sed non ex animo. Quis est enim qui non deliquerit in lingua sua? Ideo
 *r. 2. dicit Iacobus III¹: *Si quis in verbo non offendit, hic perfectus est vir.* Talis fuit 20
 Iohannes Baptista, de quo cantatur¹:

*Antra deserti teneris sub annis
 circum turmas fugiens potisti,
 ne levi saltem maculare vitam
 fame posses.*

- Tertia ratio est, quia concivibus suis² locutus fuit, qui^d inde malum exemplum non habuerunt, cum sint homines solatioi et maximi truffatores. Alibi vero male
 *r. 31. sonasset verbum fratris, quia Ecclesiasticus dicit XXXVII¹: *Non enim, omnia omnibus*
 *r. 12. *expediunt, et non omni anime omne genus placet.* Hinc apostolus ait prima ad Cor. VI¹:
 *r. 5. 6. *Omnia michi licent, sed non omnia expediunt.* Et infra IX¹: *Numquid non habemus potestatem*
evocare mulierem circumducendum^e sicut et ceteri apostoli et fratres Domini et Cephas? Aut ego
solus et Barnabas non habemus potestatem hoc operandi? Hoc ideo dicit apostolus, quia apud
 Hebreos non erat malum exemplum, si apostoli et discipuli Christi, qui predicabant,
 ducebant secum mulieres devotas, que eis ministrabant de facultatibus suis; quod etiam
 *r. 2. 3. Dominus fecit, ut habetur Luc. VIII¹ et Mat. XXVII¹: *Erant autem ibi mulieres multe* 25
 *r. 5. *a longe, que secute fuerant^f Iesum a Galilea ministrantes ei et cet.* Apud Grecos vero malum
 fuisset exemplum, si apostoli et alii qui predicabant mulieres secum duxissent. Et ideo
 *r. 23. dimittebant, ne ducerent, quamvis hoc possent. Ideo dicit prima ad Cor. X¹: *Omnia*
 *r. 241^d. *licent, sed non omnia edificant.* Hinc³ beatus Franciscus dixit³: *Bonum est multa dimittere,*
ne ledatur opinio, id est ne ledatur bona fama. Sed quidam de fama bona non curant; 40
 *r. 1. que est stultitia maxima, cum sapiens dicat Prover. XXII¹: *Melius est nomen bonum quam*

a) inscriptiones huius columnae eodem subfusco atramento atque f. 239^b scriptae sunt. b) tua om. Vulg. c) sua om. Vulg. d) q2 (quia) corr. q (qui) c. e) educendi c. f) erant Vulg.

1) In hymno a Paulo diacono composito, Poetae Carol. I, p. 83. Cf. Chevalier, Reper. hymnolog. nr. 21039 (II, p. 703). 2) Florentinus; cf. supra f. 240^b, p. 79. 3) Thomae de Celano Vita Francisci secunda III, 66.

divitie multe, super argentum enim et aurum gratia bona. Item Eccle. VII: *Melius est* ^{a. 2.}
nomen bonum quam unguenta pretiosa, et dies mortis die natiuitatis. Ideo dicit Ecclesiasti-
 cus XLI: *Curam habe de bono nomine, hoc enim magis permanebit tibi quam mille thesauri* ^{a. 15.}
magni et pretiosi. Item apostolus dicit prima ad Cor. VIII: *Si esca scandalizat fratrem* ^{a. 18.}
meum, non manducabo carnes ^b *in eternum, ne fratrem meum scandalizem.* Huius itaque
 fratris Deutesalve multa opera novi, sicut et comitis Guidonis¹, de quo multi multa
 referre consueverunt; que quia magis sunt trufatoria quam edificatoria, ideo non
 scribuntur a nobis. Veruntamen frater Deutesalvet ad ultramarinas partes ivit 1234.
 cum archiepiscopo Ravennate nomine Theodorico², qui fuit sanctus homo et honesta
 persona valde. Post quem archiepiscopus fuit dominus Phylippus³ de Pistorio vel 1250.
 de Luca⁴. Post quem frater Bonifacius⁵ ex ordine Predicatorum, natione Par- 1274.
 mensis, qui archiepiscopatum habuit a papa Gregorio decimo, non ob gratiam
 ordinis sui, sed quia de parentela sua erat; et nunc archiepiscopus est, magnus et
 ipse prolocutor et partem ecclesiasticam firmiter tenens. Unum vero preter-
 eundum non est, quod Florentini non habent malum exemplum, si aliquis ordinem
 fratrum Minorum egreditur, immo excusant eum dicentes: *Miramur, quod tantum*
ibi stetit, cum fratres Minores sint homines desperati, qui diversimode se affli-
gunt. Hi quadam vice audiētes, quod frater Iohannes de Vincentia ex ordine
 Predicatorum, cuius supra⁶ fecimus mentionem, Florentiam ire volebat, dixerunt:
Pro Deo non veniat hic. Audivimus enim, quod mortuos suscitavit, et tot sumus,
 quod civitas nostra capere nos non potest. Et valde bene sonant verba Flo-
 rentinorum in ydionate suo. Benedictus Deus, qui nos de hac materia ex-
 pedivit!

Fuit his temporibus Primas canonicus Coloniensis⁸, magnus trufannus et
 magnus trufator et maximus versificator et velox, qui si dedisset cor suum ad dili-
 gendum Deum, magnus in litteratura divina fuisset et utilis valde ecclesie Dei.
 Cuius Apocalipsim⁹, quam fecerat, vidi et alia scripta plura. Hic cum quadam
 die ductus fuisset ab archiepiscopo suo¹⁰ non ad meditandum in agro, sed ad
 spatium, et vidisset boves archiepiscopi arantes in campo, pulchros, fortes
 et pingues, dixit archiepiscopus Primati: *Si in isto regressu, ante quam boves*

a) e (est) a Sal. superser. b) carmen Vulg. c) q3 (que) a Sal. superser. d) sic (ap. pocalipsim) e.

1) De Montefeltro, ut videtur, de quo infra Sal. multa multis locis retulit. 2) A. 1222
 —1249. Qui Theodericus a. 1234. legatus apostolicus Aconem missus est (Epist. pont. sel. I,
 p. 481 sqq., nr. 594. 595), iam a. 1235. Ravennam rediit; cf. Röhrich, 'Gesch. des König-
 reichs Jerusalem' p. 831 sqq. 3) A. 1250—1270. 4) Cf. infra f. 286^a. 373^c. 389^c.
 et que ibi adnotavi. 5) A. 1274—1294, quatuor annis ante eius ordinationem archiepisco-
 patu vacante. 6) F. 237^a. 238^b. 239^c—240^b, p. 72 sqq. 7) Decem mortuos ab eo susci-
 tatos esse fratres predicabant; cf. Gerard. Maurisii, Muratori, SS. VIII, col. 38; C. Suter,
 'Johann von Vicenza' p. 80, n. 3; supra p. 78, n. 4. 8) Confudit Sal. Hugonem Pri-
 matem, quem Aurelianensem in inscriptione paginae 242^b. recte dicit (de quo cf. L. Delisle,
 'Bibl. de l'école des chartes' XXXI (1870), p. 303—311) et archipoetam Coloniensem,
 cuius est carmen celebre infra exhibitum: Aestuans intrinsecus. Hic certe non cano-
 nicus, sed pauper clericulus fuit. De hoc vide praesertim W. Giesbrecht in 'Allg. Monats-
 schrift' 1853. p. 10 sqq. 344 sqq.; O. Hulbsch, 'Die lat. Vagantendieder des Mittelalters'
 46 (Götting 1870); Waltenbuch, 'GQ.' ed. 6. II, p. 474 sqq. Neuter horum poetarum circa
 a. 1233. vixit, sed alter circa medium, alter post medium saec. XII. floruit. 9) Apoca-
 lypsim Goliæ, carmen Walthero Mapes vulgo additum, editum a Th. Wright, 'Walter Mapes'
 p. 1—20. 10) Rainaldo de Dassel Coloniensi a. 1159—1167.

F. 242^b. De Primato trutanno et^a de versibus suis et rithimis.
Nota, quod^b Primas Aurelianensis fuit.

perveniant ad nos, poteris facere versus de materia donationis boum, donabo eos tibi'. Et ait Primas: 'Firmum erit quod dixisti?' Respondit: 'Firmum certe'. Et statim protulit:

Indigeo bobus ad rura colenda duobus. Versus.
Pontificis munus veniat bos unus et unus.

Alia vice, cum esset in curia, volens exenium mittere cuidam cardinali, fecit fieri XII albissimos panes, grandes et pulchros, ex quibus fornaria unum furata fuit. Undecim vero remanentes nihilominus misit cum cedula ita dicendo:

Ne spernas munus, si desit apostolus unus, Versus.
Ut verbis ludam: rapuit fornaria Judam.

[Alia^c vice, cum quidam archiepiscopus misisset ei exenium ex^d piscibus sine vino, dixit^e:

Mittitur in disco michi piscis ab archiepiscop^o, 15
Me non inclino, quia missio fit sine vino.

Item^f:

His vaccis parcam, que sacri federis arcam
Olim ducerunt, sed aquis comedi meruerunt].

*7. 248^b. Alia vice datum fuit 'sibi vinum nimis limphatum. Et cepit dicere²:

In cratere meo Tetis est sociata Lico, Versus.
Est dea iuncta deo, sed dea maior eo.
Nil valet hic vel ea, nisi quando sunt pharisea,
Amado propterea sit deus absque dea!

[Item^g alia vice cepit de vino dicere³:

Fertur in convivio vinus, vina, vinum:
Masculinum displicet atque femininum,
In neutro^h genere ipsum est divinum,
Loquens linguis variisⁱ optimum Latinum].

Item hic accusatus fuit archiepiscopo suo⁴ de tribus, scilicet de opere venereo,⁵ id est de luxuria, et de ludo et de taberna^k. Et excusavit se rithimice hoc modo³:

a) et — fuit subfusco atramento posterius quam De Prim. trut. addita sunt, quo atramento et sequentes inscriptices ad f. 246^b. usque scriptae sunt. b) ¶ (quod) a Sal. superscr. c) uncis inclusa in marg. infer. a Sal. suppl. d) ex certo legi nequit in e.; de ed. Parm. e) sic e. f) Item bis ser. g) uncis inclusa in marg. super. a Sal. atramento subfusco suppl. h) enuncia neutro; sed in neutro edd. 35 i) loqui facit socios W.; loqui facit clericum optime Anz. k) sequitur ¶ minio scriptum in e.

1) Eosdem versus paulo differentes vide in 'Notizenblatt, Beilage z. Archiv f. K. Oesterr. GQ.' 1852. p. 26. 2) Hi versus exstant inter 'Carmina Burana ed. Schmeller (Stuttgart 1847; ed. 2. Breslau 1883) p. 233, nr. 173^a, et 'Notizenblatt' l. l. p. 26, iidem et sequentes quatuor versus etiam in 'Anzeiger f. K. d. Deutschen Vorzeit. N. F.' XV (1868), col. 163. 3) Hos 40 versus aliis coniunctos cum mendis edidit Th. Wright, 'Walter Mapes' p. XLV; recudi fecit Edelstand du Méril, 'Poésies populaires Latines du moyen âge' (Paris 1847) p. 207. 4) Rainaldo de Dassel. 5) Sequens carmen archipoetae Colonienis ediderunt Th. Wright, 'The Latin poems commonly attributed to Walter Mapes' (London 1841) p. 71 sqq. (male et non integrum); Iac. Grimm, 'Philol. u. hist. Abhandl. d. kgl. Akad. zu Berlin' 1843. p. 207—211 (= 'Kleine Schriften' III, p. 70 sqq.); 45 I. A. Schmeller, 'Carmina Burana (Stuttgart 1847; ed. 2. Breslau 1883) p. 67—71, nr. CLXXII; Hauréau, 'Notices et extraits des mss.' XXIX, 2, p. 266 sqq., alii; postremo (non bene) I. Werner, 'Beiträge zur Kunde der lat. Literatur des MA.' ed. 2 (1905) p. 200—205. Septem eiusdem

F. 242°. Quod Primas excusat se Coloniensi episcopo suo, cui fuerat accusatus de luxuria et de ludo et de taberna, et promittit emendam et petit indulgentiam.

	<i>Estuans^a intrinsecus</i>	<i>ira vehementi,</i>	Rithmus.
5	<i>In amaritudine</i>	<i>loquor mee menti.</i>	
	<i>Factus de materia</i>	<i>vilis elementi</i>	
	<i>Folio sum similis,</i>	<i>de quo ludunt venti.</i>	
5	<i>Cum sit enim proprium</i>	<i>viro sapienti</i>	
	<i>Supra petram ponere</i>	<i>sedem firmamenti,</i>	
10	<i>Stultus ego comparor^b</i>	<i>fluvio labenti,</i>	
	<i>Sub eodem aere</i>	<i>nunquam permanenti.</i>	
	<i>Feror ego veluti</i>	<i>sine nauda navis,</i>	
10	<i>Ut per vias aeris</i>	<i>vagas^c fertur avis,</i>	
	<i>Non me tenent vincula,</i>	<i>nec^d me tenet clavis,</i>	
15	<i>Quero mei similes</i>	<i>et adiungor pravis.</i>	
	<i>Michi cordis gravitas</i>	<i>res videtur gravis,</i>	
	<i>Iocus est amabilis</i>	<i>dulciorque favis.</i>	
15	<i>Quicquid Venus imperat,</i>	<i>labor est suavis^e,</i>	
	<i>Que nunquam in cordibus</i>	<i>habitat ignavis.</i>	
20	<i>Via lata gradior^f,</i>	<i>via^g iuventutis,</i>	
	<i>Implico me vitis,</i>	<i>inmemor virtutis.</i>	
	<i>Mortuus^h in anima</i>	<i>curam gero cutis,</i>	
20	<i>Voluptatis avidus</i>	<i>magis quam salutis.</i>	
	<i>Presul discretissime,</i>	<i>veniam te precor,</i>	
25	<i>Morte bona morior,</i>	<i>dulci nece necor.</i>	
	<i>Meum pectus sauciat</i>	<i>puellarum decor,</i>	
	<i>Et quas tactu nequeo,</i>	<i>saltem corde mecor.</i>	
25	<i>Res est perartissimaⁱ</i>	<i>vincere naturam,</i>	
	<i>In aspectu virginis</i>	<i>mentem esse puram.</i>	
30	<i>Iuvenes non possumus</i>	<i>legem sequi duram</i>	
	<i>Leviumque corporum</i>	<i>non habere curam.</i>	
	<i>Quis in igne positus</i>	<i>igne non uratur^k</i>	
30	<i>Quis Papie commorans^l</i>	<i>castus habeatur^m</i>	
	<i>Ubi Venus digito</i>	<i>iuvenes venatur,</i>	
35	<i>Oculis illaqueat,</i>	<i>facie predatur.</i>	
	<i>*Si ponas Ypolitumⁿ</i>	<i>hodie Papie,</i>	
	<i>Non erit Xpolitus</i>	<i>in sequenti die.</i>	
35	<i>Veneris in thalamos</i>	<i>ducunt omnes vie,</i>	
	<i>Non est in tot turribus</i>	<i>turris Atachie^o.</i>	

40 a) penna mutata. b) sp̄aror e. c) lege vaga. d) non dicit codd. e) enunciat suisvis.
 f) gradior, ut videtur, c. g) lege more cum edd. h) e. 19. pone post 20. cum edd. i) lege
 arduissima cum edd. k) non signum interrogationis hoc loco in c. l) commorans e. m) sic solus
 Sal.; Aliciae Wr.; Alethie Gr.; Aricie Werner; Galatie Bar.

strophas edidit Edéstand du Ménil l. l. p. 205—207; duas strophas exhibet Givaldus Cambr.,
 45 Spec. ecclesiae Dist. IV, c. 15. Opera ed. Brewer IV, p. 293; et aliae aliis locis repetitae sunt.
 Nos variam lectionem editionum et codicum afferre volumus, iis tantum locis adnotavimus, quibus
 Sal., qui bonum textum exhibet, aut menda aut immutatam lectionem habet. Variam etiam editionum
 ordinem stropharum negleximus. 1) Non martyrem, ut Iac. Grimm opinatur; sed filium Thesei.

F. 242^d. De captione et morte Henrici imperatoris filii, ad cuius funus frater
Lucas Apulus predicavit.

Secundo redarguor etiam de ludo:
Sed cum ludus corpore me dimittat nudo,
Frigidus exterius, mentis estu sudo: 5
40 Tunc versus et carmina meliora cudo.
Tertio capitulo memoro tabernam:
Illam nullo tempore spreui neque spernam,
Donec sanctos angelos venientes cernam,
Cantantes pro mortuis 'Requiem eternam', 10
45 Poculis accenditur animi lucerna,
Cor imbitum nectare volat ad superna.
Michi sapit dulcius vinum de taberna
Quam quod aqua miscuit presulis pincerna.
Loca vitant publica quidam poetarum 15
50 Et secretas eligunt sedes latebrarum,
Student, instant, vigilant nec laborant parum,
Et via tandem reddere possunt opus clarum.
Student, instant, vigilant^a poetarum chori,
Vitant rixas publicas et tumultus fori: 20
55 Est^b ut opus faciant, quod non possit mori,
Moriuntur studio, subacti labori.
Unicuique propriam dat natura domum:
Ego versus faciens bibo vinum bonum
Et quod^c habent purius dolia cauponum, 25
60 Vinum tale generat copiam sermonum.
Unicuique proprium dat natura munus:
Ego nunquam potui scribere ieiunus:
Me ieiunum vincere posset puer unus,
Sitim et ieiunium odi tamquam funus. 30
65 Tales versus facio, quale vinum bibo,
Nichil possum facere nisi sumpto cibo.
Nichil valent penitus que ieiunus scribo.
Nasonem post calicem^d carmine preibo.
Michi nunquam spiritus poetrie datur, 35
70 Nisi prius fuerit venter bene satur.
Dum^e in arce cerebri Bachus dominatur,
In me Febus irrat et miranda fatur.
Meum est propositum in taberna mori,
Ut sint vina proxima^f morientis ori. 40

a) lege Ieiunant et abstinent cum add. b) lege Et cum add. c) quod in marg. a Sal. suppl.
d) sic etiam Bur. cum Sal. recte, ut videtur; scribere alii codd.; nil p. incipere Gr.; e) sic etiam Bur.
et alii cum Sal.; calices reliqui. f) sic recte, cum Sal. etiam Gr. et unus codex Harleianus, qui solus
sex codicum Anglicorum a Wright adhibitorum fere integrum hoc carmen exhibet; cum reliqui. g) sic
et codex Harl.; ubi vina proxima Bur.; vinum sit appositum (oppos.) Girald. et alii codd. 45

1) Sequentes sex strophae (v. 49—72) insunt etiam alteri carmipi archipoetae edito a
Iac. Grimm l. l. p. 195. 2) Cf. Propert. III, 22, 17 sq.: Unicuique dedit vitium naturae
creato: Mi fortuna aliquid semper amare dedit.

75 Tunc occurrent citius^a angelorum chori:
 Sit Deus^b propitius michi^c potatori.
 Ecce mee proditor pravitatis fui,
 De qua me redarguunt servientes tui.
 Sed eorum nullus est accusator sui,
 80 Quamvis velint ludere seculoque^d frui.
 Iam nunc in presentia presulis beati^e
 Mittat in me lapidem neque parcat vati,
 Cuius non est animus conscius peccati.
 85 Sum locutus contra me quicquid de me novi
 Et virus evomi, quod tam diu fori.
 Vetus vita^f displicet, mores placent novi.
 Homo videt faciem, sed cor patet Iovi.
 Iam virtutes diligo, vitis irascor,
 90 Renovatus animo, spiritu renascor.
 Quas modo genitus novo lacte pascor,
 Ne sit meum amplius vanitatis vas cor.
 Electe Colónie, parce penitenti^g
 95 E da penitentiam culpam confitenti!
 Peram quicquid iniseris animo libenti,
 20 Parcat enim subditis leo, rex ferarum,
 Et est erga subditos inmemor ararum.
 Et vos idem facite, principes terrarum!
 100 Quod caret dulcedine, nimis est amarum.

Ioh. 8, 7.

25 Porro millesimo supraposito, silicet^h

Anno Domini M^oCCXXXIII, tempore pape Gregorij noni, in mense Maii, tempore Alleluie Fridericus imperator Romanorum cepit Henricum regem Almannie¹, filium suum rebellem sibi, eo quod contra voluntatem suam Lombardis adhererat, quem diu in vinculis tenuit. Cumque a castro Sancti Felicis² duceretur ad aliud castrum³, ut adhuc in vinculis teneretur, affectus tedio et tristitia precipitavit seipsum per quoddam precipitium et mortuus est⁴. Congregati sunt igitur principes et barones, milites et iudices, ut sepelirent eum⁵, absente impera-

a) tunc cantabant lytius *Bur. Gr.*; ut dicant cum venerint *Givald. & reliqui codd.* b) Deus sit *edd.* c) huic plerique *codd.*, alii male isti et tanto. d) sic recte *solus Sal.*, ut *Schmeller bene coniecit*; secundoque *Bur. Gr.*; scelerisque *Wr.* e) *exipit r. 82*: Secundum dominici regulam mandati. f) Vita vetus *alii codd.* g) *excipit r. 91*: Fac misericordiam veniam petenti (famulo petenti *Bur.*). h) sic *h. l. c.*

1) Quod a. 1235. *Ital.*, non a. 1233. mense Maio factum esse constat. Sed devotionem Alleluie mense Maio coepisse ex 'Cron. di Bologna', *Muratori*, SS. XVIII, col. 258. elucet. 2) San Fele in provincia Basilicata, ubi Henricus a. 1236. *Jan.* — 1240. *Jan.* tentus est. 3) Potius cum de Neocastro, ubi a. 1240. *Jan.* — 1242. *Febr.* tentus est, ad castrum S. Marci ducatur, prope Martoranum. 4) *Iure I. Ficker*, *Reg. Imp. V*, 2, nr. 4383 n. hanc relationem veram esse censet. Ad testimonia ibidem allata, quae hoc affirmant (praesertim *Chron. de rebus Sic.*, *Huillard-Bréholles*, *Hist. dipl. Frid. II. I*, p. 905 sq.; *Rolandin. III*, 10, SS. XIX, p. 61; sermo de Friderico II. imp., *Huillard-Bréholles VI*, p. 289) accedit aliquo modo *Thomas de Papia*, SS. XXII, p. 513. 5) In ecclesia cathedrali de Cosenza.

- F. CCXLIII^a. Quod Advocati de Mantua interfecerunt episcopum suum.
De magno gelu quod fuit hoc anno.
De magno prelio in episcopatu Cremonae.
Quod vinee sunt destructe pre nimio gelu.
- F. 243^b. De congelatione Padi.
Quod papa Gregorius nonus flevit cum cardinalibus suis audita morte Mantuani episcopi.
Quod Deus gravius punit iniuriam servorum suorum quam suam.

7. CCXLIII^a. **tore.** Cum quibus etiam affuit frater Luchas Apulus¹ ex ordine fratrum Minorum, cuius est sermonum memoria, ut secundum consuetudinem Apulie predicaret ad funus. 10
cf. Sup. 16, 11.

1. 19. Et ex libro Geneseos XXII^a proposuit thema dicens. *Arripuit Abraham gladium, ut immolaret filium suum.* Et dixerunt iudices et litterati qui ibi erant: *Talia dicit hodie frater iste, quod imperator auferet ei caput.* Sed aliter se negotium habuit. Nam ita pulcrum fecit sermonem iustitiam commendando, quod, cum commendaretur coram imperatore, voluit ipsum sermonem habere. 15

1234. Anno Domini M^oCCXXXIII^o nives et glacies fuerunt magne per totum mensem Ianuarii, ita quod vinee et omnes arbores fructifere congelate fuerunt. Et bestie silvestres mortue sunt ex gelu. Et lupi intrabant civitates de nocte, et plures fuerunt capti de die et mortui et suspensi in plateis civitatum². Et arbores scindebantur ex nimio gelu a summo usque deorsum, et multe arbores totaliter virorem perdidierunt et desiccate^a sunt propter dictum gelu. Et fuit 20 magnum prelium in episcopatu Cremonae inter Cremonenses et Parmenses et Papienses et Placentinos et Mutinenses³ ex una parte et Mediolanenses et Brixianos cum suis amicis ex altera.

1235. Anno Domini M^oCCXXXV^o quadam die Mercurij, XIII^a die exeunte mense Aprilis^b fuit ventus frigidus, et venit nix frigidissima; et sequenti nocte venit pruina magna, que vineas destruxit, ita quod videbantur sicce. Et die VIII^a exeunte Aprile^a descendit alia nix et pruina, 25 ita quod vinee penitus destructe ab eis fuerunt. [Et^c eodem anno Padus ita congelavit, quod homines transibant dictum flumen equestres et pedestres^d]. Et eodem anno fuit mortuus dominus Guillelmus episcopus Mantue, filius condam Frugerij de Corigia, ab Advocatis de Mantua die Lune XIII° intrante Maio. Huius soror domina Sophia, uxor domni Rainerij de Adhelardis de Mutina, mea devota fuit. Et nota, quod col- 30 legium canonicorum et clericorum de Mantua ad curiam domni pape misit nuntium spetialem et eloquentissimum, qui mortem sui episcopi summo pontifici nuntiaret. Qui quamvis esset juvenis, ita tamen coram papa et cardinalibus splendide peroravit, quod omnes admirati sunt^d. Et finitis verbis suis protulit dramaticam sanguinolentam episcopi Mantuani, cum qua apud Sanctum Andream de Mantua 35 fuerat interfectus, et expandit eam coram papa, dicens: *Vide, pater, et considera et cognosce, utrum tunica filii tui sit an non, ut scias.* Qua visa flevit dominus papa Gregorius nonus quasi inconsolabiliter cum omnibus cardinalibus⁵. Erat enim homo multum compassivus, habens viscera pietatis. Verumtamen Advocati

a) sic e. b) aprili^o. c) unciis inclusa in infer. marg. a Sal. suppl. d) sequitur C^o minio scriptum, 40

1) De Bitonto; de cuius sermonum collectionibus cf. Starata, *Suppl. ad script. trium ordinum S. Francisci* p. 489 sq. Cf. infra f. 286^{a, b}. 2) *Liber de temp.*: in platea comunis Regij. 3) omnes *Liber de temp.*, quod Sal. recte mutavit in Mutinenses. Cf. *Cronache Modenesi* p. 38. 4) Hæc, quæ Sal. postea addidit, ex *improbis brevibus* quibusdam, qui perierunt, assumpsit. Cf. infra f. 279°, ubi ad a. 1240. eadem addita sunt. Quod frigus factum est mense Ianuario a. 1234, ut ipse Sal. ex *Libro de temp. supra* retulit. Cf. SS. XXXI, p. 510, n. 1. 5) Cf. *litteras papæ datas* a. 1235. Iun. 5, MG. *Epist. pont. Rom. sel. sac. XIII. I.* p. 534 sqq., nr. 642; *Pothast* nr. 9931.

F. 243^c. Quod Deus acriter et severe vindicavit mortem Zacharie filii Ioiade et beati Thomæ Cantuariensis archiepiscopi, et de exemplo serpentis. De Ioas, de Aman Agagita, de Federico^a II°.

F. 243^d. De marchione Hestensi qui Opiço dicitur. Omnes hi IIII° fuerunt ingrati.

de Mantua, qui sui episcopi interfectores extiterant, de civitate expulsi fuerunt, nec fuerunt amplius revocati, sed usque in hodiernum diem exulant vagabundi^b, ut cognoscant perversi, qui difficile corriguntur, et stulti^c, [quorum] infinitus est numerus, et homines pestilentes, qui dissipant civitatem, quod pugnare contra Deum non est facile. Cognoscant etiam, quod gravius punit Deus servorum suorum iniuriam quam propriam, que sibi infertur. Nam propriam pepercit in cruce, quando pro transgressoribus rogavit, et exauditus est pro sua reverentia. De servis vero eius dicit Zacharie II°: Qui enim tetigerit vos, tanget^d pupillam oculi mei. Quod patuit in multis, quos Deus punivit in vindictam servorum suorum; quorum duorum, ceteris pretermisiss, ponamus exemplum, maxime autem illorum qui in ecclesia passi sunt. Quorum^e primus fuit Zacharias filius Ioiade, pontificis summi Iudaici populi. De quo habetur II. Paralipo. XXIII°, quod spiritus Domini induit Zachariam filium Ioiade sacerdotem, et stetit in conspectu populi et dixit eis: Hec dicit Dominus: Quare transgredimini preceptum Domini, quod vobis non proderit, et dereliquistis Dominum, ut derelinqueret^f nos? Qui congregati adversum eum miserunt lapides iuxta regis imperium in atris domus Domini. Hi fecerunt contra scripturam que dicit Prover. XXIII°: Qui arguant laudabuntur, et super eos veniet benedictio. Labia docesulabitur qui recta verba respondet^g. Sed impleverunt aliam scripturam, que dicit Amos V^o: Odio habuerunt in porta corripientem et loquentem perfecte abominati sunt. Et iterum Prover. XV°: Non amat pestilens eum qui se corripit nec ad sapientes graditur. Item Prover. XXIX°: Homines pestilentes dissipant civitatem. Item Ys. LIX°: Corruit in platea veritas, et equitas non potuit ingredi, et facta est veritas in oblivione, et qui recessit a malo, prede patuit. Sequitur in textu Paralipomenon¹: Et non est recordatus Ioas rex misericordie, quam fecerat Ioiada pater illius secum, sed interfecit filium eius. Quia, sicut dicit Ecclesiasticus XXIX°: ingratus sensu dereliquit liberantem^h se. Nota exemplum illius qui custodiebat viridarium domini sui, qui introduxit serpentem in domum suam, qui postea interfecit filium suum et fugitⁱ. Ideo dicit Ecclesiasticus XI°: Non omnem hominem inducas in domum tuam, multi enim sunt insidie dolosi. Item Eccli. XII°: Non credas inimico tuo in eternum. Nota, quod vulgariter dicunt illi de Tuscia: D'ohmo alexandrico et de pioelo¹ ap' cadhico no po l'ohu gaudere^g. Id est: De homine adventicio et de pediculo adheretico non potest homo gaudere; id est: non habes consolationem de pediculo alieno, qui adheret tibi, et de homine advena, quem tu nutris. Quod patuit in Ioas rege Iuda, de quo presens est sermo, et in Aman Agagita, de quo in Hester continetur ultimo: Et ut manifestus quod dicimus intelligatis et cet. usque ibi: Dro illi reddente quod meruit. Patuit etiam in Friderico secundo, quem pupillum nutritiv ecclesia³, et postea contra ecclesiam

a) sic h. l. c. b) vagabunda c. c) stultorum c., ubi quorum in marg. suppl., in columna littera (d) ? = qui) erasa; stulti quorum scripturas sal. scripsisse videtur stultorum qui, cum in Eccl. I, 15. legatur: Perversi difficile corriguntur, et stultorum infinitus est numerus; et cum qui emendasset, stultorum corrigere oblitus est. d) tangit Vulg. e) sequitur, non precedit, C minio scriptum. f) relinq. corr. derelinq. c. g) sequitur C minio scriptum. h) liberate c. i) pioelo corr. pioelo c.

1) Post l. 20. 2) Haec fabula infra f. 456^a.^b enarrata est. 3) Cf. supra f. 215^a, p. 19.

F. CCXLIII^a. Quod duobus modis certatur legitime.F. 244^b. Quid promeruit Ioiadas de bonitate sua, et quid Zacharias filius eius.

- Ad. 9, 6. levavit calcaneum eam multipliciter affligendo. Sed in malum sui ipsius *contra stimulum calcitravit*. Nam depositus vehementer ab imperio fuit, nec ex malitia sua consolationem invenit. Ideo dicit Ecclesiastes VIII°: *Non sit bonum impig. nec prolongentur dies eius, sed quasi^a umbra transeant qui non timent faciem Domini.*
13. [Item^b Ys. III°: *Ve impio in malum, retributio enim manuum eius fiet ei*]. Item in marchione Estensi^c, qui nunc est, patet etiam hoc quod de superioribus diximus
- 2, 24, 22. necnon et in aliis multis. Sequitur in textu Paralipo^d: *Qui cum moretur^e, ait: 10*
- 50, 51. *Videat Dominus et requirat*. Cui respondet Dominus Luc. XI°: *Ita dico vobis: requiratur ab hac generatione, scilicet sanguis prophetarum omnium, qui effusus est a constitutione mundi, a generatione ista, a sanguine Abel usque ad sanguinem Zacharie, qui perit inter altare et 20*
- 21, 20-25. *idem*. Sequitur in textu Paralipo^d: *Cumque evolutus esset annus, ascendit contra eum exercitus Syrie venitque in Iudam et Ierusalem et interfecit cunctos principes populi, atque universam 15*
- CCXLIII. *predam miserunt regi Danuscum*. Et certe, cum permodicum venisset numerus Syrorum, tradidit Dominus in manibus eorum infinitam multitudinem, eo quod dereliquissent dominum Deum patrum suorum. In locis quoque ignominiosa excercere iudicia, et abeantes dimiserunt eum in languoribus magnis. Surrexerunt autem contra eum servi sui in ultionem sanguinis filii Ioiade sacerdotis et occiderunt eum in lectulo suo, et mortuus est. Sepelieruntque illum in civitate 20
- David, sed non in sepulchris regum. Considera de isto rege, quia bonum habuit principium, sed malum finem. Nam multa bona fecit, que postea propter culpam suam perdidit, quia in bonis operibus perseverare contempsit. Unde Dominus Eze. XVIII°: *Si averterit se iustus a iustitia sua, et fecerit iniquitatem secundam omnes abominaciones, quas operari solet impius, nunquid vivet? Omnes iustitie eius, quas fecerat, non recordabuntur. In 25*
- prevaricatione sua, quam^d prevaricatus est, et in peccato suo, quod peccavit, in ipsis morietur.
9. Ideo dicit apostolus II° ad Timotheum II°: *Non coronabitur nisi qui legitime certaverit*. Legitime certare uno modo est semper temptationibus diabolicis repugnare et
9. nunquam diabolo consentire, quod paucorum est. [Prover. XX°: *Quis potest dicere: 20*
21. *Mundum est cor meum, purus sum a peccato*? Ecclesiastes VII°: *Non est enim homo iustus 20*
- 10, super terram, qui faciat bonum et non peccet. Item Prover. XXIII°: *Septies enim caderit 1, 2, 11. iustus et resurget, impij autem corruent in malum*]. Et ideo non precipit apostolus Petrus II°,
5. *versus animam*. Quod non fecerunt illi, de quibus dicit apostolus Iacobus V^o: *Epulati estis super terram et in taurinis endrivistis corda vestra*. Alio modo legitime certare est 25
8. in bonis operibus vitam finire, quod multorum est. Ideo dicit beatus Iohannes in secunda^e: *Videte vosmetipsos, ne perdatis quod^f operati estis, sed ut mercedem plenam accipiatis.*
6. Quod non fecit ille, de quo dicit Aggeus I^o: *Qui mercedis congregavit, misit eas in sacculum^g perituum*. Sed Ecclesiasticus dicit ultimo^h: *Videte oculis vestris, quia modicum laboravi et*

a) cor (sic? sicuti erasa est et a Sal. in fine versus adscriptum quasi c. b) unis inclusa in marg. super. a Sal. suppl. c) in Dam. Vulg. d) qua Vulg. e) unis inclusa in marg. super. a Sal. suppl. f) que Vulg. g) sic c.

1) Opizone II (supra p. 89, l. 4), qui ingratus fuisse hoc loco dicitur, quia Fontanenses, qui cum, ut dominio Ferrariae potiretur, adjuverant, Ferraria expulsi; cf. infra f. 280°. 360°.
2) Zacharias; vide supra p. 89, l. 28.

F. 244°. Quid demeruit Ioas propter malignitatem suam, quid etiam populus eius, et de damnificatione, quam homo propter peccatum incurrit.

inveni michi multam requiem. Quod Iatro, qui Domino in cruce credit, convenienter dicere potuit; similiter et beatus Bonifatius¹, qui bonum finem habuit. Ideo dicitur:

Cuius finis bonus est,

ipsam quoque bonum.

Porro secundus^{a, 2} fuit beatus Thomas Cantuariensis archiepiscopus, quem Dominus optime vindicavit. De^b cuius vindicta in legenda sua³ taliter continetur: *Ad eo* ^{Passio} ^{Thomas II.} *vero in martyris persecutorem ultio divina desecit, ut in brevi sublato de medio non comparerent. Et uti* *quidem sine confessione et viduo subito rapti, alii digitos vel linguas proprias frustatim dentibus decerpentes, alii sanie defluentes et toto corpore labefacti et torsionibus^c inauditis ante mortem cruciati, alii paralis dis-* *luti, alii amentes effreti, alii cum insania expirantes, manifesta reliquerunt inditia, quod iniuste persecutionis et* *excogitati patricidii penas excolerent. Passus est autem egregius Dei athleta Thomas anno ab incarnatione* *Domini secundum Dionisium M^oCLXX^o quarto Kal. Ianuarii, feria tertia, hora quasi undecima,* *ut Dei natalis ad laborem eius fieret natalis ad requiem. Ad quam nos perducere dignetur illem Deus* *et dominus noster Iesus Christus, qui cum patre et spiritu sancto vivit et regnat per omnia secula seculorum. Amen.* Quantum^b autem ad^d ystoriam suprapositam, considerandum nobis occurrit, quid promeruit Ioiadas, quid etiam filius eius Zacharias, et quid demeruit Ioas, quid etiam populus eius. De Ioiada sic habetur⁴: *Mortuus est Ioiada sacerdos, qui solus* *legitur post Moysen centum XXX annis vixisse^e — non quod Moyses tantum vixerit, vixit* *enim X annis minus^f —. Et sepultus est in^g civitate David, eo quod generi David reparavit* *imperium^h. Antiquitus enim quidam in agris suis sepeliebantur. Promeruit ergo Ioiada* *nobilem sepulturam ob causam supra^h predictam^h. Zacharias vero filius eius, quia fecit* *quod Ecclesiasticus III.⁷ docet, scilicet: Pro iustitia agonizare pro anima tua et usque ad* *mortem certa pro iustitia, et Deus expugnabit pro te inimicos tuos, ideo promeruit, ut in* *evangelio commendaretur a Domino dicente: A sanguine Abel iusti usque ad sanguinem* *Zacharie, tamquam a termino a quo usque ad terminum ad quem, id est a pastore usque ad* *sacerdotem, qui duo optime copulantur, ut qui sacerdos est sit etiam pastor. Dicit enim* *Amos III.¹: Numquid ambulabunt duo pariter, nisi convenerit eis? Quasi dicat 'non'. Item* *beatus Ieronimus multum videtur esse sollicitus ad querendum istum Zachariam^h, cum* *tamen faciliter eum nobis demonstrare potuisset. Nota etiam, quod omnes filii Zacharie* *cum eo lapidati sunt preter unum postumum, qui postea dictus est Zacharias⁷. Ioas vero rex Iude* *demeruit, quia in sepulchris regum propter suam indignitatem sepultus non fuit. Nam* *mortuo Ioiada, a legitimis Dei declinavit. Cuius exemplo et optimates vitiosi sunt⁷, quia, sicut dicit* *Ecclesiasticus X.¹: Secundum iudicem populi sic et ministri eius, et qualis rector est civitatis,* *tales et habitantes in ea. Item Prover. XXIX.¹: Princeps qui libenter audit verba mendacii, omnes* *ministros habet impios. Item ibidem⁸: Peccantem virum iniquum involvet laqueus. Qualis fuit* *Ioas, qui langorem pessimum incurrit, eo quod divinos honores sibi volebat impendi, ut dicunt Hebrei⁷,*

a) C Porro C Secundus e., signo rubricae bis minio scripto, versu noto non coepto. b) pena
mutata. c) torsionibus Passio ed. d) ad a Sal. superser. e) vixisse a Sal. in marg. suppl.
f) in a Sal. superser. g) sequitur C minio scriptum. h) supra post a Sal. suppl.

1) Martyr Romanus. Cf. Jacobi Ley. Aurea c. LXXI, ed. Grisse p. 316 sq. 2) Scilicet illorum duorum, qui in ecclesia passi sunt, et quorum necem Deus ultus est; cf. supra p. 89, l. 14 sq. 3) Passione brevi auctore anonimo, quae dicitur secunda, Migne, Patrol. Lat. CXI, col. 326. 328. 4) Scil. in Petri Comest. Hist. scolast., Regum IV. c. 17. 5) Deuter. 34, 7: Moyses centum et viginti annorum erat, quando mortuus est. 6) Nescio, ubi Hieronymus de hoc tractaverit. Libellum falso Hieronymo adscriptum Sal. in mente habuisse videtur. 7) Haec ex Petri Comest. Hist. scolast., Regum IV. c. 17.

F. 244^a. Quod multum prodest habere bonam societatem et multum nocet habere malam; et de correctione tractatur hoc loco, et quod aliqui bene inchoant et male finiunt, et aliqui e converso. [Require^a similiter infra carta . . .].

F. CCXLV^a. Quod aliquae civitates Lombardie, que erant ex parte imperatoris, iverunt ad cavandum Scotennam, ut diruerent^b Castrum Francum. Quod imperator misit elephantem suum in Lombardiam. De introductione imperatoris in Lombardiam, qui utinam non venisset!^c

*f. 244. et quia^c contempsit audire Zachariam, qui eum corripiebat. De quo scriptum est 10
 *r. 12. Prover. XXI: *Excogitat iustus de domo impii, ut detrahat impios a malo.* Sed dicitur
 *r. 10. Prover. XVII: *Plus proficit correctio^d apud prudentem quam centum plage apud stultum.*
 *r. 1. Ideo audi Prover. XXIX: *Viro qui corripientem dura cervice contemnit^e, repentinus ei super-
 venit interitus, et cum sanitas non sequetur.* Qualis fuit Ioas, qui Zachariam, qui eum
 corripiebat, audire contempsit, insuper fecit^f eum lapidibus obrui inter templum et altare. Et
 extunc, ut dicit Epyphanus, non accepit populus in templo responsum manifeste sicut prius nec ex
 dabyr nec ex ephoth. Rex autem non multo post penas exolvit^f. Nam duo servi eius percusserunt
 eum, et mortuus est. Vidisti, quid demeruit rex Ioas, quia regali sepultura privatus fuit.
 *r. 3. 4. Ideo convenit ei illud Eccl. VI: *Sepulturaque carcat, de hoc ego pronuntio, quod melior
 illo sit abortivus. Frustra enim venit et pergat ad tenebras, et oblivione delebitur nomen eius.* 20
 Vidisti etiam, quid demeruit populus propter necem summi pontificis, quia perdidit re-
 sponsum divinum, ut cognoscas verum esse quod in libro Sapientie dicitur XI: *Quia
 per que peccat quis, per hec et torquetur.* Item Prover. XIII: *Miserus facit populos pecca-
 tum.* Quod^g probari potest hoc modo: Tradunt^h Hebrei in medio rationali fuisse lapidem
 quadrum magnitudine duorum digitorum, in quo secundum coloris mutationem perpendereⁱ poterant, 25
 utrum Deum placatum haberent an offensum. Iosephus dicit sardoniceum, qui in dextro humero gere-
 batur, cum sacrificium pontificis Deo placebat, tanto splendore micare, quod etiam procul positus radius
 eius appareret. Egressuris vero ad prelium, si Deus cum eis esset, tantus fulgor in lapidibus rationalis
 apparebat, ut omni multitudini fieret manifestum eorum auxilio Deum adesse, et ob hoc rationale
 iudicii nuncupari. Asserit autem Iosephus hunc fulgorem sardoniceis et rationalis cessasse annis 30
 ducentis, antequam ipse scripisset hoc, cum Deus ferret moleste transgressionem legis. Item dicit
 Augustinus, quod ignis sacrificii, qui per LXX° annos Babylonice captivitatis sub aquis vixerat, ex-
 tinctus est Antiocho vendente Iasoni sacerdotum.

1235.
 L. temp. 237. Porro millesimo supraposito, scilicet M^oCCXXXV^o, iverunt Parnenses et Cremonenses,
 Placentini et Pontremulenses in servitium Mutinensium ad cavandum Scotennam supra Bononiam. 35
 Volebant enim, quod ferret in Castrum Francum et dirueret illud⁵. Et nullus
 erat excusatus a laborerio. Nam alii fodiebant, alii portabant, tam nobiles quam
 illi de vulgo. Eodem anno dominus imperator Fridericus misit elephantem in
 Lombardiam cum pluribus⁶ dromedariis et camelis et cum multis leopardis et cum

^{*)} In marg. infer. f. 245^a, manu saec. XI, quae et supra f. 236^a, p. 67, n. a inscriptionem ad- 40
 didit, scriptum est: Quando imperator Fredericus intravit Lombardiam.

a) *uncis inclusa manu Sal. post add. c.* b) *sic (dir)uerent c.* c) quia a *Sal. superser.*
 d) *sic c.: correptio Vulg.* e) *Contempnit radendo corr. contemnit c.* f) *exsoluit radendo corr.*
 exsoluit c. g) *penna mutata.*

1) *Scil. f. 285^b, c. d.* 2) *Haec ex Petri Comest. Hist. scolast., Regum IV. c. 17. 45*
 3) *Haec ex eadem, Exodi c. 64.* 4) *Haec ex eadem, Esther c. 11.* 5) *Ann. Parm.*
mai., SS. XVIII, p. 668: causa destruendi episcopatum Bononie. 6) *Duobus, ut Ann.*
Placent. Gib., SS. XVIII, p. 470, et Ann. Cremon., SS. XXX, p. 17, referunt, qui de aliis

F. 245^b. Quod imperator F[ridericus] cum his qui introduxerant eum in Lombardiam obsidendo et capiendō villas et castra ibat et discordias seminando.

De obsidione Montis-clari in episcopatu Brixiensi.

F. 245^c. Quod imperator cepit Montem-clarum, et quod habuit multos Saracenos in exercitu suo, et quod duxit elephantem suum ad exercitum ad dimicandum cum eo; et quod in libro Machabeorum multum de hac materia continetur et in historia Alexandri; et quod frater Bartholomeus Anglicus ex ordine fratrum Minorum composuit librum Proprietatum, in quo de elephantibus tractat.

10 multis gersaleis et asturibus. Et transierunt per Parmam¹, ut vidi oculis meis. et steterunt in civitate Cremona.

Anno Domini M^oCCXXXVI^o in mense Septembris venit Fridericus imperator et intravit in Lombardiam contra voluntatem illorum de Padua et de Vicentia et de Trivisio et de Mediolano et de Brixia et de Mantua et de Ferrara et de Bononia et de Faventia. Cremonenses vero et Parmenses et Regini cum exercitibus suis et CC^o milites Mutae fuerant obviam ei; et transivit flumen Menci et Lolii, et cepit et destruxit Marchiam Mantuae et statim reedificavit et posuit Cremonenses custodes ad custodiendum eam. Et ivit cum dictis exercitibus circa Mantuam et obsedit eam per aliquot dies. Et cepit Mosum Brixie et dedit Cremonensibus ad custodiendum. Et tunc illi de Gonzaga reddiderunt terram Gonzage imperatori. Et in eodem anno ivit Vicentiam et cepit civitatem et destruxit eam die primo intrante Novembri^a. Et fecit compositionem cum Salinguerra et Ferariensibus. In eodem anno in vigilia natiuitatis iuerunt Mantuani secreta ad Marchiam et ceperunt eam cum Cremonensibus, qui ibi erant ad custodiendum. Et multos ex eis duxerunt Mantuam et in carceribus posuerunt et quam plures occiderunt.

Anno Domini M^oCCXXXVII^o. Dominus Manfredus de Cornacano, civis Parmensis, potestas Reginus fuit; qui ivit in mense Septembris cum militibus et peditibus Regii in servitium imperatoris Friderici cum Parmensibus et cum Cremonensibus cum carrociis suis; et transierunt castrum de Moso, quod detinebant Cremonenses, et ceperunt Rodhollescum Brexanum et Vingolum Mantuanum et castrum de Goo. Et dum staret ibi imperator, fecit pacem cum Mantuanis, ita quod miserunt pedites et balistarios in eius servitio in obsidione Montis-clari. Et cum ibant ad Montem-clarum, conbuserunt castrum Guicoli². Et die V^a intrante Octobre Regini per se sine alio exercitu stando ad Carpinetulum ceperunt et alia duo castra Casalodi, unum de dictis castris de comitibus et aliud de rusticis eiusdem loci³. Ea castra ceperunt et conbuserunt. Item VII^a die intrante Octobre circumsedit imperator Montem-clarum et hospitatus⁴ fuit cum his qui cum eo erant inter Montem-clarum et Calcinaicum super flumen

35 a) sic e. b) peditibus corr. peditibus e. c) alteram q in loco raso, alia, ut videtur, manu scriptum e.; octubi. Lib. de temp. d) circumsedit e. e) hospita in loco raso.

bestiis nihil habent. Sed Mainardius Imolensis iam a. 1231.2. Ravennae vidit imperatorem secum ducentem multi animalia insueti in Italia: elephanti, dromedarii, cameli, panthere, gersalchi, leoni, leopardi e falconi bianchi e alochi barbati, ut P. Scheffer-Boichorst; Zur Geschichte des XII. u. XIII. Jahrhunderts, Dipl. Forschungen' p. 282 (cf. ib. p. 286) ostendit: cf. F. Güterbock, 'N. Archiv' XXX, p. 57. 1) Demum a. 1237. elephantem Parmam venisse referunt Ann. Parm. mai. p. 669. 2) Hoc castrum est idem, quod supra Vingolum (ubi Liber de temp. c. 239, p. 512. castrum Guicoli habet) dictum est, scilicet Guidizzolo (circa Castiglione delle Stiviere). Haec igitur ex alio fonte Sal. inseruit. Et hoc procul dubio verum est, cum valde probabile sit hoc castrum post castrum Goito, non ante idem, ut Liber de temp. et Sal. ex eo supra habent, captum esse. Cf. Reg. Imp. V, 1, p. 456, nr. 2280. 3) Male procul dubio coniciendo immutavit et auxit Sal. ex qua Liber de temp. c. 239. habet, ut loco obscuro mederetur. Ibidem enim non duo castra Casalodoli, sed duo castra Carpinetulum et Casalodolum capta esse dicuntur; vide quae ibidem adnotavi, SS. XXXI, p. 512, n. 3.

F. CCXLVI^a. Quod Mediolanenses venerunt contra imperatorem cum exercitibus suis. Tunc Bononienses ceperunt Castrum Leonis, quod Mutinensium erat, et funditus destruxerunt.

1237. Olexii prope Calcinaicum. Et die XI^a, quodam^a die dominico, preliati fuerunt illi de castro Montiscleari; et die sequenti exercitus imperatoris circumsedit^b Montem-clearum ex utraque parte, et mangauerunt^c illud cum manganellis et duobus trabuchis. Et die X^a exeunte Octobre, quadam die Iovis, illi de castro reddiderunt se imperatori, et omnes ducti fuerunt et in carceribus positi. Et in dicto exercitu habebat imperator Saracenos multos. Item die secundo intrante mense Novembre cepit Gambaram et castrum Gotolengi et Pratum-Albuinum et castrum Pavonis. Et predicta omnia castra depredata et destructa et combusta fuerunt. Et ante festum sancti Martini per duos dies venit cum exercitu apud Pontem-vicium. Tunc habuit imperator elephantem suum, quem Cremone tenuerat^d, super quem erat turris lignea ad modum carrocii Lombardorum; et erat quadratum et bene ligatum^e, habens banderias III^{or}, in quolibet angulo unam, et in medio magnum vexillum, et intus magister bestie cum multis Saracenis^f. De hac materia satis habetur in primo Machabeorum libro, capitulo VI°, quomodo^g Antiochus Eupator volens pugnare contra Iudeos habuit in illo exercitu XXX^{is} duos elefantos doctos ad prelium, et quomodo elefantis ostenderunt sanguinem uve et mori ad acuendos eos in prelium. Et dividerunt bestias per legiones, et astiterunt singulis elefantis mille viri in loriceis concatenatis, et galee erant in capitibus eorum, et quingenti equites ordinati unicuique bestie electi erant. Hi ante tempus, ubicumque erat bestia, ibi erant, et quocumque ibat, ibant et non discedebant ab ea. Sed et turres lignee super eos firme protegentes super singulas bestias, et super eas machine, et super singulas viri virtutis triginta duo, qui pugnant desuper, et intus magister bestie. Et residuum equitatum hinc et inde statuit in duas partes, tuis exercitum commovere et perurgere constipatos in legionibus eius. Et vidit Eleazar filius Saura nam de bestiis loriceatam loriceis regis, et erat emans super ceteras bestias; et visum est ei, quod in ea esset rex, et dedit se, ut liberaret populum suum et adquireret sibi nomen eternum. Et currit ad eam audacter in medio legionis, interficiens a dextris et a sinistris, et cadebat ab eo huc et illuc. Et ivit sub pedes elefantis et subposuit se ei et occidit eum, et cecidit in terram super ipsum, et mortuus est illic. Item in historia Alexandri filii Philippi regis Macedonie legitur, quod ipse rex Alexander habuit in exercitu suo centum elefantos, qui aurum suum portabant. Horum animalium in Ethiopia magna copia est, quorum naturam et proprietates frater Bartholomeus Anglicus ex ordine Minorum in libro, quem de proprietatibus rerum fecit, sufficienter posuit; quem etiam tractatum in XIX libellos divisit. Magnus clericus fuit et totam Bibliam cursorie Parisius legit.

Porro^f millesimo supraposito, dum imperator apud Pontem-vicium esset cum exercitibus suis, venerunt Mediolanenses contra ipsum cum exercitibus suis et steterunt per longum tempus. Tunc Bononienses sexto die exeunte Novembre ceperunt Castrum Leonis, quod erat Mutinensium, in strata publica prope Castrum Francum, et destruxerunt illud et porta-

a) sic (XI^a quodam) c.; XI. quadam Lib. de temp. b) circumsedit c. c) mangauerunt, na 40 a Sal. superscripto corr. manganauerunt c. d) quo c. e) sic c.; Indus vulg. f) non novus versus hoc loco coeptus, sed tantum c. initio scriptum ante Porro.

1) Cf. supra f. 245^a, p. 92 sq. 2) Sal. immutavit verba Libri de temp. partim ex iis quae infra ex 1. Mach. 6. de elephantis armatis affert (et turres lignee super eos), partim fortasse ex eo quod ipse Parmae viderat, cum elephas per civitatem duceretur. 3) Verba Libri de temp.: cum uno confalone in medio edifici dicti carrocii . . . et super dictum carrocium erant Saraceni et Christiani bene armati mutavit Sal. additis verbis 1. Mach. 6, 37 (infra l. 22 sq.). 4) Editio Argentorati 1488. (et saepius).

F. 246^b. Quod Mediolanenses devicti fuerunt et mortui et carrocium amiserunt, et potestas eorum captus fuit et in carceribus detentus.

Quod Brixia ab imperatore fuit obsessa.

F. 246^c.[†]

verunt lignamina et lapides et alias res in Castrum Francum, quod est Bononiensium. Et homines, 1237.
 quos in dicto Castro Leonis invenerunt, duxerunt Bononiam et in carceribus posuerunt. Porro
 in Castro Leonis erat turris pulcherrima, que, cum caderet, tanta concussione concussit
 aquam de fovea, quod extra foveam saltavit albissimus lucius, grandis et pulcher; et
 statim oblatus et donatus fuit potestati Bononie, qui ibi erat. Et qui hec vidit, retulit michi,
 cum processu temporis per eundem locum cum eo transirem. Et dum hec agerentur, ibat advocatus communis Parme, qui erat de
 Mutina, scilicet iudex potestatis, sedens in equo, quem associabat quidam currearius, per
 burgum Sancte Christine flebiliter frequentando et dicendo: 'Domni' Parmenses, ite et invate
 Mutinenses! Quem cum vidissem et audissem, cepi diligere, eo quod concivibus suis fidelis
 existeret. Et ut melius exaudiretur, iterabat verba sua et addebat: 'Domni' Parmenses, ite et
 adjuvate Mutinenses, amicos et fratres vestros!' Ego vero verbis suis auditis compassus sum
 sibi compassione ad lacrimas provocativa. Considerabam enim, quod Parma hominibus erat
 mutata, nec remanserant nisi pueri et puelle, *iuvenes et virgines, senes cum mulieribus*. Iverant enim
 Parmenses contra Mediolanenses et erant cum imperatore in expeditione sua cum multis
 aliis exercitibus. Et eodem anno, die quarto exeunte Novembre Mediolanenses ab exercitu
 imperatoris devicti et mortui fuerunt, et suum carrocium apud Curtem novam amiserunt; quod
 misit Romam imperator, sed Romani conbusserunt illud in vituperium Frederici.³ Credebat enim
 ex hoc placere eis, ut cum eo essent. Et maxima strages Mediolanensium facta est in illo
 conflictu. In quo etiam filius ducis Veneciarum, qui tunc temporis erat potestas Mediolani,⁴
 captus ab exercitu imperatoris fuit, et Cremona in carceribus stetit. Et pene totam
 Lombardiam et marchiam Trivisinam habuit imperator.

Anno^d Domini M^oCC^oXXX^oVIII^o obsessa est Brixia ab imperatore. Et fuerunt
 cum eo Parmenses et Cremonenses, Bergamenses et Papienses et ducenti milites et mille pedites
 de Regio et Saraceni et Theotonici et Apuli et alie diverse gentes et innumerabiles cum
 exercitu imperatoris; et steterunt ibi per longum tempus. Et tunc imperator fecit fieri castra
 lignorum ad preliandum cum Brixiensibus, et posuit super ea homines captos, quos cepit in castris
 Montis-clari. Et Brixienenses mananaverunt dicta castra et destruxerunt ea, nec fecerunt
 aliud quod malum captis, qui erant super ea. Et ipsi Brixienenses suspenderunt captos
 imperatoris per brachia extra palancatum civitatis. Nec imperator cum exercitu suo potuit
 habere dictam Brixiam civitatem, quia bene se defendit a predicta obsidione; et ita
 imperator recessit confusus cum omnibus amicis suis, qui erant secum in dicto exercitu.

a) quae columnae 246^c, superscripta sunt rite p. 96, l. 1 sqq. b) Dñi c. c) sequitur c minus scriptum. d) penna mutata.

1) Rufino (Raschino) Guasco de Alexandria; cf. Petrus Candinetti, Muratori, SS. ed. nova XXVIII, 2, p. 3; Math. de Griffonibus, ibid. XVIII, 2, p. 10; Ann. Bonon., Calogerà, 'Nuova Raccolta' IV, p. 126; 'Cron. di Bologna', Muratori, SS. XVII, col. 259.
 2) Nicolai de Adelardis de Mutina; Ann. Parm. mai. p. 669. 3) Carrocium in Capitolio Romae positum est. 4) Petrus Teupulus, filius Iacobi Teupuli ducis.

INCIPIIT LIBER DE PRAELATO,

quem feci occasione fratris Helye, et multa bona et utilia contémet. Et durat usque ad illum locum, ubi scribitur¹: *Anno Domini M^oCCXXXIX^o, indictione XII^a.* 1238. Item^b in supra dicto millesimo, scilicet C^oXXXVIII^o, indictione XI^a, intravi ordinem fratrum Minorum ego frater Salimbene de Adam ex civitate Parmensi quarta die^c intrante Februario, in festo sancti Giliberti, receptus sero vigilie sancte Agathe^d in civitate Parmensi a fratre Helya generali ministro. Ibat enim Cremonam ad imperatorem missus a domino papa Gregorio nono^e, cum esset specialis amicus utriusque. Et ita conveniens erat mediator. Nam testante beato Gregorio^d gorio¹, cum is qui displicet ad interpellandum militum, irati animus ad deteriora provocatur. Et erat ibi frater Ghirardus de Mutina, cum receptus fui, qui etiam rogavit pro me, ut reciperer, et exauditus fuit^f. Et domnus Ghirardus de Corigia, qui dicebatur de Dentibus, eo quod magnos dentes haberet, tunc temporis potestas Parmensium erat^g, et venit personaliter cum quibusdam militibus ad locum fratrum Minorum ad visitandum fratrem Helyam generalem ministrum. Qui sedebat in domo, in qua hospites sive forenses comedunt, super lectum de culcidra^h et habebat ignem copiosum coram se et capellam Arménicamⁱ in capite suo; nec potestati intranti et se salutanti assurrexit nec de loco suo motus est, ut vidi oculis meis; que fuit rusticitas maxima reputata^j, cum dicat ipse Deus^k in divina scriptura Levitici XIX°: *Coram cano capite consurge et honora personam senis.* Item Eccli. III°: *Quanto magnus es, humilia te in omnibus, et coram Deo invenies gratiam.* Item apostolus ad Ro. XIII°: *Reddite omnibus debita. Cui honorem, honorem.* Item Eccli. XLI°: *Non est enim bonum omnem irreverentiam^l observare, et non omnia omnibus bene placent in fide. Erubescite a salutantibus de silentio.* Veruntamen frater Helyas implevit aliam scripturam, que dicit Prover. XXVI°: *Sicut qui mittit lapidem in acervum mercurii, ita qui tribuit insipienti honorem.* Fuit enim unus parens fratris Helye, scilicet^m pater, de episcopatu Bononie, de Castro Brittorum, materⁿ vero de Assisio fuit; et vocabatur in seculo Bonus-baro et suebat cultras^o et docebat puerulos in civitate Assisii Psalterium legere^p; ingressus autem ordinem fratrum Minorum vocatus fuit Helyas et bis factus generalis minister^q; habebat gratiam imperatoris et pape, sed processu temporis humiliavit eum Deus iuxta verbum quod scriptum est: *Hunc humiliat et hunc exultat.* Quod duobus modis intelligi potest. Primo in diversis personis. De quibus plura habentur

a) Inc. — ind. XII^a in superiore marg. col. 246^v. a Sal. nigro atramento scripta sunt ut in scriptio columnae, dum ipse libri textus in media col. 246^v. exordiat. b) haec continuo cum praecedentibus scripta sunt in c., nullo spatio intermisso, ne novo quidem versu incepto, rubrica C tantum minus interposita, sed in marg. littera initialis maxima I coloribus nigro et rubro picta est. c) die a Sal. superser. d) G^o c. e) sic c.; cf. supra p. 79, l. 25. f) reput. a Sal. in marg. suppl. g) reverentiam Vulg. h) scil. (sic h. l. perscriptum) pater manu Sal. in loco raso, quo plura antea scripta erant. i) mater in loco raso; nescio igitur an loco patris mater et loco matris pater antea scriptum fuerit. j) olim, ut videtur, c^o superscripto corr. culcitra, sed c^o crasum est c.

1) F. 270^v. videlicet. 2) Dies s. Agathae est Febr. 5, vigilia igitur idem dies ac festus s. Giliberti, i. e. Febr. 4. 3) Cf. supra f. 223^v, p. 39. Imperator denique mense Maio Cremonae fuit. Cf. Reg. Imp. V, 1, nr. 2343^b. 4) In libro Regulae postoratis I, 10. et Registr. I, 24, Epp. I, p. 29 = Decr. Gratiani II, C. III, q. 7, c. 5; cf. infra f. 263^v. 5) Idem iam supra f. 239^v, p. 79. retulit. 6) Cf. Ann. Parm. mai. p. 669. 7) Cf. supra p. 71, l. 16. 8) Fuerat scriptor Bononie, dicit de eo Thomas de Eccleston coll. XIII, Analecta Franciscana I, p. 241, quod non repugnat iis quae Sal. tradit. Cf. Ed. Lempp, 'Frère Élie de Cortone' (Paris 1901) p. 37. 9) A. 1221. tempore s. Francisci ad a. 1227. usque et a. 1232—1239.

exempla; unde illud: *Deposuit potentes de sede et exaltavit humiles*^a. Sed ponamus *Luc. 1, 52.*
 exemplum de Saul^b et David, quorum unum Deus humiliavit, scilicet Saulem, quem
 amovit a facie sua¹ auferendo sibi regnum; alterum vero exaltavit sibi regnum dando.
 De Saule factum est verbum Domini ad Samuelem dicens *I. Reg. XV*: *'Penitet me, quod*
constituerim Saul regem, quia dereliquit me et verba mea opere non implevit^{c. 11.}. *Contristatusque*
est Samuel et clamavit ad Dominum tota nocte. Et infra XVI: *Dixitque Dominus ad Samue-*
lem: 'Usquequo tu iuges Saul, cum ego proiecerim eum, ne regnet super Israel?' Item I. Reg.
'XIII: *Dixit Samuel ad Saul: 'Stulte egisti nec custodisti mandata domini Dei tui, que precepi*
tibi. Quod si non fecisses, iam nunc preparasset Dominus regnum tuum super Israel in semp-
ternam. Sed nequaquam regnum tuum ultra consurget. Quiescit Dominus sibi virum iuxta
cor suum et precepit ei Dominus, ut esset dux super populum suum, eo quod non servaveris que
preceperit Dominus^{c. 13, 14.}. Optimum exemplum est istud pro his qui de predestinatione
 locuntur, quia, si homo ex parte sua facit quod debet et potest, cum habeat liberum
 arbitrium, Deus similiter facit quod ad se pertinet, alioquin non facit. Et infra in
 15 primo libro Reg. XV. dixit Samuel ad Saul^b: *Pro eo ergo quod abiecasti sermonem Domini,*
abiecit te Dominus, ne sis rex super Israel^d. Et infra: *Scidit Dominus regnum Israel a te*
hodie et tradidit illud proximo tuo meliori te. Iste melior Saule est ille, de quo Paulus
dicit in Actibus XIII: *Et amoto illo, scilicet Saule, suscitavit illis David regem, cui et*
testimonium perhibens dixit: 'Inveni David filium Jesse virum secundum cor meum, qui faciet
omnes voluntates meas^{e. 11.}. Sane de Saule dicit Dominus Iudaico populo *Osee XIII*: *Dabo*
tibi regem in furore meo et auferam in indignatione mea^d. De David autem dicit *Ps.*:
Inveni David ser[van]t[em] m[eum], o[mn]i[um] s[an]cto[rum] m[er]ito[rum] m[eo[rum]. Manus enim mea au[ri-
liabitur] ei, et bra[chi]um m[eum] confortabit] eum. Nichil proficiet] inimicis] in eo, et
filius] iniquitatis] non apponet] nocere ei. Et concidam a facie] ipsius inimicos] eius et
o[mn]es] iniquitates] eius in] fugam] convertam]. Et veritas mea et misericordia] mea cum ipso, et
in nomine meo exaltabitur] cornu eius^{e. 58, 21-25.}. Ecce quomodo unum humiliavit et alterum exal-
 tavit, quando elegit David servum suum et sustulit eum de gregibus ovium, deposit fetantes
 20 accepit eum pascere^b Iacob servum suum et Israel hereditatem suam. Et parit eos in innocentia^b
 cordis sui² et in intellectibus manuum suarum deducit eos. Secundo in uno et eodem
 25 homine², ut patet in Nabuchodonosor^c, de quo dicitur *Dan. III. et V*, quod propter
 superbiam suam humiliavit eum Deus eiciendo a regno. Sed postquam cognovit potesta-
 tem esse celestem, et quod dominatur excelsus in regno hominum, et circunquae voluerit dabit
 30 illud et humilimum^b hominem constituit super eum, exaltatus fuit et restitutus in regnum.
 Unde ait *Dan. III*: *Et in regno meo constitutus sum, et magnificentia amplior reddita est*
michi. Et hoc est quod dicitur Iob VIII: *Tu tamen si diluculo surrexeris ad Deum et*
omnipotentem fueris deprecatus, si mundus et rectus incesseris, statim exigilabit ad te et pacatum
reddet habitaculum iustitie tue in tantum, ut¹ priora tua fuerint parva, et novissima tua multi-
plicentur nimis. Item Iob XI: *Si iniquitatem, que est in manu tua, abstuleris a te, et non*
permanserit in tabernaculo tuo iniustitia, tunc levare poteris faciem tuam absque macula et eris
 40 *stabilis et non timebis. Misericordie quoque oblivisceris et quasi aquarum que preterierint non re-*
cordaberis. Et quasi meridianus fulgor consurget tibi ad vesperam, et cum te consumptum
putaveris, orieris ut lucifer. Et habebis fiduciam, proposita tibi spe, et defossus securus dor-
mieris. Requiesces, et non erit qui^k exterreat. Et deprecabuntur faciem tuam plurimi. [Iste¹
 due auctoritates, que hic ponuntur de Iob, optime sunt ad ostendendum, quod per peni-

a) manus huic loco in marg. adpicta est. b) sic c. h. l. c) super Israel om. Vulg. d) se-
 quitur (minio scriptum. e) multa verba per litteras vel sillabas initiales tantum indicata sunt in c.,
 quae uncis positos significavi. f) nabuch' c. g) restitutus Vulg. h) addita Vulg. i) si add. Vulg.
 k) to add. Vulg. l) unci inclusa in marg. super. a Sal. suppl.

1) 2. Reg. 7, 15: a Saul, quem amovi a facie mea.

2) Vide supra p. 96, l. 33.

tentiam homo potest Deo reconciliari]. Non sic factum fuit cum fratre Helya. Immo, quia non cognovit gratiam sibi factam, taliter fuit depositus, quod nunquam fuit restitutus, quod nullo modo credere poterat. Ideo dicit Ecclesiasticus ^{Eccl. 30, 31.} XXIII: *Ubi non speravit, apprehendetur, et erit dedecus omnibus, eo quod non intellexerit timorem Domini.* Item Ys. XXX: *Subito, dum non speratur, venit contritio eius, et com-* ^{Isa. 13, 14.} *minuetur, sicut conteritur lagena figuli contritione pervalida. Et non invenietur de fragmentis eius testa, in qua portetur igniculus de incendio, aut hauriatur parum aque de fovea.* Quare hoc fiat, audi quod Dominus dicit III. Reg. XVI¹: *Pro eo quod exaltavi te de pulvere et posui ducem super populum meum Israel, tu autem projecisti me post corpus tuum, ecce ego demetam posteriora tua.* Et² supplet Dominus in Ys. XXII: *Et expellam te de statione tua et de ministerio tuo deponam te.* Hoc impletum fuit in sequenti millesimo, ut dicemus, quando absolutus fuit³ in generali capitulo sub Gregorio papa nono^b. Et hoc^c bene promeruit propter plures defectus, quos habuit. Et primo dicitur de rusticitate, quam fecit erga dominum Ghirardum de Corigia, qui cum esset nobilis homo et positus in dignitate sublimi³ — erat enim potestas Parmensium — et venisset eum honorabiliter cum militibus ad visitandum, debebat ei assurgere⁴, et fecisset sibi ipsi honorem. Honor enim non tantum est illius cui impenditur, quantum etiam illius, immo plus, qui eum impendit⁵. Hoc non consideravit frater Helyas et ideo rusticitatem fecit. Ideo de talibus in libro Tediorem dicit Pateccius:

Cativo hom podhesta de terra^a, 20
E pover superbo hi vol^d guerra,
E senescalo l'intro^l desco me serra,
E villan hi fi messo a cavallo,
El homo l'e^f zeloso andar a ballo,
E l'intrar^g de testa quand'e^h fallo, 25
E avar hom hi in honor aventura,
E tutti quanti de solaro no cura.

Item dominus Girardus de Corigia fuit longus statura, bene membratus, magis ^{Eccl. 247.} macilentus quam pinguis, fortis miles et doctus ad bellum⁷. Bis eum vidi ^{1238.} statem⁸ Parmensium, primo quando intravi ordinem, postea ³⁰ quando Parma Fride- ^{1247.} rico deposito rebellavit⁸. Hic fuit intimus et specialis amicus fratris mei, scilicet fratris Guidonis Ade¹, qui ex fratrum Minorum ordine fuit. Item hic fuit pater domni Guidonis de Corigia et domni Mathei⁹, qui ambo fratres multas potestarias habuerunt. Quorum unus, scilicet dominus Guido, bellicosus miles fuit et ad pre-

^{*)} Columnae 247^a, manu supradicta saec. XV, superscriptum est: De domno Manfredo Pelavicino.

a) penna mutata. b) sequitur C minio scriptum. c) hoc a Sal. in marg. suppl. d) nol potius in cod. scriptum esse videtur. e) kintrol c. f) ke c. g) lintrar c. h) quade c. i) multo post corr. ada.

1) Hic locus ex duobus locis 3. Reg. 16, 2. 3. et 14, 9, labente memoria auctoris, compositus est. 2) Elias minister generalis. Cf. infra f. 253^{a-d}, 276^{a-d}. 3) Cf. Eccl. 10, 6: positum stultum in dignitate sublimi. 4) Cf. supra f. 246^a, p. 96. 5) Hoc dictum aliunde videtur esse assumptum, quod infra f. 376^a, mutatis verbis recurrit. 6) Hic versus iterum infra f. 489^a, allatus est, ubi: Et cativo homo. 7) Cf. Cant. 3, 8: et ad bella doctissimi. 8) Cf. Ann. Parm. mai. a. 1247, SS. XVIII, p. 671. 9) Cf. infra f. 464^b, 45.

lium doctus¹; et habuit filiam domni Ghiberti de Gente uxorem, Mabilia nomine²; ex qua filios³ et filias genuit. Alter vero, scilicet dominus Matheus, miles sensatus fuit, et caruit liberis, excepto uno illegitime nato. Porro tempore illo, quando ordinem fratrum Minorum intravi, dominus Tancredus de Pellavicinis, 1238. homo curialis et liberalis et bone fame et sancte et honeste vite, abbas Sancti Iohannis de Parma, misit exenium fratri Helye generali ministro, unum rusticum caponibus oneratum in pertica super scapulam ante et retro de pullis gallinarum, ut cum fratribus haberet ad cenam. Erat enim dies Iovis; et potestas erat ibi, et ego similiter in habitu seculari, et vidi hec omnia; et illo sero post cenam fui receptus; et splendide cenaveram in domo patris mei, et nichilominus duxerunt me fratres illo sero ad infirmitorium et dederunt michi iterum optime⁴ comedere; processu vero temporis dederunt michi caules, quibus oportuit me uti omnibus diebus vite mee; et nunquam in seculo comederam caules, immo in tantum aborrebam eos, quod nec carnes comedissem, que in eis decocte fuissent. Et recorderis datus fui postea illius verbi, quod frequenter consuevit dici:

Milvus ait pullo, dum portaretur ab illo:

'Cum pi pi faris, non te tenet ungula talis.'

Et iterum Iob VI: *Que prius tangeré nolebat anima mea, nunc pre angustia cibi mei sunt.* Porro frater Helyas habebat consuetudinem, ut paraboliçe loqueretur.

Cumque interrogatus fuisset a domno Ghirardo Parmensium potestate, quo tenderet et ad quid, respondit, quod trahebatur et impellebatur. Trahebatur ab imperatore et impellebatur a papa, qui eum mittebat. Quasi voluit dicere, quod ibat ab amico ad amicum. Et fuit reputatum ab auditoribus sapientissimum verbum iuxta illud quod scriptum est Eccli. XIII: *Dives locutus est, et omnes tacuerunt, et verbum illius usque ad nubes perducent. Pauper locutus est, et dicunt: 'Quis est hic?' et si offenderit, subvertent illum.* Veruntamen^b dicitur Eccli. XXXVII: *Qui sophystice loquitur, odibilis est, omni re defraudabitur. Non est illi data a Domino gratia, omni enim sapientia defraudatus est.* Item Prover. XXVI: *Quomodo si spina nascatur in manu temulenti, sic parabola in ore stulti.* Hinc est, quod, cum aliqui interrogantur: 'Qualiter vultis ova?' respondent, quod volunt ea sicut sunt. Quod est dicere secundum intellectum eorum, vel quod nolunt comedere, vel quod nullo modo volunt ova. Et possent simplici sermone loqui, sicut religiosos decet, quia, sicut dicit sapiens Prover. III: *cum simplicitibus sermocinatio eius, scilicet Dei.* Item Ecclesiasticus XX: *dicit: Est tacens non habens sensum loquere, et est tacens sciens tempus apti temporis. Homo sapiens tacebit usque ad tempus, lascivus autem et imprudens non servabunt tempus.* Ideo infra dicit Ecclesiasticus: *Ex ore fatui reproba bitur parabola. Non enim dicit illam in tempore suo.* Ideo dicit sapiens Eccli. VIII: *Tempus et responsonem cor sapientis intelligit. Omni negotio tempus est et oportunitas.* Item Eccli. III: *Omnia tempus habent, et suis spatiis transeunt univèrsa sub sole.* Item Eccli. XXVII: *In medio insensatorum serva verbum temporis.* Item Eccli. XXXII: *Adolescens loquere in tua causa vix. Si bis interrogatus fueris, habeat caput responsum tuum.* — Et ponitur hic caput pro fine. — *In multis esto quasi inscius et audi tacens simul et querens, et loqui in medio magnatorum non presumas, et ubi sunt senes, non multum loquaris.* Item Prover. XVII: *Stultus si tacerit, sapiens reputabitur, et si compresserit labia sua, intelligens.*

Porro secundus⁵ defectus fratris Helye fuit, quia multos inutiles recepit ad ordinem. Habitavi in conventu Senensi duobus annis⁴, et vidi ibi XXV fratres

a) it. opt. in loco raso. b) penna mutata. c) caelo. *Vulg.* d) et loqui om. *Vulg.*

e) Porro C Secundus cum duabus rubricis minio scriptis c., non versus novus hinc coeptus.

1) Ita Sal. saepe scripsit secutus 1. Mach. 4, 7: et hi docti ad proelium. 2) Cf. infra f. 398^b. 463^b. 3) Duos, ut infra f. 463^b. dictum est. 4) A. 1241—1243.

laycos. Habitavi in Pisano IIII° annis¹, et vidi ibi XXX fratres laycos habitantes. Et forte hoc a Domino factum fuit multiplici ratione². Prima, quia cum palatia edificantur vel ecclesie vel alie domus, primum in fundamentis lapides impoliti sternuntur, postquam autem fundamenta super terram apparent, ponuntur lapides dolati et pulchri ad pulcritudinem operis sive edificii ostendendam. Ideo potest congruere religioni beati Francisci quod Dominus de ecclesia militante et

- *c. 11-14. triumphante promittit Ys. LIIII°: *Paupercula tempestate convulsa absque ulla consolatione, ecce ego sternam per ordinem lapides tuos et fundabo te in saphyris. Et ponam iaspidem propugnacula tua et portas tuas in lapides sculptos et omnes terminos tuos in lapides desiderabiles*; *fr. 248°. universos filios tuos doctos a Domino et multitudinem pacis filiis tuis, et in iustitia fundaberis.* Secunda ratio est, quia beatus Franciscus multum imitatus et secutus fuit **c. 11. 12. filium Dei iuxta verbum quod scriptum est, Job XXIII°: Vestigia eius secutus est pes meus, viam eius custodivi et non declinavi ex ea. A mandatis labiorum eius non recessi, et in sinu meo abscondi verba oris eius.* Filius autem Dei, sicut dicit beatus Iacobus II°: *elegit pauperes in hoc mundo, divites in fide et heredes regni, quod repromisit diligentibus se.* Quod **c. 13. 14. etiam docuit verbo et monstravit exemplo. Docuit^a verbo, quando ait Luc. XIII°: Cum facis convivium, voca pauperes, debiles, claudos et cecos. Et beatus eris, quia non habent unde^b retribuere tibi. Retribuetur enim tibi in retributione^c iustorum.* Revera, sicut dicit **c. 6. Ys. XXV°: faciet Dominus exercituum omnibus populis in monte hoc convivium pinguium, convivium vindemie pinguium medullatorum^d, vindemie defecate.* In quo *pauperes homines in* **c. 19. sancto Israel exultabunt, sicut dicitur Ys. 29°.* Monstravit exemplo, cum pauperes piscatores **c. 21. elegit et non principes synagoge. Hinc ait Luche XIII°: Eci cito in plateas et vicos civitatis et pauperes ac debiles, cecos et claudos introduc huc.* Hinc etiam de talibus **c. 25. regratiatur patri Mat. XI°: Confiteor tibi, pater, domine celi et terre, qui^e abscondisti haec a sapientibus et prudentibus et revelasti ea parvulis.* Isti sunt illi parvuli^g, de quibus *pre-* **c. 7. 8. dictum fuit Zacharie XIII°: Convertam manum meam ad parvulos, et erunt in omni terra, dicit Dominus.* Voluit ergo Dominus eligere pauperes et vocare, ut quod facere disponebat non nobilibus et potentibus, sapientibus et divitibus, sed sibi posset ascribi, sine **c. 26-29. quo nullus facere quicquam potest. Ideo apostolus ait I. ad Cor. I^o: Videle enim vocationem vestram, fratres, quia non multi sapientes secundum carnem, non multi potentes, non multi nobiles, sed que stulta sunt mundi elegit Deus, ut confundat sapientes, et infirma mundi elegit Deus, ut confundat fortia, et ignobilia mundi et contemptibilia elegit Deus et ea que non sunt, ut ea que sunt destrueret, ut non gloriaretur omnis caro in conspectu eius.* Tertia ratio est, quia sic ostensum fuit beato Francisco in visione. Ideo sic in legenda sua⁴ habetur capitulo III^o^f: *Quadam autem die, dum in quodam solitario loco annos suos in amaritudine recogitans deploraret, sancti spiritus in eum superveniente letitia certificatus est de remissione plenaria omnium delictorum. Raptus deinde supra se ac in quoddam mirandum lumen totus absorptus dilatato mentis sinu que circa se et filios suos futura erant luculenter aspexit. Post hec reversus ad fratres: Confortamini, ait, carissimi, et gaudete in Domino, nec, quia pauci estis, efficiamini tristes; neque vos terreat mea vel vestra simplicitas, quoniam, sicut michi a Domino in veritate ostensum est, in magnam multitudinem faciet nos crescere Dominus, et sueque benedictionis gratia multipliciter dilatabit.* Voluit implere Dominus quod promiserat

a) Docuit verbo a Sal. in marg. suppl. b) unde om. Vulg. c) resurrectione Vulg. d) medullat, corr. medullat. e) quia Vulg. f) sequitur & initio scriptum. g) sic e.

1) A. 1243—1247. circa mensem Maium. 2) Fratres laicos Elias fovit secundum

intentionem et institutionem s. Francisci; cf. Ed. Lempp, 'Frère Élie de Cortone' p. 114 sqq. 3) Parvuli, ubicunque in Biblia occurrunt, bono fratri Sal. sunt fratres Minores. Vide ex. gr. infra f. 331^a, ubi versum hoc loco allatum Zach. 13, 7. 8. specialiter ad ordinem fratrum Minorum pertinere dicit, et f. 216^a, supra p. 21, de eodem versu. 4) Auct. Bonaventura, § 5, Opera Bonav. ed. Peltier (Paris. 1868) XIV, p. 301.

Ya. LX': *Minimus erit in mille, et parvulus in gentem fortissimam; ego Dominus in tempore eius subito faciam istud.* Quarta ratio est, quia hoc ipsum abbati Ioachym fuerat a Domino revelatum. Unde loquens de duobus futuris ordinibus dicit¹: *Videtur michi, quod minor ordo indifferenter colligat botros terre, quia laycos et clericos incorporabit ecclesie, alter vero ordo precipue in clericis delectabitur.* Si quis autem querat, quis^b ergo defectus fuit ex parte fratris Helye in laicorum recep^tione, si fecit quod Deus decreverat fieri, dicimus, quod

quicquid agant homines, intentio indicat omnes.

Nam passio Christi bona fuit et optima, quia per eam salvati et liberati sumus, sed mala fuit Iudeis, qui eam infulerunt et postmodum in Christum passum credere noluerunt. Simili modo, si frater Helyas propter hoc recipiebat multitudinem laicorum ea intentione, qua posset melius talibus dominari, vel ut recepti ab eo manus eius implerent pecuniam tribuendo, dicimus revera, quod dignus erat propter hoc de ministerio suo deponi. Ideo dicit sapiens Prover. XVII': *Munera de sinu impius accipit, ut pervertat semitas iudicii.* Ipse viderit!

Tertius defectus fratris Helye fuit, quia homines indignos promovit ad officia ordinis. Faciebat enim laicos guardianos, custodes et ministros, quod absurdum erat valde, cum in ordine esset copia bonorum clericorum. Nam et eundem habui laycum tempore meo et plures guardianos. Ministrum nunquam habui laicum, sed in aliis provinciis plures vidi². Nec mirum, si tales promovebat. Dicit enim Ecclesiasticus XIII': *quod omne animal diligit simile sibi, sic et omnis homo proximum sibi. Omnis cavo ad similem sui coniungetur, et omnis homo simili sui sociabitur.* Item Eccli. XXVII': *Volatilia ad sibi similia conveniunt, et veritas ad eos qui operantur illam revertetur.* Item Eccli. X': *Secundum iudicem populi sic et ministri eius, et qualis vector est civitatis, tales et habitantes in ea.* Si quis autem obitiat verbum regule³, que dicit: *Ipsi vero ministri, si presbiteri sunt, cum misericordia intueantur illis penitentiam. Si vero presbiteri non sunt, iniungi faciant per alios sacerdotes ordinis, sicut eis secundum Deam melius videbitur expedire.* dicimus, quod hoc pro tempore dictum fuit, quando in ordine non erat copia sacerdotum et virorum nominatorum⁴ et litteratorum, que modo est et etiam tempore fratris Helye fuit. Et ideo cessante causa debet cessare effectus⁴. Nam et dominus noster Iesus Christus etiam aliqua pro tempore dixit, id est ad tempus, que postea revocavit, ut illud Mat. X': *In viam gentium, ne abieritis et in civitates Samaritanorum ne intraveritis, sed potius ite ad oves que perierunt domus Israel.* Hoc quod prohibuerat revocavit, cum dixit Mar. ultimo':

a) sic c. b) sic (qf) legi in loco cod. medicina superiùto; qualis ed. Parm.

1) Pseudo-Ioachim, *Interpret. in Ieremiam c. 9, Coloniae 1577, p. 136*: Videtur tertio [michi cod. Bruccell.], quod unus clericos [clericus ed.] metat, reliquos colligat indifferenter botros terrae; et ibid. c. 13, p. 166: quia minor [junior ed., meior cod. Bruccell.] eorum festinus ad obedientiam clericos et laicos indifferenter admittet [admissos cod. Bruccell.], excoxiatos a propriis incorporabit ecclesie [eccl. deest ed.]. 2) Uno anno et quatuor mensibus (1238, Febr. — 1239, Jul. 15) vixit Sal. in ordine Minorum Elia regente ordinem, quo tempore e provinciis suis (Marchiae Anconitanae et Tusciae) non egressus est. Ergo non Eliae, sed alio tempore vidit ministros provinciales laicos. Neque etiam verisimile est cum tempore Eliae plures guardianos laicos habuisse, quo uno fere anno Fian et paucis diebus Esii et paucis diebus Lucae moratus est. Potuit quidem post depositionem Eliae ministros ab hoc institutos nec postea depositos valere. 3) Secundae Minorum fratrum cap. 7. 4) Cessante causa cessat effectus praeceptum est iuris Romani, quod et repetitum est in Decret. Gregorii. IX. l. II, tit. 24, c. 26; tit. 28, c. 60; Decr. Gratiani l. II, C. I, q. 1, c. 41.

*. 4. *Euntes in mundum universum predicate evangelium omni creature.* Item Luc. X. prohibuit dicens: *Nolite portare saculum^a neque peram neque calciamenta.* Quod revocavit tempore passionis, cum dixit Luc. XXII: *'Quando misi vos sine saculo^a et pera et calciamentis, numquid aliquid defuit vobis?' At illi dixerunt: 'Nichil'. Dixit ergo eis: 'Sed nunc qui habet saculum^a, tollat similiter et peram. Et qui non habet, vendat tunicam suam et emat gladium'.*

Quartus defectus fratris Helye fuit, quod toto tempore, quo fuit minister, non fuerunt generales constitutiones in ordine, ex quibus et regula conservatur, et regitur ordo, et vivitur uniformiter, et multa bona proveniunt. Ideo potest congruere isti loco illa clausula, que tribus vicibus in libro Iudicum^c ponitur: *In diebus illis non erat rex — id est non erat lex — in Israel, sed unusquisque, quod sibi rectum videbatur, hoc faciebat,* Iudicum ultimo^d, quia sub tribus generalibus ministris ordo constitutiones generales non habuit^e, scilicet sub beato Francisco et sub Iohanne Parente^f et sub Helya, qui bis prefuit^g et obfuit. Nam sub eo multi fratres layci clericas^h portabant, ut vidi oculis meis, cum habitarem in Tusciaⁱ, nec unam solam litteram noverant. Aliqui morabantur in civitatibus iuxta ecclesiam fratrum in heremitorio omnino reclusi, et habebant fenestram, per quam mulieribus loquebantur, et layci erant inutiles ad confessiones audiendas et ad consilia danda. Hoc vidi Pistorii^j et alibi etiam. Item aliqui soli, id est sine fratre socio, in hospitalibus morabantur. Hoc vidi Senis^k, quando frater Martinus Hyspānus, quidam frater laicus vetulus et parvus statura, in hospitalibus serviebat infirmis, et tota die, quando volebat, per civitatem solitarius ibat, id est sine fratre socio. Sic etiam vidi alios euntes per mundum. Vidi etiam aliquos, qui semper barbam longam^l portabant, sicut faciunt Armeni et Greci, qui barbas nutriunt et conservant. Cingulum etiam non habebant aliqui cordam communem^m, sed animatamⁿ et de filis factam et curiose contortam, et beatus ille qui pulerorem poterat sibi acquirere. Alia etiam multa vidi^o, que longum esset referre, que ad habitus honestatem minime pertinebant. Layci etiam mittebantur ad capitulum pro discretis. Et ex aliis laycis, quibus ex officio minime incumberebat, maxima multitudo ad capitulum veniebat. Vidi ego in quodam provinciali capitulo Senis celebrato fratres bene trecentos, inter quos maxima laycorum copia habebatur, qui nichil faciebant ibi nisi comedere et dormire. Et erant fratres layci tot in provincia Tuscie tempore quo habitabam ibi, que ex tribus provinciis facta

a) sic c. b) loga c. c) sic (aiata) c.; quae vox hoc sensu usurpata in Gloss. mediae et infimae Latin. non legitur. d) vidi a Sal. in marg. suppl.

1) Ideoque ob hoc Elias reprehendi non debuit. Iohannem de Parma ministrum generalem Sal. infra f. 335^a, laudavit, quod constitutiones facere noluerit. 2) Qui a. 1227—32. ordinem rexit. 3) A. 1221—1227, a s. Francisco institutus, et a. 1232—1239. 4) Coronas tonsas clericorum, minores tonsuris fratrum Minorum. 5) Ubi a. 1239. circa mensem Maium ad a. 1247. usque circa mensem Maium moratus est. Eo advenit paucis diebus, antequam Elias depositus est. Quae igitur in sequentibus reprehendit, Sal. omnia Elia iam non ordinem regente vidit. 6) In hac civitate Sal. fuisse videtur, cum a. 1247. circa mensem Maium Pisa Cremonam iret. 7) Ubi a. 1241—1243. moratus est. 8) In constitutionibus capituli generatis Narbonensis a. 1260, 'Archiv. f. Litteratur. und Kirchengeschichte' VI, p. 91 (cf. ibid. p. 35 sq.) legitur: Cingulum habeatur corda communis, et nichil portetur appensum ad cordam.

fuerat una¹, quot clerici erant, et etiam III^{or} plures, qui numero clericorum
 superabundabant. Há Deus! Helya, multiplicasti gentem, non magnificasti leitiam,
 Ya. IX°. Longum esset valde, si vellem ruditates et abusiones, quas vidi, referre.
 Fortasse tempus deficeret, et cartas non haberem, et auditoribus esset tedium et
 nulla edificationis occasio. Si videbat et audiebat aliquis frater laycus aliquem
 iuveniculum Latinis verbis loquentem, redarguebat eum et statim dicebat sibi:
 Há miser, vis dimittere sanctam simplicitatem pro tua sapientia scripturarum?
 Quibus e diverso taliter respondebam²: Sancta rusticitas solummodo sibi prodest, et
 quantum edificat ex vile merito ecclesiam Christi, tantum nocet, si destruentibus non re-
 sistat. Vere unus asinus vellet, quod omnia que videt asini essent, iuxta verbum
 quod scriptum est Tren. I^o: Adduxisti diem consolationis, et fiet similes mei. Sed
 prohibetur in lege Deutero. XXII°: Non arabis in bove simul et asino. Quod licet
 diversimode exponatur, unam tamen expositionem hic nobis ponere satis sit³, quia,
 dum bos ruminat, asinus, quod comedat, suspicatur⁴, [et^b inde vehementer affligit].
 Nam illo tempore et layci sacerdotes precedebant; et in aliqua heremo,
 ubi omnes erant laici preter scolarem et sacerdotem, volebant, quod sacerdos
 coquinam faceret die suo. Accidit autem quadam vice, ut dies dominica occur-
 reret sacerdoti, et ingressus coquinam, et hostio diligenter clauso, cepit holera
 coquere, prout seivit. Transibant Gallici seculares et missam requirebant instanter,
 nec erat qui celebraret. Veniebant igitur layci festinanter et hostium pulsabant
 coquine, ut ad celebrandum sacerdos egrederetur. Quibus ille dicebat: 'Ite vos
 et missam cantate, quia ego coquinam facio, quam vos facere recusatis'. Et sic
 erubescabant vehementer cognoscentes miseriam suam. Miserabilis prorsus fatuitas
 non revereri sacerdotem, cui confitebantur. Et ideo processu temporis merito ad
 nichilum sunt redacti⁵, quia eorum receptio quasi totaliter est prohibita⁶, eo
 quod honorem impensum sibi minime cognoverunt, et quia ordo fratrum Minorum
 tantam laicorum multitudinem non requirit. Hinc sapiens in Proverbiis dicit
 XXVI°: Sicut qui mittit lapidem in acerrum mercurii, ita qui tribuit insipienti hono-
 rem. Et iterum Exo. I^o: Venite, et sapienter opprimamus eos⁷, ne forte multiplicentur⁸.
 Semper enim insidiabantur nobis. Nam recorder ego in conventu Pisano⁹, quod
 voluerunt mittere ad capitulum⁹, quod, quando recipiebatur unus clericus, recipe-

a) f. c. b) et — afflig. in marg. super. a Sal. suppl. c) eum Vulg. d) multiplicetur Vulg.

1) In capitulo generali a. 1239. Romae celebrato, ut videtur, Elia ministro generali, qui
 provincialium numerum auxerat, deposito; cf. infra f. 251^b, p. 107, n. 1. 2) In Regula
 secunda fratrum Minorum c. 10. dicitur: non curent nescientes litteras litteras discere, sed
 attendant, quod super omnia desiderare debent habere spiritum Domini et sanctam eius
 operationem. 3) Sequentia sunt verba Hieronymi, Epist. 53. ad Paulinum (Prolog. Biblicae),
 Opera ed. Vallarsius I, col. 270, et iam supra f. 239^a, p. 75 sq. allata sunt, Hieronymo
 auctore laudato. 4) Inter alias expositiones hanc affert Petrus Comestor, Hist. scolast., Deut.
 c. 16. 5) Cf. Chron. XXIV ministr. general., Analecta Francisc. III, p. 251: generalis
 frater Haymo laicos ad officia ordinis inhabilitavit, que usque tunc ut clerici exercebant.
 6) Quod vere dici non potuit. Vide quid statutum sit de laicis recipientis in constitutionibus
 in capitulo generali Narbonensi a. 1260. probatis, Archiv. f. Litteratur- u. Kirchengesch. VI,
 p. 88. 7) In quo a. 1243—1247. circa mensem Maium Sal. vixit. 8) Tempore quo
 Sal. Pisis morabatur capitulum generale Genuae a. 1244. celebratum est, Innocentio IV. papa
 ibidem morato (Iul. 7—Oct. 5) hoc convocante; Chron. XXIV ministr. general., Analecta Fran-
 cisc. III, p. 250; Thomas de Eccleston coll. IX (8). XIII (12), ibid. I, p. 235. 245; quod
 mense Oct. factum esse dicit Wadding, Ann. ord. Min. ed. 2. III, p. 102.

1244. retur similiter et unus laycus. Sed non fuerunt auditi nec etiam exauditi^a, quia disconueniens valde erat. Veruntamen in ordine fratrum Minorum tempore illo quo intravi¹ inveni viros multos magne sanctitatis et orationis et devotionis et contemplationis et magne litterature. Nam hoc solum habuit bonum frater Helyas, quia ordinem fratrum Minorum ad studium theologie promovit. Steterat autem ordo, quando intravi^b, triginta annis et uno²; et vidi primum fratrem³ post beatum Franciscum et alios primitivos. Et Parme dimisi fratrem Sansonem Anglicum, in theologia lectorem, et in conventu Fanensi habui⁴ fratrem Humilem^c Mediolanensem, quando novitius fui, in marchia Anconitana, in qua tunc duorum ministrorum regimina habebantur⁵. Agitur nunc, quo hec scribimus, annus millesimus CCLXXXIII. 10
 1238. post nativitatem virginis gloriose in festo sancti Gorgonii martyris^d, et papa Martinus quartus Romanam regit^e ecclesiam. Igitur istius capituli conclusio talis sit: Commendamus constitutiones, quia bone sunt, eo quod per eas vivitur uniformiter, et multa bona proveniunt⁶; quas quia Helyas non habuit, defectum magnum noscitur incurrisse. Hinc Dominus ait Osee VIII⁷: *Scribam ei — scilicet ordini fratrum Minorum — multiplices leges meas, que velut aliene computate sunt*. Quod 15
 1239. impletum fuit in sequenti millesimo, quando et Helyas absolutus fuit, et constitutionum scripta maxima multitudo⁷.

Quintus defectus fratris Helye fuit, quia nunquam personaliter volebat ordinem visitare⁸, sed semper aut morabatur Acisii aut in quodam loco, quem fieri fecerat pulcherrimum et amenum et delectabilem ad inhabitandum in episcopatu Aretino, qui locus Cella de Cortona usque hodie nuncupatur⁹. Quapropter ei
 16-19. Dominus comminatur Ys. XXII⁷: *Quid tu hic aut quasi quis hic? quia excidisti tibi hic sepulchrum, excidisti in excelso memoriale diligenter in petra tabernaculum tibi. Ecce Dominus asportari te faciet, sicut asportatur gallus gallinarius, et quasi amicum sic sublecat te. Coronans coronabit te tribulatione. Quasi pilam mittet te in terram latam et spatiosam. Ibi morieris, et ibi erit curus glorie tue et ignominia domus domini tui. Et expellam te de statione tua, et de ministerio tuo deponam te*. Postea sequitur ibi de vocatione alterius, qui multipliciter a Domino commendatur. Quantum autem congruit huic loco ad Helyam
 10-17. pertinens, habetur Zacharie XI⁷: *Ecce ego suscitabo pastorem in terra, qui derelicta non visitabit, dispersa non queret et contritum non sanabit, et id quod stat non exutriet et carnes pinguium comedet et ungulas eorum dissolvit. O pastor et ydolum derelinquens gregem! Gladius super brachium eius et super oculum dextrum eius. Brachium eius ariditate siccabitur, et oculus dexter eius tenebrescens obscurabitur*.

Sextus defectus fratris Helye fuit, quia ministros provinciales affigebat et vituperabat, nisi redimerent vexationem suam tributa solvendo et sibi munera
 14. dando iuxta verbum quod scriptum est Prover. XXI⁷: *Manus absconditum ex-*

a) exaudi post corr. exaudi e. b) intraui, i expuncto corr. intraui e. c) humilem a Sal. in marg. suppl. d) in e) regit c., tres litteras erasae e.

1) A. 1238. Febr. 4. 2) A. 1207, enim ordinem Minorum fundatum esse Sal. opinatus est; supra f. 215^a, p. 21. 3) Bernardum a Quintavalle, quocum Sal. una hieme Senis vixit; cf. supra f. 223^a, p. 39. 4) Scil. lectorem; cf. supra f. 225^a, p. 42, infra f. 326^a, 382^b. 5) Cf. supra p. 103, n. 1. 6) Eadem verba iam supra f. 249^b, p. 102. 7) Cf. infra f. 276^d. 8) Infra f. 334^d. Sal. dicit primum Iohannem de Parma generalem ministrum provincias ordinis visitasse. In hoc igitur Elias non vituperari debuit quod et sequentes duo ministri non fecerunt. 9) Idem infra f. 276^{a, b}. Cf. Lempp, 'Frère Étienne de Cortone' p. 121, n. 1. Ipse Sal. nusquam Cortonae fuisse videtur.

linguit iras, et donum in sinu indignationem maximam. Accipiebat enim^a ipse miser munera, faciens contra scripturam que dicit Deutero. XVI.^b: *Non accipies personam nec munera, quia munera excecant oculos sapientium et mutant verba iustorum.* Exemplum Alberti Balcolani iudicis Faventini, qui Exemplum. mutavit verba sua, postquam audivit, quod rusticus donaverat sibi porcum. Item additur ibi: *Iuste quod iustum est persequeris, ut visus et possideas terram, quam dominus Deus tuis dederit tibi.* Item Eecli. XX.^c: *Eccentia et dona excecant oculos iudicum, et quasi manus in ore avertit correptiones eorum.* Item Ys. XXXIII.^d: *Qui ambulat in iustitiis et loquitur veritates, qui proicit avaritiam ex calamnia et excutit manus suas ab omni munere; qui obturat aures suas, ne audiat sanguinem, et claudit oculos suos, ne videat malum: iste in excelsis habitabit, inajumenta sacrorum sublimitas eius.* Sed nec prohibitiones nec promissiones Helye misero profuerunt, quin potius implevit scripturam que dicit Prover. XVIIe: *Munera de sinu impius accipit, ut pervertat sententias iudicium.* Item Ys. I.^f: *Omnes diligunt munera, secuntur retributiones.* Papillo non indicant, causa^g ridue non ingreditur ad eos. Sed vir insipiens non cognoscet, et stultus non intelliget hec, nisi cum illud Ys. XXVIII. implebitur: *Tantummodo sola reccatio intellectum dabit auditui.* Et hoc erit, cum implebitur illud lob XV.^h: *Ignis devorabit tabernacula eorum qui munera libenter accipiunt.* Item supra-dictus Helyas ministros provinciales ita tenebat sub baculo, quod tremebant eum, sicut iuncus tremat, cum ab aqua concutitur, vel sicut alauda timet, cum-nisus eam persequitur et capere gliscit: Nec mirum. Ipse enim filius erat Belial, ita ut nemo possit ei loqui, I. Reg. XXV.ⁱ. Revera nemo audebat ei veritatem dicere facta sua et opera prava redarguendo nisi frater Augustinus de Recanato et frater Bonaventura de Yseo. Nam de facili vituperabat ministros, qui accusabantur sibi falso a complicitibus suis, qui erant diffusi per provincias ordinis, quidam laici, malitiosi, pestiferi et cervicosi. Et ideo incubuit ministris timor et tremor, quia dicebant: *Non est in eis veritas et iudicium, I. Machabeorum VII.* Deponebat enim eos ab officio ministerii, etiam sine culpa^j, et privabat eos libris et predicationibus et confessionibus et omni legitimo actu^k. Insuper capitium longum dabat quibusdam et mittebat eos ab oriente in occidentem, id est a Sicilia vel Apulia in Hispaniam vel in Angliam et e converso^{l, m}. Item fratrem Albertum Parmensem, ministrum Bononie, hominem sanctissime vite, ab officio ministerii absolvit et precepit fratri Ghirardo de Mutina, quem loco ministri depositi per epistolam subrogavit, ut eum ad se cum probationis capitioⁿ Assisium duceret. Frater vero Ghirardus, qui curialissimus erat, nichil de hac materia dixit ministro, sed curialiter rogavit ministrum, quod volebat eum associare ad beati patris Francisci limina visitanda. *Ierant igitur ambo pariter, quousque pervenerunt Assisium.* Cumque esset frater Ghirardus prope cameram fratris Helye cum fratre

a) enim a Sal. superser. b) et causa Vulg. c) possit Vulg. d) e9 c.

1) Cf. supra p. 40, l. 25. 2) Cf. Catal. ministr. gener. c. 2, Analecta Franciscana III, p. 695, et infra: instituebat passim et destituebat provinciales ministros non expectato capitulo generali; infra f. 276°. 3) In constitutionibus in capitulo Narbonensi a. 1260. editis, 'Archiv f. Literatur- u. Kirchengeschichte' VI, p. 113. legitur: Quicumque inventus fuerit proprietarius, libris omnibus et omni actu legitimo sit privatus. Ib. p. 54: privent eos . . . officii . . . predicationis, confessionis. 4) Iordanus de Giano c. 61, ed. G. Voigt, 'Abhandl. d. phil.-hist. Cl. d. Sächs. Ges. d. Wiss.' VI, p. 545, et Analecta Franciscana I, p. 18: fratres sibi resistentes hinc inde dispersit. 5) Quo noviti anno probationis utebantur; cf. Regula secunda c. 2. Quod etiam pro delictis quibusdam fratribus imponebatur, ut legitur in constitutionibus supra n. 3. dictis p. 113 sqq.

Alberto, protulit de sinu suo duo probationis capita. Quorum unum imposuit sibi, alterum dedit ministro Bononie dicens: 'Impone tibi, pater, et expecta me, quousque redibo ad te'. Ingressus itaque frater Girardus ad Helyam prostravit se ad pedes eius dicens: 'Complevi obedientiam vestram ducens vobis ministrum Bononie cum probationis caputis, et ecce hic exterius expectat, volens facere quicquid sibi precipere vultis'. Audiens hoc Helyas, omnis indignatio ab eo recessit, et quievit spiritus eius¹, quo tumescebat contra eum. Hinc sapiens ait Prover. XVI²: *Indignatio regis nuntii mortis, et vir sapiens placabit eum³. In hilaritate⁴ vultus regis vita, et clementia eius quasi ymber serotinus.* Introducebat igitur frater Albertus restitutus fuit in gradum pristinum. Insuper et multa mediante fratre Girardo ab Helya obtinuit pro provincia sua. Igitur propter hec et alia, que pessimus faciebat Helyas, conceptiones vindictae generabantur in cordibus ministrorum; sed expectabant tempus, in quo possent respondere *stulto iuxta stultitiam suam, ne sibi sapiens esse videretur⁵*, Prover. XXVI⁶. Nam tempus et responsum cor sapientis intelligit. *Omni enim negotio tempus est et oportunitas*, Ecclesiastes VIII⁷. Ideo precipit Ecclesiasticus XXVII⁸: *In medio insensatorum serra verbum tempori.* Item Eccli. III⁹: *Fili, conserva tempus et decile a malo.* Item Eccli. I¹⁰: *Usque in tempus sustinebit patiens, et postea reddito iocunditatis¹¹.* Erat enim frater Helyas pessimus homo. Cui convenire possunt ea, que de Nabuchodonosor¹² a Daniele dicuntur V¹³: *Quos volebat interficere et quos volebat percutere. Quos volebat exaltare¹⁴* et quos volebat humiliare. Item convenire possunt sibi versus, quos supra¹⁵ posui:

*Asperius nichil est humili, cum surgit in altum: Versus.
Cuncta ferit, dum cuncta timet, desit in omnes,
Ut se posse patet; nec helua serior ulla est
Quam serri rabies in libera terga furentis.* 25

Sub dominio enim suo durissimum erat vivere. Ideo dicit Ecclesiastes III¹⁶: *Vidi sub sole in loco iudicii impietatem et in loco iusticie iniquitatem.* Item Ecclesiastes IIII¹⁷: *Vidi calumnias, que sub sole geruntur, et lacrimas innocentium et consolatorum neminem,* nec posse resistere violentie eorum cunctorum auxilio destitutos. Item Ecclesiastes V¹⁸: *Si videris calumnias egenorum et violenta iudicia et subverti iustitiam in provincia, non mireris super hoc negotio, quia excelsio alius excelsior est, et super hos quoque eminentiores sunt alii, et insuper univere terre rex imperat serrienti.* Ista tria supradicta fiebant ministris provincialibus tempore fratris Helye. Calumniabantur, violenta iudicia eis inferebantur, et iustitia in eorum provinciis subvertebatur. De duobus primis habetur Deutero. XXVIII¹⁹, ubi Moyses transgressoribus legis ista duo imprecatur: *Omni tempore calumniam sustineas et opprimeris violentia, nec habeas qui liberet te.* De tertio manifestum est, ut vidi oculis meis, quod Helyas habebat in qualibet provincia unum visitatorem, qui stabat ibi per totum annum et circuibat provinciam, ac si esset minister, et morabatur cum socio in quolibet loco XV diebus vel uno mense vel secundum suam voluntatem plus et minus²⁰; et erant 40

a) eam *Vulg.*. b) hilaritate e. c) videatur *Vulg.* d) iocunditatis e. e) nabuchod' e.

1) Cf. *Iud.* 8, 3: requievit spiritus eorum. 2) *F.* 235^b, p. 66. *Sunt Claudiani in Eutrop.* I, 181—184. 3) Cf. *Jordanus de Giano* c. 62, ed. G. Voigt, *Abhandl. d. phil.-hist. Cl. d. Sächs. Ges. d. Wiss.* VI, p. 545, et *Analecta Franciscana* I, p. 18: A. D. MCCXXXVII. frater Helyas ad singulas provincias visitatores suo convenientes proposito destinavit, per quorum visitationes inordinatas fratres amplius quam prius contra ipsum exasperati fuerunt; *Catal. ministr. gener.* c. 2, *Analecta Francisc.* III, p. 695: Hic missis visita-

F. CCLII^a. Quod VI genera hominum leguntur clamasse ad Deum.
De tribus stultitiis filii Salomonis.

F. 252^b. De sermone moderando. Ieronimus: *Vide, quid levitas sermonis, quid asperitas fecerit. Salveris laborator^a!*

Exemplum illius qui dixit se medicum esse verborum^c.

biberat^a, unam ollam parvulam, nigram et tinctam, quam pignattam² dicunt, in quibus oportuit eos bibere, vellent nollent, quatinus, si vellent in posterum gloriari, quod cum cuppa regis Ungarie quandoque iam biberant, possent similiter recordari, quod propter illam culpam cum olla tincta bibissent³. Hinc^b beatus Basilius in libro, quem facit^a de operibus sex dierum, qui Grece Exameron⁴ appellatur, 10 Basilius.] dicit, quod ante peccatum erat rosa sine spina, postea autem pulcritudini huius floris spina coniugata est, ut iocundo voluptatis iuxta habemus adiacentem tristitiam, rememorantes illius peccati, propter quod terra nobis spinas ac tribulos oriri facere condemnata est. Nota igitur propter predicta, quod Dominus ordini fratrum Minorum dicit in 15 *19, 16. psalmo: *Invoca me in die tribulationis, et ego eruam te, et honorificabis me^d*. Cui respondet: 15 *19, 17, 7. *In tribulatione mea invocavi Dominum et ad Deum meum clamavi. Et exaudivit de templo sancto suo vocem meam, et clamor meus in conspectu eius introiit in aures eius.* Nota 20 *7. cclii^a. etiam, quod VI genera hominum leguntur clamasse ad Deum et exauditi fuerunt iuxta *e. 3. illud quod ait Iere. XXXIII^a: *Clama ad me, et exaudiam te et annuntiabo tibi grandia et firma, que nescis.* 20

Primi fuerunt filii Israel, qui Pharaoni in Egypto serviebant in magna miseria. De *e. 7-9. quibus Dominus Moysi ait Exo. III^a: *Vidi afflictionem populi mei in Egypto et clamorem eius audivi propter duritiam eorum qui presunt operibus. Et sciens dolorem eius descendi, ut liberem eum de manibus Egyptiorum. Clamor ergo filiorum Israel venit ad me, ridique afflictionem eorum, qua ab Egyptiis opprimuntur.* Hinc psalmista^a ait: *Clamaverunt ad Dominum, 25 cum tribularentur, et de necessitatibus eorum liberavit eos.*

Secundi fuerunt similiter filii Israel, quando post mortem Salomonis voluerunt, quod Roboam filius eius alleviaret iugum durissimum patris sui, quod populo imponerat, *e. 12. et noluit eos audire, immo spreto consilio seniorum, de quibus dicitur Iob XII^a: *In antiquis est sapientia, et in multo tempore prudentia, adhibuit consilium iuvenum, de quibus 30 *e. 20. dicitur Eccli. VIII^a: Cum fatuis consilium non habeas, non enim poterunt diligere nisi que eis placent.* Responditque Roboam populo secundum consilium, quod iuvenes sibi dederant, Eccli. 47, 28. et ita averit gentem consilio suo et fecit imperium bipertitum, eo quod de imperio patris sui durissimo diminueret noluit, III. Reg. XII. et Eccli. XLVII. Considera triplicem stultitiam filii Salomonis. Primam, quia, cum esset stultus, reputabat se sapientem. 35 *e. 3. Et talis est consuetudo stultorum. Unde Ecclesiastes X^a: *Sed et in via stultus ambulans,* *e. 16. *cum ipse insipientis sit, omnes stultos extimat^a.* Item Prover. XXVI^a: *Sapientior sibi piger videtur VII viris loquentibus sententias.* ^aSecundam², quia, ut se commendare posset, *7. 252^b. patrem suum vilificabat dicens *III. Reg. XII^a: *Minimus digitus meus grossior est dorso* 45

a) sic c. b) penna mutata. c) et om. Vulg. d) sequitur C minio scriptum. e) hoc loco 40 ceterus novus coeptus cum C minio scripto.

1) Hoc exemplum in textu Sal. non attulit, sed hoc tantum loco, quod legitur in Iacobi Leg. Aurea c. CLXXX (175), ed. Grässe p. 812 sq. 2) Italice pignatta nobis est Topf. 3) Praecedentia fratri Salimbene narrata esse, cum a. 1241—1243. in conventu Senensi morabatur, coniciendum est. 4) Homil. V, 6, Opera ed. Garnier (Paris. 1721) I, p. 45. Versio 45 Latina huius libri, quae medio aevo habebatur, non edita est. 5) Scil. stultitiam Roboam regis.

patris mei. Ideo dicit Ys. XXXII: *Stultus enim fatua loquetur, et cor eius faciet iniqui-*^{r. 6.}
tatem. Item Eccl. X: *Labia insipientis precipitabunt eum. Initium verborum eius stultitia,*^{r. 12-14.}
et novissimum oris illius error pessimus. Stultus verba multiplicat. Et ideo dicit sapiens
 5 *Prover. XXVI: Qui imponit stulto silentium, iras mitigat.* Item Prover. XVII: *Stultus*^{r. 10.}
quoque, si tacuerit, sapiens reputabitur, et si compresserit labia sua, intelligens. Item Eccl. III: *Nō gloriaris in contumelia patris tui, non est enim tibi gloria, sed confusio. Gloria enim*^{r. 28.}
hominis ex honore patris sui, et dedecus filii patris sine honore. Tertiam stultitiam con-^{r. 12, 13.}
 siderare potes hominis istius, scilicet Roboam, quia relicto^a consilio senum plus accep-
 10 tavit consilium iuvenum, de quibus iam dictum est, et oblivioni tradidit quod a patre
 didicerat, Prover. XXVII: *Laudet te^b alienus, et non os tuum, extraneus, et non labia sua.*^{r. 2.}
 Item et hoc didicerat, quod implere contempsit, Prover. XV: *Responsio mollis frangit*^{r. 1.}
iram, sermo durus suscitatur furorem. Item Eccl. VI: *Verbum dulce multiplicat amicos et*^{r. 5.}
mitigat inimicos. Item Prover. XVII: *Qui moderatur sermones suos, doctus et prudens est.*^{r. 27.}
 15 Quod Gedeon fecisse dignoscitur, Iudic. VIII. Et etiam Dominus pluries hoc fecit, ut
 habetur Io. VI: *Hoc vobis scandalizat? Si ergo et cet.* Item Io. X: *Nomen scriptum est*^{r. 2, 3.}
in lege vestra et cet. Ideo dicit Ecclesiasticus XXXVI: *Si est lingua curationis, est et*^{r. 62, 63.}
mitigationis et misericordie. Non est vir illius secundum filios hominum. De isto clamore
 potest dici illud psalmi: *Clamaverunt, nec erat qui salvos faceret, ad Dominum, nec ex-*^{r. 17, 42.}
 20 *audivit eos.* Quare hoc? Ratio assignatur III. Reg. XII: *Et non adquisivit rex populo,*^{r. 7, 252°.}
quoniam aversatus eum fuerat Dominus, ut suscitaret verbum suum, quod locutus fuerat in^{r. 15.}
manu Achie Sydonite ad Ieroboam filium Nabath. Simile habetur de filiis Hely, quos pater
 corripiebat, I. Reg. II: *Et non audierunt vocem patris sui, quia voluit Deus occidere*^{r. 25.}
 25 *eos.* Simile etiam de Pharaone, qui Moysen et Aaron audire contempsit, Exo. VII: *Ego*^{r. 3, 4.}
indurabo cor eius et multiplicabo signa et ostenta mea in terra Egypti, et non audiet vos.
 Item Exo. XXXIII: *Miserebor cui voluero et clemens ero in quem michi placaverit.* Ideo dicit^{r. 19.}
 apostolus ad Ro. IX: *Ergo cuius vult miseretur et quem vult indurat.* Simile etiam de^{r. 18.}
 Saulo, de quo Dominus dixit Samueli I. Reg. XVI: *Usquequo^c te iuges Saul, cum ego*^{r. 1.}
proiecerim eum, ne regnet super Israel? Simile de Nabal, qui filius erat Belial, ita quod^{r. 17.}
 30 nemo poterat ei loqui, ut habetur I. Reg. XXV: *Roboam quoque radis fuit et corde*^{r. 7.}
parido, ut dicitur II. Paralipo. XIII, et propter duriciam cordis sui, et quia stultus erat,
 non audivit populum deprecantem nec adquisivit populi precibus. *Erat enim voluntas^d Dei,*^{r. 10, 15.}
ut completeretur sermo eius et cet. Ideo Dominus dicit Ys. XLVI: *Consilium meum stabit,*^{r. 10.}
et omnis voluntas mea fiet. Item Ecclesiastes VII: *Considera opera Dei, quod nemo possit*^{r. 14.}
 35 *corrumpere, quem ille^e despexerit.* Quod accidit omnibus supradictis et specialiter Holin
 Buzite, quem dignum Balaam fuisse filium Beor ariolum², de quo habetur Numeri XXII.
 et XXIII. et XXIII. Qui quamvis dixerit: *Moriatur anima mea morte iustorum, et fiant*^{Num. 23, 10.}
novissima mea hortum similia, tamen gladio filiorum Israel fuit occisus, ut habetur Iosue XIII,
 quia non solum quorum vitam laudaverat^f imitari contempsit, verum etiam docuit Balach

40 a) sic e. pro relicto. b) te a Sal. superser. c) Usq; (Usquoque) e.; cf. supra f. 248^b,
 p. 97, l. 7. d) voluntatis Vulg. e) ille e. f) lauāt (lauerat) corr. da superscripto, et in marg.
 manu Sal. scriptum uerat.

1) Vulgata: ipse est filius Belial, ita ut nemo possit ei loqui. 2) Quod dicit Petrus
 Comestor, Hist. scolast., Gen. c. 58; cf. infra f. 313^b, ubi locus ille Petri Comestoris ex-
 45 scriptus est.

F. 252^d. De domino salvatore, [et^a de illis qui ad Dominum clamaverunt tam de veteri quam de novo Testamento].

- *f. 252^a. *mittere scandalum coram filiis Israel, edere et fornicari, ut habetur Apoc. II.º et Numeri XXV.*
 fr. 14. Hunc Deus despexit, ut habetur Iob XXXVIII°, dicens ad Iob: *Quis est iste involvens*
 *r. 10. *sententias sermonibus imperitis?* Ideo dicit sapiens Prover. XXVI°: *Qui imponit stulto silen-*
 *r. 27. *tium, iras mitigat.* Item pro^b omnibus^c supradictis dici potest illud Eccli. III°: *Cor*
 *r. 16. *durum male habebit in novissimo.* Quibus associari potest pessimus ille Helyas, cuius
 *r. 16. occasione diximus supraposita. Cor durum non habuit Iob, qui dixit XXIII°: *Deus*
mollivit cor meum, et omnipotens conturbavit me.
 Tertii qui clamaverunt ad Deum fuerunt sancti patres existentes in limbo. De 10
 *r. 27. quorum clamore potest dici illud Neemie IX°: *In tempore tribulationis sue clamaverunt ad*
te, et tu de celo exaudisti eos et secundum miserationes tuas multas dedisti eis salvatores, qui
salvarent eos de manu hostium suorum. Ex quibus salvatoribus precipuus fuit filius
 *r. 42. Dei, de quo dicitur Io. III°: *Scimus, quia hic est vere salvator mundi.* Huic congruere
 *r. 5. potest quod dicitur III. Reg. XIII°: *Dedit Dominus Israeli salvatorem, et liberatus est de*
 *r. 39, 5. *manu regis Syrie.* Iste fuit salvator, qui *salvum fecit^d populum suum a peccatis eorum,*
 *r. 21. *Mat. I.^o* Iste fuit salvator, qui *eduxit sanctos patres de lacu miserie et de luto fecis iuxta*
 *r. 11. *Ps. 56, 5, 4.* verbum quod scriptum est Zacharie IX°: *Tu quoque in sanguine testamenti tui emisisti*
vinctos tuos de lacu, in quo non est aqua.
 Quarti qui clamaverunt fuerunt hi qui convertebantur in primitiva ecclesia, de 20
 *r. 1. quibus dicitur Act. VI°, quod *factum est murmur Grecorum adversus Hebreos, eo quod*
 *r. 2-6. *spicerentur in ministerio cotidiano vidue eorum.* Et XII apostoli invenerunt remedium
 *r. ccliii. *faciendo eligi VII diacones, quos constituerunt super opus illud, pro quo murmur orie-*
 *r. 18. *batur.* [De^e isto clamore potest dici illud Iere. Tre. II°: *Clamavit cor eorum ad Dominum*
super muros filie Syon]. 25
 Quinti qui clamaverunt fuerunt similiter in primitiva ecclesia, eo quod quidam
 dogmatizabant, quod, si salvari volebant, oportebat eos legem et evangelium et cum
 baptismo circumcisionem^f servare. De^g quibus habetur Act. XV. Sed cito habuerunt
 Act. 15, 10, 11. *remedium, quia Petrus dixit: Quid temptatis Deum imponere iugum super cervicem discipulo-*
rum, quod neque patres nostri neque nos portare potuimus? Sed per gratiam domini Iesu
 Christi *credimus salvari quemadmodum et illi.* Postea diffinitum fuit litigium hoc modo:
 ib. 23, 29. *Visum est enim spiritui sancto et nobis nichil ultra imponere vobis oneris quam que necessaria*
sunt^h, ut abstineteis vos ab immolatis simulacrorum et sanguine et suffocato et fornicatione.
A quibus custodientes vos bene agetis. Valete! Ita dixerunt apostoli et seniores, qui Ieroso-
 limis erant. De clamore supradictorum, qui in primitiva ecclesia clamaverunt et con- 35
 *r. 35, 18. *questi sunt, potest dici illud psalmiⁱ: Clamaverunt iusti, et Dominus exaudivit eos et ex*
omnibus tribulationibus eorum liberavit eos.
 1239. Sexto et ultimo clamavit ordo fratrum Minorum ad Gregorium papam nonum,
 cum a pessimo Helya generali ministro multipliciter vexaretur. Et exaudivit papa
 ordinem beati Francisci Helyam pessimum deponendo. De isto clamore potest 40
 *r. 37. *dici illud psalmiⁱ: Iste pauper — scilicet ordo fratrum Minorum — clamavit, et*
 *r. 56, 5, 4. *Dominus exaudivit eum et de omnibus tribulationibus eius salvavit eum. Item: Clamabo*
ad Deum altissimum, Deum, qui bene fecit michi. Misit de celo et liberavit me, dedit

a) unciis incl. alio atram. et litteris inclinatis, sed manu Sal., ut videtur, post add. e. b) pro
 a Sal. superscr. c) sequitur pro h. l. expunctum. d) faciet Vulg. e) De — Syon in marg. 45
 super. alio atram, subfuso, quo multae inscriptiones columnarum scriptae sunt, a Sal. suppl. f) cir-
 cisionem c. g) penna mutata. h) quam haec necess. Vulg.

F. 253^b. De depositione fratris Helye per papam Gregorium nonum facta^a, et de electione fratris Alberti Pisani in generalem ministrum, et de generali capitulo, qualiter debet fieri.

in opprobrium conculcantes me. Item: Cognovi, quia faciet Dominus iudicium inopis et
 5 vindictam pauperum. Item: Iudicabit pauperes populi et salvos faciet filios pauperum
 et humiliabit calumniatorem. Quia liberabit pauperem a potente et pauperem cui non
 erat adiutor. Hoc ad litteram de salvatore dictum fuit, de quo dicit Iob XXVI^a,
 quod prudentia eius percussit superbam. Quod potest intelligi et de diabolo et de
 quolibet alio superbo a Deo humiliato. Ideo dicit Ys. LI^a: Numquid non tu per-
 10 cussisti superbam^b, vulnerasti draconem? Ubi nunc est favor tribulantis? Ideo regra-
 tiatur sibi psalmista: Fecisti iudicium meum et causam meam, sedes super thronum,
 qui iudicas iustitiam. Et factus est Dominus refugium pauperi, adiutor in oportuni-
 15 tibus, in tribulatione. Et sperent in te qui noverunt nomen tuum, quoniam non dereli-
 quisti querentes te, Domine. Item: Non est oblitus clamorem pauperum. Quoniam
 non in finem oblitio erit pauperis, patientia pauperum non peribit in finem. Tibi de-
 20 relictus est pauper, orphano tu eris adiutor. Desiderium pauperum exaudivit Dominus
 — scilicet quando fecit Helyam de ministerio deponi a papa Gregorio nono —
 preparationem cordis eorum audivit auris tua, scilicet quando ministri ordinis et
 25 custodes divinitus inspirati elegerunt bonum virum fratrem Albertum Pisanum in
 generalem ministrum ordinis fratrum Minorum¹. Et ipsemet papa voces fratrum
 audivit², ut electio celerius haberetur. Et cito concordaverunt iuxta verbum quod
 scriptum est Osee I^a: Congregabuntur filii Iuda et filii Israel pariter et ponent sibi
 30 caput unum. Nota, quod dicit Filius Iuda et filii Israel, quia in ordine fratrum
 Minorum³ cismontani et ultramontani congregari pariter debent in uno generali
 capitulo et unum sibi eligere generalem ministrum, non per conspirationem et
 divisionem, quia de divisione scriptum est Osee X^a: Divisum est cor eorum, nunc
 35 interibunt, sed per concordiam et inspirationem divinam, ut electionem subsequentis
 generalis ministri et boni pastoris divine voluntati committant, iuxta verbum quod
 scriptum est Act. I^a: Tu Domine, qui corda nosti omnium, ostende quem elegeris. Et
 40 tunc, si ita fecerint, Deus ex parte sua faciet, quod faciendum videbit, iuxta illud:
 Voluntatem timentium se faciet et deprecationem eorum exaudiet. Dicit enim beatus
 Augustinus³, quod impossibile est multorum preces non exaudiri. Ideo Augustinus
 dicit Ecclesiasticus X^a: In manu Dei potestas terre, et utilem rectorem in tempore
 45 suscitabit super illam. Dominatur enim excelsus in regno hominum et cuiuscumque voluerit
 dabit illud et humilimum^d hominem constituet super illud^e. Dan. III^a. Si autem per
 50 privatum amorem et per sagacitatem et conspirationem malitiosam eligere volu-
 erint et non secundum Deum et ordinis utilitatem, tunc insuspicabilis non portabit
 dyadema, Eccli. XI^a, sed homo, quem sibi finxerunt et privato amore et fraudu-
 55 lenter et malitiose elegerunt. Et tunc dicit ille, de quo scriptum est Prover. VIII^a:
 60 Per me reges regnant, et legum conditores iusta decernunt. Per me principes imperant,

a) facta e. b) signum interrogationis hoc loco positum radendo in punctum mutatum esse videtur in c. c) sequitur 7. (et) erasim in c.? d) sic e. e) eum Vulg. f) portavit Vulg.

1) Elias depositus et Albertus electus est in capitulo Romae celebrato a. 1239. circa pentecosten (Maii 15); in profesto pentecostes (Maii 14) hoc factum esse scribit Wadding, Ann. Min. ed. 2. III, p. 22. 2) Cf. Thomas de Eccleston coll. XIII (12), SS. XXVIII, p. 565: papa . . . vota singulorum audivit; Cron. Minor, Monum. Erphesfurt. p. 655; infra f. 276^d. 3) Bis infra f. 334^d. 482^d. Sal. attulit hoc dictum, quod ubi Augustinus dixerit, nescio.

F. 253^d. Quod conservatio religionum est frequens mutatio prelatorum triplici de causa.

F. CCLIII^a. Quod a scriptura divina precipitur, ne prelati subditos affligant nec eis mala inferant.

et potentes decernunt iustitiam. Ipsi regnauerunt et non ex me; principes extiterunt, et s
 *r. 1. non cognori, Osee VIII°. Nam aliquando regnare facit hominem hypocritam propter
 *r. 30. peccata populi, ut habetur Iob XXXIII°. Aliquando propter peccata terre multi
 *r. 2. principes eius, Prover. XXVIII°. Aliquando propter peccata regis ipse rex remo-
 vetur a regno, sicut accidit Sauli, quem amovit Deus a facie sua¹, ut habetur
 *r. 11. I. Reg. XVI. et II. Reg. VII. et Act. XIII. Ideo dicit ipse Dominus Osee XIII°: 10
 *r. 253^d. Dabo tibi regem in furore meo et auferam in indignatione mea. Sic etiam accidit
 1230. Helye pessimo, quem papa Gregorius bonus absolvit, ne esset generalis minister,
 eo quod ordinis beati Francisci esset maximus dissipator², necnon et ordinis domi-
 nium contra ministrorum provincialium et custodum, ad quos secundum regulam³
 spectat electio, voluntatem violenter et fraudulenter tenere volebat. Sed dicit 15
 sapiens in Proverbis XII°: Non roborabitur homo ex impietate, quia, sicut dicit Abacuch II°:
 *r. 5. Quomodo vinum potantem decipit, sic erit vir superbus et non decorabitur. Item Prover. XVI°:
 *r. 18. Contritionem precedit superbia, et ante ruinam exaltatur spiritus. Item Prover. XVIII°:
 *r. 12. Antequam conteratur, exaltatur cor hominis, et antequam glorifictur, humiliatur. Notan-
 dum, quod conservatio religionum est frequens mutatio prelatorum triplici de 20
 causa. Prima, ne nimis insolescant, si diu puerint, ut patet in abbatibus
 ordinis sancti Benedicti, qui quousque vivunt durant et non deponuntur, vili-
 fiant subditos suos et tantum reputant eos quantum quintam rotam plaustrum, que
 nichil est; et abbates cum secularibus carnes manducant, monachi vero in refe-
 torio legumina comedunt. Et alia multa incomoda⁴ et disconvenientia faciunt erga 25
 subditos suos, que non sunt facienda, cum ipsi velint splendide vivere et in maxima
 libertate. Et quod subditos non affligant nec eis mala inferant, a scriptura divina
 precipitur et a natura et a curialitate humana et ab exemplo patris et filii et
 *r. 20. etiam spiritus sancti. A scriptura divina precipitur Deutero. XVII° de rege Iudaei
 *r. CCLIII^a. populi, quod non elevarit cor eius in superbiam super fratres suos, neque declinet in dex- 30
 *r. 24. tram partem vel sinistram. Item Eccli. X^o dicitur de prelo: In medio fratrum rector
 illorum in honore. Nota, quod dicit in medio, non in angulo, non in latibulis, ut faciunt
 *r. 19. hi qui segregant semetipsos, animales, spiritum non habentes, ut dicitur Iude II°. Unde super
 *r. 26. illo loco Io. XX°: Stetit Iesus in medio discipulorum suorum dicit beatus Bernardus^{b, 4}:
 Bernardus^b. Falleris, Thoma, faleris^c, si videre Deum speras ab apostolorum collegio sepa- 35
 ratus. Non amat veritas angulum, non ei diversoria placent. In medio stat, communi vita,
 *r. 1. communi disciplina, communibus studiis delectatur. Item Eccli. XXXII°: Rectorem te posuerunt:
 noli extolli, esto in illis quasi unus ex ipsis. Nota, quod dicit te posuerunt, quia prelati
 *r. 8. a subditis eligi debet. Nam qui potestatem sibi assumit^d iuste, odietur, Eccli. XX°. Quod
 patuit in Abymelech, filio Gedeonis, de quo habetur Iudicum IX, et in Absalon et Adonia. 40
 Nota etiam, quod dicit Noli extolli. Quod male servavit Adonias filius Aggyth, qui eleva-

a) sic e. b) B³ e. c) sic h. l. e. d) sumit Vulg.

1) Cf. supra p. 97, n. 1. 2) Vide apud Thomam de Eccleston coll. XIII (12), Anal. Francisc. I, p. 242 sq., quare papa Eliam a ministerio absolverit, comendans personam suam (scil. Eliam). 3) Regula secunda c. 8: electio . . . fiat a ministris provincialibus et custodibus. 4) In sermone V. de ascensione Domini, Opera ed. Mabillon (Paris. 1719), I, col. 933.

F. 254^b. Quod singularitas est vitanda et communitas diligenda.
De curialitate cuiusdam regis Anglie.

batur^a dicens: 'Ego regnabo', III. Reg. I'. Sed dicitur Iere. XXII⁴: Numquid regnabis, quoniam confers te cedro? Certe non regnavit Adonias, quia Salomon frater suus ex voluntate divina et patris sui David habuit regnum et fecit eum interfici. Ideo dicitur Eccli. XI⁷: In die honoris tui ne^b extollaris. Quod male servavit Herodes, de quo habetur Act. XIII⁹, quod statuto die vestitus veste regia sedit pro tribunali et contionabatur ad eos; populus autem acclamabat^c Dei voces et non hominis. Confestim autem percussit eum angelus Domini, eo quod non dedisset honorem Deo, et consumptus a verbis expiravit. Ideo dicit Eccli. XI⁷: In vestitu non^d glorieris unquam nec in die honoris tui extollaris. Item Eccli. X¹²: Noli te extollere in faciendo opere tuo. Sed dicitur de malo prelate Abdie I¹: Superbia cordis tui extulit te. Item a natura precipitur, ut diligatur proximus, quia naturaliter omne animal diligit simile sibi, sic et omnis homo proximum sibi. Omnis caro ad similem sui coniungitur, et omnis homo simili sui sociabitur, Eccli. XIII¹. Item Eccli. XVII¹: Mandavit illis unicuique de proximo suo. Ideo dicit Io. prima 4⁷: Hoc mandatum habemus a Deo, ut, qui diligit Deum, diligit e. fratrem suum. A curialitate numana etiam habetur, quod proximus diligere debet. Caritas enim et curialitas sorores sunt. Caritas non querit que sua^e sunt, prima ad Cor. XIII¹, et curialitas aliis consuevit impendi. Ideo dicit sapiens Prover. XII¹⁰: Qui negligit damnium propter amicum, iustus est. De curialitate habes exemplum cuiusdam regis Anglie¹, qui cum esset in nemore cum militibus iuxta Exemplum fontem et cenare deberet, allatum est ei vasculum vini, quod illi de Tuscia flasconem dicunt, Lombardi vero botacium². Cumque quesisset, utrum plus de vino adesset, et responsum ei fuisset, quod non, dixit: 'Sufficienter habemus pro omnibus'. Et quod in vasculo erat effudit in fontem dicens: 'Omnes communiter bibant'. Et magna fuit curialitas reputata. Non sic facit avarus, qui in Ecclesiastico dicit XI¹: Inveni requiem michi, et nunc manducabo de bonis meis solus. Non sic faciunt illi prelati, qui coram subditis et cum eis in eadem domo comedentibus panem albissimum comedunt et optimum vinum et precipuum bibunt et nichil dant penitus subditis suis; que rusticitas maxima reputatur. Sic etiam de aliis comestibilibus faciunt. Ideo dicit sapiens Prover. XIII¹: Comedunt panem impietatis et vinum iniquitatis bibunt. Subditi etiam pessimum panem habebunt, de quo habetur Eccli. XXXI¹: In nequissimo pane murmurabit civitas, et testimonium nequitie illius verum est. Item vinum precipuum bibunt aliqui prelati coram subditis et non dant eis, qui ita libenter biberent sicut ipsi, cum omnes gule sint sorores. Certe isti tales, qui ita faciunt, non sunt Anglici, qui soliti sunt dicere³: 'Ge, bi a vo'. Quod est dicere: 'Oportet vos tantum bibere, quantum ego bibi'. Et quamvis dicatur Eccli. XXXI¹: Diligentes in vino noli provocare, multos enim exterminavit vinum, et Hester I¹: Non⁴ erat qui nolentes coegeret ad bibendum, tamen curialitatem maximam credunt Anglici facere, quod libenter bibunt et aliis dant libenter. Sed prelati nostri temporis, qui Lombardi sunt, libenter volunt sibi que gula et appetitus requirit, et aliis dare nolunt; que⁵ maxima rusticitas reputatur. Ideo dicit

a) elevatur corr. elevabatur c. b) cf. infra l. 10. c) acclamat corr. acclamabat c. d) ne Vulg. e) sua a Sal. in marg. suppl. f) Nec Vulg. g) sequitur; (est) multo post lineam perducta deletum.

1) Eadem fabella iterum infra f. 338^b narrata est. 2) Nunc Italice bottaccio.

3) Idem infra f. 301^c. d) repetit Sal., ubi: Ge bi a vu, i. e. in lingua Francogallica veteri: Je buis a vous vel vos.

- *r. 18. Ecclesiasticus 31: *Intellige que sunt proximi tui ex te ipso.* Item Luc. VI: *Prout*
 *r. 21. *vultis, ut faciant vobis homines, et vos facite illis similiter.* Item Levitici XXV:
 *r. 10. *Time Deum tuum, ut vivere possit frater tuus apud te.* Item Neemie VIII: *Mulsim*^a
 *r. 14. 25. *mittite eis qui non preparaverunt sibi.* Item Act. II: *Omnes etiam qui credebant*
erant pariter et habebant omnia communia et dividebant illa omnibus, prout cuique
opus erat.^b *non fit. [sed^c ut in evangelio: Habenti dabitur, et abundabit,*
 *r. 28. Luc. XIX: *Unde cum in conventu] . . . siensi^d quidam novitius audien[s] . . .*
.^e *dixisset: 'Meum est, et reprehens[us]*^f *suo fuisset:*
'Nil proprium, pro^g *communia queque'*
 respondit novitius:

'Sic loquimur, sed non utimur communibus eque.'

- *r. 14. Ideo dicit Eccli. V: *Si est tibi intellectus, responde proximo.* Revera nostris tempo-
 ribus videtur impleta maledictio illa, quam transgressoribus legis Moyses impre-
 catur; ait enim Deutero. XXVIII: *Bos tuus immoletur coram te, et non comedas*
 *r. 254. *ex eo.* Ideo divina scriptura misero guloso, qui partem suam et aliorum comedit, taliter
 *r. 14. 15. *comminatur Job XX: Panis eius in utero illius vertetur in fel aspidum intrinsecus. Divitias,*
quas decoravit, evomet, et de ventre eius extrahet eas Deus. Ab exemplo patris celestis
 habent prelati, quod subditos non affligant neque contemnant. Deus enim pater, cui
 *r. 5. *potentia attribuitur, potentes non abicit, cum et ipse sit potens, Job XXXVI.* Deus enim
 *r. 8. *pusillum et magnum ipse fecit, et equaliter cura est illi de omnibus, Sap. VI.* Ideo dicit
 *r. 10. Malachias II: *Nonquid non pater unus omnium nostrum? Nonquid non Deus unus creavit nos?*
Quare ergo despicit unusquisque nostrum fratrem suum, violans pactum patrum nostrorum? Ideo
 *r. 35. prelato dicit Ecclesiasticus III: *Noli esse sicut leo in domo tua, evertens domesticos tuos et*
opprimens subiectos tibi. Quod quia prelati audire contemnant^h, ideo de eis conqueritur
 *r. 4. Dominus Ezc. XXXIII: *Cum austeritate imperabatis eis et cum potentia.* Et ibidem multa
 dicit Dominus superius et inferius de malis et incomodisⁱ, que faciunt mali prelati sub-
 ditis suis. Ab exemplo etiam filii Dei habent prelati, quod debent diligere subditos
 *r. 11. suos. Nam filius Dei dicit Io. X: *Ego sum pastor bonus. Bonus pastor animam suam*
ponit^k pro ovibus suis. Sic et prelati pro subditis sibi commissis facere debet, quia
 *r. 15. Dominus dicit Io. XIII: *Exemptum enim dedi vobis, ut, quemadmodum ego feci, ita et vos*
 *r. 15. *faciatis.* Hoc faciebat apostolus, qui dicebat II. Cor. XII: *Ego autem libentissime impen-*
dam^l et superimpendar ego ipse pro animabus vestris^m, licet plus vos diligens minusⁿ diligar.
 Hoc etiam fecit sanctus Paulinus Nolane civitatis episcopus, qui seipsum dedit, ut pro
 filio vidue in Affrica venderetur. De quo in principio tertii libri Dialogorum¹ Gregorius
 *r. cclv. narrat. ²Hoc similiter Sanctulus presbiter fecit, de quo beatus Gregorius in III° libro
 Dialogorum² narrat, quod exposuit se morti, ut quendam diaconem a morte eriperet,
 quem Longobardi volebant occidere. Cumque Longobardi circa Sanctulum fecissent
 spectaculum, et fortissimus spiculator eorum spatam elevasset ad amputandum Sanctulo
 caput, dixit presbiter Sanctulus: 'Sancte Iohannes, suscipe illam!' Et statim cepit manus

a) nonnulla huius pagine evanuerunt, ut difficillime legantur; alia medicina adhibita deleta sunt, 40
 ut iam non legi possint. Pauca verba, quae antea legere nequirit, versibus Biblicae adhibitis cognovi.

b) Sed ita fortasse scriptum erat, quod legi nequit. c) unciis inclusa comici, legere nequirit. d) duae
 fere litterae nominis legi nequeunt; fortasse Fisiensi. e) duo fere verba medicina superlita deleta sunt.

f) supplendum fortasse a guardianio. g) quatuor syllabas deletas esse, quarum posteriores iam fuerint,
 e versu sequente elucere videtur. Nescio, quid hanc suppleret posses. h) contemnant, p erasum e. 45

i) sic e. k) dat Vulg. l) eandem et super legere nequirit. m) hoc vocabulum legi nequirit.

1) Cap. 1 (SS. Lang. p. 528 sq.). 2) L. III, cap. 37 (SS. Lang. p. 537), quae
 Sal. aliis verbis narrat.

eius cum gladio obrigescere, et brachium eius factum est aridum, nec potuit illud cum ense deponere, sed stabat attonitus et stupefactus; et omnes Longobardi, qui hec videbant, ultra quam credi potest admirabantur. Cum autem rogarent Sanctulum, quod rogaret Deum suum et Iohannem Baptistam, ut carnifex sanaretur, dixit, quod tali pacto rogaret, si vellet promittere et iurare, quod decetero cum brachio illo nullum Christianum occideret. Fecit quod dixerat, et statim fuit pristino redditus sanitati. Longobardi vero, cum vidissent hec omnia, erga Sanctulum et Iohannem Baptistam postea devotiores fuerunt. Nam prius eum in devotione habebant, eo quod oleum coram eis multiplicasset in prelo¹. Fecit Sanctulus quod Iohannes dicit prima III: *In hoc cognovimus caritatem Dei, quoniam ille pro nobis animam suam posuit, et nos debemus pro fratribus animas ponere.* Sed dicit beatus Gregorius²: *Qui non dat substantiam suam, quomodo — sive quando — dabit animam suam?* Ideo subdit Io. III: *Qui habuerit substantiam mundi huius et viderit fratrem suum necessitatem habere et clausit viscera sua ab eo, quomodo caritas Dei manet in eo? Filii mei, non diligamus verbo neque lingua, sed opere et veritate.* Item fecit Sanctulus quod docet sapiens in Prover. XXIII: *Erue eos qui ducuntur ad mortem, et qui trahuntur ad interitum tibi cave non cesses. Si dixeris: rives non suppetunt, qui inspector est cordis, ipse intelligit, et servatorem anime tue nichil fallit, reddetque homini iuxta opera sua.* Hoc similiter beatus Nicolaus fecit, quando liberavit et eripuit stratilates, qui ducebantur ad mortem. Isti fuerunt tres milites innocentes, qui occidebantur iniuste³. Liberavit etiam tres principes de manibus prefecti et imperatoris Constantini, qui similiter interfecti fuissent⁴. Ideo potuit dicere beatus Nicolaus verbum Iob XXIX: *Conterebam molas iniqui et de dentibus illius aufereram predam.*

Porro filius Dei de se dicit Luc. XIX: *Venit enim filius hominis querere et salvum facere quod perierat.* Prelati vero nostri temporis pro maiori parte veniunt, ut furentur et mactent et perdant, ut habetur Io. X: *Et qui optimus in eis est, quasi paliurus, et qui rectus, quasi spina de sepe,* ut dicit Micheas VII: *Et si quis modo vellet facere dialogum prelatorum, ut fecit Gregorius, potius feces invenire posset quam sanctos prelatos; perit enim sanctus de terra, et rectus in hominibus non est,* ut dicit Micheas VII: *Item filius Dei dicit, quod non venit ministrari, sed ministrare et dare animam suam redemptionem pro multis,* Mat. XX: *Et Luc. XXII: dicit: Ego autem in medio vestrum sum sicut qui ministrat.* Quod presignatum fuit II. Reg. VI, ubi dicitur, quod, quando David cum populo Israel deducebant archam federis Domini in iubilo, quamvis esset rex, circumstante exercitu non fecit sibi ministrari, sed potius ministrabat, et partitus est universe multitudini Israel, tam viro quam mulieri, singulis collidam panis unam et assaturam bubule carnis unam et similan frixam oleo. *Et abiit omnis populus, unusquisque in domum suam.* Et ex hac humilitate despexit eum Michol filia Saul, uxor sua. Sic sinagoga Iudeorum Christum despexit, pro eo quod semetipsum exinanivit formam servi accipiens, in similitudine hominum factus et habitu inventus ut homo; humiliavit semetipsum

a) Longobardi, ~ (= r) erasum e. b) ne Vulg. c) reddetque corr. reddetque c. d) pro in loco raso. e) penna mutata. f) Fur non venit nisi ut furetur et mactet et perdat Vulg. g) circumstante c. h) omnis bis scriptum in fine versus et initio sequentis, alterum expunct. i) exinanuit corr. exinanivit e.

1) Ut Gregorius in eodem Dialogorum capitulo III, 37. narrat. 2) Nescio ubi. 3) Haec e Vita Nicolai episcopi Myrensis, Surius, Vitae SS. (Coloniae 1575) VI, p. 805—807, vel Mombritius, Vitae SS. II, f. 162 sqq. 4) Haec ex Iacobi Leg. Aurea c. III, 6, ed. Grässe p. 25 sq., ubi de iisdem stratilatibus supradictis, a Iacobo principibus vocatis, relatam est.

*v. 7. 8. *factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis, Philipen. II'. Ideo ad laudem eius cantatur in prosa:*

*Hic est David patriarcha
nudus saltans coram archa,
sese vilem reputans.*

² Reg. 5, 21. 22. *Dixitque David ad Michol: Vivit^a Dominus, quia Iudam ante Dominum, qui elegit me potius quam patrem Iuon et quam omnem domum eius, et precepit michi, ut essem dux super populum Domini in Israel. Et Iudam et vilior factus^b plusquam factus sum, et ero humilis in oculis Gregorius^c meis^c. Ubi dicit beatus Gregorius¹: Quem enim non extolleret ora leonum frangere, ursorum brachia superare^d, despectis prioribus fratribus eligi, reprobato rege ad regni gubernacula iungi, timendum cunctis uno lapide Goliath sternere, extinctis allophillis numerosa preputia reportare, regnum ex promissione percipere cunctumque Israeliticum populum sine ulla postmodum contradictione possidere? Et tamen in cunctis se despicit, qui in suis oculis humilem se esse confitetur². Sic et tu exemplo David et Christi humilia valde spirituum tuum, sciens, quoniam, quantumcumque te humiliaveris, humilior Christo non eris, ut dicit Augustinus³. Ideo dicit Ecclesiasticus III': Quanto magnus es, humilia te in omnibus, et coram Deo invenies gratiam et etiam gloriam. Dicitur enim in Iob XXII': Qui humiliatus fuerit, erit in gloria, et qui inclinaverit oculos suos^e, ipse salvabitur. Igitur exemplo Christi prelati ministrare debent subditis suis. Quod in ordine Petri Peccatoris bene fit, quia diebus ieiuniorum ad collationem priores subditis suis propinant in memoriam exempli dominici, ut ostendatur verum esse quod Dominus dixit, quoniam maior est qui recumbit quam qui ministrat. Ordinis autem Petri Peccatoris capud est Ravenna in Sancta Maria in Portu. Cuius ordinis etiam est Sancta Felicula in episcopatu Parmensi⁴ prope Montilium et plures alie domus in diversis partibus mundi. In regula quoque beati Francisci⁵ dicitur, quod ita debet esse, quod ministri sint servi omnium fratrum. Nota, quod dictum est de Michol filia Saul in fine capituli, de quo sumpsimus supradicta, II. Reg. VI', quod non est ei natus filius usque ad diem mortis sue, in figura factum fuit, quia sinagoga Iudeorum, que Christum humiliatum despexit, proles spiritualis non nascetur, quousque Iudaismo⁶ totaliter moriatur^e. Sic et prelati accidet, illis dico, qui exemplo filii Dei humiliari nolunt. De quibus scriptum est Mat. XXIII': Dicunt enim et non faciunt. Alligant onera gravia et importabilia et imponunt in humeros hominum, digito autem suo volunt ea movere; ubi dicit Crisostomus⁷: Vis Crisostomus⁸ apparere et esse sanctus? Circa ritum tuum austerus esto, circa aliorum benignus. Audiant te homines gratia facientem et parva mandantem. Ideo de Iulio Cesare legitur, quod nunquam dicebat militibus suis: 'Ite et facite hoc', sed: 'Eamus et faciamus hoc'. Unde Ambrosius ait⁸: Libenter facit inferior quod videt a potiore fieri. Ideo*

a) Vivit — Indato om. Vulg. b) fi:: a duabus litteris (li?) erasis c. c) sequitur C minio scriptum. d) dissipare Greg. e) suos om. Vulg. f) in Vulg. g) sic e. pro Iudaismus. h) alienam Ps. Chrys.

1) *Moralium in Iob XXVII*, 46, 77, ed. Maur. I, col. 888. 2) *Haec verba summam sequentium dictorum Gregorii reddunt, qui pergit: Et tamen, cum arcam Dei in Ierusalem revoocat, quasi oblitus praelatum se omnibus, admixtus populis ante arcam saltat etc.* 3) *Nescio ubi.* 4) *Eadem fere infra f. 413^b repetita sunt, ubi vide quae adnotavi.* 5) *Reg. secunda c. 10.* 6) *Pseudo-Chrysoth., Opus imperf. in Math., Hom. 43, Opera ed. Montfaucon VI, p. CLXXXIV. Qui locus iisdem verbis a vero textu paulo recedentibus infra bis (f. 285^a. 335^d) allatus est.* 7) *Nescio, unde Sal. hoc didicerit. In Dialogo creaturarum 23, Th. Grasse, 'Fabelbücher des Mittelalters, Bibl. des litter. Vereins in Stuttgart' CXLVIII, p. 164, legitur: prout in laude ipsius Caesaris dicitur, quod nunquam dixit militibus suis 'Ite', sed 'Venite'.* 8) *Pseudo-Ambr., Comment. in Epist. ad Rom. c. 1, Opera Ambr. ed.*

congruit huic loco quod legitur Iudicum IX: *Quod me vidistis facere, cito facite. Item* ^{1. 48.}
 in Io. habetur II, quod mater Iesu dixit ministris: *Quodcumque dixerit vobis, facite*. ^{1. 5. v}
 Sed miseri potius volunt esse imitatores Phariseorum quam Dei. Nam de Deo scriptum
 est Ephe. V: *Estote imitatores Dei sicut filii karissimi et ambulat in dilectione, sicut et* ^{1. 1. 2.}
 5 *Christus dilexit nos et tradidit semetipsum pro nobis oblationem et hostiam Deo in odorem suavi-*
tatis. De Phariseis Dominus dicit Mat. XXIII, quod *amant primos recubitus in cenis* ^{1. 6.}
 et cetera que secuntur. Quod ad litteram prelati nostri temporis cotidie faciunt,
 quando possunt, cum Dominus dicat Luc. XIII: *Vade, recumbe in novissimo loco.* Quod ^{1. 10.}
 beatus Bernardus in expositione Canticorum sufficienter exponit.

10 Item filius Dei assimilavit se galline pullos habenti. Cuius natura talis est, quia
 amore filiorum infirmatur. Sic et prelati facere debet amore subditorum, qui filii
 sui sunt. Unde apostolus II ad Cor. XI: *Quis infirmatur, et ego non infirmor?* Sed de ^{1. 29.}
 malo prelato dicitur Iob XXXIX: *Duratur ad filios suos, quasi non sint sui.* Sed dicitur ^{1. 16.}
 Eccli. III: *Cor durum male habebit in novissimo. Iudicium enim durissimum in his qui pre-* ^{1. 27.}
 15 *sunt fiet,* Sap. VI.

Item gallina filios suos ferreter defendit. Sic et Deus facit, et prelati facere
 debet. Ideo dicit sapiens Prover. XXII: *Non facis violentiam^b pauperi, quia pauper est,* ^{1. 22. 23.}
neque conteras eum in porta, quia Dominus indicabit causam eius et configet eos qui con-
fixerunt animam eius. Item Prover. XXIII: *Ne attingas terminos parvulorum et agrum* ^{1. 10. 11.}
 20 *pupillorum ne introcas. Propinquus^c enim illorum fortis est, et ipse indicabit contra te causam*
illorum. Propinquus enim parvulorum est filius Dei, de quo dicit apostolus ad Hebr. II: ^{1. 14. 15.}
Quia enim^d pueri communicaverunt carni et sanguini, et ipse similiter participavit eisdem, ut
per mortem destrueret eum qui habebat mortis imperium, id est diabolum, et liberaret eos qui
 25 *timore mortis per totam vitam obnoxii erant servituti.* Nota, quod diabolus est milvus^e,
 contra quem specialiter^f gallina pugnat et pullos defendit. Nota etiam, quod, quando
 pulli parvi sunt et sub custodia matris, impugnantur et persecuntur² a milvo, quando
 vero sunt grandes et absque matris custodia, impugnantur et persecuntur² a vulpe, que^g
 est animal fetidum et fraudulentum^h. Per vulpem enim vel diabolus vel tyrannus potest
 intelligi. Unde Dominus appellavit Herodem vulpem, Luc. XIII: *He et dicite vulpi illi* ^{1. 32.}
 30 et cet.

Item gallina omnes filios suos, qui vadunt ad eam, sub alas suas congregat³ nec
 aliquem repellit. Sic et Deus facit, et prelati facere debet. Ideo orat propheta dicens:
Sub umbra alarum tuarum protege me. Quod facit Deus libenter, sed miseri peccatores ^{1. 16. 8.}
 noluntⁱ ad eum accedere, cum dicat propheta: *Accedite ad eum et illuminamini, et fascies^k* ^{1. 33. 9.}
 35 *vestre non confundentur.* Item cum vocet eos dicens: *Venite, filii, audite me, timorem^l*
Domini docebo^m vos. Et iterum: *Venite ad me omnes,* Mat. XI: ^{1. 28.} Item Io. VI: ^{1. 37.} *Etenim*
qui venit ad me non eritiam foras. Et ideo conqueritur de eis Dominus Mat. XXIII: *Quo-*
tiens volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas, et voluistiⁿ
 Sed miseri peccatores cognoscent stultitiam suam in die iudicii, quando eam non pote-
 40 runt emendare. Tunc, sicut dicit Micheas III, *clamabunt ad Dominum, et non exaudiet*
eos et abscondet faciem suam ab eis in tempore illo, sicut nequiter egerunt in adventionibus ^{1. 250.}
 45 ^{1. 4.}

a) sequitur & minus scriptum. b) uotiam, le superscripto corr. uolentiam e. c) Propinquus e.
 d) ergo Vulg. e) milvus manu recenti corr. milvus e. f) spal'r e, quod et spiritaliter legi potest.
 g) quod corr. i (que), d expuncto, e. h) sequitur & atramento nigro scriptum. i) nolu corr.
 45 noluit e. k) comparata verba per litteras seu syllabas initiales indicata sunt in e.

Mastr. (Parisii 1690) II, App. col. 29. Omnia haec a l. 30 (De quibus) infra f. 335^a,
 336^a. repetita sunt. 1) In sermone XXXVII, § 6. 7, Opera ed. Mabillon I, col. 1407 sq.
 2) Nota persequi passive positum. 3) Cf. infra l. 38.

- *c. 30. suis. Item Deutero. XXXII¹: *Abcondam faciem meam ab eis et considerabo novissima eorum.*
 *e. 17. Item Iere. XVIII¹: *Dorsum et non faciem ostendam eis in die perditionis eorum.* Item
 *r. 24-30. Prover. I¹: *Quia vocari, et renuistis; extendi manum meam, et non fuit qui aspiceret; de-
 spectistis omne consilium meum et increpationes meas neglexistis: ego quoque in interitu vestro
 ridebo et subsannabo, cum vobis quod timebat's advenierit, cum irruerit repentina calamitas, et
 interitus quasi tempestas ingruerit, quando venerit super eos tribulatio et angustia; tunc invoca-
 bunt, et non exaudiam, mane consurgent et non invenient me, eis quod exosam habuerint disci-
 plinam et timorem Domini non susceperint nec acquieverint consilio meo et detraxerint universe
 *c. 1. correctioni² mee. Item pro prelati et subditis dicit apostolus ad Ro. XV¹: *Debenus
 *r. 7. autem nos firmiores imbecillitates infirmorum sustinere et non nobis placere, et infra³: Propter id
 quod suscipite invicem, sicut et Christus suscepit nos⁴ in honorem Dei.**

Item quarta proprietas galline pullos habentis est, ut inventum granum non occultet,
 immo vociferatur et clamat, ut filii congregentur ad eam. Quibus congregatis, proicit
 ante eos granum inventum nec discernit inter album et nigrum et rubrum, sed omnibus
 exponit communiter. Sic et Deus communiter quaedam sua bona largitur malis et bonis,
 ut ad diligendum ipsum tam boni quam mali ferventius animentur. Unde dicitur Mat. V¹
 quod solem suam oriri facit super bonos et malos et pluit⁵ super iustos et iniustos. Item
 *r. 8. Sap. VI¹: *Puillam et magnum ipse fecit, et equaliter est illi cura de omnibus.* Ideo miratur
 *r. 256a. Petrus in Actibus dicens X¹: *In veritate comperi, quoniam⁶ non est personarum acceptor
 17. 34. 35. Deus, sed in omni gente qui timet eum et operatur iustitiam acceptus est illi.* Idem dixit Iosa-
 *r. 7. phath rex Iuda II. Paralipo. XIX¹: *Non est enim apud dominum Deum nostrum iniquitas nec
 personarum acceptio nec cupido munerum.* Prelati vero nostri temporis non equaliter
 subditos suos diligunt, sed privato amore, et aliquos reputant filios, aliquos vero
 privignos sive filiastris, et quibus hodie in comestibilibus bene faciunt, eras etiam
 eisdem similiter bene facere non desistant⁷. Alii vero, qui cantant invitatorium, 25
 et quorum est refectorium, semper musant et musitant et murmurant et dicunt:

*Dente timetur aper, defendunt cornua cervam, Versus.
 Imbelles dūm, quid nisi preda sumus?*

Quod est dicere: Ad equum macilentum vadunt musce¹. Intellectus autem supra-
 *r. 4. 6. 7. dictorum verborum talis describitur in Prover. XIX¹: *Dicitur addunt amicos plurimos: a
 paupere autem et hi quos habuerat² separantur. Multi colunt personam potentis et amici sunt
 dona tribuentis. Fratres hominis pauperis cederunt eum, insuper et amici procul recesserunt ab
 eo.* Et nota, quod de verbis Domini parum curat prelati, qui singulari et privato
 *c. 12-14. amore aliquos subditos diligit. Dicit enim ei Dominus Luc. XIII¹: *Com facis praedictum
 aut cecum, noli vocare amicos tuos neque cognatos neque fratres neque vicinos divites, ne forte 35
 et ipsi te retribuant, et fiat tibi retributio. Sed, cum facis convivium, voca pauperes, debiles,
 claudos et cecos, et beatus eris, quia non habent unde retribuere tibi. Retribuatur enim tibi
 Jac. L. Aur. in retributione³ iustorum. Hoc fecit beatus Laurentius, qui⁴ pauperes, claudos et cecos
 collegit, quibus bene fecerat, et eos in palatio Salustiano coram Decio presentavit dicens:
 *r. CCLVII¹. 'Ecce isti sunt thesauri eterni, qui nunquam minuuntur, sed crescunt, qui in singulis disperguntur et 40
 in omnibus inventiuntur. Hanc enim manus thesauros in celum deportaverunt'. Prelati vero
 nostri temporis nec verbis Domini instruuntur nec exemplo beati Laurentii pro-
 vocantur, ut pauperibus bene facere velint. Dilixerunt enim magis gloriam homi-*

a) correctioni Vulg. b) vos Vulg. c) sic (pluuit) c. d) quia Vulg. e) sequitur (¶) minio scriptum. f) habuit Vulg. g) resurrectione Vulg. 45

1) A. Gloria in 'Atti del R. Istituto Veneto, serie' VI, t. III (1884/5) p. 117, nr. 177.
 inter antiqua proverbia edidit hoc: *Al chan (canes) magri va' le mosche. Quod et hodie
 Itali paululo mutatis verbis dicere solent, ut A. Gloria adnotavit.* 2) Ex Iacobi Leg. Aurea
 c. CXVII (112), ed. Grässe p. 491, haec excerpta sunt.

num quam gloriam Dei, et ideo confundentur. *Quoniam Deus dissipabit ossa* 1v. 52, 7.
eorum qui hominibus placent, confusi sunt quoniam Deus sprevit eos. Dicunt enim:
 'Hodie dabo vobis bonum prandium, quia spero, quod eras habitis michi bonam
 cenam'. De talibus Dominus dicit Mat. V': *Amen, dico vobis, receperunt mer-* 16, 2.
cedem suam. Vidimus, qualiter exemplo filii Dei prelati subditos diligere debent. Vi-
 dedimus etiam, qualiter exemplo spiritus sancti, Ipse enim spiritus sanctus amor est
 et, ut dicit apostolus ad Ro. VIII': *testimonium reddit spiritui nostro, quod sumus filii Dei.* 16, 16, 17.
Si autem filii, et heredes. Heredes quidem Dei, coheredes autem Christi, si tamen compatimur,
ut et glorificemur. Filii autem Dei cum magna reverentia sunt tractandi a prelati et
 ab omnibus qui diligunt Deum, quia et hoc Deus facit, ut dicitur Sap. XII': *Tu autem,* 19, 19.
dominator virtutis, cum tranquillitate iudicas et cum magna reverentia disponis nos. Subest
enim tibi, cum volueris, posse. Et infra XV': *Eterim, si peccaverimus, tui sumus, scientes* 19, 2.
magnitudinem tuam. Et si non peccaverimus, scimus, quoniam apud te sumus computati. Nota
 quod dicit Osee I' de his qui diligunt Deum: *Dicitur eis: filii Dei vocentis.* Idem pro- 10, 10.
 mittit Dominus Mat. V': *Beati pacifici, quoniam filii Dei vocabuntur.* Quod impletum Io.
 dicit prima III': *Videte, quam caritatem dedit vobis Deus pater, ut filii Dei nominemur et* 3, 1, 2.
simus. Karissimi, nunc filii Dei sumus, et mundum apparuit, quid erimus. Scimus, quoniam,
cum apparuerit, similes ei erimus, quoniam vidimus eum sicuti est. Hinc propheta ait: 7, 257.
Quoniam quis in nubibus equabitur Domino, similis erit Deo in filiis Dei. Ps. 85, 7.
 Diximus, quod servi Dei honorati fuerunt a patre et filio et spiritu sancto, iuxta
 verbum quod scriptum est Ps.: *Nimis honorati sunt amici tui, Deus, nimis confortatus est* 138, 17.
principatus cornu. Et adhuc plus honorabuntur, quando in celesti patria verificabitur
 illud, quod regi Salomoni dixit regina Sabba III. Reg. X': *Beati viri tui et beati servi tui,* 1, 8.
hi qui stant coram te semper et audiunt sapientiam tuam. A patre honorati fuerunt servi
 et amici et electi Dei, quia a patre dati sunt filio, sicut ipse filius profitetur^b Ys. VIII': 1, 18.
Eccc ego et pueri mei, quos michi dedit Dominus et cet. Et Io. XVII': *Pater, quos* 1, 21.
dedisti michi, ego, ut, ubi sum ego, et illi sint mecum, ut videant claritatem, quam dedisti
michi et cet. A filio honorati fuerunt, qui precipit, ne contemnantur, Mat. XVIII': 1, 10.
Videte, ne contematis unum ex his pusillis. A spiritu sancto honorati fuerunt, qui testi-
 monium reddunt spiritui nostro, quod sumus filii Dei, Ro. 8'. Ab angelis etiam honorantur 1, 10.
 servi Dei, quia omnes sunt administratorii spiritus in ministerium missi propter eos qui heredi-
 tatem capient salutis, Hebre. I'. Ideo dicit ipse filius Dei Mat. XVIII': *Dico enim vobis,* 1, 11.
quia angeli eorum in celis semper vident faciem patris mei, qui in celis est. Item: *Non est* 1, 12.
voluntas patris nostri, qui est in celis, ut percat unus de pusillis istis. Cum igitur
 servi Dei sic honorentur a patre et a filio et a spiritu sancto et etiam ab ipsis angelis,
 qui eorum custodes existunt, erubescere debet malus prelati, qui eos inhonorat, affligit,
 vilificat, vituperat, persequitur et conculcat^c. Ideo possunt dicere boni subditi malo pre-
 lato, qui subditos suos vilificat et affligit, verbum quod habetur in Iob XVIII': *Quare* 1, 3.
reputati sumus ut iumenta et sordidimus coram te? Deus etiam promittit, quod cito faciet
 vindictam electorum suorum clamantium ad se die ac nocte et vindicabit eos de adversario
 suo, Luc. XVIII'. Nam ipse dixit servis suis Zacharie II': *Qui enim tetigerit vos, tanget* 1, 7, 8.
papillam oculi mei. Promisit etiam cuilibet servo suo quod habetur I. Reg. XXII': *Mane* 1, 23.
meum, ne timeas. Si quis quesierit animam meam, queret et animam tuam, mecumque servaberis.
 Possimus^d etiam adhuc tribus rationibus demonstrare, quod subditi a prelati male
 tractandi non sint, immo in maxima reverentia sunt habendi. Prima ratio est propter
 illud, quod de Domino legitur Luc. V': *Ascendens Iesus in unam navem, que erat Symonis,* 1, 3.
rogavit eum a terra reducere pusillum. Ubi dicit expositio: *In hoc quod dicitur 'rogavit' con-*

a) sic c. b) profit. in loco raso. c) conculcat e. d) vobis Vulg. e) littera maior initialis P post denum in marg. a Sal. pieta, o in loco raso, ubi igitur P simpliciter modo antea scriptum erat.

*c. 4. funditur superbia prelatorum, qui semper imperant et vix aut nunquam rogant. Eze. XXXIII¹:
*Quem austeritate imperabatis eis et cum potentia. Ecce imperator celi et terre, qui imperat
 Job 0, 7: soli, et non oritur, imperat ventis et mari, et obediunt ei, rogat, non imperat, et vilis pulvis*
 Luc. 8, 25.
 *c. 2. culus oblitus sui contra coequales intonat auctoritate, erigitur potestate. Gen. IX²:
*Terror vester ac tremor sit super cuncta animalia terre. Ubi dicit Gregorius³: Hominis quippe
 Gregorius. brutis animalibus, non autem ceteris hominibus natura prelatas est, et ideo ei
 dicitur, ut ab animalibus et non ab hominibus timeatur, quia contra naturam superbia⁴ est ab
 equali velle timere⁵. Secunda ratio est propter illud, quod de Petro et Cornelio legitur
 Act. X⁶: Et factum est, cum introisset Petrus, obrutus ei venit Cornelius et procidens ad pedes
 eius adoravit eum. Petrus vero levavit eum dicens: Surge, et ego ipse homo sum. Tertia⁷
 ratio est propter illud, quod de Iohanne et angelo legitur Apoc. ultimo⁸: Postquam
 audissem et vidissem, cecidi, ut adorarem, ante pedes angeli, qui michi haec ostendebat. Et dixit
 michi: Vile, ne feceris. Conserveus tuus sum et fratrum tuorum, qui servant verba propheticum
 libri huius. Deum, adora! Ecco Deus et apostolus Petrus et angelus servos Dei re-
 verentur, et miseri prelati super eos in superbiam elevantur? Nam, ut dicit Amos VI⁹:
 Sicut David putaverunt se habere casa cantici, bibentes in falis rimon et optimo unguento
 delibuti, et nichil patebantur super contributione Ioseph. Ideo Dominus ostendit ibi hoc se
 pro malo habere, dicens: Quapropter detestor ego superbiam Jacob et domus eius quia. Nota,
 quod in aliqua religione aliquando erunt homines, qui in seculo fuerunt nobiles,
 divites et potentes, in religione vero sunt antiqui et quo ad etatem et quo ad
 ordinis ingressum¹⁰, sunt etiam, quod melius est: spirituales et contemplativi et
 Deo devoti et amabiles fratribus, sunt etiam prelati sapientia et doctrina, littera-
 turam et linguam disertam et naturalem sensum habentes necnon et mores hone-
 stos. Et tamen talibus aliquis preficietur prelatus, qui natus erit ex genere non
 satis claro et in omnibus que supra dicta sunt insufficientis et inutilis erit, et ad
 tantam superbiam et stultitiam devolvetur, quod elevabitur¹¹ cor eius in superbiam
 super fratres suos, neminem reverendo. Omnibus enim in singulari numero dicit
 tu. Quod non nisi V rationibus conceditur, ut dicatur. Primo¹² ratione excel-
 lentie, sicut soliti sumus dicere Deo: Tu es Deus, qui facis mirabilia, et tu solus
 altissimus super omnem terram. Secundo ratione ydiomatis, sicut faciunt illi de
 Apulia et Sicilia et Romani, qui imperatori et summo pontifici dicunt tu. Et
 tamen appellant eum dominum dicentes: Tu iressor. Tertio¹³ ratione iuventutis.
 Congruum enim et conveniens est, ut uni gartioni dicatur tu, eo quod puer et
 juvenis sit. Sed Lombardi non solum uni puero, verum etiam uni galline et uni
 mirilego¹⁴ dicunt vos et etiam uni ligno. Quarto ratione detestationis peccati
 alienius, sicut interdum a prelato dicitur uni seni: Ecce tu miser, nunquam cor-
 riges vitam tuam nec emendabis te, sed ubique relinques signa stultitie tue. Sic
 Daniel dixit Babylonico seni Dan. XIII¹⁵: Inveterate dierum malorum, nunc venerunt
 peccata tua et cet. Quinto et ultimo ratione familiaritatis et amicitie, sicut de Deo
 et de Moyse legitur Exo. XXXIII¹⁶: Loquebatur autem Dominus ad Moysen facie ad
 faciem, sicut loqui solet homo ad amicum suum. Hoc est etiam quod de Moyse Do-*

a) superbiere Greg. b) tim. a Sal. in marg. suppl. c) hinc versus notus coeptus praemisso
 minio C. d) libri proph. corr. proph. libri c. e) elevetur Vulg. f) hinc notus versus coeptus
 cum C minio scripto. g) sic e. pro mirilego.

1) Haec (Ecce imp. — potestate) non a fratre Salimbene ipso scripta, a cuius stilo aliena
 sint, sed aliunde descripta esse opinor. 2) Regulae pastor. II, 6. 3) Apparet auctorem
 de se ipso loqui, qui ex gente nobili natus, qui, cum haec scriberet (a. 1283. post Sept. 9),
 senex 62 annorum et iam 45¹/₂ annis in ordine Minorum erat.

minus dicit Numeri XII^a: *Ore enim ad os loquor ei, et palam, non per enigmata et figuram Dominum videt.* Sic etiam dicit amicus amico, quando habet aliquem intimum et familiarem, quem diligit, et de quo multum confidit: *Tu es, quem diligit anima mea, tu es refugium meum in die tribulationis mee.* Hinc sapiens ait Prover. XXV^a: *Causam tuam tracta cum amico tuo et secretum extraneo non reveles.* Sed dicit aliquis: *Ecce de prelati et subditis multa dixisti. Rogamus nunc, ut prelatum sufficientem nobis describas, quatinus ex descriptione tua idoneus et sufficiens cognoscatur prelatus.* Dico ergo secundum meum iudicium, quod ad hoc, quod prelati sufficiens iudicetur et sit, positive debet habere tria et private tribus carere debet. Debet enim habere sapientiam et sanctam vitam et bonos mores; quibus positus omnia bona ponuntur, et excluduntur omnia mala. Sed private tribus carere debet, que si in prelato aliquo fuerint, omnino insufficientis iudicabitur et erit penitus deponendus. Nunc de singulis videamus. Dico, quod prelatus

Primo^b debet habere sapientiam, ut sapienter regat subditos sibi commissos. Hanc Salomon postulavit a Deo, ut habetur III. Reg. III^a: *Dabis ergo servo tuo cor docile, ut iudicare possit populum tuum et discernere inter bonum et malum.* Ideo Iacobus dicit I^a: *Si quis vestram indiget sapientia, postulet a Deo, qui dat omnibus affluenter et non improperat, et dabitur ei.* Hoc est quod dixit Dominus Salomoni: *Ecce feci tibi secundum sermones tuos (et dedi tibi cor sapiens et intelligens, in tantum ut nullus ante te similis tui fuerit, nec post te correcturus sit. Facile potuit Dominus postulata concedere, quia dives est in omnes qui invocant illum, ut dicit apostolus ad Ro. X^a. Nam in ipso sunt omnes thesauri sapientie et scientie absconditi, ut dicit ad Colo. II^a. Verumtamen Salomon bene usus est sapientia in principio, quia, cum esset sapientissimus ecclesiastes, docuit populum et enarrauit que fecerat, et investigans composuit parabolas multas, quesivit verba utilia et conscripsit sermones rectissimos ac veritate plenos, Eccl. ultimo.* In fine vero abusus est sapientia, et ideo recessit ab eo¹; et cum dixit Eccl. II^a: *Sapientia quoque perseveravit mecum, falsum dixit, quia, si perseverasset secum, non ydolis immolasset nec templa eis edificasset nec uxores alieni genas accepisset nec equos multiplicasset nec auri nec argenti immensa pondera habuisset, nec cor eius in superbiam super fratres suos elevatum fuisset, eis iugum durissimum imponendo, que sibi omnia in lege expresse prohibita fuerant, Deutero XVII^a. Verius ergo dixit Salomon, cum dixit: *Stultissimus sum vivorum, Prover. XXX^a. Nam quid stultius quam cum aliis bene facere et seipsum negligere? Hoc et candela facit. Consumit enim seipsum, ut aliis deserviat, quos illuminat. Sic Salomon multa docuit alios facere, que facere noluit ipse. Docuit enim, quod qui custodit preceptum, non exspectet quicquam mali, Eccl. VIII^a, et ipse preceptum custodire contempsit, ut ostendimus supra, Deutero XVII^a. Item docuit: *Si esurierit inimicus tuus, ciba illum et cet., Prover. XXV^a. Hoc Salomon non implevit, sed Helyseus, de quo habetur III. Reg. VI^a, quod inimicos suos, qui iverant ad capiendum ipsum, duxit in Samariam et optime fecit eis dari comedere. Salomon vero persecutus est Ieroboam servum suum, timens, ne ei regnum auferret, et tamen docuerat Prover. XX^a: *Ne dicas: Reddam malum pro malo, expecta Dominum, et liberabit te. Item Prover. XXIII^a: Ne dicas: Quando fecit michi, sic faciam****

a) no. Vatg. b) sic e, versu novo incepto cum C minio praemisso. c) penna mutata. d) esurierit, si superscripto care. esurierit e.

1) Cf. Eccl. 7. 24: *Cuncta tentavi in sapientia, . . . et ipsa longius recessit a me.*

et et reddam unicuique secundum opus suum. Item docuit a mulieribus abstinendum, ut habetur in Proverbiis in pluribus locis et in Eccle. VII: *Inveni amariorum morte mulierem, quae laqueus venatorum est, et sagena cor eius* et cet. Et tamen de eo legitur, quod, cum iam esset senex, depravatum est per mulieres cor eius; III. Reg. XI. Sic et medici faciunt enim infirmis. Multa enim imponunt infirmis, quae, cum infirmantur, facere ipsi nolunt. Sic prelati multa sciunt docere subditos, quae facere nolunt. Ideo Dominus dixit Mat. XXIII: *Dicunt enim et non faciunt. Ideo dicit beatus Gregorius^{b, 1}: Bene Gregorius^b loqui et male vivere nichil aliud est quam seipsum sua voce damnare. Non enim sufficit prelato habere sapientiam¹¹ solummodo pro subditis, nisi habeat etiam et pro semetipso, quia audire posset².*

Sic vos non vobis mellificatis apes.

Sic vos non vobis fertis aratra boves.

Sic vos non vobis vellera fertis oves.

Prelatus enim sine⁹ scientia est sicut asinus coronatus³. Habet enim dignitatem et stoliditatem simul coniunctam. Debet igitur habere prelatus sapientiam pro se et pro aliis. Pro se, ut prius faciat et postea doceat iuxta illud Act. I: *Cepit Iesus facere et docere.* Unde illud Mat. V: *Qui autem fecerit et docerit, hic magnus vocabitur in regno celorum.* Plus enim ad manum quam ad linguam respicitur prelatorum⁴. Ideo dicit Ecclesiasticus XVIII: *Antequam loquaris, discere.* Item Eccle. XXXII: *Precurare autem de domini tunc prior et illic^f advocare et illic lude et age conceptiones tuas et non in delictis et in verbo superbo.* Item Exo. XXXV: *Quisquis vestrum est sapiens, veniat et faciat quod Dominus imperaverit.* Item Exo. XXXV: *Hec sunt quae iussit Dominus fieri, scilicet ut diligatur Deus et proximus.* Ideo dicit Io. prima III: *Hor mandatum habemus a Deo, ut qui diligit Deum diligit et fratrem suum.* Hinc Dominus ait Mat. XXII: *In his duobus mandatis universa lex pendet et propheta.* Quapropter, cum Deus diligentes se diligit⁵, ut dicit ipse Prover. VIII⁶ et in libro Sapientie VII⁷ dicatur, quod *non enim diligit Deus nisi eam qui cum sapientia inhabitat, oportet prelatum habere sapientiam pro se et pro subditis sibi commissis, ne, si cecus eorum ducat⁸, ambo in foveam cadant¹, Mat. XV.* Precipitur enim prelati, ut sapientiam habeant. Unde Petrus prima III: *Dominum Christum sanctificate in cordibus vestris, parati semper ad satisfactionem omni poscenti vos rationem de ea, quae in vobis est, fide et spe.* Item Ieronimus in primo prologo Biblie: *Malachias propheta, iuxta per Malachiam Dominus interrogavit^k sacerdotes legem. In tantum sacerdotis officium est interrogatum respondere de lege. Et in Deuteronomio^g legitur: Interroga patrem tuum, et annuntiabit tibi, maiores tuos, et dicam tibi.* Gregorius quoque dicit¹ prelato illi: *Gregorius^b terato: Turpe est nimis et intolerabile, si tunc quæris discere, cum questionem debeat*

a) morte radendo corr. morte e. b) G. c. c) penna mutata. d) sap. a Sal. in marg. suppl. e) sine a Sal. in marg. suppl. f) illic avocare Vulg. g) XXIII. radendo corr. XXII. e. h) cæco ductum praestet Vulg. i) cadunt Vulg. k) interroga-ait Hier.

1) Haec locum non reperit. 2) Illi versus, quos infra f. 313^a, cum aliis repetit, dicuntur a Vergilio compositi esse in Vita Vergilii ampliatu, C. Saeboni Traupilli Reliquiae ed. Aug. Reifferscheid (Lipsiae 1860) p. 67. Eosdem vide in Donizonis Vita Mathildis I, r. 723 sq. (coll. 3. 4), SS. XII, p. 366. 3) In Dialogo creaturarum 25. Th. Grässe, Fabelbücher des Mittelalters, Bibl. des liter. Vereins in Stuttgart CXLVIII, p. 166, fabula de regibus Romanorum et Francorum narratur, ubi dicitur: rex illiteratus est quasi asinus coronatus. 4) Idem Sal. dicit infra f. 335^a; quod verbum est Thomae de Celano, Vita Francisci secunda III, c. 108, ed. L. Amonius p. 111. 5) Prov. 8, 17: Ego diligentes me diligo. 6) Epist. 53, ad Paulinum, quae Biblie praefigi solet. 7) Regulae pastor. II, 11: ignominiosum valde est, si tunc quaerat discere, cum questionem debet enotare.

deportare. Ideo prelato illiterato, qui vult se saturare cum cocleario aliorum et vult esse prelatus, et non studuit nec didicit, dum potuit, Dominus dicit Osee III: *Quia tu scientiam repulisti, repellam et ego te, ne sacerdotio fungaris michi.* Cum autem aliquis cognoscit insufficientiam suam quantum ad scientiam scripturarum et videt, quod eligatur in prelatum, debet resistere quantum potest et contradicere et facere, ne penitus eligatur, iuxta verbum quod scriptum est Ys. III: *Apprehendet vis fratrem suum, domesticum patris sui, et dicit: Vestimentum tibi est, princeps esto, noster.* Et respondebit in die illa dicens: *Non sum medicus, et in domo mea non est panis neque vestimentum. Nolite constituere me principem populi.* Gravissimum est enim habere facere cum prelato ydiota et insensato, quia, sicut dicit sapiens Prover. XXVIII: *dux indigenis prudentia multos opprimet per calumniam.* Ideo dicit Ecclesiasticus XXII: *Ayemum et salem et massam ferri, facilius est ferre quam hominem imprudentem et fatuum et impium.* Habere autem facere cum prelato discreto et sensato magnum refrigerium est subdito et consolatio iocundissima. Ideo Paulus regi Agrippe dixisse legitur Act. XXVI: *De omnibus, quibus accusor a Iudeis, rex Agrippa, estimo me beatum, apud te enim sum defensurus me hodie, sciens te miramine omnia que apud Iudeos sunt, consuetudines et questiones. Propter quod obsecro te, patienter audias.* Item gravissimo peccant illi qui prelatum insufficientem servis Dei preficiunt. Sed non est mirum, si ita faciant, tum propter amorem privatam, quem habent, tum etiam quia unus ydiota diligit alium ydotam iuxta verbum quod scriptum est Eccli. XIII: *Omne animal diligit sibi sibi, sic et omnis homo proximum sibi.* Item Eccli. XXVII: *Voluntaria ad sibi similia concipiunt.* Quod autem diximus, quod ille qui eligitur in prelatum debet cognoscere insufficientiam suam, si insufficientis est, dicimus, quod raro potest hoc fieri, quia, quicumque habet dominium et auctoritatem, credit se statim omnino sufficientem et quo ad sapientiam et quo ad eloquentiam et quo ad omnia que prelato necessaria sunt. Ideo dicit sapiens in Prover. XXVIII: *Sapiens sibi videtur vix dicere, quia per autem prudens scrutabitur eum.* Item Prover. XXVI: *Sapientia sibi piger videtur septem viris loquentibus sceleratis.* Verumptamen, quomocumque sit tam de prelato insufficienter dato quam de his qui eum dederunt, certissimum est, quod Deus sapientiam diligit, maxime in his qui preesse debent, et quibus iudicare et rationem tenere incumbit et iustitiam facere, quod fieri sine sapientia nullatenus potest. Ideo Dominus precepit Iudaico populo Deutero. XVI: *Iudices et magistros constitues in omnibus partibus tuis, quas dominus Deus tuus dedit tibi per singulas tribus tuas, ut iudicent populum iusto iudicio nec in alteram partem declinent.* Hoc Iosaphath rex Iuda implevit, ut habetur II. Paralipo. XIX: *Constituit iudices terre in cunctis civitatibus Iuda annis per singula loca. Et precipiens iudicibus ait: Videte, quid faciatis. Non enim hominis creveritis iudicium, sed Domini, et quodcumque iudicaveritis, in eius redudabitis. Si timor Domini volueris eum, et eum diligentia cuncta facite. Non est enim apud dominum Deum nostrum iniquitas nec personarum acceptio nec cupido munerum.* Item Iere. XXIII: *promittit Dominus: Ecce dies veniunt, dicit Dominus, et suscitabo David germen iustum, et regnabit rex et sapiens erit et faciet iudicium et iustitiam in terra.* Item Sapientie VI: *dicitur, quod multitudo sapientium sanitas est orbis terrarum, et rex sapiens populi stabilimentum est.* Item Sap. VII: *Neminem enim diligit Deus nisi eum qui cum sapientia inhabitat. Nam per sapientiam sanati sunt quicumque placerant tibi, Domine, a principio, dicitur Sapientie IX.* Est autem valde necessaria sapientia viris religiosis, quoniam multos habent mordaces et detractores et inimicos et persecutores, qui libenter ponunt maculam in electis, ut habetur Eccli. XI: *1. et in electis imponet maculam, quae verba sapissime Sal. attulit.*

a) iocundissima v. b) se a Sal. alio atram. superser. c) insufficiente, r superscripto corr. insufficienter c. d) quam in loco raso. e) ten. inbit in marg. a Sal. suppl. f) penna mutata.

1) Eccli. 11, 33: et in electis imponet maculam, quae verba sapissime Sal. attulit.

*e. 1. 6. Ideo docet eos apostolus ad Colo. III. dicens: *In sapientia ambulat ad eos qui foris sunt, tempus redimentes. Sermo vester semper in gratia sale sit conditus, ut sciatis, quomodo oporteat vos unicuique respondere.*

Secundo^a praelatus debet habere sanctam vitam, sine qua non valebit unam festucam, quantumcumque^b aliter sit litteratus et sapiens. Ideo dicit Iere. in fine epistole Baruch 6, 72. *Melior est homo iustus, qui non habet simulaera. Nam erit longe ab opprobriis. Simulaera dicitur habere praelatus sive quicumque alius, quando habet solummodo scripturam librorum et non habet sanctam vitam, que continetur in libris. Item Eccli. XIX: Melior est homo qui minuitur sapientia et deficiens sensu in timore, quam qui abundat sensu et transgreditur legem altissimi.* De sanctitate enim summi praelati et boni pastoris dicit apostolus ad Hebr. VII: *Talis enim decebat, ut nobis esset pontifex, sanctus, innocens, impollutus, segregatus a peccatoribus et excelsior celis factus.* Tales etiam requirit et vult alios esse secundum modum possibilitatis humane, quia, ut dicitur Amos III: *Non ambulant duo pariter, nisi convenerit eis.* Ideo ipse Dominus dicit Exo. XXII: *Viri sancti eritis michi.* Item Deutero. XVIII: *Perfectus eris et absque macula cum domino Deo tuo.* Item Exo. XIX: *Sacerdotes qui accedunt ad Dominum sanctificentur, ne percipiat eos.* Item Levit. XIX: *Sancti estote, quia ego sanctus sum dominus Deus vester.* Item Levit. XX: *Eritis sancti michi, quia sanctus ego sum Dominus, et separavi vos a ceteris populis, ut essetis mei.* Item Deutero. VII: *Populus sanctus es domino Deo tuo. Te elegit dominus Deus tuus, ut sis ei populus peculiaris de cunctis populis, qui sunt super terram.* Item Ys. LII: *Mundamini qui fertis vasa Domini.* Verbum propositum^c potest dici specialiter sacerdotibus. De quibus dicitur I. Macha. IIII, quod elegit Iudas sacerdotes sine macula, habentes voluntatem in lege Dei, et mundaverunt sancta. Generaliter vero^d potest omnibus dici, quia corpora Christianorum appellantur vasa et membra Christi et templum spiritus sancti. De primo dicit apostolus ad Thessa. prima IIII: *Sciat unusquisque vestrum suum vas possidere in sanctificatione et honore, non in passione deserti sicut et gentes, que ignorant Deum.* De quibus dicit Iacobus ultimo: *Epidati estis super terram et in lauriis entristis corda vestra.* Item apostolus II. ad Timotheum II. dicit, quod in magna domo non solum sunt vasa aurea et argentea, sed et lignea et fictilia. Et quedam quidem in honorem, quedam autem in contumeliam. Si quis ergo emundaverit se ab istis, erit vas in honorem sanctificatum et utile Domino ad omne opus bonum paratum. Ista emundatio est a malis et perversis recedere et se in sanctitate vite diligenter custodire. De primo dicit Zacha. II: *O Syon, fuge, que habitas apud filiam Babylonis.* Item Ys. XLVIII: *Egredimini de Babylone, fugite a Chaldeis.* [Ideo^e dicit Seneca^f: *Magna pars sanctitatis est hortatores insanie reliquisse.* Item exemplum de Arsenio^g, cui dictum est a Domino: *Arseni, fuge homines, tace, et salvus eris.* De secundo Deutero. IIII: *Castodi igitur tenetipsam et animam tuam sollicit.* Item Prover. IIII: *Omni custodia serva cor tuum, quia ex ipso vita procedit.* Item Eccli. XXX: *Salus anime in sanctitate iustitie.* Item sapiens in Proverbiis XXV. docet, qualiter pulcherrimum vas fiat, dicens: *Aufer rubiginem de argento, et egredietur vas purissimum. Aufer impietatem de culta regis, et firmabitur iustitia thronus eius.* Quia, cui non est pietas, debetur nulla potestas.

a) littera initialis S nigro et rubro colore in marg. a Sal. picta, cum antea S simplici modo scriptum esset. b) 293 c. c) Numquid Vulg. d) penna mutata. e) sequitur C minus scriptum. f) et a Sal. superscr. g) quibus a Sal. in marg. suppl. h) Ideo — eris in marg. super. a Sal. suppl. i) sen c.

1) Locum sequentem in operibus L. Annaei Senecae non reperi. 2) Hoc ex Iacobi Leg. Aurea c. CLXXVIII (173), ed. Grasse p. 807.

Igitur, si rubigo tollatur, id est amoveatur macula peccati ab anima, erunt vasa puerorum sancta, ut dicitur I. Reg. XXI¹, id est corpora pura et munda et sancta erunt, que membra sunt Christi et templum spiritus^a sancti, ut dicit apostolus I. ad Cor. VI². De quibus nichil ad presens. Indicitur autem sanctificatio fidelibus omnibus, maxime autem religiosiis, sacerdotibus et prelatiis. Unde Dominus ait ad Moysen Numeri XI³: Populo dices: Sanctificamini, cras comedetis carnes. Non utique illas carnes, de quibus dicitur: Et pluit super eos sicut pulverem carnes. De quibus etiam dicitur: Adhuc esce eorum erant in ore ipsorum, et ira Dei ascendit super eos, sed carnem illam, que est agni immaculati, qui tollit peccata^b mundi. De qua dicit ipse agnus Io. VI⁴: Caro mea vere est cibus. Pro qua conficienda et administranda et comedenda et requiritur et indicitur sanctificatio et est penitus necessaria. Ideo Dominus precepit Moysi Exo. XIX⁵: Sacerdotes qui accedunt ad Dominum sanctificentur, ne percussat eos. Percussit enim Dominus Ozam, eo quod areham Domini tetigisset, ut habetur II. Reg. VI⁶. Tradunt Hebrei, quod illa vixit cum uxore dormierat, id est uxorem cognoverat. Et quia pestilente^d flagellato stultus sapientior erit, ut dicit sapiens in Prover. XIX⁷, ideo primo Paralipo. XV⁸ dicitur: Sanctificati sunt ergo sacerdotes et Levite, ut portarent archam domini Dei Israel. Igitur prelatus sanctam vitam debet habere, quia ille, cuius locum tenet, sanctus sanctorum est, et ideo debet implere quod dicitur: cum sancto sanctus eris. Ut autem sanctus sit, faciat quod Ecclesiasticus XXI⁹ docet^e: Quasi a facie colubri fuge peccata. Nam, ut dicitur Tobie XII¹⁰: qui faciunt peccatum et iniquitatem, hostes sunt anime sue. Qui enim diligit iniquitatem, odit animam suam. Ideo dicit Io. prima III¹¹: Omnis qui facit peccatum et iniquitatem facit, et peccatum est iniquitas. Et scitis, quoniam ille apparuit, ut peccata tolleret, et peccatum in eo non est. Ideo dixit Achior Iudith V¹²: Deus enim illorum — scilicet Iudeorum et Christianorum — odit iniquitatem. Tu quoque fac simile quisquis dominaris in orbe. Ideo dicit psalmista: Iniquitatem odio habui et abominatus sum, legem autem tuam dilexi. Et quoniam qualis pater, talis filius, ideo sicut perfectionem preceperat pater in Veteri Testamento dicens^c Deutero XVIII¹³: Perfectus eris et absque macula cum domino Deo tuo, sic et filius in novo perfectionem indicit, Mat. V¹⁴: Estote perfecti, sicut et pater vester celestis perfectus est. Vult etiam, quod abundet iustitia perfectorum plusquam scribarum et Phariseorum, ut habetur ibidem Mat. V¹⁵. Sic iustitia et sanctitas vite prelatorum et sacerdotum et religiosorum amplius abundare debet quam hominum secularium. Ideo dicit beatus Bernardus^f: Altissima est pro Bernardus^f fessio vestra, fratres. Caelos transit, par angelis, angelice similis puritati. Non enim solum vocistis omnem sanctitatem, sed et omnis sanctitatis perfectionem et omnis consummationis finem. Non est nostrum^g circa^h communia precepta languere. Aliorum est Deo servire, nostrum^g est Deo adherere. Aliorum est Deum credere, scire, amare et revereri, nostrum^g est sapere, cognoscere, intelligere et frui.

Tertio¹ prelatus debet habere bonos mores. De quibus dicit apostolus ad Hebre. XIII⁵: Sint mores sine avaritia contenti presentibus. Cognoscuntur autem boni mores in homine secundum doctrinam Eccli. XIX⁶: Ecce visa cognoscitur vir, et ab occursum faciei cognoscitur sensatus. Amictus corporis et risus dentium et ingressus hominis enuntiant de illo. Nota, quod dicit: Ecce visa cognoscitur vir. Ideo dicit sapiens Prover. XXVI⁷: Vidisti hominem

a) spir. in marg. a Sal. suppl. b) peccatum vulg. c) penna mutata. d) pestil in loco raso. e) docet in marg. a Sal. suppl. f) .B. c. g) sic e.; vestrum Guigo. h) cca c. i) penna mutata; Te in loco raso cum littera T initiali magna, quae ut a Sal. postea inseratur, locum rasum esse patet; fuit igitur antea T simplici modo scriptum.

1) Haec verba descripsit Sal. ex Petri Comest. Hist. scolast., Reg. II. c. 9. 2) Potius Guigo prior maioris Carthusiae in epist. ad fratres de Monte Dei, falso Bernardo attributa, cap. 2, Opera Bernardi ed. Mabillon (Paris. 1719) II, col. 206 sq.

- *r. 20. sapientem sibi videri, magis illo spem habebit stultus^a. Item Prover. XXIX°: *Vidisti hominem*
 *r. 19. *velocem ad loquendam, stultitia magis speranda est quam illius correctio*^b. Item XXVII°: *Quo-*
modo^c in aquis respicient vultus prospicientiam, sic corda hominum manifesta sicut pruden-
tibus. Nota etiam, quod dicit, quod ab occursu faciei cognoscitur sensatus, quia, sicut
 *r. 24. dicit sapiens in Prover. XVII°: *In facie prudentis luceat sapientia.* Nota, quod dicit:
Amictus corporis. Ex hoc enim Samaritana cognovit Christum esse Iudeum. Vidit enim,
 quod in habitu fimbrias habebat^d, sicut Iudei habere tenentur ex lege^e. Voluit enim
 *r. 17. per^d omnia fratribus simulari, sicut dicit apostolus ad Hebr. II°, ne dicerent: 'Dissimilis
 *r. 12. es patribus, et ideo nolimus credere tibi'. Deutero. XXII°: *Funiculos in fimbriis facies per*
III° angulos pallii tui, quo operiris. Alium enim habitum habent layci seculares, alium 10
 hystiones, et alium sacerdotes et religiosi habere tenentur. Quod autem additur in
 *r. 27. auctoritate Eccli.^o: *et risus dentium, hoc est quod alibi^g dicit Eccli. XXI°: Fatuus in risu*
 Eccli. 19, 27. *exallat vocem suam, vir autem sapiens vix tacite ridebit.* Quod autem sequitur: *et in-*
 *r. 2604. *gressus hominis emulant de illo, hoc verum est tam corporaliter quam spiritualiter.* De
 *r. 6. corporali^f ingressu dicitur III. Reg. XIII°: *Ingressus est avor Ieroboam. Quare alium te esse* 15
 *r. 18, 19. *simulas?* De spirituali ingressu dicit apostolus ad Phil. III°: *Multi enim ambulat, quos*
sepe dicebam vobis. Nunc autem et fletus dico inimicos crucis Christi, quorum finis interitus,
 quorum deus ventus est et gloria in confusione ipsorum qui terrena sapiant. Verumtamen
 quantum ad intentionem nostram pertinet, possumus dicere, quod aliqui ita inhoneste
 ambulat, ut magis videantur iumenta, que trottant, ut ita loquar, quam homines 20
 honestate compositi.
- *r. 2, 3. Difficile tamen est indicare alieni cordis occulta. Ideo Ecclesiasticus dicit XI°:
Non laudes virum in specie sua neque spernas hominem in visu suo. Brevis in volatilibus est
apis, et initium dulcoris habet fractus illius. Nota, quod dicit: *Non laudes virum in specie*
 sua, quia in hoc deceptus fuit Sanael, qui, cum vidisset Helyab fratrem David maio- 25
 rem, ait I. Reg. XVI°: *Nam caecam Domino est christus eius.* Et dixit Dominus ad
 *r. 6, 7. Sanael: *Ne respicias vultum eius neque altitudinem stature eius, quoniam abieci eum, nec iacta*
invidiam hominis iudico. Homo enim videt ea que parent, Dominus autem intrinsecus eorum. Et
 sic dixit Dominus de singulis usque ad David, qui minimus erat. Quod autem additur
 *r. 2. in auctoritate Eccli.^o: *neque spernas hominem in visu suo, in hoc decepti fuerunt illi qui* 30
 *r. 27. Saul contempserunt, dicentes I. Reg. X^o: *Nam salvare nos poterit iste.* Et desperaverunt
 eum et non attulerunt ei munera. Ille vero dissimulabat se audire. Ideo dicit sapiens
 *r. 3, 16. Prover. XXII°: *Callidus videt mulam et abscondit se.* Item Prover. XII°: *Fatuus statim*
 *r. 27. *indicat iram suam: qui autem dissimulat iniuriam, callidus est.* Nota^h, quod^h illi
 *r. 27. qui Saul contempserunt in libro Regum^o X. filii Belial appellantur; qui 'absque iugo'³ 35
 vel 'absque domino' interpretantur. Mali enim nec sub iugo nec sub dominio esse
 volunt. Per quod datur intelligi, quod prelati etiam beni persecutores et oblocutores
 et contemptores habent. Contempserunt autem eum propter tria. Primo, quia
 cognoverant, ubi natus et quemadmodum fuerat educatus. Nimia enim familiaritas
 parit contemptum⁴. Ioseph enim a fratribus contempnitur et venditur et ab Egyptiis 40

a) insipiens *Vulg.* b) correptio *Vulg.* c) Quo in *in loco raso.* d) per omnia *in marg. a Sal. suppl.* e) alibi *in loco raso.* f) corpa *corr. corporali c.* g) Nota *in loco raso.* h) *penna mutata.*

1) *Patrus Comest., Hist. scolast., Erang. c. 58:* cognoscens ex fimbriis pallii Dominum Iudeum esse. 2) *Nom. 15, 38:* Loquere filiis Israel . . . , ut faciant sibi fimbrias per angulos palliorum. 3) *Cf. Iudic. 19, 22:* filii Belial, id est absque iugo. 4) *Pseudo-Augustin. de scala paradisi c. 8, Opera ed. Maur. VI, App. col. 165:* Vulgare proverbium est, quod nimia familiaritas parit contemptum. *Inde et Sicardi Mitrale III, 9, Migne, Patrol. Lat. CCLIII, col. 148:* quia familiaritas parit contemptum.

honoratur. Gen. XXXVII. habes de venditione Ioseph et de adoratione ab Egypciis^a
 Gen. XLI. Secundo, quia, quando datum est regnum Sauli, ibat asinas querendo,
 non regnum, ut habetur I. Reg. IX. Tertio, quia post sibi datum regnum eandem^b
 conservabat humilitatem, quam prius habuerat. Ibat enim post boves, ut habetur
 I. Reg. XI. Et ex hoc magis erat honorandus iuxta verbum Eccli. III^c: *Quanto*
magnus es, humilia te in omnibus, et coram Deo invenies gratiam. Non autem erat con-
 temptendus Saul propter tria. Primo, quia dabatur a Deo, ut habetur I. Reg. IX,
 quod Dominus Samueli dixit: *Hac ipsa, que nunc es, hora eras mittam ad te virum*
de terra Benjamin, et viges eum decem super populum meum Israel, et salvabit populum
meum de manu Philistinorum, quia respici populum meum. Venit enim clamor eorum
ad me. Et infra habetur X: *Certe videtis, quem elegit Dominus, quoniam non est*
ei in omni populo. Secundo, quia mediante sancto propheta dabatur, qui eum
 inunxit, ut habetur I. Reg. X: *Tulit autem Samuel lenticulam olei et effudit super caput*
eius et deosculatus eum ait: Ecce unxit te Dominus super hereditatem suam in principem. Et
 tu liberabis populum eius^d de manibus inimicorum eius, qui in circuitu eius sunt. De
 sanctitate autem Samuelis habetur I. Reg. III: *Cognovit universus Israel a Dau usque*
Bersabee, quod fidelis Samuel propheta esset Domini. De inunctione vero Saul^e et David
 in principes habetur I. Reg. X. et XVI. et Eccli. XLVI: *Dilectus a domino Deo suo*
Samuel propheta Domini renovavit imperium et unxit principes in gente sua. Tertio, quia
 Saul habebat apparentiam^f et existentiam. De apparentia dicitur I. Reg. X, quod
 stetit in medio populi et altior facti universo populo ab homine et sarcina: *Et ait Samuel*
ad amicum populum: Certe videtis quem elegit Dominus, quoniam non est
similis ei in omni populo. De existentia vero eius tam corporali quam spirituali habetur similiter. Et
 primo de corporali dicamus, sicut dicit apostolus I. ad Cor. XV: *Non prius quod spiri-*
tale est, sed quod animale est, deinde quod spirituale est. Existentia autem corporalis
 Saulis fuit, quia fuit vir magnifici cordis. Viriliter enim pro liberatione populi sui
 aggressus^g est hostes, quod in primo prelio et in ultimo patet. Nam in primo prelio,
 quo pugnare incepit, utrumque borem in frustra concidit misitque in omnes terminos Israel per
 minus multorum dicens: *Quicumque non egerit sententiam fuerit Saul et Samuelem, sic fiet*
hobus eius. Invasit ergo timor Domini populum, et egressi sunt quasi vir unus. Et dixerunt
 eundem, qui venerant: *Sic dicetis civis qui sunt in Iabes Galad: Cras erit vobis salus, cum*
invaluerit sol. Et ingressus est Saul in castra in vigilia matutina, et percussit Ammon,
 usque dum incaleresceret dies. Reliqui autem dispersi sunt, ita ut non reliqueretur in eis duo
 pariter. I. Reg. XI. Istius beneficii memores viri habite honoraverunt Saulom in
 morte, ut habetur I. Reg. in fine. Implere enim quod dicit apostolus ad Colo. III: *Et grati estote.*
 Nam ingratus scus dereliquit^h liberantem se, ut habetur Eccli. XXIX: *De*
 qua materia dicit sapiens Eccli. IX: *Civitas parva, et pauci in ea viri. Venit contra eam*
rex magnus et vallavit eam et extruxit munitiones per egerum, et perfecta est obsidio. In-
ventusque est in ea vir pauper et sapiens, quiⁱ liberavit urbem per sapientiam suam, et nullus
deinceps recordatus est hominis illius pauperis. In ultimo vero prelio patuit magnificentia
 cordis Saulis; sciebat enim, quod mori debebat, et nichilominus ivit ad bellum et pro
 populo suo morti se tradidit. Ideo multipliciter in hoc loco commendatur a Iosepho:
 Saul autem sciens et prudens festinabat ad mortem et viriliter dimicabat. Solum quippe Iosephus,
 magnanimes rerum terribilium sunt contemptores. Hec magnanimitas maxime convenit regibus, quos
 pro cumulo principatus non solum malos non licet esse circa subiectos, sed nec mediocriter bonos esse.

a) sic h. l. c. b) eade c. c) sit sim. illi Vulg. d) suum Vulg. e) sic c. f) derelin-
 quet Vulg. g) et Vulg.

1) Hæc non sunt verba Iosephi, et nomine in margine adscripto indicari videtur, sed ex
 Petri Comest. Hist. scolast., Regum II. c. 27. exscripta, qui Iosephum hoc loco laudat.

F. 261^d. De humilitate quorundam hominum.F. CCLXII^a. De quorundam prelatorum stultitia, qui in Saul prefigurati fuerunt.

- *r. 22. 25. Commendatur etiam a David II. Reg. I: *Sagitta Ionathe nunquam rediit retrosum, et gladius Saul non est reversus inanis. Saul et Ionathas amabiles et decori in vita sua, in morte quoque non sunt divisi, aquilis velociores, leonibus fortiores.* Existentia vero spiritualis, que fuit
- *r. 19. in Saule, et quam Deus maxime requirit in homine, specificatur primo Reg. XV: *Cum parvulus esses in oculis tuis, caput in tribubus Israel factus es, unxitque te Dominus in regem super Israel.* Humilitas enim Saulis magna monstratur in hoc, quod asinas patris sui ibat querendo, et tunc datum est sibi regnum, et post datum regnum eandem conser-
- *r. 261^d. vabat humilitatem, quam prius habuerat, quando erat persona privata. Sequebatur
- *r. 5. enim boves, cum mane reverteretur ab agro, ut habetur I. Reg. XI: *Et ideo oculus Dei respexit illum in bono et erexit eum ab humilitate ipsius et exaltavit caput eius, et mirati sunt*
- *r. 13. in illo multi et honoraverunt Deum, Eccli. XI: *De admiratione autem multorum propter*
- *r. 11. exaltationem ipsius habetur I. Reg. X: *Videntes autem omnes qui voverant eum heri et nudius tertius, quod esset cum prophetis et prophetaret, dixerunt adinvicem: 'Quenam res accidit filio Cys? Num et Saul inter prophetas?' Et nota, quod humilitas aliquarum perso-*
- *r. 8. narium superbis in exemplum monstratur, ut discant non altum sapere¹, sed *subi omni-*
- *r. 19. *dere spolia cum superbis*, Prover. XVI: *Fuit autem primus Abraham, cui^b cum facta*
- esset de Christo promissio et de semine multiplicando et benedicendo, ut habetur 20
- Gen. XVII. et XXII, non subreptit perversa cogitatio, ut ex hoc^c in superbiam levaretur
- *r. 27. cor eius, sed dixit Gen. XVIII: *Loquar ad Dominum meum, cum sim pulvis et cinis.* Se-
- *r. 14-16. cundus fuit Gedeon, cui Dominus dixit Iudic. VI: *'Vade in hac fortitudine tua, et liberabis Israel de manu Madian. Scito, quod miserim te.' Qui respondens ait: 'Obsecro, Domine mi, in quo libero Israel? Ecce familia mea infima est in Manasse, et ego minimus in domo*
- patris mei'. Dixitque ei Dominus: *'Ego ero tecum, et deprecatus Madian quasi unum virum'*.
- Tertius fuit Saul, qui valde humiliavit se, cum ei a Samuele magna promitterentur,
- *r. 20. 21. I. Reg. IX: *Dixit enim Samuel Sauli: 'Et cautus erant optima queque Israel? Nonne tibi*
17. CCLXII^a. *et omni domui patris tui?' Respondens autem Saul ait: 'Numquid non filius Gemini^o ego sum, de minima tribu Israel, et cognatio mea novissima inter omnes familias et cognationes de tribu*
- Beniamin? Quare ergo locutus es michi sermonem istum?' Quartus fuit David, qui valde
- *r. humiliavit se, cum Saul vellet eum facere generum suum dando ei Merob filiam suam
- maiolem. Ait autem David ad Saul: *'Quis ego sum, aut que est vita mea, aut cognatio patris*
- *r. 18. *mei in Israel, ut fiam gener regis?' I. Reg. XVIII: Item alia vice humiliavit se David*
- coram Domino, quando promisit sibi Dominus, quod confirmaret sibi regnum dando ei
- *r. 18-20. filium, qui post eum regnaret et domum sibi edificaret, II. Reg. VII: *Dixit autem*
- David sedens coram Domino: *Quis ego sum, domine Deus, et que domus mea, quia adduxisti me hucusque? Sed et hoc parum visum est in conspectu tuo, domine Deus, nisi loquereris etiam de domo servi tui in longinquum. Ista est enim lex Adam, domine Deus. Quid ergo addere poterit adhuc^f David, ut loquatur de te? Beata quoque virgo Maria humiliavit se coram*
40. *Domino, quando Gabriel angelus annuntiabat ei, quod ex ea volebat nasci filius Dei.*
- *r. 28. Dixit enim Luc. I: *Ecce ancilla Domini, fiat] michi secundum verbum tuum.* Prelati vero nostri temporis, quando datur eis dominium super subditos, statim reputant

a) sequitur c minus scriptum. b) cui in marg. a Sal. suppl. c) hoc corr. hoc e. d) CCLII. corr. CCLXII. e. e) Iemini Vulg. f) adh^c e. saepe pro adhuc.

1) Rom. 11, 20: noli altum sapere.

F. 262^a. De viris morigeratis, qui in veteri Testamento fuerunt.

se sufficientes, et elevatur^a cor eorum in superbiam super fratres suos, quod a Domino prohibetur Deutero. XVII^a, et cum austeritate imperant^b eis et cum potentia, quod^c Dominus ostendit se pro malo habere Eze. XXXIII^a, et sicut David putant^d se^e habere vasa cantici, bibentes in fialis vinum et optimo unguento delibati, et nichil^f patiuntur^g super contritione Ioseph, Amos VI^a; nec volunt facere quod eos scriptura^h facere docet Eccli. XXXII^a: Rectorem te posuerunt, noli extolli! Esto in illis quasi unus ex ipsis. Quorum figura in Saul demonstratur, qui in principio regni sui habuit se humiliter, processu autem temporis superbiuit, Deo incediens fuit, sacerdotes Domini interfecit, regnum violenter tenuit contra Domini voluntatem, David malignos et sine culpa persecutus fuit, usque quo ultimum diem clausit, Gabaonitis pactum et iramentum a Iosue datum non servavit, immo eos occidit, quamvis non impune, Iosue IX. et II. Reg. XXI. Phytionissam etiam Saul consulit, quod lege prohibebatur, Levitici XIX^a: Ne declinetis ad magos nec ad ariolos aliquid sciscitemini, ut polluamini per eos. Quapropterⁱ, quia scilicet predicta mala commisit, evenit ei quod scribitur I. Paralipo. X^a: Mortuus est ergo Saul propter iniquitates suas, eo quod prevaricatus sit mandatum Domini, quod preceperat, et non custodierat illud, sed insuper etiam phytionissam consuluerit nec speraverit in Domino; propter quod et interfecit eum et transiit regnum eius ad David filium Ysai. Quod bene prefiguratum fuit in lenticula olei, cum qua inunctus fuit Saul a Samuele, ut habetur I. Reg. X^a, quod regnum Saulis duraturum non erat, sed cito casurum. Est enim lenticula vas terrenum, quod leviter frangitur. Hinc est, quod Samuel dixit Sauli I. Reg. XV^a: Scidit Dominus regnum Israel a te hodie et tradidit illud proximo tuo meliori. Porro David cum cornu pleno olei fuit inunctus ad significandum, quod regnum eius in eternum duraret, I. Reg. XVI^a. Unde Dominus Ps.⁷: Veritas mea et misericordia mea cum ipso, et in nomine meo exaltabitur cornu eius. Item II. Reg. VII^a Dominus taliter promittit David: Fidelis erit domus tua, et regnum tuum usque in eternum ante faciem meam, et thronus tuus erit firmus iugiter. Nec mirum. Prefigurabat enim regnum David regnum illius, de quo dicitur Luc. I^a: Dabit illi dominus Deus sedem David patris eius, et regnabit in domo Iacob in eternum, et regni eius non erit finis. Unde Ys. IX^a: Super solium David sedebit et super regnum eius, ut confirmet illud et corroboret in iudicio et iustitia amodo et usque in sempiternum. Zelus Domini exercituum faciet hoc. Verbum misit Dominus in Iacob, et cecidit in Israel. Item Ys. XVI^a: Et preparabitur in misericordia solium, et sedebit super eum in veritate in tabernaculo David, iudicans et querens iudicium et velociter reddens quod iustum est. Hinc habetur Job XXXVI^a: Reges in solio collocat in perpetuum, et illic^k eriguntur. Item Dan. 4^a: Cognoscant vicentes, quoniam dominatur exaltatus in regno hominum et cuiuscunque voluerit dabit illud, et humillimum hominem constituet super illud. Et nota, quod cornu aliquando sumitur pro superbia, aliquando pro regno, ut ibi: Cornua peccatorum confringam, et exaltabuntur cornua iusti. De primo habetur Amos VI^a: Numquid non in fortitudine nostra assumpsimus vobis cornua? De secundo Luc. I^a: Exercit cornu salutis nobis in domo David pueri sui. Sicut locutus est per os sanctorum, qui a seculo sunt prophetarum eius. Item Eccli. X^a: Regnum a gente in gentem transfertur propter iniustitias et iniurias et contumelias et diversos dolos, ut accidit Babylonis, quorum regnum datum est Medis et Persis, ut habetur Dan. V^a: Eadem nocte interfectus est Balthasar rex Chaldaeus, et Darius Medus successit in regnum, annos natus sexaginta duos. Idem factum fuit

^a Nec elevetur Vulg. ^b imperalatis Vulg. ^c putaverunt Vulg. ^d patiebantur Vulg.
^e Non Vulg. ^f penna mutata. ^g sic c.; illud Vulg. ^h illi Vulg. ⁱ 4 in loco raso.
^k cum Vulg. ^l ut in loco raso.

de regno Persarum, quod datum Macedonibus fuit, Alexandro pugnante; quod a Daniele fuerat iam predictum, Dan. VIII. Porro de domo in domum translatum fuit tam regnum quam sacerdotium. Regnum de domo Saul ad domum David, ut diximus supra, I. Paralipo. X. Interfecit Dominus Saulem et^a transtulit regnum eius ad David filium Ysai. De translatione vero sacerdotii habetur III. Reg. II. Elecit ergo Salomon Abyathar, ut non esset sacerdos Domini, ut impletur sermo Domini, quem locutus est super domum Hely in Sylo. Et infra eodem capitulo: Sadoch sacerdotem posuit Salomoni pro Abyathar. Et nota, quod sacerdotii translatio duplex fuit: Una de domo ad domum, de qua diximus hic. Alia de ritu ad ritum sive de genere sacrificii ad aliud genus. Primus modus sacrificandi fuit secundum ordinem Aaron, qui de animalibus sacrificium offerebant^b; secundus fuit secundum ordinem Mechisedech^c, in quo offertur panis et vinum, sicut prefiguratum fuit Gen. XIII. Ideo apostolus dicit Hebre. VII. Translato enim sacerdotio necesse est, ut et legis translatio fiat. Sic etiam prelatorum translatio fieri debet, maxime autem, quando reperiuntur^d insufficientes et mali.

Quia^e igitur de bonis moribus prelatorum in isto titulo inshoavimus, ideo prosequamur quod cepimus. Notandum autem, quod in Biblia tres valde morigerati leguntur. Quorum unus fuit Onias summus pontifex Iudeorum. De quo II. Macha. habetur in fine^f: Oniam, qui fuerat summus sacerdos, virum bonum et benignum, verecundum visu, modestum moribus et eloquio decorum, et qui a puero in virtutibus exercitatus sit, manus protendentem orare pro omni populo Iudeorum et cet. Secundus fuit Eleazarus, unus de prioribus^g scribarum, vir etate proventus et vultu decorus, qui creditur fuisse pater illorum VII fratrum, qui ab Antiocho diversis suppliciis interempti sunt propter patrias et Dei leges servandas. De quibus II. Macha. habetur capitulo VII. Hic cum cogereur facere contra legem — volebant enim emissarii Antiochi, quod carnem porcinam comederet —, cogitare cepit etatis ac senectutis sue eminentiam dignam et ingenue^h nobilitatis canitiam atque a puero optime conversationis et secundum sanctionem et a Deo conditam legis constituta. Respondit cito dicens premiti se velle in infernum quam hec committere. Quam ob rem fortiter vitam excedendo senectute quidem dignus apparebo, adolescentibus autem exemplum forte relinquam, si prompto animo ac fortiter pro gratissimisⁱ et sanctissimis legibus honesta morte perfungar. Et iste quidem hoc modo vita decessit, non solum invenibus, sed et universe genti memoriam mortis sue ad exemplum^j virtutis et fortitudinis derelinquens^k. De hoc habetur II. Macha. VI. Porro tertius^l fuit Gamaliel Phariseus, doctor legis, honorabilis universe plebi. De quo habetur Act. V. Hic fuit magister apostoli Pauli. De quo Ieronimus in primo prologo Bible^l ita dicit: Paulus apostolus ad pedes Gamalielis legem Moysi et prophetas didicisse se gloriatur, ut armatus^m spiritualibus telis postea doceret confidenter. Hoc habetur Act. XXII. Fecit apostolus Paulusⁿ quod Ecclesiasticus docet XVIII. Antequam loquaris, disce! De hac materia sufficienter^o tractat beatus Bernardus^o super Cantica in illo loco: Oleum effusum nomen tuum. Dicit Bernardus^o enim: Tante caritatis sunt, per quos nobis fluenta celestia manant, ut ante effundere quam infundi velint, loqui quam audire paratiores et prompti docere quod non didicerunt et aliis preesse gestientes, qui seipsum regere nesciunt^p. Ego^q nullum ad salutem pietatis^r gradum illi gradui anteponendum existimo, quem sapiens posuit dicens: Misere anime tue

a) et bis scriptum in fine versus et initio sequentis, alterum expunctum. b) sic (offerebat) c. c) sic c. pro Melchis. d) reperiuntur alia manu corr. rep. reperiuntur c. e) penna mutata; Qu in loco raso cum magna littera initiali Q, pro qua antea simplex Q scriptum fuisse patet. f) in fi in loco raso. g) primoribus Vulg. h) ingenitae Vulg. i) gravissimis Vulg. k) sequitur C minio scriptum. l) C Porro C tertius duabus rubricis minio positus c. m) B. c. n) penna mutata.

1) Ejust. 53. ad Paulinum, Biblicae ex more praemissa, Opera ed. Vallarsius I, col. 270.
2) Sermo in Cantica 18, § 3, Opera ed. Mabillon (Paris. 1719) I, col. 1326.

F. 263^d. De quibusdam viris morigeratis, qui in novo Testamento fuerunt.

placens Deo. Quod si non habeo nisi parumper olei, quo ungar, putas, tibi debeo dare et remanere inanis? Servo illud michi et omnino nisi ad prophete unctionem non profero. Si institerint rogantes aliqui ex his, qui forte existimant de me supra id quod vident in me aut
 5 audiunt aliquid ex me, respondebitur eis: 'Ne forte non sufficiat nobis et vobis, ite potius ad *Matt.* 25, 9. vendentes et emite vobis'. Fuerunt etiam adhuc in Iudaico populo viri valde morigerati et morum honestate sollemnes, ut Aaron, Jojada, Iosedech, Iesus sacerdos magnus et Symon-Onie filius. De quibus non est dicendum per singula, duobus exceptis, scilicet Aaron et Symone. Sciendum de Aaron, quod ipse fuit talis vir, qualem Dominus
 10 querit Eze. XXII: 'Quiesivi de eis virum, qui interponeret sepe et staret oppositus contra me propter eam^a, ne dissiparem^b eam, et non inveni. Et effudi super eos indignationem meam et in igne ire mee consumpsi eos. Viam eorum in caput eorum reddidi, ait dominus Deus. Considera, quoniam prelatus potest avertere iram divinam a subditis suis, si fuerit Dei amicus. Et ideo de Moyses legitur, quod ad preces eius Dominus pepercit populo suo.
 15 Dixit enim Domino Exo. XXXII: 'Aut dimitte eis hanc noxam, aut, si non facis, dele me de libro tuo, quem scripsisti. Hoc idem dicit apostolus ad Ro. IX: 'Optabam enim ipse ego anathema esse a Christo pro fratribus meis, qui sunt cognati mei secundum carnem, qui sunt Israelite, quorum acceptio est filiorum et gloria et testamentum et legislatio et obsequium et promissa, quorum patres, et ex quibus^c Christus secundum carnem, qui est super omnia Deus
 20 benedictus in secula. Amen. De Aaron quoque sic habetur Sap. XVIII: 'Propevius homo sine querela deprecari pro populis, proferens servitutis sue scutum orationem, et per incensum deprecationem allegans, restitit ire et finem imposuit necessitati, ascendens, quoniam laus est famulus. Hec historia habetur Numeri XVI, quando Aaron stetit inter mortuos et
 25 viventes et pro populo deprecatus est, et plaga cessavit. Talia potest prelatus, qui amicitiam habet cum Deo, pro subditis impetrare. Sin aliter, adimpletur quod Gregorius^d dicit: In gravibus peccatis positus, dum suis premitur, aliena non diluit. Cunctis liquet, Gregorius^d, quia, si is qui displicet ad intercedendum mittitur, irati animus ad deteriora provocatur. Item in Ecclesiastico Aaron multipliciter commendatur, Eccli. XLV. Tu vide ibi, si vis. De Symone quoque Onie filio in Ecclesiastico sic habetur L: Symon Onie
 30 filius, sacerdos magnus, qui in vita sua suffulsit domum et in diebus suis corroboravit templum. Templi etiam altitudo ab ipso fundata est, duplex edificatio et excelsi parietis^e templi et cet. Quasi stella matutina in medio nebule, et quasi luna plena in diebus suis lucet, et quasi sol
 35 diebus estatis, quasi ignis effulgens et thus ardens in igne. Quasi vas auri solidum, ornatum omni lapide pretioso. Quasi oliva pullulans et cypressus in altitudinem se extollens. In populo autem Christiano fuit maxima multitudo virorum nominatorum, qui tam
 40 vita quam scientia et morum honestate et gravitate fulserunt, et qui in diebus suis habentur in laudibus. De quibus tantummodo causa^f brevitas sufficit nobis specificare de tribus, scilicet de sancto Silvestro et de sancto Nicholao et de sancto Thoma Cantuariensi archiepiscopo. Silvester^g a matre re et nomine Iusta genitus et a Cyrino presbitero eruditus

a) sic (pp ea) c.; pro terra-Vulg. et infra f. 383^a. b) sic c. c) seq. est Vulg. d) G. e. e) parietes Vulg. f) effulsit Vulg. g) causa in loco raso.

1) Utrumque hunc locum Gregorii desumpsit Sal. ex Decr. Gratiani l. II, C. III, q. 7, c. 5. Quorum prior exstat Moral. in Iob praef. c. 3, § 8, Opera ed. Maur. I, col. 11; alter Regulae pastor. I, 10, et Registr. I, 24; cf. supra f. 246^e, p. 96, n. 4. 2) Haec ex Iacobi Leg. Aetrea c. XII, l. 3, ed. Grasse p. 70. 71. 79.

F. CCLXIII^a. Quod vitande sint mulieres, ostenditur hic, [Require^a infra simi-
liter carta CCCXX 3].

Jac. L. Aur. c. 12. hospitalitatem summopere exercebat. Hic omnium orphanorum, viduarum et pauperum matriculam scriptam habebat et omnibus necessaria providebat. Tandem beatus Silvester morti appropinquans^b clerum de tribus ammonuit, scilicet ut inter se caritatem haberent, ecclesias suas diligentius gubernarent et gregem a luporum morsibus custodirent. Post hec in Domino feliciter obdormivit. De pre-
latis vero nostri temporis dicitur Ys. I^o: *Pupillo non iudicant, causa vidue non ingreditur ad eos.* Melius ergo faciebat Iob, qui de seipso dicit XXIX°: *Auris audiens beatificabat me, et oculus videns testimonium reddebat michi, eo quod liberassem pauperem vociferantem et pupillum, cui non esset adiutor. Benedictio perituri super me veniebat, et cor vidue consolatus sum.*

De sancto Nicholao sic habes, quod eandem morum gravitatem servabat factus episcopus, quam prius servaverat, cum esset persona privata. Dicitur enim sic in legenda ipsius¹: *Ipse autem eandem quam prius humilitatem, et morum gravitatem in omnibus sectabatur. In oratione pervigilabat, corpus macerabat^c, mulierum consortia fugiebat. Humilis erat in omnes suscipiendo, efficax in loquendo, alacer in exortando, severus in corripiendo.* Nota quod dictum est: *eandem humilitatem et morum gravitatem in omnibus sectabatur;* quod magnum fuit, quia honores mutant mores². Inde Pateclus in libro Tedi-
orum dixit:

*Si me noia hom ki designa
Valtra gente per honor ke lu fia.*

Item nota quod dictum est: *mulierum consortia fugiebat.* Et hoc sapienter fecit, quia
mulieres fuerunt, que filios Israel deceperunt, Numeri XXXI°. Ideo dicit Ecclesia-
sticus XLII°: *In medio mulierum noli commorari. De vestimentis enim procedit tinea, et a
muliere iniquitas viri.* Item Eccl. VII°: *Inveni amariorem morte mulierem, que laqueus veni-
torum est, et sagena cor eius; vincula sunt manus illius. Qui placet Deo, effugiet illum; qui
autem peccator est, capietur ab illa.* Item Prover. V^o: *Quare seduceris, fili mi, ab aliena et
foreris in sinu alterius?* Item Prover. VI°: *Non concupiscat pulcritudinem eius cor tuum, ne
captaris nitibus illius. Pretium enim scorti vir unius est panis, mulier autem viri pretiosam
animam capit.* Item Prover. XXIII°: *Fovea enim profunda est meretrix, et puteus angustus
aliena. Insiadatur in via quasi latro, et quos incautos viderit, interficiet.* Item Ieronimus³:
Ieronimus. Periculose tibi ministrat, cuius cultum frequenter attendis. Ieronimus⁴: *Michi
crede, quod non potest toto corde esse cum Deo, qui feminarum accessibus copulatur.*
Ieronimus. Ieronimus⁵: *Flammigero igne percussit femina conscientiam pariter habitantis.*
Ieronimus. Ieronimus⁶: *Ubi femina erit cum viris, non deerit viscarium diaboli.* Item: *Vis diffinire aut, quid sit femina, scire?
Est fetidum cecum, rosa fetens, dulce venenum,
Semper pro'na rei, que prohibetur ei⁷.*

a) unci inclusa alio subfusco atram. post a Sal. add. c. b) sic c. c) hoc loco hoc signum -, neque tamen quinquam in marg. suppletum est, neque apud Jac. plura leguntur. d) et in fine versus 40 et initio sequentis bis scriptum, prius deletum linea subducta.

1) Jacobi Leg. Aurca c. III, 2, ed. Grässe p. 23. 2) In Speculi perfectionis c. 80, ed. P. Sabatier (Paris 1898) p. 156, Franciscus hoc dicit: propter honores non mutantur eius mores. 3) Epist. 52, Opera ed. Vallarsius (Veronae 1735) I, col. 258. Sequentes quatuor loci etiam infra f. 323^a allati sunt, ad quod solum Sal. etiam in superscriptione 45 columnae lectores remisit. 4) Epist. ad Oceanum de vita clericorum falso Hieronymo attributa, Hier. Opera ed. Vallarsius XI, col. 271. 5) Ibid. col. 270 sq. 6) Ibid. col. 271; si cum viris feminae habitent, visc. non deerit diab. 7) In codice Aquincino saec. XII,

Item:

*Est adamas mulier, pax, ramnus, carduus asper,
Lappa tenens, vespica pungens, urtica perurens.*

*Sunt tria gaudia: laus, sapientia, gloria rerum.
Haec tria destruit, haec tria diruit ars mulierum¹.*

Augustinus²: *Oleum enatit flammam lucerne, et ignem luxurie, accendit collocutio mulierum.* Ysidorus³: *Sicut herba viridis tacta aquas, ita concupiscentia in mulierum consideratione.* Iohannes Os-aurei³: *Quid est aliud mulier nisi amicitie inimica, ineffugabilis pena, necessarium malum, naturalis temptatio, desiderabilis calamitas, domesticum periculum, delectabile detrimentum, mali natura boni coloris^b depicta. Ergo dimittere illam peccatum est, tenere autem vere tormentum est.* Augustinus⁴: *Mala ab initio fuit mulier, porta mortis, discipula serpentis, diaboli consiliaria, fons deceptionis, canicula operum dicinorum, rubigo sanctorum. Homines iam pene angelos factos facies periculosa dececit.* Origenes⁵: *Et ecce mulier cepit peccati, arma diaboli, expulsio paradisi, delicti mater, corruptio legis antiquae.*

De sancto Thoma Cantuariensi archiepiscopo sciendum⁶, quod subito in virum alterum permutatur, postquam contra voluntatem suam archiepiscopus factus fuit; et caro eius ciliis

a) sic c. b) sic c., colore Pseudo-chrys. c) consilia, alterum c. expunctum c.

nunc Duacensi nr. 351 ('Catalogue des mss. des départ.' VI, p. 180) leguntur hi versus, qui et repetiti sunt in Raimundi de Biteris Libro Kalilae et Dimmae, L. Hervieux, 'Les fabulistes Latins' V, p. 762 (ubi lege fetens rosa):

*Femina fraus Satanae, rosa fetens, dulce venenum,
Semper prona rei, quae prohibetur ei.*

Et in 'Anzeiger f. Kunde d. deutschen Vorzeit. N. F.' XVIII (1871), col. 306. W. Wattenbach huic edidit versum:

Femina vas demonum, fetens rosa, dulce venenum.

Cf. ib. col. 339. In codice Ortonensi, 'N. Archiv' XXII, p. 614:

*Femina fex Satanae, rosa fetens, dulce venenum,
Semper prona rei, quae prohibetur ei.*

Fr. Novati, *Carmina medii aevi* (Firenze 1883) p. 23, v. 2. 3. habet hos versus:

*Est fellis plenum mulieris dulce venenum
Et fedans (i. fetens) cenum, mors et destructio renum.*

1) Fr. Novati l. l. p. 23, v. 14. 15. et in 'Anzeiger N. F.' XXV (1883), col. 123. hi versus:

*Sunt tria gaudia: pax, sapientia, copia rerum.
Haec tria diruit, haec tria destruit ars mulierum.*

(In 'Anzeiger' diluit pro diruit.) Ex cod. Wirzburg. 'N. Archiv' XXVII, p. 199 sq., n. 4. edidi versus:

*Sunt tria gaudia: pax, sapientia, copia rerum.
Sunt tria tedia: lis et inedia, ars mulierum.*

2) Nescio, ubi hoc dictum legatur. 3) Pseudo-Chrysosth., *Opus imperfectum in Matth. hom. 32*, Ioh. Chrysosth. *Opera* ed. B. de Montfaucon VI, p. CXXXV. 4) Neque in libris Augustini neque in operibus Pseudo-Augustinianis sequentia reperiuntur. 5) Sequentem locum, qui infra f. 320^r. iterum allatus est, in operibus Origenis non reperi nec credo eum ab hoc scriptum esse. Boucompagnus vero in *Rhetorica novissima*, ed. A. Gaudenzi, *Bibliotheca iuridica II* (Bononiae 1892), p. 283, scribit: Dicitur etiam (mulier speciosa) membrum diaboli, caput peccati et expulsio paradisi. Qui etiam versus supra p. 132. l. 37. 38. allatus legisse videtur, cum dixerit ibidem: transsumi posset (mulier speciosa) in rosam fetidam, et amor ipsius in dulce venenum. 6) Sequentia ex Iacobi Leg. Aurea c. XI, 1, ed. Grässe p. 67, descripta sunt.

Inc. L. Aur.
c. 11.

et ieiuniis maceratur. Non solum enim cilicium pro camisia deferbat, sed etiam femoralia cilicina usque ad poplitem bauiabat. Sanctitatem autem suam ita subtiliter occultabat, ut, salvo semper honestatis rigore, sub decentia vestium et apparatu utensilium concordaret moribus singulorum. Tredecim pauperum pedes cotidie curvatis genibus abluebat et refectos, datis cuilibet III^{or} argenteis, remittebat.

*f. 16. 17. Et ideo ex hoc convenit ei quod dicitur a Iob XXIX°: *Paley eram pauperum et causam, quam nesciebam, diligentissime investigabam. Conturbam molas iniqui et de dentibus illius auferebam predam.* Hoc ad regem Artaldum¹ referri potest, qui credebatur invadere ecclesiasticam libertatem, sicut dicitur in legenda²: *Ree autem ad voluntatem suam in detrimentum ecclesie ipsam^a inflectere nitabatur, volens, ut consuetudines^b, quas contra libertatem ecclesie predecessores sui habuerant, ab eodem similiter confirmarentur.* Hoc nullo modo beatus Thomas sustinuit, et ideo ex hoc martyrium promeruit, et ideo sequitur in Iob³: *Dictebantque: In nidulo meo moriar — quia in ecclesia sua mortuus est —. Et sicut palma multiplicabo dies.* Inde est illud Ps.⁴: *Iustus ut palma florebit, sicut cedrus Libani multiplicabitur.* Item Eccli. XXXVII° dicitur: *Vita viri in numero dierum — iuxta illud Iob XIII°: Constitisti terminos eius, qui preteriri non poterant —, dies autem Israel, id est videntis Deum⁵, innumerabiles sunt.* Palma igitur signum victoriae est iuxta illud Apoc. VII°: *Et palme in manibus eorum.* Item adimplevit beatus Thomas illud quod precipit Ecclesiasticus III°: *Pro iustitia agonizare pro anima tua et usque ad mortem certa pro iustitia, et Deus expugnabit pro te inimicos tuos.*

De beato vero Gregorio⁴ Dialogo pretermittendum non est, qui omnes bonos mores in se habuit congregatos. De quibus aliquos ad utilitatem et exemplum audientium breviter proferamus. Tante⁵ autem humilitatis beatus Gregorius extitit, ut se laudari nullo modo permitteret. Nam Stephano episcopo, qui eum in suis epistolis laudaverat, ita scribit: *Multum michi et ultra quam audire debui indignum favorem in vestris epistolis demonstratis, et inde^d scriptum est: Eccli. 11. 30. 'Ne laudes hominem, quamdiu vivit'. Tamen, et si audire talia dignus non fui, orationibus vestris, peto, ut dignus efficiar, et ut, si bona ideo in me dixistis, quia non sunt, ideo sint, quia dixistis.* Item in epistola ad Narsium patricium: *Quod cause et nominis similitudinem faciendo per scripturas clausulas declamationesque formatis, certe, frater karissime, simium leonem vocas, et quod eo modo vos agere conspiciamus, quo scabiosos sepe catulos pardos vel tygrides vocamus.* Item in epistola ad Anastasium patriarcham Antiochenum: *Quod vos me os Domini, quod lucernam dicitis, quod loquendo multis prodesset multisque posse lucere perhibetis, extimationem michi meam, futor, in dubitationem maximam perduxistis. Considero namque, qui sum, et nichil in me ex huius boni signo deprehendo. Considero autem, qui estis, et vos mentiri posse non arbitror. Cum ergo credere volo quod dicitis, contradicit michi infirmitas mea. Cum disputare volo quod in laude mea dicitur, contradicit michi sanctitas vestra^f. Sed queso, vir sancte, nobis^g aliquid de hoc certamine nostro conveniat, ut, si non quod dicitis ita est, sit ita, qui dicitis. Vocabula etiam iactantiam et vanitatem sonantia omnino respiciat. Unde Eulogio patriarche Alexandrino, qui eum universalem papam vocaverat, ita scribit: *In prephatione epistole, quam ad me direxistis, superbe appellationis^h, universalem me papamⁱ dicentes, imprimere curavistis; quod, peto, dulcissimum sanctitatis vestra ultra non faciat, quia vobis subtrahitur, quod alteri plus quam ratio exigat prebetur^v. Ego verbis prosperari non quero, sed moribus, nec honorem esse deputo, in quo fratres honorem suum**

a) ipm in loco raso. b) consuetudines c. c) sequitur C minus scriptum. d) sic (ii) c. pro in 40 (tamen), ut Iac. habet. e) prod in loco raso. f) c corr. g) nobis ad (aliquid) a Sal. in marg. suppl. h) verbum omisit Sal. i) penna mutata.

1) Cf. supra f. 208^a, p. 1, n. 6. 2) Iacobi Leg. Aurea l. I. 3) Ut inter alias interpretationes Petrus Comest., Hist. scolast., Gen. c. 81. habet. 4) Supra f. 263^a, p. 131, l. 39. Sal. sibi proposuerat de tribus tantum viris bonis moribus ornatis disserere, sed iam consilio mutato Gregorium addidit. — De cognomine Dialogi cf. 'N. Archiv' XXVI, p. 515; SS. XXXI, p. 281, l. 25. 5) Haec de Gregorio M. cum epistolarum fragmentis omnia ex Iacobi Leg. Aurea c. XLVI, ed. Grässe p. 192—195, desumpta sunt, qui ea ex Iohannis diac. Vita Gregorii exscripsit. Sal. neque Iohannis librum nec Registrum adhibuit. Hic textus multo melior est quam editus Iacobi. 6) Reg. VII, 8; Jaffé, Reg. ed. 2. nr. 1454; Ioh. diac. IV, 62. 7) Reg. I, 6; Jaffé nr. 1073; Ioh. diac. I, 48. 8) Reg. I, 25; Jaffé nr. 1093; Ioh. diac. I, 49. 9) Reg. VIII, 29; Jaffé nr. 1518; Ioh. diac. III, 60.

perdere cognosco. Recedant ergo verba, quae vanitatem inflant, caritatem vulnerant. Hinc est, quod cum Iohannes^a episcopus Constantinopolitanus hoc vocabulum vanitatis sibi usurpare et se universalem papam vocari fraudulenter a synodo obtinisset, inter cetera sic de eo scribit Gregorius^b: *Quis est iste, qui contra statuta evangelica, contra canonum decreta novum sibi nomen usurpare presumpsit? Utinam vel si non^b in imminutione sit unus, qui esse appetit universus.* Verbum etiam iussionis sibi a coepiscopis dici nollebat^c. Unde ait in epistola ad Eulogium episcopum Alexandrinum^d: *Vestra michi caritas loquitur dicens: 'Sicut iussistis'. Quod verbum iussionis peto a meo auctu removeri^d, quia scio, qui sum, et qui estis: Loco enim michi fratres estis, moribus patres.* Insuper ob nimiam humilitatem, qua orat pre-ditus, nollebat^e, quod matrone se ancillas suas dicerent. Unde Rusticae patriae scribens ait^f: *Unum in tuis epistolis egre suscepi, quia, quod semel esse poterat, spiritus dicebatur 'ancilla vestra' et 'ancilla vestra'. Ego enim, qui per episcopatus onera omnium servus factus sum, qua ratione te michi ancillam dicis^e, cuius ante episcopatum susceptum proprius fui? Et ideo rogo per omnipotentem Deum, ne hoc verbum aliquando in scriptis tuis inveniam.* Primus in suis litteris se servum servorum Dei nomi-navit et alios nominari instituit. Libros suos, dum adhuc viveret, ob nimiam humilitatem publicari nollebat^g et in aliorum comparatione suos nihil valere extimabat. Unde Innocentio prefecto Affricae sic scribit^h: *Quod expositionem sancti Job vobis transmitti voluistis, vestro studio congruimus; sed si delitioso clypeis pabulo saginari, beati Augustini, comparate vestri, opuscula legite, et ad comparationem illius similitudinis nostrum furorem non queratis.* Neque enim volò, dum tu hac carne sum, si qua dicitur me contigit, ea facile hominibus innotesci^h. Legitur quoque in quodam libro de Greco in Latinum translato, quod quidam sanctus pater nomine Iohannes, cum Romam ad visitanda apostolorum limina venisset et beatum Gregorium papam per medium civitatis transire vidisset, voluit ei occurrere, ut doceret, reverentiam exhibere. Cernens vero beatus Gregorius, quod se in terram vellet proster-nere, festinavit et primo se coram ipso in terram prostravit, nec inde surrexit, quoadusque abbas primo surrexit. In quo maxima eius humilitas commendatur. Tante autem largitatis et elemosinarum ex-tendit, ut non solum presentibus, sed etiam longe positus, etiam in monte Synai monachis necessaria mini-straret. Nam omnium indigentium nomina scripta habebat et eis liberaliter subveniebat. Cotidie etiam ad suam mensam peregrinos quoslibet invitabat; inter quos die quadam unus accessit, in cuius manibus dum ipse ex humilitate aquam fundere vellet, conversus urveum accepit. Sed repente, in cuius manibus aquam fundere voluerat, non invenit. Cumque hoc factum secum miraretur, eadem nocte Dominus per visionem ei dixit: *Ceteris diebus me in membris meis, hesterno autem die me in memetipso susce-pisti.* Gregorius cum apud Mauricum imperatorem et filios eius super mortem cuiusdam episcopi falso accusaretur, sic ait in epistola, quam 'apocrisario' mittitⁱ: *Unum est, quod breviter suggeras dominis nostris, quia, si ego servus eorum in mortem Longobardorum vel damnus^h me miscere voluissem, hodie Longobardorum gens nec regem nec ducem nec comites haberet atque in suaⁱ confusione esset. Sed quia Deum times, in mortem cuiuslibet hominis me miscere formido.* Ecce quante humilitatis, quia, cum esset summus pontifex, imperatoris se servum vocabat et dominum suum eum appellabat. Ecce quante innocentie, quia in mortem suorum inimicorum consentire nollebat^j. Cum Mauritius imperator Gre-gorium et ecclesiam Dei persequeretur, inter cetera sic ei scripsit Gregorius^k: *Quia ego peccator sum, crede, quod omnipotentem Deum tanto vobis amplius placabit, quanto me ei male servientem affli-gitis.* Patet igitur ex predictis, qualiter beatus Gregorius optime fuit morige-ratus. Dicit enim^l: *Ego verbis prosperari non quero, sed moribus.* Nam

moribus et vita quisquis vult esse factus,

Me legat et discat que mea Musa notat^l

a) Io. c. b) sic (si in imminutione) c.; sine imminutione Iac. et Greg. c) sic c. d) sic etiam Iac.; removeat Ioh., Greg. e) signum interrogationis (?) hoc loco erasum. f) os in loco raso. g) sic c. cum Iac. h) sic etiam Iac.; vel damnus deest Ioh., Greg. i) sic etiam Iac.; summa conf. e. divisa Ioh., Greg. k) penna et atram. mutata.

1) Reg. V, 37; Jaffé nr. 1360; Ioh. diac. III, 53. 2) Reg. VIII, 29; Jaffé nr. 1518; Ioh. diac. III, 60. 3) Reg. XI, 26; Jaffé nr. 1816; Ioh. diac. IV, 58. 4) Reg. X, 16; Jaffé nr. 1785; Ioh. diac. IV, 78. 5) Verba Neque enim — innotesci non ex epistola Innocentio data, sed ex epistola Iohanni subdiacono directa (Reg. XII, 6; Jaffé nr. 1857), quam Ioh. diac. eodem capite IV, 78. offert. Iacobus descripsit. 6) Reg. V, 6; Jaffé nr. 1322; Ioh. diac. IV, 64. 7) Reg. V, 36; Jaffé nr. 1359; Ioh. diac. IV, 16. 8) In epist. Eulogio data, supra p. 134, l. 39. allata. 9) His versibus incipit liber qui vocatur Facetus, qui existat in codicibus Vaticano 6966, Laurentiano XCI, sup. 11, aliis; cf. 'N. Archiv' IV, p. 618; Hubich in Progr. gymu. Ernestini (Gotha 1860) p. 15.

- dixit quidam poeta, et usquequaque non dixit verum, quia multas inmunditias^a docuit. Si quis autem vult habere optimos mores, Ecclesiasticum legat et corde retineat et opere adimpleat, qui non sine causa a Graecis Panarethos appellatur, a pan, quod est totum, et arethos^b, quod est virtus, quasi liber totus virtuosus. Ideo Ecclesiasticus dixit XLIX: *Doctrinam sapientie et discipline scripsit in codice isto Iesus filius Syrach* ⁵ *Ierosolimita, qui renovavit sapientiam de corde suo. Beatus qui in istis versatur bonis. Quia ponit illa in corde suo, sapiens erit semper. Si enim hec fecerit, ad omnia valebit, quia lux Dei vestigium eius est. Et LI: Apropiate^d ad me indocti et congregate vos in domum discipline et cetera usque ad finem libri. Item alibi dicit Eccli. XXIII: Videte, quoniam non solum michi laboravi, sed et omnibus eripientibus veritatem.* Optimi autem mores sunt, quando amore summi Dei excelsi is qui habet divitias bene facit pauperibus Christi.
- *. 12. Hoc Ecclesiasticus docuit XXIX: *Propter mandatum assume pauperem, et propter inopiam eius ne dimittas eum vacuum.* Et multa prosequitur de ista materia Ecclesiasticus ibidem.
- *. 36. 37. Ubi autem hoc mandat Deus, audi Levit. XXV: *Time Deum tuum, ut vivere possit frater tuus apud te. Pecuniam tuam non dabis ei ad usum et frugum superabundantiam non eris* ¹⁵ *igres.* Item Deutero. XV: *Omnino indigens et mendicus non erit inter vos, ut benedicat tibi Dominus in terra, quam traditurus est tibi in possessionem.* Et infra: *Non deerint pauperes in terra habitationis tue. Idcirco ego precipio tibi, ut aperias manum fratri tuo egeno et pauperi, qui tecum versantur^f in terra.* De hoc laudatur mulier fortis Prover. ultimo^g: *Manum suam aperuit inopi et palmas suas extendit ad pauperem.* Merito quidem, quia, sicut ait ²⁰ *. 17. sapiens Prover. XIX: *Feneratur Domino qui miseretur pauperis, et vicissitudinem suam reddet ei.* Quod patuit in Gregorio, cui dixit angelus, quod ex illa hora, qua argenteos naufrago dari fecit, destinavit cum Deus^h summum pontificem fieri². Dabat enim beatus Gregorius libenter pauperibus. Ideo congruit ei quod de Iob legitur XXXI: *Si negavi quod volebant pauperibus et oculos vestre expectare feci, si comedi lucellam meam solus, et non* ²⁵ *comedit papillus ex ea, quia ab infantia mea crevit mecum miseratio et de utero matris mee egressa est mecum.* — Hoc multum convenit beato Nicholao. — *Si desperi pretereuntem, eo quod non haberet indumentum, et absque operimento pauperem. Si non benedixerunt michi latera eius, et de velteribus orium mearum calefactus est.* Hoc multum convenit beato Martino, qui divisit cum paupere clamidem³. Contrarium facit ille, de quo dicitur ³⁰ *. 6. Prover. XVII: *Qui despicit pauperem, exprobrat factori eius.* De quibusdam etiam Dominus conquestritur Ys. XXVIII: *Hec est requies mea: reficite lassum, et hoc est meum refrigerium: et noluerunt audire.* Ideo dicitur Prover. XXI: *Qui obturat aurem suam ad clamorem pauperis, et ipse clamabit et non exaudietur.* Exemplum illius divitis, qui nil dabat egenis, et totus gula et luxurie deditus erat, nec missam nec evangelium audire volebat. Cumque pro mortuo ³⁵ prosbiteri et clerici *Requiem eternam* cantarent, crucifixus posuit digitos in auriculas suas dicens, quod nullo modo audiret illum, qui vocem suam audire contempserat. Ideo Tobias docuit filium suum dicens III: *Er substantia tua fac elemosinam et noli avertere faciem tuam ab illo* ⁴⁰ *paupere, et multa alia que de elemosina ibi dicuntur. Ita enim fiet, ut nec a te avertatur facies Domini. Quomodo potueris, ita esto misericors. Si multum tibi fuerit, abundanter tribue. Si exiguum fuerit tibi, etiam exiguum libenter impartiri stude. Rationem istorum assignat Gregorius⁴ Gregorius dicens⁴: Dum quelibet necessaria damus indigentibus, non nostra largimur, sed sua illis reddimus. Idem⁵: Qui facit elemosinam, non ei dat qui accipit,*

a) imditias e. b) thos in loco raso. c) quod in marg. a Sal. suppl. d) sic e. e) sequitur c minus scriptum. f) sic e.: versatur Vulg. g) ul't. e. h) deus in marg. a Sal. suppl. i) G'. e. 45

1) Haec ex Petri Comest. Hist. scolast., Hester c. 8. 2) Haec ex Iacobi Leg. Aurea c. XLVI, 6, ed. Grässe p. 194. 3) Ex eadem c. CLXVI (161), ed. Grässe p. 742. 4) Iab. Regulae pastoralis III, 21. 5) Hunc locum non reperi.

sed illi cuius amore impendit. Quod autem dicitur in Job XXXI: *Foris non mansit peregrinus, hostium meum viatori patuit, totum hoc adimplevit Gregorius et multi alii, de quibus habetur in epistola ad Hebraeos XIII: Caritas fraternitatis maneat in vobis, et hospitalitatem nolite oblivisci. Per hanc enim placuerunt quidam, angelis hospitio receptis. Ideo dicit beatus Petrus prima III: Hospitales invicem sive mormuratione. Ex hoc enim Dominus commendabit electos, Mat. XXV: Hospes eram, et collegistis me. Quod autem dicit Ecclesiasticus XIX, quod ex visu cognoscitur vir, et ab occurso faciei cognoscitur sensatus, in hoc concordat alius sapiens, qui dicit Eccle. VIII: Sapientia hominis luget in vultu eius, et potentissimus faciem illius commutabit. Habui quendam ministrum in ordine fratrum Minorum, qui dictus est frater Aldebrandus, et fuit de oppido Flavianiani, quod est in episcopatu Imole, de quo frater Albertinus de Verona, cuius est Sermonum memoria, ludendo dicebat, quod turpem ydeam in Deo habuerat. Habebat enim caput deforme et factum ad modum galeae antiquorum et pilos multos in fronte. Cum autem aliquando in octava epyphanie occurreret sibi inchoanda illa antiphona: *Caput draconis*, fratres ridebant, et ipse turbabatur et erubescibat. Ego vero recordabar illius auctoritatis Senecae: *Qualem Seneca putas intus esse animam, cuius extra ymago tam feda est?**

Quod autem dicit Ecclesiasticus XI: *ne spernas hominem in visu suo*, optime docet, quia, sicut dicit beatus Augustinus: *multi contempserunt humilem Christum, sed non perenerunt usque ad altitudinem Christi. Quare hoc? Ysaïas assignat rationem dicens LIII: Et quasi absconditus vultus eius et despectus, unde nec reputavimus eum. Ne autem hoc fiat, Ecclesiasticus XL ponit exemplum dicens: Brevis in volatilibus est apis, et initium dulcis caris habet fructus illius. Ad idem facit exemplum, quod ponit poeta modernus:*

In tenui calamo mel labita sepe suave,

Et modici fontis temperat unda sitim.

Unde nota, quod in prohibitione superius ab Ecclesiastico facta, qua dicit: *ne spernas hominem in visu suo*, fuerunt decepti illi qui contempserunt Alexandrum et Zacheum et beatum Martinum et Constantium mansionarium ecclesie sancti Stephani iuxta Anconitanam civitatem, de quo dicit beatus Gregorius primo Dialogorum, quod erat pusillus calde et exili forma atque despecta, et tamen humilitatem habebat altissimam, quod est contra illud, quod consuevit dici:

Vix humilis parvus, vix longus cum ratione,

Vix reperitur homo ruffus sine prodicione.

Istius Constantii humilitatem quidam rusticus fuit expertus, qui de eo dixit: *Ego grandem hominem eum credidi, iste autem de homine nichil habet.* Et ex hoc Constantius non est tur-

a) penno mutata, b) latuerunt Vuly, c) manus digito haec demonstrans in marg. adpicta.

1) Scilicet provinciae Bononiensis, ut infra f. 378^b, refertur. Ab a. 1249. c. Jul. Sal. in conventibus provinciae Minorum Bononiensis, scilicet Ferrariae, Mutinae, Burgi S. Domini etc., moratus est. A. 1261. Aldebrandus iam non minister Bononiensis erat. 2) De quo vide infra f. 347^a. 3) Chevalier, Repert. hymnolog. (Anal. Bolland.) nr. 2625 (I, p. 154). 4) Hunc locum in operibus L. Annaei Senecae non reperi. 5) Nescio, ubi hoc dixerit. 6) Henricus Septimellensis, De divers. fort. et phil. cons. II, 209. 210, Leyser, Hist. poet. p. 474; Fabricius, Bibl. Lat. med. et inf. aet. (Florentiae 1858) VI, p. 670. 7) Cf. Iulii Valerii Alex. Polemi Res gestae Alex. Maced. I, 11. 8) Luc. 19, 3: statura pusillus erat (Zacheus); cf. ib. v. 7. 9) Iacobi Ley. Aurea c. CLXVI (161), ed. Grässe p. 743: Quidam autem ex episcopis, qui convenerant, eo quod deformis esset habitu et vultu despectabilis, resistebant, ne Martinus eligeretur episcopus. 10) Cap. 5. 11) Eosdem versus affert Sal. infra f. 307^a.

Greg. Dial. **1, 6.** **batus, sed potius amplexatus et osculatus est rusticum.** Ex qua re pensandum est, cuius apud **Gregorius**¹ se humilitatis fuit, qui despicientem se rusticum amplius amavit. *Qualis enim quisque apud se lateat, contumelia illata probat. Nam sicut superbi honoribus, sic plerumque humiles sua despectione gratulantur. Cumque se et in alienis oculis viles aspiciunt, idcirco gaudent, quia hoc indignum confirmare^b intelligunt, quod de se et ipsi apud semetipsos habuerunt.* Iste Constantius tante sanctitatis fuit, sicut ibidem beatus Gregorius narrat, quod loco olei aquam in lampadibus ardere fecit.

Diximus^c supra², quod prelatus ad hoc, ut sit ydoneus et sufficiens, positive debet habere tria, scilicet sapientiam, sanctam vitam et bonos mores. Sapientiam debet habere, quia, sicut dicit Ecclesiasticus XXI: *Os prudentis queritur in ecclesia, et verba illius cogitantur in cordibus suis.* Item Eccli. XXXVII: *Vir sapiens plebem suam erudit, et fructus sensus illius laudabiles sunt. Vir sapiens replebitur benedictionibus, et videntes illum laudabunt. Sapiens in populo hereditabit honorem, et nomen illius erit vivens in eternum.* Item Eccli. XXXIX: *Collaudabunt multi sapientiam eius, et usque in seculum non delebitur.* Hinc **Yram rex Tyri dixit per litteras, quas miserat Salomoni: 'Quia dilexit Dominus populum suum, idcirco te regnare fecit super eum'. Et addidit dicens: 'Benedictus dominus Deus Israel, qui fecit celum et terram, qui dedit David regi filium sapientem et eruditum et sensatum atque prudentem, ut edificaret domum Domino et palatium sibi',** II. Paral. II. Sanctam^e vitam **Augustinus** debet habere, quia, sicut dicit beatus Augustinus³: *Vilissimus computandus est et ab omni cetu fidelium segregandus, nisi preceat scientia et honestate^f, qui est dignitate* **Beda**⁴ *prestantior.* Item **Beda**⁴: *Non sufficit sacerdoti rota una sine altera, nec sufficit ad ambulandum pes unus sine altero. Mundicia sacerdotis sine sapientia est tamquam ignis, qui evanuit in funum, et uva, que detumuit^g in acetum. Sapientia enim eius sine mundicia est* **Beda**⁴ *quasi cibus sine sale et lucerna sine lumine.* Item **Beda**⁴: *Quomodo potest predicare mundiciam sacerdos immundus aut sapientiam sacerdos ignarus? Quomodo poterit hortari esse viduitatis et castitatis qui fornicationes et coniugia frequentare non timet?* Item **Illarius**⁵: *Exemplaria debent esse sacerdotes^h propter munditiam et sapientiam.* De munditia dicitur: *Beati mundo corde et cet.* De sapientia dicitur: *Labia sacerdotis custodiunt scientiam, et legem requirunt ex ore eius, quia angulus Domini exercituum est.* Item **Gregorius**⁶: *Quomodo potest preses ecclesie auferre malum de medio eius, cum taciturnusⁱ sibi respondeat ea commissis que corripit, et qua libertate populo predicare presumit, cum in* **Gregorius**¹ *simile ipse corruerit?* Item **Gregorius**⁷: *Vulnerato pastore quis curandis ovibus ad* **Gregorius**¹ *libet medicinam?* Item **Gregorius**⁸: *Quomodo orationis clipeo tuelit^j populum, qui se ictibus hostium nudum prebuit feriendum? Et qualem de se fructum producturus est, Ambrosius^k cuius radix gravi peste infecta est?* Item **Ambrosius**¹⁻⁹: *Scire prelati debent, quia*

a) aspiciunt, ei superscripto corr. aspiciunt c. b) sic c.; confirmari Gregor. c) littera initialis maior D in loco raso picta, in quo antea simplicem litteram D scriptam fuisse patet. d) fideles Vulg. e) penna mutata. f) honestate post corr. honestate c. g) detumuit, u superscripto corr. detumuit c. h) sacerdoctes, corr. sacerdotes c expuncto c. i) G^o c. k) ab^o c. l) amb^o c.

1) Loco laudato Dial. I, 5. 2) F. 256^b, p. 121. 3) Haec descripsit Sal. ex Decr. Gratiani l. II, C. 1, g. 1, c. 45, ubi ea falso Symmacho papae tributa sunt (cf. Jaffé, Reg. ed. 2. nr. 760). Augustino haec perperam adscripsit, quia in sequenti capitulo Gratiani idem Augustinus laudatur. 4) Cum non haberemus editionem operum Bedae indice verborum ac rerum ornatam, supersedi inquirere, ubi sequentes loci legantur. 5) Sequentem locum non reperi. 6) Haec Sal. desumpsisse videtur ex Gratiani Decr. l. I, Dist. XXV, c. 6, verbis quibusdam transpositis et mutatis, ubi ea non ex Gregorio, sed ex Hieronymi Comment. in Epist. ad Titm (Opera ed. Vallarsius VII, col. 696) allata sunt. 7) Registr. IX, 215, MG. Epist. II, p. 202; Jaffé ed. 2. nr. 1744. 8) Ibidem. 9) Hoc dictum non est Ambrosii, sed Gregorii M., Regula pastor. III, 4, Opera ed. Maur. II, col. 31.

tot mortibus digni sunt, quot exempla malorum transmittunt ad posteros. Item Augustinus¹:
 Meritis prelatorum damnatur adeo^a vita subditorum, quia, dum errata corrigere
 negligunt, seipsos obicendos ostendunt. Item Augustinus²: Qui consentit sub-
 iecto in errore et negligit emendare, non est censendus episcopus, sed canis impudicus. Item
 Gregorius³: Compassio quippe homini, et rectitudo vitis debetur, ut in uno eodemque
 homine et diligamus bonum quod factum est et persequamur mala que fecit, ne, dum culpas incaute
 remittimus, non iam per caritatem compati, sed per negligentiam condescendisse videamur. Nota,
 quod Hely fuit amotus a sacerdotio, pro eo quod noverat indigne agere filios suos et non
 corripuit eos, I. Reg. II. et III. et IIII. Item: Corripiet me iustus in misericordia et in-
 crepabit me. Quod impletum est in Moysse et Iosue, cui Moyses dixit Numeri XI⁴: Quid,
 inquit, emularis pro me? Quis tribuat, ut omnis populus prophetet, et det eis Dominus spiritum
 suum. Item Prover. XXVIII⁵: Qui corripit hominem, gratiam postea inveniet apud eum magis
 quam ille qui per lingue blandimenta decipit. Quod patet in Petro et Marco. Nullus ita
 expressit peccatum negationis Petri sicut Marcus⁶. Et beatus Petrus postea appellat
 eum filium suum, dicens prima ultimo⁷: Salutet vos ecclesia que est in Babylone coelesta
 et Marcus filius meus. Ideo⁸ dicit sapiens Prover. XVII⁹: Plus proficit correctio^c apud pru-
 dentem quam centum plage apud stultum. De stulto autem et peccatore dicit Ecclasia-
 sticus XXXII¹⁰: Peccator homo vitabit correptionem et secundum voluntatem suam inveniet com-
 parationem. Item Ysidorus¹¹: Is qui preest, si preter voluntatem Dei vel preter
 quod in sacris scripturis manifeste et evidenter ostenditur dicit aliquid vel imperat, tamquam
 falsus testis Dei aut sacrilegus habetur. Item Ysidorus¹²: Omnis magister, qui
 scandalizat discipulos suis malis operibus vel^d exemplis, claudit ante^e eos regnum celorum, nec
 intrat nec qui voluit intrare permittit. Item Bernardus¹³: Quem michi dabis
 de numero prelatorum, qui non magis cogit marsupii subditorum evacuandis quam vitis extri-
 pendis? Utinam sic vigilent ad animarum curam, quam alacres currunt ad cathedram. Item
 idem¹⁴: Mirum est de clericis, cuius ordinis sint. Nam aliud esse, aliud rideri
 volent. Habitu milites, questu rustici, actu neutrum exhibent. Non enim pugnant ut milites,
 non laborant ut rustici nec evangelizant ut clerici. Quia ergo nullum secuntur ordinem, evant
 ubi nullus erit ordo, sed sempiternus error inhabitat. Item Bernardus¹⁵: Quicquid est in
 genere rerum^f Jelitiosum homini, sibi assumunt clerici. A mulieribus molliciem
 habitus, a nimis ioculatoria verba, a militibus phaleras, a traqueilis perniciam, a regibus et
 principibus potestates et honores. Et ideo, quia in labore hominum non sunt, cum hominibus
 non flagellabuntur. Item Bernardus¹⁶: Venient, venient ante tribunal Christi

a) fort. a Deo legendum. b) prima mutata. c) correctio vulg. d) et expunct., et in marg.
 e) an (ante) a Sal. in marg. suppl. f) B. c. g) rerum a Sal. in marg. suppl.

1) Sequens dictum corruptum videtur esse, quod neque Augustini esse credo neque in libellis
 Pseudo-Augustinianis reperi. 2) Cf. Deer. Gratiani I. Dist. LXXXIII, c. 2: Episcopus
 . . . qui talium crimina non corrigit, magis dicendus est canis impudicus quam epi-
 scopus; et eadem fere ib. III, C. 2, q. 7, c. 32; que modo Augustino modo Gregorio attri-
 buuntur, apud neutrum tamen leguntur. 3) Homil. in Evang. II, 32, Opera ed. Maur. I,
 col. 1589. 4) 14, 66—72. 5) Haec ex Deer. Gratiani I. II, C. XI, q. 3, c. 101,
 ubi ea falso sub nomine Isidori allata sunt. 6) Non credo sequentem locum, quem in ope-
 ribus Isidori non reperi, ab eo scriptum esse. 7) In Cantica sermo 77, § 1. 2, Opera ed.
 Mabillon (Parisiis 1719) I, col. 1541. 8) De consideratione III, 5, 20, l. l. I, col. 440 sq.
 9) Sed verba haud parum differunt a textu edito. 10) Eadem fere, sed pleraque verba ab hoc
 loco laudatis recedentia leguntur in Gaufridi Declamationibus ex sermonibus Bernardi collectis
 X, 10—12, Bern. Opera ed. Mabillon II, col. 301. 11) Haec leguntur in Gaufridi De-
 clamat. XVI, 19, l. l. II, col. 305.

sacerdotes, et tunc audietur populorum accusatio gravis et allegatio dura, quorum vizere stipendii nec diluere peccata. Duces ceci et fraudulentii mediatores, qui¹ nondum reconciliati officium reconciliationis sumpserunt. In veteri Testamento unum solum prophetam invento equitasse et eum Bernardus^a. a leone devoratum fuisse. Item Bernardus^{a,2}: Heu! purpurati saccom predicant, ietunium splendide epulantes. Olim Hesdras audito, quod manus principum et magistratum esset in transgressionem prima, scidit pallium, sedit merens, clamavit ad Dominum et genuu suo populum provocavit ad genitum^b. Sed hodie audito flagitio ridet prelatas. Condam rex Israel transiens per murum cilio utebatur, hodie prelatas circuit ecclesiam faleratus. Condam prophete in atrii habitabant, modo prelati palatia sibi edificant. Item Bernardus^{a,3}: Res ecclesiarum res pauperum sunt. Sacrilega crudelitate subripiunt, quicquid non domini, sed dispensatores preter necessarium victum et simplicem vestitum suscipiunt. Item Bernardus^{a,4}: Plus fulgent colcaria quam altaria, citius inveniuntur in stabulo quam in templo, citius currunt ad coquinam quam ad ecclesiam, ad mensam quam ad missam. Item Bernardus^{a,5}: Deus se hominibus subdidit, et tu dominare^c gestiis hominibus tuo te Bernardus^a. preponis auctori. Item idem⁶: Quotiens hominibus preesse desidero, totiens Bernardus^a. Deum meum preire contendo. Item idem⁷: Qui primatum desiderat in terris, *f. 267a. confusionem accipiet, in celis. Inde etiam commendatur vere martyr, [de^d quo dicitur, quod minas iudicum non timuit] nec terrene dignitatis gloriam quesivit. Item Gregorius⁸: Mirabile est cecum cecis in ducatum suscipere, et mirabilius tales Bernardus^a. cuilibet scienter committere. Item Bernardus^{a,9}: Monstruosa res est gradus summus, animus infimus; sedes prima, vita ima; lingua magniloqua, manus ociosa; vultus gravis, actus levis; sermo multus, fructus nullus; ingens auctoritas, nutans stabilitas. Item Gregorius^{a,10}: Turpe nimis est tibi nos negligendo cadere, unde predicando conati sumus Cassiodorus. alios levare. Item Cassiodorus¹¹: Nichil me docere ptest, in quo nichil in Gregorius^a. xenio imitandum. Item Gregorius^{a,12}: Timere debet qui vult alius predicare, ne proprio iaculo seipsum percutiat, cum predicatio sine opere contemnatur. Nota^f, quod plures rationes assignantur, quare Deus Iudam ad apostolatam elegit, [quem^g sciebat in bono non perseveraturum], quarum V^a et ultima est, ut non presunamus, si ad dignitates eligimur. Unde Bernardus^a in epistola ad Coloniensem archiepiscopum¹³: Si Bernardus^a. tantum qui eliguntur ad ministerium constat eligi ad regnum, securus est talis^h. archiepiscopus. Quod si Iudam in sacerdotio et Saulem in regno non legitur reprobasse [nisiⁱ]. *f. 14. Deus, timeat necesse est taliter^k archiepiscopus. Unde valde terribile est illud Mat. XXII°:

a) B. c. b) sequitur C minio scriptum. c) sic e. d) do — timuit, in super. marg. alio atram. a Sal. suppl. e) G. c. f) penam mutata. g) uncis inclusa a Sal. alio atram. in infer. marg. suppl. h) Coloniensis Bern. i) h (nisi) in marg. a. Sal. suppl.; legitur elegisse non alius quam ipse Deus Bern. k) sic (talit) e. (pro talis); Coloniensis Bern.

1) Haec (qui — fuisse) neque in Gaufridi libello neque in operibus Bernardi reperi. 2) Sequentem locum in operibus Bernardi non reperi. 3) In Gaufridi Declamat. XVII, 20, l. l. II, col. 306, haec leguntur, sed multa verba ab hoc loco differunt. 4) Verba Plus — altaria leguntur. In Cent. serm. 33, § 15, l. l. I, col. 1397. Reliqua neque ibidem neque alibi in operibus Bernardi reperi. 5) Nescio, ubi haec dixerit. 6) Neque hunc locum, qui iam supra f. 236^{a,b}, p. 68. allatus est, in operibus Bernardi reperi. 7) Haec fere leguntur in Decr. Gratiani I, Dist. XLVI, c. 12. allata ex Pseudo-Chrysoth. Operi imperf. in Matth. hom. 36, Opera ed. Maffillon VI, p. CLIII. 8) Nescio ubi. 9) De considerat. II, 7, Opera ed. Mabillon I, col. 427. 10) Homil. in Ezech. II, 6, 6, Opera ed. Maur. 45 (1705) I, col. 1366. 11) Nescio, ubi hoc dixerit. 12) Idem locus allatus est infra f. 388^a, quem in operibus Gregorii non reperi. 13) Epist. 9, Opera ed. Mabillon I, col. 27. Sed haud pauca immutata sunt verba.

F. CCLX^{a, b}. Ostenditur hic auctoritatibus et exemplis, quod valde insipienter
facit, quicumque intromittit se de aliqua prelatione habenda.

Multi sunt vocati, pauci vero electi. Item ad Ro. XI: *Noli altum sapere, sed time.* Item
Bernardus^a loquens ambitioso¹: *Age miser, sequere ducem tuum, multiplica Bernardus^a.*
prebendas, accelera ad archiepiscopatum, ad episcopatum aspira. *Paulatim ascendis, sed non
5 paulatim descendes. Videbam², inquit, 'Sathan sicut fulgur de celo cadentem'. Ideo contra Luc. 10, 18.*
dicit Seneca²: *Redige te ad parva, a quibus cadere non potes. Similiter Eccle. Seneca², CCLX^a.*
siasticus 29^a utile consilium dat: *Minimum pro magno placeat tibi, et improprium peregrina-
tionis non auitis.* Quod accidit domno Guilielmo de Foliano, qui sub conten-
10 tione electus fuit in episcopum Reginum cum domno Guigolo de Albriconibus³, 1243.
et oportuit eum ire Mantuam occasione partium imperatoris et ecclesie MCCXLIII^o.
Idem accidit domno Matheo de Pio, qui, cum esset canonicus Mutinensis ecclesie
et dominus ecclesie de Ganaceto, procuravit, ut haberet episcopatum Mutinensem, 1264.
et habuit⁴; et erat homo gibosus et deformiter inclinatus; et provocate sunt partes
15 occasione sui, et expulsa fuit pars imperialis de Mutina⁵, ex qua parte ipse erat;
et ivit peregrinando per Romagnolam, ut vidi oculis meis apud Ravennam et apud
Faventiam et apud Furliviam⁶, quando guerra erat ibi validior. Nota, quod valde
insipienter facit, quicumque intromittit se de prelatione aliqua habenda, in qua animarum
cura committitur, si salva conscientia vitare eam potest. Quod potest probari rationibus
20 et exemplis. *Rationibus sic^b: Noli^c laborare, ut dixeris, sed prudentie tue pone modum.*
*Ne erigas oculos tuos ad opes, quas habere non potes, quia facient sibi pennas quasi aquile et
volabunt in celum, Prover. XXIII.* Item Eccle. VII¹: *Quid necesse est homini iustiora se
querere, cum ignoret, quid conducat sibi in vita sua, numero dierum peregrinationis sue et
tempore, quod velud umbra preterit^d?* Ideo dicit Ecclesiasticus III¹: *Altiora te ne quaeris
25 et fortiora te ne scrutatus fueris, sed que precepit tibi Deus, cogita illa semper.* Item
Eccle. VII¹: *Noli querere fieri iudex, nisi valeas virtute irrumpere iniquitates, ne forte exti-
mescas faciem potentis et ponas scandalum in agilitate^e tua.* Item Indicum VIII¹: *Dixerunt
omnes viri Israel ad Gedeon: 'Dominare nostri, tu et filius tuus et filius filii tui, quia liberasti
nos de manu Madian'. Quibus ille ait: 'Non dominabor vestri, nec dominabitur in vos filius
30 meus, sed dominabitur vobis Dominus'.* Item de Saule habetur, quod, quando querebatur
ad dandum sibi regnum, *absconditus est domi, I. Reg. X¹.* De sancto Marco dicit Iero-
nimus⁷, quod *amputavit sibi pollicem, ut sacerdotio reprobis haberetur.* De sancto Nicholao,
qui in episcopum divinitus fuit electus, habetur⁸, quod fecit quicquid potuit, ne episcopus
fieret. Similiter de sancto Ambrosio, qui et ipse divinitus fuit electus, habetur⁹, quod
35 quicquid potuit fecit, ne episcopus fieret, profitendo scilicet philosophiam et fugiendo

a) B. c. b) sequitur C. minto scriptum. c) penna mutata. d) sic c.; praeterit Vulg.
e) aequitate Vulg.

1) Haec leguntur in Gaufridi Declamat. ex Bern. XXI, 25, Bern. Opera ed. Mabillon II, col. 307. Sed multa verba discrepant. 2) Nescio, ubi hoc dixerit. 3) Cf. infra a. 1243, f. 283^b; Alberti Milioli Liber de temp. c. 246, p. 515. 4) A. 1264. Cf. 'Cronache Modenesi' p. 61. 5) A. 1264. Dec. 14. Cf. infra f. 356^{c, d}. et a. 1264, f. 405^d, 406^a; SS. XXXI, p. 528, n. 5. 6) Furlivii a. 1271. Iun. 1. dedicationi ecclesiae Mathens adfuit; cf. Cappelletti, 'Le chiese d'Italia' XV, p. 279. 7) Non apud Hieron. hoc legitur, sed idem dicit Pseudo-Isidorus, De ortu et obitu patrum c. 54, Isidori Hispal. opera rec. F. Avenas VII, p. 395. 8) Qui post fidem pollicem dicitur amputasse, ut sacerdotio reprobis haberetur, et inde Sicardus, SS. XXXI, p. 104. 9) Iacobi Leg. Aurea c. III, 2, ed. Grasse p. 23. 9) Ibidem c. LVII (55), 1, l. l. p. 251.

versus Papiam et mulieres publicas hospitium suum introducendo, ut, infamatis propter
 *n. 2. eas, contemnerent eum et cessarent ab eo. Nec curavit de illa auctoritate Eccle. VII':
 *r. 16. *Melius est nomen bonum quam unguenta pretiosa.* Item nec de illa Eccli. XLI': *Curam habe*
de hono' nomine. Hoc enim magis permanebit tibi quam mille thesauri magni et pretiosi.
 Cumque istis modis non posset vitare, quin vellent eum habere episcopum, abscondit se
 in possessione cuiusdam sui amici. Item de sancto Gregorio, qui et ipse divinitus
 fuit electus, habetur in legenda sua¹, quod quicquid potuit fecit, ne summus pontifex
 fieret. De sancto etiam Amonio Alexandrino habetur², quod amputavit sibi ipsi auri-
 *f. 265. culas, ne³ eum episcopum facerent. Cumque hoc retulissent patriarche, dixit eis:
 'Etiam si nasum habuerit amputatum, dabo eum vobis, dummodo litteraturam habeat et lo-
 fuerit sancte vite'. Reversi sunt ergo ad eum tam clerici quam populares civitatis cuius-
 dam, rogantes eum ex parte patriarche, ut eorum episcopos fieri dignaretur. Quibus
 ille respondit: 'Scio, quod propter linguam meam me episcopum vultis habere. Nove-
 ritis, quia, nisi quiescat, amputabo eam, et inutilis ero vobis et aliis'. Et ita dimi-
 serunt eum in pace sua, timentes, ne faceret quod dicebat. Quod quidem, sicut fecerat
 de auribus, sic et de lingua fecisset⁴. Erat enim homo magne litterature et sanctis-
 sime vite et disertam linguam habebat et multos libros scribebat et solitariam vitam
 ducebat. Et nota, quod iste sanctus homo fecit sicut facit fibris sive castris, qui
 cognoscens, quod venatores persecuntur eum propter testiculos eius habendos, rediit
 se a parte. Dentibus enim evellit sibi testiculos et dimittit eis, et sic permittunt eum
 evadere⁵. Sed de misero clericuicchio, qui voluntarie ad prelationes ascendit et mali-
 Bernardus⁶ tiose et indigne, dicit beatus Bernardus⁷: *Circul, circuli solutus explorator,*
simulat, dissimulat, manibus et pedibus reptans, si quo modo se possit ingerere in patrimonium
Gregorius⁸, crucifiri. Quod non docet beatus Gregorius, immo in Pastoralis dicit⁹: *Pollens*
circulibus tentus et coactus accedit ad regimen animarum. Possunt autem ad detesta-
 tionem huius vitii duo valere exempla. Primo ponamus exemplum domini nostri Iesu
 *n. 15. Christi, de quo legitur Io. VI': *Iesus¹⁰ ergo cum cognovisset, quia venturi essent, ut raperent*
 *f. 265. *eum et facerent eum regem, fugit iterum in montem ipse solus.* Querebantibus eum ad mortem
 ipse se ultro obtulit; querentes autem se ad regimen fugit, ut ostenderet, quod quibus-
 dam potius expediret esse mortuos quam esse in loco dignitatis. Hoc ipsum confi-
 tentur aliqui nobiles et potentes, quod potius vellent esse leprosi quam esse in statu,
 *r. 1. 2. in quo sunt. Hoc exemplo utitur apostolus ad Hebr. XII': dicens: *Curramus ad pro-*
positum nobis certamen, aspicientes in actorem¹¹ fidei et consummatorem Iesum, qui proposito
sibi gaudio sustinuit crucem. De Augustino etiam legitur¹², quod fugebat ab omni civi-
 Exemplum. tate, que non habebat episcopum, ne in episcopum caperetur. Invenitur¹³
 etiam de quodam priore, quod, cum electus esset in episcopum Tornacensem¹⁴ et
 ab Eugenio papa et ab abbate suo Bernardo cogerebatur onus episcopatus subire,
 ipse prostratus ad pedes abbatis et clericorum, qui eum elegerant, in modum crucis
 ait: 'Monachus fugitivus, si me eligitis, esse potero, episcopus vero nunquam ero'.
 Cui laboranti in extremis quidam monachus ei karus assidens ait: 'Kare mi, quia 40

a) *penna mutata.* b) *sequitur C minio scriptum.* c) B. c. d) G. c. e) *sequitur cum*
vidisset expunctum et linea perbusta deletum. f) sic c. pro auctorem. g) tornacem c.

1) *Iacobi Leg. Aurea c. XLVI, 4, l. l. p. 191.* 2) *De vitis patrum VIII, 12, Migne, Patrol.*
Lat. LXXXIII, col. 1103 sq. Sed Sal. haec e memoria, ut videtur, narrans ab illa relatione in quibus-
dam recedit. 3) *Haec ex Isidori Etym. XII, 2, 21.* 4) *Haec leguntur in Gaufridi Declamati,*
ex Bern. XIII, 14, Bernardi Opera ed. Mabillon II, col. 303. 5) I, 9. *Verba Gregorii paulo*
inmutata sunt. 6) *In Iacobi Leg. Aurea c. CXXIV (119), ed. Grasse p. 574, Sal. haec legit.*

F. CCLX9^a. Quod ille qui eligitur in prelatum IIII° habet excusationis exempla.
F. 269^b. De prelato, qualis esse debeat.

nunc corpore separamur, oro te, si potes, salva voluntate Dei, statum tuum post mortem michi reveles. Cui oranti post mortem eius coram altari apparuit in visione Galfredus¹ dicens: 'Ecce assum Galfredus frater tuus'. Cui ille: 'Kare mi, quomodo est tibi?' Cui ille: 'Bene, sed revelatum est michi a sancta trinitate, quod, si promotus essem in episcopum, fuissem de numero reproborum'.

Item retrahere debent miserum clericum et ambitiosum, ne ad prelationes velit ascendere, comminationes, que sibi fiunt a Deo. Dicit enim Deus prelato, cui cura animarum committitur, III. Reg. XX°: *Custodi virum istum. Qui si lapsus fuerit, erit anima tua pro anima eius.* Item Eze. III°: *Fili hominis, speculatorem dedi te domui Israel. Et audies de ore meo verbum et annuntiabis eis ex me. Si dicente me ad impium: 'Morte morieris', non annuntiaveris ei neque locutus fueris, ut avertatur a via sua impia et vivat, ipse impius in iniquitate sua morietur, sanguinem autem eius de manu tua requiram.* Habet enim ambitiosus clericus, qui prelationes cupit invadere, multa excusationis exempla. Et primo potest se exemplo Moysi excusare. De quo legitur Numeri XII°, quod erat vir mitissimus super omnes homines, qui morabatur in terra. Et tamen excusavit se, quando Dominus voluit eum mittere ad Pharaonem et facere ducem populi sui, dicens Exo. IIII°: *Obsecro, Domine, non sua eloquens. Ab heri et nudius tertius, et ex quo locutus es ad servum tuum, impeditioris et tardioris lingue sum.* Et in tantum se excusavit, quod Dominus iratus est contra ipsum.

Secundo exemplo Ieremie, quem cum Dominus vellet mittere, excusavit se dicens Iere. I^o: *A, a, a, domine Deus, ecce nescio loqui, quia puer ego sum.*

Tertio exemplo Ione, qui preoccupavit fugere in Tarsis, ne mitteretur ad dicendum Ninevitis, quod subverterentur. Sciebat enim, quod non faceret hoc Deus, si peniterent, et ipse cum erubescencia remaneret tamquam in mendatio deprehensus. Qui in tantum erubuit, quod noluit amplius in terra sua habitare, ne noti eius hoc ei improperebant. Sed postea impletum est in eo quod propheta predixerat: *Letabitur iustus, cum viderit vindictam.* Nam submersi sunt processu temporis, postquam reversi sunt ad priora peccata. Ideo dicit Ambrosius²: *Novit Deus mutare sententiam, si tu noveris emendare delictum.* Idem habetur Iere. XVIII°: *Repente loquar adversum gentem et adversum regnum, ut eradicem et destruaam et disperdam illud. Si penitentiam egerit gens illa a malo suo, quod locutus sum adversum eam, agam et ego penitentiam super malo, quod cogitavi ut facerem ei.*

Quarto^a exemplo illius qui dixit Ys. III°: *Non sum medicus, et in domo mea non est panis neque vestimentum. Nolite constituere me principem populi.*

Diximus^b supra³, quod prelatus ad hoc, ut sit ydoneus et sufficiens, debet habere sapientiam et sanctam vitam, de quibus iam dictum est. Tertio debet esse bonis moribus adornatus, de quibus nunc dicendum est. Dicit enim Ysidorus^{c, 4}: *Sit Ysidorus.*

a) penna mutata. b) littera initialis D maior colore nigro et rubro in leco raso picta, in quo antea procul dubio simplex D scriptam erat. c) ysid³, h. t. c.

1) Nusquam alibi quidquam de hac narratione reperire potui nisi pauca in Odonis de Ceritona fab., prol., Hervieux, 'Les fabulistes Latins' II, p. 590. 2) Epos. evang. Lucae II, 33, Opera ed. Maur. (Paris. 1686) II; col. 1292, quae sententia allata est in Decr. Gratiani I. II, C. XXXIII, q. 3. De poen. dist. I, c. 64. 3) F. 258^b. 266^a, p. 121, 138. 4) Synonimorum II, 43, Opera ed. Arevalus VI, p. 508 = Pseudo-Isidor., De contemptu mundi, Opera ed. de Breul p. 327: Sit in ingressu tuo simplicitas . . . nihil levitatis in incessu tuo appareat. In altero libello sequitur: Non prebeas de te aliis spectaculum, non des de te aliis obtrectandi locum.

F. 269°. Quod tria debet habere qui populis preest.

F. 269°. Demonstratur duobus exemplis, quod animalis et carnalis homo citius sumit malum exemplum quam bonum.

ingressus tuus simplicitas, nichil levitatis in incessu tuo appareat. Incensus tuus alterius oculos non offendat. Imitetur autem prelatum illum David, cuius^a commendatur mansuetudo: 6

Ps. 131, 1. *Memento, Domine, David et omnis mansuetudinis eius.* Nam in mansuetudine suscipitur^b in-

*r. 21. *situm verbum, quod potest salvare animas nostras*^c, Iacobi I'. Et ideo precipitur auditori

*r. 13. verbi Dei, ut mansuetudinem habeat, si intelligere vult, Eccli. V': *Esto mansuetus ad*

Ps. 69, 10. *audiendum verbum Dei, ut intelligas, et cum sapientia proferas*^d responsum verum. De man-

suetudine dicit propheta: *Quoniam supervenit mansuetudo, et corripiemur.* Unde Augustinus^e: 10

Augustinus. *Sive plectendo sive ignoscendo, hoc solum bene agitur, ut vita hominum corri-*

gatur. Aliquis vero maledictus prelatum, nisi malitiose insurgat contra subditum

et furibunde et indignabunde ei precipiat, non credit, quod possit eum sub dominio

suo tenere, et quicquid ei precipit, rationabiliter precipere credit iuxta illud^f:

Sic rolo, sic iubeo, sit pro ratione voluntas. Versus. 15

Qualis autem debeat esse prelatum, subsequentibus versibus demonstratur:

Prelatus mitis, affabilis atque benignus Versus.

Sit patiens, iustus, sit dulcis compatiensque,

Ut crimen proprium celet peccata reorum:

Sit piger ad penas, sit velox ad miserendum 20

Et doleat, quotiens facit illum culpa ferocem.

Infundat mulcens oleum vinumque flagellans,

Nunc virgam patris, nunc levet ubera matris,

Sibilet et cantet, stimulet, cum cogit, oportet^g.

Nota, quod tria debet habere qui populis preest, scilicet intellectum, sermonem et vitam 25

*r. 11, 15 honestam. De intellectu dicit Ecclesiasticus V': *Si est tibi intellectus, responde proximo;*

sin autem, sit manus tua super os tuum, ne capiaris in verbo indisciplinato et confundaris.

Honor et gloria in sermone sensati, lingua vero imprudentis subversio est ipsius. Qui intel-

Ps. 118, 34. lectum non habet, petat a Deo, sicut fecit propheta, qui dixit: *Da michi intellectum, et*

in. r. 73. *scrutabor legem tuam et custodiam illam in toto corde meo.* Item: *Da michi intellectum, ut*

discam mandata tua. Et quia humiliter et utiliter petiit, ideo Dominus curialiter et

ib. r. 100. abundanter dedit iuxta illud quod confitetur: *Super senes intellexi.* Que fuit causa? Quia

In. 50, 8. *inversa et occulta sapientie tue manifestasti michi.* Et ideo benedicam Dominum, qui tribuit

Ps. 137, 7. *michi intellectum.* Item Prover. IX': *Si sapiens fueris, tibi metipsum eris; si autem illusor,*

*r. 32. *solus portabis malum.* Item Eccli. III': *Sapiens cor et intelligibile abstinuit se a peccatis et* 35

*r. 12, 18. *in operibus iustitie successus habebit.* Item Eccli. IIII': *Sapientia filiiis suis vitam inspirat*

et suscipit exquirentes se, et prohibet in via iustitie. Et qui illam diligit, diligit vitam et cet.

Bernardus¹. Bernardus^{2,3}: *Si sapiens fueris, deest tibi ad sapientiam, si tibi ipsi non*

Bernardus¹. fueris. Item Bernardus^{1,4}: *Homo litteratus et non morigeratus est inimicus*

Dei armatus. 40

*r. 19, 20. De sermone dicit apostolus ad Ephe. VI': *Orate^h pro me, ut detur michi sermo in*

*r. 269°. *apertione oris mei, cum fiducia notum facere ministeriumⁱ evangelii, pro quo legatione fungor*

a) ¹⁹ius) in loco raso. b) suscipite *Vulg.* c) vestras *Vulg.* d) proferas *Vulg.* e) cog.

op3 c. f) B'. g) sequitur C minus scriptum. h) orantes *Vulg.* r. 18. i) misterium e.; mysterium *Vulg.*

1) *Epist. CLIII, § 19, Opera ed. Maw. (Venetiis 1729) II, col. 531.* 2) *Inve-* 45

nalis Sat. VI, 223. 3) *De consideratione II, 3, Opera ed. Mabillon (Paris. 1719) I, col. 423.*

4) *Nescio, ubi sequenti dixerit.*

F. CCLXX^a. Exemplum de Cassio Narniensi episcopo, de quo dicit Gregorius^a III° Dialogorum libro. Inde Dominus ait Ip. VII°: *Nolite iudicare^b secundum faciem, sed iustum iudicium iudicate.*

F. 270^b. De verbis Augustini contra detractores.

in catena, ita ut in ipso audeam prout oportet me loqui. Item II^a ad Thessa. III°. *Decetero, fratres, orate pro nobis, ut sermo Dei currat et clarificetur sicut et apud vos, et ut liberemur ab inpartanis et malis hominibus. Non enim omnium est fides.*

De vita autem honesta sciendum est, quod facilliter potest homo maculare vitam suam, quia, ut dicit apostolus I. ad Cor. V^o, *modicum ferventium totam massam corrumpit.* Ille etiam qui in electis imponit^b maculam, hoc libenter procurat. Nam bona in mala convertens insidiatur, ut habetur Eccli. XI°. Nam scriptum est de eo, quod semper infestificare non parat, Aba. I^o. Callide enim insidiatur nobis I. Reg. 23°. Non enim ignoramus cogitationes eius, II. ad Cor. II°. Ipse enim adversarius noster diabolus tanquam leo rugiens circuit, querens quem devoret, I. Petri V^o. Cui resistite fortes in fide, dicit Petrus^c, scientes eandem passionem ei que in mundo est vestre fraternitati fieri. Quasi diceret: Non estis soli, qui ab eo temptamini. Et ideo viriliter resistamus nec inferamus crimen glorie nostre, I. Macha. IX°. Nam^d facilius est destruere quam construere; et citius mundanus homo et animalis et carnalis sumit malum exemplum quam bonum; quod duobus exemplis possumus demonstrare. Et primo in Cassio episcopo Narniensi, de quo refert Gregorius III. Dialogorum^e hoc modo^f: *Eodem namque Gothorum tempore, cum rex Totila Narniis venisset, ei vir vite venerabilis Cassius, eius urbis episcopus, occurrit. Cui quia ex conspersione semper facies rubere consueverat, hoc rex Totila non conspersionis esse credidit, sed assidue potationis, eumque omnino despicit. Sed omnipotens Deus, ut, quantus vir esset, qui despiciebatur, ostenderet, in Narniensi campo, quo rex advenerat, malignus spiritus coram omni exercitu eius spatiarum invasit eumque recare crudeliter cepit. Qui cum ante regis oculos ad reverendum virum Cassium fuisset adductus, hunc ab eo vir Dominus, oratione facta, signo crucis expulit. Qui in eum ingredi ulterius non presumpsit. Sicque factum est, ut rex barbarus servum Dei ab illo iam die reueraretur ex corde, quem despectum ratic iudicabat ex facie. Nam quia virum tante virtutis vidit, erga eum illa mens effera ab elationis fastu detinuit. Nota^g, quod isti regi Totile non profuit quod Ecclesiasticus docet XI°: *Ne spernas hominem in visu suo.* Profuit autem ei quod Ysaia dixerat XXVIII°: *Tantummodo sola rexat intellectum dabit auditui.* Nota etiam, quod prout sunt mali homines ad infamandum bonos et libenter ponunt maculam in electis. Et ideo dicit beatus Augustinus^h: *Quod enim ait apostolus: Spectaculum facti sumus mundo et angelis et hominibus, qui nos amant, querant, quid laudent in nobis, qui autem nos oderant, detrahant nobis. Nos autem in utroque medio constituti adiuvante domino Deo nostro et vitam nostram et famam sic custodire debemus, ut non erubescant de detractoribus laudatores.* Item Augustinus ad Felicem et Yllarumⁱ: *Quid mirum, si homines servis Dei detrahant, et quia eorum vitam pervertere non possunt, famam decolorare conantur, cum ipsam Deum et dominum eorum cotidie blasphemare non cessent, cum eis displiceat quicquid contra eorum voluntatem iusto et oculo iudicio facit?* Item ad clerum ecclesie Yponensis^j: *Quem diabolus non potest decolorare seductum ad nequiciam, famam ipsius inquinare**

a) g'gri^o c. b) imponet Falg. c) dicit Petrus a Sal. in marg. suppl. d) penna mutata. e) sequitur C. minio scriptum. f) G^o c. g) a^o c., in marg. aug^o ut plerumque.

1) I. Reg. 23, 22: quod callide insidier ei. 2) Cap. 6, SS. Langob. p. 530 sq. 3) Non ab Augustino sequentem locum scriptum esse opinor, quem in operibus eius non reperi. 4) Epist. LXXVII. Opera ed. Maur. (Venetiis 1729) II, col. 181 sq. 5) Epist. LXXVIII, § 5, ibid. col. 184.

Scriptores XXXII.

F. 270°. De Isaac, qui habuit gratiam ad cognoscendum futura, et tamen propter aliquam levitatem contemptibilis videbatur.

F. 270^d. Quod aliqui huiusmodi levitates diversis respectibus habent.

conatur, ut, si fieri potest, opprobriis hominum et malarum linguarum detractioe deficiat et in eius fauces ruat. Si autem nec famam innocentis maculare voluerit, hoc ei persuadere temptat, ut per malivolas suspensiones de fratre suo rideat^a, et sic ab illo implicatus absorbeat^b. In^c persona corporis Christi tamquam ante predictum est: Adversus me insultabant qui sedebant in porta. Et infra^d: Ad quid enim aliud sedent isti et quid aliud captant, nisi ut quisquis episcopus vel clericus vel monachus vel sanctimonialis ceciderit, omnes tales esse credant, sed non omnes posse manifestari? Et tamen etiam ipsi, cum aliqua invidiam invenitur adultera, nec prociunt neores suas nec accusant matres suas. Cum autem de aliquibus qui sanctum nomen profitentur aliquid criminis vel falsi somerit vel iri^e patuerit, instant, saltant, ambiunt, ut de omnibus hoc credatur. Nos^e ergo de nostris^f doloribus suaviter sue male lingue captantes, facile est, ut illos cumibus comparemus, si forte in malo intelligendi sunt, quiungebant vulnera pauperis illius, Augustinus, qui ante ianuam dicitis iacebat. Idem^g: Orate quidem pro me, ne forte alius predicans ipse reprobis inveniat. Verantamen, cum gloriari, non in me, sed in Domino gloriari. Quamlibet enim riget disciplina domus mee, homo sum et inter homines vivo, nec michi arrogare audeo, ut domus mea melior sit quam archa Noe, ubi tamen inter octo homines reprobus unus incensus est, aut^h melior sit quam domus Abrahe, ubi dictum est: Eice ancillam et filium eius, autⁱ melior sit quam domus Ysaac, cui^k de duobus genibus dictum est: Iacob dilexi, Esau autem odia habui. Et infra^l: Simpliciter fateor caritati vestre: Quomodo difficile sum expertus meliores quam qui in monasteriis profecerunt, ita non sum expertus peiores quam qui in monasteriis ceciderunt. Quapropter etsi contristamur de aliquibus purgantibus, consolamur tamen etiam de pluribus ornamentis. Nolite etiam^m propter amorem, qui oculi vestri offenduntur, tyrentaria detestari, unde apotheca dominice fructu olei luminosioris implentur. Nunc de Ysaacⁿ est dicendum, qui de Syrie partibus ad Italiam veniens habitavit iuxta Spolitiam urbem. Hic habuit gratiam a cibis abstinendi sive gratiam ieiunandi, orandi, temporalia contemnendi et futura predicandi, ita ut de eo posset dici illud Sap. VIII: Scit preterita et de futuris extimul^o. Hic itaque cum tot virtutibus esset preditus, id est excellens et summus et adornatus, nam levitatem habebat, per quam ab ignotis levis persona poterat iudicari. Nam vultus eius faciliter ad letitiam solvebatur, et nimis libenter ridebat. Sic in ordine meo, qui est ordo beati Francisci et fratrum Minorum, vidi aliquos lectores optime litteratos et magne sanctitatis, et tamen aliquam merditatem habent, per quam leves persone iudicantur ab aliis; libenter enim ludunt cum murilego vel cum catulo vel cum avicula aliqua, sed^p non sicut beatus Franciscus cum fasiano et cicada ludebat et delectabatur in Domino. Unde sciendum est, quod^q aliqui faciunt huiusmodi levitates diversis respectibus. Quidam enim ideo talia faciunt, quia habent cor vanum. De quibus dicitur Iere. II: Ambulaverunt post vanitatem et vani facti sunt. Quia defecerunt in vanitate dies eorum, et anni eorum cum festinatione. Secundo ideo aliqui faciunt huiusmodi levitates, ad

a) sic (videlicet) e.; iudicet August. b) veri August. c) sic e. d) Hos August. e) penna mutata. f) Aut cum maiore littera A e. g) cuius August. h) ergo August. i) sed non post a Sal. in marg. suppl. k) quod a Sal. superser.

1) Ibid. § 6, col. 185. 2) Ibid. 3) Ibid. § 8, col. 186. 4) Ibid. § 9, col. 186. 5) De quo Gregorius M., Dial. III, 14, narrat quae hoc locum dicuntur. Sed Sal. Gregorii verba, quae infra integra exhibet, hoc loco mutavit. 6) Cf. Leg. Francisci auct. Bonaventura cap. VIII, 9, 10, Bonav. Opera ed. Peltier XIV, p. 322.

ut a se tristitiam removeant. Nam, ut dicit sapiens in Prover. : *in merore animi^a deicitur* ^{13, 13.}
spiritus, et iterum XII : *Meror in corde iusti* — *[vel^b viri] — humiliabit eum, et sermone* ^{16, 23.}
bono leificabitur. Item Prover. XXIII : *Si desperaveris lapsus^c in die angustie, imminuetur* ^{7, 10, 23.}
fortitudo tua. Sed audi remedium Prover. XVII : *Animus gaudens eadem floridam facit,* ^{16, 22.}
spiritus tristis exciscat ossa. Item Eccli. XXX : *Tristitiam non des anime tue et non affligas* ^{17, 22—23.}
tempus in consilio tuo. Iocunditas cordis hec est vita hominis et thesaurus sine defectione
sancitatis; et exultatio viri est longevitas. Tristitiam longe expelle^d a te. Multos enim occidit
tristitia, et non est utilis in illa. Ideo docet poeta^e :

Interpone tuis interdum gaudia curis.

Tertio^o aliqui fatiunt huiusmodi levitates ex permissione divina, ut patet in isto Ysaie,
 de quo incepimus dicere, et de quo beatus Gregorius in tertio Dialogorum² taliter narrat¹ :
 'Hic itaque cum virtute abstinentie, contemptu rerum transitoriarum, prophete spiritu, orationis intensione
 esset incomparabiliter pretilis, unam erat, quod in eo reprehensibile esse videbatur, quia non nunquam
 tanta ei letitia inerat, ut, in illis tot virtutibus nisi sciretur esse plenus, nullo modo crederetur'. Petrus :
 'Quidnam, queso te, hoc esse dicimus? Sponte sibi leticie frenum levabat, an tot virtutibus pollens aliquando
 ad passus gaudium etiam reudens eius animus traheretur?' Gregorius : 'Magna est, Petre, omnipotentis
 Dei dispensatio, et plerumque benignitas, ut, quibus maiora bona prestat, quedam minora non tribuat, ut
 semper eorum ditius habeat, unde se ipse reprehendat, quatinus, dum appetunt perfecti esse hoc passunt^f. CCLXXXI.
 et laborant in hoc quod non acceperunt, nec tamen elaborando prevalant, in his que accepta habeant se
 minime extollant, sed discant, quia ex semetipsis maiora bona non habent, qui in semetipsis vivere parva
 etiam atque extrema non possunt. Hinc est enim, quod perducto Dominus ad terram promissionis populo,
 cunctos fortes atque prepotentes adversarios eius extinguit, Philistens atque Chanaanis ditius reseravit,
 ut, sicut scriptum est, in eis experiretur Israel. Quia non nunquam, ut dictum est, eis etiam, quibus
 magna dona tribuit, parce quedam reprehensibilia relinquit, ut semper habeant, contra quod bellum gerant,
 et deicis magnis hostibus mentem non erigant, quando eos adhuc adversarii etiam minime fatigant. Fit
 itaque, ut miro modo eam eademque mens et virtute polleat et ex infirmitate lasceat, quatinus et ex
 parte constructa sit et ex parte se conspiciat esse destructam, ut per bonum, quod querit et habere non
 colet, illud seculi humiliter quod habet. Sed quid mirum, quod hoc de homine dicitur, quando illa
 superna regio in circuitu suis ex parte damna perdidit et ex parte fortiter stetit, ut electi angelicam
 spiritus, dum alios per superbiam excidisse conspicerent, ipsi tantis robustius, quanto humiliter starent?
 Illi ergo regioni sue etiam detrimenta profecerunt, que ad eternitatis statum ex parte sue destructionis
 est solidius instructa. Sic ergo et in unaquaque anima agitur, ut in humilitatis custodia aliquando ad
 lucra maxima ex nimio — sive ex minimo — damna surretur'. Petrus : 'Pudet quod dicitis'. Item ^{17, 271.}

ad hunc sensum reducit beatus Augustinus verbum quod dicit³, quando rogat hominem,
 ad hunc sensum reducit beatus Augustinus verbum quod dicit³, quando rogat hominem,

ne frangatur in difficultatibus rerum, que necesse est existant, ut ostendatur **Augustinus.**
hominem, quia homo est. Hinc propheta ait: Sicut gaudes, quoniam homines sunt. Item Eccli.
 siasties I : *Cuncte res difficiles, non potest eis homo explicare sermone.* Item Eccliasties VII :
*Cuncta temptari in sapientia, dicit: 'sapiens efficitur', et ipsa longius recessit a me, multo magis
 quam erat. Et alta profunditas, quis inveniet eam? Item Eccli. VIII : Intellexi, quod* ^{17, 9, 21.}
^{17, 8.}
^{17, 21, 26.}

*omnium operum Dei nullam possit homo invenire rationem, eorum que fiunt sub sole. Et quando
 plus laboraverit ad querendum, tanto minus inveniet. Etiam si dixerit sapiens se nosse, non
 poterit reperire.* Item Sap. IX : *Difficile estimamus que in terra sunt, et que in prospectu* ^{16, 16.}

sunt invenimus eam labore. Que autem in celis sunt, quis investigabit? Item Eccli. XVII : ^{16, 20.}

Nec enim omnia possunt esse in hominibus. Nota⁴, quantum ad istam materiam pertinet,
 quod aliquando permittit Deus aliquam mercedem inesse alicui misero et avaro propter
 miseriam et avaritiam et mercedem suam, quia dignus est, ut talia patiat. Ideo dicit

a) aie (e crasum) e. b) vel viri alto atram, a Sal. in marg. suppl.; Vulg. habet viri. c) lassus Vulg.
 d) repelle Vulg. e) to in loco raso. f) sequitur C minus scriptum. g) sic e.; intentione Greg. h) in
 delendum. i) sic (igitur) e.; contingit Greg. k) sic e. l) q' e. m) sic habet Gregor.; nimio
 50 falsa est lectio. n) penam mutata.

1) Cato, Dist. III, 7. Quod dictum iam supra f. 220°, p. 31, a Sal. usurpatum est.
 2) Cap. 14. 3) Sermo 351, de poenitentia, § 4, Opera ed. Maur. (Venetis 1731) I,
 col. 1354.

F. 271°. De duobus qui se stultos simulaverunt sancta intentione, ne vanam gloriam incurere possent.

7. 10. Ecclesiastes V^o: *Et quid prodest possessori, nisi quod cernit divitias oculis suis?* Item Ecclesiastes VI°: *Est et aliud malum, quod vidi sub sole, et quidem frequens apud homines. Vir, cui dedit Deus divitias et substantiam et honorem, et nichil deest anime sue ex omnibus que desiderat, nec tribuit ei potestatem Deus, ut comedat ex eo, sed homo extraneus vorabit illud.* 5
 17. 20. *Hoc paritas et paupertas miseria est.* Item Eccle. II°: *Homini bono in conspectu suo dedit Deus sapientiam et scientiam et letitiam, peccatori autem dedit afflictionem et curam superfluum, ut addat et congreget et tradat ei qui placuit Deo. Sed et hoc vanitas et cassa sollicitudo mentis.* 10
 18-21. Item Eccle. II°: *Delestus sum omnem industriam meam, qua sub sole studiosissime laboravi, 10 habiliturus heredem post me, quem ignoro, utrum sapiens an stultus futurus sit, et amabitur in laboribus meis, quibus desudavi et sollicitus fui. Et est quicquam tam vanum? Unde cessavi, remittamque curam meam ultra laborare sub sole. Nam cum alius laboret ut scientia et doctrina et sollicitudine^b, homini otioso quiescit dimittit^c. Et hoc ergo vanitas et magna malum. Ad litteram hoc vidi frequenter in diebus meis, quia aliqui congregant divitias et nullam utilitatem inde consequuntur, et alii superveniunt, qui dissipant^d illas. Ideo dicit Ecclesiasticus XIII°: *Nomen aliis reliquias dolores et labores tuos? In divisione sortis tuae accipit et iustificat animum tuum.* 15*

Quarto et ultimo aliqui faciunt huiusmodi levitates^e ex industria, ut fatui reputentur, ne vanam gloriam incurant et laudem humanam ex bonis operibus, que fecerunt. 20
 Ideo dicit apostolus I. ad Cor. III°: *Si quis videtur inter vos sapiens esse in hoc seculo, stultus fiat, ut sit sapiens. Sapientia enim huius mundi stultitia est apud Deum. Scriptum est enim: 'Comprehenduntur sapientes in astutias^f eorum'. Hoc habetur Job V^o; et Is. XXIX°: *Peribat sapientia a sapientibus eius, et intellectus prudentium eius abscondetur.* Sed de hac materia ponamus duo exempla. Et sit primum illius sancti patris^g, qui cum esset magne 25 sanctitatis et magni nominis, ob quam causam iudex provincie cum tota familia sua veniebat ad videndum eum, dixerunt ei discipuli sui: 'Honeste te habeas, pater, quia iudex istius provincie te videre desiderat'. Quibus ipse respondit: 'Benedicimini, filii, a summo Deo, quia bene dixistis'. Et indutus sacco sedit super hostium colle et cepit comedere panem et caseum prima hora diei in sexta feria, ac si esset puerulus, nec iudici venienti assurgere voluit. Quod cum iudex vidisset^h, contempsit eum et recessit ab eo indignatus dicens: 'Est iste ille heremita, de quo mirabilia multa audivi? Magis videtur fatuus quam vir sapiens'. Audientes hoc discipuliⁱ erubuerunt et dixerunt patri suo: 'Pater, peccasti, quia et malum exemplum dedisti et te fatuum reputari fecisti'. Quibus ipse respondit: 'Ideo taliter feci, filii, ut me fatuum reputaret et ad me visi- 35 tandum amplius non veniret'. Mia vice^j quidam secularis rogavit quendam sanctum patrem, cui devotus erat, ut amore Dei et sui ingrederetur civitatem et iret ad domum*

a) deus in loco raso. b) sequitur 2° et 3° expunctum. c) dimitte eorum, dimittit e. d) sic e. e) hoc loco signata interrogatio in e., separate unione Titulo. I ne distinctum est inter sortis da. f) sic e.; astutia Vulg. g) in dissol. dex ut in maria. a Sol. suppl. e. h) pena mutata. 40

1) Cf. supra f. 270°, p. 146, l. 37 sq. 2) Signosis. Sequentia leguntur in Vitis patrum I, 8, 18, et VII, 1°. Migne, Patrol. Lat. LXXVIII, col. 908, 1035. Sed Sal. e memoria hanc aliis verbis e. i) narravit. Odo de Ceritona, Parabolas e. 91, Hericour. Les fabulistes Latins IV, p. 309, ... de Moysse abbate narravit. 3) Sequentia quoque relata in Vitis patrum VII, 12, 7, l. l. LXXIII, col. 1035, Sal. e memoria narravit. Cf. Odo de Ceritona e. 90, l. l. p. 300.

F. CCLXXXII^a. Consulitur prelato, qui aliis ponitur in exemplum, quod a levitatibus abstineat quantum potest.

F. 272^b. De levitate cuiusdam archiepiscopi, que imitanda non est.

eius et orationem faceret super filium eius, qui infirmabatur^b. Quod cum propisisset
 5 libenter facturum, precessit secularis et congregavit amicos et vicinos, volens cum eis
 occurrere sancto patri ad honorandum ipsum. Quos cum de civitate exire vidisset, eru-
 buit et timuit, ne vana gloria sibi surreperet. Dedit enim solus per viam, que erat iuxta
 fluvium. Et totaliter denudans se cepit in flumine vestimentum suum lavare. Quod
 videns secularis ille, qui alios ducebat, erubuit et sociis dixit: 'Revertamur in civitatem,
 10 quia ille sanctus pater, ad quem ducebam vos, modo sani capitis non videtur'. Et re-
 versi sunt^c. Postea invenit eum in cella sua et dixit ei: 'Pater, quare te fatuum repu-
 tari fecisti?' Cui ille respondit: 'Fili, studiosè hoc feci, ut fatuus reputarer, quia cum
 turba hominum veniebas, qui michi vanam gloriam intulissent. Sed eamus modo nos
 duo silenter ad filium tuum visitandum, quia scriptura dicit Eccli. VII: *Non te pigeat*
 15 *visitare infirmum, et his eum in dilectione fratribus.* Et iterum Job V: *Visitans speciem*
iniqui non peccabis. Cumque ibi fuissent, inposita manu super puerum et fusa a sancto
 patre oratione ad Deum, statim puer pristinè restitutus est sospitati iuxta verbum quod
 scriptum est Mar. ultimo: *Saper egressus manus imponent, et bene habebant.* Item nota,
 20 quod isti duo patres impleverunt quod docet poeta^d:

Stultitiam simulare loco prudentia summa est.

Versus.

Quod etiam David fecisse dignoscitur, quando simulavit se stultum coram Achis et servis
 suis, et hac cautela periculum mortis evasit, I. Reg. XXI.

Consulimus^e itaque prelato, qui aliis ponitur in exemplum, ut a levitatibus
 abstineat quantum potest, et si levitatibus usus fuit, quando fuit persona privata,
 25 eas factus prelatus omnino dimittat; sicut fecit quidam, quem monachi eiusdem
 monasterii post decessum abbatis sui elegerunt in abbatem tanquam monachum
 magis omnibus dissolutum, sperantes sub eo remissius vivere. Cum autem factus
 fuisset abbas, regulam et statuta maiorum fecit nobiliter observari. Cumque
 30 monachi plus solito gravarentur, abbati suo dixerunt: 'Ideo te elegimus in abba-
 tem, quia speramus^f sub tuo dominio complere desideria cordis nostri, tu autem
 in virum alium mutatus vidèris. Que sit ergo causa mutationis tue, per te cogno-
 scatur a nobis'. Quibus ille respondit: 'Filii mei, *hec est mutatio, de clero ecclesi.*
 35 *Deus enim mollivit cor meum, et omnipotens contrahavit me.* Job XXIII. Nam prius,
 cum essem persona privata, non habebam reddere rationem Deo nisi de anima
 mea iuxta verbum quod scriptum est Ro. XIII: *Unusquisque pro se rationem*
 40 *reddet Deo.* Nunc autem et pro me et pro vobis rationem Deo sum redditurus
 iuxta verbum quod scriptum est Luc. XV: *Redde rationem villicationis tue.* Et
 ideo, filii karissimi, apostolus precipit ad Hebr. ultimo^g: *Obedite prepositis vestris*
 45 *ut cum gaudio hoc faciant et non gementes. Hoc enim non expedit vobis.* Sunt
 autem non nulli, qui ita faciunt levitates, quando sunt prelati, sicut faciebant

a) imitata *calendo cor.* imitatio *c.* b) infirmatur, *bi a Sal. superscripto cor.* infirmabatur *c*
 c) sequitur *in initio scriptum.* d) *egressus, e* *egressus cor.* egressus *c.* e) Consulimus *r.* *penam mutata.*
 f) sic *c.* quod *perperam pro speravimus scriptum videtur.* g) ult. *c.* *super.*

46 1) *Cato, Dist. II, 18.* 2) *Ps. 80, 13:* secundum desideria cordis eorum: *Rom.*
 I, 24: in desideria cordis eorum.

T. 272^d. Quod prelatus debet carere tribus, scilicet iracundia^a, avaritia et superbia.

prius, quando erant persone private. Qualis fuit sanctus Lupus archiepiscopus Senonensis, de quo sic legitur¹: *Cum autem omnes de curia sibi vehementer detraherent, quod circum Dei, filium predecessoris sui, nimis immoderate amaret, coram detractoribus ipsam circum apprehendens osculatus est eam, dicens: Nichil nocet homini reba aliena, quem propria non maculat conscientia. Quia enim ipsam Deum ardenter amari conuocerat, eam mente purissima diligebat. Sed dicitur in Prover. XXVI: Sicut canis qui recubatur ad vomitum suum, sic imprudens qui iterat stultitiam suam.* Quantum ergo ad istam materiam pertinet, faciendum est quod docet beatus Francisus. Dicit enim²: *Bonum est multa dimittere, ne ledatur opinio.* Non enim omnia omnibus expediunt, et non omnino omnino omne genus placet, Eccli. XXXVII¹. Ideo dicit apostolus I. Cor. VI¹: *Omnia michi licent, sed non omnia expediunt.* Item infra X¹: *Omnia licent, sed non omnia edificant*^b. Ideo dicit I. Cor. XIII¹: *Cum essem paruulus, loquebar ut paruulus, sapiebam ut paruulus, cogitabam ut paruulus: quando autem factus sum vir, evacuavi que erant paruuli.* Nota, quod in Pontificali Ravennae³ frequenter legi, quod quidam archiepiscopus Ravennensis⁴ ad tantam devenerat senectutem, quod verba puerilia loquebatur. Nam factus fuerat cum puero puer. Cumque Magnus Karolus imperator venturus esset Ravennam et cum eo pransurus, rogaverunt eum clerici sui, ut propter honestatem ostendendam et bonum exemplum dandum coram magno imperatore a levitatibus abstineret. Quibus ipse dixit: Bene dicitis, filii, bene; et ego ita faciam. Cumque iuxta se sederet ad mensam, tergit familiariter archiepiscopus manu sua scapulas Karoli dicens: Pappa, pappa^c, domne imperator! Cum autem imperator quereret ab astantibus, quid diceret, dixerunt ei, quod pro nimia senectute modo puerili invita^d [vos^e ad comedendum]. Tunc imperator alacri vultu amplexatus est eum dicens: *Eccc ecce Israhel, in quo dolus non est.* Non tale iuditium de Iohanne evangelista quidam habuit adulescens, dum cum avicula luderet sicut puer. De quo sic habetur⁵: *Cum aris que perire dicitur veni beatus Iohannes a quodam oblata fuisset, et ille eam quasi demulcendo tangeret et contrectaret, quidam adulescens hoc ridens ad eum dicens: Videte, quomodo ille senex eum aris sicut puer ludat. Quod beatus Iohannes per spiritum cognoscens reversum ad se vocavit et, quid in manu teneat, requisivit. Cui cum se aris tenere diceret, ait: Quid inde facis? Et iuvenis: Arces inde ac bestias sagittamus. Cui apostolus: Quare? Tunc iuvenis cepit tendere arcum et tensionem in manu tenere. Sed cum nihil ei apostolus diceret, iuvenis arcum distendit. Cui Iohannes: Quare, fili, arcum distendisti? Cui iuvenis: Quia, si diutius tenderetur, ad faciendum iacula inferior roboretur. Et apostolus ad hoc: Sic et humana fragilitas ad contemplationem minus rutila fieri, si semper in suo rigore persistens fragilitati sue interitum condescendere recusaret. Non et aquila cunctis aribus celsius volat et solem clarus conspiciat, et tamen nature necessitate ad terra descendit. Sic et humanus animus, cum se audeam a contemplatione retrahit, crebra invocatione ardentius ad celestia tendit. Quasi simile exemplum habetur in Vita sancti Antonii de quodam sagittario⁶. Versus:*

Fortius ut feriat, fortis distenditur arcus.

Redeamus ad cursum nostrum.

a) iracundia e. b) sic e. c) pappa pa e, tum pap a Sal. in marg. suppl. d) invita-
bat. ha expand. e. e) uos erasum. f) sequitur et minio scriptum. g) Io. c. h) fortis
alio atram, in loco raro.

1) In Jacobi Leg. Aurea c. CXXVIII (123), ed. Grasse p. 579. 2) In Thomae de
Celano Vita Francisci secunda III, c. 66. Idem dictum iam supra f. 241^d, p. 82, allatum est. 3)
Agnelli c. 165, SS. Langob. p. 383 sq. Sal. e memoria haec narrans a verbis eius nulla
recedit. 4) Gratianus. 5) In Jacobi Leg. Aurea c. IX, 8, ed. Grasse p. 60 sq. 6) In
Iacobi Leg. Aurea c. XVI, 3, ed. Grasse p. 105.

F. CCLXXIII^a. De ira que prohibetur.F. 273^b. De ira que conceditur. et de Moyse. qui legitur quater iratus.

Privative^a ad hoc. ut prelati sit idoneus et sufficiens. debet carere tribus¹. scilicet iracundia. avaritia et superbia. De iracundia sciendum est. quod prohibetur amicitia hominis iracundi. quanto magis eius dominium? Ideo dicit sapiens in Prover. XXII². *Non^b esse amicus homini iracundo neque amboles cum viro furioso. ne forte discas sentias eius et sanas scandibam anime tue.* [Non^c sine causa prohibetur amicitia hominis iracundi. quia Ecclesiasticus dicit XXVIII³: *Homo enim iracundus^d incendit litem. et vir peccator conturbabit antea et in medio pacem habentium immittet inimicitiam.* Item Prover. XV⁴: *Vir iracundus provocat rivos. qui patiens est. mitigat suscitatus.* Item Prover. XVIII⁵: *Spiritum vero ad irascendum facilem quis poterit sustinere?* Sed dicit aliquis: Indignantis sum nature. non possum facere aliud. si irascor. quia dedit michi Deus falem complexionem. Contra hoc habemus multiplicem responsonem. Et primo. quia Ieronimus ita Ieronimus. dicit: *Legimus in David propheta 'ad excusandas excusationes in peccatis'. quod multi peccato- rum suorum quasi iustus preendaunt excusationes. ut quod voluntate delinquant videantur necessitate peccare. Dominus scrutator cordis. et renna futuras cogitationes in singulis con- tuetur.* Secundo. quia Dominus reprehendit Caym de ira dicens Gen. III⁶: *Quare iratus es. et car concidit facies tua?* Et addidit post pauca⁷ de dominio ire: *Sub te erit appetitus eius. et tu dominaberis illius.* Item Job XXXVI⁸: *Non te ego superbi ira. ut aliquem opprimas. nec multitudine denarum inclinet te.* Item: *Desine ab ira et derelinque iram. mali emulati. et malignis. et amore multum a cervo tua.* Ideo nota. quod. si homo resistere ire non posset. tot auctoritatibus iram Deus non prohiberet. Ideo dicit beatus Iacobus I⁹: *Sit autem omnis homo color ad audientiam. tardus autem ad loquendum et tardus ad iram. Ira enim viri insti- tum Dei non operatur.* Ideo dicit sapiens Prover. XXVII¹⁰: *Grave est secretum. et amara est iram. sed ira stulto utroque gravior. Ira non habet misericordiam nec cunctas parat. et impatum caritati ferre quis poterit?* Item super illud Prover. XII¹¹: *Fatias stulti indicunt iram suam.* dicit glosa: *Natura ire est. ut probata magis ferreat. occidit lingua sua.* Item Prover. XXVI¹²: *Qui imponit stulto silentium. iras mitigat.* Imponere stulto silentium est non promovere eum ad prelationis dignitatem. quia. sicut dicit Ecclesiastes X¹³: *est modum. quod vidi sub sole quasi per errorem egrediens a facie principis. positum stultum in dignitate sublimi et divites sedere seorsum. Vidi seorsus in equis et principes ambulantes quasi seorsus super terram.* Hoc cotidie videmus fieri. quia aliquis prebicitur. qui non valet tres denarios. nisi illos haberet in ore. et hoc fit amore privato. et alius. qui erit idoneus et sufficiens. nullam poterit gratiam invenire. Et hoc totum predixit sapiens in Eccl. IX¹⁴: *Vidi sub sole nec reclusionem esse cursum nec factum bellum nec sapientium pacem nec doctorem divitias nec artificum gratiam. sed tempus casusque in omnibus.* Notandum autem quod iuxta psalmistam¹⁵ et apostolum ira conceditur. dum modo sol non occidat¹⁶ super iracundiam nostram. Unde apostolus ad Ephe. III¹⁷: *Irascimini et nolite peccare. Sol non occidat super iracundiam vestram.* Conceditur ergo ira que ex celo Dei procedit et proximo utilis

^a in versa progressu tantum S. littera P. simplici modo scripto. sed postea Sol. in margine litteram initialem P. eadem nigra et cubo paret. ^b in ponit mutata. ^c in eis inclusa in marg. super. a Sol. ^d suppl. No su ca philet e. pro No su ca philet. signis compendij a bibliopago abscessis. ^e irasid e. ^f deus in marg. a Sol. suppl. ^g quasi in loco suo. ^h ut super in loco suo.

¹ Cf. supra f. 258^b. p. 121. l. 13. ² Comment. in Matth. I. 10. Opera ed. Val- tarsius (Verone 1737) VII. col. 66. ³ 4. 5: Irascimini et nolite peccare.

F. 273^a. De malis prelati, qui nunquam volunt a subditis satisfactionem recipere.

- *r. 1. invenitur. Ideo dicit sapiens Eccl. VII: *Melior est ira risu, quia per tristitiam vultus*
 *e. 5. *animus corrigitur delinquentis.* Hinc Dominus legitur iratus Mar. III: *Et circumspiciens^a*
eos in ira contristatus est super cecitatem cordis eorum. Item Moyses, de quo dicitur 5
 *r. 5. Numeri XII, quod erat *vir mitissimus super omnes homines, qui morabantur in terra,* legitur
 *r. 273^a. quater iratus, sicut in alia cronica posuimus: nec ex illa ira Deo displicuisse legitur,
 immo magis placuisse.
 Ps. 105, 19-20. Primo, quando filii Israel fecerunt vitulum in Oreb et adoraverunt sculptile et muta-
 *r. 15. verunt gloriam suam in similitudinem vituli comedentis fenum. Exo. XXXII: *Conque appro-* 10
pinquasset ad castra, vidit vitulum et choros. Iratusque valde proiecit de manu tabulas et con-
 fregit eas ad radices montis. Iratus est ergo Moyses primo propter peccatum ydolatrie.
 *r. 15-20. Secundo propter negligentiam circa divinum cultum, Levi. X: *Inter hec hyrcanum, qui*
oblatus fuerat pro peccato, cum querebat Moyses, crustam reperit. Iratusque contra Eleazar
 et Ithamar filios Aaron, qui remanserant, ait: *Cur non comeditis hostiam pro peccato in loco* 15
sancto, quia^b sancta sanctorum est et data vobis, ut portetis iniquitatem multitudinis et rogetis pro
ea in conspectu Domini, presertim cum de sanguine illius non sit illatum intra sancta, et comedere
eam debeveratis in sanctuario, sicut preceptum est michi? Respondit Aaron: *Oblata est hodie*
victima pro peccato et holocaustum coram Domino, michi autem accidit quod vides. Quomodo 20
potui comedere eam aut placere Domino in ceremoniis mente lugubri? Quod cum audisset
 Moyses, recepit satisfactionem. Aliqui vero prelati ita superbi et protervi et maledicti
 sunt et filii Belial, quod nunquam a subditis volunt satisfactionem accipere, sed semper
 *r. 7. 8. eos confundere et super eos clamare, faciendo contra scripturam que dicit Eccl. XI:
Priusquam interroges, ne vituperes quemquam: et cum interrogaveris, corripie iuste. Priusquam
 *r. 273^a. *audias, ne respondeas verbum, et in medio seniorum ne aditus loqui.* 25
 *r. 15. Tertio iratus est Moyses in seditione Dathan et Abiron et Chore, Numeri XVI:
Iratusque Moyses valde ait ad Dominum: Ne respicias sacrificia eorum. Tu scis, quia^c nec assel-
lam^d quidem unquam acceperim ab eis nec afflicerim quemquam eorum.
 Quarto iratus est Moyses contra principes, qui reversi de bello feminas reserva-
 *r. 14-19. verant, Numeri XXXI: *Iratusque Moyses principibus exercitus, tribunis et centurionibus, qui* 30
revertant de bello, ait: Cur feminas reservastis? Nonne iste sunt, que deceperunt filios Israel
ad suggestionem Balan et prevaricari vos fecerunt in Domino super peccato Phogor, unde et
percussus est populus? Ergo cunctos interficite, quicquid est generis masculini, etiam in par-
vulis, et mulieres, que noverunt virum in coitu, iugulate. Puellas autem et omnes feminas virgines 35
reservate vobis et manete extra castra septem diebus.
 De avaritia, que excludere debet hominem a prelatione, dicitur¹: *Avaricia est de-*
testabile malum, perorandum facinus, relictulum diaboli, servitus abominabilis, cuiuslibet reli-
gionis linea omniumque virtutum extirpatrix. Vel sic²: *Avaritia est immoderatus ardor habendi.*
 Hec merito a prelatione excludere debet, quia excludit a regno Dei. Unde apostolus ad
 *r. 5. Ephe. V: *Hoc enim scilicet intelligentes, quod omnis fornicator aut immundus aut avarus, quod* 40
est idolorum servitus, non habet hereditatem in regno Christi et Dei. Item alibi dicit prima^e
 *r. CCLXXX^a.
 *r. 10. Timothei VI: *Radix enim omnium malorum est cupiditas, quam quidam appetentes erraverunt*

a) circumpiciens e. b) quae Vulg. c) quia in marg. a Sal. suppl.; quod Vulg. d) sic e.
 e) prima in marg. a Sal. suppl.

1) Nescio ubi. 2) In Tractatu de septem vitiis, Augustini Opera ed. Maur. VI (Vene- 45
 tiis 1731), App. col. 217: Avaritia est immoderata habendi cupiditas.

F. 274^b. Quod homo apostata inutilis est Deo, sibi et proximo.

F. 274^a. Quod superbus propter duo debet confundi.

a fide et inseruerunt se doloribus multis. Item Ecclesiastes V: *Avarus non implebitur pecunia, et qui amat divitias, fructum non capiet ex eis.* Item Eccli X: *Avaro nichil est scelestius.*
 5 *Quid superbat terra et cinis? Nichil est iniquius quam amare pecuniam. Hic enim et animam suam vendem habet, quoniam in vita sua proiecit intima sua.* Item Abacuch II: *Ve qui congregat avaritiam malam domui sue, ut sit in excelso nidus eius, et liberari se putat de manu mali. Cogitasti confusionem domui tue, concidisti populos multos, et peccavit anima tua, quia lapis de pariete clamabit, et lignum, quod inter iuncturas edificiorum est, respondebit.* Item
 10 *Prover. XXVIII: Qui odit avaritiam, longi fiet dies eius. Merito igitur a prelatione est excludendus, cui hec pestis maledicta inheret. Ideo dicit sapiens Prover. XXIX: Rerustus erigit terram, vir avarus destruet eam.* Item Prover. XV: *Conturbat domum suam qui sectatur avaritiam; qui autem odit numera, rivet.* Item Eccli. XIII: *Vir cupido et tenui sine ratione est substantia, et homini licido ad quid aurum? Qui aerevat ex animo suo iniuste, aliis congregat, et in bonis illius alius luxuriabitur.* Hoc ad litteram frequenter videmus, quia unus prelatas habebit multas divitias congregatas, nec tribuit ei Deus potestatem, ut comedat ex eis, sed alius superveniens dissipabit eas. Habetur simile Ecclesiastes VI:
 De superbia, que excludere debet hominem a prelatione, dicitur Tobie 4: *Superbiam nunquam in tuo sensu, aut in tuo verbo dominari permittas. In ipsa enim initium sumpsit omnis perditio.* Item Eccli. X: *Initium superbie hominis apostatare a Deo, quoniam ab eo qui fecit illum recessit cor eius, quoniam initium peccati est omnis superbia.* Ideo dicit sapiens Prover. VI: *Homo apostata vir inutilis.* Revera inutilis, quia inutilis Deo, inutilis sibi et inutilis proximo. Inutilis Deo, quia dereliquit Deum factorem suam et recessit a Deo salutari suo. Et ideo dicitur ei Deutero. XXXII: *Deum, qui te genuit, dereliquisti et oblitus es Domini creatoris tui.* Inutilis sibi, quia, sicut dicit Ecclesiasticus X: *Peccatum in animam suam quis iustificabit, et quis honorificabit exhorantem animam suam?* Ideo dicit sapiens Prover. IX: *Si sapiens fueris, tibi metipsi eris; si autem illusor, solas portabis malum.* Inutilis proximo, quem scandalizat per malum exemplum. Ideo dicit Ecclesiasticus XIX: *Ectolletur in exemplum malus, et tolletur de numero anima eius.* Item
 30 *Iob XI: Vir canis in superbiam erigitur et tanquam pullum onagri se liberum natum putat.* Item Abacuch II: *Quomodo vinum potantem decipit, sic erit vir superbus et non decorabitur.* Item Prover. XXI: *Superbus et arrogans vocatur indoctus, qui in ira operatur superbiam.* Item Prover. XXIX: *Vir iracundus provocat rivus, et qui ad indignandum facilis est, erit ad peccata proclivior, id est magis inclinatus. Superbum sequitur humilitas, et humilem spiritu suscipiet gloria.* Item Ys. XVI: *Anticimus superbiam Montis, superbus est valde.* Superbia eius et arrogantia eius et indignatio eius plusquam fortitudo eius. Ideo de superbo conqueritur Dominus Ys. XXXVII: *Quia fureres adversum me, superbia tua ascendit in aures meas.* Item Abdie I: *Superbia cordis tui exaltat te habitantem in scissuris petrarum, exaltantem solium tuum. Qui dicis in corde tuo: Quis detrahet me in terram? Si exaltatus fueris ut aquila et si inter sidera posueris nidum tuum, inde detraham te, dicit Dominus.* Item Iob XX: *Si ascenderit usque ad celum superbia eius, et caput eius nubes tetigerit, quasi sterculinum in fine perleat, et qui eum viderant, dicant: Ubi est? Velut somnium avolans non invenietur, transiet sicut visio nocturna. Oculi qui eum viderant non videbit, neque ultra intuebitur eum*

a) sic c. b) omnis pecc. est Valg. c) recessus norus hoc loco coepus in c. cum C minio scripto.

45 d) penna mutata, versus norus hinc coepus in c. cum C minio scripto. e) scis-uris corr. scissuris c.

1) Haec (— anima eius l. 29) ad verbum fere repetita sunt infra f. 318^{c, d}.

F. 274^a. Quod prelatus debet cognoscere insufficientiam suam et se emendare. Qualiter prelatus se debet habere erga subditos et e converso^a.

locus suus. Hoc merito eveniet ei propter duo. Primo, quoniam, sicut dicit Ecclesiasticus X¹, *ab eo qui fecit illum recessit cor eius*. Secundo, quia oppressit subiectos suos, faciens contra illud quod Ecclesiasticus IIII¹ docet: *Noli esse sicut leo in domo tua, everrens domesticos tuos et opprimens subiectos tibi*. Quod quia non fecit, ideo dicitur ei

Ys. XIII¹: *Tu enim terram tuam disperdidisti, tu populum tuum occidisti*.

Cum^b igitur miser prelatus cognoscit se insufficientem propter predicta peccata, quamvis dictum sit ei a subditis: *Salvem fac teipsum et nos*, cognoscens, quod non potest sic incedere, quia nec consuetudinem habet, I. Reg. XVII¹, aut debet deponere arma Saulis, scilicet iracundiam, avaritiam et superbiam, aut debet cogitare de statu suo, dicens Cant. I¹: *Posuerunt me custodem in vineis, vineam meam non custodiri*. Et qui vineam suam non custodivit, quomodo custodiet alienam? Et qui sua facta bene non facit, quomodo bene faciet aliena? Ideo dicit Ecclesiasticus XIII¹: *Qui sibi nequam est, cui alii bonus erit?* Ideo dicit apostolus I. ad Timo. III¹: *Si quis autem domui suae praesens nescit, quomodo ecclesie Dei diligentiam habebit?* Sed hoc miser prelatus et insufficientis non potest cognoscere, quia scriptum est: *Vir insipiens non cognoscat, et stultus non intelligat haec*. Item Prover. XXI¹: *Omnis via viri recta sibi videtur*. Sed dicitur ibidem¹: *Perversa via viri aliena est: qui autem est mundus, rectum est opus eius*. Item Prover. XVI¹: *Est via, que videtur homini recta, et novissima eius ducunt ad mortem*.

Quia vero omnino subditi sine prelato esse non possunt, quia testante sapiente Prover. X¹: *Ubi non est gubernator, populus corrumpet*, faciat qui eligitur in prelatum quod Gregorius^c beatus Gregorius docet²: *Polles virtutibus iustus et coetus accedat ad regimen Augustinus^d*, animarum. Item Augustinus^e: *Qui clericorum subditorum curam recipere voluerit, ut suscipit semetipsum fratri suo Christo, discipulati approbationem sustinebit*.

Cum^f igitur bonus prelatus bonos subditos habet, debent se mutuo diligere et revereri, sicut scriptura docet. Nam de¹ prelato erga subditos Ecclesiasticus dicit VII¹: *Peccata tibi sunt, attende illis, et si sunt utilia, perseveret apud te*. Item Prover. XXVII¹: *Diligenter agnosce vultum pecoris tui tuosque greges considera. Non enim habebis iugiter potestatem, sed corona tribuetur tibi in generatione generationum*. Item Eccli. XXXII¹: *Reverentiam te posuerunt, noli extolli. Esto in illis quasi unus ex ipsis. Curam illorum habe et sic considera^g*. Item Iudith VIII¹: *Et tuae, fratres, quoniam vos qui estis presbiteri in populo Dei, et est vobis pendet anima illorum, ad obsequium vestrum corda eorum erigite, ut memores sint, quia temptati sunt patres nostri, ut probarentur, si vere colerent Deum suum*. Item prima Petri V¹: *Seniores ergo, qui in vobis sunt, obsecro consentior et testis Christi passionum, qui et eius que in futuro revelanda est glorie communicator. Pascite qui est in vobis gregem Dei, providentes non coacte, sed spontanea secundum Deum, neque turpis lucri gratia, sed voluntarie, neque ut dominantes in clericis, sed formefacti^h*.

a) cō e.; cf. supra f. 250^a, p. 105, n. d. b) penult mutata; Cum in loco rosso, littera initialis C colore nigro et rubro picta, antea Cum simplici modo scriptum fuisse patet. c) A². e. d) A². e. e) penult mutata. f) de bis scriptum in fine versus et initio sequentis, alterum expunctum. g) generationem et generationem Vulg. h) dignationem Vulg. i) sic habet Vulg.; congreg. falsa lectio est. j) sic e.; qui deest Vulg. k) sic etiam infra f. 305; forma facti Vulg.

1) I. Reg. 17, 39: si armatus posset incedere, non enim habebat consuetudinem. 2) Lib. Regulae pastor. I, 9. Idem supra f. 268^a, p. 142. 3) Nescio, ubi hoc dixerit.

F. 275^b. Quod prelati debent frequenter mutari propter tria.
Quod meliores sunt prelati qui dantur a Deo quam qui ab hominibus
eliguntur.

gregis ex animo, ut^a, cum apparerit princeps pastorum, percipiat inaccessibilem glorie
coronam. Item de apostolo Paulo legitur Act. XX⁴, quod a Mileto mittens Ephesum vocavit
maiores natu ecclesie. Qui cum venissent ad eum et simul essent, dixit eis et cet.^b. Attendite
vobis et universo gregi, in quo vos spiritus sanctus posuit episcopos regere ecclesiam Dei, quam
adquisistis sanguine suo. Ego scio, quoniam intrabunt post discessionem meam lupi graves, lupi
rapaces in vos, non parvos gregi. Et ex vobis ipsis erurgent viri loquentes perversa, ut ab-
ducant discipulos post se; propter quod vigilate, memoria retinentes, quoniam per triennium
nocte et die non cessavi cum lacrimis monens unumquemque vestrum. Et nunc commendo vos
Deo et verbo gratie ipsius, qui potens est edificare et dare hereditatem sanctificationis hominibus.
Item III^a Io. vox prelati ad subditos: Maiorem horum non habeo gratiam, quam ut audiam
filios meos in veritate ambulare. Item subditis precipitur, ut bene se habeant erga pre-
latos, prima ad Thessa. V⁷: Rogamus autem vos, fratres, ut veneritis eos qui laborant inter
eos et presunt vobis in Domino et moneant vos, ut habeatis illos abundantius in caritate, et^c propter
opus illorum pacem habete cum eis. Item ad Hebre. ultimo⁷: Obedite prepositis vestris et
subiacete eis. Ipsi enim parvigilant quasi rationem pro animabus vestris reddituri, ut cum
gaudio hoc faciant et non gementes. Hoc enim non expedit vobis. Orate pro nobis! Notan-
dum autem, quod meliores sunt prelati qui dantur a Deo quam qui ab hominibus eli-
guntur, ut patet in beato Ambrosio et beato Nicholao et aliis multis, qui divinitus sunt
electi^d, et in beato Severo archiepiscopo Ravennate, qui per columbam fuit electus^e,
sicut et alii plures pontifices Ravennates. De quibus videtur Dominus predixisse Iere. III¹:
Dabo vobis pastores iuxta^f cor meum, et pascent vos scientia et doctrina. Pasceat unusquisque
eos qui sub manu sua sunt, Iere. VI⁷. Quia igitur meliores sunt prelati qui dantur a
Deo quam qui ab hominibus eliguntur, ideo dixerunt apostoli Domino, quando Mathiam
in apostolum elegerunt, Act. I¹: Tu, Domine, qui corda nosti omnium, ostende quem elegeris.
[Verumtamen^g si contingat subditos prelatos debere eligere, eligant eos secundum for-
mam, quam assignat beatus Bernardus^h dicensⁱ: Tales eligendi sunt, qui regibus Iohannem
carchibeant, Egyptiis Moysen, fornicantibus Finces, Heliam idolatris, Helyscum auris, Petrum
mentientibus, Paulum blasphemantibus, Christum negotiantibus].
Diximus^b supra¹, quod conservatio religionum est frequens et conveniens mutatio
prelatorum. Et hoc propter tria. Primo ex parte prelatorum, quia, quando diu pre-
sunt, nimis insolescunt, id est superbiendo stultizant; quod patet in Saule, de quo
legitur I. Reg. XIII¹: Filius unius anni erat Saul, cum regnum cepisset, id est anniculus
quasi parvus², quia humilis fuit in principio regni, in tantum ut, cum querebatur
ad regnum, absconditus est domi³. Cui postea Samuel dixit I. Reg. XV⁷: Nonne, cum
parvulus esses in oculis huius, caput in tribubus Israel factus es? Ueritque te Dominus
in regem super Israel. Vide, quomodo humilitas exaltavit eum. Quando autem vio-
lenter voluit teneré regnum, a Samuele audivit I. Reg. XV⁷: Projecit te Dominus, ut

a) et . . . percipietis Vulg. b) sequitur C^o minto scriptum. c) in sanctif. omnibus Vulg.
d) et dest Vulg. e) iuxta cor meum in loco raso. f) unciis inclusa in infer. marg. alio atram. a
Sal. suppl. g) B^o. e. h) Dix in loco raso, littera initiali D coloribus nigris et rubra picta, ubi antea
Dix simplici modo procal dubio scriptum erat.

1) Cf. supra f. 268^b, p. 141, n. S. 9. 2) Cf. Agnelli lib. pontif. Ravenn. c. 17,
SS. Langob. p. 285; infra p. 169, n. 7. 3) De consideratione IV, 4. 12. Opera ed. Mabillon
(Paris. 1719) I, col. 446. 4) F. 253^d, p. 112. 5) Ex Petri Comest. Hist. scolast., Regnum
I, c. 11, haec assumpta sunt. 6) I. Reg. 10, 22. Cf. supra f. 268^b, p. 141, l. 30. 31.

F. 275^a. De Tyberio, qui raro procuratores mutabat.

F. CCLXXVI^a. Quod frequens mutatio prelatorum conservatio est religionum et consolatio subditorum.

*r. 28. *sis rex super Israel*¹. Et post pauca²: *Scidit Dominus regnum Israel a te hodie et tradidit illud*
 *r. 3. *proximo tuo meliori te*. Sequitur in XIII° capitulo: *Diobus autem annis regnavit super*
 Petr. Com. *Israel*, hoc est iuste rexit populum, in reliquis regni annis quasi tyrannus fuit et non rex³. Tyrannus
 est, qui violenta dominatione populum premit. Secundo ex parte subditorum, quia
 magna consolatio fit subditis, qui habent malum prelatum, quando removetur ab eis.
 *r. 27. Ideo congregationi subditorum promittit Dominus dicens Ys. X^o: *In die illa auferetur*
onus de humero tuo et iugum eius de collo tuo, et computrescet iugum a facie olei. Tertio⁴
 ex parte iterum prelatorum, quia, si boni sunt, non est congruum, quod bonitas eorum
 debeat eis nocere. Ideo magna consolatio est eis⁵ vel debet esse, quando non impo-
 nuntur homines super capita sua⁶, et quando a malis subditis separantur, sicut separavit
 se beatus Benedictus ab illis monachis, qui eum toxicare volebant⁷. Tunc quilibet
 bonus prelati a malis subditis separatus potest dicere verbum, quod dixit Iacob
 *r. 30. Gen. XXX: *Iustum est, ut aliquando provideam etiam domui mee*. Si quis autem dederit
 instantiam de Tyberio, qui raro procuratores mutabat, poterimus optime respondere, dando
 Petr. Com. et nos instantiam nostram. Sed prius historiam Tyberii videamus. Refert⁸ Iosephus,
 *f. 275. **Exemplum.** quod Tyberius Imperator in omnibus negotiis suis morosus erat. Unde, cum sta-
 tueret procuratores in provinciis, vix aut nunquam mutabat eos. Quod cum sepius quesitum esset ab
 eo, quare scilicet non mutaret procuratores, respondit se in hoc parere plebecule. Scientes enim pro-
 curatores se ad modicum habituros procuracionem emungunt usque ad sanguinem, et tanto dominantur
 gravius, quanto brevius. Qui recentes superveniunt, dissipant quicquid inveniunt⁹. Quod ostendit
 exemplo cuiusdam vulnerati, qui cum iaceret in via nec amoveret multitudinem muscarum a vulnere,
 superveniens alter putavit, quod omitteret ex imbecillitate¹⁰, et abegit muscas, que cooperuerant vulnus.
 Ad quem ille vulneratus: *Malfecisti michi, quia musce, quas amovisti, iam plene erant sanguine et*
partius molestabant me. Que superveniunt recentes, aerius pungent me. Sic procuratores et officiales
 recenter substituti aerius in subditos deserviant. Dicimus de isto exemplo Tyberii¹¹, quod
 Tyberius¹² bene faciebat raro procuratores mutando, quia revera procuratores noviter
 instituti, cum constat eis, quod cito a procuracione removeri debent, exhauriunt mar-
 supia subditorum et emungunt quicquid possunt, cognoscentes, quod modicum tempus
 habent, et quod ultra non poterunt villicare. Secus autem est de his qui habent con-
 scientiam et Deum pre oculis. Nam nos videmus diebus nostris, quod in Ytalia in
 *f. CCLXXVI. civitatibus capitanei et potestates bis in anno mutantur, et optime faciunt ius-
 tiam et regimina sua. Iurant enim, quando veniunt, servare statuta, que a sapien-
 tibus civitatis, ad quam veniunt, ordinata fuerunt. Insuper habent iudices et
 sapientes secum, qui reguntur lege maiorum, quorum consilio faciunt universa.
 Nam sicut *stultorum infinitus est numerus, sic multitudo sapientum¹³ sanilus est orbis*
terrarum. Igitur si seculares bene regunt civitates in paucis diebus, quanto
 magis religiosi, qui habent regulam et statuta maiorum et conscientiam et Deum
 pre oculis, sua regimina poterunt bene facere? Itaque propter rationes predictas
 conservatio religionum est frequens mutatio prelatorum. Quantum ad hoc capi-

a) hinc versus notus coeptus cum C minio scripto. b) eis in marg. a Sal. suppl. c) se-
 quitur C atramento nigro scriptum. d) imbecillitate, ei a Sal. superscripto carr. imbecillitate e. e) sic
 h. l. e.

1) Cf. supra f. 261^a. 262^b. p. 128 sq. 2) Haec sunt verba Petri Comest. l. l.

3) Ps. 65, 12: imposuisti homines super capita nostra. 4) Cf. Gregorii M. Dial. II, 3.

5) Haec ad verbum excerpta sunt ex Petri Comest. Hist. scolast., In Actus apost. e. 56.

F. 276^b. De superfluo modo vivendi, quem frater Helyas habebat.

tulum satis sit dietam, transeamus ad aliud. Et^a poterit totus tractatus iste, qui pertinet ad fratrem Helyam, appellari liber de prelato. In quo posuimus defectus fratris Helye et malorum prelatorum et sufficientias bonorum. Nam contraria iuxta se posita magis elucescunt. Unde poeta¹:

Namque per oppositum noscitur omne bonum. Versus.
Non sine felle suo dulcet fortuna nec albet
Absque nigredine, nec mons sine valle fait.

[Hinc^b Ieronimus dicit^c: *Nisi enim ex comparatione virtutum vitium non ostenditur*].

Porro septimus^d defectus^e fratris Helye fait, quia nimis volebat splendide et delitiose et pompaticè vivere. Raro enim ibat quoquam, nisi dumtaxat ad papam Gregorium nonum et ad imperatorem Fridericum secundum, quorum intimus erat^f, et ad Sanctam Mariam de Portiuncula, in quo loco beatus Franciscus ordinem fratrum Minorum inchoavit^g, et ibi obiit, et ad conventum Assisii, ubi beati patris Francisci corpus venerationi habetur, et ad locum Celle de Cortona, qui est locus pulcherrimus et delectabilis, quem in episcopatu Aretino fecit fieri de industria^h. Aut enim inveniebatur ibi aut in conventu Assisinate. Et habebat palafredos pingues et quadratosⁱ; et semper ibat eques, etiam si transibat ab una ecclesia ad aliam per dimidium miliare, faciens contra regulam, que dicit^a, quod fratres Minores non debeant equitare, nisi manifesta necessitate vel infirmitate cogantur. Item domicellos habebat pueros seculares^j, sicut habent episcopi, vestitos diversicoloribus indumentis, qui ei in omnibus assistebant et ministrabant. Item raro comedebat in conventu cum aliis fratribus, sed semper seorsum in camera sua solus iuxta verbum illius avari Eccli. XI: *Inveni requiem michi, nunc manducabo de bonis meis*^k, 19.

solus; que erat rusticitas maxima secundum meum iudicium, quia
nullius sine solio Versus.
iocunda fit possessio^l.

Item specialem equum habebat in conventu Assisii, fratrem Bartholomeum Paduanum, quem vidi et cognovi, qui cibos delicatissimos faciebat. Hic inseparabiliter ei adhesit, quousque ipse Helyas ultimum diem clausit. Sic fecerunt omnes alii^m 1253. qui de familia sua fuerunt. Nam familiam habuit specialém XII vel XIII fra-

a) *penna et atramentum mutata.* b) *ancis inclusa in marg. infer. alio atram. a Sal. suppl.*

c) *¶ Porro in precedente versu, tunc notus versus coeptus et Se in loco raso, littera initiali S coloribus nigro et rubro picta, ubi antea S simplici modo procul dubio scriptum erat.*

1) *Henricus Septimell. De divers. fort. III, 44. l. 31. 32. Leyser. Hist. poet. p. 478. 455; Fabricius, Bibl. Lat. mediæ et infimæ ætatis (Florentiæ 1858) V, p. 672. 665.* 2) *Comment. in Matth. I, 9, Opera ed. Vallursini (Veronæ 1737) VII, col. 53.* 3) *Iam resumit filium longe inde a f. 251^c, p. 107. interruptam.* 4) *Cf. supra f. 246^c, p. 96, l. 8. 9.* 5) *Cf. Leg. Francisci auct. Bonaventuræ c. 2, Opera Bonæ, ed. Pellier XIV, p. 300.* 6) *Cf. supra f. 250^b, p. 104.* 7) *Cf. Thomas de Eccleston, Coll. XIII (12), Analecta Francisc. I, p. 242; SS. XXVIII, p. 564; Spiv. Vitæ (1505) f. 167^b, 169^{a-b} (ed. Sabatier, Opusculæ de crâque historique 1904, p. 193. 201 sq.) = Chron. XXIV ministr. gener., Analecta Francisc. III, p. 44, 229 sqq.* 8) *Regala secunda cap. 3.* 9) *Cf. Chron. XXIV ministr. gener., Analecta Francisc. III, p. 230: famulos quasi domicellos tenebat; ib. p. 229: Et cepit thesaurizare et habere equum magnum et domicellos et lautam vitam tenere. Eademque fere in Speculo Vitæ f. 168^a, 169^a.* 10) *Idem versus repetiti sunt infra f. 338^b, ubi iocunda est poss.*

F. 276^a. De sagacitatibus fratris Helye. quibus nitebatur dominium ordinis violententer tenere.

F. 276^a. Quod post depositionem fratris Helye primo facte fuerunt constitutiones generales in ordine fratrum Minorum.

trani, quos in loco Celle de Cortona secum tenebat, et nunquam mutaverunt habitum, et post mortem mali pastoris vel potius seductoris, quando cognoverunt se deceptos, ad ordinem sunt reversi. Item habuit Helyas in societate sua quendam Iohannem, qui dicebatur de Laudibus¹, qui frater laycus erat², durus et acer

et tortor et pessimus carnifex. Dabat enim disciplinas fratribus sine misericordia ex precepto Helye, ut videretur illud impletum Eccli. X: *Secundum iudicium populi sic et ministri eius, et qualis rector est civitatis, tales et inhabitantes in ea.*

Octavus defectus fratris Helye fuit, quia violententer voluit tenere dominium ordinis; quod ut melius tenere posset, plures sagacitates habebat. Primam, quia frequenter mutabat ministros, ne nimis radicati fortius insurgerent contra ipsum³. Secundam, quod illos fratres faciebat ministros, quos reputabat amicos. Tertiam, quia non faciebat capitula generalia⁴ nisi [particularia^b, id est] cismontanorum. Non enim vocabat ultramontanos ministros, timens, ne deponeretur ab eis^c. Sed quando Domino placuit, a quo cuncta bona procedunt, tam isti quam illi pariter congregati deposuerunt eum, ita ut posset dicere illud Iere. Tren. I: *Vocari amicos meos, et ipsi deceperunt me.* Ad hoc autem, ut ista congregatio in generali capitulo fieret omnium ministrorum ad deponendum Helyas^d, multum laboravit frater Arnulfus Anglicus^e ex ordine Minorum, homo sanctus et litteratus et zelator ordinis et promotor; erat enim tunc temporis penitentiarius in curia domni Gregorii pape noni.

Nonus defectus fratris Helye fuit, quia cognoscens, quod contra eum congregabantur ministri, misit obedientias per totam Ytaliam omnibus fratribus laycis fortibus, quos reputabat amicos, ut ad generale capitulum accedere non negligerent. Sperabat enim, quod cum baculis eum deberent defendere^f. Quod intelligens frater Arnulfus ordinavit eum papa Gregorio, quod ad capitulum generale non venirent nisi illi fratres, quibus ex regula incumberebat^g, cum sociis ydoneis et discretis; et fecit cassari omnes obedientias missas laycis ab Helya. Et ipse met papa capitulo interfuit et audivit voces fratrum^h de depositione Helye et de electione successoris, generalis ministri fratris Alberti Pisani. Et in illo capi-

a) erat in marg. a Sal. suppl. b) part. i. (id est) in marg. a Sal. suppl. c) sequitur C
atram, nigro scriptum. d) sic e. e) ingrebat e. f) in a Sal. superscr.

1) Cf. Chron. XXIV ministr. gener., Analecta Francisc. III, p. 225 sq.: Clarnit etiam frater Iohannes de Laudibus, corpore fortissimus et vita preclarus, qui et laudibus effertur ibid. p. 254. et in Libro de laudibus h. Francisci, ibid. p. 668. 2) Cf. supra f. 250^a, p. 105. 3) Cf. Iordanius de Giano c. 61, ed. G. Voigt, 'Abh. d. phil.-hist. Cl. d. Sachs. Ges. d. Wiss.' V, p. 544; Analecta Francisc. I, p. 18: Infra septem enim annos capitulum generale secundum regulam non tenuit. 4) Romae a. 1239, circa pentecosten (Maii 15) celebrato: cf. supra p. 98, 111, n. 1. 5) Idem asserit Thomas de Eccleston, Coll. XIII (12), Analecta Francisc. I, p. 242 sq.; SS. XXVIII, p. 564 sq.; cf. Spec. Vitae f. 168^b (ed. Sabatier I, I, p. 200) = Chron. XXIV ministr. gener., Analecta Francisc. III, p. 230. 6) Regula secunda c. 8. decretum est, ut soli ministri provinciales et custodes in capitulo ad eligendum ministrum generalem succedant. 7) Cf. supra f. 253^b, p. 111, n. 2.

tulo facta est maxima multitudo constitutionum generalium¹, sed non erant ordi-
nate; quas processu temporis ordinavit frater Bonaventura generalis minister², et
parum addidit de suo, sed penitentias taxavit in aliquibus locis. Item eodem anno
post illud capitulum facta est gravissima solis eclipsis³, ut vidi oculis meis, de
qua infra suo loco dicemus⁴. Item frater Helyas, cum adhuc minister generalis
existeret, videns, quod universale capitulum ordinis contra eum congregabatur, misit
dicendo per loca fratrum, ut singulis diebus in capitulis suis congregati fratres
post *Pretiosa* alternatim intelligibiliter legendo dicerent illum psalmum⁵: *Qui*
regis Israel, intende, pro eo quod sub methaphora vinee videtur facere de ordine men-
tionem, ibi: *Vincam de Egypto transtulisti, circisti gentes et plantasti eam. Dux itineris*
fuisti in conspectu eius et plantasti^a radices eius, et implevit terram. Operuit
montes stulticia eius, et arboribus eius cedros Dei. Extendit palmiles suos usque
ad mare, et usque ad flumen propagines eius. Et breviter totus psalmus⁶ videtur ad
religionem beati Francisci et ordinem pertinere. Et⁷ habet tot versus, quot annis
beatus Franciscus vixit in ordine, scilicet XX¹¹⁸. Et quod ibi dicitur: *Exterminavit*
cum aper de silva, et singularis ferus depastus est eam, hoc absque dubio ad
malum generalem ministrum ordinis cognoscitur pertinere, qualis fuit Helyas, qui
fuit destructor et exterminator et dissipator ordinis fratrum Minorum. Et
nota, quod nullus fuit malus generalis minister in ordine fratrum Minorum nisi
ipse; et in hoc fuit deceptus, quia credidit semper tenere dominium ordinis, sicut
facit papa Romanus quamdiu vivit. Ille autem versiculus, qui in predicto psalmo
habetur, scilicet: *Fiat manus tua super rivum dextere tue et super filium hominis,*
quem confirmasti tibi, ad bonum generalem refertur, quales fuerunt omnes alii preter
Helyam. Diximus ergo diebus illis predictum psalmum ante generale capitulum
bene per integrum mensem; quod nec postea nec ante fieri vidi. Quod si fieret
ante quodlibet generale capitulum, non reputarem incongruum, maxime autem
post generalis ministri decessum. Et post psalmum et *Gloria patri* et *Sicut erat*
diceretur antiphona: *Plange, turba paupercola.* Versus: *Ora pro nobis, beate Fran-*
cisce. Oratio: *Deus, qui ecclesiam tuam beati Francisci⁹.* Aliis¹⁰ autem tempo-
ribus, quando generalis vivit, dicatur post psalmum versus: *Fiat manus tua super*
rivum dextere tue. Responsorium¹¹: *Et super filium hominis, quem confirmasti tibi.*
Domine, exaudi orationem meam. Dominus roborem. Oremus: *Omnipotens simpli-*
terne Deus, miserere famulo tuo ministro nostro et cet. Vota, quesumus¹², Domine,
supplicantis populi celesti pietate prosequere, ut et que agenda sunt videant et ad im-
plenda que viderint conualescant. Per Christum dominum nostrum.

Decimus defectus fratris Helye fuit, quia, postquam fuit absolutus a gene-
rali officio, nec humiliter nec patienter se habuit, sed imperatori Friderico a Gre-
gorio papa nono excommunicato totaliter adhesit¹³, equitando cum ipso et cum eo

^a) nonnulla verba per litteras vel syllabas tantum initialibus indicata in c. b) ps. c. c) Et — XX¹¹
¹⁰ in marg. laterali et infer. a Sal. suppl. d) franci. in fine versus c. e) penam mutata. f) k. c.
¹¹ q8 c.

1) Cf. Fr. Ehrle, *Archiv f. Literatur- u. Kirchengesch.* VI, p. 19 — 29. 2) In capitulo generali
Narbonensi a. 1260, celebrato, quos edidit Fr. Ehrle l. l. p. 87 — 138. 3) A. 1239: *Ion.* 3.
4) *F.* 273°, p. 164. 5) Cf. supra f. 221^a, p. 35. 6) Cf. *Matth. Paris.* a. 1239, SS. XXVIII,
p. 182; *Ryccard. de S. Germano* a. 11239, SS. XIX, p. 379; *Thomas de Eccleston, Coll.*
XIII (12), *Analecta Francisc.* I, p. 243; SS. XXVIII, p. 565; *Catal. min. gen. c.* 2,
Analecta Francisc. III, p. 695; litteras Friderici imp., *Hailhard-Brecholles* V, p. 346 sqq.,
Rep. Imp. V, 1, n. 2685; dicta testium edita ab Ed. Leupp, *Erve-Elie de Cortume* p. 179 sqq.

F. 277^b. Quod papa Gregorius nonus excommunicavit fratrem Heliam, eo quod imperatorem F[ridericum] excommunicatum sequebatur.

F. 277^c. Quod frater Helyas voluit se excusare de defectibus suis ordinem infamando^a.

morando in habitu ordinis cum quibusdam fratribus, qui erant de familia sua, quod redundabat in scandalum pape, in scandalum ecclesie et in scandalum ordinis sui, presertim quia imperator excommunicatus iam erat¹, et illis diebus obsedit 1240/41. Faventiam² et Ravennam³, et iste miser semper in imperatoris exercitu morabatur dando imperatori consilium et favorem. Rusticis vero et aliis secularibus usque adeo malum dedit exemplum, ut illud Eccli. XIX.⁴ videretur impletum: *Tolle tur de numero anima eius, et extolletur in exemplum manus.* Nam rustici et pueri et puella, quotiens obviabant fratribus Minoribus, per vias in Tuscia, ut centies audivi, cantabant⁴:

Hor, atorno fratt Helya^b.

Ke pies' ha la mala via.

Et tristabantur boni fratres et irascebantur vere usque ad mortem, dum talia audiebant. Videbant enim illud dominicum verbum impletum Mat. V⁵: *Vos estis sal terre. Quodsi sal evanerit, in quo salietur? Ad nichilum valet ultra, nisi ut mittatur foras et concidatur ab hominibus.* Igitur propter predicta provocatus papa Gregorius excommunicavit Heliam⁵.

Undecimus^c defectus fratris Helye fuit, quia infamatus fuit, quod introniteret se de alchimia^{d, e}. Revera, ubicumque audiebat aliquos fratres esse in ordine, qui in seculo aliquid de materia illa sive de artificio illo scivissent, mittebat pro eis et retinebat eos secum in palatio Gregoriano. Fecebat enim papa Gregorius nonus magnum palatium fieri in loco fratrum Minorum de Assisio, tum propter honorem beati Francisci, tum etiam ut ibi habitaret, quando veniret Assisium^d. In illo ergo palatio plures erant camere et diverticula multa, in quibus Helyas retinebat iam dictos necnon et alios multos; quod erat quasi phytionissam consulere. Sibi imputetur, viderit ipse!

Duodecimus defectus fratris Helye fuit, quia, postquam erat depositus et ibat cum imperatore vagabundus, quadam die venit ad quendam locum fratrum Minorum et congregatis fratribus in capitulo cepit velle ostendere innocentiam suam, et quomodo fratres iniuste deposuerant eum. Et sic exorsus est loqui: *Timor, quem timebam, exiit michi, et quod reverbar accidit. Nonne dissimulari? Nonne silui? Nonne quievi? Et venit super me indignatio, Iob III⁶.* Postmodum persecutus est verba sua, sicut voluit et visum sibi fuit, semper se laudando et ordinem vituperando^d. Et responsum fuit ei consequenter ad omnia que dixerat, quia *tempus et responsonem cor sapientis intelligit, Eccli. VIII⁷.* Dixit ergo respondens⁸: *Quod timebat impius, venit super eum; desiderium suum iustis dabitur, Prover. X⁹.* Nec dissimulasti nec siluisti nec quievi, sed ordinem tuum^f vituperasti et personam⁶

a) inscriptionem columnae 277^d, vide p. 161, l. 38, 39. b) helya h. l. c.; cf. infra p. 161. c) penna mutata. d) sequitur C minus scriptum. e) sequitur C atramento nigro scriptum. f) tuum in marg. a Sal. suppl.

1) A. 1239. Mart. 20, 24. 2) A. 1240. Aug. 26 — 1241. Apr. 14. 3) A. 1240. Aug. 15 — 22. 4) Hi versus infra f. 278^a, repetiti sunt. 5) Cf. Thomas de Eccleston l. I. 45. 6) Vide quae hac de re collegit Ed. Lempp, 'Frère Élie de Cortone' p. 121 sq.

F. CC78^a. Quod frater Helyas nunquam ordini suo voluit reconciliari^a.

tuam infamasti et malum exemplum secularibus dedisti et totum mundum turbasti. Idcirco merito venit super te indignatio. Quia enim multa mala fecisti, propterea circumdatus^b es laqueis, et conturbat te formido súbita. Et putabas te tenebras non visurum et impetu aquarum inundantium non oppressum iri, Iob XXII^c. Noveris itaque, quod excusationem tuam nullo modo suscipimus, quia scriptum est Eccli. XXXII^d: Peccator^e homo vitabit correptionem et secundum voluntatem suam inveniet^f comparationem. Sic, tu miser, excusas te, cum deberes cognoscere culpam tuam, quia scriptura dicit Eccli. XX^g: Quam bonum^h est correptum manifestare penitentiam! sic enim effugies voluntarium peccatum. Ecce imperatorem sequeris excommunicatum et ordinem tuum dimisisti, cum Dominus dicat: Luc. IXⁱ: Nemo mittens manum ad aratrum et aspiciens^j retro aptus est regno Dei. Unde apostolus ad Phil. III^k: Unum autem, que quidem retro sunt obliviscens, ad ea vero que sunt priora extendens meipsum, ad destinatum prosequor^l, ad bravium superne vocationis Dei in Christo Iesu^m. Audiens hec Helyas respondit: 'Ut video, non es meus amicus'. Respondit frater et dixit: 'Vere non sum tuus amicus, quia scriptura dicit Eccli. XXⁿ: Fatuo non erit amicus, et non erit gratia in bonis illius'. Respondit Helyas et dixit: 'Nonne times talia dicere?' Cui frater ait: 'Non, quia ad honorem Dei mei et ordinis mei loquor. Insuper et sapiens in Prover. dicit XXIX°: Qui timet hominem, cito corrumpet; qui sperat in Domino, sublevaritur^o. Et Ys. LI^p: Quis tu, ut timeas ab homine mortali et a filio hominis, qui quasi femur ita aresecit? Nonne, miser, ut dicit sapiens in Prover. XVI^q, melius erat humiliari cum milibus quam dividere spolia cum superbis?' Audiens hec Helyas erubuit et recessit confusus, nesciens, quid respondere rationabiliter posset. Cum autem egrederetur, dixit ei frater: 'Egrederere, egredere, vir sanguinum et vir Belial! Reddidit tibi Dominus universum malum tuum, et ecce premunt te mala tua, quoniam vir sanguinum es et vir Belial, II. Reg. XVI^r'. Conversus Helyas dixit ei: 'Quis te recepit ad ordinem?' Cui frater: 'Non tu, qui dimisisti religionem tuam et vadis vagabundus per mundum; et ideo rustici de te^s cantant':

Hor' atorvo fratte Helya,

Ke preso há la mala via.

Vade ergo viam tuam, frater musca^t, et considera, quid sapiens in Prover. dicit XIII^u: In malitia sua expellitur impius, sperat autem iustus in morte sua, qualis erit Domino concedente, quoniam hec est requies mea in seculum seculi: hic habitabo, quoniam elegi eam. De te autem scriptura dicit Eccli. XIII^v: Que communicatio sancto homini ad canem? Certe nulla, quia de sancto dicitur: Tu autem in sancto habitas, laus Israel. De canibus vero dicitur Apoc. ultimo: Foris canes et venefici et impudici et homicidae et ydolis servientes et omnis qui amat et facit mendacium. Audiens hec Helyas obmutuit et recessit confusus. [Quod iste, qui sic secure respondit fratri Helye, fuit frater Bonaventura de Furlivio^w, sicut ab ore suo audivi].

⁴⁰ a) inscriptionem columnae 278^d, vide p. 163, l. 33. 39. b) cydatus c. c) penna mutata. d) sic et supra p. 40, l. 8; respiciens Vulg. e) prosequor Vulg. f) sequitur C minio scriptum. g) sublevaritur, hi a Sal. superscripto post corr. sublevaritur c. h) te a Sal. superscr. i) unciis inclusa in marg. superiore folii 277^d, tanquam inscriptio huius columnae, linea rubra subducta, scripta sunt, sed ibidem signum: praefixum, quod et hoc loco post confusus invenitur, quo signo Sal. inscriptionem hoc loco inserendam esse indicavit, cum persperisset se in textu de Bonaventura nihil dicitur.

1) Easdem versus vide iam supra f. 277^b, p. 160. 2) Haec est dictio s. Francisci, qui usus esse in Vita eius persaepe dicitur: ex gr. Leg. auct. Bonaventura c. 7, 3, Bonav. Opera ed. Peltier XIV, p. 316: Vade viam tuam, frater musca. 3) Hunc vidit Sal. a. 1249.

Tertius decimus defectus fratris Helye fuit, quia nunquam voluit ordini suo reconciliari, sed semper usque ad ultimum diem vite sue permansit in pertinacia sua^a. Cum autem misisset ad eum frater Iohannes de Parma generalis minister fratrem Gerardum de Mutina¹, qui erat de primitivis fratribus et familiaris sibi, rogans eum, ut amore Dei et beati Francisci et pro bono anime sue et pro bono exemplo dando rediret ad religionem suam, et ipse faceret ei omnem gratiam et misericordiam, quam posset, respondit et dixit fratri Gerardo: Tot bona audivi de illo venerabili patre Iohanne de Parma, quod non recusarem proicere me ad pedes suos et dicere meam culpam, confidens de benignitate ipsius; sed sollicitus sum propter ministros provinciales, quos offendi, ne illudant michi ponendo me in compedibus et in carcere et dando michi panem arctum et aquam brevem. Insuper quia curiam Romanam offendi, constat michi, quod cardinalis qui est ordinis gubernator² intromitteret se de penitentia michi danda³. Nolo etiam perdere gratiam imperatoris, quam habeo⁴. Igitur frater Gerardus de Mutina fuit tota die integra in loco Celle de Cortona⁴ in familiari colloquio cum fratre Helya et laboravit quantum potuit, ut eum attraheret et converteret cum tota familia sua, ut preceptis ordinis obedirent, iuxta verbum quod scriptum est Prover. XXI: *Excogitat iustus de dono impii, ut detrahat impios a malo. Et Iacobi ultimo: Fratres mei, si quis ex vobis erraverit a veritate, et converterit quis eum, scire debet, quoniam qui converti fecerit peccatorem ab errore vie sue, salvabit animam suam a morte et operit multitudinem peccatorum*⁵. Laboravit itaque frater Gerardus incassum, quia noluit consentire Helyas propter rationes predictas, et ut impleretur verbum quod scriptum est: *Noluit benedictionem, et elongabitur ab eo*; et Apoc. ultimo: *Qui nocet, nocet adhuc, et qui in sorilibus est, sordescat adhuc*. Porro frater Gerardus totam sequentem noctem ibidem duxit insomnem, et ut retulit postea, videbatur sibi, quod demones per domum et locum per totam noctem sicut vesperationes discurrerent; audiebat enim eos voces emittere, et timor et tremor irruit super eum, et innoverunt *pili carnis sue, et omnia ossa eius perterrita sunt, Iob III*. Et mane facta et vale dicto recessit festinanter cum socio, et que viderat et audierat omnia per ordinem retulit generali. Igitur processu temporis mortuus est frater Helyas⁶. Excommunicatus erat prius a papa Gregorio nono. Si fuit absolutus⁶ et si bene ordinavit de anima sua, modo cognoscit. Viderit ipse! Nam, sicut scriptum est de Deo I. ad Timo. II. quod *vult omnes homines salvos fieri et ad agnitionem veri-*

a) sequitur C atram, nigra scriptam. b) in unica, in marg. a Sal. suppl. c) penna mutata. d) sequitur C minus scriptum. e) eius Vidy. f) operiet Vidy. g) in loco raso.

Mart. April. Luglani (infra f. 343^b), sed cum iste neque ac Sal. provinciae Bononiensis fuerit, saepius eum videre potuit. 1) Quod inter a. 1247—1250, factum est, antequam Fridericus imperator moveretur, cuius mentio infra facta est. 2) Qui a. 1247—1250, fuit Rainaldus, episcopus Ostiensis (postea Alexander IV. papa). 3) Bencius archipresbyter Cortoniensis a. 1253. Maii 2. testis interrogatus dicit. Ed. Lempp, 'Frère Elie de Cortone' p. 179; quod etiam, antequam infirmaretur, audivit ipsum Heliam pluries dixisse, quod libenter vellet ire ad dominum papam pro absolutione petenda, nisi quia timebat incarcerationi. 4) Ibidem Heliam depositum habitasse dicit Thomas de Eccleston, Coll. XIII (12). Analecta Francisc. I, p. 243, SS. XXVIII, p. 565, et Speculum Vitae (1509) f. 170^b; quod et confirmatur duabus tabulis datis Cortonae a. 1245. Jan. 23. et 1246. Jan. 7, quas ediderunt Azzoquidi, S. Antonii Patarini Serm. in Psalmos p. LXV sqq., et Ed. Lempp, 'Frère Elie de Cortone' p. 174 sqq. 5) Mortuus est Cortonae a. 1253. Apr. 22. 6) Elias reconciliatus fuit ecclesiae et absolutus a Bencio archipresbytero Cortoniensi a. 1253. Apr. 20, eucharistiam accepit sequente die

tatis venire, sic etiam scriptum est, quod non salvat impios, Iob XXXVI.⁶ Sunt enim non nulli, qui nolunt continuare bonam vitam, et in fine sperant concordare cum Deo, sed inveniunt se deceptos, ut dicit apostolus ad Ro. I.¹: Sicut non probaverunt Deum habere in notitiam^a, tradidit eos Deus in reprobum sensum, ut faciant ea que non conveniunt, scilicet ut desperent. Ideo dicit Beda¹: Quia homo Beda noluit bene facere, dum potuit, inflicta est ei, et non possit, dum velit. Unde Dominus Deutero. XXXII.¹: Abscondam faciem meam ab eis et considerabo novissima eorum.²⁰ Item Iere. XVIII.¹: Dorsum et non faciem ostendam eis in die perditionis eorum.¹⁷ [Et hoc non sine causa, quia idem fecerunt michi, ut habetur Iere. II.¹: Ier. ferunt ad me tergum et non faciem]. Aliter vero facit cum iustis. Unde Tobias II.¹: Filii sanctorum sumus et vitam illam expectamus, quam Deus daturus est his qui fidem suam nunquam mutant ab eo. Porro processu temporis, quia omni negotio tempus est et oportunitas, ut dicitur Eccl. VIII.¹, quidam custos fecit corpus fratris Helye exhumari et in sterquilinum proci, secundum quod de Ioachim, filio Iosie, rege Iuda dictum fuit a Ieremia XXII.¹: Sepultura asini sepebitur, putrefactus et proiectus extra portas Ierusalem.

Si autem aliquis querat, cui quantum ad effigiem corporis similis fuit iste frater Helyas, dicimus, quod totaliter assimilari potest fratri Ugoni^c de Regio, qui dictus est Hugo^c Pauca-palea, et fuit magister in grammatice in seculo magnus truhator et magnus prolocutor et in ordine fratrum Minorum sollempnis et optimus predicator, et qui mordaces ordinis confutabat et confundebat predicationibus et exemplis. Nam quidam magister Guido Bonattus de Furlivio, qui se philosophum et astrologum esse dicebat, et predicationes fratrum Minorum et Predicatorum vituperabat, ita ab eo fuit confusus coram universitate et populo Livienisi, ut toto tempore, quo frater Ugo fuit in partibus illis, non solum non loqui, verum etiam nec apparere auderet. Hic erat totus plenus proverbii, fabulis et exemplis, et optime sonabant in ore suo, quia hec omnia reducebat ad mores, et habebat linguam disertam et gratiosam, et libenter audiebatur a populo. Ministri vero et prelati ordinis non diligebant eum, eo quod parabolice loqueretur et confundebat eos proverbii et exemplis. Sed parum curabat de talibus, quia homo optime vite erat. Et hec de fratre Helya dicta sufficiant. Quia enim intentionis nostre fuit loqui de generalibus ministris ordinis beati Francisci, cum tempus occurreret oportunitas, et Helias, qui fuit unus ex illis, qui etiam me recepit ad ordinem, grandem materiam historie continebat, ideo me prius volui expedire de ipso, ut eius deposita sarcina facilius historiam prosequerer inchoatam. Recepit enim me frater Helyas anno Domini MCCXXXVIII^o, indictione XI^a. Iam nunc ad sequentem millesimum^o accedamus.

EXPLICIT LIBER DE PRAELATIS.

In quo multa utilia continentur tam de bonis quam de malis prelatibus.

¹⁰ a) sic (notitia) c, h, l. et infra f. 285°, p. 181, l. 28, sed hoc loco linea super a scripta adrasa esse videtur: notitia Vulg. b) Et — faciem in marg. super, a Sal. suppl. c) sic c, h, l. d) sequitur C minus scriptum. e) in c. f) Expl. — malis prelatibus in marg. superiore folii 278°, tanquam inscriptio huius columnae nigro atramento scripta sunt, linea rubra sublata.

Apr. 21. a) frater Denset fecit ordinis Minorum, ut patet ex dictis horum et aliorum testium interrogatorum diebus Maii 2—6, eiusdem anni, quae edidit Ed. Lempp, 'Frère Élie de Cortone' p. 179—187. 1) Cf. supra p. 138, n. 4. 2) Tempore Alleluie d. 1233. Cf. C. Satter, 'Johann v. Vicenza' p. 86 sup. 180. Vide locum supra ad f. 240°, adductum p. 78, n. 4. 3) Hugo Pauca-palea.

F. CC79^a. De magna eclipsi solis.F. 279^b. De operibus imperatoris Frederici secundi.

*f. CC79^a.
1239.
(Mart. 20/24)
(6. Mart. 15).
Feb. 5.
L. temp.
c. 241.
Iun. 3.
*f. 279^b.
L. temp.
c. 241.
Iul. - Sept.
Aug. 4.

*Anno Domini millesimo CC^oXXXIX^o excommunicatus est Fridericus imperator a papa Gregorio nono. Devicti sunt Gallici ultra mare¹. Depositus est frater Helyas generalis minister ordinis fratrum Minorum, et substitutus est frater Albertus Pisanus. Facta est solis eclipsi, in qua sol orribiliter et terribiliter obscuratus fuit; et stelle apparuerunt, ut² vidi oculis meis ego frater Salimbene de Parma, cum essem in civitate Lucensi³, que est civitas Tuscia; et iam in ordine fratrum Minorum steteram per annum unum et tantum plus, quantum est a festo purificationis⁴ usque ad diem, qua sol obscuratus fuit in sexta feria, in hora nona, in mense Iunii, tertio die intrante; et videbatur, quod esset nox obscura; et omnes homines et mulieres magnum timorem habuerunt et ibant amentes cum magna tristitia et pavore⁵. Et multi timore percussi venerunt ad confessionem et penitentiam fecerunt de peccatis suis. Et pacem fecerunt ad invicem qui discordes erant. Et dominus Manfredus de Cornacino de civitate Parmensi, qui erat potestas Lucensis tunc temporis, accepit crucem in manibus suis et processionaliter ibat per civitatem Lucensem cum fratribus Minoribus et aliis religiosis et clericis, et predicabat ipse potestas de passione Christi et faciebat pacem inter discordes. Hec vidi⁶ oculis meis, quia⁷ ibi eram; et frater meus frater Guido de Adam mecum erat ibidem, et frater Egidius Fassung de Parma similiter; et dominus Dommafol de Mijano⁸ et dominus Iacobus de Maluso, consobrinus matris mee, advocati erant sive assessores predicti domni Manfredi potestatis Luce. Hic dominus Manfredus precipuus benefactor erat fratrum Minorum cum domina Auda, uxore sua, que erat soror domni Bertoli Tavernerii. Hec vidi oculis meis in loco fratrum Minorum de Medhexana⁹, in quo castro erant alii nobiles milites et nobiles domine, que multa bona¹⁰ fratribus Minoribus contulerunt. Retribuat eis Dominus in retributione iustorum!

Eodem millesimo imperator Fridericus obsedit castrum Plumatiium et castrum Crevacori cum Parmensibus et Mutinensibus et cum CC^{is} militibus Regis et mille pedibus in mense Iulii¹¹, Augusti et Septembris. Et destructa fuerunt ambo dicta castra, que Bononiensium erant. Inde exivit proverbium, ut dicerent hi qui in ludo scaccorum ludebant: *Scacco per Vignola aven Plumazo*¹². Et eodem anno, dum imperator staret in obsidione castrorum Plumatii¹³ et Crevacori cum Parmensibus, Mutinensibus et Reginis, Bononienses venerunt et combusserunt burgum Sancti Petri extra civitatem Mutine usque ad dictam portam

a) ut a Sal. superser. b) vidi oculis fere penitus detrita recenti manu rescripta sunt. c) ¹ hoc loco e. d) sic cum j longo e. e) bona in marg. a Sal. suppl.

1) Haud procul a Gaza die Nov. 13. 2) Cf. supra f. 225°. 276^a, p. 44. 159. 3) Rectius a die Febr. 4; cf. supra f. 246°, p. 96. 4) Cf. infra f. 452^a. 5) Nescitur, quo anno Sal. ibi fuerit. Fortasse ibi erat, cum a. 1247. (ante Iun.) Pisis Cremonam iret. Nam Manfredus de Cornazzano iam a. 1247. Iun. 16. occisus est. Sed etiam forte post obitum Manfredi ibi fuit, ut a. 1259, cum Sal. in conventu Burgi S. Domini habitaret. Conventus Medesaniensis Minorum iam non invenitur in Provinciati edito a C. Eubel (Ad Claras aquas 1892) p. 57. 6) Iunii Liber de temp., quod Sal. e conjectura procul dubio correxit; sed vide quae SS. XXXI, p. 513, n. 1. adnotari. 7) Bononienses enim circa Sept. 29. castrum Vignolam obsederant, ubi die Oct. 2. victi sunt, ut infra relatum est. 8) Hoc male inseruit Sal.; nam Plumazzo iam mense Julio captum, sed iurgum S. Petri die Aug. 4. a Bononiensibus combustum est; cf. 'Cron. di Bologna', Muratori, SS. XVIII, col. 260.

F. 279^c. De obsidione Ferarie, et quod Feraria Romani pontificis est. sive Romane ecclesie.

F. 279^d. De Paulo Traversario de Ravenna.

dicte civitatis. Eodem millesimo debellati sunt Bononienses apud Vignolam a Mutinensibus et Parmensibus, et multi necati et submersi sunt in flumine¹, et multi ducti captivi. Rebellerunt quidam principes et barones in marchia Trivisana, ex quibus principalis fuit Aço marchio Estensis cum parte sua, et Trivixani².

Anno Domini M^oCCXL^o mortuus est frater Albertus Pisanus, generalis minister ordinis fratrum Minorum, et substitutus est frater Aymo Anglieus³. Siquidem frater Helyas apostataverat⁴ adherens Friderico. [Et⁵ eodem anno in mense Ianuarii, die XVI° intrante dicto mense congelavit flumen Padi, ita quod homines transibat equestres et pedestres ab utraque parte dicti fluminis⁶. Et⁷ eo anno obsessa fuit Feraria in mense Februarii et Martii et Aprilis a marchione Hestensi, qui dicebatur Aço, et a Gregorio de Monte-longo legato in Lombardia et a duce Veneciarum⁸. Et omnes isti fuerunt ibi cum magno exercitu. Et tunc erat dominus Raymundus de Sesso potestas Ferarie civitatis. Et Ferarienses reddiderunt dictam civitatem cum domno Salinguerra dictis dominis Gregorio de Monte-longo et marchioni et duci. Et missus est dominus Salinguerra Venecias captus, et alii nobiles de parte sua cum eo. Et stetit dictus Salinguerra in confuibus in civitate Venetiarum et mortuus est ibi et sepultus. Potens homo fuit et famosus et nominatus et magne sapientie reputatus. Dominium Ferarie optime habuit, sicut Guillelmus de Markesella condam habuerat et marchioni Hestensi⁹ dederat, qui prius in Feraria nichil quod suum esset habebat. Revera civitas Ferarie Romani pontificis est et terra ecclesie; et hoc audivi centies, quia septem annis ibi habitavi¹⁰, et etiam ab ore pape Innocentii quarti in plena predicatione hoc audivi quia semper tangebam eum, quando super fenestram palatii episcopi Ferarie predicabat. Porro dominus Salinguerra solitus erat dicere: 'Celum celi Domino, terram autem dedit filiis hominum'¹¹, quasi per hoc volens gloriari, quod potens esset in terris; et tamen in aquis Venetiarum mortuus est; et cum esset sapiens, filium habuit stultum¹², sicut Salomon Roboam, de quo¹³ dixit Eccle. I^o: *Habit*

a) sic c. b) uncis inclusa in marg. infer. a Sal. suppl. c) sic h. l. c. et semel etiam Liber de temp. c. 241. d) quo in marg. a Sal. suppl. e) sic c. pro 11

1) Scilleana, nunc dicto Panaro. 2) Cf. tabulam datam a. 1239. Dec. 20; Reg. Imp. V, nr. 13310. 3) In capitulo generali Nov. 1. Romae celebrato. 4) Eadem fere ad a. 1235, supra f. 243^b, p. 88. post addita sunt. Quae et Alb. Milioli ad Libri de temp. c. 242, p. 514. post in margine addidit. Illo loco initium anni non a nativitate Domini vel a Ias. 1, sed ab annunciatione, ut videtur, factum est. Unde hoc frigus a. 1241. fuisse conicio. 5) Sequentia in Libro de temp. c. 241. male ad a. 1239. relata Sal. recte sub hoc anno posuit. 6) Iacobo Trupulo. 7) Opizoni I. sponso Marchesellae filiae Thedelardi fratris Guillelmi Marchesellae. Cf. Riccobaldi Ferrar. Pomeriana, Muratori, SS. IX, col. 124 sq., Chron. parva Ferrar., ib. VIII, col. 481. 8) A. 1249. c. Ang. (vel Ort.) 1256; cf. infra f. 337^d. 348^c. 366^d. 9) Tribus locis Sal. infra de hac predicatione a. 1251. c. Oct. 4. habita plura narrat, f. 282^c, p. 174, f. 360^a, ubi repetit quae hoc loco leguntur, f. 395^d. 396^a. 10) Idem dictam affert Boncompagnus in formula epistolae invenis monasterium amantem in libello qui inscribitur Rota Veneris, C. Sattler, 'Ans Leben u. Schriften des Mag. Boncompagni' p. 91, n. 1, et in Rhetorica norissima, ed. A. Gaudenzi, Bibliotheca iuridica medi aevi II, p. 288. 11) Chron. parva Ferrar., Muratori, SS. VIII, col. 484; Iacobus Taurellus . . . fatuus et delirus.

F. CC80^a. De domno Thomasio de Foliano, quem papa Innocentius III^{us} fecit comitem Romagnole.

turus heredem post me, quem ignoro, utrum sapiens an stultus futurus sit et cet. Hic dictus est Iacobus Torrellus, qui et ipse proverbium suum solitus erat dicere: *L'asino da per la pare: bolta da, bolta riceve*¹. Quod est dicere: 'Asinus percussit per parietem, quando recalcitrat: ictum dat et ictum recipit', id est: percussuram dat et percussuram recipit. Quod rustici sapientissimum verbum reputabant, eo quod de papa et imperatore dictum esse credebant, [qui^b tunc temporis discordes erant ad invicem]. Et tunc temporis erat papa Gregorius nonus et imperator Fridericus sextus². Et capta est Ravenna a dicto imperatore, postquam mortuus est Paulus³ Traversarius⁴. Et nota, quod in Ravenna antiquitus fuerunt IIII^{or} nobilia casalia, sicut in Pontificali Ravennae pluries legi⁵. Habitavi enim ibi per quinquennium⁶. Et omnia illa casalia, que erant nobiliora et super alia, ad nichilum sunt redacta; quorum ultimum, quod plus duravit, fuit casale domni Pauli Traversarii, quod diebus meis omnino defecit. Fuit autem Paulus Traversarius pulcherrimus miles et magnus baro et ditissimus valde et dilectus a civibus. Verumtamen habuit emulum et contradicentem sibi quendam Anastasium⁷ in Ravenna⁸. Porro dominus Paulus filium⁹ habuit, ex quo remansit filia non legitime nata, que dicta est Traversaria, a casali suo pomen sortita. Hanc sepe vidi¹⁰. Et fuit pulcherrima¹¹ domina et bene morigerata, medioeris tamen stature, id est nec nimis longa nec nimis parva. Hanc papa Innocentius quartus legitimavit, ut posset hereditare, et dedit eam in uxorem domno Thomasio de Foliano¹², qui erat de Regio et attinebat sibi, quem etiam in Romagnola comitem fecit¹³, et placuit Ravennatibus. Genuit autem dominus Thomasius ex ea filium nomine Paulum, quem vidi pulcherrimum puerum et speciosum valde; qui cum pervenisset ad bivium pythagorice littere, ultimum diem clausit. Cumque devenisset ad mortem¹⁴, instituit sibi here-

a) hoc loco et infra f. CC80, et f. CCCC80. Sal. scripsit numerum Arabicum 0, hoc modo 0. Aliis omnibus locis, quibus signum Arabicum 0 scribi potuisset, numeros Romanos posuit. b) ancis inclusa in marg. super. a Sal. suppl. c) penna mutata. d) pulcherrima corr. pulcherrima c.

1) Cf. Boccaccio, 'Decamerone' VIII, 8: quale asino da in parete, tal riceve. 2) Ravenna capta est a. 1240. Aug. 22, mortuo Paulo a. 1240. Aug. 10; Spiril. hist. Ravenn., Muratori, SS. I, 2, p. 578. 3) La Agnelli Libco pontif. eod. Rav., quem Sal. Ravennae legit (cf. supra f. 272^a, p. 150), nihil hac de re legitur. Sed codex, quem Sal. legit, praeter hunc librum alios continuisse videtur, sicut et in codice Estensi saec. XV, qui Agnelli librum continet, alii existant libelli ad historiam Ravennatem spectantes (velut historia translationis s. Apollinaris a Sal. lecta), editi a Muratorio, SS. I, 2, p. 529 sqq. II, 1, p. 188 sqq., neque tamen in his haec reperiri. 4) Cf. infra f. 289^a, 389^b. Iam quidem a. 1264. Oct. Sal. Ravennae fuit (infra f. 390^a), a. 1265. vero in conventu Facentino vixit, a. 1268. 1269. eum Ravennae moratum esse constat (infra f. 410^a, 343^b). 5) Anastasi. Cf. Reg. Imp. V, nr. 13743. 6) Cf. infra f. 362^b, ubi brevius repetita sunt, quae hoc loco de Paulo Traversario eiusque gente narrantur. 7) Guilielmum. 8) A. 1264, quo Sal. Ravennae fuit (infra f. 390^a, 391^a), et fortasse iam a. 1262. 1263. 9) Vide quae Wilhelmus rex a. 1249. Oct. 2, Reg. Imp. V, nr. 4987, et Innocentius IV. papa, qui Thomasius dicit nepotem suum, a. 1249. Dec. 15, Potthast nr. 13882, ei dederunt. Cf. Ann. Casen. a. 1251, Muratori, SS. XIV, col. 1102. 10) Wilhelmus rex a. 1253. Iun. 17. Thomasius rectorem Romagnae constituit; Reg. Imp. V, nr. 5157; cf. ibid. nr. 5158; Innocentii IV. epistolam datam a. 1254. Nov. 7, MG., Ep. pont. sel. III, p. 304, nr. 333; Fantuzzi, 'Monumenti Ravennati' III, p. 333, nr. 135. 11) Scil. Thomasius.

F. 280^b. De domno Stephāno, filio regis Ungarie, qui multa perpessus est in-
fortunia.

dem domnum Matheum de Foliano¹, qui processu temporis bona occupavit
ipsius. Sane post mortem domni Thomasii uxor que fuerat eius iterum est mari-
tata²; quam in uxorem accepit nepos marchionis Hestensis³, scilicet domnus
Stephānus, filius regis Hungarie⁴, sancte Elysaβeth frater, sed non ex eādē
matre⁵, sed tantum ex patre. Qui⁶ genuit ex ea filium spetiosum, qui processu
temporis mortuus est⁷; et uxor domni Stephāni mortua est⁸ et sepulta in sepulero
domni Pauli Traversarii in ecclesia sancti Vitalis in artica apud Ravennam. Ipse
vero domnus Stephānus postmodum ivit Venetias et ibi in altissima paupertate et
summa miseria ultimum diem clausit⁹. Et ut tradidit Iosephus de Herode Agrippa
loquens: *Non erat homo, in quo mutabilitas fortunę dāto posset deprehendi*¹⁰, et exemplificat de
tribus eius infortuniis: sic de domno Stephāno possumus exemplificare. Primo
in hoc male configit ei, quia post mortem Andree regis Hungarie mater eius
de Hungaria fugit pregnant, timens, ne interficeretur ab Hūngaris¹¹, sicut aliam
reginam occiderant, scilicet sancte Elysaβeth matrem¹². Secundo, quia impo-
suerunt ei, quod ex Dionisio quodam¹³ conserpat; et ideo filii regis Hungarie
fratrem eum non appellabant nec ad habendam paternam hereditatem admitte-
bant. Et hoc dubium multis annis apud regem Hungarie¹⁴ fuit. Et multi fratres
Minores de Hungaria, qui transibant per Ferrariam, volebant ipsum videre et
dicebant, quod regi Hungarie, patri suo, in habitudine corporis optime similis
videbatur. Tertio, quia, cum nutriretur Ferrarie in marchionis Hestensis¹⁵
curia, et speraretur, quod ei propinquitatis iure deberet succedere¹⁶ tamquam
[filius neptis, filie¹⁷ Aldebrandini fratris], portatus fuit quidam [puer¹⁸ parvus¹⁹ de
Apulia supra asinum vel sumarium, natus ex quadam nobili muliere de Neapoli
et ex quodam Rainaldo principe, quondam²⁰ filio Aconis marchionis Estensis de
Ferraria, ut tunc dictum fuit; quem Rainaldum] imperator obsidem²¹ tenebat in

a) penno mutata. b) e (est) a Sal. in marg. suppl. c) filie aldeuran in marg. suppl., filius
neptis et dñi fratris in loco raso scripta sunt a Sal. ut censo. d) uicis inclusit puer — Rai;
maldum in loco raso scripta certe alia manu circa a. 1300. e) filio quondam. ~~conserpat~~ quondam filio e.
f) obside, linea compendii forte erasa, e.

1) Cf. tabulam Bonifacii archiepiscopi Ravennatis datam a. 1278. Nov. 12, editam a
G. Ieri, *Atti e Memorie della R. deput. di st. patria per le prov. Modenesi e Parmensi*,
serie III, t. IV, p. 482 sqq. quam infra ad f. 281^a, p. 171, n. 3. attuli. 2) Cf. Ann.
S. Iustinae Patav. a. 1262, SS. XIX, p. 182 sq.; Reg. Imp. V, nr. 14194a. 3) Aldo-
brandini. 4) Andree II. 5) Mater huius Gertrudis de Merania, mater Stephani Beatrix
filia Aldobrandini de Este. 6) Cf. Riccobaldi Ferrar. Pomerium, Muratori, SS. IX, col. 128.
7) Eadem verba infra f. 281^a; vide quae ibi adnotari. 8) Haec ex Petri Comest. Hist.
sciolast., Actuum c. 59, exscripta sunt. 9) Cf. Ann. S. Iustinae Patav. a. 1236, SS. XIX,
p. 155; Ann. Patav., Muratori, Antiq. Italiae IV (Mediolani 1741), col. 1133. 10) Ger-
trudem a. 1213. 11) Comite palatino Ungariae, quem Bela IV. rex privari fecit lumine
oculorum, Roger., Carmen. miser. c. 4, SS. XXIX, p. 550. 12) Belam IV. 13) Azzonis
III. (VII). 14) Cf. Ann. S. Iustinae Patav. a. 1263, SS. XIX, p. 183. 15) Bea-
trix. 16) Opizo II. Qui a. 1252. ab Apulia Ferrariam adductus est. Cf. Ann. S. Iustinae
Patav., SS. XIX, p. 162; Ann. Patav., Muratori, Antiq. Italiae IV, col. 1139; Chron. parva
Ferrar., Muratori, SS. VIII, col. 487; epist. Innocentii IV. papae datae a. 1252. Tul. 9. 18.
Potthast nr. 26481. 26482. (14659 a. 14668 a); Reg. Imp. V, nr. 13870a.

F. 280°. De domno Opiçone marchione Hestensi, et de origine et operibus eius.

vinculis [in civitate Neapoli^a]. Si fuit res fictitia, malitiose^b composita, an veritas, ignoro^c. Verum quomodocumque fuerit, Stephānus de Feraria fuit expulsus et habitavit Ravenne. Puer vero [noviter conductus^d] dominium tenuit marchionis Hestensis^e. Et^o factus est pessimus homo, imitatus Icilinicos mores.⁵
 7. 280°. Nam matrem propriam submergi fecit in aquis Adriaticis vel in vallibus, eó quod erubescerat matrem se talem habuisse, que lavandaria extiterat³. Nam ioculatores ei de hac macula^f verecundiam faciebant, eo quod⁵ illegittime natus esset, et quod matrem ignobilem habuisset. [Aliqui^h dixerunt istum Opiçonem filium fuisse Açonis marchionis Hestensis erat 10
 domine Beatricisⁱ tpis nos
 Quod si fuit sibi pater illi
 Hestensi. Et tamen^l prefuit

Notandum presertim

Malaspina tribus vicibus maritata^k].

Hic est Opiço Hestensis marchio, qui modo in Feraria dominatur, qui peccatis suis facientibus factus est monoculus. Nam cum in parasceue in hastiludio luderet, ab hastili haste fracto dextrum^l oculum sibi destruxit et lumen ex toto amisit. Faciebat enim talia^m amore cuiusdam muliercule, que presens úderat. Item dictum fuit de eo, quod filias et uxores tam nobilium quam ignobilium de Feraria constupraret. Item diffamatus fuit, quod proprias sorores cognoverit necnon et sororem uxoris. Item illós de [Fontanaⁿ], qui eum nutrierant et sublimaverant et exaltaverant⁴, destruxit et delevit et de Feraria expulit⁵. Multa alia^o mala fecit, et multa a Deo recipiet, nisi convertatur ad ipsum. Cum domno Octobono, qui postea⁶ papa Adrianus fuit, talem habuit amicitiam, quod propinquam 20
 1273. eius accepit uxorem⁷, ex qua tres filios genuit et filiam unam⁸. Et fuit primogenitus eius Aço, qui uxorem⁹ habuit de parentela pape Nicholai tertii, natione

a) in civ. Neap. in loco raso alia manu circa a. 1300. scripta. b) malitia a Sal. in loco raso.
 c) ignoro a Sal. in loco raso. d) nov. cond. in loco qui erant vel rarus est posteriore manu scripta.
 e) Et — ignobilem habuisset medicina superlita difficilia lectu ideoque in ed. Parm. omissa sunt. f) hæc vox certe legi nequit. g) eo quod certe legi nequit. h) unciis inclusa in septem longis lineis et minutis litteris in infer. marg. a Sal. suppleta, sed erasa et postea medicina superlita ita deleta sunt, ut paucissima legere poterim. i) hanc vocem nescio an recte legerim. k) litterae ata legi nequeunt. l) dextrum corr. dextrum c. m) talie corr. talia c. n) hæc vox recentis manu super alia erasa vel quae eraserat scripta est; neque tamen dubito hoc loco Fontana scriptum fuisse, cum eadem fere verba infra f. 360^a. recurrant. o) mala alia corr. alia mala c.

1) Eadem fere vide infra f. 360^a. Beneventi Rainaldum mortuum esse tradit Chron. Ferrar. ineditum codicis Estensis O 7, 10. (olim VI A 13), saec. XV, f. 13. 2) Demum ab a. 1264. mortuo Azzone III. 3) De quadam puella nobili vel de quadam domicella nobili natum eum fuisse tradunt Ann. S. Iustinae Patav. et Patav. l. l. Prior locus ex Ann. S. Iustinae exscriptus mutatus est in Chron. Est., Muratori, SS. XV, col. 313: de quadam formosissima puella et militari stirpe genita. Vide quod alius quidam supra p. 167, l. 25. dixit. 4) Cf. Chron. parva Ferrar., Muratori, SS. VIII, col. 487 sq. 5) Cf. Riccobaldi Ferrar. Pomerium, Muratori, SS. IX, col. 139; Ann. Mantuani, SS. XIX, p. 27; App. ad Chron. parvam Ferrar., Muratori, SS. VIII, col. 488. 6) A. 1276. 7) Iacobinam vel Iacomnam de Flisco. Cf. Ann. S. Iustinae Patav. o. 1263, SS. XIX, p. 183; Riccobaldi Ferrar. Pomerium, Muratori, SS. IX, col. 135. 8) Beatricem. 9) Iohannam de Urstiniis.

F. CC81^a. De fratre Latino, qui fuit cardinalis et legatus in Lombardia, et de constitutionibus suis.

Romani, qui dicebatur prius dominus Iohannes Galetanus, cum cardinalis existeret; et remansit¹ cardinalis dominus Matheus Rubeus², filius domni Ursi, fratris germani pape. Iste Matheus Rubeus est ordinis fratrum Minorum secundum eorum regulam gubernator, protector et corrector; et papa Nicholaus assignavit eum et ordini dedit, cum prius dominum Ieronimum³ petivissent, qui fuerat generalis minister eorum⁴.

Secundus cardinalis⁴ de parentela pape fuit dominus Iacobus de Columna, qui totaliter est amicus ordinis fratrum Minorum. Et cum esset iuvenis et persona privata, id est non habens aliquam dignitatem, a Bononia, ubi studebat, venit Ravennam causa devotionis, ut ecclesias visitaret, quia in Ravenna per totum mensem Maii sunt in ecclesiis maxime indulgentie⁵, et multi vadunt illuc de diversis partibus mundi, ut indulgentiam, quam semper optaverunt, piis supplicationibus consequantur. Venit ergo Ravennam dominus Iacobus causa predicta; et habitabat Ravennae tunc temporis in conventu fratrum Minorum ecclesie sancti Petri Maioris⁶, in qua corpus sancti Liberii per columbam electi⁷ venerationi habetur, et fuit ei assignatus socius et duxi eum ad omnia sanctuaria intus et extra, id est per civitatem et extra.

Tertius cardinalis⁸ de parentela pape Nicholai tertii fuit dominus Latinus ex ordine fratrum Predicatorum. Hic quantum ad similitudinem corporis Petro Capritio⁹ de Lambertinis de Bononia similis videbatur secundum meum iudicium. Hunc papa Nicholaus fecit legatum in Lombardia et in Tuscia et in Romagnola¹⁰; et turbavit mulieres omnes cum quadam constitutione, quam fecit; in qua continebatur, quod mulieres haberent vestimenta curta usque ad terram et tantum plus, quanta est unius palme mensura¹⁰. Trahebant enim prius caudas vestimentorum per terram longas per brachium et dimidium. De quibus dicit Pateclus¹¹:

Et trappi longhi, ke^b la polcey mema.

Et fecit hoc per ecclesias predicari et imposuit mulieribus sub precepto, et quod nullus sacerdos posset eas absolvere, nisi ita facerent; quod fuit mulieribus amarius omni morte. Nam quedam mulier familiariter dixit michi, quod plus erat ei kara illa cauda quam totum aliud vestimentum, quo induebatur. In-

a) captio e. — b) non apparet nisi in scriptum sit in c.

1) Scilicet de gente Ursinorum, quando Nicolaus III. a. 1277. papa creatus est. Matheus enim iam ab Urbano IV. papa a. 1262. cardinalis factus erat. 2) Card. diaconus S. Mariae in Porticu. 3) Cf. infra f. 417^c. 4) Diaconus S. Mariae in Via lata. 5) Cf. indulgentias ecclesiarum Ravennatum, Muratori, SS. I, 2, p. 580 sq., ubi omnibus fere ecclesiis adscriptum: per totum mensem Maii. 6) Quae ecclesia a. 1261. Iaq. 4. fratribus Minoribus donata est a Philippo archiepiscopo: I. A. Amadesii In Antistitum Ravennatum chronotaxim III, p. 193 sq., App. nr. 53. Cf. infra f. 376^d. Sive a. 1264. sive inter annos 1266. et 1269. hoc factum esse videtur. 7) Ravennae tradebatur duodecim priores episcopos per columbam e caelo descendente electos esse: cf. Agnell. c. 17; SS. Langob. p. 285, n. 4; Vita S. Liberii, Muratori, SS. I, 2, p. 557; supra f. 275^b, p. 155. 8) Episcopus Ostiensis. 9) A. 1278. Sept. 25; Potthast nr. 21459. 10) Iterum de his constitutionibus Latini legati infra f. 392^{a-b}. traditur. 11) In libro Taediorum procul dubio.

super cardinalis Latinus precepit in illa constitutione, quod omnes mulieres, tam iuvenule sive domicelle quam maritate et vidue et matrone, in capitibus vela portarent¹. Quod grave horribiliter fuit eis. Sed isti tribulationi remedium invenerunt, quod minime potuerunt caudis. Nam vela faciebant fieri de bisso et serico, auro intexta, cum quibus in decuplum melius apparebant et magis ad lasciviam videntium oculos attrahebant.

Quartus cardinalis² de parentela pape Nicholai fuit domnus Iordanus, frater germanus pape, homo parve litterature et quasi laycus. Sed quia caro et sanguis revelavit hoc pape, ideo fecit istos IIII^{or} cardinales de parentela sua³. Edificavit enim Sion in sanguinibus, sicut et aliqui alii Romani pontifices fecerunt aliquando; de quibus dicit Micheas III^{us}: *Qui edificatis Sion in sanguinibus et Ierusalem in iniquitate*. Credo certissime in conscientia mea, et est michi firmiter persuasum, quod mille fratres Minores sunt in ordine beati Francisci, cuius ordinis modicus et infimus frater sum ego⁴, qui magis idonei essent ad cardinalatum habendum ratione scientie et sancte vite, quam multi qui ratione parentele a Romanis pontificibus pluries sunt promoti. Non longe petatur exemplum. Papa Urbanus quartus, natione Trecensis, ad cardinalatum promovit domnum Augerum⁵, nepotem suum, et sublimavit et exaltavit eum super omnes cardinales curie quantum ad divitias et honores; et erat prius vilis scholaris⁶ in tantum⁷, ut etiam aliorum scolarium, cum quibus studebat, carnes a macello portaret. Et processu temporis repertum est, quod filius pape esset⁸. Et ita promovent et exaltant bastardos sive spurios suos et dicunt, quod sunt nepotes sui, fratrum suorum filii. Non sic fecit beatus Iob, qui de seipso dicit XXXI^{us}: *Si abscondi quasi homo peccatum meum et celavi in sinu meo iniquitatem meam*. Et certe isti tales, cum promoti sunt ad dominium et dignitates et habent divitias et accessum ad papam, maximi reputantur. Sed audi remedium in consolationem de aliquo prebendato, qui in filiis spuris delectatur, Iob 27us: *Si multiplicati fuerint filii eius, in gladio erunt; et nepotes eius non saturabuntur pane*. Igitur a in dilig[itur]⁹, pro eo quod turpis est et deformis nec non et gibbosa et illegittime nata.

Porro quartum infortunium domni Stephani fuit¹⁰, quia domina Traversaria, uxor eius, ex qua in civitate Ravenne et per Romagnolam habebat divitias, gloriam et honorem, una cum filio ex ea progenito ultimum diem clausit. Quocirca oportet

a) ego qui in loco raso. b) in tantum a Sal. in marg. suppl. c) abscondi in loco raso. d) celavi in loco raso. e) sequitur C minio scriptum. f) sex versus et dimidius radendo penitus deleti sunt, medicina etiam superlita; sequens etiam versus erasus difficilissimus est lectu. g) litterae ancis inclusae legi nequeunt.

1) Cf. Riccobaldi Pomerium c. 90, Muratori, SS. IX, col. 141. 2) Diaconus S. Eastachii. 3) Anno 1278. Mart. 12, col. 19. hi tres (non quatuor) cardinales crediti sunt. Cf. Alberti Miloli Liber de temp., SS. XXXI, p. 549; Ann. Veron. de Romano, Antiche Cronache Veronesi I, p. 420; Martini Cont. Rom., SS. XXII, p. 476. 4) A. 1261. Qui card. presbyter tit. S. Praxedis factus est. 5) Sed archidiaconus Laudanensis fuit, cum in cardinalatum promocebatur. 6) Cf. supra f. 280^a, p. 167.

F. 281°. De Guilliennotto Apulo, qui domno Paulo Traversario in hereditate successit.

tuit eum ire Venecias ad habitandum, et ibi in magna paupertate et miseria ultimum diem clausit¹. Ideo dicit Iob XXI: *Iste moritur robustus et sanus, dives et felix. Viscera eius plena sunt adipe, et medullis ossa illius irrigantur. Alius quidem moritur in amaritudine anime sue² absque ullis opibus. Et tamen simul in pulvere dormient, et vermes operient eos.*

Post^b hec, scilicet post mortem domni Stephani², venit quidam Guilielmottus³ 1265/6. de Apulia cum quadam pedissequa, que prius Paschetta dicebatur, et imposuit ei⁴ nomen Aycam^c et dicebat eam uxorem suam esse et domni Pauli Traversarii filiam^d. Revera imperator Fridericus acceperat Aicam^c domni Pauli Traversarii filiam et miserat eam obsidem in Apuliam. Postmodum vero iratus imperator contra patrem ipsius puelle fecit eam precipitari in fornacem ignis ardentis⁵, et sic animam celo

*) In marg. manu paulo recentiore sac. XIII ex. — XIV. annotatum: Falsum est quod ibi ponit autor.

a) sue deest Valy. b) littera initialis P colore nigro et minio picta. c) sic h. l. c. d) sequitur C minio scriptum.

1) Eadem verba iam supra f. 280^a, p. 167, que iure quidam nota marginali castigavit. Nam Stephanus Venetis in uxorem duxit Thomasiyam de Morosinis, ex qua genuit Andream regem Ungarie a. 1290—1302. Cf. G. Levi, 'Atti e Memorie della R. deput. di st. patria per le prov. Modenesi e Parmensi', ser. III, t. IV, p. 463. 2) Potius post mortem Traversarii, ut videtur. 3) Guilielmus Franciscus vocatur in tabulis Ravenatibus a. 1268. Febr. 5. Mart. 2. Fontuzzi: 'Monum. Ravenati' III, p. 110 sq., nr. 74, 75, et aliis. 4) Infra f. 362^b. Sal. hantum dicit creditum esse hoc fraudulenter factum, uxorem scilicet Guilielmotti non veram Aicam filiam Pauli Traversarii fuisse, quod non pro certo illic affirmat ut hoc loco. De his rebus cf. A. Tarlazzi in 'Atti e Memorie della R. deput. di st. patria per le prov. di Romagna' IX (1870), p. 37—56; G. Levi in 'Atti e Memorie della R. deput. di st. patria per le prov. Modenesi e Parmensi', serie III, t. IV (1886), p. 459—471. Qui p. 485 sqq. edidit tabulam datam a. 1280. Noc. 30. qua Matheus de Foliano supra p. 167, dictus eadem contendit, que Salimbene narrat: Coram vobis d. Petro vicario illustris viri d. Bertholdi de filiis Ursi, comitis provincie Romaniolae, dicit, denunciatur et accusatur d. Matheus de Foliano Pascetam, que se facit nominari Aycham filiam quondam d. Pauli Traversarii, dicens, quod falsum comisit dupliciter, in eo videlicet quod, cum vocaretur Pasceta et esset selava, se nominari facit et fecit Aycham et filiam dicti d. Pauli, ut bona et hereditates quondam dicti d. Pauli et filii eius Guillelmi et eorum heredum et successorum occuparet et haberet tamquam filia et heres predicti d. Pauli, cum non esset Aycha nec filia neque heres, et ipsa bona et hereditates occasione predicta et tali pretextu nequiter occupavit et habuit, cum dicta Aycha . . . iamdiu esset viam universe carnis ingressa; que omnia redundant . . . in grande damnum, preiudicium et gravamen ipsius d. Mathei, ad quem dicte hereditates . . . pertinent pleno iure, tam ex successione quondam Pauli filii quondam d. Thomaxii de Foliano et d. Traversarie eius matris et uxoris predicti d. Thomaxii et filie quondam d. Guillelmi Traversarii, quam ex aliis iuribus. . . . Quarum falsitatum et quorum criminum . . . Guilielmotus, qui eam tenet pro uxore, fuit autor conscius, minister et particeps, accipiendo et detinendo una cum dicta Pasceta pretextu fraudis et falsitatis predictae bona predicta. . . . Et predicta dicit fuisse in civitate Ravenne et Forlivii et aliis terris et locis provincie Romagnole sub millesimo ducentesimo LXV. et LXXVI. et ab inde citra singulis annis. 5) Don. 3, 11: mittatur in fornacem ignis ardentis.

dedit^a. Nam quidam frater Minor, nobilis homo de Ravenna, frater domni
 Segnorelli^b, qui in Apulia habitabat, nomine Ubaldinus presens fuit et eam in
 confessione audivit. Et erat pulcherrima domina; nec mirum, quia patrem pulcher-
 rimum habuit. Vide Paulum Traversarium et vide regem Iohannem^c, et diuidia,
 si potes, quis pulchrior sit eorum^d. Ista vero Paschetta, que se domni Pauli
 filiam esse dicebat et sibi Aicam nomen imposuerat, turpis erat atque deformis et
 ultra modum misera et avara. Nam cum ea^e locutus fui in civitate Ravennae, ubi
 habitabam tunc temporis, quando venit illuc, et vidi eam cencies^f. Hec a domina
 sua mores paternos didicerat et conditiones civitatis Ravennae. Insuper quidam
 homo de Ravenna, quem bene cognovi, ibat frequenter in Apuliam et eam de
 supradictis malitiose instruxit, sperans, quod ab ea, si sublimaretur, premium ob-
 tineret. [Hic^g dicebatur in vulgari domnus Hugo de Barci, et fuit notus meus].
 Venit itaque Guilielmottus cum uxore sua Ravennam^h. Et audientes Ravennates
 letati sunt et exiverunt obviam eis, ut cum gaudio susciperent eos. Exiviⁱ et
 ego cum uno fratre socio usque extra portam Sancti Laurentii et steti super
 fluminis^j pontem expectans et volens videre, quidnam vellet hoc esse. Cumque
 expectarem, currebat quidam iuvenis, qui dixit michi: 'Et quare non venerunt alii
 fratres? In veritate, si papa esset Ravennae, cum cardinalibus deberet occurrere
 ad istam letitiam contemplandam'. Audiens hec prospexi eum et subrisi dicens:
 'Benedicaris tu, fili, bene dixisti!^k' Cum autem ingressi fuissent Ravennam, ad
 ecclesiam sancti Vitalis statim iverunt, ut locum sepulcri Pauli Traversarii primitus
 visitarent. Cumque Paschetta coram archa domni Pauli staret, elevata voce cepit
 flere, quasi plangeret patrem suum, domnum Paulum, virum nobilem, strenuum et
 prudentem. Et cepit facere nuseam dedignans, quod in sepulchro patris Tra-
 versaria esset sepulta. Postmodum autem iverunt ad hospitia ordinata. Hec
 omnia retulit michi qui presens fuit et vidit domnus Iohannes monachus, sacrista
 Sancti Vitalis, amicus meus. In crastinum autem Guilielmottus locutus est in
 consilio Ravennatum. Erat enim pulcher miles et magnus prolocutor. Cumque
 perorasset et concionando verba sua dixisset, plus promiserunt ei et obtulerunt
 Ravennates, quam ipse postulasset ab eis. Gaudebant enim, quod casale domni
 Pauli reviviscere posset. Consensit etiam in hoc domnus Phylippus archiepiscopus
 Ravennas^l, qui erat de Tuscia^m. Et habuit Guilielmottus possessiones et terras
 domni Pauli, sicut unquam domnus Paulus habuerat meliusⁿ, et abundavit
 pecunia et redditibus et edificavit curtes et casalia et muralia et palatia, et pros-
 peratus est multis annis, ut vidi oculis meis^o. Post hec elevavit se contra
 partem ecclesie, et ideo de Ravenna fuit expulsus, et omnia sua palatia et edificia
 fuerunt destructa iuxta verbum quod in Proverbiis scriptum est XVII: *Qui allam*

a) sequitur C initio scriptum. b) segrelli c. c) ea a Sal. in marg. suppl. d) uncis in-
 clusa in marg. super. a Sal. suppl. e) penna mutata; precedit C initio scriptum.

1) A. 1249. Ian. 13. curatores constituti sunt heredum Pauli Traversarii; Pastuzzi, *Monu-*
menti Ravennati III, p. 86, nr. 56, p. 294, nr. 132, § 33. 2) Hierosolimitanum. Cf. supra
 f. 225^v, p. 43. 3) Nam et a. 1268, 1269. Sal. Ravennae erat. 4) Potius crediderim haec
 a. 1266. facta esse quam a. 1265, ut e tabula Mathei de Foligno supra p. 171, n. 4. citata colligi
 videtur. Nam per totum annum 1265. (Ian. 24 — Dec. 27) Sal. Faventine fuisse videtur. 5) Mon-
 tonis. 6) Cf. tabulam eius datam a. 1268. Mart. 1, editam a G. Levi l. I, p. 477 sq. 7) Cf. infra
 f. 373^v, 389^v. 8) A. 1268, et 1270, etiam Ferrariae statutum est, ut Ayca Traversaria habeatur
 pro filia et herede legitima quondam d. Pauli Traversarii, tabula edita a G. Levi l. I, p. 479 sq.
 9) Nam a. 1273. iterum (brevis tempore, ut videtur) Ravennae fuit. Cf. infra f. 410^b, c.

facit domum suam, querit ruinam. Et Eccl.^a XXI¹: Qui edificat domum suam in
 pendijs alienis, quasi qui colligit lapides suos in hyeme. Porro illa Paschetta, uxor
 sua, que se Aicam nominari faciebat, filium ex eo non habuit, sed mittebat in
 Apuliam et^b pueros V annorum et VII inde portari sibi faciebat, quos filios suos
 esse dicebat. Tandem mortuus est unus ex illis, quem cum^c in archa domni-Pauli
 sepelisset, cepit eiulando clamare et dicere: Magnitudines domni Pauli, ubi vos
 derelinquo? Magnitudines domni Pauli, ubi vos derelinquo? Magnitudines domni
 Pauli, ubi vos derelinquo? Tandem, superabundantibus guerris, Furlivii ultimum
 diem clausit, et Guilielmottus in Apuliam est reversus, radens spoliatus et nudus¹, Mich. 1, 8.
 ita ut illud poetium² dicere posset:

Non eodem cursu respondet ultima primis^d. Versus.

Quod autem huiusmodi fraudulentie et derisiones et deceptiones possint fieri in
 hoc mundo, minime dubitamus, quia inde plura habemus exempla. Et primum^e
 de simulato Alexandro tempore Augusti Cesaris, de quo in Historiis³ continetur.

Secundum de comite Frandie⁴, qui in ultramarinis partibus ultimum diem
 clausit. Post plures annos venit quidam, qui habitudinem corporis comitis in omnibus
 videbatur habere, et obtulit se comitisse Flandrie⁵ dicens, quod pater suus esset,
 et multas conditiones referebat, per quas coniecturari poterat, quod diceret verum.
 Cum autem de consilio suorum quesisset ab eo, quis eum militem fecisset⁶, re-
 spondere nescivit; et ideo iudicavit, quod suspendi deberet. Quod et factum fuit.
 Ideo dicit sapiens Eccl. VII¹: Noli esse stultus, ne moriaris in tempore non tuo.
 Tertium^b exemplum patet in Friderico imperatore deposito, post cuius mortem
 repertus est quidam heremita reclusus⁷, qui quantum ad effigiem corporis imperatori
 similis in omnibus videbatur, et multas conditiones regni et imperii curieque
 regalis peroptime noverat. Hunc quidam principes et barones Sicilie et Apulie
 regnum invadere et occupare⁸ volentes, ipso consentiente, de heremitico extraxe-
 runt, divulgantes, quod viveret imperator^h. Idco enim iste heremita istis con-
 sentiebat, quia ex hoc sperabat assequi divitias et honores. Sed Manfredus filius
 Friderici, qui princeps appellabatur¹, fecit eum capi et diversis suppliciis occidi
 precepit. Ideo congruit isti heremite quod Amasi regi Iuda a Ioas rege Israel
 dictum fuit III. Reg. XIII¹: Contentus esto gloria et sede in domo tua. Quod si
 iste heremita fecisset, nequaquam interfectus fuisset. Ideo consulit Ecclesiasticus
 XXIX^k: Minimum pro magno placeat tibi. Item sapiens docet Prover. I¹: Fili mi,
 si te lactaverint peccatores, ne acquiescas eis. Si dixerint: Veni nobiscum, fili mi, ne

a) eccl XXI. denum post in loco vacuo relicto a Sal. suppl. b) penna mutata. c) cum in
 marg. a Sal. suppl. d) littera maiuscula N (Nota) ornata in mc. g. e) C Et C Primum e.
 f) sic h. l. c. g) sic (occup pare) e. h) sequitur C minus scriptum. i) appellatur, ba super-
 scripta corr. appellabatur e. k) numerus in loco vacuo relicto paulo post a Sal. suppl.

1) Cf. de hoc loco G. Levi l. l. p. 168. 2) Catonis Dist. I. 18. Idem versus infra
 f. 293^a. allatus est cum eodem mendo (eodem pro uno). 3) Scil. Petri Comest. Hist. scolast.,
 Erang. c. 21. 4) Baldwin IX, I. imperatore Constantinopolitano. 5) Iohanna. 6) Hac
 de re, ut refert Vinc. Bellorac., Spec. hist. XXX, 127, aut potius, ubi miles factus sit (Phil.
 Mouskes r. 24964 sqq., SS. XXVI, p. 773; Robert. Antissiod. Add., ib. p. 287; Alb. Stad.,
 SS. XVI, p. 358) interrogatus est Pseudobaldwinus inter alia a Ludovico VIII: in colloquio
 Peronne a. 1225. Maii 36. habito. Captus et comitissae traditus et suspensus est aliquanto
 tempore post hoc colloquium. 7) Iohannes de Cocleria mendicus, non eremita (cf. Saba Mala-
 spina II, 6). Eremita fuit Pseudobaldwinus Bertrannus de Rais. Mentionem huius Pseudo-
 friderici etiam fecit frater Minor Erphordensis in Cronica Minore, Monum. Erphesfurt. p. 667.

F. 282^a. De obsidione et captione Faventie, et de morte pape Gregorii noni et substitutione Celestini.

ambules cum eis. Prohibe pedem tuum a semitis eorum. Pedes enim eorum ad malum currunt et festinant, ut effundant sanguinem. Nota, quod ista deceptio de Friderico facilitate presumebatur posse fieri, pro eo quod in Sibilla¹ legitur: *Sonabit et in populis: 'Vixit' et 'non vivit'*. Nam et ego ipse usque ad multos dies vix potui credere, quod mortuus esset, nisi cum auribus meis ab ore Innocentii pape quarti audivi, cum in pleno populo Ferarie predicaret² in suo reditu de Lugduno. Eram enim iuxta eum et semper eum tangebam, cum in predicatione dixit: 'Domnus ille condam imperator, adversarius noster et Dei et ecclesie inimicus, ultimum 10 diem clausit, ut firmiter nuntiatur est nobis³'. Horruui, cum audirem, et vix potui credere. Eram enim Iohachita et credebam et expectabam et sperabam, quod adhuc Fridericus maiora mala esset facturus quam illa que fecerat, quamvis multa fecisset⁴.

Quartum exemplum patet in quodam, qui se Manfredum esse dicebat filium 15 Friderici, quem rex Karolus, frater Lodoyei regis Francie, in bello prostraverat. Et ideo rex Karolus simulatum principem Manfredum oblatum sibi occidi mandavit⁵. Et multos tales diebus illis occidit Manfredos⁶. Quibus convenit illud

^{* n. 18. 17. 282^b.} Job XXXVI^b: *Simulatores et callidi provocant iram Dei.* Item eulibet talium ^{n. 1.} dicit Ecclesiasticus VII: *Non facere mala, et non te apprehendant.* Et iterum ibi ^{n. 3. dem^c.}: *Non semines mala in sulcis iniusticie^e, et non metes ea in septuplum.*

Sed de hac materia satis sit dictum. Diximus enim hec omnia occasione Pauli ^{Ioh. 3, 8. Ecl. 8, 8.} Traversarii preter intentionem nostram, quia *spiritus ubi vult spirat, nec est in hominis dictione^d prohibere spiritum.* Nunc autem ad inchoatum millesimum reverta- 1240. mur. Igitur millesimo CC^oXL^o obsessa est Faventia per dictum imperatorem; 25 1241. et tradiderunt se ei⁷, et ingressus non servavit eis pactum.

Anno Domini M^oCC^oXLI^o capta est Faventia sive concordavit cum dicto ^{(Apr. 14).} imperatore, et non servavit eis fidem⁷, ut dictum est. Mortuus⁸ est papa Gre- ^{(Aug. 21).} gorius nonus, qui fuit amicus et pater et benefactor ordinis fratrum Minorum. ^{Martin. Opp.} Et substitutus est ei Celestinus quartus, natione Mediolanensis, qui cito obiit, scilicet ³⁰ infra spatium XVII dierum⁸. Et cessavit episcopatus ab anno M^oCC^oXLI^o usque ad 1243. M^oCC^oXLIII^o, quia et cardinales discordes erant et dispersi, et Fridericus vias clauserat usque adeo, ut multi caperentur. Timebat enim, ne aliquis transiret qui papa fieret. Nam et ego ipse tunc temporis captus pluries fui. Et tunc didici et excogitavi scribere litteras diversis modis sub cautela. 35

^{1242. L. temp. c. 215.} Anno Domini M^oCC^oXLII^o domnus Lamberteschus de Florentia potestas ^{n. 15.} Reginus fuit, qui libenter faciebat iustitiam et rationem hominibus iuxta verbum quod de David scriptum est II. Reg. VIII: *Faciebat quoque David iudicium et iustitiam omni*

a) sequitur *¶* minus scriptum. b) numerus in loco vacuo relicto paulo post a *Sal. suppl.* c) iniusticie corr. iniusticie *e*. d) sic *c. h. l.* et *infra f. 287^b*, pro *ditione*; potestate *Vulg.* e) *penna mutata.* 40

1) Dicta *Erithea*, 'N. Archiv' XI, p. 168. XXX, p. 334. 2) A. 1251. c. Oct. 4; cf. supra f. 279^c, p. 165, *infra f. 360^a*, 395^d, 396^e. 3) *Credere enim cum Ionchitis Fridericum esse Antichristum.* 4) Cf. Del Giudice, 'La famiglia di re Manfredi' p. 219 sqq. 5) Cf. Minieri-Riccio, 'Il regno di Carlo I. di Angiò' 1283. p. 18. 6) A. 1241. Apr. 14. 7) Reg. Imp. I, 1, p. 562, nr. 3196^b, adnotatum est nusquam alibi quidquam de pacto non 45 servato relatum esse. Sed vide v. 36. raticinii quod dicitur Michaelis Scotti, 'N. Archiv' XXX, p. 362, et *ibid.* p. 373. 8) *Eodem vide in Libro de temp.* c. 244.

F. CC83^a. De electione pape Innocentii quarti et de operibus eius.
F. 283^b. De morte domni Nicholai Regini episcopi.

populo suo. Et ideo dixit in psalmo: *Feci iudicium et iustitiam.* Sciebat enim, quod beati qui custodiunt iudicium et faciunt iustitiam in omni tempore. Quia igitur predictus potestas libenter faciebat iudicium et iustitiam, ideo quidam de Regio fecerunt rithmos de eo dicentes:

*Venito n' e' l' liòne
de terra Florentina
per tenir raxione
in la cita Regina.*

10 Et tunc consilium Regii concessit ei libertatem faciendi quicquid vellet, ita quod omnes fuerunt in hoc concordēs quasi. Et eodem anno fecit fieri stratum de Raçolo et pontes supra flumen taleate et cavari fecit castrum Raçoli et ex turri dicti castri XXX brachia fieri fecit.

Anno Domini M^oCC^oXLIII^o electus est Innocentius quartus, natione Lom-

15 bardus de comitibus de Lavania¹, que est in episcopatu Ianuensi, exeunte mense Iunio, in festo sancti Petri²; et sedit annis XI, men. V, di. X³. Hic fuit canonicus Parmensis ecclesie et causa destructionis Parme. Hic ut posset concilium con-

gregare, fugit Lugdunum, que est nobilis civitas Galliarum in Burgundia iuxta

Ròdanum⁴ sita; et fuit ibi annis multis, scilicet usque ad obitum Friderici.

20 Quam civitatem intravit M^oCC^oXLIII^o. Hic suo tempore fecit magnum tractatum cum predicto imperatore Friderico de pace componenda. Et dum ipsius adversus

ecclesiam contumaciam perpendisset, cum Ianuensium auxilio devenit in Gallias. Et celebrans concilium

in Lugduno ipsum Fridericum velut hostem privando imperio condemnavit. Procuravit etiam,

quod langravium Thuringie in regem Alamannie eligi fecit. Post cuius mortem electus

25 fuit Guilielmus de Hollandia⁴. Hic Lugduni canonicavit sanctam Emundum confessorum, Cantuariensem archiepiscopum. Ipse etiam canonicavit Perusii beatum Petrum ordinis fratrum

Predicatorum, natione Veronensem, quem heretici propter ipsius contra ipsos predicationem inter

Cumas et Mediolanum occiderunt. Canonicavit etiam sanctum Stavillanum Assisii in ecclesia

beati Francisci, Cratoviensem episcopum, qui ab iniquo principe Friderico fuerat inter-

30 fectus. Innocentius mortuo Friderico imperatore Apuliam cum magno exercitu ingreditur, post paululum Neapolim moritur et sepeitur. Per anticipationem ista hic dicta sunt. His

temporibus floruit vita et scientia venerabilis domnus Hugo cardinalis, frater Predicatorum ordinis, qui

doctor theologus⁶ doctrina sua et preluenda totam Bibliam pustillavit. Concordantiarum in

Bibliotheca primus auctor fuit. Sed processu temporis facte sunt Concordantie me-

85 liores. Hunc papa Innocentius Sancte Sabine instituit presbiterum cardinalem. In quo statu

laudabiliter se habuit usque ad diem ultimum vite sue⁷.

Item millesimo suprapposito mortuus est domnus Nicholaus episcopus Reginus in curia domni Friderici imperatoris in Apulia in civitate Melfi et sepultus fuit ibidem. Eodem

anno et tempore electus fuit domnus Guicòlus Albricònum, prepositus Sancti Prosperi de Castèlo,

40 in Reginum episcopum, et domnus Guilielmus de Foliano similiter in Reginum episcopum.

a) Venuto nel c. b) ròdanum corr. ròdanum c. c) sic c. d) haec vox recenti atramento expuncta est. e) penna mutata. f) sic Martin.; ingrediente Alb. Mil. g) sic c.; Neapolin Alb. Mil.

1) Sic Liber de temp. c. 248. ex Mart. Oppav., ubi natione Iannensis. 2) Electus die Iun. 25, consecratus est Iun. 28. 3) Hoc neque ex Chronico Martini neque ex Libro

45 de temp., qui habent minus bene ann. XI, men. VI. Numeros a Sal. adnotatos habet Chronici dicti Gilberti Cont. III, SS. XXIV, p. 136. 4) Recte correxit Sal. errorem Libri de temp., ubi: mortuo ipso comitte Holandie, fortasse ex Chronico Martini, SS. XXII, p. 471.

5) Alucinatur frater Sal., cui Fridericus imperator omnium malorum auctor visus est. 6) Sic correxit Sal. corrupta verba Libri de temp. doctus eximius; doctor eximius Martin. 7) Obiit

50 a. 1264. Nota fratrem Sal. repetere noluisse laudabilia quae Alb. Milioni ex Chronico Martini de hoc fratre ordinis Praedicatorum scripsit.

F. 283^d. De interfectione Christianorum, qui erant in Terra Sancta, per Sarācenos proditorie facta.

1243. Et propter hoc fuit magna discordia inter Albricones et illos de Foliano et potestatem in mense Septembri. Et postea confirmatus fuit dictus dominus Guillelmus in Reginum episcopus¹, eo quod esset de parentela pape domni Innocentii quarti, qui tunc Romanē ecclesie presidebat. Sic etiam predictus papa abstulit episcopatum Parmensem Bernardo Vicio de Scotis², qui erat frater de Martorano, et iam habebat illum sibi datum a Gregorio de Monte-longo in Lombardia legato; et dedit Alberto de Sancto Vitale^a, ex sorore sua³ suo nepoti, quia caro et sanguis revelaverat sibi, ut iuxta verbum propheticum *Sion in sanguinibus* posset edificare, Michée III⁴. Et domnus rex Hencius, filius domni Friderici imperatoris, accepit palatium Regini episcopi et non permisit dictum Guillelmum episcopum in dictum palatium ascendere in odium pape et partis adverse.
1244. Anno Domini M^oCC^oXLIII^o mortuus est frater Aymo Anglicus⁵, generalis minister ordinis fratrum Minorum, et substitutus est ei frater Crescentius de marchia Anconitana^b, qui vetulus erat. Hic precepit fratri Thome de Cellano, qui primam legendam beati Francisci fecerat, ut iterum scriberet alium librum⁶, eo quod multa inveniebantur de beato Francisco, que scripta non erant. Et scripsit pulcherrimum librum tam de miraculis quam de vita, quem appellavit *Memoriale beati Francisci in desiderio anime*⁷. Sed processu temporis a fratre Bonaventura generali ministro ex his omnibus compilatus est unus optime ordinatus. Et adhuc multa reperiuntur, que scripta non sunt. Dominus enim cotidie in diversis partibus mundi per servum suum Franciscum magna miracula operari non desinit. Hic⁸ vocatus fuit ad concilium ab Innocentio papa quarto per speciales litteras, quas ego vidi, ob depositionem Friderici, sed excusavit se propter senectutem et misit loco sui fratrem Iohannem de Parma, virum sanctum et litteratum, et qui ei postea in ordine successit regimine. In hoc millesimo misse sunt littere omnibus Christianis, totum mundum a Roberto patriarcha

a) vitali statim corp. vitale e. b) aq. adaptata. c) penna mutata.

1) *Demum a.* 1244. Cf. *E. i.* *litteres d'Innocent IV.* I. nr. 92. 176. 30. 200. 264. 427. 439. 2) *A.* 1243. *litteres d'Innocent IV.* I. nr. 92. 176. 30. 200. 264. 427. 439. 3) *Mariq-reta; cf. supra f.* 233^a. p. 61. 4) *qua a.* *Sion in sanguinibus. Eadem fere verba supra f.* 281^a. p. 170. 5) *A.* 1244. *litteres d'Innocent IV.* I. nr. 92. 176. 30. 200. 264. 427. 439. 6) *quodam satis bene conceit, quod Catalogus ministrorum generalium, SS. XIII, p. 392, et Glassberger. Analecta Francisc. II, p. 65, dicunt, 25 eum annis 3^{is}, ordini praeuisse, anno 1244, obiisse. Errant igitur, qui eum iam a. 1243. mortuum esse opinantur, cum Thomas de Eccleston, Coll. XIII (12), Analecta Francisc. I, p. 244, scripserit: Ad quem (Aymonem) etiam, cum decumberet, visitandum dominus papa Innocentius III. venire dignatus est. Potuit enim Aymo iam aegrotare, cum papa Anagninae a. 1243. Jun. — Oct. moraretur. Quod P. Sabatier, S. Francisci legendae veteris fragm. ('Opuscules de critique historique' 1902) p. 127 sqq., contra hanc opinionem proponit, nihil valere mihi videtur. 7) Potius Memoriale in desiderio anime de gestis et verbis sanctissimi patris nostri Francisci. Cf. K. Müller, 'Die Aufzüge des Minoritenordens' (Freiburg i. B. 1885) p. 175 sqq.; W. Goetz, 'Quellen z. Gesch. des Franz von Assisi' (Gotha 1904) p. 57 sqq. 8) Hinc colligere potes fratrem Salimbene legendam trium sociorum et Speculum perfectionis non legisse. 9) Crescentius scilicet.*

F. CC84^a. De depositione imperatoris Frederici secundi.F. 284^a. De expulsiōne partis ecclesie de Regio et de Parma ab imperatore de-
posito facta.Ierosolimitano, pessimos continentes rumores, hoc modo¹:

5 *Ego Robertus patriarcha de Ierusalem, licet indignus, natum facio cunctis qui Christiano censentur nomine, quod in anno Domini MCC^oXLIII^o XV° Kal. Octobris, hoc est in vigilia sancti Luce evangeliste², facta fuerunt bella et traditiones multe apud nos, hoc est videlicet in Terra Sancta. Prima destructio, que facta fuit in³ Augusto, quando civitas Ierusalem destructa fuit a Colosimis. Secunda destructio, que facta fuit in vigilia sancte Lucie⁴ in planicie de Gaddir⁵, hoc est 'sabilo albo', quando de domo Templi fuerunt CCC^oXXII fratres milites et CCC^oXXXIII^o turropoli⁶ penitus occisi. De domo sancti Iohannis CCC^oXXV fratres milites et CCC^o turropoli⁶ similiter occisi sunt. De domo Alanamorum⁷ non remanserunt nisi tres fratres, alii omnes occisi sunt, videlicet CCC^o de eadem⁸ domo. De domo sancti Locrari milites leprosi omnes fuerunt occisi. Dominus Cayphas cum tota gente sua fuit occisus. Comes Gualterius de Zaphes captus fuit, et omnes homines eius interfecti. Milites principis Antiochie, qui erant CCC^o, occisi fuerunt. Milites regis Cypri, qui erant CCC^o, similiter fuerunt occisi. Archiepiscopus Tyri cum tota gente sua fuit⁹ occisus. Episcopus de Ramii fuit occisus. Insuper, quod petus est, XVI milia Francorum et tantus numerus aliorum, qui pro Christo sanguinem proprium effuderunt, quod quasi sine numero possint¹⁰ evarrari. Et notandum, quod soldanus de Damasco et soldanus de Candie et quidam magnus Saracenus, qui vocatur Xas, et omnis militia domine de Allap, qui nobiscum circulo sacramenti et fidelitatis erant associati, in quorum numero erant plusquam XXI milia Saracenorum, qui traditores nostri fuerunt in fine belli, quorum nomina maledicantur in secula seculorum! Amen.*

1245.
(fol. 17.)
Anno¹¹ Domini M^oCC^oXLV^o depositus est Fridericus predictus imperator ab imperio ab Innocentio papa III° apud Lugdunum civitatem Galliarum in pleno congregato concilio. Ob quam causam expulsi dictus imperator omnes amicissimos dicti pape de Parma¹² et Regio maxime¹³ et quosdam cepit: et fecit exercitum super Mediolanum, sed non prospere ei cessit. Item predicto millesimo Lodoyeus rex Francie venit Clunia cum domno papam Innocentium quartum et habuit cum eo familiare colloquium¹⁴. Item predicto millesimo in civitate Regii in die anni novi, in dominica die fuit maximum sturum circa domum Saçani et die Lune sequenti inter Robertos et illos de Sesso. Et dedecus habuerunt tunc illi de Sesso. Et domus illorum de Categoriis fuit combusta, et sturum erat. Et propter hoc expulsi fuerunt de civitate Gibertus Tarascorum et Ascherius de Ascheriis et Vivianus Meliorati, qui dicebantur combussisse vel consensisse, et fuerunt graviter condemnati. Et quodam die Lune, tertio intrante Iulio venerunt domus Symon Iohannis Bonifacii¹⁵ de Manfredis et domus Maravonus¹⁶ de Bonicis cum multis pedibus et balasteris¹⁷ Regium et combusserunt portam Sancti Petri et intraverunt civitatem violenter. Et illa die Lune et die Martis sequenti fuerunt maxima sturma per civitatem. Et pro illo facto fuerunt expulsi de civitate per imperatorem omnes Roberti et illi de Foliāno et¹⁸ Lupicini¹⁹ et filii domni Iohannis Boni-

a) mense om. Sal. b) Gadara Alb. Mil. c) turropoli Alb. Mil. d) CCXXXIII Alb. Mil.

e) Elemanorum Alb. Mil. f) eodem Alb. Mil. g) et sani om. Sal. h) fuit statim corr. fuit c.

40 i) possunt Alb. Mil. k) penna mutata. l) sic h. l. e. ut Alb. Mil. m) quadam Alb. Mil.

n) marouonus corr. marauonus c. o) balasteris Alb. Mil. p) Lupisini Alb. Mil.

1) Septentem epistolam Sal. procul dubio ex Libro de temp. c. 247. transcripsit, non alio exemplari eius usus, sed quaedam mendose contra grammaticam in illa scripta suo more, correxit. 2) Vide quae ad Librum de temp. c. 247, SS. XXXVI, p. 516, n. 2. adnotari. 3) Male mutavit Sal. hunc locum: Liber de temp. c. 247. habet: in vig. sancti Luce, secundum quod supra diximus. Proelium hoc Oct. 17, non Dec. 12, vigilia s. Luciae, commissum est. 4) Cf. Ann. Parm. mai., SS. LVIII, p. 670, ubi nobiles Parmenses partis ecclesiasticae timore imperatoris Parma occisae dicuntur: cf. quae infra ad f. 288^b, 293^b, adnotari. 5) Vide quae infra l. 36—p. 178, l. 6. ex Libro de temp. excerpta sunt. 6) Mense Novembri; Potthast
50 p. 1015. 7) Hic fuit amicus auctoris (cf. infra f. 348^a, 404^a), unde nomen patris addere facile potuit; cf. infra l. 37. Cf. 'Cronache Modenesi' p. 45.

F. 284^a. Quod Tebaldus Franciscus rebellavit imperatori.
De Parma que imperatori deposito rebellavit.
F. 284^d. De bello quod apud Fanum fuit, et de destructione Berselli et Berutti^a
et aliarum villarum in episcopatu Parmensi.

1245. facii et Manfredus de Palude et Canini, et quam plures dicte partis de Parma et quam plures de 5
Regio fuerunt ducti cum imperatore. Et eo anno Innocentius papa quartus erat Lugduni¹ supra
L. temp. c. 250.
Rolanum cum curia et cardinalibus, qui dictum imperatorem Fridericum de imperio
privavit et excommunicavit et deposuit. Et dictus imperator bannivit papam et cardines
Ort. atque legatos. Et tunc in mense Octobris ivit imperator contra Mediolanenses supra Tisinum, et
Henricus eius filius supra talem Adde cum Parmensibus, Cremensibus et Reginis, et cepit 10
Gorgonzolam. Ad cuius obsidionem fuit captus rex et recuperatus per populum Parmensem et
Reginum.

1246. Anno Domini M^oCC^oXLVI^o rebellaverunt Tebaldus Franciscus et multi ali
f. 284^c. barones de Apulia contra Fridericum condam imperatorem. Et capti fuerunt in
Cappotio castro diu obsessio² et miserabiliter afflicti, tam viri quam mulieres et 15
L. temp. c. 250.
parvuli eorum³. Eodem millesimo dominus Ubertus marchio de Pelavicinis per imperatorem
Fridericum factus fuit potestas Reginis. Et fuit in obsidione castrorum Rosene et Filine⁴,
que sunt in episcopatu Regino; et cepit predicta castra per concordiam. Item
1245. predictus dominus Tebaldus Franciscus aliquando fuit potestas Parmensis⁵.

1247. Anno Domini M^oCC^oXLVII^o perdidit Fridericus imperator iam depositus 20
Jan. 116)
Parmam exeunte Iunio. Hec est civitas mea, id est ex qua sum ego; et ob-
sedidit eam a mense Iulii usque ad mensem Februarii. Eodem anno, cum
civitas mea esset obsessa, exivi de Parma et ivi Lugdunum. Et audiens papa
Stat. 1. statim in festo omnium sanctorum misit pro me. Ab illo enim die, quo de Parma
recesseram et Lugdunum perveneram, non habuerat papa nova siue rumores de 25
Parma; prestolabatur enim exitam rei. Cumque familiariter in camera sua cum
eo fuissen locutus solus cum solo, inter multa, que adinvicem diximus, absolvit
me ipse ab omnibus peccatis meis. Insuper et officium predicationis michi im-
posuit⁶. Sed et eodem millesimo, parum antequam Parma a Friderico recessisset,
factus erat frater Iohannes de Parma generalis minister in generali capitulo cele- 30
Astr.
L. temp. c. 251.
f. 284A.
brato Lugduni in mense Augusti⁷, papa Innocentio quarto ibidem morante. Item
eodem millesimo dominus Bosus de Dovaria fuit potestas Reginis, et tenuit Reginos duobus men-
sibus cum rege⁸ apud Guastallam. Et eodem anno dominus rex cum Yelimo⁹ cepit dom-
num Ugonem de Robertis de Regio cum multis aliis apud Fanum. Est autem Fanum que-
dam villula in episcopatu Regino prope Lenciam inter Bibianum et Tortilianum et Ca- 35
villianum, in qua sunt canales et prata. Destruerant etiam Bersellum et Berutum¹⁰ et
totum episcopatum Parmensem a Lencia extra versus castrum Berselli, et pontem, quem Mantua-

a) sic h. l. c. b) Icolino *Abb. Mil.* c) Berottum *Abb. Mil.*

1) Recte *converit Sal. quod Liber de temp. c. 249, p. 517. habet* ivit ultra montes
in terra Leonis, cum iam supra f. 283^a, p. 175. recte *dirisset papam a. 1244. Lugdunum*
profectum esse. 2) *Apr. Ind. 17.* 3) *Cf. infra f. 352^a.* 4) *Hæc (in obsid. —*
Filine) ex inscriptione cap. 250. Libri de temp. 5) A. 1245; *Ann. Parm. m. c. SS. XVIII,*
p. 470. 6) *Cf. supra f. 229^b, 233^b, p. 53, 61, infra f. 295^a.* 7) *Parum postquam*
igitur — non antequam — Parma ab imperatore recessit. Bvls litteris datis a. 1247. Maii 10
(Pothast n. 12510, 12511) papa fratres Minores ad generale capitulum die Ind. 13. cele-
brandum convocavit. Ignoramus, num hoc in alium diem mensis Augusti dilatum sit, ut Sal.
hoc loco et infra f. 339^a, scribit; cf. infra f. 341^b, 439^b, de electione Iohannis de Parma.
8) *Henricus vel Henço, ut Liber de temp. p. 518. habet.*

F. CC85^a. De morte patriarche Antiocheni, qui fuit sanctus homo.

Quod Mantuani combusserunt totum episcopatum Cremonensium a Torexella inferius.

fecerant¹, ceperunt. Et eodem anno captum fuit navigium Mantuanorum apud Bersellum et
 5 alia² postea³ ad Gramignatium; et multi mortui et necati⁴ de Mantuanis fuerunt. Et Mantuani
 combusserunt totum episcopatum Cremonensium a Torexella inferius⁵. Et apud Lucariam steterunt
 Mediolanenses, Brixianenses, Ferrarienses, Bononienses et Veneti⁶ duobus mensibus. Erat enim valida
 guerra et intricata et periculosa. Nam res publica contra ecclesiam cum suis
 sequacibus vivaciter insurrexerat et e converso. Et patriarcha Antiochenus⁷ obiit apud
 10 Lugdunam, qui fuit de Robertis de Regio; et tempore magni terremotus erat episcopus
 Brixianensis⁸. Et cum ad clamorem cuiusdam fratris Minoris, qui morabatur cum
 eo, dum episcopus esset, cameram fuisset egressus, et post egressum immediate ex
 concussione terremotus camera cecidisset, ita hoc beneficium cognovit a Deo, quod
 totaliter est conversus ad ipsum. Nam statim sine aliqua mora emisit votum et
 15 firmiter Deo promisit, quod omnibus diebus vite sue castitatem servaret, quam
 non servabat prius, et quod omnibus diebus vite sue non comederet carnes; quod in-
 violabiliter observavit, tamen familie sue abundanter dabat iuxta verbum Crisostomi⁹,
 qui dicit: *Vis apparere et esse sanctus? Circa vitam tuam austerus esto, Crisostomus.*
circa aliorum benignus. Audiant te homines gravia facientem et parva mandantem. Sed
 20 aliqui sunt miserabiles homines, qui, quando abstinent et jeiunant, vellent, quod
 omnes similiter facerent, et quando sunt tristes, vellent, quod omnes essent tristes;
 quod quidem faciunt vel propter avariciam vel propter miseriam. Contra¹⁰ primum
 dicit sapiens in Prover. XV: *Conturbat domum suam qui seclatur avariciam.*
 Item Prover. XI¹¹: *Qui conturbat domum suam, possidebit ventos.* Iste igitur in eo
 25 quod non conturbavit domum suam cum avaricia fuit sicut vir qui abscondit a
 vento et erlat se a tempestate. Ys. XXXII¹². Item ut vitaret secundum, scilicet mi-
 seriam, faciebat quod dicit apostolus Ro. XII: *Gaudere cum gaudentibus, flere cum*
flentibus; quod optime faciebat. Sciebat enim solatiari, quando volebat. Unde
 cum quadam die cum tota curia sua discumberet¹³ et cum aliis multis, vidit, quod
 30 quidam ioculator argenteum coclear abscondit furtive. Vocavit itaque patriarcha
 servientem et dixit ei: Non tibi reddam meum coclear, nisi quilibet de mensa
 tibi prius reddiderit suum¹⁴. Dicit enim apostolus ad Ephes. IIII: *Qui furabatur,*
 iam non faciat¹⁵. Et ita his verbis reddidit senescalcum sollicitum et recuperavit

a) poste corr. postea c. b) Venetico Alb. Mil. c) penno mutata. d) XI numero (12) eraso c.
 35 e) dispheret c. f) suum in marg. a Sal. suppl.

1) Male mutavit Sal. verba Libri de temp. c. 251: et fecit (Henricus rex) castrum
 Berselli et pontem, quem Mantuani ceperunt. Henricus rex enim mantuam Berselli resti-
 tuerat et pontem navium super Padam apud Bersellam fecerat, ne Mantuani navibus civitatem
 Parmam ducerent: quem tamen Mantuani mense Oct. cr. occupantes naves perduxerunt; cf. Ann.
 40 P'acent. Gib., SS. XVIII, p. 495; Ann. Veron., SS. XIX, p. 13; addit. ad Cron. Johannis de
 Bazzano, 'Cronache Modenesi' p. 48. 2) I. e. aquis submersi: suffocati Liber de temp.
 p. 518. 3) Cf. infra f. 292^b. et quae ibi adnotari. 4) Albertus. 5) A. 1213—1228.
 Terremotus fuit a. 1222. Dec. 25; cf. supra f. 221^a, p. 34. Quae de patriarcha Sal.
 narrat omnia ab Henrico Pisano congerisse videtur: v. infra f. 286^a, p. 181, l. 33 sqq.
 45 6) Pseudo-Chrysost., Opus imperf. in Matth., Hom. 43, Opera ed. Montfaucon IV, p. CLXXXIV.
 Idem locus iam supra f. 255^a, p. 116, allatus est.

F. 285^b. Quod aliqui bene inchoant et male finiunt et e converso^a. [Require^b similiter infra carta . . .].

colear suum. Item iste patriarcha parve litterature fuit, sed recompensabat
 * f. 285^b. hunc defectum in aliis bonis que faciebat. Nam largus elemosinarius fuit et
 cotidie cum IX lectionibus officium defunctorum dicebat. Ideo Ecclesiasticus dicit
 * r. 1. III: *Fili, elemosinam pauperis ne defraudes, et oculos tuos ne transvertas a paupere.*
 * r. 24. Item Dan. III: *Peccata tua^c elemosinis redime et iniquitates tuas misericordias*
 * f. 10, 2. *pauperum.* Item: *Beatus qui intelligit super egenum et pauperem.* Item Eccli. XIX:
 * r. 21. *Melior est homo qui minuitur — [aliam^d deficit] — sapientia et deficiens sensu in*
 * r. 14. *timore, quam qui abundat sensu et transgreditur legem altissimi.* Qualis iste patriarcha
 * r. 10, 15. Antiochenus fuit. Quia enim parve litterature erat, bonis operibus recompensabat
 quod in litteratura habere non poterat. Ideo potuit dicere: *Quoniam non cognovi*
 * r. 6. *litteraturam, introibo in potentias Domini* et est. Nam *littera occidit, spiritus autem*
 * r. 21. *vivificat*, II. ad Cor. IIIe. Ideo sub figura stultorum litteratorum, qui tantum
 * r. 14. dicunt et non faciunt, legimus Paulo dictum Act. XXVI: *Insanus: Paulus^e Mulle*
 * r. 10, 16. *te littere ad insaniam convertunt^f.* Unde Iere. X: *Stultus factus est omnis homo a*
 * r. 37. *scientia, scilicet omnis homo qui Deum non timet, quia initium sapientie timor Do-*
 * r. 12, 13. *mini.* Ideo dicit Ecclesiasticus XXIII: *Nichil melius quam timere Deum^h, et nichil*
dulcius quam respicere in mandatis Domini. Unde Ecclesiastes ultimo: *Deum time*
et mandata eius observa. Hoc est enim omnis homo, id est ad hoc factus est omnis
homo. Quia igitur patriarcha Antiochenus continuavit bonam vitam, ex quo
totaliter cor suum dedit ad diligendum Deum, ideo Deus eum in morte miraculis
gloriosum et servum et amicum suum fuisse ostendit: que non scribo, et causa
brevitatis, et quia ad alia dicenda festino.

Notandum autem, quod aliqui bene inchoant et male finiunt. Nam Saul bonum
 * f. 285^b. principium habuit, qui, quando querebatur ad regnum, ex humilitate *absconditus est*
 * r. 22. *domi^g*, ut habetur I. Reg. X, sed malum habuit finem, quia processu temporis multa
 * r. 13. commisit peccata. Ideo dicitur de eo I. Paral. X: *Mortuus est ergo Saul propter ini-*
 * r. 6. *quitates suas; et ad exaggerationem peccati sui addidit, quod phitonissam consuluerit^h.*

Aliqui male inchoant et bene finiunt. Ut latro, cui a Domino dictum est Luc. 10
 * r. 13. XXIII: *Amen dico tibi: hodie mecum eris in paradiso.* Et Paulus, qui prius erat
 * r. 13. *blasphemus et persecutor*, I. Timo. I, sed postea Dominus de eo Ananie dixit Act. IX:
 * r. 15. *Vade, quoniam vas electionis est michi iste; et portet novum meum coram gentibus et regibus et*
 * r. 7. *filii Israel.* Item ad Timo. II, 3: *Bonum certamen certari, cursum consummari, fidem ser-*
 * r. 12. *vare.* Et Bonifaciusⁱ, qui prius habuit peccata, que de eo leguntur. Postmodum autem 36

ei congruere potest quod Ecclesiasticus dicit XX: *Est qui multa redimat modico pretio.* Item
 * r. 35. Eccli. ultimo: *Videte oculis vestris, quia modicum laboravi et invenii michi nullam requiem.*
 Aliqui bene inchoant et bene finiunt. Ut beatus Nicholaus^j, cui convenire potest
 * r. 18. illud Iob XXXI: *Ab infantia mea^k crevit mecum miseratio, et ex^k utero matris mee egressa*

a) e^g e.: cf. supra p. 105, u. d. p. 154, u. a. b) *meis inclusa alio subfusco atram., sed manu* 40
Sal. post add. c) *pena mutata. Manus hunc locum demonstrans in marg. picta est.* d) *at defic*
in marg. a Sal. suppl., signo non apposto, ut non appareat, ad quod verbum hoc attendendum sit. e) II
 (priores numerum loco raso. f) *sic signum interrogationis hoc loco in c.* g) *com in loco raso.*
 h) *timor Dei Vulg.* i) *mea in marg. a Sal. suppl.* k) *de Vulg.*

1) *Iam supra f. 244^b. de hoc re dictum est.* 2) *Cf. supra f. 268^b. p. 131; f. 275^b. p. 155.* 46
 3) *Cf. supra f. 262^b. p. 129.* 4) *Martyr Romanus; cf. Iacobi Leg. Aurea c. LXXI, ed.*
Grässe p. 317; supra f. 244^b. p. 91. 5) *Cf. Iacobi Leg. Aurea c. III, ed. Grässe p. 22 sqq.*

F. CC86^a. De fratre Henrico Pisano et de cantibus suis.

est mecum. Et beatus Benedictus, cui convenire potest illud Deutero. XXVIII°: *Benedictus tu in civitate et benedictus in agro.* Item: *Benedictus eris ingrediens et benedictus eris egrediens.* Item Gen. XXIII°: *Ingredere, benedice Domini, cur foris stas? Preparavi domum et locum.* Item Ys. LXV°: *Qui benedictus est super terram; benedictus in Deo amen.* Qualis est ille qui habet Dei gratiam in presenti et gloriam in futuro, quia gratiam et gloriam dabit Dominus^a. [Item^b qualis fuit Iob, qui de seipso dicit XXIII°: *Vestigia eius secutus est pes meus, riam eius custodivi et non declinavi e. v. i. et cet.* Item Iob XXVII°: *Donec deficiam, non recedam ab innocentia mea. Iustificationem meam, quam cepi tenere, non deseram.* Neque enim reprehendit me cor meum in omni vita mea].

Aliqui vero sunt, qui habent malum principium et bonum medium, sed malum finem, sicut Judas Scarioth et Iulianus Apostata et omnes qui apostatant. De quorum quolibet Dominus dicit Eze. III°: *Si conversus iustus a iustitia sua fecerit iniquitatem, ponam offendiculum coram eo. Ipse morietur, quia non annuntiasti ei. In peccato suo morietur, et non erunt in memoria iustitie eius, quas fecit.* Et nota, quod omnes apostate mala morte pereunt, ut patet in Iuda, qui suspendio interit, Mat. XXVII. Et in Achetofel II. Reg. XVII. Et in Iuliano Apostata, qui mala morte periit, ut in croniceis et in legendis sanctorum habetur^c.

Sunt ultimo non nulli, qui ex quo nascuntur usque ad diem mortis semper vitam continent in peccatis et tunc sperant converti, cum ulterius peccare non possunt. De quibus Ysidorus dicit^d: *Quidam in iuventute sua lasciviose viventes in senectute continentis fieri delectantur, et tunc eligunt castitatem servare, quando eos servas habere libido contempnit.* De talibus dicit beatus Gregorius^e: *Ad magnam iustitiam indicandis perit, ut nunquam caveant supplicio, qui in hac vita nunquam valuerunt cavere peccato. Ostendunt enim, quia in peccato semper vivere cupiunt, qui nunquam desunt peccare, dum vivunt.* Augustinus^f: *Periculosa interdum hac animadversio peccatorum, ut moribus obliviscatur sui, qui, dum vivit, oblitus est Dei.* Item apostolus ad Ro. I^o: *Et sicut non probaverunt Deum habere in utilitatem, tradidit illos Deus in reprobam sententiam, ut faciant ea que non conveniunt.* Ea autem que non conveniunt tunc facit homo, cum de Dei misericordia desperat. Et hoc Dei iudicio fit, ut dicit Beda^g: *Quia enim homo nolit bene facere, dum potest, inflicta est ei, ut non possit, dum cedit, id est dum velle sperabat.* Vide supra^h, ubi de hac materia locutus fui, in tractatu fratris Helye.

Porro cum patriarcha Antiocheno, multis annis stetit frater Henricus Pisanus, qui fuit ex ordine fratrum Minorum, qui multa bona de predicto patriarcha michi et aliis fratribus referebat frequenter. Iste frater Henricus Pisanus fuit pulcher homo, mediocris tamen stature, largus, curialis, liberalis et alacer; cum omnibus bene conversari sciebat condescendendo et conformando se moribus singulorum, fratrum suorum gratiam habens et secularium, quod paucorum est. Item sollempnis predicator et graciosus clero et populo fuit. Item sciebat scribere, miniare quod aliqui illuminare dicunt, pro eo quod ex minioⁱ liber illuminatur — notare.

a) dus e., omissio signo compendii. b) unci inclusa in marg. super. a Sal. suppl. c) penna mutata. d) G. c. e) sic e.; cf. supra p. 163, n. a. f) manus hunc locum demonstrans in marg. picta est. g) minio radendo corr. minio e.

1) Cf. infra f. 456^a, 457^a. 2) Sentent. II, 39, 24, Opera ed. Arcevalus VI, p. 245. 3) Dial. IV, 44. 4) In sermone 220, falso Augustino attributo, Opera ed. Maur. V, App. col. 363. Infra f. 409^a, idem locus allatus est. 5) Cf. supra p. 138, n. 4. 6) F. 244^d, p. 92, non tam in textu quam in inscriptione columnae dicitur de hac re. Cf. f. 244^b, p. 90 sq.

cantus pulcherrimos et delectabiles invenire, tam modulatos, id est fractos, quam firmos. Sollemnis cantor fuit. Habebat vocem grossam et sonoram, ita, ut totum repleret chorum. Quillam¹ verò habebat subtilem, altissimam et acutam², dulcem, suavem et delectabilem supra modum³. Meus custos fuit in Senensi custodia et meus magister in cantu tempore Gregorii pape noni⁴. Et tunc vivebat frater Lucas Apulus ex ordine fratrum Minorum, cuius est Sermorum memoria⁵, qui fuit scolasticus et ecclesiasticus et litteratus homo⁶ et in Apulia in theologia eximius doctor, nominatus, sollemnis atque famosus; cuius anima per misericordiam Dei requiescat in pace! Amen. Item iste frater Henricus Pisanus fuit morigeratus homo et Deo devotus et beate virgini et beate Marie Magdalène. Nec mirum, quia ecclesia sue vicinie Pisis habebat vocabulum huius sancte. In civitate etiam Pisana beata virgo, vocabulum habet matricis ecclesie. In qua fui a Pisano archiepiscopo⁷ diaconus ordinatus⁸. Multas cantilénas fecit frater Henricus et⁹ multas sequentias. Nam illam litteram fecit et cantum:

Christe Deus,

Christe meus,

Christe rex et domine!

ad vocem cuiusdam pedissequæ, que per maiorem ecclesiam Pisanam ibat cantando:

E s' tu^a no cure de me,

e no curaro de te.

Item illam cantilénam fecit, litteram cum triplici cantu, scilicet:

Miser homo, cogita facta creatoris.

Item cantum fecit in illa littera magistri Phylippi cancellarii Parisiensis¹⁰, scilicet:

Homo quam sit pura

michi de te cura¹¹.

Et quia, cum esset custos et in conventu Senensi in infirmitorio iaceret infirmus in lecto et notare non posset, vocavit me, et fui primus, qui eo cantante notavi illum cantum. Item in illa alia littera, que est cancellarii similiter¹², cantum fecit, scilicet:

Cruce, de te volo conquiri¹³,

Virgo, tibi respondeo¹⁴,

et:

Centrum caput circulus¹⁵,

et:

Quisquis cordis et oculi¹⁶.

a) acuta c. b) sequitur ¶ atramento nigro scriptum. c) sequitur i (in) expunct. c. d) Estu c. e) sic distinctum est in c.

1) I. e. vocem acutam. Italici dicunt cantare in quilio. 2) In conventu Senensi Sal. a. 1241—1243, moratus est; Gregorius autem iam a. 1241. Aug. 22. obiit, unde nescio an Sal. erraverit. Cf. infra f. 369^b. 3) Cf. supra f. 242^d. 243^a, p. 88, n. 1. 4) Vitali. 5) Inter a. 1243, et 1247, quibus Pisis moratus est. 6) De his carminibus vide L. Delisle in 'Annuaire-Bulletin de la société de l'hist. de France' 1885, p. 25. et R. Peiper in 'Archiv für Literaturgeschichte' VII, p. 409 sqq. 7) Hoc existat in antiphonario Petri de Medicis, Cod. Laurent. XXI, 1, f. 385^v; Delisle l. l. p. 43. Cf. C. Chevalier, 'Repertorium hymnologicum' nr. 7979 (I, p. 477). 8) Hoc editum est a Paulo Meyer, 'Dauret et Beton' p. LXXV, et R. Peiper l. l. p. 418; cf. Haureau in 'Journal des savants' 1882, p. 291; Delisle l. l. p. 56, n. 2; Chevalier, 'Repert.' nr. 4014 (I, p. 241). 9) Hoc editum est a R. Peiper l. l. p. 419; Meyer, 'Dauret et Beton' p. LXXVI. Cf. Chevalier, 'Repert.' nr. 21902 (II, p. 762). 10) Hoc existat in antiph. Petri de Medicis f. 357^v; Delisle l. l. p. 41. Cf. Chevalier, 'Repert.' nr. 2761 (I, p. 162). 11) Existat in eodem codice f. 437, et in aliis,

F. 286°. De fratre Vita Lucensi et de cantibus suis.Et in illa sequentia¹:*Iesse virgam humidavit*

delectabilem cantum fecit, et qui libenter cantatur, cum prius haberet cantum rudem et dissonum ad cantandum. Litteram vero illius sequentie fecit Ricardus de Sancto Victore, sicut et multas alias fecit sequentias. Item in hymnis sancte Marie Magdalene, quos fecit predictus cancellarius Parisiensis, scilicet:

Pange lingua Magdalene²,

cum aliis sequentibus hymnis cantum delectabilem fecit. Item³ de resurrectione Domini fecit sequentiam, litteram et cantum, scilicet:

Natus, passus Dominus resurrexit hodie.

Secundum vero cantum, qui ibi est, id est contra cantum, fecit frater Vita ex ordine fratrum Minorum de civitate Lucensi, melior cantor de mundo tempore suo in utroque cantu, scilicet firmo et fracto. Vocem habebat gracilem sive subtilem et delectabilem ad audiendum. Non erat aliquis adeo severus, qui non cum libenter audiret. Coram episcopis, archiepiscopis, cardinalibus et papa cantabat et libenter audiebatur ab eis. Si quis loqueretur, cum frater Vita cantaret, statim Ecclesiastici verbum resonabat ibidem Eccli. XXXII: *Non impedias musicam*. Item si quando cantabat pailomena sive lisenolus⁴ in rubo vel sepe, cedeat isti, si cantare volebat, et ascultabat⁵ eum diligenter, nec movebatur de loco, et postmodum resumebat cantum suum, et sic alternatim cantando voces delectabiles et suaves resonabant ab eis. Ita curialis de cantu suo fuit, quod nunquam se excusavit, nec occasione vocis lese sive a frigore impedit, vel aliqua alia de causa, quando fuit ad cantandum rogatus⁶. Et ideo illi versus, qui dici consueverunt, in eo locum habere non poterant, scilicet:

Omnibus hoc ritum est cantoribus, inter amicos

Versus.

Ut nunquam inducant animum cantare rogati.

Matrem habuit et sororem, que fuerunt optime et delectabiles cantatrices. Hic fecit illam sequentiam:

Ave mundi spes, Maria.

litteram et cantum. Hic fecit multas cantilenas de cantu melodiato sive fracto, in quibus clerici seculares maxime delectantur⁷. Hic fuit meus magister in cantu in civitate sua Lucensi eo anno, quo sol ita horribiliter obscuratus fuit⁸.

¹ sequitur (in) expand. e. ² sic e. cf. supra p. 76, n. c. ³ rogatus valendo corr. ⁴ rogatus, tus in loco caso. ⁵ sequitur & atramento nigro scriptum.

quos indicat Delisle l. I. p. 26. Editum est a R. Peiper l. I. p. 424 sq. cum varia lectione priorum duarum editionum, quarum usum dedit Th. Wright, *Walter Mapes* p. 301. Cf. *Chevalier, Reperit. nr. 16799* (II, p. 432). ¹ Quae edita est inter carmina Adami de S. Victore, *The liturgical poetry of Adam of St. Victor* ed. Digby S. Wrangham III, p. 126, nr. 96; *Oeuvres poetiques d'Adam de St. Victor* ed. Gautier II, p. 377, etc. Cf. *Chevalier, Reperit. nr. 9458* (I, p. 569). ² Mone, *Lat. Hymnen des Mittelalters* III, p. 417, nr. 1055; R. Peiper l. I. p. 415. Cf. *Chevalier, Reperit. nr. 14497* (II, p. 289). ³ *Ibid.* alim lusinguolo, nunc usignuolo, Nactigall. ⁴ *Sant. Heralii, Sat. I. 3. 1. 2.* ⁵ Editum inter carmina Adami de S. Victore ed. Wrangham III, p. 132, ed. Gautier II, p. 382; inter *Hymnos et Sequentias* ed. G. Milchsack (*Monat. Sac.* 1886) I, p. 211, nr. 235, etc. Cf. *Chevalier, Reperit. nr. 1974* (I, p. 117). ⁶ Cf. supra f. 279^a, p. 164.

F. CC87^a. De obitu fratris Henrici Pisanum, quando erat minister in Grecia in ordine fratrum Minorum.

M^oCC^oXXXIX^o. Item cum dominus Thomas de Capua, qui erat Romane curie cardinalis¹ et melior dictator de curia, fecisset sequentiam illam²:

Virgo parens gaudeat.

et rogasset fratrem Henricum Pisanum, ut faceret ibi cantum, et fecisset delectabilem et pulchrum atque ad audiendum suavem, frater Vita fecit ibi secundarium cantum, id est contracantum³. Semper enim, quando inveniebat aliquem fratris Henrici simplicem cantum, libenter ibidem faciebat secundarium cantum. Item hunc fratrem Vitam dominus Philippus archiepiscopus Ravennas assumpsit, ut esset⁴ de familia sua, cum esset legatus in Aquilegensi et Gradensi patriarchatibus, in Ragusiensi, Ravennate, Mediolanensi et Ianuensi civitatibus et dyocesisibus ac provinciis necnon et generaliter in Lombardia, Romagna et marchia Trivisina⁴. Assumpsit autem eum, tum quia de contrata sua erat⁵, tum quia frater Minor, tum etiam quia optime cantare et dictare sciebat. Mediolani obiit in loco fratrum Minorum sepultus. Macilentus homo fuit et gracilis et in statura maior quam frater Henricus. Vox eius magis pertinebat ad cameram quam ad chorum. Pluries exivit⁶ ordinem et pluries rediit, ita tamen quod intrabat ordinem sancti Benedicti; et quando redire volebat, semper parebat ei papa Gregorius nonus et propter amorem beati Francisci et propter dulcedinem cantus sui⁷. Nam quadam vice ita delectabiliter cantavit, quod quedam monacha, que eum ascultabat⁸, ut sequeretur eum, se per fenestram deiecit. Sed non potuit, quia ex casu illo sibi tibiā fregit. Non fuit talis illa ascultatio, de qua dicitur Cantigorum ultimo⁹: *Que habitas in ortis, amici ascultant: Fac me audire vocem tuam*. Ideo bene dixit frater Egidius Perusinus — non quia de Perusio fuerit¹⁰, sed quia ibi diu vixit et vitam finivit, homo extaticus et totus divus, quartus in ordine frater computato beato Franciseo¹¹. Dixit enim: *Magna gratia est non habere gratiam*. Et loquebatur de gratis non gratis datis, sed acquisitis, propter quas non nulli frequenter male faciunt facta sua. Sane frater Henricus Pisanus

a) ex in loco raso. b) sequitur C^o initio scriptum. c) sic e.; cf. supra p. 183, n. b.

1) Presbyter tit. S. Sabinae a. 1216—1243. 2) *Mitum a Dreves, Analecta hymnica VIII,*

p. 70, et G. Milchsack l. l. I, p. 216 sq., nr. 245. Cf. *Chevalier—Repert.* nr. 21844 *CH*, p. 759.

3) *Infra* f. 399^b, eadem relata sunt, ubi vide plura de carminibus Thomae de Capua.

4) *Legatus constitutus est ab Alexandro IV.* a. 1255. Dec., *MG. Epist. pont. sel.* III, p. 378 sqq.,

nr. 422, *Reg. Imp. V.* nr. 8436, et iterum a Clemente IV. a. 1267. *Lal.* 8, *Pothast* nr. 20072.

Vide fragmentum epistolae legati *infra* f. 373^r, allatum, ex qua hoc loco termini legationis ad-

notati sunt. 5) *At infra* f. 373^r, dicitur Philippus de districtu Pistorii fuisse, cum Vita

Lucensis fuerit, supra vero f. 241^b, p. 83, Philippus de Pistorio vel de Luca dicitur. Cf.

que ad f. 389^r, adnotari. 6) *Fuit enim Assisinas.* 7) Cf. *infra* f. 411^b, et quae ibi

adnotari; Vita Aegidii, *Documenta ant. Francisc.* ed. L. Lemmens I, p. 38 sq. et in *Chron.*

XXIV *ministr. gener.*, *Analecta Francisc.* III, p. 75; Vita prior Francisci auct. Thoma de

Cetano I, 10. 12; *Leg. Francisci auct. Bonaventura* c. 3, § 3; *Spec. perfectionis* ed. P. Sabatier

c. 36, p. 67. c. 107, p. 212. 8) *Hoc dictum neque inter Verba Aegidii, Aurea verba coll.*

a discipulis (*Antwerp.* 1534. 8°), *Documenta ant. Francisc.* ed. L. Lemmens I, p. 63 sqq.,

neque in *Vitis Aegidii* supra n. 7. laudatis legitur.

F. 287^b. Excusatur se compiler cronice^a, quod digressionem utiliter facit aliquando, et de eo quod loquitur singulari numero et plurali, cum sibi videtur.

F. 287^c. Nota, quod hic ponuntur aliqua, que ad prologum cronice pertinere videntur. Require supra, ubi dicitur, ad quid valeat cronica, carta C¹.

intimus meus amicus fuit et talis vere, qualem describit sapiens in Proverbiis XVIII¹: *Vir amabilis ad societatem magis amicus erit quam frater*. Nam et ipse fratem habebat in ordine contemporaneum michi, et ego fratrem² contemporaneum sibi; et longe plus me diligebat, ut dixit, quam germanum et proprium fratrem; et cum dicat Ecclesiasticus XIII³: *Vestigium cordis boni et faciem bonam difficile invenies et cum labore*, hoc in eo locum habere nullatenus potuit. Hic factus fuit minister in Grecia, que est provincia Romanie, et michi obedientialem litteram dedit, per quam possem, si michi placeret, ire ad eum et esse de provincia sua, cum quocumque socio voluissem. Insuper et promisit michi Bibliam se daturum et alios libros multos. Sed non ivi, quia eodem anno, quo pervenit illuc, ultimum diem clausit. Obiit autem in quodam provinciali capitulo celebrato Corinthi. In quo loco sepultus requievit in pace. Prophetavit autem sive futura predixit audientibus fratribus qui in capitulo erant, dicens: Nunc dividimus libros decedentium fratrum, sed poterit esse, quod usque ad breve tempus dividentur et nostri.

Revera ita factum fuit, quia in eodem capitulo fuerunt libri sui divisi. Impletum est quod Ecclesiasticus dicit XXXVII⁴: *Anima viri sancti angustiat⁵ aliquando terra*.

Et^d quia aliquando videmur digressionem facere alicubi a materia inchoata, parcendum est nobis propter tria. Primo, quia preter intentionem nostram talia nobis occurrunt, que quandoque convenienter vitare non possumus, conscientia instigante, quia *spiritus ubi vult spirat, nec est in hominis ditione⁶ prohibere spiritum*, ut habetur Io. III⁷ et Eccl. VIII⁸. Secundo, quia semper dicimus bona et utilia et digna relatu, et que possunt optime in hystoria computari. Tertio, quia optime redimus postea ad materiam inchoatam et nichil dimittimus propter hoc de veritate narrationis historie primitive. Verumtamen sciendum est, quod secundum diversa tempora unum tempus pulchriorem habuit historiam ad narrandum, quam habuerit aliud, et nos aliter historias narrare non possumus, nisi sicut de facto fuerunt, et vidimus oculis nostris tempore imperii Friderici et post mortem eius annis multis usque ad dies nostros, in quibus scribimus hec, anno Domini M^oCC^oLXXXIII⁹. De diversis autem temporibus dicit sapiens in Eccl. 1284.

VII¹⁰: *Ne dicas: Quid putas, cause est, quod priora tempora meliora fuerint quam nunc sunt? Stulta enim est huiusmodi¹¹ interrogatio*. Quod autem aliquando loquimur in singulari numero, aliquando in plurali, non est curandum, quia talis consuetudo habetur in divina scriptura, quia in prophetis frequenter metaplasmus occurrit. *Est autem metaplasmus transformatio quedam recti solitique sermonis in alteram speciem¹² metri ornatu necessitate causa*. Ita dicit Donatus¹³ in Barbarismo et exemplificat de omnibus secundum poetarum exempla. Sed dimittamus ista gramaticis. Grammatica enim intendimus loqui, sed non docere gramaticam. Gregorius etiam

a) cronice a Sal. superser. c. b) numerus paulo post in loco vacuo relicto a Sal. suppl. c) enuntiat Vulg. d) penna mutata. e) sic c. h. l. et supra f. 282^d, pro ditione; potestate Vulg. f) h^o scenodi c.

1) In parte libri deperdita. 2) Guidonem. 3) Cf. supra f. 282^d, p. 174, ubi videm versus allati. 4) Ars grammat. III, 4, Grammatici Latini ed. Keil IV, p. 395.

F. 287^a. De diversis historiarum scriptoribus.

Gregorius^a. in prologo¹ Moralium super Iob dicit: *Ipsam loquendi artem, quam magisteria discipline exterioris insinuant, servare desperi. Non iocacismi collisionem fugio, non barbarismi confusionem decito, situs motusque, etiam propositionum^b casus servare contemno, quia indignum vehementer existimo, ut verba celestis oraculi restringam^c sub regulis Donati. Neque enim hec ab illis interpretibus in scripture sacre auctoritate servata sunt. Ecce qua nimirum quia nostra expositio oritur, dignum profecto est, ut quasi edita soboles spem sic matris imitetur.* Revera, ut dicit beatus Gregorius, divina scriptura regulis gramaticis nec supponitur nec constringitur nec artatur; quod talibus exemplis possumus demonstrare. Ecce psalmista dicit: *Nam^d et testimonia tua meditatio mea est.* Gramaticus diceret: *meditatio mea sunt.* Item: *Pones eos ut cibum ignis in tempore cultus tui, Dominus in ira sua conturbabit eos, et devorabit eos ignis.* Vides, quomodo in uno et eodem versu a secunda persona transit ad tertiam? Item apostolus ad Gala. VI. a plurali numero transit ad singularem dicens: *Fratres, et si preoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos, qui^e spirituales estis, instruite huiusmodi in spiritu lenitatis, considerans tempus, ne et tu temperis.* Ad hec sciendum, quod aliqui scriptores sive dictatores fuerunt dulces, suaves et melliflui in eloquiis suis, ut Iob et Ysaias et Ecclesiasticus, Iohannes Crisostomus et beatus Gregorius^a et beatus Bernardus et multi alii. Quorum cui libet congruere potest quod sapiens dicit Prover. XVI: *Qui dulcis est eloquio, maiora percipiet^d.* Aliqui vero in suo dictamine valde sunt obscuro, ut Osée, Tytus Livius, Horosius^e et beatus Ambrosius, qui in illa legenda de virgine quadam apud Antiochiam² ita obscure loquitur, quod vix intelligi potest. Nofandum autem, quod sicut Osée inter prophetas et Marcus inter evangelistas et Ambrosius inter doctores, sic Orosius^e inter hystoricos gravis et difficilis et obscurus habetur. De Osée manifestum est, quod vix unus versus eius continuatur cum alio. Ideo dicit beatus Ieronimus^f: *Osée comicus est et quasi per sententias loquens.* De Marco similiter manifestum est³, quod pedissequus^g fuit Mathei. Repetit enim que Matheus iam dixerat et sine verborum ornatu; habuit enim stilum rudem et gramaticam grossam atque silvestrem. Verumtamen, quia breviloquus^g fuit, multum commendatur a sanctis et maxime a Beda, qui eum exposuit⁴. Porro de obscuro stilo beati Ambrosii satis patet in expositione Luce⁵ et in aliis scriptis suis et maxime in sermone paschali⁶: *Dignam et congruam et in legenda que intitulatur⁷: De virgine quadam apud Antiochiam.* De Orosio autem sciendum est, quod fuit Hispanus de civitate quadam parvula, que est iuxta mare, cuius nomen, cum 35

a) G¹. e. b) sic e.; et praeios. (Greg. c) a syllabis facto penna mutata. d) sequitur ☩ atramento nigro scriptum. e) sic h. l. c. f) pedissequus e. g) brevitati e.

1) Dedicatio ad Leonem c. 5, Opera ed. Vallarsius I, col. 6. 2) Quam Sal. in Jacobi Leg. Antea c. LXII (60); ed. Grasse p. 273 sqq., legit: est enim non separatum editas libellas, sed caput 14. libri II. de virginibus, Amb. Opera (Paris, 1690) II, col. 167 sqq. 3) Praef. in XII prophetas ad Paulum et Eusebium, Opera ed. Vallarsius IX, col. 1007 8. 4) Minime manifestum, sed falsum hoc est. 5) Opera ed. Giles X, p. 1—264. 6) Amb. Opera ed. Maur. (Parisii 1690) I, col. 1261 sq. 7) Est de natali martyria sermo 61, Ambrosio falso attributus; Amb. Opera ed. Maur. II, App. col. 474; ed. Mediolani 1883. VI, col. 526 sqq. 8) Vale n. 2.

F. CC88^a. Quid fecit F[ridericus] imperator post depositionem.
F. 288^b. Quo anno baunni imperatoris intraverunt Parmam^a.

prius scireim, nunc memorie non occurrit¹, et dicebatur Paulus Orosius. Sacerdos fuit et religiosus. Et sicut beatus Augustinus occasione paganorum libros de civitate Dei conscripsit, sic Orosius presbiter ex precepto beati Augustini historiam suam². Ideo dicit Gelasius papa in decreto suo de authenticatione librorum^{b, 3}: *Item Orosium, virum eruditissimum, colloquamus, quia valde nobis necessariam adversus paganorum calumnias ordinavit historiam miraque brevitate contexit.* Satis^c sit de hac materia dictum.

Ego quoque scribendo diversas cronicas simplici et intelligibili stilo^{Nota} usus sum, ut neptis mea, cui scribebam, posset intelligere quod legebat; nec fuit michi curé de verborum ornatu, sed tantum de veritate historie conscribende. Neptis autem mea soror Agnes est, filia fratris mei⁴, que cum pervenit ad bivium pythagorice littere, monasterium Parmense ingressa est ordinis sancte Clare, et usque in hodiernum diem perseverat in servitio Iesu Christi anno Domini M^oCC^oLXXXIII^o, quo scribimus ista. Habuit autem ista soror Agnes, neptis mea, intellectum maximum in scriptura et ingenium bonum atque memoriam, linguam etiam ad loquendum delectabilem atque disertam, ita ut de ea non incongrue posset dici: *Diffusa est gratia in labiis tuis, propterea benedixit te Deus in eternum.* Nunc autem ad cursum redeamus, historie inchoate⁵.

Igitur^d cum Fridericus imperator esset depositus de imperio ab Innocentio papa quarto anno Domini M^oCC^oXLV^o, erat amaro animo, *ribali si ursu raptis* ^{1245. 2. Reg. 17, 8.} *citulis in saltu seriat.* Et concurrant ad eum omnes qui erant in angustia constituti ^{1. Reg. 22, 2.} et oppressi esse alieno et amaro animo, et factus est princeps eorum. Sed poterat ^{7. 288^b} dicere convenienter quod habetur Ys. III°: *Nolite me constituere principem populi.* ^{1. 7, 8.} *Ruit enim Ierusalem, et Iudas occidit.* Sed audi quod sapiens in Prover. dicit XVII°: *Expediit magis urse occurrere raptis felibus quam falvo confidenti in stultitia* ^{1. 12.} *sua.* Qualis fuit Fridericus, qui beneficia, que sibi ecclesia contulerat, non cognovit, immo ecclesiam Romanam fuit totaliter et crudeliter persecutus; sed non impune, ^{1. 12.} quia, ut dicitur Iob XXIII°: *anime vulneratorum clamabunt, et Deus inultum abire* ^{1. 13.} *non patitur.* Ideo dicit sapiens in Prover. XVII°: *Qui reddidit mala pro bonis, non recedet malum de domo eius.* Quod evidenter in Friderico videmus completum, cuius domus totaliter est destructa. Ideo dicit Iob XVIII°: *Memoria illius pereat* ^{1. 17-19.} *de terra, et non celebretur nomen eius in platis.* *Expellet eum de luce in tenebras, et de orbis transferat^e eum Deus.* *Non erit semen eius neque progenies in populo suo, nec ille reliquit in regionibus eius.*

a) post hac altera inscriptio huius columnae eraso. b) sequitur ¶ minio scriptum. c) Satis dictum Sal. primo non scripserat, sed in versus loco vacuo relicto addidit, antequam sequentem columnam f. 288^b scriberet, reliquit enim in hac aliquot spatia, quantum ad hac supplenda oportuit. d) prius Sal. nec litteram I initialem posuerat nec noram reversam ceperat, tantum ¶ minio scripto præcedente, postea autem magnam litteram I initialem I coloris nigro et minio in margine pinxit. e) anima vulu. clamavit Iudg.

1) Terrivonem Sal. in mente habuisse videbit, ubi Orosium natum esse evincunt (cf. Oros. Hist. VII, 22, 8), quod tamen non certo constat. 2) Cf. Orosii præf. in Hist. I, I. 3) Gratiani Decr. I, Dist. 15, c. 3; Mansi, Conc. VIII, p. 150. 4) Guidonis: v. supra f. 223^a, p. 38. 5) Quam f. 284^a, p. 179, reliquit. Neque tamen iam nunc ad illum locum redit, sed demum, nonnullis intermissis, p. 188, l. 5.

F. 288^c. Quomodo Parmenses concionati sunt ante congressum et sibi capitaneum et duces elegerunt dominum [Ugonem]^a de Sancto Vitale.

F. 288^d. Quod Parmenses propter novem rationes faciliter potuerunt Parmam intrare et eam post captionem tenere.

1247. Igitur^b anno Domini M^oCC^oXLVII^o pauci milites de Parma, banniti impera-
Cant. 3, 8. toris, qui habitabant Placentie et erant viri cordati, robusti et fortes et *ad bella*
cf. A. Reg. 22, 2. *doctissimi* et erant amaro animo, tum quia domus eorum destructe in Parma, tum
Eccl. 29, 31. quia *vita nequam hospitandi de domo in domum* — erant enim exules et banniti et
habebant familiam grandem et modicam pecunie quantitatem; ex insperato enim
L. temp. c. 251. exiverunt de Parma, ne involveret et caperet eos imperator^c —, venerunt de
*f. 288^c. Placentia et intraverunt Parmam et expulerunt partem imperatoris die XV° intrante Ianio^d. Cum
Jan. 15. autem de Placentia pervenissent ad villam Nuceti, in quodam prato congregati et
armati in equis contionati sunt ibi et elegerunt dominum [Ugonem]^d de Sancto
Vitale suum capitaneum et vexilliferum, scientes, quia *ubi non est gubernator,*
*f. 14. *populus corrumpit, salus autem ubi multa consilia*, Prover. XI. Erat autem dominus
[Ugonem]^f de Sancto Vitale^g fortis et doctus ad bellum et homo sapiens, et qualis
*f. 5, 6. a sapiente describitur Prover. XXIII: *Vir sapiens fortis est, et vir doctus validus*
et robustus, quia cum dispositione incipit bellum, et erit salus ubi multa consilia sunt.
Erat^h autem ibi dominus Ghibertus de Gente, magnus concionator et magnus pro-
locutor, qui ait: *Sic cum inimicis nostris congregiamur, ut Dominum preponamus.*
*f. 31. Hoc est quod sapiens dixit Prover. XXI: *Equus^h paratusⁱ ad diem belli; Dominus*
autem salutem tribuet^k. Dixit autem dominus Gerardus de Arceli: *Habeamus auda-*
ciam et simus parati aut vivere aut mori fortiter, et nullus retrocedat aut pavore
l. Mach. 4, 35. *formidet. Dominus enim in fortibus dimicabit!* Et auxilium suum vobis de celo im-
Iudic. 5, 13. pendet. Talibus igitur sermonibus animati venerunt et fecerunt magnum prelium cum
L. temp. c. 251. potestate et militibus Parme ad Burghetum^m de Tauro, et ibi interfecerunt potestatem Parme, scilicet
dominum Henricum Testam de Aretio, qui fuit notus et amicus meus et omnes fratres
Minores intime diligebat. Et militem suum similiter interfecerunt et dominum Man-
fredum de Cornacano et dominum Ugonem domni Magnarotti de Vicedominisⁿ et plures
alios. Et fuit ibi vulneratus dominus Bertolusⁿ Tabernerius, qui fugit ad Costam-meganam cum
*f. 288^d. quibusdam suis amicis. Et tunc Theotonicus imperatoris dixerunt bannitis imperatoris: *Venite ad*
Parmam et capiatis civitatem secure, quia non resistemus vobis. Et incontingenti venerunt
isti milites Parmenses ab imperatore banniti ad dictam civitatem nemine contrastante et
eam ceperunt et tenuerunt; et consilium et contionem congregaverunt Parmenses et elegerunt dominum
Jan. 16. Gerardum de Corigiv in potestatem Parmensium. Et hoc fuit die dominico XVI° intrante mense
Jan. 17. Ianuii. Et die Lune tempestive dicti Parmenses miserunt ambaxatores communi Regii dominum

a) U. de S. Vitale et in inscriptione et bis in textu alia manu post in loco raso scripta e. b) penna mutata. c) imp. a Sal. in marg. suppl. d) Ugonem de Sancto Vitale h. l. ut in inscriptione columnae alia manu in loco raso scripta. e) sal in loco raso. f) U. de Sancto V. in loco raso alia, ut videtur, manu scripta. g) Erat radendo corr. Erat c. h) Eq^o c. i) paratur Vulg. k) tribuit Vulg. l) dimicavit Iudic. 5, 13. m) Burghetum Alb. Mil. n) Bertolus Alb. Mil.

1) A. 1245. mense Sept.: cf. Ann. Placent. Gib., SS. XVIII, p. 492; Ann. Ian., ib. p. 217; Ann. Parm., ib. p. 670; supra f. 284^a, p. 177, infra f. 293^b. 2) Potius die Jan. 16. Sed, ergo errorem Alberti Mülleri vel potius Annalium Regiorum non correxit, quamvis infra f. 288^d, l. 35. verum diem ex Libro de temp. posuerit. Cf. supra f. 284^a, p. 178. 3) Pro hoc habet Liber de temp. c. 251, p. 519: Albertum Manclaretum. Sed cum Sal. conveniant Ann. Parm. mai. p. 671: Ugho de Manghirotis et Ann. Placent. Gib. p. 494: Ugonem Vicedominum. 4) Cf. infra f. 289^b, p. 189 sq.

F. 289^b. Quod illi qui intraverunt Parmam a quinque locis habuerunt auxilium.

Armannum Scotum et alium cum eo, qui petebant captivos Parme sibi dari, qui Regii detinebantur in vinculis¹. Et tunc dominus Bosus potestas Reginus noluit eos audire. Potuerunt² autem isti forbanniti Parmam faciliter invadere et capere multiplici ratione. Prima, quia rex Henricus, cui pater custodiam Parme commiserat, iverat cum Cremonensibus ad obsidendum quoddam castrum in episcopatu Brixiensi, quod dicebatur Quincianum³. Secunda ratio est, quia imperator erat in quadam civitate Lombardie, que appellatur Taurinum⁴. Ibat enim Lugdunum, ut caperet cardinales et papam⁵. Et, prout dicitur, aliqui promiserant Romanam curiam tradere in manus ipsius. Sed cogitaverunt consilia, que non potuerunt stabilire. Quare? Quia de Deo scriptum est Iob V⁶: Qui dissipat^c cogitationes malignorum, ne possint implere manus eorum quod ceperant. Tertia ratio est, quia dominus Bertholus Faber-nerii illa die tradebat filiam suam dominam Mariam nuptui cuidam Brixiensi, qui venerat Parmam pro ea; et illi qui occurrerunt Parmensibus venientibus in illo convivio comederant et vino et affluentissimis dapibus pleni erant; et surrexerunt a prandio et primo congressu credebant omnes involvere; et ideo, quia quasi ebrii erant, tam in Burgetto quam in glarea fluminis Tauri fuerunt ab eis inforti et prostrati. Quarta⁴ est, quia Parmensis civitas undique erat aperta, nullam enim habebat clausuram⁵. Quinta ratio est, quia hi qui ad ingrediendum veniebant occurrentibus cancellatis manibus signum crucis faciebant dicentes: Amore Dei et beate virginis, matris eius, que in hac civitate est domina nostra, placeat vobis, ut redeamus ad civitatem nostram, quia sine culpa fuimus expulsi et forbanniti, et cum omnium pace revertimur nec alicui aliquam iniuriam inferre intendimus⁶. Audientes hoc Parmenses, qui per stratum sine armis eis occurrerant, ad misericordiam flexi sunt propter humilitatem eorum, cognoscentes etiam, quod pacifice veniebant. Dixeruntque eis: Ingredimini civitatem securi in nomine Domini, quia etiam manus nostra vobiscum erit in omnibus istis. Sexta ratio est, quia hi qui in civitate erant non intromittebant se de negotiis istis, quia nec cum istis qui venerant erant nec pro imperatore pugnabant; sed sedebant trapezite sive campsores ad teloneum suum, et alii artiste non dimittebant propter hoc, quin operarentur in stationibus suis, ac si nichil esset. Septima ratio est, quia nobiles et potentes, qui erant in civitate ex parte imperii, statim relicta civitate diffuderunt se per episcopatum ad castra et fortitudines suas⁶, timentes eas amittere. Octava ratio est, quia etiam Theotonici^f imperatoris audientes, quod

36 a) Po in loco raso. b) tau: rinum, littera erasi, e. c) sic (dissipat) e. d) penna mitata, e) sequitur C minus scriptum. f) thetonici, e superscripto corr. theotonici e.

1) Non detinebantur tunc in vinculis, sed octoginta milites Parmenses in auxilium Reginorum missi a Reginis in vincula coniecti sunt, postquam Parmenses imperatori rebellaverunt; cf. Ann. Parm. mai. p. 672. Cf. infra f. 292^c. 2) Cf. Liber de temp. c. 251, p. 519. et supra f. 229^b, p. 53. 3) Eadem fere verba supra f. 229^b, p. 53, l. 22. Cf. Nicol. de Carbio, Vita Innoc. IV, c. 23, Archivio della R. Società Romana XXI, p. 98, et Ann. Parm. mai. p. 671, sed contra Ann. Inoc., SS. XVIII, p. 221. 4) Scil. ratio. 5) Fredericus imperator in epistola data ad regem Francie, Reg. Imp. V, nr. 3633, Haillard-Breholles, Hist. dipl. VI, p. 554: cum civitas ipsa locus sit penitus immunitus. Marus a. 1232, in glarea Parme fluminis aedificatus (Ann. Parm. mai. p. 668), de quo dicit H. Blasius, König Enzo p. 108, n. 2. 111, non fuit ad defendendum factus. 6) Cf. Ann. Placent. Gib. p. 494.

F. 289^a. De validissima guerra et intricata, que fuit inter ecclesiam et rem publicam sive inter imperatorem et papam.

F. 289^d. Quod propter guerram bestie silvestres multiplicatae sunt nimis.

1247. potestas Parme erat ab istis occisus, timentes mori, invitabant istos, ut pacifice de civitate facerent quicquid vellent¹. Idem etiam fecerunt custodes palatii com-
 5 munis et turris. Ideo dicit sapiens in Prover. XIX: *Pestilente flagellato stultus sapientior erit.* Ideo congruit huic loco quod legitur III. Reg. X: *Timuerunt illi vehementer et dixerunt: Ecce duo reges non poterunt stare coram eo, et quomodo nos valebimus resistere ei?* Quasi duo reges fuerunt dominus Henricus Testa potestas Parme et dominus Bertolus Tabernerius, qui pro imperatore erat capitaneus in
 10 Parma partis imperii². Isti duo *non poterunt stare coram eo*, scilicet eunco vel exercitu veniente, qui certe valde modicus erat. Nona ratio est, quia maximum sperabant in brevi a diversis habere auxilium. Primo a papa Innocentio quarto, qui multos propinquos et affines³ habebat in Parma, et quia Parma contra imperatorem inimicum suum pugnare volebat et iam inchoaverat pugnam. Se-
 15 cundo a Gregorio de Monte-longo in Lombardia legato, qui Mediolani erat paratus venire cum domino Bernardo Rolandi Rubei de Parma, cognato domni pape Innocentii quarti, et cum Mediolanensibus, quam cito mitteretur pro eis. Tertio a Piacentinis. Quarto a comite Sancti Bonifacii⁴ de Verona. Quinto a Bononiensibus et Ferrariensibus et a parte totius ecclesie. Sed hic pretermittendum
 20 non est, ut laborintus anodo cognoscatur, quod pars ecclesie de Mutina extra civitatem suam⁵ erat, pars autem imperii in civitate. Idem erat in Regio. Idem processu temporis in Cremona. Et ideo fuit validissima guerra temporibus illis, que multis annis duravit; nec poterant homines arare nec seminare nec metere nec vineas facere nec vindemiare nec in villis habitare. Et hoc fuit maxime in
 25 Parma et in Regio et in Mutina et in Cremona. Verum prope civitates laborabant homines cum custodia militum civitatum, qui per quarterios dividebantur secundum portas civitatum. Et milites armati custodiebant operarios tota die, et rurales operabantur in agricultura. Et hoc oportebat fieri propter bernarios⁵ et latrones et predones, qui multiplicati erant nimis, et capiebant homines et duce-
 30 bant ad carceres, ut se redimerent pro pecunia. Et boves auferrebant et comedebant vel vendebant. Et nisi se redimerent, suspendebant eos per pedes et per manus et dentes eis abstrahabant et buffones sive rospos⁵ ponebant in ore ipsorum, ut citius se redimerent; quod erat eis amarius et abominabilius omni morte, et crudeliores demonibus erant. Et ita libenter videbat homo hominem tempore
 35 illo euntem per viam, sicut libenter videret diabolum. Semper enim suspicabatur unus de alio, quod vellet eum capere et ad carcerem ducere, ut essent *redemptio*
 40 *s. anime rivi divitie eius*⁶, Prover. XIII. Et in solitudinem redacta est terra, eo quod non esset nec cultor nec *transiens per eam*. Nam in diebus Friderici, ex quo maxime ab imperio fuit depositus, et Parma contra eum rebellavit et levavit cal-
 45 ^{f. 289^d} caneum, *quererunt simile; et qui ingrediebantur per eas, ambulaverunt per calles*

a) sic e. b) penna mutata. c) sequitur C minus scriptum. d) suae Vulg.

1) Cf. supra f. 288^d, p. 188. locum ex Libro de temp. c. 251. descriptum. Sed Ann. Piacent. Gilb. p. 494: Custodes . . . qui palatium imperatoris custodiebant sine mora ex ipso exire compulerunt; *quibuscum consentiant Ann. Parm. mai. p. 671.* 2) Cf. infra f. 350^d, 463^b.
 3) Ricardo. 4) Ital. berroviere, Straßentrüber. 5) Ital. rospos, idem quod lupo, ströte.

F. CCXC^a. De ingratitude imperatoris Frederici.

dēvjos, Indicum V. *Et multiplicata sunt mala in terra; et multiplicatae sunt aves*^{no. 6.}
 et bestiae silvestres vehementer nimis, ut faxiani et perdices et quailie¹, lepores et
 caprioli, cervi, búbali, porci silvestres et lupi rapaces. Non enim inveniebant in
 villis secundum antiquam consuetudinem quas comederent bestias, agniculos sive
 oves, eo quod velle totaliter essent combúste. Et ideo lupi congregati in maxima
 multitudine circa foveas alicuius civitatis clamabant clamoribus magnis pro nimia
 famis angustia. Et ingrediebantur civitates de nocte et devorabant homines, qui
 sub porticibus dormiebant seu in plaustis, necnon et mulieres et parvulos.
 10 Quandoque etiam perfodiebant parietem domorum et suffocabant parvulos in euná-
 bulis. Nullus posset credere, nisi vidisset, sicut ego vidi, horribilia, que fiebant
 tempore illo tam ab hominibus quam a bestiis diversimodi generis. Vulpes etiam
 multiplicatae sunt nimis, in tantum, ut etiam duae ascenderent infirmitorii tectum
 apud Faventiam propter duas gallinas, que sub crina² inferius erant, tempore
 15 carnis privii; ex quibus in eodem loco fratrum Minorum cepimus unam, ut vidi
 oculis meis, quia ibi eram. Et habitavi V. annis in Faventia et V. in Imola et V.
 in Ravenna et in aliis locis Romagnole pluribus annis et in Baguacavallo uno
 anno et in loco Montis-regii uno anno. Nam ista maledictio guerrarum totam
 Romagnolam occupávit, invasit et destruxit tempore quo eram ibi. Et quando
 20 Bononienses obsederunt Furlivium cum Lombardis et aliis adiutoribus suis³, in 1273.
 illa obsidione fui cum eis. Similiter in Faventia postmodum habitabam, quando
 Bononienses eam obsederunt cum Lombardis et aliis suis amicis⁴; sed non potue-
 runt eam capere, sicut Domino placuit et beato Francisco, in cuius vigilia omnis
 25 recessit obsidio. Item in Imola morabar, quando quidam secularis dixit michi,
 quod XXVII maritimos grandes et puleros cum decipula ceperat in quibusdam
 villis combustis et vendiderat pellipariis pelles eorum; de quibus nulli dubium sit,
 quod domestici in villis illis condamp fuerunt tempore pacis. Porro sextum auxi-
 lium, quod habuerunt Parmenses qui ingressi sunt civitatem, fuit, quia non solum
 30 imperator excommunicatus et ab imperio depositus erat, verum etiam papa Inno-
 centius quartus absolverat⁵ omnes a dominio suo, ut patet in fine illius epistole⁶,
 que de depositione ipsius scripta fuit in concilio generali, ubi dicitur ita⁶: *Omnes*
qui ei iuramento fidelitatis tenentur astrieti a iuramento huiusmodi perpetuo absolventes,
autoritate apostolica firmiter inhibendo [precipimus⁷], ne quisquam de cetero sibi tanquam
imperatorii vel regii parcat vel intendat⁸, et decernendo quoslibet, qui deinceps ei velut
 35 *imperatorii aut regii consilium vel auxilium presterint seu favorem, ipso facto excom-*
municationis vinculo subiaceat. Digne et iuste hoc promeruit Fredericus propter
 ingratitude suam. Erexit enim cervicem et calcaneum contra ecclesiam, que
 eum nutrierat et ab inimicis suis defenderat et ad imperium sublimáverat⁹, et
 persequabatur et impugnabat ecclesiam toto corde; que magna erat ingratitude.

40 a) penna mutata. b) sequitur C minus scriptum. c) precip. in marg. a. Sid. suppl. c.; deest
 in Registro. d) intentat corr. intendit e.

1) Ital. quaglia, Wachtel. 2) Nescio quam vim habeat haec vox. 3) A. 1273.
 mense Maio. 4) A. 1274. Sept. Cf. infra f. 414^v. 415^r. 5) Datae a. 1245. Ind. 17;
 Pothast nr. 11733; MG. Epist. pont. sel. II, p. 93 sq., nr. 124; LL. Sectio IV. Const. II.
 45 p. 512. nr. 400. 6) Similia Thomas de Papia. SS. XXII, p. 511, scripsit, sed et
 multi alii.

F. 290^b. Quid sit ingratitude secundum Bernardum, et quid lex de ingratitude dicit.

F. 290^c. Quod illi qui deviant a iustitia cito perdunt vigorem suum; quod ostenditur rationibus et exemplis.

*f. 290^a. **Bernardus**^a. De qua dicit beatus Bernardus^{a-1}: *Ingratitudo est anime perditio, s*
exinanitio meritorum, virtutum dispersio, beneficiorum peremptio, hostis gratie, persecutrix
iustitie. Ipsa est ventus urens, que^b pietatis fontem, misericordie venam et gratie fluentia
desiccet. Per hanc emancipatus in servitute iuste redigitur, dandum impeditur, et
Lex^c datum tollitur. Unde dicit lex^c: Si manus missus ingratus circa patronum suum
extiterit et quadam iactantia adversus eum cervicem erigerit aut levis offense contraxerit
culpam, a patris rursus sub imperio ditioneque mittatur. Unde Sap. XVI^d: Ingrati
fides^e tanquam hybernalis glacies tabescet et disperiet tanquam aqua superracua. Item
de ingrato Ecclesiasticus dicit XX^f: Homo ingratus^d tanquam fabula vana. Item
Eccli. XXIX^g: Ingratus sensu derelinquit liberantem se. Et talis fuit Fridericus,
et ideo merito ab imperio depositus fuit; non enim cognovit gratiam sibi factam. Et
ita accidit ei sicut avi, cuius alarum avulse sunt penne; statim enim perdit
vigorem et volare non potest, quousque penne renascantur, que avulse fuerunt. De
hac materia plura in scriptura divina habentur exempla. Quorum primum fuit Sansonis,
qui statim fortitudinem perdidit, ex quo abراسi fuerunt sibi capilli, nec fortitudi-
nem recuperavit, quousque sibi capilli denuo succreverunt, Indic. XVI. Ideo dicit pro-
phetas^h: Fortitudinem meam ad te custodiam, ut sit accusativi^c casus, id est ad te laudan-
ti. 21. dum, vel ut sit ablativi casus, id est a te michi datam, iuxta illud Iere. IXⁱ: Non glo-
rietur fortis in fortitudine sua, quia non in fortitudine^l sua roborabitur vir, neque^m in forti-
tuⁿ dine equi voluntatem habebit et cet., sed in hoc gloriatur qui gloriatur, scire et nosse me.
Ier. 9, 21. quia ego sum Dominus, qui facio misericordiam et iudicium et iustitiam in terra. Her enim
placent michi, ait Dominus.

Secundum exemplum habetur de Adonia, qui usurpaverat sibi regnum, quoniam^h
territus, postquam audivit Salomonem regnare, intravit tabernaculum et tenuit cornu altaris,
*n. 50. III. Reg. I.ⁱ

Tertium exemplum habetur de Ioab, qui idem fecit, et fuerat ita maximus prin-
ceps, et ita vjliter perdidit vires suas^l, ut ingressus tabernaculum teneret^b cornu altaris
3. Reg. 2, 30. dicens: *Non egrediar, sed hic moriar.* Et ex precepto Salomonis interfecit eum ibi Banaias
cf. ib. v. 32. filius Ioiahe. Et nota, quod, sicut Ioab duos principes interfecerat, scilicet Abner
filium Ner et Amasam filium Iether, sic a duobus regibus, scilicet David et Salomone,
sententiam mortis accepit et interfici inssus est. Nam et princeps fuit qui eum inter-
fecit, scilicet Banaias. Habentur hec II. Reg. III. et^l II. Reg. XX. et^l III. Reg. II.
*c. 14. Ideo Dominus precepit in lege, et habetur XXI. Exodi: *Si quis per industriam occiderit*
*c. 18. proximum suum et per insidias, ab altari meo crevelles eum, ut moriatur. Item Exodi XXII.^l

a) .B. c. b) sic (q) c. c) spes Vuly. d) acharis Vuly. e) sic c. f) dine sua rob. vir n. in
fortitu alio atramento in marg. infer. a Sal. suppl. g) Non Ps. h) quo c., quod alibi a Sal. semper
pro quomodo scribitur. i) suos corr. suas c. k) teneret a Sal. in marg. suppl. l) Et cum littera
maiuscula E c.

1) In Cantica sermo 51, § 6, Bernardi Opera ed. Mabillon (Parisii 1719) I, col. 1447, a quo
loco multa verba differunt. Extrema Per hanc — tollitur ibi non leguntur. Similia leguntur in
Tract. de caritate c. 19, Bernardo perperam attributo, Bern. Opera ed. Mabillon II, col. 425,
assumpta ex Petri Blesensis libro de caritate Dei et proximi c. 18, Opera (Parisii 1667)
p. 525. 2) Codex Iustin. VI, 7, 2.

F. 290^a. Quod rex Hencius erat in obsidione Quincani, quando Parma recessit a dominio patris.

F. CCXCI^a. Quod rex Hencius cum Cremonensibus iuxta Tarum mortuum se locavit.

5 Dominus precepit: *Maléficos non patéris vivere*. Quod bene implevit rex David tam in
vita sua quam circa mortem, et quod per se non potuit, per Salomonem filium ad-
implevit. Et nota, quod omnia que supra dixi de illa maledictione guerrarum
et sterilitate terrarum et abundantia silvestrium bestiarum, licet per anticipationem
a me dicta sint, tamen tempore suo vera fuerunt, scilicet ex quo Parma a dominio
10 Frederici recessit ecclesieque adhesit. Nunc ad primitivum cursum nostre
historic revertamur.

Cum^a igitur anno Domini M^oCC^oXLVII^o audisset rex Hencius, qui cum Cre-
monensibus erat in obsidione Quincani²; quod forbanniti imperatoris patris sui,
qui habitabant Placentie, violenter Parmam intrassent, *dissoluit sunt manus eius*³,
15 et dimissa obsidione Quincani festinavit et venit tota nocte, non cantando⁴, sed
sub silentio gemebundo, veluti cum exercitus post fugam solet reverti de bello.
Habitabam tunc temporis in conventu Cremona in ordine fratrum Minorum⁵, quia
frater Minor eram, e. ideo optime cognovi hec omnia. Nam summo diluculo
statim fuerunt Cremonenses cum rege Hencio in consilio congregati, et usque ad
20 altissimam tertiam illud consilium est protractum. Postmodum comederunt festi-
nanter et precedente carotio unanimiter sunt egressi. Non remansit in Cremona
ex eis quisquam, qui armatus posset incedere et in bello configere. Et est in
conscientia mea, quod, si sine mora Parmam ivissent et viriliter dimicassent, abs-
que dubio eam recuperassent, tum quia Parma totaliter undique erat aperta, nullam
25 clausuram habens⁶, tum quia nondum venerat eis auxilium, tum etiam quia illi
qui erant in civitate prius indifferenter se habebant, quia nec cum his qui noviter
intraverant erant nec cum his qui exiverant esse disposuerant, sed simpliciter facta
sua facere intendebant⁷. Nam si sciret unus inimicus conditiones sui alterius
inimici, frequenter posset eum offendere. Domini autem nutu collocavit se rex
30 Hencius cum exercitu Cremonensium iuxta Tarum mortuum⁸ et non venit ad
Parmam, ut induceret Dominus super eos mala. Volebat enim ibi expectare,
quousque pater suus imperator venisset, qui erat in civitate Taurini, que est civitas
in confinibus Lombardie. Et protenditur Lombardia usque Segusiam et montem Sen-
sium. Postmodum comitis Sabaudie terra et districtus occurrit, postea vero
35 ducatus Burgundie. In qua ex parte nostra est civitas Lugdunensis, que prima
metropolis est Galliarum. Et ibi erat tunc temporis papa Innocentius quartus
cum cardinalibus suis. Porro Tarus mortuus appellatur quedam aquarum con-

a) *primam hinc loco verus versus non coeptus erat in e. tantum s. minio scripto penultimo, tum vero a Sud. in margine magna littera initialis C. utramque egru et minio picta est.* In estado f.

1) *Quam scripsit f. 289°, p. 190; l. 20.* 2) *Cf. supra f. 220°, 288°, p. 53, 189; Liber de temp. e. 251, p. 519.* 3) *Cf. supra f. 229°, p. 53.* 4) *Diei Jan. 17, ad coniciendum esse videtur.* 5) *Cf. supra f. 289°, p. 189.* 6) *Ann. Parma, mai. p. 671; venit in pratis de Blancenixio (ad vicum Recchio) et ibi in ripa Taronis castramentatus est; Ann. Placent. Gib. p. 494; assumpto carratio cum Cremonensibus . . . apud Biancanisium sua castra fluxit. Cf. addit. ad Cron. Johannis de Baccano, 'Cronache Modenesi' p. 48.* 7) *Cf. 3. Reg. 9, 9; ideo induxit Dominus super eos omne malum hoc.*

F. 291^b. De domno Guicardo comite Sancti Bonifacii de Verona, qui fuit primus, qui venit Parmensibus in auxilium.

gregatio, que egreditur de Taro vivo tempore, quo superinundat et facit congregationem aquarum ad modum lacus vel stagni; et sunt ibi multe scardave¹, lucii, anguille et fince²; et est quasi iuxta locum ordinis Cisterii, qui Fontana-viva nuncupatur ab eis et per VII miliaria distat a Parma. Cum autem rex Henricus 1247. ibidem cum Cremonensibus patris prestolaretur adventum, Parmensibus, qui civitatem intraverant, cotidie undique superveniebat auxilium. Nam dominus Ricardus³ comes Sancti Bonifacii de Verona, strenuus miles et probus valde, quando Parma rebellavit imperatori, primus fuit, qui Parmensibus dedit succursum⁴; qui veniens per Guastallam cum multis armatis ingressus est Parmensium civitatem. Et Parmenses hoc servitium cognoscentes dederunt ei palatium imperatoris, quod est in Aréna, ad inhabitandum et dixerunt, quod esset dominus cum suis ad custodiendum civitatem ex parte Reginorum. Sequenti die venit militia Placentinorum, et erant CCC⁵ milites⁶, quo ad equos et arma optime preparati. Hi fuerunt custodes⁷ civitatis in glarea fluminis Parme, interdum, quando necesse erat, armati selando in equis. Et erat labor iste potius ad solatium quam ad gravedines. Aliis vero diebus et morabantur in hospitiiis suis et ibant per civitatem solaciando, quando volebant. Porro tertia die⁸ post introitum comitis Sancti Bonifacii venit dominus Gregorius de Monte-longo, legatus domni pape, et dominus Bernardus 20 Rolandi Rubei, cognatus domni Innocentii pape quarti, cum mille⁹ militibus de Mediolano. Et hi custodiebant civitatem versus montes¹⁰ in glarea fluminis Parme, quando necesse erat. Parmenses vero locaverunt se cum legato extra civitatem in strata que vadit ad Burgum Sancti Donini. Et fecerunt sibi foveam et palancatum, ut clausuram haberent, propter timores hostiles. Imperator vero furibundus et totus inflammatus ex ira propter illa que sibi acciderant venit ad Parmam et in contrata que dicitur Grola — in qua vinearum est multitudo, et ubi vinum nascitur bonum, et vinum terre illius optimum est — fecit fieri unam civitatem cum magnis foveis in circuitu, quam etiam Victoriam appellavit in presagium futurorum⁹; denarii vero monete victorini dicebantur¹⁰, et maior ecclesia 30 Sanctus Victor. Erat ergo ibi Fridericus cum exercitu suo et rex Henricus cum

a) R in *leo raso*, procul dubio Guicardus Sal. prius scripserat ut in inscriptione columnae 291^b, et infra f. 362^a. Alb. Milioli p. 519, l. 24. non Ricardus in illius codice legit. b) penna mutata.

1) Ital. scardova piscis, quem decianus Blethe. 2) Ital. tinca, Schlethe. 3) Idem infra f. 423^r, dicitur. 4) Ann. Parm. mai. p. 671: 400 milites de Placentia; 200 milites Placentians advenisse dicunt Ann. Placent. Gib. p. 494. Hos autem cum legato et Bernardo Rolandi venisse tradunt Ann. et Parm. et Placent. 5) Decimo die post hec — post captam Parmam procul dubio (i. e. Iun. 25) — legatum et Bernardum Rolandi advenisse tradunt Ann. Placent. Gib. p. 494. Et ita cum Sal. bene convenit, quod idem referunt, Ricardum comitem sequenti ebdomada post captam Parmam advenisse, cum in Ann. Parm. adventus comitis denum post adventum legati relatus sit. 6) Eandem numerum habent Ann. Parm. mai. et Gale. Flaviana, Manip. flo. am. c. 281, Muratori, SS. XI, col. 682, 600 tantum Ann. Placent. Gib. 7) Padum loco verbi montes scripsit Albertus Milioli p. 519, et sequenti loco quaedam addidit; cf. ibid. n. 7. 8) Cf. Liber de temp. c. 251, p. 519. 9) Vide quae P. Scheffer-Baichorst, Zur Geschichte des XII. u. XIII. Jahrhunderts, Diplomat. Forschungen p. 286 sq. a Flavio Blondo ex alia cronica fratris Salimbene de Friderico II. Parmam obsidentē exscripty esse iure censuit. 10) Vide quae de victoriis adhuc extantibus Ph. Jaffé, SS. XVIII, p. 791, n. 2, collegit.

F. 291^a. De crudelitatibus Ycilini, qui similitudinem habuit cum diabolo, sicut beatus Franciscus eum Christo.

F. 291^a. De auxiliatoribus, quos habuit imperator post depositionem ad obsidendum Parmam.

5 exercitū Cremonensium. Et misit imperator omnibus amicis suis, ut festinanter 1247.
venirent ad adiutorium sibi dandum. Et primus qui venit fuit dōmnus Ugo Boté-
rius, civis Parmensis, domni Innocentii pape quarti ex sorore¹ nepos, qui cum 27. 291^a
tempore illo potestas Papiensium esset, cum omnibus Papiensibus venit², qui ad
bellum utiles videbantur. Non potuit papa istum nepotem nec precibus nec
10 promissis ab amore Friderici divellere, et plus dilexit matrem istius quam alias
suas sorores duas, quas similiter habuerat maritatas in Parma. Post istum venit
Ycilinus de Romano, qui tunc temporis dominabatur in marchia Trivisina, et maxi-
mum exercitum duxit secum³. Hic plus quam diabolus timebatur, pro nichilo enim
habebat occidere homines, mulieres et parvulos, et quasi inauditas crudelitates
15 exercebat. Nec Nero in crudelitatibus fuit similis ei nec Domicianus nec Decius
nec Dioclianus, qui fuerunt maximi in tyrannis. Nam XI milia Paduanorum 1256.
una die fecit comburi⁴ in campo Sancti Georgii in civitate Verone. Et cum positus
fuisset ignis in domo, in qua erant, et comburerentur, in hastiludio circa eos
ludebat cum militibus suis⁵. Longum esset crudelitates ipsius referre. Nam re-
20 quirerent librum grandem. Credo certissime, quod, sicut filius Dei voluit habere
unum specialem amicum, quem similem sibi faceret, scilicet beatum Franciscum,
sic diabolus Ycilinum. De beato Francisco dicitur, quod *mihi dedit V talenta*⁶. Math. 25, 15.
Nunquam enim in hoc seculo fuit nisi unus, scilicet beatus Franciscus, cui Christus
ad similitudinem sui V plagas impresserit⁷. Nam, sicut dixit michi frater Leo⁸,
25 socius suus, qui presens fuit, quando ad sepeliendum lavabatur in morte, videbatur
recte sicut unus crucifixus de cruce depositus. Ideo optime congruere sibi potest
quod dicitur Apoc. I^o: *Fili similem filio hominis*. In quibus autem fuerit similis, 27. 291^a,
quia alibi scripsi, ideo hic taceo, quia ad alia dicenda festino. Et quia male
sonare videtur, ut homo similis Deo dicatur, presertim cum scriptura dicat: *Deum*
30 *homini non equabo*, Iob XXXII°, audiant quid iterum alia scriptura dicit: *Quoniam*
*quis in nubibus equabitur Domino, similis erit Deo in filiis Dei*⁹. Et iterum prima
Io. III°: *Karissimi, nunc filii Dei sumus, et nondum apparuit, quid erimus. Scimus,*
quoniam, cum apparuerit, similes ei erimus, quoniam videlicet eum sicuti est. 2.
De Ycilino vero sciendum est, quod in multis malitiis et crudelitatibus diabolo fuit
35 similis. Unde non sine causa Dominus Iudeis dixit Io. VIII°: *Vos ex patre dia-* 27. 34.
bolo estis et desideria patris vestri vultis facere. Porro post Ycilinum in adiuto- 1247.
rium Friderici venerunt multe gentes, ut Regini, Mutinenses, qui erant in civi-

a) comburi h. l., glurerentur infra l. 18. c. b) neque hoc loco neque supra f. 257^b, p. 119, l. 19, ubi hic et sequens versus allati, interrogationis signum ut in Biblia positum in c.

40 1) Agnete. Ugo Boterius fuit filius Gevardi Boterii filii Ugonis Rubei. Cf. Affò, 'Storia della città di Parma' III, p. 88, n. c. 2) Ann. Placent. Gib. p. 494. referunt quadringentos milites Papienses ad exercitum Henrici regis advenisse, antequam imperator adveniret.
3) Ycilinum Cremonam venisse, antequam imperator hanc urbem adiret, tradunt et Ann. Placent. Gib. l. l. 4) Omnia fere hoc loco de Ycilino dicta infra f. 361^a, repetita sunt. Vide quae
45 ibi adnotari. 5) Scil. filius Dei b. Francisco. 6) Cf. Leg. Francisci auct. Bonaventura c. XIII. 7) De Assisio, de quo cf. P. Sabatier, Speculum perfectionis p. LXII sqq. Cf. epist. Eliæ, Böhmér, 'Analekten z. Gesch. d. Franciscus v. Assisi' p. 91.

F. CCXCII^a. Quod nobiles domine der Parma fecerunt fieri unam civitatem argenteam, quam beate virgini obtulerunt, ut Parmam ab impio defendere dignaretur.

F. 292^b. Quod Mantuani conbusserunt Casale-maius.

Quod imperator decapitari faciebat aliquos ex adversa parte cotidie, quando Parmam obsidebat.

1247: tatibus suis pro imperio, Bergamenses¹ etiam et alie civitates tam de Tuscia quam de Lombardia et aliis partibus mundi, que cum ecclesia non erant. Et fuerunt cum eo et de Burgundia et de Calabria et de Apulia et de Sicilia et de Terra
 4. 2. 5. Laboris et Greci et Saraceni de Nuceria et fere *ex omni natione que sub celo est*; 10
 10. et factus est *exercitus nimis grandis valde*, Eze. XXXVII^c. Et poterat ei dici illud
 11. 3. Ys. IX^d: *Multiplicasti gentem, non magnificasti letitiam*. Et hoc duplici ratione^e.
 Prima fuit, quia cum tota gente sua non potuit occupare^f nisi illam stratam, que vadit a Parma ad Burgum Sancti Donini. Alia vero civitas nichil sentiebat de sua obsidione^g. Et cum^h disponeret imperator civitatem Parmensem totaliter
 7. c. cxcii. destruiere et eam transferre ad Victoriam civitatem, quam fecerat, atque in Parma destructa in signum rebellionis et sempiterni opprobrii et exempli salem seminare in sterilitatis signum, cognoscentes hoc mulieres Parmenses, maxime divites, nobiles et potentes, totaliter se contulerunt ad beatam virginem deprecandam, ut civitatem suam Parmam a Friderico et ab aliis inimicis penitus liberaret, eo quod nomen
 20. et vocabulum suum in matrice ecclesia a Parmensibus in reverentia maxima habebatur. Et ut melius exaudirentur ab ipsa, fecerunt fieri unam civitatem totam argenteam, quam vidi², atque beate virgini obtulerunt et donaverunt. Et erant ibi maiora et precipua edificia civitatis fabrefacta totaliter de argento, ut maior ecclesia, que appellatur domus, licet non talis, qualis illa fuit, de qua dixit David
 25. 1. Paralipo. XXIIⁱ: *Domus autem, quam edificare^d volo, talis esse debet, ut in cunctis regionibus nominetur*. Baptisterium similiter erat ibi et palatium episcopi et communis palatium et alia edificia quam plura, que civitatis effigiem presentarent. Rogavit mater filium, exaudivit filius matrem, cui de iure nichil poterat denegare
 30. iuxta verbum quod sub figura continetur in divina scriptura III. Reg. IIⁱ: *Pete, mater mi^e. Neque enim fur^e est, ut avertam faciem tuam*. Verba sunt Salomonis ad matrem. Cumque mater misericordie rogasset filium, ut liberaret Parmam civitatem suam ab illa multitudine gentium, que adversus eam convenerat et fuerat
 13. congregata, et instaret iam pugna futura, dixit filius matri III. Reg. XXⁱ: *Certe*
 14. 202^b. *vidisti omnem multitudinem hanc nimiam^e. Ecce ego tradam eam in manu tua hodie, ut*
 3. *scias, quia ego sum Dominus*. Insuper et illud Ys. IXe implebitur: *Letabuntur coram te sicut qui letantur in messe, sicut exultant victores capta preda, quando dividunt spolia^h*. Porro in illo meditalio¹ temporis, ante quam de Victoria civitate a Parmensibus victoria haberetur, exhibant cotidie hinc et inde ad preliandum balestarii, arcarii sive sagittarii et fundibularii, et fiebat valida pugna, ut vidi oculis meis. Sed et beruarii
 40. discurrebant qualibet die per episcopatum Parmensium omnia depredando et com-

a) sequitur \mathcal{C} atramento nigro scriptum. b) sic (occupare) c. c) cu a Sal. in marg. suppl. d) aedificari Vulg. e) sic c. (?); mea Vulg. f) sic c. pro fas. g) punctum non interrogationis signum, hoc loco in c. h) s e corr. c. — Sequitur \mathcal{C} minio scriptum. i) sic c.

1) Trecentos milites Bergamenses ad exercitum regis iam accessisse, antequam imperator adveniret, tradunt Ann. Placent. Gib. l. l. 2) Non a. 1247, cum Parmae esset, sed post aliquot annos, ut videtur, cum pluries hanc civitatem adierit.

F. 292^v. De militibus Parmensibus, quos Mutinenses et Regini in compedibus posuerunt in discordia F[rideric]i, quam cum ecclesia habebat tunc temporis.

burendo^a, et idem faciebant illi de Parma Cremonensibus et Reginis. Mantuani 1247.
 etiam venerunt tempore illo et totum Casale-majus combusserunt¹; ut vidi oculis
 meis². Imperator^b vero quolibet mane veniebat cum suis et in glareis fluminis
 Parme decollabat tres vel IIII³ vel etiam plures, sicut sibi videbatur, de Parmen-
 sibus et Mutinensibus et Reginis, qui erant ex parte ecclesie, quos habebat in
 vinculis⁴, videntibus Parmensibus qui erant in civitate, ut tristitiam inde habe-
 rent. Et hoc fiebat in glareis fluminis Parme versus montes, ultra pontem
 Domine-Egidie, in loco qui dicitur Bidhuçinum. Et tunc tota militia imperatoris
 ibi armata cum imperatore stabat timens, ne Parmenses cum suis, qui intrinsecus
 e regione stabant armati, ad eos irrumperent. Nam, sicut dicit beatus Ieroni-
 mus⁵, prudenter timetur quicquid potest accedere. Ex nimia enim securi-
 tate minus timetur hostis⁶. Sed consuevit dici:

Non faciunt anni, quod facit una dies.

Versus.

De hac una die dicitur in Zacharia XIII⁷: *Et erit dies una, que nota est Domino.*
 Hee dies una fuit, in qua imperator de civitate sua Victoria a Parmensibus fuit
 ignominiose fugatus. Quod^b quidem digne sustinuit, quia multos innocentes mala
 morte occidit. Unde Dominus Mat. XXIII⁸: *Ex illis occidetis et crucifigietis et ex-
 cis flagellabitis.* Quod patuit in domno Andrea de Trégo, qui fuit nobilis miles de
 Cremona, et in Conrado de Bereeto, qui clericus erat et probus in armis, quos
 diversimode tormentavit et cum igne et aqua et supliciis variis. Ducenti etiam
 milites⁹, ante quam Parma a Friderico recessisset, missi erant a Parmensibus Muti-
 nam, ut civitatem custodirent, quos Mutinenses, qui erant ex parte imperii, statim
 concluserunt in carcere et posuerunt in vinculis, postquam audierunt Parmam ab
 imperio recessisse. Idem fecerunt Regini de Parmensibus, quos ob similem causam
 habebant. Pro his ergo militibus misit imperator et vinculavit eos in Victoria,
 et ex illis occidebat, quando volebat, et maxime, quando insultum faciebat contra
 Parmensium civitatem verbis iniuriosis et pugna, et male cedebat ei, ibi in occi-
 dendo captivos refrigerabat cor suum. Nam frequenter, ut civitatem haberet, ex-
 pectus est vires suas. Aliquando etiam aliqui milites de marchia Anconitana de-
 seruerunt exercitum imperatoris et fugiendo ingressi sunt Parmam dicentes, quod

a) colareido h. l. infra l. 5. Jussuram e. b) penam militum. c) sic e.

1) Quod a. 1247, mense Julio factum esse ex Ann. Placent. Gib. p. 495, patet. Cf.
 etiam Ann. Parm. mai. p. 671, et Ann. Matot. SS. XIX, p. 22. Iam supra f. 284^v,
 p. 179. Sal. quadam ex Libro de temp. e. 251, descripsit que ad hanc expeditionem per-
 tinent. 2) Tunc videlicet, ut caucio, cum Cremona Parmam vel cf. supra f. 229^v, p. 53).
 Quod mense Julio factum esse ex hoc loco et Ann. Placent. Gib. p. 495, statuendum est.
 3) Cf. Ann. Parm. mai. p. 672 sq., ubi relatum est quendam die quatuor, sequente die, in
 sanguine X et XII Parmenses decapitados esse, reliquis imperatorem pedantibus Papicosisus peperisse.
 4) Cf. supra f. 222^v, p. 36, n. 13. 5) Hæc sunt verba Bonaventuræ, Leg. Francisci e. V, 4.
 6) Cf. Ann. Placent. Gib. p. 494, referant, quadraginta quinque milites tantum, secundum Ann.
 Parm. mai. p. 672, circa quinquaginta (quingentim) milites, et omnes sedares Parmenses, qui
 Mutinæ litteris studebant. 7) De isdem Sal. supra f. 288^v, p. 189, iam quadam ex Libro
 de temp. e. 251, descripsit, nesciens tamen de his agi; cf. Ann. Parm. mai. p. 672.

F. 292^d. De militibus de marchia Anconitana, quos imperator in patibulis fecit suspendi.

F. CCXCIII^a. De domno Gerardo de Canali, quem imperator fecit submergi in mare cum mola asinaria^b ad collum eius ligata.

1247. ex parte ecclesie esse volebant. Et fuerunt libenter et gratanter recepti. Pece-
runt autem hoc, quia in initio rebellionis Parme imperator faciebat custodiri
plures milites de marchia Anconitana in civitate Cremona, aliquos in custodia^a,
aliquos vero in aliqua domo libera, timens amittere Marchiam. Et illis qui
erant sine vinculis et in custodia libera incumbere^d deterius signum, quamvis
non cognosceretur ab eis. Venit ergo nuntius ex parte imperatoris, qui dixit
V militibus de Marchia, qui erant Cremona in quadam domo et lavabant manus
suas volentes cenare, ut in continenti sine mora ascenderent equos et cum eo ad
imperatorem pariter irent. Cumque pervenissent ad quendam campum^e, qui est
extra civitatem Cremona et appellatur Mosa¹, duxit eos ad locum suspendii, et
suspendi fuerunt. Et dicebant carnifices, quia sic mandat imperator, ut fiat, pro
eo quod proditores estis. Et tamen venerant in adiutorium eius^f. Sequenti die
iverunt fratres Minores et deposuerunt et sepelierunt eos, et vix potuerunt lupos
abigere, ne comederent eos, dum adhuc in patibulis dependere. Hee omnia
vidi, quia Cremona habitabam tunc temporis², similiter et in Parma. Longum
esset referre de omnibus, quos tempore illo ex parte ecclesie interfecit et fecit
interfici. Nam domnum Gerardum de Canale³ de Parma in Apuliam misit et
fecit demergi in profundissimum mare cum mola asinaria ad collum eius ligata⁴.
Et tamen fuerat prius amicissimus eius et multas potestarias ab eo habuerat, et
semper cum eo in exercitu foris Parmam mansit⁵. Hoc solum suspicionis signum
imperator habuit contra eum, quia turris eius non destruebatur in Parma⁶. Unde
et dicebat ei imperator quandoque sub falso et simulato ludo ridendo: Multum
diligunt nos Parmenses, domne Gerarde, quia cum alia edificia destruant civitatis
illorum qui ex parte imperii extiterunt, nec turrim vestram destruxerunt adhuc
nec palatium meum, quod habeo in Aréna. Hee dicendo yronice loquebatur.
Sed domnus Gerardus non intelligebat. Credebat enim, quod omnia tempora equa-
liter current; sed non est ita, quia

non eodem cursu respondent ultima primis⁷.

Nam, ut dicit sapiens in Ecele. III°, est tempus belli et tempus pacis. . . . Cum autem
tempore illius obsidionis exivi de Parma⁷, ut irem in Franciam, transivi per Fon-
tanam-latam, que est villa, in qua domnus Gerardus de Canali⁸ tunc temporis
habitabat, et vidit me libenter et dixit michi, quod valde utilis erat Parmensibus.

a) De initio a Sal. suppl. e. b) asinaria, prius l. e. punctum e. c) sequitur signum fere i
(deletum?) in e. d) ingrebat e. e) campu, l. e. punctum e. f) sequitur C initio scriptum,
g) sic h. l. e.

1) Hodieque Cremonae est porta Mosa inter meridionalem et orientalem partem moenium
sita. Cf. SS. XXXI, p. 5, n. 10. 2) Cf. supra f. 223°, 290^d, p. 53, 193. Itaque,
que procedunt a Sal. Cremonae visa mense Ianio et, vel Iulio facta sunt. 3) Cf. Matth.
18, 6: ut suspendatur mola asinaria in collo eius, et demergatur in profundum maris.
4) Cf. Anni. Placent. Gib. p. 491. 5) Vide p. 199, n. 1. 6) Catanis Dist. I, 18. Idem ceteris
iam supra f. 282^a, p. 173, cum eodem modo allatus est. 7) Mense Septembri vel Octobri,
ut videtur, cum Noc. I. Lugdunum advenit. Cf. supra f. 229^d, 284^e, p. 53, 178, infra
f. 343^d.

F. 293^b. De domino Bernardo Rubeo de Parma.
Et de Petro de Vinea.

qui habitabant in Parma¹. Et ego dixi sibi: 'Cum imperator sit in obsidione^{1247.}
Parmae, aut omnino sitis cum eo aut cum Parmensibus qui in civitate morantur,
et nolite claudicare in duas partes², quia non expedit vobis. Dicit enim scriptura
de eo qui in duas partes claudicare intendit Ezechii. XXIII: *Ubi non sperabit,^{cf.}
apprehendetur*³. Non audivit me, id est neglexit facere quod dixeram sibi; et ideo
cum mola asinaria ad collum eius ligata in profundum maris fuit submersus, ut
superius dixi. Ideo congruit ei quod sapiens dicit Prover. XII: *Via stulti recta^{cf.}
in oculis eius: qui autem sapiens est, audit consilia.* Item Eccl. VII: *Noli esse^{Magh. 18, 6.}
stultus, ne moriaris in tempore non tuo.* Item Iob XXII: *Sublati sunt ante tempus^{cf. 15.}
summi, et fluvius subvertit fundamenta eorum.* Et nota, quod dominus Bernardus
Rolandi Rubei de Parma, qui fuit cognatus domni pape Innocentii quarti — habuit
enim sororem pape uxorem⁴ —, melius intellexit verbum imperatoris sibi meta-
forice dictum quam dominus Gerardus de Canali. Cum enim quadam die cum
imperatore equitaret, et equus⁵ suus cespitasset, dixit ei imperator: 'Domne Ber-
narde, malum equum habetis, sed^h spero et promitto vobis, quod usque ad paucos
dies dabo vobis unum meliorem, qui non cespitabit'. Et intellexit dominus Ber-
nardus, quod de suspensio patibuli diceret sive furcarum¹; et *inflammatum* et in-
dignatum est cor eius contra imperatorem, et absentavit se ab eo. Et congregatis
quibusdam militibus de Parma, inter quos fuit dominus Gerardus de Corigia, quem
bis⁶ potestatem Parme vidi⁷; et dominus Ghibertus de Gente, qui multis annis
postea Parmensibus preluit⁸, et plures alii milites de Parma nobiles et potentes
et digni relatu, ivit cum eis Placentiam⁹. Et statim imperator forbannivit eos et
precepit palatia eorum destrui. Quapropter^d timentes alii milites, qui erant ex
parte eorum, iverunt post ipsum^e et habitaverunt^f cum^g ipsis in Placentia bene-
ducenti milites, *omnes tenentes gladios et ad bella durissimi*, nec vidit eos postea
imperator, nisi quando in Victoria civitate, quam fecerat, fuit disconfictus et tur-
piter fugatus ab eis. Porro dominus Bernardus, cuius supra memoriam feci,
compater^h fuit imperatoris et amicissimus valde et dilectus ab eo; et cum volebat
ingredi ad eum, nulla erat ibi clausura. Sed imperator nullius amicitiam con-
servare sciebat, quin immo gloriabatur, quod nunquam nutrierat aliquem porcum,
cuius non habuisset axungiamⁱ. Et volebat dicere, quod nunquam sublimaverat
aliquem ad divitias et honorem, cuius postea non exhausisset^j marsupium vel

35 a) eq⁹ e. b) f; (sol) a Sal. superser. c) hoc vocabulum difficile est lecta, sicut et multa alia sequentium, medicina superlita, unde haec in ed. Parmensi omisa sunt, sed his habet et apographum Sigoniano. d) Quapropter time legi nequeant in e., suppleri ex apogr. Sigon. e) sic apogr. Sigon.; ipsos mihi legere risus sum in e. f) habita legere nequirit in e., suppleri ex apogr. Sigon. g) cum — Placentia ex apogr. Sigoniano suppleri, legere nequirit in e. h) pater e. i) exaus, corr. exhaus, e.

40 1) Ergo ex his quae Sal. narrat patet imperatorem intra eum suspectum habuisse.
2) 3. Reg. 18, 21: Usquequo claudicatis in duas partes? 3) Cf. infra f. 359^d.
4) Sive equalis, quod verbum significatur. Cf. similem narrationem de equo dato
Lambert. Arl. c. 124, SS. XXIV, p. 622. 5) A. 1238, et 1247; cf. supra f. 247^{c.4},
p. 98. 6) A. 1253—1259. 7) Quod a. 1245, Sept. factum est: cf. Ann. Placent. Gib.,
45 Jan., Parm. nat., SS. XVIII, p. 492, 217, 670; Reg. Imp. V. 1, p. 625, nr. 3501^o; supra
f. 284^a, 288^b. 8) Ubi imperator non adfuit. 9) Idem vide infra f. 393^b. Patet Ber-
nardum ideo ad partem ecclesiasticam transiisse, quia maritus sororis Innocentii IV. papae erat.

F. 293°. De calumnia quam imperator imposuit Petro de Vinea, ut eum morti traderet.

thesaurum. Que erat maxima miseria dicere. Sed patuit hoc in Petro de Vinea^a, qui^b in curia imperatoris maximus et consiliarius et dictator fuit necnon et ab imperatore appellatus est logotheta, et tamen eum de pulvere exaltaverat^c, et in eundem pulverem eum postmodum fecit reverti. Nam *radicem verbi invenit contra eum necnon et calumniam, ut eum morti traderet. Calumnia vero confabulatur* *sapientem et perdet robur cordis illius, ut dicit sapiens in Eccl. VII.* Calumnia autem imperatoris contra Petrum de Vinea fuit huiusmodi: Imperator miserat iudicem Tadeum et Petrum de Vinea^d — quem maxime diligebat, et super omnes alios in curia imperatoris erat — et quosdam alios^e Lugdunum ad papam Innocentium quartum, ut impedirent papam, ne festinaret ad depositionem ipsius. Audierat enim, quod propter hoc concilium congregabat; et preceperat eis, quod nullus eum papa sine alio vel nisi presentibus aliis loqueretur. Postquam autem reversi sunt, accusaverunt socii Petrum de Vinea, quod pluries sine eis eum^f papa familiare colloquium habuisset^g. Misit igitur imperator et fecit eum capi et mala morte mori. Et cepit dicere imperator: *Abominati sunt me condam consilium meum, et quem maxime diligebam adversatus est michi, Job XIX.* Facilliter enim turbabatur tunc temporis imperator, eo quod ab imperio fuisset depositus, et quia Parma contra eum spiritum rebellionis assumpserat, et quia credebatur suis fraudulentis ecclesiam delinere et verbis deceptoris supplantare, ne procederet contra ipsum; et videns, quod non esset factum secundum malitiam cordis sui, non mirum si leviter turbabatur. Nam *qui ad cavendum fueris est, erit ad peccata profligator*, id est magis inclinatus. Prover. XXIX. Intermiciebat enim consiliarios et principes et barones suos imponendo eis, quod profitores essent. Unde Eccl. XI: *Bona enim in mala convertens insidiat et in electis imperat maculam.* Item Prover. XXI: *Superbus et arrogans vacillat in pedibus, qui in ira operatur superbiunt.* Item Prover. XXVII: *Grave est sarcinum, et auricula est arena, sed in stulti utroque gravior. Ira*

^a non cupisci potest, ubi hoc loco vinea in manus scriptam sit. ^b in penna mutata, cf. eum papa in marg. a Sal. suppl. d. sequitur: *ubi scriptum e. sic e. v. d. ubi infra f. 352°, 353°; adversus est me Valg.* ^c indicandum. ^d Valg. ^e cf. eundem Valg.; cf. supra p. 158, l. 33, 34.

1) *Infra f. 353°, eadem fere de Petro de Vinea narrans Sal. affect. 3, Ref. 16, 2.* Exaltavi te de pulvere. 2) *Quis carnes Malacodine, episcopus Lugdunensis recensuisse cepit;* cf. F. Gillebach in 'N. Archiv' XXX, p. 64. 3) *Guido Bonatus de Fulvio, Continens decem tractatus astronomicos (Apustoe Viabilicorum 1491, 4° tract. V, f. 99, de eo tradit.* Fuit similiter quidam de regno Apulie, natione vilis, nomine Petrus de Vinea, qui, cum esset scolaris Bononie, mendicabat nec habebat quid comederet, et postea effectus est notarius, deinde protonotarius curie imperatoris Frederici secundi, postmodum audivit leges et effectus est iudex maioris curie imperatoris, et ascendit ad tantam dignitatem, quod beatus reputabatur, qui poterat fimbriolam aliqualem habere gratie ipsius; et quicquid ipse faciebat, imperator habebat ratum, ipse autem multa retractabat et infringebat de his que faciebat imperator. Et fecit eum imperator dominum sive dominatorem totius Apulie, et est inventus habuisse in bonis solum in auro 10000 libras angustanensium sine aliis divitiis, que dicebantur esse quasi inextimabiles. In fine siquidem devenit ad tantam depressionem et ad tantam miseriam, quod imperator fecit eum cecari, qui dedignatione motus percussit caput ad quendam murum et sic semetipsum miserime interfecit, sicut tunc communi fama dicebatur. 4) Cf. *Haillard-Bécholle, 'Pierre de la Vinque', p. 38 sqq., 56 sqq.*

F. CCXCHIII. De domno Bernardo Rolandi Rubei, et qualiter scivit sibi cavere a sagacitatibus Friderici.

non habet misericordiam nec erumpens furor, et impetum concitati ferre quis poterit? Item Prover. XXVIII: Dux indigens prudentia multos opprimet per calumniam. 16
 5 Qualis fuit Fridericus, qui multos occidit et fecit interfici, ut illud Danielis posset impleri et sibi aptari, quod de Antichristo legitur scriptum Dan. VII: Alius con-
 surgat post eos, et ipse potentior erit prioribus et tres reges humiliabit. Et sermones
 contra excelsum loquetur et sanctos altissimi contemnit, et putabit, quod possit mutare
 tempora et leges, et tradentur in manu eius usque ad tempus et tempora et dimidium
 10 temporis. Item Dan. VIII: Cum creverint iniquitates, consurget rex impudens facie
 et intelligens propositiones. Et roborabitur fortitudo eius, sed non in viribus suis. Et
 supra quam credi potest universa vastabit et prosperabitur, et faciet. Et interficiet
 robustos et populum sanctorum secundum voluntatem suam, et dirigetur dolus in
 manu eius, et cor suum magnificabit. Et in copia rerum omnium occidet plurimos
 15 et contra principem principum consurget, et sine manu conteretur. — Hic addit
 abbas Ioachim¹ loquens de Friderico. sabauditur humana. — Et visio respere
 et mane, que dicta est, vera est. Tu ergo signa visionem, quia post dies multos
 erit. Item Danielis XI: Et veniet in multitudine magna, ut conterat et interficiat
 plurimos. Hoc potest referri ad Fridericum, quando venit ad obsidendum Parmam,
 20 quia tunc impletum est illud Ys. X: Ad conterendum erit cor eius et ad inter-
 nectionem^b gentium non paucarum. Dicit enim: Numquid non principes mei simul
 reges sunt? Item Iob XXXIII: Conteret multos et innumerabiles et stare faciet
 alios pro eis. Item de Friderico sciendum est, quoniam ecclesiam decipere non
 potuit, quia in Prover. XXVI scriptum est: Labiis suis intelligitur inimicus, cum
 25 in corde tractaverit dolos. Quando submiserit vocem suam, ne credideris ei, quoniam
 VII nequitie sunt in corde illius. Qui aperit odium fraudulenter, revelabitur malitia
 eius in concilio. Quod totum fuit impletum in concilio Lugdunensi, in quo ab
 imperio depositus fuit, et malitia eius omnibus divulgata. Cetera vero que se-
 quuntur usque ad finem capituli² ipsi Friderico^c optime coaptantur. Porro de
 30 domno Bernardo Rolandi Rubei sciendum, quod nunquam vidi hominem, qui melius
 personam magni principis representaret. Habebat enim apparentiam et existen-
 tiam³. Nam quando erat in bello armatus et cum clava ferrea hostes percutiebat
 hinc inde, sicut a facie diaboli ita divertebant et fugiebant ab eo⁴. Et cum volo
 eius personam in memoriam presentare, occurrit michi Magnus Karolus imperator
 35 secundum ea que de eo scripta leguntur⁵ et secundum ea que de isto oculis meis
 vidi. Hic recte respondit stulto secundum stultitiam suam, ne sibi sapiens esse vide-
 retur, quando cum adiutoribus suis abstulit sibi Parmam, Prover. XXVI, et Fri-

a) penna mutata, b) sic e. c) sic h. l. c.

1) Pseudo-Ioachim, Interpret. in Ieremiam cap. 20, ed. Colon. 1577. p. 289, ubi
 40 manibus . . . humanis. 2) Scilicet Prover. 26, 27, 28. 3) Cf. supra f. 261^b, p. 127.
 de apparentia et existentia. 4) Eadem fere verba supra f. 225^b, p. 43, de Iohanne rege
 Hierosolymitano dicta sunt, qui etiam Karolo Magno similis ibi dicitur. 5) In mente Sal.
 habuisse videtur quae Iacobus de Varagine, Leg. Aurea c. CLXXXI, ed. Grässe p. 836 sq.,
 15 de corpore et viribus Karoli Magni ex libro Pseudo-Tarpii exscripsit, quae etiam Albertus
 Milioli in Libro de temp. c. 122, p. 416, repetivit.

F. 294^b. De veris et falsis amicis.

F. 294^c. De captione Victoria civitatis a Parmensibus facta. et de carrocio Cremonensium, quod ibi habuerunt.

dericus cum parabolis suis remansit in opprobrio sempiterno¹. Nam *ex ore fatui* ^{7.22.} *reprobabitur parabola, non enim dicit eam in tempore suo, Eccli. XX.*: Nunquam ^{7.29.} bene alicui fuit amicus. Facile est enim amicitiam inchoare, sed in conservanda ^{7.1.} amicitia est magna cautio adhibenda. De primo habetur Eccli. XXXVII: *Omnis amicus dicit: 'Et ego amicitiam copulavi'. Sed est amicus solo nomine amicus.* De amicis require Eccli. VI. De secundo dicit poeta²:

Obsequio quoniam dulces refinentur amici.

Versus. 10

Quod Fridericus imperator facere nesciebat vel nolebat propter miseriam et avariciam suam: immo omnes suos amicos finaliter vilificabat et confundebat et occidebat. ut substantiam et thesaurum et possessiones^a eorum diriperet et haberet sibi et filiis suis. Et ideo tempore necessitatis paucos invenit amicos, quia, ut ^{7.17.} dicit Ecclesiasticus XX: *Fatuo non erit amicus, et non erit gratia in bonis illius.* ^{7.12.} Nam de Hysmaele dicitur, quod Friderico congruit, Gen. XVI: *Hic erit ferus homo. Manus eius contra omnes, et manus omnium contra eum.* Ideo ad materiam ^{Seneca} istam pertinet quod Seneca dicit³: *Ego tibi multos dabo, qui non amiceo, sed amicitia caruerunt.* Unde philosophus: *Difficile est probare amicum in re prospera, in adversa semper^{b,c}.* Huic concordat Ecclesiasticus XII: *qui dicit: Non agnosceat^d in bonis amicus, et non abscondetur in malis inimicus.* Et iterum: *Si occurrerint^e tibi mala, invenies eum illic priorem.* Nam

navi submersa solet omnis ventus obesse.

Versus.

^{78.101.9.} Ideo dicit propheta: *Qui laudabant me, scilicet tempore prosperitatis, adversum me* ^{77.17.} *inverbant, scilicet tempore adversitatis.* Unde illud Ps.: *Dum commoventur pedes mei, super me magna locuti sunt.* Item poeta⁴:

Dum zephyrus flabat, nimis comitabar amicos;

Versus.

Nunc omnes ut^a aquilo turbine flante fugat.

Item alius poeta⁵:

Cum fueris felix, multos numerabis amicos;

Versus. 30

Nubila si fuerint tempora, solus eris.

^{77.204.} Unde Dominus dicit Io. XVI: *Ecce venit hora et iam venit, ut dispergamini unusquisque in propria et me solum relinquantis. Et non sum ego⁶ solus, quia pater mecum* ^{77.1.6.7.} *est.* Item Prover. XIX: *Divitiae addunt amicos plurimos, a paupere autem et hi quos habuerit separantur. Multi colunt personam potentis et amici sunt dona tribuentis.* ³⁵

a) possessiones e. b) sic sy) h. l. et infra f. 439^a, ubi eadem sententia allata est. c) incurrerint Vulg. d) ut Sal. falso inseruit. e) ego deest Vulg.

1) Cf. Lev. 23, 40: dabo vos in opprobrium sempiternum; Ps. 77, 66: opprobrium sempiternum dedit illis. 2) Cato, Dist. I, 34. 3) Epist. moral. I, 6, 3. 4) In *Dialogo creaturarum* 56, Th. Grässe, *Fabelbücher des Mittelalters, Bibl. des Liter. Vereins in Stuttgart* CXLVIII, p. 199, legitur: Seneca ait: Difficile est in re prospera amicos probare, in adversa facile. 5) *Lenricus Septuagell., De divers. fort.* I, 129, 130. 6) *Ovid., Trist.* I, 8, 5, 6, ubi: Donec eris felix et Temp. si fuerint nub. Cf. *N. Archiv* VI, p. 252, n. 6. *Idem versus etiam in Rom. fab. coll. Oxon.* c. 14, *Herveyer, Les fabulistes Latins* II, p. 369.

1247.
1218.
Febr. 18.
L. temp. c. 251.

1247.
Iun. 16.
1218.
Febr. 18.
L. temp. c. 251.

Ps. 118, 12.
L. temp. c. 251.

Ps. 2.
Ps. 291.

Ps. 30.

Frates hominis pauperis oderunt eum, insuper et amici procul recesserunt ab eo. Item Prover. XIII: Etiam proximo suo pauper odiosus est, amici vero divitum multi.

Nunc^b ad Fridericum revertamur, cuius afflictio et maledictio, qua contra Parmam ex toto inflammatus exarsit, duravit a millesimo CC^oXLVII^o exeunte Iunio usque ad M^oCC^oXLVIII^o, duodecima die exeunte Februario, in die Martis¹ in qua capta est Victoria civitas. Nam Parmenses et omnes milites et populares armati et preparati ad pugnam exiverunt de Parma, et mulieres eorum egressae sunt cum eis, similiter pueri et puellae, *iuvenes et virgines, senes cum iunioribus*²; et violenter expulerunt imperatorem de Victoria et omnes suos milites et pedites. Et multi fuerunt ibi mortui, et multi capti et ducti in Parmam. Et suos liberaverunt captivos³, quos imperator in Victoria in vinculis detinebat. Et impleta est scriptura Ysaie que dicit XIII°: *Et erunt captives eos qui se ceperant, et subiciet exactores suos.* Et carrocium Cremonensium, quod in Victoria erat, in Parmam duxerunt et in baptisterio honorifice posuerunt⁴. Sed hi qui Cremonenses non diligebant, ut Mediolanenses et Mantuani et alii plures, quos Cremonenses aliquando offenderant, quando veniebant ad baptisterium videndum et rixebant ibi inimicorum suorum carrocium, ornatum Berte abstulerunt, ut haberent pro reliquiis. Dicebatur enim Berta. Sed rote remanserunt ibi tantummodo et lectus pluistri in pavimento baptisterii. Columna vero vexilli sive pèrtica erecta stabat ad murum. Item Parmenses abstulerunt imperatori totum thesaurum suum, quem magnum habebat in auro et argento et lapidibus pretiosis, vasis et vestibus, et omnem ornatum et suppellectilem suam habuerunt et coronam imperii, que erat magni ponderis et valoris, et tota erat ex auro et lapidibus pretiosis intexta, multas habens ymagines fabrefactas et elevatas, ut celaturas putares. Grandis erat sicut una olla; nam magis erat pro dignitate et thesauro quam pro capitis ornamento^d. Totum enim caput cum facie^e occultasset, nisi remedio alicuius pecie sublevata stetisset. Hanc habui in manibus meis, quia in sacristia maioris ecclesie beate virginis servabatur in civitate Parmensi. Et cum volo ad memoriam coronam illam reducere, recordor illius diademat, de quo legitur II. Reg. capitulo XII°: *Et tulit, scilicet rex David, diadema regis eorum, scilicet filiorum Amon, de capite eius, pondus auri talentum, habens gemmas pretiosissimas, et impositum est super caput David. Sed et predam civitatis asportavit multam valde.* Hanc coronam invenit quidam homo parvus medie stature, qui dicebatur yronice^f Curtus passus^g, eo quod parvus esset, et portabat eam publice in manibus, sicut portatur nisus, demonstrando omnibus qui videre volebant ad laudem victoriae habite et sempiterni^g opprobrii^g Friderici. Nam quod quisque

a) thesauro carr. thesauro c. b) littera initialis N atramento nigro et minio picta, Nunc in loco raso. c) et a Sal. superser. d) ornamento in loco raso. e) penna mutata. f) yronice — esset in loco raso. g) sic c.: sempiternum opprobrium Sal. scribere debuisset, ut ed. Parm. habet.

1) Diem etiam Sal. ex Libro de temp. c. 251. assumpsisse videtur, ubi die Martis, XVIII. die intrante Feb. 2) Cf. Thomas de Papia, SS. XXII, p. 514. 3) Sexaginta milites, ut Ann. Placent. Gib. p. 496. referunt. 4) Aliter quam Liber de temp. de carrocio consilio Sal. retulit, cum minus vere de eo ibi traditum sibi videretur, ubi dictum est carrocium destructum esse, antequam Parmam duceretur, quod alio modo laceratum esse Sal. sequentibus verbis exposuit. 5) Idem referunt Ann. Parm. mai. p. 675. Etiam infra f. 352^a. haec et sequentia iterum narrata sunt. 6) Cf. supra p. 202, n. 1.

F. CCXCV. Quod pecularia imperatoris, que pertinebant ad bellum, habuit Gregorius de Monte-longo, qui erat legatus.

F. 295^b. De ducibus istius exercitus, qui Fridericum fugaverunt.

1248. rapere poterat, suum erat, nec quisquam alteri audebat vel presumébat auferre.
 7. CCXCV. Nec unum verbum contentiónis seu iniuriosum ibi fuit auditum, quod fuit mira-
 6. 4. 5. bile dictu, maxime cum dicatur Ys. IX: *Ingrui enim oneris eius et virgam hameri eius et sceptrum exactoris eius superasti sicut in die Madian. Quia omnis violenta predatio cum tumultu.* Coronam igitur supradictam emerunt Parmenses ab illo concive suo et dederunt ei pro ea ducentas^a libras imperialium^{b.1} et unum casamentum prope ecclesiam sancte Christine, ubi lavatorium equorum antiquitus fuerat. Et statuerunt, ut, quicumque de thesauris Victorie aliquid habuisset, medietatem haberet et medietatem assignaret communi. Ditati sunt ergo mirabiliter pauperes expoliato principe divite. Ideo dicit Ecclesiasticus XI: *Facile est enim honestavit illum in laboribus et complevit labores illius.* Pecularia quoque imperatoris, que pertinebant ad bellum, ut papiliones et huiusmodi, habuit Gregorius de Monte-longo legatus²; ymagines vero et reliquie, quas imperator habebat, collocaute sunt in sacario sive sacristia maioris ecclesie beate virginis^c conservande. Nam, quamvis alii fuerint pugnatores ad Fridericum debellandum et fugandum, ipsa tamen fuit illa *una mulier Hebraea, que fecit confusionem in domo Nabuchodonosor^d* regis, ut in Iudith historia continetur XIIIe. Ideo congruit huic loco quod Delbora dixit Iudicum III^f: *In manu mulieris tradetur Sygara.* Duces fuerunt exercitus Gregorius de Monte-longo legatus, vir sapiens et in multis expertus, et Philippus Vicedominus civis Placentinus, homo strenuus et probus, tunc Parme civitatis potestas³, sicut in alia cronica posui, in qua XII scelera Friderici imperatoris descripsi. Et nota, quod de thesauris, qui in Victoria sunt reperti, pauci remanserunt in Parma, quia mercatores de diversis partibus venientes emerunt eos et habuerunt pro bono foro sive mercato et asportaverunt⁴, videlicet vasa aurea et argentea, gemmas, uniones, margaritas et lapides pretiosos, vestes de purpura et de serico et omnium rerum que ad usum et ornatum humani generis pertinere noscuntur. Nota etiam, quod multi thesauri in auro et argento et lapidibus pretiosis remanserunt occultati in urceis, loculis et sepulcris in loco ubi fuit Victoria civitas, et sunt ibi usque in hodiernum diem, quamvis ignorentur latibula. Nota similiter, quod, quando mercatores emerunt thesaurum a Parmensibus in Victoria repertum, impletum est quod in Proverbiis legitur XX: *Malum est, malum est, dicit omnis emptor; et cum recesserit, tunc gloriabitur.* Nota etiam, quod post destructionem Victorie civitatis ita recognoverunt omnes locum, in quo vineam suam prius habuerant, quod nullum verbum contentiónis sive litigii inter eos fuit exortum. Et tunc impleta est scriptura que dicit: *Exibit homo ad opus suum et ad operationem suam usque ad vesperam.* Item tempore illo⁵ fugatus est a Parmensibus Fridericus, et impleta est scriptura que dicit Prover. X: *Quasi*

a) due in loco raso. b) imper. in marg. a Sal. suppl. c) virg. a Sal. in marg. suppl. d) nabuch' c. e) IIII. c. f) quo correctum in ed. Parmensi.

1) Cf. Thomas de Papia, SS. XXII, p. 515, qui certe minus recte eam mille libris imperialium emptam esse dicit. 2) Cf. Vitae patr. Aquil., Muratori, SS. XVI, col. 46. 3) A. 1248, Cf. Ann. Parm. mai. p. 674. 4) Cf. Ann. Iau., SS. XVIII, p. 225.

F. 295^a. Quid fecit Fredericus^a, postquam a Parmensibus fugatus est de Victoria.
F. 295^d. De fratre Iohanne de Plano Carpi, quem papa Innocentius quartus misit
ad Tartaros.

tempestas transiens non erit impius. Quare? Quia in malitia sua expellitur impius,
5 ut habetur Prover. XIII¹. Et ipse turpiter fugit factus miser et miserabilis, pauper
et cecus et nudus et denudatus et tristis. Cui convenit quod dicit Ys. XXXIII¹:
Ve qui predaris! Nonne et ipse predaberis? Et qui spernis, nonne et ipse sperneris?
Cum consumaveris^b depredationem, depredaberis; cum fatigatus desieris contemnere,
10 contemneris. Item Micheas I¹: Super hoc plangam et ululabo, eadum spoliatus et
nudus. Faciam planctum velut draconum et luctum quasi structionum^b; quia desperata
est plaga eius. Quia in pleno concilio Lugdunensi depositus fuit ab imperio ab
Innocentio papa III° anno Dothini M^oCC^oXLV^o. Ideo dicit Iere. XXX¹: Insana-
bilis fractura tua, pessima plaga tua. Daniel etiam dicit III¹: In sententia vigillum
15 crederam est, et sermo sanctorum et petitio, donec cognoscant viventes, quoniam dominatur
excelesus in regno hominum et cuiuscunque voluerit dabit illud, et humillimum hominem
constituet super illud^c. Item de Friderico sciendum est, quod, postquam de-
structa Victoria fecit omnia, que in alia cronica posui^d, reversus est in Apuliam^e;
de qua si non exisset et contra Lombardos guerram non habuisset, melius sibi
fuisset. Impleta est tamen in eo scriptura Danielis que dicit XI¹: Cessare faciet
20 principem opprobrii sui, et opprobrium eius convertetur in eum. Et convertet faciem
suam ad imperium terre sue, et impinget et corruet et non auerietur. Et stabit in loco
eius vilissimus et indignus deare regio, et in paucis diebus convertetur, non in favore
nec in prelio. Hoc potest ad Conradum filium Friderici referri, qui paucis diebus
post patrem supervixit et per eristere mortuus est veneno inmisso^f. Quod autem
25 sequitur: Et stabit in loco eius despectus, hoc ad Manfredum potest referri, qui illegiti-
time natus est ex imperatore et ex filia¹ sororis² marchionis Lancee, quamvis in
morte desponsaverit eam³. Quod autem additur: et non tribuetur ei honor regius,
hoc impletum est, quando rex Karolus interfecit eum in bello. Quod autem^d
supra dixit de Friderico, scilicet Daniel: Et cessare faciet principem opprobrii sui,
30 potest referri ad Innocentium papam, qui timore Friderici a partibus Romanis
fugit Lugdunum. Et vere fuit princeps opprobrii sui, quia in pleno concilio Lugdu-
nensi eum deposuit ab imperio. Quod autem sequitur: et opprobrium eius convertetur
in eum, hoc impletum vidimus oculis nostris. Ideo dicit scriptura: Convertetur
1245.
1249.
187, 17.
35 Recordor^f illorum que in precedenti millesimo pretermisi, eo quod con-
statum haberem circa Friderici negotia describenda. Et ideo, quia sunt digna

a) sic h. l. c. b) sic e. c) sic et supra p. 111, l. 35, 129, l. 36; eum Valg. d) a (autem)
a Sal. in marg. suppl. e) ipsius de loco raso. f) prima mutata. Littere initialis R minus picta.

1) Cf. infra f. 297^b, p. 211. 2) A. 1249. mense Maio. 3) Conradum ipsam sibi
40 cenentem eristere inmisisse Sal. infra f. 395^a. ex Libro de temp. = Martini Oppar. Chron.,
SS. XXII, p. 472, exscripsit; quod ab alio factum esse a quibusdam asseri refert Thomas de
Papua, ib. p. 516, et pro certo affirmat Sabu Malaspina I, 4, Muratori, SS. VIII, col. 791.
Infra f. 407^a. Sal. Iohannem de Provida et Manfredum huius criminis arguit. 4) Blanca.
5) Haec etiam mater Blancae matris Manfredi Blanca vocatur in Ann. Iau., SS. XVIII, p. 228,
45 et a Thoma de Papua, SS. XVII, p. 517. 6) Manfredi. 7) Cf. infra f. 355^b. Idem
asserunt Ann. Iau. l. l.; cf. I. Ficker, Reg. Imp. V, 2, p. 850 sq., nr. 4632b.

F. CCXCVI^a. Quod ex virtute constellationis fiunt impressiones.F. 296^b. De epistolis quas imperator Tartarorum misit ad papam.

relatu, et michi scribere incumbit, eo quod de hoc sum rogatus a pluribus, non
 est bonum, quod meo silentio occultentur, sed scribantur hec in generatione altera,
 1247. et populus qui creabitur laudabit Dominum. Igitur anno Domini M^oCC^oXLVII^o,
 cum civitas mea, Parma a Friderico imperatore condam esset obsessa, exivi de
 Parma et ivi Lugdunum, et familiariter fui locutus cum domno papa Innocentio
 quarto in camera sua¹; post festum omnium sanctorum arripui iter, ut in Fran-
 ciam irem. Cumque pervenissem ad primum locum fratrum Minorum, qui post
 Lugdunum occurrit², eadem die frater Iohannes de Plano-Carpi pervenit illuc,
 qui redibat a Tartaris, quo miserat eum papa Innocentius quartus. Erat autem³
 frater Iohannes iste familiaris homo et spiritualis et litteratus et magnus pro-
 locutor et in multis expertus, et aliquando fuerat provincialis minister in ordine⁴.
 Iste ostendit michi et aliis fratribus unam cuppam ligneam, quam portabat, ut
 daret domno pape; in qua cuppa erat in fundo cuiusdam pulcherrime regine
 ymago, ut vidi oculis meis, non artificialiter seu opere pictorio ibi depicta, sed ex
 virtute constellationis ibi impressa. Et si in centum partes secta fuisset, semper
 impressionem illius ymaginis habuisset⁵. Et ne hoc alieni ad credendum impos-
 sibile videntur, exemplo alio possumus demonstrare et fidem astruere. Nam im-
 perator Fridericus in Apulia donavit quandam ecclesiam fratribus Minoribus, que
 erat antiqua et destructa et ab omnibus derelicta; et in loco ubi altare fuit
 prius immerguntudinis creverat arbor nucis, que secta in qualibet⁶ asside
 domini nos. Jesu Christi crucifixi habebat ymaginem. Et si cuppes secuta⁷
 fuisset, totiens crucifixi ymaginem habuisset⁸. Quod, quamvis ex miraculo hoc de-
 monstraverit Deus, eo quod in illo loco nata sit nucis arbor, in quo agni in-
 maculati passio representatur in hostia immolari et sacrificio reverendo, tamen
 ex virtute constellationis tales impressio esse fieri aliqui asseverant. Item
 idem frater Iohannes dixit nobis, quod pulcherrimam capellam portabat ad
 donandum domno pape. Et appellabat eam, ut nobis exposuit, omnia pontifi-
 cialia paramenta, que ad missam celebrandam a diebus sollempnibus necessario
 requiruntur. Ideo dicit sapiens in Prov. VIII: *Donum hominis dilatat iram*
eius et ante principis spaciun ei facit. Multi colunt personam potentis et
 amici sunt dona tribuentis. Prover. XIX. Idem frater Iohannes
 dixit nobis idem frater Iohannes, quod multa fatigatione itineris et labo-
 ris multa inedia famis et frigoris et
 caloris ad maximum dominum Tartarorum pervenit; et quod Tartari appellantur, non

a) a (autem) a Sal. super. ser. b) sequitur C atram, nigro scriptum. c) sequitur i (in) expunct. e.
 d) sic h. l. e. e) sequitur C atram, nigro scriptum. f) q (que) a Sal. in marg. suppl. g) Prover.
 XIX. a Sal. in marg. super. suppl.

1) Cf. supra f. 225^a, 233^b, 284^c, p. 53, 61, 178, infra f. 342^c. 2) Villae-francese
 (Villafraanche ad Rhodanum fluvium) procul dabo. Cf. Provinciale ord. fr. Minorum ed. 40
 C. Ebel (Ad Claras-aquas 1892) p. 35. 3) Scilicet minister Theutoniae iam a. 1228,
 a. 1230, minister Hispaniae, a. 1232, minister Saroniae. Cf. Jordanus de Jano c. 54, 57, 61,
 Avalecta Franciscæ I, p. 16—18; A. 1238—1239, Iohannes minister Saroniae et Polonie
 fuisse dicitur, a Nicolao Glassberger, ibid. II, p. 59, 61, et in Cron. anon. fr. Minorum Germ.,
 ibid. I, p. 290; a. 1241, ministrum provincie Coloniensis eum fuisse dicit Sbaralea, Suppl. 45
 ad script. Francisc. p. 452.

Tartari; et quod comedunt carnes equinas et lac iumentinum bibunt¹. Et quod 1247. vidit ibi cum eis *ex omni natione que sub celo est*, exceptis duabus. Et quod non potuit intrare ad magnum dominum Tattarorum, nisi purpura esset indutus. Et 1246. quod honorifice et curialiter et benigne fuit receptus et tractatus ab eo². Et quod inquisivit; quot essent qui dominabantur in partibus occidentis; et respondit, quod duo, papa videlicet et imperator, et ab istis duobus omnes alii habebant dominia. Iterum quesivit, quis istorum duorum esset maior³. Cuius frater Iohannes dixisset, quod papa, protulit litteras pape⁴ et dedit ei. Quas cum legi fecisset, dixit, quod rescriberet pape epistolas responsivas et daret sibi. Et factum est ita. Item frater Iohannes scripsit unum magnum librum de factis Tattarorum et aliis mirabilibus mundi⁵, secundum quod oculis suis vidit; et faciebat illum librum legi, ut pluries audivi et vidi⁶, quotiens facta Tattarorum gravabatur referre; et ubi 1248. mirabantur vel non intelligebant legentes, ipse exponebat et disserebat de singulis. Ex illo autem libro nichil scribere volui nisi epistolas superius memoratas, quia nec ad scribendum tempus habebam. Sunt autem epistole ille hunc modum habentes⁷:

1) Cf. Ioh. de Plano Carpini c. IV, § 3. 1. 3. 2) Cf. *ibid.* c. IX, § 2. 1—12; *Relatio Benedicti Poloni* c. 6, ed. D'Arceve p. 381 sq. 3) Hæc fr. Iohannes in libro suo non scripsit. 4) Datus a. 1245. Mart. 13, *MG. Epist. pont.* sel. II, p. 74 sq., nr. 105; *Pothast* nr. 11572. 5) *Relation des Mongols ou Tartares par le frère Jean du Plan de Carpin* ed. D'Arceve (Paris 1838. 4°). 6) *Quod non tunc* (1247. Nov.) factum est, quo uno tantum die cum fr. Iohanne Sal. commemoratus est (c. f. 298^b, p. 212), sed a. 1248. Mart., cum Senonis pluribus diebus cum eodem commemoratur; cf. f. 298^c, p. 213. 7) *Epistola quædam in ipso libro Iohannis non existat, sed præcedit ei in codice Colbertino, ex quo eam edidit D'Arceve l. l. p. 198 sq. Sed ibi extrema parte caret et nulla varia lectione ab hoc textu differt. Læge apud Iohannem c. IX, § 2. 9. 10, quo modo hæc epistola in curia Cuius-Chan ex Tartarico in Latinum sermonem translata sit. Variam lectionem epistolæ ex codice Colbertino edidit, que omnibus præsto sit, adnotare volui, addo vero huius epistolæ tertiam recessionem a Wilhelmo Wattenbach b. m. ex codice bibliothecæ Casaræ Vindobonensi nr. 389 (Rec. 713), olim monasterii Voracensis, f. 101^r, descriptam:*

Exemplar litterarum imperatoris Tartarorum.

Hic est tenor litterarum, quas misit domino papa Cham imperator Tartarorum, respondens ad ea que dominus papa mandaverat sibi.

Cham, Dei fortitudo, omnium hominum imperator, litteras magno pape certissimas atque veras. Habito consilio ad nos tuum nuntium transmisisti, volens cum omnibus Christianis pacem habere et amicitiam habere nobiscum, sicut audivimus a nuntio tuo. Igitur, si verum est, quod pacem velis habere nobiscum, venias ad nos cum regibus et principibus Christianorum occidentis pro pace diffinienda, et tunc nostram audies responsum ac pariter voluntatem. Alia tuarum continebat series litterarum, quod deberemus baptizari et effici Christiani. Ad hoc tibi breviter respondemus, quod non intelligimus, qualiter hoc facere debeamus. Ad aliud, quod in tuis litteris habebatur, videlicet quod miraris de occisione hominum et maxime Christianorum et potissime Ungarorum, Polonorum et Moraviensium, quod hoc non intelligimus, similiter tibi respondemus. Verum ne hoc videamur sub silentio omnimodo pertransire, tibi taliter dicimus respondentes, quia precepto et scripture Dei, Chyngiscan et Chan non obediunt et consilium etiam malum habentes nuntios nostros occiderunt. Idcirco Deus ipsos deleri precepit ac ofiam in manibus nostris dedit; quod si non fecisset ipse Deus, quis hominum hoc facere potuisset? Sed vos Christiani Dominum adoratis et vos tantum salvos esse creditis

F. 296^a. De his qui diversis temporibus Italiam destruxerunt.
Quod Leo papa concordiam habuit cum Iosaphath rege Indá.

Epistola domini Tattarorum ad papam Innocentium III.^a

Dei fortitudo, omnium hominum imperator, magna pape litteras certissimas atque
r. 296ª veritas. Habito consilio pro pace habenda nobiscum, tu papa et omnes Christiani, 5
nuntium tuum nobis transmisisti, sicut ab ipso audivimus, et in tuis litteris habebatur.
Igitur si pacem nobiscum habere desideratis, tu papa et omnes reges et potentes, pro
pace diffinenda ad me venire nullo modo postponatis, et tunc nostram audietis respon-
sionem pariter atque voluntatem.

Tuarum^b continebat series litterarum, quod deberemus baptizari et effici Christiani¹. 10
Ad hoc tibi breviter respondemus, quod hoc non intelligimus, qualiter hoc facere debeamus.
Ad aliam, quod etiam in tuis litteris habebatur, scilicet quod miraris de tanta occasione
hominum et maxime Christianorum et potissime Polonorum, Moravorum et Ungarorum²,
tibi taliter respondemus, quod etiam hoc non intelligimus. Verumtamen ne hoc sub^c
silentio omnimodo transire videamur, taliter tibi dicimus respondendum: Quia littere Dei 15
ei precepto Cingis-Chan et Chan non obedierunt et magnum consilium habentes nuntios
occiderunt, propterea Deus eos delere precepit et in manibus nostris tradidit. Alioquin,
quod si Deus non fecisset, homo homini quid facere potuisset? Sed vos homines occi-
dentis solos vos Christianos esse creditis et alios despicitis. Sed quomodo scire potestis,
cui Deus suam gratiam conferre dignetur? Nos autem Deum adorando in fortitudine 20
Dei ab oriente usque in occidentem deleimus omnem terram. Et si hec Dei fortitudo
non esset, homines quid facere potuissent? Vos autem si pacem vultis et vestras
r. 296^a nobis vultis tradere fortitudines, tu papa cum potentibus Christianis³ ad me venire pro
pace facienda nullo modo differatis; et tunc sciemus, quod vultis pacem habere nobiscum.
Si vero Dei et nostris litteris non credideritis et consilium non audieritis, ut ad nos 25
veniat, tunc pro certo sciemus, quod guerram habere vultis nobiscum. Post hec quid
futurum⁴ sit, nos nescimus, solus Deus novit⁵. Cingis-Chan primus imperator. Secundus
Ochoday-Chan⁵. Tertius Ciuch-Chan.

Non⁶ plus continebatur in litteris domini Tattarorum missis ad papam.

a) hanc minio scripta. b) hoc loco T littera initialis minio p[er]ta. c) sub a Sal. in marg. suppl. 30
d) penna mutata. e) non versus novus hoc loco coeptus, sed tantum C minio scriptum precedit.

Christianos et despicitis alias nationes. Sed quomodo scitis, cui Deus gratiam suam con-
ferre dignetur? Nos autem Dominum adorando in fortitudine ab oriente usque in occi-
dentem deleimus omnem terram; et si hoc Dei fortitudo non esset, quid hoc [hoc de-
lendum] homines facere potuissent? Vos autem si pacem vultis habere nobiscum et 35
vultis nobis dare fortitudines vestras, tu papa cum omnibus regibus et principibus Christia-
norum occidentis ad nos venire minimè differatis. Tunc enim sciemus pro certo, quod
pacem velitis habere nobiscum. Sed si Dei et nostris litteris non credideritis nec con-
siliium nostrum audieritis, ut ad nos veniat, pro certo sciemus, quod nobiscum guerram
habere velitis; quid post hec sit futurum, nescimus, sed Dominus solus novit. 1) Haec 40
in epistola papae supra p. 207, n. 4. allata non leguntur. Nescio an chan ad ea responderit
quae fr. Iohannes ei ex parte papae dixerit. 2) Horum populorum in epistola papae mentio
nulla facta est. 3) Hoc loco desinit epistola in codice Colbertino. 4) Hoc loco desinit
epistola codicis Vindobonensis. 5) Cingis-Chan et Ochoday-Chan praedecessores fuerunt Ciuch-
Chan tunc regnantis. 45

F. CCXC7^a. De operibus Theodoricus regis Gothorum, et quod propter III^{or} dignus fuit exhumari.

Et nota, quod istam Ytaliā miserā^a primo^b invaserunt Vándali¹, qui venerunt ex África et Paulinum Nolāne civitatis episcopum secum duxerunt captivum; de quo beatus Gregorius in principio tertii libri Dyalogorum² plenissime narrat. Secundo Hunni, quorum rex fuit Áttila, flagellum Dei, qui XI° anno pontificatus Leonis pape primi venit et destruxit Aquilegiā primam civitatem Ytalię. Et fere totam Ytaliā destruxisset, etiam Romam, nisi papa Leo ad eum accessisset. Et cuncta Deo opitulante que voluit obtinuit³. Et sic Áttila a sua sevitia repressus, relicta Ytalia, Pannonias repetiit. Hic est Leo I., qui secundum abbatem Ioachym concordiam habet cum Iosaphath rege Iuda. Vide in libro Figurarum Ioachym et in libro Concordie, quomodo sibi correspondent⁴. Nam de Leone dictum est hic. De Iosaphath vero habetur II. Paralipo. XX⁵, ubi dicitur, quod timore perterritus totam se contulit ad rogandum Dominum et predicavit ieiunium universo Iuda, et fugavit omnem multitudinem^d filiorum Moab et Amon et montis Seyr; unde dicitur infra: Cumque cepissent laudes canere, vertit Dominus insidias eorum in semetipsos, filiorum scilicet Amon et Moab et montis Seyr, qui egressi fuerant ad pugnam contra Iudam, et percussi sunt.

Tertio Gothi invaserunt Ytaliā et destruxerunt. De quibus beatus Gregorius in Dialogo narrat: et habuerunt plures in Ytalia reges, ex quibus maximus fuit Theodoricus apud Ravennam, usque adeo ut etiam ad ipsum de Roma Ravennam venirent pro consilio et adiutorio habendo, quando in electione Romani pontificis oriebatur discordia⁶. Hic fecit fieri ecclesiam Gothorum⁷ in Ravenna; et Martini in Celoro⁸, que nunc appellatur Sanctus Appollinaris Novus, pro eo quod corpus eius de civitate Classis fuit in ea translatum, et creditur ibi esse⁹. Item fecit fieri extra Ravennam ecclesiam sancte Marie Rofunde⁸, que uno lapide cooperitur; et fuit ibi sepultus in archa de porphyritico lapide, que usque in hodiernum diem ostenditur ibi vacua, quia beatus Gregorius papa, quando venit Ravennam, fecit eum inde extrahi et in sterquilinum et in foveam probici⁹; et

a) miseriam vadendo corp. miseram e. b) C Primo e. c) Radet e. d) multitudine e.

1) Non in memoria Sal. tenit Gothorum Radagiso et Alarico Avibus invasiones, de quibus ipse procul dubio in parte deperdita huius Cronice-Suarium p. 129 sq. et Albertum Maffioli secutus retulerat. 2) Cap. 1, SS. Lang. p. 528 sq. 3) Hoc loco Sal. quoddam chronicon, in quo Pauli Hist. Romana XIV, 9—13. excerpta erant, cuius verba quaedam sepe vixit, secutus esse videtur. In ipsa Hist. Romana non dicitur esse de XI. anno Leonis pontificis. 4) Cf. Liber pontif. LIII, 2. 5) S. Andreae. Quod factum esse in Agnelli Pontificali ecclesie Ravenn. non legitur, Sal. Ravennate e. ore hominum accepisse videtur. 6) Cf. Agnelli Lib. pontif. ecd. Ravenn. c. 86, SS. Lang. p. 334 sq. 7) Ut quidem clerici huius ecclesie contendebant (cf. historiam translationis, Maratori, SS. I, 2, p. 533 sq.), sed clerici S. Apollinaris in Classe corpus ibidem remansisse affirmabant, ubi et a. 1173. inventum est (vide historiam inventionis et tractatum Rodulphi prioris ib. p. 536—545); cf. infra f. 426^b. 8) Quam aedem sepulcri Theodoricus iussu ipsius constructam esse affirmant Anon. Vales. 96, Auct. antiq. IX, p. 328, et Agnellus c. 39, p. 304. 9) Ossa regis iam medio saec. IX. e sarcophago eversa erant (Agnellus l. l.), sed minime iussu Gregorii papae hoc factum est; de quo Ravennam profecto nihil traditum est.

F. 297^b. Quod tempore pape Gregorii noni primo insonuerunt rumores de Tartaris, et quod plures Romani pontifices miserunt ad eos nuntios suos.
F. 297^c. Quod papa Innocentius III^{us} honoravit fratrem Iohannem^a de Plano-Carpi post reversionem suam a Tartaris.

hoc fecit fieri propter IIII^{or}: Primo, quia, quamvis Christianus fuerit, tamen 5
Arrianus. Secundo, quia multa mala catholicis fecit. Tertio, quia tres magnos viros interfecit, scilicet Boetium, Symaceum et Iohannem papam¹. Quarto, quia in olla Vulcáni a demonibus fuit sepultus, sicut in quarto libro Dialogorum² beatus Gregorius dicit.

Quarto Longobardi occupaverunt^b et destruxerunt Ytaliam, sicut Paulus 10
hystoriographus eorum in primo libro³ ystorie eorum narrat hoc modo⁴: *A Germania sepe innumerabiles captivorum turme abducte meridionalis populis pretio distrahantur. Multe quoque ex ea, pro eo quod tantos mortalium germinat, quantos alere vix sufficit, sepe gentes egressæ sunt, que nihilominus et partes Asie, sed maxime sibi contiguum Európan affecerunt. Testantur hoc ubique urbes erute per totam Illiricum Galliaque, sed maxime misere Ytalie, que pene Iovinium illarum gentium est 15
cæpta sevitiam. Gothi siquidem Vandalique, Rugi, Heruli atque Turcilingi necnon et alie feroces et barbare nationes e Germania prodierunt. Pari etiam modo et Vinnitorum, hoc est Longobardorum, gens, que postea in Ytalia feliciter regnavit, a Germanorum populis originem ducens, licet et alie cause egressionis eorum asseverentur, et ab insula que Scandinavia dicitur adventavit. Cuius insule etiam Plinius Secundus in libris quos de natura rerum composuit mentionem facit.* Hucusque Paulus. 20

Quinto et ultimo et utinam ultimo! Tartari venire disponunt et Ytaliam occupare, prout retulit frater Iohannes de Plano-Carpi¹, qui cum magno domino Tattarorum familiariter fuit locutus. Est autem Planum-Carpi² in Perusino districto. Et nota, quod tempore pape Gregorii noni³ primo insonuerunt 25
1245. rumores de Tattaris. Secundo papa Innocentius quartus fratrem Iohannem de Plano-Carpi misit ad eos. Tertio papa, Iohannes XXI. iterum misit ad eos
1276/7. sex fratres Minores, duos de provincia Bononie; quorum unus erat lector, frater Antonius de Parma, alius discretus homo, scilicet frater Iohannes de Sancta Ágatha; et totidem de provincia marchie Anconitanæ et totidem de Tuscia, tres⁴
lectores cum tribus discretis. Lector Tuscie, qui ivit ad Tattaros, fuit frater 30
Gerardus de Prato⁵, cum quo habitavi in conventu Pisano⁶, quando eram iuvenes. Hic fuit germanus fratris Arlótti, qui conventavit Parisius et factus est cathedra⁷ magister⁸. Reversi sunt itaque fratres Minores a Tattaris valde sospites, et multa dicebant de eis, ut ab eis audivi auribus meis. Porro cum frater Iohannes de

1247. Plano-Carpi rediens a Tattaris Lugdúnun venisset ad papam Innocentium quartum 35
et retulisset ei rumores de Tattaris et epistolas representasset et dedisset donaria. V fecit sibi dominus papa. Primum fuit, quia curialiter eum vidit et benigne et familiariter eum tractavit. Secundum fuit, quia tenuit eum tribus mensibus⁹
1248. secum, quousque a Parmensibus capta et destructa fuit Victoria civitas, et imperator ab eis expulsus atque fugatus. Nam semper tenebat sex fratres Minores 40
Febr. 18.

a) Io. c. b) sic c. c) sequitur C minio scriptum. d) Tres cum maiore littera T c.

1) Cf. Pauli diac. Hist. Rom. XVI, 9, 10; Sicardi Cron. p. 139. 2) Cap. 31, l. 1. p. 540. 3) Cap. 1. 2. 4) Cf. librum eius c. IX, § 2, 8, cf. D'Arvezac p. 366. 5) Magione villa sita super lacum Trasmennum (civ. Perugia) olim vocabatur Villa Carpine, planities ad lacum sita Plano di Carpine. 6) De quo vide Fr. Ehrle in 'Archiv f. Litteratur- 45 u. Kirchengesch.' III, p. 423, n. 1; infra f. 339. 7) Ubi Sal. a. 1243—1247 in. vixit. 8) Postea a. 1285. minister generalis ordinis Minorum. 9) A. 1247. Nov. — 1248. Febr.

F. 297^d. Quod papa Innocentius quartus rogavit regem Francie, ut passagium suum differre deberet, quousque sedata esset indignatio Friderici.

secum quamdiu vixit, ut vidi oculis meis¹. Tertium, quia commendavit eum 1247/8. papa de labore suo et fidelitate iuxta verbum quod scriptum est Prover. XVIII^a: *Vir fidelis multum laudabitur*. Dixit ergo ei papa: *Benedicaris tu, fili, a domino Iesu Christo et a me vicario suo, quia in te video impletum Salomonis verbum, quod in Proverbiis dicit XXV: Sicut frigus nivis in die messis, ita legatus fidelis ei qui misit eum, animam illius² requiescere facit*. Et infra eodem capitulo: *Aqua frigida anime sitienti, et nuntius bonus de terra ongingua*. Quartum fuit, quia dedit ei archiepiscopatum Antiverensem³, diceas Mat. XXV: *Euge, serve bone et fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, supra⁴ multa te constituam*. Quintum, quia iterum fecit eum legatum ad Lodoicum regem Francie dirigendo⁵. Ad quid autem eum ad regem Francie miserit, frater Iohannes, cum inquirebatur ab eo, manifestare volebat⁶ dicens: *Scriptum est Prover. XXV: Causam tuam tracta cum amico tuo et secretum extraneo non reveles*. Unde Ys. XXIII^l: *Secretum meum michi, secretum meum michi*. Et iterum: *In corde meo abscondi eloquia tua, ut non peccem tibi*. Causa autem huius legationis creditur hec fuisse. Innocentius papa Fridericum deposuerat ab imperio, et Parmenses rebellaverant contra ipsum, insuper et de civitate sua⁷ expulerant et opprobriose fugaverant et Victoriam civitatem suam, quam iuxta Parmam fecerat, omnino destruxerant, ita ut nullum penitus de ea remaneret vestigium⁸. Et ideo ex omnibus istis iniuriis impatientissimus erat factus et, *veluti si ursa raptis fetibus⁹ in saltu serial*, totus inflammatus ad iram et in furorem conversus. Nam post fugam ivi Cremonam et postea venit ad Torrexellam et circa Parmam multa mala fecit, antequam rediret in regnum, ut infra dicemus¹⁰ et ut in alia posuimus cronica¹¹. Cognoscens igitur papa, quod Fridericus maximus persecutor esset ecclesie, et quod venenum libenter, si posset, effunderet, et de persona sua non modicum timens, misit rogando regem Francie, quod suum differret passagium, quousque cognosceret, quid de Friderico finaliter faceret Deus¹². Allegabat preterea, quod in Italia multi infideles et pessimi atque perversi et pestilentes homines versabantur, *viri inopes et latrocinantes et ere alieno oppressi¹³*, qui congregati cum Friderico eum quasi principem sequebantur et bona ecclesiastica dissipabant¹⁴. Quid plura? Nam papa laboravit incassum, quia non potuit avertere regem a desiderio transfretandi, eo quod parati essent cruce signati et omnes

85 a) sic c. falso pro XXVIII. b) ipsius Vulg. c) super Vulg. d) supple eum. e) catulis Vulg. et sic supra p. 187, l. 23. f) sequitur c minus scriptum. g) sic c.

1) Lugduni a. 1247. 1248. 1249. et Ferrarie a. 1251. 2) Cf. Nicolai de Carbio Vita Innoc. IV. c. 17, 'Archivio della Soc. Romana' XXI, p. 92. 3) Quod a. 1248. Febr. ex. — Mart. factum est, ut ex iis quae supra p. 210, l. 38 sqq. et infra p. 212, l. 32 sqq. dicta sunt apparet. 4) Videlicet cum a. 1248. Mart. Sal. Senonibus iterum cum eo commorabatur; infra f. 298^r, p. 213. 5) Secundum ea quae Sal. infra f. 298^r, p. 213. narrat, apparere videtur papam fratrem Iohannem ad regem Francie misisse, antequam de clade imperatoris Parmensi nuntium habuisset. Nam ibi narrat se fratrem Iohannem a rege redeuntem iam mense Martio, ut videtur, Senonibus vidisse. 6) Infra f. 342^d. perperam haec de re retulit. 7) Cf. supra f. 295^r, p. 205. 8) Cf. E. Berger, 'Les Registres d'Innocent IV.' II, p. CCXXVI sq. 9) Cf. supra f. 288^a, p. 187, ubi versus Regium I, quem hoc loco Sal. sequitur, adhibitus est ad imperatorem et eius sequaces.

F. 298°. De multiplici commendatione fratris Iohannis^a de Plano-Carpi, et de libro quem fecit de factis Tartarorum.

1248. ad transfretandum impense. Et misit¹ dicendo, quod committeret papa factum Friderici divino iudicio, quia Deus est qui *gradientes in superbia potest humiliare*, ut habetur Dan. IIII¹. Nam *hunc humiliat et hunc exaltat, quia calix in manu Domini vini meri plenus misto. Varius enim est erectus belli, et nunc istum^b, nunc illum consumit gladius*, ut habetur II. Reg. XI¹. Ideo dixit ille III. Reg. XXVI¹: *Dicite ei* — scilicet Benadab^d regi Damasceno, qui habebat XXX et duos reges secum et Samariam obsidebat et minabatur, quod non sufficeret pulvis Samarie pugillis omnis populi qui sequebatur eum —: *Ne gloriatur accinctus eque ut discinctus*. Et^e est sensus: Adhuc es accinctus armis, et res est in pendulo. Noli ergo gloriari, quasi iam victor sis et discinctus armis depositis. Quasi dicat: Non potest gloriari sic proliator sicut victor. Vel secundum aliam litteram: *Non gloriatur accinctus atque discinctus*. Quasi dicat^e: Ante victoriam non potest gloriari accinctus multitudine nec discinctus, id est carens multitudine, quia sepe pauci vincunt multitudinem. Ideo Iudas Machabeus dixit suis I. Macha. III¹: *Facile est concludi multos in manus paucorum, et non est differentia in conspectu Dei celi liberare in multis et in paucis, quia non in multitudine exercitus victoria belli, sed de celo fortitudo est*. Exemplum patet in Ionatha, qui cum armigero suo stationem Philistinorum percussit, I. Reg. XIII. Igitur^f Lodoicus rex Francie obstinato animo et irrevocabili proposito ac mente prompta atque devota disponebat penitus transfretare et quam celerius posset Terre Sancte dare succursum. Cum igitur primo vidi fratrem Iohannem de Plano-Carpi, qui redibat a Tartaris, sequenti die ivit Lugdunum ad papam Innocentium, qui miserat eum; ego vero arripui iter, ut in Franciam irem. Et habitavi in Brigia^g, que est in Campania Gallie, primo Treccis diebus XV¹. Et erant ibi multi mercatores Lombardi et de Tuscia. Nam ibi sunt nundine, que duobus mensibus durant, sicut et Pruvini. Fuit autem civitas Treccensis civitas pape Urbani quarti et magistri Petri^h presbiteri, qui fecit Historias⁶. Postea ivi Pruvinum et habitavi ibi a festo sancte Lucie usque ad purificationem. In festo vero purificationis beate virginis fui Parisius et steti ibi octo diebus; et multa vidi que plauerunt michi. Post hec redii et habitavi in conventu Senonensi, quia fratres Gallici libenter ubique tenebant me, eo quod essem pacificus et alacer iuvenis, et quia commendabamⁱ facta eorum. Cumque occasione frigoris in infirmitorio iacerem infirmus, venerunt alacriter quidam fratres Gallici de conventu ad me cum littera quadam dicentes⁷: Optimos habemus rumores de Parma, quia Parmenses expulerunt Fridericum imperatorem eandem de Victoria civitate, quam fecerat, et opprobriose fugaverunt et civitatem suam totaliter funditus destruxerunt, ut possit dici quod in Apoc. legitur XVII¹: Civitasⁱ que fuit et non est, et

a) Io. c. b) belli, nunc hunc et *Vulg.*; cf. *infra* f. 376°. 451°. 484°. c) sic e. pro XX. d) sic e.; Benadab *Vulg.* e) d. e. f) *penna mutata*. g) vero a *Sal.* in *margin.* suppl. h) *g menda*, ha *superscripto corr.* *g mendabam e.* i) Bestia, quam vidisti, fuit Apoc. 17, 8. et bestia quae erat Apoc. 17, 11; sed etiam *infra* f. 352°. *Sal.* hunc versum ita ut hoc loco offert, memoria habente, cum bestia illa in Apoc. sit, super quam sedet mulier meretrix, i. e. Roma civitas; c. Apoc. 17, 18.

1) Scil. Ludoicus rex. 2) Haec exscripta sunt ex Petri Comest. *Hist. scolast.*, Regum III. c. 37. 3) Territorio dicto Brie, in quo quidem Pruvinum, sed non Treccis, ut *Sal.* opinatur, sita est. 4) Ibi igitur c. *Nor.* 28. — Dec. 12. fuit, ut sequentibus apparet. 5) Comestoris. 6) *Historian scolasticam*. 7) Quod mense Martio inveniunt factum esse apparet. Non prius enim montis de Victoria capta (Febr. 18) Parma Senones afferri potuit.

F. 298^a. De commendatione monasterii Cluniacensis et de commendatione monachorum Nigrorum.

thesaurum imperatoris totum habuerunt et currum Cremonensium ceperunt et in ^{1248.} ^{Mar.} Parmam duxerunt. Et hoc est exemplar littere¹, que missa est a Parmensibus Lugdunum ad dominum papam². Et interrogabant me, ad quid valebat ille currus. Quibus ego respondi, quod Lombardi appellant huiusmodi currus carrocia sua; et si carrocium alicuius civitatis capitur in bello, civitas illa magnum opprobrium reputat sibi fieri, veluti si Aurea flamma caperetur in bello, tam Francigenae quam rex eorum magnum opprobrium reputarent. Hoc audientes admirati sunt, dicentes: 'Ha Deus! ¹⁰ audivimus mirabile dictu'. Post hec convalui; et ecce frater Iohannes de Plano-Cappi redibat a rege, ad quem miserat eum papa, et habebat librum, quem de Tartaris fecerat; et fratres legebantur coram eo, et ipse interpretabatur et exponebat que videbantur obscura et intellectu difficilia ad credendum³. Et comedi cum fratre Iohanne tam in domo fratrum Minorum quam extra in abbatibus et sollempnibus locis, ¹⁵ *non semel neque bis*. Inviatabatur enim libenter et frequenter tam ad prandium quam ad cenam, tum quia legatus pape, tum quia ad regem Francie missus, tum quia a Tartaris venerat, tum etiam quia ex ordine fratrum Minorum erat et sanctissime vite credebatur ab omnibus. Dicebant enim: *Homō de semine Aaron venit, non decipiet nos, I. Macha. IX.*⁴ Nam, cum fui Cluniaci⁵, dixerunt michi monachi ²⁰ Cluniacenses: 'Utinam semper tales legati mitterentur a papa, qualis fuit frater Iohannes, qui a Tartaris rediit!' Nam alii legati, si possunt, ecclesias expoliant et quicquid possunt asportare asportant. Frater vero Iohannes, cum transivit per nos, nichil accipere voluit nisi pannum pro una tunica pro socio suo'. Et cognosce tu, qui legis, quod monasterium Cluniacense est nobilissimum monasterium monachorum Nigrorum in Burgundia ordinis sancti Benedicti; et sunt ibi ²⁵ plures priores in claustro; et in predicto loco tanta est multitudo domorum, quod papa cum cardinalibus et cum tota curia sua posset ibi hospitari et imperator similiter et eodem tempore cum sua sine monachorum detrimento, nec esset necesse propter hoc, quod aliquis monachus de cella sua egrederetur et incomodum⁶ ali- ³⁰ quod sustineret. Nota etiam, quod ordo sancti Benedicti quantum ad monachos Nigros longe melius servatur in partibus ultramontanis quam in partibus Italicis. Nota similiter, quod in ordine sancti Benedicti quantum ad monachos Nigros sunt quatuor sollempnia monasteria, scilicet in Burgundia Cluniacense, in Alemannia⁴ Sancti Galli, in Lombardia in episcopatu Mantuano inter Padum et ³⁵ Lariensem monasterium sancti Benedicti, in quo comitissa Mathildis in archa saxea sepulta quiescit⁵. Quartum vero monasterium, quod caput ordinis est, in Monte-Cassino est situm. Porro post conventum Senonensem, in quo eram, quando

a) sequitur C. initio scriptum. b) sic e. pro VII. c) sic e. d) sic h. l. e., cum Sal. tibi pterunque Alemannia scripserit.

⁴⁰ 1) Haec non existat, sed habemus epistolam Parmensium ad Mediolavenses de Victoria capta datam, SS. XXVIII, p. 297 sq. Habemus epistolam papae, qua Parmensibus gratulatus respondit, Reg. Imp. V, nr. 7951. 2) Cf. supra f. 296^b, p. 207. 3) Ibi Sal. a. 1247. Nov. fuisse potest, cum Laybano Trecais iret, et iterum cum a. 1248. mense Iunio exeunte Vieliaco Lugdunum iret, ut infra f. 303^a, narrat. 4) Sedis apostolicae legatum et ⁴⁵ montium ad Tartaros se dicit fr. Iohannes in prologo libri sui, ed. D. Avezac p. 207. Nescio an Cluniaci fuerit, cum a Tartaris rediret, an cum a papa ad regem Franciae mitteretur. 5) Cf. supra p. 56, n. 1. Neque vero Suardus neque Albertus Milioli dicit comitissam in archa saxea sepultam esse. Cf. epit. Pauloliron., SS. XII, p. 408, n. 77:

F. CCXC9^a. De magistro Guilielmo Altisiodorensi, qui magnam gratiam habuit disputandi, sed non predicandi.

1. Cor. 12, 8. F. 299^b. Exemplificatio distinctionis apostolice, quam facit, cum dicit^a: *Alii datur per spiritum sermo sapientie.*

1248. Victoria civitas capta fuit atque destructa, et imperator a Parmensibus expulsus et opprobriose fugatus, ivi Altisiodorum¹ et habitari ibi, quia a ministro Francie de illo conventu specialiter fueram factus. Dicitur autem Altisiodorum quasi alta sedes deorum vel quasi altum sidus, quia ibi multa sanctorum corpora martyricata fuerunt. Est etiam ibi monasterium et corpus sancti Germani, qui episcopus fuit civitatis illius, qui sydus fuit valde preclarum et sicut *arcus refulgens inter nebulas glorie*, ut manifestum est illis qui eius legendam² legerunt. Similiter et magister Guilielmus, qui fecit Summam³ et de ecclesiasticis officiis aliam Summam⁴ de civitate Altisiodorensi extitit oriundus; cuius domum frequenter intravi⁵. Hic magister Guilielmus⁶, ut referebant michi sacerdotes de episcopatu Altisiodorensi, magnam gratiam habuit disputandi. Nam, quando disputabat Parisius, nullus disputabat melius eo. Fuit enim magnus loquens et magnus theologus, quando vero intr mittebat se de predicatione, nesciebat quid diceret, et tamen multas bonas distinctiones in Summa sua posuerat. Et hoc est quod apostolus dicit 1. ad Cor. VII⁷: *Unusquisque proprium donum habet ex Deo. Alius quidem sic, alius vero sic. Et iterum infra XII⁸: Unicuique autem datur manifestatio spiritus ad utilitatem. Alii quidem datur per spiritum sermo sapientie.* — Exemplum de sancto Equitio, qui de Deo tacere non poterat, ut scribit beatus Gregorius Dialogorum libro primo⁹. — *Alii autem sermo scientie secundam eundem spiritum.* Exemplum abbatis Ioachim, qui dicit se magnam scientiam scripturarum et futurorum accepisse a Deo¹⁰. Ideo dicit sapiens Prover. XXX¹¹: *Non didici sapientiam et non novi sanctorum scientiam.* Loquitur de acquisita, non de infusa. De qua ait ibi Eccl. II¹²: *Sapientia quoque perseveravit mecum.* A Domino datur ista sapientia, quia, sicut habetur Io. III¹³: *non potest homo accipere quicquam, nisi fuerit ei datum de celo*, quia non est volentis neque currentis, sed miserentis est Dei, Ro. IX¹⁴. Ideo dicit sapiens Prover. II¹⁵: *Domini datur sapientiam, et ex ore eius prudentia et scientia.* Item Dan. II¹⁶: *Dat sapientiam sapientibus et scientiam intelligentibus disciplinam.* Item Ys. XXVIII¹⁷: *Quem docerit scientiam et quem intelligere faciet auditum? Abluctatos a lacte, apalsos — vel avulsos — ab uberibus.* Ideo dicit Ecclesiasticus I¹⁸: *Fili, concupiscens sapientiam conserva instigiam, et Deus prebebit illam tibi.* Sed non prebet eam stultis. Ideo dicit sapiens in Prover. XVII¹⁹: *Quid prodest habere divitias stulto, cum sapientiam emere non possit?* Item Prover. XXIII²⁰: *Excelsa stulto sapientia, in porta non aperiet os suam.* Et nota, quod

a) dt e., quod Sal. saepe scripsit pro dicit. b) Guill's e. h. l. c) sequitur C minus scriptum. d) sic e.; sanctorum Vulg. e) penna mutata. f) sic Vulg. g) diuitis corr. diuitias e.

Est enim grandis arca lapidea ex candidissimo et limpidissimo alabastro, que ob eius memoriam in magna reverentia servatur. Quod sciamus, ipse Sal. in territorio Mantuano nunquam fuit. 1) Mense Martio, ut coniciendum est ex his que infra f. 300^a, p. 218. 40 narratur. 2) In Iacobi Leg. Arca c. CVII (102), ed. Grasse p. 448 sqq. 3) Quam Guilielmus Durandus in suo Rationali divinorum officiorum attribuisse se dicit. 4) Ipse Guilielmus iam a. 1230. obiit, ut testatur Albricus, SS. XXIII, p. 927 sq. 5) Cap. 4. 6) Non reperire potui, ubi hoc dixerit, nisi forte in Libro concordie novi et veteris testamenti, preef. f. 1^a: non a fructu operis ociosum existimo ea que de temporibus extremis 48 superna mihi indigno dispensatio credidit ad cautelam reserare fidelium.

Moyses habuit sapientiam acquisitam et infusam. De prima habetur Act. VII°, quod eruditus erat omni sapientia Egyptiorum et fuit potens in verbis et in operibus suis. De secunda habetur Eccli. III°, quod sapientia filiis suis vitam inspirat et suscipit expurgantes se et prebit in via iustitie. Item Prover. III°: Viam sapientie monstrabo tibi et ducam te per semitas equitatis. Unde Dominus ait Moysi Exo. XXV°: Inspice et fac secundum exemplar quod tibi in monte monstratum est. Igitur magister Guillelmus^b Altisidorensis habuit gratiam disputandi, non autem populo predicandi. De primo dicit Gregorius¹: Nichil ad plenum scitur, nisi dente disputationis frangatur. De secundo Gregorius dicit Ecclesiasticus XVII°: Nec enim omnia possunt esse in hominibus. Sequitur in apostolo²: Alteri fides in eodem spiritu — supple: datur. Hec data fuit Corneio, qui per opera venit ad fidem, Act. X. Hanc petiverunt apostoli a Domino dicentes Luc. XVII°: Adde nobis fidem. Hanc Dominus requirit ab eis Luc. XVII°: Si habueritis fidem sicut granum sinapis et cet. Nota exemplum filii auctoris sive cordonis, qui in terra Sarcenorum transtulit montem et Christianos liberavit³. Require in illo sermone fratris Lucae⁴: Salvatorem expectamus. Ideo dicit Iere. V^o: Domine, oculi tui respiciunt fidem. Quare? Quia, sicut dicit apostolus ad Hebr. XI°: sine fide impossibile est placere Deo. Hec necessaria est ad salutem, sicut dicit apostolus ad Hebr. XI°: Sancti per fidem receperunt regnum, operati sunt iustitiam, adepti sunt remissionem. Item hanc Dominus in centurione commendavit dicens Mat. VIII°: Amen dico vobis, non inveni tantam fidem in Israel. Idem fecit Dominus in Cananea Mat. XV°: O mulier, magna est fides tua. Item miracula que faciebat potius ascribit credentis et cum devotione postulantis fidei quam sibi operanti. Ideo enim, cuius filium sanavit, dixit Mar. IX°: Si potes credere, omnia possibilia sunt credenti. Item Luc. VII°: Fides tua te salvam fecit, eade in pace. Idem habetur Luc. XVII° et XVIII°. Item fidem dicit Dominus de futuram Luc. XVIII°: Veruntamen filius hominis veniens, putas, inveniet fidem super terram? Item Iere. VII°: Perit fides et ablata est de ore eorum. Item Prover. XX°: Multi homines misericordes vocantur, circum autem fidem quis inveniet? Sequitur in apostolo⁵: Alii gratia sanitatum in uno spiritu. Ideo nota de quodam heremita¹, qui habebat gratiam sanandi. **Exemplum.** infirmos, apud quem putabant latrones invenire aurum multum. Ipse vero fecit eos stare foris affixos et mane, cum eos incole vellent conburere pro furto, ipse ait: Sinite eos abire illesos, alioquin a me effugiet gratia sanitatum. Et statim illi latrones conversi sunt ad Deum. Ad idem facit quod narrat beatus Gregorius in tertio libro Dialogorum² de Amantio presbitero, qui gratiam habuit sanitatum. Dicit enim: Floridus Tiburtine civitatis episcopus michi esse apud se presbiterum quendam Amantium nomine. **Miraculum.** capite simplicitatis narravit virum. Quem hoc habere virtutis prohibere, ut apostolorum more manum super ceros ponat et salutem restituit, et quilibet eadem egritudo sit, ad tactum illius abscedat. Quem tante virtutis virum etiam fideles curaci cumque ad me delictum in infernum domo paucis diebus manere volui, ubi, si qua adesset curatims gratia, citius probare potuissem et cet. Vide in Dialogo, quo modo contulit frenetico sanitatem. Sequitur in apostolo: Alii operatio virtutum. Hanc habuit apostolus Paulus, de quo dicitur Act. XIX°: Virtutesque non quas

a) penna mutata. b) sic h. l. e. c) sequitur C mbito scriptum. d) in terra Fulg. e) eor. corr. eore (prius e non expunctum est) e. f) sic (quibet) e.; quantumlibet Greg. g) ipse add. Gregor. h) probari potuisset Gregor.

1) Nescio, ubi hoc dixerit. 2) Tale miraculum, non quidem a satoris quodam, sed a Guillelmo eremita vel paupere fratre factum, narratur in Tadeobolo imitato et continuato c. 101, 'Recueil des hist. des croisades, Hist. occid.' III, p. 213 sq., et in Cronica S. Marie de Ferraria, ed. Gaudenzi in 'Monumenti storici (della società Napoletana), serie' I, p. 15. 3) Apuli de Bitonto, cuius sermones non editi sunt: cf. supra f. 212°, 243°, 286°, p. 88, n. 1. et p. 182. 4) Theona. Sequentia in Vitae patrum VIII, 50, Migne, Patrol. Lat. 50 LXXIII, col. 1154, Sal. legit. 5) Cap. 35.

F. 300^b. Quod interpretatio^a potest sumi duobus modis.

libet modicus faciebat Deus per manus Pauli, ita ut etiam super languidos deferrentur a corpore eius sudaria vel senicincia, et recedebant ab eis languores, et spiritus nequam egrediebantur. Hec omnia fecerunt multi in primitiva ecclesia, ut in Ecclesiastica ystoria Eusebius refert¹.

- *r. 18. Et hoc est quod Dominus dicit Mar. ultimo: *Super egros manus imponent, et bene habebunt.* Sequitur in apostolo: *Alii prophetia* — supple: 'datur'. Hanc habuit Agabus, de quo legitur Act. XI: *Et surgens unus ex eis nomine Agabus significabat per spiritum fanem magnam futuram in universo orbe terrarum, que facta est sub Claudio.* Hanc etiam habuit Symon Niger, de quo habetur Act. XIII^a. Hanc filie Philippi Evangeliste, qui erat unus de septem, similiter habuerunt, de quibus dicitur Act. XXI: *Huius autem erant filie III°, virgines prophetantes.* In istis impleta est scriptura Ioelis II: *Et prophetabunt filii vestri* — ut Agabus et Symon Niger — *et filie vestre,* ut filie Philippi. Multi etiam alii hanc gratiam habuerunt, et fuit necessaria, quia, sicut dicit sapiens in Prover. XXIX: *Cum prophetia defecerit, dissipabitur populus.* Sequitur in apostolo: *Alii discretio spirituum* — supple: 'datur'^b. Hanc gratiam habuit Fortunatus, vir vite venerabilis, civitatis Tuderne episcopus, de quo narrat beatus Gregorius Dialogorum libro primo², quod in effugandis spiritibus immense virtutis gratia pollebat, ita ut non nunquam ab obsessis corporibus legiones demonum repelleret et continue orationis studio intentus obiectas contra se eorum multitudines superaret^c. Et post aliqua narratur ibi de quodam, qui recepit hospitio demonem, quem ex obsessio homine Fortunatus expulerat, qui filium eius suffocavit in igne. Et cum querit Petrus, quare de causa permisit hoc Deus, inter alia, Gregorius^d, que respondet Gregorius, breviter et finaliter ita concludit: *Sunt namque non nulli, qui idcirco bona facere student, ut gratiam aliene operationis obtineant. Nec pascuntur bono quod faciunt, sed laude boni, qua ceteros preunt. Qua de re christiano hunc rivum, qui malignum spiritum in hospitalitate suscepit, ostentationi potius intendisse quam operi, ut meliora quam episcopus fecisse videtur, quatinus ipse suscipere eum, quem rivus Domini Fortunatus cepidisset^e. Petrus: 'Ut dicitur, ita est. Nam finis operis probat, quod munda susceptio in operatione non fuerit'. Ideo bene dicit beatus Iohannes^f in canonica prima, capitulo III: *Karissimi, nolite omni spiritui credere, sed probate spiritus, si ex Deo sint.* Sequitur in apostolo: *Alii genera linguarum* — supple: 'dantur', per spiritum scilicet^g. Ideo dicitur Act. II: *Et repleti sunt omnes spiritu sancto et ceperunt loqui variis linguis, prout spiritus sanctus dabat eloqui illis.* Idem habetur Act. X: *Adhuc loquente Petro verba hec, cecidit spiritus sanctus super omnes qui audiebant verbum. Et obstupuerant ex circumcissione^h fideles, qui venerant cum Petro, quia et in nationes gratia spiritus sancti effusa est. Audiebant enim illos loquentes linguis et magnificantes Deum.* Idem habetur Act. XIX: *Et cum imposuisset illis manus Paulus, venit spiritus sanctus super eos, et loquebantur linguis et prophetabant, quia quidam eorum predicebant futura.* Hanc gratiam dicit Paulus se habuisse I. ad Cor. XIII: *Gratias ago Deo meo, quod omnium vestrum lingua loquor.* Et hoc erat speciale signum presentie spiritus sancti in ecclesia primitiva. Sequitur in apostolo: *Alii interpretatio sermonum.* Notandumⁱ, quod interpretatio sermonum potest sumi duobus modis. Uno modo, ut dicantur interpretes translatores, qui transferunt libros de una lingua in aliam; de quibus sufficienter posui sub Adriano imperatore³, pro eo quod Aquila primus interpret sub*

a) supple sermonum. b) sequitur \mathcal{C} minio scriptum. c) sequitur \mathcal{C} atram, nigro scriptum, d) G. c. e) sic (dr) c.; dicit Gregor. f) Io. c. g) f. c. h) circuncisione c. i) penna mutata.

1) Interprete Rufino V, 7. 2) Cap. 10. 3) Nihil hac de re in Cron. imp. Alberti 45 Milioli, SS. XXXI, p. 598, legitur.

eo¹, hoc est eo imperante, transtulit^a. De quibus require in illa cronica, que sic inchoat: *Octavianus Cesar Augustus* et cet., quam feci in conventu Ferariensi eo anno, quo Lodovicus rex Francie a Saracenis in ultramarinis partibus captus fuit, 1250. scilicet anno Domini M^oCC^oL^o. Cuius cronice stilum colligens ex diversis scriptis usque ad Longobardorum perduxit hystoriam^b. Postmodum calamum temperavi cessavique scribere quantum ad cronicam illam, quia ita eram pauper, quod defectum cartarum sive pergamini habebam. Et agitur nunc annus millesimus CCLXXXIII¹²⁸⁴. (lan.) Non autem cessavi quantum ad plures alias cronicas, quas optime^c [Nota, secundum meum iudicium feci; ex quibus resecevi superfluitates, abusiones, falsitates et contrarietates. Veruntamen non omnes, quia aliqua que scribuntur ita sunt usitata, quod totus mundus non posset ea removere a cordibus eorum qui ita in principio didicerunt. De quibus multa possem demonstrare exempla. Sed rudibus et indoctis nullum valet exemplum, quia, qui docet fatuum, quasi qui conglutinat testam, Eccli. XXII¹. Nam qui narrat verbum non audienti — id est non intelligenti —, quasi qui excitat dormientem de gravi somno. Cum dormiente loquitur qui narrat nullo sapientium, et in fine narrationis dicit: *Quis est hic?* Ideo posset dici talis: *Eniã le le farina*. Trufatoria locutio est. Alio modo sumitur interpretatio sermonum pro his qui predicant et exponunt; quod pertinet ad predicatores et doctores, quorum in novo Testamento fuit maxima multitudo. Et ad istum modum magis pertinet quod apostolus dicit in supraposita divisione gratiarum, quam facit diceas I. ad Cor. XII¹: *Hec autem omnia operatur unus atque idem spiritus, dividens singulis prout vult*. Ideo dicit infra XIII¹: *Volo autem vos omnes loqui linguis, magis autem prophetare. Nam maior est qui prophetat quam qui loquitur linguis, nisi forte interpretetur, ut ecclesia edificationem accipiat*. Sic etiam Marcus evangelista dicitur² discipulus et interpret Petri, non quod Petrus eius interpretatione indigeret, cum sciret omnibus linguis loqui, sed quia evangelium iuxta quod Petrum predicantem audierat in Ytalia scripsit. Ad doctores ergo novi Testamenti refertur quod apostolus dicit I. ad Cor. XII¹: *Alii interpretatio sermonum* — supple: *datur per spiritum*. Ideo Dominus dicit Mat. XIII¹: *Omnis scriba doctus in regno celorum similis est homini patrifamilias, qui profert de thesauro suo nova et vetera*. Item Iob XXVIII¹: *Profunda quoque fluviorum scrutatus est et abscondita produxit in lucem*. Item Dan. XII¹: *Qui autem docti fuerint, fulgebunt quasi splendor firmamenti, et qui ad iustitiam erudiant multos, quasi stelle in perpetuis eternitates*. Benedictus Deus, qui me de hac materia divisionis apostoli expedivit! Igitur occasione magistri Guillelmi, qui habuit gratiam disputandi et libros faciendi, non autem gratiam populo predicandi, posuimus supra dicta, que in divisione apostoli continentur.

Nunc autem ad Altisiodorum denuo revertamur. Recordor, quod, quando habitabam in conventu Cremone¹ eo anno, quo civitas mea Parma rebellavit Fri- 1247.

^a sequitur \ominus atramento nigro scriptum, ^b sequitur \ominus minio scriptum, ^c penna nudata.
^d \ominus atque corr. atque c. ^e Nun in loco rosso cum X littera initiali atramento nigro et minio picta, ubi antea X simplici modo scriptum fuisse patet.

1) Isidorus in *Chronicis maioribus et minoribus de Aquila Pontico interprete sub Hadriano imp. retulit*, Auct. antiq. XI, p. 458, et inde Beda in *Chron. minoribus*, ib. XIII, p. 286. Sicard. p. 110. de *Aquila Pontico sub Tito Antonio retulit*. 2) Mense Ianuario haec scripta sunt, nam f. 326°. Febr. 4. curatum est. 3) Ab Hieronymo de *viris illustribus* c. 8, ab Eusebio-Ruffino, *Hist. eccl.* II, 15, 1. *Sequentia de Marco ex alio quodam libro a Sal. exscripta esse conicio*. Cf. Sicardi *Cron.* p. 194. 4) Nonnullis mensibus anni 1247. usque in mensem Iulii ubi Sal. moratus est; cf. supra f. 229^{c-d}, 290^d, 292^b, p. 53, 193, 197.

F. CCCL^a. De multiplici commendatione vini secundum Gallicos.

1247. d'érico deposito: quod^a frater Gabriel de Cremona ex ordinē fratrum Minorum, qui magnus lector erat et homo sanctissime vite, dixit michi, quod Altisiodorum maiorem copiam habebat vinearum et vini quam Cremona et Parma et Regium et Mutina. Et aborruī, cum^b audivi, et incredibile reputavi^b. Cum autem in Altisiodoro habitassem, visum fuit michi, quod verum dixisset, quia magnum habent districtum sive episcopatum, id est multum habent de territorio, et montes et colles vicis pleni sunt et campestria sive planities, ut vidi oculis meis. Non enim *seminant nec metunt nec in circa congregant* homines terre illius, sed mittunt vinum Parisius, quia flumen habent iuxta, quod Parisius vadit^c, et ibi nobiliter vendunt, et inde habent totum victum suum et vestimenta, quibus tegantur. Et circuevi episcopatum Altisiodorensē tribus vicibus, egrediendo semel cum quodam fratre, qui predicabat et cruce signabat homines pro passagio regis Francie. Alia vice cum alio fratre, qui in cena Domini predicavit Cisterciensibus in pulcherrimo monasterio²; et fecimus pascha cum quadam comitissa³, que in prandio dedit nobis, id est dari fecit toti curie, XII ferculorum diversitates, id est ciborum appositiones sive varietates. Et comes vir eius domi non erat⁴, quia abundantius, id est in maiori copia, fercula fuissent apposita. Et ostendit michi frater ille monasterium Pontiniacense, in quo ab Alexandro papa III°, qui Senonis morabatur, recommendatus fuit beatus Thomas Cantuariensis archiepiscopus⁵, quando ab Artaldo⁶ rege Anglie de Anglia fuit expulsus. Tertio exivi cum fratre Stephano et vidi et didici multa, que essent digna relatu, sed causa brevitatis ea subitico, quia ad alia dicenda festino. Et nota, quod in provincia Francie secundum ordinem fratrum Minorum loquor — sunt octo custodie⁷, ex quibus III° bibunt cervisiam, III° bibunt vinum. Nota etiam, quod tres terre sunt, que dant abundantiam vini in Francia, scilicet Rupella, Belna et Altisiodorum. Nota insuper, quod vina rubra in Altisiodoro minime reputantur, quia non sunt ita bona sicut vina Ytalia rubra. Nota similiter, quod vina Altisiodori sunt alba et aliquando aurea et odorifera et confortativa et magni et boni saporis et omnem bibentem *in securitatem et iocunditatem* inducunt atque convertunt, ita ut merito de vino Altisiodorensi dici possit illud Prover. XXXI: *Dale siccitatem moventibus et cinam his qui amaro sunt animo. Bibant et oblitiscantur egestatis sue et doloris non recordentur amplius.* Et nota, quod ita sunt fortia vina Altisiodori, quod quando aliquantulum stant in urceo, lacrimantur *exterius*. Nota etiam, quod Gallici ridendo dicere consueverunt, quod bonum vinum debet habere triplex⁸ et VII f ad hoc, ut sit optimum et laude dignum. Dicunt enim hoc modo ludendo:

a) sic iterum c., quod abundat. b) sequitur C minus scriptum. c) 7 (et) a Sal. superer.

1) Yvonne (Yonne) per Sequaniam. 2) Bour-radio (Bouras) in comitatu Nivernensi, et comitatum est. Præter hoc et Pontiniacense max. memoratum unum tantum monasterium ordinis Cisterciensis tunc erat in diocesi Altisiodorensi, videlicet Rupes (Les Roches) in comitatu Nivernensi. 3) Tunc sala Mathildis I. comitissa Nivernensis, Altisiodorensis, Torpodorensis in diocesi Altisiodorensi erat. 4) Alter maritus Mathildis comitissæ Guigo V. comes de Forez iam a. 1241. mortuus erat. 5) A. 1164. Quod Sal. in Iacobi Leg. Aurea c. XI, ed. Grässe p. 67, legit. 6) Cf. supra f. 208^b, p. 1, n. 6; f. 264^a, p. 134. 7) In Provinciali ord. fr. Minorum edito à Conrado Ebel p. 13 sqq. hanc novem custodias Franciæ recensentur. 8) Vide locum 3. Esdræ infra f. 301^b, allatum.

F. 301^b. De vino secundum magistrum Morandum.

El rin^a bons e bels e blanche^b,
 Forte e fer e^c fin e frandle^d,
 Fredo e fras e formijant^e.

Magister vero Morandus¹, qui Padue in gramatica rexit, secundum suum appetitum hoc modo commendavit vinum dicens²:

Vinum dulce gloriosum
 pingue facit et carnosum
 atque pectus aperit.

Et maturum, gustu plenum,
 valde nobis est amenum,
 quia sensus^f acuit.

Vinum forte, vinum purum
 reddit hominem securum
 et depellit frigora.

Sed acerbum linguas mordet,
 intestina cuncta sordet
 corrumpendo corpora.

Vinum vero quod est glaucum
 potatorem facit riuicam
 et frequenter mingere.

Vinum vero turbulatum
 solet dare corpus lentum
 et colorem tingere.

Vinum rubrum subtile
 non est reputandum vile,
 nam colorem generat.

Auro simile citrinum
 vixit foret^g intestinum
 et langores suffocat.

Alba limpha maledicta
 sit a nobis interdicta,
 quia splenem prouocat.

Galliei itaque, delectantur in bono vino, nec mirum, quin vinum letificat Deum et
 homines, ut dicitur Iudicum IX³. Nam vinum letificat cor hominis et⁴ omnem mentem
 concertit in securitatem et iocunditatem: et non meminit omnem tristitiam et debitum, et

a) hoc vocabulum medicina superflua penitus delatum est in c., unius tantum litterae vel duarum spatium eius loco esse videtur. b) litterae legi nequeunt, manus s. XVI-XVII, in marg. scripsit blanche, quod certe rectum est, cum tria certa litterae initials b. in hoc versu erasare debeant. c) haec littera medicina deleta est in c., post for:: duae litterae fuisse possunt. d) litterae bl posteriore manu in loco raso scriptae videntur. Legi quae Fr. Norati de his versibus in 'Giornale della letteratura Italiana' II (1883), p. 341-349. scripsit et libellos ab eo laudatos. e) sillaba for certe legi nequit. f) sensum Sen. g) nutrit Sen.

1) De quo vide Rolandiu., epul., SS. XIX, p. 147. 2) Hoc carmen edidit Fr. Norati, Carmina medi aevi (Firenze 1883) p. 69 sq., ex codice Senensi L. VII. 17, membr. saec. XIV, f. 26, ubi strophae alio ordine dispositae sunt. Variam lectionem eius pessimam adnotare nolui nisi duobus locis. 3) Hic incipit locus 3. Esdrae 3, 20, infra notatus.

- F. 301^a. De Gallicis et Anglicis, qui student calicibus epotandis, quibus congruere potest illud Iere. XI^a: *Domine, demonstrasti michi, et cognovi*^b, *tunc ostendisti michi studia eorum.*
- F. 301^d. De sancto Lodovico rege Francie et de¹ primo eius passagio, quia bis transfretavit^c.
- De maioritate et parvitate dierum in Francia.

omnia precordia facit honesta. Et non meminit regem neque magistratum et omnia aperta¹ facit loqui: et non meminere, cum biberint, amicitiam nec fraternitatem, sed post non multum sumunt gladios; et cum a vino meruerint et surrexerint, non meminerunt que gesserunt. Item supra in principio dicti sui is qui dixerat de fortitudine vini hoc modo inchoaverat: *Vini, quam prevalet vinum omnibus hominibus qui bibunt illud. Seducit mentem. Itemque regis et orphani facit mentem ranam. Item servi ac liberi, pauperis ac divitis, III. Esdre IX°.* Nota, quod, sicut legitur Gen. IX°: *Noe bibens vinum inebriatus est et nudatus in tabernaculo suo, et illa occasione dixit Noe nepoti suo: Maledictus Chanaan puer, servus servorum erit fratribus suis. Ubi Ieronimus.* dicit beatus Ieronimus: *Antiquam vinum inveniretur, mandabat omnibus et arguunt^h sensatos.* Item Eccli. XIX°: *Vinum et mulieres apostatare faciunt sapientes et arguunt^h sensatos.* Exemplum patet in filiabus Loth, que dederunt patri suo bibere vinum, ex certa scientia volentes, quod cognosceret eas, sicut et fecit, Gen. XIX. Hinc est, quod Salomon, postquam locutus est de mala muliere dicens Prover. XXIII°: *Forca profunda est meretrix et puteus angustus aliena. In-sidiatur in via quasi latro et quos incautos videt interficiet, statim subdit de vino dicens: Cui ve? Cui patri ve? Cui vice? Cui force? Cui sine causa vulnera? Cui suffusio^k oculorum? Nonne his qui morantur^l in vino, et student calicibus epotandis? Ad litteram Gallici et Anglici student calicibus epotandis. Ideo Gallici habent suffusionem oculorum, quia ex nimia potatione vini oculos reversatos et rubeos et lipposos et cerpjosos^m habentⁿ; et summo mane, postquam a vino emeruerint^o, cum talibus oculis vadunt ad sacerdotem, qui celebravit, et rogant, ut stillent aquam lotionis manuum in oculis eorum. Quibus dicebat frater Bartholomeus Guisculus de Parma³ apud Pruvinum⁴, ut pluries audi: 'Alc! ke malonta ve don Dé! Metti de l^o aighe in le^o vins, non in lis ocli⁴. Quod est dicere: 'Entis! quod malum tribuat vobis Deus! Ponatis aquam in vino, quando debetis bibere, et non in oculis'. Item Prover. XX° dicitur: *Luxuriosa res vinum et tumultuosa ebrietas: quicumque his delectatur, non erit sapiens.* Anglici certe talibus delectantur et student calicibus epotandis. Accipit enim unus Anglicus unum magnum ciphum vini et bibit totum dicens: 'Ge bi a vu'. Quod est dicere: 'Tantum oportebit vos bibere, quantum ego bibam'⁵. Et credit dicere et facere magnam curia-*

a) numerus XI alio subfuso atram. a Sal. post suppl. b) duo certa per syllabas initiales tantum indicata in c. c) tunc Vulg.: post tu non punctum, ut brevitatem cognosceretur, positum est in c., et tu etiam infra f. 382^d, ubi hic versus allatus est. d) de a Sal. superscr. e) transfret. corr. 40 transfret. e. f) per talenta Vulg. g) sic c. h) arguent Vulg. i) Cum Vulg. k) suffusio corr. suffusio c. l) commorantur Vulg. m) sic c. cum littera j longa. n) habent a Sal. in marg. suppl. o) del a Sal. superscr. p) sic c. q) li socii c.

1) Ex Decr. Gratiani I, Dist. XXV, c. 8. Sal. haec assumpsisse videtur, ubi ea non ex libro Hieronymi, sed ex Ambrosii De Elia et ieiunio c. V, 11, Opera ed. Maur. (Paris. 45 1686) I, p. 539, allata sunt. 2) Cf. supra l. 9. 3) De quo cf. infra f. 308^{b-c}. 4) Ubi Sal. a. 1247. Dec. 13—1248. Febr. 1. moratus est; cf. supra f. 298^b, p. 212. 5) Eadem

F. CCCII^a. De Lodovico rege Francie, qui interfuit capitulo provinciali fratrum
Minorum Senonis celebrato.

litatem et habet valde pro malo, si quis aliter fecerit, quam ipse docuit verbo et
monstravit exemplo. Et tamen facit contra scripturam que dicit Hester I^o: *Vinum* ^{7. 8.}
⁵ *quoque, ut magnificentia regia dignum erat, abundans et precipuum ponebatur, nec erat*
qui nolentes cogeret ad bibendam. Item alia scriptura dicit Eccli. XXXI°: *Diligentes* ^{9. 30.}
¹⁰ *in vino noli proroavv, multos enim exterminavit vinam.* Et prosequitur de sobrietate
bibendi usque ad finem capituli. Parcendum^a tamen est Anglicis, si libenter
bibant bonum vinum, quando possunt, quia parum habent de vino in patria sua.

Minus parcendum est Gallicis, quia plus abundant, nisi forte dicatur: Durum est
assueta relinquere¹. Nota, quod in versibus ita habetur:

Det vobis piscem Normandia terra marinum, Versus.
Anglia frumentum, lac Scovia, Francia vinum,
Silva ferax, arv volucribus, armenta butyrum,
¹⁵ *Ortus delicias, nemus umbram, stagna papirum.*

De hac materia satis sit dictum. Notandum, quod in Francia, ut vidi oculis
meis, maiores sunt dies in consimilibus mensibus quam in partibus Italicis, ut in
Maio hic et ibi^b et in yeme hic^c et ibi minores².

Revertamur⁴ iam nunc ad cursum nostrum, ut de rege Francie prosequa-
mur. Igitur

Anno Domini millesimo CC^oXLVIII^o circa festum pentecostes sive post³ ab ^{1248.}
Altisiodoro ad conventum Senonensem descendit, quia provinciale capitulum ad-
ministracionis Francie ibi celebrari debebat, et dominus Lodovicus rex Francie
illuc erat venturus. Congregato itaque capitulo minister Francie cum diffinitoribus ^{7. cccc.}
²⁵ ad fratrem Iohannem de Parma, generalem ministrum, qui in illa domo erat,
accessit dicens ei: Pater, nos examinavimus et approbavimus XL fratres, qui ad
capitulum venerant pro habendo predicationis officio, et dedimus eis et evisimus
eos, ut redeant ad loca sua, ne ex multitudine fratrum domus capituli sit gra-
vata. Quibus generalis minister respondit, quod insipienter et male fecerant, quia
³⁰ hoc non conceditur ministris provincialibus et diffinitoribus nisi in absentia gene-
ralis. Et addidit: Examinationem quam de eis fecistis, iam habeo approbatam,
sed volo, quod omnes revocentur et a me officium predicationis habeant, secundum
quod in regula continetur⁵. Et factum fuit ita. Et fuerunt postea in loco capi-

a) penia mutata. b) supple minores. c) supple maiores. d) sub Revert. — Igitur linea
³⁵ rubra subducta in c. cum magna littera initiali R.

vide supra f. 254°, p. 113. In epistola pppae ad diebolam circa a. 1265. confecta, edita
a W. Wattenbach, 'SB. d. Akad. d. Wiss. zu Berlin, Phil.-hist. Cl.' 1892, p. 109, de ipsis
fratribus Minoribus dicitur: omnis tamen voluntarius . . . ad potus equales Anglico more
se obligat ex amore. 1) In *Lucidi Legenda Aurca* c. XXVII, ed. Grasse p. 163, et in
⁴⁰ *Petri Cron. Aular. regiae* c. 75, 'Königsaber GQ.' ed. J. Loserth p. 185, legitur: difficile
est consueta relinquere; *Thomas de Celano, Vita-Frangisci prior* I, 3: Gravissimum est
assueta relinquere. 2) *Quod Paulus dicit*, *Hist. Langob.* I, 5, advertit, quem librum Sal.
legerat. 3) *Post pentecosten* (Lun. 7) *procedit dubio*; vide p. 222, n. 1. 4) *Reg. secunda* c. 9:
⁴⁵ nullus fratrum populo penitus audeat predicare, nisi a ministro generali huius fraterni-
tatis fuerit examinatus et approbatus, et ab eo officium sibi predicationis concessum.

F. 302^b. De qualitate regis Francie quantum ad corpus, et de devotione eius quantum ad animam.

F. 302^c. Quod rex Francie postulavit suffragii fratrum, et fuerunt sibi concessa.

1248. ¹ tali usque ad finem eius. Et quia rex Francie de Parisius erat egressus¹ et ad capitulum veniebat, cum iam appropinquaret^a domui, egressi sunt omnes fratres Minores obviam ei, ut honorifice reciperetur ab eis. Et frater Rigaldus ex ordine Minorum, magister cathedralis Parisius² et Rotomagensis archiepiscopus³, indutus pontificalibus paramentis egressus est domum et ibat festinanter ad regem querendo et dicendo: 'Ubi est rex? ubi est rex?' Et ego sequebar eum. Nam solus et attonitus ibat cum mitra^a in capite et baculo pastorali in manu. Moram enim contraxerat in preparando se, ita quod alii fratres iam erant^b egressi et stabant hinc inde per stratum versis vultibus e regione, regem venturum videre volentes. ^{4, Reg. 6, 10.} Et miratus sum ultra modum in memetipso dicens: 'Certe legi *non semel neque bis*, quod Senones Galli usque adeo fuerunt potentes, quod duce Brenno Romanos ceperunt. Nunc autem mulieres eorum pro maiori parte pedisseque esse videntur.¹⁵ Et si rex Francie per Pisas vel per Bononiam transitum fecisset, totus flos dominarum de civitatibus nominatis obvius occurrisset'. Tunc recordatus sum, quod vera est Gallicorum consuetudo. Nam in Francia solummodo burgenses in civitatibus habitant, milites vero et nobiles domine morantur in villis et possessionibus suis. Erat^d autem rex subtilis et gracilis, macilentus convenienter et longus⁴, ²⁰ habens vultum angelicum et faciem gratiosam. Et veniebat ad ecclesiam fratrum Minorum non in pompa regali, sed in habitu peregrini, habens capsellam et burdonem peregrinationis ad collum, qui optime scapulas regias decorabat. Et veniebat non eques, sed pedes; et fratres sui germani, qui tres comites erant, quorum primus Robertus⁵, ultimus Karulus⁶ dicebatur, qui fecit magna et laude dignissima, consimili humilitate et habitu sequebantur, ut vere illud propheticum dicere ²⁵ possent: *Hi in curribus et hi in equis, nos autem in nomine domini Dei nostri invocabimus*. Nec curabat rex de comitiva nobilium, sed magis de orationibus et suffragiis ³⁰ pauperum. Et ideo adimplebat quod Ecclesiasticus IIIe docet: *Congregationi pauperum affabilem te facito*. Revera magis erat dicendus monachus quantum ad devotionem cordis, quam quantum ad arma bellica miles. Ingressus itaque ecclesiam fratrum, devotissime facta genuflexione coram altari, oravit. Et cum ³⁵ egredieretur ecclesiam et adhuc super hostium staret, eram iuxta eum. Et ecce ⁴⁰ ^{47, 302^c.} oblatus est ei et ex parte thesaurarii Senonensis ecclesie representatus^d magnus lucius vivus in aqua in conca lignea de abiete, quam Tusci^a bigoncam⁷ appellant, ³⁵ in qua lavantur et balneantur infantes, cum in cinabulis nutriuntur. Siquidem

a) sic e. b) erant a *Sal.* in marg. suppl. c) sequitur ζ initio scriptum. d) penna mutata. e) pau pauperum e. f) cum a *Sal.* in marg. suppl.

1) *Die Lun.* 12; cf. *Vincenuti Spec. hist.* XXXI, 89; *Andree Marchion. Conf. alt.* SS. XXVI, p. 215; *Ann. S. Dionysii, 'Bibl. de l'école des chartes'* XI, p. 292. *Moritas est apud Corbolum et Melesani, antequam Senones adveniret* (cf. SS. R. Gall. XXI, p. 414). *Ex igitur die Lunii 15. vel 16. percussisse videtur.* 2) Cf. *Cron.* XXIV ministr. gener., *Avuleto Francie*, III, p. 220. et *ibid.* n. 2. 3) *Ordo Rigaldus a.* 1248. *Mart.* — 1275. *Jul.* 2. 4) *Ioh. de Joinceille* § 228, ed. *Nat. de Wailly* (Paris 1874) p. 226: Mais onques si bel armé ne vi, car il paroit desur toute sa gent des les espauls en amont. 5) *Comes Artesiae*, 46. 6) *Comes Andegaviae et Prorincia.* *Omissus est Alfonsus comes Pictaviae.* 7) *Nunc Ital.* bigoncia, *Witte.*

F. 302^a. Quod rex Francie comedit cum fratribus et fecit expensas.

carus et pretiosus piscis in Francia lucius reputatur. Et regratiatus est rex tam ^{1248.} mittenti quam exenitum presentanti. Deinde dixit intelligibili voce, quod nullus ^{Jan.} ingrederetur domum capituli, nisi esset miles, exceptis fratribus, quibus loqui volebat. Cum autem essemus in capitulo congregati, rex cepit dicere facta sua recommendando seⁿ et fratres suos et dominam reginam, matrem suam¹, et totam suam societatem, et devotissime genuflectendo petit orationes et suffragia fratrum. Et aliqui fratres de Francia, qui erant iuxta me, ex devotione et pietate quasi inconsolabiliter flebant. Post regem vero cardinalis Romane curie², scilicet^b domnus Oddo³, qui condam Parisiensis cancellarius fuerat et cum rege transfretare debebat, exorsus est loqui, et paucis verbis nos expedivit, faciens quod Ecclesiasticus VII. docet: *Coram rege non velle rideri sapiens*. Et iterum Iob XXIX⁴: *Verbis meis nichil addere audebam*. Item Prover. XXX⁵: *Ne audas quicquam verbis illius, et arguaris iocundusque mardar*. Post istos duos locutus est frater ^{fr. 6. 17. 22.} ^{fr. 6.} Johannes de Parma, generalis minister, cui ex officio incombebat^d responsio, dicens: ^{fr. 4. 5. Eccl. 4. 7.} Ecclesiasticus docet XXXII⁶: *Loqui se maior natu, docet enim te. Primum verbum diligatis scientiam*. Rex noster et dominus et pater et benefactor, et qui *congregationi materiam affabilem* se fecit, venit ad nos humiliter et utiliter, curialiter et benigne, et primo locutus est nobis, sicut eum decebat; nec petit a nobis aurum et argentum, quibus per Dei gratiam eraria sua sufficienter abundant, sed postulat orationes et suffragia fratrum, et pro tali negotio, pro quo multipliciter commendandus videtur. Quia revera hanc peregrinationem et cruci signationem assumpsit domnus rex ad honorem domini nostri Iesu Christi et ad dampnum Terre Sancte succursum et ad debellandum hostes et inimicos fidei et crucis Christi et ad honorem universalis ecclesie et totius fidei Christiane et pro salute anime sue et omnia qui secum transfretare debebant^e. Quapropter⁷, quia fuit precipuus ordinis benefactor et defensor, non solum Parisius, verum etiam in toto regno suo, et quia ita humiliter venit ad nos cum tam digna societate, pro tali negotio ad suffragia ordinis postulanda, dignum et congruum est, ut rependamus ei aliqua beneficia. Et quia fratres de Francia promptiores sunt ad negotium istud suscipiendum et plus intendunt facere, quam ego scirem imponere, ideo illis nullam legem impono. Quia vero ego inchoavi ordinem visitare, disposui in mente mea cuilibet sacerdoti pro rege et pro tota sua societate IIII⁸ missas imponere: unam de sancto spiritu, aliam de cruce, tertiam de beata virgine et quartam de trinitate. Et si contingat, quod filius Dei vocet eum de hoc mundo ad patrem, adhuc per fratres superaddentur maiora. Et si non respondi sufficienter secundum desiderium suum, ipse rex sit dominus precipiendi, quia ex parte nostra non deest qui impleat, sed qui iubeat. Audiens hec rex regratiatus est generali ministro et in tantum acceptavit responsionem suam, quod voluit eam litteris generalis et sigillo confirmatam habere. Et factum fuit ita⁹. Porro illa die rex fecit expensas et comedit cum fratribus. Et comedimus in refectorio; et comederunt

^a sequitur et se expellet, et misericordiam debetam. ^b I. d. Oddo in marg. a Sal. suppl. ^c penes regem Valg. ^d sic (incombebat) e. ^e XXX in loco suo. ^f diligenti scientia Valg. ^g aut in loco suo. ^h sequitur. ⁱ atramento nigro scriptum. ^j pena mutata.

¹ Blancam. ² Episcopus Tuscanus. ³ Quas litteras frater Andreas de Bononia, socius Iohannis generalis ministri, scripsit, ad Sal. infra f. 439^b, narravit.

f. CCCIII^a. De humilitate, quam ostendit generalis minister comedendo seorsum
in alia mensa.

f. 303^b. De prandio regis Francie magnifice preparato; et quod declinabat
de strata, ut iret ad suffragia religiosorum poscenda.

1248. ^{106.}
f. ccciii. ibi^a tres fratres regis et cardinalis Romane curie et generalis minister et frater 5
Rigaldus, archiepiscopus Rotomagensis, et provincialis, minister Francie et custodes
et diffinitores et discreti et quotquot de corpore capituli erant et fratres hospites,
quos nominamus^b forenses. Cognoscens itaque generalis minister, quod eum
rege erat nobilis et digna societas, scilicet tres comites et Romane ecclesie legatus
et cardinalis et Rotomagensis archiepiscopus, noluit se obstentare^c in faciendo 10
opere suo iuxta verbum quod scriptum est Eccli. XI: *In die honoris tui ne ex-*
tollaris, quamquam invitaretur, ut iuxta regem discumberet^d, sed magis voluit opere
implere quod Dominus docuit verbo et monstravit exemplo, scilicet curialitatem
et humilitatem. Ait enim in evangelio Dominus Luc. XIII: *Cum invitatus fueris*
ad nuptias, non discumbas^e in primo loco, ne forte honoratus te sit invitatus ab illo,
et veniens is qui te et illum vocavit dicat tibi: 'Da hunc locum'. Et tunc incipies cum
rubore vorissimum locum tenere. Sed, cum vocatus fueris, vade, recumbe in novissimo
loco, ut, cum venerit qui te invitavit, dicat tibi: 'Amice, ascende superius'. Tunc erit
tibi gloria coram simul discumbentibus^f, quia omnis qui se exaltat humiliabitur, et qui
se humiliat exaltabitur. Iterum alia scriptura dicit Eccli. XIII: *Advocatus a poten-*
tiore discede, ex hoc enim magis te advocabit. Non^g improbus sis, ne impingaris^h.
Iterum alia scriptura dicit Prover. XXV: *Ne gloriosus appareas coram rege et in*
loco magnorum ne steteris. Melius est enim, ut dicatur tibi: 'Ascende huc', quam ut
humilioris coram principe. Elegit igitur frater Iohannes et discubuit in mensa
humilium, sed nobilitate est ex presentia sua, et multi edificati ex hoc habuerunt 25
bonum exemplum. Et sicut

nobilitas riles frons generosa dapusⁱ.

Versus.

sic ex presentia humilis humiliter discumbentis^j locus sive mensa magnifice decoratur.
Considera etiam, quod Deus non omnia luminaria celi posuit in una parte tantum,
sed in diversis locis ad maiorem pulcritudinem, et utilitatem diversimode collo- 20
cavit. Porro illa die rex implevit scripturam que dicit Eccli. III: *Congrega-*
tionem pauperum affabilem te facito. Et iterum dicit Eccli. IX: *Viri iusti sint tibi*
convive, et in^k timore Dei sit tibi gloriatio, et in sensu sit tibi cogitatus Dei, et omnis
enarratio tua in preceptis altissimi. Habuimus^l igitur illa die primo cerasas^m,
postea panem albissimum; vinum quoque, *ut magnificentia regia dignum erat, abans*
dans et precipuum pomulatur. Et iuxta morem Gallicorum erant multi qui volentes
invitarent et cohererent ad bibendumⁿ. Postea habuimus fabas recentes cum lacte
decoctas, pisces et caneros, pastillos anguillarum, risum cum lacte amigdalorum
et pulvere cynamomi, anguillas assatas cum optimo salsamento, turtas et iuncatas^o
et fructus necessarios habuimus abundantem atque^p decenter. Et omnia curialiter 10

a) I (ibi) in marg. a Sal. suppl. b) for. nom. coev. nomi. for. e. c) sic e. d) discubet e.
e) discubus e. f) discumbentibus e. g) Ne Vulg. h) sequitur C unico scriptum. i) discumbentis e. k) in
a Sal. superser. l) penam mutata. m) atque a Sal. in marg. suppl. alia voce (12?) in columna deleta.

1) Idem versus iam supra f. 228^a, p. 51, allatus est, ubi n. 1. adde eum esse Gualleri
Anglici, *Romuleae fabulae* 12. v. 4. L. Hervieux, *Les fabulistes Latins* II, p. 389. 45
2) Cf. supra p. 221, l. 4—6. 3) Ital. giuncata, Quarfäfe.

F. 303^c. De humilitate regis Francie, quam fecit iuxta verbum quod scriptum est: *Humiliavi in terra vilam meam.* Fs. 143. 3.

F. 303^d. De fratre Hugone Provinciali, et de qualitate ipsius quantum ad corpus et quantum ad animam et quantum ad scientiam.

fuerunt apposita et sedule ministrata. Sequenti die rex aggressus^a est iter suum. 1248.
Iun.
Ego vero finito capitulo secutus sum regem. Habebam enim obedientiam a generali ministro gundi in provinciam Provincie ad morandum. Et facile fuit michi ipsum regem repperire, quia de strata publica declinabat frequenter, ut iret ad heremitoria fratrum Minorum et aliorum religiosorum: hinc inde a dextris et a sinistris, ut se eorum orationibus commendaret¹. Et hoc negotium semper exercebat, quousque pervenit ad marc et arripuit iter vadens ad Terram Sanctam. Cum f. 309^c.
autem visitassem fratres de Altisiodoro, de quorum conventu fueram, ivi una die Iun. 20.
Vergellacium, quod est in Burgundia nobile castrum, in quo corpus Magdalene credebatur tunc esse²; et in crastinum erat dies dominica³; et summo mane rex Iun. 21.
venit ad fratres ad suffragia fratrum poscenda iuxta verbum quod scriptum est f. 27.
Prover. XI: *Bene surgit dilucio, qui querit bona.* Et totam comitivam suam rex dimisit in castris, a quo fratres⁴ valde parum distabant. Et duxit rex secum solummodo tres fratres suos et aliquos servientes, qui eorum essent custodes. Et facta genuflexione et reverentia coram altari, fratres respiciebant sedilia et f. 309^c.
ligna, in quibus sederent; rex vero sedit in terra et in pulvere, ut vidi oculis f. 19.
meis; ecclesia enim illa pavimentata non erat; et vocavit nos ad se dicens: Venite ad me, fratres mei dulcissimi, et audite verba mea. Et fecimus circumulum circa eum in terra cum eo sedendo, et fratres sui germani similiter. Et fecit recommendationem suam et poposcit orationes et suffragia fratrum secundum formam f. 309^c.
superius iam descriptam. Et post responsionem sibi factam egressus est ecclesiam, ut iret viam suam. Et dictum est ei, quod Karolus^b ferventer orabat. Et rex gaudebat et patienter expectabat fratrem orantem nec ascendebat equum. Et alii f. 19.
duo fratres comites⁵ forinsecus similiter expectabant cum rege. Et Karolus^b erat faciebat multas genuflexiones ad altare, quod erat in ala ecclesie iuxta egressum. Et ego videbam et Karolum ferventer orantem et regem iuxta hostium exterius f. 309^c.
patienter expectantem, et multum fui edificatus. Et cognovi, quod vera est f. 19.
scriptura que dicit Prover. XVIII: *Frater qui adiuvatur a fratre quasi civitas firma.* Post hec rex ivit viam suam et finitis negotiis suis ad sibi preparatum f. 309^c.
navigium properavit⁶. Ego vero ivi Lugdunum et adhuc inveni ibi dominum f. 29.
papam Innocentium quartum cum cardinalibus suis. Post hec descendit per Rodanum usque ad civitatem Arelatensem, que per V miliaria distat a mari⁷. Et festum erat beati Petri apostoli; et tunc venit ad locum illum frater Raimundus, f. 29.
minister Provincie, qui postea factus fuit episcopus⁸, et honorifice me suscepit;

40 a) sic e. b) sic h. l. c. c) sequitur C minus scriptum.

1) Cf. Ann. Esphond. fr. Praedicat., Mon. Ephesfurt. p. 103. 2) Cf. infra f. 426^v, ubi Sal. dicit corpus Marine Magdalene reverenter esse in castro S. Maximini. 3) Iun. 21. procul dubio. Nam die Iun. 29. Sal. iam Arelatem pervenit; infra l. 38. 4) I. e. conventus fratrum Minorum. 5) Robertus et Alfonsus. 6) Beatrixem. 7) Margareta. 45 8) Ad Aquis mortuas (Aiguasmortes), ubi die Aug. 25. navem ascendit. 9) Nescio cuius ecclesiae.

F. CCCIII^a. Qualiter frater Hugo reprehendit cardinales, qui rumores requirebant ab eo.

1248. et lector Montis-pesulani erat cum eo. Postea ivi per mare Massiliam et a
Int. Massilia Areas ivi ad videndum fratrem Hugonem de Bariola, qui et de Digna,
 quem Lombardi fratrem Ugonem de Monte-pesulano dicebant. Hic erat unus de
 maioribus clericis de mundo et sollempnis predicator et graciosus tam clero quam populo
 et maximus disputator et paratus ad omnia¹. Omnes involvebat, omnibus conclu-
 debat, linguam disertissimam habebat et vocem tanquam tube sonantis et tonitru-
 i magni et aquarum multarum sonantium², cum decurrunt per preceps³. Nunquam
 inculcabat, nunquam cespitabat. Semper ad omnem responsonem erat paratus.¹⁰
 Mirabilia dicebat de celesti curia, id est de gloria⁴ paradisi, et terribilia de in-
 fernalibus peris. De provincia Provincie fuit oriundus, mediocris stature et niger
 non disconvenienter. Spiritualis homo ultra modum, ita ut alterum Paulum cre-
 dere te videre seu alterum Helyseum. Nam *in diebus suis non perlimuit princi-*
*pe[m], et potentia nemo ricit illum, nec superavit illum verbum aliquod, Eccli. XLVIII.*¹⁵
 Ita enim loquebatur in consistorio pape et cardinalibus sicut pueris congregatis
 ad ludum, et hoc apud Lugdunum et priori tempore, quando curia fuit Rome.
 Nam omnes tremebant eum, quando audiebant ipsum loquentem, sicut tremit
 iuencus in aqua⁵. Quare hoc? Quia illud Ysaie implebat LI: *Nolite timere oppro-*
*brum hominum et blasphemias eorum ne metuas. Sicut enim vestimentum sic comedit*²⁰
eos vermis, et sicut lanam sic derorabit eos tinea. Et iterum in eodem capitulo:
Quis tu, ut timeas ab homine mortali et a filio hominis, qui quasi fenum ita arecet,
et oblitus es Domini creatoris tui et cet. Interrogatus enim a cardinalibus ali-
 quando, cuiusmodi rumores haberet, ita vituperavit eos sicut asinos dicens: Ego
 rumores non habeo, sed habeo plenam pacem et cum conscientia mea et
 cum Deo meo, *que exsuperat omnem sensum* et custodit cor meum et intelligen-
 tiam meam *in Christo Iesu*, domino meo. Vere scio, quod rumores inquiritis et
 ad hoc vacatis tota die. Nam Athenienses estis et non Christi discipuli de qui-
 bus⁶ Lucas in Actibus dicit XVII: *Athenienses autem omnes et adven- hospites ad-*
nihil aliud vocabant nisi, aut dicere aut audire aliquid novi. Discipuli Christi piscu-
 tores et debiles homines secundum seculum extiterunt, et tamen totum mundum
 converterunt, quia manus Domini fuit cum illis⁶ iuxta verbum quod scriptum est
 Mar. ultimo: *Illi autem profecti predicaverunt ubique, Domino cooperante et sermonem*
confirmante sequentibus signis. Et ideo bene impleverunt quod de eis scriptum
 Ps. 18, 5. fuerat: *In omnem terram exivit sonus eorum, et in fines orbis terre verba eorum*⁶. De
 Ps. 44, 17. vobis autem non impletur quod scriptum est: *Pro patribus tuis pati sunt tibi filii:*
constitues eos principes super omnem terram. Quia revera vos estis qui edificatis Syon

a) gloria a Sal. in marg. suppl. b) timeres Vula. c) quibus a Sal. in marg. suppl. d) sequitur e minis scriptum.

1) Vide quae Joh. de Jovaville, *Hist. de saint Louis* § 55, 56, 657-660, ed. N. de Wailly p. 32, 360 sqq. (cf. SS. XXVI, p. 558), de eo narrat, ut copiosas, quantae fuisse Hugo fuerit. Summa etiam laude effertur Hugo in *Cron. XXIV gener. ministr.*, *Analecta Francise*, III, p. 404 sqq. 2) Cf. Ps. 76, 18, 19: Multitudo sonitus aquarum . . . vox tonitru tui in terra. 3) *Mich.* 4, 4: sicut aquae, quae decurrunt in praecipis. 4) Cf. supra f. 224^a, p. 40, n. 1. 5) *Philipp.* 4, 7: Et pax Dei, quae exsuperat omnem sensum, custodiat corda vestra et intelligentias vestras in Christo Iesu. 6) *Ezech.* 3, 14: manus enim Domini erat mecum.

F. 304°. Quod tam papa quam cardinales negligunt facere consilium Ietro de viris idoneis eligendis pro regimine pastoralis officii.

in sanguinibus et Ierusalem in iniquitate, Miché II: Nam vestros nepotulos et consanguineos ad ecclesiastica beneficia et dignitates assumitis, ut parentelam vestram exaltetis et divitem faciatis, et excluditis idoneos et bonos viros, qui essent utiles ecclesie Dei, et prebendatis puerulos in cubulis decubantes. Ideo bene quidam truttannus de vobis dixit:

Accusatire ad curiam si ceperis ire, Versus.
proficis in nichilo, si pergis absque dativo¹.

16 Et iterum alius:

Curia Romana non curat ovem sine lana², Versus.
Presulis Albini seu martyris ossa Ruffini
Rome quisquis habet, vixitere cuncta vada³,
Mus elephas fit, fasque vephas, de Simone Cephas.

16 Certe vos estis, de quibus dixit Amos V: Qui convectis in absinthium⁴ iustitiam⁵, et insittam in terra re iniquis. Vos estis qui separati estis in diem malum et approximat⁶ solio iniquitas. Qui dormitis in lectis carnis et lascivitis in stratis vestris; Qui comeditis agnum de grege et citulos de medio armenti. Qui cavitis ad vocem psalterii: Sicut David putaverunt se habere recta cantica, bibentes in fialis vinum et optimum unguento delibati, et nichil compatimini⁷ super contritione Joseph, Amos VI: Vos estis, de quibus Ysaias propheta dixit V: *Ve⁸ qui dicitis malum bonum et bonum malum, ponentes tenebras lucem et lucem tenebras, ponentes amarum in dulce et dulce in amarum. Ve qui sapientes estis in oculis vestris et coram vobis meliores prudentes. Ve qui potentes estis ad bibendum vinum et viri fortes ad miscendum ebrietatem. Ve qui iustificatis impium pro meritis et iustitiam iusti auferitis ab eo.* Item bene completur in vobis quod in figura vestri scribis et Phariseis imprecatus est Deus Mat. XXIII: *Ve vobis, scribe et Pharisei, hypocrite, qui circuitis mare et arundam, ut faciatis unum proscriptum: et cum fuerit factus, facitis eum filium gehenne duplo quam vos.* Item quod Ietro docuit Moysen implere negligitis. Dixit enim Exo. XVIII: *Provide de omni plebe viros potentes et timentes Deum, in quibus sit veritas, et qui avertant avariciam, et constituat ex eis tribunos et centuriones et quinquagenarios et decimos, qui iudicent populum omni tempore.* Qualiter ista faciatis, vos ipsi cogitate et iudicate. Non enim de omni plebe viros eligitis, cum vultis facere cardinales, sed de parentela vestra et nepotulos vestros eligitis, ut sint cardinales, archiepiscopi et episcopi et pri-

35 a) sic e. b) patiebantur Vab. c) penno mutata. d) quia Vab.

1) Hos versus edidit I. v. Zingerte in 'SB. der Wiener Akad., Phil.-hist. Cl.' LIV (1866), p. 315. Estant in codice Monacensi Germ. n. 379. f. 13. Mutatos hos invenit 'N. Archiv' II, p. 401. 2) Hic versus assumptus est ex carmine De diversis ordinibus hominum c. 32, Th. Wright, Walter Mapes p. 230 (ubi quaerit pro curat), inter alios versus occurrit Carm. Burana n. XXI^a, c. 15, ed. Schmeller p. 23. Sed omnino vulgarissimus est, ut invenitur editus ab I. v. Zingerte l. l. p. 314; 'Archiv' VIII, p. 838; 'N. Archiv' II, p. 401; in Cron. Aulæ-regiæ c. 22, 'Königsader GQ.' ed. Loserth p. 468 (ubi pascit pro curat): in cod. Monac. n. I. dicto f. 13 (ubi capit). 3) Hi etiam versus sunt vulgarissimi, qui pauto mutati a multis afferuntur seu laudantur. Cf. ex. gr. SS. VIII, p. 98, n. 38; Berthold. Zwifalt., SS. X, p. 119; I. v. Zingerte l. l. p. 314; Sigebonus Vita Paulinae c. 46, ed. P. Mitzschke p. 94. *Albinus est argentum alburnum, Rufinus aurum rufum.*

F. 304^b. Quod frater Hugo cardinales durissime increpavit apud Lugdunum Gallie civitatem.

mates. Et augmentastis honorem vestrum moderno tempore multipliciter. Nam capellum rubeum papa Innocentius quartus contulit vobis¹, ut, cum equitatis, discerni possitis a reliquis capellanis. Cardinales etiam antiquo tempore non dicebami, sed diacones Romane curie et presbiteri dicebantur similes vestri et vestri predecessores; quod potest manifesto demonstrari exemplo: Ingressus Silvester papa ad Constantinum leprosum: nulla mentio de cardinalibus ibi habetur, sed dicitur, quod duos diacones et V presbiteros duxit secum². Item beatus Gregorius, antequam papa fieret, diaconus Romane curie appellatus fuit³, non cardinalis, similiter Longobardorum ystoriographus Paulus⁴ multique alii usque ad longa tempora successive. Quapropter melius denominavit vos⁵ abbas Ioachym de ordine Floris carpinales nominando⁶, quia revera optime scitis carpere et emungere et exhaurire marsupia plurimorum. Et scripturam triumphatorie et truttannie iuxta vestrum irroneum⁷ intellectum exponitis, dicentes I. Reg. II: *Domini enim sunt cardinales⁸ terre, et posuit super vos orbem*, id est orbis dominium, eo quod domini terre sint. Unde illud Iob IX: *sub quo currantur qui portant orbem*. Sed dicitur Prover. III: *Abominatio est Domini omnis illusor, et cum simplicibus sermone eius*. Nam *illusores ipse delidet et mansuetis dabit gratiam*. Cum autem aliquem ad cardinalatum assumitis, dicitis ei: *Accipe anulum, in quo non est angulus, esto princeps mundi et collega fratrum nostrorum*. Futurum est enim, ut puto, quod adhuc de vobis sit pontifex summus, id est papa, ex ambigione dicitur: *Namquid non principes mei sicut reges sunt?* Ys. X. Verba fuerunt Senacherib, qui diabolum prefiguravit. De Christi vero principibus, id est de apostolis, dictum fuit: *Constituit vos principes super omnem terram*. Quod vobis minime convenit, quia non super omnem terram laboratis et predicatis sicut illi, de quibus scriptum est: *In omnem terram erit sonus eorum, et in fides⁹ orbis terre verba eorum*. Nam Dominus dixerat eis Io. XV: *Posui vos, ut cati et fructum afferatis, et fructus vester maneat*. Vos autem non itis nisi ab hospicio vestro ad consistorium pape, et ingredimini pompatic domum Israel cum maxima comitiva. A consistorio pape transitis ad mensam et comeditis et bibitis splendide; postea transitis ad lectum et dormitis suaviter. Postmodum tota die estis ociosi in cameris vestris et marcetis ignavia et delectamini cum caniculis et annulis et nepotibus vestris et equis quadratis, et ut habeatis familiam copiosam et bene inditam et nobilem apparatus et prosperos de parentela vestra rumores. Talis est exercitatio

a) vos a Sal. in marg. suppl. b) sic e. c) ex prefigurati, ut superscripto a Sal. corr. prefiguravit e. d) quorundam verba syllabis vel litteris initialibus indicata in e.

1) In concilio Lugdunensi a. 1245. Cum hoc tempore ipsius Innocentii IV. dicta esse Sal. supra p. 226, l. 17. et infra f. 306^b, affirmet, personam Hugonis eo tempore loquentis hoc loco deponit et ex ipsius multo tempore post scribentis mente loquitur. 2) In Gestis Silvestri, Mombritius, Vitae sanctorum II, f. 278. 3) Hoc loco Sal. Iohannis diaconus Gregorii I, 29, vel Pauli Hist. Longob. III, 13. 20, videtur laudavisse, nam a Jacobo, Leg. Aurea c. XLVI, 3, quem dicit Sal. de rebus Gregorii semper seculus est, diaconus cardinalis dicitur. 4) Qui non Romane ecclesiae diaconus fuit. 5) Pseudo-Ioachim in expositione operum Isaias (de quo libello vide 'N. Archie' XV, p. 151 sq. 174): Tunc generalis ecclesie cardinales (cardines eod. Bruceell.) vel potius ex avaritie ambitu carpinales. 6) Vulg. nempe cardines habet. 7) Iam supra f. 304^b, p. 226. hi versus allati sunt.

vestra. Nec vobis est cure, quis peregrinus in vico iaceat, quis egeat panis, quis induendus, quis visitandus, quis redimendus, quis sepeliendus. Certe totum mundum possetis convertere, si faceretis quod sapiens docet Prover. VI: *Discurre, festina, suscita amicum tuum. Et iterum Prover. XXIII: Erue eos qui dicuntur ad mortem et qui trahuntur ad interitum liberare ne cesses.* Vobis plus crederetur quam aliis sacerdotibus. Et de populo scriptum est: *Reminiscentur et convertentur ad Dominum universi fines terre.* Certe Dominus non se inclusit in una civitate cum discipulis suis, sed misit eos binos ante faciem suam in omnem civitatem et locum, quo erat ipse venturus, sicut scribit beatus Lucas X: *Vos ergo quare non sic? Forte dicturi estis: "Quia mortem timeamus seu penuriam pati".* Sed audi, quid de apostolis apostolus scribit I. ad Cor. III: *Puto enim, Deus nos apostolos novissimos ostendit tanquam morti destinatos.* Et infra: *Usque in hanc horam esurimus et sitimus et nudi sumus et cet.* De Domino dicitur, quod *circumibat totam Galilaeam docens in sinagogis eorum et predicans evangelium regni et sanans omnem languorem et omnem infirmitatem in populo, [Mat. III].* Summus vero pontifex, qui papa nominatur et episcopus et servus servorum Dei, ut lucrentur denarios hi qui eum in carcere custodiunt, tota die et nocte moratur inclusus, ut illud Ys. videatur impletum XXXII: *Erit vir sicut qui absconditur a vento et celat se a tempestate.* Et addidit frater Hugo: *Si veritatem dico, quare non creditis michi? Qui est ex Deo, verba Dei audit, Io. VIII.* Nam ego, quos amo arguo et castigo, Apoc. III. De primo habetur Prover. VIII: *Ego diligentes me diligo, et qui mane rigilaverunt ad me, invenient me.* De secundo habetur II. Reg. VII: *Arguam eam in castra virorum et cet.* De tertio habetur in psalmo: *Castigans castigavit me Dominus et morti non tradidit me.* Item Iere. XXX: *Castigabo te in iudicio, ut non tibi videaris innocens.* Item Iere. XXXI: *Castigasti me, Domine, et exaltatus sum quasi iocundulus iocundus.* Item apostolus Tymotheo dicit in II^a, 4: *Argue, obsecra, increpa in omni patientia et doctrina.* Dicamus de singulis verbis hic positis: postea ponemus, quare apostolus ista precepit. De primo dicit sapiens in Prover. IX: *Argue sapientem, et diliget te.* Item Prover. XXIII: *Qui arguitur, laudabuntur, et super ipsos veniet benedictio.* Sed de malis auditoribus dicit Amos V: *Odio habuerunt in porta corripientem et loquentem perfecte abundantiam suam.* Quare? Quia non amat pestilens eum qui se corripit nec ad sapientes graditur, Prover. XV. Et ideo in auribus insipientium ne loquaris, quia despicient doctrinam eloquii tui, Prover. XXIII. Non recipit stultas verba prudentie, nisi ea dixeris que versantur in corde eius, Prover. XVIII. Ideo dicit Prover. IX: *Noli arguere discipulum, ne oderit te. Argue sapientem, et diliget te.* Item Prover. XIX: *Si corripueris sapientem, intelliget disciplinam.*

De secundo dicit apostolus II. ad Cor. V: *Obsecramus pro Christo, reconciliamini Deo.* Item prima Petri II: *Carissimi, obsecro vos tanquam advenas et peregrinos abstinere vos a carnalibus desideriis, que militat adversus animam. Ideo dicit infra V: Seniores qui in vobis sunt obsecro considerate et testis Christi passionum, qui et eius que in futuro est celebranda glorie communicatores: Pascite qui in vobis est gregem Dei, providentes non coacte sed spontanee secundum Deum, neque turpis lucri gratia, sed voluntarie, neque ut dominantes in cleris, sed formefacti gregis ex animo, ut cum apparuerit princeps pastorem, percipiatis inmarcescibilem glorie coronam.*

a) penam mutata. b) supple quod ex Valg. c) Mat. III. in marg. a Sal. suppl. d) De 40 C primo c. e) tymtheo c. f) verbis hic pos. de sing. corr. de sing. verbis hic pos. c. g) numerus XV postea in loco vacuo relicto a Sal. suppl. h) β (prima) in loco raso. i) cf. supra f. 275^a, p. 154, n. m. k) cf. supra p. 155, n. a.

1) Iam supra l. 28. haec verba allata sunt.

*r. 13. De tertio dicit apostolus ad Titum I: *Increpa illos dure, ut sani sint in fide. Ideo*
 *r. 10. *dicit sapiens Prover. XII: Qui odit increpationes, insipiens est. Item Prover. XV: Qui*
 *r. 31. 32. *increpationes odit, morietur. Item eodem: Puris, que audit increpationes vite, in medio sapientium commorabitur. Qui autem despicit disciplinam, despiciet animam suam: qui autem acquiscit increpationibus, possessor est cordis.*

2. Tim. 4. 2. *Dictum est: Argue, obsecra, increpa. Sequitur: In omni patientia et doctrina.*
 *r. 29. *De primo dicitur Prover. XIII: Qui patiens est, multa gubernatur prudentia; qui autem*
 *r. 32. *impaciens est, exaltat stultitiam suam. Item Prover. XVI: Melior est patiens viro forti, et*
 *r. 19. *qui dominatur animo suo, expugnabit urbem. Item Prover. XIX: Qui impaciens est, susti-*
 *r. 15. *nebit damnatum. De secundo dicitur Prover. XIII: Doctrina bona dabit gratiam, in itinere*
 *r. 10. *contemptorum vorago. Item Prover. XV: Doctrina mala deserenti viam vite. Item Prover.*
 *r. 8. XII: *Doctrina sua noscitur vir; qui autem vanus et excors est, patebit contemptui. Item*
 *r. 11. *Prover. XIX: Doctrina viri per patientiam noscitur, et gloria eius est iniqua preferendi.*

*r. 305. *Porro post verba premissa apostolus subdit causam, quare dixerit arguendum, ob-*
 *r. 5. 4. *secrandum et increpandum. Dicit enim II. ad Thimo. III: Erit enim tempus, cum sanam*
doctrinam non sustinebit, sed ad sua desideria conuertent sibi magistros prurientes acribus.
Et a veritate quidem auditum auertent, ad fabulas autem conuertentur. Ex quibus reuera

8. *vos estis, qui fabulas inquiritis et rumores. Dicit michi, quis ex collegio*
vestro — de cardinalibus loquor — cathalogo sanctorum adhuc fuit ascriptus?
Certe Damasus papa a vobis de adulterio fuit incriminatus, Ieronimus turpiter et
ignominiose fugatus. Ipse vero sapienter fecit recedendo a vobis et dando locum ire,
 *r. 19. *Ro. XII. Num, ut docet sapiens in Prover. XX: honor est homini qui separat se*
 *r. 5. *Seneca] a contentione. Seneca quoque dicit, quod magna pars sanctitatis est*
hortatores insanie reliquisse. Certe utilior fuit Ieronimus ecclesie Dei recedendo
a vobis, quam si stetisset vobiscum et papa fuisset, quia, si papa fuisset, forte
fecisset diacones III et presbiteros V et episcopos per diversa loca numero XV
et patenas vitreas ordinasset tenendas. Postquam autem a vobis recessit,
multos edidit libros et multos exposuit et Bibliam transtulit. Et hec dicta
sufficiant.

Act. 1. 54. *Audientes autem hec cardinales dissecabantur cordibus suis et stridebant dentibus*
in eum. Non tamen habuerunt audatiam respondendi, quia timor Domini irruerat
 2. Pet. 3. 14. *super eos, et manus Domini erat cum isto. Mirabantur tamen, quod tam audacter*
loquebatur ad eos; et tarde visum fuit eis, quod ab eis recederet et foras egre-
deretur, nec rogaverunt eum dicentes: Audimus te de hoc iterum, sicut Atheuenses
 *r. 32. *leguntur Paulo dixisse Act. XVII. Papa vero, antequam egrederetur, curialiter*

a) noscitur Vuly. b) penna mutata. c) hoc loco versus notus non ceptus est, nec C positum, postea vero a Sal. in margine littera initialis A atramento nigro et minio picta est.

1) Supra p. 229, l. 26. 2) Quod Sal. in Sicardi Cronica, SS. XXXI, p. 125, vel potius in Libri de temp. c. 41 (non edito: cf. SS. XXXI, p. 396) legit. 3) Haec de Hieronymo ex Jacobi Legenda Aurea c. CXLVI (141), ed. Grasse p. 654. 4) Cf. supra p. 260, p. 124, n. 1. 5) Iar. de Varagine enim l. l. scribit: mortuo autem Liberio papa Hieronymus dignus summo sacerdotio ab omnibus acclamatur. 6) Non certum locum Libri pontificalis erescipit, sed quales in quarumque Vita pontificum leguntur Sal. imitatus est: cf. Gesta pont. I, p. 20. 7) Sane non dubitabis, quin tota oratio longa Hugonis a fratre Salimbene composita sit, quae eius indole scripta, locis Biblicae eius more et locis ab eo alibi etiam allatis referta sit. 8) Luc. 1, 12: timor irruit super eum; 2. Paral. 20, 29: Irruit autem pavor Domini super . . . regna.

F. CCCVI^b. Quod papa Innocentius commendavit fratrem Hugonem de verbis que in consistorio dixerat cardinalibus.

F. 306^b. Quod frater Hugo audaciam habuit a papa et a Deo, ut cardinalibus diceret quicquid vellet.

5 dixit ei 'Iob XXXII^b': *Ut video, spiritus est in hominibus, et inspiratio omnipotentis dat intelligentiam. Nam spiritus ubi vult spirat, nec est in hominis ditione^a prohibere spiritum.* Benedicaris tu, fili, a summo Deo excelso, quia multa bona dixisti nobis: *Beati qui te viderunt et in amicitia tua decorati sunt. Vade in pace, et benedictio illius qui apparuit in rubo veniat super caput tuum!* Hec facta sunt in civitate

10 Lugdunensi in consistorio pape Innocentii quarti¹, presentibus Romane curie cardinalibus, qui rumores ab eo audire volebant et multa futura. Hec audiui ab ore fratris Hugonis, et ut audiui, ita descripsi². Cumque dixissem ei, quod mirabar de duobus, videlicet³ quomodo sustinuerunt eum contra se tot verba dicentem, et quomodo poterant eum auctoritatibus Biblie et plenitudine potestatis confundere,

15 si seivissent, respondit mihi dicens, quod non potuerunt propter duo. Primum propter securitatem summi pontificis, cuius auxilio et audacia eram fretus⁴. Nam⁵ summus pontifex misit pro me, et congregatis cardinalibus in consistorio, steti in medio eorum⁶, et dixit michi: "Audivimus de te, quod magnus clericus sis et bonus homo et spiritualis. Sed et hoc audivimus, quia successor sis abbatis Ioaehim in

20 prophetiis et magnus Ioaehita. Nunc ergo omnes nos in conspectu tuo assumus audire omnia, quecumque tibi precepta sunt a Domino, Act. X⁷. Quapropter, si quis est tibi sermo exortationis, propone et edessere nobis, quia permittitur tibi loqui pro tempore, Act. XXV⁸. Nam de secta hac notum est nobis, quia ubique ei contraditur, Act. 26: 1. ultimum". Tunc respondi et dixi: "Non sum propheta nec filius prophete, sed

25 credo prophetis. Si autem vultis, quod loquar in conspectu vestro, promittite michi, quod patienter expectabitis me loquentem usque ad finem verborum meorum, et viril Dominus, quia, quodcumque dixerit michi Dominus, hoc loquar, nec faciam sermonem exegitatum et ordinatum, nec loquar vobis placentia nec videbo vobis errores⁹, sed tangam montes, et famigabunt. Nam Deus dissipavit ossa eorum qui

30 hominibus placent, confusi sunt, quoniam Deus sperxit eos. Ideo Paulus apostolus dicit se in hoc culpabilem non fuisse, Gala. I¹⁰: *Si adhuc, inquit, hominibus placerem, Christi servus non essem.* Ieremias quoque plangendo ruinam civitatis Ierusalem imputat urbis excidium prophetarum adulationibus et silentio tacite veritatis, dicens Tren. II¹¹: *Prophete tui viderunt tibi falsa et stulta, nec aperiebant iniquitatem*

35 *tuum, ut te ad penitentiam provocarent. Viderunt autem tibi assumptiones falsas et eiectiones.* Sed cui loquar, et quem contestabor, ut audiat? Ier. VI¹²: *Eccc incircumcise¹³ aures eorum, et audire non possunt. Ecce verbum Domini factum est eis in opprobrium, et non suscipient illud. Ideo favore Domini plenus sum*". Tunc dixit papa: "Loquere terre, et respondebit tibi, et noli subtrahere verbum ex his que Dominus in

40 ore tuo posuerit, quia patienter audiemus te usque ad finem loquentem". Tunc ceperunt dicere cardinales despective loquendo: "Cuiusmodi rumores habet homo iste?"¹⁴ Tunc assumpta parabola et principio ex themate sive ex verbo, quod de

a) cf. supra p. 174, n. d. b) sequitur C minus scriptum. c) penam mutata. d) sic e. e) errore corr. errores e. f) ucyse e.

1) Itaque inter a. 1244. Dec. 2. et a. 1248. Ion. Cf. quod Angelus de Clarino, Hist. tribul. pers. IV, 'Archiv für Litteratur u. Kirchengesch.' II, p. 282, de fratre Hugone Lugduni prophetante dicit. 2) Ungaris, frater Salimbene! 3) Luc. 24, 26: stetit Iesus in medio eorum. 4) Cf. Is. 30, 10: loquimini nobis placentia, videte nobis errores. 5) Cf. supra f. 304^a, p. 226.

F. 300^a. De III^{or}. intimis amicis fratris Hugonis.

rumoribus dederant michi, prosecutus sum verba que Dominus michi dedit. Nam ipse est qui dixit: *Ego enim dabo vobis os et sapientiam, cui non poterant resistere et contradicere omnes aduersarii vestri.* Luc. XXI°. Et iterum: *Aperi — sive dilata¹ — os tuum, et implebo illud.* Et iterum: *Dominus dabit verbum; evangelizantibus virtute multa.* Et *dabit voci sue vocem virtutis*. Verba autem, que coram papa et cardinalibus locutus est frater Hugo, superius plena fide descripsi². Cum autem dixissem ei, quod faciliter eum confundero poterant, si dixissent: *Stultus si tacerit, sapiens reputabitur, et si compresserit labia sua, intelligens.* Prover. XVII°. Et iterum Prover. XXVI°: *Tudilium determinat causam, et qui imponit stulto silentium, iras mitigat.* Et poterant dicere papa, quod daret vobis unam disciplinam dicendo Prover. XIX°: *Pestilente flagellato stultus sapientior erit.* Et iterum Prover. XXI°: *Maledicto pestilente sapientior erit parvulus.* Et quod non erat apostolis melior³, qui in Actibus apostolorum flagellati leguntur, Act. V; papa quoque illud Ys. XLVII°, dicere poterat: *Utionem capiam, et non resistet michi homo.* Et respondit frater Ugo et dixit michi: *Si dedissent michi disciplinam, alacriter recepissem eam et dixissem: Disciplina tua correxit me in faciem, et disciplina tua ipsa me docebit.* Et iterum Act. V: *Urant apostoli gaudentes a conspectu concilii, quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu condemnationem pati.* Iterum dixit michi frater Hugo, quod impossibile erat, quod eum offenderent, tum quia papa promiserat, quod diceret quicquid vellat, et securitatem dederat defendendi, tum etiam quia manus Domini erat mecum, qui dicit Iere. I^o: *Tu ergo accinge lumbos tuos et surge et loquere ad eos omnia que ego precipio tibi. Ne formides a facie eorum. Nee enim timore te faciam valiam eorum. Ego quippe dedi te hodie in virilitatem uniuersam et in columnam ferream et in muram cretam super omnem terram, regibus Iuda et principibus eius et sacerdotibus et omni populo terre. Et bellabant aduersum te et non preualabant, quia firmo ego sum, ait Dominus, ut liberem te.* Et iterum ait Eze. III°: *Eccc dedi faciem tuam valentorem faciebus eorum et frontem tuam duriores frontibus eorum. Ut adamantem et ut silicem dedi faciem tuam. Ne timeas eos neque metuas a facie eorum, quia domus crasperas est.* Item Ys. L^o dicit: *Dominus Deus auxiliator meus, et ideo non sum confusus. Ideo posui faciem meam ut petram durissimam et scio, quoniam non confundar: Intra est qui iustificat me, quis contradicet michi? Stetis simul, quis est aduersarius meus? Accedat ad me. Ecce Dominus Deus auxiliator meus, quis est qui condemnet me? Item apostolus ad Ro. VIII°: *Si Deus pro nobis, quis contra nos? Ideo dicebat Iob XVII°: Libera me, Domine, et pone me iuxta te, et cunctis manibus paguet contra me.* Item Sapient. VIII°: *Tacentem me sustinebant et loquentem me respiciunt, et sermone me plura, minus ori suo impauerunt.* Benedictus Deus, qui me de hac materia expedit!*

Porro frater Hugo solitus erat dicere, quod III^{or} habebat amicos, quos specialiter diligebat. Quorum primus erat frater Iohannes de Parma, generalis minister⁴; et hoc congruum fuit, quia ambo erant magni clerici et spirituales viri

a) penna mutata. b) sermone me. c) Po in loco raso, cum littera initiali P atramento nigro et mino picta, ubi antea simplex P scriptum fuisse patet.

1) Dilata habet Vulg. Ps. 80. 11. et ita infra f. 324°. 2) Quod nemo credit, immo sua verba suo more Sal. procul dubio scripsit: etiamsi aliqua us insint, quae Hugo locutus erat. 3) Scil. Hugo. 4) Cf. Angelus de Clarino, Hist. tribul., pers. IV, ed. Fr. Ehrle in Archiv f. Literatur- u. Kirchengesch. II, p. 282: Frater Hugo de Dignâ in omnibus et per omnia idem cum fratre Iohanne (de Parma) senciebat.

F. CCCVII^a. De fratre Guilielmo, qui fecit Summam de vitiis et virtutibus, et de alio Guilielmo, qui dictus est Britto, qui similiter eiusdem nominis composuit librum.

F. 307^b. Quod notitiam habui fratris Hugonis, cum adhuc essem iuenculus in conventu Senensi.

et maximi Iohachite. Cuius etiam amore michi fuit familiaris, et quia videbat credere scripturis abbatis Iochim de ordine Floris. Secundus eius amicus fuit archiepiscopus Viennensis¹⁾, qui fuit sanctus homo et litteratus et honesta persona et ordinem beati Francisci multum dilexit. Nam amore fratrum Minorum fecit fieri pontem lapideum super Rodanum, eo quod fratribus ultra fluvium in territorio suo ad habitandum dederat locum. Et cum essem aliquando Viennae, venit frater Guilielmus²⁾ ex ordine Predicatorum, qui fecerat Summam de vitiis et virtutibus³⁾, de Lugduno Viennam causa predicandi et confessiones audiendi. Et quia in civitate illa fratres Predicatos locum non habebant, declinavit ad hospitandum cum Minoribus fratribus; et placuit guardiano, quod eum associarem, et familiariter fui cum eo, et ipse mecum, quia humilis et curialis homo erat, quamvis parve stature. Cumque interrogassem eum, quare in Vienna fratres Predicatos locum non habebant, dixit michi, quod potius volebant Lugduni unum bonum conventum habere, quam vellent habere tantam locorum multitudinem. Et rogavi ipsum, quod predicaret fratribus in festo annuntiationis beate virginis, quod instabat, eo quod libenter desiderabam ipsum audire. Nam tractatum de sermonibus fecerat preter Summam. Et dixit michi, quod si guardianus diceret sibi, obediret libenter. Et factum fuit ita. Et fecit pulcherrimum sermonem de annuntiatione beate virginis. Cuius thema sive exordium tale fuit: *Missus est angelus*. Alia vice me existente ibidem⁴⁾ supervenit frater Guilielmus⁵⁾ Britto ex ordine Minorum, cuius est Libri memoria; et quantum ad brevitatem stature assimilabatur priori Guilielmo⁶⁾, cuius supra mentionem feci, non autem quantum ad mores, quia magis furibundus et impatiens videbatur, ut parvulorum natura consuevit habere. Unde illud⁷⁾:

Vix humilis parrus, vix longus cum ratione.

Vix reperitur homo ruffus sine proditione.

In conventu etiam Lugdunensi audiavi ipsum corrigentem ad mensam presentem fratre Iohanne de Parma generali ministro⁸⁾, et papa Innocentio quarto Lugduni morante. Et adhuc frater Guilielmus non fecerat librum suum, qui suo nomine titulatur. Porro tertius frater Hugonis amicus fuit Robertus Grossa-testa Lincomiensis⁹⁾ episcopus, unus de maioribus clericis de mundo. Hic secundo post Burgundionem iudicem Pisinum transtulit Damascenum et Testamenta patriarcharum XII et multos alios libros. Quartus eius amicus fuit frater Adam de

a) Guills c. b) guillio c. c) sic c.

1) Iohannes I. a. 1218—1266. 2) A. 1249. mense Martio, cum Iano Lugdunum professe secretar: cf. infra f. 343^a. 3) Affectus in catalogo scriptorum ordinis Predicatorum edito a H. Denifle in 'Archiv f. Literatur- u. Kirchengesch.' II, p. 228, nr. 19, ubi falsum dicitur archiepiscopus Laudanensis. 4) A. 1249. mense Aprili, cum Lugduno Iannum reverteretur: cf. infra f. 344^a. 5) Eosdem reversus vide iam supra f. 266^a, p. 137. 6) A. 1249. mense Aprili; cf. infra f. 335^a, 339^a, 343^a, 344^a. 7) A. 1235—1253. 8) Cf. Ehrhard apud Krumbacher, 'Gesch. der bizant. Literatur' ed. 2. p. 76.

F. 307^c. De scientia fratris Hugonis, que in synodo Lucensi fuit multipliciter commendata.

F. 307^d. Quomodo frater Hugo convicit magistrum Rainerium Pisanum, qui se philosophum esse dicebat.

Marisco ex ordine fratrum Minorum, unus de maioribus clericis de mundo. In Anglia claruit et multa scripta fecit sicut Linconiensis. Ambo fuerunt Anglici et ambo socii et ambo in episcopali ecclesia fuerunt sepulti. Tertius istorum duorum socius fuit magister Alexander¹ ex ordine fratrum Minorum, natione Anglicus et magister cathedralis Parisius, qui multa opera scripsit, et ut dicebant omnes qui eum bene noverant, suo tempore similem sibi in mundo non habuit.¹⁰

1241—43. Recordor^a, quod, cum essem iuenculus^b et in conventu Senensi habitarem^c in Tuscia, frater Hugo a curia Romana redibat et audientibus fratribus Minoribus et Predicatoribus, qui ad eum videndum venerant, mirabilia de gloria paradisi et de contemptu mundi dicebat, et de quacumque questione interrogatus fuisset, statim sine mora omnibus respondebat. Et mirabantur omnes qui eum audiebant^d super prudentia et responsis eius.¹⁵ Cum autem esset Pistorii, et in civitate Lucensi in quarta feria cinerum instaret^e synodus celebranda, nec haberent fratres de Luca qui predicaret ibidem, occurrerunt fratri Hugoni rogantes eum, ut pro isto negotio eis succurrere dignaretur. Quod promisit et fecit. Venit autem^f Lucam de Piscia ea hora solummodo, qua ad episcopalem ecclesiam erat iturus;²⁰ et totus conventus congregatus volebat eum associare et causa honoris et desiderio audiendi ipsum. Videns vero fratres extra portam, miratus dixit: 'Há Deus! quod tendunt isti?' Et responsum est ei, quod propter honorem suum faciebant hoc fratres, et quia volebant ipsum audire. Et dixit: 'Non requiro talem honorem, quia non sum papa. Si autem volunt audire, veniant, postquam fuerimus ibi, et ego^g precedam cum uno socio et non ibo cum ista caterva^h'. Cum autem pervenissent illuc, invenerunt omnes congregatos et paratos ad audiendum, quia ultimus qui dicturus erat suum terminabat sermonem. Sermocinatus est ergo frater Hugo et talia dixit ad cleri edificationem et consolationem, quod mirati sunt universi ex verbis gratie, que procedebant ex ore eius. Et dicebant clericiⁱ episcopus³⁰ Lucensis usque ad multos annos, quod nunquam audiverunt hominem ita bene loquentem. Nam alii ita recitaverant suum sermonem sicut unum psalmum, quem cordatenus didicissent. Et commendaverunt fratrem Hugonem usque ad multa tempora et sermonem suum, et totum ordinem dilexerunt et in reverentia³⁵ habuerunt occasione ipsius. Alio tempore audivi ipsum populo predicantem in provincia Provincie iuxta Rodanum apud Tarascónem³. Et fuerunt in illa predicatione homines et mulieres de Tarascónem et de Belicadro, que sunt duo nobilissima castra iuxta se posita, excepto quod Rodanus dividit inter utrumque; et in quolibet castro est bonus conventus fratrum Minorum. Fuerunt etiam in illa predicatione de civitate Avignonis homines et mulieres et de civitate Arrelatensi similiter.⁴⁰ Et dixit eis, ut audivi auribus meis, verba edificationis, verba utilia, verba

a) penna mutata. b) etis (culis) e corr. c) instare corr. instaret e. d) ego in marg. a Sal. suppl. e) sequitur C atramento nigro scriptum. f) clerici in marg. a Sal. suppl. g) in a Sal. superscr.

1) de Hales, qui obiit a. 1245. 2) A. 1241—1243. 3) Quod factum est a. 1248. 46° Sept., inter diem 15. et 25. huius mensis; cf. infra f. 333^c.^d

F. CCC8^a. De comite Provincie et de filiabus suis.

melliflua, verba salutifera. Et audiebatur ab eis libenter sicut Iohannes Baptista, 1248.
sicut homo Christus Iesus, quia sicut prophetam eum habebant dicentes, *quia hic*
*est vere propheta, qui venturus est in mundum, Io. VI.*¹. Non credunt ista qui con-
5 simili gratia sunt privati. Non sine causa dictum fuit Eccli. XL4^a: *Non est in-*
ventus similis illi, qui conser[eravit] legem excelsi. Valde ridiculosus est, si nolo cre-
dere, quod aliquis sit episcopus vel papa, quia ego non sum: . Item in curia
comitis Provincie erat quidam magister Rainerius, natione Pisanus, qui se gene-
ralem philosophum^b esse dicebat; et ita iudices et notarios atque medicos curie
10 confundebat, quod nullus ibi honorifice vivere poterat. Exposita itaque tribula-
tione sua fratri Hugoni rogaverunt ipsum, ut eis dignaretur succurrere atque ab
adversario pessimo defensare. Quibus frater Hugo dixit: 'Ordinate cum comite
in palatio disputationis diem, et sint presentes cum comite milites et potentes,
iudices et notarii atque phisici, et disputate cum eo; et mittat pro me comes, et
15 ostendam et probabo ei, quod ipse sit asinus, et celum sit sartago'. Facta fuerunt
omnia ista. Et ita invocit eum et conclusit ei, quod erubuit esse in curia comitis
et insalutato hospite recessit, nec ausus fuit postea habitare ibidem nec etiam
apparere. Erat enim magnus sophista et credebatur cum sophismatibus suis omnes
involvere. Sed dicitur Eccli XXXVII^a: *Qui sophisticè loquitur, odibilis est, in omni*
20 *re defraudabitur. Non est illi data à Domino gratia, omni enim sapientia defraudatus*
est. Liberavit ergo frater Hugo pauperes a potente et pauperes, quibus non erat
adiutor². Et osculabantur manus et pedes fratris Hugonis, eo quod liberasset eos
de manu potentis. Et impleta est scriptura que dicit Iob XXIX^a: *Auris audivens*
beatificabat me, et oculus videns testimonium reddebat michi, eo quod liberassem pauperem
25 *vociferantem et pupillum, cui non esset adiutor.* Item alia scriptura dicit Eccli. 29^a: *Si*
videris calumnias egenorum et violenta iudicia et subverti iustitiam in provincia, non mireris
super hoc negotio, quia excelsio alius excelsior est, et super hos quoque eminentiores sunt alii, et
insuper universe terre rex imperat servienti. Item Ys. L^a: *Dominus dedit michi linguam*
eruditam, ut sciam sustentare eum qui lassus est verbo. Item Eccli. ultimo: *Dedit enim michi*
30 *Dominus linguam mercedem meam, et in ipsa laudabo eum.* Nota, quod iste comes, de
quo supra dixi, [dictus³ est Raimundus Berengarii³, et fuit pulcher homo et amicus fra-
trum Minorum et] fuit pater regine Francie⁴ et regine Anglie⁵, et tertiam eius filiam⁶
habuit uxorem frater⁷ regis Anglie, et quartam⁸ Karolus frater regis Francie, ex
qua habuit comitatum Provincie. Porro in provincia Provincie est quoddam
35 castrum valde populosum inter Massiliam et Victimilium sive Niciam iuxta mare,
per viam que vadit Ianuam; et sunt ibi aree saline, quia⁹ ibi fit sal, et ideo ab
areis vocabulum habet⁹; et est ibi maxima multitudo mulierum et hominum peni-
tentiam facientium etiam in habita mundiali in domibus suis. Hi fratribus Mino-
ribus valde devoti sunt et libenter audiunt verbum Dei, cum predicatur a fratribus.

40 a) numerus in loco vacuo relicto a Sal. post suppl. b) plm c. h. l. c. in inscriptione columnae.
c) uncis inclusa in infer. marg. alio atram, a Sal. suppl. d) q (qu) corr. q c.

1) Infra f. 333^b. Sal. dicit Raimundum Berengarium IV. comitem plerumque in civitate
Aguensi moratum esse. 2) Cf. Ps. 71, 12: quia liberabit pauperem a potente et pau-
perem, cui non erat adiutor. 3) IV. a. 1209—1245, qui obiit a. 1245. Aug. 19.
4) Margaretae, uxoris Ludovici IX. 5) Alienoris, uxoris Henrici III. 6) Sanciam.
7) Richardus. 8) Beatricem. 9) Arcaem (Hyères).

F. 308^b. Quod frater Hugo libenter et plus habitabat in loco fratrum Minorum de Areis.

F. 308^c. De duobus Ioachitis, qui predicabant regem Francie a Saracenis in ultramarinis partibus capiendum.

f. 308^b. Nam fratres Predicatores ibi locum non habent, quia delectantur et consolantur in magnis conventibus habitare potius quam in parvis¹. In isto castro specialiter et plus habitabat frater Hugo. Et erant ibi multi notarii et iudices atque medici et alii litterati, qui diebus sollempnibus ad cameram fratris Hugonis conveniebant, ut de doctrina abbatis Ioachim audirent ipsum loquentem atque docentem et exponentem sacre scripture misteria et predicentem futura. Erat enim magnus Ioachita et omnes libros abbatis Ioachim de grossa littera habebat. Et interfuit etiam ego ipse isti doctrine, ut audirem fratrem Hugonem². Nam prius eram edoctus et hanc doctrinam audieram, cum habitarem Pisis³, a quodam abbate de ordine Floris, qui erat vetulus et sanctus homo, et omnes libros suos a Ioachim editos in conventu Pisano sub custodia collocaverat, timens, ne imperator Fridericus monasterium suum destrueret, quod erat inter Lucam et civitatem Pisanam, per viam que vadit ad civitatem Lunensem. Credebat enim, quod in Friderico tunc temporis omnia essent complenda misteria, eo quod cum ecclesia discordiam habebat non modicam. Frater vero Rodulfus de Saxonia, lector Pisanus, magnus logicus et magnus theologus et magnus disputator, dimisso studio theologie, occasione illorum librorum abbatis Ioachim, qui in domo nostra repositi erant, factus est maximus Ioachita. Nam et postea, cum instaret primo passagium regis Francie ad Terre Sancte succursum, et habitarem Pruvini⁴, erant ibi duo fratres totaliter Ioachite, qui me totis nisibus ad doctrinam illam trahere conabantur; quorum unus erat de Parma et dicebatur frater Bartholomeus Guisculus⁵. De civitate mea hic erat curialis et spiritalis homo, sed magnus prolocutor et magnus Ioachita et partem imperialem diligens. In conventu Capuano aliquando guardianus fuit. In omnibus operibus suis velocissimus fuit⁶. In quodam generali capitulo Rome ultimum diem clausit. In seculo in gramatica rexit. In ordine vero scribere, ministrare, dictare et multa alia facere scivit. *In vita sua fecit monstra et in morte mirabilia operatus est*. Nam talia vidit in egressu anime, quod omnes fratres qui presentes erant admirati sunt. Alius erat frater Gharardinus de Burgo Sancti Donini, qui in Sicilia creverat et in gramatica rexerat, et erat morigeratus iuvenis, honestus et bonus, hoc excepto, quod nimis fuit obstinatus in dictis Ioachim et similiter proprie opinioni inseparabiliter adhesit. Hi duo sollicitabant me, ut scriptis abbatis Ioachim crederem et in eis studerem. Habebant enim Expositionem Ioachim super Ieremiam et multos alios libros. Et cum rex

a) penna et atram, mutata. b) pruvini (Prurini) e. c) a cepto penna mutata.

1) Cf. supra f. 307^a, p. 233. 2) De tempore vide supra f. 303^a, p. 225 sq.

3) A. 1243—1247 in. 4) A. 1247. Dec. 13—1248. Febr. 1; cf. supra f. 295^b, p. 212. 40

5) De hoc vide supra f. 301^a, p. 220, infra f. 439^a, ubi ex parte repetita sunt que hoc loco dicuntur. 6) Cf. Eccli. 31. 27: In omnibus operibus tuis esto velox. 7) A. 1257.

Febr. 2. celebrato, ut videtur, de quo vide infra f. 339^a. 8) Qui liber non a Ioachim con-

scriptus, sed ei fallaciter adductus est, editus Venetiis 1519. 1525. 4°. Coloniae 1577. 8°.

Sed liber editus sane multum discrepat ab eo quem Sal. legit, postea retractatus, ut et ex-

cerpta codicis Braccellensis et loci a Sal. allati, docent; cf. que exposui 'N. Archiv' XV,

p. 150.

F. 308^a. De fratre Mauricio, qui fecit Distinctiones ad predicandum.

De fratre Gerardino^a, qui fecit libellum, de quo improperatum est ordini fratrum Minorum ab emulis nostris.

F. CCCIX^a. Quod abbas Ioachym tria habuit impedimenta, ut sibi contradicatur et de facili non credatur.

Francie tempore illo cum aliis cruce signatis prepararet se ad transfretandum, isti 1247.8.
subsanabant et deridebant dicentes, quod male cederet ei, si iret, sicut postea
demonstravit eventus; et ostendebant michi in Expositione Ioachim super Iere-
miam^b sic scriptum esse, et ideo expectandum impleandum. Et cum diceretur per
totum Franciam in missa conventuali qualibet die per totum annum psalmus^c:
Deus, venerunt gentes in hereditatem tuam et cet., isti similiter deridebant dicentes:
Oportet impleri scripturam que dicit Tren. III^a: Opposisti nubem tibi, ne transcat
oratio. Nam rex Francie capietur, et Gallici debellabuntur, et pestilentia multos
assimet. Et facti sunt isti duo exosi fratribus de Francia, qui dicebant, quod
in precedenti passagio^d fuerant ista completa. Erat autem tunc temporis in
conventu Pruviniensi frater Mauricius lector, pulcher homo et nobilis et valde litte-
ratus. Nam in seculo semper studierat Parisius et in ordine VIII annis. Hic
erat de Pruviniensi districtu, quia in Francia nobiles morantur in villis et in posses-
sionibus suis, burgenses vero in civitatibus habitant. Est autem Pruvinum
nobile castrum in Campania Gallie, distans a Parisius per XXV leucas. Hic
igitur frater Mauricius erat meus amicus noviter factus et dixit michi: Frater
Salimbene, noli credere istis Ioachitis, quia ipsi turbant fratres suos cum sua
doctrina, sed adiuva me in scribendo, quia ego volo facere bonum opus distinctio-
num, quod valde utile erit ad predicandum. Tunc voluntarie separati sunt
Ioachite. Nam ego ivi Altisiodorum^e ad habitandum, frater Bartholomeus ad
conventum Senonensem, frater Ghirardinus Parisius missus fuit, ut studeret pro
provincia Sicilie, pro qua receptus fuerat; et studuit ibi III^a annis, et excogi-
tavit fatuitatem componendo libellum et divulgavit stultitiam suam propalando
ipsum ignorantibus fratribus. De quo libello iterum dicam, cum ad papam
Alexandrum quartum pervenero, qui ipsum reprobavit. Et quia occasione istius
libelli improperatum fuit ordini et Parisius et alibi, ideo predictus Ghirardinus,
qui libellum fecerat, privatus fuit lectoris officio et predicationibus et confes-
sionibus audiendis et omni actu legitimo ordinis. Et quia noluit rescipiscere et

a) sic h. l. e. b) ps. c. c) sic e.

1) Eadem locum Sal. in mente habuisse videtur, quam Albertus Stad., SS. XVI, p. 372,
tantquam eadem regis Francie in Aegypto prophetantem offert, Interpret. in Jer. c. 46 (ed.
Cuba, p. 376): ad flumen Eufратem . . . victi sunt Francorum exercitus et ruerunt, quia
superatus Francus [ad flumen Eufратem, id est fortitudinem imperii, preliabitur et ruet Fran-
corum exercitus . . . quoniam superatus Francorum exercitus ed. Benzell, etc., licet Psendo-
Joachim hoc de paelio Germanorum et Francorum dixerit. Sal. potuit etiam hanc locum indi-
care, Interpret. c. 2, p. 46: ut sic fortis impingat in fortem, et ad flumen magnum Eufратem
imperii [impit ed.] omnis Francus corruat superatus. 2) Scilicet in expeditione Damiatina
a. 1218--1221, in qua exercitus Christianorum captus est. 3) Eadem vide supra f. 302^b, p. 222.
4) Quo ivit Parisius et Senonibus brevi tempore moratus a. 1248, mense Martio; cf. supra f. 298^{b-c},
p. 212--214. 5) Tamen hanc iterum vidit Sal. Senonibus mense Febr. Mart. a. 1248; vide infra
f. 399^d. 6) Infra f. 399^{b-c}, sub a. 1253. 7) Quod a. 1255, ut videtur, factum est, cum
liber eius ab Alexandro IV. papa a. 1255. Oct. 23. damnatus esset; cf. infra f. 400^b, et quae

F. 309^b. Quod abbas Ioachim non limitavit^a aliquem certum terminum de Antichristo nec de fine mundi.

culpam suam humiliter recognoscere, sed perseveravit obstinatus procaciter in pertinacia et contumacia sua, posuerunt eum fratres Minores in compedibus et in carcere et sustentaverunt eum pane tribulationis et aqua angustie¹, dicentes Iosue VII²: *Quia turbasti nos, exturbet te Dominus in die hac*^b. Iste miser nec sic voluit resiliere a proposito obstinationis sue, donec^c vexatio dedit auditui intellectum, Ys. XXVIII³. Et ideo impleta est in eo scriptura que dicit Prover. XXVII⁴: *Si contideris stultum in pila quasi tipsanas^d feriente desuper pilo, non auferetur ab eo stultitia eius*. Permisit itaque se mori in carcere et privatus fuit ecclesiastica sepultura, sepultus in angulo orti^e. Cognoscant igitur omnes, quod rigor iustitie servatur in ordine fratrum Minorum contra ordinis transgressores. Non igitur unius stultitia est toti ordini imputanda, quia, sicut stultorum infinitus est numerus, sic multitudo sapientium sanitas est orbis terrarum.

1248. Porro⁵ anno Domini M^oCC^oXLVIII^o, cum essem Areis cum fratre Hugone⁶, videns ille, quod de doctrina abbatis Ioachim inquirebam et libenter audiebam aplaudendo^f et congaudendo^g, cepit dicere michi: 'Es tu infatuatus sicut alii, qui istam doctrinam secuntur?' Revera fatui reputantur a multis. Nam, quamvis abbas Ioachim fuerit sanctus homo, tamen tria habuit impedimenta, ut sibi contradicatur. Primum fuit reprobatio libelli sui, quem edidit contra magistrum Petrum Lombardum⁷, in quo appellavit eum hereticum et insanum, sicut in alia cronica posui. Et quamvis male dixerit abbas Ioachim, excusari tamen potest eo modo, quo apostolus ad Ro. X⁸. Iudeos excusat dicens: *Testimonium enim perhibeo illis, quod emulationem quidem^h habent, sed non secundum scientiam*. [Visumⁱ enim fuit abbati Ioachim, quod magister Petrus poneret quaternitatem in trinitate, cum dixit⁹: *Quoniam quedam summa res est pater et filius et spiritus sanctus, et illa non est generans nec genita neque procedens*. Unde asserit, scilicet abbas Ioachim, quod non tam trinitatem quam quaternitatem astruebat in Deo, videlicet tres personas et illam communem essentiam quasi quartam. Sed hanc materiam plenius descripsi in alia cronica breviori, sicut in Decretalibus⁶ continetur. In qua similiter posui octo loca, in quibus magister Petrus in Sententiis male dixit. Requere in cronica de similitudine et exemplis;

a) litavit corr. limitavit c. b) sequitur T atramento nigro scriptum. c) nec, do a Sal. superscripto corr. donec c. d) sic h. l. et infra f. 320^b. c.; ptisanas Vulg. e) Po in loco vaso cum littera initiali P atramento nigro et minio picta. f) sic c. g) gaudento, 9 a Sal. superscripto corr. congaudento c. h) Dei Vulg. i) uncis inclusa in infer. marg. f. 309^a. b^o a^o abram. a Sal. suppl. 25

ibi adnotari et supra p. 105, n. Cf. statuta capitulorum generalium Narbonensis a. 1260. et Mediolanensis a. 1285, ed. Fr. Ehrle in 'Archiv f. Litteratur- u. Kirchengesch.' VI, p. 54. 110. 1) Quod a. 1258. post mensem Augustum factum esse videtur, cum Girardinus a Bonaventura generali ministro in Franciam citatus esset, ut Sal. infra f. 399^a. narrat. 2) Cf. quae Angelus de Clarino trib. IV, ed. Fr. Ehrle in 'Archiv f. Litteratur- u. Kirchengesch.' II, p. 283 sq., ei favens de condemnatione Gerardi et vita postera narravit, qui dicit eum XVIII annis in carcere vixisse et scribit: tamquam hereticus et excommunicatus in fine caruit ecclesiastica sepultura. Fere igitur a. 1276. Girardinus obiisse videtur. 3) A. 1248. mense Iulio; v. supra f. 303^d; p. 226. 4) Libellus eius De unitate seu essentia trinitatis contra Petri Lombardi Sententias scriptus reprobatus est in concilio Lateranensi a. 1215; Mansi, Conc. XXII, p. 982; Decr. Greg. IX. l. I, De summa trin. et de fide cath. I, c. 2: Damnamus ergo, ex quo capitulo Sal. sequentium nonnulla descripsit. 5) Sent. I, dist. 5. 6) Vide n. 4.

F. 309^a. De duobus aliis Ioachitis, qui incitaverunt fratrem Hugonem, ut cum quodam Predicatore disputaret de doctrina abbatis Ioachym.

F. 309^a. De disputatione fratris Hugonis cum fratre Petro, lectore Neapolitano fratrum Predicatorum, occasione scripture abbatis Ioachym.

de signis et figuris et de misteriis veteris et novi Testamenti]. Secundum impedimentum, quod habuit abbas Ioachim, ne crederetur ei, fuit, quia predixit tribulationes futuras. Que fuit causa, quare Iudei interfecerunt prophetas, sicut beatus Stephanus dicit Act. VII: *Quem prophetarum non sunt persecuti patres vestri? Et occiderunt eos qui pronuntiabant de adventu iusti, cuius vos nunc proditores et homicide fuistis*^a. Carnales enim homines non libenter audiunt tribulationes futuras, sed consolationes, iuxta illud Ys. XXX: *Loquimini nobis placentia, videte nobis errores*^b. Ideo abbas Ioachim, cum de tribulationibus loqueretur, subiunxit et ait: *Non credunt istud, quorum incrassata corda induravit ambitio. Nolunt pervire regnum mundi, quibus exosum est regnum celi, nec cessare imperium Egyptiorum, qui non amant cives Ierusalem*. Tertium impedimentum, quod habuit abbas Ioachim, fuit ex parte illorum qui crediderunt ei, qui voluerunt anticipare terminos a se positos. De quibus ipse dixit: *Timeo, ne michi illud eveniat, quod de filiis suis Iacob patriarcha conquestus est dicens Gen. XXXIII: Turbastis me et odiosum festistis Chanaanitis et Perezis, habitatoribus terre huius. Nos pauci sumus. Illi congregati percipient me, et delebor ego et domus mea*. Igitur abbas Ioachim non limitavit omnino aliquem certum terminum, licet videatur quibusdam, quod sic; sed posuit Nota plures terminos dicens: *Polens est Deus adhuc clariora demonstrare misteria sua, et illi videbunt, qui supererunt*. Cum autem vidissem, quod in camera fratris Hugonis congregabantur iudices et notarii atque phisici et alii litterati ad audiendum ipsum de doctrina abbatis Ioachym docentem, recordatus sum Helysei, de quo legitur III. Reg. VI, quod *Heliseus sedebat in domo sua, et senes sedebant cum eo*. Diebus autem illis supervenerunt duo Ioachite, qui fuerant de conventu Neapolitano; quorum unus dicebatur frater Iohannes Gallicus, alter frater Iohanninus Pigulinus de Parma, Neapolitanus cantor. Hi venerant Areas, ut viderent fratrem Hugonem et audirent ipsum de hac doctrina loquentem. Tunc supervenerunt etiam duo fratres^c Predicatores, qui redibant a suo generali capitulo, quod Parisius fuerat celebratum; quorum unus dicebatur frater Petrus de Apulia, in ordine eorum Neapolitanus lector et litteratus homo et magnus prolocutor; et expectabant tempus aptum ad navigandum; non enim habebant locum fratrum suorum in terra illa. Huic quadam die post prandium dixit frater Iohanninus, Neapolitanus cantor, qui eum optime noverat: *Frater Petre, quid vobis videtur de doctrina abbatis Ioachim?* Respondit frater Petrus: *Tantum curo de Ioachym, quantum de quinta rota plaustris. Etiam Gregorius in illa omelia super evangelium: Erunt signa in sole et luna et stellis credidit, quod quasi tempore suo finis mundi veniret, eo quod Longobardi suo tempore venerant et omnia destruebant*. Festinavit igitur frater Iohanninus ad camera fratris Hugonis et coram illis sepe nominatis hominibus dixit ei: *Hic est quidam frater Predicator, qui nichil credit de doctrina ista*. Cui frater Hugo dixit: *Et quid ad me, si non credit?* *Sibi imputetur*. Ipse viderit, cum *exatio dabit auditui intellectum*. Verumtamen vocate ipsum ad

a) praenunt. *Vulg.* b) sequitur C minio scriptum. c) penna mutata. d) frē corr. frs c.

1) *Libet Concordiae novi et veteris testamenti (Venetiis 1519. 4°) praef., f. 3'*.

2) A. 1248. *Ion. 7 sqq.* 3) *Homil. in Evang. I, 1, Opera ed. Maur. I, col. 1436 sqq.*

F. CCCX^a. De patientia abbatis Ioachym [et^a de sanctitate ipsius.
Exemplum cuiusdam iuuenis, qui invenit se ultra fluvium fusa ad
Deum prece].

1248. ^{inf.} disputationem. et audiemus. in quo dubitat^b. Vocatus igitur venit et male
libenter. tum quia parvipendebat Ioachym. tum etiam quia non reputabat. quod^c
aliquis in domo illa esset. qui in litteratura sive in scientia scripturarum posset
equiparari^e sibi^d. Cum ergo vidisset eum frater Ugo. dixit ei: 'Tu es ille. qui de
doctrina Ioachym dubitas?' Respondit frater Petrus: 'Vere ego sum'. Cui dixit
frater Ugo: 'Legisti unquam Ioachym?' Respondit frater Petrus: 'Legi et bene legi'.
Cui frater Ugo dixit: 'Credo. quod sic legisti. sicut una mulier legit Psalterium. que. 10
quando est in fine. ignorat et non recordatur. quid legerit in principio. Sic multi
sunt legentes. et non intelligentes. vel quia contemnunt que legunt. vel quia
^{Rom. 1. 21.} *obscuratum est insipientis^e cor eorum^b*. Nunc itaque dic michi. quid de Ioachym velis
audire. ut. de quo magis dubitas. cognoscamus'. Cui frater Petrus dixit: 'Volo.
quod probes michi per Ysaïam. sicut docet Ioachym abbas. quod vita Friderici 15
imperatoris in LXX annis debeat terminari — Nam adhuc vivit —. et quod non
possit interfici nisi a Deo. id est non morte violenta. sed naturali^f'. Cui dixit
frater Hugo: 'Libenter. sed audias patienter et non declamatorie et cum cavilla-
tionibus. Nam in ista doctrina oportet accedentem credere^b. Abbas Ioachym
fuit sanctus homo. et dicit. quod ista. que predicat futura revelata fuerunt sibi a 20
Deo ad hominum utilitatem² iuxta verbum quod scriptum est: *Dedisti metuentibus*
^{7. CCCX^a.} *te significationem. ut fugiant a facie arcus*. Et ideo non sum incredulus celesti
revelationi. quia. si credo sibi. quod tribulationes propter peccata hominum sint
future. nulla michi propter hoc pena promittitur. sed magnam utilitatem inde
consequi possum. sicut Gregorius dicit³: *Minus enim iacula feriunt que preidentur. 25*
et nos tolerabilis mundi mala suscipimus. si contra hec per providentie clipeum muni-
^{r. 14.} *mur*. Ideo dicit sapiens in Prover. XXVIII: *Beatus homo qui semper est parvus;*
^{r. 27.} *qui vero mentis est durus. corruet in malum*. Item Eccli. XVIII: *Homo sapiens in*
Ieronimus. omnibus metuit. Item Ieronimus⁴: *Prudenter timetur quicquid potest acci-*
^{r. 27. 28.} *dere*. Item Eccli. I: *Timor Domini expellit peccatum*. Nam qui sine timore est. non
^{r. 50.} *poterit iustificari*. Ideo dicit infra eodem I: *Non sis incredibilis timori Domini*.
^{r. 1.} Item Eccli. XXXIII: *Timentem Deum non occurrent mala. sed in temptatione Deus*
illum conservabit et liberabit a malis. Exemplum illius iuuenis. qui cum a quadam
iuvenula traheretur ad peccandum. oravit et invenit se ultra fluvium. Unde
^{r. 10} Dominus Apoc. III: *Quoniam servasti verbum patientie mee. et ego te servabo ab hora 35*
temptationis. que ventura est in orbem universum temptare habitantes in terra. De
sanctitate vero vite Ioachim preter illa que in legenda⁵ ipsius leguntur unum exem-
plum possumus demonstrare. in quo patientia eius ostenditur maxima. Nam. ante-
quam abbas fieret. cum esset subditus et persona privata. iratus refectorarius
contra eam in iusta⁶ sua per totum annum semper posuit aquam. ut biberet. 40

a) et — prece manu Sal. post add. c. b) sequitur C minus scriptum. c) equipari e. d) se-
quitur C atramento nigro scriptum. e) sic e. i. e. insipientis. f) Ne Vulg.

1) Hoc dicit Pseudo-Ioachim. Interpr. in Ier. c. 21. Coloniae 1577. p. 289. qui LX annos
Friderico tribuit. 2) Cf. supra p. 214. n. 6. 3) Homil. in Evang. II. 35; Opera ed.
Maur. (1705) I. col. 1612. Hunc locum Sal. infra quater affert. 4) Cf. supra f. 222^c. 45
p. 36. n. 13. 5) Haec ad nos non pervenit. Excerpta. brevia Virtutum Ioachim a Luca
archiepiscopo Consentino conscriptarum edita sunt Acta SS. Maii VII. p. 93 sq. 6) Est
poculum; cf. Ducange-Henschel. Gloss. s. v. iusta 2.

F. 310°. Quod Fredericus imperator non ab homine debbat interfici, sed a Deo, sicut impletum est.

volens eum sustentare pane tribulationis et aqua angustie. Et patienter sustinuit nec reclamavit iuxta verbum quod scriptum est¹:

*Non murmur resonat, non querimonia,
sed corde tacito mens bene conscia
conservat patientiam.*

1248.
3. Reg. 22, 27.

*f. 310°.

Cum autem in fine anni iuxta abbatem sederet ad mensam, dixit ei abbas²: "Quare tu bibis vinum album et non das michi? Talisne est curialitas tua?" Cui sanctus Ioachym respondit: "Erubescēbam, pater, vos invitare, quia *secretum meum michi*"^a. Tunc^b abbas accipiens cuppam eius et volens experiri gustavit et vidit, quia non bona negotiati^c eius. Cumque gustasset aquam non vinum factam, dixit: "Et quid est aqua nisi aqua?"³ Et ait ei: "De cuius licentia bibis tu talem potum?" Cui respondit: "Pater, aqua sobrius potus est, que nec linguam impedit nec ebrietatem inducit nec loquacitatem facit"^c. Cum autem^d in capitulo cognovisset abbas, quod ex malitia et rancore refectorarii talis fiebat iniuria et vindicta, et vellet eum de ordine^e expellere, prostravit se Ioachim ad pedes abbatis et tantum rogavit eum, quod expulsionem ordinis pepercit converso^f. Tamen vituperavit et reprehendit eum dure et acriter dicens: "Dominus precipit in lege Levi. XIX: *Non oderis fratrem tuum in corde tuo, sed publice argue eum, ne habeas super illo peccatum. Non queras ultionem, nec memor eris iniurie civium tuorum. Item Eccli. X: Omnis iniurie proximi ne memineris et nichil agas in operibus iniurie*"^g. Quod tu male observasti, et ideo do tibi penitentiam, ut per totum annum non bibas nisi aquam; sicut tu iniique egisti contra proximum et fratrem tuum, ita tibi fiat, ut impleatur verbum Domini, quod habetur Luc. VI: *Eadem quippe mensura, qua mensi fueritis, remetietur vobis*. Et si decetero aliquis leserit te iniuriam inferendo, noli ulcisci, sed reclama ad prelatum tuum, et ipse tibi iustitiam faciet". De vita vero imperatoris Friderici, quod terminetur secundum Ysaïam, sic habes, ubi loquitur de onere Tyri, Ys. XXIII: *Ecce terra Chaldeorum talis populus non fuit. Assur fundavit eam*. Et infra post pauca: *Et erit: In die illa in oblivione eris, o Tyre, LXX^{ta} annis sicut dies regis unius*. Nota, quod in verbis istis abbas Ioachim pro terra Chaldeorum Romanum intelligit et sumit imperium, pro Assur ipsum Fridericum imperatorem, pro Tyro Siciliam, pro diebus regis unius totam vitam Friderici, pro LXX^{ta} annis terminum vite a Merlino^g taxatum^g. Quod autem Fridericus non ab homine interfici debeat, sed tantum a Deo, sic dicit Ys. XXXI:

a) sequitur ☩ atramento nigro scriptum. b) penna mutata. c) sequitur ☩ minio scriptum. d) a (autem) in marg. a Sal. suppl. e) de ord. in marg. a Sal. suppl. f) et in loco raso. g) ū in loco raso.

1) Primus horum versuum legitur in Apocalypsi Goliae r. 236, Flacius Illyricus p. 141; Th. Wright, 'Walter Mapes' p. 12. Sed tres hi versus exscripti sunt a Thoma de Celano, Vita Francisci prior I, 10, ed. L. Anonni p. 37. 2) Primus abbas Cuvatii monasterii ordinis Cisterciensis, cui successit Ioachīm, fuit Columbanus. 3) Haec sunt verba Augustini, Expos. in Ioh. evang. c. 15, tract. 80, Opera ed. Maur. III, 2, col. 703; Decr. Gratiani II, C. I, q. 1, c. 54. 4) Multo differunt ab hac narratiuncula quae Lucas archiep. Consent. l. I, p. 93, narrat: cum [abbati iam] per errorem servitoris contingeret in vasculo eius non apponi vinum, quia putabat hoc per refecto[ra]rium ferri, aqua tantum contentus, quam accipiebat de servitorum manu. 5) Cf. locum infra p. 243, l. 12. allatum.

F. 310^d. Quod in manu sinistra multa peritia repperitur, et in scriptura divina multiplex intellectus.

F. CCCXI^a. De vita Friderici secundi imperatoris condam, que terminatur secundum Ysaïam et Merlinum, ut frater Hugo dicebat.

1248. *Et cadet Assur in gladio non viri, et gladius non hominis vorabit eum*¹. *Et fugiet non a facie gladii, et iuvenes eius vectigiles erunt. Et fortitudo eius a terrore transibit, et pavebunt fugientes principes eius. Dixit Dominus, cuius ignis est in Syon, et caminus eius in Ierusalem*². Et dixit frater Hugo: 'Ista impleta fuerunt in Friderico maxime apud Parmam, quando a Parmensibus fuit fugatus, et Victoria civitas eius destructa. Sed et principes et barones regni ipsius pluries voluerunt eum occidere et non potuerunt'. Audiens hec frater Petrus subrisit et dixit: 'Ista verba illis narrare poteris, qui tibi credunt, michi autem nunquam persuadere poteris, ut tibi credam'. Cui dixit frater Hugo: 'Et quare? Non credis prophetis?' Respondit frater Petrus: 'Vere credo prophetis. Sed dic michi, si iste, quem dicis, fuit principalis intellectus prophete vel secundarius, an violenter extortus et usurpatus, an^b per adaptionis modum dictus^c'. Cui frater Hugo respondit: 'Optime queris, et ideo dicam tibi: Cum principes sacerdotum et scribe vidissent mirabilia que fecit Iesus et pueros clamantes in templo et dicentes: "Osanna filio David!" indignati sunt et dixerunt ei: "Audis, quid isti dicunt?" Iesus autem dicit eis: "Utique. Nunquam legis, quia ex ore infantium et lactentium perfecisti laudem?"' Certe iste fuit principalis huius scripture intellectus, quem Dominus principaliter posuit. Secundarius vero fuit, quem ecclesia posuit in festo Innocentium in introitu misse, in quo hec eadem verba² ponuntur, quia utrobique conveniunt. Verba predicta² habentur in Ps.³ et Mat. XXI¹. Extortus vero intellectus et violenter assumptus est, cum ab ecclesia pro adventu filii Dei in carnem verba illa sumuntur: *Prope est, ut veniat tempus eius, et dies eius non elongabuntur*. Nam constat, quod de destructione Babylonis loquitur ibi propheta. Ys. XLIII⁴. Secundum adaptationem vero sumitur aliquid, ut cum in festo sancte Margarite dicitur illud evangelium, in quo de margarita fit mentio, Mat. XIII⁵, vel cum in festo sanctorum Gervasii et Prothasii cantatur introitus: *Loquetur Dominus pacem in plebem suam* et cet., pro eo quod in festo istorum martyrum inter ecclesiam et Longobardos fuit pax facta³, et ideo optima fuit convenientia, ut tali die talis introitus cantaretur. Ad predicta etiam addere possumus: Nos videmus, quod preter communem usum et usitatum, quem etiam noverunt rustici et illitterati, in manu sinistra usus multiplex repperitur. Nam ibi est peritia numeri sive numerandi et artis musice et kalendarii et aurei numeri et adinventionis paschalis festivitatis⁶. Simili modo in scriptura divina preter litteralem sive historicum sensum repperitur allegoricus intellectus, anagogicus, tropologicus, moralis et mysticus, et ex hoc utilior et nobilior iudicatur, quam si tantum ad unum intellectum coartata uni intellectui deserviret. Credis hec vera esse, dixit frater Hugo⁴, 'an adhuc dubitas?' Respondit frater

a) sequitur ¶ minio scriptum. b) an a Sal. superscr. c) dictus in marg. a Sal. suppl.

1) Hunc versum Pseudo-Ioachim loco supra p. 240, n. 1. laudato ad Fridericum II. refert. 2) Scil. Ex ore infantium etc. 3) Ut Sal. in Iacobi de Varagine Chron. (Leg. Aurea c. CLXXXI, ed. Grasse p. 827) legit: 'Sicque in festo sanctorum Gervasii et Prothasii facta est pax inter Romanos et Longobardos. Et ideo Gregorius in eodem festo cantari instituit: 'Loquetur Dominus pacem' etc. 4) Qui sane in hoc colloquio a Sal. efficto ad rogatum precedentem Petri nihil respondit.

Petrus: 'Credo et frequenter talia docui, quia a doctoribus ista dicuntur'. Sed ^{1248.} vellem, quod validius michi ostenderes de LXX^{ta} annis, quos ponit Ysaia sub^{ra} figura Tyri, et de diebus regis unius sub Friderici imperatoris figura'. Frater Ugo respondit: 'Merlinus Anglicus vates de Friderico primo et de Henrico filio eius et de Friderico secundo, imperatoris Henrici filio, que predixit¹, vera videntur. Sed dimittamus alia et solummodo veniamus ad illa, de quibus nostra fuit disputatio primitiva. Ponamus ergo IIII^{or} terminos numerorum, quos Merlinus ponit loquens de Friderico secundo. Quorum primum ponit dicens: *In XXXII annis corruet*; quod potest intelligi a coronatione imperii usque ad ultimum diem vite sue, quia imperavit annis XXX et diebus XL^{is}, et non credebatur mortuus, ut Sybille vaticinium² impleretur, que dicit: *Sonabit et in populis: "Vivit" et "non vivit"*. Secundus terminus Merlini est: *Vivet in prosperitate sua LXXXII annis*³. Quod qualiter impleri debeat, quia adhuc Fridericus vivit, illi videre poterunt qui supererunt. Tertius terminus Merlini est: *Et bis quinquagenarius leniter tractabitur*. Quod non debet intelligi "bis quinquaginta", ut ad centenarium numtrum consurgat, sed quinquaginta et postea bis⁴, quod quinquaginta duorum annorum est⁵. Qui numerus potest haberi ab eo anno, quo celebrate sunt nuptie matris eius, usque ad XVIII. annum imperii eius⁶, qui faciunt quinquaginta duos annos. De qua materia sic habetur: Imperator Fridericus primus filio suo regi Henrico uxorem dedit Constantiam filiam regis Siculorum, que adhuc virgo XXX^{is} etatis peragebat annum. Ipse autem XX^{ti} et unius anni erat. Et celebrate sunt nuptie Mediolani anno Christi M^oCLXXXV^o, regni eius anno XVII°. Nota, quod IIII° etatis sue anno rex fuit factus et M^oCXCI^o in imperatorem coronatus¹⁰. Fridericus vero filius Henrici M^oCCXX^o imperator coronatus fuit. Quartus terminus Merlini de Friderico est: *Et postquam decimo et octavo ab anno crismatis erit, monarchiam in oculis invidorum tenebit*. Hoc impletum est in papa Gregorio nono, cum quo habuit discordiam usque adeo, ut eum excommunicaret¹¹; et contra voluntatem eius et cardinalium et principum regni postea imperium tenuit. Audiens hec

a) di in loco raso. b) sub a Sal. in marg. suppl. c) sequitur τ minus scriptum. d) e (est) 30 a Sal. superser. e) penna mutata.

1) Haec Dicta Merlini Sal. infra f. 359^{a-b}. integra exhibet, eadem edidi 'N. Archiv' XV, p. 174 sqq. Sed haec post mortem Friderici II. conscripta esse videntur. Cf. quae exposui l. l. XV, p. 149 sqq. 2) Imperavit a. 30, diebus 21 (1220. Nov. 22. — 1250. Dec. 13), sed inepte haec Hugonem a. 1248: Tul. locutum esse Sal. alucinatur, quamvis ipse post pauca verba Hugonem de imperatore adhuc vivo loquentem inducat. 3) Eritheae; 'N. Archiv' XV, p. 168. XXX, p. 334. Hoc etiam post a. 1250. compositum esse censeo; cf. l. l. XV, p. 149 sq. Quod quidem negavit Fr. Kampers, 'Die deutschen Kaiserprophetien u. Kaisersagen' p. 251 sqq. Cf. supra p. 174. 4) sexaginta duobus annis habent Verba Merlini, sed vide 'N. Archiv' XV, p. 176, n. 17. 5) Sic hoc exponendum esse dictum est etiam in expositione Merlini et Sibyllae Eritheae breviori in codice bibl. Victorii Emanuelis Romanae nr. 14, S. Pantaleonis 31, f. 53^b: non dicit centenarium, sed bis et quinquagenarium leniter pertractandum. Tene ergo fideliter, quod sexagenarius erit et quinquagesimo primo vel secundo anno ruinam patietur imperii. 6) Quem annum 1237. fuisse Sal. censuisse videtur, cum vere sit a. 1237/8. Huic addens 15 annos ab a. 1185. 7) Non exstat liber, ex quo sequentia descripta sunt. Auctor eius haec sane bene comperta habuit. 8) Hoc anno secundum morem Lombardicum annos computandi, secundum nostram computationem a. 1186. Jan. 27. 9) Cf. Gotifred. Viterb. Pantheon, SS. XXII, p. 272. 10) Cf. supra f. 214^a, p. 17. 11) Iam 19. annus imperii Friderici erat, cum Gregorius IX. eum a. 1239. Mart. 20. excommunicavit.

- F. 311^c. Ostenditur hic, quod auctoritates Bible corrumpende non sunt. [Item^a quod non est abstinendum a cibis quos Deus creavit].
- F. 311^d. Probatur hic, quod verba infidelium possumus pro testimonio sumere propter sex rationes.

1248. frater Petrus cepit discurrere per ambages dicens: *Multi cibi in novalibus patrum*, 5
Prov. 15, 27. *et est cibus cibo melior.* Cui frater Hugo dixit: 'Noli corrumpere scriptu-
Eccl. 36, 20. ram, sed dic auctoritates, sicut sunt in textu. Tu enim dimisisti finem aucto-
 ritatis inchoate et principium subsequentis. Dic ergo primam, sicut eam dixit
Ps. 91, 7. sapiens in Prover. XIII: *Multi cibi in novalibus patrum et aliis congregantur*
Ps. 91, 7. *absque iudicio.* Quia revera multi sunt qui non discernunt. Nam *vir insipiens* 10
Ps. 10, 10. *non cognoscat, et stultus non intelliget hec.* Unde Dan. XII: *Neque intelligent omnes*
Ps. 14, 10. *impii, porro docti intelligent.* Item Osee ultimo: *Quis sapiens et intelliget ista,*
intelligens et sciet hec? Quia recte vie Domini, et iusti ambulabunt in eis, prevarica-
Cor. III, 4. *tores vero corrumpent in eis.* Item de his qui non discernunt dicit apostolus II^a ad
17, 311^c. *Cor. III: Quodsi etiam operum est evangelium nostrum, in his qui pereunt est oper-*
Ps. 11, 11. *um, in quibus deus huius seculi excecit mentes infidelium, ut non fulgeat illuminatio*
Ps. 11, 11. *evangelii glorie Christi, qui est ymago Dei.* Item Ys. XXIX: *Peribit sapientia a*
Ps. 4, 4. *sapientibus eius, et intellectus prudentium eius abscondetur.* De bonis vero dicit
Ps. 20, 20. Secundam auctoritatem, que est Eccl. XXXVI, sic dicere debes: *Omnem escam* 20
Ps. 3, 4. *manducabit venter,* scilicet corporalem, que tamen est esualis et humana et natu-
Ps. 3, 4. ralis et non prohibita. Nam, ut testatur apostolus I. Timo. III, non est abs-
tinendum a cibis, quos Deus creavit ad percipiendum cum gratiarum actione fidelibus
Ps. 30, 20. *et his qui noverunt veritatem, quia omnis creatura Dei bona, et nichil reiiciendum, quod*
Ps. 30, 20. *cum gratiarum actione percipitur.* Sequitur in auctoritate Eccl. 31: *et est cibus cibo* 25
Ps. 56, 56. *melior.* Quod ad litteram verum est, ut etiam experientia docet. Nam melior
 est panis frumenti quam ordeaceus. Quantum vero ad spiritualem cibum,
 verissimum est, quia melior est cibus eucharistie quam aliquis alius corporalis
 cibus. Unde Dominus Io. VI: *Caro mea vere est cibus.* De hoc cibo Dominus
 dixit Augustino: *Cibus sum grandium: cresce, et manducabis me.* Secundum 30
Omnem escam manducabit venter, quia theologia nostra sive divina scriptura omnem
 aliam scripturam recipit ad serviendum sibi, que tamen bonis moribus et catholice
 fidei non contrariatur. *Et est cibus cibo melior,* quia meliora sunt verba prophe-
 tarum quam poetarum, et Christi evangelistarum quam Aristotilis et phyloso- 35
 phorum. Audiens hec frater Petrus fecit, sicut faciunt non nulli, qui, quando
Ps. 81, 11. in disputatione deficiunt, ad convitia convertuntur, et ait: 'Istud esset hereticum
 dicere, scilicet verba infidelium pro testimonio sumere. De Merlino loquor, cuius
 testimonium assumpsisti'. Provocatus frater Hugo dixit ei: 'Mentiris, et pro-
 babo te multipliciter esse mentitum. Primo testimonio Domini, cui Iohannes 40
Ps. 49, 49. dixit Luc. IX: "Preceptor, vidimus quendam in nomine tuo eicientem demonia, et pro-
 hibimus eum, quia non sequitur nobiscum". Et ait ad illum Iesus: "Nolite prohibere.

a) Item — creavit alio atram. (et alia manu?) post add. c. b) sic (q) c.; quia Vulg. c) gogno-
 verunt Vulg. d) ecc c., ut semper, ubi Eccl. scripsi.

1) Hoc Sal. in Iacobi Leg. Aurea c. CXXIV (119), ed. Grässe p. 551, legit, ibi 45
 assumptum ex Augustini Confess. 2) Minime defecit Petrus. Minime Hugo probavit Iocham —
 abbatem verum dixisse.

F. CCC12^a. Quod frater Petrus voluit se defendere cum tergiversatione et opponendo scripturam scripture.

F. 312^b. Quod Balaám merito a Deo fuit contemptus et propter multiloquium et propter misterium.

5 *Qui enim non est adversus vos, pro vobis est*". Secundo, quia apostolus ad Ro. XV. 1248.
nullam specificat nec excludit scripturam, sed generaliter dicit: *Quaecumque scripta*
sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt. Tertio, quia in epistola ad Titum I. 12.
apostolus utitur gentilis vatis testimonio dicens: *Dixit quidam ex illis, proprius ipso*
rum propheta: "Cretenses semper mendaces, male bestie, ventres pigri". Testimonium
10 *hoc verum est.* Quarto, quia in XVIII° libro¹ de civitate Dei Augustinus
utitur verbis Sybille pro testimonio ad probandum de Christo, in versibus illis:
*Iudicii signum*². Inducit etiam Virgilius in testimonium in eodem libro³, ibi: *Et*
urgis Cœdri. Quinto, quia beatus Basilius dicit, quod *inimicorum testimonia*
*dignissima fide sunt*⁴. Hoc verissimum est, et specialiter quando dantur Basilius
15 de bono sive ad laudem. Sexto exemplo ecclesie, quia ecclesia non spernit
prophetiam Balaam et Cayphe, quorum unus prophetavit de nativitate Christi,
alter de passione. De nativitate Christi prophetavit Balaam, cum dixit Numeri XXIII:
Orietur stella ex Jacob, et converget virga de Israel. Et plus profuit ista prophetia tribus
20 regibus orientis quam prophetia Michee principibus sacerdotum, scribis et Phariséis, quia
magi adoraverunt, principes sacerdotum et scribe populi cum Herode contra eum^b con-
spiraverunt, ut habetur Mat. II.⁵ Ideo de eis conqueritur Dominus Iere. XI.¹ dicens:
Inventa est coniuratio in viris Iuda et in habitatoribus Ierusalem. De passione Christi
prophetavit Cayphas dicens Io. XI:⁶ *Expedit vobis, ut unus moriatur homo pro populo, et*
non tota gens pereat". Hoc autem a semetipso non dicit, sed, cum esset pontifex anni illius,
25 prophetavit, quia Iesus moriturus erat pro gente, et non tantum pro gente, sed et ut filios Dei,
qui erant dispersi, congregaret in unum. Nota, quod prophetiam istius commendat evan-
gelista, cum dicit: *Hoc autem a semetipso non dicit, quia, sicut dicit beatus Ambrosius*⁵:
verum a quocumque dicatur, a spiritu sancto est. Et plus profuit centurioni prophetia
istius, quando eam vidit impletam, quia dixit Mat. XXVII:⁷ *Vere filius Dei erat iste,*
30 *quam sibi ipsi Cayphe, qui eam predixit. Cui congruere potest quod Moyses comminatus*
fuit Deutero. XXVIII:⁸ *Et erit vita tua quasi pendens ante te: Timebis nocte et die, et non*
credes vite tue". Audiens omnia ista frater Petrus dixit: *Apostolus in secunda ad*
Timotheum III.⁹ dicit, quod omnis scriptura divinitus inspirata utilis est ad docendum, ad
arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in iustitia, ut perfectus sit homo Dei, ad omne
35 *opus bonum instructus*". Cui frater Hugo dixit: *Consentio, quod verum dicis. Sed*
quare dicis hoc, quero". Respondit frater Petrus: *Quia apostolus dicit: omnis scriptura*
divinitus inspirata. Balaam vero, cuius scripturam introduxisti, magus et ariolus fuit,
quem etiam constat gladio filiorum^d Israel iugulatum, ut habetur Iosue XIII:¹⁰ *Et Balaam*
filium Beor ariolum occiderunt filii Israel gladio cum ceteris interfectis. [Idem^e habetur 7. 312^b.

40 a) hinc versus necus coeptus cum C minio scripto. b) Iesum hoc loco scribere debuisset. c) Et cum maiusculo E c. d) fil. bis scr., alterum minio del. e) unci inclusa in marg. super. a Sal. suppl.

1) Cap. 23. 2) Quos versus Albertus Milioli in Cron. imp. descripsit SS. XXXI, p. 585 sq. 3) XVIII, cap. 19. 4) Hoc dictum iam supra f. 232^a, p. 59. allatum est. 5) Comment. in epist. ad Cor. I, cap. 12, qui falso Ambrosio addicebantur, Opera Ambr. ed. Maur. (Parisiis 1690) II, App. col. 150: Quidquid enim verum a quocumque dicitur, a sancto dicitur spiritu.

1248.
*r. 8. Numeri XXXI¹]. Sed et Dominus omnium despexit eum et contempsit^a, quando contra
*r. 2. servum suum Iob insurrexit¹, dicens Iob XXXVIII¹: *Quis est iste involvens sententias
sermonibus imperitis?* Cui frater Ugo respondit: Licet Baláam fuerit malus homo,
*r. 3. 4. 16. tamen verba eius fuerunt divinitus inspirata. Unde de seipso dicit Numeri XXIII¹:
Dixit Balaam filius Beor, dixit homo, cuius obturatus est oculus, dixit auditor sermonum Dei,
5 *qui novit doctrinam altissimi et visiones omnipotentis ridet.* Quod autem in Iob dicit eum a
Déo^b esse contemptum, hoc ideo factum fuit, non quin bona verba diceret, sed quia
iunior erat respectu illorum qui eum audiebant, et quia contra scripturam faciebat et multa
dicebat nec finem faciebat nec ad loquendum alii locum dabat nec etiam^c ipsi Deo. De primo
*e. 6. habetur Iob XXXII¹: *Iunior sum tempore, vos autem antiquiores.* Ideo debebat scire, quod in
*r. 12. *antiquis est sapientia et in multo tempore prudentia, ut habetur Iob XII¹d.* De aliis habetur
*r. 10. 11. Eccli. XXXII¹: *Adolescens, loquere in tua causa rix, cum necesse fuerit. Si bis interrogatus
fueris, habeat caput responsum tuum.* Nota, quod caput ponitur hic pro fine². Sequitur:
*r. 12. 13. *In multis esto quasi inscius, et audi tacens simul et querens.* Et loqui in medio magnatorum
non presumas, et ubi sunt senes, non multum loquaris. Quod iste male servabat. Et ideo
15 merito Dominus despexit eum imponendo ei silentium, quia, sicut dicit sapiens in Prover.
*r. 10. XXVI¹: *qui imponit stulto silentium, iras mitigat^d.* Item quia intendebat se ostentare et suam
*f. 318. sapientiam demonstrare et beatum^e Iob contemnere et contemptibilem^f demonstrare.
Sed beatus Iob fuit lampas contempta ad tempus apud cogitationes divinum, parata ad tempus
*r. 12. 5. statutum, Iob¹. De ostentatione Helyú habetur Iob XXXII¹, ubi dixit: *Respondebo et*
20 *ego partem meam et ostendam scientiam meam. Plenus sum enim sermonibus, et coartat me*
*r. 31—33. *spiritus úteri mei.* Et infra XXXIII¹: *Attende, Iob, et audi me et tace, dum ego loquor.*
Si autem habes quod loquaris, responde michi. Loquere. Volo enim te apparere iustum. Quod
*e. 7. 8. *si non habes, audi me, tace, et docebo te sapientiam.* Et infra XXXIII¹: *Quis est vir, ut est*
Iob, qui bibit subsannationem quasi aquam, qui graditur cum operantibus iniquitatem et ambulat
25 *cum viris impis?* Et infra XXXV¹: *Ergo frustra Iob aperuit^g os suum et absque scientia*
verba multiplicat. Merito igitur fuit iste repulsus a Deo et propter omnia supradicta
et etiam propter misterium. Nam in isto prefiguratum fuit, quod, sicut Deus pater im-
Iob 34. 19. posuit isti silentium, qui non cognovit tyrannum, cum disceptaret contra pauperem, sic filius
eius imposuit silentium Phariseis et Saduceis, qui ei questiones faciebant, ut eum cape-
30 *rent in sermone, Mat. XXI¹h.* Et sicut post silentium Saduceorum interrogavit eum unus
*r. 15. 35—37. ex Phariseis legis doctor, temptans illum¹: *Magister, quod est mandatum magnum in lege,* quasi
per hoc demonstrans, quod vellet Deum honorare, cum respondisset Dominus: *Diliges*
dominum Deum tuum ex toto corde tuo, sic iste Helyú credebatur Deum honorare, cum
*r. 21. dicebat Iob XXXII¹k: *Non accipiam personam viri, et Deum homini non aequabo.* Et infra
*r. 22. Iob XXXVI¹: *Ecce Deus excelsus in fortitudine sua, et nullus ei similis in legislatoribus.*
*r. 20. 318. Item: *Ecce Deus magnus vincens scientiam nostram, numerus annorum eius inextimabilis.* Sed
*r. 33. poterat isti illud Iere. II¹ dici: *Quid úteris bonum ostendere viam tuam ad querendam dilec-*
tionem? Repugnabat enim vita ipsius verbis bonis, que loquebatur, quia ariolus¹ erat
*r. 11. et magus et docuit Balach mittere scandalum coram filiis Israel, edere et fornicari, Apoc. II¹ 40
et Numeri XXV¹. Nec profuit ei, quod dixit: *Moriatur anima mea morte iustorum, et fiat*
Nom. 23. 10.

a) sequitur cum expunctum. b) Sal. hoc loco et saepius accentum posuit super deo, ne legeretur ádeo, cum a non separatim scripserit a deo. c) 7 (etiam) a Sal. superser. d) sequitur C minio scriptum. e) penna mutata. f) contemtil. corr. contemtil. c. g) aperit Vulg. h) sic c. pro XXII. i) eum Vulg. k) I eraso male numerus in XXXI mutatus esse videtur. l) sequitur 7 (et) expunct. in c. 45.

1) Sal. nempe cum Petro Comestore Helio, de quo in libro Iob sequentia dicuntur, et Balaam unum eundemque fuisse opinabatur; cf. supra f. 252^c, p. 109, infra f. 313^{a, b}, p. 248.
2) Idem supra f. 248^b, p. 99. 3) Potius c. 23. 24.

F. CCC13^a. Ostenditur hic, quod Balaam et Helyu idem homo fuit.

novissima mea horum similia. Et Iob XXXII¹: Nescio enim, quamdiu subsistam, et si post
 1248.
 modicum tollat me factor meus. Simili modo sunt non nulli, qui contententur se nosse
 Deum, factis autem negant, ut dicit apostolus ad Titum I¹: cum sint abominati et incredi-
 5 biles et ad omne opus bonum reprobi. Tales fuerunt Iudei, de quibus Dominus dixit
 Ys. XXIX¹ et Mat. XV¹: Hypocrite, bene prophetavit de vobis Ysaïas dicens: "Populus hic
 10 labiis me honorat, cor autem eorum longe est a me". Et iterum Luc. XVI¹: Vos estis qui
 iustificatis vos coram hominibus, Deus autem novit corda vestra; quia, quod hominibus altum
 est, abominatio est apud^b Deum. Igitur propter predicta merito fuit repulsus et
 15 contemptus a Deo, et quia erat magnus prolocutor, sicut tu es, et quia loquebatur
 per ambages, sicut tu facis. Sed in Eccle.^o dicitur VI¹: Verba sunt plurima multam-
 que in disputando habentia vanitatem, quia, sicut idem Ecclesiastes dicit X¹: stultus
 20 verba multiplicat. Et ideo qui imponit stulto silentium, iras mitigat, Prover. XXVI¹:
 Item Prover. XXVI¹: Vidisti hominem sapientem sibi videri, magis illo spem habebit
 25 stultus^d. Item Prover. XXIX¹: Vidisti hominem velocem ad loquendum; stultitia magis
 speranda est quam illius correctio^e. Item Eccli. XXII¹: Qui docet fatuum, quasi qui
 conglutinat testam. Quare? Quia Iohannes Crisostomus^f rationem assignat dicens¹:
 Sicut non potest fieri, ut ligna mittendo ignem extinguas, sic non potest Crisostomus^g
 30 fieri, ut rationem reddendo places hominem malum. Quare hoc? Quia, sicut sapiens
 in Prover. dicit XVIII¹: non recipit stultus verba prudentie, nisi ea dixeris, que ver-
 santur in corde eius. Igitur scriptura Balaam et Heliu et Cayphé et Sibille et
 Merlini, Ioachym atque Methodii ab ecclesia non spernitur, sed gratanter susci-
 pitur, in quantum bona et utilia et vera dixerunt, quia, sicut dicit beatus Ambro-
 35 sius²: verum a quocumque dicatur, a spiritu sancto est. Et Dominus^h Ambrosius
 dicit Mat. XXIII¹: Super cathedram Moysi sederunt scribe et Pharisei. Omnia ergo
 quaecumque dixerint vobis servate et facite, secundum vero opera eorum nolite facere.
 Dicunt enim et non faciunt. Ad idem facit quod dicit poeta³:

Non rosa dat spinas, quamvis sit filia spine,

Versus.

Nec viole pungunt, nec paradus obest.

30 Vult dicere Dominus et etiam poeta, quod bona et vera et utilia spernenda non
 sunt, quamvis a malo doctore dicantur. Exemplum patet in Salomone, qui multa
 bona docuit et sibi nequam fuit, nec tamen propter hoc contemnitur eius doctrina.
 Unde illud⁴:

a) penna mutata. b) ante Vulg. c) eccl^e c., ut semper, ubi Eccle. scripsi. d) cf. supra
 35 p. 126, n. a. e) cf. ib. n. b. f) eccl^e c. g) eccl^e c. h) dn corr. dñs c.

1) Pseudo-Chrysost., Opus imperf. in Matth. hon. 42, Opera ed. B. de Montfaucon VI,
 p. CLXXVI. 2) Vide supra f. 312^a, p. 245, n. 5. 3) Henr. Septimell., De divers.
 fort. IV, 101, 102, Leyser, Hist. poet. medii aevi p. 490. Editio Fabricii, Bibl. med. et inf.
 Lat. (Florent. 1858) VI, p. 675, habet hexametrum inmutatum. 4) Hi versus a Vergilio
 40 dicuntur compositi esse in Vergiliu Vita ampliata, quam edidit Aug. Reifferscheid, C. Suetoni
 Tranquilli Reliquiae (Lipsiae 1860) p. 67. Idem excerpti sunt in Donizonis Vita Mathildis
 v. 722 sqq. (codd. 3. 4), SS. XII, p. 366. V. 2—4. Sal. iam supra f. 258^d, p. 122.
 attulit. Qui etiam separatim scripti in codicibus mss. inveniuntur, ut in cod. S. Amandi,
 nunc Valentianensi nr. 85, Mangeart, 'Catal. des mss. de la bibl. de Valenciennes' p. 72, et in
 45 cod. Humulariensi, nunc Escorialensi L II, 5, 'N. Archiv' VI, p. 252 (v. 2—5).

F. 313^b. Dicunt Hebrei, quod Melchisedec^a et Sem idem homo fuit. Idem similiter dicunt de Finées filio Eleazari et de Helya propheta.

2. Tim. 8, 16. F. 313^c. Expositio illius auctoritatis apostoli, qua dicit: *Omnis scriptura divinitus inspirata et cetera.*

*Hos ego versiculos feci, tulit alter honorem.
Sic vos non vobis velleretis oves,
Sic vos non vobis fertis aratra boves,
Sic vos non vobis mellificatis apes,
Sic vos non vobis nidificatis aves.*

Versus. 5

1248. Audiens hec frater Petrus dixit: 'Vellem audire, si Balaam fuit idem homo cum Helyu, 10
an diversus et alius ab eo'. Cui frater Hugo dixit: 'Quidam credunt, quod fuerit alius,
pro eo quod ille appellatur Balaam, iste Heliu. Ille filius Beor, iste filius Barachel. Ille
*f. 313^b. Balaam ex Bosor, iste Buzites de cognatione Ram. Quidam vero dicunt, quod idem
homo fuit, quod potest probari multipliciter. Videlicet quia contemporaneus fuit Iob et
magnus prolocutor fuit Balaam et Helyu, et quia Hebrei ita dicunt et Ieronimus¹, et in 16
Hystoriis ita ponit magister²: *Altera die reversus Abraam in Bersabee rediit* — scilicet post-
quam liberatus est Ysaac, quem immolare dedebat, Gen. XXII. — *Nuntiaturque ei, quod
Melcha genuisset Nachor fratri suo filios VIII°. Primogenitum Hus, de cuius stirpe Iob de-*
Iob 1, 1. *scendit* — sicut scriptum est: "Vir erat in terra Hus nomine Iob" —, et Buz fratrem eius,
ex cuius genere Baladum, qui secundum Hebreos dicitur in Iob Eliu Buzites. Errant ergo qui 20
dicunt Iob de genere Esau. Quod enim in fine libri eius est, quod de Syro sermone translatus
sit, et quod ipse quartus ab Esau, in Hebreo non habetur. Item Hebrei etiam dicunt,
quod Melchisedech et Sem filius Noe idem homo fuit³. Idem similiter dicunt de Finées,
filio Eleazari et de Helya propheta, scilicet quod idem fuerit homo. Verumtamen Eccle-
*16, 28. siasticus⁴ inter utrumque distinguit et Mathathias⁴ similiter, per quorum verba duo 25
fuisse videntur. Verum quomodocumque sit, Deus novit. Michi magis placeret, quod
*r. 9. duo essent, quia testante sapiente Eccle. III°: *melius est duos simul esse quam unum,
habent enim emolumentum societatis sue*. Audiens hec frater Petrus dixit: 'Vellem bre-
viter et succincte audire expositionem illius auctoritatis, quam de apostolo introduxi⁵,
*r. 16, 17. II^a ad Timotheum III°, scilicet: *Omnis scriptura divinitus inspirata utilis est ad docendum, ad 30
arguendum, ad corripiendum, ad erudicendum in iustitia, ut perfectus sit homo Dei, ad omne
opus bonum instructus*. Cui frater Hugo dixit: 'Cum apostolus dicit: *Omnis scriptura,*
*f. 313^c. *nullam excludit; cum dicit: divinitus inspirata, dat intelligi, quod melior et nobilior et
utilior est scriptura que divinitus inspiratur, quam illa que a documento habetur humano^b,*
quia revelatio secretorum signum est specialis amicitie hominis cum Deo. Unde Dominus 35
*r. 15. discipulis suis dixit Io. XV°: *Vos autem dixi amicos, quia omnia, quecumque^c audivi a patre
r. 7. meo, nota feci vobis. Item Amos III°: *Quia dominus Deus verbum non faciet^d, nisi revelaverit
r. 20, 21. secretum suum ad servos suos prophetas. Ideo dicit Petrus secunda I^o: *Hoc primum in-
telligentes, quod omnis prophetia scripture propria interpretatione non fit. Non enim voluntate
humana allata est aliquando prophetia, sed spiritu sancto inspirati locuti sunt sancti Dei homines. 40
Unde Gregorius in omelia pentecostes^e de spiritu sancto loquens ait⁶: Implet namque*

a) Melchis. corr. Melchis. c. b) humano a Sal. in marg. suppl. c) 93 (cumque vel eunque
rel conque) a Sal. superscr. d) facit vulg. e) pent c.

1) Quaest. Hebr. in Genesin, Hieronymi Opera ed. Vallarsius (Veronae 1735) III, col. 339. 2) Petrus Comestor, Hist. scolast., Gen. c. 58. Cf. supra f. 252^c, p. 109. 45
3) Ut ait Petrus Comestor, Gen. c. 46. 4) 1. Mach. 2, 54. 58. 5) Supra f. 312^a, p. 245. 6) In Evang. l. II, hom. 30, ed. Maur. (Parisiis 1705) I, col. 1580.

F. 313^d. De quadruplici usu divine scripture.

cytharédum puerum et psalmistam facit. Implet pastorem armentariam, siccomoros velli. Gregorius. 1248.
Iul.
cantem, et prophetam facit. Implet abstinentem puerum et iudicem senum facit. Implet piscatorem et
predicatorem facit. Implet persecutorem et doctorem gentium facit. Implet publicanum et evangelistam
facit. De doctrina vero humana ad comparisonem divine sic dicit Ieronimus in prologo
Biblie¹: Pharisæi stupeant in doctrina Domini et mirantur in Petro et Iohanne, quomodo legem sciunt,
cum litteras^a non didicerint. Quicquid enim aliis exercitatio et cotidiana in lege meditatio tribuere
solet, illis spiritus sanctus suggerbat, et erant iuxta quod scriptum est docibiles Deo, (Ἐλεγκτοί^b).
Duodecim annos salvator impleverat et in templo sedens^c, de questionibus legis interrogans magis docet,
dum prudenter interrogat. Nisi forte rusticum Petrum, rusticum dicimus et Iohannem, quorum
uterque dicere poterat: "Et si imperitus sermone, non tamen scientia". Iohannes rusticus, piscator
inductus. Et unde illa vox, obsecro? "In principio erat verbum, et verbum erat apud Deum,
et Deus erat verbum", ΛΟΓΟΣ^d. Logos Grece multa significat. Nam et verbum est et ratio
et supputatio et causa uniuscuiusque rei, per quam sunt singula que subsistunt. Que universa
recte intelligimus in Christo. Hoc doctus Plato nescivit, hoc Demosthenes eloquens ignoravit.
"Perdam", inquit, "sapientiam sapientium et prudentiam prudentium reprobo". Vera sapientia
perdet falsam sapientiam. Sequitur^e in auctoritate apostoli: Utilis est^f. Sic inchoavit 2. Tim. 3, 16.
quidam poeta volens commendare libellum suum²:

Utilis est rudibus presentis cura libelli

Versus.

Et facilem pueris prebet in arte viam.
Per hoc autem quod apostolus dixit: Utilis est, manifestum est, quod scriptura divina
data est ad hominum utilitatem. Frustra ergo data esset, nisi aliquo tempore ab ali-
quibus posset intelligi^f. Sed dicunt rudes: "Dominus noluit dare apostolis, quibus dixit:
Non est vestrum nosse tempora vel momenta, que pater posuit in sua potestate, cum tamen
hoc quererent". Ergo digniores sumus apostolis? Quibus abbas Ioachym respondet
dicens³: "Non sumus propter hoc digniores apostolis et sanctiores; sed ad quid mani-
festasset apostolis Dominus ista, cum ea non essent visuri, et cum circa multa alia
tempore illo occupari deberent? Nobis autem utilia valde sunt scire, quibus dicitur:
Cum videritis hec fieri, scitote, quia⁴ prope est regnum Dei". Sequitur^e in apostolo: Ad
docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum. Cum igitur^h hic ponat apostolus
quadruplicem usum divine scripture, patet, quod errant illi qui eam ad litteralem tantum
usum artare conantur. Alioquin non nulli hominem comedisse dicentur, de quibus dicitur:

a) litteras a Sal. in marg. suppl. b) sic corrupte c. pro θεοδιδάκτοι, linea rubra subducta, non
ut verbum deleteretur, sed ut Graecum signaretur. c) sic c.; senes Hier. d) sub hac voce quoque
linea rubra subducta, litterae in cod. scriptae potius aotoc quam logoc legi debere videntur. e) hinc
versus novus coeptus cum C minio scripto. Linea rubra subducta sub Seq. — Utilis est et Seq. — eru-
diendum et sub locis similibus infra. f) sequitur C minio scriptum. g) quoniam Vulg. h) g (igitur)
in marg. a Sal. suppl.

1) Ad Paulinum epist. 53, quae Bibliae ex more praefigitur, Opera ed. Vallarsius I,
col. 271. 2) Librum quinque clavium sive Doctrinam rudium; cf. Catal. cod. Monac. Lat.
Ed. altera I, 2, p. 168. 191, nr. 4146. 4409. 4413. Qui libellus et in codice Eporegiensi
habetur; cf. 'Archiv' IX, p. 614. 3) Sal. citavit procul dubio hunc locum Libri Concordiae
novi et veteris Testamenti (Venetiis 1519. 4°) V, 119, f. 135^b. c, cuius verba non retinuit:
Non quod digniores simus, quia ista scimus, quanta sunt nobis pro meritis preparata
flagella. . . . Sancti erant illi, quibus dictum est: 'Non est vestrum scire' etc. Sed
quid illis hoc scire proderat nisi ad aliquid scire; nobis autem, quibus dictum est: 'Cum
videritis' etc., nobis, inquam, qui vidimus, non discipulis, qui non viderent.

- Ps. 78, 7. quia comederunt Iacob et lo[cum]^a eius deso[laverunt]^a. [Et^b iterum: In matutino interfeciēbam
Ps. 100, 8. 1248. omnes peccatores terre, ut disperderem de civitate Domini omnes operantes iniquitatem^c. Item:
*118, 13. In labiis meis pronuntiavi omnia iudicia oris tui, dicit psalmista^d, et ipse idem dicit^e, quod
*85, 7. iudicia Dei abyssus multa. Apostolus etiam dicit, quod incomprehensibilia sunt iudicia Dei, 5
- *e. 45. Ro. XI^f. Patet itaque ex predictis, quod scriptura divina preter litteralem requirit et
alium intellectum]. Et quamvis quadruplicem usum scripture divine hic assignet
apostolus, non excludit propter hoc, quin alii usus in divina possint haberi scriptura.
De quibus forte dicemus. Sed quantum ad presens attinet, nunc de istis III^{or} pro-
2. Tim. 3, 16. sequamur. Dicit ergo apostolus^g: Omnis scriptura divi[nitas]^a inspi[rata] utilis est ad 10
docendum. Nota, quod aliqui docentur ab hominibus, aliqui docentur a Deo. De
*e. 11. primis sic habes Iob XXVII^h: Docebo vos per manum Dei, que omnipotens habeat, nec
*e. 2. abscondam. Item II. ad Timo. IIⁱ: Que audisti a me per multos testes, hec commenda fide-
libus hominibus, qui idonei erunt et alios docere. Nota, quod illa doctrina bona est, in qua
Ps. 50, 15. convertitur peccator, edificatur iustus, et glorificatur Deus. De prima sic habes: Docebo 15
*e. 9. iniquos vias tuas, et impij ad te convertentur. De secunda sic habes Prover. IX^j: Doce
*e. 15. iustum, et festinabit accipere. De tertia sic habes Ys. 4^k XXIII^l: In doctrinis glorificatur
Dominum, in insulis maris nomen domini Dei Israel. Sed de quibusdam conqueritur
*e. 9. Dominus dicens Mat. XV^m: Sine causa autem colunt me docentes doctrinas et mandata homi-
*e. 45. num. De his^c qui docentur a Deo sic habes Io. VIⁿ: Est scriptum in prophetis: et 20
*e. 13. erunt omnes docibiles Dei. Hoc habetur Ys. LIII°: Ponam universos filios tuos doctos a
*e. 11-13. Domino. Item apostolus ad Hebr. VIII°: Non docebit unusquisque proximum et unusquisque
fratrem suum dicens: cognosce Dominum, quoniam omnes scient me a minore usque ad maiorem
eorum, quia propitius eorum^f iniquitatibus eorum et peccatorum illorum^g iam non memorabor.
Dicendo autem novum veteravit prius: Quod autem antiquatur et senescit, prope interitum est. 25
- *f. 314^b. Per hanc auctoritatem probat apostolus, quod Testamentum vetus quantum ad quedam
defecit et evacuatum est, et novum habet vigorem. Et sumit hanc auctoritatem de
*e. 34. Iere. XXXI°. Et tam in Ieremia quam in apostolo hec auctoritas ad probandum de
*e. 13. duobus testamentis incoanda est supra. Unde Dominus Ys. XLIII°: Ne memineritis
priorum et antiqua ne intueamini. Ecce ego facio nova, et nunc orientur, utique cognoscetis ea. 30
- *e. 17. Hinc apostolus dicit II. ad Cor. V^o: Si qua ergo in Christo nova creatura, vetera transierunt,
*e. 10. et ecce facta sunt nova omnia. Unde habetur Levi. XXVI°: Vetera novis supervenientibus
prohicietis. De doctrina autem que habetur a Deo, de qua est nostra principalis
Ps. 83, 12. intentio, sic dicit propheta: Beatus homo, quem tu erudieris, Domine, et de lege tua docueris
Ps. 118, 12. eum. Et iterum: Benedictus es, Domine, doce me iustificationes tuas. Sequitur in apo- 35
2. Tim. 3, 16. stolo: Utilis est ad arguendum. Hoc est quod precipit II. ad Timo. III°: Argue, obsecra,
*e. 2. *e. 8. increpa in omni patientia et doctrina. Ideo dicit sapiens Prover. IX°: Argue sapientem, et
*e. 14. diliget te. Item II. Reg. VII°: Arguam eum in virga virorum et cet. Item Ps.ⁱ: Arguam
*e. 25. te et statuam contra faciem tuam^e. Sed que utilitas in arguendo? Audi Prover. XXIII°:
Qui arguunt, laudabuntur, et super ipsos veniet benedictio. Sequitur in auctoritate apo- 40
2. Tim. 3, 16. stoli: Ad corripiendum. Iere. X^o: Corripe me, Domine, verumtamen in iudicio et non in
*e. 24. Ps. 37, 2. furore tuo, ne forte ad nichilum redigas me. Idem dicit propheta: Domine, ne in furore tuo
*e. 10. arguas me neque in ira tua corripias^h me. Item Prover. XVII°: Plus proficitⁱ correptio apud

a) per syllabas initiales haec verba tantum signata in c. b) unci inclusa in marg. super.
f. 314^b. b. a Sal. suppl. c) sequitur C minio scriptum. d) penia mutata. e) his in marg. 45
a Sal. suppl. f) sic c.; ero Vulg. g) eorum Vulg. h) cor'pias c. i) prof. in marg. a
Sal. suppl.

prudenter quam centum plage apud stultum. Quod patuit in Iosue, quem corripuit Moyses, 1248.
 Numeri XI^a: *Quid, inquit, emularis pro me? Quis tribuat^a, ut omnis populus prophétet, ^bet^b det eis Dominus spiritum suum? Impletum est in Moyse quod dixit sapiens Sap. VI^a: ^cNeque cum invidia^c tabescente iter habebō, quoniam talis homo non erit particeps sapientiē.*
 5 Item in Herode impletum est quod dictum est supra: *quam centum plage apud stultum.* Prover. 17, 10.
 De quo dicitur Luc. III^a: *Herodes autem thetrarcha cum corripere^dretur a Iohanne de Hero-
 diade uxore fratris sui et de omnibus malis, que fecit Herodes, adiecit et hoc supra^d omnia et
 inclusit Iohannem in carcerem.* Quare hoc? Quia, ut dicit sapiens in Proverbiis XV^a:
Non amat pestilens eum qui se corripit, nec ad sapientes graditur. Nam, ut dicit Amos V^a:
 10 *Odio habuerunt in porta corripientem et loquentem perfecte abominati sunt, scilicet Herodes
 et Herodias.* Sed dicitur Eccli. XXI^a: *Qui odit correptionem, vestigium est peccatoris,
 et qui timet Deum, convertetur ad cor suum.* Item Eccli. XIX^a: *Qui odit correptionem,
 minuatur vita.* Item Eccli. XX^a: *Quam bonum est correptum manifestare penitentiam,
 15 XXXII^a: Peccator homo vitabit correptionem et secundum voluntatem suam inveniet compara-
 tionem.* Hec omnia completa sunt in Herode, qui malitiose cum Herodiade de morte
 Iohannis Baptiste tractavit. Item de Iohanne dicitur Prover. XXI^a: *Excogitat iustus
 de domo impiū, ut detrahat impios a malo.* Item de Herode dicitur Prover. XXIX^a:
 20 *Viro, qui corripientem dura cervice contemnit^e, repentinus superveniet interitus, et eum sanitas
 non sequetur.* Sequitur in auctoritate apostoli: *Ad erudiendum.* Prover. XVI^a: *Eruditus
 in verbo reperiet bona, et qui in Domino sperat, beatus est.* Ideo dicit Prover. XIX^a: *Erudi
 filium tuum, ne desperes; ad interfectionem autem eius ne ponas animam tuam.* Hinc dicit
 apostolus ad Hebre. XII^a: *Patres quidem carnis nostre habuimus ^feruditores et reverebamur
 eos. Non multo magis obtemperabimus patri spirituum et vivemus? Et illi quidem in tempore
 25 paucorum dierum secundum voluntatem suam erudiebant nos; hic autem ad id quod utile est
 in recipiendo sanctificationem eius.* De eruditione habes Iere. VI^a: *Erudite Ierusalem,
 ne forte recedat anima mea a te, ne forte ponam te desertam, terram inhabitabilem.* Ideo
 dicit Ys. VIII^a: *In forti manu erudit me, ne irem in via populi huius.* Sequitur in
 auctoritate apostoli: *in iustitia.* [Bene^f dicit: *in iustitia*, quia *iustus Dominus, iustitiam
 30 dilexit*]. De qua dicit Iacob Gen. XXX^a: *Respondetque michi cras iustitia mea.* Hanc
 facit quicumque est sapiens, sicut dicitur Exo. XXXV^a: *Quisquis vestrum^g est sapiens,
 veniat et faciat quod Dominus imperavit.* Ideo dicit Dominus Exo. XXXI^a: *In corde omnis
 eruditi posui sapientiam, ut faciant cuncta que precepi tibi.* Peccatores vero dicturi sunt
 illud Ys. XXVI^a: *Iustitiam^h non fecimus in terra, ideo non ceciderunt habitatores orbisⁱ.* Se-
 35 quitur in auctoritate apostoli: *Ut perfectus sit homo Dei, ad omne opus bonum instructus.* 2. Tim. 3, 17.
 Qualis fuit ipse Paulus, qui de seipso dicit I. Cor. IX^a: *Omnibus omnia factus sum,
 ut omnes salvos facerem.* De perfectione hec dicit Dominus Luc. VI^a: *Perfectus autem
 40 omnis erit, si sit sicut magister eius.* Ut autem homo ad perfectionem doctrine valeat per-
 venire, oportet, quod assumat formam discipuli, et quod cum humilitate addiscat et cum
 mansuetudine audiat. Sunt enim non nulli, qui volunt adiscere^l et semper recalcitrare
 docenti, ut eruditi ab aliis esse putentur. De quibus dicit Augustinus^m: *Multi amiserunt
 scientiam studio contradicendi.* Ideo utile consilium dat Ecclesiasticus IIII^a: *Augustinus^m,
 Non contradicas verbo veritatis ullo modo.* Item Eccli. V^a: *Esto mansuetus ad audiendum*

a) tet corr. det expunctum, et in marg. a Sal. tribuat correctum. b) penna mutata. c) in
 45 uidea c. d) super Vulg. e) contempnit radendo corr. contemnit c. f) uncta inclusa in marg.
 super. a Sal. suppl. g) urm in marg. a Sal. suppl. h) salutes Vulg., cf. ib. v. 9. i) terrae Vulg.,
 cf. ib. v. 9. k) II. radendo corr. I. c. l) sic h. l. c. m) a9 c.

1) Hoc dictum in operibus Augustini non reperi.

F. CCCXV^a. Cum autem frater Petrus non posset auctoritatibus Biblie contradicere, convertit se ad originalia sanctorum et ad dicta phylosophorum^b. in quibus cito fuit ei a fratre Hugone^c conclusum.

F. 315^b. Postquam frater Petrus cognovit se superatum, convertit se ad commendandum fratrem Hugonem de multiplici sapientia.

Quod frater Hugo bonum exemplum secularibus dedit.

*f. CCCXV^a. verbum Dei, ut intelligas, et cum sapientia proferes responsum verum. Item Iacobi I^o: In
1248. mansuetudine suscipite insitum verbum, quod potest salvare animas vestras. Ideo dicit Augu-
Int. Augustinus. stinus II. libro de doctrina Christiana¹: Opus est pietate mitescere nec contra-
dicere divine scripture sive intelligere^d, quasi nos aliquid sapere meliusque percipere possimus,
sed cogitare potius et credere ut esse melius et verius quod scriptum est. Audiens hec
omnia frater Petrus ad originalia sanctorum et ad dicta phylosophorum^e conversus
est. In quibus frater Hugo cum esset doctissimus, statim involvit eum et con-
clusit ei^f. Videns hoc socius suus, qui erat sacerdos et senex et bonus homo,
cepit ipsum iurare. Sed frater Petrus dixit ei: Tace, tace! Quasi diceret illud
16 Iob XXVI°: Cuius adiutor es? Numquid imbecillis? Et sustentas brachium eius qui
non est fortis? Quasi diceret: Si ego non possum contra eam, tu quid facies?
17 Tunc dixit frater Petrus: In Proverbiis scriptum est IX°: Da sapienti occasionem,
et addetur ei sapientia. Doce iustum, et festinabit accipere. Dedi vobis occasionem
dicendi multa bona, et ego festino accipere, ut iam non contradicam sermonibus
20 veritatis^g. Cui dixit frater Hugo: Ecce hoc ut investigavimus, ita est, quod auditum,
21 mente pertracta, Iob V^o h. Respondit frater Petrus: In Ecclesiastico scriptum est
XXII°: Pingens oculum deducet lacrimas: et qui pangit cor, profert sensum. Gaudeo
quod provocavi vos, quia multa bona dixistis. Nam bona abscondita in ore clauso
18 quasi appositiones epularum circumposite^h sepulcro, Eccli. XXX°. Ideo Ecclesiasticus 25
dicit IIII°: Non abscondas sapientiam tuam in decore eiusⁱ, quia Eccli. XX° dicitur:
Sapientia absconsa et thesaurus in viscus, que utilitas in utrisque? Melior est qui celat
22 insipientiam suam quam homo qui abscondit sapientiam suam. Unde illud Prover-
23 XVII°: Stultus quoque si tacuerit, sapiens reputabitur, et si compresserit labia sua,
intelligens. In te video completum quod sapiens in Proverbiis dicit XIII°: In
24 corde prudentis requiescit sapientia, et indoctos quosque erudiet^k. Vere tu es talis,
25 qualem describit Ecclesiasticus dicens XXXVII°: Vir pectus multos erudit^l et anime
26 sue suavis est. Et iterum: Vir sapiens plebem suam erudit, et fructus sensus illius
27 fideles sunt. Vir sapiens impletur benedictionibus, et videntes illum laudabunt. Sapiens
in populo hereditabit honorem, et nomen illius erit vivens in eternum. Cum autem
30 supradicta verba terminata fuissent, ecce subito nuntius naucleri pro Predicatoribus
venit dicens, quod festinanter irent ad navem. Post quorum recessum dixit frater
Hugo remanentibus litteratis hominibus, qui disputationem audierant: Non habeatis
malum exemplum, si aliqua diximus non dicenda, quia illi qui disputant de pie-
sumpta audacia per campum licentie discurrere consueverunt^m. Et addidit frater
40 Hugo: Isti boni homines semper de scientia gloriantur et dicunt, quod in ordine

a) a (autem) a Sal. superser. b) phorum c. c) hñ. c. d) intellectae August., ubi nonnulla
verba a Sal. omissa sequuntur, sed cum eodem mendo hic locus infra f. 401ª legitur. e) phylosopho-
rum c. f) sequitur C minio scriptum. g) sequitur C atramento nigro scriptum. h) cōposite c.
i) suo Vuly. k) si a Sal. superser. l) erudit Vuly. 45

1) Cap. 7, § 9, Opera ed. Maur. (Venetiis 1729) III, 1, col. 22. 2) Cf. supra p. 251,
7. 43^a et Iob 6, 10: nec contradicam sermonibus sancti.

F. 315^d. De principio et fine ordinis Saccatorum.

eorum fons sapientie invenitur, cum Ecclesiasticus dicat: *Fons sapientie verbum Dei* ^{1248.}
in excelsis, Eccli. I'. Dicunt etiam, quod transierunt per homines ydiotas, quando ^{5.}
 transeunt per loca fratrum Minorum, in quibus eis caritative et sedule ministratur.
 Sed per Dei gratiam modo non poterunt dicere, quod per homines ydiotas trans-
 5 *ierint*, quia feci quod^a docet sapiens in Proverbiis, dicens Prover. XXVI': *Re-* ^{6.}
sponde stulto iuxta stultitiam suam, ne sibi sapiens esse videatur. Et iterum dicit ^{7.}
 XXVII': *Stude sapientie, fili mi, et letifica^c cor meum, ut possis exprobranti responde-^{8.}*
re sermonem. Item Prover. XV': *Letatur homo in scientia^b oris sui, et sermo oportunus* ^{9.}
 10 *est optimus*. Item Ieremie LI': sic habetur: *Collidis tu michi vasa belli, et ego coll-* ^{10.}
idam in te gentes et dispergam in te regna. Finitis his verbis recesserunt secu- ^{11.}
 lares auditores valde edificati et consolati, dicentes: 'Audivimus mirabilia hodie. ^{12.}
 Sed sequenti festo de doctrina domini nostri Iesu Christi aliqua desideramus ^{13.}
 audire'. Quibus frater Hugo dixit: *Si fuerit vita comes, exaudiam vos libenter,* ^{14.}
 15 *et ideo veniatis bene!* Porro eodem die reversi fratres Predicatores consolatorie ^{15.}
 fuerunt nobiscum. Tempus enim navigandi aptum non habuerunt; post ^{16.}
 cenam vero frater Ugo familiariter fuit cum eis. Et frater Petrus collocavit se ^{17.}
 et sedit in terra ad pedes fratris Hugonis; nec fuit aliquis, qui posset eum facere ^{18.}
 surgere et sedere in equali banco cum fratre Hugone, nec etiam ipse frater Ugo, ^{19.}
 20 cum multum rogasset eum. Et dicebat frater Petrus: 'In Proverbiis scriptum est, ^{20.}
 Prover. XVI': *Melius est humiliari cum mitibus quam dividere spolia cum superbis.* ^{21.}
 Et ideo humiliari in terra vitam meam. Nam qui se humiliat, exaltabitur, et qui ^{22.}
 humiliatus fuerit, erit in gloria. Et qui appropinquant^e peccatis eius, accipient de doctrina ^{23.}
 illius, Deutero 33'. Igitur frater Petrus iam non disputando nec contradicendo, ^{24.}
 25 sed humiliter ascultando^d audiebat melliflua verba, que dicebantur a fratre Hugone. ^{25.}
 Que quidem essent digna relatu, sed causa brevitatis ea subiceo, quia ad alia ^{26.}
 dicendo festino. Tunc socius fratris Petri seorsum dixit michi: 'Pro Deo, frater ^{27.}
 Salimbene^e, dicatis michi, quis est iste frater, si prelatus, guardianus vel custos ^{28.}
 vel minister'. Cui dixi: 'Nullam prelationem habet, quia nullam habere vult. Ali- ^{29.}
 30 quando fuit provincialis minister, nunc autem est persona privata. Et est unus ^{30.}
 de maioribus clericis de mundo, et ita reputatur ab his qui eum cognoscunt'. ^{31.}
 Tunc dixit michi: 'In veritate bene credo, quia nunquam vidi hominem ita bene ^{32.}
 loquentem et ad omnia preparatum, que ad scientiam pertinere noscuntur. Sed ^{33.}
 35 miror, quare in magnis conventibus non moratur'. Cui dixi: 'Propter humilitatem ^{34.}
 suam et sanctitatem, quia plus consolatur esse in parvulis locis'. Tunc dixit: ^{35.}
 'Benedicatur ipse, quia totus celicus esse videtur'. Fuerunt igitur nobiscum fratres ^{36.}
 Predicatores apud Areas, quousque tempus ad navigandum congruum habuerunt. ^{37.}
 Et in recessu suo dixit frater Petrus fratri Hugoni: 'In veritate dico vobis, semper ^{38.}
 40 vellem habitare vobiscum ad conferendum de divina scriptura'. Et post multas ^{39.}
 et mutuas recommendationes recesserunt fratres Predicatores consolatorie et valde ^{40.}
 edificati. Post quorum recessum sequenti festo congregati sunt omnes homines ^{41.}
 litterati de castro Arearum, ut fratrem Hugonem in camera sua audirent docen- ^{42.}
 tem. Et^f fecit eis sermonem mirabilem, utilem et pulcherrimum et delectabilem. ^{43.}
 Quem subiceo et causa brevitatis, et quia ad alia dicenda festino. Cum autem ^{44.}
 45 sermo finitus fuisset, erat ibi quidam homo ex eodem castro, quem vidi et cognovi, ^{45.}

a) quod docet bis scriptum, semel expunctum et linea perducta deletum. b) sententia Vulg.
 c) sic c. d) sic c.; cf. supra p. 184, n. c. e) Salibn h. l. c. f) penna mutata.

F. CCCXVI^a. Quod^a frater Hugo duplici de causa multos mordaces habuit, que assignatur in libro.

F. 316^b. De diversitate Heremitarum et unione eorundem.

Quod^b fratres Predicatores et nos multos docuimus mendicare et regulas facere.

1248. ^{Int.} qui cum esset secularis, rogavit fratrem Hugonem, ut eum amore Dei ad ordinem fratrum Minorum recipere dignaretur. Habebat enim frater Hugo a ministro recipiendi licentiam, eo quod reverentissima persona et tantus clericus esset, et quia spiritualis homo, et quia iam minister extiterat.

7. CCCXVI^a. Porro^c homo iste, qui ordinis fratrum Minorum petebat ingressum, fuit 10 principium ordinis Saccatorum, et habebat socium, qui similiter intrare volebat. Hi inspirati sunt nutu divino in predicatione fratris Hugonis. Quibus frater Hugo dixit: 'Eatis ad nemora et adiscatis^d comedere radices^e, quoniam tribulationes apropinquant^d'. Tunc ierunt et fecerunt sibi mantellos catabriatos^f, sicut antiquitus consueverunt^f habere serviciales ordinis sancte Clare; et ceperunt mendi- 15 care panem per castrum illud, in quo habitabant fratres Minores; et abundanter dabatur eis, quia nos et fratres Predicatores docuimus omnes homines mendicare; et quilibet assumit sibi capitium et vult facere unam regulam mendicantem. Isti multiplicati sunt subito, et appellabantur a fratribus Minoribus de provincia Provincia ironice et truffatorie Boscarioli². Porro frater Hugo multos habebat in 20 ordine suo et maxime in Provincia emulos et mordaces, et propter doctrinam abbatis Iacchym, et quia imponebant ei, quod ordinem Boscariolorum fecisset. Et non fecerat eum aliter nisi occasionaliter dicendo: 'Eatis ad nemora et adiscatis^d comedere radices, quia tribulationes apropinquant^d', et quia noluit eos ad ordinem recipere, cum bene posset³. Porro processu temporis fecerunt sibi habitum de 25 sacco non cilicino, sed quasi sindonico, et inferius habebant tunicas optimas et ad collum mantellum de sacco; unde et fratres Saccati dicti sunt. Et fecerunt sibi fieri soleas, sicut habent fratres Minores. Nam quicumque volunt noviter ali-

7. 316^b. quam regulam facere, semper mendicant aliquid ab ordine beati Francisci, aut soleas aut cordam aut etiam habitum⁴. Sed nunc ordo fratrum Minorum papale 30 privilegium habet, quod nullus talem habitum ferre presumat, per quem frater Minor ab aliquo credi possit; quia fratres qui dicebantur Britti in marchia Ancho- 1256. nitana omnino talem habitum portare solebant; quos papa Alexander quartus in unam congregationem redégit cum aliis Heremitis⁴, cum prius omnes Heremite in V diversitatibus discrepantibus partirentur, ut oculis meis vidi. Nam erant 35 Heremite qui dicebantur sancti Augustini et Heremite qui dicebantur sancti Guilielmi et illi de Favali et Britti et Iambonitani. Fuit enim quidam Iohannes Bonus, qui fuit tempore beati Francisci, qui congregationem Heremitarum fecit⁵;

a) hoc argumentum posterius quam reliqua a Sal. additum est. b) Quod — facere posterius praecedente argumento a Sal. add. c. c) littera initialis P magna atramento nigro et minio picta; or in 40 loco raso, in quo antea procul dubio simplex Por scriptum erat. d) sic c. e) sic h. l. c.; infra l. 24. recte radices. f) gsuerunt corr. gsueuerunt c. g) sequitur C minio scriptum.

1) Ex albo et nigro vel etiam aliis coloribus distinctos Ducange-Henschel s. v. 2) I. q. homines silvestres. 3) Attamen infra f. 316^c, loco post addito, dicitur fundator ordinis fratrum Saccatorum Raimundus Attanulfi novitius ordinis Minorum fuisse. 4) Litteris datis 45 a. 1256. Apr. 9, Potthast nr. 16334. 5) A. 1209. prope Caesenam.

F. 316^a. De congregatione seu potius dispersione illorum ribaldorum, qui se dicunt apostolos esse et non sunt. *Apos. 2, 9.*

cuius corpus diebus meis Mantue est sepultum, et cuius filium vidi et cognovi, fratrem Matheum Mutinensem et pinguem^a. Ad congregationem istius ultimi omnes alie sunt reducte, ut in illa unione primitus caput esset. Verumtamen impleta est scriptura que dicit Iere. XV^a: *Namquid federabitur ferrum ferro ab aquilone et es?* Nam *quod nova testa cepit inveterata sapit*¹.

Porro Saccati subito diffuderunt se per civitates Ytalie, in quibus capiebant loca ad habitandum, et omnem modum, quem tenebant fratres Minores et Predicatores in predicationibus faciendis et confessionibus audiendis et in acquisitionibus mendicandi, ipsi similiter tenebant in omnibus, quia, ut dixi², nos et Predicatores docuimus omnes homines mendicare. Inde etiam seculares non modicum gravabantur. Unde quadam die in civitate Mutinensi domina Iulitta de Adhelardis, devota fratrum Minorum, fratribus Minoribus dixit, cum vidisset homines illos pro pane hostiatim euntes: *In veritate dico vobis, fratres, tot habebamus sacculos et peras ad horrea evacuanda, quia non indigebamus ordine Saccatorum*. Sed processu temporis papa Gregorius decimus, qui Placentinus fuit, in pleno concilio Lugdunensi penitus cassavit hunc ordinem³, illustratus inspiratione divina, nolens, quod tot essent ordines mendicantes, ne populus Christianus propter multitudinem mendicantium tedio gravaretur, et ut hi qui evangelium predicant de evangelio vivere possent, sicut apostolus Paulus dicit Dominum ordinasse⁴, I. ad Cor. IX^a. Voluit etiam cassare et ad nichilum redigere Heremitarum ordinem, sed interventu domni Ricardi Romane curie cardinalis⁵, qui erat eorum ordinis gubernator, abstinuit se, ne faceret quod volebat. Veruntamen dixit, quod retinebat penes se, ut de eis ordinaret, quid de eis sibi melius facere videretur⁶. Sed morte preventus, eius cogitatio penitus est frustrata. [Primus⁷ ordinis Saccatorum dictus est Raimundus Attanulfi, et fuit oriundus de provincia Provincie, de castro Aree, ubi iuxta mare fit sal; et fuit miles in seculo et fuit in ordine fratrum Minorum, sed in novitiatu fuit licentiatu et emissus de ordine, quia infirmus erat. Filium habuit in ordine Saccatorum, qui postea fuit Arelatensis archiepiscopus⁸. Frater Bertrandus de Manara fuit primus socius supradicti Raimundi. Est autem Manara quedam contrata iuxta supradictum castrum, in qua erat monasterium dominarum Albarum, que devote fratrum Minorum erant et sunt usque in hodiernum diem magis et magis].

Illam⁸ etiam congregationem illorum ribaldorum et porcariorum et stultorum et ignobilium, qui se dicunt apostolos esse et non sunt, sed sunt synagoga Sathane, *Apos. 2, 9.*

a) sequitur ¶ minio scriptum. b) sic, c. c) ordina in loco raso. d) uncis inclusa in marg. infer., non a Sal., ut censeo, sed manu omnino aequali et simillima, post suppletu sunt alio atram. fusco et litteris maioribus. e) littera initialis magna I atramento nigro et minio picta.

1) Nescio, unde hic versus assumptus sit. Separatim scriptus est in codice Aquincino saec. XII (Catal. des mss. des départ. VI, p. 186), legitur e. gr. bis in Bonaventurae Serm. de apost. VIII, de dedic. ecl. III, Opera ed. Peltier XIV, p. 20. 132, et in Conradi de Fabaria Cas. S. Galli c. 12, SS. II, p. 175. 2) F. 316^a, p. 254, l. 17. 3) Sexti Decretal. l. III, tit. XVII. 4) Eadem fere vide infra f. 322^a. 5) Diaconi S. Angeli, qui a. 1256. Mart. Anagninae quinque congregationes supra dictas Eremitarum univit. 6) Dicto decreto concilii Lugdunensis a. 1274. confirmatus est ordo Eremitarum. 7) Nescio, quis fuerit. Conicio hoc falso dictum esse. 8) Hoc loco incipit Tractatus de Apostolis, cui quidem Salim-

F. 316^a. Et nota, quod iste tractatus protenditur usque ad illum locum, ubi scribitur: *Anno Domini M^oCC^oXLVIII^o*¹. Et est repetitio precedentis millesimi.

omnino destruxit². *Ipsi enim non erant de semine vivorum illorum, per quos facta*
^{*. 62.} *est salus in Israel, I. Macha. V.*³. Quia nec utiles sunt ad predicandum nec ad
 ecclesiasticum officium decantandum nec ad missas celebrandas nec ad confessiones
 audiendas nec ad legendum in scolis nec ad consilia danda nec etiam pro bene-
 factoribus exorandum, quia tota die per civitates discurrunt mulieres videndo⁴.
 Ad quid ergo ecclesie Dei deserviant et populo Christiano utiles sint, videre non
 possum. Tota die ociosi, tota die vagabundi. Nam non laborant neque orant.
 1260⁵ Istorum principium fuit in Parma. Cum enim in ordine fratrum Minorum habi-
 7. 316^a. ta rem in Parmensi conventu⁶ sacerdos et predicator existens, venit quidam juvenis
 natione Parmensis, de vili progenie ortus, illitteratus et laycus, ydiota et stultus,
 cui nomen Gerardinus Segaléllus, et petiit, ut a fratribus Minoribus reciperetur
 in ordine. Qui cum non exaudiretur ab eis, tota die, quando poterat, morabatur
 in ecclesia fratrum et cogitabat quod postea stultizando implevit. Nam super
 coopertorium lámpadis societatis et fraternitatis beati Francisci depicti erant apo-
 stoli circumcirca cum sóleis in pedibus et cum mantellis circa scapulas involuti,
 sicut traditio pictorum ab antiquis accepit et usque ad modernos deduxit. Ibi
 iste contemplabatur, et excogitato consilio, postquam capillos nutrit et barbam,
 20 accepit soleas ordinis fratrum Minorum et cordam; quia, ut iam superius dixi⁴,
 quicumque volunt noviter congregationem aliquam facere, ab ordine beati Fran-
 cisci aliquid semper usurpant. Et^b fecit sibi fieri de bixétto⁵ vestitum et man-
 tellum album de stámine^c forti, quem circa collum et scapulas involutum por-
 tabat, credens per hoc apostolorum habitum demonstrare. Et vendit domúcula
 25 sua et accepto pretio, stetit super lapidem, super quem antiquitus potestates Par-
 menses concionári solebant. Et habens denariorum saeculum non *dispersit* et *dedit*
^{2. Cor. 9, 9.} *pauperibus* nec *congregationi pauperum affabilem* se fecit, sed vocatis ribaldis, qui
^{Ecc. 4, 7.} *ibi prope in platea ludebant*^d, sparsit inter illos alta voce dicendo^e: *Quicumque*
vult, accipiat et habeat sibi!^f Collégerunt itaque valde cito ribaldi denarios illos
 30 ^{*. CCC17.} et iverunt et luserunt ad taxillos et isto audiente, qui dederat, blasphemaverunt
 Deum viventem⁶. Credidit iste valde bene implere consilium Domini, qui dicit
^{*. 21.} *Mat. XIX: Si vis perfectus esse, vade et vende omnia que habes et da pauperibus, et*
habebis thesaurum in celo, et veni, sequere me^f. Nota, quod dicit: *da pauperibus*, non
 35 ^{*. 1. 2.} *matrem Christi, que filium Dei nobis fratrem effecit. Ideo dicit Ecclesiasticus XII:*

a) sequitur C minio scriptum. b) penna mutata. c) stamine corr. stámine c. d) ludeat corr. ludebat c. e) do-erasum c. (non correctum in dicens). f) sequitur C atramento nigro scriptum.

bene proprium titulum non praefixit, quem tamen ipse in inscriptione columnae 316^a, et infra
f. 473^a, tractatum vocat. 1) F. 333^a. 2) Scil. Gregorius X. papa, de quo ante locum
in margine suppletum dictum est. 3) A. 1260. mense Novembri, ut videtur, quo tempore Sal.
Parmae moratus est (cf. infra f. 404^b), cum ipse dicat f. 332^c, ordinem Apostolorum circa
a. 1260. exortum esse. 4) F. 316^{a, b}, supra p. 254, l. 28 sq. 5) Pannus vulgaris
e crasso filo contextus Ducange-Henschel s. v. bixaninum. Similis generis pannus nunc
Italiæ vocatur bigello. 6) Cf. Is. 37, 17: ad blasphemandum Deum viventem. 46

F. 317^b. De Ghirardino Segalello, qui filio Dei voluit similari, et de multis stultitiis eius, quas fecit.

Si bene feceris, scito, cui feceris, et erit gratia in bonis tuis multa. Bene fac iusto, et invenies retributionem magnam, et si non ab ipso, certe a Deo^a. Item Eccli. XIII¹: **r. 15. 16.*
 5 *In divisione sortis da et accipe, et iustifica animam tuam. Dedit iste, sed nichil accepit, quia malis dedit et male. Ideo dicit Ecclesiasticus XII¹: Da bono, et non* **r. 5. 6.*
recepteris peccatorem. Benefac humili, et non dederis impio. Igitur homo iste, de quo inchoavimus supra, malum habuit principium et malum medium et malum finem, utpoté cuius congregatio est in pleno Lugdunensi concilio a papa Gregorio
 10 decimo reprobata¹. Et hoc digne et merito, quia Gabaonite, qui cum suis sagacitatibus filios Israel deceperunt, iudicati sunt et condemnati ad perpetuam servitutum. Sic isti porcarii et vaccarum custodes voluerunt subintrare et suaviter et sine labore de elemosinis illorum vivere, quos fratres Minores et Predicatores cum magnis laboribus et exemplis longo tempore docuerunt. Ideo isti Ghirardino,
 15 qui fuit eorum principium, illud Ysaie verbum non inmerito convenire videtur, Ys. IX¹: *Multiplicasti gentem, non magnificasti letitiam.* Hec dicimus, sicut ait apostolus ad Galathas II¹: *propter subintroductos falsos fratres, qui subintraverunt* **r. 3.*
explorare libertatem nostram, quam habemus in Christo Iesu, ut nos in servitutem redigerent. Quibus neque ad horam cissimus subiectioni^c, ut veritas evangelii permaneat
 20 *apud vos.* Igitur de Ghirardino Segalello, qui fuit istorum principium, [Nota] sciendum, quod filio Dei voluit similari. Nam fecit se circumcidi^d, quod est contra apostolum, qui dicit Gala. V¹: *Ecce ego Paulus dico vobis, quoniam, si circumcidimini* **r. 2. 3.*
Christus vobis nichil prouderit. Testificor autem vrsus omni homini circumcidenti^f se, quoniam debitor est uniuerse legis faciente. Item in cunabulis iacuit fasciis in-
 25 volutus et lac et mammas suxit cuiusdam nescie mulieris^g. Postmodum iuit ad quoddam castrum, quod appellatur Culliculus sive Colliculus, quia ibi post planiciem primo occurrunt colles a Parma versus Fornovum; de quo castro adhuc dicimus², [cum^h tempus fuerit oportunitum]. Et stans in media via¹ ex nimia simplicitate transeuntibus clara voce dicebat: *Ite et vos in vineam meam!* Et qui cognoscebant
 30 eum, reputabant eum fatuum, scientes, quod nullam vineam ibi habebat. Montanarii³ vero, qui eum non cognoscebant, ingrediebantur vineam, versus quam manum extenderat, et comedebant uvas non suas, credentes sibi hoc a proprio vinee domino^k imperatum. Post hec, cum hospitaretur¹ apud aliquam mulierculam viduam, filiam nubilem et speciosam habentem, dicebat sibi a Domino revelatum, quod cum
 35 illa puella debebat illa nocte nudus cum nuda in eodem lecto dormire, ut probaret, si castitatem servare posset necne⁴. Consentiebat mater reputans se beatam, et puella minime hoc negabat. Hoc beatus Iob non docuit, qui dicit 31¹: *Pepigi* **r. 1.*
fedus cum oculis meis, ut ne cogitarem quidem de virgine. Item Eccli. IX¹: *Virginem* **r. 6.*
ne conspicias, ne forte scandalizeris in decore eius^m. Item Eccli. XXXII¹: *In via* **r. 25.*
 40 *ruine non eas, et non offendes in lapidibus; nec credas te vie laboriose, ne ponas anime* **r. 317^a.*

a) Domino *Vulg.* b) subintroierunt *Vulg.* c) subiectione *Vulg.* d) circumcidi e. e) circumcidimini e.
 f) circumcidenti e. g) sequitur C *minio scriptum.* h) cum — oport. in marg. a *Sal. suppl.* i) uia in marg. a *Sal. suppl.* k) duo in marg. a *Sal. suppl.* l) penna mutata. m) illius *Vulg.*

1) Cf. supra p. 255, n. 3. 2) Infra f. 342^d. eius mentio facta est, non plura de eo dicta. 3) Incolae montium. 4) Ghirardinus enim docuit, ut Bernardus Guidonis tradit, Muratori, SS. R. Ital. IX, col. 457: XVI. Item quod iacere cum muliere et non commisceri ex carnalitate maius est quam resuscitare mortuum, et ibid. XV.

F. 317^d. De fratre Roberto, primo socio fratris Ghirardini Segalelli, qui postea apostatauit^a et uxorem accepit.

*r. 27. *tue scāndalum. Item Eccl. III: Cor durum male habebit in novissimo; et qui amat*
 *r. 16. *periculum, in illo peribit. Item Prover. XIX: Qui custodit mandatum, custodit ani-*
 *r. 35. *maam suam; qui autem negligit vias suas^b, mortificabitur. Mandatum fuit a Domino*
 *r. 29. *Luc. XII: Sint hominē vestri precincti. Gregorius^c: Lambos enim precingimus, cum*
 *r. 27. *Gregorius^c: carnis luxuriam per continentiam coartamus. Sed vias suas negligit ille,*
 *r. 29. *de quo sapiens in Prover. dicit VI: Qui ingreditur ad mulierem proximi sui, non erit*
 *r. 27. *mundus, cum tetigerit eam. Hec est illa mulier, de qua Ecclesiastes dicit VII:*
 *r. 29. *Inveni amariorē morte mulierem, que liquens venatorum est, et sagina cor eius. Ideo*
 *r. 27. *audi remedium: Qui placet Deo, effugiet eam^d; qui autem peccator est, capiētur ab illa.*
 *r. 29. *Item Prover. XI: Qui caret laqueo, securus est^e. Nam laqueum paraverunt pedibus*
 *r. 23. *meis et incuraverunt animam meam. Hoc faciunt demones, de quibus Dominus*
 *r. 23. *dicit Ys. LI: Dixerunt anime tue: Incurvare, ut transeamus. Sed non est eis cre-*
 *r. 23. *dendum. Porro Ghirardinus Segalellus multis diebus solus ivit per Parmam, 16*
 *r. 23. *quia socium non habebat; et portabat mantellum suum circa scapulas involutum,*
 *r. 23. *et nemini loquebatur nec quempiam salutabat, credens implere illud dominicum*
 *r. 4. *verbum Luc. X: Neminem per viam salutaveritis. Verumtamen^f verbum Domini*
 *r. 23. *frequenter dicebat: 'Penitentiam agite!' — nesciebat enim, exprimere, ut diceret:*
 *r. 23. *Math. 3, 2. 'Penitentiam agite'. — Et ita processu temporis dixerunt multis diebus sui sequaces, 20*
 *r. 23. *cum homines rurales et ydote existenter. Si quando invitabatur ad prandium*
 *r. 23. *vel ad cenam aut ad hospitium, respondebat semper sub dubio dicens: 'Aut veniam*
 *r. 23. *aut non veniam'. Quod erat contra illud Domini verbum Mat. V: Sit autem sermo*
 *r. 23. *vester: est, est, non, non. Quod autem his abundantius est, a malo est. Ideo dicit*
 *r. 23. *Iacobus I: Vir duplex animo inconstans est in omnibus viis suis. Cum autem iste 25*
 *r. 23. *frater Ghirardinus Segalellus in domo fratrum Minorum requirebat aliquem fratrem,*
 *r. 23. *utrum in domo esset neque, respondebat portarius trufatorie et derisive dicendo:*
 *r. 23. *'Aut est in domo aut non est'. Hoc est quod gramaticus docet²: Per quemcumque*
 *r. 23. *casum fit interrogatio, per eundem debet fieri responsio.*
 *r. 23. *His diebus, quibus hec agebantur, fratres Minores de Parma habebant quen-*
 *r. 23. *dam servientem Robertum nomine, qui erat juvenis inobediens et protervus, cui 30*
 *r. 23. *convenire poterat quod dicit sapiens in Proverbiis XXXIX: Servus verbis non potest*
 *r. 23. *crudiri, quia quod dicit intelligit et respondere contemnit. Et ideo bene quidam*
 *r. 23. *tyrannus³ dixit: Genus servorum nisi cum supplicio non emendatur. Et iterum*
 *r. 23. *Prover. XXIX: Qui delicate a puericia nutrit servum suum, postea sentiet eum contu-*
 *r. 23. *miciem. Quod patuit in Ieroboam servo Salomonis III. Reg. XI. Iste itaque*
 *r. 23. *Robertus famulus fratrum similis fuit in aliquibus Iude Scariothis⁴, qui Christum*
 *r. 23. *Iudeis tradidit, ut ostendemus infra⁴. Huic suasisit Ghirardinus Segalellus, ut*
 *r. 23. *1260 relinqueret fratres et socius suus esset; quod et fecit. Et ex hoc multum contulit*
 *r. 23. *nobis⁵, quia habuimus postea alium famulum valde bonum, iuxta verbum quod 40*

a) apostavit corr. apostatauit c. b) viam suam Vulg. c) G. c. d) illam Vulg. ut supra p. 132, l. 26. e) erit Vulg. f) penna mutata. g) sic c.

1) In Evang. l. I, hom. 13, Opera ed. Maur. (Paris. 1705) I, col. 1481. Bis infra f. 322^b, et 389^b, hic locus allatus est. 2) Iam supra f. 220^a, p. 32. hoc dictum allatum est. 3) Valerianus in Passione Hippolyti, Iacobi Leg. Aurea c. CXVIII (113), ed. Grässe p. 502; 45 cf. supra f. 218^a, p. 27, ubi idem allatum est. 4) F. 318^b, p. 260. 5) Patet igitur hoc factum esse, cum Salimbene Parmae moraretur, a. 1260, ut videtur.

F. CCC18^a. De stultitia istorum ribaldorum, qui se dicunt apostolos esse et non *Apo. 2, 9.*
sunt, sed sunt synagoga Sathane.

F. 318^b. Hic ab apostolo describitur vita et forma et regula illorum qui pie
et religiose volunt vivere in Christo Iesu domino nostro.

5 scriptum est Ys. LV: *Pro salivencia ascendet ibies, et pro urtica crescet virtus.* *v. 13.
Hinc sapiens dicit Prover. XXII: *Eice derisorum, et eribit eum eo iurgium, cessa-* *v. 10.
bitque cause et contumelie. Veruntamen recedens a fratribus furatus est cuppam 1260?
et cultellum et toliam¹ fratrum, que habebat ad usum, et asportavit secum². *f. CCC18^a.
Ibant igitur ambo cum mantellis suis tota die per civitatem, et mirabantur Parmenses. Et ecce subito multiplicati sunt usque ad tricesimum numerum, et in
10 quadam domo ad comedendum et dormiendum congregabantur; et Robertus, qui fuerat famulus fratrum Minorum, procurator erat eorum. Et plus et libentius dabant eis Parmenses, concives mei, viri et mulieres, quam fratribus Minoribus et Predicatoribus darent. Ipsi vero nec pro benefactoribus suis^b orabant nec cele-
15 brabant nec predicabant nec ecclesiasticum officium decantabant nec confessiones audiebant nec consilia nec bona exempla dabant, quia circa supradicta in omnibus et per omnia ignorantes erant et penitus inepti et sine peritia spiritualis pugne, et
ideo non^c poterant sic incedere sicut fratres Minores et Predicatores, quia nec consuetudinem habebant^d. Ipsi enim^e non erant de semine virorum illorum, per quos
20 *salus facta est in Israel*, sed erant porcarii et vaccarum custodes^{2,3}. Veruntamen hoc habebant, quia tota die discurrebant per civitatem mulieres videndo, reliquum tempus expendebant in ocio et nichil operabantur, cum dicat apostolus II. ad Thessa. 3: *Denuntiamus autem vobis, fratres, in nomine domini nostri Iesu Christi, ut subtrahatis vos ab omni fratre ambulante inordinato et non secundum traditionem,* *v. 6-12.
quam acceperunt a nobis. Ipsi enim scitis, quomodo oporteat vos imitari nos, quoniam non inquieti fuimus inter vos neque gratis panem manducavimus ab aliquo, sed in labore et fatione nocte et die operantes, ne quem vestram gravavimus. Non quasi non habuerimus potestatem, sed ut nos metipsos formam darcimus vobis ad imitandum nos. Nam etiam, cum essemus apud vos, hoc denuntiabamus^e vobis, quoniam, si quis non
30 *vult operari, nec manducet. Audivimus enim inter vos quosdam ambulare inquiete,* *f. 318^b.
nichil operantes, sed curiose agentes. His autem, qui eiusmodi sunt, denuntiamus et obsecramus in domino Iesu Christo, ut cum silentio operantes suum panem manducent.
His verbis describit apostolus vitam et formam, quam tenere debent hi, qui se dicunt apostolos esse et non sunt, sed sunt synagoga Sathane, congregatio stultorum
35 et ignobilium et representatio discipulorum Antichristi. De quibus^f Iohannes dicit I. canonica III: *Karissimi, nolite omni spiritui credere, sed probate spiritus,* *v. 1.
si ex Deo sunt, quoniam multi pseudo-prophete exierunt in mundum. Quales sunt isti, qui se dicunt apostolos esse et tota die ociosi, tota die vagabundi per civitates et per mundum discurrunt nec operari volunt, sed vivere ex aliorum sudore et labore.
40 Cum dicat propheta: *Labores manuum tuarum quia manducabis, beatus es, et bene tibi* Is. 127, 2.
erit. Ideo dicit sapiens in Prover. XVI: *Anima laborantis laborat sibi, quia com-* *v. 28.
pulit ram^g os suum. Item apostolus ad Ephe. IIII: *Qui furabatur, iam non furatur,* *v. 28.

a) sequitur ☞ minio scriptum. b) h̄ (nec) iterum sequitur expunctionem. c) n (nou) a Sal. superser.
d) ē (enim) in marg. a Sal. suppl. e) denuntiamus, ba a Sal. superscripto corr. denuntiabamus c.
40 f) quibus in marg. a Sal. suppl. g) eum Vulg.

1) Vide Ducange-Henschel s. v. toacula. Nunc Italice tovaglia. 2) Cf. 1. Reg. 17, 39: non enim habebat consuetudinem. 3) Cf. supra p. 257, l. 12.

F. 318^c. Quod homo apostata est inutilis Deo, sibi et proximo.

Apo. 2, 9. F. 318^d. Quod Robertus, postquam recessit ab istis ribaldis, qui se dicunt apostolos esse et non sunt, multa mala dixit de eis.

magis autem laboret operando manibus suis quod bonum est, ut habeat unde tribuat necessitatem patienti. Hoc est etiam quod idem apostolus Dominum dicit dixisse

*f. 33-35. Act. XX: *Argentum et aurum aut vestem nullius concupivi; ipsi vos scitis, quoniam ad ea que michi opus erant et his qui mecum sunt ministraverunt manus iste. Omnia ostendi vobis, quoniam sic laborantes oportet suscipere infirmos ac meminisse verbi domini Iesu, quoniam ipse dicit: 'Beatus est magis dare quam accipere'.* Porro frater Robertus,

Ioh. 12, 6. procurator istorum, fur erat et loculos habens ea que mittebantur portabat, id est aspor-

*f. 318^e. tabat et furabatur. Et processu temporis, cum habitarem Faventie¹, iste habitabat ibidem in domo cuiusdam fratris de Penitentia, qui dicebatur frater Glutto; et in sexta feria parasceves, ea hora, qua filius Dei fuit crucifixus², apostatavit, et fecit sibi capillos abscondi et barbam abradi et quandam heremitam accepit uxorem.

Audieram hec omnia, sed nolui credere, quousque ipsum interrogavi, si

*f. 21. hec ita se haberent. Unde super illo loco Gen. XVIII: *Descendam et videbo, utrum clamorem, qui venit ad me, opere compleverint, an non est ita, ut sciam*, dicit expositio³: *Qui omnia novit hoc nobis in exemplum reliquit, quasi diceret: Mala hominum non*

*f. 7. *prius credite quam probetis.* Et iterum Eccli. XI: *Prinsquam interrogas, ne vituperes quemquam, et cum interrogaveris, corripere iuste.* Pauci inveniuntur, qui sciunt uti

Ps. 118, 100. hac scriptura, nec etiam ipse David, qui dicit se *super senes intellexisse.* Et ideo,

2. Rey. 19. quia audivit campanam solummodo ex una parte sonantem et non ex alia resonantem, id est, quia audivit solummodo Sybam accusantem et non Mifiboseth excusantem, male iudicavit et malam sententiam dedit et male divisit. Et quia male

divisit, ideo punitus fuit, quia servus Salomonis cum nepote suo Roboam regnum suum divisit; quamvis Gregorius in primo Dialogorum⁴ leviter transeat excusandum

ipsum. Nam consuetudo prelatorum est, ut mutuo se excusent. Cum

Ioh. 1, 20. igitur interrogassem Robertum, utrum relata fecisset necne, *confessus est et non negavit*, quod vere omnia illa opere adimpleret. Tunc reprehendi eum dure dicendo

*f. 12. sibi: *Sapiens in Proverbiis dicit VI: Homo apostata vir inutilis*, quia inutilis Deo,

Deut. 32, 16. *inutilis sibi, inutilis proximo.* Inutilis Deo, quia *dereliquit Deum factorem suam*

ib. r. 18. *et recessit a Deo salutari suo.* Et iterum: *Deum qui te genuit, dereliquisti et oblitus*

*f. 32. *es Domini creatoris tui.* Inutilis sibi, quia, sicut Ecclesiasticus dicit X: *Peccantem in animam suam quis iustificabit, et quis honorabit exhorrantem animam*

*f. 318^f. *suam?* Inutilis proximo, quem scandalizat per malum exemplum. Ideo

*f. 5. Ecclesiasticus dicit XIII: *Qui sibi nequam est, cui alio bonus erit?* Item Eccli.

*f. 3. XIX: *Extolletur in exemplum maius, et tolletur de numero anima eius.* Cum

*f. 7. autem audisset Robertus verba mea, accidit ei quod Ecclesiasticus dicit XXI:

*f. 21. *Qui odit correptionem, restigium est peccatoris.* Et iterum Eccli. XXXII: *Peccator*

a) q. c. b) penna mutata. c) sic e.; alii Vulg. et sic supra p. 154, l. 15.

1) Faventie bis aut pluries Sal. habitavit et in summa quinque annis (cf. supra f. 289^d, p. 191), ubi per totum annum 1265. (cf. infra f. 377^b, c, d, 378^a, b, 392^a) commoratus esse videtur, iterum q. 1273. exeunte (infra f. 389^a) et a. 1274. c. Ian. — Sept. ibi fuit (supra f. 290^a, p. 191; infra f. 319^a, b, p. 261 sq. f. 362^c, 414^d, 415^a). 2) Scil. hora sexta. 3) In margine Biblie fratris Salimbene adscripta. 4) Cap. 4. 5) Haec (— anima eius l. 37) iam supra f. 274^b, p. 153. ad verbum fere leguntur.

F. CCCXIX^a. De divisione que facta est inter istos Apostolos.

homo vitabit correptionem et secundum voluntatem suam inveniet comparationem. Nam excusando se multa mala dixit de his qui se dicunt apostolos esse et non sunt, sed ^{Apoc. 2, 9.} sunt synagoga Sathané. Et primo dixit, quod frater Ghirardinus Segaléllus, qui fuit primus eorum, nunquam voluit se intrmittere de dominio congregationis suæ, ut eorum prelati existeret, quamquam rogaretur ab eis, sed dicebat eis, quod quilibet bene faceret, quia ^{Prover. 15, 26.} anima laborantis laborabit sibi, et quod ^{I. Cor. 3, 8.} unusquisque propriam mercedem recipiet secundum suum laborem, et quod ^{Gal. 6, 5.} unusquisque onus suum portabit, et quod ^{Rom. 14, 12.} unusquisque pro se rationem reddet^b Deo. Et ideo, quia non habebant caput, hec fuit causa dispersionis eorum, quia, ^{Prover. 11, 14.} ubi non est gubernator, ^{Eccli. XXXVI¹.} populus corruet, Prover. XII^c, et ubi non est sepes, diripitur possessio, Eccli. XXXVI¹. Ideo vox démonum potest esse illa que habetur I. Macha. XII^d: Non habent principem et adiuvantem. Nunc ergo expugnemus illos et tollamus de hominibus memoriam eorum. Secundo dixit, quod, cum consulissent magistrum Albertum Parmensem, qui erat unus de septem notariis Romane curie^e, quid facerent de rectore, commisit negotium istud abbati monasterii ordinis Cistercii quod est in episcopatu Parmensi et appellatur Fontána-viva. Ille vero breviter se expedivit de facto eorum, dicens, quod non facerent loca conventualia nec congregarentur in domibus, sed irent per mundum, sicut inchoaverant, portando capillos longos et barbam ^{CCCXIX^a. d.} prolixam et caput denudatum et mantellum circa scapulas involutum, et quod in diversis domibus^f hospitarentur. Que fuit causa destructionis eorum, cum testante Ecclesiastico vita nequam sit ^{Eccli. XXIX.} hospitandi de domo in domum, Eccli. XXIX. Dominus etiam dicit Luc. X^g: Nolite transire de domo in domum. Tertio dixit, quod Guido Putagius, qui fuit concivis meus, socius et amicus, cum intrasset eorum ordinem et vidisset, quod frater Ghirardinus Segaléllus non intrmitteret se de regimine, viriliter assumpsit sibi dominium, quod tenuit annis multis. Sed accidit sibi quod Ecclesiasticus dicit XX^h: Qui potestatem sibi assumpsit iniuste, odicitur. Quia enim ^{Eccli. XX.} nimis pompaticè incedebat cum multis equitaturis et faciebat largas expensas et multa convivia, sicut legati vel cardinales [Romaneⁱ curie facere consueverunt], displicuit suis, et fecerunt sibi aliud caput, quendam fratrem Matheum in márechia Anconitána. Facta est itaque divisio inter eos, quia quilibet suis sequacibus preesse volebat. Frater Guido Putagius dicebat: Dicitur michi quod Salomon dicit Ecclesiastes Xⁱ: Si spiritus potestatis habentis ascenderit super te, locum tuum ^{Eccli. X.} ne dimiseris, quia curatio cessare faciet peccata maxima. [Et^k addébat frater Guido]: Ego assumpsi curam istorum, et concessa est michi, et ideo non debeo eos relinquere. Facta est igitur longa concertatio inter eos; et cum essent in civitate Faventie, percusserunt se mutuo, scilicet Apostoli fratris Mathei cum Apostolis ^{1274.} fratris Guidonis Putagii, et dederunt malum exemplum secularibus Faventinis. Et ego habitabam tunc temporis ibi et ideo testis istorum esse possum. Et impleta est scriptura Domini que dicit Luc. XI^l: Omne regnum in seipsum divisum desolabitur, et domus supra domum cadet. [Et^m iterum alia scriptura dicit Osee Xⁿ: Divisum est cor ^{Osee X.} eorum, nunc interibunt]. Fuit autem causa istius conflictus et percussiois huius-

a) q (quod) a Sal. superscr. b) redet corr. reddet c. c) numerus hic (pro XI) in loco vacuo relicto a Sal. post suppl., sed infra f. 323^c, ubi hic versus allatus est, recte XI. d) CCCXX. corr. CCCXIX. e) domus corr. domibus c. f) uncis inclusa in marg. super. a Sal. suppl. g) uncis inclusa in marg. infer. a Sal. suppl. h) Et — interibunt in marg. super. a Sal. suppl.

1) Idem dictum est infra f. 421^c.

F. 319°. Ostenditur hic, quod Deo dicatam nullus debet in matrimonio sumere propter multa exempla, que inferius describuntur.

1274. modi: Frater Guido Putagius habitabat Faventie in quadam ecclesia parvula, que erat in viridario illorum de Albrighettis et de Accharisiis, et erant cum eo de suis valde pauci fratres et frater Gharardinus Segaléllus. Visum est itaque Apostolis de Marchia, quod si haberent fratrem Gharardinum Segaléllum, qui primus eorum fuerat, victoriam obtinerent. Et ideo, quia voluerunt eum violenter rapere et in Marchiam secum ducere, sed non potuerunt^b, se mutuo percusserunt. Tunc temporis venit ad me frater Guido Putagius et genibus meis provolutus retulit michi omnia supradicta et omnes conditiones^c ordinis sui, quas noverat et viderat a principio. Et rogavit me, quod eum extraherem de Faventia, quia timebat, ne Faventini subito irati et turbati in eum^d manum mitterent, tum propter litigium supradictum, tum quia in ordine suo accusatores habebat, mordaces et emulos, tum etiam quia dominus Rolandus Putagius, qui erat germanus consanguineus suus, potestas Bononiensium erat^e, et Bononienses cum eo ad obsidendum Faventiam veniebant^f. Et dixit michi, quod, si de Faventia incolumis et sine lesione posset exire, ordinem Templariorum intraret, pro eo quod papa Gregorius decimus ordinem suum apud Lugdunum in pleno concilio destruxisset^g. Et quod michi promisit postea effectui mancipavit opere adimplendo. Addebat^h etiam predictus Robertus, qui fuerat famulus fratrum Minorum, ad excusationem sue egressionis et sui peccati et sue apostasie, quod nunquam obligaverat se ad obedientiam nec ad castitatem, et ideo, ut dicebat, bene poterat uxorem accipere. Cui cum dixissem, quod habitum religionis publice portaverat multis annis, et ideo heremitam Deo dicatam nullatenus debebat in uxorem accipere, auctoritates et exempla superaddidi plura ad suam stultitiam et maliciam ostendendam. Et primo, quia Dominus sic dicit de dedicata sibi sponsa Osée II: *Ecce ego lactabo eam et ducam in solitudinem et loquar ad cor eius*. Cui etiam familiariter loquitur dicens: *Et sponsabo te michi in sempiternum et sponsabo te michi in iustitia et in iudicio et in misericordia et misericordionibus et sponsabo te michi in fide, et scies, quia ego Dominus*. Secundo posui ei Exemplum. exemplum regis Hyrtaci, qui voluit Ephygeniamⁱ filiam precedentis regis in uxorem accipere, cum esset ab apostolo Matheo Deo dicata et plus quam ducentis virginibus abbatissa effecta. Et ideo propter mala, que fecit, penam incurrit ultricem. Nam apostolum fecit interfici, pro eo quod non consentit, ut Ephygeniam^j in uxorem haberet, et circa monasterium Ephygenie^k ignem copiosum fecit accendi, ut ipsam cum ceteris virginibus concremaret^l. Apostolus autem eidem apprensus omnem ignem ab eius domo excussit. Qui erumpens regis palatium invasit et, solo rege cum

a) si a Sal. superser. b) sequitur in (ideo) expunctum. c) ditiones, g a Sal. superscripto corr. conditiones e. d) eum in loco raso. e) i (in) a Sal. superser. f) loquor Vulg. g) te a Sal. superser. h) sic h. l. c. i) sequitur et atramento nigro scriptum.

1) A. 1274. post Ion. 2; cf. Petrus Cantinelli, *Rerum Ital. SS. Nova ed. XXVIII*, 2, 40 p. 12; Matheus de Grifonibus, *ibid. XVIII*, 2, p. 21. 2) Mense Septembri a. 1274; Ann. Placent. Gib., *SS. XVIII*, p. 560; Riccobaldi Ferrar. *Pomerium. Muratorij, SS. R. Ital. IX*, col. 140. 3) Quod paulo ante hoc colloquium a. 1274. Jul. 17. factum est. *Decretalis illa cum reliquis edita est a. 1274. Nov. 1; cf. Potthast, Reg. p. 1681. 1689, nr. 20950.* 4) In colloquio cum Salimbene habito, quod p. 261, l. 26, iis quae de Guidone Putagio dicta sunt 45 interpositis, interruptum est. 5) Haec legit Sal. in *Jacobi Leg. Aureae c. CXL (135), ed. Grässe p. 624 sqq.*, ex quo multa ad verbum transcripsit.

F. CCCXX^a. Quod qui apostatant recedendo a Deo mala morte finiunt vitam suam.

único filio. vix evadente, cuncta consumpsit. Staturque filius eius areptus^a a demonio, patris crimina
 cónfitemens, ad sepulcrum apostoli properavit. Pater vero turpissimus leprosus effectus, cum curari non
 posset, manu propria se gladio interémit. Qualiter autem apostolus Matheus regi Hyr-
 5 taeo disuasit^b, ne Ephigeniam^b sibi matrimonio copuláret, ad confusionem Roberti
 breviter audiamus. Congregatis omnibus coram se dixit apostolus clara voce: Bene
 scitis, inquit, astantes, quod, si regis sponsam aliquis servorum usurpáre presumeret, non solum regis
 offensam, sed et mortem insuper mereretur, non quia uxorem duxisse prolatur, sed quia sponsam
 10 domini sui accipiens eius matrimonium^c violasse convincitur. Ita et tu, rex, sciens Ephigeniam^b regis
 et tu^d matrimonio copuláre? Secundum exemplum est de Ruben, qui violávit uxorem
 Iacob patris sui, ut habetur Gen. XXXV. Et ideo data sunt primogenita eius
 Ioseph filio Israel, et non est ille reputatus in primogenitum, ut habetur I. Paral. V.
 Tertium exemplum est de Adonia, quem Salomon propter Alysach, quam volebat
 15 habere uxorem, fecit interfici, ut habetur III. Reg. II. Quartum exemplum
 est de eo, quem apostolus excommunicavit et tradidit Sátane in interitum carnis,
 pro eo quod novercam accepit uxorem. De quo^d habetur I. ad Cor. V: Omnino
 auditur inter vos fornicatio. Et talis fornicatio, qualis nec inter gentes, ut uxorem
 patris aliquis habeat. Ideo habetur in lege Deutero. XXVII: Maledictus qui dormit
 20 cum uxore patris sui et revelat operimentum lectuli^e eius. Et dicit omnis populus:
 Amen. Quintum exemplum est de Menna monacho, de quo beatus
 Gregorius in tertio libro Dialogorum¹ sic dicit: Quodam tempore possessor quidam Car-
 25 terius nomine immundo desiderio devictus^f quandam sanctimoniam^g feminam rapuit sibi que illicito matri-
 monio coniunxit. Quod mox ut vir Domini cognovit, per quos potius que fuerat dignus audire mandavit.
 Cunque ille sceleris sui conscius timeret atque ad circum Domini accelerare nequaquam presumeret, ne forte
 hunc asperere, ut delinquentes solebat, increparet, fecit oblationes suas casque inter aliorum oblationes misit,
 ut eius munera saltem nesciendo susciperet. Sed cum coram eo fuissent oblationes omnium deportate, vir
 Dei tacitus sedit, singulim^h considerare studuit, et omnes alias rígens atque scorsum ponens, oblationes,
 30 quas isdem Carterius transmiserat, per spiritum cognovit, sprexit et abiicit dicens: Ite et dicite ei: Ob-
 lationem suam omnipotenti Domino tulisti, et michi oblationes tuas transmísti? Ego tuam oblationem
 non accipio, quia suam abstulisti Deo. Qua ex re actum est, ut presentes quoque magnus timor incideret,
 cum vir Dei tam scienter de absentibus indicaret. Sexto^h et ultimo ostendi Roberto, quod
 omnes qui apostatant recedendo a Deo mala morte finiunt vitam suam²; quod proba-
 35 bavi non solum per experientiam, quia oculata fide ita vidi et audiui ab aliis,
 verum etiam per divinam scripturam. Aut enim decapitantur aut conburuntur
 aut gladio iugulantur aut patibulis suspenduntur aut certe aliqua alia pessima et
 ignominiosa atque crudéli morte moriuntur. Ideo sic habetur in Iob XX: Hoc scio
 40 a principio, ex quo positus est homo super terram, quod laus impiorum brevis sit, et gaudium
 ypoerite adinstar puncti. Si ascenderit usque ad celum superbia eius, et caput eius nubes tect-
 gerit, quasi sterquilinum in fine perdetur, et qui eum viderant dicent: Ubi est? Velut somnium
 avolans non invenietur, transiet sicut visio nocturna. Oculi, qui eum viderat, non videbunt, ne-
 que ultra intuebitur eum locusⁱ suus. Item Iob XVIII: Memoria illius péreat de terra, et
 non celebrétur nomen eius in platéis. Expelletⁱ eum de luce ad tenebras et de orbe transferat^k eum.
 Item Salomon similiter impio imprecatur Eccle. VIII: Non sit bonum impio, nec prolon-
 45 gentur dies eius, sed quasi umbra transeat qui non timent faciem Dei. Hoc est quod ait

a) sic c. b) sic h. l. c. c) in m. c. d) quo in marg. a Sal. suppl. e) lectuli corr. lectuli c.
 f) pop. in marg. a Sal. suppl. g) uictus(?) corr. devictus c. h) penna mutata, hoc loco versu novo
 cepto, praecedente & minio scripto. i) Expellet Vulg. k) cf. supra p. 187, l. 34. 35, n. f.

1) Cap. 26. 2) Cf. supra f. 285^a, p. 181.

F. 320°. De deformi et inhonesta stultitia istorum ribaldorum, et quod processu temporis frater G[hirardinus] Segalellus mutavit habitum et alium sumpsit, et quod verbis scurrilibus utebatur.

- *r. 32. Prover. XIII°: *In malitia sua expellitur impius, sperat autem iustus in morte sua.* Item
 *r. 20. Dominus dicit Ieze. III°: *Si conversus iustus a iustitia sua fecerit iniquitatem, ponam offen-*
 *r. 27. *diculum coram eo.* Item Eccli. XXVI°: *Qui transgreditur a iustitia ad peccatum, Deus paravit*
 *72. 27. 28. *eum ad rompheam.* Hinc psalmista ait: *Quia ecce qui elongant se a te peribunt, perdidisti*
 *r. 25. *omnes qui fornicantur abs te. Michi autem adherere Deo bonum est, ponere in domino Deo*
spem meam. Hoc est etiam quod sapiens in Proverbiis dicit XIX°: *Pestilente flagellato*
stultus sapientior erit; si autem corripueris sapientem, intelliget disciplinam. Idem habetur 10
 *r. 11. Prover. XXI°. Audiens hec omnia Robertus cepit parvipendere, quia, sicut dicit
 *r. 3. sapiens in Prover. XVIII°: *Impius cum in profundum venerit peccatorum, contemnit,*
 *r. 10. *sed sequitur eum ignominia et opprobrium.* Item Prover. XIX°: *Qui negligit vias suas,*
 *r. 10. *mortificabitur.* Item Prover. XV°: *Qui increpationes odii, morietur.* Qualis fuit iste
 *r. 14. Robertus. Et ideo dimittamus eum, quia scriptura dicit Eccli. XXII°: *Cum stulto*
 *r. 22. *non multum loquaris.* Quare? Quia sapiens in Prover. dicit XXVII°: *Si contideris*
stultum in pila quasi typhinas¹ feriente desuper pilo, non auferitur ab eo stultitia eius.

Revertamur² iam nunc ad Ghirardinum Segalellum, qui fuit primus istorum, qui se dicunt apostolos esse et non sunt, sed sunt congregatio stultorum et bestialium ribaldorum, qui volunt vivere de labore et sudore aliorum³, et ipsi nullam utilitatem conferunt his qui elemosinas sibi faciunt. Hi namque de diversis partibus congregati venerunt ad videndum fratrem Ghirardinum Segalellum⁴, eo quod primus eorum fuerit, et tantis eum laudibus extulerunt, ut etiam ipse pro tanto aplausu⁵ miratus sit vehementer. Et nichil aliud dicebant, nisi quod congregati circa ipsum in quadam domo bene centies alta voce dicebant: 'Pater, pater, pater!' Et post breve intervallum resumebant istud idem et cantabant: 'Pater, pater, pater!' eo modo, quo pueri, qui instruuntur in scholis a magistris grammatice, solent facere, cum per intervalla clamando repetunt quod dictum est a magistro. Ipse vero pro hoc honore tale beneficium rependit eisdem, quia se et omnes alios denudavit usque adeo, quod etiam membra genitalia sine braciis et aliquo velamine nuda essent, et stabant apodiatum ad murum in acie circum circa, sed non in acie ordinata⁶ nec honesta nec bona. Volebat enim eos expropriare, ut nudi nudum Christum decetero sequerentur. Posuerat enim quilibet eorum ex precepto magistri vestimenta sua in medio domus ligata seorsum. Tunc ex precepto magistri Origenes stri, cum ita inhoneste starent, introducta est mulier, caput peccati, arma diaboli, expulsio paradisi, delicti mater, corruptio legis antique⁷. Cui Ghirardinus Segalellus, qui magister erat istorum, precepit, ut pauperibus sic expropriatis et a propriis denudatis vestimenta que vellet tribueret. Ipsi vero, postquam reinduti sunt, clamaverunt: 'Pater, pater, pater!' Talis ergo fuit recompensatio et istius

Apoc. 2, 9.
*r. 320°.

cf. 1. Pm.
12, 33.

a) penna mutata. b) cf. supra p. 258, n. b. c) ne Vulg. d) cf. supra f. 309^a, p. 238, n. d. 40
e) non versus novus hoc loco coeptus in c., sed tantum C minio scriptum precedit. f) sic c.

1) Cf. supra p. 259, l. 39. 2) Simile quid a. 1284. factum esse narrat Sal. infra f. 444°. Apparet Apostolorum consuetudinem fuisse, ut a magistro symbolice expropriarentur. Nam quae hoc loco narrantur haud paulo ante a. 1284. acta esse patet, cum f. 326°. demum a. 1284. Febr. 4. scriptum sit. 3) Cf. Cant. 6, 3; terribilis ut castrorum acies ordinata. 45
4) Hic locus, falso, ut videtur, Origeni addictus, iam supra f. 264^b, p. 133. allatus est.

F. CCCXXI^a. Quod episcopus Parmensis posuit aliquando istum Girardinum
in compedibus et in carcere propter fatuitates suas.

honoris repensio, quia stultificavit coram eis et fecit eos stultificare. Ideo sapiens *f. 320^a.
in Prover. dicit XXVI: *Sicut qui mittit lapidem in acervum mercurii, ita qui tribuit* *r. 2.
insipienti honorem. Item Eccli. XXIX: *Pro honore et beneficio reddet illis contumé-* *r. 9.
liam. [Item^b Osee IX: *Effraim edicet ad interfectorem filios suos.*] Post hec *r. 13.
misit eos, ut se ostenderent mundo. Et iverunt aliqui eorum versus Romanam
curiam; aliqui ad Sanctum Iacobum¹, aliqui ad Sanctum Michaelem archangelum²,
aliqui vero ad partes ultramarinas. Ipse vero remansit Parmè, unde oriundus erat,
10 et fecit fatuitates multas. Nam mantellum suum, quo involvebatur, deposuit et
abiecit et fecit sibi fieri sine mannicis³ opitógium³ album de stágmine forti, quo
indutus potius ioculátor videbatur esse quam religiosus. Habebat insuper in pedibus
scarpas⁴ et in manibus cyrotéas. Verba eius scurrilia, turpia, vana et inhonesta
atque ociosa et risu digna magis propter fatuitatem et stoliditatem quam propter
15 maliciam. Ideo sapiens dicit Eccli. X: *Labia insipientis precipitabunt eum. Initium* *r. 12, 13.
verborum eius stultitia, et novissimum oris illius error pessimus. Igitur propter fatuitates
istius et propter turpia verba, carnalia et fatua, que dicebat, et quia cum mulieribus,
nudus cum nudis, in eodem lecto iacebat ad probandum, utrum castitatem tenere posset
necne⁵, domnus Ópizo Parmensis episcopus, qui fuit domni pape condam Innocentii
20 quarti nepos ex sorore⁶, cepit eum et posuit eum in compedibus et in carcere et
*sustentavit eum pane tribulationis et aqua angustie*⁷. Sed processu temporis extraxit *r. 22, 27.
eum inde⁸ et tenebat eum in palatio suo; et quando episcopus comedebat, man-
ducabat et iste in sala palatii in mensa depressa, ubi alii coram episcopo come-
debant, et volebat vina exquisita bibere et cibaria delicata comedere. Et quando *f. CCCXXI.
25 vinum precipuum bibebat episcopus, ille clamabat audientibus cunctis, volens de
illo vino habere, et statim episcopus sibi mittebat. Cum autem plenus esset cibariis
delicatis et vino precipuo, fatua loquebatur, ut verbum Ysaie verificaretur in eo
XXXII: *Non vocabitur ultra is qui insipiens est princeps, neque fraudulentus appella-* *r. 5, 6.
bitur maior. Stultus enim fatua loquetur, et cor eius faciet iniquitatem, ut perficiat
30 *simulationem et loquatur ad Dominum fraudulenter.* Episcopus vero Parmensis, quia
homo solatiosus erat, de verbis et operibus stulti istius ridebat, quem reputabat
non religiosum, sed ioculatorem fatuum et insensatum.

His diebus erat quidam frater Minor, qui habebat nepotem, qui necdum per-
venerat ad bivium pythagórice littere. Hunc faciebat instrui, ut postea instructus
35 ordinem fratrum Minorum intraret. Huic fratri iste nepos sermones scribebat, ex
quibus IIII^{or} vel V cordétenus didicit. Cumque non reciperetur ita subito, ut
volebat, in congregationem, immo potius in dispersionem istorum, *qui se dicunt* Apoc. 2, 9.
apostolos esse et non sunt, se recipi fecit. Quem etiam sermones, quos didicerat,

a) illi Vulg. b) uncis inclusa in marg. super. a Sal. suppl. c) sic c.

40 1) De Compostella. 2) De monte Gargano (Monte Santangelo). 3) I. e. opitógium.
4) Ital. scarpa = Ἐπιτύφ. 5) Cf. supra f. 317^b, p. 257. 6) Margareta; cf. supra
f. 233^{a, b, c}, p. 61 sq. 7) A. 1294. Girardinus ab Opizone episcopo perpetuo carcere
damnatus est; cf. Ann. Parm. mai., SS. XVIII, p. 713. Etiam, postquam Sal. haec scripsit,
a. 1286. Opizo Apostolos de episcopatu Parmensi expulit; infra f. 473^d. A. 1300. Iul. 18.
45 Gerardus Segalellus haereticus Parmae combustus est. 8) A. 1286. liberatus erat (cf. infra
f. 473^d). Sed iam ante a. 1284. cum liberatum esse patet; cf. supra p. 264, n. 2.

F. 321^b. De quodam puerulo, quem isti Apostoli faciebant in ecclesiis predicare, et de verbis fratris Bonaventurae de Iseo, que audiente populo Ferarie dixit.

F. 321^c. De fatuitate populi Christiani.

faciebant in ecclesiis cathedrálibus predicare. Et plures eorum, scilicet istorum, imperabant silentium, et puer loquebatur populo congregato. Cumque apud Ferariam frater Bonaventúra de Yseo¹ predicaret quadam die in loco fratrum Minorum, vidit quosdam de auditoribus suis subito surgere et festinanter currere, et miratus est vehementer, erat enim sollempnis predicator et graciosus, et qui libenter audiri consuéverat, ita quod nullus a predicatione sua volebat recedere, quousque finita fuisset. Cum autem inquireret, quare sic festinanter recéderent, a residentibus dictum^a est: 'Quia unus puérulus de Apostolis in matrice ecclesia beati Georgii ad predicandum se preparat, ubi populus congregatur, et ideo preoccupat quilibet currere, ut locum habere possit'. Quibus frater Bonaventúra dixit: 'Video, quod cor habetis attonitum² [et^b circa alia occupátum], et ideo statim licenciabo vos, quia laborarem incassum, si amplius predicarem, quia scriptura dicit Eccli. XXXII: *Ubi auditus non est, non effundas sermonem, et importune noli extolli in sapientia*. Et iterum alia scriptura dicit Iob XII: *In antiquis est sapientia et in multo tempore prudentia. Sed puerilia sunt hec et circulatorum ludo similia docere quod ignoras, immo, ut cum stómacho loquar, nec hoc scire, quod nescias*³. Certè non indigentis, nec expedit nobis, quod veniat Antichristus cum nuntiis suis, quia in populo Christiano multos haberet sequaces. Dixit enim Dominus de Antichristo Iudáico populo Io. V: *Ego veni in nomine patris mei, et non accepistis me. Si alius venerit in nomine suo, illum accipietis*. Item de eodem in secunda ad Thessa. II. apostolus dicit: *Eo quod caritatem veritatis non receperunt, ut salvi fierent, ideo mittet illis Deus operationem erroris, ut credant mendatio, ut indicentur omnes qui non crediderunt veritati, sed consenserunt iniquitati*'. Et addidit frater Bonaventura dicens: 'Beatus Iohannes^c in Apoc. in persona Domini dicit XI: *Dabo duobus testibus meis, et prophetabunt dies mille ducentos^d amicti saccis*. Quod quamvis primo et principaliter de Enoch et Helia intelligatur, tamen abbatis Ioachym expositio non videtur incongrua, qui hoc de duobus ordinibus, scilicet fratrum Minorum et Predicatorum, luculenter exposuit^e, contra quos, ut ipse dicit, tempore Antichristi populus Christianus insúrget; de quibus dicit: *Et habitantes^f terram gaudebant super illos et iocundabuntur et munera mittent invicem, quoniam hi duo prophete cruciaverunt eos qui habitant^g super terram*. Quod de duobus ordinibus iam predictis, scilicet Minorum et Predicatorum, exponit Ioachym abbas³. Que omnia dicit complenda tempore Antichristi. Et addidit frater Bonaventura dicens: 'Vere scriptura Seneca. Séneca⁶ verificatur in vobis: *Mel musce secuntur, cadavera lupi, frumenta Versus⁶*. *formice: Pyrdam sequitur hec turba, non hominem*. Vere imprecatio Salo-

a) dcm (dictum) a Sal. in marg. suppl. b) uncis inclusa in marg. a Sal. suppl. c) Io. e. 40 d) ducentis Vulg.; sexaginta, quod Vulg. habet, deest in c. e) inhabitantes Vulg. f) habitabant Vulg. g) sic in marg. c., licet nullus versus in textu legatur.

1) De quo cf. supra f. 250^d, p. 105, infra f. 343^d, 440^{a, b}. 2) Iob 15, 12: Quid te elevat cor tuum, et quasi magna cogitans attonitos habes oculos? 3) Haec sunt verba Hieronymi, Epist. 53. ad Paulinum (Prol. Bibliae), Opera ed. Vallarsius I, col. 274. 45 4) Expos. in Apoc. pars. III. (Venet. 1527) f. 148° sqq. 5) Non in Expos. in Apoc. l. l. f. 150°, 151, ubi hic versus exponitur. 6) De remediis fortuitorum X, 4.

F. 321^d. De scriptura abbatis Ioachym, quam facit^a de pueris evangelicis.

monis completur in vobis Eccle. X^o: *Ve tibi terra, cuius rex puer est.* Et^b quia^c quia^d testante Ecclesiastico X^o, qualis est rector civitatis, tales et inhabitantes in ea, ideo apostolus docet: *Nolite pueri effici sensibus.* Quare? Quia Ys. dicit LXV°: *Quoniam puer centum annorum morietur, et peccator centum annorum maledictus erit.* Ite ergo ad puerum vestrum, quem desideratis audire, et ipse vobis confessionem faciat peccatorum. Nam hodie est dies, in qua verba Domini complebuntur, que dixit Io. XVI°: *Ecce venit hora et iam venit, ut dispergamini in propria et me solum relinquitis.* *Et non sum solus, quia pater mecum est.* Tunc licentiati ab eo recesserunt omnes concito gradu, ita quod unus alium non expectabat. Alia vice, cum habitarem Ravenna¹, fecerunt isti Apostoli predictum puerum predicare in ecclesia Ursiana, que est archiepiscopalis ecclesia civitatis Ravenne. Et tanta fuit utriusque sexus populi festinatio^e et discursus, quod vix unus alium expectabat. Unde et quedam magna et nobilis domina de terra illa, que fratribus Minoribus erat devota, scilicet domina Guilliétta, uxor domni Guidonis Ricúti de Polenta, conquesta est fratribus, quod vix potuit habere aliquam convicaneam, cum qua iret. Et ita plena erat iam ecclesia Ursiana, quando pervenit illic, quod non potuit habere locum nisi forinsecus extra ianuam. Et tamen usque adeo grandis est ecclesia cathedralis, quod IIII^{or} alas habet, excepta nave maiori, que tenet medietatem. Hunc etiam puerum isti, qui se dicunt apostolos, circumducebant^d per civitates et faciebant eum in ecclesiis episcopalibus predicare. Et fiebat^e populi magnus concursus et utriusque sexus congregatio et admiratio copiosa, quia *gaudent novitate moderni*². Unde super illo verbo Iere. I^o: *Noli dicere, quia^f puer sum, quoniam ad omnia que mittam te ibis et universa, que mandávero tibi, loqueris ad eos^g,* abbas Ioachym dicit³: *Puto enim, quoniam, sicut olim Deus elegit patres antiquos, quibus revelavit misteria sua, postmodum apostolos iuniores, quos et appellavit amicos, ita et^h nunc te pueros eligat ad litteram, ad evangelicandum evangelium regni propter illos, quibus vetera revelavit.* Et ideo non est absque causa misterii, quod electum puerorum in festo Innocentium patitur ecclesia sedere in sede episcopali. Sed ista conveniunt ordini fratrum Minorum et Predicatorum, in quibus intrant pueri litterati, nobiles moribus et honesti. De quibus Dominus dicit Ys. VIII°: *Ecce ego et pueri mei, quos dedit michi Dominus in signum et in portentum Israelis a Domino exercituum, qui habitat in monte Syon.* Istis etiam pueris a Domino data est sapientia, sicut Daniel dicit I^o: *Pueris autem his dedit Deus scientiam et disciplinam in omni libro et sapientiamⁱ.* Sed vir insipiens non cognoscet, et stultus non intelliget hec. Quales sunt isti stulti et ydiote, rudes et bestiales, qui se dicunt apostolos esse et non sunt.

2a) sic e. b) penna mutata. c) disc. et fest. corr. fest. et disc. e. d) egducebat e. e) fiat, eb) a Sal. superscripto corr. fiebat e. f) quia deest Vulg. et infra p. 279, l. 29. g) ad eos deest Vulg. et infra l. l. h) 7 (et) a Sal. superscr. i) sapientia Vulg.

40 1) *Quinque annis Sal. Ravennae habitavit, ut dicit supra f. 279^d, 289^d p. 166. 191, infra f. 389^b, et a. 1264. et a. 1268. 1269. eum ibi fuisse constat.* 2) *Nescio, unde versus, cuius pars hoc loco allata est, assumptus sit, sed etiam Ann. Placent. Gib. p. 501. habent: gaudent enim novitate moderni.* 3) *Pseudo-Ioachim, In Ieremiam Interpret. c. 1, Coloniae 1577, p. 12. Sed multa verba huius loci ab editione differunt; nescio num quod Sal. e memoria non satis tenaci citaverit; an quod codicem ab editione differentem legerit; cf. f. 308^e, p. 236, n. 8.*

F. CCCXXII^a. Quod isti Apostoli non sint in statu salutis, pluribus rationibus demonstratur.

10. Porro docti intelligent, sicut Daniel dicit XII°. [Quales sunt fratres Minores et Predicatores].

Quod autem isti Apostoli non sint in statu salutis, pluribus rationibus possumus demonstrare¹⁾. Quarum prima et precipua est et magis periculosa et magis notanda, quia nec Deum timent nec hominem reverentur²⁾. Nam manifestum est omnibus Christianis et etiam toti mundo, quod summus pontifex, qui papa et apostolicus dicitur, non solum apostoli Petri vicarius est, verum etiam Iesu Christi, et quod ei obediendum est in omnibus et per omnia, maxime in his que non sunt contra catholicam fidem et bonum salutis eterne. Sed papa Gregorius decimus, 1274. qui Placentinus fuit, in pleno concilio Lugdunensi istorum congregationem et religionem, quam facere inchoaverant, omnino cassavit, destruxit et extirpavit³⁾, sicut et Saccatorum, nolens, quod tot essent ordines mendicantes, ne populus Christianus tedio affectus gravaretur ab eis, et ut hi, quos *ordinavit Dominus de evangelio vivere*, 15 eo quod *evangelium annuntiant*, libere *de evangelio vivere* possint. Saccati vero obediennes fuerunt summo pontifici, et inde laudantur et precipue commendantur, quia in aliis religionibus bene possunt salutem propriam operari vel saltem ubi sunt, dummodo, secundum quod concessum est eis, alios sibi similes non recipiant, donec penitus ad nichilum reducantur, sed sic deficiant in seipsis. Isti vero 20 stulti, bestiales et ydiote, qui se apostolos appellant, nullatenus obedire disponunt, sed faciunt vestimenta habitus sui et ponunt seorsum in oculis intrare volentium et dicunt eis: Non audemus vos recipere, quia prohibitum est nobis. Vobis autem 25 prohibitum non est, et ideo facite quod vobis videtur. Et ita creverunt et multiplicati sunt, super numerum, nec quiescent nec cessabunt a stultitia sua⁴⁾, donec aliquis summus pontifex indignetur contra eos et deleat eorum memoriam de sub celo⁵⁾. Nam summis pontificibus Romane curie obediendum est, quia Dominus dicit Luc. X^o: *Qui vos audit, me audit. Et qui vos spernit, me spernit. Qui autem me spernit, spernit eum qui me misit.* Hinc apostolus ait prima ad Thessa. III°: *Itaque qui hec spernit, non hominem spernit, sed Deum.* Non ergo videatur leve peccatum inobedientia his qui obedire contemnunt⁶⁾, quoniam propter inobedientiam Adam perdidit paradysum, Saul regnum, Salomon amorem divinum. Sauli 30 namque a Samuele dictum fuit I. Reg. XV°: *Numquid vult Dominus holocausta aut victimas et non potius, ut obedatur voci Domini? Melior est enim obedientia quam victimae, et auscultare magis quam offerre adipem arietum, quoniam quasi peccatum arietum laudi est remanere, et quasi scelus ydolatrie nolle acquiescere.* Secunda ratio est, quia aliqui eorum non servant castitatem, ad quam omnes religiosi tenentur, quam etiam Dominus docuit verbo et monstravit exemplo. Verbo docuit, cum dixit 35 Luc. XII°: *Sint labii vestri precincti, et lucerne ardentes.* Ubi Gregorius dicit⁷⁾:

a) unctis inclusa in marg. infer. manu fratris Sal. suppl. b) sequitur C atramento nigro scriptum, 40
c) genuit e. d) et Vulg. e) penna mutata.

1) Luc. 18, 4: Etsi Deum non timeo nec hominem revereor. 2) Cf. supra f. 316°, p. 255, ubi sequentia fere ad verbum iam dicta sunt. 3) Cf. 2. Mach. 4, 6: nec Simonem posse cessare a stultitia sua. 4) Cf. Eccl. 17, 14: delebo enim memoriam Amalec sub coelo. 5) In Evng. l. I, hom. 13, Opera ed. Maur. (Paris. 1705) I, col. 1481. Vide 45 supra f. 317°, p. 258. et infra f. 389°. eundem locum laudatum.

Lambos quippe precingimus, cum carnis luxuriam per continentiam coarctamus. Exemplo monstravit, quando se circumcidi fecit. Ubi beatus Augustinus dicit: *Circumcisi. Christi quid est nisi castitas nostra, qua Deus delectatur in novissimis temporibus? Quoniam in primo seculo preceptum est: Crescite et multiplicamini et replete terram. Et cum impleta est, et nunc precipitur, ut qui habent uxores sint tamquam non habentes. Et sunt eunuchi, qui seipsos castraverunt propter regnum celorum, Mat. XIX. Qui potest capere, capiat. Ac si dixisset altis verbis: Qui non potest capere et seipsum castrare noluerit, regnum celorum non possidebit. Et nos itaque oportet circumcidi, non in carne, sed in spiritu, et preputium nostrum, id est vitium omne, a nobis abscidi, ut simus sancti et immaculati in medio nationis prave et perverse, inter quos ludamus sicut luminaria in mundum, verbum vite continentes. Apostoli autem, non Christi, sed Ghirardini Segalselli, male servant castitatem. Nam, ut michi dixerunt, quando vadunt per mundum, ad meretrices declinant et in domibus, in quibus hospitantur, si a lascivis mulieribus sollicitantur ad peccatum sive ad peccandum, consentiunt eis, et parva est pugna, quia, sicut Ecclesiasticus dicit XXIII: homini fornicatio omnis panis dulcis. Item Eccli. XIX: Et si ab imbecillitate virium reletur peccare, si invenerit tempus malefacienti, malefaciet. Ideo dicit Osee III: Quoniam ipsi cum meretricibus conversabantur et cum effeminatis sacrificabant. Et populus non intelligens capulabit. Si fornicaris tu, Israel, non delinquet saltem Iuda. Item qui huiusmodi sunt cito per aliqua signa mutuo se cognoscunt. Ideo addit Ecclesiasticus XIX: Ex risu cognoscitur vir, et ab occurso faciei cognoscitur sensatus. Amictus corporis et risus dentium et ingressus hominis enuntiant de illo. De muliere vero sic ait XXVI: Fornicatio mulieris in ebullientia oculorum et in palpebris illius agnoscitur. Ideo Ecclesiasticus XLII: docet: In medio mulierum noli commorari. De vestimentis enim procedit tinea et a muliere iniquitas riri. Sed isti stulti, qui se dicunt apostolos, tota die discurrunt per civitates mulieres videndo. Quod est contra scripturam que dicit Eccli. IX: Noli circumspicere in vicis civitatis nec oberraveris in plateis illius. Averte faciem tuam a muliere compta et non circumspicias mulierem alienam. Gregorius: Non licet circumspicere quod non licet concupiscere. Nam concupiscentia spudonis devirginitatem, ut vultam, Eccli. XX. Cogitat enim virgo sive iuvenula, quando aspicitur a spudone, dicens: Si isti religiosi, qui spudones debent esse iuxta verbum Domini, qui dicit: Sunt eunuchi, qui se castraverunt propter regnum celorum, non reputant peccatum lasciviam carnis, ego quare reputabo? Et ita dant ei malefaciendi occasio nem nec non et sibi ipsis. Ideo Ecclesiasticus dicit IX: Virginem ne conspicias, ne forte scandalizeris in decore eius. Quod bene faciebat Iob, qui dicebat XXXI: Peci fadus cum oculis meis, ut ne cogitarem quidem de virgine. Audiant isti stulti, qui libenter mulieres aspiciunt, quid Ecclesiasticus dicit IX: Propter speciem mulieris multi perierunt, et ex hoc concupiscentia quasi ignis coardescet. Ideo conqueritur Ieremias in persona cuiuslibet stulti Tren. III: Oculus meus depredatus est animam meam in cunctis filiabus urbis mee. Unde Augustinus: Impudicus oculus impudici cordis est nullius. Ideo sapiens dicit Prover. III: Oculi tui recta videant, et*

a) G¹, e. b) eycidi e. c) Circeiaio e. d) eycidi e. e) Ideo — Iuda in *super. marg. a Sal. suppl.* f) ag¹ ascetur, a erpunct. e. g) eyspicere e. h) eyspicias e. i) speciem Iudg. k) a9 e.

1) Neque in operibus Augustini, neque in Pseudoaugustinianis hunc locum reperi. 2) *Moralia in Iob XXI, 2, 4, Opera ed. Maur. I. col. 679: intueri non decet quod non licet concupisci.* 3) *Regula ad servos Dei § 6, Opera ed. Maur. (1731) I. col. 791, et Epist. 211, ib. II, col. 784; Decr. Gratiani II, C. XXXII, q. 6, c. 12; cf. supra f. 240^a, p. 80.*

F. CCCXX³. De commendatione castitatis, de qua plures auctoritates sanctorum ponuntur inferius. [Require^a supra similiter carta CCLXIII].

*e. 14. *palpebre tue precedant gressus tuos.* Item Eccl. II°: *Sapientis oculi in capite eius, stultus in tenebris ambulat.* Item^b Apostoli Ghirardini Segalelli masculi in masculos Rom 1, 27. *turpitudinem operantur, maxime senes cum iunioribus, qui ingrediuntur ad eos, ut Ps. 138, 12. dixerunt michi. Et ideo aut combustione aut carcere essent digni. Unde Ys. XLIII°: Laqueus iuvenum omnes, et in domibus carcerum absconditi sunt.* Hinc apostolus dicit *r. 9, 10. [Apostolus] prima ad Cor. VI°: *An nescitis, quia iniqui regnum Dei non possidebunt? Nolite errare! Neque fornicarii neque ydolis servientes neque adulteri neque molles neque masculorum concubitores neque fures neque avari neque ebriosi neque maledici neque rapaces regnum Dei possidebant.* Hinc Dominus in lege precepit Levitici^c XX°: *Qui dormierit cum masculo coitu femine, uterque operati sunt^d nefas, morte moriantur: Sanguis eorum sit super eos.* Item isti Apostoli credunt, quod possint facere quod apostolus dicit I. ad Cor. IX°: *Numquid non habemus potestatem sororem mulierem circumducendi^e sicut et ceteri apostoli et fratres Domini et Cephas?* *r. 22. *Ant solus ego et Barnabas non habemus potestatem hoc operandi?* Hæc auctoritate confisi et freti, credentes se esse apostolos, ducebant secum dominam Tripiam, sororem fratris Guidonis Putagii, qui multis annis prefuit omnibus, nec non et multas alias mulieres, que eis ruine occasio estiterunt^f. Ideo apostolus dicit: Ab *r. 22. *omni specie mala abstinete vos, I. Thessa. V^o g.* Moyses etiam feminas precepit *r. 15-17. *interfici Numeri XXXI°.* Dixit enim: *Cur feminas reservastis? Nonne iste sinit que deceperunt filios Israel ad suggestionem^g Baliam et pravaricari vos fecerunt in Domino super peccato Phogor^h, unde et percussus est populus? Ergo mulieres que nocuerunt viros in coitu iugulate.* De^h hac materia dicit beatus Ieronimusⁱ: *Crede Ieronimus. michi, quod non potest toto corde esse cum Deo qui feminarum accessibus^j copulatur.* Item idem^k: *Flammigero igne percutit femina conscientiam Ieronimus. pariter habitantis.* Item idem^l: *Ubi femina erit cum viris, non decet Ieronimus. viscarum diaboli.* Item idem^m: *Periculose tibi ministrat, cuius cultum Augustinus. frequenter attendis.* Item Augustinusⁿ: *Inter omnia certamina Christianorum graviora sunt prelia castitatis, de qua continua pugna et rara victoria.* Item Augustinus^o: *Continentiam iubes? Da quod iubes et iube quod vis.* Ad^h hanc materiam pertinet quod dicebat beatus Grisantus^p, cum a puellis virginibus temptaretur et ad peccandum sollicitaretur: *Exurge, Domine, in adiutorium michi, dic anime meæ: "Salus tua ego sum".* Quis enim istam pugnam a diabolo excitatam vincere prevalet, nisi tua pro eo fuerit dextera dimicata? Errat qui se putat castitatem perfectam suis nisibus obtinere, Nisi enim tuo ymbre fuerit extincta flamma libidinis, non potest animus venire quo pergit^q. Puellas

a) Req. — CCLXIII, alio subfusco atram., sed manu fratris Sal. post add. b) penna mutata. c) leuitici in loco ruso. d) operatus est Vulg. e) educendi c. f) sic e. g) I. thessa. V. in spatio vacuo relicto a Sal. post suppl. h) Phogor Vulg.

1) Epist. ad Oceanum de vita clericorum, quae falso Hieronymo addicta est, Hier. Opera ed. Vallarsius (Veronae 1742) XI, col. 271. Hos quatuor locos Pseudo-Hieronymi et Hieronymi Sal. iam supra f. 264^a, p. 132. attulit, ad quod folium etiam in superscriptione paginae lectores remisit. 2) Ibid. col. 270 sq. 3) Ibid. col. 271. 4) Epist. 52, ibid. f. col. 258. 5) Sermo 293. falso Augustino attributorum, Aug. Opera ed. Maur. (1731) V, App. col. 480. 6) Confessionum X, 40. 7) Sequentia ec Actis Chrysanthi et Dariae 45 c. I, § 5. 6. 7, Acta SS. Oct. XI, p. 472, exscripta sunt.

F. 323^b. Quod dominus noster Iesus Christus habuit in se illa tria, que sunt fundamentum omnium religionum, scilicet obedientiam, paupertatem et castitatem, sine quibus religiosus salus esse non potest.

F. 323^c. De stultitiis Apostolorum fratris Ghirardini Segalelli, que multe sunt, sed XII ponamus tantummodo, et sufficit nobis. [Item^a require infra carta CCCCLXXIII].

autem virgines quasi viperas perorabat. Facebat autem in oratione immobilis et amplexus earum et oscula quasi sagittarum^b ictus scuto sue fidei excipiens, clamabat ad Dominum dicens: 'Exurge, Domine', et cet. Quid ergo facient miseri Apostoli Ghirardini Segalelli, qui tota die discunt per civitatem mulieres videndo?^c Audiant ergo, quid scriptura^d dicit:

Subtrahite ligna foco, si vis extinguere flammam, Versus.

Si carnis motus, ócia, rina, dapes.

Item apostolus precipit I. ad Cor. VI: *Fugite fornicationem.* Versus²:^{e. 16.}

Persequitur, si tu sequeris, fugiendo fugatur.^d Versus.

Si cedis, cedit, si fugis, illa fugit.

Item super illo verbo, quod dicitur de Salomone III. Reg. X^e: *Cum iam sciret in t. esset, depravatam est cor eius per mulieres:*

Si Lóh, Sansónem, si David, si Salomónem^e Versus.

Femina decept^f, quí modo tutus erit?^g

Tertia ratio, quare isti Apostoli non sunt in statu salutis, est, quia, quantum ad habitum eorum pertinet, videntur se obligasse ad apostolicam vitam. Apostolis autem Dominus ita precepit Mat. Xⁱ: *Nolite possidere aurum neque argentum neque pecuniam in cónis vestris.* Isti autem seu aliqui eorum vendunt domunculas suas, ortos, agros et vineas et non dant pãuperibus, sed reservant et portant florinos aureos secum, et sunt sibi ipsis in^h scándalum loculi reservati. Item Dominus ita precepit Luc. XII: *Vendite que possidetis et date elemosinam.* Ubi dicit Augustinusⁱ: *Venditis rebus nostris nullum maius pretium accipimus quam nos Augustinus. ipsos: talibus enim implicati nostri non eramus^h.* Et nota, quod ista tria, de quibus supra dixi, omnium religionum sunt fundamentum, sine quibus nulli religioso poterit esse salus; immo qui aliquo istorum caruerit, nequaquam religiosus poterit nuncupari. Ideo dicit beatus Iacobus II: *Quicumque enimⁱ totam legem servaverit, offendat autem in uno, factus est omnium reus.* Item Eccl. IX: *Qui in uno peccaverit, multa bona perdet.* Dominus autem omnia supradicta in seipso habuit iuxta

verbum quod scriptum est Act. I: *Cepit Iesus facere et docere.* Nam prius fecit,

a) Item --- CCCCLXXIII, alio subfusco atram., sed manu fratris Sal. post suppl. b) sic e. c) sequitur C minio scriptum. d) a in loco raso. e) sic e. pro XI. f) deicit Wright máe. g) i (in) a Sal. superser. h) haec rae macula tecta legi nequit in c. i) autem Vág.

1) Alani de Insulis² Liber Parabolarum I, 37, 38, Leyser, Hist. poet. medií aevi p. 1066 (Migne, Patrol. Lat. CCX, col. 582). 2) Sicut Alani, Liber de pluctu naturae, ed. Th. Wright, The Anglo-Latin satirical poets and epigrammatists of the twelfth century II, p. 474. 3) Hi versus sunt Alexandri Neckam, De vita monachorum, ed. Wright l. I, II, p. 188. Sed iidem haud raro separatim scripti in codicibus occurrunt, ut Aquicinctino, nunc Duacensi nr. 23 (Catal. des. mss. des départ. VI, p. 15), Monacensi Lat. nr. 19488 (SB. d. Mäunchener Akad. d. Wiss., Phil.-hist. Cl. 1873, III, p. 686), tum in 'Anzeiger f. Kunde der deutschen Vorzeit' III (1834), col. 293, et N. F. XVIII (1871), col. 306, et alter eorum mutatus ibid. N. F. XX (1873), col. 257; Norati, Carmina medií aevi (Firenze 1883) p. 22, v. 18. 4) Frustra haec locum in operibus Augustini et Pseudoaugustinianis quaesivi.

F. CCC24*. Quod novitiis et rudibus necessarius sit instructor, demonstrat apostolus.

- *e. 8. postea docuit. De eius obedientia dicit apostolus ad Phil. II: *Humiliavit semetipsum factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis.* De eius paupertate dicit apostolus II. ad Cor. VIII: *Scitis enim gratiam domini nostri Iesu Christi, quoniam propter nos egimus factus est, cum esset dives, ut illius inopia vos divites essetis.* 5
- *e. 20. Item Mat. VIII: *Vulpes foveas habent et volucres celi nidus, filius autem hominis non habet ubi caput suum^b reclinet.* De eius castitate sufficiunt supradicta¹. Et sicut beatus Augustinus dicit loquens de matre Christi²: *Cum de peccatis agitur et cet., sic et de filio eius penitus est dicendum.*
- Ulterius^c de Apostolis fratris Ghirardini Segalélli dicendum est, quod multiplex est eorum stultitia. Et prima, quia acéphali sunt, id est sine capite; que
- *r. 14. est stultitia magna, quia, sicut dicit sapiens in Prover. XI³: *ubi non est gubernator, populus corrumpet.* Ideo vox démonum potest esse illa que habetur I. Mach. XII: *Non habent principem et adiutantem. Nunc ergo expugnemus illos et tollamus de hominibus memoriam eorum.* Secunda istorum stultitia est, quia vadunt soli aliqui
- *r. 1. eorum. Quod Christus non docuit, immo, sicut scribit Luchas X: *misit illos binos ante faciem suam in omnem civitatem et locum, quo erat ipse venturus.* Hinc sapiens dicit Eccl. III: *Melius est duos simul esse quam unum, habent enim emolumentum^d societatis sue. Si unus ceciderit, ab altero fulciatur. Ve soli! quia, cum ceciderit, non habet sublevantem. Et si dormierint duo, foventur mutuo; unus quomodo calefiat? Et* 20
- *f. 323a. *si quisquam prevaluerit contra proximum^e, duo resistunt^f ei.* Tertia istorum stultitia est, quia tota die sunt vagabundi et ociosi et discurrunt per mundum sine utilitate. Ideo de talibus conqueritur Dominus Iere. XIII: *Hec dicit Dominus populo huic, qui dilexit movere pedes suos et non quierit, et Domino non placuit: Nunc recedabitur iniquitatum eorum et visitabit peccata eorum.* Item Osée XI²: *Effraim pascit* 25
- *r. 1. *ventum et sequitur estum. Tota die mendacium et vastitatem multiplicat, et fedus cum Assyriis inivit et oleum in Egyptum ferebat.* Quarta istorum stultitia est, quia sub disciplina non sunt. De qua dicit apostolus ad Hebr. XII: *Fili mi, noli negligere^h disciplinam Domini, neque fatigéris, dum ab eo argúeris. Quem enim diligit Dominus, castigat, flagellat autem omnem filium, quem recipit. In disciplina perseverate,* 30
- *r. 5-9. *tamquam filiis nobis offert se Deus. Quis enim filius, quem non corripit pater? Quod si extra disciplinam estis, cuius participes facti sunt omnes, ergo adulteri et non filii estis.*
- *r. 10. Ideo dicit sapiens in Prover. VIII: *Accipite disciplinam meam et non pecuniam,* 22 23
- *r. 22 23. *doctrinam magis quam aurum eligite.* Item Prover. V: *Iniquitates sue capiunt impium, et funibus peccatorum suorum constringeturⁱ. Ipse morietur, quia non habuit disciplinam,* 35
- *r. 17, 36. *nam, et in multitudine stultitie sue decipietur.* Ideo dicit propheta: *Disciplina tua correxit me in finem, et disciplina tua ipsa me docebit.* [Item^k Sap. XII: *Cum nobis disciplinam das, inimicos nostros multipliciter flagellas].* Quinta istorum stulticia est, quia, cum alie religiones dent noviter intrantibus, scilicet novitiis, instructores et magistros, qui eos de bonis moribus et honestis et religiosis et regularibus 40
- *f. CCC24*. statutis et observantiis doceant, isti nullum instructorem 'habent'; que est magna

a) vos *Vulg.* b) suum *om. Vulg.* c) littera initialis magna *U atramento nigro et minio picta.*
 d) emolim. *corr.* emolum. c. e) unum *Vulg.* f) resistunt, littera erasa (*resustunt corr.* resistunt) c.
 g) sic *t. pro XII.* h) a *gere penna mutata.* i) constringitur *Vulg.* k) Item Sap. XII. *in calumnia et marg. laterali et Cum — flagellas in marg. super. a Sal. post suppl.* l) penna mutata. 45

1) F. 322^b, p. 268 sq. 2) Nescio, ubi hic locus reperitur. 3) Eadem — memoriam eorum iam supra f. 318^d, p. 261. *Ut permulla in hoc tractatu iterum atque iterum repetita sunt, ad quod lectorem advertere non oportuit.*

stultitia, quia, cum bestie et volucres nascuntur et cetera, statim habent a natura quod debent, anima vero hominis creatur a Deo sicut tabula rasa, et ideo indiget instructore, quia, sicut Ieronimus dicit¹: *agricole, cementarii et fabri me-
tallorum lignorumque cesores, tanarii quoque et fullones et ceteri, qui variam suppellectilem et vilia opuscula fabricant^b, absque doctore non possunt esse quod cupiunt.* Ideo istis Apostolis, non Christi, sed fratris Ghirardini Segalélli, qui sine doctore sunt, potest adaptari quod dicitur in libro Iudic.: *In diebus illis non erat rex in Israel, sed unusquisque quod sibi rectum videbatur hoc faciebat.* Et ponitur ista clausula in libro Iudicum quater. Semel in XVII° capitulo et in subsequenti capitulo bis, scilicet in principio et in fine, et iterum in fine libri^c. Ideo in Apulia in quodam castro, ubi dixerunt rustici: *Omnes sumus capetanei^d* et bona gens, fugati sunt a quodam barone de Francia, qui ad imperatorem ibat. Requirebant enim ab eo passagium, quod et dedisset, si capitaneum invenisset. Quod autem novitiis et rudibus necessarius sit instructor, demonstrat apostolus ad Hebre. dicens XII°: *Patres quidem carnis nostre habuimus eruditores, et verebamur eos. Non multo magis obtemperabimus patri spirituum et vivemus? Et illi quidem in tempore paucorum dierum secundum voluntatem suam erudiebant nos, hic autem ad id quod utile est in recipiendo sanctificationem eius. Omnis autem disciplina in presenti quidem videtur non esse gaudii, sed meroris, postea autem fructum pacatissimum exercitatis per eam reddit iustitie.* Si quis autem det instantiam, pro eo quod Dominus dicit Io. VI°: *Est scriptum in prophetis: Et erunt omnes docibiles Dei*, quod alius doctor nisi Deus necessarius non sit, dicimus, quod hoc, quod Dominus hic dicit, impletur potissime in vita eterna, sicut dicit Ys. LIII°: *Ponam universos filios tuos doctos a Domino.* Hinc apostolus ad Hebre. ait 8°: *Non docuit unusquisque proximum suum et unusquisque fratrem suum dicens: Cognosci Dominum, quoniam omnes sciunt me, a minore usque ad maiorem eorum, quia propitius ero iniquitatibus eorum et peccatorum illorum iam non memorabor.* Et sumitur hoc de Iere. XXXI°.

Sexta^d istorum stultitia est, quia vadunt *hospitando de domo in domum*, que est vita nequam, sicut Ecclesiasticus docet XXIX^o². Dominus etiam dixit, Luc. X^o: *Nolite transire de domo in domum.* Isti autem assimilari possunt illis, quibus Dominus ve imprecatur Mat. XXIII°: *Ve vobis, scribe et Pharisei, hypocrite, qui comeditis domos riduarum, orationes longas orantes, propter hoc amplius accipietis iudicium.* Item talibus convenire potest quod dicit apostolus II° ad Timo. III°: *Ex his enim sunt qui prebent domos^e et captivas ducunt mulierculas avertas peccatis, que seducuntur^f variis desideriis, semper discites et nunquam ad scientiam veritatis pervenientes.*

Septima istorum stultitia est, quia dimittunt illud officium, ad quod sunt apti, scilicet ut sint custodes vaccarum et porcorum et ut agriculturam exerceant. Debent ergo accipere ligonem et fodere terram, que spatiosa et lata cultoribus indiget, sicut dicitur Gen. XXXIV°.

Octava istorum stultitia est, quia introumittunt se de officio, quod non pertinet ad eos, et ad quod exercendum omnino inepti sunt: volunt enim docere et predicare. Quod officium duo requirit, scilicet scientiam et mini-

a) a a Sal. post suppl. b) sic e.; fabricantur Hieron. c) sic h. l. e. d) penna mutata. e) a corr. f) quia Vulg. g) h (hoc) a Sal. supersev. h) a corr. ad e. i) sic e.; domos Vulg. k) ducuntur Vulg.

1) Epist. 53. ad Paulinum (Prol. Biblicae), Opera ed. Vallartius I, col. 273. 2) Eccli. 29, 31: Vita nequam hospitandi de domo in domum. Eadem supra p. 261, l. 22 sq.

F. 324^a. Ostenditur hic, quod hi qui alios docere volunt debent habere scientiam aut infusam aut acquisitam, et si utramque simul, melius erit.

sterium commissum ab eo qui dare potest. De scientia, quam debent habere
 19. hi qui docere alios volunt, dicitur Eccli. XVIII: *Ante quam loquaris, discere*. Sed
 Ps. 80. 11. dicunt isti, qui se apostolos nominant: *Dominus, qui dixit: "Dilata os tuum, et*
 Ps. 67. 12. 31. *implebo illud"*, dabit verbum evangelicantibus virtute nulla et dabit voci sine vocem virtutis.
 24. 45. Nam apostolis aperuit sensum, ut intelligerent scripturas, sicut habetur Luc. ultimo. Hinc
 11. 12. apostolus Paulus dixit ad Gala. 1: *Notum vobis facio, fratres, evangelium, quod evangeli-*
 17. 23. *ratum est a me, quod non est secundum hominem. Neque enim ego ab homine accepi illud neque*
 17. 23. *didici, sed per revelationem Iesu Christi*. Qui ergo dedit apostolis, dabit et nobis; quia non
 17. 23. *est abbreviata manus Domini*, ut dicit Ys. LIX, nec invalida facta, ut habetur Numeri XI.
 23. Hinc Ioel ait II: *Fili Syon, exultate et letamini in Domino Deo vestro, quia dedit vobis*
 17. 23. *doctorem iustitie et descendere faciet ad vos gubrem malitiarum et scrotinum sicut in principio*.
 Quibus dicimus, quod ista facta fuerunt in primitiva ecclesia, quando Christus per se
 ipsum apostolos docuit et per spiritum sanctum doceri fecit. De primo sic habes
 2. 8. Mat. V: *Aperius os suum, docebat eos dicens: Beati [pauperes] s[piritu], quoniam [ipso]*
 15. *rum] est [legum] relaxum*. Item Luc. XXI: *Ego enim dabo vobis os et sapientiam, cui*
 21. 15. *non poterunt resistere, et contradicere omnes adversarii vestri*. Item Luc. ultimo:
 13. *Tunc aperit illis sensum, ut intelligerent scripturas*. De secundo sic habes Io. XVI:
 13. *Cum autem venerit ille spiritus veritatis, ducet vos omnem veritatem*. Item dicimus, quod
 privilegia paucorum non faciunt legem communem¹. Salomon enim et apostoli sapien-
 12. 13. tiam habuerunt infusam de gratia speciali. Alii vero studere debent, ut adiscant², quia,
 sicut dicitur in Iob XXVIII: *sapientia non invenitur in terra, sauriter circumant*. Et multa
 secuntur ibi de difficultate habendi sapientiam. In VII° etiam capitulo libri Sapientie de
 24. Baruch III: *Discere, Israel, ubi sit prudentia, ubi sit virtus, ubi sit intellectus, ut scias simul, ubi sit*
 14. *longitudo vite et victus, ubi sit lumen oculorum et pax*. Et quamvis Deus instruxerit
 10. Moysen, cui et dixit Exo. XXV: *Inspice et fac secundum exemplar, quod tibi in monte*
 22. *monstratum est*, non tamen nocuit Moysi, quod eruditus erat in omni sapientia Egyptianorum,
 et quod erat potens in verbis et in operibus suis [Act. 7]. Similiter, quamvis Paulus
 3. per revelationem evangelium habuerit, nichil nocuit ei, quod Gamaliel^{em} doctorem habuerat,
 sicut ipse dicit Act. 22. Hinc Ieronimus dicit: *Paulus apostolus, ad pedes Gamalielis*
 2. *legem Moysi et prophetas didicisse se gloriatur, ut armatus spiritualibus telis postea doceret*
 2. *confidenter*. Item quod illi qui alios docere debent prius indigeant instructore, ab apo-
 13. stolo nos habemus II^a ad Thimo. II: *Que audisti a me per multos testes, hec commenda fide-*
 13. *libus hominibus, qui idonei erunt et alios docere*. Item ipse idem Paulus, qui edoctus erat
 a Domino et instructus, utebatur libris et scripturis divinis; unde et Tymotheo III,
 mandavit in secunda epistola: *Pendebam, quam reliqui Truade apud Carpum, veniens affer-*
 49. *teum et libros, maxime autem membranas*. Item, quamvis Moyses habuerit auxilium

a) nonnulla verba per litteras vel syllabas initiales tantum indicata sunt in c. b) sic e. c) V et I in loco raso. d) Act. 7 in marg. a Sol. suppl.

1) Eadem vide supra f. 306^a, p. 232. 2) Num. 11, 23: Numquid manus Domini invalida est? 3) Iam supra l. 8. hic reversus allatus est. 4) Ut habetur in Decr. Gratiani II, C. 25, q. 1, p. 2, § 3, quae verba ibidem laudata sunt ex Hieronymi Expos. Iomae ad cap. I: privilegia singulorum non possunt legem facere communem. 5) Epist. 53. ad Paulinum (Prod. Biblicae), Opera ed. Vallarsius I, col. 270. Hic locus iam supra f. 263^a, p. 130. allatus est.

F. CCC25^a. Nota, quod primus Hebreorum rex non fuit de tribu Iuda nec etiam ultimus. Et ideo illa scriptura sic potest intelligi: *Non auferetur a te sceptrum de Iuda*, id est de Iudaico populo. Iudei enim ante Herodem ex progenie Matháthie regem^b habebant, qui fuit ex tribu Levi.

F. 325^b. Quare Dominus potius ostendit se turbatum ex eo, quod filii Israel petierunt regem, quam ex eo, quod Moyses hominis petivit ducatum.

Dei secum habendo columnam nubis per diem et eandem in igne per noctem, ad cuius inditium et castrametabantur et castra movebant, tamen non recusavit auxilium hominis, scilicet Obab cognati sui, cui et dixit Numeri X: *Proficiscimur ad locum, quem Dominus daturus est nobis. Veni nobiscum, ut beneficiamus tibi, quia Dominus bona promisit Israeli. Cui respondit: Non vadam tecum, sed revertar in terram meam, in qua natus sum. Et ille: Noli, inquit, nos relinquere. Tu enim nosti, in quibus locis per desertum castra ponere debeamus, et eris ductor noster. Cumque nobiscum veneris, quicquid optimum fuerit ex ómnibus, quas nobis datus est Dominus, dabimus tibi.* Mirum videtur, quare Dominus contra Moysen non est iratus, qui ductorem hominem petiit, cum Deum ductorem haberet, sicut dicit Ys. LXIII: *Spiritus Domini ductor eius fuit. Sic adduxisti populum tuum, ut faceres tibi nomen glorie.* De isto ducatu habetur in fine Exodi. De quo etiam sic dicitur in Hystoris: *Igitur mensis primi^c anni secundi, in prima die mensis erexit Moyses tabernaculum, et operuit illud nubes, cum lux serena esset, non procellosa, sed lucida, non tamen per quam transiret aspectus, quantum decebat Dei presentiam: et ad nebule illius elevationem deinceps, movebant castra et ad dispositionem^d; et dum stabat super tabernaculum, et ipsi stabant. Eratque ignis in nocte.* In primo libro Reg. VIII. Dominus ostendit se habere pro malo, quod filii Israel petiverunt regem. Unde dixit ad Samuelem: *Andi vocem populi in omnibus que locuntur tibi. Non enim te abiecerunt, sed me, ut regem super eos.* Et tamen Dominus de regibus, quos habituri erant filii Israel, in duobus locis fecerat mentionem, scilicet Gen. XVIIe, ubi Dominus sic dixit ad Abraham: *Faciám te crescere vehementissime et ponam te in gentibus, regesque ex te egredientur.* Item in Deutero. XVII. similiter facit mentionem Iacob etiam patriarcha idem sensisse videtur, scilicet quod habituri essent filii Israel regem, dicens Gen. XLIX: *Non auferetur sceptrum de Iuda et dux de femore eius, donec veniat qui mittendus est, et ipse erit expectatio gentium.* In quo notabis, quod nec primus, quem habuerunt, de Iuda fuit, scilicet Saul filius Cys de tribu Bénéiamin, nec ultimus, quando venit Christus, scilicet Herodes Ascalonita, qui fuit gentilis et alterius gentis, per quod manifestissime tempus adventus Christi Iudei cognoscere potuerunt. Fit igitur questio ex predictis, quare Dominus potius ostendit se turbatum ex eo, quod filii Israel petierunt regem, quam ex eo, quod Moyses hominis petivit ducatum, cum Dominus per columnam nubis in die et ignis in nocte ductor esset eorum, sicut habetur Neemie IXe. Solutio^h: Dicimus, quod Dominus non debuit turbari de Moysse, quia Moyses sic petiit ducatum hominis, ut tamen ducatum Dei semper precipuum reputáret. Filii autem Israel petendo regem sic ponebant spem in homine, quem regem habere

a) per syllabas initiales hae duae voces indicat in e. b) regem — Levi in marg. infer. suppl.
c) sic h. l. e. d) iraditurus Volg. e) septimo Petri ed. falsa. f) deposuerunt omisit Sal., nullo signo distinctionis hoc loco posito. g) isrl' (israel) a Sal. in marg. suppl. h) Sol'o e., ubi sequitur C minio scriptum. i) sequitur C atramento nigro scriptum.

1) Scil. Petri Comestoris Hist. scolast., Evad. c. 78. 2) 2. Esra (Nehem.) 9, 12.

Et in columna nubis ductor eorum fuisti per diem et in columna ignis per noctem.

F. 325^c. Ostenditur hic multiplici exemplo, quod non est spernendum auxilium hominis, quamvis habeatur auxilium Dei.
 F. 325^d. De aliquibus, quorum petitiones exaudiuntur, et postea inde panuntur. De tribus hominibus, qui noluerunt sibi cavere, cum bene possent.

- volebant, quod de Deo diffidebant^a, qui sepe liberaverat eos, sicut habetur in libro Iudic. 105. 42. 13. cum per totum et in principio primi Regum. Ideo dicit psalmista: *Et tribulaverunt eos inimici eorum, et humiliati sunt sub manibus eorum, sepe liberavit eos. Ipsi autem exacerbarunt eum in consilio suo et humiliati sunt in iniquitatibus suis.* Ideo talibus imprecatur
- *e. 5. Ieremias dicens XVII: *Maledictus homo qui confidit in homine et ponit carnem brachium suum, et a Domino recedit cor eius.* Ideo dicit psalmista: *Si oblitus sumus nomen Dei nostri et si expandimus manus nostras ad Deum alienum, nomine Deus requirit ista? Ipse enim novit abscondita cordis.* Nam
- quicquid agant homines, intertio indicat omnes¹.
- *e. 17. Hinc Ieremias ait XVI: *Non sunt absconditi^b a facie mea, et non facti occulta iniquitas eorum ab oculis meis.* Hinc Ecclesiasticus dicit XXIII: *Omnia videt oculus illius, quoniam oculi Domini multo plus lucidiores super solem, circumspicientes^c omnes vias hominum et profundam abyssum, et hominum corda intuentes in absconditis partibus. Domino enim Deo, antequam crearentur, omnia sunt agnita, sic et post perfectum respicit omnia^d.* Ad idem facit quod dicit apostolus ad Hebr. III: *Nulla^e creatura invisibilis est in conspectu eius. Omnia autem nuda et aperta sunt oculis eius, ad quem nobis sermo.* Igitur Moyses non displicuit Deo ex eo, quod petiit adiutorium hominis, quamvis haberet auxilium Dei, nec ex eo, quod audivit consilium Ietro^f et fecit secundum eius doctrinam, quia Dominus dicit: *Qui non est contra^g vos, pro vobis est.* Esdras etiam, qui per spiritum sanctum reparavit legem a Chaldeis combustam, non erubuit postea eam corrigere cum veteribus codicibus, qui apud Samaritanos remanserant. Dominus similiter Paulum bene sciebat docere, quando in con-
 versione sua dixit: *Domine, quid me vis facere?* sed noluit eum tunc docere, immo misit eum ad hominem Ananiam, qui eum instrueret, dicens: *Surge et ingrederi civitatem, et*
 *e. 6. 7. *delectur tibi, quid te oporteat facere.* Act. IX. Isti autem, qui se appellant apostolos et non sunt, nec scientiam habent acquisitam nec sapientiam infusam et intrinsecant^h se de lana caprina² et de quinta rota plaustrum, dum sine scriptura predicare
 1. Tim. 1. 7. volunt, quia dicunt truffas et hereses seminant, non intelligentes, de quibus locutus
 neque de quibus affirmant, et auferunt³, pro pudor! a feminis quod viros doceant. *Et ne parum sit hoc, quadam facilitate verborum, immo audacia, edisserunt aliis quod ipsi*
 *e. 9. *non intelligunt³.* Ideo bene convenit eis quod dicitur in Prover. XXVI: *Quomodo*
 *e. 22. *si spina nascatur in manu tremulenti, sic parabola in ore stultorum.* Item Eccli. XX: 35
Ex ore fatui reprobabili: parabola, non enim dicit illam in tempore suo. Item Eccli.
 *e. 19. 20. *XXI: Narratio fatui quasi sarcina in via, nam in labiis sensati invenietur gratia.*
Os prudentis queritur in ecclesia, et verba illius cogitabunt in cordibus suis. Nota,
 *e. 325^d. quod dicit: *os prudentis queritur in ecclesia, non os hominis stulti.* Cui^b convenit
 *e. 15. quod dicit Michas VI: *Tu seminabis et non metes, tu calcabis olivam et non ungeris*

a) sic e. b) absconditae Vdg. c) respicientes e. d) sepultur □ atramento nigro scriptum.
 e) non est illa Vdg. f) Ie in loco verso. g) adversum Vdg. h) penina mutata.

1) Idem versus iam supra f. 249^a, p. 101. allatus est. 2) Horat. Epist. I, 18, 15: rixatus de lana saepe caprina. Hodieque proverbium Italicum est disputari de lana caprina.
 3) Haec sunt verba Hieronymi, Epist. 53, 7. ad Paulinum (Prod. Bibliae), Opera ed. Vallar. 43
 suis I, col. 273.

F. CCC²⁶. Commendatur hic scientia, et ostenditur, quod cum multo studio et labore est acquirenda.

oleo, et mustum et non bibes vinum. Quod est dicere. Isti ribaldi fratris Gbirardini Segalélli, qui se apostolos appellant, nullum premium accipient de sua predicatione, quia nesciunt quid dicunt. Ideo dicit scriptura [Osee^a VIII¹]: *Ventum seminabunt et turbinem metent.* Et illud Osee X²: *Arastis impietatem; intipulatem mesuisistis.* Et nota, quod, sicut filii Israel, qui petierunt carnes, fuerunt exauditi et postea inde puniti, sicut dicit propheta: *Adhuc esse eorum erat in ore ipsorum^b, et ira Dei ascendit super eos,* sic, quando petierant regem, exauditi fuerunt et postea inde puniti, secundum quod Dominus dicit Osee XIII³: *Dabo tibi regem in favore meo et auferam in indignatione mea^c.* De hac punitione tam regis quam populi habetur I. Reg. XXVIII⁴, ubi dixit Samuel ad Saul: *Eras autem in et filii tui mecum eritis* — scilicet in numero mortuorum, sicut ego sum, vel in inferno —. *Sed et contra Israel tradet Dominus in manu^d Philistin.* Qualiter autem hoc factum sit, habetur in fine libri, ubi sic dicitur: *Mortuus est ergo Saul et tres filii eius et armiger illius et universi viri eius in die illa pariter.* Habetur hoc I. Reg. 31^e. Et nota, quod, sicut iuste punitus fuit Adam, quia noluit sibi cavere, cum Dominus dixisset sibi: *In quocumque die comederis ex eo, morte morieris,* Gen. II^f, sic iuste punitus fuit Saul, quia noluit sibi cavere, cum de eo esset predictum Numeri XXIII^g: *Tolleter propter Agag rege eius, et auferetur regnum illius.* De hoc habetur I. Reg. XV^h: *Dixitque Samuel: Adducite ad me Agag regem Amalech* et cet. Similiter iuste punitus fuit Abiel de Bethel, qui noluit sibi cavere, sed fecit contra imprecationem Iosue filii Nun rehedificando Iericho, ut habetur III. Reg. XXIIⁱ et Iosue VI^j. In fine utriusque capituli invenies hoc, scilicet de imprecatione et reedificatione. Revertamur ad propositum, de quo intendimus specialiter.

Iam^k perveneram^h ad bixiam pythagorice littere, et completis tribus lustris, id est unum indictionum circulo^l, ab ipsis cunabulis in gramatica eruditus et attritus, intravi ordinem fratrum Minorum; et statim in novitiatu meo in marchia Anconitana, in conventu Fanensi^m habui doctorem in theologia fratrem Humilem de Mediolanoⁿ, qui Bononie sub fratre Aymone didicerat, qui postea frater Aymo Anglicus et senex in generalem ministrum ordinis fratrum Minorum fuit electus et prefuit usque ad diem mortis sue, scilicet tribus annis^o. Et audivi primo anno, quo intravi ordinem, in scholis theologie Ysaiam et Matheum, sicut frater Humilis legebat ibidem; et non cessavi postea studere et in scholis audire. Et sicut Iudei dixerunt Christo Io. II^p: *XL et sex annis edificatum est templum hoc,* ita^q possum et ego dicere, quod XL et sex anni sunt hodie in festo sancti Giliberti, in quo hec scribo, in sexta feria, quod ordinem fratrum Minorum intravi^r, et agitur annus Domini MCCLXXXVIII; et non cessavi postea studere, et nec sic perveni ad scien-

a) Osee VIII, in marg. a Sal. suppl. b) eorum corr. ipsorum c. c) sequitur ☞ atramento nigro scriptum. d) manus Vuly. e) III, verso l corr. II. c. f) sic c. pro XVI. g) hoc loco reversus morus non coeptus erat, precedente tantum ☞ initio scripto, sed in margine postea pinxit Sal. litteram initialidem magnam I atramento nigro et minio. h) in marg. Nota] singulari modo ornatum a Sal. pictum ut supra f. 223^v, p. 38, n. c, ubi de se ipso dicit. i) penna mutata.

1) Eadem fere verba supra f. 223^b, p. 38. 2) Ubi a. 1238. Febr. — 1239. Febr. vicit. 3) Lectorem conventus Fianensis. Cf. supra f. 225^a, 250^a, p. 42, 104, infra f. 382^b. 4) A. 1240. Nov. 1 — 1244. Ian.; cf. supra f. 279^o, 283^o, p. 165, 176. 5) Quod fecit a. 1238. Febr. 4; cf. supra f. 246^o, 247^d, p. 96, 99.

F. 326^o. De officio predicandi.

tiam maiorum meorum, sed vere illud Socraticum¹ dicere possum: *Hoc tantum scio, quod nescio*. Possum ergo adhuc adiscere^a que ignoro, quia grandis michi restat
 4. Reg. 4, 16. via² ad adiscendum^a, si fuerit vita comes; et grandis ignorantia mortalibus inest,
 *r. 19. de qua etiam doctissimi conqueruntur. Ideo dicitur Iob XXXVII°: *Nos quippe*
 *r. 8. *involvimur tenebris*. Hinc Ecclesiastes dicit I^o: *Cuncte res difficiles, non potest eas*
 *f. 326°. *Augustinus^b homo explicare sermonem*. Docet beatus Augustinus³, *ne homo frangatur*
 in difficultatibus rerum, que necesse est existant, ut ostendatur homini, quia homo est,
 *r. 24, 25. Item Eccl. VII°: *Cuncta temptavi in sapientia, dixi: 'sapiens efficitur', et ipsa longius*
 *r. 17. *recessit a me, multo magis quam erat*. Item Eccl. VIII°: *Intellexi, quod omnium*
 operum Dei nullam possit homo invenire rationem, eorum que fiunt sub sole. Et quanto
 plus laboraverit ad querendum, tanto minus inveniet^c. Etiam si dixerit sapiens se nosse,
 non poterit reperire. [Exemplum^d habes in Gerardo de Roxe, qui dixit, quod bene
 prosperarentur qui Colurnium intraverant, eo quod intrassent sub scorpionis signo.
 1266. Falsum dixit, quia intraverant in festo sancti Dominici⁴, quando signum scorpionis
 Aug. 5. non est. Et statim fuerunt expulsi^e. Si^f autem referas hoc non ad solem, sed
 ad lunam, tunc forte verum dixit, quod intraverunt Colurnium sub scorpionis signo,
 quia luna quolibet mense duobus diebus in quolibet signo moratur et plus. Verum-
 tamen probari potest adhuc, quod falsum dixit, triplici ratione: Prima, ut patuit
 ex eventu, quia expulsi fuerunt tam cito. Secunda, quia scorpio animal retrogra-
 *r. 24, 25. dum est, quod male prenosticari debebat. Tertia, quia Dominus dicit Ys. XL4^o: *Ego*
 *r. 17. *suum Dominus, irrita faciens signa divinatorum et arifalos in favorem vertens*. Et illud Eccl. VIII°:
 *r. 16, 17. *Etiam si dixerit sapiens se nosse, non poterit reperire⁵*. Item Sap. IX°: *Difficile esti-*
minus que in terra sunt et que in prospectu sunt invenimus cum labore. Que autem in celis
sunt quis investigabit? Sensum autem tuum quis sciet, nisi tu dederis sapientiam et miseris
spiritum sanctum tuum de altissimis? Ut autem habeatur sapientia, studere debemus
 *r. 5, 6. et doctores audire. Ideo dicit sapiens Prover. I^o: *Audiens sapiens sapientior erit, et in-*
telligens gubernacula possidebit. Animal cretet parabolam et interpretationem, verba sapientium
 *r. 27. *et enigmata eorum*. Item Prover. XIX°: *Non cesses, fili, audire doctrinam nec ignores ser-*
 *r. 11. *mones scientie*. Item Prover. XXVII°: *Stude sapientie, fili mi, et letifica cor meum, ut possis*
 *r. 12. *exprobranti respondere sermonem*. Item Prover. IX°: *Si sapiens fueris, tibi metipso eris; si*
 *r. 16. *autem illusor, solus portabis malam*. Unde illud Prover. XVII°: *Qui veritatē discere, incidet*
 *r. 15, 16. *in mala*. Item Prover. XXIII°: *Fili mi, si sapiens fuerit animus tuus, gaudebit tecum cor*
 *r. 33. *meum, et exultabunt venes mei, cum locuta fuerint verbum labia tua*. Item Eccl. I^o: *Fili,*
 *r. 12. *comapiscens sapientiam conserva iustitiam, et Deus prebebit illam tibi*. Item Eccl. 4°: *Sapi-*
 *r. 18. *entia filijs suis vitam inspirat et suscipit exquirentes se*. Item Eccl. VI°: *Fili, a iuventute*
 *f. 326°. *tua excipe doctrinam, et usque ad cinos invenies sapientiam*. [Item^g Eccl. VI°: *Si diligereis*

a) sic e. b) A^o. e. c) inveniat Valg. d) Exemplum — expulsi in marg. super. a Sal. suppl. e) sequitur C atramento nigro scriptum. f) Si — reperire (l. 23) in marg. infer. f. 326^a. b. a Sal. suppl. g) Item — eris in marg. super. f. 326^a. a Sal. suppl.

1) Quod Sal. legit in Hieronymi epist. 53, 8. ad Paulinum (Prod. Biblicae). Opera ed. Vallarsius I, col. 278: Ceterum Socraticum illud impletur in nobis: 'Hoc tantum scio, quod nescio'. 2) 3. Reg. 19, 7: Grandis enim tibi restat via. 3) Sermo 351. de penitentiā, Opera ed. Maur. (Venet. 1731) V, col. 1354. Qui locus iam supra f. 271^b, p. 147. allatus est, ubi etiam videm versus Ecclesiastae citati sunt. 4) Cf. Ann. Parm. mai. a. 1266, 45 SS. XVIII, p. 680, ubi relatum est partem imperii Parmensem die Aug. 2 (vel 1) Colurnium cepisse, Aug. 4 (vel 3) expulsam esse. Hanc rem narrat Sal. infra f. 364^a. 365^b (sub a. 1250) et de Gerardo de Roxe eadem tradit f. 437^a (sub a. 1284). 5) Quem versionem ante ea quae in margine supplet Sal. laudaverat f. 12.

F. 326^a. Quod aliqui ad predicandum mittuntur a Deo, aliqui veniunt a seipsis, sed dominus noster Iesus Christus noluit venire nisi missus^a.

audire, sapiens eris]. Igitur^b hec omnia supradicta de sapientia ideo diximus propter illos ribaldos stultos et indoctos, qui se appellant apostolos, quia volunt sine scientia predicare, nec scripturam habent, nec mores bonos neque vitam bonam, sed vadunt stultigando per mundum et hereses seminando. Ideo cuilibet stulto, qui sine scriptura predicare vult, convenit illud Ys. 32^a: *Stultus enim fatua loquetur, et cor eius faciet iniquitatem, ut periciat simulationem, et loquetur ad Dominum fraudulenter et vacuam faciet^c animam esurientis*, quia non dicet auditori nisi inutilia et verba truffatoria et potum sitiienti auferet^d, quia non dabit aquam, id est doctrinam, que facit salire in vitam eternam^e, Io. III^a. Ideo sequitur: *Fraudulenti vasa pessima sunt*. Ideo melius faceret talis stultus, si taceret, quia, sicut dicit sapiens in Prover. XVII^a: *stultus si facierit, sapiens reputabitur; et si compresserit labia sua, intelligens*. Item in eodem: *Non decent stultum verba composita, nec principem labium mentiens*. Item Prover. XXIII^a: *Excelsa stulto sapientia, in porta non aperiet os suum*. Item Eccl. X^a: *Labia insipientis precipitabunt eum. Initium verborum eius stulticia, et novissimum oris illius error pessimus. Stultus verba multiplicat*. Et ideo qui imponit stulto silentium, iras mitigat, ut dicitur Prover. XXVI^a. Quod bene voluit facere papa Gregorius decimus, qui in pleno concilio Lugdunensi casavit^h et reprobavit cetum istorum stultorumⁱ, qui se dicunt apostolos esse et non sunt. Sed miseria et pigritia episcoporum permittit eos per mundum infructuose vagari.

De officio predicandi sciendum est, quod nullus hoc debet presumere, nisi ab eo qui dare potest fuerit sibi commissum. Unde apostolus dicit ad Ro. X^a: *Quomodo predicabant, nisi mittantur?* De^h hac missione predicatorum habetur in pluribus locis in divina scriptura. Unde Dominus Moysi dixit Exo. III^a: *Veni, mittam te ad Pharaonem, ut educaas populum meum, filios Israel, de Egypto*. Item Ys. VI^a: *Audivi vocem Domini dicentis: 'Quem mittam, et quis ibit nobis?' Et dixi: 'Ecce ego, mitte me'. Et dicit: 'Vade, et dices populo huic' et cet.* Item Iere. I^a: *Et dicit Dominus ad me: 'Noli dicere: "puer sum", quoniam ad omnia que mittam te ibis et apercissa, quecumque mandavero tibi, loqueris'. Item Eze. II^a: *Fili hominis, mitto ego te ad filios Israel, ad gentes apostatricas, que recesserunt a me. Patres eorum peccati sunt pactum meum usque ad diem hanc, et filii dura facie et indomabili corde sunt, ad quos ego mitto te*. De his autem qui non mittuntur a Deo, sed veniunt a seipsis, conqueritur Dominus. Quibus iure potest illud propheticum coaptari Eze. XIII^a: *Ve qui prophetant de corde suo, qui ambulat post spiritum suum, qui dicunt: 'Hec dicit Dominus', et Dominus non misit eos*. De quibus et salvator in evangelio Io. X^a loquitur: *Omnes, quot quot venerunt, fures sunt et latrones, sed non audierunt eos oves. Qui venerunt dicit, non qui missi sunt*. Ipse enim ait: *Venerunt, et ego non mittebam eos*^k. In venientibus^l presumptio temeritatis: in missis ob-*

40 a) inscriptio col. CCC27^a, erasa est. b) penna mutata. c) loquatur. d) faciat Vulg. e) auferat Vulg. f) n (non) a Sal. in marg. suppl. g) faciat e, sed a erasum videtur. h) sequitur atramento nigro scriptum. i) cessavit e, errare illius qui atram. recenti hoc verbum et alia multa renoverit, sed cf. supra f. 316^a, p. 255, l. 19; f. 322^a, p. 268, l. 13. j) mitto te ego corr. ego mitto te e. k) et Vulg. l) uenitib; ti a Sal. superscripto corr. uenitib; e.

45 1) Ioh. 4, 14: sed aqua, quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquae salientis in vitam aeternam. 2) Cf. supra p. 255, n. 3; f. 322^a, p. 268. 3) Non leguntur haec in hoc capite neque alibi in Vulgata, sed conflata sunt ex v. 3. 6. 17, huius capitis. 4) Haec non leguntur in Vulgata, sed similia Ier. 23, 21, qui versus infra p. 280, l. 21, 22, allatus est.

F. 327^b. Probatum pluribus modis, quod Dominus quantum ad litteram duas tunicas non prohibuit.

sequium servitutis est. Isti ergo ribaldi, qui se apostolos appellant et non sunt, qui nec a Deo nec a summo pontifice missi sunt, nec scientiam habent nec sanctam vitam nec officium predicandi sibi commissum ab aliquo qui dare possit, qua auctoritate predicare presumunt, non video. Et ideo vere stultos se esse demonstrant. Quibus illud Ecclesiastes X. optime convenire videtur: *Labor stultorum affliget eos, qui nesciunt in urbem pergere.* Item nota, quod dominus noster Iesus Christus noluit venire nisi missus. Ideo Iacob patriarcha dixit Gen. XLIX: *Veniet qui mittendus est.* Item Moyses dixit Exo. III: *Obsecro, Domine, mitte quem missurus es.* Ille autem qui mitti debebat in Ioseph prefiguratus fuerat, de quo dixit Iacob pater suus Gen. XXXVII: *Fratres tui pascunt oves in Sichimis, veni, mittam te ad eos.* Et infra: *Missus de valle Hebron venit in Sychem.* Item de sua missione ipse idem dicit Ys. XLVIII: *Ex tempore, antequam fierent, ibi eram, et nunc dominus Deus misit me et spiritus eius.* Item Mat. XXI: *Novissime autem misit ad eos filium suum.* Item de Iohanne Baptista dicitur, quod fuit homo missus a Deo, Io. I. Isti autem ribaldi, qui se appellant apostolos, convenire potest quod Dominus dicit Ieze. XIII: *Quasi vulpes in desertis prophete tui, Israel, erant.* Ideo docet Iohannes I. canonica] III: *Karissimi, nolite omni spiritui credere, sed probate spiritus, si ex Deo sint, quoniam multi pseudoprophete ceciderunt in mundum.* Isti sunt illi prophete, de quibus Dominus dicit Iere. XXIII: *Non mittebam prophetas, et ipsi correbant, non loquebar ad eos, et ipsi prophetabant.* Item Iere. XIII: *Non misi eos et non precepi eis neque locutus sum ad eos. Visionem mendacem et divinationem et fraudulentiam et seductionem cordis sui prophetant vobis.* Que omnia plangit Iere. in Tremis II. de Ierusalem dicens: *Prophete tui viderunt tibi falsa et stulta, nec aperiebant iniquitatem tuam, ut te ad penitentiam provocarent. Viderunt autem tibi assumptiones falsas et reiectiones.* Igitur octava stultitia istorum Apostolorum est, quia intromittunt se de predicatione et non habent scripture scientiam nec sensum naturalem, quod tale est, quale si sine pennis avis volare vellet, et claudus sine pedibus currere. Item tales predicant non in congregatione, sed in dispersione Ghirardini Segalelli — qui multiplicavit gentem, sed non magnificavit lebtiam —, qui, si essent in ordine fratrum Minorum, vix permitterentur mensis ministrare vel lavare scutellas seu hostiatum ire pro pane.

Nona istorum stultitia est, quia volunt predicare nec habent predicationis officium sibi commissum ab eo qui dare potest et debet, sed sumunt illud a semet ipsis; quod est contra illud apostoli ad Hebr. V: *Nec quisquam sumit sibi honorem, sed qui vocatur a Deo tanquam Aarou. Sic et Christus non semetipsum clarificavit.* Hinc apostolus dicit ad Ro. X: *Quomodo predicabunt, nisi mittantur?* Igitur ex predictis patet, quod illi qui predicare debent ab aliis debent mitti et non a semetipsis venire et predicationis officium usurpare.

Decima istorum stultitia est, quia omnino contra apostolum faciunt studiose, qui ad Ro. dicit XII: *Obsecro vos per misericordiam Dei, ut exhibeatis corpora vestra hostiam viventem, sanctam, Deo placentem, rationabile obsequium vestrum.* Non enim est rationale eorum obsequium, dum una tantum tunica volunt esse contenti,

a) penna mutata. b) fieret Vulg. c) sequitur C atramento nigro scriptum. d) falsis in 45 marg. a Sal. suppl. e) q (qui) a Sal. superser.

F. 327^a. De superfluitate victualium et vestimentorum.

Quod Naaman multipliciter excusari potest de vestimentorum superfluitate.

credentes hoc a Domino sibi esse preceptum, pro eo quod apostolis suis dixit Mat. X^a: *neque duas tunicas*. — supple habeatis^a. Et ideo ex tali intellectu sequitur inconveniens istud, quia contra apostolum faciunt, qui ad Ro. dicit XII^a: *Non plus sapere quam oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem*. Plus enim sapiunt, dum aliter intelligunt scripturam, quam Dominus dixerit intelligendam. Ideo Dominus quibusdam dixit Mat. XXII^a: *Erratis nescientes scripturas neque virtutem Dei*. Hoc dixit Dominus Saduceis, qui resurrectionem negabant^a. Ita revera isti etiam Apostoli errant, quia, cum Dominus dixit: *neque duas tunicas habeatis*, superfluitatem removit, non necessitatem interdixit nec abstulit. Quod pluribus modis potest probari. Et primo, quia Salomon in plurali dicit Eccle. IX^a: *Omni tempore sint vestimenta tua candida*. Secundo, quia preter alia vestimenta tunicam Dominus^b habuit inconsutilem. De quibus habetur Ps.: *Diviserunt sibi vestimenta mea et super vestem meam miserunt sortem*. Idem habetur in omnibus evangelistis, sed sufficit nunc Iohannis^c testimonium ponere, qui sic dicit Io. XIX^a: *Milites ergo, cum crucifixissent eum, acceperunt vestimenta eius et fecerunt III^{or} partes, unicuique militi partem. Et tunicam. Erat autem tunica inconsutilis, desuper contexta per totum. Dixerunt ergo ad invicem: 'Non scindamus eam, sed sorciamur de illa, cuius sit'. Ut scriptura impleretur dicens: 'Partiti sunt vestimenta mea sibi et in vestem meam miserunt sortem'. Et milites quidem hec fecerunt*. Patet igitur ex predictis, quod, cum Dominus dixit: *neque duas tunicas habeatis*, non intellexit ad litteram, quin homo, qui indiget, possit habere plures et ad lavandum sordes et ad lesionem frigoris evitandam. Tertio^d, quia apostolus I. ad Timo. VI^a in plurali dicit: *Habentes alimenta et quibus tegamur, his contenti simus*. Quarto, quia, sicut testante Domino Act. XX^a: *beatius est magis dare quam accipere*, sic bonum est habere, unde scriptura in operibus pietatis possit impleri. Hinc Iohannes^e Baptista dixit Luc. III^a: *Qui habet duas tunicas, det non habenti. Et qui habet escas, similiter faciat*. Ideo dicit Ieronimus^f: *Quicquid corpori nostro sufficere potest et hominum imbecillitati, si aliud retines, duas tunicas habes*. De^g penuria autem istorum, scilicet victualium et vestimentorum, sic dicit apostolus I. ad Cor. III^a: *Usque in hanc horam et esurimus et sitimus et nudi sumus*. Et iterum in secunda ad Cor. XI^a: *In fame et siti, in ieiuniis multis. In frigore et nuditate*. Et tamen dicebat ad Phil. III^a: *Ego enim didici, in quibus sum, sufficiens esse. Scio et humiliari, scio et abundare. Ubique et in omnibus inconstans sum, et satiari et esurire et abundare et penuriam pati. Omnia possum in eo qui me confortat*. Item parum infra: *Habeo autem omnia et abundo*. Quare hoc? Audi quare. Quia melius est modicum iusto super divitias peccatorum multas. Ideo sapiens in Prover. dicit X^a: *Non affliget Dominus fame animam iusti*. Ideo apostolus ad Ro. dicit VIII^a: *Quis ergo nos separabit a caritate Christi? Tribulatio an angustia an persecutio an fames an nuditas an periculum an gladius?* Et cetera que secuntur. De superfluitate autem istorum duorum, scilicet victualium et vestimentorum, sic habes. Dicitur et verum est, immo valde et omnino et penitus superfluum est, quod patriarcha Aquilegiensis prima die maioris quadragesime^h quadraginta fercula habet, id est ciborum

a) sequitur C atramento nigro scriptum. b) dñs in marg. a Sal. suppl. c) Io. c. d) penna mutata. e) XI^a c. f) Ieronimus. g) penuria. h) quadragesime.

1) Epist. 120, Opera ed. Vallartius I, col. 817. Sed Hieronymi verba immutata sunt. Scriptores XXXII. 36

F. CCC28^a. De nobili apparatu mensarum nobilium.

De Naaman Syro, qui X mutatoria vestimentorum detulit propheta et lavit se septies in Iordane.

F. 328^b. De superfluo ornatu mulierum, et de diminutione vestimentorum in aliquibus viris.

varietates et appositiones, et ita descendendo usque ad sabbatum sanctum qualibet die diminuitur una: Et dicit, quod hoc facit propter honorem et gloriam patriarchatus illius. Certe isti patriarche Aquilegienses^a hoc exemplum non habuerunt a Christo, qui in deserto XL diebus et XL^a noctibus ieiunavit. Ideo talibus Dominus

* r. 7. comminatur Osee III°: *Gloriam eorum in ignominiam commutabo.* Hoc erit, quando, sicut 10
 * r. 10. ibidem¹⁰ dicitur: *comedent et non saturabuntur.* Nam nullus saturari potest ex se ipso:
 * r. 20. Ideo dicit Ysaïas IX°: *Unusquisque carnem brachii sui vorabit.* Item vide commutationem
 * r. 15. istius glorie Iob XX°: *Divitias, quas devoravit, evomet, et de ventre illius extrahet eas Deus.*
 * r. 5. De superfluitate vestimentorum audi III° Reg. V^o, quod Naaman princeps regis Syrie volens a lepra mundari et pergens ad Helyseum detulit secum vestimentorum mutatoria 15 decem. Sed iste multipliciter excusari potest. Et primo, quia princeps. Nobilibus enim plura conceduntur tam ad vestitum quam ad victum quam privatis personis, pro
 * r. 10. eo quod sunt in sublimitatibus constituti. Ideo sapiens dixit [Eccle. V^o]: *Ubi multe sunt*
 * r. 18. *opes, multi et qui comedunt eas.* Hinc Neemias dixit V^o: *Parabatur autem michi per dies*
 * r. CCC28^a. *singulos bos unus, arietes sex electi, exceptis volatilibus, et inter dies decem vina diversa.* Et 20
 * r. 22. 23. *alia multa tribuebam.* Item de victu Salomonis sic habetur III. Reg. III°: *Erat autem*
 * r. 1. *cibus Salomonis per dies singulos XXX^{ta} chori simule et sexaginta chori farine, decem boves pingues et XX^{ti} boves pascales et centum arietes, excepta venatione cervorum, caprearum atque bubulorum et avium altitium.* Sed et piscēs cotidie ab alienigenis portabantur^c. Item de magno
 * r. 1. 5. apparatu quantum ad victum invenies in principio libri Hester^d, quem fecit Assuerus, 25
 * r. 1. *quando invitavit omnem populum, qui inventus est Susis^d, a maximo usque ad minimum, et VII diebus iussit convivium preparari in vestibulo orti et memoris, quod regio cultu et manu consitum erat et cet.* Vide in libro. Secundo potest excusari Naaman de vestimentorum multiplicitate, quia talia portabat, ut propheta donaret; magna enim petere volebat, scilicet mundationem a lepra, et ideo magna dare disponebat^e. Et forte non vacat a 30 misterio, quod X mutatoria vestimentorum secum portabat, pro eo quod X sunt precepta decalogi, sicut non vacat a misterio, quod septies in Iordane se lavit. Et nota, quod post emundationem a lepra miro modo Naaman factus est Deo devotus, ita ut dignus^e
 * r. 27. esset commendatione divina, Luc. III°: *Multi leprosi erant in Israel sub Helyseo propheta, et nemo illorum^f mundatus est nisi Naaman Syrus^g.* Vere dignus fuit commendatione divina. 35
 * r. 17. Dixit enim Helyseo, postquam vidit se mundatum, III. Reg. V^o: *Non enim faciet servus tuus ultra holocaustum aut victimam diis alienis nisi Domino^e.* Similiter ille erat alienigena,
 * r. 328^b. quem Dominus mundavit a lepra et quem postea de recognitione benefitii commendavit dicens Luc. XVII°: *Nonne X mundati sunt, et novem ubi sunt? Non est inventus qui rediret et daret gloriam Deo nisi hic alienigena.* Item Naaman ante mundationem a lepra com- 40
 * r. 1. mendatur, quod per eum Deus miraculum fecit, III. Reg. V^o: *Naaman princeps militie*

a) aquilegienses e. b) ecc V. in marg. a Sal. suppl. c) sequitur C atramento nigro scriptum. d) in Susan Vulg. e) dignus in marg. a Sal. suppl.; esset in loco raso alio atram. scriptum. f) eorum Vulg. g) sequitur C minio scriptum.

1) Haec (Sed — portabantur), quae in Vulg. non leguntur, exscripsit Sal. ex Petri 45 Comest. Hist. scolast., Regum III, c. 7.

F. 328^d. Quod munus Ieroboam non fuit nobile exenium propter IIII^{or}, nisi forte propter misterium excusetur.

regis Syrie erat vir magnus apud dominum suum et honoratus. Per illum enim dedit Dominus salutem Syrie. Erat autem vir fortis et dives, sed leprosus. Tertio^b excusari potest Naaman de vestimentorum multiplicitate, quia non erat obligatus sub aliqua lege sicut Iudei, de quibus dicitur: *Ipsi obligati sunt et ceciderunt*. Hinc est, quod Dominus^b dixit eis, quando fecerunt vitulum in Oreb^c et adoraverunt sculptile et mutaverunt gloriam suam in similitudinem vituli comedentis fenum, Exo. XXXIII^d: *Iam nunc depone ornatum tuum, ut sciam, quid faciam tibi*. Deposuerunt ergo filii Israel ornatum suum a monte Horeb^e. De superfluo ornatu sic habes in Ysaia III^f: *Pro eo quod elevate sunt filie Syon et ambulaverunt extento collo et nutibus oculorum ibant et plaudebant et ambulabant et pedibus suis composito gradu incedebant, decalcabit Dominus verticem filiarum Syon, et Dominus crinem earum nudabit. In die illa auferet Dominus ornamentum calciametorum et lanulas et torques et monilia et armillas et mitras et discriminalia e: periscelides et marequias et olfatoriola^g et in aureas et anulos et gemmas in fronte pendentes et mutatoria et palliola et lintamina et acus et specula et syndones et ritas et teristra. Et erit pro suavi odore fetor, et pro zona fumiatus, et pro crispanti crine calvitium, et pro fascia pectorali cilitium*. De diminutione vestimentorum sic habes in Ysaia XX^h: *In tempore illo locutus est Dominus in manu Ysaie filii Anos dicens: 'Vade et solve saccum de lambis tuis et calciamenta tolle de pedibus tuis'. Et fecit sic, vadens nudus et discalciatusⁱ. Et dixit Dominus: 'Sicut ambulavit servus meus Ysaias nudus et discalciatusⁱ, trimm amorum signum et portentum erit super Egyptum et super Ethyopiam, sic minabit rex Assyriorum captivitatem Egypti et transmigrationem Ethyopie, iuvenum et senum, nudam^j et discalciam, discopertis natibus ad ignominiam Egypti*. Item IIII^k Reg. I^l, cum quesisset rex Israel a nuntiis, quos miserat ad Heliam, dicens: *Cuius figure et habitus est vir^m ille, qui occurrit vobis et locutus est verba hecⁿ, dixerunt: 'Vir pilosus et zona pellicea accinctus renibus*. Qui ait: *Helias Thesbites est*. Item de Iohanne Baptista sic habetur Mat. 3°: *Ipsa autem Iohannes habebat vestimentum de pilis camelorum et zonam pelliceam circa lumbos suos. Esca autem eius erat locuste et mel silvestre*. Et ideo a Domino meruit commendari Mat. XI°: *Quid existis in desertum videre? Hominem molibus vestitum? Ecce qui mollibus vestiuntur in domibus regum sunt. Et impleta est scriptura que dicit II. ad Cor. XI° 5: Non enim, qui seipsum commendat, ille probatus est, sed quem Deus commendat. Ille commendavit seipsum, qui dixit primo Macha. X^o: Interroga et disce, quis sim ego et ceteri qui auxilio sunt michi*. Quarto et ultimo excusari potest Naaman de vestimentorum multiplicitate, quia gentiles curiales et liberaliores erant quam Iudei, qui nimis erant avari; quod verbis et exemplis monstrari potest. Nam in Luca dicitur XVI°, quod, cum Dominus contra avaritiam disputaret, *audiebant omnia hec Pharisaei, qui erant avari, et deidebant illum*. Item in III° libro Regum habetur XIII° quod Ieroboam rex Israel dixit uxori sue, quod tolleret in manu sua X panes et portaret Achie Siloniti et daret sibi et consuleret eum de filio suo, qui infirmabatur *infirmitate, de qua mortuus est, utrum vivere posset nec ne. Quod si fuit regale munus et nobile, tu qui legis diiudica. Et dicimus, quod non, propter IIII^{or}. Et primo ex parte mittentis, quia, sicut optimi est optima adducere, sic nobilis est nobilia dare. Erat enim rex, et ideo eum decebat regale munus mittere. Hinc rex Alexander dixit cuidam, qui munus suum recusabat, eo quod humili sue fortune disconveniens erat: 'Non con-*

45 a) penna mutata. b) dñs in loco raso, in quo antea [Moy]ses scriptum erat. c) sic h. l. c. d) sic e. e) sequitur littera (q — qui?) erasa. f) non interrogationis signum, sed h. l. in c. g) sic c. pro X.

1) Seneca, *De beneficiis* II, 16, 1: Non quaero, inquit, quid te accipere deceat, sed quid me dare.

F. CCC29^a. De nobili dono Açaelis, quod detulit Heliseo.

Ad quamtam miseriam quidam stultus devenit propter erroneum intellectum, tu qui legis considera.

1. Cor. 9, 14. F. 329^b. Quod Dominus ordinavit his qui evangelium annuntiant de evangelio vivere, quod potest multipliciter demonstrari.

sidero', ait^a, 'quid te oporteat accipere, sed quid me deceat dare'. Secundo ex parte nuntii, quia regina erat, que illud portabat. Tertio ex parte persone, cui mittebatur, quia propheta erat, cui etiam Ieroboam multum tenebatur, utpoté qui ei regnum contulerat. Quarto ex parte rei, quam postulabat ab eo, scilicet ut consulere Dominum pro vita filii sui. Sed non fuit mirum, si vile munus misit, tum quia avarus, ut habet Iudeorum natura, tum etiam quia, quamvis modo esset rex, tamen servus Salomonis estiterat^b. Nisi forte dicamus, quod non vacat a misterio, quod decem panes misit, vel propter X precepta, quibus vivit qui ea observat^c, vel quia decem tribus Iudaici populi sibi contulerat Domino concedente, cum Salomoni indignatus fuisset; que X tribus in X scissuris prophetici pallii significare fuerunt, III. Reg. XI. Naaman vero princeps militie regis Syrie detulit viro Dei, scilicet Helyseo prophete, X talenta argenti et sex milia aureos et decem mutatoria vestimentorum, quamvis Helyseus non acceperit. ^{r. 8.} lam enim intelligebat filium Dei venturum, qui precepturus erat Mat. X: *Gratis accipistis, gratis date*. Azael quoque alius princeps regis Syrie, cum iret ad consulendum virum Dei, scilicet Helyseum prophetam, pro rege suo Benadab, qui infirmabatur ad mortem, ex precepto regis tulit secum munera, omnia bona Damasci, onera XL camelorum.

Igitur patet ex predictis, quod Apostoli Ghirardini Segalelli valde stultizant, quia non habent rationabile obsequium^d, dum volunt una tunica esse contenti, credentes sibi a Domino hoc esse preceptum, quia ad litteram hoc Dominus non precepit. Insuper exponunt se discrimini frigoris et magne infirmitatis seu etiam mortis, quam de facili cito possent incurrere. Nullus enim debet interficere semetipsum. Hinc sapiens dicit Eccl. VII: *Noli esse stultus, ne moriaris in tempore non tuo*. Ideo in Iob sic habetur de quibusdam stultis: *Sublati sunt ante tempus suum*, Iob XXII. Item cum una tunica, qua solummodo utuntur, exponunt se multis miseriis^e tam pediculorum, quos excutere non possunt, quam etiam sudoris et pulveris et fetoris, quia tunicam nec excutere nec lavare possunt, nisi remanserint nudi^f. Unde quadam die dixit quedam mulier duobus fratribus Minoribus deridendo: *Noveritis, quod habeo unum Apostolum nudum in lecto meo, et erit ibi, quousque tunica sua siccetur, quam lavi*. Audientes hoc fratres Minores ceperunt ridere de fatuitate tam mulieris quam stulti Apostoli. Ideo beatus Ieronimus^g nimis dicit^h, quod *nec affectate sordes nec exquisite delitie Deo placent*. De sordibus sic habes Eze. XXII: *Sordida nobilis, grandis interitu*. Item Ieré in Trenis I: *Sordes eius in pedibus eius, nec recordata est finis sui*. Item Apoc. ultimo: *Qui in sordibus est, sordescat adhuc*. De delitiis sic habetur Prover. VIII: *Delitie mee esse cum filiis hominum, dicit sapientia increata*. Sed non devent stultum delitie, nec servum dominari principibus, Prover. XIX: *Ideo dicit apostolus I. ad Timo. V: Vitium que in delitiis est vivens mortua est*.

a) ait in marg. a Sal. suppl. b) sic c.; cf. supra p. 270, l. 19. c) mis. in marg. a Sal. suppl. d) sequitur C atramento nigro scriptum. e) sequitur C minio scriptum.

1) Prov. 7, 2: serva mandata mea, et vives; 4, 4: custodi praecepta mea, et vives. 2) V. supra p. 280, l. 43. 44. 3) Epist. 22, Opera ed. Vallarsius J, col. 111: Nec affectatae sordes nec exquisitae mundicie conveniunt Christiano.

F. 329^c. Quod Apostoli Ghirardini Segalelli propter IIII^{or} graviter peccant helemosinas accipiendo et beneficia non rependendo.

Undecima istorum Apostolorum stultitia est, quia volunt de helemosinis vivere nec habent, quid rependant his qui helemosinas^a sibi faciunt. Nam testante Salomone Prover. XXII°, sicut qui accipit mutuum servus est feneratoris, sic qui recipit servitium obligatur ad beneficium rependendum. Sed isti illitterati sunt et ydiote, et ideo nec predicare nec missas celebrare possunt, et defraudant^b illos, a quibus accipiunt helemosinas. et illos, qui eas habere debent, scilicet fratres Minores et Predicatores, quia, sicut dicit apostolus prima ad Cor. IX°: *ordinavit Dominus his qui evangelium annuntiant de evangelio vivere*. Quod potest multipliciter demonstrari. Et primo, quia propheta dicit: *Sumite psalmum et date tympanum*, id est *sumite spiritualia et date temporalia*, dicit glosa^c. Secundo, quia apostolus prima ad Cor. dicit IX°: *Si nos vobis spiritualia seminavimus, magnum est, si nos carnalia vestra metamus?* Quasi diceret: Non est magnum, quia meliora sunt spiritualia quam temporalia. Unde dicit: *Si alii potestatis vestre participes sunt, quare non potius nos?* Tertio, quia ad Ro. XV° dicit: *Si spiritualium eorum participes facti sunt gentiles, debent et in carnalibus ministrare eis*. Quarto, quia ad Gala. VI° dicit idem apostolus: *Communicet autem is qui catechizatus verbo ei qui se catechizat in omnibus bonis*. Quod est dicere: Ille qui instruitur debet communicare instructori suo omnia bona sua. Quod bene fit in Francia. Nam, quando habitabam ibi, dixerunt michi sacerdotes, quod de omnibus bonis parochialium suorum exigunt decimas, etiam de agniculis et pullis gallinarum. Quinto, quia Dominus ita dixit Luc. X^o: *In eadem autem domo manete, edentes et bibentes que apud illos sunt*. Dignus est enim operarius mercede sua. Quod etiam probat apostolus multis exemplis, ut habetur prima ad Cor. IX°, dicens: *Quis militat suis stipendiis unquam? Quis plantat vineam et fructum eius non comedit? Quis pascit gregem et de lacte gregis non manducat? Numquid secundum hominem hec dico, an et lex hec non dicit? Scriptum est enim in lege Moysi, Deutero, XXV°: 'Non alligabis os bovi trituranti'. Numquid de bobus cura est Deo? An propter nos utique hec dicit? Nam propter eos scripta sunt, quoniam debet in spe qui arat arare et qui triturat in spe fructus percipiendi*.

III° igitur Apostoli Ghirardini Segalelli accipiendo helemosinas et non rependendo beneficia IIII^{or} mala faciunt. Primum, quia sine utilitate gravant ecclesiam. Et ideo adaptari eis potest quod de viduis apostolus dixit prima Timo. V^o: *Si quis fidelis habet viduas, ministrat illis, et non gravetur ecclesia, ut his que vere vidue sunt sufficiat*. Secundum, quia defraudant illos, quibus de iure helemosine sunt concesse, quia *ordinavit Dominus his qui evangelium annuntiant de evangelio vivere*, I. ad Cor. IX°. Tertium, quia decipiunt illos, quorum helemosinas comedunt. Ideo Dominus de eis dicit Osée IIII°: *Peccata populi mei comedent, et ad iniquitatem eorum sublevarunt animas eorum*. Quartum malum istorum est, quia obligant semetipsos et in solvendo non sunt. Ideo dicit Ps.: *Ipsi obligati sunt et ceciderunt*. Hinc sapiens dicit Prover. VI°: *Fili mi, si sponderis pro*

a) helemosinas corr. helemosinas c. b) littera erasa sequi videtur. c) edit Valt. d) numerus in loco vacuo relicto post a Sal. suppl. e) non versus norus hic coeptus erat, tantum præcedente C minio scripto, sed post Sal. in margine pinxit litteram initialem magnam I atramento nigro et minio.

1) In margine Bibliac fratris Sal. adscripta. Eadem vide iam supra f. 228^b, p. 50, ubi et alii versus hoc loco allati iam citati sunt. 2) Idem versus supra l. 9. 10. 3) Idem versus supra p. 283, l. 6.

F. 329^a. De fratre Boncompagno^a, qui assignabat rationem, quare una tunica volebat esse contentus.

F. CCCXXX^a. Quod multi ribaldi et seductores acceperunt habitum Segallei, ut facilius scelera operentur.

amico tuo, defixisti apud extraneum manum^b — sive animam — tuam. Illaqueatus^c 5
 *r. 16. es verbis oris tui et captus propriis sermonibus. Item Eccli. VIII: Non spondeas
 super virtutem tuam. Quod si sponderis, quasi restituens cogita. Ideo^d sapienter
 faciebat frater Bonuseompagnus de Prato ex ordine fratrum Minorum, qui erat
 sacerdos et predicator et bonus clericus et litteratus et spiritualis homo. Nam
 *r. 329^a cum in conventu Pisano III^{or} annis cum eo habitassem^e, et quolibet anno qui- 10
 libet frater acciperet duas tunicas novas de garbo^f, ipse nisi unam et illam
 veterem volebat accipere. Cum autem interrogassem^d eum, quare sic faciebat,
 1. Cor. 3, 8. respondebat michi dicens: Frater Salimbene^e, apostolus dicit, quod unusquisque
 Rom. 14, 12. propriam mercedem recipiet^f secundum suum laborem, et quod unusquisque pro se
 Luc. 76, 2. rationem reddet Deo, quam etiam Deus exiget, cum dicit: Redde rationem villi- 15
 cationis tue, cum Interrogabit opera nostra^g. Augustinus etiam dicit^h, quod tempus
 *r. 27. accipio, potero satisfacere Deo. Hinc sapiens dicit Prover. XXII: Si enim non habes
 unde restituas, quid cause est, ut tollat operimentum de cubili tuo? Revera ille non habet
 2. Cor. 22, 27. helemosinas facienti, et ideo dans est quasi exactor, qui tollit operimentum de cubili
 1. Petr. 4, 8. accipientis, quia caritative dedit, et caritas est que operit multitudinem peccatorum. Ideo
 Bernardusⁱ beatus Bernardus dicit: Ad iudicium helemosinas recipiunt qui de peccatis
 dominorum non satisfaciunt. Certe apostolus, magnus predicator et doctor, libere poterat
 sumptus accipere ab illis, quibus predicabat, et tamen abstinebat, sicut ipse dicit prima 25
 *r. 11, 12. Cor. IX: Si nos vobis spiritualia seminavimus, magnum est, si nos carnalia vestra melamus?
 Si alii potestatis vestre participes sunt, quare non potius nos? Sed non usi sumus hac pote-
 state, sed omnia sustinemus, ne quod offendiculum demus evangelio Christi. Item II. ad
 *r. 7—9. Thessa. III. dicit: Ipsi enim scitis, quemadmodum oporteat vos imitari nos, quoniam non in-
 quieti fuimus inter vos neque gratis panem manducavimus ab aliquo, sed in labore et fatiga- 30
 *r. CCCXXX^a. tione nocte et die operantes, ne quem vestrum gravavimus, non quasi non habuerimus potestatem,
 *r. 10, 11. sed ut nosmetipsos formam daremus vobis ad imitandum nos. Item in prima ad Thessa. III:
 Rogamus autem vos, fratres, ut abundetis magis et operam detis, ut quieti sitis et ut vestrum
 negotium agatis et operemini manibus vestris, sicut precepimus vobis, et ut honeste ambuletis ad
 *r. 13, 14. eos qui foris sunt et nullius aliquid desideretis. Item in secunda ad Cor. XII. dicit: 35
 Quid est enim, quod minus habuistis pre ceteris ecclesiis, nisi quod ego ipse non gravavi vos?
 Donate michi hanc iniuriam. Ecce hoc tertio paratus sum venire ad vos et non ero gravis
 *r. 6—15. vobis. Non enim quero que vestra sunt, sed vos. Item in secunda ad Cor. XI. dicit:
 In omnibus autem manifestus sumⁱ vobis. Aut numquid peccatum feci meipsum humilians, ut
 vos exallemini, quoniam gratis evangelium Dei evangelizavi vobis? Alias ecclesias expoliavi 40
 accipiens stipendium ad ministerium vestrum. Et cum essem apud vos et egrem, nulli onerosus

a) boncompagno e. b) sic Vulg. c) penna mutata. d) interrogassem e. e) sic h. l. c.
 f) accipiet Vulg. g) q̄ (quam) corr. q̄^{to} (quanto) e. h) B. e. i) manifestati sumus Vulg.

1) A. 1243—1247, circa m. Maium. 2) Lanae species; vide Ducange-Henschel, Gloss.
 ed. L. Favre s. v. lana 2. 3) Sap. 6, 4: qui interrogabit opera vestra. 4) Nescio ubi. 45
 5) Non reperi hunc locum in operibus Bernardi. 6) Eadem vide supra p. 285, l. 13 sqq.

F. 330°. De duobus ordinibus, scilicet fratrum Predicatorum et Minorum, qui in veteri Testamento prefigurati fuerunt.*

fui. Nam quod michi deerat suppleverunt fratres qui venerunt a Macedonia, et in omnibus sine onere me vobis servavi et servabo. Est veritas Christi in me, quoniam hec gloriatio non infringetur in me in regionibus Achaie. Quare? Quia non iungo vos? Deus scit. Quod autem facio et faciam, ut amputem occasionem eorum qui volunt occasionem, ut in quo gloriantur tales inveniantur sicut et nos. Nam et eiusmodi pseudo-apostoli sunt operarii subdoli, transfigurantes se in apostolos Christi. Et non mirum. Ipse enim Sathanas transfiguratur se in angelum lucis. Non est ergo magnam, si ministri eius transfigurentur velut ministri iustitiae, quorum finis erit secundum opera ipsorum. Sic ad litteram inter Apostolos Ghirardini Segalelli ingrediuntur ribaldi et seductores et deceptores et latrones et fornicatores, et multa turpia cum mulieribus faciunt necnon et cum pueris, postea redeant ad ribaldariam. Unde Iere. IX: *De malo ad malum egressi sunt.* [Item II. Io.: *Multis seductores exierunt in mundum.*] Item ad materiam supradictam pertinet quod apostolus dicit Act. XX: *Argentum et aurum aut vestem nullius concipivi; ipsi vos scitis, quoniam ad ea quae michi opus erant et his qui mecum sunt ministraverunt manus iste.* Omnia ostendi vobis, quoniam sic laborantes oportet suscipere infirmos ac meminisse verbi domini Iesu, quoniam ipse dixit: *Beatius est magis dare quam accipere.* Hinc beatus Bernardus^b dicit: *Apostolus, doctor gentium, predicator veri Bernardus^c latis, predicans evangelium noluit comedere panem de evangelio, ut dicitur secunda Thessa. III: neque gratis panem manducavimus ab aliquo, sed in labore et fatigatione^d cum Dominus tamen ordinaverit vivere de evangelio, ubi dixit: Dignus est operarius mercede sua.* Quale ergo fiet iudicium clericis nostri temporis, qui evangelium non predicant et panem de altari otiosi manducant? Non laborant ut rustici, non pugnant ut milites, non evangelizant ut clerici. Et quia nullum ordinem tenent, ibi erant, ubi nullus ordo, sed sempiternus orror inhabitat. Patet igitur ex predictis, quod isti Apostoli Ghirardini Segalelli multum stultizant, dum volunt de helemosinis vivere et non habent, quid spirituale rependant. Et hoc patet multis exemplis. Et primo exemplo de clericis supraposito, qui cum optime in ecclesia prebendati sint, tenentur facere illud officium, propter quod prebendas acceperunt, scilicet predicare, missas cantare, confessiones peccatorum audire, consilia salutifera dare, pro vivis et defunctis orare, sanctam vitam habere et conversationem sanctam et honestam omnibus intuentibus demonstrare, sicut docet apostolus Petrus I. canonica II: *Conversationem vestram inter gentes habentes bonam, ut in eo quod detractant^e de vobis tanquam de malefactoribus, ex bonis operibus vos considerantes, glorificent Deum in die visitationis.* Et tamen ista non faciunt, vel quia nolunt, quia potius volunt sequi consolationes mundanas et carnales, vel certe quia non habent scientiam,

*) *Manu alia saec. XIV—XV, quae indicem in primis foliis libri scripsit, litteris inclinatis add.*
Nota etiam de hac materia supra ad c. 216¹.

a) Item — mundum in marg. super. a Sal. suppl. b) penna mutata. c) B. c. d) i; (primo) a Sal. superser. e) sic c.; detractant Valg.

1) Neque hunc locum reperi. 2) Idem versus supra p. 286, l. 30. 3) Haec verba infra f. 383^a, sub nomine Bernardi Clarevall. allata sunt, qui eadem fere habet De considerat. III, 5, 20, Opera ed. Mabillon (Paris. 1719) I, col. 440 sq., sed haec multo a textu Bernardi differunt. Cf. supra f. 267^b, p. 139, ubi eadem allata aliquanto magis cum Bernardi tectu conveniunt. 4) Supra p. 21.

F. 330^a. Nota, quod in piscatoribus intelliguntur fratres Minores, in venatoribus Predicatorés.

*r. 17-19. unde velle possint. Secundo exemplo Moysi, cui a Ietro dictum fuit Exo. XVIII: *Non bonam, inquit, rem facis. Stulto labore consimeris, et tu et populus iste, qui tecum est. Ultra vires est negotium, solus illud non poteris sustinere. Sed audi verba meae atque consilia, et erit Dominus tecum.* Acquievit Moyses nec erubuit vir Deo plenus consilium gentilis^a. Si sic faceret Gerardinus^b Segalellus, scilicet audiret verba Nota,^c atque consilia, rediret ad ligonem cum rusticis suis et custodiret porcos et vaccas, et melius faceret quam eundo stultizando per mundum et pauperes homines defraudando de helemosinis suis et fastidium Christiano populo inferendo, qui de tanta multitudine religiosorum mendicantium nimie^d pregravatur^e. Sed frustra talia dicimus, quia non amat pestilens eum qui se corripit nec ad sapientes graditur. Item^d Prover. XXI: *Omnis via viri recta sibi videtur, appendit autem* *r. 15. *corda Dominus.* Item Prover. XII: *Via stulti recta in oculis eius, qui autem sapiens est, audit consilia.*

Nota. Patet igitur ex predictis, quod isti duo ordines, scilicet fratrum Minorum et Predicatorum, qui vitam^e et scientiam habent, iniquitatem sanctuarii portare debent, secundum quod Dominus ad Aaron dixit Numeri XVIII: *Tu et filii tui et domus patris tui tecum portabitis iniquitatem sanctuarii. Et tu et filii tui simul sustinebitis peccata sacerdotii vestri. Sed et fratres tuos de tribu Levi et sceptrum patris tui sumes^f tecum, prestoque sint, ut^g ministrent tibi^h. Tu autem et filii tui ministrabitis in tabernaculo testimonii. Excubabuntque Levite ad precepta tua et ad cuncta opera tabernaculi, ita dumtaxat ut ad vasa sanctuarii et ad altare non accedant, ne et illi moriantur, et vos pereatis simul. Sint autem tecum et excubent in custodiis tabernaculi et in omnibus ceremoniis eius.* Per supradicta patet, quod isti duo ordines debent habere famulos sibi servientes, qui clericis non equeantur. Per hoc autem quod sequitur: *Alienigena non miscbitur vobis* et cet. usque ibi: *Si quis extraneusⁱ accesserit, occidetur*, datur intelligi, quod Gerardinus Segalellus^k cum suis Apostolis non debet se intrmittere de officio istorum duorum ordinum, quoniam isti sunt illi duo ordines, qui prefigurati in Ieremia fuerunt sub nomine piscatorum et venatorum, sicut abbas Ioachym^l dilucidavit aperte. Dicit enim Dominus per Iere. XVI: *Ecce ego mittam piscatores multos; dicit Dominus, et piscabuntur eos^m.* Ad litteram, quando Christus venit in mundum natus de virgine, piscatores elegit, quos misit. De quibus dicitur Mat. IIII: *Erant enim piscatores, et ait illis: Venite post me, et faciam vos fieri piscatores hominum.* Et statim sequitur ibidemⁿ piscatores similiter erant. Sequitur in Ieremia: *Et post hec mittam eis multos venatores, et venabuntur eos de omni monte et de omni colle et de cavernis petrarum;* *r. 18, 19. *quia oculi mei super omnes vias^o eorum^p.* Salva expositione abbatis Ioachym, quam non legi, multi sunt anni, videtur michi, quod ista particula ultima, in qua de

a) sequitur C atramento nigro scriptum. b) sic h. l. c. c) sic c. d) pena mutata. e) sanctam Sal. procul dubio addere voluit; cf. supra p. 280, l. 5. et p. 287, l. 32. f) sume Vulg. g) et Vulg. h) tibi in loco raso. i) externus Vulg. k) sagal. corr. segal. c. l) s in loco raso.

1) Cf. Pseudo-Ioachym, Interpret. in Ieremiam cap. 4, ed. Coloniae 1577. p. 81: Mittet Dominos piscatores et venatores, qui curiosos saeculi colligant et terrenos undique comprehendant. Piscatores sunt praedicantes, reliqui venatores, ut de faucibus bestiae ascen-

F. 331^b. Nota, quod dictator prosequitur hic de ordine beati Francisci, qui est ordo suus; [de^a quo etiam require infra, ubi est evidentiora dicturus, carta CCCC87. et. . .^b].

venatoribus agitur, ordini magis congruat sancti Dominici quam sancti Francisci, non solum quia in Esau significatus fuit ordo ille, qui fuit vir venator et qui filias Heth accepit uxores, scientias scilicet seculares, sicut predictus abbas exponit^d, verum etiam quia magis ad exteriora egreditur ad venandum animas hominum de omni monte et de omni colle et de cavernis petrarum, quamvis et alter ordo ^{Ter. 13, 16.} hec eadem faciat, maxime in partibus ultramontanis^c. Nam in Ytalia excusant se, si non egrediuntur, pro eo quod milites et potentes et nobiles in civitatibus habitant; et in villis et castris heremitoria habent, in quibus fratres Minores habitant, qui satisfacere secularibus possunt. Porro Iacob, vir simplex, in tabernaculis habitabat, quia ordo Minorum quieti contemplationis et orationis et devotionis magis deditus fuit quam alter ordo in Esau designatus. Sane quod in Zacharia scribitur XIII: *Et convertam manum meam ad parvulos, et erunt in omni terra, dicit Dominus, specialiter ad ordinem fratrum Minorum pertinere videtur. De quibus subdit: Partes due in ea disperdentur et deficient, et tertia pars relinquetur in ea. Et educam^d tertiam partem per ignem et uram eos, sicut uritur argentum, et probabo eos, sicut probatur aurum. Ipse vocabit nomen meum, scilicet ordo Minorum sive parvulorum, et ego exaudiam eum. Dicam: 'Populus meus es', et ipse dicet: 'Dominus Deus meus'. Isti^e parvuli prefigurati fuerunt in illis parvulis, de quibus Esau quesivit a Iacob fratre suo dicens Gen. XXXIII: 'Quid sibi volunt isti et si ad te pertinent?' Respondit: 'Parvuli sunt, quos donavit michi Deus servo tuo'. Item isti sunt parvuli, de quibus habetur Mat. XIX: 'Oblati sunt Iesu parvuli, ut manus eis imponeret et oraret. Discipuli autem increpabant eos. — Quia aliquando primitivo tempore aliqui cardinales non multum favorabiles erant, quod ordo iste consurgeret². — Iesus vero ait eis — quia summus pontifex, scilicet dominus Innocentius tertius, cardinalibus dixit —: 'Sinite parvulos et nolite eos prohibere ad me venire. Talium est enim regnum celorum'. Hec dixit papa Innocentius tertius, postquam vidit celitus visionem sibi divinitus demonstratam de ecclesia Lateranensi, que minabatur ruinam pre nimia vetustate, et a quodam pauperulo humili et despecto fuit mirabiliter, ne omnino caderet, sustentata³. Sequitur: *Et cum imposuisset eis manus, abiit inde.* Quia tunc temporis papa Innocentius tertius beato Francisco et sociis suis XII, quos secum ad papam duxerat ad suum ordinem confirmandum,*

⁸⁵ a) de — CCCC87. et alio subfusco atram. a Sal. post suppl. b) vacat locus post et. c) sequitur C atramento nigro scriptum. d) ducam Vulg. e) penna mutata.

dentis e mari coetum extrahant. . . . Puto, quod praedicantium ordo piscabitur in mari Christianorum, reliquus ordo [in mari cod. Bruxell., quod deest ed.] venabitur infidelium. 1) *Ibid. cap. 13, p. 165*: Hic nota, quod Isaac designat episcopos. . . . Esau et Iacob, filii eius, duos ordines futuros, quorum unus pharetram literae et arcum praedicationis accipiet; *ib. p. 167*: Sed ibi Esau ad filias Heth, scolasticas scilicet, animales et secularem prudentiam [scientiam cod. Bruxell.] exquirentes. *Cf. supra f. 215^a, 216^a, p. 21.* 2) *Ley. Francisci auct. Bonaventura c. 3, 7*: Distulit (Innocentius III. papa) tamen perficere quod Christi postulabat pauperulus (Franciscus), pro eo quod aliquibus de cardinalibus novum aliquid et supra vires humanas arduum videretur. 3) *Haec ex Ley. Francisci auct. Bonaventura c. 3, 8; cf. Vita Francisci secunda auct. Thoma de Celano I, 11.*

F. 331°. De apostolis Christi, qui in veteri Testamento in multis figuris prefigurati fuerunt.

F. 331^d. Quod Barnabas et Paulus XII apostolis additi sunt, sicut in veteri Testamento fuerat prefiguratum.

Item de figura LXXII discipulorum.

8

clericas fecit et regulam et ordinem confirmavit et officium predicandi commisit. 1210. — Agebatur tunc annus Domini M^oCC^oLVII. — Et deinceps tam cardinales Romane curie quam summi pontifices ordinem beati Francisci totis viribus dilexerunt, cognoscentes et oculata fide videntes, quod fratres Minores utiles sunt ecclesie et mundo dati sunt ad salutem. De hac materia parvulorum Mar. X. sic habetur post ea que dicta sunt in Mat.: *Amen, dico vobis: quisquis non receperit regnum Dei velut parvulus, non intrabit in illud.* Et complexans eos et imponens manum super illos benedicebat eos. De parvulis ista sufficiant.

Duodecima stultitia Apostolorum fratris Ghirardini Segalelli fuit et est, quia nimis altum nomen et nobile imposuerunt sibi, quod ribaldis minime convenit, ut 15 Apostoli nominentur, quia de Domino dicitur Luc. VI, quod *vocavit discipulos suos et elegit XII ex ipsis, quos et apostolos nominavit.* Isti prefigurati fuerunt in XII patriarchis, qui filii Iacob fuerunt, quos etiam congregavit, cum mori deberet, quibus multa predixit futura, et propriis benedictionibus benedixit. De quibus habetur Gen.

XLIX^a. Sic et Christus fecit, quando implevit illud propheticum Sophonie I: *Preparavit Dominus hostium, sanctificavit coccos suos.* Ideo apostolis congregatis in cena dixit

Luc. XXII: *Desiderio desideravi hoc pascha manducare vobiscum, ante quam patiar.* Item in XII principibus synagoge sive Israelitici populi prefigurati fuerunt, de quibus in multis

locis habetur. Et de apostolis dictum fuerat Ps.: *Constituos eos principes super omnem*

terram. Istis adaptari potest quod dixit Senacherib de principibus suis Is. X: *Nova*

quid non principes mei simul reges sunt. Sic etiam dixit Christus, cum ait Luc. XXII: *Ego dispono vobis, sicut disposuit michi pater meus regnum.* Sed pater sic disposuit, quod

fecit eum regem, sicut ipse dicit Ps.: *Ego autem constitutus sum rex ab eo super Syon montem sanctum eius.* Ergo apostoli simul reges erunt. Item in XII fontibus in Helym

inventis, de quibus habetur Exo. XV. Item in XII bobus, qui in templo Domini mare eorum sustentabant. De quibus habetur III. Reg. 7. Item in XII leunculis

Salomonici throni. De quibus habetur III. Reg. X. Et in XII panibus, qui super mensam, que in tabernaculo coram Domine stabat, diebus sabbatorum calidi ponebantur. De

quibus habetur Exo. XXV. et in fine libri. Item in XII principibus, qui ex precepto Domini missi sunt ad explorandam terram, de quibus habetur Numeri XIII. Quod

autem XII apostolis duo superadditi sunt, scilicet Barnabas et Paulus, de quibus habetur Act. XIII: *Ministrantibus autem illis Domino et ieiunantibus dixit spiritus sanctus: Segregate*

michi Barnabam et Saulum in opus quo assumpsit eos. totum prefiguratum fuerat in veteri Testamento, quando Iacob patriarcha, qui XII filios habebat, dixit Ioseph filio suo

Gen. XLVIII: *Duo filii tui, qui nati sunt tibi in terra Egypti, ante quam huc venirem ad te, mei erunt. Effragum et Manasses sicut Ruben et Simeon deputabuntur michi. Reliquos autem, quos generis post eos, tui erunt et nomine fratrum suorum vocabuntur in possessionibus suis.* Item in Moyse et Aaron prefigurati fuerunt, quia, sicut illi duo fratres eduxerunt synagoga de Egypto, sic Barnabas et Saulus gentilitatem extra ydolatriam eduxerunt, ut in

a) sequitur $\text{\textcircled{C}}$ atramento nigro scriptum. b) ad quod *Vulg.* c) sequitur $\text{\textcircled{C}}$ minia scriptum. 45

1) Cf. *ibid.* 2) Scil. prefigurati sunt XII apostoli.

F. CCC32^a. Multiplici exemplo demonstratur, quod isti ribaldi non se debent apostolos nominare.

terram promissionis inducerent, scilicet catholice fidei credere facerent et Romane ecclesie incorporarent, ydolorum superstitione relicta. Talis est expositio abbatis Iochym^a.
 Porro quod dicit beatus Lucas X: *Post hec designavit Dominus et alios LXX duos*, a misterio non vacat. Fuerunt enim et isti prefigurati in Exo. XV⁷, ubi dicitur, quod filii Israel venerunt in Helym, ubi erant XII fontes aquarum et LXX palme^a. Item Numeri XI¹, ubi Dominus dixit ad Moysen: *Congrega michi LXX viros de senioribus, quos nosti, quod senes sint ac magistri, et duces eos ad hostium tabernaculi feleris faciesque stare tecum, ut descendam et loquar tibi et auferam de spiritu tuo tradamque eis, ut sustentent teram omnes populi, et non tu solus gravaberis*. Apostoli vero Ghirardini Segalélli^b nec in duodenario numero nec in septuagesimo^c prefigurati leguntur, sed sicut scriptum est, si tamen de eis scriptum est: *Dinumerabo eos, et super arenam multiplicabuntur*. Et iterum: *Multiplicati sunt super numerum*. Item apostoli interpretantur missi². Isti autem missi non sunt. Immo venerunt ex seipsis; et prohibitum est eis a Romano pontifice, scilicet papa Gregorio decimo, in pleno concilio Lugdunensi, ne penitus veniant. Nullus autem venire debet, sicut supra ostendi, nisi a Deo mittatur vel ab eo qui tenet locum Dei in terra. Unde Dominus Iero. VII: *Misi ad vos omnes servos meos prophetas per diem, consurgens diluculo et mittens*. Item: *Misit verbum sanum et sanavit eos*. De quo etiam dicitur: *In eternum, Domine, permanet verbum tuum*. Verbum enim prolatum non mittitur neque in eternum permanet. Patet igitur, quod multum stultizant isti ribaldi, qui se apostolos nominant, presertim cum apostolus dicat I. ad Cor. XV: *Non sum dignus vocari apostolus*. Posita^e sunt itaque tria exempla, quare isti non se debent apostolos appellare. Primum, quia filius Dei ad certum numerum apostolos et discipulos ordinavit. Secundum, quia illi, ante quam mitterentur, in veteri Testamento prefigurati fuerant. Tertium, quia apostolus hoc nomine se dicit indignum. Quartum est, quia male cessit diabolo, qui se nimis elevavit. Unde Ys. XIII: *Quomodo cecidisti de celo, lucifer, qui mane oriebaris? Corruisti in terram, qui vulnerabas gentes. Qui dicebas in corde tuo: In celum conscendam, super astra Dei exaltabo solium meum. Sedebo in monte testamenti, in lateribus aquilonis. Ascendam super altitudinem nubium, similis ero altissimae. Veruntamen ad infernum detrahéris, in profundum lacu et cet.* Item in Eze. XXVIII: sic habetur de eo: *Tu signaculum similitudinis, plenus sapientia, perfectus decore, in delictis paradisi Dei fuisti. Omnis lapis pretiosus operimentum tuius et cet. usque ibi: Et peccasti, et eieci te de monte Dei et perdidisti te, o Cherub protegens, de medio lapidum igni forum. Et ratum est cor tuum in decore tuo. In terram proieci te, ante faciem regum dedi te, ut cerneat te. In multitudine iniquitatum tuarum et in iniquitate negotiationis tue polluisti sanctificationem tuam. Producam ergo ignem de medio tui, qui comedat te, et dabo te in cinerem super terram in conspectu omnium videntium te. Omnes qui viderint te in gentibus obstupescunt super te. Nichili factus es et non eris in perpetuum*. Hinc apostolus dicit cuilibet elevanti se supra id quod non decet Ro. XI: *Noli altum sapere, sed time. Si enim Deus naturalibus ramis non pepercit, ne forte nec tibi pareat*. Idem habetur II. Petri II: *Si enim Deus*

a) sequitur \mathcal{C} initio scriptum. b) segalélli e. c) sic e. d) si, superscripto a Sal. o corr. sicut e. e) penna mutata.

1) *Expos. in Apocalypsin, Introduct. c. 6, Venetiis 1527. f. 7; cf. ibid. c. 19, f. 18.*
 2) *Liber de ortu et obitu patrum c. 38, Isidori opera ed. Arcerius VII, p. 388: Apostoli enim Graece missi Latine appellantur.* 3) *F. 326°—327^a, p. 279 sq.*

F. 332°. De duobus bonis que in istis Apostolis esse videntur.
 Quod abbas Ioachym de istis Apostolis nichil predixit, sicut de fratribus
 Minoribus et Predicatoribus ante predixerat, nec non et de septem
 ordinibus, quos post Antichristi ruinam predixit esse venturos.

angelis peccantibus non peperit et cetera. Quintum, quia male cessit parentibus primis. s
 Ps. 68, 6. **Glosa.** Unde super illo loco: *Que non rapui tunc^a exsolcebam dicit glosa¹: Quia Adam*
**r. 5: voluit rapere dicinitatem, ideo perdidit fidelitatem.* Hinc Zacharias dicit XIII¹: *Adam ex-*
ptum meum ab adolescentia mea. Item quidam dixit:

*O lasso me, ke fu temptato,
 cum fo Adam el paradiso. 10
 Ki volse plu ke noi fo dato,
 perde lo bone o era miso.*

*Perço ne prego ogne amador,
 ke no alce tanto 'l core^b,
 ke cadha in terra e sia damnato. 15*

Item alius dixit²: *Adam, Adam, primus homo, N[ota].
 tu damnatus es pro pomo.
 Quod sumpsisti contra Deum,
 hoc te fecit esse reum.*

*Adam, Adam, quid fecisti, 20
 quare stolam amisisti^c.
 Qua indutus immortalis
 eras angelis equalis.*

*Adam, Adam, quid querebas^d.
 Deus eras, nesciebas 25
 Te maiorem, es contemptus,
 rere minor es inventus.*

Responsio^e.

*Serpens nequam me decepit,
 genus meum sic deiecit. 30
 Miserere mei, Deus!
 ad te clamat Adam reus.*

*f. 332°. Item alius dixit: *Boni sun li spirici e li funci^f,
 e meio sun le pecora ki le monce.
 Ki punçe troppo ad alto e no li^g cançe,
 kadhe in terra e tutto se decunçe. 35*

a) nunc Vulg. b) tatecore c. c) nec hoc loco neque in fine strophæ signum interrogatio nis
 in c. d) hoc quoque loco punctum, non signum interrogatio nis in c. e) hæc vox in marg. linea
 rubra subducta. f) elifuci c. g) noli c.

1) In margine Bibliæ fratris Sal. adscripta. 2) In 'Anzeiger f. Kunde der Deutschen
 Vorzeit' N. F. XVII (1870), col. 11. legitur carmen simile:

Dicat nobis primus homo,
 qui deceptus est in pomo:
 Sum eiectus Dei domo etc.

Aliud simile edidit A. Faifalik in 'SB. d. Wiener Akad., Philos.-histor. Cl.' XXXVI, p. 163: 45.

Dic tu, Adam, primus homo,
 qui deceptus es in pomo:
 Sum privatus Dei dono etc.

F. 332^a. De Gamaliele et eius consilio.

Revera^a ita accidit istis Apostolis fratris Ghirardini Segalelli, qui se apostolos nominant, cum sint ribaldi et deceptores, qui ligonem vitant et laborare recusant, quibus vaccae et porcos custodire^b magis incoberet^c seu purgare latrinas aut alia vilia opera exercere vel saltem agriculture insistere^c. Nec aliquod bonum in eis video nisi apparentiam quandam quantum ad exteriorem habitum, quem portare videntur secundum apostolicam formam, sicut pictorum traditio a tempore Christi usque ad dies nostros perduxit^d, ostendens apostolos naqareos fuisse cum capillis longis et barba prolixa et cum mantello circa scapulas involuto. Porro aliud bonum, quod in eis notari potest, est, quia circa annum Domini millesimum CC^mLX^m ceperunt apparere, Nota 1200. quo anno verheratorum devotio per Ytaliam facta est^e, quo etiam anno, ut Ioachite dicunt^f, inchoatus est status spiritus sancti, qui in tertio statu mundi in viris religiosus operari debet quadam proprietate misterii, ut lucidius in subsequentibus declarabimus^g. Mirum est autem, quod abbas Ioachim de istis Nota Apostolis in scriptis suis nullam videtur facere mentionem, sicut fecit de ordine fratrum Minorum et fratrum Predicatorum, quos in multis figuris veteris Testamenti, ante quam mundo apparerent, venturos esse predixit, sicut in hac cronica^h et in alia et in tertia et in quarta nec non etⁱ in tractatu, quem de Nota Helyseo^h feci, optime et pluries demonstraviⁱ. Per quod factum istorum Apostolorum omnino redditur michi suspectum et penitus contemnendum, quia, si ex Deo fuissent, abbas Ioachim nequaquam eos sub silentio preterisset^k. Nam in libro Figurarum, sicut frequenter legi, describit septem ordines post ruinam Antichristi esse futuros, ex quibus adhuc nullus eorum mundo apparuit. Quod ex hoc cognoscitur, quia describit eorum formam vivendi et quantum ad habitum et quantum ad alium conversandi et ieiunandi modum^l. Quapropter implebitur in Apostolis istis quod de Phariseis Dominus discipulis^m suis dixit Mat. XV: *Omnis plantatio, quam non plantavit pater meus celestis, eradicabitur. Simile illos! Cui sunt et duces cecorum. Cecus autem si ecco ducatum prestet, ambo in forcam cadunt*ⁿ. Ideo Gamalibel Phariseus, legis doctor honorabilis universe plebi, magister Pauli, utile consilium dedit principibus sacerdotum et aliis in concilio congregatis. Iste^o Gamalibel, ut dicit Clemens in epistola, quidam^p fuit discipulus apostolorum sicut Nichodemus et de consilio apostolorum inter Iudeos erat, ut sepe mitigaret iram vel furorē eorum adversus eos. Locutus est ergo Gamalibel in concilio in hunc modum^q: *Viri Israelite, attendite vobis, quid acturi estis super hominibus istis. Quasi dicat^r: Non debetis subito iudicare, sed expectare, quia, si opus eorum est tantum opus hominum, per se destruetur. Si autem est opus Dei, stabit nec poterit destrui*^s. Et hoc ostendit exemplo duorum, scilicet Theddé^t et Iude Galilei. De quibus in Iosepho et in Hystoriis^u sufficienter habetur^v. In Actibus vero apostolorum sic habetur. Act. V: *Disce*^w.

a) penna mutata. b) sic (incoberet) h. l. c. c) sequitur C atramento nigro scriptum. d) 7 (et) a Sal. superser. e) manus hunc locum ostendans in marg. picta est in c. f) demo in marg. a Sal. suppl., strani in loco raso in initio versus scriptum. g) sequitur C minus scriptum. h) di. a Sal. superser. i) quadam Petrus. k) d. c. l) sic e. pro Theode.

1) Eadem supra p. 259, l. 20. et p. 273, l. 37. et p. 288, l. 8, 9. 2) Cf. supra f. 316^a, p. 256. 3) Cf. H. Denifle in 'Archiv f. Litteratur- u. Kirchengeschichte des Mittelalters' I, p. 50. 4) Infra f. 404^c. 5) Supra f. 215^b—216^a, p. 20 sq. 6) Hunc tractatum Sal. tunc fecisse videtur, cum a Philippo archiepiscopo Ravennate reliquias Helisei Ravennae, ut credebatur, inventi acceperat; cf. infra f. 377^a. 7) Haec exscripsit Sal. ex Petri Comest. Hist. scolast., In Actus apost. c. 28. 8) Petri Comestoris scil., qui Iosephi locum de his attulit. Salimbene Iosephi librum non legit.

F. CCC33^a. De civitate Aquensi et de sancto Maximino et de Maria et Martha et Laçaro et sancto Cedonio et sancta Marcilla.

F. 333^b. De comite Provincie, qui in loco fratrum Minorum voluit sepeliri, et de sancta Elisabeth, que voluit istud idem, sed fratres noluerunt.

dile ab hominibus istis et simile illos, quoniam, si est ex hominibus consilium hoc aut opus, dissolvetur; si vero ex Deo est, non poteritis dissolvere eos^a, ne forte Deo repugnare inveniamini^b — sive videamini. Hinc beatus Bernardus^c dicit: Herodiana malicia et Babilonica crudelitas est nascentem velle extinguere religionem et allidere parvulos Israelis. Si quid enim ad salutem pertinens, si quid religionis oritur, quicumque resistit, quicumque repugnat, plane cum Egyptiis parvulos Israelitici germinis necare conatur, immo cum Herode nascentem persequitur salvatorem.

Revertamur iam nunc ad fratrem Hugonem Provinciale[m] ex ordine Minorum, qui erat unus de maioribus clericis de mundo et spiritualis homo et magnus predicator et magnus Ioachita², ut que dicenda sunt prosequamur.

1248.
(14.)

Anno^d Domini M^oCC^oXLVIII^o, cum essem cum fratre Hugone in provincia Provincie apud castrum Arearum³, ubi Saccati sumpserunt initium, et ubi habitabat frater Hugo, accepi ab eo quod habebat de expositione abbatis Ioachym super III^{or} evangelistas et ivi ad civitatem Aquensem⁴ et habitavi ibi in conventu fratrum Minorum, et scripsi cum socio meo⁵ illam expositionem abbatis Ioachim pro generali ministro fratre Iohanne de Parma, qui similiter maximus erat Ioachita. Est autem Aquis civitas archiepiscopalis sanissima, habens magnam frumenti copiam, subtus Massiliam per XV miliaria, in⁶ qua primo prefuit archiepiscopus sanctus Maximinus, qui fuit unus⁷ de LXXII discipulis⁸ Christi⁹. Hic duxit secum Martham et Mariam Magdalenam et Laçarum, cum venit de ultramarinis partibus in odium Christi a Indeis expulsus et positus ab eis in navi sine velo et rémige. Sed ex voluntate divina Massiliam applicuerunt¹⁰; in qua processu temporis Laçarus, quem Dominus suscitavit a mortuis, episcopus fuit, et scripsit librum de infernalibus penis, sicut oculis suis ipse conspexerat. Sed audivi, cum essem Massilie et de hoc libro inquirerem, quod ex negligentia et incuria custodis ecclesie combustus sit liber. Habuit similiter secum sanctus Maximinus beatum Cedonium, qui fuit cecus, quem Dominus illuminavit¹¹; de quo dixerunt discipuli Domino: *Rabi, quis peccavit, hic aut parentes eius, ut cecus nasceretur*¹². Habuit et Marcellam in societate sua, pedissequam¹³ Marthe, que fuit mulier, que Domino predicante exclamavit in turba dicens: *Beatus venter, qui te portavit, et ubera, que sustulisti*¹⁴. Ista¹⁵ Marcilla, famula Marthe, vitam sancte Marthe conscripsit; que postmodum Vien-

Luc. 11. 27.
Iac. I. Aur.
c. 105.

a) sic et infra p. 299, l. 37; illud Vulg. b) sic Vulg. et infra p. 299, l. 38. c) .B. c. 2
d) littera A magna rubra. e) .di. c. f) sequitur C minio scriptum. g) sic c. h) pessequam,
di a Sal. superscripto corr. pedissequam c.

1) De epiphania Domini sermo III, Opera ed. Mabillon (Paris. 1719) I, col. 809.
2) Eadem f. 303^a, p. 226, et f. 306^a, p. 231. 3) Mense Julio; cf. supra f. 303^a, p. 225 sq.
4) Circa Jul. 20; nam infra f. 426^c narrat Sal. se nocte Jul. 22—23. in spelunca S. Mariæ Magdalenæ fuisse, quod nomini hoc anno et in hoc itinere factum esse potest. 5) Iohannino de Ollis; cf. infra f. 334^a. 6) Haec — episcopus fuit (l. 29) Sal. ex Iacobi Leg. Aurea c. XCVI (90), ed. Grässe p. 409. 413, mutatis verbis assumpsit. Cf. infra f. 426^{a-b}. 7) Haec ex eodem Leg. Aureae capite, l. l. p. 409. 8) Haec ex Leg. Aurea c. CV (100), ed. Grässe p. 427.

F. 333^c. De corpore sancte Marthe, quod est Tarasconi, et de Clodoveo rege Francie, qui, cum ad tumulum eius esset sanatus, illi loco multas possessiones donavit.

F. 333^d. De humilitate fratris Iohannis^a de Parma, generalis ministri.

5 nam¹ pergens et ibi evangelium Christi predicans, post decimum annum a dormitione sancte Marthe
in pace quievit. Potro in civitate Aquensi plus habitabat comes Provincie², qui
fuit pater regine Francie³, uxoris sancti Lodoici, qui bis transfretavit, et regine
Anglie⁴; tum quia sanissima civitas, tum etiam propter reverentiam sancti Maxi-
mini, qui ibi archiepiscopus fuit. Mortuus est etiam ibi comes et sepultus extra
10 civitatem in quadam parvula ecclesia⁵, ut vidi oculis meis, in nobilissimo et pul-
cherrimo sepulchro, quod filia sua regina Francie fieri fecit. Libenter enim voluit
sepeliri in ecclesia fratrum Minorum, sed fratres Minores non permiserunt, quia
tunc temporis sepulchras penitus recusabant, tum ut vitarent laborem, tum etiam
ut cum clericis discordiam non haberent. Hec etiam fuit causa, quare sanctam
15 Helisabeth in ecclesia sua sepelire noluerunt⁶. Igitur cum scripsissem quod
inchoaveram, iam advenerat mensis septimus, qui est September, circa festum exal-
tationis sancte crucis, et tunc scripsit michi frater Raymundus, minister Provincie⁷,
quod occurrerem generali ministro, qui de Francia veniebat; visitaverat enim
Angliam, Franciam et Burgundiam^b, et Provinciam et Hyspaniam visitare volebat.
20 Scripsit etiam fratri Hugoni, ut occurreret sibi. Et invenimus eum Tarasconi, ubi
est corpus sancte Marthe, et ubi comitissa⁸, mater regine Francie et regine Anglie,
plus habitare solebat. Et ivimus cum generali ministro ad visitandum corpus
sancte Marthe, et fuimus XII fratres preter generalem. Et canonici ostenderunt
nobis brachium sancte Marthe ad osculandum. Nam⁹ cum antiquitus ad eius
25 tumulum crebra miracula fierent, Clodoveus rex Francorum Christianus effectus, a sancto Remigio
baptizatus, cum gravem renum pateret dolorem, ad eius tumulum veniens sanitatem integram repor-
tavit. Quapropter locum illum ditavit et trium miliariorum spatio in gyro ex utraque parte Rodani
terrae et villas et castra dedit locumque illum liberam fecit. In hoc autem loco fratrum
Minorum istius castri cum dixissemus completorium cum generali quodam sero,
30 et lecti essent assignati hospitibus ad dormiendum in eadem domo cum generali,
exiit generalis ad claustrium, ut oraret. Fratres vero forenses timebant intrare
lectos, nisi generalis prius ad suum lectum veniret^d. Videns ego desolationem
eorum, quia musitabant, eo quod dormire vellent et non possent — nam lumen
ubi lecti erant resplendebat ex cereo —, accessi ad generalem, quia familiaris
35 erat michi et intimus valde, utpote quia de terra mea erat et propinquus^e propin-
quorum; quem inveni in claustro^f orantem, et dixi ei: 'Pater, forenses gravati ex
itinere et labore dormire vellent, sed timent propter vos intrare lectos, nisi prius
veniatis ad vestrum'. Tunc dixit michi: 'Vade et dicas eis ex parte mea, quod
dormiant cum benedictione Dei'. Et factum fuit ita^d. Visum autem fuit michi

40 a) Io. e. b) distinctum est in e. ut scripsi. c) penna mutata. d) sequitur et atramento nigro scriptum. e) propinquus e. f) clastro corr. claustro e.

1) Ed. Grässe corruptam lectionem habet in Sclavoniam. 2) Raimundus Berengarius IV. 3) Margarete. 4) Alienorae. 5) Scilicet in ecclesia fratrum hospitalis S. Iohannis Ierosolymitani; cf. Polthast nr. 20413. 6) Item dicit Sal. infra f. 387^d. Eli-
45 sabeth sepulta est in hospitali s. Francisci, quod construxerat. Eam in ecclesia conventus Mino-
rum Marburgensi sepeliri voluisse neque usquam relatum nec verum est. 7) De quo cf. supra
f. 303^d, p. 225. 8) Beatrix. 9) Haec ex Leg. Arorea c. CV (100), ed. Grässe p. 447.

F. CCC34^a. Quod frater Iohannes^a de Parma misit fratrem Stephanum Anglicum lectorem ad Ianuensem conventum, ubi multa bona fecit.

1248. ^(Sept.) expectare generalem, ut ostenderem ei lectum suum. Cum autem^b ab oratione venisset, dixi sibi: 'Pater, vos debetis iacere in isto lecto, qui paratus est vobis^c'. Et dixit michi: 'Fili, in isto lecto, quem michi ostendis, posset dormire papa; 5 nullo modo frater Iohannes de Parma iacebit in eo'. Et prostravit se in lecto, quem habere sperabam, qui vacuus erat. Et dixi sibi: 'Pater, parcat vobis Deus, quia abstulistis michi lectum, in quo dormire credebam, quia michi fuerat assignatus'. Et dixit michi: 'Fili, dormias in illo lecto papali'. Quod cum recusarem exemplo sui, dixit michi: 'Volo penitus, quod tibi iaceas, et precipio'. Et sic oportuit me facere quod precepit. In crastinum venit guardianus Bellicadri, qui habitabat ex altera ripa Rôdani in Bellicadro nobilissimo castro, rogans generalem, ut, quando esset expeditus de Terascone^d, cum omni societate sua iret ad visitandum filios suos, qui habitabant Bellicadri. Et factum fuit ita. Cunque ibi essemus, supervenerunt duo fratres ex Anglia, scilicet frater Stephanus lector, qui 15 puerulus intraverat ordinem beati Francisci, et erat pulcher homo et spiritualis et litteratus et optimus in consiliis dandis et cotidie paratus ad predicandum clero; et habebat optima^e scripta, scilicet fratris Ade de Marisco, cuius lecturam super Genesim audivi ab eo^f. Huic promiserat frater Iohannes^a de Parma, generalis minister, cum Angliam visitasset^g, quod mitteret eum Romam ad legendum 20 pro consolatione sua. Socius istius erat alius Anglicus, frater Locelinus, pulcher homo et spiritualis et litteratus. Tunc similiter eadem hora supervenerunt duo alii fratres rogantes generalem, ut provideret conventui Ianuensi de uno bono lectore. Fratres autem qui venerunt de Ianua fuerunt frater Henricus de Bobio, cantor Ianuensis conventus et avunculus fratris Guillelmi^g, processu temporis 25 lectoris et ministri, et alius quidam, cuius nomen memorie non occurrit. Hi instanter rogabant generalem, ut amore Dei fratres de conventu Ianuensi necnon et fratrem Nantelmum, ministrum eorum, exaudire deberet^h. Tunc generalis, qui in brevi tempore multa expedire sciebat — nam vir consilii³ erat et semper habebat in promptu meditatam consilium —, fratri Stephano dixit: 'Ecce littere, 30 in quibus rogant me fratres de Ianuensi conventu, quod satisfaciam eis de uno bono lectore. Quapropter si placeret vobis ire illuc ad legendum, multum haberem pro bono; et ego, cum illuc venero, mittam vos Romam'. Cui respondit frater Stephanus: 'Pater, consolatorie et libenter paratus sum obedire vobis'. Cui generalis dixit: 'Benedicaris tu, fili, quia bene respondisti. Ibis ergo cum fratribus 35 istis, tu et socius tuus, et ego scribam ministro et fratribus illis, quod habeant te bene recommendatum'. Et factum fuit ita. Post hec, cum recessimus a fra-

a) Io. c. b) a (autem) a Sal. superven. c) ubi c. d) sic h. l. c. et infra p. 297, l. 5. e) optima bis scriptum, alterum minio deletum. f) sequitur c. minio scriptum. g) Guill'i c. h) sequitur c. atramento nigro scriptum.

1) A. 1248. Nov. — 1249. Febr. Ianuae procul dubio, cum Stephanus conventus Ianuensis lector esset, ut infra narratum est. 2) Quod a. 1247. post mensem Aug. (cf. supra f. 284^a p. 178) aut a. 1248. ineunte factum esse apparet. Cf. Thomae de Eccleston, Coll. XIII (12), Analecta Francisc. I, p. 244; Adae de Marisco epist. 167, Monum. Francisc. ed. Breker I, p. 304. 3) Eccli. 32, 22: Vir consilii non disperdet intelligentiam.

F. 334^b. De fratre Iohanne de Parma, generali ministro.

F. 334^a. De habitudine corporis fratris Iohannis^a de Parma et virtutibus eius et moribus quantum ad animam.

tribus de Bellicadro, descendimus navigio per Rodanum ad civitatem Arelatensem¹ 1248.
 que parum a Terascone distabat. Et gavisus sunt fratres illi de generalis adventu,
 quia homo erat boni exempli et magne edificationis. Quadam autem die, cum
 solitarius esset generalis, accessi ad eum. Et ecce supervenit socius meus, qui
 erat de Parma et dicebatur frater Iohanninus de Ollis. Et dixit ministro: 'Pater,
 faciatis ita, quod ego et frater Salimbene habeamus aureolam'. Tunc generalis
 ostendit vultum iocundum et dixit socio meo: 'Et qualiter possum facere, quod
 habeatis aureolam?' Cui frater Iohanninus respondit: 'Dando nobis predicationis
 officium^b'. Tunc dixit frater Iohannes^a, generalis minister: 'In veritate, si^c essetis
 ambo fratres mei germani, non haberetis aliter, nisi per gladium examinis
 habeatis'. Tunc respondi et dixi socio meo audiente ministro: 'Vade, vade cum
 tua aureola! Ego habui millesimo precedenti predicationis officium a papa Inno-
 centio quarto apud Legdunum², et modo debeo accipere a fratre Iohannino de
 Sancto Laçaro? Sufficit, quod semel fuit michi concessum ab eo qui dare potuit^{b, 3}.
 Revera magister Iohanninus dicebatur frater Iohannes, cum in seculo docebat in
 loyca^d. Et de Sancto Laçaro ideo dicebatur, quia puerulus fuit nutritus in domo
 sancti Laçari de Parma a patruo suo, qui erat sacerdos et habebat domum sancti
 Laçari sub sua custodia, et istum nepotem suum cum suis expensis fecit studere.
 Accidit autem, ut quodam tempore puer infirmaretur ad mortem, prout visum fuit
 astantibus. Quadam autem die confortatus in Domino dixit audientibus qui asta-
 bant: *Castigans castigavit me Dominus et morti non tradidit me. Non moriar, sed*
vivam et narrabo opera Domini^b. Post hec subito convaleuit puer, et cepit studere
 ferventer et fortissime in via Domini ambulavit, quousque factus est frater Minor;
 et tunc de virtute in virtutibus abundantissime cepit progredere, et confortabatur
 plenus sapientia, et gratia Dei erat in eo. Mediocrè staturam habuit, que magis
 ad parvitatem declinabat quam ad nimiam longitudinem. Formosus erat in omnibus
 30 membris suis et bene complexionatus et bene sospes et bene fortis ad sustinendum
 labores, tam ad ambulandum quam ad studendum. Vultum habebat angelicum
 et gratiosum et semper iocundum. Largus, liberalis, curialis, caritativus, humilis,
 mansuetus, benignus et patiens. Homo Deo devotus et magne orationis, pius,
 clemens et compassivus. Cotidie celebrabat et ita devote, quod aliquam gratiam
 35 inde sentiebant astantes. Ita ferventer et bene predicabat tam clero quam fratri-
 bus, quod multos ex auditoribus, ut pluries vidi, provocabat ad lacrimas⁴. Lin-
 guam habebat disertissimam et nunquam cespitantem. Scientiam habebat opti-
 mam, quia bonus gramaticus erat et magister in loyca^d in seculo fuit, et in ordine
 fratrum Minorum magnus theologus fuit et magnus disputator. Parisius Senten-

40 a) lo. c. b) sequitur C atramento nigro scriptum. c) si a Sal, superser. d) sic c.

1) Ut Sal. infra f. 339^{a-d}, 340^a, narrat, ibi Sept. 28. 29. fuit; sequentia ergo mense
 Sept. durante facta sunt. 2) A. 1247. Nov. 1. Cf. supra f. 233^b, 284^a, p. 61. 178.

3) Infra f. 339^a, narrat Sal., quem exitum haec res habuerit. 4) Angelus de Clarino in
 Hist. tribul., parte IV, ed. Fr. Ehrle in 'Archiv f. Litteratur- u. Kirchengesch.' II, p. 271,
 45 de eo scribit: frater Iohannes erat vir ardentis animi et observancie perfectionis premisse
 zelator, operator et predicator ferventissimus et apertus, neminem palpans.

F. 334^a. Quod frater Iohannes^a de Parma fuit primus generalis minister, qui ordinem circuevit et visitavit et qui devotis benefactoribus fratrum dedit litteras ad beneficia ordinis obtinenda^b.
 F. CCC35^a. De forma litterarum, quas dabat frater Iohannes^a benefactoribus ordinis, et non nisi petentibus eas.
 De libris fratris Bonaventure, qui fuit generalis minister.

tias legit¹. In conventu Bononie lector fuit et in Neapolitano conventu multis annis. Quando transibat per Romam, faciebant eum fratres vel predicare vel disputare cardinalibus audientibus; qui magnus philosophus reputabatur ab eis. Speculum et exemplar erat omnibus intuentibus, quia tota vita sua honestate et sanctitate plena erat et moribus bonis atque perfectis. Deo enim et hominibus gratiosus erat. Bene sciebat musicam et bene cantabat. Nunquam vidi ita velocem scriptorem et ita pulchrum atque veracem in littera de valde legibili nota. Dictator nobilissimus fuit de stilo polito et sententiosus valde, quando voluit, in suis epistolis. Hic fuit primus generalis minister, qui cepit ordinem circuevit et provincias ordinis visitare, quod consuetum prius non erat, excepto quod frater Aymo² semel ivit in Angliam, unde fuerat oriundus. Cum autem frater Bonagratia³ exemplo fratris Iohannis de Parma sic vellet ordinem visitare, non potuit sustinere labores; et ideo infra III^{or} annos sui regiminis infirmatus ad mortem Avignonis ultimum diem clausit. Item iste frater Iohannes de Parma fuit primus generalis minister, qui recepit devotos et devotas fratrum Minorum ad ordinis beneficia, dando eis litteras sigillatas suo generali sigillo, per quas multi Deo et ordini beati Francisci facti sunt miro modo devoti. Et forte fuit eis ista concessio occasio vel causa dimittendi peccata et convertendi ad Deum, tum ex parte devotionis ipsorum, tum etiam quia fratres pro ipsis ad Dominum oraverunt. Nam, sicut dicit Augustinus⁴ Augustinus, impossibile est multorum preces non exaudiri⁴. Forma autem litterarum, quam^d dabat, erat huiusmodi, mutatis vocabulis personarum, ut congruum erat:

Dilectis in Christo amicis fratrum Minorum atque devotis domino Iacobo de Burolis et domine Mabilie, uxori eiusdem, necnon et Anselme predictorum dilecte filie frater Iohannes, ordinis fratrum Minorum generalis minister et servus, salutem et pacem in Domino sempiternam. Devotionem, quam ad ordinem nostrum vos habere pia fratrum reldione cognovi, affectu sincere caritatis acceptans ac dilectioni vestre vicissitudinem rependere cupiens salutarem, vos ad universa et singula nostre religionis suffragia tam in vita quam in morte recipio, plenam vobis honorum omnium tenere presentium participationem concedens, que per fratres nostros ubicumque terrarum morantes operari dignabitur clementia salvatoris. Valete in Domino bene semper! Datum Ferrarie VIII° Idus Sept. anno Domini millesimo CC^o LIII° 5.

1274. Sept. 6. a) Io. c. b) hii in loco raso. c) A^o, e. d) sic e., non quas ut in inscriptione columnae 335^a.

1) Cf. Thomas de Eccleston, Coll. A III (12), SS. XXVIII, p. 565, *Analecta Francisc.* I, p. 244; *Catal. ministr. gener.* c. 6, *Analecta Francisc.* III, p. 697. 2) Generalis minister a. 1240. Nor. 1—1244. 3) Minister generalis a. 1279, † 1283. Oct. 3. Cf. infra f. 426^a. 4) Iam supra f. 253^a, p. 111. l. 32. hoc dictum allatum est. Quod quidem habet Iacobus de Varagine, *Legenda Aurea c. CLXII* (157), ed. Grässe p. 727 (Si enim impossibile est multorum preces non exaudiri, constat, quia impossibile valde erit omnium sanctorum pro nobis orantium preces non exaudiri, non ab Augustino dictum sit, nescio. 5) Sal. hoc tempore Ferrarie morabatur. Cf. infra f. 337^a, 338^a.

F. 335^b. Quod frater Iohannes^a de Parma satisfacit universitati Parisiensium magistrorum atque scholarum et sedavit litigium, quod cum religiosis habebant occasione magistri Guillelmi de Sancto Amore.

Et nota, quod has litteras nisi petentibus dare volebat, et nisi essent qui petebant Deo et ordini vere devoti et benefactores precipui aut esse disponent. Item frater Iohannes de Parma dedit licentiam fratri Bonaventure de Balneo-regis, ut Parisius legeret; quod nunquam alicubi fecerat, quia bacellarius erat nec adhuc cathedratus. Et tunc fecit lecturam super totum evangelium Luce, que pulchra et optima est. Et super Sententias IIIor libros fecit, qui usque in hodiernum diem utiles et sollemnes habentur. Currebat tunc annus millesimus CCXLVIII. Nunc autem agitur annus Domini MCCLXXXIII. Fecit etiam processu temporis et alios multos libros, qui habentur a multis.

Item cum magister Guillelmus^b de Sancto Amore provocasset universitatem Parisiensem^c contra ordinem fratrum Minorum et Predicatorum, frater Iohannes^a de Parma generalis existens congregata universitate predicavit tam scholaribus quam magistris^d. Et facto eis sermone pulcherrimo, utili et devoto, in fine protulit verba talia, tale ponendo exemplum^e: Quidam magnus rex, dives et Exemplum, potens, in viridario suo quandam nobilem plantam plantavit, quam multi evellere sunt conati; sed rex diligenti clausura suum viridarium custodivit, ita quod aper de silva plantam exterminare non potuit^f; et ideo non fuit evulsa. Rex iste magnus est celestis agricola, viridarium suum ecclesia est vel religio beati Francisci. Plantam accepit a vobis, quia vos estis magistri nostri et domini nostri, et a vobis didicimus, et die noctuque beneficia vobis impendimus et parati sumus impendere tam orando pro vobis quam predicando et utilitatem animarum vestrarum plenarie faciendo. Quocirca, si vultis plantam vestram evellere, bene potestis, nisi dumtaxat ille se opponat, qui dicit: *Omnis plantatio, quam non plantavit pater meus celestis, eradicabitur*. Ergo per consequens, quam pater celestis plantavit, eradicari non poterit. Veruntamen scitote, quia non est bona vindicta, qua quis contra se et de semetipso ulciscitur, nisi forte hoc pro peccatis suis faciat, ut ex hoc placet iram divinam et magis diligatur a Deo, iuxta illud apostoli I. ad Cor. XI: *Si nosmetipsos iudicemus, non atque iudicemur. Dum iudicamur autem, a Domino corripimur, ut non cum hoc mundo damnemur*. Hinc est quod Gamaliel legis doctor et Pauli magister principibus sacerdotum, scribis et Pharisais in concilio congregatis pro apostolis defendendis tale legitur dedisse consilium Act. V: *Discédite ab hominibus istis et sinite illos, quoniam, si est ex hominibus consilium hoc aut opus, dissolvetur. Si vero ex Deo est, non poteritis dissolvere eos, ne forte Deo repugnare inveniamini*. Et addidit frater Iohannes: Ego sum generalis minister ordinis fratrum Minorum, quamvis insufficient^g et indignus et contra voluntatem meam, vos estis domini et magistri nostri, nos vero servi vestri, filii et discipuli; et si aliquam scientiam habemus, a vobis volumus cognoscere nos habere. Expono me metipsum et fratres qui sunt sub manu mea discipline et correctioni vestre. Ecce in manibus vestris sumus. Facite de nobis quod rectum et bonum

a) Io. c. b) Guill's c. c) parisiensem c. d) sequitur ☉ atramento nigro scriptum.
e) diiudicet, *Volg.* f) cf. supra p. 294, n. a. g) insuff. et in marg. a Sal. suppl.

1) A. 1253. haec facta esse videntur. Cf. Denifle, *Chartul. univers. Paris. I.* p. 252, 258, nr. 230, 231. 2) Ps. 79, 14: Exterminavit eam aper de silva.

F. 335^c. Quod quidam magister Parisiensis commendavit fratrem Iohannem^a et ordinem beati F[rancisci] et magistrum G[uillelmum] de Sancto Amore dignum vituperio demonstravit.

F. 335^d. Quod frater Iohannes^a in generali capitulo Metis celebrato nullam constitutionem voluit facere, eo quod subditi de constitutionum gravamine reclamarent.

1254. vobis videtur^b. Audientes hoc omnes acceperunt satisfactionem, et quievit spiritus eorum, quo tumescebant contra fratres^c. Tunc surrexit unus, cui incumbat^d responsio, et dixit generali ministro: 'Benedictus tu, et *benedictum eloquium tuum!* Beati qui te viderunt et in amicitia tua decorati sunt. Verum cognoscimus esse quod dicit sapiens in Prover. XV: *Responsio mollis frangit iram, sermo durus suscitavit furor.* Et iterum Ecclesiasticus dicit VI: *Verbum dulce multiplicat amicos et mitigat inimicos, et lingua cucharis in bono homine abundabit.* Et si est lingua curatioris, est et mitigationis et misericordie, Eccli. 36.³ Certe vere cognovimus impletum quod Dominus in evangelio dicit Mat. XIII: *Simile factum est regnum caelorum homini qui seminavit bonum semen in agro suo. Cum autem dormirent homines, venit inimicus eius et superseminavit zizania in medio tritici et abiit. Cum autem crevisset herba et fructum fecisset, tunc apparuerunt zizania. Accedentes autem servi patrisfamilias dixerunt ei: "Domine, nonne bonum semen seminasti in agro tuo? Unde ergo habes zizania?" Et ait illis: "Inimicus homo hoc fecit". Tunc cepit exponere quod dicebat: 'Bonum semen seminatum in agro ecclesie est religio beati Francisci, que est fratrum Minorum. Inimicus homo est quicumque nititur hanc religionem destruere'; qualis fuit magister Guillelmus^f de Sancto Amore, qui scripsit libellum, in quo continebatur, quod omnes religiosi et verbum Dei predicantes de elemosinis vivendo salvari non poterant. Et ab ingressu ordinis tam Minorum quam Predicatorum multos avertit. Sed processu temporis papa Alexander quartus illum reproboavit et damnavit libellum, et sanctus Lodovicus rex Francie bone memorie Guillelmum^g de Sancto Amore de Parisius irrevocabiliter fecit expelli, eo quod in electis maculam imponere voluit. Hec omnia supradicta habui a magistro Benedicto Faventino plisico, qui interfuit et audivit. Nam multis annis Parisius studuit, et multum diligebat et commendabat fratrem Iohannem de Parma.*

1249. Item alio quodam tempore, cum in generali Metensi capitulo ministri et custodes dicerent fratri Iohanni: 'Pater, faciamus constitutiones', respondit eis:

a) Io. c. b) sequitur C atramento nigro scriptum. c) sequitur C minio scriptum. d) incumbat c. e) abundat Vulg. f) Guill's c. g) Guill'm c.

1) Ios. 9, 25: Nunc autem in manu tua sumus, quod tibi rectum et bonum videtur fac nobis. 2) Indic. 8, 3: requievit spiritus eorum, quo tumebant contra eum. Cf. Thomas de Eccleston, Coll. XIII (12), SS. XXVIII, p. 565, *Analecta Francisc. I*, p. 244. 3) Eosdem versas: Biblicae, quos hoc loco magistrum Parisiensem dicentem inducit, ipse Sal. offert supra f. 252^b, p. 109. 4) Cf. supra p. 53, n. 2. 5) de toto Francie regno recte Catal. ministr. gener. c. 6, *Analecta Francisc. III*, p. 698. 6) Iam satis constat capitulum Metense a. 1249. (circa pentecosten? Maii 23) celebratum esse, quod iam opinatus est Wadding, *Ann. Min. ed. 2, III*, p. 208. et Thomae de Eccleston Coll. IX (8), et XIV (13), et praesertim XV (14), *Analecta Francisc. I*, p. 235. 249. 255 (cf. etiam Fr. Ehrle in *Archiv f. Litteratur- und Kirchengesch.* VI, p. 30). Dicit enim Thomas p. 255. fratrem Wilhelmum de Nottingham post capitulum Metense celebratum Ianuam (postquam Lugduni papam visitavit) venisse cum Iohanne de Parma, quem a. 1249. post medium mensem Iarium

F. CCC36^a. Quod frater Iohannes^a de Parma unam per totum ordinem misit epistolam, in qua precipiebat, quod ecclesiasticum officium uniformiter ab omnibus cantaretur.

Non multiplicemus constitutiones, sed servemus bene illas, quas habemus, quia 1249.
 Deus ab initio non nisi duo precepta primis parentibus dedisse legitur, unum affir-
 mativum et aliud negativum, et statim alterum illorum transgressi sunt. Ideo de
 quibusdam conqueritur Dominus in Osee VI: *Ipsi autem sicut Adam transgressi*
sunt pactum meum. Quare hoc? Quia, sicut dicit psalmista: *obligati sunt et ceci-*
derunt^b. Novèritis, quod de vobis conqueruntur pauperes fratres, quia vos facitis
 multitudinem constitutionum et imponitis super collum subditorum, et vos, qui
 eas facitis, non vultis eas servare. Plus enim ad manum quam ad linguam respi-
 citur prelatorum^c. Ideo de quibusdam Dominus dixit Mat. XXIII: *Dicunt enim et*
non faciunt. In Esdra etiam sic habetur. *Manus principum et magistratum*^d
in transgressionem hac prima, Esdre IX. Quapropter optimum verbum dicit beatus
 Iohannes^e Crisostomus^f super illo verbe Domini, ubi reprehendit scribas et Phari-
 seos dicens Mat. 23: *Alligant onera gravia et importabilia et imponunt ea in humeros*
hominum, digito autem suo nclant ea nocere: Vis apparere et esse sanctus? [Crisostomus.
Circa vitam tuam austerus esto, circa aliorum^d benignus. Audiant te homines gravia
facientem et parva mandantem: Hinc est quod Iulius Cesar nunquam legitur dixisse
 militibus suis: "Eatis et faciatis", sed: "Eamus et faciamus hoc", semper asso-
 ciando se eis^g. Unde Ambrosius^h: *Libenter facit inferior quod videt a*
potiore fieri^h. Cessatum est igitur in isto capitulo propter huiusmodi verba a con-
 stitutionibus faciendis. Veruntamen unam scripsit epistolamⁱ frater Iohannes,
 generalis minister, quam per totum ordinem misit precipiendo, quod omnes fratres
 officium ecclesiasticum ubique secundum rubricam ordinarii uniformiter facerent;
 quod prius non fiebat, quia, si habebant summo mane in conventu de mortuis
 aliquam missam, ex illa in aliquibus locis contenti erant et aliam, que occurrebat
 illa die, de dominica vel de festo circa tertiam penitus dimittebant. Et alia plura
 faciebant, ut vidi oculis meis, que erant vel contra rubricam vel omnino preterⁱ.
 Que omnia per venerabilem patrem nostrum Iohannem de Parma, generalem mini-
 strum, in melius sunt reformata. Hic propter doctrinam abbatis Ioaehim, quia

a) Io. c. b) sequitur ¶ atramento nigro scriptum. c) et mag. in marg. a Sal. suppl.
 d) alienam Ps.-Chrys. e) IV (suis) alio atram. a Sal. superser. f) σέβειν c., scil. praeter rubricam.

eo cenisse Sal. infra f. 344^c, 318^b, narrat. Sane Wilhelmus Lugdunum a capitulo generali missus,
 ut Thomas de Eccleston scribit, adire potuit, postea cum generali ministro Iannam ante se iungere.
 1) Haec sunt verba Thomae de Celano, Vita Francisci secunda III, c. 108, quae iam supra
 f. 258^d, p. 122, allata sunt. 2) Pseudo-Chrysost., Opus imperf. in Mattheum hom. 43,
 Opera ed. B. de Montfaucon VI, p. CLXXXIV. Cf. supra f. 255^d, 285^a, p. 116, 179.
 3) Eadem vide iam supra f. 255^d, p. 116. 4) Pseudo-Ambros., Commend. in epist. ad Rom.
 c. 1, Ambros. Opera ed. Maur. (Parisiis 1690) II, App. col. 29. Cf. supra f. 256^a, p. 116.
 5) Omnia fere haec, quae Sal. a Iohanne Parmensi dicta esse effingit, cum iisdem versibus Bibliae et
 locis Pseudo-Chrysostomi et Pseudo-Ambrosii et exemplo Iulii Caesaris ipse supra f. 255^d, 256^a,
 p. 116, dicit. Cf. etiam p. 283, l. 6, et p. 285, l. 40, 41. 6) Editam a Waddingio,
 Ann. Min. ed. 2, III, p. 208 sq. Quae haec epistola continet in ipso capitulo generali Melensi
 a generali ministro praeceptum esse tradit Chron. XXIV ministr. gener., Analecta Francisc. III,
 p. 275, ubi haec ex parte descripta sunt ex Catal. ministr. gener., ibid. p. 697. Cf. ibid. n. 9.

F. 336^b. Quod frater Iohannes^a de Parma propter doctrinam abbatis Iochym multis factus est odiosus.

F. 336^c. Quod aliqui sunt ita protervi, quod resilire nolunt, et ideo a sua crudelitate revocari non possunt.

nimis adhesit dictis suis, exosus fuit quibusdam ministris et papé Alexandro 5
quarto¹ et pape Nicholao tertio, qui ambo, cum essent cardinales, fuerunt ordinis
gubernatores, protectores et corectores^b; et prius diligebant eum intime sicut semet-
ipsos propter eius scientiam et sanctam vitam. Unde post longum tempus dominus
Iohannes Galetanus, qui erat papa Nicholaus tercius², accepit eum per manum et
familiariter ducebat eum per palatium dicendo sibi: 'Cum tu sis homo magni con- 10
sili, nonne melius esset tibi et ordini tuo, quod tu esses hic nobiscum cardinalis
in curia, quam sequi verba stultorum, qui *de corde suo prophetant?*'^c. Respondit
frater Iohannes et dixit pape: 'De dignitatibus vestris non curo, quia de hoc com- 15
mendatur quilibet sanctus, ad cuius laudem cantatur: *Nec terrene dignitatis gloriam
quesivit, sed ad celestia regna pervenit*^d. De consilio autem dando dico vobis, quod
bene sanum darem consilium, si essent qui me vellent audire, sed in Romana curia
his diebus parum aliud tractatur nisi de guerris et de truphis et non de ani-
marum salute^e. Audiens hec papa ingemuit et dixit: 'Sic sumus talibus consueti,
quod omnia que dicimus et facimus utilia fore credamus'. Cui frater Iohannes^a
respondit: 'Et beatus Gregorius, sicut in Dialogo³ legitur, de talibus suspirasset^d. 20
Post hec dimissus frater Iohannes^a reversus est ad heremum Grecii, ubi habitare
solitus erat. Alio quodam tempore, cum apud Ravennam habitarem⁴, dixit
michi frater Bartholomeus Calarosus de Mantua, qui erat lector, et minister Medio-
lanensis et Romanus extiterat, et tunc in conventu Ravenne mecum pariter habi-
tabat existens persona privata, id est sine aliqua dignitate^d: 'Dico vobis, frater 25
Salimbene, quod frater Iohannes de Parma turbavit semetipsum et ordinem suum,
quia tante scientie et sanctitatis et excellentissime vite erat, quod curiam Roma-
nam corrigere poterat, et credidissent sibi. Sed postquam secutus est prophetias
hominum fantasticorum, vituperavit seipsum et amicos suos non modicum lesit^e.
Et respondi et dixi: 'Ita etiam et michi videtur, et tristor non modicum, quia in- 30
time diligebam eum. Sed Iochite dicunt: Apostolus in prima ad Tessalo. V. dicit:
Spiritum nolite extinguere, prophetias nolite spernere. Et Salomon in Prover. dicit
XXIX: *Cum propheta defecerit, dissipabitur populus*. Et ab ecclesia Balaam pro-
phetia non spernitur, quia vera dixisse cognoscitur, cum de nativitate Christi predixit,
sicut et Cayphas, qui prophetavit de morte^e dicens, quod oportebat unum hominem 35
pro populo mori, ne simul omnes perirent⁵. Quod etiam ipse Dominus confirmavit,
cum dixit Luc. XXIII: *Oportebat Christum pati et resurgere a mortuis*^e. Audiens
hec omnia frater Bartholomeus dixit michi: 'Et tu similiter Iochita fuisti'. Cui
dixi: 'Verum dicitis. Sed postquam mortuus est Fridericus, qui imperator iam
fuit, et annus millesimus ducentesimus sexagesimus est clapsus, dimisi totaliter 40

a) Io. e. b) sic e. c) sequitur C atramento nigro scriptum. d) sequitur C minio scriptum.
e) supple Christi.

1) Cf. infra p. 309, n. 8. 2) A. 1277—1280, quo tempore sequentia gesta esse
Sal. indicavit. Sequentibus repugnat que tradit Catal. ministr. gener., *Analecta Francisc.* III,
p. 698 sq. 3) Nescio an III, 15: in mente habuerit. 4) Cf. supra p. 166, n. 4. et p. 267, 45
n. 1. 5) Cf. Angelus de Clarino, *Hist. tribul., pars IV*, ed. Fr. Ehrle, *Archiv f.
Literatur. und Kirchengesch.* II, p. 283 sq. 6) Cf. supra f. 311^d, p. 245.

istam doctrinam et dispono non credere nisi que video^a. Et^b dixit michi: 'Benedicaris tu! Si sic fecisset frater Iohannes, placasset animos fratrum suorum'. Et dixi: 'Non poterat, quia sunt non nulli, qui ita adherent dictis suis, quod [Nota] postea erubescunt retractare que dixerunt, ne videantur mendaces, et ideo resiliere non possunt. Unde sapiens in Prover. dicit XXVI: *Sicut canis qui revertitur ad vomitum suum, sic imprudens qui iterat stultitiam suam*. Et inmediate sequitur: *Vidisti hominem sapientem sibi videri, magis illo spem habebit stultus*^c. Hinc est quod, cum comitissa de Caserto² imperatorem Fridericum reprehendisset, quod insipienter egerat intromittendo se de guerris Lombardorum, cum omnia bona haberet in regno suo, in quibus humana vita poterat delectari, respondit et dixit: 'Cognosco, comitissa, quod verum dicis, sed in tantum iam processi, quod sine opprobrio meo amodo cessare non possum. Utinam semper usus fuisset consilio tuo, quia tot calamitates non incurrissem'. Cui comitissa dixit: 'Deterius tibi erit, si maiores incurreris'. Necdum enim erat depositus nec a Parmensibus superatus. Cui imperator dixit: 'Non expecto mala maiora incurere, sed spero de inimicis meis habere vindictam'. Cui comitissa dixit: 'Male ulciscitur iniuriam suam qui eam deteriorem facit'. [Ideo^d quillam dixit:

*Iniuriam latam sibi nunquam vindicat apte.
Quae ruit in peius, quo dedecoratur aperte.*

Versus.

Idem accidit Icilino de Romano, qui cum iret ad ultimum bellum, in quo fuit 1259. prostratus, et quesisset consilium a suis, utrum fluvium³ transire deberet, ut pugnaret cum hostibus, necne, et disuasum^e ei fuisset a suis, quod non transiret, dixit: 'Scio, quod melius dicitis quam ego, sed volo penitus transire'. Et sic sciens et prudens⁴ festinavit ad mortem. Ideo dicit Ecclesiastes VII: *Considera opera Dei, quod nemo possit corrigere, quem ille desperavit*. Ionas etiam erubuit habitare in terra sua, eo quod propheta contra Ninevem⁵ mendax fuisset repertus. Unde et Domino dixit: *Bene irascor ego usque ad mortem*. Melius fecit Micheas, qui dixit: *Utinam essem vir non habens spiritum et mendacium potius loquerer*. Igitur aliqui sunt ita protervi et obstinati, quod nolunt rescipiscere a dictis suis, quia erubescuntiam timent incurere. Ideo sapiens in Prover. dicit XXI: *Vir, qui erraverit a via doctrine, in cetu gigantium commorabitur*. Et iterum: *Vir impius procedit ceter obfirmat vultum suum: qui autem rectus est, corrigit^h viam suam*. Cum dixisset michi frater Iohannes de Castro-veteri¹, minister Romanus, qui ibat ad capitulum generale quod factum fuit Argentine³, quod frater Iohannes de Parma, condam generalis minister, adhuc erat in credulitate preterita, et ego dixissem sibi, quod, si essem cum eo, sperabam, quod possem eum revocare ab illa, dixit michi: 'Vade ergo ad eum, quia in provincia mea est in loco Grecii' -- ubi beatus Franciscus in nativitate Christi cantavit evangelium et fecit representationem pueri Bethle-

a) sequitur ¶ minio scriptum. b) penna mutata. c) cf. p. 128, n. a. d) uncis inclusa in columnae spatio raeo et in marg. laterali et super. a Sal. suppl. e) sic e. f) non essem vir Valg. g) sic e. ut supra p. 237, l. 38. h) corrigit Valg. i) castru veteri in loco raso.

1) Non patet, ubi oratio fratris Salimbene finatur. 2) Quae non videtur fuisse filia illegitima Friderici imperatoris, uxor Richardi comitis de Caserta, ut Raumer, 'Geschichte der Hohenstaufen' ed. 4 (1872) III, p. 416, n. 2, et Fr. Bömer, 'Reg. Imp. V, 5, p. LX, opif. nati sunt, sed forte mater Richardi comitis Sifridina. 3) Addam, cf. Rolandin. Patav. XII, 4, SS. XIX, p. 139. 4) Sciens ergo et prudens in flammam mitto manum dicit Hieronymus in praefat. in Isaiac translationem ad Paulam et Eustochium. 5) A. 1282. Maii 17; cf. infra f. 422^d.

F. CCC37^a. Quod frater Iohannes^a de Parma, licet habuerit inimicos, tamen multos habuit magnos amicos, qui ipsum honoraverunt, qui specificantur inferius.

F. 337^b. De Vattacio, et de honore quem fecit fratri Iohanni^a de Parma. De Palialogo, qui successit Vattacio in Grecorum imperio.

1282. mite cum presepio et feno, et puero¹ —. Nam illum locum ad habitandum sibi frater Iohannes elegit, et tamen potest ire quo vult^b. Et addidit minister Romanus: *'Discurre^c, festina, suscita amicum tuum, quia beatus Iacobus^d dicit: Fratres mei, si quis ex vobis erraverit a veritate, et converterit quis eum, scire debet, quoniam, qui converti fecerit peccatorem ab errore vie sue, salvabit animam eius a morte, et operit^d multitudinem peccatorum'*. Et notandum; quod, quamvis frater Iohannes de Parma habuerit multos mordaces² occasione doctrine abbatis Ioachym, habuit tamen multos qui eum dilexerunt. Inter quos fuit magister Petrus Hyspanus; qui factus cardinalis³ et postea ipse idem factus papa Iohannes^a XXI^{us}, cum esset magnus soplysta, loycus et disputator atque theologus, misit pro fratre Iohanne^a de Parma, qui similia in se habebat. Nam, ut dicit Ecclesiasticus XIII: *'Omne animal diligit simile sibi, sic et omnis homo proximum sibi. Omnis caro ad similem sibi conungetur, et omnis homo simili sui sociabilis'*. Voluit ergo papa, quod semper esset cum eo in curia, et cogitabat eum facere cardinalem, sed morte preventus non potuit facere quod mente conceperat. Nam camera cecidit super papam, et mortuus est. Et impleta est scriptura que dicit Eccli. X: *'Omnis potentatus brevis vita'*. Papam etiam Innocentius quartus diligebat fratrem Iohannem^a sicut animam suam, et quando ibat ad eum, recipiebat eum ad osculum oris; et cogitavit eum facere cardinalem, sed morte preventus non potuit. Vattacius similiter imperator Grecorum, audiens sanctitatem fratris Iohannis^a de Parma, misit ad papam Innocentium quartum⁴ rogando, quod mitteret ei fratrem Iohannem^a generalem, quia sperabat, quod per eum Greci redirent ad precepta Romane ecclesie. Cumque ibi esset frater Iohannes^a, tantum dilexit eum Vattacius, quod voluit sibi donaria multa dare⁵. Que frater Iohannes^a omnia recusavit Danielis exemplo, qui regi Babylonico dixit: *'Munera tua tibi sunt, et dona domus tue alteri da'*. Cum autem vidisset Vattacius, quod frater Iohannes^a nichil accipere voluit, habuit inde bonum exemplum. Tamen multum thesaurum sibi libenter dedisset. Tunc rogavit eum, quod amore sui, cum

a) In, e. b) sequitur ☩ atramento nigro scriptum. c) a sillaba re in novo folio penna mutata. d) operiet Vulg.

1) Cf. Leg. Franc. auct. Bonaventura c. 10, 9, Opera ed. Peltier XIV, p. 329. 2) Cf. locum Peregrini de Bononia infra ad f. 339^a, p. 309, n. 8, allatum. 3) Episcopus Ostiensis a. 1273. a Gregorio X. papa. 4) A. 1249. mense Martio Sal. vidit montium Iohannis Vatalzis, quem et cum Iohanne ministro generali inde Lugbanum icit: cf. infra f. 343^b, c, d. 5) Cf. Angelus de Clarino, Hist. tribal. III, ed. Fr. Ehrle in Archiv für Literatur- und Kirchengesch. II, p. 268 (v. Döllinger, Beiträge zur Sektengeschichte des M.A. II, p. 471): Nam missus ad Grecos . . . ut legatus a summo pontifice in tanta ab imperatore et patriarcha et religiosis eorum et omni clero et populo est habitus reverencia et estimacione sanctitatis vite et divine sapencie, ut non se putarent hominem quempiam prudentem et eruditum videre, sed unum de antiquis patribus et doctoribus vel aliquem de Christi discipulis. Cf. etiam Catal. ministr. gener., Analecta Francisc. III, p. 697; Chronica XXIV ministr. gener., ibid. III, p. 277; Nic. de Carbio Vita Innoc. IV. c. 17, 'Archivio della R. Soc. Romana' XXI, p. 92 sq.

F. 337°. De rege Anglie, qui fuit pater, Odoardi, et de quodam ioculatore, qui eum truffatorie commendavit, quem suspendi precepit.

equitaret per Greciam cum societate sua, portaret in manu quandam scuriatam¹, 1249.
quam dedit ei. Ille vero putans esse flagellum ad verberandum equum accepit
6 illud; reminiscens illius versus²:

Nil nocet admissis — id est veloci — subdere calcar equo. Versus.

Cum igitur tale signum Greci viderent, quod erat^a imperiale, omnes coram fratre
Iohanne genuflectebant, sicut faciunt Latini, quando corpus Domini elevatur et
demonstratur in missa, et faciebant ei et societati sue omnes expensas; et sic re-
10 versus est frater Iohannes^b ad papam Innocentium³, qui miserat eum. Fuit
autem Vattacius, cui Paliologus successit. Nichil tamen attinebat Vattacio, sed
interfecerat filium eius et imperabat pro eo⁴. In quodam provinciali capitulo
Senonis celebrato⁵ vidi, qualiter rex Francie bone memorie sanctus Lodovicus vene-
15 ratus est fratrem Iohannem, et tres fratres regis et quidam Romane curie cardi-
nalis, [scilicet^c domnus Oddo], qui omnes in illo capitulo comederunt. Item
cum esset in Anglia frater Iohannes^b, et ivisset ad regem⁶ videndum, statim sur-
20 rexit a mensa rex Anglie et descendit de palatio et festinanter venit et amplexatus
et osculatus est eum. Cum autem de hoc a militibus suis reprehensus fuisset,
quod nimis se humiliaverat uni hominioni taliter occurrendo, respondit dicens:
25 Hoc feci ad honorem Dei et beati Francisci, et quia magnam sanctitatem audivi
de homine isto, quod vere sit servus et amicus summi Dei excelsi; et ideo non
nimis se humiliat qui servos Dei honorat, quia Dominus dicit: *Qui recipit nos, me* 30
recipit^d. Et reputata fuit regis bona responsio, et commendaverunt et lauda-
verunt, quod fecerat valde bene.

30 Iste rex fuit pater Odoardi^e regis Anglie, et reputabatur simplex homo. Unde,
cum quadam die dissembleret^f cum militibus suis, dixit quidam ioculator Nota,
audientibus omnibus: Audite, audite! Rex noster similis est domino Iesu Christo.
Audiens hoc rex gavisus est valde, quia tanto domino similis dicebatur. Tunc cepit
instare, quod ioculator diceret, in quibus similis esset Christo. — Et Gallice loque-
35 batur tam rex quam ioculator, et bene sonabant in vulgari Gallico verba eorum —
Tunc ioculator dixit: De domino Iesu Christo dicitur, quod ita sapiens fuit in
instanti conceptionis sue, sicut quando fuit XXX annorum. Simili modo rex
noster ita sapiens est modo, sicut quando puerulus erat^g. Audiens hec rex tur-
batus est valde et precepit astantibus, ut ioculatorem ad suspendium ducerent.
40 Cumque seorsum essent cum eo, nichil mali fecerunt ei, sed ligaverunt finem ad
collum eius et supposuerunt se elevando ipsum a terra aliquantulum et^h ludendo
cum ipso. Et dixerunt ei: Discede a partibus istis, quousque regis ira quiescatⁱ,
ne super te et super nos, qui pepercimus tibi, indignatio eius deserviat. Tunc
reversi famuli regis dixerunt, quod preceptum eius bene impleverant.

40 a) era corr. erat c. b) Io. c. c) f. (scilicet) d. Oddo in marg. a Sal. suppl., ut etiam supra p. 223,
n. b. d) sequitur ☩ atramento nigro scriptum. e) I ante od. erasum. f) disberet c. g) : (et)
expunctum in c.?

1) Ital. scuriata, Reitsche. 2) Ovid. Ex Ponto II, 6, 38. 3) Luglanum scilicet.
4) Error. Iohanni Vattaci imperatori Niceno successit Theodoros Lascaris II. — Huius filium
45 Iohannem Lascarium deposuit et excecavit a. 1261. Michael Palaeologus. 5) A. 1248. medio
mense Iunio. Cf. supra f. 302^a—303°, p. 222 sqq. 6) Cf. supra p. 296, n. 2. 7) Hein-
ricum III. 8) Cf. Evad. 32; 12: quiescat ira tua.

F. 337^a. De curialitate fratris Iohannis^a de Parma, et quomodo se pauperulis fratribus conformabat, et quomodo quantum ad cibum omnia volebat esse communia.

Porro cum frater Iohannes de Parma lector Neapolitanus existeret, ante quam esset generalis minister, et transiret per Bononiam et discurreret^b in forestaria¹ 6 quadam die cum socio et forensibus aliis, supervenerunt aliqui fratres et violenter elevaverunt eum a mensa, ut ad comedendum ad infirmitarium ducerent. Videns autem ipse, quia sociis remanebat nec invitabatur ab eis, reversus est ad sodum dicens: 'Non comedam alicubi nisi cum socio meo'. Et reputata fuit ex parte invitantium magna rusticitas et ex parte fratris Iohannis curialitas et fidelitas 10 maxima. Anno quodam tempore, cum esset generalis et vellet aliquantulum sibi vacare, venit ad conventum Ferariensem², ubi VII annis continue habitavit³. Et considerans ipse, quod semper idem⁴ fratres invitabantur ad comedendum cum eo, videlicet ut qui in prandio erant, erant in cena, et qui una die erant, erant in alia, cognovit, quod guardianus frater Guilielmus de Buçea, qui erat Parmensis, 15 personarum esset acceptor, et displicuit sibi iuxta verbum quod scriptum est:

Displicet imprudens unde placere studet⁵.

Cum autem quodam sero lavaret sibi manus frater Iohannes^a ad cenandum, dixit guardianus frater qui servire debebat: 'Quos invitabo?' Cui guardianus respondit: 'Tolle fratrem Iacobum de Papia et fratrem Avantium et talem et talem⁶. Hi 20 vero iam laverant manus suas et erant post tergum generalis parati, quos bene viderat prius. Tunc in ardore spiritus sui⁷, forte inspiratus spiritu divino, assumpta parabola dicere cepit: 'Sic, sic! tolle fratrem Iacobum de Papia, tolle fratrem Avantium, tolle talem et talem! tolle tibi X scissuras! Ista est cancio anseris', 25 Confusi sunt igitur et erubuerunt qui invitati fuerant ab Adonia⁸ talia audientes, sed nec minus erubuit guardianus⁹. Qui dixit ministro: 'Pater, istos invitabam causa honoris vestri, ut sociarent vos, quia eos reputo digniores'. Respondit minister: 'Nonne scriptura ad laudem Dei dicit, quod pusillum et magnum ipse fecit, et 30 equaliter est illi cura de omnibus? Nonne Dominus dicit: *Sinite parvulos venire ad me?* Et beatus Iacobus¹⁰ dicit, quod *Deus elegit pauperes in hoc mundo*. Ipse etiam 35 Dominus dixit Luc. XIII: *Cum facis prandium aut cenam, noti vocare amicos tuos neque fratres tuos neque cognatos neque vicinos divites, ne forte et ipsi te revertentur, et fiat tibi retributio. Sed, cum facis convivium, voca pauperes et cet.* Audiebam hec omnia, quia iuxta eum eram'. Tunc dixit is qui ministraturus erat: 'Quos ergo invitabo?' Respondit guardianus: 'Secundum quod a ministro audis invita'. Tunc 35

a) Io. c. b) discurreret c. c) sic e. d) penna mutata. e) sequitur C. atramento nigro scriptum. f) penna cum nero fuso mutata.

1) Locus conventuum, quo peregrini hospitantur: hodieque Italice foresteria. 2) Quo tempore hoc factum sit, dicitur ex epistola data a. 1254. Sept. 6, supra f. 334^b, 335^a, p. 298. 3) A. 1249. c. Aug. — 1256. Cf. supra f. 279^c, p. 165, n. 8. 4) Hic versus est 40 Gualteri Anglici, *Romuleae fabulae* 17, c. 16, L. Hervieux, *Les fabulistes Latins* II, p. 392; legitur etiam in *Diálogo creatoriarum* 55, Th. Grässe, *Fabelbücher des Mittelalters, Bibl. des litter. Vereins in Stuttgart* CXLVIII, p. 198. 5) Nonne fratrem Salimbene? Vide l. 34, citatam cum l. 21. 6) in spiritu ardoris dicit Is. 4, 4. 7) assumpta parabola quinquies legitur in libro Numeri, 23, 7, 18. etc. 8) 3. Reg. 1, 49: Territi sunt ergo et surrexerunt omnes qui invitati fuerant ab Adonia, et ivit unusquisque in viam suam. 45

F. 338^b. De cuiusdam regis Anglie curiali exemplo.
De sociis fratris Iohannis^a de Parma, generalis^b ministri.

dixit minister: 'Vade, voca michi fratres pauperes de conventu, quia istud est tale
offitium, ad quod omnes sciunt associare ministrum'. Ivit ergo ad refectorium
frater qui servire debebat et dixit debilioribus fratribus et pauperioribus, qui raro
extra refectorium comedebant: 'Generalis minister invitat vos ad cenam, precipio
vobis ex parte sua, quod incontinenti eatis ad ipsum'. Et factum est ita^c. Vole-
bat enim frater Iohannes de Parma, generalis minister, quando noviter ibat ad
aliquam domum fratrum Minorum, quod pauperes fratres cum eo comederent, vel
omnes simul, vel modo isti, modo illi, ante quam forestaria sua esset completa —
id est ante quam ad comedendum refectorium ingrederetur, quod semper continuabat
post recreationem itineris et laboris, quando moram contrahebat in aliquo loco —
ut^d ex adventu suo aliquam recreationem haberent iuxta verbum quod de Domino
scriptum est Ys. XXVIII: *Hec est requies mea: reficite lassum, et hoc est meum re-*
frigerium, et noluerunt a dirc. Sed dicitur Prover. XXI: *Qui obturat aures suas*
ad clamorem pauperis, et ipse clamabit et non exaudietur. Quod accidit diviti petenti
qui ad Abraham pro gutta aque habenda clamavit, Luc. XVI. Item legitur
de domino nostro Iesu Christo, quod assimilavit se galline pullos habenti, que sub-
trahit sibi, ut filiis det cibum inventum, nec discernit inter eos, quis albus, quis
niger, quisve sit rubeus, sed communiter granum exponit inventum^e, ut 'omnes
communiter habeant et communiter participantur eodem, Mat. XXIII'. Ideo de
Deo ad laudem dicitur eius Sap. VI: *Pasillum et magnum ipse fecit, et equaliter*
cura est illi de omnibus. Sic frater Iohannes^a de Parma communis fuit persona,
non habens erga aliquem amorem privatam, et curialis et liberalis fuit valde in
mensa, usque adeo quod, si diversitates boni vini ante se in mensa habebat, faciebat
omnibus equaliter propinari aut in cratere poni, ut communiter omnes haberent;
que curialitas et caritas maxima ab omnibus dicebatur^f. Et hoc cuiusdam regis
Anglie faciebat, exemplo^g. Qui cum quadam vice cenare deberet cum militibus
suis in nemore iuxta fontem, et quidam ei unum boni vini detulisset fuscum,
et quesisset rex, utrum plus adesset de vino, et dictum ei fuisset, quod non, dixit:
'Abundanter habemus'. Et continuo totum vasculum effudit in fontem dicens:
'Omnes bibant'. Quod videntes milites de curialitate regis^h plurimum sunt gavisii,
cognoscentes, quia solus noluit bibere, ne postea ipsi sitirent. Sed contrarium
facit avarus, de quo Eccli. habetur XI: *Dicit enim: Inveni requiem michi, nunc*
manducabo de bonis meis solus. Sed dici consuevit:

Nullus sine socio iocunda est^h possessio.

Et iterum: *Melior est honor quam bobas.*

Isti sunt socii, quos habuit frater Iohannes^a de Parma, quando fuit generalis
minister. Primus frater Marchus de Monte-feltro, honestus homo et sanctus,
qui longo tempore vixit. Et fuit socius fratris Crescentiiⁱ et fratris Iohannis de

a) Io, c. b) G, c. c) sequitur initio scriptum. d) penna mutata. e) penna mutata.
Sequentia omnia. — f) 338^a, cum fuerit oportumum (p. 308, l. 31) in loco casu scripta sunt. f) se-
quitur & atramento nro scriptum. g) regis a Sal. statim in marg. suppl. h) fit supra f. 276^b.

1) Eulem fere supra f. 256^{a-c}, p. 117 sq. 2) Sequens fabella iam supra f. 254^b,
p. 113, isdem fere verbis narrata est. 3) Seneca, Epist. moralium I, 6, 4: Nullius boni
sine socio iocunda possessio est. Idem versus iam supra f. 276^b, p. 157, allatus est.
4) Ministri generalis a. 1244—1247.

F. 338^c. De fratre Marco, socio generalium ministrorum:

F. 338^d. Quod frater Bonaventura, generalis minister, gaudebat de illatis sibi convitiis propter quinque.

Quod frater Iohannes^a de Parma conformabat se fratribus quantum poterat, quantum ad ista communia que a fratribus fiunt.

f. 338^e. Parma et frater Bonaventura^{b-1}. Hic fuit de Mutino, quiescit in Urbino, miraculis cœruscat^c. Est autem Mutinum quoddam castrum in Massa Sancti Petri. Urbinum vero civitas est in montibus, per quam itur ad aliam civitatem, que appellatur Callium²; que est clavis marchie Anconitane provincie, per quam itur Assisium ad vallem Spolitanam ad beatum Franciscum. Item frater Marcus fuit 10 minister provincialis in marchia Anconitana et laudabiliter se habuit ibi^d. Item bonus dictator fuit et velox et intelligibilis; et pro labore, quem sustinuit asso- 1272. ciando generales ministros et scribendo eis litteras, promeruit sibi et in quodam 1279. generali capitulo^e obtinuit, quod quilibet sacerdos ordinis post decessum suum diceret pro anima sua unam missam de mortuis. Obiit autem anno Domini 15 1284. M^oCC^oLXXXIII^o⁴. Hic fuit meus specialis amicus. Et generalem ministrum fratrem Bonaventuram in tantum dilexit, quod post mortem eius⁵, quando recordabatur magne litterature ipsius et omnium gratiarum, quas habebat, ex quadam dulcedine erumpebat in lacrimas, sicut de beato Petro legitur et de Christo. Item quando frater Bonaventura, generalis minister, clero predicare debebat, ibat ad eum⁶ 20 frater Marcus et sibi dicebat: Tu es quidam mercenarius, et alia vice, quando predicasti, nescivisti, quid diceres. Sic, spero, quod facies modo. Hoc autem ideo frater Marcus dicebat, ut eum ad melius dicendum provocaret iuxta verbum quod 25 scriptum est Eccli. XXII°: *Pungens oculum, deducit lacrimas, et qui pungit cor, profert sensum*. Et tamen frater Marcus omnes sermones fratris Bonaventuræ scribebat²⁵ et habere volebat. Gaudebat autem frater Bonaventura, quando frater Marcus ei dicebat convitiis, propter V: Primo, quia homo erat benignus et paciens. Secundo, quia in hoc imitabatur beatum patrem Franciscum. Tertio, quia constabat sibi, quod eum intime diligebat. Quarto, quia habebat occasionem vitandi vanam gloriam. Quinto, quia habebat occasionem melius providendi. De^d aliis sociis 30 fratris Iohannis^a alibi dicemus, cum fuerit oportuum⁶.

Item^e frater Iohannes^a de Parma generalis minister existens, quando pulsabatur campanella pro leguminibus vel herbis mundandis, veniebat^f ad factiones conventus et laborabat cum aliis fratribus, ut vidi pluries oculis meis. Et quia erat michi familiaris, dicebam sibi: Pater, vos facitis quod Dominus docuit³⁵

a) Io. c. b) sequitur C mutuo scriptum. c) sic c. d) De — oportuum linea rubra subducta insignita sunt. e) ab hoc loco, quo desinunt quæ in loco raso scripta sunt, penna et atramentum mutata. f) veniebat corr. uniebat, at a Sal. superscripto c.

1) *Ministri generalis a. 1257—1274. Cf. infra f. 439^b.* 2) *Per quas civitates procul dubio Sal. irit, cum a. 1265, vel 1266. Faventia Assisium proficisceretur, ut ipse infra f. 441^b, 40 narrat.* 3) *Pisano a. 1272. et Assisino a. 1279. celebrato, inter cuius constitutiones legitur, ed. Fr. Ehrle, 'Archiv f. Litteratur u. Kirchengeschichte' VI, p. 50: Fratri Marcho, quondam generalium ministrorum socio, confirmata est gratia sibi in capitulo Pisano concessa, scilicet quod quilibet sacerdos post mortem eius celebret pro eo unam missam. Cf. Nic. Glassberger, 'Analecta Francisc. II, p. 96.* 4) *Paulo igitur, antequam Sal. haec scripsit, 45 unam sequens folium demum a. 1284. Maii 9. scriptum est. Cf. infra f. 339^b, p. 311. f. 439^b.* 5) *Quæ obiit a. 1274. Jul. 15.* 6) *Infra f. 439^b—440^b, de iis dixit.*

F. CCC39^a. Quod frater Iohannes^a de Parma acceleravit terminum generalis capituli, volens offitium recusare, et procuravit, quod frater Bonaventura factus est generalis.

Luc. XXII^a: Qui maior est in vobis fiat sicut iunior^b, et qui precessor est sicut ministrator^c. Et respondebat: Sic decet nos implere omnem iustitiam, id est perfectam humilitatem^d. Item ecclesiasticum offitium continuabat die et nocte et maxime matutinum et vespertinum et missam conventualem. Quicquid imponebat ei cantor, statim faciebat et antiphonas inchoando et lectiones et responsoria cantando et missas conventuales dicendo. In conventu Lugdunensi, ut vidi^e, bis una die fratribus predicavit in cenâ Domini, semel in mane et postea ad mandatum^f; et erant ibi de fratribus nostris episcopi et ministri. Et papa Innocentius quartus tunc temporis Lugduni morabatur cum cardinalibus suis. Item in sequenti parasecne fecisset offitium, sed quia dominus Guilielmus, qui fuit Mutinensis episcopus^g et^h Romane curie cardinalisⁱ, se invitavit ad hoc, cessit eidem, ut conveniens erat^j. In sabbato sancto cantor imposuit ei ultimam prophetiam, statim ivit et eam cantavit. Quid plura? Pleas erat omnibus bonis. Manibus suis volebat scribere, ut ex suo labore haberet, unde se posset induere, etiam generalis existens, sed fratres non permittebant, quia videbant eum in servitiis ordinis occupatum, et ideo ei libenter necessaria tribuebant.

Anno Domini M^oCC^oXLVII^o factus fuit generalis minister in generali capitulo Lugduni celebrato in mense Augusti^k, papa Innocentio quarto ibidem morante. Decem annis ordinem fratrum Minorum laudabiliter rexit. Ultimum generale capitulum, quod sub eo celebratum fuit, acceleravit, quia penitus nolebat esse minister^l, et factum est Romæ in festo purificationis^m anno Domini M^oCC^oLVII^o. Et steterunt per unum diem ministri et custodes et discreti, quod in negotiis capituli processum non est, quia penitus nolebant ipsum absolvereⁿ. Tunc ingressus locum capituli protulit verba sua secundum quod scivit et voluit dicere. Tunc hi quibus

a) Io. e. b) minor Vulg. c) 7 (et) a Sal. superscr. d) sequitur ☩ atramento nigro scriptum.

1) Vide quæ Angelus de Clarino, *Hist. pers.* III, ed. Fr. Ehrle in 'Archiv f. Literatur- u. Kirchengesch.' II, p. 267, de humilitate Iohannis de Parma scribit. 2) A. 1249. Sal. tempore paschalis Lugduni fuit; cf. infra f. 343^e-d, 344^a. 3) Mandatum est ablutio pedum, quæ fit die coenæ Domini; vide Ducange-Henshel, *Gloss.* s. c. Mandatum 9. 4) A. 1222—1233. 5) Episcopus Sabiniensis a. 1244. creatus. 6) Item iam supra f. 237^a, p. 72. narratum est. 7) Cf. supra f. 284^e, p. 178, n. 7; infra f. 341^b, 439^d. 8) Iohannem sponte generalatum cessisse, oblatum ab Alexandro papa missione, asserunt etiam Catal. ministr. gener., *Analecta Francisc.* III, p. 698, et Thomas de Eccleston Coll. XIII (12), *ibid.* I, p. 214, et Angelus de Clarino in *Hist. tribul.* III, ed. Fr. Ehrle in 'Archiv f. Literatur- u. Kirchengesch.' II, p. 270, sed hoc iussu Alexandri papæ IV. eum fecisse narrat Peregrinus de Bononia (de quo vide infra f. 351^a, 450^a) loco libri sui, qui perit, descripto in *Chronica XXIV ministr. gener.*, *Analecta Francisc.* III, p. 287: Frater tamen Peregrinus de Bononia in sua chronica sic dicit, quod hic generalis, postquam de legatione Grecie fuit reversus, emulis ipsius, qui erant multi, accusantibus eum domino pape Alexandro, idem papa sibi in secreto precepit, quod renuntiaret officio, et quod nullo modo assentiret, si ministri eum vellet in officio retinere. 'Et ego', inquit, 'in capitulo fui mediator inter ipsum et ministros et hoc habui ab ore eius'. Hæc narrationi bene conceit quod Sal. supra f. 336^a, p. 302. scribit, Alexandrum IV. Iohanni manifestum fuisse. 9) Quod et *Chronica XXIV ministr. gener.*, *Analecta Francisc.* III, p. 288, 324, 354, dicit.

F. 330^b. De avibus silvestribus, que sub disco fratris Iohannis^a apud Grecium
nidificaverunt et pullos fecerunt.
De fratre Iohanne, cui angelus servivit ad missam.

1257.
Febr. 3. electio incumbibat^b, videntes angustiam anime eius, quamvis male libenter, dixe-
runt ei: 'Pater, vos, qui visitastis ordinem et cognoscitis mores et condiciones
fratrum, assignetis nobis unum idoneum fratrem, quem constituamus super hoc
opus, et vobis succedat^c'. Et statim assignavit fratrem Bonaventuram de Bagno-
reto¹ et dixit, quod in ordine meliorem eo non cognoscebat. Et statim omnes
consenserunt in eum, et fuit electus. Et rogaverunt fratrem Iohannem, quod com-
pleret capitulum. Et factum est ita. Et prefuit frater Bonaventura XVII annis
et multa bona fecit.

Porro^d post absolutionem suam frater Iohannes^a ivit et habitavit in heremitorio
Grecii, ubi beatus Franciscus in nativitate Domini fecit representationem presepii,
de qua in legenda sua² plenius continetur. Cumque ibi habitaret, veniebant due
aves de silva silvestres, ad modum anseris grandes, et sub disco suo, ubi studebat
continue, fecerunt nidum, ova et pullos, et mittebant se tangi ab eo, nec
moleste ferebant. Accidit autem, ut quadam die veniret quidam episcopus ad
visitandum eum, et ob gratiam eius voluit habere unum de illis pullis. Item
cum quodam mane summo diluculo frater Iohannes^a vocasset scolarem suum, quia
celebrare volebat, scolaris respondit, quod bene iret, sed quia somno maximo gra-
vabatur, iterum obdormivit; post hec excitatus erubuit de somnolentia sua. Et
veniens invenit fratrem Iohannem^a missam dicentem et scolarem cum superpellicio
optime ministrantem. Et finita missa sub silentio recesserunt. Tunc eadem die
dixit frater Iohannes scolari suo: 'Benedicaris tu, fili, quia hodie michi reverenter
et sedule ministrasti, et multam consolationem propter te, ut puto, in hodierna
missa contulit michi Deus'. Cui scolaris respondit: 'Pater, parcatis michi, quia,
quando vocastis me, gravatus somno non potui ita cito venire ad vos; et cum
veni, vidi, quod alius ministrabat vobis, et scio, quod nullus est forensis in domo;
et interrogavi quemlibet fratrem de domo, utrum ministraverit vobis in missa, et
quilibet dixit michi, quod non'. Cui dixit frater Iohannes^a: 'Credebam, quod tu
fuisses. Verum quicumque fuerit, benedicatur ipse, et benedictus sit creator noster
in omnibus donis suis!'³ Multa alia bona vidi et audivi et cognovi de fratre
Iohanne de Parma, qui fuit generalis minister, que essent digna relato, que sub-
ticeo et brevitatibus causa, et quia ad alia dicenda festino, et quia scriptura dicit
Eccli. XI: 'Ante mortem non^e laudes hominum quinquam. Vivit enim adhuc. Diu

a) Io. c. b) incumbat. c) sequitur C atramento nigro scriptum. d) Po in loco raso,
littera initiali P magna atramento nigro et minio picta, ubi antea simplicem litteram P scriptum fuisse patet.
e) sic (n) c.; ne Vulg.

¹) Cf. Angelus de Clarino, Hist. tribul. III, l. l. II, p. 270 sq.: Videntes autem fratres
(in capitulo generali Romae celebrato) propositum suum et deliberacionem (Iohannis de Parma)
rogaverunt ipsum omnes unanimiter, quod saltem de uno sufficienti et idoneo daret eis
consilium, cum omnium fratrum totius religionis plenam haberet noticiam. Qui pro magis
idoneo et sufficienti ad eorum regimen assignavit eis fratrem Bonaventuram; ac consen-
serunt audito consilio fratris Iohannis omnes in fratrem Bonaventuram, et factus est
generalis. 2) Auct. Bonaventura c. 10, 9; cf. supra f. 330^d, p. 303. 3) Eadem fabula
narrata est in Chronica XXIV ministr. gener., Analecta Francisc. III, p. 289.

enim fuit in vita¹; et agitur nunc annus Domini MCCLXXXIII, quo scribimus 1248.
hec, immediate post festum inventionis sancti Michaelis, anno quarto pape Martini
quarti, indictione^a XII^a, in mense Maii, feria III^a. Pater fratris Iohannis
dictus est Albertus Auceps, eo quod in avibus capiendis delectaretur et tale
haberet officium.

Igitur, ut supra dictum est², cum gloriarer in Arelatensi civitate³ coram
fratre Iohanne, quod a papa Innocentio quarto in civitate Lugdunensi habueram
predicationis officium, respondit socius meus frater Iohanninus de Ollis: Potius
vellem habere a generali ministro quam ab aliquo papa; et si necesse est, quod
per gladium examinis transeamus, examinet nos ergo frater Hugo. Dicebat de
illō magno Hugone Provinciali, qui erat tunc in domo Arelatensi occasione gene-
ralis⁴, cuius maximus erat amicus⁵. Respondit frater Iohannes: Nolo, quod
examinet vos frater Hugo, quia amicus vester est, et parceret vobis. Sed vocate
michi lectorem istius domus et repetitorem. Vocati venerunt. Quibus generalis
dixit: Ducatis istos duos fratres seorsum et examine eos de predicabilibus tan-
tum, et si fuerint digni pro predicationis officio habendo, renuntiate michi. Factum
fuit. Michi dedit socii meo noluit dare, quia inventus est minus habens. Cui
dixit generalis: Quod differtur, non aufertur⁶. *Stude sapientie, fili mi, et letifica
cor meum, ut possis exprobranti respondere sermonem.* Dicit enim Ecclesiasticus 18⁷:
Ante quam loquaris, discere. Tunc supervenerunt duo fratres de Tuscia, qui ibant
Tolosam ad studium, scilicet frater Gerardus de Prato, germanus fratris Arlotti⁸,
et frater Benedictus de Colle⁹. Hi tunc temporis diacones et iuvenes et boni
scolares erant, et mecum studuerant pluribus annis in Pisano conventu⁹. Isti in
crastinum volentes recedere miserunt fratrem Marcum ad generalem, cuius socius
erat, rogantes, ut daret eis predicationis officium et licentiam ad sacerdotium
promovendi. Et illo sero generalis dicebat completorium, et ego solus cum eo.
Tunc venit frater Marcus et interrupit completorium nostrum, ut diceret verba
sua⁶. Cui generalis respondit in fervore spiritus, secundum quod talem habebat
consuetudinem, quando zelo movebatur divino, ut videbatur sibi, et dixit fratri
Marco, socio suo: Fratres male faciunt, quia impudenter talia petunt, cum apo-
stolus dicat: *Nemo sumit sibi honorem.* Ecce ipsi veniunt a ministro suo⁹, qui
cognoscebat eos et poterat eis dare ista, que a me petunt. Vadant ergo Tolosam,
quo mittuntur ad studium, et adiscant⁶, quia ibi non est eorum predicatio neces-
saria; tempore vero congruo poterunt habere quod petunt⁶. Tunc frater Marcus
divertit ab eo, videns ipsum turbatum, et dixit: Pater, debetis credere, quod ipsi
non petunt, sed frater Salimbene potuit michi dicere, ut dicerem vobis pro eis.
Respondit generalis: Frater Salimbene⁶ fuit semper hic mecum ad dicendum com-

a) indictione corr. indictione c. b) sequitur C atramento nigro scriptum. c) lo. e. d) e certe
legi nequit. e) sic c. f) sequitur C minio scriptum. g) nec quisquam Vulg. h) Salibi hoc loco e.

1) Obiit a. 1289. Mart. 20. 81 annos natus: Iren. Affò, *Vita del beato Giovanni di Parma*
(Parma 1777) p. 178; Luigi da Parma, *Vita del b. Giovanni da Parma* (Quaracchi 1900) p. 119.
2) F. 334^b, p. 297. 3) A. 1248. mense Sept. exeunte (ante diem 28); cf. infra f. 340^b, p. 313.
4) Cf. supra f. 333^c, p. 295. 5) Cf. supra f. 306^d, p. 232, n. 4. 6) Hoc proverbiū
attulit A. Otto, *Die Sprichwörter . . . der Römer* (Leipzig 1890) p. 114, ex Arnobio iuniorē,
Migne, *Patrol. Lat.* LIII, col. 375. In epistola rectorum societatis Lombardorum, Winkel-
mann, *Acta imp.* I, p. 518, nr. 643, dicitur e contra: quod differtur aufertur. 7) De
utroque fratre vide supra f. 297^c, p. 210. 8) Ubi a. 1243—1247 (ante Iun.) Sal. moratus
est. 9) Tusciae Petro de Cora infra dicto.

F. CCCXL^a. Quod Pisani steterunt excommunicati XXX^{ta} annis pro triplici culpa sua.

De Garfaiana parva provincia.

F. 340^b. Quod frater Iohannes^a de Parma, quando erat generalis minister, voluit Hyspaniam visitare.

1248.
(Sept. 28). pletorium; et ideo constat michi, quod ipse hoc tibi non dixit. Recessit ergo frater Marcus, dicens: 'Pater, sicut vultis, ita fiat'^b. Cognovi ergo, quod frater Marcus responcionem generalis non acceptasset, et finito completorio ivi ad consolandum eum. Et dixit michi: 'Frater Salimbene^c, male fecit frater Iohannes^a, quia confundit faciem meam¹ et noluit admittere preces meas et de satis parva petitione; et ego laboro pro ordine sequendo ipsum et faciendo sibi litteras, cum sim amodo prope etatis^d. Verum est, quod veniunt a ministro suo, qui cognoscit eos, et quia cognoscit eos bonos, ideo mittit eos ad studium Tolosanum, ut postea Parisius vadant. Sed plus gaudebant^e fratres isti habere predicationis officium a fratre Iohanne propter suam sanctitatem et dignitatem quam a fratre Petro de Cora, ministro suo^d. De promotione vero ad sacerdotium ideo volebant habere licentiam, quia Pisana civitas, ubi habitaverunt, sicut scitis, XXX annis sine ecclesiastico officio fuit², pro eo quod Pisani ceperunt cardinales et alios prelatos in mari³, pro eo etiam quod violenter tenent in montibus decem castra Lucensis episcopi, et tertio pro eo quod contra voluntatem ecclesie Garfajane^f provinciam invaserunt^d. — Est autem Garfajana^f quedam contrata inter Lucam et Lombardiam inter montes inclusa. — Quocirca, cum isti essent Pisis, de promotione sacerdotii non curabant, modo libenter vellent fieri sacerdotes, quod nullum peccatum reputo, quia possent pro vivis et mortuis celebrare et fratribus, ad quos vadunt, utiliores existere; et toto tempore vite sue isti invenes habuissent pro bono et modo cognovissent gratiam sibi factam. Et novit Deus, quia ego erubescio redire ad eos sine effectu precum mearum^d. Cui breviter respondi et dixi: 'Placent michi verba vestra plus quam responsio generalis ministri, sed *patientia opus perfectam habet*'.

Tunc illo sero generalis fecit me vocari et socium meum et dixit nobis: 'Filioli, spero cito a vobis recedere, quia in Hyspaniam ire volo, et ideo eligite vobis unum locum, quemcumque vultis in toto ordine, et ad illum mittam vos, excepto conventu Parisiensi; et habeatis spacium cogitandi et eligendi et deliberandi [per totam noctem], et cras dicetis michi. In crastinum dixit nobis: 'Quid deliberastis et quid elegistis?' Cui respondi: 'Nichil de materia ista, ut eligamus locum, ne sit nobis in singultum⁴; sed ponimus in voluntate vestra, ut mittatis nos ad quemcumque locum vultis, et nos obedientes erimus^b. Et habuit inde bonum exemplum et dixit nobis: 'Ite ergo ad conventum Ianuensem, et eritis ibi cum fratre Stephano Anglico⁵, quem mitto illuc. Insuper scribam ministro⁶ et fratribus illis, quod habeant vos recommendatos sicut meipsum, et quod tu, frater Salimbene^c, promovearis ad sacerdotium, et socius tuus frater Iohanninus ad diaconatum. Et

a) lo. c. b) sequitur C atramento nigro scriptum. c) Salibu hoc loco c. d) sequitur C minio scriptum. e) penna cum novo folio mutata. f) sic cum j longo c. g) per totam noctem in marg. a Sal. suppl.

1) Cf. 3. Reg. 2, 16. 20: ne confundas faciem meam. 2) Hoc a. 1248, dici non potuit, quo Pisa octo annis interdicto subiecta erat. 3) A. 1241. Maii 3. 4) Cf. 46. 1. Reg. 25, 31: non erit tibi hoc in singultum. 5) Cf. supra f. 333^d, 334^a, p. 296. 6) Ianuensis provinciae Nantelmo de Mediolano; cf. supra f. 334^a, p. 296, infra f. 341^c, p. 316.

F. 340^o. De mora quam cum fratre Hugone contraxi.

cum venero illuc, si invenero vos consolatos, gaudebo. Sin autem, consolabor vos iterum'. Et hec omnia opere impleta fuerunt. Porro illo die dixit generalis fratri Hugoni, amico suo: 'Quid dicitis, frater Hugo? Volumus ire in Hyspaniam et desiderium supplere apostoli?'¹ Cui frater Hugo respondit: 'Ibitis vos, pater, ego desidero mori in terra patrum meorum'. Et statim deduximus eum² ad navem, que preparata erat in Rodano. Erat³ enim festum sancti Michaelis post nonam. Et ^{Sept. 23.} valedicto recessit a nobis, ut iret ad Sanctum Egidium illa die. Nos vero per mare Massiliam ivimus et invenimus ibi fratrem Stephanum Anglicum. Et rogavit ^{Oct. 4.} me, quod dicerem guardianio, quod in festo beati Francisci libenter clero⁴ et fratribus predicaret. Et respondit guardianus, quod libenter audiret ipsum, sed timebat offendere episcopum⁵, qui debebat venire ad festum⁶. Et finito festo beati Francisci intravimus mare et ivimus Areas ad locum fratris Hugonis. Et ^{Nov. 5.} frater Stephanus, quia navem habere non poterat, arripuit iter per terram cum socio⁷, ut ad conventum Ianuensem iret. Ego vero et socius meus remansimus ^{Nov. 1.} Areas cum fratre Hugone a festo beati Francisci usque ad festum omnium sanctorum. Et gaudebam, quia habebam occasionem standi cum fratre Hugone, cum quo tota die de doctrina abbatis Ioachym erat sermocinatio mea. Habebat enim omnes libros abbatis Ioachym et erat maximus Ioachita et unus de maioribus clericis de mundo, sanctitate et scientia incomparabilis⁸. Dolebam vero, quod sotius meus⁹ graviter infirmabatur quasi ad mortem, et nolebat sibi cavere, et tempus navigandi propter hyemem in deterius mutabatur¹⁰. Et contrata illa illo anno valde infirma erat propter ventum marinum¹¹, et vix poteram respirare¹² de nocte, etiam morando sub divo; et audiebam lupos clamantes et ululantes de nocte in maxima quantitate, ^{Nov. 10.} non semel neque bis. Et dixi socio meo, qui erat invenis valde protervus: 'Tu non vis tibi cavere a contrariis et semper recidivas, ego vero cognosco contratam istam valde infirmam, et nollem adhuc mori, quia vellem videre illa que predicat frater Hugo. Quapropter noveris, quod, si occurrerit de fratribus nostris societas congrua, ibo cum illis'. Et dixit: 'Placet quod dicis, veniam et ego tecum'. Sperabat enim, quod nullus veniret, qui frater¹³ esset¹⁴. Et ecce Domino faciente statim venit frater Pontius quidam¹⁵, sanctus homo, qui nobiscum steterat in conventu Aqueensi¹⁶, et ibat Niciam, unde factus fuerat guardianus. Et gavisus est, quando vidit nos. Et dixi sibi: 'Volumus venire vobiscum, quia Ianuam ire debemus ad habitandum'. Et respondit et dixit: 'Multum placet michi. Vado ergo ^{Nov. 11.} ad procurandum, ut habeamus navem'. In crastino autem post prandium ivimus ad navem, que distabat a loco fratrum per unum miliare. Socius autem meus nolebat venire, sed videns, quod penitus recedebam, assumpto guardianio loci venit ^{Nov. 12.} post nos. Cumque porigerem¹⁷ sibi manum, ut elevarem eum ad navem intrandam, aborruit et ait: 'Absit, quod tu tangas me, quia non conservasti michi fidem

¹ a) penna mutata. b) sequitur ζ atramento nigro scriptum. c) nu in loco vaso. d) a e corr. (ex o) e. e) socius potius Sal. scribere voluisse videtur. f) sequitur ζ minio scriptum. g) nec ante nec post quidam signum distinctionis in e. h) sic e.

1) Pauli; cf. Rom. 15, 24, 28. 2) Ministrum generalem. 3) Benedictum. 4) Locelino; cf. supra f. 334^a, p. 296. 5) Cf. supra f. 303^a, p. 226. 6) Iohannis de Ollis. 7) Ventum illum famosum, qui nunc dicitur 'mistral'. 8) A. 1248, circ. Jul. 23 — Sept. 14. Cf. supra f. 333^a, b, p. 294 sq.

F. CCCXLI. De socio meo, qui missus fuit in Egyptum ad captivos Christianos consolandos.

1248. et bonam societatem¹. Cui dixi: 'Miser, cognosce bonitatem Dei erga te, quia re-
Nov. 6. velatum est michi a Domino, quod, si stetisses ibi, absque dubio mortuus fuisses;
n. 18. et sapiens in Eccl. VII. dicit: *Noli esse stultus, ne moriaris in tempore non tuo.*
n. 15. Et de quibusdam dicitur in Iob XXII^b: *Sublati sunt ante tempus suum, et fluvius*
— scilicet mortalitatis humane — subvertit fundamentum eorum. Quid plura? Non
Is. 28, 10. credebat iste michi, quousque *veratio dedit auditui intellectum.* Nam per totam
 hyemem in conventu Ianuensi ab illa infirmitate, quam in Provincia contraxerat,
 non potuit liberari; et in festo beati Mathie intravi mare et a Ianua usque ad
1249. locum fratris Hugonis in III^{or} diebus perveni¹; et sex fratres de illo loco inveni
Febr. 24. mortuos et sepultos; quorum primus fuit guardianns loci illius, qui socium meum
Febr. 27. ad navem associaverat; alter fuit frater Guillelmus^c de Pertuso, bonus predicator,
 qui in conventu Parmensi habitavit aliquando; et III^{or} alii, quos nominare ne-
(Mar.) cesse non est. Cum autem in reversione mea ad Ianuensem conventum² retulissem
 socio meo de morte istorum fratrum supradictorum, gratias referebat michi, quod
 cruissem eum de faucibus mortis. Convaluit tandem, et post multos annos ivit
 1270. ad provinciam ultramarinam, eo anno, quo rex Francie transfretavit secundo et
 Tunicium ivit³; et fuit ibi custos et pro custode ad generale capitulum venit,
 1279. quod fuit Assisii celebratum, in quo frater Bona-gratia factus fuit generalis mini-
 ster, et declaratio regule fratribus data⁴. Et quia Christiani, qui apud Egyptum
 a Saracenis in vinculis tenebantur, miserant ad papam Nicholaum tertium, ut
 CCCXLI. amore Dei mitteret eis unum bonum et ydoneum sacerdotem, cum quo possent
 de peccatis suis fiducialiter confiteri, papa hoc negotium commisit generali ministro;
 et frater Bona-gratia, generalis minister, voluit, quod iste iret ad Christianos cap-
 tivos, qui erant in Egypto, in merito obedientie salutatis et in remissionem suorum
 omnium peccatorum. Ipse vero a generali obtinuit, quod ad sequens generale
 capitulum posset venire et postmodum de provincia Bononie esse, sicut antiquitus
 fuerat. Que omnia laudabiliter facta sunt. Nam Christianis illis multa bona fecit
 et fecit fieri; et unicornum vidit et vineam balsamitam, et de manna attulit in
 vase vitreo et de aqua fontis sancte Marie^d, sine cuius irrigatione vinea balsamita
 fructificare non potest⁵. Et de lignis balsami secum portavit et multa talia nobis
 ignota, que fratribus ostendebat. Et referebat, quo modo Saraceni Christianos
 habent in vinculis et faciunt eos fodere foveas castrorum suorum et terram cum
 cophinis asportare; et quod qualibet die non dantur nisi tres panes parvi cuiilibet
 1282. Christiano. Igitur cum celebratum fuisset in Alemannia apud Argentinam gene-
 rale capitulum⁶, in quo iste interfuit, in reversione sua in primo loco fratrum
 prope Argentinam ultimum diem clausit, et miraculis fulsit. Iste fuit frater
 Iohanninus de Ollis de Parma, qui fuit de provincia Romanie sive Grecie et de

a. sequitur \odot atramento nigro scriptum. b) numerus alio atramento in loco vacuo relicto a Sal. 10 post suppl. c) Guill's c. d) Mrie corr. Marie c.

1) Cf. infra f. 343^b.

2) A. 1249, mense Maio inente (circ. 8); cf. infra f. 344^c.

3) Scil. Ludovicus rex, non Iohanninus, qui ivit in Palaestinam. 4) Cf. Fr. Ehrle in 'Archiv f. Litt. u. Kirchengesch.' VI, p. 48.

5) Cf. Burchard, de Monte Sion VII, 53, ed. Laurent, Peregrinatores . . . quatuor p. 61; Thietmari peregr. XII, 11, ed. Laurent p. 34.

6) A. 1282, 45. Maii 17; cf. infra f. 422^b. 7) Primus conventus fratrum Minorum reverendi Argentinam in Italiam fuit Colmaria (Colmar); cf. Provinciale ordinis fratrum Minorum ed. C. Edel (Ad Claras Aquas 1892) p. 26.

F. 341^b. Comendatio^a quorundam fratrum Minorum, qui sanctissime vite fuerunt in conventu Iannensi et laudabiliter terminaverunt vitam suam in ordine moriendo.

provincia Bononie et de provincia Terre Sancte, et socius meus fuit in Francia, in Burgundia, in provincia Provincie et in Iannensi conventu; [bonus^b scriptor, bonus cantor, bonus predicator, honestus et bonus et utilis homo]. Cuius anima requiescat in pace! [In^c conventu, in quo obiit, erat quidam frater Minor ex diuturna infirmitate incurabiliter infirmus quantum ad medicos, qui totum se contulit ad rogandum Deum, ut amore istius fratris daret sibi integram sospitatem. Et statim factum fuit. Audivi hoc a fratre Paganino de Feraria, qui presens erat].

Igitur cum essem cum eo et cum fratre Poncio guardiano Nicie noviter facto, eadem die, qua de Areis a fratre Hugone recessimus, devenimus Niciam, que est civitas iuxta mare; et vidimus et cognovimus fratrem Symonem Apulum de Montesareulo, qui erat ordinis procurator in curia domni pape, qui tunc temporis erat Lugduni. Hic volebat ire Ianuam et expectabat in litore cum refectorio Lugdunensi, si possent navem sibi congruam reperire. Quibus dixi: 'Nos habemus navem paratam et eras ibimus viam nostram'. Et gavisi sunt talia audientes. Et sequenti die per totum diem navigavimus et per totam noctem sequentem, et summo diluculo intravimus portum Iannensem, qui est iuxta civitatem; et erat dies dominica. Et letati sunt fratres, quando viderunt nos, et valde gavisi, et specialiter frater Stephanus Anglicus, qui erat lector; quem postea generalis minister misit Romam, sicut promiserat sibi; et fuit lector in conventu Romano, et ibi obiit cum socio suo fratre Iocelino, postquam compleverunt desiderium suum, ut Romam et sanctuaria Rome viderent, iuxta verbum quod scriptum est Prover. X^d: *Desiderium suum iustis dabitur*. Et erat minister Romanus tunc temporis frater Iacobus de Yseo. Item in conventu Iannensi, quando perveni illuc, erat frater Tadeus Romanus, qui fuerat canonicus ecclesie sancti Petri de Roma. Hic erat senex et antiquus dierum et sanctus habebatur a fratribus. Idem erat de fratre Marcio de Mediolano, qui fuerat iam minister. Idem de fratre Anselmo Rabuino de civitate Astensi. Hic fuerat minister provincie Terre Laboris et provincie marcie Trivisine et in conventu Neapolitano diu steterat cum fratre Iohanne de Parma; et procuravit in capitulo Lugdunensi, quod frater Iohannes de Parma fieret generalis, fratres sollicitando, et complevit Deus desiderium suum. Item frater Bertholinus, custos Iannensis, qui postea fuit minister; et frater Pentecostes, sanctus homo; et frater Matheus Cremonensis, discretus homo et sanctus; qui omnes humane et curialiter et caritative se habuerunt erga nos. Guardianus vero dedit michi duas tunicas novas, unam inferiorem et unam superiorem. Idem fecit socio meo.

a) sic e. b) unciis inclusa in marg, infer. a Sal, suppl. c) unciis inclusa in marg, infer. f. 341^b, a Sal, suppl. alio tempore ac precedentiia post suppleta. d) numerus in loco vacuo relicto a Sal, post suppl. e) antiq^o e. f) sic h. l. e.

1) Plura de eo vide infra f. 342^{b-c}, p. 318. 2) Et cu, quod Sal, supra f. 340^c, p. 313, dicit se usque ad festum omnium sanctorum Areis remansisse apparet hanc diem Nor. 8. fuisse. 3) Cf. supra f. 333^d, 334^a, p. 296. 4) De quo vide supra f. 236^{a-b}, p. 67 sq. 5) Qui ibi lector fuerat: vide supra f. 337^c, p. 306. 6) A. 1247. Aug.: cf. supra f. 284^c, 339^a, p. 178, 309. 7) Eadem et plura de eodem dicit Sal, infra f. 439^d. 8) Petrus Lauricus: cf. infra f. 344^b, p. 324.

F. 341^d. De episcopo Corsice, qui fecit me sacerdotem, et de ecclesia sancti Honorati, quam papa Alexander III. dedit fratribus Minoribus de Ianuensi conventu.

1248. Minister vero^a frater Namtelmus, qui fuerat lector et de Mediolano erat, sanctus homo et Deo devotus, dixit, quod faceret michi quicquid vellem sibi precipere consolationis et gratie, et assignavit michi socium suum fratrem Guilielmum de Pedemontis, qui erat valens homo et litteratus et bonus, ut doceret me missam *Phil. 4, 8.* adiscere^b et cantare. Hi omnes transierunt de hoc mundo ad patrem. *Quorum nomina sunt in libro vite,* quia bene et laudabiliter terminaverunt vitam suam^c. Nunquam vidi hominem, qui ita assimilaretur fratri Vitali, ministro Bononie¹, sicut frater Namtelmus, minister Ianuensis, quantum ad apparentiam et quantum ad existentiam, quantum ad mores et quantum ad omnia. Hic erat in gratia fratris Iohannis^d de Parma multum. In hoc M^oCC^oXLVIII^o erat in civitate Ianuensi quidam episcopus de Corsica², qui fuerat monachus niger ordinis sancti Benedicti, et erat Placentinus ex parte patris et Parmensis ex parte matris, que erat de Scarpis. Hunc rex Henricus sive Fridericus pater suus, condam imperator, fecerat expelli de Corsica, que est contigua Sardinie, in odium ecclesie; et morabatur Ianue et scribebat propria manu, ut haberet victum suum; et cotidie veniebat ad missam fratrum Minorum et postea audiebat fratrem Stephanum Anglicum in scolis docentem. Siquidem imperator Fridericus dederat Hencio sive Henrico filio suo non legitimo uxorem in Sardinia quandam dominam, que appellabatur Domicella³. Igitur episcopus supradictus fecit me sacerdotem⁴ in ecclesia sancti Honorati, que est in loco fratrum Minorum de Ianua, sed tunc temporis non erat, immo tenebat eam quidam sacerdos occupatam super locum fratrum, nec habebat populum; et quando fratres redibant a matutino suo, ut in cellis suis quiescerent, iste bonus homo non permittebat eos quiescere cum campanis suis, et sic faciebat qualibet nocte. Quapropter gravati fratres de Ianuensi conventu procuraverunt cum papa Alexandro quarto, quod illam ecclesiam habuerunt ab eo. Papa vero 1255. Alexander canonizaverat sanctam Claram⁵, et ea hora, qua papa celebravit primam missam de sancta Clara, dicta oratione, accessit ad eum⁶ sacerdos et dixit: 'Amore beate Clare rogo vos, pater, ne auferatis michi ecclesiam sancti Honorati'. Papa vero assumpta parabola⁷ sua in vulgari suo dicere cepit: 'Amore beate Clare volo, quod fratres Minores habeant eam'. Et sic dixit multis vicibus, ita quod quasi infatuatus videbatur, totiens repetendo⁸. Sacerdos vero talia audiens ingenuit et divertit ab eo, faciens quod Ecclesiasticus docet VIII: *Non litiges cum homine potente, ne forte incidas in manus illius.* Item eo tempore, quo Ianue habitavi⁹, erat ibi quidam archiepiscopus⁹ parvus corpore et senex valde et avarus, et etiam dicebatur de eo verbum sinistrum, videlicet quod non esset usquequaque⁹

a) iō. (vero) a Sal. in marg., suppl. b) sic c. c) sequitur C. minio scriptum. d) Io. c. e) usq; c.

1) De quo vide infra f. 426^a. 457^b. 2) Alericensis, ad quem scripsit Innocentius IV. a. 1253. Febr. 20. (Potthast n. 14888), cum faisse opinatur Cappelletti. 'Le chiese d'Italia' XVI, p. 330. 3) Adelasie, fuit nomen ei, domicella vulgo appellata esse videtur. Cf. Thomas de Papia, SS. XXII, p. 515. 4) Quod a. 1248, die 16, aut 18, aut 19. Decemb. inter quatuor tempora s. Lucie factum esse videtur, neque enim alio tempore, quo rite clerici ordinandi erant (Gregorii IX. Decretales I, tit. 11, c. 3), Salimbene tunc Ianue commoratus est. 5) Cf. bullam datam a. 1255. Sept. 26; Potthast n. 16025. 6) Avagnie moratur. 7) Cf. supra p. 306, n. 7. 8) A. 1248. Nov. 8—1249. Febr. 23. 9) Iohannes de Cucarno.

- F. CCCXLIII^a. De archiepiscopo Iannensi, qui commendavit fratrem Stephanum Anglicum et episcopum Corsice. Iste archiepiscopus fuit homo avarus et non bene catholicus, et postmodum interfectus.
- F. 342^b. De avaricia et miseria Ferariensis episcopi, qui noluit hospitio recipere papam Urbanum.
- Quod^a papa Innocentius III. misit in regnum contra imperatorem iam depositum fratrem Symonem, qui fuit martyrio coronatus.

catholicus bene¹. Hic quadam die congregavit in palatio suo religiosos et clericos, quasi volens facere quandam synodum, desiderabat enim audire fratrem Stephanum Anglicum ex ordine Minorum, pro eo quod audierat, quod magnus sermoinator esset et magnus clericus. Et ego ibi fui et que refero audivi. Predicavit ipse prius. Post hec non est passus, quod aliquis faceret sermonem nisi frater Stephanus, cuius sermonem multipliciter commendavit. Commendavit etiam fratrem Stephanum de scientia et de vita sancta et honesta et bona, dicens, quod multum honoraverat Iannam veniendo de Anglia in Ytaliam tantus clericus, et quod, si esset iuvenis, libenter audiret eum in scolis docentem, quando posset². Post hec commendavit episcopum de Corsica, quod erat religiosus homo et sancta et honesta persona, et quomodo bene sciebat legere, scribere, notare, cantare, et quomodo erat plenus omnibus bonis, hoc excepto, quod nimis erat pauper, quia imperator expulerat eum de episcopio suo. Et rogavit, quod haberent ipsum recommendatum et bene facerent sibi³. Et fuerunt qui dicerent, quod archiepiscopus in hoc vituperavit seipsum, quia ipse met debebat indigenti episcopo bene facere et eum secum in curia sua tenere, et habuisset inde meritum sive premium et honorem.

Sed Seneca² dicit: *Monstro similis est sculis avaricia. Quid enim stultius Seneca. quam cum deficiente via augere viaticum?* Martialis Cecus³ similiter dicit:

*Miramur iuvenes largos velosque tenentes, Versus.
Illis cum multum, his brevis restet itey.*

Debebat ergo archiepiscopus dives tenere secum episcopum pauperem et eum Iacob dicere Gen. XXXII^c: *Non dimittam te, nisi benedixeris michi.* Sed sua avaritia et miseria non permisit. Audivi, quod post recessum mentis de Ianna interfectus fuit⁴. Ideo dicit sapiens in Prover. 28^d: *Qui dat pauperi, non indigebit.* Et iterum Prover. XIe: *Non proderunt divicie in die ultionis, insidia autem liberabit a morte.* Episcopus Ferariensis⁵, qui in avaricia et miseria erat similis isti⁶, cum patriarcha Ierosolimitanus⁷ de ultramarinis partibus Ferariam advenisset, volens pro suis negotiis ad Romanam curiam proficisci, eum rogaret episcopum, ut eum in episcopio una nocte reciperet, sibi denegavit hospicium. Sed vadens ad curiam, eum ibi contraxisset aliquantulum moram, factus est papa. Hic fuit Urbanus quartus.

a) Quod — coronatus in infer, marg. f. 342^b, scripta c, spatia supra deficiente. b) sequitur c minus scriptum. c) numerus post in loco vacuo relicto a Sal. suppl. d) sequitur c atramento nigro scriptum.

1) Non nisi bona trullit de eo Iacobus de Varagine. Chron. Iannense c. V. Muratori, SS. IX, col. 47. 2) Pseudo-Seneca De moribus § 18. Seneca Opera ed. Fr. Haase III, p. 462. Paucissima mutata sunt. 3) Non Martialis sunt hi versus, sed Galefridi principis S. Swithuni Wintoniensis, Epigr. nr. 147. The Anglo-Latin satirical poets and epigrammatists of the twelfth century ed. Th. Wright II, p. 126. Cognomen Coqui vel Ceci Martiali falso inditum, de quo cf. Martial. ed. Schneideria p. 21 sq. hoc loco in Ceci cognomen mutatum est. 4) Obiit a. 1252, non interfectus; Ann. Iov. SS. XVIII, p. 231. 5) Albertus Paulani a. 1257—1274. 6) Cf. quae infra ad f. 419^e, adnotavi. 7) Iacobus. 8) Patriarcha.

F. 342^a. De alio fratre Symone, qui dictus est de Comitissa, quem Deus miraculis demonstravit illustrem.

Quod banniti de Regio, qui erant ex parte ecclesie, recuperaverunt multa castra, que in montibus erant.

Quod^o dominus Bonacursus de Palude interfectus fuit hoc anno M^o CCLXVIII^o p.

1261. natione Trecensis. Hic scripsit Ferariensi episcopo dicens¹: *Noveris, quod ego sum papa, et de araricia et miseria tua possum tibi reddere quod mereris, quia in hospitio tuo me noluisti suscipere, cum apostolus dicat, quod oportet episcopum hospitalem existere*, prima ad Timo III¹. Idem dicit ad Titum I¹. Item ad Ro. XV¹¹: *Suscipite invicem, sicut et Christus suscepit nos in honorem Dei.* [Item^o III. Io. : *Nos ergo debemus suscipere huiusmodi, ut cooperatores simus^o veritatis.*] Item I. Petri IIII¹: *Hospitalis invicem sine murmuratione¹.* Nichil tamen^o mali legitur papa episcopo intulisse. Veruntamen episcopus toto tempore vite sue² sine timore non fuit; que fuit magna vindicta, quoniam^o timor penam habet, ut habetur I. Io. IIII¹. Talis fuit vindicta Ioseph¹ cum fratribus suis, de qua^b habetur Gen. in pluribus locis, et maxime post mortem patris, Gen. ultimo³. [Episcopus¹ supradictus fuit Brixiensis natione et medicus sive phisicus, postea Placentinus episcopus³; postmodum ivit ad curiam, ubi Ferariensem episcopatum promeruit. Apud Placentiam duos fratres Minores secum tenebat, quibus misera vita erat quantum ad victum propter avaritiam suam].

1248. Item in hoc M^o CC^o XLVIII° papa Innocentius quartus, qui Lugduni habitabat cum cardinalibus suis, misit fratrem Symonem de Monte-sarculo, ordinis fratrum Minorum procuratorem, de quo feci superius¹ mentionem, in Apuliam; ut regnum Apulie et Sicilie eriperet de dominio Friderici condam imperatoris depositi; et multos attraxit ad partem ecclesie². Tandem imperator fecit eum capi et decem et octo martyria intulit sibi, que omnia sustinuit patienter; nec aliquid potuerunt carnifices extorquere ab eo nisi laudem divinam. Multa miracula fecit Deus per eum. Qui pro nobis intercessor existat! Amen. Hic fuit amicus meus in curia Lugdunensi veniens mecum ad papam³, et veniendo de Nicia Iannam⁴ in navi multas historias diximus⁵. Mediocris stature fuit et niger, similis sancto Bonifacio⁶. Homo semper iocundus et alacer, bone vite prius et litterature ydonee. *Mulla redemit modico pretio, ut habetur Eccli. XX¹.* Unde apostolus II. ad Cor. IIII¹: *Id enim quod in presenti est momentaneum et leve tribulationis nostre, supra modum in sublimitatem¹ eternam glorie pondus operatur in nobis.* Fuit et^o alter frater Symon, qui dictus est de Comitissa⁷, quem Deus miraculis demonstravit illustrem. Hunc

a) *hæc in infer. marg. f. 342^a, scripta e., spatio supra deficiente.* b) CCXLVIII legi nequit in e. c) *vos Vulg.* d) *uncis incisus in marg. super. a Sal. suppl.* e) *scimus, c. erasim e.* f) *sequitur C atramento nigro scriptum.* g) *sequitur l, ut videtur, erasim in e.* h) *q (qua) a Sal. in marg. suppl.* i) *uncis inclusa in marg. infer. f. 342^a, a Sal. suppl.* k) *sequitur C minio scriptum.* l) *sublimitate Vulg.* m) 7 (et) a Sal. *superser.*

1) *Hæc epistola non constat: et mihi quidem persuasum est verba, quæ Sal. affert, ab ipso excogitata, non a papa scripta esse.* 2) *Decem annis Urbano IV. papæ supervixit.* 3) *A. 1241-1257.* 4) *F. 341^b, p. 315.* 5) *A. 1247. Nov. 1; supra f. 229^b, 233^b, 284^a, 295^d, p. 53, 61, 178, 206.* 6) *A. 1248. Nov. 7, 8; supra f. 341^b, p. 315.* 7) *Martyri Romano, qui in Jacobi Leg. Aurea c. LXXII, ed. Grässe p. 318, sic describitur: vir quadratus et crassus, robusto capillo. Sed fortasse etiam in eo Symonem hunc similem esse dicere voluit, quod iste alacriter dolores toleraret.* 8) *De quo cf. Angelus de Clarino, Hist. perseæ, II, l. r. Döllinger, Beiträge zur Sektengeschichte des MA. II, p. 465; Jordanus de Giagno c. 19, Analecta Francisc. I, p. 8; Chron. XXIV ministr. gener., ibid. III, p. 254, et ib. n. 4.*

F. 342^d. De episcopo Tripolitano, qui obiit Parme.
De domno Bernardo Rolandi Rubei, qui apud Culiculum interfectus fuit.
De Lodoyco rege Francie, qui contra Saracenos orientales transfretavit.
Quod^a Bononienses ceperunt Bağanum et destruxerunt.

fecit frater Iohannes^b de Parma ministrum provincie sancti Francisci in valle Spoletana. Hic fuit amicus meus, et michi familiaris in conventu Massilie^c eo anno, 1248. quo rex Francie transfretavit in primo passagio, scilicet^d.

Anno Domini M^oCC^oXLVIII^o, quo anno banniti civitatis Regii, qui erant ex parte ecclesie, ceperunt et abstulerunt omnia castra mortanee. Et Parmenses recuperaverunt Bibianellum et Curvianum et Guardaxonem^d et Rivalentam. Et mortalitas valida fuit; et obiit abbas^e Sancti Prosperi de Regio. Et eodem anno recuperavit imperator iam depositus Verellum civitatem. Et domnus Bonacursus de Palude interfectus fuit. Et domnus Ruçinentus de Regio fuit obses cum domno Maravone et cum multis aliis de Regio in Apulia. Et rex Henricus, qui tenebat tunc temporis dominium civitatis Regii, fecit cavari unam magnam cavatam usque Scalopiam^e usque in Padum. Et episcopus Tripolitanus de Robertis^f de Regio obiit in civitate Parme et sepultus fuit in maiori ecclesia, que est beate virginis. Et domnus Bernardus Rolandi Rubei de Parma, qui fuit cognatus pape Innocentii quarti^g, per imperatorem, id est per gentem suam, interfectus fuit apud Collicululum^h. Cecidit enim de equo, qui cespitavit, cum rediret a Fornovoⁱ; quem si imperator vivum habuisset, exercuisset in eo ludibria. Ipse enim fuit qui abstulit sibi Parmam^j. Et guerra erat valida; et imperator habitabat in Cremona et veniebat frequenter et versabatur circa Parmam cum Theutonicis suis et cum aliis, qui erant ex parte sua, si quo modo se posset de Parmensibus vindicare^k, qui eum fugaverant et Victoriam civitatem suam destruxerant, quam fecerat prope Parmam in contrata que dicitur Grola^l. Et habebat tunc temporis dominium Mutine, Regii et Cremonę; et pars istarum trium civitatum que dicebatur ecclesie vagabatur exterius vagipalando per devia.

Item in supradicto millesimo Lodoycus rex Francorum transfretavit contra Saracenos orientales, et subito obtinuit Damiatam Saracenorum civitatem^m. Bononienses obsederunt Bağanumⁿ castrum Mutinensium et ceperunt die VI° intrante Julio ac destruxerunt. Item recuperata est Romaniola per ecclesiam^o, quam primo

a) Quod — destruxerunt in *infer. marg. f. 342^d, scripta e.* b) Id. e. c) J. (scilicet) a *Sal. in marg. suppl.* d) Guardaxonem *Abb. Mil.* e) Scalopia *Abb. Mil.* f) Colectam *Abb. Mil.*

1) Mense Julio incide a. 1248; vide supra f. 303^d, p. 226. 2) Gerardus.

3) Albertus nomine, ut videtur. Vide litteras Innocentii IV. pape datas a. 1248. Nov. 17, quibus huic concessit, ut testamentum faceret, Berger, *'Les Registres' II*, p. 20, nr. 4218; cf. *ibid.* p. 49, nr. 4364. 4) Cf. supra f. 239^a, 289^b, 291^b, 293^a, p. 75, 190, 194, 199. 5) Cf. *Ann. Placent. Gib.*, SS. XVIII, p. 497, ubi hoc die Mart. 20. factum esse relatam est; Ioh. de Bazzano, *'Cronache Modenesi'* p. 50; *Ann. Parm. mut.* p. 674. 6) Cf. supra f. 294^a, p. 201. 7) Cf. supra f. 297^d, p. 211. 8) Cf. *Liber de temp. e.* 251; supra f. 291^b, p. 194. 9) *Demum a. 1249.* 10) Hoc iam a. 1247; captum est. Cf. *'Cronache Modenesi'* p. 48; *'Cron. di Bologna'*, Muratori, SS. XVIII, col. 263 = *Matheus de Griffonibus, Rerum Ital. SS. 'Nuova ediz.' XVIII*, 2, p. 12; *Petrus Cantinelli, ibid. XXVIII*, 2, p. 5; *Ann. Bonon., Calogerà, 'Nuova Ravolta' IV*, p. 128, *Die Jul. 6. data est tabula.* 11) Cf. *Petrus Cantinelli l. l.* p. 6; *Ann. Cuesen., Muratori, SS. XIV*, col. 1101; *Ann. Bonon. apud Calogerà l. l.* p. 129; *Ioh. de Bazzano l. l.* p. 50; *'Cron. di Bologna' l. l.* col. 264; *Matheus de Griffonibus l. l.* p. 12; *Ann. Placent. Gib.* p. 497; *Ann. Ravegn., Muratori, SS. I*, 2, p. 578.

F. CCC43^a. De montibus, qui corruerunt in terra comitis^a Sabaudie et VII parochias cōoperuerunt et IIII° milia hominum occiderunt anno Domini M^oCC^oXLVIII^o.

F. 343^b. Quod papa Innocentius quartus revocavit fratrem Iohannem, qui ibat in Hispaniam, quia volebat eum in Greciam mittere pro conversione sive reconciliatione Grecorum.

1248. tenebat dictus Fridericus depositus, Octaviano diacono cardinali tunc legato in partibus Lombardie. Et etiam marchia Anconitana quasi tota recuperata est.

Item^b predicto millesimo, ut iam dixi, Lodoycus rex Francie cum fratribus suis et Francorum milicia et vulgo innumerabili circa pentecosten cruce signatus iter¹⁰ ^{f. CCC43^a} aggressus^c est¹ et transfretavit, ut Saracenos debellaret pro recuperatione Terre Sancte, et prima fronte Damiatam cepit. Postea vero, peccatis Francorum 1249. exigentibus, interfectus est frater regis maior post regem Robertus nomine. Sed et ipse cadens culpabilis fuit, quia credebat omnes Saracenos involvere et subito 1250. uno ictu occidere. Item in predicto millesimo in valle Morienne, que est a Sagusia Lombardie usque Lugdunum, inter Gracinopolim^e civitatem et Cambariacum castrum, prope Cambariacum ad unam leucam^d est planicies quedam, que proprie appellatur vallis Sabaudie; super quam mons altissimus eminebat, qui de nocte cadens replevit totam vallem illam². Et durat ruina in longitudine per unam leucam^d et in latitudine per unam et dimidiam. Et erant ibi VII parochie, 20 que omnes cooperte sunt. Et mortui sunt ibi IIII° milia hominum. Tunc impletum est quod dicitur in Iob XIII°: *Mons cadens defluit, et saxum transfertur de loco suo. Lapides creverunt aquae, et aluvione^e paulatim terra consumitur. Et homines^e ego similiter perdes.* Et iterum: *Multiplicat gentes et perdit^f eas et subversas in integram restituit.* Et iterum Iob IX°: *Qui^g transtulit montes, et nescierunt hi quos subvertit in favore suo.* Eo anno, quo hec facta sunt, habitabam in conventu Ianuensi, ubi huiusmodi rumores audivi, et sequenti anno per contractam illam transivi³, scilicet per Gracinopolim, et cercius intellexi. Et processu temporis 1269. post multos annos, cum habitarem in conventu Ravenne, interrogavi fratrem Guillelmum^h, ministrum Burgundie, qui transibat per Ravennam et ibat ad quoddam generale capitulum⁴, de casu montis istius, et sicut habui ab ore suo, sic fideliter et veraciter scripsi.

^{f. 343^b} Anno Domini M^oCC^oXLIX^o, cum habitarem in conventu Ianuensi, placuit 1249. fratri Nautelmo, ministro meo, ut irem ad generalem ministrum pro negotiis provincie Ianuensis. Et in festo beati Mathie apostoli intravi mare et in IIII° diebus ^{Feb. 21.} perveni Arcas ad locum fratris Hugonis; et gavisus est, quando me vidit. Et ^{Feb. 27.} cum esset vicarius guardiani⁵, comedit mecum et cum socio meo⁶ familiariter ita

a) comi e corr. c. b) non versus mare hoc loco coepit, sed tantum C minto scriptum precedit in c. c) sic c. d) sic h. l. e. e) hominem Vulg. f) perdet Vulg. g) penna mutata. h) Guill'm c.

1) Cf. supra f. 301^a—303^b, p. 221 sqq. 2) Cf. Math. Paris., Chron. mai., 40 SS. XXVIII, p. 301; Hist. Angl., ib. p. 424; Martin. Oppar., SS. XXII, p. 472; Ann. Erford. fr. Praedic., Mon. Erfesfurt. p. 106; Girard. de Fracheto, SS. XXVI, p. 588 (falso ad a. 1244). 3) Cf. infra f. 344^a, p. 323. 4) Ad illud procat dubio, quod a. 1269. Assisi celebratum est; cf. Wadding., Ann. Min. ed. 2. IV, p. 296. Nam ad nullum aliud capitulum illo tempore habitum minister Burgundiae per Ravennam transire potuit. 5) Guardianus enim mortuus erat; cf. supra f. 340^a, p. 314, ubi eadem de tempore itineris dicta. 6) Guillelmo Blancardo; infra f. 344^b, p. 323.

F. 343^c. De familiaritate quam papa Innocentius III^{us} ostendit fratri Iohanni^a de Parma, et quomodo misit eum ad Grecos cum bona societate.

quod^b nullus interfuit alius nisi frater qui serviebat. Et sollemne prandium dedit nobis quantum ad pisces marinos et omnia alia. Eramus enim in principio maioris quadragesime^{c-1}. Et miratus est socius meus, qui erat Ianuensis, mirati sunt etiam fratres de domo illa de tanta familiaritate et domesticitate, quam michi ostendit, quia non erat consuetudo fratris Hugonis tunc temporis, ut cum aliquibus manducaret. Forte quia quadragesima^d imminebat^e. Et multa de Deo contulimus in illo prandio et de doctrina abbatis Ioachym et de futuris. Et inveni, sicut superior dixi^f, quod sex fratres de loco illo mortui erant et sepulti, quos circa festum omnium sanctorum^g dimiseram ibi vivos. Et quando recessi de Ianna, erat iuxta sacristiam quedam amigdalus florida, et in Provincia inveni fructus huius arboris grossos cum cortice viridi. Inveni etiam fabas grossas recentes in tectis. Post prandium vero arripui iter, ut irem ad generalem ministrum, quem post dies convenientes Avignioni inveni, quia redibat ab Hispania revocatus a papa Innocentio quarto, qui morabatur Lugduni, ut mitteret eum ad Grecos, de quibus erat spes, ut^h mediante Vattacio cum Romana ecclesia reconciliari deberentⁱ. Est autem Avignio civitas in Provincia iuxta Rodanum, in qua processu temporis frater Bona gratia, generalis minister, ultimum diem clausit^j. In qua civitate diversis temporibus pluries^k fui. Post hec ivi Lugdunum cum generali ministro. Et cum fuimus Vienne, invenimus nuntium Vattacii, quem miserat ad papam pro generali ministro. Hic erat ex ordine fratrum Minorum et dicebatur frater Salimbene sicut et ego, et erat Greco ex uno parente et Latino ex altero; et optime loquebatur Latinis verbis, cum clericam^l non haberet; optime etiam in vulgari noverat Grecam et linguam Latinam. Quem generalis assumpsit et duxit Lugdunum. Cumque accessisset generalis ad papam, suscepit eum papa ad osculum oris et dixit sibi: Pareat tibi Deus, fili, quia multum stetisti. Quare non venisti eques, ut cicius venires ad me? An^m quia equitaturas et expensas dare non possum, ideo dimisisti?ⁿ Cui frater Iohannes^a respondit: Pater, satis celeriter veni visis litteris vestris, sed fratres, per quos transibam, michi impedimento fuerunt. Cui^o papa dixit: Utiles habemus rumores, scilicet quod Greci reconciliari velint cum Romana ecclesia; quapropter volo, quod vadas ad eos cum bona societate fratrum ordinis tui, et poterit esse, quod te mediante aliquid boni Deus dignabitur operari. Ex parte autem mea omnem gratiam quam volueris habeas. Cui dixit frater Iohannes^a: Pater, non deest qui impleat, sed qui iubeat. Nam paratus sum et non sum turbatus, ut^h custodiam mandata tua. Cui papa dixit: Benedicaris tu, fili, quia bona

a) Io. c. b) quod a Sal. superscr. c) XLe c.; sequitur C minus scriptum. d) XLe c. e) sequitur C atramento nigro scriptum. f) sequitur cu iam h. l., erpuet. c. g) penna mutata, praecedente C atramento nigro scripto. h) et Vulg. i) et Vulg. j) et Vulg. k) et Vulg. l) et Vulg.

1) Quae a. 1249, die Febr. 17, coepta est. 2) F. 340^d, p. 314. 3) Die Nov. 6. a. 1248, Sal. Areis recesserat; supra f. 340^c, p. 313. 4) Cf. supra f. 337^{a-b}, p. 304 sq., infra f. 440^a. 5) A. 1283, Oct. 3; cf. infra f. 426^a. 6) Forlasse a. 1247, Oct., cum Parma Lugdunum proficisceretur, cf. supra f. 229^d, 284^e, 293^a, p. 53, 178, 198, ac procul dabit a. 1248, Ian., cum Lugduno Arelate navigio reheretur; cf. supra f. 303^d, p. 225. 7) Tonsuram clericorum. 8) Cf. Angelus de Clarino, Hist. tribul. III, ed. Fr. Ehrle in Archiv f. Litteratur- u. Kirchengesch. II, p. 268: (Iohannes de Parma) totum ordinem visitavit, nunquam asini vel equi vel currus vectura usus.

F. 343^d. De fratre Rainaldo de Aretio, qui fuit episcopus Reatinus consecratus a papa.

F. CCC44^a. De archiepiscopo Embronensi, qui cotidie duos fratres Minores volebat ad mensam suam habere.

De^a ecclesia sancti Gerardi, que plena est camisiis puerorum.

1249. est responsio tua¹. Erat autem tunc temporis Lugduni lector Constantinopolitanus frater Thomas Grecus ex ordine Minorum², qui sanctus homo erat, et Grece et Latine optime loquebatur. Hunc generalis assumpsit, ut ad Grecos duceret secum. Nam ad hoc etiam venerat a Vattacio missus^b. Duxit etiam secum fratrem Drudonem, ministrum Burgundie, qui erat nobilis homo, pulcher et litteratus et sanctus. Nam magnus lector erat in theologia, et qualibet die fratribus predicare volebat^{b,3}. Duxit similiter secum fratrem Bonaventuram de Yseo, qui erat famosus homo et antiquus^c minister in diversis provinciis^{b,4}. Duxit et multos alios ydoneos fratres⁵, quorum nomina ponere non expedit modo. Et finita septimana paschali a Lugduno recessit. Erat etiam tunc Lugduni frater Rufinus, minister Bononie, cum fratre Bonaventura de Furlivio⁶, socio suo, et fratre Bassetto^b. Et dixit michi frater Rufinus⁷ minister: 'Ego te misi in Franciam, ut studeas pro provincia mea, et trivisti ad conventum Iannensem, ut habitares ibi? Noveris, quod valde habeo pro malo, quia pro honore mee provincie studentes de aliis provinciis facio venire Bononiam'. Cui dixi: 'Parcatis michi, pater, quia non credendam, quod habereis pro malo'. Tunc respondit et dixit michi: 'In hoc parco, quod in continenti scribas obedientiam, per quam redeas ad provinciam Bononie, de qua fuisti cum socio tuo⁸, qui est Ianue'. Facta fuerunt omnia ista⁹. De^a hac obedientia nichil scivit generalis, quando erat Lugduni. Item isto tempore Lugduni erat frater Rainaldus de Aretio de provincia Tuscie, qui venerat ad papam, ut eum absolveret, ne esset episcopus. Cum enim esset lector apud Reate, et obisset^c episcopus⁹ terre illius, tantam gratiam invenerat iste ibi, quod canonici concorditer elegerunt ipsum. Papa vero Innocentius audiens de scientia et sanctitate ipsius noluit ipsum absolvere, immo de consilio fratrum suorum, scilicet cardinalium, precepit ei, quod esset episcopus, et postmodum fecit ei istum honorem, quia ipsum personaliter con-

a) De — puerorum posterius quam precedentia scripta. b) sequitur ζ atramento nigro scriptum. c) antiq⁹ e. d) penna mutata. e) sic e.

1) Epistolas, quibuscum papa Iohannem ministrum generalem in Graciam misit, deavum datur sunt a. 1249. Maii 28, Potthast nr. 13385, 13386, Berger, 'Les Registres' II, p. 129 sq. nr. 4749, 4750, cum hoc, quae Sal. narrat, iam mense Aprili anni 1249, acta sint. Vide etiam epistolam eodem die datam, Potthast nr. 13384. 2) Qui epistolas papae die Ian. 11. datas. Potthast nr. 13399, 13400, Constantinopolim detulisse videtur. 3) Eadem et alia de Drudone Sal. narrat infra f. 440^b. 4) Idem repetit Sal. de hoc infra f. 440^b, ubi plura de eo narravit. Cf. de eo supra f. 321^{a-c}, p. 266 sq. 5) Inter quos principalem dicit Angelus de Clarino, trib. III, ed. Fr. Ehrle, 'Archiv f. Litt. u. Kirchengesch.' II, p. 268 sq., fratrem Girardum, a Sal. neque hoc loco neque infra f. 440^b, nominatum. Quem dicit Angelus Constantinopoli fuisse, cum Ludovicus IX. rex Francie caperetur (a. 1250. Apr. 6). Cf. Nic. de Carbio, Vita Innoc. IV. c. 17, 'Archivio della R. Soc. Romana' XXI, p. 92: dans (papa) ipsi (Iohanni) socios et sequaces eiusdem ordinis fratres, viros sapientia doctos pariter et maturos. 6) De quo vide supra f. 278^a, p. 161. 7) Cognomine Gurgo, qui postea (a. 1261) fuit poenitentiarius papae. Cf. infra f. 404^d. 8) Iohannino de Ollis. 9) Non constat, quis fuerit.

F. 341^b. De archiepiscopo Embronensi, qui factus fuit Romane ecclesie cardinalis et postea in Lombardia legatus.

securavit, me existente Lugduni. Post hec arripui iter et veni Viennam, que ^{1249.} per XV miliaria a Lugduno distat, descendendo per Rodanum; postea ivi per Gra- ^(Apr.) cinopolim civitatem et per vallem comitis Sabaudie, et cognovi de casu et montis ruina¹; et intravi quandam ecclesiam, que dicitur sancti Gerardi, que tota plena erat camisiis puerorum². Postea ivi ad civitatem Embronensem, ubi erat archiepiscopus³ natione Placentinus, qui cotidie volebat duobus fratribus Minoribus dare prandium, et semper faciebat parari pro eis in mensa sua et de omnibus ¹⁰ ferculis apponi; et si ibant fratres Minores, habebant; sin autem, faciebat aliis pauperibus dari. Porro in terra illa morabantur XIII fratres. Tunc venit ad me guardianus domus et dixit michi: 'Frater, placeat vobis ire ad manducandum cum archiepiscopo, qui valde habebit pro bono, quia iam diu fratres non comederunt ¹⁵ secum; gravantur enim totiens ire ad comedendum cum eo'. Cui dixi: 'Pater, parcatis nobis et non habeatis pro malo, quia post prandium volumus sine mora recedere. Ipse vero detineret nos et impediret iter nostrum inquirendo rumores, cum audiret, quod verimus a curia⁴'. Audiens guardianus que dixeram tacuit. Ego vero silenter dixi socio meo: 'Consideravi, quod bonum⁵ sit perficere iter nostrum, dum congruum tempus habemus et litteras bonas, ut celeriter respon- ²⁰ deamus his qui miserunt nos, et [ne⁶ etiam preveniat nos generalis minister ad conventum Ianuensem eundo, quia frater Namtelmus, minister noster, iter nostrum non ita gratum haberet]'. Et placuerunt socio meo que dixi et feci. Item ²⁵ hec est illa civitas, cuius archiepiscopus⁷ apud Lugdunum Helibrandus prior Cluniacensis, cum legatione fungeretur, de symonia miraculose convicit, sicut superius diximus⁸. Item processu temporis, scilicet diebus meis, archiepiscopus⁹ istius terre factus fuit Romane curie cardinalis¹⁰; et fuit valens homo in scientia et in cantu et in litteratura et in honesta et sancta vita¹¹. Cum autem quadam vice quidam ioculator sonasset viellam coram ipso et peteret aliquid sibi ab eo dari¹², respondit sibi: 'Si vis comedere, tibi dabo amore Dei libenter, pro tuo autem¹³ cantu et viella nichil darem, ³⁰ quia ita bene scio cantare et viellam sonare sicut tu'. Hic tenebat secum duos fratres Minores; nec fuit iste Placentinus ille¹⁴, de quo superius dixi. A recessu¹⁵ vero civitatis istius transivimus per terras comitis dalchini et sic venimus Sagusiam, que est de provincia Ianuensi. Cum autem fuimus in Alexandria Lombardie, invenimus duos fratres de Ianuensi conventu, scilicet fratrem Marti- ³⁵ num cantorem, et fratrem Ruffinum Alexandrinum. Quibus socius meus frater Guillelmus¹⁶ Blancardus dixit: 'Noveritis, quod vos perditis fratrem Salimbene¹⁷ et socium suum¹⁸, qui est Ianue, quia frater Rufinus, minister Bononie, revocat eos ad suam provinciam. Ego autem, quamvis sim Ianuensis, nolo venire Ianuam,

a) sequitur C atramento nigro scriptum. b) bonum — miserunt nos et in loco raso. c) unicus ⁴⁰ inclusus in marg. infer. a Sal. suppl. d) dari a Sal. in marg. suppl. e) a (autem) a Sal. superser. f) a su in versu novo scripto penna mutata. g) Guill's c. h) Saliba h. l. c.

1) Cf. supra f. 343^a, p. 320. 2) Humbertus a. 1245—1250. 3) Hugonem. 4) In parte libri que perit, ubi haec procul dubio ex Jacobi Leg. Auvra c. CLXXXI, SS. ⁴⁵ XXIV, p. 179, vel ex Libro de temp. c. 150, ut et hoc loco assumpta erant. 5) Henricus a. 1250—1261. 6) Episcopus Ostiensis a. 1261. Dec. Recte Sal. in inscriptione columnae addidit eum legatum in Lombardia fuisse; cf. infra f. 391^d. 7) Humbertus. 8) Iohannem de Ollis.

F. 344^a. De fratre Rainaldo de Aretio, qui fuit ex ordine fratrum Minorum et Reatinus episcopus.

F. 344^d. Quod frater Stephanus Anglicus predicando fratribus reprehendit episcopum Reatinum, qui presens erat.

1249. sed volo reverti ad conventum meum Novariensem, unde me assumpsit minister¹, 5
(Apr. Maio) quando me misit ad generalem. Fideliter laboravimus et bene omnia fecimus, et fratrem Petrum Lanerium, guardianum Iannensem, Lugduni dimisimus, qui ibi et generalem vidit et fratrem Bujolum^a, qui cum papa moratur et attinet² sibi. Et
*f. 344^e. si quid per nos non est plene et bene factum, speramus, quod bene fiet per illos. Insuper et generalis minister usque ad breve tempus transibit per Ianuam, quia 10 vadit ad Grecos missus a papa et vocatus a Grecis. Interim autem accipiatis has litteras et ex parte generalis representate fratri Nantelmo ministro^b. Cumque talia perorasset, protulit litteras, quas habebat, et dedit sociis meis. In crastinum autem ivimus ab Alexandria usque Terdonam, que est via X miliariorum, et sequenti die a Terdona ivimus Ianuam, que grandis est via. Cum autem viderunt 15 me fratres, gavisi sunt, quia de via longinqua redibam, et quia bonos referebam rumores. Et interrogavit me minister¹ et frater Stephanus Anglicus, si generalis Hispaniam visitasset. Quibus dixi: 'Non, quia papa revocavit eum occasione Grecorum. Mittit enim eum ad Grecos, qui Romane ecclesie, ut Vattacius scripsit, 20 reconciliari desiderant; et spero, quod cito transibit per Ianuam, et videbitis eum, et gaudebit cor vestrum, quia consolabitur vos³. Post paucos vero dies frater
Maii 13. Raynaldus episcopus reversus est de Lugduno et in die ascensionis et^c predicavit populo et celebravit cum mitra in ecclesia fratrum Minorum Iannensis conventus; et ego iam eram sacerdos⁴ et servivi sibi ad missam, quamvis^d essent ibi diaconus et subdiaconus ceterique ministri. Et optimum prandium 25 dedit fratribus de piscibus marinis et aliis rebus, et in refectorio familiariter
Maii 14. manducavit nobiscum. Sequenti vero nocte post matutinum frater Stephanus Anglicus fratribus predicavit audiente episcopo, et inter alia sua verba melliflua, que dicere solitus erat, narravit quoddam breve exemplum ad confusionem episcopi, dicens^b: 'Bene quidam vice quidam frater laycus frater^e Minor, sanctus homo, in 30
*f. 344^f. Anglia de paschali cereo^f dixit, quod, quando accenditur in ecclesia, ut ardeat, respundet et illuminat, quando vero imponitur ei cornu, extinguitur et fetet. Sic est de aliquo fratre Minore. Quando in ordine beati Francisci bene accenditur et ardet amore divino, tunc bene respundet et alios illuminat per bonum exemplum. Consideravi heri in prandio, qualiter episcopus noster passus est, quod fratres sui 35 genuflecterent coram eo, cum sibi in mensa ferula apponebant. Et ideo bene convenit ei quod frater ille de paschali cereo dixit. Audiens hec episcopus ingemuit et finito sermone genibus flexis rogavit fratrem Bertholinum custodem, qui erat dulcis homo et postea fuit minister, ut licentiam loquendi sibi dignaretur concedere; porro provincialis³ presens non erat. Qua obtenta excusavit se valde 40

a) sic e. cum longa littera j. b) sequitur c. atramento nigro scriptum. c) et delendum videtur.
d) sequitur littera hoc loco erasa. e) sic iterum e. f) penna cum nova columna mutata.

1) Nantelmus. 2) I. e. eius affinis vel cognatus est; saepe enim hanc vim habet attinere apud Sal. Eadem de Biolo dicta sunt infra f. 395^d. 3) In v. 13. Isaie, qui praecedit versus hoc loco exscripto, legitur: ego consolabor vos. 4) Cf. supra f. 341^d, 45 p. 316. 5) Minister Nantelmus.

F. CCC45^a. Quod episcopus Taurinensis reprehendit fratrem Rainaldum, ex eo quod episcopatum receperat.

F. 345^b. Qualiter responsum fuit Taurinensi episcopo cum scriptura divina et cum verbis Innocentii.

5 bene dicendo, quod revera iam fuerat cereus accensus, ardens, resplendens et 1249.
 illuminans in ordine beati Francisci, dando intuentibus bonum exemplum, sicut ^{Matth. 14.}
 scit frater Salimbene^a, qui duobus annis mecum habitavit in conventu Senensi¹,
 et vere cognoscit, qualem conscientiam habent fratres de Tuscia de preterita vita
 mea. Et etiam fratres istius conventus qui sunt antiqui conversationem meam
 10 noverunt, quia pro isto conventu ad studeptum Parisius missus fui. Si fratres
 fecerunt michi honorem in prandio genu flectendo, non ex ambitione mea pro-
 cessit, quia satis dixi eis, ne talia facerent; nec erat meum cum baculo percutere
 eos, nec eis precipere poteram nec audebam. Quapropter habeatis me excusatum,
 rogo, amore Dei, scientes, quod in me nulla fuit ambitio nec gloriatio vana.
 15 Cognosco enim quod dicit scriptura divina Eccli. XI: *In die honoris tui ne ex-* ^{Eccl. 4.}
tollaris. Et iterum alibi dicit: *Pascet et potabit ingratos et ad hec amara audiet*, ^{Eccl. 45.}
 Eccli. XXIX^a. Et talia dicens, genibus flexis, me vidente et audiente, dixit
 culpam suam, si alicui malum dedisset exemplum, et promisit, quod quam cicius
 20 posset cornua violenter sibi imposita removeret a se^b. Et post hec recommendavit
 se fratribus, et sic deduximus eum causa honoris et associavimus usque ad quoddam
 monasterium monachorum alborum prope Ianuensem urbem², ubi erat quidam
 senex, qui voluntarie episcopatum Taurinensem dimiserat³, ut in illo claustro sibi
 et Deo liberius^c posset vacare^b. Hic cum audisset, quod frater Rainaldus^d magnus
 25 clericus esset et noviter factus fuisset episcopus, suspiravit et dixit ei: *Miror te*
prudentem virum ad tantam stulticiam devolutum, ut episcopatum susciperes, cum
esses in nobilissimo ordine, scilicet beati Francisci, qui est ordo fratrum Minorum,
ordo perfectionis eximie, in quo qui perseveraverit usque in finem, procul dubio sal- ^{Matth. 24, 12.}
vus erit. In quo etiam ordine melius erat tibi humiliari cum milibus quam dividere
spolia cum superbis. Prover. XVI^b. Visum est michi, quod tu multum erraveris ^{Eccl. 19.}
 30 et quasi apostataveris, quia, cum esses in statu perfectionis et in vita contempla-
 tiva, ad activam redisti^e. Unde Dominus per prophetam dicit, quod etiam
 apostolus repetit ad Hebreos X: *Iustus meus ex fide vivit. Quodsi subtraxerit se,* ^{Eccl. 38.}
non placuit anime mee. Nam et ego episcopus fui similis tibi. Cumque viderem,
 quod fatuitates clericorum meorum non possem corrigere, ^{Luc. 2, 5.}
 35 *vanitatem et rani facti sunt, dedit suspendium anima mea et mortem ossa mea. Dimisi*
igitur episcopatum et clericos meos et volui potius salvare animam meam quam
me et illos perdere in gehennam. Et hoc feci exemplo beati Benedicti, qui deseruit ^{Matth. 10, 25.}
 aliquos monachos, eo quod ipsos discolos invenisset et malos^f. Cum autem ^{Eccl. 345^b.}

a) Salim h. l. e. b) sequitur ☩ atramento nigro scriptum. c) erius posset ua a Sal. post in
 40 marg. add., antea ua loco syllabae lib fortasse eraso. d) penna mutata in media voce a naldus in nore
 cersu scripta. e) sic e. f) sequitur ☩ minio scriptum.

1) A. 1241—1243. 2) S. Andreas de Sesto col de Sigestri (Sant' Andrea di Sestri)
 solum monasterium ordinis Cisterciensis prope Ianuam erat, sed hoc ad occidentem ab urbe sea-
 miliaris distans ad mare situm erat. Cum vero episcopus Ianua ad episcopatum suum Reatinum
 45 proficisceretur, ut Sal. infra narrat, oportuit eum Ianua orientem versus ire. Nescio an Sal.
 memoria lapsus sit. 3) Ugutio, qui a. 1243. episcopatum resignaverat. Cf. F. Savio, 'Gli
 antichi vescovi d'Italia' I, p. 372. 4) Gregorii M. Dial. II, 3.

F. 345^e. Quod sex sunt illa, per que cedendi episcopus potest licentiam postulare.

F. 345^d. Quod frater Rainaldus resignavit episcopatum domno pape coram cardinalibus suis.

1249.
Majj 14. verba huiusmodi audisset frater Rainaldus, non respondebat, cum esset litteratus et multum argutus, quia audiebat quod audire volebat, et quia cognoscebat, quod 5
*e. 20. episcopus verum dixisset. Dicit enim scriptura Eceli. IIII°: *Non contradicas verbo*
Prov. 20, 5. *veritatis ullo modo*^a. Tunc respondi et dixi Taurinensi episcopo, *ne sibi sapiens esse*
videretur: Pater, ecce dixisti, quod clericos tuos dimisisti; sed considera, si bene
*e. 17. fecisti. In Zacharia enim habetur: *O pastor et ydolum derelinquens gregem, Za. XI*^o.
*e. 20. Et in Ieremia sic dicitur: *Ubi est grex, qui datus est tibi, pecus inclitum tuum?* Iere. 13°. 10
Innocentius etiam papa III. inter multa alia, que dixerat, dixit euidam episcopo, qui
episcopatum recusare volebat. Decretalium libro I. *De remissione*¹ rubrica: *Nec*
Innocentius putes, quod ideo Martha malam partem elegerit, que circa plurima satagebat, quia Maria
optimam partem elegit, que non auferetur ab ea, quoniam, licet illa sit magis secreta, ista tamen est
magis fructifera. Et licet illa magis suavis, hec tamen magis utilis, cum in fecunditate sobolis lippitudo
Lye Rachelis pulcritudini sit prelata; quamvis simul in unum et contemplaticus esse valeas et actius
legislatoris exemplo, qui nunc ascendebat in montem, ut tibi gloriam Domini cum maiori cernebat liber-
tate, nunc vero descendebat in castra, ut cum utilitate necessitatibus populi procederet. Quapropter facilius
indulgetur, ut ascendat monachus ad presulatum, quam presul ad monachatum descendat^a. Et infra²:
Monemus itaque, ut laborem pastoralis regiminis non recuses, ne fortassis ad pedes suos cum Maria
sperneret, te recipere, qui sibi opus te divertenti sprecesses cum Martha sollicita ministrare. Quia vero
*f. 345^e. *in postulando cedendi licentiam institisti, te tibi duximus relinquendum, ut distinctis causis, propter*
quas cedere oporteat, si propter aliquam causam utilem et honestam in huiusmodi proposito perseveres, de
licencia nostra colas. Alioquin cedendi licentiam auctoritate apostolica tibi scias esse penitus interdictam,
quantum, et si penas habeas, quibus satagas in solitudinem advolare, ita tamen atrite^d *sunt neribus pre-*
*Nota*³ *ceptorum, ut liberam non habeas absque nostra permissione volatam*^a. Causas autem, propter
quas papa Innocentius III. iudicavit cedendum, superius posuit³, ubi dixit:
Intueri te utique volumus, quod hec sunt illa, per que cedendi episcopus potest licentiam postulare:
Consentia criminis. Debilitas corporis. Defectus scientie. Malicia plebis. Grave scandalum. Irregula-
ritasque persone. Sed in his omnibus est observanda cautela^a. Cum igitur talia perorassem⁴,
audiebant hinc inde episcopi. Frater^f vero Rainaldus nichil respondebat ad ista,
ne videretur in episcopali officio delectari. In mente vero sua disponebat deponere
onus impositum, quam citius sibi tempus occurreret opportunum. Ivit igitur ad
episcopatum suum. Cumque ibi fuisset, venerunt canonici ad ipsum videndum.
Et dixerunt ei de quodam concanonico suo iuvene et lascivo, qui magis laycus
quam clericus videbatur. Siquidem capillos usque ad scapulas longos habebat
nec clericam volebat portare. Et traxit eum per capillos episcopus et alapam sibi
dedit. Et vocavit parentes ipsius et propinquos, qui erant nobiles, divites et
potentes, et dixit eis: Iste filius vester aut eligat vitam laycalem aut talem
habitum portet, per quem clericus videatur, quia, quod taliter vadat, penitus 40
sustinere non possum^h. Et responderunt parentes ipsius et dixerunt episcopo:
*f. 345^d. Placet nobis, quod clericus sit, et quod faciatis de ipso quicquid vobis honestum
videtur et bonum. Tunc episcopus ipse met totondit sibi capillos et clericam

a) sequitur C minio scriptum. b) licet in marg. a Sal. suppl. c) sequitur re, quod delendum est, est enim prima sillaba sequentis verbi relinq., quod Sal. scribere hoc loco iam inceperat, sillabam delendam esse oblitus. d) atrite, e expuncto c.; adstricta Decret. e) sunt in marg. a Sal. suppl. f) penna mutata. g) cler. in marg. a Sal. suppl. h) sequitur C atramento nigro scriptum.

1) Tit. IX, c. 10, § 11. 2) Ibid. § 12. 3) Ibid. § 1. 4) Sane non memoria tenuit hanc epistolam Innocentii, ut eam perorare potuisset frater Sal.

F. CCC46^a. De responsione quam fecit frater Rainaldus cuidam cardinali, quando ibat pro pane.

sibi fieri fecit per orbicularem figuram, rotundam et magnam, ut, in quo peccaverat prius, per posterius emendaret. Et contristatus est ipse, cui talia facta fuerunt, coneanonici vero valde gavisii sunt. Cum autem frater Rainaldus opera clericorum salva conscientia dissimulare non posset, videns, quod ad viam honestatis et rectitudinis redire nolebant, summum pontificem adiit Innocentium quartum, qui Ianuam venerat¹, et resignavit dignitatem, quam sibi Lugduni contulerat², dicens, quod penitus decetero non esset episcopus. Papa vero, cum vidisset animi sui angustiam, promisit, quod absolveret eum, cum esset in Tuscia. Sperabat enim papa, quod forte frater Rainaldus adhuc voluntatem suam mutaret; quod minime fecit³. Venit autem frater Rainaldus et stetit Bononie multis diebus, sperans, quod papa inde transiret⁴, ut iret in Tusciam⁴. Cum autem fuit Perusii⁴, accessit frater Rainaldus ad papam et coram cardinalibus in consistorio offitium et beneficium resignavit: ponendo pontificalia, scilicet baculum, mitram et anulum, ad summi pontificis pedes. Et mirati sunt cardinales pariterque turbati, pro eo quod videbatur in hoc frater Rainaldus eorum statui derogare, quasi quod non essent in statu salutis in dignitatibus et prelacionibus positi. Turbatus est etiam similiter papa, pro eo quod eum personaliter consecraverat, et pro eo etiam quod credebat se Reatine ecclesie virum ydoneum contulisse, sicut ab omnibus credebatur et erat. Et rogaverunt ipsum multum cardinales et papa, quod amore Dei et propter honorem ipsorum et propter utilitatem ecclesie et animarum salutem non recusaret. Et respondit eis, quod laborabant in cassum de materia ista rogando. Et dixerunt cardinales: *Quid si angelus ei locutus est*, vel si ei Deus talia revelavit^{4, 23, 24}? Tunc videns papa obstinatum animum eius dixit ei: *Quamvis sollicitudinem et curam pastoralis regiminis habere non vis, saltem pontificalia remaneant tibi, et dignitatem et auctoritatem habeas ordinandi, ut ordo tuus de te quantum ad ista utilitatem aliquam consequatur*. Et respondit: *Penitus nichil habebom*⁴. Absolutus itaque venit ad fratres, et accipiens saculum^b sive peram vel sportam rogavit elemosinarium eadem die, qua fuit absolutus, ut eum pro pane duceret secum. Cumque sic iret mendicando per civitatem Perusii, occurrit sibi quidam cardinalis, qui a consistorio redibat, forte voluntate divina, ut videret, diceret et audiret. Et bene cognoscens eum dixit ei: *Nonne melius tibi erat, si fuisses episcopus, quam ire per hostia mendicando? Nonne Dominus dicit, quod *beatius est magis dare quam accipere**^{4, 25, 26}? Cui frater Rainaldus respondit: *Sapiens in Proverbiis dicit, quod *melius est humiliari cum milibus quam dividere spolia cum superbis**^{4, 26, 27}. Ad^d secundum dico, quod revera beatius est magis spiritualia dare quam mendicare ab aliis. Et hoc bene faciunt fratres Minores. Unde apostolus I. ad Cor. IX. *Si nos vobis spiritualia seminavimus, magnum est, si carnalia vestra metamus? Quasi diceret: "Non est magnum"*. Unde illud Ps.: *Sumite psalmum et date tympanum*^{4, 28, 29}.

a) sequitur $\text{\textcircled{C}}$ minio scriptum. - b) saculum corr. saculum (peram hoc loco Sal. scribere voluisse videtur), tum e superscripto (non a Sal., ut videtur, qui saepe saculum scripserit) corr. saculum e. c) sequitur $\text{\textcircled{C}}$ atramento nigro scriptum. d) Ad \dagger (secundum) non certe legere potui.

1) Ubi a. 1251. Maii 18 — Ian. 26. moratus est. 2) A. 1249. Mart. April. cf. supra f. 343^d. 344^a, p. 322. 3) Per Bononiam transit papam a. 1251. Oct. 11—28. 4) Ubi papa a. 1251. Nov. 5 — 1253. Apr. 27. moratus est.

F. 346^b. Quod frater Rainaldus obiit in conventu Senensi et unum paraliticum liberavit.

F. 346^c. De abbate Brittonii, qui fuit germanus fratris Rainaldi et litteratus et sanctus homo et fratrum Minorum amicus et precipuus benefactor.

1252. id est sumite spiritualia et date temporalia^{a. 1}. Et addidit frater Rainaldus: Nove⁶ f. 346^b. ritus, reverende pater, quia scriptura dicit: *Ego autem mendicus sum et pauper, et Ps. 87, 16. Dominus sollicitus est mei*. Et iterum: *Pauper sum ego et in laboribus a iuventute* *n. 4. 5. mea. Sed video, quia, sicut dicit beatus Iob XII: *devidetur iusti simplicitas, lampas contempta apud cogitationes divinum, parata ad tempus statutum*. Sed nichil horum *r. 18. vereor, et nichil mea interest, quia apostolus dicit I. ad Cor. III: *Si quis videtur 10 inter vos sapiens esse, in hoc seculo stultus fiat, ut sit sapiens. Sapientia enim huius* *n. 15. mundi stulticia est apud Deum^b. Et iterum ipse Dominus dixit Luc. XVI: *Quod hominibus altum est, abominatio est ante Deum*. Quapropter viam, quam didici in ordine beati Francisci, conservabo usque in finem, quia beatus Iob dicit XXVII: *Donec deficiam, non recedam ab innocentia mea, et iustificationem meam, quam cepi 15 tenere, non deseram*. Verumtamen unusquisque proprium donum habet ex Deo. Unus^c Ps. 19, 8. quidem sic, alius vero sic, sicut dicit apostolus I. ad Cor. VII: *Sed hi in curribus, et hi in equis, nos autem in nomine Dei nostri sperabimus*^a. Audiens hec omnia cardinalis et cognoscens, quia Deus locutus est in sancto suo, divertit ab eo et sequenti die in consistorio pape et cardinalibus retulit universa que ab episcopo 20 mendicante didicerat. Et miratus est papa cum cardinalibus suis^b. Frater vero Rainaldus dixit generali ministro fratri Iohanni de Parma, ut mitteret eum ad habitandum quo vellet. Et misit eum ad conventum Senensem, ubi cognoscebatur a multis^c. Et fuit ibi a festo omnium sanctorum usque post Christi nativitatem, et sic obiit et ivit ad Deum^d. Cunque infirmaretur infirmitate, de qua mortuus 25 est, erat Senis quidam canonicus maioris ecclesie, qui per sex annos paraliticus in lecto iacuerat, et tota mentis devotione se recommendaverat fratri Rainaldo^b. *f. 346^c. Hic in somnis circa diluculum audivit quendam sibi dicentem: Noveris, quod frater Rainaldus transivit ex hoc mundo ad patrem, et meritis ipsius tibi Deus plenam contulit sanitatem. Qui statim evigilans, cum se sensisset plenarie libera- 30 tum, vocavit puerum suum, ut sibi porigeret^e vestimenta. Et vadens ad cameram cuiusdam amici et concanonici sui retulit ei miraculi novitatem. Qui ambo in continenti festinanter venerunt ad fratres, ut narrarent eis miraculum tam apertum, quod Dominus illa nocte meritis beati Rainaldi dignatus fuerat operari^f. Cum que portam civitatis egressi fuissent, audiverunt fratres cantantes, qui corpus ad 35 ecclesiam deportabant. Et sic exequiis interfuerunt, et postea cum gaudio miraculum retulerunt^b. Fratres^g vero gaudentes dixerunt: Benedictus Deus in donis suis et sanctus in omnibus operibus suis! Vere tu es Deus, qui facis mirabilia magna solus. *Mirabilis Deus in sanctis suis, Deus Israel ipse dabit virtutem et fortitudinem plebi sue, benedictus Deus! Amen*. Hic fuit frater Rainaldus de Aretio 40 ex ordine fratrum Minorum, episcopus Reatinus, qui in vita sua fecit monstra et in-

a) sequitur C minio scriptum. b) sequitur C atramento nigro scriptum. c) alius Vulg. et sic supra p. 217, l. 19. d) iac. in lecto corr. in lecto iac., et erat e corr. e. e) sic e. f) operari a Sal. in marg. suppl. g) penna mutata.

1) Haec ex glosa Biblicae assumpta esse dixit Sal. supra f. 228^b. 329^b, p. 50. 285, 45 ubi etiam alia hoc loco dicta. 2) Cf. supra f. 344^d, p. 325. 3) Eum igitur a. 1252. post Dec. 25. vel mense Ian. a. 1253. obiisse apparet.

F. 346^d. De captione regis Hencii, que facta est per Bononienses in territorio Mutinensi.

De^a duobus sociis de Britania et de castro Britinorio.

F. CCC47^a. De qualitatibus regis Hencii, et quod frater Albertinus de Verona lusit ad taxillos pro eo, ut custodes eius darent ei ad manducandum.

morte mirabilia operatus est, quia^b potius humiliari cum mitibus quam divi-
dere spolia cum superbis. Litteratissimus homo fuit, magnus lector in theologia,
sollemnis et graciosus^c tam clero quam populo predicator, habens disertissimam
linguam et nunquam cespitantem; magnifici cordis fuit^d. Duobus annis¹ in con-
ventu Senepsi habitavi cum eo et in Lugdunensi et Ianuensi pluries eum vidi.
Hic me fecit fieri subdiaconum, cum adhuc esset privata persona^d. Non possem
credere alicui referenti, quod Tuscia talem hominem dare posset, nisi oculis meis
ego ipse vidissem. Hic^e habuit fratrem germanum in ordine Vallis Ambrosiane
sive Umbrose, qui in Romagnola in monasterio Bertenerii^o abbas fuit, sanctus,
litteratus et bonus et fratrum Minorum intimus valde amicus. Cuius anima re-
quiescat in pace! Nota^f, quod duo socii de Britania a curia Romana redibant,
qui illuc iverant causa devotionis pro-sanctuariis visitandis. Cum autem in Romagnola
essent, locaverunt se in quodam monte in cellis, ut ibi vitam heremiticam agerent.
Processu autem temporis congregate sunt ibi gentes ad habitandum et fecerunt
ibi pulchrum castrum, quod usque in hodiernum diem Britinorium^o appellatur ab
illis heremitis, qui ibi primitus habitaverant, qui fuerant de Britania. Horum
nomina aliquando scivi, sed modo memorie non occurrunt; pro sanctis habentur.
Anno^f Domini M^oCC^oXLIX^o erat potestas Ianuensium dominus Albertus Mala-
volta de Bononia³ et venit ad domum fratrum Minorum in die pentecostes⁴ volens
missam audire. Et ego eram ibi, et frater Pentecostes erat sacrista, homo sanctus,
honestus et bonus; et cum vellet pulsare campanam amore potestatis, qui venerat,
dixit potestas: 'Audiatis prius nova, que habeo, quoniam optimos habemus ru-
mores⁶. Audistis^h, quod Bononienses die sexto exeunte Maio¹ ceperunt regem
Hencium cum maxima multitudine Cremonensium et Mutinensium et Theutoni-
corum'. Erat autem rex Hencius, qui et Henricus, naturalis, id est non legiti-
mus, filius Friderici imperatoris condam depositi, et erat valens homo et valde
cordatus, id est magnifici cordis⁵, et probus armatus et solatiosus homo, quando
volebat, et cautionum inventor, et multum in bello audacter se exponebat peri-
culis; pulcher homo fuit mediocrisque stature. Hic, quando captus fuit, habebat
dominium Regii, Cremonae et Mutinae. Hunc per multos annos tenuerunt Bono-
nienses in carcere in communis palatio usque ad ultimum diem vite sue. Cum
autem quadam die custodes eius nollent ei dare comedere, ixit ad eos frater

a) haec posterius quam praecedentia scripta sunt. b) vox erasa in c.; voluit supplementum videtur.

c) sequitur iam h. l. predicator expunctum et linea producta deletum. d) sequitur C atramento nigro scriptum. e) sic h. l. c. f) penna mutata. g) sequitur C minio scriptum. h) Audiatis Sal. scribere voluisse videtur. i) maio c.

1) A. 1241—1243; cf. supra f. 344^d, p. 325. 2) In conventu Lugdunensi a. 1249. Mart. Apr., in Ianuensi a. 1249. Maii 13. 11; supra f. 343^d, 344^c—345^c, p. 322. 324 sqq.
3) Cf. Ann. Ian., SS. XVIII, p. 226. 4) Memoria lapsus est Sal. Pentecoste a. 1249. fuit die Maii 23, Hencius demum Maii 26. captus est, ut infra recte relatum est. Dominica post pentecosten (Maii 30) factum esse potest quod Sal. hoc loco narrat. 5) Is. 10, 12: magnifici cordis.

F. 347^b. De domno Guidone de Sesso, et de his qui apud Arolam suspensi fuerunt, et de iniuriis et convitiis, que religiosis hi qui erant ex parte imperii intulerunt.

Albertinus de Verona¹, qui erat sollemnis predicator ex ordine fratrum Minorum, et rogavit custodes, quod sibi amore Dei et sui comedere darent. Qui cum deprecanti nullatenus acquiescere vellent, dixit eis: 'Ludam vobiscum ad taxillos, et si vicero, habeo licentiam dandi sibi comedere'. Factum fuit. Lusit et vicit deditque comedere regi familiariter stando cum eo². Et omnes qui audiverunt hoc commendaverunt fratris caritatem, curialitatem et liberalitatem. Porro ab isto conflictu, in quo fuit rex captus et de suo exercitu multi prostrati, aliqui evaserunt in fugam conversi, aliqui fuerunt interfecti, aliqui vero ad carceres ducti et in compedibus valde bene detenti^b. Dominus vero Guido de Sesso, qui erat maior ex parte imperii in civitate Regina, fugiens periit et suffocatus est cum dextrario suo in sterquilino leprosorum de Mutina. Hic pessimus inimicus erat contra partem ecclesie. Unde, cum quadam vice multi capti essent a rege³ ex parte ecclesie in castro Arole⁴, quod est in episcopatu Regino, et ad suspendendum^d iudicati fuissent velletque confiteri, noluit indutias dare, ut confiteri possent, sed dixit eis: 'Non habetis necesse confiteri, quia vos estis sancti, cum sitis ex parte ecclesie, et sic statim ibitis in paradisum'. Atque sic isto prohibente sine confessione fuerunt suspensi. Item veniebat ad damum fratrum Minorum^e cum aliis malefactoribus suis tempore illo, quo inter ecclesiam^f et rem publicam guerra valida erat, et congregatis fratribus in capitulo, requirebat a singulis, unde essent; et habebat notarium et faciebat nomina fratrum scribi et dicebat cuilibet: 'Vade tu viam tuam, et tu vade similiter viam tuam, et decetero nec in loco nec in civitate ista audeas apparere'. Et sic expulerunt omnes, exceptis paucis, qui locum custodiebant; quibus, quando ibant per civitatem pro suis necessitatibus mendicando, convitia et maledicta dicebant, quod litteras falsas portarent, et quod proditores imperatoris existerent; nec fratres Minores nec Predicatores transeuntes per viam audebant ingredi civitatem Mutine, Regii vel Cremonae. Et si quando aliqui ignorantes aliquo casu ingressi fuissent, ad palatium communis adducti sub custodia tenebantur, et *plane tribulationis et aqua angustie* diebus aliquibus sustentati, opprobriose de civitatibus fugabantur, expellebantur, tormentabantur et interdum interficiebantur. Nam in Cremona et in Burgo Sancti Donini tormentati sunt plures. In Mutina ceperunt fratres Predicatores, qui portabant ferramenta pro hostiis faciendis, et duxerunt ad palatium communis cum opprobrio magno, di-

a) sequitur C atramento nigro scriptum. b) sequitur C nullo scriptum. c) sic ed. Parm., sed quod est penitus erant, legi nequit. d) suspenden e., deo recenti manu atramento superlito renovatum, ut et alia verba huius columnae. e) Na scriptum videtur in c. f) eccl. in loco raso.

1) De quo vide supra f. 266^b, p. 137. 2) Non, ut H. Blasius, 'König Enzo' (Breslau 1884) p. 136 sq., hanc narrationem veram esse credo. Non dicit Salimbene se ab Albertino ipso eam narratum audivisse, ideoque eam ab alio accepisse coniciendum est. Sane aliquid veri ei inesse concedendum est, sed non credendum est quod narrat, custodes regi cibos comedendos dare noluisse. Sane non ita Henricum a Bononiensibus tractatum esse patet ex epistola Henrici data a. 1258, quam edidit L. Astegiano, Codex dipl. Cremonae I, p. 302 sq., nr. 705. 3) Henricus. 4) Hoc a. 1249. mense Febr. factum est; cf. 'Cronache Modenesi' p. 51; Ann. Placent. Gib. p. 498, qui referunt CXII captos laqueo suspensos esse (circa centum 'Cron. Modenesi'); Thomas de Papia, SS. XXII, p. 515; Reg. Imp. V, nr. 3763. 5) Reginorum.

F. 347^c. De Iuliano de Sesso, qui fuit pessimus persecutor ecclesie, et ideo percussit eum Deus.

F. 347^d. Quod Parmenses et banniti de Regio multa mala fecerunt Reginis. De Crustinio, quod^a inundavit et destruxit pontes suos.

centes, quod stampum^b portabant ad monetam falsam et reprobam fabricandam^b. Nec etiam suis fratribus parcebant, quorum propinqui ex parte imperii totaliter dicebantur esse et pertinaciter erant, nec non et ipsi. Nam frater Iacobus de Pavia² ab eis fuit expulsus et ignominiose fugatus, et frater Iohannes de Bibiano et frater Iacobus de Bersello et multi alii. Et ut breviter dicam, in conventu¹²⁴⁷ Cremonae omnes qui erant ex parte ecclesie licentia^{ti} fuerunt; et ego eram presens eo anno³, quo Parma civitas mea, id est ex qua natus sum, rebellavit imperio. Processu vero temporis fratrem Hugolinum de Gavaça ad portam civitatis Regii diu detentum expectare fecerunt nec permiserunt intrare, cum tamen plures fratres germanos ex parte imperatoris in civitate haberet. Quid plura?¹⁵ Viri diabolici⁴ erant^c. Inter quos in malicia fuit precipuus quidam Iulianus de Sesso, qui fuit dominus legum, senex et *inveteratus dierum malorum*. Hunc rex Henricus fecit dominum Cremonae, Regii et Mutine, ut esset iusticiarius. Et fecit suspendi aliquos ex illis de Foliano et multos alios fecit interfici, pro eo quod erant ex parte ecclesie⁵. Et inde gloriabatur et non nullis dicebat: 'Videte, quomodo tractamus istos latrones'^c. Vere iste Iulianus membrum⁶ diaboli fuit. Et ideo paralisi percussit eum Deus, et totus ex uno latere factus est aridus, oculusque eius de capite est egressus, ita tamen quod remanebat in pristino loco, et sicut sagitta apparebat exterius, quod videre orribile erat. Ita etiam factus est fetidus, quod pre nimio fetore nullus sibi apropinquare^a audebat, excepta²⁰ quadam iuvenecula Theotonica, quam tenebat amasiam; cuius pulcritudo tanta erat, quod valde reputaretur severus, qui non eam libenter aspiceret. Iste Iulianus filius cuiusdam spurii fuit illorum de Sesso. De quo dicit propheta Ysa. ultimo⁷:
Puer C amorum maledictus erit. Unde poeta⁸:

Sparius ille puer nullum suadebit honestum.

Nam in plena concione quadam vice sive pluries dixit, quod melius erat calcem comedere quam cum his qui erant ex parte ecclesie pacem habere. Ipse vero comedebat bonos capones, et pauperes homines moriebantur inedia. Quid plura? Non diu in hoc mundo durat malorum prosperitas. Nam *ascendunt usque ad celos*²⁵ et postea *descendunt usque in abissos*, et *anima eorum tabescit in multiplicibus malis*. Mutatus est ventus, et hi qui erant ex parte ecclesie prosperari ceperunt, quia is qui dormiebat Iesus surrexit et *imperavit ventis et mari, et tranquillitas maxima facta fuit*⁹. Iste vero miser fugatus et asportatus fuit de civitate Regina latenter, et totus fetidus, excommunicatus et maledictus, sine confessione, sine communionem, sine satisfactione de hoc mundo recessit, vadens ad diabolum, patrem suum, cuius toto

40. a) sic c. b) sequitur C minio scriptum. c) sequitur C atramento nigro scriptum.

1) Ital. stampo, Stempel. 2) De quo vide supra f. 337^a, p. 306. 3) Cf. supra f. 229^c, p. 53. Salimbene non expulsus esse videtur, quia pater eius (et forte ipse tunc) partis imperialis fuerat. 4) 3. Reg. 21, 13: ut viri diabolici. 5) Cf. Reg. Imp. V, nr. 13665. 6) Henr. Septimell., De divers. fort. IV, 153, qui Amorem dicit. 7) Hoc a. 1265, factum esse videtur, cum illi de Sesso de civitate expellerentur: cf. Liber de temp. c. 272, p. 529.

F. CCC48^a. De domno Symone Iohannis^a Bonifacii, qui fuit magnus preliator
pro parte ecclesie tempore magne guerre.
De terremotu.

F. 348^b. De obsidione Mutine, et de Icilino de Romano, qui cepit Hest et alias
marchionis Hestensis terras.
De reedificatione Berselli.

tempore vite sue fuerat imitator^b. Sepultus fuit in villa Campagnole in quodam
fossato, sicut de quodam rege Iudeorum dicitur in Ieremia XXII: *Sepultura asini*
sepelietur, putrefactus et proiectus extra portas Ierusalem.
Item millesimo supraposito, scilicet M^oCC^oXLIX^o, Parmenses cum bannitis Regii con-
bussuerunt pontem Sancti Stephani de Regio et pontem de porta Bernonis et burgum Omnium
Sanctorum et burgum porte Bernonis¹. Et Crustinium^c inundavit et destruxit pontes suos et
ivit usque Mutinam X^a die intrante Iunio². Et eodem anno in mense Augusti
domnus Symon domni Iohannis Bonifacii de Manfredis³ intravit Novem^d, Arolam et Sanctum
Stephanum, que sunt terre sive ville in episcopatu Regino. Hic ex parte ecclesie
erat et fuit nobilis homo et pulcher et fortis, amicus meus et magnus bellator
tempore magne guerre⁴. Et congregati sunt ad eum multi, qui erant amaro
animo et de domibus suis expulsi, et sicut principem sequebantur⁵. Et divulga-
batur nomen eius⁶, quia multa faciebat digna relatu, comburendo, capiendo, de-
struendo, interficiendo, sicut malicia guerrarum requirebat tempore illo. Item
eodem anno in mense Septembris inter nonam et vesperam terremotus magnus fuit. Et eodem
anno Bononienses et banniti Mutine et Romagnoli obsederunt Mutinam et burgos combusserunt et
manganaverunt eam in mense Septembris. Et Icilinus^f de Romano cepit Est, quod est
castrum marchionis Hestensis, et alias terras marchionis similiter cepit, quia Aco
marchio erat cum Parmensibus, qui faciebant castrum Berselli. Et Mutinenses inierunt
fodus cum Bononiensibus et habuerunt duas potestates, unum^g pro qualibet parte, et recuperaverunt
omnes suos captivos, qui in compedibus tenebantur.
Item^h millesimo supraposito post festum sancti Antonii Paduani sive Hispani,
qui est ex ordine fratrum Minorum, de conventu Ianuensi recessi cum socio meo,
et venimus Bobium et vidimus unam de ydriis Domini, in qua Dominus ex aqua
vinum fecit in nuptiis. Dicitur enim esse una ex illis. Si est, Deus novit, cui
nota sunt omnia, aperta et nuda. In ea sunt multe reliquie. In altari monasterii
Bobii est. Et sunt ibi multe reliquie beati Columbani, quas vidimus. Post
hec venimus Parmam, unde oriundi eramus, et ibi fecimus facta nostra. Post
recessum vero nostrum de Ianua venit illuc generalis minister frater Iohannesⁱ
de Parma. Cui fratres Ianuensis conventus dixerunt: Quare, pater, abstulistis
nobis fratres vestros¹, quos miseratis huic? Gaudebamus amore vestro, quod hic

a) Io. c. b) sequitur C atramento nigro scriptum. c) Crustunum Alb. Mil. d) noue-e.
e) sequitur C minio scriptum. f) Ycolinus Alb. Mil. g) sic c. h) hoc loco non versus notus
coeptus, sed tantum C minio scriptum precedit in c. i) sic (urq) scriptum in c.

1) Nescio, num haec Sal. noverit an e coniectura adiecerit, ut supra pontem addidit, quia
Liber de temp. tantum habebat: et de porta Bernone. Etiamunc est via Porta Brennone in
urbe Regina. 2) Hoc die Parmenses burgos Regii combussisse tradit Liber de temp., ut
videtur. Sed quia ibidem inordinate his de rebus relatum erat, Sal. inductus est, ut hoc die
inundationem factam esse opinaretur. 3) Cf. supra f. 284^b, p. 177, n. 7. 4) Eadem
fere vide infra f. 404^d. 5) Cf. supra p. 187, l. 22—24. et p. 211, l. 31. 32. 6) Cf.
2. Paral. 26, 8: et divulgatum est nomen eius; cf. 1. Paral. 14, 17. Eccli. 47, 17.
7) Iohannino de Ollis. 8) A capitulo generali Mettensi, quod die Maii 23. et sequentibus

F. 348^r. De captione Lodoyei regis Francie, que facta est per Saracenos in partibus ultramarinis.

De humilitate regis Francie, et de restitutione Damiate, et de reedificatione terrarum multarum.

erant nobiscum, et quia boni fratres sunt et consolatorii et bene se habuerunt^a, 1249.
Tunc respondit minister et dixit: 'Et ubi sunt? Numquid non sunt in domo ista?'
Et dixerunt: 'Non, pater, quia frater Ruffinus, minister Bononie, revocavit eos ad
suum provinciam'. Tunc generalis dixit: 'Novit Deus, quod nichil scivi de ista
obedientia, immo credebam, quod essent in ista domo, et multum mirabar, quod
10 non veniebant ad me'. Postea invenit nos Parme et vultu iocundo dixit nobis:
'Multum discurritis, pueri, modo in Francia, modo in Burgundia, modo in Pro-
vincia, modo in conventu Ianuensi, modo in Parmensi [habitare^b disponitis]. Si
possem ita quiescere sicut vos, non tantum discurrerem'. Et dixi sibi: 'Vobis,
pater, incumbit^c labor ambulandi ratione ministerii iuxta illud quod Dominus
15 apostolis dixit Io. XV^d: *Posui vos, ut eatis et fructum afferatis, et [fructus] vester*
maneat'. De Helya dicitur, quod ibat quocumque eum ferebat voluntas, III. Reg.
XIXe. De nobis vero sciatis, quod semper nobiscum fuit obedientia vera et pura'.
His auditis accepit satisfactionem. Diligebat enim nos. Cum autem fuimus
Bononie, quadam die in camera sua dixit fratri Ruffino ministro: 'Ego posueram
20 istos fratres in Ianuensi conventu, ut studerent, et tu removisti eos inde^a'.
Respondit frater Ruffinus: 'Pater, hoc feci pro consolatione eorum, quia miseram
eos in Franciam eo tempore, quo imperator Parmam obsidebat; ideo revocando
ipsum credebam eos consolari^e'. Tunc dixi generali ministro: 'Ita fuit, pater, sicut
ipse dicit'. Tunc dixi sibi generalis: 'Locabis ergo^f eos bene, ut sint consolati
25 et intendant studio et non tantum discurrant'. Respondit frater Ruffinus: 'Li-
benter, pater. Faciam eis gratiam et consolationem amore vestro et amore ipsorum'.
Tunc retinuit socium meum Bononie, ut corrigeret sibi Bibliam suam, me vero
misit Ferariam, ubi continue habitavi septem annis, quod non mutavi locum^g.

Anno^e Domini M^oCC^oL. captus est Lodoyeus rex Francie, et maior pars ex-
30 ercitus Gallici, qui cum rege transfretaverat, a Saracenis est interfecta. Sed et
prius pestilentia et inedia multi periere. Habuerunt enim caristiam et penuriam
comestibilium rerum et victualium, nec talem dispositionem aeris habebant, qualem
in terra sua^e. Ad ultimum vero reddita Damia restitutus est rex et a Saracenis
dimissus. Et rediens ad partes fidelium edificavit Cesaream Phylippi² et alias
35 multas terras, faciens muros et domos et turres. Cunque exercitus eius in III^{or}
partes esset divisus diversis in locis propter huiusmodi opera facienda, irruerunt
Saraceni in uno istorum locorum super laborantes inermes et omnes interfecerunt^e.
Quod audiens rex, qui alibi erat, festinanter venit et fecit foveam fieri et pro-

a) sequitur C minio scriptum. b) hab. disp. in marg. a Sal. suppl. c) ingbit c. d) pemia
40 mutata. e) sequitur C atramento nigro scriptum. f) g (ergo) a Sal. superser. g) littera init. A
minio picta.

diebus celebratum esse videtur (cf. Thomas de Eccleston coll. XV (14), *Analecta Francisc. I*,
p. 255), Ianuam ivisse videtur generalis, forte postquam, ut conicio, papam iterum Lugduni
visitavit; cf. supra f. 335^d, p. 300, et quae ibi n. 6. adnotavi. 1) A. 1249, aut fere
40 mense Iulio aut post Oct., ut videtur, ad a. 1256. Cf. supra f. 279^d, 337^d, p. 165. 306,
infra f. 366^d. Vide etiam quae ad f. 369^d. adnotavi. 2) Potius muros Cesareae Pala-
estinae a. 1251.

F. 348^d. Quod hi qui erant ex parte ecclesie multa mala intulerunt Reginis. Et quod hi qui erant ex parte imperii debellaverunt Parmenses et carrocium eorum habuerunt et ex eis tria milia.

F. CCC49^a. Hic numerantur marchiones de Lupis, qui domni Bernardi Rolandi Rubei nepotes fuerunt.

1253. priis manibus sepelivit eos, nec laborem timuit nec fetorem aborruit¹. Et mirabantur milites regis de tanta eius humilitate. Ideo bene congruit isti regi quod de Booz in libro Ruth dicitur II¹: *Benedictus sit a Domino, quoniam eandem gratiam, quam prebuerat vivis, servavit et mortuis*. Item millesimo^a supraposito in mense Iunii, in sancto Vito fecerunt vastum Reginis Bononienses, Mutinenses, banniti Regii, Parmenses, Romagnoli, Tusciani et Ferarienses a strata superius usque ad circas, et dederunt mercatum Parmensibus. Et Regini iverunt ad Novemb^b et combusserunt circam et vastaverunt, undique et ceperunt multos homines et iumenta. Et ceperunt Campagnolam cum ducentis^c hominibus. Postea die Iovis post festum beate Marie virginis, id est XIII¹ die exeunte Augusto, venerunt Parmenses qui erant extra Parmam ex parte imperii et habitabant in Burgo Sancti Donini contra Parmam cum Mutinensibus^{e,3} et cum Uberto Pelavisino marchione, qui erat dux et capitaneus istius exercitus; et Parmenses, egressi de civitate cum carrocio contra eos, congressi sunt cum eis in loco qui dicitur Agrola⁴, ubi condam Victoria civitas fuerat. Et facta est pugna grandis in strata solummodo, quia propter foveas ad agros exire non poterant; nec preliati sunt nisi milites hinc et inde, id est ex utraque parte cuiuslibet exercitus, et non omnes, sed aliqui, quia strata amplum bellum non capiebat. Et dominus Mons Lupus marchio, magnus bellator et fortis armatus, de Parmensibus et Cremonensibus multos prostravit in strata. Erat enim doctus ad bellum⁵ et fortis et securus ut leo. Tandem prostratus est ipse et interfectus in strata. Hic domni Bernardi Rolandi Rubei, cognati pape Innocentii quarti, ex sorore nepos fuit cum aliis V^d fratribus, qui magni barones fuerunt et habitabant in Parma in capite pontis. Primus istorum dominus Hugo, secundus dominus Guido, tertius dominus Rolandus, quartus dominus Mons, de quo presens est sermo, quintus dominus Gottefredus. Hic fuit in ordine Templariorum magnus et potens et multum reputatus, eo quod marchio esset. Omnes supradictos vidi et cognovi, et dicebantur marchiones Lupi de Soragna, que villa erat, in qua possessiones habebant, distans inferius a Burgo Sancti Donini per miliaria V. Porro Parmenses qui erant extra Parmam ex parte imperii videntes, quod in supradicto conflictu sui inferiores esse ceperunt, giraverunt ex latere et fecerunt insultum contra civitatem currendo et clamando:

a) Item millesimo c. b) nove c. c) nonnulla verba huius loci alio atramento post renovata sunt. d) numerum non satis certo legere mihi visus sum, haud tamen dubius est, cum infra quinque fratres recenseantur; suis male ed. Parm.

1) Cf. Joinville ed. N. de Wailly § 582: 'Vie de St. Louis par le confesseur de la reine Marguerite' c. 11, SS. rerum Gall. XX, p. 99 sq.; Guill. Carnot, Vita Ludovici IX, ibid. p. 31 sq. Nihil fere Sal. de his rebus ab ipso perplexo narratis compertum habuit. Cum Sidon civitas a Saracenis a. 1253. Im. invaderetur, multi interfecti sunt, quos rex sepeliendos curavit. 2) Liber de temp.: CCLX. 3) Mutinenses non fuerunt in isto proelio, qui a. 1249. cum Bononiensibus pacem fecerant. Sal. Cremonenses infra ipse recte scripsit et Liber de temp. c. 254 (Cremonenses ceperunt carocium etc.) habet. Cf. Reg. Imp. V, nr. 13771a. 4) Cf. supra f. 291^b. 342^d, p. 194. 319, ubi locus hic vel contrata dicitur Grola, ut etiam in Libro de temp. c. 251. 5) Cf. supra p. 43, n. 5; Cant. 3, 8: ad bella doctissimi.

F. 349^b. Quod processu temporis mirabiliter ulți sunt Parmenses de his qui tempore guerre intulerant eis mala.

'Ad civitatem, ad civitatem!' Populares vero, qui de Parma ad bellum exiverant, hoc audientes, dimisso carrocio et militibus suis in strata, qui fortiter dimicabant, cum magna fuga in civitatem reversi sunt. Quam cum intrare vellent, fractus est pons in circa, et multi sunt in fovea suffocati. Domini autem nutu factum est, ut non auderent hostes ingredi civitatem, quia beata virgo, quae honoratur in ea, noluit deserere suos. Verumtamen peccatis exigentibus et tempore taliter percurrerent Parmenses intrinseci infortunium habuerunt. Et ceperunt hostes eorum carrocium, quod derelictum erat in strata, et ex eis tria milia^b, et multos milites ibi fecerunt^c. Potestas Parmensium de civitate erat tunc temporis dominus Castellanus de Carbonisiis¹ de Bononia, qui non fuit captus, quia optime scivit sibi cavere. In glareis fluminis Tari ligaverunt captivos, ut dixit michi dominus Glarattus, qui ibi^d fuit ligatus. Et tot videbantur, quod credebat, quod omnes Parmenses capti fuissent^e. Duxerunt autem eos Cremonam et in compedibus et in carceribus posuerunt, et ut se redimerent, et vindictam ex eis facerent, ludibria multa exercebant in eos. Et suspendebant eos in carceribus per manus et per pedes et extrahebant eis dentes terribili et horribili modo et buffones ponebant in ore ipsorum. Et inventores novorum tormentorum tunc temporis extiterunt. Et Cremonenses pessimi fuerunt contra Parmenses captivos, sed et Parmenses qui erant ex parte imperii deteriores fuerunt inventi^f. Fecerunt enim contra illum quod Dominus precipit Levitici XIX: *Non queras ultionem nec memor eris iniurie civium tuorum*. Et iterum Eccli. X: *Omnis iniurie proximi ne memineris et nichil agas in operibus iniurie*. Quod male servaverunt, quia multos ex eis occiderunt^g. Quapropter pro Parmensibus qui erant ex parte ecclesie, quibus talia acciderunt, congrue potest dici quod legitur II. Macha. VI: *Obsecro autem eos qui hunc librum lecturi sunt, ne abhorrescant propter adversos casus, sed repulent ea que acciderunt non ad interitum, sed ad correctionem generis esse nostri. Etenim multo tempore non sincere peccatoribus ex sententia agere, sed statim ultiones adhibere, magni beneficii est inditium* et cetera. Processu autem temporis mirabiliter ulți sunt Parmenses qui erant ex parte ecclesie tam de Cremonensibus, qui talia fecerunt, quam de Parmensibus qui habitabant in Burgo Sancti Donini, et de Pelavicino similiter, iuxta verbum quod scriptum est: *Filia Babylonis misera, beatus qui retribuet tibi retributionem tuam, quam retribuisti nobis*. Et iterum Iere. L: *Preparamini contra Babylonem per circuitum. Omnes qui intenditis arcum debellate eam. Non parcatis iaculis, quia Domino peccavit. Ultionem accipite de ea. Sicut fecit, facite ei. Disperdit satorem de Babylone et tenentem falcem in tempore messis a facie gladii columbe. Item Ysa. XIII: *Perdam Babylonis nomen et reliquias et germen et progeniem, ait Dominus*. Item in persona ecclesie dixerat Ieremias in Trenis I: *Omnes inimici mei audierunt**

40 a) cum a Sal. in marg. suppl. b) supple pedites ex Libro de temp. c) sic c. pro ceperunt, ut Liber de temp. p. 521. habet, Sal. procul dubio vocem interfecerunt in mente habente. d) ibi a Sal. superser. e) sequitur C minus scriptum. f) sequitur C atramento nigro scriptum. g) correptionem Vulg. h) tenditis Vulg.

1) Castellanus domine Hostie Ann. Parm. mai. p. 675. 2) Secundum Ann. Parm. mai. 1575 capti sunt; 50 milites et 2000 pedites secundum Ann. Placent. Gib. p. 502; 2000 etiam secundum Ann. Brix., SS. XVIII. p. 820, et Cremon., SS. XXXI, p. 18; 3000 pedites et multi milites secundum Ath. Milioi Liber de temp. c. 254, quod ipse Sal. l. 10, repetivit.

F. 349^d. De corpore Domini tractatur hic incidenter et decenter usque ad locum illum, ubi scribitur¹: *Fridericus secundus imperator condam et cet.*

malum meum, letati sunt, quoniam tu fecisti. Adduxisti diem consolationis, et fiet similes mei. Ingrediatur omne malum eorum coram te, et deridemia eos, sicut deridemiasti 5
^{n. 3.} *me propter omnes iniquitates meas.* Ad idem facit quod dicit Iere. II°: *Omnēs qui devorant eum, scilicet populum divino cultui mancipatam, delinquant, mala venient super eos, dicit Dominus.* Quod patuit in rege Hencio, quando a Bono-
 1249. niensibus captus fuit cum Cremonensibus et Theotonicis suis. Et quidem iuste, quia prelatos ecclesie, qui ibant ad concilium tempore pape Gregorii noni, cum 10
 1241. Pisanis ceperat in mari Pisano². Et sic impleta est imprecatio illa, quam Ecclesiasticus
 11. 12. fecerat, dicens Eccli. XXXVI°: *Qui pessimant plebem tuam, invenient perditionem. Contemp-
 caput principum inimicorum dicentium: Non est alius preter nos.* Ad hanc vindictę materiam
^{n. 5.} pertinet quod Dominus Moysi dixit Exo. XXXIII°: *Loquere filiis Israel: Populus durę cervicis es. Semel ascendam in medio tui et delebo te.* Nota, quod est duplex ascensus, 15
 scilicet ab inferioribus ad superiora et ab occultis ad manifesta. De primo dixit Dominus
^{n. 12. 17. 348^b.} ad Moysen Exo. XXIII°: *Ascende ad me in montem et esto ibi.* De secundo Dominus
^{n. 5.} dicit Naum III°: *Revelabo pudenda tua in facie tua et ostendam gentibus audacitatem tuam et*
 Exod. 33, 5. *cet.* Cum ergo Dominus dicit: *semel ascendam in medio tui et delebo te*, comminatio est
 captivitatis, Babilonice vel Romane³. Multum dilata fuit ista responsio. Sed plus 20
 dilata fuit responsio Domini. Cum enim dedisset Dominus manna Iudaico populo in
^{n. 16.} deserto, sicut habetur Exodi XVI°: *Filii Israel dicebant sibi invicem: Manna? Quod significat: quid est hoc?* Licet Moyses responderit eis tunc^b dicens: *Iste est panis, quem dedit Dominus vobis ad vescendum,* verius tamen^c et melius respondit eis Dominus, cum dixit
^{n. 26.} Mat. XXVI°: *Hor est corpus meum.* Prefiguravit enim illud manna dominicum corpus 25
 triplici ratione. Quarum prima est, quia, sicut manna de celo datum fuit, sic et dominicum corpus, cum celebratur^d missa, cotidie datur de celo. De primo habetur
^{n. 24, 25.} Exo. XVI. Ideo dicit Ps.^o: *Pluit illis manna ad manducandum et panem celi dedit eis, panem angelorum manducavit homo.* De secundo habetur in quarto Dialogorum libro
 Gregorius^e, circa finem³, ubi Gregorius ita dicit: *Quis enim fidelium habere dubium possit* 30
in ipsa immolationis hora ad sacerdotis vocem celos aperiri, in illo Iesu Christi misterio, angelorum
choros^f adesse, summis ima sociari, terram celestibus iungi, unum quid^g ex visibilibus et invisibi-
^{n. 41.} *lilibus fieri^h?* Hinc ipse ait Io. VI°: *Ego sum panis vivus, qui de celo descendi.* Et
^{n. 13.} Io. III°: *Nemo ascendit in celum nisiⁱ qui de celo descendit, filius hominis, qui est in celo.*

a) rōne scriptum videtur in c. b) tū (tunc) a Sal. in marg. suppl. c) tñ (tamen) a Sal. 26
 superscr. d) celebratur corr. celebratur c. e) G^o. c. f) coros corr. choros c. g) unumque Greg.
 h) e legi nequit. i) sequitur filius delet.

1) F. 352^a, p. 341, l. 27. 2) Non Hencius rex in illo proelio fuit. Ut hoc crederet Sal., adductus esse videtur verbis bullae Innocentii IV, qua imperatorem in concilio Lugdunensi depositum esse pronuntiavit, MG. Epist. pont. sel. II, p. 92, J.L. Sectio IV, Const. II, p. 511, 40 ubi de hac re dictum est: *destinato Ensio filio suo cum multitudine galearum etc. Quam bullam aliis locis Sal. exscripsit. Etiam Thomas de Papia, SS. XXII, p. 514 sq. (p. 515: Hic . . . prelatos cepit in mari Pysano ad concilium venientes), cuius Cronica et Sal. olim legisse videtur, et Mathews Paris., SS. XXVIII, p. 215, et auctor Anualium Bergomat., SS. XXXI, p. 334, iisdem verbis lectis commoti esse possunt, ut idem de Hencio 45 assererent. Cf. Reg. Imp. V, nr. 13370a. 3) Cap. 58.*

F. CCCL^a. Quod manna prefiguravit dominicum corpus triplici ratione.
 Quod filius Dei in tribus locis dicitur totus esse.
 Quod aliquando bonum est^a communicare, aliquando bonum cessare,
 quod ostenditur Zachei et centurionis exemplo, quorum unus
 Dominum recepit letanter, alter se reputavit indignum.

Quod intelligitur 'propria virtute'. Unde illud Io. VI°: *Nemo potest venire ad me, nisi pater, qui misit me, traxerit illum*^b. Et nota, quod filius Dei locatiter 'est in celo, per sonaliter in verbo, sacramentaliter in altari. Verba sunt Innocentii pape tertii¹. Cum ergo dixit filius Dei: *Nemo ascendit in celum nisi qui de celo descendit, filius hominis, qui est in celo*, intelligitur 'propria virtute', ut dictum est. Alioquin frustra dixisset Io. XIII°: *Volo parare vobis locum. Et si abiero et preparavero vobis locum, iterum veniam et accipiam vos ad me ipsum, ut ubi sum ego et vos sitis*. Et iterum Io. XVII°: *Pater, quos dedisti michi, volo, ut ubi sum ego et illi sint mecum, ut videant claritatem, quam dedisti michi*. Quod autem dixit: *qui est in celo*, cum homo esset et videretur et loqueretur in terra, hoc ideo dixit, quia simul fuit viator et comprehensor. Unde illud Ps.^o: *Simul in unum dives et pauper*. Ascendendum autem erat ei, quia descenderat, sicut dicit apostolus ad Ephe. III°: *Quod autem ascendit, quid est, nisi qui et descendit primum quidem in inferiores partes terre? Qui descendit ipse est et qui ascendit super omnes celos, ut adimplet omnia*. Descensum filii Dei suis orationibus meruerant prophete iuxta illud Ps.^o: *Domine, inclina celos tuos et descende*. Dicit se exauditum: *Inclinavit celos et descendit*. Item Ys. LXIII°: *Ultimam dirumperes celos et descenderes, a facie tua montes defluerunt, id est superbi humiliarentur videntes te in humana carne humiliatum. Unde subdit infra: Descendisti, et a facie tua montes defluerunt*. Item Iere. XIII°: *Quare quasi colonus futurus es in terra et quasi viator declinans ad maverandum? Quare futurus es velut vir vigils et fortis, qui non potest saltare?* Quod autem dixit: *quasi viator declinans ad maverandum*, hoc est quod dixit Osee XI°: *Declinavit ad vnam, aut reseretur, scilicet ad humanum genus declinavit*. Unde dixit Zacheo Luc. XIX°: *Zachee, festinus descende, quia hodie in domo tua oportet me manere*. Et festinus descendit et cepit illum gaudens. Et cum viderent omnes matrem urabant dicentes, *quia ad hominum peccatorem divertisset*. Nota, quod centurio Domino dixit, quando ad domum suam se iturum promisit, Mat. VIII°: *Domine, non sum dignus, ut intres sub lectum meum, sed tantum dic verbo, et sanabitur puer meus*. Ideo nota, quod bonum est interdum recusare cum centurione, id est a communione abstinere, quando homo se cognoscit et sentit indignum, et bonum est suscipere cum Zacheo, quando homo cognoscit se dignum, id est quando non habet remorsum mortalis peccati. Secunda ratio, quod manna prefiguravit dominicum corpus, fuit, quia, sicut de manna dicitur Exodi XVI°: *Nec qui plus collegerat, habuit amplius, nec qui minus paraverat, reperit minus, sed singuli iuxta id quod edere poterant congregaverunt*: sic de corpore Domini dicitur et verum est, quod, sicut est in tota hostia totum, sic in qualibet parte fracte hostie totum². Unde potest dicere sumens quod dicit beatus Bernardus: *Totus michi datus est, totus in meos expensus est usus*. De Domino dicit. Tertia ratio Bernardus³ est, quia, sicut de indigne servantibus et tractantibus manna dicitur, quod *scelere cepit vermibus atque computruit*, sic de corpore Domini dicitur, quod non est indigne tractan-

a) c (est) a Sal. superser. c. b) eum Vulg. c) venio Vulg. d) a (autem) scendit corr. e) ascendit c. e) qd' (quidem) in marg. a Sal. suppl. f) descendet corr. (?) descendit c. g) ut Vulg. h) haec vox a tramento obruta certo legi nequit. i) sic c.; ut Vulg. k) quod Vulg. l) centurio penitus detritum certo legi nequit. m) suam ad certo legi nequit. n) ipse, ut dicitur, c. o) B. c.

1) *Mysteriorum missae l. IV, c. 44, Innocentii III. Opera (Coloniae 1575) I, p. 396; Migne, Patrol. Lat. CCXVII, col. 886.* 2) Cf. *ibid. IV, c. 8, Migne l. l. col. 861.*

F. 350^c. Quod viri ecclesiastici dominicum corpus reservant in ecclesiis et oratoris suis propter tria.

F. 350^d. Quod propter IIIor rationes malefaciunt qui semper expectant ad dominicum corpus mutandum de piscide, quando a multis communicatur in missa.

r. 27-29. dum neque sumendum. Unde apostolus dicit I. ad Cor. XI: *Quicumque^a manducaverit*
 r. 350^a. *panem vel hiberit calicem Domini^b indigne, reus erit^c corporis et sanguinis Domini. Probat*
autem se ipsum homo, et sic de pane illo edat et de calice bibat. Qui enim manducat et bibit
indigne, iudicium sibi manducat et bibit, non discernens corpus Domini. Et nota, quod
 r. 35. *filii Israel XL annis comederunt manna, donec venirent in terram habitabilem. Hoc cibo alii*
 r. 12. *habetur Iosue V: Defecit manna, postquam comederant de fructibus terre, nec usi sunt ultra*
illo cibo filii Israel, sed comederunt de fructibus presentis anni terre Chanaan. Nota^d,
 quod Dominus precepit Moysi, quod servaretur manna in memoriam signum, sicut
 r. 32-34. *habetur Exodi XVI: Dixit autem Moyses: 'Iste est sermo, quem precepit Dominus: Imple*
gomer^e ex eo, et custodiatur in futuris retro generationes, ut auerint patrem, quo alii vos in
soldatidie, quando educti estis de terra Egypti'. Dixitque Moyses ad Aaron: 'Sume vas unum
et mitte^f ibi manna^g quantum potest capere gomer, et repone coram Domino ad servandum in
generationes vestras, sicut precepit Dominus Moysi. Pysitque illud Aaron in tabernaculo reser-
 vandum. Simili modo ecclesiastici viri dominicum corpus reservant in ecclesiis et
 oratoris suis propter tria. Primo, ut pro infirmis possit haberi ad communicandum
 eos, cum necesse fuerit. Secundo, ut exhibeamus ei reverentiam debitam et devotam,
 ad quam quilibet Christianus tenetur toto tempore vite sue. Qui etiam potest Dei filio
 dicere cum Tobia IX: *Si me ipsum huiusmodi tibi seruum, non ero contignus prudentie tue.*
 r. 2. Hinc Ysa. ait LXIII: *Miserationem Domini recordabor, laudem Domini super omnibus que*
 r. 350^b. *reddidit nobis Dominus et super multitudinem bonorum domus^h Israel, que largitus est eis se-*
condum indulgentiam suam et secundum multitudinem miserationum suarum. Et dixit: Verum-
tamen populus meus est, filii non negantes. Et factus est eis salvator. In omni tribulatione
eorum non est tribulatus, et angelus faciei eius servavit eos. In directione sua et in indulgentia
sua ipse redemit eos, et portavit eos et levavit eos cunctis diebus seculi. Hinc Damascenusⁱ
 r. 350^c. *Damascenus^h ait: 'Euge, o Christe, Dei verbum et sapientia et virtus et Deus omnipotens, quid*
tibi pro his omnibus inopes nos retribuimus? Tanta enim universa, et petis a nobis nichil quam
salvari, ipse et hoc tribuens et accipientibus gratiam sciens propter ineffabilem bonitatem. Tibi
gratia, qui esse dedisti et bene esse gratificasti, et eos qui ex hoc^k ceciderant rursus reducens ad
 id, propter ineffabilem condescensionem. Tertio, quia Dominus promisit habitare nobiscum,
 r. 3. quod facit in sacramento altaris. Unde ait Iero. VII: *Bonas facite vias vestras et studia*
 r. 28, 29. *vestra, et habitabo vobiscum in loco isto. Item Mat. ultimo^l: Ecce ego vobiscum sum om-*
 r. 18. *nibus diebus usque ad consumationem^m seculi. Hinc Salomon ait II. Paralipo. VI: Ergone*
 r. 14. *credibile est, ut habitet Deus cum hominibus super terram? Certe credibile est, quia verbum*
 r. 14. *caro factum est et habitavit in nobis, Io. I. Et nota, quod aliqui sacriste semper*

a) Q¹⁹, c. b) dñi a Sal. superscr. c) erit a Sal. superscr. d) penna mutata. e) man e.
 f) domui Vulg. g) dixit Vulg. h) da⁹ e. i) li (= hec) e. k) ult e. saepe. l) sic e.

1) De fide orthodoxa IV, 4, Ioh. Damasc. Opera ed. M. Lequien I, p. 256; Migne, Patrol. Graeca XCIV, col. 1110. Versio Latina huius libri Iohannis Damasceni, quam Sal. vel is quem secutus est exscripsit, sive Burgundionis sive Roberti Grossae-testae (cf. supra s. f. 307^a, p. 233), non edita est.

F. 351^b. Quod manna multis rebus assimilatur.

in missa conventuali, quando fratres communicant, volunt mutare hostiam consecratam in piscide et in templo¹, in quo corpus Domini conservatur, et credunt bene facere, sed male faciunt propter III^{or}. Et primo, quia misse officium impeditur, et fratres gravantur, et seculares mirantur. Secundo², quia ipsemet sacerista, si est sacerdos, in una missa privata potest hoc facere cum duobus ceterariis, etiam non presente conventu. Tertio, quia aliquando ponit hostias ex eadem fornata³ cum prima, quam removet, quod est dicere: non fecit hostias novas. Et longe melius debet conservari hostia consecrata quam non consecrata, tum quia in pulchriori loco servatur, tum etiam quia in ea Deus est, [qui^b est omnium conservator]. Patet hoc per exemplum. In Regina civitate Exemplum destructa fuit quedam ecclesia, in cuius altari corpus Domini pro reliquiis positum fuerat, et ita invenerunt hostiam illam consecratam candidam et puleram, ac si eadem die facta fuisset. Et tamen CCC^{is} annis steterat^c ibi, sicut dicebat memorialis scriptura. Habui hoc ab ore fratris Peregrini de Bononia⁴, qui interfuit et vidit. Non placet michi, quod corpus Domini in altari pro reliquiis includatur, sicut nunquam placuit quod beatus Benedictus fecit ponendo super corpus cuiusdam defuncti et ipsum sub terra sepeliendo cum eo⁵. Quarto et ultimo dicimus, quod male faciunt, quia Dominus, qui XL annis dederat manna filiis Israel, non precepit, quod servaretur in fine, quando debebat deficere, sed prima die, qua dedit. Et debebat servari in futuras generationes, et illud manna domini corporis^d erat figura. Quanto ergo magis veritas conservatur, presertim cum de ea scriptum sit: *Veritas Domini manet in eternum*? Si autem dixerit sacerista: Hostie consecrate superabundant aliquando, et ideo oportet nos eas reponere ubi corpus Domini conservatur: ad hoc potest haberi duplex cautela. Prima, quia in missa, in qua fratres communicare debent, debet ire acolitus, quando cantatur epistola, per eorum dinumerando fratres qui volunt communicare, et tot subdiaconas hostias super patenam ponere debet. Alia ratio est, quia duo acoliti, qui pallam tenent, debent esse ultimi qui communicent, et si^e hostie consecrate superabundant, sacerdos debet illis dare. Et notandum, sicut dicit magister⁵ in Hystoris, quod manna declinatur: Manna, -ne et Manna-tis, sicut pascha, pasce et pascha-tis. Notandum etiam, quod manna assimilatur rori et prunie et semini coriandri albo et simile et melli. Que omnia non vacant a misterio et optime adaptari filio Dei possunt. Nam filius Dei fuit ros ille, de quo dixit Ysaac filio suo Gen. XXVII: *In pinguedine terre et in rore celi desuper erit benedictio tua*. Pinguedinem terre vere habuimus, cum terra nostra, scilicet virgo beata, dedit fructum suum. Nam mons Dei mons pinguis. Rorem habuimus, quando Deus pater vellus madidavit ex rore usque adeo, quod Gedeon ex eo concam implevit, postmodum totam terram madefecit ex rore, ut habetur Iudic. VI. Manifestum est, quod per^f terram et vellus intelligitur virgo beata, iuxta illud: *Descendet sicut pluvia in vellus, et terra nostra dedit*

a) penna cum novo folio et novo sceternitate mutata. b) unciis inclusa in marg. super. a Sal. suppl. c) steta corr. steterat c. d) copis c. e) si a Sal. superser. f) p (per) in marg. a Sal. suppl.

1) Ducange-Henschel non habet locum, quo haec vox eandem vim habeat, quam hoc loco.
2) Ital. fornata, Bactung. 3) Iste est qui cōnicam de ordine Minorum scripsit, quae quidem perit, sed in Chronica XXIV ministrorum generalium excerpta est; cf. de eo infra f. 450^a.
4) Gregorii M. Dial. II, 24. 5) Petrus Comestor, Hist. scolast., Exod. c. 34.

- Ps. 64, 10. fructum suum, quia Dominus dedit benignitatem. De hac terra dictum fuit: *Visitasti terram et inebriasti eam, multiplicasti locupletare eam.* Item per rorem intelligitur filius Dei, quem Ysaïas desideravit dicens Ys. XLV: *Rorate celi desuper, et nubes pluant iustum, aperiat terra et germinet salvatorem, et iustitia oriatur simul. Ego Dominus creavi eum.* 5
- *r. 19. De isto rore dicit^a Ysaïas Deo patri XXVI: *Ros lucis ros tuus, et terram gygantium de-
trahes in ruinam.* [Item^b ipse met filius Dei dicit Osee ultimo: *Ero quasi ros, et^c
Israel germinabit quasi liliam.* Secundo assimilatur pruine, de qua habetur Eccli.
- *r. 21. XLIII: *Gelu sicut salem effundet super terram, et dum flaverit^d, fiet tamquam cacumina tri-
buli.* In pruina her^e decoquuntur, et filius Dei in tribulationibus totus fuit decoctus. Unde 10
- Ps. 118, 83. illud: *Factus sum sicut uter in pruina.* Ideo de sanctis innocentibus Augustinus dicit¹: *Qui
Augustinus.* iure dicuntur *martirum flores, quos in medio frigore infidelitatis exortos velut*
- *r. 14. *primas erumpentes ecclesie gemmas quedam persecutionis pruina decoxit.* Item in Exodo
- dicitur, quod, cum ros operuisset superficiem terre, apparuit in solitudine minutum et quasi
- *r. 5. *pilo tinsam^e in similitudine pruine super terram.* Et de filio Dei dicitur Ys. LIII: *Ipse 15
autem vulneratus est propter iniquitates nostras, attritus est propter scelera nostra.* Tertio
- Exod. 16, 31. dicitur, quod manna erat album quasi semen coriandri. Et de filio Dei dicit sponsa in
- *r. 10. Canticis V: *Dilectus meus candidus et rubicundus, electus ex milibus.* Quarto assimilatur
- simile, qui est flos farinæ triticee delicatissimus. Et filius Dei flos appellatur iuxta illud
- *r. 1. Ys. XI: *Egredietur virga de radice Jesse, et flos de radice eius ascendet.* Iste flos de se 20
- *r. 1. ipso dicit Cant. II: *Ego flos campi.* De isto flore cantatur in prosa que est de planctu virginis ad crucem²:

*Flos florum, dur morum,
venie vena,
quam, gravis in flavis
est tibi pena.*

- Bene ergo faciunt sacriste, quando de delicatissima frumenti farina faciunt hostias, quia
- *r. 21. filius Dei grano frumenti se assimilavit Io. XII¹, et quia manna, que fuit figura do-
minici corporis, similitudinem simile dicitur habuisse. Quinto et ultimo assimilatur
- *r. 27. melli. Et sapientia increata de se dicit Eccli. XXIII: *Spiritus meus super mel dulcis, et
hereditas mea super mel et favum.* Item ab ecclesia de Christo cantatur: *De ore prudentis*
- *r. 31^d. *procedit mel, dulcedo mellis est lingua eius.* Bene ergo dicitur in Exodo XVI¹, quod
manna erat quasi semen coriandri album, gustusque eius quasi simile cum melle, ex quibus fit
- *r. 13. delicatissimus cibus. Unde illud Eze. XVI: *Similam et mel et oleum comedisti, et decora
facta es vehementer nimis et profecisti in regnum.* Verba Domini sunt ad Ierusalem sive 35
- *r. 9. ad animam. Ad hunc cibum manducandum invitatur a psalmista: *Gustate et videte,
quoniam suavis est Dominus.* Hinc apostolus dicit ad Hebræos VI: *Gustaverunt donum*

*) *Alia non multo posteriore manu in marg. super. f. 351^d: Quod mana^f dulcedini mellis^f
asimilatur^f.*

a) dic e. pro dic. b) unciis inclusa in marg. super. a Sal. suppl. c) et om. Vulg. d) ge- 40
laverit Vulg. e) tsum in similitudinem Vulg. f) sic c.

1) In sermone 220. perperam Augustino addicto, Opera ed. Maur. (1731) V, App. col. 363. 2) Edita a Kehrein, Lat. Sequenzen des Mittelalters p. 177, nr. 226, etc., postremo a W. Meyer in Festschrift der Königl. Gesellschaft der Wiss. zu Göttingen (Berlin 1901) p. 125. ex cod. Burano; quæ incipit Planctus ante nescia. Cf. Chevalier, Repert. 45 hymnolog. nr. 14950 (II, p. 317).

F. CCCLII^a. De decem infortuniis Friderici imperatoris condam.

celeste et participes facti sunt spiritus sancti, gustaverunt nichilominus bonum Dei verbum
virtutesque secuti venturi. Item de seipso dicit ipse Dominus ad Augustinum¹: Cibus suum
grandium, cresce, et manducabis me. Non ego mutabor in te sicut cibus carnis Augustinus.
tue, sed tu mutaberis in me. Et revera talis est mutatio dextere excelsi, quando homo, qui
prius erat carnalis, totus efficitur spiritualis, quia gustato spiritu desipit omnis caro.
Et² quia manna dulcedini mellis assimilatur, videndum est, quid de melle sapiens
dicit Prover. XXIII^a: Comede, fili mi, mel, quia bonum est, et favam dulcissimum gutturi³ tuo.
Et iterum Prover. XXV^a: Mel invenisti, comede quod sufficit tibi, ne forte⁴ satiatus evomas
illud. Item Prover. XXV^a: Sicut qui mel maltham comedit, non est ei bonum, sic qui persecu-
tator⁵ est maiestatis, opprimetur a gloria. Item mensura istius cibi, scilicet mannatis,
erat gomor, sicut Moyses dicit Exodi XVI^a: Hic est sermo, quem precepit Dominus: Colligat
ex eo unusquisque quantum sufficiat⁶ ad vescendum, gomor per singula capita. Gomor autem
decima pars est ephy⁷. Ephy vero, sicut habetur Ruth II^a, tres modios capit. Modius
vas est, sicut apud nos appellatur sextarius vel mina. Unde Dominus dicit Luc. VIII^a:
Nemo autem lucernam accendens⁸ operit eam vase. In Mat. V^a sic habetur: Neque accendant
lucernam et ponunt eam sub modio, sed super candelabrum, ut luceat⁹ omnibus qui in domo
sunt. Modius Parmensis octo sextarios capit, Ferariensis XX, quia plus habent
de frumento¹⁰. Si igitur talis esset modius Iudeorum, non diceretur Ruth portasse
sex modios ordei, quos Booz posuit super eam, sicut habetur Ruth III^a. De
hac materia habetur Deutero. XXV^a: Non habebis in sacco diversa pondera, maius et
minus, nec erit in domo tua modius maior et minor; pondus habebis iustum et verum. Et
modus equalis et verus erit tibi, ut multo viras tempore super terram, quam dominus Deus
tuus dederit tibi. Abominatur enim Dominus eum qui facit hec et aversatur omnem iniusti-
tiam. Sed de hac materia satis sit dictum. Iam¹¹ nunc ad Fridericum acce-
damus et de morte dicamus ipsius.

Fridericus¹² secundus imperator condam, quamvis magnus et dives et potens
fuerit imperator, tamen multa habuit infortunia, de quibus aliquam sunt dicenda,
que sunt hec. Primum eius infortunium fuit, quia filius eius Henricus primo-
genitus, qui post eum imperare debebat, contra voluntatem suam Lombardis ad-
hesit; et ideo ipsum cepit et vinculavit et in carcerem posuit, et tandem mala
morte periit¹³. Ideo potuit dicere imperator illud Iob XIX^a: Quem maxime dilige-
bam, adversatus¹⁴ est me¹⁵.

Secundum eius infortunium fuit, quia voluit suppeditare ecclesiam, ut tam
papa quam cardinales ceterique prelati pauperes essent et pedites irent; et hoc
non intendebat facere zelo divino, sed quia non erat bene catholicus; [Nota]
et quia multum erat avarus et cupidus, volebat habere divitias et thesauros ecclesie
sibi et filiis suis; et quia volebat potentiam eorum deprimere, ne contra eum ali-
quid attemptarent. Et hoc referebat quibusdam secretariis suis, a quibus postea

40 a) penna et atramentum mutata. b) sic c. c) forte in marg. a Sal. suppl. d) scrutator
Vulg. e) sufficit Vulg. f) accedes c. g) lu. c. h) sequitur & atramento nigro scriptum.
i) sub Iam — ipsius linea rubra ducta est in c. k) littera init. F minus picta. l) avers. corr. ad-
vers. (sic et supra f. 293^v. et infra f. 353^v); avers. Vulg. m) sic h. l. cum Vulg.

1) Haec Sal. ex Iacobi Ley. Aurea c. CXXIV (119) exscripsit, ed. Grässe p. 551; cf.
45 supra f. 311^c, p. 244. 2) Haec est sententia Bernardi Clarevall., Epist. 111, Opera ed.
Mabillon (Paris 1719) I, col. 120, iam supra f. 224^c, p. 41. a Sal. usurpata. 3) Ut ait
Petrus Com., Hist. scolast., Exod. c. 34. 4) Cf. supra f. 242^v, p. 87.

- * e. s. fuit scitum. [Ideo^a dicit Ecclesiasticus XIX': *Amico et inimico tuo noli narrare sensum tuum, et si est tibi delictum, nobis denudare*]. Sed non permisit Deus, ut suis
 * r. s. talia faceret, quia ipse dicit Zacharie II': *Qui enim tetigerit vos, tanget pupillam oculi mei*.

Tertium eius infortunium fuit, quia voluit subiugare Lombardos et non potuit, quia, quando habebat eos ex una parte, perdebat eos ex altera. *Obliqui enim sunt valde et lubrici, dum aliud loquuntur et aliud agunt, ut si velis anguillam aut murenam strictis tenere manibus, quanto fortius presseris, tanto citius elabitur*¹.

1245. Quartum eius infortunium fuit, quia papa Innocentius quartus deposuit eum ab imperio in pleno concilio Lugdunensi et publicavit^b ibi omnes malitias et ini-
 * r. 26. quitates ipsius. Unde illud Prover. XXVI': *Qui operit odium fraudulenter, revelabitur malicia eius in concilio*. Tunc impletum est illud verbum Domini Ys. XXII':
 * r. 19. *Expellam te de statione tua et de ministerio tuo deponam te*.

1246. Quintum eius infortunium fuit, quia adhuc eo vivente imperium eius alteri
 1247. datum fuit, scilicet langravio Turingie; quamvis mors eum de medio tulerit² cito, tamen dolore inde habuit Fridericus, quando vidit, quod eius imperium alteri tradebatur. [Unde^c illud I. Reg. II': *Videbis emulum tuum in templo in miferis prosperis Israel, ut deficiant oculi tui, et tabescat anima tua*. Item] tunc^d impletum
 * r. 20. 21. fuit quod Dominus dixerat Ys. XXII': *In die illa vocabo servum meum Elyachim, et dabo ei filium Elchie, et induam illum tunica tua et cingulo tuo confortabo eum et potestatem
 * r. 352. tuam dabo in manus eius*. Verumtamen creditum fuit et dictum^e, quod fecerit cum occidi; quod bene fecisset, quia malitiosus homo erat^f. Unde impletum est illud
 * r. 18-21. Dan. XI': *Et cessare faciet principem opprobrii sui, et opprobrium eius convertetur in eum. Et convertet faciem suam ad imperium terrae suae, et impinget et corruet et non invenietur. Et stabit in loco eius vilissimus et indignus decore regis, et in paucis diebus conteretur, non in favore neque in prelio. Et stabit in loco eius despectus, et non tribuetur ei honor regis*^g. Exponat et intelligat unusquisque verba supraposita Danielis sicut vult, quia apostolus dicit^h: *Unusquisque in suo sensu abundet*, ad
 * r. 5. Romanos XIII'

1247. Sextum eius infortunium fuit, quando^h Parma rebellavit sibi et totaliter se
 adhesit ecclesie, que fuit causa totius ruine ipsius.

1248. Septimum infortunium eius fuit, quando Parmenses ceperunt civitatem suam
 Victoriam, quam fecerat iuxta Parmam, et combusserunt et diruerunt et destruxerunt
 * r. 8. 11. et foveas repleverunt, ita ut nullum appareret vestigium, iuxta illud Apoc. XVII'ⁱ: *Civitas que fuit et non est*^k. Item ipsum turpiter fugaverunt cum exercitu suo
 * r. 2. et multos ex eis occiderunt et multos captivos duxerunt in civitatem suam Parmam iuxta verbum quod scriptum est Ys. XIII': *Erunt captives eos qui se ceperant et subicient exatores suos*^l. Item expoliaverunt ipsum et totum habuerunt thesaurum

a) uncis inclusa in marg. super. suppl. a Sal. b) sic e. c) uncis inclusa in marg. infer. a Sal. suppl. d) Tunc e. cum littera maiuscula T. quia antea praecedebat non legebantur. e) sequitur
 ipsum expunctum et linea perducta deletum. f) sequitur C atramento nigro scriptum. g) dicit in
 marg. a Sal. suppl. h) q; littera erasa corr. q; e. i) numerus in loco vacuo relicto a Sal. post suppl.
 k) sequitur C minio scriptum.

1) Haec sunt verba Hieronymi praef. in Job, Opera ed. Vallarsius (Veronae 1737) IX, p. 1097.8 sq., ubi: *Obliquus enim . . . totus liber fertur et lubricus, dum qui aliud loquitur, aliud agit, ut si etc.* 2) Cf. Col. 2, 14: ipsum tulit de medio. 3) *Nemo praeter haec, quod sciam, hoc dixit.* 4) Scil. Fridericus. 5) Cf. supra f. 298^v, p. 212. n. g. 6) Eadem vide supra f. 294^v, p. 203.

ipsius. Tunc impletum est illud propheticum Abachuch^a II: *Numquid non repente insurgent qui mordeant te, et suscitabuntur lacerantes te, et eris in rapinam eis? Quia tu spoliasti gentes multas, spoliabunt te omnes qui reliqui fuerint de populis* ¹ *propter sanguinem hominis et iniquitatem terre civitatis et omnium habitantium in ea.* ² *Item Ys. XXXIII: Ve qui predaris? Nonne et ipse predaberis? Et qui spernis, nonne et ipse sperneris? Cum consummaveris depredationem, depredaberis, cum fatigatus desieris contemnere, contemneris.* ³ Item vox Friderici potest esse illa que habetur Iob XIX: *Spoliavit me gloria mea^b et abstulit coronam de capite meo^c.* ⁴ Quod potest intelligi de papa Innocentio quarto, qui eum deposuit ab imperio, vel de civitate Parmensi, que ad litteram eum spoliavit et coronam ipsius abstulit de capite suo, quam invenit quidam Parmensis in civitate Victorie, eum destrueretur, et portabat eam^d publice in manu sua, sed Parmenses abstulerunt eam sibi iuxta verbum quod scriptum est, Gregorius^e: *Depredari desiderat qui thesaurum Gregorius^e publice in via portat.* ⁵ Hunc hominem vidi et cognovi, et coronam similiter vidi et in manu habui, et erat magni ponderis et magni valoris. Et Parmenses dederunt ei pro corona illa ducentas libras imperialium et unum casamentum iuxta ecclesiam sancte Christine, quod antiquitus fuerat equorum lavatorium et potatorium. Homo vero ille Curtus passus dicebatur, eo quod parvus esset^f. Et sequitur in Iob^g ⁶ ut ab ipso Friderico singulariter conquerendo dirigatur sermo ad Deum vel ad papam Innocentium quartum vel ad ipsam civitatem Parmensem: *Destruxit me milique, et perco, et quasi arulse arbori abstulit spem meam. Iratus est contra me furor eius, et sic me habuit quasi-hostem suum. Simul venerunt latrones eius et fecerunt sibi riam per me et obsederunt in gyro tabernaculum meum.* ⁷ ⁸ Octavum infortunium eius fuit, quando^h principes et barones sui rebellaverunt contra eum, ut Tebaldus Franciscus, qui se inclusit in Cappacio⁴, et postea male perit exoculatus et diversimode afflicus et interfectus ab eo; et Petrus de Vinea et plures alii quos longum nominare foret. De quibus potuit dicere imperator illud verbum Iob XIX: *Abominati sunt me condam consiliarii mei, et quem maxime diligebam, adversatus est michi.* ⁹ Iste, quem maxime dilexit, fuit Petrus de Vinea, quem de nichilo sublimavit, ita ut posset sibi dicere illud verbum quod habetur III. Reg. XVI: *Exaltavi te de pulvere.* ¹⁰ Prius enim^h erat pauper homo, et imperator fecit eum dictatorem suum et appellavit eum logothetam, volens ipsum amplius honorare. Componitur quoque logos cum theta, quod est positio; et dicitur hic et hec logothéta, qui sermonem facit in populo vel qui edictum imperatoris vel alienius principis populo nuntiat.

a) sic h. l. c. b) mea (mea) a Sal. superscr. c) sequitur C atramento nigro scriptum. d) eu c. e) G. c. f) penula mutata. g) auers. corr. aduers. c.; cf. p. 200, n. e et p. 341, n. l. m. h) érat (erat corr. enim [é] érat) c.

1) Cf. supra f. 285^{b,c}, p. 205. 2) Hoc dictum Gregorii allatum est in Dialogo creaturarum c. 53, Grässe, Fabelbücher des Mittelalters, Bibl. des litter. Vereins in Stuttgart CXLV, p. 196. Nescio, ubi inventatur. 3) Haec omnia iam supra f. 294^d, 295^a, p. 203 sq. iisdem fere verbis narrata sunt. A Thoma de Papia, SS. XXII, p. 515, cerdo pauper dicitur is qui coronam invenit. 4) Cf. supra f. 284^{b,c}, p. 178, ubi Cappotio. 5) Cf. supra f. 293^{b,c}, p. 200.

F. 353^b. De magno Pelavicini dominio, et quod unus gallus comedit oculum eius, quando puer erat.
Quod Parmenses vindicaverunt se de Pelavisino^a.

1249. Nonum eius infortunium fuit, quando filius eius rex Hencius a Bononicasibus captus fuit; quod fuit dignum et iustum, quia prelatos ceperat in mari, qui ad concilium ibant Gregorii pape noni¹. Unde Ys. III¹: *Te impio in malum! Revidio enim manuum eius fiet ei.* Tali imprecatur Ecclesiastes VIII¹: *Non sit bonum impio, nec prolongentur dies eius, sed quasi umbra transeant qui non timent faciem Dei^b.* Igitur non potuit non esse, quin imperator doloris gladium habuerit de filio suo tali tempore ab hostibus capto. Tunc enim ablata est omnis spes victorie sue².

Decimum et ultimum eius infortunium fuit, quando audivit, quod Ubertus marchio Pelavicinus melius habuit dominium Lombardorum, quam ipse unquam habere poterit³, quamvis fuerit ex parte sua. Et erat senex et gracilis et debilis et monoculus, quia, quando parvulus iacebat in cunabulis, unus gallus picavit oculum eius, id est cum rostro de capite pueri extraxit et comedit.

[Istis⁴ decem infortuniis Frederici⁵ imperatoris condam possumus addere adhuc duo, ut duodenarium numerum habeamus. Primum, quia excommunicatus a papa Gregorio nono fuit. Secundum, quia ecclesia regnum Sicilie ei conabatur auferre. Et hoc sine culpa sua non erat. Cum enim misisset eum ecclesia ultra mare ad Terram Sanctam recuperandam, pacem cum Saracenis fecit sine Christianorum utilitate. Insuper et nomen Machometti fecit in templo Domini publice decantari^{6, 7}, sicut in alia cronica posuimus, ubi descripsimus XII scelera Frederici].

Habuit enim Pelavisinus⁸ dominium istarum civitatum in Lombardia, scilicet Brixie, Cremonae, Placencie, Terdone, Alexandriae, Papie, Mediolani, Cuneis et Laude. Hoc nunquam potuit imperator. Porro de Verellis et de Novaria et de Bergamo milites et pedites habebat, quando volebat⁹, in expeditione sua, quando volebat exercitum congregare¹⁰. Similiter Parmenses dabant ei milites et pedites, quando volebat, magis ex timore quam ex amore, cum essent ex parte ecclesie, et ipse ex alia. Insuper redimebant vexationem suam dando ei annuatim duo milia librarum imperialium¹¹. Considerabant enim, quod *omnia tempus habent, et suis spatiis transeunt universa sub sole¹²*, Eccl. III¹, et quod *omni negotio tempus est et oportunitas*, Eccl. VIII¹. Item Eccl. I¹: *Usque in tempus sustinebit putiens, et postea redditio iocunditatis.* Hoc est etiam quod Dominus dixit Iudeis Io. VII¹: *Tempus meum nondum advenit, tempus autem vestrum semper est paratum.* Sed audi

a) sic h. l. c. b) Domini Vulg. c) unciis incluso in marg. infer. f. 353^{a, b}. a Sal. suppl., sed nullo signo indicatum est, quo loco haec inserenda sint. d) syllaba can legi nequit, e coniectura sic scripsi. e) sic iam h. l. quando vol. ut iterum infra. f) sequitur C nuntio scriptum. g) coelo Vulg.

1) Eadem fere verba supra f. 349^c, p. 336. 2) Cf. ad haec I. Ficker, Reg. Imp. 40 I, nr. 3775a. 3) Dominium Uberti decem post obitum imperatoris stabilitum et dilatatum est. 4) Haec ex Innocentii IV. bulla depositionis, MG. Epist. pont. II, p. 92. II. Sectio IV, Const. II, l. 511 sq.; Pothast nr. 11733: olim existens in partibus transmarinis, facta compositione quadam, immo collusionem verius, cum soldano Machometi nomen in templo Domini . . . publice proclamari permisit. 5) A. 1263. mense Julio hoc pacti sunt; Ann. 45 Placent. Gib. p. 514; Ann. Parm. mai. p. 678, ubi dicitur non ipse Ubertus hanc pecuniam accepisse, sed amicos eius Parmenses eam habuisse relatam est.

F. 353°. Quod Pelavicinus fuit homo cupidus dominandi, et quod destruxit consanguineos suos, qui ei dederant Cremonae dominium.

F. 353^a. De morte Friderici secundi imperatoris condam.
De multis decennariis.

5 quid dicit: *Cum accipero tempus, ego iustitias iudicabo.* Simili modo fecerunt ^{p. 74, s.} cum Pelavicino Parmenses, quia, quando habuerunt tempus congruum^a, ulti sunt 1266.
de eo et diruerunt palatium, quod habebat in Parma in platea sancti Alexandri, et palatium, quod habebat in Soragna ad modum castr¹, et abstulerunt ei terras et villas, quas habebat in episcopatu Parmensi, adhuc viventi et inde recupera-
10 verunt denarios, quos dederant sibi. Unde primo Machabeorum XII. dicitur: ^{p. 1.} *Videns^b Ionathas^c, quia tempus eum iurat, fecit factum suum.* Civis enim Parmensis fuit Pelavicinus, et quia homo magni cordis fuit et largas expensas facere volebat, pauper homo erat usque adeo, quod, si habebat duos scutiferos, quando equitabat, qui sociarent eum in equis macilentis, ut vidi oculis meis, ibat cum illis
15 et magnam reputabat^d. Quando vero habuit dominium predictarum civitatum, quod habuit XX duobus annis^e, qualibet die expendebat in curia sua XXV libras imperialium preter panem et vinum. Appetitum habuit dominandi super omnes homines. Primo dominatus est in Cremona et destruxit illos de Summo, qui dederunt ei Cremonae dominium, et erant ex parte sua^f et consanguinei sui^d.
20 Ita pelaverunt⁴ eum Cremonenses qui erant ex parte ecclesie, sicut fecerant Parmenses, et destruxerunt Busetum fortissimum castrum suum⁵, quod fecerat fieri inter aquas lacunarum in nemore in confiniis istarum trium civitatum, scilicet Parme, Cremonae et Placentie; et credebat ipse Pelavicinus, quod non posset a toto mundo capi. Similiter Placentini destruxerunt eum et depilaverunt, sicut fecerant Parmenses et Cremonenses, ut scriptura impleteretur que dicit Abachuc II. ^{p. 6-8.} *Ecce ei qui multiplicat non sua. Usquequo^e et aggravat contra se densum lutum? Numquid non repente consurgunt qui mordeant te, et suscitabuntur lacerantes te, et eris in rapinam eis? Quia tu spoliasti gentes multas, spoliabunt te omnes qui reliqui fuerint de populis propter sanguinem hominis et iniquitatem terre civitatis et omnium habitantium in ea.* ^{p. 358.}
30 Hic multos expulit de Cremona⁶ et multos tormentavit et multos occidit; uxorem suam repudiavit dominam Bertam, filiam comitis Rainerii de Pisis⁷, eo quod ex ea filios habere non poterat, et duxit aliam⁸, quam dedit ei Içilinus de Romano,

a) 99uu corr. 99uu c. b) Et vidit Ydg. c) ionethas corr. ionathas c. d) sequitur C atramento nigro scriptum. e) Usq; saepius pro usquequo c. f) sequitur C minio scriptum.

35 1) *Cum castrum Soragnae a Parmensibus a. 1266. captum esset, Ann. Parm. mai. p. 680.*
2) *Dominium Cremonae habuit a. 1249—1266, reliquarum civitatum breviori tempore.* 3) *Illi de Summo erant ex parte ecclesiastica dicti Capellelorum; cf. tabula data a. 1270. Ian. 9, Sommo-Piccardi, 'La famiglia Sommi' p. 20: Eo tempore, quo predicti dominus Lugarus et alii de Sommo exiverunt de Cremona pro Capeletis pro parte ecclesie, et quam decem
40 nam in dicto plebato post recessum predictorum de Sommo Ubertus cuondam Pellavicinus occupavit et tenuit. Concedendum vero est aliquos alios gentis de Sommo partis imperialis fuisse.* 4) *Italice pelare est rupfen, schinden.* 5) *A. 1268 (c. Febr.) marchio tenebat Busetum: Ann. Placent. Gib. p. 535. Quod castrum paulo post a Cremonensibus destructum esse videtur.* 6) *Cf. L. Astegiano, Codex dipl. Cremonae II, p. 303.* 7) *De*
45 *Donoratico.* 8) *Sophiam.*

F. CCCLIII^a. De multiplici causa privationis sepulture Friderici secundi imperatoris condam.

ex qua genuit duos filios¹ et tres pulcherrimas filias², que diu sine maritis fuerunt.

Sed^a de hac materia satis sit dictum.

Nota^a, quod X fuerunt plage Egypti, decem onera Ysaie, decem cornua in
 *r. 3. 12. bestia Apocalipsis XVII^a, decem similiter posui infortunia Friderici secundi
 condam imperatoris depositi, que cum ad memoriam reducebat, implebatur in eo
 *r. 25. scriptura que dicit Prover. XII^a: *Meror in corde viri humiliabit illum.* Et iterum
 *r. 13. Prover. XV^a: *In merore animi deicitur spiritus.* Ad tantam igitur devenit tristi-
 1250. ciam ob memoriam predictorum, quod cepit graviter infirmari *infirmate*, de qua
 4. Reg. 19, 14. *mortuus est, et decidit in lectum et cognovit, quia moreretur, quia renovata est in eo*
 1. Mach. 1, 6. *tristitia magna, et arbitratus est se mori, et fecit quod de Antiocho legitur I. Macha.*
 6, 8. 9.
 *r. 10-13. VI^a: *Vocavit omnes amicos suos et dixit illis: 'Recessit somnus ab oculis meis, et con-*
 cidit et corrua corde pre sollicitudine, et dixi in corde meo: *In quantum tribulationem*
 15 *deveni et in quos fluctus tristitie, in qua nunc sum, qui iocundus eram et dilectus in*
potestate mea. Nunc vero reminiscor malorum que feci. Cognovi ergo, quia propterea
invenerunt me mala ista, et ecce parco tristitia magna in terra aliena. In secundo
 7. ccccliii. etiam libro Macha. IX. de isto eodem Antiocho habentur quedam, que omnia in
 *r. 10-13. Friderico impleta fuerunt. Dicitur enim ibi sic: *Et qui paulo ante sydera celi*
contingere se arbitrabatur, cum nemo poterat propter intolerantiam fetoris portare. Hinc
igitur cepit ex gravi deductus superbia ad agnitionem sui venire, divina admonitus plaga,
per momenta singula doloribus suis augmenta capientibus. Et cum ipse iam fetorem
suum ferre non^b posset, ita ait: 'Iustum est subditum esse Deo et mortalem non paria
Deo sentire'. Orabat autem hic^c scelestus Dominum, a quo non esset misericordiam
 25 *consecuturus. Et infra circa finem capituli: 'Igitur homicida et blasphemus pessime*
percussus, et ut ipse alios tractaverat, peregre in montibus miserabili obitu vita defunc-
 1250. *tus^d est.* Mortuus est autem Fridericus imperator condam anno Domini M^oCC^oL^o
 (Dec. 13.) in Apulia, in parvula civitate que appellatur Florentinum³, que a Nuceria Sara-
 cenorum civitate per X miliaria distat; nec propter nimium fetorem; qui proce-
 30 debat de corpore eius, potuit portari ad Panormitanam urbem⁴, in qua sunt se-

a) hoc loco non novus versus coeptus est in e., tantum C^o minio intra versum premissis. b) nec ipse iam foet. suum ferre Vulg. c) h (hec) e. d) functus Vulg.

1) A. 1269. Apr. 29. cum Ubertus marchio testamentum suum faciebat, Affò, *Storia della città di Parma* III, p. 405 sqq., nr. 91, unum filium habebat Manfredinum, quod et 35
 Ann. Placent. Gib. p. 532. discrete referunt. 2) Quatuor filias habebat, ut dicit in testa-
 mento: Mariam, que a. 1269. uxor erat Guidonis de Romana palatini Tuscie, Iohannam,
 Margaritam, Isibellam, que a. 1269. nondum maritos habebant. Tres filias Ubertum reliquisse
 dicunt quidem etiam Ann. Placent. Gib. l. l., sed hi has tres tantum commemorasse videntur,
 quia maxima nata iam maritum habebat, cum ibi additum sit: quas dimisit in custodia 40
 domorum Ubertini et Vicecomitis Pelavicinorum, nepotum suorum. Auctor enim horum
 Annalium testamentum Uberti procul dubio legerat, non ignoravit igitur quatuor filias Ubertum
 habuisse. 3) Cf. supra f. 221^b, p. 33. 4) Omnibus notum est Fridericum II. Panormi sepultum
 esse, habetur ergo alucinaturque hoc loco frater Sal. Adscribimus que Guido Bonatus de Flor-
 45 *livio, Continuus decem tractatus astronomicos (Augusta Vindellicorum 1491. 4^o), tract. V, f. 98^v.*
de Friderico dicit: Durant tamen aliquando in magnatibus et divitibus qui sunt apti regno,
suntque magnanimitas et fortes corde. Quorum meo tempore unus fuit Fridericus secundus

F. 354^a. Ubi mortuus sit Federicus^a, imperator condam et quo die.
 F. 354^c. Quod verba Ysaie^b que dicuntur de destructione Babilonis et de Lucifero possunt adaptari F[riderico] et filiis eius.

pulchra regum Sicilie, et ibi sepeliuntur. Fuit autem causa privationis sepul- 1250.
 6 ture regis istius in sepulchris regum Sicilie multiplex. Prima impletio scriptu-
 rarum. Unde Ys. XIII¹: *Quasi cadaver putridum non habebis consortium neque cum*.
eis in sepultura, scilicet cum regibus Sicilie, qui Panormi sunt tumulati. Exem- *r. 19. 20.
plum habuisti de Antiocho supra. Ideo dicit Ecclesiastes VI: Sepulturaque careat;
de hoc ego pronuntio, quod melior illo sit abortivus. Frustra enim venit et pergit ad *r. 5. 4.
te nebras, et oblivione delebitur nomen eius. Secunda, quia tantus fetor procedebat *r. 354^b.
 10 ex corpore suo, quod tolerari non poterat, ita ut de corpore impij vermes scaturirent,
ac viventes in doloribus carnes eius effluerent, odore etiam illius ac fetore exercitus gra-
varetur. De Antiocho ista dicuntur II. Macha. IX¹, que omnia ad litteram in *r. 6.
 Friderico impleta fuerunt. Tertia causa fuit, quia filius eius Manfredus, qui
 15 appellatus est princeps, mortem ipsius occultabat¹, volens occupare regnum Sicilie
 et Apulie, ante quam Conradus frater eius de Alemannia veniret ad eum². Hinc
 fuit, quod multi crediderunt eum non esse mortuum, cum vere mortuus esset; et
 ex hoc impletum fuit Sibille³ vaticinium, que dicit: *Sonabit et in populis: Vivit et*
non vivit, et premitit, quod mors eius esset abscondita. Mortuus est autem in
 20 festo sancte Cecilie virginis⁴ anno Domini M^oCC^oL^o, et in tali festo fuerat coro-
 natus M^oCC^oXX^o. Aliqui dixerunt, quod in festo sancte Lucie ultimum diem
 clausit⁵. Quod si verum fuit, non vacat a misterio. Beata enim Lucia astanti
 Syracusano populo dixit: *Annuntio vobis pacem ecclesie Dei datam, Dioclitiano* Nov. 23.
*de regno suo eiectione et Maximiano hodie mortuo*⁶. Simili modo, cum Fridericus Dec. 13.
 25 obiit, multa mala cessaverunt de mundo, iuxta verbum quod scriptum est Prover.
 XXII¹: *Eice derisorem, et exibat cum eo iurgium, cessabuntque cause et contumelie.* *r. 10.
 Item Prover. XIII¹: *In malitia sua expellitur impius.* Item Ys. XXII¹: *Expellam* *r. 32.
te de statione tua et de ministerio tuo deponam te. Item Ys. XIII¹: *Ex quo dor-* *r. 18.
misti, non ascendit qui succidat nos. Et nota, quod illa que dicuntur XIII° capi- *r. 854^c.
 30 tulo Isaie^a de destructione Babilonis et de Lucifero congrue possunt exponi de

a) sic h. l. c. b) ys. c. c) viventes Vulg. d) et Vulg. e) sequitur C atramento nigro scriptum.
 f) sic et supra p. 161, l. 32. et p. 205, l. 4. et p. 264, l. 4; expelletur Vulg. g) ascendet Vulg.

Romanorum imperator, qui cum esset indigens atque in necessitate magna positus, nullo
 potente sibi resistere imperator est effectus, sibi que Apuliam, regnum Sicilie atque Iheru-
 25 salem, Cracoviam⁽¹⁾, Italianam Romanamque imperium preter partem Lombardie, omnes
 etiam suos inimicos, proditores atque rebelles subingavit, stetitque in tali statu annis
 fere triginta. Ultimo tamen miserabiliter mortuus est, a suis propriis fuit venenatus,
 totaque sui prosapie fuit extirpata, ita quod quasi ex eis nulli penitus remanserunt.
 1) Mortem imperatoris aliquot diebus celatam, die Dec. 26, populo nuntiatam esse dicit Matheus
 40 Paris., SS. XXVIII, p. 319, sed iam die Dec. 15, Manfredus eam Panormitanis advnuntiarit;
 Reg. Imp. V, nr. 4633; cf. ibid. nr. 3835 a. 2) Inapte calumniatur Manfredum, qui ipse
 Conrado mortem patris litteris datis max advnuntiarit et eum rogavit, ut in regnum veniret; Reg.
 Imp. V, nr. 4634. 4636. 3) Erythrae vel Eritheae; vide 'N. Archiv' XV, p. 168. XXX,
 p. 334. Iam supra f. 311^a, p. 243. haec verba allata sunt. 4) Hunc falsum diem Sal. ex Libro
 45 de temp. c. 254, assumpsit. Cf. supra f. 221^b, p. 33, n. 4. 5) Hoc verum est. 6) Haec
 (Beata — mortuo) ex Iacobi Leg. Aurea c. IV, ed. Grasse p. 32, ad verbum fere excerpta sunt.

F. 354^d. De defectibus imperatoris Friderici, et quod bene fecit Deus extirpando de terra filios eius.

F. CCCLV^a. De bonitatibus Friderici et sufficientiis eius.
Quod in Friderico Romanum finitur imperium.

*r. 3-11. Friderico et filiis suis, et specialiter ab illo loco, ubi ait: *In die illa, cum requiem dederit tibi Deus a labore tuo et a concussione tua et a servitute dura, qua ante servisti, simes parabolam istam contra regem Babylonis et dices: Quomodo cessavit exactor, quievit tributum? Contrivit Dominus baculum impiorum, virgam dominantium cedentem populos in indignatione plaga insanabili, subicientem in furore gentes, persequentem crudeliter. Conquievit et siluit omnis terra, gavisus est et exultavit. Abietes quoque letate sunt super te et cedri Libani. Ex quo dormisti, non ascendit qui succidat nos. Infernus subitus conturbatus est in occursum adventus tui, suscitavit tibi gygantes. Omnes principes terre surrexerunt de solis suis, omnes principes nationum. Universi respondebunt, et dicent tibi: Et tu vulneratus es sicut et nos, nostri similis effectus es. De tracta est usque ad inferos superbia tua, cecidit cadaver tuum. Subter te sternetur linea, et operimentum tuum erunt vermes. Et infra, postquam de Lucifero aliqua interseruit, subiungit quedam, que^b ad Fridericum et ad filios eius optime spectant. Dicit enim: Numquid iste est vir, qui conturbavit terram, qui concussit regna, qui posuit orbem desertum et urbes eius destruxit, vinculis eius non aperuit carcerem? Omnes reges gentium universi dormierunt in gloria, vir in domo sua. Tu autem proiectus es de sepulchro tuo quasi stirps inutilis, sicut^c sanie pollutus et obvolutus cum his qui interfecti sunt gladio et descenderunt ad fundamenta laci. Quasi cadaver putridum non habebis consortium neque cum eis in sepultura¹. Tu enim terram tuam disperdidisti, tu populum tuum occidisti. Non vocabitur in eternum semen pessimorum. Preparate filios eius occisioni iniquitate^d patrum eorum. Non consurgent neque hereditabunt terram neque implebunt faciem orbis civitatum^e. Et consurgam super eos, dicit Dominus exercituum. Ad litteram bene fecit Deus de filiis Friderici extirpando et delendo eos, quia hec fuit generatio prava et exasperans, generatio que non direxit cor suum, et non est creditus cum Deo spiritus eius. Ideo imprecatur ei David dicens Deo: Fructum eorum de terra perdes et semen eorum a filiis hominum, quoniam declinaverunt in te mala, cogitaverunt consilia, que non potuerunt stabilire. Ideo dicit Job XXVII: Hec est pars hominis impii apud Deum et hereditas violentorum, quam ab omnipotente suscipient. Si multiplicati fuerint filii eius, in gladio erunt, et nepotes eius non saturabuntur pane. Qui reliqui fuerint ex eo, sepelientur in interitu, et vidue illius non plorabunt. De Friderico autem sic dicit propheta: Vidi impium super exultatum et elevatum sicut cedros Libani. Et transivi, et ecce non erat; quesivi eam, et non est inventus locus eius. Quare? Audi quare: Finitus est enim pulvis, consumatus^f est miser, defecit qui conculcabat terram, Ys. XVI.*

Nota, quod Fridericus quasi semper dilexit habere discordiam cum ecclesia et eam multipliciter impugnavit, que nutrierat eum, defenderat et exaltaverat^g. De fide Dei nichil habebat. Callidus homo fuit, versutus, avarus, luxuriosus, malitiosus, iracundus. Et valens homo fuit interdum, quando voluit bonitates et curialitates suas ostendere, solatiosus, iocundus, delitiosus, industrius; legere, scribere

a) subter *Vulg.* b) q̄ (que) a *Sal. superscr.* c) sicut sanie deest *Vulg.* d) in iniq. *Vulg.* e) sequitur C̄ minio scriptum. f) sic c. g) sequitur C̄ atramento nigro scriptum.

1) *Idem versus iam supra p. 347, l. 6.* 2) *Cf. supra f. 215^{a, b}, p. 19.*

F. 355^b. De superstitionibus Friderici, que fuerunt VII.

De successoribus Friderici et de successoribus imperii ex parte ecclesie.

et cantare sciebat et cantilenas et cantiones invenire; pulcher homo et bene formatus, sed medie stature fuit^{a.1}. Vidi enim eum² et aliquando dilexi. Nam pro me^b scripsit fratri Helye, generali ministro ordinis fratrum Minorum, ut amore sui¹²³⁸ me redderet patri meo³. Item multis linguis et variis loqui⁴ sciebat⁵. Et ut breviter me expediam, si bene fuisset catholicus et dilexisset Deum et ecclesiam et animam suam, paucos habuisset in imperio pares in mundo. Sed quia scriptum est, quod *modicum fermentum totam massam corrumpit*⁶, omnes suas bonitates destruxit in eo quod persecutus est ecclesiam Dei. Quam non fuisset persecutus, si animam suam et Deum dilexisset. Unde illud Eccli. XIII: *Qui sibi nequam est, cui alii bonus erit?* Item Iacobi II: *Quicumque autem totam legem servaverit, offendat autem in uno, factus est omnium reus.* Ideo Ecclesiastes dicit IX: *Et qui in uno peccaverit, multa bona perdet*⁷. Qualis fuit Fridericus imperator condamnatus, qui peccavit in uno Deo et ideo multa bona perdidit, quia presentia et futura. Ipse viderit, et sibi imputetur, quia *verba oris eius iniquitas et dolus, noluit intelligere, ut bene ageret. Iniquitatem meditatus est in cubili suo, astitit omni vie non bone, malitiam autem non odivit.* Ideo ab imperio depositus fuit et mala morte obiit. In ipso quoque finietur imperium, quia, et si successores sibi fuerint, imperiali tamen vocabulo ex Romano fastigio privabuntur^d. Verba sunt ista cuiusdam Sibille⁵, ut dicunt. Sed non inveni ea nec in Erithrea⁶ nec in Tyburtina⁷. Scripturas aliarum non vidi. Decem enim fuerunt Sibille⁸. Quam verum sit hoc vaticinium, satis patet tam ex parte ecclesie quam ex parte imperii. Nam ex parte imperii successit Conradus filius Friderici, legitimus filius ex uxore⁹ que filia fuit regis Iohannis. Hic nunquam habuit imperium nec multum potuit prosperari¹⁰. Huic successit Manfredus frater ipsius et filius Friderici ex alia uxore¹⁰, que marchionis Lancee¹¹ neptis fuit, et eam in obitu desponsavit et accepit uxorem¹². Hic nunquam habuit imperium, sed appellatus est princeps ab his qui patrem dilexerant, et multis annis habuit dominium in Calabria et Sicilia et Apulia post mortem patris et fratris¹². Huic voluit succedere Conradus filius Conradi filii Friderici 1268.

a) sequitur C atramento nigro scriptum. b) me a Sal. superscr. c) it in loco raso. d) sequitur C minio scriptum.

1) Riccobald. Ferrar., Pomerium, Muratori, SS. IX, col. 132: non procerus. Cf. quod quidam de statuta regis pueri scripsit, 'Mittheil. d. Inst. f. Österr. Gesch.' XXII, p. 597, nr. 4. Cf. Danieli, 'I regali sepolcri del duomo di Palermo' p. 101. et tab. de cadavere Friderici a. 1782. detecto. 2) Procul dubio a. 1244. Id. Aug. et a. 1245. mense Maio, cum imperator Pisis esset, ubi Sal. tunc morabatur, fortasse etiam Cremonae a. 1247. mense Maio ineunte; cf. supra f. 229^c, p. 53. 3) Cf. supra f. 223^c, p. 39. 4) Cf. Act. 2, 4: coeperunt loqui variis linguis. 5) Haec, quae infra f. 393^b, 416^d, 482^d, repetita sunt, sunt extrema verba Pseudo-Ioachimi Interpretationis in Ieremiam c. 51 (Coloniae 1577), p. 386, non cuiusdam Sibyllae. 6) Cuius vaticinium edidi 'N. Archiv' XV, p. 151—173. et recensionem posteriorem 'N. Archiv' XXX, p. 323—335. 7) Quam postremo edidit E. Sackur, 'Sibyllische Texte und Forschungen' (Halle a. S. 1898) p. 177—187. Salimbene illud habuit exemplar eius, quod ab eo procul dubio accepit Albertus Milioli et descripsit in Cronica imperatorum c. 185, SS. XXI, p. 657 sqq. 8) Decem autem Sibille fuerunt incipit prologus Sibyllae Tyburtinae in Cronica imp. Alberti Milioli ut in plerisque exemplaribus huius Sibyllae. 9) Isabella (Iolanthe). 10) Blanca. 11) Manfredi II. Cf. quae ad f. 406^c. adnotavi. 12) Cf. supra f. 295^c, p. 205.

F. 355°. De fesceninis et de Nichola, quem imperator mittebat in Pharam.

F. 355^a. De Pharo, quid sit et ubi sit.

1266. eondam imperatoris, sed a Karulo fratre regis Francie fuerunt interfecti tam Man-
1268. fredus quam Conradinus. Porro ex parte ecclesie isti in imperio successerunt
de voluntate pape et cardinalium et prelatorum et electorum, scilicet langravius^a
de Turingia, Guilielmus de Olandia et Rodulfus de Alemannia. Nec aliquis isto-
rum potuit prosperari, ut ad plenam dignitatem imperii perveniret. Quocirca pre-
dictum vaticinium verum esse videtur.

Nunc^b de superstitionibus Frederici aliquid est dicendum. Prima eius
superstitio fuit, quia cuidam notario fecit pollicem^c amputari, pro eo quod scrip-
serat nomen suum aliter quam volebat. Volebat enim, quod in prima sillaba
nominis sui poneret i, hoc modo: *Fridericus*, et ipse scripserat per e, ponendo se-
cundam vocalem, hoc modo: *Fredericus*. Secunda eius superstitio fuit, quia
voluit experiri, cuiusmodi linguam et loquelam haberent pueri, cum adolevisset,
si cum nemine loquerentur. Et ideo precepit baiulis et nutricibus, ut lac infan-
tibus darent, ut mammas sugerent, et balnearent et mundificarent eos, sed nullo
modo blandirentur eis nec loquerentur¹. Volebat enim cognoscere, utrum He-
bream linguam haberent, que prima fuerat, an Grecam vel Latinam vel Arabicam
aut certe linguam parentum suorum, ex quibus nati fuissent. Sed laborabat in
cassum, quia pueri sive infantes moriebantur omnes: Non enim vivere possent
sine aplausu^c et gestu et letitia faciei et blanditiis baiularum et nutricum sua-
rum^d. Unde fescenine^e, -narum, dicuntur carmina, que mulier dicit movendo
cunas², ut sopiat puerum, sine quibus puer male posset dormire et quietem
1228/9. habere. Tertia eius superstitio fuit, quia, cum vidit terram ultramarinam, que
fuit terra promissionis, quam Deus totiens commendaverat appellando eam *terram*
*lacte et melle manantem*³ et egregiam terrarum omnium⁴, disilicuit sibi, et dixit,
quod Deus Iudeorum non viderat terram suam, scilicet Terram Laboris, Calabriam
et Siciliam et Apuliam, quia non totiens commendasset terram, quam promisit et
ps. 105, 24. dedit Iudeis. De quibus etiam dicitur, quod *pro nichilo habuerunt terram desiderabilem*.

*r. 1. Ideo dicitur Eccl. V^o: *Ne temere quid loquaris, neque cor tuum sit velox ad profe-*
rendum sermonem coram Deo. Deus enim in celo, et tu super terram, idcirco sint pauci
sermones tui. Exemplum illius clerici, qui protulit verba contra Deum, que dicenda
non erant, et ideo statim percussit eum fulgur de celo, et cecidit mortuus. Unde

*r. 8. illud I. Reg. XXVI°: *Perfodiam eum lancea in terram^f semel, et secundo opus non erit.*

Quarta eius superstitio fuit, quia⁵ quendam Nicholam^h contra voluntatem suam³⁵
pluries misit in fundum Phari, et pluries rediit inde; et volens penitus veritatem
cognoscere, si vere ad fundum descendisset et inde redisset necne, proiecit cupam
*r. 355^a. suam auream, ubi credebat maius esse profundum. Quam ille, cum descen-
disset, invenit et attulit sibi, et miratus est imperator¹. Cum autem iterum

a) littera I huius vocis maiuscula scripta et minio illuminata est, quia *Sal. eam esse nomen pro-*
prium ut multi alii Itali opinatus est. b) Nu in loco raso, N littera initiali atramento nigro et minio
pieta, ubi antea procul dubio simplex N scriptum erat. c) sic c. d) sequitur C minio scriptum.
e) sic c., sed vide inscriptionem columnae. — Pro -narum, i. e. forma genitivi, ed. Parm. perperam habet
nutricum. f) terra Vulg. g) penna mutata. h) nicholam in loco raso. i) sequitur C atramento
nigro scriptum.

1) Similia narrat Herodotus Eut. (II), 2. de Psammeticho rege Aegypti. 2) Cf.
Ducange-Henschel, Gloss. s. v. fesceninae. 3) Deut. 26, 9, 27, 3. etc. 4) Ezech. 20, 6:
in terram . . . fluentem lacte et melle, quae est egregia inter omnes terras.

F. CCCLVI. Quod imperator Fridericus fuit Epycurus.
De Epyeuro, quid sit, et de Stoico similiter.

vellet eum mittere, dixit sibi: 'Nullo modo me mittatis illuc, quia ita turbatum est mare inferius, quod, si me miseritis, nunquam redibo'. Nichilominus misit eum, et nunquam est reversus ad eum, quia periit ibi. Nam in illo fundo maris sunt magni pisces tempore marine tempestatis, et sunt ibi scopuli et naves multæ fracte, ut referebat ipse. Iste potuit dicere Friderico quod habetur Ione II°: *Proiecisti me in profundum, in corde maris, et flumen circumdedit me. Omnes gurgites tui et fluctus tui super me transierunt.* Item Dominus per Amos IX° dicit: *Si celerint se ab oculis meis in profundo maris, ibi mandabo serpenti, et mordebit eos*^b. Iste Nichola^o homo Siculus fuit, et quadam vice offendit graviter et exasperavit matrem, et imprecata est ei mater, quod semper habitaret in aquis et raro appareret in terra. Et ita accidit sibi¹. Ideo dicit Ecclesiasticus III°: *Quam male fame est qui relinquit patrem, et est maledictus a Deo qui exasperat matrem.* Item Prover. XXVI°: *Sicut avis ad alta transeolat et passer quolibet vadens, sic maledictum frustra prolatum, in quempiam superveniet.* Nota, quod Farum^f in Sicilia iuxta Messanam civitatem, est quoddam brachium maris, ubi aliquando est magnus discursus, et magni gurgites fiunt ibi, qui naves absorbent et demergunt, iuxta illud Ps.^o: *Veni in altitudine maris, et tempestas demersit me.* Item in illo Pharo^f sunt syrtis et caribdes et scopuli pregrandes et multa infortunia. Ex alia ripa maris illius est civitas que appellatur Regium, de qua beatus Lucas, qui cum apostolo Paulo a Iudea Romam tendebat, dicit in Actibus XXVIII°: *Inde circumlegentes*^h — scilicet a Syracusa, que civitas sancte Lucie fuit — *devenimus Regium.* Omnia supradicta encies audivi et didici a fratribus Messane civitatis, qui mei amici valde fuerunt. Ego etiam habui in ordine fratrum Minorum germanum consanguineum fratrem Iacobinum de Cassio² ex civitate Parmensi, qui in Messina civitate habitabat, et michi hec eadem, que diximus, referebat.

Porro alias superstitiones et curiositates et maledictiones et incredulitates et perversitates et abusiones habuit similiter Fridericus, de quibus aliquis in alia cronica posui: Ut de homine, quem vivum includebat in vegete³, donec ibi moreretur, volens per hoc demonstrare, quod anima totaliter deperiret, quasi diceret illud Ys. XXII°: *Ecce gaudium et leticia occidere vitulos et iugulare arietes, comedere carnes et bibere vinum. Comedamus et bibamus, cras enim moriemur.* Eratⁱ enim Epycurus⁴, et ideo quicquid poterat invenire in divina scriptura per se et per sapientes suos, quod faceret ad ostendendum, quod non esset alia vita post mortem, totum inveniebat, ut illud Ps.^o: *Destrues illos et non edificabis eos.* Et illud: *Sepulchra eorum domus illorum in eternum.* [Et¹ item: *Remitte michi, ut refrigerer, priusquam abeam, et amplius non ero.* Item Eccli. . .^m: *Nos vita vivimus*

a) egdedit e. b) sequitur C minio scriptum. c) nichola in loco raso. d) aliter Vulg.
40 e) strustra c. f) sic h. l. c. g) altitudinem Vulg. h) eylegentes c. i) penna mutata. k) sic e., non epycurus, ut ed. Parm. habet. l) Et — nomen nostrum in infer. marg. a Sal. suppl. m) numero inserendo spatium vacuum relictum est in c.

1) Hanc fabulam primus post Salimbene retulit Riccobaldus Ferrar., in plerisque cum hac conveniens, in altera recensione Pomerii, quae narratio deest in editionibus Ecardi et Muratorii, qui priorem recensionem solam exhibuerunt. Quam fabulam Fridericus Schiller noster celeberrimo carmine enarravit. 2) Qui fuit filius fratris matris huius nostri Sal.; de quo vide supra f. 230^b, p. 55, ubi Iacobus dictus est. 3) Est vas vinarium, ital. veggia.

F. 356^b. Quod Salomon multa dixit in persona carnalium hominum, de quibus aliter fuit opinio sua.

F. 356^c. De vita carnalium hominum.

*106, 5. *tantum, post mortem autem non erit tale nomen nostrum. Item^a Ps.: Anima eorum in*
 *19—22. *ipsis defecit^b. Ad eandem materiam pertinet quod dicit sapiens Eccl. III^c: Unus*
est interitus hominis et iumentorum, et equa utriusque conditio. Sicut moritur homo, sic
et illa moriuntur. Similiter spirant omnia, et nichil habet homo iumento amplius. Cuncta
subiacent vanitati, et omnia pergunt ad unum locum. De terra facta sunt et in terram
pariter revertentur^b. Quis novit, si spiritus filiorum Adam ascendat sursum, et si spiritus
 *7, 856^d. *iumentorum descendat deorsum? Et deprehendi nichil esse melius quam letari hominem*
in opere suo, et hanc esse partem illius. Quis enim eum adducet, ut post se futura
cognoscat? Et multa talia, que Salomon in Ecclesiaste^e in persona carnalium
 *r. 8. *dixit; non tamen ita credidit, quia non dixisset Eccl. VI^f: Quid habet amplius*
 *9, 10. *sapiens a stulto, et quid pauper, nisi ut pergat illuc ubi est vita? Item^g: Quodcumque*
potest facere manus tua, instanter operare, quia nec opus nec ratio nec sapientia nec
 *9, 8. *scientia erunt apud inferos, quo tu properas. Item^h: Omni tempore sint vestimenta tua*
 *12, 13. *candida, et oleum de capite tuo non deficiat. Itemⁱ: Deum time et mandata eius ob-*
 *r. 19. *serva. Hoc est enim omnis homo, id est ad hoc factus est omnis homo^j, scilicet*
ut Deum timeat. Unde Iere. II^k: Scito et vide, quia malum et amarum est reliquisse
te dominum Deum tuum, et non esse timorem eius^l apud te, dicit dominus Deus exer-
 *27, 28. *cituum. Ideo dicit Ecclesiasticus I^m: Timor Domini expellit peccatum. Nam qui sine*
 *e. 1. *timore est, non poterit iustificari. Dicit ergo Ecclesiastes XIIⁿ: Memento creatoris*
tui in diebus iuventutis tue, ante quam veniat tempus afflictionis, et appropinquet^o anni,
de quibus dicas: non michi placent^p, et cetera usque ad finem libri, que omnia
faciunt ad destructionem credulitatis Friderici et sapientum^o suorum, qui credi-
 *r. 5. *derunt, quod non esset alia vita nisi presens, ut liberior carnalitatibus suis et*
miseriis vacare possent. Ideo fuerunt Epyeuri^q, quibus convenit quod ait Iaco-
 *r. 1—9. *bus V^r: Epulati estis super terram et in luxuriis embristis corda vestra. Sicut enim*
 *7, 856^r. *Stoyci ponunt felicitatem hominis in sola animi virtute, sic Epyeuri in sola corporis voluptate^r.*
Unde et vita eorum optime describitur Sapientie II^s, ubi sic dicitur^t: Dixerunt enim impij
 *7, 856^s. *apud se cogitantes non recte: Eriguum et cum tedio est tempus vite nostre, sed non est*
refrigerium in fine hominis, et non est qui agnitus sit reversus ab inferis. Quia ex nichilo
nati sumus et post hec^u erimus tanquam si^v non fuerimus. Quoniam fumus et^w flatus^w — vel
afflatus — est in naribus nostris et sermo scintilla^x ad commocendum cor nostrum. Quia^y
extincta cinis erit corpus nostrum, et spiritus diffundetur tanquam mollis aer. Et transiet^z
vita nostra tanquam vestigium nubis et sicut nebula dissolvetur, que effugata^z est a radiis solis
et a calore illius aggravata. Et nomen nostrum oblivionem accipiet per tempus, et nemo memo-
riam^z habebit operum nostrorum. Umbre enim transitus est tempus nostrum, et non est reversio.
finis nostri, quoniam consignata est, et nemo revertetur^z. Venite ergo, et fruamur bonis que sunt
et utamur creatura tanquam in iuventute celeriter. Vino pretioso et unguentis nos impleamus, 40

a) Item — defecit posterius quam precedencia alio atramento a Sal. in infer. marg. suppl.
 b) revertuntur Vulg. c) eccl, ut semper scriptum est in e., ubi Eccl. posui. d) mei Vulg. e) sic e.
 f) sequitur C atramento nigro scriptum. g) epyeu ruri, ru expunct. e. h) sequitur C minio scriptum.
 i) hoc Vulg. k) si deest Vulg. l) et deest Vulg. m) sic habet Vulg. n) scintilla Vulg. o) qua
 Vulg. p) transibit Vulg. q) fugata Vulg. r) revertitur Vulg.

1) Eadem verba huic versui addita sunt supra f. 285^b, p. 180. 2) Ut ait Petrus Comestor, Hist. scolast., Actuum c. 91.

F. 356^a. De Michaelē Scottho^a, qui bonus fuit astrologus.
 F. CCCLVII^a. Quod imperator Fridericus solatioſus homo fuit et convitia ſibi
 illata patienter portabat, ut patet inferius.

et non pretereat nos flos temporis. Coronemus nos roſis, ante quam marceſcant, nullum pratium
 ſit, quod non pertrauſeat luxuria noſtra. Nemo veſtrum ſit exors^b luxurie noſtre. Ubique
 relinquamus ſigna letitię, quoniam hec eſt pars noſtra, et hec eſt ſors. Iſti tales, ſicut
 dicit apoſtolus I. ad Cor. XV^a, ſunt qui dicunt: Manducemus et bibamus, cras enim moriemur.
 Sed audi remedium: Nolite ſeduci. Corrumpunt mores bonos colloquia mala. Evigilate
 iuſti et nolite peccare! Item ad Gala. VI^a: Nolite errare, Deus non irridetur. Que enim
 ſeminaverit homo, hec et metet. Quoniam qui ſeminat in cerne, de carne metet corruptionem.
 Qui autem ſeminat in ſpiritu, de ſpiritu metet vitam eternam^c. Hinc Damascenus ait¹: Si
 non eſt reſurrectio mortuorum, beatificemus agriferas, que ſine triftitia vitam
 habent. Hinc apoſtolus ait I. ad Cor. XV^a: Si tantum in hac vita ſperantes ſumus in
 Chriſto, miſerabili^d ores ſumus omnibus hominibus. Sed non eſt ita. Immo ſicut alibi dicit
 ad Colo. III^a: Mortui enim eſtis, et vita veſtra abſcondita eſt cum Chriſto in Deo. Cum
 autem Chriſtus apparuerit, vita veſtra, tunc et vos apparebitis cum ipſo in gloria. Et hoc
 eſt quod oramus in proſa dicentes:

Post preſentem miſeriam,
 haſte morte devicta,
 glorioſam victoriam,
 de qua mira ſunt dicta,
 ſummam confer letitiam,
 decoris adde gloriam,
 o dulciſſima vita!

Sexta curiositas et ſuperſtitio Friderici, ſicut in alia cronica poſui, fuit, quia
 optime pavit in quodam prandio duos homines, quorum unum miſit ad dormien-
 dum, alium vero ad venandum, et ſequenti ſero fecit eos exenterari coram ſe.
 volens cognoscere, quis melius digeſſiſſet. Et iudicatum eſt a medicis, quod iſ-
 qui dormierat digeſtionem melius celebraveſſet. Septima et ultima curiositas
 eius et ſuperſtitio fuit, ſicut etiam in alia cronica poſui, quia, cum quadam
 die in quodam palatio exiſtens interrogaveſſet Michaelē Scotum astrologum ſuum,
 quantum diſtabat a celo, et ille quod viſum ſibi fuerat reſpondiſſet, duxit eum
 ad alia loca regni quaſi ſub occasione ſpatiandi et per plures menses detinuit,
 precipiens architectis ſive fabris lignariis, ut ſalam palatii ita deprimerent, quod
 nullus poſſet adyertere. Factumque eſt ita. Cumque poſt multos dies in eodem
 palatio cum predicto astrologo conſiſteret imperator, quaſi aliunde incipiens que-
 ſivit ab eo, ntrum tantum diſtaret a celo, quantum alia vice iam dixerat. Qui
 computata ratione ſua dixit, quod aut celum erat elevatum, aut certe terra de-
 preſſa. Et tunc cognovit imperator, quod verus eſſet astrologus. Multas alias
 ſuperſtitiones eius audivi et ſcio, quas ſubticeo cauſa brevitatis, et quia tedet me
 tot fatuitates eius referre, et quia etiam ad alia dicenda feſtino. Iſte impe-
 rator triumphatorie concionabatur aliquando coram domesticis ſuis in palatio ſuo,
 loquendo ſicut faciunt Cremonenſes ambaxatores, qui mittebantur ad ipſum a con-
 civibus ſuis, quia primo laudat unus alium multipliciter commendando, quomodo

^a) ſic h. l. e. ^b) ſic e. ^c) ſequitur ☞ minio ſcriptum. ^d) dama, e.

1) De fide orthodoxa IV, 29, Opera ed. M. Lequien I, p. 301; Migne, Patrol. Gręca
 XCIV, col. 1219. Cf. ſupra p. 338, n. 1.

F. 357^b. Ex quibus progenitoribus natus est imperator F[ridericus] et qualiter.

est nobilis dominus iste, sapiens, dives et potens. Et post mutuam commendationem dicebant facta sua. Item iste imperator derisiones et solatia et convitia ioculatorum sustinebat et audiebat impune et frequenter dissimulabat se audire^a. Quod est contra illos qui statim volunt se ulcisci de iniuriis sibi factis. Sed non bene faciunt, cum dicat scriptura Eccli. X: *Omnis iniurie proximi ne memineris et nichil agas in operibus iniurie.* [Item^b Prover. XII: *Fatus statim indicat iram suam; qui autem dissimulat iniuriam, callidus est.*] Unde cum quadam vice esset 1248/9. Cremona post destructionem Victorie civitatis¹, quam destruxerunt Parmenses, et percuteret manu sua super gibbum cuiusdam ioculatoris ex his qui dicuntur milites 10 curie et diceret: *Domne Dalli, quando aperietur istud scrinioium?*² respondit ei: *Domine, non potest ita de facili aperiri, quia clavem perdidisti in Victoria.*³ Audiens imperator, quod iste reducebat ei ad memoriam tristitiam et verecundiam⁴ suam, ingemuit et dixit: *Turbatus sum et non sum locutus.* Nullam tamen vindictam in eum exereuit, ne esset sibi in posterum in singultum⁵, quod ex tali persona ultus 15 fuisset. Iste Dallius fuit Ferariensis et notus meus atque amicus. In Parma uxorem accepit et habitavit statim post destructionem Victorie. Uxor eius fuit soror fratris Egidii Budelli, qui fuit frater Minor. Si tale convicium Icilino de Romano dixisset, fecisset eum exoculari aut certe suspendi. Item alia vice 1248. triumphavit eum⁶ atque derisit Villanus de Ferro, cum esset in obsidione Berceti⁷, 20 et patienter portavit. Interrogabat enim imperator, quibus criminibus appellarentur mangana et trabucca, que ibi erant, et Villanus de Ferro quibusdam nominibus truffatoriis dixit ea vocari, scilicet sbegna et sbegnoinus. Imperator vero subrisit tantummodo et divertit ab eo.

Nunc⁸ videtur dicendum, qualiter imperator Fridericus sit natus, id est ex 25 quibus progenitoribus procreatus. Nam pater eius dictus est imperator sextus Henricus, mater vero regina Constantia, que Sicula fuit et filia Guillelmi⁹ regis Sicilie. Cuius originem [ut¹⁰ melius cognoscas, oportet te ad superiora redire. Nam] Anno¹¹ Domini M^oLXX^oV^o Gregorius VII. factus est papa; hic vocabatur 1073. Ildérandus monachus. Et sedit annis XIII, men. I, di. IIII¹². Hic apud 30 Sanctam Mariam Maiorem in nocte natalis Domini captus fuit¹³. Inde et feria sexta rex Henricus primum venit Romam XII° Kal. Iunii, in mense Maio, 1075. die XXI°. Et XI° anno apostolatus istius Robertus Guiscardus dux Norman-

a) sequitur C atramento nigro scriptum. b) uncis inclusa in marg. super. a Sal. suppl. c) non signum interrogantis hoc loco, sed ✓ in c. d) ueregdiam c. e) Nu in loco raso, X littera initiali magna atramento nigro et minio picta. f) ut m. cogit. in loco raso et oportet — redire. Nam in super. marg. a Sal. suppl. g) littera A initialis minio scripta.

1) Compluribus a. 1248. imperator Cremonae fuit, Febr. 18. et mense Aprili exente et incaute et medio Maio et mense Junio, et a. 1249. mensibus Ian. Febr. Martio. 2) Cf. 1. Reg. 25, 31: non erit tibi hoc in singultum. 3) Imperatorem scilicet. 4) Quod a. 1248. mense Martio factum est: cf. Reg. Imp. V. I, nr. 3672c. 5) Non Guillelmi II, cuius amita fuit, sed Rogeri II. regis filia fuit, ut supra f. 214^b, p. 17. Sal. Sicardum secutus recte scripsit. 6) Haece excerpta sunt ex Catalogo quodam pontificum et imperatorum Cenciano (SS. XXIV, p. 106) simillimo, quem et Albertus Milioli in Libro de temp. c. 152, p. 428, ubi vide n. 6, addidit. 7) Hanc rerum diem solus habet Benzo VI. praef., SS. XI, 45 p. 656. Sal. haec procul dubio ex Catalogo pont. et imp. suo exscripsit. Cf. Meyer v. Knoau, 'Jahrb. Heinrich IV.' III, p. 388, n. 73.

F. 357^a. Isti versus sumuntur ex libro comitisse Mathildis et sunt utiles ad rerum preteritarum notitiã cognoscendam.

norum intravit Romam mense Maio, die XXVIII^a 1, Cumque ibi habitaret², venit 1084.
 1083.
 5 volens deponere Gregorium et substituere sibi Guibertum; populus vero Romanus
 occasione pape volebat portas aperire imperatori. Erat enim maledicta persona et
 semper pugnavit contra ecclesiam, quamdiu vixit³. At imperator bellans fregit
 menia Urbis⁴. Et

10	Depopulans Urbem papam statuit ^b , ibi turpem; In cathedra locat hunc, falso Clemens vocatur. Hic est Guibertus fallax, vastator apertus Ecclesie Christi, merito quem signat abyssus Bestia, quam vidit dilectus in apocalypsi. Regis et illa fallax ^c Romam totam maculabat. 15 Per vigil et rector Gregorius ex grege fesso Palliat cathedre multum quoque condolet equo, Stetit sperans in Petrum rogat pugnare Robertum Normanum quendam, qui regem depulit extra 20 Urbem; qui veluti per stratum damida fugit Francigenam, montes ultra rediens malus hospes. Papa suis Clemens, Romanis premia prebens, Raptor terrarum Petri rapit ipse cathedram. Quamquam se monstret, quod sit quasi pastor ^e in Urbe, Ipsi nulla tamen pars in cella manet arce. 25 Hic heresis limes mundum seduxit inique, Iussa Dei spernit ^f , sanctorum verba neglerit. Prævaricat leges, divinas destruit edes, Persequitur dignum dominum papamque magistrum, Qui monitis sacris plenus manet in Lateran. 30 Illic consistens spermologus optimus iste Actibus et verbis improbat scisma Guiberti, Perpetuo damnans anathemate scismata tanta. Nascitur hinc cunctis ingens tribulatio iustis. Mucronem regis pia pars quam maxime sentit. 35 Solibus expulsi sunt pontifices quoque nulli, Flagris afflicti, vinclis in carcere stricti. Rex et Guibertus faciunt irenescere tempus Neronis prisce, qui precepit crucifigi Petrum, cervicem Pauli gladio ferit idem 40 Et proprie ventrem percindere matris ab ense Fecit, ut insperaret, requirit ubi malus ipse. Sic proprie matris palmas calcavitibus acris Transfuit missus Sathane, Guibertus iniquus ^g .	Versus. Donizo II, 216—260. *f. 357 ^a . 1084. 1084.
----	---	--

a) sequitur C atramento nigro scriptum. b) statuens Donizo. c) phalanx Donizo. d) Sed,
 45 cuius C præcedit in c., deest Don. e) pastor e. f) spernit Don. g) iniquus e.

1) Eadem ex illo Catalogo exscripsit Albert Milioli l. l. Cf. Catal. Cenc. l. l. et reliqua
 SS. XXXI, p. 428, n. 7. adnotata; Meyer v. Konan l. l. p. 552. 554, n. 37. 2) Gregorius
 scilicet. aut Sal. eravat, si opinatus est imperatorem advenisse, cum Robertus Guiscardus ibi
 moraretur. Sequentia iam ex Donizonis Vita Mathildis II, 209—215, SS. XII, p. 383 sq.,
 50 assumpta sunt. Albertus Milioli c. 165, p. 439. Donizonem secutus hæc alio modo et brevius
 narravit. 3) Donizo II, v. 215: Circa quam bellans dirupit moenia celsa.

F. 357^d. Quod papa Gregorius VII. amicus fuit comitisse Matildis et intimus eius devotus.

Dante
II, 351-358.

Nallum quippe circum timuit nisi Nero magistrum,
Venis incisis in aqua vitam tulit ipsi.

Hi duo prescripti, fidei fere nomen obliti,
Perdere nituntur doctorem denique summum.
Symon eis doctor magus extat et hyssidus auctor.
Ignorant forsam, quod, dum fortuna reportat
Iniustos sursum; vituros in se deorsum
Quandoque plus ipsos, ilico patitur Deus illos.

6

ib. FI, 397 sq.

Item:

Pugna fuit, donec potuit servire Guibertus,
Perfidie dux, ecclesie vastator apertus.

Hic per .XX. tres annos denique Christus
Ecclesiam nisi toto turbarat iniquus.

10

*f. 357^d
ib. II,
390-393.

Dum potuit multos animos seducere stultos,

Destitit infelicis nunquam; nunc corpora ledit.
Illius magnus mundus iam despicit actus.

16

Ecclesie cuncte, Petre, iam prebe, promouende,
Iste senex ut hebes homines sinat esse fideles.

Post annos binos, Urbanus erat quod ab isto
Seclo portatus celiq; choro sociatus,

20

1100.

Iste dolore graui tactus Guibertus inanis

Mortuus est, secum portans anathema per eum.

Propterea celi populus pariterque fidelis

Exultentque boni, peritit quia perditionis

25

Filius; ut surgat similis, non det Deus unquam! Amen.

De obitu imperatoris Henrici tertii^b.

Dicitur iam dudum rer quo sit fine solutus,

Scilicet Henricus, colo mundi discat amicus;

Con scierit, noscat, faciendum quid sibi constat.

30

Rex supra falsus circens erat illaqueatus

Actibus in praeis, senel at se dissimularit

Converti, pleno quod fecit corde reneno.

Scismaticos semper coluit tenuitque libenter.

Hinc exarscens minor eius filius enses

35

Elerat adversum genitorem, tallere regnum

Querit ei, duram secum committere pugnam

Non piguit capi, quem bellando superavit.

Mesticia multa per totum tempus abundans,

Undique confossus, quassatus et antique tortus,

40

Mortem non sperans; demum tamen ipsa catena

Mortis eum strinxit, rapuit de corpore tristi;

Augusti quarto defungitur ilus in anno

Christi milleno centeno denique quinto.

Ad templum Spire dormit, quod straxerat idem.

45

1106.

Aug. 10.

Porro^c papa Gregorius septimus amicus fuit comitisse Matildis et veniebat ab urbe Roma ad arcem Canusinam et morabatur cum ea aliquando tribus men-

a) sic (ip̄e) c.; esse Don. b) sub De — tertii linea minio subducta. c) littera P initialis minio scripta.

1) Sequentia quoque secundum librum Dorizonis Sol. scripsit. Cf. quae Alb. Miliodi c. 152. 165. ex eodem libro excerpsit.

F. CCC58^a. Quod comitissa Mathildis iuvabat Romanam ecclesiam cum thesauro et militibus suis contra imperatorem pugnando.

F. 358^b. De Roberto Guischaro, qui sibi promeruit regnum Sicilie, Calabrie, Apulie et Terre Laboris, et^a quod pro ecclesia pugnavit fideliter.

sibus¹ et plus, quantum volebat, pro utilitate ecclesie; et sanctus homo erat, et ipsa sanctissima domina et Deo devota. Et iuvabat ecclesiam Romanam cum thesauro et militibus suis pugnando eum predicto imperatore Henrico tertio, con-
 5 sobrino suo², qui Guibertum archiepiscopum Ravennatem fecerat antipapam Clementem, sed potius impium et dementem^b. Et toto tempore vite sue ipsi ambo impugnaverunt ecclesiam et multas animas abstulerunt Deo et secum ad partem
 10 diaboli deduxerunt. Et mortuus est quilibet eorum in opprobrio et in amaritudine anime sue. Nam Guibertus rediit Ravennam et recepit dominium et nomen, quod prius habebat³, ita ut impleteretur in eo verbum, quod dicit Dominus per prophe-
 15 tam, Abdie I: *Superbia cordis tui extulit te habitantem in scissuris petrarum, exaltantem solum tuum. Qui dicit in corde tuo: "Quis detrahet me in terram?" Si exaltatus fueris ut aquila, et si inter sydera posueris nidum tuum, inde detraham te, dicit Dominus. Et in Guiberto fecit Dominus ita. Ideo dicit Ieremias in Trenis II:*
Fecit Dominus que cocitavit, complevit sermonem suum, quem preceperat a diebus anti-
 20 *quis. Item Iob XX: Hoc scio a principio, ex quo positus est homo super terram, quod laus impiorum brevis sit, et gaudium proevide ad instar puncti. Si ascenderit usque in celum superbia eius, et caput eius nubes tetigerit, quasi sterquilinum in fine perdetur, et qui eum viderant dicent: "Ubi est?" Velut somnium volans non invenitur, transiet sicut visio nocturna. Oculus, qui eum viderat, non videbit, nec ultra intuebitur eum locus eius^d.* Item pro illo maledicto imperatore Henrico tertio, qui vere
 25 membrum diaboli fuit, sic habes Ys. XIII: *Iuravit Dominus exercituum dicens: Si non, ut putari, ita erit, et quomodo mende tractari, sic eveniet, ut contravam Assyriam in terra mea et in montibus meis conculem eam. Et auferetur ab eis iugum eius, et onus illius ab humero eorum tolletur.* Hec omnia supradicta in antipapa Guiberto, qui dictus est Clemens^e, necnon et in Henrico tertio impleta fuerunt; et ecclesia
 30 Domino concedente processu temporis pacem habuit valde plenam.

Igitur quia Robertus Guischarus iuvit papam Gregorium septimum tempore necessitatis expellendo imperatorem ex Urbe, rependit ei beneficium istud pro servitio sibi facto: dedit ei in feudum terram Sicilie et Apulie, que Romane ecclesie erat, ita
 35 dumtaxat, quod liberaret eam a dominio Grecorum et Saracenorum, qui olim habitabant in ea^f. Ivit igitur quasi explorator, ut videret habitatores illarum terrarum. Et reversus congregavit exercitum et duos fratres, quos habebat, et consiliarios suos et dixit eis: *Sapiens in Proverbiis dicit XI: Ubi non est gubernator, populus*

a) et (?) g (quod) erasum. b) sequitur C atramento nigro scriptum. c) ad Vulg. et supra p. 263, l. 30. d) suas Vulg. et supra p. 263, l. 41. e) Clemes c. f) penam mutata.

1) Donizo II, c. 169 sq.: per tres tenuit pia (Mathildis) menses Gregorium papam (Consue). 2) Donizo II, c. 67: Ad consobrinam Mathildem misit Henricus rex. Cf. c. 97. 3) Donizo II, c. 830 sqq.: Plebs . . . pepulit Romana Guibertum. Eiectus nempe foris Urbem stare Ravennae Assidue caepit. . . . Propter papatum non linquerat hic dominatum Ravennae. 4) Quam falsissime Sal. haec narravit, opinatus Robertum demum post
 40 a. 1084. Apuliam et Siciliam a Gregorio VII. papa in feudum accepisse, quas a. 1059. a Nicolao II. acceperat, et post feudum a papa receptum demum Robertum Italiam inferiorem invasisse, qui iam antea Apulia et Calabria potitus erat.

F. 358^r. Hic ponuntur auctoritates sacre scripture, que utiles sunt ad prelia ordinanda.

F. 358^v. De regina Constantia, que fuit mater imperatoris Friderici secundi.

*r. 22. *corruet, salus autem ubi multa consilia.* Et iterum Prover. XV: *Dissipantur cogitationes ubi non est consilium; ubi vero sunt plures consiliiarii, confirmantur.* Et iterum
 *r. 18. Prover. XX: *Cogitationes, consilii roborantur, et gubernaculis tractanda sunt prelia.*
 *r. 22. Et iterum Prover. XXI: *Civitatem fortium ascendit sapiens, et destruxit robur fidei*
 *r. 31. *eius.* Et iterum in eodem: *Equus paratus^b ad diem belli, Dominus autem salutem*
 *r. 5, 6. *tribuet^c.* Et iterum Prover. XXIII: *Vir sapiens fortis est, et vir doctus robustus et*
 *r. 10. *validus, quia cum dispositione initur bellum, et erit salus ubi multa consilia sunt.* Item
 *r. 21. Prover. XIX: *Multe cogitationes in corde viri, voluntas autem Domini permanebit.*
 *r. 10. Ideo Dominus dicit Ys. XLVI: *Consilium meum stabit, et omnis voluntas mea fiet^d.*
 Et dixit Robertus suis: *Omnia supradicta necessaria sunt homini volenti exercitum*
ducere et cum hostibus bellum committere, que Domino concedente in nostro
exercitu erunt omnia. Terra Apulie et Sicilie concessa est nobis a papa, et vidi
ibi homines habentes pedes ligneos, et locuntur in gutture. Surgite et ascendamus
ad eos! Vidimus enim terram valde opulentam et uberem. Nolite negligere! Nolite
cessare! Eamus et possideamus eam. Nullus erit labor. Intrabimus ad securos in
regionem latissimam. Tradetque nobis Dominus locum, in quo nullius rei est penuria
 *r. 9, 10. *eorum que gignuntur in terra,* Iudicium XVIII. Nota, quod Robertus appellavit
 pedes ligneos patitos^e; id est copellos, quibus utebantur illi Siculi et Apuli. Erant
 enim homines caccarelli et merdacioli parvique valoris^f. In gutture dixit eos
 loqui, quia, quando volunt dicere: *Quid vis?* dicunt: *Ke boli?* Reputavit igitur
 eos homines viles et inermes et sine virtute et sine peritia artis pugnare, Iudith V.
 Erant enim tres germani fratres; primus Robertus, secundus Guiscardus, tertius
 Ambrosius monachus. Cui alii duo dixerunt: *Tu pugnabis cum ferula tua* — id
 est tuis orationibus nos iuvabis —, *Nos vero duo cum armis pugnabimus et*
Domino concedente cito subiugabimus eos. Et factum fuit ita. Audiens hoc
 imperator Grecorum et timens, ne Robertus vellet Constantinopolim ire et omnes
 Grecos occidere, fecit aquas alicubi veneno infici coram eo; et mortuus est Robertus,
 et remansit frater eius Guiscardus, ex quo in Sicilia reges propagati fuerunt^g.
 Natus est ergo ex Guiscardo rex Sicilie Guilielmus^h, ex quo secundus Guilielmus
 rex natus est, qui habuit plures filios et unam filiam, que Constantia dicta fuit.
 Hic in obitu suo precepit filiis suis, nescio quo spiritu, ne Constantiam marita-
 rentⁱ. Qui inhibitionem patris servantes tenuerunt eam secum usque ad XXXⁱⁱ
 etatis sue annum. Ipsa vero perversa mulier erat et turbabat uxores fratrum
 suorum et totam familiam. Considerantes itaque, quod verum dixit sapiens, cum
 dixit Prover. XXV: *Mellus est sedere in angulo domatis quam cum muliere litigiosa*
 *r. 21. *et in domo communi;* et iterum Eccli. XXV: *Commorari leoni et draconi placebit*
 *r. 23.

a) Eij e. b) sic et supra p. 488, l. 21: paratur Vulg. c) sic et supra p. 188, l. 22; trahit
 Vulg. d) sequitur ☞ atramenta nigra scriptam. e) sequitur ☞ minio scriptam. f) non signum
 interrogationis hoc loco in c.

1) *Iidem versus supra f. 288^v, p. 188, allati sunt.* 2) *Patitos nobis est Holgichuh; cf. Ducange-Henschel s. v.* 3) *Hæc omnia de Roberto eiusque fratribus falsissima esse moneri non oportet.* 4) *Guilielmus I. rex Siciliae fuit filius Rogerii II. regis, filii Rogerii comitis de Sicilia, qui frater fuit Roberti Guiscardi.* 5) *Nullos filios habuit Guilielmus II. rex. Cf. supra p. 354, n. 5.* 6) *Aliam fabulam de ea habet Thomas de Papia, SS. XXII, p. 498.*

F. 350^a. Dicta Merlini de primo Friderico et secundo.

quam habitare cum muliere nequam; et iterum Prover. XXVII^a: *Tecla perstillantia* 4. 13. 14.
in die frigoris et litigiosa mulier comparantur. Qui retinet eam, quasi qui egnum
teneat et oleum dextere sue erocet^a, dixerunt: 'Maritus sororem nostram et separe-
mus eam procul a nobis'. Et dederunt eam in uxorem regi Henrico¹, qui fuit 1185.
imperator Henricus sextus, filius primi et magni Friderici; que in marçhia Anconi-
tana, in civitate Esii peperit ei filium Fridericum secundum, de quo dictum fuit, 1194.
quod fuit filius cuiusdam beccarii, quem regina Constantia supposuit sibi, simulans
*se eum peperisse². Ideo dixit Merlinus³, quod secundus Fridericus *insperati et*
mirabilis ortus esset futurus, vel quia mater iam multos annos habebat, vel certe
 10 quia filius fuit suppositivus et fraudulenter acquisitus. Porro imperator Hen-
 ricus invasit Siciliam et Apuliam occasione uxoris totumque regnum occupavit 1194.
 provinciarum illarum. Et rediens in Alemanniam audivit, quod regnicole, scilicet
 Siculi et Apuli, proditores existerent. Quocirca reversus denuo asportavit inde 1197.
 thesaurum⁴ et maiores destruxit. Quapropter⁵ irata et turbata contra virum regina
 Constantia cepit eum suis defendere regnum⁶. Et fuit discordia et guerra maxima
 inter eos, ita ut sapientes et litterati dicerent: 'Isti non sunt *vir et mulier bene*
sibi consentientes secundum doctrinam Ecclesiastici⁷ XXV'. Ioculatores vero dice-
 20 bant: 'Si quis modo diceret regi seaccum, regina non defenderet eum'. Igitur
 imperator Henricus finaliter totum regnum occupavit et maiores destruxit et se-
 cundum morem imperatorum Theutonicorum multipliciter ecclesiam impugnavit.
 Post hec ultimum diem clausit, et remansit Fridericus secundus, pupillus eius, in
 manu ecclesie, quem nutrit et exaltavit⁸, sperans, quod melior patre foret. Sed
 qualis pater, talis filius et etiam longe deterior fuit inventus. 1197.
 Sept. 28.*

Dicta Merlini de primo Friderico et secundo^d.

Primus Fridericus in pilis agnus, in *Corvillis leo*. Erit depopulator urbium. In
 isto proposito terminabit inter corvum et cornicem⁹. Vixit in II°, qui cecidit in portis
 Melati. Secundus autem Fridericus *insperati et mirabilis ortus*, inter capras agnus
 laniandus, non absorbendus ab eis. Tunc seet lectus eius et fructificabit in prarimis
 30 Maurorum et respirabit in eis. Deinde sanguine suo involvetur, non tamen diu intin-
 getur, revertitamen radificabit^e in ipso. Tertio tamen nido exaltabitur, qui precedentes
 vorabit. Erit leo rugiens inter suos. Multum confidet in prudentia sua. Disperget

a) vocabit Valg. b) precedit C atramento nigro scriptum. c) ecc e. ut semper, ubi Ecclii
 scripsi. d) sub Dicta — secundo linea minuto sublata. e) iusto Merlin. f) indicabit Merlin.,
 35 sed in cod. Sal. recenti manu atramentum quod eorum est renovatum est in hoc loco ut in multis aliis
 huius pagine, que facile perperam ra per se scribere potuit.

1) Constantia a filio fratris Guilielmo II. rege Henrico data est in matrimonium.
 2) Cf. supra f. 225^a, p. 42 sq. 3) Vide infra f. 359^a, l. 28. Eadem verba iam supra
 f. 225^a, p. 43. allata sunt. 4) Cf. supra ad a. 1194, f. 214^b, p. 19. 5) Non patet, unde
 40 Sal. hoc didicerit. Imperatore a. 1197, in regno morante rebellionei barones causa impera-
 trice contra eum morerunt; quibus delatis, imperator multos eorum interfecit. Cf. Toeche,
 'Heinrich VI.' p. 453 sqq. 583 sqq. 6) Cf. supra f. 215^a, p. 19. 7) Haec edidi et
 exposui 'N. Archiv' XI, p. 174 sqq. 8) In Ann. Laurensibus a. 1242, SS. XVIII, p. 204,
 45 mirabiliter fugaverunt. Ubi quidem Corvi nomen loci est. Cf. que additari 'Geschicht-
 schreiber der Deutschen Vorzeit' ed. 2. Saec. XIII, t. VIII (76), p. 242, n. 2. 9) Hein-
 rico VI.

F. 359^b. Dieta Michaelis Scoti de futuris eventibus quarundam civitatum Lombardie, Tuscie et Romagnole^a.
Quod imperator Henricus VI. amicus fuit abbatis Ioachym.

flios Ceylan^b. Roman disgregabit et minuet. Spiritum tenebit in Ierosolimis. In XXX^a II^{bus} annis corruet. Viret in prosperitate sua^c LXXII^a annis, et^d bis quinquagenarius lene tractabitur: Romam torro oculo respiciet. Viscera sua extra^e se videbit. In tempore suo mare sanguine^f sancto rutilabit. Et venient communes^g adversarii usque ad^h Parthionem^h. Deinde collecto per eum ab aquilone presidio effusionem sparsi sanguinis vindicabit. Et vel illis qui ad rava non poterunt habere recursumⁱ. Et postquam decimo et octavo ab^k anno crismatis erit, monarchiam in oculis invidorum tenebit; et^l in exitu suo frustrabuntur in eo^l qui maledixerint^m sibi.

Explicit.

Nota, quod Henricus sextus, qui fuit imperator, amicus fuit abbatis Ioachym de ordine Floris. Ad quem etiam scripsit¹ Lecturam Ysaie super oneribus² ipso petente necnon et Lecturam Ieremie³ ipso mandante, volentem⁴ scire⁵ mysteria⁶ Danielis tam de statu quam de arbore et securi et lapide et successione futura⁷. Scripsit etiam sibi Expositionem Sybillarum et Merlini⁸ anno Domini eunte M^oC^oXC^oVI^o.

Finalis conclusio Ieremie prophete⁹.

Ecce, cesar, virgam-favoris Domini! Sufficiens est Ieremias explicitus, qui in replicandis afflictionibus seculi ubique cornitur impeditus. Utinam et tu non sis¹⁰ exers divine formidinis, cum ad radicem imperialis arboris ponenda sit evangelica iam securis.

^a ro c. ^b Gaytan Merlin. ^c sic et Pseudo-Ioachim; sua om. Merlini eod. ^d sexaginta duobus Merlin.; sed cf. Pseudo-Ioachim in expositione Sibillae Eritheae et Diatarum Merlini inedita: 25 Asserit frater Raynerius pro sexaginta septuaginta in Merlini... catalogo reperisse. ^e et om. Merlin. ^f contra Merlin.; sed Pseudo-Ioachim l. l.; extra se vel contra se. ^g sancto sang. Merlin. ^h sic c. ⁱ ad om. Merlin. ^k ab om. Merlin. ^l omnes add. Merlin. ^m maledixerunt Merlin.; sed Pseudo-Ioachim cum Sal. consentit. ⁿ sic c. ex Pseudo-Ioachim loco, cum Sal. volente scribere debisset. ^o sub hac inscriptione linea rubra subducta. ^p us tantum legi potest in c. 30

1) Sic. Ioachim ad Henricum VI. 2) Hic libellus, Pseudo-Ioachimicus exstat in codice Bruxellensi n. 3, dicto f. 82—87, et in codice S. Pantaleonis 31, servato in bibliotheca Victoris Emanuelis Romana f. 39—44. Cf. 'N. Archiv' XV, p. 151 sq. 174. 3) Hic etiam liber est Pseudo-Ioachimicus, qui exstat in codice Bruxellensi nr. 11956—66, f. 1—71, editus textus Interpretationis in Ieremiam (Vuelii 1519, 1525. 4°. Coloniae 1577. 8°) retractatus est, ubi epistola ad Henricum VI. libro 35 praemissa deest. Cf. 'N. Archiv' XV, p. 151. 4) Haec sunt verba Pseudo-Ioachimi, Interpret. in Ierem. c. 4. (Coloniae 1577) p. 86, ubi: Quia re vera tolletur imperium post Henricum, cuius est liber iste, ad quem sermo dirigitur iussu suo, volentem — futura. 5) Qui libellus Pseudo-Ioachimicus exstat in dicto codice Bruxellensi p. 72—82, in codice S. Pantaleonis f. 29—39. Qui incipit: Ad Henricum sextum Romanorum imperatorem a. D. millesimo 40 centesimo nonagesimo sexto Ioachim. 6) Sequentia verba exstant, ut V. Cl. E. Quercleau necum communicavit, in dicto codice Bruxellensi f. 31, col. 2. in fine secundae partis Expositionis Ieremiae, et eadem habet Paulinus in Chronico dicto Iordani, c. 229, part. 3, Navigatori, Antiq. Italiae IV (Mediolani 1741), col. 985 sq., ubi haec epistola Pseudo-Ioachimi ad Henricum VI. descripta est, desunt in editis. 45

Futura presagia Lombardie, Tuscie, Romagnole et aliarum partium
per magistrum Michaellem Scotum declarata^{a, b}.

- 6 [Regis vexilla timens fugiens velamine Briza
Et suos non poterit filios propriosque tueri.
Briza stans fortis secundo certamine regis.
- 5 [Post Mediolani sternentur menia griphi.
Mediolanum territum cruore fervido necis
Resuscitabit viso cruore mortis.
In numeris errantes erant atque silvestres.
Deinde Vercellas venient, Novariam^b, Laudum.
- 10 [Affuerint dies, quod egra Papia erit. *7. 859.
Vastata curabitur, mesta dolore stendo
Munera, que meruit, diu parata vicinis.
- 15 [Pavidam mandatis parebit Placentia regis,
Oppressa resiliet, passa damnosa strage.
Cum fuerit unita, in firmitate manebit^c.
- 15 [Placentia patebit grave pondus sanguine mixtum.
- 20 [Parma parens erit totisque frondibus uret,
Serpens in obliquo, tumida exilique draconi.
Parma regi parens tumida percutiet illum,
Vipera draconem, florumque^d virescet amenum.
- 20 [Tu ipsa Cremona patieris flammæ dolorem
In fine, predico, conscia tanti mali.
[Et^e Regii partes insimul mala tenebunt]^f.
- 25 [Padue magnatum plorabunt filii necem
Ducam et horrendam, data catulogæ Verone.
- 25 [Marchia succumbet gravi servitute coacta
Ob riam Antenoris, quamque seculi erunt.
Languida resurget catulo moriente Verona.
- 30 [Mantua, ce tibi! tanto dolore plena!
Cur ne vacillas^g, nam tui pars erit.
- 30 [Ferraria fallax, fides falsa nil tibi prodest,
Subire te cunctis, cum tua facta ruent.
Peregre missura quos tua mala parant.
- 35 [Faventia iniet tecum videns tentoria pacem.
Corruet in pestem ducto velamine pacis.
- 35 [Bononia renuens ipsam restabitur agmine circa,
Sed dabit immensam purgato agmine^g censuram.
- 40 [Mutina fremescet sibi certando sub lima^h.
Que, dico, tepescet, tandem trahetur ad ima.

a) sub hac inscriptione linea rubra ducta. b) sic (novaria) e.; lege Novaria. c) stabit reliqua exemplaria. d) florum reliqua exempt. e) hic versus in super. marg. a Sal. post suppletus est. f) non signum interrogationis, sed hoc loco in c. g) lege crinine, ut reliqua exemplaria habent. h) sibilina e. in unam vocem contractum.

45 1) Sequens caticinium elidi et expositi 'N. Archie' XXX, p. 349—377. Hoc loco variam lectionem non adnotari, nisi ubi Sal. singulare habet mendam. 2) Hic versus in uno (P) undecim librorum, quos ad adentum hoc caticinium adhibui, praeter hunc legitur, ubi:
Regii partes simul mala verba tenebunt.

F. 359^d. De his qui in Lombardia et Romagnola dominium habuerunt tam ex parte ecclesie quam ex parte imperii.

	[Pergami deorsum excelsa menia cadent,	
	40 [Rursus et amaris ascendet stimulus arcem.	
	[Trivisii due ^a partes afferent non signa salutis,	5
	[Gaudia fugantes, vexilla prebendo ruine.	
	[Romæ diu tūbans, longis terroribus ^b acta,	
	Corruet et mundi desinet esse caput.	
	45 [Fata moment, stelleque docent aviumque volatus,	
	Quod Fridericus malleus orbis erit.	10
	[Vivet draco magnus cum immenso turbine mundi.	
	[Fata silent, stelleque tacent aviumque volatus,	
	Quod Petri navis desinet esse caput ¹ .	
	50 [Reviscet mater, malleabit caput draconis.	
* f. 359 ^d .	[Non diu stōlida florebit Florentia florum,	15
	Corruet in feudum ^c , dissimulando vivet.	
	Venecia aperiet venas, percutiet undique regnum.	
1260.	[Infra millenos ducentos sæque decenos	
	55 [Erunt sedata immensa turbina mundi.	
	[Morietur grīpho, aufugient undique penne.	20

Quam vera fuerint ista, que continentur in suprapositis versibus, multi potuerunt
 Eccl. 1, 18. videre. Nam et ego vidi et intellexi singula, et mens mea^d contemplata est multa
 sapienter, et didici et scio, quod vera fuerunt, exceptis paucis, videlicet quod Fridericus
 malleus orbis generaliter non fuit, quamvis multa mala fecerit^e. Nec navis
 Petri cessavit, quin semper caput fuerit, nisi forte ad tempus, quando propter
 discordiam cardinalium vacavit papatus^e. Porro tertium, quod non apparet usque
 1260. quaque verum, est, quod in mille ducentis LX annis completis a Christo non sunt
 omnino sedata immensa turbina mundi, quin sint multe guerre et discordie et male-
 dictiones adhuc in diversis partibus mundi^e. Veruntamen in illo millesimo CC^oLX^o
 anno inchoavit et facta est verberatorum devotio, et homines adinvicem pacem
 faciebant et guerras dimittebant, et multa bona fiebant, ut vidi oculis meis^f.

Nunc^f superest, ut dicamus de his qui in Lombardia et in Romagnola domi-
 nium habuerunt. In Pedemontis marchio Montis-ferrati. In Vercellis
 Petrus Becherius. In Mediolano Napolionus de Turre. Et domnus Caxonus,
 filius suus. In Alexandria domnus Lançavelija^g. In Placentia Ubertus Ini-
 quitatis. In Parma ex parte ecclesie domnus Bernardus Rolandi Rubei, cognatus
 pape Innocentii quarti, habuit enim sororem ipsius pape in uxorem^h, et fuit
 * f. CCCCLX. pulcher princepsⁱ. Ex parte imperii domnus Bertholus Tavernerii^j. Pro-
 cessu vero temporis dominatus est in Parma domnus Ghibertus de Gente, civis

a) due delendum, quod Sal. solus habet. b) lege erroribus. c) lege fetidum. d) mā (mea) 40
 a Sal. in marg. suppl. e) sequitur C minio scriptum. f) Nu in loco raso, picta in margine magna
 littera initiali N, ubi prius N simplici modo scriptum fuisse patet. g) sic cum duobus longis j c.

1) De versibus 43—49. vide etiam 'N. Archiv' XXX, p. 335—347. 714 sq. 2) Cf.
 infra f. 404^a. 3) Cf. supra f. 293^a, p. 199. 4) Cf. supra f. 294^a, p. 201. 5) Cf.
 supra f. 289^b, p. 190. Ubi Sal. dicit Bertholum capitaneum partis imperii pro imperio fuisse. 45

Parme, multis annis¹ et etiam Regium habuit sub suo dominio. In Regio ex parte ecclesie dominus Hugo de Robertis, ex parte imperii dominus Guido de Sesso² et rex Hencius, filius Friderici. In Mutina dominus Iacobinus Rangonus et Manfredus de Saxolo sive de Rosa, nepos suus, ex parte ecclesie. Ex parte vero imperii illi de Pio, ut dominus Lanfrancus et dominus Ghirardinus³. In Cremona dominus Ubertus marchio Pelavicinus et Bosus de Dovaria multis annis⁴ dominium habuerunt, et multos expulerunt et multos deleverunt; et guerra erat valida, et multa fecerunt aliis, et multa mala habuerunt postea etiam ipsi. In Mantua dominus Pinamons⁵, civis Mantue, cuius dominium valde longum et durum fuit annis multis. In Ferraria dominus Salinguerra; post quem Aço marchio Hestensis; post quem Opiço filius Rainaldi filii predicti Açonis, qui⁶ mortuus est in Apulia in carcere obses imperatoris⁷. Fuit ergo iste Opiço filius [cuiusdam Neapolitane] et Rainaldi filii Açonis predicti, et portatus fuit parvulus de Apulia, ut vidi oculis meis⁸; [quod Opiço⁹ fuit vir magni cordis, non tamen bonus, quia multa mala fecit]. Et illos de Pontana¹⁰ expulit de Ferraria¹¹, qui eum sublevarant, et Ferariensibus ultra modum longum et durum fecit dominium annis multis. Et civitas Ferarie erat terra ecclesie, ut audivi ab ore pape Innocentii quarti, cum Ferarie populo predicaret¹². Et quia antiquitus marchiones Hestenses fuerunt amici Romane ecclesie, ideo ecclesia ex quadam amicitia sustinet eos et patitur, quod sint ibi, in Ferraria scilicet, domini.

In Trivisio dominatus est Albricus de Romano multis annis, cuius crudele et durum fuit dominium, ut cognoverunt qui experti sunt illud. Hic vere membrum fuit diaboli et filius iniquitatis, sed mala morte periit cum uxore et filiis et filiabus¹³. Extrahebant enim qui interfecerunt eos tibias et brachia filiorum puerorum de corpore eorum, cum adhuc vivi essent, parentibus videntibus, et cum eis percutiebant os patris et matris; postmodum ligaverunt uxorem¹⁴ et filias ad palos

*) *Alia manu, quae et inscriptionem f. 35^d, scripsit, post add.:* De crudelissimo Albrico, fratre Incirini de Romano.

a) cuiusdam neapolitis et alia verba huius loci unice inclusa scripta sunt recentiore manu super ea, quae Sal. scripserat, quae evasa sunt. Censeo unice inclusa eadem manu scripta esse, quae supra f. 180^a, p. 167 sq. similem locum de Opizone Estensi immutavit. b) sic h. l. c. c) mlta c. d) fotana nunc legitur in c., sed compendii signum emanasse videtur. e) pueorum corr. puerorum c.

1) A. 1253—1259; cf. *infra* f. 396^{b-c}. 2) Cf. *supra* f. 347^a, p. 330. 3) De quibus vide Tiraboschi, *Memorie storiche Modenesi* IV, p. 134 sq. 4) A. 1249—1266. Bosius demum a. 1267. expulsus est. 5) de Bonacolsis. 6) Scil. Rainaldus; cf. *supra* f. 280^b, p. 167. Mortuus est a. 1252. die anni novi, *Ann. Mantuani* ad a. 1252, *Parisius de Cereta* et *Ann. S. Iustinae Patav.* ad a. 1251, SS. XIX, p. 23. 14. 162, et *Ann. Patav., Muratori, Antiq. Ital.* IV, col. 1139. ad a. 1251. Ex iis, quae Parisius dicit elucere videtur Rainaldum obiisse, postquam Conradus IV. rex in regnum Siciliae a. 1252. Ian. advent. 7) Ab a. 1239, *Rotundin.* IV, 11. 13, SS. XIX, p. 72. 74; *Ann. S. Iustinae Patav.*, ib. p. 157. 8) Ferrariae a. 1252; cf. *supra* p. 167, n. 16. Mirum, quod non dixerit se vidisse ibi etiam Constantium sororem Opizonis cum eo apportatam. 9) Eadem vide *supra* f. 280^a, p. 168, et ibi n. 5. 10) A. 1251. c. Oct. 4; cf. *supra* f. 279^a, 282^a, p. 165. 11) *infra* f. 395^d, 396^a. 12) A. 1260. Aug. 26. 13) *Margaretam*.

F. 360°. Narratur hic horribilis historia et compassione digna.

1260. et conbuserunt eas¹. Et erant nobiles et pulcherrime virgines de mundo nec
 (Aug. 20) erant culpabiles; et non peccerunt innocentie et pulcritudini earum propter
 odium patris et matris. Terribiliter enim et horribiliter leserant et affixerant
 Trivisinos. Unde et veniebant ad Albricum cum tenacibus² et extrahebant de
 corpore eius, cum adhuc viveret, in platea quilibet unum bolum³, et sic destruxe-
 runt corpus eius ludibriis et opprobriis et gravibus tormentis⁴. Nam interfecerat
 isti consanguineum, illi fratrem, illi patrem, illi filium. Et usque adeo graves
 ponebat collectas et mulctam terre ita frequenter⁵, quod oportebat⁶ eos domos
 destruere; et parietes et assides et serinia et vegetes et dolia ponebant in navibus⁷
 et mittebant Ferariam ad vendendum, ut haberent denarios ad solvendum et se
 redimendum. Vidi ista oculis meis⁸. Et simulabat se cum Icilino de Romano,
 fratre suo germano, habere guerram⁹, ut securius ista mala facere posset, et non
 17. 800. parebat in cede civibus et subditis suis. Ideo dicit sapiens Prover. XXVIII:
 18. 16. Leo rugiens et ursus esuriens, princeps impius super populum pauperem. Et iterum:
 1258? Dux indigens prudentia multos opprimit per calumniam. Quod bene patuit in homine
 isto¹⁰. Nam XXV de maioribus Trivisii fecit una die suspendi¹¹, et non offen-
 derant nec leserant eum in aliquo; sed quia timebat, ne forte possent eum ledere et
 sibi nocere, ideo removit eos a facie⁸ sua ita furpiter suspendendo. Et XXX nobiles
 mulieres, matres istorum, uxores, filias et sorores, fecit venire, ut viderent suspen-
 20 dandos, et ipsi eas; quibus voluit nasum precipere, sed beneficio cuiusdam, quem
 appellabat filium suum spurium, sed non erat, fuit dimissum. Verumtamen usque
 ad mammillas fuerunt vestes earum precise, ita quod totum corpus cuiuslibet
 earum nudum erat, et viderunt eas qui suspendendi erant¹¹. Et ita iuxta terram
 fuerunt suspensi, quod iste mulieres cogebantur per tibias eorum transire, et illi²⁵
 cum tibiis et pedibus vultum earum percutiebant, dum moriebantur in amaritudine
 animarum¹⁰ suarum; et iste in angustia et dolore vivebant, dum talia ludibria
 sustinerent. Nam erat hoc videre miseria et crudelitas maxima, que nunquam
 fuit audita¹⁰. Post hec fecit eas poni ultra fluvium qui dicitur Sila vel Siler, ut
 irent quo vellent. Et fecerunt sibi coopertoria de modico indumento, quod habe-
 30 bant circa mammillas, et operuerunt sibi membra genitalia, id est pudenda, et
 ambulaverunt tota die illa per XV miliaria per terram incultam, per spinas et
 tribulos et urticas et lappas et paliuros et cardetos¹¹, et nudis pedibus incedebant

a) sequitur C minio scriptum. b) oportebat e. errore illius, ut videtur, qui multa verba huius
 columnae atramento superlito renovavit. c) sequitur C atramento nigro scriptum. 55

1) Consentit in hoc facinore describendo Riccobaldus Ferrar., Pomerium c. 99, Muratori, SS. IX, col. 134. Scriptores partis ecclesiasticæ, Rolandinum XII, 16, SS. XIX, p. 146, et auctorem Annalium S. Iustinæ Patav., ibid. p. 178, pudit hoc luculentius describere. Cf. etiam Martin, de Canale c. 150, 'Archivio stor. Italiano' VIII, p. 444 sqq. 2) I. q. forcipibus; vide Duvange-Henschel s. v. 3) I. q. frustulum. 4) Cf. Rolandin. Patav. XI, 1, SS. XIX, 40 p. 127. 5) Ferrariae, ubi Sal. a. 1249, c. Aug. — 1256, habitavit. 6) Usque ad a. 1257, Albericus cere a parte ecclesiæ stetit, cum Ezzevinus contrariæ partis esset. 7) Conicio hoc factum esse a. 1258, postquam mense Martio quidam Terrisini expulsi cum aliis tentaverunt Terrisium invadere, ut Rolandin. XI, 3, SS. XIX, p. 128, narrat. 8) Cf. 2. Reg. 7, 15: quem amovi a facie mea. 9) Idem facinus referunt Ann. S. Iustinæ Patav., SS. XIX, p. 178. 45 10) Cf. Job 21, 25: moritur in amaritudine animæ. 11) I. q. cardeta, Diftelgefräu.

F. 360^d. Monstratur exemplis, quod *neccesse est ibi divinum adesse auxilium, ubi cessat humanum.*

et hude toto corpore, et a muscis mordebantur; et flendo ibant, quia causam flendi habebant¹, nec habebant quid manducarent.

*Há^b quanta miseria,
o Deus, considera!
hujus est succurrere,
hujus est^b occurrere;
vide tribulatas,
tibi reseratas,
tibi derelictas!*

Nam *neccesse est ibi divinum adesse auxilium, ubi cessat humanum*². Patuit hoc in Susanna, que cum duceretur ad mortem, divino adiutorio contra spem omnium liberata evasit. Idem in adultera, que erat lapidanda. Patuit etiam hoc ipsum in Ysaia, cui, cum serre lignea secaretur et vehementer sitiret, et carnifices nollent ei aquam dare bibere, quam petierat, dedit aquam Dominus de sublimi, que influit in os eius³. Sed^c veniamus ad rem et hystoriam prosequamur. Pervenerunt illa die ad lacunas maris Venétici tarda iam hora, et ecce subito viderunt piscatorem solum in navicula sua, quem vocaverunt, ut veniret ad se. Ille vero credens que videbat esse illusiones demonum seu fantasmatata aut certe monstrum marina, horribiliter timuit.—Sed inspiratus a Deo et propter earum instantiam venit ad eas. Cui cum totam hystoriam suam et omnia infortunia sua retulissent, dixit eis: *Compatior vobis multum nec derelinquam vos, quousque Deus bene faciat vobis.* Sed quia navicula adeo parva est, quod non patitur nisi unam, portabo vos singulariter, quousque omnes transferam et ponam vos in saldivo^d, ubi terra solida est, ne, si hac nocte hic essetis, devorarent vos lupi. Cras autem, antequam dilucescat^d, acquiram navem maiorem et portabo vos et ponam in ecclesia sancti Marci^e, ubi spero, quod bene faciet vobis Deus. Quid plura? Igitur postquam omnes transtulit preter unam, illam ultimam ad domum suam piscatoriam duxit et optime pavit et benigne, curialiter et humane et caritative et honeste tractavit. Altera vero die quod promiserat sollicitate adimplevit. Cum autem duxisset eas ad ecclesiam sancti Marci^e, accessit ad cardinalem Romane curie domnum Octavianum, legatum in Lombardia⁵, qui illis diebus Venetiis erat, et retulit ei totam historiam dominarum istarum et omnia infortunia, que acciderant eis, et ubinam essent, aperuit^f. Audiens hec cardinalis sine mora venit ad eas et dedit eis comedere. Et misit per totam civitatem dicendo, quod celeriter atque festine et sine aliqua mora omnes venirent ad ipsum ad ecclesiam sancti Marci, tam viri quam mulieres, tam^g parvi quam magni, *iuvenes et virgines*,
1258?
f. 360d.
Dan. 13.
Ioh. 8, 3-7.
f. cclxi.
Ps. 148, 12.

a) Há in loco raso. b) e (est) a Sal. superser. c) penna mutata. d) sic (diluces)scat) c.
 40 e) sic h. l. c. f) sequitur C atramento nigro scriptum. g) tam a Sal. superser.

1) Vide versum infra f. 481^c. allatum: Qui modo non fletis, flendi dum tempus habetis. 2) Cf. supra f. 226^b, p. 45, n. 3. 3) Haec de Isaiá ex Petri Comest. Hist. scolast., Regum IV. c. 32. assumpta sunt. 4) Italice saldo est solidus. 5) Hoc non potest factum esse ante a. 1257. Maii 8, quo tempore Albricus cum Ezzelino foedus iniiit (Ann. Veron., SS. XIX, p. 15; Ann. S. Iustinae Patav., ibid. p. 169), vel potius non antequam ab Alexandro IV. excommunicatus esset (cf. litteras datas a. 1258. Iul. 3, Epist. pont. sel. III, p. 445 sq., nr. 481). Tunc vero Octavianus non erat legatus in Lombardia.

1258? *senes cum iunioribus*, quoniam, talia diceret eis, que nunquam audiverant, et talia ostenderet eis, que nunquam viderant. Quid plura? Dicto cicus congregata est tota civitas Venetorum ad eum in platea ecclesie sancti Marci, et audiverunt ab eo totam historiam suprascriptam. Quam cum recitasset, fecit venire dominas illas ita dehonestatas et nudas, sicut ille maledictus Albricus dehonestari fecerat. Hoc ideo fecit cardinalis, ut magis provocaret Venetos contra illum et magis induceret ad miserendum istis^a. Cum autem audivissent Veneti omnem historiam supradictam et dominas ita nudatas conspexissent, elevata voce clamaverunt dicentes: 'Moriatur, moriatur maledictus ille et vivus ardeat cum uxore, et tota eius progenies^b de hoc seculo extirpetur!^c Tunc cardinalis dixit: 'Scriptura divina concordat vobiscum que taliter homini impio imprecatur, Ecclesiastes VIII: *Non sit bonum impio, nec prolongentur dies eius, sed sicut umbra transeant qui non timeant faciem Dei. Hec est generatio prava et exasperans, generatio que non dirigit cor suum, nec creditus est cum Deo spiritus eius. Hec est generatio, que pro dentibus gladios habet et commandit molaribus suis, ut comedat inopes^d de terra et pauperes ex hominibus. Non sit illi adiutor, nec sit qui miseretur pupillis eius. Fiant nati eius in interitum, in generatione una deleatur nomen eius. In memoriam redeat iniquitas patrum eius in conspectu Domini, et peccatum matris eius non deleatur. Fiant contra Dominum semper, et desperet de terra memoria eorum, pro eo quod non est recordatus facere misericordiam.* Item Iob XVIII: *Memoria illius pereat de terra, et non celebretur nomen eius in plateis. Expellet eum de luce in tenebras et de orbe transferet eum. Non erit semen eius neque progenies in populo suo, nec ulle reliquie in regionibus eius. Deleantur de libro viventium et cum iustis non scribantur.* Tunc clamaverunt omnes dicentes: 'Fiat, fiat!^e Post hec de voluntate totius civitatis, tam virorum quam mulierum, predicavit crucem contra maledictum Albricum^f, et quicumque eam assumeret et iret vel mitteret loco sui aliquem suis expensis ad destruendum eum, plenariam indulgentiam omnium peccatorum suorum haberet. Quam auctoritate omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum^g eius necnon et legatione, qua ab apostolica sede fungebatur, indulgentiam datam omnibus pleniter confirmavit^h. Animati sunt igitur omnes et cruce signati a parro usque ad maximum, a viro usque ad mulierem propter predicationem cardinalis, qui erat talis persona et tanto officio fungebatur, et propter maledicti hominis illius malitiam et propter suspensionem illorum nobilium, quam iniuste fecerat, et propter istas dominas, quas turpiter dehonestatas cernebant, insuper et propter indulgentiam, quam tam plenam habebantⁱ. Induxerat etiam cardinalis, qui et legatus, ipsos ad faciendum hoc opus ponendo exemplum uxoris Levite, de cuius nece atque ludibrio sive abusu de voluntate divina Iudaicus populus iustitiam et vindictam tam severam exercuit, ut quasi una tribus deleteretur ex eis. Iverunt igitur unanimiter contra eum et multa mala intulerunt ei, sed non penitus deleverunt^j. Verumtamen usque ad breve tempus post illam crucis signationem cum tota sua progenie penitus est deletus et habuit ludibria et tor-

a) sequitur ☩ atramento nigro scriptum. b) pennia cum nota columna mutata. c) quasi Vulg. et sic supra p. 263, l. 45; cf. p. 90, n. a. d) et non Vulg. ut supra p. 348, l. 29. e) i inopes c. f) cf. supra p. 187, l. 35, n. f et p. 263, l. 43. g) sequitur ☩ minio scriptum. h) a apfoz c., prius a expunct.

1) A. 1258. *lun.* 16. Albertus episcopus Trevisinus Venetiis contra Ezzelinum de Romano crucem predicavit; Verri, *Storia degli Ecclesi* III, p. 301, nr. LXXIX. Vide quae Martinus de Capule c. 143—145, *Archivio stor. Italiano* VIII, p. 436 sqq., de Henrico archiepiscopo Ebrodunensi, legato apostolico, contra Ezzelinum et Albricum Venetiis crucem predicante narrat. 2) Cf. *Ann. S. Iust. Patav.* p. 175 sq.; *Ann. Placent. Gib.* p. 110.

F. 361^d. De crudelitibus Icilini de Romano, et quod una die XI milia Paduanorum fecit comburi.

menta et infortunia supradicta, quibus omnibus fuit dignus^a. Nam quadam die, quia perdidit accipitrem suum, cum esset sub divo, extraxit sibi bracas et culum ostendit Deo in signum opprobrii et convitii atque derisionis, credens se ex hoc de Deo ulcisci. Cum autem fuit domi, ivit et cecavit super altare in eo loco proprio, ubi consecratur dominicum corpus^a. Uxor vero sua¹ nobiles dominas et matronas appellabat putanas et meretrices; nec corripiebat eam^b aliquando vir suus² dicens: 'Quare hoc fecisti'^c, quin potius de securitate viri sui talia faciebat. Ideo merito propter predicta de eis ulti sunt Trivisini, ut impleretur etiam verbum Domini, quod dixit in Luca VI: *Eadem mensura, qua mensi fueritis, remetietur vobis*. Post predicationem vero, quam fecerat Veneticis cardinalis, recommen-
 15 davit eis dominas illas tanquam seipsam; qui eis tam in vestibus quam in victu libentissime et liberalissime subvenerunt. Homini vero illi, cuius beneficio iste domine nasum non perdidit, pepercerunt Trivisini et vivere permisserunt, multa bona conferentes eidem, quia dignus erat. Sepe enim retraxit istos a multis malitiis que^d fecissent.

Porro in alia Marchia dominatus est frater istius Albrici domnus Icilinus, ut in Padua, Vincentia atque Verona. Hic vere fuit membrum diaboli et filius iniquitatis. Nam una die in campo Sancti Georgii de Verona³, in quo aliquando fuit³ 1256. XI milia Paduanorum comburi fecit in una magna domo, in qua eos captivos et compeditos habebat⁴; et circa eos, dum cremarentur, cum militibus suis⁴ cantando hastiludium faciebat; peior enim homo fuit de mundo. Non credo revera, quod ab initio mundi usque ad dies nostros fuerit ita malus homo. Nam ita tremebant eum omnes, sicut tremit iuncus⁵ in aqua, et hoc non sine causa erat. Qui enim erat hodie, de crastina vita securus non erat. Pater petebat filium ad interficiendum, et filius patrem vel aliquem sibi propinquum, ut Icilino placeret^a. Omnes maiores et meliores et potentiores et ditiores et nobiliores delevit de marchia Trivisina, et mulieres castrabat et cum filiis et filiabus in carceribus includebat, et ibi fame et miseriam peribant^b. Multos religiosos interfecit et in carceribus diu habuit, tam ex ordine fratrum Minorum et Predicatorum quam ex ordinibus aliis^c. Et impleta est scriptura que dicit Dan. 7: *Santos altissimi, conteret et cet.*^d Nec Nero nec Decius nec Dioclitianus nec Maximianus in malicia fuerunt similes sibi, sed neque

a) sequitur \subseteq atramento nigro scriptum. b) ea corr. ea c. c) non signum interrogationis
 35 hoc loco in e. d) sic (y) e. pro quas. e) verora e. f) (suis) a Sal. in marg. suppl. g) sic e.
 h) pi:bant; littera erasa e., sequente \subseteq atramento nigro scripto.

1) Margareta. 2) Parisius de Cereta, SS. XIX, p. 15: in carceribus positi sunt in Sancto Georgio de Verona. 3) Penitus ignoratur, quando ibi fuerit. 4) Haec nimis in falsum aucta sunt. Ut Rolandus. LX. 8. X. 41. tradit, Ezzelinus quidem antecum milia Paduanorum in carceres coniecit, in quibus multi mortui sunt: aliquot suspensio, aliquot igne necatos, aliquot decollatos esse, ducentos tantum Paduam rediisse idem refert; quae satis bene confirmantur iis quae Ann. S. Instinae Patav., SS. XIX, p. 169; Ann. Placent. Gib., SS. XVIII, p. 567; Parisius de Cereta l. 1., alii tradunt. Sed alii etiam eadem fere in manus fama percrebrescente sublata quae Sal. narravit referunt; c. Ant. Godi, Muratori, SS. VIII, col. 87.
 45 5) Cf. Ann. Patav. ad a. 1253, Muratori, Antiq. Italiae IV, col. 1140.

Herodes neque Antiochus, qui pessimi homines de mundo fuerunt^a. Vere isti duo fratres duo demones extiterunt, de quorum quolibet possem componere librum grandem, si tempus sufficeret et pergamenum haberem^b. Sed *deleantur de libro viventium et cum iustis non scribantur*, quia scriptum est Iere. 17: *Domine, omnes qui te derelinquunt confundantur^c; recedentes a te in terra scribentur, quoniam dereliquerunt venam aquarum viventium Dominum*. Veruntamen in morte Albericus optime fuit contritus^d. Icilius vero nunquam est reversus ad Deum, ut verbum Domini impleretur, quia *unus assumetur, et alter^d relinquetur*, Mat. 24^e. In quo magna Dei misericordia est ostensa, dum talem hominem etiam in morte suscepit.

Porro Icilino in Verone dominio quidam qui appellatus est Mastinus successit, et fuit Veronensis, sed processu temporis ab assaxinis fuit occisus³. Comes vero Sancti Bonifacii, qui Verone dominium habere debebat, vagabundus, ut vidi, ibat per mundum. Et erat totaliter ex parte ecclesie, bonus homo et sanctus, sapiens et honestus et fortis et probus in armis et doctus ad bellum. Pater eius dominus Guicardus⁴, et ipse dominus Lodoicus, et maior filius Vincens guerram, Porro in Arimino dominatus est dominus Malatesta, qui optime et fideliter partem ecclesie semper tenuit. In Furlivio dominatus est dominus Guido comes Mont-

a) sequitur ☩ atramento nigro scriptum. b) haberem a Sal. superser. c) confundentur Vulg. d) unus Vulg. e) sic r. pro Ricardus, sed Gu in loco raso scriptum est; cf. supra f. 291^{a-b}, p. 194, n. a.

1) Haec et alia hoc loco dicta vide iam supra f. 291^{c-d}, p. 195. Iurat huic loco ad scribere quae Guido Bonatus de Furlivio, *Continens decem tractatus astronomicos* (Venetiis 1491. 4°) de Icilino tradit. *Tertii tract. pars II, c. 14, f. 68*: Ego tamen inveni aliquos, qui videbantur michi diversi ab aliis et erant in quadam sua opinione, quod non credebant, quod redditus virtutis seu dispositionis (*planetarum*) esset aliquid, sicut fuit ille tyrannus Ycilinus de Romano, et erat quidam eius astrologus nomine Salionus, quem credo assensisse sibi potius ex timore, quam quod crederet ita esse. Et hoc credo propterea, quia Ycilinus habebat quendam eius fratrem in compedibus, de quo ipse timebat, ne occideret eum. Et dicebat etc. *Ibid. c. 22, f. 72*: Sicut si aliquis inveniat aliquem suum inimicum, qui non esset inimicus inimicitia ultimata seu capitali, in domo sua vel in loco, in quo habet dignitatem seu magistratum, ut potestariam et similia, quod recipit eum et honorificat eum alacri facie timens, ne reprehendatur, si aliud faceret, nisi esset homo silvester et valde feralis, cuius mens non consociaretur hominibus nec pateretur associari, sicut ille tyrannus (Ycilinus de Romano, cuius tyrannidi non fuit inventa similis, qui nulli pepercit ordini, nulli pepercit religioni, nulli pepercit nobilitati, nulli pepercit etati, nulli pepercit sexui, nulli pepercit sanguini suo vel alieno, immo sine causa proprium fratrem (*Ziramontem*), proprium nepotem (*Icilium de Egua, filium Sophiae sororis*) propriis manibus interfecit. Et ego vidi omnia haec. *Tract. V, f. 98^v, 99^r*. Fuit quidam alius, Ycilinus de Romano, qui cum non esset multum sublimis, exaltatus est valde pre omnibus Italis, ita quod fama eius transfretaverat atque per multas sonerat regiones. Dominabatur enim quasi toti marchie Trivisiensi, etiam usque in Alamaniam et usque Tridentum et usque prope Venecias per III vel per V miliaria, stetitque tyrannus in illis partibus, et duravit eius tyrannides⁽¹⁾ per XXVI annos. Ultimo tamen omnia haec finita sunt in eius malum. Cum enim videretur impossibile ipsum posse deprimi, cecidit in manus maiorum inimicorum, quos habebat, in quodam prelio, quod gessit in comitatu Mediolanensi apud Cassianum, et miserabiliter mortuus est, et tota eius progenies est destructa, ex ipsa nemine remanente. 2) *Teste Rolandino XII, 16, p. 146*: Albericus, antequam mactaretur, fratri Minori peccata confessus est: unde haec Sal. facile comperta habere potuit. 3) *A. 1277. Oct. 26. Ann. Mant., SS. XIX, p. 28, et Ann. Veron. de Romano, 'Antiche Cronache Veronesi' p. 419 sq. Cf. infra f. 367^c, 417^b*.

F. 362°. De Tebaldelo^a, qui bis civitatis sue Faventie proditor fuit.

feltranus, qui fuit vir bellator et periciam habuit artis pugne¹, et plures victorias de Bononiensibus^b qui erant ex parte ecclesie cum eis bellando obtinuit^c. Pluribus annis tempore valide guerre in Furlivio dominium habuit, sed in fine defecit tam ipse quam Livienses, pro eo quod papa Martinus quartus de illa guerra pertinaciter et obstinato animo se intromisit, volens penitus de Furlivio victoriam obtinere^d. Quapropter cum venisset dominus Bernardus cardinalis Romane curie^e legatus in Romagnolam, et Livienses tradidissent se sibi, misit dominum Guidonem comitem Montis feltri primo Cluciam, postmodum in Lombardiam ad civitatem Astensem, ut in confinio staret ibi. Qui humiliter obedivit habitando ibidem^f.

In Ravenna dominatus est ex parte ecclesie dominus Paulus Traversarius, nobilis homo, dives et potens, pulcher et sapiens. Ex altera parte imperii Anastasius quidam^g. Porro post doanum Paulum Traversarium^h dominatus est in Ravenna dominus Thomasius de Foliano de Regio, quem papa Innocentius quartus fecit comitem Romagnole, pro eo quod attinebat sibi; et habuit uxorem domni Pauli uxorem, scilicet filiam filiiⁱ Traversarii nomine, quam papa legitimavit, ut posset hereditare^j. Hanc post mortem domini Thomasii Stephanus filius regis Hungarie^k accepit uxorem et dominatus est in Ravenna^l. Post cuius^m mortem venit quidam Guilielmottus de Apulia ducens secum quandam mulierem, quam dicebat uxorem suam esse et filiamⁿ domni Pauli Traversarii de Ravenna, quam in Apulia obsidem habuerat imperator; et dominatus est multis annis omnes possessiones domni Pauli Traversarii integraliter habens^o. Et creditum fuit, quod fraudulenter et deceptorie fierent omnia ista tam a viro quam ab uxore; nec partem tenebat ecclesie, et propterea de Ravenna et de possessionibus, quas occupaverat, cum uxore sua fuit expulsus^p.

In Faventia dominati sunt Alberghetti, qui et Manfredi appellati sunt, ex parte ecclesie. Inter quos fuit precipuus dominus Hugolinus Bucola et filius eius frater Albricus de ordine Gaudentium. Ex parte imperii dominus Accharisius et filius suus dominus Guido Accharisii. Porro pars ecclesie in Faventia a Cambrasiis denominabatur, et non erant nisi duo ex illo casali, scilicet frater Cambrasinus, qui de ordine fratrum Gaudentium fuit et est, et Tebaldellus frater ipsius non legitimus. Et reputabatur, quia vir fortis et pulcher erat et dives, quia frater suus Cambrasinus legitimus equaliter hereditatem cum eo diviserat^q. Hic bis civi-

a) sic. h. l. c. b) bononiensibus c. c) sequitur C minus scriptum. d) sequitur C atramento nigro scriptum.

1) Cf. *Isidori* 5, 27: sine peritia artis pugnae. Et vir bellator saepe legitur in Biblia. 2) *Portuensis episcopus*. Cf. *infra* f. 392^{b-d}, 425^a. 3) Cf. *infra* f. 424^d. 4) *Anastasii*. Cf. *supra* f. 279^d, p. 166. 5) *Qui obiit a. 1240. Aug. 10; Ann. Ravenn. Muratori, SS. I, 2, p. 578. Quae hoc loco de Paulo Traversario et de Thomaasio et Stephano traduntur copiosius narrata vide supra f. 279^d, 280^{a-b}, p. 166 sq.* 6) *Guilielmi*. 7) *Andrae II*. 8) *Traversariae scilicet, ut videtur, sed vide supra p. 171, l. 8.* 9) *Aicam. Eadem aberius narrata vide supra f. 281^{c-d}, 282^a, p. 171 sqq.* 10) *Concilio hoc anno 1275. factum esse, cum Ann. Ravenn. Muratori, SS. I, 2, p. 579, tribuat ad a. 1275: Ravenna quoque fuit seditio et tunc Guido minor de Polenta ea urbe potitus est auxilio d. Malateste de Arimino. Tabula, quam edidit Fantuzzi, 'Monumenti Ravennati' III, p. 119 sq., nr. 77, data a. 1275, nimis mutila est. Sed a. 1279. Guilielmus Ravennam reversus est; Petrus Continelli, Muratori, SS. (ed. nova) XXVIII, 2, p. 38 sq.*

1274. tatis sue Faventiē proditor fuit: primo dedit eam Liviensibus¹, et habitabam ibi
1280. tunc; secundo parti ecclesie eam restituit². Et post breve tempus in fovea civi-
1282. tatis Liviensis periit et suffocatus est cum dextrario suo et aliis multis³.

In Imola ex parte ecclesie erant Nurduli principales. Ex parte vero imperii
1266. Hugutio de Binielis, quem rex Karolus cepit in conflictu Manfredi, qui appellatus⁴
est princeps, et decapitari fecit⁵. Huic successit in Imola frater suus Iohannes
de Binielis. Porro in montibus Petrus Paganus ex parte imperii magnus erat,
famosus et nominatus et doctus ad bellum; et habitabat in quodam castro, quod
appellabatur Sosonana. Bonam uxorem habuit dominam Dyanam et bonam sororem
dominam Gallam Placidiam. He ambe mee devote fuerunt. Porro comes Ber.¹⁰

ardinus dominabatur in Alchonio, magnus et potens et ex parte ecclesie. Comes
vero Rogerius de Bagnacavallo ex parte imperii magnus in Ravenna fuit; sagax
homo fuit, astutus et callidus et versipellis et subdola vulpes. Hic fuit michi
familiaris. Hic unicam habebat filiam nec habuit mares; quam, cum moreretur,
f. 302^a dixit, quod volebat eam maritare tali homini, qui bene partem suam teneret. Cui¹⁵
cum diceret frater Ghirardinus Gualengus, quod non erat tempus truffandi, re-
spondit et dixit: 'Quare? Non sum ego bene unus homo?' Cui dixit frater:
Ps. 15, 5. 'Domine, bene estis unus homo, sed tempore mortis debetis omnibus parcere nec
aliquam partem tenere debetis nisi Dei, sicut dicit propheta: *Dominus pars heredi-*

tatis mee et calicis mei; tu es qui restitues^b *hereditatem* / *meam* michi. Item²⁰
in Romagnola ex parte imperii magnus fuit comes Tadeus de Bono-comite. Hic
erat vetulus et intravit ordinem fratrum Minorum. Item dominus Iacobus Ber-
nardi ex parte imperii aliquando fuit, sed postquam imperator decollavit filium
suum, factus est ex parte ecclesie, et postea intravit ordinem fratrum Minorum.

Item tam in Romagnola quam in Lombardia multi fuerunt nobiles et potentes²⁵
tam ex parte imperii quam ecclesie, qui essent digni relatu, si boni fuissent et
seipsos et Deum dilexissent.

Item^c in Bononia ex parte ecclesie dominati sunt Ieremii^d, ex parte vero
imperii Lambertacii. Inter quos fuit precipuus dominus Castellanus de Andalois,
1274. sed viliter obiit¹, quia in bello intestino ceperunt eum Bononienses qui erant ex
parte ecclesie² et posuerunt in compedibus in palatio communis³. Et expulerunt⁴
(Lun. 2.) Geremii⁵ Lambertacios de Bononia⁶, et iverunt⁷ Faventiam ad habitandum tempore
1280. illo; et processu temporis de Faventia similiter expulsi fuerunt, quando Tebaldellus
eam restituit parti ecclesie⁸. Hec fuit civitas, scilicet Bononia, que ultimo
Is. 51, 17. bibit de calice ire Dei et potavit usque ad feces⁹, ne forte vellet gloriari de iustitia²⁵

a) sequitur \subset atramento nigro scriptum. b) haec per litteras vel syllabas initiales tantum scripta
in c. c) penna mutata. d) sic h. l. c.

1) A. 1274. pars Lambertaciorum de Bononia expulsu cum Forliviensibus Faventia civitate
potita est, parte ecclesiastica inde eiecta. Tebaldellum de Zambrasiis hoc machinatum esse ab
aliis, quod sciam, non relatum est. Cf. infra f. 386^a. Infra f. 389^a. Sal. narravit Forli-
vienses ab Acharisiis, gente Faventina, e quorum parte imperiali et Tebaldellus fuit, Faventiam
advocatos esse. 2) A. 1280. Nov. 12/3; cf. infra l. 33. 34. et f. 420^{b, c}, ubi multa hoc loco dicta
repetita sunt. 3) A. 1282. Maii 1. Cf. infra f. 420^a. 421^a. 4) Cf. Matheus de Griffonibus,
Rerum Ital. SS. (ed. nova) XVIII, 2, p. 21. 5) Proditorie a. 1274. mense Maio; cf.
Riccobaldi Ferrar. Pomerium, Muratori, SS. IX, col. 140. 6) Die Iun. 2. Cf. infra
f. 376^a. 414^a. 7) Lambertacii. 8) A. 1280. Nov. 12/3; cf. supra f. 362^a, l. 2, infra
f. 420^{b, c}. 9) Is. 51, 17: Ierusalem, quae bibisti de manu Domini calicem irae Dei
... et potasti usque ad faeces.

N. 364^b. Quod Parmenses pacem fecerunt adinvicem post mortem imperatoris, sed parum duravit pax illa.

sua et aliis civitatibus insultare, que de poculo ire Dei furorisque indignationis, ^{cf. 16. 49. 25. 61. 22.} eius iam biberant^a. Siquidem assassini erant in ea, nec prevalebat eis

In Cremona qui erant ex parte ecclesie dicebantur Capellini sive Capelletti. Qui vero erant ex parte imperii dicebantur Barbarasi^c. In Pontificali Ravennae² sic legi pluries, id est non semel neque bis: *Veniunt barba rasi. Maxime* ^{4. Reg. 6. 10.} *servient.* Et est ambiguum, utrum de istis sit hoc intelligendum an de venturis adhuc^a. Verumtamen isti multam desevierunt, dum imperatorem in Lombardiam et in Cremonam introduxerunt, dum partem ecclesie de Cremona expulerunt, dum eorum adiutorio imperator et sui guerram in Lombardia diu tenuerunt; et per eos ^{1. Ma. h. 1. 10.} *multiplicata sunt mala in terra*, que nec adhuc finem habent nec videntur habere. In Parma post destructionem Victorie et fugam Friderici quicumque non bene tenebat partem ecclesie appellabatur de Mala-fucina, id est de mala fabrica dicebatur, eo quod haberet monetam reprobam atque falsam, et sicut bos varius ita cognoscebatur. Hinc sapiens dicit Prover. XXVII: *Quomodo in aquis resplendent vultus prospicientium, sic corda hominum manifesta sunt prudentibus.* Que est causa? Audi Eccli. XIII: *Cor hominis inmutat faciem illius sive in bono^d sive in malo^d.* *Vestigium cordis boni et faciem bonam difficile invenies et cum labore.* Hinc Iohannes ait Io. III: *Qui est de terra, de terra est et de terra loquitur.* Unde ^{1. 19.} *Ys. XXIX: De terra loqueris, et de humo audietur eloquium tuum.* Item Dominus ^{1. 4.} *dicit Luc. VI: Ex abundantia enim cordis os loquitur.* Unde Io. ait prima III: ^{1. 45. 16. 5.} *Ipsi de mundo sunt, ideo de mundo loquuntur, et mundus eos audit.* Simili modo qui de parte imperii erant tunc temporis non poterant se continere, quin de ea loquerentur, et statim cognoscebantur ex verbis suis, sicut dictum fuit Petro ^{1. 364.} *Mat. XXVI: Vere et tu ex illis es. Nam et loquela tua manifestum te facit.* Sic erat tunc temporis de talibus qui de parte imperii loquebantur. Processu vero ^{1. 73.} temporis Parmenses qui erant in Burgo Sancti Domini ex parte imperii rogaverunt Parmenses concives suos, qui erant in civitate ex parte ecclesie, ut amore Dei et beate virginis gloriose eos dignarentur in civitate recipere, quia pacem cum eis habere volebant. Iam enim obierat imperator^a. Et fecerunt cum eis pacem et in civitatem introduxerunt³, ut vidi oculis meis. Qui videntes domos suas ^{1. Maii 20.} structas — sic enim fecerant prius his qui ex parte ecclesie erant, cum eos expulerunt — ceperunt velle contendere de pari et parti ecclesiastice insultabant.

^{*)} In indice eorum quae f. 331—426. codicis continentur, manu saec. XIV—XV. scripto, f. 5. hinc de exciso f. 363. leguntur: De causa destructionis^a Bononie et de usuris non accipiendis et munera^e. e^f de aliis peccatis ac. 363. 364.

⁴⁰ a) sequitur C atramento nigro scriptum. b) folium 363. excisum perit. c) sequitur C minio scriptum. d) bona . . . mala Vulg. e) sic c. f) sic saepe in hoc indice pro et.

1) Cf. Ann. Placent. Gib. p. 498; Ann. Cremon., SS. XXXI. p. 29; L. Astegiano, Codex dipl. Cremonae II, p. 302. 2) Agnelli c. 166, SS. Lang. p. 364: veniunt ex occiduis partibus rasi barbas . . . sed ipsi maxime laedent. 3) Vide tabulam datam ⁴⁵ a. 1253. Maii 20. Affb. Storia della città di Parma III—p. 396 sqq., nr. 84; cf. Ann. Placent. Gib., p. 507; Ann. Parm. mai. p. 676.

F. 364^a. De Iohanne Barixello, qui fuit *vir pauper et sapiens, et liberavit urbem cum sapientia sua*, Ecclē.

F. 364^a. De bonis que Parmenses Burgensibus contulerant; et de ingratitude eorum multiplici. De destructione Burgi Sancti Donini require infra carta CCCC^aX^a 1.

Et videntes, quod Ubertus Pellavicus^a dominabatur in Cremona et in multis aliis civitatibus, cogitaverunt sibi dare dominium Parme, quod totis viribus affec-
1266. tabat, et partem ecclesiasticam omnino volebant expellere et ita delere, quod in
eternum in Parmam redire non posset^b. Quod cognoscentes Parmenses tremebant
sicut iuncus in aqua^c, et ceperunt abscondere multi que cariora habebant. Ego etiam
abscondi libros meos, quia Parme tunc temporis habitabam. Multi etiam Parmenses,
qui erant ex parte ecclesie, disponebant voluntarie de Parma exire, ne
Pellavicinus^d veniens involveret eos et bona eorum diriperet^e. Sed convertit Dominus
insidias et malignitates istorum super eos^f iuxta verbum quod scriptum est
Ecclē. XXVII¹: *Laqueo peribunt qui oblectantur casu iustorum, dolor autem consumet
illos, ante quam moriantur.* Item Prover. XXIX¹: *Homines pestilentes^a dissipant civi-
tatem, sapientes vero avertunt furorem.* Item: *In multiplicatione impiorum multiplican-
1266. tur scelera, et ruinas eorum iusti videbunt.* Igitur dum in Parma insonuissent
rumores de Pelavicino^a venturo, et ipse ita subito non veniret, quia alias telas
ordiebatur — disponebat enim prius capere Colurnium et Burgum Sancti Donini,
sicut et fecit^d, ut postea cum maiori triumpho Parmam intraret; quibus captis et
occupatis Parmenses qui erant ex parte ecclesie, si de Parma recessissent, quo^o
diverterent, non habebant; et ita scaccum mattum acceperant, quia serpentem in
sinu nutrierant. Ideo dicit Ecclesiasticus XI¹: *Non omnem hominem inducas in
domum tuam, multe enim insidie sunt dolosi* —; ecce subito surrexit vir quidam, qui
habitabat in Parma in capite pontis inter ecclesiam sancte Cecilie et sancte Marie de
Nota ordine Templariorum. Hic erat sartor et vocabatur Iohannes Barixellus
et fuerat filius cuiusdam agricole illorum de Tedaldis, quem Parmenses Meça-
dhrum appellant; et accepit crucem in manibus suis et evangelii textum et ibat
per Parmam ad domos illorum qui erant ex parte imperii, quos suspectos habebat,
ne Parmam Pellavicino^a tradere vellent, et faciebat eos iurare precepta domni
pape^f et ecclesie partem. Et habebat bene quingentos homines secum armatos,
qui eum suum capitaneum fecerant et eum quasi ducem et principem sequebantur^b.
Et iuraverunt multi partem ecclesie et precepta summi et Romani pontificis,
partim voluntarie, partim ex timore, quia videbant armatos. Qui vero iurare nole-
bant insalutato hospite de Parma exibant et ibant ad Burgum Sancti Donini, ut
habitarent ibidem^b. Nam quotienscumque in Parma civium aliqua fiebat divisio,

a) sic h. l. c. b) sequitur C atramento nigro scriptum. c) sequitur C minio scriptum.
d) sic (pestilentes) c. e) non hab. quo div. corr. quo div. non hab. c. f) pape a Sal. in marg.
suppl.

1) F. 410. de destructione Burgi S. Donini nihil dictum est, sed tantum de eo, quod
Parmenses ulti sint Pellavicini iniurias, quod quidem fecerunt, cum Bargo S. Donini a. 1268.
potirentur. 2) Cf. supra p. 40, n. 1. et p. 105, l. 19. et p. 226, l. 18. 19. et p. 365, l. 25.
3) 2. Par. 20, 22: vertit Dominus insidias eorum in semet ipsos. 4) Borgo San Don-
nino a. 1266. Apr. 1, Colorno Aug. 1. vel 2. capta sunt; cf. Ann. Parm. mai. p. 680, cum
quorum relatione haec quae Sal. tradit non concordant.

F. 365^b. De Colurnio recuperato, et de domno Manfredino de Canula ibi mortuo, qui capitaneus erat.

istud qui exhibant castrum habebant paratum. Et in hoc gaudebant Burgenses, si Parma in discordia esset. Et plus gavisi fuissent, si eam penitus destructam vidissent. Nunquam enim dilexerunt Parmam Burgenses, immo, quando Parma guerram habebat, omnes beruarii de Lombardia in Burgo Sancti Domini contra Parmenses congregabantur, et Burgenses eos libenter recipiebant ad Parme destructionem et confusionem^a. Parmenses vero Burgensibus fecerant ista bona, ut vidi oculis meis, quia ibi^b uno anno habitavi, scilicet M^oCC^oLIX^o; quo anno fuit 1259. in Ytalia hominum et mulierum mortalitas maxima^c, et Icilius de Romano a Cremonensibus captus fuit et ab his qui erant cum eis in eodem exercitu. Primum bonum fuit, quia dabant eis de Parma annuatim rectorem, scilicet potestatem, et medietatem salarii semper solvebant. Secundum, quia a fluvio Tari, qui distat a Parma per V miliaria, poterant habere totum mercatum in Burgo, et in Burgo non essent nobilium nisi duo casalia, scilicet illorum qui dicuntur Pinkini et Verçoli, et ceteri populares et divites rurales existerent, Parmenses martabant ibi suas nobiles mulieres; quod parvipendendum^b non erat. Credo, quod vidi ibi de Parmensibus dominabus XX^{ti} cum pellibus de variis et scarleto. His omnibus bonis sibi collatis inventi sunt Parmensibus Burgenses ingrati. Et ideo digne et merito Parmenses postea destruxerunt Burgum Sancti Domini, quando 1268. tempus congruum habuerunt^d. Ideo sapiens in Proverbiis dicit XVII°: *Qui reddit mala pro bonis, non recedet malum de domo eius.* Igitur Iohannes Barixellus, cum iret per Parmam faciendo iurare suspectos, pervenit ad domum domni Rolandi^e Guidonis Bovis, qui habitabat in capite pontis iuxta ecclesiam sancti Gervasii. Et vocans eum de domo dixit ei, quod incontinenti sine mora aliqua iuraret partem ecclesie, si vellet sospes evadere, alioquin de Parma recederet. Erat autem ex parte imperii predictus miles domnus Rolandinus^e Guidonis Bovis et multas potestarias ab imperatore receperat; et videns tantam multitudinem congregatam et talia exigentem et talia minitantem, fecit quod dicit sapiens in Prover. XXII°: *Callidus videt^d malum et abscondit se.* Et iterum Ys. XXXII°: *Erit vir sicut qui dicitur^e a vento et celat se a tempestate^f.* Iuravit ergo dicens: 'Ego iuro stare et obedire preceptis Romani pontificis et tenere partem ecclesie toto tempore vite mee ad dedecus miserabilioris et magis merdiferose partis que sit sub omni celo'. Dicebat de parte sua, scilicet imperii, pro eo quod permittebant se viliter a talibus conculcari^f. Et dilexerunt eum Parmenses ecclesiastici ex hoc verbo, nec fuit ei reputata verecundia, si iuravit. Voluerunt itaque Parmenses

a) sequitur C minio scriptum. b) parvipendit^l c. c) sic h. l. c. d) vidit Vuly. e) sequitur se minio deletum. f) sequitur C atrumento nigro scriptum.

1) In Burgo S. Domini scilicet, non Parme, ut E. Michael, 'Salimbene und seine Chronik' p. 54, opinatus est. Cf. infra f. 403^d. 2) Cf. Ann. Veron. de Romano, 'Antiche Cronache Veronesi' I, p. 409; Alex. Tassoni et Bonif. Morani Chron., 'Cronache Modenesi' p. 58; infra f. 367^b, 403^d. 3) Cf. Ann. Parm. mai. a. 1268, p. 681 sq.; infra f. 409^e, ad a. 1269.

F. 365°. De beneficiis a Parmensibus Iohanni Barixello collatis.

1267-8. tempore illo recuperare Burgum Sancti Donini, sed non potuerunt, quia Pellavicinus^a et Parmenses qui de Parma exiverant occupaverunt illum et diligenter custodiebant¹. Erat enim castrum in circuitu bene muratum, habens etiam foveas magnas in suburbanis et circa^b. Columnium vero recuperaverunt tam cito²; et ex parte imperii plures corruerunt gladio interfecti. Inter quos fuit Franciscus filius domni Iohannis de Pucilesio et dominus Rolandinus Goggus de Parma, et dominus Manfredinus de Canula de Regio, quem Pellavicinus^a fecerat capitaneum^b. Hic erat ex filiis Manfredi de Mutina et erat tante pulchritudinis, quod Absalon filius David vix prevalebat ei³. Fuerunt etiam ibi multi alii interfecti, qui essent digni relatu, sed causa brevitatis eos subiteo et pertranseo, et quia ad alia dicenda festino. Cessavit igitur Pellavicinus Parmam venire, quia non potuit; innotuerunt enim civibus calliditates eius atque malitie, et sic bene caverunt sibi ab eo. Gregorius. *Minus enim iacula feriunt que procedunt, et nos tolerabilius mundi mala suscipimus, si contra hec per providentie clipeum^d munimur.* Verba sunt Gregorii^e.^{5, 15}

Accidit ergo Pellavicino quod sapiens in Proverbiis dicit XXVI: *Qui forat forcem, incidit in eam; et qui volvit lapidem, revertetur ad eum.* Idem habetur Eccli. XXVII, et additur: *Et qui laqueum alii ponit, peribit in illo. Facienti nequissimum consilium, super ipsam devolvetur, et non agnoscat, unde adveniet illi illusio et improprium superbiorum^g, et edidit sicut leo insidiabitur illi^h.* Quod totum processu temporis accidit Pellavicino. Hinc sapiens in Prover. dicit XXVIII: *Qui decipit iustos in via mala, in interitu suo corruet, et simplices possidebant bona eius.* Quod totum accidit Pellavicino. Igitur Iohannes Barixello fuit *vir pauper et sapiens, qui inventus est in Parma, et liberavit urbem per sapientiam suam^f.* Quocirca Parmenses hoc beneficium cognoscentes non fuerunt sibi ingrati, cum apostolus dicat: *et grati estote, immo rependerunt sibi beneficia plura^g.* Primum, quia fecerunt eum divitem, cum esset pauper^g. Secundum, quia de nobili genere dederunt ei uxorem, scilicet de Cornacano^g. Tertium, quod sine electione aliqua semper de consilio esset. Habuit enim sensum naturalem et gratiam concionandi^g. Quartum, quod posset societatem congregare et secum ducere, que denominaretur ab eo, ita dumtaxat, quod semper ad honorem et ad utilitatem civitatis et communis Parme^b.

a) sic h. l. c. b) sequitur C atramento nigro scriptum. c) atque a Sal. in marg. suppl. d) sic c. e) sequitur C minus scriptum. f) adveniat Vulg. g) distinctum est in c. ut scripsi.

1) *U. Ann. Parm. mai. p. 680 sq. et Ann. Placent. Gio. p. 521. 529. trahunt, Parmenses recesserunt a Burgo S. Donini a. 1267. mense Aprilis obsesso, ut Basio de Dovaria occurrerent, et iterum a. 1268. Burgum a Pellavicino defensum frustra obsederunt mense Iunii et Iulii. Cf. infra f. 408°.* 2) *A. 1266. Aug. 3. vel 4. duobus diebus postquam a Pellavicino captum est; Ann. Parm. mai. p. 680. Sed cf. supra f. 326° p. 278. infra f. 437°, ubi dictum est Columnium die Aug. 5. a Pellavicino captum esse.* 3) *I. c. ex gente eorum qui vocatur filii Manfredi, de qua vide Tiraboschi, 'Memorie stor. Modenesi' IV. p. 118 sqq. 4) 2. Reg. 14. 25: Porro sicut Absalom vir non erat pulcher in Israel et decorus nimis.* 5) *Homil. in Evang. II, 35, ed. Maur. (1795) I, col. 1612. Iam supra f. 310°, p. 240, et ter infra hic locus laudatus est.* 6) *Cf. Statuta communis Parme (Mon. hist. ad prior. Parmensem et Placent. perlin.) I, 1, p. 470 sq., ubi statutum est a. 1266, ut domno Iohanni Barixello de capite pontis XXV librae imper. solverentur pro remuneratione, sustentatione, remedio et labore, que subinet et supportat in amorem et servicium totius partis ecclesie Parmensis.*

F. 365^a. De societate Parmensium que appellatur Cruatorum, in qua omnes alie includuntur, que de voluntate regis Karoli facta fuit.

F. CCC66^a. De Pelavicinis.

Hec societas multis annis duravit. Quam voluit destruere quidam Mutinensis, qui 1269
 5 erat potestas Parmensium, scilicet domnus Maafredinus de Rosa¹, qui et de Saxolo
 sicut pater suus dictus fuit, quasi zelo pro Parmensibus nolens, quod a tali homine
 et nomine denominarentur Parmenses. Diligunt enim^a se Mutinenses et Parmenses
 intimo et grandi et ferventi amore^{b, 2}. Precepit ergo domnus Manfredinus, ut Iohannes
 Barixellus intenderet factis suis et domui sue et dimitteret istam societatem et
 10 istam pompam, quam facere videbatur, quia volebat regere Parmam suo consilio,
 cum Parmensium esset potestas^b. Qui humiliter obedivit et eadem die vadens ad
 stationem suam accepit acum et repe³ et videntibus Parmensibus cepit suere vesti-
 menta, quasi diceret illud verbum Iacob, quod habetur Gen. XXX⁴: *Iustum est,*
ut aliquando provideam etiam domui mee. Et Eccli. XVIII⁵: *Cum consumaverit*
 15 *homo, tunc incipiet, et cum quieverit, tunc operabitur*^d. Pater predicti potestatis fuit
 notus meus, et mater mea devota et uxor similiter. Veruntamen Parmenses
 semper dilexerunt Iohannem Barixellum, et ipse semper habuit locum et fuit re-
 putatus in Parma⁴. Processu vero temporis rex Karolus, frater regis Francie,
 scilicet sancti Lodovici, qui transfretavit bis in subsidium Terre Sancte, audiens,
 20 quod Parmenses erant viri beliatores et sui amici et semper parati ad succuren-
 dum^e ecclesie, mandavit eis, quod facerent unam societatem ad honorem Dei et
 sancte Romane ecclesie, que diceretur de Cruce, in qua societate et ipse esse
 volebat^b. Et volebat, quod in ista societate omnes alie de Parma includerentur,
 et quod semper essent parati^e ad succurrendum^e ecclesie, cum Romana ecclesia
 25 indigeret. Et fecerunt Parmenses istam societatem, et appellatur societas Crua-
 torum^{e, 5}. Et regem Karolum litteris aureis in quaterni principio conscripserunt,
 ut societatis istius, que dicitur Crucesignatorum, capitaneus esset et primicerius,
 princeps et dux et comes et rex et magnificus triumphator^b. Et quicumque in
 Parma de ista societate non est, si offendit aliquem de societate iam dicta, de-
 30 fendunt se mutuo sicut apes, et statim currunt et diruunt domum eius *usque ad*
fundamentum in ea et ita radicitus, quod nec lapillus reperitur in ea. Que est
 eis causa timoris, ut aut pacifice vivant aut societatem ingrediantur ipsorum. Et
 sic^f istorum societas mirabiliter crevit; et iam non denominantur Parmenses a
 Iohanne⁶ Barixello, sed a rege Karolo et a cruce domini nostri Iesu Christi. Cui
 35 est honor et gloria in secula seculorum. Amen.

a) ē (enim) a *Sal. superscr.* b) sequitur \square atramento nigro scriptum. c) sic e. d) quieverit
 aperiabitur *Vulg.* e) sequitur \square minio scriptum. f) si corr. sic e. g) Io. e.

1) *Qui. a. 1269. Ian.—Iun. potestas Parmensis fuit; Ann. Parm. mai. p. 682.* 2) *Cf. supra f. 222^a, p. 37.* 3) *I. q. Italice refe, nobis Ruirn; cf. Ducange-Henschel s. v. reppus*
 40 *et repum.* 4) *A. 1268. captus et tormentis laceratus perit; Ann. Parm. mai. p. 723.*
 5) *Hæc de societatibus Iohannis Barixelli et Cruatorum a Sal. non recte narrata sunt. Nam*
Cruatorum societas iam a. 1266. extitit, quo anno Ioh. Barixellus suam constituisse supra
dicitur, ut apparet ex Statutis comm. Parmæ I, 1. p. 467 sq. 471 sq. 474 sq. 478. 6) *Et in*
 45 *societate Cruatorum etiam Ioh. Barixellus fuisse videtur, nam in capitulo, quo statutum est,*
ut huic XXV libr. imp. solverentur (cf. supra p. 374, n. 6), hoc legitur fieri ad honorem
Dei et societatis Cruatorum et totius partis ecclesie. Huius autem societatis capi-
taneus a. 1266. non Ioh. Barixellus, sed Iacobus Porta fuit, ib. p. 478.

Et^a quia adhuc stilus noster in Parma versatur, de Pellavicinis, qui cives sunt Parme, superest ut dicamus^b. Isti marchiones sunt et elegerunt sibi duarum civitatum ad habitandum confinia, scilicet Parme et Placentie. In episcopatu Placentino iuxta episcopatum Parmensem habent duo castra, scilicet castrum Peregrinum, in quo dominus Pellavicinus habitavit — qui fuit pulcher homo et solatiosus et cautionum inventor, et reliquit filios plures —, et^c castrum Scipionis prope Burgum Sancti Donini ad miliaria V. In isto castro habitavit dominus Manfredus, frater germanus supradicti domini Pellavicini, et habuit filios IIII^{or} et filias tres, pulcherrimas dominas, in diversis partibus mundi nobiliter maritatas. Uxor eius et mater istorum domina Clara fuit^d de comitibus de Lomello, pulchra domina et sapientissima et solatiosa^b. Prinogénitus istorum fuit dominus Guilielmus, pulcher homo et pacificus sicut et pater suus, et cum Parmensibus pacem habuit et habitabat in Parma^b. Uxor ipsius fuit domina Constantia, filia Aconis marchionis Hestensis, nec potuit ex ea prolem habere. Duabus enim vicibus sine ipso fuerat maritata, nec unquam habuerat filios. Porro dominus Manfredus pulchrum palatium habuit in Parma, ut vidi, iuxta plateam^e communis, ubi prius fuerat palatium illorum de Paganis; sed Parmenses occasione guerrarum funditus destruxerunt ambo palatia, et beccarii fecerunt ibi macellum. Nunc autem solummodo est ibi platea communis. Item dominus Manfredus fuit homo pacis et quasi religiosus et religiosus et regulas diligebat et specialiter fratres^f Minores. Et dabat salem omnibus regulis abundanter et sine mensura. Habebat enim in districtu castri Scipionis multos puteos salis, ex quibus factus est dives et inclitus. Secundus filius eius fuit dominus Henricus, homo bellicosus et doctus ad bellum. Credo, si vixisset, quod totam Lombardiam subiugasset. Nam de eo potest dici quod de Iuda Machabeo legitur scriptum I. Macha. III: *Similis factus est leoni in operibus suis et sicut catulus leonis rugiens in venatione sua*^g. Hoc expertus est etiam marchio Montis-ferrati tempore aliquo¹. Hic² in bello Karoli nobiliter et viriliter dimicando fuit occisus. Erat enim princeps et dux in exercitu Manfredi filii Friderici imperatoris condam. Tertius eius³ filius fuit dominus Ubertus, in omnibus similis precedenti, ita ut quicquid commendatum est in Henrico, in isto Uberto potest⁴ totaliter commendari^b. Hoc expertus fuit frequenter marchio Montis-ferrati dominus Guilielmus^h, quem iste non permittebat de fortibus suis exire, eo quod guerram cum barbano suo haberet, scilicet domino Uberto Pellavicino, qui tunc temporis dominium in Cremona habebat, et dabat nepoti suo isti trecentos milites et stipendia⁴, ut marchioni Montis-ferrati guerram validam faceret^h. Erat autem causa istarum guerrarum Alexandria et Terdona, quas quilibet marchio possidere volebat^h. Hic a Placentinis interfectus fuit apud castrum Florençole occasione cuiusdam prede, quam cum Parmensibus partis imperii fecerat in Placentino districtu; et tamen habebat pacem cum illis, a quibus predam

a) Et in loco raso, E littera initiali magna atramento nigro et minio picta, quae antea simpliciter modo scripta fuisse videtur, praecedente C minio scripto et versu novo coepto. b) sequitur C atramento nigro scriptum. c) Et e. d) fuit a Sal. in marg. suppl. e) plateam a Sal. in marg. suppl. f) jenna mutata. g) sic (pot) e. h) Guill's e.

1) Scil. a. 1261. Nov. 29, ut videtur, cum Henricus Terdonam civitatem cepit; Ann. Placent. Gib. p. 513. 2) Scil. Henricus de Scipione de Pellavicinis; cf. infra f. 406^a, 45 a. 1266 (ex Libro de temp. c. 274); Ann. Placent. Gib. p. 516. 3) Manfredi Pellavicini. 4) Cf. Guilielmus Schiavina a. 1264, Hist. patriae Mon., SS. IV, col. 236. 5) Cf. Ann. Placent. Gib. a. 1265, p. 514; Ann. Parm. mai. p. 679; Schiavina a. 1265. l. I, col. 237, qui referunt Ubertinum de Scipione a. 1265. Aug. a Guilielmo V. marchione de Monte-ferrato victum esse.

F. 366^a. De Markesopolo.F. 366^a. De sanctitate domine Mabilie, uxoris marchionis Hestensis qui dictus est Aço.ducebat et quos fuerat depredatus, et perdidit predam et personam^a amisit^b.5 'Quartus filius eius^c et ultimus et frater supradictorum fuit dominus Guidhottus, ^{f. 366^a.} qui adhuc vivit et in curia regis Hyspanie^d magnus habetur.Porro dominus Ubertus Pellavicinus, qui dominium habuit in Cremona, supradictorum dominorum^e frater germanus fuit, scilicet domni Pellavisini^d de Peregrino et domni Manfredi de Scipione^e. Hic^f habuit duo castra in Placentino episco-10 patu, scilicet Landasium et Ghisaleclum^g. Et quia de isto superius sufficienter diximus^h, ideo hic de eo tacendum videturⁱ. Magnifici cordis fuit et totum mundum occupare volebat. Pater istorum trium dominus Pellavicinus^h est dictus.Qui habuit duos germanos fratres, scilicet dominum Markesopolum et dominum Rubinum, qui habitaverunt in Soragna, que est villa fertilis in episcopatu Parmensi, distans a Burgo Sancti Domini versus aquilonarem partem per miliaria V^o.15 Dominus vero Markesopolus uxorem^j habuit de Burgundia, ex qua non habuit mares filios, sed duas feminas, quibus mater imposuit nomina terre sue, scilicet Mabelon et Ysabelon, quod in Lombardico sonat Mabilia et Ysabella^k. Et maritavit pater primogenitam dominam Mabiliam, cum adhuc essem in seculo, id est antequam20 intrarem ordinem fratrum Minorum anno Domini M^oCC^oXXX^oVIII^o; et venit de Soragna Parmam et hospitata est iuxta ecclesiam sancti Pauli in domo illorum de Colurnio^l. Et dedit ei pater in dotem mille libras imperialium. Et dedit eam^m in uxorem domino Aconi marchioni Hestensi, qui fuit bonus homo et curialis,25 humilis et dulcis et pacificus et meus amicus. Nam aliquando legi sibi Expositionem abbatis Ioachym de oneribus Ysaieⁿ, et erat solus mecum sub quadam ficu, et nobiscum quidam alius frater Minor. Domina Mabilia similiter mea ^{f. 366^a.}

devota fuit et omnium religiosorum et specialiter fratrum Minorum, cum quibus confitebatur et quorum ecclesiasticum officium semper dicebat, et in quorum loco apud Ferrariam iuxta virum suum tumulata in pace quiescit. Multa bona fecit

30 in vita sua et multas helemosinas in morte dispersit et dedit pauperibus de possessionibus, quas dimiserat ei pater suus in villa Soragne. Septem annis habitavi Ferrarie^o, ubi et ipsa similiter habitabat. Pulchra domina fuit, sapiens, clemens, benigna, curialis, honesta et pia, humilis, patiens et pacifica et semper Deo devota^p. Non erat avara de bonis suis, sed libenter pauperibus dabat. Habebat

35 fornacem in palatio suo in loco secreto, ut vidi oculis meis, et ibi ipsamet faciebat aquam rosaceam et dabat infirmis. Et ex hoc medici, stationarii et apotecarii specierum minus diligebant eam. Sed nichil sibi cure erat de talibus; dummodo

a) ^m c., quod nullo alio modo nisi personam legi potest (ed. Parm. falsissime prelium); personam amittere apud alios quidem est libertatem amittere, sed Sal. hanc vocem pro vitam amittere occupasse patet. b) sequitur C minio scriptum. c) duoq. e. d) sic h. l. c. e) sequitur C atramento nigro scriptum. f) eam a Sal. in marg. suppl.

1) Manfredi Pellavicini.

2) Alfonsi X. regis Castellae.

3) Ubertus Pellavicinus.

4) Utrumque castrum olim situm in Valle di Mozzola, rivendi, qui in torrentem Taro defluit, (Pieve di Valmozzola vel di Gusaliggio, quo nomen alterius castrum serratum est). Cf. infra f. 408^a.5) F. 353^{b-d}, p. 344 sq.

6) Guillelmus.

7) Sibyllam.

8) Cf. supra

p. 360, n. 2. Quod procul dubio factum est, cum Sal. Ferrariae morabatur a. 1249—1256.

9) A. 1249. c. Jul. vel Aug.—1256. Cf. infra p. 385, n. 2

F. CCC67^a. De sanctitate trium nobilium mulierum siue dominarum.
De Markesopolo, qui iuit in Romaniam ad habitandum.

subveniret infirmis et conspectui placeret divino. Multis annis vixit cum viro suo
1264. et semper sterilis fuit^a. Post mortem vero viri sui¹ fecit sibi fieri domum iuxta
locum fratrum Minorum de Feraria et ibi in viduitate mansit, quousque in loco
fratrum Minorum de Feraria iuxta virum suum, ut dictum est, fuit sepulta.
Cuius anima per misericordiam Domini requiescat in pace, quia bona domina
1266[?] fuit. Verum post mortem marchionis venit Parmam, ut vidi², et habitavit
iuxta maiorem ecclesiam, ut audivi ab ea, et mirabiliter erat ibi consolata, eo
*f. CCC67^a. quod esset iuxta locum fratrum Minorum et iuxta ecclesiam virginis gloriose^a.
Nunquam vidi dominam aliquam, que ita michi representaret comitissam Matildim,
sicut ista, secundum ea que de illa per scripturam cognovi³. Certè tres mulieres
sunt michi valde amabilis, que forte ab aliis non reputantur, scilicet Hélena
Constantini mater, Galla Placidia mater Valentiniani imperatoris et comitissa
Matildis.

Porro Marchesópolis^b, postquam maritavit Mabiliam filiam suam, transtulit se
ad Grecos, quos persequebatur, cum habitaret in Romania, et impugnabat et
*r. 11. capiebat et interfecit sicut David Phylisteos, de quo legitur I. Reg. XXVII:
*Virum et mulierem non vivificabat David nec adducebat in Geth, dicens: 'Ne forte
loquantur adversum nos: Hoc fecit David'; et hoc erat decretum illius^a omnibus diebus,*
quibus habitavit in regione Philistinorum^a. Similiter cum Grecis Markesopolus
faciebat. Quocirca insidiose et malitiose interfectus fuit a Grecis in domo sua.
Eccell. 10, 16. Nam pecunie obediunt omnia. Hic maritavit secundam filiam dominam Ysabellam
in Romania homini diviti, nobili et potenti; que pulchra domina fuit et sapiens,
excepto quod clauda fuit et sterilis. Et remansit ei post mortem viri sui castrum
quod appellatur Bonicea⁴, quod viriliter et sapienter et caute custodivit et de-
fendit a Grecis. Causa autem, quare Markesopolus recessit a Parma, hec fuit,
ut traditur. Cum esset nobilis et magnifici cordis⁵, dedignabatur et egre ferebat,
quod quilibet popularis homo, burgensis atque ruralis, misso nuntio cum infula
*f. 367^b. rubea trahebat eum ad communis palatium, ubi eum poterat in iudicio con-
venire. Porro domnus Rubinus, frater suus, habitavit in Soragna et habuit
uxorem dominam Enmengardam⁶ de Palude, sororem domni Guidhotti de Caninis.
Hec fuit pulchra domina, sed lasciva, cui illud Salomonicum optime convenire
*r. 22. videtur, Prover. XI: *Circulus aureus in naribus suis, mulier pulchra et fatua^a.* Hec
habuit filios V et filias totidem; quarum primam Mabiliam nomine, valde pulchram,
que aliquando confessa est mecum, maritavit domnus Ubertus Pellavicinus in
Ponte-tremulo, sperans occasione eius sub suo dominio habere terram illam^a.

a) sequitur C atramento nigro scriptum. b) sic h. l. c. c) Haec Vulg. d) illi Vulg.
e) sic etiam supra f. 230^a, p. 54, l. 21.

1) Qui obiit a. 1264. Febr. 17. 2) Conicio hoc a. 1266. factum esse, nam supra
f. 364^b, p. 372. Sal. asserit se hoc anno Parmae fuisse. 3) Sal. legit Donizonis carmen de
vita Mathildis comitissae et quae Albertus Milioli ex eo exceperit in Libro de temp. c. 156
—165, SS. XXXI, p. 430—444. 4) Est Bodonitza (Budinitza) situm haud procul a
Thermopylis, cuius dominus iam a. 1205. fuerat Guillem Pallavezini, marques de la Bonde-
nica (Brandica, Brondica), Chronique de Morée § 97, 102, 103, ed. A. Morel-Fatio p. 24—26.
5) Is. 10, 12: visitabo super fructum magnifici cordis regis Assur.

Domnus Rubinus senex erat et plenus dierum et misit pro me eo anno, quo fuit 1250. mortalitas maxima, et quo Icilius de Romano captus fuit in bello¹, scilicet M^oCC^oLIX^o²; et confessus est mecum et bene ordinavit de anima sua et mortuus est in senectute bona, *transiens de hoc mundo ad patrem*³. Uxor vero eius alterum virum accepit, quam habuit Egidius Scorça, et de solario postmodum cecidit et mortua est et sepulta. Alit vero Pellavicini habitabant similiter in episcopatu Parmensi, in terra que dicitur Varanum, que est pulcra contrata sita inter Medacianum et Miliànium et Costameçanam et Burgum Sancti Donini; et sunt ibi in multitudine et sunt viri divites et potentes et curiales et pacifici, et semper pacem cum Parmensibus habent, quia cives Parmenses sunt. Inde fuit domnus Dalfinus Pellavisinus, qui M^oCC^oXXX^oVIII^o fuit potestas Reginus⁴ et fecit fieri de muro civitatis ducenta brachia iuxta alium, sicut annuatim quilibet potestas facere tenebatur⁵. Hec de Pellavicinis dicta sufficiant.

In Verona, ut supra iam diximus⁶, post mortem Icilini de Romano dominatus est domnus Mastinus, quem interfecerunt quidam Veronenses fortes et pugiles⁷, sperantes post ipsum dominium habere Verone. Sed decepti fuerunt, quia successit ei in dominio frater suus germanus domnus Albertus de Scala, qui fratrem suum optime vindicavit maleficos occidendo⁸. Iste semper⁹ vivit et dominatur et a Veronensibus valde diligitur, quia bene se habet. Est enim communis persona et iustitiam tenet et pauperes diligit, sicut fecerat frater suus; et nichilominus est ibi potestas [alius¹⁰ homo].

In Imola qui sunt ex parte ecclesie appellati sunt Bricci, qui ex parte imperii Menduli dicti sunt. Sed hec pars imperialis in Imola totaliter¹¹ est deleta¹². Et pars ecclesie ex quadam emulatione et ambitione in duas partes iam dividitur ibi, quia Aliduces volunt dominari, ubi prius dominabantur quidam qui Nurduli dicebantur¹³. Ista maledictio iam devenit ad Mutinenses et in Regio invenitur¹⁴. Avertat Deus, quod non inveniatur in Parma, de qua materia similiter timetur ibidem¹⁵. Hinc Dominus dixit Luc. XI: *Omne regnum in seipsum divisum desolabitur, et domus supra domum cadet. Item Iudicum V.* sic habetur: *Diviso contra se Ruben magnanimorum reperta contentio est*¹⁶. Ideo bonum est esse in celo, ubi non sunt partes nec divisiones nec ambitiones, sed ibi omnium communis possessio habetur et ab omnibus communiter possidetur iuxta verbum quod scriptum est Ps.:
121, 3.

a) sequitur C atramento nigro scriptum. b) sic (sp) c., sed nescio an Sal. sup eel sr (supervivit) scribere voluerit. c) al. homo a Sal. post in marg. suppl., quia sine his verbis credi potuit Albertum de Scala potestatem fuisse. d) to totalr, to expunct. e. e) sequitur C minio scriptum. f) sequitur C atramento nigro scriptum.

1) Eadem ~~libra~~ supra f. 364^a, p. 373. 2) Quo tempore Sal. in Burgo S. Domini habitabat, a quo Soragna paulo distat. Cf. infra f. 403^a, ubi eadem iterum narratur. 3) In Libro de temp. c. 240, p. 513. Delphym marchio dicitur. 4) Ut in Libro de temp. ad annos 1230. et sequentes ad a. 1241. usque adnotatum est. 5) F. 362^a, p. 368. 6) Parisius de Cereta, SS. XIX, p. 17, falso dixit cum Oct. 17. interfectum esse; cf. supra p. 368, n. 3, ubi adde Syll. pot. Veron., 'Antiche Cronache Veronesi' I, p. 397. 7) Eadem infra f. 417^b. 8) Sed Petrus Cantinelli a. 1280, Rerum Ital. SS. (ed. nova) XXVIII, 2, p. 41, scribit: illi de parte Mendullorum, quæserant extra Imolam (a. 1279. iterum expulsi), reversi fuerunt et intraverunt ipsam terram ad habitandum eorum domos. Sal. fortasse dicit id quod fuit, cum ipse Imolae quinque annis habitaret. Nam a. 1274—1279. Menduli de civitate Imolensi expulsi erant. 9) Cf. supra f. 362^c, p. 370. Hos dicit Petrus Cantinelli Nordighios et Aliduces Alidozios. 10) Nota hæc scripta esse a. 1284. inter diem Maii 9. et Iunii 23. et cf. infra f. 429^d, 430^a.

F. 367^a. De partibus Tuscie tam ecclesie quam imperii.
 F. CCC68^a. De multis malis, que facta sunt occasione imperatoris [Friderici], de quibus optime fuit punitus, tam ipse quam hi qui occasione eius mala fecerunt.

Ierusalem, que edificatur ut ciuitas^a, cuius parti[cipatio] eius in id ipsum. Item primo Macha. VIII: *Omnes obediunt uni, et non est inuidia neque zelus inter eos.*

Iam nunc ad Tusciam transeamus et cito expediamus nos, quia multa alia dicenda occurrunt, que pretermittenda non sunt. Nobiliores ciuitates de Tuscia secundum meum iudiciu[m] sunt iste due, scilicet Pisana ciuitas et Florentina. Pisis dominati sunt Comites et Vicecomites, et multum Pisani imperiales fuerunt^b. Et sicut Cremonenses in Lombardia pro imperio pugnaverunt, sic Pisani in Tuscia^b. Porro in Florentia ex parte ecclesie dominati sunt Guelfi, ex parte imperii Ghibellini; et ex istis duabus partibus in tota Tuscia partes denominate fuerunt et sunt usque ad presens tempus; et omnes biberunt de calice ire Dei et potaverunt usque ad feces^c. Et quicumque melius habuit, gloriari non potest, quod gladium diuine indignationis et ultionis evaserit, quia, si in ciuitatibus suis scismata et divisiones fecerunt, *divisi fuerunt similiter et ipsi ab ira vultus eius, scilicet vultus Dei.* Unde illud Ps.: *Expelle eos, quoniam irritaverunt te, Domine.* Quod bene prefiguratum fuit in libro Gen. XLIX, ubi Iacob de duobus filiis suis, qui peccaverant, dixit: *Dividam eos in Iacob et dispergam eos in Israel.* Et iterum Iere. VI: *Ecce ego adducam mala super populum istum, fructum cogitationum eius, quia verba mea non audierunt et legem meam non ceperunt.* Et iterum Iere. XI: *Ecce ego inducam super eos mala, de quibus exire non poterunt, et clamabunt ad me, et non exaudiam eos.* Et iterum ait Dominus ad Iere. XV: *Si steterint^d Moyses et Samuel coram me, non est anima mea ad populum istum. Eice illos a facie mea, et egrediantur. Quodsi dixerint ad te: 'quo egrediemur?' dices ad eos: 'Hec dicit Dominus: Qui ad mortem, ad mortem, et qui ad gladium, ad gladium, et qui ad famem, ad famem, et qui ad captivitatem, ad captivitatem. Et visitabo super eos quatuor species, dicit Dominus: gladium ad occisionem et canes ad lacerandum et volatilia celi et bestias terre ad devorandum et dissipandum. Et dabo eos in ferocem universis regnis terre.* Quam vera fuerint ista, viderunt oculi mei et aliorum maxima multitudo, sed super omnes illi viderunt, qui ea in propriis corporibus sunt experti. Igitur omnes supradictas partes et scismata et divisiones et maledictiones tam in Tuscia quam in Lombardia, tam in Romagnola quam in marchia Anconitana, tam in marchia Trivisina quam in tota Italia fecit Fridericus, qui condamnatus est imperator. Et ideo valde bene fuit punitus, quia *suscepit de manu Domini duplicia pro omnibus peccatis suis*, quia in anima et in corpore totaliter est punitus^e. Sed et principes regni sui, quos de nichilo sublimaverat et de pulvere exaltaverat², *levaverunt calcaneum contra ipsum nec servaverunt ei fidem, sed proditores eius fuerunt, ut illud propheticum impleteretur Abdie I: Omnes viri federis tui illuserunt tibi, invaluerunt adversum te viri pacis tue. Qui comedunt tecum, ponent insidias subter te. Non est prudentia in eo, scilicet in Friderico, qui sapientem se reputabat. Idem fecerunt sibi tyranni, de quibus supra fecimus mentionem³. Sed et ipsi puniti fuerunt.*

a) syllabae initiales tantum scriptae in c. b) sequitur C minio scriptum. c) steterit Vulg.
 d) non signum interrogationis hoc loco in c. neque infra f. 385^d. e) penna mutata. f) sequitur C atramento nigro scriptum.

1) Cf. supra p. 370, n. 8. 2) Cf. supra f. 293^b, p. 200, n. 1. et f. 353^a, p. 343.
 3) Dicere videtur aut Ezzelinum, Albericum, Ubertum Pellavicinum, quorum duo imperatori semper

non quia Fridericum dimiserunt, quem malum hominem cognoverunt, sed quia multa peccata commiserunt^a. Cognovi eos, quos nominavi, pro maiori parte; et subito disparuerunt de mundo et male pro maiori parte terminaverunt vitam suam, quia ^{f. 368°.} ^{10^o 2, 5.} ^{18, 77, 33.} ambulaverunt post vanitatem et vani facti sunt^b. Defecerunt in vanitate dies eorum et anni eorum cum festinatione. Propter dolos posuisti eis, deiecisti eos, dum alleverantur. Quomodo facti sunt in desolatione^c, subito defecerunt, perierunt propter iniquitatem suam. Velut somnium surgentium, Domine, in civitate tua imaginem ipsorum ad nichilum rediges^d. Tunc vere poterit dici illud Baruch IIIe: Ubi sunt principes gentium et qui dominantur super bestias, que sunt ^{f. 16-19.} super terram? Qui in aribus celi ludunt, qui argentum thesaurizant^e et aurum, in quo confidunt homines, et non est finis acquisitionis eorum^f. Qui argentum fabricant et solliciti sunt^g, nec est interitio operum illorum^h. Exterminati sunt tamenⁱ et ad inferos descenderunt, et alii in^h loco eorum surrexerunt. Ipsi etiam dicere possunt quod in libro Sapientie dicitur de damnatis Vⁱ: Erravimus a via veritatis, et iustitie lumen non luxit nobis, et sol intelligentie non est ortus nobis; lassati sumus in via iniquitatis et perditionis et ambulavimus vias difficiles, riam autem Domini ignoravimus. Quid nobis profuit superbia, aut quid diciturum iactantia contulit nobis? Transierunt omnia illa tanquam umbra et tanquam nuntius preteriens^j et tanquam navis, que pertransit fluctuantem aquam, cuius, cum preterierit, non est vestigium invenire neque sentiam carine illius in fluctibus. Aut^k avis, que transcolat in aere, nullum invenit argumentum itineris illius^m, sed tantum sonitus alarum verberans levem ventum et scendens per vim iteris aerem. Commotis alis transcolavit, et post hoc nullum signum invenitur itineris illius: aut tanquam sagitteⁿ emisse in locum destinatum, divisus aer continuo in se reclusus est, ut ignoretur transitus illius. Sic et nos nati continuo desinimus^o esse, et virtutis quidem signum nullum caluimus ostendere. In malignitate autem nostra consumpti sumus^a. Talia dixerunt in inferno hi qui peccaverunt, quoniam spes impii tanquam lanugo est, que a vento tollitur, et tanquam spuma gracilis, que a procella dispergitur, et tanquam fumus, qui a vento diffusus est, et tanquam memoria hospitis unius dici pretereundis. Ideo bene dixit quidam loquens de mundi contemptu:

Mundi prosperitas et vite brevitatis multos decipiunt^a,
 Dum volunt vivere, preventi funere cito deficiunt.
 Nulla potentia, nulla prudentia prodesse poterit,
 Cum rerum omnium pretereuntium finis advenierit.
 Quicquid est hodie laudis et glorie, transit ut nebula,
 Non est durabile, quicquid mirabile ferunt hec secula.
 Mundi divitias atque delicias quisquis amplectitur,
 Vel mortis gladio vel infortanio pauper efficitur.
 Cur ergo queritur quod cito perditur^r, non prodest querere
 Quicquid interitu vel quovis exitu potest desiccare.
 Que transitoria nichil sunt omnia: defectus indicat.

^a sequitur C atramento nigro scriptum. ^b manus haec demonstrans in marg. picta. ^c desolationem Vulg. ^d sequitur C minio scriptam. ^e thesaurizat Vulg. ^f non signum interrogationis hoc loco in c. ^g tamen deest Vulg. ^h in deest Vulg. ⁱ percurrunt Vulg. ^k supple tanquam e Vulg. ^l cuius nullum Vulg. ^m illius deest Vulg. ⁿ sagitta omissa Vulg. ^o desivimus Vulg. ^p mdi e. ^q bini versus sillabis extremis consoni unco [coniuncti sunt, post omnes sillabas consonas intra versus puncta posita sunt. ^r non signum interrogationis hoc loco in c., sed punctum.

fideles fuerunt, aut eos quos in civitatibus Italiae dominatos esse dicit, ut ex sequentibus concien- dum esse videtur, sed neque eorum hi qui ex parte imperiali erant imperatorem deseruerunt.

F. CCC69*. De legatis Romane curie missis in Lombardiam et Romagnolam, qui fuerunt XII.

Iacet in vitis qui transitorius se nimis implicat.
Transeunt omnia seculi gaudia miserabiliter,
Et quicquid preterit diu non poterit esse feliciter. 5
 15 *Quid prodest species^a, quid pulera facies^a, quid color roseus?*
Et multiplicium quid prodest vestium ornatus aureus?
Invida^b homini mors pulcritudini non novit parcere,
Mors nescit ordinem aut celsitudinem rerum agnoscere.
 20 *Ad finem impia mors trahit omnia que sunt in seculo,* 10
 20 *Facit deformia cuncta decencia, digna spectaculo.*
Mortis sevitia plenos lascivia oculos operit,
Fit caro candida pallens et livida, quam vita deserit.
Venusta facies, blanda mollities, que placet nimium,
Postquam subtrahitur vita, qua fungitur, fit cibus vermium. 15
 25 *Et quod amantibus fuerat omnibus magna letitia,*
Abhorrent oculi clausum sub tumuli brevis angustia.
 f. CCC69 *Forma laudabilis, iam marcescibilis, sepulchro legitur,*
Puleis in pulverem, cinis in cinerem cito redigitur.
Opes Tyberii, gloria Iulii, Marchi facundia 20
 30 *Sunt audientibus et non videntibus veluti somnia.*
Olim Virgilius — vates egregius laudem promeruit,
Quamvis laus hominum post vite terminum nil sibi profuit.
Nec Plato plurima scribens de anima mortem detinuit
Per sapientiam, cuius notitiam veram non habuit. 25
 35 *Sed nec gramatica nec dialectica — nec flores Tullii*
Quos erudierant a morte liberant huius exilii.
Oportet igitur quamdiu vivitur opus perficere,
Quod Deo placeat, et hic non valeat mundus consumere,
Ut, cum de omnibus seculi actibus nichil supererit, 30
 40 *Nostra sint gaudia in illa gloria, que nunquam preterit. Amen.*

[Ideo^d de ista materia dicit beatus Gregorius in fine tertii libri Dialogorum¹ hoc modo:
 f. 368. Despicendus a nobis hic mundus fuerat, etiam si blandiretur, si rebus prosperis demulceret
 animam. At postquam tot flagellis premitur, tanta adversitate fatigatur, tot nobis cotidie dolores
 ingeminat, quid nobis aliud, quam ne diligatur, clamat? Ad hanc materiam facit quod 35
 Ieronimus dicit: O, si possemus in talem ascendere speculam, de qua universam terram sub
 nostris pedibus cerneremus, iam tibi ostenderem totius mundi ruinas, gentes gentibus et regnis
 regna collisa; alios torqueri, alios necari, alios absorbi^e fluctibus, alios ad servitum trahi.
 Hic nuptias, ibi planctum. Illos nasci, istos mori. Alios affluere divitiis, alios mendicare^f.
 Sed et totius mundi homines, qui nunc vivunt, in brevi spatio defuturos. Vincitur sermo rerum 40
 magnitudine, et minus est omne quod dicimus^f. Redeamus igitur ad nos et paulisper nostra

a) non signum interrogationis hoc loco in e., sed punctum. b) Innido e. c) sic e. d) sequentia (Ideo — hoc modo) in marg. super. columnae 368^c. et sequentia unctis inclusa (Despicendus — omnia bona) in altera columna eiusdem paginae (368^d), quae vacua relicta erat, quia versibus praecedentibus describendis angustior erat, post a Sal. suppleta sunt, signo † post carmen et ante Ideo posito. 45
 e) sic e.; absorberi Hier. f) sequitur ☩ atramento nigro scriptum.

1) Cap. 38. 2) Epist. 60, Opera ed. Vallarsius (Veronae 1734) I, col. 344.

videamus. Sentisne, obsecro te, quando infans, quando puer, quando iuuenis, quando robuste etatis, quando senex factus sis? Cotidie morimur, cotidie commutatur. Et tamen eternos esse nos credimus^a. Et^b scio hoc, quia quot puncta notarii, tot meorum damna sunt temporum, et per singulos fluctus etatis nostre momenta minuuntur. Hoc solum autem habemus lucri, quod Christi nobis amore sociamus. Augustinus¹: Cur per multa vagaris? Ama unum bonum, in quo sunt omnia bona, et^c sufficit; desidera simplex bonum, quod est omne bonum, et satis est. Item Augustinus²: O caro misera, illam vitam amplecti debuisti, ubi Augustinus^d. vita sine morte, ubi iuuentus sine senectute, ubi lux sine tenebris, ubi gaudium sine tristitia, ubi pax sine discordia, ubi voluntas sine iniuria, ubi regnum sine commutatione. Hec septem^e consequi debuisti.

Nunc⁶ de legatis Romane curie, qui in Lombardia nostris diebus fuerunt, superest, ut dicamus. Quorum primus fuit dominus Hugolinus³, qui fuit cardinalis ordinis fratrum Minorum, id est gubernator et protector et corrector fraternitatis et regule beati Francisci, cuius intimus fuit amicus, et postea papa Gregorius nonus factus fuit. Multa bona fecit, que alibi plenius describuntur a nobis^f. Secundus fuit dominus Rainaldus episcopus Hostiensis⁴, qui similiter cardinalis fuit ordinis fratrum Minorum, quantum ad ea⁵ que supradicta sunt in alio precedenti⁵; qui postea fuit papa Alexander quartus⁶. Quando autem fuit legatus in Lombardia, dominus Thomas cardinalis⁶, qui fuit de Capua, erat socius eius in legatione predicta⁷. Iste dominus papa Gregorius nonus, de quo supra diximus, ad honorem beati Francisci fecit hymnum *Proles de celo prodit*⁸ et^h responsorium *De paupertatis horreo*⁹ et prosam *Caput draconis ultimum*¹⁰ et aliam prosam de passione Christi: *Flete fideles anime*¹¹; et fecit cardinalem ad preces fratrum Minorum papam Alexandrum quartum¹². Qui Alexander papa canonicavit sanctam Claram¹³ et fecit hymnos eius et collectas. Dominus Thomas cardinalis, qui fuit de Capua, fuit pulchrior dictator de curia¹⁴, et dictavit illam epistolam, quam misit summus pontifex domino Friderico condam imperatori, reprehendendo ipsum de multis et variis excessibus et excusando se et Romanam ecclesiam ab obiectis et servitia et

a) sequitur C atramento nigro scriptum. b) pro Et — quia Hier. plura alia habet. c) et debuisti f. 369^b, a latere extremorum versuum (c. 27—39) carminis praecedentis scripta sunt. d) a⁹, c. e) littera initialis N minus picta. f) a nobis a Sal. post suppl. g) ea que in marg. a Sal. suppl. h) Et cum littera initiali maiore B. c. i) sequitur C minus scriptum.

1) Manuale c. 34, Opera ed. Maur. VI (Venet. 1731), App. col. 144, qui liber male Augustino addictus est, partim inter Hugonis a S. Victore, partim inter Anselmi opera legitur. 2) Ad fratres in eremo sermo 49, Opera ed. Maur. VI, App. col. 362, qui liber ab Augustino compositus falso credebatur. Sed haec verba multo a textu edito recedunt, quod ex eo evenisse videtur, quod Sal. codicem immutatum et interpolatum, quales patres Maurini legerunt, exscripsit. 3) Episcopus Ostiensis, qui a. 1217—1221, legatus in Lombardia et Tuscia fuit. Cf. Reg. Imp. V, 5; p. CXLVI—CXLVIII. 4) A. 1236—1237. Cf. epistolas Gregorii IX. papae datas a. 1236. Nov. 29. 1237. Maii. 23. 31, MG. Epist. pont. Rom. sel. I, p. 605 sq., n. 704, p. 609 sqq., nr. 707—709. 5) Scil. gubernator etc. 6) Presbyter S. Sabinae. 7) Vide epistolas n. 4. laudatas. 8) Vide Chevalier, Repertorium hymnologicum nr. 15573 (II, p. 355). 9) Hoc non editum esse videtur. 10) Chevalier, Repert. nr. 2625 (I, p. 154). Hoc carmen a Gregorio papa compositum esse dicit etiam Nic. Glassberger, Analecta Francisc. II, p. 96 sq. Alibi Thomae Capuano cardinali illud addicitur. 11) Chevalier, Repert. nr. 26669, III (App.), p. 224. 12) Rainaldus a. 1227. Sept. card. diaconus S. Eustachii factus est. Cf. infra f. 398^d, 399^a. 13) A. 1255. Sept. 26; Potthast nr. 16025. 14) Eadem fere verba de Thoma supra f. 286^d, p. 184. 15) Honorius III. a. 1226. Maio in.

beneficia collata recolendo eidem. Fuit autem principium illius epistole huiusmodi¹: *Miranda tuis sensibus nostra venit epistola, ut scripsisti, sed mirabilior tua nostris*^a. Item ad honorem beati Francisci fecit hymnum *In celesti collegio*² et alium hymnum *Decus morum*³ et responsorium *Carnis spicam*. Et sequentiam illam de beata virgine fecit similiter, scilicet *Virgo parens gaudet*, litteram tantum. Cantum vero rogatu illius fecit frater Henricus Pisanus⁴, qui fuit custos meus et magister in cantu^b. Contracantum fecit frater Vita Lucensis ex ordine Minorum, qui similiter in cantu me docuit^c.

1247. Post predictos missus fuit in Lombardiam legatus dominus Octavianus diaconus cardinalis⁷. Hic fuit pulcher homo et nobilis, scilicet de filiis Ubaldini de Musello in episcopatu Florentino^b. Multum reputatus fuit ex parte imperii, sed propter honorem suum interdum faciebat aliqua ad utilitatem ecclesie, sciens, quia propter hoc missus fuerat^b. Unde, cum quadam die eo tempore, quo imperator obsidebat Parmam, essem Lugduni⁸, et interrogasset me dominus Guillelmus de Flesco diaconus cardinalis⁹, nepos pape Innocentii quarti, quid dicerent Parmenses de domino Octaviano legato, respondi et dixi: 'Parmenses dicunt, quod proditor erit Parme, sicut fuit Faventie¹⁰'. Tunc dominus Guillelmus^c dixit: 'Há pro Deo! non est credendum'. Cui respondi et dixi: 'Si est credendum vel non credendum, nescio, tamen Parmenses ita dicunt'. 'Bene, bene!' dixit dominus Guillelmus^d. Tunc consideravi verum esse quod de cardinalibus dicitur, quod aliquando aliqui eorum non se diligunt corde, et tamen propter honorem suum mutuo se defendunt et ostendunt se diligere coram extraneis. Cognovi igitur tunc hoc, quod audieram, verum esse. Astantes autem, qui in tanta multitudine erant, ut unus super scapulas iaceret alterius, volentes de Parma audire rumores — nam ibi dependebat totum negotium Romane ecclesie et omnium clericorum sicut in aliquo duello, cum ex qualibet parte victoria expectatur. Imperator enim tunc temporis ab imperio depositus erat, et curia Romana erat extra territorium suum et exulabat in partibus Gallicanis, civitate Lugduni; et Parma pro ecclesia bellum assumpserat et pugnabat valenter de celo auxilium et victoriam expectando. Fridericus vero imperator condam Parmam acriter obsidebat, *veluti si ursu raptis catulis in saltu*^e *desciviat*¹¹, altis vocibus terribiliter proclamando et horribiliter lamentando^a. — Cum igitur astantes audivissent me talia perorantem, mirati sunt et me audiente dicebant adinvicem: 'Toto tempore vite nostre non vidimus fratrem aliquem ita securum et secure loquentem'. Hoc ideo dicebant, quia videbant me inter patriarcham Constantinopolitanum¹² et cardinalem sedentem, quia cardinalis me invitaverat ad sedendum, et ego oblatum honorem respuendum et contemnendum non reputavi. Item quia videbant et audiebant me de tali homine et coram talibus

a) sequitur C minio scriptum. b) sequitur C atramento nigro scriptum. c) Guill's h. l. e. d) Guill's e., sequente C atramento nigro scripto. e) saeviat *Vulg.*

1) *MG. Epist. pont. Rom. sél. I, p. 216, nr. 296; Potthast nr. 7581.* 2) *Chevalier, Repert. nr. 8539 (I, p. 511).* 3) *Ibid. nr. 25329 (III, p. 156).* 4) *Eadem de hac sequentia iam supra f. 286^d, p. 184. relata sunt.* 5) *In conventu Senensi a. 1241—1243; cf. supra f. 286^d, p. 182.* 6) *A. 1239. in conventu Lucensi; cf. supra f. 286^{c-d}, p. 183 sq.* 7) *S. Mariae in Via lata, qui legatione in Lombardia a. 1247—1252. functus est et iterum a. 1255. 1256.* 8) *A. 1247. Nov. 1. vel proximis diebus; cf. supra f. 229^d, 284^c, 295^d, p. 53. 178. 206.* 9) *S. Eustachii.* 10) *Faventia ab imperatore capta est a. 1241. Apr. 14. Hoc culpa datum esse Octaviano cardinali nusquam alibi relatum est. Cf. Reg. Imp. V, nr. 14062. de hoc loco.* 11) *Cf. supra f. 297^d, p. 211.* 12) *Nicolaum de Castro-Arquato.*

L. CCCLXXX. De familiaritate mulierum vitanda.

talia proloquentem. Ego vero eram tunc temporis diaconus et iuvenis annorum XXV^a. 1. 1247.
 Postea autem cognovi, quod Ecclesiasticus utile consilium dat, eum dicit VIII^a: *Non omni homini cor tuum manifestes, ne forte inferat tibi gratiam falsam et convicietur tibi.* Item Eccli. XI^a: *Non omnem hominem inducas in domum tuam, multe enim insidie sunt dolosi.* Item Eccli. XXXVII^a: *Non enim omnia omnibus expediunt, et non omni anime omne genus placet.* Item Tob XXI^a: *Et ego, quando recordatus fuero, pertimesco, et concutit carnem meam tremor.* Cum autem redii in Lombardiam, et post plures annos domus Octavianus adhuc legatus esset Bononie, pluribus vicibus comedi cum eo²; et locabat me semper in capite mense sue, ita quod inter me et ipsum non erat nisi socius frater³, et ipse tertium locum mense habebat a capite. Tunc faciebam quod sapiens in Proverbiis docet XXIII^a: *Quando sederis, ut comedas cum principe, diligenter attende que posita sunt ante faciem tuam et statue cultrum in gultu tuo.* Et hoc fieri oportebat, quoniam tota sala palatii discumbentibus^b erat plena. Verumtamen abundanter et decenter comestibilia habebamus, et vinum abundans et precipuum ponebatur⁴, et omnia delicata^c. Tunc cepi cardinalem diligere iuxta verbum quod scriptum est Prover. XIX^a: *Multi colunt personam potentis et amici sunt dona tribuentis.* Et iterum: *Confitebitur tibi, cum bene feceris illi.* Invitavit autem me et socium cardinalis, ut qualibet die iremus ad manducandum cum eo. Sed faciendum cogitavi quod Ecclesiasticus XIII^a docet: *Advocatus a potentiore discede, ex hoc enim magis te advocabit. Ne improbus sis, ne impingaris; et ne longe sis ab eo, ne eas in oblivionem.* Et iterum Prover. XXV^a: *Subtrahere pedem tuum a domo proximi tui, ne quando satiatus odierit te.* Item de hoc cardinali dictum fuit, quod esset filius domni pape Gregorii noni. Forte quia dilexerat speciali amore. Item filiam istius cardinalis in quodam monasterio sanctimoniali vidi, et invitavit me et multum rogavit, quod essem devotus suus, quia devota mea esse volebat. Et nesciebat, cuius esset filia et quem haberet patrem, ego autem bene sciebam. Et respondi et dixi sibi: *Nolo te habere amicam, quia Pateclus⁵ dicit:*

Et intendenti, ea non posso parlare.

Vult dicere, quod tedium est habere amicam, cui amicus suus loqui non potest; qualis tu es, cum in monasterio sis inclusa⁶. Et dixit michi: *Et si mutuum colloquium habere non possumus, saltem diligamus nos corde et oremus pro invicem, ut salvemur⁶, Iacobi ultimo.* Et cogitavi, quod paulatine^c volebat me inducere et sibi attrahere, ut diligere eam. Et dixi sibi: *Beatus Arsenius mulieri*

a) sequitur ☩ initio scriptum. b) discumbentibus c. c) sequitur ☩ atramento nigro scriptum.
 d) de Vulg. e) sic e.

1) Inno annum vigesimum sextum excesserat, natus a. 1221. Oct. 9. 2) Hoc a. 1249. mense Julio vel Augusto (vel etiam sequentibus mensibus) procul dubio factum est, cum Sal. e Burgundia reversus Bononiae movaretur: cf. supra f. 348^{b,c}, p. 333. Octavianus cardinalis hoc anno ab Oct. 15. ad Dec. 20. Bononiae fuit (cf. Reg. Imp. V, 5, p. CLIII). Ubi mensibus Julio et Augusto et Septembri fuerit, non constat. 3) Iohannus de Ollis tunc eius socius fuit. 4) Cf. supra f. 303^b, p. 224. 5) In libro Taediorum procul dubio; cf. supra f. 230^b, 247^a, 264^a, 280^a, p. 54. 98. 132. 169. 6) Iac. 5, 16: orate pro invicem, ut salvemini. 7) Nugatus est Sal., nam ex Iacobi Leg. Aurea c. CLXXVIII (173), ed. Grasse p. 808, sequentia ad verbum descripsit.

F. 370^b. De^a abbate Sysoi, qui voluit potius ad solitudinem ire quam cum mulieribus habitare, cuius discipulus^b dictus est Abraham¹. Ideo dicit^c

*19. 9.

Prover. 21¹: *Melius est habitare in terra deserta quam cum muliere litigiosa et in domo communi².*

F. 370^c. De sagacitatibus domni Octaviani cardinalis.

5

Romane, que iverat de Roīna ad videndum eum, cum se sibi recommendasset, dixit: "Oro Deum, ut deleat memoriam tuam de corde meo". Quod illa audiens, turbata nimium in civitatem venit et pre tristitia febricitare cepit. Quod archiepiscopus Theophilus audiens ad eam consolandam accessit. — Erat enim Romana nobilis domina. — Illa autem dicebat: "Ecce ego contristata moriar". Cui archiepiscopus dixit: "Nescis, quia mulier es? et inimicus per mulieres sanctos viros^d impugnat, et propterea senex hoc dixit. Nam pro anima tua semper orat". Et sic consolatione recepta cum gaudio ad propria remeavit. De quodam alio patre legitur, quia, cum discipulus eius dixisset: "Senuisti, abba, accedamus parum iuxta mundum", ille ait: "Ubi non est mulier, ibi camus". Discipulus dixit ei: "Et ubi est locus non habens mulierem, nisi forte solitudo?" Et ille: **Exemplum.** "Ergo in solitudinem me tolle!"^e Alius etiam frater cum matrem suam vetulam trans fluvium portare deberet, ille manus suas pallio involvit. Cui illa: "Ut quid sic operuisti manus tuas, fili?" Et ille: "Corpus mulieris ignis est, et ex eo quod te contingebam, aliarum feminarum memoria in meo animo veniebat". Hinc sapiens ait Prover. IIII¹: *Fuge ab ea, nec transeas per illam, declina et desere eam.* Item Prover. V¹: *Ne intenderis saluti^f mulieris. Favus enim stillans^g labia meretricis, et nitidius oleo guttur eius. Novissima autem illius amara quasi absinthium^h, et lingua^h eius acuta quasi gladius biceps. Pedes eius descendunt in mortem, et ad inferos gressus illius penetrant, per semitam vite non ambulant. Vagi sunt gressus eius et investigabiles. Nunc ergo, fili, audi me, et ne recedas a verbis oris mei. Longe fac ab ea viam tuam et ne apropinquesⁱ foribus domus eius. Ne des alienis honorem tuum et annos tuos crudeli, ne forte impleantur extranei viribus tuis, et labores tui sint in domo aliena, et gemas in novissimis,* quando consumpseris carnes et corpus tuum'. Item domnus Octavianus fuit sagacissimus homo. Nam cum quadam die fieret quedam magna processio, et ipse transiret, dixit elevata voce eo audiente ioculator quidam: 'Cedatis et removeatis vos de via, et permittite transire hominem, qui curie Romane proditor fuit et ecclesiam frequenter decepit'. Audiens hoc cardinalis precepit uni de suis silenter, ut clauderet os eius pecuniam sibi dando, sciens, quoniam pecunie obediunt omnia. Et sic vexationem suam redemit, quia ioculator in continenti acceptis donariis transtulit se ad alium locum, per quem cardinalis erat transiturus, et eum multipliciter commendavit dicendo, quod in curia non erat cardinalis melior eo, et quod revera dignus esset papatu. Hinc Micheas de talibus dicit III¹: *Si quis non dederit in ore eorum quippiam, sanctificant super eum prelium.* — Sed dicitur Prover. XXIX¹: *Qui timet hominem, cito corruet; qui sperat in Domino, subleabitur.* Item Seneca **Seneca.** dicit³: *Tam carum tibi sit laudari a turpibus, quam si lauderis ob turpia.* Item¹ audiivi dici, quod, si papa Innocentius quartus aliquantulum plus vixisset, domnum Octavianum de cardinalatu deposuisset, pro eo quod nimis erat imperialis et negotia ecclesie non bene fideliter faciebat. Ipse vero sciens, quod non haberet

*r. 2-11.

*r. 15.

*r. 25.

*r. 25.

*r. 25.

*r. 25.

*r. 25.

*r. 25.

*r. 25.

*r. 25.

*r. 25.

*r. 25.

*r. 25.

*r. 25.

*r. 25.

*r. 25.

*r. 25.

*r. 25.

*r. 25.

*r. 25.

*r. 25.

*r. 25.

*r. 25.

*r. 25.

*r. 25.

*r. 25.

*r. 25.

*r. 25.

*r. 25.

*r. 25.

*r. 25.

*r. 25.

*r. 25.

*r. 25.

*r. 25.

*r. 25.

*r. 25.

*r. 25.

*r. 25.

*r. 25.

*r. 25.

*r. 25.

*r. 25.

*r. 25.

*r. 25.

*r. 25.

*r. 25.

*r. 25.

*r. 25.

*r. 25.

*r. 25.

*r. 25.

*r. 25.

a) haec alio subfuso atram., sed manu *Stt.* posterius quam reliqua argumenta scripta sunt c.
b) di. c. c) sic c. d) alio atram. a Sal. in marg. suppl., deest Jac. e) sequitur C minio scriptum.
f) sic c.; attendas fallaciae Vulg. g) distillans Vulg. h) lingua eius deest Vulg. i) penna mutata.

1) *E Vitis patrum* V, 2, 13, Migne, *Patrol. Lat.* LXXIII, col. 859 sq. Sal. supplevit nomina Sysoi et Abraham neque in textu neque a Iacobo commemorata. 2) Duos versus 19. et 9. eiusdem capituli confudit auctor, e memoria haec citans, ut videtur. 3) *Martinus episc. Dumiensis, Formula honestae vitae* IV, 9, *Senecae Opera* ed. Fr. Haase III, p. 472: sitque tibi tam triste laudari a turpibus, quam si lauderis ob turpia. Qui libellus Senecae falso addicebatur.

I. 370^a. De sagacitate cuiusdam, qui in curia regis servivit, ut posset lucrari.

gratiam pape, et cognoscens, quod iam hoc divulgatum esset per multos de curia et de aliis partibus, taliter gratiam papalem se demonstrabat habere. Cum omnes cardinales a conspectu pape qualibet die de consistorio egredi festinarent, ut irent ad hospitia sua, solus dominus Octavianus in camera-vel caminata, que erat in-
 5 mediata post egressum a papa, cum aliquo clerico tam diu loquebatur, quamdiu cognoscebat cardinales omnes egressos, ut ipse ab his qui erant in sala palatii a conspectu pape ultimo crederetur egressus, quasi volens ostendere, quod papa reti-
 10 nuisset eum ad familiare colloquium secum habendum et ad grandia negotia secum familiariter^a pertractanda, sicque reputarent eum maiorem cardinalem de curia, et qui apud papam plurima posset et magna, ac per consequens ex hoc ei darent donaria tanquam homini, qui eos in suis negotiis apud papam totaliter posset iuvare. Quasi similem sagacitatem habuit quidam alius, qui ad curiam cuius-
 15 dam magni regis accessit et tali pacto ordinavit in curia regis per plures annos servire, quod rex concederet ei, quod qualibet die posset ad regem accedere ea hora, qua sedebat in throno sive solio regni sui, et totum palatium hominibus plenum erat, et sic in aure regis unum verbum solummodo^b dicere posset. Quod rex sibi concessit libenter. Verbum autem erat huiusmodi: 'Ad curiam vestram sapiens veni et stultus revertar'. Cum autem viderent omnes qui erant in palatio,
 20 quod iste tam audacter et quasi currendo qualibet die ad regem accederet, et quod rex, quando videbat istum intrare palatium, semper ridebat, et quod cum tanta alacritate vultus ad ipsum audiendum sibi aurem prebebat, suspicati sunt, quod penes regem gratiam magnam haberet et mirabilia posset, et sic donabant ei multa donaria sperantes, quod eos in suis negotiis apud regem optime posset iuvare. Iste vero omnia donaria, que sibi dabantur, reponebat seorsum, ut in suo recessu haberet ea parata^c. Videns vero iste, quod multos habebat thesauros,
 25 disposuit omnino recedere, et accedens^d ad regem mutavit usitatum et solitum verbum dicendo alio modo: 'Ad curiam vestram stultus veni et sapiens ego^d revertar. Stetis cum Deo, quia omnino recedere volo^e'. Quod audiens rex amplexatus est eum et astantibus dixit: 'Iste iuvenis de remotis partibus venit ad nos et sedule in curia mea diebus multis servivit, insuper et solatium michi fecit, quando fui hic vobiscum in tedio. Quocirca iustum videtur michi, ut sibi beneficia aliqua rependamus'. Tunc clamaverunt omnes dicentes: 'Optimus sermo regis¹, et rogamus, ut celeriter compleatur^e'. Tunc rex ordinavit magna convivia et in-
 30 vitavit omnes et fecit istum militem et donavit ei vestes et equos et famulos et thesauros et fecit eum deduci cum magna letitia, ut ad domum suam cum divitiis et honore et pace rediret. Hinc Dominus ait Luc. XVI: *Laudavit dominus villicum iniquitatis, quia prudenter fecisset, quia filii huius seculi prudentiores filiis lucis in generatione sua sunt.*

40 Eo tempore, quo dominus Octavianus fuit legatus in Lombardia, fuit similiter legatus in eadem provincia dominus Gregorius de Monte-longo². Hic fuit condami

a) familiariter per in marg. super. a Sal. suppl. b) sic e. c) sequitur ☞ minio scriptum, d) ē (ego) a Sal. superscr. e) sequitur ☞ atramento nigro scriptum.

1) 1. Reg. 9, 10: dixit Saul ad puerum suum: Optimus sermo tuus. 2) Hic multis annis ante Octavianum legatione in Lombardia, Romagna, marchia Tervisana functus est, scilicet a. 1238—1251 (cf. Reg. Imp. V, 5, p. CXLIX sqq.), cum Octavianus a. 1247—1252: legatus fuerit.

F. 371^b. De domno Gregorio de Monte-longo, qui fuit legatus in Lombardia annis multis.

F. 371^c. De sagacitatibus quas Dominus docuit suos.

unus de septem notariis Romane curie^a, et fuit in Lombardia antiquus^a legatus. Nam 1240. quando Perariam abstulerunt de manu et dominio Salingerie, ibi fuit; et quando ab 6
1247. 8. imperatore Friderico obsessa fuit Parma, ibi in ea erat legatus, et ponebat papilionem
suum semper e regione papilionis imperatoris. Erat enim homo magni cordis et doctus
ad bellum². Nam librum habebat de sagacitate et arte pugnandi. Acies et bella ordi-
nare sciebat. Simulare et dissimulare optime noverat. Cognoscebat, quando quiescen-
dum, quando super hostes irruendum, iuxta verbum quod scriptum est Ecclē. VIII¹:
Tempus et responsonem cor sapientis intelligit. Omni negotio tempus est et oportunitas: et
multa hominis afflictio, quia ignorat preterita et ventura^b nullo scire potest nuntio. Sed de
divina sapientia dicitur Sapientie VIII¹, quod scit preterita et de futuris estimat. Scit versa-
tias sermonum et dispositiones^c argumentorum. Signa et monstra scit, ante quam fiunt, et eventus
temporum et secularum. Non sic de nobis^d: et quantum ad cogitandum, quia in Iob
dicitur XXXVII¹: Nos quippe involvitur tenebris; et apostolus ad Ephe. III¹: Tenebris
obscuratum habentes intellectum. Unde illud apostoli II. ad Cor. III¹: Filium talem habemus
per Christum ad Deum, non quod sufficientes simus cogitare aliquid a nobis, quasi ex nobis, sed
sufficiencia nostra ex Deo est. Hinc Iosaphath rex Iuda, quando cum hostibus irruentibus
debebat pugnam committere, legitur Deo dixisse II. Paralipo. XX¹: Cum ignoremus, quid
agere debeamus, hoc solum habemus residui, ut oculos nostros dirigamus ad te; et quantum
ad loquendum, quia cuncte res difficiles, non potest eas homo explicare sermone, Ecclē. I¹^d.
et quantum ad operandum, quia Dominus dixit Io. XV¹: Sic me nihil potestis facere.
Unde illud supra positum: cum ignoremus, quid agere debeamus et cet. Item apostolus ad
Hebre. V¹: Perfectorum autem est solidus cibus, eorum qui pro consuetudine exercitatus habent
sensu ad discretionem boni ac mali. De quibus fuit unus Gregorius de Monte-longo,
qui tantam habebat consuetudinem preliandi, quod sciebat discernere, quando esset
preliandum, et quando a preliis cessandum, iuxta verbum quod scriptum est
Ecclē. III¹: Tempus belli et tempus pacis. Nam, sicut dicit sapiens in Prover. XX¹:
cogitationes consilii roborantur, et gubernaculis tractanda sunt bella. Sic enim com-
mittenda est cum hostibus pugna, ut semper a Deo speretur victoria, qui est ad-
iutor in oportunitatibus in tribulatione. Unde illud Prover. XXI¹: Equus paratus
ad diem belli, Dominus autem salutem tribuet^h. Et sic faciebat Gregorius de Monte-
longo, quia et doctus erat ad bellum et victoriam sperabatⁱ et expectabat a Deo.
1248. et eam habuit, quando Victoriam cepit. Ideo conventus ei quod dicitur Prover. 33
XXIII¹: Vir sapiens fortis est, et vir doctus et validus^k robustus, quia cum disposi-

a) antiq² c. b) futura Vulg. c) dissolutiones Vulg. d) sequitur C minus scriptum.
e) eccl. I. in marg. a Sal. suppl. f) Eq² c. g) sic bis iam supra, cf. p. 358, n. b; paratur Vulg.
h) sic bis iam supra, cf. p. 358, n. c; tribuit Vulg. — Sequitur C atramento nigro scriptum. i) spaba
corr. spabat c. k) sic c.; doctus rob. et val. Vulg. et sic supra p. 358, l. 9.

1) Subdiaconum et notarium suum hunc Gregorium magistrum primo dixit Gregorius IX. papa a. 1238. Mart. 12, mittens eum ad Fridericum imperatorem, MG. Epist. pont. sel. I, p. 623, nr. 724, ut H. Frankfurth, 'Gregorius de Montelongo' (Marburg 1898) p. 11, censuit. Quod non dubium est, cum ipse imperator a. 1239. Apr. 20 (Reg. Imp. V, nr. 2431) scripserit Gregorium de Montelongo ad se nuntium a papa missum esse. — 2) Cf. supra p. 334, n. 5. 4) Hoc respondet superiori et quantum (l. 15).

tione initur bellum, et erit salus tibi multa sunt consilia. Et nota, quod Dominus
 docuit suos, qui pugnabant pro se, aliquas sagacitates habere. Ut patet in Iosue, cui
 Dominus dixit VIII: *Leua Elpeum, qui^a in manu tua est, contra urbem Hay, quoniam*
fructum tibi erit. Et habes in illo capitulo multa que pertinent ad sagacitatem pugnandi^b.
 Item totum vicesimum capitulum Deuteronomii est de doctrina et modo et arte pugnandi^b.
 Item II. Reg. V. dixit Dominus ad David: *Non ascendas obviam^c Philistinum, sed gira post*
tergum eorum, et venies ad eos ex adverso pirorum; et cum audieris sonitum gradientis in
caecumque pirorum, tunc imbis prelium, quia tunc egredietur Dominus ante faciem tuam, ut per-
cutiat castra Philistinum. Fecit itaque David, sicut preceperat ei Dominus, et percussit Philis-
 tinum de Gaba^d usque dum veniret^e Iezar. Hinc David ait: *Benedictus dominus Deus meus,*
qui docet manus meas ad prelium et digitos meos ad bellum. Et iterum: *Persequar inimicos*
meos et comprehendam illos, et non convertar, donec deficiant. Confringam illos, nec poterunt
stare, cadent subtus pedes meos. Et *precinxisti me virtute ad bellum et supplantasti insurgentes*
in me subtus me. Et *inimicos meos dedisti michi dorsum et odientes me disperdisti.* Audi,
 quomodo totum attribuit Deo, quicquid in bello victoriae habuit. Item Vegetius^f
 de re militari ad Theodosium imperatorem multas sagacitates de arte pugnandi
 ponit in libris suis, quas omnes vidi et legi; et valde utiles sunt illi libri volen-
 tibus cum hostibus preliari^g. In libris Machabeorum similiter multe sagacitates
 habentur, que valent ad artem pugnandi. Similiter in libris Regum et in libro
 Iudicum et Iudith. De Iosepho etiam legitur, quod cum esset in Iocapata^h
 civitate Iudee, ut eam defenderet ab obsidentibus hostibus, multas sagacitates
 exerevit. Surgebat enim de nocte et super machinas et instrumenta lignorum,
 que hostes Roman construxerant ad capiendum civitatem, oleum spargebat latenter.
 Cumque illi summo diluculo surgerent ad pugnandum, non advenientes limitationem
 cadebant deorsumⁱ. Simili modo Gregorius de Monte longo legatus, cum esset
 in Parma, quam Fridericus tunc temporis obsidebat, cum audiret Parmenses mur-
 murantes, eo quod non veniret eis auxilium contra draconis, scilicet Friderich,
 astutias^j, sagacitates faciebat non nullas^k. Invitabat enim secum ad prandium
 milites aliquos de maioribus civitatis, cum quibus in mensa sua comedi ali-
 quando in palatio Parmensis episcopi^l; et nobis prandentibus nuntius adveniens
 ad portam clamabat valenter, volens habere introitum. Tunc aliquis de familia
 hec^m eadem, scilicet de adventu novi nuntii, publice legato dicebat. Qui cum
 ante suum conspectum sine mora venire iubebat. Qui erat succinctus quasi
 viator, qui de via longinqua venisset, et habebat sutellaresⁿ pulverulentos et ad
 cingulum piscidem^o litterarum^p. Et acceptis litteris precipiebat legatus, ut nun-
 tium seorsum ad comedendum et quiescendum ducerent et darent ei optime man-

a) *penna mutata.* b) *sequitur C. nullo scriptum.* c) *contra Philistaeos Vulg. Cf. I. Reg. 4, 1:*
egressus est Israel obviam Philistinum. d) *Gaba Vulg.* e) *venias Gezer Vulg.* f) *sic c.* g) *sic c.*
pro Iocapata. h) *sequitur C. atramento nigro scriptum.* i) *hec ea in loco raso.* k) *sic c. pro subit.*

1) *Iosephus de bello Iudaeo III, 10 (vers. Latinae == III, 28, 29. ed. B. Niese) narrat*
se inbeate Iudaeos oleum ferridum in Romanos civitatem invadentes fuisse, tum haec: Iudaei
vero progressum eorum dolo altero deceperunt, cum foeno Graeco decocto pontium tabu-
lata perfunderent, quibus illi dilabentes retrahabantur, ut neque fugientium quisquam
neque aggredientium firmo posset eniti vestigio. 2) *In libello Pseudo-Yoachimico de one-*
ribus Isaiae inedito legitur de Friderico II. imperatore: bellum dolebit merito intestinum;
propter quod de Ytalie partibus non minus furibundus quam stupidus redire cogetur in
regnum facturatus in draconis astutia illa seva, que forsan, nisi experta fuerint, non
credentur. 3) *Hoc factum est a. 1247. post mensem Ianuam, antequam Sal. mense Septembri*
vel Octobri Parma Lugdunum proficisceretur. 4) *I. q. piscidem; vide Duange-Henschel*
 s. r. piscis 3.

F. 372^b. De fidelitate Gregorii de Monte-longo.F. 372^c. De corvo domni Gregorii de Monte-longo, qui loquebatur.

1247. ducare. Hoc autem ideo faciebat legatus, ut videretur nuntio compati ex labore, et ne discumbentes inquirent a nuntio de rumoribus, quos cespitando referret vel referre nesciret. Quid plura? Legebantur littere audientibus nobis, in quibus continebatur de auxilio cito venturo. Divulgabant milites per civitatem hec eadem, et sic omnis populus letabatur et sine tedio expectabat^a. Dicebant autem michi duo fratres Minores de Mediolano, qui cum legato manebant, scilicet frater Iacobus et frater Gregorius, quod in camera legati precedenti sero littere ille facte fuissent; sed legatus ad cautelam ex quadam sagacitate frequenter talia faciebat ad ¹⁰populum confortandum. Hinc David ad Ioab misit dicendo II. Reg. XI¹: *Conforta bellatores tuos adversam^b urbem, ut destruas eam, et exhortare eos^c*. Revera sic fecit Gregorius de Monte-longo Lombardie legatus: Tandiu enim confortavit bellatores suos adversum urbem Victoriam, quam fecerat Fridericus, quod eam cepit ^{1248.}et taliter destruxit, ^{2. Reg. 17, 13.}*ut non reperiretur nec^e calculus quidem ex ea*. Ideo videtur ^{13.}civitati Victorie convenire quod Ysaïas prophetando predixerat XXX¹: *Subito, dum non speratur, veniet contritio eius, et comminetur, sicut conteritur lagena figuli contritione peralida; et non ineptietur de fragmentis eius testa, in qua portebat igniculus de incendio, aut hauriatur parum aque de forea*. \ Item de domino Gregorio sciendum est, quod imperator pluries temptavit animum suum precibus multis volens eum ²⁰attrahere ad partem suam, ut secum faceret amicitias, promittendo ei, quod maiorem de curia sua faceret eum, ita quod esset secundus ab eo^d. Ideo Friderico imperatori condam congruere et adaptari possunt verba illa, que in primo Machabeorum X. de Alexandro leguntur et Ionatha: *Audivit Alexander rex promissa, que promisit Demetrius Ionatha, et narraverunt ei prelia et virtutes, quas ipse fecit et fratres eius, et labores, quos laboraverunt. Et ait: 'Numquid invenimus talem aliquem virum? Et nunc faciamus eum amicum et socium nostrum'. Et scripsit epistolam et misit ei secundum hec verba dicens: 'Rever Alexander fratri Ionatha salutem. Audivimus de te, quod vir potens viribus et aptus es, ut sis amicus noster. Et nunc constituimus te hodie summum sacerdotem gentis tue, et ut amicus voceris regis. Et misi tibi^f purpuram et coronam auream, ut^g que nostra sunt sentias nobiscum et consequeres amicitias ad nos^h*. Sed frustra et incassum Fridericus temptator atque deceptor cum Gregorio laborabat ei talia suggerendo, quia facilius et citius sol a cursu suo poterit deviare, quod impossibile creditur, quam Fabricius pervertatur^{d.1}. Sic et Gregorius de Monte-longo a nemine potuit immutari, ut a fidelitate recederet. Unde ei con- ²⁵gruit illud Prover. XXVIII¹: *Vir fidelis multum laudabitur*. Item Prover. XXV¹: *Sicut frigus nivis in die missis, ita legatus fidelis ei qui misit eum, animam illius^h requiescere facit*; et talis fuit iste. Item dominus legatus iste solitus erat habitare in Mediolano et in Parma et in Feraria^{a.2}. Cum autem antiquitus³ in Feraria

a) sequitur $\text{\textcircled{C}}$ atramento nigro scriptum. b) adversus Vulg. c) sic (n) c.; reperitur ne Vulg. d) sequitur $\text{\textcircled{C}}$ minuto scriptum. e) facimus Vulg. f) misit ei Vulg. g) et Vulg. h) sic et supra p. 211, l. 8; ipsius Vulg.

1) Verba Eutropii (= Pauli Hist. Rom.) II, 14, 2. hec sunt aliquanto immutata.
2) Quod satis prodatur tabulis ab eo datis; cf. Reg. Imp. V, 5, p. CXLIX-CCL. 3) Quod interpretari velim, antequam Salimbene Ferrariae moraretur, nam eo tempore, quo Sal. in hac civitate erat (a. 1249—1256), Gregorium legatum Ferrariae fuisse non traditum est.

habitaret. habebat quendam corvum, quem pro magna quantitate pecunie pignere^a obligabat et postmodum recuperabat fideliter pecuniam refundendo. Loquebatur enim corvus more humano et maxime erat truffator. Surgebat enim de nocte et vocabat de hospitibus suis hospites peregrinos, dicens: 'Qui vult venire Bononiam? Qui vult venire Doiolium? Qui vult venire ad Peolam? Veniat, veniat, veniat! Celeriter, celeriter! Surgite, surgite! Venite, venite! Portetis res vestras! Eamus, eamus! Ad navem, ad navem! Leva, leva! Cola, cola, cola! Mitte te foras! Guberna, gubernam!' Surgebant igitur novi hospites, qui ignorabant truffas et deceptiones istius corvi, et cum rebus suis et sarcinulis quasi per totam noctem in ripa Padi expectabant navem, que portaret eos quo ire volebant; et mirabantur, a quo taliter delusi^c fuissent, cum neminem ibidem audirent. Item iste corvus cuidam ceco adeo erat molestus, quod semper, quando per ripam Padi nudis pedibus et tybiis mendicabat, iste cum rostro suo calcaneos ceci mordebat et tibias, et postea subtrahebat se et insultando ceco dicebat: 'Modo habes tu, modo habes tu!' Quadam autem die cecus cum baculo percussit corvum et fregit sibi alam et dixit: 'Modo habes tu, modo habes tu!' Et corvus respondit: 'Modo habeo ego, modo habeo ego'. Et cecus: 'Tene quod habes! Accipe quod tuum est et vade! Simulatores et callidi provocant iram Dei, percussit te semel^e, et secundo opus non erit. Vade ad medicum, si forte sanet te, quia insanabilis fractura tua, pessima plaga tua^d'. Obligavit autem dominus Gregorius legatus corvum suum sub pignere^e pro pecunia nec eum recuperare voluit, sed sic dimisit, eo quod esset percussus^d. Sic plures faciunt, qui servos suos relinquunt, quando egrotare incipiunt. Qualis fuit ille, de quo legitur I. Reg. XXX¹, qui dixit ad David: *Puer Egyptianus ego sum, servus viri Amalathite. Dereliquit autem me dominus meus, quia egrotare cepi multum tertius*. Hoc Ecclesiasticus non docuit, immo dicit XXXIII¹: *Si est tibi servus sensatus, sit tibi quasi anima tua. Quasi fratrem sic eum tracta*^f. Et hoc bene fecit centurio, qui Domino dixit Mat. VIII¹: *Domine, puer meus iacet in domo paralyticus et male torquetur*. Et ait illi Iesus: *Ego veniam et curabo eum*. Item dominus Gregorius legatus fuit^h talis vir, qualem describit Ecclesiasticus dicens XXXVIII¹: *Vir in multis expertus cogitabit multa; et qui multa didicit, enarrabit intellectum. Qui non est expertus, pauca recognoscit*. Item negotia ecclesie fideliter tractavit et fecit, et ideo patriarchatum Aquilegiensem promeruit³ et habuit multis annis, quousque ultimum diem clausit⁴. Cum Icilino de Romano in quodam loco familiare colloquium habuit⁵; pro quo mirati sunt multi, videlicet quod tales homines sibi mutuo loquerentur. Reputabatur enim Icilinus membrum diaboli et filius Belial, cui nemo loqui posset⁶; iste vero cedrus alta de Libano⁷. Veruntamen de domno Gregorio de Montelongo sciendum est, quod podagricus¹ fuit et non bene castus. Alicuius enim sue amasie noticiam habui^h. Sed multi clerici secu-

a) pignere (sic, ut et infra l. 20) in marg. a Sal. suppl. b) sequitur C minio scriptum.
 40 c) delusi radendo corr. delusi c. d) sequitur C atramento nigro scriptum. e) sic ut supra l. I. c.
 f) fidelis Vulg.; cf. Eccli. 7, 23: Servus sensatus sit tibi dilectus. g) puer a Sal. superscr. h) fuit in marg. a Sal. suppl. i) agricus in loco raso.

1) Est verbum Italicum collare. 2) Cf. supra p. 350, l. 34. 3) A. 1251. Nov. 29. Cf. Reg. Imp. V, nr. 8428. 4) A. 1269. Sept. 8. 5) Quod a. 1248. iul. a. 1251. factum esse convere potes, cum Innocentius IV. cum Ezzelino tractaret; cf. epistolus datas a. 1248. Apr. 18. 1251. Iuv. 16, MG. Epist. pont. sel. II, p. 381, nr. 542. III, p. 93 sqq., nr. 113. 6) I. Reg. 25, 17: ipse est filius Belial, ita ut nemo possit ei loqui. 7) Cf. Ezech. 31, 3: Assur quasi cedrus in Libano.

T. CCCLXXIII^a. De commendatione castitatis.F. 373^b. De Icilino de Romano, quo anno captus fuit in bello et mortuus, et ubi sepultus.

*7. CCCLXXIII^a. Iares, qui in dominio et in prelationibus sunt et in delitiis vivunt, parum de castitate curare videntur, et imponunt apostolo, quod dixerit: *et si non caste, tamen* 5
caute. Sed apostolus hoc non dixit. Immo dixit prima ad Cor. XV: *Nolite seduci!*
Corrumpanit mores bonos colloquia mala. Erigilate iusti et nolite peccare! Et alibi dicit ad
 *e. 5, 7, 8. Gala. VI: *Unusquisque enim onus suum portabit. Nolite errare! Deus non seducitur. Que*
 *e. 16. *enim seminaverit homo, hec et metet, quoniam qui seminat in carne, de carne et metet corrup-*
 *e. 20, 21. *tionem, qui autem seminat in spiritu, de spiritu metet vitam eternam.* Item Sap. IX: *Corpus* 10
enim quod corrumpitur aggravat animam, et deprimat inhabitatio terrena sensum multa cogi-
 *e. 1. *tatem.* Item Eccli. XIII: *Omne opus corruptibile in fine deficiet, et qui illud operatur, ibit*
 *e. 1. *cum ipso.* Et omne opus electum iustificabitur, et qui operatur illud, honorabitur in illo.
 *e. 1. Audi ergo, quid de castitate apostolus dicit prima ad Cor. VII: *Bonum est homini*
 *e. 1. *mulierem non tangere.* Quare? Audi Eccli. XIII: *Qui tetigerit picem, inquinabitur ab ea; et qui* 15
communicaverit superbo, induet superbiam. Superbus est diabolus, cui communicat qui
 1. *cum imitatur.* Item apostolus ubi supra: *Volo autem omnes homines^b esse sicut meipsum.*
Scilicet unusquisque proprium domum habet ex Deo, alius quidem sic, alius vero sic. Item prima
 *e. 16-18. ad Cor. III: *Nescitis, quia templum Dei estis, et spiritus Dei habitat in vobis? Si quis autem* 20
templum Dei violaverit, disperdet illum Deus. Templum enim Dei sanctum est; quod estis vos, et
 *e. 11-16. *nemo vos seducat.* Item in secunda ad Cor. VI: ita dicit: *Nolite iugum ducere cum in-*
fidelibus. Que enim participatio iustitie cum iniquitate? Aut que societas luci ad tenebras?
Que autem conventio Christi ad Belial? Aut que pars fidelis^d cum infideli? Quis^e autem con-
 *e. 7, 373^b. *sensus templo Dei cum idolis? Vos autem^f estis templum Dei vivi, sicut dicit Dominus —*
 *e. 1. *Levit. XXXVI: —: 'Quoniam inhabitabo in illis et inambulabo^g et ero illorum Deus, et ipsi* 25
erunt michi populus. Hec omnia dicta sunt, pro eo quod quidam clerici mundani,
 qui carnaliter vivere volunt, rabiem imponunt apostolo dicendo, quod dixerit: *si*
 *e. 1. *non caste, tamen caute.* Credo, quod ceneies audivi ab eis. Et certe apostolus
 *e. 2. 1. *talem doctrinam non tradidit, cum dicit prima ad Tymotheum III: 'Oportet episcopum*
 *e. 2. 2. *irreprehensibilem esse, filios habentem subditos cum omni castitate.* Et infra V. Tymotheo dicit: 30
 *e. 12. *Teipsum castam custodi.* Item de hac materia Dominus dicit Mat. XIX: *Sunt*
 *e. 35. *canachi, qui se castraverunt propter regnum celorum.* Item Luc. XII: *Sint lumbi vestri pre-*
 *e. 11. *cineti².* Item apostolus ad Eph. VI: *Stete ergo succincti lumbos vestros in veritate. Item*
 *e. 3-7. *in eadem V: Fornicatio autem et omnis immunditia aut avaritia nec nominetur in vobis, sicut*
 *e. 1. *debet sanctos, aut turpido, aut stultiloquium aut scurrilitas, que ad rem non pertinet, sed magis* 35
gratiarum actio. Hoc enim scilicet intelligentes, quod omnis fornicator aut immundus aut avarus,
 *e. 1. *quod est idolorum servitus, non habet hereditatem in regno Christi et Dei. Nemo vos seducat*
 *e. 4. *immundis^h verbis. Propter hocⁱ enim venit ira Dei in filios diffidentie. Nolite ergo effici*
 *e. 1. *participes eorum.* Item ad Hebr. XIII: *Fornicatores enim et adulteros indignabit Deus.*

Porro de Icilino de Romano sciendum est, quod papa Alexander quartus 40
 tractabat et ordinabat et volebat facere eum de membro diaboli filium Dei et

a) illi *Vulg.* b) Volo enim omnes vos *Vulg.* c) se *Vulg.* d) fideli *Vulg.* e) Qui *Vulg.*
 f) enim *Vulg.* g) inter eos *add. Vulg.* h) sic (manibus) *c.* i) haec *Vulg.*

1) *Scilicet* v. 12: *Ambulabo inter vos et ero Deus vester etc.* 2) *Cf. supra f. 317^c.*
 322^b, p. 258, 268 sq.

F. 373^a. De domino Philippo archiepiscopo Ravennate, quomodo artem nigromantie adiscere^a voluit.

anticum ecclesie¹, sed duo occurrerunt impedimenta^b. Primum quod Ecclesiastes dicit VII°: *Considera opera Dei, quod nemo possit corrigere, quem ille despexerit*^c. Hinc Io. ait Apoc. ultimo: *Qui nocet, noceat adhuc: et qui in sordibus est, sordescat adhuc*. Aliud, quia Iulianus M^oCC^oLIX^o captus fuit in bello et eodem anno mortuus est et sepultus in castro Sulcini, quod est in episcopatu Cremonen^b. Sequenti vero anno, scilicet M^oCC^oLX^o, inchoata iam verberatorum devotione, papa Alexander quartus ultimum diem clausit²; [et^o] in vigilia translationis beati Francis³, id est IX° Kal. Iunii, scilicet octavo die exeunte Maio⁴, [ordinatum⁵ est, ut eius anniversarium^h celebraretur³].

Post Gregorium² de Monte-longo dominus Philippus. Dei et apostolica gratia ecclesie sancte Ravennatis archiepiscopus⁴, apostolice sedis legatus factus fuit⁵. Qui de terminis legationis sue in suis litteris ita scribit: *Ad hoc autem, ut nulli de legationis nostre terminis scrupulis dubitationis surripat^h, noverint universi, quod in Aquilegiensi et Gradensi patriarchatibus, in Ragusiensi, Ravennate, Mediolanensi et Iamensi civitatibus et dyocesis ac provinciis nec non et generaliter in Lombardia, Romaniola et marchia Terrisina plene nobis legationis officium est commissum¹. Fuit autem iste legatus de Tuscia oriundus, de districtu civitatis Pistorii⁷, et pauper scolaris ad Toletanam urbem⁸ perexit^h volens nigromantie artem adiscere^h. Cum quidam sub quadam porticu quadam die in illa civitate sederet, interrogavit eum quidam miles, quid quereret. Qui cum se Lombardum esse dixisset et causam, propter quam illuc iverat, ei apernisset, duxit eum ad quendam magnum magistrum artis illius capatum et senem et aspectu deformem et recommendavit eum sibi, rogans ut amore sui ipsum in arte sua diligenter instrueret. Senex vero ille introduxit eum in cameram suam et dedit ei librum unum et dixit ei: 'Cum recessero a te, poteris hic studere'. Et recedens ab eo clausit hostium et cameram diligenti*

a) sic e., ut infra l. 20. b) sequitur *in atramento nigro scriptum*. c) quod nemo macula atramenti obruta legi nequit in e. d) esperari macula tectum legi nequit in e. e) et a Sal. superscr. f) marcio (?) radendo corr. maio e. g) ord. — celebratur in marg. super. a Sal. suppl. h) sic e. i) sic h. l. perscriptum. k) sic (pex) e.

1) Epistola Alexandri IV. data a. 1254. Dec. 22. MG. Ep. pont. sel. III. p. 317, nr. 348: Nos . . . cum Ezilino de Romano . . . nullum reconciliationis intendimus movere tractatum, per quem status catholice fidei et publice salutis utilitas lederetur. Dicit ergo se cum eo tractatum movere velle. 2) Alexander a. 1261. Maii 25. obiit. Nota Sal. primo scripsisse eum die Maii 24. mortuum esse, postea demum addidisse hunc diem anniversarii eius constitutum esse, scilicet in ordine Minorum, cuius protector hic cardinalis fuerat. 3) Quod statutum est in capitulo generali Pisano a. 1272, ed. Fr. Ehrle, 'Archiv für Literatur- und Kirchengesch.' VI, p. 41. 4) Dei — archiep. procul dubio ex epistola infra descripta Sal. assumpsit. Iisdem verbis Philippus et in aliis tabulis se appellavit. Cf. Anadesius, In antist. Ravem. chronotaxim III, p. 193, nr. 53. et p. 199, nr. 57. 5) Sic in Lombardia, Romaniola, marchia Terrisina etc. Cf. epistolam Alexandri datam a. 1255. Dec. 20. MG. Epist. pont. Rom. sel. III, p. 378 sqq., nr. 422; Potthast nr. 16143. Antea a. 1251. 1252. Philippus iam legatus in Romaniola fuerat. Cf. Reg. Imp. V, 5, p. CLV sq. 6) Hanc epistola non ad legationem a. 1255. Dec. Philippo commissam, sed ad secundam ei a Clemente IV. papa a. 1267. Jul. 8. collatam pertinere videtur: eius enim verba omnino conveniunt cum epistola Clementis, qua illi legationem committit, Potthast nr. 20072. 7) Cf. supra f. 241^a. 286^a, p. 83. 184, n. 5, infra f. 389^c, et quae ibi adnotari. 8) Cf. supra p. 32, n. 2.

F. CCC75^a. Qualiter dominus Philippus archiepiscopus Ravenne, legatus domni pape, congregavit exercitum contra Icilinum.

clausura. Cum autem iuvenis iste legeret, subito apparuerunt ibi demones sub specie et figura multipli. Nam tota camera apparuit plena muribus, murilegis, canibus et porcis, et per cameram discurrebant illuc et illuc. Cum autem nichil diceret eis, subito invenit se extra cameram in strata sedentem. Et superveniens magister dixit ei: 'Quid hic agis, fili?' Ille vero retulit magistro que sibi acciderant. Qui introduxit eum iterum et sicut prius divertit ab eo et hostium diligenter firmavit. Et cum legeret, apparuerunt ei multi pueri et puelle per cameram discurrentes. Cum autem nichil diceret eis, invenit se extra in via sedentem^a. Quod videns magister suus dixit ei: 'Vos Lombardi non estis pro arte ista, et ideo dimittatis eam nobis Hispanis, qui homines feroces et similes demonibus sumus. Tu vero, fili, vade Parisius et stude in scriptura divina, quia in ecclesia Dei adhuc futurus es magnus^a. Venit igitur et Parisius studuit et didicit valde bene. Et rediens ad partes Lombardicas stetit Ferrarie cum episcopo Garsindino¹, qui fuit de filiis Manfredi de Mutina et frater abbatis Pompose. Episcopus vero fecit eum suum camarlungum; post cuius mortem factus fuit alius episcopus²; post quem iste in Ferrariensem episcopum fuit electus; et stetit multis annis³ electus Ferrarie, quousque Ravennas archiepiscopus factus fuit⁴. Cum autem papa Innocentius quartus de Lugduno venit Ferrariam⁵, iste ibi

f. CCC75^a
2. Reg. 11. 1.

Factum^c est autem eo tempore, quo solent reges ad bella procedere, ut dominus Philippus archiepiscopus Ravennas, factus legatus a domno papa, veniret Ferrariam⁶. Tempus autem, quo solent reges ad bella procedere, appellatur Maius, quia tunc est tempus tranquillum et iocundum et temperatum, in quo flomina cantum suum frequentat, et herba abundanter invenitur pro bobus et equis. Cum autem esset Ferrarie, congregavit omnes cives civitatis illius et hospites Paduanos et concionatus est super regiam matricis ecclesie, que est sancti Georgii. — E regione autem erat ecclesia sancti Romani. — Et erant ibi omnes religiosi et omne vulgus a parvo usque ad maximum⁷; sperabant enim^d audire magnalia Dei. Eram etiam ego iuxta archiepiscopum, et Bonus dies Iudeus, qui erat michi familiaris, iuxta me sedebat volens et ipse audire^a. Stans ergo legatus in porta domus Domini cepit

*) In indice f. 5. saec. XIV—XV. scripto hoc argumentum folii 374. excisi legitur: De quadam santimoniali, que disponebat Deum deserere, nisi Deus eam succurisset, ac. 374.

a) sequitur C atramento nigro scriptum. b) folium 374. excisum perit. c) littera initialis F. magna atramento nigro et minio picta. d) ē (enim) a Sal. superscr.

1) C. 1236—1239. fuit electus Ferrariensis. 2) Inter Garsindinum et Philippum alium quendam electum esse nusquam alibi relatum est, nec verum videtur. 3) A. 1239—1250. 4) A. 1250, paulo antequam ad sedem Ravennatem transferretur, episcopus Florentinus electus est; cf. Amadesius, In antist. Ravenn. chronotaxim disquis. III, p. 48 sq. 5) A. 1251. Oct. 4; cf. supra f. 279^c. 282^c. 360^a, p. 165. 174. 363, infra f. 395^d. 396^a. 6) Rolandin. Patav. VIII, 1, SS. XIX, p. 193: (Philippus) predicans crucem Christi prima fronte ad partes Veneciarum descendit in dicto a. D. MCCLVI. mense Marcii. 7) 1. Reg. 30, 19. 4. Reg. 25, 26. Ier. 42, 1 (et reliquum vulgus): a parvo usque ad magnum; 1. Reg. 5, 9: a parvo usque ad maiorem.

F. 375°. Qualiter frater Clarellus ex ordine Minorum fecit se vexilliferum in isto exercitu.

alta voce dicere verba sua, et breviter predicavit, quia cessanda sunt verba et sub-^{1256.}
 ticenda, quando operanda sunt illa, pro quibus verba dicuntur. Divulgavit autem,^{Mal.}
 quomodo factus erat legatus a domno papa contra Icilinum de Romano, et quod
 volebat crucesignare exercitum ad recuperandam civitatem Paduanam, ut Paduanos
 expulsos ad civitatem suam reduceret; et quicumque vellet esse de suo exercitu
 in illa expeditione, haberet indulgentiam et remissionem et absolutionem omnium
 peccatorum. Et nullus dicat: "Impossibile est, quod possimus contra diabolicum
 hominem dimicare, quem etiam demones timent", quia non erit hoc impossibile
 apud Deum; qui pugnabit pro nobis. Hinc Indas Machabeus legitur suis dixisse,
 quando cum hostibus congredi voluit, I. Mach. III°: *Facile est concludi multos in
 manus paucorum, et non est differentia in conspectu Dei celi liberare in multis aut in
 paucis, quia non in multitudine exercitus victoria belli, sed de celo est fortitudo*.^{1. Mach. 5, 31.}
 Et addidit legatus: Dico vobis ad honorem et laudem omnipotentis Dei et beatorum
 Petri et Pauli apostolorum eius necnon et beati Antonii, cuius corpus Padue vene-
 rationi habetur, quod, si non haberem in exercitu meo nisi orphanos, pupillos et
 viduas et ceteras personas ab Icilino affictas, spero de illo membro diaboli et ini-
 quitatis filio habere victoriam. Iam enim clamor malitiae eius ascendit in celum, et
 ideo de celo dimicabitur contra eum. Dicit enim scriptura divina Eccl. XXXV°:
*Non accipiet Dominus personam in pauperem et precepcionem lesi exaudiet. Non de-
 spiciet preces pupilli nec viduam, si effundat loquelam gemitus. Nonne lacryme vidue
 ad maxillam descendunt et exclamatio eius super deducentem eas? A maxilla enim ascen-
 dunt usque ad celum, et Dominus exauditor delectabitur in illis. Oratio humiliantis
 se nubes penetrabit, et Dominus non elongabit, sed iudicabit iustum et faciet iudicium,
 et fortissimus non habebit in illis patientiam, quousque contribulet dorsum illorum, et
 gentibus reddet vindictam, donec tollat plenitudinem superbiorum et sceptrum iniquorum
 contribulet*. Cum igitur legatus talia perorasset, gavisus sunt auditores; et con-
 gregato exercitu tempore congruo ad expugnandum Paduanam urbem accessit,^(I. Mach. 19.)
 quam Icilinus optime munierat ponendo in ea milites mille quingentos, omnes
 robustos et ad bellandum doctissimos. Ipse vero alibi morabatur, et tantum
 timebat de Padua, quantum Deus timet de celo, ne cadat, presertim cum haberet
 tres muros et aquam extrinsecus et intrinsecus preter milites et populi multitu-
 dinem. Reputabat etiam illos quantum ad talem civitatem expugnandam et capien-
 dam homines indermes et sine virtute et sine peritia artis pugnare. In isto autem exer-
 citu erat quidam frater laycus ex ordine Minorum, natione Paduanus, nomine Clarellus,
 quem vidi et bene cognovi; qui erat homo magnifici cordis et multum
 desiderabat, quod Paduani qui de civitate sua expulsi diu exulaverant in civitatem

a) Hinc certo legi nequit in e., sed Hic scriptum esse apparet, unde non dubium, quin Hic scriptum fuerit. Foli 375. paginae rectae pars inferior valde attrita est, in columna altera quaedam atramento recentiore tempore superducto renovata. b) q; c., certo legi nequit, non dubito, quin qu scriptum fuerit. c) et Vulg. et sic supra p. 212, l. 16. d) sic e. et supra p. 212, l. 16; quoniam Vulg. c) sequitur & minio scriptum. f) ad Vulg. g) sequitur & atramento nigro scriptum. h) deprecationem Vulg. i) non add. Vulg., quod om. e. k) iustos Vulg. l) ut Vulg. m) ipsorum Vulg. n) ea a Sal. superser.

1) Cf. Cant. 3, 8: omnes tenentes gladios et ad bella doctissimi; Iudic. 3, 29: omnes robustos et fortes. 2) In obsidione Mantuae. 3) Cf. supra p. 378, n. 5.

F. 375^d. De quodam alio fratre Minore, cuius ingenio, auxiliante Deo, Paduana civitas capta est.

F. CCC76^a. Quid in octava beati Antonii civitatem suam Paduani recuperaverunt de dominio Icelini.

1256. suam redirent^a. Hic videns, quia tempus cum iurat, et cognoscens, quod infirma-
 1. Mach. 19, 1. mundi clegit Deus, ut confundat fortia, fecit se vexilliferum istius exercitus, experiri
 1. Cor. 1, 27. volens, si forte daret Deus salutem per manum suam¹, qui olim per Ionathan et
 1. Reg. 14, 12-14. armigerum suum populo suo victoriam dederat². Precessit ergo exercitum et in-
 venit^b quendam rusticum, qui tres equas habebat, et violenter abstulit ei unam.
 Quam ascendens accepit in manu perticam, ut pro lancea sibi esset, cepitque dis-
 currere huc et illuc et clamare valenter: 'Eya, milites Christi! eya, milites beati
 Petri! eya, milites beati Antonii! abicite timorem a vobis, confortamini in Domino.
 Ept. 6, 10. et in potentia virtutis eius, quia Dominus fortis et potens, Dominus potens in prelio.
 Ps. 20, 8. Confortamini et estote robusti! Viriliter agite, et confortetur cor vestrum, quia Dominus
 Is. 10, 25. dabit virtutem et fortitudinem plebi sue, benedictus Deus! Dominus virtutem populo suo
 Ps. 67, 26. dabit, Dominus benedicit populo suo in pace^a. Quid plura? Ad has voces istius
 Ps. 28, 11. ita est animatus et confortatus exercitus, ut vellet eum sequi quocumque prece-
 deret. Et addebat frater Clarellus: 'Eamus, eamus! Ad eos, ad eos! Domini est
 Ps. 57, 2. salus, et super populum tuum benedictio tua. [Exurgat^c Deus, et dissipentur^d inimici
 eius, et fugiant qui oderunt eum a facie eius]^d. Modo debet impleri scriptura
 2. F. 376^a. que dicit Leviti. 'XXVI¹: Persequemini inimicos vestros, et corruent coram vobis.
 1. F. 7-9. Persequuntur V de vestris centum alienos, et centum ex^e vobis decem milia. Cadent
 inimici vestri in conspectu vestro gladio. Respiciam vos et crescere faciam, multiplica-
 bimini, et firmabo pactum meum vobiscum^d. Venit igitur exercitus post istum prece-
 nsem et vexilliferum precedentem et collocavit se in civitatis obsidione. His autem
 qui intrinsecus erant dedit Dominus cor pavidum², ut resistere non auderent^d.
 Erat autem et alius frater Minor laycus in isto exercitu, sanctus homo et Deo
 devotus, qui in seculo domni Icelini magister ingenierius fuerat ad faciendas
 1. Iun. 10. machinas et trabuccos et cattos^f atque arietes ad capiendas urbes et castra. Huic
 ordinem diligebat, et indueret habitum album et fabricaret talem gattum^f, per
 quem subito civitas capi posset. Frater vero obedivit humiliter et citissime fecit
 1. Iun. 20. gattum, qui in anteriori parte ardebat, in posteriori vero homines intus erant
 armati³. Et tam cito capta est civitas^d. Ingressi autem in civitatem hi qui erant
 ex parte ecclesie neminem ledere voluerunt, nec interfecerunt nec ceperunt nec
 2. Est. 8, 13. expoliaverunt nec aliquid abstulerunt, sed omnibus pepercerunt et libere permise-
 runt abire. Illi autem reputabant se beatos, si tantum sine lesione et captione
 recedere possent. Exultavit itaque omnis civitas atque letata est, nec mirum, quia,
 1. F. 8. sicut dicit sapiens in Prover. XXIX¹: homines pestilentes dissipant civitatem, sapientes
 vero avertunt favorem^a. Homines pestilentes fuerunt qui recesserunt de Padua, de
 2. F. CCC76^a. quibus Ys. dicit XLIX¹: Fecerunt structores tui, destruentes te et dissipantes a te

a) sequitur ¶ atramento nigro scriptum. b) invenit — quocumque precederet (l. 17. 18) in loco raso scripta sunt in c. c) incisis inclusa in infer. marg. a Sal. suppl. d) sequitur ¶ minio scriptum. e) de Vulg. f) sic h. l. c.

1) Act. 7, 25: quoniam Deus per manum ipsius daret salutem illis. 2) Deuter. 46 28, 65: Dabit enim tibi Dominus ibi cor pavidum. 3) Huius gatti facti die Iun. 19. etiam Rolandin. VIII, 13, p. 111, et Ann. S. Iustinae Patav. p. 167. mentionem faciunt.

F. 376^b. De his que dominus Philippus legatus in Alamannia post mortem langravii fecit.

exibunt^a. Destruentes et dissipantes fuerunt hi qui de Padua recesserunt. Structores vero fuerunt hi qui eam noviter intraverunt, quibus optime congruit quod de Iudeis legitur Hester V^b: *Iudeis autem nova lux oriri visa est, gaudium, honor et tripudium apud omnes populos, urbes atque provincias*^c. Et quia in octava beati Antonii civitatem ceperant et hanc victoriam habuerunt, hinc est, quod in octava eius maius festum faciunt Paduani quam primitivo die^d. Ideo congruit huic loco quod legitur in fine Hester^e dictum ab Assuero *Hinc enim diem omnipotens Deus meritis et luctu vertit eis in gaudium*. Unde et eos inter ceteros festos dies hanc habetote diem et celebrare eam cum omni letitia et cetera usque ad finem libri, que omnia ad istam materiam pertinent. Veruntamen non ita cantant Bononienses qui sunt ex parte ecclesie, qui nolunt istum sanctum audire in Bononia nominari, pro eo quod anno Domini M^oCC^oLXXV^o in festo suo fuerunt a Bononiensibus extrinsecis, qui Lambertacii nuncupantur, et Faventinis et Liviensibus apud pontem Sancti Proculi in bello prostrati, mortui et fugati et capti et carceribus mancipati. Precedenti vero anno, scilicet M^oCC^oLXXIII^o, ipsi Bononienses Lambertacii a parte ecclesie de Bononia fuerunt expulsi prima die Iunii^f, cum bellum intestinum prius ad invicem habuissent. Hinc David dixisse legitur II. Reg. XI°: *Farius enim est eventus prelii^g, et nunc hanc et nunc illam consumit gladius*. Verum dixit. Unde poeta^h:

Victorem a victo superari sepe videmus.

Porro legatus, quamvis ante fuerit famosus et nominatus, post captionem vero civitatis Padue longe famosior habebatur. Hic in Alamannia antiquo tempore fuit legatus occasione langraviiⁱ, qui post depositionem Friderici factus fuerat imperator^j. Cuius legationis tempore erant in Alemannia tres provincie, in quibus erant aliqui sollemnes fratres qui disciplinam ordinis contemnentes volebant obedire ministris. Cumque venirent ad consulendum legatum, capiebat eos et tradebat in manus ministrorum, ut in eis et de eis iudicium et iustitiam exercebant, secundum quod statuta ordini requirebant. Factum est autem, ut langravius moreretur. Iste vero cum esset in alia civitate, audita morte

a) sequitur C atramento nigro scriptum. b) sic e. pro VIII. c) sequitur C minus scriptum. d) Ham. Vulg. e) belli nunc Vulg.; cf. supra f. 298^a, p. 212, l. 6. f) sic h, l, c. g) Langravii cum litva L. maiuscula; cf. supra p. 350, n. a. h) 376^b. i) 1245. j) 1247.

1) Statuit enim Philippus archiepiscopus, ut in memoriam victorie hie dies festus celebraretur; Reg. Imp. V, nr. 14007. 2) Cf. infra f. 415^a. (ex Libro de temp. c. 286) et f. 415^c. 3) Infra f. 414^d. ex Libro de temp. c. 285. recte scribit Sal. hoc die Iun. 2. factum esse, sed etiam 'Cron. di Bologna', Muratori, SS. XVIII, col. 286; al primo di Giugno insertum in excerptis ex Riccolardi Pomerio. El Ann. Bonon., Catalogia, Nuova raccolta d'opuscoli scientifici IV, p. 134 sq.; die sabbati (quod fuit Iun. 2) primo Kalendarum Iunii. 4) Cabo, Dist. II, 10. 5) A. 1245. post concilium Lugdunense, mense Aug. in circuitu, in Germaniam missus est effecturus, ut novus rex crearetur; cf. Chron. reg. Colon. Cont. V, p. 288; MG. Epist. pont. Rom. sel. II, p. 94, n. 1. Legati manus demum a. 1246. Jul. 4 (5) ei concessum est; MG. Epist. pont. Rom. sel. II, p. 153 sq., nr. 201. 203. Cf. Reg. Imp. V, 3, p. 1545 sqq. 6) Rex potius. 7) Ordinis Minorum. Fuerant provincie tunc Coloniensis, Argentina, Saxonie, Austriae, (Boemiac). 8) Henricus Raspo obiit a. 1247. Febr. 16. in castro Wartburg. 9) Philippus, qui a. 1247. Ian. 28. in obsidione Ulmae civitatis adfuit (Reg. Imp. V, nr. 10186). in Germania superiore remansisse videtur.

F. 376^a. De gravibus penitentibus, quas archiepiscopus Ravennas dabat famulis suis, quando faciebant defectum.

1247. langravii, timens Conradum filium Friderici, qui Alemanniam faciebat optime custodiri, precepit uni de familia sua, ut per plures dies cameram nemini aperiret, quia fugere disponebat, ne penitus caperetur. Et mutato habitu et assumpto solummodo uno socio occulte et latenter venit ad locum fratrum Minorum. Et vocato guardiano seorsum dixit ei: 'Cognoscis me?' Cui ille respondit: 'Minime'. Cui legatus: 'Ego bene cognosco te'. Precipio tibi per obedientiam, ut ea que dixero tibi remaneant in teipso, et nemini debeas revelare, quousque revelandi licentiam tibi dabo, et quod tu non loquaris alicui nisi coram me, et non in Theotonico tuo, sed semper Latinis verbis. Langravius mortuus est, et ego sum legatus. Dabis ergo michi et socio meo habitum ordinis et sine mora fugabis me et perduces ad locum securum, ne capiar a Conrado'. Quid plura? Obedienter et gratanter facta fuerunt omnia ista. Cumque vellet eos extra civitatem perducere, invenit ^{f. 376^a} portam unam clusam, similiter secundam et tertiam. Sed per tertiam, per vadum, ¹⁵ quod erat subtus portam, viderunt quendam magnum canem exterius exeuntem, et visum est eis eodem modo posse^b eos exire. Quod cum attemptassent, propter grossitiem^c legatus exire non poterat. At guardianus posuit pedem super nates ipsius et calcavit comprimendo ad terram, et ita exivit^{a-1}. Cumque omnes IIII^{or}² fuissent egressi, arripuerunt iter et pervenerunt illa die ad prandium ad quandam ²⁰ civitatem, in qua erat conventus LX fratrum Minorum; a quibus cum interrogaretur iste guardianus, quinam essent isti fratres, quos secum ducebat, respondebat: 'Magni Lombardi sunt. Amore Dei ostendite caritatem et curialitatem et faciatis eis servitium et vobis honorem. Nam honor non est eius tantum cui impenditur, sed potius impendentis³; et ille vere censendus est curialis, qui libenter et ylla ²⁵ riter⁴ sine spe retributionis suum servitium incognitis largitur^d. Venit igitur guardianus domus illius cum X fratribus de conventu et comedit cum eis in forestaria cum maxima familiaritate et consolatione, de talibus hospitibus plurimum consolatus^d. Cum autem cognosceret legatus, quod in loco securo esset et quod ³⁰ omnia pericula evasisset, dedit licentiam guardiano socio, qui duxerat eum, finito iam prandio, quod eum manifestaret. Tunc dixit fratribus guardianus ille forensis, qui comes itineris fuerat: 'Noveritis, karissimi, quod iste frater, cum quo comedistis, est domni pape legatus; et ideo duxi eum ad vos, quia langravius mortuus est, et Conradum hic penitus non timemus. Socius etiam, qui venit mecum, usque ³⁵ ad horam hanc ignoravit hec omnia^d. Audientes fratres talia ceperunt tremere sicut iuncus, cum ab aqua concutitur^d. Quibus legatus dixit: 'Nolite timere, fratres! *Cognovi vos, quia dilectionem Dei habetis*⁵ in vobis. Sedule ministrastis vobis. Ostendistis caritatem et curialitatem et familiaritatem. Retribuat vobis

a) sequitur $\text{\textcircled{C}}$ atramento nigro scriptum. b) posse eos in marg. a Sal. suppl. c) sic c. d) sequitur $\text{\textcircled{C}}$ minio scriptum.

1) Paulo post obitum Henrici Rasponis Philippus in Italiam rediit: iam enim die Apr. 18. nondum legatione functus est. Cf. MG. Epist. pont. Rom. sel. II, p. 245, nr. 326. 2) Quartus nempe fuit socius guardiani, qui eum more fratrum Minorum comitatus est; cf. infra l. 34. 3) Eandem sententiam vide supra f. 247^c, p. 98. 4) Cf. supra f. 364^b, p. 372, n. 2. 5) Nolite timere saepe legitur in Biblia ut 1. Reg. 12, 20. Matth. 28, 5. 10. Luc. 12, 32. etc. 6) Ioh. 5, 42: non habetis.

Dominus! Amicus eram ordinis beati Francisci et amicus ero omnibus diebus vite mee^a. Revera ita fuit. Nam ecclesiam sancti Petri Maioris de Ravenna fratribus Minoribus dedit¹. Omnem gratiam concedebat nobis, quam petebamus ab eo², predicandi, confessiones audiendi et absolvendi de omnibus casibus qui pertinebant ad ipsum. Familiam habebat terribilem et ferocem; et omnes reverebantur fratres Minores sicut apostolos Christi, cognoscentes, quod dominus eorum intime diligeret nos. Erant enim bene XL homines armati, quos semper secum ducebat, ut essent capitis sui custodes et totius persone; et timebant eum sicut diabolum. Nam Icilius de Romano parum plus timebatur. Dabat enim suis maximas penitentias³. Cum enim quadam die de Ravenna iret Argentam, quod est archiepiscopale castrum, quendam de suis ligari fecit cum fune et demergi in aquam, et sic ligatum ad navem traxerunt per aquas vallivas, ac si esset unus sturio. Oblitus enim fuerat salem accipere. Alia vice quendam alium fecit ligari ad magnam perticam et iuxta ignem volvi. Cum autem illi de familia ex quadam pietate et compassione ipsum deslerent videndo crudele spectaculum, dicebat eis: 'Miseri, iam fletis'. Et sic precepit eum removeri ab igne. Veruntamen multas anxietates et calefactiones sustinuit⁴. Amanatum vero, quendam Tuseum gastaldum suum, coniecit in vincula, et in carcere comederunt eum mures. Imponebat enim ei, quod dissipasset bona sua. Multas alias crudelitates exercuit in his qui erant de familia sua, ut se vindicaret et illis penitentiam daret et aliis timorem incuteret. Et ideo permisit eum Deus ab Icilio capi⁵, cum adhuc legatus existeret. Qui diligenter eum custodiebat, et quocumque ibat, ducebat eum secum, ut diligentius custodiret. Veruntamen honorifice et reverenter eum tractabat, quamvis ei Paduam abstulisset⁶. Sed qui Manassen de carcere liberavit et in regnum suum restituit, sic liberavit et istum, hoc modo⁷: Quidam Reginus nomine Gerardus de Campsoribus de Regio extraxit eum de carcere Icilini⁸ et per funem deposuit eum de solario, et sic evasit manus Icilini in nomine Domini. Ipse vero non inmemor beneficii huius sive potius talis servitii beneficium rependit eidem, quia fecit eum cardinalem Ravennae⁹. Fratri etiam Enverardo Brixienti ex ordine fratrum Predicatorum, magno lectori, dedit episcopatum Cesene¹⁰, eo quod esset de familia sua et captus fuisset cum eo. Qui frater Enverardus post mortem Icilini evasit de carcere, quando omnes alii incarcerati, quos ille maledictus Icilius inclusos tenebat, liberati et extracti fuerunt. Item iste archiepiscopus duos habebat nepotes, scilicet Franciscum et Phylippum¹¹; sed Philippus¹² filius eius erat, et erat XXV aut XXX annorum¹³, spetiosus et formosus sicut alter Absalon¹⁴; et diligebat eum dominus Philippus archiepiscopus Ravennae et legatus Romanae curie sicut animam

a) sequitur *in minio scriptum*. b) sequitur *in atramento nigro scriptum*. c) sic h. l. c.

1) Vide tabulam datam a. 1261. Ian. 4. apud Amadesium, *In antist. Rav. chronotaxim disquis. III*, p. 193 sq., nr. 53, et Fantuzzi, *'Monum. Ravennati'* IV, p. 371, nr. 127. Cf. Ann. Ferrar. ineditis codicis S. Marci Veneti 402: A. D. 1261. . . . Fratres Minores iverunt ad standum ad ecclesiam sancti Petri de Ravenna. 2) Scil. quando Sal. Ravennae morabatur, ubi fere a. 1264—1269, non tamen continuo, vixit. Cf. supra p. 166, n. 4. 3) A. 1258. Aug. 30; cf. Rolandin. XI, 9, p. 131; Ann. S. Iustinae Patav. p. 171; Ann. Placent. Gib. p. 509 (ubi corrigendum secundo exeuntis Augusti). Cf. infra f. 400^b. 4) Ezolino iam capto et defuncto (a. 1259. Oct. in.) Philippus a Pelavicino Brixiae detentus est, unde a. 1259. exeunte evasit; cf. Ann. S. Iustinae Patav. p. 177 sq. 5) A. 1266—1274. fuit episcopus Caesenas. 6) Supple ad hoc inepte dictum: scilicet eo tempore, quo Sal. Ravennae moratus eum vidit. 7) Cf. supra p. 374, n. 4.

F. 377^b. Qualiter archiepiscopus Ravenne dedit michi reliquias Helysei prophete, quas portavi Parmam.

20 suam iuxta verbum apostoli ad Ephesios V: *Nemo unquam carnem suam odio habuit, sed nutrit et fovet eam*^a. Quicumque igitur manus istorum duorum implere volebat, poterat habere prebendam aut quicquid ab archiepiscopo postulasset. Factique ^{cf. Gen. 30, 42.} sunt divites ultra modum. Habuit etiam filiam spetiosam, quam domino Iacobo de Bernardo¹ voluit dare uxorem, sed noluit eam accipere, tum quia non erat legitime nata, tum quia volebat habere dotem ex ecclesiasticis bonis, tunc etiam quia disponebat effici frater Minor et in ordine beati Francisci mori, sicut et factum est. Item iste archiepiscopus interdum erat ita melancolicus et tristis et ^{1. Reg. 25, 17.} furiosus et *filius Belial*, quod nemo poterat ei loqui². Michi vero semper fuit benivulus et familiaris et curialis et liberalis. Nam reliquias beati Helysei³, de quo legitur in libris Regum, dedit michi, que erant in civitate condam Cesaree iuxta Ravennam in monasterio sancti Laurentii in area saxea in capella regali⁴. Et^b portavi ossa illa principalia et maiora et posui in maiori altari fratrum Minorum de Parma, et sunt ibi usque in hodiernum diem [cum^c tali epytaphio preter illud, quod prius de plumbo posueram^d]:

*Hic virtute Dei patris ossa manent Helysei,
Que Salimbene^e detulit ossa bene.*

Caput vero Helysei habere non potui, quia Heremitani sine licentia abstulerant et ^{1265.} asportaverant illud. Ipse vero archiepiscopus plus curabat de gueris quam de sanctorum reliquiis. Quodam tempore, cum esset legatus^f, venit Faventiam, et ego habitabam ibi. Et quia oportebat eum intrare monasterium ordinis sancte Clare, eo quod abbatissa illa diu vellet loqui cum eo, misit pro fratribus, ut eum associarent et causa honestatis et causa honoris sui. Super omnes enim homines ²⁵ de mundo dillegebat honores, ut iudicavi de eo, et super omnes homines de mundo scivit dominari et baronizare, ut audivi ab aliis, et ut etiam michi similiter visum fuit. Fuimus ergo decem fratres, qui associavimus ipsum. Et postquam fuimus ^{f. 377^b Jan. 24.} calefacti — erat enim dies sabbati mensis Januarii in festo sancti Tymothei^g in mane —, paravit se vestimentis sacerdotalibus, ut decenter et honeste monaste- ³⁰ rium ingrederetur. Cumque camisiam indueret, et nimis stricta esset in manibus, turbabatur. Cui dixit Faventinus episcopus^h: 'Michi stricta non est, quia bene induo eam'. Cui archiepiscopus dixit: 'Quomodoⁱ est tua ista camisiam?' 'Mea est', dixit episcopus. 'Et mea ubi est?' dixit archiepiscopus^j. Et inventum est, quod unus de famulis portaverat eam Ravennam. Et ait^k archiepiscopus: 'In veri- ³⁵

a) sequitur C atramento nigro scriptum. b) penna mutata. c) unciis inclusa alio subfusco atramento in marg. infer. post a Sal. suppleta. d) aut abscessum in r. e) sic h. l. c. f) sequitur C minio scriptum. g) signum interrogationis hoc loco (post suppletum?), non post est positum in c. h) ait archiep. in marg. a Sal. suppl.

1) De quo cf. supra f. 362^d, p. 370. 2) Cf. 1. Reg. 25, 17: et ipse est filius 40 Belial, ita ut nemo possit ei loqui. 3) Cf. quae Thomas de Pupia de reliquiis Helisei Ravennae a. 1231. inventis narrat, SS. XXII, p. 511 sq. Qui tradit Philippum archiepiscopum Bonaventurae illustri unam tandem dentem .cc. his reliquiis dedisse. Cf. etiam Ann. Ravenn., Muratori, SS. I, 2, p. 576, ad a. 430; Acta SS. Inu. II, p. 786. 4) Infra patet hoc anno 1265. factum esse. Tunc vero Philippus non legatus fuit, sed iterum demum a. 1267. Jul. 8. 45 — 1268. Maii. 5) Vere a. 1265. fuit Ian. 24. sabbatum. 6) Iacobus III. de Petrella.

tate multum miror de patientia mea; tamen sibi penitentiam dabo, quia hic dare non possum, eo quod absens sit. Quod enim difertur^a, non aufertur^{b-1}. Et dixi archiepiscopo: Patientiam habetote, pater, quia patientia opus perfectum habet, et sapiens in Proverbiis dicit XXV: Patientia lenietur princeps, et lingua mollis con-
 5 fringet duritiam. Ira enim viri iustitiam Dei non operatur, dicit beatus Iacobus. Ideo dicit Ecclesiasticus III: Fili, in mansuetudine opera tua perface, et super hominum gloriam diligere^b. Tunc archiepiscopus dixit: Et sapiens in Proverbiis dicit XIII: Qui parcat virge, odit filium suum; qui autem diligit illum, instanter erudit. Ideo, sicut Dominus dicit in Iob XLI: non parcam ei verbis potentibus et ad deprecandum com-
 10 positus. Item Ecclesiasticus dicit XXX: Qui diligit filium suum, assiduat illi flagella, ut letetur in novissimo suo et non palpet proximorum hostia^b. Videns ego, quod archiepiscopus penitus disponebat punire peccantem, dixi: Dimittamus, pater, ista verba et de alia materia dicamus. Celebrabitis vos? Et dixit: Non. Volo, quod tu cantes missam. Et dixi sibi: Obediam vobis et missam cantabo^b. Tunc dixit archiepiscopus: Vultis, quod prophetem vobis de papa futuro? — Vacabat enim
 15 papatus post mortem pape Urbani quarti², qui fuit Trecensis. — Et diximus: Sic, pater. Dicatis nobis, quisnam futurus sit papa. Et dixit: Papa Gregorius nonus multum dilexit ordinem beati Francisci. Modo succedet Gregorius decimus, qui fratres Minores intime diligit. Credebat dicere de seipso, quia multum affectabat
 20 habere papatum³, et etiam sperabat, pro eo quod fratres Minores diligebat, et pro eo quod ille Tolletanus⁴ magister nigromancie predixerat eum magnum in ecclesia Dei fore futurum⁴, et quia videbat, quod magnus erat, et quod aliquando cardinales discordes erant in electione papali, et quod aliquid interdum dicebatur de eo ad istam materiam pertinens^b. Tunc respondi et dixi: Pater, Domino concedente vos eritis ille Gregorius decimus. Et dilexistis nos et adhuc amplius diligetis. Non tamen factum fuit ita, quia non successit tunc Gregorius decimus,
 25 sed Clemens quartus, nec ipse archiepiscopus Ravennas papatum habuit, ut ostendatur, quia non est volentis neque currentis, sed miserentis est Dei, Ro. IX. Item Io. III: Non potest homo accipere quicquam, nisi fuerit ei datum de celo. Igitur^c cum archiepiscopus, qui et legatus erat, supraposita verba dixisset, adiecit: Isti sunt qui debent monasterium introire: Omnes fratres qui sunt hic. De meis vero nullus ingrediatur nisi episcopus Faventinus et archidiaconus Ravenne⁵ et potestas istius terre^b. Erat autem potestas Faventie dominus Lambertinus de Samaritanis de Bononia, et erat filius sororis abbatisse Faventine. Abbatissa autem erat de
 30 Faventia oriunda, et corda omnium hominum, si volebat, verbis et exeniis attrahebat ad se. Nam dominum Octavianum cardinalem ita habebat propitium et amicum, ut eam libenter in suis petitionibus exaudiret. Cum autem pervenimus ad hostium ecclesie, invenimus ibi conversum cum thuribulo fumigante. Et incensato legato, accepit⁶ thuribulum de manu ipsius et thurificavit quemlibet fratrem ecclesiam introeuntem dicendo: Del incenso^d ali frati me. Del incenso^d ali frati me. Del incenso^d ali frati me! Quod erat dicere: De incenso fratribus meis^b. Post hec ivimus ad scalam, et ascendendo et postea descendendo et exeundo apodiabat se super me causa honoris et utilitatis, et ego sustentabam

a) sic c. b) sequitur \subseteq atramento nigro scriptum. c) penna mutata. d) Delincenso c.

1) Cf. supra f. 339°, p. 311, n. 6. 2) A. 1264: Oct. 2 — 1265, Febr. 4. 3) Cf. infra f. 390°. 4) Supra f. 373°, p. 394. 5) Nomine Bonus, qui in multis tabulis ab Amadesio et Fantuzzio editis occurrit. 6) Scil. ipse Philippus legatus.

F. 378^b. De synodo congregata a domno legato apud Ravennam in ecclesia Ursiana occasione Tartarorum.

1265. brachium dextrum eius, et archidiaconus Ravenne sinistrum. Et ecclesia in solario erat; et totus conventus illarum dominarum numero LXX duarum congregatus ibidem. Et celebrata sollempniter missa et expeditis consiliis et negotiis omnibus egressi de monasterio invenimus ignem copiosum paratum. Et statim pulsabatur ad nonam. Et exiens se legatus dixit: 'Omnes vos invito ad prandendum mecum'. Credo quod dixit bene decies Tusice^a loquendo: 'Mò ve c'envito e si vece revito^b'. Quod erat dicere: 'Invito vos ad prandium et iterum, reinvito^c'. Verumtamen ita erant fratres illi timidi et verecundi^d, quod non potui ducere mecum nisi duos. Alii iverunt ad domum fratrum ad comedendum^e. Quando autem^f perveni ad palatium episcopi, dixit michi legatus: 'Hodie est dies sabbati, et episcopus et potestas volunt comedere carnes, dimittamus eos et eamus ad salam palatii, quia abundanter ad manducandum habebimus'. 'Et tenuit me et discumbere^g fecit iuxta se ad mensam, et pluries dixit michi, quod multum habebat pro malo, quod non feceram sibi honorem ducendo mecum alios fratres, quos invitaverat omnes. Et non audebam sibi dicere, quod nolissent venire, quia nimis habuisset pro malo, sed dicebam sibi, quod alia vice totum conventum haberet. Multum enim gaudebat in honoribus sibi factis^h'. Porro archidiaconus associavit nos et discubuit in depressa mensaⁱ seorsum. Erat autem amicus et notus meus, et misit michi exenium. 20

1261. Iste^j archiepiscopus Ravennas domnus Philippus de voluntate domni pape Alexandri quarti, pro eo quod rumores noviter de Tartaris^k insonuerant, congregavit concilium apud Ravennam in ecclesia Ursiana, que est archiepiscopalis ecclesia, omnium episcoporum suffraganeorum suorum², ut tractaret et ordinaret cum eis de Christianorum utilitate, et quod ecclesie eorum et prebende parate essent in succursum Christianitatis contra Tartaros^k, si domnus papa mandaret. Et quod interim rogarent Deum, ut removeret ab eis et a populo Christiano omnes barbaras nationes³. Huic synodo interfuerunt presbiteri et archipresbiteri et canonici aliique clerici in maxima multitudine⁴. Miserat etiam archiepiscopus omnibus guardianis ordinis fratrum Minorum Bononiensis provincie dicendo, quod cum lectoribus suis huic synodo interesse deberent, et iam veniebant⁵. Sed frater Bonagratia, qui erat minister⁵, noluit, quod aliquis iret nisi frater Aldebrandus⁴

a) sic c., ita est Tusice. b) sic c., non reinvito ut ed. Parm.— c) invito, alto atram. a Sal. corr. reinvito c. d) uēgdi c. e) sequitur C atramento nigro scriptum. f) a (autem) a Sal. superer. g) disgbū c. h) mensa a Sal. in marg. suppl. i) penna mutata. k) sic hoc loco c. l) sequitur C minio scriptum.

1) Cf. supra f. 377^b, p. 400, l. 25. 26. 2) A. 1261. Mart. c. Cf. tabulam episcoporum provincie Ravennatis datam a. 1261. Mart. 28; Fantuzzi, 'Monum. Ravennati' V, p. 338 sq., nr. 65; Sarti, 'De claris archiepis Bonon. professoribus I, 2, p. 150 sq., iterum edd. C. Albinus et C. Malagola II, p. 215 sq., nr. 4; Mansi, Concilia XXIII, col. 996, ubi: Facta fuit hec commissio in provinciali concilio per iam dictum d. archiepiscopum [Philippum] congregato in sancta maiori ecclesia Rav. de mandato summi pontificis super facto Tartarorum, ubi prefati episcopi erant presentes... Sub anno Domini 1261, tempore domini Alexandri pape quarti, die quarto (11 vel II? Fantuzzi) exeunte Marcio, ind. quarta. 3) Scil. provincie Bononiensis, nam generalis minister demum a. 1279. factus est. 4) De quo cf. supra f. 266^b, p. 137.

F. 378^c. Quod multi accusatores insurrexerunt contra fratres Minores et Predicatores obitiendo eis IIII^{or}, pro quibus eis regratiari debebant.

F. 378^d. Quod dominus Opizo Parmensis episcopus fratrum Minorum et Predicatorum defensor fuit tempore oportuno, et archiepiscopus Ravennae dominus Philippus similiter.

de oppido Flaminii, qui iam minister Bononie fuerat et lector Mutine tunc temporis erat; quem etiam usque Ferariam associavi¹; et frater Clarus de Florentia et frater Manfredus de Terdona essent cum eo, qui ambo magni clerici erant magnique doctores. Frater vero Bonagràtia, quamvis esset minister, noluit illi ire, sed omnem suam auctoritatem fratri Aldebrando concessit. Tunc insurrexerunt clerici congregati contra fratres Minores et Predicatores dicentes, quod ipsi non predicant decimas; quod audiunt confessiones, quas ipsi audire debent; et quod sibi commissos ad sepulturam recipiunt, cum decedunt; et quod officium predicationis exercent, quod ipsi exercere debent; et quod omnia ista quatuor, quibus privantur^a, impediunt eos, ut possint dare pecuniam^b. Tunc surrexit dominus Opizo de Sancto Vitale, Parmensis episcopus et nepos condan domni pape Innocentii quartibone memorie, et optime fratres Minores et Predicatores defendit dicendo, quod illa que obiecta contra istos duos ordines erant, et de quibus clerici causabantur, nullum eis impedimentum prestabant, sed potius adiumentum, ut sua liberius considerent. Multisque rationibus clericos confutavit et fratres Minores et Predicatores optime defensavit, usque adeo quod factus est eis exosus et, sicut reputant, pessimus inimicus^b. Videns vero archiepiscopus, quod fratres Minores et Predicatores propter IIII^{or} predicta multos mordaces haberent, cepit instantissime eos defendere, dicens: Miseri et insani, non congregavi vos, ut contra istos duos ordines insurgatis, qui dati sunt a Deo ecclesie in adiutorium vestrum et in salutem populi Christiani et omnium salvandorum, sed congregavi vos, ut de facto Tartarorum aliquid ordinemus, sicut michi et aliis^c metropolitanis dominus papa mandavit^{d-2}. Audiens autem, quod adhuc musitarent, provocatus ad iram, assumpsit parabolam suam^e et dixit: Miseri et insani, cui committam confessiones secularium personarum, si fratres Minores et Predicatores non audiunt eas? Vobis securam conscientiam cas committere non possum, quia, si veniant ad vos et petunt tiriacam⁴ volentes confiteri, venenum eis datis. Ducitis enim mulieres post altare causa confitendi et ibi eas cognoscitis; quod nefas est dicere et peius operari. [Ideo Dominus de vobis conqueritur per prophetam Osee: *In domo Israel vidi horrendum, ibi fornicationes Effraym*]. Ideo enim doletis, si fratres Minores et Predicatores confessiones audiunt, quia non vultis, quod cognoscant opera vestra mala, de quibus Dominus dixit Iudeis Io. III: *Erant enim coram mala opera. Omnis enim qui male agit odit lucem et non venit ad lucem, ut non arguantur opera eius. Qui autem facit veritatem, venit ad lucem, ut manifestentur opera eius, quia in Deo sunt facta*. Item apostolus ad Ephesios dicit V: *Nolite communicare operibus infructuosis tenebrarum, magis autem redarguite. Que enim in occulto sunt ab ipsis, turpe est et dicere*.

a) quibus priv. in marg. a Sal. suppl. b) sequitur ☞ minio scriptum. c) sequitur littera erasa e. d) sequitur ☞ atramento nigro scriptum. e) uncis inclusa in infer. marg. a Sal. suppl. f) penam mutata.

1) A civitate Mutina videlicet. 2) Cf. litteras Alexandri IV. pape datas a. 1260. Nov. 17; *Polthast* nr. 17965. 3) Cf. Num. 23, 7: Assumptaque parabola sua dixit, multosque alios locos similes Biblie. 4) I. e. theriacam (medicinam).

F. CCC79^a. Qualiter satisfeci tribus archipresbiteris, amicis meis, de his, de quibus accusabantur fratres Minores et Predicatores in concilio Ravennate.

1261. *Omnia enim^a que arguuntur a lumine manifestantur. Omne enim quod manifestatur lumen est^b*. Et addidit archiepiscopus: 'Committam ergo presbitero Gerardo, qui est hic, quod confessiones audiat mulierum, cum constet michi, quod totam domum filiabus et filiis plenam habeat? Cui etiam illud propheticum non incongrue dici potest: *Filii tui sicut novelle olivarum in circuitu mense tue*. Et utinam presbiter Gerardus solus esset et in consimili negotio socios non haberet!^{c.1} Cum autem archiepiscopus talia divulgasset, erubescerant omnes qui in talibus se^d culpabiles¹⁰ cognoscebant. Et impleta est scriptura que dicit Eccl. VII: *Melior est ira risu, quia per tristitiam vultus animus corrigitur delinquentis*.

^(Mart. et Apr. in.) In diebus illis habitabam in Mutina, et egressus de Mutina ibam versus Bononiam. Et ecce tres archipresbiteri, mei familiares et amici, qui a predicto concilio redibant, occurrerunt michi. Et erat unus illorum archipresbiter Campi-¹⁵ Galliani^e, alter frater fratris Bonifacii de Guidhonibus, magnus decretista, qui erat archipresbiter Citanove. Tertius domnus Ugolinus archipresbiter plebis de Treblo, que in Alpibus est, ubi aliquando fui cum eo. Et interrogavi eos, quare factum fuerat concilium^f, a quo veniebant, et quem erant illa, que tractata erant ibidem, si dicere poterant^g. Et respondentes dixerunt michi: 'Concilium factum fuit occasione Tartarorum, et ordinatum, quod, si necesse fuerit, nos clerici, qui habemus prebendas, demus succursum Romane ecclesie pro communi bono Christianitatis contra malitiam Tartarorum^h. Et tunc multi insurrexerunt de nobis contra fratres Minores et Predicatores et conquesti sunt de vobis et imposuerunt vobis, quod III^{or} maledictiones facitis nobis, quas nullo modo patienter possumus sustinere.²⁵ Et non habuimus audientiam, nec fuit nobis in aliquo satisfactum, sed convitia et opprobria dixerunt contra nos metropolitanus noster et Parmensis episcopus ob vestri defensionem^b. Quapropter rogamus vos, ut veniatis ad nos, quando visum vobis fuerit et poteritis, ut de illis III^{or} adinvicem conferamus et disputando et conferendo cognoscamus horum III^{or} veritatem, quia, sicut dicit beatus Gregorius²: *nichil ad plenum scitur, nisi ilente disputationis frangatur*'. Quibus respondi et dixi: 'Exaudiam vos libenter'. Cum autem fuimus simul³, dixerunt michi: 'Conquerimur de vobis duobus ordinibus et omnes clerici prebendati nobiscum, quod III^{or} nobis infertis incomoda^h, que gravia reputamus. Primum est de decimis, de quibus deberetis frequenter in vestris predicationibus dicere, quod³⁵ laici seculares eas nobis persolverent diligenter, presertim cum ex precepto divino hoc facere teneantur¹. Secundum est de sepulturis, quia vultis sepelire mortuos nostros, qui nobis, dum viverent, fuerant obligati, et sic per hoc nostre ecclesie multis bonis temporalibus defraudantur. Tertium est, quia confessiones subditorum nostrorum nobis nolentibus et dolentibus audire presumitis. Quartum⁴⁰ et ultimum est, quia predicationis officium vobis totaliter usurpastis, ita quod

a) autem Vuly. b) sequitur C atramento nigra scriptum. c) sequitur C nino scriptum. d) se a Sal. superser. e) gai ni (et sic infra f. 386^d) corr. galliani h. l. e. f) co. lic. corr. cociliu e. g) G. c. h) incomoda a Sal. in marg. suppl. i) teneatur e.

1) Sal. non adfuit in synodo Ravennate, tamen verba oratorum se reddidisse commentus est. 2) Idem locus iam supra f. 299^b, p. 215. allatus est. 3) A. 1261. ante diem Maii 25; cf. infra p. 412, l. 6. 7.

F. 379°. De decimis dandis. Et quod omnino dande sunt decime, probatur per prophetas et reges.

F. 379°. Quod primitie inchoate sunt ab Abel, decime vero ab Abraham. De septimo anno servando, qui appellatur annus requietionis et remissionis, et notandum, quid Iosephus de eo dicit.

populus nos decetero audire contemnit. Tunc respondi et dixi: 'Non sumus 1261.
positi ad decimas predicandum; sed vos, qui eas habere et possidere debetis,
poteritis populo, qui eas vobis solvere debet, ad memoriam revocare. Nec videtur
conveniens, quod, quando debemus predicare de apostolo aliquo seu de alio magno
sancto, dimittamus predicationem festivitatis, ut de decimis prosequamur. Immo
miramur valde de vobis et habemus pro malo, quod tales angarias nobis vultis
imponere^a. Simili modo possetis dicere et de nobis conqueri, quare non metimus
et tritramus segetes vestras. Ideo apostolus in prima ad Cor. VI° legitur dixisse:
Secularia igitur iudicia si habueritis, contemptibiles qui sunt in ecclesia, illos constituite
ad iudicandum^a. Simili modo secularia negotia sunt a contemptibilibus pertra-
tanda. Nos vero maiora intendimus predicare; et etiam interdum, quando dicimus
de restitutione male ablatorum, de decimis^b predicamus. Non tamen semper
tenemur in qualibet predicatione de decimis interserere, quia omnino inconveniens
videretur, et populus audire contemneret^a. Tunc enim de nobis possetis rationa-
biliter conqueri, si dogmatizaremus, quod non essent decime persolvende; quod
nunquam ex nobis aliquis fecit, presertim cum per Malachiam III. expresse Dominus
dicat: *Hi decimis et in primitiis et in penuria vos maledicti estis, et me vos configitis gens
tota^c*. Ista Dominus dixit de his qui decimas et primitias male dabant, et appellat eos
propter hoc maledictos. Et addit ibidem Dominus dicens: *Inferre omnem decimam in
horreum meum, ut sit cibus in domo mea, et probate me super hoc, dicit Dominus. Si non
aperuero vobis cataractas celi et effundero vobis benedictionem usque ad abundantiam, et increpabo
pro vobis deorantem, et non corrumpet fructum terre vestre, nec erit sterilis cinra in agro,
dicit dominus exercituum; et beatos vos dicent omnes gentes. Eritis enim vos terra desiderabilis,
dicit dominus exercituum^c*. Quod autem ista promissio Domini fuerit vera, manifeste
possumus demonstrare. I. Paralipo. XXXI: *Precepit Ezechias in populo habitantium
Ierusalem, ut darent partes sacerdotibus et Levitis, ut possint vacare legi Domini. Quod cum
percubruisset in auribus multitudinis, plurimos obtulere primitias filii Israel frumenti, vini et
olei. Mellis quoque et omnium que gignit huius decimas obtulerunt. Sed et filii Israel et Iuda,
qui habitabant in iurbibus Iuda, obtulerunt decimas boum et ovium decimasque sanctorum, que
covebant domino Deo suo, atque universa portantes fecerunt acerros plurimos. Mense tertio
ceperunt acerorum iacere fundamenta, in mense VII° compleverunt eos. Cumque ingressi
fuissent Ezechias et principes eius, viderant acerros et benedixerunt Domino ac populo Israel.
Interrogavitque Ezechias sacerdotes et Levitas, cur ita iacerent acerri. Respondit illi Agaritas
sacerdos primus de stirpe Sadoch dicens: 'Ex quo ceperunt offerri primitie in domo Domini,
comedimus et saturati sumus, et remunserunt plurima, eo quod benedixerit Dominus populo suo.
Reliquiarum autem est copia ista, quam cernis^c. Precepit igitur Ezechias, ut prepararent horreu
in domo Domini. Quod cum fecissent, intulerunt tam primitias quam decimas et quorumque
covebant fideliter. Hinc Ieronimus super illo verbo Domini: *Querite primum regnum Dei et* Luc. 12, 31.*

a) sequitur C minio scriptum. b) decim corr. decimis c. c) sequitur C atramento nigro
scriptum. d) horreum et Vulg. e) sic c., sed legendum est II. f) etiam Vulg. g) possent Vulg.
h) et Vulg. i) sic c.

F. CCC80^a. Quod decime dande sunt propter tria. Primo propter divinum preceptum. Secundo, ut sit cibus in domo Domini. Tertio in signum recordationis redemptionis nostre.

F. 380^b. De sepulturis eligendis ad libitum decedentis.

1261. Ieronimus in [stitium] eius, et hec omnia addituntur^a vobis, dicit¹: *Sit homo quod esse debet, et presto erunt omnia.* Et nota, quod primicie inchoate sunt ab Abel, qui primus eas obtulit Deo, Gen. IIII¹. Decime vero inchoate sunt ab Abraham, qui primus eas dedit Melchisedec post victoriam V regum, Gen. XIII¹: *Et dedit ei decimas de^b omnibus.* Quod etiam Jacob promisit se facturum, ut daret eas Deo, dicens Gen. XXVIII¹: *Erūt michi Dominus in Deum, et lapis iste, quem execi in titulum, vocabitur domus Dei, cunctorumque que dederis michi decimas offeram tibi.* Hoc etiam postea fuit preceptum a Domino, Exo. XXII¹: *Decimas tuas et primicias non tavlabis offerre^c.* Et infra XXIII¹: *Primicias frugum terre tue deferes in domo^d domini Dei tui^e.* Item ibidem^f: *Sec^g annis seminabis terram tuam et congregabis fruges eius. Septimo autem dimittes eam et requiescere facies, ut comedant pauperes populi tui, et quicquid reliquum fuerit, edent bestie agri. Ita facies in cinea et in oliveto tuo.* Dum^h hoc observatum fuit, ut ait Iosephus, in anno VI° in tantum abundabant fruges, quod sufficebant ad usum septimi anni et octavi ad sementem^e. Nota, quod iste septimus annus, in quo terra debebat requiescere, dicebatur annus requietionis et annus etiam remissionis, quia in eo nulli licebat exigere debitum aliquid nisi eo terminato; et si quid in eo anno ex preteritis frugibus succreverit in ea, comedent pauperes populi et cet. sicut supra⁵. Nota, quod mulier evangelica, id est sapientia divina, de qua habetur Luc. XV, decem dragmas habuit et unam perdidit, quando Adam peccavit, et IX ordines angelorum sibi remanserunt, ex quibus aliqui ceciderunt, scilicet illi in quibus reperit pravitatem, sicut habetur Iob IIII¹⁴; et aliqui Deo fortiter adhererunt, de quibus habetur Iob XXV¹: *Qui facit concordiam in sublimibus suis. Numquid est numerus militum eius? Vult fieri, quod, quamvis multi ceciderint, tamen adhuc tot remanserunt, quod non est numerus militum eius. Isti sunt illi milites, de quibus Dominus dicit Zacharie IX¹: Circumdabo^f domum meam ex his qui militant michi euntes et revertentes.* Igitur pro dragma decima perdita et inventa in signum inventionis et congratulationis decimam omnium bonorum nostrorum tenemur Deo offerre. Non est igitur absque causa, quod⁵ decima precipitur Deo offerri, et quod tot figuris prefigurata precessit. Cum^h igitur considero, quali fine et intentione Deus dixit: *Inferte omnem decimam in horreum meum¹, scilicet ut sit cibus in domo mea, et in domo multorum prebendatorum sit in tanta abundantia cibus, quod tantum habent de terra, quod XX^u paria boum eam cultivare non possunt, non video, quali conscientia, quod eis decime dentur, audeam predicare, presertim cum libentius dent ecclesiasticas divitius propinquis divitibus, amasiis, concubinis atque focariis quam pauperibus Christi. Nam per totum annum, cum pro helemosina vado, nec unicum panem in domo talium possum habere, et tamen cognoscunt quod scriptura divina dicit Prover. XXI¹: Qui obturat aures^k suas ad clamorem pauperis, et ipse clamabit et non exaudietur.* Et iterum Eccli. IIII¹: *Congregationi pauperum affabilem te facito.* Et infra¹: *Declina pauperi sine tristitia aurem tuam et reddo debitum tuum et responde pacifica in mansuetudine.* Ipsi vero potius congregationi hystrionum

a) sic c. b) ex Vulg. c) reddere Vulg. d) donum Vulg. e) sequitur C minio scriptum. f) Circudabo c. g) e corr. (littera s ante y erasa) c. h) penna mutata. i) cf. supra p. 405, n. d. k) sic et supra p. 307, l. 15; aurem suam Vulg. et sic supra p. 136, l. 33.

1) Hoc dictum iam supra f. 227^r, p. 48, laudatum est. 2) Sequentia ex Petri Comest. Hist. scolast., Exod. c. 42. 3) L. 14. 4) Iob 4, 18; et in angelis suis reperit pravitatem.

F. 380°. De confessionibus audiendis.

De iustitia illarum ecclesiarum, a quibus mortuorum corpora assumuntur.

sive ioculatorum se affabiles faciunt, cum dicat scriptura Eccli. IX: *Viri iusti* ^{1261.}
sint tibi convivae, et in timore Dei sit tibi gloriatio. Et iterum Eccli. XII: *Si bene* ^{7. 22.}
feceris, scito, cui feceris, et erit gratia in bonis tuis multa. Bene fac iusto, et invenies ^{1. 1. 2.}
retributionem magnam, et si non ab ipso, certe a Domino.

Ad^a secundum capitulum veniamus, quod est de sepulturis. De quo dicimus,
quod a Romanis pontificibus non sine causa cuilibet est concessum, ut sibi ubi
vult quilibet eligat sepulturam, iuxta verbum quod scriptum est Eccli. VII: *Mortuo* ^{6. 37.}
non prohibeas gratiam. Ex hoc enim commendatur Booz, ille vir iustus, Ruth III^b, ^{2. 20.}
de quo dicitur: *Benedictus sit a Domino, quoniam eandem gratiam, quam prebuerat*
civis, servavit et mortuis. Quod etiam fratres Minores et Predicatores faciunt, dum
suos devotos sepeliunt, qui apud eos eligunt sepulturam^c. Hinc papa Leo III. dixit^d:
Nos instituta maiorum patrum considerantes statuimus unumquemque in maiorum suorum sepulcris iacere,
ut patriarcharum exitus docet. Nulli tamen negamus propriam eligere sepulturam et etiam alienam,
Dominus episcopus et magister aliquam elegit ut propriam. Sed quia dignus est operarius mercede sua, ^{Luc. 10. 7.}
tertiam partem sui iudicii illi ecclesie dari censemus; in qua celesti publico refecti consuevit, ut iuxta apo-
stolum sint consolatorum socii, ut fuerant passionum. Et sic demum, ubicumque libitum fuerit, eligat ^{2. Cor. 1. 7.}
sepulturam. Aliter ne fiat, auctoritate Domini nostri, qui per prophetam locutus est dicens: "Ne trans-
grediaris terminos antiquos, quos posuerunt patres tui", sub anathematis vinculo detestamur et contra-
dicimus^e. Nota, quod Salomon in Prover. XXIIIe dicit illam auctoritatem, quem ^{22. 28.}
papa Leo tertius appellavit prophetam. Cle. III²: *Certificari voluisti a nobis, quo-* ^{7. 880.}
modo illa clausula, que in privilegii solet apponi: "salva iustitia illarum ecclesiarum, a quibus mortuorum
corpora assumuntur", intelligi debeat et exponi. Cum autem super hoc articulo diversa antecessorum
nostrorum manerint instituta, Leone papa iustitiam illam quandoque tertiam partem, quandoque mediam,
et Urbano quartam fore censentibus, nos tale prebemus in hac varietate responsum, ut, sicut beatus Ieroni-
mus³ inquit: "unaqueque provincia in suo sensu abundet", secundum rationabilem con- Ieronimus.
suetudinem regionis illa iustitia circa molietatem vel tertiam aut quartam pro locorum diversitatibus
attendatur.

Iam^f nunc ad tertium capitulum accedamus, quod est de confessionibus
audiendis. Conqueruntur parrochiales sacerdotes de nobis, quod contra eorum
voluntatem audimus confessiones subditorum suorum, qui sunt eis commissi, quas
ipsi audire tenentur^g. Ideo non immerito^h potest queri, utrumⁱ contra Questio.
voluntatem proprii sacerdotis liceat confiteri alii discretiori, an teneatur confiteri proprio sacerdoti. Et ^{Bonar.}
quod teneatur ei confiteri, ostenditur primo auctoritate sacre scripture, Prover. XXVII: *Diligenter* ^{1. 23.}
cognosce cultum pecoris tui. Si ergo vultus pecoris est conscientia, et nullus potest scire vultum sive
conscientiam nisi per confessionem, ergo, si preceptum est sacerdoti, qui habet curam anime, scire con-
scientiam, subditus ei tenetur confiteri^e. Item Hebre. ultimo: *Obedite prepositis vestris per omnia,* ^{13. 11.}
Ipsi enim percipiant quasi rationem reddituri pro animabus vestris; ergo, si sacerdos, qui habet curam,

40 a) penina mutata; Ad in loco raso, littera initiali A magna atramento nigro et minio picta. Antea
Ad simplici modo scriptum fuisse apparet. b) sic c. pro H. c) sequitur C minio scriptum. d) e (est)
a Sal. superscr. e) sic c. pro XXII. f) Iam in loco raso, littera initiali I magna atramento nigro
et minio picta, ubi antea procul dubio Iam simplici modo scriptum erat. g) sequitur C atramento nigro
scriptum. h) sequitur locus rarus duarum frere litterarum in c.

45 1) Decretal. Gregorii IX. l. III, tit. 28, cap. 1; Jaffé, Reg. ed. 2. nr. 2536. 2) Ibid.
l. III, tit. 28, cap. 9; Jaffé² nr. 16941. Quod decretum non Clementis III, sed Caelestini III,
est, sed illi in Decret. addicitur. 3) Epist. 72, Opera ed. Vallarsius (Veronae 1734) I,
col. 433. 4) Sequentia exscripta sunt ex Bonaventurae Sent. l. IV, dist. 17, p. 3, art. 1,
q. 2, Opera ed. A. C. Peltier (Parisiis 1865) V, p. 697 sq.; ad quem librum Sal. ipse infra
50 lectores relegat; Ad Claras aquas 1889. IV, col. 452 sq.

F. 380^d. Utrum contra voluntatem proprii sacerdotis liceat confiteri alii discretiori, an teneatur confiteri proprio sacerdoti.

F. CCC81^a. Quod in quinque casibus habetur licentia pro obtenta.

1261. **Bonar.** tenetur reddere rationem de anima subditi, videtur, quod subditus teneatur ei statum suum indicare^a.
Innocentius. Item hoc ipsum ostenditur auctoritate canonis Innocentii in concilio generali¹: *Omnis* 5
 *f. 380^d. *utriusque sexus fidelis, ex quo ad annos discretionis pervenerit, omnia sua peccata solum confiteatur proprio sacerdoti.* Ita^a eadem decretali: *Si quis ex causa voluerit aliis confiteri, prius licentiam petat et obtineat a proprio sacerdote.* Si ergo sacerdos non dat licentiam, videtur, quod nullo modo possit confiteri alii^a. Item libro de penitentia di. VI^a, Urbanus II^{us}: *Placuit, ut nulli deinceps sacerdotum liceat quolibet commissum alii sacerdoti suscipere ad penitentiam sine eius consensu, cui prius se* 10
commisit: ergo videtur, quod nullo modo liceat confiteri nisi proprio sacerdoti^a. Item ratione videtur, quia confessus^a ant teneatur iterum confiteri proprio sacerdoti ant non. Si sic, ergo nullius fuit valoris prior confessio sive absolutio. Vere enim absolutus de aliquo non tenetur iterum absolvi de eodem in eodem foro. Si non tenetur, ergo videtur, quod sit exemptus a proprio sacerdote; sed nullus eximitur, nisi habeat privilegium: ergo nullus potest alteri confiteri, nisi privilegium habeat¹, 15
 vel nisi sacerdos licentiet^a. Item quilibet homo^o tenetur sacramenta percipere a proprio sacerdote: ergo sacramentum eucharistie; sed confessio est preparatio ad illud sacramentum: ergo illi tenetur confiteri, a quo sacramentum illud suscipere tenetur. Sed ille est sacerdos proprius: ergo, quantum
Contra: cumque confitetur^h alii, tenetur confiteri proprio sacerdoti. Contra. Augustinus in libro de penitentia²: *Qui vult peccata confiteri, querat sacerdotem scientem ligare et solvere, ne ambo in foream* 20
cadant: ergo, si sacerdos proprius est simplex, videtur, quod possit alii confiteri pro voto^a. Item, sicut Bernardus dicit³: *quod ex caritate institutum est contra caritatem non debet militare:* ergo similiter quod est institutum propter remedium non debet militare contra remedium. Esto igitur, quod sacerdos sollicitet mulierem, si ipsa confitetur ei peccatum suum, est in periculo: ergo, si non tenetur se periculo
 *f. CCC81^a. committere, non teneturⁱ confiteri^a. Item privilegium datum est predicantibus, quod possunt audire 25
 confessiones. Sed qui concedit principale, et accessorium; ergo, si dominus papa concessit potestatem absolvendi, ergo et potestatem peccatoribus tribuit eos aduendi: ergo contra voluntatem sacerdotis possunt eos adire^a. Item potestas iurisdictionis descendit a superioribus ad inferiores: ergo, si aliquibus dat episcopus auctoritatem suam, cum inferior non possit supra superiorem, sed e converso^k, videtur, quod omnis fidelis, nolente etiam proprio sacerdote, possit eum adire^a. Item quod talis confessus non tenetur illo anno amplius confiteri, videtur, quia natura nichil facit frustra nec ars, nec gratia vel regula spiritus sancti: ergo superfluum est duo remedia^m eiusdem spetiei, maxime quando alterumⁿ est efficax, contra idem ordinari. Sed qui confessus est ei qui superioris auctoritate potuit absolvere et absolvit, amplius non tenetur confiteri^o sacerdoti^a. Item si teneretur, ergo frustra daretur illud privilegium sive illa auctoritas, et videretur duplex tribulatio consurgere; ergo^p 30
 cum^q non sit equum nec in iure divino nec in iure humano, non videtur, quod teneatur proprio sacerdoti confiteri. Supradictorum solutio requiratur quarto libro Sententiarum, distinctione XVII^a, in tractatu fratris Bonaventurae, et distinctione XXI^a similiter de hac materia continetur^r. Ego vero quia ad alia dicenda festino.

a) sequitur C minio scriptum. a') Et in Bonar. b) iusta add. Decr., sed deest etiam Bonar. 40
 c) alii Bonar. d) susc. ad in loco raso. e) alii Bonaventurae omissum. f) ipse Bonaventurae omissum. g) fidelis Bonar. h) confiteatur Bonar. i) ei Bonaventurae omissum. k) e.g. c.: cf. supra f. 250^d, 274^d, p. 105, n. d. p. 154, n. a. l) ergo Bonaventurae omissum. m) a alio atram. in loco raso. n) alterum a Sal. superser. o) proprio Bonaventurae omissum. p) et Bonar. 45
 q) hoc Bonaventurae omissum. r) sequitur C atramento nigro scriptum.

1) Decretal. Gregorii IX. l. V, tit. 38, cap. 12. 2) Decr. Gratiani II, C. XXXIII, q. 3, De poen. dist. VI, c. 3. 3) Pseudo-Augustinus, De vera et falsa poenitentia § 25, Opera August. ed. Maur. (1731) VI, App. col. 237; sed Bonar. haec ex Decr. Grat., De poen. dist. VI, c. 1. assumpsit. 4) Similia, sed non eadem verba habet Bernardus in libro De praeepto et dispens. c. II, § 5, Opera ed. Mabillon (Paris. 1719) I. 5) Parte 2, art. 1, 50
 q. 2, Conclusio, Opera ed. Peltier V, p. 698 sqq.; Quaracchi 1889. IV, col. 453 sq. 6) Opera l. l. VI, p. 87 sqq. IV, col. 560 sqq. 7) In sequentibus apparet Sal. personam loquentis ad archipresbyteros deposuisse, sed quoniam loco sermonem desiderit, ipse certe indicare non potuisset.

T. 381^b. Narratio truffatoria, sed vera, quam retulit papa Alexander III. fratri Bonaventure, generali ministro ordinis fratrum Minorum.

breuiter me expedio, exponendo solummodo duas auctoritates et^a concludendo propositum. Intendo enim demonstrare, quod fratres Minores et Predicatores saltem ex privilegio possunt confessiones audire^b. Dico ergo, quod illud verbum Augustini intelligitur quantum ad electionem sacerdotis, ante quam subditus alicui se subiciat et curam anime committat, sed verbum Urbani post commissionem. Extunc enim tenetur ei confiteri, nec debet alii, nisi petita licentia^b. Tamen in V casibus habetur licentia pro obtenta^b. Primus est, si sit vaga bundus^b. Secundus est, si renuntiavit domicilium^b. Tertius, si peccavit vel offendit in aliena parochia^b. Quartus: propter sacerdotis ignorantiam vel maliciam, quia est revelator confessionis vel sollicitator ad malum^b. Ultimus est in casu necessitatis, ut si sit in articulo mortis vel debeat intrare iustum bellum. Nota, quod fratres Minores habuerunt privilegium a papa Gregorio nono, quod possent confessiones audire^{c, f}. Frater Bonaventura generalis minister interrogavit papam Alexandrum quartum, utrum placeret ei, quod fratres Minores confessiones audirent, et ipse dixit ei: Immo volo penitus, quod ipsi audiant. Et dicam tibi orribile exemplum et truffatorium^g. Quedam mulier confitebatur sacerdoti suo in ecclesia sua. Ille vero volens eam cognoscere et carnaliter cum ea dormire cepit eam de opere venereo multum sollicitare. Cumque in ecclesia post altare iuxta locum domini corporis violenter vellet eam opprimere, dixit ei domina illa: "Nec locus requirit nec tempus, ut hic nepharia et venerea opera perpetrentur. Alio loco et tempore poterunt congruentius ista fieri". Hec autem dicebat volens evadere manus eius. Sacerdos vero sperans habere propositum acquieuit et habuit secum quedam familiaria verba; tamen, quando domina illa recedebat ab eo, ut domum rediret, dixit ei sacerdos: "Domina, recordemini illius negotii, quod scitis, scilicet depostetiarum^{h, i}". Cui illa dixit: "Optime recordabor". Cum autem esset domi, quantum aforis apparebat, fecit pulcherrimam turtam, que intrinsecus humano stercore plena erat, et pro exenio misit eam^k sacerdoti cum enghestaria optimi vini et albi. In hoc solum fuit ex parte mulieris defectus, quia debebat urinam propriam sacerdoti transmittere, sicut merdam propriam transmittebat in turtam. Videns vero sacerdos tam pulcherrimam turtam cogitavit, quod tali exenio episcopus dignus esset, et misit episcopo. Cum autem episcopus cum suis discumberet, precepit serui, ut divideret turtam et apponeret discumbentibus^l. Quod cum seorsum faceret, invenit merdam intrinsecus et aborruit, et reservavit turtam, ut episcopo posset ostendere. Cum autem episcopus instaret, ut turtam portaret minister^m, dixit ei: "Satis habetis modo, alia vice Domino concedente habebitis melius"ⁿ. Quid plura? Postquam episcopus vidit talem turtam, contra sacerdotem indignatus est valde^{est. v. 9.} et misit pro eo et dixit ei: "Dicatis michi, domne sacerdos: Quis docuit vos mittere tales turtas et maxime episcopo vestro? Quid promerui aut in quo unquam offendi vos, ut michi talem iniuriam faceretis mittendo turtam humano stercore

a) 7 (et) a *Sul.* superscr. b) sequitur C minio scriptum. c) sequitur C atramento nigro scriptum. d) sic c. e) eam a *Sul.* superscr. f) discumbentibus h. l. c. g) sic distinctum in c. h) sic h. l. e.

1) Tale privilegium fratribus Minoribus a Gregorio IX. datum non existat, quod sciam.
2) Hoc verbum non invenitur in Glossario mediae et infimae Latinitatis. Formatum videtur ad instar vocis inpraesentiarum a depost.

plenam?" Quod cum audisset sacerdos, obstupuit et dixit episcopo: "Pater, in veritate ego non feci fieri illam turtam, immo talis domina misit michi, et ego credidi, quod vos essetis tali exenio dignus, et ideo misi vobis causa utilitatis atque honoris, credens turtam optimam esse"^a. Quod cum audisset episcopus, accepit satisfactionem. Et licentiatio sacerdote accersivit dominam illam, volens huius rei cognoscere veritatem. Ipsa vero confessus est et non negavit, quod ideo fecit hoc, ut sacerdotem truffaret, qui eam, cum confiteretur, de opere venereo invitabat, volens in ecclesia et post altare cum ea peccare. Episcopus vero dominam illam ex eo quod fecerat multipliciter commendavit et sacerdotem punivit egregie^a. Et iste idem episcopus, qui tale exenium habuit, dixit pape Alexandro quarto hec omnia, referendo ei totam historiam supradictam, et papa Alexander retulit fratri Bonaventurae, ordinis Fratrum Minorum generali ministro^a. Et adiecit papa dicendo: "Quapropter volo penitus, quod fratres Minores de mea conscientia et licentia confessiones audiant secularium personarum". Considera, qualiter verbum Domini verum sit, dixit enim Luc. XII: *Nichil opertum est, quod non reveletur, neque absconditum, quod non sciatur*. Creditur supradictus sacerdos latenter facere facta sua, et tamen episcopus scivit et papa, quia, sicut dicitur in Iob XXXIII: *Oculi Domini super vias hominum, et omnes gressus eorum considerat. Non sunt tenebre et non est umbra mortis, ut abscondantur ibi qui operantur iniquitatem*. Ideo deceptus fuit ille, de quo dicitur Eccli. XXIII: *Omnis homo qui transgreditur lectam suam, contemnens animam suam et dicens: Quis me videt? Tenebre circumdant me, et parietes coopejunt me, et nemo circumspicit me; quem vereor? Delictorum meorum non memorabitur altissimus. Et non intelligit, quoniam omnia videt oculus eius, quoniam expellit a se timorem Dei huiusmodi hominis timor, et oculi hominum timentes illum. Et non cognovit, quoniam oculi Domini plus multo sunt lucidiores super solem, circumspicientes omnes vias hominum et profundum abyssi et hominum corda intuentes in absconditis partibus. Domino enim Deo, ante quam creatur, omnia sunt cognita*. Sic et post perfectam respicit omnia. Hinc Daniel ait II: *Ipsa revelat profunda et abscondita et novit in tenebris constituta, et lux cum eo est*. Hinc Dominus comminatur Naum III: *Revelabo pudenda tua in facie tua et ostendam gentibus nuditatem tuam et regni ignominiam tuam, et proiciam super te abominaciones et contumelias te afficiam et ponam te in exemplum*. Quod patuit in David, qui laboravit quantum potuit, ut occultaret adulterium suum. Sed dictum fuit ei a Domino II. Reg. XII: *Tu enim fecisti abscondite, ego vero faciam verbum istud in conspectu omnis Israel et in conspectu solis*. Item Sap. XVII: *Dum putant se latere in obscuris peccatis, tenebraso oblivionis velamento dispersi sunt*. Quia, sicut Dominus comminatur Amos IX: *Si celaverint se ab oculis meis in fundo maris, ibi mandabo serpenti, et mordebit eos*. Item ad Hebr. III: *Non est alla creatura invisibilis in conspectu eius. Omnia autem nuda et aperta sunt oculis eius, ad quem nobis sermo*. Nullus ergo peccet credens Deum latere, quia qui abscondit scelera sua, non dirigitur. Dicturi sunt enim peccatores aliquando, cum revatio dabit auditui intellectum: *Posuisti iniquitates nostras in conspectu tuo*. Tunc, sicut dicit Iere. XX: *confandentur vehementer, quia non intellexerunt opprobrium sempiternum, quod nunquam delebitur*. Ideo sanum consilium dat Ecclesiasticus V. dicens: *De propitiato peccatorum noli esse sine metu, neque aditias peccatum super peccatum, et ne dicas: Misericordia Dei magna est. Multitudini peccatorum meorum miserebitur. Misericordia enim et ira ab illo cito proximat, et in peccatores respicit ira illius. Non tardes converti ad Dominum et ne differas de die in diem. Subito enim veniet ira illius, et in tem-*

a) sequitur C atramento nigro scriptum. b) enim eius Vulg. c) penna mutata. d) qui corr. qs (quis) c. e) edant c. f) respicit c. g) illius Vulg. et sic supra p. 276, l. 15. h) respicientes c. i) agnita Vulg. et sic supra p. 276, l. 18. k) sic c. l) autem Vulg. m) profundo Vulg. et sic supra p. 351, l. 10. n) propitiato peccato Vulg. o) Domini Vulg. p) multitudinis Vulg. q) sic c.

F. 382^b. Alia narratio dolorosa.F. 382^c. Quod fratres Minores ex auctoritate Romanorum pontificum possunt libere predicare et confessiones audire.

pore vindicte disperdet te. Ideo dicit Iere. XVII¹: *Ego Dominus scrutans cor et probans* ¹⁰ *renes, qui do unicuique iuxta viam suam et iuxta fructum aduentionum suarum.* Sequitur ¹¹:
 Qui autem confessus fuerit et reliquerit ea, misericordiam consequetur. Quod patuit in David, ¹² *Ps. 28, 13.*
 II. Reg. XII², qui cum dixisset: *Peccavi Domino*, statim audivit: *Transiit Dominus peccatum* ¹³ *tuum, non morieris.* Patuit etiam in Ezechia, qui dixit Ys. XXXVIII³: *Revogitabo tibi omnes* ¹⁴ *annos^a meos in amaritu dine anime mee.* Et statim subditur⁴: *Tu autem erusti animam* ¹⁵ *meam, ut non periret, proiecisti post tergum tuum omnia peccata mea.* Cognovi quendam
 fratrem Humilem de Mediolano², qui fuit custos Parmensis custodie. Hic dum
 habitaret in loco fratrum Minorum de Papano, tempore quadragesimali instabat
 predicationibus et confessionibus audiendis. Quod audientes illi de Alpibus homines
 et mulieres miserunt rogando, ut amore Dei pro salute animarum suarum digna-
 retur ad eos accedere, quia volebant confiteri cum eo. Et assumpto socio iuit ad
 eos et multis diebus predicavit et confessiones audivit, et multa bona fecit consi-
 lilia salubria eis dando^b. Quadam autem die venit ad eum quedam mulier volens
 confiteri, et dixit ei: *Heu mei pater, mulier infelix nimis ego sum!* Cui frater: ¹⁶ *De omnibus* ¹⁷ *Die tu prius iniquitates tuas^c et narra, si quid habes, ut iustificeris.* De omnibus
 ergo peccatis tuis culpabilem te proclama, et sic absolutione recepta postea eris
 felix. Et dixit: *Quadam die, dum irem sola per viam, invenit me quidam homo*
 et violenter oppressit atque cognovit. Accessi ergo ad unum de sacerdotibus
 volens confiteri. Qui duxit me post altare, et revelato sibi peccato meo violenter
 oppressit me ibidem atque cognovit, non veritus locum sacrum nec honorem Dei
 neque me plurimum deplorantem^c. Idem accidit michi cum secundo et tertio
 sacerdote, quia quilibet me cognovit et post altare iuxta dominicum corpus mecum
 peccavit, dum cum eis crederem confiteri^c. Postquam igitur de omnibus peccatis
 suis fideliter est confessa, absolvit eam frater et dixit ei: *Quid sibi vult cultellus*
 iste, quem habes in manu, et ad quid tempore isto et hora deservit? Et dixit
 ei: *Pater, in veritate cogitabam me gladio occidere et in desperatione mea mori,* ¹⁸ *et*
 si invitavissetis me de peccato, sicut fecerunt alii sacerdotes. Cui frater dixit:
Nec invitavi nec invitabo, sed potius invito te ad gaudia paradisi, que dabit tibi
 Dominus, si dilexeris eum penitentiam faciendo. *Vade in pace, dilecta filia, et* ¹⁹ *et*
amplius noli peccare! Impletum est igitur in fratre isto quod beatus Iob de se ²⁰ *Iob 8, 11.*
 dicit XXIX⁴: *Cor vidue consolatus sum^c.* Impletum est in sacerdotibus illis quod ²¹ *13.*
 per Ezechielem Dominus dixit XXII⁵: *Sacerdotes eius contempserunt legem meam* ²² *et*
pollueruntque^d sanctuaria mea. Inter sanctum et prophanum non habuerunt distantiam
et inter pollutum et mundum non intellexerunt. Ideo dicit in Osee IX⁶: *Propter mali-* ²³ *15.*
ciam aduentionum eorum de domo mea eieciam eos. Non addam, ut diligam eos^e. Quia ²⁴ *2.*
 igitur his diebus impletum est quod dixerat Ys. XXIII⁷. [et^e Osee IIII.]: *Erit* ²⁵ *9.*

a) annos a Sal. in marg. suppl. b) sequitur C *in initio scriptum.* c) sequitur C *atramento*
nigro scriptum. d) et polluerunt Vulg. e) *ancis inclusa a Sal. in marg. suppl.*

1) Cf. supra p. 410, l. 38. 2) Qui a. 1238—1239, lector in conventu Fanensi fuerit ibique
 Sal. nostrum theologiam docuerat; cf. supra f. 225^a, 250^a, 326^a, p. 42, 104, 277; sed Sal.
 cum etiam custodem Parmensem vidisse potest. 3) Is. 43, 25, quem versum sequitur versus,
 cuius verba hoc loco, repetita sunt, legitur: Ego sum . . . qui deleo iniquitates tuas.

sicut populus sic sacerdos, recte fecit papa Martinus quartus, qui dedit ordini fratrum Minorum privilegium optimum¹, per quod possunt libere predicare et confessiones audire, non obstante quod in eorum regula² dicebatur, scilicet quod fratres non predicent in episcopatu alicuius episcopi, cum ab eo illis fuerit contradictum. Agitur nunc annus millesimus COLXXXIII. in vigilia beati Iohannis^a Baptiste, eum scribimus ista. Tunc autem, cum loquebamur cum archipresbiteris illis, eramus sub papa Alexandro quarto bone memorie.

Accedamus^b iam nunc ad quartum³, quod nobis obieciunt sacerdotes. Conquerunt enim, quod predicationis officium usurpavimus nobis, cum ipsi hoc facere teneantur, eo quod sint subditis obligati et in prelationibus constituti^c. Ad quod respondentes dicimus, quod revera hoc facere tenebantur, quando non erant meliores eis, qui predicarent. Sed quia ipsi fecerunt se indignos propter malam vitam, quam habent, et propter scientiam, quam non habent, ideo meliores eis Dominus introduxit. Nam de quolibet eorum Dominus dicit Osee III: *Quia tu scientiam repulisti, repellam et ego^d te, ne sacerdotio fungaris michi^e*. Item Dominus dixit Luc. XI: *Ve vobis legis peritis, qui tulistis clavem scientie! Ipsi non introistis et eos qui introibant prohibuistis*. Isti designati sunt in filiis Agar, de quibus dixit Baruch III: *Filii Agar, qui exquisierunt prudentiam que de terra est, riam autem sapientie nescierunt neque commemorati sunt semitarum eius. Non hos elegit Deus^f, neque viam discipline invenerunt: propterea perierunt. Et quia non habuerunt sapientiam, interierunt propter suam insipientiam*. Ideo dicit Iere. VI: *Argentum reprobum vocate eos, quia Dominus proiecit illos^g*. Isti tales non habent sapientiam de divinis ad utilitatem et salutem animarum sibi commissarum, sed transferunt se ad filias Eth, scilicet ad scientias seculares^h, et ad hoc student in decretalibus et decretis, ut possint multiplicare divitias et prebendas. Ideo de istis dicit Osee V: *In gregibus suis et in armentis suis vadent ad querendum Dominum et non inventent. Ablatus est ab eis. In Domino precavali sunt, quia filios alienos genuerunt*. Ad litteram: filios generant et dicunt, quod sunt filii fratrum suorum. Ideo sequitur: *Nunc devorabit eos mensis cum partibus suis*. De istis dicit Iere. XI: *Tu autem, Domine, demonstrasti michi, et cognovi; tuⁱ ostendisti michi studia eorum, quia, sicut dicit sapiens in Prover. XXIII: student calicibus epotandis, ideo corrupti sunt et abominabiles facti sunt in studiis suis: non est qui faciat bonum, non est usque ad unum*. Ideo Dominus dicit Eze. XXII: *Quersivi de eis virum, qui interponeret sepem et staret oppositus coram me pro terra^j, ne dissiparem eam, et non inveni, et effudi indignationem meam super eos et in igne ire mee consumpsi eos. Viam eorum in caput eorum reddidi, ait dominus Deus*. Aliud studium clericorum et sacerdotum secularium est, quia student, ut laute et splendide comedant. De qua materia dicit apostolus I. ad Cor. VI: *Esca ventri, et venter escis — supple: paratur ab eis — Deus autem et hunc et has destruet*. Item infra VIII: *Esca autem non commendat Deo. Neque enim, si non manducaverimus, deficiemus neque, si man-*

a) Io. c. b) Ac in loco raso, littera initialis A magna atramento nigro et minio picta. c) sequitur C minio scriptum. d) et ego deest Vulg. e) quia Vulg. f) exquirant Vulg. g) semitas Vulg. h) Dominus Vulg. i) quoniam Vulg. k) sequitur C atramento nigro scriptum. l) Dominum Vulg. m) sic etiam supra f. 301r, p. 220. in inscriptione columbae; tunc Vulg. n) contra Vulg. et sic supra p. 131, l. 10. o) sic recte à. l. c., cum supra p. 131, l. 11. hic locus corruptus sit. p) et deest Vulg.

1) Datum a. 1282. Ian. 10, Sbaralea, Bull. Francisc. III, p. 480, nr. 16; Potthast nr. 21837. 2) Secunda cap. 9. 3) Cf. supra f. 379^a, p. 404. 4) Ut exponit Pseudo-Ioachim; cf. supra p. 21, n. 1. 5) Scil. Os. 5, 7.

F. 383^b. De multiplici regno.

ducaverimus, abundabimus^a. Ideo sanum consilium dat Ecclesiasticus dicens XXXVII^b: *Noli avidus esse in omni epulatione et non te effundus super omnem escam. In multis enim escis erit infirmitas, et aviditas appropinquabit^b usque ad coleram. Propter crapulam multi obierunt; qui autem abstinens est, adiciet vitam.* Quia^c igitur sacerdotes et clerici seculares ad hoc student, ut bene comedant et bene bibant, ideo ab opere venereo, id est a luxuria, molestantur, et ita, sicut dicit beatus Iacobus I^d: *unus quisque temptatur a concupiscentia sua abstractus et illectus. Deinde concupiscentia, cum conceperit, parit peccatum, peccatum vero, cum consummatur^b fuerit, generat mortem.* Ideo de eis dicit Iere. V^e: *Magnificati sunt et dilati, incrassati sunt et impinguati, et preterierunt sermones meos pessime.* Item Iere. VIe: *A maiore^d quippe usque ad minorem omnes avaricie student, et a propheta usque ad sacerdotem cuncti faciunt dolorem.* Item de eis dicit Ps.

sicut expresse exposuit beatus Bernardus^e: *Miror de clericis nostri temporis. Bernardus^e cuius ordinis sunt, qui evangelium non predicant et panem de altari ociosi manducant. Non laborant ut rustici, non pugnant ut milites, non evangelizant ut clerici. Et quia nullum ordinem tenent, ibi erant, ubi nullus ordo, sed sempiternus orror inhabitat. — In labore hominum non sicut et cum hominibus non flagellabuntur. Ideo tenent eos superbia, aperti sunt iniquitate, et impietate sua; prodit quasi ex adipe iniquitas eorum, transierunt in affectum cordis. Cogitaverunt et locuti, sunt nequissimi, iniquitatem in excelso locuti sunt. Postuerunt in cestum os suum, et lingua eorum transiit in terra.* Ideo audi, quid de eis Dominus dicit Osee VIIe: *Ve eis! quoniam recesserunt a me. Ystabuntur, quoniam prevaricati sunt in me. Et ego redemi eos, et ipsi locuti sunt contra me mendacia.* Item infra IXe: *Propter malitiam adhaerentium eorum de domo mea eiciam eos. Non addam, ut diligam eos. Omnes principes eorum recedentes.* Ideo Dominus dixit principibus sacerdotum et Pharisaeis Mat. XXIe: *Auferetur a vobis regnum Dei et dabitur genti facienti fructus eius.*

Nota^h, quod regnum diversimode sumitur in scriptura. Primo appellatur filius Dei regnum, ut Luc. XVIIe: *Eccc etiam regnum Dei intra vos est.* Secundo regnum celorum. De quo habetur Mat. XXe: *Dic, ut sedeant hi duo filii mei, unus ad dexteram tuam, et unus ad sinistram tuam in regno tuo.* De hoc regno Dominus dixit discipulis suis Luc. XXIIe: *Ego dispono vobis, sicut disposuit Abihi pater meus regnum, ut etatis et biflatis^f super mensam meam in regno meo et sedetis^g super XII^h [thronos] iudicantes XII tribus Israel.* Item de hoc regno Dominus dixit Pylato Io. XIXe: *Regnum meum non est de hoc mundo.* Ideo dicit Ps.: *Regnum tuum regnum omnium seculorum.* Quia regnabit in domo Iacobi in eternum, et regni eius non erit finis, Luc. I^e. Tertio appellatur regnum celorum ecclesia militans, sicut exponit beatus Gregorius² dicens: *Sciendum est, quod sepe in sacro eloquio regnum celorum presentis temporis ecclesia dicitur. De quo in alio loco Dominus dicit: Mittet filius hominis angelos suos, et colligent de regno eius omnia scamlata. Neque enim in illo regno beatitudinis, in quo pax summa est, ireneri scamlata poterunt, que colliguntur. Et rursus dicitur:*

a) sequitur $\text{\textcircled{C}}$ atramento nigro scriptum. b) sic c. c) penna mutata. d) minore q. usque ad maiorem Vulg. e) B^e, c. f) multa verba per syllabas vel litteras initalas tantum indicata sunt in c. g) sequitur $\text{\textcircled{C}}$ minio scriptum. h) quia Vulg. i) meorum, in expuncto et linea perducta deleto corr. eorum c. k) hoc loco non versus novus coeptus, sed tantum $\text{\textcircled{C}}$ minio scriptum praecedit in c. l) tuam deest Vulg. Matth. 20, 21, sed atest Marc. 10, 37. m) di. c. n) XII deest hoc loco Vulg. o) sic c. pro XVIII.

1) De consideratione III, 5, 20, Opera ed. Mabillon (Paris. 1719) I, col. 440 sq. Sed hoc loco verba laudata magis etiam a textu Bernardi differunt quam supra f. 267^b, p. 139, ubi idem locus allatus est, quem etiam vide supra f. 330^b, p. 287. 2) Homil. in Evang. I, 12, ed. Maur. (1705) I, col. 1476.

F. 383°. Quod septem modis sumitur regnum Dei in divina scriptura.

Matth. 5, 10.
 7. 383°. *Qui ergo solverit unum de mandatis istis minimis et docuerit sic homines, minimus vocabitur in regno celorum. Mandatum quippe solvit et docet, quando hoc quisque voce predicat, quod vivendo non implet. Sed ad regnum eternae beatitudinis pervenire non valet qui non vult opere implere quod docet. Quomodo ergo in eo minimus vocatur, qui ad hoc nullo modo intrare permittitur? Quid itaque per hanc sententiam nisi praesens ecclesia regnum celorum dicitur? In qua doctor qui mandatum solverit minimus vocabitur, quia, cuius vita despicitur, restat, ut et predicatio contemnatur.* Quarto^a regnum Dei appellatur sancta et virtuosa vita, sicut dicit apostolus ad Ro. XIII°: *Non est regnum Christi, placet Deo et probatus est hominibus.* Quinto universale regnum mundi appellatur regnum^b Dei. De quo regno cantatur: *Regnum mundi et omnem ornamum seculi contempsit, propter amorem domini mei Iesu Christi*^c. De hoc regno habetur Apoc. XI°: *Et septimus angelus tuba ceccavit, et facte sunt voces magne in caelo dicentes: Factum est regnum huius mundi Domini nostri et christi eius, et regnabit in secula saeculorum. Amen.* Item Abdie ultimo¹: *Et erit Domino regnum.* Sexto sunt particularia regna mundi, que similiter Dei sunt, sicut ipse dicit Iob XLI°: *Omnia que sub celo sunt mea sunt.* Et ideo potest ea dare cui vult, sicut profletur Cyrus rex Persarum dicens Esdre I^o: *Omnia regna terre dedit michi dominus Deus celi.* Item Prover. VIII°: *Per me reges regnant, et legum conditores iusta decernunt. Per me principes imperant, et potentes decernunt iustitiam.* Item Iob XXXVI°: *Reges in solio collocat in perpetuum, et illic^d eriguntur.* Item Dan. III°: *Dominatur excelsus in regno hominum et cuiuscumque voluerit dabit illud.* Ideo dixit Ieremie I^o: *Ecce constitui te hodie super gentes et super regna.* Ideo dicit Ps.⁷: *Regna terre, cantate Deo, psallite Domino.* Item in Mat. III° scriptum est de diabolo, quod ostendit Christo omnia regna mundi et gloriam eorum et dixit illi: *Hec omnia tibi dabo, si prociens^e adoraveris me*^f. Miror, quia impudentia hoc fuit ausus dicere, nisi quia, sicut dicitur Iob XLI°: *Ipse est rex super omnes filios superbie.* Et nisi quia, sicut de eo Dominus dicit Io. VIII°: *Ille homicida erat ab initio et in veritate non stetit, quia non est veritas in eo. Cum loquitur mendacium, et propriis loquitur, quia mendax est et pater eius*^g. Verumtamen Manichei deteriores sunt diabolo, qui dicunt, quod omnia visibilia creata sunt a diabolo^h, et ipse diabolus dicit Luc. III°: *quia michi tradita sunt, et cui volo do illa*ⁱ. Si igitur sibi tradita sunt, ergo accepit ab alio. A quo ergo nisi ab illo qui dicit Iob XLI°: *Quis ante dedit michi, ut reddam ei? Omnia enim^h que sub celo sunt mea sunt.* Item Ys. XLVIII°: *Manus mea fundavit terram, et dexteram meam mensa est celos.* Item Ys. XI°: *Levate in excelsum oculos vestros et videte, quis creavit haec, qui educit in numero militiam eorum et omnes ex nomine vocat.* Et infra^j: *Numquid nescis aut non audisti? Deus sempiternus dominus, qui creavit terminos terre, non deficiet neque laborabit, nec est investigatio sapientie eius.* Item apostolus I. ad Cor. III°: *Quid autem habes, quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis?* Septimo regnum Dei appellatur spiritualis intellectus in divina scriptura, de quo habetur Mat.^k XXI°: *Ideo dico vobis, quia auferetur a vobis regnum Dei et dabitur genti facienti fructus eius.* Verba Domini sunt, que dixit principibus sacerdotum 40

a) hinc versus novus coepit in c., precedente C minio scripto. b) regnum a Sal. in marg. suppl. c) sequitur C minio scriptum. d) sic et supra p. 129, l. 35; illi Vulg. e) cadens Vulg. f) sequitur C atramento nigro scriptum. g) universos Vulg. h) enim deest Vulg.; cf. supra l. 16. i) non signum interrogationis hoc loco in c. k) penna mutata.

1) Abdiac iam nunc unum tantum caput est in Vulg., sed duo capita habuit Biblia fratris Sal., nam aliis locis citavit Abdie I, ut supra p. 153, l. 38. et p. 357, l. 14. et p. 380, l. 39. 2) Unde Sal. haec non recte dicta de Manichaeis dixerit, frustra quaesivi.

F. CCC84^a. De multiplici exemplo, quo monstratur, quod mali clerici reprobari debebant et boni assumi, et hoc monstratur per decem exempla.

et Pharisaeis. Numeri XXIII¹: *Non est Deus quasi homo, ut mentiatur, nec ut filius hominis, ut mutetur. Dixit ergo et non faciet, locutus est et non implebit?* Immo implebit, quia ipse dicit: *Que procedunt de labiis meis non faciam irrita.* Hinc apostolus dicit prima ad Cor. I²: *Scriptum est enim: Perdam sapientiam sapientium et prudentiam prudentium reprobo, Ubi sapiens? ubi scriba? Ubi conquisitor huius seculi? Nonne stultam fecit Deus sapientiam huius mundi? Nam quia in Dei sapientia non cognovit mundus per sapientiam Deum, placuit Deo per stultitiam predicationis salvos facere credentes.* Item Ys. XXIX³: *Et dicit Dominus: Eo quod appropinquat^a populus iste ore suo et labiis suis glorificat me, cor autem eius longe est a me, et timuerunt me mandato hominum et doctrinis, ideo ecce ego addam, ut admirationem faciam populo huius miraculo grandi et stupendo. Peribit enim sapientia a sapientibus eius, et intellectus prudentium eius abscondetur.* Hinc Dominus ait Mat. XI⁴: *Confiteor tibi, pater, domine celi et terre, quia abscondisti hec a sapientibus et prudentibus et revelasti ea parvulis, scilicet illis parvulis, de quibus habetur Zacharie XIII⁵: Et convertam manum meam ad parvulos, et erunt in omni terra, dicit Dominus⁶.* Isti parvuli sunt fratres Minores, sicut abbas Ioachym exponit⁷. Item isti sunt illi parvuli, de quibus dixit Iacob Gen. XXXIII⁸: *Parvuli sunt, quos donavit michi Deus servo tuo.* Item isti sunt parvuli, de quibus Dominus dicit Mat. XIX⁹: *Sinite parvulos et nolite prohibere eos ad me venire. Talium enim est regnum celorum¹⁰.* Sed clerici nostri temporis et sacerdotes et prelati volunt prohibere, ne accedant ad Iesum et ne etiam predicent, cum tamen de fratribus Minoribus et Predicatoribus specialiter sit a Domino promissum Iere. XVI¹¹: *Ecce ego mittam piscatores multos, dicit Dominus, et piscabuntur eos: Et post hec mittam eis multos venatores, et venabuntur eos de omni monte et de omni colle et de cavernis petrarum, quia oculi mei super omnes vias eorum¹².* Ista verba exponit abbas Ioachym² de duobus ordinibus, scilicet de fratribus Minoribus et Predicatoribus. Item isti sunt illi, de quibus Dominus dixit Iere. III¹³: *Dabo vobis pastores iuxta cor meum, et pascent vos scientia et doctrina.* Item Iere. VI¹⁴: *Pascet unusquisque eos qui sub manu sua sunt¹⁵.* De eis autem, [scilicet^d de clericis secularibus, qui contra fratres Minores et Predicatores insurgunt], dicit propheta: *Secundum multitudinem impietatum eorum expelle eos, quoniam irritaverunt te, Domine.* Sed audi, quid respondeat Osce IX¹⁶: *Propter malitiam adinventionum eorum de domo mea eiecisti eos¹⁷.* Quod in multis figuris figuratum fuit. Et primo in Esau, qui propter culpam et stultitiam suam perdidit primogenitam suam, que data sunt Iacob fratri suo, sicut habetur Gen. XXV¹⁸ in fine capituli. Hinc Esau dixit Gen. XXVII¹⁹: *Iuste vocatum est nomen eius Iacob. Supplantavit enim me in altera vice. Primogenita mea ante tulit et nunc secundo surripuit benedictionem meam.* Ideo dicit apostolus ad Hebr. XII²⁰: *Ne quis fornicator aut prophanus ut Esau, qui propter unam escam vendidit primitivam suam. Scitote enim, quoniam et postea cupiens hereditare benedictionem reprobus est. Non enim invenit penitentiae locum, quamquam cum lacrimis inquisisset eam.*

a) sic c. b) sequitur C atramento nigro scriptum. c) sequitur T minio scriptum. d) unca inclusa in marg. super. a Sal. suppl. e) penna mutata.

1) Cf. ad hanc et sequentia supra f. 216^a, p. 21. et f. 248^c, p. 100. et f. 331^{a-b}, p. 289.
2) Pseudo-Ioachim, Interpret. in Ieremiam (Coloniæ 1577) cap. 4, p. 82; cap. 16; p. 221—228. et multis aliis locis librorum Pseudoioachimiticorum. Vide eadem fere supra f. 216^a, 330^a, p. 21. 288. 3) Eandem versionem vide supra p. 413. l. 23.

F. 384^d. De fabulatione Iudeorum de LXX^{ta} annis Babilonice relaxande captivitate, et de rusticitate regis Balthasar, qui Iudeis insultabat, cum animo essent amaro.

- Secundo in Ruben, qui similiter propter culpam suam perdidit primogenita sua, ¹ quia ascendit cubile patris sui et maculavit stratum eius, sicut habetur Gen. XXXV. et ⁶ Gen. XLIX. Et ideo primogenita Ruben data sunt Ioseph, qui castissimus fuit. Ideo ¹ I. Paral. V. sic habetur: *Filii quoque Ruben primogeniti Israelis. Ipse quippe fuit primogenitus eius. Sed cum violasset thorum patris sui, data sunt primogenita eius filiis Ioseph filii Israel, et non est ille reputatus in primogenitum. Porro Iudas, qui erat fortissimus inter fratres suos, de stirpe eius principes generati sunt, primogenita autem reputata sunt Ioseph.* ¹⁰
- Tertio in Saul et David¹. Nam Saul perdidit regnum propter culpam suam, et ¹³ datum fuit David, qui fuit vir secundum eorum Dei, sicut habetur I. Reg. XIII. *Dixit Samuel ad Saul: Nequaquam regnum tuum ultra consurget. Quersit sibi Dominus virum iuxta cor suum et precepit ei Dominus, ut esset dux super populum suum, eo quod non servaveris que precepit Dominus.* Et infra XV: *Pro eo ergo quod abiicisti sermonem Domini, abiicit te Dominus, ne sis rex.* Et infra eodem capitulo: *Scidit Dominus regnum Israel a te hodie et tradidit illud proximo tuo, meliori, te. Porro triumphator in Israel non pareet et penitentiam non flectetur. Neque enim homo est, ut agat penitentiam.*
- Quarto in Adonia et Salomone, in quo regni translatio facta est, sicut dixit Adonias Bersabee matri Salomonis III. Reg. II: *Tu, inquit, nosti, quia meum erat regnum, et tu me proposuerat omnis Israel sibi in regem, sed translatum est regnum et factum est fratris mei. A Domino enim constitutum est ei.* ²⁰
- Quinto in Abiathar^b et Sadoch. De quibus habetur III. Reg. II: *Eiecit ergo Salomon Abiathar, ut non esset sacerdos Domini, et Sadoch sacerdotem posuit pro Abiathar.*
- Sexto in Sobna, cui dictum fuit Ysa. XXII: *Expellam te de statione tua et de ministerio tuo deponam te. Et erit: In die illa vocabo servum meum Elgachai filium Elchie et induam illum tunica tua et cingulo tuo confortabo eum et potestatem tuam dabo in manus eius.* ²⁵
- Septimo in Nabuchodonosor^d, cui dictum fuit Dan. III: *Regnum transit a te, et ab hominibus te eiecit, et cum bestiis ferisque erit habitatio sua.*
- Octavo in Balthasar, cui dictum fuit Dan. V: *Dicisum est regnum tuum et datum est ³⁰ Medis et Persis. Eadem nocte interfectus est Balthasar rex Chaldeus, et Darius Medas successit in regnum, annos natus LX duos. Tunc impletum est quod dicit Ecclesiasticus X: Regnum a gente in gentem transfertur propter iniquitates et iniurias et contumelias et diversos dolos. Hec omnia mala fuerunt in homine isto, sicut Daniel ostendit ei dicens: Nosti, quia Deus excelsus dederat regnum patri tuo, et non cognovit. Propterea fenum ut bos comedit, ³⁵ donec cognosceret, quia frequenter recitatio dat auditui intellectum, sicut dicitur Ys. XXVIII. Ideo dicit Ps.: Imple facies eorum ignominia, et quereat nomen tuum, Domine. Magna ingratitude non cognoscere beneficia Dei. Ideo dicit Ecclesiasticus XX: Homo ingratus quasi fabula rama. Non fuit ingratus Cyrus, qui dixit Esdre I: Omnia regna terre dedit michi dominus Deus celi. Sequitur ad Balthasar: Tu quoque, cum scires hec omnia, ad- ⁴⁰ versus Deum ecli elevatus es et vasa eius profanasti tradens ea manibus immundis. Et bibens in eis, deus tuos laudasti, qui non vivunt nec sentiunt. Deum vero, qui latum tuum in manu sua habet, non*

a) precepit Vulg. b) sic h. l. c. c) sic et supra p. 342. l. 21; manu Vulg. d) nabuchodo, e) transibit Vulg. f) sic et supra p. 192, l. 13; acharis Vulg.

1) Cf. supra p. 415, l. 33. 31. 2) Haec non ex Biblia, sed ex Petri Comest. Hist. scolast., Daniel. c. 8. descripta sunt. 3) Eandem versum vide supra p. 414, l. 17. 4) Haec quoque ex Petri Comest. l. 1., non ex Biblia, descripta sunt.

glorificasti; propterea ista coram te exarata sunt: 'Mane, thecel, phares', quod sonat: numerus, appensio *Petr. Com.* divisio.

Fabulantur Iudei, quod Balthasar intellexerat LXX annos captivitatis, quos predixerat Ieremias, fluxisse, et tamen Hebrei non erant liberati a iurisdictione sua. Unde exultabat et diis suis gratias agebat. Sane illa annorum septuagena nondum fluxerat, sed septima decas iam currebat. In eadem hora apparuit contra eum manus scribens in pariete. Neta, quod iste Balthasar magnam rusticitatem faciebat, quia non solum non compatiebatur Iudeis, qui erant in afflictione, sed etiam insultabat eis, eo quod de manu sua liberati non essent, faciens contra illud *r. ccc. 65.* *Ecl. VII.:* *Non irideas hominem in amaritudine anime, est enim qui humiliat et exaltat* *r. 12.* *circumspector. Deus.* Item completum est in isto quod Ecclesiasticus V. dicit: *Subito enim veniet ira illius, et in tempore vindicte disperdet te.* *r. 9.*

Nono¹ in Achor, qui in ingressu terre promissionis totaliter fuit deletus de populo Dei cum tota familia sua, et Raab meretrix cum tota sua parentela facta fuit de populo Dei, usque adeo quod ex linea sua Christus carnem assumpsit, Iosue VI. et VII. Hinc *r. 31.* Dominus principibus sacerdotum et senioribus dixit Mat. XXI: *Amen, dico vobis, quia publicani et meretrices precedent vos in regno Dei.*

Decimo, quia Iudei renobati leguntur et gentiles assumpti, Act. XIII: *Tunc constanter Paulus et Barnabas cesserunt: 'Vobis oportebat primum loqui verbum Dei, sed quoniam repellitis illud et indignos vos iudicatis eterne vite, ecce convertimur ad gentes. Sic enim precepit nobis Dominus: Posue te in lucem gentibus, ut sis in salutem usque ad extremum terre. Audientes autem gentes gavise sunt et glorificabant verbum Domini et crederent quotquot erant preordinati ad vitam eternam.* Habetur auctoritas supra posita Ys. XLIX. Item Iere. VI. habetur de reprobatione Iudeorum et gentium vocatione: *Et dixerunt, scilicet Iudei: 'Non audiemus'. Ideo audite gentes.* *r. 6. 17. 18.*

Ecce X exempla posuimus ad demonstrandum, quod nullus debet de^o statu suo neque de semetipso presumere, sed potius timere, sicut docet apostolus ad Ro. XI: *Noli altum sapere, sed time. Si enim Deus naturalibus ramis non peperit, ne forte nec tibi parcat.* Hinc habes Prover. XXVIII: *Beatus homo, qui semper est pauidus; qui vero mentis est dure, corruat in malum, quia cor durum male habet in novissimo, sicut Ecclesiasticus dicit III: quod patuit in Pharaone, cuius Dominus cor induravit, sicut habetur Exo. III. Certae apostolus aliquando dixit ad Ro. VIII: Certus sum enim, quia neque mors neque vita et cetera que secuntur poterunt nos separare a caritate Dei, que est in Christo Iesu domino nostro. Et tamen alibi dicebat, I. ad Cor. IX: Timeo, ne forte, cum a [his] predicaverim, ipse reprobus efficiar. Gregorius^{1. 2.}: Turpe nimis est ibi nos negligendo cadere, unde predicando conati sumus alios levare. Item apostolus ad Phil. III: Sequor autem, si quo modo comprehendam, in quo et comprehensus sum a Christo Iesu. Fratres, ego me non arbitror comprehendisse. Item ad Corin. prima X: Itaque qui se existimat stare, videat, ne cadat. Item ad Ro. XII: Non alta sapientes, sed humilibus consentientes. Nolite esse prudentes apud vos metipsos. Item Prover. III: Ne sis sapiens apud te metipsum. Item Apoc. III: Tene quod habes, ut nemo accipiat coronam tuam, sicut fecit clavicularius.*

a) circumspector c. b) regnum Vulg. c) manus haec demonstrans in marg. adpicta. d) gentium Vulg. e) de a Sal. superser. f) sequitur C atramento nigro scriptum. g) poterit Vulg. h) haec vox non legitur in Vulg. i) forte cum a. pre. in marg. a Sal. suppl. k) sequitur e (ego) expunct. in c. l) G. c. m) sic c. n) posterius s in loco raso.

1) Scil. praefiguratum est saeculares clericos propter malitiam reiectos et ordines mendicantium electos iri; vide supra f. 384^b, p. 415, l. 33. 34. 2) Homil. in Esch. II, 6, 6. Opera ed. Maur. I, col. 1366; cf. supra f. 267^d, p. 140.

E. 385°. Optima responsio fratrum Minorum et Predicatorum contra clericos prebendatos, qui conueruntur de eis.

qui accepit coronam illius, qui factus pusilanimis^a apostatauit de numero XL martyrum¹. Ideo dicitur:

Felix quem faciunt aliena pericula cautum².

Versus. 5

Nam tua res agitur, paries cum proximis ardet³.

- *r. 80-82. Hinc sapiens ait, Prover. XXIII: *Per agrum hominis pigri transivi et per vineam viri stulti, et ecce totum repleverant urticae, opererant superficiem eius spine, et macheria lapideam destructa erat. Quod cum vidissem, posui in corde meo et exemplo didici disciplinam. Sed non credunt ista, quorum incrassata corda induravit ambitio⁴. Semper enim ea que dicuntur credunt, quod dicantur pro aliis et non pro semetipsis. De quibus Ecclesiastes dicit VIII: *Sunt impii, qui ita secuti sunt, quasi iustorum facta habeant. Sed et hoc vanissimum iudico^b.* Tales sunt sacerdotes et clerici nostri temporis, et nolunt, quod fratres Minores et Predicatores vivant; que est crudelitas magna, presertim cum utiliores sint ecclesie Dei quam ipsi, qui habent prebendas et non faciunt illa, propter que ipsas prebendas acceperunt. Faciunt enim contra illud *r. 86. quod Dominus dixit Levit. XXV: *Time Deum tuum, ut vivere possit frater tuus apud te.* Nolunt enim, quod etiam de helemosinis, que cum magno labore et erubescencia^d mendicando acquirimus, vivere valeamus. Et tamen multi sunt in ordine fratrum Minorum et Predicatorum, qui, si essent in seculo, ita bene haberent prebendas, quas habent, sicut ipsi, et forte longe melius, quia ita nobiles et divites et potentes et litterati et sapientes fuerunt et sunt⁵ sicut ipsi, et ita essent presbiteri et archipresbiteri et canonici et archidiaconi, episcopi et archiepiscopi et forte patriarche, cardinales et pape sicut ipsi. Et ideo deberent recognoscere, quod omnia ista dimisimus eis et imus mendicando, unde vivamus de die in diem, nec habemus cellas⁶ vinaria nec horrea frumenti, quibus abundant ipsi, iuxta verbum *148, 13. quod scriptum est Ps.: *Promptuaria eorum plena, eructantia ex hoc in illud; et nichilominus labores eorum facimus predicando, confessiones audiendo, consilia salutaria et utilia dando, et ad hec amara audimus; et ipsi incrassati et impinguati, non de divitiis parentum suorum neque de labore manuum suarum, sed de patrimonio Iesu Christi et de sudore pauperum, dormiunt in lectis eburneis et nichil compatiuntur^e fratribus Minoribus et Predicatoribus, quos quantum ad ista temporalia in maxima miseria vident^b.* Ideo talibus imprecatur propheta dicens Amos VI: *r. 1. 3-8. *Ve qui opulenti estis in Syon et confiditis in monte Samarie, optimates, capita populorum, ingredientes pompaticè domum Israel! Qui separati estis in diem malum et appropinquatis^a solio iniquitatis. Qui dormitis in lectis eburneis et lascivitis in stratis vestris. Qui comeditis agnum de grege et vitulos de medio armenti. Qui canitis ad cocem psalterii: Sicut David putaverunt se habere vasa cantici, bibentes in fialis vinum et optimo arguentis delibati, et nichil patiebantur**

a) sic e. b) sequitur. C atramento nigro scriptum. c) sic (q) e. pro quas. d) erubescencia e. e) si a Sal. superser.

1) Haec ex Actis XL martyrum c. 2, § 8. 9, Acta SS. 14. Mart. II. p. 20 sq., vel ex alia Vita eorum c. 3, § 13. 14, ib. p. 24. 2) Hic versus legitur in fabula IN- (v. 59) appendice ad Gualteri Anglici Romuleas fabulas, L. Hervieur, 'Les fabulistes Latins' II, p. 424. 3) Hic versus est Horatii Epist. I, 18, 84. Hi duo versus coniuncti ter infra f. 434^a. 446^b. 482^b citantur. Bis infra his versibus coniuncti sunt etiam versus Procerborum sequentes, 4) Haec sunt verba Ioachim abbatis, Liber Conc. novi et vet. Aest., praef. f. 3', quae Sai. supra f. 309^b, p. 239. attulit. 5) Et frater Salimbene inprimis. 6) Cf. infra l. 36. 38.

F. CCC86^a. De scriptura, quam miserunt principes tenebrarum prelati ecclesiarum; et de malignitate, quam voluit facere Innocentius papa IIII. contra fratres Minores et Predicatores ad suggestionem quorundam clericorum.

F. 386^b. Quod^a papa Innocentius quartus a Deo fuit percussus, pro eo quod contra fratres Minores et Predicatores insurrexit.

super contritione Ioseph. Quapropter nunc migrabit in capite transmigrantium, et auferetur factio lasciuientium. Iuravit dominus Deus in anima sua, dicit dominus Deus exercituum: Delector ego superbiam Iacob et domos eius odi, et tradam civitatem cum habitatoribus suis^b. Hec omnia vidi completa in clericis diebus meis, et spero melius videre adhuc, quia digni sunt, ut talia patiantur. Ideo Dominus dicit Iere. V^c: Numquid super^d his non visitabo, dicit Dominus, aut super gentem huiusmodi non ulciscetur anima mea? Immo. Ideo audi, quid de eis precipit Dominus Iere. XVe: Eice illos a facie mea, et egradiantur. Quodsi dixerint ad te: quo egradiemur^e, dices ad eos: Hec dicit Dominus: Qui ad mortem, ad mortem, et qui ad gladium, ad gladium, et qui ad famem, ad famem, et qui ad captivitatem, ad captivitatem. Et visitabo super eos quatuor species, dicit Dominus: gladium ad occisionem et canes ad lacerandum et volatilia celi et bestias terre ad devorandum et dissipandum.

Certe ante quam fratres Minores et Predicatores apparuissent in mundo, cum essent congregati clerici seculares et prelati in sinodo quadam, proiecit sunt littere in medium eorum hanc formam habentes¹: *Principes tenebrarum prelati ecclesiarum. Gratias vobis referimus copiosas, quia quot sunt vobis commissi, tot sunt nobis transmissi.* Item postquam fratres Minores et Predicatores venerunt et multa bona fecerunt, que manifesta sunt toti mundo, moti invidia et malivolentia sacerdotes et clerici seculares contra predictos ordines conquesiti sunt domino pape Innocentio quarto, quod non peterant habere oblationes in missis, quia ita bene isti duo ordines celebrant missas suas, quod totus populus vadit ad eos. Quapropter petimus de eis iustitiam nobis fieri². Quibus papa respondit: Cum aliqui celebrent summo diluculo, aliqui in media tertia, aliqui post tertiam iam cantatam, non video, qua hora isti possint dicere missas suas, si audio vocem vestram, quia post prandium celebrare non debent neque post nonam neque quando debent dicere officium vespertinum, et ideo audiendi non estis^e. Verumtamen papa volens satisfacere clericis, qui nimis eum de hoc negotio sollicitabant, et quia contra ordinem fratrum Predicatorum conceperat odium, ut audivi, et fratres Minores postea sperabat absolvere, contra ambos ordines dedit litteras³, ut saltem diebus sollempnibus a mane usque post tertiam ecclesiarum ianuas minime aperirent, ne sacerdotes parochiales et matrices ecclesie oblationibus fraudarentur. Et statim percussit eum Deus, et subito infirmari cepit *infirmate, de qua mortuus est*⁴. Et verificatum apparuit verbum Domini quod dicit Za. II⁵: *Qui enim tetigerit vos, tanget pupillam*

a) haec prius quam praecedentis columnae inscriptio scripta erant. b) sequitur ¶ atramento nigro scriptum. c) fr ut videtur pro fr c. d) non signum interrogationis hoc loco in c., nec supra p. 380, l. 25. e) sequitur ¶ minio scriptum. f) tangit Vulg.

1) Cf. Odonis de Ceritona Parabola (extractae ex eius sermonibus) c. 63, I. Herrievr. Les fabulistes Latins IV, p. 289 sq.: Diabolus in specie hominis per quendam laycum misit cuidam archiepiscopo tales salutes: Princeps tenebrarum principibus ecclesiarum salutem: Quia quot vobis [sunt] commissi, tot nobis [sunt] missi. 2) A. 1254. Nov. 21. Potthast nr. 15562; quarum litterarum decreta Sal. non satis distincte describit. 3) A. 1254. Dec. 7.

F. 386°. Quod papa Alexander III. destruxit litteras illas, quas fecerat Innocentius III. contra fratres Minores et Predicatores, et quod vicecancellarius Innocentii a Deo fuit inde punitus.

1254. *oculi mei.* Cum autem frater Iohannes de Parma, generalis minjster, misisset ad eum fratrem Hugonem Capoldum de Placentia, qui erat bonus fiseus et lector in theologia in ordine fratrum Minorum, et morabatur eum nepote pape domno Octobono, qui fuit postea et ipse papa Adrianus III.^{a. 1.} ut rogaret papam, quod amore Dei et beati Francisci et etiam pro honore et bono suo totiusque populi Christiani salute litteras illas destrueret, non exaudivit eum, quia volebat eum Deus occidere, sicut et fecit. Et ita erat gravatus papa Innocentius quartus, quod nichil aliud sciebat dicere nisi unum versum Ps.^{2.} videlicet istum: *A fortitudine manus tue ego defeci in increpationibus, propter iniquitatem corripuisti hominem.*^{3.} Istam ultimam clausulam tandem dixit, quousque^{4.} expiravit et spiritum emisit; et remansit super paleas nudus et derelictus ab omnibus, sicut mos est Romanorum pontificum, quando ultimum diem claudunt^{5.} Et erant ibi duo fratres Minores Theotonici, qui dixerunt pape: Certe, domne papa; nos stetimus in terra ista multis mensibus volentes vobis loqui et vobiscum nostra negotia ordinare, sed hostiarii vestri nos non permittebant intrare, ut faciem vestram videre possemus. Modo non curant de custodia vestra, quia amplius a vobis nichil habere expectant. Veruntamen nos lavabimus corpus vestrum, quia scriptura dicit Eccli. VII.^{1.} *Et mortuo non prohibeas gratiam.*^{2.} Post paucos vero dies^{3.} factus fuit papa Alexander quartus, qui fuerat fratrum Minorum cardinalis protector, gubernator et corrector; et statim destruxit litteras illas^{4.} Veruntamen magister Guillelmus de Gafadhego, quidam Parmensis, qui sub Innocentio papa quarto vicecancellarius fuit^{5.} nec ipse transivit impunis, sed percussit et ipsum similiter Deus, quia instigator et sollicitator istorum malorum fuerat et religiosos non diligebat, et apud papam Innocentium magnum locum habebat. Cumque infirmum faceret se portari sperans, quod nativus aer corpori suo sanitatem conferret^{6.} obiit in civitate Assisii et fuit sepultus in loco beati Francisci, ut impleretur verbum quod scriptum est. Ys. LX.^{1.} *Veniunt ad te qui detrahebant tibi, et adorabunt vestigia pedum tuorum.*^{2.} Cum igitur hec omnia perorassem coram archipresbiteris amicis meis^{3.} admirati sunt et dixerunt: Nunquam audivimus^{4.} talia. *Beati sunt qui te audierunt*^{5.}

a) sic e. pro V. b) sequitur animas (animam) expunct. c. c) sequitur C atramento nigro scriptum.

d) audivimus, ut a *Sol.* superscripto corr. audivimus e. e) viderunt *Vulg.* et sic supra p. 231. l. 8. et p. 300, l. 10.

1) A. 1276. 2) *Iidem ipsum referant Ann. Parm. mai., SS. XVIII, p. 677.* 3) *Nic. de Carbio Vita Innoc. IV, c. 42, Archivio della R. Soc. Romana XXI, p. 119: fratres Minores, Predicatores et alii religiosi quam plurimi nec non et clerici seculares circa ipsius patris feretrum pernactantes ac divinis etiam laudibus et orationibus assistentes.* 4) *Quinque diebus post obitum Innocentii, die Dec. 12.* 5) *Decreto, dato a. 1254. Dec. 22 (vel 31), Pothast nr. 15602.* 6) *Per hunc Guillelmum magistrum scolaram Parmensium, s. Romanae ecclesiae vicecancellarium, datae sunt bullae Innocentii IV. ab a. 1251. Dec. 31--1254. Jul. 2 (Pothast II, p. 1285) et bullae Alexandri IV. ab a. 1255. Mart. 31--1256. Maii 9 (Pothast II, p. 1473); iam die Iun. 12. fungente Rolando vicecancellario. Hoc igitur anno vel paulo post Guillelmus defunctus videtur esse. Cf. constitutionem Guillelmi vicecancellarii, M. Tangl, 'Päpstliche Kanzleiordnungen' p. 59—61.* 7) *Patric enim aerem agris salubrem esse credebatur. Cf. quae ad f. 389°, p. 429, n. 3. adnotavi.* 8) *Vide supra f. 379°, p. 404.*

F. 386^a. Quod episcopus Mutinensis dominus Matheus de Pio occasione partis imperii de Mutina fuit expulsus et archipresbiter de Campo Gajano^a similiter.

F. CCC87^a. Quod Matulinus petulit michi illa, propter que devenimus in odium clericorum, nos Minores et Predicatores.

et in amicitia tua decorati sunt, Ecclesi. XLVIII: Amici eramus et adhuc erimus magis amici^b. Comedi igitur et predicavi pluries in plebe istorum cuiuslibet, et habui eos magnos amicos iuxta verbum quod scriptum est Prover. XXIII: Qui arguant, laudabuntur, et super eos^c veniet benedictio. Et iterum Prover. XXVIII: Qui corrumpit hominem, gratiam postea inveniet apud eum magis quam ille qui per lingue blandimenta decipit. Factum est autem post multos annos, cum habitarem in conventu Faventie^d, dominus Matheus de Pio episcopus Mutine, amicus meus, expulsus de Mutina^e venit Faventiam et habitabat in loco fratrum Minorum, modo Faventie, modo Furlivii, modo Ravenne, transeundo hospes de domo in domum, et archipresbiter Campi-Gajanni^f, alius meus amicus, qui fuit unus de tribus, de quibus superius dixi^g, erat cum eo, quia attinebat episcopo^h, et dixerunt michi: Frater Salimbeneⁱ, propter partem imperii expulsi sumus de domibus nostris, sicut vos scitis, et imas vagabundi per mundum, et recordamur verborum vestrorum, quia nunc vere vexatio dat auditui intellectum^j, et peccata nostra prohibuerunt bonum a nobis, et consolatio abscondita est ab oculis nostris^k. Tunc respondi et dixi: Sapienter in Prover. XXIII: dicit: Si desperaveris lapsus^l in die angustie, imminuetur fortitudo tua. Et iterum Eccle. VII: In die bona fructu bonis et malam diem precave. Sicut enim hanc^m, sic et illam fecit Deus, ut non inveniat homo contra eum iustas querimonias. Item Eccle. XI: In die bonorum ne inmemor sis malorum et in die malorum ne inmemor sis bonorum, quoniam facile est coram Deo in die obitus retribuere unicuique secundum vias suas. Item Prover. XV: Cor gaudens exhilarat faciem, in merore animi deicitur spiritus. Item Prover. XIII: Meror in corde viri humiliabit eum, et sermone bono letificabitur.

Illo¹ tempore, ante quam Faventia in manus Furliviensium traderetur⁶, cum habitarem ibi et transirem per ortum die quadam cogitando de Domino, vocavit me quidam secularis Ferariensis, qui dicebatur Matulinus, et erat maximus prolocutor et cantionum atque serventesiorum inventor et religiosorum observator simulque detractor; sedebat enim cum duobus fratribus sub quadam ficulnea faciens fratribus questiones; dixitque michi: Domne frater, venite huc et sedete nobiscum! Cumque sedissem, dixit michi: Feceram questiones meas istis fratribus,

a) sic cum j longa c. b) sequitur ☩ atramento nigro scriptum. c) sic et supra p. 89, l. 21; ipsos Vulg. et sic supra p. 229, l. 29. et p. 230, l. 40. d) Salibu h, l. c. e) sequitur ☩ minio scriptum. f) sic et supra p. 147, l. 3; et infra f. 402^a; lassus Vulg. g) sequitur 7 (et) e., sed 7 expunctum esse videtur, quod in hac pagina, extrema sexternionis, valde attrita non certo certius tantum cognosci potest: et deest Vulg. h) sic c. pro XII, sed XII. supra f. 147, l. 2. et p. 346, l. 8. i) littera initialis I magna atramento nigro et minio picta.

1) Cf. supra p. 260, n. 1. 2) Cf. supra f. 268^a, p. 141. Expulsus est Matheus Mutina cum parte imperiali a. 1264. Dec. 14; cf. Alex. Tassoni et Bonif. Morani Cron., 'Cronache Modenses' p. 61; Liber de temp. c. 271, p. 528 (= infra f. 405^a, 406^a) et quae ibi adnotavi. 3) F. 379^a, p. 404. 4) I. e. cognatus vel affinis episcopi erat; cf. supra p. 324, n. 2. 5) Cf. supra f. 382^a, p. 410. 6) Quod a. 1274. factum est; cf. supra

F. 387^b. Qualiter satisfeci Matulino de iniuste nobis illatis, et accepit satisfactionem, et factus est michi grandis amicus et intimus atque fidelis.

sed de responsione excusant se et dicunt, quod dicam vobis verba mea, quia vos estis paratus ad respondendum ad omnia. Quapropter rogo vos, ut michi satisfaciatis pro vestra clementia^a. Cui dixi: 'Dicatis secure quicquid vultis'. Et dixit: 'Noveritis, quod vos fratres Minores et Predicatores estis in odium et in scandalum clericorum et secularium sacerdotum^b. Altera die comedebam cum episcopo Furliviensi¹, et erant ibi multi clerici et sacerdotes cum eo pariter comedentes; et multa mala dicebant de vobis, que notavi diligenter, ut scirem vobis referre, ad cognoscendum, si de illatis iniuriis, quas iniurias dicunt, scitis vos excusare necne^b. Primum, de quo conqueruntur, est, quod vos non predicatis, quod decime dentur eis^b. Secundum, quod vos recipitis sepulturas, id est quod sepelitis corpora defunctorum^b. Tertium, quod vos auditis confessiones suorum parochialium contra voluntatem eorum^b. Quartum, quod vos ita usurpatis vobis predicationis officium, quod locum habere non possunt, quia populus contemnit eos¹⁵ audire^b. Quintum, quia cum^c vestris conventualibus missis ita impeditis eos diebus sollempnibus, quod oblationes habere non possunt^b. Sextum, quod vos estis magni domiatores, id est libenter loquimini cum dominabus et eas aspiciatis, quod est contra scripturam^b. Tunc respondi et dixi: 'Vultis plus dicere?' Et ait: 'Bene sufficiunt modo ista^b'. Tunc dixi: 'Beatus Gregorius in Pastoralis³ sic²⁰ Gregorius⁴ dicit: *Sunt non nulli, qui dum extimari ceteros nolunt, sepe se in quibusdam inquisitionibus plusquam necesse est exercentes, ex nimia subtilitate falluntur.* Beatus Jeronimus⁵ etiam Ieronimus dicit: *De alieno malo non conquinis os tuum⁴. Tua vitia, non aliena^c attende. De tua ergo correctione esto sollicitus, et quod ad te non pertinet, querere noli.* Hec verba pro te, Matuline, sunt dicta^b. De Liviensi autem²⁵ episcopo noveris, quod religiosos non diligit, et ideo per consequens nec ipse a Deo diligitur, quia Dominus dicit: *Qui vos spernit, me spernit; et qui vos odit, me odit².* Et apostolus dicit Ro. VIII: *Si Deus pro nobis, quis contra nos?* Inde beatus Iob^f XVII: dicit: *Libera me, Domine, et pone me iuxta te, et cuiusvis manus pugnet contra me³.* Sunt enim non nulli, sicut dicit beatus Ieronimus⁶, qui in hoc se³⁰ doctos arbitrantur, si aliis detrahunt. Et ideo beatus⁷ Augustinus contra detractionis pestem in mensa sua scriptum habebat:

Quisquis amat dictis absentum^g rodere vitam,
Hanc mensam indignam noverit esse sibi.

Versus.

a) sequitur C atramento nigro scriptum. b) sequitur C minio scriptum. c) cum, a Sal. 35 superser. d) G. c. e) penna mutata. f) Iob XVII. a Sal. in marg. suppl. g) sic Iac.; absentium, sed i expunct. c.

f. 362^c, p. 370, n. 1. Non ante auctannum anno 1273. Salimbene iterum Faventiam venisse videtur, cum quidem ex iis quae f. 410^{a-b} narrat concludendum sit eum a. 1273. Sept. Ravennae fuisse. Sed vide quae ad f. 389^c adnotari. 1) Rodulfo II. a. 1270—1280. 2) Eadem quatuor ordinibus mendicantium in synodo Ravennate obiecta esse supra f. 378^c. 379^{a-b}, p. 403—405. dicuntur, quae Sal. ut refelleret, longo sermone f. 379^b—386^c studuit. 3) I, 11, Opera ed. Maur. (1705) II, col. 11. 4) Haec verba (De — tuum) leguntur in libello Pseudo-Isidoriano De norma vivendi c. 10, Isidori Opera ed. Arevalus VII, p. 342. 5) Verba et qui — odit non leguntur in Biblia, sed Luc. 10, 16: Qui vos audit, me audit. 6) In prologo galateo in Bibliam (in libros Regum). 7) Sequentia excerpta sunt ex Iacobi Legenda Aurea c. CXXIV (119), ed. Grässe p. 555.

Nam et aliquando, cum quidam sibi familiarissimi coepiscopi ad detractorem linguam laxassent, adeo dare eos redarguit, ut diceret, quod, nisi desisterent, aut superfluos versus ipsos deleteret aut a mensa recederet^a. Si sic fecisset Liviensis episcopus, de fratribus Minoribus et Predicatoribus cum suis clericis in mensa sua minime murmurasset. Hinc Daniel dixit XI¹: *Ad mensam unam mendacium loquentur, et non proficiunt*^b. Item de clericis et sacerdotibus Liviensis episcopi, qui cum eo de fratribus Minoribus et Predicatoribus murmurabant in mensa, dici potest quod dicit sapiens in Prover. XXIX: *Princeps qui libenter audit verba mendacii omnes ministros habet impios*. Item Eccli. X: *Secundum iudicem populi sic et ministri eius; et qualis rector est civitatis, tales et habitantes in ea*^c. Item de sacerdotibus et clericis secularibus manifestum est, quod semper insidiantur nobis et libenter calumniantur nos. Ideo congruit eis quod dicit Micheas, II: *Calumniabatur virum et domum eius*, id est beatum Franciscum et fratres Minores, *virum et hereditatem eius*, id est beatum Dominicum et fratres Predicatores. Cassiodorus¹: *Calumniator est qui innocentiam alienam in reatum nititur exquisita machinatione deducere*. Talis calumniator est ceteris sacerdotum et secularium clericorum contra ordines fratrum Minorum et fratrum Predicatorum^a. Et quamvis dicat David: *Redime me a calumniis hominum, ut custodiam mandata tua*, et filius eius in Eccli. dicat VII: *Calumnia conturbat sapientem et perdet robur cordis eius*, tamen alibi dicit, Prover. XII: *Non contristabit iustum quicquid ei acciderit, impii autem replebuntur malo. Abominatio est Domino labia mendacia; qui autem fideliter agunt, placeant ei*. Ideo Dominus dicit Iere. VII: *Numquid me ad iracundiam provocant, dicit Dominus? Nonne magis semelipsum in confusionem vultus sui? Ad primum igitur obiectum, quod de decimis est, dicimus, quod miramur et ultra modum miramur illorum stultitiam, qui dicunt, quod nos debemus predicare, quod decime dentur eis, quia, sicut apostolus de seipso ad Cor. dicit prima I: *Non enim me misit Christus baptizare, sed evangelizare*: sic non reputamus nos positos ad decimas predicandum, sed pro salute animarum ad faciendum maiora, ut lucremur Deo animas, quas diabolus auferre conatur. Et tamen interdum de decimis predicamus, quando materia dicendi occurrit et tempus et locus, ut ibi: *Duo homines ascenderunt in templum, ut orarent, quorum unus, qui dixit: Decimas de omnibus que possideo, legitur reprobatus, quia in Ecclesiastico dicitur VII: Non te iustifices ante Deum, quoniam agnitor cordis ipse est*. De alio vero dicitur Prover. XVIII: *Iustus prior est accusator sui*. Ideo Dominus dixit de eo Luc. XVIII: *Amen, dico vobis, descendit hic iustificatus in domum suam ab illo, quia omnis qui se exaltat humiliabitur, et qui se humiliat exaltabitur*. Item quando ponitur Tobie historia, occurrit similiter materia dicendi de decimis, ubi dicitur Tobie I, quod ipse Tobias *omnia primitiva sua et decimas suas fideliter offerebat, ita ut in tertio anno prosclitis et advenis ministraret omnem decimationem*. Nunquam fratres Minores et Predicatores predicaverunt, quod decime non sint dande. Quare ergo conqueruntur de eis? Iam non conquerimur nos, si non veniunt ad lavandum nobis scutellas et ad faciendum nobis coquinam. Quod si faceremus, ipsi reputarent nos fatuos, quia non sunt ab aliquo deputati ad hoc. Ita reputamus nos ipsos fatuos, cum de*

a) sequitur \in minio scriptum. b) sequitur \in atramento nigro scriptum. c) inhabitantes Vulg. et sic supra p. 267, l. 3. et saepius. d) illius Vulg. e) hoc loco signum interrogationis in c., non post provocant. f) magis deest Vulg. g) modum in marg. a Sol. suppl. h) Amen deest Vulg.

1) *Expos. in Psalmum 71, Opera ed. Garetius (Rotomagi 1679) II, col. 240.* 2) *Eadem fere vide iam supra f. 379^b, p. 405.* 3) *Scilicet clericos saeculares.*

supradicta materia aliquid dicunt, scilicet de decimis predicandis. Ad^a secundum, quod est de sepulturis, dicimus, quod longo tempore ante nos fratres Predicatores receperunt sepulturas, quas ita bene poteramus recipere sicut ipsi; sed abstinēbamus amore clericorum, volentes pacem habere cum eis iuxta verbum quod scriptum est ad Ro. XII: *Si fieri potest, quod ex vobis est, cum omnibus hominibus pacem habentes*^b. Sed quia ipsi non cognoverunt iuxta verbum quod scriptum est Prover. XXVI: *Sicut qui mittit lapidem in aceruum mercurii, ita qui tribuit insipienti honorem*, ideo modo recipimus, quia quilibet potest eligere sibi sepulturam ubi vult^c. Haec enim damnificati sumus et rusticitatem maximam fecimus, quam modo cognoscimus recusando sanctam Elisabeth^d, que fuit filia regis Hungarie^e, et recusando comitem Provincie^f, qui fuit pater regine Francie^g et regine Anglie^h, et in loco fratrum Minorum de Aguis, ubi iam habitaviⁱ, sepeliri volebat; et fuerat maximus noster amicus; et Ecclesiasticus dicit VII: *Mortuo non prohibeas gratiam*^j. De sepultura etiam mortuorum multum commendatur Tobias I. Esdras similiter in apocryphis dicit: *Mortuos ubi invenieris, signans commenda sepulcro, et ilabo tibi primam sessionem in resurrectione mea*. Ad^a tertio obiectum dicimus, quod ex privilegiis nobis concessis libere possumus per Dei gratiam ubique confessiones audire. Ad^a quartum dicimus, quia non usurpavimus nobis predicationis officium, quin ipsi possint in ecclesiis suis predicare, si volunt, nec contemnantur a populo, si scientiam et bonam vitam habuerint. Immo magis propter nos populus est talibus assuetus et libentius audit. Sed ipsi met sacerdotes propter malam vitam faciunt se contemni. Ideo dicit Gregorius: *Cuius vita despicitur, restat, ut et predicatio contemnatur*. Idem: *Timere debet qui vult aliis predicare, ne proprio iaculo seipsum percutiat, cum predicatio sine opere contemnatur*. Unde Cassiodorus dicit: *Nichil me docere potest, in quo Bernardus nichil invenio imitandum*. Item Bernardus: *Homo litteratus et non morigeratus est inimicus Dei armatus*. Item Ieronimus: *Perdit auctoritatem docendi, cuius sermo opere destruitur*. Item Prover. XVIII: *Qui mollis est in opere suo, frater est sua opera dissipantis*. Beatus Gregorius papa fecit Dialogorum libros IIII°, in quibus posuit multos sanctos, quia in primitiva ecclesia fuerunt multi sanctissimi viri et per longa tempora post; quod bene figuratum fuit I. Macha. IIII°, ubi dicitur, quod *Iudas elegit sacerdotes sine macula, habentes voluntatem in lege Dei, et mundaverunt sancta*. Si quis modo vellet de illa materia dialogum facere, potius feces inveniret quam sanctos viros, quibusdam viris religiosis exceptis. Quod in secundo libro Machabeorum bene fuit figuratum, ubi dicitur IIII°: *Sacerdotes iam non circa altaris officia dediti essent, sed contempto templo et sacrificiis neglectis festinarent participes fieri palestre et prebitionis eius iniuste et in exercitiis disci. Et patrios quidem honores nichil habentes Græcis*

a) hinc versus novus coeptus, præcedente C minio scripto in c. b) sequitur C atramento nigro scriptum. c) G^a c. d) B^a c. e) sequitur C minio scriptum. f) ita ut præcedit in Vulg.

1) Quod Sal. iam supra f. 333^b dicit; cf. p. 295, n. 6. 2) Andreae II. 3) Rai mundum Berengarium IV. Eadem de hoc comite iam supra f. 333^b, p. 295. leguntur. De quo cf. etiam supra f. 308^a, p. 235. 4) Margaretae. 5) Alienorae. 6) A. 1248. c. Ind. ex. — Sept. 14. Cf. supra f. 333^a, p. 294 sq. 7) Homil. in Eccl. I, 12. Opera ed. Maur. (1705) I, col. 1476; qui locus iam supra f. 383^a, p. 414. allatus est. 8) Idem locus iam supra f. 269^a, p. 144. laudatus est. 9) Idem locus iam supra f. 267^a, p. 140. allatus est. 10) Epist. 69, Opera ed. Vallarsius (Veronae 1735) I, col. 420. 11) Eadem isdem fere verbis Sal. dicit supra f. 255^b, p. 115.

F. 388^b. De defectibus et turpitudinibus quorundam sacerdotum circa divina ministeria.

glorias optimas arbitrabantur. Igitur quorundam sacerdotum propter eorum
malam vitam contemnitur predicatio, quia commixti sunt inter gentes et didicerunt
opera eorum et servierunt sculptilibus eorum, et factum est illis in scandalum. Dominus
etiam discipulis suis dixit Mat. V: Vos estis sal terre; quod si sal evaserit^b, in
quo salietur? Ad nichilum valet ultra, nisi ut mittatur foras et confusetur ab
hominibus. Inveni quosdam sacerdotes dantes ad usuram et facientes pecu-
lium, ut dent spuris suis. Item inveni aliquos tenentes tabernam cum signo cir-
culi¹ vinumque vendentes et totam domum filiis spuris plenam habentes et cum
focaria sua tota nocte in eodem lecto iacentes et in crastinum celebrantes. Et
quando populus communicat, et superabundant hostie consecrate, ponunt eas in
scissuris murorum, id est ipsum dominicum corpus. Et alia turpia multa et auditu
horribilia faciunt, que subitico brevitatis causa. Missalia, paramenta et corporalia
habent indecentia, grossa, nigra et maculata, calices stagnos, rubiginosos et parvos,
vinum pro missa aut agreste aut acetosum. Hostia ad conficiendam usque adeo
parva est, quod vix extra digitos valeat apparere, nec est orbiculata, sed quadrata
et tota ex muscarum stercore maculata. Multe mulieres habent meliores liga-
turas subtellarium, quam multi sacerdotes habeant cingulum, stolam et manipu-
lum, ut vidi oculis meis. Quadam die, dum quidam frater Minor in ecclesia
cuiusdam sacerdotis in quodam festo celebrare deberet, oportuit eum habere cori-
giam focarie sacerdotis cum multis clavibus ibi ligatis; et dumolvebat se frater,
quem bene cognovi, ad dicendum: Dominus vobiscum, populus rumorem clavium
audiebat. Sed non talis fuit cinctura Aaron, de qua habetur Eccli. XLV: Et
circumcinxit^d illum^e tintinabulis aureis plurimis in gyro dare sonitum in incessu suo,
audium facere sonitum in templo in memoriam filii gentis sue. Pro his ergo pre-
dicabo, ut habeant decimas, et pro his cessabo a missis conventualibus celebrandis,
ut possint oblationes habere, quas ita bene expendunt? Absit, absit! Audi etiam,
quid de talibus Dominus mecum sentiat. Dicit enim Iere. V: Nunquid super his
non visitabo, dicit Dominus, aut super gentem huiusmodi non ulciscetur anima mea?
Hoc ipsum imprecatur Iere. Tren. I: Ingrediat^gur omne malum eorum coram te, et
derindemia^h eos, sicut vindemiasti me propter omnes iniquitates measⁱ. Et sic patet
solutio ad quinto obiectum de missis sollempnibus et oblationibus sacerdotum. Ad
quod etiam dicimus, quod nos tenemur ex regula nostra² facere officium secundum
ordinem sancte Romane ecclesie, nec oblationes in missis recipimus. Et detur,
quod nullus secularis veniret ad missas nostras, nichilominus eas sollempniter can-
taremus. Ad sexto nobis malitiose impositum, scilicet quod sumus doniatores,
id est quod libenter mulieres videmus et loquimur dominabus et in familiari collo-
quio sumus cum eis, dicimus, quod verba illorum sunt ista, qui ponunt maculam Eccli. 11. 33.

40 a) di. c. b) nonnulla verba per syllabas vel litteras initiales tantum indicata in c. c) parva
usque adeo corr. usque adeo parva, et ù (est) a Sal. superser. post parva c. d) circumcinxit c.; cinxit
Vulg., sed circumcinxit praecedit r. 9. e) eum Vulg. f) sic c. g) sic et supra p. 336, l. 5; vin-
demia Vulg. h) sequitur et atramento nigro scriptum. i) q (que) corr. q (qui) c.

1) Quo scilicet indicaretur, ut videtur, tabernarium esse clericum tonsum (habentem circum).

2) Reg. secunda cap. 3: Clerici faciant divinum officium secundum ordinem sanctae
Romanae ecclesiae.

F. 385^d. Rationabilis responsio bonorum religiosorum contra mordaces suos, qui nituntur ponere maculam in electis.

Ecc. 11, 33.

F. CCC89^a. De quodam Faventino episcopo, qui fuit strangulatus¹.
De quodam canonico, qui fuit a diabolo suffocatus.

in electis, id est ioculatorum et hystriionum et illorum qui milites de curia appellan-
lantur, qui credunt se ex hoc de suis lasciviis et vanitatibus excusationem habere,
si alios infamaverint. Tunc respondit Matulius et dixit: In veritate dico
vobis, frater Salimbene^a, quod verba sunt Livienensis episcopi et non hystriionum;
qui etiam me vidente surrexit a mensa et accepit Bibliam et ostendit michi in
Ecclesiastico IX. sic scriptum: *Cum aliena muliere ne sedetas omnino nec accumbas*
cum ea super cubitum; et non alterceris cum illa in vino, ne forte declinet cor tuum in
illam, et sanguine tuo labaris in perditionem. Et dicebat, quod vos fratres Minores
et Predicatores to fa die facitis contra istam scripturam, et^b clerici sui consenti-
bant sibi confirmando que dixerat. Tunc respondi et dixi: Livienensis episcopus
talis est, qualem describit Ecclesiasticus XI: *Bona enim in mala convertens in-*
sidiatur et in electis imponit^c maculam. Et ideo subdit: *Attende tibi a pestifero,*
fabricat enim mala, ne forte inducat super te subsannationem in perpetuum. Sed melius
faceret Livienensis episcopus, si illam scripturam opere adimpleret, que dicit Ecc. IX:
Non placeat tibi iniuria iustorum^e, sciens, quoniam usque ad inferos non placebit
impis^d. De clericis vero suis dico, quod ipsi sunt congregatio taurorum in vaccis
populorum, ut excludant eos qui probati sunt argento; nec laudari ab eis desidero^f,
Seneca^g quia Seneca^g dicit: *Tam carum tibi sit laudari a turpibus, quam si lauderis*
ob turpia. Nos et Predicatores sumus pauperes mendicantes, quos oportet de
helemosinis vivere, et inter alias personas, que nobis bene faciunt, mulieres sunt.
iuxta verbum quod scriptum est Ecc. XXXVI: *Ubi non est mulier, ingemiscent^g*
egens. Hoc ideo dicit, quia misericordiores sunt ad pauperibus dandum et magis
compatiuntur afflictis quam viri, qui durioris cordis sunt. Et ideo, quando mittunt
pro nobis, oportet nos ire ad eas vel pro infirmis suis vel pro alia quacumque
tribulatione, quam habent, ut rependamus eis aliquod beneficium, et ne inveniamur
ingrati, quia apostolus dicit ad Colo. III: *Et grati estote.* Nec altercamur cum
aliqua muliere in vino^h, quia secundum constitutionem nostramⁱ in civitatibus
bibere non audemus nisi cum prelati et personis religiosis et dominis terrarum.
Scimus etiam scripturam que dicit Ecc. XLII: *In medio mulierum noli commo-*
raji. De vestimentis enim procedit linca, et a muliere iniquitas viri. Ego autem
cognovi talem episcopum, qui de die in lecto suo denudabat iuvenulam mulierem,
ut eam diu videret et tangeret, et ponebat florinos aureos super corpus illius et

a) Salim b) et cler. sui in loco raso. c) sic Sal. saepe scripsit; imponet Vulg. d) se-
quitur C atramento nigro scriptum. e) iniustorum Vulg. f) desidero a Sal. superer. g) in-
gemiscit Vulg.

1) Iuxta quod in textu dixit Sal. hoc loco suffocatus, in versu sequente strangulatus
scribere debuisset. 2) Immo Martinus Damiensis, Form., honestae vitae 1V, 9, Senecae opera
ed. Fr. Haase III, p. 472; cf. supra f. 370^e, p. 386, n. 3, ubi idem locus allatus est.
3) Cf. supra l. 11. 4) Vide constitutiones ordinis Minorum datas in capitulo Narbogensi
a. 1266, ed. Fr. Ehrle in 'Archiv für Literatur und Kirchengesch.' VI, p. 98: nec bibant
(fratres) in civitate vel villa, ubi fratres morantur, nec comedant nisi cum prelati et ab
dominis terrarum et viris religiosis.

coras, quos postea donabat eidem, et dicebat, quod non erat plus mundus. Et erat senex et *inveteratus dierum malorum*. Et post paucos dies quadam nocte fuit suffocatus a quodam, qui attinebat eidem¹; et totum thesaurum suum, quem reperit, asportavit. Et istius episcopi interfui sepulture. [Iste^a fuit Faventinus episcopus²; cui successit quidam juvenis de ordine fratrum Predicatorum³, qui Padue erat in studio. Qui cum venisset Faventiam, statim consecrationem obtinuit, et fecit largas expensas tam religiosis quam concivibus suis secularibus. Erat enim Faventinus, et omnibus qui voluerunt dedit comedere. Habebat enim thesaurum precedentis episcopi⁴ in domo fratrum suorum; et erat ex parte domni Albergchetti⁵ et quasi violenter et symoniace factus fuit et prece et pretio et medianibus minis; que omnia fuerunt causa destructionis Faventie, quia ex hoc invidia et odio provocata altera pars, scilicet filii domni Akarisii cum sequacibus suis, fecerunt venire Livinenses⁶ et expulerunt de civitate partem contrariam sibi. Episcopus vero iit Bagnacavallum et clausus de nocte morabatur in campanili plebis illius propter timores nocturnos, quia pelli sue timebat; et paucis diebus postea supervixit, et factus fuit alter episcopus⁷, iuxta verbum quod scriptum est: *Fiant dies eius pauci*]. Cognovi etiam^b quendam canonicum, quem diabolus strangulavit, et fuit sepultus in sterquilinio iuxta porcos. Hunc pluries invenerunt in lecto suo cum quadam nobili muliere^c, quam amasiam retinebat, fratres Minores, quando summo diluculo ibant ad eum ad aliquid inquirendum; erat enim iuris peritus. [Iste^d fuit Iohannes de Bondeno⁸ Ferariensi, qui X. annis stetit in ordine fratrum Predicatorum et postea apostatavit et intravit ordinem canonicorum sancti Frigidiani de Luca et cum eis fuit aliquibus annis; postea inde egressus factus est canonicus Ferariensis in matrice ecclesia. Cum autem habitaret in ecclesia sancti Alexii et ibi quandam dominam nobilem, pauperem Paduanam, ab Icilino expulsam, retineret amasiam, inventus fuit in lecto a diabolo sine confessione et viatico suffocatus. Erat autem ecclesia sancti Alexii in vicinia, in qua antiquitus dominus Guilielmus de Markesella habebat palatia sua⁹]. Longum esset, si vellem narrare lascivias et miserias et turpitudines clericorum. Quod necesse non video, quia, sicut dicit apostolus ad Gala. VI: *Unusquisque onus suum portabit*. Et prima ad Cor. dicit III: *quod unusquisque propriam mercedem accipiet secundum suum laborem*. Et ad Ro. XIII. dicit, quod *unusquisque nostrum pro se rationem reddet Deo*. Et in secunda ad Cor. V. dicit, quod *omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi*.

a) unciis inclusa in marg. inferiore folii 388. a Sal. post suppleta sunt. b) 7 (etiam) a Sal. superser. c) m mte c., prius u. expunctum. d) unciis inclusa in marg. inferiore a Sal. post suppleta sunt.

1) Cf. supra p. 421, n. 4. 2) Iacobus III. de Petrella, qui obiit a. 1273. Dec. 26/7. Cf. Petri Cantinelli Chron. ad a. 1274, Rerum Ital. SS., Nova ed. XXVIII, 2, p. 18: in die mane festivitatis sancti Iohannis evangeliste, que est immediate post festum nativitatis Domini, inventus est mortuus in camera dominus Iacobus de Petrella episcopus Faventinus, quem suffocaverunt familiares sui. 3) Theodericus II. a. 1274—1281. 4) Quem tamen Sal. supra l. 3. 4. asportatum esse dicit. 5) De Manfredis. 6) Quod factum est, cum a. 1274. Iun. 2. Lambertucii e civitate Bononiensi expulsis essent et Forlivium se recepissent. Cf. supra f. 362^v, p. 370. 7) Vicianus de Aretio a. 1282. 8) Bondeno (circ. Ferrara), quod Ferrariense dicit Sal., ut idem ab aliis locis eiusdem nominis distingueret. 9) Cf. Riccobaldi Pomerium. c. 95, Muratori, SS. IX, col. 125: Eius Guilielmi (de Marchesella) habitatio fuit Ferrarie parochia sancti Petri secus Padum; Chron. parva Ferrar., ib. VIII, col. 480: in parochia sancti Petri; . . . Adelardi, ex quibus fuit Guilielmus de Marchesella.

F. 389^b. Hic castitas commendatur.F. 389^c. De obitu domni Philippi archiepiscopi Ravennatis.

ut referat unusquisque propria corporis, prout gessit, sive bonum sive malum'. Cum igitur hec omnia perorasset, dixit Matulinus: 'Optime solvistis questiones meas. Amodo habeo vos et Predicatores excusatos et ero defensor vester contra sacer-
 5 dotes et clericos, qui vos calumniari nituntur. Videtur enim michi, quod invidia et malivolentia incitat eos adversum vos, sicut principes sacerdotum, scribe et Pharisei ex invidia moti sunt contra Christum et occiderunt eum. Quibus impre-
 10 catur Iere. XVIII^a, cum Deo dicit: *Ne propitius iniquitati eorum, et peccatum eorum a facie tua non deleatur. Fiat corrupes in conspectu tuo, in tempore furoris tui abutere eis*'. Dixi autem Matulino: 'Quinque annis habitavi in civitate Ravennae, nec unquam domum domni Marchi Michaelis intravi, qui est unus de maioribus et nobilioribus et ditioribus civitatis illius'. Et dixit michi: 'Ego centies intravi et comedi cum eo^a. Et aio ad eum: 'Quis ergo est maior donator, tu vel ego?' Et dixit: 'Video, quod ego. Et conclusistis michi et scie-
 15 cum michi dixistis, nec habeo amplius quid respondeam^a. Et^b dixi Matulino: 'Dominus in evangelio dicit Mat. V^a: *Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, iam necatus est eam in corde suo*. Et beatus Iob dicit XXXI^a: *Pepigi fedus cum oculis meis, ne cogitarem quidem de virgine*. Et beatus Gregorius dicit²: *Non licet aspicere quod non licet concupiscere*. Apostolus similiter dicit I. ad Cor. VII^a: *Bonum est homini mulierem non tangere*. Ecclesiasticus quoque dicit XIII^a: *Qui tetigerit*
 20 *vicem, inquinabitur ab ea*. Ideo dicit sapiens Prover. V^a^c: *Qui ingreditur ad mulierem proximi sui, non erit mundus, cum tetigerit eam*. Dominus etiam castitatem precepit, eum dixit Luc. XII^a: *Sint lumbi vestri precincti*. Quod exponit beatus Gregorius Gregorius^d, dicens³: *Lumbi enim precingimus, cum carnis luxuriam per continentiam*
 25 *coartamus*. Apostolus etiam in prima ad Timotheum V^a castitatem precipit, eum dicit: *Teipsum castam custodi*^e. De castitate similiter Judith commendatur, cui a presbiteris dicitur XV^a: *Confortatum est cor tuum, eo quod castitatem amaveris et post*
 30 *viram tuam alterum nescieris*^e. Cum igitur non ignoremus hec omnia, non sumus donatores, ut amici nostri nobis impendunt, sed sumus filii sanctorum et servi Dei³ altissimi et vitam illam expectamus, quam Deus daturus est his qui fidem suam nunquam mutant ab eo'. Quid plura? Usque adeo Matulinus factus est meus amicus, ut semper invenirem eum paratum ad servitia impendenda^a. Sed nec ipse aliquid perdidit inde, quia dedi sibi uxorem filiam cuiusdam Ferariensis, qui habitabat Ravennae, ex qua habuit magnam dotem, adiutantibus apud marchionem⁴ domno
 35 Guidone de Polenta et domno Adhegerio^f de Fontana. Confitebatur enim mecum pater puelle in illa infirmitate, de qua mortuus est, et ipso volente et consentiente

a) sequitur C atramento nigro scriptum. b) penna mutata. c) sic e. pro VI, sed supra p. 258, l. 8. VI. d) G. c. e) sequitur C minio scriptum. f) sic, ut habet e., hoc nomen nunquam scribitur in tabulis pro Adhegerio.

1) Inter a. 1264. et 1269, ut videtur, non continuo (cf. supra p. 166, n. 4. et p. 267, n. 1) et iterum a. 1273. Aug. (cf. infra f. 410^{a-b}, et quae ibi adnotari). 2) Moralium in Iob l. XXI, § 4, Opera ed. Maur. (Parisii 1705) I, col. 679, ubi: quia intueri non decet quod non licet concupisci. Idem locus iisdem verbis iam supra f. 322^a, p. 269, allatus est. 3) Haec verba Gregorii In Evang. l. I, hom. 13. supra iam bis f. 317^a, 322^b, p. 258, 269. 4) a Sal. ad eundem versum Bibliae allata sunt. 5) Quorum

F. 389^d. De fratre Thoma de Papia, ministro Tuscie.

fecei hoc totum. Et dixit michi pater puella: 'Frater Salimbene^a, retribuatur vobis Dominus, quia filia mea remansisset in taberna post mortem meam et forte facta fuisset meretrix, nisi vos fuissetis, qui maritastis eam. Iam letus moriar, ex quo constat michi, quod filia mea bene est maritata'.

Iam^b nunc ad principalem materiam redeamus^c. Igitur dominus Opiço Parmensis episcopus clericos suos multum tenebat sub baculo et ordinem fratrum Minorum diligebat et pro eis contra mordaces pugnabat^d. Idem fecit dominus Philippus archiepiscopus Ravennas^e. Qui cum multas pugnas fecisset et multas victorias habuisset, factus iam senex et antiquus^d dierum, infirmatus est infirmitate, de qua mortuus est^f. Et volens mori in terra sua^g faciebat se portari in quodam lecto ligneo a XX hominibus, decem et X succedentibus^h sibiⁱ. Et cum fuit Imole^l, voluit esse in loco fratrum Minorum, et ego tunc temporis habitabam ibi. Et totum refectorium concessimus sibi. Et non fuit nobiscum nisi una die^k. Cum autem esset Pistorii, misit pro fratre Thoma de Papia, qui erat notus et amicus suus ab antiquis diebus, et confessus est secum et ordinavit bene eum de salute anime sue. Et sic quievit in pace^m, sepultus in ecclesia fratrum Minorum de Pistorioⁿ. Fuit autem frater Thomas de Papia sanctus homo, et bonus et magnus clericus et lector in theologia Parme et Bononie et Ferrarie multis annis.

Antiquus^o erat in ordine fratrum Minorum, sapiens et discretus et vir boni et

a) Salim b) nunc c) sequitur c. minio scriptum. d) antiq. e) sequitur c. atramento nigro scriptum. f) succedentibus e. g) Antiq. c.

alter fuit Ravennas, alter Ferrariensis. Quod factum esse apparet, antequam illi de Fontana ex civitate Ferrariensi a. 1273. expellerentur. Cf. supra p. 168, n. 2. Cum a. 1273. Sal. iterum Ravennae fuerit, qui supra p. 428, l. 11. dicit se iam antea quinque annis Ravennae fuisse, coniecit potes hoc a. 1273. factum esse. 1) Scilicet ad ea quae dixerat f. 378^c, supra p. 403, ubi 'principalis materia' est de legatis curiae Romanae in Lombardia. 2) In districta scilicet Pistorii, ut supra f. 373^e, p. 398. dicitur et ut hoc loco apparet, cum infra Philippus Pistorii sepultus esse dicatur, licet supra f. 241^d, p. 83. is de Luca vel de Pistorio fuisse tradatur, etiam supra f. 286^d, p. 181. Lucensis dicatur. 3) Cf. tabulam datam Bononiae a. 1270. Sept. 3. apud Amadesium, in *actist. Ravenn. chronotaxim disquis.* III, p. 195, nr. 55, et (M. Sarti), *De claris archiepympa. Bonon. profess.* I, 2, p. 104 sq., edd. C. Albicinius et C. Malagola II. p. 57 sqq., nr. 35: Cum ven. pater dom. Philippus . . . archiepiscopus sit corporea infirmitate gravatus et pro sui salute intendat, eum quod oporteat, ad partes Tuscie, in quibus ortum assumpsit, personaliter se conferre, eo quia earum parciuum aerem et situm eius egritudo requirit. Ut igitur sanitatem recuperaret, non, ut Sal. dicit, ut in patria moreretur, in Tusciam profectus est. Nam patriae aerem aegrotis salubrem esse tunc credebatur; cf. supra f. 386^e, p. 420. 4) Cum Philippus Bononiae Sept. 3. in itinere Tuscie fuerit (cf. n. 3), Imolae aut Sept. 2. aut paucis diebus ante eum fuisse potest. 5) Obiit a. 1270. inter Sept. 9. et Oct. 21; cf. Amadesius l. l. III, p. 53. 2. Clemens IV. papa quidem a. 1268. Jul. 30. rumore accepit Philippum iam tunc mortuum esse; Amadesius l. l. III, p. 199, nr. 56, 3 (Potthast nr. 20430; Ed. Jordan, *Registes de Clement IV.* p. 275, nr. 712), neque tamen dubiam est, quin hic rumor falsus fuerit. 6) Falsum igitur est quod prius credebant (Ughelli-Coléti, *Italia sacra* II, p. 380 sq.; Amadesius l. l. III, p. 51; Cappelletti, *Le Chiese d'Italia* II, p. 135 sq. etc.) eum in ecclesia Cisterciensium Ferrariae sepultum esse. Ille Philippus Fontana a. 1274. mortuus, cuius tabula sepulchralis ibi inventa est (sine titulo archiepiscopi), alius homo fuisse videtur de gente Ferrariensi illorum de Fontana.

sani consilii. Familiaris homo fuit, alacer, humilis atque benignus et Deo devotus et predicator graciosus atque sollempnis^a. Multis annis minister provincialis fuit in Tuscia. Cronicam magnam¹ fecit, quia multum abundabat et erat prolixus. Fecit etiam tractatum sermonum^a. Fecit similiter magnum opus in theologia et multum diffusum, quod pre sui magnitudine Bovem appellavit. Provinciam Tuscie ad bonos mores reduxit. Multum fuit amicus meus, quia multis annis in conventu Ferariensi² habitavi cum eo. Cuius anima per misericordiam Dei requiescat in pace!³ Amen.

Porro dominus Philippus archiepiscopus Ravennas, qui fuit legatus domni pape, cum esset in villa que appellatur Argenta iuxta Padum et deambulare per palatium suum, ibat cantando aliquod responsorium vel antiphonam ad laudem virginis gloriose ab angulo palatii ad alium angulum, et in quolibet tempore estivo bibebat, quia in quolibet palatii angulo enghestariam optimi et precipui vini habebat in frigidissima aqua. Fuit enim magnus potator et aquam in vino nolebat, propter quod, et tractatum Primatis, quem fecit de non miscenda aqua vino, optime diligebat, quem forte in hoc libro ponemus causa solatii ad noticiam aliquorum^a. Verumtamen sciendum est, quod aqua valde utilis est in vino propter multa, quia vinum limphatum non ledit caput nec rodit stomachum nec facit fetidum os nec impedit linguam nec inebriat nec facit verbosum, nec provocat opus venereum, quia venter merito estuans, ut dicit Ieronimus⁴, cito spumat in libidine. Ducit preterea aqua vinum ad tales corporis partes, ad quas per se non iret. Eccli. XXXI⁵:
Sanitas est anime et corporis sobrius potus. De hac materia in fine secundi libri Machabeorum sic habetur: *Vinum semper bibere aut semper aquam contrarium est, alternis autem uti delectabile.* Hinc apostolus in prima ad Timotheum dicit V⁶:
Noli adhuc aquam bibere, sed modico vino utere propter stomachum tuum et frequentes tuas infirmitates.

Incipit^d tractatus Primatis de non miscenda aqua vino⁵.

Proemium. *Denudata^a veritate succinetaque brevitate ratione varia dico, quod non copulari debent, immo separari que sunt adversaria. Cum in scypho reponuntur, vinum aqua coniunguntur, sed talis conunctio non est bona, nec laudari debet, immo muncupari melius confusio.*

a) sequitur C minio scriptum. b) folio 390. pagina recta et paginae versae superior pars non in binas columnas divisae sunt, sed lineae per totas paginas tractae. c) corpori Vulg. d) linea minio ducta sub Inc. — vino in c. e) omnium stropharum prima littera minio picta.

1) Illam, cuius magna pars SS. XXII, p. 483 sqq. edita est. Nam hunc Thomam eius auctorem esse bene monuit E. Wükelmann, 'N. Archiv' VII, p. 641. 2) In quo Sal. a. 1249. c. Iul. Aug. — 1256. post mensem Maiam habitavit. Et ipse Thomas dicit se a. 1253. in Romania fuisse, SS. XXII, p. 483. n. 7. 3) Cum haec haud multo post diem Iun. 23. a. 1284. scripta sint (cf. supra f. 382^v, p. 412), Thomus obiit inter a. 1280 (cf. SS. XXII, p. 484) et 1284. Iun. 4) Epist. 69, Opera ed. Vallarsius (Veronae 1735) I, col. 421; Decr. Gratiani I, Dist. 35, c. 5. 5) Hoc carmen editum est ex cod. S. Germani nr. 376. sac. XIII. ab Edéstand du Ménil, 'Poésies inédites du moyen âge' (Paris 1854) p. 303—313. Priores 23 versus exstant inter Carmina Burana ed. Schmeller p. 232 sq., nr. 173 = Iac. Grimm in 'Philol. u. hist. Abhandl. d. kgl. Akad. zu Berlin' 1843. p. 230 sq. Disposui versus, sicut

- Vinum loquitur contra aquam dicendo. 5. *Vinum sentit aquam secum, dolens inquam^a: 'Quis est^b mecum ausus te commingere?^c*
Eri, surge, vade foras! non eodem loco moras debes mecum^d facere.
Super terram debes teri et cum terra commisceri, ut in latum transeas.
 6. *Vilis et inuerecunda^d prima^e queris, ut inuicida mundi loca subeas.*
Mensa per te non ornatur, nullus homo fabulatur in tui presentia,
 10. *Sed qui prius est iocundus, ridens et verbo facundus, rumpit nunc silentia.*
 10. *Cum quis de te forte potat, si sit sanus, tunc egrötat, conturbat^f precordia.*
Venter tonat, surgit ventus, qui inclusus, non ademptus multa dat supplicia.
Quando venter est inflatus, tunc diversos reddit flatus ex utroque gutture.
 16. *Et cum ita dispensatur ventus^g, aer perturbatur a corrupto murmure.*
 Aqua contra vinum dicit. 15. *Aqua^h contra surgit ita: 'Tarpis licet tua vita cumⁱ magna miseria.*
Qui sunt tui potatores, vitam perdunt atque mores, tendentes ad vitia.
Tu scis linguas impetire, titubando soles^k ire tua sumens basia,
 20. *Verba recte non discernens, centum putas^l esse cernens duo luminaria.*
 20. *Et qui tuus est amator, homicida, fornicator, Davus, Gesta^m, Biria:*
 20. *Tales tibi famulantur, tales de te gloriantur tabernali curia.*
Propter tuiⁿ pravitatem nullam habens^o libertatem domos lenes parvulas.
 25. *Ego magna sion in mundo, dissoluta me diffundo per terre particulas^p.*
Potum dono sitienti et salutem sum querenti valde necessaria,
Quae adrecho peregrinos tam remotos quam vicinos ad templi palatia.
 Vinum respondet, contra aquam dicit. 25. *Vinum hec: 'Te plenam fraude probas esse tali laude: verum est, quod suscipis*
 30. *Nares, post hec intumescis, dum franguntur, non quiescis, et sic cas decipis.*
Qui non potest hunc potare et te totam desiccare, tendit ad pericula.
Tibi credens sic declinat, ita per te peregrinat ad eterna secula.
 35. *Ego deus, hoc^q testatur, istud^r Naso: per me datur cunctis sapientia.*
 30. *Cum non potuit me magistri, sensu carent, et ministri non frequentant studia.*
Non a falso potest verum separari^s, nisi merum me potare nititur.
Claudus currit, cecus videt, egens surgit, deflexus ridet^t, per me mutus loquitur.

46. a) sic (vii) c.; lege inquit, ut edd. habent. b) te mecum ausus est edd. c) non signum interrogationis, sed punctum in c. d) inuerecunda e. e) lege rimas, ut edd. habent. f) lege conturbas, ut edd. habent. g) venter edd. h) pena mutata. i) lege in, ut edd. habent. k) lege solet, ut edd. habent. l) lege putas, ut edd. habent. m) lege Gesta, ut edd. habent. n) tuam edd. o) habes edd. p) porticulas c. q) et ed. r) illud ed. s) lege separe, ut ed. habet. t) surdus audit, mens subridet ed.

Sal. in codice suo eos scripsit, qui binos versus, quorum extremæ sillabæ consonant, unco coniunxit. Ex multis variis lectionibus editionum eas tantum attuli, quibus Sal. lectiones corruptæ corriguntur, aut quæ his præferri possent. Sed hic solus sæpe veram lectionem præbet et solus v. 37. habet.

*Per me senex iuvenescit, per me^a ruit et senescit iuvenum lascivia.
Per me mundus reparatur, per te nunquam generatur filius vel filia.*

Aqua re- 35 *Aqua dixit: 'Tu es deus, per quem iustus homo reus, malus peior,
spondet^b. pessimus.*

*Verba facis semiplena balbutire cum lagena, si sitiens^c Didimus.
Excreetur tale nomen, limes fraudis et acumen, fons, origo criminis.
Quid^d est boni novercatur, quod est terris se furatur^e per adventum
fluminis.*

Ego loquor veritatem: dono terris ubertatem, per me vernant omnia.
40 *Cum non pluit, exarescunt herbe, fruges, et marcescunt flores atque
folia,*

*Mater tua tortuosa^a nunquam surgit fructuosa, sed omnino sterilis,
Sua coma demodata serpit humi desiccata, rana fit et fragilis.*

Fames terras comitatur me cedente, perhorbatur deflens omnis populus.

*Pro me Christo Christianus; tam Iudeus quam paganus preces fundit
seculus.* 15

Vinum re- 45 *Vinum ait: 'De te, fanis! te collaudas verbis vanis: alibi te
spondet^b. vidimus.*

*Universis cum sis nota talis^f et immunda tota, credis, quod non
novimus?* 20

*Cum^g fex rerum es sentina, que descendunt in^h latrina suscipis, que
taceo,*

*Sordes, feces et venena, cineta rapis ut efrenaⁱ, que narrare ne-
queo^j.*

'Sermo tuus non me ledet, tamen turpis male sedet ore dei ratio. 25

50 *Ultra passa nolo ferre, nolo virus nec^k sufferre, sed a me prociō.*

*Vinum ad hec: 'Exorata^l verba sint^m post terga data, non exclu-
duntⁿ vitium.*

Multi ferre te viderunt sordes, que non^o perierunt per diei spatium.

Audiens hec obstupescit aqua, deflens obmutescit, geminat suspiria. 30

*Vinum clamat: 'Quare taces? Patet res^v, non ita^q iaces rationis
nescia.*

55 *Ego quidem^r disputator, huius cause terminator, omni dico populo:*

Qui est miscens, excreetur et a Christo-separctur in eterno-seculo!

Amen. 35

a) lege te, ut ed. habet. b) B e., quod Sal. saepe pro respondit scripsit. Supra p. 431, l. 28. 29.
BdZ = respondet. c) sic fit sciens ed. d) Quod est bonum ed. e) et quod terris separatur ed.
f) vilis ed. g) lege Tu fex rerum et sent. cum ed. h) de ed. i) sic e.; effrena ed. k) nae ed.
l) sic e., signo compendii super o eraso, ubi exorata (exorrata) fuisse videtur; lege Exornata cum ed.
m) sunt ed. n) excludis ed. o) Multi saepe te biberunt, qui per sordes ed. p) Iam patet ed. 40
q) lege quod victa cum ed. r) praeacus ed.

1) Sal. omisit semistropham, ex qua patet sequentia (v. 49. 50) ab aqua dici:

Aqua surgit, se defendit
atque vinum reprehendit
de turpi colloquio:
'Quis vel qualis sit, iam patet,
iste deus, et non latet
tali vaticinio'. 45

F. 390^a. De morte domni Urbani pape quarti.
F. CCCXCI^a. De magistro Martino Mantuano episcopo.

Quodam tempore dominus Phylippus archiepiscopus Ravenne in villa Argente de voluntate sua ita morabatur clausus in palatio suo occasione anarchionis Hestensis et marchionis Pelavicini, cum quibus in discordia erat, quod ad se intrare neminem permittebat, exceptis familiaribus et ministrantibus sibi paucis^b. Erat autem quidam Pisanus magister in gramatica nomine Peregrinus, bonus homo et sanctus, qui cum archiepiscopo morabatur et pueros in Argenta docebat. Hic erat notus meus et omnes fratres Minores intime diligebat. Cumque ministraret michi in prandio in domo archiepiscopi inferius iuxta Padum, quia noviter veneram de Ravenna, dixi sibi: 'Magister Peregrine, libenter loquerer cum archiepiscopo, si permetteret me intrare, quia dicerem sibi nova'. Et dixit michi magister Peregrinus: 'Dicatis michi illos rumores, et ego referam sibi, quia nullum nisi de familia patitur ad se ingredi'. Tunc dixi sibi: 'Dominus papa Urbanus quartus ultimum diem clausit'. Cucurrit et reculit archiepiscopo que dixeram sibi. Qui gavisus est, quia sperabat habere papatum, tum quia legatus erat et homo famosus et magni nominis, et qui multum pro ecclesia laboraverat, tum etiam quia in Toletana urbe magister nigromantie predixerat sibi, quod in ecclesia magnus esset futurus. Auditis ergo rumoribus de papa defuncto misit michi exenium de piscibus marinis mediam turtam. Et dixit iuvenis dapifer, exenii portitor: 'Dominus meus mittit vobis de prandio suo et mittit dicendo, si vere creditis, quod mortuus sit papa. Erant autem ibi tres vel IIII alii de familia, qui ad audiendum venerant'. Tunc dixi: 'Certissime scio, quod mortuus est, et vacat papatus'. Quod cum retulissent Romani pontificis inquirendo. Cumque in respondendo gravarer, dixi archiepiscopi nuntiis: 'Vultis, quod de ista materia paucis et breviter expediam vos?'. Et dixerunt: 'Ita, pater'. Tunc dixi eis: 'In illa navi, que est in Pado, est quidam frater Minor infirmus, qui in IIII diebus venit Ravennam de curia et interfuit sepulture papali, et referet vobis omnia que desideratis audire'. Festinaverunt igitur et audiverunt ab eo, et ego comedi in pace cum socio meo. Et cum pervenimus Ferariam cum fratre infirmo, tota civitas plena erat de morte Romani pontificis, quia quod archiepiscopus a nobis habuerat Ferariam miserat, volens inde habere honorem, si primus videretur relator.

Post hunc factus fuit legatus magister Martinus de Parma ad predicandum crucem et ad ordinandum illos qui crucem predicarent et homines crucesignarent in succursum Terre Sancte. Hic fuit nutritus in casali illorum de Puglesio de Parma. Hunc papa Innocentius quartus fecit episcopum Mantuanum. Et fuit curialis homo, humilis et benignus et liberalis et largus. Libenter dabat come-

a) abhinc folii 390. paginae versae pars inferior in duas columnas divisa est. b) sequitur C atramento nigro scriptum. c) sequitur C minio scriptum. d) penna mutata, littera initiali P minio picta.

1) Opizonis II. 2) A. 1264. Oct. 2. 3) Cf. supra f. 377^a, p. 401. 4) Supra f. 373^a, p. 394. 5) Scilicet Perusio. Haec igitur Oct. 6. vel 7. facta videntur esse. 6) Hic non legatus apostolicus fuit, sed tantum litteris Urbani IV. papae datus a. 1263. Oct. 4. J. Guiraud, 'Registres d'Urban IV', 'Reg. ord.' I, p. 226, nr. 466, ei commissum est, ut crucem in Lombardia et in marchia Tervisina et Romaniola praedicaret. 7) A. 1252. Maii 31, Potthast nr. 14616. Qui obiit a. 1268. Jul. 24.

dere aliis curialiter et decenter, et erat magnus potator. Largas expensas fecit Mantue fratri Rigaldo¹ et toti familie sue, cum transisset per eum eundo ad curiam. Et misit ante eum senescalcum suum volens sibi facere expensas usque Bononiam. Sed frater Regaldus² hoc non est passus, quia dixit, quod de medietate reddituum suorum poterat splendide vivere et decenter cum tota familia sua, et aliam medietatem habebat superfluum. Et habebat LXXX³ equitaturas in illo itinere et decentem familiam. Et cum comedit Ferrarie in civitate⁴, tenuit secum ad comedendum IIII⁵ fratres Minores, qui ierant ad visitandum ipsur⁶. Et habebat ante se super mensam duas magnas concas argenteas, in quibus pro pauperibus ponebantur cibaria. Et portabat dapifer semper duo fercula de quolibet ciborum genere secundum diversitates ciborum et ponebat ante fratrem Rigaldum. Ille vero unum ferculum retinebat sibi, de quo comedeat, aliud vero pro pauperibus refundebat in concas. Et sic faciebat de qualibet appositione et diversitate ciborum. Erat autem frater Regaldus ex ordine fratrum Minorum et Rotomagensis archiepiscopus et unus de maioribus clericis de mundo. Magister cathedratus fuit Parisius et multis annis legit theologiam in domo fratrum. Optimus disputator fuit et graciosus sermocinator⁷. Opus fecit super Sententias. Amicus fuit regis Francie sancti Lodoici, qui etiam laboravit pro eo, ut archiepiscopatum Rotomagensem haberet⁸. Ordinem fratrum Predicatorum multum dilexit sicut et ordinem fratrum Minorum, de quo erat, et fuit eorum benefactor. Turpis erat in facie, sed graciosus in moribus et operibus suis. Sanctus homo fuit et Deo devotus et bene finivit vitam suam⁹. Cuius anima per misericordiam Dei requiescat in pace! Fratrem germanum habuit in ordine, pulchrum hominem et magnum clericum, qui dicebatur frater Adam li Rigalde¹⁰. Ambos pluries vidi et in diversis locis⁶.

Porro magister Martinus, natione Parnensis, Mantuanus episcopus et domni pape legatus, pro negotio sibi imposito venit Ravennam et hospitatus est in monasterio sancti Iohannis evangeliste, quod condam Galla Placidia imperatrix fieri fecit⁷. Et cum habitarem Ravenne⁸, ivi ad visitandum ipsum, quia amicus erat fratris Guidonis Ade, fratris mei, qui in ordine fratrum Minorum vitam suam finivit. Cumque cum episcopo et legato starem ad fenestram palatii, post multam precedentem aliam sessionem, interrogavit me, ubi esset locus fratrum Minorum. Tunc ostendi sibi locum, ubi erat magna ecclesia⁹ et magnum campanile^d ad modum turris magne, et dixi sibi: 'Illum locum dedit nobis dominus Philippus archiepiscopus Ravenne¹⁰, quia multum diligit ordinem fratrum Minorum et liberalis est nobis^e'. Tunc dixit episcopus: 'Benedicatur ipse, quia bene facit et sapienter. Dicit enim Ecclesiasticus IIII¹: *Congregationi pauperum affabilem te facito*. Et

a) sic h. l. et paulo post l. 15, ut in inscriptione columnae. b) sequitur C atramento nigro scriptum. c) rotomage, a Sal. superscr. se c. d) campanile c. e) sequitur C minio scriptum.

1) Odoni Rigaldo. 2) Quot a. 1254. Febr. 19. factum est, cum Sal. Ferrariae a. 1249 —1256. morabatur. Cf. 'Journal des visites pastorales d'Evêque Rigault, arch. de Rouen, publié par Th. Bonnin', Rouen 1852, p. 179. 3) A. 1248. mense Martio. 4) Obiit a. 1275. Jul. 2. 5) Qui saepe a. 1251—1268. occurrit in 'Journal' n. 2. dicto p. 144—607. et App. p. 655—674. 6) Odonem Rigaldum vidit a. 1248. Iun. Senonibus (supra f. 302^a, 303^a, p. 222. 224), secundo Ferrariae, ut videtur. 7) Cf. Agelli Liber pont. ecd. Rav. c. 27. 42, SS. Lang. p. 291. 307. 8) Inter a. 1263. Oct. et 1264. Oct. hoc factum esse videtur, Urbano IV. vivente. 9) S. Petri Maioris. 10) A. 1261. Ian. 4; cf. supra f. 376^a, p. 399.

iterum Eccli. XII. *Si bene feceris, scito, cui feceris, et erit gratia in bonis tuis multa.* *Bene fac iusto, et invenies retributionem magnam, et si non ab ipso, certe a Deo.* Et addidit episcopus: *Et creditis vos, frater Salibene,* quod nos episcopi possimus salvari, qui sumus in tot laboribus et sollicitudinibus et anxietatibus occasione subditorum et gregis nobis commissi, nisi vos religiosi, qui familiariter estis Deo coniuncti, adjuvetis nos cum cassis et caputiis vestris? Tunc volens confortare episcopum dixi sibi: *Sapiens in Prover. dicit XV: Cor gaudens exhilarat faciem, in merore animi deicitur spiritus.* Item Prover. XII: *Meyer in corde viri humiliabit eum,* et sermone bono letificabitur. Beatus Bernardus in expositione Canticorum multa bona pro episcopis dicit, reprimendo religiosorum temerarium iudicium contra eos. Dicit enim: *Fratres, reveramur episcopos, sed vereamur labores eorum. Si labores pensamus, non affectamus honores. Agnoscamus impares vires nostras, nec delectemur molles et femineos humeros virorum supponere sarcinis, nec observemus eos, sed honoremus. Inhumane nempe eorum redarguis opera, quorum onera refugis. Temerarie obiurgat virum de pretio reverentem mulier nens in domo. Dico enim: Si is qui de claustris est eum qui versatur in populo interdum minus districte minuse circumspecte esse agere deprehenderit, verbi gratia: in verbo, in cibo, in somno, in visu, in ira, in iudicio, non ad indicandum confestim prostiat, sed meminerit scriptum: "Melior est iniquitas viri quam bene faciens mulier". Nam tu quidem in tua custodia vigilans bene facis. Sed qui iuvat multos, et melius facit et virtuosus. Quod si implere non sufficit absque aliqua iniquitate, id est absque quadam inequalitate vite et conversationis sue, me nemo, quia "caecitas operit multitudinem peccatorum".* Hee dicta sunt contra geminam temptationem, qua sepe viri religiosi episcoporum vel ambire gloriam vel excessus temere iudicare diabolicis instigationibus incitantur. Igitur cum hec omnia recitasset, dixit episcopus: *Retribuat vobis Dominus, frater Salibene, quia optime confortastis me. Revera, sicut dicit Ecclesiasticus XXXII: vos estis vir consilii, qui non disperdet intelligentiam.*

Post istum missus fuit in Lombardiam alius legatus, quidam cardinalis, qui fuerat archiepiscopus Embronicensis, de quo quia superius dixi, hic tacendum videtur, hoc excepto, quia, cum esset bonus cantor et bonus clericus, et placuisset sibi alleluia beati Francisci, scilicet *O patriarcha pauperum*, voluit transformare sub eodem cantu ad honorem virginis gloriose, faciens versum talem:

*O consolatrix pauperum
 Maria, tuis precibus
 auge tuorum numerum
 in caritate Christi!
 Quos tu de mortis manibus,
 per filium humilimum,
 mater, eripuisti.*

[Item hic composuit Summam que dicitur Copiosa.]

Post istum missus fuit quidam capellanus legatus a domno papa, qui voluit habere milites a qualibet civitate in adiutorium regis Karoli contra Manfredum

a) sic et supra p. 257, l. 4; Domino vulg. et sic supra p. 407, l. 6. — Sequitur C atramento nigro scriptum. b) sic h. l. c. c) sequitur C minio scriptum. d) sic et supra p. 147, l. 2. et p. 421, l. 28; illum vulg. et sic supra p. 346, l. 9. e) penna mutata. f) B. c. g) cōspecte c. h) cibo (?) corr. ubi c. i) sequitur C atramento nigro scriptum. k) littera initialis P minio picta. l) sic c. m) unci inclusa in infer. marg. alio atramento a Sal. suppl.

1) In Cantica sermo 12, § 9, Opera ed. Mabillon I, col. 1306. 2) Henricus episcopus Ostiensis. Qui a. 1259, antequam cardinalis esset, fuit legatus in marchia Trivisina; Rolandin. Patav. XI, 11, SS. XIX, p. 132; Epist. pont. sel. III, p. 464, nr. 503. 3) F. 344^b, p. 323. 4) Quod ineditum affert Chevalier, Repert. hymnolog., Suppl. nr. 30808 (III, p. 436). 5) Editum a Mone, Lat. Hymnen des Mittelalters II, p. 213, ad nr. 493. 6) In decretales scilicet, ab editoribus dicta Ostiensis, saepe typis excusa. 7) Gaufridus de

1266. filium Friderici. Et bene dederunt sibi Lombardi et Romagnoli certam militum
 1265. quantitatem, qui habuerunt victoriam de Manfredo, pugnante Karulo et exercitu
 Gallico dimicante. Cum autem legatus ille pro militibus Faventiam advenisset,
 congregavit fratres Minores et Predicatores in camera Faventini episcopi¹, qui erat
 ibi cum canonicis suis; et ego similiter interfui et audivi que dixit. Et paucis
 expedivit nos more Gallicorum, qui breviter dicunt, et non more Cremonensium,
 qui in multiloquio delectantur². Vituperavit enim Manfredum et coram nobis
 multipliciter diffamavit. Postea dixit, quod exercitus Gallicus celeriter veniebat.
 Dec. 25. Tertio dixit, quod negotium, pro quo ibant, cito cum victoria bonum finem haberet.
 Et ita fuit, quamvis ex auditoribus truffatorie aliqui deriderent dicentes: 'Ver, ver,
 cum bon bâton', id est cum bonis baculis Gallici habebunt victoriam.
1266. Post^b istum missus fuit quidam alius capellanus legatus³ in Lombardiam,
 qui valde bene scivit introducere Cremonenses in Cremonam qui ex parte ecclesie
 erant extra, et diu exulaverant expulsi et vagabundi. Sagaciter etiam expulit
 1267. Bosium de Dovaria et Pellavisinum et abstulit eis Cremona dominium⁴, quod diu
 tenerant, et multa mala fecerant. Intranses vero Cremonenses qui erant ex parte
 ecclesie reddiderunt eis vicem pro vice destruendo turres et domos eorum et palatia
 et occupando terras et possessiones eorum more Lombardico.
1278. Post^b istum missus fuit legatus cardinalis⁵ Latinus quidam iuvenis et maci-
 20 lentinus^c, qui erat ex ordine fratrum Predicatorum, quem papa Nicholaus tertius
 fecerat cardinalem⁶ et legatum ob gratiam parentele^a. Iste legatus turbavit
 27. 302. mulieres cum constitutionibus suis. In quibus ordinavit, quod mulieres longas
 caudas vestium non haberent, in quibus prius multum fuerant vitiose. Ordinavit
 etiam, quod quelibet mulier velato capite deberet incedere⁷. Specialiter autem⁸
 1279. dominas de Bononia gravissime perturbavit, auferens eis quoddam signum pompe
 et inanis glorie, quod portabant super scapulas ad mantellum, quod regolium vul-
 gariter appellabant.
1283. Fuit^d post supradictos dominus Bernardus, natione Provincialis, Romane curie
 cardinalis⁸ et in Lombardia et Romagnola legatus. Hic missus fuit a papa Mar-
 30 tino III°. Iste legatus misit fratrem Fattébonum, guardianum fratrum Minorum
 civitatis Furlivii, Mantuam ad dominum Pinamontem cum multis litteris suis, in
 quibus rogabat eum, quod vicinos et concives suos ad pacem reduceret, ut quietam
 vitam et pacificam agere possent^e. Et dominus Pinamons curialiter recepit nuntios

a) sequitur C atramento nigro scriptum. b) littera initialis P minio picta. c) sic e. d) penna 35
 mutata, littera initiali F minio picta. e) sequitur C minio scriptum.

Bellomonte cancellarius Baiocensis, capellanus papae (postea a. 1266. archiepiscopus Montis-
 regalis): cf. Andreas Ung. c. 28. 29, SS. XXI, p. 568; Jordan, 'Les Registres de Clément IV.'
 p. 40, nr. 60. 61, dat. a. 1265. Oct. 14. 18; Potthast nr. 19404. 1) Iacobi III. de Pe-
 trella. 2) Cf. supra f. 357^a, p. 353 sq. 3) Duo fuere nuntii, non legati, uterque capel-
 40 lanus papae, Bernardus de Castineto canonicus Aarelianensis et Bartholomeus abbas S. Theodori
 de Tebris, qui a. 1266. 7. hoc effecerunt quod sequitur. Sed nota etiam in Libro de temp. c. 276,
 p. 533, ubi vide n. 2 (= infra f. 408^a), hoc uni legato adscriptum esse. 4) Cf. infra
 f. 408^a; Ann. Placent. Gib. p. 517 sqq.; Ann. Cremon., SS. XXX, p. 20. 5) Episcopus
 Ostiensis et Velletrinus; cui a. 1278. Sept. 25. legatio commissa est; Potthast nr. 21459. 45
 6) Cf. quae ad f. 281^a. adnotari supra p. 170, n. 3. 7) De his constitutionibus vide supra
 f. 280^a, 281^a, p. 169 sq.; Iac. Aquensis, Hist. patriae Mon., SS. III, col. 1609. 8) Epi-
 scopus Portuensis, cui legatio commissa est a. 1283. Ian. 17; Potthast nr. 22038. Cf. supra
 f. 362^b, p. 369, infra f. 425^a.

F. 392^c. Hic cautela habenda docetur occasione domni Pinamontis, qui gloria-
batur, quod omnia sibi prospere succedebant.

F. 392^d. De decima omnium ecclesiarum, quam fecerat colligi papa Gregorius^a
decimus pro Terre Sancte succursu, quam alibi papa Martinus
postea commutavit.

cardinalis, tum quia fratres Minores erant, tum etiam quia a tanto domino mitte-
bantur. Et tamen erat statutum ab eo, quod, quicumque aliquam litteram portaret
in Mantuam, decollari deberet. Et misit fratribus Minoribus occasione nuntiorum
istorum unum plaustrum boni vini et medietatem unius mecene porcine. Et unus
de filiis suis misit fratribus magnam et pulcherrimam turtam et alia exenia multa.
Reversi sunt itaque fratres ad cardinalem portantes litteras domni Pinamontis.
Quid continent, Deus novit. Facta sunt autem hec circa festum omnium sanctorum
anno Domini M^oCC^oLXXX^oIII^o. Erat autem domnus Pinamons quidam civis
Mantue, et usurpaverat sibi dominium civitatis sue et expulerat concives suos et
occupaverat bona eorum et domos et turreas destruxerat illorum quos inimicos
credebat. Et timebatur sicut diabolus. Et erat homo senex et totus canus, et
habebat filiorum maximam turbam. Inter quos erat unus^b frater Minor, qui dice-
batur frater Philippus, bonus homo et honestus et lector in theologia. Hic ali-
quando fuit hereticorum inquisitor, et multos cepit et fugavit et destruxit de
terra que dicebatur Sermillon. Item domnus Pinamons solitus erat gloriari,
quod in isto suo dominio nunquam habuerat aliquid infortunium, sed omnia ad
vota successerant^c. Que erat stultitia magna, cum sapiens in Prover. dicat XXVII°:
Ne gloriaris in crastinum, ignorans, quid superventura pariat dies. Item in Poetria
novella¹ sic habetur:

Si bene successit, non prima, sed ultima spectes. Versus.
A casu describe diem, non solis ab ortu. Versus.
Sub meliore statu semper peiora caveto. Versus.

Ideo Eccli. XI° sic habetur: *In die bonorum ne immemor sis malorum et in die
malorum ne immemor sis bonorum.* Et poeta²:

Cum fueris felix, que sunt adversa caveto. Versus.
Et apostolus ad Ro. XI°: *Noli altum sapere, sed time.* Item Iob XV°: *Quid te
elevat cor tuum, et quasi magna cogitans attonitos habes oculos?* Item III. Reg. XX°:
Non^a gloriatur accinctus eque ut discinctus. Item Eccli. XVIII°: *Memento pauper-
tatis in tempore abundantie et necessitatem^c paupertatis in die divitiarum. A mane
usque ad vesperam mutabitur^d tempus, et hec omnia citata in oculis Dei. Homo sapiens
in omnibus metuit.* Ideo dicit Ieronimus³: *Prudenter timetur quicquid Ieronimus
potest accidere.* Item apostolus prima ad Cor. X^o: *Qui se existimat stare, videat, ne
cadat^e.* Nam cecidit Lucifer, cecidit Adam, cecidit Iudaicus populus, cecidit apo-
stolus Petrus. Prover. XXIII°: *Septies enim cadet iustus et resurget, impii autem
corrueunt in malum.* Item Prover. XXVIII°: *Beatus homo qui semper est parvidus,
qui vero mentis est dure, corrueunt in malum.* Porro de legato supradicto adhuc

a) G. c. b) unus a Sal. superscr. c) sic c. d) Ne Vulg. et sic supra p. 212, l. 10.
e) sic c.; necessitatum Vulg. f) immutabitur Vulg. g) sequitur ☩ atramento nigro scriptum.

1) Galfridi de Vno. salvo v. 280 sq. 285, ed. Leyser (Helmstadij 1724) p. 14 sq. et in
eius Hist. poet. et poem. medii aevi p. 878. 2) Cato, Dist. I, 18. 3) Cf. supra f. 222^c,
p. 36, n. 13.

F. CCC93^a. De principibus imperatoris Friderici secundi.

dicemus, cum pervenerimus ad domnum papam Martinum quartum¹, qui misit istum legatum in Romagnolam², in qua habenda expendit XIII vicibus gentum milia florinos aureos. Et in solo castro Meldule³, quod V mensibus fuit obsessum, expendit papa Martinus III. CCC^{ta} milia libras imperialium tempore istius legati. Hec fuit^a decima omnium ecclesiarum, quam faciebat colligi papa Gregorius decimus pro Terre Sancte succursu, que taliter commutata fuit.

Isti supra positi fuerunt XII nobilissimi ecclesiastici principes et legati, quos in Lombardiam^b et Romagnolam misit ecclesia, non solum pro animarum salute, verum etiam et contra draconis astutiam³, Fridericum scilicet, qui cum suis principibus et sequacibus conabatur subvertere ecclesiasticam libertatem et corrumpere fidelium unitatem. Et sic verum apparet verbum Eccli. XXXIII¹: *Contra malum bonum est et contra vitam mors^d. Sic et contra virum iustum peccator. Et sic intueri in omnia opera altissimi, duo contra^e duo et unum contra unum^f. Et quia, sicut dicit* Ys. XXXII¹: *Fraudulenti vasa pessima sunt. Ipse enim cogitationes concinnavit ad perdendos mites in sermone mendacii, cum loqueretur pauper iudicium: ideo aliquos principes Friderici describendos putavi ad noticiam preteritorum habendam^g. Nam, sicut dicit Daniel V¹: Deus altissimus regnum et magnificentiam, gloriam et honorem dederat Friderico. Et propter magnificentiam, quam dederat ei, universi populi, tribus et lingue tremebant et meluebant eum. Quos volebat interficere et quos volebat percutiebat. Quos volebat exaltabat et quos volebat humiliabat. Quando autem elevatum est cor eius, et spiritus illius obfirmatus est ad superbiam, depositus est de solio regni sui, et gloria eius ablata est, et a filiis hominum eiectus est. Ad litteram Fridericus imperator condam nobiles de regno Sicilie, Apulie et Calabrie Terreque Laboris interfecit atque delevit et alios surrogavit^h iuxta verbum quod scriptum est Iob* XXXIII¹: *Conteret multos et immerabiles et stave faciet alios pro eis.*

Isti^h sunt ergo principes, quos habuit Fridericus, scilicet:

Comesⁱ Gualterius de Manupel.

Comes Thomasius de Cerra.

Comes Ricardus de Caserto.

Marchio Umborgo⁴ domnus Bertoldus.

Marchio Lancea⁵, Lombardus de Pedemontis; cuius soror vel neptis⁶ mater fuit principis Manfredi, qui regnum occupavit post mortem patris et Conradi fratris, et quem Karolus^e debellando occidit et regnum possedit.

Domnus Ricardus de Monte-nigro.

Domnus Marinus de Ebulo.

Domnus Ricardus Filingeri.

a) fuit a Sal. in marg. suppl. b) sic h. l. c. c) penna mutata. d) sic etiam infra f. 404^c; mortem vita Vulg. e) et Vulg. f) sequitur C minio scriptum. g) sic c. h) hoc loco non versus novus coeptus in c., sed tantum C minio scriptum praecedit. i) singula nomina in singulis lineis scripta in c., cuique C minio praescripto.

1) Tamen perpauca infra f. 425^a, 438^b, de eo relata sunt. 2) Quod castrum a. 1282. obsessum est; vide infra f. 423^b. 3) Cf. supra f. 371^d, p. 389, n. 2. 4) De Hohenburg. 5) Manfredus II. 6) Neptem Manfredi II. Lanceae marchionis, filiam videlicet sororis eius Blancae, fuisse Blancam matrem Manfredi regis recte, ut videtur, Sal. dixit supra f. 295^c, 355^b, p. 205, 349, sed infra f. 406^c. eandem dubitationem atque hoc loco ponit. Ubi vide quae adnotari.

F. 393^b. De dracone Apoc. XII, qualiter eum describit abbas Ioachym in libro
Figurarum.

F. 393°. De septem persecutionibus novi Testamenti.
De temporibus septem sigillorum Apoc.

5 Domnus Thebaldus Franciscus¹.

Domnus Petrus de Calabria, mariscalcus.

Domnus Pandulfus de Faxanello.

Domnus Petrus de Vinea. Hic fuit litterarum imperatoris dictator, quem
imperator logotetham appellavit, et fuit valde magnus in curia imperatoris².

10 Iudex Tadeus de Suessa.

Domnus Odovrandinus Caçaconte.

Habuit et multos alios per civitates Ytalie, quos ponebat ad defendendum
imperium et ad confundendum ecclesiasticos viros. Quorum historiam ponere
multum dedignor, quia non videtur michi digna relatu^a, cum dicat scriptura de
15 malis Ps.^{68, 29.} *Deleantur de libro viventium et cum iustis non scribantur.* Et iterum
Iob XVIII^{17, 28.}: *Memoria eorum pereat de terra, et non celebretur nomen eorum in
plateis.* Digne hoc fieri imprecatur, quia sapiens in Prover. dicit XXVIII^{17, 28.}:
*Cum surrexerint impii, abscondentur homines; cum illi perierint, multiplicabuntur
iusti.* Et infra XXIX^{2.}: *In multiplicatione iustorum letabitur vulgus; cum impii
20 sumiserint principatum, gemet populus.* Et nota, quod imperator Fridericus
solitus erat dicere, quando aliquem sublimabat, si videbat, quod honore et divitiis
abundaret: *Nunquam nutrivit porcum, de quo axungiam non habuerim*³. Volebat
dicere, quod postea expoliabat eum honore impenso et divitiis, quas habebat^b. Ad
litteram ita erat. Tanta erat avaritia eius, quod *radicem verbi inveniebat contra*^{1ob 19, 28.}
25 aliquem principem, quasi quod proditor esset imperii; et sic *calumniabatur virum*^{11ch. 2, 2.}
et hereditatem eius, quam postea occupabat, principe interempto^c. Sed nec ipse
transivit impunis. Bene enim quod merebatur accepit. Ideo congruit ei quod^d
dicit Ys. XVI^{4.}: *Finitus est enim pulvis, consumatus^e est miser, defecit qui conculcabat^f
terram*^b. Ad litteram de eo scriptum est⁴: *In ipso quippe finietur imperium, quia,*
30 *etsi successores sibi fuerint, imperiali tamen vocabulo ex Romano fastigio privabuntur.*
Ista scriptura vera videtur.

Nunc^f secundum abbatem Ioachym de diabolo dracone dicamus, de quo habetur
Apoc. XII^{3, 4.}: *Ecce draco magnus ruffus^g, habens capita VII et cornua decem, et in capitibus
eius septem diademata, et cauda eius trahebat tertiam partem stellarum celi et misit eas in*
35 *terram*^o. De hac materia satis habetur Apoc. XVII, ubi dicitur de muliere sedente^{u. s.}
super bestiam coecineam, plenam nominibus blasphemie, habente^h capita VII et cornua X. Et
exponit angelus ibidem^{u. s.} dicens: *Septem capita VII montes sunt, super quos mulier sedet; et
reges VII sunt. Quinque ceciderunt. Unus est, et alius nondum venit. Et cum venerit, oportet^{u. s.}
40 illum breve tempus manere. Et bestia, que erat et non est, ipsa octava est et de septem est et*

40 a) relatu radendo corr. relatu c. b) sequitur C minio scriptum. c) sequitur C atramento nigro
scriptum. d) qd' (quod) a Sal. in marg. suppl. e) sic c. f) Nunc in loco raso, littera initiali N
magna atramento nigro minio picta, ubi antea Nuno simplici modo scriptum fuisse patet. g) rufus
corr. ruffus c. h) sic c.; habentem Vulg.

1) De quo vide supra f. 284^{b, c}, p. 178. et f. 353^a, p. 343. 2) Vide de eo supra
45 f. 293^{b, c}, 353^a, p. 200. 343. 3) Eadem iam supra f. 293^b, p. 199. dicta sunt. 4) Idem
a Sibylla quadam dictum Sal. supra f. 355^a, p. 349. attulit, sed hoc legitur in Pseudo-Ioachim,
Interpret. in Ieremiam e. 51, Coloniae 1577. p. 386. Cf. infra f. 416^a, 482^a.

E. 393^d. De apertionibus sigillorum.
De regnorum exterminis [secundum^a expositionem Aimonis].

in interitum vadit. Et decem cornua, que vidisti, X reges sunt, qui regnum nondum acceperunt, sed potestates^b tamquam reges una hora accipient^c post bestiam. Hi unum consilium habent et virtutem et potestatem suam bestie tradent. Hi cum agno pugnabunt, et agnus vincet illos, quoniam dominus dominorum est et rex regum, et qui cum illo sunt vocati et^d electi et fideles^e.

Ps. 105, 28. Draco iste, quem formasti ad illudendum ei. Job XL: Numquid illudes ei quasi avi aut
Ps. 75, 14. ligabis illum^f ancillis tuis? Tu confregisti capita draconis, dedisti eum escam populis Ethyopum.

Abbas^g Ioachym in libro Figurarum ponit ista verba subsequencia super capita draconis^h, de quo supra diximus: 10

Prima persecutio Iudeorum. Tempus apostolorum. Herodes. Primum sigillum.

Secunda paganorumⁱ. Tempus martyrum. Nero. Secundum sigillum.

Tertia hereticorum. Tempus doctorum. Constantinus. Tertium sigillum.

Quarta Saracenorum. Tempus virginum. Machometh. Quartum sigillum.

Quinta filiorum Babylonis in spiritu, non littera^j. Mulselmurus^k. Vm sigillum. 15

Apoc. 17, 12. Sexta presens est. Saladinus. Sextum sigillum. 'Decem^l reges sunt', et alius surget post illos, et ipse potentior^m erit prioribus.

Septima sequitur. Tempus calamitatis et miserie. Hic septimus rex est, qui proprie dicitur Antichristus, quamvis alius sit futurus post eum, non minor eo in pulchritudine, designatus in cauda. 20

Tempus primi sigilli a Iacob patriarcha usque ad Moysen et Iosue.

Secundi a Iosue usque ad Samuelem et David.

*f. 393^d. Tertii a David usque ad Helyam et Heliseum.

Quarti usque ad Ezechiamⁿ.

Quinti ab Ezechia usque ad transmirationem Babylonis. 25

Sexti a transmiratione Babylonis usque ad obitum Esdre et Malachie prophete.

Septimi ab obitu Malachie usque ad patrem Iohannis^o Baptiste.

In novo Testamento apertio primi sigilli a Cacharia usque ad obitum beati Iohannis^o evangeliste.

Apertio secundi ab obitu beati Iohannis usque ad Constantinum augustum. 30

Apertio tertii ex eo usque ad Iustinianum.

Apertio quarti ex eo usque ad Karolum.

Apertio quinti ex eo usque ad presentes dies, in quibus sub apertione sexti^p percutienda Ps. 36, 11. est Babylon. Post erit sabbatismus populo Dei, qui 'delectabitur^q in multitudine pacis', usque

a) sec. exp. Aim. alio subfusco atram. posterius quam De regno. extern. a Sal. add. b) pote- 35
statem Vulg. c) accipient Vulg. d) et deest Vulg. e) sequitur C minio scriptum. f) eum Vulg.
g) sub Abbas — diximus minio linea subducta in c. h) pag. om. Alb. Mil. i) non litt. om. Alb. Mil.
k) Machseimurus Alb. Mil. l) Decem — prioribus Alb. Mil. habet interposita inter proprie et dicitur
l. 18. 19, aliis praemissis. m) erit pot., ut Alb. Mil. halet; corr. pot. crit c. n) ezect^m c. o) Io. c.
p) sexta Alb. Mil. falso, qui om. est. q) delectabilis mult. Alb. Mil. falso. 40

1) Sequencia descripsit Albertus Milioli, Cron. imp. c. 135, SS. XXXI, p. 663, non ex hoc loco, sed eadem a Sal. ex libro Figurarum inedito descripta eum accepisse patet, cum ipse ad haec picta exhibeat quaedam, quae in schedis fratris Sal. fuisse apparet, cum ipse etiam quaedam praebet verba, quae Sal. non habet. Similia leguntur etiam in foliis 3. 4 (non numeratis) Expositioni Ioachim abbatis in Apocalypsim praepositis ante tabulam (Venetis 1577, 4°) 45 cum figura draconis, quae melius loco Alberti Milioli laudato depicta est. Etiam in libello Pseudo-Ioachimo de oneribus Isaiae inedito similia de septem sigillis et septem persecutionibus leguntur, quae cum hoc loco non vel parum conveniunt.

F. 394^b. Quod fratres Minores et Predicatores dati sunt mundo in adiutorium salvandorum.

ad ultimum Antichristum, qui exprimitur^a in cauda draconis. Et^b in hoc sabbatismo erit apertio septimi sigilli. Post solvetur Sathanas, qui tunc erit^c occultus in paucis,^d de carcere suo. et excitabit estraneas^e gentes per ultimum Antichristum, qui figuratur in cauda draconis, ad delendum nomen Christianum, et multos sanctos occidet et paulo post ipse occidetur a Domino. Et post sequetur dies iudicii.

De^f expositione Aymonis super Ysaïam in fine vicesimi capituli.

Consideranda est providentia Dei, quomodo omnia regna contra se in superbiam elevata destruxerit eorumque potestatem ad nichilum deduxerit. Contra^g Dei voluntatem Israel speravit in Damasco et Syris. Ideoque tam illi qui aduersarii Dei promittebant auxilium quam illi qui in ipsos sperabant raptati et capti-rati sunt ab Assiriis. Iudas^h, ad est due tribus, confidebant in Egiptoⁱ, et Egiptus^j in Ethyopiis. Ipsi quoque ab Assiriis Chaldeisque victi sunt. Assiriis^k superbi erant, putantes se victores existere sua virtute. A Chaldeis regnum eorum perit. Chaldeis^l et Babylonis exacerunt capiti contra Deum. A Medis et Persis suppositi sunt. Perses^m et Medi ab Alexandro Magno. Alexanderⁿ Magnus, cum se putaret esse deum, ceceno perit, regnumque eius per partes divisum, a Romanis est^o et in eorum potestatem reductum. Romanum imperium, quod quasi ferratis dentibus unguibusque carnes sanctorum laceravit, ex parte iam apparet esse destructum, et destruetur in die iudicii, cum regnum Christi advenierit. Hec^p omnia fecit Deus, ut cognoscant gentes potentiam eius, quia contra Dominum^q pugmare non est facile, Eccli. XLVI. Ideo dicitur Iob IX: Sapienter corde est et fortis robore. Quis restitit ei et pacem habuit? Item Ys. XXXI: Ipse autem sapiens adduxit malum et verba sua non abstulit. Et consurgit contra domum pessimorum et contra auxilium operantium iniquitatem.

Manifestum est, quod res publica debet subesse Romano pontifici, quod probatur Deutero. XVII: Ubi dicitur: Si difficile et ambiguum apud te iudicium esse perspexeris et cet. usque ibi: Cum ingressus fueris terram, ubi tractatur de rege, qualis esse debeat et qualem vitam habere. Et nota, quod, sicut in veteri Testamento dati et missi fuerunt a Deo prophete in adiutorium regum et pontificum totiusque Iudaici populi, qui tunc temporis populus Dei erat, sic in novo dati sunt viri religiosi, qui rogant pro pace ecclesie et rei publice, id est imperii, iuxta verbum apostoli I. ad Timo. II: Obsecro igitur primum omnium fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus, pro regibus et omnibus qui in sublimitate sunt constituti, ut quietam et tranquillam vitam agamus in omni pietate et castitate. Hoc enim bonum est et acceptum coram salvatore nostro Deo, qui omnes homines vult salvos fieri et ad agnitionem veritatis venire. Hinc Ieremias dicit XXIX: Querite pacem civitatis, ad quam transmigrare vos feci, et orate pro ea ad Dominum, quia in pace illius erit pax vobis. Specialiter autem ad hoc deputati et missi sunt fratres Minores et Predicatores. De quibus Dominus pro-

a) expectatur Alb. Mil. falso. b) praemissum C atramento nigro scriptum. — Ex Alb. Mil. falso. c) exit Alb. Mil. falso. d) sic puncto distinctum in v. e) excitans Alb. Mil. falso. f) sub De — capituli linea rubra ducta. g) abhinc versus novus coeptus, C minio praescripto. h) sic h. l. c. i) sic c.; Persae Haymo. Abhinc quoque versus novus coeptus cum C minio praescripto. k) adde superatum ex Haymone. l) hoc loco non versus novus coeptus, sed tantum C minio scriptum praecedit in c. m) Deum Vulg. n) const. om. Vulg. o) ciuitas, ti superscripto corr. ciuitatis c. p) posteriore manu, ut videtur, corr. Pred. et Min., quod a fratre Sal. factum esse non credo, qui semper fere Minores Praedicatoribus praeposuerit, et signa transpositionis non modo fratris Sal. scripta sunt.

1) Haymonis episcopi Halberstattensis in Esaiam Commentariorum, libri tres (Coloniae 1531. 8°) II, 20, f. 67.

F. 394°. De conspiratione membrorum contra ventrem. [Sic^a fit quandoque contra prelatum conspiratio subditorum].

- *. 15. misit Iere. III°: *Dabo vobis pastores iuxta cor meum, et pascent vos scientia et doctrina*^b.
 *. 25. 26. De prophetis autem veteris Testamenti sic dicit Iere. VII°: *Misi ad eos^c omnes serros meos prophetas per diem, consurgens diluculo et mittens; et non audierunt me nec inclinaverunt aurem suam, sed induraverunt cervicem et peius operati sunt quam patres eorum*^d. Ideo evenit eis
 *. 3. quod dixerat Azarias filius Obed, facto in se spiritu Dei, II. Paralipo. XV°: *Transibunt autem multi dies in Israel absque Deo vero et absque sacerdote et absque^e doctore et absque lege*^e.
 *. 4. 5. Idem habetur Osee III°: *Dies multos sedebunt filii Israel sine rege et sine principe et sine sacrificio et sine altari et sine ephod et sine therafon. Et post hec revertentur filii Israel et quærent dominam Deum suum et David regem suum, et pariebunt ad Dominum et ad bonum eius*^f.
 *. 2. in novissimo dierum^g. Et quoniam, sicut dicit Ecclesiasticus X^o: *secundum iudicem populi sic et ministri eius; et qualis rector est civitatis, tales et habitantes^h in ea*, ideo oportet, quod summus pontifex in ecclesia Dei sit bonus homo, cuius exemplo subditi bene vivant, ut de eis dicere possit illud verbum tertie Iohannis I^o: *Maiorem*ⁱ
 *. 394° horum non habeo gratiam, quam ut^k audiam filios meos in veritate ambulare^l. Hoc
 *. 1. 2. autem poterit dicere, si fecerit quod Ecclesiasticus docet XXXII°: *Rectorem te posuerunt nolli extolli. Esto in illis quasi unus ex ipsis. Curam illorum habe*^m. Item
 *. 20. de rege Israel dicitur Deutero. XVII°: *Nec elevetur cor eius in superbiam super fratres suos neque declinet in dexteram partem vel sinistram, ut longo tempore regnet*ⁿ
 ipse et filii eius super Israel. Item vitam prelati et subditorum bene describit magister Phylippus cancellarius Parisiensis sub methaphora membrorum corporis dicens^o:

Inter^h membra singula
de ventris inglutire
murmur est et questio,
Quod pro ventris crapula
5 membra carent requie,
iugis fit exactio.

Lugens dicit oculus:
'Cur vigil et sedulus
cuncta lustrans explore?
10 Venter cuncta decorat,
avidus incorporat
quicquid extra laboro.'

Auris dicit: 'Cur audioⁱ,
cur doctrinis inservio

15 nec satior auditis.^k
Auditi soni pereunt,
ad ventrem cibi transeunt,
crescit fames et sitis.

Naris dicit: 'Cur explores
20 cibi fumos et vapores?^k
a te frustra discernuntur
que per ventrem conficiuntur.

Ventris immunditia
corrumpuntur omnia,
25 odor transit^l in fetores.

Lingua fatur: 'Quid^m doctrina
35 michi prodest?ⁿ daptes, vina,
ista michi non parantur,

a) Sic — subditorum posterius quam præcedentia a Sal. addita. b) sequitur C atramento nigro scriptum. c) vos Vulg. et sic supra p. 291, l. 18. d) et absque deest Vulg. e) sequitur C minio scriptum. f) cf. supra f. 387°, p. 423, n. c. g) ut a Sal. superser. h) I littera initialis minio a Sal. post suppleta est, ubi n in loco raso. Antea in simplici modo scriptum fuisse patet. Huius carminis versus non distincti sunt in c., sed omnia continuo per totas lineas scripta. Ante singulas strophas C minio aut atramento nigro scriptum. i) haurio Eg. k) non signum interrogationis, sed punctum hoc loco in c. l) t in loco raso, in quo plures litterae antea scriptae erant. m) Quod Eg. falso. n) confert Eg.; hoc loco non signum interrogationis, sed punctum in c. o) 15

1) Hoc carmen editum est a P. Meyer, 'Documents mss. de l'ancienne littér. de la France conservés dans les bibl. de la Grande-Bretagne' (Paris 1871) I, p. 34—37. ex codice Egerton 274. cuius variam lectionem adnotavi (Eg.).

F. 394^d. Quod mediante ratione et cordis consilio facta est pax inter ventrem et membra.

<p>5 30 cuncta ventri commendantur^a. Licet per me transeant, parum tamen recreant, hic ciborum^b officina^c.</p>	<p>Omnibus dicat^d ratio cordis uti consilio et querere medelam.</p>
<p>Manus dicunt: 'Quid labores nobis prosunt, quid dolores^e, 35 cum tu, venter, cuncta vorés? Cum tu solus implearis, nullum pascas, si^f pascaris, neque pastu compescaris, nichil paras, immo paris 40 torsiones^g et dolores^h.</p>	<p>Tunc aperit oraculum 70 cordis secreta veritas, increpat aurem, oculum, coacet, quanta temeritas, quam damnosa presumptio, quam ceca conspiratio.</p>
<p>15 Queritur pes: 'Cur fatigor, discurrendo cur affligor?ⁱ sive cirro, sive labor, meum onus, meus labor.</p>	<p>75 'Quid est^o', inquit^k, 'quod facitis, cur vos^p stulto subducitis ventri, cuius receptio communis est relectio, communis est utilitas^l.</p>
<p>45 Et dum venter cibus turget, me portantem pondus urget^m.</p>	<p>80 Venter recepta continet, sed nichil sibi retinet, cuius est dispensatio lapsorum restauratio, membrorum incolumitas.</p>
<p>Ergo restat unum consilium, suspendamus omnes offitium, quiescamus a labore.</p>	<p>85 Officia repetite, fidei servo credite, que singulis restituet. Si operas subtrahitis nec alimenta queritis, 90 nichil vobis distribuet.</p>
<p>50 Labor noster nobis est sterilis, conciemetur ficusⁿ inutilis, morietur cum dolore!</p>	<p>In vos ipsos irruitis, gladium in vos vertitis, qui vos et ipsum destruet^p.</p>
<p>30 Dum sic a propriis cessant offitiis interdicto communi, Cibos non capiunt, omnes deficiunt sensus, quia ieiuni.</p>	<p>Sic repetunt officia, 95 venantur necessaria, relegatur infirmitas.</p>
<p>60 Stipent^q aures tinule^k, oculus caligat, mutant^l manus tremule, pedes error^m ligat.</p>	<p>Reparatur lux oculis, redit in membris singulis virtus, opus et sanitas.</p>
<p>65 Lingua, que loqui debuit, explicare non potuit pro ceteris querelam.</p>	<p>100 Hec sub typo misterii sub uno Christo capite geruntur in ecclesia.</p>

40 a) comparantur Eg. b) ciborum bis scriptum, alterum expunctum et linea perducta deletum in c. c) sudores Eg. d) sed Eg. e) torsiones Eg. f) non signum interrogationis, sed punctum in c. g) Ut Eg. falso. h) servas Eg.; sed nostri lectio vera rectaque videtur, ut nempe ficus digatur caro superflua et supererescens. i) Stipent Eg. falso. k) sic c. l) mutant Eg. falso. m) terror Eg. falso. n) lege, dictat cum Eg. o) penna mutata. p) non Eg. falso.

F. CCC95^a. De rege Conrado, filio Friderici imperatoris condam.

De^a rege Dacie, qui a fratre suo fuit suffocatus in mari.

F. 395^b. De congregatione pastorum, que congregata est in Francia volens transfretare ad regem Francie vindicandum.

*f. CCC95 ^a .	<p><i>Cuius sunt actus rarii, necessitatis debite 105 diversa sunt officia. Hic est auris, hic oculus, lingua, manus, pes, ceteri, princeps communis laudus, communi vacans operi, 110 ventris habet officium. Cuius tanta sit caritas,</i></p>	<p><i>ut nichil ei proprium, sed sit ut servus omnium, ut sic servetur unitas, 115 dum rependit obsequium. Sicut perit res publica, si careat erario, sic unitas catholica, si^b caret hoc officio.</i></p>
1251. L. temp. c. 365.	Nunc ad Conradum filium Friderici imperatoris condam accedamus.	
1253.	Anno ^c Domini M ^o CC ^o L ^o Conradus rex, filius Friderici, cuius mater ² fuit filia regis ³ 15	
1254.	Iohannis, ut mortuo patre Sicilie regnum susciperet, per mare in Apuliam pervenit. Et capta Neapoli muros illius ⁴ civitatis funditus destruxit. Sed cum sequenti anno regni sui in Apulia infirmari cepisset, crister ⁵ , quod a medicis indicabatur fieri ad salutem, veneno inmisso intulit sibi mortem ^c . ⁵ Cumque portaretur Panormum ad sepeliendum, quia ibi est sepultura regum, et pervenisset ad Messanam civitatem, Messeni cives ossa eius sparserunt ²⁰ in mare ⁶ in odium et in vindictam patris, qui aliquando destruxerat et occiderat maiores et meliores civitatis illius in maxima quantitate. Ipse etiam Conradus ^{ib} offenderat eos, et ideo finaliter ulti sunt. Eodem anno in Dacia Henricus ^f rex Danorum inclitus ab Abel fratre suo iuniori, ut regnaret pro eo, in mari suffocatur. Qui parum honoris et comodi ⁸ ex hoc est assecutus. Nam sequenti anno regni sui, cum Frixonibus ^h subiugare voluisset, a ²⁵	
1252.	Frixonibus ^h est occisus.	
1251.	Anno Domini M ^o CC ^o LI ^o congregata est innumerabilis multitudo pastorum in Francia, et dicebant, quod debebant transfretare ad interficiendum Saracenos et regem Francie vindicandum. Et multi de diversis civitatibus Francie sequebantur eos, et nullus audebat eis resistere, sed dabant eis victualia et quicquid volebant. 30	
*f. 805 ^b .	Unde et pastores descrebant greges, ut venirent ad istos ⁹ . Dicebat enim ductor ⁷ eorum sibi a Deo revelatum fore, quod mare aperiri debebat, et ipse debebat ducere illam multitudinem ad regem Francie ulciscendum. Et dicebam ego, cum 35	
for. 23, 1.	talia audiebam: <i>'Ve pastoribus qui derelinquunt gregem suum!</i> Ubi rex Francie cum Francorum armata milicia parum potuit, isti poterunt? ^e Credidit eis vulgus 35 Francie, et contra religiosos et maxime Predicatores et Minores terribiliter insur-	

a) De — mari posterius quam precedentia a Sal. addita sunt. b) sic Eg.; sic c. c) penna mutata. d) sic c.; clistere Alb. Mil. et Martin. e) sequitur ☞ atramento nigro scriptum. f) Ericus Alb. Mil. et Martin.; Henricus aliquot codices Martini. g) sic c. h) Frison. Alb. Mil.

1) Ad hunc annum falso haec habet Liber de temp. p. 521, sed Martinus Oppav. p. 472, 40 ex cuius Cronica Albertus Milioli haec exscripsit: A. D. MCCLI. 2) Isabella. 3) Ierosolymitani. 4) illius habet Martin. Oppav., non Alb. Milioli. 5) Cf. supra f. 295^c, p. 205, n. 3. 6) Eadem, falsa procul dubio, narravit Sal. infra f. 413^b; cf. Reg. Imp. V, 2, p. 848 sq., nr. 4632a. 7) Fuit natione Ungarus (Matth. Paris., SS. XXVIII, p. 326; Primat, SS. R. Gall. XXIII, p. 9 = Chron. Guill. de Nangis ed. H. Géraud I, p. 208 45 = Gesta Ludov., SS. R. Gall. XX, p. 382), dicitur Iacobus (Chron. Minor, Mon. Erphesfurt. p. 660) vel Iacobinus (Chron. S. Martini Turon. abbr., SS. XXVI, p. 476). Rogerus dicitur alter eorum dux Hist. regum Franc. Cont. Paris., SS. XXVI, p. 605.

F. 395^a. De reditu domni pape Innocentii quarti a Lugduno in Lombardiam.

gebant, eo quod ipsi predicaverant crucem et cruce signaverant homines ad trans-
fretandum eum rege, qui a Saracenis fuerat debellatus^a. Irasciebantur ergo Gallici,
qui in Francia remanserant, tunc temporis contra Christum, usque adeo ut nomen
Christi super omnia nomina benedictum blasphemare presumerent. Nam peten-
tibus illis diebus fratribus Minoribus et Predicatoribus a Gallicis helemosinam pro
nomine Christi, stridebant dentibus super illos^b et illis videntibus, vocato aliquo
alio paupere, dabant ei denarios et dicebant: 'Accipe pro nomine Machometti, qui
potentior Christo est'. Unde implebatur in eis quod a Domino dictum fuerat
Luc. VIII^b: *Ad tempus credunt, et in tempore temptationis recedunt*. Miserabilis prorsus
miseria! Ubi rex Francie non irasciebatur, sed patiens erat, ipsi terribiliter turba-
bantur^c. Verum illa multitudo pastorum totum unum locum fratrum Predicatorum
in quadam civitate^d ita destruxit, ut lapis super lapidem non remaneret. Et hoc
ideo, quia ausi fuerunt dicere aliquid contra illos. Sed in illis impletum est quod
Gamaliel sapiens Pauli magister in apostolorum Actibus^e dixit, quia, *si ex homi-
nibus est consilium eorum aut opus, stare non poterit, sed dissipabitur*. Verum dixit,
quia eodem anno ad nichilum sunt redacti, et penitus omnis illa congregatio est
destruxa. Eodem anno captum fuit castrum Castellarani a forensibus in mense Maii. Est
autem Castelarum^d iuxta fluvium Situle in episcopatu Regino. Item eodem
anno domnus Ubertus Vicecomes de Pellavicinis ivit Placentiam et fecit fieri concordiam cum
populo Placentinorum et Cremonensium. Et milites exiverunt de Placencia cum discordia populi et
steterunt per castra Placentinorum in mense Maii; et domnus Ubertus de Iniquitate^f civis Pla-
centinus, fuit potestas populi Placentinorum.

Eodem anno venit domnus papa Innocentius quartus a Lugduno^g civitate Galliarum,
que est in Burgundia, ubi steterat multis annis, et venit ad civitatem Januensem, de qua
fuerat oriundus. In mense Maii pervenit illuc, et dedit uxorem cuidam nepoti suo,
cuius interfuit nuptiis cum LXXX episcopis et cum cardinalibus suis. Et fuerunt
ibi multa ferula, et appositiones et ciborum diversitates. Et vina diversa, precipua
et iocunda. Et constabat^h una ciborum appositio multas marchas. Non fuerunt
tam grandes et sollempnes nuptie celebrate diebus nostris alicubi, tam ex parte
discumbentium quam ciborum appositorum, ita quod, si regina Sabba vidisset,
mirata fuisset. Postmodum venitⁱ Mediolanum et stetit ibi per mensem et ultra. Et dum
esset ibi, Mediolanenses iverunt ad civitatem Laudi et intraverunt ipsam civitatem. Et cum domnus
Ubertus marchio Pellavicinus hoc intellexisset, qui tunc temporis in Cremona dominabatur,
venit cum magno exercitu Cremonensium et cum parte Placentinorum, et intraverunt similiter dictam
civitatem Laudi et precipue in castrum imperatoris, quod erat ibi edificatum^k. Nam in qualibet
civitate, in qua dominium habuit, voluit habere imperator palatium aut castrum.
Steterunt igitur ibi bene per mensem. Et in mense Iulii et Augusti ambe partes, scilicet Cremo-
nenses cum suo exercitu et Mediolanenses cum suo, stando ibi, Cremonenses combusserunt quam plures
contratas illius civitatis et explanaverunt partem de muro et foveas civitatis. Et Cremonenses ad
propria sunt reversi et dimiserunt civitatem sine aliquo conflictu. Et Mediolanenses steterunt
ibi. Et domnus papa postmodum venit Brixiam. Deinde Mantnam, postea ad monasterium
sancti Benedicti, quod est inter Padum et Larionem, ubi comitissa Matildis in archa

a) sequitur C atramento nigro scriptum. b) VIII. in spatio vacuo relicto post a Sal. suppletum.
c) sequitur C minio scriptum. d) sic h. l. c. e) 7 (et) a Sal. superscr. f) gstat, ha superscripto
corr. gstatat c.

1) Cf. Ps. 36, 12: stridebit super eum dentibus suis. 2) Turonensi. Cf. addit.
Cron. mai. Mell., SS. XXIV, p. 522. 3) Cf. Matth. 24, 2: non relinquetur hic lapis
super lapidem. 4) Liber de temp.: de Nequita. 5) Liber de temp.: a terra Leonis.
6) Scil. papa.

1251. saxea tumulata quiescit¹. Et ibi papa cum cardinalibus suis circa sepulcrum eius dixit psalmum^a *De profundis*, recordatus beneficiorum, quae Romane ecclesie et Romanis pontificibus condam contulerat comitissa^b. Postea venit Ferrariam², et ego eram ibi. Cum autem Ferrariam deberet intrare, misit dicendo fratribus Minoribus, quod occurrerent sibi, et quod semper starent iuxta eum; quod totum fecimus per viam Sancti Pauli. Nuntius autem istorum fuit quidam frater Minor de Parma; frater Buolus, qui attinebat pape et morabatur cum eo³. Confessor autem pape erat quidam alius frater Minor, scilicet frater Nichola⁴, amicus meus, quem papa fecit Assisinate[m] episcopum⁵; et frater Laurentius, amicus et socius meus, similiter morabatur cum papa, quem postea fecit archiepiscopum Antivarensem⁶; et duo alii fratres de Minoribus preter iam dictos adhuc erant de familia pape. Et pluribus diebus papa stetit Ferrarie infra octavam beati Francisci. Et predicavit stando super fenestram palatii episcopi⁷. Et cardinales aliqui stabant^c iuxta eum hinc inde, quorum unus, scilicet dominus Guilielmus^d, nepos suus, post predicationem alta voce fecit confessionem. Erat autem populus grandis quasi ad iudicium congregatus. Et papa protulit istud thema: *Beata gens, cuius est dominus Deus eius, populus quem elegit in hereditatem sibi*^b. Post predicationem vero dixit papa: *Custodivit me Dominus ab Ytalicis partibus euntem et Lugduni commorantem et inde huc revertentem, Et ipse sit benedictus in secula*^b. Et adiecit: *Ista civitas mea est; rogo, ut vivatis in pace, quia dominus ille imperator condam, qui persequebatur ecclesiam, mortuus est*. Ego vero eram iuxta papam, ita ut possem eum tangere, quando vellem, quia gaudebat, quod fratres Minores circumdarent eum. Tunc tetigit me frater Geradinus^e de Parma, qui fuit magister fratris Bonagratie, et dixit michi: *Audi, quod mortuus est imperator, qui usque modo fuisti incredulus. Dimitte ergo tuum Ionachym et stude sapientie, fili mi, et letifica cor meum, ut possis exvolvanti respondere sermonem*. Porro cardinales diebus illis, quibus papa fuit Ferrarie, miserunt nobis plures porcos mortuos et depilatos, qui donabantur eis. Et nos etiam dabamus sororibus nostris ordinis sancte Clare. Dispensator etiam pape misit dicendo nobis: *In crastinum papa est recessurus, ut vadat Bononiam*⁸; mittatis ad me vestros portitores, et dabo vobis panem et vinum, ut habeatis, quibus ulterius non indigemus. Et fecimus ita^b.

a) ps. c. b) sequitur ☩ atramento nigro scriptum. c) pennus cum folio novo mutata.
d) Guill's c. e) sic e., non Geradinus.

1) Cf. supra f. 230^d, p. 56, n. 1. et f. 298^d, p. 213, n. 5. 2) Die festo s. Francisci; cf. Nic. de Carbio c. 30, 'Archivio della R. Societa Romana' XXI, p. 106; Riccobaldi Ferrar. 35 Pomerium c. 99, Muratori, SS. IX, col. 132. 3) Cf. supra f. 344^b, p. 324. 4) De Carbio, qui vitam Innocentii IV. scripsit. 5) A. 1250. Aug. 20. iam erat episcopus; Pott-hast nr. 14046. Cf. Thomas de Eccleston, Coll. XV (14), Analecta Francisc. I, p. 250; Chron. XXIV ministr. gener. (ex Cron. Peregrini de Bononia), Analecta Francisc. III, p. 269. 6) Ignoratur quo anno. 7) Cf. Riccobald. l. l.: Ferrariam appulit, ubi, ut vidi puer, populo 40 predicavit. Cf. quae Sal. supra f. 279°, 282°, 360^a, p. 169. 174. 363. de hac praedicatione narravit. 8) De Flisco, card. diaconus S. Eustachii. 9) Die Oct. 8. Bononiam eum venisse dicit 'Cron. di Bologna', Muratori, SS. XVIII, col. 265 (falso ad a. 1250); cf. Matth. de Griffonibus l. l. p. 12. Et recta via eum Ferraria Bononiam ivisse omnes consentiunt, dico Nic. de Carbio, Sal., Lib. de temp., Riccobald. Attamen Alex. Tassonus, 'Cronache Modenesi' 45 p. 54, solus inter scriptores Mutinenses dicit eum die Oct. 10. Mutinam intrasse, quod nullo modo credi potest, cum Mutina nimis longe distet ab itinere papae. Sed hic locus annalium ad verbum cum loco Matthaei de Griffon. citato convenit et ex iisdem annalibus Bononiensibus exscriptus est, conficto a Mutinensi nomine Mutinae et die. Quod etiam repugnat iis quae ipse

F. 396^b. Quo anno dominus Ghibertus de Gente assumpsit sibi dominium Parme cum adiutorio beccariorum.

F. 396^c. De octo stultitiis domni Ghiberti de Gente, quas fecit, cum esset potestas Parmensium. Et IIII^{or} superaddidit, que XII faciunt. [Require^a infra carta CCCCLXII].

Cum autem papa Bononiam pervenisset, a Bononiensibus sollempniter est receptus. Sed parum fuit cum eis¹ et quasi insalutato hospite² et turbatus recessit ab eis, pro eo quod petebant Medicinam sibi donari, que est terra ecclesie in episcopatu Bononie, quam diu violenter possederant^b. Non igitur audivit eos papa, ut donaret eam eis, sed dixit: Terram ecclesie violenter possidetis, et modo petitis, ut deum vobis? Ite cum Deo, quia non exaudiam vos^b. Cum autem papa recederet, congregatas invenit multas nobiles dominas et pulchras de Bononia, que de villis venerant ad stratam, per quam transiturus erat, ut viderent illum; quibus benedixit in nomine Domini, et abiit viam suam habitavitque Perusii^d. Eodem anno venit rex Conradus in Lombardiam, primo Veronam et postmodum Cremonam, et a Cremona rediit Veronam et ivit in Apuliam. Et hoc fuit in mense Novembris. Et eodem mense captum fuit castrum de Laude, quod erat in dicta civitate; et decapitati fuerunt illi de dicta civitate qui erant in dicto castro, et illos qui erant de Papa libere dimiserunt in sine aliqua pena^b. Et eodem anno capti fuerunt Terdonenses^e ab Alexamirinis et Meliolanensibus, maior pars hominum dictę civitatis. Et eodem anno captum fuit castrum Berselli a domino Uberto marchione de Pellavicinis et a Cremonensibus in mense Octobris^f. Est autem Bersellum castrum in episcopatu Parmensium, quod condam civitas fuit, quam Longobardi funditus destruxerunt³.

Anno Domini M^oCCCLII^o dominus Ghibertus de Gente, civis Parmensis, assumpsit sibi dominium Parme cum adiutorio beccariorum Parme, quod tenuit multis annis⁵. Et fecit in suo dominio duo bona: Unum, quod reduxit eives Parmenses ad pacem⁶. Aliud, quod fecit murari aliquas portas dicte civitatis⁷. Fecit autem multa mala ibi, ut visum fuit Parmensibus, et ideo finaliter insurrexerunt contra eum et deposuerunt eum de dominio⁸ et destruxerunt domos eius tam in villa Campiginis quam in Parma⁹, et exulem miserunt eum Anthonam, ubi stetit usque ad ultimum diem vite sue¹⁰. Verumtamen, ante quam omnino expellerent eum de Parma¹⁰, cum esset depositus de dominio et persona privata exi-

a) Req. — CCCCLXII. alio subfusco atramento a Sal. post reliqui add. — b) sequitur C minio scriptum. c) ut a Sal. superser. d) perusii c. e) terdonenses Alb. Mil. f) sequitur C atramento nigro scriptum.

Alex. Tassonus et ibidem Bonif. Moranus scribunt papam Mantuam, Ferrariam, Bononiam venisse. Corrigitur ergo est Potthast p. 1189, ut iam coniectum est Reg. Imp. V, nr. 8422d. 1) Ad minus ad diem Oct. 18. Cum Nic. de Carbio c. 30. dicat papam XVII diebus Bononiae moratum esse, inde die Oct. 24. vel 25. recessisse videtur. 2) Quo die Nov. 5. venit. 3) Cf. Pauli Hist. Lang. III, 18; Alberti Milioi Cron. imp. Reg. c. 64, SS. XXXI, p. 615 (ex Cronica fratris Sal.). 4) Inno a. 1253; cf. Ann. Parm. mai., SS. XVIII, p. 676. 5) A. 1253—1259. 6) A. 1253. Maii 20. Vide tabulam compromissi partium in eam facti et sententiam eius in Statutis comm. Parme I, p. 209—216; Affo, 'Storia della città di Parma' III, p. 396 sqq. Cf. Ann. Placent. Gib. p. 507; Ann. Parm. mai. p. 676. 7) Cf. Ann. Parm. mai. a. 1259, p. 677; porta de Sancto Michaeli de Archu et porta Sancte Crucis facte fuerunt. 8) Quod a. 1259. factum est; Ann. Parm. mai. p. 677. 9) Hoc demum a. 1270. factum est; Ann. Parm. mai. p. 682. 10) Expulsum esse Ghibertum coniecerim a. 1266. cum aliis

1261/2. steret, habuit^a potestariam civitatis Pisane¹ et postea Paduane². In qua erat, 1263. quando translatum fuit corpus beati Antonii ad novam ecclesiam. Ubi etiam fuit frater Bonaventura, generalis minister.

Mala^b autem domni Ghiberti de Gente fuerunt ista:

Primum, quia non bene tenebat partem ecclesie, sed potius erat cum Pella-
vicino. Verumtamen, quia potius volebat sibi dominium Parme, quam quod Pella-
vicinus haberet, ideo non patiebatur, quod Parmam intraret³. Secundum, quia
ultra modum fuit cupidus et avarus homo, in tantum ut nullus in Parma tempore
sui domini aliquid posset vendere ad victualia spectans nisi pro communi; et
faciebat se omnibus vendentibus socium, ut partem lucri ab omnibus posset acci-
pere. Ideo dicit sapiens Prover. XXIX⁴: *Rex iustus erigit terram, vir avarus de-
struet eam.* Item Prover. XXVIII⁵: *Dux indigens prudentia multos opprimet per
calumniam; qui autem odit avaritiam, longi fient dies eius.* Item Prover. XXIII⁶:
Noli laborare, ut dederis, sed prudentie tue pone modum. Quia, sicut dicit apostolus
prima ad Timc. VI⁷: *qui volunt divites fieri, incidunt in temptationem et in laqueum
diaboli et desideria multa inutilia et nociva, que mergunt homines in interitum et per-
ditionem. Radix enim omnium malorum est cupiditas. Quam quidam appetentes erra-
cerunt a fide et inseruerunt se doloribus multis.* Item Eccl. V⁸: *Avarus non imple-
bitur pecunia, et qui amat divitias, fructum non capiet ex eis.* Item Eccl. V⁹: *Noli
attendere ad possessiones iniquas et ne dixeris: Est michi sufficiens vita. Nichil enim
proderunt in tempore vindicte et obductionis.* Item parum infra¹⁰: *Noli anxius esse
in divitiis iniustis, non enim proderunt in die obductionis et vindicte.* Item homo
iste usque adeo erat avarus, ut, cum quidam miles de curia aliquid ab eo petisset⁴
sibi dari, dixit, quod daret sibi unum bononinum pro ficibus emendis. Ego etiam
ipse expertus sum et probavi et vidi et cognovi rusticitatem et avaritiam et mer-
ditatem suam in villa Campiginis, et tamen iverum illuc cum fratre Bernardino
de Buça pro magno servitio suo¹¹. Ideo de ista materia dicit Ecclesiasticus X¹²:
*Avare nichil est scelestius. Quid superbil terra et cinis? Nichil est iniquius quam
amare pecuniam. Hic enim et animam suam venalem habet, quoniam in vita sua pro-
iecit intima sua.* Item Eccl. XIII¹³: *Viro cupido et tenaci sine ratione est substantia, et
et homini livido ad quid curum? Qui acervat ex animo suo iniuste, alius congregat, et
in bonis illius alius luxuriabitur. Et cetera usque ibi¹⁴: Insatiabilis oculus cupidi.*
Tertium malum eius fuit, quia ex divitiis concivium suorum tam in villa Campi-
ginis quam in Parma edificeavit magna et alta palatia, cum prius pauper miles
fuerit; et ex hoc provocavit eos ad invidiam, ut illa diruerent. Hinc sapiens in
Prover. dicit XVII¹⁵: *Qui altam facit domum suam, querit ruinam.* Item Eccl. XXI¹⁶:
Qui edificat domum suam impendiis alienis, quasi qui colligit lapides suos in hyeme.
Quarta hominis istius stultitia fuit, quia aliquos condemnavit iniuste quantum ad

a) hui corr. hui c. b) sub Mala -- ista linea minio subducta. c) proderit Vuly. d) sic e.
e) sequitur C minio scriptum. f) H corr. H c.

Parmensibus partis imperialis; cf. Ann. Parm. mai. p. 679 sq.; Ann. Veron. de Romano, 'Antiche Cronache Veronesi' I, p. 411. 1) A. 1261; cf. Muratori, SS. XXIV, col. 645. (ad a. 1262. secundum calculum Pisanum); Roncioni, 'Istorie Pisane' in 'Archivio stor. Ital.' VI, p. 553 (ubi falso Sigisberto). 2) A. 1262—1263. Mart.; cf. Muratori, SS. VIII, col. 377 sq. 447. 460; sed translatio S. Antonii facta est a. 1263. Apr. 8. Etiam potestas Parmensis fuit Ghibertus a. 1265. cum altero viro, electus a. 1264. Dec. ex.; Ann. Parm. mai. p. 678 sq. 3) Cf. infra f. 462^a. 4) Vide infra f. 397^a. 398^a, ubi Sal. narrat se cum Ghiberto domino Parmae privato in villa Campiginis collocutum esse. Hoc etiam tunc factum esse videtur.

F. CCC97. De iudicio faciendo et de facienda iustitia.

personam, ut de Caraça dictum fuit, quem fecit decapitari; aliquos quantum ad pecuniam, de quo Iacobum de Sancto Vitale interroga^a. Item aliquibus parcebat accepta pecunia¹; contra aliquos insurgere, si dare volebant. De omnibus istis auctoritates habentur. Ideo Dominus dicit Levitici XIX: *Non facies quod iniquum est nec iniuste^b iudicabis. Non consideres personam pauperis nec honores vultum potentis. Iuste iudica proximo tuo.* Et infra circa finem capituli: *Nolite facere iniquum aliquid in iudicio, in regula, in pendere, in mensura. Statere iusta et equa sint pondera, iustus modus equisque^c sextarius^d.* Omnia ista homo iste falsificavit². Item Deutero XVI: *Iudices et magistros constitues in omnibus portis tuis, quas dominus Deus tuus dederit tibi per singulas tribus tuas, ut indicent populum iusto iudicio nec in alteram partem declinent. Non accipies personam nec munera, quia munera excecant oculos sapientum et mutant verba iustorum. Iuste quod iustum est prosequeris^e, ut evas et possideas terram, quam dominus Deus tuus dederit tibi^d.* Et infra XVII: *In ore duorum aut trium testium peribit qui interficietur. Nemo occidatur uno contra se dicente testimonium.* Item Deutero. XXIII: *Non occidatur pater pro filio, nec filii pro patribus, sed unusquisque pro suo peccato morietur. Non pervertes iudicium advenae et pupilli^d.* Quod postea male servaverunt, sicut dicit Ysa. I: *Omnes diligunt munera, sequuntur retributiones: pupillo non indicant, et causa viduae non ingreditur ad eos^f.* Item Iere. V: *Preterierunt sermones meos pessime. Causam viduae non indicaverunt, causam pupilli non direxerunt et iudicium pauperem non indicaverunt. Numquid super his non visitabo, dicit Dominus, aut super gentem huiusmodi non ulciscetur anima mea? Item Deutero. XXVII: Maledictus qui accipit munera, ut perdat animam sanguinis innocentis. Et dicit omnis populus Amen. Inde laudatur iustus Ps.: Qui peccatiam suam non dedit ad usuram et munera super innocentem non accepit. Item Prover. XV: *Contrahat domum suam qui sectatur avaritiam: qui autem odit munera, ricet.* Item Eccli. XX: *Etenim et dona excecant oculos iudicem, et quasi mutus in ore avertit correptiones eorum.* Item Ysa. V: *Ve qui iustificatis impium pro muneribus et iustitiam iusti auferitis ab eo.* Ideo dicitur Prover. XVII: *Qui iustificat impium et qui condemnat iustum, abominabilis est uterque apud Deum.* Item Prover. XXI: *Rapine impiorum detrahent eos, quia noluerunt facere iudicium.* Item Prover. XXIII: *Hec quoque sapientibus: Cognoscere personam in iudicio non est bonum. Qui dicunt impio: Iustus es, maledicent eis populi, et detestabuntur eos tribus.* Item Prover. XXVIII: *Leo rugiens et ursus esuriciens princeps impius super populum pauperem.* Talis fuit Ghibertus de Gente super Parmenses tempore sui domini. Et infra: *Qui cognoscit in iudicio faciem, non bene facit. Iste et pro-bucella panis deserit veritatem.* Quinta hominis istius stulticia fuit, quia nimis magnum salarium accipiebat annuatim pro labore regiminis sui, plus satis quam Parmenses suis potestatibus dare consueverant³; quod facere non debebat, cum semper esset in terra sua*

a) sequitur C minio scriptum. b) iuste, i superscripto corr. iniuste c. c) eq²q; c. d) sequitur C atramento nigro scriptum. e) persequeris Vulg. f) sic et supra p. 105, l. 14. et p. 132, l. 8; illos Vulg. g) fuit in marg. a Sal, suppl.

1) Injustitiae arguunt Ghibertum etiam Ann. Parm. mai. a. 1258, p. 677. 2) A. 1255. statutum est, ut omnes venditores ponderibus datis et signatis (ballatis) a communi uterentur; Stat. Parm. I, 1, p. 346. Quod sane utile et salubre fuit. 3) Cf. Ann. Parm. mai. a. 1253, p. 676: Salarium vero primum dicti domini potestatis fuit librarum D imperialium; ib. a. 1254, p. 677: deputatum sibi fuit salarium pro anno duo milia librarum imperialium; Statuta comm. Parmae I, 1, p. 1. a. 1254: constitutio feudi duorum millium libr. imper. solvendarum sibi: ... annuatim pro preterito tempore, presenti et futuro. A. 1253. Iun. 18.

et in possessionibus suis. - Et ideo fuit expulsus ab eis tam de civitate quam de regimine. Ideo Dominus dicit Eze. XVIII: *A pauperis iniuria auerit manum suam, usuram et superabundantiam non acceperit, iudicia mea fecerit, in preceptis meis ambulaverit, hic vita vivet.* Item Amasie dictum fuit III. Reg. XIII: *Contentus esto gloria et sede in domo tua.* - Quod quia non fecit, male cessit ei. Ideo dicitur Prover. XVI: *Contributionem precedit superbia, et ante ruinam exaltatur spiritus.* Item Prover. XVIII: *Ante quam coneratur, exaltatur cor hominis.* Item Eccli. XXIX: *Minimum pro magno placeat tibi, et improprium peregrinationis non audies.* Sexta istius hominis stultitia fuit, quia congregato populo Parmensi in platea civitatis communis concionatus est eis et fecit semetipsum dominum Parme in se et in heredibus suis usque in sempiternum. Sed dicitur Ys. VII: *Non stabit et non erit istud.* Quare? Audi quare Eccli. V: *Quia excelsio alius excelsior est, et super hos quoque eminentiores sunt alii, et insuper universe terre rex imperat servienti.* Item Eccli. X: *Li manu Dei potestas terre, et utilem rectorem in tempore suscitabit super illam.* Non talis dominus Ghibertus de Gente, qui sibi dominium Parme voluit usurpare fretus auxilio beccariorum. Ideo Ecclesiasticus dicit XX: *Qui potestatem sibi assumit iniuste, odietur.* Quod totum completum est in homine isto sicut in Abimelech, de quo habetur Iudicum IX, et in Absalon, de quo habetur II. Reg. XV, et in Adonia, de quo habetur III. Reg. I. Septima istius hominis stultitia fuit, quia mutavit monetam Parmensem et parvificavit eam, ne tanti esset valoris, quanti prius erat. In qua mutatione, ut dicunt campsores, plus damnificati sunt Parmenses, quam valeat quarta pars civitatis Parme. Et nota, quod de duobus consuevit populus maxime contristari, scilicet de caristia frumenti, de qua dicitur Prover. XI: *Qui abscondit frumenta, maledicetur in populis; benedictio autem super caput eudentium.* Secundum est, quando falsificatur moneta. Quod non est absque causa misterii, quod dignus combustione talis qui eam falsificat a populo iudicatur. Nam de moneta Dominus a Phariseis quesivit Mat. XXII: *Cuius est ymago hec et superscriptio?* Dicunt ei: *Cesaris.* Qui ergo hanc monetam falsificaverit, punietur. Unde Ps.: *Dominus, in civitate tua imaginem ipsorum ad nichilum rediges.* Ideo dicit apostolus prima ad Cor. III: *Si quis autem templum Dei violaverit, disperdet illum Deus.* Igitur dominus Ghibertus de Gente male fecit mutando monetam Parmensem, quia plus habuit intentionem ad utilitatem propriam quam communem. Ideo dicit apostolus ad Phil. II: *Omnes enim que sua sunt querunt, non que Iesu Christi.* Item Prover. XXII: *Ne transgrediaris terminos antiquos, quos posuerunt patres tui.* Item Iob XXIII: *Alii terminos transtulerunt.* Octava istius hominis stultitia fuit, quia volens amplificare magnificentiam et dominium suum cogitavit facere IIII. Primum, quia fecit quandam societatem in Parma quingentorum hominum, qui semper cum armis associarent eum, quandocumque vellet. Hos vidit armatos in vigilia assumptionis beate virginis associantes eum causa ambitionis et pompae, honoris et iactantie nec non et custodie, cum ad matri-

a) man c. b) sic et supra p. 111, l. 33; tempus Vuly. c) q̄ (quo) a Sal. in marg. suppl. d) hinc versus notus coeptus in c., praecedente C minio scripto. e) sequitur C utramento nigro scriptum. f) sic h. l. c.

statutum erat, ut pro hoc anno mille libr. parmensium et pro sequentibus quinque annis mille quingentae libr. parmensium (= 500 libr. imper.) ei solverentur, ib. p. 225. 1) Cf. Statuta Parm. l. l. 2) Cf. Ann. Parm. mai. a. 1259, p. 677: suo tempore mutavit bis monetam. 3) Vide quod a. 1253. de armatis Ghiberti decretum est Stat. Parm. I, 1, p. 11. 4) Quod Sal. a. 1257. aut 1258. vidisse videtur, cum in conventu Mutinensi morabatur, nam antea longius aberat a civitate Parmensi in conventu Ferrariensi.

F. CCCC98^a. De predicatione, quam feci domno Ghiberto de Gente rogando, ut ordinem fratrum Minorum intraret.

cem ecclesiam secundum Parmensium consuetudinem cum cereis veniebant¹. Secundum^a, quia quendam fratrem suum germanum², qui erat abbas in monasterio 1257. sancti Benedicti de Leno in episcopatu Brixensi, Parmensem episcopum facere disponebat. Tertium^a et quartum, quia duas civitates Parme vicinas, scilicet Mutinam et Regium, suo dominio addere cupiebat³. Et voluit, quod de Mutina habenda procurator suus essem⁴; sed nolui me intronittere, quia in secunda ad 1258? Timo. II. apostolus dicit, quod *nemo militans Deo implicat se negotiis secularibus, ut ei placeat, cui se probavit*^b. Verumtamen Reginam civitatem aliquo tempore in suo dominio habuit⁵. Sed Regini cito expulerunt eum et abstulerunt ei dominium 1255. videntes exactiones et perversitates ipsius, sicut inferius explicabimus⁶. Recordor, quod, cum de dominio Parme a Parmensibus esset depositus⁶, in villa Campiginis in domo sua dixi sibi: 'Quid facitis, domne Ghiberte, quare non intratis ordinem nostrum, ordinem beati Francisci, ordinem fratrum Minorum?' quia 16 sapiens in Prover. diei XVI⁷, quod *melius est humiliari cum mitibus quam dividere spolia cum superbis*. Et Iacob patriarcha dixit Gen. XXX⁸: *Iustum est, ut aliquando provideam etiam donis mee*^d. Tunc respondit et dixit michi: 'Et quid faceretis amodo de me, cum sexagenarius existam?' Tunc dixi sibi: 'Daretis aliis bonum 20 exemplum benefaciendi et salvaretis animam vestram. Nam est qui nulla redimat modico pretio, ut dicit Ecclesiasticus XX⁹'. Patet exemplum in sancto Bonifatio, qui erat magnus peccator, et subito factus est magnus sanctus⁷. *Facile est enim in oculis Dei subito honestare pauperem. Benedictio Dei in mercedem iusti festinat, et in hora veloci processus illius fructificat*, ut habetur Eccli. XI¹⁰. Item patet exem- 25 plum similiter in latrone, cui Dominus dixit in cruce Luc. XXIII¹¹: *Amen dico tibi, hodie mecum eris in paradiso*. Quare hoc? Quia, sicut dicit Ecclesiasticus XI¹²: *oculus Dei respexit illum in bono et erexit eum ab humilitate ipsius et exaltavit caput eius, et mirati sunt in illo multi et honoraverunt Deum*^b. Tunc respondit et dixit michi: 'Cognosco, quod utile consilium michi datis, sed non possum vos audire, 30 quia habeo cor circa alia occupatum'. Tunc dixi sibi: 'In Proverbiis scriptum est XXVIII¹³: *Sapiens sibi videtur vir dives, pauper autem prudens scrutabitur eum*. Sed dicitur Prover. XXI¹⁴: *Non est sapientia, non est prudentia, non est consilium contra Dominum*^d. Non est sapientia, quia *sapiens corde est et fortis robore, Iob IX¹⁵*. Non est prudentia, quia *prudencia eius percussit superbum, Iob XXVI¹⁶*. Non est 35 consilium contra Dominum, quia ipse dicit Ysa. XLVI¹⁷: *Consilium meum stabit, et*

^a) hinc ceterus notus coeptus in c., praecedente C minio scripto. ^b) sequitur C atramento nigro scriptum. ^c) non signum interrogationis in c., sed punctum. ^d) sequitur C minio scriptum.

1) Quod ut fieret, statutum est a. 1229; Stat. Parm. I, 1, p. 200 sq., ubi multa (p. 201 sqq.) statuta leguntur de candelis cereis faciendis ad hanc sollemnitatem. 2) Guilielmum. Hoc factum est a. 1257; cf. Allodi, 'Serie chronol. dei vescovi di Parma' I, p. 476. 3) Hoc a. 1257. vel potius a. 1258. factum videtur esse. Nam a. 1258. Sept. Sal. Mutinae morabatur. Cf. infra f. 400^b, p. 457. 4) A. 1253—1255, Alb. Milioti Liber de temp. c. 258—260, p. 523 sq. 5) F. 403^a, a. 1255. ex Libro de temp. 6) Cf. supra f. 396^d, p. 448. Quod inter annos 1259. et 1261. factum esse videtur, cum Sal. Burgi S. Domini, Parmae, Mutinae morabatur, vel potius a. 1266, cum Sal. iterum Parmae esset, ut dicit supra f. 364^b, p. 372. 7) Cf. Iacobi Leg. Aurea c. LXXI, ed. Grässe p. 317.

F. 398^b. De pace Reginorum, quam mutuo fecerunt inter se anno Domini M^oCC^oLIII^o.

1. *Mar.* 12.1. F. 398^c. Quod dominus Ghibertus de Gente videns, quod tempus eum iurat, intro-
misit se de pace Reginorum¹.

F. 398^d. De obitu domni pape Innocentii quarti. Et de substitutione pape⁵
Alexandri quarti.

*r. 20. *omnis voluntas mea fiet.* Ideo dicit Iere. XXIII°: *In novissimis diebus intelligetis
consilium eius.* In Proverbiis scriptum est XII°: *Via stulti recta in oculis eius; qui
autem sapiens est, audit consilia.* Et iterum Prover. XIX°: *Qui custodit mandatum,
custodit animam suam; qui autem negligit viam suam, mortificabitur*^c. Quid plura?¹⁰

Ps. 65. 4. 5. Laboravi rogans, sed noluit intelligere, ut bene ageret. Nam iniquitatem meditatus est
in cubili suo. Sperabat enim ulcisci de Parmensibus et Reginis, qui eum de dominio
deposuerant. Quod ut melius facere posset, filiam suam dominam Mabilliam domno

*r. 18. Guidoni de Corigia dedit uxorem^{d. 2}. Sed dicitur Levitici XIX°: *Non queras ultio-
nem nec memor vis iniurie civium tuorum.* Item Eccli. X^o: *Omnis iniurie proximi*¹⁵

*r. 6. *ne memineris et nichil agas in operibus iniurie.* Et nota, quod, sicut dominus
Ghibertus de Gente forbannivit et expulit de Parma dominum Bertholinum, filium
domni Bertoli Tavernerii³, ita a Parmensibus forbannitus et expulsus habitavit in

Marchia⁴, ubi in Ancona est mortuus et sepultus. Et assignavit in episcopatu
Parmensi de pratis suis aliquos redditus annuatim, quos fratres Minores et Predi-²⁰
catores de Parma usque ad certos annos pro male ablati incertis haberent. Et
bene habuerunt. Cuius anima per misericordiam Dei requiescat in pace! Amen.

L. temp. 267.
1252.
Aug. 17. Eodem anno, scilicet M^oCC^oLIII^o, facta fuit pax inter Robertos et illos^e de Foliano
et de omnibus aliis forbannitis, qui expulsi fuerant de civitate Regia, in XV° die exeunte Augusto et
in ecclesia² sancti Laurentii per fratrem Egidium de religione sancte Trinitatis de Campagnola,²⁵

*f. 398^c. qui fuit de Verona, et per dominum Guillelmum episcopum Reginum de Foliano^e. Et fuerunt facti
anciani pro bono^f civitatis Regii et electi ad sortem in consilio generali; et in primis fuerunt XII.

Aug. 17. Et eodem anno predicti anciani die sabbati XV° exeunte Augusto voluntate et parabola consilii com-
munis more solito congregati in palatio communis Regii congregati iuraverunt pacem et concor-
diam cum domno Guillelmo predicto Regino episcopo et cum Reginis deforis pro eis et Reginis³⁰
intus civitatem Regii ad honorem Dei et beati Prosperi et sancti Grixanti et ad bonum statum civi-
tatis Regii. Et eodem anno venit pruina magna die dominico XIII° exeunte Maio, que de-
struxit vineas in pluribus locis.

ib. c. 258.
1253. Anno Domini M^oCC^oLIII^o, indictione XI^a, fuit factus dominus Guido de Gente^b, civis Parme,
potestas Reginus per dominum Ghibertum^d de Gente^b, eius fratrem, tunc potestatem Parme, in con-³⁵
cordia partis deforis et in concordia partis intus civitatis Regii. Et eodem anno die Martii³
quarto exeunte mense Octobris, in festo beatorum apostolorum Symonis et Iude dominus Ghibertus de

Oct. 28. Gente, potestas civitatis Parme et communis, cum ancianis consortii sancte Marie virginis Parmensis
civitatis et cum aliis bonis hominibus eiusdem civitatis iverunt ad portam Sancte Crucis cum omnibus
hominibus civitatis Regii et duxerunt dominum venerabilem et electum Guillelmum de Foliano episcopum⁴⁰
Reginorum cum aliis omnibus hominibus de parte deforis in civitatem Regiam cum magna leticia et
cum crucibus et vexillis et sacerdotibus et religiosis personis^e. Et die Mercurii tertio exeunte dicto
Oct. 29. mense pronominatus dominus Ghibertus, potestas Parme, in plena concione per tubas^k et campanas

*f. 398^d. in platea communis Regii coadunato^l fecit sententiam inter partes intus et deforis; que sententia

a) at h. l. c. b) penna mutata. c) sequitur C atramento nigro scriptum. d) sequitur C⁴⁶
minio scriptum. e) sic c.; illos Alb. Mil. f) stata Alberti Mil. omisit Sal. g) congr. delendum
est, male incuria fratris Sal. additum ex eo quod sequitur congregati. h) Gente Alb. Mil. semper.
i) Gibert. Alb. Mil. semper. k) turbas Alb. Mil. l) sic etiam Alb. Mil. pro coadunata.

1) In textu haec non dicta sunt. 2) Cf. supra f. 247^a, p. 99, infra f. 463^b.
3) Quod infra f. 461^c.^d copiosius narratum est. 4) Cf. infra f. 462^c.^d 5) Ita male⁵⁰
scripsit Sal. pro in octava, ut Liber de temp. p. 523. habet.

F. CCC99^a. Quod papa Alexander quartus multa bona in se habuit et multa bona fecit, et facta sunt sub eo.

scripta et posita fuit in statuto communis Regii. In^a qua^b die tertio^c exeunte mense Octobris factus fuit domnus Guido de Gente potestas Regius per dictum domnum Ghibertum, potestatem Parme fratrem suum. Eodem anno M^oCC^oLIII^o1 septimo Ydus Decembris, in festo sancti Ambrosii² in sero, paulo post crepusculum³ obiit apud Neapolim inclite recordationis domnus papa Innocentius quartus, pontificatus sui anno XII°; et in sequenti die domnus Stephanus Sancte Marie trans Tyberim presbiter cardinalis diem clausit extremum. Quorum corpora in Neapolitana ecclesia sepulta in pace quiescunt. Amen. Et quia domnus Bertholinus Tavernerius de Parma erat tunc temporis Neapolitanus potestas⁴, clausit civitatem et retinuit cardinales, ne possent ire quoquam, sed sine mora eligerent papam⁵; et quia per voces concordare non poterant, elegerunt per compromissum⁶. Et domnus Octovianus⁷ diaconus cardinalis⁸ imposuit mantum meliori homini de curia, ut dixit, scilicet domno Rainaldo episcopo Hostiensi; et dictus est papa Alexander quartus, circa nativitatem Domini⁹ factus, ita quod in festo sancti Thome Cantuariensis-Ferarie rumores audivimus.

Alexander¹⁰ quartus, natione Campanus, cepit anno Domini M^oCC^oLIII^o1¹¹, sedit annis VII. Hic de civitate Anagnie oriundus fuit et dicebatur domnus Rainaldus episcopus Hostiensis. Cardinalis fuit ordinis fratrum Minorum temporibus multis, quem domnus papa Gregorius nonus fecerat cardinalem precibus et rogatu fratrum Minorum¹². Hic beatam Claram cathalogo sanctorum ascripsit¹³, quam beatus Franciscus convertit ad Christum. Et fecit collectas eius et hymnos¹⁴. Sororem habuit in ordine sancte Clare et nepotem in ordine fratrum Minorum¹⁵; nec illam fecit abbatissam nec nepotem cardinalem¹⁶. Nam cardinalem nullum fecit, cum tamen tempore eius non essent nisi octo¹⁷. Litteratus homo fuit et studium theologie diligens, et frequenter et libenter predicabat et celebrabat et ecclesias consecrabat¹⁸. Ex Heremitanis composuit unum ordinem, cum prius in quinque ordinibus essent divisi¹⁹. Ordini fratrum Minorum privilegium, quod Mare magnum appellatur,

30 a) In -- exeunte in loco raso. b) sic e. et Alb. Mil. c) sequitur C atramento nigro scriptum. d) sic e. h. l. e) littera initialis A minio picta. f) sequitur C minio scriptum. g) sic e.

1) Potius a. 1254. 2) Scilicet ordinationis eius. Quem diem in kalendaris Italicis adnotatione invenis, ut in kalendaris Cremonensibus, apud Zachariam, Cremonensium episcoporum series p. 249-279. Quem diem festum igitur Nic. de Curbio c. 42. recte scripsit, non perperam, ut Reg. Imp. V, nr. 8891a. dictum est. 3) Nic. de Curbio c. 42, 'Archivio della R. Società Romana' XXI, p. 119: circa horam vespertinam. 4) Maritus uxoris Innocentii IV. papae. 5) Eadem et alia de Bertholino vide infra f. 461^{c-d}, narrata. 6) S. Mariae in Via lata, de quo supra p. 365 sq. 384-387. multa dicta sunt. 7) Iam die Dec. 12. electus est. Cf. infra f. 403^a, ubi Sal. tribus vel quatuor diebus ante nativitatem Christi hoc factum esse coniecit, ubi dixit hoc etiam ad a. 1254. scribi potuisse; quod facere debuisset, cum haec mense Decembris a. 1254, non a. 1253. gesta sint. 8) MCCLV. habet Liber de temp. fortasse quia Alexandri electio demum post nativitatem a. 1254. Regii nuntiata est. Martinus Oppae. p. 440. Alexandrum recte ad a. 1254. adscripsit. 9) Eadem iam supra f. 369^a, p. 383. 10) A. 1256. Sept. 26; cf. supra f. 341^d, 369^{a-b}, p. 316, 383. 11) Cf. supra f. 369^b, p. 383. 12) Andream de Anagnia; cf. Catal. sanct. fr. Min. ed. L. Lemmens (Rome 1903) p. 12 = Chron. XXIV ministr., Analecta Francisc. III, p. 265, 418. 13) Sed vide locus n. 12. allatos. 14) Quod omnino recte dictum esse videtur. 15) Cf. supra f. 316^b, p. 254.

F. 399^b. Qualiter duos pestiferos libellos reprobat et Manfredum excommunicavit.

F. 399^c. Contra secundum libellum ostenditur per auctoritates, quod male et insipienter dixit.

dedit^a. Amicicia optime conservabat, ut patuit in fratre Rainaldó de Tocea, a qui erat ex ordine fratrum Minorum, quem tantum dilexit, quod nec amicicia Lonathe cum David nec amicicia Amelii et Amici² possit eius amicitie comparari. Nam si totus mundus contra fratrem Rainaldum aliquid sinistrum dixisset, non credidisset papa nec aures accomodasset^b. Et nudis pedibus ibat ad aperiendum ei, quando ad hostium camere ille pulsabat. Hoc vidit alius frater Minor, qui erat intus et solus cum papa, scilicet frater Mansuetus de Castellione Aretino, amicus meus³, a cuius ore audivi hec omnia, que retuli modo^c. Non intromisit se iste papa de guerris, sed pacifice duxit dies suos^d. Grossus, id est corpulentus, et crassus fuit sicut alter Eglon^e. Benignus, clemens, pius, iustus et timoratus fuit et Deo devotus. Huius temporis Manfredus filius condam Frederici imperatoris, gerens se pro pedagogo Conradini nepotis Frederici, ipso^d Conradi^{no} mendaciter publicato mortuo, sibi ipsi coronam assumpsit. Quod factum quia in preiudicium domni pape fuit, primo excommunicatus, post contra ipsum magnus exercitus congregatus est, sed in nullo proficiens mentiture. Hic, ut dictum est, canonizavit Anagnine sanctam Claram ordinis sancti Francisci. Huius temporibus Romanum imperium sive post mortem sive post depositionem ipsius pape Innocentii quarti⁶, qui eum deposuerat, scilicet Fredericum imperatorem, filium condam Henrici imperatoris, imperium^f cepit vacare. Et electiones plures facte fuerunt per principes Alamannie^g. Et primo elegerunt langravium Thuringie et postmodum Guilielmum comitem Hollandie successive. Qui, ante quam ad imperialem benedictionem pervenissem, vite terminum exegerant. Post mortem vero predicti Frederici electores in se^h duo dividentes, quidam regem Castellie, quidam vero comitem Cornubie, fratremⁱ regis Anglie, Ricardum nomine ad imperium elegerant. Quod scisma duravit multis annis. Hic dominus papa duos pestiferos libellos reprobat; quorum unus dicebat, quod omnes religiosi et verbum Dei predicantes de helemosinis^k vivendo salvari non possent. Hunc libellum fecit magister Guilielmus de Sancto Amore et Parisius publicavit, et multos tam magistrós quam scolares avertit ab ingressu istorum duorum ordinum, scilicet Predicatorum et Minorum^l. Sed nec ipse remansit impunis, quia tam a papa Alexandro quarto quam a rege Francie sancto Lodovico de Parisius^m fuit expulsus sine spe revertendi illuc usque in eter-

Luc. 2, 25.
L. temp. c. 251.
(Martin. Opp.)

* f. 399^b.

ib. c. 255.

ib. c. 261.

* f. 399^c.
Mich. 4, 5.

a) sequitur C atramento nigra scriptum. b) sic c. c) sequitur C minio scriptum. d) ipsi Alb. Mil.; ipso Martin. e) sic (mit) c. et Alb. Mil. pro mittitur Martini. f) sic iterum c. g) sic 35 Martin.; Hellandie Alb. Mil. h) sic c.; se in Alb. Mil. et Martin.—i) frat Alb. Mil.—j) helemosibus Alb. Mil.

1) A. 1258. Aug. 2, quod incipit: Virtute conspicuos; Potthast nr. 17356; Sbaralea, Bull. Francisc. II, p. 298 sq., nr. 436. Cf. Wadding, Ann. Min. ed. 2, IV, p. 99. — 2) Quorum duae existunt Vitae editae a Mone, 'Anzeiger für Kunde der Deutschen Vorzeit' V (1836), 40 p. 146 sqq. et a Mombrito, Vitae sanctorum I, f. 31 sqq. — 3) In conventu Fanensi a. 1238/9. cum eo vixerat; cf. supra f. 225^a, p. 42. Is procul dubio fuit capellanus et poenitentarius Alexandri IV. papae, ad quem hic a. 1257. Mart. 23. et 1260. Febr. 16. scripsit; Potthast nr. 16794. 17790. De eodem fratre Mansueto Thomas de Eccleston, Coll. XV (14), Analecta Francisc. I, p. 253 sq., quaedam narasse videtur. — 4) Reperivit Sal. verba Pseudo-Ioachimi: alii (pontifices) ducent pacifice dies suos, quae supra f. 222^b, p. 36. attulit, ubi et eadem de Alexandro IV. papa dixit. — 5) Iudic. 3, 17: Erat autem Eglon crassus nimis. — 6) Male haec a Sal. mutata sunt. — 7) Richardus hic dicitur in Libri de temp. c. 261, p. 524. — 8) Cf. supra f. 229^c, 335^{a-d}, p. 53, n. 2. et p. 299 sq. — 9) Non tantum de civitate Parisina, ut Sal. etiam supra f. 335^d, p. 300. dixit, sed etiam de regno 50

num et ultra. Hinc dicitur Prover. XXIII°: *Qui cogitat male facere, stultus vocabitur.* Qualis fuit^a Guilielmus de Sancto Amore. Et sequitur ibi^b: *Cogitatio stulti peccatum est, et abominatio hominum detractor.* Item Eccli. XXVIII^o^b: *Facienti nequissimum consilium super ipsum devolvetur, et non agnoscat, unde adveniet illi illusio et improprium superbiorum, et vindicta sicut leo insidiatur illi.* Item apostolus prima ad Cor. XI^a: *Oportet et hereses esse, ut qui probati sunt manifesti fiant in vobis. Ideo* dicit Gregorius¹: *Abel renuit esse, quem Caym malitia non exerceat.* Gregorius².
Unde versus²:

Necdum bella bonis, necdum certamina desunt,
Et cum quo pugnet, mens pia semper habet.

Alter^c vero libellus continebat multas falsitates contra doctrinam abbatis Ioachym, quas abbas non scriperat, videlicet quod evangelium Christi et doctrina novi Testamenti neminem ad perfectum duxerit, et evacuanda erat M^oCCLX^o anno^d. Sed contra Prover. XII°: *Labium veritatis firmum erit in perpetuum.* Labium veritatis fuit labium domini nostri Iesu Christi, qui dicit: *Quae procedunt de labiis meis non faciam irrita.* Hinc ait Mat. XXIII°: *Celum et terra transibunt, verba autem mea non transient* — sive non preteribunt. Item Mat. V^o: *Amen quippe dico vobis, donec transierit celum et terra, iota unum aut unus apex non preteribit a lege, donec omnia fiant.* Qui ergo solverit unum de mandatis istis minimis et docuerit sic homines, minimus vocabitur in regno celorum. Hinc apostolus dixit ad Gala. I^o: *Miror, quod sic tam cito transferimini ab eo, qui vos vocavit in gratiam Christi, in aliud evangelium, quod non est aliud, nisi quia^e sint aliqui, qui vos conturbant et volunt convertere evangelium Christi.* Sed licet nos aut angelus de celo evangelizet vobis preter quam quod evangelizavimus vobis, anathema sit. Sicut preterit^f, et nunc iterum dico: *Si quis vobis evangelizaverit preter id quod accepistis, anathema sit.* Item apostolus in prima ad Cor. III°: *Fundamentum enim aliud nemo potest ponere preter id quod positum est, quod est Christus^g Iesus.* Hinc apostoli dixerunt Act. III°: *Nec enim nomen aliud datum est sub celo hominibus, in quo oportet nos salvos fieri.* Ideo Cantuarum I^o: *Oleum effusum nomen tuum, ideo adolescente dilexerunt te.* Item Ps.¹: *Expectabo nomen tuum, quoniam bonum est in conspectu sanctorum tuorum.* Ideo dicit Ys. XXVI°: *Nomen tuum et memoriale tuum in desiderio anime.* Et nota, quod iste, qui fecit istum libellum, dictus est frater Ghirardinus de Burgo Sancti Donini, qui in Sicilia nutritus fuit in seculo et ibi docuit in gramatica. Et cum intrasset ordinem fratrum Minorum, processu temporis missus fuit Parisius pro provincia Sicilie et factus est lector in theologia; et Parisius fecit istum libellum et ignorantibus fratribus divulgavit. Sed valde bene fuit punitus, ut posui supra^h, 1254. iuxta verbum quod scriptum est Iosue VII°: *Quia turbasti nos, exturbet te Dominus*

a) fuit a Sal. in marg. suppl. b) sic c. pro XXVII. ut supra p. 374, l. 17. et infra f. 482^b.
c) sic et supra p. 374, l. 19; cf. ib. n. g; adveniat Vulg. d) G^o, c. e) penna mitata. f) M^oCCLX^o anno a Sal. in marg. suppl. — Sequitur ¶ avamento nigro scriptum. g) sic Vulg. h) quia deest Vulg. i) prediximus Vulg. k) hoc loco Sal. scripsit, quod ipsi est Christi, pro J, ut alibi scripsit Christus.
l) nos a Sal. in marg. suppl.

Franciae. Cf. Alexandri IV. papae epistolas datas a. 1257. Aug. 9. 11, Sbaralea, Bull. Francisc. II, p. 235, nr. 353; 354; Denifle, Chartul. univ. Paris. I, p. 362, nr. 314; Potthast nr. 16977. 16978. 1) Homil. in Evang. II, 38, Opera ed. Maur. (Parisius 1705) I, col. 1638, et Moralium in Job XX, § 75, ib. I, col. 673. 2) Prosperi Aquitani epigr. 99 (93), v. 1. 2, Opera (Parisius 1711) p. 671; cf. supra f. 251^c, p. 107, n. 2. 3) Haec Sal. procul dubio non ex ipso Chronico Martini Oppav., sed ex Libro de temp. c. 261, p. 524, descripsit, in quo nunc crasa, et scripta sunt quae Sal. hoc loco habet. 4) F. 308^a, 309^a, p. 237 sqq. De Girardino et libro eius dicto Introductorio in Evangelium

F. CCCC^a. Quod apud Mutinam contuli cum fratre Ghirardino, qui fecit libellum et interrogavi ipsum de Antichristo^a, et dixit michi, quod natus erat et grandis, et quod bene cognoscebat eum, sed falsum dixit.

in die hac^b. Veruntamen missus fuit ad provinciam suam^c. Et quia noluit resistere a stulticia sua, frater Bonaventura, generalis minister, qui erat in Francia, misit pro eo. Cumque per Mutinam transiret, habitabam ibi, et dixi sibi, quia cum eo steteram Pruvini et Senonis^d eo anno, quo rex Francie sanctus Lodovicus bone memorie in primo passagio transfretavit^e. Dixi igitur sibi, cum esset^f michi familiaris: 'Volumus disputare de Ioachym?' Tunc dixit michi: 'Non disputemus, sed conferamus et eamus ad locum secretum'. Dixi igitur eum post dormitorium, et sedimus sub vite; et dixi sibi^g: 'De Antichristo quero, quando nascetur et ubi'. Et dixi sibi: 'Iam est natus et grandis est, et cito misterium operabitur^h iniquitatis'. Et dixi sibi: 'Cognosceis eum?' Et dixit: 'Non vidi ipsum facie, sed bene per scripturam cognosco'. Et dixi: 'Ubi est ista scriptura?' Et dixit: 'In Biblia est'. 'Dicas ergo michi', dixi ego, 'quia notitiam Biblie bene habeo'. Et dixit: 'Nullo modo ego dicam, nisi habeamus Bibliam'. Portavi igitur Bibliam, et totum illud XVIII. capitulum Ysaie exponebat de quodam rege Hispanie, scilicet de rege Castelleⁱ. Capitulum Ysaie sic ichoat: *Ve terre cymbalo alarum, que est trans flumen^j Ethyopie, qui mittit in mare legatos et in rasis papiri super aquas. Ite avoc^k veloces ad gentem convulsam et dilaceratam, ad populum terribilem, post quem non est alius* et cet. usque ad finem^l. Et dixi sibi: 'Dicis tu ergo, quod iste rex Castelle, qui modo regnat, est Antichristus?' Et ait: 'Absque dubio Antichristus ille maledictus est, de quo omnes doctores et sancti, qui de hac materia locuti sunt, dixerunt'. Et deridendo dixi sibi: 'Spero in Deo meo, quod tu invenies te deceptum'. Et dixi sibi: 'In Ecclesiastico scriptum est XVI: *Qui minoratur corde, cogitat inania; et vir imprudens et errans cogitat stulta*. Vide igitur, ne tu talis sis^m'. Et cum hec dixissem, subito apparuerunt multi fratres et seculares in prato post dormitorium et cum tristitia mutuo loquebantur. Et dixit michi: 'Vade et ausculta, quid dicunt, quia cum tristitia videntur referre rumores'. Ivi et redii et dixi sibi: 'Dicunt, quod domnus Phylippus archiepiscopus Ravennas ab Icilino captus estⁿ'. Et dixit: 'Vides, quia iam incipiunt misteria^o'. Tunc interrogavit me, si cognoscebam quendam Veronensem, qui morabatur Parme et habebat spiritum prophetie et scribebat futura. Et dixi: 'Novi et bene novi et scripta sua vidi'. Et dixit: 'Libenter haberem scripta sua; rogo te, ut acquiras michi, si potes'. Et dixi: 'Libenter publicat illa et multum gaudet, quando aliqui petunt et volunt habere. Fecit enim multas omelias^p, quas vidi; et dimisit opus testinum^q, de quo vivebat in Parma, et transtulit se ad monasterium Cysterciensium de Fontana-viva, et in habitu seculari tota die scribit in quadam camera sibi a fratribus illis assignata; et predicat futura et de mona-

a) an? h. l. c. b) sequitur C atramento nigro scriptum. c) sequitur G3 minio scriptum.
d) ce (esse) corr. cet c. e) operatur Vulg. f) sic (flum) c.; flumina Vulg. g) ait a Sal. superser. 40
h) homelias, h. erasum c. i) sic c.

aeternum optime disseruit H. Denifle in 'Archiv für Litteratur- und Kirchengeschichte' I, p. 49 — 98, ubi p. 99 — 142. quae ex Introductorio Anagninae a. 1255. a Florentio episcopo Aecconensi excerpta et coram tribus cardinalibus ad hoc deputatis lecta sunt edita. 1) Siciliae. 2) Pruvini a. 1247. c. Dec. 13 — 1248. Febr. 2 (cf. supra f. 298^b. 308^{b-d}, p. 212. 236 sq.), 45 Senonis a. 1248. Febr. Mart. (supra f. 298^{b-c}, p. 212 sq.). 3) Alfonso X. 4) Quod a. 1258. Aug. 30. factum est. Cf. supra f. 377^a, p. 399.

F. 400^a. Quod quidam Veronensis fuit Parme, qui voluit succedere abbati Iochym in predicendo futura. Cuius libri ex quadam simplicitate fuerunt abrasi.

F. 400^b. Quod ego frater Salimbene^a feci comburi libellum fratris Ghirardini, quando devenit ad manus meas.

sterio vivit. Et poteris ire ad eum, quia non distat a strata nisi per duo miliaria 1258. inferius. Et dixit: Socii mei nolent a strata divertere; quapropter rogo te, ut vadas illuc et acquiras michi, et gratum habebob^b. Ivit igitur viam suam, nec vidi eum postea. Ego vero accessi ad monasterium illud, quando habui tempus, et inveni quendam amicum meum, fratrem Albertum Cremonellam, qui mecum 10 intravit ordinem fratrum Minorum, eodem die^c receptus a fratre Helya, generali ministro, in civitate Parmensi anno Domini M^oCC^oXXX^oVIII^o, sed in noviciatu exivit et stetit in seculo et didicit phisicam, et postea intravit ordinem et monasterium de Fontana-viva, et ibi magnus habebatur ab omnibus^b. Et cum vidit 15 me, visum fuit sibi, ut dixit, quod angelum Dei vidisset. Intime enim me diligebat. Tunc dixi sibi, quod faceret michi magnam gratiam, si accomodaret michi omnia scripta Veronensis illius. Et dixit michi: Noveritis, frater Salimbene, quod ego sum magnus et potens in domo ista, et fratres propter bonitatem suam et phisicam meam diligunt me; et omnes libros beati Bernardi, si vultis, possum 20 vobis accomodare^d. Homo ille, de quo dicitis, mortuus est, et de scripturis suis nec una littera remansit in mundo, quia ego manu mea abrasi omnes libros suos. Et dicam vobis qualiter et quare^b. Quidam frater erat in isto monasterio, qui optime sciebat radere cartas, et dixit abbati: Pater, beatus Iob dicit loquens cum Deo XXX°: Scio, quia morti trades me, ubi constituta est domus omni viventi. Et 25 Ecclesiastes dicit LX°: Nemo est, qui semper eivat et qui huius rei habeat fiduciam. Et apostolus ad Hebre. IX°: Statutum est hominibus semel mori. Cum igitur michi luce clarius constet, quod mori debeam, quia non sum ego melior quam patres mei, rogo^e vos, pater, si vobis videtur, ut michi aliquos discipulos assignetis, qui velint 30 adiscere^d radere cartas, quia post mortem meam isti monasterio utiles esse poterunt^b. Cumque nullus inveniretur, qui vellet adiscere^d, nisi ego, ita post mortem magistri mei et Veronensis illius abrasi omnes libros suos, quod nec una littera remansit in eis, tunc ut haberem materiam, super quam radere adiscere^d possem, tum etiam quia occasione illarum prophetiarum habueramus scandalum valde grande^b. Cum autem intellexissem hec omnia, dixi in corde meo: Et liber Ieremie prophete ali- 35 quando fuit combustus, et qui illum fecit comburi non remansit impunis, ut habetur Iere. XXXVI. Et lex Moysi a Chaldeis fuit combusta, quam Esdras per spiritum sanctum iterum reparavit². Sic surrexit in Parma quidam simplex homo³, qui habet intellectum illuminatum ad predicendum futura, quia cum simplicibus sermo- cinatio Domini, Prover. III°.

40 Porro^f post annos multos, cum habitarem in conventu Imole¹, venit ad cellam meam frater Arnulfus, guardianus meus, cum quodam libello, qui scriptus erat in

^a) Salbu. c. h. l. ^b) sequitur ¶ minio scriptum. ^c) die a Sal. superser. ^d) sic e. ^e) penna matata. ^f) littera initialis P minio picta.

1) Scil. Febr. 4; cf. supra f. 246°, 247°, p. 96, 99. 2) Quod dicit Petrus Comestor, 45 Hist. scolast. Daniel. c. 5. 3) Benvenuto Asdenti scilicet, de quo vide infra sub a. 1283, 1284, f. 423°, 430°, 431°. 4) Imolae Sal. quinque annis habitavit (supra f. 289°, p. 191), sed tantum scimus a. 1270. Sept. eum ibi fuisse; supra f. 389°, p. 429.

F. CCCCI^a. De bonitatibus fratris Ghirardini, et quomodo protervitas sue opinionis omnia bona, que habuit, in eo destruxit.

cartis de papiro, et dixit michi: 'Quidam notarius est in terra ista, qui est amicus fratrum, et istum libellum, quem scripsit Rome, quando fuit ibi cum senatore Urbis domno Branchaleone de Bononia', accomodavit^a michi ad legendum, et habet eum valde carum, quia frater Ghirardinus de Burgo Sancti Donini scripsit et composuit eum^b. Quapropter legatis in eo vos, qui studuistis in libris Ioachym, ut dicatis michi, si continet aliquid boni. Cumque legissem et vidissem, dixi fratri Arnulfo: 'Iste liber non habet stilum antiquorum doctorum^c et habet verba frivola et risu digna, propterea^d diffamatus est liber et reprobatus^e; et ideo deo vobis 10 consilium, quod^f prohibeatis in ignem et conburatis, et illi amico vestro dicatis, quod amore Dei et ordinis patientiam habeat'. Factumque est ita; et con-
 bustus est liber. Et nota, quod iste frater Ghirardinus, qui fecit hunc libellum, de quo diximus, multa bona in se videbatur habere. Erat enim familiaris, curialis, liberalis, religiosus, honestus, modestus, morigeratus, temperatus 15 in verbis, in cibo, in potu atque vestitu, obsequiosus *cum omni humilitate et mansuetudine*^g. Verē *vir amicus ad societatem*, qui *magis amicus erit quam frater*, sicut dicit sapiens in Prover. XVIII: 'Sed protervitas sue opinionis omnia ista bona destruxit in eo. Ideo dicit Ecclesiastes IX: *Qui in uno peccaverit, multa bona perdet*'. Hinc Iacobus dixit II: *Quicumque autem totam legem servaverit, offendat autem in uno, factus 20 est omnium reus*. Item apostolus I ad Cor. V: *Modicum fermenti totam massam corrumpit*^h. Ad hoc enim laborat diabolus, qui semper insidiatur profectibus filiorum Dei et in electis imponit maculam, ut aliquos decipiat et in desperationem et damnationem inducat. Unde Gregoriusⁱ. Gregorius^k dicit^l: *Intuetur hostis humani generis mores uniuscuiusque et cui ante oculos ponit, ad que videt animam hominis facilius inclinari*. Unde idem Gregorius in 25 Gregorius^m XIII° libro Moraliumⁿ dicit^o: *Secundum diversas diversarum contemplationes varias diversis temptationum illaqueat deceptiones. Nam letos temptat de luxuria, tristes de discordia, timidos de desperatione, superbus de presumptione*. Item^p: *Demonum Leo*. *Intentio tota est ad malum et ad fatigationem bonorum*. Unde Leo papa dicit^q: *Non enim desinit hostis antiquus^r transfigurans se in angelum lucis deceptionum laqueos ubique pre-* 30

a) sic c. b) sequitur C atramento nigro scriptum. c) doct. in marg. a Sal. suppl. d) p. c. e) quod in loco raso. f) sic et infra f. 439^a; amabilis Vulg. et sic supra p. 185, l. 7. g) G^a, c. h) Mor c. i) antiq⁹ c.

1) De Andalois: Qui fuit scutor a. 1252 ex. — 1255. 1257 — 1258, quo anno mortuus est. 2) Damnatu est Introductorius ab Alexandro IV. a. 1255. Oct. 23; Pothast nr. 16072; cf. epistolam datam a. 1256. Maii 8, Pothast nr. 16376. 3) Cf. Angelus de Claymo trib. IV, ed. Ehrle in 'Archiv für Litteratur- und Kirchengeschichte' II, p. 284: Erat frater Gerardus memorie tenacis et diserte lingue et acuti ingenii. . . . Preterea cum multa mansuetudine et humilitate dicebat eis. 4) Moralia in Iob XIV, c. 13, § 15; Opera ed. Maur. (Parisii 1705) I, col. 441. Sed verba Gregorii mutata sunt: Intuetur ergo inimicus generis humani uniuscuiusque mores, cui vitio sint propinqui, et illa opponit ante faciem, ad que cognoscit facilius inclinari mentem, ut blandis ac lactis moribus suape luxuriam, nonnunquam vanam gloriam, asperis vero mentibus iram, superbiam vel crudelitatem proponat. Videtur igitur Sal. haec aliunde assumpsisse, ubi Gregorii hic locus laudatus, sed eius verba non retenta erant. 5) Haec neque in Moralibus neque usquam in operibus Gregorii legantur, sed similia Moral. XIV, 13, 15, n. 5, laudata. 6) In libris Gregorii M. hunc locum non reperi. 7) Sermo 27 (in nat. Dom. VII), c. 3; Opera ed. Ballerini I, col. 93 sq.

F. 401^b. Ostenditur hic, quod procurante diabolo multi decipiuntur.

F. 401^c. Ostenditur hic, quod ydolatria sit detestanda.

De hereticis agitur hic similiter, quomodo potuerunt errare, cum filius Dei ita aperte in evangelio sit locutus.

5 tendere et, ut quoquo modo fidem credentium corrumpat, instare. Novit, cui adhibeat estis cupiditatis, cui illecebras gula ingerat, cui apponat incitamenta luxurie, cui infundat virus invidiae. Novit, quem merore conturbet, quem fallat gaudio, quem metu opprimat, quem admiratione se-
 10 quatur. Omnium discunt consuetudinem, ventilat curas, scrutatur affectus, et ibi causas querit nocendi, ubi quemque viderit studiosius occupari. Habet etenim multos ex eis quos tenacius obligavit aptos artibus suis, quorum ad alios decipiendos et ingenis utatur et linguis. Nota, quod diabolus tota sollicitudine curat, ut aliquem de ecclesia rapiat. Unde Iob XL^a:
 15 Absorbent fluvium et non mirabuntur, id est pro magno non habet, si devorat infideles. Habet enim^a fiduciam, quod influat Iordanis in os eius, id est quod devoret baptizatos; et specialiter instat perfectis et religiosis viris. Unde Abacuch I^a: Cibus eius electus. Ubi dicit Ieronimus^b:
 20 Iob subvertere cepit, et devorato Iuda ad cribrandum apostolos expetit potestatem. Ieronimus.
 — cecide enim insidiatur nobis² —, debet quilibet facere quod Ecclesiasticus docet XXXIII^a: In omnibus operibus tuis precellens esto, et^d ne dederis maculam in gloriam tuam⁹.
 Nam beatus qui non servivit indignis se, Eccli. XXV^a. Verumtamen nec ipse diabolus
 25 transibit impunis, quia, sicut dicit^f sapiens in Proverbiis XI^a: si iustus in terra recipit, quanto magis impius et peccator? Ideo dicit beatus Gregorius in Moralibus, libro XXXIII^a:
 Apparente iudicio, cuncto assistente^g caelestis curie ministerio, ille hostis diabolus, bestia
 30 crudelis et fortis, in medio captivus adducitur et cum suo toto corpore aeternis gehennae incendiis mancipabitur; ibique inauditum erit spectaculum, quando haec immanissima bestia electorum oculis ostenditur.
 Nonⁱ miror, si gentes, que ignorant Deum, sequuntur ydolatriam, quia instructores non habent. Sed valde mirandum fuit, quomodo Iudaeus populus potuit post
 ydola declinare, cum Dominus dixerit ei Exo. XX^a: Vos audistis^h quod de celo locutus sim
 35 vobis: Non facietis mecumⁱ deos argenteos nec deos aureos facietis vobis^h. Certe sola epistola Ieremie debebat Iudeis sufficere ad ydolatriam evitandam. Insuper habebant legem
 Mosaicam et omnium prophetarum scripturas, et nichilominus ydolatriam sunt secuti.
 Et ideo sunt inexcusabiles, quia, cum cognovissent Deum, non sicut Deum glorificaverunt aut
 40 gratias egerunt, sed evanescerunt in cogitationibus suis, et obscuratum est insipiens cor eorum. Dicentes enim se esse sapientes stulti facti sunt, et mutaverunt gloriam incorruptibilis Dei in similitudinem imaginis corruptibilis hominis et volucrum et quadrupedum et serpentium. Propter
 45 quod tradidit illos Deus in desideria cordis eorum, in inmunditiam, ut contumeliis afficiant corpora sua in senectipis. Qui commutaverunt veritatem Dei in mendacium et coluerunt et ser-

a) et habet Vulg. b) sequitur C atramento nigro scriptum. c) ignoramus Vulg. d) et deest Vulg. e) gloria tua Vulg. f) dicit in marg. a Sal. suppl. g) ass in loco raso. h) G. c. i) penna mutata. k) vidistis Vulg. l) mecum deest Vulg.

1) Epist. 22, Opera ed. Vallarsius I, col. 89. 2) 1. Reg. 23, 22: quod callide insidier ei. 3) Cap. 20, § 37, l. l. col. 1099. Hoc quoque loco verba Gregorii paulo mutata sunt, quae sunt haec: Cunctis enim videntibus praecipitabitur, quia aeterno tunc iudice appa-
 40 rente, adstantibus legionibus angelorum, assistente cuncto ministerio caelestium potestatum . . . ista bestia crudelis et fortis in medium deducitur et cum suo corpore . . . aeternis
 45 gehennae incendiis mancipatur. . . . O quale erit spectaculum, quando haec immanis-
 sima bestia electorum oculis ostendetur.

E. 401^a. Quod oportebat hereticos esse, ut predixit apostolus.

Ostenditur hic, quod multum stulticat qui non vult resiliere ab opinionibus falsis, quando reprehenditur a doctissimis viris.

F. CCCCH^a. Hic de beato Iob narratur delectabile quoddam, et quod homo debet sapientiam postulare a Deo.

- vierunt creature potius quam creatori, qui est benedictus in secula. Amen^a. Quo circa non
 *22. 15. sunt digni qui huiusmodi sunt, ut cum eo in celo habitent, iuxta illud Apoc. ultimo:
 Foris canes et venefici et impudici et homicide et idolis servientes, et omnis qui amat et facit
 mendacium. Supra modum autem est mirandum, quomodo in novo Testamento heretici
 *r. 31. esse potuerunt, cum Dominus dicat Exo. XXII°: Viri sancti eritis michi. Item cum multi 10
 *r. 29. cibi in novatibus patriam, Prover. XIII°. Item cum filius Dei dicat Io. VIII°: Ego enim ex
 *r. 42. Deo processi et veni. Neque enim a meipso veni, sed ille me misit. Et infra X^o: Ego veni,
 *r. 10. ut vitam habeant et abundantius habeant. Et infra XII°: Ego lux in mundum veni, ut omnis
 *r. 46. qui credit in me in tenebris non maneat^b. Sed apostolus predixit, quod heretici erant
 *r. 401^a. futuri, Act. XX°: Ego scio, quoniam intrabunt post discessionem meam lupi graves^c, lupi 15
 rapaces in vos, non parcentes gregi; et ex vobis ipsis exurgent viri loquentes perversa, ut ab-
 *r. 19. ducant discipulos post se. Item prima ad Cor. XI°: Oportet et hereses esse, ut qui probati
 sunt manifesti fiant in vobis. Verumtamen hec est summa stultitia, cum homo repre-
 henditur a doctissimis viris, nolle resiliere ab opinionibus falsis, que sunt contra catho-
 *r. 50. licam fidem. Unde Ecclesiasticus dicit III^o^d: Non contradicas verbo veritatis ullo modo, et
 *r. 13. de mendatio iurisdictionis tue confundere. Item Eccli. V^o: Esto mansuetus ad audientium
 verbum Dei^e, ut intelligas, et cum sapientia proferas^f responsam veram. Ad idem facit quod
 Augustinus^g dicit Augustinus II. libro de doctrina Christiana^h: Opus est pietate miterere
 nec contradicere divine scripture sive intelligere^b, quasi nos aliquid sapere meliusque percipere
 possimus, sed cogitare potius et credere id esse melius et verius quod scriptum est^a. Non autem 25
 *r. 7. hoc facit protervus. Deⁱ quo dicit Ecclesiasticus XXII°: Quod docet fatuam, quasi qui con-
 *r. 9. glutinat testam et cet. Itemⁱ: Cum dormiente loquitur qui narrat stulto sapientiam et cet.
 *r. 5. Item Eccli. XIX°: Qui audit correctionem^k, minuetur vita. Item Eccli. XXI°: Qui audit cor-
 *r. 7. rectionem^k, vestigium est peccatoris. Item Eccli. XXXII°: Peccator homo vitabilis correctionem
 *r. 21. et secundum voluntatem suam inveniet comparationem. Item^j: Vir consilii non disperdet in-
 telligentiam, alienus et superbus non pertimescet timorem. Igitur nullus debet esse pro-
 *r. 5. 7. tervus et pertinax in opinionibus suis, quia sapiens in Prover. III° dicit: Ne in-
 *r. CCCCH^a. taris^l prudentie tue, et ne sis sapiens apud hominibus, sed prudentie tue pone modum,
 *r. 4. Prover. XXIII°. Quod quia frater Ghirardinus non fecit, ideo inventus est stultus.
 *r. 4. Ideo Ecclesiasticus dicit XX°: Quam bonum est correptionem manifestare penitentiam, sic enim 35
 *r. 11. 12. effugies voluntarium peccatum. Sed dicit sapiens in Prover. XXVI°: Sicut canis qui rever-
 titur ad vomitum suum, sic imprudens qui iterat stultitiam suam. Vidisti hominem sapientem
 sibi videri: magis illo spem habebit stultus^m. Sed melius fecit beatus Iob, qui cum
 scripsisset librum suum, misit illum Moysi, qui erat princeps Iudaici populi in deserto.
 Quem cum legisset et cognovisset esse divinum, associavit eum libris suis, ut esset in 40

a) sequitur C atramento nigro scriptum. b) sequitur C minio scriptum. c) lupi graves
 deest Vulg. d) manus hanc demonstrans in marg. adpicta. e) sic et supra p. 144, l. 9. et p. 252,
 l. 1; Dei deest Vulg. f) sic et p. 141, l. 9; proferas Vulg. g) A. c. h) cf. supra p. 252, n. d.
 i) penna mutata. k) sic c.: correptionem Vulg. et ibi supra p. 251, l. 12-13. l) sic c. m) cf.
 supra p. 126, n. a et p. 247, l. 15. et p. 363, l. 12.

1) Cap. 7, § 9, Opera ed. Maur. (Venetiis 1729) III, 1, col. 22. Eadem supra f. 315^a,
 p. 252. allata sunt.

F. 402^b. Hic de Symeone, qui Christum puerum accepit in ulnas, refertur mirabile dictu.

Biblia Hebraici canonis, cuius ipse extitit primus auctor Pentateucum describendo. Habetur hoc Iob XXXI¹, ubi beatus Iob sic loquitur dicens: *Quis michi tribuat auditorem, ut desiderium meum omnipotens audiat, et librum scribat ipse qui iudicat, ut in humero meo portem illum et circumdum^a illum quasi coronam michi? Per singulos gradus meos pronuntiabo illum et quasi principi offeram eum.* Et nota, quod, quando aliquis non habet illuminatum intellectum in divina scriptura, non debet sequi spiritum suum nec excogitare opiniones et expositiones fantasticas de corde suo, quia sic erraverunt multi, sed debet implorare divinum auxilium, ut manifestet sibi incerta et occulta sapientie sue, sicut fecit Daniel cum sociis suis. Ideo dicit Ps.: *Delectare in Domino, et dabit tibi petitiones cordis tui.* Revela^b Domino viam tuam et spera in eo, et ipse faciet. Quod^b patuit in Daniele, de quo dicitur Dan. II: *Tunc — scilicet post orationem ad Deum fusam — Danieli per visionem nocte misterium revelatum est. Et Daniel benedixit Deo^c, celi et locutus ait: Sit nomen Domini benedictum a seculo usque in seculum, quia sapientia et fortitudo ipsius^d sunt, et ipse mutat tempora et etates, transfert regna atque constituit. Dat sapientiam sapientibus et scientiam intelligentibus disciplinam. Ipse revelat profunda et abscondita et novit in tenebris constituta, et lux cum eo est. Tibi, Deus patrum nostrorum, confiteor teque laudo, quia sapientiam et fortitudinem dedisti michi, et nunc ostendisti michi que rogarimus te, quia sermonem regis aperuisti nobis.* Hinc Iacobus dixit I¹: *Si quis vestram indiget sapientia, postulet a Deo, qui dat omnibus affluentem et non impropert, et dabitur ei^e.* Patuit hoc in Salomone, cui a Domino dictum fuit III Reg. III: *Postula quod vis, ut dem tibi.* Et postulavit sapientiam, et data est ei^f. Simili modo Symeon iustus et timoratus, de quo habetur Luc. II, postulavit aliquid a Deo, quod meruit obtinere. De quo dicitur, quod fuit unus ex LXXII interpretibus, qui tempore Ptholomei Philadelfi regis Egypti de Hebreo in Grecom cum aliis interpretibus vetus transiit Testamentum. Cumque ab aliis sociis assignatus esset ei Ysaïas ad transferendum, et occurrisset ei locus ille Ys. VII: *Ece virgo concipiet et pariet filium, et vocabitur nomen eius Euanuhel*, dubitare cepit, an hoc posset esse verum, quia nunquam viderat tale nec expectabat futurum, iuxta verbum quod scriptum est Ys. ultimo: *Quis auditit unquam tale et quis vidit haec simile?* Et abrasit de libro illam scripturam et recessit attonitus, et in crastinum invenit eam reparatam et iterum eam abrasit et iterum restitutam invenit. Et sic tribus vicibus factum est tam ex parte abradentis et delentis quam ex parte scribentis et restituentis. Quod videns Symeon miratus est valde et totum se contulit ad rogandum Deum et dixit: *Da michi intellectum, ut scrutabor legem tuam et custodiam illum in toto corde meo.* Et iterum: *Da michi intellectum, ut custodiam mandata tua.* Et iterum: *Revela oculos meos, et considerabo mirabilia de lege tua.* Tunc responsum accepit a spiritu sancto non visurum se mortem nisi prius videret christum Domini. Et ideo expectabat consolationem Israel, et spiritus sanctus erat in eo, ut habetur Luc. II. Et quia scriptum est Prover. X: *Desiderium suum iustus dabitur, et desiderium si compleatur, delectat animam, Prover. XIII: impletum est desiderium senis in mundi istius seculute*, dicit Augustinus. Ideo dicit Ps.: *Desiderium anime^h eius tribuisti*

a) eodem c. b) penna mutata. c) Deum Vulg. d) eius Vulg. e) sequitur C atramento nigro scriptum. f) sequitur C mimio scriptum. g) acceperat Vulg. h) cordis Vulg.; cf. Ps. 9^a (10), 3: in desideriis animae suae.

1) Frustra quaesiri, unde haec de Symeone et quae de Iob praecedunt Sal. acceperit.
2) Coniuncti sunt duo versus Psalmi 118. V. 73: da mihi intellectum, et discam mandata tua. V. 60: non sum turbatus, et custodiam mandata tua. Cf. et v. 125. 3) Sermo CLXIV, § 4, Opera ed. Maw. (Venetis 1781) V, col. 787.

F. 402^a. De peccatis Iude proditoris; et quod non est improprium sanctis viris, si aliqui peccant ex eis, immo ex hoc magis laudandi sunt, quia aliis cadentibus ipsi firmiter cum Domino perseverant.

F. CCCCLIII^a. Quod Regini expulerunt domnum Ghibertum de Gente de dominio civitatis sue. Et quod eodem anno obsederunt Canossam.

ci et voluntate labiorum eius non fraudasti eum. Et ideo viso Domino et in ulnis suscepto
 * 28. 29. et osculato orat se in pace dimitti, ut habetur Luc. II^a. Si quis autem miratur
 f. Luc. I, 37. de tam longa vita, dicimus^a primo, quod nichil est impossibile Deo, quia omne quod
 voluerit faciet, et sermo illius potestate placus est, nec dicere ei quisquam potest: Quare
 * 3. 3. ita facis^b, Eccle. VIII^a. Secundo de Enoch et Helya damus instantiam et exem-
 plum, qui diu vixerunt et adhuc Deo volente conservantur in vita. De quibus
 * 3. XI°. Apoc. habetur: Et dabo duobus testibus meis, et prophetabunt diebus mille ducentis
 sexaginta annis siccis^c. Sane considera verum esse verbum beati Ysidori, qui
 Ysidorus dicit^d, quod aliquando utiliter peccatur in minimis vitiis, ut maiora
 horum caventur^e. Occasione enim istius Ghibardini ordinatum est^f, ut decetero
 * 7. 402. nullum novum scriptum extra ordinem publicetur, nisi prius fuerit per ministrum
 et diffinitores in provinciali capitulo approbatum. Quod si quis contra fecerit,
 tribus diebus in pane tantum et aqua ieiunet et careat illo scripto. Indas de
 apostolorum collegio fuit et multa mala fecit tempore mortis Christi sive instante passione
 * 95. dominica. Nam turbavit apostolos in dominica cena. Cui dicere poterant Iosue VII:
 Quia turbasti nos, exturbet te Dominus in die hac. Item correctus a Christo noluit resili-
 re a malicia et stultitia sua. Servus enim verbis non potest exire, quia quod dicit intelligit
 * 19. et respondere contemnit, Prover. 29^a. Item quia^g tradidit et vendidit filium Dei. De
 Ps. 87, 9. primo: Traditus sum, et non egrediebar. De secundo Prover. XXIII^a: Veritatem^h eme et
 * 23. noli vendere sapientiam et doctrinam et intelligentiamⁱ. Item quia desperavit et seipsum
 * 25. occidit. De primo Iere. II^a: Desperavi, nequaquam faciam. Prover. XXIII^a: Si despera-
 * 22. veris lapsus^j in die angustie, inimetur fortitudo tua. De secundo Io. VIII^a: Numquid inter-
 fecit semetipsum, quia dicit^k: Quo ego volo, vos non potestis venire? Item quia fur erat et
 * 10. latro, dignus fuit suspendio. De primo Io. X^a: Fur non venit, nisi ut furatur et mactet et
 * 29. perdat. De secundo Eccli. XXVII^a: Qui laqueum^l alio^m ponit, peribit in illo. De Iudeis
 * 7. Dominus conqueritur Ps.^o: Laqueum paraverunt pedibus meis. Ideo dicitur Eccli. XXVII^a:
 * 32. Laqueo peribunt qui oblectanturⁿ casu iustorum. Dolor consumet illos, ante quam moriantur^o.
 Sicut igitur non est insultandum apostolis nec obloquendum de eis, quod Iudas,
 qui tot mala fecit, de eorum numero fuit, sic non est improprium sanctis reli-
 * 19. giosis viris, cum aliqui ex eis apostatant. Ideo Io. dicit prima V^a m. Ex nobis pro-
 * CCCCLIII^a. dierunt, sed non erant ex nobis. Nam, si fuissent ex nobis, permansissent utique nobiscum.

a) sequitur $\text{\textcircled{C}}$ atramento nigro scriptum. b) non signum interrogationis, sed punctum in c.
 c) b (enim) in loco raso. d) sequitur $\text{\textcircled{C}}$ nino scriptum. e) qz (quia) a Sal. superser. f) Veritatem in c.
 g) pena mutata. h) cf. supra f. 386^a, p. 421, n. f. i) dixit Vulg. k) sic c.; alii Vulg. et supra 40
 p. 374, l. 18. l) sic c. pro oblectantur, ut supra p. 372, l. 15. m) numerus V in loco raso falso pro II.

1) Cf. supra f. 321^b, p. 266. 2) Sentent. II, 33, 5, Opera ed. Arevalus VI, p. 236.

3) Repetitur est hoc loco ad verbum fere quod statutum est inter Constitutiones capituli generalis
 Narbonensis a. 1260, ed. Fr. Ehrle in 'Archiv für Literatur- und Kirchengesch.' VI, p. 110:
 Item inhibemus, ne de cetero aliquod scriptum novum extra ordinem publicetur, nisi prius
 examinatam fuerit diligenter per generalem ministrum vel provinciale et diffinitores in
 capitulo provinciali; et quicumque contra fecerit, tribus diebus tantum in pane et aqua
 ieiunet et careat illo scripto.

F. 403^b. Quod fratres Minores emerunt palatium imperatoris in civitate Regii ab episcopo Guilielmo^a ad faciendum locum suum ibi.

Anno Domini M^oCC^oLIII^o dominus Guido, frater domni Ghiberti de Gente, potestas Reginus^b fuit. Et eodem anno in civitate Regii obiit et sepultus fuit in loco veteri^c fratrum Minorum, et modo habitant^d ibi sorores Minores ordinis sancte Clare. Et nota, quod papa Alexander quartus sic posset scribi in isto millesimo sicut in precedenti^e, quia tribus diebus vel III° ante nativitatem Christi creditur esse factus, quia de Neapoli Ferarie rumpores habiti sunt in festo sancti Thome Cantuariensis.

Anno Domini M^oCC^oLV^o indictione XIII°, fuit data potestaria civitatis Regii domno Ghiberti de Gente, qui semper erat potestas Parme, et posuit pro se vicarium in predicto regimine quendam nepotem suum dominum Guidonem de Angelis^f, eivem Parme^g. Qui vicarius et predictus dominus Ghibertus de Gente fuerunt expulsi de regimine civitatis Regii per collegium iudicum, qui iudices sine consilio elegerunt in potestatem dominum Iacobum Penacium, filium condam domni Gilfoli de Sesso, die Lune ante eadusprivium, tertio die intrante Martio^h. Et propter hoc fuit magna discordia inter dominum Ghibertum de Gente potestatem Parme et commune Regii. Et eodem anno Bonifacius filius condam domni Iohannis de Canossa stans et tenendo dictam rocham de Canossa contra voluntatem potestatis Regii, illo quia Tyriscendus filius eius depredata fuerat stratum commune Regii, potestas et commune Reginum fecerunt exercitum de montanisⁱ ad ipsam rocham et obsederunt eam; et ibi fecerunt trabucchum et manganos ad voluntatem partis de foris. Et de hoc fuit capitaneus dominus Albertus de Canossa, et fuit destructa dicta rocham. Hec fuit arx condam comitis Matildis, cuius primus edificator fuit Atto avus ipsius tempore primi Ottonis imperatoris, et dicebatur Canusia^j.

Anno Domini M^oCC^oLVI^o indictione XIII°, predictus dominus Iacobus Pennacius^k de Sesso fuit electus in potestatem Reginum ad vocem populi et ancianorum. Et eodem anno in mense Maio dominus Guilielmus de Foliano Reginus episcopus palatium imperatoris, quod donatum ab imperatore habuerat predecessor suus dominus Nicholaus^l salvo iure hospitandi, vendidit fratribus Minoribus de civitate Regina, ut facerent locum suum ibi, et ipsi emerunt et solverunt de denariis, quos habuerunt a sororibus^m ordinis sancte Clare, quibus locum suum veterem vendideruntⁿ. Hec facta sunt tempore domni pape Alexandri quarti^o. Et quia fratres Minores emerunt predictum palatium salvo iure hospitandi, ideo processu temporis dixerunt domino Rodulfo, qui de voluntate domni pape Gregorii decimi electus fuerat in imperatorem, quod palatium suum habebant et inhabitabant in civitate Regina, et de sua voluntate volebant ibi habitare. Et ipse respondit, quod multum gaudebat tales ibi habere hospites, et quicquid intris ibi habebat, fratribus Minoribus donavit liberaliter totum. Et de hoc dedit eis duo

a) Guiffo c. b) Angelis Alb. Mil. c) sequitur C atramento nigro scriptum. d) potest. in loco raso. e) Io. c. f) montanaris Alb. Mil. g) sequitur C minic scriptum. h) sic h. l. v. i) a so in loco raso.

1) Vide infra a. 1256, f. 403^b, quare Sal. veteri addiderit. 2) Supra f. 398^d, cf. p. 453, n. 7. 3) Quod Sal. didicit ex Donizonis Vita Matildis c. I, SS. XII, p. 854 sq., vel potius ex Alberti Milioli Libris de temp. c. 133, 157, p. 422, 431. 4) Iam Heinrichus VI. hoc palatium donaverat Petro episcopo Regino diplomate dato a. 1195. Maij 24 (St. 4937), quod Fridericus II. Nicolaus episcopo a. 1224. mense Martio confirmavit, Reg. Imp. V. nr. 1519. 5) Qui hoc confirmavit a. 1256. Ital. II, Sbaralea, Bull. Francisc. II, p. 143, nr. 214; Potthast nr. 16465. In quibus litteris venditionis non mentio fit, sed papa dicit se episcopo mandasse, ut palatium fratribus Minoribus concederet, deinde Matheum de Pio iussu papae hoc executum esse. Cf. Tiraboschi, Memorie Modenesi IV, p. 20 sqq.

F. 403^a. Quo anno captus fuit dominus Icilinus de Romano.

Et^a eodem anno per Paliologum Constantinopolis capitur.

F. 403^d. Quod Senenses superaverunt in prelio Florentinos et Lucenses. Et eodem anno M^oCC^oLX^o magna fuit mortalitas, et composui librum de tediis.

1274. paria litterarum¹ sui sigilli robore sive munimine confirmata, promittens, quod, si negotium suum prosperaretur de imperio possidendo, validius quod concesserat confirmaret^b. Et quia predictus locus artus erat, ideo circuncirca^c fratres Minores emerunt adhuc de terra et aliquas domos^d.

1272.
f. 403^b.
I. temp. c. 263.
1257. Anno Domini M^oCC^oLVII^o, indictione XV^a, obsessum et per vim captum fuit castrum 10
Adrianum, id est Castellaranum, per commune Reg.; et multi capti et mortui fuerunt homines, qui erant in dicto castro, de Fregnano et de episcopatu Regii, mala morte fuerunt interfecti.

ib. c. 264.
1258. Anno Domini M^oCC^oLVIII^o, indictione prima, dominus Lotharengus^d de Andalois, civis Bononie, potestas Reginus. Et eodem tempore et anno vendebatur sextarius frumenti V solid. imperial. et dimidium^e et VI et VII et VIII et IX et X sol. imperi. absconse et privatim^f et XII solid. imperialium.

ib. c. 265.
1259. Anno Domini M^oCC^oLIX^o, indictione II, Cremonenses et Mantuani et Ferrarienses et marchio Hestensis nomine Azo et comes Sancti Bonifacii iuraverunt omnes unanimiter^g et insimul facere guerram contra dominum Icilinum^h de Romano. Et eodem anno dictus dominus Icilinusⁱ venit cum magno exercitu contra Cremonenses in ripa fluminis Addeh, et ibi fuit disconfectus dictus Icilinus a Cremonensibus^k et captus et vulneratus et mortuus et sepultus in castro Sulcini, quod est castrum Cremonensium. Verum ante quam moreretur, pluribus diebus in illo castro ex vulneribus et dolore cordis atque angustia decubavit infirmus. Sub pulatio illius castri fuit sepultus. Puto, quod non habuit diabolus tale membrum 25 in mundo ita sibi conforme in omni malitia occidendi, ex quo factus est mundus. Frater fuit Albrici. Ambo duo demones extiterunt. Sed de eis satis diximus supra^l.

Martin, Opp. f. 403^b. Supradictos millesimo Constantinopolis^m, que olim per Gallicos et Venetos capta fuerat, Et eodem anno in 30

1260. Tuscia Ytalie Florentini et Lucani miserabilem eventum habuerunt. Nam confisi de suorum multitudine et fortitudine cum comitatum Senensium intrassent, et Senenses freti auxilio domni Manfredi, tunc regis Sicilia, ipsis ad bellum obviam exivissent, Florentini et Lucani fraude suorum sunt decepti. Nam in inchoatione conflictus qui primi et precipui inter Florentinos erant ab hoste occidentesⁿ in suos cum Senensibus quam plurimum sunt debacati^o. Dicuntur autem de Florentinis et Lucanis tunc inter mortuos et captivos plures quam sex milia hominum corruisse. In supradicto mille 35

1259. simo habitabam in Burgo Sancti Donini^p et composui et scripsi alium librum Tediolorum ad similitudinem Patecelli. Item^q eodem anno in Ytalia maxima fuit

*) *Alia, sed non multo posteriore manu in marg. add. et suprascriptis, quod in Libro de temp. non legitur.*

a) Et — capitur a Sal. posterius quam precedencia addita sunt. b) sequitur C atramento 40 nigro scriptum. c) cyclica c. d) Lotharengus Alb. Mil. e) sic c.; dim Alb. Mil. f) unanimit. g) Ycolin. Alb. Mil. h) Ade Alb. Mil. i) non versus novus h. l. coeptus, sed tantum C initio scriptum precedit. k) s in loco raso. l) sic c.; ad hostes accedentes Martin. m) sequitur C initio scriptum, n) penna mutata.

1) Datarum a. 1274. Ang. 10; Tacoli, 'Compendio delle derivazioni de' . . . Tacoli' I, 45 p. 616. III, p. 356; Tiraboschi l. I. V, Cod. dipl. p. 80, nr. 921; Reg. Imp. VI, 1, nr. 195. 2) Cf. infra f. 413^b, p. 487; Alberti Liber de temp. c. 282, p. 540. 3) Hoc verbum transponens mutavit Sal. quae Alb. Mil. dixerat. 4) F. 360^b—362^a, p. 363—368, et de Icilino multis aliis locis. 5) A. D. 1259. Martin. falso pro 1261. 6) Cf. supra f. 364^d, p. 373. 50

F. CCCC⁴. De devotione verberatorum, que facta est M^oCC^oLX^o anno, et fait quasi universalis, maxime in Ytalia.

F. 40^a. Quod Pelavicinus recusavit verberatorum devotionem suscipere, timens propter hoc dominium Cremonæ amittere.

5 mortalitas mulierum et hominum¹, ita quod in vespertino offitio duos mortuos 1259.
simul in ecclesia habebamus². Et inchoavit ista maledictio in ebdomada de pas-
sione³, ita quod in tota provincia Bononie fratres Minores offitium in dominica
olivarum dicere non potuerunt, ita erant a quodam frigore lesi; et pluribus men-
sibus duravit infirmitas ista⁴. Tunc obiit dominus Rubicus de Soragna, barbatus
16 Uberti Pelavicini et frater Marchisopoli, quem in confessione audivi⁵. Item in
Burgo Sancti Donini ex illa pestilentia mortui sunt trecenti et eo amplius, et in
Mediolano multa milia, et in Florentia similiter multa milia; nec pulsabant cam-
panas, ne infirmos terrent.

15 *Anno Domini M^oCC^oLX^o, indictione III^a, venerunt verberatores per universum orbem,
et omnes homines, tam parvi quam magni, tam nobiles milites quam populares, nudati
per civitates processionaliter se verberabant, precedentibus episcopis et religiosi⁶. Et
paces fiebant, et restituiebant homines maie ablata et de peccatis suis confitebantur,
in tantum ut sacerdotes vix spatium edendi haberent; et in ore eorum sonabant
20 *Dei voces et non hominis, et vox eorum tamquam vox multitudinis*; et ambulabant
homines in salvatione. Et componebant laudes divinas ad honorem Dei et beate
virginis, quas cantabant, dum se verberando incederent⁷. Et die Lune in festo omnium
sanctorum omnes illi homines de Mutina venerunt Regium, tam parvi quam magni, et omnes de
comitatu Mutinensi et potestas⁸ et episcopus⁹ cum vexillis omnium societatum, et verberaverunt
se per totam civitatem et ierunt Parmam pro maiori parte: et hoc fuit die Martis post festum
25 omnium sanctorum¹⁰. Et die altera omnes Regium fecerunt vexilla cuiuslibet vicinie et fecerunt
processiones¹¹ circa civitatem; et potestas Regium dominus Ubertinus Rolacanti de Mandello, civis
Mediolani, similiter venit se verberando. Et homines de Saxolo in principio istius
venerationis¹² abstulerunt me cum licentia guardiani de loco fratrum Minorum de
Mutina, ubi habitabam tunc temporis, et duxerunt Saxolum, quia me intime dilige-
30 gebant¹³ tam viri quam mulieres; postea duxerunt me Regium, postea Parmam¹⁴.

Cum autem fuimus Parme, iam erat ibi ista devotio. Volabat enim sicut aquila
festinans ad escam¹⁵ et durabat per multos dies in qualibet civitate; nec erat ali-
quis tam severus vel vetulus, qui non libenter se verberaret¹⁶. Si quis autem non
se verberasset, peior diabolo reputabatur, et omnes ostendebant eum digito tamquam
35 notabilem et hominem diabolicum. Sed et, quod pluris est, usque ad breve tempus
post aliquod infortunium incurrerat (aut moriendo aut graviter infirmando)¹⁷. Solus
Pelavicinus, qui dominabatur tunc temporis in Cremona, hanc benedictionem et
devotionem evitavit cum Cremonensibus suis¹⁸, quia, sicut dicit Ecclesiasticus X^o 2.

a) sequitur ☩ atramento nigro scriptum. b) sequitur ☩ minio scriptum. c) visinancie Alb. Mil.
40 d) processiones Alb. Mil. e) sic nunc legitur in c., sed cum antiquum atramentum evanisset, haec alio
atramento post renovata sunt, ut alia multa columnae 40^a; conicio devotionis a Sal. scriptum fuisse, cum
prima littera non v, sed fortasse d fuisse videatur. f) unciis inclusa a Sal. in marg. suppl.

1) Cf. Alex. Tassonus et Bonif. Moranus, 'Cronache Modenesi' p. 58; Ann. Veron. de
Romano, 'Antiche Cronache Veronesi' I, p. 469; Riccobaldi Ferrar. Pomerium ad a. 1258,
45 Muratori, SS. IX, col. 133; supra f. 364^a, 367^b, p. 373, 379. 2) Mart. 30 — Apr. 5.
3) Cf. supra f. 367^b, p. 379. 4) Paganus de Petra-sancta. 5) Albertus de Boschettis.
6) Habac. 1, 8: volabant quasi aquila festinans ad comedendum. 7) Idem dicunt Ann.
Parm. mai. p. 677.

F. 404^a. De doctrina abbatis Ioachym, que hoc anno inchoari debebat, et qualiter Ioachite, eam inchoatam fore testantur in verberatorum devotione.
F. 404^d. De prelio quod inter regem Hungarie et regem Boemie hoc millesimo factum fuit, scilicet M^oCC^oLX^o.

1260. qualis est rector civitatis, tales et habitantes^a in ea. Et fecit poni furcas iuxta ripam Padi, ut, si aliqui transirent cum ista verberatione ad eos, patibulis interirent. Dilexit enim magis comodum^b temporale quam animarum salutem et gloriam mundi quam gloriam Dei. Et nichilominus multi cordati iuvenes de Parma disponebant penitus ire illuc, volentes libenter in remissionem peccatorum suorum pro fide catholica mori et pro honore divino^c. Et ego eram Parme et coram potestate Parmensi^d, qui de Pistorio erat. Et dixit potestas: 'Ille homo habet cor excecatum^e et malitiosus est et ignorat ea que Dei sunt. Non ergo demus ei occasionem male faciendi, quia, si non vult benedictionem, elongabitur ab eo^f'. Et dixit: 'Videtur vobis, fratres mei, quod bene dicam?' Tunc respondi et dixi: 'Sapienter et bene dixistis, domine, quia contra malum bonum est, et contra vitam mors^g, et contra virum iustum peccator. Nam sicut stultorum infinitus est numerus, sic multitudo sapientium sanitas est orbis terrarum^h'. Tunc misit potestas precones sive banditores per totam civitatem Parme precipiendoⁱ et prohibendo sub maxima pena, quod nullus Parmensis Padum auderet transire. Sicque cessatum est. Tunc temporis dominus Opizo de Sancto Vitale Parmensis episcopus in maxima reverentia habebatur. Facta sunt autem hec millesimo supra posito, sub papa Alexandro quarto, sexto anno pontificatus ipsius; quo anno incepta fuit turris de Raçolo ultra talenta. Et eodem anno intravit dominus Gregorius de Bonicis in monasterium sancti Prosperi de Regio abbas; et civitas fuit absoluta, que steterat interdicta per sex annos et excommunicata. Et eodem anno debebat inchoari doctrina Ioachim abbatis, qui dividit mundum in triplicem statum. Nam in primo statu seculi proprietate misterii operatus est pater in patriarchis et filiis prophetarum, quamquam indivisibilia sint opera trinitatis. In secundo statu operatus est filius in apostolis et apostolicis viris. De quo ait filius in evangelio Io. V: 'Pater meus usque modo operatur, et ego operor'. In tertio statu operabitur spiritus sanctus in religiosis. Ita scribit abbas Ioachym, qui fuit de ordine Floris. Quem statum inchoatum dicunt in illa verberatione, que facta est M^oCC^oLX^o, indictione III^a, quando qui verberabant se clamabant *Dei voces et non hominis*.

Eodem anno rex Hungarie pro terris regem Boemie bello agreditur, habens in exercitu suo diversarum orientalium nationum et paganorum CC^o h XL^a milia equitum. Cui rex Boemie cum 88

a) cf. supra p. 442, n. f. b) sic e. c) sequitur C atramento nigro scriptum. d) Et dixit potestas in marg. a Sal. suppl. e) cf. supra f. 392^d, p. 438, n. d. f) precipiendo, linea super p erasa c. g) sequitur C minio scriptum. h) circa XL Martin.

1) Infra f. 408^a. Sal. exponit, qua de causa Ubertus hoc fecerit. Quod et in inscriptione huius columnae dicit. 2) Henghirame Franzelasta; Ann. Parm. mai. p. 677. 3) Marc. 8, 17: adhuc caecatum habetis cor vestrum? 4) Ipsa eadem verba Psalmi 108, 18. hac occasione de Uberto Pellavicino et Cremonensibus in Ann. Parm. mai. p. 677. dicuntur. 5) Hunc enim iam Innocentius IV. papa litteris datis a. 1248. Oct. 6. abbatem S. Prosperi fecerat, E. Berger, 'Les Registres d'Innocent IV.' II, p. 13, nr. 4180, sed lucusque a Reginis non receptus erat. 6) Cf. quae exponit H. Denifle in 'Archiv für Literatur- und Kirchengesch.' I, p. 52 sqq. et ibidem p. 102 sqq. excerpta librorum Ioachim abbatis. Cf. supra f. 332^e, p. 293.

F. CCCV^o. De regula militum beate Marie virginis, quorum similis ordo precessit tempore Alleluie. Et quod parvi valoris talis regula in Romana curia propter IIII^{or} reputatur. Fuit autem facta mediante fratre Ruffino anno Domini M^oCC^oLXI^o.

6 CM equitum, inter quos dicitur habuisse VII milia equorum ferro coopertorum, ad resistendum occurrit^a. *Martin, Opp*
 Cumque in confiniis regnorum bellum inchoatum fuisset, ex collisione equorum et armorum tantus *1260.*
 pulvis de terra surrexit, ut media et clara die vix homo hominem cognoscere potuisset^a. Tandem
 Hungari, rege eorum graviter vulnerato, terga vertentes et eum^b cedentes festina verunt effugere;
 et in quodam fluvio profundissimo, quem transire debuerant, preter alios occisos circa XIII milia
 10 hominum submersa dicuntur^a. Sed rege Boemie victoria habita Hungariam intrante, rex Hungarie
 pacem querit et terras, que discordie causa fuerant, restituit et in futurum amicitiam mediante matri-
 monio confirmavit. *L. temp. c. 267.*

Anno Domini M^oCC^oLXI^o, indictione quarta, obiit dominus Symon de Manfredis, filius *1261.*
 domni Iohannis Bonifacii, in mense Martii. Hic fuit amicus meus et bonus pugnator *Mart.*
 15 et strenuus pro parte ecclesie tempore magne guerre¹. Item millesimo supra-
 posito composita et ordinata fuit regula militum beate Marie virginis mediantē fratre Ruffino
 Gurgone de Placentia, qui multis annis fuerat minister Bononie², et tunc erat
 penitentiarius³ in curia domni pape³, et erat Bononie pro negotiis curie⁴. Ordina-
 20 nata etiam fuit per honorabiles viros domnum Lothengum⁵ de Andalois de Bononia, qui
 prior extitit et prelatu⁶ eiusdem ordinis et inter eos, et per domnum Guamontem et per
 domnum Ugoinum Capritium⁷ de Lambertinis de Bononia et per domnum Bernardum de Sesso
 et per domnum Egidium, eius fratrem, et per domnum Phygaimonem de Barattis⁸ de Parma
 et per domnum Sclancham⁹ de Liacris de Regio et per domnum Raineriam de Adhelardis¹ de Matina^a.
 Isti a rusticis truffatorie et derisive appellantur Gaudentes. Quasi dicant^k: Ideo
 25 facti sunt fratres, quia nolunt communicare aliis bona sua, sed volunt tantummodo
 sibi habere iuxta verbum illius avari. de quo Ecclesiasticus dicit XI°: *Est qui* *n. 18. 19.*
locupletatur parce agendo, et hec pars mercedis illius in eo quod dicit: Inveni requiem
michi, et nunc manducabo de bonis meis solus. Item^l recordor, quod ordo iste
 factus fuit in Parma tempore Alleluie, id est tempore alterius devotionis magne; *1233.*
 30 quando cantabatur 'Alleluia', et intromittebant se fratres Minores et Predicatores
 de miraculis faciendis, anno Domini M^oCC^oXXX^oIII^o; tempore pape Gregorii noni^a.
 Et fuit factus mediante fratre Bartholomeo de Vincentia de ordine fratrum Pre-
 dicatorum, qui tunc temporis magnum locum habebat in Parma, et fuit bonus
 homo, et postea fuit episcopus terre sue^a, unde fuerat oriundus. Et habebant
 35 predicti fratres eundem habitum cum istis et sellam albam et cruceam rubeam^a.
 In hoc tantum est differentia, quia illi appellabantur milites Iesu Christi, isti^m
 vero milites sancte Marie⁵. Perseveraverunt autem illi et duraverunt usque ad
 multos annos et postea defecerunt, quia principium eorum et finem vidi; et pauci
 eorumⁿ ordinem sunt ingressi^d. Similiter isti qui dicuntur Gaudentes ita multi-
 40

a), sequitur C atramento nigro scriptum. b) vert. cum ced. festinarent fugere Martin. c) pen-
 tentiarius, ni superscripto corr. penitentiarius c. d) sequitur C minio scriptum. e) Loterengum Alb. Mil.
 f) Capretum Alb. Mil. g) barattis (ut Alb. Mil. habet) Sal. corr. barattis c. h) Sclacum Alb. Mil.;
 cf. SS. XXXI, p. 527, n. 4. i) Aelardis Alb. Mil. k) cant post in marg. a Sal. suppl. l) penna
 mutata. m) Isti cum maiuscula littera I c. n) ord. eorum corr. eorum ord. c.

1) Eadem fere vide supra f. 348^a, p. 332. 2) Cf. supra f. 343^d, 344^b, 346^b, c.
 p. 322 sq. 333. 3) Iam a. 1255. erat capellanus et penitentiarius Alexandri IV. papae,
 Sbaralea, Bullar. Frausisc. II, p. 12, nr. 13. 14. et p. 57, nr. 78; Potthast nr. 15650,
 15658. 15937. 4) Vincentiae a. 1255—1270. Eadem fere de eodem vide supra f. 238^b,
 p. 73 sq. 5) Cf. infra f. 465^b.

F. 405°. De obitu pape Alexandri quarti et de substitutione pape Urbani quarti, que facta est sequenti millesimo^{a. 1.}

plicantur sicut panis in manu famelici^{b. 2.} Et reputant se fecisse magnum quiddam, preclarum quiddam, ex eo quod talem habitum assumpserunt; sed parum in Romana curia reputantur^{b.} Et hoc propter IIII°. Primo, quia de suis divitiis nec monasteria nec hospitalia nec pontes nec ecclesias unquam construxerunt seu alia opera pietatis fecisse reperiuntur. Secundo, quia multa aliena abstulerunt per rapinam more potentum nec restituerunt male ablata. De^o primo Prover. XI°: *Alii dividunt propria et ditiores fiunt, alii rapiunt non sua et semper in egestate sunt*^{d.} De secundo Luc. XIX°: *Stans autem Zachaeus dixit ad Iesum^e: 'Ecce dimidium honorum meorum, Domine, do pauperibus, et si quid aliquem defraudavi, reddo quadruplum'*^{b.} Hoc preceptum erat in lege, Exo. XXII°. Ideo dixit David II. Reg. XII°: *Ovem reddet in quadruplum, eo quod fecerit verbum istud et non pepercerit.* Tertio, quia, postquam consumpserunt divitias suas faciendo magnas expensas et largus in multis vanitatibus et comessionibus et comedendo cum histrionibus et non cum Christi pauperibus, ipsi petunt ab ecclesia Romana et volunt obtinere a papa et invadere loca meliorum religiosorum, quam ipsi sint, et illos de domibus suis expellere. [Unde^f illud Luc. XV°: *Postquam autem hic filius tuus, qui dissipavit substantiam suam vivendo luxuriose³ cum meretricibus, venit, occidisti illi vitulum saginatum*]. Quarto, quia avarissimi homines sunt. Radix enim omnium malorum est cupiditas, ut dicit apostolus prima ad Timo. VI°. Ideo dicit Ecclesiasticus XIII°: *Viro cupido et tenaci sine ratione est substantia, et homini livido ad quid aurum?* Ideo Ecclesiasticus dicit X^o: *Avaro nichil est scelestius.* Item ibidem^o: *Nichil est iniquius quam amare pecuniam. Hic enim et animam suam venalem habet, quoniam in vita sua protexit intima sua.* Ideo dicit Ecclesiastes V^o: *Avarus non implebitur pecunia; et qui amat divitias, fructum non capiet ex eis.* Hinc Ieronimus ait⁴: *Avaro tam deest quod habet quam quod non habet. Credenti totus mundus divitiarum est. Infidelis autem etiam obolo indiget.* Unde illud Prover. XIII°: *Est quasi dives, cum nichil habeat; et est quasi pauper, cum in multis divitiis sit.* Hinc apostolus dixit ad Phili. IIII°: *Habeo autem omnia et abundo*^{b.} Nec reputetur avaritia leve peccatum, cum a regno Dei excludat, sicut dicit apostolus ad Eph. V^o: *Hoc enim scitote intelligentes, quod omnis fornicator aut immundus aut avarus, quod est ydolorum servitus, non habet hereditatem in regno Christi et Dei.* Quinto et ultimo⁵, quia non video, ad quid deserviant in ecclesia Dei, id est ad quid Ieronimus⁶ utiles sint, nisi forte quia salvos faciunt semetipsos; que a Ieronimo^{6. 55} sancta rusticitas appellatur, que solummodo sibi prodest, et quantum edificat ex vite merito ecclesiam Christi, tantum nocet, si destruentibus non resistat. Sed longe melius

a) M. c. b) sequitur C atramento nigro scriptum. c) penna mutata. d) sequitur C minio scriptum. e) Dominum Vulg. f) uncis inclusa in marg. laterali et infer. a Sal. suppl. g) sed postquam Vulg.

1) Minime sequenti, sed a. 1261, de quo agitur. Alexander obiit Maii 25, Urbanus 40 Aug. 29. electus est. Sed hoc loco Sal. secutus est locum ad a. 1262, ex Libro de temp. exscriptum (infra p. 469, l. 16), non priorem (ibid. l. 15), quem ipse recte scripsit. 2) Infra f. 465^b, in multis civitatibus abundare dicuntur. 3) vivendo luxuriose non in hoc versu 15, 30. legitur, ubi et devoravit (pro diss.), sed supra v. 13: dissipavit subst. suam vivendo luxuriose. 4) Epist. 53. ad Paulinum (Bibliae ex more praemissa), Opera ed. Vallarsius I, 45 col. 279. 5) Scilicet fratres Gaudentes non reputantur ab ecclesia Romana. Supra vero l. 5. dixit propter quatuor causas eos non reputari. 6) Epist. 53. modo laudata, l. l. col. 270. Idem locus iam supra f. 239^a, p. 75 sq. allatus est.

F. 405^d. Quod papa Urbanns quartus regnum Sicilie regi Karulo dedit; et de cometa stella, que per tres menses ante mortem pape apparuit.

F. CCCC⁶. De obitu pape Urbani quarti, et de marchione Hestensi, qui Mutinam cum Ferariensibus venit.

De electione pape Clementis quarti.

valet ille, cui dici potest Luc. XXIII¹: *Salvum fac teipsum et nos. Ita dum taxat, quod ipse obtemperanter respondeat: Domine, si adhuc populo tuo sum necessarius, non recuso laborem. Fiat voluntas tua! paratus sum et non sum turbatus, ut^a custodiam mandata tua.* * r. 39.
Math. 6, 10.
Ps. 119, 60.

Igitur de hac materia satis sit dictum. Amodo gaudendum est cum Gaudentibus¹ et flendum cum flentibus, sicut dicit apostolus ad Ro. XII²: *Gaudere cum gaudentibus et flere cum flentibus.* Isti sunt duo caritatis affectus, scilicet congratulationis et compassionis. Unde Tullius³: *Proprium est animi bene instituti gaudere et letari bonis rebus et dolere contrariis.* * r. 15.
Tullius, g.
1261.
(Mat. 26).

Obiit papa Alexander quartus M^oCCLXI^{ob} et substitutus est Urbanus III, qui istorum Gaudentium regulam dedit⁴. Anno Domini M^oCC^oLXII^o, indictione V^a, electus fuit papa Urbanus III; et suo tempore fecit duas ordinationes: et exercitus Saracenorum, quem Manfredus filius Friderici imperatoris condum in patrimonium ecclesie in miserat, per cruce signatos fugavit. Comiti Provincie Karolo, fratri regis France, regnum Sicilie, ut a Manfredi detentore eius recuperaret, contulit. * r. 406.
L. temp. c. 268.
1261.

Anno Domini M^oCC^oLXIII^o, indictione VI^a, predictus papa Urbanus quartus regnum Sicilie eidem dicto domino Karulo dedit et confirmavit et eidem supradicto Manfredi, qui illud detinebat violenter, abstulit et dictum dominum Karulum investivit. ib. c. 270.

Anno Domini M^oCC^oLXIII^o, indictione VII^a, die VII^a Augusti cometa tam mirabilis apparuit, qualem nullus tunc vivens ante viderat. In oriente enim cum magno fulgore surgens usque ad medium emisit versus occidentem comam preluceam protrahentem. Et licet in diversis partibus mundi forte multa significaverit, hoc tamen unum pro certo compertum est, ut, cum plures quam tres menses duraverit, ipso quoque apparente papa Urbanus cepit infirmari, et eadem nocte, qua papa expiravit, et cometa disparuit. Et eodem anno marchio Hestensis cum militibus et pedibus de Feraria in magna quantitate venerunt Mutinam, et ducenti milites Guelfi de Florentia similiter venerunt Mutinam ad petitionem et voluntatem dominorum Iacobi Rangoni et Manfredi de Rosa de Saxolo et totius partis sue, scilicet ecclesie, et potestatis Mutine, qui erat de civitate Urbis veteris, scilicet domus Moñaldus¹, die dominico XI° exeunte mense Decembri, et expulerunt de civitate partem illorum de Gorgano, qui imperiales erant, et omnes amicos dictorum dominorum. Et tunc fuit mortuus dominus Thomas de Gorgano et duo de Bastardis. Et destruxerunt castrum Gorgani et plura alia mala fecerunt; de quo facto Regnienses multum timuerunt. Et eodem anno obiit papa Urbanus quartus. L. temp. c. 271.
et Martin.
Aug. 7.
L. temp. c. 271.
* r. CCCC⁶.
Dec. 21.

Anno Domini M^oCC^oLXV^o, indictione VIII^a, electus fuit dominus papa Clemens III, apud Perusium; et ipse erat in ultramontanis partibus tunc et erat de collegio cardi-

a) et *Ualg.* b) numerus in *mag. a Sal. suppl.* c) sic etiam *Alb. Mil. falso*; exercitum Martin. ex quo haec *Albertus Mil. exscripsit.* d) sic *Martin.*: frater *Alb. Mil.* e) sic *Martin.*: detentor *Alb. Mil.* f) sic *Martin.*: contulerit *Alb. Mil.* g) sic *Martin.*: cuius *Alb. Mil.* h) sic *Martin.*: fulgens *Alb. Mil.* i) sic *Martin.*: eadere *Alb. Mil.* k) pot. c. ut *Alb. Mil.* l) *Manaldus Alb. Mil.*; cf. *SS. XXXI, p. 528, n. 1.*

1) *Locans in nomen vulgare ordinis supradicti hoc scripsit.* 2) *Cic., Laelius de amic.* c. 13. 3) *A. 1261. Dec. 23; Potthast nr. 18195.* 4) *Iam a. 1261. Aug. 29, quo anno cum substitutum esse Sal. recte modo dixit, tamen haec Alberti Mil. repetivit.* 5) *Hoc loco praeter Libri de temp. c. 271. etiam Martini exemplar (SS. XXII, p. 473) adhibuit Sal., nam tres lectiones corruptas illius (surgens pro fulgens et enim pro cuius et eadem pro cadere) ex hoc emendavit. Sex vero lectiones varias Alberti Sal. repetivit. Aliter de cometa anni 1264. retulit Sal. infra f. 452^d.* 6) *Cf. SS. XXXI, p. 528, n. 3. 5.* 7) *Petrus Sicilia et Guidonus.* 8) *In Francia fuerat, sed tunc iam in Italiam redibat. Cf. J. Heide-*

F. 406^b. De expulsionem illorum de Sesso extra civitatem Regiam.
Et de trengua inter eos postmodum ordinata.

F. 406^c. De adventu Gallieorum in succursum regis Karoli contra Manfredum imperatoris filium; et de filiis imperatoris condam Friderici secundi.

1265. naliu, et noluit ire ad accipiendum papatum, nisi prius visitaret ecclesiam beati s
Francisci de Assisio¹, ubi est gloriosissimu corpus eius. — Et eodem anno venit
domnus Karolus, frater regis Francie, ad urbem Romanam et factus fuit et confirmatus in regem
Apulie et Sicilie. Unde predictus domnus Karolus, qui pro recuperatione Sicilie per Urbanu papam
vocatus fuerat Romam, ubi etiam in senatorem electus fuerat, navigio venit; deinde Apuliam intrans,
1266. bello campestri habito predictum Manfredum et vita privavit et^a regno². In quo anno venit
legatus³ in Lombardiam pro accipiendis militibus in succursum domni Karoli contra predictum
Manfredum. In quo anno, die Veneris sexto intrante Martio venerunt Mutinenses et Guelfi qui
erant in civitate Mutine ad civitatem Regii; et illi de Foliano et Roberti frere⁴ runt violenter
portam Castelli, que erat murata. Et tunc intraverunt civitatem dicti Mutinenses et Guelfi et inceperunt
prelium in civitate cum illis de Sesso et expulerunt eos extra civitatem Regium cum exterminato
furore. Et illi de Sesso tunc iverunt cum illis de parte sua Raolum, et quasi omnes⁵ de populo
partis de Sesso fuerunt positi in confinibus prope civitatem, ad tria miliaria desupra ad civitatem, et
omnes affidhati fuerunt preter illos de Sesso. Item Roberti in continenti fecerunt potestatem
domnu Iacobinum Rangonnu de Mutina et deposuerunt domnu Marcum Grandoniquu de Venetiis.
In quo anno ceperunt domni de Sesso castrum de Canulis; et postea pars Robertorum
reuperavit illud. Et eo anno facta et ordinata fuit trengua inter intrinsecos et extrinsecos civi-
tatis Regii a festo sancti Petri usque ad festum sancti Michaelis, et fuit ordinata per fratres Predi-
catores, scilicet fratrem Fredericu, priorem dictorum fratrum, et per fratrem Peregrinu lectorem
et per fratrem Petrum de Fulconibus, et per quosdam fratres Minores. Ex qua trengua magna
utilitatem habuerunt homines de Regio, tam intrinseci quam forenses. In quo anno circa
festum nativitatis^d Domini venerunt Gallici in magna multitudine in adiutorium
Karoli fratris regis Francie, qui erat Rome, et ego vidi eos venientes, cum irem
ad Sanctum Proculum de Faventia ad predicandum in festo sancti Iohannis evan-
geliste. Et iverunt in Apuliam contra Manfredum filium, Friderici condam impe-
ratoris ad debellandum eum^e. Et interfecerunt eum anno dominice incarnationis
M^oCC^oLXVI^o circa pascha¹ et abstulerunt omnia que habebat^e. Et accidit grande
miraculum, quia illo anno, quo venerunt, non fuit frigus nec gelu nec glacies nec
nix nec lutum nec pluvia, sed via pulcherrima, segura et suavis, ac si esset mensis
Maii. Et hoc a Domino fiebat, quia in succursum veniebant ecclesie et in exter-
minium illius maledicti Manfredi, qui tali interitu dignus erat propter iniquitates
suas; erant enim multe valde⁵. Siquidem fratrem suum Conradum interfecerat^e,
ut dicebatur; et Conradus interfecerat Karolum⁷ fratrem suum, qui natus est

a) in regno priv. *Alb. Mil.* b) ois *Alb. Mil.* c) sequitur. *sc expunct. c.* d) nat *c.* e) se-
quitur *☩ atramento nigro scriptum.*

mahu, 'Papst Clemens IV.' I, p. 162. 177 sq.; cf. *infra* f. 410^a. Ipse Clemens papa scribit,
'N. Archiv' XXII, p. 408: nos absentes, qui . . . revertamur ad matris ecclesie gre-
mium de partibus Gallieanis, in summum pontificem . . . elegerunt. 1) Nihil traditum
est alibi de hac re. 2) predictus domnus — regno *ex Chron. Martini Oppav. excerpta*
Albertus Mil. in margine supplavit. 3) *Gaufredus de Bello-monte.* 4) Pascha fuit anno 1266.
Mart. 28. Nota hoc loco fratrem Sal. non adnotasse diem proclii recte ab Alberto Milioi c. 274.
adnotatum, quem ipse repetit *infra* p. 471, l. 28. 29. 5) Cf. *Ezech. 37, 2*: erant autem multa
valde; *1. Mach. 9, 22*: multa enim erant valde. 6) *Supra* f. 395^a, p. 444. dixit Sal. *Librum*
de temp. secutus Conradum veneno clistere immisso necatum esse. Cf. etiam *supra* f. 295^c, p. 205,
infra f. 407^a, p. 472. 7) Henricum natum Ravennae a. 1238. Febr. 17. Sed Karolum eum vocat

F. 406^d. Quod Pellavicinus voluit impedire, ne transiret exercitus Gallicorum, sed non potuit.

De morte Manfredi principis et captione uxoris in Manfredonia civitate.

F. CCCC7^a. De pulcritudine civitatis Manfredonie, quam princeps Manfredus suo nomine appellavit, cuius fuit ipse fundator.

Ravenne, quem imperator Fridericus habuerat ex Anglica uxore¹; Conradum vero ex filia² regis Iohannis³, Henricum quoque primogenitum ex Hispanica⁴, sed Manfredum habuit ex sorore vel ex filia⁵, sororia⁶ marchionis Lancee⁷, qui fuit Lombardus de Pedemontis. Inter omnes vero filios, quos habuit imperator Fridericus, secundum meum iudicium plus valuit Henricus rex Sardinie, quem Bononienses ceperunt et in carcere multis annis usque ad diem mortis sue detinuerunt. Hic non fuit legitimus filius. Habuit et alium non legitimum nomine Fridericum, quem regem in Tuscia fecerat. Item millesimo supraposito domnus Ubertus Pellavicinus potestas Cremonae cum Cremonensibus et cum toto suo posse voluit prohibere passum comiti Flandrie⁸, capitaneum militiae exercitus domni regis Karoli. Et predictus comes per vim transivit Lolium flumen iuxta Palaologum⁹ et destruxit castrum Cavrioli¹⁰. Et interfecti fuerunt omnes de castro, tam viri quam mulieres et pueri omnes, eo quod suspenderant unum de militibus dicti comitis. Et dictus comes transivit iuxta civitatem Brixie cum predicto exercitu suo, et cepit et destruxit Montem-clarum, unum castrum Brixie, et postea venit ad civitatem Mantuae.

Anno Domini M^oCC^oLXVI^o domnus Karolus rex transivit pontem de Ciperao cum exercitu suo contra regem Manfredum, filium condam domni Friderici imperatoris, principem Apulie et Siciliae, et postea transivit predictus domnus Karolus pontem de Sancto Germano cum predicto exercitu suo et intravit per vim in Sanctum Germanum et habuit civitatem Capuae die IX^a intrante Februario. In quo anno disconfixit predictum domnum Manfredum cum exercitu suo apud Beneventum, et mortuus fuit ibi cum tribus milibus militum et cum comite Galvano et domno Anibalo, nepote cardinalis Ricardi, et marchione Henrico de Sipione, nepote domni Uberti de Pellavicinis, et cum multis aliis baronibus; et sepultus fuit apud pontem Beneventi predictus Manfredus die Veneris tertio exeunte Februario. Et capta fuit uxor¹¹ predicti domni Manfredi cum duobus filiis suis et eum toto thesauro suo in civitate que Manfredonia nominatur; quam civitatem ipse fieri fecit, nomen suum imponens ei. Hec facta fuit loco alterius civitatis, que dicebatur Sipontus, et distat ab ea per miliaria duo; et si vixisset princeps per paucos annos amplius, fuisset Manfredonia una de pulchrioribus civitatibus de mundo. Est enim ex toto

a) sequitur C minio scriptum. b) Germano (et ita l. 24) Ab. Mil. c) bene venti c. d) facta fuit in marg. a Sal. suppl. e) die. Sip. et in infer. marg. a Sal. suppl. f) penna cum novo folio mutata.

etiam Thomas de Papia, SS. XXII, p. 516, qui fabulam narrat, cur et quomodo Conradus eam interfecerit. Innocentius IV. papa hoc crimen falsum Conrado dedit, ut Math. Paris., SS. XXVIII, p. 342, 346, tradit; cf. Poithast nr. 15369. 1) Isabella. 2) Isabella. 3) Ierosolymitani. 4) Constantia. 5) Blanca. 6) Blancae. 7) Manfredi II. Supra f. 295^d, p. 205. Sal. dixit matrem Manfredi regis filiam sororis marchionis Lanceae fuisse, quod et repetit, cum eam f. 355^b, p. 349. neptem marchionis Lanceae diceret, et hoc confirmatur Ann. Iannensibus, SS. XVIII, p. 228. Hoc loco vero dubitavit, num Blanca mater Manfredi regis potius soror marchionis Lanceae fuerit, quod et Thomas de Papia, SS. XXII, p. 547, et alii dicunt. Cf. de hac quaestione difficilima C. Merkel, Manfredi I. et Manfredi II. Lanceae duorum locorum fratris Salimbene, ideo Manfredum regem filium sororis Manfredi II. Lanceae marchionis fuisse opinatur. 8) Roberto III, filio Guidonis comitis. 9) Cf. supra f. 366^b, p. 376. 10) Helena.

F. 407^b. De maioribus curie principis Manfredi.

Quod Brixienses Pelavicino rebellaverunt et^a fecerunt pacem cum concivibus suis et cum Me[diolanensibus]^b et Berga[mensibus]^b.

De obsidione Montis-Vallarii.

murata in circuito et per IIII^m miliaria durat, ut dicunt, et habet optimum portum, et est ad radicem montis Gargani; et principalis strata tota inhabitatur, et omnia fundamenta aliarum domorum iam facta sunt, et vias amplissimas habet, que ad pulcritudinem faciunt civitatis. Sed rex Karolus habet eam exosam, in tantum quod eam audire nominari non potest, immo vult¹, quod appelletur Sipontus nova. Item captus fuit in predicto conflictu comes Jordanus^c et Petrus Ainus de Florentia, et multi alii fuerunt mortui et interfecti in campo. Porro princeps Manfredus aliquas habuit bonitates, quas in tractatu pape Gregorii decimi descripsi sufficienter. Debet enim historiarum scriptor communis esse persona, ita quod nec tantum omnia mala describat unius et omnia bona subiceat. Maiores autem de curia Manfredi isti fuerunt: Comes^d Galvagnus Lanca, qui maior erat in curia et potentior aliis, et fuit de Pedemontis et attinebat marchioni Lancé^e. Comes Jordanus^f. Comes Bartolomeus^g, qui etiam ambo de Pedemontis fuerunt. Comes Casertarum^h de Apulia, qui tradidit Manfredum, habens in uxorem sororemⁱ eius, ut michi videtur. Comes Acerrarum^j de Apulia de Terra Laboris. Dominus Iohannes de Procida, potens et magnus in curia Manfredi. Et fertur, quod fuit^k ille, qui dedit venenum regi Conrado ad instantiam ipsius Manfredi, fratris sui^l. Comes camerarius, qui magnus erat et potens in curia ipsius Manfredi et dives multum et dilectus ab ipso Manfredi. Et nomen eius dominus Manfredus Maletta^m, quia adhuc vivit; et post stragem, que facta est in exercitu principis Manfredi, cum evasisset, dedit locum iraeⁿ et venit Venetias et habitavit ibi, quousque Petrus rex Aragonie invasit regnum ex parte Messane civitatis contra Karolum regem, fratrem regis Francie sancti Lodoici bone memorie^o. Et modo predictus camerarius in curia Petri regis Aragonie magnus est et dilectus ab eo: et habet cognitionem multorum thesaurorum absconditorum, id est loca, in quibus locis multi thesauri absconditi sunt. Et est optimus et perfectus in cantionibus inveniendis et cantilenis excogitandis, et in sonandis instrumentis non creditur habere parem in mundo. Regnicola est, id est de regno est oriundus. Et nota, quod rex Karolus successive plures fecit occidi, qui se Manfredum esse dicebant^p. Fingunt enim, qui eiusmodi^q sunt, talia ad lucrum et se mortis periculo exponunt.

Porro supradicto MCC^oLXVI^o civitas Brixie, que detinetur a domino Uberto marchione Pellavicino, rebellis facta est contra predictum marchionem; et fecerunt pacem inter se dicti Brixienses intrinseci cum extrinsecis Brixiensibus et fecerunt pacem cum Mediolanensibus et Bergamensibus in mense Febr. Et eodem anno Mutinenses extrinseci occupaverunt castrum Montis-Vallarii, quod quidam nobilis de comitatu Mutinensium, scilicet dominus Ugo^rlinus de Guilia^s,

a) e c. b) *hervatum in c., ut significari.* c) Corda. s. *Alb. Mil.* d) *ab unoquoque sequentium maiorum versus novus coeptus in c., praecedente c. initio scripto.* e) *sequitur c. initio scriptum.* f) *eiusmodi certo legi nequit in c.* g) *Guilia Alb. Mil.*

1) *Cum Sal. haec scripsit a. 1284. inter Iun. 23. et Aug. 14. vivebat Karolus I. 2) Manfredi.* 3) *De Anglano.* 4) *Senescalcus Manfredi.* 5) *Ricardus.* 6) *Inverti nominis.* 7) *Thomas.* 8) *Cf. supra f. 295°. 395°. 406°, p. 205. 444, p. 470, n. 6. 45 9) De Mineo. Cf. Reg. Imp. V, nr. 4700.* 10) *Cf. Rom. 12, 19: date locum irae.* 11) *Cf. supra j. 282°, p. 174.*

- F. 407^c. De destructione Montis Vallarii.
De pace Reginorum, quam inter se fecerunt, scilicet Robertorum et
illorum de Sesso.
- F. 407^d. De commendatione iudicii et iustitie.
Quod pars Guelforum rediit in Florentiam et expulit Ghibilinos. Et
domnus Karulus obsedit Podium-bonici.

factus de amico et fideli Mutinensium intrinsecorum, scilicet Aigo^onum, qui parti ecclesie Romane fa-
bant, repente inimicus et proditor — et illis factus est rebellis, qui ipsum multipliciter honorabant —
tradidit eisdem, scilicet illis de Gorzano et aliis de parte sua. Qui dictum castrum tenentes episcopatum
10 civitatis Mutino multipliciter flagellabant^a. Quamobrem prefati Mutinenses intrinseci una cum Regi-
norum militia et magna populi quantitate et aliquibus Parmensibus accesserunt ad obsidionem dicti
castrum viriliter et potenter. Ibique per totum mensem Iunii permanentes, tanta fuit in dicto castro
sitis et fames propter hominum et animalium multitudinem, quae ibi vivere non poterant^b, et tantus
erat ibi fetor, quod dictum castrum, dum ipsius palacoatum die tertio Iulii per violentiam perdidit, *Int. 3.*
15 iam ad extrema deducti, habito personarum affidamento, reliquerunt Iulii die quarto^a. Tunc prefatus *Int. 4.*
proditor Ugolinus de Guilia⁹, iam infirmus ad mortem de dicto castro portaretur, populari ire et voci
suppositus, in campo fuit crudeli morte peremptus; et dictum castrum destructum fuit in totum. Et
eo anno die tertio Septembris facta fuit pax inter partem extrinsecam illorum de Sesso et partem intrin-
20 secam Robertorum. Et fuit utilis potestas domnus Bonacursus Bellençonum de Florentia¹
pro pauperibus in civitate Regina et malis pro nobilibus. Et ideo expulerunt eum nobiles, quia
bene recuperabat iura communis et bene tenebat iustitiam. Ideo dicit Iohannes Criso-
stomus^{4, 2}: *Mali bonos videre non possunt.* L. temp. c. 274.
*f. 407.
1266.

Crisostomus.

*Nota, quod de Deo dicitur II. Paralipo. XLIX¹: *Non est enim apud dominum Deus* *f. 404.
*r. 7.
nostrum iniquitas nec personarum acceptio nec cupido munerum. Ideo^o Iob XXXIII¹: *Qui non* *r. 19.
25 *accipit personas principum nec cognovit tyrannum, cum disceptaret^f contra pauperem.* Item
Prover. XVIII¹: *Accipere personam impii in iudicio³ non est bonum, ut declines a veritate iudicii.* *r. 5.
Item Prover. XXVIII¹: *Qui cognoscit in iudicio faciem, non bene facit, iste et pro buccella panis* *r. 21.
desertit veritatem. Item Prover. XXI¹: *Gaudium est iusto facere iudicium et pavor operan-* *r. 15.
30 *tibus iniquitatem.* Item Prover. XVII¹: *Non est bonum damnum inferre iusto nec percutere* *r. 26.
principem, qui recta iudicat.

Porro millesimo supraposito pars⁴ Guelforum de Florentia rediit in Florentiam, et L. temp. c. 275.
postmodum expulerunt Ghibilinos extra dictam civitatem. Et eodem anno domnus rex Karolus
obsedit Podium-bonici^h et stetit ibi in obsidione per magnum tempus, et per concordiam 1267.
habuit⁵ dictum castrum. Et ibi obiit uxor eius⁶. Et hoc fuit sequenti millesimo⁷.

85 a) sequitur C minio scriptum. b) sic e. cum Alb. Mil. c) Guilia Alb. Mil. d) Io. c. 275.
e) supple dicit. f) disceptaret *Vulg.* g) M. c. h) Poça bonaquim Alb. Mil.; cf. SS. XXXI, p. 532, n. e.

1) fuit predicta pax utilis pro paup. et mala etc. *Liber de temp. Nomen potestatis*
etiam Sal. ex Libro de temp. assumpsit. Cf. SS. XXXI, p. 532, n. 2. 2) Nescio ubi.
3) in iudicio, quod non legitur in versu Prov. 18, 5, Sal. addidit ex Prov. 24, 23, ubi:
40 Cognoscere personam in iudicio non est bonum. 4) pax scripsit Albertus Milioli
c. 275. Cf. Dove, 'Die Doppelchronik von Reggio' p. 46. Sal. quidem bene correxit locum
Alberti, sed in Annalibus Reginis ab hoc excerptis sane alia legebantur, fortasse pax Ghibi-
linorum et Guelforum de Flor., qui redierunt etc. 5) Recte mutavit Sal. quae *Liber de*
temp. c. 275. habet: per vim cepit. 6) *Beatrix.* 7) Bene Sal. hoc addidit, nam
45 denum a. 1267. castrum Poggibonsi obsessum et Nov. 30. traditum est, et uxor Karoli *Beatrix*
(Sept. 23) obiit. Attamen Sal., quamquam verum scivit, haec ex Libro de temp. ad a. 1266.
scripsit, etiam verba Et eodem anno ex eo transcripsit et sub anno sequenti de eadem re
retulit.

F. CCC8^a. De bello Saracenorum cum Christianis in Hispania facto. Quod Cremonenses extrinseci reversi sunt in Cremonam; et Pelavicinus et dominus Bosius Cremonae dominium perdiderunt procurante domni pape legato.

F. 408^b. De adventu Conradini in Lombardiam et in Apuliam. Quod dominus Iacobinus de Palude invasit Besmantuam. De obsidione Corvarie per Reginos et Parmenses. De recuperatione castris Raçoli.

L. temp. c. 278. 1266. Item M^oCC^oLX^oVI^o quam plurima multitudo Saracenorum ex Africa per angustum^a mare transiens in Hispanias adiuncti sunt Saracenis, et in Hispania magnam plagam in Christianos exeruerunt, intendentes, quam olim perdiderant, recuperare^b Hispaniam. Sed illarum partium adiuncti Christiani et cruce signatorum ex diversis partibus adiuncti^c, licet cum multo Christianorum damno, de Saracenis triumphaverunt.

1267. Ann^o Domini M^oCC^oLX^oVII^o, indictione X^a, rex Karolus in Tuscia longo tempore obsedit castrum Podii bonici¹, in quo inclusa erat magna multitudo nobilium, qui erant contra ecclesiam. Tandem concordavit cum illis, et abierunt^{d. 2}. Et eodem anno facta fuit pax et concordia inter Cremonenses extrinsecos et intrinsecos per legatum domni pape. Et eodem anno^e dominus Ubertus Pellavicinus perdidit dominium Cremonae et aliarum civitatum, in quibus dominatus fuerat, et ivit^e ad castra sua ad habitandum in eis⁴, que habebat in episcopatu Placentino, quorum vocabula Landasium et Ghisaleclum^{f. 5}. Et mirabatur ipse Pellavicinus, quomodo unus sacerdos^g cum blandis verbis expulerat eum de dominio suo. Ideo consuevit dici:

Cum verbis blandis et factis sepe nephandis

Amentem prudens fallere sepe solet⁷.

e. 5. Idem sensus habetur Prover. XXIX: *Homo, qui blandis fectisque sermonibus loquitur amico suo, rete expandit gressibus eius.* Dignum⁸ fuit, quod^h Pellavicinus¹ dominium perderet de Cremona, quia posuit furcas iuxta Padum, timens dominium perdere, si devoti, qui se verberabant, Cremonam ivissent⁹. Ideo dicit sapiens

e. 24. Prover. X: *Quod timet impius, veniet super eum; desiderium suum iustus dabitur.* Item

e. 8. Prover. XII: *Non roborabitur homo ex impietate, et radix iustorum non commovebitur.*

1267. Item eodem anno exivit dominus Bosius de Dovaria cum parte sua de Cremona et fuit obsessus in Rochetta^k. Isti duo⁹ dominati sunt in Cremona temporibus multis. De quorum

a) sic, ut Martin. Oppae. habet, ex cuius libro Alb. Mil. haec exscripsit, recte Sal. scripsit pro augustum, ut Alb. Mil. c. 273. habet. b) sic, ut Martin. habet, recte Sal. correxit; recuperarent Alb. Mil. c) sic et Alb. Mil.; auxilio adiuti Martin. d) sequitur \in minio scriptum. e) iui cor⁸. in it. c. f) se-
quitur \in atramento nigro scriptum. g) Dign⁸ corr. Dignū c. h) qd⁸ (quod) a Sal. superscr. i) sequitur q (quod) expunct. et delet., Sal. igitur antea scripserat: Dignus fuit Pellavicinus quod. k) Rocheta Alb. Mil. semper.

1) Cf. supra p. 473, n. 7. 2) Cf. Ann. Placent. Gib. p. 524; Ann. Ian. p. 261 sq.; Riccobaldi Ferrar. Pomerium, Muratori, SS. IX, col. 136. 3) Immo iam a. 1266, quo et pax 40 Cremonensium facta est. 4) Potius Burgum S. Domini, quod oppidum ceperat, tum ivit, cum dominio Cremonae et Placentiae, privatus erat; Ann. Placent. Gib. p. 518; Ann. Parm. mai. p. 680. Demum. a. 1268. Burgo exivit, ib. p. 529. 681. 5) Cf. supra f. 366°, p. 377. Cf. etiam quae C. Cantarelli, 'Cronaca di fra Salimbene volgarizzata' I, p. 273, n. 2. 3. de his castris ficit. 6) Duo potius, nuntii papae; cf. supra f. 392^a, p. 436, n. 3; SS. XXXI, p. 533, n. 2. Sed et Ann. Veron. de Romano, 'Antiche Cronache Veronesi' I, p. 412, hoc solum Bernardum (de Castagneto) effecisse tradunt. 7) Similes versus habet Bernardus Morval., De vanitate mundi:

Cum verbis blandis, mendacibus atque nephandis

Illaqueant stultosque ferunt ad tartara multos.

8) A. 1260; cf. supra f. 404^b, p. 465 sq. 9) Scil. Ubertus et Bosius.

F. 408°. Quod Parmenses obsederunt Burgum Sancti Donini et fecerunt pacem cum concivibus suis, qui erant in Burgo.
Et papa Clemens quartus ultimum diem clausit.

dominio potest dici illud Ys. XII°: *Dominatores eius inique agunt, dicit Dominus, et rugiter tota die nomen meum blasphematur.*

Eodem millesimo circa festum beati Francisci venit Conradinus de Alamannia, filius Conradi filii Friderici condam imperatoris, ut iret in Apuliam contra Karolum ad recuperandum terram patrum suorum; et adhererunt sibi multi Lombardi et multi de Tuscia. Et nullum habuit per viam impedimentum usque ad locum confictus. Et exercitus Cremonensium intrinsecorum se absentavit a Rochetta propter timorem Conradini et Veronensium. Iste Conradinus litteratus iuvenis fuit et Latinis verbis optime loquebatur. Et eodem anno venit Veronam cum magna militia Theonicorum in mense Octobris. Item eodem anno in mense Iulii dominus Iacobinus de Palude ascendit et intravit super saxam Besmantue furtive de nocte, et mortuus fuit ibi dominus Turcius de Besmantua. Et eodem anno obsessa fuit Corvaria per Reginos et Parmenses. Et Regini habebant in dicto exercitu tres trabucchos, et Parmenses habebant unum trabucchum. Et hoc fuit in mense Augusti. Fuit habita per pactum Corvaria, et Besmantua restituta communi et dedit obsides communi Regni, quod non offenderent communem. Et eodem anno in mense Decembris nono die recuperatum fuit castrum Raçoli, quod tenebant Cremonenses, et ipsum habuerant a dominis de Sesso, qui eum tenebant per guerram, et redemptum fuit a Cremonensibus pro pretio tria milia librarum rexanorum absque aliis expensis in ambaxatoribus, militibus et peditibus, qui iverunt in servitium Cremonensium.

Anno Domini M^oCC^oLX^oVIII^o, indictione XI^a, Parmenses obsederunt Burgum Sancti Donini et habuerunt in adiutorium suum Mutinenses, Cremonenses, Placentinos et Reginos. Et recesserunt post longam obsidionem, destructis arboribus et blado et domibus, que extra erant, cum vineis. Item eodem millesimo Parmenses fecerunt pacem cum concivibus suis, qui erant in Burgo Sancti Donini. Item eodem millesimo infirmatus est papa Clemens quartus in festo sancte Cecilie et octo diebus post, scilicet in vigilia sancti Andree, ultimum diem clausit. Eodem anno Conradinus transivit ad Rochettam et iuxta Brixiam et ivit ad Rochettam domni Bosii et transivit flumen Adde et transivit per Tisinum ad Papiam, et ibi stetit per multos dies. Et ivit Pisas per terras marchionis de Careto et per mare; et milicia sua ivit Pisas, postmodum illorum de Flesco. Et eodem anno ivit apud Romam per terras et contratas illorum

a) Coradin. *Alb. Mil. semper.* b) Iste — loquebatur in loco raso, antea Sal. fortasse scripserat quae hoc locis in Libro de temp. c. 276. leguntur: Qui Corad. — imperatoris. c) sequitur ¶ initio scriptum. d) sic c. pro restituta fuit, ut *Alb. Mil. habet.* e) sic et *Alb. Mil.* f) sic c. pro trium milium; de tribus milibus *Alb. Mil.*, qui de post addidit. g) Adam *Alb. Mil.* h) Tixinum *Alb. Mil.* i) sequitur ¶ atramento nigro scriptum. k) sic *Alb. Mil.*; non constat, num tra an tras scriptum sit in c. l) sic *Alb. Mil.*; to legi nequit in c., pagina enim versa folii 408, ultima quinternionis, valde attrita est.

1) *Liber de temp.*: venerunt illi de Verona, quod Sal. recte correxit. 2) Male mulavit Sal. verba Alberti Mil.: et de mense Aug. fuit habitum . . . castrum Corvarie. 3) Cf. *Ann. Placent. Gib.* p. 529; *Ann. Parm. mai.* p. 681. Etiam a. 1267. Parmenses auxiliantibus Mutinensibus et Reginis Burgum S. Donini obsederunt; *Ann. Parm. mai.* p. 680; *Alex. Tassonus, 'Cronache Modenesi'* p. 68. Nescio de utra obsidione Sal. retulerit, qui etiam supra f. 365^b, p. 373 sq. de una obsidione Burgi S. Donini dixit. Nam in altera obsidione a. 1268. Mutinenses et Reginos adfuisse relatum non reperi. 4) Cf. notam editam 'N. Archiv' XXIII, p. 613; *infra* p. 476, l. 25. 5) Non male repetivit Sal. haec verba. Nam Brixiam praetergressus Conradinus demum ad Rochettam ad Olivum flumen sitam pervenit; quod et annalista Reginus dicere voluit; cf. *SS. XXXI*, p. 534, n. 1. 2. 6) ivit per terras Pisas, postmodum illorum *Alb. Mil.* Cf. quae ad *Libri de temp.* c. 277. adnotavi p. 534, n. 4.

F. 408^a. Quod exercitus Conradini habuit confictum cum exercitu Karoli, et captus est Conradinus et post tres menses fuit decapitatus cum pluribus aliis.

F. CCCC⁹^a. De bonitatibus pape Clementis quarti. Et quomodo de morte Conradini predixit, et quandam sanetam canonicavit, cuius occasione¹ baptizatus est quidam Iudeus.

L. temp. c. 277. de Tuscia contra voluntatem Guelforum de Tuscia, et fecit exercitum super terram Luche. Item
1268. eodem anno, scilicet in vigilia beati Bartholomei², exercitus Conradini cum exercitu Karoli
Aug. 29. habuit confictum, et prevaluit Karolus³, et multi corruentes ex parte Conradini
mortui sunt; et fuit ibi⁴ maxima mortalitas, et multi fugerunt, et multi barones et milites
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100
101
102
103
104
105
106
107
108
109
110
111
112
113
114
115
116
117
118
119
120
121
122
123
124
125
126
127
128
129
130
131
132
133
134
135
136
137
138
139
140
141
142
143
144
145
146
147
148
149
150
151
152
153
154
155
156
157
158
159
160
161
162
163
164
165
166
167
168
169
170
171
172
173
174
175
176
177
178
179
180
181
182
183
184
185
186
187
188
189
190
191
192
193
194
195
196
197
198
199
200
201
202
203
204
205
206
207
208
209
210
211
212
213
214
215
216
217
218
219
220
221
222
223
224
225
226
227
228
229
230
231
232
233
234
235
236
237
238
239
240
241
242
243
244
245
246
247
248
249
250
251
252
253
254
255
256
257
258
259
260
261
262
263
264
265
266
267
268
269
270
271
272
273
274
275
276
277
278
279
280
281
282
283
284
285
286
287
288
289
290
291
292
293
294
295
296
297
298
299
300
301
302
303
304
305
306
307
308
309
310
311
312
313
314
315
316
317
318
319
320
321
322
323
324
325
326
327
328
329
330
331
332
333
334
335
336
337
338
339
340
341
342
343
344
345
346
347
348
349
350
351
352
353
354
355
356
357
358
359
360
361
362
363
364
365
366
367
368
369
370
371
372
373
374
375
376
377
378
379
380
381
382
383
384
385
386
387
388
389
390
391
392
393
394
395
396
397
398
399
400
401
402
403
404
405
406
407
408
409
410
411
412
413
414
415
416
417
418
419
420
421
422
423
424
425
426
427
428
429
430
431
432
433
434
435
436
437
438
439
440
441
442
443
444
445
446
447
448
449
450
451
452
453
454
455
456
457
458
459
460
461
462
463
464
465
466
467
468
469
470
471
472
473
474
475
476
477
478
479
480
481
482
483
484
485
486
487
488
489
490
491
492
493
494
495
496
497
498
499
500
501
502
503
504
505
506
507
508
509
510
511
512
513
514
515
516
517
518
519
520
521
522
523
524
525
526
527
528
529
530
531
532
533
534
535
536
537
538
539
540
541
542
543
544
545
546
547
548
549
550
551
552
553
554
555
556
557
558
559
560
561
562
563
564
565
566
567
568
569
570
571
572
573
574
575
576
577
578
579
580
581
582
583
584
585
586
587
588
589
590
591
592
593
594
595
596
597
598
599
600
601
602
603
604
605
606
607
608
609
610
611
612
613
614
615
616
617
618
619
620
621
622
623
624
625
626
627
628
629
630
631
632
633
634
635
636
637
638
639
640
641
642
643
644
645
646
647
648
649
650
651
652
653
654
655
656
657
658
659
660
661
662
663
664
665
666
667
668
669
670
671
672
673
674
675
676
677
678
679
680
681
682
683
684
685
686
687
688
689
690
691
692
693
694
695
696
697
698
699
700
701
702
703
704
705
706
707
708
709
710
711
712
713
714
715
716
717
718
719
720
721
722
723
724
725
726
727
728
729
730
731
732
733
734
735
736
737
738
739
740
741
742
743
744
745
746
747
748
749
750
751
752
753
754
755
756
757
758
759
760
761
762
763
764
765
766
767
768
769
770
771
772
773
774
775
776
777
778
779
780
781
782
783
784
785
786
787
788
789
790
791
792
793
794
795
796
797
798
799
800
801
802
803
804
805
806
807
808
809
810
811
812
813
814
815
816
817
818
819
820
821
822
823
824
825
826
827
828
829
830
831
832
833
834
835
836
837
838
839
840
841
842
843
844
845
846
847
848
849
850
851
852
853
854
855
856
857
858
859
860
861
862
863
864
865
866
867
868
869
870
871
872
873
874
875
876
877
878
879
880
881
882
883
884
885
886
887
888
889
890
891
892
893
894
895
896
897
898
899
900
901
902
903
904
905
906
907
908
909
910
911
912
913
914
915
916
917
918
919
920
921
922
923
924
925
926
927
928
929
930
931
932
933
934
935
936
937
938
939
940
941
942
943
944
945
946
947
948
949
950
951
952
953
954
955
956
957
958
959
960
961
962
963
964
965
966
967
968
969
970
971
972
973
974
975
976
977
978
979
980
981
982
983
984
985
986
987
988
989
990
991
992
993
994
995
996
997
998
999
1000

a) Bertholamei *Alb. Mil.* a') sic nunc legitur in c. recenti manu superlitum, ut *Alb. Mil.* habet; verbum longius in c. fuisse videtur. b) cum — ductus ad in loco raso. c) pellestriu *Alb. Mil.* d) disconfictam *Alb. Mil.* e) gauago corr. galuago c. — f) balesterii *Alb. Mil.* g) sic c. cum *Alb. Mil.* h) disconfictam *Alb. Mil.* h') sequitur c. minio scriptum. i) disconficta *Alb. Mil.* k) Coradus *Alb. Mil.* l) sic falso c., ubi sequitur c. atramento nigro scriptum; Saraxinesci *Alb. Mil.* m) sic h. l. c. cum *Alb. Mil.* n) Palentino *Alb. Mil.* o) *Sal.* recte omisit flumen hoc loco male in *Libro de temp.* repetitum. p) Asturica *Alb. Mil.* q) cf. *SS. XXXI*, p. 534, n. i. r) ante a *Sal.* post superser., quod quidem custodem, ut dicimus, in marg. infer. f. 408^a. scripserat, novum sextenarium 45 scribere incipiens in primo versu folii 409^a. repetere oblitus erat. s) sic et *Alb. Mil.*; poden c.; Podiensis *Martin.* t) sic *Martin.*; Sabiensis *Alb. Mil.* u) sic et *Alb. Mil.*; tribulaciones *Martin.* v) sic et *Alb. Mil.*; extinxisse *Martin.* w) sic c. (piq) et *Martin.*, ex quo haec in *Libro de temp.* descripta sunt, ubi plurimique. x) sic (fM) c. cum *Alb. Mil.*; factum *Martin.* y) sic et *Martin.*; haberentur *Alb. Mil.* z) Endidigam *Alb. Mil.*; Edidigam quondam dac. *Martin.* 50

1) Minime huius occasione; v. infra p. 477, n. a et 1. 2) Haec scripsit *Sal.* pro fuit disconficta supradicti Coradini Alberti *Mil.* 3) Friderico de Baden. 4) Margareta. 5) Robertus III. 6) Blanca. 7) *Supra* p. 475, l. 28. alterum auctorem secutus recte dixit *Sal.* Clementem die Nov. 29. obuisse.

F. 409^b. Quod soldanus Babylonie Antiochiam cepit et destruxit.

Quod magni venti hoc anno fuerunt, et in medio Aprili venit nix magna, post quam venit pruina, que vineas destruxit.

F. 409^c. De destructione Burgi Sancti Donini a Parmensibus facta et de morte Uberti Pelavicini.

De bonis que Parmenses Burgensibus contulerunt et de eorum ingratitude require supra carta CCC65.

duceissam Polonie, mire sanctitatis viduam, que inter alia commendabilia, cum canonicatio eius per plures annos differretur^a.

10 Quod legens Iudeus statim^b cum tota domo sua baptizatus est^c. *Ete eodem anno obiit dominus Manfredus de Robertis, electus episcopus Veronensis, die quinto intrante Decembri. Et obiit dominus Petrus de Vico^d, prefectus urbis Rome, in predicto mense. Et eodem anno^e Domini M^oCC^oLX^oVII^o soldanus Babilonie, Armenia vastata, Antiochiam, unam de famosioribus civitatibus orbis, cepit et tam viris quam mulieribus occisis et captis ipsam in solitudinem redegit et pro maiori parte eos interfecit; et hoc fuit XVI^a die intrante Maio, in vigilia ascensionis. Item mil-
lesimo supraposito, scilicet

Anno Domini M^oCC^oLX^oVIII^o Conradinus, olim nepes Friderici imperatoris, parvipendens domni pape excommunicationem, contra Karolum, quem ecclesia regem Syclie fecerat, insurgens, ad Theotonicos, quos habuit, quam pluribus Lombardis et Tuscis adiunctis pervenit usque Romam; ubi cum imperiali more sollempniter receptus fuisset, associato sibi senatore Urbis domno Henrico, fratre regis Castelle, et quam plurimis Romanis, contra Karolum Apuliam intravit. Sed post durum campestre bellum Conradinus cum suis terga vertentibus capitur et a Karolo cum duobus^o nobilibus decollatur.

Anno Domini M^oCC^oLXIX^o, indictione XII^a, in medio Aprilis venit nix maxima, que duravit in plano per duos dies et duas noctes. Et incepit nix venire in media nocte veniente die doni-
nico, nec cessavit venire per totum illum diem, fortiter circa vespas. Et sequenti nocte venit pruina magna, et in alia nocte venit pruina maxima, que destruxit vineas. Et eo anno castrum Pige-
gulum destructum fuit per Reginos, et Thoanum similiter fuit destructum et ad terram prostratum. Et eodem anno fuerunt magni venti. Et eodem anno in mense Iulii ierunt
Cremonenses in obsidionem Rochette domni Bosii de Dovaria, et dicta Rochetta^f venit ad precepta communis Cremonae; et concordaverunt se cum communi Cremonae, et fuit destructa dicta Rochetta^g.
Et eodem anno Nuceria^h civitas Saracenorum de Apulia venit ad mandatum regis Karoli. Et eodem anno in mense Septembri CC^o pedites de montanea cum militibus et pedibus de episcopatu Mutine ierunt in Fregnanum pro communi contra domnum Guidinum de Monte-Cuculi, fratrem eandem domni Bonacursi, occasione rectificandi castrum unum in servitio de Serafinellis de eadem contrata Fregnani. Et mortui fuerunt milites et pedites et capti^k. Et tunc venit comes Maginardus cum
maxima quantitate militum de Bononia et de episcopatu in subsidium dicti domni Guidini; et ibi fuit magnum prelium. Et ibi fuerunt mortui, capti et suspensi quasi omnes de episcopatu Regino. Et tunc dominus Guido de Mandra, qui erat capitaneus illorum de episcopatu Regino pro communi, fuit ibi mortuus et unus suus notarius. Et eodem anno in mense Novembris rocha de Bardi venit ad
mandata communis Placentie.

a) spatium reliquum versus et sequens versus vacui relictus in c. Sal. enim in Libro de temp. c. 273. confusionem factam animadvertit, neque tamen ex Martini exemplari (typo etiam fortasse iam confuso) locum restauravit, omisit tantum patietur sensu carens, ante quod Alb. Mil. multa omiserat; cf. SS. XXXI, p. 530, n. 4. b) sic Martin.; statim om. Alb. Mil. c) penna mutata. d) Vico Alb. Mil. e) multis Martin.; cf. supra p. 476, l. 23. f) sic h. l. c. g) sequitur C minio scriptum. h) Nuceria Alb. Mil. i) illorum, quod Alb. Mil. omisisse videtur, omisit et Sal. k) sequitur C atramento nigro scriptum.

1) Male haec verba ad alia pertinentia, quae Alb. Mil. habet, descripsit et male interpretatus est in inscriptione columnae. 2) Abhinc relicto textu Libri de temp., cuius etiam verba Et eo anno secutus est, ad Martini exemplar Sal. se convertit, ex quo Domini M^oCC^oLXVII^o, et sequentia transscripsit, licet annus suprapositus sit 1268, cum in Libro de temp. p. 535, ubi Annalium Reginorum locus cum verbis Martini p. 473. coniunctus est, ad verum annum 1268. haec posita essent. 3) Et mortui — capti, quae in Libro de temp. male post Mutine (l. 32) inserta sunt, Sal. perperam hoc loco posuisse videtur.

F. 409^a. Quod Pellavicinus noluit nec in morte ad Deum converti, quia, sicut Augustinus dicit¹, *percutitur interdum hac animadversione peccator, ut moriens obliviscatur sui, qui, dum viveret, oblitus est Dei.*

1268.
(Nov.)

Item eodem anno M^oCC^oLX^oIX^o Parmenses muros Burgi Sancti Donini funditus destruxerunt et foveas castris repleverunt²; et preceperunt eis, ut de castro recederent et de domibus burgum longum versus Parmam facerent super stratam. Et ita fecerunt, et permanent usque in hodiernum diem. Eodem millesimo

1269.

supraposito marchio Ubertus Pellavicinus³, monoculus et senex et *inveteratus dierum* *maiorum*, mortuus est⁴ in montibus⁵ in amaritudine anime et dolore, sine confessione et satisfactione ecclesie⁶. Et fratres Minores fuerunt ibi volentes eum

*p. 28, 29.

saltem in morte ad Deum reducere iuxta verbum quod scriptum est Eccli. XI°: *Facile est coram Deo in die obitus retribuere unicuique secundum vias suas, et in fine hominis denudatio operum illius*; sed non potuerunt eum removere a malitia sua,

18, 108, 18.

quia scriptura dicit: *Noluit benedictionem, et elongabitur ab eo*^b. Et iterum alia

*r. 14.

scriptura dicit Eccli. VII°: *Considera opera Dei, quod nemo possit corrigere, quem*

*r. 11.

ille despecterit. Et Prover. XXVIII°: *Sapiens sibi videtur vir dives, pauper autem prudens scrutabitur eum*^b. Cui vixit frater Gerardinus de Sancto Johanne in Persiceto, lector in theologia in conventu fratrum Minorum de Parma: 'Sapiens in

*r. 3.

Prover. dicit VI°: *Discurre, festina, suscita amicum tuum*^b. Istam scripturam implevi, domine, veniendo ad vos pro salute anime vestre, quam volo lucrari Deo, qui

*r. 4.

cult omnes homines salvos fieri et ad agnitionem veritatis venire, prima ad Timo. II°.

*r. 15-17.

Et ideo do vobis consilium, quod faciatis sicut Ecclesiasticus docet XIII°: *In*

divisione sortis da et accipe et iustifica animam tuam. Ante obitum tuum operare

iustitiam, quoniam non est apud inferos invenire cibum^b. Respondit Pellavicinus: 'Non habeo remorsum conscientie, quod habeam de alieno aliquid'. Cui frater

*r. 13.

Gerardinus dixit: 'Sapiens in Prover. dicit XXVIII°: *Qui abscondit scelera sua, non*

dirigitur: qui autem confessus fuerit et reliquerit ea, misericordiam consequetur. Ideo

*r. 3.

alibi dicit Prover. XVI°: *Revela Domino opera tua, et dirigentur cogitationes tue*^b.

a) sequitur ☩ minio scriptum. b) sequitur ☩ atramento nigro scriptum. c) penna mutata.

1) In sermonibus 220, § 2. et 257, § 3. male Augustino attributis, Opera ed. Mair, V, 30 App. col. 363, 422. Qui locus iam supra f. 285^a, p. 181. laudatus est. 2) Hinc iam a. 1268. Nov. coepit, sed a. 1269. perfecta sunt; cf. Ann. Parm. mai. p. 682; Ann. Placent. Gib. p. 529; et ad a. 1268. haec alii verbis narrata habet Liber de temp. c. 277, p. 535,

ubi Sal. illa omisit, qui f. 408^a, p. 475. retulit de pace facta ante hanc destructionem.

3) Liber de temp. c. 278, p. 535. etiam ad a. 1269. habet: obiit Ubertus marchio de Pelavicinis. Ad monoculus cf. supra f. 353^b, p. 344, ad quem locum cf. Guill. Ventura

c. 16, Hist. patr. Mon. III, col. 722: qui monoculus erat. 4) Die Maii 8; Ann. Placent. Gib. p. 531. 5) In castro Gisalechio procul dubio, ubi a. 1269. Apr. 29.

testamentum suum fecit editum ab Affò, 'Storia della città di Parma' III, p. 405 sqq., nr. 91, in quo et sepultus est, ut Ann. Placent. Gib. l. l. tradunt. 6) Hoc falsum sane

10 nec credendum est. Ann. Placent. Gib. p. 532. enim, qui conscripti sunt iussu Ubertini de Lando comitis de Andilo, amicissimi Uberti, cui hic in testamento liberos recommendavit, referunt: cum ministris ecclesie, fratribus Predicatoribus et Minoribus et prelati ecclesie

multis, confessus fuit peccata sua, absolucionem peccatorum eius recipiens, et omnia sacramenta ecclesie sane mentis compos recepit. Etiam fratribus Minoribus et Praedicatoribus in testamento quaedam legavit. 7) Eodem modo hic versus allatus est supra p. 148,

l. 17 (cf. n. e) et p. 257, l. 5, cum in Vulgata edita alio modo verba coniuncta sint.

F. CCCCX^a. Quod Parmenses de Pellavicino assumpserunt vindictam iuxta verbum quod scriptum est Ys. III°: *Ve impio in malum! Retributio enim manuum eius fiet ei.*

F. 410^b. De Primario, ubi Bononienses contra Vénetos castrum fecerunt anno Domini M^oCC^oLXX^o.

Cum autem videret frater Ghirardinus^a, quod laborabat in cassum, dixit: Quod meum est feci, quia sapiens in Prover. dicit XXI°: *Excogitat iustus de domo impii, ut detrahat impios à malo.* Sed, ut video, vera est scriptura que dicit Prover. XI°: *Mortuo homine impio nulla erit ultra spes.* Et iterum Prover. XVI°: *Universa propter semetipsum operans est Dominus, impium quoque ad diem malum.* Ergo quia, sicut dicitur Osee V^o: *Effraim cepit abire post sordes: qui in sordibus est, sordescat adhuc,* Apoc. ultimo^b. Et sic dimisit eum in manu consilii sui iuxta verbum quod scriptum est Iere. II°: *Curavimus Babilonem, et non est sanata. Derelinquamus eam et unusquisque in terram suam, quoniam pervenit usque ad celos iudicium eius et elevatum est usque ad nates.* Puto, quod frater Ghirardinus missus fuit ad Pellavicinum vel a Parmensibus vel ab aliquo legato, ut ad precepta ecclesie deberet redire^b. Nam et cum papa Clemens iret ad accipiendum papatum et transiret per Placentiam^c sub habitu persone private^d, dixit quibusdam: *Dicatis isti domino: qui dominatur in Cremona, ex parte mea, postquam recessero hinc, quod, si vult esse amicus Dei et ecclesie et dimittere, quod homines in pace vivant, ego iuvabo eum ad papam^e, ut ipsum gratanter recipiat et misericordiam sibi faciat^b.* Sed impletum est in eo quod Ecclesiasticus dicit XXII°: *Qui docet fatuum, quasi qui conglutinat testam.* Veram tamen de Pellavicino Parmenses ultii sunt adhuc eo vivente, destruendo castra et terras, quas occupaverat¹, iuxta verbum quod scriptum est Iob XX°: *Divitias, quas devoravit, Cremona, et de ventre eius^e extrahet eas Deus.* Item Pellavicino congruit quod de Senacherib Ys. dicit XVI°: *Finitus est enim pulvis, consumatus^d est miser, defecit qui concalcabat terram.* Viginti annis² tenuit Cremona dominium; qui si tot annis servisset^d Christo, dedisset ei regnum eternum. Parcat ei Deus, quia multa mala fecit Parmensibus et Cremonensibus et Placentinis et multis aliis civitatibus Lombardie. Sed nec ipse^c transivit impunus, sicut dicitur in libro Sapientie XVI°: *Homo autem occidit per militiam quidem animam suam^e; et cum exierit spiritus, non reveretur, nec revocabit animam, que recepta est; sed manum tuam effugere est impossibile.* Item millesimo supraposito factum est generale capitulum Assisii³, adhuc generali ministro fratre Bonaventura; et nullus erat papa, quia cardinales concordare non poterant.

a) sic h. l. e. b) sequitur C atramento nigro scriptum. c) illius Puly. d) sic e. e) ipse in marg. a Sal. suppl.

1) Quod a. 1265. mense Februario (inter diem 5. et 22) factum esse videtur. 2) Vide quae tribuntur de eo mutato habitu per Italiam superiorem transente, J. Heidemann, 'Papst Clemens IV. I, p. 178. 3) Proci dubio Sal. significare voluit Gaidonum iam tunc scripsisse se papam electum esse, quod a. 1265. Febr. 5. factum est. Quod verba suprascripta ad accipiendum papatum iam satis indicare videntur. Cf. supra f. 406^b, p. 469 sq. 4) Cf. supra f. 353^b, 408^a, p. 345. 474. 5) A. 1249—1266, minime viginti annis. Supra f. 353^a, p. 345. viginti duobus annis dominium Cremonae habuisse dicitur. 6) animam suam non legitur in versu Sap. 16, 14, sed Sap. 1, 17: os autem quod mentitur occidit animam. 7) De quo cf. Fr. Ehrle, 'Archiv für Literatur- und Kirchengesch.' VI. p. 40 sq.; 'English historical Review'

F. 410°. De multitudine turilorum^a eo anno, quo fuit confictus exercitus regis Karuli cum exercitu Conradini.
De causa, quare Bononienses fecerunt castrum in Primario contra Venetos.

1270. (Nov.) Isto^b tempore¹ iuerunt Bononienses ad Primarium et fecerunt ibi castrum contra Venetos. Est autem Primarium quidam locus in districtu Ravenne, ubi Padus, qui vadit iuxta Argentam, ingreditur mare^c. Et venerunt Veneti contra Bononienses in exercitu magno cum navibus et balistis et manganis et trabuchis et omni apparatu bellandi, et steterunt ex altera parte Eridani et fecerunt magnum insultum contra castrum Bononiensium; et commissum est grave prelium inter utrosque; et Veneti percutiebant turrim Bononiensium cum manganis et trabuchis, et Bononienses viriliter defenderunt castrum suum; et recesserunt^d Veneti^e. Et fuerunt ibi Bononienses, puto, duobus vel tribus annis^f. Et mortui sunt ex eis trecenti vel quingenti ex intempérie marini aeris et propter multitudinem culicium et pulicum et muscarum, et asilorum^g. Et ivit frater Peregrinus de Polesimo^h de Bononiaⁱ ex ordine fratrum Minorum³ et fecit concordiam inter Bononienses et Venetos⁴. Et Bononienses destruxerunt castrum, quod fecerant, et recesserunt inde, et donaverunt multa lignamina de dicto castro fratribus Minoribus de Ravenna⁵. Et quia ego habitabam Ravenne tunc temporis, videtur michi⁶, quod ista destructio castri Bononiensium et recessus eorum de Primario fuerit illo anno et illo tempore, quo Conradinus fuit a Karolo disconfictus, scilicet M^oCC^oLX^oVIII^o. Et tanta multitudo illarum avium, que in vineis destruunt uvas et vulgariter túruli^a dicuntur, illo anno transivit et tempore, ut vix celum quolibet sero post cenam usque ad crepusculum noctis multis diebus libere posset videri. Et erant tria solaría aliquando vel duo, unum super aliud simul, et durabant per tria vel

a) sic h. l. c. b) penna mutata. c) sequitur C atramento nigro scriptum. d) sic c. 25
e) sic (non polesino) in c. f) sequitur C minio scriptum.

XY, p. 705 sq.; Chron. XXIV ministr. gener., Anabeta Francisc. III, p. 351. Conciendum est hoc capitulum ex more circa pentecosten celebratum esse, quod nescimus. 1) In inscriptione columnae Sal. recte dicit hoc a. 1270. factum esse. 2) Autumno (a Nov. 1) a. 1270. coeptum est castrum a Bononiensibus, a. 1270. ex. et 1271. inter Venetos et Bononienses ad Padum pugnatum est, unde Veneti a. 1271. Dec. 1. victi recesserunt, Bononienses in castro suo remanserunt usque ad a. 1273. Aug. Cf. Martin. da Canale c. 287—298, 309, 'Arch. stor. Italiano' I. ser., VIII, p. 630—648, 660—662; Andr. Dandulus I. IX, c. 8, p. 8. 12., Muratori, SS. XII, col. 330—382, 387; Ann. Placent. Gib. p. 549, 555; Riccobaldi Pomerium c. 99, Muratori, SS. IX, col. 138 sq.; Petrus Cantinelli, Rerum Ital. SS. Ed. Nova XXVIII, 2, 35 p. 10 sq.; Matheus de Griffonibus, ibid. XVIII, 2, p. 19; 'Cron. di Bologna', Muratori, SS. XVIII, col. 282, 284. 3) Idem procul dubio, qui supra f. 351^a, p. 339. dictus est. Cf. de eo infra f. 450^a. 4) Pax facta est a. 1273. Aug. 15. In tabula pacis hoc die data, Savioli, 'Annali Bolognesi' III, 2, p. 457—464, nr. 477, mediatores pacis dicuntur fratres Minores Bonaventura de Yseo et Peregrinus de Bononia, quem Sal. dicit. 5) Erravit Sal. Demum in dicta pacis tabula (l. l. p. 459) Bononienses promiserunt se castrum illud destructuros esse, quod igitur a. 1273. post Aug. 15. factum est. Errorem hunc postea Sal. perspexisse apparet, cum in inscriptione columnae dixerit castrum a Bononiensibus a. 1270. constructum esse, et in textu scripserit eos hoc castrum duobus vel tribus annis retinuisse. Sal. a. 1273. mense Maio in obsidione Furlivii fuit (f. 289^a, 290^a, p. 191), a. 1273. Dec. 27. Faventiae 45 moratus est (f. 389^a, p. 427). Interea cum iterum aliquando Ravennae fuisse apparet. 6) Haec vox Italice hodie est tordo, Drossel.

F. 410^d. De V calliditatibus seu sagacitatibus Vénétum^a contra Ravennates et alios Lombardos.
F. CCCXXI^a. Quod propter tria comes Roglerius permisit Vénétis, quod edificarent castrum Marcamo in districtu Ravenne.

5 IIIor miliaria; et post breve spatium alie aves eiusdem generis succedebant volando 1268.
et cracitando et murmurando et quasi conquerendo. Et sic faciebant quolibet sero
multis diebus a montibus descendendo ad valles et totum aerem occupabant; et
ego cum aliis fratribus quolibet sero ad videndum^b et considerandum et admiran-
dum egrediebar, ut starem sub divo; nec sub divo eram, quia totum aerem coepe-
riebant^c. Vere dico, quia, nisi vidissem, referenti credere minime possem. Causa
10 autem, quare Bononienses iverunt ad Primarium ad faciendum castrum, ista fuit^d. 1270.
Véneti avari homines sunt et tenaces et superstitiosi^e et totum mundum vellent
subiugare sibi, si possent, et rusticiter tractant mercatores, qui vadunt ad eos, et
care vendendo et multa passagia in diversis locis in suo districtu ab eisdem per-
sonis eodem tempore accipiend^d. Et si aliquis mercator portat ibi merces suas
15 ad vendendum, non potest eas secum reducere, immo oportet, quod vendat eas^f. 410^d.
ibi, velit nolit. Et si aliqua navis non sua cum mercibus ex aliquo infortunio
maris declinat ad eos, non potest inde recedere, nisi prius omnes merces suas
vendat ibidem. Et dicunt, quod ex voluntate divina processit, quod navis illa
20 declinavit ad eos; cui contrariandum non est^g. Quodam tempore^h, cum comes
Roglerius de Bagnacavallo dominium haberet Ravenne, venerunt Véneti et fece-
runt unum castrum in districtu Ravenneⁱ, in egressu vallium et in ripa Padi,
per navigium quod vadit a Ravenna ad Padum, e regione Sancti Adalberti^d.
Et promiserunt Ravennatibus, quod volebant ibi habere castrum usque ad
25 L annos, et annuatim ex ista concessione solverent Ravennatibus civibus sive com-
muni Ravenne quingentas libras ravennatum^g; et bene solvebant, ut vidi^e. Sed
Véneti quinque calliditates sive malitias in isto negotio habuerunt. Prima fuit,
quia, cum ista concessio ad tempus iam dictum deberet existere, id est usque ad
L annos deberet durare et non plus, disponunt eam facere sempiternam^h; et in
30 argumentum huius rei non solum sufficit, quia hoc dicunt, verum et factis
ostendunt, quia, cum prius de lignamine castrum fecissent, modo fecerunt de
muro. Secunda, quia ita claudunt navigii viam Lombardis, quod nec a Roma-
gnola nec a marchia Anconitana aliquod possunt habere, a quibus haberent fru-
mentum, vinum et oleum, pisces et carnes et salemⁱ et ficus et ova et caseum et
35 fructus et omnia bona que ad vitam spectant humanam, nisi Véneti impedirent^e.
Tertia, quia omnia ista per istas duas provincias colligendo discurrunt^k, preveniendo
Bononienses, ne prius emant, quibus propter studium et inhabitantium multitu-
dinem civium et forensium necessitas imminet et incumbit^l, ut istis abundent^d.
Et ideo non fuit mirum, si Bononienses contra Venetos moti sunt et castrum fece-
40 runt, contra quos etiam omnes Lombardi turbati et indignari deberent et exercitum

a) sic c. b) uideded' c. c) sequitur C minio scriptum. d) sequitur C atramento nigro scriptum. e) superstitiosi corr. superstitiosi c. f) penna mutata. g) ravennanorum, super orum scripto tui corr. ravennantium (!) c., sed orum non expunctum est. h) septima c. i) et salem in marg. a Sal. suppl. k) unt in loco raso. l) igitur c.

1) Cf. S. Romanin, 'Storia docum. di Venezia' II, p. 296 sq. 2) Cf. Ann. Ravennat., Muratori, SS. I, 2, p. 578; Riccobaldi Pomerium, ib. IX, col. 133; tabulam datam a. 1259. Maii 19, qua archidiaconus Ravennas protestatur, ne hoc castrum fieret, Amadesius, In-antist. Ravenn. Chronot. III, p. 192 sq., nr. 52; Fantuzzi, Monumenti Ravennati V, p. 337, nr. 64.

F. 411^b. De abundantia et fertilitate civitatis Ravenne.

De turre de Gubernula, ubi Mantuani a transeuntibus per Padum passagium petunt, cogentes eos prius Mantuam navigare et postea ad Gubernulam remeare.

ad pugnam producere, eo quod in supradictis damnificantur ab eis: Quarta, quia in portu Sancte Marie de Ravenna semper habent unam navem armatam, ne aliquis inde cum victualibus possit transire, claudendo^b Ravennatibus et Bononiensibus et Lombardis undique viam; quod nullatenus erat de pacto. Quinta, quia semper in civitate Ravenne ad expensas communis sui tenent unum hominem, quem vicedominum appellant¹, cuius officium est, quia debet considerare sollicitè cum diligentia maxima et cautela, ne Ravennates contra Venetos aliquid tractent nocivum seu ordinent, quod sit contra materiam istam; quod similiter nunquam fuit de pacto. Appellaverunt autem Veneti castrum illud Mareamò, id est 'mare clamavit', quia inde sonitus maris auditur, quando turbatur, et fluctus eius insurgunt. Interrogavi comitem Roglerium de Bagnacavallo, si fecisset fieri castrum illud. Et dixit michi: 'Frater, ego non feci fieri, nisi permittendo, quod fieret, quia bene habebam tantum dominium in Ravenna, quando factum fuit, quod poteram prohibere, ne fieret'. Permissi autem, quod fieret, propter tria^c. Primo, quia de Venetiis uxorem habebam^c. Secundo occasione inimicorum meorum, qui erant extra Ravennam^c. Tertio, quia consequabar inde utilitatem, cum Veneti annuatim quingentas libras Ravennatibus darent^c. Nos vero non damnificamur in aliquo, quia tanta copia victualium in Ravenna habetur, quod stultus esset qui maiorem inquireret. Nam una magna scutella salis plena et culma² pro uno parvo denario in Ravenna habetur, et XII ova còcta et munda pro consimili pretio in taberna habentur. Anátem silvestrem pinguissimam pro III^{or} parvis denariis, quando volo, possum habere, cum tempus affuerit; et aliquando vidi³, quod, si quis vellet deplumare decem anátes, habebat medietatem'. Consimilem maledictionem faciunt Mantuani in turre de Gubernula, que olim fuit comitis Matildis sicut et civitas Mantuana⁴. Non enim accipiunt ibi passagium a navibus per Padum transeuntibus, sed compellunt eas ad Mantuam per decem miliaria⁵ navigare; et postquam ibi merces ostenderint exonerando navem et iterum onerando et passagium exolvendo, cogunt eos^d per idem navigium iterum ad Padum redire, quia nec aliunde possunt^e transire, nisi redeant ad Gubernulam^e. Quocirca indignati Cremonenses fecerunt taleatam, de qua superius diximus loco suo, scilicet eo anno, quo facta fuit⁵, que multum profuit Mantuanis⁶ et damnificavit Reginos⁶ destruendo agros et vineas et villas eorum^c. Ista taleata usque ad Primarium facit valles et multas villas destruxit et submersit, et in quibus habebatur prius

a) sequitur iterum inde expunctum. b) o in loco raso. c) sequitur C minio scriptum.
d) sic c. e) p|sunt c.

1) Cf. Andr. Dandulus l. IX, c. 7, p. 26 (n. b), Muratori, SS. XII, col. 369. 2) Italice 40 'colmo' est nobis 'gehüft voll'. 3) Frater Sal. procul dubio hoc vidit, quod hoc loco Roglerium comitem ipsi dicentem inducit. 4) Quod Sal. didicit ex carmine Donizonis II, c. 4. 5. 7. 19, SS. XII, p. 389—394. 403 sqq., et ex Libro de temp. Alberti c. 165, p. 441 sqq. — 5) A. 1220, supra f. 221^b, p. 33, ex Libro de temp. 6) Cremonensibus Sal. scribere voluisse videtur, neque enim apparet, quomodo taleata Mantuanis prodesse potuerit. Cf. Winkelmann, 'K.-Friedrich II.' 45 I, p. 88 sq.

F. 411^a. Quod imperator Constantinopolitanus, qui ibat ultra mare, venit Regium, et eodem die fecit dominum Iacobinum de Rodilia militem in domo fratrum Minorum M^oCC^oLXX^o.

F. 411^a. Quod rex Francie sanctus Lodoycus transfretavit secundo et ivit Tunicium, ibique ultimum diem clausit.

abundantia frumenti et vini, ibi modo habetur copia piscium generum diversorum.

Anno Domini M^oCC^oLXX^o, indictione XIII^a, in mense Aprilis, die dominica olivarum venit dominus imperator Constantinopolitanus Regium, qui ibat ultra mare. Et eodem die fecit dominum Iacobinum de Rodilia militem in domo fratrum Minorum. Qui dominus Iacobinus tenuit magno curiam in Kalendis Maii; et omnes milites quasi et omnes doncelli civitatis Regii induerunt se de novo et donaverunt ipsas robas. Et eodem anno die Iovis quinto exeunte Iunio obiit dominus Bonifacius de Foliano, archidiaconus Regine ecclesie, qui fuit litteratus homo et frater germanus domni Guilielmi^b Regini episcopi, et fuit similiter archipresbiter plebis de Campigiolo^c. Obiit autem ad Sanctum Salvatorem, ubi morabatur, et fuit sepultus ad maiorem ecclesiam. Eodem anno in mense Augusti fuerunt derupate fortitiae et castra et domus illorum partis de Sesso de episcopatu Regii. Et in mense Septembris fuerunt licenciatii illi de Sesso et XXIII^{or} eorum amici de episcopatu Regino ultra civitatem Bononie et Terdonam et Veronam. Et eodem anno in mense Septembris fuit mortuus dominus Arverius, frater domni Bonacursi de Palude, cum duobus filiis suis et cum multis aliis a domno Iacobino de Palude; qui dominus Iacobinus de Palude diversis vicibus multos de casali suo occidit, scilicet patrem generi, dominum Albertum Karum, et generum Canonum nomine et filium proprie filie parvulum et adhuc lactentem, quem alidit ad terram, et dominum Arverium, qui erat germanus consanguineus suus, cum duobus filiis suis et alium quandam similiter de suo casali.

Item millesimo supraposito, scilicet M^oCC^oLXX^o, nullus erat papa nec aliquis imperator. Quo anno rex Francie Lodoycus christianissimus, non territus laboribus et expensis, quas olim fecerat ultra mare, iterato cum filiis duobus, adiuncto sibi rege Navarre^o, et quam plurimis ecclesiarum prelatiis et baronibus pro recuperatione Terre Sancte iter assumpsit. Verum ad hoc, ut facilius Terra Sancta recuperaretur, incidit eis consilium, ut regnum Tunicii, quod in medio existens non modicum dabat transfretantibus impedimentum, primum Christianorum subicerent potestati. Et cum portum et Chartaginem^b, que est prope Tunicium, potenti manu cepissent, infirmitas, que illo anno maxime circa^k confinia maris viguit^l, in eorum Christianorum exercitu nimis invaluit. Et primo quidem de^o filiis regis unum², post legatum domni pape, dominum Albanensem cardinalem⁴, deinde ipsum regem Lodoycum christianissimum cum pluribus comitibus et baronibus necnon et aliis simplicibus de medio substulit; quam antea predictus rex terminaverat. Nam in infirmitate sua laudare nomen Domini non cessans illam orationem quandoque interserebat: *Fa^o nos, Domine, prospera mundi despiciere et nulla eius adversa formidare. Orabat et^s pro populo, quem secum adduxerat, dicens: Esto, Domine, plebi tue sanctificator et custos. Et cum apropinquaret^t ad finem, suspexit in celum, dicens: Introibo in domum tuam, adorabo ad templum sanctum tuum et confitebor nomini tuo, Domine. Et hoc dicto obdormivit in Domino^f. Et cum de morte^u regis Christianorum exercitus turbaretur, et exercitus Saracenorum exaltaretur, Karolus rex Sicilie^w, pro quo adhuc vivens rex Francie, frater*

a) militem c. b) Guilti c. c) Campigiola Alb. Mil. d) sic Martin.; territis Alb. Mil. e) Navare Alb. Mil. f) sequitur C minio scriptum. g) sic Martin.; transfretantibus Alb. Mil. h) sic h. l. c.; Cartaginem Alb. Mil. i) sic Martin.; in illo Alb. Mil. k) sic Martin.; maximo contra Alb. Mil. l) sic Martin.; inguit Alb. Mil. m) sequitur C atramento nigro scriptum. n) penna mutata. o) sic Martin.; de om. Alb. Mil. p) sic et Alb. Mil. q) sic (an) c.; autem Alb. Mil.; feliciter autem Martin. r) eadem verba Martini omisa sunt, que et Alb. Mil. omisit. s) sic Martin.; et om. Alb. Mil. t) sic c.; adpropinq. Alb. Mil. u) pii, quod Martin. et Alb. Mil. habent, om. v) exultaretur Alb. Mil.; letaretur Martin. w) et Apulie, quod Alb. Mil. addidit, omisit Sal.

1) Balduinus II. 2) Theobaldo. 3) Tristanum. 4) Radulfum.

E. CCCCXII^a. De sagacitate Saracenorum de Tunitio contra Christianos.F. 412^b. De translatione corporis sancti Lodoyci, quam faciebat Philippus rex Francie, filius suus, cum exercitu suo.

De obsidione et destructione castri Malgrati.

^{L. temp. c. 280.} ^{et Martin.} ^{1270.} suus, miserat, cum magna militia advenit. De cuius adventu Christianis gaudium, Saracenisque molestia occurrit^a. Et cum plures viderentur^b quam Christiani, nullatenus audebant bello generali cum Christianis congredi, sed per quasdam alias astutias multa eis incommoda^c inferebant^d; de quibus hoc unum fuit. Est enim regio illa multum sabulosa^e et tempore siccitatis pulverosa. Unde Saraceni statuerunt multa milia hominum super unum montem Christianis vicinum, ut, cum ventus flaret, ad partem Christianorum sabulum moventes pulverem suscitarent; qui pulvis Christianis multam molestiam intulit. Sed tandem pulvere per pluviam sedato, Christiani paratis machinis et variis instrumentis Tunicium per mare et per terram oppugnare intendebant^f. Quod videntes Saraceni, timore compulsi, pacta cum Christianis interunt. Inter que dicuntur fuisse precipua, ut omnes Christiani captivi in illo regno liberi dimitterentur, et quod in monasteriis ad honorem Christi nominis in omnibus civitatibus regni illius constructis fides Christi per fratres Minores^h et Predicatores et per alios quoscumque libere predicetur, et volentes baptizari libere baptizentur; et solutis expensisⁱ regibus, quas ibi fecerant, rex Tunicii regis Sicilie tributarius est effectus. Plura alia pacta fuerunt, que hic longum fuisset ponere. Et cum ex adventu domni Oduardi regis Anglie et multitudine Frisonum^l et aliorum peregrinorum in tantum creverat exercitus Christianorum, quod circa^m ducenta milia pugnatorum crederentur, et sperarent, quod non solum Terram Sanctam, sed etiam totum Saracenisimum subiugare debuissent, peccatisⁿ exigentibus absque utiliori^o utilitate est dispersus. Nam legatus, qui ipsos dirigere debuerat, per mortem subtractus erat. Terra etiam Sancta, ad quam^o ire debuerant, gubernatore peregrinorum carebat^p.

^{* f. 412^b.} Patriarcha^q, qui legatus in Terra Sancta fuit, defunctus erat. Sedes etiam apostolica, que utrobique providere debebat, tunc vacabat. Rex etiam Navarre, qui infirmus de Affrica processerat, in Siciliam veniens est defunctus.

^{1271.} ^{Mart. 31.} ^{L. temp. c. 281.} Anno Domini M^oCC^oLXX^oVI^o, indictione XIII^a, die ultimo mensis Marcii transivit et venit Philippus rex Francie cum fratre suo^r et cum exercitu suo et hospitatus fuit in palatio domni episcopi Reginali Guilielmi de Foliano, qui tunc temporis erat. Qui rex ibat in Franciam cum corpore patris sui condam domni Lodoyci regis Francie, quod deportaverat de Affrica; qui rex obierat in terra Carthaginis prope civitatem Tunicii. Et deportabat eum in una capsula^s conditum cum aromatibus, et in una alia capsula portabat Tristan fratrem suum et filium condam predicti regis, qui ibidem in dicta terra Carthaginis^t obierat cum multis aliis baronibus^u, qui ibant ad recuperandam Terram Sanctam de ultramare. Et eodem anno post dies octo transivit per dictam civitatem Reginali comes Flandrie^v cum militia et gente sua. Et eodem anno fuit magna caristia bladi, ita quod vendebatur in mense Maii et Iunii sextarius fabe VI sol. imperiali, et milice sextarius III sol. imperiali, et III° imperiali. Et sextarius^w spelte vendebatur II sol. imperiali. et dimidi^x pro communi et privatim X sol. rex., et sextarius^y frumenti vendebatur XX sol. rex. pro communi, et privatim vendebatur VIII sol. imperiali. Et eodem anno in mense Maii Cremonenses iverunt in exercitum

a) sequitur C atramento nigro scriptum. b) Saraceni Martini etiam ab Alb. Mil. omissum est. c) sic c. d) sic Martin.; inferebatur Alb. Mil. e) sic Martin.; saporlosa Alb. Mil. f) sic male distinctum in c. g) regno illo Martin.; regno om. Alb. Mil. h) Predic. et Min. Alb. Mil. et Martin. i) sic Martin.; ex Alb. Mil. k) scilicet regi Karulo, quod Alb. Mil. addidit, omisit Sal. l) Frisonum Alb. Mil. et Martin. m) sic Martin.; contra Alb. Mil. n) sic et Alb. Mil.; ulteriori Martin. o) iter, quod Alb. Mil. addidit, omisit Sal. p) quia Martini omisit et Alb. Mil. q) casa Alb. Mil. r) sic h. l. c. s) penna mutata. t) Flandie Alb. Mil. u) sext. c.; sest Alb. Mil. semper hoc loco. v) sic c.

1) Ierosolymitanus Wilhelmus II. 2) Petro comite de Alencione. 3) Cf. Libri de temp. c. 280, p. 537 (= supra p. 483, l. 35): cum pluribus comittibus et baronibus. 4) Robertus III.

F. 412°. Quod Mediolanenses Cretram destruxerunt.

De societate iustitie que facta est in Bononia.

F. 412^a. Quod Bononienses duxerunt exercitum super episcopatum Mutine et obsederunt Savignanum et Montem-umbrarum et destruxerunt eos^a.

F. CCCC13^a. Quod, cum portaretur corpus regis Francie, in Regio fecit unum miraculum et in Parma alterum fecit.

De electione pape Gregorii decimi.

castrum de Malgrato et ibi steterunt tantum, donec ipsum pro concordia habuerunt, et ipsum castrum destruxerunt et diruerunt. Et eodem anno in mense Iunii devastata fuit Crema usque ad foveas a Mediolanensibus. Et tunc erat potestas Mediolani dominus Robertus de Tripolis, civis Reginus, de Robertis. Et eo anno facta fuit in civitate Bononie quedam societas, que vocabatur societas iustitie, et erat valde magna societas de bonis et melioribus de populo dicto civitatis. Et posuerunt octoginta^b de militibus in confinio propter bonum statum Bononie.

Et eodem anno dominus Detus de Cancellariis de Pistorio fuit potestas Reginus per sex menses a sancto Petro usque ad Kalendas Ian. Et eo anno dictus potestas ixit in obsidionem castrum de Corvaria cum militibus et pedibus quarterii de Castello et de Sancto Nazario die XXII^a Iulii. Et unus quarterius civitatis Parme venit ad dictam obsidionem. Et commune Regii duxit tres trabucos^c, et illi de Parma tres trabucos^c. Et commune de Mantua misit in dictam obsidionem in servitium communis Regii XXV balasterios^d. Et commune de Castigione de Tuscia misit eodem modo balasterios^d in servitium communis Regii ad dictam obsidionem^e. Et steterunt ibi dicti quarterii de Castello et de Sancto Nazario per XVII dies. Et postea iverunt milites et pedites de quarteriis Sancti Petri et Sancti Laurentii ad dictam obsidionem et steterunt ibi per XXIII dies^f. Et postea redierunt illi quarterii de Castello et de Sancto Nazario et steterunt ibi per XXIII° dies. Et iterum redierunt illi de Sancto Petro et de Sancto Nazario^g et steterunt per XI dies, et habuerunt dictum castrum et terram de Corvaria pro concordia, destruendo et diruendo dictum castrum et terram ad voluntatem communis Regii. Et illi qui erant intus castrum fuerunt affidhati in personis et rebus et remanserunt in bannis et condemnationibus communis Regii^h. Et dictam castrum et terram habuit commune Regii die sabbati XIX° Septembris. Et dominus Iacobinus de Palude habuit pro dicta terra reddenda quadringentas libras imperialium. Eodem anno in mense Augusti venerunt Bononienses in exercitum super episcopatum Mutine et obsederunt Savignanum et Montem-umbrarum et habuerunt eosⁱ et diruerunt propter pactum, quod erat inter commune Bononie et Mutine, scilicet quod non debebant Mutinenses tenere aliquod castrum ultra aquam Scotenne^j; et ideo ista duo castra destruxerunt et diruerunt, quia *pestilente flagellato sapientior erit parvulus^k*, ut habetur Prover. . . .^l

Item pro istis sex mensibus vendebatur sextarius^m frumenti VIII sol. imperial. et plus, et sextariusⁿ spelte XII grossos, et sextarius milice XIII grossos. Et libra grossa de carnibus porcinis XIII et XV et XVI et XVII et XVIII imperial. Et libra grossa olei olive duos sol. imperial. Et XIII ficus sicce unus^o rex. Et IIII° capitella alliorum vel V I rex. Et XX castaneo cum cortice I rex. Et XII vel¹ XIII amigdale I rex. Et sextarius^o farri XII vel XIII grossos. Et omnia alia victualia isto anno fuerunt in maxima caristia. Et cum isto anno corpus regis Francie sancti Lodoyci bone memorie portaretur in Franciam, fecit Deus per eum, id est amore ipsius, plura miracula, ut verum appareat illud Ps.: *4, 4. Mirificavit Dominus sanctum suum, Dominus exaudiet me, cum clamavero ad eum¹*. . . .¹

45 a) sic c. ut l. 81. b) octuaginta Alb. Mil. c) sic h. l. c.; trabucos Alb. Mil. d) balasterios Alb. Mil. e) sequitur C. minio, scriptum. f) XIII Alb. Mil. g) et, quod Alb. Mil. habet, male omissum. h) vide SS. XXXI, p. 539, n. d. i) sequitur C. atramento nigro scriptum. k) sic c. ut supra l. 5. et Alb. Mil. l) Scotenne Alb. Mil. m) stultus sap. erit Vuly., et haec verba ad istos locis Sal. huic versum laudans scripsit, ut p. 232, l. 12 (cf. Prov. 21, 11, ib. l. 12, 13) et p. 264, l. 10. etc. n) spatium numero capitis inserendo vacuum relictum. Patet fratrem Sal. hoc loco Bibliam non inspexisse, ideo memoria lapsus duos versus confudisse. o) sexi. c.; sest Alb. Mil. p) sic c.; I Alb. Mil.

1) Cf. SS. XXXI, p. 540, n. c.

f. 419^b. De obitu regis Henrici et de honore, quem ei Bononienses in morte fecerunt.

Quod rex Conradus, qui fuit imperatoris legitimus filius, caruit ecclesiastica sepultura, cuius ossa fuerunt in mare proiecta.

1271. Siquidem in civitate Regina, cum ibi esset corpus sancti Lodoyci, clamavit ad 5
(Mart. 31.) Dominum dominus Iacobus de Alucis, ut amore sancti sui eum exaudire^a deberet. Et sic mirificavit Dominus sanctum suum, id est mirabilem ostendit, faciendo amore eius miraculum, quia sanavit dominum Iacobum de Alutiis^b de tibia sua^c. Et in civitate Parmensi, que est civitas mea, id est ex qua et in qua natus sum ego, sanavit quandam puellam de canero, quem multis annis habebat in brachio. Et in 10

1284. M^oCC^oLXXX^oIIII^o. anno magister Rolandus Taberna, natione Parmensis, Spoletanus episcopus, quem papa Martinus quartus misit in Franciam, ut scriberet miracula sancti Lodoyei regis Francie, quia volebat ipsum canonicare et cathalogo sanctorum ascribere, dixit michi in civitate Regina, ubi habitabam, quando pro hoc opere redibat de Francia, quod LXXIIII^{or} miracula habebat cum ydoneis et 15 sufficientibus testibus approbata et diligenter conscripta^d.

1372. Anno^d Domini M^oCC^oLXXX^oII, indictione XV^a, factus fuit papa Gregorius decimus^e, qui ante vocabatur Tedhaldus^{e-2} de Vicecomitibus de Placentia. Et steterant Christiani propter divisionem que erat inter cardinales sine papa per tres annos et menses novem et dies XXI^f.^g Et eodem anno die Lune XIII. Marci obiit rex Henricus, filius condam Friderici imperatoris, qui erat 20 in carceribus Bononie, et sepultus fuit ad domum fratrum Predicatorum; et commune Bononie fecit eum inbalsamari^h. Et fecerunt ei homines de Bononia magnum honorem in officio funeris ad sepulturam. Considera opera Dei! Iste Henricusⁱ fuit filius imperatoris Friderici non legitimus^b, et habuit tantum honorem in morte et sepultura, quia in civitate Bononia mortuus et sepultus, quia a Bononiensibus inbalsamatus et hono- 25 ratus, quia a fratribus Predicatoribus susceptus et in eodem loco cum sancto Domi-

Nota] nico sociatus. Conradus vero fuit filius supradicti imperatoris legitimus^b, et tamen istis honoribus caruit, quia a Messensis civibus ossa eius sparsa et projecta fuerunt in mare civitatis Messane et piscibus sociata, quando portabantur Panormum ad sepeliendum, ubi regum Sicilie monumenta habentur². Et ideo 30
*c. 1. Ecclesiasticus dicit VII°: *Noli facere mala, et non te apprehendent.* Offenderat enim
*c. 28. Messenos cives sicut et pater suus. Ideo dicit Ecclesiasticus XI°: *Facile est coram*
*c. 34. *Deo in die obitus retribuere unicuique secundum vias suas.* Item Ecclesiastes VI°:

a) exaudiret, t post expunct. c. b) sic h. l. c. c) sequitur C atramento nigro scriptum.
d) Anno dni M^oCC^oLXXX^o in loco raso. e) ah in loco raso. f) sequitur C mino scriptum. 35
g) Henricus Alb. Mil. h) inbalsamari Alb. Mil. i) henrici⁹ corr. henrici⁹ c.

1) Eadem infra f. 458^{a-b}. iterum narrata sunt. Cf. quae Bonifacius VIII. papa scripsit in sermone I. de s. Ludovico, Duchesne, Hist. Franc. SS. V, p. 484: Ex abundantia tamen fuit adhuc (post mortem Nicolai III. papae) commissum negocium . . . archiepiscopo . . . Rothomagensi et episcopo Autisiodorensi et magistro Rolando de Palma (Parma), episcopo 40 Spoletano. Et isti de sexaginta tribus miraculis testes receperunt, examinaverunt, rubricaverunt, et iam sexdecim annis transactis (a. 1286) ad curiam remiserunt. Cf. litteras Martini IV. papae datas a. 1281. Dec. 23; Potthast nr. 21822. 21823; *Registres de Martin IV.* I, p. 32 sqq., nr. 84. 85. 2) Iam a. 1271. Sept. 1. electus est, sub quo anno Liber de temp. c. 281. haec habet. Sed Sal. secutus est Martinum Oppav. p. 442, qui Gregorium 45 ab a. 1272. sedisse scribit. Cf. infra f. 414^a, p. 489. 3) Recte correxit Sal. quod Alb. Militi scripserat: Hesenbardus. 4) Falsi sunt numeri a Sal. additi. Usque ad electionem Gregorii vacavit sedes Romana annis II, mensibus IX, die I, usque ad consecrationem eius annis III, mensibus III, diebus XXVII. 5) Eadem falsa Sal. narravit Sal. supra f. 395^b, p. 444.

F. 413^a. Quod Bononienses voluerunt occupare totum episcopatum Mutinensium et habere sub dominio suo, sed Parmenses non permiserunt.

Sepulturaque careat; de hoc ego pronuntio, quod melior illo sit abortivus. Frustra enim venit et pergit ad tenebras, et oblivione delebitur nomen eius.

Et eodem anno in dicto mense Marci obiit dominus Octavianus cardinalis. Et eodem anno fratres Minores de Regio emerunt plures domos iuxta locum suum, et commune dedit eis estimatores^a; qui estimarent valorem pretii domorum emendarum bona fide, et totum consilium^b concordavit^c; et sic amplificaverunt^d locum suum et fecerunt viam novam per directum domus domni Arduini de Taculis eundo recta linea ante ecclesiam sancti Iacobi, ubi habitant fratres ordinis Petri Peccatoris^e de Sancta Maria in Portu de Ravenna; cuius ordinis est Sancta Felicula de Parma^f.

Et eodem anno in mense Aprilis Bononienses cum suis amicis concordaverunt se et fecerunt consilium generale et consilium populi et arengum et multa statuta de volendo venire super episcopatum Mutinensium in exercitum cum carrocio sua occasione accipiendi communi et civitati Mutine totum episcopatum qui erat ultra aquam Scottene^g versus Bononiam. Et de hoc fecerunt Bononienses sculpiri^h unum lapidem sculptumⁱ de litteris, sicut commune Bononie erat firmatum facere predictum exercitum. Et predictus lapis erat muratus et positus in palatio communis Bononie, ita quod potestas et capitaneus populi Bononie videbant dictum lapidem cotidie, quando stabant in palatio. Et Bononienses denuntiabant dicto potestati et capitaneo cotidie, ut facerent predictum exercitum, cum commune Bononie de hoc firmatum, esset, et dictus potestas et capitaneus iurassent predicta facere.

Insuper miserunt Bononienses Parmensibus ambaxatores suos, qui in palatio communis Parme contionati sunt dicendo et rogando ex parte concivium suorum, quod placeret eis non intrmittere se de territorio Mutinensium a fluvio qui appellatur Situla usque Bononiam, et ipsi non intrmitterent se a predicto flumine usque Parmam. Quod erat dicere: Habeatis civitatem Reginam cum episcopatu suo usque ad talem locum sub dominio vestro, et nos habebimus Mutinam cum suo episcopatu usque ad eundem locum sub nostro dominio. Et responsum fuit eis a Parmensibus, quod non erat consuetudinis eorum absque culpa destrueri vicinos suos. Et remisertunt eos sine effectu, quia non consenserunt eis super hoc negotio, sed servaverunt pacem et amicitiam cum amicis et vicinis suis, Mutinensibus et Reginis, usque in hodiernum diem.

Et civitas et commune Mutine noluit dare dictum episcopatum nec terram suam ultra aquam Scottene dictis Bononiensibus. Et ideo Mutinenses requisiverunt amicos suos contra Bononienses ad defendendum se ab eis. Et in servitium Mutinensium ierunt centum milites, cum tribus equis quilibet, de Cremonensibus, et de Parmensibus duo milia peditum et mille milites, et dominus marchio Hestensis de Feraria, et multi milites de civitate Regii, maiores et potentiores et nobiliores de civitate Regii, pro honore suo et non pro communi Regno ierunt in servitium Mutinensium. Et Bononienses extraxerunt et duxerunt carrocium suum in plateam civitatis Bononie. Et quando dicti Bononienses debebant venire ad dictum exercitum, pars de Geremiis de Bononia volebat venire contra Mutinenses. Et stabant bene armati et parati ad domos eorum. Et si venissent contra Mutinenses, pars de Geremiis faciebat venire Bononiam marchionem Hestensem cum sua gente et Parmenses et Cremonenses et Reginos et Mutinenses qui erant Mutine

a) sic h. l. c. b) con, quod etiam erat, recenti manu rescriptum. c) u ante erunt, quod etiam fuerat, recenti manu restitutum. d) Scottene Alb. Mil. e) sic e. f) l e corr. (ex p^o) e.; sculptum Alb. Mil. g) sequitur C minio scriptum. h) penna cum nova columna mutata. i) multi Alb. Mil. k) Ciriminis Alb. Mil. l) sic et Alb. Mil., vide ib. p. 541, n. d.

1) Frater Sal. omisit nimirum quod Albertus Milioi scripserat, fratres Minores vi expulisse vicinos e domibus suis. Sed et ex iis, quae ipse dixit, apparet illos domos vendere voluisse, sed coactos ressisse. 2) Petri Damiani potius: cf. ad hanc locum Analecta Bollandiana XVIII, p. 288, ubi libelli de Petro Damiani et Petro Peccatore scripti recensentur. 3) Eadem vide iam supra f. 255^a, p. 116.

F. CCCCLIV. De magna caristia que fuit hoc anno M^oCC^oLXXII^o.
De abbate Sancti Prosperi domno Guilielmo^a de Lupicinis.
De rege Anglie domno Oduardo.

F. 414^b. De papa Gregorio decimo, qui ibat Lugdunum ad concilium faciendum.

F. 414^c. Quod papa Gregorius decimus in concilio Lugdunensi cassavit ordinem Saccatorum. Cassavit similiter illos qui *se dicunt esse apostolos et non sunt*.

Apo. 2, 9.

L. temp. c. 282. 1272. et multos Toseanos et Romagnolos, et expulissent de civitate Bononie partem de Lambertacis¹.
M^o 31. Et ita steterunt Bononienses, quod non venerunt contra^b Mutinam. Eodem anno die ultimo 10

Jan. 1. exeunte Maio obiit domnus Gerardus de Tripolis et sepultus fuit de Mercurii primo Junii, in vigilia ascensionis ad monasterium sancti Prosperi de Regio. Et toto tempore predicti² potestatis, scilicet domni Tiverii^c de Rusticis, civis civitatis de Eugubio^d, fuit maxima caristia de omnibus

* 7. CCCCLIV. rebu victualibus, ita quod sextarius^e frumenti vendebatur VIII et IX et X sol. imperial. Et sextarius^e spelte vendebatur IIII sol. imperial. et XIII et XIII grossos. Et sextarius^e melice XII gross. 16 et XIII et XIII. Et sextarius^e milii XII grossos et XIII et XV et XVI. Et sextarius^e fabe XV grossos et XVIII et XX. Et sextarius^e cicerum VIII sol. imperial. et IX. Et libra grossa de carne porcina XVIII imperial. et XX et XXII. Et libra olei olive XX imperial. et II f. sol. imperial. Et pondus casei VIII sol. imperial. et IX. Et sextarius^e de faxioli XX grossos et VII sol. imperial. Et omnia alia victualia fuerunt in maxima caristia per totum dictum tempus, et duravit per 20 dies annos.

Jul. Sub eodem millesimo in mense Julii domnus Guilielmus de Lavisiis factus fuit abbas monasterii sancti Prosperi de Regio et confirmatus per domnum legatum³, qui erat Placentie. Et positus fuit in cathedra dictus abbas die Mercurii XIII⁴ Julii. Et in illa die dictus domnus abbas fieri fecit magnum convivium, in quo fuerunt clerici et religiosi et omnes boni homines de civitate Regii. Et die sabbati 25

Jul. 30. secundo exeunte Julio obiit domnus Bonifacius de Canusio et sepultus fuit in civitate Regii ad Sanctum Leonardum. Et eodem anno die XX. mensis Maii venit domnus Odoardus rex Anglie in civitatem Regium, qui revertebatur de ultramaris partibus cum uxore⁴, et hospitatus fuit in palatio domni episcopi. Et alia die aggressus est iter, ut iret ad partes suas. Et eodem

* 7. 414^b. anno inceptum fuit palatium novum communis Regii super trebbium illorum de Sesso et aliorum casa- 30 mentorum, scilicet Ugonis Specialis⁵ et aliorum casamentorum coherentium eidem trebio. Et eodem anno obiit domnus Guido Gaus de Robertis et sepultus fuit ad ecclesiam fratrum Minorum.

L. temp. c. 284. 1273. Anno Domini M^oCC^oLXXIII^o, indictione I, in XXVII^a die mensis Septembris, scilicet in festivitate sanctorum Cosme et Damiani, venit domnus papa Gregorius decimus in civitatem Regium cum cardinalibus suis et hospitatus fuit ad monasterium sancti Prosperi, et sequenti die ivit Parmam. 35

Sept. 28. Festinabat enim ire Lugdunum ad concilium faciendum. Iste Gregorius fuit vir magne religionis, amator pauperum, largus, benignus super omnes, multum misericors et mansuetus. Hic cum archidiaconus esset Leodiensis⁶ ecclesie et devotionis causa

ib. c. 283. et Martin. ivisset ultramare⁷, ibidem existens, in palacio Viterbiensi in papam eligitur a cardinalibus. Hic fecit unam ordinationem, videlicet ipsorum⁸ cardinalium, quam plurimum laudabilem, quia¹ honestas 40 et valentes personas assumpsit. Hic tertio sui pontificatus anno pro utilitate Terre Sancte, quam

1274. personaliter visitare intendebat, Lugdunum⁹ sollempne celebravit concilium, et inceptum fuit prima die Maii. In quo Grecorum et Tartarorum sollempnes nuntii interfuerunt, Greci ad unitatem ecclesie reditum promittentes; in signum cuius spiritum¹⁰ sanctum confessi sunt a patre filioque¹¹ procedere. ¹²symbolum

a) Guill'o e. b) hanc vocem omisit Alb. Mil. c) Tiberius dicitur ab Alb. Mil. d) Eugubio Alb. Mil. e) sext. c.; sest Alb. Mil. f) II in loco ruso. g) spal' c. h) sic Martin.; leod'ion Alb. Mil. i) sic c. una voce. k) sic et Alb. Mil. pro episcoporum Martini. l) sic Martin.; qui Alb. Mil. m) sic Alb. Mil.; Lugduni Martin. n) sic Martin.; ipm Alb. Mil. o) sic Martin.; filio quod Alb. Mil.

1) Sic bene correxit Sal. pro Ciriminis, quod Alb. Milioli temerarie scripsit. 2) Sal. potestatem Regium supra non dixit, tamen negligenter repetit vocem predicti, quod Alb. Milioli do iure scripsit, qui potestatem supra dixerit. 3) Wilhelmum Vicedominum archiepiscopum Aquensem. 4) Alienore.

F. 414^a. De decretali pape Innocentii tertii, que prohibet, ne novelle religiones consurgant.

Quod Bononienses^a. hoc anno de Bononia expulsi fuerunt.

Quod Faventia hoc anno fuit obsessa.

6 sollempniter in concilio decantando^b. Nuntii vero Tartarorum^c infra concilium baptizati ad propria redierunt^b. Numerus autem prelatorum, qui fuerunt in concilio, sunt quingenti episcopi, LX abbates 1274. *L. temp. c. 288. (et Martin.).*
 et alii prelati circiter^d mille. Hic in concilio multa bona constituit, videlicet pro subsidio Terre Sancte, pro electione summi pontificis et pro statu ecclesie universalis. Et eodem tempore ad *L. temp. c. 285.*
 10 dictum concilium electus fuit comes Rodulfus de Almania in imperatorem Romanorum per electores imperatorum^e. Huius tempore Rodulfus rex Romanorum et rex Francorum cum multis baronibus pro subsidio Terre Sancte cruce signati fuerunt. Hic papa fuit mire experientie in secularibus nec intendebat pecuniarum lucris, sed pauperum elemosinis. Mortuus est Aretii^e et sepultus ibidem^b. *ib. c. 288. (et Martin.).*
 Cepit anno Domini M^oCCLXXII^o et sedit ab electione sua annis IIII et diebus X; et cessavit papatus^f diebus X.

15 Anno Domini M^oCCLXXIII^o indictione II, factum fuit concilium generale a papa Gregorio decimo in civitate Lugduni. In quo concilio cassavit papa ordinem Saccatorum et congregationem sive potius dispersionem illorum rusticorum et ribaldorum, qui *Apoc. 2, 9.*
 se dicunt apostolos esse et non sunt^g, sed sunt sinagoga Sathane et prenuntii Antichristi, quorum principium in Ghirardino Segalello fuit in civitate Parmensi, qui *ib. c. 288. (et Martin.).*
 20 multipliciter stultizavit, ut superius memini me dixisse^h et etiam vidisse, et multos alios secum fecit pariter stultizare. Sed implebitur in eis quod David iam diu *ib. c. 288. (et Martin.).*
 predixit Ps.: *Ad nichilum devenient tamquam aqua decurrens; intendit arcum suum, donec infrmentur.* Iste arcus intensus fuit papa Gregorius decimus, qui in *ib. c. 288. (et Martin.).*
 generali concilio Lugdunensi cassavit religiones mendicantes, que noviter apparuerant, ut Saccatorum^g et istorum ribaldorum, qui se appellabant apostolos, volens *ib. c. 288. (et Martin.).*
 25 implere decretalem Innocentii tertii, quam fecit in concilio generaliⁱ, que sic dicit^b: *Ne nimia religionum diversitas gravem in ecclesia Dei confusionem intulcat, firmiter prohibemus, ne quis de cetero novam religionem inveniat. Sed, quicumque ad religionem converti voluerit, unam de approbatis assumat^b. Similiter qui voluerit religiosam domum de novo fundare, regulam et institutionem accipiat de approbatis^b. Illud etiam prohibemus, ne quis in diversis monasteriis locum monachi habere presumat, nec unus abbas pluribus monasteriis presideat.* [Require^h decretalem pape Gregorii decimi, quam fecit in concilio Lugdunensi, in qua religiones noviter factas cassavitⁱ, pro eo quod mendicando gravant populum Christianum. Insuper et quia contra prohibitionem Romane ecclesie consurgere volunt]^b.

30 Eodemⁱ millesimo supraposito civitas Bononie fuit in magna discordia per Bononienses, et fuit combusta pro parte. Et pars imperialis fuit expulsa et expoliata^k de dicta civitate in festivitate beati Iohannis Baptiste, scilicet pars Lambertatorum. In quo anno et die sabbati secundo intrante *L. temp. c. 288.*
 Iunio^o in mane pars imperialis Bononie timore succursus, qui veniebat parti ecclesie dicte terre contra eosdem imperiales, absque ullo bello et violentia a fugit de Bononia et Faventiam ivit. Et eodem *ib. 24. (et Martin.).*
 40 anno obsessa fuit Faventia a Bononiensibus intrinsecis, qui erant de parte ecclesie, cum certa quantitate militum et peditum et balestariorum^l civitatum Mutine, Regii, Parme et Cremonae. Et fuit guastata

a) supple partis imperialis. b) sequitur C minus scriptum. c) Sal. omisit qui fuerunt in concilio, quae Alb. Mil. Martini verbis addidit. d) CC Alb. Mil.; circa Martin. e) Arriti Alb. Mil. f) sic Martin.; episcopatus Alb. Mil. g) saccat torum c. h) unciis inclusa in marg. infer. post a Sal. suppl. *ib. 24. (et Martin.).*
 45 i) penna mutata. k) expoliata Alb. Mil., quod scripsit pro expulsa. l) balestariorum Alb. Mil.

1) Minime, bone frater. 2) Cf. supra f. 322^a, p. 268. 3) F. 316^d sqq., p. 256 sqq. 4) Lateranensi a. 1215, Mansi, Conc. XXII, col. 1002, decr. 13; quam Sal. legit in Decretal. Gregorii IX. l. III, tit. 36. De relig. domibus, c. 9. 5) Cf. supra f. 319^b, p. 262, n. 3. 6) Supra f. 376^a, p. 397. Sal. non recte dixit hoc die Iun. 1. *ib. 24. (et Martin.).*
 50 factum esse. Cf. etiam SS. XXXI, p. 544, n. 1.

F. CCCXXV. Quod in hoc anno apud Faventiam bis congressi sunt illi de parte ecclesie cum altera parte, et pars imperialis semper obtinuit.

F. 415^b. Quod Faventini et Livienses habuerunt spolia Bononiensis exercitus, postquam ex eis victoriam habuerunt. Et de numero illorum qui in predicto bello interfecti fuerunt.

F. 415^c. De magna inundatione aquarum et de diluvio et de nivibus, et de mortalitate bestiarum propter victualium caritiam, que isto anno fuit.

* CCCXXV. circumquaque^a atque destructa. Et ego tunc temporis in Faventia habitabam in ordine fratrum Minorum et vidi et cognovi hec omnia.

1275.
Z. temp. c. 286.
Apr. 24.

Anno Domini M^oCC^oLXX^oV^o, indictione tertia, in mense Aprili, die septima dicti mensis exenit milites Bononie una cum Niculatio Balugani potestate Bononie, cive^b Esii, et domino Malatesta de Viruclo^c, cive Arimini, capitaneo populi Bononie, equitaverunt contra Faventinos et extrinsecos de Bononia, qui erant Faventini. Et cum essent ante portam Faventine^d civitatis, Faventini et extrinseci Bononie equitaverunt ad quedam castra, que detinebantur per Bononienses. Et redeuntes Faventiam invenerunt militiam Bononie, et cum eis tanquam in periculo constituti viriliter sunt congressi; et sicut Deo placuit, Bononie militia fuit totaliter fugata et superata et disconficta, et quidam ex his mortui, quidam capti, quidam mortifere vulnerati. Et hoc fuit iuxta pontem Sancti Proculi, qui est prope Faventiam per duo miliaria seu parva tria. In quo anno et mense Iunii,

Jan. 13. die Iovis XIII^a dicti mensis Bononienses convocato auxilio Lombardie exercitum fecerunt contra Faventinos et Furlivenses ad devastandum eos. Ad quorum auxilium iverunt certa talia militum Ferrarie et balastiarum et Mutinensium et Regiorum et Parmensium; et castrametati fuerunt circa pontem Sancti Proculi prope civitatem, ut supra dictum est, per duo miliaria seu tria parva. In quorum exercitu infinita erat militum et pedum multitudo. Qui cum quadam die devastantes Faventinos pontem transissent, Guido comes Montis-feltri, capitaneus guerre Faventinorum et Livi-

* F. 415^e. ensium et partis extrinseco de Bononia, misit ad domum Malatestam, capitaneum Bononie, quod volebat bellum omnino. Qui non abnuit. Et ilico Faventia exivit^e cum tota gente sua et acies suas designavit ad bellandum, et idem Malatesta suas acies designavit. Qui suis omnibus designatis, Guido comes in Bononienses viriliter irruit et competenter, eosdem totaliter expugnando, persequendo milites et interficiendo et capiendo confecit. Quibus omnibus militibus in fugatis^f, cesis et diro submissis gladio, reduxit se dominus Guido comes contra populum, qui erat ultra numerum quattuor milium, qui erat adhuc in campo in una massa vel vesillum carroci. Qui populus absque illo prelio reddidit se comiti ut captivus, et tunc ductus fuit in Faventiam et carceri traditus cum victoria et triumpho. Item Faventini iverunt ad locum ubi exercitus continue requievere et haberent sine ulla diminutione omnia victualia exercitus, papiliones, tentoria sive tengas et curus et alia necessaria ad exercitum. Item multi milites potentes et nobiles mortui fuerunt in dicto bello,

scilicet dominus Nicholaus de Bagaleris, Henricus de Gallatiis de Bononia, et alii inter milites et pedites bene tria milia CCCXXV de Bononia. Item de Regio mortui fuerunt dominus Iohannes Roxellus de Robertis, capitaneus tunc militum Regiorum, et dominus Princivallus de Menoga et Guido Briga, filius condam domni Bernardi Conradi. Et portati fuerunt Regium, quilibet in una capsula.

* F. 415^f. Et primi duo, scilicet dominus Iohannes Roxellus et dominus Princivallus, sepulti fuerunt simul ad locum fratrum Predicatorum, quilibet in sua sepultura. Et positi fuerunt in bara, quilibet in sua, ad ecclesiam sancti Barnabe^g extra portam Sancti Petri; et tota civitas exivit extra civitatem obviam; et hoc fuit die sabbati XV^a Iunii. Guido vero Briga postea ductus fuit per plures dies in una alia capsula.

Jan. 15.

a) Equaque c. b) civitatis, itatis expuncto corr. cine c. c) Virulo Alb. Mil. d) faventie, ut Alb. Mil. habet, corr. faentine c. e) sequitur et atramento nigro scriptum. f) sic et Alb. Mil. g) confecit a Sal. in marg. suppt. h) sic (fugatis) c.; et fugatis Alb. Mil. male. i) Nicolaus Alb. Mil. semper feret. k) Gallucis Alb. Mil. l) sequitur et minio scriptum. m) pncivallus corr. pncivallus c. n) Coradi Alb. Mil. o) cassa Alb. Mil. p) Barnabei Alb. Mil.

1) Tamen hæc non narravit, sed solum descripsit quæ Alb. Milioli ei præbuit, sed infra eo f. 415^e, p. 491. de obsidione soluta dixit. 2) Alb. Milioli: dicta die, scil. Iun. 13, quod et Sal. infra f. 415^e, p. 491, l. 9. et supra f. 376^a, p. 397. dicit. 3) Scil. Guido comes.

F. 415^d. De reditu pape Gregorii decimi a Lugduno. Et de obitu eius in civitate Aretii.

F. CCCXVI^a. Quod quibusdam magnas penitentias dedit ostendendo se zelatorem, et quod quosdam versus sibi appropriavit^a, qui propheticæ facti erant.

qui mortuus erat per plures dies, et sepultus fuit ad ecclesiam fratrum Minorum^b. Item mortuus fuit Nicholaus condan domni Philippi Episcopi, qui erat iudex cum potestate Bononie in dicto exercitu, nec potuit inveniri in dicto campo. Facta fuit hæc victoria ex parte Faventinorum et strages ex parte Bononiensium in festo beati Antonii ex

ordine Minorum. Et ideo Bononienses nolunt ipsum audire in Bononia nominari^{b.1}. In vigilia etiam beati Francisci in precedenti millesimo tedio affecti Bononienses ab obsidione Faventie recesserunt. Et ita per beatum Franciscum vitaverunt² mala et per beatum Antonium adepti sunt bona.

Item eodem anno, scilicet M^oCC^oLXX^oV^o, incepit pluvia venire in temporalibus nundinarum sancti Mauricii, et ante nativitatem Domini venit diluvium maximum aquarum et duravit per plures dies. Et inundationes aquarum magne fuerunt, et flumina sparserunt et exiverunt de locis suis et sparserunt per episcopatum Reginum; et hyems tota fuit pluviosa; et eo anno et sequenti fuerunt pluvie et diluvia magna in planitie. Et eodem anno in montanis partibus fuerunt nives magne ultra modum, et fuerunt ultra modum in quibusdam locis per montaneas partes alte nives per V brachia et in quibusdam maiores per VI brachia. Et duravit predicta nix per plures menses per predictum annum et sequentem. Et fuit maxima mortalitas porcorum et aliarum bestiarum in predictis partibus montaneæ propter famem, quia non habebant aliquid, quod darent predictis bestiis ad manducandum, et coquebant eis fenum et pistabant pro porcis pascendis. Et eodem anno venit Gregorius decimus cum curia sua et cardinalibus suis a civitate Lugdunensi in civitatem Reginam, id est Regium, die V. Decembris, in festo sancti Nicolai³, et hospitatus fuit^c in palatio episcopi Regini, et sequenti die recessit, quia ibat Roman. Et infirmatus fuit in civitate Aretii^d et stetit ibi infirmus multis diebus^e.

Anno Domini M^oCC^oLXX^oVI^o, indictione quarta, obiit supradictus papa Gregorius decimus in civitate Aretii^d, que est civitas Tuscie, decimo die Ianuarii ultimum diem clausit in festo sancti Pauli primi heremite. Iste papa circa divina fuit magnus zelator et multa disponebat facere, que morte preventus non potuit consummare nec effectui mancipare. Hic deposuit quendam episcopum⁵, qui miserat pro impetranda licentia, ut ad concilium non accederet; suspicatus enim fuit papa, quod⁶ propter avariciam domi remanere vellet, ut parceret suis expensis. Hinc Rubennitis et Gaditis legitur Moyses dixisse Numeri 32: *Numquid fratres vestri ibunt ad pugnam, et vos hic sedebitis?* Item iste papa vituperavit fratrem⁷ Petrum de Fulconibus de Regio et a se amovit et separavit, cum prius moraretur secum, pro eo quod congregabat thesauros. Capellum rubeum abstulit domno Ricardo cardinali⁷, pro

a) sic c. b) sequitur C minio scriptum. c) fuit in pal. Alb. Mil. neglegenter omisit. d) Aricii Alb. Mil. e) q (quod) in marg. a Sal. suppl.

1) Quod Sal. iam supra f. 376^a, p. 397. dicit. 2) Scil. Faventini. 3) Sal. repetit, quod Alb. Milioli falso scripserat. Vide SS. XXXI, p. 546, n. 4. 4) Demum post Ian. 1. anni 1276. Aretium venit et ibi die Ian. 10. mortuus est. 5) Nescio quem. In concilio Lugdunensi Gregorius deposuit Bertholdum de Henneberg episcopum Wirzburgensem et Henricum III. Leodiensem, nec tamen ob causam a Sal. allegatam. 6) Ordinis Prædicatorum; cf. supra f. 406^b, p. 470. 7) De Anibaldis, diacono S. Angeli. Non cardinalatu eum privasse, sed capellum rubeum, quo signo honoris cardinales demum a. 1245. ornati sunt, ei abstulisse, fortasse ad tempus, dicit frater Salimbene. Posteriore quidem tempore si quis scribit capellum rubeum auferre, dicit de quodam cardinalatu deposito, neque vero fratrem Salim-

F. 416^b. Istorum versuum supponitur expositio.

eo quod visum fuit sibi, quod simoniace quandam prebendam dedisset. Nam quidam versus inventi sunt etiam ante quam fieret papa, quos ascribebat sibi, et putabat eos propheticos de se dictos. In quibus continentur:

Sanctus parebit et Christi scita tenebit,
Angelice rite, vobis pavor, o Giezite^a.

Sed ponamus omnes versus¹ per ordinem, pro eo quod iste papa sibi eos ascripsit.

Hic^b sunt quidam versus, qui fuerunt destinati ad quosdam domnos cardinales et etiam ad quoddam capitulum provinciale fratrum Predicatorum per plures menses, ante quam Gregorius decimus eligeretur in papam², sicut quidam sacerdos³ dieti ordinis, frater fide dignus, retulit michi, et versus dedit. Et ego quasi per tres menses ante electionem dieti domni pape Gregorii decimi vidi versus istos in originali ipsorum⁴.

1271. *Quarto Clementi dum tertius annus agetur^{c,4},*
Papa sacer genti iustorum substituetur,
Ac dono Christi succedet sanctior isti,
Patris de celis servus bonus atque fidelis. 15
- 5 *Hinc salvandorum zelus vehemens animarum,*
Et quod honoretur Deus a cunctis et ametur.
4. Reg. 2, 12.
1. Cor. 13, 5. *Currus^d et auriga⁵ Christi populis erit iste.* 20
- Nam sua non queret⁶, sed quae tua sunt, bone Christe.*
Gargas terrenas spernet, discrimine plenas,
10 *Conformis Christo, mundo dum vivet in isto.*
Hunc Deus ornabit et mirae clarificabit,
Sanctificabit, magnificabit, glorificabit. 25
- Mundum^e pacabit et Ierusalem^f renovabit.*
Fructus terra dabit, Deus orbem letificabit.
- *f. 416^b. 15 *Sed^g prius horribile quiddam^h parebit in yle*.* *) *Gl. superser. c.; id est: in mundo.*
*Clementiⁱ nullus** sacer hinc^k succedet et almus**.* **) *Gl. superser. c.; id est: papa.*

a) g in loco raso. b) sic c. c) tini versus, quorum syllabae extremae consonant, atque ceteri hoc signo [iis praeposito coniuncti sunt in c. d) v. 7. 8. om. Tol. e) v. 13. 14. post v. 22. positi Tol., ubi sunt c. 15. 16. f) iherusalem Tol. g) v. 15. post v. 25. positus Tol., ubi est v. 20. h) quoddam Tol. i) v. 16—18. post v. 26. positi Tol., ubi sunt c. 22—24. k) h (hic) Tol.

hinc hoc dicere voluisse praesumentum est, ut R. Sternfeld, *Der Kardinal Gaetan Orsini* (Berlin 1905) p. 198, n. 28. et p. 240 sq., n. 9, post alios praesumpsit et inde hoc a Sal. velatum non verum esse coniecit. 1) Horum versuum 26 scripti sunt in codice ecclesiae cathedralis Toletanae (cf. *N. Archiv* VI, p. 361 sq.) alio ordine dispositi, quos ex hoc codice edidi *N. Archiv* XXX, p. 384—386. Hi raro varia lectione differunt, quam adnotavi adscribens Tol., sed omisi orthographica nullius momenti. 2) In codice Toletano versibus praescriptum est: Hii sunt versus, qui fuerunt destinati ad quosdam cardinales (card' c.), ante quam domnus (dñs) Gregorius X^{us} eligeretur in papam, et quidam alii versus erant . . . ad [id?]. 3) Hoc non credo. Isti versus procul dubio post sessionem quartam concilii Lugdunensis (1274. Jul. 6), in qua legati Graeci fidem ecclesiae Romanae professi sunt (vide v. 25), compositi sunt, sed ante obitum Gregorii X. (v. 23. 24), ut exposui *N. Archiv* XXX, p. 384. In codice Toletano versibus subscriptum est: Versus predictos ab originali ipsorum accepi etc. 4) Cf. *N. Archiv* XXX, p. 385, n. 6. 5) 4. Reg. 2, 12: pater nri, currus Israel et auriga eius. 6) 1. Cor. 13, 5: non quaerit quae sua sunt.

F. 416^r. Quare boni subtrahuntur de hac vita⁴, beatus Gregorius rationem assignat. Quod contra voluntatem divinam sit, quod sepulchrum Domini recuperetur modo.

Cui procuratrix theotocon, eius amatrix
Et defensatrix^a semperque benigna ducatrix,

En^b circa mille bis centum septuaginta

20 Tetraque^c: tunc ille, velut annorum quadraginta¹; *) Gl. superscr. c.: id est IIII² 1274.

Sanctus parebit et Christi scita² tenebit,
Angelice vite, vobis pavor, o Giezi!^{c.3}

10 Christe, tuum pulcrum tunc nobis, sancte, sepulcrum
Reddes subiectis Agarenis, inde reiectis.

25 Nunc male captivi tunc convertentur Achivi^{d.4}.

Cardinibus⁵ multam^e pones, altissime, multam^f.

15 Tres Deus orantes quam sepius et vigilantes,
Quod sic prestetur, clare docuisse videtur.

Quam⁵ vera fuerit ista scriptura, videamus. Ad litteram pape Clementi quarto successit papa Gregorius decimus, et fuit bonus homo, iustus et rectus et timens Deum⁶; et ante quam papa Clementi succederet alius papa, quiddam horribile apparuit in mundo, quia steterunt Christiani propter divisionem que erat inter cardinales sine papa per tres annos et menses novem et dies XXI⁷. Et ideo mirabantur simplices de tanta sedis vacatione. Quocirca factus papa Gregorius decimus ordinavit de electione summi pontificis⁸ post precedentis mortem. Quod autem dicitur:

En circa mille bis centum septuaginta
Tetraque: tunc ille, velut annorum quadraginta,

25 planum est et intelligibile valde, quia ad litteram ita fuit. In millesimo enim CC^oLXX^oIII^o celebravit generale concilium in Lugduno. In quo vere sanctus apparuit, dum multa bona ibi statuit⁹ observanda; et Christi scita firmiter tenere credebatur, si vixisset, sed propter malitiam remanentium de medio subtractus fuit per mortem, sicut Iosias rex Iuda, eo tempore, quo plus necessarius erat; cui etiam a Domino dictum fuit [4. Reg. 22. et II. Paralipo. XXXIII¹⁰]: "Colligam te ad patres tuos in pace^k". Hinc Petrus diaconus in tertio Dialogorum libro¹⁰ occasione Sanctuli a Gregorio querit dicens: "Quidnam, queso te, esse existimas, quod boni quique subtrahuntur, et qui vivere ad edificationem multorum poterant, aut penitus inveniri nequeunt aut certe¹ omnimodo ravescent?" Gregorius: "Malitia remanentium meretur, ut hi qui^m professi

4. Reg. 23.
*2. 20.
1. 23.
*f. 416.

[Gregorius].

a) dispensatrix Tol. b) ante En C minio scriptum in c. et Tol. c) sequuntur c. 13. 14. Tol. d) sequitur v. 15. Tol. e) multam Tol. f) multam Tol., ubi sequuntur v. 16—18. g) penita et atramentum mutata. h) 4. — XXXIII. a Sal. post add. in spatio vacuo imae columnae 416^b. i) Et cum maiuscula littera E c. k) sequitur C atramento nigro scriptum. l) iam add. Gregor. 40 m) qq; alterum q erasum, c. n) G^e. c.

1) Hoc scriptum videtur respectu versus Act. 7, 23: Cum autem impleretur ei quadraginta annorum tempus, ascendit in cor eius, ut visitaret fratres suos, filios Israel. 2) Concilium Lugdunense. 3) Sectatores Giezi avari, de quo 4. Reg. 5, 20—27. relatum est. 4) Graeci. 5) I. e. cardinalibus; vide supra p. 228 (n. 6). 6) Deuter. 32, 4: iustus et rectus; Iob 1, 8, 2, 3: simplex et rectus ac timens Deum. 7) Cf. supra p. 486, N. 18, 19 (n. 4), ubi eadem verba. 8) In constitutione 2. concilii Lugdunensis = Sexti Decret. I. I. tit. 6, c. 3: Ubi periculum maius. 9) Cf. supra p. 489, l. 7. 10) Cap. 37.

F. 416°. Qualiter abbas Ioachym exposuit XLII^a generationes, quas ponit Matheus.

poterant festine subtrahantur, et cum mundi finis appropinquat, electi tolluntur, ne deteriora videant.
 *n. 1. Hinc enim propheta ait [Ys. LVII°]: "Iustus perit, et nemo est qui recogitet in corde suo; et ceteri misericordie colliguntur, quia non est qui intelligat". Quod autem sequitur in versibus illis:

Angelice vite, vobis^o pavor, o Giezite!

iam dictum est, quia multum persecutus est Synoniacos. Quod autem sequitur:

Christe, tuum pulcrum tunc nobis, sancte, sepulcrum

Reddes subiectis Agarenis, inde reiectis,

hoc potest intelligi sic impletum, quia iste papa Terram Sanctam semel persona-

liter visitavit et iterum visitare personaliter intendebat, ut recuperaret sepulcrum; 10

*n. 10. sed contra voluntatem divinam facere^d nullus potest, sicut Ys. dicit XLVI°: Con-

*n. 26, 27. silium meum stabit, et omnis voluntas mea fiet. Hinc ait Ys. XIII°: Hoc consilium,

quod cogitavi super omnem terram, et hec est manus extensa super universas gentes.

Dominus enim exercituum decrevit, et quis poterit infirmare? Et manus eius extensa,

*n. 21. et quis avertet eam? Hinc Dominus dixit Luc. XXI°: Et Ierusalem calcabitur a 10

*n. 2. gentibus, donec impleantur tempora nationum. Hinc dicitur Apoc. XI°: Atrium autem,

quod est foris templum, eice foras, et ne metiaris illud, quoniam datum est gentibus. Et

civitatem sanctam calcabunt mensibus quadraginta duobus. Abbas Ioachym hunc

*f. 416. numerum sic expo'suit^{f. 2}: XLII° menses XLII° generationes sunt, quas ponit

*n. 23. Matheus, que in novo Testamento taliter demonstrantur, quia secundum Lucam III. 29

ipse Iesus erat incipiens quasi annorum XXX^{ta}, quando baptizatus est a Iohanne.

Pone ergo XL duas generationes a Christo usque ad dies nostros, XXX^{ta} annos

1280. generationi cuilibet assignando, terminabuntur in M^oCC^oLX^o anno, in quo verba-

*n. 5. Apoc. XI°: Dabo duobus testibus meis, et prophetabunt diebus mille ducentis sexaginta 25

*n. 6. amicti succis. Et infra, Apoc. XII°: El mulier fugit in solitudinem, ubi habet^b locum

preparatum¹ a Deo, ut ibi pascat illam^k diebus mille ducentis LX^{ta}. Et sumitur hic et

*n. 6. superius annus pro die, sed in Eze. IIII. sumitur dies pro anno: Diem pro anno,

diem, inquam, pro anno dedi tibi. Igitur non videtur voluntatis divine, quod se-

pulcrum Christi condam gloriosum modo recuperetur; sed quantum fuit de volun-

30. tate pape Gregorii decimi, recuperatum fuisset, nisi mors prestitisset impedimen-

tum. Nam ideo ipsemet fecit passagium, renovavit imperium, celebravit concilium.

*n. 30. Sed dicitur Prover. XXI°: Non est sapientia, non est prudentia, non est consilium

contra Dominum. Credo revera — nescio, si decipior —, quod propter ista duo,

que iste papa attemptavit¹, Deus eum tulit de medio, quia non est voluntatis 35

divine, quod decetero imperator aliquis surgat post Fridericum secundum, de quo

etiam dicitur²: In ipso quoque finietur imperium, quia, etsi successores sibi fuerint,

a) sic e. b) Ys. LVII. in marg. suppl., non signo apposito, quo significatur, quo loco hoc inserendum sit; quod videlicet Sal. ipse post addidit, in Gregorii textu non legitur. c) pavor vobis corr. vobis pavor e.

d) nullus fac. corr. fac. nullus e. e) penna mutata. f) sequitur C atramento nigro scriptum. 40

g) sequitur C minio pictum. h) habebat Vulg. i) paratum Vulg. k) pascant eam Vulg.

l) multo post corr. attentavit.

1) Quod non impletum est, sed propheta ille, auctor versuum, erravit hoc dicens. 2) Sequentia in Expositione Ioachim abbatis in Apocalipsim ad c. 11, 2 (Venetiis 1527. 4°) f. 141^v —145^v. minime leguntur, sed cf. Pseudo-Ioachimi Interpret. in Ieremiam c. 20, ed. Colon. 45 1577. p. 285. 3) Pseudo-Ioachim Interpr. in Ier. cap. 51 (extrema verba), l. l. p. 386. Qui locus iam supra f. 355^a. 393^b, p. 349. 439. et iterum infra f. 482^a, laudatus est.

- F. CCCC16^{bis a}. De conversione Greecorum et Iudeorum et omnium gentium.
 F. 416^{bis b}. De electione pape Innocentii quinti et obitu eius.
 De aquarum diluvio in vigilia sancti Iohannis Bapstise^a.

imperiali tamen vocabulo ex Romano fastigio privabuntur. Non videtur etiam voluntatis esse divine, quod sepulcrum recuperetur, quia multi hoc attemptare^b volentes in vanum reperti sunt laborasse. Et ideo, quantum ad hoc negotium, dicere potest ecclesia illud Ys. XLIX: In vacuum laboravi, sine causa et vane fortitudinem meam consumpsi. Quod autem sequitur in versibus illis:

Nunc male captivi. tunc convertentur Achiivi,

- id est Greci. sic potest intelligi, quia ad litteram Greci interfuerunt concilio Lugdu-
 nensi, quod a papa Gregorio decimo extitit celebratum, promittentes reverti ad
 Romane^c ecclesie utilitatem. Ideo Dominus dicit eis Iere. III: Convertimini, filii,
 revertentes, dicit Dominus, quia ego vir vestar, et assumam vos, unum de civitate et duos
 de cognatione, et introducam vos in Syon, et dabo vobis pastores iuxta cor meum, et
 pascent vos scientia et doctrina^d. Et infra eodem^e de conversione Iudeorum vel
 etiam Greecorum: Convertimini, filii, revertentes, et sanabo aversiones vestras. Ecce
 nos venimus ad te. Tu enim es dominus Deus noster. Vere mendaces erant colles,
 multitudo montium. Vere in domino Deo nostro salus Isracl. Confusio comedit labores^f
 patrum nostrorum ab adolescentia nostra. Porro^f de conversione Greecorum dicit
 abbas Ioachym in expositione evangelistarum^g super illo loco Io. III: Oportebat
 autem eum transire per Samariam. De conversione autem Iudeorum exponit idem
 abbas evangelium Luc. II: Et factum est post triduum, invenerunt illum in templo se-
 dentem in medio doctorum et cet. usque ad finem capituli. Vide in libro abbatis, quia
 pulcherrima et delectabilis expositio est ac veritate plena. Item de conversione
 Iudeorum dicit Ys. X: Reliquie convertentur, reliquie, inquam, Iacob ad Dominum^h fortem.
 Si enim fuerit populus tuus Isracl quasi arena maris, reliquie convertentur ex eo. Consum-
 matio abbreviata inundabit iustitiam. Consummationem enim et abbreviationem^h dominus Deus
 exercituum faciet in medio omnis terre. Idem habetur Ys. XXVIIIⁱ. Item de conver-
 sione Iudeorum habetur Osee III: Dies multos se debant filii Isracl sine rege et sine prin-
 cipe et sine sacrificio et sine altari et sine ephod et sine theysim. Et post hec rever-
 tentur filii Isracl et querent dominum Deum suum et David regem suum et pavebunt
 ad Dominum et ad bonum eius in novissimo dierum. De conversione autem gene-
 rali omnium gentium sic habetur Ps.: Remiscentur et convertentur ad Dominum
 universi fines terre. Item Ys. II: Fluent ad eum omnes gentes, et ibunt populi multi
 et dicent: Venite, ascendamus ad montem Domini.

Anno Domini M^oCC^oLXX^oVI^o, indictione quarta, in mense Ian., XXI^a die eiusdem
 mensis, in festo sancte Agnetis electus fuit in papam frater Petrus de ordine fratrum Pre-
 dicatorum de Burgundia, de civitate Tharentasia²; qui cum esset archiepiscopus Lugdu-
 nensis, fecit eum cardinalem⁴ papa Gregorius decimus sicut et fratrem Bonaven-
 1276.
 1276.
 1276.

- a) Io. bbe c. b) multo post corr. attentare. c) romane in marg. statim a Sal. suppl. d) se-
 quitur et initio scriptum. e) laborem Vulg. f) penna mutata. g) Deum Vuig. h) sic h. l. c.
 i) sequitur et atramento nigro scriptum.

- 1) Hoc folium Sal. iterum falso numero CCCC16 signavit. 2) Super quatuor evangelia
 vel Concordia evangeliorum, liber ineditus, qui existat in cod. Dresdensi bibl. regiae A 121.
 et in aliis codd. 3) Nomen civitatis corruptum in Libro de temp. c. 287. Salimbene ex
 Martini Oppav. Chron. p. 442. corrigere potuit. 4) Episcopum Ostiensem a. 1273.

F. 416^{bis c}. De damnificationibus quas aquarum diluuium fecit.

F. 416^{bis d}. Hic ostenditur, quod eodem anno M^oCC^oLXX^oVI^o isti tres summi pontifices legitime extiterunt, scilicet Innocentius quintus, Adrianus quintus et Iohannes XXI^{us}.

1273. turam, generalem ministrum ordinis fratrum Minorum¹, et magistrum Petrum His-
 L. temp. c. 297. panum² et alios duos³. De collegio ergo cardinalium prius fuerat et vocatus fuit
 1276. Innocentius quintus, et obiit eodem anno, quo fuit factus papa, scilicet nona die exeunte
 Jun. 22. Iunio. Et eodem anno die Martis exeunte Iunio, in vigilia sancti Iohannis Baptistae venit dilu-
 vium magnum et maximum aquarum, ita quod Crustoneum crevit sic, quod a Rivalta citra usque ad
 Bagnolum terra tota erat in aqua; et plures persone necate fuerunt sive suffocate fuerunt et 10
 mortue. Et blada portata fuerunt de campis de loco ad locum illa occasione, et pontes destructi,
 qui erant super predictis fluminibus⁴. Et domus devastate et destructe fuerunt propter
 inundationes aquarum, et segetes mirabiliter submersae sunt; et strata que vadit Raolum
 iuxta Bagnolum dirupta fuit atque destructa. Et glaream super stratum positam asportaverunt
 diei inundationis diluuii et aquarum in campos et fossatos⁵, ita quod tale diluuium 15
 auditum non fuerat, nec aliquis recordabatur ullis temporibus per antiquosa. Et Crustu-
 neum crevit et sparsit alio modo iuxta burgum Sancti Stephani et Omnium Sanctorum extra
 portam, ita quod inundationes aquarum ascenderunt super stratum in burgo Omnium Sanctorum in
 civitate Regina. Et implete fuerunt domus de predicto burgo ab utraque parte strate de aqua,
 que veniebat de Crustoneo, et tota strata plena erat de dicta aqua et diluuiio, ita quod navis 20
 poterat ire per dictam stratum totam super aquam⁶. Et totum hospitale sancte Katerine erat
 plenum, et hospitale sancti Geminiani similiter plenum fuit aqua, ita quod tota strata videbatur esse
 navigium magnum. Et maximum damnum recepit dictum hospitale sancti Geminiani de blado et aliis
 rebus, que ducte fuerunt per dictum diluuium; et tota strata de Mutilena videbatur esse navigium⁶.
 Et iuncta fuit aqua fluminis Mutilene cum aqua Crustonei, et ibant dicta flumina per campos et domos, 25
 ita quod videbatur, quod esset ibi mare; et plures bestie necate fuerunt, scilicet pecudes hospitalis
 sancti Petri in Vincula Mutilene et alie multe bestie⁶. Et nec audita neque visa fuerunt talia
 diluvia, et tales inundationes aquarum ab antiquis non recordabantur. Et ista diluvia fuerunt per
 totum mundum⁶. Et duraverunt diei pluvie et predictum diluuium per totam estatem et per totum
 autumnum, ita quod bene homines non poterant seminare. Et per villam Crustonei prope Masen- 30
 gaticum domus diei ville implete fuerunt aqua de dicto fluvio⁶; et per predictum tempus duravit
 pluvia per XIII menses. Et eodem anno obiit papa Innocentius quintus XXII^a die Iunii⁶.
 L. temp. c. 290, 287. In quo anno electus fuit dominus Octobonus de Fisco, nepos condami domini pape Innocentii
 Jul. 11. quarti, die XI^a Iulii, et vocatus fuit papa Adrianus quintus, et obiit eodem anno XVII^a die
 Aug. 17. Augusti. Et sepultus fuit in ecclesia fratrum Minorum de Viterbio. Et eodem 35
 anno in papam selectus fuit magister Petrus Hispanus⁶ et vocatus fuit papa Iohannes XXI^{us}; et electio
 sua fuit facta a cardinalibus die XVII^a Septembris et supradicto anno; et sedit men. VIII,
 di. I. Et eodem anno fuerunt magne pluvie et diluvia, ita quod homines non poterant seminare
 propter inundationes aquarum, et quod ab antiquis non recordabatur.
 L. temp. c. 291, 1277. Anno Domini M^oCC^oLXX^oVII^o, indictione V^a, in mense Ianuarii, die Iovis XI° exeunte, 40
 Jan. 21. in festo sancte Agnetis dominus Napulionus, civis Mediolanensis, perpetuus ancianus populi civitatis
 Mediolani, tarpiter est remotus a predicta ancianaria, quia captus est cum VI vel VII de domo sua

a) sequitur ¶ atramento nigro scriptum. b) Io: bbe c. c) sic c. d) penna mutata.
 e) Espanus Alb. Mil.

1) Episcopum Albanensem factum. 2) Episcopum Tusulanum factum, qui postea fuit 45
 Iohannes XXI. papa. 3) Bertrandum II. archiepiscopum Arclatensem, qui episcopus Sabi-
 nensis factus est; et Wilhelmum Vicecomitem archiepiscopum Aquensem, episcopum Praenestinum
 factum. Cf. Ann. Placent. Gib. p. 558; Ann. Veron. de Romano, 'Antiche Cronache Veronesi'
 I, p. 416. 4) Unum flumen Crustoneum supra dictum est. Sal. cogitavit et de Mutilena
 torrente infra l. 25. dicto. 5) Alb. Mil.: de fluvio Rodani hoc loco non dicto. 6) Idem 50
 dies supra l. 7. 8. more Bononiensi ex Libro de temp. indicatus est.

F. CCCC17^a. De prelio quod dominus Caxonus de Turre fecit in Mediolano, et de archiepiscopo, cui Mediolanenses dominium Mediolani dererunt.

F. 417^b. Quod hoc anno fertilitas et abundantia magna fuit.

De Guastalla, que capta fuit et recuperata.

De magna hominum mortalitate, et de domno Mastino, qui interfectus fuit. Cui successit frater suus dominus Albertus de Scala.

per partem extrinsecam de Mediolano et per illos de civitate Cumia; et in dicta civitate de Cumo^a seu in castellis suis detinentur in carceribus, videlicet in castro quod vocatur Badharellum; et tres gabie^b facte sunt, in quibus etiam predicti detinentur, scilicet duo in qualibet gabia^c, ut dicebatur^d. Et dicta captio facta fuit in quodam burgo posito in episcopatu Mediolani qui vocatur Dexe. Et rustici dicti burghi tunc interfecerunt dominum Franciscum de Turre et quosdam alios de Turre et de aliis amicis eorum^d. Et Caxonus filius domni Napulionis hoc audito in quodam castro^e in quo erat, cum quadringentis militibus ivit ad civitatem Mediolani et intravit dictam civitatem cum dictis militibus, et invenit, quod domus sua et aliorum de domo sua derobabantur, id est spoliabantur. Et porte dicte civitatis erant clause. Et populus in maxima quantitate erat armatus in brolette dicte civitatis. Et fecit ibi dominus Caxonus ad domos suas maximum prelium et multos ibi interfecit. Et ut vidit, quod non bene aliuvabatur, dereliquit civitatem Mediolani et exivit foras cum militibus suis et venit ad civitatem Laude^f. Qui eum intrare non permisissent, sed iacuit in burgis dicte civitatis, et sequenti die ivit Creman cum sequacibus suis^g. Et dominus archiepiscopus Mediolani^h una cum omnibus de parte intrinsecaⁱ venerunt ad civitatem Mediolani et intraverunt in eam cum magno gaudio et letitia^j. Et populus Mediolani ipsum dominum archiepiscopum in dominum^k elegerunt; et de voluntate ipsius domini^l elegerunt dominum Symonem capitaneum dicte civitatis per unum annum et dominum Guillelmum de Pusterla potestatem mercatorum et dominum Ricardum comitem de Languscho^m potestatem dicte civitatis. Et obiit papa Iohannes XXIⁿ in mense Maii^o, et sedit in papatu men. VIII, di. I^o. Et eodem anno die Lune VII° intrante Julio^o obiit dominus Ugolinus de Foliano et die sequenti fuit sepultus ad ecclesiam sancti Spiritus de Regio. Et eodem anno unus sextarius fabe seminat^o reddebat in usufructu, qui exibat de dicto sextario, XVIII sextarios¹ fabe et XX et XXV². Ideo plus factum est quam in proverbio consuevit dici, scilicet:

Faba de Cenaro, lo mozo per lo staro.

Quod est dicere: quando faba in Ianuario seminatur, tantum multiplicatur, quod pro sextario seminato modius executitur inde³. Cognitio et traditio agricultorum ista est. Eodem anno et millesimo exercitus Reginus ivit ad Besmantuam^m. Et venerunt illi de Besmantua ad preceptam potestatisⁿ et communis Regii in mense Augusti. Et in illo mense Guastalla sive terra Guastalle fuit capta ab inimicis, sed incontinenti fuit recuperata per aliam partem, scilicet ecclesie, et mortui et capti fuerunt omnes qui ceperant eam. Et eodem anno fuit mortalitas maxima et magne infirmitates hominum, puerorum et mulierum quasi per universum orbem et maxime in regno Ytalie et Lombardie. Et magne pluvie, ita quod homines non potuerunt colligere melicas neque eas siccare, nec potuerunt seminare. Et eodem anno

b) de Como *Alb. Mil.* h) cabie *Alb. Mil.* c) cabia *Alb. Mil.* d) sequitur C atramento nigro scriptum. e) broleto *Alb. Mil.* f) Laudi *Alb. Mil.* g) sequitur C minio scriptum. h) dim c. i) dñi c. k) languscho c.; Languscho *Alb. Mil.* l) sext. c. m) Besmantuam *Alb. Mil. compluribus.* n) a sillaba: ta penna mutata.

1) Canturo *Ann. Placent. Gib. p. 566.* 2) Otto de Vicecomitibus. 3) extrinseca *Alb. Mil. ut et supra l. 8. Nam pars Vicecomitum hucusque expulsa erat. Salimbene intrinseca scripsit, quia haec pars iam urbe polita erat.* 4) De obitu huius papae vide supra f. 337^a, p. 304. 5) et sedit — di. I ex loco ab Alberto Milioi in c. 291, p. 551, l. 34. 35, post addito aut, si hic locus potius ex hoc fratris Salimbene suppletus est, ex Alberti c. 290. descriptus est. 6) Cf. SS. XXXI, p. 550, n. 5. 7) Sed infra p. 498, l. 12. fabae cari pretii fuisse hoc anno dicuntur. 8) Friderici de Vallungo Brixienensis.

Scriptores XXXII.

F. 417^c. Quod hoc anno flumen taleate inceptum fuit claudi.

Quod hoc anno papa Nicolaus tertius fuit electus, et exposuit regulam fratrum Minorum, quorum prius fuerat cardinalis. Et flumen taleate prohibitus fuit claudi a Cremonensibus, de quo multum damnificati sunt Regini.

1277. L. temp. c. 251. dominus Mastinus de Scala, qui tenuit dominium Verone post Icelinum de Romano, fuit mortuus per III^{os} assassinos¹, qui similiter Veronenses fuerunt². Sed dominus Albertus de Scala, frater suus germanus, et qui ei in dominio Verone successit, fratrem suum optime vindicavit interficiendo maleficos³ iuxta verbum quod scriptum est Exo. XXII^a: *Maleficos non patieris vivere*. De caristia⁴. Et eodem anno fuit magna caristia, quia aliquando fuit venditus sextarius frumenti IX sol. imperial. et XX sol. rex.⁵

1277. 18. Et sextarius fabae XVII grossos, XVIII et XIX. Et sextarius melice XIII grossos, XIII et XV. Et sextarius⁶ spelte XII grossos et XIII. Et libra grossa olei olive XXI imperial, XXII et III³ sol. imperial. Et eodem anno flumen taleate inceptum fuit claudi de voluntate consilii generalis Cremonae in mense Novembris et Decembris. Et eodem anno circa 15 Nov. festum sancti Andree⁷ electus fuit dominus Iohannes Gaëtanus cardinalis in papam et vocatus fuit papa Nicolaus tertius. Hic dum adhuc esset cardinalis, erat ordinis fratrum Minorum gubernator et protector et corrector. Et postmodum factus papa regulam eorum exposuit et declaravit quedam, que intellectu difficilia videbantur⁸. Et nota, quod omnes cardinales, qui fuerunt ordinis fratrum Minorum gubernatores, protectores et correctores, postmodum facti sunt summi pontifices, sicut dominus papa Gregorius nonus et dominus papa Alexander quartus⁹ et dominus papa Nicolaus tertius¹⁰. Et hoc factum credimus divina gratia faciente¹¹ et beato Francisco adiuvante et eorum bona vita non impediante. Decetero quid futurum sit, Deus novit. Nunc est⁷ cardinalis ordinis fratrum Minorum dominus 1284. Matheus Rubeus, quem papa Nicolaus assignavit et dedit, eo quod esset de parentela sua, sed ipsi elegerant dominum Ieronimum, qui fuerat de ordine eorum generalis minister⁸, nunc autem est tituli sancte Potentiane presbiter cardinalis⁹.

1281. [Sed¹⁰ processu temporis factus est¹¹ Penestrinus episcopus¹². Et frater Beneven¹³ factus est Albanensis episcopus. Hic fuit ex ordine Minorum et lector in theologia et pulcher homo et bonus et honestus et intimus amicus domni papae Nicolai tertii, qui etiam fecit eum cardinalem¹², quia aliquando habitavit cum eo et ordinem suum affectuose dilexit].

1278. L. temp. c. 252. Anno Domini M^oCC^oLXX^oVIII^o, indictione VI^a, prohibitum fuit claudi supradictum flumen taleate a Cremonensibus, cum iam esset expensum per commune Reginum in eadem claudenda duobus 35

a) sequitur C minio scriptum. b) De car, in marg. manu Sal. c) sext. e. d) sic e., non favente, ut Alb. Mil. p. 551, l. 24. habet. e) uncis inclusa alio atramento, sed manu fratris Sal. in marg. inferiore suppl. f) e (est) a Sal. superser.

- 1) Cf. supra f. 362^a, p. 368. 2) Eadem supra f. 367^c, p. 379. Cf. Ann. Veron. de Romano l. l. p. 420. 3) et II perperam procul dubio additum est. 4) Iam die Nov. 25, electus est. 5) A. 1279. Aug. 14. 15. Cf. Potthast, Reg. pont. n. 21628; Alberti Milioli addit. p. 549, quod ab ipso Salimbene compositum esse apparet. 6) Cf. supra f. 336^a, p. 302. et f. 369^a, p. 383. 7) Salimbene scripsit haec fere mense Augusto anni 1284. (inter dies Iun. 23. et Sept. 14; cf. supra f. 382^a, p. 412. et infra f. 429^a). 8) Eadem vide supra f. 280^c, p. 169. 9) Factus a. 1278. Mart. 12. (vel 19). Cf. Alberti Milioli addit. p. 549. et ibid. n. 5. 10) A. 1281. Apr. 12; cf. Cont. Rom., SS. XXII, p. 477; (Ann. Veron. de Romano l. l. p. 423). Iam non igitur fuit presbyter S. Potentianae, cum Sal. praecedentia scribebat. Qui a. 1288. papa creatus est Nicolaus IV. 11) Bentivenga episcopus Tudertinus. 12) A. 1278. Mart. 12 (vel 19); cf. n. 9.

F. 417^a. Et caristia hoc anno maxima fuit. Et a Mantuanis Gonçaga capta fuit atque destructa.

Et domnus Pinamons Mantue tenebat dominium.

F. CCCC18^a. De primo capitaneo populi Regini.

De pace Bononie que hoc anno facta fuit per cardinalem Latinum.

milia librarum imperialium et plus laborantibus in his operibus hominum episcopatus Regii^b. 1278.
Et marchio Cavalcabo cum aliis Cremonensibus civitatis Cremonæ, de eo quod 1279.
promiserunt domno Agoni de Manfredis, qui tunc erat potestas Cremonæ, et com-
mune Regii, et promissum fuerat per consilium generale Cremonæ et per commune
10 Cremonæ, et omnia que promiserunt communi Regino, et de supradictis expensis factis
per commune Reginum in supradicta claudenda taleate^d, omnia dicti Cremonenses et
marchio refraxerunt communi Regino et dictam claudendam destruxerunt. Et magnum
damnum et iniuriam habuit et tenuit commune Regii. Et eodem anno vendebatur
15 imper. f. Et sextarius melice XIII grossos et V sol. imperial. Et eodem anno in mense Maii
destructa et dirupta et combusta fuit Gonçaga sive castrum Gonçaga a Mantuanis^e. Et
tunc erat domnus Pinamons dominus Mantue, cuius dominium tenuit multis annis; et
solitus erat gloriari: 'Sic et sic feci in meo dominio, et necdum aliquod infortu-
nium habui, sed omnia prospera ad vota succedunt'. Et non^h procedebatⁱ ab
20 homine bene sensato gloriatio ista, cum sapiens in Proverbiis dicat XXVII: Ne
glorieris in crastinum, ignorans, quid superventura pariat tibi^k dies. Et Eccli. V:
Ne dixeris: Peccavi, et quid accidit michi triste? Altissimus enim est patiens redditor.
De propitiato peccatorum^l noli esse sine metu neque aditias peccatum super peccatum.
Nota^m, quod millesimo supraposito primo tractatum fuit de capitaneo populi Regini faciendo.
25 Et factus fuit capitaneus pro sex mensibus domnus Ugolinus de Rubeis, scilicet filius condam
domni Iacobi condam domni Bernardi Rolandi Rubei de Parma, per domnum Guilielmum
de Foliano Reginum episcopum, quia ei data fuit potestas per commune Regii eligendi eum.
Et eodem anno capta fuit civitas Laude per domnum Caxonum de Turre de Mediolano. Et
sub eodem millesimo et anno domnus Giliolus de Marano de Parma iudex fuit electus in potestate
30 Reginum pro sex mensibus, scilicet a Kalendis Iulii usque ad Kalendas Ianuarii. Et
eodem anno, tempore dicti potestatis illi de Besmantua evitaverunt mandata potestatis et communis
Regii. Et dictus domnus Ugolinus de Rubeis, capitaneus populi Regii, primo intravit ad officium
capitanarie et stetit primo super domum condam domni Guidonis Gagii de Robertis. Et eodem
anno captum fuit castrum Fornovi a Cremonensibus. Et multe terre a patriarcha de Aquilegiaⁿ et
35 ab illis de Turre capte fuerunt in districtu Mediolani et magna multitudo hominum. Et pax
Bononie fuit facta per fratrem Latinum, nepotem domni pape Nicholai tertii, legatum et cardinalem in
Lombardia et Tuscia.

Anno Domini M^oCC^oLXXIX^o, indictione VII^a, captus fuit quidam lupus 1279.
muçus, qui devorabat pueros in episcopatu Regino. Et eodem anno in mense Febr.
40 domnus Thomasinus de Gorçano et illi de Bançola furtive ceperunt petram de Besmantua et ex-

a) sic e. pro hominibus; sine aliis laboribus et operibus . . . factis per homines episcopatus et
districtus Reg. Alb. Mil. b) sequitur \square atramento nigro scriptum. c) sic (coe reg) c.; communi
legendum esse videtur. d) sic e. e) sexi. c. f) igr. e., ut Alb. Mil. in Libro de temp. g) dus. c.
h) non a Sal. superser. i) procedat, Sal. corr. procedebat e. k) tibi dert Vulg. l) sic et supra
45 p. 410, l. 42; propitiato peccato Vulg. m) hoc loco non versus novus coeptus, sed tantum \square initio
scriptum precedit in e. n) sequitur \square initio scriptum. o) regia e. p) Gagii Alb. Mil.
q) Aquilea Alb. Mil.

1) Scilicet a. 1277. Inl. — Dec. Cf. Codex dipl. Cremon. II, p. 196 sq.; Tacoli
'Mémorie istoriche di Reggio' II, p. 432. — Mirum quam confuse Salimbene de his rebus
50 veterit, loco Alberti Miloli suis verbis ampliato. 2) Cf. Ann. Mant., SS. XIX, p. 28;
Sagacius de Gazata, Muratori, SS. XVIII, col. 9. 3) Raimundo de Turre.

F. 418^b. De obitu domni Aimerici de Palude. Et de pace illorum de Turre et de Laude cum Mediolanensibus.

De maximo terremoto, qui multas urbes destruxit et castra.

F. 418^c. Hoc anno facta est pax inter Bononienses et Romagnolos mediante cardinali Latino.

Item hoc anno Parmenses ecclesiastico officio sunt privati.

Item hoc anno expulsi sunt iterum Lambertacii de Bononia, qui cum pace intraverant prius.

1279. ^{L. temp. c. 294.} pulerunt illos de Besmantua et habuerunt robam et victualia et alias res, que erant super predictam petram. Et eodem mense restituerunt predicti invasores in manibus militis potestatis Regi-
gini¹ pro communi Regno pro mille libris rexan., quas solvit eis. Et eodem anno in mense

1279. ^{Mar.} Martii obiit dominus Aymericus de Palude in civitate Parme. Et sepultus fuit in loco fratrum Minorum de Parma, et magnum honorem habuit a Parmensibus in morte et sepultura sua. Et eodem anno pax illorum de Turre, et de Laude cum Mediolanensibus facta

1279. ^{Febr. Mart. in.} fuit in mense Febr. seu Martii, in principio dicti mensis. Et in civitate Regina parentele facte et iurate fuerunt inter illos de Foliano et dominum Antonium de Robertis et inter dominum Iacobinum de Rodilia et dominum Guidonem de Tripolis et dominum Guidonem de Bibianello et dominum

1279. ^{Apr. Maio.} Guilielmum de Canusio in mense Aprilis. Et postmodum in mense Aprilis vel Maii illi de Besmantua redierunt super petram Besmantue. Et certa quantitas militum et pedum de Bononia et de Parma et cum balesteris de Mutina ivit circum Besmantuam, et steterunt ibi per XV dies. Et per concordiam illi de Besmantua dimiserunt terram communi Regno et recesserunt.

1278. ^(Aug. 26.) [Millesimo^b supraposito² duo reges cum exercitibus suis preliati sunt simul et habuerunt durissimum bellum, scilicet Rodulfus rex Romanorum, qui de voluntate pape Gregorii decimi ad imperium habendum era³ electus, et rex Boemie^c. Congressi sunt igitur simul, et rex Rodulfus victoriam habuit et regem Boemie interfecit; quorum quilibet magnus amicus erat ordinis fratrum Minorum].

1279. ^{Maio.} Eodem anno in festo apostolorum Philippi et Iacobi⁴, id est in Kalendis Maii, sub Nota⁵ papa Nicholao tertio factus est terremotus adeo magnus in marchia Anconitana, quod due partes Camerini submerse sunt, et multi homines utriusque sexus perierunt⁶. Fabrianum, Matelica, Callium, Sanctum Severinum et Cingulum, omnia ista castra sunt dirupta. Similiter Nuceria et Fulignum et Spellum. Et breviter omnia illa castra, que sunt in illis partibus montanis, multa sunt damna perpressa⁷. Item tres montes, inter quos duo lacus et castrum⁸ erant artificiose constructi, adinvicem sunt coniuncti et pariter comminuti; et lacus et fluvius⁹, ex cuius redundatione fiebant lacus, omnino absor¹⁰ti sunt. Item unum castrum⁵ omnino absor¹¹tum^f est⁶. In Romagnola et in montibus, qui sunt inter Florentiam et Bononiam, castra et edificia multa sunt dirupta, et multi homines utriusque sexus suffocati sunt⁶. Tantis enim timor invasit omnes⁷ in illis partibus, quod non audebant in domibus commorari, nec etiam ipse domus legatus cardinalis Latinus⁶. In mar-

a) Iabinum *Abb. Mil.* b) *uncis inclusa a Sal. in marg. inferiore suppl.* c) *sequitur ☐ minio scriptum.* d) *atramentum et penna mutata.* e) *sequitur ☐ atramento nigro scriptum.* f) *sic e.*

1) *Leazarri de Lambertinis Bononiensis.* 2) *A. 1278. potius.* 3) *Ottocarus II.* 4) *Die Apr. 30. prima nocte et media nocte iam die Maii 1. coepta; cf. Cron. S. Petri Erford. add., SS. XXX, p. 381. et Monum. Erphesfurt. p. 206 sq.; Ann. Veron. de Romano, 'Antiche Cronache Veronesi' I, p. 422; Petrus Cantinelli, Rerum Ital. SS. Ed. nova XXVIII, 2, p. 30. Alii etiam auctores huius terramotus mentionem fecerunt ut Ann. Placent. Gib.; Ann. Ravenates, Ann. Foroiul., Ann. S. Rudberti Salisburg. etc.* 5) *Serravallis, ut tradit Cron. S. Petri Erford. add. l. l.* 6) *Trave.* 7) *Cf. l. Reg. 11, 7: Invasit ergo timor Domini populum.*

F. 418^a. Quod hoc anno apparuerunt miracula truffatoria cuiusdam Alberti, qui morabatur Cremonae et erat portitor vini sive brentator.

chia Anconitana multe sunt paces facte et alibi *pro timore et expectatione immin-* 1279.
nensis timoris^a. Item supradicto millesimo facta est pax inter Bononienses et
Romagnolos mediante cardinali Latino, qui erat ex ordine fratrum Predicatorum^b. Luc. 21, 26.
(Aug. 17).

Item eodem millesimo circa festum omnium sanctorum Parmenses ecclesia- No. 1.
stico officio sunt privati^c occasione duarum mulierum, que in predicta civitate
sicut hereticæ combuste fuerunt, quarum una dicebatur domina Halyna^d, altera
vero pedissequa^e eius fuerat, et occasione fratrum Predicatorum et cardinalis
Latini. Item eodem millesimo circa nativitatem Domini^f expulsi sunt iterum Dec. (22).
qui cum pace civitatem Bononiam intraverunt, scilicet Lambertatii, pro eo quod
volebant cum parte ecclesie de pari contendere.

Item^g millesimo supraposito interfectus fuit Franciscus Cavaturta de Parma^g
procurante et sollicitante quodam capitaneo beruariorum, qui dicebatur Cecus
Tuscus^h de Florentia. Venit igitur ad clamorem istius Guilielmus Bestiarius de
Lambertinis de Bononia cum quibusdam malefactoribus et percussit eum gladio
in palatio communis Bononie, et dilaceraverunt eum membratim et de palatio pro-
iecerunt tamquam vile cadaver. Tunc temporis potestas Bononie erat dominus
Guilielmusⁱ Putagius de Parmaⁱ, et frater Ghifredus de Paganis de Parma guar-
dianus erat fratrum Minorum de Bononia.

Item eodem millesimo apparuerunt miracula truffatoria cuiusdam Alberti, qui
stabat Cremonae et fuerat unus vini portator simul et potator nec non et peccator^o.
Post cuius mortem, prout dicebatur, Deus multa fecit miracula in Cremona, Parma
et Regio^l. In Regio ad ecclesiam sancti Georgii et beati Iohannis Baptiste^l. In
Parma in ecclesia sancti Petri^m, que est iuxta Novam plateam. Ubi congregabantur
omnes brentatores, id est portitoresⁿ vini, civitatis Parme; et beatus ille qui poterat
eos tangere vel de suo aliquid dare^o. Idem faciebant mulieres. Et faciebant
societates per vicinias et egrediebantur ad vicos et plateas, sicut pariter congregati
proccionaliter venirent ad ecclesiam sancti Petri, ubi istius Alberti reliquie habe-
re^o.

a) sic e., quod Sal. neglexerit pro terremotus scripsisse videtur propter procedens timore.
b) uncis inclusa in marg. inferiore a Sal. suppl., nullo signo indicato, quo loco hæc inserenda sint.
c) sic (non ruscus, quod nescio an legi possit in c.) scriptum videtur esse in c. d) Guill's c. e) se-
quitur C minio scriptum. f) sequitur C atramentó nigro scriptum. g) sic h. l. c.

1) Eadem Sal. infra f. 419^a, p. 504. ex Libro de temp. exscripta retulit. 2) Quod
denuum die Dec. 4 (sic legendum in Ann. Parm. mai. p. 688. pro XIII. Sic enim corrigendum
esse verisimilius videtur quam exeunte [= Dec. 18] pro intrante, ut Ph. Jaffé proposuit
SS. XVIII, p. 688, n. d) Parmæ denuntiatum, c. Dec. 1. igitur factum est. Circa Kal.
Nov. (Oct. 30) Praedicatorum de civitate Parmensi recesserunt. 3) Oliva de Fredulfo
vocatur in Ann. Parm. mai. p. 688. 4) Todescha uxor Ubertini Blancardi albergatoris;
Ann. Parm. mai. l. l. Cf. etiam Alberti Milioli Liber de temp. c. 295, p. 554, qui locus
exscriptus est infra f. 419^a, p. 504. Cf. etiam infra f. 421^{a-b}. 453^b. 5) Cf. SS.
XXXI, p. 554, n. 6. De eadem re infra f. 419^a, iterum relatam est ex Libro de temp. c. 295.
6) De quo e carcere Parmensi effugiente vide Ann. Parm. mai. p. 687. 7) Mensibus Ian. — Ian.
a. 1279; Ann. Bonon., Calogera, 'Nuova raccolta d'opuscoli scientifici' IV, p. 135. A die
Ian. 29. Bertholdus de Ursinis potestas Bononiensis fuit, a Nicolao III. papa factus; Petrus
Cantirelli l. l. p. 30. 8) In qua imago Alberti iussu brentatorum picta est; Ann. Parm.
mai. p. 687. Cf. etiam Ann. Placent. Gib. p. 571 sq.; Alberti Milioli Liber de temp. c. 294; p. 553.

F. CCCC19^a. Quod occasione istius Alberti fratribus Minoribus et Predicatoribus aliqui pravi homines insultabant. Sed, cito Deus mendaces ostendit qui eos maculare volebant.

Sup. 10, 14.

1279. bantur¹. Et portabant cruces et vexilla et cantando ibant, et donabant purpuras, xamitos et baldakinos et denarios multos. Et postea^a omnia ista brentatores ad invicem inter se dividebant et habebant sibi^{b, c}. Quod videntes sacerdotes parochiales procurabant, ut iste Albertus in eorum ecclesiis pingeretur, ut melius oblationes a populo obtinerent. Et non solum in ecclesiis tempore illo fiebat eius ymago, sed etiam in multis muris et porticibus civitatum atque villarum seu castrorum^d. Quod contra statuta ecclesie expressè cognoscitur esse, quia reliquie alii cuius in reverentia haberi non debent, nisi prius a Romana ecclesia aprobentur^e et sanctorum cathalogo ascribantur^f, nec etiam alicuius ymago ad modum sancti alicubi debet depingi, nisi prius ab ecclesia eius canonicatio^g divulgetur^h. Quocirca episcopi, qui tales abusiones fieri permittunt in suo districtu sive in sua diocesi, digni essent ab episcopo removeri, id est dignum esset, quod episcopali dignitate privarentur omnino. Sed non est qui errata corrigat et abusiones emendet. Et ideo cuilibet episcopo, qui talia sustinet, illud Zacharie XI.ⁱ congrue dici potest: *O pastor et ydolum delinquens gregem. Gladius super brachium eius et super oculum dextrum eius. Brachium eius ariditate siccabitur, et oculus dexter eius tenebre dens obscurabitur*^o. Quicumque autem isti sollempnitati defuisset, quasi hereticus et invidus habebatur. Et fratribus Minoribus et 20 Predicatoribus seculares clara et viva voce dicebant: 'Vos creditis, quod nullus possit miracula facere nisi sancti vestri, sed bene estis decepti, ut nunc apparet in isto'^c. Sed cito purgavit Deus servorum et amicorum suorum infamiam ostendendo mendaces qui maculaverunt eos et puniendo eos qui maculam in electis imponunt^e. Nam cum venisset quidam de Cremona, qui dicebat se portasse reliquias 25 sancti istius Alberti, scilicet minimum digitum pedis dextri, congregati sunt simul omnes Parmenses a parvo usque ad maximum^{f, g}, tam viri quam mulieres, iuvenes et virgines, senes cum iunioribus, clerici et layci et religiosi omnes, et cum magna processione et cantilenis portaverunt digitum illum ad matricem ecclesiam, que est virginis gloriose^h. Cum autem positus fuisset digitus ille super altare maius, accessit dominus Anselmus de Sancto Vitale, canonicus maioris ecclesie et vicarius quandoque episcopi, et osculatus est illum. Cunque sensisset odorem allii seu fetorem et hoc aliis clericis divulgasset, viderunt et ipsi et cognoverunt se esse 30 deceptos pariter et confusos, quia non nisi unum spicum allii invenerunt. Et sic fuerunt truffati et derisi Parmenses, quia ambulaverunt post vanitatem et rani facti sunt. In Cremona in ecclesia, in qua sepultus erat iste Albertusⁱ, volebant demonstrare Cremonenses, quod Deus miracula per eum faceret infinita, et ideo tam de-Papia quam de alijs partibus Lombardie multi veniebant infirmi, ut liberarentur

Sup. 10, 14.

Ecc. 11, 38.

Ps. 118, 12.

Rec. 2, 5.

Act. 5, 15.

a) poste corr. postea c. b) sequitur ¶ minio scriptum. c) sequitur ¶ atramento nigro scriptum. d) sic c. e) canonicatio (?) corr. canonicato c. f) maximi c. g) maximi c. h) maximi c. i) maximi c.

1) De reliquijs in ecclesia S. Petri Parmensi cultis Ann. Parm. l. I. nihil tradunt. Sed forte Sal. haec dixit de ecclesia S. Petri Cremonensi, in qua Albertus sepultus est. 2) Pecunia in ecclesia S. Petri Parmensi oblata domos emptas esse, in quorum fundo hospitale fratris Alberti aedificatum sit, Ann. Parm. l. I. referunt. 3) Decret. Gregorii IX. l. III, tit. 45, c. 1. 2. Sed reliquiae catalogo sanctorum adscribi non possunt. Negligenter ut saepe Sal. haec scripsit. 4) Cf. supra p. 394, n. 7. 5) Vide n. 1.

F. 419^b. Quod Cremonenses et Parmenses et Regini stultificaverunt in Alberto brentatore, quem crediderunt sanctum; Paduani in Antonio Peregrino, quod Dominus pro malo habuit; Ferarienses in Armano Punçilovo.

F. 419^c. De multiplici causa devotionis istius Alberti.

Quod pax Mediolani hoc anno rupta fuit.

Item hoc anno omnes fratres Predicatores recesserunt de Parma et iverrunt Regium.

ab infirmitatibus suis^a. Venerunt autem de Papiâ Cremonam multe domine nobiles^{1279.}
 15 cum nobilibus filiabus, aliq̄ue causa devotionis, aliq̄ue vero sperantes reportare
 plenam corporis sospitatem. Sed non erat qui responderet verbum et aperiret os et
 20 *ganniret*, Ys.^b X^c. Ideo dicit Iere. XIII^d: *Numquid sunt in sculptilibus^e gentium*
qui pluant aut celi possunt dare ymbres?^a. Et ideo multum errat peccator sive in-
 firmus, qui dimittit nobiles sanctos et convertitur ad inexcusabilem invocandum,
 25 sicut dicitur in libro Sapientie XIII^f: *Pro sanitate quidem infirmum deprecatur et*
pro vita mortuum rogat et in adiutorium inutilem invocat et pro itinere petit ab eo qui
ambulare non potest et de acquirendo et de operando et de omni rerum eventu petit ab
eo qui in omnibus est inutilis. Et nota, id est considera diligenter, quod, [Nota.
 sicut Cremonenses et Parmenses et Regini in Alberto brentatore modo stultizave-
 30 runt, sic Paduani in quodam Antonio Peregrino¹ et Ferarienses in quodam Armano
 Punçilovo² stultizaverant prius. *Ipsi autem non erant de semine virorum illorum,*
per quos salus facta est in Israel, sicut habetur I. Macha. V³. Ideo Dominus dicit
 35 Io. V⁴: *Ego veni in nomine patris mei, et non accepistis^d me. Si alius venerit^e in nomine*
sue, illum accipietis. Revera Dominus venit non solum personaliter in [Nota.
 40 seipso, verum etiam in beato Francisco et beato Antonio et sancto Dominico et in
 istorum filiis, quibus credere peccatores debebant, ut salutem consequi mererentur.
 Quod quia non fecerunt, ideo punientur, sicut apostolus dicit II^a ad Thessalo. II⁵:
 45 *Eo quod civitatem veritatis non receperunt, ut salvi fierent, ideo mittet illis Deus opera-*
tionem erroris, ut credant mendatio et^f iudicentur omnes qui non crediderunt veritati,
 50 *sed consenserunt iniquitati.*

Fuit autem facta ista devotio sanctitatis multiplici ratione, quia ex parte infirmorum propter sanitatem consequendam, ex parte curiosorum propter novitates videndas, ex parte clericorum propter invidiam, quam circa modernos religiosos habent, ex parte episcoporum et canonicorum propter lucrum, quod inde consequuntur, ut patet in Ferariensi episcopo³ et canonicis suis, qui multa lucrati sunt occasione Arnanni Punçilovi⁶. Item ex parte illorum similiter, qui, cum essent extra civitates suas occasione partis imperii, sub occasione istorum miraculorum novorum

a) sequitur C atramento nigro scriptum. b) Ys. X. in spatio vacuo relicto a Sal. post suppl. c) sculptibus corr. sculptilibus e. d) Accipitis Vulg. e) venerit Vulg. f) ut Vulg. g) sequitur C minto scriptum.

1) De quo vide Acta SS. I. Febr. I, p. 264 sq. 2) De quo cf. Franc. Pipinus III, 48, Muratori, SS. IX, col. 712. Corpus eius a. 1301. exhumatum combustum est; Paulini (Jordanis) Chron., Muratori, Antiq. Ital. (Mediolani 1741) IV, col. 1022. 3) Alberto Pandoni procul dubio a. 1257—1274, quem Sal. supra f. 342^b, p. 317 sq. hominem avarum 45 dicit, qui sedit, cum Armannus a. 1269. moriebatur.

F. 419^d. De pace Bononiensium que hoc anno rupta fuit.

De castro Parmensium, quod fecerunt inter Parmam et Regium iuxta burgum-Domus-dei, et dictum est Castrum Crucis.

Aug. 22.

De obitu pape Nicholai tertii in octava assumptionis.

F. CCCXX^a. De discordia que fuit inter clericos et laycos civitatis Regii occasione decimarum.

1279. sanctorum pacem sperabant habere cum concivibus suis, per quam introducerentur in possessoriunculas suas et decetero per mundum vagabundi non irent.

L. temp. c. 294.

Porro millesimo supraposito, scilicet M^oCC^oLXXIX^o, indictione VII, rupta fuit pax Mediolani, quia marchio Montis-ferrati^a decepit illos de Turre et prodidit, prout patriarcha^b,¹⁰

ib. c. 295.

qui erat de illis de Turre, per Lombardiam mandavit^c. Et eodem anno facta fuit pax Bononiensium, et redierunt in civitatem Bononie in mense Septembris^d.

Sept.

Et treugua seu pax Brixie et Mantuanorum facta fuit. Et eodem anno fratres Predicadores omnes recesserunt de civitate Parme et venerunt Regium propter Parmenses, qui contra eos insurrexerunt occasione cuiusdam mulieris, quam sicut castram comburi fecerunt. Et illa occasione Parmenses fuerunt excommunicati^e

o. f. 419^d.

per fratrem Latinum, cardinalem^f et legatum^g domni pape^h, qui erat in civitate Florentie, qui et ipse de ordine fratrum Predicatorum erat.

Dec. 22.

Et die Veneris decimo exeunte Decembre fracta fuit pax inter Bononienses intrinsecos et extrinsecos; habuerunt enim bellum intestinum; et multi eorum fuerunt occisi. Et innumerabiles quasi domus eorum Lambertaciorum fuerunt in continenti combuste et dirupte per aliam partem intrinsecam. Et dicti Lambertacii foras civitatem exiverunt propter timorem partis intrinsecaeⁱ.

ib. c. 296.

1280.

Anno Domini M^oCC^oLXXX^o, indictione VIII^a, venditus fuit sextarius seminis canipe XVI sol. imperial. et XX sol. imperial. Et eodem anno Parmenses inceperunt cavare inter Parmam et Regium iuxta burgum Domus-Dei in strata publica unum castrum et federunt^b fossas dicti castri in contrata Celle in mense Martii^e et appellaverunt castrum illud Castrum²⁵

ib. c. 297.

Crucis. Et eodem anno Mantuani fecerunt unum pontem in contrata ubi dicitur Braçolus. Et eodem anno in mense Augusti dominus papa Nicholaus tertius obiit in octava assumptionis beate

Aug. 22.

Marie virginis. Et eodem anno pars imperialis de Faventia⁹ et de multis aliis terris Romagnole recesserunt de dictis civitatibus; et comes Romagnole¹⁰, qui erat polestas Bononie, cepit tenere cum dictis Bononiensibus tunc¹¹.

Nov. 13.

Et pars imperii eo anno pax illerum de Padua et de Verona facta fuit¹². Et pars imperii

(Aug.)

similiter recessit de civitate Bononie¹³. Et eodem anno in mense Septembris

Sept.

pars imperialis recessit de civitate Verceilis^c. Et eodem anno in mense Octobris orta fuit discordia inter dominum Guilielmum episcopum Regium et clericos civitatis Regii et de

o. f. CCCXX^a.

episcopatu suo ex una parte et dominum Degum¹⁴ capitaneum populi, et populum Regii ex altera occasione decimarum, ex eo quod clerici nimis videbantur velle accipere ab hominibus populi et

a) Montis-ferarie Alb. M^o. b) penna mutata. c) vercel^o c.

1) Wilhelmus V. 2) Aquilegiensis Raimundus de Turre. 3) Sal. correxit locum

Alberti Milioli p. 553. omittens verba in civitatem intravit, quae ibi sano sensu carent.

4) Haec de pace Bononiensium iam ipse Salimbene supra f. 418^c, p. 501, l. 4. 5. retulit. 40

5) Haec etiam ipse Salimbene supra f. 418^c, p. 501, l. 6 sqq. retulit et infra f. 421^a.^b iterum

narrat. 6) Cf. supra f. 418^a, p. 499, l. 36. 7) Haec etiam de expulsionem Gibellinorum

Bononiensium iam supra f. 418^c, p. 501, l. 10—12. ipse Salimbene narravit. 8) Quod

mense Martio factum esse dicit etiam Sagacius de Gazata, Muratori, SS. XVIII, col. 9.

9) Faventia capta die Nov. 12/13. a parte Geremiorum Bononiensi, de qua captione ipse Salim-

bene infra f. 420^b.^c ex Libro de temp. duos locos exscripsit. 10) Bertholdus de Ursinis.

11) Cf. Petrus Cantinelli l. l. p. 43. 12) Cf. Chron. Patav., Muratori, Antiq. Ital.

(Mediolani 1741) IV, col. 1148. 13) Iam a. 1279. Dec. 22. ut ipse Salimbene supra bis

scripsit. Vide n. 7. 14) De Cancellariis de Pistoria.

F. 420^b. Quod Tebaldellus proditorie restituit Faventiam his qui erant ex parte ecclesie, scilicet Bononiensibus et Manfredis. Et Parmenses restituerunt carrotium Cremonensium, quod habebant, et e converso.

F. 420^c. De concordia inter clericos et laycos civitatis Regii, inter quos prius erat discordia occasione decimarum.

De ponte de Braçolo, quem fecerant Mantuani, qui destructus est propter aquarum plenitudinem.

totius civitatis. Et propterea dominus capitaneus una cum XXIII^{or} defensoribus populi quedam statuta fecerunt contra laycos collectores dictarum decimarum; occasione quorum statutorum dominus episcopus excommunicavit dictum capitaneum et XXIII^{or} defensores et totum consilium populi generalis^a. Et insuper totam civitatem posuit sub interdico^b. Et iratus populus de predictis elegerunt alios XXV de populo, inter quos fuerunt VII iudices. Et in dictis XXIII^{or} erant III^{or} iudices. Et fecerunt multa statuta prava contra clericos^b: Primo, ut nullus deberet solvere eis aliquam decimam nec dare eis consilium, adiutorium vel favorem nec cum eis ire ad comedendum nec cum eis stare ad servendum nec cum eis facere aliquas mercationes nec loqui eis nec stare in domibus eorum nec super meadibus eorum nec eis dare bibere vel comedere, et alia quam plura — Et in quolibet casu predictorum maximam penam imposuerunt —, nec etiam eis molere nec panem in furno coquere nec barbani radere nec aliquid magisterium eis facere, assumentes sibi dicti sapientes auctoritatem propriam dicendi, statuendi et ordinandi ad eorum arbitrium et voluntatem quicquid ordinare voluerint super predictis. Que postea eis fuit confirmata per consilium populi generale. Et iura omnia supradicta firmari et servari^d tam super populum singulariter quam per milites et omnes alios bonos viros. Et illa occasione multi molendinarii condemnati fuerunt, in quinquaginta libras rex^e quilibet, ex eo quod in molendis clericorum steterunt contra dicta ordinamenta ultra terminum ab eis statutum. Et etiam alie persone multe condempnate fuerunt. Item eodem anno, scilicet M^oCC^oLXXX^o, circa festum beati Martini episcopi Tebaldellus proditorie dedit Faventiam his qui erant ex parte ecclesie, scilicet Bononiensibus et Manfredis de Faventia, et expulsi suos. Et observavit tempus, quando maxima multitudo suorum erat in obsidione eisdem castris^f. Et eodem anno restituerunt Parmenses carrotium Cremonensium, quod eis abstulerant, quando imperatorem Fridericum secundum de Victoria fugaverunt^g. Et Cremonenses fecerunt similiter de carrotio Parmensium, quod eis abstulerant, quia restituerunt illud Parmensibus^h. Et hee restitutiones facte fuerunt cum magno honore et gaudio atque letitia ex utraque parte in vigilia nativitate beate Marie virginis, in die dominicoⁱ. Et iverunt ambo civitates, scilicet milites et pedites, in adiutorium Laudensium contra Mediolanenses et contra marchionem Montis-ferrati^k, qui venerunt cum omnibus aliis Lombardis ad destruendum civitatem Laudensem.

Et eodem anno in mense Novembris capta fuit Faventia per Ravennates et XXV soldadherios^l Reginos, qui erant in civitate Imole pro communi Regno in servitio Bononiensium, et per quosdam milites comitis^m et per Bononienses, qui postea illuc concurrerunt, et post eos tota militia Parmensium et Reginorum, qui iverunt usque Imolamⁿ. Et multi Bononienses fuerunt ibi capti, et fuerunt ultra XLV de bonis, et multi mortui^o. Et quidam magnus et potens dicitur civitatis Faventie, qui vocabatur dominus Tebaldellus de Cambrasiis^p, qui non erat legitimus^q, sed frater suus frater Cambrasinus, qui est de ordine fratrum Gaudentium, medietatem hereditatis paterne derat ei, quia videbat eum virum industrium, et quia plures de Cambrasiis non remanserant nisi isti duo fratres, et quia ambo poterant esse divites, ideo divisit

a) sic (güäl) c. et Alb. Mil. b) sequitur C minio scriptum. c) meçadris Alb. Mil. d) sic c. et Alb. Mil.; cf. SS. XXXI, p. 556, n. g. h. e) rex. c. et Alb. Mil.; post quilibet non distinctum in c. f) penna mutata. g) cō Alb. Mil. h) secundum d in loco raso c.; soldacrios Alb. Mil. i) sequitur C atramento nigro scriptum. k) Cambrasinis Alb. Mil.

1) S. Sophiae in Galiata. 2) A. 1248. Cf. supra f. 294^{c-d}, p. 203. 3) De carrocis redditus uberrima refert Chron. Estense, Muratori, SS. XV, col. 337, ex continuatione deperdita Annalium Parmensium maiorum. Sal. secutus Albertum Milioli haec falso ad a. 1280. retulit, quae a. 1281. gesta sunt. 4) Wilhelmum V. 5) Romanolae scilicet, Bertholdi de Ursinis. 6) Nota fratrem Sal., secutum Albertum Milioli, bis narrantem proditorem civitatis Faventinae, de qua et ipse supra f. 419^d, p. 504, l. 28 sqq. retulit.

F. 420^a. De Senogallia, que tradita est domno Guidoni de Montefeltro.
De domno Caxono de Turre, qui mortuus est.
De domno Scurta-pellicia, qui mortuus est in prelio.
De electione pape Martini quarti, et quod pluries misit exercitum
contra Furlivium, et male cessit parti ecclesie.

F. CCCC21^a. De magna multitudine erucarum que fuit hoc anno.
De magna caristia bladi que fuit hoc anno.
Quod hoc anno fuerunt arbores sine fructu propter erucas. Et quod
Parmensibus ecclesiasticum offitium restitutum fuit hoc anno
in festo apostolorum Philippi^a et Iacobi.

1280. cum eo hereditatem^b ex equo¹ et fecit eum inclitum^c. Hic ergo Tebaldellus, quem
L. temp. c. 297. cencies vidi et cognovi², et fuit vir pugnator³ sicut alter Iepthe, dictam terram, scilicet
Faventinam civitatem, dedit in manibus predictorum Bononiensium⁴. Et eo tempore, quo in-
traverunt civitatem Faventie predicti Bononienses intrinseci, id est qui ex parte ecclesie se esse
dicebant, media pars civitatis Faventie erat cum Bononiensibus exterioribus in obsidione cuiusdam
castris⁵. Observavit ergo Tebaldellus tempus congruum sibi ad malefaciendum.

*. 26. Ideo de tali Ecclesiasticus dicit XIX^a: *Et si invenerit tempus malefaciendi, malefaciet.*

Et eodem anno pons de Braçolo, quem fecerant Mantuani⁶, destructus fuit per pleni-
tudinem aquarum et inundationes diluvii, que venerunt magne et maxime anno illo, ita quod dictum
pontem destruxerunt et inferius perduxerunt, ut dicebatur. Et eodem anno in mense

Nov. *f. 420^a. Novembris facta fuit concordia inter dominum episcopum et clericos suos ex una parte et capitaneum
populi et ipsum populum et commune Regium ex altera super decimis in hunc modum, quod nemo
debet compelli ad solvendum decimas nisi secundum conscientiam suam, et alia multa, que scripta fuerunt
in dicta concordia⁷. Et eodem anno civitas Senogallia prodita et data⁸ fuit comiti Guidoni de
Monte-feltro, qui in dicta terra occidit et occidi fecit mille quingentas personas, ut dicebatur.

1281. Anno Domini M^oCC^oLXXXI^o, indictione IX^a, dominus Caxonus de Turre de
Mediolano interfectus fuit in prelio cum multis aliis de Laude per Mediolanenses⁹.
Sed et potestas Laudensium in illo prelio mortuus fuit, scilicet dominus Scurta-
pellicia de Porta, qui erat civis Parmensis et consanguineus domni Opiçonis Par-
mensis episcopi. Et eodem millesimo et anno fuit electus papa Martinus quartus,

Febr. 22. natione Gallicus¹⁰. In mense Februarii fuit electus in cathedra sancti Petri, de
collegio cardinalium fuit assumptus. Prius dicebatur dominus Symon. Thesaurarius
fuerat ecclesie sancti Martini de Turonis, et amicus erat fratrum Minorum,
quos etiam tenebat secum ad habitandum, et cum eis confitebatur¹¹. Quibus etiam
dedit optimum privilegium de predicationibus et confessionibus¹² audiendis¹³, et
promisit se adhuc maiora daturum. Hic pluries misit exercitum contra Furli-
vium, et male cessit parti ecclesie, quia debellati sunt et capti et mortui et fugati.

*f. cccc21^a. Inter quos etiam cecidit Tebaldellus, qui bis fuit proditor Faventie civitatis sue.

a) phili. c. b) hereditate c. c) sequitur C atramento nigro scriptum. d) sequitur C minio
pictum. e) tâta corr. data c.

1) Cf. supra f. 362°, p. 369 sq. 2) Scilicet cum Sal. in conventu Faventino morabatur, ubi se
quinque annis habitasse dicit supra f. 289^a, p. 191. A. 1264. et 1265. et 1273. 1274. ibi eum fuisse
novimus. 3) Ios. 17, 1: qui fuit vir pugnator; Iud. 11, 1: Iepthe . . . vir fortissimus atque
pugnator. 4) V. supra p. 505, n. 1. 5) Ex loco superiore f. 419^a, p. 504, l. 26. Sal. haec
addidit. 6) Cf. litteras Martini IV. papae datas a. 1282. Apr. 27. 'Registres de Martin IV.'
I, p. 55, nr. 48. 7) Cf. Ann. Placent. Gib. p. 573; Petrus Cantinelli, Rerum Ital. SS. Ed.
novâ XXVIII, 2, p. 48; Sagacius de Gazata, Muratori, SS. XVIII, col. 10; Chron. Estense,
ib. XV, col. 337; Ann. Mantuani, SS. XIX, p. 29. 8) Vide quae Sal. ipse procul dubio huic loco
in usu Alberti Milioli descripto addidit in Libro de temp. c. 298. add. 299, SS. XXXI, p. 557 sq.
9) In Libro de temp. c. 298. add. hoc loco bene additum est faciendis et, quod ipsum Salimbene
scripsisse reor. 10) Datum a. 1282. Ian. 10, Potthast nr. 21837. Cf. supra f. 382°, p. 412.

F. 421^b. Quod marchio Montis-ferrati totam Lombardiam voluit subingare, sed Lombardi qui erant ex parte ecclesie minime permiserunt.

Et submersus est in fovea civitatis Liviensis et suffocatus cum dextrario suo^{a. 1}.^{1282.}
 Mortuus est etiam tunc ex parte ecclesie comes Tadeus² et Comacius frater Anselmi de Conradinis de Ravenna, et multi alii^a. Ex altera vero parte mortuus est dominus Guido de Accarisiis de Faventia³, et plures alii digni relatu tam de Bononia quam de aliis partibus.

Anno Domini M^oCC^oLXXXII^o, indictione X^a, fuit tanta multitudo erucarum,^{1282.}
 quantam nullus meminit diebus nostris; et destruxerunt omnes arbores pomiferas,
 tam flores quam frondes, et sic apparebant arbores, sicut in media hyeme appa-
 10 re solent, cum prius optime florissent^a. Et postquam in arboribus pomiferas
 non inveniebant, quid comederent, transibant ad cimas sive pullulationes salicum
 et illas similiter corrodebant. Frondibus^b quoque nucum pepercerunt, propter
 earum amaritudinem puto. Processu vero temporis cadebant de arboribus grosse
 15 et impinguate et ibant per vias et campos, et tandem moriebantur^a. Nec fuerunt
 iste eruce ortolanes^c, sed aliud genus erucarum fuit. Et eodem anno fuit magna
 caristia bladi, scilicet trumentum, spelte, melice et fabe, et de omnibus leguminibus
 et rebus^d. Et eodem anno in festo beatorum apostolorum Phylippi et Iacobi^{Maii 1.}
 restitutum fuit offitium ecclesiasticum Parmensibus⁶, quo privati fuerant pluribus.
 20 annis⁶ occasione fratrum Predicatorum, qui conburi fecerant quandam mulierem^{1279.}
 hereticam in civitate Parmensi, que domina Halyna dicebatur^d. Et voluntarie
 exiverunt omnes fratres Predicatores de predicta civitate cum cruce et processione,
 quia quidam stulti irruerant in locum eorum et aliquos vulneraverant^a. Sed gra-
 25 viter fuerunt puniti predicti malefactores a Parmensibus, qui Predicatores offen-
 derant. Et eodem anno et tempore multe paces facte fuerunt in civitate Regii^d.^{1282.}
 Et eodem anno iverunt Parmenses et Cremonenses cum suis societatibus ad de-
 struendum segetes illorum de Suncino⁷, pro eo quod dominus Bosus de Dovaria
 ibi residebat^a et sperabat intrare Cremonam, si potuisset, sed non fuit sibi per-
 missum.

Et eodem anno venit marchio Montis-ferrati⁸ et stetit in episcopatu Lunden-^(Iun. 2.)
 sium cum Mediolanensibus et carrocio suo et cum Papiensibus et carrocio suo^a. Et
 ut breviter dicam et me expediam, cum omnibus civitatibus illis que erant de
 parte sua, scilicet cum Vercellensibus, Novariensibus, Alexandrinis, Cumanis, et cum
 omnibus aliis amicis suis; et dicebat, quod volebat ponere totam Lombardiam in
 30 pace^a. Et non crediderunt ei qui erant ex parte ecclesie, sed omnes uno animo
 contradixerunt et preparaverunt⁹ se ad resistendum ei et ad pugandum contra
 eum^d. Et statim prima fronte egressi sunt Cremonenses cum carrocio suo contra

a) sequitur C atramento nigro scriptum. b) Frondibus c. c) sic c. d) sequitur C minio pictum. e) ppauel c., runt manu recenti additum.

40 1) A. 1282. Maii 1. Cf. Petrus Cantinelli p. 50—52, etc. Eadem fere verba vide iam supra f. 362^c, p. 370. Tebaldellum in intimo fere inferni gurgite inter proditores damnatum se vidisse dicit Dante Alighieri, 'Inferno' XXXII, 122 sq. 2) Noroltus de Montefeltro. 3) Cf. Ann. Caesen., Muratori, SS. XIV, col. 1106. 4) Cf. Ann. Parm. mai. p. 692. 5) Cf. ibid. p. 693; litteras Martini IV. papae datas a. 1282. Apr. 10, 'Registres de Martin IV.' I, p. 49 sq., nr. 180. 6) A. 1279; cf. supra f. 418^c. 419^{c-d}, p. 501. 504. 7) Cf. Ann. Placent. Gib. p. 574; Ann. Veron. de Romano, 'Antiche Cronache Veronesi' I, p. 425; Ann. Parm. mai. p. 693. 8) Qui die Ian. 30. anni 1282. hoc castro potitus erat. 9) Wilhelmus V.

F. 421^c. Quod comes Sancti Bonifacii in isto exercitu capitaneus fuit, cum Parmensium esset potestas.

De honore quem fecerunt Parmensibus in Cremona hi qui ex parte ecclesie erant.

F. 421^d. Quod Siculi insurrexerunt contra Gallicos qui erant de exercitu regis Karoli et multos occiderunt.

De Petro rege Aragonie.

De Manfredo principe et de Palialogo.

1282. eum. Et miserunt Parmensibus dicendo, quod cum suo carroto sine mora venirent et custodirent Cremonam. Et sic fecerunt^a. Et quando sperabatur pugna futura, miserunt Parmenses et Cremonenses, ut venirent omnes amici eorum, scilicet Ferrarienses, Bononienses, Mutinenses, Regini, Brixenses et Placentini. Et optime venerunt^b. Et capitaneus istorum et dux exercitus fuit dominus Lodoycus comes Sancti Bonifacii de Verona, qui tunc temporis Parmensium erat potestas^a. Et timuit marchio supradictus cum eis pugnam committere¹ et insalutato hospite divertit ab eis; et reversi sunt omnes ex utraque parte ad civitates suas sine belli conflictu. Sed cum adhuc^c in Cremona consisterent, mirabilem honorem, omnes qui erant ex parte ecclesie exhibuerunt^d Parmensibus, et super omnes Bononienses, qui sunt nobiles milites, circa carrocium Parmensium fecerunt hastiladium in platea civitatis Cremonae, volentes placere Parmensibus et ostendendo se amicos^b. Nam tunc temporis Parmenses diligebantur a papa Martino quarto, qui aliquando in Parma leges audierat a domno Uberto de Bobio², et habebant gratiam Romane curie et regis Karoli, quia semper parati inveniebantur ad succursum ecclesie impendendum^a. Insuper cardinalem unum habebant in curia, qui erat natione Parmensis sive de villa episcopatus Parme que appellatur Gainacum^{b, 3}. — In hac villa sessiones multas habui ego frater Salimbene^a. — Hic attinebat magistro Alberto de Parma⁴, qui fuit sanctus homo et unus ex VII notariis curie, cuius amore, et quia bona persona erat⁵ et litteratus et honestus homo atque industrius, papa Nicholaus tertius eum fecerat cardinalem⁶, et dicebatur dominus Gerardus Albus^a. Hunc misit papa Martinus quartus in Siciliam ad revocandum Siculos ad precepta ecclesie^{b, 7}. Siquidem Siculi rebelles fuerunt regi Karolo et in civitate Panormitana interfecerunt omnes Gallicos, viros et mulieres, et parvulos alliserunt ad

^a) sequitur C minus pictum. ^b) sequitur C atramento nigro scriptum. ^c) a sillaba huc penna et atramentum mutata. ^d) exhibuerunt (x in loco raso) corr. exhibuerunt c. ^e) Salibi h. l. c. — Sequitur C atramento nigro scriptum.

1) Quia Mediolanenses procedere noluerunt, marchio non pugnam commisisse videtur, ut tradunt Ann. Placent. Gib. p. 574 sq. et Ann. Veron. de Romano p. 425. Cf. etiam Ann. Parm. mai. p. 693 sq.; Sagarus de Gazata col. 10. 2) De quo vide v. Savigny, 'Gesch. d. Röm. Rechts im Mittelalter', ed. 2, V, p. 143 sqq. 3) Cf. infra f. 425^d, 458^{a, d}, 459^a, 484^c. 4) De quo vide supra f. 318^d, p. 261. Cf. de eo Reg. Imp. V, p. 1571. 2151 sq. Sed in registris pontificum post volumina V, 3. 4. Regestorum editis multo plures exstant epistolae Innocentii IV, Alexandri IV, Urbani IV, Clementis IV. pontificum ad eum datae. Is enim in Francia et Anglia de regno Siciliae Carolo comiti Andegavensi vel filio regis Angliae tradendo nullo tempore tractavit. 5) Gerardus scilicet. 6) A. 1278. Mart. 12, ut Libri de temp. add. (i. e. ipse Salimbene), SS. XXXI, p. 549, aut Mart. 19, ut Ann. Veron. de Romano p. 420. tradunt. Tunc factus est card. presbyter tituli Duodecim apostolorum, a. 1281. card. episcopus Sabinensis. 7) A. 1282. Iun. 5. ei legationis officium commisit; Potthast nr. 21912; 'Registres de Martin IV.' p. 101, nr. 270.

F. CCCC22^a. De provincia Romagnole, que multipliciter commendatur. Et quod ecclesia Romana obtinuit eam dono a domno Rodulfo in imperatorem electo.

petram et pregnantes apperuerunt^a. Quidam vero iustitarius Gallicus¹, dum vellet 1282
 exire ad sedandum populum, rogatus fuit a quodam sapiente viro, ne se inmitteret
 in populum, sed fugeret per fenestram et salvaret vitam suam. Et fecit sic vadens
 ad quoddam castrum², ut treretur ibi. Et irerunt post ipsum Panormitani et
 ceperunt castrum et iustitiarium ad plateam civitatis ducentes diviserunt men-
 bratim³. Illi vero de civitate Messana non tantam crudelitatem exercuerunt in
 Gallicos, sed nudaverunt eos armis et bonis suis et remiserunt ad Karolum domi-
 num suum⁴, qui diebus illis retro cesserat timens, ne Neapolim perderet, et quia
 Petrus rex Aragonie ex parte illa Siciliam invaserat⁵, qui adiutores habebat regem
 Castelle⁶ et Palialogum⁷. Habuerat autem Petrus rex Aragonie filiam⁸ Manfredi
 principis in uxorem^a. Fuerat autem Manfredus princeps filius condam imperatoris
 Friderici^c secundi, quem Manfredum Karolus interfecerat. Erat autem Palia-
 logus quidam, qui in Constantinopolitana urbe dominium super Grecos tenebat,
 qui etiam interfecerat filium Vattacii precedentis Grecorum domini^a, ut loco sui
 super Grecos dominaretur; et timebat, ne rex Karulus Constantinopolim vellet in-
 vaderi cum papa Martino quarto^a. Papa vero Martinus prius volebat se expedire
 de Furlivio, que totam Romagnolam occupatam tenebat. Erat autem Romagnola
 quaedam parva provincia, sed bona et fertilis ac populosa, inter marchiam
 Anconitanam et Bononiam civitatem. Hanc ecclesia Romana⁹ dono obtinuit a
 domno Rodulfo, qui tempore domni Gregorii pape decimi ad imperium fuit electus^a.
 Semper enim Romani pontifices de re publica aliquid volunt emungere, cum impera-
 tores ad imperium assumuntur^a. Ipsi vero convenienter negare non possunt. Nota
 quod postulat ab eis, tum propter curialitatem et liberalitatem, quam in prin-
 cipio imperii sui maxime erga ecclesiam volunt ostendere, tum etiam quia credunt
 se dono habere quicquid de imperio dabitur eis, tum etiam quia erubescunt se
 acetum ostendere, ante quam in cucurbita sint, tum etiam ne omnino patiantur
 repulsam. Nam domnus Rodulfus electus ad imperium in Alamania in pace
 moratur, et ecclesia de sua coronatione parum curare videtur. Igitur propter
 predictas causas missus fuit cardinalis supradictus¹⁰ a domno papa ad Siculos^a. Cui
 responderunt, quod mandatis ecclesie libenter obedire volebant, sed superfluum
 dominium Gallicorum penitus recusabant^d. Hac ergo causa ibant Gallici navali

a) sequitur C atramento nigro scriptum. b) sequitur C minio pictum. c) fride in loco raso.
 d) sequitur C minio scriptum.

1) Iohannes de S. Remigio. Cf. Barthol. de Neocastro, *Muatori*, SS. XIII, col. 1028 sq.; Saba Ma'aspina VIII, 6; O. Cartellieri, 'Peter von Aragon und die sizilianische Vesper' (Heidelberg 1904) p. 141. 2) Bicarum. 3) Cum praesidio castri Messanensis pacti sunt Messanenses die Apr. 29, ut Gallici Aquas-mortuas Provinciae, non in regnum ad Karolum regem proficiscerentur; Barth. de Neocastro c. 26. 27, l. l. col. 1038. Sal. has res non bene compertas habuit. 4) Demum Aug. 31, a. 1282. Petrus ad Siciliam insulam appulit. Karolus die Jul. 25. ad Messanam advenit, die Sept. 23. obsidionem civitatis Messanae solvit. 5) Alfonso X. 6) Michael VIII. 7) Constantiam. 8) Michael VIII. Iohannem IV. Lascarium, filium Theodori II. Lascaris, nepotem Iohannis III. Vattacii, deposuit et excaecavit a. 1261. 9) Nicolaus III. papa a. 1278; Reg. Imp. VI, nr. 977. 999—1001. 1062—1064. 10) Gerardus Albus.

F. 422^b. Quod exercitus Gallicorum ibat in succursum regis Karuli in Siciliam contra Petrum Aragónum.

Quod Palialógus fecit ex Grecis cardinales et papam.

Quod Perusini contra voluntatem pape iverunt ad destruendum Fulignum.

1282. exercitu et terrestri in maxima multitudiue, ut succursum regi Karulo exhiberent. 5
Quid futurum sit, illi videre poterunt qui supererint¹. Et eodem anno habi-
tavit papa Martinus in Urbe veteri, postea venit ad habitandum ad Montem-
flascenem. Item eodem anno coram papa et cardinalibus in consistorio lecte
fuerunt littere, quod Palialógus in Constantinopolitana urbe ex Grecis papam
fecerat et cardinales. 10

Item eodem anno Perusini preparaverunt se, ut irent ad devastandum Ful-
ignum. Et misit papa dicendo, quod nullo modo irent, alioquin excommunicaret
eos. Erat enim Fulignum ex orto sancti Petri. Et non dimiserunt Perusini propter
hoc, quin irent. Iverunt igitur et destruxerunt totum episcopatum illius civitatis
usque ad foveas². Excommunicati ergo fuerunt³. Sed indignati ex hoc fecerunt 15
papam et cardinales de paleis et traxerunt eos per totam civitatem opprobriose, et
traxerunt eos ad quendam montem, et in cacumine illius montis combusserunt
papam indutum de rubeo et cardinales combusserunt similiter, dicendo: 'Iste est
talis cardinalis, et iste est talis'. Et nota, quia Perusini credebant se bene
facere pugnando contra Fulignates et destruendo eos, quia precedenti tempore, 20

1246. cum inutuo pugnassent Perusini et Fulignates³, tanta cede debachati sunt illi de
Fuligno in Perusinos, et tantam confusionem in illo conflictu Deus contulit Per-
usinis, ut una mulier vetula de Fuligno X Perusinos cum una canna, id est cum
baculo arundineo, minaret ad carcerem. Idem faciebant alie mulieres; nec habebant
Perusini ardatiam resistendi, quia in eis implebatur quod Dominus fuerat 25
comminatus Levit. XXVI: *Ponam faciem meam contra vos, et corruetis coram hostibus
vestris et subiciemini his qui oderunt vos. Fugietisque nemo persequente.* Et infra
eodem capitulo: *Nemo vestrum inimicis audebit resistere.* Quare? Audi quare. Quia

a) sequitur C atramento nigro scriptum. b) fugietis Vulg.

1) Spectat igitur Sal. hoc loco iam ad res a. 1284. gestas, nam haec fere mense Aug. 30
a. 1284. scripsit; cf. supra f. 382°, p. 412, infra f. 429^a. 2) Cf. Bonaventura Benvenuto,
Muratori, *Antiq. Italiae (Mediolani 1741) IV, col. 140; Cont. Rom., SS. XXII, p. 478;*
Tolomei Ann. Lucenses ad. a. 1281: Perusini fecerunt exercitum contra Fulignates contra
mandatum ecclesie; quos papa Martinus graviter excommunicavit, sed post destructionem
murorum civitatis Fulignatis Perusini redierunt ad mandata ecclesie et redemerunt se
pecunia. Istum autem exercitum fecerunt, quia volebant vindicare suam iniuriam, eo
quod ab eis fuerant turpiter devicti cum adiutorio imperialis partis in anno Domini
MCCXLVIII. Qui locus deest in editione parata a C. Minutoli ('Documenti di storia Italiana'
VI): Ann. Urbev., SS. XIX, p. 271. 3) Refertur videtur de clade Perusinorum a. 1246.
Mart. 31. a parte imperiali accepta; cf. litteras Friderici II. imp. datas a. 1246. Apr. 15, 40
Reg. Imp. V, nr. 3551; Bonif. Veron. Eulisteia I. V, 'Archivio stor. Italiano' XVI, 1, p. 25 sqq.;
Chron. reg. Colon. Cont. V, SS. R. G. p. 288; Ann. Perusini, ib. p. 55: 1245. (pro 1246):
I Perugini furono sconfitti nel piano di Foligno dallé genti di Federigo imperatore. Cf.
litteras Innocentii IV. papae datas a. 1251. Febr. 13, Berger, 'Les Registres' II, p. 183, nr. 5041;
sed de bello a. 1249, quem annum indicat Tol. Luc., vide Reg. Imp. V, nr. 13734b. c.

F. 422^a. Quod castrum Sulcini Cremonensibus proditorie datum fuit, et in fine Maii maximus calor fuit.

Quod non fuit isto anno frumenti fertilitas.

F. 422^a. De nobili curia que hoc anno facta est Parme.

Et eodem anno curia marchionis Hestensis Ferarie facta fuit.

Et dominus Petrus comes Arthesius, frater regis Francie, ibat, ut regi Karolo^a daret succursum.

dicitur Deutero. XXVIII¹: *Dabit enim tibi Dominus ibi cor pavidum et deficientes oculos et animam merore consumptam*^b. Item supra eodem capitulo: *Tradat te Dominus corruentem ante hostes tuos. Per viam unam egredieris contra eos et per VII fugias et dispergaris per omnia regna terrarum*^c.

Item millesimo supraposito circa festum sancti Martini¹ quidam homo de Sulcino, qui vocatur Rubeus de Infunditis², fecit proditionem de terra de Sulcino, quam proditorie dedit Cremonensibus qui sunt modo in civitate Cremone et qui sunt de parte ecclesie. Et de dicta proditione castri Sulcini ipsi dederunt dicto Rubeo quadringentas libras imperialium³. Item eodem anno in fine Maii tantus extitit calor III° diebus vel V, quod, si fuisset in Iulio, superfluum videretur. Et dixerunt agricole, quod nocivus valde fuit frumento. Nam, ut dicitur in libro Job XXXVII⁴: *frumentum desiderat nubes*, id est requirit, maxime quando florescit vel granescit. Et non fuit isto anno plenitudo annue messis quantum ad frumentum, sed quantum ad eas segetes, quas agricole minuta appellant, maxima fertilitas fuit, scilicet de panico, de milio, de milica, de faxiolis et de rapis. Vinum abundanter fuit, sed in multis locis tempestas vineas devastavit. Item eodem anno, tempore estivo facta et audita sunt horribilia et terribilia tonitrua, ut quasi visibilia et palpabilia viderentur, ita ut multi timidi caderent in hora vespertina, et sequenti nocte audita fuerunt similiter.

Item millesimo supraposito celebratum est generale capitulum ordinis fratrum Minorum in Alamannia in civitate Argentina sub generali ministro fratre Bonagrati⁴. Et eodem millesimo et anno dominus Lodoycus comes Sancti Bonifacii de Verona fuit potestas Reginorum, scilicet a Kalendis Iulii usque ad Kalendas Ian. Et in festo assumptionis beate Marie virginis in civitate Parmensi fuit facta nobilissima curia, que duravit quasi per mensem, et facti sunt ibi duo milites de casali illorum de Rubeis, scilicet dominus Guilielminus et dominus Ugolinus, duo germani fratres, filii condam domni Jacobi domni Bernardi Rolandi Rubei⁵.

Item eodem anno in festo beati Michaelis et beati Francisci in civitate Ferariensi facta est alia nobilissima curia, quia Aço filius marchionis Hestensis⁶ factus

a) Karo corr. Karolo c. b) sequitur C atramento nigro scriptum. c) XXXVII. in spatio vacuo relicto post a Sal. suppl. d) penna mutata.

1) Ipso die s. Martini hoc factum esse referunt Ann. Placent. Gib. p. 575; cf. Ann. Parm. mai. p. 694. 2) de Fondulis dicitur in Ann. Placent. Gib. Huius enim cognominis gens fuit Suzzini. 3) Mille libras imperialium a Cremonensibus datas esse pro recuperatione Suzzini castri traditur in tabulis a. 1282. Nov. 20. 21. 22. 30, J. Astegiano, Codex diplom. Cyrenonae I, p. 365 sq., nr. 978—980. 4) Cf. Chronica XXIV generalium, Analecta Francisc. III, p. 374; Ann. Colmar. mai., SS. XVII, p. 209, et ibid. n. 10; supra f. 336^a. 341^a, p. 303. 314, infra f. 426^a, p. 520. 5) Cf. Ann. Parm. mai. p. 694. 6) Opi-
zonis II.

F. CCCC23^a, De pace illorum de Struffis^a cum Ursis et Salustris.
De propheta Parmensium, qui appellatur Asdenti.

1282. est miles et duxit uxorem filiam¹ domni Gentilis filii domni Bertholdi² de Ursinis
et fratris condam pape Nicholai tertii, de civitate Romana³. Item eodem
anno et tempore, anno secundo pontificatus Martini pape, venit dominus Petrus⁴,
frater regis Francie⁵, comes Arthesius⁶, cum maxima multitudine Gallicorum
et ibat in subsidium Karoli regis Sicilie, patru sui⁶, contra Petrum regem
Oct. 21. Aragonie⁶. Et in festo sancti Hylarionis abbatis⁷ fecit in civitate Regina tres
milites duos de Foliano⁸, scilicet dominum Bertholinum et dominum Symonem, et
*f. cccc23^a. Rondanellam de Taculis⁹. Et statim recessit eadem die, quia festina¹⁰ bat ad suc-
cursum domni Karoli, sed prius volebat videre papam Martinum.

Oct. 25. Item sequenti die dominico, id est VIII° Kal. Novembris, facta est pax
illorum de Struffis^a cum Ursis et Salustris in loco fratrum Minorum de Regio. Et
Fr. 118, 12. fuerunt ibi multi homines et mulieres, *iuvenes et virgines, senes cum iunioribus*.¹⁵

Item his diebus erat in civitate Parmensi quidam pauper homo operans de
Job 2, 3. opere cordonico — Faciebat enim subtellares —, purus et simplex ac *timens Deum*
et curialis, id est urbanitatem habens, et illitteratus, sed illuminatum valde intel-
Nota lectum habebat, in tantum ut intelligeret scripturas illorum qui de futuris
predixerunt, scilicet abbatis Ioachim, Merlini, Methodii et Sibille, Ysaie, Ieremie,²⁰
Osée, Danielis et Apocalipsis necnon et Michaelis Scoti, qui fuit astrologus Fride-
rici secundi imperatoris condam⁸⁻⁸. Et multa audivi ab eo, que postea evenerunt,
videlicet quod papa Nicholaus tertius in mense Augusti mori debebat, et quod
4. Reg. 1, 10. papa Martinus erat futurus. Et multa alia, que expectamus videre, *si fuerit vita*
comes. Nam

*ratio preteriti scire futura facit*²⁵. Versus.

Iste homo preter proprium nomen, quod est magister Benevenutus⁹, communiter
appellatur Asdenti, id est absque dentibus, per contrarium, quia magnos habet
dentes et inordinatos et loquelam impeditam, tamen bene intelligit et bene intelli-
gitur¹⁰. In capite pontis moratur in Parma iuxta foveam civitatis et iuxta puteum,³⁰
per stratam que vadit ad Burgum Sancti Donini.

a) sic h. l. c. b) sequitur 7 (et) expunctum, quod *Alb. Mll. c. 301, p. 560, retinuit.* c) se-
quitur *et atramento nigro scriptum.* d) folio corr. foliano c. e) Benevenutus c.

1) Iohannam. 2) Mathei Rubei potius. 3) Cf. *Chron. Estense, Muratori, SS. XV, col. 338; Matth. de Griffonibus p. 24. falso ad a. 1283.* 4) Comes Alencionensis, Perticensis, Blesensis.³⁵
5) Robertus II. Sed Sal. hoc loco ut et infra f. 424^a, p. 515, l. 7. Petrum falso comitem Ar-
tesium appellavit, ut ex inscriptione columnae patet, cum et infra scripserit ibat, fecit, recessit.
Nec punctum posuit Sal. post Francie in codice, ut appareat cum Petrum et comitem Artesium
pro eodem viro habuisse. 6) Karolus quidem utriusque comitis patruus erat, quorum patres
Ludovicus IX. rex et Robertus I. comes Artesius fratres Karoli erant. 7) Praecedente die⁴⁰
procul dubio Petrus et Robertus comites Parmae fuerunt. Cf. *Ann. Parm. mai. p. 695.*
8) Cf. vaticinium ei addictum supra f. 359^{b-d}, p. 361 sq. 9) Hic versus est Gualteri
Anglici inter *Romuleas fabulas* 49, v. 12, Herrieur, *Les fabulistes Latins* II, p. 410, ubi
Praeteriti-ratio; inter alios legitur in *cod. Valentianensi* nr. 178, olim S. Amandi, saec. XII,
Mangeart, *Catal. des mss. de Valenciennes* p. 166. 10) Cf. supra f. 400^a, p. 457, infra⁴⁵
f. 430^b. 431^a. De hoc etiam dixit Dante, *Inferno* XX, 118—120.

F. 423^b. De obsidione Meldule per papam Martinum. Et de magnis expensis quas fecit pro Romagnola habenda. Et de bello ordinato inter Karolum et Petrum Aragónum.

F. 423^c. De domno Ricardo, patre comitis Sancti Bonifacii.

De uxore eius, que Thethonica fuit, et de filiis eius.

De causa discordie inter comitem et marchionem He[stensem]^a.

Item supradicto anno Domini, scilicet M^oCCLXXXII^o, papa Martinus quartus ^{1283.} misit exercitum in Romagnolan, in quo fuerunt Gallici, Lombardi et Tusci^b, et Romagnoli, et fecit obsideri Meldulam pluribus mensibus, et non potuit capi, sed ^(Aug. — Nov.) mortui sunt hinc inde homines multi¹. Et expendit ibi papa Martinus multa milia florentinorum aureorum². Est autem Meldula quoddam castrum distans a Furlivio per V miliaria versus montes. Item supradicto millesimo ordinatum fuit bellum inter regem Karolum et Petrum regem Aragónie, quod debebat fieri in Burdegali civitate, sicut infra suo loco dicemus³.

Anno^d Domini M^oCC^oLXXXIII^o domnus^e Lodoyeus comes Sancti Bonifacii ^{1283.} de Verona egressus de potestaria Reginorum habitavit in eadem civitate iuxta ecclesiam sancti Iacobi et locum fratrum Minorum in domo domni Bernardi de Gyppo^c. Et eodem anno M^oCCLXXXIII^o venit ad eum de Lendenaria in civitatem Reginam filia sua domina Mabilia, pulcherrima virgo, et fuit desponsata in eadem domo domni Bernardi de Gyppo, ubi habitabat dictus comes, et eadem die, qua venit ad patrem, a domno Savino de Turre de Mediolano, ditissimo et potentissimo valde. Et statim post desponsationem audivit missam de beata virgine in loco fratrum Minorum^c. Et fuerunt ibi preter Reginos de Mutina et de Parma milites multi et flos dominarum de Regio. Et statim iverunt ad comedendum ^{1283.} audita missa. Erat enim preparatio ciborum⁴ facta non modica in domo predicta ^{1283.} et in loco sancti Iacobi^f. Hec facta sunt in supradicto millesimo et anno in sexta feria ante dominicam septuagesime^g, id est XII^a die intrante Februario; et ^{Febr. 12.} in sequenti die sabbati summo mane arripuerunt^h iter et iverunt Parmam. Et ibi ^{Febr. 13.} habitat sponsus cum sponsa iuxta baptisterium. Item supradictus comes filius ^{1283.} fuit domni Ricardi, qui fuit sapiens homo et strenuus miles et probus valde in armis et doctus ad bellum. Et quando Parma rebellavit imperatori Friderico secundo anno Domini M^oCC^oXLVII^o, primus fuit, qui Parmensibus dedit succursum; ^{1247.} qui veniens per terram Guastalle cum multis armatis ingressus est Parmensium civitatem. Et cetera ut supra posuimus⁵. Item supradictus comes Lodoyeus ^{1283.} uxorem habuit Theotonicam, de qua genuit filiam supradictam et tres filios, qui sunt pulcherrimi pueri et curiales et docti, quarum primogenitus appellatur Vinciguerra.

Item eodem millesimo, et anno in octava pasche, que octava fuit in festo ^{1283.} sancti Marchi^h evangeliste, comes supra dictus in sero festi sancti Marchi^h laborabat in extremis, et in morte sua et in testamento suo omnes filios suos ^{Apr. 25.}

a) he. e. b) sic c. c) sequitur C atramento nigro scriptum. d) Anno dni M^oCC^oLXXXIII^o in loco raso. e) penna mutata. f) sequitur C minio pictum. g) .LXX. c. h) sic h. l. c.

1) Cf. Ann. Placent. Gib. p. 575; Petrus Cantinelli p. 52; Ann. Parm. mai. p. 695; Ann. Casen., Muratori, SS. XIV, col. 1106. 2) Cf. supra f. 392^d, p. 438. 3) F. 425^a, p. 517. et f. 427^b—428^b, p. 523—525. 4) Cf. 4. Reg. 6, 23: Appositaque est eis ciborum magna preparatio. 5) F. 291^a, p. 194.

F. 423^d. De morte comitis et sepultura in loco fratrum Minorum de Regio. Item de ornatu corporis eius et pulchro mausoléo.
 F. CCCC24^a. De epythaphio^a super sepulcrum comitis.
 De sanctitate comitis et honestate.
 De reverentia quam frater regis Francie comiti demonstravit et aliis sanctis viris.

1283. commisit et commendavit in manu domni Opiconis marchionis Hestensis, et ipse curialiter susceperit eos et tractavit ut filios, cum prius marchio comitem non diligeret. Fuit autem causa discordie inter eos civitas Mantuana, quia quilibet eorum voluit habere dominium civitatis illius, et quilibet perdidit, et dominus

^{7. 423^a} Pinamons habuit illud^b. Et restituit predictus marchio filios dicti comitis in omnes possessiones, quas tenebat dicti comitis in terra de Lendenaria. Et sequenti nocte post festum sancti Marci^c mortuus est. presentibus fratribus Minoribus, cum quibus confessus fuerat. Et optime ordinavit de anima sua, et cives Regini optime et nobiliter^e de corpore suo. Nam fecerunt ei expensas funereas

^{Apr. 25/26.} magna² tamquam homini nobili, et qui fuerat eorum potestas, et qui erat extra possessiones suas occasione ecclesiastice partis^d. Et in suis exequiis fuerunt omnes religiosi de Regio et multe religiose necnon et tota civitas Regina cum multis forensibus. Et nobiliores de Regio fuerunt corporis portitores feretrum deportando. Et in loco fratrum Minorum fuit sepultus^b. Et indutum erat dictum corpus eius de scarleto cum pulchra^a pelle varia et cum pulchro^a pallio, et ita ornatè positum fuit corpus eius sequenti die Lune post festum sancti Marci^a in pulcherrimo mausoléo^e, quod commune Reginum fieri fecerat ad communis expensas. Et habuit ense præinctum et in pedibus calcæria deaurata et ad cingulum de serico magnam bursam et in manibus cyrotecæ et in capite pulcherriam capellinam de variis et scarleto et clamidem de scarleto cum variis pellibus adornatam^b. Et dictus comes reliquit^f dextrarium et arma sua predicto loco fratrum Minorum^b. Et^g super sepulcrum suum tale habet epythaphium:

^{7. CCCC24^a} *Cum tua maiestas, Lodyce, que^b clara potestas,* Versus.

Urbis Verone comes inclite, sub regione

Hæc fuit inclusa, Libiline morsibus usa,

^{Apr. 25.} *Aprilis quina restabat lux peregrina,*

Ast octogeni tres anni mille ducenti^b.

Item iste comes honestus homo fuit et sanctus. Nam tantam honestatem habebat, quod eundo per civitatem nunquam super aliquam mulierem oculos elevabat, ita ut etiam mulieres et pulcherrime domine mirarentur. Implebat enim scripturam

^{7. 8.} que dicit Eccli. IX: *Noli circumspicere¹ in vicis civitatis nec oberraveris in plateis illius. Averte faciem tuam a muliere compta^k et non¹ circumspicias^m speciem illiusⁿ.*

^{Ps. 118, 37.} Et iterum: *Averte oculos meos, ne videant vanitatem^o.* Item Iob XXXI: *Pepigi fedus cum oculis meis, ne cogitarem quidem de virgine.* Item cum comes Arthesius

a) sic h. l. c. b) sequitur ¶ misio pietum. c) curarunt male additum est in ed. Parm.
 d) sequitur ¶ atramento nigro scriptum. e) sic (non mauscolo, ut plerumque sæc. XIII. scribatur) c.
 f) sic c. g) penna mutata. h) sic q3 (que) c. i) cspicere c. k) opta c. l) ne Vulg.
 m) cspicias c. n) alienam Vulg. o) uai. in fine versus c.

1) Die Apr. 26. eum obisse dicit Sagacius de Gazata col. 11, die Apr. 25. Chron. Patav., 46 Muratori, Antiq. Ital. IV, col. 1150. Cf. etiam Ann. Veron. de Romano p. 426. 2) Sagacius de Gazata l. l.: et constitit impensa libras C quinquaginta resanorum.

- F. 424^b. Quod in anniversali comitis pulerum pallium misit uxor.
De mortalitate boum que fuit hoc anno.
Quod sequenti anno fuit hominum mortalitas subsecuta^a.
De potestate remisso et de potestate auctero.
- 6 F. 424^a. Quod hoc anno stella clarissima circum primitivę lune videbatur ingressa.
Quod civitas Liviensis rediit ad precepta ecclesie.

domnus Petrus¹, frater regis Francie, transiret per Regium et audivisset de eo,¹²⁸²
quod sanctus homo esset et quod nomine patris sui vocaretur, scilicet Lódoycus^{Oct. 21},
et quod occasione ecclesiastice partis extra possessiones suas esset, voluit ipsum
10 videre, et amplexatus et osculatus est eum^b. Nam ipse domnus Petrus, frater
regis Francie, omnes sanctos homines, de quibus audiebat, videre volebat. Unde
et pro fratre Iohanne de Carpineto ex ordine Minorum misit, ut ipsum videret.
Hic intraverat ordinem ante magnum terremotum, qui fuerat M^oCC^oXXII^o⁸. Item
15 in anniversali istius comitis misit uxor sua pulchrum pallium sive xamitum vel
purpuram pro altari Regium ad locum fratrum Minorum, ubi vir suus erat sepultus.
Cuius anima per misericordiam Dei requiescat in pace! Amen.

Item supraposito anno Domini M^oCC^oLXXX^oIII^o fuit maxima boum mortalitas¹²⁸³,
per totam Lombardiam, Romagnolam et Ytaliam⁴, et sequenti anno subsecuta est¹²⁸⁴
mortalitas hominum^b. Nam apud Salinum in Burgundia in quodam loco fratrum
20 Minorum habitabant XXII fratres, quos ibi vivos invenit quidam frater Gallicus,
qui habitabat in Grecia et ibat Parisius^b; eodem anno, cum reverteretur, invenit
XI ex illis mortuos, id est medietatem numeri supradicti. Audiui ab ore ipsius
hec eadem apud Regium^c. In aliis vero partibus mundi eodem anno mortui sunt
similiter multi^b. Et breviter ista est regula generalis, ut quotienscumque fuerit
25 mortalitas boum^d, statim sequenti anno mortalitas hominum subsequatur⁵.

Item⁶ supra dicto anno Domini M^oCC^oLXXX^oIII^o domnus Bernardus Lan-¹²⁸³
fredus de civitate Luce fuit potestas Reginorum a Kalendis Iulii et stetit per sex
menses usque ad Kalendas Ianuarii^b. Cuius tempore, quia nimis fuit remissus,
multa homicidia et mala facta fuerunt in civitate Regii et in districtu, ita quod
30 quandam domum cum scala intraverunt in civitate Regina et interfecerunt hominem
in lecto suo inimici eius⁷. Item iste potestas propter negligentiam suam, quia
male tenuit iustitiam, fuit de numero illorum, de quibus dicit Dominus per
Isaiam III°: *Dabo pueros principes eorum, et effeminati dominabuntur eis*. Et iterum
Eccle. X^o: *Ve tibi terra, cuius rex puer est*. Ad litteram iste non erat puer etate,
35 sed negligentia, non tenendo iustitiam. Sequenti vero anno successit sibi¹²⁸⁴
domnus Barnabos de Palastrellis de Placentia⁷, qui nemini pepercit et destruxit
multos malefactores et robatores suo tempore. Multos occidit et occidi fecit in
suo regimine. Et ideo, quia bene tenebat iustitiam, dixerunt Regini, quod esset
40 civitatis eorum destructor⁸. Sed plus fuit destructor precedens, qui nimis fuit

40 a) a absisium. b) sequitur C atramento nigro scriptum. c) sequitur C minio pictum.
d) boum in marg. a Sal. suppl. e) non versus necus hoc loco coeptus in c., sed tantum C minio
scriptum precedit.

1) Cf. supra p. 512; n. 4. 5. 2) Ergo de Petro comite Alencionensi Sal. hoc loco dicit.
3) Cf. supra f. 221°, p. 34. 4) Cf. Riccobaldi Ferrar. Pomerium, Muratori, SS. IX,
45 col. 142. 5) Eadem verba infra f. 453°, 457°. 6) Eadem habet Alb. Milholi, Liber de
temp. c. 303, p. 562. 7) Cf. ibid. c. 304, p. 564. 8) Sagacius de Gazata col. 11: malus
homo fuit, seminator discordie in populo Rhegiensi et Mutinensi.

f. 421^d. Quod civitas Liviensis a Bononiensibus totam Romagnolam francasset, nisi ecclesia Romana impedimento fuisset, que se intromisit.

1283. negligens et remissus, usque adeo, quod multe guerre inchoate sunt in civitate Regina, que usque hodie¹ durant et sunt causa destructionis civitatis Regine^a, nisi Deus aliter faciat. Quapropter faciendum est quod Augustinus docet²: *Sive Augustinus*, plectendo sive ignoscendo, hoc solum bene agitur, ut vita hominum corrigitur. Veruntamen^b primum de Luca, qui fuerat remissus, assumpserunt Parmenses, ut esset eorum capitaneus³. Secundum vero de Placentia, qui fuerat austerus et rigidus, assumpserunt Mutinenses⁴, et sub eo destructa est Mutina, ut infra dicetur anno Domini M^oCC^oLXXX^oIII^o.

1283. Item^c anno Domini M^oCC^oLXXX^oIII^o aureus numerus et indictio conecrabant in XI° numero. et secunda die Aprilis, cum luna esset prima, stella clarissima, que dicitur Venus, circulum primitive lune videbatur ingressa^d. Et de nocte post matutinum alia clarissima stella, que dicitur Iupiter, videbatur versus meridianam partem Scorpionis superiorem branchiam occupare.

(Maii 28). Item^e eodem millesimo civitas Liviensis rediit ad precepta ecclesie, que multis annis rebellaverat; et annuatim papa Martinus quartus mittebat magnum exercitum contra eam Gallicorum et aliarum diversarum gentium; et destruebant vineas et segetes et arbores pomiferas necnon et oliveta, ficulneas^e, amigdalas, pulera malogranata, domos^f et animalia, vegetes et dolia, cuncta in agris nata. Hec civitas

7. 421. totam francasset Romagnolam a Bononiensibus, qui occupaverant^g eam, nisi ecclesia se intrömisset, que insurrexit contra eam^h. Fuit autem causa, quare ecclesia se intromisit, quia scilicet petiit Romagnolam donari sibi a domno Rodulfo in imperatorem electo, et concessit ecclesieⁱ, ut eam haberet; et expendit^j multa milia florentinorum aureorum in diversis annis, immo multos somarios denariorum aureorum^k. Proposuerat enim papa Martinus obstinato animo non quiescere, quousque eam violenter haberet, si obedienter non posset^l; et ita factum est, quia, sicut dicitur solet, *labor improbus omnia vincit*³. Cümque civitas illa ad precepta

(Iulii) venisset ecclesie, fuerunt fovee¹ civitatis replete et porte dirutte^k, et domus et palatia sunt destructa et precipua edificia dissipata. Homines vero civitatis illius³⁰ qui erant principales et precipui exiverunt de civitate et iverunt ad diversa latibula¹⁰, ut darent locum ire^d. Comes vero Guido de Montefeltro, qui fuerat capi-

Rom. 12, 19.

a) reg. c. - b) penna mutata. c) non versus nœvus hoc loco coeptus, sed præcedit tantum C minio pictum. d) sequitur C atamento nigro scriptum. e) Ficulneas cum littera maiuscula F c. f) Domos cum littera maiuscula D c. g) sic (occupaverant) c. h) sequitur C minio scriptum. i) fovee corr. fouce c. k) sic (dirut te) c.

1) Haec scripsit Sal. paulo ante diem Sept. 14. anni 1284. Cf. infra f. 429^a.
2) Epist. CLIII, § 19, Opera ed. Maur. (Venetiis 1732) II, col. 531. Haec iam supra f. 269^b, p. 144. allata sunt. 3) A. 1284. Febr. 1 — Iul. 31; Ann. Parm. mai. p. 696.
4) Barnabos fuit eorum potestas a. 1284. Iul. 1 — Sept. 29; Bonif. Morani Cron. p. 80; cf. infra f. 429^b. 5) Cf. supra f. 422^a, p. 509, n. 9. 6) Scil. Martinus IV. papa vel ecclesia Romana. 7) Cf. supra f. 392^d, p. 438. 8) Eadem fere supra f. 362^a, p. 369.
9) Hieron. praef. in Daniëlem hunc versus Vergiliü Georg. I, 145 sq. laudat, ubi Sal. eum legit, qui alibi Vergiliü versus non attulit. 10) Cf. Ann. Parm. mai. p. 695 sq.; Ann. Placent. Gilb. p. 576; Ann. Veron. de Romano p. 426; Ann. Caesen., Muratori, SS. XIV, 46 col. 1106; Cron. misc. Bonon., ib. XVIII, col. 293, falso ad a. 1284; Riccobaldi Ferrar. Pomerium, ib. IX, col. 142; Franc. Pipinus, ib. col. 726; Matth. de Griffonibus p. 24.

F. CCCC25^a. De comite Guidone de Montefeltro, qui humiliter obedivit ecclesie et ordinis fratrum Minorum intimus fuit amicus.

F. 425^b. Quod rex Karulus de Neapoli ivit Burdegalas, credens committere bellum cum Petro rege Aragonie.

De obitu Regini episcopi domni Guilielmi de Foliano.

taneus et dux illorum Liviensium et partis imperii, cum ecclesia concordavit, et 1283. stetit in confinibus apud Clugiam tempore aliquanto, postmodum missus fuit in Lombardiam et habitavit in civitate Astensi cum magno honore¹, quia diligebatur ab omnibus² propter precedentem probitatem et crebras victorias, quas habuerat, et quia modo sapienter et humiliter obediebat ecclesie. Insuper erat homo nobilis et sensatus et discretus et morigeratus, liberalis et curialis et largus, strenuus miles et probus in armis et doctus ad bellum³. Ordinem fratrum Minorum diligebat, non solum quia aliquos propinquos habebat in eo, verum etiam quia beatus Franciscus eum de multis periculis liberaverat et de compedibus et carcere domini Malateste⁴. Et tamen a quibusdam stultis ex ordine fratrum Minorum pluries graviter fuit offensus⁵. Hic in civitate Astensi habuit decentem societatem atque familiam, eo quod nulli sibi manum adiutricem porrigere non cessabant. Facta sunt autem hec supradicta ab eo tempore, quo solent reges ad bella procedere, usque ad festum beati Iohannis Baptiste⁶. Et erat ibi legatus domni pape domnus Bernardus Provincialis, Romane curie cardinalis⁷.

Item^b eodem millesimo rex Karulus de Neapoli ivit Burdegalas, credens committere bellum cum Petro rege Aragonie et cum centum ex utraque parte militibus, sicut ambo reges iuramento firmaverant. Sed predictum prelium minime factum fuit, quia rex Aragonie vitavit illud⁸. Debebat autem fieri bellum predictum occasione Sicilie, quam intraverat Petrus rex Aragonie, et occupaverat eam cum exercitu suo⁹. Siquidem papa Nicholaus III. dederat eam sibi in odium regis Karuli cum consensu aliquorum cardinalium⁹, qui tunc erant in curia, et ipse Petrus rex Aragonie ex alia parte credebatur se aliquid in ea iuris habere, quia Manfredi principis gener fuerat⁸. Karulus vero frater regis Francie habuerat eam prius datam sibi ab Urbano papa quarto, eo quod contra Manfredum filium Friderici imperatoris depositi ecclesie dedisset¹⁰ succursum.

Item supradicto millesimo obiit domnus Guilielmus de Foliano Reginus episcopus, et male ordinavit facta anime sue. Avarus enim homo fuit, illitteratus et

a) sequitur ☩ atramento nigro scriptum. b) hoc loco non versus novus-coeptus in c., sed tantum precedit ☩ initio pictum.

1) Eadem fere supra f. 362^b, p. 369. Cf. Guill. Ventura c. 23, Hist. patriae Mon., SS. III, col. 731: Guidonem comitem Montisfeltri vidi confinatam in Ast a summo pontifice. 2) Guill. Ventura l. l. col. 732: Astenses valde diligebant eum Guidonem. 3) Guill. Ventura l. l. col. 731: Verum est, quod predictus Guido sapientissimus fuit, fortis, largus et callidissimus in bellando. 4) Captus est a Malatesta a. 1271. Ion. 20; Ann. Placent. Gib. p. 552. 5) Postea a. 1296. Nov. 17. ipse Guido frater Minor factus est; Ann. Caesen., Muratori, SS. XIV, col. 1114; Guill. Ventura l. l. 6) Demum mense Iulio muri et domus Faventiae destructi sunt. 7) Portuensis episcopus. Cf. supra f. 362^b, p. 369. et f. 392^b, p. 436 sq. 8) Cf. supra f. 423^b, p. 513, infra f. 427^b—428^b. 9) Eadem fere dicit Gior. Villani VII, 54. 70. 71; cf. F. Savio in 'Archivio stor. Siciliano. Nuova serie' XXVII, p. 358—429; O. Cartellieri, 'Peter v. Aragon und die sizilianische Vesper' p. 56—59. 10) Potius ut daret. Cf. supra f. 405^a, p. 469.

F. 425^c: Quod hoc anno illi de villa Bibiani fecerunt unum burgum.
Et fratres Minores de Parma fecerunt pulchrum refectorium. Et Parmenses fecerunt pontem lapideum in Galera.

- Ps. 17.* quasi laycus. Pastor fuit et ydolum, sicut dicit Zacharias XI. Splendide volebat vivere sive comedere qualibet die quantum ad corpus suum. Magna con-
Ps. 18. vivia faciebat frequenter divitibus et propinquis, pauperibus vero clausit viscera pietatis¹. Et ideo potest timere quod dicit sapiens in Proverbiis XXI: Qui ob-
Ps. 10, 14. turat aves suas^a ad clamorem pauperis, et ipse clamabit et non exaudietur. Item
Ps. 18. derelictus est pauper, orphano tu eris adiutor; nec ipse etiam dicere potuit illud^b Iob
Ps. 18. XXIX: Cor vidue consolatus sum^c. Puellas non maritavit, sed e contra bonis paternis atque maternis expoliavit. Grossus homo, id est hebes et rudis, fuit; paucos habuit qui bene loquerentur de eo. Undecumque potuit rapere rapuit. Magnum thesaurum congregavit, quem circa mortem dispersit et nepotibus dedit. Melius fuisset ei, si fuisset porcarius vel leprosus, quam quia fuit episcopus^c. Nichil dimisit^d in
Ps. 17. religiosis nec fratribus Minoribus^e nec Predicatoribus nec aliis pauperibus, cum dicat
Ps. 17. scriptura Eccli. III^d: Congregationi pauperum affabilem te facito. Nec etiam habuerunt religiosi pauperes, qui exequiis eius interfuerunt, quid de bonis suis vel
Ps. 17. 1283. potius episcopi illa die comederent^e. Funeri eius interfui et sepulture, et scio,
Ps. 17. quod canis cacavit super eum, postquam sepultus fuit. In maiori ecclesia fuit
Ps. 17. sepultus inferius, ubi populares morantur. Revera dignus erat in sterquilinum^e sepeliri. Maledictus homo fuit et durus et avarus, et multos turbavit pacem habentes; XL^a annis episcopatum Reginum tenuit occupatum minus uno mense^e.
Aug. 28. Obiit in mense Augusti, in festo sancti Augustini episcopi^f, sepultus die dominico
Aug. 28. in decollatione sancti Iohannis^f Baptiste.

Item in supradicto millesimo illi de villa Bibiani, que erat villa sparsa in episcopatu Regino, congregati simul fecerunt unum burgum in villa eadem.

Item eodem millesimo fratres Minores de Parma fecerunt pulchrum refectorium in Prato Sancti Herculani, ubi habitant^e, et ubi antiquitus Parmenses nudinas faciebant^e et processu temporis circa carnis privium cum armis ludendo pugnabant.³

Item supradicto millesimo Parmenses pontem fecerunt lapideum super fluvium Parme in contrata que dicitur Galera^e a domo Humiliatorum usque ad domum Predicatorum; et fecerunt fieri murum civitatis versus montes iuxta fluvium Parme, prope hospitale sancti Francisci^e. Item in precedentibus annis multa bona fece-

a) cf. supra p. 406, n. k; aurem suam *Vulg.* b) ¹ (illud) *alio atram.* a *Sal.* in *margin.* *suppl.* 35
c) sequitur C atramento nigro scriptum. d) sic *h. l. c.* pro IIII, ut multis aliis locis *Sal.* scripsit, e. gr. f. 302^b, p. 222. et f. 303^b, p. 224. et f. 380^a, p. 406. e) sic e. f) *Io. c.* g) *habet e;* *signo compendii super i omisso.*

1) *1. Ioh. 3, 17*: Qui . . . viderit fratrem suum necessitatem habere et clausit viscera sua ab eo. 2) *Hoc fratrem Sal. potissimum movisse videtur, ut tam mordaciter de hoc episcopo iudicaret.* De quo *Sagacius de Gazala vol. 11. dicit*: Hic fuit homo bonus et honestus, quales sui non sunt similes. 3) *Hoc cognovit Sal. ex eo quod dicit Alb. Milioli, Liber de temp. c. 246, p. 515.* 4) *Die Aug. 27. eum obiisse dicit Sagacius l. l.* 5) *Cf. Statuta Parm. I, p. 61*: in glarea Parme (*fluminis*), ubi fit forum, quod consuevit fieri in Prato Sancti Herculani; *ibid. p. 60*: potestas teneatur facere fieri feram sancti Herculani in glarea Parme a ponte lapidum iniusum. 6) *Cf. Ann. Parm. mai. p. 696.*

F. 425^d. De operibus et edificiis civitatis Parme.
 F. CCC26^a. De obitu fratris Bonagratie, generalis ministri ordinis fratrum
 Minorum, anno Domini M^oCC^oLXXXIII^o.
 De inventione corporis Magdalene noviter facta.

8 rant in civitate sua Parmenses^a. Compleverant enim baptisterium in superiori parte,
 usque ad elevationem cacuminis; et iam diu fuisset completum, nisi Yeilinus de
 Romano, qui Verone dominabatur, impedimentum dedisset^a. Solummodo enim de
 lapidibus Veronensibus baptisterium illud fiebat^b. Item leones magnos fecerunt 1281.
 fieri et columnas in maiori porta maioris ecclesie iuxta plateam baptisterii et
 10 palatii episcopi^{b.1}. Item tres magnas vias, amplas et pulchras, fecerunt. ^{7. 425^d.}
 Unam ab ecclesia sancte Christine usque ad communis palatium. Aliam a platea
 nova, ubi concionatur a potestate, usque ad ecclesiam sancti Thome apostoli.
 Tertiam a platea communis usque ad ecclesiam sancti Pauli². Et in omnibus
 istis viis domos fecerunt et palatia pulchra hinc inde^b. Item fecerunt palatium
 15 capitanei valde pulchrum³ prope palatium vetus, quod factum fuerat sub Torello
 sive Taurello de Strata, Papiensi cive et Parmensium potestate⁴. Sub quo etiam
 inchoatum fuit castrum Torelli in via que vadit ad Burgum Sancti Donini⁵. Sed 1227.
 quia illi de Burgo venerunt ad precepta communis Parme⁶, ideo Parmenses cessa-
 verunt ab opere inchoato et non compleverunt castrum, quod facere disposerant^b.
 20 Item millesimo^c supraposito amplificaverunt plateam communis novam et emerunt 1283.
 omnes domos pro communi, que circa plateam erant; et debebant facere aliud
 palatium et stationes ad communis utilitatem, ubi antiquitus palatium illorum de
 Paganis fuerat valde pulchrum^d, ut vidi oculis^e meis. Postea palatium domni Man-
 fredii de Scipione magis pulchrum^d, postmodum macellum beccariorum; tandem com-
 25 mune omnia sibi erit cum domibus et turre domni Ruffini de Vernacis, que erant
 e regione ecclesie sancti Petri. Item quoddam navigium fecerunt in preceden-
 tibus annis, sed parvi valoris fuit, per antiquum enim alveum descendebat usque
 ad villam cardinalis Gerardi Albi, que et villa mea fuit aliquando, quia in illa
 possessiones multas habebam^f, et dicebatur Gainacum; et in inferiori parte illius
 30 ville tortuositatem quandam faciebat^f, ut non iret Columnium sicut prius, sed per ^{7. CCC26^a.}
 villam Frassenarie naves duceret; verumtamen et per Columnium ibat, et per Frus-
 senariam parvi valoris erat. Item melius ego scirem navigium ordinare^g ad
 Parmensium utilitatem, si haberem dominium totum plenum. Item eodem anno
 35 foderunt longum fossatum prope stratam de Bersello ab hospitali usque Sorbulum, per
 quod Gambalónem miserunt, eo quod omnes campos inferiores, qui erant sub strata,
 sua inundatione madefaciebat, ita ut agriculture et agricolis deservire non possent.

^g) In marg. manu saec. XIV—XV, annotatum: De bestialitate istius.

a) sequitur C atramento nigro scriptum. b) sequitur C minio pictum. c) M. c. d) sic hoc
 loco e. e) oculis e. f) penna mutata cum nova pagina.

40 1) A. 1281; cf. Ann. Parm. mai. p. 690. Qui leones facti sunt a Ianebono de Bixono, ut
 dicitur in inscriptione allata ab Affò, 'Storia della città di Parma' IV, p. 14. 2) A. 1281; cf.
 Ann. Parm. mai. p. 690. 3) A. 1281, quod a. 1282: perfectum est; cf. ibid. p. 690 sq.
 4) A. 1221; cf. Ann. Parm. mai. p. 667. et infra f. 453^d. 5) A. 1227, cum Torellus
 iterum potestas Parmensium esset, ut Sal. infra f. 454^a. exscripsit ex Annalibus Parmensibus
 45 brevibus deperditis, quos etiam hoc loco adhibuit. 6) A. 1268. Cf. supra f. 365^a. 409^o.
 p. 373. 478. 7) Eadem vide supra f. 421^o, p. 508.

F. 426^b. De corpore sancti Apollinaris tractatur hic incidenter et^a de sancto Maximino occasionaliter.

1283. Item supradicto millesimo obiit frater Bonagratia, ordinis fratrum Minorum generalis minister, in provincia Provincie, in civitate Avignonis¹ in vigilia beati Oct. 3. Francisci, in dominica die et fuit sepultus in ecclesia fratrum ante maius altare^b. Et fuit ibi frater Vitalis, minister Bononie, et precepit ei, ut ex parte sua benediceret omnibus fratribus de provincia sua et ab omnibus peccatis absolveret omnes. Et sic factum est². Quattuor annis prefuit³; et dilatatum est generale capitulum usque ad pentecosten M^oCCLXXXV⁴ anni, quod Mediolani celebrari debebat⁴, sicut in precedenti generali capitulo⁵ fuerat ordinatum. 10

1283. Item anno Domini supraposito, scilicet M^oCC^oLXXX^oIII^o, repertum est corpus beate Marie Magdalene integraliter totum⁶, excepto uno crure, in provincia Provincie, in castro Sancti Maximini^b. Fuit autem sanctus Maximinus⁶ unus de LXXII discipulis Domini, de quibus habetur Luc. X. Et fuit archiepiscopus Aquensis⁷, que est civitas, in qua sepultus est comes⁸, cuius filiam⁹ uxorem rex 15 Francie habuit, scilicet sanctus Lodoyeus, qui transfretavit in subsidium Terre Sancte anno Domini M^oCC^oXLVIII^o^b. Et distat hec civitas a Massilia per XV miliaria. Et habitavi in illa civitate eo anno, quo rex Francie transfretavit¹⁰, quia ex illo conventu eram. Item quando repertum est corpus beate Marie Magdalene, vix potuit legi epytaphium cum crystallo propter scripture antiquitatem¹¹. Et placuit regi Karolo, qui erat comes Provincie et ibat illo anno Burdegalas ad faciendum bellum statutum et ordinatum cum Petro rege Aragonum, quod corpus beate Marie Magdalene⁴ divulgaretur et exaltaretur et honorificaretur, et fieret inde sollempne festum. Et factum est ita^b: Et ideo amodo cessant contentiones et contrarietates et cavillationes et abusiones et falsitates, que de corpore beate Marie Magdalene⁴ dicebantur. Nam illi de Senogallia dicebant se illud habere, et illi de Vercheliaco, quod est castrum in Burgundia populosum¹², habebant illud 25

a) C Et cum littera E maiuscula c. b) sequitur C atramento nigro scriptum. c) Maximus, in a Sal. superscripto corr. Maximinus c. d) Magd. c.

1) Cf. supra f. 334^d, p. 298; Catal. ministr. gener., Analecta Francisc. III, p. 702; Chron. XXIV ministr. gener., ib. p. 376. 2) Sal. procul dubio Vitalem vidit Arinione per Regium Bononiam redeuntem. Cf. supra f. 341^c, p. 316; infra f. 457^b. 3) A. 1279. Maii 21—1283. Oct. 3. 4) Cf. infra f. 450^d, 451^a. 5) Argentinæ a. 1282. Maii 17. celebrato; cf. supra f. 422^d, p. 511. 6) Jam a. 1279. Dec. 9. hoc corpus inventum, a. 1280. Maii 5. elevatum esse dicit Bernardus Guidonis, Muratori, SS. III, 1, p. 607 (cf. etiam addit. ad Cronicam Alex. Tassoni, 'Cronache Modenesi' p. 78) et a. 1280. illud elevatum esse tradit etiam Franc. Pipinus IV, 28, Muratori, SS. IX, col. 730 = Tolomæ Luc., Hist. eccl. XXIII, 35 sq., ibid. XI, col. 1184 = Paulini (Loridani) Chron. c. 235, 5; Muratori, Antiq. Italiæ IV, col. 1012. De elevatione a. 1280. Maii 5. facta legitur nota in cod. Vaticano Lat. nr. 3822. f. 2, quam infra edidi. 7) Haec (a Fuit) ex Iacobi Legenda Aurea c. XCVI (90), ed. Grässe p. 413; cf. supra f. 333^a, p. 294. 8) Raimundus Beneventanus IV. comes Provincie; cf. supra f. 333^b, p. 295. 9) Margaretam. 10) A. 1248. Jul. ex. — Sept. 14; cf. supra f. 333^a, 340^c, p. 294 sq. 313. 11) Bernard. Guidonis l. l.: Tunc etiam reperta fuit . . . scriptura alia vetustissima in quodam cartello in cera exterius undique cooperto, que pre vetustate vix legi potuit, qui talis erat: 'Hic requiescit corpus beate Marie Magdalene'. 12) In quo Sal. a. 1248. mense Junio fuit; supra f. 303^c, p. 225, ubi et de corpore Magdalene.

F. 426°. De spelunca, in qua sancta Maria Magdalena XXX^{ta} annis hominibus incognita mansit.

F. 426^a. De miraculo ad honorem Magdalene noviter facto.

similiter, ut dicebant¹, et inde etiam habebant legendam². Manifestum est autem, quod in tribus locis idem mulieris corpus esse non potest. Et de hoc est maxima altercatio apud Ravennam de corpore sancti Apollinaris^b, quia illi de Classe³, que condam civitas fuit, dicunt se illud habere. Illi similiter de civitate Ravenne⁴ se illud habere fatentur, quia revera quidam archiepiscopus Ravennas⁴ transtulit illud corpus sancti Apollinaris^b de Classe in civitatem Ravenne timore Agarenorum, ut in Pontificali Ravenne pluries legi⁵, et reverenter collocavit in ecclesia sancti Martini iuxta sancti Salvatoris ecclesiam, que condam Grecorum fuit ecclesia⁶. Quod autem inde fuerit postea remotum seu asportatum, per scripturam aliquam minime repperitur⁷. Igitur corpus sancte Marie Magdalene^d veraciter est in castro Sancti Maximini, sicut corpus sancte Marthe, sororis sue, est Tarasconi^a. Frater vero istarum Laçarus Massiliensis episcopus fuit^e. Spelunca vero sancte Marie Magdalene^d, in qua XXX^{ta} annis penitentiam fecit⁷, per XV miliaria a Massilia distat. Et in illa una nocte dormivi immediatè post festum ipsius⁸. Et est in altissimo monte saxoso adeo grandis secundum meum iudicium, si bene recordor, quod mille homines caperet; et sunt ibi altaria tria et stillicidium aque ad modum fontis Siloe et via pulcherrima ad eundem, et exterius quedam ecclesia prope speluncam, ubi quidam sacerdos inhabitat; et supra speluncam tanta adhuc est altitudo montis, quanta baptisterii Parmensis altitudo conspicitur. Et spelunca in illo monte ita elevata est a planitie terre, quod tres turres Asinellorum de Bononia⁹ secundum meum iudicium, si bene recordor, illuc attingere non possent, ita quod arbores grandes, que inferius sunt, apparent urticae seu salvie caspi⁶. Et quia regio illa sive contrata adhuc est tota inhabitabilis et deserta, ideo mulieres et nobiles domine de Massilia, cum illuc causa devotionis vadunt, ducunt secum asinos oneratos pane et vino et turtis et piscibus et comestibilibus aliis, quibus^e volunt⁶. Verum in eadem via ad V miliaria prope speluncam est quoddam nobile monasterium dominarum Albarum multarum, que fratres Minores intime diligunt et libenter recipiunt atque vident, sedule ministrando et bonum hospitium eis dando.

a) sequitur ζ initio pictum. b) sic h. l. c. c) sequitur ζ atramento nigro scriptum. d) Magd^a, e) sic c.

1) Vide de his fraudibus omnibus L. Duchesne, *Fastes épiscopaux de l'ancienne Gaule* I, p. 310—344. 2) Monachi scilicet Camaldulenses ecclesiam S. Apollinaris Classensem incolentes. Vide Radulphi prioris librum de inventione corporis s. Apollinaris et libellum de inventione corporis eiusdem auctore anonymo Camaldulensi, Muratori, SS. I. 2, col. 536 sqq. 539 sqq. 3) Clerici ecclesiae S. Apollinaris novae, quae antea vocabatur S. Martini Corlum aureum. 4) Johannes VII, ut dicitur in libello n. 5. laudato. 5) Historiam translationis s. Apollinaris, libellum commenticium falsarii cuiusdam, in codice Agnelli Librum pontificalem continente legisse videtur, quem libellum ex codice saec. XV, Agnelli librum continente edidit Muratori l. l. col. 533 sqq. Cf. supra f. 297^a, p. 209. 6) Ut dicit Iacobus de Varagine, *Leg. Aurea* c. XCVI (90), ed. Grässe p. 413. 7) Sita haud procul a St. Maximin (dép. Vair) occidentem et meridiem versus ab hoc oppido. 8) A. 1248, procul dubio. Huius enim anni mense Julio Sal. Massiliae et in civitate Aquensi fuit. Cf. supra f. 303^b, p. 225 sq. et f. 333^a, p. 294 sq. 9) Quae turris obliqua celeberrima adhuc superest. Nec tunc tres turres fuerunt, immo Sal. dicit de altitudine ter maiori quam turris Asinellorum.

F. CCC27^a. Quod Magdaléna apparuit in carcere suo devoto et consolata est eum. Postea deposuit eum de patibulo veniens in columbe spetie, albissima sicut nix.

F. 427^b. Gesta regis Karuli, in quibus continetur de falsitatibus Petri regis Aragonie, et quomodo bellum vitavit.

Miraculum.

Ad confirmationem autem inventionis corporis Magdalene^a facit miraculum illud, quod illis diebus per eam Dominus demonstravit, quod tale est^b: Cum quidam iuvenis beccarius tempore illo iret per quandam viam, quesivit ab eo quidam notus suus, unde veniret. Cui ille respondit: 'A castro Sancti Maximini, ubi corpus béate Marie Magdalene^a, noviter est repertum, cuius tibiam osculatus sum'. Cui dixit: 'Nequaquam tibiam eius osculatus fuisti, sed tibiam cuiusdam asine vel iumentum, quam clerici ostendunt simplicibus ad lucrandum^b'. Cum autem de hac materia facta esset magna contentio inter eos, percussit indevotus et incredulus Magdalene^a devotum gladio multis ictibus, nec aliquam Magdalena adiuvente in-
1. Reg. 26, 8. tulit lesionem. Percussit vero Magdalene devotus semel indevotum ipsius, *et se-
cf. Apoc. 9, 6. cundo opus non fuit, quia statim vitam perdidit et mortem invenit, quia fecit contra
*v. 18. scripturam que dicit Eccl. VII: *Noli esse stultus, ne moriaris in tempore non tuo*^b.
 Dolens autem Magdaléne defensor, quod hominem interfecisset — nam hoc fecerat se defendendo et male libenter et casu fortuito —, et timens, ne caperetur a pro-
Rom. 12, 19. pinquis occisi, ad Arelatensem civitatem confúgit et postea ad Sanctum Egidium, ubi ibi tueretur *et ire locum daret*^b. Pater vero hominis interfecti, datis X libris cuidam proditori, interfectorem filii fecit poni in carcerem, iam ad suspendium
*f. CCC27^a. iudicatum. Nocte autem precedente diem, in qua suspendi debebat, apparuit ei vigilanti in carcere Magdalena et dixit: 'Noli timere, devote meus et honoris mei
1. Mach. 11, 42. defensor atque zelator, quia non morieris. Adiuvo enim te, *cum fuerit oportu-
Ps. 71, 18. num*, ita ut omnes qui viderint admirentur, creatori Deo, *qui facit mirabilia*, et michi famule sue gratias referendo. Verumtamen, cum fueris liberatus, hoc beneficium a me tibi impensum recognosce et ad utilitatem anime tue Deo liberatori tuo vicissitudinem recompensa'. His dictis disparuit Magdalena, dimittens hominem consolatum^b. Cum autem in crastinum positus esset in furcis, nullam sensit corporis lesionem neque dolorem. Et ecce subito, videntibus omnibus qui convenerant ad spectaculum, descendit de celo columba albissima tamquam nix volatu celerrimo et posuit se super furcas et dissolvit vinculum colli hominis suspensi sui que devoti et posuit eum in terra sine aliqua lesione^b. Cum autem officiales
Math. 26, 47, 50. et iusticiarii laborantibus propinquis occisi iterum vellent ipsum suspendere, beneficio beccariorum evasit, quorum caterva ibi erat valde grandis *cum gladiis et fustibus* preparata. Fuerat enim eorum socius et amicus; et etiam quia miraculum viderant tam evidens et stupendum^c. Cum autem retulisset omnibus, quod homicidium fecerat male libenter et se et honorem^d Magdaléne defendendo, et quomodo
f. 427^b. Magdalena promiserat sibi in carcere, quod eum liberaret tempore opportuno¹, acceperunt satisfactionem² et laudaverunt Deum et beatam Mariam Magdalenam^a, liberatricem ipsius^c. Comes vero Provincie^a, cum audisset hec omnia, voluit homi-

a) Magd. c. b) sequitur ¶ atramento nigro scriptum. c) sequitur ¶ minio scriptum.
 d) sequitur littera erasa (honores corr. honor?).

1) Ps. 31, 6. 144, 15: in tempore opportuno. 2) Lev. 10, 20: recepit satisfactionem;
 Act. 17, 9: accepta satisfactione. 3) Karolus I. rex Siciliae.

nem videre et ab ipso audire et eum in curia sua secum tenere toto tempore vite sue. Cui ille respondit, quod, si quis daret ei in suo dominio totum mundum, non alibi finiret vitam suam nisi in servitiis Magdalene in castro Sancti Maximini, in loco, in quo repertum est noviter corpus suum, scilicet anno Domini M^oCC^oLXXX^oIII^o. Factumque est ita. 1283.

Et eodem anno in mense Iunii debebat esse prelium inter regem Karulum et Petrum regem Aragonum¹. Fav. (1).

Gesta^a regis Karuli, regis Ierusalem et Sicilie, ducatus Apulie, principatus Capue, qui est alme Urbis senator, princeps Anchage^b, Andegavie, Provincie, Forchalcherii^c et Toruodori^d comes^e.

Cum Petrus rex Aragonum prepositum Massiliensem³ cum suis litteris de credentia 1281. ad prefatum regem Karulum destinasset causa matrimonii contrahendi inter unum de liberis dicti Petri et unam de filiabus filii predicti regis Karuli, non^e post multos dies, a predicto tractata illius matrimonii, de quo magnam voluntatem ipse Petrus se habere dicebat, secundum quod dicebat ille prepositus, et etiam in suis litteris dicebatur, et alia multa verba amabilia ex parte illius Petri dicta per dictum prepositum ipsi domino regi Karulo, ipse Petrus regnum Sicilie sub specie pacis et parentele contrahende inter ipsum et regem Karulum abstulit fraudulenter^f. Et cum ipse Petrus Aragonum preparasset naves et vasu ad navigandum per mare, rex Francorum sibi misit sollemnes 20 ambaxatores et nuntios speciales dicentes ei^g, quod ipse Petrus nullo modo deberet ire contra regem Karulum nec contra filium suum nec intrare modo aliquo regnum suum, quia, si eidem regi Karulo vel heredi suo aliquam conferret^h iniuriam^h, reputaret sue persone proprie fore factumⁱ. Qui Petrus predictis ambaxatoribus curialiter et benigne respondit, quod domino regi Karulo vel heredi suo in aliquibus iniuriari minime cupiebat^k, sed intendebat ire ultra mare contra perfidos Saracenos, et quicquid terre posset acquirere vel lucrari, filio suo, qui haberet predictam filiam filii regis Karuli, traderet^l et donaret^l. Requisivit insuper a summo pontifice decimas terre sue in subsidium itineris sui, quod volebat facere ultra mare contra Saracenos ad exaltationem et gloriam fidei Christiane. Et rogavit ipsum summum pontificem, quod terram ipsius Petri in suam custodiam susci- 30 peret et tutelam¹. Rex vero Karolus^m audiens, quod idem Petrus tali deceptione regnum Sicilie intravisset, mandavit eidem Petro per litteras et nuntios speciales, quod de terra sua recederet et eam nullo modo impediret. Qui Petrus confidens de fortitudine sua et Siculorum gente de dicto regno Sicilie dixit se nullatenus exitum, quamdiu posset dictam terram sub suo dominio retinere¹. Quo audito idem rex Karolus, tunc temporis existens 35 in Apulia, innumerabilem gentem tam equitum quam pedum congregavit et per mare

a) haec (Gesta — comes) atramento nigro ut reliqua in columna scripta sunt in c. sicut et ab Alb. Mil. p. 562. b) sic c. et Alb. Mil.; i. e. Achaie. c) sic Alb. Mil. recte; forchalcheii legi posset in c. d) sic c. et Alb. Mil.; lege Tornodori. e) penna mutata. f) sequitur C atramento nigro scriptum. g) sic c.; inferret Alb. Mil. p. 563. melius. h) vel heredi sua add. Alb. Mil. i) sic c. et Alb. Mil. — Sequitur C atramento nigro scriptum. k) cupi in loco raso. l) sequitur C minio scriptum. m) sic h. l. c.

1) Cf. supra f. 423^b, 425^a, p. 513, 517. 2) Sequentes litterae sane a quodam viro cancellariae Karoli regis Sicilie scriptae esse videntur. Quaedam in priore parte earum dicta conveniunt cum litteris Karoli regis ad Italicos directis, Muratori, Antiq. Ital. III (Mediolani 1740), col. 649—654. 3) Hugonem de Malapiana. In litteris Karoli regis n. 2. laudatis hic praepositus ad regem venisse dicitur, cum rex Urbe veteri a. 1281. Apr. 3 — 1282. Ian. esset; cf. O. Cartellieri, 'Peter von Aragon und die sizilianische Vesper' p. 86, n. 1.

F. 127^d. De bello quod ordinatum fuit inter regem Karolum et Petrum regem Aragonum de consilio sapientum occasione regni Sicilie.

7. 427^a. contra eum cepit cum immenso navigio proficisci^a. Sapientes vero milites utriusque partis, scilicet regis Karoli et Petri Aragonum, nolentes, quod tam magna multitudo gentium deperiret, inter ipsos bellum in hunc modum fieri statuerunt, videlicet quod electi sunt ex utraque parte sex prohi milites et discreti, qui ordinent et disponant, in quo loco, quomodo, qua forma, quando et qualiter fieri debeat bellum istud^a. Qui omnes concorditer ordinaverunt et statuerunt pro meliori, quod bellum istud fieri debeat in civitate Burdegalensi sita in Gasconia sub potestate et dominio regis Anglie. Et dicti milites inviolabiliter firmerent, quod uterque rex, Karolus et Petrus Aragonum, centum ex suis militibus, quos voluerint eligere meliores, et idem^b reges personaliter cum predictis ducentis militibus primo die Junii esse debeant in loco predicto in M^oCC^oLXXX^oIII^o, indictione XI^a^c. Et in eodem loco et civitate fieri debeat quidam campus clausus undique, ita quod nullus intrare valeat vel eare, et per ipsum dominum regem Anglie, utriusque partis amicum, debeat fideliter custodiri, ita quod nullus preter dictos reges et ducentos milites possit eques vel pedes intrare^c. Que omnia dicti reges Karolus et Petrus iuraverunt ad sancta Dei evangelia firmiter observare, et in prefixo termino ad predictum locum absque impedimento corporis cum predictis ducentis militibus pervenit se lituros et contra se ipsos corporaliter pugnuros^a. Item iuraverunt ad sancta Dei evangelia, quod ille, qui non esset in loco predicto in termino ei superius constituto, non rex, sed falsus et proditor infidelis appellari debeat toto tempore vite sue nec unquam decetero honorem aliquem in hoc mundo consequi vel habere, sed se falsarium, proditorem et infidelem debeat appellare: et si ab aliquo interrogatus fuerit, nemini neget, sed undique omnibus et singulis publice fultur^a. Serenissimus vero rex Karolus et illustris sacrosancte matris ecclesie Romane et fidei Christiane clipeus et protector secundum pacta et conventiones superius prelibatas in prefixo termino coram domino Iohanne de Grili, milite et senescalo illustris regis Anglie, et aliis quam pluribus iustitiariis et officialibus dicti regis Anglie, locum ipsius in Gasconia et specialiter in civitate Burdegalensi tenentibus, in dicta civitate cum suis centum militibus ad predictum bellum faciendum se corporaliter presentavit, eodem die et termino statuto ipsum Petrum a mane usque ad vesperam expectando^c. Qui Petrus, licet a pluribus fide dignis risus fuisset sanus corpore ante dictam diem primam Junii et ita civitatis predictae propinquus^b, quod se, si vellet, in civitate predicta et in die predicto poterat presentare, non tamen venit nec comparuit, nec ipse nec aliquis pro eo se aliquatenus excusavit.

Cum vero dictus Petrus Aragonum per rationes et iura superius allegata ab omni honore regio spoliari debeat et privari et semper in ignominio ducere vitam suam, dominus legatus de mandato summi pontificis dedit regnum Aragonum illustri regi Francie pro filio suo²; et ipse rex Francie illud recepit et misit gentem suam ad invadendum regnum

a) sequitur C. minio scriptum. b) sic e. et Alb. Mil. c) sequitur C. atramento nigro scriptum. d) sic e.; undique Alb. Mil.; unicuique conicere posses. e) senescalo e. et Alb. Mil. f) presentavit eodem die et termino statuto ipsum distinctum in e. g) sic e. et Alb. Mil.; lege civitati. h) propinquus e.

1) Iohannes Cholet card. presb. tit. S. Cecelie. Cf. Potthast nr. 22061, dat. a. 1283. Aug. 27. 2) Cum haec scribebantur, nondum constabat, cui filiorum Philippi III, regis regnum Aragoniae tradendum esset, postea Karolo filio eius concessum est; cf. Potthast nr. 22131, 45 dat. a. 1284. Maii 5.

- F. 428^b. De combustione loci fratrum Predicatorum apud Veronam.
De combustionē dormitorii fratrum Minorum apud Lugdunum.
F. 428^a. De pluvia que descendit, cum celum esset serenum. Et de magnis tonitruis penultima die Febr. auditis. Et quod Parmenses pontem Domine Egidie fecerunt lapideum.

predictam ex partibus Navarre. Et ordinavit facere statim in Catalogna exercitum ^{1283.}
generalem. Dominus rex Karolus vadit in Franciam et debet esse ad parlamentum cum ^{f. 428^b.}
domno rege Alamanic^a. Rex Francie et rex Anglie mittunt gentem suam in sub-
sidium regis Castelle² contra filios suos³. In quo succursu venit Boyses rex Maroe⁴.
cum decem milibus militum, et iam multas terras recuperavit. Et facta est concordia,
quod nepotes regis Francie debent habere regnum post mortem ipsius regis Castelle⁵.
Rex Portugallii^d et Alghibii^e scripsit regi Francie et regi Anglie et misit nuntios
speciales dicendo, quod dolet de fatuitate domni Petri, cognati sui, et quod paratus est
facere quicquid voluit^h. Rex Anglie subtraxit filiam suam⁶, quam dare debebat filio⁷.
domni Petri predicti. Et rex Maiore⁸ misit sollemnes ambaratores et litteras dicendo,
quod de negotiis fratris sui non vult se introuillere. Et pro firmo creditur, quod pacta
secreta sunt firmata inter ipsum et regem Francie. Data⁹ Moysaci XXVII^a mensis
Iunii XIe indictionis.

Et nota, quod his diebus, quibus isti duo reges ordinaverunt istud bellum,
papa Martinus quartus interposuit se et prohibuit illud⁹, ne fieret, quantum potuit,
de fratrum suorum cardinalium consilio et assensu¹⁰, nec valuit prohibitio eius,
quin obstinato animo Karolus vellet facere, si Petrus Aragonum voluisset. Verum-
tamen¹¹ aliqui excusant Petrum Aragonie regem, ex eo quod¹² se a bello ordinato
subtraxit, dicentes, quod ideo hoc fecit, quia rex Francie prope locum futuri certa-
minis stabat paratus cum milibus suis, ut patruo¹ suo regi Karolo, si indigeret,
daret succursum]. [Aliqui^k vero dixerunt, quod sub forma et habitu mercatoris
venit¹³ ad terram, in qua bellum erat futurum, propter iuramentum servandum,
et fecit inde fieri instrumentum, sed quia timebat, ne rex Francie superveniret in
adiutorium Karoli, ideo se subtraxit a bello.

Item in hoc millesimo supraposito combustus est locus fratrum Predicatorum
in civitate Verone, et dampnicati sunt ultra modum. Nam libri eorum et calices
sunt combusti. Idem infortunium accidit fratribus Minoribus apud Lugdunum, 1248?
quandō papa Innocentius quartus cum cardinalibus suis habitabat ibidem, post^{f. 428^b.}
festum nativitatis¹ Domini, in sero sancti Stephani. Nam frater Petrus de Bella-
villa quidam vetulus studebat, ut predicaret in crastinum, et cum dormitasset

a) alamanic e.; alamanic Alb. Mil. — Sequitur C atram, nigro scriptum. b) sequitur C atramentis
nigro scriptum. c) sic e, et Alb. Mil. d) portugallii Alb. Mil. e) Datum Alb. Mil. f) sic e. g) uicis
inclusa (Verunt, — succursu) in marg. infer. f. 428^b, a Sal. post suppl. h) sequitur iam hoc loco
subtraxit erpunctum et linea perducta deletum. i) uo abscisum. k) uicis inclusa (Aliqui — bello)
in marg. infer. f. 428^a, posterius quam precedentia a Sal. suppl. l) nat. e.

1) Quod colloquium non factum est. 2) Alfonsi X. 3) Sancti (Nacionis) IV.
Fratres eius Petrus, Iacobus, Iohannes mox partem patris secuti sunt. 4) Iakub Abu-
Iussuf rex Marroccanus. 5) Dionysius. 6) Alienorum. Quam Eduardus I. misit iam
tunc subtraxit; cf. Potthast nr. 22049, dat. a. 1283. Jul. 7. 7) Alfonso. 8) Iacobus
rex Maiorice insulae. 9) Vide epistolas Martini papae, Potthast nr. 21955, 21981, 22005,
22006. 10) Sed. Petrus r. e.

F. 428^d. Hoc anno inchoatum est in Parma campanile maioris ecclesie. Et fuit magna frumenti abundantia. Vinum vero in parva copia, sed bonum.

Fructuum etiam magna fertilitas fuit.

1283⁷ accensus est ignis; et si clamasset, habuisset succursum. Sed venit ad coquinam pro situla aque, volens latenter ignem extinguere, et cum rediit, ita ignem inaltatum invenit, quod totum dormitorium cum libris omnibus est combustum. Et eodem anno fui ibi cum fratre Iohanne de Parma, generali ministro¹, quem papa ad Grecos volebat transmittere.

1283. Item eodem millesimo, scilicet CC^oLXXX^oIII^o, cum habitarem in conventu Regino, in festo omnium sanctorum post matutinum egrediens de ecclesia intravi claustrum² et steti in prato, sub divo, et super me descendebat pluvia grandis, et desuper videbam eadem hora celum serenum, lucidissimum atque stellatum.

1284. Hoc idem vidi alia vice de die sequenti millesimo, sed stellas videre non potui.

1284. Anno Domini M^oCC^oLXXX^oIII^o, indictione XII^a, penultima die Febr. terribilla tonitrua sunt audita, qualia in festo sanctorum martyrum Gervasii et Prothasii³ et Iohannis et Pauli⁴ audiri consueverunt, et pluvia descendit et grando.

Item eodem anno Parmenses fecerunt pulchrum pontem lapideum super alveum fluminis Parme in eo loco, ubi antiquitus pons ligneus, qui dicebatur Domine Egidie, habebatur⁵. Fuit autem domina Egidia de Palude, que pontem illum ligneum

antiquitus fieri fecerat occasione porte civitatis, quam commune Parme dederat Domino Bonacurso de Palude, et illa occasione erat vassallus communis Parme, quia illam portam tenebat et habebat ab eo. Sed processu temporis propter partes et discordiam, que fuit inter ecclesiam et imperium, Parmenses portam illam usque ad fundamentum totaliter diruerunt in odium imperialis partis. Item hoc anno

in Parma inchoatum est campanile novum et pulchrum inter maiorem ecclesiam et canonicam, ubi prius erat antiquum⁶. Item eodem anno fuit abundantia magna frumenti. Vinum vero in parva copia fuit respectu preteriti anni⁷. Copia

et fertilitas fructuum magna fuit iuxta verbum quod scriptum est Levit. XXVI°: *Pomis arbores replebuntur*. Misericorditer fecit Deus, quia pluribus precedentibus

annis arbores propter erucas sine fructu fuerunt⁸. Unde Dominus Joelis II°: *Reddam vobis annos, quos comedit locusta et^d bruchus et rubigo et eruca; fortitudo mea magna, quam misi in vos*.

Item in hoc millesimo multa facta sunt heu! non digna relatu, tamen non silentio subicenda. Nam absente rege Karulo filius eius⁹, cui dederat principatum Apulie, ivit et pugnavit cum exercitu Petri Aragonum bello marino, et succubuit ipse cum exercitu suo et ductus fuit ad carcerem. Nec fuit ibi rex Aragonie, sed admirandus eius¹⁰ cum suis^o. Veniens autem rex Karolus Neapolim post paucos dies a captione filii, congregata contione, dixit, quod filius

a) penna mutata. b) sequitur C atramento nigro scriptum. c) sequitur C minio scriptum. d) et deest Vulg.

1) A. 1249. mense Aprili; cf. supra f. 338^d, 343^{c,d}, p. 309. 321 sq. 2) Ital. chiostro, nobis Kreuzgang. 3) Iun. 19. 4) Iun. 26. 5) Cf. Ann. Parm. mai. p. 698; supra f. 236^d, p. 69, quod folium Sal. a. 1283, Aug. 10, scripsit. Tunc igitur iam exstruebatur pons lapideus. 6) Cf. ibid. p. 696. 7) Nota sed bonum in inscriptione columnae additum hoc loco non legi. 8) Cf. supra f. 421^a, p. 507. 9) Karolus II. 10) Rogerius de Loria.

F. CCCC29^a. Quod captus est filius regis Karuli ab exercitu Petri regis Aragonie bello marino.

Quod civitas Mutine hoc anno destrui cepit, et facte sunt due partes/ex ea preter partem imperialem, que diu erat extra. Et pluries sunt congressi intrinseci cum extrinsecis, et semper extrinseci victoriam habuerunt.

erat stultus et fatuus et insensatus et quod^a insipienter fecerat sine suo consilio eundo ad pugnam, et ideo de eo curare nolebat¹, ac si nunquam natus fuisset. Et exheredavit eum et abstulit ei principatum et dedit illum filio² filii capti, quem principatu privavit, et in signum letitie demonstrande et tristicie amovende et nove promotionis nepotis per civitatem cum militibus hastiludium fecit, et sic finxit se longius ire^b. Verumtamen processu temporis in gravi articulo fuit, usque adeo, ut quantum ad thesaurum ab amicis adiutorium peteret in civitatibus Lombardie. Unde et Parmenses ei duo milia florentinorum aureorum, id est mille libras imperialium, amabilius succurrendo dederunt. Puto, quod et alie civitates manum ei^c porrexerunt adiutricem^d. Inter istos duos reges, scilicet Karolum et Petrum Aragonum, pro regno Siculorum habendo graves insidie versabantur. Finis istorum ignoratur adhuc. Agitur nunc annus M^oCCLXXXIII^{us}, quando hec scribimus in mense Septembris, in festo exaltationis sancte crucis; et qui diligunt regem Aragonie, multa bona dicunt de eo, qui vero regem Karolum diligunt, ex eo faciunt istud idem.

Item^e eodem millesimo divisa est Mutinensium civitas, et causa divisionis istius quedam homicidia extiterunt^f, que malitiose et turpiter et disconvenienter facta sunt, de quibus nulla fuit punitio vel iustitia observata. Et habitaverunt extra civitatem illi de Rosa sive de Saxolo et illi de^g Savignano et Garxones cum suis amicis^h, tam popularibus quam militibus. Et possidebant Saxolum et Savignanum et Monbaranonem. Et breviter omnia loca a strataⁱ superius occupabant^j. Et fortificaverunt Saxolum includendo omnes domos terre illius et faciendū foveas circum circa. Et discurrebant per episcopatum Mutinensem destruendo, comburendo et depredando, eo quod illi de civitate nolent eos in civitate recipere^k. Et miserunt Parmensibus dicendo, quod acciperent claves castrorum suorum et omnium fortitudinum, quas habebant, et essent domini sui. Illi vero de civitate licentia- verunt potestatem, quem habebant de Palestrellis^l de Placentia^m, dando ei salarium

a) q (quod) in marg. a Sal. suppl. b) sequitur C atramento nigro scriptum. c) ei in marg. a Sal. suppl. d) non versus novus hoc loco coeptus in c., sed tantum C minio scriptum preecedit. e) de a Sal. superser. f) sic (occupabant) c. — Sequitur C atramento nigro scriptum. g) sic h. l. c.; Palestrellis Alb. Mil.

1) Cf. relationem Alberti Milioli, Liber de temp. c. 304, p. 565, huic ab ipso Salimbene, ut reor, datam. 2) Karolo III. Martello. 3) Verum putavit, cf. Ann. Placent. Gib. p. 577. 4) Ann. Veron. de Romano p. 427: mortui fuerunt domini Armainus de Munariis et Amadorius de Boscetis per Guidotum de Savignano et quosdam alios, et hoc fuit de mense Iunii; cf. ibid. a. 1283. 5) Qui de civitate die Jul. 30. a parte adversaria expulsi sunt; 'Cronache Modenesi' p. 80; Ann. Veron. de Romano p. 428; Sagacius de Gazata col. 11; cf. Ann. Placent. Gib. p. 578; Ann. Parm. mai. p. 697; infra f. 487^d. 6) Via Aemilia. 7) Bernabovem, ut recte addidit Alb. Milioli c. 306, p. 566, hunc locum exscribens; cf. supra f. 424^{b-c}, p. 515 sq.; Cron. Bonif. Morani p. 80.

1284. suum, et fecerunt potestatem quendam Pistoriensem¹; et diruerunt domos et palatia partis exterioris^a. Et quando Parmenses miserunt ad eos ambaxatores suos, volentes eos ad pacem reducere, dum^b irent ambaxatores per civitatem rogando eos, ut facerent ea que ad pacem pertinebant, stabant Mutinenses armati per contratas ante hostia domorum suarum et stridebant dentibus in Parmenses ambaxatores et dicebant: 'Quid facimus? Irruamus in eos et dilaceremus eos, quoniam isti sunt destructores civitatis'. Et sic ponebant maculam in electis, cum e contrario Parmenses multis temporibus pro eis contra Bononienses pugnauerint pro Mutina conservanda^c. Et ambaxatores missi a Parmensibus ad Mutinenses fuerunt isti: Capitaneus populi² et dominus Egidius de Mille-ducibus, qui est dominus legum, et alii plures, qui retulerunt postea Parmensibus hec eadem in palatio in pleno consilio generali. Et ridebant Parmenses, cum talia audiebant, nec fuit aliquis ex eis, qui contra Mutinenses propter hoc diceret verbum malum^d. Sciebant enim bene, quod ipsi non destruxerant Mutinam, sed causa destructionis Mutine fuerat guerra, que erat inter Boschettos et illos de Savignano. Et maiores qui erant in civitate Mutine et capitanei fuerunt et sunt Rangones et Boschetti et Guidones. Et in principio, quando guerra ista inchoata est, fecerunt Mutinenses intrinseci magnum apparatus armorum et omnium rerum, que ad pugnandum necessarie erant, et oneraverunt plaustra victualibus, balistis et armis et duxerunt exercitum copiosum contra Mutinenses exteriores, credentes omnes involvere. Et venerunt versus Saxolum cum omni isto apparatu et ceperunt pugnare cum hominibus de Saxolo. Est autem Saxolum quoddam castrum, quod per X miliaria distat a Mutina super ripam fluminis Situle. Porro Mutinenses extrinseci erant in Savignano^e. Cum autem dominus Manfredinus de Saxolo audisset, quod suis inferebatur bellum, et quod cum hostibus viriliter dimicabant auxilium expectando, provocatus animo³ dixit his qui ex parte sua erant: 'Si quis est meus amicus, iungatur michi et modo ostendat, et pugnemus viriliter hodie pro animabus nostris et amicorum nostrorum'. Secuti sunt igitur eum omnes a parvo usque ad maximum⁴, qui apti erant ad prelium, exceptis custodibus Savignani, et irruerunt viriliter et acriter super Mutinenses interiores et pervenserunt eos et interfecerunt in ore gladii⁵, et multos ceperunt et abstulerunt eis omnia victualia et arma bellica. Sed et ipsi, cum vidissent insultum et audaciam inimicorum et concivium suorum, conversi sunt in fugam, proicientes arma bellica et vestes et omnia que habebant, animas suas tantum salvare cupientes. Tunc Parmenses audientes hec omnia miserunt Reginis octo sollempnes ambaxatores, qui omnes potestates terrarum extiterant non semel, neque his, qui rogabant Reginos ex parte communis Parme, ne stultificarent, sicut stultificaverant Mutinenses, et ne vellent civitatem suam destruere; et fuerunt Regii diebus non paucis, quos vidi et visitavi, quia in conventu Regino habitabam tunc temporis. Ambaxatores

a) sequitur C minio scriptum. b) penna mutata. c) sequitur C atramento nigro scriptum. d) malum in marg. a Sal. suppl. e) sic potius (aio), ut Alb. Mil. habet, quam oio (omnino) scriptum videtur esse in c.

1) Rainaldum de Conzeleris; Ioh. de Bazzano et Bonif. Morani Cron. p. 80. 2) Miletus de Griffis Brixienis; Ann. Parm. mai. p. 696. 3) Cf. 1. Reg. 5, 9: a parvo usque ad maiorem; 4. Reg. 25; 26. et Ierem. 42, 1: a parvo usque ad magnum. 4) Die Aug. 7. hoc proelium factum esse dicit Sagacius de Gazala col. 11, quod et ipse Sal. infra f. 433^d, quodammodo confirmat dicens hoc proelium die Lune commissum esse; cf. Ann. Placent. Gib. p. 578; Ioh. de Bazzano p. 80; Ann. Parm. mai. p. 697. 5) Plus quadringentos captos esse dicunt Ann. Placent. Gib. et Sagacius l. l.

autem isti fuerunt: Domnus Matheus de Corigia, domnus^a Bonacursus de Mon-tilio, domnus^a Rolandus Puttagius, domnus^a Rolandus de Adhegheis, domnus^a Hugolinus de Rubeis, domnus^a Egidiolus de Marano et duo alii populares, quorum nomina memorie non occurrunt^b. Quibus responderunt dicentes, quod de Parma civitate sua curam haberent et sollicitudinem custodiendi eam, quia bene custodirent Regium suam civitatem, ne destrueretur. Hoc ideo dixerunt Regini, quia ambitio et zelotipia quedam erat in Parma sicut et in Regio^c, quasi dicerent: *Medice, cura teipsum*^d. Nam in Regio preter partem imperialem, que diu exterius erat expulsa et vagabunda et vagipalando exulabat, due partes surrexerant ex parte ecclesie pullulate, quarum una dicebatur Superior, alia Inferior censebatur^e. In Superiori parte civitatis Regine principales erant et capitanei: [domnus^f Ago de Manfredis et domnus Antonius de Robertis et Thomasinus filius suus] et domnus Matheus de Foliano^g cum suis sequacibus^h. In Inferiori vero parte principales erant: domnus Rolandinus de Canussa et domnus Franciscus de Foliano [etⁱ frater suus prepositus Carpineti^j] [et^k domnus Guido de Albareto et Icilius^l filius suus et alius filius suus domnus Rolandus abbas Canusinus et Scarabellus^m et Manfredinus de Guertio et domnus Hugo Conradi cum Conradino filio suo et domnus Iacobinus de Panceris cum Thomasino filio suo et domnus Bartholomeus de Panceris cum Cacharia filio suo et domnus Guilielmusⁿ de Lupicinis abbas Sancti Prosperi, qui fecit pacem cum Bojardis^o et remansit in monasterio suo, et domnus Garxendonius de Lupicinis. Hic sinistravit partem suam relinquendo et adhesit domno Matheo de Foliano et affinitate coniunctus est^p ei, accipiendo filiam eius et dando eam Hugolino filio suo^q. Item domnus Guido de Lupicinis et alii plures] cum suis sequacibus. In Parma autem erat ista divisio: Domnus Opizo^r Parmensis episcopus capitaneus erat partis unius cum sequacibus suis^s. Ex altera vero parte erat domnus Hugo Rubeus, eius germanus consanguineus, qui filii duarum sororum erant, qui duo fuerunt nepotes domni pape Innocentii quarti^t. Porro cum domno Hugone Rubeo erant illi de Corigia et multi alii de Parma digni relatu. Pompe et ambitiones iste sunt et penitus abiciende et contemnende ab hominibus habentibus sensum, quia apostolus in prima ad Cor. dicit I^u: *Obsecro autem vos, fratres, per nomen domini nostri Iesu Christi, ut id ipsum dicatis omnes, et non sint in vobis scismata*. Videntes itaque Regini et cognoscentes, quod non curialiter responderant Parmensibus in ambaxatoribus suis, penitentia ducti necnon et necessitate coacti elegerunt ambaxatores aliquos et miserunt eos Parmam et obtinuerunt a Parmensibus quicquid petere voluerunt; et fecerunt eos iurare per animam suam, quod observarent omnia que petebant, que sunt hec, videlicet: si aliqua pars de Regio malitiose expelleret aliam, semper iuvarent partem

^{*)} Post haec erasa: et domnus Iacobinus de Rodelia et domnus Guido de Tripolis.

a) Dns cum D littera maiuscula c. b) sequitur C minio scriptum. c) sequitur C atramento nigro scriptum. d) Dns — filius suus aliis erasis a Sal. minoribus litteris post inscripta. Quo loco antea pauciora scripta erant, nam suus iam superscriptum est. e) et — Carpineti aliis erasis post a Sal. inscripta. f) unciis inclusa in marg. infer. a Sal. suppl. g) Guilla c. h) sic cum j longo c. i) e (est) a Sal. superscr. k) manu saec. XV. in marg. add.: de Sancto Vitale.

1) Cf. supra f. 367°, p. 379. 2) Cf. Cont. Reg. Eibri de temp. p. 578. et ibid. n. 8. 9. Italice partes dicebantur di sopra et di sotto; infra f. 467^a. 3) Bernardus de Foliano. 4) Qui infra f. 466°. 485^d. recte Acolinus dicitur. 5) De quo vide infra f. 466^o. 485^d. 6) Cf. infra f. 484^o. 486^a. 7) De Opizone et matre eius vide supra f. 233^a.^o, p. 61 sq. Hugo Rubeus fuit filius Bernardi Rolandi Rubei, qui sororem Innocentii IV. papae uxorem habuit; cf. supra f. 293^a. 359^d, p. 199. 362.

F. 430^b. De quibusdam civitatibus Lombardie, que mutuo amore se intime diligebant.

1284. iniuste expulsam, et multa alia, que ad pacem conservandam efficaciter pertinebant^{a. 1.}
 *f. 430^b. Ambaxatores autem, qui Parmensibus a Reginis fuerunt transmissi, isti fuerunt, scilicet
 dominus Rolandinus de Canussa et dominus Guido de Tripolis et quidam iudex dominus
 Petrus de Albinea, qui fuit prolocutor et concionator istorum^{a.} Qui etiam, cum
 essent in hospitio suo in burgo Sancte Christine, audientes de Asdenti propheta
 Parmensium^{2.}, miserunt pro eo, ut de statu suo consulerent eum. Cui imposuerunt
 super animam suam, ne subtraheret aliquod verbum de futuris, que Dominus facere
 disponebat^{3.} Quibus respondit, quod, si conservarent se in pace usque ad Christi
 nativitatem, evaderent iram Dei, alioquin biberent de calice ire Dei^{4.}, sicut bibe-
 rant Mutinenses. Cui responderunt, quod optime conservarent se^b in pace, quia
 mutuo matrimonia facere disponebant ad pacem et amicitiam conservandam. Quibus
 ipse dixit, quod hec omnia fraudulentem fiebant ab eis et sub quodam veneno et
 velamine pacis^{a. 4.} Reversi sunt itaque ambaxatores Regini, et a matrimoniis^{5.}
 cessaverunt, et magis preparant se ad arma bellica fabricanda et congreganda,
 quam ad pacem mutuo conservandam, ut in eis impleatur illud Michaelis Scoti,
 quod dixit in versibus suis, in quibus predixit futura.

Et Regii partes insimul mala verba tenebant^{6.}

Versus.

Hiis diebus iste civitates magno federe amicitie et amoris vinculo copulate
 erant atque coniuncte, scilicet Placentia, Parma, Cremona, Regium, Mutina, Bono-
 nia, Ferraria, Brixia. Nam omnes erant ex parte ecclesie. Pars vero imperialis
 iam diu de civitatibus suis exterius exulabat et ibat vagabunda per mundum sine
 spe redeundi, quantum erat ex parte illorum de ecclesia^{c.} Mantua vero excepte
 actionis erat^d propter dominum Pinamontem^{e.}, qui dominabatur in ea. Supra-
 dicte igitur civitates audientes omne malum, quod Mutinensibus accidisset, ele-
 gerunt ex seipsis sollemnes ambaxatores, quos miserunt Regium, ut ibi facerent
 parlamentum ad hoc ipsum, ut civitatem Mutinam ad pacem reducerent, si aliquo
 modo possent; et nullo modo potuerunt, cum multis diebus super hoc laboras-
 sent^{e. 7.} Et fuerunt ibi ambaxatores ex utraque parte Mutine, exterioris et in-
 terioris^{8.} Tandem ambaxatores hoc decreverunt et ordinarunt et statuerunt, ut
 nulli parti consilium darent nec succursum nec adiutorium nec favorem, tum quia
 noluerunt eis consentire pro bono suo et pace habenda, tum etiam quia non
 poterant offendere aliquam partem ex Mutinensibus, quin offenderent suos; eo quod
 omnes ex ecclesiastica parte fuissent, [tum^e etiam ut removerent spem a Regio et
 aliis civitatibus sue partis non^f habendi adiutorium ab eis, si similiter stultificarent]^{6.}
 Tunc Mutinenses videntes se derelictos in manu consilii sui⁸ ab omnibus suis
 amicis, in quibus habebant fiduciam, miserunt Florentiam et ad alias Tuscie civi-

Eccli. 15, 14.

a) sequitur ☩ atramento nigro scriptum. b) se a Sal. superscr. c) sequitur ☩ minio scriptum.
 d) erat alio atram. a Sal. superscr. e) unciis inclusa in marg. super. a Sal. post suppl. f) non
 supervacaneum est.

1) Cf. Ann. Parm. mai. p. 697. 2) De quo cf. supra f. 400^a. 423^a, p. 457, 512,
 infra f. 431^{a, b}, p. 532. 3) Cf. Is. 51, 17: quae bibisti de manu Domini calicem irae
 eius. 4) Cf. v. 34. vaticinii Michaelis Scoti mox laudandi, supra p. 361: ducto velamine
 pacis. 5) Est versus 22. versuum f. 359^c, supra p. 361. editorum, sed ibi post a Sal. 45.
 additus. 6) de Bonacolsis. 7) Cf. Ann. Parm. mai. p. 697. 8) Eccli. 15, 14: reli-
 quit eum in manu consilii sui.

F. 430^a. Quod Regini licentiauerunt potestatem, quem habebant, domnum Tobiam de Rangonibus de Mutina^a, ut iret viam suam, et elegerunt potestatem capitaneum, quem habebant.

F. CCCC31^a. De propheta Parmensium qui appellatur Asdenti, quem episcopus Parmensis consuluit, et ad quem consulendum de futuris veniunt multi alii.

tates, ut conueant soldadherios ad congregandum exercitum oportunum, ut una pars aliam dissipet et confundat. Talia sunt hodie in octava natiuitatis^b beate virginis; finis ignoratur istorum^c; verumtamen, si fuerit vita comes, finem videre poterimus.

Tunc^d Regini domnum Tobiam de Rangonibus de Mutina, potestatem suam, licentiauerunt, ut iret viam suam et rediret in Mutinam civitatem suam^e, dato sibi salario suo honorifice et decenter^f. Fuit autem triplex causa, quare licentiauerunt eum, scilicet quia novus erat in regimine, nunquam enim aliquam potestatem habuerat nisi istam, et contra aliquos acriter et iniuste surgebat, ut eos mulcicaret et in compedibus poneret pro levissima culpa. Quod Reginis displicuit. Ideo dicit sapiens in Prover. XXVIII^g: *Dux indigens prudentia multos opprimit per calumniam; qui autem odit avariciam, longi fiet dies eius.* Secunda causa fuit, quia impeditam linguam habebat usque adeo, ut auditores provocaret ad risum, quia, cum volebat dicere in consilio: *Audivistis quod propositum est*, dicebat: *Audivistis propottam*. Et sic deridendi essent^h qui tales homines ad dominium elingunt, qui sunt valoris nullius. Quodⁱ est signum, quia *similia similibus gaudent*², et quod reguntur amore privato et parum curant de utilitate communi. Ideo de talibus dicit sapiens in Prover. XXIX³: *Homines pestilentes dissipant civitatem, sapientes vero avertunt favorem*⁴. Item de malis rectoribus dicit ibidem⁵: *Cum impii sumpserint principatum, gemet populus.* Item Ecclesiastes X⁶: *Est malum, quod vidi sub sole, quasi per errorem egrediens a facie principis, positum stultum in dignitate sublimi et divites sedero deorsum.* Tertia causa fuit, quia totis viribus conabatur divisionem in Regio ponere, ut traheret Reginos ad partem suam interiorem, que erat in Mutina. Quod Regini perpendentes deposuerunt eum de dominio et emiserunt eum, ut rediret ad suos. Et impleta est scriptura que dicit Isaie XXXII⁷: *Non vocabitur ultra is qui insipiens est princeps, neque fraudulentus appellabitur maior. Stultus enim fatua loquetur, et cor eius faciet iniquitatem, ut perficiat simulationem.* Tunc elegerunt Regini capitaneum suum⁸, ut esset eorum potestas, amplificato sibi salario, eo quod esset homo sapiens et industrius, cuius beneficio et bona fide civitas Regina creditur conservata. Cui etiam congruere potest quod Ys. dicit XXXII⁹: *Princeps vero ea*

a) Mut. c. b) nat. c. c) istorum a Sal. in marg. suppl. d) non versus novus hoc loco coeptus, sed tantum C minio scriptum precedit in c. e) sequitur C minio scriptum. f) prouoc[ret] corr. prouoca ret c. g) sequitur C atramento nigro scriptum. h) est corr. eent c. i) penna mutata.

1) *Duos menses fere a Kal. Iul. cum regimen habuisse tradunt Alb. Milioli, Liber de temp. c. 306, p. 565 sq., et Sagacius de Gazala col. 11.* 2) *Macrobius VII, 7, 12: Similibus enim similia gaudent, locus allatus ab A. Otto, 'Die Sprichwörter der Römer' p. 264.* 3) *Rubeum filium Stephani; Alb. Milioli, Liber de temp. c. 306, p. 566.*

F. 431^b. Nota mirabile, quia eodem tempore et mense et die et loco capti sunt Pisani a Ianuensibus, quo ceperant ipsi prelatos tempore pape Gregorii noni.

que digna sunt principe cogitabit, et ipse super duces stabit. Hic fuit oriundus de civitate que dicitur de Castello.

1284. His diebus dominus Opico Parmensis episcopus prophetam Parmensium qui dicitur Asdenti invitavit ad prandium et de futuris diligenter quesivit ab eo. Qui dixit audientibus multis, quod usque ad breve tempus Regini et Parmenses tribulationes multas erant passuri; et de morte summi pontificis pape Martini quarti predixit similiter, omnium istorum tempora determinando et specificando; que ponere nolo; et quod succedere debebant tres summi pontifices et ab invicem discedere, quorum unus esset legitimus, duo vero non legitime facti. Et de destructione Mutine, ante quam eveniret, predixerat^a. Nec est aliter iste propheta, nisi quia illuminatum intellectum habet ad intelligendum dicta Merlini et Sibille et abbatis Ioachym et omnium qui de futuris aliquid predixerunt¹. Et est curialis homo et humilis et familiaris et sine pompa et vana gloria; nec aliquid dicit affirmando, sed dicit: 'Ita videtur michi, et ita intelligo ego istam scripturam'. Et cum aliquis legendo coram eo aliquid subtrahit, statim percipit et dicit: 'Tu decipis me, quia aliquid dimisisti'^a. Et de diversis partibus mundi multi veniunt ad ipsum interrogandum. Nam bene per tres menses ante predixit infortunium Pisanorum; et quidam Pisanus ex certa industria ad ipsum interrogandum Parmam venit^b de Pisis post duplicem cum Ianuensibus iam confictum. Nam Pisani et 1283. Ianuenses bello marino tribus vicibus mutuo sunt congressi. Semel M^oCC^oLXXXIII^o² 1284. et bis in M^oCC^oLXXXIII^o³. Et in primis duobus confictibus inter mortuos et captivos computantur sex milia Pisanorum. Inter quos comes Facius ductus fuit 25. (Maii 1.) ad carcerem Ianuensium⁴, et etiam multi alii^c digni relatu^a. Et dum adhuc inter ipsos in mari pugna valida ageretur, intravit quidam Ianuensis quandam navem Pisanam et multis laminis argenteis oneravit seipsum; et cum esset ferro armatus et laminis oneratus et navem suam denuo vellet ascendere, attingere non 30. potuit, immo^d cecidit et descendit in profundum quasi lapis cum argento et ferro et forte cum sceleribus multis. Audivi hec omnia a lectore Ravenne, qui Ianuensis erat et de Ianua noviter veniebat. Et nota mirabile atque considera, quia eodem tempore et mense et die et loco capti sunt Pisani a Ianuensibus, quo ceperant ipsi prelatos tempore bone memorie Gregorii pape noni⁴, ut advertas

a) sequitur C atramento nigro scriptum. b) venit in marg. a Sal. suppl. c) alii in marg. 25 a Sal. suppl. d) immo cecidit in marg. a Sal. suppl.

1) Eadem fere vide supra f. 423^a, p. 512; cf. etiam de Benvenuto Asdenti f. 400^a. 430^b, p. 457. 530. 2) Die Jul. 4; Jacobi Aurie Ann. Ian., SS. XVIII, p. 302. 3) Hic captus est ante alterum proelium navale a. 1284. Maii 1. commissum ipso hoc die; Jacobi Aurie Ann. Ian. t. I. p. 306; Tolomei Lucensis Ann., 'Documenti di storia Italiana' VI, p. 93. 4) Praelati a. 1241. Maii 3. capti sunt, alterum proelium, de quo Sal. cogitat, die Maii 1. commissum est. Tertium proelium die Aug. 6. eodem loco commissum esse, quo praelati capti sint, Ann. Parm. mai. p. 697. et Tolomeus Luc., Ann. p. 74. (scilicet alla Meloria) et Hist. eccl. XXIV, 18, Muratori, SS. XI, col. 1193, (ex Gestis Lucanorum; cf. cod. Palat. 571, f. 12^v; Cronichetta Lucchese a. 1242, ed. S. Bonghi in 'Atti della R. accad. di scienze' etc. 45 XXVI, p. 249), et Ioh. Villani VII, 92, fortasse secutus Tolomeum, falso referunt. Illi enim in proelio inter insulas Monte Cristo et Giglio commisso capti sunt.

F. 431°. De Parmensibus, qui soliti sunt dicere, quod vindicta XXX^a annorum satis est tempestiva; quod in sancto Britio bene patuit post mortem sancti Martini.

F. 431^a. De mutuo et gravi bello marino quod inter Pisanos et Ianuenses factum fuit hoc anno.

verum esse quod Dominus dixit Zacharie II°: *Qui enim tetigerit vos, tangit^a pupil-^a lam oculi mei.* Et iterum Iob XXIII°: *De civitatibus fecerunt viros gemere, et anima vulneratorum clamabit^b, et Deus inultum abire non patitur.* Et Ysa. XLVII°: *Ultionem capiam, et non resistet michi homo. Quare? Quia^c mea est ultio, et ego retribuam].* ^{Deut. 32, 35.}
¹⁰ *Deus ultionum dominus, Deus ultionum, libere egit.* Et nota, quod Parmenses, ex quibus sum ego, soliti sunt dicere, quod vindicta XXX^a annorum satis est tempestiva. Verum dicunt. Patet exemplum in sancto Britio, cui post XXX^a annos episcopatus sui inflicta fuit pena pro vindicta sancti Martini, quem multipliciter afflixerat, et ipse multipliciter postea fuit afflictus. Lege legendam sancti Bricii^d,
¹⁵ et videbis, si non est ita ut dico.

Item anno Domini M^oCC^oLXXX^oIII^o videntes Pisani omne malum, quod 1284. eis a Ianuensibus erat inflictum, volentes suam iniuriam vindicare, multas naves et galeas et vasa marina fabricaverunt in flumine Arni, et instructo navigio ordina-
²⁰ verunt et statuerunt, quod nullus a XX^{ti} annis et supra et a LX^{ta} et infra remaneret, qui non iret ad pugnam. Et discurrerunt per totam marinam Ianuensem destruendo et conburendo, occidendo et capiendo et depredando^d. Et discurrerunt per totam contratam illam, qua itur a Ianua in Provinciam, transeundo omnes maritimas civitates, scilicet Nolam, Albenganam et Savonam atque Victimilium, volentes Ianuenses invenire, ut cum eis pugnam committerent^e. Ianuenses vero
²⁵ ordinaverant, ut nullus ex suis domi remaneret a decem et octo annis et supra et a LXX^{ta} et infra, sed cum suis concivibus iret ad bellum; et sic discurrebant per mare cupientes invenire Pisanos. Tandem reppererunt se inter caput Corsice
³⁰ et Gorgonum² et ligaverunt naves simul secundum morem illorum qui pugnant in mari. Et ibi tanta cede ab utrisque pugnatum est, ut etiam celum videretur compati et plorare. Et multi ex utraque parte sunt interfecti, et plures naves
³⁵ submerse^d. Cumque iam Pisani victores existerent, supervenerunt Ianuenses cum multis galeis³ et irruerunt super Pisanos iam fessos; et nichilominus ab utrisque acriter est pugnatum. Tandem Pisani, cum se inferiores esse conspicerent, se Ianuensibus tradiderunt. Qui vulneratos occiderunt, alios ad carcerem servaverunt.
⁴⁰ Et qui melius habuit gloriari non potest, quoniam utrisque fuit adversa^f fortuna^e. Et tantus fletus et ploratus fuit in Ianua et in Pisis, quantus nunquam in illis duabus civitatibus fuit auditus a die conditionis⁴ earum usque ad dies nostros^e.

a) sic hoc loco cum Vulg., alibi semper Sal. tanget scripsit ut p. 89, l. 13. et p. 119, l. 41. et p. 342, l. 3. et p. 419, l. 38. b) clamavit Vulg. c) penna mutata. d) sequitur C atramento nigro scriptum. e) sequitur C minio scriptum. f) auersa corr. aduersa c.

1) Videlicet Jacobi Leg. Aureae c. CLXVII (162), ed. Grässe p. 751, in qua Sal. haec legit.
 2) Non inter Capo Corso et Gorgonam insulam, sed tribus miliaris a portu Pisano, ut Iacobus Aurie p. 308, dicit, ad insulam Meloriam prope Livorno, ut Tolomeus Luc. in Ann. l. l. p. 93. et Hist. eccl. l. l. et Ioh. Villani VII, 92. dicunt, proelium commissum est. Quinque vel sex miliaris a portu Pisano hoc factum esse Ann. Placent. Gib. p. 578. tradunt. 3) Obertus Aurie amiragus Ianuensium triginta galeas in subsidio post primam aciem collocaverat, quae a Pisanis in primo incursu non inspectae sunt; cf. Iac. Aurie p. 308. 4) Ezech. 28, 15: a die conditionis tuae.

F. CCCC32^a. Dolorosa narratio dominarum de Pisis pro morte karorum suorum.
F. 432^b. De pestilentia, qua Deus Pisanos percussit.

1284. Quis enim sine tristitia et magno fletu referre potest vel etiam cogitare, qualiter ille due nobiles civitates, ex quibus nobis Ytalicis omnium bonorum copia veniebat, mutuo sunt destructe ex ambitione tantum et pompa et vana gloria, qua una aliam superare volebat, quasi mare navigantibus non sufficeret? Inde consuevit dici:

Inuriam latam sibi nunquam vindicat apte, Versus.
Qui ruit in peius, quo dedecoratur aperte¹.

Aug. 13. Facta sunt autem hec XIII^a die mensis Augusti, in dominica die², in festo sanctorum martyrum Ypoliti et Cassiani. Numerum captivorum et interfectorum ex 10 utraque civitate scribere nolui^{a-3}, quia diversimode referebatur. Verointamen archiepiscopus Pisanus⁴ episcopo Bononiensi⁵, cuius frater germanus est, certum numerum in suis litteris designavit, quem similiter scribere nolui, quia expectabam fratres Minores de Ianua et de Pisis, qui michi certum numerum melius^b declararent. Et nota, quod ista pugna et strages, que facta est inter Ianuenses et 15 Pisanos, prenosticata fuit et demonstrata, ante quam fieret, diu^c. Nam in villa Sancti Ruffini in episcopatu Parmensi mulieres, que de nocte linum purgabant, *f. CCCC32^a. viderunt duas magnas stellas mutuo preliantes. Et retrahebant se multis vicibus et iterum atque iterum mutuis congressibus dimicabant.

Item millesimo supraposito post bellum, quod Pisani cum Ianuensibus habu- 20 erunt, multe mulieres Pisane, pulehre domine, nobiles, divites et potentes, congregate simul, aliquando XXX, aliquando XL, de Pisis Ianuam pedestres ibant, ut suos captivos requirerent et visitarent. Nam aliqua habebat ibi virum, aliqua 25 filium vel fratrem vel consanguineum, quos non *dedi* Deus in misericordias in conspectu omnium qui ceperant eos. Cumque a custodibus carcerum supradicte mulieres 25 suos captivos requirerent, respondebant eis custodes: 'Heri mortui sunt XXX et hodie XL, quos in mare proiecimus, et sic cotidie facimus de Pisanis'. Cum autem domine ille de karis suis talia audirent et eos invenire non possent, pre nimia angustia consternate cadebant et pre nimia anxietate et cordis dolore vix poterant respirare. Post paululum vero resumpto hanelitu cum^d unguibus facies suas dila- 30 cerabant et descerebant^e crines. Et elevata voce eiulatu^f magno plorabant, donec *e. 27. 28. in eis lacrimae defecissent. Tunc impleta est scriptura que dicit I. Machabeorum I^g: 'Speciositas^g mulierum inmutata est. Omnis maritus sumpsit lamentum, et que sedebant^h in thoro maritali legebant. Nam inedia et fame et penuria et miseria et angustia 35 et tristitia Pisani in carceribus moriebantur, quia *dominati sunt eorumⁱ qui oderunt 35 eos^k. Et tribulaverunt eos inimici eorum, et humiliati sunt sub manibus eorum, nec *f. 432^b. digni habiti sunt sepulchris patrum suorum⁶, sed privati sunt sepultura. Cum*

a) noli corr. nolui c. b) melius in marg. a Sal. suppl. c) diu in marg. a Sal. suppl.

d) cō manu recentiore, quae multa verba inferioris partis huius paginae, quae evanuerant, atramento superlito renovavit c., Sal. cu scripsisse videtur, ut Alb. Mil. habet. e) sic c., ubi scerp (non de) recentiore manu scriptum; disternebant Alb. Mil. f) sic Alb. Mil.; eiulata magna recentiore manu, quae haec verba renovavit, c. Quae Sal. scripserit, hoc loco cognosci non potest. g) ciositas legere nequivi in c., quod e Vulg. restitui. h) sedeb. legere nequivi, e Vulg. restitui. i) sic Alb. Mil.; earum manu recentiore renovatum. k) eos a Sal. superser.

1) Iam supra f. 336^d, p. 300. hi versus allati sunt. 2) Immo die dominica Aug. 6, 45 ut Iacobus Aurie p. 308. et Ahn. Placent. Gib. p. 578, et alii tradunt. 3) Quem scripsit infra f. 452^b. 4) Rogerius de Ubaldinis. 5) Octaviano II. de Ubaldinis. 6) Cf. Act. 5, 41: quoniam digni habiti sunt; I. Mach. 2, 70: sepultus est . . . in sepulchris patrum suorum.

F. 432^d. Quod Pisani antiquo tempore ierunt cum navibus et galeis et cum stolio navium imperatoris ad obsidendum Ianuensem urbem.

autem predictae mulieres Pisane domum fuissent reverse, inveniebant alios mortuos, 1284. quos dimiserant in domibus sospites. Percussit enim Dominus Pisanos pestilentia illo anno, et multi mortui sunt, iuxta verbum quod scriptum est Amos VIII: *Multi morientur, in omni loco prohiçietur silentium. Neque enim erat domus, in qua non iaceret mortuus, sicut habetur Exodi XII: 9. Tunc impletum est illud quod per Amos V: dictum fuerat: Urbs de qua egrediebatur mille, relinquentur in ea centum, et de qua egrediebantur centum, relinquentur in ea decem. Item ibidem: In omnibus plateis plactus, et in cunctis que foris sunt dicitur: Ve, ve! Et vocabunt agricolam ad luctum et ad plancum eos qui sciunt plangere. Et in omnibus viis erit plactus. Quare? Audi quare. Ieremias in Trenis: I: Quia foris interfecit gladius, et domi mors similis est. Gladius enim furoris dominici interfecit Pisanos, quia rebellarunt contra ecclesiam longo tempore. et quia in mari ceperunt prelatos, qui ad concilium veniebant vocati a bone memorie Gregorio papa nono. Hinc Dominus ait Levitici XXVI: Percutiam vos septies propter peccata vestra, inducamque super vos gladium ultorem federis mei. Item Deutero. XXXII: Foris vastabit eos gladius et intus pavor invenem simul ac virginem, lactentem cum homine sene. Item ibidem: Gladius meus devorabit carnes. De cruore occisorum et de captivitate nudati inimicorum capitis; laudate gentes populum eius, quia sanguinem servorum suorum ulciscetur. Et vindictam retribuet in hostes eorum et propitius erit terre populi sui. Quatuor annis habitavi in conventu Pisano in ordine fratrum Minorum, bene sunt anni XL completi, et ideo de Pisanis contristor et Pisis compatio, novit Deus! Et quando habitabam ibi, dominus Bonacrusus de Palude tribus annis continuis de voluntate imperatoris fuit Pisanorum potestas, quem Pisani suum amiragium fecerunt et prefece-
runt exercitui, quem usque ad portum civitatis Ianue duxerunt cum navibus et galeis. Et Pisani preter galeas veteres, quas habebant, centum fabricaverunt de novo occasione illius exercitus; et imperator quinquaginta galeas optime preparatas misit in servitium et adiutorium Pisanorum, quas, cum essem in portu Pisano, vidi venire de regno. Et Pisani, cum essent iuxta portum Ianuensem cum exercitu suo, multas sagittas, que pro ferro loco acute cuspidis argentum habebant, in civitatem iecerunt in signum inanis glorie et pompe et memorie sempiternae. Videntes autem Pisani tunc temporis, quod Ianuenses non egrediebantur ad pugnam, cum magno honore post aliquot dies ad propria remearunt [conburnendo et destruendo que ad Ianuensium territorium pertinebant]. Et nota, quod, sicut inter homines et serpentes, canes et lupos, equos et grifes naturale est odium, sic inter Pisanos et Ianuenses, Pisanos et Lucenses, Pisanos et Florentinos. Inter Pisanos vero et Ianuenses occasione domini maris, quia ex quadam ambitione quilibet eorum vult maior videri, scilicet Pisanus et Ianuensis. Et tunc ascendunt montes, sed non descendunt campi. Hinc Seneca dixit: *Quietis-**

a) sequitur C minio scriptum. b) vineis Yulg. c) u recentiore manu renovatum c.; ceperant Alb. Mil. d) Gregorio Sal. scripserat, ut Alb. Mil. habet, sed Gregorii post alio atramento renovatum in c. e) novit deus in marg. a Sal. suppl. f) sequitur C minio scriptum. g) 7 (et) a Sal. superser. h) unciis inclusa in marg. super. a Sal. suppl.

1) A. 1243—1247. 2) A. 1243—1245; cf. *Fragm. hist. Pisanae*, Muratori, SS. XXIV, col. 644; Roncioni, *Ist. Pisane*, *Archivio stor. Ital.* VI, p. 503. 3) Non dubito, quin Sal. de his retulerit quae a. 1243. Sept. gesta sunt; cf. *Barthol. Ann. Ian. p. 211 sq.*; *Reg. Imp. V*, nr. 13473a. 4) *Pseudo-Seneca de moribus* § 98, *Senecae Opera ed. Fr. Haase III*, p. 465.

F. CCC33^a. De odio quod est inter Pisanos et Lucenses et Florentinos et Ianuenses et quibus causis.

Quod Pisani se commendaverunt pape Martino 4to necessitate compulsi.

sime viverent homines, si ista duo pronomina, scilicet meum et tuum, de medio tollerentur^a. 5
Inter^b Lucenses et Pisanos odium est et discordia et malivolentia, quia non solum ille due civitates conterminae sunt, verum etiam quia Pisani ceperunt decem castra Lucensis episcopi et longo tempore possederunt ea; pro quibus etiam excommunicati fuerunt, et steterunt sic indurati usque ad multa tempora. Erant autem in montibus castra illa. Porro inter Florentinos et Pisanos idcirco odium habebatur, quia, quando Florentini Pisas veniebant pro mercimoniis emendis, nimis in accipiendo passagium a Pisanis in portarum exitibus gravabantur^c. Audientes 10^d
1284. ergo Florentini et Lucenses, qui magno vinculo amicitiae federati sunt simul, omne
1. Mach. 12. 1. malum, quod a Ianuensibus Pisanis erat illatum, et cognoscentes, quod tempus eos
Dec. impat, ordinaverunt exercitum contra Pisanos millesimo-supraposito in mense De- 15
cembri, parum ante nativitatem Christi, cum quibus venire debebant Pratenses, id est illi de Prato, et Cornetani, id est illi de Corneto, ut residuos Pisanos involverent et funditus, si possent, destruerent atque de terra delerent^e. Quod^f audientes Pisani^g timuerunt valde, cognoscentes, quod in eis completum erat illud
*e. 62. quod Dominus Iudeis fuerat comminatus implendum Deutero. XXVIII¹: Remane- 20
bitis pauci numero, qui prius eratis sicut astra celi pro multitudine, quoniam non
*f. CCC33^a. audistis^d vocem domini Dei vestri^e. Tunc Pisani timore perterriti totaliter se contulerunt ad rogandum Deum et dixerunt: In nobis quidem non tanta est fortitudo, ut possimus huic multitudini resistere, quae irruit super nos. Sed cum ignoremus, quid agere debeamus, hoc solum habemus residui, ut oculos nostros dirigamus ad te, II. Para- 25
*g. 12. lipo. XX^a. Et iterum dixerunt Pisani: Congregati sunt inimici nostri et gloriantur in virtute sua. Contere fortitudinem illorum, Domine, et disperge illos, ut cognoscant, quia non est alius qui pugnet pro nobis nisi tu Deus noster. Dis-
*h. 58, 12. perge illos in virtute tua, et destrue eos, protector noster Domine! Et iterum: Congregate sunt gentes¹ in multitudine, ut dimicent contra nos, et ignoramus, quid
1. Mach. 3, 52, 53. agere debeamus²; domine Deus, ad te sunt oculi nostri, ne pereamus³. Tu scis que cogitant in nos, quomodo poterimus subsistere ante faciem illorum^f, nisi tu adjuves nos^g? Cum igitur Pisani taliter perorassent, impleta est scriptura que dicit: Necesse est divinum adesse auxilium, ubi cessat humanum⁴.—Nam incidit Pisanis con-
siliium bonum, ut claves portarum civitatis Pisane mitterent ad papam Martinum, 25
ut eos defenderet ab inimicis. Qui suscepit eos gratanter et compescuit insurgentes hostes⁵. Et impleta est scriptura que dicit Ps.: Imple facies eorum igno-
*i. 14. minia, et querent nomen tuum, Domine. Et iterum alia scriptura dicit Ys. LX^a:

a) sequitur C minio scriptum. b) penna mutata. c) graubantur radendo corr. graubantur-c.
d) audisti Vulg. e) tui Vulg. — Sequitur C minio scriptum. f) eorum Vulg. g) non signum 40
interrogationis hoc loco in c., sed punctum.

1) Cf. I. Mach. 5, 9, 10: Et congregatae sunt gentes . . . Congregatae sunt adversum nos gentes. 2) Cf. supra I. 24, 25. 3) Ion. 1, 14: ne pereamus. 4) Iam quater Sal. supra hoc dictum laudavit, de quo vide p. 45, n. 3. 5) Falso hoc Sal. sibi persuasisse videtur, cum nesciret, quomodo factum sit, ut civitates Tusciae ab expeditione contra Pisanos cum Ianuensibus iurata desisterent, quod exponit Iac. Aurie, Ann. Ian. p. 309 sq. Cf. infra f. 452^c.

F. 433^b. De imperatore condam F[rideric]o, qui in Alamannia, ut dicebatur, vivebat adhuc; quod etiam multi crediderunt et ad eum videndum nuntios transmiserunt.

F. 433^c. De filio regis Tartarorum, qui interfecit patrum suum, eo quod Saracenis adhaeserat.

De Mutinensibus, qui mutuo iterum sunt congressi.

Venient ad te filii eorum curvi, qui humiliaverunt te, et adorabunt vestigia pedum tuorum omnes qui detrahebant tibi. Sicut audivimus, sic scripsimus. Talia sunt ho'die. *f. 433^c. Finis ignoratur istorum, illi qui supererunt poterunt videre futura. *Totus mundus* 1. *Job*. 5, 13. in perturbatione est et positus in maligno. In fine sumus millesimi ducentissimi 1284. octogesimi quarti anni.

Item^a millesimo supraposito insonuerunt rumores, quod Fridericus secundus, qui condam fuerat imperator, in Alamannia viveret; quem sequebatur Theotonicorum maxima multitudo, quibus larga manu faciebat expensas. Et adeo in-
15 valuerunt et divulgati fuerunt isti rumores, quod plures civitates Lombardie miserunt speciales nuntios ad videndum et cognoscendum, utrum ita esset necne. Etiam marchio Hestensis misit nuntium specialem^b. Aliqui etiam Ioachite aliquam adhibebant fidem, quod possibile esset, pro eo quod Sibilla¹ dicit: *Oculus eius morte claudet abscondita* — scilicet Gallicana gallina —, *supervivetque; sonabit et in*
20 *populis: 'Vivit' et 'non vivit' 2, uno ex pullis pullisque pulorum superstite^b*. Merlinus etiam de eo dicit³: *Bis quinquagenarius lene tractabitur*. Quod exponebant Ioachite hoc modo: 'Bis quinquaginta faciunt centum', quasi volentes, quod centum esset annorum^b.⁴ Sed nichil fuit. Processu enim temporis repertum est, quod quidam baratator et truffator erat⁵, qui talia simulabat ad lucrum; et sic tam ipse quam
25 sui sequaces ad nichilum sunt redacti⁶.

Item millesimo supraposito alii insonuerunt rumores. Dicunt enim veridici relatores, qui de ultramarinis partibus nuper venerunt, scilicet fratres Minores et Predi'catores, inter Tartaros et Saracenos fore factam maximam novitatem^b. Aiunt
30 enim, quod filius regis Tartarorum defuncti surrexit in prelium contra patrum, qui regnabat et adhaeserat Saracenis, et occidit eum et Saracenorum multitudinem nimiam interfecit⁷. Insuper mandavit soldano Babylonie⁸, ut fugiat in Egyptum, alioquin occidet eum, si eum ceperit, cum venerit ad partes suas, ad quas intendit festinanter venire^b. Proponit enim, ut dicitur, esse in sabbato sancto in Ieru-

a) penna mutata. b) sequitur C minio scriptum.

85 1) *Erithea*; 'N. Archiv' XV, p. 168. 2) *Haec iam supra f. 282^c. 311^a, p. 174. 243. allata sunt.* 3) 'N. Archiv' XV, p. 176. et supra f. 359^a, p. 360. 4) *In Expositione Merlini et Sibyllae Eritheae brevioris inedita codicis S. Pantaleonis (cf. 'N. Archiv' XV, p. 174) de hoc loco Merlini dicitur: Ecce prophete dissonant . . . Si bis quinquagenarius fuerit, erit centenarius, si sexagenarius etc. In maiore vero Expositione Merlini et Sibyllae (cf.*
40 *supra, p. 360, n. 5): Opinatur proinde frater Raynerius, quod in prosperitate sua vivet septuagenus, reliquos centenus in tribulatione perficiet. . . . Ego autem Eritheae dictis innitens puto, quod pedes habiturus sit LX, quia centenus omnino esse non poterit.* 5) *Dietericus Holzschuh (Tide Kolup).* 6) *Haec demon scripta esse videntur, postquam nuntius de Pseudo-Friderico a. 1285. Jul. 7. combusto in Italiam allatus est, multo igitur spatio inter-*
45 *misso post praecedentia, quae a. 1284. exeunte scripta sunt.* 7) A. 1284. *Achmed Chan a fratre Arghun Chan, qui Christianis favebat, occisus est. Cf. R. Rührich, Regesta regni Hierosol. nr. 1456. 1475; Potthast, Reg. nr. 22631—33.* 8) *Malik el-Mansur Kelarum.*

F. 433^d. De astrologo Mutinensium et de derisione illorum de Saxolo, quam faciebant contra concives suos.

F. CCCC34^a. Quod Parmenses Mutinensibus ambaxatores XII transmiserunt, volentes eos ad invicem concordare, sed in vanum laboraverunt, quia non audierunt eos.

1284. salem, et si viderit ignem descendentem de celo, ut asserunt Christiani, promittit se occisurum omnes Agurenos, quos poterit invenire. Nam, ante quam iret ad prelium iam prefatum cum Georgianis et ceteris Christianis, quibus adhesit, fecit fieri monetam et ex una parte sepulchrum et ex alia litteras continentes: *In nomine patris et filii et spiritus sancti*. Fecit etiam vexilla et arma crucis signaculis^a insigniri, et in crucifixi nomine de Saracenis et Tartaris sibi contrariis duplicem stragem fecit^b. Hoc autem audientes soldanus Babylonie et Agareni sibi subiecti, qui festinabant in adiutorium Turcorum^c, recesserunt velociter fugiendo, ne et ipsi male perirent cum inimicantibus Christianis. Explicit.

Item millesimo supraposito Mutinenses intrinseci, id est qui civitatem Mutine tenent, cum Mutinensibus extrinsecis, qui habitant in Saxolo, apud Montale XII° die, exeunte mense Septembris, in die Martis ante temporalium^d iterum sunt congressi, et pugnatum est acriter ab utrisque, et facta est magna strages. Verumtamen Mutinenses qui habitant in Saxolo, sicut in primo conflictu, qui fuit die Lune in initio guerre^e, sic et in isto, qui fuit die Martis apud Montale, semper superiores et victores fuerunt. Et in istis duobus conflictibus inter mortuos et captivos fuerunt bene quingenti, qui ceciderunt in bello, et in ore gladii^f aliqui sunt prostrati, aliqui vero in compedibus ad carceres sunt perducti et ibidem detenti^g. Tunc Mutinenses intrinseci habuerunt quendam Brixiansem, qui se dicebat esse astrologum et indivinum, cui dabant qualibet die decem denarios grossos argenteos et qualibet nocte tres magnas candelas Iannenses de mundissima cera. Et promittebat Mutinensibus divinando, quod, si tertio congregarentur, victoriam obtinerent^h. Cui Mutinenses intrinseci respondebant: 'Nolumus cum inimicis nostris nec die Lune nec die Martis committere pugnam, quia illis duobus diebus ab eis fuimus superati. Alium diem pugnandi eligas nobis et noveris, quod, si non habuerimus hac vice victoriam, quam promittis, eruemus tibi alterum oculum, qui tibi remansit'. Erat enim monoculus et truffator et maximus baratator, [sicutⁱ postea demonstravit eventus]. Timens ergo^j ille, ne mendax inveniretur, asportavit omnia que lucratus fuerat et insalutatis hospitibus recedens ab eis abiit viam suam^k. Tunc illi de Saxolo ceperunt deridere eos tanquam homines qui *immo*

laxerunt demones et non Deo, diis, quos ignorabant. Hinc Ieremias dicit XVII°: *Maledictus homo qui confidit in homine et ponit carnem brachium suum, et a Domino recedit cor eius*. Hinc Dominus dixit Levitici XIX°: *Ne declinetis ad magos, nec ab ariolis aliquid sciscitmini, ut polluamini per eos*. Item in eodem supra: *Non auguriabimini nec observabitis somnia*. Parmenses vero audientes omne malum,

a) signaculis recentiore manu atramento superlito renovatum, Sal. signaculis scripsisse videtur; signaculo Alb. Mil. b) sequitur C minus pictum. c) turcorum c., litteris atramento superlito recentiore manu renovatis; Tartarorum Alb. Mil., quod Sal. certo non scripsit. d) unctis inclusa post in marg. infer. a Sal. suppl. e) g (ergo) non certo certius legi. f) Non Vulg. g) auguriabimi. e.; auguriabimi Vulg.

1) Eandem diem proelii indicant Ann. Veron. de Romano p. 428; Ann. Placent. Gib. 46 p. 578; Sogiacus de Gazata col. 11; cf. etiam 'Cronache Modenesi' p. 80; Ann. Parm. mai. p. 697. 2) Cf. supra f. 429^c, p. 528. 3) in ore gladii saepissime legi in libris biblicis nemo nescit. Cf. supra p. 528, l. 31.

F. 434^b. De versibus Merlini, quos fecit de quibusdam civitatibus Italie, ut sibi cavere possent.

quod Mutinensibus accidisset, miserunt ad eos ambaxatores duodecim, volentes eos ad invicem concordare. Sed in vanum laboraverunt, quia non crediderunt eis nec audiverunt eos¹. Hinc Dominus per Ieremiam dixit XV°: *Numquid federabitur ferrum ferro ab aquilone et es? Divitias tuas, et thesauros tuos in direptionem dabo gratis in omnibus portis tuis et in omnibus terminis tuis. Et adducam inimicos tuos de terra, quam nescis, quia ignis succensus est in irore meo, super vos ardebit.* Facta sunt autem hec, ut scriptura Merlini Anglici vatis impleretur. Fecit enim Merlinus aliquos versus, in quibus futura^a presagia civitatum Lombardie, Tuscie, Romagnole et Marchie pleniter et veraciter continentur, quos hic ponere dignum duco. Qui sic inchoant:

Incipiunt versus Merlini^{b, 2}.

Venient in mundo et duo erunt sine fine^c utendo^d,
 Gravia cum dura^e multa sunt inde futura.
 [In Lombardia tunc errabit phylosophia^f,
 [Superbia regnabit, cum ventis tota volabit^g.
 5 [Ipsa Toscana dicetur a gentibus vana,
 [Peregrinando ibit, diffusa peccando peribit^h.
 20 [Romandiola sub ingo teneatur a stola³,
 [Queⁱ in perpensum tallionem reddit immensum.
 [Marchia Anchentana^k sub ecclesia stabit Romana.
 10 [Que semper lanam erellet^l sibi cotidianam^m.
 [Apulia vero tota erit plena veneno. *7. 434^b.
 25 [Multi morientur, et regesⁿ pro avro deleantur.
 [Marchia delusa^o plorabit in sanguine fusa
 [Et diu plorabit^p, sub dura potestate durabit.
 15 [Francia durabit et pluribus preponderabit^q,
 [Et cum^r dececerit^s, effusio sanguinis erit.
 30 [Alamannia^t imperabit, zizaniam^u mundi fugabit,
 [Qui relinet gentes imperium non diligentes.
 [Provincia^v sola diu stabit sub arida^w stola,
 20 [Que relecta dicetur et accumulata^x.

a) sic e.; peccatis Vulg. a') factura recenti manu atramento superfluo renovatum e. b) haece minio scripta sunt. c) sine om. Alb. d) post omnes versus et Sal. et Alb. punctum posuerunt, Sal. etiam punctum vel / semper, Alb. rarissime punctum in medio versu. Sal. versus unicus rubris continuit, ut indicavimus. e) Gr. condura Alb. f) phylosophia Alb. g) uollabit Alb. h) peribit om. Alb. i) Quo Alb. k) sic e. et Alb. (sine accentu). l) u in loco raso e. m) codianam corr. cotidianam e. n) mor. reges (duae litterae certo legi nequeunt) Alb.; troges Murat. o) detenta Alb. p) Et curabit Alb. q) ponderabit Alb. r) non Alb. s) sic Sal. et Alb.; defecerit Murat. t) Alamannia Alb. u) zizaniam Alb. v) Proventia Alb. w) arida Alb. x) cetur et accu in loco raso e.; dicitur cum tanta Alb.

1) Cf. Ann. Parm. mai. p. 697. 2) Hos versus etiam Albertus Milioli, Cron. imp. c. 187 (cf. SS. XXXI, p. 664, ubi vide inscriptionem raticinii, ex qua Sal. exscripsit quae praecedunt) descripsit non ex Cronica fratris Salimbene, at censeo, sed ex codice ab illo adhibito. 3) Ex codice Alberti eos edidit Muratori, SS. VIII, col. 1177 sq. Codicis Alberti lectionem variam plenam adscripsi. Multa in codice ab utroque exscripto iam corrupta erant. 3) I. e. ecclesia Romana.

	[Ab Hispaniis ^a multus	erit sanguis ^b in terra diffusus,	
	[Lombardos natos	volens sibi fore ^c ligatos.	
	[Ecclesia plorabit,	cum superbia tanta regnabit,	
	[Et non providebit,	in dura servitute manebit.	
25	[Florentia ^d florebit,	in mundo tota lucebit,	5
	[Liliū depictum	in campis erit a Senis devictum ¹ .	
	[Sed convalescet ^e ,	lilii cum ^f victoria crescet ^g .	
	[Inepte peccatido	semper vivet dissimulando ² .	
	[Mediolanum sibi	furtim ^h firmabit in vanum.	
30	[Aquila videbit ^h ,	turrin ³ ipsam totam delebit,	10
	[Adducet gentes	de longe sunt ¹ venientes,	
	[Que ^k dabunt duram	delinquentibus in vano iacturam.	
	[Parma partitur ^l ,	multo langore replebitur,	
	[In malum recidet,	quam medicus sanare non valet,	
35	[Sed relevatur,	unguento corone sanatur.	15
	[Quod erit antiquum,	per exemplum prebet ^m iniquum.	
	[Mutina perversa	tota erit in fine demersa,	
	[Volens dominari,	potentioribus equiparari ⁿ .	
	[Regium, regina	civitas, erit ipsa supina ^o .	
40	[Et non providebit,	in dissensione multa manebit.	20
	[In ipsa Cremona	sibi nidum ^p acquiret corona ^q . ⁴ ,	
	[Et tandiu ^r stabit,	ut aquila ⁴ ipsa volabit,	
	[Pace ^s decepta	a sponso ^s accepta,	
	[Et repensata ^t	Lombardia erit cremata.	
45	[Ferraria testatur,	quod mala subire paratur ^u .	25
	[Propter peccata,	que diu erunt ^v in ea patrata ^v .	
	[In servitute stabit ^w ,	donec peccare ^w cessabit,	
	[Et eiciet illum,	qui peccatum committit indignum.	
	[Mantua purgabit ^x ,	in fine terga Verone dabit ^x ,	
50	[Pugnabit serpentes	cam sub cauda tenentes ^y .	30

a) hispaniis Alb. b) sanguis (sanguinis) Alb. c) fore om. Alb. d) Florentia Alb. e) cum volasset Alb. f) cum om. Alb. g) lucescet Alb. h) sic e.; fu . . . (tres fere litterae legi nequeunt) Alb.; turrin³ recte procul dubio Murat. correxit. h³) ridebit fortasse emendandum. i) sic Sal. et Alb.; supervenientes legendum esse censeo, lecto sē, ut Sal. habet, pro sr. k) Quo Alb. l) paretur recenti manu corr. patitur(?) Alb.; patietur Murat. bene. m) sic (pbel) e.; plebet Alb.; patet corrigendum esse videtur. n) equipari e.; equipperari Alb. o) supina Alb. p) nidum om. Alb. q) cremona iterum Alb. r) diu Alb. s) Pacis Alb. t) sic infra v. 60, repensata h. l. e.; repensata Alb. u) erant Alb. v) paratta Alb. corr. patratta. w) peccare Alb. x) sic Sal. et Alb.; pugnabit Murat.

1) In proelio apud Montem apertum a. 1260. Sept. 4. commisso. Liliū album est insigne scuti Florentini. 2) Cf. Michaelis Scoti vaticinium v. 52, supra p. 362: (Florentia) 40 dissimulando vivet. 3) Gentem illorum de Turri, a. 1277. videlicet. Aquila gentem Vicecomitum Mediolanensium significare videtur. 4) Fridericus II. imperator. Cf. Sibylla Erithea, 'N. Archiv' XV, p. 166: secus Eridanum nidus eius (Friderici II.) VII scribetur litteris (Cremona). 5) Ecclesiae scilicet, papa Clemente IV, cuius legati a. 1266. Dec. partem ecclesiasticam Cremonensium in civitatem reducentes, callide egerunt, ut pars imperialis 45 a. 1267. App. expelleretur. 6) Cf. Mich. Scoti vatic. v. 31, supra p. 361. 7) Marchionum Estensium. 8) Dicitur videtur de proelio a. 1258. Aug. 30. apud Gambaram commisso, de quo vide Reg. Imp. V, nr. 14060a. 9) V. 51—60. edidi 'N. Archiv' XXX, p. 378 sq. ex codice Eporediensi, cuius lectionem variam attuli.

F. 434°. De versibus Iohannis Malvitii, quos fecit ad-revocandum Mutinenses a malo et ad provocandum Reginos ad bonum.

6 [Bononiā regnabit, cum^a integra, longe durabit,
 *Eiciet unam ad mane^b partem ituram^{c, 1},
 In lvebi veniendo per^d intrinsecam eiciendo^e,
 5 [Que non revertetur^o, donec tota^f sorlibus^g ipsa^h lavetur.
 Faventiaⁱ oppressa multotiens erit obsessa.
 10 [Indicat scriptura, quod mala sunt in ea futura.
 Et tamen favet, quod in ea pars Bononie cadet³.
 Que dabit dorsum, semper eundo deorsum.
 15 [Gravia quam plura^k sustinebit Ymola dura,
 Que repensata^l cito erit a^m langore sanata.

Porroⁿ millesimo supraposito fuit quidam civis Reginus notarius, cui nomen 1284.
 Iohannes Malvitius, id est malum vitium habens, qui volens consulere concivibus
 15 suis, ne exemplo Mutinensium stultizarent, versus suppositos^o excogitavit:

Mutina, quid speras, dum tecum iurgia queris?^p Versus.
 Nil nisi te superas; vis mala ferre?^v feras.
 Tu te persequeris, quasi desperata teneris,
 Te furiosa feris, digna perire peris.
 5 Cur, rea, te prodis, cur destruis, uris et odis?
 Cur^a tua totque fodis viscera rupta modis?
 Hic satis ac alibi poteris quasi mortua scribi.
 Gens inimica sibi, Mutina, parce tibi!
 Cerne tuas edes, incendia bellaque, cedes,
 10 Tu, milesque pedes, tristes ubique sedes.
 Mutina, te recote, nimia iam languida mole,
 Et te cum prole flente perire dole!
 Sit tibi, sit sedis paritas laris, urbis et edis
 Sit tibi! sic^r credis, ad bona prima redis.
 15 Desinat armorum furor et discursus equorum,
 Sub strepitu quorum fit sine pace forum.
 Suscipe doctrinas et quas tibi do medicinas,
 Et quas pono minas me posuisse sinas.
 Si prece sive minis non flecteris aut medicinis,
 20 Ecce tuus finis, preda, ruina, cinis.

a) et Epor. recte. b) mare Epor. falso. c) ituram legi nequil in cod. Alberti. d) partem Epor. falso. e) reuertitur corr. reuertetur c.; reuertitur Alb. f) tota om. Epor. g) sordes Epor. et Alb. h) ipsa om. Epor. et Alb. i) Fauencia Alb. k) lur in loco raso c.; plurima sustinebit Alb. l) reparata Epor.; repensata Alb. m) a om. Epor. recte. n) littera initialis P minus picta.
 40 o) recentis manu vitiatum in suppositos (suprapositos) c. p) non signum interrogationis, sed punctum hoc loco in c. q) penna mutata. r) sic c.; si (fortasse etiam Sic tibi) legendum esse videtur, ut habet ed. Parm. Cf. supra p. 444, n. h.

1) Partem Lambertatorum imperialem, quae a. 1274. Jun. 2. a parte Ieremiorum ecclesiastica expulsa Faventiae recepta est. 2) Pars Lambertatorum a. 1279. Sept. 28. in civitatem Bononiensem pace facta reversa iterum eodem anno Dec. 21/22. expulsa est. 3) Faventia a. 1280. Nov. 12/13. a Bononiensibus capta pars Lambertatorum multa damna perpessa inde recessit.

F. 434^d. Quod Guilielmus^a marchio Montis-ferrati maritavit filiam suam et dedit eam filio Paliologi defuncti.

F. CCC35^a. Quod marchio Montis-ferrati cepit Terdonam et episcopum interfecit.

Gens Regina, lege, qua vivit Mutina lege,

Te cum pace tege, te sine parte rege!

Hec aliena vide discrimina, scisma recide,

De te confide non trepidanda fide!

25 Proximus^b harum rerum sit cura tuarum,

Exemplum quarum non tibi credo parum.

*r. 30—32. Nota, quod sensus istorum versuum habetur in verbis Salomonis Prover. XXIIIⁱ; 10
Per agrum hominis pigri transivi et per vineam viri stulti, et ecce totum repleverant
urtice, operuerant superficiem eius spine, et macheria lapidum destructa erat. Quod cum
vidissem, posui in corde meo et exemplo didici disciplinam^c. Item superpositus sensus
his versibus continetur:

Felix quem faciunt aliena pericula cautum,

Versus. 15

Et tua res agitur, paries cum proximus ardet!

1284. Item millesimo supraposito Guilielmus^a marchio Montis-ferrati maritavit filiam
(Aug. Sept.) suam² et dedit eam filio³ Paliologi defuncti⁴, qui in Constantinopolitana urbe habet
dominium super Grecos; et dedit ei in dotem pro filia sua regnum Thessalonice, quod
regnum casale marchionum Montis-ferrati habuit a diebus antiquis, scilicet tempore
1178. magni imperatoris Friderici primi, quando Manuhel imperator Constantinopolitana
misit ad marchionem Montis-ferrati⁵, ut mitteret ei unum de filiis suis, quia volebat
ei dare filiam suam uxorem. Et factum est ita. Et dedit ei⁶ Kyra-Mariam filiam
1179. suam et regnum Thessalonice⁷. Et ex illo tempore factum est regnum illud mar-
chionum Montis-ferrati. Cum igitur marchio⁸, de quo dictum est supra, propter
1284. Grechorum dominium de regno Thessalonice nullam utilitatem haberet, dedit illud
(Oct. 30.) in dotem filie sue, quam Paliologi filio maritavit anno Domini M^oCC^oLXXX^oIIII^o.
Filius vero Paliologi multa milia bizanciorum⁹ socero suo dedit. Insuper promisit,
quod pro socero suo toto tempore vite sue teneret in Lombardia suis expensis
quingentos stipendiarios milites ad faciendum guerram^c. Marchio vero tali ad-
iutorio fretus ivit et cepit Terdonam¹⁰, et multos occidit et multos incarcerationavit
tam de civibus quam de militibus stipendiariis, qui venerant aliunde^c. Episcopus¹¹
vero de civitate illa fuerat oriundus. Cui marchio dixit: 'Dicatis michi, domne
episcope, sunt^d isti Terdonenses servi vestri et sub vestro dominio?' Cui respondit

a) Guilfs c. b) sic c. (cPxim^o); fortasse Protinus hinc legendum. c) sequitur ¶ minio pictum. 25
d) Sunt cum littera maiuscula S c.

1) Hi versus iam supra f. 385^b, p. 418. allati sunt (ubi vide n. 1. 2) et infra f. 446^b.
482^d. recurring, f. 385^b. et 482^d. etiam cum versibus Proverbiarum modo laudatis. 2) Vio-
lantam, a Graecis Irenem dictam. 3) Andronico II, filio Michaelis VIII imperatoris.
4) Cf. Ann. Placent. Gib. p. 578, ubi hoc mense Augusto factum esse dicitur; Ann. Veron. de 40
Romano p. 428, qui hoc mense Septembri factum esse tradunt. Iacobus Auri, Ann. Ian.
p. 310 sq., ad a. 1285. de sponsae transitu refert. 5) Guilielmum III. 6) Rainerio.
7) Haec repetit Sal. de loco ex Cronica Sicardi maiore deperdita exscripto supra f. 208^c,
p. 3. 8) Guilielmus V. 9) Ann. Veron. de Romano p. 428; sex mille libr. Ianneni-
sium (ubi lege Salonichi pro sancti Louichi). 10) Qua die Tordona capta sit, tradunt 45
Ann. Placent. Gib. p. 578. et Ann. Veron. de Romano p. 429. consentientes. 11) Melchior.

F. 435^e. Quod marchio in morte honoravit episcopum Terdonensem portando feretrum eius, quasi per hoc volens ostendere, quod non actum esset ab eo quod superius dictum est.

episcopus: 'Non, domine'. Cui marchio dixit: 'Quare ergo displicet vobis, si volunt 1284.
 5 se tradere michi?' Cui episcopus: 'Quia positus sum super populum civitatis istius pastor, rector et custos, et vos contra partem ecclesie dimicatis'. Cui marchio dixit: 'Domne episcope, si volueritis esse meus amicus, ego ero vester, alioquin
 10 furorem meum super vos effundam'^a. Mittam igitur exercitum cum tribus capitaneis ad castra vestra, et vos ibitis cum eis et taliter cum custodibus faciatis, quod castro-
 15 rum dominium michi tradant'. Cui episcopus dixit: 'Domine, fideliter laborabo, ut castra vobis tradant'. Cumque pervenissent ad castra, episcopus vocavit custodes et rogavit eos diligenter, quod traderent castra sub dominio marchionis^a. Respon-
 20 derunt autem episcopo custodes castrorum audientibus capitaneis, quasi uno ore dicentes: 'Domne episcope, notum sit vobis, quod castra, que ad honorem sancte
 16 Romane ecclesie custodimus, non dabimus in manus illorum qui partem ecclesia-
 sticam impugnare non cessant, nec etiam vobis ipsi, quamdiu in vestro dominio non fueritis'^a. Simili modo responderunt omnes custodes castrorum, ad que ducebatur episcopus. Quod capitanei audientes ad marchionem episcopum reducebant. Cum-
 25 que essent in media via, dimisso episcopo in aliqua parte vie, mutuo loquebantur. (Nov. 9.)
 20 qualiter episcopum interficerent^a. Quod episcopus ex coniectura cognoscens dixit eis: *Ecce ego in manibus vestris sum. Facite michi ut^b bonum et rectum est in oculis vestris. Verumtamen scitote et cognoscite, quod, si occideritis me, sanguinem innocentem tradetis contra vos metipsos et contra civitatem istam et habitatores eius, Iere. XXVI^a*. Et
 30 addidit episcopus dicens uni ex capitaneis, qui erat consanguineus eius²: 'Noveris, quod aliquando fuisti sub dominio meo, et poteram tibi mala^c inferre, sed peperci-
 25 tibi oculus meus'. Quod audiens iste insanus statim cum concto^d sive cum darda percussit episcopum et perforavit corpus eius, dicens: 'Decetero sub dominio vestro non ero'. Secundus vero capitaneus cerebrum percussit episcopi, graviter cum ense perforans et vulnerans caput eius. Tertius vero capitaneus super humerum cum
 30 ense episcopum graviter vulneravit. Et sic episcopus cecidit et mortuus^e est^f gladiis impiorum occisus. Cui planctus David congruere potest, quando interfectum Abner flebiliter deploravit dicens II. Reg. III¹: *'Nequaquam ut mori solent ignavi mortuus es^f, Abner. Manus tue non sunt ligate, et pedes tui non sunt compedibus*
 35 *aggravati, sed sicut solent cadere coram filiis iniquitatis corrumpi.* Audiens autem marchio, quod mortuus esset episcopus, misit et tulit corpus eius. Et congregans omnes religiosos et clericos, qui in civitate Terdone erant, fecit ipsum honorifice sepeliri; et ipsemet causa honoris erga episcopum feretri fuit portitor, volens etiam ostendere, quod non actum esset ab eo, quod episcopus fuerit interfectus^a. Custodes vero castrorum episcopi cum omni diligentia custodierunt ea nec domi-
 40 nium aliquod in eis marchioni dederunt. Qui habitavit in² Terdona et congregabat exercitum volens tempore oportuno cum Mediolanensibus dimicare. Quod audientes milites stipendiarii, qui in Saxolo erant, ad marchionem iverunt. Sed

a) sequitur C. minio scriptum. b) quod Vulg. c) secundum a in loco raso. d) sic c. pro concto.
 e) e (est) a Sal. superser. f) est Vulg. g) 1 (in) in extremo versu et initio sequentis his scriptum.

1) Ezech. 20, 13. 21: ut effunderem furorem meum super eos. 2) Niger de Monte Merlo dicitur in Ann. Placent. Gib. p. 579. is qui episcopum interfecit.

F. 435^d. Quod Mutinenses intrinseci damnificaverunt Parmenses auferendo eis mercatum suum, scilicet plaustra, salem et boves.

marchioni dici potest verbum illud, quod ex precepto Domini Helyas dixit Achab regi Israel, qui Naboth interfecerat, ut vineam eius haberet, III. Reg. XXI: *Occidisti, insuper et possedisti*. Ubi alia littera dicit: *Occidisti, numquid hereditas?* Non certe, quia statim subditur: *In loco hoc, in quo lincerunt canes sanguinem Naboth, lambent quoque et sanguinem tuum*. Quare hoc? *Quia non in fortitudine sua roborabitur vir*, ut habetur I. Reg. II. Hinc sapiens in Prover. dicit XII: *Non roborabitur homo ex impetate*. Quod manifeste patuit in Ptholomeo rege Egypti, qui, postquam mortuus est gener suus, cui fraudulenter abstulerat regnum, volens regnare super duo regna, et ipse quoque tertia die mortuus est, ut habetur I. Macha. XI. Hinc Ecclesiasticus dicit X: *Omnis potentatus brevis vita*. Talia sunt hodie. Finis ignoratur istorum. Qui autem supererunt poterunt videre futura.

1284. Item millesimo supraposito Parmenses faciebant venire pro se multa plaustra salis de Cervia sive de Romagnola. Et irruerunt Mutinenses intrinseci super bubulcos apud Baçanum et abstulerunt eis plaustra et salem et boves in odium Parmensium, quia videbatur Mutinensibus intrinsecis, quod, ante quam inter eos et concives suos inchoaretur guerra et destructio civitatis eorum, poterant faciliter facere, quod omnia illa mala cessassent, que venerunt postea super eos. Et hoc attribuebant maxime domno Matheo de Corigia et domno Guidoni, fratri suo, qui in regimine successerunt domno Iacobo de Ençola, qui obiit ante terminum potestarie sue completum. Item quia Parmenses vitabant stratam publicam et usitatam, in qua passagium solvebatur. Item in odium illorum de Saxolo, qui promiserant Parmensibus tansare eos per viam superiorem sine solutione passagii, quod quidem fecissent, si nuntius ivisset ad eos, quando bubulei cum sale ad castrum Baçani pervenerant, sed ex quadam stoliditate eundo ad inimicos et dimittendo amicos Mutinam civitatem intravit. Unde sapiens in Prover. dicit XXVI: *Clandis pedibus et iniquitatem bibens, qui mittit verba per nuntium stultum*. Tunc Parmenses

adulterabitur et cognosceatur. Gloriam Lombardorum atteret et partes aquile trucidabit, et extollet nomen suum super terrarum principes, et ab omnibus timebitur et exaltabitur nomen eius. Prefinito vero termino surget aquila habens rostrum fortius et alas magnas et sibilabit. Tunc aggregabit aquile in unum et sibilabit, et post multitudo

a) et doest Vulg. b) ppletum in marg. a Sal. suppl. c) sequitur C minio scriptum. d) primum quidem a huius verbi non ultra omnem dubitationem certum est in c., sed sic etiam habet Alb. Mil. c. 307, p. 568, l. 23. e) folium 438. excisum est. f) sic c.; verbum quoddam (partes?) omisum esse videtur.

1) Cf. Ann. Parm. mai. p. 697. 2) Matheus de Corrigia fuit potestas Mutinensium a. 1283. Jul.—Dec., Iacobus de Enzola a. 1284. Ian.—Apr., cui defuncto successit Guido de Corrigia a. 1284. Maio—Ian.; 'Cronache Modenesi' p. 79 sq.; infra f. 463^a—464^a. 3) Ea quae in folio 436. scripta erant ex parte exscripsit Albertus Milioli, Liber de temp. c. 307, p. 569, in quo sequebatur: ex hoc indignati miserunt Mutinensibus ita dicendo etc. 4) Prophetiam hoc loco exscriptam hucusque in libris manu scriptis non reperi, quae inter a. 1282. et 1284. (ante obitum Karoli I. regis Siciliae) composita esse videtur. 5) Frederici II. imperatoris et progeniei eius. 6) Scil. Karolus I. rex Siciliae. 7) Petrus III. rex Arragoniae.

magna faciet inquisitionem de Trinacli regno. Et una^a gallina orientalis sibi dabitur cum o. a.¹, que sibilabit; et suis pullis et aquile iniuriam sibi factam dicet. Tunc aquila cum suis partibus contra leonem² veniet cum armata^b manu^c forti. Tunc erit tanta cesio et strages sanguinis, qualis non fuit a principio mundi, ex quo gygantes fuerunt, usque tunc. Tunc leo pugnabit cum suo agmine, tunc avaricia discooperietur, tunc flos ex toto desiccabitur; et tunc bos cornua amittet et interficietur. Philosophia et turris devastabitur. Tunc leo devinctetur, nec sibi sponsus proficiet, sed in exitum fugiet, nec invenietur leo. Iterum vires resumens pugnabit quantum poterit et interficietur. Tunc erit mors valida in eternum. Tunc sponsa adulterabitur et duos sponso habebit, sed unum adulterum. Eneades³ destruetur, et nomen Dei blasphemabitur. Sibilabit aquila et deos alienos habebit; sibilabit aquila, nec sibi resistetur. Pars floris anihilabitur^d, nec sibi aliquid poterit resistere nisi Deus deorum. Cauda detruncebatur, et aquile^e frenum habebunt.

Grifo^f regalis genitus⁴, in Franciam^f virtuosus, terribilis et potens veniet in orientem; nigrescet eius color, et a se fracta eius cauda⁵, que eum incredibiliter secuntur^d, et transiens cum^g Lombarda gente grifoni unita, undique timebunt animalia et volantes; qui precedet in Eneadem, que coronabilis ei existet⁶. Et inventa vipera⁷ ad rectum significatum sibilabit G. Relicta vero vipera in cavernis a duobus brachiis⁸ et G. sociatus a multis simul pugnabunt. Vipera inde longissima^h recipiet visionemⁱ et stragem, remanebitque G. in illius cavernis, et non in longitudine dominabitur G. animalia et volatilia. Falcones ante eum pennas amittent, redibitque ad florem⁹ G., terrarum duarum^k nominum¹⁰ circumdabit¹. Pars imperialis undique denudabitur. Et ve tibi civitas divitiarum¹¹ et ornata gens. S.¹² non gaudebit, nisi futura spe. Tunc gaudeat sponsus¹³ et ecclesie pillares¹⁴, quia non diu multiplicabuntur in gaudium. Gaudebit¹⁵ diabolica que pars ecclesiastica^m vocabitur¹⁵, denudabitur ab ea altera, et transapidabit

a) penna mutata. b) arma cory. armata c. c) manu alio atram. a Sal. in marg. suppl. d) sic c. e) littera G initialis minio picta. f) sic (fracia) c. g) cum lo in marg. alio atram. a Sal. suppl. h) longissima c. i) lesionem forte emendandum. k) terram duorum emendandum esse videtur. l) egdabit c. m) a istica penna et atram. mutata.

1) Constantia filia Manfredi regis. 2) Karolum I. regem Siciliae. 3) Roma, que hoc nomine et in aliis prophetis Italicis, praesertim in Sibylla Erithea designatur. 4) Karolus comes Andegaviae et Provinciae, postea rex Siciliae. 5) Exercitus Karoli, qui eum Romanam profectum a. 1265. ex. secutus est. 6) Post librum dictum Theolophori de Cusentia de magnis tribulationibus et post librum magistri Iohannis Parisiensis ordinis Praedicatorum de Antichristo, editos Venetiis (1518) inter varias prophetias f. 52^a.^b legitur haec postea ex hac, quam Salimbene exhibet, refecta: Alia prophetia seu pars. Grifio regalis genitus in Francia veniet in orientem, trahens ad se magnam caudam, quia duobus brachiis associabitur coniuncta gente Christi. Imperator veniet in cavernis, qui(!) coronabilis eam(!) existet. Ibi erit tanta strages et effusio sanguinis, quod non fuit ex quo gigantes fuerunt. 40 Haec ex prophetia praecedente supra l. 3. 4. 7) Manfredus rex procul dubio vipera designatur. 8) Duo brachia duo primates Manfredi, qui eum tradiderunt, esse videntur, videlicet Ricardus comes de Caserta et alter nescio quis. 9) Florentiam a. 1267. Aug. 10) I. e. castrum Podium-bonici obsidione cinget, quod a. 1267. Nov. 30. obtinuit. 11) Fortasse civitas Pisana. 12) Civitas Senensis, ut conicio. 13) Papa. 14) Cardinales. 15) Propetia praedicta 45 post ea quae n. 6. descripta sunt: tunc gaudebit undique sponsus, tunc gaudebit pars diabolica, que eccles[ia]stica appellabitur, tunc imperialis undique anihilabitur, et vipera revocabit, et iterum redibit Flo. et nomina duarum civitatum circumdabit. Veh tibi civitati ornate gentium et divitias(!). Veh tibi civitati philosophorum, veh tibi Lombardia, regnante virtute grifonis, quia turris gaudii tui divertetur. Cf. supra l. 6. 7; p. 546, l. 20. 21.

F. 437^c. Quod scriptura prophetarum et illorum qui predixerunt futura est ad intelligendum difficilis, quod duobus monstratur exemplis, scilicet scripture et porte sancte Sophye. [Require^a similiter infra carta CCCC66].

F. 437^d. De gulositate modernorum circa appetitum^b rerum comestibilium respectu antiquorum.

ecclesias. Auditis multis ex his que continentur in libris prophetarum. Surgit quoddam animal diversimodi coloris et nature, quod leopardus vocabitur¹, et natum ex aquila aquilonis, continens rufum colorem, continens alas aquile, continens rostrum pellicani, continens oculos avis declarantis infirmi sanitatem, continens caudam leonis, continens cor² et vires leonis. In capite quecumque signum continens, volens omnes subiugare. Cuius subtilissima est expositio et similitudo. Audito de G. veniet contra eum et transcendet Apeninos montes, ubi tunc demudati gaudebunt. Tunc exultatio imperialis renorabitur, adiungetque se grifoni; licetque parvus leopardus, viribus tamen magnus, sternetque grifonem et eum fugabit. G. preclamabit auxilium sponsi. Iterum in pratis facient consilium devincere G. Nunc vincetur. Sed probus et potens leopardus, resumens consuetudinem antecessorum eius, levabit Arfaxas et eximabili morte eum devorabit³. O dolor, o preclamo! o fortuna redita^b in athen, que^b tunc dolebunt. Et iterum ve diligentibus G.! De hoc potestates^c florebit et potabunt; defloret^d lilium³, et aquile⁴ relucescent. Flos physis devastabitur. O gens Lombarda, virtute G. ve tibi turris⁵! Gaudium tuum non diu durabit. Scolasticus nidus minorabitur⁶. Regnabit leopardus, et multum, sed in illo tempore preclamabitur pax, et aliquantulum erit.

Explicit.

Verba supraposita, sive sint Sibille sive alterius^d, intelligat unusquisque secundum quod sibi videtur, quia in Constantinopolitana civitate in ecclesia sancte Sophye est quedam columna et quedam porta, in qua sunt historiatae sculpture, que non intelliguntur, nisi cum fuerint completa que continent. De sapientia dicitur, quod scit preterita et de futuris estimat, Sap. VIIIe. Item apostolus ad

Hebr. IIIIe de sapientia divina dicit, quod omnia nuda et aperta sunt eius oculis^e. De nobis autem dicitur Sap. IXe: Difficile estimamus^f que in terra sunt, et que in

a) unciis inclusa alio subfusco atramento, sed manu fratris Sal. post add. c. b) sic c. c) potantes c., quod si potates scriptum esset, potantes legi deberet. d) alterius, linea super e erasa c. e) sequitur c. minio scriptum.

1) Si leopardus est Conradinus, ut verisimillimum videtur, concludendum esset hanc prophetiam a. 1268. post Febr., sed ante cladem Conradini (Aug. 23) compositam esse. 2) Prophetia predicta post ea que p. 545, n. 15. exscripta sunt: His auditis et aliis que in libris prophetarum continentur oriatur leopardus et aquila aquilonis, rufum habens colorem, rostrum plicatum, cor leonis, cauda^(?) bovis, vires lupi, leopardus parvus, sic tam[en] viribus potens et magnus, cui nemo resistere poterit nisi Deus deorum (cf. supra p. 545, l. 12), transiturus alios peritos, vetans potum sitientibus, infirmis sanitatem; tunc lilium defloret, et aquile reviviscent; tunc pars imperialis undique revocabitur, et erit in campis cum grifone, grifo vero iungetur, sed donabitur in exilium sponsi, et non invenietur (cf. supra p. 545, l. 7. 8), et iterum erit in campis cum leopardo, reminiscens leopardus predecessorum suorum viribus extendet aufensam^(?) et in labili morte tungri fore^(?) devorabit. 3) Florentia (cf. supra p. 540, n. 1) vel regnum Francie. 4) Progenies Friderici II. imperatoris vel imperatoria potestas. 5) Fortasse gens de Turre Mediolanensis. 6) In Sibilla Erithea legitur, 'N. Archiv' XV, p. 167: nidus philosophantium (Bononiam scil.) minorabit, florem Emilie deflorabit propter physis offendiculum.

F. CCCC38^a. De multitudine parpalionum, qui hoc anno fuerunt; et quod olus dicitur ab olendo, et quod specialiter caules holera appellantur. Item de terremoto et corruscationibus et tonitruis et inundationibus maris et fluctuum, que hoc anno fuerunt in diversis partibus mundi.

prospectu sunt invenimus cum labore. Que autem in celis sunt quis investigabit? Sensum autem tuum quis sciet, nisi tu dederis sapientiam et miseris spiritum sanctum^a tuum de altissimis? Item Ecclesiastes VIII¹: Intellexi, quod omnium operum Dei nullam possit homo invenire rationem eorum que sunt sub sole. Et quanto plus laboraverit ad querendum, tanto minus inveniet^b. Etiam si dixerit sapiens se nosse, non poterit reperire^c. Exemplum habes in Gerardo de Roxe^d de Parma, qui faciebat se astrologum et divinum. Cum autem Parmenses exteriores, qui erant ex parte imperii, cepissent 1286. Columnium et intrassent in festo sancti Dominici, et quereretur ab eo, an bene cederet eis, respondebat, quod valde bene, quia in signo Scorpionis intraverant^e. Et tamen post paucos dies iverunt Parmenses qui erant ex parte ecclesie et omnes expulerunt et quosdam occiderunt et Columnium recuperaverunt; et ita nichil profuit intrantibus in Columnium Scorpio, quia Dominus dicit Ys. XLIIII^f: Ego sum Dominus faciens omnia^g, extendens celos solus, stabiliens terram, et nullus mecum. Irrita faciens signa divinorum et ariolos in furorem vertens. Convertens sapientes retrorsum et scientiam eorum stultam faciens.

Item^h millesimo supraposito in festo sancte Clare comedi primo raviolos sine crusta de pasta. Et hoc ideo dico, ad demonstrandum, quantum subtiliata est humana gulositas circa comestibilium rerum appetitum respectu primitivorum hominum, qui contenti erant cibus a natura creatis. De quibus dicit Ovidius in primo Methamorphoseos libroⁱ:

Contentique cibus nullo cogente creatis
Arboreos^b fetus montanæque fraga legebant,
Cornua^c et in duris herentia mora rubetis.

Item millesimo supraposito estivo tempore multi parpaliones³ volitabant per ortos et super frondes caulium ova fecerunt, ex quibus processu temporis nate sunt eruce, que olera^k destruxerunt. Specialiter autem^l caules holera^k appellantur. Olus ab olendo^m dicitur, eo quod primum homines oleis alevantur, ante quam fruges et carnes ederent; tantum enim pomis arborum et oleis alevantur sicut animalia herbis. Ita dicit Ysidorus Ethi. XII⁴. Item millesimo supraposito terremoto magni fuerunt in aliquibus partibus mundi⁵, sicut predixerat Dominus Luc. XXI⁶: Et terremotus magni erunt per loca. Unde cum frater Roglerius ex ordine Minorum de civitate Laude, qui fuerat Bononiensis provincie visitatoris socius, rediret a curia, in qua steterat cum quodam cardinali, et transiret per Caurennum, in quo hospitari debebat, dixerunt ei incole loci illius: Pater sancte,

40 a) tuum sanctum corr. sanctum tuum e. b) sic et supra p. 147, l. 41. et p. 278, l. 12; inveniat Vulg. c) sequitur C minio scriptum. d) e in loco raso. e) ex bis in extremo versu et initio sequentis scriptum, alterum expunctum et linea perducta deletum. f) in margine manus hanc demonstrans adpicta. g) penna mutata. h) Arbuteos Ovid. i) Cornaque Ovid. k) sic hoc loco e. l) ã (autem) a Sal. superser. m) alendo Isid.

45 1) Eadem Sal. narravit supra f. 326^b, p. 278. Cf. supra f. 364^c, 365^b, p. 372, 374. 2) V. 103—105. 3) I. e. papiliones, Italice parpaglione. 4) Potius XVII, 10, 2, ed. Arevalus IV, p. 365. 5) Veronae die 18. Ian.; Ann. Veron. de Romano p. 427. 6) Benevenuti dicti infra p. 548, l. 19.

1284. in isto loco frequenter terremotus sentitur. Et cum hæc dixissent, statim factus
 Ps. 103, 52. est terremotus. Et dixit frater: *Qui respicit terram et facit eam tremere; qui tangit
 Ps. 75, 9. montes, et fumigant. Et iterum: Terra tremuit et quievit et cet. Et iterum: Commovisti
 Ps. 59, 4. terram et conturbasti eam; sana contritiones eius, quia commota est*^a. Cum autem
 frater talia perorasset, respexit et vidit ibi quandam domum de paleis coopertam,
 et dixit, quod volebat illa nocte in ea dormire, dicens: quia, si in^b alia domo
 4. 488^b dormiero, forte hymbrices sive tegule corruent super me, si^c domus ceciderit, et
 moriar ibi. Quod audientes et videntes mulieres loci illius in illa domo paleata
 portaverunt lectos suos, ut iuxta fratres secure dormirent^d. Quod cum vidisset
 quidam senex, dixit fratri: *Fecistis quod facere non debebatis. Semper enim
 debetis esse paratus ad mortem suscipiendam, ut revertatur pulvis in terram suam,
 12. 7. unde erat, et spiritus redeat ad eum^e qui dedit illum, Ecclesiastes ultimo*^f. Cui re-
 spondit frater: *Beatus Ieronimus dicit, quod prudenter timetur quicquid potest acci-
 27. dere*^g. Et Ecclesiasticus dicit XVIII: *Homo sapiens in omnibus metuit*^h. Item
 14. sapiens in Prover. dicit XXVIII: *Beatus homo qui semper est pavidus; qui vero
 27. mentis est dure, corruet in malum*. Item Eccli. III: *Cor durum male habebit in novis-
 15. simo, et qui amat periculum, in illo peribit*. Item Prover. XI: *Qui cavet laqueos,
 securus erit*ⁱ. Hæc omnia supradicta audiui ab ore fratris Roglerii, qui fuit
 socius fratris Benevenuti^j, visitoris nostri in Bononiensi provincia.
 Dec. 21. Item^k millesimo supraposito festum sancti Thome apostoli in V^a feria fuit,
 Dec. 22. et sequenti nocte in VI^a feria circa horam matutinalem facte sunt corruscationes^l,
 et audita sunt tonitrua magna^m; quod erat insolitum, ut tali tempore tonitrua
 (Dec. 21.) audirentur. [Etⁿ tunc in Venetiis facte sunt inundationes magne maris et
 fluctuum, quales non fuerunt, ut dicunt antiqui, ex quo civitas illa fundata fuit,
 que fundata est super aquas, usque ad dies nostros. Et submerse sunt naves, et
 necati sunt homines, et mercationes, que in solaris domorum non erant^o, penitus
 sunt destructe^p. Simile infortunium fuit in civitate^q Clugina, que est in lacunis
 maris, ubi fit sal. Et dicebat cardinalis^r Romane curie dominus Bernardus
 legatus, qui in Bononia habitabat^s, quod ideo accidit hoc infortunium Venetis,
 quia excommunicati^t erant ab eo, pro eo quod contra Petrum Aragonum regi^u
 Karulo^v successum dare volebant, cum de voluntate Martini pape procederet^w.
 Dec. 22. 23. Item illis duobus diebus, scilicet VI^a feria et sabbato, impletum est prophetium
 23. illud Zacharie XIII: *In die illa non erit lux, sed frigus et gelu*. Quod frequenter
 24. circa nativitatem Christi accidere solet. Item in vigilia nativitatis Domini, que
 in dominica fuit, quando dicebamus matutinum, luna^x fuit totaliter obscurata^y. Unde 25

a) sequitur C minio scriptum. b) i (in) a Sal. superscr. c) si a Sal. superscr. d) sic et
 supra p. 65, l. 21; Deum Vulg. e) sic et supra p. 43, l. 31. et p. 240, l. 28. et p. 437, l. 36; metuct
 Vulg. f) Invenuti e. g) penna mutata. h) sic e. i) unciis inclusa in marg. infer. f. 438a. b.
 post a Sal. suppl. k) ant abscis. l) te abscis. m) car abscis. n) ta abscis. o) ti abscis.
 p) lo abscis. q) sic Alb. Mil. c. 307, p. 571; cederet abscis. 40

1) Septies hoc dictum a Sal. involutum est, de quo vide supra f. 222^s, p. 36, n. 13.
 Cf. infra f. 448^d. 2) Cf. Ann. Parm. mai. p. 698. 3) Cf. Ann. Veron. de Romanâ
 p. 429; Andr. Dandulus (cod. Ambros.), Muratori, SS. XII, col. 399: die XX. Decembris;
 Riccobaldi Ferrar. Pomerium, Muratori, SS. IX, col. 142. Alii etiam breviter de hac cala-
 mitate referunt, ut Ann. Caesen., Muratori, SS. XIV, col. 1107, Ann. Parm. mai. l. l., Ann. 45
 S. Rudb. Salisburg., SS. IX, p. 809, etc. 4) Episcopus Portuensis. 5) Vere eclipsis
 lune hoc die facta est.

F. 438^e.^d. De obscuracione solis et lune, et de auctoritatibus que ad hanc materiam pertinere videntur.

Dominus Mat. XXIII°: *Sol obscurabitur*, quod fiet in futuro millesimo, ut asserunt quidam. *Et luna non dabit lumen suum*. Quod pluribus vicibus vidi, postquam ordinem fratrum Minorum intravi. De hac materia habetur Apoc. VI°: *Et vidi, cum aperuisset sigillum sextum, et ecce terremotus factus est magnus, et sol factus est niger tamquam saccus ciliquus, et luna tota facta est sicut sanguis*. Item Ys. XIII°: *Obtenebratus est sol in ortu suo, et luna non splendebit in lumine suo*. Item^a Ys. L^o: *Induam celos tenebris et saccum ponam operimentum eorum*. Item Amos VIII°: *Occidet sol meridie^b, et tenebrescere faciam terram in die luminis*. Item Eze. XXXII°: *Solem nube legam, et luna non dabit lumen suum*^c. [Item^d Ioelis III°: *Sol convertetur in tenebras, et luna in sanguinem, ante quam veniat dies Domini magnus et horribilis*. Item Ioelis IIII°: *Sol et luna obtenebrati sunt, et stelle retraxerunt splendorem suum*. *Et Dominus de Syon rugiet et de Ierusalem dabit vocem suam*]. Ideo istas auctoritates multiplicavi, quia aliquando sol obscuratur, aliquando luna, aliquando fit terremotus; et aliqui, qui predicare debent, non habent ita subito themata ad hanc materiam preparata et habent inde confusionem. Reminiscor, quod in conventu Pisano habitabam¹, bene sunt XL anni et eo amplius, et factus est terremotus sequenti die post nativitatem Domini, scilicet in nocte sancti Stephani², et frater Clarus de Florentia ex ordine fratrum Minorum, unus de maioribus clericis de mundo, in archiepiscopali ecclesia bis populo predicavit, et primo placuit, secundo displicuit; et hoc non ob aliud, nisi quia super unum et idem thema ambas predicationes fundavit, quod magisterii fuit ex parte sua, quando dixit diversa, sed turba maledicta et simplex, que non novit legem³, putaverunt, quod eundem sermonem dixisset propter idem thema, quod secundo fuerat repetitum, et inde confusionem habuit, unde debebat habere honorem⁴. Tale autem fuit thema ab eo propositum Aggei II°: *Adhuc unum modicum est, et ego commovebo celum et terram, mare et aridam, et movebo omnes gentes, et veniet desideratus cunctis gentibus; et implebo domum istam gloria, dicit Dominus exercituum*. Ideo sapiens in Proverbiis dicit XXIII°: *In auribus insipientium ne loquaris, quia despicient doctrinam eloqui tui*. Item Ecclesiastes IX°: *Verba sapientium audiuntur in silentio plusquam clamor principis inter stultos*. Nota, quod terremotus consuevit fieri in montibus cavernosis, in quibus includitur ventus⁴, et volens egredi, quia non habet spiraculum ad egrediendum, concutitur terra et tremit, et inde terremotus sentitur⁵. Patet exemplum in castanea non castrata, que ex igne saltando violenter et fortiter prosilit, pavorem circumsedentibus⁶ inmittendo. Item millesimo supraposito, scilicet M^oCCLXXXIII^o, in festo nativitatis⁶ Domini et sancti Stephani nocte et die nix magna descendit, que pre nimia gravedine multas arbores viridiorum fructiferas, ut amigdalas et malgranata, deiecit et fregit, et fuit illis diebus

⁴⁰ a) penna mutata. b) in meridie Vulg. c) lu, s, c. d) uncis inclusa in marg. super. f. 438^e.^d. a Sal. suppl. e) sequitur ¶ minio scriptum. f) cōsedentibus c. g) nat. c.

1) A. 1243—1247. 2) Barthol. Ann. Ian., SS. XVIII, p. 212, ad a. 1243: quarta die exeunte Decembris (Dec. 28) elapsa media nocte auditus fuit in civitate Ianue terre motus. Quamvis dies a Sal. indicatus huic loco non consentiat, eum de eodem terrae motu dixisse credes, memoria lapsus de die. 3) Ioh. 7, 49: turba haec, quae non novit legem, maledicti sunt. 4) Cf. Isid. Etym. XIV, 1, 2, 3.

F. CCC39^a. Quod dominus Iacobus de Columna, Romane curie cardinalis, misit pro fratre Iohanne^a de Parma, volens eum videre, eo quod suus intimus esset amicus.

Item de bonis et malis amicis.

F. 439^b. De sociis fratris Iohannis de Parma, quos habuit, quando fuit generalis minister.

- *p. 21. 22. validum frigus et gelu, ita ut impleretur scriptura que dicit Eccli. XL3^c: *Gelu sicut salem effundet super terram, et dum flaverit^b, fiet tamquam cacumina tribuli. Frigidus ventus aquilo flavit, et gelavit cristallus ab aqua.*
1284. Item millesimo supraposito dominus Iacobus de Columna, Romane curie cardinalis¹ et nepos domni pape Nicholai tertii, misit pro fratre Iohanne de Parma, qui fuerat generalis, et voluntarie et consolatorie morabatur in heremitorio Gregii —
- * CCC39^a. ubi beatus Franciscus^a aliquando^c in die natalis Domini fecit representationem presepii et pueri Bethleemite² —, volens ipsum videre et cum eo familiariter loqui, eo quod intimus eius esset amicus. Et viderunt se mutuo et plurimum sunt gavisi, 15 familiare habentes colloquium de divinis. Nam quilibet eorum erat talis, qualem describit sapiens in Prover. XVIII³: *Vir amabilis^d ad societatem magis amicus erit quam frater^e.* Quod est difficile repperire, sicut Ecclesiasticus dicit XIII⁴: *Vestigium cordis boni et faciem bonam difficile invenies et cum labore.* Ideo Dominus dixit
- *p. 24. Amos III⁵: *Numquid ambulabunt duo pariter, nisi convenerit eis?* Certe non, quia
- *p. 32. Ecclesiasticus dicit XIII⁶: *Que communicatio homini sancto ad canem?* Ideo Ecclesiasticus docet VI⁷: *Multi pacifici sint tibi, et consiliarius sit tibi unus de mille. Si*
- *p. 6. 7. possides amicum, in temptatione posside eum, et ne facile credas ei teipsum^f. Et infra^g: *Amicus fidelis protector fortis. Qui autem invenit illum, invenit thesaurum. Amico*
- *p. 12. *fidei illius.* Item Eccli. XXV⁸: *Beatus qui invenit amicum verum. Quare? Quia*
- *p. 17. sapiens in Prover. dicit XVII⁹: *Omni tempore diligit qui amicus est, et frater in angustiis comprobatur.* Sed philosophus dicit: *Difficile est probare amicum in re*
- *p. 8. *prospera, in adversa semper^h.* Quare? Quia Ecclesiasticus dicit XII¹⁰: *Non agnosceatur*
- *p. 16. 17. *in bonis amicus, et non abscondetur in malis inimicus.* Et infraⁱ: *In oculis suis lacrimatur inimicus; et si incurrerint tibi mala, invenies eum illic priorem.* Sed de hac materia satis sit dictum, quia forte alibi de ea tractavi⁴. Iam^e nunc cetera prosequamur.
- *f. 439^b. Porro^h millesimo supraposito frater¹ Marchus⁵, qui fuit socius fratris Iohannis de Parma, quando erat generalis minister, et plurium ministrorum, ut fratris Cre. 35 scientii et fratris Bonaventurae, ultimum diem clausit. De quo quia superius satis dixi⁶, hic tacendum videtur.

a) Io. c. b) sic et supra p. 340, l. 9. et infra f. 466^a; gelaverit Vulg. c) penna cum novo folio mutata. d) cf. supra p. 458, n. f; amabilis Vulg. e) sequitur C minio scriptum. f) teipsum deest Vulg. — Sequitur C minio scriptum. g) linea rubra ducta sub Iam — prosequamur. 40 h) hoc loco tantum C minio pictum precedit, in columna non maiore littera initiali posita, sed in marg. P littera maior colore nigro et rubro picta est a Sal. i) penna cum nova columna mutata.

1) Diaconus S. Mariae in Via-lata. 2) Bonaventurae Vita Franc. c. X, 9. 3) Hoc dictum iam supra f. 294^b, p. 202. allatum est; cf. ibid. n. 4. 4) Supra f. 294^b, p. 202 sq. de hac materia tractavi, ubi et quosdam locos hoc loco laudatos attulit. 5) De 45 Montefeltro. Qui a. 1284. ante diem Maii 9. obiit; cf. supra p. 308, n. 4. 6) F. 338^b-d.

Secundus socius fratris Iohannis de Parma, quando generalis minister erat, fuit frater Andreas de Bononia, qui homo honestus et benignus et graciosus et familiaris et religiosus et Deo devotus fuit. Hic fuit bonus dictator et dictavit illas litteras, quas habuit sanctus Lodoyeus in capitulo Senonensi in primo pas-
 5 sagio¹, que multum placuerunt sibi ob liberalitatem et curialitatem fratris Iohannis de Parma, generalis ministri. Item supradictus frater Andreas ultramarine pro-
 vincie fuit minister, scilicet Terre Sancte sive promissionis; que terra multum fuit a Domino commendata, ut habetur Eze. XX. in pluribus locis. Unde exprobrando
 10 Iudeis dicit: *In die illa levavi manum meam pro eis, ut educerem eos de terra Egypti* Ezech. 30, 6.
in terram quam provideram eis, fluentem lacte et melle, que egregia est inter omnes terras.
 Et infra idem repetitur per contrarium eodem capitulo, semper tamen ad commenda-
 tionem predictae terre: *Ego igitur levavi manum meam super eos in deserto, ne in-*
 15 *ducerem eos in terram quam dedi eis, fluentem lacte et melle, precipuam terrarum*
omnium^a. Erubescat igitur Fridericus secundus imperator condam, qui sive tru-
 phatorie sive credendo verum dicere insultando Deo dicebat, quod non viderat
 regnum suum, quod in Sicilia habebat et in Calabria et Apulia, quia non tantum
 commendasset promissionis terram. [Ideo^b monet Ps.: *Nolite loqui adversus Deum*
 20 *iniquitatem*]. Igitur frater Andreas laudabiliter vitam suam terminavit in pace,
 [cum^c in curia domni pape penitentiarius esset].

Tertius socius fratris Iohannis^d de Parma frater Gualterius fuit, Anglicus
 natione et homo vere angelicus. Bonus cantor, bonus predicator et bonus dictator.
 Gracilis et longus fuit convenienter; pulcher homo, sancte et honeste vite et bene
 morigeratus et litteratus. Auditor fratris Iohannis^d de Parma, quando lector Nea-
 politanus fuit², ante quam generalis minister esset^a. Item positus fuit in curia
 25 frater Gualterius ad morandum³, sed laboravit quantum potuit, ut removeretur
 inde, *magis eligens affligi cum populo Dei quam temporalis peccati habere iocunditatem,*
maiores^e divitias estimans improprium Christi thesauro Egyptiorum, aspiciebat enim in
remunerationem, Hebr. XI^f. Ideo dicit sapiens in Prover. XVI^g: *Melius est humi-*
 30 *liari cum mitibus quam dividere spolia cum superbis^a.* Audivi tamen de isto Gual-
 terio, quod postea contra voluntatem suam factus fuit episcopus⁴, nescio ubi.
 Amicus meus fuit. Et nota, quod omnes socii fratris Iohannis^d de Parma
 fuerunt mei intimi et familiares amici.

Quartus socius fratris Iohannis^d de Parma fuit frater Bona-juncta⁵ de mar-
 chia Anconitana, de Fabriano, bonus custos et litteratus homo, bonus cantor,
 35 predicator et dictator, calvus et mediocris stature et vultum Pauli⁵ habens. Quando

a) sequitur C minio scriptum. b) unciis inclusa in marg. infer. a Sal. suppl. c) unciis in-
 clusa in marg. a Sal. suppl. d) Io. saepe in sequentibus brevium e. e) iores e corr. in loco raso.
 f) XI in loco raso. g) sic cum j longo c.

339^c. d. 340^a, p. 307 sq. 311 sq. Supra enim p. 307. de sociis Iohannis de Parma scribere
 40 coepit, sed hoc distulit (p. 308, l. 30. 31). 1) Quod scilicet rex fecit ultra mare contra
 Saracenos. Cf. supra f. 302^d, p. 223, ubi de his litteris relatum est. 2) Cf. supra
 f. 337^e, 341^b, p. 306. 315. 3) Penitentiarius et capellanus Urbani IV. papae fuisse
 videtur; vide eius epistolas datas a. 1264. Ian. 18. 23; Bull. Francisc. II, p. 536 sq.,
 nr. 121. 122; Potthast nr. 18785. 18787. 4) Litteris laudatis n. 3. Gualterio peniten-
 45 tario papae a Timotheo episcopo cura episcopatus Zagrabiensis commissa est. Nescio an hoc
 Sal. audiverit. 5) Qualem Sal. depictum vidit. Cf. supra f. 316^a, p. 256.

fui novitius in conventu Fanensi anno Domini M^oCCXXXVIII^o, iuvenulus ipse habitavit mecum. Primus et ultimus episcopus Recanati fuit¹.

Quintus socius fratris Iohannis^a de Parma fuit frater Iohannes Ravennas, grossus et corpulentus et niger, bonus homo et honeste vite. Nunquam vidi hominem, qui ita libenter lagana cum caseo comederet sicut ipse. Guardianus Neapolitanus⁵ fuit, quando frater Iohannes^a de Parma erat ibi lector, ante quam minister fieret generalis.

1247
(1249)
*7. 489°. Sextus socius fratris Iohannis^a de Parma fuit frater Anselmus Rabuinus Lombardus, de civitate Hastensi², grossus et niger et personam habens prelati, honeste et sancte vite. Iudex fuit in seculo. Minister fuit Terre Laboris et postea in marchia Trivisina³. Multum dilexit fratrem Iohannem de Parma, et audivit voces Lombardorum ministrorum et custodum apud Lugdunum et procuravit et fecit, ut frater Iohannes^a de Parma esset generalis minister^b:³. Notus fuit summo pontifici domno pape Innocentio quarto frater Anselmus Rabuinus^b.

Habitabam in conventu Pisano⁴, et frater Anselmus erat minister Terre Laboris, et misit michi litteras, ut cum fratre meo Guidone de Adam irem ad habitandum cum eo in provincia sua, sed non fuit nobis consultum a fratribus Pisani conventus, eo quod diligebant nos.

Septimus^c socius fratris Iohannis^a de Parma fuit frater Bartholomeus Guisculus de Parma, magnus prolocutor et magnus Ioachita, curialis et liberalis homo, magister in gramatica in seculo, honeste et sancte vite in ordine. Scribere, miniare et predicare sciebat. De quo supra sufficienter dixi⁵.

Octavus socius fratris Iohannis^a de Parma fuit frater Guidolinus Ianuarius de Parma, qui fuit litteratus homo et bonus cantor. Optime cantabat in cantu meliato, id est cantu fracto, et de cantu firmo melius cantabat, quam vocem haberet, quia valde gracilem vocem habebat^b. Bonus fuit dictator et bonus et pulcher scriptor et bonus corrector ad mensam in conventu Bononie. Optime enim textum Bible noverat; et honeste vite et sancte fuit, ita ut diligeretur a fratribus. Bononie obiit, sepultus in loco fratrum Minorum, requievit in pace.

Nonus socius fratris Iohannis^a de Parma frater Iacobinus de Bereto fuit. Hic fuit honeste et sancte vite et bonus predicator et magnam vocem habens. Arim-nensis conventus guardianus fuit.

Decimus socius fratris Iohannis^a de Parma fuit frater Iacobus de Axandris de Mantua, homo honeste et sancte vite et optimus in decretalibus et in consiliis dandis. Minister aliquando in Slavonia fuit, que Dalmatia appellatur.

Undecimus frater Drudo, minister Burgundie, lector in theologia, qui qualibet die de influentiis divinis fratribus predicare volebat, ut auribus meis audivi^c, cum

a) Io. e. b) sequitur c) minio scriptum, c) penna mutata.

1) C. 1256—1263. Sedes Recanati demum a. 1289. restituta est, sed ante hunc tres episcopi Recanatenses ab a. 1241. fuerunt. A. 1263. Oct. 15. Bonaiuncta ad episcopatum de Esinum translatus est; Potthast nr. 18678. 2) Qui cum Iohanne de Parma tunc lectore in conventu Neapolitano fuerat; supra f. 341^b, p. 315. 3) A. 1247. Aug.; cf. supra f. 284^a, 339^a, p. 178. 309. Falso tradit Chronica XXIV ministr. gener., Analecta Francisc. III, p. 288, Iohannem de Parma iam pentecoste electum esse ministrum generalem. Partem eorum, quae Sal. hoc loco de Anselmo Rabuino dicit, iam supra f. 341^b, p. 315. narravit, ubi retulit se cum hoc in conventu Ianuensi autumnus et hieme anni 1248/9. moratum esse. 4) A. 1243—1247 (ante Iun.). 5) F. 301^c, 308^b, p. 220. 236. Secundo loco et eadem fere leguntur, quae hic dicta sunt. 6) In conventu Viennensi a. 1249. mense Martio, ut videtur;

F. 440^b. De fratre Hugone Provinciali et de sorore eius domina Donolina, que frequenter rapiebatur in extasim.

in Burgundia essem cum eo. Hic fuit nobilis homo et pulcher et honeste et sanctissime vite plus quam credi possit. Nam ultra humanam estimationem miro modo fuit Deo devotus^a. Hunc duxit secum frater Iohannes^b de Parma, quando papa Innocentius quartus bone memorie misit eum ad Grecos¹, ut eos reduceret ad unitatem fidei cum Romana ecclesia².

Duodecim socius fratris Iohannis^b de Parma fuit frater Bonaventura de Yseo, quando frater Iohannes^b ivit ad Grecos missus a papa³. Fuit autem frater Bonaventura antiquus^c tam in ordine quam in etate, sapiens et industrius et sagacissimus et homo honeste et sancte vite et dilectus ab Icilino de Romano⁴. Verumtamen ultra modum baronizabat, cum filius fuerit cuiusdam tabernarie, ut dicebatur. Hic fuit antiquus^c minister in ordine. Nam in provincia Provincie fuit minister et in provincia Lanuensi minister et in provincia Bononie minister et in marchia Trivisina minister. Magnum volumen sermonum fecit de festivitatibus et de tempore⁴. Laudabilem finem habuit. Cuius anima requiescat in pace!

Et nota, quod frater Iohannes de Parma, quando erat generalis minister, non omnes supradictos socios simul habuit et secum ducebat, sed successive, quia volebat ordinem circuire et visitare, et socii non poterant sustinere laborem, ideo oportuit eum multitudinem sociorum habere. Multa bona habuerunt, in se isti supradicti XII socii, que subiecti brevitatis causa⁵.

Iam^d nunc ad fratrem Hugonem Provincialem accedamus, qui fuit fratris Iohannis^b de Parma intimus et magnus amicus. Hic fuit unus de maioribus clericis de mundo et magnus Ioachita et honeste et sanctissime vite plus quam credi possit, ut vidi oculis meis. Sed quia de eo superius satis dixi⁶, ideo hic

a) sequitur C minio scriptum. b) Io. e. c) antiq? e. d) in columna tantum C precedit minio pictum, littera initiali maiore non posita, sed in marg. littera initialis magna I colore nigro et rubro picta est a Sal.

cf. supra f. 307^a. 343^c, p. 233. 321. Neque enim in alio conventu provincie Burgundie, nisi in Viennensi et Lugdunensi, Sal. longiore tempore moratus est. 1) A. 1249; cf. supra f. 343^c, p. 321. 2) Idem et alia hoc loco de Drudone dicta Sal. iam retulit supra f. 343^d, p. 322. De eodem, ut videtur, dicto Drodone, qui Viennae sepultus est, relatum est in Chronica XXIV min. generalium, Analecta Francisc. III. p. 244 sq. = Catal. sanctorum fr. Minorum ed. L. Lemmens (Romae 1903) p. 27. 3) Idem de eodem dicit Sal. supra f. 343^d, p. 322. De quo vide etiam supra f. 250^d, p. 105, f. 321^a. b. c. p. 266 sq. Supra f. 343^d, p. 322. dixit Sal. Iohannem de Parma etiam fratrem Thomam secum in Graeciam dixisse. 4) De libro quodam alchimico huius Bonaventurae vite que attulit Gir. Golubovich, 'Biblioteca bio-bibliografica della Terra Santa e dell' oriente Franciscano' I (Quaracchi 1906), p. 223, n. 5. 224. 5) Inter socios Iohannis de Parma Sal. non commemoravit fratrem Leonardum et Gerardum de Burgo S. Domini, quos Angelus de Clarino trib. IV, ed. Fr. Ehrle in 'Archiv für Literatur- und Kirchengeschichte' II, p. 283 sq. (cf. ib. p. 277) principales eius socios dixit. Gerardum, de quo Sal. tanta supra f. 308^c. d. 309^a. 399^d—400^d, narravit, tunc propter doctrinam Ioachiticam condemnatum, Sal. fortasse noluit inter socios Iohannis nominare. 6) Satis superque f. 303^d—316^a. 333^a. c. 339^e. 340^b. c. 341^a. 343^b. Sane mirum, quod Sal. de hoc viro iterum narrare coeperit, sed statim de eo tacendum esse dixerit. Oblitus esse videtur se omnia de eo supra iam narravisse, quae hoc loco dicere voluit.

F. 440°. De quodam episcopo, qui frater Minor fuit et sanctus homo.

tacendum videtur. Hic obiit apud Massiliam, quando placuit Deo¹, post multa bona patrata opera^a. Sepultus vero in ecclesia fratrum Minorum de Marsilia^b in archa saxea; Deus eum miraculis demonstravit illustrem^{a.2}. Et iuxta eum in alia archa lapidea sepulta est soror eius germana domina Donolina, quam Deus similiter miraculis demonstravit insignem^a. Hec nunquam aliquam religionem intravit, sed semper in seculo caste et religiose vixit. In sponsum filium Dei elegit et beatum Franciscum in suum specialem devotum, cuius etiam cordam in signum eius amoris cinctam portabat; et quasi tota die morabatur in ecclesia fratrum

Indith 8, 8. Minorum, ut orationi vacaret. Non erat qui de ea loqueretur verbum malum nec

**f. 440°.* de ea cogitaret opus sinistrum, nam omnes reverebantur eam, tam viri quam mulieres, tam religiosi quam seculares, ob nimiam sanctitatem^a. Hec a Deo obtinuit gratiam specialem, ut in extasim raperetur, sicut fratres Minores viderunt mille vicibus in ecclesia sua; et si elevabant ei brachium, ita elevatum tenebat illud a mane usque ad vesperam, eo quod in Deum totaliter esset absorpta^{d.3}. Quod etiam in tota civitate Marsilie notum erat et in aliis civitatibus divulgatum^a. Hanc sequebantur LXXX^{ta} nobiles domine de Marsilia, mediocres et illustres, ut eius exemplo salvarent animas suas, quorum ista omnium erat domina et magistra^a.

Item^e, ex quo in Provincia et in Marsilia versatur stilus noster, non ab re puto scribendum fore quod occurrit memorie non tacendum. Nam in Marsilia²⁰ natus est quidam puer in festo sancti Benedicti, qui vocatus est Benedictus, qui etiam, postquam ablactatus fuit, in festo sancti Benedicti positus fuit ad ascendendum^d litteras. Postquam vero factus est grandiusculus et litteratus, in festo sancti Benedicti ordinem monachorum Nigrorum intravit^a. Et processu temporis in festo sancti Benedicti factus fuit sacrista, et postea, intervallo facto per plures annos, in festo sancti Benedicti propter bonam vitam et bonos mores, quos habebat, monachi elegerunt ipsum abbatem^c. Et ita gradatim ascendendo canonici Marsilienses in festo sancti Benedicti elegerunt eum in episcopum suum, ubi se lauda-

1224.
Mart. 21.
1230.
Mart. 21.

a) sequitur C minio scriptum. b) sic hoc loco et infra c. c) illa Vulg. d) sic c. e) littera initialis magna I colore nigro et rubro picta, ubi antea I simplex scriptum fuisse videtur.

1) Denum a. 1284. post Maii diem 9. defunctus esse videtur. Nam supra locis post hunc diem scriptis, quibus de eo retulit, Sal. non dixit eum iam vixisse. 2) Cf. Chronica XXIV min. generalium, Analecta Francisc. III, p. 404 sq.: In . . . conventu Marsilie requiescit honorifice frater Hugo de Digna. Qui . . . suam signis astruit sanctitatem; addit. ad Catal. sanct. fr. Min. ed. L. Lemmens p. 32; Barthol. de Pisis, Liber conformitatum (Mediolani 1513) f. 67. 3) Immo misera illa fuit hypnotica, ut apparet. 4) Cf. de ea Chronica XXIV min. generalium, Analecta Francisc. III, p. 405 sq.: In eodem etiam conventu (Marsiliae) iuxta eundem fratrem Hugonem est sepulta multum honorifice soror sua germana nomine Dulcelina. Que ad fratris Hugonis exemplum et exhortationem mundum et eius concupiscentiam derelinquens sub honesto et religioso habitu satagebat facere penitentiae dignos fructus. Ad quam multe matrone et adolescentes virgines confluentes se divino servitio cum ipsa perpetuo dedicabant. Quibus dictus frater Hugo scripsit certas regulas et constitutiones, quibus magis ordinate et devote Domino deservirent. . . . Supradicta vero domina Dulcelina . . . passim etiam . . . rapiobatur ad Deum etc. Que etiam post mortem multis miraculis coruscavit. 5) In monasterio Villae magnae. 6) Monasterii S. Mariae Crassensis a. 1224; cf. Potthast nr. 7842.

F. 440^a. De fratre Rolando Papiensi.

biliter habuit^a. Postea in festo sancti Benedicti intravit ordinem beati Francisci. ^{1258?}
 In quo humiliter et laudabiliter decem annis vixit; et in festo sancti Benedicti¹ ^{1268.}
 ultimum diem clausit. Et sepultus est in ecclesia fratrum Minorum de Marsilia ^{Jul. 11.}
 in archa lapidea; quem Deus miraculis demonstravit illústrem^a. Hic vere fuit ^{f. 440.}
 vir vite venerabilis, gratia benedictus et nomine. Hujus dictum fuit a Domino
 quod habetur Gen. XXIII: *Ingrede, benedicte Domini! Cur foris stas? Pre-*
paravi domum et locum. Nec mirum, quia Dominus ita promiserat Jo. XIII: ^{e. 2.}
Vado parare vobis locum. Ideo dicit Iere. Tren. II: *Fecit Dominus que cogitavit,* ^{e. 17.}
 10 *complevit sermonem suum, iuxta illud Ps.: Que procedunt de labiis meis non faciam* ^{e. 35.}
irrisita^a. Item impletum est in isto quod habetur Ys. LXV: *Qui benedictus est*
super terram, benedicetur in Deo. Amen. Unde illud Deuteró. XXVIII: *Benedictus*
tu in civitate et benedictus in agro. Benedicatur talis episcopus, quia bene inchoavit
 et bene finivit; et multos bonos libros habuerunt fratres Minores de Marsilia occa-
 15 sione eius, quia potius voluit humiliari cum mitibus quam dividere spolia cum superbis,
 ut habetur Prover. XVI: *Ideo dicit Ecclesiasticus^b III:* *Quanto magnus es,* ^{e. 19.}
humilia te in omnibus, et coram Deo invenies gratiam, quia gratiam et gloriam dabit ^{e. 20.}
Dominus. Unde illud Job XXII: *Qui humiliatus fuerit, erit in gloria.* ^{e. 20.}

Iam^c nunc ad fratrem Rolandum Papiensem accedamus. Hic fuit sanctus
 20 homo et humilis et valde despectus, sacerdos et predicator et magne orationis et
 magni meriti apud Deum; quod pluribus modis innotuit fratribus qui noverant
 ipsum, sed nobis sufficiat unum ponere. Quidam secularis quodam sero accessit ad
 guardianum loci fratrum Minorum, in quo iste frater Rolandus habitabat, et dixit ei:
 'Pater, recomendo me Deo et vobis et rogo vos, ut recommendetis me orationibus
 25 'fratrum, ut liberer ab importunis et malis hominibus, II^a ad Thessa. III', quia
 inimicias habeo capitales et hostes malignos, de quibus dictum est michi, quod
 hac nocte volent violenter domum meam intrare, ut interficiant me'. Guardianus
 vero diligenter eum fratribus recommendavit rogando eos, ut amore^d Dei opus
 perficerent pietatis^a. Quod diligenter fecerunt. In crastinum autem venit secularis
 30 ille et in capitulo soli guardianum retulit omnia que illa nocte sibi acciderant. Et ait:
Gratia sit Christo; grates referantur amico.

Et addidit: 'Noveritis, reverende pater, quod inimici mei, qui querebant animam
 meam^e, cum gladiis et fustibus preterita nocte irruerunt in domum meam volentes
 me occidere, sed apparuit ibi quidam frater Minor, quem bene recognoscerem, si
 35 eum viderem, qui ita abegit eos, sicut abiguntur musce et culices, quando^f cum
 flabello fugantur^f'. Audiens hec omnia guardianus miratus est valde, pariter et
 gavisus et dixit illi: 'Sta hic mecum super capituli hostium, et postquam frater
 ille transierit, dices michi silenter'. Iamque pulsatum erat primum signum ad

a) sequitur C minio scriptum. b) penna mutata. c) littera initialis I minio picta. d) amore
 40 dei in marg. a Sal. suppl. e) qu (quando) post in marg. a Sal. suppl. f) fugantur post a Sal. in
 marg. suppl. — Sequitur C minio scriptum.

1) Scil. in festo translationis S. Benedicti die Jul. 11. celebratae, hoc enim die Benedictum mor-
 tum esse tradit Necr. ecclesiae maioris Massiliensis. Ergo non constat, num festum S. Benedicti
 45 quinque supra dictum dicatur dies Mart. 21, an Jul. 11. Cf. de eo 'Biblioteca bio-bibliografica
 della Terra Santa e dell' oriente Francese' I, p. 236—246. 2) Cf. Erod. 4, 19: qui
 quaerebant animam tuam; Ps. 39, 15: qui quaerunt animam meam; 3. Reg. 19, 10, 14.
 Rom. 11, 3: et quaerunt animam meam; 1. Reg. 20, 1, 22, 23, 2. Reg. 4, 8, Matth. 2, 20, etc.

F. 441^b. De fratre Lothario, cuius beneficio locus Alverne fuit retentus, ne dimitteretur, et de reverentia que a fratribus fit ibidem.

F. 441^c. De fratre Nichola de Monte-feltro.

officiam vespertinum. Et ecce, dum fieret secunda pulsatio, guardianus illi seculari dicebat: 'Est iste?' 'Non', respondebat^a ille. Et sic ab illo de quolibet inquirebat. Cum autem transisset frater Rolandus, cui nunquam secularis ille locutus fuerat, dixit guardianus: 'Iste est frater ille, cuius beneficio et adiutorio hac nocte liberavit me Dominus'. Istum fratrem Rolandum generalis minister, credens ei facere consolationem et gratiam, misit ad locum Alverne ad habitandum. Et fuit ibi consolatorie quamdiu voluit. Est autem locus Alverne in provincia¹⁰ Tuscie, in episcopatu Aretino in Alpibus, ubi Seraph beato Francisco apparuit et stigmata ad similitudinem domini nostri Iesu Christi sibi impressit¹. Per hunc locum transivi aliquando, quando redibam ab Assisio^{b, 2}, quo iveram devotionis causa. Et ostendit michi sacrista magnam quantitatem ligni dominice crucis, quod habuerat frater Mansuetus³ a rege Francie bone memorie sancto Lodoyco, eo quod nuntius esset pape Alexandri quarti missus ad eum. Cum autem essem in loco Alverne, vidi omnia devotionis loca, que ibi erant; et in die dominica celebravi missam conventualem et post evangelium predicavi populo, qui convenerat, viris et mulieribus; et post prandium veni ad Sanctam Mariam de Balneo, et socius meus frater Jacobinus Savinus^c de Placentia predicavit ibidem. Postea venimus Meldulam, postea Furlivium, postea Faventiam, ubi habitabamus⁴. Et nota, quod, quando fui Alverne, frater Lotharius, qui antiquitus fuerat custos meus in Pisana custodia, vivebat adhuc et habitabat ibi infirmus et senex. Credo, quod locus ille derelictus fuisset, sicut dixit michi, nisi beneficio eius fuisset retentus. Consideravi autem, quod, quando fratres illi faciunt commemorationem de beato Francisco, semper in matutinis dicunt antiphonam illam: *O martyr desiderio*⁵, et in vespers: *Celorum candor*⁶, pro eo quod in istis duabus antiphonis fit mentio de apparitione Seraphyca, et semper in principio illarum duarum antiphonarum fratres genua flectunt.

Accedamus^d iam nunc ad fratrem Nicholam de Monte-feltro et de eo breviter aliquid dicamus. Hic multis annis fuit minister in Ungaria et postea in Slavonia sive Dalmacia similiter fuit minister. Qui etiam multis annis, id est usque ad diem mortis sue, subditus habitavit in conventu Bononie^e. Hic fuit humilis super omnes homines, quos unquam vidi in mundo⁷. Unde illud, quod de

a) respondebat c. b) sic c. c) savinus bis scriptum, alterum deletum. d) littera initialis A 25 minio picta. e) sequitur C minio scriptum.

1) *Legenda s. Francisci auct. Bonaventura c. XIII, 1—3, Bon. Opera ed. Peltier XIV, p. 337 sq.* 2) *Infra f. 464^c. Sal. dicit se Perusii fuisse, cum Clemens IV. papa ibi morabatur, qui ibi a. 1265. Febr. 15—1266. Apr. 19. fuit. Per hanc civitatem transire debuit Sal., cum Assisio Alverniam proficisceretur, inde ergo patet, quo fere tempore hoc iter fecerit.* 3) *De Castellione Aretino. De quo vide supra f. 225^a, 399^a, p. 42. 454.* 4) *A. 1265. Ian. 24. et Dec. 27. et ante hunc diem Sal. Faventiae fuisse patet supra p. 377^b, 392^a, 496^b, p. 400. 436. 470. Inter Ian. et Dec. a. 1265. Sal. Assisium ivisse videtur.* 5) *Quam composuit Iulianus de Spira; 'Die Chorale Julians von Speier' ed. J. E. Weis (München 1901) p. XVIII.* 6) *Ibid. p. XX.* 7) *De fratre Nicolao humillimo, qui Bononie obiit, dicit Iord. de Iano c. 47. 49, Analecta Francisc. I, p. 14 sqq., sed eum de Rheno fuisse dicit.*

F. 441^d. De tribus miraculis factis a Deo mediante fratre Nichola.

Moyse legitur, sibi optime compétere potest Numeri XII°: *Erat enim Moyses vir mitissimus super omnes homines qui morabantur in terra. Hic non reputabat se ali-*
quid esse^a nec reputari volebat, et ideo verus humilis fuit, sicut dicit beatus Ber-
nardus¹: Verus humilis vilis vult reputari, non humilis predicari. Et^b Bernardus^c
ideo excelsus Dominus, qui humilia respicit, dicit de eo Ys. LXVI°: Ad quem autem
respiciam nisi ad pauperculum et contritum spiritu et tremcentem sermones meos? Et
talís revera fuit frater Nichola^d. Tante enim humilitatis fuit, ut, cum aliquis
vellet sibi reverentiam facere, statim in terra prostratus osculabatur^e pedes eius,
si poterat. Omnibus se reputabat indignum, omnes superiores se arbitrabatur,
credens veraciter ita esse. Hic, quando pulsabatur campanella refectorii ad
comedendum, primus erat qui veniebat ad ponendum aquam in lavatorium manuum
fratrum. Cum autem veniebant fratres forenses, primus erat qui ibat ad lavan-
dum eis pedes³.—Et cum esset ineptus, quantum ad apparentiam, ad talia officia
facienda, eo quod corpulentus homo esset et senex, tamen caritas et humilitas et
sanctitas et curialitas et liberalitas et alacritas eum habilem, placentem et ydo-
neum faciebant^d. Hic implebat veraciter quod Dominus dicit Luc. XXII°: Qui
maior est in vobis, fiat sicut minor^f, et qui precessor est, sicut ministrator^d. Hic
honorifice sepultus est in ecclesia fratrum Minorum de Bononia^d. Nullum mira-
culum ostendit Deus post mortem suam de eo, quia de hoc rogavit Deum, ne
faceret, sicut et frater, immo sanctissimus Egidius de Perusio Deum rogaverat, ne
post mortem suam miracula pro eo ostenderet^g. Noluerunt enim isti duo equi-
perari^g illi, de quo Ecclesiasticus dicit 48°: In vita sua fecit monstra et in morte
mirabilia operatus est. Fuit autem frater Egidius, qui Perusii in archa saxea
tumulatus est in ecclesia fratrum, quartus^g frater ordinis fratrum Minorum com-
putato beato Francisco⁴; cuius vitam frater Leo, qui fuit unus de tribus spécia-
libus sociis beati Francisci, sufficienter descripsit⁵. Frater vero Nichola tria
miracula in vita sua fecit, sive Deus per eum, que sunt digna relatu⁶. Quorum

a) *60* corr. *66* c. b) *penna* mutata. c) *B.* c. d) sequitur *C* minio scriptum. e) sic c.
 20 f) sic et supra p. 309, l. 4; minor *Vulg.* g) quart^o c.

1) *In Cant. sermo XVI, 10. Opera ed. Mabillon (Paris. 1719) I, col. 1321.* 2) *Etiám de Nicolao de Rheno dicit Iord. de Iano c. 49, l. l. p. 15: ad pedes fratrum lavandos humillimus semper et primus fuit.* 3) *Hoc non legitur in Vita Aegidii quae a fratre Leone creditur esse composita, infra laudata, sed in Vita quae continetur in Chronica XXIV min. generalium, Analecta Francisc. III, p. 113, Aegidius dixisse fertur, cum Perusini molirentur, ut apud eos sepeliretur: 'Dicite Perusinis, quod neq. propter canonizationem nec propter magna miracula unquam pulsabuntur campane; signum non dabitur nisi Ione.'* 4) *Cf. supra f. 287^a, p. 184. In Vita quidem Aegidii, quae a fratre Leone composita esse creditur, p. 37 sq. Aegidius quartus frater, excepto Francisco, numeratur (sed in uno codice deest frater Silvester ante eum numeratus). Sed in Vita Francisci auct. Bonaventurae c. III, 3, Bon. Opera ed. Peltier XIV, p. 301, et aliis multis locis Aegidius tertius frater, post Franciscum numeratur.* 5) *Quae Vita edita est a L. Lemmens, Documenta antiqua Franciscana I, p. 37—65, si vere haec Vita a fratre Leone composita est.* 6) *Mortuum vivens suscitasse et caeco visum restituisse dicitur a Bern. de Bessa, De laud. S. Franc. c. 1, Analecta Francisc. III, p. 669 (= Chron. XXIV min. gener., ibid. p. 225 = Catal. sanct. fr. Min. ed. L. Lemmens [Romae 1903] p. 16), si tamen de eodem Nicolao dicit.*

primum fuit, quia, cum guardianus cuiusdam loci imposuisset cuidam fratri iuveni, clerico et subdiacono, ut coquinam, id est potagium¹ sive pulmentum, amore Dei pro fratribus faceret, quousque coquinarius rediret, qui absens erat, et ille humiliter obediret, accidit ei infortunium tale, ut breviarium caderet in lebetem et madereret miro modo². Cum autem liber deformiter esset destructus, et frater eiulando ploraret, dicens, quod mutuo librum acceperat, que maior erat sibi causa doloris, audiens hoc frater Nichola et volens ipsum consolari dixit sibi: 'Vide, fili, ^{7. ccccxlii.} ne fleveris³, sed accomoda^b michi librum, quo pro horis dicendis sive officio indigeo aliquantulum^a'. Secedens itaque frater Nichola cum libro, fusa oratione ad Deum, restituit eum Deo³ pristinae pulcritudini, usque adeo, ut nulla deformitas appareret in libro^a. Quod considerans frater, qui prius ob destructionem libri amare flebat, consolatione accepta miratus est vehementer et Dominum benedixit^a. Alia^c vice per fratrem Nicholam ostendit Deus tale miraculum. Quedam domina de Bononia, que filium infistulatum habebat, vidit per somnium, quod, si frater Nichola signum crucis faceret filio suo, continuo liberaretur. Erat enim domina illa fratribus Minoribus valde devota. Que cum filio suo veniens ad guardianum somnium suum narravit eidem. Guardianus vero tunc temporis erat frater Andreas de Bononia, qui fuit secundus socius fratris Iohannis^d de Parma, quando erat generalis minister^e, cuius feci superius mentionem⁵. Qui congregans omnes sacerdotes domus Bononiensis preter fratrem Nicholam retulit eis que domina illa in somnis viderat, que etiam ad portam^e cum filio suo hanc gratiam expectabat^a. Et dixit sacerdotibus frater Andreas: 'Non poterimus inducere fratrem Nicholam, ut hoc faciat, nisi cum quadam sagacitate eum decipiamus. Quapropter ibitis vos omnes ad dominam illam et ducetis fratrem Nicholam, et ego ultimus superveniam; et dicetis michi, quod domina illa vult habere unam gratiam a fratribus, scilicet²⁵ quod quilibet sacerdos super filium suum faciat signum crucis, et ego incontinenti sibi liberalis existam; et post me dicetis fratri Nichole, ut faciat istud idem^a'. ^{7. 442.} Fecit igitur frater Andreas super puerum crucis signum, sed effectum non habuit, quia alii hec gratia servabatur^a. Cum^f autem rogarent tam mater pueri quam alii sacerdotes fratrem Nicholam, ut amore Dei super puerum faceret signum crucis, et ille recusaret^g omnino dicens: 'Domina Marchisina, que est mater eius, faciat hoc, quia ego me indignum penitus recognosco', precepit ei frater Andreas, guardianus suus, in meritum obedientie salutaris, ut omni excusatione postposita sine mora puerum crucis signaculo consignaret^a. Quod cum fecisset, statim puer fuit plenarie liberatus, ita quod mater incontinenti videntibus fratribus ligaturas³⁵ ab eo removit et petias^a. Fratres vero Deo gratias referentes in cordibus suis hec omnia conservabant^a. Alia vice tertium fecit Deus per fratrem Nicholam grande miraculum. Erat quidam iuvenis in conventu Bononie, qui frater Guido filius Massarie dicebatur. Hic, dum dormiret, ita fortiter stertebat, quod nullus poterat cum eo in eadem domo quietem habere. Et, quod plus est, non solum⁴⁰ dormientes, verum etiam et vigilantes horribiliter perturbabat. Et ideo ponebatur ad dormiendum in domo, in qua ligna ponebantur et palee, nec etiam sic evadere fratres poterant, quia per totum locum resonabat vox maledictionis et rumoris

a) sequitur C minio scriptum. b) sic c. c) penna et atramentum mutata. d) Io. c. e) ad portam in loco raso. f) penna mutata. g) recusare corr. recusaret c. 45

1) *Italice potaggio.* 2) *Apoc. 5, 5: Ne fleveris.* 3) *Potius frater Nichola procul dubio.* 4) *A. 1247—1257.* 5) *F. 439^b, p. 551.* 6) *Luc. 2, 51: mater eius conservabat omnia verba haec in corde suo.*

F. 442°. De fratre Bertholdo, qui optime predicabat, et erat Theoticus et ex ordine Minorum.

istius^a. Tunc congregati sunt omnes sacerdotes et discreti fratres conventus Bononiensis in camera fratris Iohannis^b de Parma, qui erat generalis minister, et dixerunt sibi de puero isto, quod propter enormem defectum, quem habebat, esset penitus de ordine expellendus. Et ego eram ibi^c; et iudicatum et sententiatum fuit, quod matri sue deberet restitui, eo quod ordinem decepisset, cum de filio suo, priusquam reciperetur, cognovisset hec omnia. Non tamen fuit continuo matri redditus Domino faciente, qui per fratrem Nicholam miraculum facere disponebat^d. Considerans itaque frater Nichola, quod puer eiciendus erat ab ordine propter defectum, quem natura faciebat, non culpa, qualibet die circa diluculum puerum vocabat, ut sibi serviret ad missam^e. Et finita missa puer post altare ex precepto eius coram eo genuflectebat, sperans ab eo aliquam gratiam adipisci. Frater vero Nichola cum manibus faciem eius tangebatur et nasum, volens ei beneficium sanitatis Domino largiente conferre, et precipiendo ei nichilominus, ne cuiquam hoc revelaret secretum^f. Quid plura? Puer subito fuit optime liberatus, et dormiebat postea quiete et pacifice sicut ghirus^g sine fratrum aliqua lesione. Qui postea transtulit se ad Romanam provinciam et fuit ibi sacerdos et confessor et predicator et fratribus obsequiosus et utilis valde, recognoscendo beneficia, que meritis et precibus beati Nichole contulerat sibi Deus, qui est benedictus in secula seculorum. Amen.

Nunc^o ad fratrem Bertholdum^d de Alamannia³ accedamus. Hic fuit ex ordine fratrum Minorum^e sacerdos et predicator et honeste et sancte vite, sicut religiosum decet. Apocalipsim exposuit⁴, ex qua expositione non scripsi nisi de septem episcopis Asie, qui in Apocalipsis principio sub angelorum nomine inducuntur. Et hoc ideo feci, ad cognoscendum, quinam fuissent illi angeli, et quia expositionem abbatis Ioachymi super Apocalipsim habebam, quam super omnes alias reputabam⁵. Item per anni circulum fecit magnum volumen sermonum, tam de festivitibus quam de tempore, id est de dominicis totius anni. Ex quibus non nisi duos scripsi, pro eo quod optime de Antichristo tractabat in illis. Quorum primus sic inchoabat: [*Ecce positus est hic in ruinam*. Alius erat: *Ascendente Iesu in naviculam secuti sunt eum discipuli eius*]. In^e quibus plenissime continetur tam de Antichristo quam de tremendo iudicio. Et nota, quod frater Bertholdus predicandi a Deo gratiam habuit specialem. Et dicunt omnes qui eum audiverunt^h, quod ab apostolis usque ad dies nostros in lingua Theotonica non fuit similis illi. Hunc sequebatur multitudo magna virorum et mulierum, aliquando LX^a vel centum milia⁷, aliquando civitatum plurium simul maxima multitudo.

a) sequitur C minus scriptum. b) Io. e. c) littera initialis N minus picta. d) berthodum corr. bertholdum c. e) sequitur iterum fuit expunctum et linea perducta deletum. f) uncis inclusa in marg. super. a Sal. suppl. g) In quibus plen. cont. in loco raso alio atramento post a Sal. scripta. h) adiuverunt corr. audiverunt c. i) max. mult. post a Sal. in marg. suppl.

1) Haec procul dubio aestate anni 1249. gesta sunt, cum Sal. cum Iohanne de Parma a civitate Parmensi Bononiam ivisset, ut supra f. 348^b, p. 333. narravit. 2) Italice ghiro, nobis Mürmellier. 3) De Ratispona. 4) Qui liber non exstat. 5) Utrumque sermonem nuper edidit A. Schönbach in 'SB. d. Wiener Akad. d. Wiss., Philos. hist. Kl. CLI (1906), 'Studien z. Gesch. der Aldeutschen Predigt' IV. p. 5—31, ubi vide p. 2, 3. 6) Eundem numerum dicit Hermannus Altap. SS. XVII, p. 395. 7) Hunc numerum habent Ann. Halésbrum. mai. SS. XXIV, p. 44.

F. CCCCLIII^a. De predicatione fratris Bertholdi, quam quidam rusticus audivit, cum per XXX miliaria distaret ab eo.

F. 443^b. De quadam nobili domina Theonica, quae multis annis secuta fuit fratrem Bertholdum, ut predicationem ipsius audiret.

ut audirent verba melliflua et salutifera, quae procedebant ex ore eius¹, faciente illo qui dat vocem^a suae vocem virtutis et qui dat verbum evangelicantibus virtute multa^b. Hic ascendebat bettefredum sive turrim ligneam quasi ad modum campanilis factam, qua pro pulpito in campestribus utebatur, quando predicare volebat, in cuius etiam cacumine ponebatur pennellus ab his qui artificium collocabant, ut ex vento flante cognosceret populus, in qua parte ad melius audiendum se ad sedendum collocare deberet^b. Et mirabile dictu! Ita audiebatur et intelligebatur a remotis ab eo sicut ab his qui iuxta eum sedebant, nec erat aliquis, qui a predicatione sua surgeret et recederet nisi predicatione finita^b. Et cum de tremendo iudicio predicaret, ita tremebant omnes, sicut iunccus^c tremit in aqua. Et rogabant eum^d amore Dei, ne de tali materia loqueretur, quia eum 15 audire terribiliter et horribiliter gravabantur. Quodam die, dum in quodam loco frater Bertholdus predicare deberet, accidit, ut quidam bubuleus dominum suum rogaret, ut ad predicationem fratris Bertholdi audiendam eum amore Dei ire permitteret^b. Cui dominus suus respondit: 'Ego ad predicationem ibo, tu vero ibis ad agrum ad arandum cum bobus', iuxta verbum quod scriptum est Eccli. XXXIIIe: *Mitte illum in operationem, ne vacet*. Cum autem bubuleus quodam die summo diluculo arare inchoasset in agro, mirabile dictu! statim primam vocem fratris Bertholdi predicantis audivit, qui illo die per XXX^{ta} miliaria distabat ab eo. Et statim bubuleus boves disiunxit ab aratro, ut boves comederent, et ipse sedendo predicationem audiret^b. Et facta sunt ibi tria miracula relatu dignissima^b. Primum, quia audivit eum et intellexit, cum ita remotus esset et per XXX^{ta} miliaria distaret ab eo^b. Secundum, quia totam predicationem didicit et memoriter^f tenuit^b. Tertium, quia tantum aravit predicatione finita, quantum aliis diebus continue arare solebat^b. Cum autem bubuleus postea a domino suo de predicatione fratris Bertholdi requireret, et ille eam nesciret repetere, eam totaliter bubuleus repetiit, addens, quod eam totam audivisset et didicisset in agro^b. Tunc dominus suus, cognoscens hoc ex miraculo accidisse, dedit bubuleo plenariam libertatem, ut, quotienscunque vellet, ad predicationes fratris Bertholdi audiendas libere posset ire, quantumcunque servile opus faciendum instaret. Erat autem consuetudo^g fratris Bertholdi, ut modo in ista civitate, modo in alia predicationes, quas facere intendebat, diversis temporibus ordinaret et locis, ut populus, qui conveniebat, sine defectu victualia posset habere. Quodam autem tempore quedam nobilis domina, magno et ferventi desiderio inflammata audiendi predicantem fratrem Bertholdum, eum per sex annos continuos per civitates et castra cum quibusdam suis sodalibus et divitiis est secuta, nec unquam cum eo potuit habere secretum et familiare colloquium^b. Cum autem^h, finitis sex annis et finitis

a) penna mutata, novo versu abhinc coepto. b) sequitur C minus scriptum. c) sic c. d) eum in marg. a Sal. suppl. e) numerus in spatio vacuo relicto post a Sal. suppl. f) memorit corr. memorit c. g) usuedo corr. usuetudo c. h) a (autem) in marg. a Sal. suppl.

1) Cf. Luc. 4, 22: in verbis gratiae, quae procedebant de ore ipsius; Matth. 15, 11: 45 sed quod, procedit ex ore. 2) Huius vel similis fabulae medium fit in collectione codicis Vaticani Ottoboniani, Analecta Franciscana I, p. 417.

F. 443°. De castellano, quem frater Bertholdus sua predicatione convertit, et in quo Deus sua miracula misericorditer demonstravit.

et consumptis suis expensis, in festo assumptionis beate virginis cum sodalibus
suis non haberet domina illa, quid comedere posset, accessit ad fratrem Bertholdum
5 et hec omnia que dicta sunt per ordinem retulit sibi^a. Que cum omnia frater
Bertholdus audisset, misit eam ad quendam campsores, qui inter omnes civitatis
illius ditior habebatur, imponens^b ei, ut ex parte sua diceret sibi, quod daret ei
tot denarios pro victualibus et expensis, quantum valebat una dies indulgentie,
10 pro qua habenda fuerat sex annis fratrem Bertholdum secuta^a. Quod cum audisset
campsor, subrisit et dixit: 'Et quomodo scire potero, quantum valeat indulgentia
diei unius, quo^c fratrem Bertholdum secuta fuistis?' Cui illa respondit: 'Dixit
michi, ut dicerem nobis, quod poneretis denarios ex una parte in scutellam sta-
15 tere, et ego in alteram scutellam sufflarem, et hoc signo poteritis cognoscere,
quantum valet^a. Posuit igitur denarios larga manu et implevit scutellam staterem,
ipsa vero insufflavit in alteram, et statim preponderavit, et denarii subito sunt ele-
vati, ac si conversi fuissent in plumam levitatem. Quod videns campsor miratus
est vehementer, et pluries ac pluries denarios ex parte sua superposuit in statera,
nec sic potuit flatum domine elevare, quia tanto pondere eam fixit spiritus sanctus,
20 ut scutella lance^d, que erat ex parte domine plena flatu, elevari denariorum ponde-
rositate nullatenus posset^a. Quod videntes tam campsor quam domina et alie
mulieres, que erant presentes, statim venerunt ad fratrem Bertoldum^e et ei per
ordinem que acciderant retulerunt. Cui etiam dixit campsor: 'Paratus sum resti-
tuere aliena et amore Dei propria pauperibus erogare^f et desidero effici bonus
homo, quia revera mirabilia vidi hodie^g'. Cui frater Bertholdus imposuit, ut illi
25 domine, cuius occasione ista viderat, et sociis suis victualia tribueret larga manu.
Quod diligenter et libentissime adimplevit ad laudem domini nostri Iesu Christi,
cui est honor et gloria in secula seculorum^h. Amen.

Alio^h quodam tempore, cum frater Bertholdus per quandam viam cum fratre
laico socio advesperascente iam die² transiret, captus est ab assassinis cuiusdam
30 castellani et ductus ad castrum et nocte illa incensus et male hospitatus serva-
batur ibidem. Castellanus vero ille usque adeo concives suos³ offenderat, ut in
palatio communis depictus esset, quali pena, si caperetur, puniri deberet, scilicet
ad suspendium iudicatus⁴. In crastinum autem circa diluculum accessit magister
carnifex ad castellanum dominum suum et dixit ei: 'Quid iubet dominium vestrum,
35 ut fiat⁵ de fratribus illis, qui heri sero ducti fuerunt ad nos?' Cui castellanus
dixit: 'Quod expedias eos'. Quod erat dicere⁶: 'Interfice illos'. Nam, sicut dicitur
de David I. Reg. XXVII⁷, quod *virum et mulierem non vivificabat David nec ad-
ducebat in Geth, dicens, ne forte loquantur adversum nos*, sic erat de castellano isto
et assassinis suis, qui aliquos predabantur, aliquos interficiebant, aliquos vero duce-
40 bant ad castrum et ponebant in carcere, quosque pecunia data redimi possent.

a) sequitur C minio scriptum. b) penna mutata. c) sic (j) c.; pro qua Sal. scribere voluisse videtur. d) sic c.; lanceis Sal. scribere debuisset. e) sic hoc loco c. f) sic c. g) s. c. h) littera A minio picta. i) ut fiat in marg. a. Sal. suppl. k) dicere certo legi nequit in c.

1) Eadem fabula modo narrata est in Chronica XXIV min. generalium, Analecta Francisc. III, p. 239. 2) Prov. 7, 9: advesperascente die. 3) Frater Salimbene in Germania sicut in Lombardia suo tempore castellanos cives civitatum esse opinatus est.

alias interficiebantur omnino^a. Cum autem^b frater Bertholdus dormiret, et socius suus frater laycus vigilaret, qui matutinum suum dicebat, et sententiam mortis super se a castellano datam intellexisset, eo quod non esset inter utrosque nisi paries intermedius, cepit frater laycus fratrem Bertholdum pluribus vicibus inclamare^a. Cum autem castellanus nomen fratris Bertholdi audiret, cepit cogitare, ne forte iste famosus ille predicator esset, de quo mirabilia dicebantur. Et statim revocato carnifice precepit ei, ne lederet fratres, sed ante conspectum suum duceret eos. Qui cum perducti fuissent, interrogati sunt ab eo, quibus nominibus vocarentur. Cui frater laycus respondit dicens: 'Nomen meum tale est. Iste vero est frater Bertholdus, famosus et graciosus ille predicator, per quem Deus tot mirabilia operatur'^a. Cum autem castellanus talia audivisset, statim prostravit se ad pedes fratris Bertholdi et amplexatus et osculatus est eum. Insuper et rogavit eum, ut amore Dei ipsum predicantem audiret, quia ex multo tempore desiderabat ab eo verbum salutis audire. Cui frater Bertholdus consensit hoc pacto, quod omnes malefactores, quos secum habebat in castro, ante suum conspectum congregaret in unum, ut omnes simul predicationem audirent. Quod ille libente se facturum promisit^a. Dum igitur castellanus suos maleficos congregaret, et frater Bertholdus aliquantulum recessisset^c ad Dominum exorandum, accessit ad eum socius suus et dixit ei: 'Noveritis, frater Bertholde, quod super nos mortis sententia ab isto homine data fuit. Quapropter, si unquam bene predicastis de penis infernalibus et de gloria paradisi, nunc tali magisterio indigetis'. Audiens hec frater Bertholdus totum se contulit ad rogandum Deum. Et reversus denuo illis congregatis ita splendide peroravit et verbum salutis proposuit, ut omnes amarissime provocarentur ad flendum; et ante quam inde recederet, omnes in confessione audivit, et precepit eis, ut a castro illo discederent et male ablata restituerent et toto tempore vite sue in penitentia perseverarent, et sic vitam eternam haberent^d. Castellanus vero prostravit se ad pedes fratris Bertholdi et cum multis lacrimis rogavit eum, ut amore Dei eum ad ordinem beati Francisci recipere dignaretur. Qui recepit eum sperans, quod a ministro hanc gratiam obtineret. Cum autem fratrem Bertholdum sequi vellet, prohibuit eum frater Bertholdus propter furorem populi, quem offenderat, et de eius conversione nichil audiverat. Cum autem pervenisset ad civitatem frater Bertholdus, voluit ipsum populus predicantem audire. Et congregati sunt omnes in glaream cuiusdam fluminis, ubi e regione pulpiti latrones in furcis pendebant^a. — Cum talia audis, pone tibi exemplum glaream fluminis Rheni de Bononia^a. — Castellanus igitur supradictus post discessum fratris Bertholdi inflammatus amore divino et attractus desiderio audiendi fratrem Bertholdum oblitus est omnium malorum, que unquam intulerat civitati. Et veniens solus, ut iret ad locum, ubi predicabatur, statim fuit cognitus et captus et sine mora ad suspendium ductus. Currebant autem omnes post ipsum^e clamantes et dicentes: 'Suspendatur et morte turpissima moriatur iste pessimus inimicus noster! Nam virum, qui attrivit nos et oppressit inique, ita delere debemus, ut ne unus quidem residuus sit de stirpe eius in cunctis finibus nostris', II. Reg. XXI^a. Cum autem videret frater Bertholdus populum concurrentem et a predicatione sua recedentem, miratus est valde et dixit: 'Nunquam accidit michi, quod aliquis a predicatione mea recederet nisi predicatione finita et benedictione accepta'. Cui unus de residentibus dixit: 'Pater, non miremini ex hoc, quia captus est talis castellanus, qui erat noster pessimus inimicus, et ducitur ad suspendium'. Audiens hoc frater Bertholdus

a) sequitur C minio scriptum. b) a (autem) in marg. a Sal. suppl. c) sic c. d) sequitur C atramento nigro scriptum. e) penna cum nova columna mutata.

F. 444^a. De LXXII ribaldis fratris Ghirardini Segalelli et de eius stultitia.

E. 444^a. De XII mulieribus, que ibant ad fratrem G[hirardinum] videndum.

De papa Martino, qui precepit, quod predicaretur crux contra Petrum Aragonie regem.

6 totus contremuit et cum dolore dixit: 'Noveritis, quod confessionem eius audivi et
omnium sociorum suorum, quos misi, ut penitentiam facerent; et istum ad ordinem
beati Francisci receperam, et modo veniebat, ut me predicare audiret. Quapropter cur-
ramus omnes et liberemus eum'. Ceperunt igitur omnes velociter currere. Cumque per-
venissent ad furcas, iam erat tractus superius et expiraverat. Depositus est igitur ad
10 iussum fratris Bertholdi, et invenerunt cartam circa collum eius aureis litteris scriptam
et hanc scripturam habentem: *Consummatus in brevi explevit tempora multa; placita enim
erat Deo anima eius^a; propter hoc properavit edocere illum de medio iniquitatum, Sap. IIII^b*. *7, 13, 14.
Tunc misit frater Bertholdus, ut venirent fratres Minores de conventu civitatis
illius et portarent crucem, feretrum et habitum et viderent et audirent mirabilia
15 'Dei. Et factum fuit ita. Et retulit eis et omnibus historiam supra dictam. Et *7, 444^c.
portaverunt corpus eius et honorifice sepelierunt illud in loco fratrum Minorum,
laudantes Deum, qui talia operatur. Et impleta est scriptura que dicit Eccli. XX': *7, 12.
Est qui multa redimat modico pretio. Item ipse etiam dicere potuit illud Eccli.
ultimo^d: *Videte oculis vestris, quia modicum laboravi, et inveni michi multam requiem^b*. *31, 35.
20 Optimè valet hoc exemplum ad conversionem peccatorum, quia de nemine despe-
randum est, dum vivit, quia dixit Dominus: *Ex Basan convertam, convertam in pro-* 19, 67, 73.
fundum maris. Hinc beatus Basilius in Exameron¹ dicit: *Nullus in malicia*. Basilius
permanens de scipso desperet, sciens, quoniam agricultura quidem arborum qualitates trans-
mutat. De hac materia satis sit dictum, quantum ad presens spectat. Iam nunc
25 ad cursum usitatum accedamus et que dicenda sunt prosequamur.

Anno^e Domini M^oCC^oLXXXIII^o, quem etiam millesimum superius inchoavi- 1284.
mus carta CCC29², indictione XII^a, septuaginta duo ex his qui se dicunt apostolos 19, 67, 73.
esse et non sunt, inter quos erant pueri cum senioribus, veniebant per stratam publi-
cam transeundo per Mutinam et per Regium, ut irent Parmam ad fratrem Ghirar-
30 dinum Segalellum, qui fuit primus eorum, volentes eum videre et expropriari ab
eo³ et benedici et de sua licentia perambulare per mundum^b. Et introduxit eos
in quandam ecclesiam apud Parmam et denudavit eos omnes et reinduit et recepit
et benedixit et postea misit eos, ut irent quo vellent. Et papa Gregorius decimus *7, 444^d.
de Placentia in pleno concilio Lugdunensi interdixit eis, ne de cetero multiplica-
35 rentur, et nichilominus tali habitu induunt semetipsos et radunt discurrendo et
stultificando per mundum, nec Deum timeant nec hominem reverentur, scilicet summum^d 19, 18, 4.
pontificem, vicarium Iesu Christi; et credunt se esse in statu salutis, cum Romane
ecclesie non obediant⁴. Isti credebant se facere secundum scripturam que dicit
Luc. X': *Post hæc autem designavit Dominus et alios LXXII et misit illos binos ante* *7, 1.
40 *faciem suam in omnem civitatem et locum, quo erat ipse venturus*. Item eodem
millesimo^e post predicta paucis diebus elapsis venerunt per eandem stratam
publicam XII iuveneule cum mantellis circa scapulas involute, que se dicebant

a) illius *Volg.* b) sequitur ζ minio scriptum. c) littera A minio picta. d) sum e. e) M. e.

1) *Homil. V, 7, Opera ed. Garnier (Paris. 1721) I, col. 46 sq. Cf. supra p. 108,*
2) *Potius f. 428^c, p. 526.* 3) *Cf. supra f. 320^c, p. 264.* 4) *Cf. supra*
f. 322^a, p. 268.

F. CCCC45*. De morte regis Karoli, et de quadam sancta domina, que a Deo magnas habuit visiones.

1284. sorores Appostolissas^a esse hominum supra dictorum, et ibant Parmam ad videndum fratrem Ghirardinum Segalellum pro consimili causa iam superius dicta. Isti homines, qui se dicunt apostolos esse et non sunt, sed sunt ribaldi et homines rurales et bestiales, ducendo post se huiusmodi mulierculas credebant facere quod apostolus in prima ad Cor. dixit IX*: Numquid non habemus potestatem sororem mulierem circumducendi^b sicut et ceteri apostoli et fratres Domini et Cephas? Aut ego solus et Barnabas non habemus potestatem hoc operandi? Quis militavit^c suis stipendiis unquam?

(Iun. 4). Item^d millesimo supraposito papa Martinus III. misit litteras^e precipiendo, quod predicaretur crux contra Petrum Aragonum, qui Siciliam occupaverat. Et assignavit III^{or} causas, quas volebat, quod crux predicaretur contra eum. Quarum prima erat, quia terram ecclesie occupabat et contra voluntatem ecclesie possidebat, nolens Romane ecclesie obedire, ut terram dimitteret. Secunda in favorem et adiutorium regis Karoli, cui ecclesia terram illam concesserat. Tertia, quia ibi multiplicabantur heretici, usque adeo quod inquisitores heretice pravitatis illic ire non poterant occasione hominum Petri Aragonum, quos ibidem tenebat. Quarta, quia occasione exercitus Petri Aragonum, qui in Sicilia morabatur, impediatur succursus Terre Sancte, qui inde antiquitus habebatur quantum ad victualia et armorum copiam et numerum pugnandorum^f. Sed crux non fuit predicata, quia post breve tempus subsecuta est mors tam Karoli quam summi et Romani pontificis. Nam sequenti Anno^g, scilicet M^oCC^oLXXXV^o, indictione XIII^a, inmediate sequenti die post epyphaniam, qua dominica habebatur, rex Karolus apud Fociam ultimum diem clausit, et portatus fuit Neapolim et ibi sepultus^h. Et nota, quod tali die obiit, quali fuerat coronatus revolūtis pluribus annisⁱ. Hic fuit optimus preliator et abstulit opprobrium^j Gallicorum, quod sub sancto Lodoico incurrerant ultra mare. Hic post se dimisit bonos heredes, filios et nepotes. De^k cuius morte quedam sancta domina magnas habuit visiones. Nam millesimo^l supraposito, scilicet CC^oLXXXV^o, quedam domina de civitate que appellatur Barletta vidit somnium sibi a Deo ostensum, quod narrans fratribus Minoribus, quorum devota erat, dixit: *Vidi in visione nocturna quendam astantem michi et dicentem: "Scito prenoscens, quod infra unum annum III^{or} sollemnes persone morti tradentur a Deo, ubi constituta est domus omni viventi, Iob XXX*4; et prius erit rex Karolus, secundus papa Martinus, tertius Philippus rex Francie, quartus Petrus rex Aragonie"*. Hec omnia rerum probavit eventus^m, quia accidit ita ut dictum fuerat sibiⁿ. Item^o hec eadem domina, quando rex Karolus obiit, aliud vidit somnium, quod narrans fratribus Minoribus ait: *Videbatur michi, quod essem in quodam magno viridario valde pulcherrimo, in quo vidi draconem ingentem atque terribilem, ante cuius conspectum fortiter fugiebam nimio timore perterrita. Draco vero velocissimo*

a) sic e. b) educendi e. c) militat Vulg. d) nos versus nos coeptus hoc loco, sed tantum C minio scriptum praecedit. e) sic e.; lege pugnatorum. f) anno in initio versus prius scriptum erat, Iun littera magna initialis A colore nigro et rubro praeposita, a non deleta. g) sequitur C minio scriptum. h) penna mutata. i) M. e.

1) Datas a. 1284. Iun. 4; Potthast nr. 22149. 22150. 22153. 2) Karolus a. 1266. Ian. 6 (non Ian. 7) rex coronatus est. 3) Cf. Eccli. 47, 4: abstulit opprobrium de gente; Ios. 5, 9: abstuli opprobrium Aegypti a vobis. 4) In versu Iob 30, 23. praecedit: Scio, quia morti trades me. 5) Gen. 41, 13: quidquid postea rei probavit eventus. 6) Hinc patet haec post diem Nov. 10. anni 1285. scripta esse, quo die Petrus rex obiit. Philippus rex iam die Oct. 5. huius anni obiit. Cf. quae ad f. 451^d. adnotavi.

F. 445°. De eclipsi lune, et de rosa aurea que datur a papa in dominica de *Letare Ierusalem*.

De desponsatione maris in die ascensionis a duce Venetiarum.

F. 445°. De obitu pape Martini et de electione pape Honorii quarti.

5 cursu post me veniebat humanis vocibus inclamando atque rogando, ut eum ex- 1285.
pectarem, quia michi loqui volebat. Cum autem audissem, quod michi voce loque-
batur humana, abire cessavi, volens audire, quid diceret. Et conversa aio ad eum:
"Quinam estis vos, et quid michi dicere vultis?" Et respondit et dixit: "Ego sum
10 rex Karolus, qui habitabam in isto pulcherrimo viridario, de quo Petrus rex Ara-
gonie cum uno frusto carnis nunc me expellit". De uxore¹ Petri Aragonie dice-
bat, cuius occasione contra Karolum regnum Sicilie occupavit. Et quod mulier
carnis nomine intelligatur, habetur Io. I^o, ubi dicitur: *Neque ex voluntate carnis* 13.
*neque ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt*². Cum autem fratres Minores regis 14.
Karoli obitum audivissent, cognoverunt, quod domina illa veram viderat visionem.
15 Item^b eodem millesimo post mortem regis Karoli obscurata est luna illa
hora, qua cantabamus matutinum, quarta die intrante Marcio³, id est in dominica
de *Letare Ierusalem*, qua dominica a summo pontifice datur rosa. Hec igitur rosa
est aurea et continet in se muscum et balsamum. In quibus notatur trinitas sub-
stantiarum in Christo. In auro, quod preminet metallis, notatur excellentia divini-
20 tatis. Unde Cant. V^o: *Caput eius aurum optimum*, id est divinitas. Unde I. Cor. XI°:
Caput Christi Deus. In balsamo, quod est calidum et odoriferum, notatur anima
Christi, que plena fuit ferventissima caritate. Unde Io. XV°: *Maiorem hac dilec-* 13.
tionem] nemo habet et cet. Odorem quoque carismatum spiritualium spargit ubique.
Unde dicunt anime sancte Cant. I^o: *Curremus in odorem unguentorum tuorum*⁴. In
25 musco, qui de carne unicornis oritur et aromaticitate sua spiritualia membra con-
fortat, notatur corpus Christi de humanitate Ade assumptum, quod per redolen-
tiam passionis fideles animat ad perferenda adversa. Unde I. Petri III°: *Christo* 1.
passo in carne et vos eadem cogitatione] armamini. Hanc rosam dominus papa
donat prefecto Urbis, quia Deus pater filium suum dabit in premium dilectoribus
30 suis. Unde Dominus ait Io. XIII°: *Qui diligit me, diligitur a patre meo, et ego mafni-* 14, 21.
*festabo] ei meipsum*⁵. Hec igitur supradicta ad misterium demonstrandum dando
rosam dominus papa facit⁶. Simili modo dux Veneciarum cum Venetis suis
cum anulo aureo^d in die ascensionis Domini mare desponsat, partim causa solatii 17, 445°.
et deductionis, partim ex quadam ydolatrie consuetudine motus, qua Neptuno
35 sacrificant Veneti, partim ad ostendendum, quod Veneti dominium maris habent.
Postea piscatores, qui volunt, quia aliter non coguntur, denudant se et oleo pleno
ore, quod postea spargunt, descendunt in profundum maris ad anulum inquiren-
dum. Et quicumque illum invenire potest, absque ulla contradictione possidet
illum^e. De hac materia dicit psalmista⁷: *Qui descendunt mare in navibus, facientes* 106, 23, 24.
operationem in aquis multis, ipsi viderunt opera Domini et mirabilia eius in profundo.
Et nota, quod Neptunus a poetis et gentilibus dicitur deus maris.

Item^e eodem millesimo supraposito VII° die exeunte Marcio fuit pascha, 1285.
Mart. 25.

a) sequitur ☩ atramento nigro scriptum. b) penna mutata. c) sequitur ☩ minio scriptum.
d) auro corr. aureo c. e) hoc loco non versus novus coeptus, sed tantum ☩ atramento nigro scriptum praeedit.

45 1) Constantia filia Manfredi. 2) Non eclipsis lunae hac nocte fuit. 3) Sane haec
de rosa a papa data ex alio libro (forte ex sermone quodam huius dominicae) descripta esse
videntur, sed frustra quaesivi, unde Sal. haec acceperit. Cf. Guill. Durandi *Rationale divi-*
narum officiorum VI, 166; (Cencii) *Liber censuum* ed. P. Fabre I, p. 294.

F. CCCC46^a. De deceptione cuiusdam religiosi, cui diabolus promittebat papatum.

1285. scilicet in annuntiatione beate virginis, quod ante non fuerat LXXII annis elapsis¹;
 Mart. 25. quod infaustum aliqui esse credebant, quod etiam post X annos adhuc expectatur
 Mart. 25. fore futurum, scilicet M^oCC^oXCIV^o 2. Item eodem millesimo in festo resurrectionis
 Mart. 28. domini papa Martinus IIII. sollempniter celebravit, et sequenti quarta feria
 ultimum diem elausit, et Assisii in ecclesia beati Francisci sepulturam elegit³, quia
 totaliter erat intinus amicus ordinis fratrum Minorum⁴. Et inmediate post octavam
 Apr. 2. pasche, scilicet secunda die intrante Aprile^b, habuit successorem dominum Iacobum
 de Sabellis de civitate Romana, qui erat de numero et collegio cardinalium et
 primus inter alios cardinales⁴; qui erat senex et antiquus^c et plenus dierum⁵. In-
 firmus et podagricus et cyragricam habens. Et dictus est Honorius IIII. Hic
 postquam factus fuit papa, statim ivit Romam et revocavit cardinales, qui per
 diversas provincias in legationibus erant, et tractabat cum eis de universali pace
 mundi. Executor relictus fuerat testamenti pape Martini. Filio regis Karoli, qui
 erat in vinculis Petri Aragonum in Sicilia, misit copiosum thesaurum ob gratiam
 amicitie⁶ et coronavit Karolum nepotem regis Karoli⁷; et speratur de eo, quod
 multa bona faciet, sicut de eo fertur, et videtur asserere ipsemet⁸.

De^d deceptione et calliditate diaboli, qui cum astutia sua nititur
 decipere servos Dei.

Postquam^e iste Honorius factus est papa, cognovit quidam religiosus se esse
 deceptum. Fuit enim quidam religiosus adhuc vivente papa Martino, cui frequenter
 diabolus apparebat, quandoque solus, quandoque cum societate demonum aliorum,
 et semper de die et cum splendore et maxima pulchritudine. *Ipsa enim Sathanas,*
 ut dicit apostolus, *transfiguratur se in angelum lucis*, II. ad Cor. XI°. Apparebat
 enim sibi aliquando in forma crucifixi^f, aliquando in forma beate virginis et beati
 Francisci et beati Antonii et beate Clare et beate Agnetis. Aliquando cum effigie
 crucifixi erant omnes isti. Et videbatur isti religioso aspectus istorum delectabilis

a) sequitur C minio scriptum. b) sic e. c) antiq^o c. d) linea rubra subducta sub De — dei.
 e) littera initialis P minio picta. f) penna mutata.

- 1) Potius LXXIII annis, nam a. 1212. fuit pascha Mart. 25. 2) Immo a. 1296.
 3) Cf. epistolam Honorii IV. papae, datam a. 1286. Febr. 1. Potthast nr. 22361, qua Perusinos hortatur, ut Martini papae corpus, ut ille voluerat, in ecclesia S. Francisci Assisina tumulari permittant. Sed in ecclesia maiore Perusina sepultus est. 4) I. e. primus omnium in cardinalem promotus, scilicet iam a. 1261. ab Urbano IV. papa. Quod male interpretatus est B. Pawlicki, 'Papst Honorius IV.' (Münster 1896) p. 12. Fuit card. diaconus S. Mariae in Cosmidin. 5) Cf. Gen. 35, 29: senex et plenus dierum. 6) Non Karolo capto thesaurum eum mittere potuisse patet, sed exercitui Francogallorum in regno Siciliae existenti pecuniam dedit, ut tradit Cont. Rom., SS. XXII, p. 482. Giov. Villani VII, 112 (113). dicit de Honoro: Questo poco ajuto o niente diede all' herede del re Carlo alla guerra di Sicilia. 7) Neque hoc verum est, nec patet, quo Sal. commotus sit, ut hoc falsum referret. Fortasse dicit non Karolum III. regem Siciliae, sed Karolum de Valesio, regem Arragoniae a Martino IV. papa appellatum, cuius patruus Karolus I. rex erat. Neque etiam hunc papa coronavit. Nota haec iam anno 1285. a Sal. scripta esse. Cf. infra f. 451^a, 455^a. 8) Infra f. 473^a. Sal. in Honorium papam invecus est, cum iam audivisset hunc sibi proposuisse, ut privilegia fratrum Minorum tolleret.

F. 446°. Quod diabolus voluit decipere quendam^a iuvenem, qui laborabat in extremis, ut eum faceret desperare, sed frater adiuvatus^b a fratre manus eius evasit.

ad videndum, et promissio, quam ei faciebant, suavis ad audiendum. Nam promittebant ei papatum immediate post mortem illius pape, qui tunc temporis erat. Frater vero, ut retulit cuidam suo amico, cum quo de hac materia sepe familiare colloquium habuit, de papatu parum videbatur curare, nisi dumtaxat pro tanto, quia sperabat, si papa esset, quod totum mundum reducere posset ad pacem. Cum autem ille familiaris amicus suus, cui talia revelabat, diceret ei, quod ista sibi impossibilia videbantur omnino, eo quod esset persona privata et parvi valoris, et quia cardinales, ad quos de iure sive consuetudine talis spectat electio, de eo in curia nullam cognitionem habebant, respondebat hoc opus humanum non esse, sed illius qui omnia potentissime operatur^c. Verum processu temporis mortuus est papa, et alius est creatus; et ipse remansit promissione sibi facta frustratus pariter et delusus. Cum autem amicus suus sibi postea insultaret, quod remansisset deceptus, respondit, quod ille qui sibi apparebat dixit sibi: 'Quia noluit facere universa^d que tibi preceperam, ideo perdidisti papatum^e'. Per^o quod potest conici, quod aliquid damnosum et inhonestum diabolus suggerebat^f, quod frater noluit adimplere. Tandem mortuus est frater ille et nunquam fuit papa^g. Quapropter cavendum est nobis, sicut dicit apostolus 2. ad Cor. II°, ut non circumveniamur^h a Sathana. Non enim ignoramus cogitationes eius. Et ideo bene dixit quidam:

Felix quem faciunt aliena pericula cautum,

Nam tua res agitur, paries cum proximus ardetⁱ.

Sed nec ille minus bene dixit, qui ait prima Io. III°: *Karissimi, nolite omni spiritui credere, sed probate spiritus, si ex Deo sint.* Quod bene fecit quidam sanctus pater, qui cum staret coram altari et oraret, respondit diabolo, qui sibi in forma crucifixi apparebat dicens: 'Ego sum Christus, adora me secunde'. Deiecit, inquam, oculos ad terram nec voluit ipsum videre, sed diabolo dixit: 'Recede hinc, Sathana! quia ego Christum in hac vita videre non curo^j'. Et tunc diabolus recessit confusus. Religiosus superius dictus, cui talia acciderunt, frater Minor fuit, sed nomen eius subfisco utilitatis causa. [Require^k infra iterum de hac materia carta . . .].

Fuit^l et alius frater Minor iuvenis quidam, cui, cum in extremis laboraret, apparuit diabolus dicens: 'Habeo adversum te aliqua, propter que noveris te esse damnatum'. Cui frater respondit dicens: 'Miser, dic illa, ut cognoscam, que sint, quia in Domino confido, quomodo vos demones dicitis anime mee: *Transmigra in montem sicut passer?* Cum autem lector, qui cum aliis fratribus ibi erat, quereretur ab eo, quid videret, aut cum quo loqueretur, respondit dicens: 'Hic est diabolus, qui disputat mecum et imponit michi, quod non bene servavi paupertatem, quam promiseram, et quod nimis fui^k gulosus'. Cui dixit lector: 'Dicas ei: Illa statera

40 a) signa compendii primi versus huius columnas a biblioepo abscisa, ut nunc legatur: Qd dia . . . queda pro Qd' dia⁹. . . queda. b) sic c. c) universa que certo legere negavi in c. d) sequitur ¶ minio scriptum. e) penna mutata. f) sugerebat corr. suggerebat c. g) tyueniamur c. h) uncis inclusa in marg. infra. a Sal. post suppl. i) littera initialis F minio picta. k) fui bis scriptum, alterum expunctum et linea post perducta deletum.

45 1) Cf. 1. Cor. 12, 6: Deus, qui operatur omnia in omnibus. 2) Hi versus bis iam supra f. 385^b. 434^a, p. 418. 542. (ubi Et tua res) allati sunt. 3) Haec fabella legitur in *Vitis patrum* V, 15, 70, Migne, Patrol. Lat. LXXIII, col. 965, quam Sal. e memoria narravit, verba illius libri non retinens. 4) Quod folium perit.

F. 446^d. Quod diabolus comminatus est uni fratri, quod extraheret^a eum de ordine fratrum Minorum, et ita fuit completum.

F. CCCC47^a. Quod diabolus decepit unum fratrem, quem solitarium repperit, et fecit eum crucifigi.

Bernardus^b suppleat, in qua pependit pretium infinitum. Hinc sanctus Bernardus ait: *Quod ex me michi deest usurpo ex menbris Domini mei*. Hinc Crisostomus Crisostomus^c ait: *In trahina crucis non aurum, non argentum appendit, non corpus angelicum, sed semetipsum, ut nos ad amorem suum vehementius inflammaret*. Et dixit iterum diabolus fratri: 'Adhuc habeo adversum te, cum sis ydolatra, quia modicum panis frequenter adorasti pro deo ad missam'. Cui respondit frater: 'Feci quod Domipus docuit, dixit enim: *Hoc est corpus meum, hoc facile in meam commemorationem*. Et sic faciunt omnes catholici et boni Christiani a Christo usque ad dies nostros'. Tunc diabolus quesivit ab eo: 'Dicas michi, ubi corpus Domini nominetur in *Credo*'. Cum autem frater ad ostensionem lectoris dixisset ei: *sanctorum communionem*, tunc diabolus erubuit et recessit [ab eo confusus]; frater vero ex-15 piravit et perexit^d ad Dominum, cui est honor et gloria in secula seculorum. Amen. Fecit enim *cum temptatione proventum et liberavit animam pauperis de manu potentis*^e iuxta verbum quod scriptum est Iob XXIX°: *Conterebam molas iniqui et de dentibus illius au[[erebam] predam*.

Quodam^f tempore duo rustici perduxerunt quandam alium rusticum, socium suum, ad domum fratrum Minorum qui possessus erat a demone. Cui dixit lector: 'In hoc vere cognoscam, quod demonium sis, qui habitas in isto rustico, si Latinis verbis mecum loqui volueris'. Quod cum faceret et in Latino peccaret, insultavit ei frater dicens, quod malam fecisset gramaticam. Cui demon dixit: 'Ita bene scio loqui Latinis verbis sicut tu, sed lingua istius rustici ita grossa est et ad loquendum inepta, quod per ruditatem eius vix potui^g eam deducere'. Et cum alia perorasset, ascultavit^h et audivit quandam fratrem iuvenem euando per domum cantantem. Tunc dixit fratribus qui astabant: 'Auditis illum fratrem, qui vadit cantando per domum? Noveritis, quod totus est meus'. Cum autem pervenisset ad locum, ubi demonium erat, dixerunt ei fratres: 'Iste demon dicit, quod tu es totus suus'. Tunc erubuit frater, cum talia audivisset et esset de aliquibus consciusⁱ sibi, et retraxit pedem et recessit inde et divertit ab eo², et invento uno sacerdote confessus est secum de peccatis suis, de quibus precipue conscientie habebat remorsum. Et reversus iterum demoni dixit: 'Dic michi, miser, quid feci ego, quare debeam esse totus tuus?'¹ Cui respondit demon: 'Paulo ante bene sciebam, sed modo nil horum recordor³. Verumtamen scito *prenoscens, quod talem catenam tuis pedibus alligavi, quod, ante quam sint XL dies completi, ordinem fratrum Minorum exibis et viam tuam ibis ad vomitum redeundo*⁴, ut qui nocet

a) signa compendii primi versus huius columnae abscisa, ut nunc legatur: Qd dia . . . fri s² exhet pro Qd dia² . . . fri s² exhet. b) B², c. c) ab eo conf. in marg. a Sal. suppl. d) sic c. 40 e) numerus XXIX alio atramento in spatio vacuo relicto a Sal. post suppl. f) littera initialis Q minio picta. g) potui certo legere nequivi. h) consc et re certo legere nequivi, sed ita scribendum esse e forma litterarum et spatio cognovi. i) non signum interrogationis, sed punctum hoc loco in c.

1) Cf. Ps. 71, 12: liberabit pauperem a potente; Ier. 31, 11: liberavit eum de manu potentioris. 2) 1. Mach. 9, 47: et divertit ab eo retro. 3) Similes de vi confessionis multae aliae inveniuntur fabellae, ut eae quas narrat Caesar. Heisterbac., Dial. miracul. III, 2. 3. 5. 6. 4) Prov. 26, 11: Sicut canis qui revertitur ad vomitum suum.

bibit nisi aquam et vinum abhorret; et bis fuit minister in ordine fratrum Minorum, scilicet in Gretia et in provincia Ianuensi. Cum autem primus socius non rediret, quia non poterat suffocatus a demone, placuit duobus Bononie residentibus, ut alter eorum in Tusciam iret pro supradicta iam causa necnon et ad socium inquirendum. Cumque pervenisset ad supradictum iam locum et paululum processisset, de tecto cuiusdam parve ecclesie proiecit diabolus magnum lapidem super caput scolaris istius et fregit cerebrum eius, et statim cecidit mortuus et fuit sepultus ibidem iuxta ecclesiam illam. Cum autem nec iste rediret, quia non poterat, tertius scolaris ordinem est ingressus, nesciens, quid sociis accidisset. Iste fuit frater Petrus de Cora, a cuius ore audivi historiam, quam nunc scribo. Qui cum adhuc esset Bononie in noviciatu existens, associavit quendam fratrem sacerdotem in villa Polesii pro confessionibus audiendis. Cum autem frater qui erat sacerdos sederet in ecclesia in confessionibus occupatus, et novitius ille exterius eum hominibus loqueretur, quidam demoniacus supervenit, qui crudelis et terribilis videbatur. Cui frater Petrus dixit: 'In hoc vere cognoscam, quod demonium habes, si Latinis verbis sciveris mecum loqui' et si dixeris michi de tribus scolaribus, qui socii extiterunt, qualiter quilibet eorum ordinaverit facta sua'. Tunc demon exorsus est loqui et Latinis verbis optime loquebatur, ita ut frater Petrus vehementissime miraretur, cum videret rusticum et ruralem hominem sic loquentem et talia perorantem. Et cum instaret de tribus sociis inquirendo, dixit, quod ipse fuit qui duos sic occiderat, sicut superius est narratum. Cum autem de tertio inquisisset, dixit: 'Nescio, quid de tertio socio factum sit, quia fugit et recessit a me'. Et adiecit: 'Fugere quidem poterit, sed non effugere, quia revera ad talem portum deducam eum, quod, quicumque audierit, tinnient ambe aures eius'. Interrogavit igitur frater Petrus homines regionis illius, si verum dicebat demon de cadavere scolaris ibi reperto. Et confessi sunt, quod ad litteram ita fuerat, ut diabolus testabatur. Cum autem de alio socio diligenter fecisset inquire, repperit similiter verum esse. Quid plura? Crevit iste in ordine fratrum Minorum et factus est homo valde litteratus et multum in canonico iure peritus, et etiam totam Bibliam in Gallico vulgari legisset. Cumque diei succederet dies, additus est annus ad annum, et factus fuit minister in provincia Ianuensi et in Sicilia et in Tuscia VII annis; et fuit homo suspiciosus, qui multos libenter vituperabat et confundebat, ut eos posset tenere sub baculo; quos volebat exaltabat et quos volebat humiliabat; homo versipellis, callidus et malitiosus et subdola vulpes, vilis et abiectus ypoerita, homo pestifer et maledictus, et quem papa Alexander III. terribiliter habebat exosum et detestabatur ad mortem. Fuerat enim filius cuiusdam sacerdotis de diocesi sua, cum adhuc esset in minori officio constitutus. Meus minister et custos, cum adhuc habitarem in Tuscia, fuit. Sed postquam recessi inde, multa commisit turpia et enormia, que non sunt digna relatu, pro quibus optime fuit punitus a fratribus; et pluribus vicibus ordinem est egressus et malo fine terminavit vitam suam, sicut eius merita exigebant. Et sic que demon de eo predixerat vera fuisse videntur. Hinc Ecclesiasticus dixit VII: 'Noli facere mala, et non te apprehendent. Et iterum dicit ibidem: 'Ne semines mala in sulcis iniustitie, et non metes ea in septulum'.^{r. 1.}

a) o ip. loco raso. b) sic c. c) multos (?) corr. multos c. d) fuisse vid. vera corr. vera fuisse vid. c. e) Non Vulg. f) sequitur ☩ nigro atramento scriptum.

1) Cf. supra f. 446^d, p. 568, l. 22. 23. 2) Cf. supra f. 339^d, 340^a, p. 312 sq. 3) Alexander IV. natus erat in castro Jenne prope Subiaco sito dioceseos Anagninae, sed ortus erat e gente comitum Signiae. Et Cori oppidum in diocesi Signensi situm est. 4) Scil. Alexander papa. 5) A. 1239—1247. Sal. in Tuscia habitavit.

- F. 450^a. De tonitrui que insolito tempore^a sunt audita.
De generali capitulo ordinis fratrum Minorum.
F. CCCCLI^a. De generali capitulo ordinis fratrum Predicatorum.
De diversis vocabulis prelatorum diversarum religionum.

Igitur^b hec omnia supradicta diximus occasione illius fratris, qui fuit deceptus a
demonio, cui diabolus apparebat et promittebat papatum¹; que possunt utilia esse
ad diaboli astutias et malitias cognoscendas, quia non intendit ludere, sed decipere
et ad interitum trahere; et sicut de Deo dicitur, quod *vult omnes homines salvos
feri et ad agnitionem veritatis venire*, ita diabolus vult omnes ad infernum perducere
et in errore manere. Et ideo non^c credas eis, scilicet demonibus, *cum locuti fuerint*
tibi bona, ut dicit Iere. XII¹. Igitur quantum ad presens de hac materia satis
sit dictum. Iam^d nunc ad pristinam materiam revertamur et que
dicenda sunt prosequamur.

Anno siquidem Domini M^oCC^oLXXXV^o, indictione XIII^a, quem millesimum
superius etiam inchoavimus, totus mensis Martii pulicibus plenus fuit, et ita abundanter
viderentur et essent. Et ideo frequenter illorum versuum recordabar, qui dici
consueverunt:

In x finita tria sunt animalia dira: Versus.
Sunt pulices fortes, cimices culicumque cohortes,
Nos cruciant penis estivo tempore sevis.
Sed pulices saltu fugiunt culicesque volatu,
Et cimices pravi nequeunt fetore necari.

Hinc beatus^b Augustinus dixit² loquens miserrimo homini et superbo: *Quid superbis^e
terra et cinis? Impera pulicibus et dormi.* Item eodem millesimo^f septima die
intrante Martio, die sabbati³, circa horam vespertinam horribilia et terribilia toni-
trua audita fuerunt, et lampades et coruscationes^g videbantur; et subito cecidit
maxima grando, et nix mixta pariter ferebatur, et destruxit viridaria et arbores
pomiferas et specialiter amigdalas et malagranatas^h et ficus primitivas, scilicet
prima ficulnearum pomá. De quibus dixit Micheas VI¹: *Precoquas ficus desideravitⁱ
anima mea.* Item eodem millesimo apud Mediolanum celebratum est generale
capitulū ordinis fratrum Minorum in festo pentecostes^{1,4}, quod fuit XIII^a die
intrante Maio; et absoluti plures ministri fuerunt, et constitutiones aliter ordi-
nate⁵, quibus additum fuit et demptum. Et frater Petrus⁶, minister Aquitanie,

a) signa compendii primi versus huius columnae abscisa, ut nunc legatur q insolito tpr pro q iso-
lito tpr. b) penna mutata. c) ne Vulg. d) linea rubra subducta sub Iam — prosequamur.
e) superbit Vulg. Ecdi. 10, 9. f) M. c. g) sic c. h) sic c. h. l.; malagranata supra p. 516,
l. 19, 20. i) peni. c.

1) Supra f. 446^{a-c}, p. 566 sq. 2) Nescio ubi. 3) Mart. 7. anno 1285. fuit dies
Mercurii. Dies Mart. 3. fuit sabbatum. 4) Cf. supra f. 426^a, p. 520. 5) Vide consti-
tutiones editas a Fr. Ehrle in 'Archiv für Litteratur- und Kirchengesch.' VI, p. 53—56.
Sed ex hoc loco concludendum est et in constitutionibus capituli Narbonensis a. 1260. quaedam
in hoc capitulo mutata esse. 6) Cf. Catal. ministrorum generalium, Analecta Francisc. III,
p. 702 (et infra), ubi hic p. 701. et p. 702. Guilielmus de Falgario dicitur. Nec dubium
videtur, quin Petrus Guilielmus vocatus sit; cf. Ehrle in 'Archiv für Litteratur- und Kirchen-
gesch.' VI, p. 57, n. 4. Qui a. 1296. episcopus Vivariensis creatus Guilielmi nomen habuit.
Cf. de eo infra f. 488^a, p. 643, ubi Petrus de Falengaria vocatur.

F. 451^b. De prelatibus generalibus ordinis fratrum Predicatorum^a, qui in hac dictione continentur, scilicet *Dirigimur*, et quod Gregorius simile quasi ponit exemplum.

qui erat cathedratus magister^b, vicarius fuit in illo capitulo et habuit multas 1285.
 5 voces, ut esset generalis minister, quia frater Bona-gratia, precedens generalis obierat; sed prevaluit frater Arlottus de Prato de Tuscia, qui erat cathedratus magister et legebat Parisius¹, et factus fuit generalis minister ordinis fratrum Minorum.

Item^c eodem millesimo celebratum fuit^d similiter generale capitulum ordinis
 10 fratrum Predicatorum apud Bononiam. Et quia etiam ipsi erant acephali, electus
 est frater Munio quidam Hispanus, ut ordinis Predicatorum fratrum esset magister^e. (Matth. 12.)
 Et nota, quod, ubi^f nos fratres Minores appellamus generales ministros, ipsi apel-
 lant^g magistros. Habent enim respectum ad illud dominicum verbum: *Unus est*
enim magister vester, qui in celis est, Christus dominus. Nos vero respectum habemus Math. 23, 8-10.
 15 ad illa dominica verba, quibus apostolos instruebat dicens: *Filius hominis non venit ministrari, sed ministrare et dare animam suam redemptionem pro multis.* Mat. XVIII. 20, 28.
 Et iterum Luc. XXI: *Ego autem in medio vestrum sum sicut ministrator.* Hospitalarii
 appellant preceptores maiores suos, qui super alios dominium habent, iuxta verbum
 Petri, quod Domino dixit Luc. V: *Preceptor, per totam noctem laborantes nichil*
 20 *cepimus* et cet. Omnes isti bene dicunt, quia et differentia est in vocabulis, et ad
 Deum omnia reducuntur^h. Monachi appellant abbates iuxta verbum apostoli: *clau-*
mantem: Abba pater. Nam idem est abba quod pater. Nota etiam, quod fratres
 Predicatores plures habuerunt magistros de ultramontanis quam de cismontanis.
 Ratio forte est, quia primus eorum ultramontanus fuit, scilicet beatus Dominicus. 7. 451^b.
 25 qui fuit Hispanus. Nos vero plures habuimus de Italia quam de partibus ultra-
 montanis. Et hoc propter tria: primo, quia beatus Franciscus de Italia fuit. Se-
 cundo, quia prevalent voces istorum qui de Italia sunt. Tertio, quia melius de
 regimine sciunt. Timent^c enim Italici, ne, si Gallici haberent dominium ordinis,
 quod nimis de religionis rigore laxarent. Et nota, quod illi dolent, si habemus
 30 magistros cathedratos, id est Parisius conventatos. Nos vero quantum possumus
 laboramus, ne habeant generales ministros, propter causas superius assignatas. Hie
 sagacitatem Philistinorum ad memoriam revoca, de qua I. Reg. XIII. habetur, ubi
 dicitur: *Porro faber ferrarius non inveniēbatur in Israel. Carebant enim Philistinim et cet.*
 Nota, quod cuidam spiritali fratri de ordine Predicatorum revelatum fuit in visione.
 35 quod tot habituri essent generales magistros, quot littere in hac dictione habentur^h:
Dirigimur, que novem littere sunt. Quod si verum est, non nisi due supersunt, scilicet u
 et r. Tolle ergo litteram primam: habes Dominicum. Tolle secundam: habes Iordanum.
 Tolle tertiam: habes Raimundum. Pone quartam: habes Iohannem. Pone quintam:
 habes Gumbertum³. Pone sextam: habes Iohannem iterum. Pone septimam: habes
 40 Munionem, qui nunc preest⁴. Quasi simile exemplum beatus Gregorius in

a) signa compendii primi versus huius columnae abscisa, ut nunc legatur platis gualibz ordiis frn pdicatoru pro platis gualibus ordiis frn pdicatorum. b) mist* (minister) corr. magister c., a superscripto, g in marg. suppletio. c) penna mutata. d) fuit in marg. a Sal. suppl. e) u c.; forte uti Sal. scribere voluit. f) sic c. h. l. g) sequitur C minio scriptum. h) sequitur C atramento nigro scriptum.

1) Cf. supra f. 297^c, p. 210. 2) Cf. Ann. Veron. de Romano, 'Antiche Cronache Veronesi' I, p. 430; Bernard. Guidonis, Martene, Ampl. coll. VI, col. 409; Tolomei Luc. Annales, 'Docum. di storia Italiana' VI, p. 94. 3) Humbertus potius vocabatur. 4) Sed visio fefellit bonum fratrem, nam Munioni successit Stephanus Bisuntinus, huic Nicolaus de Trivisio, tunc multi alii.

F. 451°. De multiplicitate guerrarum, et de epistola quam rex Tartarorum misit Ungarie regi post pacem cum eo factam.

F. 451^d. Quod rex Francie cum magno exercitu in Hispaniam^a ivit contra Petrum Aragonie regem. Et quod Mutinenses in hoc millesimo duabus vicibus mutuo sunt congressi.

Dialogo ponit, libro III° 1. Cum enim quidam episcopus² in extremis laboraret, et clerici sui inquirerent ab eo, quem episcopum habituri essent post ipsum, tale eis dedit responsum: *Post Constantium milionem, post milionem fullonem^b, post fullonem nullum³. O te, Aquine, et hoc^c habes.* Et omnia supradicta vera reperta sunt, sicut beatus Gregorius exponendo demonstrat. Et nota, quod abbas Ioachim, cui Deus revelavit futura, dixit⁴, quod ordo Predicatorum debebat pati cum ordine clericorum, ordo vero Minorum durare usque ad finem.

1285. Item eodem millesimo supraposito, cum ista duo generalia capitula celebrabantur, de quibus iam dictum est supra⁵, Guilielmus^d marchio Montis-ferrati cum adiutorio illorum de Turre de Mediolano et cum aliis suis amicis contra Mediolanenses qui erant in civitate maximum conduxit exercitum. Mutinenses etiam maximam inter se guerram habebant et pluries mutuo sunt congressi⁶. Tartari nichilominus totam Ungariam invaserunt et simul omnia cedibus, incendiis et rapinis dissipaverunt⁷. Et in illo discursu interfecerunt omnes fratres unius loci ordinis fratrum Predicatorum, exceptis duobus, qui in latibulis evaserunt. Tandem cum⁸ rege Ungarie⁸ Tartari pacem fecerunt. Cui etiam rex Tartarorum misit epistolam talia continentem⁹:

David^o Iohannis rex Tharsis et insule orientalis et gentis incluse Ungarorum regi gratiam suam et genti sue, quam sibi trinus et unus. Sicut placuit Domino, cor nostrum elevatum est super omne quod dicitur homo terrenus, et thronus noster super colla rebellium exaltatus, ita quod baltheum lumborum nostrorum adorent reges terre preter regem Francie, quem Dominus in dialogo fidelem et catholicum nominat. Et dixit michi: 'Ne extendas in eum manus tuas!¹⁰' Gladius noster inimicos crucifixi devorabit, et reliquias eorum equi nostri et iumenta manducabunt. Pedes dromedariorum nostrorum et camelorum ita iunguntur, propter asperitatem quam contraxerunt, hyemalibus annis castra moveamus. Pax sit omnibus! Pro balsamo vinum, pro auro obrigo triticum nobis mittant, quoniam peregrini sumus a sedibus nostris, stellu duce vocati. Dominum nostrum Balthasar et cognatos nostros Gaspar et Melchior intendimus ad propria deportare¹¹.

a) signa compendii primi versus huius columnae abscisa, ut legatur nunc: Qd . . . francie cu mag exercitu i hispania pro Qd . . . francie cu mag exercitu i hispania. b) fulonem corr. fullonem c) et²⁵ hoc in loco raso. d) Guill's e. e) littera initialis D minus picta.

1) Cap. 8. 2) Constantius Aquinae civitatis. 3) post full. nullum desunt in Dialogorum edd. 4) Pseudo: Ioachim, Interpret. in Jeremiam c. 15, ed. Colon. 1577. p. 174: Pariet geminos ordines . . . quorum maior serviet minori, primogenitus scilicet iuniori, pro eo quod oportebit illum minui, pati scilicet cum ordine clericali, et aliam crescere⁴⁰ cum ordine spirituali. 5) F. 450^d, p. 578 sq., l. 31 sqq. 6) Cf. infra f. 451^d, 452^a, p. 581 sq. 7) Cf. Ann. S. Rudberti Salisburg., SS. IX, p. 809; Cont. Vindobon., ib. p. 713; Herm. Cont. Alah., SS. XVII, p. 114, etc. 8) Ladislao IV. Gelu ac nive coacti Tartari et victi regressi sunt. 9) De qua epistola vide R. Röhrich, Regesta regni Hierosol. p. 381, nr. 1459. 10) Cf. Iob 1, 12: in eum ne extendas manum tuam, etc. 11) Cf. Ottocar., 45 'Osterreich. Reichchronik' v. 23695 sqq., 'Deutsche Chron.' V, p. 312; Fr. Zarncke in 'Abhandl. der Kgl. Sächs. Ges. der Wiss.' XIX ('Phil.-hist. Kl.' VIII), p. 19—22, 101 sq.

F. CCCCLII^a. De commutatione captivorum, quam fecerunt Mutinenses inter se apud Herberie castrum.
De mille quingentis de Mutina interfectis.

Cum^a autem hec omnia prelia fierent, recordabar verbi domini Iesu, quod discipulis^b suis dixerat Mat. XXIII^c: *Audite enim estis prelia et opiniones prelorum. Videte, ne turbemini. Oportet enim hec fieri, sed nondum est finis. Consurget enim gens in gentem et regnum in regnum.* Item recordabar illius verbi, quod Deus antiquitus dixit Gen. VIII^d: *Sensus enim et cogitatio humani cordis in malum prona sunt ab adolescentia sua. Cunctis diebus terre sementis et messis, frigus et estus, estas et hyems^e, nov^f et dies non requiescent.* Item millesimo^g supraposito rex Francie post mortem patris sui regis Karoli copiosum exercitum et quasi innumerabilem conduxit in Hispaniam contra Petrum Aragonum, volens ipsum omnino destruere. Talia sunt hodie in festo sancti Xisti¹ M^oCC^oLXXXV^o; finis ignoratur istorum. Nam *varius est eventus belli, et nunc istum², nunc illum consumit gladius, ut habetur II. Reg. XII° 5.* Item millesimo^g supraposito Mutinenses exteriores cum interioribus apud Montale habuerunt durissimum bellum³, et pugnatum est acriter ab utraque parte, et multi corruerunt vulnerati in bello et mortui sunt, et multi capti fuerunt. Eodem etiam millesimo^g ortum est bellum iterum inter eos apud Goranum⁴, et idem accidit eis, quia ex utraque parte facta est strages magna, et multi corruentes de populo mortui sunt et de militibus etiam⁵. Verumtamen interiores Mutinenses, scilicet qui civitatem inhabitant, gloriati sunt, quod semper in istis duobus preliis superiores fuerunt⁶. Quapropter ex victoria sumpta audacia eodem millesimo ierunt et combusserunt Balugulam, qui est in montibus Mutinensium burgus. Item millesimo supraposito de communi concordia venerunt milites et pedites de civitate Mutine ad castrum Herberie, quod est in strata publica in episcopatu Regino, et illi de Saxolo fecerunt similiter; tamen non miscuerunt se simul, sed separati steterunt. Et fuit ibi potestas Reginus⁵ cum XII ambaxatoribus de Regio. Et fuerunt ibi similiter fratres Minores et Predicatores; et fecerunt ibi commutationem et relaxationem captivorum, ut quelibet pars reciperet et rehaberet suos. Et fuerunt omnes ex utraque parte quadringenti. Factum est autem hoc in vigilia sancti Petri ad Vincula, id est ultima die Iulii; quod diu ante tractatum fuerat⁶.

a) hoc loco non *refusus novus coeptus, sed tantum C minio scriptum precedit.* b) di. c. c) a silabis tui penna mutata. d) sic c. e) M. c. f) cf. supra p. 212, n. b. g) sic c. pro XI, ut supra p. 212, l. 7. h) sequitur C minio scriptum.

1) Difficile credi potest hoc loco fratrem Sal. festum die Aug. 6, vulgo celebratum dixisse, cum iam supra f. 445^b, p. 564. pateat fratrem Sal. obitum Philippi IV. regis Francie et Petri regis Arragonie († Nov. 10) scripsisse, cum illud folium scriberet, cum etiam f. 455 paulo ante nativitatem Domini scriptum esse dixerit. Attamen mense Decembri (vel Novembri) aliud festum Sieti in Italia celebratum esse nusquam reperi, atque etiam, si Sal. haec mense Decembri scripsisset, valde mirum est, quod nihil dixerit de clade regis Francie in Arragonia accepta et de obitu eius, de quibus demum f. 457^{b,c}. retulit. Quod non alio modo explicari poterit, nisi ut credas paginam 445^{a,b}. post hoc folium a Sal. rescriptam esse. 2) De hoc proelio a. 1284. Sept. 19 (non a. 1285) commisso, in quo Mutinenses intrinseci victi sunt, Sal. iam supra f. 433^{c,d}, p. 538^g. multa retulit. 3) Cf. 'Cronache Modenesi' p. 80. 4) Sed supra f. 433^d, p. 538. ipsi in proelio apud Montale commisso se superatos esse dixerunt. 5) Andriolus de Golferanis vel de Gulforanis; cf. Alberti Milioli Liber de temp. c. 309. et Cont. Reg., SS. XXXI, p. 571 sq. 6) Cf. Ann. Parm. mai. p. 698.

F. 452^b. Cathalogus interfectorum de Mutina.

De Ianuensibus et Pisanis, qui duabus vicibus mutuo sunt congressi.

F. 452^c. Quod papa Honorius cepit Pisanos defendere.

Quod ecclesia fratrum Minorum de Regio in hoc millesimo est inchoata fundari.

1285. Nichilominus tamen guerra valida et mortalis duravit inter eos. Et in^a ista guerra Mutinensium tam ex parte interiorum quam ex parte exteriorum, qui habitant in Saxolo, mortui sunt mille quingenti. Inter quos principales fuerunt isti, qui subsequuntur, scilicet dominus^b Mathers de Monte-cuculo, dominus Guilielminus de Monte-vejo^c, dominus Pontius Provincialis, capitaneus soldalicioium interiorum, dominus Gerardus Rangonus, dominus Ghirardinus de Boschettis, dominus Iohannes^d de Rosa, dominus Archipresbiter de Baçoara de Presulis, dominus Rainerius de Dentibus de Balugula, Raimunducus de Garxonibus, dominus Nordulus de Livicano, dominus Nevus de Livicano, dominus Giliolus de Poltoneriis, Bartholomeus de Campilio, dominus Thomas de Lovoléo. Ardecio de Lovoléo, dominus Niger de Lecca-terra. Hic fuit optimus preliator et lancee vibrator et projector, Item Karentanus de Carentanis, Mutinensis de Ricis, Cacharias de Tripino, Franciscus de Speçano, Thomas de Speçano. Explicet cathalogus Mutinensium interfectorum, qui mortui sunt in bello tempore valide guerre, quam inter se propter suam stultitiam habuerunt. Ipsi viderint!
- Nunc^d de Ianuensibus aliquid est dicendum. Dominus Obertus de Spinola^e cum centum^f galeis ivit ad portum Pisanum, volens ipsum expugnare et capere; et Lucenses venerant contra Pisanos cum exercitu suo ad Ripam-fractam, ubi est castrum Pisanorum iuxta fluvium Hauserith, et destruebant territorium Pisanorum, scilicet segetes et vineas, et domos conburebant^g. Et precedenti millesimo 1284. Ianuenses et Pisani bis habuerant conflictum ad invicem bello marino^h. Et Pisani succubuerant, ita ut ex parte Pisanorum inter mortuos et captivos caderent decem milia, ex Ianuensibus vero ducenti. Et nota, quod supradictus dominus Obertus dominium civitatis Ianue violenter XII annis tenueratⁱ et contra voluntatem Gramaudorum, qui ex parte ecclesie erant. Item^j millesimo supraposito misit papa^k Honorius III, ut Lucenses a guerra Pisanorum cessarent, qui obsederant Ripam-fractam castrum Pisanorum, quod est iuxta fluvium Hauserith; et excommunicavit omnes qui decetero contra Pisanos hostiliter arma moverent^l, eo quod committunt se Pisani protectioni et defensionis ecclesie. Nam ubi abundavit delictum, superabundavit^m gratia, ut dicit apostolus ad Ro. V. Item millesimoⁿ supraposito inchoata est fundari ecclesia fratrum Minorum de Regio. Et frater Gilinus de Con-

a) i (in) in marg. a Sal. suppl. b) Dns cum littera maiuscula D semper h. l. c. c) sic cum j longo e. d) littera initialis N minus picta. e) penna cum nova pagina mutata. f) et deest Vulg. g) M. c.

1) Sexaginta quinque dicit Iacobus Aurie, Ann. Ianuenses, SS. XVIII, p. 311, ubi melius haec narrata sunt. 2) Cf. Tolomei Ann. ed. C. Minutoli, 'Doc. di storia Ital.' VI, p. 94. 3) Cf. supra f. 431^b—433^b, p. 532 sqq. 4) Ian a. 1270. Oct. 28. Obertus Spinola et Obertus Aurie capitanei creati sunt, qui a. 1273. iterum civitatis regimen assumpserunt; Ann. Ian., SS. XVIII, p. 270. 274. 5) De hac re in epistolis Honorii papae nihil reperitur; cf. B. Paulicki, 'Papst Honorius IV.' p. 97; supra f. 433^a, p. 536. Sed et Iac. Aurie, Ann. Ian. p. 312, dicit papam legato ad Lucenses et Florentinos misso prohibuisse, ne super terram Pisanorum accedere deberent.

F. 452^d. De signis que fiunt in sole et luna et stellis et de comete stella.
F. CCCCLIII^a. De operibus Parmensium.

rado de Regio primum lapidem posuit ibi in pilastro anteriori iuxta viam que est prope domum ecclesie sancti Iacobi, in VI^a feria infra octavam pentecostes^a, scilicet ^{Maii 18.} XVIII^a die mensis Maii, XV° Kal. Iunii. Item eodem millesimo totus mensis Maii pluviosus fuit, ita ut qualibet die plueret, et rustici turbabantur, eo quod laborare non poterant, et fratribus Minoribus imputabant, eo quod fundando ecclesiam suam mortuorum corpora exhumassent. Et non fuit illo anno annue messis plenitudo, quia frumentum alicubi est destructum¹, partim a tempestate, partim ab ¹⁰ alia calamitate. Sed et tempore estivo pluvia non descendit, et fuit siccitas et ariditas magna; nec fuit holerum abundantia, eo quod orti non erant irrigui nec a pluvia madefacti. Caristia fuit cucurbitarum^b et minuttorum^c et vini² et olei et raparum, atque castanearum et aliorum fructuum multiplicium. Item millesimo supraposito obscuratus est sol circa horam vespertinam secunda feria, quarta ²⁰ die intrante Iunio³. Et fuit parva eclipsis et a paucis visa, quia celum nubilosum erat die illa. De istis obscuracionibus solis et lune atque stellarum sciendum est, quod pluribus vicibus vidi eas, postquam ordinem fratrum Minorum intravi; que ideo fiunt, non solum quia Dominius ita predixit, cum ait Luc. XXIII°: ^{21, 25.} *Erunt signa in sole et luna et stellis*, verum etiam quia aliud^e portendunt sive ²⁰ demonstrent fore futurum. Verumtamen inter alias obscuraciones solis, que diebus meis facte sunt, illa maior fuit, que accidit anno Domini M^oCC^oXXXIX^o, de qua ^{1230.} sufficienter descripsi superius CC^oLXX^a nona carta⁴, et illa in luna maior⁵, quando ^{1272.} primo anno pontificatus pape Gregorii decimi in Maio circa matutinum signum ^{Maii.} crucis apparuit in luna; et diu duravit illa nocte apparitio ista, et a multis visa ²⁵ fuit in diversis partibus mundi. Accidit autem istud signum in luna anno Domini M^oCC^oLXXII^o, indictione XV^a. Porro inter alia magna signa stellarum illud prevaluit, quod sub papa Urbano IIII° ostensum est toti mundo. Nam anno quo ^{1204.} mortuus est stella cometa apparuit in celo ad modum facule circa festum sancti ^{107, 93.} Apollinaris et duravit usque ad mortem pape. De qua apparitione similiter ^{100, 31.} superius dixi CCC^oCVI^o carta, ibi: *Anno Domini M^oCC^oLXIII^o*. De hac stella ³⁰ Ysidorus⁷ dicit: *Comis stella est, eo quod comas luminis ex se fundat. Quod genue syderis, quando apparuerit, aut pestilentiam aut famem aut bella significat. Cometes* ^{7, CCCCLIII^a.} *autem Latine crinite appellantur, quia in modum crinium flammis spargunt; quas Stoici^d dicunt esse ultra XXX, quarum nomina et effectus quidam astrologi scripserunt.*

³⁵ De^o operibus Parmensium dicendum videtur hoc loco.

Item millesimo supraposito Parmenses inchoaverunt unum palatium magnum 1285. et pulcrum iuxta plateam novam et fecerunt fieri portam Sancti Benedicti et in-

a) pent. c. b) sic (minutorum) c. c) sic (d) c.; coniteres aliquid (ad a Sal. saepe scriptum), ut et, Parm. habet. d) sic c.; Stoici Isid. e) sub De — loco linea rubra ducta.

⁴⁰ 1) Ann. Parm. mai. p. 698: valuit starium frumenti III sol. imperial. (tempore verno, ut videtur); ib. p. 699: starium frumenti valuit V sol. imperial. (post messem, ut videtur).
2) Ann. Parm. mai. p. 699: optimi et sanissimi vini valuit mensura X sol. imperial.
3) Vere hoc die eclipsis solis fuit. 4) P. 164. 5) Non eclipsis lunae tunc facta est.
6) Potius f. 405^a, supra p. 469. 7) Etymol. III, 71, 16. 17, Opera ed. Arevalus III, ⁴⁵ p. 163.

F. 453°. De magna mortalitate hominum que in diversis partibus mundi fuit.
De operibus Parmensium iterum dicitur hic.

1285. choaverunt pontem lapideum super Lenciam¹, qui est fluvius qui discurret per publicam stratam inter Regium et Parmam, ad quinque miliaria iuxta Parmam. Et fecerunt fieri unam magnam campanam pro turre communis, quia precedens fuerat fracta. Et quia propter defectum metalli caruit ansis sive auribus, ut ligari et appendi non posset, secundo fusa fuit a predicto magistro²; et fuit pulcherrima, sed caruit bono sono propter aliquem defectum, quem creditur habuisse³. Et ita Parmenses miserunt Pisas pro bono magistro, ut bonam campanam faceret eis. Et venit magister ad Parmenses de Pisis sicut magnus baro indutus sollempniter, et habitavit in loco fratrum Predicatorum⁴, et ibi fudit campanam Parmensium et adhibuit omne studium, quod potuit adhibere et scivit, quia habuit metallum de novo et in magna copia, sicut voluit, abundanter. Et fecit formam pulcherrimam, et fuit solitarius, ne⁵ molestaretur ab aliquo. Insuper fudit eam super fundamentum ecclesie Predicatorum, que iam erat fundata⁶. Timebat enim, ne metallum prosilliret de forma descendendo inferius; nec sic campana fusa bona inventa fuit, nec quantum ad formam nec quantum ad bonum sonum⁷. Et in hoc punivit Deus Parmenses, quia volebant habere unam talem campanam, que in Burgo Sancti Donini et in Regio audiretur, et vix poterat audiri per Parmam. Unde illud Dan. IIII⁸: *Gradientes in superbia potens est humiliare, scilicet excelsus, qui in regno hominum dominatur*. Et expenderunt Parmenses illo anno in campanis faciendis imperialium mille libras, nec bonam campanam aliquam habuerunt. In loco autem fratrum Predicatorum apud Parmam non habitabant tunc temporis nisi IIII⁹ fratres ad locum custodiendum. Recesserant enim de Parma fratres Predicatores occasione cuiusdam domine, quam tanquam hereticam comburi fecerant, que dicebatur Halina¹⁰; nec reversi erant adhuc, ut habitarent ibidem. Volebant enim a Parmensibus rogari cum honore reverti. Et Parmenses parum curabant de eis, quia circa religiosos indevoti semper existant et duri¹.

Item millesimo supraposito fecerunt Parmenses magnum murum iuxta fluvium Parme, post ecclesiam sancte Marie de Templo, a ponte Domine Egidie versus pontem lapideum, per quem publica strata decurrit, et merces venduntur. Item millesimo^d supraposito fecerunt duas turres in ripa fluminis Tari, ab utraque ripa unam, ubi fluvius ingreditur Padum. Et posuerunt ibi catenam ferream ab una turre ad aliam, ne quis possit ingredi vel egredi cum mercibus absque Parmensium voluntate. Id ipsum fecerunt in fluvio Lencie, ubi Lencia apud Enchanum ingreditur Padum; et idem in egressu fluminis Parme apud Colurnium sive Coparmulim. Item millesimo^d supraposito in villa Pupillii, que est in episcopatu Parmensi, infra tres menses LXXX homines mortui sunt. Nam ista est regula generalis sive argumentum probatum, ut, quotiens boum precedit mortalitas, totiens sequenti anno hominum mortalitas subsequatur⁹. Et eodem millesimo in urbe Romana maxima fuit mortalitas et infirmitas¹⁰; ita ut mitrati inter abbates et epi-

a) sequitur C. minio scriptum. b) nec, c expunctum c. c) potest Vulg. d) M. c.

1) Cf. Ann. Parm. mai. p. 698. 2) Nullus magister praeclitus est. Infra f. 484^c. hic magister etiam Pisanus fuisse dicitur. 3) Cf. Ann. Parm. mai. p. 699. 4) Cf. infra f. 459^a, p. 597. 5) Eadem iterum infra f. 484^{c-d}. non eodem modo narrata sunt. 6) Cf. supra f. 421^{a-b}, p. 597; infra f. 459^a, 481^a. 7) Cf. infra f. 458^{c-d}, p. 596. 8) Cf. Ann. Parm. mai. p. 698. 9) Eadem verba vide supra f. 424^b, p. 515. 10) Quae et Lucae fuit; Tolomei Luc. Ann., 'Doc. di storia Ital.' VI, p. 94. Cf. infra f. 457^a.

F. 458^d. Quo anno beatus Franciscus inchoavit ordinem fratrum^a Minorum.
De nive magna, que dicitur sancte Agathe.
Quo anno fuit incepta religio vetus de Parma.

scopos a pascha usque ad assumptionem beate virginis sub papa Honorio quarto
5 XXIII^{or} morerentur. Item millesimo^b supraposito statuerunt Parmenses, quod
pons lapideus fieret super fluvium Tari, qui distat a Parma per miliaria V, per
stratam publicam, per quam itur ad Burgum Sancti Donini. Et eodem mille-
simo fecerunt fieri unam turrim in castro Grondule, quod habent in Alpibus prope
10 Pontem tremulum ad miliaria tria. Ut autem de operibus Parmensium melius
explicemus, oportet nos ad tempora anteriora reverti et dicere que iam diu facta
fuerunt, ante scilicet quam nati essemus.
Anno^c siquidem dominice incarnationis M^oC^oXCVI^o Parmense baptisterium 1106.
fuit inceptum, et pater meus, ut ab ore eius audiui, in fundamento eius lapides
posuit in signum^d memorialis et bone recordationis in posterum^e. Nam inter
15 baptisterium et domum meam nulla interpositio habebatur. Pater meus dominus
Guido de Adam dicebatur, et ego filius meus frater Salimbene^o de ordine fratrum
Minorum.
Anno Domini M^oC^oXCIX^o fuit sturmium de Burgo Sancti Donini contra Placen-
20 tinos et Mediolanenses et eorum partem cum carrociis, et tunc fuerunt disconficti^f.
Anno^g Domini M^oCC^oVII^o facta fuit mora pontis lapidei fluminis Parme^h; et 1207.
fuit nix magna, que nix sancte Agathe appellatur, pro eo quod in festo eius
descendit, et a posteris reducit ad memoriam, quia usque ad hominis staturam
grandis fuit. Et eodem millesimo inchoavit beatus Franciscus ordinem fratrum
Minorum sub papa Innocentio tertio, decimo anno pontificatus ipsius, et vixit in
25 eo XX annis completisⁱ.
Anno Domini M^oCC^oX^o facte fuerunt fovee de Sancta Cruce de Parma; et 1210.
imperator Octo venit Parmam.
Anno Domini M^oCC^oXI^o facta fuit primo moneta denariorum parvorum Par- 1211.
mensium. Et in hoc anno fuit incepta domus religionis veteris de Parma.
30 Anno Domini millesimo CC^oXIII^o soli Cremonenses ceperunt carrocium Me- 1213.
diolanensium⁶.
Anno^f Domini M^oCC^oXV^o dominus Robertus Manfredi Pii de Mutina potestas 1215.
Parme fuit. Et hoc anno Parmenses et Cremonenses obsederunt Castrum novum
Placentinorum⁷.
35 Anno^f Domini M^oCC^oXVI^o gelavit Padus⁸. 1216.
Anno Domini M^oCC^oXVII^o fuit exercitus de Cubello. 1218.
Anno^f Domini M^oCC^oXXI^o dominus Torellus de Strata de Papia potestas 1221.
Parme fuit. Et tunc fuit inceptum palatium novum communis Parme¹⁰.

a) f. e. b) M. e. c) littera initialis A minus picta. d) in signum a Sal. in marg. suppl.
40 e) sic h. l. e. f) abhinc non versus novus coeptus in e., sed tantum C minus scriptum precedit.

1) Ad sequentia excerpta Annalium Parmensium, quos Sal. a fratribus Minoribus Parmensibus
acceperit videtur, cf. Ann. Parm. mai. p. 665 sqq., his propinquos. 2) Cf. supra f. 222^d, p. 37.
3) Cf. Ioh. Codagnelli Ann. Placent. p. 24. et quae n. 5. adnotari. 4) Hoc habent Ann.
Parm. mai. p. 666. ad a. 1208. 5) Eadem vide supra f. 215^d, 221^d, p. 21. 35. 6) Cf.
45 supra f. 219^d, p. 30. 7) Cf. Ioh. Codagnelli Ann. Placent. p. 51 sq. 8) Cf. supra
f. 220^d, 221^a, p. 33. 9) Potius a. 1218. Cf. Ioh. Codagnelli Ann. Placent. p. 65 sq.;
supra f. 221^a, p. 33. 10) Cf. supra f. 425^d, p. 519.

F. CCCCLIII^a. De morte Manfredi Turte^a de Alberghettis.
De domno Malatesta de Arimino, quem quidam interficere
voluerunt.

F. 454^b. De statuto quod contra venditores piscium Regini fecerunt
propter eorum stultitiam.

1223. Anno^b Domini M^oCC^oXXIII^o domnus Henricus Advocatus de Cremona
1222. potestas Parme fuit. Et hoc anno in introitu sui regiminis fuit terremotus magnus
in nativitate Domini¹, qui a posteris ad memoria[m] frequenter reducitur.
1224. Anno^b Domini M^oCC^oXXIII^o domnus Manfredus de Corpaçano potestas
Parme fuit. Et hoc anno obiit Opiço Parmensis episcopus, qui fuit de Lavania
et barbarus pape Innocentii quarti².
1226. Anno^b Domini M^oCC^oXXVI^o Fredericus imperator venit Parmam.
1227. Anno^b Domini M^oCC^oXXVII^o domnus Torellus de Strata de Papia potestas
Parme iterum fuit. Et tunc inchoatum est castrum Torelli contra Burgum Sancti
Donini, eo quod Burgenses Parmensibus obedire nolebant. Sed quia Burgenses
venerunt ad precepta communis Parme, ideo Parmenses ab edificatione castrum cessa-
verunt³. Huc usque de operibus Parmensium sic est dictum. Alibi forte alia
dicemus⁴, cum dicenda occurrerint, et videbimus expedire. Nunc prosequamur
millesimum superius inchoatum.
1285. Item^b millesimo^c supraposito, scilicet CC^oLXXXV^o, Manfredus Turta de
Alberghettis de Faventia mortuus est in villa Seçarie, que a Faventia per V miliaria
distat, et a consanguineis suis⁵ cum filio suo⁶ fuit occisus, dum cum eis pranderet,
veniens de Ravenna. Et eodem millesimo^c contra domnum Malatestam de Ari-
mino insurrexerunt nepotes comitis Tadei de Bono comite et percusserunt eum,
volentes eum occidere, in civitate Cesene iuxta domum Heremitanorum; quorum
benefitio evasit, quia porta eorum erat aperta. Item millesimo supraposito
statutum est in pleno consilio^d Reginorum, quod venditores piscium non vendant
pisces ab initio quadragesime^e usque post pascha, sub banno et pena XXV libra-
rum boninorum^f, et quod nullus emat, sub pena X librarum boninorum^f. Quod
statutum optime fuit servatum. Causa autem huius statuti faciendi fuit, quia,
quando milites et iudices inquirebant ab aliquo piscatore: 'Pro quanto pretio dabis
tu istum piscem?' ille bis et ter inquisitus respondere dedignabatur. Quin immo
avertebat faciem et loquebatur socio suo dicens: 'Compter, pone cavagnam sive
cistam in illo loco!' Unde illud Prover. XXIX^a:—*Servus verbis non potest erudiri,
quia quod dicit intelligit et respondere contemnit.* Volebant preterea de una parvula
tinca vel anguilla tres vel III^{or} grossos. Cumque viderent piscatores et piscium
venditores, quod ita firmiter et stricte servabatur statutum contra eos factum, et
quod damnificabantur ex hoc — nam pisces eorum omnes numerati fuerunt et positi
in vivariis usque post pascha —, venerunt ad fratres Minores et rogaverunt eos,

a) tuto de alberghettis, signis compendii abscessis, e. pro tute de alb'ghettis. b) abhinc non versus 40
novus coeptus in c., sed tantum C minio scriptum precedit. c) M. c. d) sequitur vox erasa.
e) XL° c. f) sic e., non bononinorum.

1) Cf. supra f. 221^c, p. 34. 2) qui fuit — quarti Sal. procul dubio addidit; cf. supra
f. 233^a, 236^e, p. 61. 69. 3) Eadem vide supra f. 425^d, p. 519. 4) Infra f. 484^c.
5) Francisco filio Albergetti de Manfredis et Ugolino filio Alberici de Manfredis; Petrus Canti-
nelli p. 54, cuius narratio omnino convenit cum hac. 6) Albergetto.

F. 454^a. Quod illi de Saxolō mulieres Mutinenses de civitate ceperunt consilio domni Burigardi, et ipse eodem mense a Mutinensibus captus fuit cum quibusdam aliis de parte sua^a.

F. 454^d. Quod Mutinenses mutuo de pace inter se faciendā tractare ceperunt.

ut rogarent potestatem¹ et capitaneum² et ancianos et totum consilium de istius relaxatione statuti, et ipsi volebant promittere, quod rationabiliter et discrete et curialiter et pro bono mercato venderent omnibus volentibus emere pisces suos. Sed nec sic fuit relaxatum statutum iuxta verbum quod de Esau dicit apostolus ad Hebræos XII°: *Non enim invenit ultra^b penitentie locum, quamquam cum lacrimis inquisisset eam.* Minabantur etiam Regini consimiliter beccariis^c paschali tempore se facturos; nisi curialiter et rationabiliter carnales^d venderent in macello. Quod audientes beccarii^e fecerunt quod docet sapiens in Prover. XIX°: *Pestilente flagellato stultus sapientior erit. Si autem corruperis sapientem, intelliget disciplinam.* Domnus Ghirardus Varolus, quidam iudex de Regio, fuit^f primus qui stultitiam piscatorum in consilio divulgavit, et ad dictum eius statutum huiusmodi factum fuit. Fecit enim quod dicit sapiens in Prover. XXVI°: *Responde stulto iuxta stultitiam suam, ne sibi sapiens esse videatur.*

Item^g millesimo supraposito, scilicet CC^oLXXXV^o, ceperunt illi de Saxolo CCC^{as} mulieres illorum de civitate Mutine, que egressæ erant ad vineas ad colligendas uvas, et duxerunt eas Saxolum et posuerunt in carcere. Quod factum fuit in die Martis, quarta die in principio mensis Septembris, sed cito dimisse sunt, quia Mutinenses de civitate ceperunt similiter illas illorum de Saxolo. Item millesimo^h supraposito, XXI^a die mensis Septembris, in festo sancti Mathei apostoli capti sunt XXIII° illorum de Saxolo a Mutinensibus interioribus, qui erant in Herberia. Et ceperunt eos in villa Cortexelle, que distat a castro Herberie per miliare et dimidium miliaris. Inter quos fuerunt precipui domnus Burigardus, qui erat magister militie illorum de Saxolo et probus in armis et doctus ad bellum. Hic fuit de Vapino, que in provincia Provincie parva civitas est. Hic est qui consilium dederat, quod mulieres caperentur et ponerentur in carcere. Et ipse eodem mense captus est et adductus ad carcerem in Mutina civitate. Alius precipuus fuit comes Lesnardus de Crema. Omnes alii Galliæ fuerunt preter unum Mutinensemⁱ. Et nota, ut dixerunt postea Mutinenses interiores, quod, si domnus Burigardus in principio, quando venit in adiutorium illorum de Saxolo, venisset ad civitatem, disposerant fugam arripere et civitatem relinquere; tantus timor irruerat super illos^j. Sed Dominus melius ordinavit et fecit, quia VII° die intrante Octobre, in IIIe dominica infra octavam beati Francisci factum est compromissum de pace faciendā inter Mutinenses de Saxolo et Mutinenses de civitate. Et domnus Guido de Corigia et domnus Matheus, frater suus, fuerunt principales ad istam pacem componendam et ordinandam^k. Et domnus Martinus de Sancto Vitale de Parma multum laboravit ad hoc, ut pacem Mutinenses haberent. Et

a) huius versus in eumna columna 454^d, scripti signa compendii et litterarum superiores partes abscisa in e., ut nunc legatur capt ... ea qbusda ... pate pro capt ... ea qbusda ... pite. b) ultra deest Vulg. c) sic h. l. c. d) sic c. e) XIX, post in spatio vacuo relicto a Sal. suppletum esse videtur. f) sequitur q (qui) expunctum et linea post perducta deletum. g) non versus necus hoc loco coepit in e., sed tantum C atramento nigro scriptum præcedit. h) M. c. i) sequitur C atramento nigro scriptum.

1) Albertum de Bostolis Aretinum. 2) Tegam de Bondmontibus Florentinum. 3) Cf. Tac. I, 12: timor irruit super eum. 4) Cf. Ann. Parm. mai. p. 699.

F. CCCCLV^a. Quod dominus Guido de Corigia et dominus Matheus, frater suus, intromittebant se de pace Mutinensium facienda.

F. 455^b. Quod dominus Guido de Corigia dominum Burigardum multipliciter honoravit.

1285. frater Petrus de Culiculo de Parma ex ordine fratrum Minorum et lector in Mutinensi conventu similiter fideliter laboravit eundo Parmam ad dominos supradictos et redeundo Saxolum et Mutinam et referendo verba istorum tamquam nuntius et mediator existens. Siquidem de voluntate erat tam illorum de civitate quam illorum de Saxolo, ut pax modis omnibus haberetur. Attenuati enim erant paupertate et miseria ex utraque parte et magnis debitis obligati. Nam marsupia eorum evacuaverant et exhauserant tam Tusci quam Gallici atque Romagnoli et multe alie nationes occasione stipendii, quod dabatur eisdem. Ego etiam frater Salimbene^a de Parma ex ordine fratrum Minorum illo tempore associavi fratrem Petrum de Culiculo eundo Saxolum ad dominum Manfredinum et rogando tum ipsum quam alios maiores exterioris partis, ut quantum erat ex parte sua pacem non recusarent, iuxta verbum apostoli ad Ro. XII: *Si fieri potest, quod ex vobis est, cum omnibus hominibus pacem habentes*. Qui responderunt michi curialiter et benigne, quod omnino cum concivibus suis pacem habere volebant et parati erant stare ad mandatum illorum qui de pace facienda se intromittebant, etiam si gravia eis viderentur et essent¹. Ivi diebus illis Carpum, ut facerem ibi festum beati Francisci. Cumque pervenissem illuc, inveni nuntios secretarios marchionis Hestensis² congregatos in plebe³, et eadem hora supervenerunt dominus Guido de Corigia et dominus Matheus, frater suus, qui veniebant de Parma. Et statim fuerunt ad habendum consilium, ut de pace tractarent. Et quia cogitationes consiliis roborantur, iterum de nocte aliud fecerunt colloquium et consilium firmaverunt, quod nullus de Carpensibus scivit preter archipresbiterum plebis. Et summo diluculo nuntii marchionis Ferariam sunt reversi, et dominus Guido et dominus Matheus iverunt Mutinam et ceperunt de pace tractare. Post paucos vero dies iverunt Parmam duo predicti fratres et rogaverunt potestatem⁴ et capitaneum⁵ et totum consilium, quod placeret eis, quod de ista pace Mutinensium se intromitterent, quia de eorum licentia facere eam volebant. Et placuit^b potestati et capitaneo et toti consilio generali. Tunc accepit dominus Guido^c a Parmensibus mutuo mille libras, et dominus Matheus totidem a Reginis, ut darent stipendium suum soldadheriis qui in Mutina erant et licentiarent eos, ut postea cum maiori tranquillitate de pace tractarent. Et protelata est ista pax per multos dies. Erat enim valde intricata. Et dominum Burigardum, quem in compedibus Mutinenses habebant, et comitem Lesnardum cum aliquibus aliis miserunt Regium, et XV diebus in compedibus fuerunt ibi detenti in Regino palatio^d. Postea venit dominus Guido de Corigia et accepit dominum Burigardum et duxit eum Corigiam, que est villa in episcopatu Regino, et honoravit eum ibi. Postmodum duxit eum ad Castrum novum, quod est in episcopatu Parmensi, ubi habet possessiones suas tam ipse quam frater suus dominus Matheus de Corigia, et ibi similiter eum magnifice honoravit faciendo sibi convivia et dando cibaria

a) sic h. l. c. b) placuit corr. placuit c. c) guido in marg. a. Sal. suppl. d) sequitur atramento nigro scriptum.

1) Etiam Ann. Parm. mai. p. 698. tradunt Manfredinum de Saxolo pacem omnino facere voluisse. 2) Opizonis II. 3) I. e. in ecclesia parochiali, Italice pieve. 4) Bonavoltam de Malavoltis Bononiensem. 5) Liazarum de Liazaris Pistoriensem; Ann. Parm. mai. p. 699.

F. 455°. De devotionibus domni Burigardi, quas habuit erga Deum.

Quod dominus Matheus et dominus Guido de Corigia Mutinensibus se ostenderunt iratos, pro eo quod ad faciendum pacem non bene voluntarii videbantur.

F. 455°. Quod de pace Lombardorum non est sperandum.

delicata. Et dixit dominus Burigardus domino Guidoni: ^{1285.} *'Etiam si tradidero meipsum ^{706. 9, 2.} servum tibi, non ero condignus providentie tue'*. Et adiecit: *'Liberastis me de carcere Mutinensium, domne Guido, et eripuistis me de manibus inimicorum meorum et insidiantium michi¹, qui querebant animam meam², propterea omni tempore, quo ¹⁰ ingruerit bellum contra vos³, ubicumque fueritis, toto tempore vite mee paratum me invenietis ad servitium et aditorium vestrum'*. Tunc dominus Guido regratiatus est ei et dimisit eum abire cum pace, deducendo ipsum usque ad congruum locum. Et ivit⁴ Saxolum, et ab illis de Saxolo alacriter fuit receptus et visus et cum magno honore, ac si angelum Dei vidissent.⁵ Et nota, quod erga Deum dominus ¹⁵ Burigardus aliquas habuit bonitates. Usque adeo enim fuit Deo devotus, quod semper in curia sua habebat proprium capellanum, ut vidi oculis meis, qui ei qualibet die missam dicebat et celebrabat divina. Quando fuit Regii⁶, fratribus Minoribus misit unum magnum duplerium⁷ ad illuminandum et honorandum dominicum corpus, quando elevatur et populo demonstratur in missa⁸. Quando autem dominus ²⁰ Burigardus Saxolum rediit, tunc desperatum est de pace fienda, et cepérunt illi de Saxolo castrum suum fortificare. Dominus vero Matheus de Corigia in consilio Mutinensium multa verba dixit in favorem illorum de Saxolo et splendide peroravit allegando pro eis, et ostendit se valde iratum Mutinensibus, eo quod nolebant concives suos de Saxolo ad pacem recipere⁹, et quia a festo beati Francisci usque ad ²⁵ festum sancte Lucie occupati steterant ipsi duo fratres in tractando predictam pacem. Insuper dominum Guidonem elegerant Mutinenses in suum potestatem pro anno sequenti¹⁰, qui etiam preceperat, quod omnia castra et fortitudines, que in episcopatu Mutinensium erant, destrui deberent, sicut in compositione pacis fuerat ordinatum¹¹. Recessit itaque a Mutinensibus dominus Matheus terribiliter iratus ³⁰ propter causas superius assignatas, dicens, quod iret ad habitandum cum illis de Saxolo, ex quo pro honore suo eum exaudire nolebant. Dominus etiam Guido, frater suus, consimiliter fecit dicens, quod esset cum domino Opicone Parmensi episcopo, qui partem illorum de Saxolo tenebat¹², et Mutinenses impugnaret toto tempore vite ³⁵ sue, quousque pax in Mutina haberetur. Et recordatus sum Moysi et Aaron, de quibus dicitur, quod a Pharaone¹³ recesserunt irati, Exodi. XI. Quod considerantes Mutinenses cognoverunt se male fecisse, quia seminaverant agros et edifi-

a) sequitur C atramento nigro scriptum. b) sequitur C minio scriptum. c) ph'one c.

1) Cf. Ps. 30, 16: Eripe me de manu inimicorum meorum; Baruch 4, 18: vos eripiet de manibus inimicorum vestrorum; Gen. 37, 22. etc. Eccli. 28, 30: in conspectu ⁴⁰ inimicorum insidiantium tibi. 2) Exod. 4, 19: qui quaerebant animam tuam; Ps. 39, 15: qui quaerunt animam meam; cf. supra p. 555, n. 2. 3) Exod. 1, 10: si ingruerit contra nos bellum. 4) Scil. Burigardus; vide infra l. 20. 5) Vide supra p. 588, l. 38. 6) *Italice nunc doppiere, Armfeudjter.* 7) Ann. Parm. mai. p. 689: dominus Guido et dominus Matheus de Corigia . . . tulerant sententiam pacis inter ipsas partes, sed pars de ⁴⁵ Boschētis (*Mutinensium intrinsecorum*) non fuit visa velle tenere dictam sententiam; cf. etiam infra f. 463°. 8) Tamen a. 1286. alius vir potestas Mutinensis fuit. 9) Cf. infra f. 487°.

*r. 10. F. CCCCLVI^a. Exemplum notabile et dignum relatu super illo verbo Eccli. XII°:
 *r. 31. Non credas inimico tuo in eternum, et super illo Eccli. XI°:
 Non omnem hominem inducas in domum tuam. De quo similiter
 require infra carta DVI^a.

1285. caverant domos per episcopatum, sed de fructu nativitat² non sperabatur, s. 5
 guerra duraret. Et miserunt dicendo, quod volebant, omnino facere pacem cum
 *r. 4. concivibus suis. Unde impletum est illud Ecclesiastes VII°: *Melior est ira risu,*
 Dec. quia per *vistitiam vultus animus corrigitur delinquentis.* Talia sunt hodie parum arte
 nativitatem Christi, finis ignoratur istorum. Veruntamen de pace Lombardorum
 parum confido, quia sic est de pace eorum, sicut de ludo puerorum, quando ponunt 10
 et superponunt manus super genua sua, quia, dum quilibet vult victor existere,
 extrahit manum de inferiori parte et superponit alterius manui ipsum percutiendo,
 et sic se existimat habere victoriam. Sed

victorem a vieto superari sepe videmus³.

Unde illud:

Ratio preteriti scire futura facit⁴. 16

Patet quod dicimus^a: Vidi diebus meis, quod Parmenses qui ex parte imperii
 1253. erant in Burgo Sancti Donini rogaverunt concives suos Parmenses qui erant in
 civitate, quod reciperent eos ad pacem, et factum fuit ita^b. Qui ingressi volebant
 cum parte ecclesiastica de pari contendere⁵. Et sic multiplicatis litigiis hinc inde
 1266. iterum fuerunt expulsi iuxta verbum quod scriptum est Ps.: *Expulsi sunt nec* 20
 *r. 35, 12. *potuerunt stare.* Simile accidit Bononiensibus⁶, Mutinensibus⁷ et Reginis⁸, simile
 etiam Cremonensibus⁹. Nam cum hi qui ex parte imperii erant in Cremona cum

*r. CCCCLVI^a.

1265. magna alacritate et honore recepissent concives suos, ipsi post unum mensem fraudu-
 1266. lenter et malitiose mala reddiderunt pro bonis, quia pars ecclesiastica aliam partem
 turpiter expulit et fugavit⁹. Ideo optimum consilium datur a Ieremia IX°: *Unusquisque* 25
 *r. 4, 5. *se a proximo suo custodiat et in omni fratre suo non habeat fiduciam, quia omnis frater*
supplantans supplantabit, et omnis amicus fraudulenter incedet, et vir fratrem devidebit et
 *r. 10-12. *veritatem non loquetur^c.* Docuerunt enim linguam suam loqui mendacium, ut inique agerent,
 laboraverunt. Hinc Ecclesiasticus dixit XII°: *Non credas inimico tuo in eternum. Sicut enim*
 atramentum^d — sive cramentum^e — *crignat nequitia illius. Et si humilitas valat* 30
curvus, abice^f animum tuum et custodi te ab illo. Non statuas illum penes te, nec sedeat ad

a) sequitur ☩ atramento nigro scriptum. b) sequitur ☩ minio scriptum. c) loquentur Vulg.

d) sic e. e) sic Vulg. f) adice Vulg.

1) Quae in deperdita parte extrema huius libri estabatur. 2) Ps. 107, 36: Et semina-
 verunt agros et plantaverunt vineas et fecerunt fructum nativitat^{is}. 3) Versus est 35
 Canonis Dist. II, 10, iam supra f. 376^a, p. 397. laudatus. 4) Idem versus iam supra
 f. 423^a, p. 512. allatus est. 5) Pars imperii a. 1253. Maii 20. in civitatem Parmensem
 recepta, a. 1266. Mart. 28. expulsa est. Cf. supra f. 364^b, p. 371, ubi et verba hoc loco
 repetita leguntur. 6) A. 1279. pace Aug. 17. facta pars imperialis in civitatem recepta eodem
 anno Dec. 22. iterum expulsa est; cf. supra f. 418^c, 419^{c-d}, p. 501. 504. 7) Cum pars 40
 ecclesiastica (Aigones) a. 1250. Dec. 15. recepta esset in civitatem, a. 1264. Dec. 14. milites
 imperiales (Grasulfi) expulsi sunt. Cf. supra f. 405^d, 406^a, p. 469. 8) Inter partem impe-
 riatem a. 1265. expulsam et partem ecclesiasticam quidem a. 1266. Sept. 3. pac^{is} facta est, sed
 a. 1270. Sept. pars imperii expulsa. Cf. Alb. Milioli Liber de temp. c. 275, 279, p. 532.
 537; supra f. 407^c, 411^c, p. 473. 483. 9) Pars ecclesiastica feve mense Decembri a. 1266. 45
 in civitatem Cremonensem recepta cecit a. 1267. Apr. partem imperialem. Cf. supra f. 408^a,
 p. 474.

F. 456^a. De perversitatibus imperatoris Frederici.

dexteram tuam, ne^a conversus stes in loco tuo, ne forte conversus in locum tuum inquirat cathedram tuam, et in novissimo cognoscas^b verba mea et in sermonibus meis stimuleris.

Ideo sapienter respondit serpens cuidam, qui volebat cum eo facere pacem post magnas iniurias ex utraque parte alteri eorum illatas, sicut patet in quodam exemplo^c, quod frequenter solitus sum dicere et audire^e. Dicitur enim, quod quidam magnus dominus viridarium habebat pulcherrimum, plenum omnibus fructibus bonis, qui pulcri sunt ad videndum et snaves ac dulces ad degustandum. Cum autem custos viridarii quadam die reperisset ibi serpentem, cum ligone persecutus est eum usque ad latibulum suum, volens eum occidere. Serpens vero stans in caverne foramine taliter allocutus est hominem dicens: 'Noli me occidere, sed potius parce michi. Nullum enim damnum consequeris, si in isto viridario habitavero tecum. Comedam enim de fructibus qui cadendo marcescunt, et lucraberis inde amicum, quia solatium ero allocutionis et laboris et tedii tui^d. Cum autem serpens taliter perorasset, visum fuit homini, quod rationabiliter diceret verba sua. Et dixit serpenti: 'Non solum ista tibi concedo, de quibus rogasti me, verum etiam ducam te in domum meam et ibi de cibis mense mee pascam te, quousque volueris mecum esse'. Et sic factum fuit multis diebus. Cum autem quadam die absens esset homo, surrexit serpens et filium eius interfecit, qui parvulus dormiebat in cuna, et aufugit rediens ad cavernam, in qua in viridario tuebatur. Rediens homo domum invenit filium mortuum et serpentem fugisse. Et post dolorem et planctum cum ligone cepit serpentem inquirere, volens de eo ulcisci. Serpens vero conscius mali quod fecerat diligenter sibi cavebat. Tamen finaliter quadam die invenit homo dormire serpentem, et ante quam perveniret ad latibulum suum, magnam partem caudae amputavit serpentis, et sic mitigatus est dolor^e eius de morte filii sui^d. Post multos vero dies, cum iterum reperisset homo serpentem, dixit ei: 'Volumus facere pacem?' 'Non', dixit serpens, 'quia tu nunquam posses me diligere, quando reduceres ad memoriam mortem filii tui, nec similiter ego te, quando viderem michi caudam a te ita deformiter amputatam. Quilibet ergo faciat factum suum, sicut melius novit, quod consultius erit atque utilius tam tibi quam michi'. Igitur istas partes et divisiones et maledictiones Fredericus^e imperator in Italia feminavit, que usque hodie durant, nec finiri nec terminari possunt propter hominum pravitatem et diaboli iniquitatem, qui hominis dicitur inimicus et superseminavit zizania in medio tritici et abiit, Mat. XIII^f. Si queritur, quo abiit, audi Apoc. XII^g: *committere bellum^f cum reliquis qui sunt^g de semine eius.* Fredericus vero de hoc mundo recessit, qui, et si habuit aliquas bonitates, habuit similiter et multas pravitates atque perversitates, ut in supposito patet exemplo. Cum enim quodam tempore esset excommunicatus a papa Gregorio nono et pervenisset ad quandam terram, in qua erat patriarcha Aquilegiensis, qui fuit pulcher homo et barbanus sancte Elisabeth langravie³, domnus Berthol-

a) ne — tuo deest Vulg. b) agnoscas Vulg. c) sequitur C atramento nigro scriptum. d) sequitur C minio scriptum. e) sic h. l. c. f) facere praelium Vulg. g) qui sunt deest Vulg.

1) Quae fabula diversis modis saepe narrata invenitur, ut Hervieux, 'Les fabulistes Latins' II, p. 150 sq. 194 sq. V, p. 199, etc., breviter narrata est etiam in Dialogo creaturarum c. 108, Th. Grasse, 'Fabelbücher des Mittelalters, Bild. des Litter. Vereins zu Stuttgart' CXLVIII, p. 260. Etiam Sal. supra f. 243°, p. 89, iam eiusdem fabellae mentionem fecit. 2) Eccli. 38, 7: In his curans mitigabit dolorem. 3) Bertholdus patriarcha fuit filius Bertholdi IV. ducis Meraniae et frater Gertradis matris Elisabeth langraviae.

F. 456^d. Quod Mutinenses^a obsederunt et ceperunt castrum Magrete, et de miraculo quod beata virgo demonstravit ibidem.

F. CCCCLVII^e. Quod curia pape in civitate Tiburtina habitavit hoc anno, et quod^b magna infirmitas fuit ibidem.

1239. dus, quem vidi et cognovi, misit ei dicendo, quod veniret ad audiendum secum missam. Patriarcha vero, ante quam nuntium imperatoris vidisset, cum cognovisset hec omnia, vocato barbitonsore fecit sibi minui¹, et discubuit et cepit prandere; et misit imperatori dicendo, quod ad eum ire non poterat ad audiendum missam, cum esset minutus et comedendo discumberet^c. Qui iterum misit ei dicendo, quod omni occasione postposita veniret ad ipsum. Ille vero volens redimere vexationem suam humiliter acquievit. Et veniens missam audivit eum eo. Hinc Constantinus imperator legitur dixisse²: *Qui conatur perpetrare quod malum est, captivare utique studet bonitatem.* Hinc Iohannes et Paulus de apostata Iuliano dixerunt: *Ex quo Iulianus semel a facie Dei proiectus est, co'natur et alios secum ad interitum trahere*^{d, 3}.
 *f. 456^e. Hec in marchia Trivisina facta sunt in civitate Vincentie in festo pentecostes⁴. Alias⁵ pravitates Friderici imperatoris condam superius posui⁶, similiter et in alia cronica breviori diligenter eas descripsi⁶, sed non omnes, erant enim multe valde⁷. Verumtamen sciendum, quod non fuit ita crudelis sicut Icilinus de Romano⁸, qui multis temporibus dominium habuit marchie Trivisine. Sciendum etiam, quod aliquando fuit multum solatiosus⁹ homo⁹, sed multos habuit insidiatores et mordaces, qui *querelant*¹⁰ animam eius¹⁰, volentes eum occidere, maxime in Apulia et Sicilia atque in toto regno.

De Mutinensibus^f.

1255. Item^g in hoc M^oCC^oLXXXV^o Mutinenses exteriores obsederunt castrum de Magreta, quod est in episcopatu Mutinensium. Et quia debile erat et male munitum, quia pauci defensores erant in eo, ideo cito ceperunt eum^h. Tunc Niger de Lecca terra, de quo superius dixi in cathalogo Mutinensium¹¹, ingressus ecclesiam beate virginis, que erat in castro, posuit ibi ignem, volens eam conburere, et dixit: *Modo defende te, sancta Maria, si potes.* Quo verbo *malitiose* et iniuriose pro lato statim ingressa est lancea vibrata ab alio per manbergam ipsius et percussit cor eius, et statim cecidit mortuus. Et quia certum est, quod sui lanceam non vibrassent, maxime contra eum, creditur a Mercurio fuisse percussus, tum quia iniuriarum virginis gloriose ultor consuevit existere, tum etiam quia Iulianum Apo-

a) Mutinef e. b) q (quod) a Sal. in marg. suppl. c) discuberet e. d) sequitur C minio scriptum. e) sequitur C atramento nigro scriptum. f) linea rubra subducta sub De Mutin. g) penna mutata. h) sic e.

1) Scil. sanguinem. 2) In Gestis Silvestri I. papae, Mombritus, Sanctuarium II, f. 281. 3) Passio Iohannis et Pauli § 7, Acta SS. Iun. VII (ed. 2), p. 140: quia (Iulianus) semel a facie Dei proiectus est, vult et alios secum in interitum devenire. 4) A. 1239. Maii 15. Cf. Gregorii IX. epistolam datam a. 1240. Id. 7, MG. Epist. pont. Rom. sel. I, p. 678 sq., nr. 780; Reg. Imp. V, nr. 2439 a. c. 5) F. 222^b, p. 31. maxime, sed et alios locos in ad mente Sal. habuisse potest. 6) Supra f. 295^b, p. 204: in alia cronica . . . in qua XII scelera Friderici imperatoris descripsi; f. 353^b, p. 344: in alia cronica . . . ubi descripsimus XII scelera Friderici. 7) Cf. supra p. 470, n. 5. 8) Cf. supra f. 357^{a, b}, p. 354. 9) Cf. supra f. 354^d, 355^a, p. 348. 10) Cf. supra p. 555, n. 2. et p. 589, n. 2. 11) F. 452^b, p. 582.

F. 457^b. De morte Philippi regis Francie.

statam cum lancea in bello interfecit Persarum¹; et iste Niger de lancea vibranda fuit multipliciter commendatus et multos cum lancea interfecit. Et impleta est scriptura que dicit Sap. XI¹: *Per que peccat quis, per hec et torquetur*. Et iterum alia scriptura dicit primo Reg. XXVI¹: *Perfodiam eum lancea in terra semel, et secundo opus non erit*. Et iterum alia scriptura dicit Ecclesiastes V¹: *Ne temere quid loquaris, neque cor tuum sit veloci ad proferendum sermonem coram Deo. Deus enim in celo, et tu super terram, idcirco sint pauci sermones tui*. Et iterum Ps.¹: *Nolite loqui adversus Deum iniquitatem*. Iterum alia scriptura dicit Isaię XXXII¹: *Stultus enim fatua loquetur*. Item Ecclesiastes VII¹: *Noli esse stultus, ne moriaris in tempore non tuo*. Item Eccli. V¹: *Subito enim veniet ira illius, et in tempore vindicte disperdet te*. Item Eccli. VII¹: *Noli facere mala, et non te apprehendent. Non semines mala in sulcis iniustitie, et non metes ea in septuplum*^a. Item Sap. XVI¹: *Homo autem occidit per maliciam animam suam^b, et cum exierit spiritus, non revertetur, nec revolabit anima^c, que recepta est*.

Item^d millesimo supraposito habitavit curia Romana, scilicet papa Honorius 1285. quartus cum cardinalibus suis, in civitate Tyburtina^e; et fuit ibi mortalitas maxima^f, usque adeo grandis, quod solummodo de forensibus mortui sunt ibi duo milia hominum. Et habebant fratres Minores frequenter in una die in ecclesia sua IIIII° funera. Et fuit ibi quidam vetulus ultramontanus electus in episcopum, qui ibi erat, ut consecraretur, et mortuus est ipse et XXV de familia sua. Audivi hec omnia a ministro Turonie sive Sancti Martini, qui ibi erat. Tunc recordatus sum illius verbi quod dicit Amos propheta V¹: *In omnibus plateis planctus, et in cumctis que foris sunt, dicitur: Ve, veh! Et vocabunt agricolam ad tuctum et ad planctum eos qui sciunt plangere, et in omnibus viis^g erit planctus*. Et infra VIII¹: *Multi morientur, in omni loco prohibietur^h silentium*. Et nota, ut etiam alibi me dixisse recordorⁱ, quod ista est regula generalis et firma, quia, quotienscumque bonum precedit mortalitas, totiens sequenti anno hominum mortalitas subsequatur^k. Idem post famem, que precedit, accidere consuevit, ut mortalitas hominum similiter subsequatur. Item in hoc millesimo frater Vitalis, minister Bononie^l, in mense Septembri apud Bononiam ultimum diem clausit. Et XV annis vel XVI stetit minister^m, et fuit homo parvi valoris quantum ad exteriora. Post cuius decessum congregati fratres in conventu Bononiensi, guardiani scilicet, custodes et lectores et alii discreti, quibus de iure electio debebatur, in mense Octobre elegerunt fratrem Bartholomeum de Bononia, ut provincialis esset minister, qui Parisius magister fuerat conventatus. Et miserunt fratrem Philippum de Boschettis de Mutina Parisius ad generalem ministrum fratrem Arlottum, ut ministrum confir-

a) septuaginta c. b) sic etiam supra p. 479, l. 31. 32, cf. ibid. n. 6. c) revocabit animam Vulg. et supra f. 410^b, p. 479, l. 33. d) penna mutata. e) sic et supra p. 535, l. 11; vinctis Vulg. f) sic c. g) sequitur T minio scriptum.

1) Quod narratur in Vita Basilii, Surius, De prob. sanctorum hist. (1570) I, p. 9, et in Vita Macarii c. 4, Vitae patrum I, Migne, Patrol. Lat. LXXIII, col. 416. Sal. hoc etiam legit in Alberti Milioti Libro de temp. c. 38, p. 393. exscriptum ex Gotifredi Spec. regum II, 38, SS. XXII, p. 82. Cf. supra f. 285^a, p. 181. 2) A die Jul. 10. ad Oct. 9. 3) Cf. supra f. 453^c, p. 584 sq. 4) Supra f. 424^b et 453^c, p. 515. 584. 5) Iam supra f. 341^c. 426^a, p. 316. 520. memoratus. 6) Sub cuius ministerio Sal. igitur XV vel XVI annis fuit, cum semper hoc tempore in provincia Bononiensi ordinis Minorum moraretur.

F. 457^o. De nominibus regum Francie; et quod brevi tempore pars ecclesiastica damnificata est vehementer; et quod hoc anno cecidit turris de Bibianello, que^a futurum aliquid portendebat.

1285. mare electum; et ita fecit. Item in hoc supradicto millesimo Philippus rex Francie [in Hispania^b] ultimum diem clausit in civitate Geronda¹, ubi erat cum exercitu magno, quem conduxerat contra Petrum Aragonie regem. Multi etiam de exercitu regis mortui sunt, non ab hoste percussi, sed a voluntate divina, cui omnia, quando vult, moriuntur et vivunt. Hic fuit filius sancti Lodoyci^c. Et portatum fuit corpus regis Philippi Parisius et ibi sepultum; et regnavit Philippus filius eius pro eo². Et nota, quod moderno tempore omnes reges Francie aut Lodoyci aut Philippi dicuntur. Nota etiam, quod in brevi tempore pars ecclesiastica damnificata est vehementer et grave habuit detrimentum et durum sustinuit infortunium.

1284. Et primo, quia captus fuit filius regis Karoli navali bello in mari ab hominibus Petri Aragonum et in Sicilia detentus in carcere³. Secundo, quia rex Karolus post breve tempus post captionem filii ultimum diem clausit^{c.4}. Tertio, quia papa⁵ Martinus quartus eodem anno viam est universe carnis ingressus^{c.5}. Quarto, quia rex Francie fecit id ipsum. Et omnia ista quasi in uno anno fuerunt, scilicet M^oCCLXXXV^o. Item in isto millesimo supradicto papa Honorius quartus precipiendo mandavit, quod colligerentur decime omnium ecclesiarum usque ad triennium et solverentur et darentur filio regis Karoli pro recuperanda Sicilia de potestate et dominio et servitute Petri Aragonum⁶, qui eam contra voluntatem ecclesie detinebat. Item in millesimo^d supraposito cecidit turris, que erat in Bibianello. Est autem Bibianellum castrum, quod fuit condam comitisse Matildis⁷, et est in episcopatu Regino in montibus, ubi sunt IIII^{or} castra contigua⁸. Et tantum distat unum ab alio, quantum est iactus unius baliste; quorum primum appellatur Mons-vetus. Secundum Bibianellum, in quo habitat domnus Guido de Canossa cum Bonifacio suo germano⁹. Porro tertium appellatur Mons-Lucilus, in quo non est nisi sancti ecclesia Leonardi^c. Quartum vero dicitur Mons-Iohannes, in quo habitat sacerdos qui vocatur domnus Ghirardus, *senex* et antiquus⁹ et *plenus dierum* et multa bona faciens, et nullus alius ibi preter ipsum cum famulis suis in sancti Nicholai ecclesia. Et nota, quod ista IIII^{or} castra fuerunt optime a militibus et dominabus antiquitus habitata, et turres et palatia fuerunt ibidem, que modo diruta sunt, et casamenta cum fundamentis deserta et solitaria derelicta. Ipsi viderint! Nam *pauci facti sunt et vexati sunt a tribulatione malorum et dolore*. Item in isto millesimo^d supraposito circa festum sancte Lucie mortuus est subito in lecto suo sine aliqua precedente infirmitate Barnabas, qui dicebatur

a) sic (q) c. b) in *Hisp. a Sal. in marg. suppl.* c) sequitur C minio scriptum. d) M. c. e) antiq^o c.

1) Immo Gerona in Franciam revertens mortuus est Perpiniani. 2) Verbis Vulgatae hoc quoque loco Sal. loquitur, ut 4. Reg. 13, 9: regnavitque Ioas filius eius pro eo; 2. Par. 40, 12, 16: Et regnavit Abia filius eius pro eo etc. 3) Cf. supra f. 428^a, p. 526. 4) Cf. supra f. 445^a, p. 564. 5) Cf. supra f. 445^a, p. 566. 6) Inter epistolas Honorii IV. hoc mandatum non reperi, sed constat id quod Martinus IV. de decimis colligendis praeceperat a. 1285. sub Honorio papa etiam peractum esse. 7) Quod Sal. didicit ex Donizonis Vita Mathildis II, 7. 18, SS. XII, p. 393. 402, et Alberti Milioli Libro de temp. c. 165, p. 440. 443. 8) Ideo hodie commune, in cuius terra haec quatuor castra olim sita erant, Quattro castella vocatur. 9) Hi iam a. 1286. Apr. 5. occisi sunt; infra f. 466^b. Nota igitur haec ante hunc diem scripta esse.

F. CCCC58^a. De morte magistri Rolandi episcopi Spoletini, qui multa bona fecit.
F. 458^b. Quod magister Rolandus episcopus Spoletinus fuit inquisitor miraculorum sancti Lodoici.

de Regina et de civitate Regio oriundus erat. Hic multum fuit amicus meus. Et
fuit solatium clericorum, canonicorum, cardinalium et omnium prelatorum, militum
et baronum et omnium qui solatium requirebant, quantum ad verba sua. Nam
optime loquebatur Gallice, Tusce et Lombardice et aliis multis modis, scilicet qua-
liter pueri cum pueris pueriliter locuntur, qualiter mulieres cum mulieribus et
cum commatribus suis familiari colloquio mutuo referunt facta sua. Et sciebat^a
representare modum predicandi antiquorum predicatorum, secundum quod predi-
cabant tempore Alleluie¹, quando intromittebant se de miraculis faciendis, ut diebus
illis oculis meis vidi. Isti fuerunt frater Iohannes de Vincentia², qui Bononie
miracula faciebat et de ordine Predicatorum erat. Item frater Bartholomeus simi-
liter de Vincentia³ de ordine supradicto, qui Parme miracula faciebat. Frater
Iacobinus de Parma⁴, qui in Regio miracula faciebat et ideo de Regio dicebatur,
et de ordine fratrum Predicatorum erat. Item frater Ghirardus de Mutina⁵ ex
ordine fratrum Minorum, qui totam Italiam circuibat predicando et miracula
faciendo. Frater Leo archiepiscopus Mediolanensis⁶ ex ordine Minorum similiter,
qui in Mediolano optime predicabat. Et multi alii, quos vidi et cognovi, quorum
memoria sit cum Deo! Amen.

Item in millesimo supraposito mortuus est magister Rolandus de Parma, cuius
pater dictus fuit magister Taberna, pulcher homo et curialis et optimus sartor,
qui vestimenta nobilium faciebat^b. Iste magister Rolandus iuit Parisius valde
pauper et ibi studuit multis annis in multis scientiis et factus est magnus clericus
et plenus litteratura. Et veniens ad curiam pape optime advocabat et factus est
pecuniosus et dives et inclitus valde. Cum autem papa Nicholaus tertius^c faceret
cardinales, fecit dominum Gerardum Album de Gainaco⁷, que est villa in episco-
patu Parmensi, et istum magistrum Rolandum fecit episcopum Spoletinum⁸. Papa
vero Martinus quartus assumpsit eum de civitate Spoleti et misit eum in Franciam⁹
ut miracula regis Francie sancti Lodoici bone memorie diligenter inquireret, quem
canonicare volebat et cathalago^d sanctorum ascribere. Quod offitium exercuit valde
bene. Et dixit michi in civitate Regina, quando redibat de Francia, quod
LXXIIIe miracula, que fecerat Deus in diversis infirmis amore regis, servi et
amici sui, portabat ad papam, que omnia erant testibus ydoneis approbata et per
tinius, cum vidisset hec omnia. Siquidem, ante quam Romanus fieret pontifex,
primus fuit qui miracula regis Francie cepit inquirere, sed postquam factus fuit
papa, substituit sibi istum. Tunc remuneravit papa magistrum Rolandum de suo
labore dando sibi episcopatum in Francia meliorem, ad quem morte preventus

a) sciebat e. b) sequitur C minio scriptum. c) tertius a Sal. in marg. suppl. d) sic e. h. l.
e) qd' (quod) in marg. a Sal. suppl.

1) A. 1233. Cf. supra f. 237^a sqq., p. 70 sqq. De quo vide supra f. 237^d—
240^b, 242^a, p. 72—79. 83. 3) De quo vide supra f. 238^b, 405^a, p. 73 sq. 467. 4) De
quo vide supra f. 237^d—239^c, p. 72—77. 5) De quo supra f. 238^b—239^c, 246^a, 250^d, 251^a,
278^a,^b, p. 73—77. 96. 105 sq. 162. 6) De quo supra f. 238^b,^c,^d, p. 74. 7) Scil.
cardinalem a. 1278. Mart. 12. vel 19; cf. supra p. 508, n. 6. 8) A. 1278. Maii 10; Potthast
nr. 21317. 9) Cf. supra p. 486, n. 1. 10) Eadem iam supra f. 413^a, p. 486. narrata sunt.

F. 458^a. Quod dominus Rolandus Taberna religiosus de Parma semper durus fuit et rusticus.

F. 458^d. De Parmensibus, qui religiosus de Parma semper duri fuerunt et indevoti.

1285. non potuit pervenire. Sed et papa eodem anno ultimum diem clausit et regem
(Mar. 29) Francie sanctum Lodoycum bone memorie, sicut optaverat, canonicare non potuit.
Forte alii summo pontifici ista canonicatio reservatur. Iste magister Rolandus
episcopus Spoletinus fecit in Parma aliqua opera utcumque digna relatu. Nam ad
ecclesiam sancti Sepulchri, ubi habitant fratres de Sancta Felicula, fecit fieri suis
expensis pulchram capellam prope stratam, in columnis marmoreis elevatam, quam
etiam dotavit decenter, ut ibi missa de mortuis pro animabus patris et matris sue
et omnium propinquorum suorum, qui ibi sepulti sunt, decetero congruis diebus
et temporibus celebretur^a. Item iuxta maiorem ecclesiam, que est virginis^b glo-
riose, et iuxta introitum Sancti Iohannis^c evangeliste, ubi habitant monachi, emit
casamentum domni Gerardi condam de Corigia, qui fuit pater domni Guidonis et
domni Mathei, et fecit ibi fieri magna muralia pro palatio faciendo. Et ibi retro
emit domos illorum de Boveris et fecit ibi fieri muralia et viridaria et cum diversis
mansionibus habitacula, ut, cum veniret Parmam, requiesceret ibi et habitaret in
eis^d. Item rogatus a fratribus Humiliatis de Palude, qui habitant Parme extra
portam Sancti Benedicti, voluit emere locum eorum cum toto territorio, quod ibi
habebant, ut dixit michi, et dare eis mille libras imperialium, ut habitaret ibi estivo
tempore vel quandocumque sibi placeret. Sed quia ducentas libras imperialium
volebant adhuc plus quam ille dare vellet, dimissa est venditio et emptio supra-
dicta, quia qui vehementer emungit, elicit sanguinem, ut dicitur in Prover. XXX^a.
Item iuxta Gainacum emit magnas possessiones, scilicet totam villam Sençanesii,
que condam fuit domni Thomasi Hugonis de Armario et postea Antonini de
Buxolis, a quo emit eam, et dedit eam fratribus ultramontanis, qui sunt de ordine
Carturiensium^e, et assimilantur fratribus Predicatoribus quantum ad habitum
nigrum, ut vidi oculis meis, quia ad ecclesiam fratrum Minorum venerunt in festo
assumptionis beate virginis ad audiendum missam. Venerant enim Parmam, ut
intrarent in corporalem possessionem sibi donatam^f. Et nota, quod dominus Rolan-
dus Taberna, de quo supra diximus, religiosus^g de Parma semper durus fuit et
rusticus et nunquam familiaris neque humanus et nichil eis neque in morte de suo
reliquit. Et hanc proprietatem et maledictionem habent communiter pro maiori
parte omnes Parmenses, tam clerici quam laici, tam viri quam mulieres, tam nobiles
quam ignobiles, ut religiosus et aliis servis Dei, tam suis quam extraneis, indevoti
semper existant et duri atque crudeles^h; quod pessimum signum ire Dei super eos
esse videtur, quia ad Timotheumⁱ apostolus dicit: Qui^j suorum et maxime domesti-
corum curam non habet, fidem negavit et est infideli deterior^k. Item Dominus de
servis suis dicit Zacharie II^l: Qui enim tetigerit vos, tangit^m pupillam oculi mei. Et
in Eze. XVI. Dominus dicit loquens de Ierusalem, quod Parmensibus convenit
et adaptari potest propter eorum duritiam et in misericordiam erga pauperes servos
Dei. Dicit enim: Ecce hec fuit iniquitas Sodome sororis tue: Superbia, saturitas panis
et abundantia et otium ipsius et filiarum eius. Et manum egeno et pauperi non por-

a) sequitur C atramento nigro scriptum. b) ugis (pro agis) c. c) Io. e. d) sequitur C
minio scriptum. e) sic e. f) Si quis autem Vulg. g) cf. supra p. 533, n. a. h) 45
i) Timotheum. j) Qui. k) 45

l) Quos Rolandus bonis suis heredes instituisse dicitur Ughelli-Coleti, Italia sacra I, col. 1263, § 41. Cf. E. Michael, 'Salimbene u. seine Chronik' p. 71 sq. m) 2) Fratribus Minoribus scilicet (et Predicatoribus). n) Quod Sal. iam supra f. 453^b, p. 584, dixit.

F. CCCC59^a. Quod dominus Gerardus Albus, Romane curie cardinalis, Parmensibus multa bona fecit.

vigebant^a. Et ideo ego frater Salimbene^b de Parma XLVIII° annis fui in ordine fratrum Minorum¹ et nunquam volui cum Parmensibus habitare propter indevotionem eorum, quam erga servos Dei habere videntur et habent. Non enim curant illis benefacere, cum quandoque optime possent et scirent, si voluntas adesset, quia histrionibus, ioculatoribus et mimis bene faciunt larga manu et militibus qui dicuntur de curia multa quandoque dederunt, ut vidi oculis meis. Certe, si ita grandis civitas esset in Francia, ut est Parma in Lombardia, convenienter et decenter centum fratres Minores viverent et habitarent ibi habendo omnia necessaria abundanter.

Item in hoc millesimo supraposito dominus Gerardus Albus, Romane curie cardinalis, qui est de Parma², fecit helemosinam fratribus Minoribus dando conventui XX libras imperialium et totidem fratribus, qui nuntii extiterunt eundo ad ipsum ad curiam, ubi erat; qui similiter de Parma fuerunt, scilicet frater Ghirardinus^b Rangonus et frater Franciscus Tornilius, quorum quilibet habuit imperialium X libras. Et XV misit domno Guilielmo^b Rangono de Parma ob gratiam fratris Gerardini^b, qui filius eius erat. Et misit cardinalis, ut dominus Guilielmus^b Rangonus iret ad habitandum cum eo; et ivit et in curia sua magnus factus est vehementer³. Item supradictus cardinalis unum dormitorium valde bonum et pulchrum fieri iecit suis expensis dominabus religionis veteris de Parma, eo quod sororem suam germanam in monasterio illo haberet^a. Item centum libras imperialium dedit matri ecclesie de Parma, que est beate virginis gloriose, pro una bona campana ad honorem eius fienda, que facta fuit bona et optima et sonora^{a, 4}. Item fratribus Predicatoribus de Parma dedit ducentas imperialium libras pro eorum ecclesia construenda, quam post reditum Babilonice captivitatis edificant⁵, id est postquam cum Parmensibus reconciliati sunt post mortem domine Haline, cuius occasione de Parma recesserant et extra Parmam steterant multis annis⁶.

De morte Petri regis Aragonie^c.

Item millesimo supraposito in vigilia beati Martini Petrus rex Aragonie morte propria⁷ ultimum diem clausit, quem guardianus fratrum Minorum in confessione audivit, et in Villa-nova in loco fratrum Minorum fuit sepultus. Et missi fuerunt nuntii ad papam Honorium quartum pro concordia facienda inter filios⁸ Petri Aragónum et filios regis Francie, qui consanguinei esse dicuntur⁹. Et dux Austerich de ista concordia se intromittebat, eo quod sororem Petri Aragónum haberet uxorem¹⁰.

a) sequitur C minio scriptum. b) sic h. l. c. c) sub De — Arag. linea rubra ducta.

1) Cum Sal. a. 1238. Febr. 4. in ordinem Minorum receptus sit, hoc folium iam a. 1286. scriptum esse conici posset (post Febr. 4?). 2) Cf. supra f. 421^c, 425^d, p. 508. 519. 3) Gen. 26, 13: donec magnus vehementer effectus est; Apoc. 16, 21: quoniam (grando) magna facta est vehementer. 4) Cf. infra f. 484^a. 5) Cf. supra f. 453^{a, b}, p. 584. 6) Ab a. 1279. Oct. 30. Cf. supra f. 418^c, 421^{a, b}, 453^b, p. 501. 507. 584. Demum a. 1287. Praedicatorum Parmam reversi sunt, ut infra f. 481^a. narratur. 7) Ex vulnere in obsidione Geronae accepto, quod Sal. nescivisse apparet. 8) Alfonsus et Iacobus. 9) Philippus III. rex Francie habuit uxorem Isabellam sororem Petri III. regis Aragonum, matrem Philippi IV. regis Francie. 10) Error gravis. Ducem Austerich sane Sal. vocat

F. 459^b. De morte Petri Aragonie regis et de probitatibus eius.

De commendatione Petri Aragonie regis, que in exemplo supposito demonstratur^a.

*f. 459^b. *Enc. 11, 21.* Iste^b Petrus rex Aragonie fuit homo magnifici cordis¹ et fortis armatus et doctus ad bellum. Nam homo fuit magne audacie et multa prestumpsit, ut patet² in negotio regni Sicilie, quod contra regem Karolum et papam Martinum ausus fuit invadere. Patet etiam hoc ipsum in alio exemplo, isto videlicet quod subiciamus^c. In confinibus Provincie et Hispanie mons altissimus éminet, qui ab illis qui partes illas inhabitant mons Canigosus appellatur, quem nos montem Caliginosum possumus appellare. Hic mons navigantibus per mare, cum veniunt, primus³ apparet, cum véro recedunt, ultima terra est, post quam aliquam videre non possunt. In isto monte nunquam habitavit homo, nec filius hominis super eum ausus fuit ascendere propter eius nimiam altitudinem et propter difficultatem^d itineris et laboris. Circa^e radices vero montis istius habitatores existunt. Cum autem^f Petrus Aragónum super istum montem^g cogitasset ascendere, volens experiri atque cognoscere, quid in montis cacumine haberetur, vocatis duobus milibus, amicis necessariis, quos intime diligebat, exposuit illis quod facere disponebat. Qui gavisus sunt et promiserunt ei, quod non solum tenerent secretum, verum etiam, quod nunquam separarentur ab eo. Assumptis ergo victualibus et congruentibus armis, dimissis equis ad montis radices, ubi habitatores existunt, ceperunt pedestres paulatine^h ascendere. Et cum iam multum superius ascendissent, ceperunt audire tonitrua horribilia et terribilia valde. Insuper corruscationesⁱ et fulgura apparebant, grandines et tempestates descendebant, ex quibus omnibus pavefacti, cadentes in terram, velut exanimis facti sunt *pre timore et expectatione, que supervenerat illis.* Petrus vero, qui robustior erat et fortior et qui desiderium cordis² sui complere volebat, confortabat eos, ne deficerent in afflictionibus et terroribus illis, dicens, quoniam labor iste adhuc ad honorem eorum et gloriam redundaret. Et dabat eis comedere et cum eis pariter comedebat¹. Et post recreationem et fatigationem itineris et laboris iterum hortabatur eos, ut secum valenter ascenderent. Et sic multis vicibus factum est atque dictum. Tandem illi duo socii Petri regis ceperunt deficere, ita quod pre nimia lassitudine itineris et tonitruorum timore vix poterant respirare. Tunc Petrus rogavit eos, ut expectarent eum usque ad vesperam diei sequentis, et si tunc non rediret ad eos, de monte descenderent et irent quo vellent³. Ascendit igitur Petrus cum magno labore solus. Et cum in cacumine montis fuit, lacum invenit ibidem. In quem cum lapidem proiecisset, egressus est ex eo draco horribilis et magne magnitudinis et cepit per aera volitare, ex cuius flatu obtenebratus et obscuratus est aer^c. Post hec Petrus descendit ad socios et quicquid^k viderat et fecerat totum sociis retulit, exposuit et narravit. Et descendentibus illis de monte precepit eis, ut quibus vellent hec omnia divulgarent^l. Videtur michi, quod hoc opus Petri

a) sub De -- demonstr. linea rubra ducta. b) littera initialis I minio picta. c) sequitur C minio scriptum. d) sic c. e) penna mutata. f) ā (autem) a Sal. superscr. g) mote c. h) sic c.; cf. supra p. 385, l. 34. i) comedat c. k) quqd (quiquid) c. l) sequitur C atramento nigro scriptum.

ducem Austriae. Neque vero Albertus I. neque Rudolfus II. duces Austriae sororem Petri uxorem habuerunt neque de hac concordia studuerunt, quod sciamus. Sed Eduardus I. rex Angliae, qui uxorem habebat Alienoram sororem Alfonsi X. regis Castellae, maxime opem dedit, ut haec pax componeretur. 1) Cf. supra p. 329, n. 5. 2) Ps. 20, 3: Desiderium cordis eius.

F. 459^d. De commendatione Karoli regis et de probitatibus eius.
F. CCCCLX^a. De vita mundi, quam beatus Augustinus valde bene descripsit.

Aragonum possit connumerari cum operibus Alexandri, qui in multis terribilibus negotiis et operibus voluit experiri, ut laudem in posterum mereretur. *7. 459^a.

De commendatione Karoli^a.

De^b rege Karolo est sciendum, quod fuit homo magnifici cordis et fortis ^{L. 11, 21.}
armatus et doctus ad bellum¹, et qui multis se periculis exponebat, ut faceret
sibi nomen; quod patuit multis exemplis evidentibus et probatis. Et primo, quando
Manfredum principem regni Sicilie interfecit, qui fuerat filius Frederici imperatoris 1266.
10 condam. Secundo, quando interfecit Conradinum filium Conradi filii Frederici 1268.
imperatoris condam supradicti. Et sic in multis aliis preliis promeruit sibi nomen^c.
Hic cum quadam die audivisset, quod quidam miles de Campania, que est inter
Romam et Terram Laboris, omnes superabat in singulari certamine, tam Gallicos
quam Lombardos, precepit principi filio suo², ut diem pugne ordinare deberet et
15 divulgaret, quod quidam novus miles cum milite de Campania pugnare volebat.
Quod cum filius suus audisset, dissuasit patri quantum scivit et potuit, dicens,
quod miles ille fortissimus erat atque robustus et doctus ad bellum, et quia excelsio
alius excelsior est, et super hos quoque eminentiores sunt alii, et insuper universe terre
rex imperat servienti, Eccl. V. Noluit pater acquiescere deprecanti nec filium
20 exaudire, sed statuit diem pugne. In quo cum quilibet ex parte sua paratus
staret ad pugnam, post tertium sonitum tube ceperunt discurrere et pariter sunt
congressi. Et ita fortiter fortis impegit in fortem, quod mirati sunt universi, nec
tamen de dextrariis ceciderunt, nec motus est aliquis de sella dextrarii sui. Per-
cussit tamen unus alium in facie ita valide, quod lancea utriusque totaliter est
25 confracta a cuspide usque ad manum militis utriusque. Voluit postea rex Karolus
cum clava pugnare, et de voluntate sua sustinuit primum ictum. Miles vero de
Campania ita insiluit super eum, sicut nisus super aviculam vel sicut accipiter
insiluit in anatem. Et cum ambabus manibus tenens clavam ita fortiter super
caput eius percussit, quod, si solidum ictum dedisset, nulli dubium, quod mortuus
30 cecidisset. Descendit tamen ictus a capite per humerum super costas eius. Et
super sellam equi habuit firmum ictum ita validum, quod equus^d genuflexit, et
Karolus totus alienatus duas habuit costas fractas. Cum autem princeps filius
suus cum aliis militibus duxisset eum ad tentorium suum et removisset arma ab
eo, cognoverunt milites^e, quod rex Karolus esset, et mirati sunt valde. Quod cum
35 miles Campaninus audisset, timuit vehementer. Et statim ascendit dextrarium
suum et arripuit fugam, et sic in marchia Anconitana latuit multo tempore^f.
Karolus vero, postquam reversus est ad seipsum, quia ex percussione totus fuerat
alienatus, quesivit a filio, si adhuc miles expectabat in campo, quia volebat pro-
bare ipsum cum clava percutere^g sua vice. Cui filius dixit: Stetis in pace, quia
40 medici dicunt, quod duas costas corporis fractas habetis^f. Hec omnia passus est

a) sub De — Karoli linea rubra ducta. b) littera initialis D minio picta. c) sequitur ¶
atramento nigro scriptum. d) eq^o c. e) abhinc multae litterae huius columnae, quae ex parte
erant, postea atramento super eas ducto renovatae sunt, ita tamen, ut nullam lectionem mutatam
esse appareat. f) sequitur ¶ minio scriptum. g) sic e.; coniceres percutiendo.

45 1) Eadem dixit supra f. 459^b, p. 598, l. 4. 5. de Petro rege. 2) Karolo.

Gen. 10, 9. F. 460^b. Quod III^{or} moderno tempore fuerunt robusti coram Domino venatores,
id est hominum oppres[s]ores].

F. 460^c. De mundi vita secundum Primatem.

rex Karolus atque sustinuit pro conservando Gallicorum honore. Nolebat enim,
quod aliquis Lombardus in fortitudine fortior Gallicis diceretur. Et nota, quod
*f. 460^c. isti III^{or}, de quibus dictum est supra, fuerunt robusti coram Domino venatores¹,
id est hominum oppressores. Nam papa Martinus obstinato animo Romagnolam
voluit subiugare², et obtinuit quod volebat. In qua obtinenda multi in ore gladii
ceciderunt, et multi denarii aurei sunt expensi. Rex Karolus contra principem
Maufredum et contra Conradinum conduxit exercitum et prevaluit contra eos. Et
1285. Petrus rex Aragonie contra Karolum in Sicilia dimicavit et regnum occupavit et
invasit Apulie. Rex vero Francie in ultionem patris sui Karoli cum magno
Gallicorum exercitu contra Petrum Aragonum in Hispaniam est profectus. Et
famen in uno et eodem anno viam sunt universe carnis ingressi. Ideo de vita
Augustinus³ mundi sic loquitur Augustinus³: O vita, quantos decepisti, quantos seducisti,¹⁵
quantos excecavisti. Que dum fugis, nichil es, cum videris, umbra es, cum exaltaris, fumus es. Dulcis
stultis, amara sapientibus. Qui te amant, non te cognoscunt; et qui te odiant, ipsi te intelligunt. Timenda
es, fugienda es, quasi umbra es et velut somnia periculosa es. Brevis es, vera non es. Via es, aliis
longa, aliis lata, aliis angusta, aliis leta, aliis mesta. Interroganda et non credenda. Misera es, mortalis
es et deceptrix es. Curre, curre, sapiens, fuge quod fugiendum est! Sic est vita ista, quasi si sit homo
in domo aliena. Nescit, qua die vel qua hora dicatur ei: Eci foras, quia non est tua domus, in qua es.
*f. 460^c. O seculi vanitas, que tanta nobis promististi et nos decepisti. Qui tibi amicus esse voluerit, inimicus Dei
constituitur. Amicitia huius mundi inimica est Deo. Curo, cur perdis animam? Quid nichil desideras
nisi Deo servire? Peccatum, ante quam geritur; dulcius est melle, post vero lutum amarior felle.
Hucusque Augustinus. Primas vero in suo tractatu de vita mundi optime est
locutus dicens⁴:

1 Heu! heu!^b mundi vita,
quare me delectas ita?
Cum non possis mecum stare,
quid me cogis te amare?

2 Heu! vita fugitiva,
omni fera plus nociva!
Cum tenere non te queam,
cur seducis mentem meam?

3 Heu! vita, mors vocanda,
odienda, non amanda,
cum in te sint nulla bona,
cur expecto tua dona?

4 Vita mundi res morbosa,
magis fragilis quam rosa,
cum sis semper erummosa,
cur es michi gratiosa?

5 Vita mundi res laboris,
anxia, plena timoris,
cum sis semper in langore,
cur per te sum in labore?

6 Vita mundi^d mors futura,
incessanter ruitura,
cum in brevi sis mansura,
quid est michi de te cura?

a) sequentes versus non separati sunt in c., sed continuo scripti, ante strophas 3. 4. et alias infra
dictas C minio pictum. b) mala aliquot edd. male addunt; legendum est enim, ut moris est in versibus
rhythmicis, He-u! he-u. c) Heu heu aliquot edd. male; vide n. b. d) mdi e.

1) Gen. 10, 9: et erat robustus venator coram Domino. 2) Cf. supra f. 362^a.
421^d. 422^a. 424^d, p. 369. 509. 516. 3) Ad fratres in eremo sermo 49, Opera ed. Maur.
(1731) VI, App. col. 362, qui liber Augustino male additus est. Sal. excerpit codicem
multis locis interpolatum et immutatum, quales patres Maurini viderunt. 4) Sequens carmen
ediderunt Eug. de Levis, Anecdota sacra p. 119—121; Eldéstand du Méril, 'Poésies populaires
Latines du moyen âge' (Paris 1847) p. 108—114. ex cod. Parisino Lat. nr. 2389, saec. XII;

- 7 Vita mundi res caduca,
vilior una festuca,
venenosa plus serpente,
quid in mea manes mente?
- 8 Vita mundi res maligna,
ut ameris, nunquam digna,
quid putas tibi prodesse,
si me ducas ad non esse?
- 9 Vita mundi^a res crudelis,
arrogans et infidelis,
quem^b tu putas maculare^c,
si compellas me peccare?^d
- 10 Vita mundi^a res miscella,
scelerum cunctorum cella,
fornicatrix et avara,
cur habetis ita cara?
- 11 Vita mundi^e pestis dura,
vita mendax et periura,
cum tu sis sine mensura,
quid requiris in me iura?
- 12 Vita mundi res acerba,
vita levis et superba,
cum sis nimis iracunda,
quid me petis furibunda?
- 13 Vita mundi res deserta,
vita falax^f et incerta,
cum tu sis vermis et cinis,
quid in me quicquam definitis?
- 14 Vita mundi res polluta,
garrula, raga, soluta,
cum sis tota plena nugis,
contra me cur stultu rugis?
- 15 Vita mundi vita follis^g,
vita brevis^h atque mollis,
cum tu sis iners et rudis,
mentem meam cur deludis?
- 16 Vitaⁱ mundi res immunda,
so is impiis iocunda,
nutrimentum vitiorum,
quid habes in te decorum?
- 17 Vita mundi res lasciva,
ebria, caeca, captiva,
immundicie lagena,
quare crederis amena?
- 18 Vita mundi res molesta,
vita turpis et incesta,
cum sis nimis inhonesta,
me quid appetis infesta?
- 19 Vita mundi res mendica,
impotens et impudica,
cum sis bonis inimica,
me quid petis ut amica?
- 20 Vita mundi res amara,
vita brevis et ignara,
cum sis tota plena dolo,
cur in te vivere volo^k?
- 21 Vita mundi nulla vita,
in erumna semper sita,
cum tu semper moriaris,
quid in me stare conaris?
- 22 Vita mundi^e pestis^l feda,
animarum seva preda,
cum sis michi pondus grave,
ne me tangas, queso, cave!
- 23 Desine^m michi placere,
noli michi congaudere,
desine me conturbare,
noli, precorⁿ, me amare!

85 a) m̄di c. b) quid edd. c) adiuvare edd. d) hoc loco punctum, non signum interrogationis in c. e) mundi in marg. a Sal. suppl. f) sic c. g) sic c.; i. e. follis. h) vilis edd. i) praecedat ¶ minio scriptum. k) nolo in c. scriptum esse videtur. l) uestis michi legere visus sum, sed prima littera macula obruta est in c. m) huic verbo ¶ atramento nigro scriptum praemissum. n) cor et amā liquore sulphureo obruta legere nequirit.

40 Daniel, *Theas. hymnologicas* IV, p. 194—198; F. Mone, *‘Lateinische Hymnen des Mittelalters’ I* (Freiburg i. B. 1853) p. 411—415, nr. 298, usus codice Reichenaugensi nr. 36, saec. XIV; cf. B. Hauréau in *‘Journal des savants’* 1862, p. 283—285; *ibid.* 1887, p. 552. Duas strophas tantum edidit Leyser, *Hist. poet.* p. 423. Cf. Chevalier, *Repert. hymnolog.* nr. 7730 (I, p. 463). Ad textum optimum fratris Salimbene nihil fere ex innumera lectione varia adnotavi, nisi ubi ille mendam habere videtur, adscripto ‘edd.’ pro quacumque editione. Numeros stropharum addidi.

F. 461^b. Quod heredes domni Ghiberti de Gente de villa Campiginis a Parmensibus sunt expulsi.

<p>24 <i>Tua cuncta blandimenta reputo quasi tormenta, et idcirco ne sis lenta, me dimitte, fraudulenta!</i></p> <p>25 <i>Execro tuum amorem, remuo tuum favorem, desero tuum honorem, non amo tuum decorem.</i></p> <p>26 <i>Ego te nunquam amabo et in te nunquam sperabo, contra te semper pugnabo, ad te nunquam proxinabo.</i></p> <p>*f. 60CCLXI^b.</p> <p>27 <i>Per^a te ipsam tibi iuro: dona tua nichil curo, quia tu nil potes dare nisi penas et plorare.</i></p> <p>28 <i>Ergo^b vita tediosa, amor mundi, reprobosa^c, cur sectaris fugientem, cur non spernis te spernentem?</i></p> <p>29 <i>Vita^b mundi carnis amor, contra quem meus est clamor, quare non verecundaris^d, quod invitum amplexaris?</i></p> <p>30 <i>Erubescere^b iam et crede, a me citius recede, et ni cedas cum amore, te depellam cum dolore.</i></p> <p>31 <i>Pellam te de corde meo adiuvante Christo deo, nec permittam te redire, si deberes interire.</i></p> <p>*f. 461^b.</p> <p>32 <i>Ne^a mireris pestis diva, si te persequor cum ira, quia tu michi fecisti quicquid mali potuisti.</i></p> <p>33 <i>Visum mentis obscurasti et auditum minorasti,</i></p>	<p><i>omnem sensum conturbasti, manus quoque religasti.</i></p> <p>34 <i>Me temptabas suffocare et optabas decorare, si volebam respirare, tu nolebas locum dare.</i></p> <p>35 <i>Pudet me culpas narrare, quas monebas perpetrare, sed cum tibi non parebam, iram tuam sentiebam.</i></p> <p>36 <i>Si quid boni faciebam, te contrariam habebam, et cum tibi occurrebam, nullum bonum faciebam.</i></p> <p>37 <i>Si volebam ieiunare, me dicebas egrotare et monebas manducare, nisi vellem peiorare.</i></p> <p>38 <i>Si quid dabam indigenti, resistebas mee menti dicens: 'noli tuu dare, ne cogaris mendicare'.</i></p> <p>39 <i>Si laudabam paupertatem, hanc dicebas falsitatem: 'melius est congregare, ut egenis possis dare'.</i></p> <p>40 <i>Si volebam culpas flere, quas suaseras^e audeere, tu dicebas, quod per fletus ferem stultus et cecus.</i></p> <p>41 <i>Si studebam revocare quos videbam oberrare, non cessabas musitare: 'sufficit temet salvare'.</i></p> <p>42 <i>Si peccantem arguebam, te dicentem audiebam: 'hos ad odium accendis contra te, quos reprehendis'.</i></p>
--	--

a) huic verbo C atramento nigro scriptum praemissum. b) huic verbo C minio scriptum praemissum. c) reprosa e. d) uogdaris e. e) me suaseras edd., sed su-aseras legendum est.

F. 461°. De defectibus domni Ghiberti de Gente.
[Require^a similiter supra carta CCC97¹].

5	43 Si studebam obedire, sic temptabas contraire: 'quibus debes maior esse subiri non est necesse'.	quoniam cito lippirem, abundanter ni dormirem.
10	44 Si ^b morabar in legendo, stimulabas me dicendo: 'vade magis operari, unde possis sustentari'.	48 Si volebam parcus esse, dicebas: 'non est necesse, quia, si dispensas parum, multi dicent te avarum'.
15	45 Si ^b volebam laborare, tu monebas me pausare, ne corpus debilitarem, si laboribus instarem.	49 Si dicebam largus esse ^c , tu dicebas: 'esto parcus, quia cito dilabuntur que de longe conquiruntur'.
20	46 Si ^b volebam litigare, sic temptabas animare: 'omnibus despectus eris, si tu cuncta patieris'.	50 Toto ^b corde te refuto nec sententiam commuto, cum sis tota plena corde, te refuto toto corde.
	47 Si dormire ^c vellem parum, tu volebas ^d me ignarum,	51 Ergo vita res inepta, solis fatuis accepta, mortem volo plus subire tibi, vita, quam scribere.

Item millesimo supraposito, scilicet CC^oLXXXV^o, de villa Campiginis^f heredes 1285. domni Ghiberti de Gente, filii² et nepotes, a Parmensibus totaliter sunt expulsi^g. Fuit autem causa expulsionis eorum de villa Campiginis non solum vetus paternum odium, scilicet domni Ghiberti de Gente, verum etiam et novum odium filiorum. Nam de paterno odio dici potest quod habetur Eze. XVIII^h: *Patres comedunt uam acerbam, et dentes filiorum obtupescunt. Ideo, dicit Ecclesiasticus XLIⁱ: De patre impio queruntur filii, quoniam propter illum sunt in opprobrio. De odio filiorum novo ipsi filii possunt dicere quod habetur primo Reg. XII°: Addidimus enim universis peccatis nostris malum.* Porro de defectibus domni Ghiberti de Gente, propter quos Parmenses eum odio habuerunt, sufficienter superius dictum fuit carta CCC^o97¹, sed aliqui remanserunt, qui penitus non sunt silentio occultandi. Nam cum tempore quo civitatis Parme dominium possidebat, cum^h misisset papa Innocentius III, qui tunc temporis Neapolimⁱ habitabat², quod dominus Bertholinus Tavernerius⁴ iret ad eum, eo quod dominam Helenam, neptem suam⁵,

85 a) Req. — CCC97. alio subfusco atramento posterius quam praecedentia a Sal. addita. b) huic verbo C minio scriptum praemissum. c) a [mire] penna mutata. d) lege vocabas ut edd. e) lege: Si volebam esse largus ut edd. f) sic h. l. c. pro Campiginis solo errore fratris Salimbene, ut censeo, scriptum. g) sequitur C minio scriptum. h) sic iterum c., cum aut hoc loco aut ante tempore delendum. i) sic c.

40 1) Etiam f. 396^b. c. 398^a. b, p. 448—452. 2) Pino et Lombardinus. Infra f. 463^a, p. 607. haec luculentius narrata sunt. Tamen a. 1287. hi iterum in villa Campigine erant; cf. Ann. Parm. mai. p. 702; infra f. 486^b. 3) Quo a. 1254. Oct. 27. advent; cf. Nicolaus de Carbio, Vita Innoc. c. 41, 'Archivio della R. Società Romana' XXI, p. 118. 4) Filius Bertholi Tavernerii; supra f. 398^b, p. 452. 5) Scil. Innocentii papae.

1254. haberet uxorem, et quia volebat eum Neapolitane civitatis facere potestatem, et dominus Bertholinus petisset eundi licentiam a domino Ghiberto de Gente, et ille dedisset, subtraxit postmodum sibi licentiam prius datam, postquam ad eundum omnem fecerat apparatus cum magna copia expensarum. Insuper posuit eum in confinibus in villa Nuceti, in qua possessiones suas habebat, in qua mente suspensa multis diebus et noctibus habitavit¹ cum timore et expectatione inimicorum suorum insidiantium sibi² et maxime Pellavicini, cui erat exosus, et qui tunc temporis dominium Cremone tenebat. Cum autem de nocte aliquos audiebat rumes, quos frequenter audivit, cum dextrario egrediebatur ad campos et per totam noctem, quam ducebat insomnem³, quasi paratus ad fugam expectabat sub divo⁴. Videns vero dominus Bertholinus, quod dominus Ghibertus de Gente non faciebat sibi misericordiam, ut eum ad Parmensem, sicut sibi promiserat, reduceret civitatem, rupit confines et ivit ad papam Innocentium quartum, qui miserat pro eo, et fecit eum potestatem Neapolitane civitatis et dominum. Et sub eo papa ultimum diem clausit ibidem et fuit sepultus in maiori ecclesia civitatis illius. Et beneficio potestatis domni Bertholini factus est Alexander papa III, quia retinuit cardinales, ne possent de civitate exire, quousque successoris electio haberetur⁵. Papa vero Alexander non fuit ingratus de tanto beneficio sibi facto, immo usque ad diem mortis sue de camera sua providit domno Bertholino⁶; cuius anima per misericordiam Dei requiescat in pace, quia curialis homo fuit et valens et potens et intimus meus amicus⁷. Et dictum fuit, quod Ubertus Pellavicinus fecit eum interfici mediante veneno. Dominus vero Ghibertus de Gente fecit possessiones eius destrui et palatia dirui, pro eo quod recesserat de confinibus eundo ad papam, qui miserat pro eo. Que ex parte domni Ghiberti fuit magna non solum rusticitas, verum etiam et stultitia, quia, ubi maior precipit, et minor contradicit, non est audiendus inferior. Hinc apostoli principibus sacerdotum dixisse leguntur Act. III^c: *Si iustum est coram Deo vos potius audire quam Deum, vos ipsi iudicate*. Nota vero⁸, quod obedire oportet Deo magis quam hominibus. Et ideo propheta, qui venerat de Iuda in Bethel, a leone fuit occisus, quia inobediens ori Domini fuit, nec fuit excusatus, quod homini obedivit, qui eum decepit. Habetur hec historia III. Reg. XIII. Porro de domno Bertholino non remanserunt filii nec de domno Iacobo, fratre suo, qui mortuus est post ipsum et divitias suas Templariis dereliquit. Et sic domus domni Bertholi Tabernerii de Parma totaliter est deleta, qui tempore Frederici imperatoris fuerat

a) sequitur C atramento nigro scriptum. b) sequitur C minio scriptum. c) sic e. pro IIII. 35
d) in conspectu Dei Vulg. e) vos ipsi deest Vulg. f) vero certo legi nequit in c.

1) Hæc narratio fratris Sal. sibi ipsi repugnat. Cum dixerit papam Neapoli (post Oct. 27) Parmam ad Bertholinum nutium misisse, hunc ante obitum papae (Dec. 7) Neapolim venisse, non remanet longum tempus, quo hic Nuceti morari potuisset. 2) Luc. 21, 26: pro timore et expectatione; Eccli. 28, 30: in conspectu inimicorum insidiantium tibi. 3) Cf. Verg. Aen. IX, 166 sq.: noctem . . . ducit insomnem. 4) Eulem vide iam supra f. 398^d, p. 453. 5) Cf. litteras Alexandri IV. papae datas a. 1255. Dec. 2; 'Registres d'Alexandre IV.' I, p. 266, nr. 896; Reg. Imp. V, nr. 9027. Bertholinus Alexandro papae super-
vixit, unde mortis sue non ad Bertholinum, sed ad papam pertinere debet, licet ex verbis sequentibus cuius anima etc. contrarium colligi videatur Urbanus IV. papa pro possessionibus ab Alexandro papa Bertholino in regno Apuliae donatis, quas Manfredus occupaverat, a. 1263. Nov. 17. alios redditus ei concessit; 'Registres d'Urban IV.' t. III, 'Reg. ordinaire' II, p. 127 sq., nr. 1158; cf. ibid. p. 129, nr. 1161.

E. 462^b. Quod dominus Guido de Polenta sufficienter ultus est et noluit modum excedere. Unde illud¹: *Est modus in rebus. Et illud: prevalet in cunctis*].

magnus baro². Et ideo de eo congrue potest dici: *Thesaurizat et ignorat cui congregabit* Ps. 38, 7.
 5 *eu*. Et iterum: *Ne timearis, cum dives factus fuerit homo, et cum multiplicata fuerit gloria* Ps. 48, 17, 18.
*domus eius. Quoniam, cum interierit, non sumet omnia, neque descendet cum eo gloria eius*³.
 Item tempore, quo dominus Ghibertus de Gente dominabatur in Parma, dominabatur
 Pellavicinus similiter in Cremona. Cum autem cum Pellavino^b familiare quando-
 10 que haberet colloquium, dicebat sibi Pellavicinus: 'Há Deus! non debeo ego Parme
 habere dominium?' Et sic ensem cum vagina fortiter proiciebat^c in terram,
 volens hoc facto ostendere se iratum. Dominus vero Ghibertus de Gente nolebat
 ei dominium Parme concedere, quia volebat illud sibi⁴, eo quod inde conseque-
 15 batur non solum honorem, verum etiam et maximum emolumentum. Veruntamen
 hanc gratiam contulit Pellavino^b, quia permisit, quod ingrederetur Parmam cum
 20 quingentis armatis⁵, cum quibus quasi solatiando non semel neque bis equitabat per
 Parmam. Et erant balistarii cum Pellavino, quando equitabat per Parmam, qui
 tenebant balistas extensas, quasi contra aliquos vellent sagittas emittere, ut sic
 terrent eos, ut de civitate recederent. Et de hoc gaudebat dominus Ghibertus
 25 de Gente, si recessissent: quia timebat, ne eum de dominio Parme deponerent,
 si remansissent in Parma⁶. Cum autem quadam die per contratam Capitis pontis
 Pellavicinus cum suis armatis deberet incedere, in qua marchiones Lupi inhabi-
 tant, unus ex eis precepit servienti suo, ut sibi in conca sub porticu sua in strata
 pedes lavaret, volens ostendere, quod tantum de timore Pellavicini quantum de
 cauda capre curabat. Habitaverant enim condam marchiones Lupi cum marchio-
 30 nibus Pellavicinis in villa que appellatur Soragna⁷, que est in episcopatu Parmensi
 prope Burgum Sancti Donini per miliaria V versus aquilonarem partem, et ob
 hanc causam inter eos emulatio non modica habebatur. Pellavicinus itaque nun-
 quam, sicut optabat, potuit habere Parme dominium, et dominus Ghibertus de
 Gente processu temporis perdidit quod habebat⁸. Igitur dominus Ghibertus de
 35 Gente hec et supradicta mala⁹ commisit, propter que Parmensibus factus fuit vehe-
 menter exosus. Non debet igitur, quicumque dominium habet, inimicis suis
 inferre omnia mala que potest, quia interdum
*in medio lune mutatur rota fortune*⁷.

a) sequitur \mathcal{C} atramento nigro scriptum. b) sic h. l. e. c) sic c.

36 1) Versus, quorum initia Sal. attulit, sunt Horatii Sat. I, 1, 106:

Est modus in rebus, sunt certi denique fines,

et Heur. Septimell. De divers. fortunae IV, 95:

Praevalet in cunctis discreta modestia rebus.

2) Scil. pater Bertholini praedicti; cf. supra f. 289^b, p. 190. 3) Cf. Ann. Parm. mai.
 40 a. 1259, p. 677. 4) Supra f. 396^c, p. 448. dixit Sal. Ghibertum non permisisse, ut Pella-
 vicinus Parmam intraret. 5) Cf. supra f. 366^c, 367^b, p. 377 sq. 6) Nulla mala Parm-
 mensibus a Ghiberto facta hoc loco Sal. scripsit, sed tantum eum Bertholinum Tabernerium in con-
 finio civitatis posuisse. 7) Cf. 'Königsader GQ.', Fontes rerum Austriac. I, t. VIII, p. 220:

Nam rota fortune variatur in ordine lune.

45 Fr. Novati, Carmina mediæ ævi (Firenze 1883) p. 44, VI, v. 1:

Cursus fortune variatur in more lune.

F. 462^c. De novo odio heredum domni Ghiberti de Gente, quo mediante Parmensibus exosi facti sunt.

F. 462^d. Quod Pinottus uxorem suam suffocari fecit.
De infortuniis Pinotti et de malitiis eius.

¹⁰ i. Ideo Ecclesiasticus dicit VII°: *Noli facere mala, et non te apprehendent.* Et iterum ⁵
¹¹ s. ibidem: *Ne semines mala in sulcis iniustitie, et non metes ea in septuplum.* Unde
¹¹ Isaie III°: *Ve impio in malum! retributio manuum eius fiet ei.* Melius fecit dominus
Guido de Polenta, habitator civitatis Ravenne, qui sufficienter ultus est et noluit
excedere modum. Cum enim esset puerulus, et imperator patrem eius obsidem
tenuit in vinculis, procuravit dominus Guido Malabocca, frater comitis Rogerii de ¹⁰
¹¹ Bagnacavallo, quod imperator amputavit ei caput, id est amputari fecit; et ipse
postquam crevit, Guidoni Malabocce consimiliter fecit. Cum autem processu tem-
poris iret Bagnacavallum cum multis armatis et comitem Rogerium reperisset in
via cum paucis, et persuaderent ei itineris socii, qui cum eo erant, quod de comite
Rogerio modo se totaliter poterat expedire, ut decetero timore careret, respondit ¹⁵
dicens: 'Satis fecimus. Sufficiant nobis illa que facta sunt. Mula enim semper
possunt fieri, sed, cum facta fuerint, revocari non possunt'. Et sic eum libere
abire permisit. Hinc enim Saul legitur dixisse, cum David pepercisset sibi plu-
ribus vicibus, nolens ipsum occidere, cum bene posset, I. Reg. XXVII^b: *Benedictus*
tu, fili mi David! Quis enim, cum invenerit inimicum suum, dimittet eum in via bona? ²⁰

De^o novo autem odio heredum domni Ghiberti de Gente hoc potest dici.
Sciendum, quod habuit quendam filium, qui dictus est Pinó. Iste cum suis pravis
operibus contra heredes domni Ghiberti^d de Gente multimode provocavit Parmenses.
1277. Nam primo contra Parmenses Guastallam invasit et cepit, et voluit occupare^{e, 2}.
Secundo accepit uxorem, quam postea fecit interfici; ex cuius occisione multa mala ²⁵
super eum Domino faciente postea redundarunt. Hanc voluit in uxorem accipere
pater suus, cum apud Anconam in confinibus moraretur a Parmensibus factus
exul^g, sed Pinottus subripuit eam sibi et abstulit patri suo, anticipando ipsum,
divitiarum amore et pulcritudine mulieris allectus^o. Hec^f dicebatur domina Bea-
trix et erat de Apulia et morabatur in Anchona, et thesaurum habebat et erat ³⁰
pulchra domina et alacris et solatiosa et liberalis et curialis, et de ludo seaccorum
et alearum optime noverat. Et morabatur cum Pinó viro suo in Bibianello, quod
fuit castrum olim comitisse Mathildis⁴. Et frequenter veniebat cum aliis domi-
nibus ad locum fratrum Minorum de Monte falconis deductionis causa, et ut cum
fratribus loqueretur. Et habitabam tunc temporis ibi⁵. Et retulit michi familia⁵ ³⁵

a) Non Vulg. b) sic pro XXVI. c. c) littera initialis D minio picta. d) sic h. l. c.
e) sequitur C minio scriptum. f) penna mutata.

Orfinus de regim. et sap. pot., 'Miscellanea di storia Italiana' VII, p. 49:

Hic dea fortune variatur ymagine lune.

Cf. etiam versum infra f. 488^c, allatum. 1) E memoria hos versus Sal. attulisse videtur, ⁴⁰
cum duos versus diversorum capitum coniunxerit et falsum numerum capituli dixerit. — 2) A. 1277.
Cf. Ann. Parm. mai. p. 686, qui tunc hunc Pino a Parmensibus bannitum esse tradunt.
3) Cf. supra f. 398^b, p. 452. 4) Cf. supra f. 457^c, p. 594, n. 7. 5) Hoc a. 1285.
factum esse patet, quamvis iam hoc tempore se in conventu Montis falconis fuisse alio loco Sal.
non dixerit, nam iam a. 1286. Apr. 5. Guido de Bibianello, de quo mox retulit, interfectus est, ⁴⁵
ut infra f. 466^b, narratur. Falso dicit E. Michael, 'Salimbene und seine Chronik' p. 62 sq.,
n. 3. eum iam circa a. 1277. in conventu Montis falconis fuisse.

F. 463^b. De infirmitate^a murelegorum^b et mortalitate.
De pace Mutinensium, que ut fieret tractabatur.

riter mecum loquendo, quod eam volebant occidere. Et intellexi, de quibus dicebat, 1285.
et compassus sum sibi, et docui eam, quod deberet confiteri et in bono statu
vivere semper, ut semper esset ad mortem suscipiendam parata, quia testante beato
Bernardo nemo debet eo statu vivere, in quo nollet mori^c. Eo tem- Bernardus^d.
pore recessit Pinó de Bibianello valde iratus contra dominum Guidonem, consanguineum
suum^e, ut vidi oculis meis, et duxit secum uxorem suam ad villam Corigie,
que est in episcopatu Regino, in qua cum uno plumatio ab uno scutifero, qui
Martinellus dicebatur, eam suffocari fecit^f. et in eadem villa fuit sepulta. Et tres
filie remanserunt ex ea, que pulchritudinem magnam habent. Et quia scriptum
est, quod *Deus inultum abire non patitur*, ut habetur Job XXIII^g, ideo de infor-
tuniis viri sui aliqua sunt dicenda. Nam primo factus est exosus non solum Parmensibus,
verum etiam consanguineis et nepotibus suis^h. Secundo captus fuit a
beruariis de Saxoloⁱ, qui ei, ut posset evadere, equos et ducentas libras imperialium
abstulerunt^j. Tertio, quia, cum in sui vindictam vellet depredari quendam venientem
per Parmensium publicam stratam, miserunt Parmenses ad villam Campiginis, in qua
possessiones habebat, et cum bobus arari fecerunt omnia sata eius, id est virides sationes,
et terra cooperiri, et XIII sive XX domos eius diruerunt
in villa Campiginis *usque ad fundamentum* in eis^k. Quarto, quia post mortem
uxoris prime, quam interfici fecerat, quandam aliam dominam in uxorem accepit,
que propter multa impedimenta ex^l utraque parte uxor sua esse non poterat. Hec
dicebatur domina Beatrix sicut et prima, et erat pulcherrima et filia domni Bonacursi,
filii domni Iacobini de Palude. Viduam eam desponsavit post mortem primi
viri sui domni Attonis de Sesso^m. Quinto et ultimo, quia iterum cepit aliquos
homines, quos tenebat in vinculis et in carcere, volens, quod se redimerent pecuniam
sibi dando, qui nunquam offenderant eum nec sibi in aliquo tenebanturⁿ.
Cum ergo forbannitus Parmensium esset et a malis operibus non cessaret, dedit
occasione Parmensibus, ut tam ipse quam omnes heredes domni Ghiberti de
Gente de villa Campiginis pellerentur^o. Iste Pinottus dictus est similiter domnus
Iacobinus, et fuit pulcher homo et magnifici cordis^p, audax et securus et more
Parmensium valde superbus. Hic habuit sorores duas, quarum primam habuit
uxorem Ghirardus filius domni Bernar'di Rolandi Rubei, que vocata fuit domina
Aica. Secunda dicta est domina Mabilia, quam domnus Guido de Corigia accepit
uxorem^q, que fuit altera^r et dedignantis nature; et quando infirmari cepit ultima
infirmitate, de qua mortua est, mortua est subito sine lingua, sed remanserunt ex
ea filie plures et filii duo. Porro domnus Lombardinus frater istorum fuit, qui
uxorem habuit de Pavia dominam pulcherrimam nomine Aldexon, ex qua filios^s
et filias procreavit. Fuit autem domnus Lombardinus primogenitus filius domni

40 a) *primi versus huius columnae signa compendii abscisa, ut legatur nunc ifimitate pro ifimitate.*
b) *sic c. h. l.* c) *sequitur C atramento nigro scriptum.* d) B^r. c. e) *sequitur C minio scriptum.*
f) *penna mutata.*

1) *Infra f. 486^b. Sal. causam indicavit, ob quam Pino contra Guidonem iratus fuerit.*
2) *Cf. infra f. 486^{b-c}.* 3) *Partis extrinsecae Mutinensium; quod a. 1284. aut a. 1285.*
45 *factum est.* 4) *Hoc etiam a. 1277. factum esse conici posses, cum Ann. Parm. mai. p. 686.*
tradant: omnia sua (Pinotti) bona intus et extra devastata fuerunt, sed forte ad ea quae
a. 1285. facta esse supra f. 461^b, p. 603. dicuntur pertinent. 5) *A. 1285; cf. supra f. 461^b,*
p. 603. 6) *Cf. supra p. 329, n. 5.* 7) *Cf. supra f. 247^d, 398^b, p. 99. 452.* 8) *Est*
procul dubio verbum Italicum altéro, hochmütig. 9) *De quibus vide infra f. 486^b.*

F. 463^c. Quod papa Honorius VIII. suo tempore non nisi unum cardinalem fecit.
 F. 463^d. Quod Ghirardinus de Ençola fuit a Parmensibus condemnatus tantummodo in pecunia, [quia^a ultus est opprobrium patris sui].

Ghiberti de Gente, quem honorifice militem fecit fieri, cum tunc temporis dominium haberet in Parma¹. Quilibet enim qui poterat larga manu sibi donabat et hoc pro magna gratia reputabat, si dignabatur accipere. Idem fuit de domno Iacobo Tavernerio, quando factus est miles, tempore quo pater suus domnus Bertholus pro imperatore florebat in Parma².

1285. Item millesimo supraposito murilegorum maxima infirmitas et mortalitas fuit. Nam gatti infirmabantur et quasi leprosi et scabiosi efficiebantur et postea moriebantur. ¹⁰ Item millesimo^b supraposito et in mense Novembris³, in festo sancti Calixti versus orientalem partem matutinali hora due stelle videbantur coniuncte, et sic apparebant qualibet nocte multis diebus, sed circa festum omnium sanctorum ceperunt disiungi et ab invicem separari. Et tunc pax Mutinensium tractabatur et fieri non poterat, eo quod nimis esset intricata, quia sententia, que dabatur, ¹⁵ Mutinensibus intrinsecis non placebat. Mutinenses vero qui erant in Saxolo in ¹⁶ omnibus^c obedientibus erant, cognoscentes, quod latores sententie favorabiles eis essent. Latores sententie erant domnus Guido de Corigia et domnus Matheus, suus germanus frater⁴. Item millesimo supraposito papa Honorius quartus ante festum nativitatis^e Domini unum cardinalem⁵ tantummodo fecit, qui de parentela ²⁰ sua erat, ut suppleret locum cardinalis episcopi Tuscolani⁶, qui obierat illo anno. Iste cardinalis noviter factus archiepiscopus fuerat in Sicilia in Monte-regali^d.⁷ Item millesimo^b supraposito fuit condemnatus Ghirardinus de Ençola a Parmensibus parmensium mille libras⁸, et optime solvit eas. Causa autem huius ²⁵ demnationis fuit ista. Pater suus domnus Iacobus de Ençola Mutinensium fuit ²⁶ potestas⁹ et ibi infirmatus et mortuus et sepultus ad maiorem ecclesiam, et in tumultu in equo ad modum militis honorifice fuit depictus. Et quia tempore sue potestarie facta fuerunt illa homicidia et maleficia, que fuerunt initia guerre future in Mutina, sive que subsequuta est inter partes, et non fuit inde facta iustitia et ³⁰ vindicta, presertim cum Dominus dicat in scriptura Exodi XXII: *Maleficos non ³⁰ patieris vivere*, provocati Mutinenses, irati, turbati et indignati et videntes mala, que illa occasione venerant super eos⁹, eruerunt oculos potestatis depicti et ³¹ 1285. caccaverunt^f super tumultum eius⁸. Processu vero temporis miserunt Parmam duos ambaxatores, homines populares, quorum unus in Parmensi consilio dixit ³⁵ multa opprobria et convitia contra domnum Iacobum de Ençola, patrem Ghirardinum ³⁶ dini iam defunctum; quod erat contra illam scripturam, que dicit Levitici XIX: *Non maledices surdo, nec coram ceco pones offendiculum^d*. Provocatus igitur Ghirardinus ³⁷ ³⁸ dinus de Ençola ex verbis ambaxatoris istius fecit quod dicit scriptura Eccli. I:

a) unciis inclusa alio atramento subfusco a Sal. post suppl. c. b) M. c. c) nat. c. d) sequitur C minio scriptum. e) sic c. f) sic (caccaverunt) c. g) sequitur C atramento nigro scriptum. 40.

1) A. 1253—1259. 2) *Usque ad rebellionem Parmensium a. 1247; cf. supra f. 289^b, p. 190.* 3) *Octobris potius.* 4) *Cf. supra f. 454^d—455^d, p. 587 sqq.* 5) *Iohannem de Buccamatis. Cf. Martini Oppav. Cont. cod. 5, SS. XXII, p. 482; Tolomei Luc. Hist. eccl. XXIV, 14, Muratori, SS. XI, col. 1191, et eiusdem Annales, 'Doc. di storia. Ital.' VI, p. 93.* 6) *Ordonii.* 7) A. 1278—1285. 8) A. 1284. *Ian.—Apr.; cf. supra f. 435^d, p. 544; 45 'Cronache Modenesi' p. 80.* 9) *Cf. 2. Reg. 19, 7: omnia mala quae venerunt super te; Baruch 2, 7: omnia mala haec, quae venerunt super nos.*

F. CCCCLXIII^a. De parentela domni Guidolini de Ençola, qui Parme iuxta maiorem ecclesiam habitabat.

Usque in tempus sustinebit patiens, et postea reddito iocunditatis. Cum enim recederet ambaxator ille, qui verba improprietatis dixerat contra patrem, ivit Ghirardinus post eum per stratam cum quibusdam lascivis iuvenibus et super episcopatum Reginum eum graviter vulneravit et deformavit, non tamen occidit; et ideo fuit a Parmensibus condemnatus. Ideo dicit Ecclesiasticus XI°: *A scintilla una augetur ignis, et ab uno doloso augetur sanguis.* Item Eccli. XXVIII°: *Multi ceciderunt in ore gladii, sed non sic quasi qui interierunt per linguam suam.* Hec omnia dicta sunt ad demonstrandum, quod bene fecerunt Parmenses tenendo iustitiam, et male qui eam non tenuerunt in Mutina. Et nota, quod iste dominus Iacobus de Ençola uxorem accepit de Padua quandam dominam viduam, que dicebatur domina Marchisina, quam procuravit sibi dominus Matheus de Corigia, cum Padue esset potestas^{a.1}. Ex hac domina dominus Iacobus habuit magnam pecuniam dotis nomine, quam dedit ad usuram, ex qua in villa Pupillii emit agros et vineas et possessiones magnas, et factus est dives et inclitus valde. In Parma vero emit domum meam, que iuxta baptisterium erat², et habuit eam quasi ex dono, id est pro pretio parvi valoris, respectu quo reputabat eam pater meus, et reputanda erat^a. Postmodum dominus Iacobus factus est miles in porta baptisterii versus plateam, et ivit Mutinam. ut ibi esset potestas, unde a Mutinensibus erat electus, et ante quam compleret ibi terminum potestarie sue, terminum vite complevit. Ex quadam infirmitate gutturis mortuus est, quam Greci apoplexiam vocant. Cum fratre Iacobino de Portu de Mutina fuit confessus et cum eo ordinavit de anima sua. Decem libras imperialium fratribus Minoribus de Parma reliquit et totidem fratribus Minoribus de Mutina pro anima sua et pro male ablatis incertis. Cuius anima per misericordiam Dei requiescat in pace! Vere de eo potest dici: *Ne timueris, cum dives factus fuerit homo, et cum multiplicata fuerit gloria domus eius. Quoniam, cum interierit, non sumet omnia, neque descendet cum eo gloria eius.* Quoniam, cum interierit, non sumet omnia, neque descendet cum eo gloria eius. Et iterum illud Iob XX°: *Cum habuerit quod cupierat, possidere non poterit.* Ex eo remansit filia una Aicha nomine, que primo maritata fuit in Ghirardino de Arcili, sed, postquam remansit vidua, accepit eam in uxorem Icilinus filius condam domni Aimerici de Palude³, et ex ea filios et filias generavit. Porro frater istius domine supradicte et filius domni Iacobi de Ençola Ghirardinus est dictus, iuvenis largus et liberalis et curialis et honorifice vivens. Avus domni Iacobi dictus est dominus Guidolinus de Ençola, homo stature mediocris, dives et inclitus valde et multum ecclesiasticus, quem mille vicibus vidi. Hic separavit se a ceteris de Ençola, qui habitabant in burgo Sancte Christine, et venit et habitavit iuxta matricem ecclesiam, que est virginis gloriose. In qua qualibet die missam audiebat et totum diurnum officium atque nocturnum temporibus oportunis. Et tempore, quo in ecclesiastico officio occupatus non erat, sedebat cum vicinis suis sub porticu communi iuxta palatium episcopi et loquebatur de Deo vel loquentem de Deo audiebat libenter. Non patiebatur, quod aliquis puer prohiceret^d lapides contra baptiste-

a) sequitur C minio scriptum. b) XX. in spatio vacuo relicto post alio atramento a Sal. suppletum. c) quae concupierat Vulg. d) sic e.

1) A. 1258. Jul. — Dec., Rotandin. XI, 6. 7, SS. XIX, p. 129 sq., et a. 1269. et a. 1280, Catal. potest. Paduanorum, Muratori, SS. VIII, col. 379 — 382. 447 sq. 2) Cf. supra f. 221^b, 222^d, 453^c, p. 34. 37. 565. 3) Qui obiit a. 1279. Mart., Alb. Milioli Liber de temp. c. 294, p. 553; supra f. 418^b, p. 500.

rium vel contra maiorem ecclesiam ad destruendum celaturas et picturas. Quod cum videret, egre ferebat et veloci cursu ibat et cum corigia verberabat eos, ac si pro custodia deputatus fuisset ibidem, cum tamen non faceret hoc nisi pro celo^a Dei et amore divino, quasi diceret illud propheticum: *Zelus domus tue comedit me.* **Augustinus** Ubi Augustinus dicit: *Bonus zelus est fervor fidei, quo mens, abiecto humano timore, pro defensione veritatis accenditur.* Porro iste dominus supradictus preter vitidarium et turrin et palatium, in quo habitabat, habebat multas alias domos et furnum et cellarium vinarium. Et semel in qualibet ebdomada fiebat pauperibus omnibus, qui de tota civitate venire volebant, caritas generalis de pane et faba cocta et vino [iuxta^b domum suam in via], ut vidi oculis meis non semel neque bis. Iste dominus supra dictus multum fuit fratrum Minorum amicus et precipuus benefactor, implens quod Ecclesiasticus docet IIII: *Congregationi pauperum affabilem te facito.* Item^c iste dominus supradictus ex Admissa^d coniuge, que fuit soror domni Gerardi de Corigia, qui similiter de Dentibus dictus est, qui fuit pater domni^e Guidonis et domni Mathei¹, duos filios habuit, quos ipsemet milites fecit, cum ad virilem etatem venissent, ut vidi oculis meis, quorum unus dicebatur domnus Matheus et alius domnus Hugo. Et ambo mei speciales amici fuerunt. Tempore quo Parma rebellavit contra imperatorem ab imperatore cap^ti fuerunt isti duo fratres et detenti, et processu temporis in loco fratrum Minorum de Parma sepulti. Porro de domno Matheo, qui uxorem habuit dominam Rieheldinam, sororem domni Bernardini de Cornaçano, nati sunt filii tres, scilicet domnus Bernardus de Ençola, qui fuit miles et valens homo et Perusinus potestas² tempore quo papa Clemens IIII. habitabat^f ibidem³. Hic fuit meus amicus, quod demonstravit effectum, quia, quando fui Perusii⁴, cum esset ibi potestas, statim misit pro me et misit me ad papam⁵. Hic tempestive mortuus est sicut omnes fratres sui, sed remanserunt ex eo filii. Secundus filius domni Mathei, filii domni Guidolini de Ençola, fuit domnus Iacobus potestas Mutinensium, de quo sufficienter^h superius dictum est. Tertius fuit domnus Guido, qui habuit uxorem filiam domni Albertini de Turclis de Feraria, de qua habuit filios plures; inter quos est quidam, qui dicitur Turelus, qui est a Parmensibus forbannitus⁶, eo quod sit homo pestifer et maledicta¹ persona. Nam cum in multis facinoribus maculatus esset, adiecit et hoc super alia⁷, quia abbatem monasterii de Brixillo sine aliqua culpa sua crudelissime cum lancea interfecit, dum sederet ad mensam et pranderet cum eo. Et ideo tali homini imprecatur Isaias dicens IIII: *Ve impio in malum! retributio manuum eius fiet ei.* Et in Eccle. VIII. dicit sapiens: *Non sit bonum impio, nec prolongentur dies eius, sed sicut umbra transeant qui non timent faciem Domini^k.* Porro de domno Hugone, filio domni Guidolini de Ençola, qui habuit dominam

a) sic h. l. c. b) unciis inclusa, a Sal. in marg. suppleta. c) sequentium quoadam, quae evanuerant, atramento superducto renovata sunt. d) ex ad post minio renovata. e) dñi a Sal. in marg. suppl. f) hitat (habitat) c. g) dem in marg. a Sal. suppl. h) sic c. i) maledicta c. k) se-40 quitur C atramento nigro scriptum.

- 1) Cf. supra f. 246^c. 247^a. 458^b, p. 96. 98. 596; testamentum Gerardi de Corigia factum a. 1257. Mart. 23, Tiraboschi, 'Memorie storiche Modenesi' V, App. p. 53, nr. 885.
2) A. 1265; cf. Ann. Mariotti, 'Saggio di memorie istoriche . . . della città di Perugia' I, 3, p. 213.
3) A. 1265. Febr. 15 — 1266. Apr. 19. Clemens IV. Perusii fuit. 4) Perusii fuit Sal., ut videtur, cum Faventia Alvernam iret, ut supra f. 441^b, p. 556. narravit. 5) Sane ad ipsum papam non admissus est, cum non plura de hac re dixerit. 6) A. 1284. domus Turchii de Henzola a Parmensibus devastata est propter insultum in Bertum Poncioni de Henzola factum et filium eius interfectum; Ann. Parm. mai. p. 696. 7) Luc. 3, 19. 20: de omnibus malis, quae fecit Herodes, adiecit et hoc super omnia.

F. 464^a. De domno Iacobino de Beneceto.

De domno Bernardo Bafulo, qui factus est frater Minor.

F. CCCCLXV^a. Quod frater Bernardus Bafulus fecit se verberari per Parmam, cuius exemplo multi multa bona fecerunt.

De regula de Martorano.

Luchesiā de Monasterio sive de Sancto Marco uxorem, nati sunt duo filii, quorum unus dictus est dominus Guillelmus^a et alius dominus Matheus, et due filie, quarum unam habuit uxorem dominus Iacobinus de Panceriis de Regio, nec habuit ex ea filios. Aliam habuit dominus Bonacursus de Montilio et multos filios generavit ex ea. Post hec turbata domina Luchesa^b contra filios accepit sibi maritum dominum Ghirardinum, filium domni Lanfranci de Pisis de Mutina^c, et processu temporis mortua est, nec filios ex ea suscepit neque aliquam prolem. Item dominus Guidolinus de Ençola, avus istorum, qui caritatem pauperibus faciebat, unam habuit filiam dominam Rikeldinam, que fuit mundana^d mulier et lasciva, quam dominus Iacobinus de Beneceto accepit uxorem, et duos filios suscepit ex ea, quorum unus dictus est Arpus et alius Petrus. Fuit autem dominus Iacobinus de [Beneceto^e] miles pulcher et ditissimus valde in possessionibus et domibus et thesauro, sed omnia consumpsit et dissipavit in comessionibus et histrionibus et curialitatibus suis, ita quod filii sui non habebant quid comederent, ut dixit michi cum fletu Arpus, unus illorum, nisi ab aliis mendicarent. Item dominus Arpus de Beneceto, germanus frater predicti domni Iacobini, cum domno Bernardo Bafulo ordinem fratrum Minorum intravit quasi tempore primitivo, quo fratres c. 1221^f Minores in Parma cognosci ceperunt. Erat^g autem dominus Bernardus Bafulus miles ditissimus et famosus et multum nominatus in Parma et erat homo magnifici cordis^h et probus armatus et doctus ad bellum. Hic in principio sui ingressus in ordinem amore provocatus divino mirabilem demonstravit fervorem opere implendo apostolicum dictum. Dicit enim Hebreus: *Excitatus cum Iesuⁱ extra portam^g, improperium eius portantes^h*. Nam ignorantibus fratribus precepit duobus hominibus suis, ut unus sederet in equo, et alius ligaret eum ad caudam eiusdem equi, et verberando per civitatem incederent et via publica graderentur clamando valenter: 'Date latroni, date latroni!'^h Cumque pervenissent ad porticum Sancti Petri, in qua milites ex more causa deductionis tempore otii sedere soliti sunt, credentes eum vere esse latronem, qui pro maleficiis talibus vapularet, ceperunt et ipsi clamare: 'Date latroni, date latroni!' Tunc dominus Bernardus elevata facieⁱ dixit ad eos: 'In veritate bene dixistis: "Date latroni", quia hucusque contra Deum altissimum et contra animam meam ut latro vixi, et ideo dignus sum talibus verberibus plecti'. Et his dictis precepit hominibus suis, ut usque extra portam talia operando perficerent iter suum. Cum autem cognovissent qui sedebant sub porticu, quod dominus

a) Guill's c. b) sic h. l. c. c) m. dana e. d) arpis alia manu in loco raso scriptum; Sal. 40 procul dubio beneceto scripserat, nam b adhuc legi potest. e) penna mutata. f) Ex. igitur ad eum Vulg. g) castra Vulg. h) sequitur C-minio scriptum.

1) De his duobus vide Tiraboschi, 'Memorie stor. Modenesi' IV, p. 134. et ad stemma gentis Piorum p. 162 sq., ubi apparet a. 1256. Ghirardinum de Pisis uxorem habuisse Iacobinam filiam Thomasini Rangoni. 2) Cf. supra p. 329, n. 5. 3) E memoria citavit Sal. hunc 45 versum, ut apparet, cum numerum capitis non attulerit, ideo quaedam verba non recte repetivit. 4) Esth. 15, 10: Cumque elevasset faciem; cf. Iob 22, 26.

F. 465^b. De regula militum Iesu Christi.

De fratre Illuminato, qui per Parmam fecit se verberari amore provocatus divino.

F. 465^c. De prophetiis Constantinopolitane civitatis.

De probitatibus Bafulorum.

6

Luc. 5, 26. Bernardus Bafulus esset, ingemuerunt et compuncti corde¹ dixerunt: 'Vere vidimus
Ecclesi. 7, 12. mirabilia hodie. Benedictus Deus, qui humiliat et exaltat et cui^a vult miseretur et
Rom. 9, 18. quem vult indurat'. Ad litteram hec fuit inspiratio et mutatio dexteræ excelsi, quia
Is. 76, 11. ex hoc exemplo multi animati et provocati seculum dimiserunt. Tunc Bernardus
*f. 465^c. Vitius cum quibusdam aliis religionem de Martorano inchoavit^b. Tunc etiam in 10
1238. Parma alia religio facta fuit, illorum scilicet qui dicebantur milites Iesu Christi,
et in qua non recipiebantur nisi qui prius milites extitissent; et assimilabantur
illi fratres istis qui modo Gaudentes a rusticis appellantur^{c, 2}, excepto quod illi dice-
bantur milites Iesu Christi, isti milites sancte Marie. Illi erant tantum in Parma,
isti in multis civitatibus iam abundant. Sed quia de his regulis superius sum 15
locutus carta CCCV³, ideo hic de eis loqui amplius non oportet. Item tempore
c. 1221² illo, de quo^d superius fecimus mentionem, scilicet quando per Parmam dominus
Bernardus Bafulus fecit se verberari, duo germani fratres erant, qui fratrum Minoro-
rum ordinem intraverunt, quorum unus dicebatur frater Illuminatus, et alius frater
Berardus^e nomen habebat^b. Isti duo fratres, quia usurarii fuerant, restituerunt 20
usuras et male ablata et amore Dei ducentos pauperes induerunt et ducentas
libras imperialium fratribus Minoribus dederunt pro loco eorum construendo, qui
c. 1227² tunc temporis noviter edificabatur in prato communis, ubi mundine fiebant anti-
quitus, et ubi postmodum tempore carnis privii Parmenses^o pugnabant cum scutis^d.
Item frater Illuminatus amore provocatus divino ad exemplum fratris Bernardi de 25
Bafulo fecit se per civitatem verberari cum funda denariorum ligata ad collum,
quasi diceret illud Trenorum I¹: *Vigilavit iugum iniquitatum mearum in manu Domini^e;*
circumvolute^g sunt et imposite collo meo. Talem considerationem deberet^h habere de
peccatis suis quicumque ambulavit adversus Deum erecto collo et pingui cervice armatus
Iob 15, 26. est, quia Ecclesiasticus dicit V¹: *De propitiato peccatorum¹ nolui esse sine metu^b.* 30
*f. 465^c. Igitur de domno Bernardo Bafulo sciendum est, quod habuit unam filiam, que
dicta est domina Bernardina, sapiens et discreta, sancta et Deo devota, que in
Parmensi monasterio est abbatissa ordinis sancte Clare. Item sciendum est,
quod dominus Egidius Bafulus, qui pater supradicti domni Bernardi fuit^k, quando
1204. Constantinopolitana civitas capta est a Latinis, cum gladio percussorio fortiter 35
percussit in portam, ut a fratre Ghirardo Rangone^{1, 3} audivi, qui presens erat et
vidit. Et tunc cognoverunt Greci, quod completa erat illa prophetia, que sculpta
erat in porta. Siquidem multe prophetie ibidem sculpte sunt^m sive in porta sive
in porte columna, que non cognoscuntur, nisi cum fuerint iam complete^e. Dominus

a) cuius *Vulg.* b) sequitur C^o minio scriptum. c) sic c. d) q (quo) in marg. a *Sal. suppl.* 40
e) parm. in marg. a *Sal. suppl.* f) eius *Vulg.* g) equeolute c.; convolutae *Vulg.* h) deb. habere
in marg. a *Sal. suppl.* i) sic iam ter supra; cf. supra f. 449^b, p. 574, n. v; propitiato peccato *Vulg.*
k) fuit a *Sal. superscr.* l) rangone a *Sal. in marg. suppl.* m) et (sunt) in marg. a *Sal. suppl.*

1) Act. 2, 37: compuncti sunt corde. 2) Etiam Dante Alighieri, 'Inferno' XXXIII,
v. 103. eos dicit fratri Godenti, ubi in inferno Loderengum de Andalois, fundatorem huius 45
ordinis, inter hypocritas se vidisse narrat. 3) P. 467 sq. 4) Cf. supra f. 425^c, p. 518.
5) De quo cf. supra f. 236^d, p. 70. 6) Eadem supra f. 437^c, p. 516. dicta sunt. Cf.
supra f. 217^d, p. 25.

F. 465^d. De inordinata hieme que fuit hoc anno.F. CCCCLXVI^a. De gallinarum mortalitate que fuit hoc anno.

etiam Bernardus Bafulus, cum esset frater Minor, et cum imperatore Parmenses in exercitu essent contra Mediolanum¹, cucurrit ad ignem, qui accensus erat in burgo Sancte Christine, et stans cum securi in cacumine unius domus ardentis prohibebat^a et deiciebat hinc inde lignamina, ne alie domus comburerentur ab igne. Et videbatur ab omnibus et commendabatur ab eis, eo quod prudenter et valenter fecisset. *Et reputatum est ei ad^b iustitiam a generatione^c in generationem usque in sempiternum*, quia usque ad multos annos ista sua probitas ad memoriam est reducta. Post hec ivit ultra mare ad Terram Sanctam et ibi laudabiliter terminavit vitam suam in ordine beati Francisci, qui est ordo fratrum Minorum. Cuius anima per misericordiam Dei requiescat in pace, quia bene inchoavit et bene finivit. Hec supradicta ideo posui, quia pro maiori parte omnes, de quibus locutus sum, vidi et cognovi, et cito et in brevi de hac vita ad aliam pervenerunt, ut cognosco, quod verum dixit David, quando in fine primi libri Paralipomenon^d coram Domino loquebatur dicens: *Dies nostri sicut^e umbra sunt^f super terram, et nulla est mora*. Ad idem facit quod dicit beatus Iacobus in epistola sua V^g: *Quid^g est vita vestra? Vapor est ad modicum parens, et deinceps exterminabitur^h*. Igitur miseri peccatores, qui non curant nisi de divitiis et honoribus et voluptatibus huius presentis vite et ambulant post vanitatem et vani facti sunt, melius facerent, si contenderent intrare per angustam portam et si cogitarent dies antiquos et annos eternos in mente haberent, et sic a peccatis cessarent. Nam miseris facit populosⁱ peccatum, ut dicit sapiens in Prover. XX^k. Hinc Moyses dixit Iudeis Exo. . .^l: *Nolite timere!* *Ut enim probaret vos, venit Deus, ut terroret illius^m esset in vobis, et non peccaretis?* Sed de hac materia satis sit dictum. Iam enim tempusⁿ instat, ut ad cursum nostrum usitatum denuo revertamur. Igitur, si plura facta sunt in millesimo supraposito, scilicet CC^oLXXXV^o, digna relatu, memorie non occurrunt. Hec supraposita bona fide descripsi previa veritate, pro ut oculis meis vidi.

Explicit^o de isto millesimo, sequitur de venturo.

Anno Domini millesimo CC^oLXXXVI^o indictione XIII^a, facta sunt hec sub-¹²⁸⁶ scripta. In isto anno fuit inordinata hiems³. Nam omnia proverbialia antiquorum falsa reperta sunt preter unum, quo consuevit dici: 'Februarius curtus peior est omnibus' — subintelligitur 'mensibus anni' —; proverbium hoc verissimum fuit hoc anno, plus quam viderim toto tempore vite mee. Nam in isto Februario septem vicibus dedit Deus nivem sicut lanam et nebulam sicut cinerem sparsit⁴, et fuit validum frigus et gelu, ita ut illud propheticum putares impletum 'Cacharie

a) sic c. b) in Vulg. c) in generationem et gener. Vulg. d) quasi Vulg. e) sunt deest Vulg. f) sic c. pro IIII. g) Quae Vulg. h) sequitur C minio scriptum. i) populos in marg. a Sal. suppl. k) sic c. pro XIII. l) spatium numero inserendo vacat in c. m) Ut — Deus in loco raso et in marg. post a Sal. scripta. n) illius in loco raso. o) sequitur littera (E?) erasa. p) sub Expl. — venturo linea rubra subducta. q) spargit Vulg.

1) Aut a. 1237. Nov. aut a. 1239. Oct. vel etiam a. 1245. Oct. Nov. hoc factum esse videtur. 2) Cum Sal. versum hunc e memoria scripsisset, ut patet, cum numerum capitulis omiserit, erravit, postea vero Biblia adhibita correxit, ut n. m. n. apparet, sed numerum supplere oblitus est. 3) Ann. Parm. mai. ad a. 1285 ex., p. 699: eo anno non fuit nix neque frigus aliquod. 4) Ann. Parm. mai. l. l. ad a. 1286: eo anno fuit nix valde magna circha medium Februarium.

F. 466^b. De olerum caristia que fuit hoc anno, eo quod non dedit Dominus pluviam super terram.

De morte domni Guidonis de Bibianello:

*14, s. ultimo: *In die illa non erit lux, sed frigus et gelu.* Hinc Ecclesiasticus dixit
 *e. 21. XLIII: *Gelu sicut salem effundet super terram, et dum flaverit, fiet tamquam cacu-*
 1286. *mina tribuli.* Et concreata sunt multa apostemata tam in hominibus quam in
 gallinis, que processu temporis manifestata sunt per effectum. Nam in Cremona
 et in Placencia et in Parma et in Regio et in multis aliis Italie civitatibus et
 dyocesibus fuit mortalitas maxima tam hominum quam gallinarum¹. Et in civi-
 tate Cremonae uni soli mulieri brevi temporis intervallo mortue sunt XLVIII gal-
 line. Et quidam medicus phisicus fecit aliquas aperiri et invenit apostema super
 cor gallinarum. Erat enim in puncta^b cordis cuiuslibet galline vesicula^b quedam.
 Fecit similiter aperiri mortuum hominem quandam et super cor hominis idem in-
 venit.
 *Maio. Istis diebus in mense Maii misit magister Iohanninus phisicus, qui habi-
 tabat Venetiis, ubi habebat salarium, unam litteram Reginis concivibus suis, ne
 comederent olera herbarum nec ova nec carnes gallinarum per totum mensem
 Maii. Et inde accidit, quod pro V^c denariis parvis una gallina dabatur. Verum-
 tamen aliquae mulieres sagaces dabant marubium pistum sive tritum et mixtum
 cum aqua et furfure vel farina gallinis ad manducandum. Et ita beneficio talis
 antidoti galline liberabantur et mortem evadabant. Revertamur ad principium
 *Febr. 2. hiemis, que tota fuit pulcra et temperata a principio usque ad purificationis festum,
 quo die descendit pluvia grandis, nec sic proverbium antiquorum locum habere
 *7, 466^b. potuit, ut dici posset illud Cant. II¹: *Iam hyems transit, hyembar abijt et recessit,*
 *147, 17. sed magis illud Ps.: *A facie^a frigoris eius quis sustinebit?* Et in veré isto anno
 optime arbores floruerunt, sed descendit pruina, que flores amigdalorum et aliarum
 *25. arborum pomiferarum nec non et palmites vinearum in multis locis p^{ro} magna parte
 destruxit. Et ita spes de fructuum abundantia quasi frustrata^o et desperata fuit.
 Veruntamen multi fuerunt fructus in isto anno et magna fertilitas frumenti, vini
 et olei et rerum omnium abundantia, et annue messis extitit plenitudo², excepto
 quod ortolanis Deus videbatur iratus. Fuit enim maxima olerum caristia, eo quod
 *30. non daret Dominus pluviam super terram³. De quo multum gaudebant hi qui
 faciunt salem et qui faciunt lateres pro fornace et pro edifiitiis construendis^f. Et
 *Mart. Apr. nota, quod in toto mense Martii et in toto mense Aprilis pluvia non descendit⁴,
 *Apr. 28. excepto quod in festo sancti Georgii ad modum roris descendit pluviuncula que-
 *Maio 8. dam et postmodum in festo sancti Michaelis in Maio; et sic reconciliatus est Deus,
 *Iac. 5, 18. quia postea *celum dedit pluviam, et terra dedit fructum suum.*
 Item⁵ millesimo supraposito interfectus fuit domnus Guido de Bibianello et
 *Apr. 5. Bonifatius frater suus in principio Aprilis, V^a die, scilicet sexta feria post domi-
 nicam de passione, qua die in calendario scribitur: *Ultima incensio lune paschalis,*

a) cf. supra f. 438^d, p. 550, n. b. b) sic c. c) pro V in loco raso. d) Ante faciem Vultu. 40
 e) frustrata c. f) sequitur C atramento nigro scriptum. g) non verus novus abhinc coeptus est in c.,
 sed tantum C atramento nigro scriptum praecedit.

1) Ann. Parm. mai. p. 701: eo anno fuit magna mortalitas hominum et bestiarum
 ..., et maxime de bestiis menutis. 2) Jer. 5, 24: plenitudinem annuae messis. 3) 3. Reg.
 8, 36: da pluviam super terram tuam; cf. 3. Reg. 17, 14. 4) Ann. Parm. mai. p. 701: 45
 Et non pluit quasi per totum mensem Martii et usque ad medium Maii, propter quod
 homines multum timebant.

F. 466^a. De his qui interfecerunt domnum Guidonem de Bibianello et Bonifatium fratrem suum.

F. 466^a. Quod illi duo fratres, qui interfecti fuerunt, sepulti sunt in loco fratrum Minorum de Monte-falconis.

6 Quod domnus Guido de Albareto tormentatus fuit.

advesperascente iam die¹. Ibat enim domnus Guido de Regio Bibianellum cum 1286.
cognata sua domina Iohannina, uxore Bonifacii fratris sui, qui post eos solus per
tria miliaria sequebatur. Et isti tres non habebant nisi aliquos runcinellos et
erant inermes, nec secum habebant aliquam comitivam². Et interfectores istorum
10 duorum fratrum isti fuerunt³: Primus Scarabellus de Canossa, qui domnum Gui-
donem de equo deiecit et *perdidit eum cum lancea semel in terra, et secundo opus* 1. Reg. 26, 8.
non fuit. Secundus, qui eum percussit, fuit Açulinus² frater^b abbatissae de Canossa³
et filius domni Guidonis de Albareto⁴. Iste amputavit caput eius. Alii fuerunt
15 Ghibertinus de Mutilena et Guertius de Cortogna et plures alii tam pedites quam
equites, qui percusserunt eum multis ictibus et *coniderunt vulnere super vulnus, ita* Job 18, 15.
ut dicere posset, si viveret et sentiret: *Super dolorem vulnere meorum addiderunt.* Ps. 68, 27.
Id ipsum fecerunt Bonifacio fratri domni Guidonis, qui subsequebatur. Dominam
vero Iohanninam posuerunt super equum, de quo se deiecerat, ut prosterneret se
super domnum Guidonem, credens et sperans, quod ob gratiam sui parcerent ei
20 — erat enim eorum propinqua —. Et ambulavit tota die illa solivaga et geme-
bunda in amaritudine cordis⁵ sui pervenitque Bibianellum, quod condam fuit
castrum comitissae Mathildis⁶, et pessimos divulgavit rumores et amaritudine ple-
nos⁷. Et elevata voce fleverunt⁸ amarissime auditores, *donec in eis lacrimae defe-* 1. Reg. 30, 4.
cerunt. Et iacuerunt corpora illorum duorum fratrum in illa vasta solitudine illa
25 nocte. Aliqui vero dixerunt, quod Manfredinus filius domni Guercii de Assajuto⁶,
qui moratur in villa Cuvilioli, cum audisset hec omnia, pietate commotus venit
cum quibusdam hominibus et cum plastro et collegit istorum corpora et con-
iunxit ea simul et posuit in^d Templariorum ecclesia, que est in itineris medio quo
itur Bibianellum. In crastinum autem venerunt homines de Bibianello et porta-
30 verunt istorum corpora interfectorum et sepelierunt ea cum vestibus et armis suis
in sepulchro patrum suorum⁹ in loco fratrum Minorum de Monte-falconis¹⁰. Et
dies sabbati erat, in qua cantabatur ad missam loco epistole Ieremie scriptura⁹ que
dicit Iere. XVIII: *Fiant uxores eorum absque liberis et vidue, et viri earum^f inter-* Ps. 21, 22.
ficiantur morte. Iuvenes eorum confodiantur gladio in prelio; audiat clamor de-
35 *domibus eorum.* Et quia domnus Rolandinus de Canossa erat germanus consan-

a) sequitur C minio scriptum. b) frs (fratris) c., quod a Sal. erronee sequente genitivo seducto-
scriptum esse patet; vide infra p. 616, l. 30. c) sic cum duobus longis j c. d) i(in) a Sal. superser.
e) scripta (pro scripta c. f) earum in marg. a Sal. suppl.

1) Cf. Libri de temp. Cont. Regina, SS. XXXI, p. 572; Sagacius de Gazata, Muratori,
40 SS. XVIII, col. 11. 2) Qui supra f. 430^a, p. 529. non recte Icilius, infra f. 465^a. et in
Cont. Regina p. 572. Açulinus recte dicitur. 3) Rolandi supra p. 529, l. 16. et infra
p. 616, l. 30. dicti. 4) Qui de Bareto in Cont. Regina l. l. dicitur. 5) Job 3, 20.
Eccli. 4, 6. 7, 12: in amaritudine animae. 6) Cf. supra f. 457^a p. 594, n. 7. et
f. 462^a, p. 606. 7) Thren. 1, 20: amaritudine plena sum. 8) Gen. 29, 11: et ele-
45 vata voce flevit; Ruth 1, 9: elevata voce flere coeperunt. 9) 1. Mach. 9, 19: sepelierunt
eum in sepulchro patrum suorum, etc. 10) In quo Sal. procul dubio tunc habitavit.

F. CCCCLXVII^a. Quod Regini timebant, ne bellum intestinum haberent, triplici ratione, quando dominus Guido tormentabatur.

F. 467^b. De duabus partibus que erant in Regio.

De origine domni Guidonis de Bibianello.

1286. guineus Scarabelli, ideo fuit potestati denunciatus et accusatus. Nam Scarabellus 5 alia vice de Regio fuerat forbannitus¹, et ideo, si citatus fuisset, non venisset nec comparuisset². Misit ergo potestas Reginus dominus/Bonifacius marchio de Lupis de Parma³ pro domino Rolandino, et venit⁴ ad eum cum armatorum maxima multitudine⁵. Cum autem potestas cognovisset, quantum ad istud spectabat negotium, innocentiam suam, dimisit eum in pace abire sine aliqua lesione⁶. Post hec denun- 10 tiatus et accusatus fuit dominus Guido de Albareto, et comparuit et fuit detentus per X dies et semel leniter tormentatus et postea dimissus⁷. Et dum tormenta- 15 retur dominus Guido de Albareto, crediderunt Regini se bellum intestinum debere habere triplici ratione. Et primo occasione illorum duorum fratrum, qui fuerant interfecti. Secundo occasione istius magni domini, qui tormentabatur. Tertio 20 occasione partium Reginarum. Nam due partes erant in Regio, quarum una pars Superior dicebatur. Alia vero dicebatur Inferior⁸. Ambe tamen partes ex parte ecclesie se esse dicebant et erant. Nam pars imperialis de Regio multis annis elapsis expulsa ibat vagabunda per mundum. Processu autem temporis aliquantulum sedata est hec discordia Reginorum, et absque timore habitare ceperunt. 25 Verum in principio, cum dominus Guido tormentari deberet, rogavit eum potestas, ut amore Dei et sui patienter talia toleraret, presertim cum male libenter talia sibi inferret, sed oportebat eum sic facere et ratione officii ex parte sua et ratione culpe domino Guidoni impositae. Cum autem cognosceret dominus Guido, quod pro honore utriusque hoc faciebat potestas, sustinuit patienter, et quod prius sibi 30 fuisset acerbum atque amarum, postmodum cognita ratione reputavit iocundum. Et dixit potestati: *Si non potest hic calix transire, nisi bibam illum, fiat voluntas tua.* Verumtamen fuerunt qui dicerent, quod supradictus dominus Guido nullum tormen- 35 tum sustinuit mediante pecunia, cui *obediunt omnia*, Eccl. X⁹. Nam dominus Rolandus abbas Canosse, qui filius eius est, centum libras imperialium dedit 40 domino Guidoni de Corigia et totidem potestati Regino, quorum benefitio evasit iste tormentum. Et quando insonuerunt rumores, quod tormentari debebat, non permisit potestas, quod aliquis ibi esset nisi ipse cum eo. Et fecit eum aliquamdiu super unum pesatorium farine sedere et familiariter interim loquebatur cum eo de his omnibus que acciderant. Cumque descendisset de tali aculeo et in 45 lecto iaceret in camera, misit pro fratre Iacobo de Palude et retulit ei, qualia passus fuerat in tormento. Post hec descendit de palatio et ivit ad domum domni Rolandini de Canossa, que erat iuxta plateam, et erat ibi in solatio tota die manducando, bibendo et iocunde vivendo. Cum autem prius de palatio communis ad ima descenderet, faciebat se hinc inde a duobus hominibus^c sustentari, volens 50 per hoc ostendere, quod a potestate fuerat graviter tormentatus. Sed dicitur a

a) sequitur C minus scriptum. b) X. in spatio vacuo relicto alio atramento post a Sal. suppl. c) homin. in marg. a Sal. suppl.

1) Cf. Ann. Parm. mai. p. 699. 2) Qui a. 1286. Ian. — Iun. potestas Reginus fuit; Libri de temp. Cont. Regina p. 572. 3) Scil. Rolandinus ad potestatem. 4) Cf. Libri de temp. Cont. Regina p. 572. 5) Cf. SS. XXXI, p. 578, n. 8. 9; supra f. 430^a, p. 529.

F. 467°. De qualitatibus domni Guidonis de Bibianello et de moribus eius, et quod multos habuit inimicos, qui eum infamabant libenter, et quod nimis proprii sensus fuit.

Domino Luc. XII°: *Nichil opertum, quod non reveletur, neque absconditum, quod non sciatur*^a. Item Iob XXXVI°: *Simulatores et callidi provocant iram Dei. Item de his qui iustitiam non faciunt dicitur in libro Sapientie VI^ob: Horrende et cito apparebit vobis, quoniam, cum essetis ministri regni illius, non recte iudicastis. Ideo iudicium durissimum his qui presunt fiet. [Quod^c dignum est, quia Prover. 17°: Munera de sinu impius accipit, ut pervertat semitas iudicii. Item Prover. 18°: Accipere personam impij in iudicio non est bonum, ut declines a veritate iudicii]. Item de malo iudice dicit sapiens in Prover. 28^od: Qui cognoscit faciem in iudicio, non bene facit, iste et pro buccella panis deserit veritatem. De domno Guidone de Bibianello sciendum est, quod nobilis homo fuit, quia ex linea paterna ex illis de Canossa. Unde isti qui interfecerunt eum atinebant ei¹. Ex linea vero materna de Parma habebat originem, ita quod filii domni Ghiberti de Gente² sui germani consanguinei erant. Item dominam Iohannam, filiam domni Guidonis de Monte, que neptis fuit condam domni Guilielmi de Foliano Regini episcopi, habebat uxorem. Cuius sororem germanam dominam Mariam dominus Iacobinus de Rodelio similiter habebat uxorem. Unde et cognati dicebantur et erant tamquam duarum sororum viri sive mariti^e. Item dominus Guido de Bibianello fuit pulcher homo et litteratus et homo magni ingenii et magne memorie et magne facundie et bone eloquentie, alacer, iocundus, largus et liberalis et multum familiaris et multum solatiosus et fratrum Minorum amator et precipuus benefactor^e. Nam fratres Minores in territorio suo, scilicet in nemore quod est ad radicem Montis-falconis, locum habebant, ubi etiam fuit cum fratre suo sepultus, ut superius dictum est³, in sepulero patrum suorum^f. Cuius anima, si fieri potest, per misericordiam Dei requiescat in pace! Amen. Nam, dum viveret, multum ostendebat se meum amicum et fratris mei fratris Guidonis Ade, qui similiter in loco Montis-falconis obiit et habuit sepulturam^f. Reputabatur tamen dominus Guido de Bibianello ab his qui non diligebant eum malitiosus homo, et imponebant ei multas pravitates, videlicet quod infamator et oblocutor esset servorum Dei, iuxta verbum quod scriptum est Eccli. XI°: *In electis imponit^g maculam*. Et talis est carnalium hominum consuetudo, ut libenter servos Dei infament. Credunt enim^h ex hoc de peccatis suis excusationem habere, si secum associaverint sanctos viros^e. Item imponebant ei, quod solitus erat dicere, quod, si esset predestinatus ad vitam eternam habendam, haberet illam, quantumcumque peccaret, et si prescitus ad damnationem eternam, haberet similiter illam, quantumcumque bene faceret. Et ad hoc probandum inducebat illam scripturam Luc. XXII°: *Filius hominis secundum quod definitumⁱ est vadit*. Et hec fuit stultitia sua, quia, quantumcumque diceretur sibi tam a me quam ab aliis fratribus et*

40 a) sciatur alio atramento in loco raso scriptum. — Sequitur C atramento nigro scriptum.
b) VI. alio atramento subfusco in spatio vacuo relicto a Sal. post suppl. c) Quod — quia in marg. laterali, Prover. — iudicii in marg. inferiore columnae 467^a. alio atramento subfusco a Sal. post suppl.
d) 28. in spatio vacuo relicto, Qui eo in loco raso, gnoscit — iste et in marg. inferiore alio atramento subfusco post a Sal. suppl. e) sequitur C nullo scriptum. f) sequitur C atramento nigro scriptum.
45 g) imponet Vulg. h) e (enim) in marg. a Sal. suppl. i) definitum Vulg.

1) I. e. cognati eius erant. 2) De quibus cf. supra f. 462^{c,d}, 463^{a,b}, p. 606 sqq.
3) F. 466^d, p. 615, l. 31. 4) Cf. supra p. 615, n. 9.

F. CCCCLXXIII^a. Quod impedire salutem animarum sit persequi Christum.

amicis suis, quod caveret sibi, parvipendebat et audire nolebat, sed taliter respondebat: 'Scriptum est Eccli. XIX^a: Qui cito credit, levis est corde. Et iterum Eccli. XIX^a: Non omni verbo credas. Et iterum Ecclesiastes VII^{tb}: Cunctis sermonibus qui dicuntur ne accomodes cor tuum, ne forte audias servum tuum maledicentem tibi'. Cui e contrario taliter respondebam, cum doctissimus essem in Biblia, atque sibi dicebam: 'Scriptum est in Proverbiis, sapiens dicit 28^d: Beatus homo qui semper est pavidus; qui vero mentis est dure^o, corrueat in malum. [Et iterum Eccli. 18^a: Ieronimus.] Homo sapiens in omnibus metuit^o'. Et beatus Ieronimus dicit: 'Prudenter timetur quicquid potest accidere'. Et, ut superius dixi, iste audire nolebat, immo exagitabat caput quasi contemnendo que sibi a me dicebantur. Cui dixi: 'In Proverbiis scriptum est XII^a: Via stulti recta sibi videtur¹; qui autem sapiens est, audit consilia. Et iterum in Proverbiis scriptum est 21^k: Excogitat iustus de domo impij, ut detrahat¹ impios a malo'. Cum igitur talia perorasset dicendo: 'Quod meum est, dixi tibi', respondit et dixit: 'Verba sunt plurima multaque in disputando habentia vanitatem, [Eccli. VI^l]. Et iterum Eccli. 43ⁿ: Multa dicimus^o'

7. CCCCLXXIII^a
1286

que est in provincia Syrie. Secundum, quia non fuit ei² satisfactum in curia pape, nec de petitionibus suis nec etiam de socio provincie. Tertium, quia, quando ibat ad generalem ministrum³, qui erat Parisius, ante quam perveniret ad eum, audivit rumores et nuntios de morte ipsius, et sic ad curiam iterum est reversus, et quid fecerit, ignoramus. Nam consuetudo cardinalium est [omnium⁴], ut de talibus parum curent. Habebant preterea⁵ tunc temporis cardinales unum talem papam, qui erat homo podagricus et parvi valoris, homo Romanus, avarus⁴ et miser, Iacobus de Savellis, qui dicebatur papa Honorius quartus. Hic fuit non solum novellarum religionum non promotor, verum etiam iam promotorum et convalescentium, quantum ex parte sua, maximus dissipator, quoniam sollempnibus ordinibus, sicut ordini fratrum Minorum et Predicatorum, maximam contumeliam et iniuriam, a quibusdam prelatibus ecclesiarum accipiendo pecuniam, cui *obediunt omnia*, cogitabat et

Eccli. 10, 19.

a) XIX. in spatio vacuo relicto alio atramento subfusco a Sal. post suppl. b) VII. alio atramento subfusco a Sal. in marg. suppl. c) in in loco raso. d) 28. in spatio vacuo relicto alio atramento subfusco a Sal. post suppl. e) littera ure macula lectae legi nequeunt in c. f) uncis inclusa alio atramento subfusco a Sal. post in marg. inferiore suppleta. g) cf. supra f. 448^d, p. 573, n. a. h) I (In) in loco raso. i) recta in oculis eius Vulg.; cf. Prov. 21, 2: Omnis via viri recta sibi videtur. k) 21. in spatio vacuo relicto alio atramento subfusco post a Sal. suppl. l) de in marg. suppl. [trahat in loco raso post a Sal. suppl., cum numerum capitulis versus antea e memoria citati, in quo falsum verbum posuerat, suppleret. m) eccl. VI. in marg. inferiore alio atramento subfusco a Sal. post suppl. n) 43. in marg. alio atramento subfusco a Sal. suppl. o) Multa dicimus fuerunt prima verba folii 468, quae in inferiore marg. folii 487. scripta sunt, cum hoc folium extremum sit quaternionis, sicut enim, ut dicimus, custos quaternionis. p) dicemus Vulg. q) folia 468—472. excisa perierunt. r) omnium certo legi nequit in c. s) p c. ut supra p. 458, n. d.

1) Cf. supra f. 448^d, p. 573, n. 2. 2) De quodam fratre Minore agi videtur, qui ad Tartaros ire volebat. 3) Arlotum, qui obiit Parisiis a. 1286. ante pentecosten (Iun. 2). 4) Franc. Pipin. IV, 22, Muratori, SS. IX, col. 727: multum captator pecuniarum erat; Brunett. Lat., Hartwig, 'Quellen u. Forsch. z. alt. Gesch. d. Stadt Florenz' II, p. 228: fu avarissimo come cane. Quos locos attulit R. Pawlicki, 'Papst Honorius IV.' (Münster 1896) p. 116, n. 4. Cf. Cont. Angl. fr. Minorum, SS. XXX, p. 714.

F. 473°. De Apostolis fratris Ghirardini Segalelli, qui turpia commiserunt et turpia passi sunt.

[Require^a supra carta CCC17. et CCC24¹].

disponēbat inferre, sicut inferius suo loco scribemus²; sed tulit eum Deus de medio³, et morte preventus non potuit facere que optabat nec opere complere quod mente tractabat, quia, qui^b dissipat sepem, mordebit eum coluber, ut habetur Eccli.^c Hinc Dominus dicit Za. II⁴: Qui enim tetigerit vos, quasi qui tangit pupillam oculi mei. Nam^d magnum impedimentum saluti animarum, contulisset iste papa Honorius, si complevisset quod mente tractaverat. Ideo beatus Bernardus^e in prima parte sermonis de epyphania^{f, 4} dicit, quod impedire salutem animarum sit persequi Christum. Ait enim: Herodiana malitia et Babilonica crudelitas est Bernardus⁵, nascentem velle extinguere religionem et allidere parvulos Israelis. Si quid enim ad salutem pertinet, si quid religionis oritur, quicumque resistit, quicumque repugnat, plane cum Egyptiis parvulos Israelitici gemitus necare conatur, immo cum Herode nascentem persequitur salvatorem. Et⁶ nunc, quod gravius est, ipsi Christum persequuntur qui ab eo utique Christiani dicuntur. Amici tui et proximi tui, Deus, adversum te appropinquaverunt et steterunt. Conjurasse videtur contra te universitas populi Christiani, a minimo usque ad maximum, a planta pedis usque ad verticem non est sanitas ulla. Egressa est iniquitas a senioribus iudicibus, a caris tuis, qui videntur regere populum tuum; non est dicere sicut populus sic sacerdos, quia non^h sic populus ut sacerdos. Heu, heu! domine Deus, quia ipsi sunt in persecutione tua primi, qui videntur in ecclesia tua primatum diligere, gerere principatum. Arcem Sion occupaverunt, apprehenderunt munitiones, et universam deinceps libere et potestate trahunt incendio civitatem. Misera eorum conversatio plebis tue miserabilis subversio est. Dati sunt sacri gratias in occasionem turpis lucri, et questum extimant pietatem. Copiosissime siquidem pietatis inceniuntur in suscipienda, immo accipienda magis, animarum cura, sed hec apud eos cura minor, et de animarum salute necessissima cogitatio est. An vero salvatori animarum gravior ulla esse poterat persecutio? Inique agunt et ceteri contra Christum, multique sunt nostris temporibus Antichristi. Merito tamen et crudeliorem eam censet persecutionem pro acceptis beneficiis et gravior sentit pro potestate, quam propriis sustinet a ministris. Licet alii quoque multi circa proximorum salutem multifarie, multis in¹ modis et variis occasionibus agere videantur: Hec videt Christus et silet, hec salvator patitur et dissimulat, propterea dissimulamus et nos quoque necesse est, et sileamus interim maxime de prelati nostris, magistris ecclesiarum. Sic nimirum, sic placet et ipsis. Ecce autem nunc humana iudicia, veniatque senel iudicium graviter his qui presunt, et potenter patiuntur tormenta potentes. Hucusque Bernardus. Porro de Tartaris require supra carta CCCCLII⁶. Si quis querat, quare omnia que de Tartaris sunt non posui simul, dico, quia successive et fiebant et successive narrabantur michi, et ideo oportuit me ea scribere modo sub isto millesimo, modo sub alio, sicut fiebant et sicut ad meam noticiam poterant pervenire. Sic etiam fecit Moyses in libris suis. Non enim omnia que ad sacrificia et oblationes pertinent posuit simul, sed^m, sicut successive audiebat a Domino, ita scribebat et interdum alias interserebat hystorias.

Itemⁿ millesimo supraposito in episcopatu Bononiensi, cum quidam iuvenis dives, qui habebat patrem et matrem, noviter duxisset uxorem, primo sero, ante

a) unciis inclusa alio atramento subfusco a Sal. post add. b) q (qui) in marg. a Sal. suppl. c) sic (ecc. pro ecc.) c. d) penna mutata. e) B¹ c. f) cyp¹ c. g) sic c. h) nec Bern. i) sequitur C minus scriptum. k) contra Bern. l) multisque Bern. m) f3 (sed) in marg. a Sal. suppl. n) non versus novus hoc loco coeptus est in c., sed tantum C atramento nigro scriptum precedit.

1) F. 317^b, p. 257. et f. 322^c—323^b, p. 269 sqq. in mente Sal. habuisse videtur. 2) F. 482^d. 3) Obiit a. 1287. Apr. 3. Post hunc igitur diem deum haec scripta sunt. — Cf. Col. 2, 14: ipsum tulit de medio. 4) Tantum quae proxime sequuntur ex sermone III. de epyphania Domini § 3, Bernardi Opera ed. Mabillon (Paris. 1719) I, col. 809, excerpta sunt, quae et supra f. 332^d, 333^a, p. 294. allata sunt. 5) Sequentia omnia excerpta sunt ex Bernardi sermone I. in conversione s. Pauli § 3, Opera ed. Mabillon I, col. 962. 6) Potius f. 451^c, p. 580.

F. 473^d. De fratre Ghirardino Segalello, qui in habitu histrionum incedit et factus est ioculator.

F. CCCCLXXIII^a. De quodam Brixiensi, quem diabolus deceptit et postmodum strangulavit.

1286. quam uxorem cognosceret, tres ribaldos recepit hospitio ex his qui se dicunt apostolos esse et non sunt, qui suaserunt iuveni, ne uxorem cognosceret nec cum ea in eodem lecto prima nocte dormiret, nisi quando dicerent ei. Hoc autem ideo dicebant, quia volebant iuvenem preve'nire atque decipere et prius cum uxore eius dormire, sicut factum est, quia omnes tres illa nocte iverunt ad lectum^a eius, unus post alium facto modico intervallo, et cognoverunt eam. Cum autem quarta vice iuvenis sponsus eius vellet eam cognoscere, mirata uxor eius dixit ei: 'Tribus vicibus in hac nocte carnaliter mecum fuisti et adhuc vis agere opus istud?' Tunc cognovit iuvenis ab istis ribaldis se esse deceptum, et fecit eos capi et conquestus est potestati, et ducti sunt ad suspendium, sicut scriptum est in leg. Moisi ubi Dominus precipit Exo. XXII: *Maleficos non patieris vivere*. Et Eccli. 10: *Qui fodit forram, cadet in eam; et qui laqueum alius parat, peribit in illo*. Item Eccli. XI: *Non omnem hominem inducas in domum tuam. Multe enim sunt insidie dolosi*. Cum igitur hec omnia audisset dominus Opizo de Sancto Vitale Parmensis episcopus, qui diu foverat eos occasione fratris Ghirardini Segalelli¹, qui primus eorum fuit, expulit eos de Parma et de toto episcopatu suo, cognoscens, quia viles ribaldi sunt et truffatores et deceptores et pessimi seductores, de quibus beatus Iohannes in secunda canonica dixit: *Multi seductores exierunt in mundum*. Iste Ghirardinus Segalellus, qui primus eorum fuit, ad tantam dementia iam devenit, quod in habitu histrionum incedit et factus ioculator, id est minus, per plateas et vicos stultifando vadit. Habet enim cor vanum² et vana sequitur et vana inveniet, nec Deum timet nec hominem reveretur³. De eo et de sequacibus suis supra magnum tractatum composui et descripsi, carta CCC17⁴.

Item millesimo supraposito mortuus est in civitate Regina quidam Brixiensis, qui prius docuerat pueros Psalterium legere, et simulabat se paupertatem habere, et ibat mendicando et interdum cum symphoniam cantando^f, ut melius acquirere posset. Hic imaginatus est diabolico spiritu, quod fames magna esset futura, et ideo assabat frusta panis et ponebat in scriniis, ut diu conservarentur contra famem, quam sperabat fore futuram. Et in sacculis reponebat farinam valde calcatam, quam similiter ponebat in scrineis^g, volens adhibere remedium infortunio famis, quam, ut diximus, suggerente diabolo sperabat fore futuram. Sed, sicut dictum fuit illi diviti evangelico, qui congregaverat omnia bona sua, sperans ea in posterum pacifice possidere: *Stulte, hac nocte animam tuam repleant a te, que autem parasti cuius erant, Luc. XII*, ita accidit miserrimo isti. Nam quodam sero infirmatus est graviter preter solitum. Et cum esset solus in domo, clausit hostium^e super se cum repagulo diligenter, et nocte illa fuit a diabolo turpiter suffocatus et malo modo et inhoneste tractatus. Cumque non appareret in crastinum, ostium^e

a) lectum in marg. a Sal. suppl. b) incidit Vulg. c) sic h. l. c.; supra p. 374, l. 18. alii ut Vulg.; p. 462, l. 31. alio. d) ponit Vulg. et supra. e) Io. c. f) interpretare cum cantando symphoniam. g) sic h. l. c.

1) Cf. supra f. 320^d. 321^a, p. 265. 2) Ps. 5, 10: cor eorum vanum est. 3) Luc. 18, 4: Etsi Deum non timeo nec hominem revereor. 4) F. 316^e — f. 333^a. Cf. supra p. 255 sq., n. 8.

F. 474^b. Quod supradictus Brixiensis fuit ludibrose tractatus a pueris post mortem ipsius.

F. 474^c. Quod in monasterio sancti Prosperi de Regio hoc anno facta est magna turbatio.

deiecerunt violenter homines vicinie cum mulieribus et pueris congregati et eum 1286.
mortuum iacentem in terra viderunt. Et invenerunt farinam iam fetidam in saccis
in uno scrinio et duo alia scrinia invenerunt plena frustis panis assati. Et in-
venerunt, quod habebat duas domos in civitate Regina in diversis viciniis, quas
habuit commune Reginum, ut impleteretur quod dici usualiter solet: 'Quod non
accipit Christus, accipit fiscus'^{a, 1}. Porro pueri istum miserrimum nudaverunt et
ligaverunt torques ligneas ad pedes eius et traxerunt eum per totam civitatem,
ita nudum^b per vicos et plateas, ut omnibus ludibrio esset et causa derisionis.
Et mirabile dictu! Non fuerunt instructi ab aliquo, ut facerent ita, nec fuit ali-
quis, qui ex hoc reprehenderet eos, quod facerent male. Cum autem pervenis-
sent ad hospitale sancti Antonii, fatigati tedio et labore^c volebant ligare miserabile
istud ca'aver ad eandem plaustrum cuiusdam bubulci, qui casu per viam illam cum
bobus currum ducebat. Cum autem vellet prohibere, ne facerent hoc, subito in-
surrexerunt pueri supra rusticum illum et eum graviter percusserunt. Et sic
postea permisit bubuleus, ut pueri facerent quicquid vellent^d. Egressi sunt igitur
de civitate per portam Sancti Stephani et precipitaverunt eum de ponte in gla-
ream Crustunii fluminis vel torrentis. Et descendentes ad eum congregaverunt ad
cum magnum acervum lapidum, cum clamore dicentes: 'Fames et avaritia tua
tecum in infernum descendant cum miseria tua pariter usque in eternum et ultra!' ^{10., 7, 20. Mea. 4, 5.}
Et inde continuo exivit proverbium, ut personis miserabilibus diceretur a multis:
'Cavete vobis, ne furorem puerorum propter vestram miseriam incurritis'^d. Et
nota, quod pueri sunt liberales, et senes sunt tenaces. Ideo dixit Seneca:
Monstro similis est senilis avaritia. Quid enim stultius quam cum deficiente Seneca.
via augere viaticum? Inde et Marcialis Cecus^e:

Miramur iuvenes largos vetulosque te' naces,

Marcialis. f. 474^c.

Illis cum multum, his breve restet iter.

De Reginis dicendum^e.

Item millesimo supraposito facta est magna turbatio in monasterio sancti 1286.
Prosperi de Regio occasione guerrarum. Et erat tunc temporis XVII^{us} abbas^f
domnus Guilielmus^f de Lupicinis, bonus quidem homo, quantum ad Deum spectat
et hominis^g honestatem, sed quantum ad seculum simplex, rusticus et avarus.

a) penna cum columna nova mutata. — Sequitur C atramento nigro scriptum. b) sic distinctum
in c. ut scripsi. c) sequitur 7 (et) expunctum. d) sequitur C minio scriptum. e) linea rubra
subducta sub De — dicendum. f) Guill's c. g) hois bis scriptum, alterum expunctum et linea per-
ducta deletum.

1) Est dictum Augustini repetitum a Gratiano in Decreto l. II, c. 16, q. 7, c. 8: Hoc
tollit fiscus, quod non accipit Christus. 2) Pseudo-Seneca de moribus § 18, Senecae
Opera ed. Fr. Haase III, p. 462. Iam supra f. 342^a, p. 317, hic locus iisdem verbis a vero
textu recedentibus laudatus est. 3) Sequentes versus Godefridi Winton. vide iam supra
f. 342^a, cum praecedente loco Pseudo-Senecae allatos et p. 317, n. 3. 4) Apparet fratrem
Sal. legisse catalogum abbatum S. Prosperi, quem Albertus Miliolt descripsit in Cron. imp.
c. 188, SS. XXXI, p. 664 sq., ubi: Guilielmus de Lupicinis XVII.

Male etiam quantum ad victum tractabat monachos suos, et ideo eos postea habuit
 1286. proditores^a. Nam Bonifacius filius Gerardi Boiardi de Herberia consentientibus
 aliquibus monachis, qui bene cum abbate non stabant, eo quod non bene quantum
 ad victualia tractabantur ab eo, primo cepit monasterium in festo pentecostes^b
 hora prandii et expoliavit et que voluit asportavit et recessit. Et abbas^c arripuit^d
 fugam et venit ad domum fratrum Minorum et fuit ibi tota die et nocte sequenti,
 et postea ivit ad domum fratris sui germani, qui dicitur Senebaldus, et habitavit
 ibi suspensa mente et pavidus corde^e diebus aliquibus^f. Secundo supradictus Boni-
 facius grantias monasterii tempore messis triticée occupavit, scilicet Mijarinam^g et
 alias grantias, et postmodum Fossolam tenuit violenter. Et Domum mattam ob-
 sedit et cepit atque conbussit et unum hominem ibi interfecit, eo quod defenderet
 boves suos et nollet^h eis dare. Alium vero graviter vulneraverunt et plagis impo-
 sitis abierunt semivivo relictoⁱ. Et nota, quod hec omnia predicta fuerunt abbati,
 ante quam fierent. Sed propter simplicitatem et avaritiam suam noluit obviare
 nec sibi cavere. Minus enim iacula feriunt que, preveduntur, et nos tolerabilius mundi
 mala suscipimus, si contra hec per providentie clipeum munimur^{a. 2}. Videntes autem
 amici abbatis, quod piger erat ad precavendum sibi, gratis venerunt, non rogati
 ab eo, XL boni viri de Regio et custodierunt monasterium sancti Properi tota
 nocte precedente diem pentecostes^f. Cum autem hora prandii advenisset, non est
 eis regratiatus de custodia quam fecerant tota nocte, nec invitavit eos ad pran-
 dium, sed permisit eos ad proprias domos ire, ut ibi pranderent. Ipse vero ivit
 ad palatium suum cum quibusdam suis scutiferis et domicellis, ut ibi pranderet.
 Et ecce, dum comederet et crederet omnia esse pacata, subito audivit tintinabulum
 campanilis, quod a monachis proditoribus pulsabatur. Seculares vero inimici abbatis
 celeriter de latibulis prodeuntes in monasterium irruerunt, volentes abbatem gladio
 iugulare et abbatem alium noviter procreare. Sed abbas divina misericordia facie-
 ente precipitavit se de quodam solario valde parvo, quod perambulatorium vocant,
 et postea transivit per foveas et venit, ut iam superius dictum fuit, ad domum
 fratrum Minorum pavidus et tremens sicut iuncus in aqua. Ibi omnes amici sui,
 qui veniebant ad visitandum eum, maledicebant sibi et convitia et maledicta con-
 geminabant super eum, dicentes, quod propter rusticitatem et avaritiam suam sibi
 talia accidissent. Ipse vero hec omnia patientissime sustinebat, cognoscens se culpabilem
 extitisse^g. Item precedenti mense, scilicet in Maio, ante quam abbati talia acci-
 dissent

*r. cccc. 50. h. ⁱriis⁴ ministrantur, que etiam excommunicatis et ab ecclesia precisis dari possunt tempore

a) sequitur C minio scriptum. b) pent. e. c) abbas in marg. a Sal. suppl. d) sic cum
 j longo c. e) nolet corr. nollet c. f) pent. c. — Sequitur C minio scriptum. g) folia 475—479.
 excisa perierunt. h) folium 480, antequam codex disungeretur, inter f. 490. et 491. insutum erat, 40
 numerus 80 erasus est et recenti manu superscr. 92.

1) Deut. 20, 8. et 2. Paral. 13, 7: corde pavidus. 2) Haec sunt verba Gregorii M.
 papae, quae iam supra f. 310^a. 365^b, p. 240. 374. et iterum infra f. 488^a. allata sunt.
 3) De his rebus cf. Libri de temp. Cont. Regina p. 572 sq.; Sagacius de Gazata, Muratori.
 SS. XVIII, col. 11 sq.; Ann. Parm. mai. p. 700. 4) Sequens fragmentum est litterarum
 Rudolfi regis a. 1286, ut videtur, datarum, ut Sal. infra p. 624, l. 10. 11. dicit, quae atibi non
 traditae sunt; Reg. Imp. VI, nr. 2024. E. Winkelmann, Acta imperii inedita II, p. 122 sq.
 nr. 162, hoc fragmentum ex editione Parmensi, in qua nimis mutilum editum erat, repetivit.

F. 480°. De causa turbationis inter ordinem Cisterciensium^a et fratrum Minorum.
 F. 480°. De amore imperatoris Rodulfi erga ordinem fratrum Minorum, et quod
 eius rogatu Cysterciensis^a destruxerunt constitutionem quam fecerant
 contra eos.

5 necessitatis. *Iam enim in illis impletum est illud evangelicum: 'Filius hominis non habet,* Math. 9, 20.
ubi caput suum reclinat', immo compatiendum; etiam idem fratres Minores in divinis
offitiis et predicationibus vitantur sicut^b excommunicati a personis dicti ordinis Cyster-
ciensis^c in universale ecclesie scandalum et iacturam; que omnia a multis sapientibus et
prudantibus indicantur ab invidie et odii fomite processisse. Cum ergo predictum ordinem
 10 *Cysterciensium^e semper dilexerimus et foverimus specialiter, mandamus vobis singulis et uni-*
versis stricte precipientes, quatinus^d vice nostra ad loca et monasteria singula dicti ordinis
in districtu vobis commisso accedatis, abbates et abbatias et conventus eorum admonentes
et eisdem in persona nostra supplicantes, ut infra mensem post receptionem presentium
 15 *constitutiones suas sic improvide editas et in scandalum ecclesie promulgatas provide re-*
 20 *vocent cum effectu. Alioquin eundem ordinem ex nunc omni [grati]a^o et indulgentia*
cuiuscumque privilegii [rel^f] confirmationis a nobis vel a nostris^g predecessorum
con- F. 480°.
cessa [cassa]mus^h penitus per presentes litterasⁱ [precipient]es^k vobis districte, ut^l
et pedagagia et telonea^m a personis dicti ordinis sicut abⁿ aliis recipiatis et
[alia^o] ab eisdem exigatis, que ipsis ratione privilegii sunt concessa. Verum, licet multa
 25 *per nostras legitimas sanctiones preter rationem in favorem religionis [fuerint^v] edita*
et statuta, ac immensitas donationis piis locis et religiosis optima sit mensura, nisi pre-
 30 *dictas constitutiones, in quibus error expressus contineri videtur, infra mensem, sicut*
dictum est, faciat^u revocari, statimamus et decernimus, quod decetero nullus dux, marchio,
comes, nobilis, civis vel alius quicumque ad nostrum imperium pertinens de suis posses-
 35 *sionibus vel rebus mobilibus eidem ordini Cysterciens^c possit dare vel aliquo alienationis*
titulo in eos transferre dicta bona sine nostro expresso consensu, maxime propter superbiam
et arrogantiam eorum^r que verissime multitudinis possessiones, in quibus idem dictus ordo
et decreto indicamus irritus et inanes, precipientes vobis singulis et universis, quod imperiali
 40 *maiestate ipsas revocetis et in usum nostre camere teneatis, presentes litteras seu statutum*
vel decretum per singulas civitates et oppida publicando et cet. Datum^t et cet.

Causa autem, quare fratres Cysterciensis ordinis turbati sunt contra fratres
 Minores, propter quam constitutionem tani duram fecerunt contra eos, sicut postea
 didici, ista fuit^u. Quidam frater Minor exivit de ordine nostro et ordinem Cyster-
 25 ciensium est ingressus, qui usque adeo bene se habuit, quod in quodam magno
 monasterio fecerunt eum abbatem. Fratres vero Minores emulationem habentes, sed Rom. 10, 2.
 non secundum scientiam in hac parte, et timentes, ne alii exemplo illius fratris in
 posterum essent ab ordine recessuri, ceperunt illum et ad priorem ordinem re- F. 480°.
 duxerunt et sustentaverunt eum pane tribulationis et aqua angustie. Quod cognoscentes S. Reg. 22, 27.
 40 Cysterciensis turbati vehementer et indignati sunt contra Minores fratres. Et hoc

a) sic h. l. c. b) sequitur persone expunctum et linea perducta deletum. c) cyst^t. c. d) q^o c.
 e) na tantum legi potest in c., gra scriptum fuisse coniecti. Nam hic locus usque ad finem huius columnae
 liquore sulphureo superlito laesus est. f) vel legi nequit. g) vel a nostris haud certo legi possunt.
 h) cassa certo legi nequit. i) litteras certo legi nequit. k) precipient coniecti, non legi. l) vox fere
 45 sex litterarum legi nequit, forte tributa. m) una vox legi nequit. n) ab bis scriptum, alterum
 deletum. o) alia certo legi nequit. p) fuerint legi nequit. q) sic c.; faciant legendum esse videtur.
 r) hoc loco plura verba omissa esse videntur. s) dr (dicitur) expunctum, et in marg. a Sal. scriptum
 nosoj[ur], tur abscursum. t) Dat. c. u) sequitur C minio scriptum.

F. 480^a. De emulatione fratris Bonagratie, que supradicte consimilis fuit.

propter V rationes: Quarum prima fuit, quia graviter puniebant non puniendum. Secunda, quia ab ordine nostro iam fuerat absolutus. Tertia, quia in habitu suo ceperunt eum. Quarta, quia in ordine eorum magnam prelationem habebat, cum abbas esset. Quinta et ultima, quia usque adeo se bene habebat in ordine eorum quo ad vitam et scientiam et bonos mores, quod acceptus erat eis, existens omnibus 1286² gratiosus^a. Audiens autem dominus Rodulfus, qui ad imperium habendum legitime est electus, quique ordinem fratrum Minorum amore Dei et beati Franciscintime diligit et promovet cum effectu, quod Cystercienses constitutionem tam duram tamque crudelem fecerant contra eos, egre tulit iniuriis et scripsit pro eis 10 epistolam supradictam, quasi vellet implere dominicum verbum illud Zacharie II: *Qui enim tetigerit vos, tangit^b pupillam oculi mei^a*. Revera^c iste rex Rodulfus fuit 11 ille propinquus^d, de quo dicit sapiens in Prover. XXIII: *Ne attingas terminos parvulorum^a et agrum pupillorum ne introcas; propinquus^d enim illorum fortis est, et ipse iudicabit contra te causam illorum.* Cystercienses vero, postquam audiverunt epistolam supradictam, celeriter constitutionem, quam fecerant, retractaverunt et destruxerunt; et ordinaverunt, quod fratres Minores in eorum domibus familiariter reciperebantur et caritative et curialiter et benigne, non solum propterea, ut damnum 15 vita^e reint, quod incurrere poterant, sicut ille qui misit epistolam eis fuerat comminatus, verum etiam ut tanto domino obedirent iuxta illud apostolicum dictum 20 Ro. XIII: *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit.* Porro de dilectione domni Rodulfi imperatoris erga ordinem fratrum Minorum require supra, quomodo concessit palatium suum, quod habebat in civitate Regina, fratribus Minoribus de Regio pro loco eorum edificando, et quomodo promisit se eis adhuc maiora daturum, carta CCCCLIII². Consimilem emulationem habuit frater Bonagratia, 25 quando erat minister provincialis in provincia Bononie, contra monasterium Nonantulanum, quod est in territorio Mutinensi. Nam quidam frater Guidolinus Ferariensis exivit ordinem fratrum Minorum et intravit ordinem sancti Benedicti, qui est monachorum Nigrorum, ubi in Nonantulano monasterio usque adeo bene se et 1275 6. laudabiliter habuit, quod factus est omnibus gratiosus, et elegerunt ipsum abbatem 30 monasterii supradicti³. Cuius rei causa magnam altercationem habuerunt fratres

a) sequitur *C^ominio scriptum.* b) cf. supra p. 533, n. a et p. 596, n. f et p. 619, l. 7.
c) penna mutata. d) propinq⁹ c.

1) Nota parvos, ubique dicuntur in Biblia, fratri Salimbene esse fratres Minores; cf. supra f. 384^a, p. 415, n. 1. 2) P. 463 sq. 3) Postquam Lantulfus abbas a. 1275. 35 (post Nov. 17?) interfectus esset (Alex. Tassoni et Bonif. Morani Cron., 'Cronache Modenesi' p. 77, secundum quos Lantulfus iam ante mensem Iulii a. 1275. interfectus est), Guido abbas electus est; cf. Gir. Tiraboschi, 'Storia dell' aug. abbazia di S. Silvestro di Nonantola' I, p. 135—140; litteras Honorii IV. papae datas a. 1286. Jul. 5, editas ab eodem II, p. 397 sq., nr. 488 (Potthast nr. 22490), in quibus narratur monachos Nonantulanos Iohannem XXI. 40 papam (a. 1276. Sept. 8—1277. Maii 20) adisse, ut electionem Guidonis confirmaret, qui papa tribus iudicibus delegatis electionem examinandam commisit, sed, licet per predictam examinationem compertum fuerit predictam electionem fuisse de persona (Guidonis) canonice celebratam, postea tamen quedam impediendi obstacula (a Bonagratia, ut Sal. narrat, opposita) emeruerunt, propter que huiusmodi istius electionis negotium est protractum, 45 dictumque monasterium (Nonantulanum) per X annos et amplius viduitatis incommoda noscitur pertulisse.

F. CCCC81^a. De privilegio obtento a papa Nicholao III°, quod nullus egressus ex ordinē Minorum possit ad prelationem aliquam promovēri.

F. 481^b. Quod fratres Predicatores reversi sunt ad habitandum in Parma^a. De duobus monachis monasterii sancti Prosperi interfectis, et de stultitia Reginorum.

Minores et monachi illi coram domno Iohanne Gaietano, qui tunc temporis erat fratrum Minorum ordinis gubernator, postea papa Nicholaus III. est vocatus. Et obtinuerunt fratres^b Minores cum magna violentia, quod non fuit abbas. Et monachi illi expenderunt decem milia imperialium libras¹, ut eum possent habere abbatem. Cunque non possent obtinere, videntes, quod laboraverunt in cassum, non elegerunt alium abbatem, sed fecerunt eum dominum abbatie, tamquam si vere abbas esset eorum². Ecce quomodo diligebant eum monachi illi! Ipse vero similitudinem antiqui Ioseph tenuit, qui fratribus suis malum pro malo reddere noluit, cum posset et occasionem haberet, quin potius eis bene facere studuit, iam prefigurans et implens apostolicum illud Ro. XIII° c: *Nulli malum pro malo reddentes*. Et iterum³: *Noli vinci a malo, sed vince in bono malum*. Ad idem facit quod dicit Ecclesiasticus X^o: *Omnis iniurie proximi ne memineris et nichil agas in operibus iniurie*. Quod bene implebat iste frater Guidolinus. Ita enim libenter videbat⁴ et recipiebat⁵ fratres Minores in Nonantulano monasterio sicut angelos Dei, et rogavit fratres, quod semper in illo monasterio cum monasterii expensis duos scriptores haberent propter copiam librorum, que ibi est, ad originalia sanctorum⁶ plenissime describenda⁷. Iste frater Guidolinus intinus meus amicus fuit, quando in conventu Ravenne habitavimus simul⁸. Et nota, quod fratres Minores obtinuerunt privilegium⁹ a papa Nicholao quarto, qui de ordine eorum erat, quod nullus, qui ordinem eorum exiret, posset in perpetuum in altero ordine ad prelationem aliquam promovēri.

Anno Domini M^oCC^oLXXXVII^o, indictione XV^a, reversi sunt fratres Predicatores ad habitandum in Parma, de qua voluntarie exiverant¹⁰ occasione cuiusdam mulieris heretice, que domina Halina dicebatur, quam conburi fecerant. Reversi sunt autem in cathedra sancti Petri. Et egressi sunt obviam eis cum tubis et vexillis Parmenses aliqui et religiosi et honorifice receperunt et introduxerunt eos¹¹.

Item millesimo supraposito interfecti fuerunt duo monachi monasterii sancti Prosperi de Regio¹², facta iam pace inter Lupicinos et Bojardos¹³. Isti fuerunt

a) a (ut infra l. 28) abscisum. b) penna mutata. c) sic XIII. ex XII. correctum videtur esse, pro XII. d) post alia manu male mutatum in videbat et recipiebat (videbantur et recipiebantur). e) sic (scō2) c., non scriptorum, ut ed. Parm. habet. f) sequitur C minio scriptum. g) sic cum longo j c. — Sequitur C minio scriptum.

1) Tiraboschi l. l. I, p. 136. affert tabulam Nonantulanam datam a. 1281. Sept. 3, in qua legitur: propter debita contracta occasione petendi confirmationem d. Guidonis electi in abbatem. 2) A. 1286. Jul. 5. litteris supra p. 624, n. 3. laudatis Honorius IV. papa Guidoni plenam, generalem et liberam administrationem monasterii Nonantulani concessit, quam demum Clemens V. papa a. 1306. Febr. 18. ei abstulit, Tiraboschi l. l. II, p. 402 sq., nr. 494, 3) Cf. supra p. 428, n. 1. 480, n. 5. 4) Datum a. 1288. Maii 14, Pothast nr. 22707. Nota igitur post hunc diem haec scripta esse. 5) A. 1279; cf. supra f. 418^c. 421^{a, b}. 453^b. 459^a, p. 501. 507. 584. 597. 6) Cf. Ann. Parm. mai. p. 702, ubi legendum die sabbati (pro Veneris) VII. exeunte Febr. 7) Sagacius de Gazata ad a. 1286, col. 11: Dictis vero duobus monachis per abbatem gratia restituta collata est ecclesia Pratis fontane, et cum post cenam semel a monasterio exissent, occisi sunt in Mancassali per Luisinos. 8) Quae

F. 481°. De commendatione quadragesimalis temporis, in quo insistendum est operibus pietatis, nec sunt in eo ducende choree, nec dissolutiones inhoneste faciende.

illi monachi, qui prodicionem fecerant tam abbatis quam monasterii sancti Pro-
 1287. sper¹. Processu autem temporis et parum post in ultionem istorum duorum mona-
 chorum interfectus fuit quidam alius monachus² monasterii supradicti, qui ibat ad
 curiam wrocurator factus ab abbate³ cum quodam alio sacerdote. Iste monachus
 fuit filius fratris Gifredi Gaudentis⁴ de Mutis de Regio. Qui dixit his qui vulne-
 raverunt eum: 'Quinam estis vos?' Et responderunt dicentes: 'Nos sumus procu-
 ratores illorum duorum monachorum, qui paucis diebus elapsis interfecti fuerunt,
 Luc. 10, 30. et missi sumus, ut viam reddamus pro vice'. Et sic plagis impositis abierunt semi-
 vivo relicto. Portatus vero ad domum parentum suorum, bene confessus obdormiuit
 in Domino; post paucos vero dies mater istius monachi ex nimia tristitia infirmata
 ultimum diem clausit.

1287. Item millesimo supraposito in carnis privio non luserunt Regini secundum
 Feb. 19. morem aliarum civitatum Christianorum, que omnes tali tempore ubique stultificant et
 infatuantur, sed sub silentio permanserunt, veluti si mortuos suos flerent. In qua-
 2. Cor. 6, 2. dragesima^{a, 5} vero, quando est tempus Deo dicatum, ceperunt ludere, quando est
 tempus acceptabile et dies salutis, tempus elemosinas faciendi et operibus pietatis
 insistendi iuxta illud Ys. L8^o: *Frangite esurienti panem tuum* et cet. Item tempus
 *f. 481°. confitendi, predicationes audiendi, ecclesiarum limina visitandi, orandi, ieiunandi et
 flendi, sicut scripture dicunt, que tali tempore in ecclesia recitantur; iuxta illud
 *e. 12. Ioeles II°: *Convertimini ad me in toto corde vestro, in ieiunio et fletu^b et plantu^c*
 et cet. Item Ys. LV°: *Derelinquat impius viam suam* et cet. Item: *Inter vestibulum*
 Feb. 17. *e. 21. *et altare plorabant^d sacerdotes* et cet. Et Dominus^e Luc. VI°: *Beati qui nunc stetit,^e*
 quia ridebitis. Hinc quidam per contrarium dixit^f:

Qui modo non stetit, flendi dum tempus habetis, Versus.
Eterno luctu^g lugebitis et sine fructu.

*e. 25. Hinc Dominus dixit Luc. VI°: *Ve vobis, qui ridetis nunc, quoniam^h lugebitis et flebitis.*
 *e. 1. Hinc beatus Iacobus dicit V^o: *Agite nunc, divites, plorate ululantes in miseris que*
 *e. 9. *advenient vobis.* Et iterumⁱ: *Miseri estote et lugeite! Risus vester in luctum conver-*
 *e. 2. *tatur et gaudium in merorem.* Hinc Salomon^j ait Eccl. II°: *Risum reputavi errorem*
 *e. 5. *et gaudio dixi: Quid frustra deciperis?* Et iterum Eccl. 7°: *Cor sapientum ubi tris-*
 *e. 18. *titia, et cor stultorum ubi leticia.* Et iterum Iob XXI°: *Ducunt in bonis dies suos et*
 *e. 8, 9. *in puncto ad inferna descendunt.* Ideo utile consilium datur^k Ecclesiasticus dicens V^o:
 Ne^l tardes converti ad Dominum et ne differas^k de die in diem; subitito enim veniet

a) .XII. c. b) et in fletu et in planctu *Vulg.* c) sic c. d) plorant c.; plorabant *Vulg.*
 e) suppl. dicit. f) luctu in marg. a *Sal. suppl.* g) quia *Vulg.* h) sal'an c. i) Non *Vulg.*
 k) sic c.

pax facta est a. 1286. Nov. 27. (vel 26); *Libri de temp. Cont. Regina p. 573; Sagacius*
 col. 12. 1) Vide supra f. 474^{c, d}, p. 622. 2) *Iohannus de Mutis, Guillelmi abbatis*
consanguineus; Sagacius col. 11 sq. 3) *Sagacius col. 12: in Situla prope Macretam (scil. inter-*
fectus est), dum mitteretur Pistorium per dictum abbatem. 4) *Fratris de ordine Gau-*
dentium, militum S. Mariae. 5) *Febr. 19 — Apr. 5.* 6) *Hi versus leguntur in codice Valen-*
tianensi nr. 89, saec. XIII, Mangeart, 'Catalogue des mss. de la bibl. de Valenciennes' p. 76, 45
ubi flebit . . . habebit et lugebit tunc sine fructu.

- F. 481^a. De quodam episcopo, qui in deserto XLIX annis fecit penitentiam, ex eo quod semel metu tormentorum Christum negaverat.
- F. CCCC82^a. Quod apostolus specificavit quedam signa malorum Christianorum, qui erunt circa tempora Antichristi.

ira eius^a et disperdet te. Et iterum Eccli. V^o: De propitiatu peccatorum^b noli esse sine metu. Nota ergo exemplum¹ illius episcopi, qui tempore persecu- **Exemplum.** tionis metu tormentorum negaverat Christum et penitentia ductus ivit ad desertum et fecit ibi penitentiam de peccato negationis XLIX annis, in quibus, sicut ipse dixit, non fuit certificatus de venia nisi illa die, qua ivit ad eum quidam sanctus pater, qui eum sepelivit. Igitur in quadragesima^c maiori non institerunt Regni operibus pietatis nec fecerunt bona superius memorata, sed ambulaverunt post vanitatem et vani facti sunt. Et cum Dominus prohibeat Deutero. XXII^t: Non induetur mulier veste virili, nec vir utetur veste feminea. Abominabilis enim apud Deum est qui facit hec, ipsi totum fecerunt contrarium et ambulaverunt post adinventiones suas². Acceperunt enim a dominabus multo vestes muliebres plures eorum, quibus induiti ceperunt ludere et per civitatem cum hastiludio discurrebant. Et ut mulieres melius apparerent, cum cerusa dealbabant larvas, quas suis vultibus apponebant, non attendentes penam, que talibus est promissa. Dicit enim scriptura de peccatoribus loquens: Omnes vultus redigentur in ollam. Et facies eorum ut^d nigredo olle. Et Tren. IIII^t: Denigrata est super carbones facies eorum, et non sunt cogniti in plateis. Ve miseris Christianis, qui nituntur convertere ecclesiasticum cultum in dissolutionem et vaniloquium³. Et cum omnis Christi actio Christiani sit instructio, potius volunt sequi diabolum quam Christum dominum imitari, cum apostolus dicat ad Ephē. V^t: Estote imitatores Dei sicut filii karissimi et ambulate dilectione, sicut et Christus dilexit nos et tradidit semetipsum pro nobis oblationem et hostiam Deo in odorem suavitatis. Certe Christus Deus noster docuit nos quadragesima^e ieiunare, sicut scriptura tradit, et sicut venerabiles patres Romani pontifices ordinaverunt et alii ecclesiastici viri exemplo domini salvatoris. Unde illud: Lex et prophete primitus hoc pretulerunt, postmodum Christus sacravit omnium rex atque factor temporum. Sed quidam miseri Christiani in civitatibus Lombardie nec ieiunant nec de peccatis suis in maiori quadragesima^e confitentur. Et quia tunc temporis carnes in macello inveniri non possunt, ideo carnes galinarum atque caponum comedunt in occulto, et postea tota die super sextoria⁴ iacent sub porticibus et plateis^e et ludunt ad aqardum, aleas et taxillos, et ibi blasfemant Deum et beatam virginem, matrem eius. Et credunt isti tales, quod possint^f mutare tempora et leges, ut carnaliter vivant, dicentes illud Ys. XXI^t: Ecce gaudium et letitia. Occidere vitulos et iugulare arietes, comedere carnes et bibere vinum. Comedamus et bibamus, cras enim moriemur. Hinc Eze. ait XVI^t: Ecce hec fuit iniquitas Sodome, sororis tue: Superbia, saturitas^g panis et abundantia et ocium ipsius et filiarum eius, et manum egeno et pauperi non porgebant^h. Et elevate sunt et fecerunt abominationes

a) illius Vulg. b) cf. supra p. 612, n. i. c) .XL. c. d) sicut Vulg. e) sic c., sed in plateis scribere debuisset. f) possit Vulg. g) penna mutata. h) sic c.

1) Quod Sal. legit in Vitis patrum VI, 3, 12, Migne, Patrol. Lat. LXXIII, col. 1011.
2) Cf. Ps. 80, 13: ibant in adinventionibus suis. 3) Cf. 1. Tim. 1, 6: conversi sunt in vaniloquium. 4) Cf. supra p. 107, n. 6. Quod verbum ductum videtur esse a (hora) sexta (siesta), qua quiescere homines Itali solebant.

F. 482^b. De quibusdam molendinariis de Regio, qui in habitu fratrum Minorum in publica strata tempore carnis privii faciebant choreas.

F. 482^c. De morte pape Honorii quarti et de causis mortis ipsius. Fuit enim percussus a Deo, qui superbo et stulticantes humiliat. Ideo ordo fratrum Minorum sive beatus Franciscus potest dicere Deo: *In hoc cognovi, quoniam voluisti me, quoniam non gau[de]bit*.

Ps. 40, 12.

coram me, et abstuli eas, sicut vidisti^a. Sic fiet miseris Christianis, quia tollentur de hoc mundo et ponentur in inferno, nisi penitentiam egerint. Unde Dominus Luc. XIII°: *Si non^b penitentiam egeritis, omnes simul^c peribitis*. Nota, quod apostolus specificavit quedam signa malorum Christianorum, qui erunt circa tempora Antichristi, que videntur in istis esse qui diebus nostris sine verecundia peccant. Ait enim ad Timo. prima III°: *Spiritus manifeste dicit et cet.* Et in secunda 3°: *Hoc autem scito, quod in novissimis diebus instabunt tempora periculosa et cet.* Et nota, quod propter multa mala que fecerunt Iudei Dominus conqueritur de eis et amovit eos a facie sua^d, sicut Ieremias dicit XXXII°: *Erant enim filii Israel et filii Iuda iugiter facientes matum in oculis meis ab adolescentia sua et cet.* Vide in Biblia. Ergo^e, sicut dicit apostolus ad Ro. XI°: *Noli altum sapere, Christiane, sed time. Si enim Deus naturalibus ramis non pepercit, ne forte nec tibi parcat.* Sed nec sic miseri peccatores exemplo aliorum volunt sibi cavere, presertim cum dicat scriptura Prover. XXII°: *Per agrum hominis pigri transivi et per vineam viri stulti, et ecce totum repleverant vitice, operuerant superficiem eius spine, et maceria lapidum destructa erat. Quod cum vidissem, posui in corde meo et exemplo didici disciplinam.* Item: *Felix quem faciunt aliena pericula cautum.* Versus.

Et tua res agitur, paries cum proximus ardet^f.

Quod Reginis non profuit. Viderunt enim mala Mutinensium vicinorum suorum et sibi cavere neglexerunt. Insuper et multa commiserunt, que fuerunt preambula ad mala, que postea venerunt super eos^g, sicut iam descripsimus et adhuc inferius describemus. Nam in precedentibus annis ab isto millesimo quidam molendinarii de Regio cum quadam calliditate et malicia petierunt et obtinuerunt a fratribus Minoribus aliquas tunicas habituales et veteres, quas dicebant se velle ponere sub labore et instrumento fullonis, ut inde meliores efficerentur; cum quibus postea tempore carnisprivii in habitu fratrum Minorum advesperascente iam die in strata publica choreicando cantabant. Et hanc stultitiam faciebant instigante diabolo, qui volebat, quod ponerent *maculam in electis*, ut fratres Minores a transeuntibus crederentur qui talia faciebant, et sic ordini in scandalum et in decus redundaret. Sed dicit Ecclesiasticus XXVII°: quod istis evenit: *Facienti nequissimum^h consilium super ipsum devolvetur, et non agnoscet, unde adveniet illi illusio et improprium superbiorum, et vindicta sicut leo insidiabitur illi. Laqueo peribunt qui oblectantur^h casu iustorum, dolor autem consumet illos, ante quam moriantur.* Quod revera in istis molendinariis, qui talia fecerunt, postea fuit impletum. Nam potestas

a) sequitur C atramento nigro scriptum. b) sed si poen. non. Vulg. c) similiter Vulg. d) penna mutata. e) sic e. pro XXVIII, ut recte bis supra p. 418. et 542. f) nequissim. e. g) sic et supra p. 374, l. 19. et p. 455, l. 4; cf. p. 374, n. g. h) sic e.

1) 2. Reg. 7, 15: quem amovi a facie mea. 2) Idem versus ter iam supra f. 385^b. 434^a. 446^b, p. 418. 542. 567. allati sunt, bis p. 418. et 542. etiam cum versibus Proverbiorum hoc loco precedentibus. 3) Cf. supra p. 608, n. 9.

F. 482^d. Require supra de morte pape Innocentii quarti carta . . . 1

Reginus, qui tunc temporis erat, cum audisset hec omnia, turbatus valde quasi pro zelo ordinis fratrum Minorum, et quia sibi ex officio incumberebat, acriter eos punivit tam in pecunia quam banno perpetuo supponendo; ut alii in posterum similia
 5 facere non auderent, iuxta illud Prover. XIX¹: *Pestilente^a flagellato stultus sapientior^b erit.* Hinc sapiens ait Prover. XXII¹: *Non facias violentiam pauperi, quia pauper^c est, neque conteras egenum in porta, quia Dominus iudicabit causam eius et configet eos qui confixerunt animam eius.* Et infra XXIII¹: *Ne attingas terminos parvulorum^d et agrum pupillorum ne introcas. Propinquus^e enim corum^e fortis est, et ipse iudicabit
 10 contra te causam illorum.* Et in Iob IIII¹ sic habetur: *Vidi eos qui operantur iniquitatem, qui^f seminant dolores et metunt eos, (tante Deo perisse^g et spiritu ire eius esse consumptos.*

Item^o millesimo supraposito, scilicet anno Domini M^oCC^oLXXXVII^o, tertia die Aprilis, scilicet in cena Domini, mortuus est papa Honorius IIII. et sequenti die parasee sepultus. Homo podagricus fuit, Iacobus de Savellis prius dicebatur, civis Romanus et ex numero cardinalium fuerat assumptus². Duobus annis integris sedit. Solummodo unum cardinalem⁴ fecit, quem misit in Alemaniam, ut inde dominum Rodulfum ad imperium electum adduceret, sicut credebatur a vulgo, volens eum in imperio coronare⁵; sed mortuus est papa, et Rodulfus sine imperii corona remansit. Per quod apparet voluntatis esse divine, ut in re publica nullus decetero imperator consurgat, quia de Frederico secundo dictum fuit ab his qui prophético spiritu futura predicunt⁶: *In ipso quoque finietur imperium, quia, etsi successores sibi fuerint, imperiali tamen vocabulo ex Romano fastigio privabuntur.* Fuit et alia causa mortis summi pontificis pape Honorii quarti. Voluit enim surgere contra ordinem fratrum Minorum et fratrum Predicatorum auferendo eis predicationes et confessiones⁷ ad instinctum quorundam prelatorum ultramontanorum, qui expenderunt propter hoc centum milia librarum monete turenensium. Et dominus Mattheus Rubeus, qui erat cardinalis ordinis fratrum Minorum, protector, gubernator et corrector, flendo venit ad fratres et cum lacrimis dixit eis: *Laboravi, fratres mei, quantum potui, ut averterem summum pontificem a cogitationibus suis⁸, et non potui eum revocare a malignitate, quam erga vos habet in corde suo. Quapropter rogate Deum, qui dissipat⁹ cogitationes* Iob 5, 12.

a) sic c. b) Propinq^o c. c) illorum *Vulg.* d) et *Vulg.* e) non versus novus hoc loco coeptus in c., sed tantum C minio pictum praecedit. f) sic c. hoc loco, sed vide supra f. 473^a, p. 618, l. 25. g) sic (dissipat) c.

1) F. 386^{a-b}, p. 419 sq. 2) Cf. supra p. 624, n. 1. 3) Cf. supra f. 445^d, 446^a, p. 566. 4) Iohannem de Bucamatis card. episcopum Tusulanum; cf. supra f. 463^c, p. 608. Cf. B. Pawlicki, 'Papst Honorius IV.' (Münster 1896) p. 79. 5) Cf. O. Redlich, 'Rudolf von Habsburg' p. 694—706. 6) Sequentia iam ter supra f. 355^a, 393^b, 413^d, p. 349, 439, 494 sq. laudata sunt, semel dicta Sibyllae verba, sed leguntur in calce Pseudo-Loachimi Interpret. in Ieremiam (Coloniae 1577) cap. 51, p. 386. 7) Cf. supra f. 473^a, p. 618 sq. Ideo etiam alii fratres Minores averso animo de eo referunt; cf. Cont. Angl. fr. Minorum brevis, SS. XXX, p. 714. Nullo iure hoc non verum esse censuit Pawlicki l. l. p. 108 sq. Quomodo enim factum est, ut Sal. in hunc papam invehetur, nisi hic aliquid contra fratres Minores molitus est? 8) Ier. 23, 22: avertissem utique eos a via sua mala et a cogitationibus suis pessimis.

F. CCCC83^a. De captione Carpineti per Nicholaum de Foliano et de expulsionem partis de Regio.

F. 483^b. De audacia Monachi de Bibianello et de morte Ugolini de Canossa. De commendatione fratris Benevenuti^a Montanarii.

2. Thess. 3, 2. malignorum, ne possint implere manus eorum quod ceperant, ut vos liberet ab impor-

1287. *tunis et malis hominibus.* Rogate etiam beatum Franciscum, ut solita miracula

Ecclesi. 40, 8. dignetur ostendere contra illos qui ordinem suum turbare nituntur, ut cognoscant

viventes¹ et omnes qui male faciunt, quia contra Deum et servos suos pugnare non

est facile. Hec audientes fratres conversi sunt unanimiter ad Dominum deprecandum, ut eis in isto discrimine succurrere dignaretur. Et quia impossibile est

Ps. 101, 18. multorum preces non exaudiri², ut beatus Augustinus dicit, ideo ille qui respexit in

orationem humilium et non sprexit preces^b eorum, cum papa Honorius in crastinum

cene Domini prolaturus esset sententiam supradictam, percussit eum Deus in sero

quarte ferie maioris ebdomade, et mortuus est. Hinc sapiens in Prover, dixit XXIII:

Ne attingas et cet. Vide supra³.

(Apr. 8.) Item^c millesimo^d supraposito Nicholaus de Foliano cepit Carpinetum et Paulum

— duo castra sunt in episcopatu Regino — et posuit ibi homines suos ad custodiam

castrorum illorum pro servitio Monachi de Canusio, cuius fratres precedenti anno

fuerant interfecti, scilicet dominus Guido de Bibianello et Bonifacius frater eius⁴.

In ultionem ergo fratrum suorum Monachus de Canusio, qui in Bibianello habebat

(Apr. 9.) dominium, cum multis armatis suis ivit et intravit Regium quasi violenter, quantum

ad custodes porte civitatis; et inchoatum est illa die prelium in civitate Regina.

Et potestas⁵, qui erat de Cremona, et capitaneus⁶, qui erat de Parma, de palatiis

(Apr. 10.) descenderunt et sequenti die accepto salario suo recesserunt et reversi sunt ad

civitates suas⁷. Et dominus Mattheus de Foliano et dominus Guido de Tripolis

et Monachus de Bibianello et Nicolaus⁸ de Foliano isti^f fuerunt principales, qui

(Apr. 9.) civitatis Regii dominium habuerunt. Et Monachus^g de Bibianello personaliter ivit

et posuit ignem in domum domni Rolandini de Canusio et combussit eam et fecit

(Apr. 9.) eam dirui usque ad fundamentum in ea. Et cum hec fierent, confortabat armatos

suos dicens: Venite ad me secure et nolite timere⁸, quia ego fatatus sum et ledi

(Apr. 9.) non possum. Hoc autem ideo dicebat, ut provocaret suos et faceret eos audaces^h.

Et interfectus fuit ibi quidam popularis homo, qui erat pulcher et bonus et amicus

meus et omnium fratrum Minorum, et erat ex parte domni Rolandini et domum

eius die illo custodiebat. Hic artem habebat tonsorandi pannos in civitate Regina

(Apr. 9.) et dicebatur Ugolinus de Canossa. Hec autem facta sunt quarta feria infra

octavam pasche, qua die ad missam cantavimus Venite, benedicti. Et ego habi-

tabam in loco fratrum Minorum de Monte-falconis, et illa die ivi Regium et in-

travi civitatem et vidi hec omnia oculis meis, quia tota die circuivi per civitatem

a) Benevenuti c. b) preces Vulg. c) penna mutata. d) M. c. e) sic hoc loco c. f) isti multo post linea perducta deletum. g) moachus c. h) sequitur C minio scriptum.

1) Dan. 4, 14: donec cognoscant viventes, quoniam dominatur excelsus. 2) Haec verba bis iam supra f. 253^c. 331^d, p. 111. 298. laudata sunt, de quibus vide p. 298, n. 4. 3) P. 629, l. 8—10. 4) Cf. supra f. 466^{b, c}, p. 614 sq. 5) Minacius de Cortesiis. 6) Rufinus Bizardi. 7) Ad haec et sequentia vide Libri de temp. Cont. Reginam, SS. XXXI, p. 573 sq., et quae ibid. p. 573, n. 12. adnotavi. 8) Nolite timere saepe legitur in evangelis; cf. supra p. 398, n. 5.

F. 483^d. Quod Monachus de Bibianello extraxit omnes incarceratos de carcere communis in prima die seditionis civitatis Regii.
De probitatibus domni Iacobini de Panceriis et filii sui.

illam, dum hec omnia fierent. Et conversi sunt ludi, quos Regini in quadragesima^a 1287.
fecerunt, in plantum^b et in lamentum, quia male portendebant, dum tali tempore
fierent. Nam *tempus belli et tempus pacis, tempus ludendi^c et tempus flendi*, quia
omnia tempus habent, et suis spatiis transeunt universa sub sole^d, ut habetur Eccl. IIIe,
et Eccl. VIIIe dicitur, quod *omni negotio tempus est et oportunitas*. Et archipres-
biter maioris ecclesie, qui dicitur Hencius Ubertus, et quidam heremita predica-
bant in pleno populo, quod illi ludi, qui fiebant a Reginis in quadragesima^a in
civitate Regina, bene et bona significabant. Frater vero Benevenutus^e ex ordine
fratrum Minorum contrarium dicebat in predicationibus suis, scilicet quia male
portendebant, sicut postea probavit et demonstavit eventus¹. Iste frater Bene-
venutus^e de territorio Mutinensi fuit et lector in theologia, bonus et sollempnis et
gratiosus tam clero quam populo predicator; Grecum novit et Latinum. In textu
Biblie sutilissimus^f et valde peritus fuit. Corrector ad mensam et, ubicumque
male legitur textus, melior quam hodie aliquis repperiatur in mundo; Parisius fuit
corrector ad mensam. Cum pluribus stetit, qui postea Romani pontifices estite-
runt^g, scilicet cum papa Adriano et cum papa Gregorio decimo, qui de Placentia
extitit oriundus. Et tamen potius voluit *humiliari cum milibus quam morari in*
curiis magnatorum, et sic reversus est ad ordinem suum, in quo interdum secun-
dum ordinis consuetudinem lavat scutellas, quando dies sibi occurrerit oportuna.
Homo magni studii, magni ingenii et capacissimi et magne memorie, et qui multos
et optimos habet libros, quos cum suo labore acquisivit et scribi fecit, dum Pari-
sius esset in studio. Item in ecclesiastico officio multum delectatur et optime
scit^h cantare. Humilis homo et familiaris, benignus et honestus et sancte vite et
bone conversationis ab omnibus reputatur. Hic igitur, quantum adⁱ adaptationem
et presentem materiam, que ad Reginos pertinet, in Michea videtur michi prefigu-
ratus, qui regi Ahab dedit consilium, ne in Ramoth Galaad ad prelium contra
Syros ascenderet. Porro Sedechias filius Chanánám, qui *fecit sibi cornua ferrea* et
dixit regi: *His ventilabis Syriam, donec deleas eam*, prefiguravit illos qui laudabant
Reginos, quando in maiori quadragesima^a stultiçabant, iuxta illud: *Laudatur pec-*
cator in desiderio^k anime sue, et iniquus^l benedicitur. Historiam supradictam require
III. Reg. XXII. Igitur ea die, qua ista fiebant, que de Reginis dicta sunt,
invenit archipresbiterum maioris ecclesie civitatis Regii apud ecclesiam sancti Petri,
ubi canonicus erat, et erat valde tristis et totus attonitus, et accepit me per
manum, quasi notitiam et familiaritatem ostendens. Siquidem sex annis habita-
veram in civitate Regina. Et interrogavi ipsum, qualiter sibi esset. Et respondit
michi, quod sicut in molendino fracto. Tunc, quia iste fuerat unus ex laudatoribus
Reginorum, quando in quadragesima^a stultiçabant, volui sibi dicere, quod Micheas
cuidam dixit in historia supra tacta: *Videbis, id est scies et cognosces, quando*
absconderis in cubiculo, quod est intra cubiculum². Voluit dicere propheta, quod ille

a) XL. c. b) sic c. c) ridendi *Vulg.* d) coelo *Vulg.* e) benevenutus c. f) sic c.,
suti e corr. g) sic c. h. l. ut supra p. 570, l. 33. h) sit c. i) ad in marg. a Sal. suppl. k) de
sideriis *Vulg.* l) iniqu² c.

1) Gen. 41, 13: quidquid postea rei probavit eventus. 2) *Vulgata habet: Visurus es in die illa, quando ingredieris cubiculum, intra cubiculum ut abscondaris.*

F. CCCCS4^a. Quod domus aliquorum qui de Regio recesserant spoliatae fuerunt, et res asportate.

Quod quidam ribaldi voluerunt de domo fratrum Minorum asportare deposita.

Zs. 28, 15. cui loquebatur melius cognosceret veritatem, quando *vezatio daret auditui intellectum*. 5
1287. Cum autem hoc vellem sibi dicere, peperit sibi cor meum et lingua mea, quia
Apr. 9. recordatus sum illius scripture, que dicit: *Non irideas hominem in amaritudine*
*v. 12. *anime, est enim qui humiliat et exaltat circumspētor*^a Deus, Eccli. 7^a b. Item
eadem die, qua ista inchoata fuerunt, que de Reginis dicta sunt, ivit personaliter
Monachus de Canusio sive de Bibianello ad carcerem communis et fregit et ape- 10
ruit carcerem cum armatis suis et eduxit omnes *vincos de mendicitate et ferro*
Ps. 106, 10. et de *tenebris et umbra mortis*, et vincula eorum dirupit et libere abire permisit.
Et erant ibi aliqui eorum in perpetuo banno communis, et aliqui eorum ibi diu
Esa. 8, 10. et longo tempore steterant, quibus *nova lux oriri visa est*, et *gaudium et tripudium*
maximum habuerunt. Et regratiati sunt Monacho et promiserunt, quod semper 15
essent parati ad diligendum et serviendum sibi usque in sempiternum¹. Illa
die in civitate Regina domnus Iacobinus de Panceriis et filius suus Thomasinus
viriliter fecerunt insultum contra adversam partem sicut leones consurgentes ad
predam², parati etiam *murum ferreum*^c penetrare. Et^d interfectus fuit equus^e
Thomasini, cum aggressus esset hostes usque ad trivium Robertorum. Domnus 20
vero Iacobinus cum ivisset ad portam Sancti Nazarii, non causa egrediendi nec
recedendi, sed volens precipere, quod porta dimitteretur aperta, cum reverteretur
versus domum suam, invenit multitudinem armatorum, quibus cum non posset re-
sistere, oportuit ipsum civitatem exire. Nam Lupicini subtraxerunt se a parte
domni Rolandini occasione cuiusdam parentele, quam noviter cum domno Mattheo 25
de Foliano fecerant. Domnus enim Garxendonius filiam domni Matthei pro Ugo-
lino filio suo acceperat³, et alii de parte domni Rolandini de Canossa et domni
Iacobini de Panceriis parati ad bellandum non erant. Aliqui vero civitatem exiverant
et morabantur in castris. Tunc spoliatae fuerunt domus aliquorum, et res aspor-
tate, ut frumentum et vinum et omnia utensilia; et sequentibus diebus fuerunt 30
dirute usque ad solum, scilicet domus domni Iacobini et Bartholomei et Bonacursi
de Panceriis et Albertini de Indusiatis et domni Ugonis de Conrado et domni
Rolandini de Canusio et domni Manfredini de Guercio. Item illa die, qua
facta est ista commotio, post nonam venerunt multi malefactores et ribaldi ad
domum fratrum Minorum currendo, volentes intrare et deposita asportare. Quod 35
cum fratres viderent, pulsaverunt campanam maiorem, et statim affuit domnus
Guido de Tripolis armatus in dextrario suo, ut vidi oculis meis, et percussit eos
cum clava et omnes fugavit. Et respexit me et dixit michi: 'É fratres, quare
non habetis bonos baculos ad percutiendum istos ribaldos, ne spolient vos?'^f

a) cōspēctor c. b) 7. in spatio vacuo relicto alio atramento a Sal. suppl. c) muros ferreos 40
Vulg. d) penna cum novo folio mutata. e) eq² c. f) sequitur C minio scriptum.

1) usque in sempiternum saepissime legitur in Biblia. 2) Cf. Ps. 16, 12: sicut
leo paratus ad praedam. 3) Cf. supra f. 430^a, p. 529, infra f. 486^a. A. 1286.
Nov. 27. (vel 26) pax facta est inter Lupicinos et gentes quasdam Superioris partis; Saga-
cius de Gazata col. 12; cf. Libri de temp. Cont. Regina p. 574; supra f. 481^b, p. 625. 45

F. 484^b. De humilitate cuiusdam sancti viri, qui a demoniaco fuit in maxilla percussus, et propter hoc^a recessit confusus.

De multimoda turbatione in episcopatu Regino.

F. 484^c. Quod Mutinenses ceperunt timere videntes mala que Reginis acciderant.
De operibus Parmensium et campanis.

Tunc respondi sibi, quod nobis non licebat percutere quemquam, quia Dominus dicit Mat. . .^b: *Si quis te percusserit in unam^c maxillam, prebe ei^d et alteram*. Quod ad litteram faciendum non esse Dominus demonstravit, cum percutienti sibi maxillam rationabiliter respondit dicens Io. XIXe: *Si male locutus sum, te[stimonium] perhibe de malo. Si autem bene, cur^e me cedis?* Et tamen de ipso predixerat Ieremias Tren. 3^f: *Dabit percutienti se maxillam, saturabitur opprobriis*. Verumtamen quidam sanctus pater ad litteram hoc implevit. Cuius^g cum quidam demoniacus percussisset maxillam, aliam obtulit percutiendam. Et statim ex illa humilitate diabolus confusus ex illo corpore est egressus et amplius illum hominem non vexavit. Inde apostolus dicit ad Ro. XII^h: *Noli vinci a malo, sed vince in bono malo*. Et iterum Dominus Mat. Vⁱ: *Si quis auferitⁱ tibi tunicam tuam, dimitte ei^j et pallium*. Tunc cognovi, quod verum dixerat Ys. IX^k: *quia omnis violenta predatio cum tumultu*. Porro illis diebus dominus Rolandinus de Canossa et dominus Franciscus de Foliano et frater suus prepositus Carpineti^l et dominus Iacobinus de Panceriis et filius suus Thomasinus et alii cum eis plures ex parte sua ierunt Parmam et fecerunt fieri vexilla et pennellos et arma bellica, ut venirent ad castra sua, que habent in episcopatu Regino, ad dimicandum contra adversarios suos Reginos interiores, qui in civitate morantur. Et irruerunt quadam die illi de Gipso et abstulerunt boves et vaccas de pascuis illorum de Runculo. Quod videntes illi de Runculo asportaverunt res suas ad episcopatum Parmensem et dimiserunt villam suam vacuum et domos desertas. Illi vero de Castellis^m portaverunt domos suas et edificaverunt eas circa montem Bibianelli in cacumine eius. Idem fecerunt illi de Cauresana et de Farneto et de Corniano et de Plaçola circum montem Lucium in supremo cacumine eius. Sic et illi de Olivetoⁿ. Sed et illi de Bibiano munierunt se timentes guerram futuram. Illi vero de Cavilliano circa plebem^o edificaverunt domos suas et fecerunt fossata et impleverunt aqua, ut tuti esse possent a facie vastatoris. Talia sunt hodie; finis ignoratur istorum, quia varius est eventus belli, et nunc istum^p, nunc illum consumit gladius.

Mutinenses vero audientes hec omnia mala, que Reginis acciderant, timuerunt valde et voluerunt expellere concives suos, qui venerant de Saxolo, cum quibus ante parvum tempus iam fecerant pacem^q. Illi vero dixerunt eis, quod parati erant secundum voluntatem eorum ire ad confinium et stare mandatis suis et

a) supple: diabolus, cf. l. 14. b) spatium numero insereudo recat. c) in dexteram max. tuam Vulg. d) illi Vulg. e) quid Vulg. f) 3. alio atramento in marg. a Sal. suppl. g) XIII. radendo corr. XII; cf. supra p. 625, n. c. h) V. alio atramento in marg. a Sal. suppl. i) qui vult . . . tunicam tuam tollere Matth. 5, 40. Vulg., sed Luc. 6, 29: qui auferit tibi vestimentum. Patet fratrem Sal. hunc versum, cuius capitis numerum postea supplevit, e memoria attulisse. k) sequitur ☩ minio pictum. l) cf. supra p. 212, n. b et p. 397, l. 20. et p. 581, l. 14.

1) *Sequentia Sal. legit in Vitis patrum V, 15, 14, Migne, Patrol. Lat. LXXIII, col. 956 sq. Quae iam supra f. 449^b, p. 574. narravit.* 2) *Bernardus de Foliano.* 3) *Scil. de Quatuor castellis.* 4) *Cf. supra p. 588, n. 3.* 5) *A. 1286. Aug. 4; Libri de temp. Cont. Regina p. 573; Ann. Veron. de Romano p. 431; 'Cronache Modenesi' p. 81; Ann. Parm. mai. p. 701. In foliis excisis 468—472. vel 475—479. Sal. de hac pace retulisse videtur.*

F. 484^d. Quod Regini tam de civitate quam de Gyso egressi castrametati sunt iuxta Camporam, ut mutuo dimicarent, sed reversi sunt sine bello.

F. CCCC85^a. Quod Regini de Gyso obsederunt plebem Cavilliani et villam combusserunt.

1287. ^{Cap. 7.} facere quicquid vellent. Et hac humilitate victi Mutinenses pepererunt concivibus suis, qui venerant de Saxolo, et non miserunt eos quoquam, sed confirmaverunt pacem et amicitiam pristinam multo fortius, quam fuerat prius; et fecerunt mutuo convivia et connubia et affinitate coniuncti sunt et colligati sunt simul¹. Item millesimo^a supraposito quidam magister Pisanus, qui erat Parme pro faciendis 10 campanis, fecit campanam communis Parme magnam, pulchram et bonam². Et debet facere aliam pro matrice ecclesia, cuius expensas assignavit dominus cardinalis³ qui est de Gainaco. Et precedenti millesimo⁴ aliam fecerat⁵ pro communi, sed propter defectum metalli, cum funderetur, aures haberè non potuit, et ideo

fracta fuit, quia nullus valoris erat. Quidam etiam alius magister Pisanus 15 aliam prius fecerat, sed non audiebatur procul, quia sonora non erat. Hec cum esset super ligneum edititium aliquantulum elevata a terra, iuxta palatium imperatoris, quod Parme est in Arena, cecidit de bettifredo in terram et neminem lesit, excepto quod pedem eiusdem iuvenis precidit, cum quo patrem suum percusserat non impune, ut huiusmodi^b infortunium et Dei iudicium demonstravit. Nam peius 20 est percutere patrem vel matrem quam solum maledicere. Et tamen Dominus

precepit, quod, *qui maledixerit patri vel matri, morte moriatur*, Mat.^c XV⁶. Ex quo autem de operibus Parmensium fecimus mentionem, ideo de eis aliqua describamus ad memoriam retinendam. Et ut hoc melius faciamus, oportet nos aliquantulum ad superiora reverti⁶. De operibus Parmensium require supra 25 carta CCCC^a26^f, item^d carta CCCC^aLIII, item^d carta CCCC^aLIII^a6.

Item millesimo supraposito feria IIII^{ta} infra octavam pentecostes^a, id est quarto die exeunte Maio, egressi sunt Regini de civitate armati, milites et pedites, ut pugnarent cum illis de Gyso^f, et castrametati sunt iuxta Camporam. Est autem Campora quidam torrens, qui egreditur de Canossa et finaliter in Crustinium^f 30 derivatur. Tunc illi de Gyso^f egressi sunt contra illos cum intentione pugnandi et a Reginis intrinsecis prelium requirebant. Stabat autem uterque exercitus separatus ab alio per dimidium miliare, et missos, quos appellamus spias et exploratores, sibi vicissim mittebant ad cognoscendum multitudinem armatorum et debilitatem exercitus utriusque. Et ita fecerant tota die illa, quousque affecti tedio 35 eadem die reversi sunt sine bello. Sequenti vero sabbato^g temporum, id est ultimo die Maii, scilicet in festo sancte Petronille, iverunt illi de Gyso^f in magna multitudine ad pugnandum contra plebem Cavilliani, ubi erant homines

1287. ^{Maii 28.} Item millesimo supraposito feria IIII^{ta} infra octavam pentecostes^a, id est quarto die exeunte Maio, egressi sunt Regini de civitate armati, milites et pedites, ut pugnarent cum illis de Gyso^f, et castrametati sunt iuxta Camporam. Est autem Campora quidam torrens, qui egreditur de Canossa et finaliter in Crustinium^f 30 derivatur. Tunc illi de Gyso^f egressi sunt contra illos cum intentione pugnandi et a Reginis intrinsecis prelium requirebant. Stabat autem uterque exercitus separatus ab alio per dimidium miliare, et missos, quos appellamus spias et exploratores, sibi vicissim mittebant ad cognoscendum multitudinem armatorum et debilitatem exercitus utriusque. Et ita fecerant tota die illa, quousque affecti tedio 35 eadem die reversi sunt sine bello. Sequenti vero sabbato^g temporum, id est ultimo die Maii, scilicet in festo sancte Petronille, iverunt illi de Gyso^f in magna multitudine ad pugnandum contra plebem Cavilliani, ubi erant homines

a) M. c. b) li. c. c) M. XV. a. Sal. alio atramento in loco vacuo relicto suppl. d) Item cum littera maiuscula I c. e) pent. e. f) sic h. l. c. g) supple. quatuor. 40

1) Cf. Ann. Parm. mai., SS. XVIII, p. 701 sq., ubi melius relata sunt ea quae Mutinae Apr. 10—19. gesta sunt. 2) Cf. Ann. Parm. mai. p. 702. 3) Gerardus Albus; cf. supra f. 458^d. 459^a, p. 597. 4) Potius a. 1285; cf. supra f. 453^a. b, p. 584, ubi de campanis fuis quaedam alio modo narrata sunt. 5) Scil. magister Pisanus. 6) Eadem fere verba supra f. 453^a, p. 585: leguntur, quae hoc loco superflua sunt, cum nihil de operibus 45 Parmensium sequatur. 7) Potius f. 425^c. d. 426^a, p. 518 sq. 8) P. 585 sq.

F. 485^b. Quod illi de Bibiano dederunt C libras illis de Gipso et fecerunt cum eis treguam.

Quod dominus Egidiolus de Monticulo intromisit se de pace istorum Reginorum.

5 cum mulieribus congregati in fortitudine castri. Et erat locus ille valde munitus 1287.
 propter turrin et ecclesiam et fossata, que erant in circuitu¹, et propter homines
 et lapides et balistas et alia instrumenta diversa. Tunc accessit dominus Guido
 de Albareto, qui erat unus ex ducibus belli ex parte illorum de Gipso, et allocutus
 est illos de turri dicens: 'Provideat^a unusquisque vestrum anime sue², et tradite
 10 vos nobis, et ite liberi et in pace sine aliquo detrimento. Quod si nolueritis,
 notum sit vobis, quod, si violenter capti fueritis, sine misericordia omnes ducemini
 ad suspendium^b. Tunc propter sermones eius indignatus unus de campanili pro-
 iccit lapidem de cacumine turris et percussit super caput equi domni Guidonis,
 ita ut equus^c fere caderet cum circumvolutione^d horribili^b. Tunc pugnare cepe-
 15 runt simul illi de castro cum exterioribus. Et non erant die illo in munitione
 plebis nisi homines XL^a, et vulneraverunt de adversariis XV, ex quibus recedendo
 tres fuerunt mortui et sepulti. Videntes autem exteriores, quod munitionem
 plebis capere non possent, diffuderunt se per villam Cavilliani et ceperunt anseres
 et gallinas, capones et gallos, porcellos et agnellos et omnia que voluerunt inde
 20 tulere predantes. Erat enim villa nemorosa et plena omnibus bonis. Et habita-
 bant quasi iuxta *Sydoniorum consuetudinem* ab aliis separati³. Nec fuit aliquis qui
 resisteret inimicis et aperiret os et ganiret^e. Et combusserunt nocte illa L et tres
 domos de villa Cavilliani⁴, bonis et debilibus computatis. Et omnes equaliter
 combussissent, nisi precibus et rogatu fratrum Minorum dimisissent, qui se male-
 25 factoribus opponebant. Quod videntes illi de Bibiano dederunt centum libras
 imperialium illis de Gipso et fecerunt cum eis treguam usque ad unum annum,
 ut secure possent laborare et colligere fruges suas. Hec autem tregua facta^a
 est mediante domina Beatrice, vidua condam domni Aimerici de Palude⁵, que est
 soror domni Guillelmi^f de Rangonibus de Parma. Tunc cepit se intromittere
 30 dominus Egidiolus de Monticulo, ut faceret treguam inter illos de villa Cavilliani
 et illos de Gipso. Et erat conveniens mediator, quia uxor eius ex illis de Canossa^g
 nata erat, quia soror erat matris abbatis⁶; et Monachus de Bibianello uxoris
 domni Egidioi similiter nepos erat, utpote ex eius consanguineo natus. Iste
 dominus Egidiolus erat homo suavis et pacificus et dulcis alloquio, et toto tempore
 35 istius guerre, que fuit inter Reginos et illos de Gipso, multis discursibus laboravit,
 modo eundo ad Gipsum, modo redeundo hinc ad nostrates, et multas hinc inde
 sustinuit calumnias et rumores."

a) penna rutata. b) sequitur C minio scriptum. c) eq^o c. d) evoluone c. e) sic c.
 f) Guill'i c. g) canosa corr. canossa c.

40 1) Cf. supra f. 484^c, p. 633. 2) Ios. 9, 24: providimus animabus nostris.
 3) *Indic. 18, 7*: venerunt Lais videruntque populum habitantem in ea absque ullo timore
 iuxta consuetudinem Sidoniorum securum et quietum, nullo ei penitus resistente, . . .
 et procul a Sidone atque a cunctis hominibus separatam. 4) Cf. infra f. 487^d.
 5) *Qui a. 1279. Mart. obierat: Alberti Milioli Liber de temp. c. 294, p. 553; cf. supra*
 45 *f. 418^b, p. 500.* 6) *Rolandus de Albareto; cf. supra f. 430^a, 466^c, 467^b, p. 529. 615 sq.,*
infra f. 485^d, 486^a, p. 637.

F. 485^c. Quod^a potestas Mutinensium curialiter licentiauit eos qui de Saxolo venerant, ut de civitate exirent.

Quod his diebus multa mala apud Regium dicebantur de Parma.

F. 485^d. De curialitate et iustitia domni Rolandini de Canossa, et de^b principibus viris qui fuerunt ex parte illorum de Gipso.

1287. His diebus potestas Mutinensium erat domnus Rolandus de Adegheris de Parma¹, qui vocavit illos qui venerant de Saxolo, cum quibus² pacem fecerant intrinseci Mutinenses³, et curialiter licentiauit eos, ut de civitate recederent, ne forte aliquod infortunium sustinerent, presertim cum bene cognosceret Mutinensium civium voluntatem et succursum, quem a Reginis civibus in proximo expectabant. Qui in omnibus obedientes fuerunt, faciendo de civitate recessum⁴. Postea venerunt a Regio stipendiarii milites bene ducenti, qui omnes Mutinam intraverunt, et civitas est ab eis sine aliqua contradictione possessa.

His^d diebus frequenter apud Regium insonuerunt rumores, quod Parmenses erant in magna discordia, et quod omnes erant sub armis, et sperabatur, quod^e civitas Parma a Parmensibus destrueretur. Et sicut volebant, quod esset, ita dicebant. Et multi de destructione Parme videbantur gaudere, iuxta verbum⁶ quod scriptum est Tren. I: [*Omnes⁶ inimici mei audierunt malum meum. Letati sunt, quoniam tu fecisti*]. *Adduces^f diem consolationis, et fient similes mei.* Nam solatium est miseris socios habere penarum³. Sed beata virgo curam illius civitatis et custodiam precipuam habere videtur, quia a Parmensibus honoratur in ea. Et erat tempore illo capitaneus in Parma ex una parte domnus Opigo de Sancto Vitale Parmensis episcopus, ex alia vero domnus Guido de Corigia⁴.

Illi vero qui de Regio expulsi fuerant dicebantur illi de Gipso, quia in castro habitabant quod illo nomine dicebatur⁵; quorum maximus capitaneus fuit domnus Rolandinus de Canossa, homo pulcher et nobilis, curialis et liberalis, et qui multas potestarias diebus suis habuit in Italia. Mater eius fuit de Pedemontis, nobilis domina et sanctissima. Porro domnus Rolandinus, de quo dicimus, fecit quandam magnam curialitatem, que est digna memoria et relatu. Cum enim illi de Gipso haberent trenguam cum illis de Albinia, que est terra Regini episcopi, iovit quidam homo de Albinea et conquestus est domno Rolandino, quod quidam homo de Gipso abstulerat sibi boves. Et confestim fecit sibi boves restitui dicens: 'Vis plus?' Et respondit homo ille: 'Vellem, quod ille homo, qui stat e regione, redderet michi vestitum meum, quem habet'. Cum autem^e rogaret domnus Rolandinus hominem illum, ut vestitum redderet isti, et ille nullatenus acquiescere vellet, exiit se domnus Rolandinus opitogium sive guarnaçam⁶ suam et dedit eam homini, cui fuerat vestitus ablatus, et dixit:

a) inscriptiones columnae 485^c. post locum l. 18. 19. in marg. superiore suppletum a Sal. scriptae sunt. b) de a Sal. superser. e. c) sequitur C minio scriptum. d) hoc loco solum C minio pictum praecedit, non versus novus coeptus. e) uncis inclusa a Sal. in marg. super. suppleta. f) Adduxisti 40 Vulg. g) a (autem) a Sal. in marg. suppl.

1) A. 1287. Ian.—Iun.; cf. Cron. Ioh. de Bazzano et Bonif. Morani, 'Cronache Modenesi' p. 81. 2) Cf. supra f. 484^c, p. 633, n. 5. 3) Non prius occurrit hoc dictum, quod sciam, quam in litteris editis 'N. Archiv' XXIV, p. 524: Solamen est miserum socios habere penarum. In epistola diaboli edita a W. Wattenbach 'SB. d. Berliner Akad. d. Wiss., 45 Phil. hist. Cl.' 1892. p. 118. legitur: Gaudium namque est miserorum in penis habere consortium. 4) Cf. supra f. 430^a, p. 529. 5) Gipso Crustunae scilicet; cf. Libri de temp. Cont. Regina p. 574. 6) Nunc Italice guarnacca, guarnaccia.

F. CCCC86^a. Quod Lupicini deseruerunt partem suam, quando sui recesserunt de Regio.

De obsidione Besmantue, et de domno Guidone de Albareto, de quo quidam futura p̄dixit, que postea evenerunt.

6 -Credo, quod bene satisfactum sit tibi pro tuo vestitu, iam vade in pace! Quod 1287.
cum vidisset ille rusticus, qui vestitum abstulerat, erubuit et venit ad pedes domni
Rolandini et dixit culpam suam restituitque vestitum homini spoliato. Et nota,
quod^a isti fuerunt sollemnes in exercitu illorum de Gipso, scilicet domnus Rolan-
dinus de Canossa, domnus^b Guido de Albareto cum filiis suis, scilicet Agolino. et
10 abbate de Canossa, qui domnus Rolandus dicitur. Item Guilielminus Scarabellus
et Bonifatius¹ frater abbatis² Sancti Prosperi de Regio ex matre tantum. Item
prepositus Carpineti³ et frater suus domnus Franciscus de Foliano cum filiis suis⁴.
Item domnus Iacobinus de Panceriis cum Thomasino filio suo, qui ambo viriliter
pugnauerunt in expulsionem partis sue de Regio⁵. Item Bartholomeus de Panceriis
15 cum Cacharia filio suo. Item domnus^c Ugo de Conrado cum Conradino filio suo.
Item domnus Manfredinus de Guertio cum filiis suis⁶. Et domnus Henricus de
Gherro, quidam bonus campsor. Et bastardus quidam, pulcher homo et valens,
qui aliquando fuit potestas illorum de Gipso — et domnus Henricus similiter fuit
eorum potestas, et domnus Ro.^d; postmodum de Cremona⁷ ceperunt eligere pote-
20 statem. Porro omnes alii de exercitu illorum de Gipso erant vel milites stipen-
diarii vel bernarii vel ribaldi. Et nota, quod Conradinus filius domni Ugonis
de Conrado factus fuit a ribaldis ribaldorum capitaneus et potestas. Nota
etiam, quod Lupicini deseruerunt partem suam in expulsionem et egressu civitatis,
et steterunt in civitate et adhererunt domno Mattheo de Foliano⁸ et facti sunt ex
25 parte sua; cuius filiam domnus Garxendonius accepit pro Ugolino filio suo^{f, 8}.
Et nota, quod in illa tempestate ab illis de Dallo⁹ in servitio et favore domni
Matthei de Foliano multis diebus obsessa fuit Besmantua, eo quod domnus Guido
de Albareto cum quibusdam aliis ascenderant petram illam, ut a facie inimico-
rum¹⁰ liberarentur illesi. Post hec affecti tedio obsidentes ab obsidione cessarunt,
30 et illi de Besmantua descenderunt deorsum et recesserunt inde. Porro^g de
domno Guidone de Albareto sciendum est, sicut dixit michi abbas de Canossa¹¹,
filius suus, cum familiariter loqueretur mecum iuxta portam castris de Gipso, quod
ante per quinque annos, quam eveniret sibi illud infortunium, quo tormentatus
fuit occasione mortis domni Guidonis de Bibianello, interrogavit quendam indivi-
35 dum, qui predicebat futura et ea que homini isti vel illi evenire debebant nar-
rabat^h, quod diceret sibi de patre suo, qualis eventus habere deberet. Et ostendit

a) q̄ (quod) isti in marg. a Sal. suppl. b) Das cum littera maiuscula D c. c) dñs a Sal. in marg. suppl. d) Rolandinus (de Canossa scil.) legendum videtur esse. e) folio corr. foliano c. f) suo a Sal. superscr. — Sequitur C atramento nigro scriptum. g) penna mutata. h) n in loco raso.

40 1) de Canossa; cf. infra f. 488^b. 2) Guilielmi de Lupicinis. 3) Bernardus de Foliano. 4) Simone et Bucelino; cf. Sagacius de Gazata, Muratori, SS. XVIII, col. 12. 5) Cf. supra f. 483^d, 484^a, p. 632. 6) Vide supra f. 430^a, p. 529. principales partis Inferioris Reginae recensitos. 7) Gilocham de Marianis a. 1288; Libri de temp. Cont. Regina p. 576. 8) Cf. supra f. 430^a, p. 529. et f. 484^a, p. 632; Libri de temp. Cont. Regina p. 574. 9) qui amici erant intrinsecorum⁹ (Superioris partis), Libri de temp. Cont. Regina p. 576. 10) Ps. 43, 17: a facie inimici. 11) Vide supra l. 10.

F. 486^b. De interfectione Pinotti de Gente et de tribus iuditiis ex morte eius ostensis.

Quod diversimode predicuntur futura. Require similiter infra D28.

F. 486^c. Quod firmatum est consilium Parmense, ut complerent castrum Navonis, quod est in strata Domus-dei.

Quod illi de Gippo iverunt contra illos de Querçola, cum quibus erant federati, et male cessit eis.

sibi in quodam libro sic de eo scriptum: 'In manus iudicis cadet'. Revera ita fuit, sicut in superioribus iam descripsimus: Require carta CCCC^aLXVII^a 1. Per quod

*f. 486^b. patet, quod non solum per prophetas predicuntur futura, verum etiam et quando-
4. Reg. 4, 18. que per demones et per homines peccatores, sed et melius per iustos, sicut in
sequenti millesimo^a poterimus demonstrare², si fuerit vita comes.

1287.
Maii 17.

Item millesimo supraposito XV° die exeunte Maio, id est XVI° Kal. Iunii, die sabbati in prandio interfectus fuit Pinottus filius domni Ghiberti de Gente in villa Campiginis a nepotibus suis, qui erant filii domni Lombardini de Gente³, 15 quorum unus dicebatur Ghibertinus, alter vero Guilielminus⁴. Fuit autem interfectus ab eis occasione cuiusdam molendini, pro quo mutuo contendebant, immo, quod peius est, pro pinça, id est lingula, modice terre, que erat post molendinum. Sed et prius multis diebus et annis multa verba discordie et litigii habuerant ad invicem^b et cum domno Lombardino, patre istorum. Quapropter venerunt cum^c 20 quibusdam malefactoribus et assassinis et irruerunt super eum cum armis et

*c. 13. fustibus et interfecerunt eum, sicut scriptura dicit Ys. XXX^c: *Subito, dum non speratur, veniet contritio eius.* Et nota hic tria Dei iuditia. Primum, quia omnes

qui fuerunt consentientes^d et conscii mortis uxoris Pinotti, scilicet domine Beatrix de Apulia^e, infra breve tempus interfecti fuerunt et ipsi; quorum primus 25 fuit Pinottus, secundus domnus Guido de Bibianello⁷, qui dedit occasionem Pinotto, ut eam interfici faceret, quia voluit cum ea dormire, sed illa penitus adulterium recusavit, non solum propter facinus evitandum, verum etiam quia Pinottus et Guido germani consanguinei erant. Tertius fuit quidam Martinellus, qui eam in villa Corigie quadam nocte cum plumatio suffocavit⁸. Secundum iudicium est, 30 quia^e idem Martinellus fuit ad interficiendum Pinottum, qui uxorem eius iussu

*f. 486^b. Pinotti interfecerat prius. Qui Martinellus, cum esset vulneratus in obsidione
1288. Montis-Calvuli⁹, rediens domum, quia nescivit sibi ab uxore cavere, ultimum diem

(LXX.) clausit. Tertium mirabile et Dei iudicium est, quia, si extranei interfecissent Pinottum eo tempore, quo fuit a nepotibus interfectus, nepotes sui vindicassent 35 eum propter honorem domus sue et propter consuetudinem et vanam gloriam

a) M. c. b) invicem c. c) XXX. alio atramento in spatio vacuo relicto a Sal. post. suppl.
d) consentientes c. e) q (que) corr. q (quia) c.

1) F. 466^a. 467^{a, b}, p. 615 sq. 2) Demonstravit, ut in inscriptione columnae dicit, in f. 526. deperdito. 3) Fratris Pinotti; cf. supra f. 463^b, p. 607 sq. 4) Cf. Ann. Parm. 40 mai. p. 702, qui eodem die Maii 17. Pinottum interfectum esse tradunt. 5) Ios. 11, 7: et irruerunt super eos, etc.; Matth. 27, 47. 55: cum gladiis et fustibus. 6) Vide supra f. 462^a, p. 606 sq. 7) De cuius nece († 1286. Apr. 5) relatam est supra f. 466^{b, c}, p. 614 sq. 8) Ut et supra f. 462^a, p. 607. dictum est. 9) Quod castrum a Reginis civitatem tenentibus obsessum est a. 1288. Iun. Die Iun. 15. exercitus obsidens ab illis de Gippo 45 vicus est; Libri de temp. Cont. Regina p. 576; Sagacius de Gazata col. 12.

- F. 486^d. De luminaribus ostensis pro gaudio de obtenta victoria.
 Quod Monachus misit armatos ad comburendum Canossam.
 Quod Reginj obsederunt Moçadhellum et destruxerunt domos circa castrum et preciderunt vineas.
- 6 F. CCCC87^a. Quod illi de Saxolo reversi sunt in civitatem suam.
 Quod mortuus est episcopus Mutine, et frater Philippus de Boskettis factus est episcopus.
 Quod multi religiosi promoti sunt ad prelationes episcopales magis^a ob gratiam^b parentele quam ordinis sui.
-
- 10 mundi. Item precedenti sexta feria firmatum est consilium Parmense, ut complerent castrum Navonis, quod est prope Regium in publica strata, iuxta burgum Domus-dei. 1287.
Mach. 16.
- Item millesimo supraposito XV° die exeunte Junio iverunt illi de Gipso Jun. 16. contra illos de Querçola, cum quibus erant federati et fecerant trenguam, volentes ex eis ducere predam atque captivos; et precedentibus diebus plures ex eis occiderant et animalia eorum ceperant et homines captivos abduxerant. Cum autem iam facta treugna cum eis iterum contra eos essent reversi animo depre-
 15 dandi XV° die exeunte Junio, ut superius dictum est, venerunt milites Regini de civitate duce Pocapenna de Canossa et interposuerunt se inter Gipsum et Querçolam, et non habuerunt nisi dorsum inimicorum iuxta verbum quod scriptum est: *Et inimicos meos dedisti michi dorsum et odientes me disperdidisti.* Nam Regini pugna-
 20 bant contra eos ex una parte et illi de Querçola ex alia, et ceperunt ex eis centum et tres. Et pro maiori parte Regium ducti fuerunt cum uno fune ligati et in compedibus positi et in carcere communis detenti et custoditi. Aliquos vero retinuerunt illi de Querçola pro restauratione damnorum suorum, que intulerant eis illi de Gipso. Est autem Querçola quedam villa domni Matthei de Foliano. Porro
 25 in hac captione non fuerunt nisi homines conductitii^c et extranei. Maiores vero de Gipso domi sedebant et tuebantur in castro. Qui audita strage suorum ululerunt dicentes: *Ve nobis! Non enim fuit tanta exultatio heri et nudius tertius. Ve nobis! Quis liberabit^d nos de manu deorum sublimium istorum?* 1. Reg. 4, 8.
Jun. 17. Sequenti sero ostenderunt illi de Regio ardentem faculam in cacumine turris communis in signum gaudii et letitie ad letificandum corda amicorum suorum, qui erant in Bibianello et in adiacentibus castris. Et fecerunt et ipsi similiter statim ostendendo faculas accensas, sicut faciunt rustici in carnis privio, quando domunculas suas conburunt
 30 atque tuguria. Idem fecerunt illi de plebe Cavilliani de cacumine campanilis ardentem faculam ostendendo. Sequenti^e die misit Monachus de Bibianello Jun. 18. homines armatos, et combusserunt domos que erant circa Canossam in ultionem combustionis ville de Cavilliano, quam combusserant^f illi de Gipso. Porro tertia die post, id est in festo sanctorum martyrum Gervasii et Prothasii, venerunt Re-
 40 gini ad castrum quod dicitur Moçadellum et destruxerunt domos et preciderunt vineas, que erant circa castrum. Et fuerunt illi de Bibianello et de Castellis¹ et de Bibiano et de Cavilliano cum eis. Et facta fuit vinearum destructio magna. Veruntamen illi de castro vulneraverunt de exterioribus quam plures cum arcibus et sagittis. Et eadem die Regini ad propria sunt reversi integro numero sine 7. CCCC87.

45 a) huius versus in summa columna 487^b. scripti signa compendii abscisa sunt, ut nunc legatur et ad platos epales mag pro et ad platos epales mag. b) ob gratiam abscisa, ut solum remanserit inferior pars litterarum ob g; vide infra p. 640, l. 17. c) conductii c. d) nos salvabit Vulg. e) penna mutata. f) sic h. l. perscriptum in c., l. 34. gharant, l. 37. cobusserunt, l. 38. ghibitionis c.

1) De Quatuor castellis scilicet, quorum Bibianellum unum est; cf. supra f. 457^{c-d}, p. 594.

F. 487^b: Quod abbas Ioachim de duobus ordinibus plura bona dicit.

De quibusdam qui fugerunt de carcere communis Regii, ob quam causam tormentatus fuit Scalfinus de Indusiatis.

1287. aliqua lesione. De Castellis igitur fuerunt illi qui vulneribus sunt plagati et de aliis villis.

Item eodem anno, ultimo die Iunii reversi sunt illi de Saxolo in civitatem suam, quos illi de Mutina licentiauerant et posuerant in confinibus¹. Reversi sunt autem pacifice cum voluntate illorum de civitate. Et mortuus est episcopus Mutine², qui erat de Mediolanō³ et dicebatur dominus Ardētion, homo *senex et plenus dierum*. Et turbatio erat in Mutina de episcopo eligendo, et fuerunt in electione multis diebus. Tandem elegerunt fratrem Philippum de Boskettis de Mutina, qui frater Minor erat. Electus fuit similiter cum eo ex altera parte dominus Guido de Guidomibus, archipresbiter Citanove⁴, qui in iure canonico erat peritus, sed parum videbat, et erat germanus fratris Bonifacii de Guidomibus, qui est frater Minor. Tandem obtinuit frater Philippus et consecratus est episcopus Mutine^{a, 5}. Et^b nota, quod diebus meis multi fratres Minores et Predicatores ascenderunt ad prelaciones episcopales, magis ob gratiam parentele et carnalium propinquorum quam ob gratiam ordinis sui. Non enim multum curant canonici cathedrales et matricis ecclesie civitatis cuiusquam religiosos super caput suum habere prelatos, quamvis constet eis, quod vita fulgeant et doctrina. Timent enim reprehendi ab eis, dum in carnalitatibus et lasciviis volunt vivere, iuxta verbum quod scriptum est Prover. XV^c: *Non amat pestilens eum qui se corripit nec ad sapientes graditur*^d. Et de fratribus Minoribus et Predicatoribus in expositione Ieremie dicit abbas Ioachim^e: *Isti duo ordines simpliciter et humiliter nascentur ecclesie, sed processu temporis acriter increpabunt et arguent fornicariam Babilonis*. Unde scriptum est Prover. 24^f: *Qui arguunt laudabuntur, et super ipsos veniet benedictio*. Nota, quod pro fornicaria Babilonis potest intelligi omnis anima mortaliter peccans^f. Iterum de istis duobus ordinibus abbas Ioachim dixit: *Videtur michi, quod unus, scilicet ordo, indifferenter colligat botros terre, clericos et laicos incorporando ecclesie, alter^g vero solummodo primitias eligat clericorum*. Sed de hac materia satis sit

a) Mut e. b) penna mutata. c) XV. in spatio vacuo relicto alio atramento a Sal. post suppl. d) sequitur C atramento nigro scriptum. e) 24. in spatio vacuo relicto alio atramento a Sal. post suppl. f) sequitur C minio scriptum. g) Alter cum littera maiuscula A e.

1) Cf. supra f. 485^{b, c}, p. 636. 2) mense Iulii vel Augusti Ann. Veron. de Romano, 'Antiche Cronache Veronesi' I, p. 432. 3) De gente Comitum. 4) De hac electione vide Ann. Veron. de Romano l. l. p. 432 sq. 5) Die Dec. 6. confirmatus esse videtur, quia Ioh. de Bazzano et Bonif. Moranus, 'Cronache Modenesi' p. 81 sq., dicunt eum festo sancti Nicolai sedem episcopalem suscepisse, et Alex. Tassonus l. l. p. 82. eum hoc die episcopum factum esse scribit. Ann. Veron. de Romano l. l. p. 433 sq. testantur eum a. 1287. Aug. cum Guidone electum esse, demum a. 1288. Iun. 6. consecratum Mutinam venisse. 6) Pseudo-Ioachim, Interpret. in Ieremiam c. 13, (Coloniae 1577) p. 174: Ipsi (Isti cod. Bruxell.) duo ordines simpliciter et humiliter nascentur ecclesie, sed quae (quantum cod. Bruxell.) in fine permanserint (premant eam cod. Bruxell.), ipsa cognoscat, quia celare non poterunt clericorum malitiam et abscondere ignominiam laicorum. 7) Idem locus, verbis paulo differentibus, iam supra f. 248^d, p. 101. citatus est. Idem fere legitur in Interpret. in Ieremiam c. 9. 13, (Coloniae 1577) p. 136. 166; vide supra p. 101, n. 1.

F. 487^c. Quod quidam cogitaverunt invadere castrum^a Raçoli in damnum communis Regii, ob quam causam Canini de Palude forbanniti fuerunt. Quod Conradus Caninus duos fecit interfici.

F. 487^d. Quod in principio guerre illi de Gipso valde audaces fuerunt, sed postea ceperunt deficere.

Quod in hoc millesimo fuit maxima culicum multitudo.

dictum. Iam stilus redeat ad Reginorum opera describenda, circa que specialiter nostra versatur intentio, quantum ad presentem guerram, que in millesimo supraposito et in sequenti multum concussit et turbavit et afflixit Reginos.

10 His^b diebus et millesimo^c supraposito, scilicet anno Domini M^oCC^oLXXXVII^o, 1287. in mense Iulii fugerunt de carcere communis Regii XX et VIII homines; quorum occasione captus fuit Scalpinus filius domni Guidonis de Indusiatis et graviter tormentatus, eo quod credebant Regini, quod incarceratis limam dedisset ad evadendum de carcere. Et post alia tormenta posuerunt testum cum prunis vivacibus
15 sub plantis^d pedum eius. Et cum sufflatorio insufflabant, ut prunae ardentiores et vivatiores fierent ad tormentum. Et dum sic sederet, fecerunt venire patrem eius, ut videret filium sic torqueri. Et condemnaverunt eum trecentis libris monete Bononie, quibus solutis eum libere permiserunt abire. Item his diebus cogitaverunt aliqui facere proditionem de castro Raçoli in damnum civitatis Regii et in adiutorium illorum de Gipso. Et fuit cognitum a Reginis Deo faciente, qui
20 *dissipat cogitationes malignorum, ne possint implere manus eorum quod ceperant.* Et fugerunt decem homines de custodibus Raçoli, qui proditores esse debebant. Verumtamen captus fuit^e a Reginis nepos Conradi Canini de Palude, scilicet filius sororis eius, qui dicebatur Conradinus de Bondeno, et fuit graviter tormentatus *non semel*
25 *neque bis.* Postea fuit appensus per brachia ad palatium communis, postmodum fuit decapitatus, postea tractus ad caudam equi in signum derisionis et verecundie^f et opprobrii sempiterni et tandem fuit combustus. Et postea omnes Canini, qui sunt de Palude, fuerunt positi in banno communis Regii cum omnibus heredibus suis usque in sempiternum. Et nota, quod illi de Gipso sperabant, si haberent
30 Raçolum, quod Veronenses et Mantuani venirent cum illis de Sesso¹ et caperent civitatem Reginam et expellerent aliam partem, que eam modo tenet; et Conradus Caninus debebat per triennium esse eorum potestas; sed *mentita est iniquitas sibi*, ut dignum fuit, quia ante hec omnia per duos menses fecerat interfici archipresbiterum de Faxolis de Furnovo de Parma et quendam nepotem suum, filium domine
35 Alexante², sororis domni Rolandini de Canossa³, qui dicebatur Carottus, et erat frater Bonifacii Trauli, id est qui habet impeditam linguam. Et cum fecisset hec omnia supradicta mala, Regini, quibus fuit ingratus, permittebant eum in Regio
40 habitare in ecclesia sancti Nicholai, que est monasterii de Fontanellis de Parma⁴, quamvis Guilielmus⁴ de Foliano Reginus episcopus et postmodum Gaudentes⁵ vellent sibi eam in posterum usurpare. Dicebatur etiam, quod episcopus Parmensis⁴ dabat ducentas libras, ut illi de Gipso possent Raçolum habere. Et⁶

a) *prini versus huius columnae signa compendii abscisa, ut nunc legatur* (qd qda cogitauerit iuade cast. pro Qd' qda cogitauerit iuade cast^m). b) *littera maior initialis H minio picta. — Penna mutata.* c) *M. c.* d) *plantis corr. plantis c.* e) *penna mutata.* f) *uēgdie c.* g) *sic c.* h) *canosa corr.* 46 *canossa c.* i) *Guill's c.*

1) *Gibellinis ex civitate Regina expulsis.* 2) *Cf. Alb. Mil. Lib. de temp. c. 188. et Cron. imp. c. 163, SS. XXXI, p. 450. 644.* 3) *Fratres milites S. Mariae.* 4) *Opizo de Sancto Vitali.*

F. CCCC88^a. Quod in hoc millesimo multum retardate sunt segetes ad maturandum.

Quod filius Petri regis Aragonie devicit Gallicos.

Quod multi ambaxatores congregati sunt in Parma ad tractandum de pace civitatum Lombardie.

Quod in hoc millesimo^a apud Montem-Pesulanum^b celebratum^c est generale capitulum fratrum Minorum, et in Romagnola magna^d erat discordia partium occasione.

1284. quod, quando illi de Saxolo fuerunt emissi de Mutina¹, misit ducentos homines equites et pedestres in adiutorium eorum², sed quia Regini cito Mutinensibus³ derunt succursum, non potuerunt facere quod volebant, et ideo reversi sunt per Gypsum, quia timebant reverti per Regium, ne impedimentum haberent. Cum 1287. quibus postea illi de Gipso villam Cavilliani combusserunt, sicut superius iam descripsimus⁴. Et nota, quod in principio guerre illi de Gipso fuerunt valde audaces, conburendo et destruendo et capiendo homines qui ex adversa parte erant; 15 sed postea ceperunt deficere, quia Regini qualibet die ascendebant ad eos in multitudine gravi et asportabant segetes et conburebant domos et precidebant vineas domni Rolandini, que faciebant vinum de Vernaça⁴. Et vineam domni Guidonis de Albareto preciderunt et domum eius combusserunt. Hec^d domus multa habebat diverticula et mansiones. Nam in ea erat porticus et sala palatii et multe camere 20 ad dormiendum et coquinae et stabula et cellaria et furnus et pastoforia⁵ et pistrina et diversa latibula, que omnia vorax flamma consumpsit. Et nota, quod in hoc millesimo^a fuit maxima culicium multitudo tam in montibus quam in paludibus 25 et planicie a principio Iulii usque ad festum Magdalene, ita quod tediosum erat hominibus vivere propter importunitatem et lesionem eorum. Nota etiam, quod in hoc millesimo^a multum retardate sunt segetes ad maturandum, ita quod non potuerunt se expedire agricole et messeres usque ad festum Marie Magdalene; et quod dicitur 30 de Iudeis in benedictionem, scilicet: *apprehendet messium trituram vindemiam, et vindemia occupabit sementem*, Christiani credebant sibi accidisse in penam. Item millesimo^a supradicto filius⁶ Petri regis Aragonie, qui fuit filius filie⁷ principis Manfredi, filii Frederici imperatoris condam, devicit Gallicos⁸, qui sub rege Karolo militaverant in Apulia et Sicilia, et obtinuit totum regnum. Item millesimo^a supraposito magna et pulcherrima campana communis Parme rupta est ex imperitia pulsatoris⁹. Item in hoc millesimo^a supraposito congregati sunt in Parma ambaxatores de Bononia, de Mutina et de Regio et de Placentia et de Brixia et de Cremona ad tractandum et ordinandum de pace et concordia civitatum Lombardie¹⁰, ut quietam et tranquillam vitam quilibet possit habere, et ne propter discordiam

a) M. c. b) *primi versus huius in summa columna 488^b, scripti signa compendii abscisa, ut nunc legatur mote pesulauu pro mote pesulauu.* c) celebr. — capitulum abscisum, ut tantum remanserit inferior pars litterarum celebru (est) g. d) penna mutata. e) ulemia c. 40

1) A. 1284. Iul. 30; cf. supra f. 429^{a-b}, p. 527. 2) De Opizone illis de Saxolo favente vide supra f. 455^c, p. 589. 3) F. 485^{a-b}, p. 631 sq. 4) Cf. supra f. 448^c, p. 572. Nunc Italice vernaccia dicitur quoddam vinum album dulce. 5) Vide Gloss. mediae et inf. Lat. s. v. pastophorium. 6) Iacobus. 7) Constantiae. 8) Proelio navali die Iun. 23. in littore Surrentino commisso maxime. Cf. infra f. 491^c, p. 651. 9) Post Ie^a, l. 1. Cf. Ann. Parm. mai. p. 703. 10) Post Iul. 1. Cf. ibidem.

F. 488^b. Quod quidam ribaldi voluerunt invadere locum fratrum Minorum de Monte-falconis.

Quod^a Bononienses populares gravia statuta ordinaverunt contra milites suos.

8 ab hostibus involvantur. Nam, sicut dicit beatus Gregorius¹, *minus iacula feriunt que providentur* et cet. Item in hoc millesimo apud Montem-Pesulanum celebratum est generale capitulum fratrum Minorum, et factus fuit generalis minister frater Matheus de Aqua-sparta, de Tuscia de valle Spoletana. Et in isto generali capitulo secundum voluntatem Italarum et secundum^b consuetudinem aliorum
10 generalium capitulorum non bene fuit ministratum². Vicarius fuit ibi frater Petrus de Falengaria³, qui postea missus fuit^c ad legendum in curia⁴, cum esset cathedralatus magister. Item his diebus in Romagnola magna erat discordia occasione partium.

Item his diebus, millesimo^d supraposito, XVIII° ribaldi ex his qui erant in^e 7. 488^b. Gippo ordinaverunt, ut venirent ad spoliandum fratres Minores qui habitabant in loco Montis-falconis⁵. Quod cum cognovissent dominus Iacobinus de Panceriis et Bonifacius de Canossa, frater abbatis Sancti Properi⁶ de Regio, comminati sunt eis et terruerunt eos, ne venirent. Et ita cessaverunt a stultitia sua⁷.

Item his diebus, millesimo^d supraposito, Bononienses populares gravia statuta
20 ordinaverunt contra milites suos et contra omnes nobiles civitatis sue, videlicet ut quicumque de militibus sive nobilibus lederet aliquem de aliqua societate hominum popularium, ita deleretur tam in villis quam in civitate, in domibus, agris et arboribus, ut non remaneret ex omnibus bonis eius nec lapillus quidem ex eo. Et in hanc maledictionem primo impegerunt filii domni Nicholai de Baçaleriis,
25 qui totaliter a populo sunt deleti⁸. Et inde factum est, quod milites Bononienses propter impetum furentis populi in civitate habitare iam timent et more Gallicorum⁹ in villis habitant, in possessionibus suis. Et ideo populares, qui in civitate habitant, more Gallicorum decetero bene possunt appellari burgenses⁹. Sed timendum est popularibus, ne ira Dei veniat super eos, quia faciunt
30 contra scripturam que dicit Levitici XIX¹: *Iuste iudica proximo tuo. Non queras ultionem nec memor eris iniurie civium tuorum.* Item populares et rustici sunt, per

a) Quod — suos in *infer. marg. a Sal. scriptum.* b) sic (f) c., non contra, ut ed. Parm. habet. Sal. vult quidem dicere in aliis capitulis bene ministratum esse. Interpretare, quasi scripsisset: ut fratres Itali voluerunt et in aliis generalibus capitulis actum est. c) fuit in *marg. a Sal. suppl.* d) M. e. e) sequitur C minio scriptum.

1) Hom. in *Evang. I, 12.* Qui locus iam supra f. 310^a. 365^b. 474^{c-d}, p. 240. 374. 622. allatus est. 2) Fratres quidam voluerunt, ut singuli custodes singulas voces in eligendo ministro generali haberent. Cf. *Catal. ministr. gener., Analecta Francisc. III, p. 703 (et infra); Fr. Ehrle in 'Archiv für Litteratur- und Kirchengesch.' VI, p. 59 sqq.* 3) Cf. *Catal. ministr. gener., Analecta Francisc. III, p. 703, ubi Guilielmus de Falgario vocatur.* Cf. supra f. 451^a, p. 578, n. 6. 4) Cf. *Chron. XXIV ministr. gener., Analecta Francisc. III, p. 407: Hic generalis (Matheus de Aqua-sparta) fuerat lector sacri palatii, cui frater Guilielmus de Falgario Tolosanus et magister in lectura successit, qui postea (a. 1296. Jul. 9) factus est Vivariensis episcopus.* 5) Ubi ipse Salimbene tunc erat. 6) Guilielmi. Cf. supra f. 485^d, p. 637. 7) 2. Mach. 4, 6: cessare a stultitia sua. 8) Cf. *'Cron. di Bologna', Muratori, SS. XVIII, col. 294; Matheus de Griffonibus edd. L. Frati et A. Sorbelli (Muratori, SS. ed. nova XVIII, 2) p. 25. ad a. 1286.* 9) Cf. supra f. 302^b, p. 222.

- F. 488^c. Quod hi qui faciunt mala quandoque puniuntur ex eis^a.
 Quod Regini XV diebus obsederunt illos de Gipso in Roketta, in qua se
 incluserant necessitate compulsi.
 Exemplum dignum memoria et-relatu.
 F. 488^d. Quod Parmenses^b et Bononienses removerunt obsidionem a Roketta sub
 pretextu faciendi pacis, et tamen illi de Gipso fecerunt deteriora
 prioribus.
 De crudelitibus beruariorum de Liguria qui habitabant in Gipso.

quos destruitur mundus, et per milites et nobiles conservatur. Nam Pateclus^c in
 libro Tediiorum dixit:

Et quando de sola fit tomra.

- *F. 488^e. Vult dicere, quod tediosum quid est, "quando illud, quod debet esse inferius,
 ascendit superius. Quod etiam fieri propter peccatum Dominus comminatur Deu-
 tero. 28^d: *Advena, qui tecum versatur^e in terra, ascendet super^f te eritque sublimior,
 tu autem descendes et eris inferior. Ipse erit in caput, et tu eris in caudam. Sed* 15
postmodum timendum, ne fiat e converso, quia

in die fortune mutantur cornua line¹.

- Exemplum.** Reduc ad memoriam exemplum becariorum^g de Cremona, quorum unus
 habebat unum magnum canem, qui multa incomoda^h a parvo cane alterius bec-
 carii^e sustinuit patienter, sed quia ab iniuria usitata cessare volebat, ideo postea 20
 submersit et suffocavit eum in Pado nimis provocatus ab eo. Et ita multi sunt in
 hoc mundo, qui, si viverent in pace, non lederentur ab aliquo. Sed quia de indu-
 *r. 1.3. stria vadunt querendo brigam, ideo inveniunt eam. Hinc Ecclesiasticus dicit 7^c:
Noli facere mala, et non te apprehendent. Non semines mala in sulcis iniustitie, et
non metes ea in septuplum. Sed de hac materia satis sit dictum, ut ad Reginos 25
iterum revertamur.

1287. Item^h his diebus et millesimoⁱ supraposito, scilicet anno Domini M^oCC^oLXXXVII^o,
 illi de Gipso necessitate compulsi, quia persequebantur ab hostibus, incluserunt se
 Aug. 1. in Rokettam; et statim venerunt Regini cum amicis suis et obsederunt eos quasi
 diebus XV². Et tunc venerunt ambaxatores de Bononia et de Parma, ut facerent 30
 pacem inter illos Reginos de civitate, qui obsidebant eos, et illos de Gipso, qui in
 Roketta obsidebantur ab eis. Et ita sub pretextu fiende pacis remota est obsidio,
 Aug. 13. et egressi sunt inde, nec tam^h pax facta est³; sed fecerunt illi de Gipso dete-
 *F. 488^d. riora prioribus depredando et destruendo villas episcopatus Regini et capiendo
 homines et diversis et excogitatis tormentis et inusitatis tormentando eos, ut se 35
 redimerent soluta pecunia^k. Et erant Bergamenses et Mediolanenses et alii be-
 ruarii de Liguria, quos illi de Gypso^c mercede conduxerant, qui talia faciebant.

a) *hulus primi versus columnae signa compendii absisa, ut nunc legatur Qd . . q faciat . . . qnq*
 puniunt pro Qd' . . q faciat . . . qnq; puniunt. b) Qd pamses signis compendii absicis c. pro Qd'
 pamses. c) sic h. l. c. d) 28. in spatio vacuo relicto a Sal. alio atramento post suppl. e) vers. 10
 in terra in loco raso. f) super — inferior in loco raso et in marg. scripta. Apparet fratrem Sal.
 antea hunc versum e memoria non recte citavisse, post ascita Biblia correxisse. g) sic c. h) sub
 Item — illi linea rubra ducta. — Penza mutata. i) M. c. k) sequitur C minio scriptum.

1) Cf. f. 462^b, p. 605, n. 7. 2) Potius diebus tredecim, ut ipse Sal. infra f. 489^b,
 p. 646. dicit. Cf. SS. XXXI, p. 574, n. 3. 3) De obsidione Tinibergae rochettae cf. Libri 45
 de temp. Cont. Regina p. 574 sq.; Sagacius de Gazata, Muratori, SS. XVIII, col. 12. Infra
 f. 490^a. vide plura de pace facienda.

P. 489^b. Qua die et quota illi de Gipso ingressi sunt Rokettam^a, et qua de causa Roketta dicta est Tiniberga, et quod tria milia hominum fuerunt in obsidione ipsius.

De quibus recte dici potest illud Iere. VI. et Tr^b: *Crudeles sunt et immisericordes.*
 5 Nam cum quadam vice cepissent quendam hominem pauperculum, qui nunquam leserat eos, immo servisset, si habuisset unde, ligaverunt eum et duxerunt ad Gipsum et dixerunt ei: 'Pone tibi taliam'. Quod erat dicere: Manifesta; quantum dare potes nobis. Cum autem ille diceret, quod nichil habebat ad dandum, statim percusserunt os eius cum durissimo lapide, et ceciderunt ex illa percussione
 10 semel facta de ore eius dentes sex, et septimus movebatur ad casum. Et id ipsum fecerunt aliis pluribus. Aliquibus vero ligaverunt capita cum strictorio fortiter perstringendo, quousque egressi sunt oculi de sedibus suis et morabantur in genis; aliquos^c vero ligabant solummodo per pollicem manus dextre sive sinistre et totaliter totum corpus hominis suspendebant a terra. Et aliquos etiam ligando
 15 testiculos suspendebant. Aliquibus ligabant minimum digitum unius tantummodo pedis, cum quo totum suspendebatur corpus. Aliquibus ligabant manus post tergum et eum^d sedere faciebant et sub plantis eius ponebant testum prunarum, quas ardentiores cum sufflatorio faciebant^e. Aliquibus ligabant pollicem pedis dextri cum cordula ad dentem et cum stimulo dorsum eorum pungebant, ut ipsi sibi ipsis dentes extraherent^f. Aliquibus ligabant manus cum tybiis circa calcaneum, sicut fit agnis^g qui portantur^h ad victimam seuⁱ ad macellum, ut occidantur, et sic tota die sine cibo et potu suspensi morabantur in pertica^e. Aliquibus cum uno ligno durissimo tamdiu radebant sive fricabant tybiarum skins², quousque os apparebat. Et erat hoc videre miseria et compassio magna^e. Cum autem maiores de Gipso reprehenderent eos, ex eo quod talia horribilia videbantur
 25 in Christianis hominibus exerceri, turbabantur berruarii¹ et dicebant, quod ab eis^k recederent, nisi talia sustinerent. Et ideo necessitate compulsi, vellent nolent, talia permittebant^e. Multa etiam alia excogitaverunt et fecerunt tormenta, que non descripsi brevitatis causa. Hec autem scripta sunt, ut cognoscatur, quod aliqui homines crudeliores bestiis sunt. Et ideo vere dignum et iustum est, ut cognoscatur, quod aliqui homines crudeliores bestiis sunt. Et ideo vere dignum et iustum est, ut tales, qui eiusmodi sunt, in inferno cum demonibus tormententur, sicut Isaias descripsit dicens V': *Dilatavit infernus animam suam et aperuit os suum*
 30 *absque ullo termino, et descendent fortes eius et sublimes eius gloriosique eius ad eum.* Et iterum Dominus dicit Mat. XXV': *Discedite¹ a me, maledicti, in ignem eternum, qui*
 35 *paratus est diabolo et angelis eius,* pro eo quod non solum opera misericordie non fecistis, immo similia demonibus exercuistis tormenta. Hinc Iob dixit XXI^{III}': *De civitatibus fecerunt viros gemere, et anima vulneratorum clamabit^m, et Deus inultum*
 40 *abire non patitur.* Unde Dominus Iere. IXⁿ: *Numquid super gentem huiusmodiⁿ*

40 a) ingr. sunt rok. ex parte abscisa, ut tantum remanserit igssi (pro ig^aesi) et inferior pars litterarum et roke. b) a (autem) in marg. a Sal. suppl. c) penna mutata. d) sic c. e) sequitur C minus scriptum. f) ags c. g) portatur c. h) seu c. i) sic (berruarii) h. l. c. k) eis in marg. a Sal. suppl. l) Disc. in marg. a Sal. suppl., a me in loco raso. m) sic etiam supra p. 533, l. 8. et p. 574, l. 8 (cf. supra p. 187, l. 30); clamavit Vulg. n) IX. in loco raso. o) h^uscemodi c.; 45 in gente huiusmodi Vulg., ubi praecedit: super his non visitabo?

1) Eadem fere verba supra f. 487^b, p. 641. 2) Est vox Germanica ahd. skina, nunc schiene, vox inde ducta Italica schiena nunc aliam vim habet, sed vis eius vera adhuc servata est in voce Italica schiniera.

F. 489°. Quod Bononienses multos de militibus suis^a in confinibus posuerunt. Quod quarundam personarum dominium in scriptura divina pessimum reputatur.

De Bernardo diacono ecclesie sancti Antonini, qui ab assassinis Monachi de Bibianello interfectus fuit, et precedenti millesimo interfectus fuit similiter domnus Peregrinus presbiter plebis Cavilliani a malefactoribus supradictis.

Ps. 93, 1. *non ulciscetur anima mea? Certe ulciscetur, quia Deus ultionum Dominus^b est. Ideo sic habetur in Iob IIII°: Vidi eos qui operantur iniquitatem, qui^c seminant dolores et metunt eos, flante Deo perisse et spiritu ire eius esse consumptos.*

1287. Ingressi sunt autem in Rokettam supradicti homines de Gipso in Kalendis Augusti, id est in vinculis sancti Petri, et fuerunt ibi inclusi usque ad festum Augusti 13. sanctorum martyrum Ypoliti et Cassiani, qua die egressi sunt inde. Et dixit michi quidam iuuenis, qui semper cum eis fuit, quod intus erant trecenti homines et ducenti XL equi. Foris vero in obsidione fuerunt tria milia, computatis Reginis cum amicis suis, qui per diversa contubernia et diversos exercitus hinc inde per montes ordinati circa Rokettam et dispositi erant. Et si cepissent eos Regini — quia capi poterant, nisi Parmenses et Bononienses, qui se de pace intromittebant, impedimento fuissent —, procul dubio guerra eorum terminata fuisset, eo quod omnes capitales eorum inimici in Roketta erant inclusi; et habebant exterius man-ganos et trabuccos, quorum ictus illi de Roketta sustinere non potuissent. Est autem Roketta distans per unum miliarium a Saxolo² et per X a civitate Regina. Hec est vallis montibus circumclusa^d, in cuius vallis meditullio est monticulus quidam, super quem edificata est hec Roketta, que etiam alio nomine dicta est Tiniberga, hac scilicet de causa^e: Quidam homines de Bergamo de maioribus civitatis sue propter homicidium, quod fecerunt, fuerunt de civitate sua forbanniti et positi in confinibus sempiternis sine spe ulterius redeundi^e. Cum ergo Regium devenissent, petierunt a communi Regino locum, in quo possent habitare securi. Regini vero hanc eis gratiam^f concesserunt, ut circumirent totum episcopatum eorum, et ubi invenirent locum non ab aliis occupatum et idoneum sibi, ibi suam munitionem construerent et habitarent. Et sic fecerunt Rokettam, que ab eis dicta est Tiniberga. Hec modo erat domni Bernardi de Gipso³. Item his diebus et millesimo supraposito Bononienses multos de militibus suis in confinibus posuerunt et ad diversas civitates miserunt, ut habitarent ibi. Et populares quidem hoc fecerunt, qui super milites dominium acceperunt. Et nota, quod quarundam personarum dominium in scriptura divina pessimum reputatur, scilicet mulierum, puerorum, servorum et stultorum, inimicorum et vilium personarum. De quibus dicitur⁴:

Asperius nichil est humili, cum surgit in altum.

a) *primi versus huius columnae signa compendii abscisa, ut nunc legatur Qd bononienses multos . . . es pro Qd bononienses multos . . . sã.* b) *dn̄s in marg. a Sal. suppl.* c) *sic et supra p. 629, l. 11; 40 et Vulg.* d) *exclusa c.* e) *sequitur C minio-scriptum.* f) *gr̄a in marg. a Sal. suppl.*

1) *De pace faciendâ Parmae tractata, ut videtur, iam ante hoc pactum de Tiniberga, de quo referunt Libri de temp. Cont. Regina et Sagacius, vide Ann. Parm. mai. p. 703.* 2) *Libri de temp. Cont. Regina p. 575: apud Saxolum, quod distat ab illo loco (Tiniberga) per duo miliaria.* 3) *Sagacius l. l.: Et Bernardus de Gipso de Malapressis dedit eis (de Gipso) arcem Tinibarcham.* 4) *Claudian. in Eutrop. I, 181. Hic versus cum sequentibus iam bis laudatus est supra f. 235^b. 251^b, p. 66. 106.*

F. CCCC90^o. Quod Deus cito fecit vindictam de suis clericis interfectis, quia *Deus inultum abire non patitur*, Iob 24°.

Quod Bononienses duxerunt secum obsides quos^a extraxerunt de Rochetta^b.

5 Et Patteclus^b in libro Tedium dicit:

Et^c captivo homo^d pothesta de terra¹.

De omnibus istis dominiis require supra, carta CC^oXXXV^a². Item his diebus 1287. captus fuit a Monacho de Bibianello, qui et de Canossa, Bernardus Guilielmi diaconus ecclesie sancti Antonini de Castellis³, et confessus est de plano et voluntarie sine tormento, ut dicebant hi qui ceperant eum, quod volebat tradere Bibianellum et dare illis de Gipso. Et statim secuerunt^e cannas gule eius et circumdixerunt^f eum per castrum defunctum^g nudatum, postmodum precipitaverunt eum de castro tanquam vile cadaver. Et sic fuit sepultus cum sola camisia ad sancti Antonini ecclesiam^h. In festo sancti Iohannis Baptiste, cum cantarem missam in Bibianello, cantavit ad illam missam evangelium homo iste, et eodem anno sequenti die post festum decollationis sancti Iohannisⁱ Baptiste, in die sabbati fuit^j iste decollatus. Sorori vero eius Berte nomine linguam preciderunt et expulerunt^k de Castellis, ut in perpetuum non rediret. Imponebant enim ei aliquam culpam sicut et concubine eius sive amasie seu focarie, scilicet quod esset annuntiatrice malorum secretorum inter illos de Gipso et aliquos de Castellis pessimos proditores. Senex erat diaconus iste, focariam habebat, et finaliter nescivit vel noluit confiteri. Martinellus^l dicebatur ille qui interfecit eum, quidam assasinus et famosus malefactor, quem Monachus de Bibianello secum tenebat in castro. Item precedenti millesimo interfectus fuit domnus Peregrinus presbiter plebis Cavilliani ab assasinis Monachi de Bibianello, cui similiter maculam imponebant^m, scilicet quod non bene ex parte Monachi vellet existere, et multa alia, que non sunt digna memoria et relatu. Et IIII^{or} fuerunt qui interfecerunt eum, scilicet Raimundellus, Iacobellus, Acortus et Ferarellus. Hi IIII^{or} familiariter cum eo cenaverant quodam sero, et cum de nocte in camera sua et in lecto suo dormiret, gladiis interfecerunt eum et ita deformiter tractaverunt eum et derisionem fecerunt de eo, ut monstrum horribile videretur. Sed Deus cito de interfectores istius presbiteri exercuit ultionem. Nam, ante quam preteriret annus, Raimundellus fuit interfectus ab illis de Gipso, et Iacobellus similiter incidit in manus illorum de Gipso, qui excusserunt ei duosⁿ dentes, et vix evasit. Acortum vero et Ferarellum occidit Deus in lectis suis.

Item millesimo supraposito, quando potestas Bononie⁵ et cives Bononienses extraxerunt de conclusionem illos de Roketta⁶, duxerunt secum Bononiam domnum Rolandinum de Canossa et posuerunt eum in compedibus et in custodia propter

a) sequitur de expunctum, post lineis perductis deletum c. b) sic h. l. c. c) Et om. supra f. 247°.
d) hom supra f. 247°. e) expulerunt c. f) sequitur locus rarus duarum fere litterarum. g) sequitur C minio scriptum. h) Io. c. i) penna mutata. k) epulerunt corr. expulerunt c.; supple eam. l) Mart in loco raso. m) duo corr. duos c.

1) Idem versus iam supra f. 247°, p. 98. cum sequentibus versibus allatus est.
2) P. 65 sq. 3) De Quatuor castellis scilicet, quorum unum est Bibianellum; cf. supra f. 457°, p. 594. 4) Eccli. 11, 33: in electis imponet maculam, quod dictum Sal. innumeris locis usurpavit. 5) Gerardus de Tossano Cremonensis; cf. Fabrⁱ de temp. Cont. Regina p. 575, et quae ibi n. 1. adnotavi. 6) Vide supra f. 488°, 489°, p. 644. 646.

I. 490^b. Quod omnes de antiqua imperatoris parte congregati sunt simul volentes capere Mutinam, quorum capitaneus erat Thomasinus de Saxolo, sed mentita est iniquitas sibi.

Ps. 26, 12.

1287. securitatem fiende pacis, et diu detinuerunt eum. Et idem fecerunt de domno Bartholomeo de Panceriis, quodam iudice, cive Regino, et de preposito Carpineti¹, qui erat filius domni Alberti de Foliano et germanus domni [Francisci]^a.

Item millesimo^b supraposito omnes illi de antiqua parte imperatoris FridERICI, qui diu de civitatibus suis expulsi fuerant et vagipalantes exulaverant, cogitaverunt aliquam capere civitatem, in qua sine opprobrio et tedio decetero habitarent et de inimicis suis vindictam facerent, nisi cum eis pacifice vivere vellent. Induxit autem eos ad hoc opus faciendum necessitas valde ardua, quia scilicet illi qui erant ex parte ecclesie nullo modo volebant eis sinum misericordie aperire, ut eos ad pacem reciperent in civitates eorum introducendo. Quapropter ea, que supra diximus, facere cogitaverunt; et dominus Rolandinus de Canossa cum illis de Gipso iuraverat illis de Sesso, quod non intraret Regium usque in perpetuum, nisi intraret eum eis pacifice, ut decebat^c. Congregati sunt ergo simul omnes² qui erant ex antiqua imperatoris parte, scilicet de Cremona, de Parma, de Regio, de Mutina et de Bononia³, et coniunxerunt se cum illis de Gipso et de Saxolo, et habebant in adiutorium suum de Verona et de Mantua quingentos milites et ducentos Theotonicos; et sexta die intrante Septembri, in die sabbati circa horam matutinalem Thomasinus de Saxolo cum aliquibus intravit civitatem Mutinam per alveum fluminis et per portam Baçoariam et cepit discurrere huc atque illuc clamando et dicendo, quod sua erat civitas militumque suorum. Et cepit porte^d propugnacula, que iuxta foveam erant, et posuit ibi vexilla et insignia sua. Sed mentita est iniquitas sibi, eo faciente, qui dissipat cogitationes malignorum, ne possint implere manus eorum quod ceperant. Ceperant enim iam interficere puerulos in cunabulis decubantes, quorum innocentiam dupliciter tam cito ultus est Deus. primo parvulos recipiendo ad regnum, ut, dum ab aliis mortem, ab eo vitam susciperent sempiternam; secundo non permittendo istos capere civitatem, que absque dubio capta fuisset, si porta fuisset aperta, que subito aperiri non poterat, eo quod grandi vecte ferreo superius erat clausa. Non fuit ergo sagacitas ex parte domni Thomasini de Saxolo, ex eo quod prius clamavit: 'Nostra est civitas', quam porta esset aperta. Similiter ducenti milites Theotonici nondum pervenerant in adiutorium suum, qui postea supervenerunt; porro quingenti, qui venerant de Mantua et de Verona, cum alia multitudine forinsecus expectabant, volentes civitatem intrare, cum ingressuris liber pateret introitus. Sed quia intrare non poterant, ignem apposuerunt ad portam, ut sic

** I. 490^b.*

Sept. 6.

Ps. 26, 12.

Feb. 5, 12.

a) F. tantum c. b) .M. c. c) sequitur C minio scriptum. d) e membrana perforata deletum.

1) Bernardo de Foliano. Cf. Libri de temp. Cont. Regina p. 575. 2) Iudic. 6, 33: populi congregati sunt simul; ib. 9, 6: Congregati sunt autem omnes viri; 3. Reg. 8, 1: Tunc congregati sunt omnes, etc. 3) Sane hoc, quod dicit omnes partis imperialis dictarum civitatum adfuisse, in maius elatum est. Adfuerunt illi partis imperialis Mutinensium (Grasulfi) et Reginorum (illi de Sesso) et multi Bononiensium (Lambertiorum). Ad sequentia cf. Libri de temp. Cont. Regina p. 575. et reliquos libros, quos ibi n. 4. attuli, praeterea 'Cronache Modenesi' p. 81 sq.

F. 490^c. Saxolum^a.

De suspensione domni Garxoni et aliorum 34.

De domno Bernardino potestate Mutine.

F. 490^d. Quod domnus^b Matheus de Corigia redarguit potestatem Mutine de nimio rigore iustitie.

Quod illi de Gipso illis de Castellis non servaverunt pactum.

porta combusta ingredi possent. Sed et tunc dco habuerunt impedimenta: Primum, 1287.
quia ventus erat validus et contrarius eis, in tantum quod erumpens flamma versus
eos eos ab ingressu arcebat. Aliud impedimentum fuit multitudo prunarum, que
10 remanserunt post porte combustionem, que eos intrare penitus non permisit^c. Cum-
que aliqui clamarent: 'Ad focum, ad focum!' evigilaverunt cives et exterriti arri-
puerunt arma et pugnando viriliter expugnaverunt hostes et expulerunt et in ore
gladii fugaverunt et persecuti sunt eos usque ad Saxolum et ultra, nec in Saxolum
permiserunt eos intrare^d. Erat^d Saxolum castrum opulentum et vitalibus^e ple-
15 num, scilicet frumento, vino et armis et bestiarum copia, quia forinseci, qui ad
capiendum civitatem venerant, omnia sua bona ibidem dimiserant, exceptis neces-
sariis armis^f ad dimicandum. Mutinenses vero castrum combusserunt cum omnibus
bonis, que intus habebat, nec passi sunt, quod aliquis inde aliquid asportaret, ut
sic essent [dieta^g] omnia [consumpta^h]. Et sic Mutinenses reversi ad civitatem
20 suam proditores diligenter ceperunt inquirere. Et ceperunt domnum Garxonum
de Garxonibus² et usque adeo tormentaverunt, quod in tormento defecit et mor-
tuus est³. Et post¹ mortem eius^k suspenderunt eum ad portam Baçoriam. Et
suspensi fuerunt his¹ diebus occasione supradicta XXXIII^m 4 homines, ex quibus,
ut dicebatur, aliqui inculpabiles erant. Potestas Mutine tunc temporis erat domnus
25 Bernardinus de Ravenna, filius domni Guidonis de Polenta et domine nobilis de
Fontana, que fuerat filia domni Bernardini de Fontana et domine Samaritane de
Faventia de Alberghettis.

Eaⁿ tempestate domnus Matheus de Corigia ivit Mutinam et in palatio com-
munis in pleno consilio acriter reprehendit potestatem dicens: 'Certe, domne
30 potestas, magnam obligationem induxistis super vos^o et super civitatem istam, ex
qua oportebit vos^o timere toto tempore vite vestre^o propter precipitem vindictam
et iustitiam, quam fecistis. Nam et plectendo et ignoscendo hoc solum bene agitur, ut

a) primus versus abscisus est, inferior pars litterarum vocis saxolum tantum remansit. b) Qd
dns c., signis compendii abscisus. c) sequitur ¶ minio scriptum. d) sequentia — l. 20 (civitatem suam)
35 valde detrita medicina superita difficillime leguntur, ideo in ed. Parm. omisa sunt. Ob eandem causam
etiam alia columnarum 490^c d. in eadem editione omisa sunt. e) sic c. f) armis non certo certius legi.
g) hæc vox legi nequit; fere d mihi legere visus sum. h) conieci, quæ vox legi nequit. i) Et post non
certo legi potest. k) eius non certo legi potest. l) his certo legi nequit. m) hic numerus satis certo legi
nequit, constat vero ex inscriptione columnarum. n) penna mutata. o) non quidem ultra omnem dubitationem
40 constat in codice scriptum esse vos (bis) et ure (vestre), pro quibus ed. Parm. habet nos et nostræ, sed sic
scribendum esse patet, cum Matheus de Corrigia Parmensis huius facinoris nec particeps nec conscius fuerit.

1) In Libri de temp. Cont. Regina p. 575. relatum est eos Saxolo discessisse, quia falso
nuntiation eis erat contra ipsos militiam Bononiensem, Parmensem, Cremonensem advenire. Saxolum
ab ipsis extrinsecis combustum esse falso procul dubio referunt Ann. Parm. mai. p. 703.
45 2) Qui cum esset ex parte illorum de Saxolo, qui civitatem aggressi sunt, in ipso impetu
eorum, non postea in civitate captus est; cf. Chron. Estense, Muratori, SS. XV, col. 339; Ann.
Veron. de Romano, 'Antiche Cronache Veronesi' I, p. 433. 3) De tormento eius nihil tra-
dunt auctores duo modo laudati, qui eum suspensum esse dicunt. 4) numero XXXII Ann.
Parm. mai. p. 703; bene XXXV Ann. Veron. de Romano l. l. cum Sal. convenientes.

F. CCCC91^a. De provinciali capitulo Ferarie celebrato^a.

De morte marchionisse Hestensis.

De morte domni Salvini de Turre.

F. 491^b. De operibus Parmensium^b et de discordia^c que erat in Parma inter episcopum et domnum Guidonem de Corigia.

1287. *vita hominum corrigatur*¹. Tunc respondit potestas et dixit: 'Audi ab his qui
*e. 18. predicant, quod Deus in lege precipit Exo. XXII^a: *Maleficos non patieris vivere.*

Et Paulus sanctus apostolus dicit, quod potestas *non sine causa gladium portat,*

*e. 4. Ro. XIII^a. Hic dictis unusquisque ad propria est reversus.

Sept. 8. Item millesimo supraposito octavo die Septembris, in festo natiuitatis^d beate 10
virginis circa vespertinalem horam illi de Gippo, cui habere treugam cum illis
de Bibianello et de Castellis, ab eis iam soluta pecunia, verterunt se et non ser-
uauerunt pactum², sed irruerunt super eos, ut vidi oculis meis, et abstulerunt
boves de pascuis et duxerunt ex eis predam, scilicet decem paria boum et unam
mangam³, et III^{or} pueros secum duxerunt et unum hominem interfecerunt. Illi 15
vero de Castellis sive de Bibianello ceperunt unum ribaldum Cremonensem, quem
Monacho tradiderunt. Quo leuiter tormentato, factus est ex parte sua et habitavit
cum eo. His diebus celebratum est provinciale capitulum ministracionis Bononie

*f. CCCC91^a. apud Ferariam. Et generalis minister frater Mattheus de Aqua sparta interfuit
illi capitulo. Et frater Bartholomeus de Bononia, magnus et cathedratus magister, 20
tunc temporis erat provincialis minister administrationis Bononie. Et marchio
Hestensis⁴ fecit magnas expensas pro illo capitulo honorifice celebrando et ibi
comedit. Et marchionissa uxor sua⁵, que erat infirma, ultimum diem clausit⁶. Et
sicut ipsa multum desiderauerat, a fratribus illius capituli in loco fratrum honori-
fice fuit sepulta. Cuius anima per misericordiam Dei requiescat in pace, quia tam 25
in vita quam in morte multa bona contulit ordini fratrum Minorum.

Sept. 10. Item millesimo^e supraposito in mense Septembri, infra octavam natiuitatis^d
beate virginis, X^a die mensis, feria III^a, apud Parmam obiit domnus Salvinus^f
de Mediolano de Turre et sepultus fuit in loco fratrum Minorum de Parma et in
loco ubi fratres Minores sepeliuntur; sine aliqua sollempnitate sepulture voluit sepe- 30
liri et fuit sepultus. Gener fuit comitis Sancti Bonifacii⁷ de Verona, quia filiam⁸
eius habebat uxorem. Ditissimus valde fuit. Optime et devote cum fratribus
Minoribus fuit confessus. Testamentum magnum et bonum fecit, et multa pro
anima sua dimisit pauperibus Christi et specialiter fratribus Minoribus et Predica-
toribus et aliis religiosis tam de Mediolano quam de aliis partibus. Sed testa- 35
mentum suum postea destruxit et abrasit et mutavit domnus Guido de Corigia;
cuius animam Deus deleat de libro vite, nisi restituat ea que fraudulenter et mali-
tiose abstulit pauperibus Christi, quia defraudavit animam⁹ boni viri, qui optime

a) puiciali caplo (pro puiciali caplo) signis compendii abscisis, et superior pars verborum ferarie celebrato abscisa. b) pamsiu (pro pamsiu) c., signis compendii abscisis. c) superior pars verborum et 40 de discordia abscisa. d) nat. e. e) M. e. f) sic h. l. c.; qui supra f. 423^b, p. 513. Savinus dicitur.

1) Haec verba Augustini, Epist. CLIII, §. 19, Opera ed. Maur. (Venet. 1732) II, col. 531, bis iam supra f. 269^b. et 424^a, p. 144. 516. allata sunt. Vide quae in Libri de temp. Cont. Regina de hac re dictum est. 2) Deut. 33, 9: pactam tuum servaverunt.

3) Italice manza est nobis Färse, jünge Kuh'. 4) Opizo II. 5) Iacobina vel Iacomina 45 de Flisco. 6) Cf. Chron. Estense. l. l. col. 339. 7) Lodoici. Cf. supra f. 423^b, p. 513. 8) Mabiliam. 9) Eccl. 4, 8: fraudo animam meam bonis.

F. 491°. Quod illi de exercitu regis Aragonie fortiter^a iverunt contra Gallicos et submerserunt naves eorum.

Quod Gallici superbissimi homines sunt et multum stultiçant.

et salubriter suum ordinaverat testamentum. Et iste Guido de Corigia, civis Parmensis, nichil attinebat predicto viro, sed erat extraneus ab eo quantum ad parentelam et sibi malignus^b. Et quia Dominus dicit, quod *qui se humiliat exaltabitur*, quia iste dominus Salvinus se humiliavit^c cum militibus eligendo sepulturam^d, modo iuxta portam^e fratrum Minorum in atrio positum est corpus^e eius in optimo et pulcherrimo mausoleo; cuius anima per misericordiam Dei requiescat in pace!

Item millesimo^f supraposito in mense Septembri Parmenses ceperunt murare pontem lapideum qui dicitur de Salaria super flumen Parme usque ad viam que vadit ad Sanctam Ceciliam. Et portam burgi Sancti Egidii, per quam ad Sanctum Laçarum itur, que est in strata publica, ceperunt murare similiter^g. Et portam Prati Sancti Herullani^h, per quam itur ad burgum qui dicitur de Bononia. Et ad clausuram fovee murum fecerunt in capite iuxta navigium et molendinum, ut aquam fovee melius retinerent. Et istis diebus erat maxima discordia in Parma inter episcopum dominum Opicosem de Sancto Vitale et dominum Guidonem de Corigiaⁱ. Isti duo erant capitanei partium civitatis illius tempore illo, non tamen a Parmensibus facti seu electi, sed a se-ipsis sibi dominium sumpserant; et quilibet se credebat pro civitatis custodia rationabiliter facere. Et homines tunc temporis, sicut diligebant, ita laudabant et vilificabant [atque^k] loquebantur. Sed dicit beatus Augustinus^l, quod de iuditiis hominum parum curandum est^m, et assignat rationem, quia nec damnare potest iniuria, nec coronare laus falsa.

Item millesimo^f supraposito in vigilia sancti Iohannisⁿ Baptiste submerse sunt multe naves Gallicorum in mare ultra Neapolim ab illis de exercitu Petri condam regis Aragonie; et multi exoculati^o sunt, qui residui erant de exercitu regis Karoli, plebei [sive populares¹], milites, nobiles et barones Quod dignum et iustum fuit Superbissimi enim sunt [Galliciⁿ et stultissimi et homines [pessimi^o et] maledicti, et qui omnes nationes [de mundo¹] contemnunt, et specialiter Anglicos^p et Lombardos], et inter Lombardos includunt omnes Italicos et cismortanos, et ipsi revera contemnendi sunt et ab omnibus contemuntur. Quibus convenire potest quod de trutanno trutannice dicitur:

*Dum trutannus in ira^q palcrum tenet et sicut ad pir⁵,
Regem Cappadocum^o credit habere cocum.*

a) certo hoc verbum valde attritum legi nequit, compendii signo absciso. b) sequitur C mīno scriptum. c) unillav membrana perforata deletum. d) sepultura membrana perforata deletum. e) uncis inclusa membrana perforata deleta. f) M. c. g) haec vox; membrana perforata deleta. h) extrema pagina codicis nōhis detrita est, ut multa legi non potuerint. i) Io. c. k) sic ed. Parm., quam vocem certo certius legere nequivi. l) sic ed. Parm.; uncis inclusa certo legere nequivi. m) duo fere verba membrana perforata deleta. n) haec, quae coniciendo scripsi (et stul etiam ed. Parm.), membrana perforata deleta. o) uncis inclusa membrana perforata deleta et detrita, quae coniciendo supplevi; peno habet ed. Parm. post homines; forte pestiferi legendum. p) sic ed. Parm., uncis inclusa legere nequivi; tamen Lombardos non dubium est propter sequentia. q) sic (ir.) c. recte, cum consonet cum pir, quod censeo esse x̄iḡ pro hir.

1) Cf. Ann. Parm. mai. p. 703. 2) Ubi fratres Minores conventum suum habebant; cf. supra f. 425°, p. 518. 3) Cf. supra f. 430°: 485°, p. 529. 636. 4) Quem locum Augustini frustra quaesivi in operibus eius et in Pseudo-Augustinianis. 5) Est π̄̄̄̄. 6) Horat. Epist. I, 6, 39: Mancipiis locuples egit aeris Cappadocum rex. Quem versum ad hunc locum attulit G. G. Coulton, 'From St. Francis to Dante' (London 1906) p. 238.

F. 491^a. De morte regis Saracenorum de Tunitio, post quem elegerunt filium Petri regis Aragonie in odium regis Karoli.

Postquam enim Gallici bene biberint, totum mundum uno ictu se credunt posse devincere et involvere. Sed decipiuntur, quia dictum fuit Benadab regi Damasce-
^{3. Reg. 20, 10-16.} norum ab Achab rege Israel, qui gloriabatur, quod pulvis Samarie non posset s
 sufficere pugillis populi^a dicendo^a accing.
^a factum^a sti h^a rex inst
^a ducentis [XXX^b duobus] principum provinciarum^c. Igitur
 Gallici superbissimi sunt, et affligebant Regnicolas et Tuscos et Lombardos, qui
 in regno Apulie habitabant, et auferabant eis victualia gratis, id est absque pretio,
^{27. 491^a.}^c frumentum, vinum et lactem^d, pisces et carnes, capones, anseres et
^{Luc. 10, 30.} gallinas et omnia que ad victum pertinere noseuntur. Et non solum non sufficiebat
 eis non dare eis pretium pro rebus ab eis emptis, verum etiam et *plagis impositis*
 graviter vulnerabant. Patuit hoc in exemplo quod subsequenter dicitur^e. Quidam
 Parmensis speciosissimam ibidem habuit uxorem, que cum a quodam Gallico pretium
^{1. Reg. 26, 8.} peteret pro anseribus, quas sibi vendiderat, non solum pretium pro [eis^f] denegavit,
 verum etiam et graviter vulneravit et ita percussit eam uno ictu, quod *secundo opus*
 non fuit, et tamen quesivit ab ea, si iterum percuti vellet ab eo. Audivit hoc vir
 suus et fremuit valde, nec mirum, quia, cum prius erecta^d et speciosissima esset,
 post ictus^g toto tempore vite sue ex illa percussione semper incessit [incurvata^h].
 Igitur Gallicorum dominium superbissimum et crudelissimum semper fuit. Et ideo
 dignum est, quod ad nichilum deveniat, et defecit [totaliter^h]. De tali dominio
^{*v. 5.} Dominus dicit^d Ys. LII¹: *Dominatores eius inique agunt, dicit^k Dominus, et in giter*
 1287. *tota die nomen meum blasphematur* ab eis. Item millesimo^l supraposito mortuus
 est rex Saracenorum de Tunitio, et in odium regis Karoli elegerunt filium^m Petri
 regis condam Aragonie inⁿ regem sibi. Qui non recusavit, sed^o suscepit princi-
 patum eorum. Fuit^p autem iste rex Aragonie filius filie^q Manfredi principis Apulie,
 filii condam Friderici imperatoris depositi. Item millesimo supraposito illi de
 antiqua parte imperatoris Friderici videntes, quod nec Raçolum castrum Regino-
³⁰ rum³ nec Mutinam civitatem⁴ [valerent^q] obtinere nec capere viol[enter]^r, stadue-
 runt ibi occupare^s

a) verba ²/_a-³/_i, partis versusum deleta sunt sigillo bibliothecae Vaticanae impresso. b) haec unciis
 inclusa supplevi ex 3. Reg. 20, 15, non legi. c) duo circiter verba legi nequeunt, coniecerim scilicet
 panem et. d) hanc vocem non satis certo legi. e) sequitur C minio scriptum. f) eis legi nequit. as
 g) icti legi nequit. h) haec vox legi nequit. i) numerus legi nequit. k) dicit dñs iam certo legi
 nequit. l) M. c. m) haec vox legi nequit, sed constat ex inscriptione columnae. n) in legi nequit.
 o) sed sus non certo legi potest. p) Fuit autem legi nequit. q) valerent legi nequit. r) unciis in-
 clusae legi nequeunt. s) sequuntur duo fere verba, in quibus f. 491ª desinit; reliqua folia deperdita sunt.

1) Non multum dolebis, quod haec deleta sint. Reddebant enim quae dicta sunt 3. Reg. 40
 20, 10—15. 2) Constantiae. 3) Cf. supra f. 487^c, p. 641. 4) Cf. supra f. 491^{a, b},
 p. 648.

APPENDICES.

I. CATALOGUS GENERALIUM MINISTRORUM ORDINIS FRATRUM MINORUM.

ED. O. HOLDER-EGGER.

5 *Inter libros de historia fratrum Minorum saeculi XIII. conscriptos summi pretii est libellus qui inscribitur Catalogus generalium ministrorum, quatuordecim, a Iohanne Parente scilicet, qui post obitum b. Francisci ordinem rexit, ad Gonsalvum a. 1304, quem ad narrationes fratris Salimbene supra saepissime attulimus.*

10 *In Chronica XXIV generalium ministrorum¹, in qua maxima pars Catalogi per multis locis disiunctis descripta est, legitur: Usque ad istum generalem (Bonagratiam a. 1279—1283) frater Bernardus de Bessa provincie Aquitaniae Cronicam generalium ministrorum protraxit. Qui etiam edidit alios devotionis libellos, quorum unus fuit Alius fuit Alius, in quo tria principaliter continentur: primo Vita b. Francisci cum miraculis multis², secundo Cronica prefata generalium ministrorum, tertio aliqua miracula unde apparet auctorem dicti libri tria volumina habuisse operum Bernardi de Bessa, in quorum tertio Cronica generalium ministrorum media inter duo alia opuscula scripta fuerit. Facile ergo conici posset, quod et coniectatum est, partem Catalogi nostri, a b. Francisco videlicet ad ministrum generalem Bonagratiam usque, a Bernardo de Bessa conscriptam esse. At futilis est haec*
15 *coniectura atque inanis, cum pateat et illam partem post a. 1297. compositam esse, cum in Chronica XXIV generalium ministrorum allatus sit locus Cronicae Bernardi de Bessa³, qui in Catalogo minime legitur, cum appareat auctorem Chronicae et Cronicae Bernardi de Bessa et Catalogum, auctum etiam Continuatione III. infra edita codicum nostrorum 3^a. b. 4, exscripsisse, non igitur hunc Bernardo addixisse. Quae ratio inter-*
20 *cedat inter Cronicam Bernardi de Bessa deperditam et Catalogum hoc loco editum mox in annalibus nostris ('Neues Archiv') docebo, demonstraturus nulla sane ex Bernardi Cronica in Catalogo nostro exscripta esse. Catalogum ab uno auctore uno ductu ab initio usque ad Gonsalvum generalem ministrum compositum esse nemo non facile cognoscit.*

Cuius hi nobis usui fuerunt libri manu scripti:

30 1) Codex Florentinus bibliothecae Laurentianae S. Crucis Sin. Plut. XXVII, cod. 9⁴, membr. fol., longe praestantissimus omnium, 204 foliorum, cuius folia 197 Isidori

1) *Analecta Francisc. I, p. 377.* 2) *Est liber de laude b. Francisci, editus in Analecta Francisc. III, p. 666 sqq. Bernardus composuit etiam Vitam fratris Christofori, Analecta Francisc. III, p. 161 sqq., quae legitur in codice Parisino Lat. nr. 12707. infra dicto f. 57.*

35 3) *Analecta Francisc. III, p. 287 sq.* 4) *Cf. Bandini, Catal. cod. Lat. bibl. Med. Laurent. IV, col. 203—206.*

Etymologias manu saec. XII. scriptas continent. Folia 198—202. olim vacua relicta erant, in quibus in binas columnas divisas quatuor manibus saec. XIV. scripta sunt haec: F. 198^a—198^d. Catalogus apostolorum et discipulorum Christi¹, f. 198^d. de b. Francisco et ordine fratrum Minorum quae infra ante Catalogum edidimus, f. 199^a—201^a. Catalogus infra editus, duabus manibus scriptus, quarum altera a folio 200^a.⁵ incipiens longe minus accurate priore scripsit. Sequitur f. 201^b—202^c. alia manu saec. XIV. scripta epistola fratris Philippi de Perusio infra (app. III) edita, tunc alia manu saec. XIV. f. 202^c—^d. quaedam de septem mirabilibus mundi, f. 203^a—204^b. tabula librorum et capitulorum Etymologiarum, f. 204^v. quaedam de principibus electoribus imperii². F. 202^c. post epistolam fratris Philippi scripta sunt haec: Iste liber est ad usum fratris Thedaldi ser Ottaviani de Mucello, quem emit a quodam seculari pro pretio sex florenorum Anno Domini MCCCLXXI. circa finem mensis Novembris, in folio 1. verso manu saec. XV. haec: Liber Conventus sancte Crucis de Florentia ordinis Minorum³. Ysidorus Ethimologiarum. No. 705.

Catalogus noster in omnibus codicibus post inscriptionem incipit his verbis: Fuerunt igitur post transitum sancti patris hii eius successores, quibus praecessisse apparet quaedam de b. Francisco et de transitu eius, atque talia praecedunt Catalogo in solo codice Laurentiano f. 198^d. Conicio igitur haec esse ingressum sive exordium libelli sequentis, quae ideo ei praemisi. Facile explanari potest, quomodo factum sit, ut haec in omnibus reliquis codicibus omissa sint, cum omnes hi ex eodem exemplari libelli profecti sint, cum in codice quidem Laurentiano cognosci, nequeat hoc sequentis libelli esse principium, cum haec omnibus fratribus Minoribus notissima fuerint.

2) *Codex bibliothecae Universitatis Taurinensis I. VI 33 (olim K. III 12, Pasini nr. 1028), membr., 4^o min., 124⁴ foliorum in binas columnas divisorum, quorum folia 1—94^d. una, f. 95^a—124^v. altera manu saec. XIV. scripta sunt. F. 1—87^b. continent Vitam b. Francisci auct. Bonaventura, f. 87^b—94^d. Vitam S. Clarae editam a B. Mombritio, Sanctuarium I, f. 165—168, f. 95^a—118^a. Bernardi de Bessa librum de laude b. Francisci, editum ex hoc libro Analecta Francisc. III, p. 666—692, ubi p. 665, n. 1. vide de hoc codice. Sequitur f. 118^a—124^v. Catalogus noster satis eleganter quidem scriptus, sed duobus locis omissis mutilus, textus multis locis temere immutatus atque depravatus est⁵. Ex hoc potissimum codice, cuius apographum mendosissimum habuit,*

1) *Incipit: Symon Petrus in Galilea. Desinit: Hec ter beatus Dorotheus in Roma existens per Romanicam linguam in monumentis dereliquit. Ex quibus et nos sumentes et ad Graecam linguam transinterpretantes manifesta omnibus facimus.* 2) *Est fragmentum libelli qui inscribitur Determinatio compendiosa de iure imperii.* 3) *Huic conventui fratrum Minorum frater Thedaldus supradictus librum reliquisse videtur, qui sane in conventu quodam fratrum Minorum scriptus erat.* 4) *Sequitur folium vacuum.* 5) *Omnino erravit H. Denifle, qui 'Archiv f. Litteratur- u. Kirchengesch.' I, p. 146. scripsit: 'Sie (codices manu scripti) repräsentieren zwei Recensionen, die eine vertritt der Turiner Codex, die andere liegt in den übrigen Hss. und dem Speculum vor', et: 'Die Grundform scheint mir immer die Turiner Hs. zu bilden'. Qui enim sola extrema verba Catalogi ad Gonsalvum ministrum generalem legit facile intellegit codicem Taurinensem habere verba post addita, quae cod. Laurent. (1) nondum praebet, illum igitur ut codices 3^a.^b. 4 et Speculum profectum esse ex exemplari his verbis aucto, in hoc igitur immutatam esse lectionem quae a codicibus 1. 3^a.^b. 4. discedit, solum codicem Laurentianum vere praebere formam primariam libelli, duos locos in Taurinensi tenere omissos esse, quod librario minoris pretii esse aut aliquid continere viderentur, quod ipsi displiceret. Atque nemo non perspiciet lectionem codicis 2 a 1. 3^a.^b. 4 differentem saepe omnino reiiciendam esse, unde efficere cogitur, ut eam etiam illis locis a librariis immutatam esse censeat, quibus ab auctore scripta esse posset.*

V. Rev. Franciscus Ehrle primus nostro tempore Catalogum a. 1883. edidit in 'Zeitschrift für katholische Theologie' VII, p. 321—352¹, ratione quidem aliquantulum habita codicum Laurentiani (1) et Parisini (4) et Speculi vitae b. Francisci.

Omnes codices ad a. 1304, ad initia Gualvaldi ministri generalis, eundem textum præbent, in codicibus 1 et 2 sequuntur continuationes breves a reliquis codicibus alienae, in codice 1 a. 1304—1316, quam Continuationem II. inscripsi, in codice 2 de electione et coronatione Clementis V. papae a. 1305, quam Continuationem I. dixi. Sequentes codices tres 3^a.^b. 4 profecti sunt ex eodem exemplari aucto Continuatione III. a. 1304—1329, cuius Continuationis formam primariam præbet sequens

3^a) Codex bibliothecae regiae Berolinensis Theol. Lat. 4° nr. 196, membr., olim conventus fratrum Minorum in Thorun (Thorn ad Vistulam fl. in Prussia), postea archivii regii Regiomontani, a. 1875. in bibliothecam regiam Berolinensem translatus, de quo vide M. Perlbach in 'N. Archiv' VI, p. 606—612. Continet 150 folia, quorum f. 1—189^r. una manu saec. XIV, fere inter annos 1350. et 1400, non constat ubi scripta sunt². Inest corpus quod inscribitur Speculum vitae S. Francisci et sociorum eius, libellis quibusdam amplior quam in libro edito, ut exposuit M. Perlbach loco laudato, cuius pars est Catalogus noster f. 114^r—119^r. Qui cum mendosissime scriptus esset, multis vitii iam ex codice parente librorum 3^a.^b transumptis, posterior manus (2) studuit, ut menda tolleret et corrigeret, quae nonnunquam veram lectionem adscripsit, quam ex libro excerpto nacta esse videtur, multa e coniectura falso mutavit. Huic libro proximus est

3^b) Codex monasterii S. Floriani canonicorum regularium in Austria superiore XI, 148, membr. 8°, 170 foliorum in binas columnas divisorum, quae paucis exceptis una manu saec. XIV. medii vel exeuntis scripta sunt. Liber iam saec. XV. ex. vel XVI. huius monasterii fuit³, procul dubio vero in conventu quodam fratrum Minorum scriptus est, qui contineat corpus libellorum in laudem b. Francisci et sociorum eius conscriptorum aliaque ad illum ordinem spectantia. Catalogus ministrorum generalium legitur f. 133^c—133^b. perperam insertus libro de expositione regulae fratrum Minorum inter c. 8. et 9. huius libri. Quamquam Catalogus huius libri proximus sit codici Berolinensi, tamen continuatione brevi (IV.) a. 1329—1343. auctus est, inter cuius particulas spatia vacua relicta sunt, ut plura adderentur. Sane non primo in hoc libro, sed in codice eius parente hanc continuationem additam esse apud me constat. Librum hunc a V. Rev. Francisco Asenstorfer, bibliothecae S. Floriani praefecto, in usum nostrum Berolinum missum esse grato animo gratulamur.

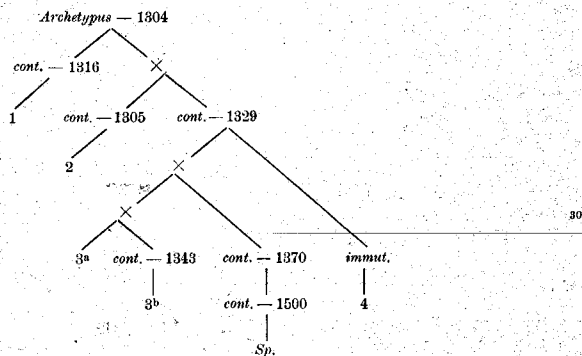
4) Codex Parisinus bibliothecae publicae Lat. nr. 12707, chart. fol., 179 foliorum, sane etiam in conventu quodam fratrum Minorum scriptus est⁴. Hic etiam continet corpus Vitae b. Francisci et sociorum eius⁵. Quatuor manibus scriptus est hic

1) Quae editio cum praefatione editoris in linguam Italicam versa repetita est 'Miscellanea Franciscana' I, disp. I (Fuligno 1886). 2) Cf. Val. Rose, 'Verzeichniss der lat. Handschriften der Königl. Bibliothek zu Berlin' II, p. 786—789. Folia non in binas columnas divisa, sed textus in longis lineis, ut dicimus, scriptus est. 3) Manu enim huius temporis in superiore margine folii 2. et f. 170. ad finem libri scriptum est: Iste liber est monasterii Sancti Floriani Pat[aviensis] dyocesis. 4) Primae paginae schedula typis impressa agglutinata est, in qua legitur: Ex bibl. mss. Coisliniana, olim Segueriana, quam ill. Henricus de Cambout, dux de Coislin, par Franciae, episcopus Metensis etc., monasterio S. Germani a Pratis legavit. An. M.DCC.XXXII. 5) F. I. scriptum est minio: In nomine domini nostri Iesu Christi. Incipiunt cronice de vita beati Francisci et sociorum eius et aliorum quorundam fratrum devotorum et quedam pulchra et devota exempla memoracione digna. Sequitur primum caput libri Bernardi de Bessa de laude b. Francisci (Quasi sol oriens mundo

liber saec. XVI. ineunte, cuius folia 153—179. quarta manus a. 1508. scripsit. Huic parti f. 153. praescriptum est: Hic ponuntur quedam verba et mira opera gloriosissimi patris nostri Francisci et sociorum eius, que in legenda maiori per dominum s. Bonaventuram composita in toto vel in parte non ponuntur, quia non omnia ad eam pervenire potuerunt. Quasi extremum capitulum huius partis est Catalogus f. 175^b—179^a. scriptus, cui subscriptum est: Explicit liber cronicarum ordinis fratrum Minorum anno Domini millesimo quingentesimo octavo, XVIII. die mensis Augusti. Deo gratias. Benedictio creatoris detur anime scriptoris. Amen. Iacobi. Catalogus desinit sicut Continuatio III. codicis 3^a, sed in extremis verbis quaedam addita, extrema (qui et nunc ordini preest) ommissa sunt. Textus Catalogi in hoc codice temere audacterque mutatus atque interpolatus est¹, non tamen omni pretio caret, cum profecto sit quidem ex archetypo Continuationem III. continente per exemplar a 3^{a,b} alienum².

Sp.) signavi Speculum vitae b. Francisci editum Venetiis 1504. et postea complures recusum, in quo f. 207—215. Catalogus exstat cum Continuatione III. (—1329) et ad a. 1500. usque continuatus. Proximus est codicibus nostris 3^{a,b}, quamvis etiam in nonnullis locis cum lectione libri 4 conveniat³, scilicet mendis et locis corruptis. Continuatio a. 1329—1500. non demum post hunc annum composita est, sed continet partem circa a. 1370. subiunctam. Hanc (Continuationem V.) iterum edidi, reliquam partem omisi.

Raro facilius integritur, ut iam apparet ex iis quae supra dicta sunt, quomodo inter se cohaereant libri manu scripti, et ideo, quomodo editio instituenda sit. Cum enim codices 2. 3^{a,b}. 4. Sp. iisdem verbis in clausula libri aucti sint, patet hos ex eodem exemplari profectos esse, codicem 1 solum praebere purum et genuinum textum libri ex optimo exemplari descriptum, eadem continuatione in 3^{a,b}. 4. Sp. addita apparet hos codices ex libro post a. 1329. scripto profectos esse. Habes igitur hoc stemma librorum manu scriptorum:

b. Franciscus), tum Vitae fratrum Egidii (etiam verba fratris Egidii de gratia et virtutibus, viciis et peccatis), Iuniperi, Massei de Marignano, Leonis, Bernardi de Quinta-valle, Ruffini, Symonis de Assisio, Christofori auctore Bernardo de Bessa, quae omnes in Chronica XXIV generalium ministrorum descriptae sunt, tum multa capitula de b. Francisco et aliis fratribus Minoribus. 1) Multis ministris anni regiminis adscripti sunt, omnes fere falsissimi. 2) In hoc codice praecedat Catalogo adnotatio de XII primis fratribus Minoribus, quam quidem non ab auctore Catalogo praemissam esse constat, cum tamen in nota asterisco signata exhibui. 3) Nonnunquam etiam lectionem habet codicis 1, unde quaedam ex libro alius originis illata esse videntur.

Iam perspicis veram lectionem dissonantibus libris esse, quam 1 cum 2 aut cum reliquis codicibus vel cum maiore vel meliore eorum parte praebet, si negligis casus fortuitos, quos cecivisse posse ubique nemo non nescit, liberam autem electionem tibi remissam esse ubi 1 a reliquis codicibus differt. Omnes libros ipse exscripsi et codicis 1 omnem lectionem variam, etiam quae a librariis correctae, erasa, post suppletae sint, adnotavi, integram fere lectionem codicis 2, omissis levisimis mendis librarii et quibusdam orthographicis. Codicum 3^{a, b} menda singularia fere omnia, nonnulla etiam eorum communia, praesertim ea quae in 3^a posteriore manu correctae vel corruptae sunt¹, orthographica omnia omisi. Codicis 4 lectio immutata vere nullius pretii est, attamen eam adnotavi, ut lector discat, quomodo libellus in hoc codice transformatus sit, omissis mendis librarii et orthographicis. Speculi vitae b. Francisci menda innumera et lectionem immutatam suppressi, attulit tantum ea quae cum codicibus 3^{a, b}, 4 vel aliquo modo conveniunt.

Patres collegii S. Bonaventurae ad Claras aquas prope Florentiam Catalogum ediderunt in *Analectis Francisci*. III, p. 693—707. (Quaracchi 1897) nisi codicibus 1, 2, 3^a et Speculo vitae b. Francisci, sed codicem Taurinensem (2) adulteratum ac mutilum, fortasse patris H. Denifle auctoritate gravissima commoti², potissimum secuti sunt, non satis scite nec satis accurate editorum munere difficili functi³.

Catalogum non parvis in codicibus nobis servatum non solum in *Chronica XXIV ministrorum*, sed etiam in aliis libris fratrum Minorum posteriorum exscriptum esse ut dicamus, iam non oportet, ut a Bartholomeo Pisano et in cap. 7. maxime Catalogi sanctorum fratrum Minorum⁴ et in Speculo vitae b. Francisci.

Berolini pridie Id. Ianuar. anni 1908. O. HOLDER-EGGER.

Anno^a Domini M^oCC^oVI^o incepit ordo fratrum Minorum a beato Francisco incoatus. Cuius regulam primo approbavit Innocentius 3us, postea confirmavit Honorius 4us b. Anno Domini M^oCC^oXXVI^o beatus Franciscus transivit ex hoc mundo ad patrem, M^oCC^oXXVIII^o canonizatus a Gregorio 9. et ab eodem translatus M^oCC^oXXX^o. Anno Domini M^oCC^oXII^o incepit ordo beate Clare apud Assisium a beato Francisco incoatus. Et anno Domini M^oCC^oXXI^o incepit ordo 3us fratrum de penitentia a beato Francisco incoatus. Anno Domini M^oCC^oXVIII^o acceptus fuit locus sacri montis Alverne in nativitate virginis gloriose*.

* Codex 4 haec praemittit Catalogo:

Tempus mortis beati Francisci.

Anno Domini millesimo CC^oXXVI^o beatus Franciscus migravit ad Dominum. Et

a) haec (Anno — gloriose l. 30) solus codex 1 f. 198^d. praemittit Catalogo. b) sic e. pro 3us.

1) Nam nullius momenti mihi videbatur adnotasse e. gr. 3^{a, b} habere p. 658, l. 13. in quo invicem (invicem) pro in quo nunc est, hoc in 3^a posteriore manu mutatum esse in nunc quiescit, (ubi quidem Sp. habet: nunc iacet), super mendam codicum 3^{a, b} p. 658, n. y) et totum impleverunt posteriore manu in 3^a scriptum esse eventum etc. In editione *Analectorum Franciscanorum* saepe lectio posteriore manu mutata adnotata est pro vera lectione codicis 3^a.

2) Cf. supra p. 654, n. 5. 3) Atque suo more orthographiam saeculi XIV, quam libri manu scripti optimi praebent, in usitatum nostro tempore vel arbitriam converterunt, nec parentibus nominibus propriis. Non facere possum, quin addam de lectione codicum manu scriptorum in apparatu critico huius editionis permulta falsa adnotata, permulta omisa esse, etiam in lectam verba recepta quae in codicibus non inveniuntur, alia omisa esse, quae in editione a Fr. Ehrle parata suo loco leguntur. Ne quis miretur ergo, si viderit variam lectionem in illa editione relataam aut non aut alio modo in nostra esse adnotatam. 4) Speculum vitae b. Francisci (Venetiis 1504) f. 203; ed. Leon. Lemmens (Romae 1903) p. 27.

INCIPIT^a CATALOGUS GENERALIUM MINISTRORUM
[ORDINIS FRATRUM MINORUM^b].

1226. I.^c Fuerunt igitur post transitum sancti^d patris hii eius successores in
1227. ministerio generali, videlicet frater Iohannes cognominatus Parens, vir sanctus et
iustus, spiritualis^e parentis officio vere pollens^f. Hic inter alia cum apud Soriam
regni Castelle^g totius Hyspanie^h, cui preeratⁱ, capitulum ageret^k, eumque^l nimia
siccitate periclitans^m populum cum instantia et confidentia vehementi adiretⁿ,
optatam mox gratiam pluvie^o habundantis orans cum fratribus impetrasse refer-
tur^p. Romanis^q quoque, ipso^r pro pace agente, summo reconciliari pontifici^s
eumque ad Urbem^t revocare nolentibus^u, quo ad hoc cogentur^v, periculum dicitur^w
1229. fidelissime^x predixisse. Unde fluvio^y subito inundante^z ac^w Romam terribiliter
(Feb. 27.) atque insolite occupante⁴, timore compulsi viri Dei de pace^x et prophetiam et
1230. votum^y impleverunt. Hic corpus beati Francisci ad locum, in quo nunc est,
(Maii 25.) cum magna gloria^z transtulit⁵. Ipse^a capitulo^b presidens generali^c corpus Domini

isti sunt primi fratres, qui associati fuerunt beato Francisco⁷. Nam primus
fuit beatus Franciscus, 2us frater Bernardus de Quinta valle, 3us fuit frater
Petrus Cathanii, 4us frater Egidius, 5us frater Sabatinus, 6us frater Mauricius,
7. frater Iohannes de Capella. Et iste sicut Iudas malus fuit, quia desperavit
et apostatavit et laqueo se suspendit⁹, et sic male finivit. 8us fuit Philippus
Longus, 9us frater Iohannes de Sancto Constantino, 10us frater Barbarus, 20
11us frater Bernardus de Malerse¹⁰, 12us frater Angelus¹¹, et iste electus est a
beato Francisco in suum socium et confessorum et capellanum, et cum eo mansit,
donec migravit ad celos. Dicitur frater Egidius et iste frater Angelus iacent in
loco fratrum de Perusio. Frater vero Philippus Longus iacet etiam in Perusio
apud monasterium dominarum sancte Clare. 25

a) Inc. om. 1; *inscriptio deest* 4. — cathologus 2; cathalogus 3^a. b) *uncis inclusa solus
voter 2 habet; pro quibus Sp.*; et operatio virtutum eorum. c) numerus I *deest hoc loco in omnibus
codd.* d) beati patris [Francisci] 3^b. e) et spirit. 2. f) pens 4. g) cestelle 1. h) yspanie
2. 3^a; hispanie 3^b. Sp. i) preerat 2. k) eumque om. 2. l) pop. pericl. 3^a. b. Sp. m) adiret 4.
n) mox pluuiam habere habundanter 4. o) fertur 4. p) Romanus 4. — Primus *h. l. minio in
marg.* 3^a; I^{us} minio in marg. 3^b. q) ipso om. 3^a. Sp. r) eam 4. s) uolentibus 3^a. b. 4. Sp.
t) ut cogitur 4. u) fidelissime 4. v) inundate 1. w) atque 2. x) de pace viri Dei pace
(delet. 3^a; pace Sp.) 3^a. Sp. — et om. 4. y) totum 3^a. b; proph. in totum Sp. — *suppleuerunt* 4.
z) deuotione 4. a) Item in 4. b) pres. gen. cap. 2.

1) Scilicet *provinciale*, cum Iohannes minister Hispaniae esset (cf. Thomas de Eccleston, 25
Coll. XIII (12) Analecta Francisc. I, p. 241), nondum minister generalis electus. 2) *Gre-
gorio IX.* 3) *Tiberi.* 4) Cf. Ed. Winkelmann, 'Jahrb., K. Friedrich II.' II, p. 177,
n. 3, qui hunc locum neglexit. 5) Ab ecclesia S. Georgii extra muros Assisinas ita in eccle-
siam S. Francisci Assisinatam. 6) Assisii celebrato, cum corpus S. Francisci transferretur;
Bonaventurae Vita S. Francisci c. XV, 7; Iordani de Giano c. 57, Analecta Francisc. I, 40
p. 17; Thomas de Eccleston, Coll. XIII (12), *ibid.* p. 241 sq., dicit fratres ad capitulum
tertia die (Maii 27) post translationem ad capitulum convenisse; Fr. Ehrle in 'Archiv f. Litteratur-
u. Kirchengeschichte' VI, p. 15 sq. 7) Similis catalogus XII fratrum editus est Ana-
lecta Francisc. III, p. 640 sq., et *idem* recensentur in *Legenda trium sociorum* ed. M. da Civezza
et T. Domenichelli c. 12, p. 78. et in *Chron. XXIV gener. ministr.*, Analecta Francisc. III, 45
p. 3 sq. 8) Moricus dicitur tribus locis laudatus. 9) Cf. Actus b. Francisci et sociorum

summa^a cum reverentia in argentea vel eburnea pixide infra bene seratam capsellam^b teneri mandavit, cum^c nihil esset in celo vel in terra simili veneratione colendum. Nunc super altare suspendunt^e. Unde presente aliquando populo vel haberi non potest, fune^c, quo suspenditur, impedito^d, vel eo rupto aut^e dissoluto cum^f scandalo et periculo cadit. Hic statuit nullum fratrem magistrum vel dominum, sed omnes communiter fratres^g vocari; et apostatam non resumere, si de fide suspectus vel^h in fornicationem lapsusⁱ publicam, si litigiosus^k vel statutorum ordinis^l contumax violator fuisset nec se^m sufficienter toleratusⁿ ac monitus^o correxisset. Ipse^p precepit, ut nullus novitius secularium vel religiosorum confessiones audiret, sed nec professus absque licentia sui provincialis ministri^q.

II^{us},^r Isti successit frater Helyas^r, qui et^s ante ipsum aliquanto tempore^t 1232. ministri^l locum tenuerat, vir adeo in^u sapientia etiam^v humana famosus, ut^w raros in ea pares Italia^x putaretur^y habere. Hic missis visitoribus suis^z fecit sub artitudine magna provincias visitari^a tam in capite quam in membris^b. Tunc quidem^b generalis minister instituebat^c passim et destituebat^d provinciales ministros non expectato capitulo generali^e. Sic minister provincialis custodem^g, et custos^f ministrum loci^g, prout^h congruere videbatⁱ, absolvens de^k alio providebat^l. Ipse collectas pecunie indixit^m provinciis occasioneⁿ basilice beati Francisci, quam opere sumptuosissimo^o construi faciebat^l. Et vocato Rome^p capitulo^q 1239. (Maii 15.) generali fuit a ministerio absolutus. Cui capitulo sancte^r memorie domnus Gregorius papa nonus prefuit, ministri cessionem admisit et successorem in sua electione^s presentia confirmavit^t. Hic orta discordia inter summum pontificem et imperatorem Romanum, scilicet Fredericum^u, apud quos maximus habebatur, in^t partem imperatoris^v visus est declinare^w, iam tamen a ministerio absolutus. In^x quo tantum ordini scandalum suscitavit, ut quod sanctus^y de proxima tribulatione

*) 4 addit. Hic ordinem rexit novem^z annis.

a) suratur 3^a-b; dom. teneri (quod infra l. 2. recurrat) cum summa 4. b) casellam 2; cassellam 4. c) suspenditur 3^a-b. Sp.; suspende 4. c') sine (manu 2. corr. fune) 3^a; in (sine) (rel fu) 3^b; sine eo Sp. d) impedito 2. e) uel (t) 3^a. Sp. f) et cum 4. g) fratres om. 2; vocari fr. 3^b; fr. comm. 4. h) et 2. i) publ. lapsus 4. k) litigiorum 2. l) coloratus add. 4 (ex toleratus infra omisso). m) se om. 2. n) toleratus 3^a-b; tol. ac om. 4. o) admonitus 4. p) Item 4. q) sic minio in marg. 1. 3^a-b (2us 3^a-b). r) helias 1. Sp. s) et om. 4. t) ministerii 4. u) in om. 3^a-b. Sp.; omni 4. v) etiam om. 2. 4; et 3^a. w) 7 (et) raro 3^b. x) in italia 2. Sp. (It.). y) hab. put. 4. z) suis fecit om. 2. a) precepit h. l. manu scribatur in marg. suppl. 2. b) quidam 3^b. Sp. c) psituebat 4. d) destruebat 2. — provincias 4. e) custodes 2. 4. Sp. f) custodes 4. g) custos guardianum 2; ad ministr. loci in marg. alia manu gard 3^a. h) ut 2. i) prout congruebat 4. k) et de 2. — providebant 4. — m) indixit 1. 3^a (puncto supposito corr. indixit? 3^a). n) ecce 3^a; ecce (ecclesie) 3^b; eccle'ie Sp. o) sumptuosissimo 2. p) idem 2. q) prefuit s. m. d. Gr. nonus papa. qui ministri 4. r) el. in sua 4. s) fridericum 3^a-b. t) ad 3^a; n (non) 3^b. Sp. u) absolutus (pro imp.), in partem bis scripto, 4.

10 eius c. 1, 3; c. 35, 10, ed. P. Sabatier p. 2. 120; Bernardi di Bessa liber de laude b. Francisci, Analecta Francisc. III, p. 668. 10) de Vida dicitur in catalogo n. 7. laudato et in Legenda trium sociorum l. 1.; Vigilantis de Vida in Chron. XXIV gener. ministr. p. 4. 11) Tancredi de Reate; vide locos n. 10. laudatos et Spec. perfect. c. 67, ed. P. Sabatier p. 127.

1) iam vivente S. Francisco ab a. 1221. et post mortem eius ad a. 1227. Maii 30. 2) Cf. Sal. f. 251^b-c, supra p. 106 sq. 3) Cf. Sal. f. 250^c-d, 276^c, supra p. 104 sq. 158. 4) Cf. supra p. 107, n. 3. 5) Cf. Sal. f. 253^b, 276^c-d, p. 111. 158 sq. 6) Cf. supra p. 159, n. 6. 7) Franciscus scilicet. Cf. Bonaventurae Vita S. Franc. c. XIV, 5, ubi Franciscus moriturus ait: quoniam futura tentatio et tribulatio appropinquat. 8) Quinque tantum.

predixerat tunc videretur impletum^a. Quod multis fertur^b lacrimis, maxime^c moriens, expiasset^d, ne sancti patris gratia in suo excederet successore^e.

1253. ^(Apr. 22) III^{us}.¹ Huic successit frater Albertus de Pisis², vir electus et bonus, qui parum in officio ministerii durans migravit ad Dominum. Tunc papa^f prefatus dominus Gregorius nonus non patiens ordinem diu esse sine ministro vocavit coram^g Nor. 1. se in festo^h omnium sanctorum capitulum generale^{h. 2. **}.

III^{us}.¹ In hoc^k capitulo eodem domno papa personaliter assistente et vota eligentium recipiente vir magne reverentie frater Aymo Anglicus, totius speculatus honestatis magnusque theologus, in ministrum fuit generalem^l electus et ab eodem summo pontifice confirmatus^m. Hicⁿ fecit divinum officium diligentius^o corrigi et^p rubricas^q suppleri de voluntate et beneplacito domni Innocentii^o pape III^{us} privilegiis declarata^r. Ipse ordinavit et voluit, ut tam sua quam ministrorum provincialium et custodum limitaretur^s potestas per capitulum generale^t. Ad ipsius mandatum precellentes in theologia magistri, scientia^u et religione^v clarissimi, frater Alexander^w et frater Iohannes dictus^x de Rupella, qui tunc^y mundo tamquam^z duo luminaria^{aa} magna lucebant, collatione^{bb} cum^{cc} pluribus discretis et eruditis fratribus habita, scriptum valde utile super regulam ediderunt^{dd}. Sub huius^{ee} mini-

*) 4 addit: Rexit ordinem tribus¹⁰ annis.

**) 4 addit: Hic rexit ordinem tribus annis¹¹.

a) adimpletum 4. b) laer. fertur 4. c) max. mor. om. 2; max. om. Sp. d) sic initio in marg. 1; 3us initio in marg. 3^a. b. e) p^{us} 3^a. b (alia manu superser. p^{us} 3us); p^{us} 3us Sp. f) pref. d. (Greg. papa 2; pref. dom. om. 4; dom. om. Sp. g) festu 3°. h) generalem, m. evasum 1. i) sic initio in marg. 1; 4us initio in marg. 3^a. b. k) hoc eodem cap. 4. l) fuit el. gen. 2; gen. fuit el. 3°. 4. m) diligenter 4. n) rubricis 3^a. b.; rubrici Sp. o) inocii 2. p) limitarentur potestates 4. q) scie 3^a. r) religione 2. s) dictus om. 3°. 4. t) toti 4. u) quasi 4. v) magna lum. 2. 25 w) Et collat. 2.

1) Cf. supra p. 162, n. 6. 2) Romae celebratum. 3) Chronica XXIV ministr. gener., *Analecta Francisc.* III, p. 246, addit: Et ibidem fuit facta divisio provincialium ordinis et numerus limitatus, ipso domino papa presente et volente. 4) Huic loco praemittit Chron. XXIV ministr. gener. p. 247: Hic etiam in alio capitulo generali diffinitorum, quod tenuit Bononie, fecit illam rubricam de agendis in missa que incipit: 'Indutus planeta sacerdos', sequente et fecit — declarata fere ut hoc loco. Nota vero teste Thoma de Eccleston Coll. XIII (12), l. l. p. 243. unum solum capitulum diffinitorum, de quo infra hoc loco relatam est, factum esse. 5) Cf. Innocentii IV. litteras datas a. 1244. Iulii 20, Sbaralea, Bull. Francisc. I, p. 344, nr. 50; Potthast nr. 11420. Eadem fere iam direxerat Gregorius IX. papa in litteris datis 1241. Iun. 7, Sbaralea, Bull. Francisc. I, p. 296, nr. 342; Potthast nr. 11028. 6) Chron. XXIV ministr. gener. p. 246. addit huic loco exscripto: Et tunc custodes perdiderunt potestatem instituendi et destituendi locorum guardianos. — Cf. expositionem super regulam quatuor magistrorum c. 8, Firmamentum trium ordinum S. Francisci (Parisiis 1512), pars IV, f. 20^v: Hic movent questionem, utrum illud, quod per fratres et ministrum generalem et ministros alios fuerit ordinatum in capitulo generali de coactione potestatis generalis ministri et ordinatione forme capitulorum et electione etc. 7) de Alis addit recte Chron. XXIV ministr. gener. p. 247. huic loco exscripto. 8) Eadem Chron. addit hoc loco: fratribus Gaufrido custode Parisiensi, Roberto de Bastia, Rigaldo et aliis. 9) Eadem Chron. addit p. 248: quod dicto generali et aliis diffinitoribus ad generale capitulum transmiserunt. Et quae Catalogus de hac re habet et quae in Chron. XXIV ministr. addita sunt (n. 7. 8. 9) ex prologo expositi-

sterio factum est apud Montem-Pessulanum^a diffinitorum capitulum generale. 1241.
Aliter postmodum de generalibus^b fuit capitulis ordinatum^c. Huius^d memoria in
ecclesia fratrum Anagnie hiis versibus illustratur:

Hic iacet Anglorum^e decus et decor^d Aymo^o, Minorum

Vivendo frater hosque regendo pater,

Ecce lector^f, generalis^g in ordine rector^h et ceteraⁱ.

V^{us}.^k Post hunc fuit venerabilis senex frater Crescentius, homo^l iustus, in¹²⁴⁴
officiis ordinis et discipline^m celo probatus. Hic multa beati Francisci miracula
requiri et recolligiⁿ fecit nec non et de vitis fratrum^o opusculum quoddam
in modum dyalogi editum^p.^q Quorum quedam habentur^r, alia per incuriam^s perie-
runt. Sed hic non nisi triennio rexit ordinem. Absolutus autem electus fuit in
episcopum^t Assisinatem. Sed dominus Innocentius papa III^{us} dedit illum^u episco-
patum fratri Nicolao^v eiusdem ordinis, qui erat confessor et familiaris suus, et
frater Crescentius in sua humilitate quievit^w.

^{*)} 4 addit: Hic rexit ordinem uno anno^x.

a) pessulanum 2; pessolanū(?) 3^b. b) fuit de gener. 3^a.^b Sp. c) agl'ou 1. — d) doctor
1. Sp. e) Aymo 1; aninio 2. f) lectorum 4. g) generale ordine 2. h) rectorum 4. i) et
cet. om. 3^b. 4. Sp. k) sic minio in marg. 1; 5us minio in marg. 3^a.^b. l) homo iustus om. 3^a.^b. Sp.
m) distinctione 3^a.² 3^b. manu 2. corr. discretionem 3^a; discretionis Sp. n) colligi 2; collegi 3^b.
o) sua 3^a.^b; de vitiis factum op. 4. p) fecit 2. q) hnt (habent) 3^a.^b. manu 2. corr. hnt² (habentur)
3^a; quedam add. 3^a.^b. r) incarnationem 3^a.^b. manu 2. corr. incuriam 3^a. s) episc. om.
3^a.^b; assis. episc. Sp. — assisinatem 1. t) illum om. 4; ipsum 3^b. u) Nicholao 2; nicolao 4.

tionis super regulam quatuor magistrorum assumpta sunt. Firmanentium triam ordinum S. Fran-
cisci (Parisius 1512), pars IV, f. 18^v, cuius prologus incipit: Reverendo in Christo patri N.
ordinis Minorum fratrum ministro generali ceterisque diffinitoribus in capitulo congregatis
frater Gaufridus custos Parisiensis, frater Alexander de Ales, frater Iohannes de Rupella,
frater Robertus de Bastia et frater Ricardus (de Cornubia, pro quo supra n. S. Rigaldus
dicitur). Cf. de his omnibus Fr. Ehrle in 'Archiv f. Litteratur- u. Kirchengeschichte' VI,
p. 20 sqq. 10) Septem potius, cum iterum ab a. 1232. ordinem revisset. 11) Octo men-
sibus tantum.

1) Scilicet, ut non capitula diffinitorum habeantur, quae ut convocarentur, in capitulo gene-
rali a. 1239. Maio celebrato statutum est; cf. Thomas de Eccleston, Coll. XIII (12), l. 1,
p. 243 sq. 2) Qui obiit Anagniae a. 1244. Onense Iunio, ut videtur; cf. supra p. 176,
n. 5. 3) Chron. XXIV gener. ministr. l. 1. p. 263. addit haec loco everscripto: quod in-
cipit: 'Venerabilium gesta patrum', et libellus his verbis incipiens exstabat olim in bibliotheca
conventus S. Francisci Assisinatensis; cf. 'Archiv f. Litteratur- u. Kirchengesch.' I, p. 493.
4) De Carbio, qui Gesta Innocentii IV. puppe scripsit; cf. Innocentii IV. epistolas, Potthast
nr. 12799—12801; Reg. Imp. V, nr. 8890; supra p. 446, n. 5. Chron. XXIV gener.
ministr. l. 1. p. 269. habet: Hic generalis, ut dicit frater Peregrinus de Bononia in Cro-
nica sua, inutilis in officio inventus solum per triennium in officio mansit, id est usque ad
capitulum generale primum (celebratum Lugduni a. 1247. Aug.; cf. supra p. 178, n. 7) a sua
electione. In quo capitulo noluit interesse, sed nec ad concilium generale (a. 1245) fuit
ausus venire, quamvis a papa vocatus (cf. supra p. 176, f. 283^d), immo constituit pro
utroque vicarium loco sui fratrem Bonaventuram de Yseo, virum discretum. Et in eodem
capitulo propter insufficientias suas tam in eloquentia quam in aliis fuit a ministerio
simpliciter absolutus. Et ibidem p. 263: papa Innocentius III. in festo s. Iohannis
Baptiste celebravit generale concilium in Lugduno, ad quod dictus frater Crescentius

1247. ^(Aug.) VI^{us}.^a Isti^b successit frater Iohannes Parmensis^c, vir scientia et religiositate^d preclarus, maximus paupertatis et humilitatis amicus. Qui de studio Parisiensi, ubi Sententias legerat, ad ministerium est assumptus¹. Hic prohibuit² in choro cantari^e vel legi^f quicquid in ordinario sancte Romane ecclesie, quod habemus ex regula³, non esset contentum vel per generale capitulum approbatum, 5 exceptis quibusdam antiphonis^g beate virginis^h post completoriumⁱ decantandis⁴. In^k missa quoque iuxta ritum ipsius Romane ecclesie^l a sinistris sacerdotis mandavit hostiam collocari et pallam divisam a corporalibus calici superponi^m. Non nulli etiamⁿ fratres sub quadam devotionis ymagine singulares secularium vel aliorum^o regularium nunc litteram^p, nunc sonos et modos sectantes periculose^q necessarium ex voto regule officium secundum ordinem sancte Romane ecclesie^r negligebant et^s variando ac^t lacerando fedabant. Plus^u Deum et sanctos servando regulam quam contra indictum^v officium hymno^w angelico aut^x simbolo veneramur^y. Contra regulam nemo devotus, nec supererogare^z, sed derogare^a potius est dicendus. Non parvum est vitium legum turbare^b communium disciplinam. Ipse 15 recepit litteras a Manuele^c dicto patriarcha Constantinopolitano et a Iohanne^d dicto imperatore Greecorum de ecclesia adunanda. Sed legatis solempnibus, ut audivimus, ministro agente^e a Grecis cum apparatu magno ad sedem apostolicam destinatis spoliatis et impeditis in via ideoque redire compulsis, quamvis aliis alio tempore rursus missis, peccato impediendo negotium non processit. Sub^d huius 20 ministerio^e Parisius Guilielmus^f de Sancta Marta^g, doctor theologus, sed ad sobrietatem non sapiens^h, contra religiosorum pauperum statum, et^h quod de com-

a) sic *minio* in marg. 1; 6us *minio* in marg. 3^a-b. b) Ioh. isti succ. frater parm. 3^a. c) palmenensis *minio* 2; p^{er}masis 4. d) religiositate 2. e) cantari, ta *expunct.* 1; cant. in choro 4. f) vel legi om. 4. g) anphonis 1. h) marie 4. i) ppletorium 2. k) In — disciplinam (l. 15) om. 2. 25 l) curie 3^b; eocl. rom. 4. m) supponi 3^a (*manu* 2. corr. supponi). 4. Sp.; apom-(post corr. supponi) 3^b. n) 7 (et) 3^a-b, post corr. 7 (etiam) 3^a; Nam nonnulli fr. 4. o) .f. (scilicet) *add.* 3^b; religiosorum seu *add.* 4. p) sequencias 4. q) periculosos 4. r) offm (officium) *iterum add.* 3^a-b, *expunct.* 3^a. s) et om. 4. t) et 4. u) Nos itaque plus 4. v) dictum 4. w) ymo 3^a; yno 3^b; imo Sp. x) vel 4. — simbolo 3^a; simbolo 3^b. 4. y) verantur 4. z) super rogare 3^b. 4, post corr. supererogare 3^b. a) erogare 3^a-b. 4 (pot. erog.). b) truncare 3^a-b. Sp.; l. com. retractare disc. 4. c) ma, nuelle in marg. suppl. 2. d) in marg. h. l. 7us 3^b. e) ministeris 3^a-b, *manu* 2. corr. ministerio 3^a. f) (Guills omnes codices h. l. et infra p. 663, l. 8. g) sic 1. 3^a; martha 2. Sp.; maria 3^b; *manu* 2. post corr. sancto amore 3^a et sic 4. h) et om. 4.

generalis fuit per dominum papam vocatus, sed ipse propter suas insufficientias tam in 35 eloquentia quam in aliis non fuit ausus illuc accedere, sed misit illuc vicarium loco sui fratrem Bonaventuram de Yseo, virum discretionem et prudentiam decoratum. 5) *Attamen episcopatum brevi tempore tenuisse videtur, cum Thomas de Eccleston, Coll. XIII (12), Analecta Francisc. I, p. 244, dicat: factus est episcopus civitatis de qua oriundus erat (neque tamen Assisii natus est): cf. infra p. 676.* 6) *Tribus annis non plenis.* 40

1) Cf. etiam Sal. f. 339^a. 341^b. 439^d, supra p. 309. 315. 552. 2) in capitulo generali Metis celebrato (a. 1249; Maii 23?) addit huc loco exscripto Chron. XXIV gener. ministr. l. l. p. 275. Cf. ibid. p. 279. 3) Reg. secunda fratrum Minorum c. 3: Clerici faciant divinum officium secundum ordinem sanctae Romanae ecclesiae. 4) Cf. Sal. f. 336^a, supra p. 301. et ibidem n. 6. 5) III. Vattacio. 6) Qui scilicet ipse a. 1249. 45 ab Innocentio IV. papa in Graeciam missus est, quod hoc loco non dictum est; cf. Sal. f. 337^a-b. 343^c-d, supra p. 304 sq. 321 sq. In Chron. XXIV ministr. gener. p. 277. hic locus istius Catalogi cum alio loco de Iohanne in Graeciam misso coniunctus est. 7) Falsum esse videtur hoc cognomen: de Sancto Amore (oppido sito in dep. Jura, arr. Lons-le-Saunier) natus erat, ut ab omnibus aliis nominatur. 8) Rom. 12, 3: non plus sapere quam oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem. 50

missione summi pontificis vel ordinariorum non possent fidelium confessiones
audire sine licentia^a parochialium sacerdotum, libellum diffamatorium promul-
gavit¹. Sed postea fratribus pro veritatis defensione instantibus libellus^b quidem
primo coram domno Alexandro papa III°, qui etiam^c de fratrum suorum consilio^d 1255.
sub anathematis ultione^e in eos qui tenerent^f et non deberent dampnaverant, deinde
Parisijs coram^g piissimo tunc rege Francorum, nunc sanctorum^h aggregatoⁱ et
ascripto^k cathologo, sancto^l Ludovico^{m-2}, multitudine convocataⁿ solemniter est
combustus. Dicitur vero^o Guilielmus de tecto Francie^p regno expulsus^q est.
Multam iste^r ordini persecutionem ingressus^s. Cum enim callide^t clerum Pari-
siensem et prelatos ecclesie, quorum se defensorem dicebat^u, contra ordinem con- 1254.
citasset, multa fratres obprobria et dampna passi sunt. Sed, sicut ostensum est,
sue finem^v malicie et astutie confusionem accepit. Hic minister convocato
Rome capitulo generali^w in presentia domni Alexandri pape III° — qui regimen 1257.
ordinis, quod^x episcopus Hostiensis^y existens prius habuerat^z, noluit alteri com-
mittere, sed sibi retinere^{aa} — cum omnimode importunitatis instantia, impotentia^{ab}
allegata, a ministerio se absolvi obtinuit^{ac}. Istud capitulum domnus papa pre-
dictus non solum sua honoravit^{ad} presentia, sed etiam^{ae} multimoda benedictionum^{af}
dulcedine cumulavit^{ag}, dum presentes et absentes fratres omnes absolvit a peccatis^{ah};
et si qui forte ad non concessa in absolutionibus manus^{ai} extendissent^{aj} improvide.
ratificavit et confirmavit^{ak} ex plenitudine potestatis^{al}. Hic^{am} frater Iohannes

*) *Sp. addit.*: et congregata episcoporum et aliquorum^f notabilium personarum.

a) speciali add. 2. — proch. 1. b) libellu 3^a-b. *Sp.* c) cum 2. d) consilio 2. e) in-
terminatione lata in 1. f) qui irreuerentes et sicut non deberent fuerunt (locuti *delet*) loquuti damp-
navit. Deum par. 4. g) coram om. 4. h) consorcio *coll.* 4; consorcio et collegio *add.* *Sp.*
i) congregato 3^a-b. 4; connumerato *Sp.* k) scripto 4. — cathalago 3^a; cathologo 3^b. l) deo
2; sanctorum 4. *Sp.* m) ludewico *corr.* ludewico 3^a; ludwico 3^b; ludouico 4. n) vero
om. 4. o) regno francie 3^a-b. 4. *Sp.* p) est exp. 3^a-b. *Sp.* q) *Sp.* add. 2; isti 3^a. *Sp.*; emm
nostro 4. r) callidum 4. s) pretendebat 4. t) sentencie 4. u) quod om. 3^a-b. *Sp.*; ide 4.
v) ostiensis 2. w) hab. om. 3^a-b. x) impot. om. 2; i putia (in presentia) 4. y) horavit 4.
z) etiam om. 4; sua add. 2. aa) multimodo bonorum dule. 4. b) manum 4. c) extendisset 2.
d) potetis 1. e) *8us h. l. minio in marg.* 3^b. f) *sic Sp.*

1) *Cf. Sal. f. 229^a, supra p. 53, n. 2.* 2) *Qui a. 1297, Aug. 11. a Bonifatio VIII.*
papa canonizatus est. 3) *Cf. Sal. f. 335^{a-d}, 399^{b-c}, supra p. 297 sq. 154 sq.* 4) *Chron.*
XXIV gener. ministr. p. 286. addit: anno ab incarnatione Domini . . . MCCLVI, secundum
illos vero qui a nativitate computant MCCLVII, in festo purificationis b. Marie. 5) *Cf.*
Philippi de Perusio epist. de protectoribus ordinis Minorum, Audecta Francisc. III, p. 710.
et infra p. 681. 6) *Cf. Sal. f. 339^a, supra p. 309 sq. Chron. XXIV gener. ministr.*
p. 287. huic loco exscripto addit: Et de resumendo ipsum officium nec capitulo generali
vehementer instanti nec ullis vel summi pontificis vel aliquorum cardinalium suasionibus
acquiescere voluit. Unde capitulum ex hoc quasi biduo vacans compulsus est procedere
ad alterius electionem ministri. Ipse quidem non contemptui, sed impotentie ad offi-
cium exequendum causam designans humillime cessit fuitque ad tractatus capituli reve-
renter admissus. 7) *Chron. XXIV gener. ministr. p. 287. huic loco exscripto addit, ex*
Bernardi de Bessa Cronica ministrorum generalium, ut videtur: fratribus predicavit et
8) *Chron. XXIV gener. ministr. l. l.: absolvit et eis dedit plenam indulgentiam suorum*
peccatorum. 9) *Chron. XXIV gener. ministr. p. 287 sq. addit: Ministros insuper ad*
cameram suam in Laterano vocavit eosque familiarissime allocutus intimam, quam habebat

postquam absolutus fuit, per doctrinam abbatis^a Ioaehim deceptus in designatione^b ultimorum temporum coram domino Iohanne Gaetano^c, qui^d habebat curam^e ordinis, Sancti Nicolai^f in Carcere Tulliano dyacono cardinali, et fratre Bonaventura, qui ei^g successit in officio ministerii, que astruxerat dedit^h. Hic tempore domni Nicolaiⁱ pape IIIIⁱⁱ aⁱ domino fratre Matheo de Aquasparta^k iam cardinali^l, sed adhuc de mandato pape generalis ministerii^m curam gerentiⁿ, cum ipsius domni pape consensu licenciam obtinuit, ut iret^o ad infidelium partes, cupiens apud illos^p semen spargere Christiane fidei et evangelice veritatis. Cum-
 1289. que proficisceretur cum sotiis et pervenisset Camerinum^q, que est^r civitas marchie
 (Mart. 19 20) Anconitane^r, infirmatus ibidem diem clausit extremum^s. Ubi multa miraculorum^t 10
 signa per eum ostendi^u publica et frequens fama divulgat^v.

1257.
 (Ebr. 4.) [VIIⁱⁱ]. Septimus a beato Francisco successit preclarissimus pater frater Bonaventura de Balneo-regio^v. Qui cum iuvenis intrasset ordinem, tantam bone indolis honestate pollebat, ut magnus ille magister frater^w Alexander^x diceret aliquando de ipso, quod in eo videbatur Adam non peccasse. Hic sicut in luminibus^y scientiarum et maxime in scripturis sacris videbatur miranda capacitate proficere, ita et^z in devotionis gratia continuum sumebat augmentum. Siquidem omnem veritatem, quam percipiebat^z intellectu^a, ad formam orationis et laudationis divine reducens continuo ruminabat^b affectu. Hinc factum est, ut in septimo^c anno post
 1248⁹ ingressum ordinis^d Sententias Parisius^e legeret et^f in decimo reciperet^g cathedram
 1257.
 1274.
 (Tot. 15) magistralem, et in XII° vel XIII° ad regimen ordinis est assumptus. Decem et octo annis rexit ordinem, et in Lugduno tempore generalis concilii^h obiit cardinalis anno etatis sue LIII, episcopus scilicet Albanensis. Intellectus ipsius perspicaciam et affectionis fervorem omnia suaⁱ opuscula redolent hiis, qui in ipsis^k divinam scientiam exquirentes hanc libentius^l quam vanitatem^m Aristotilicamⁿ venerantur. Hic antequam esset minister, dum teneret Parisius cathedram^o, veritatem

* 1 addit: Hic rexit ordinem XVIII annis^o.

a) ab'tis iocaim-2. b) designationem 2. c) garetano 1; carecano Sp. d) tunc add. 4.
 e) cora 1. f) nich' 2; nycolai 3^a; nyeholai 3^b. g) succ. ei 4. h) nicol' 1; nicholay 2
 Nycholay 3^a; nicolay 3^b; nycolai 4. i) a om. 2. k) aquaspartha 2; aquaspto 4. l) ministri 4. Sp. 20
 m) gerens 3^a; gereret Sp. n) iret om. 4. o) eos 4. p) casuinum 4; carmenium Sp. q) est
 om. 3^b. r) archonitane 4. Sp. s) miracula (signa om.) 3^a-b. Sp. t) ostensa 4. u) numerus
 in codd. 1. 2. 3^a. 4 omissus; 9us minio in marg. 2^b. v) regio om. 4. w) fr. om. 2. 4. x) limi-
 nibus 2. y) ita et om. 3^b; (sic manu 2. in marg.) et 3^a; sic et Sp.; ita sic 4. z) peiebat 2.
 a) perc. inter sciencis omnes 4. b) ruminabat(ur) 4. c) alio 4. d) ord. om. 3^a-b; ad ordi-
 nem Sp. e) leg. Par. 2; Par. sent. leg. 3^a-b. Sp. f) et om. 4. g) receipt 4. h) concilii 4
 semper pro concil. i) opusc. sua 2. k) ipsius 1. 2. l) novitatem 3^a; not⁹ 3^b. m) aq. 4.

ad ordinem, affectionem ostendit. Reverendi etiam domini cardinales magnam familiaritatis gratiam ostenderunt. Hec narrat in Cronica sua frater Bernardus de Bessa, qui eidem capitulo asserit se presentem fuisse. Cf. supra p. 653. 10) De hac re litterae Alexandri IV. papae non exstant. Qui eodem die, quo capitulum generale celebratum est, Febr. 2. alias litteras dedit pro fratribus Minoribus, Pothast nr. 16710.

1) Sed cf. Sal. f. 336^a-c, supra p. 301 sqq. 2) Qui a. 1288. Maii 22. a Nicolao IV. cardinalis creatus est; Ann. Veron. de Romano, 'Antiche Cronache Veronesi' I, p. 433. 3) Cf. Ubertini de Casale Arbor vitae cruc. Iesu V, c. 3, Venetiis 1485, f. CIIII. 4) de Alis, 45 ut Chron. XXIV gener. ministr. p. 324. huic loco recte addit. 5) A. 1248. fere ad a. 1255. 6) Immo non plenis decem annis; cf. l. 21. 22.

evangelicam clarissimis disputationibus et determinationibus^a defensavit. Libellum quoque quendam pernitiosissimum^b, qui creditur fuisse magistri Geroldi^c de Abbatis^d villa, per Apologiam^e existens generalis minister tam eloquenter quam subtiliter confutavit. Verumtamen ipse Geroldus^e maledicus^f tanta, ut fertur, divina ultione percussus^g est, ut et^h paralisi dissolutus et lepra respersusⁱ interiret, exemplum^j 1271/2? relinquens^k omnibus, ut discant Iesum suorum esse pauperum defensorem. Sed et^l nonnumquam^m ad persequentes suamⁿ extendit revocando^o clementiam. Quendam enim abbatem fratres^p in quibus^q poterat persequentem^r per visionem attractum^s et conversum audivimus isto^t modo: Vidit^u bonos et malos ad iudicium evocari^v, se autem^w et quendam episcopum, fratrem suum, ac^x duos ex suis^y clientes ad partem sinistram cum reprobis^z assignari. Tunc duo fratres Minores de parte dextera^a venientes ipsum secum ad partem dexteram^b quasi violenter trahebant. Mane^c facto territus^d abbas confugit^e ad fratres et mirantibus omnibus factus est frater Minor. Duo^f clientes, dum^g eadem die quedam^h de rebus abbatis sibi dividerent, dissidentesⁱ mutuis se vulneribus occiderunt. Episcopus^k per fratrem de visione^l suus respondit se^m de eius sompniisⁿ non curare^o. Hic in^p primo capitulo, quod tenuit Narbone, constitutionibus^q ordinem et formam^r dedit. Hic 1280. postmodum Vitam beati Francisci conscripsit. Huic ministro, scilicet fratri Bonaventurae, Eboracensem episcopatum^s pinguissimum dominus papa Clemens^t III^{us} 1265. contulit^u, sed ipse ad presentiam pape de^v Parisius, ubi tunc erat, se conferens^w tam constanter et humiliter cessit, ut ipse dominus cessionem pie admittens^x eidem intulerit^y illud verbum^z Eccli. II°: *Sto in testamento tuo et in illo colloquere* 11, 21. et in opere mandatorum tuorum veterasce. Huius tempore frater Ieronimus, qui ei in regimine^a successit, legatus ad Grecos missus est^b et cum solemnibus Grecorum nuntiis rediit tempore congregati concilii in Lugduno, in quo domno^c papa Gregorio X^o celebrante^d missam ipsi Greci interfuerunt, symbolum^e cum confessione articuli de processione spiritus sancti a patre et filio cantaverunt et pacem cum aëteris fidelibus acceperunt, primatum^f sancte Romane ecclesie recognoscentes^g et confitentem^h, licet postmodum procedente tempore sub domno Martinoⁱ papa

30 a) decl'aconibus 3^a. b) pntiosissimum 2. c) geraldus 3^a; giraldi 4; gerhaldi Sp. d) abbas 2. (3^b). e) girolodus hoc loco 2; geraldus 3^a. (3^b). Sp.; gyraldu 4. f) sic 1. 3^b; maledictus 2. 3^a. 4. Sp. g) percussus 2. h) et eadem manu superser. 2; om. 4; et ut 3^b. i) reppersus 3^a-b (post manu 2. corr. respersus 3^a). — incurreret 4. k) reliquens 2. l) ex 3^a-b. m) ipse iesus add. 4. n) suam om. 1. o) reuocandi 2. p) minores add. 2. q) fr. iniquius quam pot. 4. r) psequentem 3^a-b. s) raptum 1; ad iudicium add. 2. t) tali 4. u) enim add. 2; namque add. 4. v) aduocari 4. w) autem om. 4. x) suo add. 4. y) cli, ex suis 2. z) reph^o 1. a) dextra 3^b. 4. Sp. b) dextram (Sp.) viol. quam poterant extrahabant 4. c) autem add. 2. d) tatus 2. e) fugit 4. f) autem add. 2; Dieti vero 4. g) cum 4. h) quasdam 2. i) dissid. om. 1; diffidentes 3^a. Sp.; diuidentes 3^b. k) vero add. 2. l) de vis. om. 2. m) se om. 4. n) sompniis 1; sompis 3^a; sompis 3^b; somnio Sp. o) Hic pp. (papa) quod tenuit 2. p) for (spatio unius verbi racio relicto). Hic 2. q) archiepiscopatum 2. 3^a-b. Sp.; eboracensem archiepim 4. r) Cl. om. 3^b. s) du pisis ubi 4. t) admittens 1. u) intulit 2. Sp.; intullit 4. v) verbum om. 4. w) Eccli. II. om. 2; ecc^o 4, ubi II. om.; pro II in archetypo 11 scriptum fuisse videtur. x) ordinis add. 2. 3^a-b. Sp. y) dns papa (3^a X^{us} 1. z) missam cel. 4. a) Simbolum 2. b) sancte Rom. 45 pr. eccl. 2. c) recognoscentes 1; recognitantes 2. d) et conf. om. 4. e) marc 2.

1) Apologiam pauperum, Bonav. Opera VIII (Quaracchi 1898), p. 233—330. 2) Plura de eadem re, quam hoc loco leguntur, narrata sunt in Chron. XXIV gener. ministr. p. 326 sq. ex eodem libello sane (Bernardi de Bessa), ex quo haec excerpta sunt. 3) Editus a Franc. Ehrle, Archiv für Literatur- und Kirchengesch. VI, p. 87—138; cf. ibidem p. 33—35. 71 sq. 4) Cf. Pott hast nr. 19466. 5) Pluribus aliis verbis de hac re retulit Chron. XXIV gener. ministr. p. 352.

...^a ipsum pacis negotium suadente pacis inimico extiterit^b perturbatum. Hunc^c
 1273. dominus Gregorius X^{na} cardinalatum episcopatus Albanensis coegit suscipere^d, cuius
 1274. presentia et sapientia in illo concilio a Deo videtur^e in defensione^f religionum
 contra multos et magnos adversarios^g fuisse preparata^h.

[VIII¹]. Hoc patre ad cardinalatum assumpto et tempore concilii generali^k o
 capitulo Lugduni congregato 1274.¹ frater^m Ieronimus predictus absensⁿ, quia^o
 nondum a legatione redierat, in generalem ministrum electus est^p, et^q ipse cardina-
 1. Mach. 2. 69. (Incl. 15).
 nalis nondum totaliter^r finito concilio ad sanctos patres appositus triumphantes^s
 suo, ut credimus, letificavit consortio, sed incredibili affectu mestitia militantes.
 Greci enim et Latini, seculares et religiosi^t, layci et clerici^u, presidentes et sub-
 diti^v amarum prosequabantur^w lacrimis sacrum funus in Lugdunensi fratrum Mino-
 rum ecclesia recondendum, papa^x cum cardinalibus sacras exequias celebrante^y.
 Hic^z Ieronimus gradatim ad summi^a pontificatus apicem proventus^b est. Nam
 primo lector non parve litterature^c in ordine factus fuit minister^d provincialis in
 Selavonia, ex hoc legatus ecclesie Romane ad Grecos, exinde minister^e generalis, 15
 1278. postmodum tituli sancte Potentiane presbiter cardinalis, post hec episcopus Pe-
 1281. nestrinus^f.¹ et sic^g tandem pontifex summus^h. Huius ministriⁱ generalis tem-
 1288. (Febr. 15). pore dominus Vicedominus Placentinus, qui erat cardinalis, episcopus scilicet Pene-
 1276. strinus, cum se videret ad extrema deduci, habitum ordinis^k beati Francisci
 devotissime petiit et accepit et obiit^l cum illo cardinalis episcopus et frater^m
 20 Minor simul in ecclesia fratrum eorumdem Viterbii requiescit. Qui inⁿ infirmitate
 sua^o magnum dedit humilitatis exemplum, monens confessorem suum^p, ut ipsum
 requireret et examinaret sicut unum simplicem laycum de peccatis. 'Nos', inquit^q,
 16. (Aug. 16). 'prelati sumus diligentius requirendi^r'. In eodem etiam loco sepultus est dominus
 Adrianus papa, qui ex maximo^s dilectionis^t affectu cum fratribus habere^u voluit^v
 sepulturam^w **.

[VIII¹]. Isto igitur^a a domino Nicholao^b papa III° ad cardinalatum assumpto^w.²
 1279. frater Bonagratia in generalem ministrum absens^x electus fuit^y. Quod^z capitulum
 21. (Marti 21).

*) 4 addit (h. l.): Rexit ordinem XVIII annis. Frater Ieronimus predictus absens, quia
 nondum a legatione venerat, in generalem ministrum fuit electus. (Frater — electus ex loco 30
 supra l. 6. 7. omisso huc transposita).

**) 4 addit: Hic generalis rexit ordinem sex annis. (Quod perperam additum est).

a) spatium (numero inserendo?) vacuum relictum 1. 2. b) extiterit 1; exteterit 2; omnino
 add. 4. c) bonauenturam add. 4; s(cilicet) (fratrem 3^b) bonauenturam predictam add. 3^a. b. Sp.; dictus
 add. 2. 4 (post bonau.). d) suscipere 1. e) uideretur 4. f) defensionem 3^a. b. 4 (defens.). 35
 g) auersarios 2. h) prosperata 4. i) numerus in omnibus codd. omissus. k) generalis 2. 3^a (s. e. corr.
 manus 2). 4. — cap. om. 4. l) sic numeris Arabicis 1. 2. 3^a. b.; anno domini (Sp.) millesimo duces-
 tesimo LXXXIII° 4. m) frater — electus est om. h. l. 4. n) absens 2. o) q3 (que) 3^a. b.
 p) est om. 1. q) et om. 4; et ipse — celebrante (l. 12) om. 2. r) tot. om. 4. s) sic 1. 3^a.
 triumphantes 3^b. 4. Sp. t) et add. 4. u) et cler. om. 4. — presides 3^a. b. v) subiecti 3^a. b. 4. 40
 w) prosequeretur 3^a. b. x) papa — celebrante om. 3^a. b. Sp. y) celebrantes 4. z) s(cilicet)
 add. 3^a. b.; scilicet frater add. Sp. — Ieron. om. 4. a) sumi 1; summum 4. b) prouocatus 2;
 profectus 3^b; euectus 4; peruentus Sp. c) lecture 1. d) min. — exinde om. 4. e) gen. min. 4.
 f) prenestinus 4. Sp. g) sicut (sic) 3^a. b. ut expunct. 3^a. h) effectus est add. 4. i) ministerii 1.
 k) ord. om. 4. l) obsequia 3^b; obediens Sp.; (obediens cu delet.) obiit 4. n) in om. 3^a. b. post manu 2. 45
 corr. in inf. 3^a. o) sua om. 3^a. b. Sp. p) sum om. 2. q) inquit 2. r) quam ceteri add. 4.
 r) magno 4. s) uoluit hab. 4. t) numerus in codd. 1. 2. 3^a. 4 omissus; 12na minio in marg. 3^b.
 u) ergo 4. Sp. v) Nicholao 3^a; nycolao 3^b. 4. w) assuto 2. x) absens 1; om. 2. y) est
 electus 2. z) in capitulo quod dictus 4.

1) Cf. Sal. f. 417°, p. 498. et ibid. n. 9. 10. 2) Cf. SS. XXXI, p. 549, n. 5. 50

dictus^a cardinalis tenuit, quousque frater Bonagratia supervenit, et hoc Assisii^b 1279. fuit^c. Superveniente igitur ipso^d ministro et capitulo expedito sollicitatus generalis a sanctissimo patre^e predicto domno Nicholao^f papa III° cum quibusdam provincialibus ministris et aliquibus aliis discretis fratribus de capitulo ad ipsius domini accessit^g presentiam. Qui apud^h Surianumⁱ per^k ipsam estatem residens, cunctis^l aliis pretermisissis negotiis^m, cumⁿ eisdem generaliⁿ et fratribus, presentibus et coagentibus venerabilibus dominis et^o patribus domno Ieronimo Penestrino^o ac^p fratre Bentivengna^o Albanensi episcopo^r super regula fratrum^s Minorum deliberatissimam edidit per dies plurimos decretalem^s, que incipit: *Exiit qui seminat*, ac per^t peritissimos viros, qui^u et ipsi fuerunt^v postmodum cardinales^w, domnum^x Petrum vicecancellarium^y, domnum Comitem, auditorem^z palatii, Mediolanenses^{aa}, domnum Angelum, famosissimum^{ab} advocatum, et domnum Benedictum, notarium curie, qui postmodum fuit cardinalis^{ac} et demum^{ad} papa^{ae}, exactissima diligentia^{af} plurium dierum disceptationibus elimatam^{ag} primo coram cardinalibus, qui tunc erant Viterbii, deinde coram totius curie frequentia per dictum domnum Benedictum, qui eam dictaverat, fecit^{ah} solemniter promulgari. Quam et domnus^{ai} papa Bonifacius^{aj} incorporavit suo sexto Decretalium^{ak} et autenticam^{al} reddidit toti mundo. Huius ministri^{am} tempore dictus^{an} papa Nicholaus^{ao} III^{us} migravit ad Dominum^{ap}. De quo, cum esset puer et a patre suo^{aq}, qui erat de tercio ordine^{ar}, beato Francisco fuisset^{as} oblatus, predixit^{at} idem sanctus, quod non^{au} frater^{av} habitu, sed defensor futurus esset sui ordinis et dominus mundi. Hoc cum sciret idem^{aw} dominus, non nisi post factum voluit revelare^{ax}, servans verbum tempore suo^{ay} secundum sententiam sapientis^{az}. 11.*

* 4 addit: Hic rexit ordinem uno anno

25 a) do^a (domnus) 3^b. b) assisium 4; apud assisium 2) 2. 3^{a-b}. Sp. c) fuit om. 2. 3^{a-b}. Sp. d) f (illo) 3^b; om. Sp. e) papa 3^{a-b}. Sp. f) Nicholao 3^a; nicolao 3^b. 4. g) accessit 1. 3^b (1 e corr.). h) apud h. l. l. i) simanum 3^a (post corr. surianum), 3^b. Sp.; surianum 4. k) pp (prop(er)) 1. l) cunctis 1. m) ex 4. n) generalis 4. o) et om. 2; patr. et dom. 4. p) et 4. q) sic (betivengna) 1; betuegna 2; betuega 3^{a-b}; beneteuenga Sp.; bndega 4. r) episcopo 1. s) fratrum om. 3^{a-b}. Sp. t) per om. 3^a. 4. u) qui — cardinales post palatii posita 4, post Mediolanenses Cron. v) postm. fuer. 2. 4. w) s(cilicet) add. 3^{a-b}. Sp. x) d. Petr. vicec. in marg. eadem manu suppl. 4, ante qui et ipsi posita 1. 2, quae et in archetypo omnium codicum in marg. suppleta fuisse apparet, cum in nostris libris 1. 2 et 3^{a-b} et 4 diversis locis scripta sint. y) vice cancellarium 2. z) pal. aud. 3^a. Sp. aa) mediolanensem 1. Sp.; om. 4. b) famosissim 1; famosum 4. c) deinde 4. d) deliberatione 4. — pl'im 1; plurimum 3^{a-b}. 4. Sp. e) elimata 4. Sp. f) fr (frater) 3^{a-b}, manu 2. in marg. fecit 3^a. g) dictus 2. h) bonifacius 2. 3^{a-b}. 4; 8us add. 4. i) autenticam 2. 3^{a-b}. 4. Sp. k) generalis add. 3^{a-b}. Sp. l) dus (domnus) 4. Sp. m) Nicholaus 1; nicolaus 3^{a-b}. om. 4. — III^{us} om. 3^{a-b}. Sp.; 3us 1. 4. n) migr. adum 1. o) esset 2? p) p' d' (primo dicit) 4. q) solam add. 3^{a-b}. 4. Sp. r) fratrum habitum assumeret sed etiam dcf. 4. s) ipse 2. t) revelare 2. u) suo om. 3^{a-b}. Sp.; temp. suo om. 2; in tempus suum 4. v) sapient 1.

1) Cf. quae de hac re scribit Philippus de Perusio in epistola ad Gualterum ministrum generalem ordinis Minorum de protectoribus ordinis, *Analecta Francisc. III*, p. 711 sq. et infra p. 683. 2) Tunc nondum episcopo Praenestino, sed presbytero tit. S. Potentianae: cf. supra p. 498, n. 9. 10. 3) Datum a. 1279. *Arg.* 14. et 15; *Pothast nr.* 21628. 4) Petrus Grossus a Nicolao IV. papa a. 1288. Maii 22. cardinalis creatus est, Comes Clusianus iam a. 1281. Apr. 12. (*Ann. Veron. de Romano*; *Antiche Cronache Veronesi* I, p. 423 sq.) a Martino IV. papa. 5) Et Petrus et Comes Mediolanenses fuerunt. 6) A. 1281. Apr. 12. a Martino IV. papa; v. supra n. 4. 7) Bonifacius VIII. 8) L. V, tit. 12, c. 3. — 9) Matheo Rubeo de Ursinis. 10) Cf. epist. Philippi de Perusio infra p. 681, ex qua qui — ordine assumptum videtur esse. 11) *Eccli.* 27, 13: In medio insensatorum serva verbum tempori.

1283. [X^a]. Isto apud^b Avinionem defuncto^{c.1} successit ei frater Arlottus^d Pra-
 tensis, electus Mediolani in capitulo generali². In quo capitulo^e suadente fratre
 1285. Guilielmo^f de Falgario^{g.3}, qui eidem capitulo preerat^h, statutum est etⁱ data
 (Maii 13). forma, quod^k fieret unus vicarius, qui regeret ordinem vacante ministerio^l generali.
 Iste igitur frater Arlottus^d, qui erat magister in theologia, quasi per
 1. Mach. 2. 69. annum in ministerio mansit^m et appositus est ad sanctos patres aliosⁿ et Parisius^o
 1286. requiescit. Post cuius^p obitum secundum formam, ut predictum est, in Medio-
 lanensi capitulo^q traditam frater Guilielmus^r predictus institutus est vicarius
 ordinis generalis. Qui ad electionem bachelarii^s presentandi pro licentia^t in the-
 ologia, volens ipsam electionem alteri^u preripere, cui^v secundum ordinem^w temporis
 1288. competebat, et ad^x alterum devolvere^y sibi gratum, fecit officiales laycos conventus
 Parisiensis admitti^z. Sane per curiam Romanam determinatum fuit postea, scilicet
 tempore fratris Mathei, qui huic successit^a in officio ministerii^b generalis, quod
 generale^c capitulum non poterat ullam iurisdictionem dare vicario. Et ideo^d per
 (Maii 14). summum pontificem domnum Nicholaum^e III^m decretum est privilegio specialis^f
 vicarium generalem in ordine nec esse debere nec posse. Per eundem etiam
 (Maii 13). papam^g privilegio declaratum est^h omnium custodum unius provincie voces, qui
 unum pro se ad capitulumⁱ generale pro generalis electione dirigunt, pro una
 1287. tantum voce reputari. Cuius contrarium voluerunt aliqui in capitulo Montis Pesu-
 (Maii 25). lani^h introducere^g, quamvis illud omni tempore preterito consuetudo tenuerit,
 30 quodⁱ omnium custodum unius provincie voces pro una sola haberentur^{k.8}.
 1287. [XI¹]. Huic successit^m frater Matheus de Aquasparta^{n.88}, electus in capitulo
 (Maii 25). Montis Pesulani^o. Hic libellum quandam super^p declarationem regule^q contra
 fas^r per fratrem Nicholaum^s, qui fuerat^t minister Francie^u, editum deprehendit^v.
 Qui et ipsi^w cum^x aliis eidem libello faventibus contentam^y in declaratione penam^z

*) 4 addit: Hic rexit ordinem duobus annis.

**) 3^a. b. 4. Sp. addunt: magister in theologia.

a) 11^{mus} minio in marg. 1; 13us minio in marg. 3^b. b) apud h. l. 1. c) defuncto suc-
 cesit 1. d) allotus 2; aliotus 3^a. b; alioeus Sp.; allodus 4. e) cap. om. 4. — suadento 2. f) sic 1;
 guillmo (Guill'o, Guillo) 2. 3^a. b. 4. g) fulgario 1; fulcario 3^a. b. Sp. h) preherat 2. — statum, in
 marg. eadem manu corr. statutum 2. i) ut 4. Sp. k) quod om. 4. Sp. l) ministro 1. 4. m) nixit
 in minist. 2. 3^a. b. 4. Sp. n) elyus (et om.) 4. o) pusius 3^a. b; perusii 4. p) eius 3^a. b. Sp.
 q) cap. om. 2. r) sic 1; guills 2. 4; Guillo 3^a. b. s) sic 2; bachelarii 1; bathali 3^a; bael'ii 3^b;
 bachalarrii 4. Sp. t) sic 1. 3^a. b. Sp.; lectura 2. 4. u) alt. prer. om. 4. v) et cui 3^a. b. Sp.
 w) ord. in marg. suppl. 2. — teporis 2. x) ad in marg. suppl. 2. — y) reuoluere 1; deuolare 3^b; 35
 om. 4. z) admitti 1. 2; ad nutu 4. a) successit 1. b) ministri 2. 4. Sp. c) cap. gen. 2.
 d) inde 4. e) nycolaum 3^a. b. 4. f) papam om. 3^a. b. Sp. g) omnium 3^a. b, manu 2. corr. capm 3^a.
 h) montispesuli 2; montis pessulani 3^a. 4. Sp.; in monte pessolanoi 3^b. i) per 4. k) sic 3^a. b. Sp.;
 haberetur 1; habetur 2; habetur 4. l) 12^{mus} minio in marg. 1; 14us minio in marg. 3^b. m) suc-
 cesit 1; Huic fratri alloto (alioto 3^a. b; alloco Sp.) fr. math. de aq. succ. 2. 3^a. b. 4. Sp. (3^a. b. 4. Sp. 40
 succ. post theol. n. 88). n) aquasparta 4. o) montis pessulani 3^a. 4. Sp.; in monte pessol' 3^b.
 p) s (contra) 1. Cron. — declaratione 3^a. b. q) prefatam 4. r) editum add. 3^a. b. Sp. (quod etiam
 infra habent). s) nycolaum h. l. 4 solus. t) fuerit 3^b. u) fran. 2; provincie 4. v) repre-
 hendit 4. w) sic 4; ipse 1. 2. 3^a. b. Sp. Cron. x) cum om. 3^a. b; et 4. y) penam contactam in
 dicta decl. intulit 4. 45

- 1) Cf. Sal. f. 334^d. 426^a, p. 298. 520. 2) Cf. Sal. f. 426^a. 450^d. 451^a, p. 520.
 578. sq. 3) Cf. supra p. 643, n. 3. 4) A. 1288. Maii 14; Potthast nr. 22708.
 5) A. 1288. Maii 13; Potthast nr. 22705. 6) Quod re vera factum esse videtur in hoc
 capitulo, si verba fratris Sal. f. 488^a, supra p. 643. recte interpretor.

intulit^a. Hic generalis a domno Nicholao^b papa III° assumptus^c factus est 1288.
 tituli sancti Laurentii in Damaso^d presbiter cardinalis^e, nichilominus^o tamen
 rexit^f de mandato^g pape ordinem sicut et^h ceteri ministriⁱ generales sic assumpti
 usque ad electionem successoris. Postmodum autem factus est^k episcopus Por-
 5 tuensis^l.

[XII¹]. Huic successit frater Raymundus^m Gaufredi, electus in capitulo Rea- 1289.
 tino, presente predictoⁿ domno Nicholao^o papa III° cum cardinalibus ordinis anno
 Domini M^oCCLXXXIX. et recipiente ac audiente personaliter eligentium vota. In
 ipso capitulo Karolus^p heres regni Sicilie^q una cum consorte sua^r ab ipso papa
 10 in loco fratrum coronati sunt. Hic frater Raymundus, dum^s teneret Parisius^t
 generale capitulum, anno Domini M^oCCXCII^o^u, ad preces regis Francie^v assecutus^w
 est^x cathedram magistralem in theologia facultate. Huic domnus Bonifatius
 papa VIII^{us} anno Domini M^oCCXCV^o episcopatum Paduanum contulit et ab officio
 ministerii generalis^y absolvit. Sed ipse episcopatum non consentiens remansit a
 15 ministerio absolutus^z.

[XIII²]. Huic successit^{aa} frater Iohannes de Murro^{ab}, magister Parisiensis, 1296.
 electus Anagnie in presentia domni pape^{ac} Bonifatii^b anno Domini^o M^oCC^oXC^oVI^o.
 Et M^oCCC. frater Gentilis, cum esset magister in curia, factus est cardinalis^d. 1300.
 Hic minister ab eodem papa anno Domini M^oCCCL^o factus est^e cardinalis^f epi-
 20 scopus Portuensis^g.^h

[XIII³]. Huic successit in officio ministeriiⁱ frater Gumsalvus^h de provincia 1304.
 Sancti Iacobi,

Codex 1.

magister in theologia, electus in capi-
 25 tulo generali Assisinate^l anno Domini
 M^oCCCIII^o.

Codices 2. 3^a-b. 4. Sp.

magister in theologia Parisiensis, elec-
 tus, cum esset minister Castelle, in
 capitulo celebrato Assisi anno Domini
 M^oCCCIII^o k.

*) 4 addit: Hic frater Matheus rexit ordinem sex annis.

**) 4 addit: Hic rexit ordinem septem annis.

30 ***) 4 addit: Hic rexit ordinem novem annis.

a) tulit 3^a-b. Cron. b) Nicholao 3^a; nycolao 3^b. 4; papa Nich. 1; nyc. 3° papa 4. c) assumptus 1.
 d) damase 3^a; damasae (?) corr. damasce 3^b et sic Sp.; damasco 4. e) nicholaus, post corr. nicho^o 3^a;
 nicolao 3^b; Dictus autem frater nycolao 4. f) rexit om. 4. g) ord. de mand. dni pape 4. —
 pp 1. h) et om. 1. i) gen. min. 4. k) est om. 2. l) 13^{mus} minio in marg. 1; 15us minio in
 35 marg. 3^b. m) P^o 3^a-b. — gaufridi h. l. 3^a-b; gaufredi 4. n) predicto om. 1. 4. o) nicolao 3^b;
 nycolao 4. p) Kar. om. 4. q) cecilie 2; Scicilie 3^a; cicilie 4. r) cum 4. — tenet 1. s) perusii 4.
 t) CC.XCII^o 1. u) assumptus 2. v) est prima manus in marg. suppl. 2. w) generali 3^a? (post
 corr. ? generalis). 3^b; gen. om. 4. x) 14^{mus} minio in marg. 1; 16us minio in marg. 3^b. y) sub-
 cessit 1. — fr. om. 4. z) de Murro om. 3^a-b. Sp. a) pp 1. b) VIII. add. 4. c) Dom. om. 1.
 40 — 1305. 4. d) est om. 4. e) et add. 4. f) 15^{mus} minio in marg. 1; 17us minio in marg. 3^b.
 g) ministri 4. h) Gumsalvus 3^a. i) assif 1. k) 1310. 4; MCCC. Sp.

1) A. 1288. Maii 22; Ann. Veron. de Romano, 'Antiche Cronache Veronesi' I, p. 433;
 Tolom. Luc., Hist. eccl. XXIV, 20, Muratori, SS. XI, col. 1194 (nimis recte in pentecoste
 = Maii 16). 2) Maria. 3) Philippi IV. 4) Diaconus S. Martini in Monte
 45 (SS. Silvestri et Martini). Die Mart. 5, ut tradunt Ann. Veron. de Romano, l. l. p. 458.
 5) Die Dec. 22, ut tradunt Ann. Veron. de Romano, l. l. p. 466.

CONTINUATIO I.

Cod. 2.

Istius ministri tempore, vacante sede apostolica post papam Bonifacium^a et post papam Benedictum^b de ordine Predicatorum^c, qui non multo tempore supervixit, creatus fuit papa Clemens V^{us}, qui erat prius archiepiscopus Burdegalensis. Qui pro sua coronatione vocavit Lugdunum cardinales, qui erant Perusii. Vocavit et regem Francie ac multos de eodem regno nec non et de regno Anglie principes et barones. Sed in ipsa die coronationis sue, que in Sancto Iusto supra Lugdunum, quia locus est ecclesie, celebrata est, gravis iudicii divini fuit conminatione^d admonitus, quia paries quidam antiquus^e et magnus, qui claudebat locum canonicorum^f, ipso papa sub eo vel iuxta eum cum corona sue glorie transeunte, subito corruit et multos et magnos oppressit^g. Ipsi etiam pape non illeso coronam excussit de capite, et carbunculus valde pretiosus, qui in cono corone ipsius erat collocatus, qui ipsam coronam pretiosam reddebat pariter et venustam, elapsus dicitur postmodum fuisse repertus^h.

CONTINUATIO II.

Cod. 1.

Sub eoⁱ facta est disceptatio magna et longa de statu ordinis in curia pape, surgentibus contra eum et ordinem graviter et inique coram papa et accusantibus quibusdam fratribus, quorum dux extitit frater Raymundus, antecessor istius supra dictus. Verum Deo causam suam adjuvante idem frater Raymundus ante causae terminationem horribiliter expiravit, pluribus aliis de suis sequacibus etiam in via mortis eum committantibus^j, et tandem per papam, dominum scilicet Clementem quintum, conclusa et terminata fuit causa pro ordine et cum magno totius ordinis honore. Post que idem generalis minister anno IX° ministerii sui, cum ire dispo- neret ad celebrandum generale capitulum Barchinone, apud Parisius migravit ad Dominum.

Huic^k successit frater Alexander de provincia Ianuensi^l, magister egregius, electus in capitulo generali Barchinone anno MCCCXIII^m. Post apud Romam secundo anno ministerii sui migravit ad Christum in crastino beati Francisci^o. Huic^p successit frater Michael de Cesena provincie Bononie^q, magister in theologia, electus anno Domini M^oCCC^oXVI^o in pentecosten^r apud Neapolim in capitulo generali^s.

CONTINUATIO III.

Cod. 3^a. b. 4. Sp.

Huius ministri tempore creatus est papa Clemens V, qui erat archiepiscopus Burdegalensis. Qui mortuo domno Matheo Rubeo, qui habebat curam ordinis, ad petitionem^v dicti ministri et aliorum provincialium dedit ordini protectorem

a) boifacium 2. b) bndictum 2. c) pdicatorum corr. pdicatorum 2. d) gminat. 2. e) antiq^o 2. f) canicorum 2. g) oppsit 2. h) reliqua pars folii 124^v. et unum folium sequens vacant 2. i) sic (comit.) 1. k) hoc loco minio in marg. 16^{mus} 1. l) subcessit 1. m) ian 1. n) CCC.XIII. 1. o) b. fra. 1. p) hoc loco minio in marg. 17^{mus} 1. q) prouinc. bon 1. r) pent 1. s) reliqua pars columnae 201^a. vacat 1. t) ministerii 3^a. b. u) Quo 3^a. v) pet' 3^a. b.

1) Gualvo ministro generali. 2) Gualvi.

domnum fratrem^a Iohannem, predictum episcopum Portuensem¹. Huius etiam 1306.
 ministri tempore, anno^b Domini M^oCCC^oX^o facta est in curia dicti^d domni pape 1310.
 Avinione^e disceptatio^f de observatione^g regule, fratre Ubertino de Casali^h, pro-
 ponente contrarium cum aliquorumⁱ aliorum favore; inter quos fuit frater Raymun-
 dus^k Gaufredi, qui fuerat generalis minister. Ipso anno, in mense Aprilis^l in con-
 sistorio pape frater Ubertinus criminavit^m et infamavit ordinem, et frater Alexanderⁿ
 defendit. Dataque est^o a domno^p papa ipsi fratri Ubertino et complicibus^q emu-
 nitas^r, ut non possent^s gravari ab ordine propter preteritos excessus et propter
 recursum ad papam. Unde occasionaliter multa et gravia scandala et discidia^t in
 ordine fuerunt suborta^u. Dicitur autem frater^v Raymundus^w eodem anno^x divina
 permissione^y, cum pro recreatione declinasset ad quendam locum extra fratres^z,
 ibi infirmatus infra V^z dies expiravit. 1312.

Anno vero¹ Domini M^oCCC^oXII. in crastino ascensionis conclusum est² in
 causa in secreto consistorio et sequenti die sollempniter et sententialiter pronun-
 tatum in publica sessione³ concilii, quod modus vivendi fratrum, qui accusabatur⁴
 quo ad congregationem vini et bladi, quo ad vilitatem vestimentorum et huius-
 modi, fuerat et erat licitus, nova super regula⁵ declaratione adiecta⁶, in qua
 iudicium super⁷ his relinquitur⁸ prelati ordinis et non aliis fratribus quibuscunque.
 Qua declaratione edita⁹ et in Viennensi concilio approbata, fratres illi, quibus
 dicta¹⁰ emunitas data erat, iubente predicto¹¹ summo pontifice ad unitatem et
 obedientiam ordinis redierunt¹². Prefatus tamen Ubertinus sibi timens redire noluit,
 sed ordinem monachorum intravit¹³. Plures quoque de suis complicibus, qui ei de
 diversis partibus ordinis adherentes proprium ovile reliquerant¹⁴ et sub pallio talis
 celi¹⁵ multa scandala intulerant¹⁶ ordini, per dictum¹⁷ summum pontificem moniti et
 constricti¹⁸ etiam sub excommunicationis censura *induraverunt cervicis¹⁹ suas*, et
 noluerunt reverti, sed in sua pertinacia et apostasia ut rebelles et seismatici re-
 manserunt. Dicitur autem minister expedito generali concilio, cum perrexisset
 Parisius, ibidem infirmatus migravit ad Dominum anno Domini MCCCXIII²⁰. Et
 eodem anno mortuus est²¹ Avinione in curia protector ordinis, scilicet domnus²²
 frater Iohannes, episcopus Portuensis²³.

*) 4 addit: Hic rexit ordinem uno anno.

a) fr. om. 4. b) a. D. om. 3^a-b. c) millesimo spatio vacuo relicto 4. d) dicti
 om. Sp. e) in Avin. 4. f) delecta^o 4. g) obseruancia 4. Cron. XXIV ministr. h) castili 4.
 i) aliorum aliquorum 3^b. k) B² 3^a-b. l) aprili 4. m) terminavit 3^a. Sp. n) est om. Sp.
 o) dicto 4. p) suis add. Sp. q) sic 3^a-b; miat^r 4; enormitas Sp. r) posset 3^a-b, manu 2. corr.
 poss³ 3^a. — agruari 3^b. s) sic 3^a; discordia 3^b. 4; desidia Sp. t) subsecuta Sp.: sunt secuta Cron.
 u) fr. om. 4. Sp. v) anno multo post in marg. suppl. 3^b. w) promissione Sp. x) duos 4.
 y) vero om. 4, post in marg. suppl. 3^b. z) est om. 4. a) sic Cron.; cessione 3^a-b. Sp.; confessione
 concilii 4. b) accusabantur Sp. c) regulā Sp. d) suo 3^a-b, manu 2. corr. sup 3^a. e) reli-
 quitur 4; relinquatur Sp. f) edicta in generali consilio Viennensi appr. 4. g) (data est immunitas
 delet.) est munitas data iuh. 4. — immunitas Sp. h) dicto 4. i) redirent 3^b. Sp. k) reliquae-
 runt 4. — et om. 4. l) celi 3^a-b; zeli 4. m) contulerant 4. n) predictum 3^b. o) custoditi,
 multo post in marg. add. constricti 3^b. — et 4. Sp. p) suas facies 4. q) MCCCXII. 3^a-b, multo
 post corr. MCCCXIII. 3^b. r) est om. Sp. — in Avin. 4. s) dom. om. Sp. — fr. om. 4.

1) Antea ministrum generalem ordinis Minorum. 2) de Alexandria magister (qui
 post fuit minister generalis) addit Chron. XXIV gener. ministr. p. 458. 3) Ibidem: ad
 quoddam castrum parentum suorum. 4) Recepta in Decret. Clement. V, tit. 11, c. I
 5) Monasterium Gemblacium ordinis S. Benedicti, ut videtur. Cf. E. Knoth, "Ubertino von Casale"
 (Marburg 1903), p. 134 sq. 140.

1313. Huic^a fratri^b Gonsalvo successit frater Alexander de Alexandria Lombardie^c, magister in theologia Parisiensis, electus, cum esset minister Ianuensis, in capitulo celebrato Barchinone. Hic de loco capituli ad presentiam summi pontificis cum aliis^d ministris provincialibus ad hoc electis accedens^e petivit dominum Arnaldum^f de Pelagrua^g et obtinuit in^h sui ordinis protectorem. Huius ministri temporeⁱ dictus dominus papa Clemens ex hac vita migravit^l. Ipse quoque generalis minister^k per annum cum^l dimidio vixit in ministerio et^m ad patres suos appositus Rome requiescit in Ara-celiⁿ.
1314. (Apr. 27).
1. Mach. 2, 69.
(Oct. 5).
Istiⁿ successit frater Michael^o de Cesena^p, magister in theologia Parisiensis, electus in capitulo celebrato Neapoli anno Domini MCCCXVI^q. Et eodem anno^r creatus fuit papa^s Iohannes XXII.
1320. (Iun. 11).
Isti^s successit frater Geraldus^{**} de provincia Aquitanie^t, magister in theologia Parisiensis, electus^u in generali capitulo Parisius^v anno Domini MCCCXXVIII^w, qui^x et nunc ordini preest.

CONTINUATIO IV.

Cod. 3^b.

- *f. 138^b. Sub hoc generali orta est seivissima tribulatio ordini pro defensione voluntarie paupertatis et omnimode abdicationis omnium temporalium tam in proprio quam in communi quo ad statum Christi ac^y apostolorum eius et pauperum ewangelicorum; in tantum ut idem venerabilis minister generalis cum pluribus magistris sacre^z theologie et aliis zelatoribus ewangelice paupertatis^z, quorum Deus tetigit corda^z, exilium petere cogeretur Monacum, videlicet inferioris Wawarie, ibique^z pene 1342. XVI annis in sancta confessione persistens migravit ad Dominum^z.
- Cont. III.
*f. 138^b. Iste^b successit frater Geraldus de provincia Aquitanie^c, magister in theologia^d Parisiensis, electus^e pro generali capitulo Parisius^e anno Domini MCCCXXVIII^e. Hic magnus^f in scripturis super^z Sententias et plura alia scripsit, verumtamen, quo nescio spiritu ductus, opinionem domni Iohannis pape XXII. de visione beatifica nimis favens determinationem, quam ipse^g determinavit, Parisius per regem Francie^h compulsus est publice revocare. Que revocatio sub generalis ministri sigillo in biblioteca regis non sine notaⁱ 1342. ordinis reservatur. Tandem ipso^h ad patriarchatum Antioecenum assumpto^l fratrem^z

*) 4 addit. Hic rexit ordinem duobus annis.

**) Odonis addit 4.

- a) 18us minio in marg. 3^b. b) fr. Gons. om. Sp. c) labardie 3^b; lubardie 4. d) aliis — Arnaldum om. Sp. e) adte 3^a-b, manu 2. corr. adiens 3^a. f) arnoldum 3^a; eluadam 4. g) pelagrua 4; pellagrua Sp. h) in om. Sp. — suis 3^a-b, alterum s expunct. 3^a. i) ad dominum add. Sp. 33 k) quasi add. 4. l) et dimidium 4. m) et om. 4. n) 19us minio in marg. 3^b. o) michael 3^b. p) cesena 4. q) MCCCXIII. 3^a. Sp.; 1315° 4. r) Ioh. papa 4. s) Huic 4; haec extrema 3^b et Sp. in Cont. IV. et V. habent. t) provin^o aquit^o 3^a. u) electo in cap. gen. 4. v) celebrato add. 4. w) 1324° 4. x) qui — preest solus habet 3^a, ubi et — preest post delst., pro quibus habet 4: Non plus reperi in exemplari. Reliqua quae sequuntur vide in praefatione p. 656. y) ad post corr. ac 3^b. z) pau^o 3^b. a) post haec reliqua, plus dimidia, pars columnae 133^a, aliis addendis vacua relicta 3^b. b) 22us minio in marg. 3^b. c) provin^o aquit^o 3^b ut supra n. t. 3^a. d) thol^o 3^b. e) parisius 3^b saepius. f) mag^o 3^b. g) det^o macom d ipam (qui ipsam) 3^b. h) ipm (ipsam) 3^b. i) assumpto eadem manu corr. assumpto 3^b.

- 1) Ubi erat conventus fratrum Minorum. 2) Ierem. 4, 18: tetigit cor tuum. 43
3) Philippian VI.

Fortonerium de provincia Aquitanie, magistrum^a in theologia, in capitulo Marsilie celebrato electum anno Domini MCCCXL. accepit successorem^b. 1343.

CONTINUATIO V.

Speculi vitæ-b. Francisci.

5 Quo tempore orta fuit questio dura de paupertate inter ipsum papam et gene- ralem ministrum et divisio magna in ordine et scisma periculosum inter summum pontificem et dominum Ludovicum de Bavaria, electum imperatorem, in tantum quod ad petitionem ipsius Ludovici Bavari Rome fuit institutus quidam antipapa¹, 1328. ob quam occasionem et alias impius^c Bavarus privatus fuit imperio per ipsum papam et excommunicatus. Et ipse frater Michael privatus officio mortuus et sepultus in 1342. 10 conventu de Monacho^d provincie Bavarie in ecclesia.

Isti successit frater Geraldus^e de provincia Aquitanie, magister in theologia Parisiensis, in gene- rali capitulo electus Parisius anno Domini MCCCXXIX. Hic ordinis fratres per multas 1329. mundi partes misit, in Corsicam, Bosnam et ad multas alias nationes, vicariis patribus et fratribus approbatis muritis^f ad Pauli et Manichei impiorum hereses evellendas. Sub huius tempore orta fuit cizania sub predecessore suo incepta cum 15 uniformi^g opinione Iohannis pape XXII. de paupertate deiformi cum fratre Michaele generali; de qua paupertate tractatus multi compilati sunt, sententie^h verborum domni Nicolai tertii in dictis fratres concordantes. Hic quasi XIII annis regit 20 ordinem. Deinde per dominum Clementem papam sextum factus est patriarcha Antiochenusⁱ et archiepiscopus Sancte Agathe²; et ibidem in Christi pace re- 1342. quiescit.

Isti successit frater Forthanerius¹ Vasalli de provincia Aquitanie, magister 7. 214. 1343. in theologia Parisiensis, electus in capitulo celebrato in Chaturco^{k, 3} anno Domini MCCCXLIII. Hic rexit ordinem quasi annis sex. Deinde a domno¹ papa Cle- 25 mente sexto assumptus est ad patriarchatum Gradensem et factus fuit administrator ecclesie Rayematis. Postmodum per dominum papam Innocentium sextum factus 1351. 1347. 1361. est cardinalis et sepultus Padue in ecclesia fratrum Minorum⁴.

Isti successit frater Guilielmus^m Farinerii de provincia Aquitanie, magister 1348. 30 in theologia, electus, cum esset minister eiusdem provincie, in capitulo celebrato in Verona anno Domini MCCCXLVIII. Hic rexit ordinem quasi annis undecim. Postmodum factus est cardinalisⁿ per dominum Innocentium papam sextum. Et 1356. 1357. existens cardinalis rexit ordinem usque ad capitulum de proximo celebrandum.

Isti successit frater Iohannes de Buco de provincia Aquitanie, magister in 1357. 35 theologia, electus in capitulo celebrato Barchinone anno Domini MCCCLVII. Hic in officio ministerii quasi per annum vixit. Nam, dum visitaret provinciam^o Burgundie, migravit ad Dominum. 1358. 1361.

a) migr (magister) Sp. b) reliquum spatium columnae 138^b, et columna 138^c, vacant, ut plura alii possint, Sp. c) et al's ipsius Sp. d) monatio Sp. e) gelardus Sp. f) hoc verbum corruptum esse videtur. g) sic Sp. h) smaj Sp. i) forchanerius Sp. k) chacurto Sp. l) ad dnm papam Clementem sextum Sp. m) guilielmus Sp. n) prov. om. Sp.

1) Petrus de Corvaria. 2) I. e. ecclesiae Catanensis. a. 1342. Nov. 27. 3) Mas silvae potius; v. supra l. 1. Fortonerius fuit Caturcensis natu. 4) Obiit mense Oct. a. 1361, postquam die Sept. 17. eiusdem anni cardinalis factus est. 5) Presbyter tituli SS. Marcellini 45 et Petri.

1359. Isti successit Marchus^a, magister in theologia Parisiensis et minister provincie Romane, electus in capitulo lanue celebrato anno Domini MCCCLIX. Hic in ministerii officio fuit quasi annis septem, et per domnum Urbanum papam sextum¹ assumptus est ad cardinalatum², cum esset legatus in Italia.
1366. (Sept. 18.) Isti successit frater Thomas, minister Bononie et magister in theologia, electus in capitulo celebrato in sacro conventu de Assisio anno Domini MCCCLXVI.
1368. Hic³ fuit diffamatus in Romana curia per episcopum Narnie^{b, 4}, fratrem Minorem et ministrum provincie sancti Francisci, et quosdam alios, et suspensus fuit ab officio quasi per annum cum dimidio per domnum Urbanum papam sextum¹, tunc Rome residentem, postea purgatus in ecclesia sancti Petri a tribus cardinalibus coram multitudine⁵, prefatis religiosiis et aliis clericis ac laicis notabilibus iurantibus pro testimonio sue innocentie ultra centum^d de predictis, restitutus fuit officio eum honore de consilio omnium cardinalium⁶.

a) mag. marchus Sp. b) narnie Sp. c) sic B; multis Sp. d) sic B; censum Sp. e) quae sequitur continuatio brevis usque ad a. 1500. demum a. 1503, quo Speculum typis datum est, composita est.

1) Quintum potius. 2) Presbyter tituli S. Praxedis. 3) Sequentia (— l. 13) addita sunt in codice B (Halensi) Chronicae XXIV generalium ministrorum, Analecta Francisc. III, p. 574. 4) Guilielmum.

II. SÉRIES GENERALIUM MINISTRORUM ORDINIS FRATRUM MINORUM FLORENTINA.

Ministorum generalium ordinis fratrum Minorum series antiquissima iam edita est in Scriptorum t. XIII, p. 392, alias posteriores ediderunt patres collegii S. Bonaventurae, Analecta Francisc. I, p. 261—263. 273 sq. Sequentem seriem hoc loco addere placuit, cum eam a. 1906. Florentiae descripsim.

Haec exstat in extremo folio 67. codicis bibliothecae Florentinae Laurentiana S. Crucis Dext. IX, 11 ad Marcum de Viterbio ministrum usque manu saec. XIV. scripta, alia quatuor manibus sex ministris paulatim additis. In quarta columna folii huic libro praefixi legitur: Iste liber fuit ad usum fratris Thedaldi de Casa, quem vivens assignavit armario Florentini conventus fratrum Minorum 1406. Manus bibliothecarii saec. XVI—XVII, quam in pluribus codicibus S. Crucis reperi, subscripsit:

In hoc libro continetur abbas Ioachim¹ super Ieremiam prophetam (f. 1^a—54^a).

De ultimis tribulationibus (f. 54^a—58^a).

De articulis fidei ad fratrem Iohannem (f. 58^a—66^a).

N^o. L. XXXXII².

Haec series a. 1764. in exemplar male transcripta est in codice conventus fratrum Minorum Tridentini G. XIV. 21, prologo et postremis quatuor ministris omissis, ex quo cam ediderunt patres collegii S. Bonaventurae in Analectis Francisc. III, p. XXI sq. Ex eodem codice ibidem p. XXIII sq. editae sunt duae aliae series generalium ministrorum descriptae ex alio codice³ conventus S. Crucis Florentini fratrum Minorum, quarum altera desinens in Michaele de Cesena ministro (a. 1329) seriei hoc loco editae propinqua est.

O. II.-E.

²⁵ Anno^a Domini M^oCCVI^o, pontificatus domini Innocentii tertii anno VIII°, 7. 6. 2. gloriosus Christi confessor beatus Franciscus, ipsius domini nostri—Yesu Christi sacris stigmatibus insignitus, tum dux in triplici Christi futurus militia, scilicet Minorum, sororum et continentium, sigillo^b summi pontificis Christi. et bulla regis altissimi authenticus ac armis celestibus premunitus et decoratus, ut ipsum ³⁰ qui ex Egypto exeunt sequerentur secure, incepit ordinem fratrum Minorum, quem annis XX iuxta oracula sibi facta divinitus provide primus generalis minister rexit et gubernavit, ut suo tempore numerus fratrum V^o milia excreceret, et vitam

a) littera initialis A minio pingenda deest c. b) sigilli c.

³⁵ 1) Est liber pseudoioachiticus. Cf. 'N. Archiv' XXXIII, p. 101 sq. 2) In margine superiore huius columnae scriptum est In VIII. banco, et manu dicti bibliothecarii subscriptum: aperte ecclesie. 3) Sane hic codex etiam in bibliotheca Laurentiana exstat.

pauperis et humilis crucifixi sectando in omni sanctitate proficeret^a. Post beatum Franciscum generales ministri fuerunt hii. Vacat ministerium propter dilationem capitulorum.

Frater Helyas de Assisio et rexit novem annis¹.

Frater Iohannes Parens de Carestro² provincie^b Romane et rexit VI annis. 5

Frater Albertus Pisanus et rexit tribus annis.

Frater Aymo Anglicus et rexit V annis.

Frater Crescentius de Essio, qui fuit episcopus Assisii³, et rexit I anno.

Frater Iohannes de Parma, qui fuit magister in theologia, rexit VIII annis.

Frater Bonaventura de Balneo-regio, qui fuit magister in theologia, postea 10 cardinalis, et rexit XVIII^c annis.

Frater Ieronimus de Esculo. Iste fuit cardinalis, postea papa, et rexit VI annis.

Frater Bonagratia de Bononia et rexit V^e annis.

Frater Arlotus de Plato^d, qui fuit magister in theologia, et rexit uno anno. 15

Frater Matheus de Aquasparta, fuit magister in theologia, postea cardinalis, et rexit duobus annis.

Frater Raymundus de provincia Provincie^e, fuit magister in theologia, et 20 rexit VI annis.

Frater Iohannes de Muro, fuit magister in theologia, postea cardinalis, et 20 rexit VII annis.

Frater Gunsalvus de Yspania, fuit magister in theologia, et rexit novem annis.

Frater Alexander de Alexandria, fuit magister in theologia, et rexit uno anno.

Frater Michael de Cessenna, fuit magister in theologia, et rexit XII annis. 25

Frater Geraldus de Equitania, fuit magister in theologia, postea patriarcha, et rexit XIII annis.

Frater Fortunerius de Equitania, fuit magister in theologia, archiepiscopus, postea patriarcha, postea cardinalis, et rexit V annis.

Frater Guilielmus^f de Equitania, fuit magister in theologia, et cardinalis, [et^g 30 rexit IX annis].

Frater Iohannes de Equitania, fuit magister in theologia, et rexit uno anno.

Frater Marchus de Viterbio, magister in theologia et cardinalis, [et^h rexit VIIIⁱ annis⁴].

a) hoc loco in marg. 1 et ad sequentes numeri ordinis Arabici (2=27) manu unius continuatorum 35
adscripti sunt. b) prouinc^e c. c) VIII corr. XVIII, et postea alio atram. adscriptum XVIII° c.
d) sic c. pro. Prato. e) puic^e puic^e c. f) Guills c. g) uncis inclusa non multo post alio subfusco
atramento add. c. h) uncis inclusa post add. c. i) VII alio atram. corr. VIII c.

1) Hic post obitum b. Francisci brevi tempore a. 1226/7. ordinem rexit, tum post Iohannem Parentem a. 1232—1239. 2) Hoc nomen loci (quod in apographo Tridentino huius seriei 40 foede corruptum est in de Civitate Castellana) traditur etiam in serie Florentina S. Crucis, Analecta Francisc. III, p. XXIII. Civem Romanum fuisse Iohannem Parentem dicit Iordanus de Giano c. 51, Analecta Francisc. I, p. 16, sed de Florentia eum fuisse scribunt Thomas de Eccleston, Coll. XIII (12), ib. I, p. 241, et alii, ut nominatur etiam in Vitis Francisci auct. Thoma de Celano, priore c. XVIII, 48, secunda c. CXXXVIII, 182, ed. Alencon. 45 p. 51. 305. Sane non fuit natus de Florentia, sed ibi moratus esse videtur. 3) Electus quidem est episcopus huius civitatis, sed cf. supra p. 661/2, n. 5. 4) A. 1359—1366.

Frater^a Thomas de Fregnano [provincie Bononie^b], magister in theologia, ^a rex-
rexit [V annis^c].

Frater^d Leonardus de Geffons, [in theologia^e], provincie Terre Laboris, [cardi-
nalis^f], annis circa quinque.

Frater Ludovicus de Venetiis^g, [magister^o in theologia], annis duobus parum
plus, post cardinalis.

Frater Petrus de Cansano, [magister^o in theologia], provincie Pennensis,
2 annis.

Frater^h Martinus de Sancto Georgio provincie Iannensisⁱ, sacre theologie
magister, [II annis^k].

Frater^l Homericus de Ast^m.

*) Sequuntur in cod. haec manu saec. XIV. scripta¹:

Anno Domini M^oCCVI. gloriosus pater Franciscus incepit ordinem suum.

Anno Domini M^oCCXII. Incepit ordinem sancte Clare.

16 Anno Domini M^oCCXXI. Incepit ordinem fratrum de penitentia.

Anno Domini M^oCCXXVI. 4° Nonas Novembr. sanctus Franciscus migravit.

18 Anno Domini M^oCCXXVIII. Beatus Franciscus fuit canonicatus presente papa.

19 Anno Domini M^oCCXXX. Translatum fuit ipsius sacrum corpus VIII. Kalen-
das Iunii.

20 Anno Domini M^oCCXXXI. beatus Antonius migravit ad Dominum Ydus Iunii.

Anno Domini M^oCCXXXII. Canonicatus fuit Spoleti in pentecosten^m.

Anno Domini M^oCCLIII. beata Clara migravit ad Dominum II. Idus Augusti.

Anno Domini M^oCCLV. fuit canonicata apud Agnaniam civitatem.

a) altera manus pergit in c. b) provincie Bononiae manu superser. c) V a. post add. c.
25 d) tertia manus pergit in c. e) unicus inclusa eadem manu superser. f) card. in marg. eadem
manu suppl. g) Venetia c. h) quarta manus pergit. i) provincie Iannensis c. k) II a. alio subfuso
atram. post add. l) quinta manus haec addidit. m) pent. c.

1) Ad haec cf. prologum Catalogi gener. ministr., supra p. 657.

III. PHILIPPI DE PERUSIO
EPISTOLA DE CARDINALIBUS PROTECTORIBUS
ORDINIS FRATRUM MINORUM.

Cum Salimbene multa de cardinalibus protectoribus ordinis fratrum Minorum dixerit, iuvat epistolam subdere, quam Philippus de Perusio frater Minor iubente Gualtero ministro generali (a. 1304—1313) de protectoribus ordinis Minorum composuit.¹ Sane, ut hoc faceret, Gualterus ei praecepit mortuo Matheo Rubeo cardinali protectore ordinis a. 1305. Sept. 4, cum tunc oporteret, ut fratres a papa alium protectorem peterent, qui eis dedit Iohannem de Murro cardinalem episcopum Portuensem, qui et ipse a. 1296—1302. fuerat generalis minister fratrum Minorum.

In edenda hac epistola uti sumus tribus codicibus iam supra p. 653 sqq. in praefatione Catalogi generalium ministrorum dictis, scilicet

1) *bibliothecae Laurentianae Florentinae S. Crucis Sin. plut. XXVII. cod. 9, in quo epistola f. 201^b—202^a. tertia manu saec. XIV. post Catalogum ministrorum scripta est.²*

2) *bibliothecae regiae Berolinensis Theol. Lat. Quart. nr. 196. Epistola f. 112^r—114^r. ante Catalogum ministrorum manu eiusdem scribae saec. XIV. vergentis scripta exstat.³*

3) *S. Floriani XI, 148, ubi post Catalogum ministrorum multis aliis interiectis f. 163^a—164^a. epistola manu saec. XIV. scripta est post expositionem quandam regulae fratrum Minorum. Ubi cum in expositione capituli XII. de protectoribus ordinis et de Ugolino cardinali episcopo Ostiensi a b. Francisco postulato protectore dictum esset, ante epistolam haec scripta sunt: Quanta autem devotione cardinales hoc officium grantanter susceperunt, ex epistola subscripta clarescit. Et post epistolam demum nullo spatio intermisso f. 165^a. sequitur finis expositionis regulae.*

¹ *Primus edidit epistolam L. Waddingus, Annales Minorum fratrum ad a. 1217, ed. 1. I, p. 174—177, ed. 2. I, p. 264—267. ex vetusto codice msc. e coenobio b. Ioannis Bapt. Pisauriensis ad eum delato, qui periisse videtur. Cuius lectionem littera W signavi.*

1) *Idem Philippus a. 1282. conscripsit libellum de stigmatibus b. Francisci editum in Analectis Francisc. III, p. 641—645, quo narravit Franciscum cuidam fratri Minori a. 1282. apparentem revelasse, quomodo stigmata acceperit. 2) Post epistolam Thedaldus, qui librum possedit, scripsit supra p. 654. edita. 3) Etiam in epistola ut in Catalogo multa alia manu partim bene, partim male mutata sunt, quaedam recte in margine suppleta, quae etiam in sequente codice 2^b desunt. Haec aut in margine exemplaris, ex quo epistola in utroque libro profecta est, suppleta fuisse conicere potes, aut ex alio alius originis libro assumpta esse.*

Sp.) Fragmentum epistolae exstat in Speculo vitae b. Francisci (Venetiis 1504) f. 216^v.¹ immutatum et nimis vitiatum, quod sicut Catalogus generalium ministrorum eiusdem Speculi, ut varia lectio probat, ex codice libris 2^a.^b propinquo profectum est. Variam lectionem eius praeter eam, quae cum 2^a.^b concordat, neglexi.

In libris 2^a.^b epistola ut Catalogus ministrorum — quod iam praesumendum erat — ex eodem exemplari profecta est, in quo quaedam omisa, multa vitata, multa temere mutata erant. Waddingus quidem multa mendosa et depravata, quorum sane multa ab editore corrupta sunt, habet, etiam menda quaedam cum codice parente librorum 2^a.^b communia, sed etiam non paucis locis veram lectionem cum codice 1 concordantem.

Apparet igitur hunc librum profectum esse ex exemplari parenti librorum 2^a.^b propinquo. Alius vero et purae originis codex Laurentianus (1) reliquis longe praestat, quamvis epistola non tam accurate scripta sit ut prior pars Catalogi ministrorum priore manu exarata².

Habes igitur veram lectionem, quam 1 cum 2^a.^b vel cum codice Pisauriensi praebet, ubi vero 2^a.^b cum Pisauriensi ab 1 differunt, non patet, quae lectio praefenda sit. eligere ergo potes eam, quae magis tibi placuerit³.

A. 1897: patres collegii S. Bonaventurae ad Claras Aquas hanc epistolam ediderunt in Analectis Francisc. III, p. 708—712, usi, ut dixerunt, codicibus 1 et 2^a et editione Waddingi, sed lectione optimi codicis Laurentiani plerumque neglecta neque adnotata potissimum secuti sunt — ut quidem sibi videbatur — codicem Berolinensem depraevatum⁴.

Magna pars huius epistolae ex codice bono exscripta est in Chronica XXIV generalium ministrorum. Analecta Francisc. III, p. 227 sq. 278. 280. 329 sq. 367—369⁵, quae collata etiam facit ad veram lectionem cognoscendam. Laudari epistolam Bartholomeus Pisanus, Analecta Francisc. IV, p. 343. O. H.-E.

CATHALOGUS PROTECTORUM^a.

Venerabili in Christo patri fratri Gualberto^b, fratrum Minorum generali ministro, frater Philippus de Perusio senectutis eius qualescunque reliquias cum affectu reverentiae filialis. Reverendus in Christo frater^c Alexius, minister provinciae Bononiensis, michi notificare^d curavit, quod voluntatis vestre erat, inmo^e quod michi per ipsum paternitas vestra mandabat^f, ut^g de modo petendi cardinalem a domno papa, iuxta quod ministris in regula^h precipitur, vobis scriberem, si quid nossem^h, quidⁱ videlicet antiquorum patrum consuetudo hactenus^k habuisset. Libenter igitur acquievi, ob id maxime, quia mens michi^l aliqua^m representavit,

a) sic 1 *minio*; Incipit Cathalogus cardinalium qui fuerunt ordinis protectores 2^a.^b. b) Gualberto W. — ordinis *add.* 2^a.^b. W. c) pater W; pater frater 2^a.^b. d) significare 2^a.^b. e) \bar{y} 2^a.^b. f) mandavit 2^b. g) ut — cardinalem *om.* 2^b, in *margin.* post *suppl.* 2^a, ut in *sequente versu textus expuncto*. h) noscerem W; noscere 2^b. i) \bar{q} (quod) 2^b. k) actenus 2^a.^b. l) michi *om.* W. m) *repres.* aliqua 2^a.^b. W.

1) Paulo igitur post Catalogum gener. ministrorum f. 215. desinentem. In Sp. fragmento praescriptum est: Quomodo papa Iohannes (?) recommendavit ordinem cardinali dno Mattheo ad petitionem ordinis. 2) Duobus locis praedicta vitia habet 1, infra p. 682, n. e. p. 3) Codicum 2^a.^b singulorum menda non pauca omisi, orthographica eorum pauca adnotari, Waddingi variam lectionem omnem, praetermissis orthographicis, attuli. 4) Melius accidisset editori, si hunc librum non nactus fuisset, non modo enim eo seductus est, ut falsam eius lectionem reciperet, sed etiam quam in codice difficiliore legere sibi perperam videbatur, atque non pauca falsa de lectione eius adnotavit. 5) Plerumque haec ex epistola descripta coniuncta sunt cum relationibus Catalogi ministrorum. 6) Cap. 12. Cf. infra p. 680, n. 4.

que, etsi^a forsitan non videantur^b ad vestrum valere propositum, reputo tamen digna esse memoria et que facere possunt ad alicuius informationis et devotionis augmentum^c. Dico igitur in primis^d, quod ratio, que movit beatum^e Franciscum ad hoc^f, quod preciperet, ut a domino papa peteretur cardinalis, fuit triplex. Primam accipi^g ab antiquis patribus, videlicet quia, si quando propter aliquam causam oporteret fratres ad apostolicam sedem recurrere^h, cum fratrum et status ipsorum exiguitas prohiberetⁱ, ne facilis [eis^j] ad papam daretur ingressus, voluit, ut unus cardinalis daretur ordini, ad quem quasi vice domini pape possent fratres habere in opportunitate^k recursum. Alia ratio est, quam^l audiui a domino Iohanne Galetani^m, ante quam esset papaⁿ, quando habebat ordinis curam, hoc modo: Loquebamur^o invicem de ordinis paupertate, que fratres ab omni dominio... et iure rerum temporalium reddit^o penitus alienos. Tunc dixit: 'Prudentissime^p fecit beatus Franciscus, qui voluit^q, quod ordo haberet unum caput extra se^r, quod esset temporalium rerum capax^s, quo quasi^t mediante usus rerum ordini conveniret'. Et hec ratio confirmatur per illud^u capitulum declarationis regule^v: *Quia vero dominium librorum et cet.*, ubi dicitur de procuratore instituendo per cardinalem. Tertia^v ratio est, que^w in regula^x ponitur: *ut semper subditi et subiecti et cet.* Habuit ergo ordo usque ad tempora domini^x Clementis pape quinti^y III^{or} tantummodo cardinales. Quorum primus fuit dominus Ugolinus^z episcopus Ostiensis^a, qui postea^b fuit papa Gregorius nonus^c. De isto quomodo datus vel petitus fuerit^d, nescio. Hoc tantum^e audiui ab antiquis fratribus^f, quod ipse cum beato Franciscus^g patre nostro^h ordinaveruntⁱ et scripserunt regulam sororum ordinis sancti Damiani, qui nunc^k vocatur ordo sancte Clare, ad instar regule fratrum Minorum. Propter cuius regule artitudinem partim^l devotione, partim compassione cardinalis ipse perfundebatur multis lacrimis in scribendo. Hic postmodum factus^m papa tanta dilectioneⁿ ac devotione istum ordinem prosecutus^o est, ut, sicut audiui ab uno fratrum, qui fuerat^p de sua familia, qui vocatus fuit frater Benedictus Florentinus, mandatum^q, quod summi pontifices consueverunt facere pauperibus de

a) si 2^a. b) videntur W. c) augmentum I. d) impr. quod om. 2^a-b. e) sanctum 2^a-b. f) h (hee) 2^a. g) Prima accipitur W. h) phiberet 2^a-b, post corr. phiberet 2^a; prohibetur W. i) eis om. I. k) oport. 2^a-b. l) quod W. m) Gaytau 2^a-b; Gaetano W. n) loquebatur, alia manu corr. loquebamur 2^a. o) reddidit W. p) prudentissime 2^a; prudentissime 2^b. q) voluit om. 2^b. r) W addit: Ratio haec videtur confirmari per id quod Gregorius IX. scripsit in declaratione c. 4. s) per hoc caput add. W. t) qu (quando) 2^a-b. u) illut I. — caput W. v) Item tertia W. w) quod W. x) do dni (bis scriptum) I. y) quinti om. 2^a-b. z) Hugol. W. a) hostiensis 2^a-b. b) postmodum 2^a-b. W. c) XX. 2^a-b, valendo corr. IX. 2^a, et sic W. d) fuit W. e) tu (tamen) 2^a-b. f) patribus 2^a-b. W. g) Franc. om. 2^a-b. h) nostro om. 2^a. i) scrips. et ordin. 2^a. k) n (non) 2^b; modo W. l) ptia; (pertinet) 2^a-b, post corr. ptia 2^a; partim devot. om. W. m) devot. ac dilect. 2^a-b. W. n) psecutus 2^a-b. o) fuerunt 2^a-b.

1) B. Franciscus noluit, ut fratres a papa privilegia peterent. 2) Nicolaus III. a. 1277. 3) Dicit procul dubio declarationem Nicolai III. papae (Sexti Decret. l. V, tit. 12, c. 3), ubi: Quia vero libros et alia mobilia, quorum dominium ad praefatam ecclesiam (Romanam) specialiter spectare dignoscitur, ubi sequitur de pecunia pro libris vel aliis rebus venum datis dispensanda per procuratorem a praefata sede vel a cardinali gubernationem gerenti ipsius ordinis deputandum. 4) Cap. 12, ubi praecedit: iniungo ministris, ut petant a domino papa unum de s. Romanae ecclesiae cardinalibus, qui sit gubernator, protector et corrector huius fraternitatis. 5) Mandatum est ablatio pecuniarum, quae fit in coena Domini', Ducange-Henschel, Gloss. s. v. mandatum 9. Cf. supra p. 309, l. 10.

lotione pedum, in habitu fratrum faceret. Et quia^a fratres ipsum^b coadiuvare solebant, aliqui pauperes, qui talia erant soliti recipere obsequia, ipsius pape, sibi tamen incogniti^c, recusabant servitium^d et fratrem alium advocabant^e, dicentes pape: 'Vade, frater, quia tu nescis bene facere, permittit^f istum^g facere, qui facit melius^h quam tu'. Hic etiamⁱ papa, ut audivi, interdum aliqua pia loca in habitu fratrum et sotiatu^k a fratribus infra Urbem^l, ut incognitus esset, vadens et rediens visitabat. Iste itaque ad^m papatum, ut dictum est, assumptus dedit ordini domnum Raynaldum, qui et^m ipse factus erat post ipsumⁿ episcopus Hostiensis. De 1254. quo nescio an^o nominatum^o vel aliter fuerit postulatus. Hic postmodum factus 10 papa fuit nominatus Alexander^p papa quartus. Hic, quamvis requisitus, nullum cardinalem dare^q voluit ordini, dicens, quod nolebat, quod fratres ipso vivente haberent alium cardinalem. Sed ordinem retinere^r voluit sibi ipsi, et ipse volebat eius immediatus esse^s protector^t. Quod qualiter ipse^t fecerit, res in manifesto est. Nam detrahentes miraculo sacrorum stigmatum^u sancti patris nostri, que supra 15 dictus papa Gregorius per universam orbem suarum litterarum^v tenore tamquam visa certitudinaliter et cognita promulgarat^w, hic Alexander per suas litteras^x in partibus Lombardie^y sententia et pena gravi conpescuit. Hic Guillelmum^z de 1255. Sancto Amore dampnantem statum pauperum cum sua doctrina dampnavit^a et 1256. libellum⁴, quem idem Guillelmus^b contra pauperes ediderat, in virgulto domni regis Francie Parisius^c ipso rege presente, scilicet sancto Lodoyco^d, publice^e tradi fecit incendio. Hoc itaque defuncto^f, a successore eius domno Urbano papa IIII°, 1261. natione Trecensi, celebrato capitulo generali Pisis^g a fratre Bonaventura, tunc 1263. generali ministro, et a ministris ceteris anno Domini M^oCC^oLXIII^o domnus Iohannes Gaictanus^h, Sancti Nicolaiⁱ in Carcere Tulliano^j diaconus cardinalis, petitus et 25 obtentus est, quamvis, ut intellexi, idem papa nepotem suum domnum Ancorum^k dare ordini voluisset. Sed non acceptantibus fratribus domnum Iohannem Gaictanum^l petitum contulit tamquam patrem ordini precipua devotione coniunctum^m. Nam pater ipsius cardinalis, domnus scilicetⁿ Matheus Rubeus, de tertio^o ordine extitit. De quo audivi aliquando ipsum domnum Iohannem, etiam^p cum esset 30 papa, publica confabulatione gloriari. Isto^q igitur^r ad protectionem ordinis deputato, accidit, quod fratres ex certis dominarum dieti^s ordinis sancti Damiani teme-

a) quia om. W. b) ipsum om. 2^b. — coadiuvare 1; coadunare post corr. coadiuvare 2^a. c) incogniti 1. 2^b h. l., infra l. 6. l. 2^a-b. d) obsequium 2^a-b. e) adducebant W. f) permittit 1. g) alium add. 2^a-b. h) melius 1. i) 7 (et) 2^a-b., post corr. 7 (etiam) 2^a. k) fr. consociatus W. l) T (infra), post corr. i (in), urbe 2^a. m) ut dictum est ad pap. 2^a-b. W. n) et om. 2^b. o) illum 2^a-b.; episc. Ost. post illum W. p) nominati 2^b; nominatus W. — alexander 2^a h. l. et infra 2^b h. l. q) dare om. 2^b, post nullus corr. nulli post in marg. suppl. 2^a. r) voluit retin. W. s) et add. 2^b. t) ipse om. 2^a-b. u) stigmatum 1. v) litterarum 1. w) promulgerat 2^a-b. x) litteras 1. y) lombardie 2^a, W; labardie 2^b. z) guilm 2^a-b.; Guillelm. W h. l. et infra 40 a) dampnavit 1. b) guills 2^a-b. c) pigius 2^b; p ignis, alia manu in marg. parisius 2^a; Parisius W (ab editore corruptum). d) lodewico 2^a; ludwico 2^b; Ludovico W. e) publico 2^a-b. W. f) defuncto 1. g) pisis (?) erasum 2^a, superscr. pisis; pis 2^b. h) gactanus eadem manu corr. gaictanus 2^b. i) nycolai 2^a; nycolay 2^b; Nicol. W semper. j) tul'i 2^a-b. k) Ancherum W. l) gaytanum 2^a-b., y e corr. 2^a. m) coniunctum 1. n) scil. domn. 2^a-b.; videlicet W. o) tertio — quo 45 om. 2^a-b., alia manu in marg. defigit 2^a. — ord. om. W. p) etiam — papa om. 2^a-b. q) Iste 2^a-b. r) n. (enim) 2^b. s) supradicti 2^a-b.; superinductis dom. ord. W.

1) Cf. supra p. 663. 2) Datarum a. 1237. Mart. 31, Potthast nr. 10307. 3) Datas a. 1255. Oct. 29, Potthast nr. 16077. et a. 1256, Sharalea, Bull. Francisc. II, p. 169, nr. 250. 4) Cf. Sal. f. 229^a, supra p. 53, n. 2. Quem tiellam papa dampnavit 50 a. 1256. Oct. 5, Potthast nr. 16565.

1263. ritatibus, quibus sibi ius ministrorum^a ab ordine vendicabant, fratribus petentibus^b et cardinale^c ipso assistente fratres ipsi sive ordo ab earum obsequiis absoluti sunt per domnum Urbanum predictum, adiecta declaratione, quod ordo nullo eis debito tenebatur. Unde papa ipse^d alium^e eis cardinalem prefecit, scilicet^f domnum Stephanum episcopum Penestrinum^g. Sed quia [hic^h] volebat quasi ex auctoritateⁱ fratres ad ipsarum^k obsequia revocare^l, factum^m est, quod uni tantum, scilicet domno Iohanni prefatoⁿ, uterque quemadmodum et aliis precedentibus fuit ordo commissus. Qui eis ordinavit regulam, quam nunc habent, sub bulla domni Urbani predicti^o. Iste itaque ad papatum ut priores assumptus^p in primo generali capitulo, quod post ipsius creationem extitit celebratum, in quo frater Bonagratia^q electus fuit in generalem ministrum apud Assisium, monuit ipsum ministrum cum toto generali capitulo, ut providerent ac^r deliberarent, si quid videretur^s eis pro statu ordinis a sede apostolica postulandum. Propter quod idem generalis minister^t cum ministris et^u discretis aliquibus ad hoc^v assumptis ad eius se presentiam conferentes, inter quos ego fui unus, qui, licet indignus, eram fratrum Tuscie^w tunc temporis servitio deputatus^x, ministri ipsi, qui presentes erant, ex parte ministrorum omnium^y cardinalem secundum regulam petiverunt^z. At idem pater summus pontifex, singulorum votis per privatam scrutinium disquisitis, ordinem domno Matheo commisit et commendavit tanquam ordinis precipuo dilectori. Cuius commissionis modum si ex parte tetigero, credo, quod ipsius domni pape magis ostendetur affectus. Constitutis igitur^{aa} in ipsius domini^{ab} presentia generali et provincialibus ministris, qui ad hoc venerant, ac ipso domno Matheo, Sancte Marie in Porticu^{ac} dyacono^{ad} cardinali, domnus^{ae} papa in cardinalem intendens sic exorsus est: Ad te noster^{af} sermo dirigitur. Si beneficia, que tibi provenerunt^{ag} per nos, recensere vellemus, invenirentur magna et utilia et numerosa. Sed in nullo sic et vicino^{ah} dedimus tibi arram vite eterne, sicut in isto, quod modo prestamus. Damus enim^{ai} tibi quod introducat te in^{aj} paradisum, scilicet suffragia et merita^{ak} omnium sanctorum fratrum istius ordinis. Damus tibi melius^{al} quod habemus. Damus tibi cordis nostri desiderium^{am}, pupillam oculorum nostrorum. Tunc tanta cum hiis^{an} verbis eliquata est amoris dulcedo a corde pontificis, tanta ab oculis lacrimarum^{ao} habundantia profluit^{ap}, tantus singultuum impetus prosilivit a pectore, me teste qui^{aq} narro, ut quasi intercluso anelitu^{ar} non solum loqui non posset, sed nec tanti viri maturitas ab eiulatu vocem potuerit refrenare. Unde factum^{as} est, ut omnes qui

a) ministeriorum 2^a-b. W. b) potentibus 2^a-b. corr. petentibus 2^a-c. c) cardinali W. — d) ipse om. 2^a. e) aliquando 1; eis alium 2^a-b. f) si 2^b. g) Praenestinum W. h) hic om. 1. 35 i) autorit. 1. k) monialium add. 2^a-b. l) reuocat 2^a-b. m) st'm, alia manu in marg. visum 2^a. n) pref. om. 2^a. o) assumptus 1. p) bonaventura 1. q) et 1. r) viderent W. s) min. om. 2^a-b. W. t) et om. W. u) fi (hec) 2^a-b. — assumptis 1. v) tuscie 1. w) om. om. W. x) petierunt 2^a. W. eadem manu corr. petierunt 2^a. y) ig. om. W. z) dom. om. 2^a-b. aa) portia 2^a; M. de puiuncula 2^b. ab) dyac. om. 1; dyaco 2^a-b. ac) incipit fragmentum Sp. ad) sermo noster 2^b. 40 ae) proveniunt 2^a-b. Sp. Chron. af) nullo sicut existimo W. ag) ea 2^a-b. post corr. et (enim) 2^a; tibi eam Sp. ah) ad 2^b. ai) et mer. om. W. aj) melius 1. ak) iis W. al) sic 1. W. Sp. Chron.; profuit 2^a-b. in loco raso 2^a; hanelitu 2^b. am) q̄ (que) 2^b; quae W. an) anhelitu 2. W. ho alio abram, in loco raso 2^a; hanelitu 2^b. ar) statutum 2^a-b. post expuncto stat et delcto corr. fem (factum) 2^a. 45

1) A. 1263. Oct. 18, Potthast nr. 18680; cf. Wadding, *Annales Minorum* ed. 2. IV, p. 219, 230—232. 2) Scilicet minister provincialis Tusciae tunc fuit, ut etiam a. 1282; cf. libellum eius, *Analecta Francisc. III*, p. 641. 3) Ps. 20, 3: desiderium cordis eius, etc.

aderant laxatis lacrimarum rivulis cum flente flerent¹, eiularent cum eiulante et 1279.
 non parva mora temporis cum tacente tacerent. Tandem utrumque spiritibus
 quietatis, resumpta voce pontifex ait: 'Non possumus nos in hac materia dilatare,
 quia natura non patitur'. Et² extenta manu proprium anulum cardinali cum osculo
 5 manus recipienti porrexit dicens: 'Committimus³ tibi ordinem fratrum Minorum'.
 Et convertit se ad illa vocabula declaranda, que ponuntur in regula⁴, scilicet ut
 sit gubernator⁵, protector et corrector⁶ istius fraternitatis. Et dixit: 'Tua gubernatione
 ordo non indiget, quia in⁷ tot sapientibus et prudentibus personis habundat, quod
 ad se gubernandum bene sufficit sibi ipsi. Correctioni⁸ te non oportet insistere,
 10 quia inter fratres sunt taliter prelatore⁹ disposite, quod in hac parte non videtur
 esse¹⁰ posse defectus. Habent enim guardianos¹¹; qui¹² si deficerent, possunt¹³ re-
 currere ad custodes et a custodibus ad ministros, supra¹⁴ quos est minister gene-
 ralis et adhuc capitulum generale, ita quod¹⁵ non est verisimile apud¹⁶ eos ea que
 correctione¹⁷ indigent preteriri. Unum autem¹⁸ est, in quo tuo patrocinio opus
 15 habent. Sunt¹⁹ enim inbecilles et pauperes et multos habent frequenter, qui eos
 indebite inquietant, quibus per se repugnare non possunt, et ideo indigent brachio²⁰
 et fortitudine protectoris²¹. Hoc est potissimum, in quo ipsis tua cura debet
 assistere. In hiis et similibus paucis tamen, ut credo, amplius²², sua verba con-
 clusit. Ab illa die in antea²³ papa intendit²⁴ declarationi regule²⁵, ita quod fere
 20 per duos menses omnia alia negotia non sine admiratione totius curie pretermisit. (Ann. Ital.)
 Cum omnino, quid²⁶ ageretur²⁷, extra eos cum quibus hec agebantur, omnibus esset
 incognitum²⁸. De domno Matheo meo testimonio non egetis²⁹. Omnium enim³⁰
 III³¹ ego habui notitiam aliqualem. Nam domnum Gregorium recolo me vidisse
 Perusii³², non quidem cardinalem, sed papam, cum adhuc infantulus essem³³. Et 1234/5.
 25 post mortem ipsius pater meus carnalis³⁴ voluit me ipsius interesse exequiis³⁵ Perusii 1241.
 celebratis, licet³⁶ non ibi defuncti³⁷. Domnum Alexandrum etiam³⁸ cardinalem
 vidi, de cuius mandato et gratia, cum esset papa, Parisiense studium³⁹ me qua-
 driennio aluit. Domnus etiam⁴⁰ Iohannes Gaietanus⁴¹, qui Nicholaus⁴² papa tertius
 fuit, ut supradictum est, cum haberet curam ordinis, me in suum assumpsit fami-
 30 liarem et ad sua obsequia me coegit; per cuius⁴³ occasionem domnus quoque

a) Et om. 2^a-b. b) Committimus I. c) et add. 2^b; prot. gub. 2^a. d) rector 2^a. e) in om. W. f) Correctioni 2^a; quoque add. 2^a-b. W. Chron. g) prel. om. W, ubi fr. res sunt tal. h) posse esse 2^a-b. Sp. i) guardianos 2^a-b. k) quod W. l) fratres add. 2^a-b. m) super W. n) Itaque W. o) apud I. p) correctione 2^a. q) est autem I. r) dnt 2^a-b, post corr. Snt 2^a. e) brachio, c eadem manu superscr. I. t) hoc fere loco desinit Sp., extremis verbis prorsus mutatis. u) amp⁹ 2^a-b. v) anima W (foedum vitium editoris). w) post alia manu corr. intendebat 2^a. x) quid 2^a-b, post superscr. quid 2^a; quod W. y) ageret 2^a; ageret 2^b. z) incognitum I. 2^a-b. a) non indigetis test. W. b) honorum 2^a-b (bōq), ho expuncto alio atzam. post corr. horum 2^a. c) esset 2^b. d) cardinal' 2^a, W, di expunct. 2^a; gardinal' 2^b. e) obsequiis 2^a-b. f) f3 (sed) 2^b. g) defuncti I. h) 7 iam, post corr. 7 iam 2^a. i) Parisiensem studiosum W. k) et 2^a; e⁹ delet. et in marg. 7 (etiam) 2^b. l) garetanus 2^a; gayetanus 2^b. m) nicolaus 2^a-b. n) eius 2^a-b.

1) Rom. 12, 15: flere cum flentibus. 2) Cap. 12; cf. supra p. 680 n. 4.
 3) Editae a. 1279. Aug. 14, quae incipit: Exiit qui seminatur; Potthast nr. 21628; cf. supra p. 667. 4) Gregorius IX. a. 1228. Iun. — 1230. Febr. et a. 1234. Sept. — 1235.
 5) Gregorius IX. obiit Romae et ibidem sepultus est.

Matheus multa me etiam^a familiari gratia prosecutus est semper. In hiis forsitan aliqua, ut predixi, posita sunt, que possunt videri esse^b preter propositum. Sed pro tanto michi dicenda fuisse videntur, ut appareat^c, quod et^d petentes et dantes ordini cardinalem ad illum semper habuerunt singulariter oculos, qui ordinem ipsum amplexaretur carius et dulciori prosequeretur affectu. Et hoc non videtur ab aliis quibus posse tam vere percipi quam ab eis, quos contigit^e tales affectus^f per evidentiam^g effectuum experiri. Hec omnia previa conscientia quantum^h michi subministravit memoria scripta sunt. Ad quorum firmitatem rogavi custodem et gardianumⁱ meos, ut presentes^k sigillorum suorum munimine consignarent. Paternitatem vestram conservet incolumen clementia salvatoris^l! Amen^m.

a) etiam *om. W.* b) esse *om. 2^a-b.* c) ut app. *om. W.* d) et *om. 1.* e) contingit *2^a-b. W.* f) effectus *2^a-b (prius e e corr. 2^b). W.* g) per evid. *om. 2^a-b. — affectuum W.* effect. *post corr. affect. 2^a.* h) quam *1.* i) gardianum *2^a-b; gardinum W.* k) litteras *add. W.* l) nostri *add. 2^a.* m) Amen *om. 2^b. W.*

DE EXALTATIONE
CORPORIS MARIAE MAGDALENÆ.

In pagina versa folii 2. codici Vaticano bibl. apostolicæ Lat. nr. 3822.¹ præfixi manu sæc. XIII—XIV. scripta est sequens notitia de exaltatione corporis Mariæ Magdalænæ, quam hoc loco edidi, cum Salimbene supra f. 426^{a, b}, p. 520. de inventione huius corporis quædam narraverit. Quomodo evenerit, ut Salimbene a. 1283. corpus inventum et elevatum esse dicat, quod reliqui scriptores (supra p. 520, n. 6 allati) a. 1279. inventum et a. 1280. exaltatum esse tradunt, non facile explicabis². De hac fraude a clericis avaris nequiter concepta vide L. Duchesne, 'Fastes épiscopaux de l'ancienne Gaule' I, p. 330—341.

O. H. E.

Et³ post anno nativitatis dominice millesimo ducesimo LXXX°. III° Nonas^{1280.} Maii^{5.} fuit exaltatum corpus eiusdem Mariæ Magdalænæ per prelatos Provincie de voluntate et mandato domni Karoli principis et primogeniti excellentissimi Karoli regis Sicilie, qui Karolus princeps fuit presens in exaltatione et translatione sacratissimi corporis dicte venerabilis et sacratissime beate Mariæ Magdalænæ, et multi barones et nobiles Provincie cum innumerabili populo tam religiosorum et clericorum quam etiam multitudinem nimiam laicorum.

1) De quo vide 'N. Archiv' XXXIII, p. 97—103. 2) Conicere quidem potes fratrem Sal. legisse notitiam similem infra editam et in hac perperam MCCLXXXIII. Nonas Maii pro MCCLXXX. III. Nonas. 3) Quædam de inventione a. 1279. facta præcedentia omissa esse videntur.

TABULA COMPARATIVA
EDITIONUM CRONICAE FRATRIS SALIMBENE.

Ut loci innumeri editionis prioris Parmensis in innumeris libris laudati in editione nostra facilius reperiri possent, hanc tabulam subdidi, quae difficile aptius institui potuit, cum fere mediâ pars Cronicae in editione Parmensi omissa esset. Monco ibi omnes inscriptiones columnarum praetermissas esse praeter paucissimas, quae textui male insertae sunt omissis magnis partibus textus, ad quas illae inscriptiones spectabant. Non curavi pauca verba, praesertim breves locos sacrae scripturae, in illa editione omissa neque alia ab editore textui male inculcata. Sciat lector editionem Parmensem continere partem Cronicae Salimbeneanae annorum 1215—1287, hâc subdita esse excerpta brevissima prioris partis, scilicet a. 1198. et a. 1210. 1211, et Libri de praefato.

O. H. F.

Nostrae ed. pag.	Ed. Parm. pag.	Nostrae ed. pag.	Ed. Parm. pag.
1—21	desunt	59 l. 29—60 l. 5	desunt
22 l. 1—l. 27	413 414	60 l. 5—l. 31	24 25
22 l. 28—27 l. 4	desunt	61	25 26
27 l. 5—28 l. 7	414	62—64 l. 3	multis omissis 26—28
28 l. 8—29 l. 9	desunt	64 l. 3—65 l. 6	desunt
29 l. 10—l. 33	1 2	65 l. 6—l. 20	28
30	2 3	65 l. 20—66	desunt
31	multis omissis 3 4	67	28 29
32 l. 1—l. 34	desunt	68	multis omissis 29 30
32 l. 34—33 (omissis l. 19—l. 27)	4 5	69	30 31
34	5 6	70	nonnullis omissis 31 32
35	7 8	71	32 33
36	8 9	72	(omissis l. 30—33) 33—34
37	9 10	73	34 35
38	10 11	74	35 36
39	11 12	75	36 37
40	12 13	76	multis omissis 37 38
41	13 14	77	38
42	14 15	78	multis omissis 38 39
43	15—17	79 l. 1—l. 37	39 40
44	17 18	79 l. 37—83 l. 5 desunt praeter pauca verba excerpta	40
45	18 19	83 l. 5—l. 30	40 41
46 l. 1—l. 15	19	84	41 42
46 l. 15—53 l. 6	desunt	85	42 43
53 l. 7—l. 33	19 20	86	43 44
54	20 21	87	44 45
55	21 22	88—89 l. 11	45 46
56—57 l. 10	multis omissis 22—24	89 l. 11—l. 33	desunt
57 l. 10—59 l. 22	desunt	89 l. 33—90 l. 10	46
59 l. 23—l. 29	24	90 l. 10—91 l. 6	desunt

Nostrae ed. pag.	Ed. Parm. pag.	Nostrae ed. pag.	Ed. Parm. pag.
91 l. 7—1. 17	46 47	180 l. 25—181 l. 32	desunt
91 l. 17—92 l. 33	desunt	181 l. 33—182	64 65
92 l. 34—93	47 48	183	65 66
94	multis omissis 48 49	184	66 67
95	49 50	185 l. 1—1. 34	permultis omissis 67 68
96	401 402	185 l. 34—187 l. 9	desunt
97—98 l. 11	desunt praeter pauca verba 402	187 l. 9—1. 36	multis omissis 68
98 l. 11—99	permultis omissis 402 403	188	multis omissis 68 69
100—102 l. 6	excerpta 403 404	189	69 70
102 l. 7—104	permultis omissis 404 405	190	70 71
105	permultis omissis 405 406	191	71 72
106	permultis omissis 406	192	desunt praeter pauca verba 72
107—108 l. 9	permultis omissis 406 407	193	72 73
108 l. 9—110 l. 37	desunt	194	73 74
110 l. 38—112	excerpta brevia 407	195	nonnullis omissis 74 75
113	excerpta 407 408	196	multis omissis 75 76
114—116 l. 18	desunt	197	nonnullis omissis 76 77
116 l. 18—1. 25	408	198	77 78
116 l. 25—120 l. 30	desunt	199	multis omissis 78 79
120 l. 30—1. 35	408	200	nonnullis omissis 79
120 l. 35—132 l. 16	desunt	201	permultis omissis 79 80
132 l. 16—134 l. 11	excerpta brevia 408	202	excerpta brevia 80
134 l. 11—137 l. 9	desunt	203	nonnullis omissis 80 81
137 l. 9—1. 17	408 409	204	multis omissis 81 82
137 l. 18—141 l. 9	desunt	205	permultis omissis 82
141 l. 9—1. 17	409	206	82 83
141 l. 17—146 l. 32	desunt	207	83 84
146 l. 32—1. 37	409	208	84 85
146 l. 37—150 l. 15	desunt	209	multis omissis 85
150 l. 15—1. 25	409	210	85 86
150 l. 25—156 l. 33	desunt	211	multis omissis 87
156 l. 33—1. 37	409	212	permultis omissis 87 88
156 l. 38—157 l. 9	desunt	213	88 89
157 l. 10—1. 31	409 410	214 l. 1—1. 18	89
158	nonnullis omissis 410	214 l. 18—216 desunt praeter excerpta brevia	89 90
159	multis omissis 410 411	217	plurimis omissis 90
160 l. 1—1. 37	multis omissis 411 412	218	90 91
160 l. 37—161 l. 26	desunt	219	multis omissis 91 92
161 l. 26—162	multis omissis 412	220	plurimis omissis 92 93
163	permultis omissis 412 413	221	nonnullis omissis 93
164	50 51	222	93 94
165	51 52	223	94 95
166	52	224	plurimis omissis 95 96
167	52 53	225	96 97
168	53 54	226 l. 1—1. 14	97
169	54	226 l. 14—228 l. 8	desunt praeter pauca verba 97
170	multis omissis 55	228 l. 3—1. 7	97 98
171	nonnullis omissis 55	228 l. 7—232 l. 36	desunt
172	55—57	232 l. 37—233	98 99
173	nonnullis omissis 57	234	99 100
174	57 58	235	permultis omissis 100 101
175	58—60	236	101 102
176	60	237	102 103
177	60—62	238	multis omissis 103
178	62 63	239	nonnullis omissis 103 104
179	multis omissis 63	240	permultis omissis 104 105
180 l. 1—1. 24	permultis omissis 63 64	241	permultis omissis 105 106

Nostrae ed. pag.	Ed. Parm. pag.	Nostrae ed. pag.	Ed. Parm. pag.
242	plurimis omissis 106	310	137 138
243	106 107	311	138 139
244	excerpta 107	312	139 140
245-247 l. 21	desunt	313	140 141
247 l. 21-1. 31	multis omissis 107 108	314	141-143
247 l. 31-249 l. 17	desunt	315	143 144
249 l. 17-1. 20	108	316	144 145
249 l. 21-252 l. 11	desunt	317	nonnullis omissis 145 146
252 l. 11-1. 41	plurimis omissis 108	318	multis omissis 146
253	multis omissis 108 109	319	146 147
254	109 110	320	nonnullis omissis 147 148
255	110 111	321	148 149
256	nonnullis omissis 111 112	322	149 150
257	permultis omissis 112 113	323	150 151
258	permultis omissis 113	324	151 152
259	plurimis omissis 114	325	nonnullis omissis 152 153
260	excerpta 114	326	permultis omissis 153
261	permultis omissis 114 115	327	multis omissis 154
262	multis omissis 115 116	328	plurimis omissis 155
263 l. 1-1. 32	desunt	329	155 156
263 l. 32-1. 35	116	330	156 157
263 l. 35-264 l. 17	desunt	331	nonnullis omissis 157 158
264 l. 18-1. 30	116 117	332	nonnullis omissis 158 159
264 l. 30-1. 39	desunt	333	159 160
265	nonnullis omissis 117	334	160 161
266	nonnullis omissis 117 118	335	permultis omissis 161 162
267	permultis omissis 118 119	336	desunt praeter excerpta brevissima 162
268	permultis omissis 119 120	337 338 l. 1-1. 40	desunt
269-270 l. 16	desunt	338 l. 40 339 l. 1-1. 30	multis omissis 162 163
270 l. 16-1. 19	120	339 l. 30-341 l. 25	desunt praeter excerpta brevissima 163
270 l. 19-277 l. 24	desunt praeter excerpta brevissima 120	341 l. 25-1. 39	163
277 l. 25-278 l. 21	permultis omissis 120 121	342	permultis omissis 163 164
278 l. 21-285 l. 20	desunt praeter excerpta brevia 121	343	excerpta 164
285 l. 20-289 l. 25	desunt praeter excerpta brevia 122	344	nonnullis omissis 164 165
289 l. 25-290 l. 10	122 123	345	multis omissis 165
290 l. 10-292 l. 8	desunt	346	excerpta 165 166
292 l. 8-1. 15	123	347	permultis omissis 166
292 l. 16-1. 32	desunt	348	excerpta 166
292 l. 33-1. 36	123	349	nonnullis omissis 166 167
293	permultis omissis 123 124	350	nonnullis omissis 167 168
294	multis omissis 124 125	351	multis omissis 168 169
295	125 126	352	excerpta brevia 169
296	126 127	353 l. 1-1. 24	desunt
297	127 128	353 l. 25-1. 44	169 170
298	128 129	354	nonnullis omissis 170 171
299	permultis omissis 129 130	355	171 172
300	plurimis omissis 130	356	172 173
301	permultis omissis 130 131	357	permultis omissis 173 174
302	multis omissis 131	358	permultis omissis 174
303	multis omissis 131 132	359	nonnullis omissis 174 175
304	nonnullis omissis 132 133	360	175 176
305	133 134	361	176 177
306	multis omissis 134 135	362	177 178
307	permultis omissis 135 136	363	178 179
308	136	364	179 180
309	136 137	365	nonnullis omissis 180 181

Nostrae ed. pag.	Ed. Parm. pag.	Nostrae ed. pag.	Ed. Parm. pag.
366	multis omissis 181	424 l. 1—1. 38	excerpta 215
367	paucis omissis 181 182	425	plurimis omissis 215
368	nonnullis omissis 182 183	426	excerpta 215 216
369	183 184	427	multis omissis 216 217
370	184 185	428	plurimis omissis 217
371	multis omissis 185, 186	429	217 218
372	nonnullis omissis 186	430 l. 1—1. 29	multis omissis 218
373	186 187	430 l. 30—432	desunt
374	multis omissis 187 188	433	218 219
375	188 189	434	219—221
376	189 190	435	plurimis omissis 221
377	190 191	436	221 222
378	nonnullis omissis 191 192	437	permultis omissis 222 223
379	nonnullis omissis 192 193	438	permultis omissis 223 224
380	permultis omissis 193 194	439 l. 1—1. 33	multis omissis 224
381 l. 2—1. 5	194	439 l. 33—442 l. 22	excerpta brevissima 224
381 l. 5—383 l. 10	desunt	442 l. 23—444 l. 13	desunt
383 l. 11—1. 28	194	441 l. 14—1. 36	225
384	nonnullis omissis 194 195	445	225—227
385	multis omissis 195 196	446	227 228
386 l. 1—1. 26	desunt	447	228
386 l. 26—1. 41	nonnullis omissis 196	448	plurimis omissis 228 229
387 l. 2—1. 13	196 197	449	excerpta brevissima 229
387 l. 13—1. 39	desunt	450	excerpta brevissima 229 230
387 l. 40 41—388 l. 10	197	451	plurimis omissis 230
388 l. 10—389 l. 25	excerpta 197	452	multis omissis 230 231
389 l. 25—390	permultis omissis 197 198	453	231 232
391	multis omissis 198 199	454	232 233
392 l. 1—1. 39	desunt	455	excerpta 233
392 l. 40—393	199 200	456	paucis omissis 233 234
394	200 201	457	paucis omissis 234 235
395	multis omissis 201 202	458 l. 3—1. 19	235 236
396	multis omissis 202	458 l. 19—462 l. 16	desunt
397	nonnullis omissis 202 203	462 l. 16—1. 19	236
398	203 204	462 l. 19—1. 37	desunt
399	204 205	463	237 237
400	205 206	464	237 238
401	nonnullis omissis 206 207	465	238 239
402	208	466	239 240
403 l. 6—1. 30	208 209	467	240 241
403 l. 30—404 l. 5	desunt	468	plurimis omissis 241 242
404 l. 5—1. 41	nonnullis omissis 209 210	469	nonnullis omissis 242 243
405 l. 6—1. 22	210 211	470	243 244
405 l. 22—406 l. 31	desunt	471	244 245
406 l. 31—407 l. 9	multis omissis 211	472	245 246
407 l. 9—409 l. 13	desunt	473	multis omissis 246 247
409 l. 13—1. 18	211	474	nonnullis omissis 247
409 l. 18—411 l. 10	desunt	475	247 248
411 l. 10—1. 40	excerpta 211 212	476	248 249
412 l. 1—1. 14	nonnullis omissis 212	477	249—251
412 l. 14—418 l. 13	desunt	478	permultis omissis 251
418 l. 13—1. 33	multis omissis 212	479	permultis omissis 251
418 l. 33—419 l. 23	desunt	480	251 252
419 l. 23—420	permultis omissis 212 213	481	252 253
421	multis omissis 213 214	482	253 254
422	excerpta 214	483	254—256
423—424 l. 1	desunt	484	256 257

Nostrae ed. pag.	Ed. Parm. pag.	Nostrae ed. pag.	Ed. Parm. pag.
485	257 258	542	nonnullis omissis 312
486	paucis omissis 258 259	543	paucis omissis 312—314
487	259 260	544 l. 3—l. 28	multis omissis 314
488	260—262	544 l. 31—547 l. 10	desunt
489	nonnullis omissis 262 263	547 l. 11—l. 39	multis omissis 314 315
490	263 264	548	nonnullis omissis 315 316
491	264 265	549	permultis omissis 316 317
492	265 266	550	plurimis omissis 317
493	multis omissis 266 267	551	multis omissis 317 318
494	multis omissis 267 268	552	318 319
495	plurimis omissis 268	553	319
496	268—270	554	320
497	270 271	555	multis omissis 320 321
498	271 272	556	321 322
499	paucis omissis 272 273	557	multis omissis 322 323
500	273 274	558	323 324
501	274 275	559	324 325
502	paucis omissis 275 276	560	325 326
503	multis omissis 276	561	326 327
504	276 277	562	327—329
505	277 278	563	multis omissis 329 330
506	279	564	330 331
507	279 280	565	multis omissis 331
508	281	566	multis omissis 331 332
509	281 282	567 l. 4—l. 31	plurimis omissis 332
510	paucis omissis 282 283	567 l. 32—569 l. 35	desunt
511	paucis omissis 283 284	569 l. 35—l. 38	333
512	284	569 l. 38—570 l. 10	desunt
513	285 286	570 l. 11—l. 16	333
514	nonnullis omissis 286	570 l. 16—571 l. 38	desunt praeter pauca verba 333
515	287	571 l. 38—573 l. 6	333 334
516	paucis omissis 288	573 l. 7—576 l. 22	desunt praeter excerpta bre-
517	288 289	vissima	334
518	nonnullis omissis 289 290	576 l. 23—l. 34	335 336
519	290 291	577	paucis omissis 335 336
520	291 292	578	multis omissis 336 337
521	292 293	579	multis omissis 337 338
522	293 294	580	multis omissis 338
523	294 295	581	multis omissis 338 339
524	295 296	582	339 340
525	296 297	583	paucis omissis 340 341
526	paucis omissis 297 298	584	341 342
527	298 299	585	342 343
528	299 300	586	343 344
529	300 301	587	344 345
530	301 302	588	345 346
531	multis omissis 302 303	589	346 347
532	303 304	590 l. 5—l. 25	paucis omissis 347 348
533	paucis omissis 304 305	590 l. 25—591 l. 31	desunt
534	nonnullis omissis 305 306	591 l. 31—592	paucis omissis 348 349
535	multis omissis 306 307	593	permultis omissis 349 350
536	permultis omissis 307	594	350 351
537	307 308	595	351 352
538	nonnullis omissis 308 309	596	nonnullis omissis 352 353
539	nonnullis omissis 309 310	597	353 354
540	310 311	598	354 355
541	311 312	599	355 356

Nostrae ed. pag.	Ed. Parm. pag.	Nostrae ed. pag.	Ed. Parm. pag.
600 l. 4—14	356 357	627	permultis omissis 377
600 l. 14—1. 25	desunt	628	plurimis omissis 377 378
600 l. 25—1. 30	357	629	multis omissis 378 379
600 l. 27 31—603 l. 20	desunt	630	multis omissis 379
603 l. 21—1. 34	paucis omissis 357	631	nonnullis omissis 379—381
604	nonnullis omissis 357 358	632	381 382
605	nonnullis omissis 358 359	633	multis omissis 382
606	paucis omissis 359 360	634	paucis omissis 382 383
607	360 361	635	383 384
608	361 362	636	384 385
609	nonnullis omissis 362 363	637	385 386
610	nonnullis omissis 363 364	638	386 387
611	364 365	639	387 388
612	nonnullis omissis 365 366	640	paucis omissis 388 389
613	permultis omissis 366	641	389 390
614	paucis omissis 366 367	642	390 391
615	paucis omissis 367 368	643	391 392
616	368 369	644	paucis omissis 392
617	multis omissis 369 370	645	multis omissis 392 393
618	permultis omissis 370 371	646	paucis omissis 393 394
619	plurimis omissis 371	647	394 395
620	permultis omissis 371—372	648	395 396
621	paucis omissis 372 373	649	multis omissis 396 397
622	paucis omissis 373 374	650	nonnullis omissis 397 398
623	permultis omissis 374 375	651	398 399
624	paucis omissis 375 376	652	permultis omissis 399
625	376		401—414
626	permultis omissis 376 377		vide supra p. 686 687

ADDENDA ET CORRIGENDA.

Ad p. 2, l. 30. *adnota versum Ps. 74, 8: Hunc humiliat et hunc exaltat.*

P. 6, l. 19. *lege marchio (non Marchio):*

P. 8, l. 8. *Bene V. Cl. Alex. Cartellieri conicit exuacte corrigendum esse in exuacce = esnacce, esnece, cuius vocis diversas formas habet auctor Itinerarii Ricardi I. regis. Vide 'Chronicles and Memorials of the reign of Richard I' Ed. W. Stubbs I, p. 454. Idem V. Cl. monet ad p. 8, l. 7. in marg. aut Aug. (28), aut Aug. (29). scribendum esse.*

P. 14, l. 81. *in marg. lege (Iun. 1). pro (Iul. 1).*

P. 17, l. 11. *ad fratre aude notam: Potius nepote Constantiae Guilielmo II. rege defuncto, fratre eius Guilielmo I. iam multo ante mortuo.*

P. 20, l. 13. *ad in Petro et Iohanne euntibus in monumentum adde notam: Cf. Pseudo-Ioachim, Interpret. in Ieremiam praef. (Coloniae 1577) f. 5: Isti sunt Petrus et Iohannes una currentes et ascendentes in templum sepulchri, sed iunior et ultimus ordo designatur in eo, qui paulo minus minoratus ab eis, scilicet angelis praedicatoribus, praecurrit, sed non ingressus est evangelii veritatem. — P. 20, l. 30. ex illa — in sua[m] melius litteris inclinatis exprimenda erant, adscripto in margine Ioh. 19, 27.*

P. 24, l. 14. *ad Constantinum adde notam: Nicolaum Canabum, sed (Constantinum) Radinum tunc imperatorem electum esse tradit Chron. Novograd., Hopf, 'Chroniques gréco-romanes' p. 94. et ibid. n. 3; cf. Nicetas Choniata ed. Imm. Bekker p. 672.*

P. 27, l. 8. *non semel neque his litteris inclinatis exprimendum et in margine adscribendum 4. Reg. 6, 10.*

P. 31, n. 3. *lege: In Interpret. in Ieremiam pseudoioachitica (Coloniae 1577) p. 289: pravus filius tuus, o princeps. In libro pseudoioachitico de oneribus prophetarum, 'N. Archiv' XXXIII, p. 173, legitur: Ha Deus! turbabit terram; et ibidem p. 165: sanctos altissimi conculcabit.*

P. 36, l. 13. 14. *V. Cl. A. Dove optime monuit in textu Libri de temporibus ex Cronica Iohannis de Deo excerpto pro providit suscitavit emendandum—esse provincie Lusitaniae (Lusitaniae), quod quidem hoc loco fratris Salimbene emendare non licet.*

P. 38, l. 22. 23. *lege: Quo nomine vocatus fui.*

P. 43, n. 1, l. 42. *adde: Cf. infra f. 358^d, p. 359.*

P. 44, n. 1, l. 40. *post Francisci adde: ib. III, p. 680 sq.*

P. 45, l. 29. *lege erubescibilis (non erusbescibilis).*

Ad p. 51, n. 1. *adde: cf. quae infra ad f. 303^b, p. 224, n. 1. adnotavi. — P. 51. dele n. 2. et ad l. 43. adscribe in margine: Ioh. 16, 15, ubi et ante omnia litteris quae dicuntur antiquae exprimendum est. Ioh. 16, 15. habet: Omnia quaecumque habet pater mea sunt.*

P. 54, n. 3, l. 41. *lege: f. 233^{a, b}.*

P. 66, l. 33. *lege dominio, quod commate interposito,*

Ut Rev. P. Mich. Bihl scribit, locus Bernardi Clarevall. p. 68, l. 16. citatus et p. 140, l. 15. 16. repetitus (Quotiens — contendo) et locus p. 140, l. 14. 15. (Deus — auctori) leguntur in Bernardi hom. I. de laudibus virg. Mariae (super 'Missus est'), § 8, Mabillon, Bern. Opera (Paris. 1719) I, col. 742.

- P. 68, l. 30. si fuerit vita, comes *litteris inclinatis exprimendum est et in margine adscribendum*.
4. Reg. 4, 16.
- P. 69, n. c, l. 34. lege: ada.
- Ad p. 70, l. 8. adnotare potes: Dan. 7, 9: antiquus dierum.
- P. 71, n. a, l. 32. lege: d pro domini.
- P. 72, l. 17. ad cantatur adde notam; In hymno saepe edito, qui incipit: In celesti hierarchia; Chevalier, *Repert. hymnolog.* nr. 8547 (l. p. 512).
- P. 75, ad l. 33—35. adde notam: Hoc exemplum legi. *Sul. in Vitis patrum V, 2, 16, Migne Patrol. Lat. LXXIII, col. 860.*
- P. 80, n. 5, l. 48. adde. Etiam, ut B. Schneidler socius noster mecum communicavit, in *Vita Karoli comitis Flandrensis c. 53, SS. XII, p. 561, legitur: Unde et ego, si omnino siluissem, sapiens quidem putari potuissem, sed non eo amplius sapiens fuissem. Et Chron. Gozec. I, 29, SS. X, p. 151: quidam sapientum ait: 'Si tacuisses, philosophus esses'.*
- P. 84, n. 2, ad versus l. 21—24. editos scribe. Hos versus nuper ex nullis libris, in quibus traditi sunt, edidit W. Mejer in *'Nachrichten der Kgl. Gesellschaft d. Wiss. zu Göttingen. Philol.-hist. Kl.'* 1907. p. 149—152.
- P. 88, l. 10. ad sermonum adde notam: De libris manu scriptis sermones dominicales fratris Lucae continentibus vide J. Hauréau in *'Notices et Extraits des mss. de la bibl. nationale' V, p. 61—65; A. Schimböck in 'SB. der Wiener Akad. der Wiss., Philos.-hist. Kl.' CLII (1906), 7, p. 17 sqq., qui ibidem p. 102—110. prologum sermonum Lucae edidit.*
- Ad p. 93, n. 2. adde. Cf. quae K. Hadank, *'Die Schlacht bei Cortenuova' (Diss. Berolin. 1905) p. 58—63. exposuit.*
- P. 95. in inscriptione columnae lege: A. 1237. 1238.
- P. 96, n. 5, l. 46. lege: f. 239^a, p. 75.
- P. 99, l. 17. lege: 'Cur pi pi faris? non te tenet ungula talis'.
- Sed in codice post faris non signum interrogationis, sed scriptum est.
- P. 111, l. 47, n. 3. adde: Cf. infra p. 298, n. 4.
- P. 113, n. 3, l. 45. lege: Je lui (non lui).
- P. 116. ad versus l. 3—5. adde notam: Ut Rev. P. Michael Bihl adnotavit, haec strophæ legitur in hymno qui incipit: Eructetur dulce melos, edito inter *Cantus rarios in usu apud nostrates (fratres Minores) etc. (Romae, Tornavi, Parisiis 1902) p. 243, quae strophæ incipit: Alius David patriarcha (i. e. Franciscus).*
- P. 122, n. 3. adde: Karl Wenck, *'Philipp der Schöne von Frankreich, seine Persönlichkeit und das Urteil der Zeitgenossen' (Progr. Marburg 1905) p. 42, n. 4. dicit eadem verba (Rex illiteratus est quasi asinus coronatus) Helinandum habere.—Quod dictum legitur in excerptis Vincentii Bellorac., Spec. hist. XXIX, 122, ex libello deperdito Helinandi de regimine principum. Locus laudatus Dialogi creaturarum ex hoc libello Helinandi descriptus videtur esse. Et Helinandus hoc dictum exscripsisse videtur ex Gestis consulum Andegavensium (auctis per Brittonem canonicum S. Florentini Ambaziensis; cf. L. Halphen, 'Étude sur les Chroniques des comtes d'Anjou' [Paris 1906] p. 35), in quibus legitur, 'Chroniques des comtes d'Anjou publiées par É. Mabille' (Paris 1856—71) p. 71: Regi Francorum comes Andegavorum: 'Noveritis, domine, quia illiteratus rex est asinus coronatus'.*
- P. 132, n. 2. adde: In narratione de Udone edita ab Ant. Schönbach, *'SB. der Wiener Akad. d. Wiss., Philos.-hist. Kl.' CXLIV, 2, p. 3. legitur: honores mutant mores.*
- P. 133, n. 1, l. 33. post col. 123. adde: et Jak. Werner, *'Beiträge zur lateinischen Literatur des Mittelalters' ed. 2. (Aarau 1905) p. 139, nr. 358 g.*
- P. 137, l. 12. et p. 182, l. 6. scribendum est: cuius est sermonum memoria, ut scripsi p. 88, l. 10, et interpretandum: cuius sermonum (adhuc) memoria est.
- P. 139, l. 33. 34. ad quia — flagellabuntur in margine adscribendum: Ps. 72, 5.

P. 140, l. 18. *verba minas* — *quesivit litteris inclinatis exprimenda sunt, ad quae addē notam: Haec Sal. assumpsit ex Responsorio lectionis octavae tertii nocturni officii quod inscribitur 'Commune unius martyris', ubi haec: Hic est vere martyr, qui pro Christi nomine sanguinem suum fudit. Qui minas indicum non timuit nec terrenae dignitatis gloriam quaesivit, sed ad coelestia regna pervenit. Quae locum, ex parte repetitum infra p. 302, l. 14, 15, invenis in editionibus Breviarum Romani et Romano-Franciscani. Quod monuit Rev. P. Michael Bihl*

P. 143, pro n. 1. *lege: U' V, Cl. G. G. Coulton mecum communicavit, haec narratio de Gualfredo Tornacensi invenitur in Petri Blesensis epist. 102, Migne, Patrol. Lat. CCVII, col. 325, ubi dicitur Gaufridus Perronensis, Clarevallis prior; in Caesarii Heisterbacensis Dialogo miraculorum II, 28, ed. I. Strange I, p. 99 sq., ubi de monacho Clarevallensi non nominato dicitur: Étienne de Bourbon ed. Lecoy de la Marche p. 249, 321.*

Ad p. 145, l. 17. addē notam: Helinandus in epistola ad Galterum cler., Migne, Patrol. Lat. CCXII, col. 749: Facilius est, ait Aristoteles, destruere quam aedificare.

P. 152, l. 43, n. a *lege: cōspiciens.*

Ad p. 157, n. 10. addē: Cf. infra p. 307, n. 3.

P. 159, l. 28. *addē notam: Carmen Plange, turba paupercula editum est a P. Hilario Felder, 'Die liturgischen Reimofficien auf die heil. Franciscus und Antonius . . . durch Fr. Julian von Speier' (Freiburg 1901) p. 125, ut Rev. P. Mich. Bihl adnotavit.*

P. 165, l. 27, 28: *Verba Celum* — *hominum litteris inclinatis exprimenda sunt et in margine adscribendam Ps. 113, 16. dele ibid. n. 10.*

P. 166, l. 15. *ad omnino defecit addē notam: Ad hunc locum afferre potes Dante Alighieri, 'Purgatorio' XIV, v. 107, 108:*

La casa Traversara e gli Anastagi,
E l'una gente e l'altra è diretata.

P. 175, l. 16, 17. *ad verba canonicus Parmensis ecclesie addē notam: Canonicus Parmensis hic dicitur in tabula data Valentis a. 1227. Mart. 5, F. Schneider, Regesta Volaterrorum (Roma 1907) p. 152, nr. 431.*

P. 176, l. 26. *ad Iohannem de Parma addē notam 11: Chron. XXIV græc. ministri. Analecta Francisc. III, p. 269, ex Cronica fratris Peregrini de Bononia et alio loco ibidem p. 263, tradit non Iohannem de Parma, sed Bonaventuram de Yseo a Crescentio vicarium ad concilium generale missam esse. Cf. infra p. 661, n. 4.*

P. 178, l. 43, n. 3. *lege: f. 353^a.*

P. 185, in inscriptione *paginae scribe 1247 (pro 1317).*

P. 199, l. 46. *scribe notae numerum 9 pro 6. Et ad p. 199, l. 30. compater fuit imperatoris addē notam: Cf. Ann. Placent. Gib. p. 480.*

P. 205, l. 43, n. 3. *lege: Infra f. 406^r, 407^r. — P. 205, l. 45, n. 6. addē: Cf. quae infra ad f. 406^r, p. 471, n. 7. adnotari.*

P. 206, n. 2, l. 40. *lege: ad Araxim fluvium (non ad Rhodanum fl.).*

P. 228, l. 46, n. 5. *addē: Quem locum nunc vide editum 'N. Archiv' XXXIII, p. 143.*

P. 233, l. 25. *lege libri (non Libri).*

P. 240, in inscriptione *columnae lege: A, 1248 (pro 1284). — P. 240, l. 33, 34. ad Exemplum — fluvium addē notam: Hoc exemplum infra f. 449^r, iterum relatam est; adnotari p. 575, n. 1, ubi Sal. hoc legerit.*

P. 241, l. 33. *post Siciliam addē notam: Quae interpretationes reperiantur in libris pseudo-inoachiticis, scilicet in libro de oneribus prophetarum, 'N. Archiv' XXXIII, p. 146, 151 sq. 172, 185 sq., et in Interpret. in Ieremiam passim et in Expositione Sibyllae Eritheae et Merlini maiore inedita.*

P. 242, l. 16. *lege adaptationis (pro adaptionis).*

P. 243, l. 15. *lege numerum (pro nuntrium).*

P. 254, l. 18. *post mendicantem addē notam: Eadem fere vide iam supra f. 216^a, p. 22.*

P. 256, l. 10. et p. 259, l. 38. *Tota die ociosi litteris inclinatis exprimentis et in margine adscribendam* Matth. 20, 6.

P. 270, l. 33. 34. *verba* Exurge et in adiutorium — ego sum *assumpta sunt ex Ps. 84, 2. 3.* — P. 270, l. 39, n. h. *adde post* Vulg.: et *supra* p. 152, l. 32.

P. 202, *ad versus* l. 20—23. *editis adde notam*: Altera *strophis* cum hac *ad litteram* conveniens legitur in *ludo paschali Vindobonensi* ('*Berichte und Mittheilungen des Alterthums-Vereins zu Wien*' X, 1869, p. 337); cf. W. Meyer, '*Festschrift der Königl. Ges. der Wiss. zu Göttingen*' 1901, p. 97.

Ad p. 302, l. 14. 15. *vide supra* p. 694. *ad* p. 140.

P. 304, n. 3, l. 37. *lege*: *Episcopus Tusulanus a. 1273 (pro Episc. Ostiensis)*.

P. 304, l. 45, n. 5. *post discipulis adde*: Cf. *litteras Innocentii IV. papae datas a. 1250. Aug. 8. legatis Graecorum, editas a P. Sabatier in 'Revue historique' LXXXIX (1905), p. 315*: audito, quod prudens Graecia, novo superni sideris irradiata fulgore, gratanter accepit humilem pacis angelum dilectum filium fratrem Iohannem, generalem ordinis Minorum ministrum.

P. 307, l. 8. *lege a typographo, postquam postremo has plagulas vidi, corrupta*: Volebat enim frater.

P. 316, l. 44, n. 3. *adde*: *Ann. Placcnt. Gib. p. 480; 'Cronache Modenesi' p. 40.*

P. 322, l. 46, n. 9. *lege*: *Secundum tabulam archiepiscopi capituli Reatini, quam offert G. Mazzanti, 'Gli archiepi della storia d'Italia' IV, p. 255, a. 1249. fuit Reinarius episcopus Reatinus.*

P. 324, l. 39. *post minister adde notam*: Cf. *supra* f. 341^b, p. 315.

P. 343, n. 2. *lege*: *Hoc dictum Gregorii legitur in eius Homil. in Evang. I, 11, § 1, Opera ed. Mamr. (Paris. 1705) I, col. 1472.*

P. 344, l. 15. *ad monoculus adde notam*: Cf. *quae infra* p. 478, n. 3. *adnotari*. — P. 344, l. 23. *post Frederici adde notam*: Cf. *supra* f. 295^b, p. 204.

P. 351, l. 20. *lege* *Messana (pro Messina)*. — P. 351, n. 1, l. 45. *post exhibuerunt adde*: *Et secundam recensionem posteriorem Pomerii multo breviora relata suad in Riccobaldi Cronica male inscripta Compilatime chronologica, Muratori, SS. IX, col. 248.*

P. 353, l. 29. *ad celebrasset adde notam*: *Similia narrat Joas Enikel c. 28105—28198, 'Deutsche Chroniken' III, p. 559 sq.*

P. 359 sq. *Ad Dicta Merlini vide quae exposui de tertia codicis Vaticani 3822. in 'N. Archiv' XXXIII, p. 100 sq.*

P. 360, n. 2, l. 31—33. et p. 377, n. 8. *pro iis quae de libro pseudoisachitico de oneribus Isatae ibi dicta sunt lege*: *Quae libellum nuper edidi 'N. Archiv' XXXIII, p. 139—187.*

P. 361, n. 2, l. 46. *post Hic versus adde*: *infra* f. 430^b, p. 530. *allatus est, qui*.

P. 369, n. 10, l. 44. *post Arimino adde*: *Et Riccobaldi Ferrar. Pomerium, Muratori, SS. IX, vol. 141, ex Annalibus Ravennatibus deperditis: Anno Christi MCCLXXV. . . . Eo anno Ravenna seditio. Guido minor de Polenta presidio sibi delato Arimino adversarios cives prevenit et eius urbis potitus est.*

P. 389, n. 2, l. 45. *pro inedito lege*: *'N. Archiv' XXXIII, p. 164.*

P. 392, l. 26. *lege* *populus, uno orationis conclusae addito.*

P. 397, l. 9. *pone colon*: *post Assuero.*

P. 404, l. 16. *ad alter frater adde notam*: *Guido; cf. infra* f. 487^a, p. 640.

P. 404, l. 43. *lege* *n. e) gaiani.*

P. 425, l. 16. *lege* *ad conficiendum (non conficiendam).*

P. 428, n. 1, l. 42. *lege*: *f. 416^b c (pro 410^a b).*

P. 436, n. 4, l. 44. *lege*: *SS. XXXI (pro XXX).*

P. 440, n. 1, l. 47. *pro inedito lege*: *'N. Archiv' XXXIII, p. 159 sqq. et quae ibidem adnotari qd ibidem p. 98 sq.*

- P. 453, l. 31. *dele notam g.*
- P. 464, l. 4. *lege: anno M^oCC^oLIX^o (pro M^oCC^oLX^o).*
- P. 467, l. 31. *post noni adde notam: Militiae Iesu Christi ordinem et regulam confirmavit Gregorius IX. papa a. 1234. Maii 24; Potthast nr. 9922; cf. ibid. nr. 9921.*
- P. 480, n. 5, l. 43. *post columnas adde: 410^b.*
- P. 482, l. 39. *lege n.: d) sic c.*
- P. 492, n. 1, l. 39. *adde: Huius carminis pars magna exstat etiam in codice Lugdunensi Batav. Lat. Voss. 31, aliis versibus transpositis, aliis omissis, aliis additis, aliis retractatis et corruptis, ex quo codice hos 27 versus edidit L. Delisle, 'Notices et Extraits des manuscrits' XXXVIII (1906), p. 739 sq. Versibus ibi praecedunt haec: Versus missi cardinalibus apud Viterbium ante creacionem Gregorii X. Placentini. Amicus amicis salutem. Quia nos honoris (!) Dei audire (vos honores Dei libenter audire?) exstimamus, versus quosdam mitimus a remotis partibus missos ad dominos cardinales, quos veritate plenos (venerate plenes c.) plurimi arbitrantur (arbitramur c.). Et versibus subscriptum est: Datum Viterbii ante festum Petri ad vincula (Aug. 1) anno Domini millesimo septuagesimo primo ante creacionem Gregorii pape decimi Placentini.*
- P. 499. *ad l. 17—21. adde notam: Eadem vide supra f. 392°, p. 437, l. 20—24.*
- P. 506, l. 45, n. 6. *adde ante litteras Martini: arbitrium datum a. 1280, ind. octava, die Mercurii, editum a Tacoli, 'Dirimazioni . . . dei Tacoli' I, p. 388—391. Quae tabula iam afferrī debuisset ad SS. XXXI, p. 557.*
- P. 512, n. 5, l. 37. *post columnas adde: et infra f. 424^a, p. 514 sq.*
- P. 519, l. 24. *post maecellum beccariorum adde notam: Eadem supra f. 366^a, p. 376.*
- P. 527, l. 32. *dele in margine (Sept. 29). Bonif. Moranus quidem scribit Bernabovem de Palastrellis ad diem Sept. 29. potestatem Mutinensem fuisse, sed obstat quod Sal. p. 531, l. 8. dicit se f. 430° die Sept. 15. scripsisse.*
- P. 532. *ad l. 11. 12. adde notam: In Sibylla Erithea, 'N. Archiv' XV, p. 169, legitur: Et erunt ei (sponse = ecclesiae Romanae) tres adulteri unusque legitimus, et in eiusdem libelli recensione posteriore, 'N. Archiv' XXX, p. 334: Eruntque sponse simul tres adulteri unusque legitimus.*
- P. 536, n. 1, l. 43. *adde: Haec (Congregate — ne pereamus) infra f. 448^a, p. 573. ut verba I. libri Machabeorum c. 3. allata sunt, ubi non leguntur.*
- P. 538, l. 14. *post Christianis adde notam: i. e. cum iis qui Christianis inimicantur.*
- P. 544, l. 31—545, l. 13. *Prophetiam hoc loco priore parte carentem edidi ex codice bibl. regiae Hagensis in 'N. Archiv' XXXIII, p. 113—117.*
- P. 569, n. a, l. 39. *adde: cf. supra p. 58, l. 12.*
- P. 595, l. 42. *pone notae numerum 2) ante De quo vide.*
- P. 605, l. 19. *lege: recessissent, quia interposito commate.*
- P. 612, l. 10. *post inchoavit adde notam: Cf. supra f. 283°, p. 176.*
- P. 634, l. 39, n. a *lege: M̄. (non M.).*
- P. 718, col. 1. *lege: Iohannes XXI. papa . . . card. episc. Tusulanus (non Ostiensis).*

INDEX

NOMINUM PROPRIORUM ET RERUM.

Maior numerus paginam, minor lineas quinque indicat.

- A.**
 de Abbatis-villa, *Abbeville ad fl. Somme*: Geroldus mag.
 Abel rex Danorum 444, 20; fr.: Ericus.
 Abraham discip. Sysoi abb. 386.
 abundantia (copia) panis et vini a. 1204, 24, 25; a. 1208, 26, 25; frumenti a. 1284, 52f. Cf. fertilitas.
 Accarisi, gens Faventina 262, 1; de Accarisiis: Guido.
 Accarisius, Akarisius Pavent. 360, 25; filii 427, 10; fil.: Guido.
 Accrae, Cerra, *Accerra* 438, 25, 472, 15; comes: Thomasius.
 (Achaia), Anchaga 523, 5; princ.: Karolus.
 Achivi 24, 5, 493, 10, 495, 5; Achivi mathematici 25, 35; Achivus mathematicus 25, 10. — Cf. Graeci.
 Achmed Chan rex Tartarorum 537, (25), n. 7.
 Achon, Acria, civ. 5, 6, 20, 8, 5, 9, 1, 14—16, 20, 18, 5, 25, 15, 34, 5; turris Maledicta: Marchionis portus: de A.: Andreas fr. Minor. — Achonensis portus 6, 10, 8, 30, 9, 1; Achonensis exercitus 13, 15; Achonensis obsidio 13, 10.
 Achonis fluvius v. Belus.
 Acortus famulus Monachi de Bibianello 647.
 Acria v. Achon.
 Sanctus Adalbertus, *Sant' Alberto ad fl. Po di Primaro (com. Ravenna)* 481, 20.
 Adam primus homo 292, 437, 25.
 Adam de Marisco fr. Minor 233, 35, 296, 15; liber: lectura super Genesim.
 Adam li Rigalde fr. Minor, fr. (Odonis) Rigaldi archiep. Rotomag. 434, 25.
 Adam de Grenonibus Parmensis 37, 30, 57, 5; filii: Oliverius, Iohannes.
 de Adam gens Parmensis, antea dicti Grenones 37, 25, 56, 20; de Adam, Ade: Oliverius, Iohannes, Bernardus
 Oliverii, Rolandus Oliverii, Iacoba, Karacosa, Adaminus, Guido, Leonardus, Emblavatus, Bonifacius, Oliverius, Aica, Ricca, Romagua, Mabilia, Bartholomeus, Franciscus, Oliverius, Guido, Pinus, Rolandinus, Mabilia, Alberta, Guido, Nicholas, Sambene (Omne-bonum), Agnes, Maria, Caracosa, Egidia, Bernardus, Conradus.
 Adaminus de Adam Parmensis, fil. Iohannis de Adam 38, 5, 57, 5.
 Adda fl., *Adda* 178, 10, 303, (20), n. 3, 464, 20, 475, 30.
Ade-, Adhe-
 de Adegheris, Adhegeris, gente Parmensi: Rolandus.
 Adhegerius de Fontana Ferrar. 428, 25.
 de Adhelardis, gente Mutin.: Nicolaus, Rainerus, Iulitta.
 Adclardus episc. Veron. 7, (10), n. 2.
 Adclasia uxor Hencii regis r. Domi-cella.
 Adclasia filia Gerardi de Barattis Parmensis, uxor Guilonis de Adam Parmensis, soror monast. S. Clarae Parmensis 38, 5, 56.
 Admissa soror Gerardi de Corigia Parmensis, uxor Guidolini de Engola Parmensis 610, 10.
 Adoffus archiep. Colon. 26.
 S. Adriani card. diacon.: Octobonus.
 Adrianum castrum v. Castellaranum.
 Adrianus imp. 216, 10.
 Adrianus V. papa = Octobonus de Flisco card. (diac. S. Adriani) 62, 25, 168, 25, 420, 5, 406, 631, 15, 666, 25.
 Adriaticum mare 28, 30; Adriaticus sinus 23, 15; Adriaticae aquae 168, 5.
 Advocati, gens Mantuana 88.
 Advocatus (Cremon.): Henricus.
Ae- v. E-
 Africa 114, 30, 135, 15, 209, 1, 474, 5, 484; praefectus: Innocentius.
 Agareni 493, 10, 494, 5, 521, 5, 538.
 de Sancta Agatha: Iohannes fr. Minor.
 S. Agathae eccl. Parmensis; capella eccl. maioris S. Mariae 37, 10.
 S. Agathae archiep. v. Catania.
 S. Agathae nix v. nix.
 Agatho abbas 80, 20.
 Agnania v. Anagnia.
 b. Agnes 566, 25.
 Agnes soror monast. S. Clarae Parmensis, filia Guilonis de Adam Parmensis 38, 10, 56, 187.
 Agnes filia cuiusdam de Flisco com. de Lavania, uxor Gerardi Boterii Parmensis 195, (5), n. 1.
 Agrola r. Grola.
Aica, Ayca, Aicha.
 Aica mon. S. Pauli Parmensis, filia Bernardi Oliverii de Adam Parmensis 38, 1.
 Aicha filia Iacobi de Engola Parmensis, uxor I. Ghirardini de Arcili Parmensis, 2. Icilius de Palude Regni 609, 25.
 Aica filia Ghiberti de Gente Parmensis, uxor Ghirardi filii Bernardi Rolandi Rubei Parmensis 607, 30.
 Aica filia Pauli Traversarii Ravenn., uxor Guilielmotti Apuli 171, 10—173, 309, 20.
 Aicardus index Parmensis, fr. Mariae uxoris Gerardi de Cassio 55, 20.
 Aigones, pars ecclesiastica Mutinensium 473, 5.
Aimericus, Aymericus.
 Aymericus I. rex Ierosolymit. 2, 1, 14, 15; liberi: Balduinus, Sibilla, Ysabella.
 Aimericus rex Ungarus 25, 5; soror: Margarita.
 Aymericus Dodhomi Cremon., consul a. 1202, 23, 25.
 Aimericus de Palude Regini 500, 609, 30, 635, 25; uxor: Beatrix; fil.: Icilius.

- Almericus iudex Parmensis, fr. Mariane uxoris Gerardi de Cassio 55, 30.
- Aimo, Aymo.**
- Aimo (episc. Halberstat.) 410, 1. 411, 5; liber: Expositio super Ysaïam.
- Aymo Anglicus, min. gener. ord. fr. Minorum. 165, 10. 176, 10. 277, 25. 288, 15. 660. 661. 676, 6.
- Akarisus r. Accharisus.
- Alachie turris 85, 35.
- Alamannia, Alamania, Alemannia, Alemannia 3, 10. 7, 1. 9, 10. 10, 1. 17, 19. 23, 30. 28, 33, 5. 57, 25. 175, 20. 213, 30. 214, 25. 317, 15. 350, 5. 359, 10. 363, 30. 397. 398, 1. 476, 2. 489, 3. 509, 30. 511, 25. 525, 5. 537. 539, 30. 559, 30. 629, 15; Alamanniae principes 28, 5. 454, 20.
- Alamannorum (militum S. Mariae) domus 177, 10.
- Alaroc Castellae Norue 28, 30.
- Alba, *Albe* (mand. Arezzano, prov. Abruzzo Ulteriore II) 476, 20.
- Albanum, *Albano* 1, 15. — Albanensis episcopus 666, 1; card. episc.: Rudulphus, Bonaventura, Bentivengna.
- de Albareto, gente Regina: Guido, Agolinus, Rolandus abbas Canusinus.
- Albarum dominarum monast. in Mariana 255, 30; monast. prope speluncam Mariae Magdaleneae 521, 30.
- Albengana, *Albenga* (*Riviera di Ponente*) 533, 20.
- Albericus (*tege* Galbensis) episc.: Friedericus.
- Alberghetti, Albrighetti, qui et Manfredi appellati sunt, gens Faventina 262, 1. 369, 25; de Alberghettis: Hugolinus Buçola, Albericus, Manfredus Turta, Alberghettus, Franciscus, Ugo-linus, Samaritana. — Cf. Manfredi.
- Alberghettus de Manfredis Favent. 427, 5.
- Aberghettus fil. Manfredi Turtae de Alberghettis Favent. 586, (30), n. 6.
- Albericus r. Albericus.
- Alberta filia Rolandi Oliverii de Adam Parmensis 38, 1.
- Alberti Epydii: Paganus de Paganis.
- Albertinus de Verona fr. Minor 137, 10. 329, 1. 330; liber: sermones.
- Albertinus de Indusiatis Reginus 632, 30.
- Albertinus de Threlis Ferrar. 610, 25; filia 610, 25.
- Albertus de Robertis episc. Brixiensis, patr. Antiochenus 179—181, 30.
- Albertus episc. Vercell., patr. Ierosolymit. 25, 40.
- Albertus episc. Placent. et Ferrar. 317 (n. 5). 318. 503, (35), n. 3.
- Albertus de Boschettis episc. Mutin. 465, (30), n. 5.
- Albertus de S. Vitale, canon. S. Mariae Parmensis, episc. el. Parmensis, fil. Guarini de S. V. Parmensis 61. 62. 67, 10. 69, 15. 176, 5.
- Albertus de Robertis episc. Tripolit. 319 (n. 3).
- Albertus Pisanus min. gener. ord. fr. Minorum 41, 15. 158, 30. 164, 5. 165, 5. 659, 30. 660. 676, 5.
- Albertus Parmensis fr. Minor, min. provinc. Bonon. 105. 106.
- Albertus Cremonella phisicus, mon. Fontanae-vivae 457.
- Albertus Parmensis notarius curiae Romanae 261, 10. 508, 25.
- Albertus comes de Casaloddo 33, 35.
- Albertus Balcolanus iudex Faventinus 105, 1.
- Albertus de Bostolis Aretinus, pot. Reginus a. 1285. 587, (6), n. 1.
- Albertus de Canossa Reginus 463, 20.
- Albertus de Foliano Reginus 648, 5; filii: Franciscus, Bernardus.
- Albertus Karus Reginus 483, 20; fil.: Canonus.
- Albertus de Lendenaria r. Albricus.
- Albertus Malavolta Bonon., pot. Iannensis a. 1249. 329, 20.
- Albertus de Scula dom. Veron. 379, 15. 497. 498, 5; fr.: Mastinus.
- Albertus Auteps Parmensis 314, 1; fil.: Johannes.
- Albertus brentator Cremon. 501—503.
- Albigenses 22, 1.
- Albinea, *Albinea* (mand. Scandiano, circ. Regio Emilia) 636, 30; de Albinea, gente Regina: Petrus.
- Albini praesulis ossa — argentum 227, 10.
- Albricones, gens Regina 176, 1; de Albriconibus, Albriconum: Guiccolus praepos. S. Prosperti de Castello.
- Albricus, Albericus.**
- Albericus marescalcus regis Franciae 15, 1.
- Albricus de Alberghettis Favent. fil. Hugolini Buçolae, fr. de ord. Gaudentium 369, 25.
- Albricus (*falso pro Alberto*) de Lendenaria, pot. Mutin. a. 1201. 23, 5.
- Albricus de Romano, fr. Icilius III. 363. 364. 366—368. 464, 25; uxor: Margareta: filii 363, 20; filiae 363, 25. 364, 1; filius spurius 364, 20.
- Albrighetti r. Alberghetti.
- Albus (Parmen.): Gerardus card. alchimia 160, 20.
- Alchonum 370, 10.
- Alcust. (*pro Alcast.*) *Portugaliae* 86, 15.
- Aldexon de Papia uxor Lombardini de Gente Parmensis 607, 35.
- Aldevrandinus marchio. Estensis 167; filia: Beatrix.
- Aldrevandus de Flapiano fr. Minor, min. provinc. Bonon., lector Mutin. 137, 10. 402, 30. 403, 5.
- Alemannia, Alemania r. Alamannia.
- Alencionensis (*Alençon*) comes: Petrus.
- de Ales, Alis, *Hales* (*Glocestershire*): Alexander fr. Minor.
- Alexander Magnus rex Macedoniae, fil. Philippi regis 13, 5. 94, 30. 130, 1. 283, 10. 441, 15. 573, 25. 599, 1; Alexandri M. historia 93, 6. 94, 25.
- Alexander simulatus (Pseudo-Alexander) 173, 10.
- Alexander III. papa. 1—3. 36, 5. 218, 15.
- Alexander IV. papa. Rainaldus card. episc. Hostiensis, protector ord. fr. Minorum 36, 10. 53, 5. 162, n. 2. 237, 30. 254, 30. 300, 25. 302, 5. 316. 383. 392, 10. 393, 5—395, 5. 402. 403, 25. 409. 410. 412, 5. 420. 452, 5—454. 463. 466, 20. 468, 1. 469. 498, 20. 550, 15. 671, 30. 694, 15. 663. 681. 683, 25; soror 453, 20; nepos: Andreas.
- Alexander de Alexandria fr. Minor, mag. in theol. Paris., min. provinc. Iannensis, min. gener. ord. fr. Minorum 670, 25. 671, 5. 672. 676, 20.
- Alexandor (de Ales) fr. Minor, mag. cathedr. Paris. 43, 15. 234, 5. 600, 15, n. 9. 664, 10.
- S. Alexandri platea Parmensis 345, 5.
- Alexandria civ., *Alessandria*, dicta Civitas-nova vel Palea 1. 2, 16. 323, 30. 324, 10. 344, 25. 362, 35. 376, 35. 672, 1. 676, 20. Alexandrini 447, 15. 507, 30; gens: Rusco: Alexandrini: Alexander nini. gener. ord. Minorum, Langavellja, Rufinus fr. Minor.
- Alexandrini patr.: Timotheus, Eulogius; abbas: Amonius.
- Alexandra soror Rolandini de Canossa Regini, uxor cuiusdam de Campis de Palude Regini (?) 641, 35; fil.: Carottus.
- S. Alexii eccl. Ferrar. 427, 25.
- (Alexius I) imp. Graecorum (Constantinopolit.) 358, 25.
- Alexius II. imp. Constantinopolit., fil. Manuclis imp. 3, 30.
- Alexius III. imp. Constantinopolit., fr. Ysachii imp. 19, 10. 23—25.
- Alexius IV. imp. Constantinopolit., fil. Ysachii imp. 19, 10. 23. 24; uxor: Euphrosyna.
- Alexius Marguffius imp. Constantinopolit. 24. 25; frater 24, 20.
- Alexius fr. Minor, min. provinc. Bonon. 679, 25.
- Alexius Branas r. Vraana.
- Alfonso III. rex Aragoniae, fil. Petri III. regis 525, (10), n. 7. 597, (30), n. 8. 652 (n. 2).
- Alfonso IX. (II.) rex Castellae 29, (1), n. 3. 30, 1.
- Alfonso X. rex Castellae 377, (5), n. 2. 454, 25. 456 (dictus Antichristus). 476, 10. 477, 20. 509, 10. 525; filii 525, 5.
- Alfonso comes Pictaviae, fr. Lodovici IX. regis Franciae 222, n. 6. 223, 5. 224, 5. 225. 306, 10. 320, 5.

- Algarbe, *Algarbia* 36, 10 (*falso* Malgarde); *Algarbium* 525, 10; rex: Dionysius.
- Alduceus, gens Imolensis 379, 25.
- Alienor filia Raimundi Berengarii IV. com. Provinciae, uxor Henrici III. regis Angliae 235, (50), n. 5. 295. 424, (10), n. 5.
- Alienor uxor Oduardi I. regis Angliae 488, (50), n. 4.
- Alienor filia Oduardi I. regis Angliae 525, (10), n. 6.
- de Allap, *Aleppo*, *Haleb*, domina 177, 15.
- Alleluia a. 1233. 70. 71, i. 73, 36. 75; i. 76, 6. 87, 25. 467. 555, 10.
- Alimaton (Alexius?) fil. (illegit.) Manuclis imp. Constantinopolit. 3, 50.
- Almiramolinus (*Mohammed el-Nasir*) rex Mauritaniae, imp. Saracenorum 28, 25. 30, 1.
- Alpes, *Apenini montes* 404, 15. 411, 10. 550, 10. 585, 5. — *Cf.* Apenini montes.
- Altisiodorum, Altisiodorensis civ., *Aucerre* 214. 217, 35. 218. 221, 20. 225, 10. 237, 25; monast.: S. Germani, conv. fr. Minorum. — Altisiodorensis: Guilielmus mag. — Altisiodorensis episcopatus 214, 15. 218, 10; episc.: Germanus. — Altisiodorensium vinum 218, 30.
- de Alucis, Alucis, gente Regina: Iacobus.
- Alverna mons, locus fr. Minorum, *Alvernia vel Vernia* (*La Vernia*, com. *Chiari in Casentino*, deleg. *Poppi*) 556. 557, 30.
- Amanatus Tuscus, gastalius archiepiscopi Ravenn. 399, 15.
- Amantius presb. Tiburt. 215, 20.
- Ambrosius episc. Mediolan. 116, 35. 138, 35. 141, 30. 142, i. 143, 30. 153, 20. 186. 245, 25. 247, 20. 301, 20; liber: Expositio Lucae.
- Ambrosius mon., (*fabul.*) fr. Roberti Guisardi ducis 357, 35. 358, 25.
- S. Amelius 454, 5.
- de Amicis, gente Parmensi: Amico.
- S. Amicus 454, 5.
- Amico de Amicis Parmensis 41, 30.
- Amonius abbas Alexandrinus 142, 5.
- de S. Amore, *St.-Amour* (*dép. Jura*, arr. *Lons-le-Saunier*): Guilielmus mag.
- Anagnina civ., *Anagni* 36, i. 453, 15. 454, 15. 661, i. 669, 15. 677, 20 (Agnaia); eeccl.: fr. Minorum: de An.: Rainaldus (Alexander IV. papa), Andreas fr. Minor. — Anagnina dioc. 577, n. 3.
- Anastasius patr. Antiochenus 134, 25.
- Anastasius abbas 575, 25.
- Anastasius Anastasii Ravennas 166, 15. 369, 10.
- Ancerus r. Angerus.
- Anchaia r. Achaia.
- Anchona, Anconitana civ., *Ancona* 1, 5. 2, 10. 447, 30. 452, 15. 606, 25. — Anconitani pyratae 42, 25. — Anconitana, Anconitana, Anconitana marchia, Marchia 31, 40. 38, 20. 104, 5. 137, 25. 176, 15. 187, 30. 198. 210, 25. 254, 30. 261, 30. 262, 5. 277, 25. 308. 320, 5. 359, 5. 380, 30. 452, 15. 481, 30. 500, 25. 501, i. 509, 20. 539, 20. 551, 30. 599, 35. 664, 10.
- de Andalois, gente Bonon.: Branchaleo, Castellanus, Lotherengus.
- Andegavia, *Anjou* 523, 5: comes: Karolus.
- S. Andreae eeccl. Mantuana 88, 35.
- S. Andreae eeccl. Gothorum Ravennas 209, 20.
- Andreas II. rex Ungariae 36, 20. 167. 369, (15), n. 7: uxores: Gertrudis, Beatrix: liberi: Elisabeth, Bela, Stephanus: filii 167, 15.
- Andreas de civ. Achon fr. Minor 34, 5.
- Andreas de Anagnia fr. Minor, nepos Alexandri IV. papae 453, (20), n. 12.
- Andreas de Bononia fr. Minor, guardianus Bonon., min. provinc. Terrae Sanctae, poenitentiarum papae 551. 558.
- Andreas de Paulesio Parmensis 54, 15.
- Andreas de Treco Cremon. 197, 20.
- Andrinopolis civ., *Arianopolis* 10. 24, 10. 25.
- Andriolus de Golleranis Cremon., pot. Reginus a. 1285. 581, (50), n. 5.
- Andronicus I. imp. Constantinopolit. 3, 4.
- Andronicus II. imp. Constantinopolit., fil. Michaelis VIII. Palaiologi imp. 542 (n. 3).
- S. Angeli card. diae.: Ricardus.
- angelorum ordines 406, 20. 570.
- Angelus (Faucredi de Reate) fr. Minor 668, 25.
- Angelus advoc. (Rom.) 667, 10.
- Angerus, Ancerus, card. presb. iit. S. Praxedis, nepos (fil.) Urbani IV. papae 170, 15. 681, 25.
- de Anglano comes: Iordanus.
- Angli 1, 20. 15, 5. 661, i. Anglici 16, i. 113, 35. 220. 221, 5. 231, 5. 651, 30; Anglicus vates: Merlinus. — Anglii 1, 20. 2, i. 15 — 18. 105, 30. 113, 20. 218, 20. 221, 10. 231, 5. 235, 30. 265. 296, 15. 298, 15. 303. 307. 317, 15. 324, 30. 424, 10. 454, 25. 476, 25. 484, 15. 488. 524. 525. 670, 5; reges: Henricus II. (*falso* Artaldus), Ricardus I, Henricus III, Oduardus I. quidam rex 113, 20. 307.
- de Anibalus, gente Rom.: Ricardus card., Theobaldus.
- Anibalus (Theobaldus de Anibalus) Rom. 471, 25.
- Anselixa filia Iacobi de Buxolis Ferrar. 298, 30.
- Anselmus de S. Vitale, caanon. S. Mariae eeccl. maioris Parmensis 502, 30.
- Anselmus Rabuinus Astensis, fr. Minor, min. provinc. Terrae Laboris et marchiae Trivisinae 315, 25. 552.
- Anselmus de Conradinis Ravennas 507, 5; fr.: Comacius.
- Anselmus de S. Vitale Parmensis, fil. Guarini 62, 5.
- Antenor 361, 25.
- Antichristus 201, 5. 238, i. 206. 292, i. 293, 20. 440, 15. 441, i. 456. 489, 15. 559, 30. 627, i. 628, 10; Antichristi 619, 25; Antichristi discipuli 259, 35.
- Antiochia, Antiochia, civ. 13. 14. 24, 20. 26, 5. 177, 10. 186. 476, 20. 477; de A.: Conradus. — Antiocheni 5, 25; Antiochenus populus 13, 10. — Antiochenus principatus 6, 5. 7, 15; princ.: Raimundus, Boemundus III, Boemundus V. — Antiochenus patriarchatus 672, 25; patr.: Anastasius, Radulfus II, Albertus de Robertis, Geraldus Odonis.
- Antiverensis (*Antivari*) archiepiscopatus 211, 10; Antivarensis archiep.: Iohannes de Plano-Carpi, Laurentius.
- S. Antonini eeccl. de Quator Castellis 646, i. 647; diae.: Bernardus Guilielmi.
- Antoninus de Buxolis Parmensis 506, 25.
- S. Antonii hospitale Reginum 621, 15.
- S. Antonius eremita 48, 5; Vita eius 150, 35.
- Antonius fr. Minor Paduanus, nat. Hispanus 68. 332, 25. 395, 15. 397. 491, 5. 503, 25. 566, 25. 677, 20; corpus eius 448, i. b. Antonii milites 396, 10.
- Antonius de Parma fr. Minor, lector 210, 25.
- Antonius de Masso Reginus 67, 30; fil.: Henricus.
- Antonius de Robertis Reginus 500, 15. 529, 10; fil.: Thomasinus.
- Antonius Peregrinus Paduanus 503.
- de Angelis, gente Parmensi: Guido.
- Apenini montes 546, 10. — *Cf.* Alpes.
- Apocalipsis 29, 20. 512, 20. 559, 25; expositio Bertholdi de Ratispona 559, 20; Ioa-hym abbatis 559, 25.
- Apocalipsis (Goliar) 83, 25.
- Apollinaris, Apollinaris, Apollinaris, episc. Ravenn. corpus 209, 25. 520, i. 521.
- S. Apollinaris eeccl. in Classe 521, n. 2.
- S. Apollinaris Nova eeccl. Ravennas = S. Martini in Celis aureo eeccl. 209, 25. 521, (5), n. 3.
- Apologia pauperum Bonaventurae de Balneo-regio 663, i.
- Apostoli fratres, Apostolorum ordo 255 — 258, 20 — 260, i. — 262. 265, 35 — 274. 276. 277, i. 279 — 281. 284. 285. 287. 288, 35. 290 — 292, i. 293. 488, 5. 489. 663. 664, 5. 619, i. 620; fratres: Gherardinus Segallius, Robertus Parmensis, Guido Patagnus, Matheus; Apostolus quidam 284, 30.

- Appostolissae 564, 1.
 Apuli 95, so. 358, so. 359, 10. — Apulia (Gucatus) 17, 13, so. 19, 27, 1, 28, 5, 30, 10, 33, 41, so. 73, so. 78, so. 88, 10, 120, so. 167, so. 171, 172, 10, 173, 175, 178, 10, 182, 5, 198, 5, 198, so. 200, n. 1, 205, 10, 206, so. 239, so. 273, 10, 318, so. 319, 10, 346, so. 347, 349, so. 350, so. 357, 358, 15, 359, 10, 363, 10, 369, so. 438, so. 444, 15, 447, 15, 470, 471, so. 472, 15, 474, 5, 475, 5—477, 523, 526, so. (principatus), 530, so. 551, 15, 592, so. 600, 10, 606, so. 638, so. 642, so. 652; princ.: Karolus, Karolus.
 de Aqua-sparta, *Acquasparta* (mand. Terni, prov. Perugia): Matheus min. gener. ord. Minorum.
 Aquila primus interpres (Bibliae) 216, 40.
 aquila — Fridericus II. imp. et progenies eius 540, so. 544, so. 546, 15; — Petrus III. rex Aragoniae 544, so. 545; = gens Vicecomitum Mediolan. (?) 540, 10.
 Aquilegia civ., *Civitate del Friuli* 209, 5, 490, so. — Aquilegiensis eccl. 53, 25; patriarchatus 184, 10, 282, 5, 391, so. 393, 15; patriarcha 281, 10, 282, 5; patr.: Bertholdus, Gregorius de Monte-longo, Raimundus de Turre.
 Aquinus episc.: Constantius.
 Aquis, Aquensis civ., *Aix* 294, 295, 5, 424, 10, 520, 10; eccl.: S. Iohannis hospit., fr. Minorum; archiep.: Maximinus, Guilielmus Vicedominus.
 Aquisgranum, *Aachen* 17, 25.
 Aquitania, Equitania, (prov. ord. fr. Minorum) 578, so. 672, 673, 676.
 Arabica lingua 350, 15; Arabicum 55, so.
 Ara-celi v. S. Mariae in Ara-celi eccl.
 Aragoniae 29, 1, 510, 1, 513, 1, 520, 20, 523—525, so. 526, so. 527, 15, 548, so. 564, 566, 15, 561, 10, 594, 597, 598, 15, 599, 1, 600, 10. — Aragonia 30, 1, 472, 25, 508, 5, 509, 10, 512, 5, 518, 10, 517, 522, 5, 525, so. 526, 35, 527, 563, 1, 564, so. 565, 10, 580, 1, 594, 5, 597, 25, 598, 1, 600, 10, 642, 651; reges: Petrus II., Petrus III., Alfonso III.
 Archadiopolis civ. 10, 10.
 Sanctus Archangelus castrum, *Sant' Archangelo ad fl. Rubicone* (circ. Rimini) 32, 25.
 Archipresbiter de Bagoara de Presulis Mutin. 582, 10.
 de Arcili, gente Parmensi: Gerardus, Ghirardinus.
 Ardation de Comitibus Mediolan., episc. Mutin. 639, 5, 640, 5.
 Ardecio de Lovoleto Mutin. 582, 15.
 Arduinus de Clavara 572.
 Arduinus de Taculis Reginus 487, 5.
 Arcae, Arca, castrum, *Hyères* (dép. Var) 226, 1, 235, 35, 236, 1, 238, 15, 239, 25, 253, 254, 15, 255, 294, 15, 311, 5, 313, 314, 10, 315, 10, 320, 25; conv. fr. Minorum.
 Arelatensis civ., *Arles* 225, 35, 234, 40, 297, 1, 522, 20; archiep. 255, so; archiep.: Bertrandus II.
 Arena Parmensis 194, 10, 198, 25, 634, 15.
 Aretium civ., *Arezzo* 44, 1, 68, n. 8, 188, 25, 321, 324, 1, 328, 40, 489, 10, 491; de Aretio: Benedictus fr. Minor., Rainaldus fr. Minor.; gentes: Bostoli, Testa. — Aretinus episcopus 104, so. 157, 15, 556, 10; episc.: Rainertus (?), Rainaldus.
 Arfexae = *Saraceni* (?) 546, 15.
 Argenta castrum, villa, *Argenta* (prov. Ravenna) 399, 10, 430, 10, 433, 480, 5; palatium archiepiscopi 430, 10, 433.
 Argentina civ., *Strassburg* 303, so. 314, so. 511, 20.
 Arghun Chan rex Tartarorum 537, (26), n. 7, 538.
 Ariminum, *Rimini* 33, 1, 42, 5, 368, 15, 490, 10, 586; con v.: fr. Minorum, fr. Praedicatorum. — Ariminenses 32, 25; dom.: Malatesta de Virucolo.
 Aristotiles philos. 21, 5, 244, 35. — Aristotilica vanitas 664, 25.
 Arlotus, Arlotus, de Prato fr. Minor., mag. cathedr. Paris., min. gener. ord. fr. Minorum 210, so. 311, so. 579, 5, 593, 35, 618, (20), n. 8, 668, 676, 15; fr.: Gerardus.
 Armannus Scotus Parmensis 189, 1.
 Armannus Pungilovus Ferrar. 503.
 de Armariis, Armario, gente Parmensi: Thomasius, Thomasius Hugonis.
 Armeni 11, 5, 12, 15, 13, 5, 102, 20. — Armenia 5, 35, 12, 15, 24, 20, 25, 25, 477, 10; rex: Levo II.; Armeni, Armenienses catholici: Gregorius V., Iohannes VII.
 Armenica capella 71, 15, 96, 15.
 Arnaldus de Pelagrua (card. diac. S. Mariae in Porticu), protector ord. fr. Minorum 672, 1.
 Arnaldus abbas Cistert. v. Hugo.
 Arnulfus Anglicus fr. Minor., poenitentarius Gregorii IX. papae 158.
 Arnulfus fr. Minor., guardianus Imolenensis 457, 10, 458, 5.
 Arnus fl., *Arno* 49, 5, 533, 15.
 Arola castrum, *Rolo* (mand. Reggio, circ. Guastalla) 330, 332, 10.
 Arpus de Beneceto Parmensis, fr. Iacobini, fr. Minor 611, 20.
 Arpus de Beneceto Parmensis, fil. Iacobini 611.
 Arsenius abbas 124, 25, 385, 35, 386.
 Artaldus falso dictus Henricus II. rex Anglorum 1, so. 2, 1, 134, 5, 218, 20.
 Arthesius (*Artois*) comes: Robertus II.
 Arverius de Palude Reginus, fr. Bonacursi 483; filii duo 483, 20.
 Asaxini 17, 1, 18, 1.
 Ascalon 5, 25, 16, 17, 30, 18, 15.
 Ascari, Aschari, (Theodorus Lascaris) imp. Constantinopolit. 24, so. 25, 10.
 de Ascheriis, gente Regina: Ascherius, Ascherius de Ascheriis Reginus 177, 30. (Asculum), Esculum, *Ascoli* 676, 10; de Esculo: Ieronimus (Nicolaus IV. papa).
 Asclenti (Parmen): Benevenutus.
 Asia, Aya 210, 10, 559, 25.
 Asinellorum turris Bonon. 521, 20.
 de Assajuto, gente Regina: Guercius, Manfredianus.
 de Asserum-burgo, gente Parmensi: Piccus.
 Assisium, Aesium, civ., *Assisi* 21, 15, 85, 10, 89, 15, 41, so. 68, so. 96, 25, 104, so. 105, 107, 157, 160, 25, 175, 25, 304, 10, 314, so. 420, 25, 470, 5, 479, 50, 556, 10, 566, 5, 657, 25, 667, 1, 669, 25, 674, 5, 676, 682, 10; eccl. (conv.): S. Francisci; palatium Gregorianum; de Assisio: b. Franciscus, Helias min. gener. ord. Minorum, Iohannetus fr. Minor. — Assisinas episcopus 661, 10; episc.: Illuminatus, (Crescentius), Nicolaus de Carbio.
 Assur = Fridericus II. imp. (31, 25), 241, so. 242, 5.
 Ast, Astensis, Hastensis civ., *Asti* 315, 30, 369, 5, 517, 552, 5, 677, 10; de Ast: Homericus min. gener. ord. Minorum; gens: Rabuini.
 astrologus 163, 20, 353, 538, 25, 547, 10.
 astures 93, 10.
 Asturica v. Austria.
 Attanulf: Raimundus.
 Attila rex Hunnorum 209, 5.
 Atto (atjavus Matildis comitissae) 463, 20.
 Atto de Sesso Reginus 607, 25; uxor: Beatrix.
 Auda soror Bertoli Tavernerii Parmensis, uxor Manfredi de Cornagano Parmensis 164, 20.
 Augustinus episc. Hippon. 81, 5, 92, 30, 111, 30, 116, 15, 133, 135, 15, 137, 15, 138, 15, 139, 1, 142, 30, 144, 10—146, 15, 147, 30, 154, 20, 181, 25, 187, 1, 244, 30, 245, 10, 251, 40, 252, 5, 269—271, 25, 272, 5, 278, 5, 286, 15, 298, 25, 340, 10, 341, 1, 383, 5, 408, 15, 409, 5, 422, 30, 423, 1, 460, 20, 461, 40, 478, 1, 516, 5, 578, 20, 599, 1, 600, 610, 5, 630, 10, 651, 20; libri: de civitate Dei, de doctrina Christiana, de penitentia.
 Augustinus de Recanato fr. Minor 105, 20.
 Augustus Cesar v. Octavianus.
 Aurea flamma (vexillum Francogalorum) 213, 5.
 Aurelianensis (*Orléans*) canon.: Primas.
 Austria, Asturica, *Osterreich* 9, 10, 18, 25, 476; duces: Liutpoldus V., Fridericus (III); Austerich dux 597, 25.
 Avantius fr. Minor 306, 20.
 Avança filia Gerardi de Panigariis Parmensis 55, 25.
 de Avena, *Avesnes* (dép. Nord): Iacobus.
 Avinio, Avignio, Avignonum, civ., *Avignon* 234, so. 298, 15, 321, 15, 520, 1, 668, 1, 671; eccl.: fr. Minorum.

- de Axandris, gente Mantuana: Iacobus fr. Minor.
- Ayca, Aymericus, Aymo v. Ai.
- Ago II. (VI.) marchio Estensis 26, 27, 1, 28, 10.
- Ago III. (VII.) marchio Estensis 165, 167, 168, 332, 363, 10, 376, 10 — 378, 484, 15; uxor: Mabilia; liberi: Rainaldus, Constantia.
- Ago IV. (VIII.) marchio Estensis, fil. Opizonis II. march. 168, 25, 511, 35, 512, 1; uxor: Iohanna.
- Ago de Manfredis Reginus, pot. Cremon. a. 1277, 400, 5, 529, 10.
- Ago de S. Vitale Parmensis 61, 15; uxor: Maria de Adam.
- Acolinus, Acolinus, Icolinus, de Albarreto, fil. Guidonis, Reginus 529, 15, 615, 10, 637, 5.
- Azotum, *Asod Iudaeae* 5, 26.
- Azotum, *Azotum, Arsuf Palaestinae* 7, 5, 16, 30.
- B.**
- Babylon 440, 30; Babylonis filii 410, 15. — Babylonica captivitas 597, 25; Babylonica crudelitas 619, 10.
- Babylonia, Babilonia, *Cairo* 477, 537, 30, 588, 10; soldani: Bibars, Málík el-Mansur Kelawun.
- Bachus deus 86, 35.
- Badharellum castrum, *Castel Baradello, cuius turris adhuc existit prope Camerata (mand. Como)* 497, 5.
- de Bafulo, Bafuli (Parmenses): Egidius, Bernardus.
- Bagnacavallum, *Bagnacavallo (prov. Ravenna)* 191, 15, 370, 10, 427, 10, 481, 20, 482, 15, 606, 10; comes: Rogerinus.
- Bagnolum, *Bagnolo in piano (mand. Correggio, circ. Reggio Emilia)* 496, 10, de Bagnoreto v. de Balneo-regio.
- Balduinus IX. comes Flandrensis, I. imp. Constantinopolit. 23, 10, 25, 37, 15, 173, 15; filia: Iohanna; fr.: Henricus.
- Pseudo-Balduinus IX. comes Flandriae 173, 15.
- Balduinus II. imp. Constantinopolit. 44, 5, 483 (n. 1); uxor: Maria.
- Balduinus IV. rex Ierosolymit., fil. Aymerici I. regis 2.
- Balduinus V. rex Ierosolymit., fil. Guilielmi de Monte-ferrato com. Iopen-sis 2, 25, 4, 25, 5, 5.
- Balduinus archiep. Cantuar. 14, (10) n. 3.
- Balianus de Sydona 34, 4, 38, 20.
- Balianus de Sagitta dictus fr. Salimbene de Adam 38, 20.
- de Balneo-regio, Balneo-regis, Bagnoreto, *Bagnorea (distr. Viterbo)*: Bonaventura min. genor. ord. Minorum.
- Balthasar magus 580, 30.
- Balugani (Esin.): Niculutus.
- Balugula burgus, *Balugola meridiem et orientem versus a Castelnuovo Ran-*
- gone (mand. Formigine, circ. Modena)* 581, 20, 582, 10; de B.: Rainerius de Dentibus.
- Balcolanus (Favent): Albertus.
- de Bangola (*olim castrum sito in parochia de Pavullo Reggiano, com. Casina, mand. Carpineti, circ. Reggio Emilia*) illi 490, 40.
- Baratti, Barratti, Baratina gens Parmensis 38, 10, 56; de Barattis: Phycimon. — Baratti Nigri 56, 20; Baratti Rubei 56, 20; de Barattis Rubis: Gerardus, Adelaxia.
- Barbarasi, pars imperii Cremonensis 371, 5.
- barbari 6, 10.
- Barbarianus liber Donati 185, 40.
- Barbarus fr. Minor 638, 20.
- Barchinona, *Barcelona* 670, 25, 672, 1, 673, 35.
- de Barci, gente Ravenn.: Hugo.
- de Bardi rocca, *Bardi in valle superiore torrentis Ceni (prov. Piacenza)* 477, 35.
- Bardonis mons, *La Cisa* 572, 5.
- de Bariola, *Barijola (dép. Var, arr. Brignoles)*: Hugo fr. Minor.
- Barixellus: Iohannes sartor Parmensis.
- Barletta civ. 564, 25.
- S. Barnabae-ecll. Regina 490, 40.
- Barnabas de Regina Reginus 504, 25, 595.
- Barnabos de Palastrellis Placent., pot. Reginus a. 1284, pot. Mutin. a. 1284, 515, 35, 527, 30.
- de Baro, *Bar-le-Duc, comes*: Henricus I.
- S. Bartholomei vicinia Parmensis 70, 20.
- Bartholomeus apost. 70, 20.
- Bartholomeus de Vincentia fr. ord. Praedicat., episc. Vincent. 73, 74, 5, 467, 30, 595, 10.
- Bartholomeus abbas S. Theodori de Teleris-436, n. 3, 474 (n. 6).
- Bartholomeus Anglicus fr. Minor 93, 5, 94, 30; liber: de proprietatibus rerum.
- Bartholomeus de Bononia fr. Minor, mag. cathedr. Paris., min. provine. Bononiae 593, 30, 650, 20.
- Bartholomeus Calarossus de Mantua fr. Minor, lector, min. provine. Mediolan. et Romanus 302, 303, 1.
- Bartholomeus Guisculus de Parma, mag. in gramatica, fr. Minor, guardianus Capuanus 220, 25, 236, 25, 237, 25, 552, 15.
- Bartholomeus Paduanus fr. Minor 157, 25.
- Bartholomeus comes, senescalcus Manfredi regis 472, 15.
- Bartholomeus de Adam Parmensis, fil. Rolandi Oliverii 38, 1.
- Bartholomeus de Campilio Mutin. 582, 10.
- Bartholomeus de Panceriis iudex Reginus 529, 15, 632, 30, 637, 10, 648, 15; fil.: Cacharias.
- Baruth v. Beritus.
- Basilus (episc. Cesariensis) 50, 1, 108, 10, 245, 10, 563, 20; liber: Exameron.
- Basiographia Danielis Achivi 23, 40.
- Bassettus fr. Minor 922, 15.
- Bastardi duo Mutin. 460, 30.
- de Bastia: Robertus fr. Minor.
- Bavaria 673; Wawaria inferior 672, 20; dux: Ludovicus (IV. imp.).
- de Baysio, *Baiso (mand. Castellarano, circ. Reggio Emilia)*, gente Regina: Guido.
- de Bacaleris, gente Bonon.: Nicholaus et filii.
- Bacchanum castrum, *Bazzano ad fl. Sa-moggia (circ. Bologna)* 35, 319, 544.
- de Baçoara, gente Mutin.: Archipresbiter de Presulia.
- Baçoaria porta Mutin. 648, 20, 649, 20.
- Beatrix filia Raimundi Berengarii IV. com. Provinciae, uxor Karoli com. Andegaviae, I. regis Siciliae 225, (22), n. 6, 235, (30), n. 8, 473, (30), n. 6.
- Beatrix filia Aldebrandini march. Estensis, uxor Andreae II. regis Hungariae 167, (108, 10?)
- Beatrix uxor Raimundi Berengarii IV. com. Provinciae 295, (20), n. 8.
- Beatrix filia Opizonis II. march. Estensis 168, (25), n. 8.
- Beatrix de Apulia uxor Pinotti de Gente Parmensis 606, 607, 638.
- Beatrix filia Bonacursi de Palude Regini, uxor I. Attonis de Sesso Regini, 2. Pinotti de Gente Parmensis 607, 20.
- Beatrix soror Guilielmi de Rangonibus Parmensis, uxor Aimerici de Palude Regini 635, 25.
- Becherius (Vercell.): Petrus.
- Bela (Venerabilis presb.) 138, 20, 163, 5, 181, 30, 186, 30.
- Beduini v. Debeduini 11, 5.
- Bedallum, *villa olim sita in ferritorio de Fabbico (mand. Novellara, circ. Guastalla)* 33.
- Bella III. rex Ungarus 9, 15.
- Bela IV. rex Hungariae 107, 108, 5, 167, 15, 466, 467.
- de Belfort: Iohannettus fr. Minor.
- de Belia-villa: Petrus fr. Minor.
- Bellençonum, gentis Florent.: Bonacursus.
- Bellicadrum, Belicadrum, castrum, *Beaucaire ad Rodanum fl.* 234, 25, 296, 10, 297, 1; conv. fr. Minorum.
- de Bellottis, gente Cremon.: Ravanius.
- Belna, *Beaune (dép. Côte d'Or)* 218, 25.
- Belus fl. Achonis 8, (15), n. 4, 14, 10.
- Belvedere castrum *Galilee* 7, 10.
- Benaventum *Castellae Novae* 28, 30.
- Benceven card. episc. Alban. v. Bentivengna.
- de Beneceo, *Beneceo (com. S. Donato d'Enza, circ. Parma)*, gente Par-

- mensi: Iacobinus, Arpus fr. Minor, Arpus, Petrus.
- S. Benedicti ordo, Nigrorum monachorum ordo, Nigri monachi 184, 20, 213, 316, 10, 554, 20, 624, 26; abbates 112, 20.
- S. Benedicti monast. de Leno v. de Leno.
- S. Benedicti monast. inter Padum et Lariemum, S. *Benedicti di Polirone (circ. Gonzaga)* 56, 1, 57, 5, 213, 25, 445, 40; mon.: Villanus.
- S. Benedicti porta, Parmensis 583, 25, 596, 15.
- Benedictus XI. papa, (Nicolaus) fr. ord. Praedicator. 670, 1.
- Benedictus notarius curiae, (card. diac. — S. Nicolai in Carcere Tulliano) = Bonifatius VIII. papa.
- b. Benedictus abbas 48, 156, 10, 181, 1, 325, 25, 339, 15.
- Benedictus mon. Villae-magnae, abbas S. Mariae Grassensis, episc. Massil., fr. Minor 313, (10), n. 3, 551, 555.
- Benedictus de Aretio fr. Minor, min. provinc. Graeciae 44, 1.
- Benedictus de Colle fr. Minor 311, 20.
- Benedictus Florentinus fr. Minor 680, 25.
- Benedictus dictus de Cornetta 70, 1—72, 1.
- Benedictus Faventinus phisicus 800, 20.
- Beneventum, *Benevento* 47, 25, (545, 15 = rectum significatum?).
- Beneventus Montanarius Mutin., fr. Minor, lector 630, 1, 631.
- Beneventus fr. Minor, visitator provinciae Bononiensis 517, 25, 548, 15.
- Beneventus Asienti propheta Parmensis 457, (25), n. 3, 512, 530, 531, 1, 532.
- Benintende de Imcia fr. Minor 570.
- Bentivengna, Beneven, fr. Minor, lector, episc. Tuderinus, card. episc. Albanensis 498, 25, 667, 5.
- Bernardus Parmensis usurarius, fr. Minor 612, 20; fr.: Illuminatus.
- Berecium, *Berecò (circ. Borgotaro, prov. Parma)* 197, 20, 354, 20, 552, 20, 572, 20; de Bereceto: Conradus, Iacobinus fr. Minor, Guilielmus cler.
- Beretta de Gento Parmensis, fr. Egidioli 70, 10.
- Bergamum, Pergamum, civ. *Bergamo* 344, 25, 362, 1, 640, 25. — Bergamenses 95, 20, 190, 5, 472, 644, 20; Pergamenses 17, 15.
- Berithus, Berithus, Byritus, Baruth, *Beirut* 5, 6, 30, 14, 5, 15, 10.
- Bernardina filia Bernardi Bafuli Parmensis, abbat. monast. S. Clarae Parmensis 612, 20.
- Bernardinus de Buça fr. Minor 448, 25.
- Bernardinus comes de Alchonio 370, 10.
- Bernardinus de Cornaçano Parmensis 610, 20; soror: Richeldina.
- Bernardinus de Fontana Ferrar. 640, 25; uxor: Samaritana; filia 649, 25.
- Bernardinus de Polenta, fil. Guidonis, Ravennas, pot. Mutin. a. 1287. 649, 650, 5.
- de Bernardo, Bernardi: Iacobus.
- Bernardus Provincialis, card. episc. Portuensis 369, 5, 436—438, 1, 517, 20, 548, 25.
- Bernardus de Vicio (Vitus) de Scotis, fr. relig. de Martorano, episc. Parmensis 61, 20, 69, 15, 170, 5, 612, 5.
- Bernardus abbas Clarevall. 68, 15, 112, 20, 117, 5, 125, 20, 130, 25, 139—141, 1, 142, 144, 25, 155, 20, 186, 15, 192, 280, 20, 287, 15, 294, 5, 397, 25, 408, 20, 413, 10, 424, 25, 435, 457, 15, 557, 5, 568, 5, 570, 15, 607, 5, 619; libri: Expositio Canticoorum, sermones.
- Bernardus de Foliano, fil. Alberti, Reginus, praepos. Carpineti 529, (10), n. 3, 633, (15), n. 2, 637, (10), n. 3, 648, (6), n. 1.
- Bernardus de Castineto capellanus papae 436, (10), n. 3, 474 (n. 6).
- Bernardus Guilielmi diac. eccl. S. Antonij de Quatuor Castellis 646, 1, 647.
- Bernardus Bafulus Parmensis, fil. Egidij, fr. Minor 611—613; filia: Bernardina.
- Bernardus de Bessa fr. Minor 663, n. 9, (604, 25); Cronica 664, 25.
- Bernardus de Malerse (de Vida) fr. Minor 658, 20.
- Bernardus de Quintavalle fr. Minor 39, 5, 104, (5), n. 3, 658, 15.
- Bernardus Oliverii de Adam index Parmensis, fil. Oliverii de Gr-nonibus vel de Adam 37, 55, 25, 56, 1; uxor: Karacosa; liberi: Leonardus, Emblavatus, Bonifacius, Oliverius, Aica, Rieca, Romagna, Mabilia.
- Bernardus de Adam Parmensis, fil. Leonardus 56, 1; fil.: Conradus.
- Bernardus Conradi Reginus 490, 40; fil.: Guido Briga.
- Bernardus de Cassio, fil. Gerardi, Parmensis 55, 5.
- Bernardus de Eneola Parmensis, fil. Mathci, pot. Perusinus a. 1265, 610, 20; filii 610, 25.
- Bernardus de Gipso (de Malapresis) Reginus 616, 20.
- Bernardus de Gyppo Reginus (*nescio an praecedens*) 513, 15.
- Bernardus Lanfredus Lucanus, pot. Reginus a. 1283, capit. populi Parmensis a. 1284, 515, 516.
- Bernardus de Panigariis, fil. Gerardi, Parmensis 55, 25.
- Bernardus fil. Rolandi Rubei Parmensis 75, 25, 190, 15, 194, 20, 199, 201, 318, 334, 362, 25, 490, 25, 511, 20, 601, 20; uxor: soror Innocentij IV. papae 199, 10, 362, 25; filii: Iacobus, Ghirardus; soror: uxor Lupi march. 334, 25.
- Bernardus de Sesso Reginus, fr. ord. Gaudentium 467, 20; fr.: Egidius.
- Bernonis, de Bernone, porta Regina 67, 332, 10; de Bernone pons Reginus 67, 15, 332, 10; Bernonis burgus Reginus 332, 10.
- Bersellum castrum, quondam civ. *Brescello (circ. Guastalla) ad Padum fl.* 178, 179, 1, 331, 5, 332, 447, 20; monast. 56, 1; mon.: Conradus de Adam; de Brixillo monast. abbas 610, 20; de Bersello: Iacobus fr. Minor. — strata de Bersello 519, 20.
- Berta filia Rainerij com. de Pisis, uxor Uberti Pelavicini march. 345, 20.
- Berta soror Bernardi Guilielmi diac. eccl. S. Antonini de Quatuor Castellis 647, 15.
- Berta carrocium Cremonensium 203, 15.
- Bertenorium, Britinorium, Britinorium, castrum, monast. ord. Vallis Umbrosae, *Bertinoro (circ. Forlì)* 328, 1, 329; abbas 328, 1, 329, 10.
- Bertholdus, Bertoldus.**
- Bertholdus patr. Aquileg. 591, 25, 592.
- Bertholdus (de Ratispona) fr. Minor 539—563; libri: Expositio Apocalypsis, sermones de festivitibus et de tempore.
- Bertholdus Umborgo (= de Hohenburg) 438, 20.
- Bertholdus (de Kilsberg) cancellarius 4, 10.
- Bertholdus de Ursinis Rom., comes Romagnolae 504, (25), n. 10, 505, (25), n. 5, 512, 1 (*falso*).
- Bertholus fr. Minor, custos Ianuensis, min. provinc. 315, 20, 324, 25.
- Bertholus de Foliano Reginus 512, 5.
- Bertholus Tavernerius Parmensis, fil. Bertholi Tavernerij, pot. Neapolit. a. 1254, 452, 15, 453, 10, 603, 20, 604; uxor: Helena.
- Bertholus, Bertolus, Tabernerius (Tavernerius) Parmensis 164, 20, 188, 20, 190, 10, 362, 25, 452, 15, 604, 20, 605, 1, 608, 5; liberi: Bertholus, Iacobus, Maria; soror: Auda.
- (Bertrandus) archiep. Burdegal. = Clemens V. papa.
- Bertrandus II, archiep. Arelatensis card. episc. Sabin. 496, n. 3.
- Bertrandus de Manara fr. ord. Heremit. 255, 20.
- Berutum, Beruttum, villa, *Boretto (mand. Brescello, circ. Guastalla)* 178.
- Besmantie archiepiscopus 32, 20.
- Besmantua petra, *olim Pietra Bismantora prope Castelnova ne Monti (circ. Reggio Emilia)* 474, 1, 475, 497, 20, 499, 20, 500, 636; de B. illi 497, 25, 499, 20, 500; de B.: Turcius.
- de Bessa: Bernardus fr. Minor.
- Bestiarius (Bonou.): Guilielmus de Lambertinis.
- Bethleem 5, 20. — Bethleemita puer (Iesus) 590, 10.

- Bethenubilum *Iudaeae* 16, 30.
 Betia 11, 5.
 (Bibars) soldanus Babyloniae 477.
 Bibianellum castrum, olim *Bianello* (com. *Quattro Castella*, circ. *S. Polo d'Enza in Caviano*, circ. *Reggio Emilia*) 319, 10, 500, 15, 594, 606, 30, 607, 5, 615, 630, 639, 647, 650; de Bibianello, gente Regina (ramo illorum de Canossa): Guido, Bonifacius, Monachus, fratres. — Bibianelli monach. 633, 25.
 Bibianum villa, *Bibiano vel Bibiano (mand. Montecchio, circ. Reggio Emilia)* 178, 35, 331, 5, 518, 633, 30, 635, 639, 40; de Bibiano: Iohannes fr. Minor.
 Biblia 82, 10, 94, 30, 130, 15, 175, 30, 185, 10, 230, 25, 231, 10, 244, 1, 252, 1, 383, 25, 420, 5, 456, 552, 25, 575, 25, 577, 25, 618, 5, 628, 15, 631, 15; Hebraici canonis 481, 1; Biblicae prologus 122, 30, 130, 30, 240, 5.
 Bibliotheca = Biblia 175, 30.
 Biblium *comitatus Tripollitani* 5, 10.
 Bicarum castrum, *Vicari (mand. Alia, circ. Termini Imerese, prov. Palermo)* 500, (6), n. 2.
 Biduganum locus *prope Parmam* 197, 10.
 de Biniellis, gente Imolensi: Hugutio, Iohannes.
 Biria (Byrria servus) 431, 20.
 Blacherna palatium Constantinopolit. 23, 35, 24, 35.
 Blaci, Blacci 10, 10, 25, 25; dom.: Kalyopetrus.
 Blanca Lancea uxor Frederici II, imp. 205, n. 4, 349, (25), n. 10, 438, (30), n. 6, 471, (5), n. 5, 537, 15 (= Gallicana gallina).
 Blanca uxor Ludowici VIII, regis Franciae 223, (6), n. 1.
 Blanca filia Karoli I, regis Siciliae, uxor Roberti III, com. Flandriae 476, 15.
 Blanca Lancea soror Manfredi II, Lanceae march. 205, n. 5, 438, (30), n. 6, 471, (5), n. 6.
 Blesensis (Blais) comes: Lodeycus.
 Bobium monast., *Bobbia* 296, 20, 332, 30, 508, 20; de Bobio: Henricus fr. Minor, Albertus.
 Boemia 28, 20, 466, 467, 10, 500, 20; reges: Ottacarus I, Ottacarus II.
 (Boemundus III.) princ. Antiochenus 13, 10, 14, 1.
 Boemundus V, princ. Antiochia 177, 10.
 Boetius (patricius) 210, 5.
 Boiardi, gens Regina 629, 20, 630, 30; de Herberia: Gerardus, Bonifacius.
 Boleslavus Smialy princ. Silesiae-Poloniae, *pro quo falso dicitur Fredericus II*, imp. 175, 25.
 de Bonacolis, gente Mantuana: Pinamons, Philippus.
 Bonacursus Bellengonum Florent., pot. Reginus a. 1266, 473, 15.
 Bonacursus de Monte-Cuculi 477, 20; fr.: Guidinus.
 Bonacursus de Montilio Parmensis 529, 1, 611, 5; uxor: filia Hugonis de Encola Parmensis 611, 5; filii 611, 5.
 Bonacursus de Palude vassallus Parmensis 526, 20.
 Bonacursus de Palude Reginus, pot. Pisanus a. 1243—45, 63, 318, 5, 319, 10, 483, 15, 535, 20; fr.: Arverius.
 Bonacursus de Palude, fil. Iacobini, Reginus 607, 20; filia: Beatrix.
 Bonacursus de Panceriis Reginus 632, 30.
 Bonagratia de Bononia fr. Minor, min. provinc. Bonon., minister gener. ord. fr. Minorum 298, 15, 314, 321, 15, 402, 30, 403, 5, 446, 20, 511, 25, 519, 1, 520, 579, 5, 624, 666, 25—668, 1, 676, 10, 682.
 Bonaiuncta de Fabriano fr. Minor, episc. Recanati 551, 20, 552, 1.
 Bonatus, Bonattus: Guido de Furlivio.
 Bonaventura de Balneo-regis vel de Bagnoreto fr. Minor, mag. in theol. Paris., minister gener. ord. fr. Minorum, card. episc. Albanensis 159, 1, 176, 20, 298, 5, 299, 5, 308, 309, 1, 310, 408, 35—410, 10, 448, 1, 456, 5, 479, 30, 495, 35, 496, 5, 550, 35, 576, 5, 664—666, 676, 10, 681, 20; libri: *Apologia pauperum*, *Vita b. Francisci*, *lectura super evang. Lucae*, *Sententiarum tractatus*, *sermones*.
 Bonaventura de Furlivio fr. Minor 161, 35, 222, 15.
 Bonaventura de Yseo fr. Minor, min. provinc. Provinciae Iapensis, Bononiensis, marchiae Trivisinae 105, 20, 266, 267, 322, 10, 553, 661, n. 4; liber: *sermones de festivitatibus et tempore*.
 Bonavolta de Malavoltis Bonon., pot. Parmensis a. 1285, 588 (n. 4).
 Boncompagnus, Bonascompagnus, de Prato fr. Minor 286.
 Boncompagnus Florentinus mag. 77, 78.
 de Bondemontibus, gente Florentina: Tega.
 Bondenum castrum, *Bondeno (com. Gonzaga)* 33, 25, 641, 20; de Bondeno: Conradinus.
 Bondenum Ferariense, *Bondeno (circ. Ferrara)* 427, 20; de Bondeno: Iohannes.
 Bondenus fl. 35, 1.
 Bonicea castrum, *Budunizza (Doridis Graeciae)* 378, 25.
 de Bonicis, gente Regina: Maravonus, Gregorius abbas S. Prosperi.
 S. Bonifacii, *San Bonifacio (distr. Verona)*, com.: Ricardus, Lodoicus, Vinciguerra.
 Bonifacii: Iohannes de Manfredis Reginus.
 Bonifacius, Bonifacius.
 Bonifacius VIII, papa, Benedictus card. (diac. S. Nicolai in Carcere Tulliano) 667, 669, 670, 1.
 Bonifacius Parmensis, fr. ord. Praedicatorum, archiep. Ravennas 83, 10.
 Bonifacius episc. Ferentinus 48, 30.
 Bonifacius de Folanò archidiaconus, Reginus, archiepiscopus de Campiolo, fr. Guilielmi episcopi, 483, 10.
 Bonifacius martyr Rom. 81, 1, 180, 35, 318, 30, 451, 20.
 Bonifacius de Guidonibus Mutin., fr. Minor 404, 15, 640, 10; fr.: Guido.
 Bonifacius fr. Minor, visitator monasteriorum ord. S. Clarae prov. Lombardiae 63, 65, 5.
 Bonifacius II, marchio de Monte-ferrato, fil. Guilielmi III, march. 3, 10, 23, 10, 25, 26, 5; uxor: Margarita; filii: Guilielmus, Demetrius.
 Bonifacius de Lupis marchio, Parmensis, pot. Reginus a. 1286, 618.
 Bonifacius de Adam Parmensis, fil. Bernardi Oliverii 37, 35.
 Bonifacius de Bibianello vel de Canossa Reginus 594, 25, 614, 35—616, 10, 617, 35, 630, 15; uxor: Iohanna; fr.: Guido, Monachus.
 Bonifacius de Canossa, fil. Iohannis, Reginus, 463, 15, 488, 25; filii: Tyrrensus.
 Bonifacius de Canossa Reginus 637, 10, 643, 15; mater 637, 10.
 Bonifacius fil. Gerardi Boiarlij de Herberia, Reginus 622.
 Bonifacius Traulus nepos Conradi Canini de Palude Regini 641, 35; fr.: Carrottus.
 de Bono-comite comes: Thadeus.
 Bononia civ., *Bologna* 4, 5, 21, 15, 26, 20, 30, 25, 34, 10, 35, 25, 37, 25, 38, 1, 72, 73, 25, 76, 40, 77, 10, 78, 15, 92, 35, 93, 10, 95, 3, 105, 30, 106, 1, 169, 200, 35, 222, 15, 262, 15, 277, 25, 298, 5, 306, 5, 322, 20, 327, 10, 329, 20, 333, 335, 10, 339, 15, 361, 35, 370, 371, 385, 5, 391, 1, 397, 401, 30, 403, 5, 404, 20, 429, 15, 434, 1, 436, 25, 446, 30, 447, 458, 5, 464, 15, 467, 477, 35, 480, 15, 483, 15, 485—488, 5, 489—491, 10, 499—501, 501, 607, 5, 509, 20, 530, 20, 541, (545, 5—philosophia 2), 546, 20 (scolasticus natus), 548, 25, 561, 1, 562, 25, 563, 10, 566, 30, 557, 15, 558, 562, 35, 576, 577, 578, 10, 593, 30, 595, 10, 642, 35—644, 30, 647, 35, 648, 15, 650, 676, 10; monast.: ord. S. Clarae, conv. fr. Minorum, fr. Praedicatorum: palatium communis 320, 25, 370, 30, 487, 15, 501, 15; platea civitatis 487, 35; turris Asinellorum; consilium generale et consilium populi 487, 10; societas iustitiae 485; carrocium 35, 25, 60, 15, 487, 490, 30. — Bononienses 22, 30, 28, 25, 32, 35, 34, 10—36, 25, 37, 1, 41, 35, 60, 78, 15, 94, 164, 30, 165, 1, 170, 5, 190, 15, 191, 20, 310, 329, 332, 334, 10, 336, 5, 344, 1, 369, 1, 370, 30, 387, 447, 5, 471, 10, 479, 1—482, 6, 485—488, 10—491, 5, 500, 501, 1, 504—506, 10, 508, 516, 621, 20, 528, 5, 590, 20, 644, 5, 646, 647; Bononienses:

- Andreas, Bartholomeus, Peregrinus de Polesno, fr. Minores, Bonagratiæ min. gener. ord. Minorum, Marchisina. — Bononiensis exercitus 490, 1; Bononiensis militia 643, 25; populares 643; partes: Geronii (ecclesiastica), Lambertatii (imperii); gentes: Andaloï, Asinelli, Bacalerii, Caciamicci, Carbonisij, de Coeca, Gallutii, Lambertini, Malavoltae, Rolandini, Samaritani; potestates: Prendiparte a. 1185, Rufinus Guasco a. 1237, Luchetus de Gattalusis a. 1272, Rolandus Putagius a. 1274, Niculutus Balugani a. 1275, Guilielmus Putagius a. 1279, Bertholdus de Ursinis a. 1280, Gerardus de Iossano a. 1287; capitaneus populi: Malatesta de Viruclo a. 1275. — Bononiensis, Bononiæ episcopatus 96, 25, 447, 6, 619, 26; episc.: Octavianus II. de Ubaldinis. — Bononiensis prov. ord. fr. Minorum v. Minores fr. — Bononiæ moneta 641, 15; cf. bononiæ in *Gloss.*
- de Bononia dictus burgus Parmensis 651, 10.
- Bonus archidia. Ravennas 401, (30), n. 5. 402.
- Bonus-laro postea dictus Helias, min. gener. ord. fr. Minorum 96, 25.
- Bonuscompagnus v. Boycompagnus.
- Bonus-dies Iudeus Ferrar. 394, 30.
- Bonus-radius monast. ord. Cisterc., *Bouras* (dioc. Auxerre) 218, n. 2.
- Bos, opus theologiae Thomae de Papia 430, 5.
- Boscaroli dicti ironice Saccati fratres 254, 20.
- Boschetti, gens Mutin. 528, 15; de Boschetti, Boskettis: Albertus episc. Mutin., Ghirardinus, Philippus episc. Mutin., Philippus fr. Minor.
- Bosius, Bosus, de Dovalia Cremon., pot. Reginus a. 1247. 178, 30. 189, 1. 303, 5. 436, 15. 474. 475, 30. 477, 25. 507, 35.
- Bosketti v. Boschetti.
- Bosus, *Bosnien* 673, 10.
- de Bostolis, gente Aretina: Albertus.
- Bosus v. Bosius.
- Boterii (Parmenses): Gerardus, Ugo.
- Boverii, gens Parmensis 596, 15; de Boveris: Iacobus.
- Bovis (Parmensis): Rolandus Guidonis.
- Boyses rex Muroc, *Jakub Abu-Jussuf rex Maroccanus* 525, 5.
- Brancaleo Leo card.
- Branchaleo de Andaloï Bonon., senator Rom. 458, 5.
- Brandula, *Brandola* (com. Polinago, mand. Morogno, circ. Pavullo nel Frignano, prov. Modena) 476, 15.
- Bragolus contrata Mantuanorum ad Padum fl. 504, 25; de Bragolo pons 505, 5. 506, 15.
- de Brena, *Brienne* (dép. Aube, arr. Barsur-Aube), comes: Guauterotus II.
- Brennus dux Senonum Gallorum 222, 10.
- Bricci, pars ecclesiae Imolae 373, 20.
- Bricius, Britius, episc. Turon. 533.
- Briga (Reginus): Guido.
- Briga, *Brie territorium circa fl. Marne* 212, 20.
- Britania 329.
- Britinorium, Brittinorium v. Bertenorium.
- Britti fratres Heremite 254, 30.
- Brixia, Brixia, civ., *Brescia* 34. 93. 95. 344, 25. 361, 1. 445, 40. 471, 15. 472, 35. 475, 25. 504, 10. 530, 20. 642, 35. — Brixianes, Brixiani 17, 15. 34, 15. 53, 20. 60, 20. 88, 20. 95. 179, 5. 472. 508, 10; milites 30; Brixianus quidam 189, 10. 620. 621; astrologus 538; Brixianes: Albertus episc. Faacent. et Ferrar., Eucherardus episc. Cesenas; gentes: Griffi, de Vallungo. — Brixianis, Brixiae episcopatus 33, 25. 93, 1. 189, 5. 451, 5; episc.: Albertus de Robertis.
- Brixillum v. Bersellum.
- Buceabadhatis, gens Mutin. 75, 15; de Buceabadhatis: Girardus Maletta.
- Bucealeonum palatium Constantinopolit. 24, 35.
- de Buceamatis, gente Rom.: Johannes card. episc. Tuscul.
- Bucelinus de Foliano, fil. Francisci, Reginus 637, (10), n. 4.
- de Buco: Johannes min. gener. ord. Minorum.
- Budellus (Parmensis): Egidius.
- Buoli de Parma fr. Minor, cognatus Innocentii IV. papae 324, 5. 446, 1. Bulgaria 9, 15; praeses 9, 20.
- Burdegala, Burdegala, Burdegalis, Burdegalis civ., *Bordeaux* 67, 5. 513, 10. 517. 520, 20. 521; monast.: ord. S. Clarae, conv. fr. Minorum; archiep.: Bertrandus (Clemens V. papa).
- Burgettus, Burghettus, de Tauro 188, 25. 189, 15.
- Burgundia 14, 25. 16, 35. 175, 15. 193, 35. 196, 5. 213. 225, 10. 295, 15. 315, 5. 333, 10. 377, 15. 445, 25. 495, 35. 515, 15. 520, 25. 553, 1. 673, 35; dux: Hugo II; prov. ord. Minorum v. Minores fr.
- Burgundio iudex Fisanus 233, 30.
- Burgus S. Donnini (Donini) castrum, *Borgo San Donnino* 22, 35. 37, 25. 194, 20. 196, 10. 236, 20. 330, 20. 334. 335, 30. 371, 30. — 374, 1. 376. 377, 15. 379, 5. 455, 20. 458, 5. 464, 35. 465, 10. 475. 477, 1. 478, 1. 512, 30. 519, 15. 584, 15. — 586, 10. 590, 15. 605, 25; de Burgo S. L.: Ghirardinus. — Burgenses 372, 1. 373. 477, 5. 586, 15; gentes: Piakilini, Vergoli.
- Burigardus de Vapinco, mag. militiae illorum de Saxolo (Mutinensium extrinsecorum) 587 — 589.
- Bussetum castrum, *Busseto ad fl. Ongina* (circ. Borgo S. Donnino) 345, 20.
- de Buxolis, gente Ferrariensi: Iacobus.
- de Buxolis, gente Parmensi: Antoninus.
- de Buzea, gente Parmensi: Guilielmus fr. Minor, Bernardinus fr. Minor.
- Buza (Favent.): Hugolinus de Alberghetis.
- Byritus v. Beritus.

C. K.

- de Caciamicis, gente Bonon.: Graumons.
- Caecilia, Caelestinus, Caesar v. Ce.
- Caius (Reginus): Guido de Robertis.
- Cababria 18, 30. 19, 20. 196, 5. 349, 25. 350, 25. 357, 1. 438, 20. 439, 5. 551, 15.
- Calarosus (Mantuan.): Bartholomeus.
- Calcinacum, *Calcinato ad fl. Chiese* (mand. Montechiaro sul Chiese, circ. Castiglione delle Stiviere, prov. Brescia) 93, 30. 94, 1.
- Calagarit, gens Regina 177, 30.
- Calernum, *Calerno* (com. Sant' Ilario d'Enza, mand. Montecchio, circ. Reggio Emilia) 73, 15.
- Caliginosus mons v. Canigosus.
- Callium civ., *Cagli* (circ. Urbino) 308, 5. 500, 30.
- Kalopetrus dom. Blacorum 10, 10.
- calor maximus mense Maio a. 1282. 511.
- Cambariacum castrum, *Chambéry* 320, 15.
- de Camele soldanus 177, 15.
- camelus 92, 35.
- Camerinum, *Camevino* (prov. Macerata) 500, 25. 664, 5.
- Campagnola villa, *Campagnola Emilia* (mand. Novellara, circ. Guastalla) 33, 35. 35, 35. 332, 1. 334, 10. 452, 25; eccl.: religionis S. Trinitatis.
- Campania, *Campagna Romana* 599; Campanianus miles 599, 35.
- Campania Galliae, *Champagne* 13, 20. 17, 35. 21², 20. 237, 20; comes: Henricus II.
- Campi-Gaianni, Campi-Gaianni, de Campo-Gaiano, *Campogalliano* (mand. Modena), archiepisc. 404. 420, 30. 421.
- Campiginis villa, *Campeggine* (mand. Castelnuovo di sotto, circ. Reggio Emilia) 447, 30. 448. 451, 10. 602, 1. 603, 20. 607. 638, 15.
- Campigiolium (alterum nomen parochiae de Bismantova) 483, 15; archiepisc.: Bonifacius de Foliano.
- de Campilio, *Campiglio* (com. et mand. Vignola, circ. Modena), gente Mutin.: Bartholomeus.
- Campora torrens, *Campala*, qui defluit in torrentem Crostolo 634.
- de Campsoribus, gente Regina: Gerardus.
- de Canali, Canale, gente Parmensi: Gerardus.
- Canigosus, Caliginosus, mons, *Monte Canigou* 698, 5.

- Canini, gens Regina 178, 5; de Caninis: Guidhottus.
- Canini de Palude, gens Regina 641; Caninus: Conradus.
- cañonici 503, 80.
- canonicum ius e. ius.
- Canossa v. Canusia.
- de Cansano: Petrus min. gener. ord. Minorum.
- Canticorum expositio Bernardi abb. Clarevall. 117, 5. 130, 35. 435, 5.
- Cantuarienses (*Canterbury*) archiep.: Thomas, Balduinus, Emundus.
- Canturum castrum, *Canti* (circ. Como) 497, (10), n. 1.
- de Canula castrum, *Canali* (com. Reggio Emilia, inde meridum versus) 470, 30; de Canula, gente Regina: Manfredinus.
- Canusia, Canussia, Canusium, Canussa, Canusina rex, Canossa rocha, *Canossa in montibus Reginis arx destructa* 35, 20. 356, 45. 462, 5. 463. 500, 15. 529, 10. 596, 25. 615. 616. 630. 632. 633, 15. 634, 30. 636. 637. 639. 641, 35. 643, 15. 647. 648, 10; de Canossa illi 617, 10. 635, 30; de Canossa, Canusia, gente Regina: Iohannes, Bonifacius, Tyrisendus, Albertus, Guido, Rolandus, Bonifacius, Monachus, Bonifacius, Pocapenna, Guilielmus Scarebellus; de C.: Ugo linus; Canusini monast. abbas: Rolandus de Albareto.
- de Cangelertis, gente Pistor.: Detus, Degus, Rainaldus.
- Capadocum rex 651, 30.
- de Capella: Iohannes fr. Minor.
- Capellini sive Capelletti, pars ecclesiae Cremonensis 371, 5.
- Cappacium, Cappotium, castrum, *Cappacio prope Paestum (Principato Citertore)* 178, 15. 343, 25.
- Capritius (Bonon.): Petrus de Lambertinis, Ugo linus de Lambertinis.
- Capua civ. 27, 1. 184, 1. 383. 471, 20; de C.: Thomas card. presb.; Capuae principatus 523, 5.
- caput Corsicae, *Capo Corso* 533, 25.
- Caracosa, Karacosa, filia Guidonis de Adam Parmensis, uxor Manfredi de Gente, soror monast. S. Clarae Parmensis, priorissa monast. S. Clarae Regini 54, 70, 10.
- Karacosa soror monast. S. Clarae Parmensis, filia Avaucae 55, 25.
- Karacosa filia Oliverii de Grenonibus vel de Adam Parmensis, uxor Naimerii de Pauicariis Parmensis 55, 30.
- Karacosa de Capironibus uxor Bernardi Oliverii de Adam Parmensis 56, 5.
- Caracosa nobilis Saracenus 16, 25.
- de Carbio, *Calvi dell' Umbria* (mand. Narni, circ. Terni): Nicolaus fr. Minor.
- de Carbonis, gente Bonon.: Catellanus. cardinales 22, 20. 36, 10. 53, 20. 62, 5. 88. 170, 15. 172, 15. 174, 20. 178, 5. 183, 15. 189, 5. 193, 35. 213, 25. 225, 35
- Scriptores XXXII.
- 232. 243, 25. 261, 25. 289, 25. 290, 5. 298, 5. 309, 10. 312, 15. 318, 20. 322, 25. 326, 1—328, 20. 341, 35. 350, 5. 362, 25. 384, 20. 387. 401, 20. 445, 35. 446. 453. 476, 25. 479, 35. 486, 15. 488, 35. 491, 20. 493, 15. 496. 510. 517, 25. 525. 545, 20 (ecclesiae pillares). 566, 10. 567, 10. 593, 15. 595. 604, 15. 613, 20. 666, 10. 667, 10. 669, 5. 670, 5. 674, 10; Constantinopolitani 510; cardinalis quidam 84, 5. 327. 328, 15. 547, 25; Ravennae 399, 25.
- de Carentanis, gente Mutin.: Karen-tanus.
- Karentanus de Carentanis Mutin. 582, 15.
- de Carestro prov. Rom.: Iohannes Pa-rens min. gener. ord. Minorum 676, 5.
- de Careto, *Carretto* (mand. Cairo Monte-notte, circ. Savona), marchionis terrae 475, 30.
- caristia a. 1271. frumenti et victualium 484, 35. 486; a. 1272. et a. 1275. vic-tualium 488. 490, 5; a. 1277. 488, 10. 499; a. 1282 frumenti 506, 5. 507, 15; a. 1285. oleum et vini 583, 10; a. 1296. olerum 614. — Cf. famea.
- Karolus, Karulus.**
- Karolus Magnus imp., fil. Pipini regis 43, 15. 150. 201, 20. 440, 30.
- Karolus comes Andegaviae et Provin-ciae et Forchalerii et Tornodori, I. rex Siciliae et Ierusalem, senator Rom., princ. Achaiae, fr. Lodovici IX. regis Franciae 174, 15. 205, 25. 222, 25. 223, 5. 224, 5. 225. 253, 30. 305, 10. 320, 5. 350, 1. 370, 5. 375. 376, 25. 435, 40. 436, 1. 438, 30. 469—474, 10. 475, 5—477. 480. 483, 40. 484. 508—511, 5—513. 517. 520, 20. 522—526, 35. 527. (544, 30). 545 (leo, grifo). 546 (grifo). 548, 30. 564—566, 15. 581, 10. 594. 598, 5—600. 642, 30. 651, 25. 652, 25. 685, 10; uxores: Beatrix, Margareta; filii 564, 25; liberi: Karolus, Bianca.
- Karolus princ. Apuliae, II. rex Siciliae, fil. Karoli I. regis 523. 526, 35. 527. 566, 15. 594. 599. 669, 5. 685, 10; uxor: Maria; fil.: Karolus; filia 523.
- Karolus Martellus princ. Apuliae, III. rex Siciliae, fil. Karoli II. regis 627, (6), n. 2. 566, 15.
- Karolus (falso pro Henrico) fil. Frideri-ci II. imp. 470, 35.
- Karolus comes de Valesio 566, n. 7.
- Carottus nepos Conradi Canini de Palude Regini 641, 25; fr.: Bonifacius Traulus.
- Carpinetulum, *Carpinetolo* (mand. Montechiaro sul Chiese, circ. Castiglione delle Stiviere, prov. Brescia) 93, 30.
- Carpinetum castrum, *Carpineti* (circ. Reggio Emilia) 515, 10. 529, 15. 630. 633, 15. 637, 10. 648, 5; de Carpineto: Iohannes fr. Minor; praepos.: Ber-nardus de Poliano.
- Carpum, *Carpi* (circ. Modena) 588, 20; archipresb. plebis 588, 25. — Car-penses 588, 25.
- Carterus 263.
- Carthago, Cartago, Chartago 489, 30. 484, 30.
- Carturiensium ordo 596, 25.
- Karus (Regin.): Albertus, Canonus.
- Casaleculum, *Casalechio di Reno* (mand. Bologna) 570, 25.
- Casale-maius, *Casalmaggiore ad Padum* fl. 196, 1. 197, 5.
- de Casali: Ubertinus fr. Minor.
- Casalodi duo castra, *Casalido* (mand. Asola, circ. Castiglione delle Stiviere, prov. Brescia) 93, 30; de Casalodo comes: Albertus.
- Casertae, Casertum, *Caserta* 303, 5. 438, 30; comes: Ricardus; comit.: Sifri-dina.
- Cassianum, *Cassano d'Adda* (circ. Milano) 368, 25.
- de Cassio gens Parmensis 59, 25; de Cassio: Gerardus, Gerardus, Bernar-dus, Hugo, Imelda, Iacobus.
- Cassiodorus (Senator) 140, 20. 423, 10. 424, 25.
- Cassius episc. Narniensis 145.
- Castella (regnum Hispaniae) 26, 1. 30, 1. 454, 25. 456. 476, 10. 477, 20. 500, 10. 525. 658, 5; reges: Alfonsus IX. (III), Alfonsus X.
- Castella v. Quatuor Castella.
- Castellarum, Castelarum, Adrianum, castrum, *Castellavano ad fl. Secchia* (circ. Reggio Emilia) 445, 15. 464, 10.
- Castellanus de Andalois Bonon. 370, 25.
- Castelli porta Regina 470, 10; de Castello quarterius Reginus 485.
- Castello v. Castilio.
- Castegium, *Casteggio* (circ. Voghera) 2, 15.
- Castigionum de Tuscia, *Castiglione di Garfagnana* (prov. Massa et Carrara) 485, 20.
- de Castilione, Castellione, Aretino, *Castiglione Fiorentino* (prov. Arezzo): Mansuetus fr. Minor.
- Castrum Brittorum, *Castel de' Britti* (com. S. Lazzaro di Savena, mand. Bologna) 96, 25.
- Castrum Crucis, olim situm prope Cudè (com. Reggio Emilia) 504.
- Castrum-Francum, *Castelfranco dell' Emilia* (circ. Bologna) 72, 30. 92. 94, 25. 95, 5.
- Castrum-Leonis, *Castelleone* (mand. Sore-sina, circ. Cremona) 7, 30. 30, 15.
- Castrum-Leonis (Leone), olim situm prope Castelfranco dell' Emilia 72, 30. 94. 95, 5.
- Castrum-novum in episcopatu Parmensi, *Castelnovo a mattina* (com. Cortile S. Martino, mand. S. Donato d'Enza, circ. Parma) et a sera (com. Golese, mand. S. Pancrazio Parmense, circ. Parma) 588, 10.
- Castrum-novum Placentinorum, *Castel-novo* (com. Alseno, mand. Fiorenzuola d'Arda, prov. Piacenza) 585, 30.
- (Cataniensis) S. Agathae archiep.: Geraldus Odonis.

- Catellanus de Carbonis Bonon., pot. Parmensis a. 1250. 335, 10.
 Cateloga, *Catalonia* 525, 5.
 S. Katerinae hospitale Reginum 496, 20.
 cathalogus sanctorum 22, 30, 36, 15, 230, 15, 453, 20, 595, 30, 663, 5.
 Cathanii: Petrus fr. Minor.
 Cato (Dionysius) 574, 15.
 Caturecum v. Chaturecum.
 Caurennum, *Caoreno (com. Firenzuolo, mand. Scarperia, circ. Firenze)* 547, 35.
 Cauresana *prope Quatuor Castella Regina* 633, 25.
 Cavaleabo marchio (Cremon.) 68.
 Cavaleabo marchio Cremon. 499.
 Cavaturra (Parmen.): Franciscus.
 Cavaça Parmensis 449, 1.
 Cavillianum villa, *San Polo d'Enza in Caviano (circ. Reggio Emilia)* 178, 35, 633, 30 — 635, 639, 642, 10, 646, 5, 647, 20; presb.: Peregrinus.
 Caviolum castrum, *Capriolo ad fl. Oglio (mand. Adro, circ. Chiari, prov. Brescia)* 471, 15.
 Caxonus de Turro Mediolan., fil. Napulionis 362, 30, 497, 499, 25, 506.
 Caypha, *Chaifa* 5, 25, 16, 30.
 Cayphas = *dominus de Chaifa* 177, 10.
 Cacaconte: Odovrandinus.
 Cecilia soror monast. S. Clarae Parmensis, abbat. monast. S. Clarae Clavarensis, filia Guarini de S. Vitale Parmensis 62, 1—66, 1, 67.
 S. Ceciliae eccl. Parmensis 372, 25, 651, 10.
 S. Ceciliae tit. Rom. card. presb.: Iohannes Cholet.
 Cecus Tuscus de Florentia, capitaneus beruariorum 501, 10.
 S. Cedonius 294.
 Celestinus III. papa 17, 5, 407, n. 2.
 Celestinus IV. papa 174.
 Cella, *Cella haud procul sita a via Aemilia (com. Reggio Emilia)* 504, 25.
 Cella de Cortona 104, 20, 157, 15, 158, 5, 162, 15.
 de Cellano, *Celano (circ. Avezzano, prov. Abruzzo Ulteriore II)*: Thomas fr. Minor.
 Cerri v. Acerra.
 Cervia, *Cervia (circ. Ravenna)* 544, 15.
 Cesar v. Iulius, Octavianus.
 Cesarea civ. iuxta Ravennam 400, 10; monast.: S. Laurentii.
 Cesarea Palestina 5, 25, 16, 30, 333, n. 2.
 Cesarea Phylippi 333, 30.
 S. Cesarii castrum, *San Cesario sul Panaro (circ. Modena)* 36, 25, 60, 5. — Cesariense bellum, prelium (a. 1229) 37, 5, 50, 5, 61, 1.
 Cesena civ., *Cesena* 22, 30, 32, 25, 399, 30, 586, 25, 670, 30, 672, 5, 676, 25 (Cesena); domus Heremitanorum; de S. C. Michael min. gener. ord. Minorum; episc.: Enverardus.
 Ceylan (Gaytan) filii 360, 1.
 Chalderum terra = Romanum imperium 241, 30. — Chaldaicae litterae 12, 35.
 Cham, Chan v. Cuiuch-Chan.
 Chaturecum, *Chavors* 673, 20.
 Chio insula 1, 10.
 Christi populi 492, 20; fides 484, 15; scita 493.
 Christiani 2, 3, 5, 4, 20—S, 5, 10, 20—12, 14, 15, 25, 18, 30, 18, 20, 1, 23, 29, 1, 33, 51, 115, 5, 124, 20, 125, 20, 176, 207, 208, 215, 10, 209, 5, 270, 25, 314, 336, 20, 344, 20; 402, 25, 432, 15, 474, 483, 484, 486, 15, 493, 15, 538, 619, 15, 626, 15—628, 642, 25, 645, 25. — Christianus populus 131, 35, 255, 20, 256, 5, 266, 268, 10, 288, 10, 402, 25, 403, 25, 489, 30, 619, 15; exercitus 13—13, 29, 5. — Christicolae 4, 1, 28, 30. — Christiana fides 223, 25, 523, 25, 524, 25, 664, 5. — Christianum nomen 177, 5, 441, 5. — Christianitas 402, 25, 404, 20.
 Christianus I. archiep. Magont., archicancellarius 2, 1.
 S. Christinae eccl. Parmensis 204, 10, 343, 15, 519, 10.
 S. Christinae burgus Parmensis 95, 10, 530, 5, 609, 25, 613, 5.
 Chyngisean v. Cyngis-Chan.
 Cicero v. Tullius.
 Cilicia 13, 1, 24, 25.
 Cingulum, *Cingoli (prov. Macerata)* 500, 20.
 de Ciperano, *Cepvano ad fl. Liri*, pons 471, 20.
 Cisa filia Gerardi de Panigariis Parmensis 55, 35.
 cismontani 651, 30; (fratres Minores) 111, 30; (fratres ord. Praedicatorum) 579, 20.
 Cistercii, Cystertiensis, Cisterciensium ordo, Cystertiensis 31, 1, 194, 5, 218, 10, 261, 15, 456, 25, 457, 10, 423, 624; abbas: Arnaldus (*falso* Hugo); monast.: Columba, Fontana-viva.
 Citanova, *Cittanova (com. Modena, inde occidentem versus; ad viam Aemilianam)* 404, 420, 30, 640, 10; archipresb.: Guido de Guidonibus.
 civile ius v. ius.
 Civitas castrum Pergamensium, *Civitate al Piano (mand. Martinengo, circ. Treviglio, prov. Bergamo)* 17, 15.
 Civitas de Castello, *Città di Castello ad Tiberim fl.* 38, 20, 532, 5.
 Civitas-nova v. Alexandria.
 de civitate Dei liber Augustini episc. 187, 6.
 Clara de comitibus de Lomello, uxor Manfredi Pellavicini de Scipione 376, 10.
 b. Clara 316, 453, 20, 454, 15, 506, 25, 573, 15, 677, 20.
 S. Clarae (dominarum) vel S. Damiani ordo 54, 15, 55, 15, 254, 15, 453, 20, 454, 20 (dictus S. Francisci ordo), 657, 25, 675, 25, 677, 10, 680, 20, 681, 30, 682; monasteria prov. Lombardiae 63, 15; regula 682, 5; monast.: Bononiense 38, 1; soror: Romagna de Adam. Burdegalense 66, 1, 67, 5. Clavarensis 62, 1, 63; abbat.: Cecilia de S. Vitale. Faventinum 400, 20; abbatissa 400, 20, 401. Ferrariense 446, 25. Gatharolae 67; abbatissa 67, 68. Ianuense 63. Immolense 55, 40; soror: Maria. Parmense 38, 10, 54, 55, 20, 56, 15, 63, 10, 65, 25, 70, 10, 187, 10, 572, 20, 612, 30; abbat.: Bernardina; sorores: Adclaxia de Barattis, Agnes de Adam, Karacosa de Adam, Karacosa, Cecilia de S. Vitale, filia Picci de Asserum-burgo. Perusinum 658, 25. Reginum 54, 10, 463; priorissa: Karacosa; soror: soror Alexandri IV. papae 453, 20.
 Clarellus Paduanus, fr. Minor laicus 395, 396.
 Clarevallis (Clarevaux) abbas: Bernardus; prior: Galfredus.
 Clarus de Florentia fr. Minor 463, 5, 549, 20.
 Classis civ., *Classe prope Racennum* 209, 25, 521, 5; eccl.: S. Apollinaris.
 Clavara, Clavarum, *Chiavari (Riviera di Levante)* 64, 20, 65, 5, 572; monast.: ord. S. Clarae, conv. fr. Minorum; de Cl. Arduinus.
 Clavigana in Algarbe 36, 10.
 Clemens I. papa 293, 30.
 Clemens (III.) papa v. Guibertus archiep. Ravennas.
 Clemens III. papa 7, 5, 17, 5, 407, 20.
 Clemens IV. papa, (Guido) consiliarius regis Franciae, episc. Podensis, archiep. Narbon., card. episc. Sabin. 36, 10, 372, 30, 373, 35, 401, 25, 435, 35, 469, 470, 5, 474—477, 15, 479, 15, 492, 493, 15, 540, 20 (sponsus), 546, 16 (sponsus), 610, 20, 665; uxor 476, 25; liberti 476, 25.
 Clemens V. papa, (Bertrandus) archiep. Burdegal. 670—672, 680, 15.
 Clemens VI. papa 673.
 clerici (seculares) 62, 150, 15, 164, 15, 183, 20, 287, 295, 10, 325, 350, 391, 25, 392, 403, 404, 412, 413, 415, 418, 419, 421, 5—424, 426, 427, 25, 428, 5, 502, 30, 503, 30—505, 522, 10, 550, 10, 640, 25.
 Clexius fl., *Chies*: 91, 1.

- Clodoveus I. rex Francorum 205.
 Clugia, Clucia, Clugina civ., *Chioggia* 369, s. 517, s. 548, 25.
 Cluniacum, Cluniacense monast., *Cluni* 177, 25; 213; Cluniacense monachi 213, 20; prior: (falso) Ildebrandus.
 de Coeca gens Parmensis et Bonon. 37, 25.
 Coelestinus v. Celest.
 Colatrona, *El Corat de Calatrava (prov. Ciudad Real) Castellae Novae* 28, 30.
 de Colle: Benedictus fr. Minor.
 Colliculus sive Colliculus, Culiculus, castrum, *Collecchio (circ. Parma)* 257, 25. 319. 588; de Culiculo: Petrus fr. Minor.
 Colonia, *Köln* 30, s. 87, 15; Coloniensis archiep. 140, 25; archiep.: Rainaldus, Adolfus; Coloniensis archipoeta 83—86.
 Colosimi = *Chovaresmii* 177, 5.
 Columba monast., *Chiaravalle delle Colombe (com. Alseno, mand. Fiorenzola d'Arda, prov. Piacenza)* 81, 1.
 S. Columbanus abb. reliquiae 332, 30.
 Columbanus abbas Curatii 241, n. 2.
 Columbaria, *Colmar (Elsass)* 314, n. 7; conv. fr. Minorum.
 de Columna, *Colonna (distr. Frascati)*, gente Rom.: Iacobus card. diaconus.
 Columnium, *Colorno ad Parmam fl. (circ. Parma)* 69, 10. 278. 372, 21. 373, 1. 374, s. 519, 30. 517. 584, 25; de Columnio: Martinus episc. Parmensis.
 Comacius de Conradinis, fr. Anselmi, Ravennas 507, 1.
 Comes Mediolan., auditor palatii Rom., card. (presb. SS. Marcellini et Petri) 667, 10.
 cometa a. 1204. 25, 15; comis stella a. 1222. 34, 20; cometa a. 1204. 469. 583, 25.
 Comitibus, gens Pisana 380, 10.
 de Comitibus, gente Mediolan.: Ardeltion episc. Mutin.
 de Comitissa, *Contessa (mand. Bisacchino, circ. Corleone, prov. Palermo)*: Symon fr. Minor.
 Concordantiae Bibliae 175, 30.
 Concordiae liber Joachim abb. Florentis 209, 10.
 concilia v. Lateranus, Lugdunum, Vienna.
 de Conradinis, gente Ravenn.: Anselmus, Comacius.
 Conradinus rex, fil. Couradi IV. regis 349, 30. 350, 1. 454, 15. 474, 5—477. 480. (546 = leopardus?). 599, 10. 600, 10.
 Conradinus de Bondeno 641.
 Conradinus de Conrado, fil. Hugonis, Reginus 529, 15. 637.
 de Conrado, Conradi, gente Regina: Hugo, Conradinus, Gilinus fr. Minor.
 Conradus IV. rex Romanorum et Siciliae, fil. Friderici II. imp. 44, 1. 205, 20. 347, 15. 349. 398. 438, 30. 444. 447, 15. 454. 470, 35. 471, 5. 472, 20. 475, 5. 486. (546, s = aquila aquilonis). 599, 10; fil.: Conradinus.
 Conradus de Bereto cler. 197, 20.
 Conradus mon. de Bersello, fil. Bernardi de Adam Parmensis 56, 1.
 Conradus (dux Sueviae), fil. Friderici I. imp. 9, 5.
 Conradus de Antiochia, fil. Friderici filii Friderici II. imp. 476, 20.
 Conradus marchio de Monte-ferrato, dom. Tyrensis, fil. Guilielmi III. march. 3, 10—9, 1. 13—18; uxor 3, 10; uxores: Herine, Ysabella.
 Conradus Caninus de Palude Reginus 641; soror 641, 20.
 Constantia, *Constanz* ?
 Constantia filia Rogezii II. regis Siculi, uxor Henrici VI. imp. 4, 5. 17. 33. 42, 30. 43, 1. 243. 354, 25 (falso filia Guilielmi regis). 358 (falso filia Guilielmi II. regis 358, 30). 359.
 Constantia Hispanica, uxor Friderici II. imp. 471, (5), n. 4.
 Constantia filia Manfredi regis Siciliae, uxor Petri III. regis Aragoniae 509, (10), n. 7. 545, 1 (gallina orientalis). 566, (10), n. 1. 642, (30), n. 7. 652, 25.
 Constantia filia Aconis III. march. Estensis, uxor 3. Guilielmi Pellavicini march. 376, 10.
 de S. Constantino: Iohannes fr. Minor.
 Constantinopolis, Constantinopolitana civ., Constantiana urbs 3, 5, 10, 10, 20. 17. 23—25. 358, 25. 464. 509, 15. 510, 5. 542, 15. 516, 25. 612; dicta Septemsolum 25, 15; eccl.: S. Sophyau; palatia: Blacherna, Buccaleonum; columna Tauri. — Constantinopolitani cives 23, 1. — Constantinopolitanum imperium 44, 5; Constantinopolitani imperatores 24, 1; (Graeci) imp.: Alexius I, Manuel, Alexius II, Andronicus I, Isaacius, Alexius III, Alexius IV, Alexius Murquilius, (Theodorus) Ascar, Balduinus I, Henricus, Balduinus II, Michael VIII, Paliologus, Andronicus II. — Constantinopolitana eccl. 19, 30. 20, 1; patr.: Iohannes IV, Thomas, Nicolaus de Castro-Arquato, Manuel.
 Constantinus I. Magnus imp. 10, 1. 25, 15. 115, 20. 228, 5. 378, 10. 440. 592.
 Constantinus (Radinus) electus imp. Constantinopolit. 24, 10. 692.
 Constantius episc. Aquinus 580, 5.
 Constantius mansionarius eccl. S. Stephaniani iuxta Anconam 137. 138.
 continentium ordo v. penitentium fr. ardo.
 Coparmulis, *Copermio ad Patum et Parmam fl. confluentes (com. Colorno, circ. Parma)* 584, 35.
 copia v. abundantia.
 Cora, *Cori in montibus Volscis (Lepinus)* 312, 15. 577, 10; de C.: Petrus fr. Minor.
 Cordube, *Cordova ad fl. Guadiana* 86, 15.
 Corigia villa, *Correggio (circ. Reggio Emilia)* 88, 25. 96, 10. 97. 452, 10. 529, 1. 544, 20. 587, 25—589. 596, 10. 607. 609, 10. 610, 10. 616, 30. 636, 20. 638, 30. 649—651; de C., gente Parmensi, illi 529, 25; de C.: Fragerius, Guidhotus, Sophya, Gerardus de Dentibus, Guido, Matheus.
 Corinthus 185, 15; conv. fr. Minorum.
 de Cornacano, gente Parmensi: Manfredus, Bernardinus, Richeldina, uxor Iohannis Barixelli Parmensis 374, 25.
 Cornetum, *Corneto (distr. Civitavecchia)* 536, 15. — Cornetani 536, 15.
 Cornianum, *Corniano (com. Bibbiano, mand. Montecchio, circ. Reggio Emilia)* 633, 25.
 Cornubia, *Cornwallis* 454, 25; comes: Ricardus.
 corona imperii, imperatoris 203. 204, 5. 343. 540, 15; — Fridericus II. imp. 540, 20.
 coronatio imperii 243, s. 509, 30 (imperatoris); (pape) 670, 6.
 corpus dominicum 336—340. 367, 5. 568, 10. 658, 10. 659, 1.
 Corsica insula 316. 317. 673, 10; episc. 316. 317. — Corsicae caput, *Capo Corso* 533, 25.
 de Cortesii, gente Cremon.: Minacius.
 Cortexella villa, *Corticella a Rubiera (circ. Modena) versus meridiem et occidentem* 587, 25.
 de Cortogna, gente Regina: Guertius.
 Corvaria castrum, *Corvara (com. Castelnuovo ne' Monti, circ. Reggio Emilia)* 474, s. 475, 15. 485.
 de Corvaria, *Corvara (circ. Salerno, prov. Principato Citeriore)*: Petrus (Nicolaus V. antipapa).
 corvus loquens 390, 1. 391.
 Cosmas martyr 10, 25.
 Costa-megana, *Costamezzana (com. Noceto, circ. Borgo S. Donnino)* 188, 30. 379, 5.
 Cracovia (?) 347, 35.
 Cracoviensis (falso Cratoviensis, Krakau) episc.: Stanislus.
 Crassense (*Grasse, dep. Alpes maritimes*) monast. S. Mariae 554, (20), n. 6; abbas: Benedictus.
 Crema 3, 20. 4, 10. 17, 20. 485. 497, 20. 587, 30. — Cremenses 30, 30 (falso Cremonenses); comes: Lesnardus.
 Cremona civ. 8, 15. 22, 25. 23, 25. 28, 15. 30. 35, 5. 39, 15. 42, 25. 53, 20. 54, 30. 93, 10. 94, 10. 95, 25. 96, 5. 190. 193. 198. 211, 20. 217, 25. 218, 1. 319. 329, 25—331. 335, 15. 344, 25. 345. 354, 5. 361, 20. 363, 5. 371. 376, 30. 377, 5. 436. 445, 30. 447, 15. 465. 471, 15. 474. 477, 30. 479. 489, 40. 498, 15. 499. 501—503, 5. 507, 25. 508. 511, 10. 530, 20. 540, 20. 586, 5. 590, 20. 604. 605, 5. 614. 630, 20. 637, 15. 642, 35. 644, 15. 648, 15; eccl. emonast.: conv. fr. Minorum, S. Pe-

- tri; platea civitatis 508, 16; consilium generale 498, 18, 499, 5; (Berta) carrociarium 30, 15, 202, 1, 203, 10, 213, 1, 505, 507, 55. — Cremonenses 3, 30, 4, 10, 17, 23, 25, 26, 30, 28, 30, 33, 35, 36, 37, 1, 53, 30, 60, 88, 30, 92, 30, 93, 95, 30, 178, 10, 189, 5, 193, 194, 5, 195, 5, 197, 1, 202, 1, 203, 15, 213, 1, 329, 30, 334, 30 — 336, 5, 345, 373, 389, 10, 436, 445, 447, 30, 464, 465, 30, 471, 15, 474, 475, 477, 25, 478, 25, 482, 30, 484, 35, 485, 5, 487, 498, 499, 502, 35, 503, 505, 507, 508, 10, 511, 585, 30, 590, 20; Cremonenses: Albertus brentator, Matheus fr. Minor; Cremonensis ribaldus 650, 15; Cremonenses ambaxatores 359, 40; partes: (imperii) Barbarasi, (ecclesiastica) Capelletti (Capellini); gentes: Advocati, Bellotti, Cavalcabo, Corfessi, Dodhomi, de Dovaria, Golferrami, de Iossano, Mariani, de Michara, Pateucci, de Summo, de Trepo; potestates: Ubertus Pellavicinus marchio a. 1249—1267, Ago de Manfredis a. 1277. — Cremonae, Cremonensium episcopatus 88, 179, 393, 5; episc.: Sycardus. — Cremonensis buza 8, 15.
- Cremonella:** Albertus.
- Crescentius** de Eno min. gener. ord. fr. Minorum, episc. Assisinas 176, 307, 40, 550, 35, 661, 676, 5.
- Crespelanum, Crespellano** (mand. Bazzano, circ. Bologna) 576, 30.
- Crevacorum castrum, Crevalcore** (circ. Bologna) 164.
- Crisantus** (Chrysantus) v. Grisantus. Crisostomus v. Iohannes.
- Cronica** 181, 15; Peregrini de Bononia 389, n. 8, 661, n. 4; Thomae de Papia 430, 1; cf. Salimbene.
- de Cruce, Crucesignatorum societas v. Cruxatorum.**
- S. Crucis in Ierusalem** tit. Rom. card. presb.: Leo Brancaleo.
- S. Crucis porta** Parmensis 585, 25.
- S. Crucis porta** Regina 452, 85.
- Crustunei villa** 496, 25.
- Crustaneum, Crustanium, Crustinium, fl., Crustolo** 331, 1, 332, 10, 496, 621, 20, 634, 30.
- crux Domini** 5, 15, 26; crux dominicae pars 550, 10.
- Cruxatorum, Crucesignatorum, de Cruce, societas** Parmensis 375.
- Cuiach-Chan** (Chan) imp. (dom.) Tartarorum 206—208, 210, 20.
- culicium multitudo** a. 1287, 641, 5, 642, 20.
- Culiculus, Culiculus v. Colliculus.**
- Cumae, Cumis, Cumum, civ., Como** 75, 5, 175, 25, 344, 25, 497, 5. — Cumani 507, 30; milites 30, 20.
- Cumani** (populus) 25, 25, 36, 15.
- Curtis-nova, Cortenuova** (mand. Maritengo, circ. Treviglio, prov. Bergamo) 95, 20.
- Curtus-passus** Parmensis 203, 35, 204, 5, 343.
- Curvaenum, Carriago** (mand. Montecchio, circ. Reggio Emilia) 319, 10.
- Cuviliolum villa, Coviolo** (com. Reggio Emilia) 615, 25.
- Cyngis-Chan, Chyngiscan, imp. Tartarorum** 207, 45, 208.
- Cyprus insula** 15, 177, 15. — Cyprium regnum 18, 5; reges: Yeachus, Guido, Henricus I.
- Cyrius** presb. Rom. 131, 40.

D.

- Dacia v. Dani.**
- daemones v. demon.**
- dalfni comitis terra, Dauphiné** 323, 30.
- Dalfinus Pellavicinus marchio, pot. Reginus** a. 1238, 370, 10.
- Dallius Ferariensis** 354; uxor: soror Egidii Budelli 354, 15.
- de Dallo, gente** Regina, illi 637, 25.
- Dalmatia, Dalmacia** (prov. ord. Minorum) 23, 15, 552, 35, 556, 30.
- Dalmiata v. Damiata.**
- Damasceus v. Iohannes Damasc.**
- Damasus** 177, 15; soldanus: Malik es-Salih Ismael.
- Damasus I, papa** 230, 20.
- S. Damiani ordo v. S. Clarae ord.**
- Damianus martyr** 10, 25.
- Damiata, Dalmiata, civ.** 33, 319, 25, 320, 10, 333.
- Dandalus** (Venet.): Henricus.
- Dani** 441, 20. — Dacia, Dacia = *Dania* 444; reges: Ericus (Ploghpenning) (falso Henricus), Abel.
- Daniel proph.** 512, 20.
- Daniel Achivus** 24, 1.
- Darius** (Codomannus) rex Persarum 13, 5, 573, 20.
- Datia v. Dani.**
- David Iohannis rex Tharsis** (= *Partarorum*) 580.
- Davus** (servus) 431, 20.
- Debeduini** (lege Beduini) = Turcho-manni 11, 6.
- decimae** 285, 20, 403, 10, 404, 30 — 406, 432, 10—424, 1, 425, 25, 437, 1, 438, 5, 504—506, 20, 523, 25, 594, 15.
- Decius imp.** 118, 35, 195, 15, 367, 30.
- Decretales** 20, 1, 36, 1, 238, 30, 412, 20, 552, 30; decretalis 489; Decretalium liber sextus 607, 35.
- Degus** de Cancellariis Pistor., capitaneus populi Regini a. 1280, 504, 35, 505, 5, 506, 20.
- Demetrius rex Thessalonicae, fil. Bonifacii II. march. de Monte-ferrato** 26, 5, demon, demonium, demones 32, 30, 40, 35, 162, 25, 190, 35, 258, 10, 261, 10, 263, 1, 272, 10, 394, 395, 10, 500, 20, 508, 509, 1 — 572, 570—578, 10, 638, 10, 645.
- demoniacus** 633.
- Demosthenes** 249, 15.
- de Dentibus** de Balugula gente Mutin.: Rainerius.
- de Dentibus dictus** Gerardus de Corigia 96, 10, 610, 10.
- Derivationum liber** Uguitionis episc. Ferrar. 27, 5.
- Detesalve v. Deus-te-salvet.**
- de Deti, Dietz** (Nassau), comes: Henricus.
- Detus** de Cancellariis Pistor., pot. Reginus a. 1271, 485, 15.
- Deus-te-salvet, Detesalve, de Florentia** fr. Minor 78, 1, 79, 82, 83, 5.
- Deuteronomium** 389, 5.
- Dexe burgus, Desio** (circ. Monza) 497, 10.
- diabolus** 44, 20, 90, 25, 111, 5, 117, 145, 190, 35, 195, 201, 30, 228, 20, 270, 30, 291, 35, 392, 15, 414, 423, 35, 426, 1, 427, 439, 30 (draco), 458, 20, 459, 566 — 571, 576 — 578, 5, 620, 627, 20, 628, 30, 633, 10.
- Dialogorum, Dyalogorum, libri** IIII, Dialogus Gregorii I. Magni papae 114, 30, 137, 25, 145, 147, 10, 209, 5, 210, 5, 214, 20 — 216, 15, 260, 25, 263, 20, 302, 20, 336, 25, 382, 30, 424, 30, 493, 30, 580, 5.
- Dyana** uxor Petri Pagani de Sosonana 370, 5.
- de dictamine** liber Gerardi de Cassio Parmensis 55, 5; libri Boncompagni Florentini 77, 10.
- Didimus** 432, 5.
- Dietericus v. Theodoricus.**
- de Digna, Digne** (dep. Basses Alpes): Hugo fr. Minor.
- diluvium aquarum v. inundatio.**
- Dioclitianus, Dioclicianus, imp.** 195, 15, 347, 20, 367, 30.
- Dionisius, Dyonisius.**
- Dyonisius** martyr, discip. Pauli apost. 39, 5.
- Dionisius** (Exiguus) 91, 10.
- Dionisius rex** Portugallii et Algarbii 525, (10), n. 5.
- Dionisius comes** palat. Ungariae 167, 15.
- Distinctiones ad praedicandum** Mauricii Pruviniensis fr. Minoris 237.
- de doctrina Christiana** libri Augustini episc. 252, 5, 460, 20.
- Dodhomi** (Cremon.): Aymericus.
- Doiolum** (locus simulatus?) 391, 5.
- Domicella dicta** Adelasia uxor Henrici (Henrici) regis Sardiniae 316, 20.
- Domicianus imp.** 195, 15.
- de Domina - Agnete, Domic - Agnetis, gentis** Parmensis: Egidiolus.
- Domine Egidie** de Palude pons Parmensis 69, 25, 197, 10, 525, 5, 526, 20, 584, 30.
- de Domina - Riffidha: Iohannes archi-presb. S. Mariae** Parmensis.
- S. Dominici ordo v. Predicatores fratres.**

- Dominicus fundator ordinis fr. Predicatorum 21. 34, 1. 72. 79, 5. 423, 10. 436, 25. 503, 25. 579.
- Dommafol de Mijano Parmensis 104, 20.
- Domus-dei burgus, *Cadè ad viam Amintiam (com. Regio Emilia, inde occidentem versus)* 504. 633, 5. 630, 10.
- Domus-matta grantia monast. S. Prosperi Regini 622, 10.
- Donatus gramaticus 93, 10. 185, 40. 186, 5.
- Donolina soror Hugonis de Digna fr. Minoris 553, 1. 554.
- de Dovaria, gente Cremon.: Bosius.
- draco horribilis 593, 35; draco = Fredericus II. imp. 361, 20. 362, 10. 389, 25. 438, 10; = Karolus I. rex Siciliae in visione 504, 25.
- dromedarii 92, 25.
- Drudo fr. Minor, min. provinc. Burgundiae 322, 10. 552, 25. 553.
- Duo locum apostolorum tit. Rom. card. presb.: Gerardus Albus.
- Duratum, *Durazzo* 4, 5. 23, 30.
- Dyana, Dyonisia v. Diana, Dion.
- E.**
- Eboracensis *York* archiepiscopatus 665, 15.
- de Ebulo, *Eboli* (prov. Principato Citere): Marinus.
- Ecclesiasticus 186, 15; a Grecis Panarethos dictus 130, 1.
- Ecilinus v. Icilius.
- eclipsis lunae 549; a. 1222. 34, 25; a. 1285. 565.
- eclipsis solis 549; a. 1239. 14, 15. 159, 1. 164. 183, 30. 583, 20; a. 1284. 548, 25; a. 1285. 583, 10.
- Edroiga (Hedwiga) ducissa Poloniae 476, 25. 477, 5.
- Egea *Ciliciae* 10, 25.
- Egidia filia Guðonis de Adama Parmensis, uxor cuiusdam de Puglesio Parmensis 54, 16; fil.: Andreas.
- Egidia de Palude Parmensis 526, 20.
- S. Egidii burgus Parmensis 651, 10.
- Egidiolus vel Giliolus de Domina-Agrate vel de Gente Parmensis 69. 70; filii: Ghibertus, Guido, Guilielmus; fr.: Tedhaldus, Beretta.
- Egidiolus, Giliolus, de Marano iudex Parmensis, pot. Reginus a. 1278. 499. 529, 1.
- Egidiolus de Monticulo 635; uxor: ex illis de Canossa 635, 30.
- Sanctus Egidius, *St.-Gilles* 313, 5. 522, 20.
- Egidius cf. Giliolus.
- Egidius de Verona fr. de religione S. Trinitatis de Campagnola 452, 25.
- Egidius Budellus Parmensis, fr. Minor 354, 15; soror 354, 15.
- Egidius Fassus de Parma fr. Minor 164, 20.
- Egidius Perusinus de Assisio fr. Minor 184, 25. 557. 658.
- Egidius Bafulus Parmensis 612; fil.: Bernardus.
- Egidius de Mille-dacibus dom. legum Parmensis 528, 10.
- Egidius Scorça 379, 5; uxor: Enmen-garda.
- Egidius de Sesso Reginus, fr. ord. Gaudentium 467, 20; fr.: Bernardus.
- Egyptus; Egiptus 8, 20. 18, 15. 33, 20. 48, 25. 314. 461, 25. 537, 20; rex: Ptholomeus Philadelphus.
- Elbas, *Elvas ad fl. Guadiana (prov. Alentejo Portugaliae)* 36, 10.
- electores (imperatorum) 350, 5. 454, 25. 489, 5.
- elephas 92. 93, 5. 94, 10.
- Elespontus, Elespontiacus 23, 20. 25, 10.
- Elisabeth, Elysabeth, Helisabeth, filia Andrae II. regis Ungariae, uxor Ludowici IV. langravii Thuringiae 36, 20. 167. 294, 1. 295, 15. 424, 10. 591, 40.
- Emblavatus de Adam Parmensis, fil. Bernardi Oliverii 37, 25. 57, 5.
- Embronensis civ., *Embrun* 323; Embro-nicenses archiep.: Hugo, Humbertus, Henricus.
- Emerita metropolis, *Merida ad fl. Guadiana* 36, 10.
- Emundus archiep. Cantuar. 175, 25.
- Eneales = Roma 545.
- Enghirame Franzelata Pistor., pot. Parmensis a. 1260. 466 (n. 2).
- Enmengarda uxor Iohannis de Adama Parmensis 54, 20.
- Enmengarda de Palude, soror Gukhotti de Cumis, uxor I. Rabini Pellavicini, 2. Egidii Scorça 378, 30. 379, 1.
- Enverardus Brixiensis, fr. ord. Praedicatorum, episc. Cesenas 399.
- Enzanum, *Encano ad Padum et Encam fl. confluentes (com. Sorbato, mand. S. Donato d'Enza, circ. Parma)* 584, 35.
- de Ençola, gente Parmensi, illi 609, 30; de E.: Guidolinus, Matheus, Hugo, Bernardus, Iacobus, Guido, Ghirardinus, Turcius, Guilielmus, Matheus.
- Ephigenia, Ephigenia, abbat. 262; 203, 5.
- Epycurus (= Epycureus) 31, 20. 351. 352, 25.
- Epyphanus (scriptor eccles.) 20. 92, 15.
- episcopi 502, 10. 503, 20.
- Episcopus: Philippus, Nicolaus.
- Equina castrum *Hispaniae* 38, 10.
- Equitania v. Aquitania.
- S. Equitius 214, 20.
- Eraclius v. Heraclius.
- Erius Ploghpenning rex Danorum v. Henricus.
- Eridanus fl., *Po di Primaro* 480, 5. — Cf. Padus.
- Eritrea Sibilla v. Sibilla.
- erucarum multitudo a. 1282. 506, 5. 507.
- Esculum v. Aesculum.
- Esdras 20, 20.
- Esium, Hesium, Esina civ., *Jesi* 42. 359, 5. 490, 5. 676, 5 (Essium); de Esio: Crescentius min. gener. ord. Minorum; gens: Balugani.
- Est, Hest, castrum, *Este (prov. Padova)* 392; Hestenses marchiones 363, 15; Estenses march.: Opizo I. Ago II. (VI), Aldebrandinus, Ago III. (VII), Opizo II.
- Ethyops 18, 20. — Ethyopia 94, 30.
- Eugenius III. papa 142, 25.
- Eugubium civ., *Gubbio* 488, 10; gens: Rustici.
- Eulogius patr. Alexandr. 194, 25. 135, 5.
- Euphrosyna uxor Alexii IV. imp. Constantinopolit. 25, (26), n. 6.
- Europa 28, 25. 210, 10.
- Eusebii (Caesar.) Historia ecclesiastica 216, 1.
- S. Eustachii card. diaconus: Guilielmus de Flesco, Iordanus.
- evangelistarum quatuor expositio Ioa-chym abbatia 294, 15. 495, 20.
- evangelium Christi 455, 10; super evangelium omelia Gregorii I. papae 230, 35.
- Examefon liber-Basilii (Caesar.) 108, 10. 563, 20.
- F.**
- Fabrianum, *Fabrano (prov. Ancona)* 500, 20. 551, 20; de Fabriano: Bonniuncta fr. Minor.
- Fabricae, *Fabbrico (mand. Norellara, circ. Guastalla)* 33, 35.
- Fabricius consul Rom. 390, 20.
- Faciis comes Pisanus 532, 25.
- de Falengaria, Falgario: Petrus Guilielmus fr. Minor.
- fames a. 1177/8. 2, 35; a. 1212. 30, 10. — Cf. caristia.
- Fananum, *Fanano (circ. Pavullo nel Frignano, prov. Modena)* 411, 10; conv. fr. Minorum.
- Fanum, Fanensis civ., *Fano (circ. Pesaro)* 30, 20. 41. 42, 5. 107, 15; conv. fr. Minorum; de Fano: Martinus; pot. Fanensis de Cremona a. 1239. 42, 25.
- Fanum villula, *olim in montibus Regius de Bibbiano sita* 178.
- Farinerii: Guilielmus min. gener. ord. Minorum.
- Farnetum, *situm prope Quatuor Castella montium Regiorum* 633, 25.
- Farum v. Pharum.
- Fassus (Parmen.): Egidius fr. Minor.
- Fattebonus fr. Minor, guardianus Furlivensis 436, 20. 437.
- de Favali fratres Heremitae 254, 35.
- Faventia, Faventina civ., *Faenza* 4, 10. 93, 10. 141, 15. 160, 5. 174. 191. 260, 15. 261, 25. 262. 361, 25. 369. 370. 384, 15. 400, 20. 401, 20. 421. 427. 436, 1. 470, 25. 489. 490. 504, 25—507, 5. 541, 5.

- 556, 20. 586, 20. 640, 25; monast. ord. S. Clarae, fr. Minorum, eccl. parva 262, 1; palatium episcopi 402, 10. — Paventini 34, 10. 261, 25. 262, 10. 307, 15. 490, 401, 5; Paventini: Benedictus phisicus, Theodorus II. episc. gentes: Accharisii, Alberghetti = Manfredi, Balcolani, Cambrasi; p. octestas: Lambertinus de Samaritanis a 1265; episc.: Iacobus III, Theodorius II, Vivianus.
- de Faxanello: Pandolfus.
- de Faxolis, gente Parmensi: archipresb. de Fornovo 641, 20.
- Fobus (= Phoebus) deus 86, 25.
- S. Felicis castrum, *San Felo* (prov. Basilicata) 87, 25.
- de S. Felicula fratres Parmenses (canonici regulares congr. S. Marci Mantuani) 487, 10. (585, 25 domus religionis veteris) 500, 5.
- S. Feliceae eccl. fratrum ord. Petri Trecatoris (Damiani) in episcopatu Parmensi, *S. Felice occidentem et septentrionem versus a Montecchio* (com. *Montechiarugolo*?) 116, 20.
- Felix, ad quem scripsit Augustinus episc. Hippo. 145, 25.
- Ferarellus famulus Monachi de Bibianello 647.
- Ferentina civ., *Ferentino* 48, 20; episc.: Bonifatius.
- Ferraria, Ferraria, Ferrariensis civ., *Ferrara* 6, 25. 26, 25. 76, 25. 93, 10. 165. 167. 168. 174, 5. 298, 25. 315, 10. 317, 25. 333, 25. 361, 30. 363. 364, 10. 377. 378, 5. 388, 5. 390, 25. 394. 403, 5. 429, 15. 433, 25. 434, 5. 446. 453, 15. 463, 5. 469, 25. 487, 25. 490, 20. 511. 530, 20. 540, 25. 588, 25. 610, 25. 650; eccl. et monast.: S. Alexii, ord. S. Clarae, S. Georgii matrix, conv. fr. Minorum, S. Romani; palatium episcopi 165, 25. 446, 10; via S. Pauli; de F.: Bonus dies Iudeas, Dallius, Guidolinus mon. Nonantulanus, Matulinus, Paganinus fr. Minor. — Ferariensis 23, 20. 26, 20. 33, 25. 93, 20. 165, 15. 179, 5. 190, 20. 266. 334, 10. 464, 15. 469, 1. 503. 508, 10; gentes: Buxoli, de Fontana, de Markesella, Pungilovi, Turci; dom.: Salinguerra; potestas: Raymundus de Sesso a. 1240. — Ferariensis episcopatus 318, 15; episc.: Uguitio, Garandinus, Philippus, Alberfus. — Ferariensis medius 341, 15.
- de Ferro: Villanus.
- fertilitas a. 1277. fabarum 497; a. 1282. segetum minutarum 511, 20; a. 1284. fructuum 526; a. 1288. frumenti, vini, olei 614, 25. — Cf. abundantia.
- Figurarum liber (Pseudo-)Ioachim abb. Florentis 209, 10. 293, 20. 439, 1. 440, 5.
- Filina castrum, *Felina* (vel *Fellina*) (com. *Castenovo ne' Monti*, circ. *Reggio Emilia*) 178, 15.
- Filingeri: Ricardus.
- de Fisco e. de Flesco.
- Fixeclum, *Fucechio* (circ. S. *Miniato*, prov. *Firenze*) 44, 20.
- Flandria 14, 25. 25, 1. 37, 15. 173, 15. 471, 15. 484, 25; Flandia 476, 20; Frandia 173, 15; Fraudiae 14, 20; com.: Philippus, Balduinus IX, Iohanna, (Guido), Robertus III. — Frandenses 14, 20.
- Flaniana opp., *Fignano ad fl. Sillaro* (com. *Casaluminese*)? 137, 10. 403, 5; de Flaniano: Aldevrandus fr. Minor.
- de Flesco, gente de Lavania, illorum terrae 475, 20; de Flesco, Fiesco, Fisco: Guilielmus card. diac., Octobonus card. diac. (Adrianus V. papa), Iacobina.
- Florentia, Florentina civ., *Firenze* 68, 25. 78. 79. 83, 15. 174, 25. 175, 5. 362, 15. 380. 403, 5. 465, 10. 469, 25. 472, 10. 473. 500, 25. 501, 15. 504, 15. 530, 25. 540, 5. (545 = flos?) 549, 20. — Florentini 77, 10. 79. 82. 83. 464. 535, 25. 530; Florentini: Boncompagnus, Benedictus, Clarus, Deus-te-salvet, Paulus Mille-musce, fr. Minores; partes: Guelfi, Ghibellini; gentes: Asini, Bellengones, Bondemontes, Lamberteschi, Tuscii, Ubaldini. — Florentinus episcopatus 384, 10.
- Florentinum civ., *Florentino* (prov. *Capitanata*) 33, 20. 346, 25.
- Florençola castrum, *Florenzuola d'Arda* (prov. *Piacenza*) 376, 25.
- Floridus episc. Tiburtinus 215, 20.
- Floris ordo 228, 10. 238, 5. 360, 10. 466, 25; abbas: Iochim; de ordine Floris abbas quidam 236, 10.
- Flos-olivae uxor 1. notarii Trideutini, 2. Nazari Ghirardini Lucani, 3. Henrici de Musso Regini 67.
- Focia, *Foggia* 564, 20.
- de Foliario, *Fogliano di Reggio* (com. *Reggio Emilia*), gente Regina, illi 35, 5. 174, 1. 177, 25. 331, 15. 452, 20. 470, 10. 500, 15; de F.: Ugolinus, Guilielmus episc. Reginus, Bonifacius archidia. Reginus, Thomasius, Paulus, Matheus, Ugolinus, Bertholinus, Albertus, Franciscus, Bernardus praepos. Carpineti, Simon, Bucelinus, Nicolaus.
- de Fontana, gente Ferrariensi, illi 168, 20. 363, 15; de F.: Adhegerius, Bernardinus.
- Fontana-lata villa, *Fontanello* (circ. *Borgo S. Donnino*) 198, 25.
- Fontana-viva monast. ora. Cisterc., *Fontevivo ad torrentem Parola* (mand. *Fontanello*, circ. *Borgo S. Donnino*) 194, 5. 261, 15. 456, 25. 457; abbas 261, 15. 457, 20; mon.: Albertus Cremonella.
- de Fontanelis monast. de Parma 641, 25.
- Forchalcherii comitatus, *Forcalquier* 523, 10; comes: Karolus.
- Formigina villa, *Formigine* (circ. *Modena*) 23, 5.
- Fornovum castrum, *Fornovo di San Giovanni* (mand. *Treiglio*, prov. *Bergamo*, a *Oreina septentrionem versus*) 490, 20.
- Fornovum, *Fornovo di Taro ad fl. Taro* (circ. *Parma*) 257, 25. 319, 15. de Fornovo archipresb. 641, 20.
- Fortonerius, Fortunerius, Forthauerius, Vasalli, fr. Minor, mag. in theol. Paris., min. gener. ord. fr. Minorum, archiep. Ravenus, patr. Gradensis, card. 673. 676, 25.
- Fortunatus episc. Tudertinus 216.
- Fossola grantia monast. S. Prosperi Regini 622, 10.
- Franci (antiqui et Francopalli) 14, 25. 15, 15. 22, 1. 177, 15. 295, 25. 319, 25. 320, 10. 444, 25. 489, 10. 523, 15. 663, 5; rex: Clodoveus I. — Francia, Franciae regnum 15, 20. — 17, 20. 19, 25. 30, 1. 31, 1. 174, 15. 177, 25. 198, 30. 206, 5. 211—213, 15. 217, 1. 218. 220. — 224, 1. 225, 1. 235; 20—237. 273, 10. 285, 20. 295. 300, 25. 305, 10. 314, 15. 315, 1. 319. 320, 5. 322, 15. 333. 350, 1. 375, 15. 424, 10. 434, 20. 444. 445. 454, 30. 456, 5. 469, 15. 470. 472, 25. 476, 25. 483—486. 511, 5. 512, 5. 514, 5. 515. 517, 25. 520, 15. 524, 25. 525. 539, 25. 545, 10. 556, 15. 564, 20. 580. 581, 10. 593, 1. — 597. 600, 10. 663, 5. 669, 10. 670, 5. 672, 25. 681, 20; Franciae reges 594; reges: Philippus II, Lodovicus IX, Philippus III, Philippus IV, Philippus VI; prov. ordinis fr. Minorum v. Minores fratres.
- Francigena strata 355, 20.
- Francigenae 8. 16, 1. 213, 5.
- S. Francisci eccl. (basilica) Assisinas 107, 10. 175, 25. 308, 10. 470, 1. 506, 5. 659, 16; b. Francisci limina 105, 25.
- S. Francisci hospitale Parmense 518, 20.
- b. Franciscus, institutor ord. fr. Minorum 21. 25. 36, 15. 38, 25. 39, 5. 46, 25. 68. 75, 15. 76, 5. 82, 25. 100. 104, 5. 150, 10. 157, 10. 159. 160, 25. 162, 5. 176. 184. 191, 20. 195. 254, 25. 289, 20. 303, 25. 305, 20. 308, 25. 310, 10. 383. 384, 1. 420, 5. 423, 10. 453, 20. 491, 5. 498, 20. 503, 25. 517, 10. 550, 10. 554, 5. 556. 557, 25. 566, 25. 571, 25. 573, 15. 576, 5. 579, 25. 585. 628, 5. 657—659, 25. 660, 1. 661, 5. 664, 10. 667, 20. 675. 676, 1. 677. 680. 681, 10; corpus eius 157, 15. 470, 5. 658, 10. 677, 15; caput 107, 20; stigmata 550, 20. 681, 10; habitus 396, 20; ordo, religio, societas, regula v. Minores fr.; ordo = S. Clarae ordo 454, 20; tertius ordo 667, 15. 681, 25; cf. de penitentia fratres; Vita auct. Thoma de Cellano 176, 15; auct. Bonaventura de Balneo-regio 176, 20. 665, 15; alleluia 435, 25.
- Franciscus de Adam Parmensis, fil. Rolandi Oliverii 38, 1.
- Franciscus Cavaturta Parmensis 501, 10.
- Franciscus de Foliario, fil. Alberti, Reginus 529, 10. 633, 15. 637, 10. 648, 5; filii: Simon, Bucelinus.
- Franciscus fil. Alberghetti de Manfredis Favent. 586, n. 5.

- Franciscus fil. Iohannis de Pucellesio, Parmensis 374, 6.
- Franciscus de Speano Mutin. 582, 15.
- Franciscus Tornilius Parmensis, fr. Minor 597, 15.
- Franciscus de Torre Mediolan. 407, 10.
- Franciscus nepos Philippi archiep. Ravenn. 390, 30. 400, 1.
- Franciscus: Tebaldu.
- Francia, Frandiae, Frandenses v. Flaudria.
- Frassenaria villa, *Frassinara* (com. Sorbolo, mand. S. Donato d'Enza, circ. Parma) 519, 20.
- Franzelasta (Pistor): Enghirame.
- Fridericus v. Fridericus.
- de Fredulhis, gente Parmensi: Halyna (Oliva).
- Fregnanum, *Fregnano*, territorium montanum provinciae Mutinensis 464, 10. 477, 30. 677, 1; de Fregnano: Thomasi, gener. ord. Minorum.
- Fridericus, Fredericus, Federicus.**
- Fridericus I. imp. 1—4, 6, 5—14, 6, 17, 5. 19. 243. 359. 542, 20; filii: Fridericus, Henricus, Octo, Conradus, Philippus.
- Fridericus II. imp., rex Siciliae et Apuliae et Ierusalem, fil. Henrici VI. imp. 19. 22. 26, 30. 27, 10. 28. 30, 15. 31. 33. 34, 5. 36. 39. 40, 20. 42, 20—44, 1. 53. 54, 1. 74, 10. 80, 1—88, 10—90, 1. 92—96. 98, 30. 99, 20. 141, 10. 157, 10. 159, 35—161, 10. 162, 10. 164. 165, 10. 166, 5. 167, 35. 171, 10. 173—178 (175, 25 falso pro Boleslawo Smialy princ.). 185, 30. 187—192, 10—206. 210, 35—213, 5. 214, 5. 217, 35. 218, 1. 236, 15. 240, 20—243 (241, 30 = Assur). 302, 35. 303. 310—320, 5. 329, 30. 330, 25. 331, 10. 339, 20. 390, 1. 341—345, 1—352, 25—354. 358, 1—363 (361, 20. 362, 10 = draco, 362, 20 = griffo, 362, 30 = malleus orbis). 369, 20. 370, 20. 371. 373, 20. 376, 25. 380. 381, 1. 383, 25. 384. 388, 5. 389, 25 (draco). 390. 397, 20. 398, 1. 403, 5. 456, 1. 438 (438, ic draco). 439. 444. 445, 35. 446, 20. 463, 25. 469, 15—471. 475, 5—477, 15. 486. 491, 35. 505, 25. 509, 15. 512, 20. 513, 30. 517, 30. 535. 537. 540, 20 (aquila). 544, 30 (aquila). 551, 10. 586, 10. 591. 592. 599, 5. 604, 20. 606. 608, 5. 610, 15. 613, 1. 619, 20. 642, 30. 648. 652, 25. 659, 20; uxores: Constantia, Isabella, Isabella, Blanca Lancaea; filii 202, 10. 348; filii: Henricus, Conradus, Karolus (Henricus), Manfredus, Hentius (Henricus), Fridericus.
- Pseudo-Fridericus II. imp., Iohannes de Cocleria 173.
- Pseudo-Fridericus II. imp., Theodoricus Holzschuh (Tilo Kolup) 537.
- Fridericus episc. (G) Albensis, fil. Guilielmi III. march. de Monteferrato 3, 10.
- Fridericus fr. ord. Praedicat., prior Reginus 470, 20.
- Fridericus V. dux Suevorum, fil. Friderici I. imp. 9—14. 16, 15.
- Fridericus fil. illegit. Friderici II. imp. 471, 10.
- Fridericus (de Baden III.) dux Asturichae (Austriae) 470.
- Fridericus de Vallungo Brixiensis, pot. Reginus a. 1277. 497, (56), n. 8.
- S. Frigidiani ord. canonicorum eccl. de Luca 427, 20; canon.: Iohannes de Bondono.
- Frigonium v. Strigonium.
- frigus magnum a. 1216. 33, 1; a. 1234. 88; a. 1284. mense Dec. 560, 5; a. 1286. mense Febr. 613, 35.
- Frixones 444, 25. 484, 15.
- Frugerus de Corigia 88, 25; liberii: Guidhottus, Sophya.
- frumentum a. 1282. non plena messis 511.
- de Fulcomibus, gente Regina: Petrus fr. ord. Praedicat.
- Fulgino, *Foligno* 500, 30. 510. — Fulginate 510, 20.
- Furlivium, Liviensis civ., *Ferli* 141, 15. 161, 35. 163, 20. 173, 5. 191, 20. 322, 15. 368, 15—370, 1. 421, 10. 436, 30. 506. 507, 1. 509, 20. 513, 10. 515, 5. 516. 556, 20; cony. fr. Minorum; de Furlivio: Bonaventura fr. Minor; de Furlivien: Liviensis 369, 5. 370, 1. 397, 15. 421, 25. 427, 10. 490. 517, 5; Liviensis populus 163, 25; gens: Bonatti; episc.: Rodulfus J.
- Furnovum v. Fornovum.
- G.**
- Gabriel de Cremona fr. Minor, lector 218, 1.
- Gabalum principatus Antiocheni 7, 15.
- de Gadar, *Gaza*, planities 177, 5. — Cf. Gaza.
- Gaictanus: Iohannes (Nicholaus III. papa).
- Gainacum villa, *Gainago* (com. Torre, mand. Colorno, circ. Parma) 508, 25. 519, 25. 505, 25. 598, 20. 634, 10.
- Gaius (Regim.): Guido de Robertis.
- Galbensis episc. v. Albensis.
- Galera contrata Parmensis 518.
- Galfredus cf. Gaufridus, Gaufridus.
- Galfredus prior Clarevall. 142, 25. 143.
- Galilea 6, 5. 7, 15. 82, 35.
- Galiopolis, *Gallipoli* 10, 20.
- Galla Placidia uxor Constantii III. imp. 378, 10. 434, 25.
- Galla Placidia soror Petri Pagani de Sosonana 370, 10.
- S. Galli monast., *St. Gallen* 213, 30.
- Galli Senones 222, 10.
- Gallia 210, 15. 212, 20. 237, 20; Galliae 175. 177, 20. 193, 25. 445, 20. — Gallicanae partes 384, 25. — Gallici 103, 15. 164, 1. 218. 219, 30—221, 10. 222, 15. 224, 35. 237, 10. 436. 445. 464, 25. 470. 471, 1. 508—510, 1.
- 512, 5. 516, 15. 564, 25. 587, 30. 588, 10. 599, 10. 600. 642. 643, 25. 651. 652; Gallicus quidam 632, 15; Gallici fratres (Minores) 212, 30. 579, 25; Gallicus fr. Minor 516, 20. — Gallicus exercitus 383, 30. 436. — Gallica lingua 55, 25; Gallicum 43, vulgare 306, 30. 577, 20; Gallice 305, 25. 573, 15. 565, 5.
- Gallicana gallina = Blanca Lancaea uxor Friderici II. imp. 537, 15.
- gallina orientalis = Constantia uxor Petri III. regis Aragoniae 545, 1.
- de Gallutiis, gente Bonon.: Henricus.
- Galvanus, Galvagnus, Lancaea comes 471, 25. 472, 15. 476, 10; filii duo 476, 15.
- Gambalo rivus, *Gambalone*, qui in torrentem Enza defluit 519, 35.
- Gambara, *Gambara* (mand. Leno, circ. Verolanuova, prov. Brescia) 94, 5.
- Ganacetum, *Ganaceto* (com. Modena, septentrionem versus a civitate) 141, 10; ecclesiae dom.: Matheus de Pio.
- Garfaiana prov. 312.
- Garganus mons, *Monte Gargano* 472, 5.
- Garsindinus de filiis Manfredi Mutin., episc. Ferrar. 394, 15; fr.: abbas Pomposae.
- Garxendonius de Lupicinis Reginus 529, 20. 632, 25. 637, 25; fil.: Hugolinus.
- Garxones, gens Mutin. 527, 25; de Garxonibus: Rainundus, Garxonus.
- Garxonus de Garxonibus Mutin. 640.
- Gaspar magus 580, 30.
- de Gatadhego: Guilielmus.
- Gatharolae monast. ord. S. Clarae, *Gattajola* (com. Lucca) 67; abbatissa 67. 68.
- de Gattalusis, gente Iannensi: Luchetus.
- Gaudentium fratrum ord., Gaudentes fratres, S. Mariae virg. milites 399. 467—499, 10. 612, 10. 641, 25; prior vel prelatus: Lotherengus de Andalois; fratres: Guamons de Caciannicis, Ugolinus Capritius de Lambertinis, Bernardus de Sesso, Egidius de Sesso, Phvgaimon de Barattis, Rainerius de Adhelardis, Selancha de Linaris, Albricus de Alberghottis, Cambrasinus de Cambrasis, Ghifreus de Mutis.
- Gaufredi: Raymundus.
- Gaufredus de Bellomonte capellanus papae 485, (35), n. 7. 436. 470, (10), n. 3.
- Gaufridus fr. Minor, custos Paris. 600, n. 8. 9.
- Gaufridus cf. Galfredus.
- de Gavaga, *Gavazza vel Garazza* (com. *Tegolo Emilia, inde orientem versus*): Hugolinus fr. Minor.
- Gaza *Palestinae* 5, 25. — Cf. Gadar.
- de Geoffons: Leonardus min. gener. ord. Minorum.
- Gelasius I. papa 187, 5.
- gelu v. frigus.

- S. Geminiani hospitale Regium 496, 50, super Genesim lectura Adae de Marisco 206, 15.
- de Gente gens Parmensis 69, 70, 1; de G.: Egidiolus, Tedbaldus, Beretta, Ghibertus, Manfredus, Guido, Guilielmus, Lombardinus, Pinctus, Ghibertinus, Guilielmus.
- Gentilis fr. Minor, mag. in curia, card. (diac. S. Martini in Monte) 669, 15.
- Gentilis de Ursinis Rom., fil. Mathi Rubei 512, 1; filia: Iohanna.
- Geon fl., *Dschhen* 13, 1.
- Georgiani 538, 5.
- S. Georgii eccl. matrix Ferrar. 266, 10, 394, 25, 427, 30; can. n.: Iohannes de Boudeno.
- S. Georgii eccl. Parmensis 55, 20.
- S. Georgii eccl. Regina 501, 20.
- S. Georgii ad Velum-aureum card. diac.: Petrus (Grossus).
- S. Georgii campus in civ. Veronae 195, 18, 367, 20.
- de S. Georgio prov. Iannensis: Martians min. gener. ord. Minorum.
- b. Georgius 12, 1.
- Geraldus Odonis fr. Minor, mag. in theol. Paris., min. gener. ord. fr. Minorum, patr. Antioch., archiep. Catan. 672, 673, 676, 25.
- S. Gerardi eccl. in valle Sabaudiac 322, 6, 323, 6.
- Gerardus, Geradus, Ghirardinus.**
- Ghirardinus (Lucan.): Nazarus.
- Gerardus de Burgo S. Donini fr. Minor, lector 236, 30 — 238, 455, 30 — 458, 460, 30, 462, 15.
- Ghirardinus Gualengus fr. Minor 370, 15.
- Gerardus de S. Iohanne in Persiceto fr. Minor, lector Parmensis 478, 479.
- Gerardus de Parma fr. Minor 446, 20.
- Gerardus Rangonus Parmensis, fil. Guilielmi Rangoni, fr. Minor 597, 15.
- Gerardus Segalellus Parmensis, fundator ord. Apostolorum 256 — 258, 261, 262, 5, 264, 265, 269, 10, 270, 1 — 272, 10, 273, 5, 277, 1, 280, 30, 284, 20 — 286, 1 — 288, 290, 10, 291, 10, 293, 1, 489, 15, 568, 564, 1, 619, 1, 620.
- Ghirardinus de Arcili Parmensis 609, 25; uxor: Aicha.
- Ghirardinus de Boschettis Mutin. 582, 10.
- Ghirardinus de Ençola Parmensis, fil. Iacobi 608, 609.
- Ghirardinus de Pisis (Pio) Mutin., fil. Laufranci 363, 5, 611, 10; uxor: Luchesia.
- Gerardus, Girardus, Ghirardus.**
- Gerardus Albus de Gainaco Parmensis, card. presb. XII apostolorum, card. episc. Sabin. 508, 509, 20, 519, 25, 565, 25, 597, 634, 10; soror 597, 20.
- Gerardus de Sesso episc. Novar., el. archiep. Mediolan., el. card. episc. Alban. 32, n. 3.
- Gerardus archiep. Ravennas 7, 20, 8, 10, 16, 10.
- Gerardus abbas S. Prosperi Regini 319, (10), n. 2.
- Gerardus de Campsoribus Reginus, card. (anon.) Ravennas 309, 25.
- Ghirardus presb. eccl. S. Nicolai in Monte-Iohanne 594, 25.
- Gerardus presb. Ravennas 404, 5; filii et filiae 404, 5.
- Gerardus Maletta de Buccabadhatis de Mutina fr. Minor 73, 75 — 77, 1, 96, 10, 105, 106, 102, 595, 15.
- Gerardus de Prato fr. Minor, lector 210, 30, 311; Tr.: Arlottus.
- Ghirardus Rangó de Mutina fr. Minor 70, 5, 612, 35.
- Gerardus comes de Pisis 476, 20.
- Gerardus de Arcili 188, 20.
- Gerardus de Barattis Rubeis Parmensis 38, 5; filia: Adelaxia.
- Gerardus Boiardus de Herberia Reginus 622, 1; fil.: Bonifacius.
- Gerardus Boterius Parmensis 195, n. 1; uxor: Agnes; fil.: Ugo.
- Gerardus de Canali Parmensis 198, 199; eius turris Parmensis 198, 25.
- Gerardus de Cassio Parmensis 34, 35, 55, 1; uxor: Maria; filii: Gerardus, Bernardus, Hugo.
- Gerardus de Cassio, fil. Gerardi, Parmensis 55, 5.
- Gerardus de Corigia, dictus de Dentibus, Parmensis, pot. Parmensis a. 1238, 1247, 90, 98, 99, 188, 25, 199, 20, 596, 10, 610, 10; filii: Guido, Mathenus; soror: Admissa.
- Gerardus de Iossano Cremon., pot. Bonon. a. 1287, 647, (36), n. 5.
- Gerardus de Panigaris Parmensis, fil. Naimerii 55, 30; liberi: Iacobus, Bernardus, Avarca, Cisa, Maria.
- Girardus Pateclus (Pateclus, Patteclus), notarius Cremon. 27, 25, 54, 30, 98, 15, 132, 15, 169, 25, 385, 25, 464, 35, 644, 5, 647, 5; liber: Tediornus.
- Gerardus Rangonus Mutin. 582, 10.
- Gerardus Rolandini Bonon., pot. Reginus a. 1202, 23, 25.
- Gerardus de Roxe Parmensis 278, 10, 547, 10.
- Ghirardus fil. Bernardi Rolandi Rubei Parmensis 607, 30.
- Gerardus de Sençanis Parmensis, fil. Thomasi de Armariis 41, 25.
- Gerardus de Tripolis Reginus 488, 10.
- Ghirardus Varolus iudex Reginus 587, 10.
- Geremii, Ieremii, pars ecclesiastica Bonon. 370, 487, 35.
- Germania 210. — Germanorum populi 210, 15.
- S. Germani monast. Altisiodor. 214, 5.
- Sanctus Germanus, *San Germano, nunc Cassino* 471, 20.
- Germanus episc. Altisiodor. 214, 10; corpus 214, 5.
- Geroldus de Abbatis-villa mag. 665, 1.
- Geronda civ., *Gerona Cataloniae* 594, 5.
- Gertrudis de Merania, uxor Andreae II. regis Ungariae 167, (16), n. 10.
- S. Gervasi eccl. Parmensis 373, 25.
- Geta (*falso Gesta*) 431, 20.
- de Gherro, gente Regina: Henricus.
- Ghibellini, Ghibilini, pars imperii Florentina 380, 10, 473.
- Ghibertina gens Parmensis 56, 25.
- Ghibertinus de Gente, fil. Lombardini Parmensis 638.
- Ghibertinus de Mutilena Reginus 615, 10.
- Ghibertus v. Gibertus.
- Ghidinus faber ferrarius Parmensis 572; uxor: filia Picci de Asserum-burgo 572.
- Ghifredus de Paganis Parmensis, fr. Minor, guardianus Bonon. 501, 15.
- Ghifredus de Mutis Reginus, fr. ord. Gaudentium 626, 5.
- Ghirardinus, Ghirardus v. Gerard.
- Ghisaleclum castrum, *olim situm in Valle di Mozzola (circ. Borgotaro, prov. Parma), ubi nunc Pieve di Valmozzola vel di Gusaliggio* 377, 10, 474, 20, 478, n. 5.
- Ghisla filia Iohannis de Adam Parmensis, uxor Martini Octolini de Stephamis Parmensis 54, 25.
- Ghisla de Marsillis uxor Guidonis de Adam Parmensis 54, 35, 56, 15.
- Ghibelini, Ghibilini, Ghibertina, Gibertinus v. Ghib.
- Gibertus, Ghibertus.**
- Ghibertus de Gente Parmensis, fil. Egidiole de Domina-Agnete vel de Gente, pot. Parmensis a. 1253 — 1259, Pisanus a. 1261, Paduanus a. 1262, 3, 62, 15, 70, 10, 99, 1, 188, 15, 199, 20, 362, 35, 447 — 453, 1, 462, 5, 463, 602, 1 — 607, 25, 608, 1, 617, 15, 638, 10; liberi: Lombardinus, Pinctus, Aica, Mabilia.
- Gibertus Tarasconum Reginus 177, 30.
- Gidinus v. Ghidinus.
- Giezite, *sectatores Giezi avari* 492, 5, 493, 5, 494, 5.
- Gifredus v. Ghifredus.
- Gilinus de Conrado Reginus, fr. Minor 582, 25, 583, 1.
- Giliolus cf. Egidiolus.
- Giliolus de Poltoneris Mutin. 582, 10.
- Giliolus de Sesso Reginus 463, 10.
- Gilocha de Marianis Cremon., pot. Reginorum expulsores de Gippo 637, (10), n. 7.
- Girardus v. Gerardus.
- Gypsum (Crustunei) castrum, *Gesso del Crostolo, olim situm in summa valle Crustunei fl.* 635, 25, 636, 25, 637, 20, 639, 642, 10, 643, 15, 644, 5, 645, 5; de Gippo, Gipso, Gypso, illi (*Regini expulsi partis Inferioris*) 638, 20 — 638, 1, 639, 641, 642, 10, 644 — 649, 5.

- 650, 10; pot.: Henricus de Gherro, Giocha de Marianis a. 1288.
- de Gippo (de Malapresia); *Gesso di Tre sinaro* (com. Scandiano, circ. Reggio Emilia); Bernardus.
- Gisla v. Ghisla.
- Glarattus Parmensis 335, 10.
- Glutto fr. ord. de penitentia 260, 10.
- Goggus (Parmensis): Rolandinus.
- de Golleramis, gente Cremon.: Andriolus.
- Gonzaga, Gonzaga, castrum, *Gonzaga* 33, 30, 93, 15, 499.
- de Goo castrum, *Goito ad fl. Mincio* (mand. Volta, circ. Castiglione delle Stiviere, prov. Brescia) 93, 25.
- Gorgonum, *Gorgona insula* 533, 25.
- Gorgonzola, *Gorgonzola* (circ. Milano) 178, 16.
- Gorganum castrum, *Gorzano* (com. Maranello, mand. Salsoglio, circ. Modena) 469, 20, 499, 40, 581, 15; de Gorgano illi 469, 20, 473, 5; de G.: Thomasius, Thomasius.
- Gottelengum castrum, *Gottolengo* (mand. Leno, circ. Verolanova, prov. Brescia) 94, 5.
- Gothfredus episc. Herbipol. 12, 1.
- Gothi 145, 20, 209, 210, 15; reges: Theodoricus, Totila.
- Gothorum eccl. v. S. Andreae eccl.
- Gottfredus de Lupis marchio, Parmensis, Templarius 334, 25.
- Gracinopolis civ., *Grenoble* 320, 323, 5.
- Gradenis (*Grado*) patriarchatus 184, 10, 393, 15, 673, 25; patr.: Fortoneus Vasalli.
- Gramignatium, *Gramignazzo ad Padum et Turonem fl.* (com. Sisso, mand. S. Secondo Parmense, circ. Borgo S. Donnino) 179, 5.
- grando maxima mense Martio a. 1285, 678, 25.
- Grandonicus (Venet.): Marcus.
- Gratia episc. Parmensis 68, 35, 69.
- Gratiosus archiep. Ravennas 150 (n. 4).
- Greci 3, 25, 4, 15, 10, 11, 5, 12, 15, 19, 35, 20, 1, 23, 35—25, 36, 15, 82, 102, 20, 136, 1, 190, 10, 304, 305, 5, 320, 5, 321, 324, 357, 30, 358, 25, 378, 464, 25, 488, 40, 495, 509, 15, 510, 526, 5, 542, 553, 5, 609, 20, 612, 25, 662, 15, 665, 666. — Greecorum imperium 304, 5; imp. (Nicens): Iohannes III. Vaticanus, Iohannes IV. Lascaris; *reliquos* v. Constantinopolis. — Grecia, *Gretia* 1, 5, 4, 15, 10, 1, 25, 25, 184, 1, 185, 10, 305, 1, 320, 5, 515, 20, 577, 1; prov. ord. fr. Minorum v. Minores fr. Cf. Romania. — Greca lingua 350, 15, in vulgari 321, 25; Greecum 135, 15, 461, 25, 631, 15; Grece 108, 10, 322, 5. — Cf. Achivi.
- Grecium, Grecii heremitorium, *Greccio* (mand. et circ. Rieti) 302, 20, 303, 35, 304, 5, 310, 550, 10.
- Greecorum eccl. S. Salvatoris Ravennas 521, 10.
- Scriptores XXXII.
- Gregorianum palatium Assisinas 160, 20.
- Gregorius I. Magnus papa, (dictus Dialogus 134, 15) 48, 96, 10, 114, 30—116, 5, 120, 5, 122, 131, 25, 134—139, 5, 140, 142, 145, 147, 154, 20, 181, 20, 185, 40, 180, 209, 210, 5, 214, 20—216, 228, 5, 230, 35, 240, 25, 248, 40, 258, 5, 260, 25, 263, 20, 268, 25, 269, 302, 20, 286, 20, 283, 10, 274, 10, 282, 20, 404, 20, 413, 25, 417, 20, 422, 20, 424, 428, 455, 5, 468, 459, 20, 493, 20, 574, 20, 579, 580, 10, 643, 5; libri: Dialogorum, *Moralia* super Iob, omeliae, Pastorale.
- Gregorius VII. papa, Hildebrandus mon. (prior Cluniac. falso) 323, 20, 354, 25—357.
- Gregorius VIII. papa 6, 25, 7, 1.
- Gregorius IX. papa, Hugolinus, Ugo, card. episc. Ostensis et Velitr., protector ord. fr. Minorum 21, 25, 22, 35, 36, 39, 15, 87, 25, 88, 96, 98, 10, 99, 20, 110, 25—112, 10, 157, 10—159, 25, 160, 162, 20, 164, 1, 165, 5, 174, 182, 5, 184, 20, 210, 243, 25, 336, 10, 344, 383, 385, 20, 409, 10, 453, 20, 467, 20, 498, 20, 532, 535, 15, 591, 25, 657, 25, 658, 5, 659, 20, 660, 5, 677, 15, 680, 681, 683, 20; filius eius dictus Octavianus card. 385, 20.
- Gregorius X. papa, Tedhaldus de Vicecomitibus Placent., archidiaconus Leonensis 83, 10, 255, 257, 5, 262, 15, 268, 10, 279, 15, 291, 15, 437, 1, 438, 5, 463, 30, 472, 10, 485, 5, 486, 15, 488, 489, 491—495, 509, 20, 517, 20, 563, 20, 583, 20, 631, 15, 665, 25, 666.
- Gregorius de Monte-longo, notarius curiae Rom., legatus apost. in Lombardia, patr. Aquileg. 53, 25, 62, 1, 165, 15, 176, 5, 190, 15, 194, 20, 204, 387, 40—391.
- Gregorius V. catholicus Arminiensis 13, 5.
- Gregorius de Bonicis abbas S. Prosperi Regini 466, 20.
- Gregorius Romanus, episc. Parmensis 69, 5.
- Gregorius de Mediolano fr. Minor 390, 5.
- Gretones, gens Parmensis 37, 25; Grelo: Iohannes.
- Grenones, gens Parmensis, postea dicta de Adam 37, 25, 56, 20; de Grenonibus: Adam, Oliverius.
- de Griffis, gente Brixiansi: Miletus.
- grifo, gripho = Fridericus II. imp. 362, 20; = Karolus I. rex Siciliae 545, 546, 10.
- de Grilli: Iohannes.
- Grimaudi, gens Ianuensis 582, 30.
- S. Grisantus, Grixantus 270, 20, 271, 5, 452, 20.
- Grisopola filia Martini Octolini de Stephanis Parmensis 54, 25.
- Grola, Agrola, contrata prope Parmam 194, 25, 319, 25, 334, 10.
- Grondulacastrum, *Grondola* (circ. Pontremoli) 585, 5.
- Grossa-testa: Robertus episc. Lincoln.
- Gruamons (de Caciaimicis) Bonon. fr. ord. Gaudentium 467, 20.
- Gualengus: Ghirardinus fr. Minor.
- Gualterius Anglicus, fr. Minor, poenitentiarium papae, episc. 551.
- Gualterius comes de Manupel 438, 25.
- Gualterius comes de Zaphes (Iopensis) 177, 10.
- Guarangi, Guarangni, *Wardger* 23.
- Guardaxo, *Guardasone* (com. et mand. Traversetolo, circ. Parma) 310, 10.
- Guardia principatus Antiocheni 7, 15.
- Guarinus de S. Vitale Parmensis 61—63, 5; uxor: Margareta de Flisco; liberi: Hugo, Albertus, Anselmus, Guilielmus, Opigo, Tedhisius, Cecilia.
- Guarigo de Michara Cremon. consul Cremon. a. 1202, 23, 25.
- Guasco (Alexandrin.): Rufinus (Ruschinus).
- Guasconi 524.
- Guasconum castrum principatus Antiocheni 7, 15, 13, 10.
- Guastalla 178, 20, 194, 10, 497, 513, 20, 606, 20.
- Guauterottus (II. comes de Breme, fil. Waltheri I. com.) 43.
- Gubernula, *Governolo ad fl. Mincio* (com. Bagnolo S. Vito, distr. Mantova) 482.
- Guelfi, pars ecclesiastica Florentina et Tusciae 380, 10, 469, 25, 470, 10, 473, 476, 5.
- de Guertio, Guercio, gente Regina: Manfredinus.
- Guercius de Assajuto Reginus 615, 25; fil.: Manfredinus.
- Guertius de Cortogna Reginus 615, 10.
- Guibertus archiep. Ravennas, Clemens (III.) papa 355—357.
- Guidinus de Monte-Cuculi 477; fr.: Bonacursus.
- Guido Pictaviensis rex Ierosolymit. 4, 5, 5, 7, 10, 8, 1, 16, 17, 35, 18, 5.
- Guido consiliarius regis Franciae, episc. Podensis, archiep. Narbon. card. episc. Sabinensis = Clemens IV. papa.
- Guido de Guidonibus Mutin. archiep. Citanovae 404, 15, 640, 10; fr.: Bonifacius.
- Guido de Adam iudex Parmensis, fr. Minor, presb., fil. Guidonis de Adam 38, 40, 35, 41, 20, 54, 25, 55, 15, 56, 69, 5, 98, 20, 164, 15, 185, 5, 187, 10, 434, 20, 552, 15, 617, 20; uxor: Adalaxia; filia: Agnes.
- Guido fil. Massariae, fr. Minor, 558, 35, 559.
- Guido Putagius Parmensis, fr. ord. Apostolorum, Templarius 261, 262; soror: Tripia.
- Guido Lupus marchio, Parmensis, pot. Parmensis a. 1202, 23, 25.
- Guido de Lupis marchio, Parmensis 334, 25.

- Guido comes de Monte-feltro 368, 15, 369, 40, 506, 516, 30. 517.
- Guido comes 83, 5.
- Guido de Accarisiis (Accharisi) Favent. 369, 25. 507, 5.
- Guido de Adam Parmensis, fil. Iohannis de Adam 37 — 41, 26, 45, 10, 46, 5, 53, 54, 61, 69, 1, 99, 10, 349, 5, 585, 609, 25; uxores: Ghisla de Marsiliis, Imelda de Cassio; concubina: Rebehelda; liberi: Guido, Nicholaus, Salimbene (Omne-bonum); Maria, Karocosa, Egidia, (ilegit.) Iohannes.
- Guido de Adam Parmensis, fil. Rolandi Oliverii 38, 1.
- Guido de Albareto Reginus 529, 15, 615, 616, 635, 637, 638, 5, 642, 15; uxor 635, 30; filii: Agolinus (Iohannis), Rolandus.
- Guido de Angelis Parmensis, pot. Reginus a. 1265, 463, 10.
- Guido de Baisio Reginus 35, 20.
- Guido de Bibianello Reginus 500, 16, 607, 5, 614 — 618, 630, 15, 637, 30, 638, 25; uxor: Iohanna; fr.: Bonifatius, Monachus.
- Guido Bonatus (Bonatus) de Furlivio 163, 20, 368.
- Guido Briga Reginus, fil. Bernardi Conradii 490, 40, 491, 5.
- Guido de Canossa Reginus 594, 25; fr.: Bonifacius.
- Guido de Corigia Parmensis, fil. Gerardi dicti de Dentibus, pot. Mutin. a. 1284, 98, 30, 99, 1, 452, 10, 544, 30, 587, 35 — 589, 506, 10, 607, 30, 608, 15, 610, 15, 618, 30, 636, 20, 650, 651; uxor: Mahilia de Gente; filii et filiae 99, 1, 607, 35.
- Guido de Ençola Parmensis, fil. Mathei 610, 25; uxor: filia Albertini de Turcis Ferrar. 610, 25; filii 610, 25; fil.: Turcius.
- Guido de Gente Parmensis, pot. Reginus a. 1253, 452, 30, 453, 1, 463, 1; fr.: Ghibertus, Guilielmus.
- Guido de Indusiatis Reginus 641; fil.: Scalfinus.
- Guido de Lupicinis Reginus 529, 20.
- Guido Malabocca fr. Rogerii com. de Bagnacavallo 606, 10.
- Guido de Mandra Reginus 477, 35.
- Guido de Monte Reginus 617, 15; filiae: Iohanna, Maria.
- Guido de Pecorariis Parmensis 55, 25; uxor: Iacoba de Adam.
- Guido de Polenta Ravennas 428, 35, 605, 1, 606, 649, 25; pater eius 606, 5; uxor: filia Bernardini de Fontana 649, 25.
- Guido Ricutus de Polenta Ravennas 267, 15; uxor: Guilietta.
- Guido (de Robertis) de Flegio, pot. Parmensis a. 1218, 33, 15.
- Guido Cains de Robertis Reginus 488, 30, 499, 30.
- Guido de Sesso Reginus 330, 363, 1.
- Guido de Tripolis Reginus 500, 15, 529, 25, 530, 5, 630, 25, 632, 35, 633, 5.
- Guidolinus Ferrariensis, fr. Minor, mon. et procurator monast. Nonantulani 624, 25, 625.
- Guidolinus Ianuarius de Parma fr. Minor 562.
- Guidolinus de Ençola Parmensis 609 — 611, 10; uxor: Admissa; liberi: Matheus, Hugo, Rikeldina.
- Guidones, gens Mutin. 528, 15; de Guidonibus, Guidonibus: Guido archiep. Citanovae, Bonifacius fr. Minor.
- Guidhottus episc. Mantuanus, fil. Frugeri de Corigia 88, 89, 5.
- Guidhottus Pellavicinus marchio, fil. Manfredi Pellavicini de Scipione 377, 5.
- Guidhottus de Caninis Reginus 378, 30; soror: Eumengarda.
- Guigo V. comes de Forez 218, n. 4; uxor: Mathildis.
- de Guillia (Mutin.): Ugolinus.
- Guilielmus de Gatadhego Parmensis, vicecancellarius curiae Rom. 420.
- Guilielmus de Gente, fil. Lombardini, Parmensis 638.
- Guilielmus de Monte-vejo Mutin. 582, 5.
- Guilielmus Scarabellus de Canossa Reginus 529, 15, 615, 10, 637, 10.
- Guilielmottus, Guilielmottus, Apulus 171—173, 5, 369; uxor: Aica (Paschetta); filii duo 173, 1.
- Guilielmus, Guillelmus.**
- Guilielmus II. comes Hollandiae, rex Rom. 175, 25, 350, 5, 454, 20.
- Guilielmus I. rex Siculus, fil. Rogerii II. regis 17, 10, 358, 30 (falso fil. Guicardi); fil.: Guilielmus.
- Guilielmus II. rex Siculus, fil. Guilielmi I. regis 2, 35, 4, 5, 7, 12, 25, (17, 10), 354, 25, 358, 30; filii (falso) 358, 30; filia: (falso) Constantia.
- Guilielmus III. rex Siciliae, fil. Tancredi regis 19, (5), n. 2.
- Guilielmus Vicedominus archiep. Aqueensis, card. episc. Praenestinus 488, (20), n. 3, 496, n. 3.
- Guilielmus episc. Mutin., card. episc. Sabinensis 72, 25, 309, 10.
- Guilielmus Farinerii fr. Minor, mag. in theol., min. provinc. Aquitaniae, min. gener. ord. fr. Minorum, card. presb. tit. SS. Marcellini et Petri 673, 676, 30.
- Guilielmus de Flesco de Lavania, card. diac. S. Eustachii 63, 10, 384, 446, 10.
- Guilielmus II. patr. Ierosolymit. 484, (20), n. 1.
- Guilielmus fr. Minor, min. provinc. S. Francisci, episc. Narniae 674, (5), n. 4.
- Guilielmus de Foliano episc. Reginus 141, 5, 175, 40, 176, 452, 463, 483, 10, 484, 25, 499, 25, 504, 30, 505, 10, 506, 20, 517, 518, 617, 15, 641, 26; fr.: Bonifacius.
- Guilielmus de Gente abbas S. Benedicti de Leno 451, (1), n. 2; fr.: Ghibertus, Guido.
- Guilielmus de Lupicinis Reginus, abbas S. Prosperi Regini 488, 529, 15, 621, 30, 622, 626, 637, 10, 643, 15; mater 637, 10; fr.: Senebaldus.
- Guilielmus de Berecto cler. 572.
- Guilielmus Altisiodorensis mag. 214, 215, 4, 217, 35.
- Guilielmus de S. Amore mag. Paris. 52, 1, 53, 5, 299, 300, 454, 455, 1, 662, 20 (dictus de S. Marta), 663, 681, 15.
- Guilielmus Blancardus Iannensis, fr. Minor 320, 35, 321, 5, 323, 324, 5.
- Guilielmus Britto fr. Minor 233; liber: Summa de vitis et virtutibus.
- Guilielmus de Bugea Parmensis, fr. Minor, guardianus Ferrariensis 306.
- Guilielmus fr. Minor, min. provinc. Burgundiae 320, 30.
- Guilielmus de Falgario fr. Minor 5, Petrus Guil. de Falengaria.
- Guilielmus fr. Minor, lector Ianuensis, min. provinc. 298, 25.
- Guilielmus de Pede-montis fr. Minor 316, 5.
- Guilielmus de Pertuso fr. Minor 314, 10.
- Guilielmus fr. ord. Praedicator. 233; libri: Summa de vitis et virtutibus, tractatus de sermonibus.
- Guilielmus III. marchio de Monteferrato 2—4, 10, 5, 7, 10, 542, (20), n. 5; filii: Guilielmus, Conradus, Bonifacius, Fridericus, Raynerius.
- Guilielmus fil. Guilielmi III. march. de Monteferrato, comes Iopensis 2, 4, 25; uxor: Sybilla; fil.: Balduinus.
- Guilielmus IV. marchio de Monteferrato, fil. Bonifacii II. march. 26, 5, 28, 15.
- Guilielmus V. marchio Montis-ferrati 376, 504, 10, 505, 30, 507, 508, 15, 542—544, 1, 580, 10.
- Guilielmus Pellavicinus marchio, fil. Manfredi Pellavicini de Scipione 376, 10; uxor: Constantia.
- (Guilielmus) Pellavicinus 377, 10; fr.: Markesopolus, Rubinus.
- Guilielmus de Canusio Reginus 500, 15.
- Guilielmus de Ençola Parmensis, fil. Hugonis 611, 5.
- Guilielmus Bestiarius de Lambertinis Bonon. 501, 15.
- Guilielmus de Markesella Ferrar. 165, 20, 427, 25.
- Guilielmus de Pusterla Mediolan., pot. mercatorum Mediolan. a. 1277, 497, 20.
- Guilielmus Putagius Parmensis, pot. Bonon. a. 1279, 501, 15.
- Guilielmus de Rangonibus (Rangonus) Parmensis 507, 15, 635, 25; fil.: Gerardinus; soror: Beatrix.

- Guilielmus Traversarius Ravennas, fil. Pauli 166, 15. 369, (15), n. 6; filia: Traversaria.
- Guilielmus de S. Vitale Parmensis, fil. Guarini 62, 5.
- Guilietta uxor Guidonis Ricuti de Polenta Ravenn. 207, 15.
- Guiscardus, Guischarus v. Robertus.
- Guiscardus, Guischarus, (*fabul.*) fr. Roberti Guiscardi ducis 857, 25. 858.
- Guisculus (Paruen.): Bartholomeus.
- Guigardus comes S. Bonifacii v. Ricardus.
- Guigolum, Vinçolum, castrum Mantuanum, quod non recte (?) credebatur esse Guidizolo (circ. Castigione delle Stiviere, prov. Brescia) 93.
- Guigolus de Albriconibus (Albriconum) Reginus, praepos. S. Prosperi de Castello Regini 141, 10. 175, 35.
- Gumbertus (Humbertus) mag. gener. ord. fr. Praedicator. 579, 35.
- Gunsalvus Hispanus, fr. Minor, mag. in theol. Paris, min. provinc. Castellae, min. gener. ord. fr. Minorum: 669—672, 1. 678, 20. 679, 25.
- de Gypso v. Gypsum.
- H.**
- Halina, Halyna, (Oliva de Fredulphis) Parmensis 501, 5. 504, 15. 507, 20. 584, 25. 597, 25. 625, 55.
- Hastensis civ. v. Astensis civ.
- Hauserith fl., *Serchio* 582.
- Hebraici canonis Biblia 461, 1.
- Hebri 82. 248. — Hebraea lingua 350, 15; Hebreum 461, 25.
- Hebron vallis 4, 20; dom.: Rainaldus.
- Hedwiga v. Hedroiga.
- Helena mater Constantini Magni imp. 378, 10.
- Helena uxor Manfredi regis Siciliae 471 (n. 10).
- Helena neptis Innocentii IV. papae, uxor Bertholini Tavernerii Parmensis 603, 30.
- Helespontus v. Elepontus.
- Helyas, Helyas, de Assisio, min. gener. ord. fr. Minorum, antea dictus Bonus-baro 39. 40, 1. 42. 44, 10. 75, 20. 96. 98. 99. 101—103, 1—107. 110—112, 10. 157—163. 165, 10. 349, 5. 457, 10. 659. 690. 676, 1; pater et mater eius 96, 25; Helyae fratris tractatus, quem Salimbene composuit 181, 30.
- Helyseus proph. 576, 25; Helysei reliquiae 400; caput 400, 20.
- Henricus rex Sardiniae v. Henricus.
- Henricus Ubertus archiepisc. S. Mariae maioris eccl. Reginae, canon. eccl. S. Petri Reginae 631. 632, 5.
- Henricus IV. rex, III. imp. 354, 20—357; fil.: Henricus.
- Henricus V. rex, IV. imp., fil. Henrici IV. imp. 356, 35.
- Henricus VI. rex, V. imp., rex Siciliae, fil. Frederici I. imp. 3, 1. 9, 5. 17—19. 22. 28, 10. 31, 25. 33. 42, 20. 243. 354, 25. 359. 360. 454, 20; uxor: Constantia; fil.: Fredericus.
- Henricus (VII.) rex Alamanniae, fil. Frederici II. imp. 86, 1. 87. 341. 471, 5.
- (Henricus Raspo) langravio Turingiae rex Rom. 175, 20. 342. 350, 5. 397. 398. 454, 20.
- Henricus imp. Constantinopolit., fr. Balduini I. imp. 25, 20.
- Henricus II. rex Anglorum, falso dictus Artaldus 1, 20. 2, 1. 134, 5. 218, 20.
- Henricus III. rex Angliae 235, 20. 305. 454, 25; uxor: Alienor; fil.: Odoardus.
- Henricus I. rex Cypri 177, 15.
- Henricus (*falsc pro* Erico Ploghpenning) rex Danorum 444; fr.: Abel.
- Henricus, Hentius, Hencius, Hengus, rex Sardiniae, fil. Frederici II. imp. 53, 20. 176, 10. 178. 189, 5. 193. 194. 316. 319, 10. 320—331, 15. 336, 5. 344. 363, 1. 471, 10. 486; uxor: Domitilla (Adelasia).
- Henricus archiep. Embron., card. episc. Ostiensis 323 (n. 5). 435 (n. 2); libri: Summa dicta Copiosa, cantus ad honorem S. Mariae 435, 20.
- Henricus de Bobio fr. Minor, cantor Ianuensis 296, 20.
- Henricus Pisanus fr. Minor, custos Senensis, min. provinc. Graeciae 181—185. 384, 5; frater 185, 5.
- Henricus fil. Frederici II. imp. v. Karolus.
- Henricus senator Rom., fr. Alfonsi X. regis Castellae 476, 10. 477, 20.
- (Henricus Leo) dux Saxoniae 17, 25. 19, 25; fil.: Otto.
- Henricus Dandalus dux Venetus 23, 20. 25, 20.
- Henricus Pellavicinus marchio, fil. Manfredi Pellavicini de Scipione 376. 471, 25.
- Henricus I. comes de Baro 14, (25), n. 12.
- Henricus II. comes de Campania 13, 20. 17, 25. 18, 5; uxor: Ysabella.
- Henricus comes de Deti 6, 5. 7, 25.
- Henricus Advocatus Cremon., pot. Parmensis a. 1223. 586, 5.
- Henricus de Gherro campsor Reginus, pot. Reginorum expulsores de Gypso 637, 15.
- Henricus fil. Antonii de Musso Reginus 67, 30; uxor: Flos-olive.
- Henricus de Paganis Parmensis, fil. Paganus Alberti Egydii 60, 25.
- Henricus Testa de Aretio, pot. Parmensis a. 1247. 188, 25. 190.
- Henricus de Gallutis Bonon. 490, 35.
- Henricus rex Sardiniae v. Henricus.
- Heraclius, Eraclius, imp. 5.
- Heraclius, Eraclius, patr. Ierosolymit. 5.
- Herberia castrum, *Rubiera* (vel *Rubiera*) ad viam *Aemilianam* (circ. *Reggio Emilia*) 23, 25. 681. 587, 25. 622, 1; gens: Boiardi.
- Herbipolensis (*Würzburg*) episc.: (Gothfredus).
- Heremitarum ordo, Heremitanus 254. 255. 400, 20. 453, 25; Cesaenates 586, 25; fratres: Iohannes Bonus, Mathaeus Mutimensis, — Heremitas S. Augustini 254, 25; Britti fratres 254; de Farali 254, 25; S. Guilielmi 254, 25; Iambonitani 254, 25.
- heretici 19, 25. 22. 74, 10. 175, 25. 564, 15.
- Herine (Herme) soror Ysachii imp. Constantinopolit., uxor Conradi march. de Monteferrato 4, 10.
- (Hermannus II.) episc. Monaster. 9, 15.
- Herodiana malitia 610, 10.
- Heruli 210, 15.
- Hesium v. Esium.
- Hest v. Est.
- hiems calida a. 1228. 35, 20; pluviosa a. 1274/5. 491, 15; temperata a. 1285 6. 613. 614, 20.
- Hierapolis, Hierusalem v. Ier.
- Sanctus Hylarius, *Sant' Ilario d'Enza* (mand. *Montecchio*, circ. *Reggio Emilia*) ad viam *Aemilianam* 73, 15.
- (H) Yllarus, ad quem scripsit Augustinus episc. 145, 35.
- (H) Ildebrandus, Ildebrandus, mon. (prior Cluniae, *falso*) = (Gregorius VII. papa.
- (Hippolitus) S. Ypolitus 27, 25.
- Ypolitus (fil. Thesei) 83, 30.
- (Hipponensis) Yponensis eccl. 145, 40.
- Hispania, Hispania, Ispania, Yspania, Hispaniae, Yspaniae 28, 25. 30, 1. 105, 20. 295, 15. 312. 313, 1. 320, 5. 321, 15. 324, 15. 377, 5. 456, 15. 474. 573, 15. 580, 1. 581, 10. 594, 5. 598, 5. 600, 10. 658, 5. 676, 20; prov. ord. Minorum v. Minores fr. — Hispani, Yspani 36, 10. 394, 10; Hispaniani 540, 1; Yspani reges 30, 1.
- Historia ecclesiastica Eusebii Caesar. 216, 1; Historiae, Hystoriae, Ystoriae (scolasticae Petri Comestoris) 66, 20. 212, 25. 248, 15. 275, 20. 293, 25. 339, 30.
- histriones, hystriiones, ystriones 45, 10. 53, 10. 126, 10. 406, 40. 426, 5. 468, 15. 597, 5.
- de Hohenburg v. Umborgo.
- Hollandia, Olandia 175, 25. 350, 5. 454, 25; comes: Guilielmus II.
- Homerius de Ast min. gener. ord. fr. Minorum 677, 10.
- Homobonus Cremon. 22, 25.
- S. Honorati eccl. Ianuensis 316.
- Honorius III. papa 21. 32, 25. 33. 35, 15. 36. 383, (25), n. 15. 657, 25.
- Honorius IV. papa, Iacobus de Sabellis card. diac. (S. Mariae in Cosmidin) 565, 1—567, 10. 582. 585, 1. 592, 1. 593, 15. 594, 15. 608. 618; 25. 619. 628, 1—630, 10.

- Horosius v. Orosius.**
Hospitalarii, Hospitale, S. Iohannis (Ierosolymit.) domus 16, 20, 18, 20, 177, 10, 579, 15.
Hostia v. Ostia.
- Hugo, Ugo.**
Ugo, Hugolinus, card. episc. Ostiensis et Velit., protector ord. fr. Minorum = Gregorius IX. papa.
Hugo fr. ord. Praedicator., card. presb. tit. S. Sabinae 175.
Hugo archiep. Embron. 323, (20), n. 3.
Hugo abbas Cystertiensis (falso pro Arnaldo) 19, 35.
Hugo de Malrplana praepos. Massil. 523 (n. 3).
Hugo de Bariola vel de Digna vel de Monte-Pesulano, Provincialis, fr. Minor, min. provinc. 225, 1 — 236, 238, 15 — 254, 294, 295, 297, 311, 10, 313, 314, 10, 315, 10, 320, 25, 321, 553, 554, 1; libri: Summa, tractatus de sermonibus; soter: Donolina.
Hugo Pauca-palea de Regio mag., fr. Minor 163.
Hugo Capoldus Placent., fr. Minor, lector 420, 5.
Hugo II. dux Burgundiae 14, (25), n. 10, 16, 35.
Hugo de Lapis marchio, Parmensis 334, 25.
Hugo dom. Tyberiadis 7, 5.
Hugo de Barci Ravennas 172, 10.
Ugo Boterius Parmensis, fil. Gerardi, pot. Papiensis a. 1247, 195, 5.
Hugo de Cassio Parmensis, fil. Gerardi 55, 5; fil.: Iacobus.
Hugo de Conrado (Conradi) Reginus 529, 15, 632, 30, 937; fil.: Conradinus.
Hugo de Engola Parmensis, fil. Guidolini 610, 611, 5; uxor: Iachesia; filii: Guilielmus, Matheus; duae filiae 611, 5.
Hugo de Robertis Reginus 178, 30, 363, 1.
Hugo Rubens, fil. Bernardi Rolandi Rubei, Parmensis 529, 25.
Ugo Specialis Reginus 488, 30.
Ugo Magiarotti de Vicodominis Parmensis 188, 25.
Hugo de S. Vitale Parmensis, fil. Guarini 61, 5, 188.
Hugo iudex Parmensis, fr. Mariae uxoris Gerardi de Cassio 55, 20.
Hugolinus, Ugolinus.
Hugolinus, Ugo, card. episc. Ostiensis, protector ord. fr. Minorum = Gregorius IX. papa.
Ugolinus archipresb. de Trello 404, 15, 420, 30.
Hugolinus de Gavaça fr. Minor 331, 10.
Hugolinus Baçola de Alberghettis Favent. 369, 25; fil.: Albrius.
- Ugolinus de Foliano Reginus 35, 20.
Ugolinus de Foliano Reginus 497, 25.
Ugolinus de Guilia Mutin. 472, 65, 473.
Ugolinus Clpitiuus de Lambertinis Bonon., fr. ord. Gaudentium 467, 20.
Hugolinus de Lupicinis, fil. Garxendonii, Reginus 529, 20, 632, 25, 637, 25; uxor: filia Mathei de Foliano 529, 20, 632, 25, 637, 25.
Ugolinus fil. Alberici de Manfredis Favent. 568, n. 5.
Hugolinus de Rubeis Parmensis, fil. Iacobi, capitaneus populi Regini a. 1278, 499, 511, 30, 529, 1.
Ugolinus de Canossa tonsor pannorum Reginus 630.
Hugonis: Thomasius de Armario Parmensis.
Hugutio de Binielis Imolensis 370, 5; fr.: Iohannes.
Humbertus Placentinus, archiep. Embron. 322, 1, 323 (n. 2).
Humbertus mag. gener. ord. fr. Praedicator. v. Gumbertus.
Humiliati de Palude fratres Parmenses 596, 15.
Humilis de Mediolano fr. Minor, lector conv. Fanensis, custos Parmensis 42, 20, 104, 5, 277, 411.
Hungari Hungaria v. Ungar.
Hanni 209, 5; rex: Attila.
Hyrtacus rex 262, 263; filius 263, 1.
- I. Y.**
- Iacoba filia Oliverii de Grenonibus vel de Adam Parmensis, uxor Guidonis de Pecorariis Parmensis 55, 25.
Iacobellus famulus Monachi de Bibianello 647.
Iacobina (Iacomina) de Flesco uxor Opiconis II. march. Estensis 168, (25), n. 7, 650 (n. 5).
S. Iacobi eccl. Regina fratrum ord. Petri Peccatoris (Damiani) 487, 5, 513, 583, 1.
Iacobinus de Berecto fr. Minor, guardianus Arimini. 552, 30.
Iacobinus de Portu Mutin., fr. Minor 609, 20.
Iacobinus Savinus de Placentia fr. Minor 556, 20.
Iacobinus de Tortellis fr. Minor 572, 20.
Iacobinus de Parma, dictus de Regio, fr. ord. Praedicator. 72, 73, 77, 595, 16.
Iacobinus de Benecto Parmensis 611; uxor: Rikeldina; filii: Arpus, Petrus; fr.: Arpus.
Iacobinus de Gente v. Pinottus.
Iacobinus de Palude Reginus 474, 5, 475, 10, 483, 20, 485, 25, 607, 20; filii: Bonacursus; filia 483, 20.
Iacobinus de Panceris Reginus 529, 15, 611, 5, 631, 1, 632, 633, 15, 637, 10, 643, 15; uxor: filia Hugonis de Engola Parmensis 611, 5; fil.: Thomasius.
- Iacobinus Rangonus Mutin., pot. Reginus a. 1265, 363, 1, 469, 30, 470, 15.
Iacobinus de Rodilia (Rodelia, Rodelio) Reginus 483, 500, 15, 529, 35, 617, 15; uxor: Maria.
Iacobinus cf. Iacobus.
Sanctus Iacobus, S. Jago di Compostella 54, 1, 265, 5.
Iacobus rex Siciliae, fil. Petri III. regis Aragoniae 597, (20), n. 8, 642 (n. 6).
Iacobus rex Maioricae, fr. Petri III. regis Aragoniae 525, (16), n. 8.
Iacobus de Sabellis card. (diac. S. Mariae in Cosmidin) = Honorius IV. papa.
Iacobus de Columna card. diac. S. Mariae in Via-lata 169, 550.
Iacobus patr. Ierosolymit. = Urbanus IV. papa.
Iacobus III. de Petrella episc. Favent. 400, (20), n. 6, 401, 36, 402, 10, 420, 427 (n. 2), 436, (1), n. 1.
Iacobus de Axandris de Mantua fr. Minor, min. provinc. Sclavoniae 552, 30.
Iacobus de Bernardo, fr. Minor 370, 20, 400, 5; filius 370, 20.
Iacobus de Bersello fr. Minor 331, 5.
Iacobus, Iacobinus, de Cassio Parmensis, fr. Minor, presb., fil. Hugonis 55, 10, 351, 25.
Iacobus de Yseo fr. Minor, min. provinc. Romanae 67, 35, 68, 20, 315, 25.
Iacobus de Mediolano fr. Minor 590, 5.
Iacobus de Palude Reginus, fr. Minor 610, 25.
Iacobus Ultramarinus de Panigariis fr. Minor, presb., fil. Gerardi 55, 30.
Iacobus de Pupia fr. Minor 306, 20, 331, 5.
Iacobus Teupulus dux Venet. 95, (25), n. 4, 165, (15), n. 6; fil.: Petrus.
Iacobus de Alucis Reginus 486, 5.
Iacobus de Avena 16, 30.
Iacobus de Boveris Parmensis 36, 20.
Iacobus de Buxolis Ferrar. 293, 25; uxor: Mabilia; filia: Ansetixa.
Iacobus de Engola Parmensis, fil. Mathei, pot. Mutin. a. 1284, 544, 20, 608 — 610, 25; uxor: Marchisina; liberi: Aicha, Ghirdinus.
Iacobus de Maluso Parmensis 164, 20.
Iacobus Napolionis 476, 20.
Iacobus de Palude Reginus 35, 5.
Iacobus de Pennacis (Penuacius) de Sesso Reginus, fil. Gilioli, pot. Reginus a. 1255/6, 41, 30, 463.
Iacobus de Rubeis Parmensis, fil. Bernardi Rolandi 499, 25, 511, 30; filii: Guilielmus, Ugolinus.
Iacobus Tavernerius Parmensis, fil. Bertholi Tavernerii 604, 30, 608, 5.
Iacobus Torrellus Ferrar., fil. Salin-guerrae 165, 30, 166, 1.
Iacobus de S. Vitale Parmensis 449, 1.

- Iacobus ductor pastorum Gallicorum 444, n. 7.
- Iacob Abu-Iussuf rex Marocanus et Boyes.
- Iambonitani fratres Heremitarum 254, 25.
- Ianua, Ianuensis civ., *Genova* (*Genoa*) 28, 15, 63, 20, 235, 25, 206, 20, 313, 30, 314, 10, 315, 15 — 318, 25, 321, 30, 322, 20, 323, 25 — 325, 20, 327, 5, 332, 30, 393, 15, 445, 25, 532, 20 — 535, 582, 20, 674, 1; eccl. et monast.: ord. S. Clarae, S. Honorati, conv. fr. Minorum, monast. monachorum Alborum 323, 20; palatium archiepiscopi 317, 5; Ianuensis, Ianuae portus 315, 15, 535, — Ianuenses I, n. 3, 42, 1, 175, 20, 329, 20, 532 — 536, 582; Ianuensis quidam 532, 25; fr. Minor 532, 20; formaria 67, 25; gentes: Biancardi, Catalusii, Grimaudi, de Spinola; potestates: Albertus Malavolta a. 1249, Martinus de Fano a. 1260, 1262; capitaneus: Obertus de Spinola a. 1270 sqq. — Ianuensis episcopatus 175, 15, 572, 25; archiep.: Iohannes de Cucurno. — Ianuensis dioc. et prov. 184, 10, 393, 15; prov. ord. Minorum fr. Minores fr. — Ianuensium territorium 535, 35; Ianuensis marina 533, 20. — Ianuenses caedulae 538, 25.
- Ianuarius (Parmensis): Guidolinus fr. Minor.
- Ycauna fl., *Yonne* 218, (10), n. 1.
- Icilius, Icilius, Ycilius, Ecilius.**
- Icilius de Albareto r. Agolinus.
- Icilius de Egna 368, 35.
- Icilius de Palude Reginus, fil. Amnerici 609, 30; uxor: Aicha; filii et filiae 609, 20.
- Icilius III. de Romano 178, 30, 195, 30, 20, 332, 345, 30, 354, 10, 361, 25 (= catalus Veronae), 363, 25 (Icilius), 364, 10, 367, 368, 373, 10, 379, 391, 35 — 393, 5, 394, 1 — 396, 399, 427, 25, 456, 30, 464, 498, 5, 519, 5, 553, 10, 592, 15; fr.: Albricus, Ziramons. — Iciliici mores 168, 5.
- Yconium civ., *Koniah* 5, 35, 11, 35, 12.
- Icrapolis civ., *Lydiae* 11, 1.
- Ieremias proph. 457, 30 (liber), 512, 20; Ieremiae epistola = liber Baruch 459, 25; Ieremiae expositio (lectura) (Pseudo-Ioachim abbas) 236, 35, 237, 5, 380, 15, 640, 20, 675, 10.
- Ieremias fr. Minor, custos Fanensis 40, 1.
- Ieremii r. Geremii.
- Iericho 6, 15.
- b. Ieronimus presb. 29, 25, 36, 35, 43, 30, 48, 75, 35, 80, 1, 91, 20, 122, 20, 130, 30, 132, 20, 141, 20, 151, 10, 157, 5, 186, 25, 197, 10, 220, 16, 230, 20, 240, 25, 248, 15, 249, 5, 270, 273, 274, 30, 281, 25, 284, 35, 382, 35, 405, 10, 406, 5, 407, 25, 422, 430, 20, 437, 35, 468, 548, 10, 573, 10, 618, 5.
- Ieronimus, Iheronimus de Esculo fr. Minor, lector, min. provinc. Sclavonicae, min. gener. ord. fr. Minorum, card. presb. tit. S. Potentianae, card. episc. Penestrinus = Nicolaus IV. papa 169, 5, 498, 25, 655, 20 — 667, 5, 676, 10.
- Ierusalem, Iherusalem, Ierosolima, civ. sancta 2, 1, 4, 5, 7, 1, 23, 10, 30, 10, 177, 5, 347, 20, 360, 1, 492, 25, 523, 5, 537, 20, 538, 1; templum Domini 6, 20; sepulchrum Domini 4, 5, 5, 7, 1, 18. — Ierosolimitanum regnum 43, 10; reges: Aymericus I, Balduinus IV, Balduinus V, Guido, Iohannes, Fridericus, Karolus; patr.: Heraclius, Rodulfus, Albertus, Radulfus, Robertus, Iacobus, Guilielmus II.
- Iesu Christi eccl. Regina fr. Praedicatorum 73, 10.
- Iesu Christi militum ordo, religio, regula 467, 25, 612.
- Iesus Christus 46, 47, 50 — 52, 445, 5, 455, 10.
- Ildebrandus, Ildevradius r. Hildebr. Illaric r. Hilaricus.
- Illiricum 23, 20, 210, 15.
- Illuminatus fr. Minor, min. provinc. b. Francisci, episc. Assisinas 39.
- Illuminatus Parmensis usurarius, fr. Minor 612; fr.: Berardus.
- Imola, Ymola, civ. 34, 10, 191, 370, 379, 20, 429, 10, 457, 40, 505, 35, 541, 10, 570, 10; monast.: S. Clarae, conv. fr. Minorum; de I.: Benitende fr. Minor; partes: Bricii, Menduli; gentes: Aliduces, Binieli, Nurduli. — Imolae episcopatus 137, 10.
- imperialis benedictio 454, 20; maiestas 633, 25; mores 477, 20.
- Incirinus r. Icilius.
- de Indusiatis, gente Regina: Guido, Scalpinus, Albertinus.
- Inferior pars ecclesiastica Regine 529, 10, 616, 15.
- de Infunditis, gente Sulcini: Rubens.
- de Iniquitate, Iniquitatis, gente Placent.: Ubertus.
- Innelda filia Gerardi de Cassio Parmensis, uxor Guidonis de Adam Parmensis 34, 20, 40, 45, n. 53, 15, 55, 164, 20.
- Innocentius, Innocencius.**
- Innocentius III. papa 17, 25, 19, 20, 1, 21, 10, 22, 25, 40, 26, 28, 31, 32, 35, 36, 5, 289, 290, 5, 325, 1, 326, 337, 5, 408, 5, 489, 585, 20, 657, 20, 675, 25.
- Innocentius IV. papa, (Sinibaldus) de Lavania canon. S. Mariae Parmensis 22, 36, 5, 53, 55, 15, 61, 62, 1, 63, 66, 1, 67, 69, 72, 30, 75, 20, 165, 25, 166, 174, 5 — 178, 187, 20, 189, 5 — 191, 25, 193, 25, 194, 20, 195, 5, 199, 10, 200, 10, 205 — 208, 210 — 213, 225, 35, 228, 1, 230, 35 — 233, 20, 265, 15, 297, 15, 304, 20, 305, 10, 309, 311, 5, 315, 10, 317, 5 — 319, 15, 320, 1 — 322, 25, 324, 326, 1 — 328, 20, 334, 25, 342, 5, 343, 362, 25, 363, 15, 369, 384, 15, 386, 25, 387, 394, 15, 398, 20, 403, 15, 419, 420, 433, 25, 445 — 447, 452, 5, 453, 5, 454, 20, 525, 30, 526, 5, 529, 25, 552, 10, 553, 5, 586, 10, 603, 30, 604, 629, 1, 660, 10, 661, 10; sorores tres 62, 5, 195, 10; sorores: Margareta, Agnes, soror uxor Bernardi Rolandi Rubei 199, 10, 362, 35, 529, 25; quidam nepos 445, 25; neptis: Helena.
- Innocentius V. papa, Petrus de Tharentasia fr. ord. Praedicatorum, archiep. Lugdun., cerd. episc. Ostiensis 495, 496.
- Innocentius VI. papa 673.
- Innocentius praefectus Affricae 135, 15.
- inundatio (diluvium) aquarum a. 1275, 490, 5, 491, 15; a. 1276, 495, 1, 496; a. 1280, 506, 15; et maris a. 1284, 547, 1, 548.
- Ioachim, Ioachym, abbas de ordine Floris 19 — 21, 31, 25, 36, 5, 101, 1, 201, 15, 209, 10, 214, 20, 228, 10, 231, 1, 233, 5, 236 — 241, 247, 20, 249, 25, 254, 20, 260, 267, 288, 289, 5, 291, 1, 292, 1 — 294, 15, 301, 20, 302, 1, 304, 10, 313, 15, 321, 5, 369, 377, 25, 415, 439, 440, 5, 448, 25, 455, 10, 456, 5, 457, 1, 458, 5, 466, 494, 495, 20, 512, 20, 532, 1, 559, 20, 580, 10, 640, 664, 1, 675, 10; libri: Expositio super Apocalypsim, super quatuor evangelistas, liber Concordiae: *perperam Ioachim abbat additi*: Expositio super Ieremiam, Sybillae (Eritheae) et Merlini, liber Figurarum, Lectura Ysaiae super oneribus.
- Ioachitae, Iohachitae 236, 237, 293, 10, 302, 20, 466, 1, 537; Ioachitae fratres Minores: Bartholomeus Guisculus 236, 237, 25, 552, 20, Ghirardinus de Burgo S. Donnini 236, 237, 25, Hugo de Digna 231, 20, 233, 5, 236, 10, 294, 15, 313, 15, 553, 20, Iohannes Gallicus 239, Iohannes de Parma 233, 5, 294, 20, 302, Iohanninus Pigulinus 239, Rodulfus de Saxonia 236, 20, Salimbene de Adam 174, 10, 236, 10, 237, 25, 302, 35.
- Iob 186, 15, 460; b. Iob expositio Gregorii 135, 15; Moralium (in Iob) libri Gregorii M. 468, 20, 489, 20.
- Iocapata (*Ieye* Iotapata) civ. Iudaea 389, 20.
- Iocelinus Anglicus, fr. Minor 296, 20, 313, 15, 315, 20.
- ioculator, ioculatores 31, 10, 32, 10, 54, 30, 168, 5, 179, 20, 265, 305, 323, 25, 354, 359, 15, 386, 407, 1, 426, 5, 597, 5.
- Johanna comit. Flandriae, filia Balduini IX. com. 173, 15.
- Johanna filia Gentilia de Ursinis Rom., uxor Aconis IV. (VIII.) march. Estensis 168, (25), n. 9, 512, (1), n. 1.
- Johanna filia Guidonis de Monte Regni, uxor Guidonis de Bibianello Regni 617, 15.
- de Sancto Iohanne in Persiceto, *San Giovanni in Persiceto* (*proec. Bologna*): Gerardinus fr. Minor.

- Iohannes evang. 29, 20.
 Iohannes Baptista 71, 15. 82, 20. 115, 5.
 Iohannes martyr 592, 10.
 Iohannes III. Vattacius (Vattatius) imp. Grecurum (Nicens) 304. 305. 322, 5. 324, 15. 509, 15. 662, 15.
 Iohannes IV. Lascaris imp. Grecurum 509, (15), n. 8.
 Iohannes rex Ierosolymit. (factus fr. Minor 44, 1) 93, 20. 43. 44. 172, 1. 349, 25. 444, 15. 471, 5; filia e: Maria, Isabella.
 Iohannes I. papa 210, 5.
 Iohannes XXI. papa, Petrus Hispanus, card. episc. Ostiensis 210, 25. 304. 496. 497, 25.
 Iohannes XXII. papa 672. 673.
 Iohannes Crisostomus (Os-aurei) 116, 30. 133, 5. 179, 15. 186, 15. 247, 15. 301, 15. 473, 20. 568, 5.
 (Iohannes) Damascenus 233, 35. 338, 30. 353, 10.
 Iohannes Galetanus card. diac. S. Nicolai in Carcere Tulliano = Nicolaus III. papa.
 Iohannes de Murro fr. Minor, mag. in theol. Paris., min. gener. ord. fr. Minorum, card. episc. Portuensis 669. 671. 676, 20.
 Iohannes de Buccamatius archiep. Montis-regalis, card. episc. Tuscolanus 608, (20), n. 5. 629, (16), n. 4.
 Iohannes Cholet card. presb. tit. S. Caeciliae 524, (25), n. 1.
 Iohannes VII. catholicus Armenus 24, (25), n. 5.
 Iohannes IV. episc. Constantinopolit. 135, 1.
 Iohannes de Plano-Carpi fr. Minor, archiep. Antiver. 205, 1—207. 210—213.
 Iohannes de Cucuro archiep. Iannensis 316, (35), n. 9. 317.
 Iohannes VII. archiep. Ravennas 521, (5), n. 4.
 Iohannes I. archiep. Viennensis 233, (3), n. 1.
 Iohannes abbas 135, 20.
 Iohannes de Domina-Rifidha mag. archipresb. maioris eccl. S. Mariae Parmensis 62, 25. 69, 15.
 Iohannes de Bondeno fr. ord. Praedicatorum, canon. ord. S. Frigidiani de Luca, canon. Ferrar. 426, 1. 427.
 Iohannes mon., sacrista eccl. S. Vitalis Ravennas 172, 20.
 Iohannes Parens de Carostro fr. Minor, min. provinc. Hispaniae, min. gener. ord. fr. Minorum 102, 10. 658. 659. 676, 5.
 Iohannes de Parma (dictus Iohanninus de S. Laçaro 297, 15) fr. Minor, mag. in theol., lector Bononiae et Neapolit., min. gener. ord. fr. Minorum 162. 176, 25. 178, 30. 221, 25. 223—225, 5. 232, 25. 233, 30. 254, 5. 294, 20—313. 315. 316, 10. 319, 5—323, 20. 324. 328, 30—332, 35. 333. 420, 1. 526, 5. 550—553. 558, 15. 559, n. 662—664. 676, 5.
 Iohannes de Buco, min. gener. ord. fr. Minorum, mag. in theol. 673. 676, 30.
 Iohannes de Sancta Agatha fr. Minor 210, 25.
 Iohannes de Bibiano fr. Minor 331, 5.
 Iohannes de Capella fr. Minor 658, 15.
 Iohannes de Carpineto fr. Minor 515, 10.
 Iohannes de Castro-veteri fr. Minor, min. provinc. Romanus 303, 30. 304, 3.
 Iohannes de S. Constantino fr. Minor 658, 20.
 Iohannes Gallicus, fr. Minor 239, 25.
 Iohannes de Laudibus fr. Minor 158, 5.
 Iohannes Ravennas, fr. Minor, guardianus Neapolit. 552.
 Iohannes de Rupella fr. Minor 660, 15.
 Iohannes I. mag. gener. ord. fr. Praedicatorum 579, 35.
 Iohannes II. mag. gener. ord. fr. Praedicatorum 579, 35.
 Iohannes de Vincentia fr. ord. Praedicatorum 72. 73, 35. 76, 40—79. 83, 15. 595, 10.
 Iohannes Bonus, fundator ord. Heremitarum 254, 35. 255, 1; fil.: Matheus.
 Iohannes de Adam Parmensis, fil. Adam de Grenonibus 37, 30. 38, 5. 57, 5; uxor: Emmengarda; liberi: Adaminus, Guido, Ghisla.
 Iohannes fil. illegit. Guidonis de Adam Parmensis 54.
 Iohannes de Biniclis Imolensis 370, 5; fr.: Hugutio.
 Iohannes de Canossa Reginus 463, 15; fil.: Bonifacius.
 Iohannes de Cocleria, Pseudo-Fridericus II. imp. 173, n. 7.
 Iohannes (Crassus) Constantinopolit. 23, 1.
 Iohannes Grelo Parmensis 37, 30.
 Iohannes de Grili senescalcus regis Angliae 524, 25.
 Iohannes Malvitus notarius Reginus 541.
 Iohannes Bonifacii de Manfredis Reginus 177, 35. 178, 5. 467, 10; fil.: Symon; filii 177, 35.
 Iohannes; filii 472, 20.
 Iohannes de Pucilesio Parmensis 374, 5; fil.: Franciscus.
 Iohannes de S. Remigio iustitarius Gallicus 509 (n. 1).
 Iohannes Roxellus de Robertis Reginus 490.
 Iohannes de Rosa Mutin. 582, 10.
 Iohannes Barixellus sartor Parmensis, fil. Meçadhri de Tedaldis agricolae 372. 373, 25—375; uxor: de Cornacano 374, 25.
 Iohannetus de Assisio fr. Minor, guardianus Senensis 107, 25.
 Iohannetus de Belfort fr. Minor 107, 25.
 Iohannina uxor Bonifatii de Bibianello Regini 615.
 Iohanninus de Mutis mon. S. Proserpi Regini 626 (n. 2); mater 626, 10.
 Iohanninus de S. Laçaro v. Iohannes de Parma.
 Iohanninus de Lupicinis Reginus, fr. Minor, lector Reginus 512, 10.
 Iohanninus de Ollis Parmensis, fr. Minor 294, 20. 297. 311—315. 322, 20. 323, 35. 332. 333. 385.
 Iohanninus Pigulinus de Parma fr. Minor, cantor Neapolit. 239.
 Iohanninus Reginus phisicus 614, 10.
 S. Iohannis domus v. Hospitalarii.
 S. Iohannis hospit. Ierosolymit. eccl. Aquensis 295, (10), n. 5.
 S. Iohannis monast. Parmense 99, 5; abbas: Tancredus de Pellavicinis.
 S. Iohannis evang. eccl. Parmensis 596, 10.
 S. Iohannis evang. monast. Ravennas 434, 25.
 S. Iohannis Baptistae eccl. Regina 501, 20.
 Loppe, Iopen, Zaphes 5, 25. 16. 17. 1. 18, 10. 177, 10. — Iopenensis comitatus 2, 20; com.: Guilielmus de Monteferrato, Gualterius.
 Iordanes fl. 7, 20.
 Iordanus card. diac. S. Eustachii, fr. Iohannis Galetani card. (Nicolai III. papae) 170, 5.
 Iordanus mag. gener. ord. fr. Praedicatorum 579, 35.
 Iordanus comes de Anglano 472.
 Ioseph pater Iesu 46.
 Iosephus historiogr. Iudaicus 92, 25. 127, 40. 156, 15. 167, 10. 293, 35. 329, 20. 405, 5. 406, 15.
 de Iossano, gente Cremon.: Gerardus.
 Iotapata v. Iocapata.
 Irene uxor Andronicii II. imp. Constantinopolit. v. Violanta.
 Irene filia Ysachii imp. Constantinopolit., uxor 1. Rogerii filii Tancredi regis Siculi, 2. Philippi regis 19, 10, (n. 5).
 Isaac, Ysaac, Ysachius.
 Ysachius imp. Constantinopolit. 4, 10. 9. 10. 19, 10. 23—25, 5; uxor: Margarita; liberi: Irene, Alexius; fr.: Alexius; soror: Herine.
 Ysachius imp. Cypru 15, 5.
 Isaac abbas 146. 147.
 Isabella filia Iohannis regis Ierosolymit., uxor Friderici II. imp. 349, (20), n. 9. 444, (16), n. 2. 471, (6), n. 2.
 Isabella Anglicana; uxor Friderici II. imp. 471, (6), n. 1.
 Isabella filia Aymerici regis Ierosolymit., uxor 1. Sighifredi Turonensis, 2. Conradi march. de Monte-ferrato, 3. Henrici II. com. Campaniae 14, 15. 18, 5.
 Isabella, Ysabelon, filia Markesopoli

- Pellavicini, uxor nobilis cuiusdam de Romania 377, 15. 378.
- Ysaia proph. 186, 15. 277, 30. 456, 15. 461, 25. 512, 30; super Ysaia Expositio Aymonis Halberstat. 441, 5; de oneribus Ysaie Expositio (Pseudo-) Ioachim abb. 360, 10. 377, 25.
- Ysauria 11, 35.
- de Iseo, Yseo, Iseo ad lacum de Iseo (circ. Brescia): Iacobus fr. Minor, Bonaventura fr. Minor.
- Ysidorus, Ysydorus, episc. Hispal. 133, 5. 159, 143, 30. 181, 20. 462, 10. 547, 30. 575, 25. 588, 20.
- Itali 78, 30. 368, 35; (fratres Minores) 643, 5; Italici, Ytalici 54, 5. 534, 1. 651, 30; (fratres Minores) 579, 25. — Italia, Ytalia 2, 3, 30. 4, 5. 7, 1. 18, 30. 19, 16. 26, 5. 30, 5. 31, 20. 70, 20. 146, 25. 156, 30. 158, 25. 206, 1. — 211, 30. 217, 25. 256, 10. 289, 5. 293, 10. 317, 15. 347, 35. 373, 10. 380, 20. 439, 10. 464, 463, 1. 515, 15. 589, 1. 579, 25. 591, 30. 593, 15. 614, 5. 638, 25. 659, 10. 674, 1; Ytalica regnum 497, 35. — Ytalicae partes 213, 20. 221, 15. 446, 15. — Ytalica vina rubea 218, 25.
- Iudei 51—53, 5. 101, 10. 284, 10. 294, 25. 350, 25. 416, 1. 417, 1. 432, 13. 440, 10. 495; Iudeus quidam 476, 5. 477, 10; Iudeus: Bonus-dies Ferrar.; Iudaeus populus 437, 35. 441, 25. — Iudaea 389, 25. — Iudaismus 116, 25.
- Iudicum liber 389, 20.
- Iulith liber 389, 20.
- Iulianus Apostata imp. 181. 592. 593, 1.
- Iulianus de Sesso Reginus, dom. legum 331. 332, 5.
- Iulitta de Adhelandis Mutin. 255, 10.
- Iulius Cesar 116, 30. 301, 15. 382, 20.
- Iupiter (deus) 87, 20; stella 516, 10.
- Ius canonium 19, 35. 62. 577, 25. 640, 10; ecclesiasticum 62, 25; civile 19, 35. 62, 25.
- Iusta mater Silvestri I. papae 131, 40.
- S. Insti eccl. supra Lugdunum 670, 5.
- Iustinianus I. imp. 440, 30.
- K. Cf. C.**
- Kelawan, Malik el-Mansur, soldanus Babyloniae 537, (30), n. 8. 538, 10.
- (Kilisch Arslan) soldanus Iconii 10, 15. — 12; fil.: Melicrinus (Kutbeddin).
- Kyra-Maria v. Maria.
- L.**
- Ladislau IV, rex Ungariae 580 (n. 8).
- Lagnianum, Legnano ad fl. Olona (mand. Iusto Arsizio, circ. Gallarate) 2, 25.
- Lambertacii, Lambertacii, pars imperii Bononiensis 370. 397. 458, 1. 480, 35. 500, 5. 501, 10. 504, 15.
- de Lamberteschis, gente Florent.: Lamberteschus, Musca.
- Lamberteschus de Lamberteschis Florent., pot. Reginus a. 1242. 174, 35. 175.
- de Lambertinis, gente Bonon.: Ugolinus Capritius, Petrus Capritius, Guilielmus Bestiarius.
- Lambertinus de Samaritanis Bonon., pot. Favent. a. 1265. 401, 30. 402, 10.
- Lambrus fl., Lambro 28, 15.
- Lancea, Lanca: Manfredus II. marchio, Blanca, Blanca Galvanus.
- Landasium castrum, olim situm in Valle di Mozzola (circ. Borzotaro, pror. Parma) 377, 10. 474, 20.
- Lanerius: Petrus fr. Minor.
- Lanfrancus de Piis (Pio) Mutin. 363, 5. 611, 10; fil.: Ghirardinus.
- Lanfredus (Lucanus): Bernardus.
- de Langunjscho, Langasco (mand. Pavia), comes: Ricardus.
- Lancavelija Alex. andrinus 362, 35.
- Lario fl. 56, 1. 213, 35. 445, 40.
- Lascaris r. Ascari, Iohannes IV. imp.
- Lateranus, Lateranensis eccl. Rom. 31, 1. 289, 30. 355, 25. 663, n. 9; Lateranense concilium a. 1179. 3; a. 1215. 22, 1. 31, 1.
- Latini 1, 5. 23—25. 305, 5. 612, 35. 666, 10. — Latina verba 103, 5. 321, 20. 398, 10. 475, 10. 508, 20. 577, 15; Latina lingua 350, 15, in vulgari (= Italica) 321, 25; Latinum 43, 20. 84, 25. 135, 20. 568, 20. 631, 15; Latina scriptura 51, 5; Latine 322, 5. 583, 30.
- Latinus fr. ord. Praedicat., card. episc. Ostiensis, nepos Nicolai III. papae 169. 170, 1. 436. 499—501. 504, 15.
- Lauda, Laude, Laudum, Laudensis civ., Lodi 23, 10. 314, 25. 361, 10. 445. 447, 15. 497, 15. 499, 25. 500. 505, 30. 506, 25. 547, 35; castrum imperatoris 445, 35. 447, 15; de Laudo: Roglerius fr. Minor. — Laudenses 30, 20. 505, 30. 506, 25; pot.: Scurta-pellicia de Porta a. 1281. — Laudensium episcopatus 507, 30.
- de Laudibus: Iohannes fr. Minor.
- Laudicia principatus Antiocheni 7, 15.
- Laudoceras (Laudiceni?) Saraceni 14, 5.
- Laurenda civ. Lycaoniae 12, 15.
- S. Laurentii monast. in civ. Cesarea 400, 10.
- S. Laurentii eccl. episcopalis Perusina 31, 15.
- S. Laurentii eccl. Regina (falso) 452, 25.
- S. Laurentii in Damaso tit. Rom. 669, 1; card. presb.: Matheus de Aquasparta.
- S. Laurentii quarterius Reginus 485, 20.
- S. Laurentii porta Ravennas 172, 15.
- Laurentius martyr 118.
- Laurentius fr. Minor, archiep. Antivariensis 446, 5.
- Lavana, Lavagna (Riviera di Levante) 61. 62, 10. 69, 5. 175, 15. 572, 25. 586, 10; conv. fr. Minorum; de L.: Opigo I. episc. Parmensis, Sinibaldus (Innocentius IV. papa), Margareta, Octobonus (Adrianus V. papa), Guilielmus card. diaconus. — Cf. de Flesco.
- S. Laçari domus (Terrae Sanctae) 177, 10.
- S. Laçari domus Parmensis, San Lazzaro (com. Parma, inde orientem versus ad viam Aemiliam) 297, 20. 651, 10.
- Laçarus episc. Massil. 294. 521, 10; liber: de infernalibus penis 294, 20.
- de Lecca-terra, gente Mutin.: Niger. Lencia fl., Enza 178, 35. 584.
- Lendenaria, Lendinara ad fl. Adigetio (prov. Rovigo) 513, 15. 514, 10; de Leudenaria (falso): Albertus (falso Albricus).
- de Leno monast. S. Benedicti, Leno (circ. Verolanuova, prov. Brescia) 145, 5; abbas: Guilielmus.
- Leo I. papa 208, 1. 209. 458, 25.
- Leo III. papa 407.
- Leo Brancaleo card. presb. S. Crucis in Ierusalem 572, (1), n. 1.
- Leo Mediolan., fr. Minor, min. provinc. (Mediolan.?), archiep. Mediolan. 74. 595, 15.
- Leo de Assisio fr. Minor, socius b. Francisci 195, 20. 557, 25.
- leo — Karolus I. rex Siciliae 545.
- Leodiensis (Lüttich, Lidje) eccl. 488, 37; archidiaconus: Tedbaldus de Vicecomitibus (Gregorius X. papa).
- S. Leonardi eccl. in Monte Lucilio 594, 25.
- S. Leonardi eccl. Regina 488, 25.
- Leonardus de Geffons min. gener. ord. fr. Minorum, mag. in theol., card. 677, 1.
- Leonardus de Adam Parmensis, fil. Bernardi Oliverii 37, 35. 56, 1; fil.: Bernardus.
- leopardus = Conradinus rex (?) 546;
- leopardi 44, 25. 92, 35.
- Leonardus comes de Crema 587, 30. 588, 35.
- Levo II. de Montanis, rex Armeniae 13, 1. 24.
- de Liazaris, gente Pistor.: Liazarus.
- de Liazaris, gente Regina: Sclancha.
- Liazarus de Liazaris Pistor., capitaneus populi Parmensis a. 1285. 588, (30), n. 5.
- S. Liberii episc. Ravenn. corpus 169, 15.
- Licia v. Lycia.
- Liesus deus 84, 20.
- Liguria 644.
- lilium, insigne scuti Florentini (et regni Franciae) 540, 5. 546, 15.
- limina apostolorum r. S. Pauli, S. Petri eccl. Rom.
- Lincolniensis (Lincoln) eccl. episcopalis 234, 5; episc.: Robertus Grossatesta.
- Liutpoldus V. dux Austriae 18, (25), n. 8.
- Liviensis civ., Livinenses v. Furlivium.
- Livius, Tytus, 186, 20.
- de Livigano, Levizzano (orientem et meridiem a Castelvetro di Modena in montibus): Nordulus, Nevus.

- de Locara: Symon.
locustarum multitudo a. 1203. 23, 30.
Lodoicus, Lodoicus, Lodoivius v. Ludoivius.
Lolius fl. e. Oleus.
Lombardi 1—3. 14, 10. 37, 15. 87, 25. 94, 10. 113, 20. 120, 30. 191, 20. 205, 15. 213, 5. 303, 5. 341, 30. 342, 5. 344, 10. 394, 10. 398, 20. 436, 1. 475, 5. 477, 15. 481. 482, 5. 505, 30. 507, 1. 513, 5. 540, 1. 544, 30. 589, 5. 590, 5. 599, 10. 600, 5. 651, 30. 652, 5; Lombarda gens 545, 15. 546, 20; Lombardi marchiones et comites 8, 15; mercatores 212, 25; Lombardus dictus vir in Tuscia natus 393, 20. — Lombardia, Lombardia 23, 10. 25, 35. 34, 10. 36, 1. 62, 1. 63, 15. 62. 93. 95, 25. 165, 15. 169. 170, 5. 184, 10. 189, 5. 190, 15. 193, 30. 196, 5. 213, 30. 212, 20. 320. 323. 344, 20. 347, 35. 360, 1. 361, 1. 362. 365, 30. 369, 5. 370, 25. 371, 10. 373, 5. 376, 30. 380. 382—384, 5. 385, 5. 387, 40. 388, 1. 390, 10. 393, 15. 435, 25. 436. 438, 5. 445, 1. 447, 15. 470, 10. 474, 5. 479, 30. 490, 20. 499, 35. 502, 25. 504, 10. 507. 515, 15. 517, 5. 527, 10. 530, 1. 537, 15. 539. 540, 20. 542, 25. 597, 5. 627, 30. 642. 672, 1. 681, 15; Lombardiae regnum 497, 35. — Lombardicae partes 394, 15. — Lombardicum 377, 15; Lombardice 595, 5. — Lombardicus mos 436, 15. — Cf. Longobardi.
Lombardicus de Gente Parmensis, fil. Ghiberti 603, (20), n. 2. 607, 35. 617, 15. 638; uxor: Aldexon; filii et filiae 607, 35; filii: Ghibertinus, Guilielmus.
de Lomello, *Lomello ad fl. Agogna (mand. Mede, circ. Lomellina)*, comites 376, 10; de L.: Clara.
Longobardi 114, 35. 115. 135, 30. 210 (210, 10 = Vinnili). 217, 5. 228, 10. 239, 40. 242, 30. 447, 30; Longobardorum Historia (Pauli diaconi) 49, 1. 210, 10. — Cf. Lombardi.
Longus: Philippus fr. Minor.
de Loria: Rogerius.
Lotharius fr. Minor, custos Pisanus 556.
Lotharengus de Andalois Bonon., pot. Reginus a. 1258, prior ord. Gaudentium fr. 464, 10. 467, 15.
de Lovoleto, *Lovoleto (com. Viadagola, mand. Castelnuovo, circ. Bologna)*: Thomas, Ardecio.
Luca, Lucha, Lucana, Lucensis civ., *Luca* 44, 10. 67. 68, 10. 83, 10. 161. 183. 234, 15. 236, 15. 312, 20. 420, 20. 476, 5. 515, 25. 516, 5; eccl.: S. Martini episcopalis, S. Frigidiani, conv. fr. Minorum; de L.: Vita fr. Minor. — Lucani, Lucenses 464. 535, 35. 536. 582; gentes: Ghirardini, Lanfredi; pot.: a. 1230. Manfredus de Cornacano. — Lucensis episcopatus 234, 30; episc. 312, 15. 530, 5. — Lucensis synodus 234, 1.
Lucae evang. 23, 25; Lucae Expositio auct. Ambrosio Mediolan. 186, 30; lectura super evang. Lucae Bonaventurae de Baluco-regio 209, a.
Lucas, Luchas, Apulus, fr. Minor 86, 1. 88. 182, 5. 215, 15; liber: sermones.
Luchesia, Luchesa, de S. Marco sive de Monasterio uxor 1. Hugonis de Ençola Parmensis, 2. Ghirardini de Pias Mutin. 611.
(Luchetus de Gattalusis lanuensis), pot. Bonon. a. 1272. 487, 15.
S. Lucia 347, 20. 351, 20.
Lucifer (angelus malus) 347. 348, 15. 437, 35.
Lucius III. papa 3.
Lucius mons v. Mons-Lucilus.
Ludovicus, Lodoivius, Lodoicus, Lodoivius.
Ludovicus IV. Bavarus imp. 673, 5.
Ludovicus IX. rex Franciae 174, 15. 177, 25. 211—213. 217, 1. 218, 10. 220, 1—225. 235, 30—237. 295, 5. 300, 25. 305, 10. 314, 15. 319. 320. 333. 334, 5. 350, 1. 375, 15. 434, 30. 444. 445. 454, 30. 456, 5. 469, 15. 470. 472, 25. 476, 25. 483—486. 515, 5. 517, 25. 620, 15. 551, 1. 556, 15. 564, 25. 594, 10—506, 5. 663, 5. 681, 20; uxor: Margareta; filii: Philippus, Petrus, Tristan.
Ludovicus de Venetiis min. gener. ord. fr. Minorum, mag. in theol., card. 677, 5.
Ludovicus III. langravius Thuringiae 8, (16), n. 3. 16, 15.
(Ludovicus IV.) langravius Thuringiae 30, 20; uxor: Elisabeth.
Lodoicus comes S. Bonifacii, fil. Ricardi com., pot. Parmensis a. 1282, pot. Reginus a. 1282. 368, 10. 464, 15. 508. 511, 25. 513—515. 650, 30; uxor: Theotonica 513. 515; liberi: Vinciguerra, Mabilia, filii duo 513. 514, 10.
Lodoicus comes Blesensis 23, 10.
Lugdunum, Lugdunensis civ., *Lyon* 22, 20. 53. 55, 15. 61, 25. 67. 72, 25. 174, 5. 175. 177, 20—179, 10. 198, 5. 199, 35. 200, 10. 205, 30. 206, 5. 210, 35. 212, 20. 213, 5. 225, 30. 226, 15. 228, 1. 231, 10. 233. 262, 10. 297, 15. 309. 311, 5. 315, 15. 318, 20. 320, 15—324. 327, 5. 384. 394, 20. 445. 446, 15. 488. 489, 15. 491. 493, 25. 525. 552, 10. 664, 20. 665, 25. 666, 5. 670, 5; eccl.: S. Iusti; conventus: fr. Minorum, fr. Praedicatorum; archiep.: Petrus de Tharentasia (Innocentius V. papa); Lugdunensis rectorarius 315, 15. — Lugdunensis curia 318, 25. — Lugdunense concilium (generale) a. 1245. 22, 20. 175. 176, 20. 177, 30. 191, 25. 201, 25. 205. 342, 10. 561, n. 4; a. 1274. 255, 15. 257, 5. 262, 15. 268, 10. 279, 15. 291, 15. 488, 5. 489. 495, 10. 563, 20. 664, 20. 665, 25. 666, 5.
Lunensis civ., *Luni, nunc destructa* 236, 15.
Lupi, de Lupis marchiones de Soragna, gens Parmensis 334. 605, 20; march.

Guido, Hugo, Guido, Rolandus, Mons, Gottfredus, Bonifacius.
Lupicini, gens Regina 177, 35. 625, 30. 632, 20. 637; de Lupicinis, Luvisinis: Iohanninus fr. Minor, Senebaldus, Guilielmus abbas S. Prosperi, Garxendonius, Hugolinus, Guido.
Lupus archiep. Senon. 150, 1.
lupus muçus 499, 35; lupi 191. 198, 15. 313, 20. 365, 25.
Luscitania prov. (36, 16). 692.
Luvisini v. Lupicini.
Luçaria, *Luzzara ad Padum fl. (circ. Guastalla)* 179, 5.
Lycha (ojnia) 12, 15.
(Lyoia) Licia 10, 20.
Lydda *Iudaea* 16, 30.

M.

Mabilia, Mabelon, filia Markesopoli Pellavicini, uxor Agonis III. march. Estensis 377. 378.
Mabilia filia Rubini Pellavicini, uxor Uberti Pellavicini march. 378, 35.
Mabilia filia Bernardi Oliverii de Adam Parmensis 38, 1.
Mabilia filia Rolandi Oliverii de Adam Parmensis 38, 1.
Mabilia uxor Jacobi de Buxolis Ferrar. 298, 30.
Mabilia filia Ghiberti de Gente Parmensis, uxor Guidonis de Corigia Parmensis 99, 1. 452, 10. 607, 30.
Mabilia filia Lodoicy com. S. Bonifacii, uxor Savini de Turre Mediolan. 513. 650, 30.
Macedones 130, 1. 137, 25. — Macedonia 9, 25. 94, 30; reges: Philippus, Alexander M.
Machabeorum liber, libri 9, 5. 389, 15.
Machometh, Machometus 344, 20. 440, 10. 445, 5.
Machometini 5.
Magdalena v. Maria Magdalena.
Magentia v. Magontia.
Maginardus comes (de Panico, Bonon.) 477, 35.
Magnarotti (Parmen.): Ugo de Vice-dominis.
(Magontia), Magentia, *Mainz* 28, 20; Magontinus archiep.: Christianus I.
Magreta castrum, *Magreta ad fl. Secchia (com. et mand. Formigine, circ. Modena)* 592; eccl.: S. Mariae virg.
Maoricarum regnum, *Majorca insula* 36, 15; Maiora 525, 15; rex: Iacobus.
Malabocca: Guido de Bagnacavallo.
de Mala-fucina dicti Parmenses qui non bene tenebant partem ecclesiae 371, 15.
Malagon castrum, *Malagon (prov. Ciudad Real) Castellae Norae* 28, 30.
Malaspina (marchio) 168, 15.
Malatesta de Viruelo Arimin., capit. populi Bonon. a. 1275. 368, 15. 490. 517, 15. 586.

- de Malavoltis, gente Bonon.: Bonavolta; Malavolta: Albertus.
- Malēdicta turris Achenensis 14.
- de Malerse: Bernardus fr. Minor.
- Maletta (Mutin.): Gerardus de Buccabathis fr. Minor.
- Maletta: Manfredus de Mineo.
- Malgarde v. Algarbe.
- Malgratum castrum, *Maccastorna ad fl. Adia (mand. Māto, circ. Lodi)* 484, 1. 485, 6.
- Malik el-Afdal v. Mirahalmus.
- Malik el-Adil v. Tachahadimus.
- Malik el-Mausur v. Kelawun.
- Malik es-Salih Ismael soldanus de Damasco 177, 15.
- Malvicinium palatium *extra Achenem* 14, 20.
- de Maltraversis, gente Paduana: Nicholaus episc. Reginus.
- de Maluso, gente Parmensis: Iacobus.
- Malvitus (Regin.): Iohannes.
- Mamistia civ. *Armeniae* 13, 1.
- Manara contrata 255, 20; de M.: Bertrandus; monast.: Albarum dominarum.
- Mancasale, *Mancasale (com. Reggio nell' Emilia, inde inter septentrionem et orientem)* 68.
- de Mandello, *Mandello del Lario (mand. Lecco, prov. Como)*, gente Mediolan.: Uberrinus Robaconti.
- de Mandra, *feudo annesso a quel di Felina (com. Castelnuovo ne Monti, circ. Reggio Emilia) (Triboschi, Dizionario degli stori Estensi I, p. 402 sq.)*, gente Regina: Guido.
- Manfredi castrum, *olim situm prope Castellone (mand. Sorsina, circ. Cremona)* 4, 10, 7, 25.
- Manfredi = Alberghetti, gens Faventina 369, 25, 505; de Manfredis: Alberghettus, Franciscus, Ugolinus; cf. Alberghetti.
- Manfredi filii, gens Mutin. 374, 5, 494, 15; de filiis M.: Garsindus episc. Ferrar., abbas Pomposae.
- de Manfredis, gente Regia: Iohannes Bonifacii, Symon, Ago.
- Manfredinus de Assijuto Reginus, fil. Guercii 615, 25.
- Manfredinus de Canula Reginus 373, 1, 374, 5.
- Manfredinus de Guertio Reginus 529, 15, 632, 20, 637, 15; filii 637, 15.
- Manfredinus de Rosa sive de Saxolo Mutin., pot. Parmensis a. 1269. 375, 5, 528, 588, 10; pater 375; mater 375, 15; uxor 375, 15.
- Manfredonia civ. = Sipontus nova 471, 472, 5.
- Manfredus princeps Tarent., rex Siciliae, fil. Friderici II. imp. 173, 25, 174, 15, 205, 25, 347, 10, 349, 25, 350, 1, 370, 5, 376, 25, 435, 20, 436, 438, 20, 454, 464, 20, 469 — 472, 508, 5, 509, 10.
- Scriptores XXXII.
- 517, 25, 545, 15 (vipera). 599, 5, 800, 10, 842, 20, 652, 25; uxor: Helena; filii (*falso*) duo 471, 25; filia: Constantia; soror 472, 15.
- Pseudo-Manfredi 174, 10, 472, 20.
- Manfredus de Robertis el. episc. Veron. 477, 10.
- Manfredus de Terzona fr. Minor 403, 5.
- Manfredus II. Lanca de Pedemontis marchio 205, n. 6, 349, (25), n. 11, 438, (30), n. 5, 471, (9), n. 7, 472, (15), n. 2.
- Manfredus Pellavicinus de Scipione marchio, fil. Guilielmi Pellavicini 376, 377, 519, 20; uxor: Clara; filii: Guilielmus, Henricus, Ubertus, Guidhotus; filiae tres 376, 5.
- Manfredus Turta de Alberghettis Favent. 586; fil.: Alberghettus.
- Manfredus de Cornacano Parmensis, pot. Parmensis a. 1224, pot. Reginus a. 1237, pot. Lucensis a. 1239, 93, 20, 164, 185, 25, 586, 5; uxor: Auda.
- Manfredus de Gente Parmensis, fil. Tedhaldi 70, 5; uxor: Caracosa.
- Manfredus Maletta (de Mineo), camerarius Manfredi regis 472, 20.
- Manfredus de Palude Reginus 178, 5.
- Manfredus Pius Mutin. 585, 20; fil.: Robertus.
- Manfredus de Saxolo sive de Rosa Mutin. 363, 5, 469, 20.
- Manichei 414, 25. — Manicheus haeret. 673, 15.
- Manusctus de Castilione Aretino fr. Minor 42, 20, 434, 10, 556, 15.
- Mantua, Mantuana civ. *Mantova* 28, 20, 69, 10, 73, 25, 88, 89, 5, 93, 141, 10, 255, 1, 302, 20, 361, 20, 363, 5, 434, 1, 436, 20, 437, 445, 10, 471, 20, 482, 485, 15, 499, 514, 5, 540, 25, 552, 20; eccl.: S. Andreae, fr. Minorum. — Mantuani 20, 20, 33, 35, 35, 93, 178, 25, 179, 196, 1, 197, 1, 203, 15, 464, 15, 482, 499, 504, 505, 5, 509, 15, 530, 20, 641, 20, 648. gentes: Advocati, Axandri, Bonacolsi, Calarosi; dom.: Pinamona. — Mantuanus episcopus 56, 1, 213, 20; episc.: Guidhotus de Corigia, Martinus de Parma.
- Manuel, Manuhal, imp. Constantinopolit. 1 — 3, 12, 25, 542, 20; liberi: Almaton, Kyra-Maria, Alexius.
- Manuel patr. Constantinopolit. 662, 25.
- de Manupel, *Manoppello (circ. Chieti, prov. Abruzzo Citeriore)*, comes: Gualterius.
- (Mara fl.), *March* 467, 5.
- de Marano, gente Parmensi: Egidiolus (Gillolus).
- Maravo Reginus 319, 10.
- Maravonus de Bonicis Reginus 177, 20.
- Marcamō castrum *prope Ravennam ad mare Adriaticum* 481, 482, 10.
- S. Marcelli tit. Rom. card. presb.: Petrus.
- SS. Marcellini et Petri card. presb.: Comes, Guilielmus Farinerii.
- Marcharia, *Marcaria ad fl. Oglio (circ. Casalnuovo, prov. Cremona)* 93.
- Marchesopolus, Marchisopolus, Marchesopolus, Pollavicinus de Soragna marchio 377, 378, 465, 10; uxor: Sibylla; filiae: Mabilia, Ysabella; fr.: Guilielmus, Rubinus.
- Marchia v. Anconitana, Trivisina marchia.
- Marchia (Trivisina?) 539.
- Marchiae (= *Marsiae*) fl., *Salto* 476, 20.
- Marchionis portus Acconensis 8, 25.
- Marchisina de Padua uxor Iacobi de Ençola Parmensis 609, 10.
- Marchisina de Bononia 558; filius 558.
- S. Marci (Marchi) eccl. Veneta 365, 366, 1.
- Marcialis Cecus 317, 25, 621, 25.
- Marcilla pedisequa S. Marthae 294, 295, 5.
- Marcus de Mediolano fr. Minor, min. provinc. 315, 25.
- de S. Marco (Parmen.?): Luchesia.
- Marcoalus (de Anweiler) 19, 25, 22, 20.
- Marcus, Marchus.
- Marcus evang. 186, 217, 20.
- Marcus de Viterbio fr. Minor, mag. in theol. Paris., min. provinc. Romanae, min. gower. ord. fr. Minorum, card. presb. tit. S. Praxedis 674, 1, 676, 20.
- Marcus de Montefeltro fr. Minor, socius Iohannis de Parma ministri gener., min. provinc. marchie Anconitanae 307, 25, 308, 311, 312, 550, 20.
- Marcus Grandonicus Venetus, pot. Reginus a. 1265. 470, 15.
- Marchus Michael Ravennas 428, 10.
- Marchus (Tullius Cicero?) 382, 20.
- mare desponsatum a duce Venetiarum 565.
- Mare magnum dictum privilegium Alexandri IV. papae datum fr. Minoribus 453, 25.
- Margarita soror Aimerici regis Ungari, uxor I. Ysachii imp. Constantinopolit., 2. Bonifacii II. march. de Monteferrato 25, 5.
- Margareta filia Raimundi Berengarii IV. com. Provinciae, uxor Lodovici IX. regis Franciae 225, (25), n. 6, 235, (20), n. 4, 295, 424, (10), n. 4, 520, (10), n. 9.
- Margareta uxor Karoli I. regis Siciliae 476, (10), n. 4.
- Margareta uxor Albrici de Romano 363 (n. 12), 364, 1, 366, 5, 367, 5.
- Margareta filia Hugonis de Flisco com. de Lavania, uxor Guarini de S. Vitale 61, (1), n. 2, 176, (6), n. 3, 265, (20), n. 6, 529, 25.
- Margaritus admiratus Siculus 7, 10.
- Maria mater Iesu Christi 23, 25, 41, 40, 51, 57, 10, 76, 182, 10, 189, 20, 196, 335, 5.

- 339, ss. 371, 30. 435, 30. 465, 30. 566, 25. 592, 636, 20; *Mariae virg. ycona dicta Odighitria* 23, 36.
- Maria Magdalena** 182, 10. 204. 521—523, 1; corpus eius 225, 10. 519, 1—521, 10. 522. 685.
- Mariae Magdaleneae spelunca prope castrum S. Maximini** 521.
- Maria filia Raimundi princ. Antiocheni, uxor Manuclis imp. Constantinopolit.** 3, (20), n. 7.
- Maria filia Iohannis-regis Ierosolymit, uxor Baldolini II. imp. Constantinopolit.** 44, 5.
- Maria uxor Karoli II. regis Siciliae** 689, (6), n. 2.
- Kyra-Maria filia Manuclis imp. Constantinopolit, uxor Raynerii march. de Monte-ferrato** 2, s. 3. 542, 20.
- Maria soror monast. S. Clarae Imolenis** 55, 40.
- Maria uxor Gerardi de Cassio Parmensis** 94, ss. 55, 20.
- Maria filia Guidonis de Monte Regini, uxor Iacobini de Rodello Regini** 617, 15.
- Maria filia Bertholi Tabernerii Parmensis, uxor Brixiensis cuiusdam** 189, 10.
- Maria filia Guidonis de Adam Parmensis, uxor Aconis de S. Vitale Parmensis** 54, 10. 61, 15.
- Sancta Maria de Balneo, Bagno in Romagna (circ. S. Cosciano, prov. Firenze) ad fl. Savio** 556, 16.
- S. Maria in Monte, Monte della Guardia prope Bononiam** 78, 15.
- Sancta Maria in Strata (Stratadico), Santa Maria in Strata ad fl. Sa-moggia (com. Anzola dell'Emilia, prov. Bologna)** 35, 30. 37. 60, 30.
- S. Mariae monast. Crassensis r. Crassense monast.**
- S. Mariae eccl. Magretae castri** 592, 25.
- S. Mariae maior (matrix) eccl. Parmensis** 37, 10. 60, 10—62, 25. 68, 25. 69, 15. 196, 20. 203, 25. 204, 15. 378, 5. 451, 1. 502, 25. 519, 5. 526. 596, 10. 597, 20. 609. 610, 1. 634, 10; archipresh.: Iohannes de Domina-Ridha; canón.: Albertus de S. Vitale, Sinibaldus de Lavania (Innocentius IV. papa), Anselmus de S. Vitale.
- S. Mariae de Templo (de ordine Templariorum) eccl. Parmensis** 372, 25. 594, 30.
- S. Mariae eccl. maior (archiepiscopalis) Pisana** 182, 10. 183, 5.
- S. Mariae eccl. de Portiancula** 157, 10.
- S. Mariae eccl. Ravennas fratrum ord. Petri Peccatoris (Damiani)** 116, 20. 487, 10.
- S. Mariae Rotundae eccl. Ravennas** 209, 25.
- S. Mariae eccl. maior (episcopalis) Regina** 27, 15. 34, 10. 483, 15. 518, 20. 681; archipresh.: Henricus Ubertus.
- S. Mariae in Ara-celi eccl. Rom.** 672, 5.
- S. Mariae in Cosmidin card. diac.: Iacobus de Savellis (Honorius IV. papa).**
- S. Mariae Maior eccl. Rom.** 354, 30.
- S. Mariae in Porticu tit. Rom.** 682, 20; card. diac.: Matheus (Rubeus), Arnaldus de Pelagrua.
- S. Mariae trans Tyberim tit. Rom.** 453, 5; card. presb.: Stephanus.
- S. Mariae in Via-lata card. diac.: Octavianus de Ubaldinis, Iacobus de Columna.**
- S. Mariae virg. milites r. Gaudentium fr. ordo.**
- S. Mariae virg. consortium Parmense** 37, 30. 452, 25.
- S. Mariae fons** 314, 20.
- S. Mariae portus de Ravenna** 482, 5.
- de Marianis, gente Cremon.: Gilocha. de Marisco: Adam fr. Minor.**
- Marinus de Ebulo** 438, 25.
- de Marcesella, gente Ferrar.: Guilielmus. Marcesopolus r. Marchesopolus.**
- Marsalia Galilaeae** 4, 25.
- Marsilia r. Massilia.**
- Marsili, gens Parmensis** 54, 35. 55, 1; de Marsiliis: Ghisla.
- de S. Marta dictus Guilielmus de S. Amore mag.** 662, 20.
- Martha soror Laçari et Mariae Magdaleneae** 294. 295, 5; corpus eius 295. 521, 10; brachiium 295, 20.
- Martinellus scutifer** 607, 10. 638; uxor 638, 20.
- Martinellus famulus Monachi de Bibianello** 647, 20.
- S. Martini eccl. episcopalis Lucensis** 234, 30.
- S. Martini in Celo-aureo eccl. Ravennas = S. Apollinaris Nova eccl.** 209, 25. 521, 10.
- S. Martini in Monte card. diac.: Gentilis.**
- S. Martini de Turonis eccl.** 506, 30; thesaur.: Symon.
- S. Martini prov. ord. fr. Minorum r. Turonia, Minores fr.**
- Martinus IV. papa, Symon thesaurarius S. Martini Turon., card. (presb. tit. S. Ceciliae)** 104, 10. 311, 1. 369, 5. 412, 1. 436, 20. 437, 1. 438, 1. 486, 10. 506. 508—510. 512. 513. 516. 523, 25. 525, 20. 532, 5. 536. 545, 5 (sponsus). 548, 20. 563, 1—565, 1. 566. 594, 15—596, 1. 598, 5. 600, 5. 665, 25.
- Martinus de Parma episc. Mantuanus** 433—435.
- Martinus de Colurnio episc. Parmensis** 69, 10.
- Martinus episc. Turon.** 136, 25. 137, 25. 533. 573, 15.
- Martinus de S. Georgio min. gener. ord. fr. Minorum, mag. theol.** 677, 5.
- Martinus Hispanus fr. Minor** 102, 20.
- Martinus fr. Minor, cantor Ianuensis** 323, 30.
- Martinus de Fano dominus legum, pot. Ianuensis a. 1260. 1262. 41. 42; mater** 41, 30.
- Martinus Octolini de Stephanis Parmensis** 54, 30; uxor: Ghisla de Adam; filiae: Grisopola, Vilana.
- de Martorano ordo (canonicorum regularium S. Augustini), regula** religio 61, 20. 176, 5. 611, 1. 612, 10; fr.: Bernardus de Vicio.
- Masencaticum, Masencatico (com. Reggio Emilia, inde septentrionem et orientem versus)** 496, 30.
- Massa S. Petri** 308, 5.
- Massaria mulier** 558, ss. 550, 5; fil.: Guido.
- Massilia, Marsilia, civ.: Marseille** 226, 1. 285, 35. 294. 313, 5. 310, 5. 520, 15. 521. 554. 555; conv. fr. Minorum; Marsilienses canonici 554, 25; episc.: Laçarus, Benedictus; praepos.: Hugo de Mataplana.
- Mastinus de Scala dom. Veroni.** 368, 10. 379, 15. 497. 498, 5; fr.: Albertus.
- Mastinus de S. Vitale Parmensis** 587, 35.
- Matelica, Matelica (prov. Macerata)** 500, 30.
- Matheus, Mattheus.**
- Matheus evang.** 186, 25. 262, 30. 263. 277, 30. 494. 576, 25.
- Matheus de Aqua-sparta min. gener. ord. fr. Minorum, mag. in theol., card. presb. S. Laurentii in Damaso, card. episc. Portuensis** 643, 5. 650, 15. 664, 5. 668. 669. 676, 15.
- Matheus Rubeus card. diac. S. Mariae in Porticu, protector ord. fr. Minorum, fil. Ursi (de Ursinis)** 169. 498, 25. 629, 25. 630, 5. 670, 35. 682—684, 1.
- Matheus de Pio canon. Mutin, dom. eccl. de Ganaceto, episc. Mutin.** 141. 421.
- Matheus Mutinensis, fil. Iohannis Boni, fr. ord. Heremit.** 255, 1.
- Matheus Cremonensis fr. Minor** 345, 35.
- Matheus fr. ord. Apostolorum** 261.
- Matheus de Corigia Parmensis, fil. Gerardi dicti de Denfibus, pot. Paduae a. 1258. 1269. 1280, pot. Mutin a. 1288. 98, 30. 99, 1. 529, 15. 544, 20. 587, 35—589. 596, 15. 608, 15. 609, 10. 610, 15. 649. 650, 5; fil. illegit.** 99, 1.
- Matheus de Ençola Parmensis, fil. Guidolini** 610; uxor: Richeldina; filii: Bernardus, Iacobus, Guido.
- Matheus de Ençola Parmensis, fil. Hugonis** 611, 5.
- Matheus de Foliano Reginus** 167. 529. 630, 25. 632, 25. 637. 639, 20; filia 629, 20. 632, 25. 637, 25.
- Matheus de Monte-Cuculo Mutin.** 582, 5.
- Matheus Rubeus de Ursinis Rom.** 512, n. 2. 667, (15), n. 9. 681, 25; filii:

- Ursus, Iordanus, Iohannes Galetanus (Nicolaus III. papa).
- Mathildis I. comit. Nivern., Altissiodor., Tornodor., uxor Guigonis V. com. de Forez 218, n. 3.
- Mathildis, Matildis, comit. (Tusciae) 38, 10. 56, 1. 213, 35. 356. 357. 378, 10. 445, 10. 446, 1. 463, 20. 482, 25. 594, 20. 606, 30. 615, 20; liber Donizonis de vita eius 355, 1.
- Matulinus Ferrariensis 421. 422. 426, 5. 428; uxor Ferrariensis 428, 20.
- Maura, *Mowra* (prov. *Atentejo Portugaliae*) 36, 15.
- Mauri 359, 30.
- Mauritania, *Marocco* 28, 25; Muroc 525, 5; reges: Almiramomilinus (*Mohammed el-Nasir*), Boyzes (*Jakub Abu-Jussuf*).
- Mauritius, Mauricius.**
- Mauritius imp. 135.
- Mauricius fr. Minor, lector Pravinensis 237; liber: Distinctiones ad praedicandum.
- Mauricius (Moricus) fr. Minor 658, 15.
- Maximianus imp. 347, 20. 367, 30.
- S. Maximini castrum. *St. Maximin (Atp. Var. arr. Brigolles)* 520, 10. 521, 10. 522, 10. 523, 1.
- Maximianus discip. Domini, archiep. Aqueensis 294. 295, 5. 520.
- Medicanum, Medhexana, castrum. *Melano (mand. Noceto, circ. Borgo S. Donnino)* 164, 25. 379, 5; conv. fr. Minorum.
- Medicina, *Medicina (circ. Inola)* 447, 5.
- Mediolanum, Mediolanensis civ. *Milano (Maland)* 3, 1. 4, 5. 42, 20. 93, 10. 95, 25. 175, 25. 177, 25. 190, 15. 194, 20. 243, 20. 277, 25. 315, 25. 316, 1. 344, 25. 361, 5 (Mediolani griphus). 362, 30. 390. 393, 15. 445, 30. 465. 485, 5. 496, 40. 497. 499, 25. 503, 5. 504, 10. 506, 25. 513, 20. 520, 5. 540, 5. 578, 30. 580, 15. 595, 15. 613, 1. 640, 5. 650. 668, 1; conv. fr. Minorum; Mediolanense hospitale 74, 15; carrocium 30. 507, 20. 585, 30; de Mediolano: Celestinus IV. papa, Gregorius, Hujulis, Iacobus, Marcus, Nantelmus, fr. Minores. — Mediolanenses 22, 35. 28, 20. 30. 33, 15. 60, 20. 74, 5. 88, 20. 94. 95. 178, 5. 179, 5. 184, 15. 190, 15. 203, 15. 445. 447, 15. 472. 485. 497, 1. 500. 505, 20. 506, 25. 507, 30. 543, 40. 580, 15. 585. 614, 25; gentes: Comes, de Mandello, de Petra sancta, de Pusterla, de Turre, Vicecomites; potestates: Petrus Teupulus a. 1237, Robertus de Tripolis de Robertis a. 1271, Ricardus comes de Languscho a. 1277; pot. mercatorum: Guilielmus de Pusterla a. 1277; capitaneus populi: Symon de Locara a. 1277; ancianus perpetuus: Naplionus de Turre; dom.: Otto de Vicecomitibus archiep.; Mediolanenses: Comes card., Petrus card. — Mediolani episcopatus 497, 10; archiep.: Ambrosius, Leo, Otto de Vicecomitibus. — Mediolanensis comitatus 368, 45; Mediolani districtus 499, 35. — Mediolanensis dioc. et prov. 184, 10. 393, 15.
- Melatum, *Milazzo (circ. Messina)* 359, 25.
- Melchior magus 560, 30.
- Melchior episc. Tordon. 542 (n. 11). 543.
- Meldula castrum, *Meldola (circ. Forli)* 438, 1. 513. 556, 20.
- Melfi civ., *Melfi* 175, 35.
- Melicrius, Melich. (Kutbeddin), fil. (Kilidseh Arslan) soldani Iconii 10, 15. 11, 25. 12, 5.
- Meliorati (Regin.): Vivianus.
- Mencius fl., *Mincio* 93, 15.
- Menduli, pars imperii Iniolae 379, 20.
- Memas mon. 233.
- de Menogo, gente Regina: Princivallus.
- mercatores 45, 25. 204. 212, 20. 481.
- Mercurius martyr 592, 30.
- meretrices 27, 20. 269, 10.
- Merlinus vates Anglicus 43, 1. 241, 20. 242, 1 — 244, 25. 247, 20. 359. 512, 20. 532, 10. 537, 20. 539; Expositio Merlini et Sybillae auct. (Pseudo-) Iochim 360, 15.
- Messana civ., *Messina* 17, 10. 55, 10. 351. 444, 20. 472, 25. 486, 25. 509, 5. 695. — Messoni cives 444, 20. 486.
- Methamorfoses liber Ovidii 547, 25.
- Methodius (Pseudo-) martyr 29, 20. 247, 20. 512, 20.
- Metis, *Metz* 300, 1.
- Megadhrus de Tedaldis agricola Parmensis 372, 25; fil.: Iohannes Barixellus.
- de Michara, gente Cremon.: Guarigo.
- Michael VIII. Palaiologus imp. Constantinopolit. 464. 508, 5. 509 (n. 6). 540. 542; fil.: Andronicus.
- Michael de Cesena fr. Minor, mag. in theol. Paris. min. gener. ord. fr. Minorum 670, 20. 672. 673. 676, 25.
- Michael Scotus (Scotus) astrologus 353. 360, 1. 361, 1. 512, 20. 530, 15.
- Michael (Ravennas): Marchus.
- Sanctus Michael archangelus (de monte Garzano, *Monte Santangelo*) 265, 5.
- S. Michaelis contrata Pisana 45, 25; burgus Pisanus 46, 5.
- de Mijano, gente Parmensi: Dommafol.
- Mijarina grantia monast. S. Prosperi Regini, *Migliarina (con. Carpi, inde occidentem et septentrionem versus)* 622, 5.
- Miletus de Griffis Brisiensis, capit. populi Parmensis a. 1284. 528, (10), n. 2.
- Milianum, *Miano (con. Meltesano, mand. Noceto, circ. Borgo S. Donnino)* 379, 5; milites de curia v. in *Glossario*.
- de Mille-dacibus, gente Parmensi: Egidius.
- Minacius de Cortesii Cremon., pot. Reginus a. 1287. 690, (20), n. 5.
- Minores fratres, Minorum fratrum ordo, S. Francisci ordo, religio, fraternitas et societas 19, 1 — 21. 27. 34, 5 — 36, 20. 38 — 40. 42. 43, 20. 46, 5. 55. 61. 62, 20. 63. 67 — 69, 5. 71, 10. 72, 20. 73, 30 — 75. 77, 5. 78, 1. 79. 81, 20. 83, 15. 88, 5. 92, 5. 94, 30. 96. 98, 20. 99, 15. 100, 5. 103, 25. 104. 108, 10. 110. 111, 20. 112, 10. 137, 10. 143, 20. 157 — 165, 10. 167, 20. 169. 170, 10. 174, 25. 176, 15. 181, 20. 182, 5. 183, 10. 184. 188, 25. 193, 15. 198, 16. 206. 210. 213, 15. 218. 221, 1 — 223. 225, 5. 238 — 235. 237. 238. 253, 1 — 257, 10. 259, 10. 262, 20. 265, 25 — 268, 1. 277. 280, 20. 285, 5. 286, 5. 287, 1 — 290. 292, 1. 293, 10 — 296, 15. 297, 25 — 301. 307, 5. 309, 20. 315, 1 — 317, 10. 318. 321 — 325. 327. 329. 330. 332, 25. 349, 5. 367, 20. 370, 20. 370, 20. 377, 25. 383. 384, 5. 395. 397, 20 — 402, 20 — 405. 407. 409. 410, 10 — 412, 1. 415. 418 — 424. 426. 427, 15 — 429. 433, 5. 434. 436. 437, 5. 441. 444, 35. 445, 5. 446. 451. 452, 20 — 455, 20. 457, 10. 463. 464, 5. — 465. 467, 20. 470, 20. 478. 480, 15. 483. 484, 15. 487, 10. 490, 10. 496. 498. 500, 25. 502. 506, 20. 511, 25. 514. 515. 517 — 519, 1 — 521, 20. 525. 534, 10. 535, 20. 537, 25. 547, 35. 549, 5. 554. 555. 558, 15. 559. 562, 25 — 565, 10. 566, 5. 568. 569, 10. — 572. 576, 20 — 580, 10. 581, 25 — 583. 585. 586, 20. 588. 595, 15. 597. 610. 611, 20 — 613, 10. 617, 20. 618, 25. 623 — 625. 628 — 631. 635, 20. 640. 642, 5. 643. 650. 657, 20. 658, 1 — 661. 663. 664. 666 — 673. 675. 679, 25 — 684, 1; provinciae: Anconitanae marchiae 210, 25. 308, 10; min.: Marcus de Monte-feltro.
- Aquitaniae 578, 20. 672. 673; min.: Petrus de Palengaria, Guilielmus Farmerii.
- Bononiensis 53, 20. 105, 30. 210, 25. 314, 35. 315, 1. 316, 10. 322. 323, 35. 333, 5. 402, 30. 403, 5. 465, 5. 467, 15. 520, 5. 547, 30. 548, 15. 553, 10. 593, 25. 624, 25. 650. 670, 20. 674, 5. 677, 1. 679, 25; min.: Albertus Parmensis, Aldebrandus de Flaminiano, Rufinus Gurgio, Bonagrata, Bonaventura de Yseo, Vitalis, Bartholomeus de Bononia, Alexius, Thomas de Fregnano.
- Burgundiae 320, 25. 322, 10. 552, 35. 673, 35; min.: Drudo, Guilielmus.
- Castellae 669, 25; min.: Gualsalvus.
- Dalmatiae v. Slavoniae.
- Franciae 214, 5. 218, 20. 221, 20; minister 214, 5. 221, 20. 224, 5; min.: Nicholaus.
- b. Francisci 39, 25. 319, 5; min.: Illuminatus, Symon de Comitissa, Guilielmus.

provinciae ord. fr. Minorum:

- Greciae (sive Romaniae) 44, 5. 184, 1. 185, 10. 314, ss. 577, 1. min.: Benedictus de Aretio, Henricus Pisanus, Peregrinus de Polesno.
 Hispaniae 658, 5; min.: Iohannes Pares.
 S. Iacobi 669, 20.
 Ianuensis 320, 35. 323, 30. 553, 10. 577, 670, 25. 677, 5; min.: Nantelmus, Bonaventura de Yseo, Peregrinus de Polesno, Petrus de Cora, Alexander de Alexandria.
 Mediolanensis min.: Bartholomeus Calarusus.
 Pennensis 79, 20. 677, 5.
 Provinciae 225, 35. 254, 15. 295, 15. 520, 553, 10. 571, 25. 676, 15; min.: Raimundus, Bonaventura de Yseo.
 Romana 559, 15. 674, 1. 676, 5; min.: Iacobus de Yseo, Bartholomeus Calarusus, Iohannes de Castro-veteri, Marchus de Viterbio.
 Romaniae v. Graeciae.
 Slavonicae sive Dalmatiae 552, 35. 556, 30. 666, 15; min.: Iacobus de Axandris, Nichola de Monte-feltro, Ieronimus.
 Siciliae 237, 25. 455, 30. 456, 1. 577, 30; min.: Petrus de Cora.
 Terrae Laboris 315, 30. 552, 569, 10. 677, 1; min.: Anselmus Rabuitus.
 Terrae Sanctae 315, 1. 551, 5; min.: Andreas de Bononia.
 Trivisinae marchiae 315, 30. 552, 10. 553, 15; min.: Anselmus Rabuitus, Bonaventura de Yseo.
 Turoniae sive S. Martini 593, 20.
 Tusciae 42, 20. 102, 30. 210, 25. 322, 25. 429, 1. 430, 556; 10. 577, 30. 682, 15; min.: Petrus de Cora, Thomas de Papia, Philippus de Perusio.
 Ungariae 107, 15. 556, 30; min.: Nichola de Monte-feltro.
 Alemanniae tres 307, 25.

custodiae:

- Fanensis custos: Ieremias.
 Ianuensis custos: Bertholinus.
 Parisiensis custos: Gaufridus.
 Parmensis 411, 10; custos: Humilis de Mediolano.
 Pisana 556, 20; custos: Lotharius.
 Neapolitana 560, 10.
 Senensis 182, 1; custos: Henricus Pisanus.
 conventus (loca, domus, ecclesiae):
 Altisiodorensis 214, 5. 225, 10.
 Alvernae 556.

conventus fratrum Minorum:

- Anagninae 661, 1.
 Aquensis (de Aquie) 294, 295, 10. 313, 30. 424, 10. 520, 15.
 de Areis 236, 1. 254, 15. 313, 35. 314, 10. 320, 35; guardianus 313, 35. 314, 10. 320, 35.
 Arelatensis 297, 5. 311, 10; lector, repetitor 311, 10.
 Ariminensis 552, 30; guard.: Iacobinus de Berceto.
 Assisinas (b. Francisci) 157. 160, 25. 420, 25. 674, 5.
 Avignonis 520, 5.
 Bagnacavalli 191, 15.
 Bellicadri 234, 35; guardianus 296, 10.
 Bononiensis 298, 5. 429, 15. 552, 25. 556, 30. 557, 15—559, 1. 593, 30; guardiani: Ghifredus de Paganis, Andreas de Bononia; lectores: Iohannes de Parma, Thomas de Papia.
 de Burdegalis 67, 5.
 Capuanus 236, 25; guard.: Bartholomeus Guisculus.
 Clavarensis 63.
 Columbariae 314, n. 7. 315, 5.
 Constantinopolitani lector: Thomas.
 Corinthi 185, 15.
 Cremonae 53, 20; 193, 15. 217, 25. 331, 10.
 Embronensis 323, 10; guardianus 323.
 de Fanano 411, 10.
 Fanensis 39, 41, 25. 42, 30. 104, 5. 277, 25. 552, 1; lector: Humilis de Mediolano.
 Faventiae 191, 15. 421, 10.
 Ferrariensis 217, 1. 266, 5. 306, 10. 377, 25. 378, 5. 401, 402. 429, 15. 430, 5. 446, 650, 20; guard.: Guilielmus de Buzea; lector: Thomas de Papia.
 de Fixeolo 44, 20.
 Furlivii 436, 30; guard.: Fattobonus.
 Ianuensis 296, 312, 35. 313, 15—316, 320, 322, 15—324, 20. 325, 5. 329, 332, 333; guard.: Petrus Lanerius; lectores: Stephanus Anglicus, Guilielmus; cantores: Henricus de Bobio, Martinus.
 Imolae 429, 10. 457, 40; guard.: Arnulfus.
 Iavaniae 572, 25.
 Lucensis 67, 234, 20.
 Lugdunensis 72, 25. 233, 30. 309, 5. 329, 10. 525, 666, 10.
 Mantuanus 437, 5.
 Massiliae 319, 10. 554, 555; guardianus 313, 10.
 de Medhexana 164, 20.

conventus fratrum Minorum:

- Mediolani 184, 15.
 Monaci 673, 10.
 de Monte-falconis 606, 30. 615. 617, 630, 35. 643.
 Montis-Pesulani lector 226, 1.
 Montis-regii 191, 15.
 Mutinensis 55, 35. 76, 25. 403, 5. 465, 25. 588, 1. 609, 20; guardianus 465, 25; lectores: Aldevrandas de Flaminio, Petrus de Culiculo.
 Neapolitanus 239, 25. 298, 5. 315, 30. 569, 35; guard.: Iohannes Ravennas; lector: Iohannes de Parma; cantor: Iohannes Figulinus.
 Nicaeae guard.: Pontius.
 Novariensis 324, 5.
 Paduanus 65, 25. 673, 25.
 Parisiensis 210, 30. 312, 30. 434, 15. 668, 10.
 Parmensis 61, 10. 90, 15. 256, 258. 314, 10. 333, 10. 378, 10. 400, 15. 429, 15. 452, 20. 478, 15. 500, 10. 518, 598, 25. 597, 10. 609, 20. 610, 15. 611, 20. 612, 30. 650, 25. 651, 5; lectores: Sanson Anglicus, Thomas de Papia, Gerardinus de S. Iohanne in Persiceto.
 Perusii 557, 25. 658, 20.
 Pisanus 100, 1. 103, 30. 210, 30. 236, 15. 286, 10. 311, 20. 535, 20. 549, 15. 552, 15. 569, 35; lector: Rodulfus de Saxonia.
 Pistorii 429, 15.
 Pruviniensis 237, 15; lector: Mauricius.
 Ravennae (= ecd. S. Petri Maior) 169, 15. 302, 30. 320, 25. 434, 30. 480, 15. 570, 10. 625, 30; lector nat. Ianuensis 532, 30.
 Reatini lector: Rainaldus de Aretio.
 Reginus 330, 20. 463, 464, 5. 470, 20. 483, 487, 10. 488, 30. 491, 5. 512, 10—514, 526, 10. 523, 35. 582, 583, 586, 35. 622, 624, 20. 628, 30. 632; lector: Iohanninus de Lupicinis.
 Romanus 315, 20; lector: Stephanus Anglicus.
 Salfini 515, 15.
 Senensis 39, 99, 45. 107, 182, 25. 233, 5. 234, 10. 325, 5. 328, 329, 10; guard.: Iohannetus de Assisio.
 Senonensis 212, 30. 213, 221, 20. 222, 237, 25.
 Tarasconensis 234, 35. 295, 25.
 Tiburtinus 593, 15.
 Tolosanus 54, 5.
 Vergeliacensis 225, 15.
 Viennensis 233, 10; guardianus 233.

conventus fratrum Minorum:

Villae-francae 206, n. 2.
Villae-novae 597, 30.
Vincentinus 74, 5.
Viterbii 496, 35, 666, 20.
Alamanniae 563, 10.
Alemanniae duo 308, 5, 20.
de Apulia 206, 20.
quidam locus (Italiae) 160, 30.

Protectores (gubernatores, correctores)

493, 669, 1, 680; protectores: Hugolinus card. episc. Ostiensis (Gregorius IX. papa), Rainaldus card. episc. Ostiensis (Alexander IV. papa), Iohannes Galetanus card. (Nicolaus III. papa), Matheus Rubens card. diac. S. Mariae in Porticu, Iohannes de Murro card. episc. Portuensis, Arnaldus de Felagrua card. diac. S. Mariae in Porticu.

Ministri generales

163, 30, 308, 10, 579, 675, 1; ministri generales: b. Franciscus, Iohannes Pareus, Helias, Albertus Pisanus, Aimo Anglicus, Crescentius de Prato, Iohannes de Parma, Bonaventura de Balneo-regis, Ieronimus, Bonagrata, Arlottus de Prato, Matheus de Aqua-sparta, Raymundus Gaufridi, Iohannes de Murro, Gonsalvus, Alexander de Alexandria, Michael de Cesena, Geraldus Odonis, Fortonerius Vasalli, Guilielmus Farinerii, Iohannes de Buco, Marchus de Viterbio, Thomas de Fregnano, *relíquos vide p. 677*; ministri provinciales 104, 35 — 107, 111, 15, 112, 10, 158, 162, 10, 163, 25, 221, 30, 300, 30, 309, 25, 578, 30, 659, 15, 690, 10, 697, 1, 670, 35, 672, 1, 682, 20; Lombardi ministri et custodes 553, 10; procurator ordinis in curia Romana: Symon de Montesarculo.

Minores fratres:

Adam de Marisco.
Adam li Rigalde.
Albertinus de Verona.
Albertus Parmensis.
Aldebrandus de Flaminio.
Alexander (de Alis).
Alexius.
Andreas de civ. Achon.
Andreas de Anagnia.
Andreas de Bononia.
Angelus Tancredi de Reate.
Anselmus Rabuinus.
Antonius Paduanus.
Antonius de Parma.
Arnulfus Anglicus.
Arnulfus (Imolensis).
Arpus de Benevento.
Augustinus de Recanato.
Avantius (Ferrariensis).
Barbarus.
Bartholomeus Anglicus.
Bartholomeus de Bononia.

Minores fratres:

Bartholomeus Calarosus.
Bartholomeus Guisculus.
Bartholomeus Paduanus.
Bassettus.
Benceven = Bentivengna.
Benedictus de Aretio.
Benedictus de Colle.
Benedictus Florentinus.
Benedictus Massiiensis.
Benevenutus (Bunon).
Benevenutus Montanarius.
Benintende de Imola.
Bentivengna.
Berardus Parmensis.
Bernardus de Buca.
Bernardus Bafulus.
Bernardus de Bessa.
Bernardus de Malerse (de Vida).
Bernardus de Quinta-valle.
Bertholdus de Ratispona.
Bertholinus Ianuensis.
Bona-iuncta de Fabriano.
Bonaventura de Furlivio.
Bonaventura de Yseo.
Boncompagnus de Prato.
Bonifacius de Guidonibus.
Bonifatius (Lombardus).
Bulotus Parmensis.
Clarellus Paduanus.
Clarus de Florentia.
Deus-te-galvet de Florentia.
Drudo.
Egidius Badellus.
Egidius Passus.
Egidius Perusinus.
Fattebonus.
Franciscus Tornilius.
Gabriel de Cremona.
Gaufridus (custos Paris).
Gentilis.
Gerardus de Burgo S. Donini.
Ghirardinus Gualengus.
Gerardus de S. Iohanne in Persiceto.
Gerardus de Parma.
Gerardus Rangonus.
Gerardus Maletta de Buccaladhat.
Gerardus de Prato.
Ghirardus Rango.
Ghifredus de Paganis.
Gilius de Conrado.
Gregorius de Mediolano.
Gualterius Anglicus.
Guido de Adam.
Guido fil. Massariae.
Guidolinus Ferrariensis.
Guidolinus Ianuarius.

Minores fratres:

Guilielmus Blancardus.
Guilielmus Britto.
Guilielmus de Buca.
Guilielmus (min. provinc. Burgundiae).
Guilielmus (min. provinc. b. Francisci).
Guilielmus de Falgario = Petrus Guif. de Falgario.
Guilielmus (Ianuensis).
Guilielmus de Pede-montis.
Guilielmus de Portuso.
Henricus de Bobio.
Henricus Pisanus.
Hugo de Digna vel Bariola.
Hugo Pauca-palea.
Hugo Capoldus.
Hugolinus de Gavaça.
Humilis de Mediolano.
Iacobinus de Berceto.
Iacobinus de Porto.
Iacobinus Savinus.
Iacobinus de Tortellis.
Iacobus de Axandris.
Iacobus Bernardi.
Iacobus de Bersello.
Iacobus (Iacobinus) de Cassio.
Iacobus de Yseo.
Iacobus de Mediolano.
Iacobus de Palude.
Iacobus Ultramarinus de Panicariis/
Iacobus de Papi.
Ieremias (custos Fanensis).
Illuminatus.
Illuminatus Parmensis.
Iocelinus Anglicus.
Iohannes de S. Agatha.
Iohannes de Bibiano.
Iohannes de Capella.
Iohannes de Carpineto.
Iohannes de Castro-veteri.
Iohannes de S. Constantino.
Iohannes Gallicus.
Iohannes de Laudibus.
Iohannes de Plano-Carpi.
Iohannes Ravennas.
Iohannes de Rupella.
Iohannetus de Assisio.
Iohannetus de Belfort.
Iohanninus de Lupicinis.
Iohanninus de Ollis.
Iohanninus Pigulinus.
Laurentius.
Leo de Assisio.
Leo Mediolanensis.
Lotharius (Pisanus).
Lucas Apulus.

Minores fratres:

Manfredus de Terdona.
 Mansuetus de Castellione Aretino.
 Marcus de Mediolano.
 Marcus de Monte-feltro.
 Martinus Hispanus.
 Martinus (Ianuensis).
 Matheus Cremonensis.
 Mauricius (Pravinensis).
 Moricus (Mauricius).
 Nantelmus Mediolanensis.
 Nicolaus de Carbio.
 Nichola de Monte-feltro.
 Nicholaus (min. provinc. Franciae).
 (Odo) Rigaldus.
 Paganinus de Peraria.
 Paulus Mille-musc.
 Pentecostes Ianuensis.
 Peregrinus de Polesno de Bononia.
 Petrus de Bella-villa.
 Petrus Cathani.
 Petrus de Cora.
 Petrus de Corvaria.
 Petrus de Culiculo.
 Petrus (Guilicinus) de Falcoguria (Falgaro).
 Petrus Lanerius.
 Philippus de Bonacolis.
 Philippus de Boschettis.
 Philippus Longus.
 Philippus de Perusio.
 Pontius.
 Raimundus (min. provinc. Provinciae).
 Rainaldus de Aretio.
 Rainaldus de Tocca.
 Ricardus Anglicus.
 Ricardus de Cornubia.
 Rigaldus.
 Robertus de Bastia.
 Rodulfus de Saxonia.
 Roglerius de Laude.
 Rolandus Papiensis.
 Ruffinus Alexandrinus.
 Ruffinus Gurgo.
 Sabatinus.
 Salimbene de Adam.
 Salimbene Grecus.
 Sanson Anglicus.
 Stephanus Anglicus.
 Stephanus Senonensis.
 Symon de Comitissa.
 Symon de Montesarculo.
 Tadeus de Bono-comite.
 Tadeus Romanus.
 Thomas de Cellano.
 Thomas Grecus.

Minores fratres:

Thomas de Papia.
 Ubaldinus de Ravenna.
 Ubertinus de Casali.
 Vita Lucensis.
 Vigilis (Bononiensis).
 Vitalis de Vulterris.
 ultimus frater quem recepit b. Franciscus 38, 25.
 fr. laicus Alamanniae 561. 562.
 fr. laicus Anglicus 324, 30.
 fr. Gallicus 515, 20.
 fr. Ianuensis 290, 25. 532, 30.
 fr. cust. Neapolitanae 569.
 fr. Paduanus 75, 1.
 fr. nat. Pisanus 44, 15.
 fr. prov. Provinciae 571.
 duo fratres Theotonici 420, 15.
 quidam fr. 103 (sacerdos). 179, 10. 265, 20. 284, 30. 315, 5. 324, 30 (laicus). 377, 25. 396 (laicus). 425, 20. 443. 446, 10. 561 (laicus, socius Bertholdi Ratispon). 562. 567. 568. 577, 10 (sacerdos). 623, 20. 665 (olim abbas).
 Capitula generalia 613, 10. 661, 1:
 capitula generalia:
 Assisii a. 1230. 68, 10. 658, 10, n. 6.
 Romanum a. 1239. 98, 10. 158. 159. 659, 15.
 Romanum a. 1240. 660, 5.
 diffinitorum Montis-Pesulani a. 1241. 661, 1.
 Ianuense a. 1244. 103, 20.
 Lugdunense a. 1247. 178, 20. 309, 20. 315, 20. 661, n. 4.
 Metense a. 1249. 300. 662, n. 1.
 Romanum a. 1257. 236, 25 (?). 309, 20. 663.
 Narbonense a. 1260. 150, n. 2. 427, n. 4. 578, n. 5. 665, 15.
 Pisanum a. 1263. 681, 20.
 Assisii a. 1269. 320, n. 1.
 Pisanum a. 1272. 308, n. 3.
 Lugdunense a. 1274. 666-2.
 Assisii a. 1279. 308, n. 3. 314, 20. 667, 1. 682, 10.
 Argentiniae a. 1282. 303, 30. 314, 25. 511, 25. 520, 10.
 Mediolanense a. 1285. 520, 5. 578. 579, 1. 668.
 Montis-Pesulani a. 1287. 642, 5. 643, 5. 668.
 Reatinum a. 1289. 669, 1.
 Parisiense a. 1292. 669, 10.
 Anagninae a. 1296. 669, 15.
 Assisinae a. 1304. 669, 25.
 Barchinonae a. 1313. 670, 25. 672, 1.
 Neapolitanum a. 1316. 670, 30. 672, 10.
 Parisiense a. 1320. 672. 673, 10.

capitula generalia:

Marsiliae a. 1343. 673, 1: falso Chaturci 673, 20.
 Veronae a. 1348. 673, 20.
 Barchinonae a. 1357. 673, 25.
 Ianuae a. 1359. 674, 1.
 Assisii a. 1367. 674, 5.
 Minorum fratrum, b. Francisci regula 46, 25. 61, 20. 81, 25. 101, 25. 102, 6. 112, 10. 116, 25. 146, 25. 157, 15. 168. 221, 20. 290, 6. 314, 20. 412, 1. 425, 20. 498. 657, 20. 660, 15. 662. 667, 5. 671. 679, 30. 680. 683, 15: constitutiones (generales), statuta 102. 104. 158, 1. 159, 1. 300, 20. 301. 578, 20. 659, 5. 669, 15. — Minores sorores r. S. Clarae ordo.
 Mirabalmus (*Malk-el-Afdal*) fil. Saladini soldani 484, 15.
 Mohammed, Abu abd-allah, rex Tunicii 484, 15.
 Mohammed el-Nasir r. Almiramomilius.
 Monacum, Monachum, *München* 672, 20. 673, 10: conv. fr. Minorum.
 Monachus de Bibianello sive de Camisio Regimus 630. 631. 1. 632. 635, 30. 639. 646. 1. 647. 650, 15: fr.: Guido, Bonifatius.
 Monaldus de Urbe-vetere, pot. Mutin. a. 1264. 469, 20.
 Monasteriensis (*Münster*) episc.: Hermannus II.
 de Monasterio (Parmen.?) Luchesia.
 Monbaraco, *Montebaronzone* (com. *Prignano sulla Secchia, mand. Montefiorino, circ. Parulo nel Prignano, prov. Modena*) 527, 25.
 moneta falsa 371, 15.
 Monostobius r. Mostubus.
 Mons-falconis, *Montefalcone, nunc seminariani huius magistrorum* (com. *Quattro Castella, mand. S. Polo d'Enza in Caviano, circ. Reggio Emilia*) 606, 20. 615. 617. 630, 25: locus fr. Minorum.
 Mons-lascoe, *Montefiascone* (circ. *Viterbo*) 310, 5.
 Mons-Iohannes castrum, olim *Montezano* (com. *Quattro Castella, mand. S. Polo d'Enza in Caviano, circ. Reggio Emilia*) 594, 25: ecccl. S. Nicholai.
 Mons-Lucilus castrum, olim *Montelucio* (com. *Quattro Castella, mand. S. Polo d'Enza in Caviano, circ. Reggio Emilia*) 594, 25: ecccl.: S. Leonardi. — Lucius mons 633, 25.
 Mons Lupus marchio, Parmensis 334.
 Mons-Pesulanus (Pesulanus), *Montepellier* 226, 1. 642, 5. 643, 5. 661, 1. 668.
 Mons-regalis *Palestinae, Schawbek* 4, 20: princ.: Rainaldus.
 Mons-regalis, *Montevale Siciliae* 608, 20: archiep.: Iohannes de Buccamatis.
 monstra marina 365, 20.

Mons-umbrarum castrum, *Montopbraro* (com. Zocca, mand. Pavullo nel Frignano, prov. Modena) 483.
 Mons-vetus castrum, *olim Montevetro* (com. Quattro Castella, mand. S. Polo d'Enza in Cacicano, circ. Reggio Emilia) 594, 25.
 Montale, *Montale, a Mutina meridiam versus, ad rivos Grizzaga et Tuglio confluentes* 538, 581, 15.
 montanarii 257, 30.
 Montanarius: Beneventus fr. Minor.
 de Monte, gente Regina: Guido.
 de Monte-Cueuli (Cuculo), *Montecuculo* (com. Pavullo nel Frignano, prov. Modena): Guidinus, Bonacursus, Matheus.
 de Monte-feltro, *territorio, cuius caput est San Leo (circ. Urbino)*: Marchus fr. Minor, Nichola fr. Minor: Montis-feltri com.: Guido, Tadeus Novellus.
 de Monte-ferrato, Montis-ferrati, *Casale Monferrato*, marchio 27, 25, 562, 25, 376; Montis-ferrati marchiorum casale 542, 20; com., march.: Guilielmus III, Conradus, Bonifacius II, Guilielmus IV, Guilielmus V.
 de Monte-longo: Gregorius.
 de Monte-nigro: Ricardus.
 de Montescarulo, *Montescarcho* (circ. Benevento): Symon fr. Minor.
 de Monte-vejo (Mutin.): Guilielmus.
 de Monticchio, *Montecchio ad fl. Enza* (circ. Regio Emilia) (?): Egidiolus.
 Montilius, *Montecchio ad fl. Enza* (circ. Regio Emilia) 116, 20, 529, 1, 611, 5; de Montilio, gente Parmensi: Bonacursus.
 Montis-Calvni castrum, *Montecavolo* (com. Quattro Castella, mand. S. Polo d'Enza in Cacicano, circ. Regio Emilia) 638, 30.
 Montis-Cassini monast., *Monte Cassino* 213, 35.
 Montis-clari castrum, *Montechiaro sud Chiese* (circ. Castiglione delle Stiviere, prov. Brescia) 93, 94, 5, 95, 30, 471, 20.
 Montis-fortis, *Montfort l'Amaury*, comes: Simon IV.
 Montis-regii locus (fr. Minorum), *Monte del Re* 191, 15.
 Montis-Vallarii castrum 472, 473.
 Montonis fl., *Montone* 172, (15), n. 5.
 Moralius libri Gregorii M. e. Iob.
 Morandus mag. Paduanus 219.
 Moravi, Moravienses 207, 40, 208, 10.
 Moricus fr. Minor e. Mauricius.
 Moriennae vallis 320, 15.
 mortalitas hominum a. 1248, 319, 10; a. 1259, 373, 10, 379, 1, 464, 1, 465, 5; a. 1277, 497; a. 1284, 515; a. 1285, 584, 593, 15; a. 1286, 614, 5; boum et porcorum a. 1204, 24, 20; porcorum et aliarum bestiarum a. 1275, 490, 5, 491, 20; boum a. 1283, 515; murilegorum a. 1285, 607, 1, 608, 5;

gallinerum a. 1286, 613, 1, 614, 5. — Cf. pestilentia.
 Mosa campus extra civ. Cremonae 198, 10.
 Mostubus, Monostobius, *el-Maschtub*, praef. Acon, 15, 16, 25.
 Mosum, de Mosa castrum, *Mosio ad fl. Oglio* (com. Acquanegra sul Chiese, prov. Mantova) 93.
 Moysacum, *Moissac* (dep. Tarn-et-Garonne) 525, 15.
 Moyses 29, 20, 460, 35, 619, 25. — Moisaica lex 459, 30.
 Moçadellum, Moçadellum, castrum, *Muzzadella ad fl. Crostolo* (com. Vezzano sul Crostolo, circ. Regio Emilia) 639.
 Munio Hispanus, fr. ord. Praedict., mag. cathedralis Paris. mag. gener. ord. fr. Praedict. 579.
 Muradal Portus, *fauces in montibus qui dicuntur Sierra Morena* 28, 30, 30, 1.
 Muroo e. Mauritania.
 de Muro, Muro: Iohannes min. gener. ord. fr. Minorum.
 Murgallius: Alexius.
 Musca de Lamberteschis Florent. pot. Regius a. 1243, 176, 1.
 Muscardus mons *prope Aconem* 8, 20.
 de Musello, *Magello* (com. Borgo S. Lorenzo, circ. Firenze, et com. Scarperia, circ. Firenze) (*Magello dicitur etiam superior pars vallis di. Siere, in qua Barberino di Mugello*), Ubalinus et filii eius: de Mucello: Thedaldus ser. Ottaviani.
 de Musso, gente Regina: Antonius, Henricus.
 Muthselmutus 440, 15.
 Mutilena fl., *Modolena* 496, 25.
 Mutilena, *Pieve Modolena ad riam Aemilianam* (com. Regio Emilia, inde occidentem versus) 332, 10, 496; hospitale S. Petri in Vincula; de M., gentis Regina: Glibertinus.
 Mutina, Mutinensis, Mutinensium civ., *Modena* 42, 1, 55, 35, 60, 70, 5, 73, 75, 76, 88, 30, 93, 15, 95, 10, 105, 30, 141, 15, 162, 164, 30, 190, 197, 25, 218, 5, 255, 10, 319, 25, 329, 35 — 331, 15; 332, 361, 35, 363, 1, 374, 5, 394, 15, 403, 5, 404, 10, 421, 451, 5, 456, 465, 467, 20, 469, 470, 473, 10, 485, 30, 487, 488, 10, 489, 40, 500, 20, 513, 30, 516, 5, 527, 528, 530 — 532, 16, 538, 15, 540, 15 — 542, 1, 544, 25, 563, 25, 581, 38, 2, 1, 385, 30, 587, 588, 589, 30, 593, 25, 595, 15, 608, 25, 609, 611, 10, 636, 639, 5, 640, 642, 648, 649, 652, 30; eccl.: maior 608, 25, fr. Minorum: burgus: S. Petri: portae: Bagoaria, S. Petri: palatium communis 330, 35, 649, 25; consilium 689, 20, 649, 25. — Mutinenses 23, 26, 20, 30, 25, 33, 25, 35, 36, 25, 42, 1, 60, 88, 20, 92, 25, 94, 95, 164, 165, 5, 195, 35, 197, 319, 30, 329, 30, 332, 25, 334, 375, 5, 379, 25, 470, 10, 472, 35, 473, 475, 20, 476, 15, 485, 30, 487, 490, 20, 508, 10, 516, 5, 528, 530, 537, 5 —

539, 1, 541, 544, 580 — 582, 567 — 590, 592, 607, 1 — 609, 20, 610, 25, 628, 25, 633, 634, 5, 636, 642, 10, 649, 15; partes: Aigones (ecclesiastica), Grasuli (imperii); gentes: Adheldardi, Bastardi, de Bagoaria, Boschetti (Boschetti), Buccabadhati, de Campilio, Carentani, de Dentibus de Balgula, Garzones, de Gorgano, Guidones, de Guilia, de Lecca-terra, de Iaviano, de Lovoleto, Manfredi filii, de Montecuculo, de Monte-vejo, Pii (de Pio, ramus gentis filiorum Manfredi), Poltoneri, de Portu, Presuli, Rangones (Rangoni), Ricii, de Rosa sive de Saxolo, de Navignano, de Speciano, de Tripino; potestates: Albertus de Lendenaria a. 1201, Paganus Alberti Egidii a. 1228, Paganus de Petra-sancta a. 1260, Mondus de Urbe-veteri a. 1264, Matheus de Corrigia a. 1283, Iacobus de Engola a. 1284, Guido de Corrigia a. 1284, Rolandus de Adegheris a. 1287, Bernardinus de Polenta a. 1287; capitanei populi: Barnabos de Palastrellis a. 1284, Rainaldus de Cangeheris a. 1284. — Mutinensis eccl. 141, 10; episc.: Guilielmus, Albertus de Boschettis, Matheus de Pio, Ardetion, Philippus de Boschettis; canon.: Matheus de Pio. — Mutinensis, Mutinensium, Mutinae episcopatus 141, 10, 485, 487, 10, 527, 25, 589, 25, 592, 20; comitatus 465, 20, 472, 35; Mutinense, Mutinensium territorium 329, 1, 487, 20, 624, 25, 631, 10; Mutinensium montes 581, 20.
 Mutinensis de Ricis Mutin. 582, 15.
 Mutinum castrum 308, 5.
 de Mutis, gente Regina: Glibertus, Iohanninus mon. S. Properi.

N.

Naimerus de Panigariis Parmensis 55, 30; uxor: Karacoza de Adam; fil.: Gerardus.
 Nantelmus de Mediolano fr. Minor. lector, min. provinc. Iauensis 296, 312, 30, 316, 320, 30, 323, 20, 324.
 Napolionis: Iacobus.
 Napolio, Napolionus, de Turre Mediolan., perpetuus ancianus populi Mediolan. 362, 30, 496, 30, 497, 10; fil.: Cayonus.
 Narbona, *Narbonne* 476, 25, 665, 15; archiep.: Guido.
 Narnia, Narniae, *Narni* 145, 20, 674, 5; episc.: Cassius, Guilielmus. — Narniensis campus 145, 20.
 Naras patricius 134, 25.
 Nas Saracenus, *Malik en-Nasir princ. de Kerak* 177, 15.
 de Nashu, *Nassau*, comes: Robertus.
 Naso e. Ovidius.
 Navarra 20, 1, 30, 1, 483, 25, 484, 20, 525, 5; reges: Sancio VII, Theobaldus.
 Navonis castrum 638, 1, 639, 10.

- Nazareth 5, 25, 7, 20.
 S. Nazarii porta Regina 632, 20; de S. Nazario quarterius-Reginus 485.
 Nazarus, Nazarius, Ghirardini Lucanus, pot. Reginus a. 1229, 67; uxor 67, 25; uxor: Flos-olive.
 Neapolis *Palastinae*, *Nablus* 5, 25, 7, 20.
 Neapolis, Neapolitana civ., *Napoli* (*Neapel*) 17, 15, 167, 25, 168, 1, 175, 30, 444, 15, 453, 463, 5, 476, 20, 509, 10, 517, 526, 35, 564, 20, 603, 30, 604, 651, 25, 670, 30, 672, 10; eccl.: maior 604, 15, conv. fr. Minorum; pot.: a. 1254. Bertholinus Tavernerius; Neapolitana, Neapolitana concubina Rainaldi de Este. — Neapolitana eccl. 453, 5. — Neapolitana custodia ord. fr. Minorum v. Minores fr. — Cf. Parthonope.
 Neptunus deus maris 565.
 Nero imp. 195, 15, 355, 35, 356, 1, 367, 30, 440, 10; mater 355, 35.
 Nevus de Livigano Mutin. 582, 10.
 Nicia civ., *Nizza* 235, 35, 313, 30, 315, 10, 318, 25; conv. fr. Minorum.
Nicolaus, Nicholaus, Nichola.
 S. Nicolai eccl. in Monte-Iohanne 594, 30; presb.: Ghirardus.
 S. Nicolai eccl. Regina 611, 35.
 S. Nicolai in Carcere Tulliano eccl. Rom. 681, 20; card. diac.: Iohannes Galetanus (Nicolaus III. papa), Benedictus.
 Nicolaus III. papa, Iohannes Galetanus card. diac. S. Nicolai in Carcere Tulliano, protector ord. fr. Minorum, fil. Mathei Rubei de Ursinis 168, 25, 169, 170, 5, 302, 314, 20, 436, 20, 498, 499, 35, 500, 25, 504, 512, 517, 25, 524, 35, 550, 10, 595, 25, 625, 5, 664, 1, 666, 25, 667, 673, 15, 680, 10 — 683.
 Nicolaus IV. papa — Ieronimus de Esculo fr. Minor, min. provinc. Slavoniae, min. gener. ord. fr. Minorum, card. presb. tit. S. Potentianae, card. episc. Pretestin. 625, 664, 5, 665, 20, 666, 668, 15, 669, 678, 10; cf. Ieronimus.
 Nicolaus (V.) antipapa v. Petrus de Corvaria.
 (Nicolaus) fr. ord. Praedicat. — Benedictus XI. papa.
 Nicolaus de Castro-Arquato patr. Constantinopolit. 384, (35), n. 12.
 Nicolaus (de Carbio) fr. Minor, confessor papae, episc. Assisinas 446, 5, 661, 10.
 Nicolaus episc. (Myrensis) 115, 131, 46, 132, 10, 136, 25, 141, 30, 155, 20, 180, 35.
 Nicolaus de Maltraversis episc. Reginus 26, 1 — 28, 5, 34, 10, 62, 10, 69, 25, 73, 10, 175, 463, 25.
 Nichola de Monte-feltro fr. Minor, min. provinc. Ungariae et Slavoniae 556 — 559.
 Nicholaus fr. Minor, min. provinc. Franciae 668, 20.
 Nicolaus de Adhelardis Mutin., pot. Parmensis a. 1237, 95; (10), n. 2.
 Nicholaus de Baçaleriis Bonon. 490, 35; filii 643, 20.
 Nicolaus Canabus el. imp. Constantinopolit., dictus Constantinus (24, 15), 692.
 Nicolaus de Foliano Reginus 630.
 Nicholaus fil. Philippii Episcopi 491, 5.
 Nichola (Piscis) Siculus 350, 351; mater eius 351, 10.
 Niculutus Balugani Esinus, pot. Bonon. a. 1275, 490, 10, 491, 5.
 Niger de Lecca-terra Mutin. 582, 15, 592, 593, 1.
 Nigra montana *prope Antiochiam* 14, 1.
 Nigri monachi, Nigrorum monachorum ordo v. S. Benedicti ordo.
 Ninus rex 66, 1; uxor: Semiramis.
 Nisa civ., *Nisch Serbiae* 9, 20.
 de Nivers, *Nevers*, comes: Petrus de Cortiniaco.
 nix magna a. 1207, 585 (quae dicitur S. Agathae); a. 1216, 33, 1; a. 1228, 35, 20; a. 1234, 88, 15; a. 1235, 88, 20; a. 1269, 477; a. 1275, 490, 5, 491, 15; a. 1284, 649, 35; a. 1286, 613, 35.
 Nola, *Noli* (*Riviera di Ponente*) 533, 20.
 Nolana civ., *Nola* 114, 20, 209, 1; pisc.: Paulinus.
 Nonantulanum monast., *Nonantola* (*civ. Modena*) 624, 25, 625; mon. : Guidolinus.
 Nonnosus mon. 48, 25.
 Nordulus de Livigano Mutin. 582, 10.
 Normandia, *Normandie* 221, 10.
 Normanni 354, 20, 355, 1; dux: Robertus Guiscardus.
 Nova platea (communis) Parmensis 501, 25, 519, 583, 30.
 Nove villa, *Novi di Modena* (*civ. Mirandola*) 332, 10, 334, 10.
 Novaria civ., *Novara* 344, 25, 361, 10; conv. fr. Minorum. — Novarienses 507, 30; milites 30, 20.
 Nuceria, *Nocera Umbra* 500, 30.
 Nuceria Saracenorum civ., *Nocera* (*provc. Capitanata*) 33, 30, 196, 10, 346, 25, 477, 30.
 Nucetum villa, *Noceto* (*civ. Borgo S. Donnino*) 188, 10, 604, 5.
 Nurdulii, gens Imolensis 370, 1, 379, 25.

O.

 Oberius de Spinola Januensis, capitaneus Ianuensis 582.
 obscuraciones solis et lunae v. eclipsis, occidentale imperium 9, 10, 26, 5.
 Ochoday-Chan imp. Tartarorum 208, 25.
Octavianus, Octovianus.
 Octavianus Cesar Augustus 173, 10, 217, 1.
 Octavianus de filiis Ubaldini de Musello (dictus filius Gregorii IX. papae 385, 20), card. diac. S. Mariae in Via lata 320, 5, 365, 30 — 367, 10, 384 — 387, 401, 35, 487, 5; filia sanctimonialis 385.
 Octovianus card. diac. S. Eustachii 453, 10.
 Octavianus de Ubaldinis episc. Bononiensis 584, 10; fr.: Rogerius.
 Octo v. Otto.
 Octobonus de Flisco card. (diac. S. Adriani) = Adrianus V. papa.
 Octolini (Parmen.): Martinus de Stephanis.
 Odighitria, id est Mariae virginis ycona 23, 35.
 Oddo cancellarius Parisiensis, card. episc. Tusculanus 223, 10, 224, 5, 305, 15.
 Odo Rigaldus archiep. Rotomag. v. Rigaldus.
 Odoardus v. Oduardus.
 Odonis: Geraldus min. gener. ord. Minorum.
 Odovrandinus Caçaonte 439, 10.
 Oduardus, Odoardus, I. rex Angliae, fil. Henrici III. regis 305, 25, 484, 15, 488, 524, 525; uxor: Alienor; filia: Alienor.
 officium ecclesiasticum 31, 62, 20, 72, 25, 259, 15, 301, 309, 15, 312, 15, 662, 10.
 Olandia v. Hollandia.
 Oleus, Lolius, fl., *Olyto* 17, 15, (74, 10), 93, 15, 471, 15.
 Oliverius de Grenonibus vel de Adam Parmensis, fil. Adam de Grenonibus 37, 30, 57, 5; uxor: Vitella; liberi: Oliverius, Rolandus, Iacoba, Karacosa.
 Oliverius de Adam Parmensis, fil. Bernardi Oliverii 37, 30.
 Oliverius de Adam Parmensis, fil. Rolandi Oliverii 38, 1.
 de Ollis, gente Parmensi: Iohanninus fr. Minor.
 omeliae Gregorii Magni 239, 35, 248, 40.
 Omne-bonum dictus fr. Salimbene de Adam 38.
 Omnium Sanctorum burgus Reginus 332, 10, 496, 15.
Opiço, Oppiço.
 Opiço I. de Lavania, episc. Parmensis 61, 10, 69, 5, 586, 10.
 Opiço de S. Vitale episc. Tripolit., II. episc. Parmensis, fil. Guarini 62, 69, 15, 265, 403, 404, 25, 429, 5, 466, 20, 506, 25, 529, 20, 531, 5, 532, 5, 589, 20, 620, 15, 636, 30, 641, 40, 642, 30, 650, 5, 651, 15.
 Opiço I. marchio Estensis 165, (20), n. 7.
 Opiço II. marchio Estensis, fil. Rainaldi de Este 89, 1, 90, 5, 167, 20, 168, 363, 428, 35, 433, 1, 469, 487, 511, 513, 5, 514, 537, 16, 588, 650; uxor: Iacobina; liberi: Aço, Beatrice, filii tres 168, 25; sorores 168, 20.

Ordonius card. episc. Tuscolanus 608, (20), n. 6.
 orientale imperium 26, 5.
 Origenes 133, no. 264, 35.
 Orosius, Horosius, Paulus, Hispanus 186, 187.
 Os-aurei v. Iohannes Crisostomus.
 Osea, Osee, proph. 186, 512, 20.
 Ostiensis, Hostiensis, card. episc.: Hugolinus, Rainaldus, Henricus, Petrus de Tharentusia, Latinus.
 Otto, Octo. Cf. Oddo, Odo.
 Otto I. imp. 463, 20.
 Octo IV. imp., fil. Henrici Leonis ducis Saxoniae 17, 25. 19. 22. 26. 28. 31. 585, 25.
 Otto de Vicecomitibus archiep. Mediolani 497 (n. 2).
 Octo comes (palat. Burgund.), fil. Fridrici I. imp. 9, 5.
 (Ottocarus I.) rex Boemiae 28, 20.
 Ottocarus II. rex Boemiae 466 467, 500 (n. 3).
 Ovidius Naso poeta 86, 30. 431, 30. 547, 25: liber: Methamorficosos.

P.

Pacensis civ., *Badejoc ad fl. Guadiana* 36, 10.
 Padua, Paduana civ., *Padova* 68, 25. 74, 1. 75, 1. 93, 10. 219, 5. 361, 25. 367, 10. 395—397. 399, 20. 427, 5. 448, 1. 610, 10. 673, 25: conv. fr. Minorum. — Paduani 195, 15. 367. 394, 25—396, 1. 397, 5. 503: Paduani: Antonius et Clarellus fr. Minores, Marchisina, Morandus mag., quidam fr. Minor 75, 1: Paduana nobilis 407, 20: gentes: Malyaversi, Peregrini: pot. a. 1258. 1269. 1280. Mathens de Gorigia, a. 1262/3. Ghilertus de Gente. — Paduanus episcopatus 669, 10.
 Padus fl., *Po* 33. 56, 1. 88. 165, 10. 213, 20. 319, 15. 391, 10. 430, 10. 433. 445, 20. 466. 474, 25. 481, 20. 482. 584. 585, 25. 644, 20: Padus qui vadit iuxta Argentam, *Po di Primaro* (433). 480, 5. — Cf. Eridanus.
 Paganus, gens Parmensis 59, 25: illorum de Paganis palatium Parmense 376, 15. 519, 20, de Paganis: Paganus: Alberti Egidii, Henricus, Gihfredus fr. Minor.
 Paganinus de Feraria fr. Minor 315, 10.
 Paganus Alberti Egidii de Paganis Parmensis, pot. Mutin. a. 1228. 60, 20: fil: Henricus.
 Paganus de Petra-sancta Mediolani, pot. Mutin. a. 1260. 465, (20), n. 4.
 Paganus: Petrus de Sasonana.
 de Palastrellis, Palestrellis, gente Placent.: Barnabos.
 Palatinus (Palentinus) campus 476, 20.
 Palaeologum, *Palazzato sull' Oglio (circ. Chiari, prov. Brescia)* 471, 15.
 Palaea v. Alexandria.
 Scriptorum XXXII.

Palestrinum, *Palestrina* 476, 10: Pene-
 strini card. episc.: Stephanus, Gui-
 lielmus Vicedominus, Ieronimus.
 Pallalogus v. Michael VIII. imp.
 de Palude: Humiliati fratres Parmenses.
 de Palude gens Regina 35, 5: de P.:
 Canini, *vanus eius*: de P.: Iacobus,
 Bonacursus, Egidius, Manfredus, Bona-
 cursus, Iacobus, Americus, Bona-
 cursus, Arverius, Icolirus, Emme-
 garda, Iacobus fr. Minor.
 Panarethos a Grecis dictus Ecclesia-
 sticus 130, 1.
 de Panceriis, gente Regina: Bartholo-
 meus, Bonacursus, Iacobus, Tho-
 masinus, Qacharias.
 Pandulfus de Faxanello 430, 5.
 de Panico comes: Maginardus.
 de Panigariis, gente Parmensi: Nai-
 merius, Gerardus, Iacobus, Bernardus,
 Avanza, Cisa, Maria.
 Pannonia 9, 10: Pannoniae 209, 10.
 Panormus, Panormitana civ., *Palermo*
 17, 10. 346, 20. 347, 5. 414, 15. 486, 20.
 508, 20: Panormitanum palatium 17, 10.
 19, 10: platea civitatis 509, 5. — Pa-
 normitani 509, 5.
 papa (Constantinopolitanus) 510.
 Pavia civ., *Pavia* 28, 15. 30, 15. 85, 30.
 142, 1. 306, 20. 331, 5. 314, 25. 361, 10.
 429. 447, 15. 475, 30. 502, 25. 503, 5.
 585, 25. 596, 10. 607, 25: carrocium
 507, 20: de P.: Iacobus, Rolandus,
 Thomas, fr. Minores, Aldexon. —
 Papienses 1, 15. 28, 10. 30, 15. 88, 20.
 95, 20. 195, 5. 507, 20: Papienses mil-
 ites 28, 15: gens: de Strata: pot.:
 a. 1247. Ugo Boterius.
 Parisius, *Paris* 33, 10. 94, 25. 210, 20.
 212, 20. 214, 15. 218, 10. 221, 1. 223, 25.
 234, 5. 237. 239, 30. 297, 25. 299, 5.
 300, 25. 312, 10. 325, 10. 394. 434, 15.
 434, 20. 455, 20. 515, 20. 579. 593.
 594, 5. 595, 20. 618, 20. 631. 662, 20.
 663, 5. 664. 665, 20. 668, 5. 669, 10.
 670, 25. 671, 25—673, 10. 681, 20: conv.
 fr. Minorum. — Parisiensis clerus
 663, 5. — Parisiense studium 662, 1.
 683, 25: Parisiensis universitas 290, 10:
 cancellarii: Phylippus, Oddo:
 Parisiensis magistri 299, 1: mag. 300:
 magistri cathedr.: Alexander
 de Alis, (Odo) Rigaldus, Arlotus de
 Prato, Guilielmus de S. Amore.
 Bonaventura de Balneo-regio, Petrus
 de Palengaria, Bartholomeus de Bo-
 nonia, Iohannes de Murro, Gunsalvus,
 Alexander de Alexandria, Michael
 de Cesena, Geraldus Odonis, Forto-
 nerius Vasalli, Marchus de Viterbio.
 Parma fl., *Parma* 194. 197. 518, 30.
 526, 20. 584. 585, 20. 651, 10.
 Parma, Parmensis, Parmensium civ.
 23, 25. 26, 20. 33, 15. 34, 1. 36, 30—
 38, 10. 39, 10. 41, 20. 45, 10. 53—55, 20.
 59, 20—61, 1. 62, 5. 67, 10. 69, 25. 70, 20.
 —73. 75. 76, 25. 93, 10. 95. 96, 5.
 98, 20. 99, 5. 104, 5. 162. 164. 175, 15.
 177. 178. 187, 1—191, 25. 193—200, 15.
 201. 203. 204. 206, 5. 210, 25—212, 30.

213, 1. 217, 25. 218, 1. 220, 30. 221, 25.
 223, 15. 232, 25. 236, 25. 239, 25. 242, 5.
 256, 10. 257, 25—259, 5. 294, 20. 295, 1.
 —299. 302. 304. 306, 1—308, 1. 310, 30.
 312, 1. 314, 25. 315, 20. 316, 10. 319.
 321, 1. 323, 20. 331, 10—335. 342. 343.
 345. 351, 25. 354, 15. 361. 362, 20.
 363, 1. 371—376. 378. 379, 25. 384.
 388, 5. 389, 20. 390, 30. 400. 420, 1.
 429, 15. 433. 446—448. 450—453. 456.
 457. 463. 465—467. 478. 485. 486, 5—
 488, 20. 489. 499, 25—501. 503, 5. 504.
 507, 20. 508. 511—513. 518. 519. 526.
 528, 25—530, 20. 532, 20. 543. 540, 10.
 547, 10. 550—553. 558, 15. 559, 1. 563.
 564, 1. 572. 584—587, 20. 588. 590, 15.
 595—597. 603, 20—605. 608, 6—612.
 614, 5. 616, 5. 617, 10. 620, 15. 625.
 630, 20. 633, 15—635, 25. 636. 641.
 642. 644, 20. 648, 15. 650. 651, 15:
 vicinia: S. Bartholomei: burgi:
 de Bononia, S. Christinae, S. Egidii:
 eccl. et monast.: S. Agathae,
 baptisterium 34. 37. 54, 25. 60, 10.
 196, 25. 203, 15. 513, 25. 519, 5. 521, 20.
 585, 10. 609. S. Ceciliae, S. Christi-
 nae, ord. S. Clarae, de S. Felicia,
 de Fontanelis monast., S. Georgii,
 S. Gervasii, Humiliatorum, S. Iohan-
 nis evang., S. Iohannis monast., S.
 Mariae maior, S. Mariae de ord.
 Templariorum, conv. fr. Minorum,
 S. Pauli, S. Petri, conv. fr. Praedi-
 catorum, religionis veteris dominicanus
 585. 607, 20, S. Sepulchri, S. Thomae;
 domus S. Lacari: plateae: S. Ale-
 xandri, baptisterii et palatii episcopii
 519, 5, communis 76, 25. 376, 15. 450, 5.
 519, 10, nova (communis) 501, 25. 519.
 583, 25, vetus 54, 25. 55, 1. 60, 10, strata
 quae vadit ad Burgum S. Domini
 37, 25. 194, 20. 196, 10. 512, 30. 519, 15:
 contrata Galera: Pratum S. Herculani,
 pratum communis 612, 20: Arena:
 portae: S. Benedicti, S. Crucis,
 burgi S. Egidii, Prati S. Herculani:
 pontes: Dominae Egidiae de Palude,
 lapideus in contrata Galera 518, 20,
 de Salaris: caput pontis 37, 25. 334, 25.
 372, 25. 373, 25. 512, 20. 605, 20: pa-
 latia: imperatoris in Arena 194, 10.
 198, 25. 634, 15, episcopi (episcopi)
 55, 1. 60, 10. 68, 20. 69, 1. 71, 25.
 196, 25. 205, 20. 389, 25—519: 10.
 609, 20, communis 190, 5. 195, 25.
 378, 20. 487, 20. 519, 10. 528, 10. 583, 25
 (novum), magnum 583, 25, vetus 519, 15,
 capitanei 519, 10, illorum de Paganis
 376, 15. 519, 20, Manfredi Pellavicini
 376, 15. 519, 20, Uberti Pellavicini
 345, 5: domus: illorum de Adam
 34, 5. 37, 20. 69, 1. 585, 15. 609, 15,
 illorum de Colurnio 377, 20: castrum
 Torelli: turris communis 190, 5.
 584, 5, Gerardi de Canali, Rufini
 de Vernacis: macellum beccariorum
 376, 15. 519, 20: Parmense consilium
 (generale) 374, 25. 528, 10. 588, 20.
 608, 20. 638, 1. 639, 10: carrocium 36.
 61, 10. 334. 505. 508. — Parmenses
 22, 25. 30, 30. 31, 1. 33. 35—37. 55, 15.
 60. 68, 25. 69, 20. 75. 88, 20. 92, 30. 93.
 95. 96, 10. 98. 99, 20. 164. 165, 5. 178, 10.
 188. 189. 191, 25. 194. 196, 25—198, 20.

- 202, 1.—205, 1. 210, 25. 211, 15. 212, 30. 213, 1. 214, 5. 242, 5. 250, 10. 303, 10. 319. 333, 1. 332. 334. 335. 342, 30.—345. 354, 5. 371.—376. 379, 10. 384, 15. 389, 25. 447. 449. 450, 20. 451, 10. 452. 460, 15. 473, 10. 474, 5. 475. 477. 478, 1. 479. 487. 490, 20. 500. 501, 5.—506, 5.—508. 512, 1. 513, 30. 516, 5. 518. 519. 525, 5.—531, 1. 533. 544. 547. 563.—586, 15.—588, 30. 590, 15. 596. 597. 602, 1. 603. 606.—610, 30. 612, 20. 613, 1. 625, 20. 633, 5. 634. 636. 644, 5. 646, 15. 650, 1. 651: Parmensis quidam 45, 5. 652, 15; Parmenses mercatores. Pisis 45, 35; mulieres 196, 15; dominae 373, 20; ambaxatores 528, 1; Parmensis populus 178, 10. 450, 5; Parmenses: Albertus notarius curiac Rom., Albertus fr. Minor, Albertus Auceps, Beneventus Asdenti, Bonifacius archiep. Ravennas, Buiolos fr. Minor, Cavaça, episc. Corsicae 316, 10; Curtus-passus, Gerardinus fr. Minor, Gerardus Albus card., Ghidinus faber ferrarius, Glaratus, Hugo iudex, Iohannes min. gener. ord. Minorum, Martinus episc.: Mantuanus; pars imperii: de Mala-facius dicta; scilicet: Cruxatorum, Iohannis Baricelli 374, 20. 375, consortium S. Mariae; gentes: de Adam, Adhegerii, Amici, Angeli, de Aserum-burgo, Bafuli, Baratti, de Beneceto, Boterii, Boverii, Budelli, Buxoli, de Buça, de Canali, de Cassio, Cavaturta, de Coeca, de Colurnio, de Corigia, de Cornacano, de Culiculo, de Domina-Agnete, de Domina-Rifidha, de Engola, Fassi, Faxoli, Fredulfi, de Gente, Gretones, Grenones, Ghibertina, Glaratti, Goggi, de Guatadhego, Guisculi, Ianuarii, Lupi, Magnarotti, de Maluso, de Mariano, Marsilli, de Mijano, Milleduces, de Montilio, Olli, Pagani, Panicari, Pecorarii, Pigulini, de Porta, Putagli, de Pugulesio (Puculesio), Rangones (Rangoni), de Roxe, Rubei, Scotti, Segalilli, Sencanilli, Stephani, Taberna, Tavernerii (Tabernerii), Tedaldi, Tornilli, Vernacii, Vicedomini, de Vicio, de S. Vitale, Capirones; Parmenses potestates 256, 25. 449, 35; potestates: Guido Lupus marchio a. 1202, Robertus Manfredi Pii a. 1215, Guido de Robertis a. 1218, Torellus de Strata a. 1221. 1227, Henricus Advocatus a. 1223, Manfredus de Cornacano a. 1224, Nicolaus de Adelaridis a. 1237, Ghirardus de Corigia a. 1238. 1247, Tebaldu Franciscus a. 1245, Henricus Testa a. 1247, Philippus Vicedominus a. 1248, Catellanus de Carbonisii a. 1250, Ghibertus de Gente a. 1253—1259, Enghirame Franzelata a. 1260, Manfredus de Rosa a. 1269, Lodoycus comes de S. Bonifacio a. 1282, Bonavolta de Malavoltis a. 1285; capitanei populi: Bernardus Manfredus a. 1284, Miles de Griffis a. 1284, Lazarus de Liazaris a. 1285.—Parmensis eccl. 61, 15. 68, 25. 175, 15; Parmenses episcopi 68, 1. 69, 20; episc.: Opigo I. de Lavania, Gratia, Gregorius, Bernardus de Vicio, Albertus de S. Vitale, Opigo II. de S. Vitale.—Parmensis, Parmensium, Parmac episcopatus 61, 30. 62, 25. 73, 15. 116, 20. 176, 5. 178. 190, 20. 201, 15. 345, 5. 373, 15. 376, 1. 377, 10. 379, 5. 447, 20. 452, 20. 508, 25. 534, 15. 572, 5. 584, 25. 588, 40. 595, 25. 605, 25. 633, 25.—Parmensis moneta 450. 585, 25.—Parmensis modius 341, 15.
- Parthonope (= Neapolis) 360, 5.
- Paschetta pedissequa, dieta Aica filia Pauli Traversarii, uxor Guilielmotti Apuli 171, 5.—173. 396, 20.
- Pastorale Gregorii M. 142, 20. 422, 20. pastores (Gallici) 444. 445.
- Pateclus, Pateclus, Patteclus (Cremon.): Gerardus.
- b. Patricius, Patritius 575, 20.
- patrimonium ecclesiae 469, 15; cf. S. Petri patr.
- S. Pauli eccl. Parmensis 377, 20. 519, 10.
- S. Pauli monast. Parmense 38, 1; monacha: Aica de Adam.
- S. Pauli via Ferariensis 416, 1.
- Paulinus episc. Nolanus 114, 30. 209, 1.
- Paulum castrum, *Pavullo Reggiano (com. Casina, mand. Carpineti, circ. Reggio Emilia)* 630, 15.
- Paulus apost. 39, 5. 355, 35. 366, 25. 395, 15. 551, 35; limina apostolorum (Petri et Pauli) 135, 20.
- Paulus martyr 592, 10.
- Paulus eremita 48, 5.
- Paulus (Samosateus) haeret. 673, 15.
- Paulus v. Orosius.
- Paulus diac., historiographus Longobardorum 210. 228, 10.
- Paulus Mille-musca Florentinus, fr. Minor 79, 35.
- Paulus fil. Thomasi de Foliano Regini 166, 20.
- Paulus Traversarius de Ravenna 165, 1.—167, 5. 171—173, 5. 174, 20. 369; liberi: Guilielmus, Aica.
- Pavonis castrum, *Pavone del Mella (mand. Leno, circ. Verolanuova, pror. Brescia)* 94, 5.
- de Pecorariis, gente Parmensi: Guido.
- de Pelagria: Arnaldus card. diac.
- Pellavicini, Pelavicini, Pellavisini, Pelavisi, marchiones 375, 1. 376, 1. 379. 605, 25; de Pellavicinis: (Guilielmus) Pellavicinus, Marchesopolus, Rubinus, Pelavicinus, Manfredus, Ubertus, Dalfinus, Guilielmus, Henricus, Ubertus, Guidottus.
- Pellavicinus, Pellavisinus, de Peregrino, fil. Guilielmi Pellavicini 379, 5. 377; filii 376, 5.
- Penacius v. de Pennacis.
- Penestrini card. episc. v. Paestrinum.
- de penitentia fratrum (continentium) tertius ordo b. Francisci 260, 10. 657. 25. 667, 15. 675, 25. 677, 16. 681, 25. 682, 1; fr.: Glutto Favent.
- de penitentia liber Augustini episc. 408, 20.
- de Pennacis, gente Regina, ramo illorum de Sesso, Pennacius, Penacius: Iacobus de Sesso.
- Pennensis (*Penni, pror. Abruzzo Ultriore I*) prov. ord. fr. Minorum 79, 20. 677, 5.
- Pentateucus 461, 1.
- Pentecostes fr. Minor Ianuensis 315, 30. 329, 25.
- Peola, *locus simulatus, ut videtur*, 391, 5.
- Peregrinum castrum, *Pellegrino Parmense (circ. Borgo S. Donnino)* 376, 1; de Peregrino: Pellavicinus.
- Peregrinus presb. plebis Cavilliani 646, 5. 647.
- Peregrinus de Polesmo Bonon. fr. Minor, min. provinc. Graeciae et Ianuensis 339, 15. 369, n. 8. 480, 10. 576, 30. 577, 1. 661, n. 4; liber: Cronica.
- Peregrinus fr. ord. Praedict., lector Reginus 470, 20.
- Peregrinus Pisanus, mag. in gramatica 433.
- Peregrinū (Paduan.): Antonius.
- Pergamum, Pergamenses v. Bergam.
- Persae 598, 1.
- de Pertuso: Guilielmus fr. Minor.
- Perusium civ., *Perugia* 27, 1. 31, 10. 175, 25. 184, 25. 327. 447, 10. 469, 30. 476, 25. 557, 20. 610, 20. 658, 20. 670, 5. 679, 25. 683; eccl.: S. Laurentii episcopalis, monast. ord. S. Clarae, fr. Minorum; de Perusio: Egidius, Philippus, fr. Minores.—Perusini 510; pot.: a. 1265. Bernardus de Engola.—Perusinus districtus 210, 20.
- Pes-montis, *Piemonte* 72, 25. 316, 5. 362, 30. 438, 30. 471, 10. 472, 15. 636, 25.
- pestilentia Pisis a. 1284. 534, 1. 535, 1.—*Cf. mortalitas.*
- Petrabona, *Piedrabuena (pror. Ciudad Real) Castellae Novae* 28, 30.
- de Petra-sancta, gente Mediolan.: Paganus.
- de Petrella: Iacobus III. episc. Favent.
- S. Petri eccl. Cremon. 502, (25), n. 1.
- S. Petri eccl. Parmensis 55, 5. 501, 25. 519, 25; porticus 611, 30.
- Petri Peccatoris (Damiani) de S. Maria de Portu de Ravenna ordo fratrum 115. 487, 10; eccl.: S. Feliciae Parmensis, S. Iacobi Regina.
- S. Petri eccl. Regina 631, 35; canon.: Henricus Ubertus.
- S. Petri Maior eccl. Ravennas, conventus fr. Minorum 169, 15. 309, 1. 434, (30), n. 9.
- S. Petri (in Vaticano) eccl. Rom 33, 30.—135, 20 (limina apostolorum) 315, 25. 674, 5; canon.: Tad-us.
- S. Petri in Vincula hos ita Mutilenae 496, 25.

- S. Petri burgus Mutin. 164, 30.
 S. Petri porta Regina 177, 35. 490, 40; quarterius Reginus 485, 20.
 Petrus apost. 217, 25. 355, 356, 15. 366, 25. 395, 15. 437, 25; Petri apost. vicarius summus pontifex 208, 5; Petri cathedra 355, 20; navis 36, 5. 302; patrimonium 36, 10; ortus 510, 10; milites 396, 10.
 Petrus II. rex Aragonum 29, (1), n. 1. 30, 1.
 Petrus III. rex Aragonum 472, 25. 508, 5. 509, 10. 510, 1. 512, 5. 513. 517. 520, 20. 522, 1. — 526, 35. 527. 544, 30 (aquila). 545 (aquila). 548, 30. 563, 1. — 565, 10. 566, 15. 580, 1. 581, 10. 594. 597. — 599, 1. 600, 10. 642. 651. 652; uxor: Constantia; filii: Alfonso, Iacobus, filius 523; fr.: Iacobus; soror 597, 35.
 Petrus de Tharentasia fr. ord. Praedicat., archiep. Lugdun., card. episc. Ostiensis — Innocentius V. papa.
 Petrus Hispani scard. episc. Tusulanus = Iohannes XXI. papa.
 Petrus de Corvaria fr. Minor = Nicolaus (V.) antipapa 673, (5), n. 1.
 Petrus card. presb. tit. S. Marcelli 24, 20. 25.
 Petrus (Grossus) Mediolan., vicecancellarius eccl. Rom., card. (diac. S. Georgii ad Velum-aureum) 667, 10.
 Petrus II. archiep. Tyri 177, 15.
 Petrus (Comestor) mag., presb. 212, 25. 248, 15. 339, 30.
 Petrus Lombardus mag. 238; liber: Sententiae.
 Petrus diac. Rom. (Gregorii I. papae) 147. 216. 493, 30.
 Petrus de Cansano min. gener. ord. fr. Minorum, mag. in theol. 677, 5.
 Petrus de Bella-villa fr. Minor 525, 30. 526, 5.
 Petrus Cathanii fr. Minor 658, 15.
 Petrus de Cora fr. Minor, custos, min. provinc. Ianaensis et Siciliac et Tusciae 311, 20. 312. 577.
 Petrus de Culicelo Parmensis, fr. Minor, lector Mutinensis 588.
 Petrus Guilielmus de Falengaria (Falgario) fr. Minor, mag. cathedratus, min. provinc. Aquitaniae 578, 30. 579, 1. 643, 10. 668.
 Petrus Lanerius fr. Minor, guardianus Ianaensis 315, 35, n. 8. 324, 5.
 Petrus de Apulia fr. ord. Praedicat., lector Neapolitanus 239. 240. 242. 243, 1. — 245. 247, 10. 248. 252. 253; eius socius presb. 239, 30. 252. 253.
 Petrus de Fulconibus Reginus, fr. ord. Praedicat. 470, 20. 491, 35.
 Petrus Veronensis fr. ord. Praedicat. 175, 25.
 Petrus comes Alencian., fil. Lodovici IX. regis Franciae (483, 25). 484, (25), n. 2. 511, 5. 512, (5), n. 4. 514, 5. 515.
 Petrus de Cortiniaco comes de Niversa 14, (25), n. 11.
 Petrus de Albinea iudex Reginus 530, 5.
 Petrus Asinus de Florentia 472, 10.
 Petrus Bächerius Verocell. 362, 30.
 Petrus de Beneceto Parmensis, fil. Iacobini 611, 15.
 Petrus de Calabria mariscalcus 439, 5.
 Petrus Capritius de Lambertaris Bonon. 169, 20.
 Petrus Paganus de Sosonana 370, 5; uxor: Dyana; soror: Galla Placidia.
 Petrus Teupulus Venetus, fil. Iacobi Teupuli, pot. Mediolan. a. 1237. 95.
 Petrus de Vico praefectus Rom. 477, 10.
 Petrus de Vinea dictator et logotheta, protonotarius curiae imp. 199, 1. 200. 343, 30. 438, 5.
 Pharus, Farum, maris brachium 350. 351, 15.
 Phebus v. Febus.
 Phyladelfia, Phyladelfina civ. 10, 25. 11, 1; dux 10, 25. 11, 1.
 Philippolis, Philippis, Phylippis, civ., *Philippopol* 9, 25.
Philippus, Phylippus.
 Philippus apost. 11, 1.
 Philippus rex, fil. Frederici I. imp. 9, 5. 17, 25. 19. 22, 25. 23, 20. 26, 10; uxor: Irene.
 Philippus II. rex Franciae 14 — 16. 19, 25. 22, 1. 30, 1.
 Philippus III. rex Franciae, fil. Lodovici IX. regis (483, 25). 484. 489, 10. 511, 5. 512, 5. 514, 5. 515. 523, 15. 524, 35. 525. 564, 30. 580. 581, 10. 593, 1. 594. 600, 10; filii 597, 30; filius 524, 25; fil.: Philippus.
 Philippus IV. rex Franciae, fil. Philippi III. regis 594, 5. 669, 10. 670, 5.
 Philippus VI. rex Franciae 672, (25), n. 3.
 Philippus rex Macedoniae 94, 25.
 Philippus episc. Ferrar., archiep. Ravennas 83, 10. 172, 30. 184, 10. 393 — 396, 30 — 404. 428, 1. — 430. 433. 434, 30. 466, 25; fil.: Philippus, filia 400, 5.
 Philippus de Boschettis Mutin., fr. Minor, episc. Mutin. 593, 35. 639, 5. 640, 10.
 Philippus (de Bonacolsis) fr. Minor, fil. Pinamontis dom. Mantuae 437, 15.
 Philippus Longus fr. Minor 658, 25.
 Philippus de Perusio fr. Minor, min. provinc. Tusciae 679 — 684; pater eius 683, 25.
 Philippus cancellarius Paris. 182. 183, 5. 442, 20.
 Philippus comes Flandriae 14.
 Philippus Episcopus 491, 5; fil.: Nicholas.
 Philippus Vicedominus Placent., pot. Parmensis a. 1248. 204, 20.
 Philippus nepos, potius fil. Philippi archiep. Ravenn. 399, 30. 400, 1.
 Philistei 5, 5.
 Phylomena civ. *Asiae Minoris* 11, 20.
 Phycaimon de Borattis Parmensis, fr. ord. Gaudentium 467, 20.
 Piccus de Aserum-burgo Parmensis 572, 10; filia 572.
 Pigulinus (Parmen.): Iohanninus fr. Minor.
 de Pii gens Mutin., ramus gentis filiorum Manfredi 363, 5; Pii, de Pio: Lanfrancus, Ghirardinus, Mathews episc. Mutin., Robertus Manfredi.
 Pinamons (de Bonacolsis) dom. Mantuae 363, 10. 436, 30. 437. 499. 514, 10. 530, 25; fil.: Philippus; filii 437.
 Pinkilini, gens Burgi S. Donni 373, 15.
 Pinotius, Iacobinus, Pinó, de Gente Parmensis, fil. Ghiberti 603, (20), n. 2. 606. 607. 617, 15. 638; uxores: Beatrix, Beatrix; filiae tres 607, 10.
 Pinus de Adam Parmensis, fil. Rolandi Oliverii 38, 1.
 de Pio v. de Pii.
 Pipinus (rex Francorum) 43, 15; fil.: Karolus M.
 Pisae, Pisana civ., *Pisa* 44. 71, 10. 182, 10. 222, 15. 290. 312. 345, 25. 380, 5. 448, 11. 475, 30. 476, 20. 532, 20. 533, 25 — 535, 20. 536. 545, n. 11. 554, 5. 660, 1. 681, 20; burgus (contrata): S. Michaelis; eccl. et monast.: S. Mariae maior, S. Mariae Magdalenae, conv. fr. Minorum: fundicus mepatorum Parmensium 45, 35. — Pisani 6. 18, 10. 45, 35. 312. 336, 10. 380, 10. 532 — 536. 582: Pisanus mag., fusor campanarum 584. 634, 10; alius 634, 15; Pisanus quidam 582, 20; Pisanæ mulieres 534. 535, 1; Pisani: Albertus min. gener. ord. Minorum, Burgundio iudex, Henricus fr. Minor, Peregrinus mag., Rainerius mag., Uguccio episc. Ferrar., fr. Minor laicus 44, 15; com.: Rainerius, Gerardus, Facius; gentes: Comites, Vicecomites; potestates: Bonacursus de Palude a. 1243 — 1245, Ghibertus de Gente a. 1261; archiep.: Ubaldus, Vitalis, Rogerius de Ubaldinis. — Pisana navis 532, 25. — Pisanorum territorium 582, 20. — Pisana custodia fr. Minorum v. Minores fr.
 Pisanum mare 336, 10.
 Pisanus portus 535, 30. 582, 20.
 Piscia, *Pescia* (prov. *Lucca*) 234, 20.
 Pistorium civ., *Pistoia* 83, 10. 102, 15. 234, 15. 393, 15. 429, 10. 466, 10. 485, 15; eccl.: fr. Minorum. — Pistorienses 28, 25; gentes: Cangelieri, Franzelasta, Liazari.
 Pigeulum castrum 477, 25.
 Placentia, Placentia, civ., *Placenza* 188. 193, 10. 199. 318, 15. 344, 25. 345, 20. 361, 15. 362, 25. 376, 1. 430, 5. 445, 20. 487, 15. 477, 10. 479, 15. 489, 15. 488, 30. 515, 35. 516, 5. 527, 20. 530, 20. 556, 20. 583, 30. 614, 5. 631, 15. 642, 25. — Placentini 22, 35. 30, 20. 31, 1. 60, 20. 88, 20. 92, 25. 190, 15. 194, 10. 345, 20. 373, 15. 376, 25. 445. 475, 20. 479, 25. 508, 10. 585; Placentini: Gregorius X.

- papa, Vicedominus card. episc., episc. Corsicae 318, 10; gentes: Gurgoe de Iniquitate, Palastrelli, Savini, Vicecomites, Vicedomini, Capoldi; pot. populi a. 1251: Ubertus de Iniquitate. — Placentinus, Placentiae episcopatus 31, 1. 376, 1. 377, s. 474, 20; episc.: Albertus. — Placentinus districtus 376, 35.
- Placidia r. Gallia.
- Plañum - Carpi, *Magione (Piano di) ad lacum Trasimenum (circ. Perugia)* 210, 30; de: Plano - Carpi: Iohannes fr. Minor.
- Platum philos. 249, 15. 382, 20.
- Platum v. Pratum.
- Plavola, *Piazola (com. Bibbiano, mand. Montecchio, circ. Reggio Emilia)* 633, 25.
- Plinius Secundus 210, 20.
- Plumatiun, Plumago, castrum, *Piumazzo (com. Castelfranco dell' Emilia, inde meridiam versus, circ. Bologna)* 35, 30. 60, 20. 164.
- pluvia magna a. 1222. 34, 20; pluviae a. 1277. 497, 35. — Cf. inundatio.
- Pocapenna de Canossa Reginus 639, 15.
- Podensis (*Le Puy*) episc.: Guido.
- Podium-bonici castrum, *Poggibonsi (circ. Siena)* 473. 474, 15. 545, 10.
- Poesira novella Galfrédi de Vico - salvo 437, 20.
- Polani i. Polloni.
- de Polenta, *Polenta (com. Bertinoro, circ. Forlì)*, gente Ravenn.: Guido, Bernardinus, Guido Rigutus.
- Polesum villa, *Polesio (com. Castel S. Pietro dell' Emilia, circ. Imola, prov. Bologna)* 480, 10. 576, 30. 577, 10; de Polesmo: Peregrinus fr. Minor.
- Polini = *Pollani* 16, 1.
- Polloni, Polani 207, 10. 208, 10. — Polonia 477, 5; ducissa: Hedwiga (Edroiga).
- de Polonensis, gente Mutin.: Giliolus.
- Polycornu (*falso Polycornum*), *Policoro (prov. Basilicata)* 28, 5.
- Pomposae abbas de filiis Manfredi Mutin. 394, 15.
- Pons-tremulus, *Fontremoli* 378, 35. 585, 5. — Fontremulenses 92, 35.
- Pons-vicus, *Pontecivo ad fl. Oglio (mand. et circ. Verolanuova, prov. Brescia)* 94.
- Pontificale Ravennae 150, 15. 166, 10. 371, 5. 521, 10.
- pontifex summus 120, 30. 226, 20. 229, 15. 268, 280, 1. 442, 10. 563, 35. 565, 10. 663, 1; = vicarius Iesu Christi 268, 5. 563, 35; pontifices summi 290, 5. 680, 25.
- Pontinaeense monast., *Pontigny (dioc. Auvergne)* 218, 15.
- Pontius, Poncius, fr. Minor, guardiaus Niciae 313, 30. 315, 10.
- Pontius Provincialis, capitaneus soldaticorum Mutin. 582, 10.
- de Porta, gente Parmensi: Scurtapellice.
- Portella 13, 5; = portae strictura 13, 5. de Porta, gente Mutin.: Iacobinus fr. Minor.
- Portnenses (*Porto*) card. episc.: Bernardus, Matheus de Aquasparta, Iohannes de Murro.
- Portugallium 525, 10. — Portugalenses 30, 1; rex: D. nysius.
- Portus Muradal v. Muradal.
- S. Potentianae tit. Rom. 498, 25. 666, 15; card. presb.: Ieronimus.
- Pratum, *Prato (circ. Firenze)* 210, 30. 286, 5. 311, 30. 530, 10. 579, 5. 676, 15 (Pratum); de Prato: Boncompagnus fr. Minor, Arotus min. gener. ord. Minorum. — Pratenses 536, 15.
- Pratum - Albinum, *Pratolino ad fl. Mella (mand. Leno, circ. Verolanuova, prov. Brescia)* 94, 5.
- Pratum S. Herculiani Parmense 518, 25. — Prati S. Herculiani porta Parmensis 651, 10.
- S. Praxedis tit. Rom. card. presb.: Sostredus, Angerus, Marchus de Viterbio.
- Predicatores fratres, Predicatorum fratrum ordo, S. Dominici ordo 19, 1 — 21. 42. 71, 1 — 73. 77, 5 — 79. 10. 83. 163, 20. 169, 30. 175. 233. 234, 10. 236, 5. 239. 252. 254. 255, 10. 257, 10. 259, 10. 266. 267, 30. 268, 1. 285, 5. 287, 1 — 289. 292, 1. 293, 15. 299, 10. 300, 25. 330. 367, 30. 399, 25. 403. 404. 407, 10. 409, 1. 415. 418 — 420, 1. 421, 5. 422, 5 — 424, 1. 426 — 428, 5. 434, 20. 438. 441. 444, 35. 445. 452, 20. 454, 30. 467, 30. 470, 20. 476, 35. 484, 15. 486. 492, 5. 495, 35. 501, 5. 503. 504. 507, 20. 518. 525. 537, 25. 578 — 581, 25. 584. 595. 596, 25. 597, 25. 618, 25. 625. 629, 25. 640. 650, 30. 670, 1.
- Conventus (domus, loca, ecclesiae):
- Arimini 42, 5.
 - Bononiensis 73, 25. 486.
 - Lugduni 233, 15.
 - Neapolitanus lector: Petrus de Apulia.
 - Parnensis 452, 20. 507, 20. 518, 30. 584. 597, 25. 625.
 - Reginus (ecl. Iesu Christi) 73, 10. 470, 20. 490, 40; prior: Fredericus; lector: Peregrinus.
 - Turonensis 445, (10), n. 2.
 - Veronae 525.
 - Viterbii 476, 35.
 - locus Ungariae 580, 20.
- Magistri generales: Dominicus, Iordanus, Raimundus, Iohannes I., Gumbertus, Iohannes II;
- fratres: Bartholomeus de Vincentia.
- Bonifacius Parmensis.
 - Enverardus Brixiensis.
 - Fredericus (Reginus).
- Guilielmus (Lugdunensis).
- Hugo (postea card.).
- Iacobinus de Parma, dictus de Regio.
- Iohannes de Bondenb.
- Iohannes de Vincentia.
- Latinus (postea card.).
- Martinus de Fano.
- Nicolaus (Benedictus XI. papa).
- Peregrinus (Reginus).
- Petrus de Apulia.
- Petrus de Fylconibus.
- Petrus de Tharentasia (Innocentius V. papa).
- Petrus Veronensis.
- Theodericus Faventinus.
- quidam fr. 579, 30; sacerdos 492, 10.
- Capitula generalia: Parisiense a. 1248. 259, 30; Assisinas a. 1269. 479, 30; Bononiense a. 1285. 578, 1. 579, 5.
- prelati (ecclesiae, ecclesiarum) 22. 33, 10. 36, 10. 112 — 126, 35. 128. 130, 19 — 132, 5. 138 — 140, 5. 143. 144. 149. 150; i. 152. 153, 15 — 157, 1. 163, 35. 241, 25. 260, 25. 312, 15. 341, 35. 344, 5. 350, 5. 419. 532. 535, 10. 618, 30. 619, 35. 663, 10; (generales) religionum (ordinum) 578, 1. 579, 1; ultramontani 420, 25.
- Prendiparte pot. Bonon. a. 1185. 4, 5.
- Prenestini card. episc. v. Palestrinum.
- de Presulis de Baçoara, gente Mutin.: Archiepiscopus.
- Primarium, *Primero ad mare Adriaticum (prov. Ravenna)* 479, 1. 480. 481, 10. 482, 35.
- Primas canon. Aurelian., poeta 83 — 85, 1. 430. 600.
- principes regni 243, 25; (Siciliae) 380, 35.
- principes tenebrarum 419.
- Princivallus de Menogo Reginus 490.
- de Prociola: Iohannes.
- S. Proculi pons *prope Faventiam* 397, 15. 470, 25. 490.
- Proprietatum, de proprietatibus rerum liber Bartholomei Anglici 93, 5. 94, 30.
- b. Prosper (episc. Reginus) 452, 30.
- S. Prosperi monast. Reginum 319, 10. 466, 20. 488. 529, 20. 621. 622. 625. 626, 1. 637, 10. 643, 15; abbas: Gerardus, Gregorius de Bonicis, Guilielmus de Lupicinis; mon.: Iohanninus de Mutis, duo monachi 625. 626, 1.
- S. Prosperi de Castello ecl. Regina 175, 30; praepos.: Guigois.
- Provincia, Provincia, prov., comitatus, (prov. ord. fr. Minorum), *Provence* 225. 226, 10. 234, 35. 235. 264, 20. 255, 25. 294. 295. 314, 5. 315, 5. 321. 333, 10. 424, 10. 469, 15. 520, 20. 522, 46. 523, 10. 539, 20. 539, 30. 553, 10. 554, 15. 571, 25. 587, 25. 598, 5. 670, 15. 685; com.: Raimundus Berengarii IV, Karolus.

pruina a. 1235. 88; magna a. 1252. 452, 30; a. 1269. 477; a. 1286. 614, 25.
 Pravinum castrum, *Provins (dép. Seine et Marne)* 212, 25. 220, 36. 236, 26. 237, 15. 456, 5; conv. fr. Minorum. — Pravinensis districtus 237, 15.
 Psalterium 96, 25. 240, 10. 620, 25.
 Ptholomeus Philadelphus rex Egypti 461, 25.
 de Pucalesio v. de Pucalesio.
 pueri cruce signati peregrinantes 30, 5.
 Puliani castrum, *Pojano (com. Villa Minozza, circ. Reggio Emilia)* 22, 35.
 pulicium abundantia a. 1285. 578, 15.
 Pungilovus (Ferrari): Armannus.
 Pupulum villa, *Poviglio (circ. Guastalla)* 584, 25. 609, 15.
 de Pusterla, gente Mediolan.: Guilielmus.
 Putagus, Puttagius, (Parmen.): Guilielmus, Guido, Rolandus.
 de Pucalesio casale Parmense 423, 25; de Pucalesio, Pucalesio: Andreas, Iohannes, Franciscus.

Q.

Quatuor Castella (castra) in montibus Regnis, *Quattro Castella com. (mand. S. Fole d'Enza in Casiano, circ. Reggio Emilia)* 594. 633, 25. 939, 10. 640, 1. 647. 649, 5. 650; eccl.: S. Antonii. — Cf. Bibianellum, Mons-Iohannes, Mons-Lucius, Mons-vetus.
 Quercula villa, *Quercula prope Castellarano (circ. Reggio Emilia)* 638, 5. 639.
 de Quintavalle: Bernardus fr. Minor.
 Quingulum castrum, *Quinzano d'Oglio (mand. et circ. Verolanuova, prov. Brescia)* 53, 20. 189, 5. 193.

R.

Rabuinus (Astensis): Anselmus fr. Minor.
 Radulfus card. episc. Alban. 483, (30), n. 4. 484, 20.
 (Radulfus II) patr. Antiochenus 13, 10. 14, 1.
 (Radulfus) patr. Ierosolymit. 33, 25.
 Radulfus episc. de Rama 177, 15.
 Ragusensis civ., *Ragusa* 393, 15; dioec. et prov. 184, 10. 393, 15.
 Raimundellus famulus Monachi de Bibianello 647.
 Raimundus, Raymundus.
 Raimundus de Turre Mediolan., patr. Aquileg. 499, (30), n. 3. 504, (16), n. 2.
 Raimundus fr. Minor, min. provinc. Provinciae, episc. 225, 25. 295, 15.
 Raimundus Gaufredi min. gener. ord. fr. Minorum 669, 670, 20. 671. 676, 15.
 Raimundus mag. gener. ord. fr. Praedicatorum, 579, 35.
 Raimundus Attanulfi, fundator ord. Saccatorum (253, 45. 254). 255; filius 255, 30.

Raimundus princ. Antiochenus 3, (20), n. 7; filia: Maria.
 Raimundus Berengarii IV. comes Provinciae 235. 294, 1. 295. 424, (10), n. 3. 520, (16), n. 8; uxor: Beatrix; filiae: Margareta, Alienor, Sancia, Beatrix.
 Raimundus II. comes Tripolit. 2, 25. 4, 20. 5, 5.
 Raymundus de Sessa Reginus, pot. Ferrar. a. 1240. 165, 15.
 Raimundus de Garxonibus Mutin. 582, 10.

Rainaldus, Raynaldus.

Rainaldus card. episc. Hostiensis, protector ord. fr. Minorum = Alexander IV. papa.
 Rainaldus archiep. Colon. 83, (25), n. 10. — 85. 87, 15.
 Rainaldus de Aretio fr. Minor, lector Reatinus, episc. Reatinus 322. 324. — 328; fr.: abbas Bertenorii.
 Rainaldus de Tocca fr. Minor 454, 5.
 Rainaldus princ. Montis-regalis et dom. vallis Hebron 4, 20. 5, 10.
 Rainaldus fil. Aconis III. march. Estensis 167, 25. 363, 10; concubina Neapolitana 167, 25. 168, 5. 363, 10; fil.: Optico.
 Rainaldus de Cangelieri Pistor., pot. Mutin. a. 1284. 528, (1), n. 1.

Rainerius, Raynerius.

Rainerius episc. Reatinus (322, 25). 695.
 Rainerius fil. Guilielmi III. march. de Monte-ferrato, rex Thessaloniae 2, 5. 3. 542 (20), n. 6; uxor: Kyra-Maria.
 Rainerius comes de Pisis 345, 30.
 Rainerius de Adhelardis Mutin., fr. ord. Gaudentium 88, 30. 467, 20; uxor: Sophya.
 Rainerius de Dentibus de Balugula Mutin. 582, 10.
 Rainerius Pisanus mag. 234, 1. 235.
 Rama, *Ramleh* 16, 30. 177, 15; episc.: Radulfus.
 Rangones, gens Mutin. 528, 15; de Rangonibus, Rangoni: Iacobinus, Tobias, Gerardus.
 Rangoni de Rangonibus, gente Parmensi: Guilielmus, Gerardus.
 Ratisbona, Ratispona, *Regensburg* 9, 10. 28, 20; de R.: Bertholdus fr. Minor.
 Ravaninus de Bellottis Cremon., pot. Reginus a. 1225. 35, 5.
 Ravenna, Ravennas civ. 116, 20. 141, 15. 150, 15. 160, 5. 165, 1. — 167, 5. 168, 1. — 170, 35. 172. 191, 15. 209. 267, 10. 302, 20. 320, 30. 357, 20. 369. 370, 10. 393, 15. 394, 1. 399. — 401, 30. — 403, 1. 421, 10. 428. 433. 434. 471, 5. 480, 15. — 482. 507, 5. 521, 5. 532, 30. 570, 10. 586, 20. 606, 5. 625, 20. 649, 25; eccl. et monast.: S. Andreae Gothorum, S. Appollinaris Nova = S. Martini in Celo-aureo, S. Iohannis evang. monast., S. Mariae in Portu, S. Mariae Rotunda, S. Petri Maior = conv. fr. Minorum, S. Salvatoris Grecorum, Ursina cathedr., S. Vitalis; porta: S. Laurentii; palatium Theodorici 200, 20; portus: S. Mariae. — Ravennates 166, 30. 172. 481. 482. 505, 25; Ravennates: Iohannes fr. Minor, Segregellus, Ubaldinus; gentes: Anastasii, de Barci, Conradini, Michæl, de Polenta, Traversarii. — Ravennas eccl. 393, 10. 673, 25; Ravennates pontifices 155, 20; archiepiscopi 82, 1; archiep.: Severus, Iohannes VII., Gratius, Guibertus, Gerardus, Theodoricus, Philippus, Bonifacius, Fortomerius Vasalli; cf. Pontificale Ravennae. — Ravennas dioec. et prov. 184, 10. 393, 15; Ravennae districtus 480, 5. 481, 1. — Ravennas concilium a. 1261. 404.
 Raquilum castrum, *Reggiolo (circ. Guastalla)* 175, 10. 466, 20. 470, 15. 474, 5. 475, 15. 496, 10. 541. 652, 25.
 Reate, *Rieti* 322, 25. 658, n. 11. 669, 5; conv. fr. Minorum; de R.: Angelus Taceredi fr. Minor. — Reatina eccl. 327, 20; Reatinus episcopatus 326, 30; episc.: Rainerius (?), Rainaldus.
 Recanatum castrum, *Recanati (prov. Macerata)* 32, 5. 105, 20. 552, 1; Recanato: Scatutius, Augustinus fr. Minor; episc.: Bonafuncta.
 Rechelda concubina Guidonis de Adam Parmensis 54, 1.
 Recortana prope Aconem 14, 10.
 Regaldus v. Rigaldus.
 de Regina, gente Regina: Barnabas.
 Regium civ., *Reggio di Calabria* 351, 20.
 Regium, Regina civ., *Reggio nell' Emilia* 23, 25. 26, 20. 27, 15. 30, 20. 33. 34, 10. 41, 20. 54, 10. 67. 69, 25. 72. 73. 93, 25. 95, 20. 164, 15. 166, 20. 175. 177. — 179, 10. 188, 35. 189, 1. 190. 218, 1. 318, 1. 319. 329, 35. — 332, 10. 334, 10. 339, 10. 361, 20. 363, 1. 369, 10. 374, 5. 379, 25. 390, 25. 451. — 453, 5. 462, 5. 464. 465. 466, 20. 467, 20. 470. 473, 20. 475, 15. 476, 15. 483. — 489, 10. — 491. 496, 15. 497. 499. 500, 15. 501, 20. 503, 5. — 505. 507, 25. 512. — 514, 15. — 516, 1. 528, 35. — 531. 540, 15. 563, 25. 581, 25. — 583, 1. 584. 587, 10. 588, 35. 589, 15. 595. 611, 5. 614, 5. 616. 620, 25. — 622. 624, 20. 626, 5. 628. 630. — 632. 636. 637. 639. 640, 1. — 643, 15. 646. 648, 15; quarterii: de Castello, S. Laurentii, S. Nazarii, S. Petri; burgi: portae Bernonis, Omnium sanctorum, S. Stephani; eccl. et monast.: S. Barnabae, ord. S. Clarae, S. Georgii, S. Iacobi, Iesu Christi = eccl. fr. Praedicatorum, S. Iohannis Bapt., S. Laurentii (falso), S. Leonardi, S. Mariae maior, conv. fr. Minorum, S. Nicholai, S. Petri, S. Prosperi, S. Prosperi de Castello, S. Salvatoris, S. Spiritus; hospitalia: S. Antonii, S. Geminiani, S. Katerinae; portae: Bernonis, Castelli, S. Crucis, S. Nazarii, S. Petri, S. Stephani; pontes: de Bernone (porta Bernonis), S. Stephani; platea com-

munis 452, 40; trivium Robertorum; palatia: imperatoris 463, 624, 20; Regni episcopiatus 27, 10, episcopi 176, 10, 484, 25, 488, 25, 491, 25, communis 452, 25, 488, 26 (novum) 589, 25, 619, 25, 630, 20, 641, 25, capitanei 630, 20; turris communis 639, 20; carcer communis 631, 1, 632, 10, 639, 20, 640, 1, 641, 10; domus: Arduni de Taculis, Bernardi de Gypso, Guidonis Caii de Robertis, Scacani, Ugonis Specialis, *alitarum sola nomina possessorum. allata sunt.* — Regnum commune 23, 25, 30, 25, 33, 5, 463, 15, 464, 10, 487, 25, 498, 25—500, 505, 25, 506, 20, 514, 20, 621, 5, 646, 25; Regni communis statutum 453, 5; consilium (populi) generale 452, 25, 463, 10, 487, 5, 505, 586, 25, 587; anciani 452, 463, 20, 587, 5; defensores populi 505, 5; collegium iudicum 463, 10. — Regni 22, 25, 23, 5, 26, 20, 28, 25, 33, 35, 5, 41, 25, 93, 164, 178, 194, 10, 195, 25, 197, 331, 1, 334, 451, 10, 452, 462, 5, 465, 25, 469, 23 (Reginenses), 473, 474, 5—476, 15, 477, 25, 482, 25, 487, 490, 498, 5, 503, 505, 25, 508, 10, 511, 20, 513, 514, 15, 515, 523, 25—531, 541, 1, 536, 537, 10, 538, 20, 590, 20, 614, 15, 616, 621, 20, 625, 5, 626, 15—628, 25, 631, 633—635, 639, 641, 642, 644, 646, 652, 25, Reginus populus 178, 10, 499; Regia gens 542, 1; Reginus exercitus 497, 20; Regni milites 639, 15; soldadherii 505, 25; ambaxatores 530, 15; Regni: Iohannianus phisicus, Maravo, Ruginentus; Reginae partes 616, 15; partes: Inferior, Superior; gentes: de Albareto, de Albinea, Albricones, Alucii, Ascherii, de Assajuto, de Baysio, de Bibianello (ramus illorum de Canossa), Boiardi, de Bondeno, Bonici, Briga, Calegarii, Campores, Canini (de Patule), de Canossa (Canasio), de Canula, Kari, de Cortano, de Cortogna, de Dallo, de Foliano, Fulcones, de Gherro, de Gippo, (Cristaneti), de Gippo (de Malapreati), de Guerto, Indusiati, Liagari, Lupicini (Luvisini), Malviti, de Mandra, Manfredi, Mellorati, de Menoço, de Monte, de Musso, Muti, de Mutilena, de Palude, Panzerii, Pauca-palca, Pennacii, (ramus illorum de Sesso), de Regia, Roberti, de Rodilia, Salustri, de Sesso, Specialis, Strufi, Taculi, Tarascones, Tripoli (ramus Robertorum), Ursi, Varoli; potestates: Gerardus Rolandinus a. 1202, Ravaninus de Bellottis a. 1225, Nazarus Ghirardini a. 1223, Egidolus de Domina-Agnete a. 1233, Manfredus de Cornagano a. 1237, Dalinus Pella-visinus marchio a. 1238, Lamberteschus de Lamberteschis a. 1242, Musca de Lamberteschis a. 1243, Ubertus de Pella-visinis marchio a. 1246, Obosus de Dovaria a. 1247, Guido de Gente a. 1253/4, Ghibertus de Gente a. 1255, Guido de Angelis a. 1255, Iacobus de Pennacis de Sesso a. 1255/6, Lotherengus de Andalois a. 1258, Ubertinus Robacanti de Mandello

a. 1260, Marcus Grandonicus a. 1265, Iacobinus Rangonus a. 1265, Bonacursus Bellenconum a. 1266, Detus de Cangelensis a. 1270, Fredericus de Vallungo a. 1277, Giholus de Marano a. 1278, Lodoicus comes S. Bonifacii a. 1282, Bernardus Lanfredus a. 1283, Barnabes de Palastrellia a. 1284, Tobias de Rangonibus a. 1284, Rubeus fil. Stephani a. 1284, Andriolus de Golleramis a. 1285, Albertus de Bostolia a. 1285, Bonifacius de Lupis marchio a. 1286, Minacius de Cortesius a. 1287; capitanei populi: Ugolinus de Rubeis a. 1278, Degus de Cangelensis a. 1280, Rubeus fil. Stephani a. 1284, Tege de Bondomontibus a. 1285. — Regina eccl. 483, 10; Reginus episc. 636, 20; episc.: Nicholaus, Guilielmus de Foliano; archidiaconus: Bonifacius de Foliano. — Reginus, Regii episcopatus 26, 25, 178, 330, 15, 332, 15, 445, 15, 484, 10, 477, 25, 483, 15, 499, 518, 581, 25, 588, 20, 594, 20, 607, 5, 609, 5, 630, 15, 633, 644, 20, 646, 25. — Regii moneta 69, 25. — Regina strata 35, 1.

regnicolae (*regni Siciliae et Apuliae incolae*) 359, 10, 652, 5.

Regum libri 389, 15, 400, 10.

religio vetus (canonicorum regularium, congregationis S. Marci Mantuani) Parmensis 585; religionis veteris dominae Parmensis 597, 20.

de S. Remigio: Iohannes.

Remigius (episc. Remensis) 295, 25.

Renus fl., *Reno* 26, 25, 35, 25, 37, 1, 76, 40, 562, 20, 576, 20.

Restanus dom. Turcomanorum 1, 10.

Ricardus comes Cornubiae, rex Rom., fr. Henrici III. regis Angliae 235, (30), n. 7, 454, 25; uxor: Sancia.

Ricardus I. rex Anglorum 15—18.

Ricardus (de Anibaldis) card. diac. S. Angeli, gubernator ord. Heremitarum 255, 20, 471, 25, 491, 25.

Ricardus de S. Victore 183, 5.

Ricardus Anglicus fr. Minor 569, 25.

Ricardus de Cornubia fr. Minor 660, n. 9.

Ricardus comes de Languischo, pot. Mediolan. a. 1277, 497, 20.

Ricca filia Bernardi Oliverii de Adam Parmensis 38, 1.

Richeldina, Rikeldina.

Rikeldina filia Guidolini de Ençola Parmensis, uxor Iacobini de Beneceto Parmensis 611, 10.

Richeldina soror Bernardini de Cornagano Parmensis, uxor Mathei de Ençola Parmensis 610, 20.

Rigaldus, Regaldus, (Odo) fr. Minor, mag. cathedratus Paris, archiep. Rotomag. 222, 5, 224, 5, 434, 660, n. 8; fr.: Adam; liber: super Sententias.

de Riccis, gente Mutin.: Mutinensis.

Rikeldina v. Richeldina.

Ripa-fracta castrum, *Ripafratta* (com. *Bagni S. Giuliano, prov. Pisa*) 582.

Rivalta, *Rivalta* (com. *Reggio Emilia, inde septentrionem versus*) 496, 5.

Rivalta, *Rivalta* (com. *Sala Baganza, mand. Fornovo al Taro, circ. Parma*) 319, 10.

Rizardi (Parmen.): Rufinus.

Ricardus comes S. Bonifacii 190, (15), n. 3, 194, 368, 15, 513. (*falso* Guicardus 194, 1, 368, 15); fil.: Lodoicus.

Ricardus comes Casertarum 438, 20, 472, 15, 545, n. 8; uxor: soror Manfredi regis 472, 15.

Ricardus Filingeri 433, 25.

Ricardus de Monte-nigro 438, 25.

Rigatus (Ravenn.): Guido de Polenta.

Robacanti (Mediolan.): Ubertinus de Mandello.

Robert, gens Regia 177, 179, 10, 452, 20, 470, 473; Robertorum trivium Reginum 632, 20; de Robertis: Hugo, Albertus patr. Antioch., Albertus episc. Tripolit., Manfredus episc. Veron., Robertus de Tripolis, Guido Caius, Iohannes Roxellus, Antonius, Thömasinus. — *Cf.* Tripoli.

Robertus patr. Ierosolymit. 176, 25, 177, 5.

Robertus Grossa-testa episc. Lincolin. 233, 20, 234, 5.

Robertus de Bastia fr. Minor 660, n. 8, 9.

Robertus Parmensis fr. ord. Apostolorum 253, 259, 10—264, 10; uxor 260, 10, 262, 20.

Robertus Guiscardus dux Normannorum 354, 20, 355, 15, 357, 358; fr.: Guiscardus, Ambrosius.

Robertus (I. comes Artesiac), fr. Lodovici IX. regis Franciae 222, 25, 223, 5, 224, 5, 225, 306, 10, 320, 10.

Robertus II. comes Arthesius 511, 5, 512, (5), n. 5, (514, 40).

Robertus III. comes Flandriae 471, (10), n. 8, 476, (15), n. 5, 484, 20; uxor: Blanca.

Robertus comes de Nashu 9, 15.

Robertus Manfredi Pii Mutin. pot. Parmensis a. 1215, 585, 20.

Robertus de Tripolis de Robertis Reginus, pot. Mediolan. a. 1271, 485, 10.

Rochetta, Roketta, Bosii de Dovaria, *olim sita prope Villa Rocca (mand. Pesarolo) ad fl. Oglio* 474, 20, 475, 477, 25.

Rochetta, Roketta, alio nomine vocata Timberga, *olim sita prope Sassuolo (circ. Modena)* 644—647.

Rodanus fl., *Rhône* 175, 15, 178, 5, 225, 23, 5, 234, 25, 295, 25, 296, 10, 297, 5, 313, 5, 321, 15, 323, 1.

Rodheldeseum Brexanum, *Redonesco (distr. Capneto sul' Oglio, prov. Mantova)* 93, 25.

de Rodilia, Rodelia, Rodelio, gente Regina: Iacobinus.

Rodulfus I. rex Rom. 350, 5, 463, 20, 464, 5, 489, 500, 509, 516, 20, 526, 5, 623, 624, 629, 15.

Rodulfus patr. Ierosolymit. 18.

Rodulfus II, episc. Furliviensis 422 (n. 1). 423, 426.
 Rodulfus de Saxonia fr. Minor, lector Pisanus 236, 15.
Rogierus, Roglerius.
 Rogierus II, rex Siculus 4, 5, 17, 5, 243, 20; liberi: Guilielmus, Constantia.
 Rogierus de Ubaldinis archiep. Pisanus 534, (10), n. 4; fr.: Octavianus.
 Rogierus fil. Laude fr. Minor 547, 35, 548
 Rogierus fil. Tancredi regis Siculi 10, 10; uxor: Irene.
 Rogierus comes de Bagnacavallo 370, 481, 482, 606, 10; uxor Veneta 482, 15; filia 370, 10; fr.: Guido Malaboeca.
 Rogierus de Loria admirandus classis Siculae 525, (56), n. 10.
 Roketta v. Rochetta.
 Rolandini (Bonon.): Gerardus.
 Rolandinus de Adam Parmensis, fil. Rolandi Oliverii 38, 1.
 Rolandinus Bovis v. Rolandus.
 Rolandinus de Canusio (Canossa) Regimus 529, 10, 530, 1, 615, 26, 530, 632, 633, 15, 636, 637, 641, 35, 642, 15, 647, 35, 648, 10; mater: de Pedemontis 636, 25; soror: Alexanta.
 Rolandinus Goggus Parmensis 374, 5.
 Rolandus Taberna msg., Parmensis, episc. Spoletinus, fil. Tabernae 486, 10, 595, 596.
 Rolandus Papiensis, fr. Minor 555, 556.
 Rolandus de Lupis marchio, Parmensis 334, 25.
 Rolandus Oliverii de Adam Parmensis, fil. Oliverii de Grenonibus vel de Adam 37, 55, 38, 1, 55, 25, 57, 5; liberi: Bartholomeus, Franciscus, Oliverius, Guido, Pinus, Rolandinus, Mabilia, Alberta.
 Rolandus de Adegheris Parmensis, pot. Mutin. a. 1287, 529, 1, 636.
 Rolandus de Albareto Regimus, abbas Canusius (de Canossa), fil. Guidonis 529, 15, 616, 30, 635, (30), n. 6, 637.
 Rolandus, Rolandinus, Guidonis Bovis Parmensis 373.
 Rolandus Rubicus Parmensis 75, 25, 499, 25, 511, 30, 607, 30; fil.: Bernardus.
 Rolandus Putagius Parmensis, pot. Bonon. a. 1274, 262, 10, 629, 1.
 Roma, Romana urbs, civ., Urbs 3, 10, 7, 5, 22, 30, 23, 1, 28, 32, 20, 33, 25, 95, 20, 135, 20, 209, 222, 10, 226, 15, 236, 25, 296, 298, 5, 309, 20, 315, 351, 20, 354, 30 — 356, 45, 357, 30, 360, 362, 5, 386, 5, 458, 1, 470, 475, 30, 476, 10, 477, 491, 25, 512, 1, 523, 5, 545 (= Eneades), 506, 10, 584, 40, 599, 10, 658, 10, 659, 15, 663, 10, 670, 25, 672, 5, 673, 5, 674, 10, 681, 5; eccl.: Lateranensis, S. Laurentii in Damaso, S. Mariae in Araceli — cony. fr. Minorum, S. Mariae Maior, S. Mariae in Porticu, S. Mariae trans Tibe-

rim, S. Nicolai in Carcere Tulliano, S. Petri (in Vaticano), S. Potentianae, S. Sabinae; palatia: Lateranus, Salustianum.
 Romani 1, 15, 3, 20, 10, 1, 17, 5, 20, 1, 23, 1, 23, 15, 33, 30, 87, 25, 95, 20, 120, 30, 355, 20, 389, 20, 441, 10, 477, 20, 489, 5, 500, 20, 658, 5; Romana nobilis 386, 5; Romanus populus 355, 5; gentes: Anibali, Buccamatii, de Columnna, Savelli, Ursini; senatores: Branchalco de Andalois, Karolus rex, Henricus de Castella; praefectus 565, 20; praefectus: Petrus de Vico.
 Romana eccl. 17, 25, 24, 25, 36, 15, 78, 40, 104, 10, 165, 176, 5, 187, 25, 224, 1, 291, 1, 304, 25, 321, 323, 1, 324, 15, 357, 363, 20, 375, 20, 383, 25, 384, 25, 404, 20, 425, 30, 446, 1, 468, 15, 473, 5, 489, 25, 495, 10, 502, 10, 509, 516, 1, 524, 25, 539, 20, 543, 5, 545, 5 (sponsa), 553, 5, 563, 25, 564, 10, 662, 665, 25, 666, 15; sedes 7, 20. — Romana curia 27, 10, 32, 25, 62, 5, 72, 30, 78, 20, 84, 5, 85, 20, 162, 30, 184, 1, 189, 5, 223, 5, 226, 15, 227, 10, 228, 231, 10, 234, 10, 255, 20, 261, 265, 5, 268, 25, 290, 5, 302, 305, 10, 309, 10, 317, 35, 323, 25, 329, 15, 363, 30, 369, 5, 382, 1, 383, 10, 384, 25, 386, 25, 388, 1, 399, 35, 436, 25, 467, 1, 468, 5, 508, 20, 517, 20, 548, 25, 550, 10, 593, 15, 597, 668, 10, 674, 5; vice cancell.: Guilielmus de Gatadhego, Petrus (Grossus); notarii: Gregorius de Monte-longo, Albertus Parmensis, Benedictus (Bonifacius VIII, papa); dictator de curia: Thomas de Capua. — Romanus papa 159, 20; pontifex 20, 1, 165, 209, 20, 372, 30, 373, 35, 441, 20; Romani pontifices 36, 5, 170, 210, 1, 268, 290, 5, 407, 5, 411, 1, 420, 10, 446, 1, 509, 20, 627, 25; pontifices: Silvester I, Damasus I, Leo I, Iohannes I, Gregorius I, M., Leo III, Gregorius VII, Clemens (III), Urbanus II, gomes ab Alexandro III, ad Urbanum V, paparum penitentiarii: Rufinus Gurgio, Andreas de Bononia, Gualterius Anglicus. — Romana captivitas 336, 20.
 Romanae partes 205, 10; Romana prov. ord. Minorum v. Minores fratres.
 Romanum imperium 10, 15, 15, 1, 19, 15, 31, 15, 241, 30 (= Chaldecorum terra), 347, 35, 348, 1, 441, 15, 454, 20. — Romanum fastigium 349, 20, 439, 30, 499, 1, 629, 20.
 Romagna soror monast. S. Clarae Bonon., filia Bernardi Oliverii de Adam Parmensis 38, 1.
 Romagnola, Romaniola, Romandiola, prov. 60, 20, 141, 15, 166, 169, 20, 170, 35, 184, 10, 191, 15, 319, 30, 329, 15, 399, 1, 361, 1, 362, 369, 370, 380, 30, 382, 1, 393, 15, 436, 30, 438, 431, 30, 506, 35, 504, 25, 509, 513, 515, 15, 516, 539, 544, 15, 600, 5, 642, 5, 643, 10; com.: Thomasius de Foliano, Bertholdus de Ursinis. — Romagnoli 332, 20, 334, 10, 436, 1, 488, 5, 500, 1, 501, 6, 513, 5, 588, 10.

Romania, imperii orientalis territorium 1, 10, 185, 10, 378. — Romanii 10, 15.
 S. Romani eccl. Ferrar. 394, 25.
 de Romano, Romano d' Ezzelino ad fl. Brenta (distr. Bassano, prov. Vicenza): Icelinus III, Albricus.
 Romipeta 22, 15.
 Rondanella de Taculis Reginus 512, 10, rosa aurea a papa data 505.
 de Rosa, gente Mutin., illi 527, 25; de Rosa: Manfredus de Saxolo, Manfredinus de Saxolo, Iohannes.
 Rosena castrum, Rossena (com. Ciano, mand. S. Polo d'Enza, circ. Reggio Emilia) 178, 15.
 Rotomagensis (Rouen) archiepiscopus 434, 20; archiep.: (Odo) Rigaldus.
 de Roxe, gente Parmensi: Gerardus.
 Roxellis (Reginus): Iohannes de Robertis.
 de Rubis casale Parmense 511, 20; de R. Rubi: Rolandus, Bernardus, Ghirardus, Iacobus, Guilielmus, Hugo, Hugolinus.
 Rubicus (Rom.): Matheus de Ursinis, Matheus card. episc.
 Rubicus fil. Stephani de Civitate de Castello, capit. populi et pot. Reginus a. 1284, 531, (30), n. 3, 532, 1.
 Rubicus de Infunditis de Sulcino 511.
 Rubinus Pellavicinus de Soragna 377, 10, 378, 30, 379, 1, 465, 5; uxor: Emmen-garia; filia: Mabilia; filii V et filiae quatuor 378, 35; fr.: Guilielmus, Markesopolus.
Ruffinus, Ruffinus.
 S. Ruffini villa, San Ruffino (com. Vignato, circ. Parma) 534, 15.
 Ruffini martyris ossa — aurum 227, 10.
 Ruffinus Alexandrinus, fr. Minor 323, 35.
 Ruffinus Gurgio Placent., fr. Minor, min. provinc. Bononiae, penitentiarius papae 322, 323, 35, 333, 367.
 Ruffinus (Ruschinus) Guasco Alexandr., pot. Bonon. a. 1237, 95, (5), n. 1.
 Ruffinus Rizardi Parmensis, capitaneus populi Regini a. 1287, 630, (20), n. 6.
 Ruffinus de Vernacis Parmensis 519, 25.
 Rugi 210, 15.
 Rumenia Portugaliae 36, 15.
 Runculum, Roncolo (com. Quattro Castella, mand. S. Polo d'Enza in Caviano, circ. Reggio Emilia) 633, 20.
 Rupella, La Rochelle 218, 25, 600, 15; de R.: Iohannes fr. Minor.
 Rusticana patricia 135, 5.
 de Rusticis, gente Eugubina: Tiverius.
 Ruçinentus de Regio 319, 10.
S.
 Sabatinus fr. Minor 658, 15.
 Sabaudia 193, 30, 320, 1; vallis Sabaudiae 320, 15, 323, 5.
 de Sabelis v. de Savelli.

- S. Sabinae tit. Rom. 175, 35; card. presb.: Thomas, Ingo.
- Sabinenses card. episc.: Guilielmus, Guido, Bertrandus, Gerardus Albus.
- Saccati fratres, Saccatorum ordo 253, 1—255, 283, 294, 15, 488, 5, 489; ironic dicti Boscaroli 254, 20; fratres: Raimundus Atahuli et filius eius, Bertrandus de Manara.
- sacerdotes, sacerdots 33, 10, 81, 5, 91, 25, 124, 20—126, 10, 214, 10, 229, 5, 285, 20, 409—413, 5, 415, 20, 418, 419, 422—424, 20, 425, 428, 5, 405, 15; parochiales 407, 30, 419, 35, 502, 5, 663, 1.— Cf. clericus.
- Saginguerra v. Salinguerra.
- Sagitta v. Sydon.
- Sagusia v. Segusia.
- Saladinus soldanus 4—8, 12, 13, 10—16, 30, 17, 1, 18, 10, 440, 15; filii: Mirabalinus; fr.: Tachahadinus.
- de Salariis pons Parmensis 651, 10.
- Salaphy fl. 12, 25; Salephicae aquae 12, 35.
- Salophym civ., *Seleucia Ciliciae, Seleuke* 12, 25, 24, 25 (Scilicia).
- Salernum, *Salerno* 17, 10.—Salernitani 17, 10.
- Salimbene, Salimbene, de Adam, antea dictus Omneboum et Balianus de Sagitta, fil. Guidonis de Adam Parmensis, fr. Minor (Iohachita 174, 10, 236, 10, 237, 25, 302, 30) 27, 6, 28, 1, 29, 84, 37—42, 44—47, 50—52, 1—57, 59—61, 66, 10, 67, 69—71, 73, 74, 5—77, 10, 78, 5, 83, 25, 88, 30, 95, 10, 96, 98, 30—100, 1, 102—104, 1, 106, 30, 107, 137, 141, 15, 146, 30, 150, 15, 156, 30, 157, 25, 161, 35—166, 108, 1—170, 10, 172, 174, 176, 25, 178, 180, 20, 182, 183, 30, 185, 187, 10, 188, 25, 191, 193, 195, 25, 196, 198, 199, 203, 25, 204, 25—207, 10, 210, 20—214, 216, 10, 217, 222, 223, 5—225, 231, 10—234, 236—239, 20, 253, 250, 10, 255, 40, 260—263, 30, 267, 10, 269, 10, 277, 278, 1, 279, 1—280, 5, 285, 20, 286, 10, 288, 10, 293—297, 300, 35, 302—304, 5, 306, 30, 308, 309, 5, 310, 30—318, 25, 319, 5—324, 30—326, 329, 331, 10—334, 30, 335, 10, 339, 343, 15, 344, 20, 345, 10, 346, 5, 349, 351, 353, 362, 363, 15, 364, 10, 365, 15, 367, 20, 368, 1, 370—372, 10—374, 10, 375, 15—380, 381, 1, 384—386, 35, 389, 390, 5, 391, 35, 392, 20, 394, 30, 395, 35, 399, 1—403, 5—412, 417, 25—419, 10, 420, 30—430, 433—436, 5, 438—440, 10, 444, 30, 446, 448, 25, 450, 25—452, 10, 453, 15, 454, 10, 455, 30—459, 25, 462, 464—466, 10—468, 20, 470, 25, 471, 10, 472, 10, 481, 482, 486, 469, 20, 490, 5, 492, 10, 493, 15, 494, 30, 495, 20, 506, 10—508, 25, 512, 20, 513, 515, 20, 518, 15—520, 15, 521, 526, 527, 15, 528, 35, 532, 533, 10—535, 537, 5, 539, 10, 547, 20—554, 20, 555, 15, 556, 555, 15, 559, 568, 25, 565, 15, 567, 20, 569, 35, 570, 10, 572, 574, 576—578, 581, 583, 585, 586, 15, 588—590, 592, 593, 595—598, 40, 606, 35, 607, 610, 611, 20—613, 617—620, 625, 20, 628, 25, 630, 35, 631, 25—633, 5, 634, 20, 637, 30, 638, 5, 640, 15, 641, 5, 642, 10, 644, 25, 645, 25, 646, 10, 647, 10, 648, 10, 650, 15; libri: cronica alia 205, 15, 211, 25, 351, 30, 353; brevior 238, 25, 592, 15; quae inchoat: Octavianus Caesar 217, 1; cronica, in qua descripta XII scelera Friderici imp. 204, 25, 344, 20; cronica de similitudine et exemplis, de signis et figuris et de misteriis veteris et novi Testamenti 238, 20, 239, 5; cronica plures 217, 5; multae 29, 20; quatuor 295, 15; tractatus de Helyseo 293, 15; papae Gregorii X. 472, 10; liber Teodorum 464, 35.
- Salimbene Grecus fr. Minor 321, 20.
- Salinguerra, Saginguerra, dom. Ferrariae 29, 25, 93, 20, 165, 303, 10, 388, 5; filii: Iacobus Torellus.
- Salinum, *Salinis (dep. Jura)* 515, 15; locus fr. Minorum.
- Salionus astrologus 368, 25; frater eius 368, 25.
- Salustianum palatium Rom. 118, 35.
- Salustri, gens Regina 512.
- Salva terra, locus ignotus (an Salvaro?) ad fl. Rheno 26, 25.
- S. Salvatoris eccl. Graecorum Ravennas 521, 10.
- S. Salvatoris eccl. Regina 483, 15.
- Salvinus v. Savinus.
- Samaritana de Alberghettis Favent. uxor Bernardini de Fontana Ferrar. 649, 25.
- de Samaritanis, gente Bonon.: Lambertinus.
- Sambucanum mons, *Sambuca Pistoiese (mand. S. Marcello Pistoiese, circ. Pistoia)* 28, 25.
- Sanctulus presb. 48, 30, 114, 35, 115, 493, 20.
- Sancia filia Raimundi Berengarii IV. com. Provinciae, uxor Ricardi (com. Cornubiae, regis Rom.) 265, (30), n. 6.
- Sancio VII. rex Navarrae 29, (1), n. 2, 30, 1.
- Sanson Anglicus, fr. Minor, lector Parmensis 104, 5.
- Saona principatus Antiocheni 7, 15.
- Saphorea prope Acconem 14, 10.
- Saraceni 2, 3, 5, 4, 20, 6, 25—9, 5, 13, 15, 15, 16, 35, 18, 10, 28, 35, 30, 1, 43, 15, 93, 1—95, 30, 176, 1, 177, 20, 196, 5, 215, 10, 217, 1, 236, 1, 314, 319, 320, 10, 333, 344, 20, 357, 30, 440, 10, 444, 25, 445, 1, 469, 15, 474, 477, 30, 483, 10, 484, 523, 25, 537, 538, 10, 652.—Saracenicum 55, 30.—Saracenicus 484, 20.— Cf. Agareni, Arifxae.
- Saracenorum castrum, *Saracinesco in montibus Sabinis* 476, 20.
- Sardinia insula 316, 15, 471, 10; rex: Henricus.
- Sardis *Lydiae* 10, 25.
- Sathanas 441, 1, 567, 25; Sathanae missus 355, 40.
- de Savellis, Sabellis, gente Rom.: Iacobus card. diaconus (Honorius IV. papa).
- Savignanum castrum, *Savignano sul Panaro (mand. Vignola, circ. Modena)* 485, 527, 25, 528; de Savignano, gente Mutin., illi 527, 25, 528, 15.
- Savinus, Salvinus, de Turre Mediolan. 513, 20, 650, 651, 5; uxor: Mabilla.
- Savinus (Placent.): Iacobus fr. Minor.
- Savona, *Savona (Riviera di Ponente)* 533, 20.
- Saxolum castrum, *Sassuolo ad fl. Secchia (circ. Modena)* 363, 5, 375, 5, 405, 20, 469, 20, 527, 25, 528, 20, 538, 543, 40, 544, 20, 582, 5, 587—589, 607, 15, 608, 15, 633, 35, 634, 5, 636, 646, 20, 648, 649; de Saxolo, gente Mutin., illi (*Mutineses expulsi*) 527, 25, 581, 25, 587, 588, 5, 589, 639, 5, 640, 5, 642, 5, 648, 10; de S.: Manfredus de Rosa, Manfredus de Rosa, Thomasinus.
- Saxonia 17, 25, 19, 25, 236, 10; dux: Henricus Leo.
- de Scala, gente Veron.: Mastinus, Albertus.
- Scallinus de Indusiatis, fil. Guidonis, Reginus 640, 1, 641.
- Scalopia, *Scaloppia fossa* 319, 15.
- Scandinavia insula 210, 15.
- Scarbellus de Canossa: Guilielmus.
- Scarpae 316, 15.
- Scabitus de Recanato ioculator 32.
- Scapani domus: Regina 177, 25.
- Scipionis, Scypionis, castrum, *Scipione (com. Salsomaggiore, mand. Borgo S. Donnino)* 376, 471, 25, 519, 20; de Scipione, Scipione: Manfredus Pellavicinus.
- Sclanacha de Liacaris Reginus, fr. ord. Gaudentium 467, 20.
- Sclavonia (prov. ord. Minorum) = Dalmatia 552, 35, 556, 30, 666, 15.
- scolares 42, 1, 170, 20, 299; scolaris quidam 32, 310.
- scolasticus natus = Bononia 546, 20.
- Scorpio sidus 278, 15, 516, 15, 547.
- Scorça: Egidius.
- Scotenna, Scottenna, fl., *Panaro (Scotenna)* 92, 165, (5), n. 1, 485, 20, 487.
- Scotia, Scotia 221, 10, 575, 20; rex 575, 20.
- de Scotis, gente Parmensi: Bernardus de Vicio; Scotus: Armannus.
- Scotus, Scothus: Michael.
- Scurtas-pellicia de Porta Parmensis, pot. Laudensis a. 1281, 500.
- Secundus philos. 80, 30.
- sedes apostolica 7, 30, 366, 25, 484, 20, 662, 15, 680, 5, 682, 10; imperii 23, 25.
- Segalellus (Parmen.): Gerardus.
- Segnorellus Ravennas 172, 1; fr.: Ubaldinus.

- Segusia, Sagusia, *Susa* 2, 16. 193, 30; 320, 16. 323, 30.
- Semiramis regina, uxor Nini 65, 40. 66, 1.
- Senebaldus de Lupicinis Reginus 622, 5; fr.: Guilielmus abbas S. Prosperei.
- Seneca (L. Annaeus), mag. Neronis 124, 30. 137, 15. 141, 5. 202, 15. 230, 20. 266, 25. 317, 25. 356, 1. 420, 20. 535, 40. 621, 25.
- Senex de Montanis 18, 5.
- Senis, Senae, Senensis civ., *Senae* 44, 10. 102. 328, 25. 540, 5. 545, n. 12; eccl.: maior 328, 25. conv. fr. Minorum. — Senenses 464. — Senensium comitatus 464, 30.
- Senisius mons, *Mont Cenis* 193, 30.
- Senogallia civ., *Sinigaglia* 506. 520, 25.
- Senones Galli 222, 10; dux: Brennus.
- Senonis, *Senae* 218, 15. 221, 1. 305, 10. 456, 5; conv. fr. Minorum; archiep.: Lupus; Senonense eccl. thesaurarius 222, 30. — Senonense capitulum provinciale fr. Minorum 221. 305. 551, 1.
- Sententiae Petri Lombardi 238, 30. 297, 35. 298, 5. 862, 1. 664, 20. super Sententias quatuor libri Bonaventurae de Balneo-regis 209, 5. 408, 35; opus (Odonis) Rigaldi 434, 15; liber Gerardi Odonis 472, 25.
- Senonesium villa, *Sinzanese* (com. *Corchile S. Martino*, mand. *S. Donato d'Enza*, circ. *Parma*) 596, 20.
- de Senensis, gente Parmensi: Gerardus.
- Septemsolium dicta Constantinopolis civ. 25, 15.
- S. Sepulchri eccl. Parmensis, ubi habitant fratres de S. Felicula 596, 5.
- sepulchrum Domini 4, 15. 5. 7, 1. 18. 493—495, 5.
- de Serafinellis illi (in territorio Fregnano) 477, 30.
- Seraph 556, 10; Seraphya apparitio (b. Francisci) 556, 25.
- Sennilion terra, *Sermione ad lacum de Garda* (mand. *Lonato*, circ. *Brescia*) 437, 30.
- sermo Bernardi Claravall. 619, 10; sermones Albertini de Verona 137, 10; Bonaventurae de Balneo-regis 308, 25; Lucae Apuli 88, 10. 182, 5. 215, 10; sermones de festivitatibus et tempore Bertholdi de Ratispona 559, 25; Bonaventurae de Yseo 553, 15; de sermonibus tractatus Guilielmi fr. ord. Praedicatorum 233, 20; Thomae de Papia 430, 5.
- Serpa, *Serpa* (prov. *Alentejo Portugaliae*) 36, 15.
- serpens, *fabula de homine et serpente pauciscentibus* 89, 30. 591.
- Serravallis castrum, *Serravalle di Chienti* (mand. et circ. *Camerino*, prov. *Macerata*) 500, (30), n. 5.
- Servia 9, 20.
- de Sesso, gente Regina, illi, domini 68, 30. 177, 30. 470. 473. 475, 15. 482, 15. 488, 30; (Regini partis imperialis exscriptores XXXII.
- puls) 641, 30. 648, 15; de S.: Raymondus, Giliolus, Iacobus de Pennacis, Guido, Julianus, Bernardus, Egidius, Atto.
- Sanctum Severinum, *San Severino Marche ad fl. Potenza* (circ. *Macerata*) 500, 30.
- Severus archiep. Ravennas 155, 30.
- Secaria villa prope Faventiam 586, 20.
- Sibilla, Sybilla.**
- Sibilla 245, 10. 512, 20. 532, 10. 546, 20; Sibillae decem 349, 20; Sybilla quaedam (*falso*) 349, 20.
- Sibilla Erythraea 174, 5. 243, 10. 247, 20. 347, 15. 349, 20. 537, 15; Expositio Sybillae (Erythraeae) et Merlini (Pseudo-) Ioachitica 360, 15.
- Sibilla Tyburtina 349, 20.
- Sibilla filia AymERICI I. regis Ierosolymit., uxor 1. Guilielmi de Monteferrato com. Iopensis, 2. Guidonis Pietaviensis 2, 4, 23. 14, 15.
- Sibilla uxor Tancerdi regis Siciliae 19, (5), n. 1.
- Sibilla de Burgundia uxor Markesopoli Pellavicini 377, (15), n. 7.
- Sycardus, Sychardus, episc. Cremon. 7. 22. 25. 29, 5.
- siccitas aestate a. 1285. 583, 10.
- Sicilia municipium Siciliae v. Salephym.
- Sicilia, Syccilia, Siciliae regnum 18. 19. 26, 30. 28. 30, 10. 55, 10. 105, 25. 120, 30. 196, 5. 236, 30. 241, 30 (= Tyrus). 313, 20. 344, 15. 347. 349, 25. 350, 25. 351, 15. 354, 25. 357—359, 10. (362, 15). 438, 20. 444, 15. 455, 30. 464, 30. 469. 470, 5. 471, 20. 476, 30. 477, 15. 483, 10. 484. 486, 30. 508, 30. 509, 10. 510, 1. 512, 5. 517, 25. 523. 524, 1. 551, 15. 564. 565, 10. 566, 15. 577, 30. 592, 20. 594. 598, 5. 599, 5. 600, 10. 608, 20. 642, 30. 669, 5. 685, 10; prov. ord. fr. Minorum v. Minores fr.; Siculum regnum 19, 15; Siculorum regnum 527, 15. — Siculi 243, 20. 358, 30. 359, 10. 508. 509. 523, 30; Siculi reges: Rogerius II, Guilielmus I, Guilielmus II, Tancredus, Guilielmus III, Henricus, Fridericus, Conradus, Manfredus, Karolus I, Karolus II, Iacobus. — Cf. Trinacri.
- Sifridina comit. de Caserto 303, n. 2.
- Sigifredus (*falso pro Humfredo*) Turonensis 14, 15; uxor: Ysabella.
- Signensis (*Segni in montibus Volscis*) dioc. 577, (35), n. 3.
- signum crucis in luna a. 1272. 583, 20.
- Sila vel Siler fl., *Sile* 364, 25.
- Silvester I. papa 131, 10. 132, 1. 228, 5.
- Symeon (senex) 401.
- S. Symeonis portus Antiochia, qui et Soldinus appellatur 14, 1.
- Simon, Symon.**
- Simon thesaurarius S. Martini eccl. Turon., card. = Martinus IV. papa.
- Simon eremita 148.
- Symon de Comitissa fr. Minor, min. provinc. prov. S. Francisci 318. 319, (c. Symon Apulus de Montesarculo, fr. Minor 315, 10. 317, 5. 318.
- Simon IV. comes Montis-fortis 19, 35. 30, 1.
- Symon de Foliano, fl. Francisci, Reginus 512, 5. 637, (10), n. 4.
- Symon (de Locara) capitaneus Mediolan. 497, 20.
- Symon de Manfredis Reginus, fl. Iohannis Bonifacii 177, 30. 332. 497, 10.
- Symoniaci 494, 5.
- Synai mons 135, 25.
- de Siphone v. Scipionis castrum.
- Sipontus civ., *Siponto* 471, 30.
- Sipontus nova civ. = Manfredonia 472, 5.
- Situla fl., *Secchia* 23, 25. 445, 15. 487, 20. 528, 20.
- Soldinus portus Antiochia, v. S. Symeonis portus.
- Sophya uxor Uberti Pelavicini march. 345, (30), n. 8.
- Sophya filia Frugerii de Corigia, uxor Rainerii de Adielardis Mutin. 83, 25.
- S. Sophyae eccl. Constantinopolit. 24, 5. 25, 20. 540.
- S. Sophyae in Galiata castrum 505, (25), n. 1. 506, (15), n. 1.
- Soragna villa, *Soragna ad fl. Strone* (circ. *Borgo S. Donnino*) 334, 30. 345, 5. 377. 378, 30. 445, 5. 605, 25; de S.: Lupi marchiones.
- Sorbolum, *Sorbolo* (mand. *S. Donato d'Enza*, circ. *Parma*) 519, 30.
- Soria civ. Castellae, *Soria ad fl. Duero* 658, 5.
- Sosfredus card. presb. tit. S. Praxedis 25, 15.
- Sosonana castrum, *Castello Susinana* (com. *Palazzuolo di Romagna*, mand. *Mariadi*, circ. *Firenze*) 370, 5.
- Specialis (Regin.): Ugo.
- Spellum, *Spello* (circ. *Foligno*) 500, 30.
- de Specano, *Spezzano* (com. *Faviano Modenese*, mand. *Stasuolo*, circ. *Modena*), gente Mutin.: Franciscus, Thomas.
- de Spinola, gente Ianuensi: Obertus.
- Spira, *Speyer* 356, 15.
- S. Spiritus eccl. Regina 497, 25.
- Spoletani civ., Spolitina urbs, *Spoleto* 146, 25. 595, 25. 677, 20; Spoletanus, Spoletinus episc.: Rolandus Taberna. — Spoletana, Spolitana, vallis 71, 10. 308, 10. 319, 5. 643, 5.
- sponsa = ecclesia Romana 545, 5.
- sponsus = papa 545, 20; = Clemens IV. papa 546, 20. 546, 15; = Martinus IV. papa 545, 5.
- Stanislaus (*falso Stavillanus*) episc. Cracov. 176, 25.
- stellarum dimicantium pugna a. 1202. 23, 15; stellae duae mutuo preliantes

- a. 1254. 534, 15; stellae duae coniunctae a. 1285. 608, 10.
- Stephani; gens Parmensis 59, 25; de Stephanis: Martinus Octolini, Grisopola, Vilana.
- S. Stephani eccl. iuxta Anconam 137, 25
- S. Stephani porta Regina 67, 15. 621, 20; pons Reginus 332, 10; burgus Reginus 496, 15.
- S. Stephani villa in episcopatu Regino 332, 15.
- Stephanus card. episc. Penestr. 682, 5.
- Stephanus card. presb. S. Mariae trans Tyberim 453, 5.
- Stephanus episc. 134, 20.
- Stephanus Anglicus, fr. Minor, lector Iannensis et Romanus 296, 312, 35. 313, 315, 20. 316, 15. 317. 324.
- Stephanus fr. Minor Senonensis 218, 20.
- Stephanus fil. Andreae II. regis Ungariae 167, 168, 1. 170, 35. 171. 369, 15; uxor: Traversaria; filius 167, 5. 170, 35.
- Stoicus, Stoyci 351, 1. 352, 25. 583, 30 (toici).
- stola = ecclesia Romana 539, 20; stola arida 539, 20.
- de Strata, gente Papiensi: Torellus.
- Strigonium (falso Frigonium), *Gran* 9, 15.
- Struffi, Struffi, gens Regina 512.
- de Suessa, *Sessa Aurunca* (circ. *Gaeta*): Tadeus.
- Sævi 9, 10, 5. 16, 15; dux: Fridericus V. Suncinum e. Suncinum.
- Summa de vitis et virtutibus Guillelmi fr. ord. Praedicatorum 233: Guillelmi Brittonis 233, 1; Summa de ecclesiasticis officiis Guillelmi Altissiodorensis 214, 10; Summa (sermonum) eiusdem 214; Summa (in decretales) dicta Copiosa Henrici card. episc. Ostiensis 435, 35.
- de Summo gens Cremon. 345, 15.
- Suncinum, Sulcinum, castrum, *Soncino ad fl. Oglio* (circ. *Crema*) 393, 5. 404, 20. 507, 25. 611; gens: Infanditi.
- Superior pars partis ecclesiasticae Reginae 529, 10. 616, 15.
- Suriani 5, 30.
- Surianum, *Soriano prope Viterbo* 667, 5.
- Suzcaria, *Suzzara* 26, 20.
- Sydon, *Sagitta* 5, 10. 7, 20. 16, 20. 38, 20; de Sydone: Balianus, — Sydoniense litus 6, 30.
- Symacchus (patricius) 210, 5.
- S. Syndonius 76, 5.
- Sysoi abbas 386.
- Syracusa civ. 351, 20. — Syracusanus populus 347, 20.
- Syria 23. 25. 146, 25. 618, 15. — Syrus sermo 248, 20. — Cf. Suriani.
- T.**
- Tabaria e. Tyberias.
- Taberna Parmensis 595, 20. 596, 10; fil.: Rolandus.
- Tabernerii e. Tavernerii.
- Tachahadinus (*Malik el-Adil*) fr. Saladinii soldani 14, 5.
- de Taculis, gente Regina: Arduinus, Rondanella.
- Tadeus e. Thadeus.
- taeata (Padi) 33, 35. 35, 5. 466, 20. 482. 498. 499, 10; taeatae flumep 176, 10; taeata Adduae 178, 10.
- Tancredi: Angelus de Reate fr. Minor.
- Tancredus rex Siciliae 17. 19; uxor: Sibylla; filii: Rogerius, Guillelmus.
- Tancredus de Pellavicinis abbas monast. S. Iohannis Parmensis 99, 1.
- Tarasco, Tarasco, Tarasconum castrum, *Tarascon ad Rhodanum fl.* 234, 25. 295. 296, 10. 297, 5. 521, 10; conv. fr. Minorum.
- Tarasconum, gentis Reginae: Gibertos.
- Tarentasia e. Tharentasia.
- Tarraco civ., *Tarragona* 187, n. 1.
- Tarus, Taurus, fl., *Taro* 189, 15. 194, 1. 335, 10. 373, 10. 584, 20. 585, 5.
- Tarus mortuus fl. 193.
- Tarsus e. Tharsus.
- Tartari, Tattari 36, 15. 205, 1 — 208. 210. 212. 213. 402. 403, 25. 404, 20. 488, 40. 489, 5. 537. 538, 10. 590. 619, 20; in p. (reges): Cyngis-Chan, Ochoday-Chan, Cuiuch-Chan, Achmed Chan, Arghun Chan; rex 580.
- Taurellus e. Torellus.
- Tauri columna Constantinopolit. 25, 10.
- Taurinum civ., *Torino* (*Turin*) 53, 20. 63, 15. 189, 5. 193, 20. — Taurinensis episcopatus 325, 20; episc.: Ugutio.
- Taurus fl. e. Tarus.
- Tavernerii, Tabernerii, gentis Parmensis: Bertholus, Bertholinus, Iacobus.
- Tebaldus, Tebaldus, de Cambrasis Favent., fr. illegit. Cambrasinus 369. 370. 505 — 507, 1.
- Tebaldus, Tebaldus, Franciscus Apulius, pot. Parmensis a. 1245. 178. 343, 25. 439, 5.
- de Tedaldis gens Parmensis 372, 25; de T.: Mecadbrus, Iohannes Barixellus.
- Tedaldus, Thedaldus.**
- Tedaldus de Vicecomitibus Placent., archidiaconus Leodiensis = Gregorius X. papa.
- Thedaldus ser Ottaviani de Mucello fr. 654, 10.
- Tedaldus de Gente Parmensis, fr. Egidio 70, 5; filii septem 70, 6; fil.: Manfredus.
- de Tedis, Tediolorum liber Girardus Pattecci Cremon. 54, 20. 98, 15. 139, 15. 614, 10. 647, 5; liber fr. Salimbene de Adam 464, 25.
- Tega de Bondemontibus Florent., capitaneus populi Regini a. 1285. 587, (6), n. 2.
- Temothicon civ., *Dimotika ad fl. Maritza* 10, 10.
- Templarii, Templariorum ordo, Templi domus, Templum 2, 25. 8, 15. 16, 20. 18, 20. 177, 5. 262, 15. 334, 20. 372, 25. 584, 20. 604, 20. 615, 25; Templarii: Gottfredus de Lupis, Guido Putagius; e ccl.: S. Mariae Parmensis, ad montes Reginos 615, 25.
- templum Domini 5, 30. 20, 10. 344, 20.
- Tenconis pratum 23, 5.
- Terasco e. Tarasco.
- Terdona civ., *Tortona* 324, 10. 344, 25. 376, 25. 403, 5. 483, 15. 542. 543; de T.: Manfredus fr. Minor. — Terdonenses 447, 15. 542, 20; episc.: Melchior.
- Terra Laboris, *Terra di Lecoore* 196, 10. 315, 20. 350, 25. 357, 1. 438, 20. 472, 15. 552. 569, 10. 599, 10. 677, 1; prov. ord. fr. Minorum e. Minoris fr.
- Terra Sancta, terra Domini, terra Iesu Christi, terra promissionis 4, 5, 10. 7, 25. 8, 20. 10, 20. 17, 30. 20, 1. 30, 10. 37. 176, 1. 177, 5. 212, 20. 229, 20. 225, 10. 230, 20. 320, 10. 344, 20. 350, 25. 375, 15. 439, 35. 437, 1. 493, 5. 493, 25. 484. 488, 20. 489, 494, 5. 520, 15. 551. 584, 25. 613, 10.
- terraemotus a. 1185. 4, 5; a. 1202. 23, 10; a. 1222. 34. 179, 10. 515, 10. 596, 15; a. 1243. 549, 25; a. 1249. 332; maximus a. 1279. 500; terraemotus magni a. 1284. 547. 548, 1.
- Tervisiina marchia e. Trivisium.
- Testa (Aretin.): Henricus.
- Testamenta patriarcharum XII 233, 25.
- Testamentum novum 20, 5. 217. 250, 25. 439, 1. 440, 25. 441, 25. 455, 10. 460, 5. 494, 20; vetus 20, 5. 250, 25. 287, 1. 290. 291, 25. 293, 15. 441, 25. 442, 1. 461, 25; Testamenti veteris et novi mysteria 239, 5.
- Tetis dea 84, 20.
- Teupuli, gentis Venetae: Petrus, Iacobus.
- Thudus, Tadeus.**
- Tadeus Romanus, canon. S. Petri Rom., fr. Minor 315.
- Thadus comes de Bono-comite, fr. Minor 42, 10. 370. 20. 556, 20; nepotes 586, 20.
- Tadeus (Novellus) comes de Montefeltro 507, 1.
- Tadeus de Suessa iudex imp. 200, 10. 439, 10.
- Tharentasia civ., *Tarentaise* 495, 25; de Th.: Petrus fr. Praedicator. (Innocentius V. papa).
- Tharsis 590, 20; rex: David Iohannis.
- Tharsus civ. Ciliciae 13, 1.
- Thebaldus e. Tebaldus.
- Thedaldus e. Tedaldus.
- Theobaldus rex Navarrae 483, (26), n. 2. 484, 20.
- Theobaldus de Anibalis e. Anibalus.
- Theodoricus rex (Ostro)Gothorum 209. 210, 5.
- Theodoricus archiep. Ravennas 83, 5.

- Theodoricus Faventinus, fr. ord. Praedicatorum, 11, episc. Favent. 427 (n. 3).
- Theodoricus (Dietericus) Holzschuh (Tib. Kolup) = Pseudo-Fridericus imp. 537.
- Theodorus Lascaris v. Ascaris.
- Theodosius I. imp. 380, 15.
- Theonas eremita 215, n. 4.
- Theophilus archiep. 386, 5.
- Theotonicus, Theutonici 10, 25, 11, 25, 12, 10, 14, 10, 85, 20, 188, 20, 189, 20, 319, 20, 320, 20, 336, 5, 475, 10, 477, 15, 537, 10; Theutonici imperatores 359, 20; Theotonicus milites 648; duo fratres Minores 420, 16; Theotonica domina 560; juvenula, amasia Iuliani de Sesso 331, 25; Theotonica uxor Lothoyei com. S. Bonifacii 513. — Theotonia, Theotonica (regio) 7, 25, 19, 25, 30, 5. — Theotonica lingua 559, 35; Theotonicum 398, 10.
- Thessalonica, Thessalonica, Thessalonica, *Salonica* 2, 5, 3, 15, 4, 5, 25, 5, 26, 5. — Thessalonica, Thessalonica, regnum 25, 30, 542; reges: Raynerius, Bonifacius, Demetrius.
- Thetis v. Tetis.
- Theutonici v. Theotonicus.
- Theonum castrum, *Toano (nand. Villa Minazzo, circ. Reggio Emilia)* 477, 25.
- S. Thomas de Capua card. presb. S. Sabinae 184, 1, 383, 384, 1.
- Thomas Venetus patr. Constantinopolit. 26, 1.
- Thomas archiep. Cantuar. 1, 20, 2, 1, 89, 1, 91, 131, 40, 153, 15, 134, 218, 20.
- Thomas de Fregnano fr. Minor, mag. in theol., min. provinc. Bonon., min. gener. ord. fr. Minorum 674, 677, 1.
- Thomas de Cellano fr. Minor 176, 16.
- Thomas Grecus fr. Minor, lector Constantinopolit. 322, 5.
- Thomas de Pavia fr. Minor, lector Parmensis, Bonon., Ferrar., min. provinc. Tusciae 429, 430; libri: Cronica, tractatus sermonum, Bos opus theologiae.
- Thomas de Lovoletto Mutin. 582, 15.
- Thomas de Speçano Mutin. 582, 15.
- Thomasinus de Gorgano Mutin. 499, 40.
- Thomasinus de Panceriis, fil. Iacobini, Reginus 529, 15, 631, 1 — 633, 20, 637, 10.
- Thomasinus de Robertis, fil. Antonii, Reginus 529, 16.
- Thomasinus de Saxolo Mutin. 648.
- Thomasius comes Acerrarum 438, 25, 472, 15.
- Thomasius Hugonis de Armario Parmensis 696, 25.
- Thomasius de Armariis Parmensis 41, 20; fil.: Gerardus.
- Thomasinus de Foliano Reginus, comes Romagnolae 166, 167, 1, 869; uxores: Traversaria; fil.: Paulus.
- Thomasius de Gorgano Mutin. 499, 40.
- Thracia v. Tracia.
- Thuringia, Turingia, Toringia 8, 10, 16, 15, 34, 20, 175, 20, 342, 15, 360, 15, 454, 20; Langravii: Ludovicus III, Ludovicus IV, Henricus Raspo.
- Tyberias vel Tabaria *Galitae* 4, 25, 5, 10, 7; dom.: Hugo.
- Tyberis fl., *Tevere (Tiber)* 452, 5, 658, (10), n. 3.
- Tiberius, Tyberius, I. imp. 156, 382, 20.
- Tiburina, Tyburtina, civ., *Tivoli* 215, 20, 592, 1, 593, 15; eccl.: fr. Minorum; episc.: Floridus; presb. Amanius; Tyburtina Sibilla.
- (Timotheus) patr. Alexandr. 142, 5.
- Tiniberga v. Rochetta.
- Tyrisendus de Canossa, fil. Bonifacii, Reginus 463, 15.
- Tisius fl., *Ticino (Tessin)* 178, 5, 475, 30.
- Tytus v. Livius.
- Tiverius de Rusticiis Eugubinus, pot. Reginus a. 1272, 488, 10.
- Tobiae historia 423, 35.
- Tobias de Rangonibus Mutin., pot. Reginus a. 1284, 531.
- de Toeca: Rainaldus fr. Minor.
- Todescha uxor Ubertini Blancardi abbatris Parmensis, pedissequa Halynae de Fredulfs 501, (6), n. 4.
- Toletum, Toletana civ., *Toledo* 32, 15, 393, 20, 433, 15; Toletanus mag. nigromantiae 393, 20, 394, 401, 20, 433, 20.
- Tolosa, Tholosa, *Toulouse* 54, 5, 311; conv. fr. Minorum. — Tolosanum studium 312, 10.
- tonitrua terribilia a. 1282, 511, 20; mense Febr. et Dec. a. 1284, 525, 1, 528, 15, 547, 1, 548, 20; mense Martio a. 1285, 578.
- Torelli castrum Parmense 519, 15, 586, 10.
- Torellus sive Taurillus de Strata Papiensis, pot. Parmensis a. 1221, 1227, 519, 15, 585, 25, 586, 10.
- Torexella, Torrexella, *Torcicella del Pizzo (mand. Casalmaggiore)* 179, 211, 20.
- Toringia v. Thuringia.
- Tornacensis (*Tournai*) episc. 142, 25.
- Tornilius (Parmen.): Franciscus fr. Minor.
- Tornodori comitatus, *Tonnerre (dép. Yonne)* 523, 10.
- Torrellus: Iacobus.
- Torrexella v. Torrexella.
- de Tortellis: Iacobinus fr. Minor.
- Tortilianum, *Tortiano (com. Montechiarugolo, circ. Parma)* 178, 35.
- Toscana, Toscani v. Tuscia, Tusci.
- Totila rex Gothorum 145.
- Tracia 24; 10.
- Trapesacum, *Darbessak principatus Antiocheni* 7, 15.
- Trave fl. 500, (30), n. 6.
- Traversaria filia illegit. Guillelmi Traversarii Ravenn., uxor 1. Thomasi de Foliano Regni, 2. Stephani de Ungaria 166, 167, 170, 20, 172, 20, 360, 15.
- Traversarius (Ravenn.): Paulus, Guillelmus.
- de Trebio plebs, *Pieve di Trebbio (com. Guglia, circ. Pavullo nel Frignano, prov. Modena)* 494, 15; archipresb.: Ugolinus.
- Trecis, Trecensis civ., *Troyes* 212; Trecensis: Urbanus IV. papa.
- de Treço, gente Cremon.: Andreas.
- Tridentum civ., *Trient* 28, 20, 67, 25, 368, 40; pot.: Nazarus Ghirardini.
- Trinacri regnum 545, 1.
- S. Trinitatis eccl., religio, de Campagnola 35, 25, 452, 25; fr.: Egidius de Verona.
- Tripia soror Guidonis Putagii Parmensis 270, 15.
- de Tripino, gente Mutin.: Caebarias.
- de Tripolis, gente Regina (ramo Robertorum): Robertus, Gerardus, Guido.
- Tripolis *Syriae* 5, 20, 6, 5, 7, 15, 8, 1, 13, 20, 14, 5. — Tripolitani 5, 20; Tripolitanus comes: Raymundus II. — Tripolitanus episcopus 62, 25; episc.: Opigo de S. Vitale, Albertus.
- Tristan fil. Lodovici IX. regis Franciae 483 (n. 3), 484, 20.
- Trivisium, *Treviso* 93, 10, 362, 5, 363, 20, 364, 15. — Trivisium, Trivixani 165, 5, 364, 5, 367; dom.: Albricus de Romano. — Trivisina, Tervisina marchia, Marchia 95, 25, 165, 5, 184, 10, 195, 10, 315, 20, 361, 25, 367, 380, 30, 393, 15, 552, 10, 553, 15, 592, 15; Trivisensis marchia 368, 40; Trivisensis marchiae prov. ord. Minorum v. Minores fr.
- Tudertina civ., *Todi* 216, 15; episc.: Fortunatus, Bentivengna.
- Tullius (Cicero) 382, 25, 469, 10. — Cf. Marchus.
- tunica Domini inconsutilis 31, 35.
- Tunicium, Tunitium, civ. et terra 314, 15, 483, 484, 652; rex: Abu abdallah Mohammed; rex 652.
- Turchi, Turci 8, 10, 10, 5, — 12, 5, 18, 15; Turouli 538, 10; Turchus quidam 11, 35.
- Turchomanni, qui et Debeduni (I. Beduini) vocantur 11, 12; dom.: Restanus.
- Turcilingi 210, 15.
- de Turcis, gente Ferrar.: Albertinus.
- Turcius de Besantua 475, 10.
- Turclus de Ençola, fil. Guidonis, Parmensis 610, 20.
- Turingia v. Thuringia.
- Turone-militum *Iudaea* 16, 20.
- Turonensis (de *Torons*): Hamfredus (falso Sigifredus).
- Turonis sive S. Martini prov. ord. fr. Minorum 593, 20.

- Turonis civ., *Tours* 445, (10), n. 2. 506, 30; eccl.: S. Martini, conv. fr. Praedicatorum; episc.: Martinus, Bricius.
- de Turro, gens Mediolan., quidam 487, 10; illi: 489, 35, 500, 504, 10, 580, 10; de T.: Neapolitanus, Caxonus, Franciscus, Raimundus patr. Aquileg., Savinus, turrus = gens de *Turre Mediolan.* 540, 10, 545, 5, 546, 20.
- Turta (Favent.): Manfredus de Alberghetis.
- Tusci, Tusci 232, 30, 477, 10, 513, 5, 588, 10, 652, 5; Tuscani 334, 10; Toscani 488, 5, — Tuscia 34, 10, 38, 20, 42, 30, 44, 10, 53, 20, 58, 30, 102, 10, 113, 20, 160, 10, 164, 5, 169, 20, 172, 30, 186, 5, 210, 25, 212, 35, 234, 10, 311, 20, 325, 5, 327, 10, 329, 10, 360, 1, 361, 1, 380, 393, 15, 430, 1, 494, 30, 471, 15, 474, 10, 475, 5, 476, 5, 491, 25, 499, 35, 530, 35, 539, 10, 556, 10, 576, 577, 643, 5, 682, 15; prov. ord. fr. Minorum e. Minores fr.: Toscana 530, 15, — Tusciae 505, 5; Tusciae 402, 5.
- Tusculanum civ., *supra* civ. *Frascati olim sita* 3, 20, 17, 5, — Tusculani 17, 5; Tusculani card. episc.: Oddo, Petrus Hypanus, Ordonius, Iohannes de Buceamatis.
- Tuscanus (Florent.): Cecus.
- Tyathira (*falso* Tyachitus) urbs *Lydiae* 10, 20.
- Tyrus 4, 1 — 8, 13, 15, 14, 5, 15, 5, 16, 23, 15, 177, 15; — Sicilia 241, 30, 243, 1, — Tyrenses 3, 30, 7, 5; Tyrii 6, 10, 7, 10, 8, 30; Tyrensis dom. Conradus de Monte ferrato; archiep.: Petrus II. — Tyrensis vasa 8, 20.
- U.**
- de Ubaldinis, gente Florentina: Rogerius archiep. Pisanus, Octavianus episc. Bonon.
- Ubaldinus de Ravenna fr. Minor, fr. Segnorelli 172, 1.
- Ubalinus de Musello 384, 10; de filii eius: Octavianus card. diaconus.
- Ubalus archiep. Pisanus 7, 30.
- Ubenda civ., *Ubeda* (*prov. Jaen*) *Andalusiae* 29, 5.
- Ubertinus de Casali fr. Minor 671.
- Ubertinus Robacanti de Mandello Mediolan., pot. Reginus a. 1260. 465, 25.
- Ubertus Pellavicinus (de Pelavicinis) Vicecomes marchio, fil. (Guillelmi) Pellavicini, pot. Reginus a. 1246. 178, 15, 334, 15, 335, 30, 344, 345, 363, 5, 372, 374, 376—378, 25, 483, 5, 436, 15, 445, 447, 30, 448, 5, 465, 466, 471, 472, 474, 477, 5—479, 604, 605; uxores: Berta, Sophia, Mabilia; filii duo 346, 1; filiae tres 346, 1.
- Ubertus Pellavicinus, fil. Manfredi Pellavicini de Scipione 376, 377, 1.
- Ubertus de Bobio, mag. legum 508, 20.
- Ubertus de Iniquitate (Iniquitatis) Placent., pot. populi Placentini a. 1251. 362, 35, 445, 20.
- Ubertus: Henricus archiepiscopus, Reginus, Ugo, Ugolinus e. Hung.
- Uguilio Pisanus episcopus, Ferrar. 26, 1, 27, 5.
- Ugutio episcopus, Taurin. 325 (n. 3), 327.
- ultramarinae partes 34, 1, 37, 15, 55, 30, 70, 83, 5, 173, 15, 217, 1, 236, 1, 265, 5, 294, 25, 317, 35, 333, 1, 488, 35, 537, 25; ultramarina prov. (ord. fr. Minorum) 314, 15; ultramarina terra = terra promissionis 350, 20; de ultra mare terra 484, 30.
- ultramontanae partes 213, 30, 289, 5, 469, 35, 579, 25, — ultramontani fratres ordinis Carturiensium 596, 26; fratres Minores 111, 20; (fratres ord. Praedicatorum) 579, 20; praelati 629, 25, 630, 5; ultramontanus vetulus electus in episcopum 593, 15.
- Umborgo = *de Hohenburg*: Bertoldus.
- Ungari, Hungari 167, 15, 237, 10, 208, 10, 467, 10, 580, 20, — Ungaria, Hungaria 9, 15, 36, 107, 108, 5, 167, 369, 15, 424, 10, 468, 467, 10, 556, 30, 580; prov. ord. fr. Minorum e. Minores fr.; reges: Bella III, Aimericus, Andreas II, Bela IV, Ladislaus IV.
- Urbanus II. papa 6, 10, 356, 20, 408, 5, 409, 5.
- Urbanus III. papa 3, 30, 6, 10, 407, 25.
- Urbanus IV. papa, Trecentis, Iacobus patr. Ierosolymit. 62, 15, 170, 212, 25, 317, 318, 401, 15, 433, 434, 25, 468, 1, 470, 5, 476, 25, 583, 20, 681, 682; nepos (fil.): Angerus.
- Urbanus V. papa 674.
- Urbinum civ., *Urbino* 308, 5.
- Urbs-vetus civ., *Orvietto* 27, 1, 469, 30, 510, 5; de Urbe-vetere: Monaldus.
- Ursi, gens Regina 512.
- Ursiana eccl. maior (archiepiscopalis) Ravennas 267, 402; archidiaconus: Bonus; card. (canon.): Gerardus de Campsoribus.
- de Ursinis, gente Rom.: Matheus Rubens, Ursus, Iohannes Galetanus (Nicholaus III. papa), Gentilis, Matheus Rubens card., Iordanus, Bertholdus, Iohanna.
- Ursus (de Ursinis) Rom., fr. Iohannis Galetani card. (Nicolaus III. papa) 169, 1; fil.: Matheus Rubens.
- V.**
- Valentia, *Valencia* 36, 15.
- Valentinianus III. imp. 378, 10.
- Valerianus tyrannus 27, (25), n. 6, 258, (30), n. 3.
- Vallis Ambrosianae sive Umbrosae, *Vallombrosa* (*com. Regello, mand. Fagnine, circ. Firenze*), ordo 329, 10; monast.: Bertenorii.
- de Vallungo, gente Brixienis: Fridericus.
- Vandali 209, 1, 210, 15.
- Vapineum civ., *Gap* (*dép. Hautes-Alpes*) 587, 25.
- Varanum, *Varano de Marchesi* (*civ. Borgo S. Donnino*) 379, 5.
- Varolus (Reginus): Ghirardus.
- Vasalli: Fortonerius min. gener. ord. Minorum.
- Vattacius, Vattatius = Iohannes III. imp.
- Vegegius (*lege* Vegetius) de re militari (liber) 389, 15.
- Venetiae, Veneciae, Venocia, Venetorum civ., *Venezia* (*Venetig*) 2, 25, 23, 15, 78, 10, 95, 25, 165, 167, 10, 171, 1, 362, 15, 365, 366, 368, 40, 470, 15, 472, 25, 482, 30, 548, 20, 565, 614, 15, 677, 5; eccl.: S. Marci. — Veneti, Venetici, Venetes 1, 2, 10, 23—25, 179, 5, 366, 5, 367, 10, 404, 25, 479, 1—482, 548, 25, 565; Veneti: Thomas patr. Constantinopol., Ludovicus min. gener. ord. Minorum; gentes: Dandali, Grandonici, Teupuli; Venetiarum dux 78, 10, 565; duces: Vitalis Michael II, Henricus Dandalus, Iacobus Teupulus.
- Venicum mare 365, 15.
- venti magni a. 1269. 477.
- Venus dea 85; stella (515, 5), 516, 10, verberatores a. 1260. 474, 25; verberatorum devotio a. 1260. 293, 10, 362, 30, 393, 5, 465, 466, 494, 30.
- Vercellae, Vercellum, *Vercelli* 319, 10, 344, 25, 361, 10, 362, 30, 504, 30, — Vercellenses 507, 30; gens: Becherii; episc.: Albertus.
- Vergeliacum, Vergeliacum, castrum, *Vezelay* (*dép. Yonne*) 225, 10, 520, 25.
- Vernacia, Vernatia, Vernaca, contrata 572, 642, 15.
- de Vernacis, gento Parmensi: Ruffinus.
- Verona civ. 3, 25, 26, 5, 28, 20, 137, 10, 190, 15, 194, 195, 15, 329, 1, 330, 1, 361, 25, 367, 15, 368, 10, 379, 447, 15, 452, 25, 475, 10, 483, 15, 498, 5, 508, 10, 511, 30, 513, 15, 514, 30, 519, 5, 525, 540, 25, 648, 650, 30, 673, 30; campus S. Georgii; de V.: Albertinus fr. Minor, Egidius fr. S. Trinitatis, Petrus fr. Praedicatorum. — Veronenses 23, 20, 26, 20, 28, 10, 33, 35, 379, 15, 475, 10, 498, 5, 641, 30; Veronensis propheta 450, 457; gens: de Scala; domini: Ictinus de Romano, Mastinus de Scala, Albertus de Scala; episc.: Adalardus, Manfredus de Robertis. — Veronenses lapides 519, 5.
- Vergeliacum e. Vergeliacum.
- Vercoli, gens Burgi S. Donini 373, 20.
- Vetus platea Parmensis 54, 25, 55, 1, 60, 10.
- Vicecomites, gens Pisana 380, 10.
- de Vicecomitibus, gente Mediolan.: Otto archiep. Mediolan.
- de Vicecomitibus, gente Placentina: Tedhaldus (Gregorius X. papa).
- de Vicedominis, gente Parmensi: Ugo Magnarotti.
- Vicedominus Placent., card. episc. Praenest. 666, 15.

- Vicedominus Placent.: Philippus.
de Vicio v. de Vicio.
de Vico: Petrus praef. Rom.
Victimilium, *Ventimiglia (Riviera di Ponente)* 235, ss. 533, 20.
de S. Victore: Ricardus.
Victoria civ. prope Parmam condita 194, ss. 106, 167, 199, 25, 202, 1—205, 210, 25, 211, 25, 212, 25, 214, 5, 242, 5, 319, 20, 334, 15, 342, 20, 343, 10, 354, 371, 15, 368, 25, 390, 505, 23; eccl.: maior S. Victoria.
victorini denarii 194, 20.
S. Victoria eccl. Victoriae 194, 20.
de Vida: Bernardus fr. Minor.
Vienna civ., *Vienna* 233, 294, 25, 295, 5, 321, 20, 323, 1; conv. fr. Minorum; archiep.: Iohannes I.—Viennense concilium a. 1312, 671.
Vignola, *Vignola sul Panaro (circ. Modena)* 164, 20, 165, 1.
Vilana filia Martini Octolini de Stephanis Parmensis 54, 20.
Villa franca, *Villefranche ad St. Saône (alp. Rhônc)* 206, n. 2; conv. fr. Minorum.
Villae magnae monast., *Villemagne (alp. Hérault, arr. Beziers)* 554, (20), n. 5; mon.: Benedictus.
Villa nova Aragoniae 597, 20; locus fr. Minorum.
Villanus mon. et presb. S. Benedicti inter Padum et Larionem 56, 1, 57, 5.
Villanus de Ferro 354, 20.
Vincenia civ., *Vicenza* 72—74, 5, 76, 40, 77, 10, 78, 83, 15, 93, 367, 15, 467, 20, 592, 15, 595, 10; conv. fr. Minorum; de V.: Bartholomeus fr. Praedicat.; episc.: Bartholomeus.
Vinciguerra, Vincens guerram, fil. Lo-doyci com. S. Bonifacii 368, 15, 513, 25, 514, 10.
de Vine: Petrus.
Vianili, hoc est Longobardi 210, 16.
vinum in parva copia a. 1284, 526.
Vingolum v. Guigolum.
Violanta (Irene) filia Guillelmi V. march. Montis-ferrati, uxor Andronici II. imp. Constantinopolit. 542 (n. 2).
vipera = Manfredus rex Siciliae 545, 15.
Virgilius poeta 245, 10, 382, 20.
de Viruclo, *Ferruchio (circ. Rimini): Malatesta.*
Vita Lucensis fr. Minor 183, 184, 384, 5; mater, soror 183, 25.
de S. Vitale gens Parmensis 60, 1; de S. Vitale: Cangarus, Guarinus, Hugo, Albertus canon., Aco, Anselmus, Guillelmus, Jpico II. episc. Parmensis, Tedhisius, Ceccilia, Jacobus, Anselmus canon., Mastinus.
S. Vitalis eccl. Ravennas 107, 5, 172; sacrista: Iohannes.
Vitalis archiep. Pisanus 182, (10), n. 4.
Vitalis fr. Minor, min. provinc. Bononiae 316, 10, 520, 5, 593, 25.
Vitalis de Vulterris fr. Minor 42, 20.
Vitalis Michael II. dux Vepetorum 1, (10), n. 4.
Vitella uxor Oliverii de Grenouibus vel de Adam Parmensis 55, 25.
Viterbium, *Viterbo* 27, 1, 476, 25, 496, 25, 666, 20, 667, 15, 676, 20; eccl.: fr. Minorum, fr. Praedicatorum; Viterbiense palacium 488, 25; de Viterbio: Marchus min. gener. ord. Minorum.— Viterbiense 23, 1.
de Vicio, Vicio, g. nte Parmensi, Vitius: Bernardus de Scotis.
Vivianus episc. Favent. 427, (15), n. 7.
Virianus Meliorati Reginus 177, 20.
Vrana (Alexius Branus) 4, 15.
Vulcanus mons 210, 5.
Vulterrae, *Volterra* 42, 20; de Vulterris: Vitalis fr. Minor.
W.
Walterius v. Gualterius, Guauterottus.
Wawaria v. Bavaria.
Wido, Wilhelmus v. Guido, Guillelmus.
Y v. I.
Yllarus v. Hilarius.
Ypolitus, Yponensis eccl. v. Hippol., Hippon.
Z. C.
Zacharias de Pancertis, fil. Bartholomei, Reginus 529, 15, 637, 15.
Zacharias de Tripino Mutin. 582, 15.
Zacheus 137, 25.
Zadra municipium Dalmatiae, *Zara* 23, 15.
Cambrasii, gens Faventina 369, 20, 505, 40; de Cambrasis: Cambrasinus, Tebaldellus.
Cambrasinus de Cambrasis Favent., fr. ord. Gaudentium 369, 20, 505, 40, 506, 10; fr.: Tebaldellus.
Cangarus de S. Vitale Parmensis 61, 1, Canonus Reginus, fil. Alberti Kari 483, 20.
Zaphes v. Loppe.
de Capironibus, gente Parmensi: Karacosa.
Capoldus (Placent.): Hugo fr. Minor.
Cubellum, Cubellum, *Zibei ad Padum fl. (circ. Borgo S. Donnino)* 33, 15, 585, 25.
Ziramons fr. Icilini III. de Romano 368, 25.
Cubellum v. Cubellum.

INDEX BIBLICUS.

Maiores numerus paginarum, minores lineas quintas indicat.

<p>A.</p> <p>Aaron fr. Moysi 20, 10. 100, 30. 130, 10. 131, 152. 213, 15. 280, 35. 288, 200, 40. 328, 15. 425, 20. 589, 30; filii: Eleazar, Ithamar.</p> <p>Abdenago 58, 35.</p> <p>Abdias prob. 48, 20.</p> <p>Abel fil. Adam 58, 15. 90, 10. 91, 25. 405, 1. 406, 5. 455, 5.</p> <p>Abias rex Iuda 66, 30.</p> <p>Abythar sacerdos 59, 5. 130, 5. 416, 20.</p> <p>Abymelech fil. Gedeonis (fil. Ieroboam) 65, 30. 112, 40. 450, 15.</p> <p>Abyron 152, 25.</p> <p>Abysch (Sunamitis) 263, 10.</p> <p>Abner fil. Ner, princ. 192, 30. 543, 30.</p> <p>Abraham, Abraam, patr. 88, 10. 128, 15. 146, 15. 248, 15. 275, 25. 307, 15. 405, 1. 406, 5.</p> <p>Absalon fil. David regis 63, 5. 65, 30. 112, 40. 374, 5. 399, 35. 450, 15.</p> <p>Achab rex Israel e. Ahab.</p> <p>Achaia 287, 5.</p> <p>Achan e. Achor.</p> <p>Achias Silonites 109, 20. 283, 35.</p> <p>Achior (dux Ammon) 125, 20.</p> <p>Achis (rex Geth) 149, 20.</p> <p>Achitofel 181, 15.</p> <p>Achor sive Achan de tribu Iuda 58, 10. 417, 10. 569, 5. 575, 30.</p> <p>Adam primus homo 81, 10. 128, 25. 268, 30. 277, 15. 292, 301, 5. 352, 5. 406, 20. 565, 20. 664, 15.</p> <p>Adonias fil. David regis 65, 35. 112, 40. 113, 1. 192, 25. 268, 10. 416, 15. 450, 15.</p> <p>Agabus 216.</p> <p>Agag rex Amalech 277, 20.</p> <p>Agag 277, 15.</p> <p>Agar filii 412, 15.</p> <p>Aggyth uxor David regis Iud. 112, 40.</p> <p>Agrippa rex 123, 20.</p> <p>Ahab, Achab, rex Israel 58, 20. 544, 1. 631, 25. 662, 5; uxor: Iezabel.</p>	<p>Ahia pater Baasae regis 58, 25.</p> <p>Ahiel de Bethel 277, 20.</p> <p>Alexander rex Syriae 390, 20.</p> <p>Amalech (populus) 277, 20.</p> <p>Aman Agagita 89.</p> <p>Amasa fil. Iether, princ. 192, 30.</p> <p>Amasias rex Iuda 173, 30. 450, 1. 574, 1.</p> <p>Amorreus 53, 15.</p> <p>Amos pater Ysaia 283, 15.</p> <p>Ananias-Damascenus 180, 30. 276, 25.</p> <p>Antiochus (Illustris) rex Syriae 92, 30. 130, 20. 346. 347. 368, 1.</p> <p>Antiochus Eupator rex Syriae 94, 15.</p> <p>Assuerus rex Persarum 282, 25. 397, 5.</p> <p>Assur 31, 25. 241. 242, 5.</p> <p>Assyrii 272, 25. 283, 20. 441, 10.</p> <p>Athalia regina Israel 66, 1.</p> <p>Athenienses 226, 25. 230, 30.</p> <p>Azael, Azael, princ. regis Syriae 284.</p> <p>Azarias sacerdos primus de stirpe Sa- doch 405, 35.</p> <p>Azarias fil. Obed 442, 5.</p> <p>B.</p> <p>Baasa rex Israel, fil. Ahia 58.</p> <p>Babylon, Babilon 124, 30. 139, 15. 242, 25. 347. 479, 10. 640, 25; Babylonis trans- migratio 440, 20. -- Babylonii 129, 40. 441, 10. -- Babylonis rex 348, 6; Ba- bylonicus rex 304, 26; senex 120, 35. -- Babilonica, Babilonica captivitas 92, 30. 336, 20. 410, 1; crudelitas 294, 5.</p> <p>Balaam ariolus, fil. Beor 109, 35. 152, 30. 245-248. 270, 20. 302, 30.</p> <p>Balach 109, 35.</p> <p>Balthasar rex Chaldens. Babilonicus 129, 40. (304, 25). 416. 417.</p> <p>Banaias fil. Joisadae 192.</p> <p>Barachel 248, 10; fil.: Helyu.</p> <p>Barnabas apost. 21, 25. 82, 20. 270, 15. 290. 417, 15. 564, 5.</p>	<p>Baruch 274, 25.</p> <p>Basan 562, 20.</p> <p>Belial 302, 20; Belial filius, filii 105, 20. 109, 25. 126, 35. 152, 20. 301, 35.</p> <p>Benadab rex Damascenorum 212, 5. 284, 20. 652, 1.</p> <p>Beniamin fil. Iacob 20, 16.</p> <p>Beniamin tribus, terra 127, 5. 128, 30. 275, 30.</p> <p>Beor pater Balaam 109, 35. 245, 35. 246, 5. 248, 10.</p> <p>Bersabee (civ.) 127, 15. 248, 15.</p> <p>Bersabee (Bethsabee) mater Salomonis regis 416, 20.</p> <p>Bethel 277, 20. 604, 25.</p> <p>Booz 334, 5. 341, 20. 407, 10.</p> <p>Bosor 248, 10.</p> <p>Buq fil. Nachor 248, 15.</p> <p>C.</p> <p>Caldei e. Chaldei.</p> <p>Cananea e. Chan.</p> <p>Caym, Chaym, fil. Adam 58, 15. 151, 15. 465, 5.</p> <p>Cayphas pontifex Iudeorum 20, 25. 245. 247, 30. 302, 30.</p> <p>Carpus 274, 35.</p> <p>Cephas e. Petrus apost.</p> <p>Cethea 53, 15.</p> <p>Chaldei, Caldei 124, 20. 276, 20. 441, 10. 457, 35. 573, 20; rex: Balthasar.</p> <p>Cham terra 51, 30.</p> <p>Chananaam pater Sedochiae 631, 30.</p> <p>Chananaam, Chananaam, terra 47, 30. 338, 10. -- Chananei 147, 20. 239, 15. -- Ca- nanea mulier 215, 20.</p> <p>Chananaam nepos Noe 220, 15.</p> <p>Chaym e. Caym.</p> <p>Cherub 291, 30.</p> <p>Chore 152, 25.</p> <p>Christus e. Iesus.</p> <p>Chusi Arachites 63, 5.</p> <p>Claudius imp. 213, 5.</p>
---	---	--

Cornelius centurio 120, s. 215, 10.
Cyrus rex Persarum 414, 15. 416, 35.
Cys pater Saul regis 128, 15. 275, 30.

D.

Damascus 90, 15. 444, 10. — Damasceni 652, 1; rex: Benadab.
Dan 127, 15.
Daniel proph. 58, 35. 106, 15. 120, 35. 130, 1. 304, 25. 342, 25. 360, 15. 416, 30. 401, 10.
Darius Medus rex 129, 10. 416, 30.
Dathan 152, 25.
David rex Iudeorum, fil. Ysai 47, 40. 52, 30. 53, 1. 57. 59. 63, 5. 65, 30. 91, 20. 97. 113, 5. 115, 30. 116. 120, 15. 123, 25. 126, 15. 127, 15—130, 1. 138, 15. 144, 5. 149, 30. 151, 10. 174, 35. 192, 30. 193, 5. 227, 15. 260, 30. 271, 15. 348, 25. 374, 10. 378, 15. 389. 390, 10. 397, 15. 410, 30. 411, 5. 416, 10. 418, 35. 425, 15. 440, 30. 442, 10. 450, 5. 408, 10. 489, 20. 495, 30. 543, 30. 561, 35. 606, 15. 613, 15; uxores: Aggyth, Michol; filii: Adonias, Absalon, Salomon; David civ. v. Jerusalem.
Delbora 204, 20.
Doech Adumeus 59, 5.

E.

Edom filii 574, 1.
Efraym fil. Ioseph 20, 10. 290, 40.
Efrain, Efraym, tribus 272, 25. 403, 35. 479, 10.
Egloā 454, 10.
Egyptus, Egyptus 51, 30. 108, 20. 109, 25. 159, 10. 272, 25. 279, 25. 283, 30. 290, 40. 338, 15. 346, 5. 441, 10. 544, 5. 551, 5. 675, 30. — Egyptii, Egiptii 108, 20. 120, 30. 127, 1. 155, 30. 215, 1. 274, 30. 294, 10. 619, 10; Egyptiorum imperium 280, 10; rex: Ptholomeus.
Elchias pater Elyachim 342, 20. 416, 25.
Eleazar fil. Aaron 152, 10.
Eleazarus, Eleazarus 248; fil.: Finecs.
Eleazar fil. Saura 94, 20.
Eleazarus prior scribarum 130, 30.
Elyachim fil. Elchiae 342, 15. 416, 25.
Eliu, Heliu, Helyu, fil. Barachel, Buzites 109, 35. 246—248.
Emanuel 461, 25.
Emaus 20, 10.
Enoch 266, 20. 462, 10.
Ephesus 155, 5.
Esau fil. Isaac 20, 10. 21, 1. 146, 30. 248, 20. 289. 415. 587, 5.
Esdras, Hesdras 140, 5. 276, 20. 301, 10. 440, 25. 457, 35.
Eth, Heth, filiae = scientiae seculares 21, 1. 289, 5. 412, 20.
Ethyopes, Ethiopes 440, 5. 441, 10. 574, 1. — Ethyopia 283, 20. 456, 15.
Eva uxor Adam 81, 10.
Ezechias rex Iuda 405. 411, 5.
Ezechias, Ezechias, proph. 440, 20.

F.

Finecs fil. Eleazari 155, 30. 248.

G.

Gabsonitae 129, 10. 257, 10.
Gabriel angelus 128, 40.
Gaditae 491, 25.
Galilea 82, 35. 229, 10.
Gamaliel, Gamalibel, Pbariseus, mag. Pauli apost. 130, 30. 274, 30. 293. 299, 30. 445, 15.
Gedeon index Israel 65, 30. 109, 15. 112, 40. 128, 20. 141, 25. 339, 35; fil.: Ahymelech.
Gemini atavus Saul regis 128, 25.

Geth 561, 35.

Goliath 116, 10.

Greci 82, 35. 110, 20. — Graecae gloriae 424, 35.

H.

Hebri 82, 30. 91, 25. 92, 20. 110, 20. 125, 10. 275, 1. 417, 1.
Hebron vallis 280, 10.

Hely sacerdos 52, 40. 59. 109, 20. 130, 5. 139, 5.

Helyab fr. David regis 126, 25.

Helyas, Helyas, Theobites, proph. 47, 40. 155, 30. 248. 266, 30. 283. 333, 15. 440, 20. 462, 10. 544, 1.

Helym 290, 25. 291, 5.

Helyseus, Helyseus, proph. 48, 20. 121, 25. 155, 30. 226, 10. 239, 25. 282. 284. 440, 20.

Heliu, Helyu v. Eliu.

Herodes Agrippa rex 52, 15. 167, 10.

Herodes rex, qui pueros Bethleemitas occidisse dicitur 294, 10. 368, 1. 440, 10. 619, 10. — Herodiana malicia 294, 5.

Herodes Ascalonita rex 275.

Herodes tetrarcha 113, 5. 117, 25. 245, 30. 251; uxor: Herodias.

Herodias uxor Herodis tetr. 251.

Hesdras v. Esdras.

Heth v. Eth.

Hysmael 202, 15. °

Horeb v. Oreb.

Hus fil. Nachor 248, 15.

Hus terra 248, 15.

I. Y.

Iabes Galaad 127, 30. — Iabitae 127, 30.

Iacob fil. Isaac 20, 10. 21, 1. 42, 5. 146, 20. 156, 15. 239, 15. 251, 30. 263, 10. 275, 30. 280. 289. 290. 317, 25. 375, 10. 380, 15. 406, 5. 415, 35. 440, 20. 451, 16; filii: Ruben, Iudas, Symeon, Ioseph, Benjamin; Iacob domus 413, 30.

Iacob (populus) 97. 120, 15. 129. 245, 15. 250, 1. 416, 5. 419, 5; Iacob reliquiae 495, 25.

Iacobus apost. 57, 1.

Iacobus Zebedei apost. 288, 35.

Iason summus pontifex Iud. 92, 30.

Iechonias fil. Ioaehym regis Iuda 59, 10.

Iepte iudex 506, 10.

Ieremias proph. 58, 30. 71, 1. 80, 15. 143, 20. 231, 30. 250, 25. 288. 360, 20. 417, 1.

Iericho 6, 15. 277, 20.

Ieroboam, Iheroboam, rex Israel, fil. Nabath 58. 66, 30. 109, 30. 121, 40. 126, 15. 258, 35. 283. 284.

Ierusalem, Ierosolima 20, 25. 90, 15. 110, 30. 163, 15. 187, 25. 227, 1. 231, 30. 239, 15. 242, 5. 245, 30. 251, 25. 280, 25. 340, 35. 405, 30. 494, 15. 549, 10. 596, 40; civitas David 90, 20. 91, 20.

Iesse v. Ysai.

Iesus Christus 20. 47, 35. 50—52. 64, 10. 51, 25. 62, 35. 100—102, 1. 110. 112, 30. 115—117. 119, 15. 122, 15. 126, 5. 142. 155, 30. 229, 35. 235, 1. 242, 15. 244, 40. 245, 35. 253, 10. 257. 258, 35. 259. 260. 271. 272. 274. 275, 35. 277, 30. 370, 1. 280. 287. 288, 30. 289, 20. 290. 305. 307, 15. 308, 15. 414, 30. 417, 10. 462, 30. 494, 20. 574, 15.

Iesus sacerdos magnus 131, 5.

Iesus fil. Syrach, Ierosolimita 136, 5.

Iether pater Amasae 192, 30.

Ietro 227. 276, 20. 288, 1.

Iezabel uxor Ahab regis Israel 58, 25.

Ioaib princ. 53, 1. 192, 30. 390, 10.

Ioaehym rex Iuda 59, 15. 163, 10; fil.: Iechonias.

Ioas rex Israel 173, 30.

Ioas rex Iuda 89—92.

Iob 59, 30. 97, 40. 110. 132, 5. 136, 20. 170, 30. 181, 5. 246. 248. 459, 15. 574, 30.

Iohannes apost. et evang., fil. Zebedei 20. 47, 35. 57, 25. 126, 10. 150. 249. 266, 25. 281, 15. 288, 35. 440, 25.

Iohannes Baptista 20, 10. 82, 25. 115. 155, 25. 235, 1. 251. 280, 15. 281, 25. 283, 25. 440, 25. 494, 20.

Ioiadas, Ioiada, summus pontifex Iud. 89—91. 131, 5; fil: Zacharias.

Ioiadas pater Banaiae 192, 30.

Ionas proph. 143. 303, 25.

Ionathas fil. Saul regis 57, 25. 128, 1. 212, 15. 396, 5. 454, 5.

Ionathas Machabeus 390, 20.

Iordanes, Iordanis, fl. 282. 459, 10.

Iosaphath rex Iuda 118, 20. 123, 30. 208, 1. 299, 10. 388, 15. 574, 1.

Iosedech 131, 5.

Ioseph fil. Iacob 20, 10. 126, 40. 127, 1. 263, 10. 280, 10. 290, 35. 318, 15. 416, 5. 419, 5. 626, 10; filii: Efraym, Manasses.

Ioseph tribus 120, 15. 129, 5. 227, 20.

Ioseph de Nazareth, pater Iesu 68, 15.

Iosias rex Iuda 163, 10. 493, 20; fil: Ioaehym.

Iosue fil. Nun 129, 10. 139, 10. 251, 1.

277, 20. 440, 20. 569, 5. 575, 30.

- Yram rex Tyri 138, 15.
 Ysaac fil. Abraham 146, 20. 248, 15. 339, 30; filii: Esau, Iacob.
 Yaai vel Ieae pater David regis 97, 15. 129, 15. 130, 1. 340, 20.
 Isaias, Ysaia, proph., fil. Amos 240, 15. 241, 25. 242, 1. 243, 1. 247, 5. 283, 15. 347. 365, 15; Ysaiae onera decem 346, 5.
 Israel populus, filii 11, 20. 47, 25. 52. 58, 20. 59, 10. 97. 98, 5. 100, 20. 101, 20. 102, 10. 107, 20—111, 20. 115, 30. 116, 5. 125, 15. 127—129. 132, 20. 134, 15. 138, 15. 140, 5. 141, 25. 143, 10. 147, 20. 152. 155, 35. 156. 173, 30. 245. 246, 40. 257, 10. 259, 20. 267, 30. 269, 15. 270, 20. 274, 25. 275. 277. 279. 282, 30. 283. 291, 5. 294, 10. 336, 20. 388. 339, 20. 340, 5. 405. 410, 30. 418, 30. 419. 418, 30. 441, 10. 442. 461, 35. 465. 544, 1. 573, 25. 576, 15. 579, 30. 619, 10. 628, 15. 632, 5; Israelitae 131, 15. 293, 30; Israeliticus populus 116, 10. 290, 20; Israeliticum german 294, 10. 619, 10.
 Ithamar fil. Aaron 152, 15.
 Iuda filii, tribus, regnum, populus 58, 10. 59, 20. 89, 35. 90, 15. 91, 30. 111, 20. 118, 20. 123, 30. 163, 15. 173, 30. 187, 25 (Iudas). 208, 1. 209, 10. 231, 25. 269, 20. 275. 388, 15. 405, 30. 441, 10 (Iudas). 493, 30. 604, 25. 628, 15; Iuda urbes 405, 30.
 Iudas fil. Iacob 416, 5. 459, 15.
 Iudas Galileus 293, 35.
 Iudas Machabeus 44, 5. 124, 20. 212, 10. 376, 20. 395, 10. 424, 30.
 Iudas Scarioth (Scariothis) 140. 181. 258, 25. 462. 658, 15.
 Iudca 851, 20.
 Iudei 20, 20. 47, 35. 51. 52. 94, 15. 115, 35. 116, 25. 123, 15. 125, 20. 126, 5. 130, 15. 195, 35. 238, 20. 239, 5. 247, 5. 258, 35. 275. 277, 30. 283. 284, 10. 293, 30. 332, 5. 341, 15. 344, 30. 397, 1. 416, 1. 417. 459, 25. 462, 30. 536, 20. 551, 5. 573, 20. 574. 576, 15. 613, 20. 628, 10. 642, 25; Iudaeus populus 47. 51, 15. 89, 15. 97, 20. 112, 25. 123, 30. 131, 5. 266, 20. 275, 1. 284, 10. 336, 20. 366, 35. 459, 25. 460, 35.
 Iudith 428, 25.
L.
 Levi tribus 275, 5. 288, 20.
 Levitae 125, 15. 288, 20. 405; Leviticae uxor 366, 35.
 Lya 326, 15.
 Libanus mons 134, 10. 348. 391, 35.
 Loth 220, 15. 271, 15; filiae 220, 15.
 Lucas evang. 52, 10. 351, 20.
M.
 Macedonia 287, 1.
 Madian 128. 141, 25; Madianitae 576, 1.
 Malschias proph. 122, 30. 440, 25.
 Manasse tribus 128, 25.
 Manasses fil. Ioseph 20, 10. 290, 40.
 Manasses rex (Iuda) 399, 20.
 Marcus evang. 189. 141, 30.
 Maria mater Iesu 20, 25. 51. 57, 10. 68, 15. 117, 1. 128, 40. 339, 40.
 Maria (Magdalena) 326.
 Martha (soror Lazari) 326.
 Mathathias 248, 25. 275, 1.
 Matthias apost. 20, 20. 155, 25.
 Medi 129, 40. 416, 30. 441, 15.
 Melcha uxor Nachor 248, 15.
 Melchisedech, Melchisedec, Melchisedech, rex 130, 10. 248. 406, 5.
 Merob filia Saul regis 128, 30.
 Micheas proph. 245, 15. 681.
 Michol filia Saul regis, uxor David regis 115, 35. 116.
 Miithoseph 260, 30.
 Miletus 155, 5.
 Misach 58, 35.
 Moab (filii) 163, 35. 209, 15. 574, 1.
 Moyses 20, 10. 47. 51, 40. 59, 10. 91, 30. 106, 35. 108, 20. 109, 30. 114, 10. 120, 40. 125. 131, 10. 139, 10. 143, 15. 151, 1. 152. 155, 30. 215, 1. 227, 25. 245, 30. 247, 25. 251, 1. 270, 20. 274—276, 20. 279, 25. 280, 10. 288. 290, 40. 291, 5. 336. 338, 10. 341, 10. 440, 20. 457, 35. 491, 35. 557, 1. 575, 30. 589, 30. 610, 20; Moysi lex 47, 5. 51, 10. 130, 30.
N.
 Naaman Syrus 281, 1—284, 15.
 Nabal 109, 25.
 Nabath pater Ieroboam regis 58. 109, 20.
 Naboth 544, 1.
 Nabuchodonosor rex (Assyriorum) 58, 35. 97, 30. 106, 15. 416, 25.
 Nachor fr. Abraam 248, 15; uxor: Melcha; filii: Hus, Buc.
 Nazareth 68, 15.
 Ner pater Abner 192, 30.
 Nichodemus 293, 30.
 Nineve 303, 25. — Ninevitae 143, 25.
 Nobé 59, 5.
 Noc 146, 15. 220, 10. 248, 20.
 Nun pater Iosue 277, 20.
O.
 Ohab cognatus Moysi 275, 10.
 Obed pater Azariae 442, 5.
 Ochozias rex Israel 283, 20.
 Onias summus pontifex Iud. 130, 15. 131; fil.: Symon.
 Orab, Horeb, mons 152, 5. 283, 5.
 Oza 125, 10.
P.
 Paulus apost., antea dictus Saulus 21, 25. 47, 15. 50, 30. 54, 30. 82, 30. 97, 15. 123, 10. 130, 30. 155. 180. 215, 40. 216. 226, 10. 230, 35. 231, 30. 251, 35. 255, 20. 257, 20. 274. 276, 25. 290. 293, 25. 299, 30. 351, 30. 417, 15. 445, 15. 446, 15; rex: Cyrus.
 Persae 129, 40. 130, 1. 414, 15. 416, 30. 441, 15; rex: Cyrus.
 Petrus apost. 20. 21. 64, 10. 110, 25. 118, 15. 120. 139, 10. 155, 30. 216, 30. 249. 308, 15. 371, 25; dictus Cephas 82, 30. 227, 10. 270, 15. 564, 5; dictus Symon 119, 45. 227, 10.
 Pharao rex Egypti 108, 20. 109, 20. 143, 15. 279, 25. 417, 30. 589, 35.
 Pharisei 117. 125, 25. 227, 35. 245, 15. 246, 30. 247, 25. 249, 5. 273, 30. 283, 35. 293, 25. 299, 30. 301, 15. 413, 25. 415, 1. 428, 5. 450, 25.
 Pherezai 239, 15.
 Philippus Evangelista 210; filiae 216.
 Philistini, Phylistini 127, 10. 212, 15. 579, 30; Philistaei, Phylistaei 5, 5. 147, 20; 378, 15; Philistim, Phylistim 277, 10. 579, 30.
 Phogor 152, 30; Phosgor 270, 20.
 Pylatus (Pontius) 51. 52, 10. 413, 30.
 Ptholomeus rex Egypti 544, 5.
R.
 Raab meretrix 417, 10.
 Rachel 326, 15.
 Ram cognatio 248, 10.
 Ramoth Galaad 681, 25.
 Roboam rex Iuda, fil. Salomonis regis 66, 20. 108. 109. 165, 30. 200, 25.
 Ruben fil. Iacob 263, 10. 290, 40. 416.
 Rubennitae 491, 30.
 Rubrum mare 51, 30.
 Ruth 341, 15.
S.
 Sabba regina 119, 20. 445, 30.
 Sadoch sacerdos 59, 5. 130, 5. 416, 20.
 Sadoch stirps 405, 35.
 Saducei 246, 30. 281, 10.
 Salomon rex Israel, fil. David regis 59, 5. 65, 35. 66. 108. 109, 10. 113, 1. 119, 20. 121. 122, 1. 130. 138, 35. 165, 30. 192. 193, 5. 196, 30. 220, 30. 247, 30. 258, 35. 260, 25. 261, 30. 263. 266, 35. 267, 1. 268, 30. 271, 15. 274, 30. 281, 10. 282, 30. 284, 10. 285, 5. 302, 30. 338, 35. 352. 407, 20. 416. 423, 15. 461, 20. 626, 30; fil.: Roboam. — Salomonicus thronus 290, 30.
 Samaria 48, 25. 121, 40. 418, 30. 495, 30. 652, 5; civ. 212, 15. — Samaritani 101, 30. 276, 20; Samaritana 126, 5.
 Samuel summus pontifex Iud. 97. 107, 30. 109, 25. 126, 25—128, 25. 129, 20. 155, 35. 268, 30. 275, 25. 277. 416, 10. 440, 20.
 Sanson 192, 15. 271, 15.
 Sathan, Sathanas 141, 5. 255, 35. 259, 30. 261, 1. 263, 15. 287, 5. 566, 20. 567, 20.
 Saul rex Israel, fil. Cys 59, 5. 97. 107, 20. 109, 25. 112, 5. 115, 35. 116, 25. 126. —130, 1. 140, 30. 141, 30. 154, 10. 156.

- 180, 25. 268, 30. 275, 30. 277. 416.
606, 15; liberi: Ionathas, Merob,
Michol.
Saulus v. Paulus.
Saura 94, 30; fil: Eleazar.
Sedechias rex 573, 30.
Sedechias fil. Chanánám 631, 30.
Sem fil. Noe 248.
Senacherib 31, 25. 228, 30. 290, 25. 479, 25.
Seyr mons 209, 15.
Sicchima, Sychem 280, 10.
Sydrach 58, 35.
Sylo 130, 5. — Sylonites: Achias.
Siloe fons 521, 15.
Symeon fil. Jacob 290, 40.
Symeon apost. v. Petrus.
Symon magus 356, 5.
Symon sacerdos magnus, fil. Oniáe
131.
- Symon Niger 216.
Sion, Syon — 20, 30. 110, 25 (filiae).
124, 30. 242, 5. 267, 30. 274, 10.
283, 10 (filiae). 418, 30. 495, 10. 549, 10.
619, 20.
Sobna praepos. templi 410, 25.
Sodoma 20, 5. 627, 35.
Stephanus protomartyr 239, 5.
Susaa 282, 25.
Susanna 365, 10.
Sybas 260, 20.
Sydonis 635, 20.
Syri 90, 15. 441, 10. 631, 30. — Syria
90, 15. 110, 15. 283, 1. 631, 30; Syriae
rex — 282, 10. 283, 1. 284, 15; rex:
Benadab.
- T.**
Tarsis 143, 30.
templum Domini 290, 30.
- Testamentum vetus 110, 1. 125, 25. 129, 1.
140, 1; novum — 110, 1. 131, 1.
Theodas (*falso* Theddas) 293, 35.
Thomas, Tomas, apost. 20, 30. 112, 35.
Tymotheus 229, 25.
Troas 274, 35.
Tyrus 138, 15; rex: Yram.
- Y v. I.**
Z. C.
Zacharias, Cacharias, sacerdos Iud., fil.
Ioiaedae 69 — 92; filii 91, 30; fil:
Zacharias.
Zacharias pater Iohannis Bapt. 58, 5.
440, 25.
Zacharias fil. Zachariae pont. Iud. 91, 30.
Zacheus 337. 468, 10.
Zebedeus pater Iohannis apost. 20, 20.
283, 30.

GLOSSARIUM.

Maior numerus paginarum, minor lines quinque indicat.

- abitus** 8, 25.
ablactare 554, 20.
absortus = *absorptus* 100, 35. 554, 15.
accessorium 408, 25.
acephali 5, 15. 579, 10: id est sine capite 272, 10.
acetosus 427, 15.
acia = *bipennis* (securis) 15, 1.
acollitus 339, 25.
actor = *auctor* 5, 10.
adaptatio 242 (*col* 242, 15 *cf.* 694).
adhereticus pediculus 89, 35.
administratio (*fratrum Minorum*) = *provincia* 650, 20.
admirandus, *Admiral* 526, 30: = *magister militiae* 7, 11, 10: *cf.* *amiragius*.
admirative 47, 15.
admiratus, *qui flassi praest* 7, 10: = *magister militiae* 11, 15: *cf.* *admirandus*.
advocare, *advocati iudicarii rem facere* 595, 25.
advocatus, *Rechtsanwalt* 476, 25. 667, 10: iudex (assessor) potestatis 55, 5. 95, 10. 164, 20.
afidhamentum 473, 15.
affidatus, *Ital. affidata* 470, 15. 485, 25.
aforis 409, 25.
agrestis ignis 6, 30. 9, 5. 14, 30. 15, 10. 16, 5.
alienator 62, 15.
alleviare, *erleichtern* 108, 25.
alterus, *Ital. altera* 607, 35.
amactare (*leg. ambasciare?*) 15, 20.
amasia 28, 1. 331, 20. 391, 35. 400, 35. 427, 647, 15.
ambaxator, *Ital. ambasciatore* 188, 35. 353, 10. 475, 20. 487, 20. 523, 20. 525, 15. 528, 529, 30. 530, 538, 1. 539, 1. 581, 25. 808, 609, 1. 642, 644, 30.
amiragius, *Admiral* 535, 25: *cf.* *admirandus*, *admiratus*.
anagogicus intellectus 242, 35.
ancianaria, *manus, officium anciani* 496, 10.
ancianus, *Ital. anziano* 452, 463, 20. 587, 20: *perpetuus* 496, 10.
animata corda 102, 25.
aniversarium = *anniversarius dies* 393, 10.
anniversale 515.
annuatum 67, 15. 314, 30. 373, 10. 379, 10. 449, 35. 452, 20. 481, 25. 482, 20. 516, 15.
annuntiatrix 647, 15.
antipapa 357, 673, 5.
antiphona 137, 15. 309, 5. 439, 10. 556, 25. 662, 5.
apodiare *se. Ital. appoggiarsi* 401, 10: *apodiatus* 264, 30.
apoplexia infirmitas gutturis 609, 20.
apostatatare 181, 10. 258, 1. 260, 10. 263, 32, 30. 418, 1. 427, 20. 462, 35. 638, 15: *apostatatare* 165, 10.
apostolicus = *papa* 3, 10. 17, 5. 268, 5.
apotecarius 377, 35.
apparentia 127, 20. 201, 30. 293, 5. 316, 10. 557, 10.
appositio ciborum 218, 15. 282, 5. 404, 40. 445, 25.
arcarii = *sagittarii* 30, 20. 196, 35.
arcator 6, 20: *archator* 32, 35.
archicancellarius 2, 5.
archiepiscopalis ecclesia 267, 10. 402, 20. 549, 20: *civitas* 294, 20: *archiepiscopale castrum* 399, 10.
archipresbiter 62, 25. 69, 15. 640, 10.
arelipresul 7, 20.
architriclinus 77, 25.
arengum, *contio publica* 487, 10.
arethos Graece = *virtus* 136, 1.
arguitio 250, 1.
aromaticitas 565, 25.
artica, *ex voce Graeca ἀρθή, ἀρθή* 167, 5.
artista, *Handwerker* 180, 30.
ascella = *axilla*, *Ital. ascella* 34, 30.
ascultare = *auscultare* 40, 20. 44, 30. 76, 35. 183, 20. 184, 20. 253, 25. 568, 25.
ascultatio 184, 20.
asoldare 16, 20.
assasinus 371, 1. 561, 638, 20. 646, 1. 647, 20: *assaxinus* 368, 10. 498, 5.
assessor 55, 5: *potestatis* 164, 20.
assides = *asserere* 364, 10.
assimilare 117, 10. 163, 15. 307, 15. 340, 25: *assimilari* 233, 20: 273, 20. 316, 10. 339 = 341, 5.
asub 74, 25.
atfinere alicui, *propinquum vel affinem esse alicui* 53, 1. 166, 20. 305, 10. 324, 5. 369, 15. 421, 15. 427, 1. 446, 5. 472, 15. 508, 25. 617, 10. 631, 5.
auditor palatii (Rom.) 667, 10.
augustanenses (solidi) 200, 10.
aureola, *Heiligenschein* 297.
autenticatio 187, 5.
ad ayardum lulere 627, 30.
Bacellarus 290, 5. = *bachelarius* 668, 5.
banda (infantum) 350.
bandus imperii 44, 5.
balakinius 502, 5.
balastarius 196, 35. 476, 15. 485, 20. 489, 10. 490, 20. 500, 20. = *balasterius* 177, 30: *cf.* *balistarius*.
balista 12, 20. 480, 5. 528, 15. 605, 15. 635, 5: *ballistae iactus* 594, 25.
balistarius 93, 25. 605, 15: *cf.* *balastarius*.
balneare 350, 15: *se* 12, 30: *balneari* 222, 35.
balsamita vinca 314, 30.
bancaus, *Sitzbank* 253, 15.
banderia 94, 10.
banditor = *preco* 466, 15.
banire 178, 6: *banniti* 187, 1. 188, 318, 1. 319, 5. 331, 1. 332, 334, 10.
banuus 485, 25. 586, 25. 641, 25: *perpetuus* 629, 1. 632, 10.
bara, *Ital. bara* 490, 30.
baratatare, *Ital. barattare* 62, 15.

- barator, *Ital. barattatore* 62, 13, 537, 20, 528, 30.
 barbacina, *propagaculum exterius loci muniti* 6. — *barbacinum* 6, 15.
 barbatus, *patrus* 61, 10, 69, 5, 376, 30, 465, 5, 686, 10, 591, 10.
 barbitonsor 79, a, 592, 5.
 baro, barones 2, 25, 4, 25, 5, 10, 8, 5, 13, 10, 11, 20, 15, 20, 17, 30, 23, 30, 25, 28, 5, 34, 1, 62, 10, 87, 30, 165, 5, 166, 10, 173, 25, 178, 10, 200, 25, 242, 10, 273, 10, 334, 25, 343, 25, 471, 25, 476, 10, 483, 10, 484, 20, 489, 10, 584, 10, 595, 5, 605, 1, 651, 25, 670, 5, 685, 15.
 baronizare 100, 25, 553, 15.
 bastardus 170, 20, 637, 5.
 beccarius, *Ital. beccajo* 42, 30, 43, 5, 359, 5, 376, 15, 447, 450, 15, 519, 20, 522, 587, 10, 614, 15; *beccarius* 387, 10, 611, 15; *Francogallice beccer* 43, 10.
 beneplacitum 690, 10.
 bernarius, *Ital. bernicare* 190, 25, 196, 10, 373, 5, 591, 10, 607, 15, 637, 20, 644; *bernarius* 645, 25.
 bestialitas 519, 35.
 bettedrus = *tarris lignea* 300, 5; *bettedrus* 634, 15.
 bigonca, *Ital. bigoncia* 222, 35.
 binda, *ex German. Binde* 73, 20.
 binomius 69, 25.
 bipota, *Svevicidiger Kärven* 33, 1.
 bisancius r. bizantius.
 bissus = *bysus* 170, 1.
 bixettum 256, 20.
 bizantius, bizancius, *bisancius, nummus* 11, 20, 15, 25, 18, 5, 542, 25.
 bladum, *Ital. bladi* 35, 20, 475, 25, 481, 5, 496, 508, 5, 507, 15, 671, 15.
 bolus, *frustulum* 394, 25.
 bononius, *moneta parvi pretii* 418, 20; *bononiarum librae* 586, 25.
 botacius, *Ital. bottaccio* 113, 25.
 brachia, *Ital. branca, brachium scopionis* 516, 15.
 brentator, *Ital. brantadore* 591, 592, 5, 593.
 brevianum, *liber officii ecclesiastici* 558, 1.
 brigia, *Ital. brigia* 644, 20.
 brolettum, *campus arboribus cingitus* 497, 15.
 bubalus, *Büffel* 191, 1.
 buffa 682, 5.
 burdo peregrinationis, *Ital. borbone* 222, 20.
 burgenus 222, 15, 237, 15, 613, 25; *burgenus homo* 378, 25.
 burgus, *locus frequentat, non munitus, ad similitudinem urbis edificatus* 478, 5, 497, 10, 504, 518, 581, 20, 639, 10; *Forstalt, subarbaum* 46, 5, 95, 10, 161, 20, 332, 496, 15, 497, 20, 609, 35, 613, 5, 631, 10.
 bursa de serico 514, 25.
 buza, *nation species* 8, 15.
 cacaroli homines 358, 20.
 calcaneus, *Ital. calcagno* 391, 10.
 calcina, *culc, Ital. calcina* 73, 10.
 camarlengus 394, 15.
 canerarius 472.
 caninata = *camera* 587, 5.
 canisia 73, 20, 131, 1, 322, 5, 323, 5, 400, 30, 647, 10.
 campana, *Glocke* 107, 15, 263, 20, 316, 25, 329, 25, 452, 10, 465, 10, 584, 597, 20, 632, 25, 633, 5, 634, 10, 642, 20.
 campanella, *Glöckchen* 308, 20; *refectorii* 537, 10.
 campanula, *Glockentrain* 427, 10, 431, 20, 529, 560, 5, 622, 20, 635, 10, 639, 35, 477, 20.
 campestre bellum, *Feldschlacht* 470, 10, 477, 20.
 campus, *Wechste* 189, 20, 450, 20, 561, 637, 15.
 canuanae (lege caravanna) 4, 20.
 canuarius, *Ital. canauja* 27, 15, 28, 1.
 canicularius = *canis* 10, 10, 10, 182, 183, 5, 223, 10.
 canipa, *Ital. canupa, Hauf* 504, 20.
 canna = *baculus arundineus* 510, 20.
 canonica, *domus canonicorum* 526, 25.
 canonicus 62, 30, 69, 10.
 canonicum ius r. ius in Indis.
 canonicare = *canonicare* 36, 10, 72, 15, 175, 25, 316, 20, 383, 25, 454, 10, 476, 186, 10, 595, 20, 596, 5, 657, 20, 677.
 canonicatus, *canonicatio* 21, 72, 177, 5, 502, 10, 595, 5.
 canonicus artis 393, 20.
 capella, *cebsida* 27, 15, 596, 30; *cebsida sine adnecta pars* 37, 10; *canina pontificia paramenta* 290, 25; *regalis* 400, 10.
 capella (Mütsz) Armenia 71, 10, 96, 15.
 capellanus 31, 20, 32, 20, 228, 5, 435, 25, 436, 15, 571, 10, 589, 15, 658, 20.
 capellina, *Mütsz, de variis* 514, 25.
 capellus (Ital. cappello) rubeus (cardinalium) 228, 1, 491, 25.
 capitania, *officium capitanei populi* 499, 20.
 capitaneus (guerra) = *dux belli* 188, 391, 15, 373, 1, 374, 5, 463, 20, 471, 15, 477, 15, 490, 20, 508, 516, 20, 517, 5, 513, 637, 20, 648, 1; *militum* 490, 20; *soldaticorum* 582, 10; *magistratus* 273, 10; *capitani* 156, 20, 487, 15, 490, 497, 20, 499, 501, 25, 505, 5, 593, 20, 516, 5, 519, 15, 528, 10, 531, 587, 5, 588, 20, 639, 20; *societatis* 375, 20; *benariorum* 591, 10; *principalis, caput factionis* 190, 10, 528, 15, 529, 636, 651, 15; *capitaneus* 273, 10.
 capitulum, *fasciculus* 485, 25.
 capitulum, *caudic conceptionis monasterii vel concubus fratrum Minorum* 39, 20, 241, 15, 339, 20, 630; *caudic in qua fratres ad capitulum celebrandum conveniunt* 555; *capitulum generale (universale) fratrum mendicantium, saepe ut* 68, 15, 103, 30, 111, 158, 159, 178, 20, 236, 25, 280, 30, 300, 301, 20, 303, 30, 308, 10, 310, 10, 314, 315, 30, 320, 30, 578, 5, 580, 30, 659, 15, 661, 1, 662, 5, 666, 668, 671, 676, 1, 681, 20, 683, 10; *capitulum provinciale concubus* 104, 185, 15, 221, 222, 5, 223, 1, 224, 5, 225, 5, 305, 102, 15, 551, 1, 659, 658, 5, etc.; *cf. Minores fratres, Predicatores in Indis*.
 cappa (fratrum religiosorum) 435, 5.
 capriolus, *Ital. capriolo* 191, 1.
 caputium (fratrum religiosorum) 22, 5, 76, 50, 254, 15, 435, 5; *longum (fratrum Minorum)* 105, 25; *probationis* 105, 30, 109.
 caravanna r. canuana.
 cardatus = *cardatum* 364, 20.
 cardinalatus 170, 228, 20, 586, 10, 609, 674, 15.
 carista 10, 25, 35, 20, 333, 20, 450, 20, 484, 35, 485, 10, 488, 400, 5, 498, 10, 499, 1, 506, 5, 567, 15, 583, 10, 614, 15.
 caritative 253, 1, 286, 20, 315, 30, 365, 30, 624, 15.
 caritative 73, 5, 297, 20.
 caruales = *caruus* 587, 20.
 carnis primum 191, 15, 463, 10, 518, 20, 612, 20, 628, 639, 20.
 carinales dieti cardinales 228, 10.
 carrocium, carrotium, karrocium, *Fahnenwagen* 23, 20, 26, 20, 30, 35, 20, 36, 60, 15, 61, 10, 93, 20, 94, 10, 95, 193, 20, 292, 1, 293, 213, 5, 334, 335, 487, 490, 20, 595, 597, 598, 585; *carroca* 11, 10.
 carvae de papiro 458, 1.
 casale, *domonedia* 10, 5, 172, 20.
 casale = *gens* 37, 25, 38, 10, 51, 20, 55, 10, 76, 20, 78, 60, 1, 61, 1, 166, 172, 20, 369, 20, 373, 15, 533, 35, 483, 20, 511, 20, 542, 20.
 casamentum 294, 5, 343, 15, 488, 35, 591, 30, 596, 10.
 caspium 521, 25.
 castellanus, *qui castro praest* 18, 10, 561, 56.
 castellum, *machina bellica* 3, 1.
 castra lignorum 355, 20.
 castanetari 4, 25, 8, 20, 11, 30, 12, 5, 11, 10, 18, 15, 33, 20, 275, 10, 490, 20, 531.
 castrata (entschault, cultist) castanea 549, 35.
 catabriatus mantellus 254, 10.
 cathedralis ecclesia 266, 5, 267, 15; *magister* 210, 30; *cathedrales canonici* 640, 15.
 cathedralis magister 222, 5, 231, 5, 299, 33, 434, 15, 579, 613, 10, 650, 20.
 catholicus, catolicus = *archiepiscopus, patriarcha* 13, 5, 24, 25.
 cattus, *machina bellica* 396, 25; *cf. gattus*.
 cavagua = *cista* 586, 20.
 cavare, *fotere* 33, 25, 92, 175, 10, 319, 10.
 cavata 319, 15.

- caçara, *haeretica* 504, 15.
 cellarium, *Keller* 48, 30. 642, 20; *vinarium* 610, 5.
 ceparia, *Ital.* *ceppia* 35, 5.
 cerasa = *cerasus* 224, 30.
 cerdonicum opus 512, 15.
 ceroferarius 339, 5.
 cespitosi oculi 220, 25.
 certificare 9, 25. 100, 35. 627, 5.
 certitudinaliter 681, 15.
 cersusa = *cerussa* 627, 15.
 cervisia 218, 25.
 cespitare, *Ital.* *inespicare* 199, 15. 226, 10. 319, 15; *cespitans* lingua 329, 10; *cespitando* referre 390, 1.
 choreizare, choreizare 78, 5. 628, 30.
 cina, *Ital.* *cina* 507, 10.
 cingulum (speeulotis) 3, 10. 425, 15.
 ciphus = *scyphus* 220, 35.
 circa, *Rundgang des bettelnden Minoriten* 45, 25. 46.
 circa, *fossa circum urbem ducta et agificia ei adiuventia* 334, 10. 335, 5.
 circumvolatio 635, 10.
 cismontani (fr. Minores) 111, 20. 158, 15. *cf.* *cismontani in Indice*.
 claudenda *subst.* 499, 10.
 claustrum, *Kloster* 213, 25. 325, 20; *Ital.* *clostro*, *Kreuzgang* 295, 526, 10.
 clausura, *Verschluss* 60, 25. 199, 30. 299, 15. 394, 1; *caudilla*, *Befestigung*, *Verschauung* 11, 25. 36, 25. 189, 15. 193, 25. 194, 25. 651, 15.
 clavicularis 417, 10.
 clerica, *Ital.* *cherica*, *Tonsur* 102, 15. 290, 5. 321, 20. 326, 5.
 clericale cingulum 3, 10.
 chriomaculus 142, 20.
 cheta, *Faschine* 14, 30.
 coadjutor 60, 20.
 coagere 667, 5.
 cogodrillus 15, 10.
 coepiscopus 135, 5.
 colare, *Ital.* *collare* 391, 5.
 collecta, *oratio ecclesiastica* 383, 25. 453, 20.
 collecta, *Stener* 364, 5. 659, 15.
 collectores decimarum 505, 5.
 comestibilia 113, 30. 148, 20. 385, 15. 521, 25; *comestibiles* res 333, 30. 546, 5. 547, 20.
 comitiva, *Gebit*, *Gefolge* 222, 25. 225, 15. 228, 30. 615, 5.
 commatres 595, 5.
 commune, *staatliche Gemeinde* 23, 25. 26, 20. 30, 33, 5. 36, 30. 70, 35. 95, 10. 188, 35. 190, 5. 196, 25. 204, 10. 320, 30. 370, 30. 374, 30. 376, 15. 378, 30. 448, 5. 452, 473, 20. 475, 15. 477, 481, 25. 482, 5. 484, 35—486, 20—488, 30. 490. 514, 20. 519, 561, 30. 641, 649, 25 *etc.*
 communis persona 307, 20. 370, 15. 472, 10.
 compassivus 88, 25. 297, 30.
 compater 199, 30. 586, 30.
 compitare = *componere* 175, 20.
 compilator cronice 185, 1.
 completorium, completorium, *officium ecclesiasticum postreum di.* 295/25. 311, 25. 312, 5. 662, 5.
 complexionatus 297, 30.
 comprehensor 337, 15.
 compromissum facere 587, 35; *per compromissum* eligere 453, 10.
 conicanonicus 326, 30. 327, 5. 328, 30.
 concionari *passive* 519, 10.
 concordare, *zusammen* 487, 5; *einigen* 75, 25. 538, 1. 539, 1; *sich einigen* 174, 25; *conc.* se 477, 30. 487, 10.
 concrare, (concretatus) 614, 5.
 conctus = *contus* 543, 25.
 confessio, *fuclitatis professio* 446, 15; *Beichte* 74, 15. 192, 15. 164, 10. 172, 1. 233, 10. 237, 30. 255, 10—256, 5. 259, 15. 287, 15. 287, 30. 569, 1. 570, 10. 577, 10 *etc.*
 confessor, *Beichtater* 446, 5. 559, 15. 658, 20 *etc.*
 confines rumpere 604, 10.
 confortativus 218, 25.
 coniecturare 12, 15. 173, 15.
 conscientiatu 62, 10.
 consecutus *passive* 574, 5.
 consistorium papae 226, 15. 228, 30. 231. 327. 328, 20. 387, 1. 510, 5. 671.
 consolatorio 253, 10. 296, 20.
 constare = *Ital.* *costare* 445, 25.
 constellationis virtus 206.
 contraautus, id est secundarius (secundus) cantus 183, 10. 184, 5. 384, 5.
 contrariari 244, 30. 181, 20.
 contrastare 188, 30.
 contrata 35, 45, 55. 184, 10. 194, 25. 255, 30. 312, 20. 313, 319, 25. 320, 25. 379, 5. 445, 40. 475, 30. 477, 30. 504, 25. 518, 30. 521, 25. 528, 1. 533, 30. 572, 1. 665, 20.
 conventare, *conventu aliquid fratrum mendicantium adscriptum esse* 210, 30; *conventus* 579, 30. 593, 35.
 conventualia loca 261, 15.
 conventualis missa 237, 10. 309, 5. 339, 4. 422, 15. 425, 25. 506, 15.
 conventus, *claustrum fratrum mendicantium* 39, 42, 25. 99, 15. 103, 30. 104, 5. 107, 157. 182, 25. 210, 30. 212, 30. 213, 35. 214, 5. 217, 1. 221, 20. 225, 10. 233, 234. 236. 237. 253, 30. 256, 10. 277, 25. 286, 10. 294, 20. 296. 298, 5. 301, 25. 302, 30. 306, 10—308, 30. 309, 5. 312—316. 319, 5. 320. 322, 15—325. 329, 10. 332. 333. 398. 457, 20. 529, 15. 668, 10 *etc.* *saepissime*; *cf.* *Minores fr. et Predicatores fr. in Indice; n qui in conventu sunt* 339, 5. 402.
 convicanea 267, 15.
 coquinarius 558, 1.
 cordatus, *beherzt*, *mutig* 320, 30. 466, 5.
 cordatenus 234, 30. 265, 35.
 cordula 645, 15.
 coronabilis 545, 15.
 corvator 26, 30.
 corporale, *pallium quot eucharistiae et calice superponitur* 425, 10. 662, 5.
 corporalis possessio 596, 30.
 corrector ad mensam 552, 25. 631, 15.
 corrigere ad mensam 233, 30.
 cracitare = *crecitare* 481, 5.
 de credentia litterae 523, 10.
 crina 191, 10.
 cristere = *clyster* 205, 20. 444, 10.
 cruce signatus 218, 10. 395, 5. 433, 35. 445, 1. 489, 10; *cruce signatus* 19, 35. 30. 211, 30. 237, 5. 320, 10. 366, 30. 469, 15. 474, 10. 489, 10.
 cruciigere 260, 10. 569, 20; *cruciigi* 568, 1; *crucifixus* 51, 10. 136, 35. 193, 25. 206, 20. 566, 25. 567, 25. 676, 1.
 crucis signatio 223, 20. 394, 40.
 calidra = *calceia* 79, 25. 96, 15.
 culpus, *Ital.* *colmo* 482, 20.
 cultivare 406, 30.
 cultra = *calceia* 96, 20.
 cuppa = *paculum* 107. 296, 10. 241, 10. 259, 30; *cupa* 350, 35.
 curia, *Reichstag* 28; *Hof*, *Hofstadt*, *imperatoris* 209 (maior 209, 35) 390, 20. 439, 5; *regalis* (regis, principis, magnatum, cardinalis, episcopi, nobilis *curia*) 167, 20. 173, 20. 175, 35. 179, 25. 218, 15. 225, 317, 20. 323, 15. 345, 15. 377, 5. 387. 472. 423, 1. 572. 589, 15. 597, 15. 631, 20; *magnorum* 27, 25; *papae* 32, 25. 88, 30. 158, 20. 170, 15. 178, 5. 184, 1. 213, 25. 226, 15. 227, 5. 302, 10. 304, 15. 315, 10. 317, 35. 318. 323, 15. 383, 20. 386, 30. 387. 433, 25. 434, 1. 453, 10. 467, 15. 491, 20. 508, 517, 25. 547, 5. 554, 567, 10. 592, 1. 595, 25. 597, 15. 618. 643, 10. 667, 15. 669, 15. 671. 683, 20; *cf.* *Romana curia in Indice; Eyslichkeit* 483, 10. 511; *c. tabernalis*, *Wainschenke* 431, 20; *celestis* 226, 10; *de curia milites & milites*
 curialis fid est urbanitatem habens 512, 15; *quod mhd. hürisch dicitur* 27, 10. 38, 5. 53, 30. 54, 5. 62, 15. 73, 5. 75, 15. 99, 5. 181, 35. 183, 20. 233, 15. 236, 25. 297, 30. 307. 377—379, 5. 398, 25. 400, 10. 433, 35. 458, 15. 513, 35. 517, 10. 532, 15. 552, 20. 595, 20. 604, 20. 606, 30. 609, 30; *curialior* 283, 30; *curialissimus* 105, 20.
 curialitas, *mhd. hürschheit* 50, 5. 64, 10. 112, 25. 113. 220, 35. 221, 1. 224, 10. 241, 5. 306. 307. 330, 5. 398. 509, 25. 551, 5. 557, 15. 630; *curialitates* 348, 10.
 curialiter 105, 25. 144, 30. 207, 1. 210, 35. 223, 35. 224, 10. 230, 35. 315, 35. 365, 30. 434, 1. 436, 30. 514, 5. 523, 20. 529, 30. 587. 588, 15. 624, 15. 626.
 curiositates 351, 25.
 currieris, *Ital.* *carriere* 95, 10.
 cursorie legere (Bibham) 94, 35.
 curtis 44, 25. 172, 30. 572, 15.
 custodia (ordinis fr. Minorum) 182, 1. 218, 20. 556, 20. 569, 10; *cf.* *Minores fr. in Indice*.

- custos, qui praesert custodire fratrum
Minorum 40, 1. 101, 15. 111, 15. 112, 10.
 163, 10. 182, 224, 5. 253, 25. 300, 30.
 309, 25. 314, 15. 315, 30. 551, 30. 552, 10.
 556, 20. 557, 35. 593, 30. 659, 15. 660, 10.
 668, 10. 683, 10. 684, 5 etc.; cf. *Minores*
 fr. in *Indice*.
 cynamomi pulvis. *Ital. polvere di cinnamo-*
nomo 224, 35.
 cyroteca 265, 10. 514, 25.
- D**
 dalmatica, vestis saecularis 88, 30.
 damnificare 424, 5. 450, 20. 482, 498, 5.
 525, 30. 544, 1. 586, 35. 594.
 damnificatio 496, 1.
 dappifer 433, 26. 434, 10.
 dardo (*Ital. dardo*) = contus 543, 25.
 decapitare 193, 5. 263, 35. 370, 5. 417, 15.
 476, 641, 25.
 decennarium 545, 1.
 deceptorie 369, 20.
 decetero 22, 5. 39, 1. 115, 5. 241, 25.
 264, 20. 327, 5. 330, 20. 405, 5. 467, 15.
 480, 25. 494, 25. 498, 20. 504, 5. 524, 20.
 543, 25. 563, 30. 570, 25. 582, 30. 596, 10.
 606, 15. 623, 20. 629, 20. 643, 20. 648, 5.
- declamatorie 240, 15.
 decretista 404, 15.
 deductio (temporis) 611, 30.
 defensatrix 493, 5.
 deforis 452, 463, 20.
 deformis paupertas 673, 15.
 deliberatissimus 667, 5.
 delitiosus 348, 10.
 denarius 2, 10. 154, 20. 194, 30. 229, 15.
 256, 25. 364, 10. 445, 5. 463, 25. 502, 5.
 561, 576, 25. 612, 25. 614, 15. aureus
 516, 25. 609, 5. grossus argenteus
 538, 20; cf. grossus; parvus 482, 585, 25.
- deordinatio 476, 30.
 deplumare 482, 25.
 depostularum 409, 25.
 derisive 258, 25. 467, 20.
 derohare = spoliare 497, 15.
 derupare 483, 15.
 despective 231, 10.
 desub celo 268, 25.
 dextrarius, equus militaris 37, 20. 45, 10.
 330, 10. 370, 1. 507, 1. 514, 25. 599.
 604, 10. 632, 35.
- dictator 29, 15. 39, 20. 55, 5. 78, 20. 186, 15.
 200, 1. 289, 1. 298, 10. 308, 10. 343, 30.
 551, 552, 20; de curia 184, 1. 383, 25.
- diffamatorius libellus 663, 1.
 diffinitores (ordinis fr. *Minorum*) 221.
 224, 5. 462, 15. 661, 1.
- dimicari *depon.* 270, 35.
 disciplina, *verberum castigatio* 158, 5. 232.
 disculus, *indisciplinatus* 325, 35.
 disconficere 471, 25 (disconfixit); discon-
 fictus 199, 25. 464, 20. 480, 20. 490, 15.
 583, 15.
- disconficta, clades 476, 20; cf. *sconficta*.
 disconvenienter 226, 10. 527, 20.
- discreti (fratres *Minores*) 102, 25. 158, 30.
 210, 25. 224, 5. 309, 25. 593, 30. 667, 1.
 682, 10.
- dispensator, qui multa dispensat 62, 15.
 districtus, *territorium* 14, 5. 193, 30.
 210, 20. 218, 5. 257, 15. 376, 30. 383, 15.
 480, 5. 481, 499, 35. 502, 10. 515, 25.
 623, 10.
- diversimode 76, 1. 77, 5. 83, 15. 103, 10.
 197, 20. 224, 30. 343, 25.
- diversimodum genus 191, 10.
 dogmatizare 110, 25. 405, 20.
 domesticitas 321, 5.
 domicella 170, 1.
 domicellus 32, 25. 157, 20. 622, 20; cf.
dongellus.
- dominicale officium 31, 5; dominicus
 prima (missa) 34, 5.
 dominus legum 41, 20. 311, 15. 528, 10.
 domus — minor ecclesia (cathedralis)
 196, 25.
- donator, qui (scepel) cepit cum domi-
 nabus et eas aspicit 422, 15. 425, 35.
 428.
- dongellus 483, 10; cf. *domicellus*.
 dormitorioium 459, 525; 1. 526, 5. 597, 20.
 ducatus, *Herzogtum* 193, 35. 523, 5.
- duccissa 477, 5.
 duplerius. *Ital. doppice* 589, 15.
- E**
 edificatorius 83, 5.
 elemosinarium 180, 1; *elemosinarium*
 327, 20.
 emenda 85, 1.
 emperium — *hemisperium* 409, 20.
 civitas — *immutata* 671.
 emhestaria 409, 25. 430, 10.
 episcopium = *episcopatus* 62, 20. 317, 20.
 518, 15. 519, 10; *palatium episcopi*
 60, 10. 317, 35.
- epylogus, sub epylogo dicta, *anticipata*,
parasumptiva 22, 25.
 epütatura 261, 20. 321, 25. 434, 5.
- erubescencia 46, 1. 145, 25. 303, 30.
 erubescibilis 45, 25. 691, 5.
- esualis esca 244, 20.
 eucharistia 33, 10. 244, 20.
- exemplificare 167, 10. 185, 40.
 exemplificatio 214, 1.
- exenium = *venium* 68, 5. 69, 1. 84, 69, 5.
 105, 5. 223, 4. 283, 1. 401, 35. 402, 20.
 409, 410. 433, 437, 10. 449, 25.
- exlumare 163, 10. 209, 1. 583, 5.
 existentia 127, 20. 128, 5. 201, 30. 316, 10.
- exenbrabilis mors 545, 15.
 exnaeca c. exnaeta.
- explanare, *eineben* 445, 40.
 expropriare 264, 563, 10; *expropriatus*
 20, 30.
- extasis 553, 1. 554, 10.
 extaticus 184, 25.
 exterminatus furor 470, 15.
 extimator 487, 5.
- extirpatrix 152, 35.
 extrinseci, c. *vitalitate expulsi* 397, 10.
 470, 20. 472, 35. 474, 490, 504, 15.
 527, 5. 538, 15; *extrinsecus pars* 473, 15.
 490, 25. 497, 5.
 exnaeta (lege exnaeca), *vasis onerarii*
 8, 5. 692.
- faciliter 91, 20. 145, 5. 146, 20. 174, 5.
 188, 1. 189, 1. 200, 15. 232, 5.
- factiones conventus (fratrum *Minorum*)
 308, 30.
- facultas theologica (universitatis) 669, 10.
 falsificare 29, 15. 449, 5. 450, 25.
- fantastici homines 302, 25; *fantastica*
expositio 461, 5.
- farus (farum) 74, *Ital. farro, farro* 485, 10.
 fasceniinae c. *feseniinae*.
- fastidus. *Ital. fastidio* 146, 35; *fastidius*
 191, 1.
- fatari (fatatus sum) 630, 30.
- faxiolus, *Ital. fagiolo* 488, 15. 511, 20.
- ferto, *nummus parvi pretii* 12, 10.
- ferals, *laculus* 358, 25.
- feseniinae, *fasceniinae, Wiegandeler* 450.
 festine 365, 35.
- fetidum 357, 20. 362, 15.
- filius = *fibex*, castor 142, 10.
- ficulnea = *fibex* 421, 20. 516, 15. 578, 30.
- fidelitates, *Trevide* 28, 20.
- fonda pax 644, 30. 648, 1; *campana*
 597, 20.
- filialis reverentia 5, 20. 679, 25.
- filaster 118, 20.
- filomena c. *philomena*.
- fupriada 209, 10.
- finaliter 202, 10. 211, 25. 216, 25. 359, 20.
 444, 20. 447, 25. 591, 20. 634, 20. 647, 20.
- firmare = *claudere, Ital. fermare* 394, 5.
- firmatum esse, *firmum ac deliberatum*
habere, Ital. essere fermo 487, 15. 638, 1.
 640, 10.
- firmus cantus 182, 1. 183, 10. 552, 25.
- fisicus c. *phisicus*.
- fisco. *Ital. fisco* 113, 20. 307, 25.
- florentini aurei 513, 10. 519, 25. 527, 10.
- florinus aureus 271, 20. 426, 35. 438, 1.
 locus — *Ital. fauco* 649, 10.
- forbaunire 199, 20. 452; *forbaunitus* 189.
 193, 10. 607, 25. 610, 30. 616, 5. 641, 1.
 646, 25.
- forenses, *extranei* 310, 25. 481, 35. 593, 15;
 c. *vitalitate expulsi, extrinseci* 445, 15.
 470, 25; *forenses fratres (Minores)* =
hospites 96, 15. 224, 5. 295, 306, 5.
 567, 10; *forensis guardianus* 398, 30.
- forestacia. *Ital. foresteria* 306, 5. 307, 10.
 398, 25.
- forinsecus 25, 25. 225, 25. 267, 15. 648, 35;
forinseci c. vitalitate expulsi 649, 15;
 milites 30, 20.
- fornaria 67, 35. 84.
- fornata. *Ital. fornata* 330, 5.
- fortificare. *munire* (castrum) 527, 25.

580. 20: fortificatus, confirmatus, corroboratus 46, 1.
 fortilitia. *Festung* 376, 30. 483, 15.
 fortitudo, *mautia, castrum munitum* 189, 30. 537, 30. 589, 25.
 fossatus 496, 15.
 fractus, id est melodiarum, modulatus, cantus 182, 1. 183, 552, 25.
 francare 516.
 frontispitium, frontispitium 60, 10. 68, 25.
 fugare = *fugam altemis aduicapo subterere* 398, 10.
 fundibulari 196, 35.
 fundicus, *Ital. fondaco* 45, 35.
 gabia, *Ital. gabbia* 497, 10.
 galea, *Galeere* 1, 16. 6. 7, 20—9. 14, 20. 15, 10. 16, 5. 533, 535. 582, 20.
 galeo, *galea (navis bellica) nimis* 8, 20. 16, 5.
 de garbo tunica 286, 10.
 gartio, *Ital. garzone* 120, 20. 4.
 gastaldus 28, 1. 399, 15. 572, 1.
 gattus, *felis, Ital. gatto* 608, 10: *machina bellica* 6, 25. 14, 25. 306, 20: cf. *cuttus*.
 gemebundus 615, 20.
 genuflectere 223, 5. 305, 5. 324, 25. 325, 10. 559, 10. 599, 20.
 genuflexio 222, 20. 225, 570, 10.
 gerfaleus 93, 10.
 ghirus, *Ital. ghira* 559, 15.
 girare 334, 25.
 glarea, *Ital. ghaja, Käs* 496, 10: *fluminis* 76, 10. 189, 15. 194, 197, 335, 10. 562, 20. 621, 20.
 in gramatica regere 219, 5. 236.
 grammaticales magistri 261, 20: *regulae* 186, 5.
 granescere 511, 20.
 grantia 622, 5.
 grifes = *graphes* 535, 25: *grifo = gryps, gryphus* 545, 546, 10: *gripho* 362.
 grilla, *Ital. grillo, Germ. Grille* 75, 10.
 grossities, *Ital. grossezza* 398, 15.
 grossus 321, 10: *compulatus* 43, 15. 63, 10. 454, 10. 552: *id est habes et rudis* 518, 10: *grossa paramenta* 425, 15: *verba* 20, 10: *grossa gramatica* 183, 30: *vox* 182, 1: *littera* 236, 10: *libra* 485, 35. 488, 15. 498, 10: *grossus denarius* 48, 20. 485, 488, 15. 498, 10. 499, 10. 538, 20. 586, 25.
 guardianus, *conventui fratrum Minorum praefectus* 101, 15. 107, 25. 233, 236, 25. 253, 25. 296, 10. 306, 313, 314, 10. 315, 25. 320, 25. 323, 324, 5. 398, 492, 20. 436, 30. 457, 20. 465, 25. 501, 10. 552, 555, 556, 558, 593, 20. 597, 20. 683, 10. 684, 5 etc.: cf. *Minores fratres in Indice*.
 guarnaga, *Ital. guarnacca, guarnaccia* 636, 25.
 guascapus 71, 20.
 guastare, *castare* 489, 20.
 guerra 30, 25. 42, 1. 63, 15. 67, 20. 73, 5. 75, 25. 141, 15. 173, 5. 179, 5. 190, 191, 15. 193, 5. 205, 15. 208 (guerra 208, 25). 302, 15. 303, 5. 319, 20. 330, 20. 332, 335, 1. 359, 15. 362, 363, 5. 364, 10. 369, 1. 371, 10. 373, 5. 376, 400, 20. 454, 10. 464, 20. 467, 15. 475, 20. 516, 1. 528, 15. 538, 20. 542, 20. 544, 15. 589, 582, 590, 5. 608, 25. 621, 20. 633, 20. 635, 25. 641, 642, 10. 646, 15.
 gulositas 546, 5. 547, 20.
 habituales tunicae 628, 20.
 basiladum 28, 15. 33, 1. 15, 10. 169, 15. 195, 15. 367, 20. 508, 15. 527, 10. 627, 15.
 helenosimarius r. elemosin.
 herbulari (*sup. herbulatum*) 7, 5.
 hereditare 166, 20. 369, 15.
 heremitica vita 329, 15.
 heremitorium 22, 10. 192, 15. 173, 25. 225, 5. 289, 10. 310, 10. 569, 10.
 historiatas 546, 25.
 hospitalarius 9, 10.
 hospitale = *curia* 74, 78, 25. 102, 20. 468, 5. 496, 518, 20. 519, 20.
 hostia = *chararistia (sacramenti)* 41, 5. 330, 25. 337, 25. 339, 125, 15. 662, 5.
 hymbres = *imbres* 548, 5.
 (Idioma) ydionia = *diabetes* 83, 20. 120, 20.
 ianuelia angelorum 570, 20.
 ignominium 524, 25.
 illuminare = *illuminare* 181, 10: *illuminatus intellectus* 457, 25. 461, 5. 512, 15. 532, 10.
 imperiales sobdi 24, 25. 34, 5. 35, 73, 25. 464, 15. 484, 25. 485, 25. 488, 498, 10. 499, 10. 504, 20.
 imperium libiae 204, 5. 313, 15. 344, 20. 345, 15. 377, 20. 438, 5. 485, 20. 499, 5. 511, 15. 527, 15. 584, 20. 596, 20. 597, 607, 15. 612, 20. 616, 20. 625, 5. 635, 25.
 impinguatus 567, 15.
 insalsamare 486.
 incautator demonum 572, 10.
 incarceration 19, 10. 542, 20: *incarceratus* 399, 20. 641, 10.
 incensare, *Ital. incensare* 401, 25.
 incidenter 336, 1.
 incisa = *talcata* 33, 25.
 inconsolabiliter 88, 25. 223, 5.
 incontinenti, *statim* 188, 20. 198, 10. 307, 5. 322, 20. 328, 20. 373, 25. 386, 20. 470, 15. 497, 20. 504, 15. 558.
 incorporare, *in corpus (centrum) assumere* 442, 20: *ecclesiae* 101, 1. 291, 1. 640, 25: *libro inserere* 667, 15.
 increata sapientia 284, 20. 340, 20.
 incriminare 230, 20.
 incurabilis = *innocens* 649, 20.
 incurabiliter 315, 5.
 indicativum alicuius rei presagium 4, 25. 5, 5.
 indicibiliter 77, 5.
 indignabunde 144, 10.
 indivinus, *propheta* 538, 25. 637, 20.
 indulgentia (peccatorum) 169, 10.
 inexaudibilis, *sanctus* 503, 10.
 infallibiliter 76, 20.
 infamator 617, 20.
 infernales penae 226, 10. 294, 20. 562, 20: *spiritus* 49, 20.
 infirmitorium 73, 25. 79, 20. 99, 10. 182, 25. 191, 10. 212, 20. 306, 5.
 inistalatus 558, 10.
 influentiae divinae 552, 25.
 infugare 490, 20.
 infula rubea 378, 25: *infulae regales* 18, 1.
 ingenierius magister 396, 25.
 inguina loca 68, 20.
 inhonorare 119, 25.
 inimicari = *inimicum esse* 538, 10.
 immediate 179, 10. 303, 5. 311, 1. 387, 5. 564, 20. 566, 5. 567, 5.
 immutatus 681, 10.
 inquisitor hereticae pravitate 564, 15.
 in instanti 305, 20.
 integraliter 68, 20. 369, 20.
 interdictum (*coffici ecclesiastici*) 505, 10.
 interpretantur *passive* 426, 25. 291, 10.
 intricata guerra 179, 5. 190, 1.
 intrinseci, *qui civitatem equat, cupula altera parte* 335, 5. 470, 172, 25—174, 15. 475, 10. 489, 10. 504, 10. 506, 10. 527, 5. 528, 15. 538, 544, 608, 15. 634, 20. 638, 5: *intrinseca pars* 473, 15. 497, 20. 501, 20. 541, 5.
 introumittere se de aliqua re 72, 20. 78, 15. 141, 160, 20. 189, 25. 214, 15. 261, 273, 10. 276, 20. 280, 20. 288, 25. 303, 5. 369, 5. 452, 1. 525, 15. 595, 10. 597, 25. 635, 1. 646, 15: *intr. se ut* 635, 25.
 investire (regno) 469, 20.
 invictissimus 10, 15. 11, 20.
 inviolabiliter 179, 10. 524, 10.
 invitatorium 118, 25.
 iohannicare 78, 5.
 ir = *zib* 654, 20.
 irroneus = *erroneus* 228, 15.
 iubeleus annus 23, 10.
 iumentinum lac 207, 1.
 iuncta, *Ital. giuata* 224, 25.
 iusta = *pecunia* 240, 10.
 iustitarius, iusticiarius 331, 15. 509, 522, 25. 524, 25: *iust. taxator* 412, 10.
 Laberinus 190, 20.
 laborerium 73, 15. 92, 25.
 lacunae maris, *Lagunen, Ital. lacune (lagune)* 365, 15. 548, 25: *lacunarum* 345, 20.
 laganum cum casco, *Käsekuchen* 552, 5.
 lampades, *fulgura (Ital. lampi)* 578, 25.
 langravius 591, 20.
 langravius 8, 15. 16, 15. 36, 20. 175, 20. 312, 15. 350, 5. 397, 398, 454, 20.

- lavandaria, *Ital. lavandaja* 168, 5.
lavatorium 204, 10. 343, 15.
legenda — *Vita sancti* 68, 28. 91, 5. 100, 30. 132, 30. 134, 5. 142, 5. 176, 15. 181, 15. 186. 211, 10. 240, 35. 310, 10. 521, 1. 533, 10.
legista 54, 20.
legittimare 166, 20. 309, 15.
leuca 29, 1. 320, 20; leucht 237, 20. 320, 15.
levare de sacro fonte (*baptismate*) 31, 5. 38, 20.
licentia (legendi) in theologia 668, 5.
licentiaro, licenciaro 255, 30. 266, 15. 267, 5. 331, 10. 408, 15. 410, 5. 483, 15. 527, 30. 531. 588, 20. 636. 640, 5.
limpiatum vinum 84, 20. 430, 15.
linitio 389, 20.
lipposi oculi 220, 25.
lignolus, *Ital. lusinguole, l'usignuole* 483, 15.
litteratura (= scientia litterarum 240, 5) 120, 20. 142, 10. 180, 10. 240, 5. 323, 25. 505, 25; divina 83, 25; litteraturae magna 104, 1. 142, 15. 308, 15; non parvae 666, 10; parvae 72, 20. 75, 20. 170, 5. 180; ydoaeae 318, 30.
logos = sermo 313, 30.
logotheta 313; logotheta 200, 5; logotheta 439, 5.
loyca = logica 297.
loycus = logicus 304, 15.
M
macilentus 436, 20.
magisterium, *tabar. opificis* 505, 15; *meisterhafte Art* 549, 20.
magistralis cathedra 664, 20. 669, 15.
magnanimus 346, 15; magnanimior 3, 15.
magnati 572, 5. 631, 20.
maioritas 220, 5.
malamorcha (*pro malamort*) 17, 15.
mallearo 362, 10.
malogranatum 516, 15. 549, 25; mala-granatum 578, 25.
manberga 592, 25.
mandatum, *abbatis petam in coena Domini* 309, 10. 680, 25.
ad mane, *ad orientem* 541, 1.
manganare 94, 5. 95, 30. 332, 20.
manganella 36, 25. 60, 10. 91, 5.
manganus, manganum, *machina bellica iaculatoria* 6, 25. 14. 15. 23, 25. 26, 20. 354, 20 (mangana?). 463, 15. 480, 5. 646, 20.
manipulus, *vestis sacerdotis* 425, 15.
mansionarius 137, 25.
mantellus 254. 256. 258, 15. 259, 5. 261, 20. 265, 10. 293, 5. 436, 25. 563, 10.
mantum, *Postmantel* 453, 10.
marcescibilis 382, 15.
marcha, *manmus* 12, 10. 445, 25.
marchia = *marchia* 315, 30; *cf. Aneoua, Trivisium in Indice*.
marchioniss 650.
mariscalcus 15, 1; mariscalcus 439, 5.
marina, *regio macti adiacens* 533, 20.
marubium = *marrubium, Ital. marobbio, marobbia* 614, 15.
matrix, *maior, cathedralis, episcopalis, ecclesia* 27, 15. 182, 10. 196, 20. 266, 10. 394, 25. 502, 25. 507, 20. 609, 20. 634, 10. 640, 15.
mattus *r. saecorum ludus*.
matutinum (officium ecclesiast.) 41, 15. 309, 5. 316, 25. 324, 25. 548, 35. 556, 25. 562, 1. 565, 15; matutina 5, 5.
mausoleum 514. 651, 5.
melica, *Buchweizen* 24, 25. 488, 15. 497, 10. 498, 10. 499, 15. 507, 15; *cf. milicia*.
melior cantor de mundo 183, 10; melior dictator de curia 184, 1; *saepe melior = optimus, Ital. il migliore*.
mellicare 122, 10. 248, 5.
melodiatus, id est fractus, cantus 183, 30. 552, 25.
memerialis signum 585, 10.
menbratus bene 98, 25.
menolatus, *manmus auro et cupro confusus* 11.
mercatio = *Waare* 548, 25.
mercatum, *Waare* 544, 1; pro bono mercato, *Ital. a buon mercato* 204, 25. 587, 5.
merdacioli Romines 358, 20.
merdiferosus 373, 35.
merditas 146, 30. 147, 45. 448, 25.
metropolitani = *archiepiscopus* 404, 25.
megadicius, *Ital. mezzado* 505, 15.
megena porcina, *Speckseite* 437, 5.
melica, *Buchweizen* 33, 25. 484, 30. 485, 30. 511, 20; *cf. melica*.
miles, *Ritter* 4, 10. 7, 10. 8, 5. 9, 15. 12. 13, 25. 28. 30. 32. 33, 1. 37, 5. 38, 25. 39, 30. 43, 15. 49. 50. 61, 1. 62, 15. 67, 20. 70. 73, 10. 87, 30. 93. 95, 20. 96, 10. 98. 113, 20. 164. 177, 10. 188. 190, 25. 194. 195, 15. 197. 199. 203. 222. 223, 1. 235, 10. 255, 25. 289, 10. 305. 307. 334. 335. 344, 25. 357. 367, 20. 373, 30. 376, 25. 380, 25. 390, 5. 393, 20. 395, 20. 435, 10. 436, 1. 445, 20. 465, 15. 469, 25. 470, 10. 471, 15. 475, 20. 476, 15. 477. 483. 485. 487. 489, 10. 490. 497. 500, 15. 505. 513, 20. 517, 20. 524. 525. 527. 541, 25. 581, 20. 586, 20. 584, 30. 598, 15. 599. 608, 25. 610, 20 — 612, 10. 643. 646. 648. 651, 20; militem facere. miles factus 60, 25. 173, 15. 387, 35. 512. 608. 609, 15. 610, 15; milites stipendiarii 542, 30. 543, 10. 636, 10.
milites de curia, mil. curiae 53, 10 (= ystriones). 354, 10. 426, 5. 448, 20. 597, 5.
milicia, milicia, *Ritterschaft* 11, 10. 177, 5. 194, 10. 197, 10. 320, 10. 471, 15. 473, 10. 475. 484. 490, 15. 505, 35. 587, 25.
minare, *ducere* 510, 20.
minister provincialis, generalis ord. fratrum Minorum *r. Minores fr. in Indice*; minister loci = *guardianus* 659, 15.
ministerium (generale) (ord. fr. Minorum) 44, 15. 101, 10. 111, 15. 658, 1. 659, 20. 660. 663, 15. 664 *etc.*; provinciale (eorundem) 105, 30.
ministratio (*fratrum Minorum*) = *provincia* 650, 15.
minuta (olera) 583, 10.
mirilegus *r. mirilegus*.
missa 31, 5. 35, 35. 103. 136, 35. 206, 30. 223, 30. 237, 10. 242, 20. 256, 5. 285, 5. 287, 30. 305, 5. 309, 5. 310. 316. 324, 20. 329, 25. 336, 25. 338, 5. 339. 401, 10. 402, 5. 419, 25. 422, 15. 425. 513, 25. 556, 15. 559, 10. 566, 5. 568, 5. 589, 15. 592. 596, 25. 609, 35. 647, 10. 662, 5. 663, 25; de cruce 223, 30; de dominica 301, 25; de festo 301, 25; de mortuis 301, 25. 308, 15. 596, 10; de spiritu 223, 30; de trinitate 223, 30; de b. virgine 223, 30. 513, 20; *cf. conventualis missa*.
missale 425, 10.
mitra (episcopi) 24, 25. 324, 20. 327, 15; mitra 222, 10.
mitrati (episcopi et abbates) 584, 10.
modernus 56, 10. 256, 15. 546, 5; *in poeta* 137, 20.
modulatus, id est fractus, cantus 182, 1.
molendinarius, *Müller* 628.
monarchia 25, 10.
monachus 168, 15. 344, 15. 538, 30.
monomachus 4, 15.
montanari 257, 30.
montanea, *Ital. montagna* 319, 5. 477, 30. 491, 20; montanae partes 401, 15.
monticulus 646, 20.
mora, *pila (pantis)* 585, 20.
morlaes, *adversarii acrob.* 123, 10. 163, 20. 254. 362, 10. 304, 10. 403, 20. 426, 1. 429, 5. 502, 30.
morigeratus, *bonis moribus ornatus* 54, 20. 55, 10. 75, 20. 120, 1. 130, 15. 131. 135, 10. 144, 35. 106, 20. 182, 5. 236, 30. 458, 15. 517, 10. 551, 20.
mortalis guerra 582, 5.
mortalitas = *caetes* 60, 10. 319, 10. 476, 10.
mortaliter peccans 640, 25.
mortuus = *occisus* 33, 15. 35. 36, 35. 60, 30. 88. 95. 189, 15. 203, 10. 397, 15. 461. 469, 30. 472, 10. 475, 10 — 477, 35. 483, 15. 490. 491, 5. 497, 35. 505, 35 — 507, 1. 513, 10. 538, 20. 581. 582.
motivum verbum 53, 15.
multimode 606, 20.
multiplicitas 282, 25. 283, 20.
mundani clerici 392, 25.
mundialis habitus 235, 35.
muralia 172, 30. 596, 15.
murare 67. 68, 20. 73, 15. 75, 5. 447, 25. 470, 10. 472, 5. 487, 15. 651, 10; muratus 374, 1.
murilegus, *felis* 146, 35. 191, 25. 394, 1. 608, 5; *murilegus* 607, 1; *mirilegus* 129, 30.
muçus lupus 499, 35.

- navigium, Schiffahrtsanal, schiffbares**
Hasser 481, 20. 482, 20. 490, 20. 519.
 651, 15.
navis, Kirchenschiff 267, 15.
necari, aquis submergi, Ital. annegarsi
 496, 548, 25: necari 165, 5. 179, 5.
nepotulus 227.
nigromantia, nigromancia 393, 401, 20.
 433, 15.
nigromanticus 32.
notarius 67, 25. 235, 236, 5. 239, 20.
 320, 20. 350, 10. 458, 1. 477, 35. 541, 10:
 curiae Rom. 264, 10. 388, 1. 508, 25.
 667, 10: notarii autentici 595, 35.
novitatus, noviciatus 107, 15. 255, 30.
 277, 25. 457, 10. 572, 25. 577, 10.
novitius — noviter intrans religionem
 194, 5. 114, 5. 272, 273, 10. 552, 1.
 577, 10. 659, 5.
obediencia, iussio proclati ordinis fr.
Minorum 42, 15. 79, 100, 1. 158, 225, 5.
 322, 20. 333, 5. 398, 5.
obedienciais littera 185, 10.
observantiae 272, 10.
obstentare — ostentare 224, 10.
offenbegrat 575, 25. 598, 30.
occasionaliter 254, 20. 520, 1. 671, 5.
odis — odisti 541, 20.
omnifarie — omnimodo 15, 5.
opitogium — opitogium 265, 10: = guar-
 naca 636, 35.
opprobriose 510, 15.
ornamentum 505, 20.
ordinarii (episcopi) 663, 1.
ordinarium (officii ecclesiastici) 301, 25:
 ecclesiae Romanae 662, 1.
ordinatio cardinalium 469, 15. 488, 25.
ordines celebrare, clericos consecrare
 25, 20.
originale, autographum 492, 10: originalia
 sanctorum (scriptorum ecclesiasti-
 corum) 252, 625, 20.
ortolanus eruciae 507, 15.
ortolanus = hortulanus 74, 20. 614, 30.
palafredus 157, 15.
palancatum, Ital. palancato 95, 30. 194, 20.
 473, 10.
palatium 14, 25. 19, 30. 23, 1. 24, 35.
 27, 10. 41, 30. 55, 1. 68, 69, 1. 100, 1.
 160, 165, 25. 172, 176, 10. 190, 5. 194, 10.
 196, 25. 198, 25. 199, 25. 209, 20. 235, 10.
 262, 35. 265, 20. 302, 10. 305, 15. 317, 5.
 329, 25. 330, 30. 345, 5. 353, 385, 10.
 387, 427, 25. 430, 10. 433, 1. 434, 30.
 445, 25. 446, 10. 448, 30. 463, 464, 25.
 484, 25. 487, 488, 491, 25. 501, 15.
 516, 30. 519, 528, 561, 30. 594, 30.
 596, 15. 604, 20. 610, 5. 622, 20. 624, 20.
 630, 20. 649, 25 etc.
palaeae, Ital. paglia, Stroch 420, 10. 548, 5.
 658, 20: de palaeis facti papa et car-
 dinales 510, 15.
palcata (de palaeis cooperta) domus 548, 5.
palia, pannus quo hostia tegitur 339, 25.
pan Graece — totum 136, 1.
papalis lectus 296, 25. et 490, 491, 20:
 sepultura 433, 25: papalis lectogium
 254, 30.
papatus 401, 433, 470, 5. 479, 15. 497, 25.
 578, 5. 682, 5.
papilio, Zell 34, 15. 204, 15. 388, 5.
 490, 35.
de papiro cartae 458, 1.
pappa, pappae, interiectio 150, 20.
parabola — licentia 452, 25.
paragrafus 576, 10.
paramenta pontificalia 206, 25. 222, 5:
 (sacerdotalia) 425, 10.
paranigma 26, 15.
parlamentum, colloquium 525, 5. 530, 25.
parmensium librae 608, 20.
parochiales, qui in parochia habitant
 285, 20. 422, 10: parochi, parochiales
 sacerdotes 407, 20. 419, 35. 663, 1.
parpalio, Ital. parpagione 547.
parvificare 450, 20.
pascha pentecostes 30, 10.
passagium, Überfahrt über Meer, cape-
ditio transmarina 37, 15. 211, 218, 10.
 220, 1. 236, 20. 237, 15. 319, 5. 459, 5.
 494, 30. 551, 1.
passagium, Wegzoll 273, 10. 481, 10.
 482, 536, 10. 544, 20.
passus, transitus 471, 15.
pasta, Ital. pasta 547, 20.
pastillus anguillarum, Aufpasteten
 224, 35.
pastorium 642, 20.
pastoralis baculus 24, 25. 222, 10. 574, 20:
 pastorale officium 227, 1: regimen
 326, 20. 327, 25.
patitus, id est copellus, Hutschuh 358, 20.
patratus est — patravit 6, 5.
paulline 385, 30. 598, 20.
pecia r. petia,
pedagium 623, 15.
pedites 98, 25. 30, 20. 37, 5. 70, 15. 73, 10.
 93, 25. 95, 30. 177, 30. 208, 10. 344, 25.
 469, 25. 477, 30. 485, 487, 35. 489, 10:
 490, 500, 15. 505, 30. 541, 25 etc.
pelare, Ital. pelare 345, 20.
pelliparius 191, 25.
penitentiarius 158, 20. 467, 15. 551, 15.
penitentias taxare 159, 1.
penitentia agite — penitentiam agite 258, 15.
pennellus, Windfahne, 560, 5: Fahne
 633, 20.
perambulatorium — solarium 622, 25.
percantare, durch Gesänge hezaubern
 40, 15.
percussorius gladius 612, 35.
peregrinare (act.) 431, 30.
peregrini, Kreuzfahrer 23, 15 — 25, 5.
 33.
pergamenum, Pergament 217, 5.
persequi passie 117, 25. 644, 25.
personam amittere, mori 377, 5.
pesatorium, farinae 616, 30.
petia, pecia, Ital. pezza 79, 15. 203, 25.
 558, 25.
petraria 6, 25: cf. prederia.
phariseus — separatus 84, 20.
philomena — *philomela* 183, 15: filomena
 394, 25.
phisica 457.
phisicus 235, 10. 239, 30. 300, 30. 318, 15.
 614, 10: phisicus 420, 5.
pignatta, Ital. pignatta 108, 5.
pilastrum 583, 1.
pillares ecclesiae — *cardinales* 545, 20.
pinga, id est lingua, terrae 638, 15.
pir — *pir* 651, 30.
pisces — *ppis* 338, 1. 349, 1. 389, 35.
pissitudinis dicti fratres Minores 40, 25.
picare, Ital. pizzicare 344, 15.
plaueta sacerdotalis 71, 20.
plures, ecclesiae parochiales, parochia,
Ital. piece 62, 20. 404, 15. 421, 5. 427, 10:
 483, 10. 588, 633, 20 — 635, 15. 489, 35.
 646, 5. 647, 20.
plenaria libertas 560, 30: indulgentia
 396, 25.
plenarie 53, 5. 328, 30. 558, 25. 570, 35.
 572, 20.
plenter 366, 25.
plumatum, Ital. plumaccio 107, 5. 638, 30.
pluviumcula 614, 30.
poetria, poesis 86, 35.
ponerium, hortus 12, 15.
ponpatice 261, 25.
ponderositas 561, 15.
pontificalia, scilicet baculus, mitra et
anulus 327.
pontificalis auctoritas 21, 1.
populares 203, 5. 335, 1. 373, 20. 465, 15.
 518, 20. 527, 25. 529, 1. 643, 646, 30.
 651, 25: popularis homo 378, 25.
portarius 258, 25.
positive 121, 10. 138, 5.
potagium, Ital. potaggio 558, 1.
potatorium 343, 15.
potestaria, officium potestatis (potestà)
 41, 30. 42, 1. 98, 30. 198, 20. 368, 30.
 373, 10. 448, 1. 463, 5. 513, 15. 531, 10.
 544, 20. 608, 25. 609, 20. 636, 25.
potestas, rector civitatis, Ital. potestà
 45, 5. 23, 33, 15. 35, 5. 42, 55, 5. 60, 25.
 67, 69, 25. 70, 15. 75, 93, 20. 95, 96.
 98, 99. 156, 30. 164, 174, 35. 175, 5.
 176, 1. 178, 188, 190, 195, 5. 199, 20.
 204, 25. 256, 25. 262, 15. 329, 332, 25.
 335, 10. 373, 10. 375, 379, 401, 30.
 402, 10. 445, 20. 447, 1. 449, 35. 452.
 453, 463, 465, 466, 469, 30. 470, 15.
 471, 15. 473, 15. 485, 487, 15. 488, 10.
 491, 5. 497, 499, 501, 15. 504, 30. 508.
 514, 15. 515, 519, 527, 30. 528, 331.
 535, 25. 581, 25. 585 — 587, 5 — 589, 25.
 604, 608 — 610, 616, 620, 10. 628, 40.
 630, 20. 636, 637, 641, 30. 647, 35. 649.
 650, 5: pot. mercatorum 497, 20.

potestative 619, 20.
 potissime 207, 40.
 prebenda, *Pfifinde* 141, 5. 287, 30. 400, 5.
 402, 25. 404, 20. 412, 25. 418. 402, 1.
 prebendare 62, 5. 227, 5; prebendatus
 (clericus) 170, 25. 287, 25. 404, 30.
 406, 30. 418, 1.
 preceptores, *magistri Hospitaliariorum*
 579, 15.
 preclanare 546.
 preclanor 546, 15.
 predicia — *petraria* 23, 25. 26, 20.
 predicalia 311, 15.
 prefigurare 20, 30. 21. 115, 30. 129.
 228, 20. 246, 20. 280, 10. 288, 30. 289, 20.
 — 291. 336, 25. 337.
 prelatio, *officium prelati ecclesiastici*
 55, 35. 141. 142, 20. 143. 151, 30. 152, 35.
 153. 253, 25. 327, 15. 392, 1. 624, 1. 635.
 prelationes episcopales 639, 5. 640, 10.
 prelatura 683, 10.
 prenosticari 278, 20; *passive* 534, 15.
 prescius — *praedestinatus* 617, 35.
 presentialiter 576, 10.
 previsor 26, 15.
 primatus ecclesiae Romanae 605, 25.
 primitiva luna 515, 5. 516, 10.
 principatus, *Firstentum* 6, 5. 7, 15. 523, 5.
 526, 25. 527, 5.
 prior (fr. Predicatorum) 470, 20.
 priorissa 54, 15.
 privatim — *clau* 24, 5. 464, 15. 484, 35.
 private 121, 10. 151, 1.
 processionaliter 164, 15. 465, 15. 501, 25.
 proditorie 505. 511.
 profundare capitulum 73, 35.
 profector lanceae 582, 15.
 promeandus 356, 15.
 prosa, *cantus ecclesiasticus* 72, 15. 116, 1.
 359, 15. 383, 20.
 prothonotarius curiae 200, 35.
 proventivum opprobrium 60, 15; pro-
 vocativa ad lacrimas compassio 95, 15.
 pullulationes salicium 507, 10.
 pullulatus *depon* 529, 10.
 pulviculus 120, 1.
 puncta cordis 614, 10.
 pustillare 175, 30.
 putana, *Ital. puttana* 367, 3.
 pythagoricae, pythagoricae, litterae bi-
 xium 38, 15. 106, 25. 187, 10. 265, 30.
 277, 25.
 quadragesimale tempus 411, 10. 626, 1.
 qualia, *Ital. quaglia* 191, 1.
 quaterius (civitatis) 190, 25. 485.
 quaternitas 238, 25.
 quaternus libri, membranarum 39, 20. 375, 25.
 quilla 182, 1.
 radificare 359, 30.
 raufreda 35, 5.
 ratificare 663, 20.

ratio, *ius, iustitia* 174, 35.
 raveunatum librae 481, 25.
 ravioli, *Ital. ravioli* 547, 20.
 recinulum 152, 35.
 recidivare (in morbum) 313, 25.
 recompensare 180.
 recompensatio 264, 35.
 rectificare 477, 30.
 redolentia 565, 25.
 refectorarius 107, 25. 240, 35. 241, 15.
 315, 15.
 refectorium 112, 20. 118, 25. 223, 10. 307.
 324, 25. 429, 10. 518. 557, 10.
 regia — *cia regia* 394, 25.
 regnicola 359, 10. 652, 5; id est de regio-
 cillae) oriundus 472, 30.
 regolium, quod dominae portabant super
 scapulis ad mantellum 436, 25.
 regrotari 100, 20. 111, 10. 223. 403, 1.
 589, 10. 622, 20. 632, 15.
 regulae — reigiosi qui regulariter vi-
 vant 376, 20.
 reinduere 563, 30; reindui 264, 35.
 religio — *congregatio, ordo monachorum,*
fratrum mendicantium 22, 5. 39, 1.
 100, 5. 112. 120, 15. 156. 159, 10. 161, 25.
 268. 271. 272, 35. 299, 20. 300, 20.
 432, 25. 489. 554, 5. 576, 25. 578, 1.
 612, 10. 618, 25 etc.
 religiosi — *monachi, fratres mendicantes*
 52, 1. 61, 25. 79, 35. 125, 30. 126, 10.
 136, 10. 164, 15. 224, 1. 225, 5. 265.
 268, 35. 269, 30. 271. 272, 10. 299, 1.
 300, 20. 330, 1. 376, 20. 377, 25. 394, 25.
 454, 25. 596, 30. 639, 5. 640, 15 etc.
 mendicantes 288, 10.
 remorsus (*conscientiae*) 337, 30. 478, 25.
 568, 30.
 reppentatus (?) 540, 30. 541, 10.
 repagulum — *sepygula* 620, 10.
 repe. *Ital. refe* 375, 10.
 repensio 265, 1.
 repetitor (conventus fr. Minorum) 311, 10.
 responsiva epistola 207, 5.
 responsorium *cantus ecclesiastici* 159, 30.
 309, 5. 383, 20. 384, 1. 430, 10. 573, 20.
 retroguardia 15, 15.
 reversati oculi 220, 25.
 rexonus (solidus) 484, 35. 485, 35. 498, 10;
 rexanorum librae 475, 20; rexanae
 librae 500, 10. 505, 20.
 ribaldaria, *Ital. ribaldaria* 287, 10.
 ribaldaria, *Ital. ribaldo* 255. 256. 259, 1.
 260, 1. 264. 277, 1. 279, 1. 280. 286, 1.
 287, 10. 290, 15. 291. 293, 1. 489. 563, 1.
 564, 5. 620. 632. 637, 20. 643. 650, 15.
 risus, *Ital. riso, Reis* 224, 35.
 roba, *res mobiles diversae, Ital. roba*
 500, 5; *restis* 483, 10.
 robator 515, 35.
 rochetta — *arc* 463, 15. 477, 35; cf. ro-
 chetta in *Indice*.
 rosacea aqua 377, 35.
 rospus, *Ital. rospo* 190, 30.

de rubeo indutus 510, 15.
 rubrica ordinarii (officii ecclesiastici)
 301, 25. 600, 10.
 runcinellus, *equus parvus gregarius*
 615, 5.
 rusticiter 481, 10.
 sabbatismus 440, 30.
 sacarium = sacristia 204, 15.
 sacramentaliter 537, 5.
 sacrista 329, 25. 338, 10 — 340, 25. 554, 25.
 556, 10.
 sacristia, *Sabriste* 107, 20. 172, 25. 203, 25.
 204, 15. 321, 10.
 sarcus silicinus 71, 15. 254, 25; sindo-
 nicus 254, 25; de sacco mantellus
 254, 25.
 salu palatii 265, 20. 353, 30. 385, 10.
 387, 5. 402, 10. 642, 20.
 salandra, *narium species* 16, 5.
 salsivum — terra solida 365, 56.
 salinae arcae 235, 35.
 salsamentum 224, 35.
 sandio, *naris ameria* 35, 1.
 sartor, *Ital. sartore* 595, 20.
 shegna, nomen truffatorium *machinae*
bellicae 354, 20.
 shegnoius, nomen truffatorium *machi-*
nae bellicae 354, 20.
 scaecorum, scaecorum ludis 43, 5. 62, 20.
 164, 30. 606, 30; scaecum dicere regi
 359, 15; alicui dicere 428, 15; scaecum
 matrum accipere 372, 20.
 scardata, *Ital. scardora* 194, 1.
 scarletum 373, 20. 514.
 scarulatica indumenta 55, 1.
 scarpa, *Ital. scarpa* 265, 10.
 sconficta 470; cf. disconficta.
 scrineum = *serinium* 620, 30.
 sermiolum 354, 10.
 serminium, *Wahlbüchery* 682, 15.
 sculpiri — *sculpi* 487, 15.
 scuriata, *Ital. scuriata* 305, 1.
 scutifer 18, 1. 27, 25. 345, 10. 607, 5.
 622, 20.
 secretarius 49, 25. 341, 35; secretarii
 nuntii 588, 20.
 seculares — *laici* 39, 30. 40. 103, 15.
 112, 20. 126, 10. 150, 35. 157, 20. 160, 5.
 181, 35. 252, 5. 253, 10. 255, 10. 261, 35.
 289, 10. 339, 5 etc.; pueri 157, 20; do-
 minae 68, 5; secularis 75, 15. 254, 5;
 quidam 148, 35. 149, 5. 191, 20; secu-
 laria negotia 77, 5; cf. clerici in
Indice.
 seculararius cantus, id est contracantus
 184, 5.
 senescalcus 179, 30. 434, 1. 524, 25.
 sententiarie, *iudicare* 559, 5.
 sequentia 182, 10 — 184, 1. 384, 1.
 sergentes 7, 10.
 sericum, *Seide* 170, 5. 204, 20. 514, 25.
 sero, *respera, am Abend* 63, 40. 74, 20.
 99. 107, 20. 311, 25. 312, 25. 390, 5.

- 561, ss. 619, 30. 620, 35; quocum 295, 25. 306, 15. 565, 20. 571, 25. 647, 25; quolibet 480, 20. 481, 5; in sero 453, 5. 513, ss. 525, 30. 630, 10.
- serventesium 421, 30.
- serviculus 254, 15.
- sextarius, sextarius 24, 25. 33, 5. 35, 20. 341, 15. 404, 15. 484, 35. 485, 35. 488. 497. 498, 10. 499, 10. 504, 20.
- sextorium, *Ruhelissen* 107, 15. 627, 30. similari 257.
- synonia 323, 30.
- synoniace 492, 1; synoniace 427, 10.
- simphoniam, cantare 620, 30.
- sinbolum, symbolum (fidei) 602, 10. 665, 25.
- sindonicus saccus 254, 25.
- singlatim 263, 25.
- sinistrare 529, 20.
- skina, *Schienlein* 645, 20.
- solarium, *Süller* 309, 5. 399, 25; *Ter-rasse* 402, 1; — perambulatorium 622, 25; — *examen arium* 480, 20.
- solatiari, *Ital. solazzarsi* 170, 25. 194, 15. 465, 15.
- solaficus homo 51, 30. 83, 295, 30. 239, 20. 348, 40. 353, 5. 370, 5. 502, 10. 617, 20; solaficus domina 376, 10. 606, 30.
- solatium *usurpatum ri cois Italiane* *solacium* 354, 1. 387, 30. 565, 30. 593, 5; sol allorotinis et laboris et tedii 591, 10; solatii magni homo 55, 5; in solatio esse 616, 35.
- soldadherius 505, 35. 531, 5. 588, 30.
- soldadicii 582, 10.
- soldanus 10, 15 — 12. 177, 15. 477. 537, 30. 538, 10.
- sollenis persona 56, 1; predicator 71, 1. 72, 10. 74, 5. 76. 181, 35. 226, 5. 260, 5. 329. 330, 1; dictator 78, 20; cantor 182, 1; doctor 182, 5; sollemnia loca 213, 10; monasteria 213, 30.
- sonarius 11, 10. 32, 50. 107, 15. 516, 25. sonarius 167, 25.
- ad sortem eligere 452, 25.
- sputarius 145, 25.
- specificare 128, 5. 131, 35. 245, 5. 304, 1. 532, 10. 570, 15. 674. 627, 1. 628, 10.
- spelta 24, 35. 33, 5. 35, 25. 484, 35. 485, 35. 488, 15. 498, 10. 507, 15.
- spernologus 355, 30.
- spia, *Ital. spia* 634, 30.
- stagnum — *stamen* 256, 20. 265, 10.
- stampus, *Ital. stampo* 331, 5.
- stanga; *Germ. Stange, Ital. stanga* 576, 10.
- statio in ecclesiis et in plateis in *pro-cessione sollemni* 70, 30.
- stationarius 377, 25.
- stipendiarii milites 542, 30. 543, 10. 636, 10.
- stola (sacerdotis) 425, 15.
- stolium (navium) 6, 30. 7, 5. 9, 1. 23, 20. 535, 1.
- strata, *via strata* 35. 37, 25. 73, 15. 175, 10. 189, 20. 194, 20. 196, 10. 222, 10. 224, 1. 225, 5. 334. 335. 355, 15. 447, 10. 457, 5. 463, 15. 496. 512, 30. 519, 30. 527, 25. 530, 5. 638, 5; publica 94, 35. 504, 20. 514, 20. 539. 581, 25. 584. 585, 5. 607, 15. 609, 5. 628. 639, 10. 651, 10; principi-palis 472, 5.
- stratillates 118, 15.
- strictorium 645, 10.
- strictura montium 11, 10; portae 13, 5.
- stultizare, stultigare 57, 30. 155, 30. 256, 15. 265, 1. 279, 5. 284, 20. 287, 25. 288, 5. 291, 20. 460, 1. 489, 20. 503. 528, 35. 530, 35. 541, 15. 563, 35. 620, 25. 626, 15. 628, 1. 631. 651, 1.
- sturio, *Ital. storione, Stör* 309, 10.
- sturmum, *caz German.* 177. 585, 15.
- subtellares, *Saudaten* 73, 20. 425, 15. 512, 15; sutellares 389, 30.
- subtillatus 547, 20.
- successive 67, 15. 228, 10. 454, 20. 553, 15. 619, 20.
- successorium ius 2, 20. 14, 15. 16, 20. 17, 10.
- sufflatorium, *Blasebalg* 641, 15. 645, 15.
- suffraganei episcopi 402, 20.
- sulfusio oculorum 220, 25.
- sumarius r. somarius.
- supererogare 662, 10.
- superfluitas 281. 282, 10; superfluitates 217, 5.
- supermundare 194, 1.
- superpellicium 310, 20.
- superstare 73, 15.
- superstitiositas 291, 1.
- suppeditare — *subicere, subiugare* 341, 20.
- suppositivus 359, 10.
- surrogare — *subrogare* 438, 25.
- suspensio, *Anhängung* 366, 20.
- sutellares r. subtellares.
- sutilissimus — *sutiliss.* 631, 15.
- symbolum r. simbolum.
- synonia r. simonia.
- tabernalis curia, *Weinschänke* 431, 20.
- tabernaria, *Weinschänkin* 553, 10.
- talcata *cite in Indice.*
- talia, *pars vel quantitas quotdam* 490, 20; talia (*Ital. taglia*) — *pretium redemp-tionis* 645, 5.
- taxare 544, 20.
- taxator iustitarius 12, 10.
- taxillos ludere 256, 30. 320, 1. 330, 5. 627, 20.
- teloneum, *Zoll* 623, 15; *Wechsterbank* 189, 30.
- templum, in quo corpus Domini conser-vatur 339, 1.
- temporalia (bona) 50, 25. 146, 20. 285, 15. 286, 20. 328, 5. 404, 35. 418, 30. 538, 15. 672, 15; temporales res 28, 1. 52, 35. 680, 10; temporales (dies ieiunii qua-tuor temporum) 33, 15; temporalia mundinarum, *Alauregii* 491, 10; tem-poralis gladius 19, 20.
- tenaces, *foreipes* 364, 5.
- tenca — tentorium 490, 25.
- terra = *civitas, cilla, castrum* 267, 10. 295, 35. 323, 10. 332. 333. 363, 15. 378, 35. 379, 5. 449, 35. 458, 1. 467, 30. 476, 5. 485, 25. 500, 20. 506, 25. 528, 35. 572, 25 *etc. saepe.*
- testrinum (= *tertrium*) opus 456, 35.
- tetra = quatuor 493.
- theologica facultas (universitatis) 669, 10.
- theocon = S. Maria 493, 1.
- thesaurarius ecclesiae 222, 30. 506, 30.
- theta, quod est positio 343, 30.
- thribulum 401, 35.
- thrificare 401, 35.
- tinea, *Ital. tina* 194, 5. 586, 35.
- tiriaca — *theriaca (medicina)* 403, 30.
- toalia, *Ital. tovaglia* 259, 5.
- tonsonare paucos 630, 20.
- tormentare 167, 20. 330, 30. 345, 30. 615, 5. 616. 637, 30. 610, 1. 641. 644, 30. 645, 30. 649, 20. 650, 15.
- torio — *torsio* 443, 10.
- tortuositas 519, 30.
- totaliter 53, 25. 54, 20. 59, 25. 68, 20. 75, 25. 79, 25. 88, 20. 103, 20. 116, 25. 149, 5. 159, 35. 163, 15. 169, 10. 179, 10. 180, 20. 187. 191, 50. 193, 20. 196. 212, 35. 236, 20. 302, 10. 331, 5. 342, 30. 351, 30. 368, 10. 376, 30. 379, 20. 380, 30. 387, 10. 404, 20. 417, 10. 490. 529, 25. 536, 20. 548, 35. 554, 15. 560, 30. 566, 5. 599, 20. 603, 20. 604, 30. 606, 15. 643, 25. 645, 10. 652, 20. 660, 5.
- toxicare 156, 10.
- trabuccus, traluchus, trabucchus, *ma-china bellica lapidibus proicientis* 94, 5. 396, 25. 463, 15. 475, 15. 480, 5. 485, 15. 616, 20; trabucca (?) (trabucce?) 354, 20.
- translapidare 545, 25.
- traça, *Ital. treggia* 33, 1.
- trebbium, *Ital. trebbio* 488, 30.
- treggia 2, 35. 18. 23, 10. 35, 5. 470. 504, 10. 635. 636, 30. 639. 650, 10.
- trottare 126, 20.
- (trufa), truffa, trupha, *Ital. truffa* 78, 1. 79, 25. 276, 30. 302, 15. 391, 5.
- trufare, truffare, trufiare, *Ital. truffare* 54, 30. 354, 20. 410, 5. 502, 35; truf-fandi tempus 370, 15.
- trufator, truffator, trufator, *Ital. truffatore* 62, 15. 76, 5. 77. 79. 82, 25. 83, 25. 163, 20. 391, 1. 537, 20. 538, 30. 620, 20.
- trufatorie, truffatorie, trufatorie 228, 10. 254, 20. 258, 25. 305, 1. 353, 10. 436, 10. 467, 20.
- trufatorius, truffatorius 83, 5. 409; tru-fatoria locutio 217, 15; truffatoria verba 279, 10; nomina 354, 20; mira-cula 501, 20.

- truttannice, truttannico 226, 10. 651, 20.
 truttannus, truttannus 83, 20. 84, 1.
 227, 5. 572. 651, 30.
 turben = *turbatio* 332.
 tueri *passive* 639, 25.
 turomensium librae 629, 25.
 turropli 177, 10.
 turta. *Ital. torta* 224, 35. 409. 410, 1.
 437, 10. 521, 25: de piscibus marinis
 438, 20.
 turulus. *Ital. torlo* 480, 20: turilus
 480, 1.
 ultimata inimicitia 368, 25.
 ultramarinus 5, 1. 34, 5. 44, 25: *cf.* ultra-
 marinae partes *in Indice*.
 ultramontani (fr. Minores) 111, 20.
 158, 45: *cf.* ultramontanae partes *in*
Indice.
 unicornis *subst.* 565, 35.
 unicornus 314, 30.
 uniforanea opinio 673, 15.
 usualiter 621, 5.
 usurarius. *Wucherer* 75, 5. 612, 20.
 vadum, *barum sub porta* 398, 15.
 vagipalari 319, 25. 529, 5. 648, 5.
 valles. *aguar, Jaqunen* 168, 5. 481, 20.
 482, 35.
 vallivae aquae 399, 10.
 valor 203. 358, 20. 408, 10. 467, 11. 487, 5.
 519. 531, 20. 567, 10. 593, 30. 809, 15.
 618, 25. 634, 15.
 varia pellis 73, 10. 514, 20: de variis
 pelles 373, 20: capellina 514, 25.
 vas = *naris* 8, 25. 9, 1.
 vassallus 526, 20.
 vastum facere 334, 10.
 veges. *Ital. veggia* 351, 20. 391, 10. 516, 20.
 verificare 31, 25. 50. 119, 20. 206, 35.
 419, 35.
 vesperium (officium ecclesiasticum)
 309, 5.
 vibrator lanceae 582, 15.
 vicarius ordinis fr. Minorum 668.
 vicecancellarius (eccl. Romanae) 420.
 667, 10.
 vicedominus. *legatus speculator Venetus*
-Ravennae 482, 10.
 vicinia = *quartarius, regio civitatis*
 70, 20. 182, 10.
 viella 44, 20. 323, 25.
 vilificare 79, 5. 108, 35. 112, 20. 119, 35.
 202, 10.
 vinculare 197, 25. 341, 20.
 viridia = *viridaria* 11, 35.
 viror gratiae Dei 570, 1.
 virtuosus 414, 5. 545, 10.
 visitator (ord. fr. Minorum) 106, 35. 107.
 547, 35. 548, 15. 659, 10: monasteriorum
 63. 65, 5.
 xamitus 502, 5. 515, 10.
 ycona, *vizon, insago* 23, 25: ycona regia
 24, 20.
 ydiona v. idioma.
 yle. *mae, Greece* unundus 492, 25.
 yllariter = *hilariter* 398, 25.
 zendale. *Ital. zendale* 73, 15.
 zopellus. *Holtzschuh* 358, 20.

a) f. 368

b) f. 369

Capitulum de uoluntate mundi scriptura.
De ista materia die hinc agitur in fine
tunc lib dialogorum hoc modo

noluit. et post hoc nullo sig. in ci
e. annis illi. aut tunc sagitte emf
se i loci destinati. diuisi aeris
nno i se redulsi. ut i grece na
sic illi. sic i nos nati. gnuuo de
finim. ce. i danti q. e sig. nullo
ualum ostede. i m. digente a
nra q. spu. sumit. a. a. dicitur
i i fho. h. i q. pauerit. qm spes
ipij tang. i anugo e q. aucto. tolli
tur. i tang. spuma gnat. i q. ap
cella. d. p. g. r. i. t. a. p. sum. q. aucto
to. d. i. f. u. l. i. s. e. et tang. mem. i. a
hospit. unius diei. p. u. e. u. t. i. s.
Eo. h. a. d. i. x. q. d. a. lo. g. i. d. m. d. i. o. p. e. t. u.
quidi. p. p. i. a. l. i. u. i. t. e. u. i. t. a. l. m. i. t. o. d. e. p. a. t.
Qu. uoluit. m. u. e. p. u. e. n. f. u. n. e. a. t. o. d. e. f. i. t. u. n. e.
illa. p. r. e. t. a. n. i. l. l. a. p. r. u. d. e. n. t. a. p. r. o. d. e. e. p. o. t. e. r. e.
E. u. r. e. p. a. u. i. p. r. e. u. e. n. t. u. i. f. i. n. i. s. a. d. u. e. n. e. r. t.
Q. u. o. d. i. h. o. d. i. e. l. a. u. d. i. t. e. t. g. l. e. t. r. a. s. t. e. u. n. e. b. l. a.
i. d. i. u. r. h. i. l. e. q. u. o. d. m. i. r. a. b. i. l. e. f. e. c. i. t. h. s. e. c. u. l. a.
quidi. d. i. u. i. t. a. l. a. n. y. d. e. l. i. t. a. l. q. u. i. s. a. p. t. o. e. n. t. a.
V. l. m. o. t. a. l. g. l. a. d. i. o. i. t. i. d. i. u. i. t. a. l. p. a. u. p. e. r. i. t. u. r.
E. u. r. e. q. u. i. t. q. u. o. d. a. n. n. o. p. d. i. u. i. t. u. i. p. a. t. e. q. u. i. t. e.
Q. u. o. d. i. n. e. c. i. t. u. l. i. q. u. i. s. t. e. n. t. u. p. o. t. e. r. e. d. e. f. i. c. i. e. r. e.
E. u. e. t. r. a. i. l. t. o. r. i. a. n. i. c. h. i. l. f. u. i. t. o. i. a. d. e. f. e. c. i. t. u. r.
I. a. n. e. t. i. u. i. t. y. s. q. t. r. a. n. s. i. t. o. r. i. s. s. e. n. i. m. i. s. i. p. l. i. c. a. t.
E. r. a. s. i. e. n. t. o. i. a. s. e. c. u. l. i. g. a. u. d. i. a. m. i. s. e. r. a. b. i. l. i. t. e. r.
E. u. r. e. q. u. o. p. r. e. n. t. d. i. u. i. t. a. l. p. a. u. p. e. r. i. t. e. e. f. e. i. t. a. t. e. r.
E. u. o. p. d. e. f. i. t. h. o. n. e. l. d. d. p. l. e. f. a. c. i. t. q. u. o. d. a. d. t. o. l. e. n. t.
E. t. m. a. p. h. a. u. q. u. o. d. d. e. f. i. t. u. e. t. h. a. o. r. n. a. t. a. u. e. u. a. l.
I. u. d. o. h. o. i. m. o. r. t. p. l. e. r. u. i. t. u. i. n. o. n. o. u. i. t. p. a. a. r. e.
Q. u. o. d. n. e. s. a. t. o. r. d. i. n. e. a. u. t. c. e. l. i. a. d. i. m. e. r. e. p. a. g. i. t. e. r.
A. d. f. i. n. e. i. p. u. i. m. o. s. t. r. a. p. i. t. o. i. a. q. f. u. i. t. i. s. e. c. u. l. o.
f. u. a. t. d. e. f. u. m. i. a. a. t. e. n. a. d. e. e. n. a. d. i. g. i. s. e. c. u. l. o.
Q. u. o. d. i. s. e. u. i. t. a. n. i. e. n. o. l. l. a. t. a. o. c. l. o. s. o. p. e. r. t. e.
f. i. t. c. u. r. c. a. d. i. d. a. p. a. l. l. e. s. i. l. u. i. d. a. q. u. a. e. u. d. d. i. c. i. t.
r. e. n. u. i. s. t. i. t. a. e. l. b. i. a. d. a. m. o. l. i. t. u. r. q. u. i. a. c. e. r. t. a. u. i.
p. o. s. t. i. p. s. t. a. b. i. l. e. u. i. n. a. l. i. t. e. r. e. c. a. d. i. t. o. r. i. a.
E. t. q. u. o. d. i. n. i. t. i. y. f. u. a. t. o. r. i. a. m. i. t. i. c. a. t. o. r. i. a.
A. m. e. r. e. t. e. d.

Despiciat anob h. m. u. s. f. u. i. t. i. b. l. a
d. u. e. t. A. r. e. b. i. p. i. n. g. d. e. m. i. l. e. r. e. p. a. u.
E. t. p. o. s. t. i. p. t. o. t. f. l. a. g. e. l. l. i. s. p. u. n. i. t. e. a. n. n.
a. d. i. t. a. t. e. f. i. n. g. a. l. e. t. o. r. n. o. b. c. o. n. d. i. e.
d. o. l. o. r. e. l. g. e. m. n. a. t. q. d. n. o. b. a. q. u. i.
d. i. l. i. g. e. n. t. e. c. l. a. m. a. t. q. u. o. d. h. a. c. m. a. r. t. e. s.
f. a. c. i. t. q. u. o. d. d. i. c. i. t. q. u. o. d. s. i. p. o. s. s. e. n. t. i. n. t. e.
a. l. i. c. u. d. e. s. p. e. c. i. o. d. e. q. u. o. d. u. n. i. t. a. t. i. o. n. i. s. s. b.
n. i. s. p. e. d. i. b. y. a. c. c. e. n. t. i. a. t. e. o. f. f. e. d. e. r. e.
t. o. t. m. u. n. d. i. r. u. i. n. a. l. g. e. n. t. e. s. g. e. n. t. i. b. y. e. t.
r. e. g. i. r. e. g. n. a. c. o. l. l. i. s. a. a. l. i. o. s. t. o. q. u. i. a. l. i. g.
n. e. c. a. r. i. a. l. i. o. s. a. b. f. o. r. t. i. f. l. u. c. t. u. b. y. a. l. i. g.
a. d. h. u. i. t. a. t. e. t. r. a. b. i. h. i. n. u. p. t. a. l. i. p. l. a. t.
i. n. i. l. l. o. n. a. s. t. i. t. o. r. i. a. m. o. r. i. a. l. i. o. s. a. f.
f. l. u. e. e. d. i. u. i. t. i. s. a. l. i. o. s. m. e. d. i. c. a. r. e.
E. t. i. a. t. o. t. m. u. n. d. i. d. i. o. i. t.
q. u. o. d. u. n. i. t. e. i. b. u. i.
i. p. a. t. o. d. e. f. u. i. t. u. r. d. i.
a. c. p. n. o. r. e. p. m. a. g.
t. u. d. i. e. i. n. m. i. n. i. s. e. e.
q. u. o. d. d. i. a. n. t. e. e. d. e. a. n.
E. t. a. d. n. o. s. t. p. a. u. p. e. r.
n. i. s. a. u. d. i. t. u. r. d. e. n. t.
n. e. d. i. c. i. t. u. r. q. u. o. d. i. n. i. t.
q. u. o. d. p. a. u. p. e. r. i. t. u. r.
q. u. o. d. r. o. b. u. s. t. e. e. t. a. t. q. u. i.
t. e. n. e. p. f. u. a. t. i. l. i. t. e. r.
C. o. n.
d. i. e. m. o. r. i. u. m. c. o. n. d. i. e.
g. m. u. t. a. t. e. E. t. i. a. e. e.
n. o. q. e. e. n. o. q. u. o. d. u. n. i.
E. t. f. a. o. h. a. q. u. o. d.
p. u. e. r. a. n. o. t. a. r. i. t. o. t.
m. e. o. p. d. a. n. a. f. u. i. t. i. p. y.
e. t. p. l. i. g. i. s. f. l. u. c. t. u. y.
e. t. a. n. i. n. e. n. o. m. i. n. a.
m. i. n. u. i. t. e. h. a. c. s. o. l. u.
a. h. e. r. i. t. u. r. q. u. o. d. x. p. i.
n. o. s. a. m. o. r. e. l. o. c. a. m.
q. u. o. d. e. p. m. i. t. a. n. e.
q. u. o. d. e. n. a. u. n. i. t. e.
i. l. l. i. t. e. r. o. s. d. e. n. a.

De legat. romane curie nullis ilom
b. d. i. a. r. o. m. a. g. n. o. l. a. q. f. u. e. r. u. t. x. y.

Forma laudabilis. i. a. m. a. c. e. s. t. a. b. i. l. e. p. e. p. t. h. y. r. o. r. e. g. i. t.
p. u. l. u. i. t. i. p. u. l. u. e. r. e. a. n. i. l. t. a. n. e. r. e. a. t. o. r. e. d. i. g. i. t. u. r.
Q. u. i. t. u. b. e. r. y. g. l. a. j. u. l. i. s. m. a. r. t. h. i. f. i. n. c. a. n. d. i. a.
E. t. i. t. a. u. d. i. c. e. r. b. y. e. t. n. i. u. d. e. a. b. y. u. e. l. u. t. i. s. o. m. n. i. a.
Q. u. i. v. i. r. g. i. l. u. a. t. e. f. e. g. g. i. l. a. u. d. e. z. p. m. e. r. u. i. t.
Q. u. a. n. i. l. l. a. u. t. h. o. u. y. p. u. i. t. e. t. i. m. i. n. i. n. i. l. e. p. f. u. r.
E. t. p. l. a. t. o. p. l. e. n. a. s. e. b. e. z. d. e. a. i. a. m. o. r. e. d. e. t. o. n. u. r.
E. t. s. a. p. i. a. y. c. u. l. n. o. t. i. c. i. a. m. u. e. r. n. m. n. o. h. a. b. u. i. t.
S. e. d. n. i. g. r. a. m. a. t. i. c. n. d. i. a. l. e. n. c. i. n. i. f. l. o. r. e. s. o. u. l. y.
Q. u. o. s. e. r. u. d. i. e. r. a. t. a. n. o. t. e. l. i. b. e. r. u. t. i. s. e. x. i. l. y.
Q. u. i. t. e. r. g. p. d. i. u. u. n. i. t. e. o. p. p. e. r. f. i. c. i. e. r. e.
Q. u. o. d. d. e. o. p. l. a. c. e. a. t. i. h. i. n. u. l. e. a. t. m. u. d. s. u. m. e.
E. t. c. i. d. e. o. i. b. s. e. l. l. a. c. t. i. b. y. n. e. h. i. l. s. u. p. e. r. i. t.
L. i. t. a. s. i. c. g. r. a. u. d. i. a. i. l. l. a. g. l. a. q. n. u. i. q. p. d. e. a. d. o. r. #
N. u. n. c. d. e. l. e. g. a. t. r. o. m. a. n. e. c. u. r. i. e. q. i.
l. o. b. a. d. i. a. n. i. s. d. i. e. b. y. f. u. e. r. u. t. s. i. p. e.
u. t. d. i. c. a. m. u. s. Q. u. o. y. p. n. i. f. u. r.
d. i. l. h. u. g. o. l. u. i. q. f. u. i. t. c. a. d. i. n. a. l. i. s.
o. r. d. i. s. f. r. o. y. o. i. n. o. y. i. g. u. b. n. a. t. a.
e. t. p. r. e. t. o. r. i. a. t. o. r. i. s. f. i. n. i. t. a. l. i. t. e.
r. e. g. l. e. b. e. i. f. u. a. s. t. a. c. u. l. i. t. e. m. f. u. i. t.
a. m. i. c. i. p. o. s. t. e. r. i. p. p. r. o. c. i. n. o. n.
f. u. i. t. f. u. i. t. e. l. i. t. a. b. o. n. a. f. e. a. t. q. u. e.
a. l. i. b. i. p. l. e. n. t. e. l. e. t. e. r. b. u. n. t. u. r. n. o. b.
E. t. a. d. f. u. i. t. d. i. n. t. h. a. i. n. a. l. d. e. p. i. s. t. o.
f. r. e. n. s. i. q. s. i. l. l. e. c. a. u. a. l. f. u. i. t. o. r.
d. i. n. i. l. f. r. o. y. o. i. n. o. y. q. u. o. d. a. d. f. u. p. d. e. a. t.
I. a. h. e. p. r. o. d. e. a. q. u. o. d. p. o. s. t. e. r. f. u. i. t. p. p.
a. l. y. a. n. d. e. r. q. u. a. r. e. e. t. n. i. a. f. u. i. t.
l. e. g. a. t. u. s. i. l. b. a. r. d. i. a. d. i. n. t. t. h. o. m. a. s.
c. a. r. d. i. n. a. l. q. f. u. i. t. d. e. c. a. p. u. a. e. r. a. t. f. o. r.
e. l. l. e. g. a. t. i. o. n. e. p. d. i. c. t. a. s. i. t. e. d. i. n. i. l. p. p.
g. g. o. r. u. s. n. o. n. d. e. q. s. d. y. a. n. i. a. d. h. o. n. o.
r. e. b. e. i. f. u. a. s. t. a. f. e. e. h. y. m. n. u. p. l. e. s.
d. e. c. e. l. o. p. r. o. d. i. g. e. E. t. s. p. i. n. f. o. r. u. m. d. e.
p. a. u. p. e. r. i. t. i. h. o. r. u. s. i. p. i. a. l. e. p. u. e. r.
d. r. a. c. o. n. i. s. i. t. a. m. i. t. e. n. a. l. p. r. o. t. a.
d. e. p. a. l. l. a. t. i. s. f. l. a. n. s. i. l. l. a. d. e. f. e. c.
t. e. c. a. d. i. n. a. l. e. a. d. f. e. i. t. f. i. d. e. s. t. o. y.
p. a. p. a. a. l. e. x. a. n. d. r. u. l. q. u. i. a. t. a. l. e. p. a. p.
r. a. n. d. e. r. i. p. p. a. t. o. m. g. u. i. t. f. u. p. p. y.

et fuffice. d. i. d. e. r. i. t. i. p. p.
b. o. n. i. l. g. l. o. r. i. a. b. o. n. u. i. e. t.
l. a. u. s. e. t. h. y. a. n. g. e. l. i. c. a.
r. o. m. i. s. i. l. l. a. u. i. t. a. a.
p. l. e. c. q. d. e. b. a. n. t. i. a. i. n. i. s. t. a.
i. n. m. o. t. e. a. i. u. u. e. r. e. i. n.
f. e. n. t. a. t. e. a. l. i. u. i. t. a. e. t.
n. o. b. i. s. g. r. a. u. d. i. a. i. n.
e. s. t. i. n. a. u. b. i. p. a. p. i. n. e.
d. i. f. f. e. d. i. a. i. u. u. o. l. u. i. t. a. l.
i. n. i. t. u. r. a. u. t. e. g. g. i. l. i. n.
g. m. u. r. a. t. o. n. e. h. y. e. s. e. p.
t. e. m. e. l. e. g. d. e. b. a. n. t. i. s.
16
2
c. a. i. t. e. h. y. m. n. o. s. e. l. t. a. l. l. e. t. a. t. a. b.
D. i. n. t. t. h. o. m. a. s. c. a. d. i. n. a. l. i. q. f. u. i. t. d. e. c. a.
p. u. a. f. u. i. t. p. u. l. c. i. o. r. d. i. e. t. h. o. d. e. c. u. i. a.
e. t. d. i. c. a. t. u. r. i. l. l. a. e. p. l. y. q. u. a. m. i. s. t. e. l. i.
n. i. p. o. s. t. e. r. d. n. o. s. t. u. d. e. n. t. o. q. d. a. i. p. a. t. o.
r. i. r. e. p. h. e. d. e. o. i. p. m. d. i. m. i. t. i. t. u. a. r. y. s. l.
e. x. c. e. l. s. i. b. y. r. e. g. a. l. a. d. o. s. t. r. o. m. a. n. a. m.
c. o. e. l. y. a. b. o. d. i. e. c. t. a. l. i. s. u. i. a. n. a. r. b. a. n. i.
a. c. o. l. l. a. t. a. r. e. o. l. e. n. d. i. s. e. i. d. e. m. f. u. i. t.
a. p. r. i. n. c. i. p. u. l. i. l. l. e. p. i. s. t. o. h. m. o. d. i. o. n. i.
p. a. u. p. e. r. i. t. u. r. e. t. u. e. n. t. e. e. p. i. s. t. o. r.
p. a. p. a. h. i. m. i. t. a. b. i. l. i. o. r. e. u. a. n. t. e. s.
E. t. a. d. h. o. n. o. r. e. b. e. i. f. u. a. s. t. a. f. e. a. t.
h. y. m. n. u. i. s. e. c. e. l. s. i. c. o. l. l. e. g. i. o. e. t. a. l. i. u.
h. y. m. n. u. i. d. e. c. a. s. m. o. y. e. t. f. a. n. t. o. u.
C. a. n. t. i. s. p. i. c. a. e. t. d. e. s. e. q. u. e. n. t. i. a. i. l. l. e. z.
d. e. b. e. i. d. e. g. l. o. r. i. a. f. i. d. e. o. p. a. r. e. n. t.
g. a. u. d. e. a. t. i. t. e. m. e. o. C. a. n. a. l. e. r. o.
g. a. u. i. u. i. l. l. e. f. e. c. i. t. b. e. n. e. d. i. c. t. i. o. n. e.
f. u. i. t. c. u. s. t. o. s. m. e. a. t. i. m. a. g. i. t. a. t. u. s.
C. a. d. e. t. a. l. i. f. e. c. i. t. u. i. e. n. t. l. u. c. i. f. e. r.
o. r. d. i. n. e. o. i. s. t. o. y. q. u. i. s. t. a. t. u. m. e. d. i. u. n. t.
P. o. s. t. e. p. d. i. c. t. o. s. n. u. l. l. f. u. i. t. i. l. l. a. t. i. o. n. e.
l. i. g. a. t. o. d. i. s. o. c. t. u. m. a. n. d. i. c. a. m. d. i. c. t.
d. i. c. t. a. l. i. s. f. u. i. t. p. u. l. c. i. o. r. i. s. n. o.
b. o. l. u. s. i. l. l. e. g. i. l. u. b. a. l. d. i. s. i. n. e. p. u. r.
d. i. l. l. o. d. e. f. e. r. u. f. l. o. r. e. m. a. n. d. i. c. t. e.

a) f. 246

b) f. 309

Anno dñi mcccxxxv. In die sabbato octavo mensis octobris. In die sabbato octavo mensis octobris. In die sabbato octavo mensis octobris.

... nec ipse cum quibusdam filiis potuit
... hunc dicitur bryonem esse. quod
... bñ se defendit apud istos obsidi
... one. Ita ipse recessit obsidi
... sus al omibz amicalibus p'p'ant
... locu i dicto exortu. In die sabbato
... dicitur quillo. f. ccccxxxviii. Idem
... dicitur quillo. f. ccccxxxviii. Idem
... dicitur quillo. f. ccccxxxviii. Idem

In die sabbato octavo mensis octobris. In die sabbato octavo mensis octobris. In die sabbato octavo mensis octobris.

... p'p'ma tenet. Et cum ipse dicitur
... dicitur quillo. f. ccccxxxviii. Idem
... dicitur quillo. f. ccccxxxviii. Idem
... dicitur quillo. f. ccccxxxviii. Idem

In die sabbato octavo mensis octobris. In die sabbato octavo mensis octobris. In die sabbato octavo mensis octobris.

... dicitur quillo. f. ccccxxxviii. Idem
... dicitur quillo. f. ccccxxxviii. Idem
... dicitur quillo. f. ccccxxxviii. Idem
... dicitur quillo. f. ccccxxxviii. Idem

Abbas joachim ca hunc ipedim
ur q' dicitur de saali n' credit.

... tino ordi. Et q' soluit relapite
... culpa sua hunc recogit. si pte
... uant obstinae p'p'at i p'p'na
... a' r'gumata sua. p'p'uerit cu
... frey orione i p'p'edibz i i carce
... et sustinet. In pane ebla
... tot' r'q' angustie dicitur. p'p'ue
... vii. Alia turbata nos. exultat
... te dicit i die sabbato octavo mensis octobris.

In die sabbato octavo mensis octobris. In die sabbato octavo mensis octobris. In die sabbato octavo mensis octobris.

... dicitur quillo. f. ccccxxxviii. Idem
... dicitur quillo. f. ccccxxxviii. Idem
... dicitur quillo. f. ccccxxxviii. Idem
... dicitur quillo. f. ccccxxxviii. Idem

In die sabbato octavo mensis octobris. In die sabbato octavo mensis octobris. In die sabbato octavo mensis octobris.

... dicitur quillo. f. ccccxxxviii. Idem
... dicitur quillo. f. ccccxxxviii. Idem
... dicitur quillo. f. ccccxxxviii. Idem
... dicitur quillo. f. ccccxxxviii. Idem

Abbas joachim n' tenet aliq' hunc
cui omnia de anno. n' de fine mundi.

... sar dicit. Tenet e' phibeo illi. q'
... emlatu q'd henti si f' nam.
... dicitur quillo. f. ccccxxxviii. Idem
... dicitur quillo. f. ccccxxxviii. Idem

In die sabbato octavo mensis octobris. In die sabbato octavo mensis octobris. In die sabbato octavo mensis octobris.

... dicitur quillo. f. ccccxxxviii. Idem
... dicitur quillo. f. ccccxxxviii. Idem
... dicitur quillo. f. ccccxxxviii. Idem
... dicitur quillo. f. ccccxxxviii. Idem

Magnum p. 6.

Dno stephano filio regis ungarie...

...male otig... regis... hunc... gna... matre... et...

...no. q. a. n. t. r. e. s. f. e. r. a. n. i. e. ... m. a. c. h. o. n. i. s. h. e. l. e. s. i. s. a. u. r. i. a. ... h. a. r. e. t. e. q. u. i. p. r. o. p. r. i. e. t. u. r. e. d. e. b. e. t. s. u. c. c. e. d. e. r. e. ...

...fuit res ficticia... an uita... quod... stephanus... de feraria... hinc... puer...

[Large blacked-out redacted area]

...no. q. a. n. t. r. e. s. f. e. r. a. n. i. e. ... m. a. c. h. o. n. i. s. h. e. l. e. s. i. s. a. u. r. i. a. ... h. a. r. e. t. e. q. u. i. p. r. o. p. r. i. e. t. u. r. e. d. e. b. e. t. s. u. c. c. e. d. e. r. e. ...

De crudelitate Albino...

...no. q. a. n. t. r. e. s. f. e. r. a. n. i. e. ... m. a. c. h. o. n. i. s. h. e. l. e. s. i. s. a. u. r. i. a. ... h. a. r. e. t. e. q. u. i. p. r. o. p. r. i. e. t. u. r. e. d. e. b. e. t. s. u. c. c. e. d. e. r. e. ...

De crudelitate Albino...

...no. q. a. n. t. r. e. s. f. e. r. a. n. i. e. ... m. a. c. h. o. n. i. s. h. e. l. e. s. i. s. a. u. r. i. a. ... h. a. r. e. t. e. q. u. i. p. r. o. p. r. i. e. t. u. r. e. d. e. b. e. t. s. u. c. c. e. d. e. r. e. ...

ADDENDA ET CORRIGENDA.

P. 8, l. 8. *Bene V. Cl. Alex. Cartellieri conicit exacte corrigendum esse in exnaece = usiaco, esuecce, cuius vocis diversas formas habet auctor Itinerarii Ricardi I. regis. Vide 'Chronicles and Memorials of the reign of Richard I.' Ed. W. Stubbs I, p. 454. Idem V. Cl. nomen ad p. 8, l. 7, in marg. aut Aug. (28), aut Aug. (29), scribendum esse.*

P. 14, l. 31. in marg. lege (Iul. I), pro (Iul. I).

P. 20, l. 13. ad in Petro et Iohanne euntibus in monumentum *adde notam: Cf. Pseudo-Ioachim, Interpret. in Ieremiam praef. (Coloniae 1577) f. 5: Isti sunt Petrus et Iohannes una currentes et ascendentes in templum sepulchri, sed iunior et ultimus ordo designatur in eo, qui paulo minus minoratus, scilicet angelis praedicatoribus, praecurrit, sed non ingressus est evangelii veritatem.*

P. 43, n. 1. *adde: Cf. infra f. 358^a, p. 359.*

Ad p. 51, n. 1. cf. quae infra ad f. 303^b, p. 224, n. 1. adnotati.

P. 72, l. 18. ad cantatur *adde notam: In hymno saepe edito, qui incipit: In celesti hierarchia; Chevalier, Reperit. hymnolog. nr. 8547 (I, p. 512).*

Ad p. 93, n. 2. adde: Cf. quae K. Hadaok, 'Die Schlacht bei Cortenuova' (Diss. Bogolin, 1905) p. 58-63, exposuit.

P. 122, n. 3. *adde: Karl Weick, 'Philipp der Schöne von Frankreich, seine Persönlichkeit und das Urteil der Zeitgenossen' (Progr. Marburg 1905) p. 42, n. 4. dixit eadem rebus Rex illiteratus est quasi asinus coronatus Helinandum habere. Quod dictum legitur in excerptis Vincentii Bellocii, Spec. hist. XXIX, 122, ex libello deperdito Helinandi de regimine principum. Locus laudatus Dialogi creaturarum et hoc libello Helinandi descriptus videtur esse.*

P. 133, n. 1, l. 33. post col. 123. *adde: et Jul. Werner, 'Beiträge zur lateinischen Literatur des Mittelalters' ed. 2 (Aarau 1905) p. 139, nr. 358 g.*

P. 137, l. 12. et p. 182, l. 6. *fortasse scribendum est: cuius est sermonum memoria, ut scripsi p. 88, l. 10. et interpretandum: Quis sermonum (adhuc) memoria est. Sap. 16. 11. legitur: In memoria enim sermonum tuorum examinabuntur, ut mihi scripsit V. Cl. G. G. Coulton.*

P. 143. pro n. 1. lege: *V. Cl. G. G. Coulton mecum communicavit, haec narratio de Galfrido Tornacensi iuventur in Petri Blesensis epist. 102, Migne, Patrol. Lat. CCXII, col. 325, ubi dicitur Gaufridus Perronensis, Clarevallis prior; in Caesarii Heisterbacensis Dialogo miraculorum II, 28, ed. J. Strange I, p. 99 sq. ubi de monacho Clarevallis non nominato dicitur; Etienne de Bourbon ed. Lecoy de la Marche p. 249, 421.*

Ad p. 145, l. 17. adde notam: Helinandus in epistola ad Galterum cler., Migne, Patrol. Lat. CCXII, col. 749: Facilius est, ait Aristoteles, destruere quam astruere.

P. 199, l. 46. *scribe notam numerum 9 pro 6. Et ad p. 199, l. 30, compater fuit imperatoris adde notam: Cf. Ann. Fluevgt. Gib. p. 480.*